

مکتبہ ملک

وشنون

بیرونی

سیدی نوری

مکتبہ ملک

مکتبہ ملک

منتدى إقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

تەفسىرى نوور

بِسْمِ

اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَتَرَكَان

سەرچەمی پیامە کانی نور

۱

وڭەكان

بە دىپۇزۇزەمان

سەعىدە نورسى

داياناوه

فاروق رەسول يەحیا

كىردوو يە به كوردى

Nawrasi, Said

نورسی، سعید، ۱۸۷۳ - ۱۹۶۰ م.

وته کان / بدیع الزمان سه‌عیدی نورسی؛ وهرگیر فاروق رسول یحیی. -- تهران: احسان،

۱۳۸۳

[۱۰۱۰] ص.

ISBN: 964-356-363-4

فهرستویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: به صورت زیرنویس.

ا. اسلام -- تجدید حیات فکری. الف. یحیی، فاروق رسول، ۱۹۵۰ - م. مترجم.
ب. عنوان.

۲۹۷/۴۸

BP۲۳۳/۷/۷

۱۳۸۳

۱۵۱۷۷-۶۸۳

کتابخانه ملی ایران

وته کان

بدیع‌الزمان سعید نورسی

مؤلف:

فاروق رسول یحیی

متراجم:

نشر احسان

ناشر:

۱۰۰۰ نسخه

تیراز:

اول - ۸۳

نوبت جاپ:

چاپخانه مهارت

چاپ:

۷۰۰۰ تومان

قیمت:

﴿فروشگاه شماره ۱: تهران - خیابان انقلاب - رویروی دانشگاه - مجتمع فروزنده - شماره ۴۰۶ - تلفن: ۶۹۵۴۴۰۴﴾

﴿فروشگاه شماره ۲: تهران - خیابان ناصر خسرو - کوچه حاج نایب - شماره ۱/۱ - تلفن: ۳۹۰۲۷۵﴾

صندوق پستی: تهران ۳۸۵ - ۱۱۴۹۵

ISBN: 964-356-363-4
۹۶۴-۳۵۶-۳۶۳-۴

شابک:

نشر احسان

ژماره‌ی سپاردن

(۳۶) سالی (۵۰۰)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَيَهُ نَسْعَى

أَنْهَدَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
وَعَلَى آلِهِ وَحَمَدَهُ أَجْمَعِينَ

نهی کاکی برا

داوای هندی ئامزۇڭارىتلىنى كردىبووم. واچەندىرىستىيە كىت
پېشىكش دە كەم و، تۆپىش لە گەل نەفسى مندا - كە لە ھەموو كەسىتكە
زىاتر پىويسىتى بە ئامزۇڭارىيە - گۈييانلىنى راپىگە.
جالىھەر ئەوهى تۆلە سەربازىدايت، ئەۋائەمپ استىيانە لە
ناوهندى چەند نۇونەيەكى سەربازى و لە ھەشت چىرۇكى كورتدا
دەھىنەوە كە كاتى خۆى ھەشت و تەى دوور و درېز بۇون و لە
ھەشت ئايەتى پىرۇزەوه وەرم گىرتىبۇون و ئاراستەى دەرروونى خۆزم
كردىبوون. وا ئىپستاش لە سەر زمانى زۇرىنەي خەلتى كى ئاراستەى
دەرروونى خۆميان دە كەممەوە و، ھەر كەسيتكىش حەزىيان بىن دەكەت با
لە گەل ئىمەدا گۈييانلىنى راپىگەت.

وتهی یه کەم

بسم الله الرحمن الرحيم

"بسم الله... سەرەتاي ھەموو کارىتكى خىر و گىرنگە، بۇيە ئىمەش لە سەرەتاوه باسى دەكەين و بە "بسم الله" دەست بىن دەكەين.
بزانە ئەى نەفسە كەم!

ئەم وشە پاراوه پېرۋەزە ھەروەك دروشى ئىسلامە، لە ھەمان گاتدا زىكىر و وىردى ھەمنۇ بۇونەوەر انىشە بە زمانى حالىان.

ئەگەر دەتەۋىت تى بىگەيت كە ج ھىزىتكى گورە و بى بىرانەوە لەم وشەيدا ھېيە و، بزانىت چ بەرە كەتىتكى مەزن و نەپراوه لە خۇ گرتۇوە، ئەوا گوئى بۇ ئەم چىرۇ كە كورتە رابىگە:

ھەر دەشتە كى يەك بىھۋىت بەناو دەشت و دەر و بىاباندا بىگەرىت و بە ئازادى كارە كانى جى بەجى بىكات، دەبى بۇ ئەم مەبەستە پەنا بەرىتە بەر ھۆزىتكى ئەم ناوچەيە و ناوى سەر گەورە ئەم ھۆزە بزانىت و پشتىان بىن بىھستى، بۇ ئەم ھۆزىتكى لە زيانى چەتە و شەپھۈرلۈش و پىڭاران پارىزراو بىت و پۇيىستى بە كانى جى بەجى بىكات. خۇ ئەگەر ئەم كارە ئەنجام نەدات، ئەوا بە تەنها دەست دەمەنچىتەوە لە بەرامبەر چەندەدا دۈزۈن و ھەزاران پۇيىستى ژياندا.

جارىتكىان دوو كەس بەرە گەشتىتكى وا كە باسمان كرد كەوتە پى. يە كىكىيان مەۋھىتكى لە خۇ بوردە بۇو، بەلام ئەم مەكەمان سەركەش و لە خۇ بىلە بۇو.
يە كەميان پەناى بىر دە سەرەتكەن ھۆزىتكى بەلام دوو ھەمياڭىلىقە ئەكەن دە گۈنى پى نەدا. ئىزتەر يە كەميان بە لايە كەدا رۇشتەن.

يە كەميان كە دە گەيشتە ھەر جى يەك و دانىشتowanى ئەم ناوچەيە كە دەيانزانى سەر بە ھۆزەيە، پىزىتكى زۆرى لىنى دە گىرا و بۇ خۇى دە حەسايەوە، خۇ ئەگەر يە كىكى چەتە و پىڭىرى بىن بىگەيشتايە، ئەوا دەستەلات و ھىزى ئەم خىلە دەبۇو بەھۆزى ئەم ھۆزى دەست نەخىنەتە پىيە. بەم شىيۇھە و بەۋەپەرى ئازادى و نەترسانەوە گەشتى خۇى تەمماو كرد و كارە كانى بەجى ھىنە.

بەلام كابرای سەرکەش و ياخى، ئەمەندە ناخۇشىي تۇوش بۇو كە لە باس كردن نايەت. بە درىۋايى گەشتە كەتى لە ترس و يىس و خەفت و سوالىكىندا بۇو. بەم جۆرە، خۇى زەللىل و پسوا كرد.

ئهی نهفی سه رکه شی یاخی بورم!

چاک بزانه که تو ئمو رپیوارهیت..

ئو بیابانه پر له مهترسی یەش ئەم دنیا یەه..

ھروهها باش بزانه که "ھەزارى" و "بى دەستەلاتى" ئى تو سنوريان نى يە و
دوژمنە کانت تابلتى زۆرن و پیویستى يە کانى ژیانیشت لەبن نايەن.

کەواتە پەنا بەرە بۆ خاوهنى پاستەقىنە و کاربەدەستى ھەتاھەتلى ئەم دەشت و بیابانە، بۆ
ئۇمۇسى دورى بىت لە سەر شۇپى و پارانمۇھ بەرامبەر بۇونەوەران و ترسىت لە ھېچ پەوداۋىتكى
سامانىڭ نەيتىت لە رېيگاتدا.

بەلتى، وتهى: "بسم الله" گەنجىنەيە كى گەورەي وايە كە "ھەزارى" و "بى دەستەلاتى" ئى
مرۇف بە مىھەربانى يە كى گەورە و دەستەلاتىكى ھىننە نەبر او و بى كۆتائى يەوە پەيوەست
دەكات كە جلەوى بۇونەوەرانى ھەر لە گەر دىلە كانمۇھ تا گەلەستىرە كان لە دەستدىا يە. بە
شىۋەيدەك كە ئەم "ھەزارى" و "بى دەستەلاتى" يە مەرۇف دە گەيەنېتە پەليەك كە دەبن بە
تىكاكار و، نزا و پارانمۇھ يان لە دەرگانە خواهەندى بە دەستەلات و مىھەربان و شىڭۈمىندادا
گىرا دەكات.

بەلتى، ھەركەسىنە ھەلسوكەمۇت و کاروبارى شەم و رۆزى "بە ناوى خوا" وە بىات
بېرىنۋە، وە كە سەربازىتكە وايە كە ھەممۇ کاروبار و ھەلسوكەمۇتىكى بە ناوى ياسا و
دەولەتمەوە ئەنجام بىدات و بەو ھۆيەوە بەرھورۇو ھەممۇ مەترسى یەك رابۇوهستىت، چونكە بە
ناوى ياسا و دەولەتمەوە دەدۇيت و کارە كانى ئەنجام دەدات.

لە سەرەتاوه وئمان: ھەممۇ بۇونەوەران بە زمانى حالىيان دەلتىن: "بسم الله". ئايا راستە
وايە؟

بەلتى، گومانى تىدا نى يە كە ئەگەر تو كەسىكتى بىنى خەلتكى دەدایەبەر و دەيرىدن بۆ
معيدانىتكە و ھەندى ئەنجام بەرە ئەنجام بەجى دەكىرىن، يە كەسىر بۆت ۋۇن
دەيىتەوە كە ئەم كەسىر بە ناوى خۆيەوە ئەم كارانە ناكات و تواناي زۇر كەرىنى لەو ھەممۇ
خەملەك نى يە، بەلكو سەرباز و فەرمانبەرىتكى دەولەتە و بەھۆى ھىز و دەستەلاتى دەولەت و بە
ناوى ياساوه ئەم كارانە جى بەجى دەكات و پاشت بە پادشا و فەرمانپەۋايەك دەبەستىت.

ھروهها ھەممۇ شىئىك لەم بۇونەوەرەدا كارە كانىيان "بە ناوى خوا" وە جى بەجى دەكەن،
تەنانەت بچۇو كەرىن تۆۋى درەخت، بە "ناوى خوا" وە چەندەھا درەختى گەورە و كۆزلى
قورس لە سەر يان ھەلە گەن..

ھروهها ھەر درەختىك كە "ناوى خوا" دەبات، دەستەكانى لە مىوهى زۆر و رازاوهى
گەنجىنەي بەزەبىي و مىھەربانى خواي گەورە پر دەكات و، بەپەپى ئاسايى و پېزەوە
پېشكەشمەن دەكات..

ههروهها ره ز و باخ و بیستانه کانیش که "ناوی خوا" ده بهن و پهنا ده بهن بر دهسته لاتی بین سنور و نه براوه‌ی خوای گموره، ئهوا خوارده‌منی جوزراوجوز و بهتام و لجه‌تیان تیلدا پنی ده گات..

ههروهها ئه و ئازله به پیت و پر سوودانه‌ی وک: بزن و مهر و مانگا و حوشتر، هم يه کهيان که "ناوی خوا" ده بات، گوانی دهیته کانی‌بهک و شیری لئی همه‌لده قولیت. بهم چه‌شنه و به "ناوی روزیده‌ر" وه خاوینتین و باشتین خوزراکمان پیشکهش ده کات.. ههروهها ره‌گ و بنه‌چه‌ی هر رپوه‌ک و دره‌خت و گیایه‌ک به: "ناوهینانی خوا" به‌ردی رهق و تهق ده‌سمیت و به تاله مووه ئاوریشمی به کانی کونی ده کات! بهم جوزه و "به ناوی خوای میهره‌بان" وه ههموو کاریکی گرنگ و ههموو شتیکی گرانی له رئی دا بز ئاسان ده‌بیت.

بهلئی، کاتئ که دره‌خت لق و پهله کانی له‌ناو هه‌وادا بلاو ده کاته‌وه و به‌روبوومه کانیان له‌سهر همه‌لده گرنیت.. کاتئ جینی لق و پهله ره‌گه کانی له‌ناو به‌ردی رهق و تهقدا ده کاته‌وه تاکو ئه و ره‌گانه خوزراکی پرسوود‌له‌ناو چینه کانی زه‌وی دا کوق بکه‌نه‌وه.. کاتئ گه‌لای ته‌ری دره‌خت ده‌توانیت به‌رامبر گریه‌ی گه‌رم‌ما خوی رابگریت و بعینیت‌وه..

ههموو ئه‌مانه و جوزه‌های تری وهک ئه‌مانه‌ش، زللله‌یه کی توند و تیژن به‌سهر ده‌موبلی ماددی‌یه هوپه‌رسنه کان و هاواريکی گهوره‌یه له دزیان و پهنجه به چاویاندا ده کات و ده‌لیت: ره‌قیی ئه و بردانه و گرپه‌ی بھهیزی ئه و گه‌رم‌ایه به سه‌ربه‌خویی و ئاره‌زووی خوزیان کار ناکه‌ن، بدلکو ههموویان فرمانی خواه‌یه کی ته‌نیای دانا و زانا جئی به‌جئی ده که‌ن، به شیوه‌یه‌ک ره‌گه ورده ئاوریشمی‌یه کان وهک: "عه‌سای مووسا" بردنه رهق کان لهت ده که‌ن و فرمانی: ﴿فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَالَ الْحَجَرَ﴾ (البقرة: ۶۰) جئی به‌جئی ده که‌ن.. ههروهها گه‌لای ته‌ری دره‌خته کانیش وه کو ئه‌ندامه کانی ئیراهیم پیغمه‌میر - دروودی خوای له‌سهر بیت - ئایه‌تی: ﴿يَا نَارُ كُونِي بَرْدَأَ وَسَلَامًا﴾ (الأنبياء: ۶۹) ده‌خوین!

جاله‌بهر ئه‌وهی که ههموو شتیک له بونه‌وه‌ردا به زمانی حال ده‌لیت: "بسم الله" و، ئه‌مه‌شی بؤ ده‌بیت به‌هه‌ی ده‌ستکه‌وتني جوزه‌ها نیعمه‌ت و پیشکهش کردنی به بونه‌وه‌رانی تر، ئهوا ده‌بین ئیمه‌ش ههموو کاریکمان "به ناوی خوا" وه بیت:

به‌خشینمان "به ناوی خوا" وه بیت..

وهر گرتمنان "به ناوی خوا" وه بیت..

ههروهها "به ناوی خوا" وه دهستی له‌خوا بئی ئاگایان بگیزینه دواوه و لییان و هرنه گرین کاتئ که "به ناوی خوا" وه شتان نابه‌خشن!

پرسیار:

هر کمیک که ده بیت به هۆکاری ئەوهی نیعمه تیکمان دهست بکەویت، هەر دەم لە پاداشتى دا پېزى لىنى دەگرىن. ئەی ئایا خاوهنى راستەقینە ئەم ھەموو نیعمەت و رۆزى يە زۆرانە چىمانلىنى داوا دەكت؟

وەلام:

ئەو نیعمەت بەخشە راستەقینە يە لە بەرامبەر ئەم ھەموو جۆرە نیعمەت و رۆزى يە زۆرانەوه، داواى سى شەتمانلىنى دەكت:

يە كەم: ياد و ناوى خوا بردن (الذکر).. دووھەم: شو كرو ستايىش (الشکر).. سى ھەم:
بىر كردنەوه لە گەورەيى ئەو خوا يە (الفکر)..
كە لە سەرەتاوە "بسم الله" دەكەين، ئەمە "زىكر" ھ..
كە لە كۆتايى دا "الحمد لله" دەكەين، ئەمە "شو كر" ھ..

كە لە نیوان "بسم الله" و "الحمد لله" شدا بىر لە دەستەلات و موعجزە خوايى مىھەبان دەكەينەوه لەو نیعمە تانەي كە هەر يە كەيان موعجزە يە كى توانسى خواي تاك و بىن وېتىيە و، دىيارى يە كە لە دىيارى يە كانى مىھەبانى فراوانى ئەو خوا يە.. كاتى بىر لەمانە دەكەينەوه، ئەمە "فيكى" ھ.

بەلام ئایا ئەو كەسەي كە دىيارى يە كى پادشاى بە سەربازىكى دا بۇ ھاتۇوە چەندە بە بىنەقل و نەفام دادەنرېت گەر لە بىرى سوپاسى پادشا، پىلاوى ئەم سەربازە ماچ بکات؟ ئایا ئەو كەسەي كە ھەميشە لە شان و بالى "ھۆکارە كان" دەخويىت و تەنها ئەو ھۆکارانە خۇش دەۋىت، نەك نیعمە تدھر و رۆزى بەخشى راستەقینە، ھەزار ھىنڈەي ئەو كاپرايە گەوج و گەلۇتۇر نى يە؟!
دەسا ئەي نەفسە كەم!

ئەگەر ئامادە نىيت و ناتھوئى وەك ئەو مەرۆغە گېلى و گەلۇزىيە بىت..

ئەوا:

"بە ناوى خوا" و بېھەخشە..
"بە ناوى خوا" وە وەربىگە..
"بە ناوى خوا" وە دەست بە ھەموو كارىڭ بکە..
"بە ناوى خوا" وە كارە كانت بەجى بېھىنە.
والسلام.

وتهی دوههه

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ﴾ (الفرقان: ٣٠)

ئەگەر دەتەویت بىزانتىت "ئىمان" تاج را دەيەك بەختىارى و نىعەمەتىكى گەورەيە و، تاج ئەندازەيە كىش لەزەت و حەسانەوە بە مەرۆف دەبەختىت، ئەوا گۈئى بۇ ئەم كورتە چىزى كە رابىگە:

رۇزىكىيان دوو پىاو بە مەبەستى حەوانەوە و بازىر گانى يېكىمەر رۇشتىن بۇ گەشتىك، يە كىنگىيان - كە مەرۆقىيەتىكى خۆپەرسىت و بەدەخت بۇو - پۇويى كردى لايەك و، ئەوى ترىشيان - كە مەرۆقىيەتىكى خواپەرسىت و بەختەوەر بۇو - پۇويى كردى لايەكى تر.. بەم جۇرە، هەرييە كەيان رېيى خۆى گىرتەبەر.

خۆپەرسىتە لە خۆبايىيە كە مەرۆقىيەتىكى رەشىين بۇو، لە سزاى رەشىبىنى يە كەىدا دوو چارى ولايەتكى بۇو كە لەبەرچاوى دالە را دەبەدەر خراب و شووم بۇو؛ پۇويى دە كردى هەر گۆشە و قۇزىنىڭ مەرۆقىيەتىچارە و بىن دەستەلاتى دەيىنى كە هاوارىيان دەكىردى و لە دەست كەسانى دلىرەق و بىن بەزەمى و كارە پۇوو خىنەرە كائىيان دەيانالاند.. دەرۇشتە هەر جىنگىبا كە خەم و پەزىزارەي بەرچاۋ دە كەھوت، بە را دەيەك ئەم و لا تە لە پىش چاوى داشىۋەي ماتەمینگىايە كى گىشتىي وەرگەتىوو! جا بۇ ئەمەيەتىيە كەم بىكانەوە و لە بىرى خۆى بەرىتەوە، ھىچ چارەيە كى نەدۇزىيەوە جىگە لە خۆ مەستكىرن. چونكە وا گومانى دەبرىد كە ھەموو دانىشتووانى ئەم ولا تە دوئەمنايەتىي دە كەن و رېقىان لىيەتى و سەبارەت بەم كەسانىكى نامۇن، ئەمەش كە زىاتر بۇو بە مايەي ئەمەي وېزدانى ئەم مەرۆفە لە ئازاردا بتلىتەوە ئەمە بۇو كە بە هەر لايەكدا دەپروانى و سەميرى دەپروبەرى خۆى دە كردى، چەندىن تەرمى سامانىكى دەھاتە پىش چاۋ، ھەر وەك گۈپى لە دەنگى نالە و شىوهنى ھەتىوان دەبۇو كە بە نائۇمىدىيەوە دە گىريان.

بەلام ئەمەي ترىيان كە خواپەرسىت و عەمە دالى حەق و راستى و خاوهنى رەھوشتى بەرزو پەسەند بۇو، تووشى ولايەتكى بۇو كە لە پىش چاوى داخوش و دلىرىقىن بۇو. ھەر كە گەيشتە ئەمەي بىنىي و ائاھەنگ و شادى ساز كراوه و، لە ھەموو لايەكەوە شادمانىيە و لە ھەر

گوشمیه کدا خوشی به و له ههر جینگایه کدا میحرابی زیکره، به ئەندازه یه کی ئەوتۇز دلى بەم
دېھناتە گەشایه وە کە ھەمو دانىشتۇرانى و لاتى بە دۆست و ھاۋپىنى دلسىز و خزمى
خۆشەویست دەھاتە پىش چاو. پاشان دەبىيىنى كە سەرانسەرى و لات لە ئاهەنگى پشۇوداندا
شۈركۈر سوپاس و شادمانى و بەختەوەرلى خۇيانيان راھە گەياندۇ، گۈپى لە ئاهەنگى تىپى
مۇسیقا بۇو كە بە ئاوازى پېر لە جوش و حەماسەتەوە خەلکى دەخراشاندۇ ھەلتى دەنان كە
بە تەكىر و تەھلىلەوە بەرەو جىهاد و خزمەتگۈزارى بېرۇن.

لە كاتىكىدا كە بەدبەختە كەيان بە پەزارەي خۇى و ئازارى خەلکى يەوە دەتلايەوە، كەچى
ئىم بەختەوەرە، بە شادمانىي خەلکى دلخۇش و شادمان بۇو. سەرەرای ئەمەش
بازىر گانى يەكى بەپىت و بەرە كەتى كرد و شوکرانەي خواى مېھرەبانىشى بەجى هيتنَا.

لە گەپانمۇھىدا ھاۋپىنکەي بىنى و ھەوالى لى پىرسى. كە لە وەلامى ھاۋپىنکەيەوە ھەممۇ
شىنىكى بۇ دەر كەوت، ٻووی تى كرد و پىت و ت:

- (برام! تۇ دەلىيىت چى؟ ئابا شىت بۇويت و ژىرىت لە دەست داوه؟! تەنها ئەنجامى
زەنگانەوەي رەشىبىنى دەرروونتە كە لە پوالتىدا بەرجهستە بۇوە و، ھەممۇ خەندييەك بە
شىوهن دىتە بەرچاوت و، ھەر پشۇودان و مۇلەتىكىش بە تالان و بېن دەزانىت! وەرەوە سەر
خۆشى خۆت و دلت لە ھەممۇ ژەنگىك باك بکەرەوە، تاكۇ ئەم پەرەدە تارىكەي سەر چاوان
لەبچىت و بە ٻوونى راستى بىينىت. ئەمەش بزاھ كە پادشا و خاۋەنلى ئەم و لاتە لەپەرە
پىنهى دادپەرەوەرلى و بەخشنەدىنى و توانا و پەرورەدگارى و بەزەمى دايە.. جا و لاتىك بەم
چەشىنە لە بەرزى و پەرەسەندىدا بىت - كە شوينەوارى ئەمانىش بە ئاشكرا دەبىزىن -
ھەر گىز بە جۇزە نايىت كە وەهم و ئەندىشەي تۇ پىشانى دەدات!

بىرادەرە كەشى كە ئەمانەي لى بىست و ورده ورده ھۆش و بىرى خۇى خستە كار و
ھاتمۇھ سەر خۇى، بە پەشىمانى يەوە و تى:

- بەلەن راستە، بەھۆزى سەرسەمەدەي زۇرم لە گەل مەي دا تىك چۈوبۇوم. خوالىت
بازى بىت، لە بارىتكى بەرىشانى دۆزەخ ئاسادا بۇوم، بىزگارت كىدم.

* * *

ئەى نەفسە كەم!

باش بزاھ كە پىاوى يە كەم: مەرۇقى "كافر" ياخود "فاسق" لەخوا بىنائىكايە. ئەم دىنaiە لە
بۈوانگى بىنېنى ئەودا ماتەمېنگايە كى گىشتى يە و، سەرجەمى زىنده وەرانىش وە كەنەتىو
وان و، ھەمېشە لە دەست جودايى و لىتكىدا پەن لە ئالە و گۈپاندان..

لهم روانگه‌یمه و ئاده‌میزاد و گشت زینده‌وهران بى خاوه‌ن دىنه به‌رچاو و، به نینزكى ئەجهل شپر زه و لەت لەت دەکرىن و، چيا و دەريا و بۇونەوەرە مەزىنە كانى تريش وەك تەرمى ترسناكى بى گيان و هەست دەردە كەون.

لەم جۆرە كوفر و گومرايىيانە كە مروّف دەتوبىتەوە، چەندىن پەۋارە و سەرسامىيانلىق پەيدا دەبىت و، ئازارىكى تالى مەعنەوېش دەرخواردى خاوه‌نە كەيان دەدەن.

پياوى دووھەميش: مروّفى "باوه‌ردار"، كە بەديھىنەر و خواى خۆى دەناسىت و باوه‌پى بى يەتى. ئىتز "دنيا" لە روانىنى ئەودا بىتى يە لە: زىكىر گايىھ كى خواىسى و، گۈزۈپانى مەشق و فير كەدن بۇ مروّف و زينده‌وهران و، كۆپى تاقىكىردنەوەي "جىتنى" و "ئاده‌میزاد" ..

مردنى مروّف و زينده‌وهران لەو گوشە نىڭايىھ و بىتى يە لە: پشۇودانى پاش تەواو كەرنى ئەر كى ژيان. ئەو باوه‌ردارانە كە ئەركى سەرشانيان كۆتايى بى هيٺاوه، شادمانان بە مالثاوابىي كەرنىان لەم دنيا فانىيە و گواستنەوەيان بۇ جىهانىكى ترى پەلە ئارامى و هيئىنى، تاكو دەرفەت و ماوه فراوان و ئاماھە بىت بۇ كارمەندانى نوى كە ئەركى خۆيان وەرىگىن و ئوانىش ھەولى خۆيانى تىدا بەدەن..

لەم روانگه‌یمه و ھاتە دنيا ئاده‌میزاد و زينده‌وهران بىتى يە لە: رەوانە كەرنىان بۇ سەربازى و چەك وەرگىتن و خزمەتگۈزارى، چونكە زينده‌وهران سەربازى شادمان و دلخۇشىن و، فەرمانبەرى رېتكۈپىك و شوڭرانەپېرى خواوه‌ندن..

ئەو دەنگ و زايەلائەش كە لە ھەموو گوشە و كەنارىكى دنياوه دىنه گوئى، يان زىكىر و تەسيبىحى وەرگەتنى ئەرك و فەرمان، ياشو كەنارىكى سەربازى شادمانى كەرنى ئەرك و فەرمانانەيە كە پىيان سېپىرراون، ياخود ئاوازىكە لە شەوق و شادمانىي كار كەردىدا بەرز دەبىتەوە.

كەواتە بۇونەوەران، لە روانگەي بىنىنى ئەم مروّفە باوه‌ردارەوە، بىتىن لە: خزمەتگۈزارى دللىدەرەوە و، فەرمانبەرى ھاۋپى و، پەراو و پەرتۇو كى شىرىن و خۆشى خاوه‌نە بەخشىدە و مىھەبانە كەيان.

بەم جۆرە، زۆر لەم چەشىنە راستى يە بەرز و شىرىن و بەتام و چىزانە لە "ئىمان" ئەو ئىماندارەدا دەردە كەمون و دەدرەو شىنەوە.

كەواتە لە راستىدا "ئىمان" تۆۋى مەعنەوېي: "تۇوباي بەھەشت" لە گەل خۆى دا ھەللىدە گۈرىت و، "كوفر" يش تۇۋى مەعنەوېي: "زەقۇومى دۆزەخ" لە خۆى دا دەشارىتەوە.

كەواتە، ئاسايىش و سەرفرازى تەنھا لە ئىسلام و ئىماندايە. لە بەر ئەوە، بىۋىستە ھەمىشە پە

بە دەم بلىيەن:

"الحمدُ للهِ عَلَى دِينِ إِسْلَامٍ وَكَمَالِ الإِيمَانِ".

وتهی سی هم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا مِنْهُ﴾ (البقرة: ٢١)

نه گهر دهتمویت بزانیت که "خواپه رستی" چه نده به ختیاری و بازار گانی یه کی گمهوره و
چنگه و، خراپکاری و گومراییش چه نده زهره و زیانیکی گمهوره تیدایه، هوا سهیری هم
جهجه که پکه و گونیی بوزرابگره:

جارینکیان دوو سهرباز فرمانیان پئی درا که بېرۇن بۇ شارىيکى دورور. ئەوانىش پىشكەوه
كھوتىتىرى هەتا گەيشتنە دوورپىانىڭ. لەۋىدا پىاپوتىكىان دى، ئەم پىاوه پىنى وتن:
(زىنگاى دەستە راستىان سەرەپاى ئەوهى بىن زيانە، ئەوانەش كە دەيگۈرنە بەر بە رېزەھى "ئۆز
ئەن" قازانجىيان دەست دە كەمۇيت و بە ئارامى و بىن ماندۇوبۇنىش دەپىرن تا دەگەنە جى.
خەلەزىنگاى دەستە چەپىان سەرەپاى ئەوهى هيچ دەسەكەمۇتىكى تىدا نى يە، "ئۆز لە دە" ئى
ئىش تىش كە دەيگۈرنە بەر تۇوشى زەرەر و زيان دىئن.. ئەوهش بىزانن كە ھەر دوو رېنگاکە بە
ھەتساژوی يەك دورىن، ئەوهنادە ھەيە رېنگاى دەستە چەپ، لەبەر ئەوهى پەيوهستى هيچ پۈزىم و
ئاسا و حكۈومەتىك نى يە، ئەو رېپووارەپىسى دا دەپروات چەك و تفاق لە گەل خۇرى دا
ھەتتاڭرىت و، بەم بىن يە سووکى و حەسانەھەيە كى رۇالەتىي تىدا دەبىنېت. بەلام رېنگاى
ھەستە راست، لەبەر ئەوهى لە ئىزىز سايىھى ياسادا يە، ئەوا ئەو رېپووارەپى كە بە سەربازى
تىغىڭىتىبەر ناچارە چەكىكى رەسمى بە قورسى دوو كىلۆلە گەل خۇرى ھەللىگرىت و،
ئىكەدى چوار كىلۆ خۇرماكىش بىخاتە ناو ھەگبە كەيمەو، تاكو بوتائىت بەسەر ھەرمەترىسى و
كەس بە دۇزمىنگىدا - كە لەم بىنە پېتە رېتى - سەر بەكەمۇت.

پاش ئەمە ئەم دوو سەربازە گۈئىيان لە وتهى ئەم راپىرە شارەزايە پاڭرت، يەختەمەرە كەيان پىتى راستى هەلبازارد. بەم چەشىنە كۆزلىكى قورسى بە كېشى يەك باڭان خەستە ئەستۇرى خۆيەوه، بەلام "دل" و "گيان" لە منهت و ترس و ئازارىكى ئوتۇرۇز گارىيان بىرۇ كە بە هەزاران جارىش لە كۆزلە قورسۇر بۇو..

که چی به دبهخته که میان له بهر ئمهوهی حمزی له پهپهوى کردنی یاسانهبوو، دهستی له سهربازی هەلگرت و رینگای چهبی هەلپاراد. خۆ هەرچەندەش به روالت له هەلگرتی ئەو کۆزله قورسە پزگاری بسو بسو، بهلام "دل و دەرروون" ئى كەوتبوونە ژېر منمەت و ئازارىنى کي ئەوهەندە قورسەوە كە به هەزاران جار له هەلگرتی ئەو كۆزله قورست بسو.. "گیان" يشى هەردهم له ترس و بىمدا دەنالاندۇ، هەر كەسىتكى لە رینگادا دەبىنى دهستى لىنى پان دە كردهو و، لە گشت هەلۋىست و پەوداونىكى رینگادا ترسى لىنى دەنيشت! هەر بەم جۈرە پىپى بېرى هەتا رۇشته جىنى مەبەست و، لەوئى بە سزاى ياخى بسوون و هەلھاتنى خۆزى گېيشت.

ئەوي تريشيان كە پىپى راستى گىرته بەر و پەپهوى رېيازى سهربازىي كرد و چەك و كەرسەھى خۆزى پاراست، بە دلىكى پېر لە ئازامى و دەرروونىكى پېر لە ھېمىنى يەوه رینگاي بېرى تا گەيشتە جىنگاى مەبەست، بىن ئەوهى ئاپار لە كەس بدانەوە و منهتى كەس هەلبىرىت، ياخودلە هيچ كەسىك بىرسىت. ئىتر لەوئى - وەك هەر كەسىك كە ئەر كى سەرشانى ئەنجام دايىت - پاداشت و خەللاتى شايابانى خۆزى وەرگرت.

* * *

ئەي دەرروونى سەركەشم!

بزانه ئەو دوو رېبوارە: يە كەميان ملکەچ و فەرمانبەردارانى یاساي خواوهندن.. مەبەست لەوي تريشيان ئەوانەن كە ياخى بسوون و، شوئىنى نەفس و ئارەزۇرى دەرروونى خۆيان كەوتۇون.

ئەو رینگايەش: پىپى ژيانە كە لە "جيھانى گیان" دوه دەست بىن دەكەت و لە گۇرەوه تىپەر دەبىت و لە جيھانى ئەودىنا كۆتايى بىن دىت.

ئەو چەك و هەگبە و تفاقەش بىرىتىن لە: تەقاو او پەرسىش، چونكە پەرسىش هەرچەندە روالەتدا ئەركىنلىقى قورس و گران بىت، بهلام لە راستى دا ئاسانى و حەسانەوهى كى ئەوتۇى تىدايە كە لە باسکردن نايەت، چونكە مەرۋە خواپەرسىت لە نویزە كەدىدا "يەكتابى" خوا دەرده بېرىت و دەلىت: "أشهد أَن لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ". واتە: جەڭ لە خوا هيچ بەدىھىنەر و رۈزىدەرېڭ نى يە، هەموو سوود و زيانىكىش تەنها بە دەستى ئەوه. خوايە كى داناىە و هيچ شتىك بە هەرەمە كى و بى واتا و مەبەست ناكات، هەروەك بەخشىنە و مىھەبانە و چاکە و مىھەبانى يە كانىشى تابلىي گەورە و زۇر و فراوانن..

مرؤفی باوه‌ردار باوه‌ری بهو گوفتارانه‌ی خوی همیه که رایانده‌گهیه‌نیست، بزیه له ههموو تینکدا دهر گانه‌ی گهنجینه‌ی میهره‌بانی و بهخشنده‌بی خواه‌بینیت و، دهزانیت که هه‌رجی ته همیه له ژیر دهسته‌لاتی خوای پهروه‌رد گاردايه. له بر ئهوه، هه‌ردهم به نزا و پارانهوه له عز گانه‌ی ئهو گهنجینانه ده‌دات و، له به‌ردهم هه‌mmo گیرو گرفتیکی دنیاشدا ده‌پراته ناو سعنگمری توهه ککولهوه و پشت به پهروه‌رد گاری خوی ده‌بستیت.

بیم چهشنه، مرؤفی باوه‌ردار له پینگای "ئیمان" ووه دل‌نیانی و ئارامی و ئاسایشیکی تعریوی ده‌ستگیر ده‌بیت.

بعنی، ئازایه‌تی و نه‌رسان، وهک ههموو کرده‌وهیه کی تری چاک، تنهاله سه‌رچاوه‌ی تیمان و په‌رستشده‌وه سه‌رچاوه ده گرن. ترس و بیم و هر کرده‌وهیه کی تری خراپیش تنهاله گیز‌مرابی و کوفرهوه پهیدا ده‌بن.

خویه‌گهه زه‌وی بزمایه‌ک بیت و بته‌قیته‌وه، له‌وانه‌یه مرؤفی خواپه‌رسنی دل‌پووناک عترسینیت و، به موعجیزه‌یه کی دهسته‌لاتی پهروه‌رد گاری بزانیت و به پینز و سه‌رسوورمان و چیزهوه لئی ورد بیته‌وه..

به‌لام مرؤفی فاسقی دل‌مردو با فهیله‌سووفیش بیت - که به خاوه‌ن عه‌قل و ژیری زیاد ده‌غیریت - له‌وانه‌یه گهه سه‌ستیره‌یه کی کلکدار (مذکوب) له ئاسماندا بینیت ئه‌م له‌سه‌ر چیزی‌وه سامی لئی بینیت و بلیت:

"ئایا بلیتی ئه‌م ئه‌ستیره‌یه خوی به زه‌وی دا بکیشیت؟"

(شدویک دانیشتووانی ئه‌مریکا کلکداری‌کیان له ئاسماندا بینی، له تاوا سامیان لئی بیش و، هه‌ندیکیشیان هر بهو شهوه خانووه کانیان چوْل کرد)!

به‌لنی، گومان له‌وه‌دانی‌یه که "پیویستی‌یه کان" ی مرؤف له راده به‌دهرن، که‌چی سه‌رمایه‌که‌ی ده‌ستی "ئه‌وه‌نده کمه له حوكمی "نه‌بوو" دایه.. هه‌روه‌ها‌ئه‌و "به‌لا و تحقوشی" یانه‌یه له ژیاندا دینه‌پینی‌یه کچار زورن، که‌چی "توانو ده‌سته‌لات" ی هینده لاوازه وهک "نه‌بوو" وايه. وانه: مهودای بازنه‌ی سه‌رمایه و ده‌سته‌لاتی مرؤف هر ئه‌وه‌نده‌یه که تھستی پئی ده‌گات، به‌لام بازنه‌ی هیوا و ئاوات، بازنه‌ی به‌لا و ئازاره‌کانی لهو مهودایه‌دان که چاوی بې‌ده کات و ئه‌ندیشە و خەیالی بۆی ده‌چیت ا

لەم به‌راورده‌وه بۆمان ده‌رده کەویت:

"گیان" ی مرؤف، که تا ئه‌م راده‌یه لاواز و بى ده‌سته‌لات و هه‌زاره، چه‌نده پیویستی به بیاستی‌یه کانی ئیمان‌هه‌یه، وهک: په‌رستش و ته‌وحید و ملکه‌چ کردن بز فهرمانه‌کانی خواو

پشت بهستن پی، همروه‌ها بومان دهرده کهونت که هر که سیک ئهم رینگایه ده گرنجه بهر به ختیاری و نیعمه‌ت و قازانچیکی یه کجارت زور و گهوره‌ی دهستگیر دهیت. خوئه گهر بینایی دلی له دهست نهداشت، بو خوی ههستیان بین ده کات.

وهک ئاشکرا یه هر رینگایه کی زیان بیت، با ریزه‌ی قازانچیشی یهک له ده بیت، له هم رینگایه کی زیانه‌خش باشتره. خوئه رینگایه‌ی لهم مه‌سله‌یهدا مه‌ستمانه ریزی بهندایه‌تی و په‌ستنی خوایه، که سه‌ره‌ای ئهودی هیچ زیانیکی نی‌یه و ریزه‌ی قازانچیشی "نوله ده" یه، له ههمان کاتیشدا گهنجینه‌ی کامه‌رانیی هه‌میشه‌بیمان بین ده به‌خشیت..

به‌لام ریزی خراپه‌کاری، سه‌ره‌پای ئهودی بین سووده - همروه‌ک ریزه‌وانی دان بهم راستی‌یدا ده‌نین - هؤیشه بو چاره‌پهشی و لهناو چوونی هه‌میشه‌بی. جگه لهودی که هیچ گومانیک له زهره و زیانی دانی یه که ریزه‌ی ده گاته "نوله ده".

ئهم راستی‌یهش به شایه‌تی ژماره‌یه کی زور له چه‌سپینه‌ران و پسپورانی ئهم مه‌یدانه چه‌سپاوه که به "ته‌واتور" و کزی ده‌نگ شایه‌تی‌یان له‌سهر داوه، همروه‌ک له ریزی هه‌والی ئه‌هلى که‌شف "یشهوه چه‌سپاوه که دلنيابی یه کی بین گومان به مرؤف ده به‌خشیت.

له مانه‌وه به پوختی ده گهینه ئهودی که:

به‌خته‌وه‌ریز دنیا - وهک هی قیامه‌ت - لهوده‌ایه که بین به سه‌ربازیکی دلسوز و لیبر او له په‌ستشی خوای گهوره‌دا.

که‌واته، پیویسته هه‌ردهم بلیین:

"الحمد لله على الطاعة والتوفيق" و، شوکرانه‌ی خوای گهوره بکهین له‌سهر ئهودی که کردوبینی به موسلمان.

وتهی چوارم

بسم الله الرحمن الرحيم
(الصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّين)

ئەگەر دەتەويىت رادەي بىهەو گىنگىي نويزىت بۇ دەربىكەويىت و، بزانىت ج دەستكەوتىكى گۈورىيە و، چۈن مەرۆف ئەم دەستكەوتەي بە ئاسانى دەستگىر دەيىت..
ھەروەها ئەگەر دەتەوى گىلى و تىنە گەيشتنى ئەو كەسەت بۇ دەربىكەويىت كە ئەم پەرسىتىشە ئەنجام نادات و، بزانىت چەندە مەرۆفييکى زەرەمەندە..
بەلىنى، ئەگەر حەز دەكەيت ئەمانە بزانىت و بە ئەندازەي (دۇو كەرەت دۇو دەكتە چوار) لىنى دلىنىا بىيت، ئەوا سەرنج لەم چىرۇ كە كورتە بدە و لىنى ورد بەرەوە:
جارىكىيان فەرمانەروا يە كى گەورە دۇو خزمەتگۈزارى خۆى بۇ باخچەيە كى تايىەتىي جوان و دلىرىن نارد كە دۇو مانگ بى دوور بۇو، يە كى بىست و چوار لىرىھى زېرىشى دانى تاكو پىنى بىگەنە مەزراكە و لەۋى نىشتەجى بىن و، پىنى وتن:
(بلىت و پىداويسىتى يە كانى گەشتە كەتان و پىويسىتى يە كانى ناومال و نىشتەجى بۇوتان، بەم پارەيە بىكىن.. دواى رۇژە بى يە كىش دەگەنە ئىستىگايەك كە هەممو ھۆكارە كانى گۇاستەھەي تىدايە لە ئۆتۈمىيەل و، فۇركە و، شەمەندەفر و، پاپۇر.. نرخى سواربۇونى ھەر كام لەمانەش لەۋى تر جىايە و بە پىنى سەرمایەي ئەو كەسەيە كە سوارى دەيىت).
ئەوانىش دواى وەرگەرنى ئەم دەرس و ئامۇرگارى يانە، كەوتەرى. يە كىكىيان لەمەر ئەۋەھى مەرۆفييکى بەختە و دەشىمەن و زېرى بۇو، بەشىكى پارە كەي بە جۇرىك فەرمانەروا پىنى رازى يىت، خستە كار و كەسابەتەوە تا گەيشتنە ئىستىگاكە و، سوود و قازانچىكى زۇرى لىنى دەست كەوت بە چەشنىك كە سەرمایە كەي يەڭ بۇ ھەزار زىبادى كەد.

به لام ئهوي تريان له بهر ئوهى هەرزه و بەديه خت بۇو، تا گەيشتە هەمان جى، بىست و سى لىرەي بە قومار و هەلتەخەرجى بە زايى دا و تەنها يە كىنگى بىن مايەوه! لە بەر ئەمە، ھاوارى كەي پىي و تى:

کاکی خۆم! ئەم لىرىھى ئىستا پىت ماوه بلىتى سەھەری پىن بىكە و بە خۇپاپى لە دەستى مەدە، بۆ ئەھە ئەم رېنگا دور و درېزەدا بە برسىتى و ئاوارەبى نەمىنەتەوە. فەرمانزەواى گەورەشمان تابلىقلىيەر دە و جوانەر دە، بەلكۇ لە كەمە كۈۋەرلىيە كانت خوش بىت و توش سوارى فۇرۇكە بىكات و پىكەمە لە ماوهى رۇزىنگىدا بىگەينە نىشته جىنى خۆمان. خۆ ئەگەر بە گۈيىشىم نەكەيت، ئەواناچار دەبىت كە بە پىن بىكەويىتە رى و بە دوو مانڭى رەبىق و بە برسىتى و نامۆبى و تەنبايى ئىنجا بىرىت و بىگەيتە جى.

جاءه گهر ئەم ھاوارىي سەرپىچىي نواندۇ، بۇ تاكە لىرىيەي پىي ماوه بلىتە كەي نە كىرى
- كە وەك كىلىلى دەرگاي گەنجىنەيەك وايە - بەلکو له پىناوى حەز و چىزىكى سەرپىي دا
بە كارى هيپا، ئايا تەمبەلتىن مەۋھىتلىق تىباگات كە ئەو كەسە چەندە بەدبەخت و
زەرمەند و گىز و گەلۈزى؟

* * *

ئەی ئەو كەسەي كە نويز ناکات!

مهبہست لھو فھرمانزه وایه: خوای پھروہردگار و بھدیھینہ رمانه..

دوو خزمه تگوزاره کمهش: يه کيکيان ئهو كەسەيە كە پىئى ئايىنى گرتۇوهتە بەر و، زۇر بە پەرۇشى و تاسەوه نويزە كانى دەكەت.. مەبەست لەوي تىريشيان ئهو مەرۋەھ بىن ئاگايانىيە كە و ازىيان لە نويزە كىردىن هېناوھ..

بیست و چوار لیره کمک، بریتی به لهو بیست و چوار ساعتی شهو و روز که تممه نی
مرؤ فیان لئی پنکدیت..

با خچه تایبه‌تی و جوانه کهش بریتی به له بهه شتی بهرین..

مهیه‌ست له ئىستگا كەش گۇرى مەرۆفە، كە لىيەوە دەرۋات بۇ جىھانىكى تر..

گهشت و سدهره کهش، ئهو گەشتىيە كە مروق لە سەرتايى لە دايكبۇونىيە دەستى بى دەكەت و بە دەرگاى گۇپردا تىدەپەرىت تا دەگاتە ئەمۇدىيى هەمېشىيى و ئىنجا لەمۇي كۆتاينىي بە گەشتە كەي دەھىنەت.

ئۇانىش بەم پىگايدا گۈزەر دەكەن بەش بەش، ھەر بەشەي بەپى بايەي كىرده و كانى خۆى پلەي بىز دانراوه؛ ھەندىك لەو خواپەرستانە وەك ھەورە بروسکە ماوهى ھەزار سال بە يەڭ رۆز دەبرەن و، ھەندىكى تريان - وەك خەيال - لە يەك پۇزدا ماوهى پەنجا ھەزار سان خىپىن، وەك قورئانى پىرۇز لە دوو ئايەتدا پەنځەي بىز ئەم پاستى يە راکىشاوه^(۱).. مەبەست لەو بلىتەش (نوېز) ۵.

نە پاستى داتەنها يەك سەعات لەو بىست و چوار سەعاتە سەرۈزىادە بىز نوېز و نەستوېز ماوەي ئەوشە و رۆزە.

ئايادە كەسەي كە بىست و سى سەعاتى شەو و رۆز بىز ئەم دنيا زۆر كورت و كەخایانە سەرف دەكەت و تاقە سەعاتىكىشى بۇ ژيانى نەبىراوهى ھەميشەبى تەرخان ناكات، چەندە سەتم لە خۆى و كارىكى دورولە ئىرىدى دەكەت؟!

بەلنى، ئەگەر خەرجىرىنى نىوهى سامان لە قومارىكى وەك "يانسىب" دا، كە ھەزار كەمس يەشدارىي تىدا دەكەن، بەلائى ھەندىكەمە بە كارىكى ژيرانە بىمىرىنى، كە پىزە و گۈمانى يەرنەمەشى يەك لە ھەزارە، ئەي ئەو كەسەي كە يەك لە بىست و چوارى سامانى خۆى لە قازابىنلىكى گومانلىنى نەكراودا و لە دەستكەوتى گەنجىنەيە كى ھەميشەبى دا بەشدار ناكات - كە پىزە قازابىنى لە سەدا نەوە دونۋىيە - كارە كەي پىچەوانەي ئىرىدى و دىزى دانابى نىيە؟ ئىيا ھەركەسىك خۆى بە ئىرى و تىڭەيىشتۇرۇ بىانىت لەمە تىنالاگات؟!

لە ھەمان كاتىشدا نوېز كىردىن، خۆى لە خۆى دا، حەسانەوەيە كى تابلىتى گەورە بە گىجان و "دل" و "زىرى" يى مرۆف دەبەخشىت، جىڭ لەوەش كارىكى قورس و مایەي يېزاريش نى يە بىز "جمستە" يى مرۆف. سەرەرای ھەموو ئەمانەش، ئەو كەسەي نوېزە كانى بېجى دەھىنەت، بەھۆي نىازى پاك و خاۋىنەو، ھەموو كار و كۆشىشىكى حەلآللى ترى بىز دەھىنەت بە پەرسىش و، بە عىيادەت بىزى دەنۇو سرىت.

بەم چەشىنە، مرۆفى نوېز كەر دەتوانىت ھەموو سەرمایەتى تەمنى بەرەو ئاخىرەت بەرپى بىكەت و، بە تەمنە كورت و فانى يە كەي دنیاي، تەمنىكى ھەميشەبى لە دواپۇزدا بەدەست بېھىنەت.

(۱) لەوانىيە نۇوسەر ئامازە بىز ئەم دوو ئايەتە بىكەت: ﴿وَإِنْ يَوْمًا عِنْذَ رَبِّكَ كَافَ مَسَنَةٌ مَا تُطْلُونَ﴾ (الحج: ۴۷)، ﴿تَفَرَّجَ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مَقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةً﴾ (المعارج: ۴). (وەرگىزىر)

وتهی پینجهم

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ أَتَقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ﴾ (النحل: ١٢٨)

ئەگەر دەتهوئى بزانتى كە "بەجىھىنانى نويز" و "خۇپار استن لە گۇناھە گەورە كان" فەرمانبەرىتىي پاستەقىنە ئادەمیزادن و، ئاكامىنلىكى گۇنجاقون لە گەل فيزەت و سروشى مروۋىدا.. ئەوا سەيرى ئەم چىرۇكە بىكە و گۇنى لى رابىگە: لە جەنگى گەورە جىهانى (سەفەر بەرلەك)دا دوو سەرباز پىكەوه لە تىپىكدا بۇون. يە كىكىيان: كار گۈزار و مەشق بىن كراو بۇو، ئەرك و فەرمانى خۆيشى تا بلىيىت بەدل بۇو.. ئەوى تىريشيان: هيچ نەزان و تەمبەل و، سك و نەفس پەروەر بۇو.

يە كەميان، كە ئەركى خۆى بە پىكۈپتىكى رادەپەراند، ھەميشە بايەخى بە مەشق كردن و داخوازى يە كانى جىهاد دەدا و، ھەرگىز بىرى لە پىداويسىي يە كانى خواردن و خواردنەوە نەدە كردهو، چونكە دلىيا بۇو لەمەسى كە: بەخىو كردن و تىمارى كردىنى لە كاتى نەخۆشىدا و دايىن كردىنى كەرەسە و ئامىز و پىداويسىي يە كانى، تەنانەت پاروو كردىش بە دەمەيەوە لە كاتى پىويسىدا، ئەمانە ھەموويان كار و ئەركى سەرشانى دەولەتن. بەلام ئەركى سەرشانى ئەم تەنها مەشق كردن و جىهادە. خۇ ئەمەش پى لەمە ناگىرىت كە ھەندى جار و لە كاتى پىويسىدا ئاماذه كردىنى خواردن و ھەندى كاروباري وەك شۇردىنى قاپ و كەمچىكە كانى خواردن بىخاتە ئەستۆي خۆيەوە.

جا ئەگەر پرسىيار لەم سەربازە بىكرايە و پىي بوترايە:

ئايان تو خەرىكى چىيت و بە ج كارىكەوه سەرقالىت؟

لە وەلامدا دەيىوت:

(من ھەندى لە داواكاري و ئەركە كانى دەولەتم بە رەزامەندىي خۆم گەرتۈوەتە ئەستۆ، بى ئەمەيە لە بەرامبەرى ئەم كارەمەوە چاوهەۋانىي هيچ پاداشتىك بىكەم).

ھەرگىز نېيدەوت: بىز دايىن كردىنى ژيان و خەرجىي خۆم تىدە كۆشم..

به لام گهر هه مان پرسیار ثار استهی ئهو نهزانه سک په رو هره بکرایه، که گوئی به جهنگ و مهشق و فیر بون نه دهدا، له و لاما دهیوت:
 (ئوه ئدر کی دهولته و هیچ په بوندی يه کی به منه و نی يه).

بم چه شنه، هر دهه له هه ولی خواردن و خهرجی دا بwoo، ده چوو تیپه کهی خوی به جن
 دهیشت و له ناو باز اپه کاندا سه رگرمی مامهله و کپین و فروشتن ده بwoo.
 روزنیکیان ها و پی به گوپ و مهشق بی کراوه کهی پنچ و ت:

(برادر! ئوه ئدر ک و فرمانبری يه سمهه کی يه که توی لیرهدا بتو هینزا ویت تنهها
 جیهاد و مهشق کردنه. بزو داینکردنی پیداویستی يه کانی تریشت، پشت بهو پادشاوه بیسته
 که تول له سوپا کهیدایت، دلنيابه که نایه لیت به بر سیتی بینیته و. چونکه به خیو کردنی تو و
 ئاماده کردنی پیداویستی يه کانت ئدر ک و فرمانبری ئوه. پاشان بیش زانه که تو تاقه
 که سیکی تنهها و هه زاریت و له هه موو جینگایه کدا خوتت بی به خیو ناکریت. ئوهش له
 یادی خوت مه بره و که ئیستا ئیمه له جیهاد و جه نگیکی جیهانی گهوره دا ده زیین، ئه گهر
 نسهر یاخی بون بدهو ام بیست، ئوه از قر نزیکه پادشاوه تولهی ئم یاخی بونه تدا
 سزاوه کی سه خت و گهوره تبدات لهو سزايانه که به سهر ئوه که سانه دا ده دریت له کاتی
 تیکه ملپزان و هیرشی جه نگدا هه لدین و پراده که ن!

که واهه ئیمه له بزردهم دوو ئدر ک و فرمانبری داین:

یه کیکیان: فرمانبریتی پادشا خویه تی، که به خیو کردنی ئیمه. هر چه ندهش ههندی
 جار له ئدر کهی خوی دا بی برام بهر ده مانخانه کار.
 ئوهی تریان: فرمانبریتی تایبه تی خومانه که ئیمه بزو ته رخان کراوین، ئوه ویش
 جهنگ و مهشق کردنه. خوت بی گومان پادشاوه شدایار مه تیمان ده دات و ناسانکاری
 پیوستمان پیشکهش ده کات).

* * *

برا که م! بی گومان تی گهیشتیت لمه وی که ئه گدر هات و ئهم يه کهیان گوئی بزو ئوه
 ها و پی دلسوز و موجاهیده خوی رانه گریت، چ زیانیک پووی تی ده کات و خوت ده خاته
 چ مهترسی يه که وه.

ئیستاش ئهی نه فسی ته مبهلم!

بزانه که: مه بهست له گزره پانی جه نگ لهم چیرو که دا: ئم ژیانه شلوق و شلمه زاوی
 دنیا یه..

ئوه تیپه سه رباری یانه ش: نه و و هچه کانی مرؤ قایه تین له دیر زه مانه و هه تا ئیستا..

مه بهست لهو تیبه ناوبراوهیش: کۆمەنگای موسىمانی نونی ئىستامانه.. ئەو دوو سەربازەش لهو تیپەدا، يەكەميان: مروقى دل وریا و ئاگاداره كە درېغى لە بەجيھىنانى فەرزە كانى ناکات و له گۇناھە گەورە كان دوورە پەرنىزە و ھەردەم لە تەقوا و خواپەرسىدىايە و خەرىكى موجاھەدەي نەفس و شەيتانە، تاڭو خۆى لە تاوان و گۇناھبارى پەارىزىت. ئەمۇ تىريشىيان: مروقى زەرەرمەندى فاسقە كە وازى لە بەجيھىنانى فەرزە كان هىنناوه و كەوتۇوه تەداوى ئەو خەتابارىيە كە له پېنى پەيدا كەردىنى رۆزىدا دېتە پېنى، بە ھەلپەوه لە خەمى ژيان و گۈزەر اندايە و، ئەم ھەولە بىن و چانەشى بۇ دنيا گەياندوو يەتە ئەمەي كە تەنانەت رۆزىدەرى راستەقىيەش تۆمەتبار بکات!

مه بهست لهو مەشق و داخوازى يانەش: داخوازى يەكانى خواوهندە كە له پېش ھەموويانوھ توپىز و پەرسىتىھ..

ئەو جەنگەش بىرىتى يەله: ئەركى جىھاد لە دەرى نەفس و شەيتان و ئارەزووبازى و گۇناھ و رەوشتنە نزمە كان و شەيتانە كانى "جىنتى" و "ئىنس" بۇ دەرباز كەردىنى "دل" و "گيان"ى مروق لە فەوتان و لەناوچۈونى ھەمېشىھى..

ئەو دوو فەرمانبەرىيەش، يەكەميان بىرىتى يەله: گۈزەران و بەرىخستى ئەم ژيانەي دنيا كە خوا به خشىويەتى بە مروق، دووھەمېشىيان بىرىتى يەله: پەرسىش و نزا و پارانەوه لە دەرگانەي به خشىندە ئىياندا دلارامى و پاشت بەستن بەھو خواوهندە.

بەلنى، ئەو كەسەي كە ژيانى به خشىويە و، كەدووھەتى بە سەنەتىكى سەمدانى ئەمۆق كە بە درەخشانلىرىن موعجىزە خۆى بىياتى ناوه و رازاندوو يەتمەوه، ھەر ئەم خواوهندە به خشىندە يە خۆىشى درېتە بە رۆزى دان و پەرەردە كەرن و ژيانىش دەدات.

خۆ ئەگەر بەلگەيىشت لە سەر ئەم راستى يە دەۋىت، ئەمَا سەرنج بەد، دەبىنەت كە: لاوازلىرىن و گىلىتلىرىن زېندهور (وھك ماسى و كەمى مىوه كان) باشلىرىن رۆزى يان بىن دەدرىت و، لاوازلىرىن و بىچوو كەتلىرىن بەدىھاتۇويش (وھك بىچوو كەن و ساوابابان) پاكىرىن و پۇختەتلىرىن رۆزى يان بىن دەبە خىشىت!

بەلنى، بۇ ئەوهى باشتىر بۇت پۇون بېتىمە كە پەيدا كەردىنى رۆزىي "حەلآل" پاشت بە هيىز و دەستەلات نابەستىت، بەلتكو - بە پىچەوانەوه - لاوازى و بىن دەستەلاتى دەبن بەھۆ كارى دەستكەمەتى رۆزى، ئەواتەنها بەراورد كەردىك لە نىوان: "ماسى يە دەبەنگە كان" و "رېسۈي" .. ھەروەھالە نىوان "بىچوو بىن هيىزە كان" و "جانەوهە دېنە كان" .. ھەروەھا "درەختە راوه ستاوه كان" و "ئاڑەلە بە ھەلپە و تەماعە كان" دا، سەرۆزىيادە بۇ ئەوهى ئەم راستى يەت بە تەواوى بۇ پۇون بکاتەمەوه!

که واته ئهو کەسەی لە پىناوى ژيان و گۈزەر اندا نويىز و پەرسىشە كانى پشتگۇئى دەخات، وعىڭ ئو سەربازە وايە كە مەشق و سەنگەرى جىجاد بەجى دەھىلىت و دە كەۋىتە سوالىكىن دە بازارە كاندا.

بەلام ئهو کەسەی كە دواى بەجيھىنائى نويىز و پەرسىشە كانى، كاروبارە كانى ترى چۈپەرىنىت و لە گەنجىنەي مىھەر بانى خواوهندى رۈزىدەردا بە شۇنىن رۈزىسى خۆزىدا دەگەرىت، تاڭو نەيت بە بار بەسەر كەسى ترەوه و دەست لە هېچ كەسىك پان نە كاتوهۇ.. تەھ كارە ئهو، لە راستى دا كارىنىكى گەلى جوامىز انەيە، تەنانەت ئەم چەشىنە كردارە بە حىزىنەك لە جۆرە كانى "پەرسىش" بۆ خاوهەنە كەدى دەزمىرىت و پاداشتى بۆ دەنۇوسرىت.

سەرەراي ئەمەش، سروشى مەرۆف و ئامىرە مەعنەوى يە كانى، بە ئاشكرا دەرى دەخەن كە مەرۆف تەنها بۆ "خوابەرسى" خولقىنزاوه و بەس، چۈنكە ئەندازە ئەو كردار و توانستەي كە لە مەزىقىدایە و بتوانىت بۆ ژيانى دنياي تەرخان بىكەت، ناگاتە ئەندازە ئەو كردار و توانستەي كە لە بچوو كەزىن و بىن دەستەلاترىن بالىندە ئەك چۈلە كەدا دەبىرىت كە زۆر زىاتر و باشىز سە مەرۆف لەزەت لە ژيان دەبات. بەلام سەبارەت بە ژيانى مەعنەوى دواپۇزەوه و ئەو شتانەي كە خواپىسى بەخشىيە، وەك: زانست و، ھەۋارى لە بەردىم دەستەلاتى خەوايى گەورەدا و، نزا و پارانەوه و، پەرسىش.. مەرۆف - لەمانەدا - پادشا و سەركەدەي حەممو زىندەوەرانە!

كەماۋە تۆش ئەي دەرۇونە كەمما

ئەگەر ئاواتى هەرە گەورەت ژيانى دنيا بىت و ھەممو كردار و كۆششىكت بۆ ژيانى ئەم تىپىي تەرخان كەرىدىت، ئەوا گومان لە وەدا نى يە كە لە حوكىمى لاوازتىن و بچوو كەزىن چىنە كەدا دەبىت.

بەلام گەر ئاواتى هەرە گەورەت ژيانى ئەم دنياشت كەرىدىت بە كېتىنگە و مەزرايەك بۆ ئەو كردهو باشانە كە لە پاشەپۇزدا بەرۋىووم دەبەخشن، ئەوا ھەر سە دنيايدا دەبىت بە سەركەدەيە كى گەورە ئىگەش كەنەنەرەن و بەندەيە كى نازدارى خەوايى گەورە و میوانىتىكى ئازىزى پەروردەگار لەم میوانخانەيە دىنادا.

بەم چەشىنە دەركەوت كە: تەنها دوو رېنگات لە بەردىمدايە، ھەركاميانىت دەۋىت تەقتوانىت ھەللى بىزىرىت.

بەلام لە پىشدا داواى رېنمايى و سەركەوتن و يارىدەدان تەنها لە خواى بەخىنەي مىھەر بىان بىكە!

وتهی شهشهم

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بَأْنَ لَهُمُ الْجَنةُ﴾ (التوبه: ١١١)

ئه گهر ده تهويت بزانيت که فروشتنی نفس و سامان به خواي گهوره و بوون به بهنده و سهريازی پهروه ردگار چهنه بازرنگانی يه کي به پست و قازانچ بهخش و چهنه پله و پاييه کي به روز و بلنده، ئهوا گويي بو ئهم چيزگه که پايدگره:
پادشاهيک دوو كيلگهی گهوره يه دوو كمس له دانيشتوراني ولاته کهی خزوی به ئه مانهت سپارد. همه مو شتيكيش لمم دوو كيلگه يه داهبوو، له کارگه و ئامير و چمهك و ئازهـل و گهـلىـنـيـ شـتـيـ تـرـ. لهـ كـاتـهـ شـدـاـ جـهـنـگـيـكـيـ گـهـورـهـ وـ گـهـرمـ لـهـ ئـارـادـاـ بـوـ کـهـ هـمـموـ شـتـيـكـيـ وـ يـرـانـ دـهـ كـرـدـ وـ لـهـ نـاوـيـ دـهـ بـرـدنـ وـ تـيـكـدانـ وـ وـنـ كـرـدنـ وـ وـيـرـانـيـ وـ گـزـرـانـكـارـيـ بـهـ سـهـرـ هـمـموـ شـتـيـكـداـ دـهـ هيـتـاـ. لـهـ بـهـرـ ئـهـمـهـ وـ لـهـ كـاتـهـ دـاـ، پـادـشـاـكـهـ -ـ بـهـ سـوـزـ وـ مـيـهـرـهـ بـانـيـ وـ بـهـ زـهـيـ خـزوـيـ -ـ يـهـ كـيـكـيـ لـهـ پـياـوهـ نـزـيـكـ وـ بـاـوهـ پـيـنـكـراـوـهـ كـانـيـ خـزوـيـ هـاـوـرـيـ لـهـ گـهـلـ ئـهـمـ فـرـمانـهـ پـرـ لـهـ سـوـزـ وـ بـهـزـهـيـ يـهـداـ بـوـ لـايـ ئـهـمـ دـوـوـ كـمـسـهـ نـارـدـ:

◆ (ئه مانهتم بې بفرۇشنهو که لاي ئىيە دامناوه، تاكو بېپارىزم بۆ خۆتان و لمم كاته ناھەموارەدالە دەستان دەرنەچىت و يېھودە نەرۋات. هەر کە جەنگىش تەواو بوو، دەتاندەمەو..)

◆ وەك ئەوهى ئەمانهتە کە مولىكى خۆتان بىست، نرخىتكى باشتان لە بەرامبەرهو بۆ دادەنیم و پاداشتىكى چاكتان دەدەمەو..

◆ سەرجەمى ئەو ئامير و مەكىنانەي کە لاتان دامناون، لە کارگە كامدا و به ناوى خۆمەوە دەيانخەمە کار. بەمەش نرخيان يەك بۆ هەزار بەرزا دەيىتەوە. سەرەرای ئەمە، هەممۇ قازانچىكىشى ھەر بۆ خۆتانە..

◆ خۆم بەرپرسى گشت پىويسى و خەرجى يە کى ئەو ئاميرانە دەم، چونكە ئىيە لە بەر "ھەزارى" و "بى دەستەلاتى" تونانى ئەو خەرجى يانەتان نى يە..

◆ همه‌مو برهه‌م و دهستکه‌وتینکی کار‌گه کمش بز خوتان ده گیرمهوه. ئوهوش بزانن که جاری لای خوتان دهیه‌یلتمهوه هه‌تا کاتی و هر گرتنمهوه دیت. بز ئوهوهی سوودی لئی و مریگرن.

ئمه پینچ دهستکه‌وت له ته‌نها يهك مامه‌له‌دا.

به‌لام ئه گهر به منی نهفروشنهوه، ئهوا:

● گومان لوهه‌دا نی به که هرچیتان لایه دهفوتیت و له دهستان دهچیت اچونکه وەک له بەرچاوتاندایه هېچ كەسیک ناتوانیت شتى خۆی پاریزیت..

● لە نرخ و پاداشتە بەرزانه بىن بەش دەبن..

● ئەو مەکینه و ئامیر و کانزا و تەرازووە بەنرخانەش، لە ئەنجامى کار بىن نە‌کردن و فەراموش كەربلایان، نرخيان نامىنیت و بىن كەللە دەمېندهوه..

● هەر ته‌نها خوتان بەریرسى بەریوه‌بردن و پاراستیان دەبن.

● سەرەنجامىش سزاى دەست پىسیتان لەم ئەمانەتە دەچىزىن! ئەممەش پینچ زيان له ته‌نها يهك مامه‌له‌دا.

سەرەرای ئەمانەش، ئەو كەسەی به منی بفرۇشىتەوه دەیت بە سەربازىيکى سەربەست و نەبەرد و تايىھەتىي خۆم و، بە ناوى منهوه رەفتار و هەلسو كەوت دەكات، نەك وە كو دىلىيکى دەست بەسەر و ئاسابىي و بىن خاۋەن)!

* * *

لىزەدا دوو پاوه کە به وردى گۈئىيان لەم وته شىرىن و فەرمانە پادشائىي يە راڭرت.

زىرىەك و هوشىندە كەيان و تى:

بەسەر چاۋ! بە خۆشحالى و شانازارى و سوپايسىشەوه بەم فروشتنە رازىم.

به‌لام ئەوي تريان، كە خۆپەرست و لەخۇبلىي و بە فيز و دەمار بۇو، وا گومانى دەبرد كە ئەم كەنلەگەيە هەر گىز نافەوتىت و، لە ئالىو گۆرپى زەمانە و تەپاوتلى پۇزگار و شەلەزانى بۇوداوه كانى دنيا بىن ئاكا بۇو، ئەم يە كەيان و تى:

نەخىز.. پادشا كىيە؟ من مولكى خۆم نافروشم و، زيان و رابواردىش لە خۆم تىك نادەم!

بەلى، چەرخى گەردوون ھەلسۇورپا او پۇزگارىش گۆرپانى بەسەرداھات، تائەو پادھىيەي كە يە كەميان گەيشتە پلە و پايمەك خەلەكى خۇزگەيان بىن دەخواست و، لە تەۋەندى ناز و نىعەمت و چاکە كارى و كۆشكى پادشادا بە كامەرانى و بەختىمەرە دەزىيا و

گوزه رانی به سهر ده برد. که چی ئهوی تریان دو و چاری بار نیکی هینده دژواید و گرفتاری حالیکی ئهوه نده ناهه موار بمو که هه ممو که سیک به زهی پیدا دهه اتهوه، هه رچه ندهش شایانی ئهو ئا کامه بمو، چونکه ئهنجامی هله و تاواني خۆی بمو هاتبوروه پی. ئیتر نه شادمانی بزو مايهوه و نه مولک. سرباری هه ممو ئهمانه، سزای خۆیشی و هر گرت!
ئهی دهروونی له خۆبایم!

لە دوور بینی ئهم چیرۆ کهوه سهیری رووی خاوین و دره خشانی "راستى" بکە:
مه بەست لە پادشا: پادشا ئەزەل و ئەبهەد، کە پەروەردگار و بەدیهینه ری خۆتە..
کېلگە و ئامیرە کانیش: ئەو شستانەن کە لە ژیانی دنیادا ھەن، وەك: لەش و، گیان و،
دل و پىکەپەنەرە کانیان لە: چا و، گۈئى و، مىشك و، ئەندىشە. واتە هه ممو ھەستە دیار و
نادیارە کان..

نېرراوه بەرپىزە كەش: پىغەمبەری خۆشەویستمان حەزرەتى مەممەدە صلوات الله علیه و آله و سلم.
فەرمانە پادشاپىي يە پىرۆزە كەش: قورئانى پىرۆزە، کە ئەو بازىرگانى يە گەورەيە باسمان
كرد، لەم ئايەتەدا را دەگەيەنىت:

﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ﴾ ..

ئەو مەيدانە پىر لە شلەزان و جەنگە رووخىنەش: بارودۇخى دنیاپە كە سەقامكىر بۇونى
نى يە و هەر دەم لە ئالىو گۆر و تەپاوتلىدایە، هەر ئەمەشە كە بە جەخت كەرنەوه ئەم پىرسىارە
ئاراستەپىرى مەرۆف دەكەت و هانى دەدات كە بلىت:

(ئىمەي ئادەمیزاد هەرچى يە كەمان ھەيە وەك خۆی نامىنیت و لە سەر يەك بار جىڭىر
نایت و لە ئەنجامىشدا لە دەستمان دەر دەچىت. ئايادەپىن ھىچ چارە سەرى يەك نەنیت بۇ ئەم
بارە پەريشانە؟ ئايادا ناگۇنجىت ئەم لەناوچوون و فەنایە بىكىت بە مانۇوه و نەمرى؟)

لەم كاتەدا كە مەرۆف نوقمى ئەم جۆرە بىر و ئەندىشانىيە، گۈنى لە زايەلەي دەنگى ئەم
ئايەتەي قورئانى پىرۆز دەبىت كە لە هەممو سووج و ناسۇيە كەدا دەنگ دەداتەوه!
كەواتە چارە و قازانچ و دەستكەوتى گەورە و راستەقىنە لىرەدایە.. چارە تەنها فرۇشتى
ئەم ئەمانەتىيە بە خاوهنى راستەقىنە خۆى. ئەو كەسەي پىسى بفرۇشىت پىنج دەستكەوتى
گەورەي دەستكىر دەبىت:

قازانجى يە كەم: ئەو سامانە فانى يە كە لەناو دەچىت، بۇى دەمېنیتەوه و دەبىت بە
سامانىكى ھەمېشەيى. چونكە ئەو تەمەنە فانى يە كە پىشكەش بە خواي گەورە و زىندۇوى
پاگىر كەرى گەردوون دەكىت و تەنھا لە پىنى ئەمدا بە كار دەھىنرىت، دەبىت بە تەمەنیتىكى

همیشگی. تهناشت خوله ک و سه عاته فانی به کانی تهمه ن، که به وینه‌ی تزوی چیزرا و به و شست نامیتن و لهناو ده چن، که چی بمو نه مان و لهناو چونه گول و گولزار به رهم تعیین، به همان جوز خوله که کانی ئو تهمه نمش که له پیناوی خودا به کارهینرا و به سر چروه، لهدنیای جیهانی نه مری داده میان به گولزاری کامه رانی ده پشکویت و، به روی وومی یخگیشتو پیشکهش ده کدن.

قازاخی دووههم: پاداشته که یه‌تی که به هه شته.

قازاخی سی‌ههم: ههر ئندام و هه ستیک نرخی يەك بۆ هه زار بەرز ده بیته‌وه. بۆ نمۇونە: "ژیرى" کە ئندام و ئامر ازىکى مرۆف، ئە گەر نېفرۇشىت به خواى گەورە و، يې نەفس و ئارەززۇوه کانى به کارى بەھىت، ئەوا دەبىت به ئەندامىکى نە گەت و بى توانا و سېھى بىزازى! چونكە ھەموو ئازاره خەمناکە کانى پابوردو ھاودەم لە گەل بەلا و گىرى گرفته ترسناکە کانى داھاتوردا دەخاتە ئەستۆي مرۆفەوه. ئەو کاتەش پلەی "ژیرى" نزم دەبىت بە ئەندامىکى زيانەخش. هەر لە بەر ئەوهشە کە دەبىنى مرۆفی فاسق بۆ شەوهى لە بىزازى يە کانى "ژیرى" يى پزگارى بېت زۇربەی جار لە دەست بارى سەختى ژيانەتلىت و پەنا دەباتە بەر مەستى و کارى بىھوودە!

بەلام ئە گەر "ژیرى" بە خاوهنى راستەقىنەی خۆى بفرۇشىتەوه کە خواى گەورە يە و لە پىتاۋى ئەوا دا بە کار بەھىرتىت، ئەوا دەبىت بە كليلىت بۆ كردنەوهى خەزىنەي بىن سنورى مېھرەبانى خواوهند و گەنجىنەي دانايى پەروردگار. ئىت بۆ هەر لايەك بروانىت و بە هەر چەشىنەك بير بکاتەوه، دانايى خواوهند لە ھەموو شت و بۇونەور و پۇوداۋىكدا دەبىتىت و، مېھرەبانى خواى گەورە يە سەرانسەرى بۇونەوردا بە درەخشانى بەرچاو دە كەھوپت. بەم بىن يە "ژیرى" بەرز دەبىتەوه تا دەگاتە پلەی پابەرىنى پەروردگارى، کە پلەيە کە خاوهنه کەي بۆ کامه رانى ھەمیشەنى ئاماذه دەكت.

ھەروەھا بۆ نمۇونە: "چاوا" کە يە كىكە لە ھەستە کانى مرۆف و پەنجەرە يە کە "گىان" يى مرۆف لىيەوه دەپوانىتە ئەم جيئانە، ئە گەر لە پىنى خوادا نەخريتە کار و پىنى نەفرۇشىت و، نە پىشاۋى نەفس و ئارەززۇوه کانى دا بە کار بەھىرتىت، ئەوا بە بىنىنى چەند دەھەنیكى جوانى كاتى و بەسەرچو نزم دەبىتەوه تا وەك دەللالىكى ئاسايى و خزمەتكارىكى لىنى دېت بۆ ورۇۋەاندىنى حەز و ئارەززۇوه کانى دەرروون.

بەلام ئە گەر فرۇشتت بە بەدېھىنەری خۆى و لە رەزامەندىي ئەوا بە کارت هىننا، ئەوا هەر ئەم "چاوا" دەبىت بە خويىنەر و سەير كەرى كەپىي مەزنى گەردۇون و، بىنەرى موعجىزاتى يەھىئاتووانى خواى گەورە لە بۇونەوردا. بەم جۇرە بەرز دەبىتەوه تا دەگاتە پلە و پاپەيە کى

پیروز و، وهک ههندگیکی لئی دیت که له ناو گولزاره کانی میهرهبانی خواوهند له باخچه‌ی زهی دا ده گهربیت و، له ههندگوبینی: "پهندو، خواناسی و، خوشبویستی"ی نوروی بینینی خواو شایه‌تی دان له سهربونی، ههنده گلوفیت و له ناو "دل"ی مرؤثی باوه‌رداردا پروی ده کات!

ههروه‌ها ئه گهر ههستی "چهشتن"ت به خوای دانا و بهدیهینه نهفروشیت و، هه رنهنها بو نهفس و گهده به کاری بھینیت، ئهوا پله‌ی ئهو ههسته نزم دهیتهوه تا دهیت به ده گاوانی کار گه و پشتیری "گهده"! به لام ئه گهر فروشت به خوای گهوره‌ی روزیده و بهخشنده، ئهوا ئهم ههسته پله‌ی هینده به روز دهیتموه تا دهیت به بینه‌رینکی کارامه‌ی گهنجینه کانی میهرهبانی خواوهند و، واي لئی دیت که به شوین نیعمه‌تله کانی خواوهندی به تو انا و دسته‌لاتدا بگهربیت ههتا شو کرانه بئیری بیان پیشکهش بکات.

ههموو ئهندام و ههسته کانی تری مرؤف بهم چه شنه.

جائی "زیری"! به وردی بیر بکره‌وه.. ئایا ئهندام و ئامیری شوم و زیابه‌خش له کوئ و، کلیلی گهنجینه‌ی بونوهران له کوئ؟
ئهی "چاو"! به جوانی پروانه.. ده‌لائی پله نزم له کوئ و، خوینه‌ری کتیبه‌خانه‌ی خواوهند له کوئ؟

ئهی "زمان"! به شیرینی بچیزه.. ئایا ده گاوانی کار گه و پشتیر له کوئ و، بینه‌ری گهنجینه‌ی میهرهبانی خواوهند له کوئ؟

خوئه گهر بهم چهشهنه پیوه و تهرازووه قیاسی ههموو ئهندام و ههسته کانی تری مرؤف له سهربه‌مانه بکهیت که باس کران، ئهوا به راستی بوت ده‌رده که‌هیت که مرؤثی باوه‌ردار تایه‌تکاری به کی ئه‌وقت به‌دهست ده‌هینیت که شیاوی به‌ههشت بیت و، مرؤثی کافریش ئه و تو خمه ده گریته خوئی که له گه‌ل دوزه خدا بگونجیت.

ئهمنهنجامه‌ش، که پاداشت و سزای هه‌ردوو کیانی تیدایه، هی ئه‌وهی که مرؤثی باوه‌ردار، بهه‌وی ئیمان و باوه‌ره که‌یه‌وه، ئه‌مانه‌ت و راپساردی بدهیهینه‌ری خوئی پاراستووه و تهنه‌له نیو بازنه‌ی ره‌زامه‌ندی به کانی ئه‌مودا به کاری هیناوه. به لام ببابای کافر دهست پیسی لهو ئه‌مانه‌تکه کردووه و له پیناوه ئاره‌زوروه کانی و خواسته کانی ده‌روونی به‌دخوازی دا به کاری هیناوه.

قازانغی چواره‌م: مرؤف تابلیت لاوازه، که چی له گه‌ل ئه‌وه‌شدا به‌لا و گیرو گرفته کانی گه‌لئی زورن.. ههروه‌ها هه‌زاره، به لام پیویستی به کانی هه‌میشه له زیادبوندان.. ههروه‌ها بنی

تخصته لاته، که چی ئەر کە کانى گوزه ران و ژيان له سەر شانى يە كچار قورسەن و گەلىنى
متىسوی دە كەن..

جا ئە گەر ئەم مەرۆفە پشت بە خواى بە دەستەلات و خاۋەن تواناي رەھا نە بەستىت و
كىرە كانى نە داتە دەستت ئەو، ئەوا ويئىدانى ئازارىكى بەر دەوام دەچىيەت. داخ و
حىسرەت و ماندو و بۇونى بىن ئەنجامىشى يان ئۇوه يە دەيىخىكىن و لەناوى دە بەن، يان دە بەخەنە
پېرى مەستان و تاوانبارانوھ.

قازاخى پېشىجەم: ئەوانەي كە لە بوارى خواناسى دا پىپۇرۇن و ئەھلى شەھەود و كەش و
تەچەشتۈانى پاستىن، بە گشتى و يە كەدەنگى رايىدە گەنەن كە ئەو پەرسەتش و زىكىر و
تەمىزىھاتانەي ئەندامە كانى جەستەي مەرۆف بۇ رەزامەندىي خوا بە جى يان دەھىن، ھەموو يان
ھە بەھەشتىدا دەن بە مىوهى شىرىن و بەتام و، لە كاتىكىدا پېشکەشت دە كەن كە تۆ زۇر
خۇيىست پىيانە.

خۇ ئە گەر پشت لەم بازرگانى يە پېت و بەرە كەتە ھەلبەكەيت و لە كىسى خۇتى
بىھىت، ئەوا هەروەك لەم قازانچ و دەستكەوتە زۇرانە بىن بەش دە بىت، پېنچ دانە زىيانىش
تەكەيت:

زىيانى يە كەم: ھەرچى سامان و مەنال و نەفس و ژيان و لاويت ھەيە، كە حەزىز لىييانە و
خىشت دەوين، ھەموو يان لەناودە چىن و نامىتىن. بەلام ئازار و گۇناھ كانىان ھەر دە مىتىھە و
بىرى سەر شانت قورس دە كەن.

زىيانى دووھەم: سزايى ئەوانە دە درېتىت كە دەست پىسى لە ئەمانەت دە كەن، چونكە تۆ
ستىعىكى يە كچار گەورەت لە خۇت كەر دووھ كاتىك بەنر خەزىنى ئەندامە كانى
تىن تەخترىن كەرداردا بە كار ھېتاوا.

زىيانى سىھەم: سەتم و دەست دەرېتىت بۇ سەر دانابى خواوهند كەر دووھ، بەھەي كە گشت
تەمىز و ئەندام و كىز ئەندامە جوان و بەنر خە كانى مەرۆفت گەياندە ئاست و پايى ئەندامە كانى
تەھەن، بەتكۈر لە ھى ئازەلىش نزەت.

زىيانى چوارەم: ھەمېشە لە ناشكۈرى و شىوهن و خەفەتىدا دە بىت لە دەست ئازارە كانى
جو دايى و لىنگىران و، لە تاو ئەو ئەر كانەي ژيان كە خۇت بە دەستى خۇت بارى ژيانىت پىن
قورس كەر دوون. لە كاتىكىدا كە تۈز لە "ھەزارى" و "بىن دەستەلاتى" يە كى بەر دەوامدا
حەقىقەتىمۇ.

زیانی پتچم: خه لاته جوانه کانی خوای میهره بان، چه شنی: (ژیری) و چاو و دل و زمان و ئهوانی تر) بتوهه به تو به خشراون که ئاماذهت بکهن و به وینهی کلیلیک بتو کردنوهه ده گاکانی کامه رانی همه میشه بی به کاریان بهیت. بهلام زیانیکی چه نده گموره یه گهر بپونه قاتلیکی پرله ئازارهه به جوریک که ده گاکانی دوزه خت بتو بخنه سه پشت!

ئیستاش با سهیریکی ئدم فروشتن و بازر گانی به بکهین. با بازین ئایا له راستی دا هیندە قورسی و ماندوویوونی تیدایه که زور کەس لىپادە کەن و نزیکی نابهوه.. نه خیر، هیچ قورسی يه کی تیدا نی يه.. چونکه بازنهی "جه لال" ئهوندە بەرین و فراوانه که بتو حەسانووه و بەخته و هری و کامه رانی مرۆف سەروزیاده و، هیچ پیویستی يەك بتو مرۆف ناهیلیتەو کە خۆی بخاتە ناو بازنهی "حەرام" و گوناھکاری يەوه.

فرزە کانی خوای گورەش سووک و کەمن.. بونوون به سەرباز و بەندەی خوای گورەش شتیکی ئەوندە بەتمام و پله و پاییه کی ئەوندە بەرز و بەپیزە کە لە باسکردن نایەت. کە واتە پیویستە - ئەی نەفسە کەم! - توش بیت بهو سەربازە و، به ناوی خواوه دەست بە کارە کانت بکەیت و، لە پىناوى خوادا بېھەختىت و وەربگرىت و، ھەموو ئارامى و جموجولىکىشىت تەنها لە بازنهی پەزامەندىيە کانی خوای گورەدا بېت. خۆ ئەگەر ھەر كەمۇ كۈورى يەكىش ھەبو ئەوا دەرگاى تۆبە و داواي ليخۆش بۇون ھەمیشە والاؤ كراوهە. دەسا تۆيش لىپاپتۇرە و بلىنى: دەسا خوايە گيان!

لە ھەلە كاغنان خۆش بىه..

لە پىزى بەندە کانی خۆت وەرمان بگەرە..

پارمەتىمان بده کە ھەمیشە دەستپاڭ بىن بەرامبەر بەھو ئەمانەتەي پىت سپاردووين، تا رۇزى بەھەك گەيشتتەوە. ئامىن.

وتهی حه و ته م

كليٰ مهتمٰ ئەم بۇونەر اىنە:
 (آمنتُ بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ)

نه گهر حمز ده کهیت تی بگهیت لهوهی که (باوه رپوون به خوا و پژی دوایی) همه مو
ستعنه گرنگه کانی بوونهور شی ده کنهوه و، گشت ده گاکانی کامه رانی بتو "گیان"ی
مریف دخنه سه رپشت و، همه مو گیرو گرفتیکیش بهو پهپری ئاسانی حل ده کهن و لای
تھیعن...

هعروه‌ها ئەگەر حمز دەكھىت تىبگەيت لەوهى كە: "پشت بەسەن" بە خواوهندى بەخېھىنەر و پەنا بىردىن بۇ ئەو خواوهندە لە رىنگاى سەبر و ئارامىگەرنەوە، نزا و پارانەوهش لە تىرىگاى رۆزىدەردا بەھۆى شوکەر و ستايىشەوە، دوو چارەسەرىلى پېرى سوود و شىفابەخشىن بۇ تىمىددە و زامەكانى، مەۋە فى..

هەروەھا ئەگەر حەز دە كەھىت تىن بىگەھىت لەھەي كە گۈئى راڭرىتن بۇ قورئانى پىرۆز و
شۇ خېرىيەلى بۇ فەرمانە كانى و بەجىھىيەنانى فەرزە كان و خۇپاراستن لە گوناھى گەورە،
بەخىر خەرىن توپشۇوى رېنى ئاخىرەت و پەۋونا كىي ناو گۈپ و ئاسانتىن و بەھادارتىنى بلىتى
سەقەرن لە گەشتى ھەتاھەتايىدا..

يەلەنی، ئەگەر حەزىت لە تىڭىدە يېشتنى ھەموو ئەم شىانە ھەبە، ئەوا گۈئى لەم كورتە چىزۇ كە بىخىرى:

بزوژنیکیان سهربازیک له گزره پانی جه نگینکی گهوره و جیهانی دا کهونه ناو
عجیو گرفتینکی گهوره و سهرسووره هینه رهه، چونکه له هه ردوو لای راست و چه پیه ووه
یکراو دوو زامی قولیان تیدا دروست بwoo. هه لم کاته شدا شیریک له پشتیمه وله که میندا
جو؛ وخت بwoo هیرش بیاته سهري و تیکی بشکنیت! له پیشیشه وه چه ندین سیداره له
سهردهمدا بwoo که دواي ته وهی هه مو خوش ویسته کانی پسدا هملو اسرابوون ئه میش
چاومروانی هه مان چاره نووسی ده کردد.. سهربارای ئه مباره سامناک و دلتمزینانه مش،

گهشتنیکی نهفی کردن و دوور خستنه‌وهی دورو و دریز و پر له گیرو گرفت و دهردی سمهربی
له رینگادا بیوو..

لهم کاتهدا که ئەم بیچاره‌یه له بیر کردنه‌وهی ئەم مهو حەم و پەزارە و نائومیدی یانەدا
دەتلایه‌وه. له ناکاودا پیاویکی نورانی خیزه‌مندی وەک حەزرەتی خدرى - سلاوى
خوای لئى بیت - له لای راستی خۆیه‌وه بەدی کرد. ئەم پیاوه نورانی يە پىی وە:

- (دلتەنگ و نائومید مەبە، وامن دوو مەتەلت فیز دەکم، ئەگەر بە باشى بە کاريان
بەھینیت ئەوا ئەو شىرەی كە ئىستا له كەمیندابە، بېزت دەبیت بە ئەسپىتىكى ئامادە كراو كە بز
ھەر لايەك بىتەويت دەتبات. ئەم سىدارانەش سەبارەت بە تۇ دەبن بە جۈلانەی كەيىف و
شادى. سەھرەپاي ئەمانەش دوو دەرمانت دەدەمەن، كە ئەگەر بە رېتكوبىنکى بە کاريان بەھینیت،
برىنە كانت چاك دەبنەوه و دەبن بە دوو گوتى دلىرىقىنى ئەوتۇ كە خۇشتىن بۇنىان لئى بىلاو
بىيەوه. هەروەھا بلىتىنکى سەفرەريشت دەدەمەن كە بتوانىت بەھۆیه‌وه وەک مەل بفرىت و رېنى
سالىتىكى رەبەقى لە ماوهى يەك رۇزدا بىن بېرىت!

خۇ ئەگەر باوھەشم بىن ناکەيت، ئەوا ھىچ نەبیت جارىڭ و تەكامىم تاقى بىكەرەوه، تاکو له
راستىي ئەم قسانەم دلىيا بېيت).

بەللى، ئەم سەربازە هەندى لە ئامۇزگارى یانەی تاقى كرده‌وه. هەتا له ئەنجامدا بۇى
رۇون بۇووه كە و تەكانى ئەم پیاوه نورانى يەھىنەدە راستن كە ھىچ گومانىكىان تىدەنى يە.
(ھەروەھا منى "سەعید" ئى بیچارەش هەندىكىم لئى تاقى كردىوه و ھىچ گومانىكىم تىياندا
نەما و بە رۇونى راستىي ئەو و تانەم بۇ دەركەوت).

بەلام له ناکاودا پیاویکى فيلبازى شەيتان ئاسالە لای چەپىوه پەيدا بۇو كە خۇى
رازاندبووه و چەندىن ھۆكاري رابواردن و كەرەسەمى مەستكەرى له گەل خۇىدا
ھەلگرتبۇر. ئەم پیاوه بەرامبەرى راوه ستا و پىی وە:

- ھاۋىرى كەم وەر بۇلام! وەر بَا راپوپىرەن و بە خۇشى كات بە سەر بەرين.. با پىكەوه
سەپەرى وىنەي ئەمو كىزىلە جوانانە بىھىن و، گۈئى لە ئاوازى ئەو گۈزەنی يە ھەست
بزوپەنەرانە رابگرین و.. ئەم خۇراكە خۇشانە ھەن بالە دەستيائى نەدەين!

پاشان پىی وە:

- ئەو ورتە ورتە چى يە والەبەر خۇته‌وه دەيلەيت و دەمت پىي دەجۇولىت؟

- ئەوه مەتەلە!

- وازى لئى بەھىنە.. خۇشى و زەوق و شادىمان بەم چەشىھ شتانە كە لييان تىن ناگەن لى
تال مە كە.. ئەم ئەوه چى يە بە دەستتەوه؟

- ئوهه دهرمانه!

- فېرى ده.. هىچ ترسىكىت نەبى. ئوهه تا تەندروستىت تابلىق باشە. ئىمە وائىستانە خۇشى و گالىنە و گەپداین، كەى كاتى ئوانىيە؟! ئەى پىم نالىتىت ئەو بلەتە يېنچ نىشانىيە يە چى يە بە دەستەوە؟

- ئوهه فەرمانىي كارگىپى و بلەتى سەفەر!

- بىدرېنە.. لەم وەرزى بەھارە جوانەدا پۇيىستىمان بە سەفەر نى يە! بەم جۆرە، هيئىدەي نەماباوو ئەو فيلبازە، بە فۇفيلىك كانى، سەربازە كە لە خاشتە بىات و لە بىنى دەرىي بىكەت، بە رادەيە كى ئەوتۇ كە نزىك بۇوەندىك لە قىسە كانى بىسەلىتىت.. (بىلەن پاستە مەرۆف لە خاشتە دەبرى و، من خۇيىش بەھۇي يە كېتكى وەك ئەم فيلبازەوە لە خاشتە بىرام)!

لە ناكاودا دەنگىيکى بىلندى وەك نەعرەتەي ھەور لە لاي راستىھە بىدارى كرددەوە و پىسى: وەت:

- ئاگادار بە! نەخەلەتىي.. بەو فيلبازە بىلى:

- ئەگەر دەتوانىت ئەو شىرەي پشتەوەم بۇ بىكۈزىت..

ئەگەر دەتوانىت ئەو سىدارانە لە سەرپىنگام ھەلبىگەت..

ئەگەر دەتوانىت ھەر دۇو زامە قولە كانىم چاك بىكەتەوە و سارپىزيان بىكەيت..

ئەگەر دەتوانىت لەم گەشىتە دوور و درېز و پېلە ئاشكەنخەيە رىز گارم بىكەيت..

ئەگەر ئەمانە دەتوانىت، فەرمۇو پېشامى بىدە و چارە سەرىيە كانت دەرىنخە. ئەوسا جھۇانىت داوايى ئوهەم لىنى بىكەيت كە داوا اكاري يە كانت جى بەجى بىكەم. دەنا ئەى گەلخۇي سەرلىنى شىۋاوا! دەمت بىگەرە و بىن دەنگ بە، سەرقالىم مە كە و بەھەلە گۈئى لەم مەرۆفە غۇورانى يە رابىگەم!

* * *

ئەى نەفسە كەم!

لە پۇژانى "لاوى" تدا زۇر جاز پىنە كەنیت، كەچى وائىستانە گەرياندىت بىز ئەو بىرۇڭكارانەي رابور دەرەت كە والە دەستت دەرچۈون.. دەسا خىرا كە و ھەر ئىستانە و بىن ئاگاپى يەت بىدار بېرەوە و، بىزانە كە:

ئەو سەربازە يېچارەيە: تۇر و ھەممۇ مەرۆفيتىكى تەرە!

ئەو شىرەش: ئەجهەل و تەواوبۇونى ماۋەي ژيانە..

ئه و سیدار انهش: بريتين لهو لىكپان و لەناوچوون و جودايى يانهى كه هەموو شتىك دەگرنەوه. ئايا نابينيت شەو و رۆز خۇشەویستانمان كۆچ دەكەن و يەك لە دواى يەك بەجىمان دەھيلەن؟

ئه و دوو زامەش: يە كىكىان بىن دەستەلاتى (العجز) لە سنورى بەدەرى مەرۆفە و، ئەمە تېرىشيان هەزارى (الفقر) يە بىن ئەندازە و ئازار بەخشە كەيەتى كە لە ناخىدا جىڭىر بۇون و رەگ و رېشەيان داکوتاوه..

ئه و گەشتە دوورەش، بريتى يە لەم گەشتى تاقىكىردنەوه دوور و درىزە مەرۆف كە لە جىهانى "گىان" دوه دەست پى دەكەت و، ئىجا دەچىتە رەحمى دايىكەوه و، پاشان بەرەو منالى دەروات و، لەنۈوه بەرەو پىرى و، ئىجالە ژيانى دنياوه بەرەو ئاخىرەت و، پاشان حەشر و تېپەربۇون بەسەر پەردى سيراتدا..

ئه و دوو مەتلەش بريتىن لە ئىمان بۇون بە "خوا" و "رۇزى دواىي". بەلىنى، هەر ئەم ئىمانى يە كە دەتوانىت مەردن بکات بە ئەسىپك بەلکو بە بوراقىكى ئەوتۇ مەرۆف لە بەندىخانە ئىش و ئازارى دنيا دەرباز بکات و بەرەو گولىزارە كانى بەھەشتى بەرين و خزمەتى خواوهندى گەورە و مىھەبان و شىزمەندى بىات. هەر لەبەر ئەمەش بۇوه كە مەرۆفە كامىل و تىڭىشىتۇوه كان مەردىان خۇش وىستۇوه و بە لىيۇي گەش و خەندانەوه يېشوازى يانلىنى كەرددووه! چونكە راستى و ناوهەرۇكى مەردىان زانىوھ و بە چاۋ دىويانە، بۇيە لىيى نەتساون، بەلکو خۇشيان وىستۇوه و بە پەرۋەشەو چاۋەرۋانى كەرددووه و بىن ھىچ ترس و بىمىك خۇيان ھەللىداوه تە ناو باوهشىمەوه.

ئىجا هاتن و رۇشتىن و تېپەربۇونى "كات" بەسەر هەموو شتىكدا و گەفار بۇونى ئه و شتانە بە مەردن و جودايى و نەمان.. ئەم نەھىنى و مەتلە ئىمانى يە دەيانگۇرۇت بە وينەيە كى پەشىنگىدارى ئەوتۇ كە هانى مەرۆف بۇ بىنىنى تازەسى هەموو شتىك بىدات لە دەمى نۇئى بۇونەوهى دا، تەنانەت دەيىت بەھۇي سەرخىدانى مەرۆف لە جۆزە جىاجىا كانى موعجىزاتى داهىنەنى بەديھىنەرە شىزمەند و رەنگە جىاوازە كانى كارى دەراساي توانست و درەوشانەوهى مىھەر و بەزەبى ئه و خواوهندە مىھەبانە. ئەمەش وەك تىشكىدانەوهى حەوت رەنگە كانى شەبەنگى خۇر وايە لەناو ئاۋىنەدا و چەشنى جم و جوولى دېھەنى وينە سىنەمايى يە كان وايە كە پەت جوانى و دلەپىنى بە خۇر و بە دەخانە دەبەخشن..

ئه و دوو چارەسەرى يەش:

يە كەميان: ئارامگىرن و پشت بەستە بە توانست و دانستى خواتى گەورە بەديھىنەر و پەروەردگارمان.

- جایا وایه؟ [به سه رسوور مانه و پرسیار له خزی ده کات].

- بعلنی وایه.. چونکه ئهو كەسەی بهھۆی ناسنامە(ھویة)ى "بى دەستەلەتى" يەوه پاتى به تىسى لەتى ئهو خواوهندەوە داوه كە فەرمانى: **﴿كُنْ فِي كُون﴾** بى دەستە، لە چى دەترسى و سىن لە چى دە كاتەمەوە؟ دىيارە ئهو كەسە خزى را دەگرىت و گۈئى بە هيچ گىرو گرفت و كەرىمىتىك نادات. چونكە هەلگىرى ئهو ناسنامەيە لە ساماناكىزىن كات و لە بەرددەم چىنگىزىن گىرو گرفتدا پشت بە پەروردەگارى مىھەربانى خزى دەبەستىت و، بەمەش تىنۇيىتىي تىنى خزى دەشكىنېت و، هەر كە دەلتىت: **﴿إِنَّ اللَّهَ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِحُون﴾** (البقرة: ۱۵۶) ئەوا بە خزى ئاسۇرەدىي ھەموو گۆشە و كەنارىتكى دلى دەگرىتەوە.

كمواتە مرۆڤى خواناس ھەميشە لەو "بى دەستەلەتى" و ترسانەي لە خواي خزى، چىز مەعرەدەگىت و ھەست بە تام و لەزەت و خۇشى دە كات.

بعلنی زۇر راستە! مرۆڤى خواناس لە دەمى ترس و بىمدا ھەست بە خۇشى و لەزەت تە كات. چونكە ئەگەر بتوانىن پرسیار لە منالىتكى ساوا بکەين و، وادابىيەن دەئاوزىت و تۇتىيەن وەلامدانەوەي ھەيدە و پىيى بلېيىن:

- خۇشتىن و بەلەزەتلىكىن كات لە ژياندا ڭامەيە؟

نمۇانىيە لە وەلامدا بلىتى:

- بىن گومان ئهو كاتەيە كە بە ترس و بى دەستەلەتى و ئومىدەوە خۆزم دەهاومە ناو باوهشى بىن نە سۈزى مىھەربانىي دايىكمەوە و، دان بىن دەستەلەتى خۆزمدا دەنیم!

ئىمە لە كاتىكىدا يە كە گەر سەرجەمى سۆز و بەزەبى و مىھەربانىي دايىكان كۆز بىكىنەوە، تىجا بە كۆزى ھەموويان ورشهيە كى درەوشانەوە كانى مىھەربانىي خواوهندى پەروردەگار يەكتەھەيىن!

ھەر لەم پۇانگەيدەوە مرۆۋانى خواوهن ئىمانى كامىل دەستييان لە دەستەلات و توانيي خزىيان تىشوردووھ و ھەستييان بە دەستەوەسانىي خزىيان كردووھ و تامى ترسانىيان لە خواي خزىيان چىشتىووھ. ئىتەنانىيان بۇ بىردووھ و خزىيان پى پاراستووھ و، ئەم بى دەستەلەتى و ترسىيان كەچىووھ بە تىكاكار لە دەرگانەي سۆز و بەزەبى خواوهندى مىھەرباندا.

چارھەسىرىي دووھەمېشىيان: بىرتىيە لە نزا و پارانەوە و، شو كەرانەبىزىرى و، قەناعەت و، يىشت بەستن بە سۆز و مىھەربانىي پۇزىدەرلىي خواوهن بەزەبى و سۆز و مىھەربانى.

- ئایا وایه؟

- بعلنی وایه.. چونكە مادەم مرۆۋ مىوانى ئهو خوايە بىت كە كۆزى زەوبى بۇ كردووھ بە سغىرىيە كى پەلە نىعەمت و، بەھارىشى وەڭ چەپكە گولىتكى رازاوه و پەنگىن لە سەر ئەو

سفره یه بُو داناوه که به ههر چوار لای دا گولپرژنی نیعمه ته کانی کرد و ده، ئه و که سهی میوانی خواهند بکنی ئاوا به خشنده و سه خواهند بیت، چون "ههزاری" و "بَنِ دهسته لاتی" ای بهلاوه گران و ئازار به خش ده بیت؟ به لکو ده زانیت که ئم دو و انه - ههزاری و بَنِ دهسته لاتی - و هک یئشتیهای خواردن وان که زیاتر هستی مرؤوف ده بزوینن تا کو چاوه روانی نیعمه تی زیاتر بکات! به راده یه کی ئه و تو که هانی مرؤوفی باوه پردار ددهن هه میشه له هه ولی زیاد کردنی ئه و "ههزاری" یهدا بیت، و هک ئه و که سهی پت یئشتیهای خزوی ده جو ولینیت تا کو نیعمه تی زیاتر بچیزیت!

هر لِم رو انگه یشه و یه که مرؤوفه کامله کانی ئه هلهی ئیمان به شانازی یه و باسی ههزاری خزویان له برددم خواهند ده گپنه و لبی دهدوین. به باشی ئاگاداری ئم خاله به و، به پیچه و آنوه لبی تئی نه گهیت! چونکه مه به ستمان هست کردن به "ههزاری" و پیشاندانيه تی له برددم خواهند گهوره دا و پارانه وهی هه میشه بی و بَنِ و چانه ته نهانه له ده رگانه ئه مودا. دهنا هر گیز مه به است ئه و نی یه که مرؤوف ههزاری خزوی له برددم خمه لکی دا ده بخت و لیيان پیاریتنه و!

ئه و بليت و ئه مره ئیداري یهش: نويژ و، فهرزه کان و، خزپار استنه له گوناهه گهوره کان.

- جا ئایا وايه؟

- به لئی وايه. چونکه هه مه و پسپورانی ئم بواره و سه رجم ئه هلهی مو شاهده و بینین و زهوق و کشف (له ئمولیا و صیدلیق و زانیان و پیاوچا کان) هه مه و بینین یه کدنه نگن له سه رئوه که:

پرونا کی و تویشلوی ئه و گه شته دوره ته نهانه له و دایه مرؤوف گوئی رایه تی فهرمانه کانی قورئانی پرورز بیت و دوره په ریزی له و شتانه بکات که قورئانی پرورز دا وای کرد و ده تو خنیان نه که وین..

دهنا هر گیز نه زانست و، نه فله سده و، نه حیکمه و، نه کارامه بی و لیهاتووی، هیچ کامیان لهم گه شته دوره و دریزه دا هیچ سوود و با یه خیکیان نی یه، به لکو تیکرا تا چهند هه نگاونیک و هه تا ده رگای "گزپ" دین و پرونا کی به مرؤوف ده به خشن، ئجاله وی ده کوریتنه و!

ماده و وايه ئه و نهفنسی ته مبهلم!

ئهوا باش بزانه که گومان له و دانی یه به جیهینانی پنج فهرزه هی نويژ و خزپار استن له حموت گوناهه گهوره کان، تابلتی کم و ئاسان و ئیسراحت به خشن له چاوه پیویستی مرؤوفدا پییان و له چاوه سوود و بروبووم و ئاکامه کانیشیان.

جا ئە گەر ھۆشەند و وریا بیت، ئەوا بە باشى لەمە تى دەگەيت و حالى دەبىت.
كمواتە، ئەو كەسانەي كە بۆ فيسق و گوناھ و خراپەكارى و بۆ لاي شەيتانى پىسى
قىتىز باڭت دەكەن، پىيان بلنى:

- ئە گەر دەتوانى مەردن لەناوبەرن و يىكۈژن.. يان ئە گەر شىتكەن لە لا يە كە بتوانى
جەزىيمۇھ لەناوچوون و فەوتان لە جىيەندا ھەلبگەن.. ئە گەر دەرمانىكەن لە لا دەست
تە كەعونىت كە بتوانى "بى دەستەلاتى" و "ھەزارى" ئى مرۆڤى بى لەناو بەرن و، دەرگاكانى
گەزىز ستانىشى - بۆ هەتا ھەتايى - بى دابخەن..

ئە گەر ئەم شستانەتان لەلا ھەيە، فەرمۇن دەريان بىخەن و پىشانى ئىمەشى بىدەن. دەنا
ئى ھەنگ بىن و دەمتان دابخەن!

چۈنكە ئەمەتا سەرچەمى بۇونەوران لەم مزگۇتە مەزنەي گەردووندا ئايەتە كانى
قۇزىانى پېرۇز دەخويىتەو.. دەبا ئىمەش گۈئىيانلى راپىگەن و، دىلمان بە نۇورى ئەو
قۇزىانە پېرۇزە رۇوناك بىكەينەو، زمانىشمان بە ياد و خويىتەنەوە ئايەتە كانى پاراو بىكەن.
بىلنى، فەرمایىشتەن ھەر فەرمایىشتى ئەو قۇزىانەيە. چۈنكە لە لا يەن "حەق" ھەتاتووه و،
"حەق" گۆيە و، "حەق" دەرەخات و، بىلگە كانى "نۇورى حىكىمەت" بىلەو دە كاتەوە.

اللَّهُمَّ نَوْرُ قُلُوبِنَا بِنُورِ الإِعْانَ وَالْقُرْآنِ. اللَّهُمَّ أَغْنِنَا بِالْأَفْتَقَارِ إِلَيْكَ، وَلَا
تُفَرِّنَا بِالْأَسْتَغْنَاءِ عَنْكَ. تَبَرُّنَا إِلَيْكَ مِنْ حَوْلَنَا وَقُوَّتْنَا وَالْتَّحَاجَنَا إِلَى حَوْلِكَ
وَقَرْتَكَ، فَاجْعَلْنَا مِنَ الْمُتَوَكِّلِينَ عَلَيْكَ، وَلَا تَكِلْنَا إِلَى أَنفُسِنَا. وَاحْفَظْنَا
بِحَفْظِكَ. وَارْحَنَا وَارْحَمْ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمَنَاتِ. وَصُلْ وَسْلَمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
عَبْدِكَ وَنَبِيِّكَ وَصَفِيِّكَ وَخَلِيلِكَ وَجَمَالِ مَلَكِكَ وَمَلِيكِ صَنْعَكَ وَعَيْنِ عَنْايَتِكَ
وَشَمْسِ هَدَائِتِكَ وَلِسَانِ حَجَتِكَ وَمَثَالِ رَحْمَتِكَ وَنُورِ خَلْقِكَ وَشَرْفِ
مُوْجَودَاتِكَ وَسَرَاجِ وَحْدَتِكَ فِي كُثُرَةِ مَخْلُوقَاتِكَ وَكَاشِفِ طَلَسِيمِ كَائِنَاتِكَ
وَدَلَالِ سُلْطَنَةِ رَبِّيَّتِكَ وَمُبَلِّغِ مَرْضِيَّاتِكَ وَمُعَرَّفِ كَنُوزِ أَسَائِلِكَ وَمَعْلَمِ عَبْلَدِكَ
وَتَرْجَمَانِ آيَاتِكَ وَمَرَأَةِ جَمَالِ رَبِّيَّتِكَ وَمَدَارِ شَهُودِكَ وَإِشَاهَادَكَ وَحَبِيبِكَ
وَرَسُولِكَ الَّذِي أَرْسَلَنَا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ، وَعَلَى اللَّهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ وَعَلَى إِخْرَانِهِ
مِنَ النَّبِيِّنَ وَالْمَرْسَلِينَ وَعَلَى مَلَائِكَتِ الْمَقْرِينَ، وَعَلَى عَبَادَكَ الصَّالِحِينَ. آمِينَ.

وتهی ههشتم

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ (البقرة: ٢٥٥)

﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾ (آل عمران: ١٩)

ئه گهر ده تهويت تى بگهيت لهوهى كه دنيا چى به و، "گيان"ى ئاده ميزاد لە دنيادا ج رۈزىلىكى هەيە و، نرخى ئايىن بۇ مرۆف چى به و، ئه گەر ئايىنى حەق (ئىسلام) نەبوايە چۈن دنيا دەبۇوه بەندىخانەيە كى ساماناك و، بزاپىت كە چۈن مرۇۋى خوانەناس بەدبەختىزىن زىنده وەره.. هەروهە ئه گەر ده تهويت تى بگهيت لهوهى كە ئەو شەھى نەھىنى و گىرى كۆپرەي سەرسوورھىنەرەي جىهان دە كاتمەو و "گيان"ى مرۇۋىش لە شەھەزەنگى تارىكى پىزگار دە كات، تەنها: "يا الله" و "لا إله إلَّا الله" يە.

بەلىن، ئه گەر حەز دە كەيت ئەمانە بزاپىت و لىيان تى بگهيت، ئەوا سەيرى ئەم كورتە چىرۇ كە بکە و بە وردى بىرى لىنى بکەرەوە: لە دىز زەماندا، دوو برا پىڭەوە رۇشتىن بۇ گەشتىكى دوور و درېز.. ئەم دوانە رىيان گرتە بەر تاڭو گەيشتنە دوورىيانىڭ، لەۋى دا پىاوىنلىك، لەۋى دا پىاوىنلىك جىددى و بە ويقارىيان بىنى. ئەمانىش لىيان پرسى:

- ئايا ئەم دوو رېنگايە كاميان باشتە؟

ئەويش وتى:

- رېنگايى دەستە راست، پەيرەوى كردنى ناچارىي ياسا و پىسايى تىدايە، بەلام ئەو پەيرەوى كردنە ئاسايىش و كامەرانىي بۇ ئەوانە تىدايە كە دەيگەن بەر. رېنگايى دەستە چەپيش بىن ياسايى و بەرەلائى و سەربەستىيى تىدايە، بەلام لە دووتۇنى ئەو سەربەستىي يە رۇوالەتى يەدا رېنگەوانى ئەو رىيە دووجارى فەوتان و بەدبەختى دەبن.. ئىستاش خۇستان لە ھەلىزاردەنی هەركام لە دوو رېنگايەدا سەرىشك و سەربەستن.

پاش بیستنی ئەم وته جوانانە، برا پەوشت باشە كەيان، كە پە به دل حمزى لە يعېرىسى كەدنى ياسا و پىسا و پىكۈپىكى بۇو، پىگای راستى گرتىبەر و، وتنى: "توكلتُ عىنى الله" و، كەوتەرى.. بەلام يېچارە بەدپەوشتە كەيان، پىگای چەپى بە باشتى زانى، لەبەر تىزەزووی بەرەلائى و سەرەبەستى كە لەو پىگايەدا ھەبۇو..

دەبا ئىمەش بە ئەندىشە و خەيال شۇين پىنى ئەم پىاوەيان ھەلبىگەن كە پىگايە كى بە يەھەت سووك و ناسانى گرتىبەر، ئەو پىگايە كە لە راستى داتابلىقى گىروگرفت و خەدى سەرى و ماندووبۇونى لە دوو توئى دايە، تاكۇ بىزانىن چىي بەسەر دېت.

ئەم پىاوە، پاش ئەوهى شىو و دىزلى قۇول و بىرزاپى يە سەختە كانى پىگايى بېرى، گەيشتە خەشت و يىبابانىكى سامانىك. لە ناكاودا دەنگىتكى ترسناكى بىست، كە ئاپىرى لىنى دايەوە شىرىنگى دېرى گەورەي بىنى كە لەناو دارستانىكى چەپە بەرە پەپە دەھات! يە كىسر بە تىرس و لەزەوە لەبەرى ھەلتەت، تا گەيشتە لىوارى بېرىكى وشك كە بە ئەندازەي شەست گەڭز قۇول بۇو. لە ناچارى دا خۆزى ھاوېشته ناو بېرە كەمە بۇ ئەوهى لە دەست ئەو شىرىه بېرگارى بىست. لە كاتى بازدان و پېش ئەوهى بىگاتە بىنکى بېرە كە دەستى لە درەختىك گېرىبۇو كە بە دوو لق رە گەمە لە دیوارى بېرە كەدا روابۇو، يە كىسر خۆزى پېپە راگىر كرد. هەر ھېنىۋى كە بە درەختە كەمە گېرىسايمەوە دەوروبەرى خۆزى بە باشى بىنى، سەيرى كىرد دوو مشك، يە كېكىيان رەش و ئەوي تىريان سېي، بەرەۋام بە دانە تىزە كانىيان و لە سەرخۇ خەرىكى قىتاڭدىنى ئەو دوو رە گەي درەختە كە بۇونا

پاشان سەيرىنگى سەرەوهى كرد، بىنىي و اشىرىه كە وەك پاسەوان لە دەمى بېرە كەدا و مەستاوه.. كە سەيرى خوارەوشى كرد ھەزدىيەپە كى گەورەي لە بىنکى بېرە كەدا چاوا ئەتكەوت كە لە نزىكەي سى گەمە دوورى بەرە سەرەي ھەلبىپىو دەيپىست لىنى نزىك يېرىپەتەوە، دەمېشى بە فراوانى بېرە كە كەرىپووھە و چاوهەروانى ئەم ساتەي دەكىد كە ئەم يېرىپەتەوە بەرە خوارەوه و ئەويش قۇوتى بىدات!

سەرەپاي ئەمانە، چەندىن مېرۇووی گەزىنە و ژەھراوېي جۇراوجۈرۈش وەك بازنهى تەھىت دەوريان لىنى دا.

پاشان سەيرى لاي سەرەوهى درەختە كەي كرد، بىنىي ئەم درەختە لە رپاڭتىدا درەختى ھەنخىره، كەچى بە شىپەيە كى دەراسا گەللى جۇزى جىاجىيات مېوهى وەك گوپىز و ھەنار و شتى ترى لەو جۇزەي گەرتۇو!

ئەم پىاوەش، بەھەزى تىنە گەيشتەن و نەفامىي خۆزى، نەيدەزانى كە ئەم شتانەي دەيانىنىتى ئىسائى نىن و، هەر گىز ناگۇنخى بە رېتكەوت و بىن مەبەست ھاتىنە كايەوه و، لەوه

تئي نده گديشت كه ئەم كار و باره سەير انه هۇز كار يكىان ھېيە و دەپىن لە پاشتى ئەم شستانه و
يە كىك بىيت بەر يوهان بيات و رېتكيان بخات..

لە بەر ئەم، هيچ بەلامانه و سەير نى يە كە "دل" ئەم مروقە بنالىيىت و "گيان" ئى هاوار
بىكەت و "زىرى" شى لە بەرامبەر ئەم باره ناھەموار و ئازار بەخش و سەرسوور ھېنەرانى
گرفتاريان بۇوە دەستە و سان بىنىت.

لە گەل ئەمانەشدا، دەروننى بەدخوازى ئەم كابرايە، وەك بلىيى هيچ شتىك پرووى
نەدايىت و هيچ گىرو گرفتىكىش تۇوشى "دل" و "گيان" و "زىرى" ئەم نەبووبىت، ھەمۇو
ئوانەنەن فەراموش كرد و پەلامارى میوهى درەختە كەي دا و بى سىن و دوو كەردن دەستى
دا يە خواردنى ئەو بەر يوبۇ مانە، ھەرنىنەش ھەندىكىان ژەھراوى و كوشىنە بۇون. ئەمەش
تەنها لە بەر ئەمەنەن كە گۈپى خۆزى لەتاو هاوار و نالىھى "دل" ئى باختىت و، دەنگى داد و
فرىادى دل و گيان و زىرىنى نەبىستىت!

(١) بەم جۆرە، ئەم مروقە بەدبەختە بە پىيى فەرمۇودە قودسىي: "أنا عند ظن عبدي بي
رەفتارى لە گەل كرا! و اته: بەندەنە خۇم چۈنم لى تى بىگات، بەم جۆرە مامەلە لە گەل
دە كەم..

بەلنى، ئەم مروقە بەدبەخت و كەم فامە، وەك چۈن پېۋىست بۇو، ھەر بەم جۆرە رەفتارى
لە گەل كرا و ھەر بەم جۆرەش مامەلە لە گەل دەكەت، لە تۆلەنە ئەمەنەن كە ھەمۇو شتىكى
بە ئاسابىي و بىن ئامانج و بىن مەبەست دەزانى، كە ئەمەش ئەنجامى بىن ئاگابىي و بەدگۇمانى
خۆزى بۇو.

بەم چەشىنە، كەوتە ناو ئاگىرى سزا و ئازار ھە، نە ئەمە بۇو بىرىت و لەم ئازار و سزا يە
رېڭارى بىت، نە دەيشى توانى ژيانى بە شادمانى بەسەر بەرىت!
وائىمەش لە لايەنى خۆمانە و ئەم نە گەبەت بەجى دەھىلىن، با لە سزا و ئازارى خۆزى دا
بتلىيەت و، بە رېنگاي خۆماندا دەگەپىنەنە تاكو بىانىن براكەي چىي بەسەر ھات؟

ئەم پىاوه پىرۇز و هۇشمەنە بىن و چان رېيى دەپرى، بىن ئەمەنەن بەكراكەي تۇوشى
ئەشكەنجه و ئازار بىت. ئەميان لە بەر رەوشت جوانى خۆزى، تەنها بىرى لە شتى جوان
دە كرده و خەيال و ئەندىشە تەنها بىن لای شتى جوان دەرۈيىشت. لە بەر ئەمە، ھەمېشە
شادمان و دەلخۇش بۇو. ئىنجا وەك براكەشى تەگەرە و ناخۆشىي ئەوتۇزى نەدەھاتە رېي،
چۈنكە لە ياسا و رېسا شارەزا و ئاگادار بۇو ھەر وەك ھەمۇو شتىكىشى بە گۈپىرە ئەپەرەنە
كەردىنى ياسا جى بەجى دەكەت، ئىزت ھەمۇو كار و بارىكى بە ئاسانى دەھات بە دەستەت و، بە
سەريەستى رېنگاي خۆزى دەپرى و ھېمىنى و ئارامى ھەمۇو سووچىنە دلى پە كردى بۇو..

(١) رواه البخاري ومسلم والترمذى. (وھر گېز)

بم جزره، له رؤشتدا بهردوا م بورو ههتا گهیشه باخچه و بیستانیک که به میوه و گول
رازابووه، لم لا و ئهو لای باخچه که شدا، بهزی بايه خ نهدان به پاک و خاوینی ئهو
باخچمه، ههندی لاکی زینده و هران و شتی بوزگن و رزیو پهرش و بلاو بوبوون..

خۆ برا بهدبهخته کەش - پیش ئهم - پیش ئهم - کوتبووه ناو ئهو جزره بیستانانه و، به لام خۆی
بە تەماشا کردنی لاکی بوزگنده خەریک کردوو، تالە ئەنجامدا هەستى بە گیزبۇون و
دلتیکچۈون کردوو، ناچار ئهو بیستانانه بەجى هېشتبۇو، بى ئەوهى كەمیک بەھەستە و
تاڭو بتوانیت له گەشته كەدىدا بهردوا م بیت..

بەلام ئەمیان بەپىئى ئهو دەستورەي کە دەلىت: (له ھەموو شتىكدا سەيرى چاكتىن و
جوانتىنيان بىكە) لاکە بوزگن و شتە رزیو کانى فەراموش كرد، تەنانەت ھەر ئاپرىشى لىنى
نەدانەوە و، بۆ خۆى سوودىنیکى باشى لە میوه و شتە باشە کانى ناو بیستانانه كە وەرگرت. پاش
ئۇھەى كە بە ئارەزووی خۆى حەسايەوە، ھەلسا و پىئى گىرەبەر.

ئەميش، وەك براکەي، پىئى كەوتە ناو يىابانىكى بەرين و دەشتايىي يەكى فراوانەوە.
ھەروە كۆ ئەويش، لە ناكاودا دەنگى شىرىنېكى بىسەت كە ھەلمەتى بۆ دەھىتى، ئەميش، وەك
پىراكەي، ترس و بىس دايگىرت و سامىلىنى نىشت، بەلام كەمتر لە چاوتىس و سامى براکەي،
چۈنكە بەھۆى بىر كردنەوە جوان و گومانى پاکى، بە جوانى بىرى كردنەوە و لەبەر خۆيەوە
و تى:

- (دياره ئەم يىابانە فەرمانپەۋايەكى ھەيمە. كەواتە دەبى ئەو شىزە خزمەتگۈزارىنېكى
گۈئى بىلەلى ئىز دەستى ئەو فەرمانپەۋايە بىت).

بەمە دلىيابىي ڕووی تى كرد. بەلام لە گەل ئەمە شدا لە دەست شىزە كە ھەلھات و راي
كىرد، تا گەشته لىوارى بىرېنېكى وشك كە شەست گەز قوول بۇو. ئەميش، وەك براکەي، لە
ترسى شىزە كە خۆى ھاوېشته ناو بىرە كەمە، بەلام پىش ئەوهى بىگاتە بىكى بىرە كە دەستى لە
درەختىك گىر بۇو، يەكسەر خۆى پىدا ھەلۋاسى. سەيرى كرد وا دوو زيندەوەر پەيتا پەيتا
ھەر دوو لقى رەگى درەختە كەيان دەرقاند.. پاشان كە سەيرى سەرەوەي گىرە، شىزە كەي
يىنى كە لە دەمى بىرە كەدا راوه ستابوو.. ئىنجا سەيرى خوارەوەي گىرە ھەزىديهابى كە لە بىكى
بىرە كەدا بىتى.. كە سەيرى خۆى كەد بىنېي لە بارىكى سەير و سەرسوور ھېندايە و، گەلنى
حەپەسا، بەلام بە سەدان جار لە حەپەسانى براکەي كەمتر، چۈنكە رەوشتە جوانە كانى
بىر كردنەوەي جوانيان پىن بەخشىبۇو، كە ئەمشىش لايەنە جوانە كانى ھەموو شتىكى پىشان

له بهر ئەمە، بىرى كىردىوھ كە ئەم شتە سەرسوورپەنەرانە پەيوەندىيان لە گەل بە كىردا
ھەيە و، وادەردە كەويت كە بە كېڭىھەيە بىانبۇزۇنىت و، دەبىئى ئەم كاروبسارە
سەرسوورپەنەرانە نەيىنى يەكى شاراوه و تەلىسىمىكى داخراويان تىدا بىت:
- (بەلى، ھەموو ئەم شتانە دەگەرپىنهوھ بۆ فەرمانى فەرمانپەوايە كى نادىار، كەواتە من
لىرىدا تەنبا نىم، بەلكو ئەو فەرمانپەوا نادىارە دەمبىنیت و پارىز گارىم دەكتات و، بۆ ئەنخام و
مەبەستىكى تايىھەلى تاقىم دەكتاھوھ و، بۆ كۆئى بىهەويت دەمبات)!
لەم بىر كەردىنەوە جوانەدا شەوق و تاسەيە كى تىدا پەيدا بۇو كە ئەم پەرسىارە هىنایە
كايىمۇ:

- ئايادەبى ئەو كەسە كىن بىت كە بەم جۆرە تاقىم دەكتاھوھ و دەبەويت خۆزم بىنى
بناسىنیت و لەم رېبازە سەيرەوە بەرەو ئەنجامىكى دىيارى كراو دەمبات؟!
خۆشەويسىتى خاۋەنلى نەيىنى يەكە لە حەز كەردىنى ناسىنیهە دروست بۇو.. لەو
خۆشەويسىتى يەشەوە حەزى شىكەردىنەوە ئەو نەيىنى يە گەشەي كردى.. لەم حەزەيىشەوە
ئارەزووى وەرگۈرنى بارىنکى شىاواي گۇنجاخو بەرامبەر خاۋەنلى ئەو نەيىنى يە و بۆ دەستكەمۇتنى
رەزامەندىي ئەو، لە دەرروونى دا پەيدا بۇو..

پاشان سەرىيەتلىرى و سەيرىنکى درەختە كەى كردى، بىنېي ئەم درەختە بە روالەت دار
ھەنجىرە، كەچى ھەزاران جۆرمىوه رەنگاۋەنگى گىرتۇوھ! ھەر كە ئەمەي بىنېي يە كىسەر
ترسە كەى بە تەھواوى رەۋويمەوە. چۈنكە بۆزى ڕۇون بۇوەوە كە ئەم دارەھەنجىرە لىستە و
پېرسەت و پىشانگايدە كە فەرمانپەواي نادىار، بەو شىيە سەيرە، ئەمۇنەي پىكھاتۇوە كانى
رەز و باخچە و بىستانە كانى خۆزى لىرىدا داناوه و ئەم درەختەي پى رازاندۇوەتەوە بۆز
پىشاندان و دەرخىستى ئەو لەزەت و خۆشى يانەي كە لە باخچە كانى دا بۆ میوانە كانى خۆزى
ئامادەي كردوون. دەنە تەنها درەختىك ھەر گىز بەرلەنەمەن بەرلەنەمەن بەرلەنەمەن خۆ..

ئىز ئەم مەرۆفە كە گەيشتە ئەم دەرەنخامە، ھىچى بۆز نەمايدەوە لە نزا و پارانەوە زىاتر، بۆزى بە
سەركىز و ملکەچىيەوە هىنەندا پارايەوە ھەتا كلىلى نەيىنى يە كەى ئىلھام كراو، وتنى:
- "ئەي فەرمانپەواي ئەم ھەرد و دەشت و بىابانە! واپەنام بۆز ھىنات و لىت دەپارىمەوە،
من خزمەتگۈزارىنکى تۆم و، تەنها رەزامەندىي تۆم دەويت، داوات دەكەم و لە دووت
دە گەرپىم".

يە كىسەر پاش ئەم پارانەوەيە دىوارى بىرە كە لە شىيە دەرگايدە كەدا لەسەر سەۋازىي و
باخچەيە كى فراوانى جوان و بىن گەرد كەرەيەوە. دوورنى يە ھەر دەمى ھەزدەيە كە بۇوېت بە
دەرگا و لىتى خرابىتە سەرپىشت..

شتر و هژر دیها کش و هک دوو خزمتگوزاریان لئی هات و خولکیان ده کرد بتو ناو
- خچه که، تهناههت شیره که له بهر دهستی دا شیوهی ئه سپیکی ئاماده و زین کراوی له خو
- گزرت!

دوسا ئهی ده رونوی ته مبهلم

ئهی ئمو که سهی که لهم گهشته ئه ندیشنه بی بهدا هاو پیم بوروه!
وهرن با پنکهوه بهراور دیکی حالتی ئم دوو برایه بکهین و بزانین چون کردهوهی چاک
چاکهی له دوايه و، هی خراپیش هر ئهنجامی خراابی لئی ده بیتهوه:
سعیر بکهن! ئمو برا به دبهخته که به لای چه پدا پروشت، و ائیستا ترس و سامي ئهوهی
ئی نیشتوه که ههر کاتیک بیت - ج ئیستا و ج تاویکی تر - ده کوبیشه ناو ده می
هعڑدیها کوهه!.. بهلام به خته و هر کدیان بُو میوانی با خچه یه کی پرازووه و پپ له میوهی
پەنگین بانگ کراوه.

همروههه او و به دبهخته له ترس و ساما دا و خته دلی لهت لهت بیت.. بهلام ئم به خته و هر
شی سعیر و سه رسوور هینه ده بینیت و ههست به ترسیکی لمزهت به خش ده کات و، به
چزوی پەند و ئامۆز گاری و ناسیتیکی خوشبویستانه و بزیان ده پروانیت.
ئمو به دبهخته هەزاره، ئازاری بئی هاوده می و دلته نگی و نائومیدی ده چیزیت.. له
کتیکدا که ئم به خته و هر له ناوه ندی چیز و لمزهتی هیوا و شهوق و تاسه و دلنيابی دا
تعزی.

ئمو نه گیته، خزی و هک بەند کراویک ده بینیت و، و ادزانیت بهوه حوكم دراوه که
میزروه کان پەلاماری بدهن.. له کاتیکدا ئم کامه رانه، له بئر ئهوهی میوانی که سیکی تابلیتی
سخاوه تەند و دهست رەنگینه، و هک میوانیکی بەپریز و ئازیز کات به سه ده بات و له گەن
خزمتگوزاره کانی دا ده زی و تەمهنی خوش و به پیت ده گوزه رینی و دلی پییان ده کریتهوه.
ئمو به دبهخته به ویستی خزی و بەھزی خواردنی ئه خواردمەنی بانهی که له پواله تدا
بەنعزهت و له ناوەرۆ کدا ژەھراوی بیوون، بەرەو سزاھەنگاو ده نیت، چونکه ئه و میوه و
خواردمەنی بانه و هک "نمونه" دازارون و تەنها پىتی ئهوه دراوه که لیيان بچیزیت، تاکو ئه و
کەمەی لیيان ده چیزیت بیتە داوا اکاری سەرچاوه و کانگا پەسەنە کانیان و بیاندۇزیتەمە.
تەغايىتی بهوه نە دراوه کە چەشنى ئاژەل بە چلىپسى هەلمەتیان بۆ بیات و بئی سئى و دوو
كىرىن و لېكىدانه و دهست بە خواردن و هەللۇوشىنیان بکات..

به لام ئەم مروقە شادمانە، لەبەر ئەوهى لە راستى پرووداوه كە گەيشتۇوه، ئەوا كەميان لىنى دەچىئىت و، خواردىيان بۇ كاتى خۆرى دوا دەخات و، تام و لەزەت لەو چاومەروانى يەدا دەيىنېت.

پاشان ئەو بەدېختە، لەبەر ئەوهى چاوى بەسېرەتى كۈزۈپى داھاتبوو، ئەو راستى و شتە سەير و جوانانەن نەدەيىنى كە وەڭ خۆر ئاشكىران و، بە دەستى خۆرى سەتمى لە خۆرى كردى و خۆرى ھاوېشته بارىيکى ناھەمۇار ئەندىشە بە كى تارىيکى دۆزەخ ئاساوه، نە ئەوهى يە شاياني بەزەبىي بېت و، نە ئەوهەشە كە مافى گەلەبىي بېت! وەڭ ئەوهى پىاۋىپك لەناو دۆست و خۆشەويستانى خۆرى لە وەرزى ھاوبىن و لەناو باخچە بە كى خەملاؤدا و لە گەرمە ئاھەنگى خۆشى و شادىدا، بە هيچ كام لەمانە قايل نەبووبىت و، پىك لە دواى پىك دەستى بە خواردنەوهى مەمى كەردىنى، هەتا مەست بۇوبىت، ئىنجا دەستى بە ھاوار و نالە و گريان كەردىت و، واى زانبىت كە بە پرووت و قۇوتى و بىرىتى لە چىلە ئىزستاندايە و كەتووەتە ناوا چەندىن چىر و جانەورى درنەدەوە! جا ھەرۋەك ئەو كەسە شاياني سۆز و بەزەبىي نى يە، ئەم نە گەتكە ئىچىرە كە شىمان بە ھەمان جۆرە، چونكە بىن ئەوهى كەس زۇرى لىنى كەردىت، كەچى بە ويستى خۆرى سەتم لە خۆرى دەكتات و ھاۋىييانى خۆرى لە بەرچاۋ دەكەۋىت و بە جىر و جانەور و درنەديان لە قەلەم دەدات!

به لام ئەم مروقە شادمانە، بە چاوى خۆرى "راستى" دەيىنېت. خۇ "راستى" يىش لە خۆرى دا شتىكى تابلىقى دلىگىر و جوانە، ئىنجا لە گەل دۆزىنەوە و ھەست پىكىرىنى "راستى" شدا پىزى كەمال و جوانىي خاوهنى "راستى" دەگرىت و، بەم بىن يە شاياني مىھەربانى و بەخشنەدەيى ئەو دەيىت.

كەواتە ئەى دەرروونى خۆم و ئەى ھاۋىيىكەشم لەم گەشتە ئەندىشە بەدە!

لە پوانگە ئەم غۇنەبەوە، يەكىك لە نەتەنلىكە كانى ئايەتى: ﴿مَا أَصَابَكُمْ مِّنْ حَسَنَةٍ فَمَنْ
اللَّهُ وَمَا أَصَابَكُمْ مِّنْ سَيِّئَةٍ فَمَنْ نَفِسِكُ﴾ (النساء: ۷۹) بزانە و تىبىگە و ھەستى بىن بىكە.

واتە: شتانى فانى و بىن كەللەك لە خۆتەوەيە و، شتە باش و سوودە خشە كائىش لە خواى گەورەوەيە!

ئەگەر ئەم جياوازى يانە و ھاۋىچەشنى ئەمانە بەراورد بىكەيت و لىيکىان بەدەيەوە، بۆت چەپەن دەيىتەوە كە دەرروونى ھاندەرە خىراپكارى (النفس الأمارة بالسوء) دۆزەخىكى مەعنەوەي بۆ يە كەميان ئامادە كەردووە.. به لام ئەوى تىريان - لەبەر پاكىي خۆرى و، جوانىي نياز و پەوشىت و، بەرزاپى بىر كەردنەوە كانى - لىشاوى بەرە كەت و چا كە ئىزۇر و بەختىارىي بەسىردا دەپرژىت و رەفتارى بەرزا و پەشىنگدارى بىن دەبەخشرىت.

کمواته ئهی نه فسه کەم!

ئەمۇ ئەو كەسەي كە لە گەل مندا گۈنى لەم چىرۇ كە راڭرىتووه!

ئەنگەر ناتەۋىت وەك ئەو برا نەگەتەيان بىت و، حەزىت لەۋەيە وەك برا بەختەورە كەيان بىت، ئەوا گۆئى بۇ قورئانى پىرۇز راپگەرە و، مل بۇ حۆكم و فەرمانە كانى كەچ بکە و، تەسى پىنه بىگەرە و، بەپىي فەرمانە كانى كارۇ بىارە كانت ئەنجام بده.

خۇز ئەگەر بە تەمواوى راستى يە كانى ئەم چىرۇ كە بچوو كەت وەرگەرتىت، ئەما دەتونانىت حەمەو راستى يە كى ئايىنى و مەرۆفايەتى و ئىمامانى لە سەر دەستىشان و پىادە بىكەيت. و امن تەسەرەتى و سەرە كى يە كانت پى دەلىم، تۆيش لە لايەنی خۇزمۇھە خالە ورده كانى تەرىپەتە و بىاندۇزەرەوە:

ئەم دوو برايە، يە كىتكىيان: "گىان"ى ئىماندار و "دل"ى پاواچا كە.. ئەمۇ تريان: "گىان"ى كافر و "دل"ى مەرۆفى فاسقە..

پىنگاى لاي راستىيان: رېبازى قورئان و شارپىنگاى ئىمانە.. پىنگاى لاي چەپىش: رېبازى كۆفر و ياخى بۇونە..

ئەم باخ و يېستانە سەرپىنگا كەمش: ئەم زيانە كۆمەلايەتى و كاتى يە كۆمەلى مەرەقلىيەتى و شارستانىيەتى ئادەمیزادە، كە لە يەك كاتدا باش و خراب، خىر و شەر، پاك و سى تىدايە..

مەرۆفى زىر لە جىڭگا يە كى وادا بەپى دەستورى: "خۇذ ما صفا، دەغ مَا كدر" رەفتار تەكلىت و، هەر شىئىك ساغى و سەلامەتى دل و دەرەون و دلىنابى و يېدانى تىدا بىت، لە گەل تەحىدا دەيىت..

ئەم يابانەش: ئەم دنيا و سەرزەويە خۇzmanە كە تىاي دا دەزىن..

ئەم شىزەش: مەدن و ئەجەملى مەرۆفە..

ئەم بىرەش: لەش و جەستە ئادەمیزاد و سەرددەم و كاتى زيانىيەتى، قۇولى يە شەست چىزىدە كەدى بىرە كەمش: ئاماژىدە بىز تىكىپ كە تەمنەن كە شەست سالە..

ئەم درەختەش: ماوهى تەمنەن و ماددە ئىمانى ئادەمیزادە..

ئەم دوو گىانلەبەرە پەش و سېيەش: شەم و پۇزۇن لە تەمنەنى مەرۆفدا..

مەبەست لە دەمى ھەڙدىها كەمش: دەمى "گۆپ" كە دەر گایە كە لە پۇوي بەرەخ و زيانى تىخىرىتدا دە كرىتەوە، ئەوهندە ھەيە كە ئەو دەمە بۇ مەرۆفى ئىماندار دەر گایە كە پىاي دا تىپەر خىتىت، كاتى لە بەندىخانە دنياوه بەرە بانچە و يېستانە كانى بەھەشتى بەرین دەپوات و ھەتھىلۇ دەيىت..

ئەم مېروووه زيانەخسانەش: گىرو گرفت و بەلەكانى ئيانى دنيان. ئەوندە ھەبە بۇ مرۆزى ئىماندار ھۆكارييکى شيرينى بىدار كردنەوە خواوهندن و، ئاوردانەوە پەروەردگارن لە بەندە كانى خۆى، تاكو ھەرگىز "بى ئاگايى" بە سەرياندا زال نەيىت..

بەروبوومە ھەمە چەشىنە كانى ئەو درەختەش: نىعەمەتە كانى دنيان كە پەروەردگارى گەورە و سەخاوهندى دروستى كردوون، بۇ ئەوەي وەك لىستە و ناوهەرۆ كىك وابن بۇ نىعەمەتە كانى ئاخىرت و يادى نىعەمەتە كانى ئەوييان پى بىرىتەوە و، خواوهندى دانا بۇ بانگىشتى كېيارە كانى مىوهى بەھەشت لە شىوهى چەند نۇونىيە كىدا بەدىيەتىاون. ئەو ھەمو مىوه جۇرا جۇرانەش كە خوا بهو درەختە بەخشىبىو، پەنجە بۇ مۇركى "صەمدانىيەت" ئى خوا و تەمغەي "پەروەردگارىتى" و فەرمانزەوايەتى "دەستەلاتى" ئەو درېز دەكەن..

چۈنكە (دروستكىرىدىن ھەمو شىتىك لە تەنها يەك شت) وەك پىكھەتىانى ھەمو جۇرە كانى ۋەرەك و بەروبوومە كانىان لە تەنها يەك گل و، دروستكىرىدىن ھەمو زىنلەھەر ان لە يەك ئاو و، داهىتىانى ئامىرە كانى زىنلەھەر انىش لە خۇرا كىكى ساكار.. ھەروھا (دروستكىرىدىن تەنها يەك شت لە ھەمو شىتىك) وەك دروستكىرىدىن گۆشىتىكى تايىھتى و پىستىكى ئاسايى بۇ زىنلەھەر ان لە چەندىن جۇر خۇرا كى ھەمە چەشن و جىاواز..

ھەمو ئەمانە، سكە و تەمغەي كەسىكى "صەمدە" و تاك و تەنبا و، مۇرى تايىھتىي پادشاي ئەزەل و ئەبەدەن كە ھەرگىز بە كەس لاسايى ناكرىنەو.

بەلىنى، داهىتىانى يەك شت لە ھەمو شىتىك و، بەديھەتىانى ھەمو شىتىكىش لە تەنها يەك شت، تايىھتىكارى يە كى سەرەخۇزى بەديھەتىرى ھەمو شستانە و، بەلگىيە كى تايىھتىي ئەو خواوهندەيە كە بەسەر ھەمو شىتىكدا بەتوانما زال و بەدەستەلاتە.

ئەو نەھىيى يەش، نەھىيى دانست و ئامانى بەديھاتنى بۇونەھەر ان، كە تەنها بەھۆى نەھىيى ئىمانەوە دەكرىتەوە. ئەو كلىلەش كە دەيکانەوە: ﴿اللهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَقُّ الْقَيْم﴾ و (بَا اللَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) يە.

گۇرۇنى دەمىي ھەزىدەباكە و بۇونى بە دەرگاى باخچە و بىستان، ھىمای ئەوەيە كە: "گۇرۇ" بەندىخانە دلتەنگى و لەبىرچوون و فەراموش كردنە و، بۇ گومرایان و سەتمەكاران وە كۆ ناوسكى ھەزىدەبايە.. بەلام بۇ ئەھلى ئىمان و قورئان دەرگاىيە كە خراوهە سەرپىشت تاكو لە بەندىخانە ئەم ژيانەوە بەرھو باخچە و گولزارە كانى ژيانى نەمرى و ھەميشەبى و، لە كۆزى تاقىكىرىدەنەوە دنياوه بۇ خۇشى و كامەرانىي بەھەشت و، لە دەردى سەرىي ئەركى ژيانەوە بۇ ژىرى سايەي بەخىنەدەيى خواي گەورە مىھەرەبان بىرۇن.

گوران و بیونی ئەو شىرە درېنده يەش بە ئەسپىكى ئامادە كراوى خزمەتگوزار، ھىمايە بىز
بىحى كە: "مردن" بۇ گومر ايان جودايى و لىتكىپارنىكى سزادەرى ھەتاھەتايى بە لە ھەمەرو
ھەست و خۆشەويستان و، بەجى هيشتى بەھەشتىكى درۈپەنە و ھەلخەلەتىئەرى وەك دنیايم،
بۇ سو تەنگى و تەسكىكى بەندىخانەي تەنبىيانى ناو گۈزۈر، ون بۇون و، سەرلى شىۋانىكى بىز
سىۋىر.. بەلام بۇ ئەھلى ھيدايەت و قورئان، گەشتىكە بەرەو جىهانى دوايى و ھۇكارنىكى
ئەجىشىتە بە خۆشەويستان و ھاوارىييانى دىرىين و، ھۆيە كە بۇ چۈونە ناو نىشتمانى
سەقىتە و بەختىارىي ھەمىشەلى، خولىك و بانگ كەردىنىكى بەرپىزانى بۇ دەريازبۇون لە
ھەتكەتەي دنيا بەرەو باخچە كانى بەھەشت و، چاوهەپوانى بە كە بۇ وەرگەرتى پاداشتى
خەتىغۇزارى بە كان لە لايەن مىھەرەبانى خواي گەورەوە و، حەسانەوە كە لە ئەرك و
ئەراوىيە كانى ژيان و پىشۇودانىتكە لە فەرمائىرى بە كانى و، راگەياندىنىكە بۇ كۆتايى بىز
ھەتى ئەم كە كانى بەندىدەتى و تاقىكىردىنەوە كانى فيرېبۇون لەم ژيانەي دنیادا.
ئەممۇو ئەمانەوە دەگەپىنە ئەو ئەنجامەي كە:

نه همیو نه مانده ده گهینه نه و نجامه‌ی که:

هر که سیک زیانی دنیای فانی بگات به ئامانچ و مه بهستی خۆی، ئەوا هەر ئەم ژیانەی (له
ستی و ناوه رۆکدا) بۆ دەبیت به دۆزه خېکى دل سووتینەر، بالە رو والەتىشدا لە خۆشى و
ئەتە تىعەمەتدا بیت.. بەلام ئەو كەسەي پوپو بگاتە زیانى ھەمیشەي و نېپراوهى ئەم دنیا و بە
ستی و دلسزى تى يكۈشىت و ھەمولى بۆ بىدات و بۇي لى بېرىت، ئەوا كامەرانى و
محىزىي ھەردوو لاي دەستگىر دەبیت و شاياني ھەردوو كيان دەبیت، بائەم دنیا يەشى لە
لەغىتا تەسک و خراب و ناخۆش بیت، بەلام ئەم بەلايمەو خۆش و شىرىن دەبیت و لە بەر
جىويىخا دەبیت بە ھۆلتى چاوه پروانى بەھەشتى بەرىن. لە بەر ئەمە، ئارام دەگرىت و ھەمیشە
بە تىكىر اندەپىزىي و سوپاسى پەرورە دەگارى خۆى دا دەبیت.

اللهم اجعلنا من أهل السعادة والسلامة والقرآن والإيمان. آمين.

اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه، بعدهد جميع
الحروف المتشكّلة في جميع الكلمات المتمثّلة بإذن الرحمن في مرايا تموّحات
الخواء عند قراءة كلّ كلمة من القرآن من كل قارئ من أول النزول إلى
آخر الزمان.

وارحنا ووالدتنا وارحم المؤمنين والمؤمنات بعدها، برحمتك يا أرحم
الراحمين.

آمين والحمد لله رب العالمين.

وتهی نوھەم

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴾ وَلِهِ الْحَمْدُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ ظَهَرُونَ﴾ (الروم: ١٧-١٨)

ئەی براى بەرپىزم!

پرسىبىوت كە: "حىكىمەت" لە دەستىشان كىرىدىنى ئەو پىنج كاتە دىيارى كراواانەي نويژدا چى يە؟

ئىمەش ئامازە بۇ تەنها حىكىمەتىك دە كەين لە نىوان ئەو دانستە زۆرانەي كە لە دىيارى كىرىدىنى ئەو پىنج كاتانەدا ھەن:

بەلتى، ھەروەك كاتى ھەموو نويژىك سەرەتاي ئالىو گۈزىتكى گەورە و گىرنگە لە "زەمان" دا، لە ھەمان كاتىشدا ئاوىنەيە كە نىعمەتە ھەممە كى يە كانى خواي گەورەي تىدا دەردە كەۋىت.

لەبەر ئەوه، خواي گەورە فەرمانى بە نويژى كىردن داوه لەو كاتانەدا. واتە فەرمانى بەمۇ داوه كە بەندە كانى تەسبىحات و پىزلىيگەرنى خواي گەورەي بالا دەست زىاتر بىكەن. ھەروەها شوڭر و ستايىشى نىعمەتە زۆرە لە ئەمارە نەھاتۇوە كانى - كە لە نىوان ئەو دوو كاتەدا بەخشىونى - زىاتر دەربېرىن. جا بۇ رپونكىردىمەھى ئەم واتا و ناوهرۇڭ كە قۇولۇ و ورده، پىم باشە كە ھاودەم لە گەل دەرۇونى مندا گۈئى بۇ پىنج سەرەنچ راڭگىرت:

■ سەرەنچى يە كەم:

نويژ - لە ناوهرۇڭ كى دا - بىرىتى يە لە تەسبىحات و بە گەورە راڭگىتن و ستايىش نواندى بەرامبەر بە خواي گەورە. واتە:

پىرۇز راڭگىنى خواي گەورە، بىھ كىردار و گوفشار، بەرامبەر گەورەبى و شىكتەندى (جلال) ئەو، بە وتنى: "سُبْحَانَ اللَّهِ .." هەروەها پىزلىيگەرنى، بە رەفتار و كىردار، بەرامبەر كەمال (كمال) ئەو، بە وتنى: "الله أكىر" ..

ههروهها ستایش کردنی به کردهوه و دل و زمان و لهش بهرامبهر جوانی (جمال)ی ئهو، به وتنی: "الحمد لله".

واته ئهم سیانه: "سبحان الله، الله أكير، الحمد لله" بربتین له بنج و بنawan و تزوی نویژ، بزیله له ههمو و زیکر و هلسان و دانیشتینیکی نویژدا همن. همر لبهر ههمان هزیه و بز چه سپاندنی ناوه روز کی نویژ و بز مه بهستی جیگر بیونیه تی له دلدا که له دوای نویژه کانیش هر يه کی سی و سین جار دووپات دهنهوه. چونکه بهم و شه کورت و پر و اتایانه و اتا و کاکله و ناوه روز کی نویژ ده چه سپیت و له دلدا جیگر دهیت.

□ سەرنخى دووهەم:

پەرسىتش - له ناوه روز کدا - بربتی يه لهوهی که بەندە به خۆشە ويستى يه کی پاكى بى گەرد و بەوپەرى پىز و سەرسوور مانهوه سوژدە بربتى بەر دەرگانهی خوايەتى خواو، سەر بخاتە سەر زھوی لە بەر دەم كەمالى پەروەرد گارىتى و دەستەلاتى نەپراوه و مىھەربانى خوايەتى ئەودا و، له ههمان كاتدا "بى دەستەلاتى" و "ھەزارى" و "لاوازى" ئى خۆيشى بىيىت.

بەلئى، ههروهك "پەروەرد گارىتى" ئى خواي گەوره خوازيارى بەندايەتى و گۈئى رايەلى يه، پېرۇزى و بى نيازى ئهو پەروەرد گارىتى يەش داخوازى ئەون كە "بەندە" - له گەل داواى ليپۇردن و بىيىنى كەمو كۈپۈرى يه کانى - دەرى بېرىت كە: خواوهند پاك و بى نيازە له ههمو كەمو كۈپۈرى يەك و، رايىگەيەنیت كە ئەستۆى سەر جەمى بىرۇپا پۇچەلە کانى گومر ايان ناتوانىت بىگاتە گەورەبى ئهو خوايە و، خواوهند بەرز و بلنەدە بەسەر هەمۇپياندا. ههروهها دەرى بېرىت كە خواي گەوره هيىنە خاۋىن و بلنەدە كە دەستى ھىچ چەشىنە كەمو كۈپۈرى و ناتماوى يه کى بۇنەوران ناگاتە داوىنى بەرز و بلنەدە كەمى..

بەلئى، هەمو ئەمانە به وتنى: "سبحان الله" دەر بېرىت..

ههروهها كەمالى توanstى پەروەرد گارىتى داوالە "بەندە" دەكات كە پەنا بىاتە بەرى و پاشتى بى پەستىت. چونكە بەندە "لاوازى" ئى خۆى و "بى دەستەلاتى" ئى سەر جەمى بەدىھاتووان دەيىنەت. ئىز لە بەرامبەر مەزىنى ئاسەوارە کانى توanstى صەممەدانى يەوه و بە دەرىپىنى ئەپەپەرى پىز و سەرسوور مانهوه: "الله أكير" دەكات و بە كەمالى خشوع و ئەدەب و ملکەچى يەوه دەپواه ناو "پەكۈوع" ھوه..

ههروهها مىھەربانى فراوان و نەپراوهى پەروەرد گارىتى خواي گەوره داوالە "بەندە" دەكات كە بە زمانى نزا و پارانهوه، پىداويستى يه کانى خۆى و گىشت بۇنەوران و، "ھەزارى" و "بى دەسلالاتى" ئى هەمۇپيان، لە دەرگاي ئهو گەنجىنە نەپراوهى مىھەربانى پەروەرد گاردا بخاتە روو. ههروهها به وتنى: "الحمد لله" شوکرانە و سوپاسگۈزارىي ئهو

نیعمه‌ته زور و چاکه کاری و میهره‌بانی به زه‌به‌نده‌بیش ده‌بیریت که ئه و په‌روه‌ردگاره میهره‌بانه رشتوونی به سه‌ریاندا. واته: کردار و گوفتاره کانی نویز، ئهم و اتایانه‌یان تیدایه و، هر له‌به‌ر ده‌خستنی ئهم ناوه‌رۆکانه‌یه که خوای گموره نویزی له سه‌رمان فمرز کردووه.

□ سەرنخى سىھم:

ھەروهك مروق غۇونەيەكى پۇخت و بچۇو كى ئەم بۇونەوەر انەيە و، سورەتى "فاتحه" ش نۇونەيەكى نۇورانى قورئانى پېرۇزە، بە ھەمان جۇر "نویز" يش پېرسەتىكى نۇورانى يە كە ھەموو پەرسەتىشە كان لەخۇز دەگرىت و نەخشىيە كە پى و شۇنى پەرسەتىشە كانى سەرجەمى بەدېھاتووانى لەسەر دانراوه و ئامازەتى تىدا بۆ كراوه.

□ سەرنخى چوارەم:

ھەروهك بە جۇولانى ھەريە كە لە چىركە ژمېر و خولەك ژمېر و كات ژمېر و رۇز ژمېر ھەر سەعاتىك ئەوي تر دەجۇولىت و حوكىمى ئەوي تر وەرده گرىت، جىهانى دنياش - كە بىرىتى يە لە سەعاتىكى گمورەتى خوايى - بە ھەمان جۇرە، چونكە خولى شەم و رۇز كە وەك چىركە ژمېر و، ھى سالە كان كە وەك خولەك ژمېر وان و، ئالۇ گۇزى چىنە كانى تەمەنلى مروق كە كات دەزمېرن و، چەرخ و سەردهمە كانى تەمەنلى جىهان كە رۇز ژمېرى جىهان، ھەريە كەيان رۇوى لەوانى ترە و لەوان دەچىت و حوكىمى ئەوانى تر وەرده گرىت و يە كىز ياد دەخەنەوە.

بۇ غۇونە:

كاتى (بىيانى تا گونگ): سەرتاي بەھار مان ياد دەخاتەوە و لەو كاتە دەچى.. ھەروهە ئەو كاتە دەخاتەوە ياد كە مروق كەوتۇوه تە ناو رەھىمى دايىكەوە.. ھەروهك يە كەم رۇزى شەش رۇزە كەي بەدېھىتىنى ئاسمانى كان و زەيمان دەخاتەوە ياد و لەو رۇزە دەچى.. بەم جۇرە، "كات" ئى ئەم نویزە مروق بۆئەو كارە گمورە خوايى بانە ئاگادار دەكتەوە كە لەم كاتانەدا بەرى دەكىپەن.

كاتى (ليوهەرق) يش: ئامازە بۆ ناوەرەستى هاۋىن و، ھەرەتى لاۋى و، دەملى بەدېھىتىنى مروق لە تەمەنلى دنيادا دەكت و، دەر كەوتۇن و درەوشانەوە میهره‌بانى خوا رېزىنە و لېشاوى نىعمەتە كائىمان لەو كاتانەدا ياد دەخاتەوە.

كاتى (عەسر) يش: وە كەو وەرزى پايز و، ماوهى پىرى و، چەرخى بەختەوەرلى وايە كە سەردهمە دواھەمەن پېغەمبەرە گەلەلە. ئەمەش كاروبىار و نىعمەتە سەرتاپا میهره‌بانى يە كانى خوامان ياد دەخاتەوە.

کاتی (خودنایا و شیوان) یش: ئاوابونی زوریه‌ی بونه‌وهران له کوتایی پایزدا و، مردنی مروف و، کاول بونی دنیامان له ده‌می به‌ریابونی قیامه‌تدا ده خاته‌وه ياد. له گهله ئەمه‌شدا ده‌رسی شکۆمندی خوامان بین ده‌لیت و، مروف له خەوی بین ئاگایی راده‌په‌رینیت.

کاتی (عیشا) یش: ئەوەمان پىشان دەدات كە "جىهانى تارىكى" پەردهى رەشى بەسەر پۇخساري "جىهانى رووناڭى" ئى رۇزىدا دادايەوە. ھەروەھا كىنە سېي يە كە ئى زىستانغان دەخاتەوە ياد كە سەر رۇوى زەھى دادەپەزىت. تەناتەت ئەوەشمەن ياد دەخاتەوە كە شۇينەوارى مەدووه كانىش دەرىيەت و دەپرواتە ئىزىز پەردهى لەيادچوونەوە. ھەروەھا ئەمۇ كاتەمان ياد دەخاتەوە كە دەرگا كانى خانە ئاقىكىردىنەوەدى دىنيا بە تەواوى دادەخىرىن. لە ھەموئەمانەشدا - ئەم كاتە - كىردارە شىكۈزدارە كانى خوايى "قەھەھارى شىكۈزمەند" دەرددەخات و راياندە گەيەنېت.

کاتی (شهو) بیش: زستان و قهبر و جیهانی به رزه خمان یاد ده خاتمه. سهره رای ئوههی که "گیان"ی مرؤفیش ئا گادار ده کاته و بؤ ئوههی که چهنده پیوستی به سرزا و میهری خواي گمورهی میهره بانه!

(شه و نویز) بش: فیرمان ده کات که چه نده بوز روشنایی تاریکه شه وی قهبر و روناک
کردنوه هی تاریکایی جیهانی به رزه خ پیوستیمان بین به تی. همروه ها ناگادار مان ده کاتمه وه و
یادی ئهو نیعمه ته بئ کوتایی یانه هی نیعمه ت به خشی راسته قینه مان پئی ده کاتمه وه که لهم
ئالو گتپانه دا همن و، ئمه ده رده خات که چه نده ئهو نیعمه ت به خشی راسته قینه يه شایسته هی
شوکر و سهنا و ستایشه.

(بهیانی دووههم)یش: بهرهبهیانی "حهشر"مان یاد ده خاتهوه! بهلئی، ههروهک هاتنی بهیانی به دوای ئهم شهودهدا و، بههار به دوای ئهم زستانهدا شتیکی پیویست و "حهتمی" یه به لای ژیری یوه، به ههمان پله و پایه، هاتنی بهرهبهیانی "حهشر" و بههاری "بهرزهخ" یش حهتمی و دوور له گومانه.

که واته، ههريه که له پنج کاتانه سرهتاي ئالو گورپىنىكى گرنگه و گورپانكارىي
گوره تريشمان ياد ده خاتمهوه. چونكە موعجيزاتى توانستى خواي گهوره و ديارى يە كانى
ميهربانيي ئومان ده خاتمهوه ياد كە له سال و چەرخ و سەردەمە كاندا رۇو دەدهن، ئەوهاتا
كار و يار، و ئازانه كەي خواي گەو، هي يەتو انا ئاماڭ، يەيان بە دە كەن.

واته نویزی فهرز - که فهرمانبهربی فیتزهت و بناغه‌ی بهندایه‌تی و قهربانی ئهستویه - زور شایان و پهچویه که لهم کاتانه‌دا بیت.

□ سدرخنی پنجم:

مروف - له سروشتی دا - تابلتی لاوازه، له گهلهٔ شدا ئهو شتานه‌ی که ژیانی لئی تال و لیل ده کدن و خحفت و ئازاری بوق دروست ده کدن، گهلهٔ زورن..
له همان کاتدا تابلتی ده ستموسان و بئی ده ستله‌لاته، که چی له گهلهٔ شدا گهلهٔ دوزمن و بهلا و گیرو گرفتی له سهر رینگایدایه..

هروه‌ها گلهٔ همژاره، که چی پیویستی به کانی ژیانی یه کجارت گهوره و زورن..
هروه‌ها ته مبهل و بئی توانایه، که چی ده بینیت کاروباری ژیان گلهٔ قورسن له سهر شانی..

مرؤفایتی به که‌ی وای لئی کردووه که پیووندی له گهلهٔ سه‌رحمی بونه‌وهردا همه‌ی به گشتی، که چی جودایی خوش‌ویستان و لەناوچورونی ئهو شتanhی مایه‌ی ته سکینی دلن، ئازاری ددهدن..

هروه‌ها عهقل و هوشی مرؤف ئامانجی به‌رز و به‌روبوومی نه‌بر اووه‌ی پیشان ددهدن، که چی دهستی بهو ئامانج و به‌روبوومانه ناگات و، ته‌منی کورته و، کهم دهسته‌لاته و، توانای ئار امگر تیشی یه کجارت که‌مه.

له بهر هموو ئه‌مانه و له حاله‌تیکی و ههادا، سهیر بکه و بزانه که "گیان"ی مرؤف چه‌نده پیویستی به‌وه‌هیه له:

"به‌ره‌بیان" دا به دوعا و نویز و پارانوه له ده‌رگانه‌ی خواهی به‌دهسته‌لاتی شکوه‌مند و میهربان و خاوه‌نی جوانی بdat و، به داوای بارمه‌تی دانه‌وه عمرزو حالتی خۆی پیشکه‌ش بکات؟! گیانی مرؤف چه‌نده پیویستی به پالپشتنیکه پاتی پیوه بdat و هموو کاروبارنیکی قورسی رۆز - که له رینگایدایه - به‌هۆیه‌وه هله‌لبگرتیت و به‌رنگاری بیت؟ ئایا ئه‌مه شتینکی ئاشکرانی يه؟

له کاتی "نیوه‌رۆ" شدا: که لوتكه‌ی کهمالی رۆز و خوار بونه‌وه‌یه‌تی به‌ره و نه‌مان و، کاتی کامل بونی کاروباری رۆزانه و، وختی حه‌سانوه‌ی دواي ماندوو بونی کارو، ده‌می هناسه و پشوودانی "گیان" و حه‌وانه‌وه‌یه‌تی له و بئی ئاگایی و سه‌سامی و په‌شۆکان و نارینکی ده‌روونه‌ی که دنیای فانی و کاروباره قورسە کانی ده‌خواردی مرؤفی ددهدن..
جگه له‌وه‌ی که ئهم کاتی خۆ ده‌رخستن و نواندنی نیعمه‌تە کانی خواهی گهوره‌ش..

جا بز گاربونی "گیان"ی مرؤف له و هموو ئازارانه و خۆ قورتار کردنی له و بئی ئاگایی و سه‌سامی يه و، ده‌ر باز بونی له و شتە کەم نرخانه، تەنها به‌وه ده‌بئی که مرؤف به سکالا و پارانوه هانا به‌ریتە به‌ر گانه‌ی رۆزی‌دەری راسته‌قینه و.. به شوکر و شتایش

دەبىن لە بەرامبەر ئەو نىعەمەتە زۇرانەى كە لاي كۆز بۇونەتەوە.. هەروەھا بەوە دەبىن كە تەنھا پېشت بەو خواوهندە بىبەستى و داواى يارمەتى تەنھا لەو بکات، ھاودەم لە گەل دەرىپىنى بى دەستەلاتى خۆزى لە بەرامبەر گەورەمى و شىكۈمىنلىقى خواى گەورەدا بە "رکووع بىردى" و، دەرىپىنى ملکەچىي خۆزى، بەپەرى ئەدەب و رېز و خۆشەويسىتىيەوە، بە "سوژەد بىردى" بۇ كەمالى ھەميشەبى و جوانىيى بى وئىنە و ناوازە ئەمۇ.

ئەمەيە نويزى نيوھۇۋۇ! كەواتە چەندە جوان و بەتام و شياو و پۇيىستە؟

دەبايىت ھېچج كەسى خۆزى بە مەرۆف نەداتە قەلەم گەر لەمەتى نەگات!

لە دەمىي "عەسر" يىشىدا: كە كاتىكە وەرزە خەفتىبارە كەى پايز و، دەمىي خەم بىزۇينى پېرى و، رۇۋانى پەل ئازارى ئاخىر زەمان و، كاتى دەركەوتى بەرەھەمى كەرددەوەي رۇۋانەمان دەخاتەمە ياد و.. دەمىي كۆز بۇونەوەي تىڭىزلىقى خەزەتكۈزۈزۈرىي رېڭ و پەسەند.. هەروەھا كاتى تەندىروستى و لەشىساغى و ئەنجامدانى خەزەتكۈزۈزۈرىي رېڭ و پەسەند.. هەروەھا كاتى راڭەياندى ئەمەيە كە مەرۆف میوانىكى راسپېرراوە و، ھەموو شىتىكىش لە جەموجۇلدايە و بەرەنەمان دەروات. ئەمەتا خوار بۇونەوەي ئەو خۆزە گەورەيە ئاسمان بەرەنە ئاوا بۇون، ئاماژە بۇ ئەم مەبەستە دەگات.

بەلتى "گىيان" ئى مەرۆف كە داواكاري نەمرى و ھەميشەبىيە و لە راستىشىدا بۇ مانەوە و ھەميشەبىي بەدى ھېنراوە و، شەيداى جوانى و چاكە كارىيە و، جۇدایىش ئازارى دەدات.. ئەم مەرۆف، لە دەمىي عەسردا دەستتۈزى دەگىزىت و نويزى عەسر بەجىن دەھىپىت، تاکولە دەرگانەي خواوهندى "قىدىم" و "باقى" داپاپىتەوە، ئەو خوايەي كە مانەوە و راڭىربۇونى ھەموو شىتىكە بە دەستى ئەمە. هەروەھا بۇ ئەمە بەنا بىاتە بەر گەورەي و ھەميشەبىي مېھرەبانى يە فراوانە كەى و، شوڭر و ستايىشى نىعەمەتە لە ژمارە نەھاتۇوە كانى پىشىكەش بکات. دەبىنەت بەپەرى ملکەچىي بەوە "رکووع" دەباتە بەرددەم عىزىزەتى بەرود دەگارىتى خواو، بەپەرى لەخۇبوردىن و خۇنەويسىتىشەوە "سوژە" دەباتە بەرددەم ھەميشەبىي خوايەتىي ئەمە. ئىنجا ئاسوودەبىي دەررۇون و پشۇودانى راستەقىنەي "گىيان" يىشى لە دەبىنەتەوە كە بە بەندىدەتىي يە كى رېڭ و پېڭ و بە ئامادەبىي يە كى تەواو لە بەرامبەر خوايەتىي خواى گەورەدا بابۇوهستىت.

ئېتىر وە سەير بىكە و بىزانە كە: بەجىھىنانى نويزى عەسر - بەم واتا و ناوازە كە - چەندە خەزەتكۈزۈزۈرىي كى شايىستە و فەرمانبەرلىكى كى بەرزە؟ بەلکوچ وەختىكى شايىستە و گۇنخاوه بۇ گېڭانمۇھى قەرزى "قېزەت" كە لە ئەستۆماندايە و، چەندە دەستكەوتىكى بەتامى لەزەت بەخشە بۇ بەدەستەتەنەنە بەختەورى!

هر که سیک به راستی مرؤوف بیست، لمه تینده گات!
له کاتی "مه غریب" يشدا: که چهند شتیکی گرنگمان یاد ده خاتمه، وهک: ئاوابونی ئهو
به دیهاتووه ناسکولله و جوانانهی جیهانی هاوین و پایز، له گهنجینهی ئه مانه ته کان له سه ره تای
و هرزی زستاندا..

هر وهها وهک: یاد خسته وهی رؤشتی مرؤوف بۇ ناو گۆر لە کاتی مردندا و، جودایی و
لیکدابرانی به سۆز و ئازاری له گشت خوشەویستانی..

هر وهها وهک: یاد خسته وهی مردنی دنیا به گشتی و گواسته وهی دانیشتووانی بۇ چهند
جیهانیکی تر..

هر وهها وهک: یاد خسته وهی کوژانه وهی چراي تاقیگەی ئه م دنیا يه..
کاتی مه غریب" وختی ئاگادار کردنده و پاپەراندنی گشت ئهو کەسانه يه کە تا پادھى
پەرسەن، شەيداي ئهو شتائەن کە له پشت ئاسوی "نەمان" وھ ئاوا دەبن!

جا لە بەر ھەممو ئەمانه، ئهو مرؤفەی کە خاوهنى "گیان" يكى پاكى بىن گەردى وھك
ئاوینەيە و، بە سروشت تاسەمەنە بۇ موتالا کردنى درەۋاشانەوەي جوانىسى خواوندى
ھەميشەيى و باقى.. ئەم مرؤفە، بۇ بە جىهەينانى نويىزى شىۋان لەم كاتەدا، رۇو دە كاتە عمرشى
گەورەبى ئهو خوايىي کە ھەر بۇوە و ھەر دەشىن، ئهو خوايىي کە ھەرچى كاروبارى
گەورە و ئالو گۆرپى ئەم جىهانە مەزنە ھېيە ھەرتەنھا ئهو سازيان دەكت و ھەليان
دەسۈورىنىت.

بۇيە بە دەنگىكى زو لال ھەممو دەرورى بەرى خۆى دەلمەرنىتەوە و لە رۇوى گشت
بۇونەوەرە فانى يە كاندا "الله أكير" دەلىت و دەستى لە ھەممو بىان دادەتە كىنیت. ئىجالە
بەر دەم كەمالى بەر ز و جوانىي بىن وىنەي خوايى گەورەدا دەستەونزەر رادەوەستىت، تاڭو بە
وتى: ﴿الحمدُ للهِ﴾ ستايىشى مىھربانى نەپراوهى ئهو بکات و، پاشان بە وتنى: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ
وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينَ﴾ يېش بەندايەتى و پشت بە خوابەستى خۆى بخاتە بەر دەم پەرورە دەگارىنى و
خوايىتىي ئهو خوايىي کە پىۋىستى بە يارىدە دەر و ھاولەل و وەزىر نى يە و نىشىھىتى. ئىت ئهو
مرؤفە، ھاودەم لە گەل سەر جەمى بۇونەوەر اندا، دەچىتە "رکووع" وھ و، بە وتنى: "سېحان
ربى العظيم وبحمدە" بى دەستەلاتى و لاوازى و ھەزارىي خۆى لە بەرامبەر گەورەبى
ھەميشەيى و دەستەلاتى نەپراوه و عىزىزەتى بىن كەمۇ كۈورپى خواوه، دەر دەپىت.

پاشان كېنۇوش دەباتە بەر دەم جوانىي زاتى ئهو خوايىي کە نەمانى نى يە و، ئهو سېفەتە
پېرۇزانەي کە گۆرپان رۇویان تى ناکات و، ئهو كەمالە ھەميشەيى يېش کە ھەر گىز
ناگۆرپىت. بەمەش واز لە پەرسەتى غەيرى خوا دەھىنیت و خوشەویستى و بەندايەتى خۆى

- بهو په‌ری پیز و خوشه‌ویستی و سه‌ر کزی‌به‌وه - به وتنی: "سبحان ربی الأعلى" دهرده بربت، چونکه له بری هممو شتیکی فانی و بر او، جوانیکی همیشه‌بی و خاوهن میهه‌بانی یه کی بمرده‌امی دوزیوه‌تهوه. به‌مهش خوشه‌ویستی یه و راده‌گهیه‌نیت، ئه و خواهی که به‌رزه به‌سهر هممو نه‌مانیکدا و پاکه له هممو که‌مو کوکوری یه ک.

پاشان بؤ "تشهد" و خویندنی "ته حیات" داده‌نیشتیت و، له و رینگایه‌وه سلاوی پیروز و سلاواتی پاک و بیگه‌ردی هممو بونه‌وهران پیشکه‌مش ده کات به باره‌گای ئه و خواخاوهن جوانی‌یه که بوبه و، ئه و خاوهن گموره‌بی‌یه که هر ههیه.. هروده‌ها په‌یمان له گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خوشه‌ویستدا بَلَقْلَقْ تازه ده کات‌مهوه به سلاولئی کردن و ده‌برینی گوئی رایله‌بی فرمانه کانی..

لهم کاته‌دا ریک و بیکی به دانست نه‌خشاوی ئه کوشکه‌ی گه‌ردوون ده‌بینیت و ده‌یکات به شایه‌ت له‌سهر "یه کتایی" به‌دیهینه‌ری شکومه‌ند و، به‌مهش ئیمانی خوی نوئ ده کات‌مهوه..

پاشان شایه‌مان به شانی راگه‌یه‌نه و پیناسه‌ری په‌روه‌رد گاریتی خوای گه‌وره و روونکه‌ره‌وهی ئایه‌ته کانی کیبی گه‌ردوون ده‌هینیت که حه‌زره‌تی مجه‌مده پیغه‌مبه‌ره بَلَقْلَقْ. ئنجا بروانه بؤ به‌جیهینانی نویژی مه‌غريب بهم ناوه‌رۇ که به‌رزه و، بزانه که چه‌نده فه‌رمانبه‌ری یه کی بلند و پاک و بین گه‌رد و شیرینه و، چه‌ندەش به‌ندایه‌تی یه کی به‌تمام و جوانه و، ج راستی یه کی ره‌سەن و مەزن و بەرز و بالايه! ده‌بینین ئەنچامدالانی نویژی مه‌غريب - بهم شیوه و واتایه - هاوده‌می یه کی بەوه‌فایانیه و دانیشتیکی پیروز و نه‌بر او یه له میوانی یه کی براوه‌ی وەک ئه دنیايدا. ئایا ئه و کەسەی لەمە تى نه گات، خوی بە مرۆز دەزانیت؟

ده‌می "عیشا" یش، که هیچ شوینه‌واریکی رۆزی تىدا نامینیت و هممو بیان له ئاسۆدا ئاوا ده‌بن و "شەو" یش بە رەشمالي خوی جیهان داده‌پوشى.. ئه کاته، چەند شتیکمان ياد ده‌خاتمه، وەک: کاروباره په‌روه‌رد گاری یه کانی ئه و خواهی "مُلْبُ اللَّلِ وَالنَّهَارَه"، که خوای بەتوانای شکومه‌ند و، خواهی که لاپه‌رە سپی یه کەی "رۆز" ده گۈزىت بە لاپه‌رە پەش داگىرساوه‌کەی "شەو" ..

ھروده‌ها وەک: يادخستنەوەی کار بەری کردنە خواهی یه کانی ئه و کەسەی "مُسْخَرٌ" الشَّمْسِ وَالْقَمَرِه، که خوای دانای خاوهن کەمالە و، خواهی که لاپه‌رە رەنگىنە کەی ھاون ده گۈزىت بە لاپه‌رە سارد و سپی یه کەی زستان..

ههروهها و هک: یادخستنهوهی کاروباره پهروهه دگاری به کانی ئهو خواهی که "حالق' الموت والحياة" ه، ئهويش به بنه بېرونی ههمو شوينهواريکی خەلکى گۆرستان - به درېژايى رۇزگار - لەم دنیايدا و گواستنهوهيان به گشتى بۇ جيھانىكى تر.

بەلئى، کاتى عيشا كاتىكە کاروباره کانى "شكۈمىندىي" خواى گەوره و، درەوشانوه كانى "جوانى" ئى بەدېھىنەردى ئاسمانە كان و زھوی و، دەركەوتنى جىهانى فراوان و مەزن و نەبر اوھى دواپۇز، مەدن و كاول بۇونى يەكچارە كىي دنیاى تەنگ و تەسکى كەم نرخى فانىمان دەختامە ياد..

كاتى عيشا، كات و ھەلىئىستىكە دەيسەملەيىت كە: خاوهن و بەرىۋەبەرى راستەقىنه و شايىستەپەرسىنى راستەقىنه و خۆشەويسىتى راستەقىنه تەنها ئهو كەسەبە كە ئال و گۆرى شەو و "رۇز" و، "زستان" و "ھاوین" و، "دنيا" و "قىامەت" ئى وەك ئاسانىي ھەتكىرىپەنەوەي لەپەھى كىتىپ بەلاوه ئاسانە.. ئهو كەسەبە كە نۇوسىن و كۆزاندىنەوە و گۆرىپى لەپەھە كانى كىتىپى بۇونەوەرى بە دەست بىت. دىبارە ئەمەش لە دەست ھىچ كەسىك نايەت مە گەر خاوهنی رەھاتىن دەستەلات كە فەرمانە كانى ھەميشه جىبەجى كراوه.

"گىان" ئى مەرۆقىش كە لەپەھى ھەزارى و كۆلەوارى و دەستەوسانى دايە و، خەمناك و سەرلىنى شىواوى دواپۇزە و، نازانى چى لە زېر پەردەي شارراوهى ئهو شەو و رۇزانەدايە كە لە سەرپى ئىيانى دان.. ئەم مەرۆقە، كە نۇيىزى عيشا دە كات - بەم ناوه رۇڭ و شىوه يەي باسان كەر - بىن ھىچ دوودلىيەك و بە وىنەي سەرورەمان ئېيراهىم پىغەمبەر - دروودى خواى لە سەر بىت - دەلىت:

﴿لا أحبُ الآفلين﴾ (الأعماں: ٧٦)

بۇ يە دەيىيت بە نۇيىز كەردىن پەنا دەباتە بەر دەرگانەپەرسىراوی ئەزەلى و خۆشەويسىتى ھەتاھەتابى و، لەم دنيا و جىهانە فانى يەدا راز و سكالاى خۆى لە خزمەت خواوهندى باقىي ھەميشه بىدا دەدر كىتىت لە دەست ئەم دنيا تارىكە و ئهو دواپۇزەش كە ھىچى لە بارەوە نازانىت، تاكو لە زېن ئەم زېركىي بەرپىنىي و راز دركاندىن و پارانەوە كاتىيەوە، رۇوناڭى بە زىيانى ئەم دنياى بېخشىت و، بە يېنىنى ropyو تېكىردىن و ئاپەر لىدانەوە مېھرەبانى خواوهندى "بەخشنىدە" و "مېھرەبان" دواپۇزىشى ropyوناڭ بکاتمۇھ و تىمارى ئهو زامانەشى بىن بکات كە جودايى و لېتكىدا بارانى كەس و كار و ھاۋى و خۆشەويسىستان لە دەرەوندا دروستيان دە كات..

ئىت ئهو دنیايدى كە ئەملى لە ياد كەردووه ئەميش لە يادى دە كات و، فرمىسکە كانى دل و خەم و پەھزارە كانى دەرەونى خۆى لە بەر دەم ئهو مېھرەبانى يە نەبر اوھىدا ھەلەدەپېزىت.

جا بۆ ئەوهى دواھەمین فەرمانبەرىي بەندايەتى (واتە نويزى عيشا) بەجى بەھىنەت، پىش ئەوهى برواتە ناو شىتىكەوه كە ئەنجامى نادىارە و نازانىت پاش ئەو نوستەتى كە لە مردن دەچىت، چىي بەسەر دىت..

ھەروەها بۆ ئەوهى دەفتەرى كەردىھەر ئۆزۈنەتى بە "حُسْنُ الْخَاتَمَةِ" كۆتايى بىي بەھىنەت.. لە بەرھەموو ئەمانە، لەم كاتەدا نويزى عيشا بەجى دەھىنەت و شەھەنەد دەبىت بە راوهەستانى لە بەردىم خۇشەويىت و پەرسەتلىرى خواوهندى بەخشنەدەت بە توانادا راھەوەستىت، لە بىرى پەرسەتلىنى هەر خۇشەويىتىكى تر و .. لە بەردىم خواوهندى بەخشنەدەت بە توانادا راھەوەستىت، لە بىرى راوهەستانى لە دەرگای ئەم بىن دەستەلەكانەتى كە خۇيىشىان دەستىيان كورتە و دەست لە غېرى خۇيىان دەگرنەوه.. ھەروەها بۆ ئەوهى بە راوهەستانى لە دەرگانەتى خواوهندى پارىزەرە مىھەباندا، پالەي ئىمانە كەى بەرزاپىتەوە و لە شەپى ئەو شتە ساماناكانە دەرباز بىت كە لېيان دەترسىت..

بە تايىھەتى كە سەرەتتايى نويزە كەى بە "فانچە" دادەمەززىنەت! واتە لە سەرەتاوه مەدح و ستايىشى پەروەردگارى جىهانيان و بەخشنەدەي مىھەبان دەكتات. ئەو خوايى كە خواونى كەمالىيتكى بىي سنور و دەولەمەندى يەكى نېبراوهىي. ئىزىز كارىتكى بەسەر مەدح و ستايىشى ئەم بەديھاتوو انەوە ھەفيە كە هيچ سوودىنکىيان نى يە و شاياني ستايىش نىن، تەنانەت لاواز و ھەزارىشىن؟ ھەروەها لە بىرى ھەلگەرتنى "منەت" بۆ پالەي "ميوانى نازدارى ناو ئەم گەردوونە" و "فەرمانبەرى ناسراو" بەرزا دەپىتەوە، ھەرچەندىش بچىووڭ و نادىار بىت، تەنانەت وەك "نەبوو" واپىت لە چاوجەورەي بۇونەوەردا. ئەمەيش بەھۆزى بەرزا بۇونەوە و گەيىشتنە پالەي وتووپىزى: ﴿إِيَّاكَ تَعْبُدُ﴾. واتە بە نىسبەت پەيدا كەردىنە كە گەل خواونى رۇزى قيامەت ﴿مَالِكُ يَوْمَ الدِّين﴾ و پادشاھ ئەزەل و ئەبەددا. كەواتە بە وتنى: ﴿إِيَّاكَ تَعْبُدُ إِيَّاكَ نَسْتَعِن﴾ پەرسەتش و داواكاري يارمەتى دانى كۆمەلگاى گەورەي ھەموو بۇونەوەر ان پىشىكەش دەكتات و، پاشان بە ناوى ھەموانەوە و بە وتنى: ﴿إِهْدِنَا الصُّرُاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ داواي رېئىمابى پىتى راست دەكتات، كە شارپىگاھى كى نورانى يە و مەرۆڤ دەگەيەنېتە ئەو بەختەوەرەيە ھەميشهنى يە كە دواي تىپەر كەردىنە تارىكايى يە كانى دواپۇز بىي دەگات.

پاشان بىر لە گەورەي خوا دەكتەوە و سەرنج لەو خۇرە شارراو اۋە دەدات، كە وەك رۇوەك و ئازەلە نوستووە كانى ئىستاوان و، لەم ئەستىرە يېدار و ديارانەش كە ھەريە كەيان سەربازىتكى گوئى رايھەلى فەرمانى خواي گەورە و چرايە كى رۇوناڭ كى بەخشى ئەم مىوانخانىيە و خزمەتگۈزازىتكى ئەمۇن.. ئىزىز كە سەرنج دەدات و ئەمە دەبىنەت، يە كەسەر لە گەل وتنى: "اللَّهُ أَكْبَرٌ" دا دەپرواتە ناو "رُكْوَعٌ" وە.

پاشان له سوژدهی مهزنی همه مهو بونه و هران را ده مینیت، چونکه ده مینیت همه مهو جو ره کانی بونه و هران - له همه مهو سال و سه رده میکدا - به وینهی بونه و هر خهولی که و تووه کانی ئهم شمهون، تهنانه زموی خویشی و بگره سرتاسه ری جیهانیش و هک سوپایه کی ریکوبیک و سر بازی کی گوئی رایه ل وایه، هر که فرمانبه ریتی دنیا به فهرمانی: «**كُنْ فَيَكُونُ**» ته او ده بیت و بمهو جیهانی شارراوهی "غهیب" ده نیرریتهوه، يه کسمر به په پری ریکوبیک و به وتنی: "الله أکبر" وه سوژده ده باته سر به رمالی ئاوا بعون!

پاشان ئهم بونه و هرانه، هر خویان بان له وینهی خویاندا، تنهها به ناگادر کردنوه هیک، که فهرمانی: «**كُنْ فَيَكُونُ**»، سر جهم زیندو ده کرینموده، ئهوانیش به په پری هیمنی بهمه سر ده رده هینن و فهرمانی خواوهندی راسته قینه بان جنی به جنی ده کهن.

هروههای ئهم مرؤفه لاوازه ش - و هک نه بونه و هرانه - به وتنی: "الله أکبر" سوژده ده باته به ردهم باره گای "به خشنده" ای خواهون کمه مال و "میهر بان" ای خواهونی جوانی و، به خوش ویستی يه کی پس پیز و خونه ویستی يه کی "به قا" به خش و ملکه چ کردنیکی سر بهرزی ده رهه ده لیت: "الله أکبر"!

گومانی تیدانی به که ئیستاتنی گیشتیت لمههی نویزی عیشا به رز بونه و سر که و تینکی و هک "میراج"! جا بروانه که چه نده فرمانبه ری به کی جوان و، ئه رکنکی شیرین و، خزمه تگوزاری يه کی بهرز و، به ندایه تی يه کی به تام و سر بهرز که رو، راستی يه کی ره سه نی شیاوه.

و اته هر یه که لدم پیتچ کاتانهی نویز، په بخه بتو گوریکی گرنگ دریز ده کات که له "زه مان" دا رپو دهدات و، نیشانهی به پیکردنی کاره مه زنه خوابی يه کان و نیعمهت به خشینه همه کی يه کانیه تی.

بهم بی يه بومان ده رکمودت که: دیاری کردنی ئهم کاتانهی نویز - که قهرزی فیترة ته به ئه ستۇمانه وه - لوه په پری دانایی دایه.

«سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلِمْنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ».

اللهم صل وسلم على من أرسلته معلماً لعبادك، ليعلمهم كيفية معرفتك والعبودية لك.. ومعرفاً لكتوز أسمائك.. وترجماناً لآيات كتابكائناتك.. ومرأة - بعبدايتها - جمال ربوبيتك.. وعلى الله وصحبه أجمعين. وارحمنا وارحم المؤمنين والمؤمنات. آمين برحمتك يا أرحم الراحمين.

وتهی ٥٥ هم

(باسی حه شر)

روونگردنده یه ک:

هزی غورونه هیانه وهم به شیوه‌ی چیزک لهم پهیامانه دا نهوده یه که واتاکان له میشک و زهینه کانه وه نزیک بخزینه وه و... له لایه کی تریشه وه دهربکه ویت که "راستی یه کانی نیسلام" چهنده له گهله زیربی مرؤقدا تهبا و شیاو و گونجاون و، چهنده ش پته و توندوتزل و رهگ داکرتاون. واته ئامانج و کاکله‌ی چیزک کان نهو راستی یانه ده نهنجامدا ده یاندهن به دهسته وه و بدله‌گه کانی دهد رکتین. کهواهه لهم چیزک کانه ئهندیشی نین، بدله‌کو تیکرا راستی گومان لئی نه کراون.

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿فَانظُرْ إِلَى آثارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كِيفَ يُحِيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَلِكَ ثُخْنَى الْمَوْتِي وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (الروم: ٥٠)

برادر!

ئه گهر ده ته ویت راستی "حه شر" و هنهندی کاروباری سهربه دواروژت له ئاستی حالی بونی گشتی خملکی دا بوقوون بیته وه، ئهوا فه رموو له گهله مندا گوئ لهم کورته چیزک که رابگره:

له گه شتیکدا دوو کهس پنکه وه بزو ولا تکی گهله قهشه نگ و تابلتی جوان و رهنه گینی وه ک بهه شست روشن (مه بهست لهم ته شبیهه دنیا یه) که گهیشتنه ئه موی، سهربنجیان دا: خملکی ئه و لا ته ده رگای دوکان و خانووه کانیان به کراوهی جنی هیشتووه و، بایه خ به چاودیری و پاراستی خانووبهره و دوکانه کانیان ناده ده، پاره و پوول و سامانه کانیان بى هیچ پاسه وانیک و به ئاشکرا و له به رچا و دهستی خملکی دا داناوه!

که ئەمەيان دى، يەكىكىان - بە هاندانى دەرۈونى بەدخوازى خۆى - ئەمەى بە ھەل زانى و، پەلامارى ئەو كەرسە و شەك و پارە و سامانانەئى ئەونى دا، تاوى تالانى دەكىدن و تاوىنگى تر چىي بەردەست بكمەوتايە بە دزى دەيرىدىن.. بەم جۇرە، ھەر چەشىنە سەتم و خراپىكارى يەكى بىن كرا و لىيى وەشايەوە درېغىلىنى نەكىد و، دانىشتۇوانى ولايىش بايەخىنگى ئەوتۈيان بىن نەددەدا..

هاورى كەىپى و ت:

- (ئەو چى دە كەيت؟.. بىن گومان تۆ ھەر ئاوا ئەم كارانەت بەسەردا تى ناپەرىت و لە ئەنجامدا سزاى ئەم رەفتارانەت دەچىزىت و، منىش - لە گەل خۆتدا - دووجارى چەندىن بەلا و گىرو گىرفت دەكەيت. ئەم سامانانەئى دەيانىنىت، ھى دەولەتن و، دانىشتۇوانى ولايىش بە خاوشىزانەوە تىكىرى بىوون بە سەرباز و كارمانەندى دەولەت و، بە پۇشاڭى مىللى (مدىنىي) يەوه لە كار و فەرمانبەرى يەكانياندا خراونەتە كار، ھەر لەبەر ئەوهشە كە بايەخىنگى ئەوتۈيان بىن نەدایت. ئىجا ئەوهش بزانە كە ياسا و رېسىاي ئىزە گەلنى توند و تىزە و، لە ھەموو لايە كەتاھەفۇن و چاودىر و ھەوالدەر و پىاوانى پادشا بلاو بۇونەتەوە، دەسا ھەر ئىستا خىراكە و بە پەلە بېز داواى ليبوردىن بىكە).

بەلام ھاورى گىز و گەلخۇ كەى، ئىنكارى و سەرسەختىي نواندۇ، و تى:

- (ئەم سامانانەئى دەيانىنىت ھەر گىز ھى دەولەت نىن، بەلكو بىن خاوهن و گشتى و ھەپەمە كىن و، ھەموو كەسىك دەتوانىت بە ئارەزووى خۆى دەستياب بۇ بىيات. ئەوهتا من ھېچ شىتىك نايىنم بىنى سوود و ھەر گىرتم لەم شتە جوان و رەنگىنەئى بەردهم لىنى بىگرىت.. ئەوهش بزانە كە: جەڭ لە شتى بە چاوبى يىسەم من باۋەرم بە ھېچى تر ئىيە)! پاشان كەوته قىسە ئىپپوچى و رېنەئاسا و فەلسەفة لىيدانى ئەم بۇ چۈونەي خۆى!

ئا لېرەدا گەلخۇ كەى نىوانىان پەت پەرەي سەند و كەوتە دۆخىنگى توند و گەرمەوە و، بايى گىلى گەلخۇ لە ھاولە كەى زىاتەراتەپىش و، لىيى پىرسى:

- (ئايا پىم نالىيىت پادشا كىي يە؟.. من نايىناسم)!

هاورى كەى وەلامى دايەوە:

- (تۆ گومانت لەو راستى يەدانى يە كە: گوندى بىن كويىخا و.. دەرزىي بىن وەستا و خاوهن و.. پىتى بىن نووسەرنى يە و نايىت. ئەي ئايا چۈن ئەو بە خۆت رەوا دەيىنىت كە پىت وابىت ئەم ولاتە رېتكۈپىك و رەنگىنە بىن پادشا و فەرمانزەوا بىت؟ يان چۈن ئەم ھەموو سەرۋەت و سامانە بەنرخ و بەھادارانە بىن خاوهن دەبن؟ كە ئەوهنە زۆر و زەبەندە و بەردهوامن دەلىي لە جىهانى بەنھانى غەيىبەوە شەمەندە فەرىيىكى پەلە ئازۇووقە و رۆزىي بەنرخ

دهم به دهم دیت و باره که‌ی لیره‌دا رُو ده کات و پاشان ده گهریتنهوه و ده روات^(۱)? ئایا نایینیت له هه موو لایه کی ئهم ولاته‌دا ئاگاداری و بیان‌نامه کانی پادشا بلاو کراون‌نهوه و، ئالا کانی له هه موو گوشیه کدا ده شه کینه‌وه و، ته‌مغه و موری تاییتی خۆی له سه‌ر ئه و هه موو کالا و سروهه و سامانانه نه خشینراوه؟ ئیتر چۆن به بى خاوه‌نیان داده‌نییت؟.. دیاره تو شتیک له زمانی فهره‌نگ فیربوویت و توانای خویندنه‌وهی ئهم نووسینه ئیسلامی بیانهت نه‌ماوه و، ناته‌وهی له که‌سینکی شاره‌زاش پرسیت و داوا بکهیت ئه و نووسینانهت بۇ بخوبیتنهوه! وەره با من گرنگ‌ترینی ئه و فەرمان و بیان‌نامانه پادشات بۇ بخوبیتنهوه).

هاوپری سه‌ر سه‌خته که‌ی گەرایه‌وه و وتی:

- (با دان به بۇونى پادشايشىدا بىنین.. بەلام ئایا ج زیانیکى پى ده گات و ج كەمو كۈورى و ناته‌واوى يەك بە گەنجىنە كانىمۇ دەر دە كەھویت گەر من بۇ خۆم سوودىنىكى ئاوا كەميان لى بىيىنم؟.. پاشان من لیره‌دا هيچ بەندىخانه و تۆلە و سزا يە كى هاوچەشنى نايىنم كە تو باسيان دە كەھيٰت!)!

هاوپری كەی وەلامى داييه‌وه:

- (برام! ئهم ولاته‌ى بەرچاومان - لە راستى دا - برىتى يە لە:

گۇرەپانىكى تاقىكىرىدنه‌وه و..

مەيدانىكى مەشق و مانزۇر و..

پىشانگاكييەك بۇ خستەپرووی سەنەتە نايابه کانى پادشا و..

میوانخانىيە كى تابلىقى كاتى و كەم خاين.

ئایا نایینیت هه موو رۆزى كاروانىكى میوان دېنە ناوى و كاروانىكى تر دەرپۇن و كۆچ دە كەن و، هەمیشە لە میوان پى دە كەرىت و پاشان خالى دە كەرىتنهوه؟

جاڭىم مەيدانە - لە ئەنجامدا - بە تەواوى و يە كجاري لە میوانە كانى ناوى چۈل دە كەرىت و دە گۆرىت بە مەيدانىكى تر نۇنىيە مەمېشىمى و، ئىنجا هەمە مو خەلکى بۇ ئەۋى دە بىرىن و، هەرييە كەيان "سزا" يان "پاداشت" ئى خۆى لەۋى وەردە گەرىت).

هاوپری خيانەتكار و سەرلىنى شىۋاوه كەي، جارىكى ترلىي ھەلگەرایه‌وه و وتى:

- (باوهرم بەم قسانەت نى يە! چۆن دە گۇنچى ئهم ولاته ئاوه دانە لە ناو بېرىت و دانىشتۇرانىشى بۇ ولاتنىكى تر بېرۇن و بىگۈزىرېنەوه؟)

هاوپری ئامۇزگار و بىن وەى و دىلسۆزە كەی بېنى و تى:

(۱) ناماژىيە بۇ وەرزە كانى سال، ئەوهتا وەرزى "بەھار" وەك شەمنەندە فەرىتاك وايە كە لە جىهانى پەنھانى غەبىيە وەتەنلىقى و، بە پېرى خواردەمەنى و ئازۇوقى لى بار كرايىت. (دانەر)

- (مادهم تو ئاوا سەرپىچى لە "پاستى" دەكىيت و لەسەر بۇچۇونى خۆت ھەر سورور بەردهوامىت، ئەوا وەرە با بە كورتى و لە نىوان "دوازدە وىنە" دا ئەوهندە بەلگەي لەزمارە بەدەرت بۇچۇن بكمەمۇ كە ھەر ھەممۇيان - بە بىنى گومانى - بۇنى: دادگايىھە كى يە كجارت مەزن و .. خانەيە كى پاداشت دانەوە و .. لانەيە كى تۆلە و بەندى و سزات بۇ دەچەسپىن و، دەرى دەخەن كە ھەروەك رۆز لە دواى رۆز و لات لە دانىشتۇرانى خالى دە كرىتەوە، ھەر بە جۈرەش رۆزىك دېت كە بە يە كجارت كى ئەم خاكەيانلىنى چۈل دە كرىت و ئەم ولاتهش بە تەواوى وېران دەبىت).

□ وىندى يە كەم:

ئايما دە گۈنجىن لاتىكى خاوهەن پادشا - بە تايىھەت پادشانشىنىكى مەزنى وەك ئەمە - پاداشتى بۇ گۈئى رايەلەن و تۆلە و سزايشى بۇ ياخى بۇوان تىدا نەيىت؟ خۇ مادھەم ئەم سزا و پاداشتە لەم خانەيەدا لە حوكىمى "نېبوو" دايىھە، ئەوا بىنى گومان دەبىن دادگايىھە كى تەواو مەزن لە خانەيە كى تردا ھەيىت تاکو ئەو تۆلە و پاداشتانە دەستىشان بکات!

□ وىندى دووهەم:

سەرنج لە رەھوتى پۇوداوه كان و بەرپۇھەردىنى كاروبارى ناو ولات بىدە و بزانە: چۈن رېزق و رۆزى زۇر و بەلىشىۋا بەسەر ھەممۇ بۇونەورىنگىدا، تەنانەت بەسەر ھەۋارىتىرىن و لاوازتىرىنلاردا دابەش دە كرىت و .. بۇ گشت بىمارىنىكى بىن كەس و بىن نەوا بېروانە و بىنە كە چۈن چاودىرىي تەواو و دلىنەوابى بەردهوامىان بۇ فەراھەم ھېنزاوه و .. سەيرى ئەو خواردەمنى يە ناياب و، دەفرە رەنگىن و، مەداليا قەشەنگ و، پۇشاكە نەخشاشوانە بىكە و .. تەماشاكە: سفرە و خوانى پېلەو خواردەمنى يە بەتام و چىز و نايابانە لە ھەممۇ شوينىنگىدا را خراون.. ئىنجا بېروانە: ھەممۇ يە كىن لەو خەملەكە، كارى سەرشان و ئەركى ئەستىيان زۇر بە پىتكۈپىنىكى ئەنجام دەدەن و، جىگە لە گىل و بىن ئاگايانى چەشىنى تو، دەنا كەسيان بە ئەندازەسى سەرە پەنجەيە كىش لە سەنورى خۇيان لانادەن. چونكە مەزنلىن كەس بەۋەپى لە خۇبوردىي و رېز و نەوازش و، لەپەپى گۈئى رايەلى و ملکەچىداو، لە سايەسى سام و شىكۈي ئەو پادشائىي يەدا، ئەركى سەرشانى خۆرى را دەپەرىتىت. كەواتە خاوهەن و پادشائى ئەم ولاته، داراى:

"كەرمەن" يېكى مەزن و ..

"مېھرەبانى" يە كى فراوان و ..

"عىززەت" يېكى بلند و ..

"غیرهت" یکی شکنوداری ٹاشکرا او..

"شهره فمهندی" یه کی تابلیتی بهرز و بالایه!

خو ٹاشکرایشه:

"که ره" داخوازی: "نعمهت به خشین" هو..

"میهره بانی" ش به بین: "چا که کاری" نایهندی و..

"عیززهت" یش داوای بورونی: "غیرهت" ده کات و..

"شهره فمهندی" ی بهرز و بالایش داواکاری: تهمنی کردنی همموو ئه و که سانه یه که به چاوی سوو کهوه سهیری ئه م کاره مهزنانه ده کهن و به: گالته جاری و، هرهههه کی و، بئی مه بہستیان داده نین.

که چی - له گهله ئمهه شدا - که به وردی سه رنج دهدهین، ده بینین: به شیکی که می یه ک له ههزاری ئه و شتنههی که شایستهی ئه و "میهره بانی" و داخوازی ئه و "شهره فمهندی" یه، لهم ولاتهدا نایهندی، ئه و هتا بابای ملھوری سته مکار به لیوت بھرزی و زهبر و زنگههه بیزهدا ده گوزه ریت و دهروات و، کاکی ستم لیکراویش به زهلي و لاره ملی و شان کزی و دلشکاوی، ملی رئی ده گریته بھر و لهم ولاته کوچ ده کات!

که و اته - بئی هیچ گومانیک - کیشی ئهمانه، بؤ دادگایه کی گھلی مه زنتر هه لگیراوه و دواخراوه.

□ وتهی سی هههه:

سهیر بکه و بزانه: چون هرچی کار و فرمانی ناو ئه م ولاته ههن، تیکرا به:

"دانایی" یه کی له را ده بدھر و.. "ریسا" یه کی ناوازه، ئه نجام دهدرین..

ئنجا سه رنج بده که چون له رو انگھی:

"دادگه ری" ی راسته قینه و.. به: "تھرازوو" ی سه رنه کھری ههستیار، سهیری مامه له و پهفتاره کانی که سانی ناو ولاط ده کریت.

دیاره "دانایی" و زیری حکومهت له و دایه که چاویوشی و نهرم و نیانی و پیزی زور نه گھل ئه و که سانه دا بنوینیت که هانای بؤ ده بھن و.. ئنجا "دادگه ری" یه خاوین و بئن گھر ده که شی داخوازی پار استن و چاودیزی کردنی گشت مافه کانی هاو ولا تیانیه تی، تاکو سام و شکوی حکومهت را گیر بکریت و، مه زنی و پایه داری دهوله تیش بپاریززیت..

که چی لھو شتنههی ئه و "دانایی" و داخوازی ئه و "دادگه ری" یه، به شیکی به کجارت کھم نه بین، هیچی تر دھرنا کھویت لیزهدا جی بھجی بکریت، ئه و هتا بئی ئا گایانی چه شنی تو بیزهدا گوزه ده کهن و ئه م ولاته به جنی دهھیلن، بئی ئه و هی زور بھیان سزای بر دفتاره چھوا شه کانیان بچیز ن!

که و اته یه کلایی کردنوه‌ی ئهم چه شنه کیشانه، بۇ دادگایه کی گەلتى مەزنت دواخراوه.

□ وینه‌ی چواره:

سەیرى ئهو گەوهەرە بى وينه و نايابانه بىكە ئەم پيشانگايانه دا پىش چاو خراون..

بۇ ئهو خواردەنلى يه خوش و بەتام و ناوازانه بىروانه كە ئەم ھەموو سفره و خوانانه يان پىنى رازىنراوه تەنەه!

ئەمانە، دەرى دەخەن كە: پادشاي ئەم ولاتە داراي "سەخاوهت" يېكى بى سىنور و.. "گەنجىنە" يە كى پېراپېرى بى كۆتايى و نەپراوه يە.

خۇ ئەم چەشىن سەخاوه تەندى يە بەردەوام و گەنجىنە نەپراوانەش - بى هىچ گومانىك - داخوازى بۇونى: ميوانخانى يە كى نەمر و ھەميشەبى ئەوتۇن كە ھەرچى حەز و خواست و ئارەزۇرى دەررۇنى مىزقە، لەسەر سفره و خوانە كانى ئەمۇي دا ئامادە كىرابىن و بۇ مرۇف دانرا ابن..

ھەرۋەھا داخوازى ئەوهشىن كە: ھەموو ئەم ميوانانەي نىعمەتى پادشاييان پى دە بەخشىرىت و تامى نىعمەت و بەخشىشە كانى ئەم دەچىزىن، ئەوانىش - بە ھەمان شىۋە - ھەميشەبى و ھەتاهەتايى بىن و ئازارى جودايى و لېكىر انىيان دەرخوارد نەدرىت، چونكە ھەرۋەك "نەمانى ئازار" لە خۆرى داتام و لەزەتىكى سەربەخۆيە، "نەمانى تام و لەزەت و چىزە خۇشە كان" يېش - بە ھەمان پىوھەر - ئازارىكى يە كىجار بەسىز دەرخواردى ناخى مرۇف دەدات!

ئىنجا سەيرى ئەم پيشانگايانه بىكە و.. سەرنج لەو بلاو كراوه و راگەيانداناھ بده و.. گۈزى لەو "بانگەواز كارانه" راپگەرە كە لە بارەي لايەنە سەرسوورھېتىرە كانى دروستكراوانى پادشاي خاوهن موعجىز اتهو دەدويىن و وەسفى يەك بە يە كىيان پىش چاو دەخەن و "كەمال" ئى پادشا و "جوانى" يە مەعنەوى يە بى وينه و ناوازە كە ئاشكرا دەكەن و، سەرگەرمى باس و لېيدوانى لايەنە ورد و ناسك و رەنگىنە كانى جوانىي پەنھانى ئەون.

كە و اته ئەم پادشايى داراي "كەمال" يېكى روون و "جوانى" يە كى گەشى مەعنەوىي ئەوتۇيە كە ھەستى سەرسوورمان لاي سەرخىدەر انىيان بوروۋۇزىن!

ئىنجا گۈمانىش لەودانى يە كە ئەم "كەمال" ئە پەنھانە بىن خەوش و دوور لە ناتەواوىي يە پادشا، داخوازى ئەوهەيە كە: لە بەرچاوى بىنەرە رېزلىڭر و سەرسوورماوه نىرخ زانە كانى دا ئاشكرا بىكىرىت و پىش چاو بىخىرىت.. "جوانى" يە نادىيار و بى وينه و ناوازە كەشى داواكاري ئەوهەيە كە: بىيىرىت و لە بەرچاواندا دەركەمۈتىت. و اته داخوازى ئەوهەيە كە لە دوو رووهەو "جوانى" يە كە ئى بىيىرىت:

یه که میان: ههر پادشا بۆخۆی جوانی یه کەی خۆی لە چەندەها ئاوینەی جوانی دەرەوەی جۆراو جۆردا بیینیتەوە.

دەوەمیان: بینینی ئەو جوانی یەی خۆی بە چاوا ئەوانەی کە بۆ سەیر کردنی ئەم پیشانگایە هاتون و، تەماشا کەرانی تاسەمند و کەسانی موشتاقی ئەو جوانی یەن! ئەمەش ئەو دەگەیەنیت کە: ئەو "جوانی یە هەمیشەبى" يە دا اکارى: بینین و ئاشکرا بۇونە، دەشیھەویت بە هەمیشەبى بیینریت و خۆیشى بیینیت. دیارە ئەمەش - بىن گومان - داخوازى: "هەمیشەبى" و "هەتاھەتايى" ئى کەسانی بینەری تاسەمند و رېز لىگر و نرخ شناسانى ئەو جوانی یە، چونكە "جوانىي هەمیشەبى و نەمر" بە موشتاق و تاسەمندی لەناو چووی فانى رازى نابىت!

ئنجا لە بەر ئەوەی کەسى کە بېپارى نەمانى لە سەر دەركارىت، هەر تەنها بېر کردنەوە لەو نەمانەی کە لە رېنى دايە، "خۆشەويستى" يە کەی ناو دلى دەگۈرپىت بە "دۇزمىنایەتى" و، سەرسوور مانە كەشى بە: "سۈوڭ سەير کردن" و، "نرخ شناسى" يە کەشى بە: "پېزلىنى نەگرتن"، چونكە مەرۋە - بە سروشت - گەر شىتىك نەزانىت و پەيى پى نەبات، ئەمە دۇزمىنایەتى دەکات و لە نرخى دادە گرىت..

جالىلە بەر ئەمە و، مادەم ھەموو ئەو کەسانەش كە دىنە ئەم پیشانگا و ميواخانەيە، خىرا و بە پەلە و بىن ئەوەی لە نۇورى ئەو "جوانى" و "كمال" ئىتىپ بىن و تاسە و تىنۇتىيان لېسى بشكىت، دەرۇن و بەجىي دەھىلىن، بىگە لە ماوەي چەند چى كە كدا چەند سىبەرىنىكى كەمى كىز نەيىت ھىچى تريان لىنى نايىن، ئەوا - بىن ھىچ گومانىت - كۆچى ئەو گەشتىارانە بەرە دىھەنگایە كى نەمرى هەتاھەتايى وەھايە كە لەوىدا بە هەمیشەبى و كامى دل شاد و بەھەنەندى ئاواتە كانيان دەبن!

□ وىتەي پىتىجەم:

سەرنج بىدە و بىزانە كە: چۈن ئەم پادشا (ناوازەيە) داراي "مېھرەبانى" يە كى ئەوەندە مەزىنە كە لە گەرمەي ئەم ھەموو كار و پۇوداوانەدا ئەو "مېھرەبانى" يە دەرده كەمۇيىت. ئەوەتا فرىسائى هانا بۆ بەرەنە دەكەمۇيىت و، بەمەم پەنا بۆھېنەرائى ھەدەروات و، بچوو كەرىنەن پىنداوىستىي ئاسايىي ترىن كەسى و لاتە كەى - بەپەرى سۆز و مېھرەوە - جى بەجى دەکات. ئەمەش لە رادەيە كى وەھادايە كە تەنها بۆ فرىاگۇزارىي زامى قاچى يەك سەر "مەر" ئى شوانىت مەلھەم و دەرمان و بەيتالىي پىویست پەيتا پەيتا ئامادە دەکات.

وەرە - ئەي ھاپىرى كەم! - با پېنكەوە بۆ ئەو دوور گەيە بېزىن كە حەشاماتىكى زۆرى تىدا جەم بۇوه و، گشت كەسانى بەپېز و پايدارى و لاتى تىدا كۆز بۇونەتھوە.. بۇانە! ئائەوه

نوینه‌ریکی به پریزی پادشاهیه هاتووه و مهزنتین مهدالیای خه‌لاتکرا اوی پژشیوه و، لهناو ئهو خهله‌لکه‌دا وتار ده‌دات و، داوای چهند شتیک له پادشاهی به سوز و میهره‌بانی ده‌کات و، ئنجا ئهو حه‌شاماته‌ش لهو دوا‌اکاری‌یانه‌ی دا پشتی ده‌گرن و هه‌مان خواست و ویست له پادشاهیان ده‌خوازان.

فه‌رموو گوئی له وته کانی ئهو نوینه‌ره خوش‌هه‌ویسته‌ی پادشاهی مهزن رابگره، ئه‌وه‌تا به ئده‌هه‌یکی گه‌لئن زور و لالانوه‌هه کی یه کج‌هار به کوله‌وه ده‌پاریته‌وه و ده‌لیت:

- (ئه‌ی پادشاهی ئیمه! ئه‌ی ئهو که‌سه‌ی نیعمه‌ته رواله‌تی و پهنهانه کانی خوی به سه‌ردا په‌خشاندووین! ئیمه له پایه‌ی مه‌زنی و شکوک‌داری پادشاهیت دوا‌اکارین که: هه‌روهك ئهو نمونه و سیبیرانه‌ت لهم پیشانگایه‌دا پیش‌چاو خستین، سه‌رچاوه و بناغه کانی‌شیانان له شوینی خزیاندا پیشان بدهیت... مان به بؤ باره‌گا و مه‌لبه‌ندی پادشاهی خوت و لم ده‌شتایی به وشك و برنگه‌دا‌الهناومان مه‌به.. له دیوان و مه‌لبه‌ندی حوزووری خوتدا و هرمان بگره و به‌زه‌بیت پیماندا بیته‌وه.. له‌وی ئهو تام و له‌زه‌تامه‌مان ده‌خوارد بده که لیزه‌دا تامی نمونه کانی‌انت پین چه‌شتن.. به ئازاری: ده‌رکرا اوی و دووری له خوت‌هه و، سزامان مه‌ده.. ئه‌وه‌تا هه‌رموو ئه‌وانه گه‌ل و هاول‌لاتی‌یانی تاسمه‌مند و سوپاس‌گوزار و گوئی‌رایه‌لی تون، ده‌سا بی‌خاوه‌ن و سه‌رگه‌ردانیان مه‌که و، به مردیک که گه‌رانه‌وه و زیندووبوونه‌وه‌ی له دوا نه‌بیت، مهیان فه‌وتینه).

ئایا گویت لئی بورو - ئه‌ی هاولری کم! - ئهو نوینه‌ره‌ی پادشا به ناوی ئهو حه‌شاماته‌وه چیی وت و چ دوا‌اکاری‌یه کی پیشکه‌شی پادشا کرد؟

باشه ئایا ده گوچنی پادشاهیک ئهم هه‌رموو "توانـا" له‌پاده‌به‌دهر و "میهره‌بانی" يه هه‌مه‌لایه‌نگیره‌ی هه‌بیت، داخوازی‌یه کانی ئهو نوینه‌ره به‌پریزه‌ی خوی نه‌به‌خشیت و، به هنانی مهزنتین و بزرترین ئامانچ و مه‌بسته کانی‌وه نه‌بروات و نه‌بینیت‌هه‌دی؟ له کاتیکدا که - هر ئهم پادشاهی - به‌په‌ری بایه‌خ پیشانه‌وه نزمرتین ئاره‌زووی بچوو کترين که‌سی ناو ولاته‌که‌ی جنی‌به‌جنی ده‌کات؟ له گه‌ل ئه‌وه‌شدائه‌نجامدانی دوا‌اکاری‌یه کانی ئهو نوینه‌ره به‌پریزه‌ی، گشت ئاوات و ئامانچه کانی هه‌موانی پین دینه‌دی و، ئنجا "داد‌گه‌ری" و "میهره‌بانی" و "رەزامندی" ئی خویشی داخوازی هیت‌انه‌دیی ئهو دوا‌اکاری‌یانه‌ن.. پاشان ئهو داخوازی‌یانه بؤ توانستی پادشا گه‌لئن ئاسان و هرگیز له نمونانه قورس و گرانتر نین که له باخچه و پیشانگا کانی ئهم ولاته‌دا پیش‌چاوی خستون؟

جا ماده‌م ئهو هه‌رموو خه‌رجی‌یه زور و زه‌بندانه‌ی له دروستکردنی ئهم ولاته‌دا و بؤ مه‌بستی پیشاندانیکی کاتیی نمونه کانی سنه‌عتی خوی سه‌رف کردووه، ئه‌وا بئی هیچ

گومانیک، له مهلهنهندی پادشاپیه تی خویی داله گهنجینه راسته قینه کانی خوی و لاینه سه رووره هینه ره کانی ئهو سنه تانه‌ی، شتاني وا دهخاته پیش‌چاوی بینه ران که ئیری مزوف سه رسام بکهن.

که واته، ئهو که سانه‌ی ئیستا و ان لم تاقيق کردن و ویدا، به هرهمه کی و بئ مدهست نه هینه رونه ته ئیره، بەلکو ئهو انه يان کوشکه کانی بهخته و هربی همیشه‌ی چاوه‌روانیانه.. يان بهندیخانه سامنا که هتاهه تایی به کان!

□ وتهی شهشم:

وهره بۆئم شەمه ندەفره مەزن و، فرۇ کە پراوپر و، گهنجینه و عەباره گهوره لیوان و، پیشانگا قەشنگ و سەرنج راکیشانه بروانه..
بیر له بەرپوھ بىردىن و رەھو تى کاروباره کان بكمەوه!
ئەوهتا ھەموو ئەمانە دەرى دەخەن کە:

له راستی دا دەستە لاتداری و پادشاپیه کى مەزن ھېيە^(۱) لە پشتى پەردەوە حوكىمانىي

(۱) ھەروەك چۈن لم سەرددەساپىای مەزن لە گۇزەپانى مانۇر و کاتى دەست دانە جەنگدا، ھەر تەنها بە وەرگرتى فەرمانى: "چە كە كاتنان ھەلبىگەن.. نىزە كاتيان لە سەر قايىم بکەن" وەك دارستانىكى چىرى در كاۋىيلى دېت.. ھەروەھا وەك لە ھەموو جەزىن و نمايشىكى سەربازى دا سەرجهمى سەرباز گە تەنها بە وەرگرتى فەرمانى: "ئىشانە كاتنان پېۋشىن و مەداليا كاتنان بە بەرۇ كىدا بکەن" تېكرا وەك باخچىيە کى جوانى پېلە گولزارى بەنگىن دەخەملەت.. ھەروەك ئەمانە وان، پۇوه کە بىن ھەستە كائىش كە - چەشنى مەلاتىكەت و جىتنى و مزوف - جۈزىيکى نېپراوه و بىن كۆتايى سەربازە كانى خواى گهورەن، ھەر كە لە كاتى جىهاد و تېكۈشانىاندا بۇ پاراستىنى زىيانان فەرمانى: "كىن فيكون" يان بىن دەگات و بەجىھەن ئەم فەرمانە خواى گهورەيان دەخىرەتە نەستۇ كە: "بۇ بەرگرى كردى لە خۇزان چەك و تفاقان ھەلبىگەن" ئەوا گشت درەختە مەزن و دەوهەن در كاۋىيە كان رەمە كاتيان ئامادە دەكەن و، سەرانسىرى گۆزى زەویش وەك سەرباز گەيە کى يە كىجار فراوان و مەزىنى لىنى دېت كە سەربازە كانى بە چە كى دەستى پېچەك كرابىن، ئەوهتا ھەموو رۇز و حەفتىيە کى بەھار وەك جەزىنى دەستە كۆزمەلتىكى بۇوەك وايە و، ھەموو تۈرىيە کى بۇوه کە كائىش - وەك غايىشى سەربازى - ئەو دىيارى بەھنرخ و مەداليا قەشنگ و راپاوانە لە بەرچاوى پادشاپى ئەزەل و مەلاتىكەتلىنى بىنەر و شايەتى دەپۈشىن كە پادشاپان بىي بەخشىيون، وەك بلىنى فەرمانىكىان لە لايەن پەرەردگاريانوھ بە گۈئى دا درايىت كە: "نەخش و نىڭارە رازاواه كانى سنه تى پەرەردگار و، مەداليا قەشنگە كانى سرووشتى خوابى - كە گول و بەرپوومە كاتان - پېۋشىن و با گولە كاتنان دەميان پېشكۈت" ئىزەر بە يېستى ئەم فەرمانە، سەرانسىرى گۆزى زەوی وەك سەرباز گەيە کى مەزنى لىنى دېت لە جەزىيکى رازاوه خۇشدا و، چەشنى نمايشىكى سەربازى لە بەرچاودا خۆزى دەنۋىتىت، كە نىشانە و مەداليا بەنگىنە كانى تىدا بېرىسکىنەوە.

جا ئەم گشت پېچەك كردنە پۇوهك، كە تائەم ئەندازەيە بە دانايى و رېتكى ئەنجام دەدرىت.. ئەم ئارايىشىدانە كە لە رادەي ناوازەمى دايە.. بۆ ھەموو خاونە چاوتىكى بىنەر دەرەخەن كە تېكرا فەرمانى

خۆی ده کات. جا پادشاپی و دهسته لاتداری ئاوا مهزن - بى هېچ گومانى - داخوازى ئەوهىه كە خاوهنى ميللهت و رەعيەتى شايابى خۆى بىت. بەلام ئەوهى كە بە چاودە بىزىت هيشتا شايابى ئەو پادشاپی و فەرمانەۋايى بى نى يە، چۈنكە ئەوهەتا:

ئەو ميللهت و رەعيەتى لەم "ميواخانە" يەدا - واتە ميواخانە دنيا - كۆبۈونەتەوە، كەچى بى ئەوهى ئەوان بىھۇيىنەو، ئەم ميواخانەيە ھەممو رۇزىك چەند دەستەيمك ميوان بەرى دەکات و لە پېشوازىي چەند دەستەيە كى ترى نوي دايە! هەروەها ئەوان ئىستالەم "گۇرەپانى تاقىكىردىنەو" يەدا ئامادە بۇون، بەلام ھەممو سەعاتىك ئەم گۇرەپانەش ئالۇ گۇرپى بەسەردا دىت..

ھەروەها ميوانە كان ماوهىه كى كەم لەم "پىشانگا" مەزنەدا دەمىتتەوە و سەيرى نۇونە كانى يىعمەتە بەنرخە كانى پادشا و لايدەن سەرسوورھىن و ناوازە كانى سەعەتى نايابى ئەو دەكەن، كەچى پىشانگا كەش ھەممو خولە كىك دەگۇرپىت و، ئەوهى دەرۋات نايەتەوە و، ئەوهەش تازە دېتە ناوى - وەك ئەوانىي پېشىرۇ - كۆچ دەکات و ناگەرېتەوە!

ھەممو ئەم شتانە و رەوتى ئەم كارانە، بە شىوهىه كى بى گومان، دەرى دەخەن كە: لە پاشى ئەم ميواخانە كاتى و .. گۇرەپانە ئالۇ گۇر بۇانە و .. لە دواي ئەم پىشانگا ھەميشە گۇرپاوانەو، چەندىن كۆشك و تەلارى ھەميشەپى و خانە و لانەي ھەتاھەتايى و بەھەشت و گەنجىنەي پراوپەر (لە راستى و ئەسىل و بناغانە كانى ئەم نۇونانەي ئىرە) ھەن، كە پادشا بۇ رەعيەت و ميوانە كانى خۆى ئامادەي كەردوون.

كەوانە ئىش و كارە كانى ئىرە، تەنھا لە پىناواي ئەو پاداشتەدان كە لەۋى ئامادە كراون و، پادشا لىزە ئەرك و فرمان بە رەعيەتە كەي دەسپېرىت و لەويىش پاداشتىان دەداتەوە. ئىجا ھەممو يەكى لەوان بەپىي توانا و ليھاتنى خۆى و بە گوپەرى ئەو كرددوھ چاكانەي كە لىرەدا پاشە كەوتى كەردوون، لەۋى بەجۈرە بەختەورى يەكى تايىتى خەلات دەكەيت.

□ وىنهى حەوتەم:

وەرە! با كەمنى بەناو كەسانى ميللى (مەدەنلى) ئەم ولاتەدا بگەپىن و ھەندى سەرخى بارى ژيان و دەرورى بەريان بىدەين.. بۇانە! والە ھەممو گۆشەيە كىدا چەندىن كامىزى اى وىنه گىرتەن دانراون، وىنهى شتان دەگىن و، لە ھەممو شوينىكدا كەسانى نۇوسەرى زۇر ھەن كە گشت شىتىك، تەنائەت شتە كەم بايەخە كانىش، تۆمار دەكەن..

پادشا و حوكىملىكى بەتوناى وەها جى بەجى دەكەن كە توانستى ئەو كۆتايى نى يە، دانستىشى بى سنورە. (دانەر)

فه رموده سهيری ئه و چيا به رزه بکه، ئوهه تا کامير ايه کي گهلى مهزني له سره قاييم کراوه
که تابيه ته به پادشا خويه وه^(۱)، وينه ههموو ئه و شستانه ده گريت که لهم ولاته دارو و ددهن،
چونکه پادشا فهرمانى داوه که سره جه مى ئهو شت و کاروبار و مامه لانه له ناو ولاته که ي دا
رورو ددهن تيکرا تو مار بکرين. ئه مهش ئوه ده گهيه نيت که پادشاي مهزن خوي نه خشنه
رووداوه کان ده کيشيت و فه رمان به تو مار کردن يشيان ددهنات..

جهائمه بايه خدانه گرنگ و پاريزگاري يه ورده شتاني ناو ولات - بئي هيج گومانيك -
به لگه يه له سهر ئوهه كه: هه مو هلسوكه موت و ره فتاري يك ليپرسينه وه له دواه يه.
چونكه ئايا ده گونجى فرمانيزه و ايي كى پاريزگار كه ساده ترين مامهله ي بچوو كترىن ره عيه تى
خۆي پشت گويى نه خات، كاره مەزنه كانى ره عيه ته گەورە كانى نەپاريزىت و تۆماريان
نه كات و له سمر كرده و كانيان لېيان نېرسىتەوە و پاشان سز ايان نەدات؟ لە كاتىكدا كە ئەم
گەورە ره عيه تانه ي ره فتاري و ايانلى دەرده كە ويىت كە يەخە مەزني ئەم دەگرىتەوە و،
ميھرە بانىي فراوانىشى دەست بە رووي ئەم ره فتارانه يانه و دەنىت؟!

جا مادهم ئهوا نه لىرەدالىھەر كىرده وەكانيان سزا نادريي، ئهوا - بىن گومان - سزا كەيان بۇ داد گايە كى گەلتى مەزىن دو اخراوه.

وینهی ههشتاد:

وهره! با نهود فرمانانهت بخوینمهوه که له لایهن پادشاوه دهر چوون.. بروانه! وا پادشا
به لیین" و "هره شه کانی" پهیتا پهیتا دوپات ده کاتمهوه و رایده گهیه نیست که:
(ده تانه هیم بز مهله ندی پادشاوی و ده سته لآتدار بی خوم و، به خته و هری به گوئ رایه لانتان
ده به خشم و، بین گوئ و سه رکه شانیشتان له بهندیخانه دا تو ند ده کهم و، ئهم شوینه کاتی یهش

ده پروخیم و لاتینکی تری نوی بیات ده نیم که چهندین کوشک و ته لاری هتاهه تایی و بهندیخانه‌ی همیشه‌ی تیدا بیت).

ئوهش بزانه که جنی به جنی کردنی ئهم بەلینه به لای پادشاوه گەلنى ئاسانه و، له هەمان کاتدا تابلیی گرنگ و جىپ باي خيشه بۇ رەعیه تە کانى. ئىجا نەبردنەسەری بەلین کارىنکە به يە كچارى پىچەوانە و دڑى عىززەت و توانسى پادشايه.

دەسا ئەی هاپېرىنى بى ئاگام! تۆ چەندە سەيرىت! دەچىت درۇ و دەلەسە کانى وەھمى خوت و ورپىنه کانى عەقلەت و فىل و تەلە کە کانى نەفسىت بە راست دەزانىت، كەچى تەسىقى ئۇ كەسە ناكەيت كە هەر گىز ناچارى بىن و عدى نايىت و بە هيچ جۈرىك تو خنى بەلین شىكاندن ناكەويت و هەموو شىتىك شايەتى لە سەر راستىي ئۇ دەدات.

بى گومان تۆ بەم رەفتارەت خوت شاياني تۆلەيە كى گەلنى گەورە دە كەيت و، لەم هەلۈستە تىدا لەو رېباوارە نەزانە دەچىت كە لە ئاستى رووناکىي خوردا چاوى دەنۇوقىنىت و بە رېنمايى ئەندىشە خۆزى هەنگاۋ دەنىت و، دەھىۋىت بە ترۇوسكايى عەقلە كىزە كە خۆزى - كە چەشنى گولەستىرە، رووناڭى يە كى كەم نەبى زىياتر شىك نابات - پىنى تارىك و سامانى كى بەرددەمى رووناڭ بىكانەوه!

جا مادەم ئۇ پادشايه بەلینى داوه، ئەوا - بى هيچ گومانىك - بەلینه كەي دەباتە سەر. چونكە بەردىنەسەری بەلینى گەلنى بەلاوه ئاسانه و، يە كىكە لە داخوازى يە كانى پادشاىي و دەستە لاتدارى يە كەي و، بۇ ئىمەش و بۇ هەموو شىتىكى تری ناو و لاتىش خواتى دل و كارىنکى يە كچار پۇيىستە.

كەواتە، دواي ئەم و لاتە کانى يە، دادگايە كى مەزنەر و بەختەورى يە كى گەورە تر ھەيدە.

□ وينەي نۆھەم:

ئىستا وەرە! با تەماشى بەشىك لە سەرۇ كە کانى^(۱) ئەم فەرمانگە و كۆمەلانە بىكەين. ئەوهتا هەندىكىيان دەتوانى راستەو خۆز بە تەلەفۇنى تايىھەتى پېيۇندى بە پادشاى مەزنەوە بىكەن، تەنانەت هەندىك لەو سەرۇك فەرمانگە يانە پلەي ئەوهنەدە بلند و بالايە كە بۇ دىوانى حوزوورى خاۋىن و مەزلى پادشا بەرز بۇ وەتەوە و بانگ كراوە..

سەرچى بىدە و بزانە ئەوانە چى دەلىن؟.. ئەوهتا هەر ھەموو يان ئەم ھەوالەمان پىنى را دەگەيەن كە: "پادشا جى يە كى گەورە و فراوان و رەنگىنى بۇ پاداشت دانەوەي

(۱) ئەم ئاماژىيە دىيانچە سېپىتىت، دوايى لە "راستىي ھەشتەم" دا بە روونى دەرددە كەمون. بۇ غۇونە: سەرۇك فەرمانگە كانى ئەم غۇونەيە هىمماز بۇ: پېغەمبەر ان و ئەولىايان. مەبەست لە تەلەفۇنە كەپىش ئۇ نىسبەت و پېيۇندى يە پەروەردگارى يە كە لە دلەوە را كېشراوه، ئەو دلەي كە "قاۋىنەي وەھى" و شوبىنى لىن دەركەوتى "ئىلەمام" و، وەك مايكىزى تەلەفۇن وايە. (دانەر)

چاکه کاران و، شوینیکی تری سامناکی بتوله و سزادانی خراپکاران ئاماذه و تهرخان کردووه و، بزئمهش بھلینی ته او راست و به هیز بز که سانی چاکه کار و، هبرهش و گورهشی يه کجارتوند و تیز ئاراستهی بهد رهفتاران ده کات". دیاره پادشايش گلنی بھرز و مهزن و به عيززهت تره لمودی که خوی گرفتاري رسوابی و زھلیلي بى وھعدي بکات. خو ئاشکرايشه که ئم هموالهی هموالدران رایانگه ياند همواليکي ئوهوند يه کله دواي يهک و زور و پشت گيراوه که گېشتورو ته راده "تمواتور" و هیزی يه كدهنگی و يه كبون، چونکه هر همو هموالدران پیمان را ده گېنهن که: باره گای ئم دھسته لاتداری و پادشايني يهی که ليرهدا شوينهوار و رو خساره کانی دھين، له ولايتكی تری گلنی دوردايه و، کوشك و خانو و بھره کانی ئم ميدانی تاقيكىرنو و يهش تىكراپا کاتين و، له پاشاندا ده گورپرين به چەند كوشك و تهلايکي همميشى و، ئم زھوي يهش لاده بريت و زھوي يه کي تری نوبى له جى داده نريت. چونکه دھسته لاتداری و فەرمانزه و ايي ئم پادشايني يه مهزن و همميشى يهی که له شوينهوار و جىكاره کانى ھەۋە مەزنى يه کەي دەردە كھويت، تەنھا لەھەدا نى يه کە بە سەر ئم شتە فاتى و لەناوجوانەدا زال و دھسته لاتدار بىت، بەلكو بە سەر ئەۋە شتەنى کە داراي سيفەتى: "مانھە و كەمال و مەزنى" ن، ئەو دھسته لاتەي ھەميشە هەر زال و بەردهام و جىڭىر دەبىت.

كەواته - جگە لەم - مەنزىل و خانى يه کى تر ھېيە و، دەبىت كۆچ كردنى ئىمە و گشت ئەو خەلکەش بەرھە ئەو خانە و لانە و باره گايە بىت.

□ وينەي دەھەم:

ئەمرۇ جەزنيكى نەورۇزى پادشايانە يە^(۱) و، ئالۇ گۈرپىك لەم پۇزەدا پۇرەدات و شتى سەير و سەرسوورھېنىش دەردە كھويت..

وھە بالەم پۇزى جەز نە خۇشەدا پىكەوە بز ئەو دەشت و بىابانە بېرىن کە بە گولزارى جوان و رەنگاورەنگ خەملاؤھ و ئارايىشت دراوه.. بۇوانە! ئەۋەتا خەلکىش بەرھە ئەھوئى

(۱) دوايى لە "پاستىي تۆھەم" دا ئەۋە شتەن دەبىتتى کە ئم وينەي بەھىما ئاماژەيان بز ده کات. چونکە - بز غۇونە - پۇزە جەز نە کە ئاماژە يە بز و هرزي بەھار و، دەشتە بە گولزار ئارايىشت دراوه كەش ئاماژە يە بز گۇزى زھوي لە وھرزا يەھاردا و، مەبەستىش لەو دەھەنە ھەميشە ئالۇ گۈرپۈانە سەر شاشە كەش: ئەو بىزق و پۇزى يە جۇراو جۇرانە مەرۇف و ئازەلن كە دوو وھرزا بەھار و ھاۋىن بەرھە مىان دەھېن و، بەدېھىنەرلى بە توانى شىكىزەند و دانايى خاۋەنلى جوانى تەقلېرىيان ده کات و، ھەر دەم بە پىنكۈيتكى دەيانگۈرېت و، بە مىھە بانىي بى كەم و كۈورى و يە كجارتەواوی خۇيىشى ھەميشە نۇييان دە كاتھو و، دەم بە دەم و کات لە دوايى کات و ھەر لە سەرەتاي بەھارھە تا كۆتايىي ھاۋىن بە بەردهامى دەياننېرېتە سەر پۇوی زھوی. (دانەر)

ده پُون.. تهماشاکه! لیزه دا شتی سهیر پرو و دهدات، ناینیت ئهو کۆشك و تهlar و خانووانه له شوینی خویاندا ده رپو و خین و پاشان شکل و شیوه يه کی تر ده گرنخو؟! به راستی ئم کاره گەلنى سهير و ده راسايه! چونكە ئهو کۆشك و تهlar و خانووبهانه کە رووخان، وا يه كىسەر لیزه دا سەرلەنوى بنيات نرا نەوه و ئەم دەشت و يىابانه چۈلەش بۇو به شارىنکى تاۋەدان!

پروانه! ئەم يىابانه ھەموو سەعاتىڭ - چەشىنى شاشەي سىنهما - دىمەنلىكى تازە و شیوه يه کى نۇنى جياوازت لەچاوش شیوه يى پىشودا پېشان دەدات.. به وردى سەرنج بىدە تا ناوازەبى و قەشەنگى ئهو رېساوردە كارەت بىز دەربكەۋىت كە لەم شاشە سەير و سەرسوورھىنەدا بەرچاود دەكەۋىت كە به ھەمىشەبى و خىرايى دىمەنە كان دەگۈزىت و نۇيىان دە كاتەوه، چونكە ئهو دىمەنە ئەندىشەبى نىن، بەلكو دىكەنى راستەقىنەن و ھەموو شتىڭ تىياياندا، بەپەرى وردى و تەبلىي و شياوى، جىنى خوئى دەگرىت، به رادەيدەك كە دىمەنە ئەندىشەبى يە كايانىش ناگەنە ئاستى رېكى و ناوازەبى و ورددە كارىيى ئەمان، تەنائەت گەر ملىيونان سىحرى بازى كارامەش كۆپىنەوە ھېشىتا ھەر ناتوانى ئەم كارە ناوازە و بى وينانە ئەنجام بىدەن. كەواتە ئهو پادشاھى والە ئىمەوه دىيارنى يە، گەلنى شتى ئاوا نائىسائى و لەعادەت بەدەرى ھەيە.

ئەي ھاپىنى سەرسامى! تۆ دەلىتىت: (چۈن ئەم ولاته مەزىنە دەرپو خىنېرىت و، پاشان سەر لە نۇيى لە جىيە كى تردا بنيات دەنرىتەوه؟)

ئەوەتا ھەر لە بەرچاوى خۇوتدا ھىنە ئال و گۇرپى زۇر و سەرسوورھىنەرەي وادەبىنیت كە عەقلەت وەرى ناگىرىت! ئەمەش ئەوە دەگەنە ئەم خىرايى يە لەم ھەموو "كۆپۈنەوە" جىابۇنەوە" و "بنياتان و رووخانىن" دا ھەيدە، لە پېناوارى مەبەست و ئامانجىتكىدايە، چونكە دەبىنى خەرجىي دە سالى رېبەق تەنها بىز كۆپۈنەوە يە كى يەك سەعاتى سەرف دە كرىت! كەواتە خۇدى ئەم بارودۇخانە بىز خۇيان لیزه دا ئامانچ و جىنى مەبەست نىن، بەلكو تەنها چەند ئەنۋەنە كەن بىز مەبەستى يېشاندان و بەرچاوشىن لەم يېشانگا كاتىيەدا و، پادشا لیزه دا كارە كانى بە شیوه يه كى موعجيزە ئاسا كۆتايىي بىن دەھىنەت، تاكو وينەيان بگرىت و، ئەنخامە كانىيان بىارىزىرىن و ھەلبىگىرىن و، چەشىنى تۆمار كردنى ئەو شتائەي لە مەيدانى مەشق و مانقۇرى سەربازى دا رپو دەدەن، ئەمانىش تۆمار بىكىن. كەواتە كاروبار و مامەلە كانى ئىزە، سەرلەنۇي لە شوينى كۆپۈنەوە مەزىنە كەدا بەردهوام دەبىت و لە دىمەنگا ھەرە مەزن و يېشانگا گەورە كەھى ئەھى دا جارىنکى تر يېشان دەدرېنەوە. واتە: ئەم بارودۇخە فانى و

لەناوچوانە ئىزە، چەندىن بەرۋۇمىمە مىشەيى و وىنەي نەمر و هەتاھەتايى لەھەم دېزىن.

که او اته مه بهست لهم ئاهه نگانه‌ی ئىزره دهستكە و تنى بەخته و هرى يە كى مەزنتە و .. گەيشتنه
بە داد گا يە كى گەلنى گەورەترو .. شادبوونە بە چەندىن مە بهست و ئاماڭى بەرز و بلندى
نادىيار:

وینه‌ی یازدهم:

وهره ئەی هاواری سەرسەختە کەم! با سوارى فرۇ كەيەك يان شەمەندە فەرىئىك بىن و، بەرهە خۆزەھەلات يان خۆرئاوا - و آنه رابوردو يان داھاتوو - بىرۇين و، بە چاوى خۆمان ئەمۇ كارە جۇزراو جۇزرا و پېر موعجزىز ائەي پادشا بىيىنەن كە لە شۇينانى تردا پېش چاۋى خەستۈون، چونكە ئەو شەتە سەيرانەي كە ئىئەمە لەم پىشانگاكىيە، يان لەم مەيدانە، يان لەم كۆشكەدا بىيىمان، لە ھەمۇو شۇينىنىكى تردا نمۇونەيان ھەيە، بەلام شىوه و شکل و جۇزرى پىنكەتاييان لە يە كەز چياواز ۵..

ده ساٹھی ہاو ری کھم! سہر نیج لہ مہ بده، تاکو:

مهودای ده که و تی ریکو پنکی: "دانایی" و ..

راده‌ی ئاشکرايى ئاماژه‌كانى: "چاودىرى" و ..

ئەندازەی دەرکەوتنى نىشانەكائى: "دادگەرى" و ..

پلهی ئاشکرا بیوونی بەرۇبومە کانى: "مېھرەبانى" ئى فراوان.. لەو كۆشك و تەلارە ئالتو گۆرپوانە و، لەو مەيدانە فانى و، پىشانگاڭ لەناوچوانەدا، بىيىت..

چۈنكە ھەر كەسىك چاوى لەدەست نەدایىت، بەۋەپەرى دەلىيابى يەوهە تىن دەگات لەوەى كە نابىت، تەنانەت تەسەورىش ناڪرېت: دانايى يەك لە دانايى پادشا كاملىت و.. چاودىرىي يەك لە چاودىرىي ئەو جوانىز و.. مېھرەبانى يەك لە ھى ئەو فراوانىز و.. داد گەرىي يەك لەوەى ئەو مەزىز نەتىجىت..

به لام له بهر ئوهى ئەم ولاتە - وەك لە بەرچاودايىه - دەرخستن و ئاشكىرا كىرىنى راستى يە كانى ئەم: دانايىي و، چاودىرىي و، مىھەبانى و، دادگەرىيەنى توانادا نى يە.. ئەمە لە لايەكەم.. لە لايەكى تريشهوه گەر - وەك تو گومان دەبەيت - پادشاھ مەلېھندى پادشاھىتىي ولاتە كەدىدا چەندىن كۆشك و تەلارى ھەميشەبىي و، جىنى و شۇينى بەرز و نەگۇپ و، خانە و لانە خۇشى ھەتاھەتلىي و، ھاولولاتىي نىشتەجى بۇو و، مىللەت و رەھىيەتى بەختىارى نەبىت كە ئەم: دانايىي و، چاودىرىي و، مىھەبانى و، دادگەرىيەيان بە تەواوى تىيدا

بیته‌دی.. ئه‌وا ده‌بین ئینکاری ئه و "دانایی" و "چاودیری" و "میهره‌بانی" يه بکهین که به چاوی خومان دهیانبین و، سه‌رپینچی لهو همه‌مو نیشانه و ئاماژانه بکهین که به ئاشکرا "دادگه‌ری" يه که‌ی پیش‌چاودخهن. ئه و کاته‌ش ده‌بین به‌په‌ری بی‌عه‌قلی و چه‌شنی نه‌فامیی ئه و که‌سه‌ی که به چاوی خوی تیشكی خوری ناوچه‌رگه‌ی ئاسمان ده‌بینیت که چی ئینکاری ده‌کات، ئیمەش بهو چه‌شنه ئینکاری ئه و راستی‌يانه بکهین و - خواه‌خواسته - بلیین: ئه و هله‌سو که‌وتانه‌ی که به "دانایی" ئه‌نجام ده‌درین و، ئه و کارو بارانه‌ی که دارای چه‌ندین ئاماچ و مه‌به‌ستی به‌نرخ و چاکه‌ی پر له "میهره‌بانی" ان، تیکرا بریتین له: گالته‌جارپی و غه‌در و بی‌مه‌به‌ستی. خو دیاره ئه‌م ئه‌نجام‌ش داخوازی ئه‌وه‌یه که: "راستی‌یه کان هله‌لېگه‌رینه‌وه و بین به شتی دژ و پیچه‌وانه‌ی خزیان!" که ئه‌مه‌ش مه‌حالیکه همه‌مو ژیران و خاوه‌ن بیرانی ساغ‌له‌سهر مه‌حالی‌یه که‌ی يه کیان گرتووه، مه‌گهر مرؤوفی "سۆفتائی" یی گیز و ده‌به‌نگ که ئینکاری بونی همه‌مو شتیک، ته‌نانه‌ت بونی خویشی، ده‌کات.

که‌واته، جگه لام خانه و لاناھ‌ی ئیزه، چه‌ندین خانه و لاناھ‌ی ترو.. دادگاییه کی مهزنت و.. خانه‌یه کی دادگه‌ری بهرز و.. مه‌لېبندنیکی گه‌وره‌ی بخشنده‌یی همه‌یه بز ئه‌وه‌ی ئه‌م میهره‌بانی و، دانایی و، چاودیری و، دادگه‌ری‌يانه به روونی له‌وی دا ده‌رکهون و ئاشکرا بین.

□ وته‌ی دوازده‌هم:

وهره با ئیستالام گه‌شتەمان بگه‌پیشەوه و له پىنگاماندا به ئەفسەر و سەرکردە کانی ئه‌م پېر و كۆمەلآنە بگهین..

فەرمۇو تەماشاي كەرەسە جەنگى يە كانيان بکە و، بىر بىكەرەوه و بىزانە ئاياسا ئەم كەرەسانەيان تەنها بز ماوەيە كى كەم و بز ئەم مەيدانى مەشقە دراوه‌تى؟ يان بز ئه‌وه‌ي ژيانىكى پر له بەختەوەر بىلى لە جى يە كى تردا بىن بەرنە سەر؟

جالىبەر ئه‌وه‌ي ئىمە ناتوانىن يەڭىيە كى ئه و ئەفسەر و سەرکردانه بىينىن و چاومان بە گشت كەرەسە و شەرك و پىداويىستى يە كانيان بکەۋىت، ئهوا - بۇ غۇونە - ھەول دەدەن تەنها سەيرى "پىناس" و "تۆمارى كارنامە" يە كېكىيان بکهین، ئىمەتتا دەبىين كە: پلە و، مۇوچە و، ئەرك و، ئىمتيازات و، بوارى كارى ئەفسەر كە و، هەر شتىك پەيوەندىي پۇوه بىت، لە پىناسە كەدىدا تۆمار كراوه..

بپوانە! ئەم پلەيە هي چەند رۇزىكى كەم نى يە.. بەلکو بز ماوەيە كى گەلئى درېئخايەنە..

له پیناسه که‌ی دا نووسراوه که: ئەم ئەفسه‌ره له فلانه بەرواردا موروچه که‌ی خۆی له گەنجینه‌ی تاییه‌ت وەردە گریت.. به لام خۆ ئەم بەرواره گەلئى دووره، دواى كۆتايى هاتنى ماوهى مەشق كردنى ناو ئەم مەيدانه نەبیت، ئەو بەرواره نایه‌تە پېش!

ئىجا فەرمانبەرى يە كەشى هەر گىز شياوى ئەم مەيدانه كاتى و كەم خايەنە نى يە و له گەل ماوهى ئەم مانه‌و سەربىي يەدا ناگۇنجىت.. بەلكو بۆ مەبەستى بەدەستەينانى بەختوھەرى يە كى ھەميشه‌بى يە له شويىنگى يلىندى لاي پادشاي مەزنى بەتوانى خۆى دا..

پاشان هەر گىز ناشگۇنجى ئەو كار و ئەركانه‌ى كە پىسى سپىرراون تەنھالە پىناسوی بەسەربردنى چەند رۇزئىكى كەمى ناو ئەم ميوانخانه سەربىي و كاتى يەدا بىت.. بەلكو بۆ ژيانىكى ترى پر له بەختيارىي ھەميشه‌بىيin..

كەواته لەم "پىناسه" و دەرددە كەۋىت كە: خاوهنە كەي بۆ شويىنگى تر ئاماذه كراوه، تەنانەت بۆ جىهانىكى ترى جىگە لەمەھەمۈل دەدات و دەرپوات و تى دە كۆشىت.

پاشان بۆ ئەم "تۆمارانه" بروانه كە چۈنىتى و بەرپىيارىي بە كارھەينانى كەرەسە كانيان تىدا نووسراوه..

جا ئە گەر جىگە لەم مەيدانه، پلەوپايىدە كى ترى بەرز و بلند و ھەميشه‌بى يە ئارادا نەبىت، ئۇواھىچ واتا و ناواھرۇ كېلىك بۆ ئەم "پىناسه" پر لە وردە كارى و "تۆمارە" پېلىك و پېكانه نامىنېتىھە و، پلە و پايىدە كە ئەفسەر و يىشەوا و سەرکرەدە بەرپىزانە لە جىنى خۆياندا دەلەقىن و، بەرەن ئاستىنگى گەلئى نزم شۇرۇ دەبنەوە و دادەبەزىن و، دووجارى بەدبەختى و زەليلى و سووكى و ۋىسوائى و گىرۇدەبىي و لاوازى و ھەئازارى و شتانى وەك ئەمانە دەبن!

كەواته گەر بە وردى روانيز و سەرخى خۆت بۆ هەر لايەك ئاراستە بکەيت، ئەوا گشت سەرېخدان و روانيز كانت بەرەن ئەنچىمامەت دەبەن كە:

(دواى ئەم "نەمان" وى ئىستا "مانەوە" يەك ھەيە).

دەسا ئەي ھاوري كەم! ئەم ولاته - لە راستى دا - وەك كېلىڭە و، مەيدانىكى مەشق و فيز كردن و، بازارىكى بازرگانى وايە و، هەر دەبى لە پاشاندا داد گايە كى گەمورە و بەختيارى يە كى مەزنى بە دوادا بىت.

خۆ ئە گەر ئىنكارىي ئەنچىمامە بکەيت، ئەوا ناچار دەبىت ئىنكارىي گشت پىناس و تۆمارە كانى ئەفسەرە كان و، ئەو ھەموو كەرەسە و تفاق و تەعليماتانه و، تەنانەت ئىنكارىي ھەموو ياسا و رېسا كانى ئەم ولاته و، بەلكو ئىنكارىي خودى دەولەتىش بکەيت و، دەبى ئەو ھەموو ۋووداوانه بە درۇجىخەيتەوە كە لىزەدا رۇو دەدەن. خۆ دىيارە گەر ئەو ھەموو

ئینکاری بانه ده بپریت، ئهوا هه رگیز ناکرئی پیش بو تریت مروقیکی ژیوی خاوەن ھەست و نەست و شعور، بەلکو له سۆفستائی يە کان گەلئى به گەوج و نەفامتر له قەلەم دەدریت! هەرگیز وا گومان نەبەيت كە بەلگە و ئاماژە کانى گۇزېنى ئەم ولاٽە تەنھا لهو "دوازدە وينە" يەدان كە ئىمە هيئامانن. نەخىر، چونكە نىشانە و بەلگەي تابلىتى زۇر و لەزمارە بەدەر ھەن لەسەر ئەوهى كە ئەم ولاٽە فانى و پېر لە ئالىو گۇزە، لە دوايىدا دە گۇزېت و دەبى بە: ولاٽىكى ترى دامەزراوى لەناونەچۈو..

ئنجا گەلئى نىشانە و ئاماژە زۇر و زەبەندەش ھەن كە تىكىرا بەلگەن لەسەر ئەوهى: ئەم ھەموو خەلکە لەم ميواخانە ڪاتى و فانى يەوه بەرەو بارە گاي ھەمىشەبى و بەردەوامى پادشاي مەزن دە گۇزېزىنەوه.

وەرە - ئەى ھاوارى كەم! - با بەلگەيە كى گەلئى ۋۇن و بەھېزىرت لەو دوازدە بەلگەيە وينە کانى پىشۇو بۆ ۋۇن بىكمەوه.. وەرە تەماشايە كى ئەو نويىنەرە بەرپىزە خاوەن مەدالىيا بەنرخ و بەرزانە بکە كە پىشىز لە دوور گە كەدا چاومان بىن كەوت. ئەوهەتا ئەو نويىنەرە بەرپىزە فەرمانىيەك بەو حەشاماتە جەمبۇوه رادە گەيەنیت كە لە دوورەوە ليىمانەوه دىارن. دەبا بپۇين گۇنۇ لىنى بىگرىن.. وريابە! وا گەيشتىن، ئەوهەتا نويىنەرە بەرپىز فەرمانە بەرزە كەي پادشا بۆ حەشاماتە جەمبۇوه كە ۋۇن دە ڪاتەوه و، پىيان دەلىت:

(خۆتان ئاماذه كەن، وا بەرەو ولاٽىكى ترى ھەمىشەبى و تابلىتى مەزن و قەشەنگى و اكزوج دە كەين كە ئەم ولاٽە ئىرەمان لە چاوى دا وەك بەندىخانەيەك وايە. جائە گەر ئىپو بە وردى گۇيىتىن لەم فەرمانە پادشاي مەزن راڭرت و بە باشى جى بەجى تان كرد، ئەوا له و بارە گایەي پادشادا كە كۆچى بۇلا دە كەن شايابىنى مىھەربانى و شايىستەي چاکە كاربىي پادشا دەبن. دەنا لە ئەنجامى سەرپىچى كەرنىن لەم فەرمانە و بايەخ نەدانان پىي، لە بەندىخانە و زىندانە ساماناكە كاندا توند دە كرىن و پشت گۇي دە خرىن).

ئەوهەتا ئەم فەرمانە يادى ئاماذه بوان دەخاتەوه و، بە چاوى خۇيىشت مۇرى لاسايى نە كراوهى پادشا بەسەر ئەو فەرمانەوه دەبىنيت. سەرجهمى ئاماذه بوانىش - جىگە لە كەسانى كۆپر و كاسى وە كوتۇ - هەر تەنها بە سەير كەرنىكى ئەو مەدالىيايانە دەزانىن ئەو نىزراوهى كە ئەم ھەموو مەدالىيايانە خەلات كراوه را گەيەنەرېنکى ئەمېنىي فەرمانە كانى پادشايە.

جا ئايا ئىتىز دە گوبنچى مەسەلەي گۇزەنى ئەم ولاٽە فانى يە بەو ولاٽە ھەمىشەبى يەي كە ئەو نويىنەرە بەرپىزە بە ھەموو ھېز و توانييە كېيەوه ۋۇن دە ڪاتەوه و پشتى دە گۈزېت و، ئەو فەرمانە

به پیز و به رزه پادشاهی بیش که لیلی دهدویت، هیچ گومان و دودلی و پرهنجه که تو خنی بکوهیت؟

دیاره نه خیر.. هر گیز شتی واناگونجی و ناکریت، مه گهر ئینکاری ئهو ھەممو
کاروبار و رووداوانه بکھیت کە به چاوی خوت لىرەدا دەیانیبینیت.
ئیستاش ئەی کاکی ھاوارىم! دواى ئەم روونکردنووانه، چ قسمیەكەت ھەيە، فەرمۇ
بىكە و دەرى بېرە.

هاوری کہی وہ لامی دایہ وہ:

- ئایا ئیت دواى ئەم رۇونكىردىنەوانە من چى بلىم؟ بۇچى لە بەرامبەر ئەم راستى يانەو بوارى قسە و باس بۇ ھېچ قسە كەرىڭ ماۋەتەوە تا قسە ئىّدا بکات؟ يان ئایا بە خۆرى ناو جەرگەي ئاسمان دەوتىتىت: كوا خۆر؟ لە كۈي يە؟ دىيارە نەخىر.. بەلام دەمەۋىت تەنها ئەوهندە بلىم كە: هەزارويەك شو كرو سوپاس بۇ خواى گەورەي پەروەردگار كە لە چىنگى وەهم و گومان رزگارى كىردىم، لە دىليي نەفس و بەندىخانەي ھەميشەيى دەرباز بۇوم و، باوهەم ھينا كە خانەيەكى بەختەورى لە حوزۇورى پادشاي مەزىندا بۇ ئىمە ئامادە كراوه، تاكو دواى ئەم خانە فانى و شىرز و شلۇق و شىۋاوهى ئىرە كۆچى بۇلا بىكەين.

بهم جوړه، ئېم چېروکه کې که "کینایه" و هیمایه کې بولو بټو حشر و قیامهت، لیږه دا دوايی هات و، لهمه ولا به پهناو پشتیوانی خواي ګموره کې به توانا بدراهه راستی به مهزن و بهرزوکان ده ړوین و ده ګویزنه و، بر امبهر بهو دوازده وینه یه پیشيوو "دوازده راستی" ی ړوونی ټه تو باس ده کهین که په یوهندی یه کې توندو تولیان له نیواندایه، دواي ئوهه کې به نوسینی پیشنه کې "یه کې رئی بټو باسکردنی ئه و راستی یانه خوش ده کهین.

* * *

پیشہ کی

تدنها چهند ئامازه يەك بۆ هەندى لەو مەسەلە و باسانە دەگەين كە
لە چەندىن جىتى تردا (واتە لە: وتهى بىست و دووهەم و نۆزدەھەم و
بىست و شەھەمدە) روون كراونەتەوە.

◆ ئامازهى يەگەم:

سى "پاستى" هەن، كە ئىمە لە چىرۇ كە كەدا بە: "مرۆفە گەلەحىز كە" و "هاورى
دلسۆز و ئامۆژ گارە كەى" پېش چاومان خىتنى:
يە كەميان: دەروونى بەدخوازم و.. دلى خۆمە..
دووهەميان: زانىانى فەلسەفە و.. قوتاييانى قورئانى پېرۇزىن..
سى ھەميان: مىللەتى كوفر و.. نەتمەدى ئىسلامە..
تەنها "نەناسىنى خواى گەورە" يە كە زانىارانى فەلسەفە و.. مىللەتى كوفر و.. دەروونى
بەدخوازىان ھاوېشته ناو گۈمپابى سامانىك و تەرسناكەوە، چونكە ھەروەك لە چىرۇ كە دەدا
ئامۆژ گارە دلسۆزە كە بە ھاورى كەى خۆى وەت: "ھەر گىز ناکرى پىتى بىن نۇوسەر و ياساي
بىن حاكم ھەبىت" ، ئىمەش دەلىپىن: بەلىنى، كىتىبى بىن نۇوسەر شىتىكى گەلىنى مەحالە، بە
تايىھەت كىتىنەكى وەك ئەمەي كە يەك بە يەكى و شەكانى كىتىنەكى ترى بە خەتىكى وردۇ، لە
ئىر ھەموو يە كىن لە پىتە كانى دا پارچەيەك ھۇنراوەي بە قەلەمەنلىكى بارىك تىدا نۇوسرا يېتەوە..
جا ھەروەك نەبوونى نۇوسەر بۆ كىتىبى ئاوهەا كارىتكى مەحالە، بە ھەمان جۆر و لە
ھەموو مەحالى مەحالىش ئەۋەيە كە ئەم گەردوونە داھىنەرەنلىكى نەبىت بە دىيىھىنلىپىتىت،
چونكە ئەم گەردوونە - لە پاستى دا - كىتىنەكى ئەمەنەدە مەزنە كە ھەموو لەپەرەيە كى
چەندەھا كىتىبى تىدا يە، تەنانەت ھەموو و شەيە كى كىتىنەكى بۆ خۆى و، ھەموو پىتىنەكىشى
پارچەيەك ھۇنراوەيە.. ئەوهتا ھەر تەنها چەنە لەپەرەيە كە لەم كىتىبە و بىزانە چەندە
كىتىبى زۆرى تىدا يە!.. درەخت و شەيە كە، بىرانە چەندە لەپەرەيە زۆر و زەبەندەي تىدا پىز
كراوه!.. بەرى درەخت پىتە و.. تۆۋە كە يىشى نوخىتەيە! لەم نوخىتەيەدا پېرست و بەرنامەي
كارى درەختىكى زەبەلاح بە رېنگۈپىتىكى دانراوه!

جا کتیبیک که ئاوا بیت، ئەگەر داهینانی قەلەمی يەكىنى خاوهەن توانست و داراي سيفەتى جوانى و شۆئەندى و دانابى رەھا نەبیت، ھەرگىز ناکرئ بە هىچ كەسيك بنووسرىت.

واه: تەنها سەير گەردن و تېپۋانىنىكى ئەم جىهانە، داخوازى ئەم ئىمانە دەبیت. مەگەر كەسيك "گومرايى" مەستى كەردىت!

ھەروەھا وەك ناگۇنجى خانووی بىن وەستاھەبیت. بە تايىھەت ئەم خانەيەي كە بە ناوازەترين ئارايىش و، بە قەشەنگەرلىكىن و سەرسوورھېتىن نەخش و نىڭار رازىنزاوەتەوە و، بە تەرزىنکى بىن وىنە بىيات نراوە، بە پادھىك كە ھەموو يەكى لە بەردە كانى ئەم خانەيە ھونەرى بىياتنانى ھەموو كۆشكە كەسى تىدا بەرچەستە بۇوە.. خانەي ئاوا، ھىچ ژىرىيەك باوەر ناکات كە بىن وەستايەكى كارامە دروست كەرايىت.. وەستايەك كە ھەر بە تايىھەت لەم دىوانەدا و لە ھەموو كاتىزمىرىنىكدا چەندىن خانە و لانەي پاستەقىنە - بەپەرى ۋېتكۈپىكى - بىيات دەنیت و ئىجا بەپەرى ئاسانىي چەشىنى ئاسانىي گۆپىنى بەرگ و پۇشاڭ بە پىكى ئالتو گۆپىان بەسەردا دەھېتىت، بىگە لە ھەموو سووج و گۆشەيە كەدا و بە دىمەنلىكى پاستەقىنە چەندىن ژۇورى بچۈوك بىيات دەنیت و دروستيان دەكەت..

كەواه ئەم گەردوونە مەزىنەش دەپىن بەديھىنەرنىكى دانابى زاناي خاوهەن توانستى رەھاى بىت، چونكە گەردوون وەك كۆشكىكى ناوازە وايد، مانگ و پۇز و ئەستىرە كان گلۇپ و چرا و مۇمى ئەو كۆشكەن و، "كەت" يش تەنافيكە ھەموو سالىك بەديھىنەرى شۆئەند جىهانىتكى ترى نوبىي پىندا ھەلدەواسىت و بۇونى بىن دەبەخشىت و، بەم كارەش چەندىن وىنەي ۋېتكۈپىك و قەشەنگ لە سى سەد و شەست شىكىل و شىۋەدا نوى دەكتەمە و، بە ۋېتكۈپىكى و بە دانابى يەكى تابلىنى تەواو ئالتو گۆپىان بەسەردا دەھېتىت و، پۇوي زەۋىيى كەردوو بە سفرەيەكى ئەوتۇ كە ھەموو بەھارلىك بە سى سەد ھەزار جۇرى بەديھىنەرانى خۆرى دەپەر ازىتىتەوە و، بە نىعەتمە لەزىمارە بەدەرە كائىشى پېرى دەكەت. ئىجا ھەرچەند ئەو نىعەتمەنەش زۇرتىكەل و يېڭەلپىرژاو و تىك ئالاون، كەچى ھەر تەنھا ئەو، يەك بە يەكىان بە تەواوى لە يەكىز جىا دەكتەمە..

ئىتىر بۇ خۆت سەرچەمى شتاني ترى ناو گەردوون وەك ئەمانەي باس كران و بەم چەشىنە پىوانە و بىر كەردنەوە يەلىك بەدەرەوە.

باشه ئايا چۈن دەكىرى مەرۆف خۆى لە بىياتنەرى چەشىنى ئەم كۆشكە ناوازەيە گىل و بىن ئاگا بىكەت!؟

ئىجا دەپىن ئەو كەسە چەندە گىل و گەلۇز بىت كە لە رۇزىكى سامالدا ئىنگارىي خۆرى ناوجەر گەي ئاسمان بىكەت! لە كاتىكدا كە بىرىسکانە وەي تىشكە كانى ئەو خۆرە و

شکانه‌وهی پووناکی به که‌ی به‌سهر ههموو که‌ف و گلوب و بلقه کانی ده‌ریاوه و به گشت مادده بریسکه‌داره کانی سهر زه‌وی و ته‌ناته‌ت کلوبی به‌فره کانی‌شمه‌وه، ههموو که‌سین به چاو ده‌بینیت؟! چونکه ئینکاری کردنی ئهو تاکه خۆزی ناوچه‌رگه‌ی ئاسمان له کاتیکی ئاوادا، داخوازی ئهوه ده‌بیت که مرۆڤ باوه‌ر به بونی ئهوه‌نده وردیله خۆری راسته‌قینه بکات که به ئه‌ندازه‌ی ژماره‌ی ئهو دلوب و که‌ف و بلقانه‌ی ده‌ریا و ژماره‌ی ئهو کلوبه به‌فرانه بین!

جا هه‌روه‌ک باوه‌ر کردن به بونی خۆریکی مه‌زن له يه‌ک به يه‌کی ئهو وردیلانه‌دا - که هه‌ریه کیان به ئه‌ندازه‌ی گه‌ردیله‌یه‌ک ده‌بن - به گیئری و گه‌لخوبی داده‌نریت، به هه‌مان جۆریش باوه‌ر نه‌هینان به به‌دیهیه‌نری شکومه‌مند و ته‌سالیق نه کردنی و هسفه کانی که‌مالی ئهو به‌دیهیه‌ره، لە گەل بینینی ئەم بونه‌وه‌ر ریکوپیتکانه‌ی که وا ههموو دەم و ساتیک به دانایی ده گۆرپین و يه‌ک لە دواى يه‌ک دېن و ههمیشە به ریکوپیکی نوئی ده کرینه‌وه، بى هیچ گومانی، ورینه و شیتی يه.. چونکه ئهو چەشنه هەلتویسته داخوازی ئهوه ده‌بیت که باوه‌ر به بونی خوايەتی يه کی رەھاله ههموو شتیکدا، ته‌ناته‌ت له ههموو گه‌ردیله‌یه‌کدا، بکریت!

ئهوه‌تا - بۆ نموونه - ههموو گه‌ردیله‌یه کی "هه‌وا" ده‌توانیت برواته ناو گشت گول و، بەر و، گەلايەک و، لموئی دا کاره کانی خۆزی راپه‌رینیت. جائە گەر ئەم گه‌ردیله "هه‌وا" يه که ئەم ههموو کارانه جى به‌جى ده‌کات، لە لايەن يه کيکه‌وه که نه‌خشەی ئهو کارانه‌ی بۆ ده‌ستیشان بکات کار بى سپیرراو نه‌بیت، دەبى زانا و شاره‌زاي شکل و شیوه و وىنه و پىكھاتنى يه‌ک به يه کی ئهو شتانه بیت که ده‌برو اته ناویانه‌وه. واته: دەبى داراى زانیارى يه کی گشتگىر(محیط) و خاوه‌نى توانستیکی گشتیبی هەمەلايەنگىر بیت تاکو بتوانیت ئهو کارانه‌ی راپه‌رینیت !!

هه‌روه‌ها - بۆ نموونه - ده کری يه‌ک به يه کی گه‌ردیله کانی "خاک" بین به‌هۆى سه‌وزبۇون و نەشۇنما و گەشە کردنی ههموو تۈۋە جۆراوجۇر و جىا جىا کانی سهر پووی زه‌وی. جائە گەر ئهو گه‌ردیله‌یه کار بى سپیرراو و رامکراوی يه کيکەن بیت که ئهو کارانه‌ی بىن ئەنجام بدت، دەبىت به ئه‌ندازه‌ی ژماره‌ی ههموو گژ و گیا و درەختە کانی سهر زه‌وی، ئامىر و ئامرازى مەعنەویي جۆراوجۇر لە يه‌ک به يه کی ئهو گه‌ردیلانه بدریت کە ههموو شکل و "توانا" و "كارامەبى" يه کى لە را‌دە به‌دەرى ئهو تو بەو گەردیلانه بدریت کە ههموو شیوه کانی پىكھاتنى ئهو رپووه کانميان بىن بزانیت کە دەچىتە ناویانه‌وه، تاکو بتوانیت بۆ خۆزی دروستیان بکات و، ئاگادارى گشت وينه کانیشیان بیت بۆ ئهوه‌ی به‌و تان و پۆیە لە بەرچاودا يە بیانچنیت!

ئیتر بۆ خۆت هەموو بۇونەوەرانی تر بە چەشنى ئەم دوو غۇونەیە لېك بىدەرەوە، تاکو تى بىگەيت كە مەسەلەي "وەحدانىيەت" (واتە: بۇونى خوايە كى بەدىھىنەرى تاکى تەنبا) مەسەلەيە كە لە هەموو شىتىكدا چەندەھا بەلگەي پۇون و ئاشكراي لەسرەمە.

بەلنى، بەدىھىنەنى ھەموو شىتىك لە يەك دانە شت، بەدىھىنەنى يەك دانە شتىش لە ھەموو شىتىك، كارىكە تايىەتە تەنها بە بەدىھىنەرى ھەموو شىتىكىو! فەرمۇو سەرنج بىدە و بىر لەم فەرمایشتنەي خواي گەورە بىکەرەوە كە دەفەرمۇي: ﴿إِنْ مَنْ شَيْءٌ إِلَّا يُسْبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾ نىجا تى بىگە و بىزانە كە باوەرنەھىستان بە يەك خواي تاکى تەنبا، داخوازى باوەربۇون دەبىت بە چەندەھا خواي زۆر و زەبەندى بە ئەندازەي ژمارەي بۇونەوەران!

◆ ئامازەي دوورەم:

لە چىرۇ كە دادا باسى نوينەرىكى بەرپىز كراو، وترَا كە: ھەر كەسىك كۈزىر و نابىنا نەبىت هەر تەنھا لە بىنىنى مەداليا كانىيەوە تى دەگات ئەو نوينەرە كەسىكى مەزنە و كارمندى تايىەتىي پادشاھىيە و، تەنھا بە فەرمانى پادشاھى كانى جى بەجى دەگات. جا مەبەست لەو نوينەر بەرپىزەي ناو چىرۇ كە بىغەمبەرە مەغانە ﷺ.

بەلنى، بە چەشنى پىۋىستىي بۇونى "پۇوناكى" بۆ "خۆر"، بۇونى نوينەرىكى ئاوا بەرپىزىش بۆ گەردوونىكى ئاوا ناوازە و بۇ بەدىھىنەرە پاڭ و خاونىنە كەي، كارىكى پىۋىستە. چونكە ھەروەك ناگۇنچى خۆر تىشكى پۇوناكى نەبەخشىت، بە ھەمان جۆريش ناگۇنچى ئەو خوايەتى "يە لە پىيى ناردىي" پىغەمبەر بەرپىزە كانەوە" - درووديان لەسرە بىت - خۆى نەناسىنېت و ئاشكراي نەگات.

چونكە ئايا دە گۇنچى جوانى يەك كە لەپەرى كە مالدا بىت حەز نەگات - لە پىيى ھۆ كارىكەوە - خۆى بناسىنېت و دەرى بىخات؟

يان ئايا دە گۇنچى كە مالىيە لەپەرى جوانى دا بىت، داوا كارى ئەمە نەبىت كە بە بۇنەي ھۆيە كەمە خۆى ئاشكرابكات و بۇانىنى سەرنجىدەران بۆ لاي خۆى رابكىشىت؟

يان ئايا دە گۇنچى "دەستەلاتدارى يە كى ھەمە كى" ئى "پەرورەدگارىتى يە كى گشتى و ھەمە لايەنە" داخوازى ئەمە نەبىت كە بە كاتىي و صەمدەدانىيەتى خۆى بۆ ھەموو چىنە جىاجىا كان ئاشكرابكات لە پىيى نوينەرىكى ئەتوۋو كە داراي دوو بال واتە دوو سىفەت بىن: سىفەتى بەندايەتى ھەمە كى (چونكە نوينەرە گشت چىنە كانى بەدىھىنەرا وانە لە خزمەت پەرورەدگاردا) و، سىفەتى پىغەمبەر اىتى و تىزىكى لە خواي گەورە (چونكە لە لايمەن خواي گەورەو بۆ ھەموو جىهانە كان بە گشتى پەروانە كراوە)؟

يان ئايا دە گۇنچى يە كىيڭ كە خاوهنى "جوانى خۆى و رەھا" بىت، نەيەويت لايمەنە ناسكۈلە و قەشەنگە كانى جوانى خۆى لە چەند ئاونىنە كى وينەدەرەوە ئەو جوانى يەدا

بینیت و پیشانی به دیهیمنراوه کانی خویشی بداد؟ و اته نمیه ویت له پی نیرراوینکی خوشمه ویستمه و ئاشکرای بکات؟ ئهو نیرراوه که له لایه که و خوشمه ویستیه تی، چونکه به بهندایه تی بی گهرد و خاوین خوی لای خواهی گدوره خوشمه ویست کرد ووه و .. له لایه کی تریشه و پیغامبر و رهوانه کراوه، چونکه له پی ده رخستنی جوانی ناوه جوانه کانی خواهی گهوره و، ئمو خواوه نده لای به دیهیمنراوانی خوشمه ویست ده کات؟

یان ئایا ده گونجی بز که سیک که دارای چهندین گهنجینه‌ی پر له به نرخزین و سه رسوره‌ینه رترین گه و هری نایابی ئه تو بیت که ژیری تیدا سه رسام بیت، نمیه وی که مالله په نهانه که خوی ئاشکرا بکات و داوا اکاری پیش چاو خستنی نه بی له به رچاوی تیکرای به دیهیمنراواندا له پی نه ھویه کی ناسیتنه ری کارامه و جارد و ئاشکرا که رینکی لیزان و وریا؟

یان ئایا ده گونجی بز ئه و کمه‌ی و ائم گه ردوونه‌ی به چهندین به دیهیمنراوی ئه تو راز اندووه ته و که که مالی ناوه جوانه کانی ئمو ده رده خهن و ده ری ده برن و، گه ردوونی کردووه به کوشکیکی قه شه نگی ره نگین و به شتانی نوازه و سه رسوره‌ینی سنه‌تی خوی ئارایشتنی داوه و له پیش چاو انداده ری خستووه.. ئه و کمه‌ی، ئه رکی بونکردنده و لیکدانه وهی ئهم گه ردوونه به رابه ر و مامؤستایه کی پیشنه وان سپیریت؟

یان ئایا ده گونجی خاوونی ئهم گه ردوونه - له پی نیرراوینکه و - مه بستی خوی لهم ئالو گزرانه که ردوون و ئاما بجه کانی لهم نه بی یه داخراوه دا روون نه کاتمه و، هر به هوی ئه و نیرراوه بیمه و هلامی مه تدلی ئه و سی پرسیاره سه خته‌ی بروونه و هران نه داته و که بریتین له: "تو کیتی؟.. له کویوه هاتوویت؟.. بز کوی ده رؤیت"؟!

یان ئایا ده گونجی ئه و به دیهیمنره شکرمنده که بهم به دیهیمنراوه جوان و ره نگینانه وان له به رچاودا خوی بخواهه نهستان ناساندووه و به بخشینی نیعمه ته به نرخه کانیشی خوی له لا خوشمه ویست کردوون.. ئهم به دیهیمنره شکرمنده، به هوی نیرراوینکی خویه وه، ئه و شتانه که مایه‌ی "ره زامه‌ندی خوی" ن و، ئنجا داوا اکاری یه کانی له بهرامه ره و نیعمه تانه که به خشیونی، بز به دیهیمنراوانی خوی روون نه کاتمه و؟

یان ئایا ده گونجی ئه و به دیهیمنره که جیاوازی هست و شعور و بز چوونی له گرؤی مرؤفدا داناهه و، توانا و لیهاتنی مرؤفی بز بهندایه تی یه کی همه کی ئاما ده کردووه، له پی رابه رینکی نیرراوه خویه وه، سه رجی ئه و همه مو زور و زه نده بی یه هست و بز چوونه کانی ناو گرؤی مرؤف بز لای: "تمو حید" رانه کیشیت؟

بم پئی یه و، جگه لەمانەش کە باس کران، چەندین بەلگەی گومانبرى تر هەن کە ھەر ھەموويان "ئەرك و فرمانى پىغەمبەرىتى" دەردەخەن و، ئەو راستى يە روون دەكەنەوە كە ھەرگىز "خوايەتى" بى بۇونى "پىغەمبەرىتى" نايىت و ناگۇنجى.

ئىستاش سەرنج بىدە و بىر بکەرەوە، بزانه ئايالا لە ھەموو جىهاندا جگە لە ھەممەدى ھاشمى ھەممە كەسىكى تەپيدا بۇوە كە داراي توانا و لىيەتىنىكى لە ھەموان زىاتر بىت و ئەو سىفەت و ئەر كە ناوبر او انەي پىغەمبەرىايدىتى تىدا جەم بۇويت؟ يان ئايالا كەسىك ھەيدە لەو شايىستە تر بىت بۆ پلهى پىغەمبەرىايدىتى و پروانە كراوى و ئەركى راگەيەندىن؟ يان ئايالا رۇزگار كەسىكى لەو مەزنەتى دەرخستۇو كە لەو شايانتى ئەو پلهى بىت؟ دىيارە نەخىر.. نەخىر.. چونكە ھەر تەنھائەوە كە پىشەوابى گشت پىغەمبەران و بىنابى چاوى ھەموو مەرۋە خاوبىنە كان(الأصفباء) و پادشاي گشت راپەران و پۇختە و كاكلەي ھەموو مەرۋە ھەلبازاردە و نزىكە كانى دىوانى بەدىھىنەرە مىھەربانە و، خاوبىنە ھەزاران موعىجىزە چەشىنى: لەتكىرىدى مانگ و، ھەلتقولانى ئاواه لە نىوان پېنخە پىرۇزە كانىوە، جگە لە نىشانە و بەلگە لەزمارە بەدەرە كانى ترى پىغەمبەرىتى يە كەى كە تىكىرىاي ئەھلى فەزل و دانابى و زانست دانى پىدا دەنلىن و قىسىيان لەسەرى يە كانگەر بۇوە، جگە لە قورئانى پىرۇز كە دەرياي حەقىقەتە كان و موعىجىزە ھەرە مەزنى ئەو پىغەمبەرە بەرىزە يە ھەممە چونكە قورئانى پىرۇز چەشىنى خۇرى رۇشنا وايە، بەلگەيە كى گومان نەھىلە لەسەر راستىي پىغەمبەرىايدىتى يە كەى.

ئىمە لە پەيامە كانى نۇوردا، بە تايىت لە "وتهى بىست و پېنچەم" دا نزىكەي چىل پۇوى ئىعجازى ئەو قورئانە پىرۇزەمان چەسپاندۇوە.

◆ ئاماژەي سىھەم:

باھەرگىز ئەو بە دلى كە سدا نەيەت كە بلىت: بەها و گۈنگىي ئەم مەرۋە بچوو كە چىي يە هەتالە پىتاوى لىپەرسىنەوهى دا لەسەر كىردارە كانى، كۆتابى بەم دنيا مەزىنە بەھىزىت و دەروازەي دنیا يە كى ترى نوى بىكىرىتەوە؟

با ئەمە بە دلىدا نەيەت.. چونكە ئەم مەرۋە ھەرچەند بە رۋالەت تابلىي بچوو كە، بەلام لە راستى دالى بەر ئەو سروشە گشتى و ھەمە لايدەنەي كە تىايادايدە، سەرور و پىشەوابى ھەموو بۇونەوەرانە و، بانگەواز كارى دەستەلاتدارى خوايەتى خوايە و، نويىنەر و پىشاندەرەي بەندايەتىي گشتى و ھەممە لايدەنەيە.. لە بەر ھەموو ئەمانە، مەرۋە داراي گۈنگىي يە كى گەلى ئەزىز نە.

هروههای و هش به دلدا نهیت که: ئم مرؤفه‌ی خواه‌نی ته‌مه‌نیکی به کجارت کورت و کم خاینه، چون به سزایه کی هه‌میشه‌بی مه‌حکوم ده کریت؟

با ئه‌مهش به دلدا نهیت.. چونکه "کافریتی" تاوانیکی تابلی گهوره‌ی بی سنوره، له‌به‌ر ئه‌وهی به‌ها و بایه‌خ و پله‌ی به‌رزی بونه‌هران - که دارای به‌ها و پله‌ی: نووسراوی صه‌مدانی خواه‌ندن - داده‌گریت و دهیاوتیه قوولایی بی مه‌بستی و، وا ده‌باته و همی مرؤفه‌وه که هیچ ئامانج و مه‌بستیک له دروستبوون و به‌دیهاتیاندا نه‌بیت.. "کافریتی" سووک سهیر کردنی بونه‌هرانه و، ئینکاری کردنی ئه‌نو نوورانه‌ی ناوه جوانه کانی خواه گهوره‌یه که به بونه‌هرانه‌وه ده‌دره‌وه شینه‌وه و، سه‌ریچی کردنه له شونه‌وار و جئی ده‌سته کانی ئه‌ناوه‌انه‌ی خواه گهوره که به‌سهر روخساری بونه‌هرانه‌وه.. هروههای "کافریتی" به‌درؤخسته‌وهی ئه‌مو هه‌موو کۆمله لە‌ژماره به‌ده‌رانه‌ی بەلگه کانی راستی: "بونی خواه‌ندی حدق و بی‌گومانه" ..

خۆ هه‌موو ئه‌مانه‌ش تاوانی له سنور به‌دهرن و، دیاره تاوانی له سنور به‌دهریش داخوازی سزا له سنور به‌دهر ده‌بیت؟

◆ ئاماژه‌ی چواره‌م:

له چیرق که که‌دا - به هه‌دوازده وینه کانه‌وه - بینیمان که:
هر گیز نا‌گونجی پادشاپه کی به کجارت ده‌سته‌لاتدار و تابلی مه‌زن مه‌مله که‌تیکی ترى
هه‌میشه‌بی و به‌رده‌وامی نه‌بیت که شایانی شان و شکو و مه‌زنی و پایه‌داری ده‌سته‌لاتی
به‌رزی ئه‌و بیت.

هروههک ئه‌مه نا‌گونجی.. به هه‌مان جوئه‌وهش هر گیز نا‌گونجی که: به‌دیهینه‌ری باقی و هه‌میشه‌بی، له دوای ئه‌م جیهانه فانی و له‌ناوچووه، جیهانیکی نه‌مر(باقی) و
هه‌تااهه‌تايی به‌دی نه‌هینیت..

هروههای هر گیز نا‌گونجی سنه‌تکاری ئه‌زه‌لی مه‌زن ئه‌م بونه‌هره ناوازه و له‌ناوچوانه
به‌دی بھینیت، به‌لام چه‌نلین بونه‌هری ترى به‌رده‌وام و هه‌میشه‌بی دروست نه‌کات..
هروههای نا‌گونجی به‌دیهینه‌ری دانای به‌توانا و میهه‌هه‌بان ئه‌م جیهانه به‌دی بھینیت که وه‌ک
پیشانگایه کی گشتی و مهیدانیکی تاقیکردن‌وه و کېلگه‌یه کی کاتی وايه، پاشان ئه‌مودنیا
به‌دی نه‌هینیت، که هه‌ر ئه‌و دنیاپه که مه‌بست و ئاماچه کانی ئه‌مو ده‌رده‌خات و ئاشکرایان
ده‌کات!

ئەم راستى يە، لە "دوازدە دەرگا" وە مەرۆڤ دەچىتە ناوىھەوە، ئەم دەرگایانەش بە "دوازدە راستى" دەكىنەوە.

وا ئىمەش بە راستى يە ھەرە كورت و ئاسانە كانيان دەست بىن دەكەين.

راستى يە كەم

دەرگايى: "پەروەردگارى" و "دەستەلاتدارى"
كە درەوشانەوهى ناوى: "الرب"ى خواى گەورەيە

ئايادە گۈنچى بۇ كەسىتكە خاوهنى پايىھى "پەروەردگارى" و "دەستەلاتدارى"ى خوايەتى بىت و، بۇ چەندىن ئاماڭى بەرز و مەبەستى مەزن گەردوونىنگى ئاوا ناوازەي وەك ئەمەي بەرچاومانى بەدى هىنايىت، تاڭو بەم بەديھىنانە كە مالى خۆئى ئاشكرا بکات و لە پېش چاواندا دەرى بخات.. پاشان - ئەم كەسە - پاداشتىنگى لە لا نەبىت بۇ ئەم ئىماندارانەي كە بە: "ئىمان" و "بەندايەتى" پىشوازى يان لە ئامانچە و مەبەستانە ئەم كردووھە، سزاى ئەم گومپايانەش نەدات كە دەستىيان بە ۋۇرى ئەم ئاماڭانھە ناوه و بە چاوى سووڭ و بايەخ بىن نەدانمۇھ بۇيان روانيوھ؟!

راستى دووھەم

دەرگايى: "كەرەم" و "مېھرەبانى"
كە درەوشانەوهى ناوى: "الكرىم" و "الرحيم"ى خواى گەورەيە

ئايادە گۈنچى بۇ پەروەردگار و خاوهنى ئەم جىهانە، كە بە شوينەوار و جىنى دەستە كانى توانسىتى خۆى:

"كەرەم" يېكى نەبراوه و ..
"مېھرەبانى" يە كى بىن كوتايى و ..
"عىززەت" يېكى بىن پايان و ..
"غىرەت" يېكى لە سنور بەدەرى دەرخستۇر و ..
ئەم خواوهندە، پاداشتىك بۇ چاڭە كاران دەستىيان نەكەت كە شاييانى "كەرەم" و "مېھرەبانى" يە كەدى خۆى بىت و .. سزايدىكىش بۇ خراپكاران بېيار نەدات كە شياوى ئەم عىززەت" و "غىرەت" دى ئەم بىت؟

چونکه ئەگەر مىرۇف بە وردى بۇ پەوتى پۇوداوه کان بىروانىت، دەبىنى هەممو بۇونەوەرىڭ، ھەر لە بچۇو كىزىن و كۆلۈمەوارتىن زىندهوھەرەوە^(۱) تا دەگاتە بەھېزتىنیان، رۆزىي تايىھتى خۆزى لە ھەممو لا يە كەمە بۇ دېت و پىنى دەگات، بىگە ئەم خواوهندە پەرورىد گارە نىانتىن و جوانىتىن رۆزى بە لاوازتىن و دەستەو سانتىن زىندهوھەر دەبەخشىت و .. ھەممو نەخۆشىكىش بە دەرمانەي كە پىنى چاك بېتىھە، تىمار دەكتە. بەم جۈزە، ھەر كەسى پۇيىتى بە ھەر شىنىك بېتىت، ئەم پىداوىستى يەدى بە چەشىنىك بۇ دابىن دەكىرىت كە ھەر لە حسابى خۆيشى دا نەبۇوه و بە خەيالى دا نەھاتۇوه.

جا ئەم میواندارى يە ناياب و، بەخشىنە بەرەۋام و، كەرمە بەرەزە، بە ئاشىكرايى و رپونى، بەلگەن و رېنمايمان دە كەن بۇ ئەھەرى كە: دەستىنەي كەميشەبى و بەخشىنە ھەيە ئەم كارانە ئەنجام دەدات و رېنکيان دەخات و دەيانسازىتىت.

بۇغۇونە: پۇشىنى بالاىي گشت درەختە كان لە وەرزى بەھاردا بە چەندىن پۇشاكى جوانى چەشى ئاورىشىمى سەوز بە رادەيەك كە دەلىي حۆرىيى بەھەشتەن و، ئارا ياشتادانىان بە چەندەھا گولى رەنگىن و بەرۇبوومى ناسك و، رامكىرىدىن بۇ خزمەتكۈزۈرىي ئىمە، بەھەرى كە ناسكىزىن و بەلەزەتلىن مىوه و بەرۇبوومان بۇ بەرەم دەھىنن و لە كۆتسابى لق و پەلە كانىاندا - كە وەك چەند دەستىنەي نەرمۇنیان وان بۇ ئەم درەختانە - پېشىكەشانى دە كەن.. ھەرۇھا بواردان بە ئىمە كە بتوانىن لە مېرۇويە كى ژەھراوى بەھەمەندى خواردنى دەنگوينىك بىبىن كە شىفا و چارەسەرەي بىمار ائمانى تىدايە و .. پۇشە كەمۇت كەدنى نەرمەتلىن پۇشاك لە بەرەمەمى رىستى مېرۇويە كى بىنى دەست و .. پاشە كەمۇت كەدنى مېھرەبانى يە كى مەزن بۇمان لەناو تۇۋىنەكى يە كىجار بچۇو كدا..

ھەممو ئەمانە - بە ئاشىكرا - "كەرمە يەكمان لەپەرى جوانى و، "مېھرەبانى يە كمان لەپەرى نەرمۇنیانى دا، پېشان دەدەن.

ھەرۇھا ھەول و تەقالادانى گۇورە و بچۇو كى زىندهوھەن - جىڭە لە مىرۇف و ھەندىلە ئازەلە درېنە كان - ھەر لە خۆر و مانگ و گۈزى زەھرىيەوە تا دەگاتە بچۇو كىزىن بەدېھىنراو، بۇ ئەنجامدانى ئەركە كانى ئەستۆيان بە وردى و رېنکوپىنكى يە كى تابلىي تەواو، لە نىوان

(۱) بەلگەي پۇون و گۇمان بەلسەر ئەھەر بە گۇزىي حەلائى زىندهوھەر بە گۇزىي رادەي ھەئارىي خۆزى پىنى دەبەخشىت و ھەرگىز بەپىنى توانا و ھېز و دەستەلائى خۆزى رۆزى بەدەست ناهىتىت.. ئەھەرى كە دەبىنت بەچەكە ساوايان - كە داراي توانا و خاوهنى دەستەلائى نىن - رۆزىي فراوان و زىزىيان بىن دەبەخشىت، بەلام ئازەلە درېنە كان ژىيانىان بە سەختى لىن دەگۈزەرىت! ھەرۇھا وەك لە بەرچاودايە، ماسىي يە دەنگە كان ھەميشە قىلەون و، رېتى و مەمۇونە زېرەك و فيتىزە كانىش ھەر دەم لەپ و لاوازن! كەواانە پۇزىي حەلائى بە پىچەو انەي رادەي توانا و ئىختىياروھ بۇ بۇونەوەر دېت. واتە: تا ئەم بۇونەوەر پاشت بە ويسىتى خۆزى بېستىت، پەت گەرقىارى سەختى و ئەركى قورسى ژيان و گۈزەر ان دەبىت. (دانەر)

گوئی پایه‌لی و ملکه‌چی یه کی یه کجارتیک و له چوارچیوهی سام و ههیسه‌تیکی گدلنی مهزندا، بین ئوهی هیچ کامیان به ئهندازه‌ی سه‌ری پهنجیه‌کیش له سنوری خویان لابدهن.. ههموو ئمانه، بومان دهرده‌خنهن که: بعونه‌وهران تنهها به فهرمانی خواوندی مهزن و خواهنه‌ی "عیززهت" و "شکومه‌ندی" ده‌جووتین و ده‌هستن و کاره کانیان ئهنجام دهدن.

ههروهها چاودیزی کردن و بایه‌خدانی گشت دایکان - چ دایکانی ناو پرووهک یان ئاژه‌ل بیان گرزوی مرؤف - به ساوایان و بیچوانی کوله‌وار و لاواری خویان، به چاودیزی یه کی پر له سوزی میهره‌بانی^(۱) و، گوشکردن و بین‌گهیاندنی ئهو به‌چکه و ساوایانه به خوراکیکی پوختی به‌تام و له‌زهتی وهک "شیر" ..

ئهم کاره، مهزنی و فراوانی دره‌وشانه‌وهی: "میهره‌بانی رهها و بین‌کوتایی خواوند" ده‌دهخات.

جاماده‌م پهروردگار و خواون و کارسازی ئهم جیهانه دارای: "کهرم" یکی ئاوا فراوان و، "میهره‌بانی" یه کی بین‌کوتایی یه و، خواهنه‌ی: "عیززهت" و "شکومه‌ندی" ی رهها و بین‌سنوره..

ئنجا ماده‌م عیززهت و شکومه‌ندی‌ی رهها داخوازی ته‌می کردنی ههموو ئهوانیه که به چاوی سووک و گالتله‌جاری بوزی ده‌روان و.. کهرمی رهها و فراوان داوا‌اکاری پیزلى‌نانی نه‌پراوهیه و.. میهره‌بانی ههملایه‌نهش داخوازی چاکه کاری یه کی وه‌هایه که شایسته‌ی خوی بیت..

ماده‌م ئمه - له لایه‌کهوه - وه‌هایه و.. له لایه‌کی تریشه‌وه که چاو ده گیپین ده‌بینین به‌شیکی یه کجارتیکی چه‌شنی دل‌پیشکی ده‌ریا نه‌بیت هیچ کام له‌مو داخوازی یانه له‌م دنیا فانی و تمه‌نه کورتدا نایه‌نه دی.. ئهوا ده‌بی دوای ئهم دنیا‌یه خانه‌یه کی به‌خته‌وهریی ئه‌وتۆ بیت که شایسته‌ی ئهو که‌ره‌مه فراوانه و شایانی ئهو میهره‌بانی یه به‌رین و ههملایه‌نه‌یه بیت.

(۱) بدلنی، "خونه‌ویستی" ی شیر، که له کاتی برستی دا ئهو پارچه گۇشته‌ی ده‌ستی ده‌که‌ونت خزی نایخرات و ده‌بدات به بیچوروه لاوازه‌که‌ی و.. مریشکی ترسنۇزکیش که له پیناوی پاریزگاری کردنی جووجەله بچوو که‌کانی دا په‌لاماری شیر و سه‌گ دددات و.. که دره‌ختی هەنخېرىش شىرىنکی پوخت له قور ناما‌داده ده‌کات و ده‌خواردی بەرە کانی ده‌دات که وهک ساوا و بیچوروه ئهو وان. ههموو ئمانه، لای که‌سانی خواهنه‌ی بیتای دل به روونی ده‌بن به بەلگە له‌سەر ئمه‌وهی که ههمووبان تنهها به فهرمانی یه کیکی میهره‌بان و خاوند کهرم و سۆز و شەفەقەتیکی ئه‌وتۆ نه‌جام دراون که میهر و کهرم و سۆز و شەفەقەتی ئهو هەرگیز کوتایی پئی نایمەت.. ههروهها ئەنجامدانی چەندە‌ها کار و فرمانی ئه‌وتۆ که له‌وېرى هەست و شعور و دانایی دان، له لایه‌ن ئهو پرووهک و ئازه‌لانه‌ی که دارای هیچ هەست و شعورنىڭ نىن، بە روونی ده‌ری ده‌خات که: يە‌کیکی خواهند زانیاری و دانایی یه کی ره‌ها هەیه سەرپەرشتیان ده‌کات و بەرەو ئەنجامدانی ئهو کارانه دەبانداتەبەر و، ئه‌وانیش تېکر ابە فەرمانی ئهو ده‌جرولتىنۋە. (دانەر)

دهنا و هک ئهو كه سهی ئينكارىي ئهو خوره ئاسمان ده بکات كه رۇزى دنياى رووناك
كىردووه تمهود، ده بىنى ئىمەش - بهو جوزره - ئينكارىي ئهم مىھرە بانى يە به چاوش بىنزاوه بكمىن.
چونكە "ئەمان" يىك كە گەرانوهى لە دوانەيىت، بەلگەمى نەبوونى حەقىقەتى: "مىھرە بانى" يە
لەناو ئەم بۇونەدا، بەوهى كە ئهو چەشىنە نەمانە هەتاھەتايى يە، شەفەقەت دە گۈزىت بە:
موسىبەت و، خۆشەویستى بە: كىپەي دل و، نىعەت بە: بەلاو، لەزەت بە: ئازار و، ئهو
عەقلەش كە ئەندامىكى باش و سوودبەخشى مروقە، دە گۈزىت بە: ئەندامىكى نە گېھەتى
شۇوم!

كەواتە دەبىنى خانەيە كى لىپرسىنەوەي پاداشت و سزاھەيىت كە لە گەنل "عىززەت" و
"شىڭەندى" ئەمدا بىگۈنخىتى، چونكە ئەمدا زۆربەي جار مروقى خۆسەپتى سەتكار بە¹
ملەھورى و لۇوت بەرزى و، كاڭى سىتم لىتكراوېش بە زەليلى و ملکەچى، ئىيان دەبەنە سەر،
پاشان بىن ئەوهى ئەويان سزا و ئەميشيان پاداشتى خۆزى لەم خانەيەدا وەر بىگىت، هەر دووك
وە كويىك كۈچى مالتاوايى لەم دنيايدە كەن!

كەواتە ئەم ئەنجامەي كە لە دنيادا بە چاوش دەيىرىت، هەرگىز او هەرگىز پشت گۈزى
خىستنى ئەم تولە و پاداشتەي ئەوان نى يە، بەلکو كېشە كەيان بۆ داد گایە كى مەزن ھەلگىر او.
واتە لىپرسىنەوەي ئەم دوانە نە پشت گۈزى خراوه و نە هەرگىز پشت گۈزى دە خرىت. تەنانەت
جارى واھەيە هەندى تولە و سزاھەر لەم دنيايدا دەسىتىتەو و بۆ ئەم دنيا ھەلتاگىزى و
دواناخرىتى، چونكە سزادانى نەتمە سەرسەخت و ياخى بە كانى سەدە كانى پىشىن، بە
ئاشكرا بۆمان دەر دەخەن كە جەلەوي مروق بەرلا نە كراوه تا بەپىنى ھەوا و ئارەزۇوي خۆزى
رەفتار بکات، بەلکو ھەممۇ دەمى چاوهەروانى ئەوهى لىنى دە كرىت كە زللە كانى خواوندى
"شىڭەندى" و "خاوهەن عىززەت" ئى ئاراستە بىكىت!

بەلىنى، ئەم مروقەي كە لە نىوان ھەممۇ بۇونوھەر اندا ھەلىپىزىراوه و چەندىن ئەركى مەزن
تەنها بەو سېئرراوه و چەندەھا توانا و ليھاتنى سروشىي كاملىشى دراوهتى.. گەر ئەم مروقە:
لە رېنى "ئىمان" وە پەروەردگارى خۆزى نەناسىت.. دواي ئەوهى كە ئەم پەروەردگارە لە
پېنى بەدېھىتراوه ناوازە و پېتكۈپىنە كانىمۇ خۆزى بىن ناساند..

گەر بە "پەرسەن" خۆزى لەم پەروەردگارە نزىك نەخاتمەوە و خۆشەویستى ئەم
بەدەست نەھىنەت.. دواي ئەوهى كە پەروەردگارە كە خۆزى لاي ئەم خۆشەویست
كىردووه و، بهو مىوه و بەرۋۇومە جوان و رەنگىن و جۇراوجۇرانە كە بەدېي ھىناون و
بەلگەمى مىھرە بانى فراوانى ئەون، خۆزى بىن ئاشنا كىردووه..

گهر له پی "شوکر و ستایشهوه" ریزی شایان بهرامبه رپهروه ردگاری دهنده برت.. دوای ئهودی که ئهو پهروه ردگاره به نیعمه ته زور و زهند کانی، خوشویستی و میهره بانی خۆی بۆ دهنستووه..

بەلئى، گهر ئەم مرؤفه پهروه ردگاری خۆی ئاوا نهناست، چون هەروا به هەرمە کى و بى لېپرسینه و جلهوی بۆ بەرهلا دەكريت و، بى ئهودی خواوندی "خاوند عيززەت" و "شکۆمند" خانە يە کى تۆلە و سزاى بۆ ئامادە بکات، هەروا دەستى لى هەلەدە گرىت؟ يان ئايا دە گونجى پهروه ردگاری میهره بان، خانە يە کى پاداشت و بەخته و هەر بى ھەميشە بى بهو ئىماندارانه نە بە خشىت كە:

لە بهرامبه خۆپىناساندى ئهو پهروه ردگاره و، ئوان بە: "ئىمان" ناسىويانه و.. بەرامبه خوشویستيان لە لايەن پهروه ردگاريانه و، ئهو انىش خوشيان ويستووه و بە "پەرنىن" خۆيان لە لا خوشویست كەردووه و.. بەرامبه میهره بانى يە كەيشى بۇيان، ئوان بە: "شوکر" و ستایش ریزى شایانيان لە پروودا نواندووه؟

پاستى سىھەم

دەرگای: "دانايى" و "دادگەرى"

كە درەوشانهودى ناوى: "الحکيم" و "العادل" ئى خواي گەورە

ئايا دە گونجى^(۱) بۆ ئهو بە دىھىنەرە شىكۈمىنەدەي كە ياساي بۇونەورى هەر لە گەردىلە كانە و تا دە گاتە گەلەستىرە كان، بەپەرى "دانايى" و پىساو "دادگەرى" و تەرازوو كارى يە و سازاندووه و پىنكى خسترووه و، بەمەش دەستە لە تارىبي پهروه ردگارىتى

(۱) دەستمۇازە: "ئايا دە گونجى" گەلنى جار لەم پەيامدا دۇريات دەپەت، چونكە مەبەستىكى گەنگ بەدەستمۇو دەدات كە بىرىتى يە لەمەي: زۇرەي جار "كەفرىتى" و "گومرايى" لە ئەنجامى "بەدۇرۇزانىن" وە پەيدا دەيت. واتە مەرۆف ئەو شەنى باوەرى پىنى يە بە دۇرۇي دەزانىت لە تەرازوو ئىزىرىيە و، ئىچا بە مەحالى دادەنتى و پاشان دەست بە كوفر و ئىنكارى دە كات. بەلام ئەم و تەمە (بەيامى حەشر) بە چەندىن بەلگەي گومان بېرچە سپاندى كە: بەدۇرۇزانىن و مەحالىي راستەقىنە و، دۇرۇي لە تەرازوو ئىزىرى و، سەختى و گېروگرفى راستەقىنە و ئالۋىز كە ھەرگىز موڭكىن نەبن و اىيت، تەنها لە "كەفرىتى" و پىزارى "گومرايى" دايە.. گونجخاوبى راستەقىنە و، مەعقوللىيەتى تەواوەتى و، ئاسانىي تا بارادەي پىۋىستىش، تەنها لە رېنى ئىمان و راستەشەقامى ئىسلامدايە.

بە كورتى: فەيلەسۈوفە كان تەنها لە ئەنجامى "بەدۇرۇزانىن" وە بېشان بەرە و ئىنكارى كەردن ھەلخىسىكا. ئەم "وتهى دەھەم" دەش بە دەستمۇازە: "ئايا دە گونجى" بۇونى دە كاتە و كە دۇرۇبى راستەقىنە لە تەرازوو ئىزىرى يە و لە كۆئى دايە.. بەم كارەش مىشە كۆلىنەي قىامي ئاراستەي دەمپىلى ئوان كەردووه. (دانەر)

خۆزى لە پېش چاواندا ئاشكرا كردووه.. ئەم بەديھىنەرە شىكۈمىنەدە، بە "چاکە كارى" مامەلە و رېھفتار لە گەل ئەوانەدا نەكانت كە هانايابان بۇ لاي پەروەرد گارىي ئەو بىردووه و ملکەچى "دانايى" و "داد گەرى" ئى ئەم بۇون و، لە هەمان كاتدا "سزا" ئى ئەوانەش نەدات كە بە كافريتى و سەركەشى و سەتمەكاري، سەرپىچى يان لەو "دانايى" و "داد گەرى" يە ئەو كردووه؟

خۇمەگەر بە دەگەمنەن، دەنا مەرۆف لەم ژيانە فانى يە دىنيادا پۇوبەرپۇوي ئەو پاداشت و تۈزۈلەنەتىنەن كە شايانيهتى، بەو جۆرە شايىستە "دانايى" و "داد گەرى" ئى پەروەرد گار بىت، بەلکو زۆربەي جار سزادان و پاداشتىدانەوە كەدى دوا دەخريت، ئۇمۇتاز زۆربەي گومپايان بىن ئەمەن سزا بىرلىك زۆربەي ئەھلى ھيدا يەتىش بىن پاداشت وەرگەتن، كۆچى مالئاوايى لەم دىنيا يە دەكەن.. كەوا تەدەن ئەو كىشەيە بە داد گایە كى داد گەر سېپىررا يەت و لە بەيەك گەيشتتەنەن بە دادا بىت، يە كلايى بىرىتەنەن.

بەلنى، ئاشكرا يە كە ئەو كەسەي كاروبارى گەردوون بەرپۇوه دەبات، بە "دانايى" يە كى يە كىجار رەھا ئەم كارە دەكانت. خۇ ئەگەر بەلگەيشت لە سەر ئەم راستى يە دەۋىت، ئەمەن فەرمۇو سەپىرى بايە خىدان و چاودىرى كەردنى پەروەرد گار بکە سەبارەت بە دانانى سوود و بەرژەنلىك يە كان لە هەموو شىيىكدا، نايىنتى گشت ئەندامە كانى لەشى مەرۆف چ ئىسىك و چ دەمارە كان و چ خانە كانى لەشى و چ هەرجى و بەشىكى ترى جەستەي، چەندىن سوود و دانايى جۆز اوجۆريان تىدا رەچاوا كراوه؟ تەنانەت بە ئەندازەي ژمازەي ئەو بەرائى كە درەختىك دەيانگىرىت ئەنەنەش سوود و ورده كارى و نەھىنى لە ئەندامە كانى لەشى دا هەيە. ئەمە سەرەپاي ئەمە خىشتى و پىنكۈنکى يە ناوازە و تەواوهى كە لە دروستكەرنى هەموو شىيىكدا هەن و بەلگەي ئەون كە گشت كاروبارە كان بە "دانايى" يە كى رەھا ئەنجام دەدرىن.

بەلنى، دانانى پۇز گرامى و ردى گولىتكى جوان لە دوو توپى تۆۋە بچۈزۈلە كەدىدا.. هەروەھا نۇوسىنى كارنامە و مىزۇوى ژيان و بېنېستى گشت ئامىز و ئەندامە كانى درەختىكى زەبەلاح، بە قەلەمى مەعنەوېي قەدەر، لە نىوان ناو كۆلە كەدىدا..

ھەموو ئەمانە، بە پۇونى بۇمان دەر دەخەن كە تەنها قەلەمى "دانايى" يە كى رەھا يە دەست لە كارانە وەر دەدات و بەرپۇوه يان دەبات..

ھەروەھا بۇونى جوانى و قەشەنگىي لەر ادەبەدەر لە بەديھىنان و دروستكەرنى ھەموو شىيىكدا، دەرى دەخات كە تەنها دروستكەرىتكى خاوهەن "دانايى رەھا و بىن سەنورە" كە خاوهەنى ئەم داھىنەن و نەخش و نىڭارە بىن وىتەنەيە.

بهلئی، دانانی پرسنی گشت بونمهوران و، کلیله کانی هممو گونجینه کانی میهرهبانی و، ئاوینه گشت ناوه جوانه کانی خوای گوره، لەم جهسته بچوو کەی مروقدا.. بەلگەیە کى ئاشکرايە لەسەر رۇون و رەوانى سەنھەتى ناوازەی پەروەردگار.

جا ئایا دە گونجى ئەم چەشىنە "دانايى" يەی کە بەسەر ئەم هممو کاروبارە پەروەردگارى يانەدا زال و دەستە لاتدارە، بە "چاکە كارى" مامەلە و رەفتار لە گەل ئەو كەسانەدا نە كات كە رۇشتۇرنە تە زېرى سايە كەی و بە "ئىماندارى" ملىان بۇ كەچ كرددۇرە؟.. يان ئایا دە گونجى پاداشتى هەتاھەتايى يان نەداتەوە؟ ئەی ئایا بەلگەيشت دەۋى لەسەر ئەوهى كە هممو کاروبارە کانى ناو بونمهور تىڭىرا به: "دادگەرى" و تەرازوو كارى ئەنجام دەدرىن؟

دە فرمۇ بىرانە:

ئەوهتا هممو شىتىك لەم بونمهورەدا "بۇون" يىكى تايىھەتىي پىن بەخشر اوھ و بە چەندىن پۇھرى ورد و تايىھەت بۆى دەستىشان كراوه و وينە و شىۋەيە كى دىيارى كراوى بە بەردا براوه و لە بارىتىكى گونجاودا دانراوه..

خۆ هممو ئەمانەش بە رۇونى دەرى دەخەن كە گشت کاروبارە کان بەپى "دادگەرى" و تەرازوو كارىي رەھا جى بەجى دە كرېن..

ھەروەھا دەبىنيت هممو يەكى - بەپى توانا و بەھرە و ليھاتنى خۆى - مافى خۆى دراوهەتى. واتە: هممو ئە شستانەي بىن بەخشر اوھ كە بۇ "بۇون" يى پۈيىسىتى بىيانە و، گشت ئەو شستانەشى بۇ دابىن و ئامادە كراوه كە لە باشتىن دۆخدا بىھىلەنەوە.. هممو ئەمانەش بەلگەن لەسەر ئەوهى كە دەستى "دادگەرى يە كى رەھا" كارە كان ئەنجام دەدات..

ھەروەھا بەھاناقچوون و بە دونگەوھاتنى هەميشە و بەردهو امى ئە داوا كارى يانە كە لە لايەن بونمهورانەوە، ج بە زمانى ليھاتنىان و ج بە زمانى داخوازىنى سروشتىان و ج بە زمانى تەنگ بىنھەلھاتن و ناچارى يان، دەرى دەبرىن.. ئەم بەھاناوە چۈونەش، دەرى دەخات كە تەنھا "دادگەرى يە كى رەھا" و "دانايى يە كى بى سنور" و اھەميشە رەپەھوھى بونمهور دەخاتە گەر و كارە کانى ناوى را دەپەرىتىت.

جا ئایا ھەر گىز دە گونجى ئەم "دادگەرى" و "دانايى" يەی كە بەھاناي بچوو كىرىن داخوازى لاؤزىرىن بەدىھىنراوه دەرۇن، ئەم پۈيىسىتى و داوا كارى يە ھەرە مەزنەي "مانەوە و ھەميشەبى" كە خواتىت و داوا كارىي مەزنىرىن بەدىھىنراوى وەك مروقە، پشتگۇنى بىخەن و بۇي نەھىننەدى؟

یان ئایا ده گونجی ئەم "دانایی" و "دادگەری" يە، دەست بە پرووی گرنگىتىن و مەزنتىن ئاوات و هیوا و خواستى مروۋەھە بىنۇن و، بەمەش حىشىمەتى پەروەردگارىتى نەپارىزىن لەۋەھى كە بەدەم هانى بەندە كانەھە نەرپوات؟

ئەم مروۋەھى كە ژيانىيکى كورت لەم دنيا فانى يەدا بەسەر دەبات، راستى و حدقىقەتى ئەم دادگەری يە بە تەواوی بۇ نەھاتۇوهەتدى و بۆيىشى نايەتەدى، بەلکو ھاتنەدېنى ئەم خواست و ئاواتەھى بۇ دادگایە كى گەلنى مەزن ھەلەدە گىرىت، چۈنكە "دادگەربى راستەقىنە" داخوازى ئەوەھى كە ئەم مروۋەھە لەسەر بناغەي بچوو كىي بارست و قەبارە كەي پاداشت و تۆلەي بۇ دەستىشان نە كرىت، بەلکو لەسەر بناغەي گەورەبى تاوانە كانى و گرنگىي ماھىيەتى و مەزنىي ئەر كى سەرشانى تۆلەي لى بىسېنرېت ياخود پاداشت بدرىتىمۇ.

جالە بەر ئەوھى ئەم دنيا تەسىك و كاتى يە جىنى ئەم چەشىنە دادگەری و دانايى يە مەزندە تايىھەت بە: "مروڻى بۆئەبەد بەديھاتۇو" ئى تىدا نايەتەوە، ئەوا دەبى - بى هېچ گومانىك - خواونى دادگەر و مەزنى خاوهەن جوانى و، دانايى شىڭەندە، بەھەشتىكى ھەمېشىبى و دۆزەخىنەكى ھەتاھەتايى بىيىت، بۇ مەبەستى ھېنائەدېي تەواوەتى داخوازى يە كانى ئەو "دانايى" و "دادگەری" يە خۆى!

راستىي چوارەم

دەرگاى: "بەخشنىدەبى" و "جوانى"

كە درەوشانوھى ناوى: "الجواب" و "الجمل" ئى خواي گەورەبى

ئايادە گونجى "سەخاوهەت و بەخشنىدەبى" يە كى رەھا و ..

سەرەوت و سامانىيکى نەپراوە و ..

چەندەھا گەنجىنەي بىن كۆتايى و ..

"جوانى" ئى ھەمېشىبى بى وينە و ..

"كەمال" ئى ھەتاھەتايى بىن خەوش و ناتەواوى ..

داخوازى خانەبە كى بەختەورى و شويىتىكى ميواندارىي ئەوتۇ نەبن تا بە ھەمېشىبى گشت ئەو كەسانەتى تىدا بېتىمەوە كە موحتاج و سوپاسگۇزارى "سەخاوهەت" ن و، موشتاق و نرخ شناسى "جوانى" ن؟

بەلىن، پازاندەنمۇھى جىهان بەم دروستكراوه جوان و خنجىلانانە و ..

داگىرىساندىنى خۇر و مانگ تىايادا بە چەشىنی چرا و ..

پا خستنی سفره‌ی گُزی زهوی بُز نیعمه‌تله کان و، پُر کردنی ئه و سفره‌یهش له خوشترین و به تامترین خوارده‌منی به له زه‌تی جوز او جوز و..
ئاما ده کردنی دره‌خته به رداره کان له شیوه‌ی چهند قاب و ده فرنیکدا، که هه مورو و هرزیک تازه ده بنه و..

هموو ئه مانه، سه خاوه‌ت و ده ست په نگینی و به خشنده‌بی يه کی بی سنور ده ردنه‌خه‌ن.
جاءم چه شنه به خشنده‌بی و سه خاوه‌تله په هایه و، ئه م جوزه گهنجینه له بن نهاتووانه و، ئه م تهرزه میهره‌بانی يه فراوان و هه ملايەنگیره.. ده بی میواخانه‌یه کی هه میشه‌بی و خانه‌یه کی به خته و هری هه تاهه‌تایی يان بیت که هر شتیک دلی مروّف حمزی لئی بکات و ده روونی بُوی بشنیت، تیای دا ئاما ده کر ایت..

ئنجا - بی هیچ گومانیک - داخوازی ئه و هیشن که له زه‌ت چیزانی ئه و خانه‌ی
به خته و هری يه هر به هه میشه‌بی و هاوده‌م له گهله ئه و به ختمه و هری يه هه تاهه‌تایی يه دا دمیتنه و،
تاکو به ته‌واوی له ئازاری نه‌مان و جودایی دوور و پاریزراو بن، چونکه هه رووه ک نه‌مانی
له زه‌ت مروّف گرفتاری ئازار ده کات، به هه مان جوز پیش نه‌مانی ئازار له زه‌تی ده خوارد
ده دات. دهی خو - بی هیچ گومانیک - ئه م چه شنه سه خاوه‌تله هه رگیز بواری ئازار دانی
میوانه کانی خوی نادات.

واته: "به خشنده‌بی" داخوازی بروونی به هه شتیکی هه میشه‌بی يه و، داواکاری
نه تاهه‌تایی بروونی ئه و اندیشه که موحتاجی ئه و به هه شته و تیای دا دمیتنه و، چونکه:
سه خاوه‌ت و به خشنده‌بی ره‌ها، داخوازی چاکه و به خششی په هان..
چاکه و به خششی بین کوتایش، داواکاری ئه و هه که هه مورو ئه و که سانه‌ی چاکه‌یان
له گهله‌دا کراوه و نیعمه‌تیان در اووه‌تی، بُز "هه تاهه‌تایی" منه تبار و به هرمه‌ندی ئه و نیعمه‌تانه بن
که بیان به خشر اووه..

ئه مهش داخوازی به رده‌وامی و هه میشه‌بی نیعمه‌ت به خشینه به و که سانه‌ی که شایسته‌ی
چاکه له گهله کردن، تاکو شوکرانه بئیری و سوپاس‌گوزاری و به رخوردار بروونی خویان له و
نیعمه‌تانه - له ئاستی ئه و نیعمه‌ت به خشینه‌دا - ده بیرین. دهنا ئه و له زه‌تله که مهی ئه م ماوه
کورته‌ی دنیا، که يه کسره نه‌مانی به دوا دیت، هه رگیز له گهله داخوازی يه کانی ئه م
سه خاوه‌ت و به خشنده‌بی يه ره‌هایه دا ریک ناکه‌ویت.

پاشان سهی‌ری پیشانگاکانی گشت لایه کی جیهان بکه، که هر هم‌موویان دیه‌نیک له دیه‌نه کانی سنه‌تی خوای گهوره پیکده‌هین.. سه‌رنج له و بهانامه و راگه‌یاندنه پهروه‌ردگاری‌یانه بده^(۱) که پوهه‌ک و زینده‌هورانی سه‌رپووی زه‌وی همه‌لیان گرتوون.. گوئی له و بانگ‌واز کار و شاره‌زایانه را بگره که واخملکی بُلای گشت لایه‌نه کانی جوانی پهروه‌ردگاریان بانگ ده‌کهن و، بریتین له: پیغه‌مبهران - دروودیان له‌سهریست - و ئهولیا و پیاوچاکان و، بزانه چون همه‌مو ئهوانه سنه‌تی نوازه‌ی پهروه‌ردگار له به‌رچاواندا ده‌ردخنه و سه‌رنجی خله‌لکی بُلاراده‌کیشن و، به‌مهمش پیتمایی گشت ئه و خه‌لکه ده‌کهن بُلینینی که‌مالی سنه‌تی خواوه‌ندی شکوت‌مندیان!

که‌اته بیناتنه و دروستکه‌ری ئه‌م جیهانه، دارای "که‌مال" یکی نهینی و بین وینه و مه‌زنی ئه‌وتیه که هه‌ستی سه‌سوورمان لای سه‌رنج‌درانی بورووژتیت و، ده‌یه‌وئی له ریی ئه‌م به‌دیه‌اتووه نواز‌انه‌یه‌وه ئه و که‌ماله په‌نهانه‌ی خوای ئاشکرا بکات، چونکه که‌مالی په‌نهانی بین خه‌وش و دوور له ناته‌واوی ده‌بئی له به‌رچاوی که‌سانی بینه‌ری سه‌سوورماوی نرخ شناس و قه‌در زاندا ده‌رختریت و ئاشکرا بکریت. ئنجا "که‌مالی هه‌میشه‌ی" ش داخوازی ده‌که‌وتی هه‌میشه و به‌ردوه‌امه و، ئه‌م‌هش - له خزی‌دا - دوا‌اکاری به‌ردوه‌امبوونی ئه‌وانه‌یه که قه‌دری ده‌زان و نرخ شناس و پیز لیگری ئه و که‌ماله‌ن، چونکه ئه و سه‌رنج‌دره سه‌سوورماوه‌ی که مانه‌وه که‌ی به‌ردوه‌ام و هه‌میشه‌ی نه‌بیت، به ته‌واوی ئه و که‌ماله‌ی له‌به‌رچاو ده‌که‌ویت و هیچ نرخ و به‌هایه کی ئه‌وی له لا نامینیت^(۲). پاشان ئه‌م بونه‌هوره

(۱) به‌لئن، هم‌مو گولتیکی جوان که له‌په‌ری رازاوه‌ی و ئارا‌یشتداه.. هه‌روه‌ها گشت به‌ریکی پیکوپیک که تابلی دارای ورده کاری و داهینانه و، هه‌ریه که‌یان له کوتایی چه‌ند په‌لینکی ره‌ق و ته‌قی چه‌شنی ئیسکدا به ده‌زووله‌یه کی باریک هم‌لو اسراون.. بین گومان هه‌ریه که‌له‌مانه راگه‌یاندنه و بهانامه‌یه کی ئه‌وتون که هه‌مو که‌سینکی خاوه‌ن هه‌ست و شعوره لایه‌نه کانی جوانی سنه‌تی خواوه‌ندی به‌دیه‌تنه و موعجزه‌کار و دانای تیدا ده‌خوینته‌وه! بیتر بُل خزوت گشت پوهه‌ک و زینده‌هوران له‌سهر نه‌نمونه‌یه قیاس بکه. (دانه‌ر)

(۲) به‌لئن، ئه‌م برووداوه وله که‌په‌ندیک ده‌ماوده‌می بین ده‌کریت و ناویانگی ده‌کردووه، که ده‌گیزنه‌وه: جاریکیان ئافره‌تینکی تابلی جوان له کوپری تایه‌تی خزی‌دا به‌کینکی له‌وانه کردوه‌ته ده‌روهه که شهیدا و سه‌سوورماوی جوانی ئه و بورون. نه‌ویش له ناچاری و داخنی دلی خزی‌دا و توویه‌تی: "دهک ئه‌ولاتر بچنی! چه‌نده ناشیرینه!" به‌مهمش ئینکاری ئه و جوانی‌یه راگه‌یاندروه.. هه‌روه‌ها: جاریکیشیان و رچیلک به زیر داری می‌وینکدا تین ده‌په‌ریت که گه‌لئن هن‌شووی خزش و بعله‌زه‌تی تری پندا شور بورونه‌وه، ویستی هه‌ندی له و تری شیرین و بله‌زه‌تانه بخوات، کاتکی که ده‌ستی بُل په‌ل و هن‌شووه کانی برد ده‌ستی پیشان نه گشت و نه‌یشیتوانی به دره‌خته که‌دا سعر بکه‌ویت، لهدبر خزی‌وه به داخ و حمه‌ره‌ته و تی: "لایه، نایخونم! ترشه!" بهم قسمه‌یه دلی خزی‌دایمه و له تاوا ئه‌ونی به‌جنی هیشت و پرۆشت به ریتی خزی‌وه! (دانه‌ر)

سهیر و، بی‌وینه و، ورده کار و، ره‌نگین و، ناوازانه‌ی که به ههموو گوش و لایه کی ئم گهردونه‌دا بلاؤ برونه‌تموه، به رونی و چهشنبه‌ی ئوهی که رپوناکی بروز دهبن به بهلگه‌ی بروني خور، ئم برونه‌هرا نه بش به همان چهشنبه‌ی بهلگه‌ن له‌سر لایه‌نه قهشنه‌گه کانی ئوه جوانی‌یه معنوه‌یه که هیچ شتیک نی‌یه هاوونه‌یه بیت و، له همان کاتیشدا - ئوه برونه‌هرا نه - رپوه خنجیله و ناسکوله کانی جوانی پنهانی بی‌وینه‌ت پیشان ددهدن^(۱).

پاشان دره‌شانه‌هی ئوه جوانی و قهشنه‌گی به خاوین و ره‌نگینه‌ش - بی‌هیچ گومانیک - ئاماژه بزو بروني چهندین گهنجینه‌ی پنهان ده‌کهن که وان له نیوان ههموو - ته‌نانه‌ت یه‌لکبیه کی - ناوه جوانه کانی خواب گهوره‌دا.

جا هه‌روه‌ک ئوه "جوانی" یه‌پنهان و بهز و بی‌وینه‌هی داواکاری ئوهیه که له ئاوینه‌ی جوانی ده‌ره‌هدا جوانی به کانی خوب بینیت و، له‌ناو ئاوینه‌ی خاوه‌ن ههست و نهستان و تاسه‌مه‌ند و موشتاقانی جوانیشدا سهیری نرخ و بدها و پیوه‌ره کانی جوانی خوب بکات.. به همان جوزریش ده‌یه‌ویت ئوه جوانی‌یه ده‌بکه‌ویت و بدره‌وشه‌وه تاکو به چاوی که‌سانی تریش جوانی‌یه خوش ویست‌اوه که‌ی خوب بینیت. واته: ده‌بی‌له دوو رپوه سهیری جوانی‌رها‌ی ئوه بکری و بیتریت:

یه‌کم:

بینینی ئوه جوانی‌یه له لایه‌ن خزیمه‌وه، له چهندین ئاوینه‌ی جوز او جوز و ره‌نگاوه‌نگدا..

دووهه‌م:

بینینی ئوه جوانی‌یه به چاوی سهیر که‌رانی تاسه‌مه‌ند و، سه‌رسوور‌ماوی تامه‌زرو و نرخ شناسی ئوه جوانی‌یه.

واته: "قهشنه‌گی" و "جوانی" داخوازی ئوهون که "بیترین" و "پیشانیش بدرین". ئم بینین و پیشاندanhesh داواکاری ئوهون که که‌سانی بینه‌ر و موشتاق و نرخ شناس و سه‌رسوور‌ماوی خزیان هه‌بیت.

جا ماده‌م ئوه "قهشنه‌گی" و "جوانی"‌یه، هه‌میشه‌بی و هه‌تااهه‌تایین، ئوه‌اده‌بی که‌سانی تاسه‌مه‌ند و نرخ زانیشیان - وک خزیان - هه‌میشه‌بی و هه‌تااهه‌تایی بن، چونکه جوانی‌یه بردوه‌ام و هه‌میشه‌بی، به موشتاق و تاسه‌مه‌ندی له‌ناوچووی فانی رازی ناییت!

(۱) ئوه برونه‌هرا نه که وک ئاوینه وان، هه‌چهند خزیان گرفتاری نه‌مان و له‌ناوچوون ده‌بن به‌وهی که یه‌ک له دوای‌یه کتر دین و ده‌رۇن، بەلام مانه‌وهی دره‌شانه‌هی همان جوانی‌یه‌ک به کیان له پوخساری ئوهانه‌ی دوای خزیشاندا، بهلگه‌ی ئوهیه که ئوه جوانی‌یه مولکی خزیان نی‌یه، بەلکو چهند نیشانه و بهلگه‌یه کن له‌سر: "جوانی و قهشنه‌گی‌یه کی پاک و خاوین" که له‌اندا ده‌دره‌وشه‌وه! (دانه)

له بهر ئوه، ئهو بینه‌رهی که ههست به نهمان ده کات و پریاری "نه گەپ انوهه‌ی بۆ زیان"ی له سه‌ر خۆی ده رکدووه، تنهما بیز کردنه‌وهی لەو نهمانه، خۆشەویستی بە کەمی بەرامبەر بەو جوانی یە دەبىت بە: دوژمناچەتی و... سەرس وورمانه کەمی بە: گالتە پى کردن و... پىزلىپانه کەشى بە: ئىھانه و سوو كایاهى. چونكە مروقى خۆشەویستی خۆپەرسەت ھەروەك دوژمناچەتی ئهو شنانه ده کات کە نايازانىت و پەيان بىن نابات، بە ھەمان جۆر دوژمنى ئهو شنانه يشە کە دەستى پىيان ناگات! لە ئەنجامى ئەمەيشەوە دوژمناچەتی و، رق و، قىن و، ئىنكارى بەرامبەر بەو جوانی یە لە ناخى خۆى دا ھەلە گېرىت، کە دەبۇو بە خۆشەویستى بىن كۆتايى و شەوق و تاسەي نەپراوه و سەرسووپەمانى بىن سنورو و شاياني خۆى، پىشوازى بکرايە.

ئا لىپەدا تى دەگەين کە بۆچى مروقى "كافر" دوژمنى خواى گەورەيە.

جا مادوم:

ئهو "سەخاوهتە" بىن سنورەي کە لە بەخشىندەبى ئەوداھەيە و...

ئهو "جوانى و قەشەنگى" يەي کە ھاۋوپەيان نىيە و...

ئهو "كەمال"ەش کە ھېچ ناتەواوى يە كى تىدا نىيە.

داخوازى:

ھەميشەيى بۇونى شوکرانە بىزىرە كان و... مانه‌وهى نرخ شناسە موشقاھە كانىيانن..

ئەمە لە لايە كەمەو...

لە لايە كى تريشه‌وه، كۆچ كردن و ون بۇونى بە پەلە و خېرای ھەمۇو يە كېڭى ئەو خەلکە لەم ميواخانەيە دنيادا بە چاوى خۆمان دەپىنин، بىن ئەمەي لە تام و لەزەتى چاکە كارى يە كانى ئهو "سەخاوهتەندى" يە بەخوردار بىت جەگە لە ئەندازەبە كى كەمى و ا نەبىت کە ئىشتىھاى بىزۇپەننەت و... لە نورى ئهو "جوانى" و "كەمال"ەش بەھەمەند نايىت و ترووسكايى يە كى كەنپەرە ئەبىت ھېچى ترى لى نايىنن..

مادەم وايە.. ئەوا - بىن ھېچ گومانىك - ئەو كۆچ و گەشتە ئەوان بەرەو چەندىن باخچە و دىكەنى ھەميشەيى و ھەتاھەتايى ئەوتۈيە كە ئېت نەمانى بە دوادا نەيەت.

پۇختە ئەم قسانە:

ھەروەك ئەم جىھانە لە پى بۇونەورە كانى ناوىيەو بەلگەيە كى گومان نەھىلە لە سەر: "بۇون"ى دروستكەر و بەدېھىئەرە كەريم و شۆكمەندى خۆى... بە ھەمان جۆر، سىفەتە پىرۆز و خاۋىنە كانى ئەو خواوهندە و ناوە جوانە كانىشى بەلگەيە كى بىن گومانن لە سەر خانە و لانە ئەو دىنا" و، داخوازى دەبن.

رائستی پنجہم

دھر گای: "شہ فہرست" و "بہندایہ تیبی مسیح محدث

که در هوشانه و هی ناوی: "الجیب" و "الرحیم" خواهی گهوره یه

ئایا ده گونجى پەروەرد گارىزىكى خاۋەنى "مېھرەبانى فراوان" و "شەفەقەتى نەپراوه" ئى ئەوتۇ كە نەھىنى تىرىن پىداويسىتىي بچوو كىزىن بەدېھىزراو بىبىنت و ، بە سۆز و مېھرەبانى يەكى فراوانى لەبن نەھاتۇو بەھانايەو بپروات، بە راڈەيەك كە ئەو بەدېھىزراوه ھەر بەخۇيشى نەزانىت كە چۈن ئەو پىداويسىتى يەي بۇ ئەنخام دراوه.. پەروەرد گارىزىك كە ئەسپايمى تىرىن دەنگى شارراوه تىرىن بۇونۇور بىسىتىت و فرييائى بكمۇيت و .. بەدم داواكاري و نزايى ھەممۇ ئەو اندىشەوە پروات كە چىز بە زمانى، حال و چىز بە زمانى، گۇفار، لىتى، دەللاتىنەو ..

ثایا ده گونجئ ئەم پەروردگاره "بىدەنگەوه ھاتۇو" و "مېھرەبان"ە، گىنگۈزىن پىّداویستىي مەزىتلىك بەندە و خۆشەويىستى ناو بەدىھاتۇوانى خۆزى^(۱) جى بەجى نەكەت و، بەھاناي داوا كارىيە كەمەوه نەرۋات و فرىيائى نە كەمۈت؟

نهودتا پهروزه کردنی پیک و ناوازه و جوانی بیچووان و لاوازانی ناو زینده و هران و ریاندیان به ظاسانی و نهرمونیانی یه کی گاشکرا، نهوده همان بتو ده رده خات که خاوه نهی هم

(۱) بهلی، نه و فرمانزدهایی که له ماوهی هزار و سی سه دو پهنجا سالی ره بهقدا [ئیستازیادله ههزار و چوار سه دو بیست ساله] له فرمانزدهایی دا بهرد هوام بیووه.. نه و که سهی که ژماره‌ی نه تهوده که‌ی - زور بهی کات - له سی سه دو پهنجا ملیون تپه‌ر ده کات و، همه مو نه ماشه ش هر چی پروژه پهغان و بعلتی له گه‌لدا نوی ده کنه نهوده، شایدیتی له سمر پایه بلندی نه ده ددن و بمو پهپی ویست و ناره زووی خویانه و ملکه چی ته اوی فرمانه کانی ده بن.. نه و که سهی که نیوه‌ی گزی زدوی و پینچه‌ی کی مرزو قایه‌تی له ژیر سایه‌ی پیروزی نه ددان و مزر کی مه عنده وی نه ویان له سمر نه خشواه و، زاتی پیروز و شهربی نه و خوش‌هویستی دل و پهروهه ده کاری گیان و پاکه که ری ده رو و نیانه.. نه و که سهی که خواهنه پله‌یه کی ثاوا بلنده، بین هیچ گومانیک، به ندهه همه ره مه زنی پهروهه ده گاری همه مو جهانه کانه.

جا ئم بمنهجه بربریزه‌ی که ناواز زوربه‌ی جزره کانی بونومه ران پیشوازی و به خیره‌های اینان له پیغمه‌رایه‌تی و ئەرکی سەرخانی ئەو کرد و دووه و، لەم پیتاوە شدا هەریه کەیان يە کەنی لە بەربوومە کانی موعجزىز اتى ئەميان گرتۇوە و يەرەميان هىنەه... بىن، هيچ گەمانىڭ ئەم پېغىمەرە مەز نە خەللىخۇ شەۋىستەپ، كەس، بەدىھەنرەي مەزمغانە.

بوونه وره به پهروه دگاریتی به کی ئه و تو دهیانخاته گه و به پیوه بیانده بات که دارای میهره بانی به کی بی سنوره. جا ئایا ژیری مرسوٽ باوهه بهوه ده کات پهروه دگاریتی به کی ئاوا که خاوه نی کهمالی شه فه قفت و سوز و میهره بانی به، داواکاری و نزاو لالانه ووهی به پیزترین به دیهیز اوی خوی ئه بجام نهدات؟

ههروه ک ئه راستی بهم له "وته نوزده هم" دا روون کرده وه، لیزه شدا جاریتکی تر پرونی ده که مهوه و ده لیم: ئهی ئه و هاوری بهم که له گهله نه فسی خومدا گوییم لئی راده گریت! له یادته که له چیز که که دا و ترا: کز بونه ووهیک له دوور گهیه کدا ساز کراوه و نوینه ریتکی به پیزیش لوهی دا ئاماده يه و وتار ده خوینیتھوه؟ جا راستی و ناوه رکی ئه و مه بهسته که ئه و چیز که ئاماژه دی بوز کرد، ئه مهی خواره ووهی:

وهره - ئهی هاوری که م! - باله پۇشاکی "کات" خۇمان دا ئالان و به "بیر" بوز سەردهمی پىغەمبەر ایهتی و به "ئەندىشە" يش بەرە دوور گەی ناوبر او بېرىن، تاکو بە دیدار و سەرلىدانا ئه و نوینه ر و پىغەمبەر بەپیزه شاد و شەرفەند بیین له گەرم او گەرمی ئه و دەمە کە خەریکی ئەنجامدانی کار و ئەركى سەرشانیتی.

پروانه! ههروه ک بە "پىغەمبەر ایهتی به کەی" و ئه و هیدايەت و رېتىمايى بهی له گهله خوی دا ھینای، بولو بەھۆی بەخته و هربى گرۇی مرسوٽ، هەر ئەويشە کە به "پارانه وه" و "بەندايەتی" يە کەی داواکاری هاتنه دىي بەخته و هربى ھەميشەيى و بەھەشتى بەرينه.

پروانه ئەم پىغەمبەر مەز نە كەل داواي چى ده کات؟! ئەوه تا داواي بەخته و هربى ھەميشەيى ده کات. ئەم داواکارى يەشى لەناو نویزىتکى وەها گەورە و گشتكى و پەرسىشىتکى بەرز و ھەملەلايەنگىرى ئەوتدايە کە دەلىي سەرچەمە خەلکى دوور گەی عەرەب و تەنانەت تىكراي گۆز زھۆي لە پاشت سەرييە نویزىيان دايەستووه و ھەمان لالانه وھى رەنگىن و بە كولى ئه و دووبات دەكەنھو، چۈنكە هەروه ک بەھۆي يە كۈونى بناگە كانى ئىمان لاي گشت پىغەمبەران - درووديان لە سەر بىت - نەھىيى بەندايەتىي ھەمۇ ئه و پىغەمبەرانە لە نىوان بەندايەتىي يە کەي ئەودا يە كىان گرتووه، بە ھەمان جۈريش بەندايەتىي ھەمۇ كەسانى نەتەو كەيىشى کە لە دواي خۆي ھاتۇن و دىن، تىكرا له ناوەندى بەندايەتىي يە کەي ئه و پىغەمبەر دا كەل كز بونه تەوه.

كەواته ئه و پىغەمبەر ئازىزە كەل راستى دا ئىمامى نویزىتکى تابلىتى مەز نە و، له گهله كەسانىتکى يە كىجار زۇر و زەبەندە دا لالانه وھى يە کى تەواو گەرم و بە كول لە دەرگانەي پەروه دگارى مىهره باندا پىشكەش ده کات. وەك بلىي ھەمۇ ئه و كەسانەي كە نوورى ئىمان رۇوناڭىي بىن بەخشىيون، هەر لە سەردهمى حەزرەتى ئادەمەو - دروودى لە سەر

بیست - تا ئیستا و تا روزی قیامه تیش، جماعتیان لە پشت سەریه و دابەستووە و ھەر ھەموویان "ئامین" بۆ دواعا کەی ئەو دەلین و دوپاتى دەکەنەوە^(۱).

بپوانە كە چۈن داوا كارى و پىداويسى يە كى گىشتىي وەك: پىويسىي "مانەوە" و "نەمرى" لە خواي گەورە داوا دەكەت! ئەو دوعا و داوا كارى يە كە نەك تەنها زەوي نشىنان بەلكو ئەھلى ھەموو ئاسماھە كان و تەنائەت گىشت بۇونەوە رانىش تىايىدا بەشدارن و تىكىرا بە زمانى حال دەلین: "ئامين.. ئامين، ئەي خواي پەروەرد گارمان! دواعا كەي گىرا بىكە و ئىمەش وەك ئەولىت دەپارىيەوە و ھەمان خواتى و لالانەوەت پىشكەش دەكەين".

پاشان بۆي بپوانە! وا بەپېرى نەرمۇنیانى و خەمبارى و خۇشەویستى و پى داگرتىن و تاسەمەندى و لالانەوە بەكۈل و تىكا كارى يەوە داواي ئەو مانەوە و بەختەوەرى بە دەكەت، بە چەشىنى كە خەم و پەۋارە دەرسەرە گەردوونىشى ھەڙاندۇوە و خستۇنېتە مەراق و گۈيانەوە و لە گەل خۇرى دا بەشدارى ئەو دواعا يە كەردون.

پاشان بە وردى بپوانە و سەرنج بىدە! بىزانە كە ئەو پىغەمبەرە خۇشەویستە بەرھەنە بەر ئامانچ و مەبەستىنىكى گەلنى بلند و مەزن داواي ئەو بەختەوەرى بە ھەمېشىي بە دەكەت، تاڭو مەرۆف و سەرجمى بۇونەوەران لە خلىسکان و شۇرۇپ بۇونەوەيان رووھو پلە نزەمە كان - كە نەمان و تياچۇونى موتلەق و بەزايە چۈون و بىھۇدەبىي بە - پىز گار بەكەت و بەرھو مەزنەزىن و بەرزترين پلەي بلند و بالايان بىات كە: پايەيە بلندى، مانەوە، ئەرك گەتنە ئەستۇرۇ و ورگەتنى بەرپىرسىيارى بە، تاڭو شايىستەي ئەو پلەيە و شەرفەندىي پايەي: "نووسراوى صەمدانى" ئى خواي گەورە بە دەست بەھىن.

(۱) بىلەن، ھەموو ئەو دوعا و نويزىانەي كە لە يە كەم نزا و پارانەوەي پىغەمبەرە دەلەتلىك تاڭو ئىستا و تا دىنياش دىنابە نەتموھى ئىسلام بە گەرمى ئەنجامى دەددەن.. ھەروەھا ئەو گىشت سلاوات و سەلامەي كە ھەموو يە كىنکى ئەم نەتموھى ئاراستەي پىغەمبەرە خۇشەویستى بەرھەنە دەكەن.. لە راستى دا "ئامين" كەرنىكى ھەمېشە و بەردهۋامن بۆئە دواعا و نزايەي پىغەمبەر بەرھەنە بەشدارى كەرنىكى گىشتى و فيلىي بە لە دواعا يە ئەودا، بىگەر ھەمۇ دروو دو سلاۋىتىك كە پىشكەشى ئەو دەكەت، "ئامين" و تىنەك بۆ ئەو دواعا يەي پىغەمبەر بەرھەنە ئىجا گىشت ئەو سلاۋاتانەي كە يەك بە يە كى نەتموھ كە لە نويزە كاندا و لە دوعاى دواي قامەتىشدا - لاي شۇنىڭكەتوۋانى مەزھەبى شافعىي - لە راستى دا "ئامين" و تىنەكى گىشتى يە بۆ ئەو نزايەي پىغەمبەر بەرھەنە كە داواي بەختەوەرىي ھەمېشىي بى دەكەت. كەواتە پىغەمبەر بەرھەنە لە دوعا و نزاكانى دا تىكاي ھاتىدىي مانەوە و بەختەوەرىي ھەمېشىي بۆ گۈزى مەرۆف دەكەت. خۇ ئەمەش - لە راستى دا - ئەو خواتى دەررونى يەي سەرجمى گۈزى مەرۆفە كە بە ھەموو ھېزىتكەمە و بە زمانى حالى سروشى داواي دەكەت و ئاوا تەخوارى ھاتىدىي ئەو ھىوا رەگ دا كوتاوهى ناخى دلىتى. لەبر ئەو، ھەموو ئەو كەسەنەي كە نوورى ئىمان پۇونا كى ئاراستە كەرددۇون و پىز ۋەشىنىي پىنى بەخشىون، لە پشت سەرى ئەو پىش نويزە بەرپىز بەنەوە كە پىغەمبەر ئازىزە بەرھەنە پىز ۋەستاون و تىكىرا "ئامين" بۆ دواعا كانى دەكەن. جا ئايادە گۈنچى ئەم دواعا يە قبۇل و گىرا نەبىت؟! (دانەر)

پروانه! چون وابه هاوار و گریان و لالانهوهی به کول و تکای هملقولاوی ناخی دلهوه
دوای یارمهتی ده کات، به رادهیه که دهليی ههمو بعونه و هران، به لکو ههمو ئاسمانه کان،
تهنامهت عهرشی مهزنى خواهندیش، به دهنگی پارانهوه کهی ئمو دهزرنگینهوه، شهوق و
تاسهی ههمو ئهوانهشی بونزا کهی خوی ههژاندووه و واى لئی کردوون که ئهوانیش پر به
دهم بلین: "آمین.. اللہم آمین"^(۱).

پروانه! ئهوهتا "بهخته و هری" و "مانهوهی ههتاھەتايي" لە زاتىكى بە تواناي يېسىھرى
سەخاوه تەند و زاناي بىنھرى مىھرەبان داوا دەکات، لە كەسيك كە شار او تېرىن پۇيىستى
لاؤازتىرين بەدىھېنراو دەبىستىت و بە مىھرەبانى خوی فرييى دەكمەيت و بەھانايەوه
دەپروات، هەرچەند ئەو دوعا و پارانوه يەشى بە زمانى حال بۇويىت.. بەلىن، بە دانايى و
بە سيرەت بەھانايەوه دەپروات و بە زانايىش فرييى دەكمەيت، ئەممەش لە رادهیه کى و ھادايىه
ھېچ گومانىك لەوەدا ناھىلىت كە ئەو چاودىرى يە لە سنور بەدەر و بىن وينىيە، تەنھا لە

(۱) بەلىن، بەھېچ جۈزۈك ناگۇنجى پەروەردگارى ئەم جىهانه ئاگادارى ھەلسوكەوت و رەفتارە كانى ئەو بەندانەي
خۆزى نېيىت كە دارايى پلەي ھەرەبەرزى ناو بەدىھاتووانى ئەون، لە كاتىكدا كە - وەك بە چاودەپىزىت - ئەو
پەروەردگارە بەپەرى زانىيارى و بە سيرەتەوھ كاروبارى گەردوون ئالىو گۈزۈ پىنى دەکات و بەپىزىيە دەبات..
ھەرەھا بەھېچ جۈزۈك ناگۇنجى ئەو پەروەردگارە زانىلە كە ئاگادارى ھەممۇ كەردار و بانگە و ازو
نزا كانى ئەم بەندە ھەلىزىاردىھە خۆزىيەتى، بايەخ بەم دوعا و نزايدى نەدات.. ھەرەھا ھەرگىز ناگۇنجى ئەم
پەروەردگارە بە توانا و مىھرەبانە ئەو دوغايانە گىرائىنە كات، لە كاتىكدا كە ھەممۇ لېپران و دەستبەردارى و
ھەزارىيەك لەو بەندەھە خۆزى دەپىزىت.

بەلىن، بەھەلھاتنى نورى ئەم پىغەمبەر ئەللىك بارودخى جىهان گۈزۈ، راستى و ماھىيەتى مەزۇف و گەردوون
بە نورور و ٻووناکىي ئەۋاشىكرا بۇون و پەردىيان لە سەر ھەلمالىزاو دەركەوت كە: بعونه و هرانى ناو گەردوون
چەند نوروسراو يېنىكى "صەمەدانى" ئى خواوهندىن بە چەشىنېك كە ناوه جوانە كانى خواى گەھرەيان تىدا
دەخۇيىتىرەتەوھ، چەند كارمەند و بۇونەھەرنىكى بەنرخى پېراتاي ئەوتون كە شايىستەي مانمۇن. خۇ گەر ئەو
نورورى ئەنبوايە، ئەوا گەردوون لە زېر تارىكائىي وھەم و گۇمانە ھەلە كاندا دەمايىھە، بە نەمان و لەناوجۇونى
ھەتاھەتايى مەحکوم دەكراو، بىن و اتانا و سوود و بايەخ دەرەدەچۈو، بىگە دەبۈوھ گالىتەچاپ و زادەي دەستى
رىتىكەوت. ھەر لە بەر ئەم نېتىيە شە كە ھەرجى شت ھەيە - ج لە زەۋى و ج لە ئاسمانە كاندا - لە ٻووناکىي نورى
ئەو پىغەمبەر ئەللىك بەھەندەدەبن و، بەو چەشىنە كە گەرۈزى مەزۇف "ئامىن" يان بۇ دوغا كەي ئەو پېشىۋا و
رَايەرەيان كەردى، ئەوانىش بەھەمان جزر پەيوەندى خىزىانى پىوه دەرەدەخەن. ئەمېشىت بەلاوه سەر نېيىت، چونكە
كاكىلە و ناوهەرۆ كى بەندايەتىي پىغەمبەر ئەللىك تەنھا دوعا و نزا و لالانهوهى. بىگە گەشت جىموجۇل و كار و
فرمانە كانى گەردوونىش جىزىيەتىي تايىھەتنىن لە دوعا كەردى، بىز نورون: گەشە كەدنى "تزو" لەناو خاڭدا و ئەو
ئالىو گۈزۈپانەي بە سەرەدا دىن، لە راستى دا جۇرە دوعا يە كە ئەو تۇوه دەرى دەپىزىت و لە بەدىھېنەرە دەپارىتەوھ تا
يېكەن بە درەختىكى بەر جەستەي بالا بەرزى مەزن. (دانەر)

لایهن یه کیکی بیسنه و بینه رو هیه و، ئه و کار سازی و پیک خستن و ردهش تنهها هی یه کینکی
که ریکی میهره بانه.

بهلئی، ئهم پیغام بهره‌ی که ما یه شهراه فمه ندیبی گرۇی مرۆف و شانا زی سه رجه می
بوونه و هرانه و تاقانه‌ی بى و ینه‌ی گەردۇون و زهمانه و، پیشەوا و سەرقا فاله‌ی گشت
حەشاماتی نموده ئاده‌مە و پیشیان كەوتۇوه و بەرەو عەرشى ئەعزم بىردو نى و لەمۇی
دەسته کانى بەرز گردو و تەوه و بە دوعا و نزايە کى گشتى و بە كولى حەقىقەتى بەندىا يەتىي
ئە حەمدەدی - كە پۇختەی بەندىا يەتىي مروقايەتى يە - دەلا لەتىه و.. ئایا ئهم پیغام بهره مەزىنە چەلە
چىي دەۋىت و لە پارانمۇه كەىدا چى دەفەرمۇت؟.. دەبا گۈنى لى رابىگىن.. ئەمە تا داواى
بەختە و هەرىي ھەمېشەبىي و مانمۇهی ھەتاھەتايى ناو خانە نەمرى بۇ خۆى و نەتەوه كەى
دە كات.. داواى بەھەشت و نىعمەتە کانى ناو بەھەشت دە كات.. بهلئی، ئەم پیغام بهره ئازىزە
چەلە لە گەل ناوه جوانە کانى خواى گەورەدا، كە بە جوانى يەيان لەناو ئاۋىنە بۇونمۇرەندا
دەدرەو شىئەنە، داواى ئەم بەھەشتە دە كات و، ئەم ناوا نەش دە كاتە ھاودەم و تکاكارى
داوا و لالانمۇه كەى.

ئایا گەر هيچ كام لەمۇ ھۆكاري خوازىيار و زۆر و زەبەندە و لە ژمارە بەدەرانە ھاتنى
قىامەتىش لە كايەدا نەبن، ھەر تەنها يەڭ دوعا و لالانمۇھى ئەم پیغام بهره بەرپىزە چەلە
سەروزى يادى ھىنانە دىيى بەھەشت نى يە؟! كە ئەمەش كارىكە بە ئەندازە ھەتسانىي ژياندەنەمۇھى
زەۋى لە وەرزى بەھاردا بە لاي بەديھىنەرى مىھەر بانەو سۈوك و ئاسانە^(۱)؟
بهلئی، ئەم كەسەي كە پۇوي زەۋىي لە بەھاردا كەرددۇوه بە غۇونەيە كى بەرچەستە لە سەر
ھاتنە دىيى ھەشىر و، بە توانسىتى رەھا خۇيىشى سەدان غۇونەي ئەم ھەشىر لە وەرزى
بەھاردا بەدى ھىناوا و پىشچاوا خستۇون.. ئەم كەسە، بەديھىنانى بەھەشتى چۈن بەلاوه
كارىكى گران دەبىت؟

(۱) بهلئی، دەرخىتن و پىشاندانى غۇونە ورد و ناوازە و لەزمارە بەدەرە کانى سەر بۇوي ئەم زەۋىيە كە لە چاوا
جيھانى فراوانى دواپۇزىدالە حوكىمى يەڭ لايپەدا يە.. هەر رەھا پىشاندانى غۇونە کانى ھەشىر و قىامەت لە سىن سەد
ھەزار بەديھاتۇرى ھاوسەنگ و پىساداردا.. نۇو سىنى ھەمۇيان بەرپىسا ناوازە كە سەر ئەم تاقە لايپەرەيە بۇوي
زەۋىدا.. بىن گومان ئەم كارە، گەلنى سەخت و ئاللىزىرە لە چاوا ئامادە كەدنى ئەم بەھەشتە مەزن و بەرپىزە جىھانى
فرماواني ھەمېشەبىي دا. لە بەر ئەم، دەتوانى بەترىت: باخچە کانى بەھار، بەرپىحانە و گۈنزا رە كانىانمۇھ، گەلنى لە
بەھەشت زىيات - بەلكو بەرپىزە بەرپىزى پلە و پايەي بەھەشت بەسەر بەھاردا - سەرنجى سەرسامى و ھەستى
سەرسور مان لە لاي مەزۇف دەورو وۇزىن! (دانەر)

که و اته هه رووهک "پیغامبر ایه‌تی" یه که‌ی ئه و پیغامبهر خوشویسته ﷺ بwoo به‌هه‌وی دروستکردن و به‌دیهیانی ئهم خانه‌ی تاقیکردن‌وهیه‌ی دنیا و پروونکردن‌وهی نهیانی: "لولاك لولاك لما خلقـت الأفلاك"^(۱) .. "به‌ندایه‌تی" یه که‌یشی بwoo به‌هه‌ی به‌دیهیانی خانه‌ی به‌خته‌وهریی هه‌میشه‌بی ئه‌و دنیا ..

جا ئایا ده گونجی ئهم پیکوپیکی یه نوازه‌یه‌ی جیهان که ژیری‌یه کانی مهست و سه‌سام کردووه و ..

ئه‌و سنه‌ته وردانه‌ی خواوه‌ند و ..

جوانی په‌روه‌ردگاریتی یه هه‌ملایه‌نه که‌ی و .. میهه‌هانی یه فراوانه که‌ی ..

به گیرانه کردنی دعوا و لالانه‌وه که‌ی ئه و پیغامبهر خوشویسته، به ئاکامیکی وهک: ناشیرینی و، سته‌می یه کجارت سه‌خت و، فهوزا و، بربادی سه‌رانس‌هه‌ری و بئی سنور، رازی بین که ئه‌نجامینکی حه‌غی و بئی گومانی ئه‌و گیرانه کردن‌یه؟

واته چاو‌دیزی گرنگترین و پیویستترین خواست و ئاره‌زوو نه‌کات و گویی لئی نه‌گریت و نه‌یهیت‌هه‌دی؟ له کاتینکدا که بعویه‌پی بایه‌خ پیدانه‌وه چاو‌دیزی ساده‌ترین و بچوو کترین ئاره‌زوو ده‌کات و، کزترین و نزمرتین ده‌نگ ده‌بیستیت و، پیداویستی هه‌موو که‌سینکی موحتاجیش جئی به‌جئی ده‌کات؟

نه‌خیز.. هه‌زار هه‌زار جار نه‌خیز.. جوانی ئاوا، هه‌گیز به ناشیرین کردن و ئاللوز‌اندن رازی ناییت و نایه‌وئی له که‌ی ناشیرینی بهر بکه‌ویت^(۲).

(۱) له‌سهر "لولاك" زانیان زوریان و تورووه، ج له باره‌ی سه‌نده‌وه، ج له باره‌ی واتاکه‌یه‌وه. له هه‌ممووی جوانز وته‌که‌ی (علی القاری) یه شمرحی "شیفا" دا، که ده‌لیت: "هرچه‌ند له سه‌نده‌دا لوازه، به‌لام واتاکه‌ی راسته". بروانه: (شرح الشفاف العلی القاری ۶/۱) .. بوزانی نه‌وهش که ئهم وته‌یه واتاکه‌ی راسته و خوای گموره له‌بهر پیغامبهر ﷺ گه‌ردوونی دروست کردووه، بروانه: (الفتاوى - لابن تیجیة ج ۱۱ ص ۹۶-۹۸، مجلد

التصوّف). (وهر گیز - له چاپه عه‌ره‌بی یه که‌وه)

(۲) بله، هتلگرمانه‌وه و سره‌وه‌خونون بونوی راستی یه کان کارینکی مه‌حاله، له هه‌مموویان مه‌حال‌تیش نه‌وه‌یه که نه‌وه‌یه هتلگرپریته‌وه و بیت به شتیکی پیچموانه‌ی خزی! نتجالله نیوان ئهم حه‌قیقه‌تی: "نه‌گونجاوی هتلگرمانه‌وهی راستی" یه‌شدا راستی‌یه‌لک هه‌به که هه‌گیز به دزه که‌ی خزی رازی ناییت، که ئه‌ویش بریتی یه له‌وه‌یه: نه‌وه‌یه - له‌گه‌ل مانه‌وهی ماهییته که‌ی خزیشی دا - هتلگرپریته‌وه و بیت به شتی پیچموانه و دزی خزی! وهک نه‌وه‌یه جوانی ره‌ها - هاودم له‌گه‌ل مانه‌وه و پاریزگاری کردنی ئهم جوانی یه‌شی دا - بیت به ناشیرینی راسته‌قینه! بهم بئی‌یه، جوانی پرون و ناشکرای په‌روه‌ردگاریتی خوای گموره، له‌گه‌ل مانه‌وهی ئهم ماهییته‌ی دا، هتلگرپریته‌وه و بیت به شتیکی دزی خزی! ئهم جزوریان، به لای برباری عه‌قلمه، له هه‌مموو مه‌حال‌تیک مه‌حال‌زو به‌تالزه. (دانر)

که واته، ئەم پىغەمبەرە ھەروەك بە "پىغەمبەر اىيەتى" يە كەى دەرگاى دنیاي كەدووەتموھ.. بە "بەندايەتى" يە كەيشى بۇ خواى گەورە، دەرگاى ئەو دنیاي خستووەتە سەرپىشت.

عليه صلوات الرحمن ملء الدنيا ودار الجنان.

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ، ذَلِكَ الْحَبِيبُ الَّذِي هُوَ سَيِّدُ الْكَوَافِرِ، وَفَخْرُ الْعَالَمَيْنِ، وَحِيَاةُ الدَّارِيْنِ، وَسُلْطَانُ السَّعَادَيْنِ، وَذَوَا الْجَنَاحَيْنِ، وَرَسُولُ الْقَلَّيْنِ، وَعَلَى اللَّهِ وَصَاحِبِهِ أَجْمَعِيْنِ، وَعَلَى إِخْوَانِهِ مِنَ النَّبِيِّنَ وَالْمَرْسَلِيْنَ.

آمين.

پاستى شەشەم

دەرگاى: "مەزنى" و "ھەميشەبىي"

كە درەوشانەوهى ناوى: "الجليل" و "الباقي" ئى خواى گەورەيە

ئاياندا گۈنچى پەروەرد گارىتكى مەزنى ئوتۇ كە گشت بۇونەوهەن ھەر لە خۆرە كان و ئەستىرە زەبلاھە كانەوه تا دەگاتە درەختە كان و گىردىلە كان، تەنانەت لەوان بچۈۋەكتىش، چەشىنى بېرىۋە بىردى سويا، بېرىۋە بيات و لە كار و ئەرك و فەرمانىبىرىي ئەستۇياندا ياخاتە گەر.. پەروەرد گارىتكى ئاوا مەزن، دەستەلاتى خۆى تەنها بەسەر ئەمەن ھەزارە فانى و لەناوچۇوانەدا بىنيتىت كە ژيانيتكى كەم و كاتى لەم ميواخانەيەي دىندا بەسەر دەبن و، ئىتەر مەلبەندىتكى بەرز و ھەميشەبىي و خانەيەكى ھەتاھەتايى ئوتۇ دروست نەكەت كە شابان و شايىستە و خولگەي پەروەرد گارىتكى مەزنى خۆى بىت؟!

خۆ ئەو شتانەي ئىمە لە گەردووندا دەيانىبىين، چەشىنى:

ئەو كارپايى كەرنە ھەرە مەزانەي كە لە گۈزىنى وەرزە كاندان و.. دەستكارى و ھەلسوكەوتە گەورە كانى وينەي: بە گەرخىستى ئەستىرە كان و.. ژىرىبار خىستن و پامىكىرنى سەرسوور ھېنەرانەي چەشىنى: بە كارھېنلىنى "زەوي" بە وينەي لانك و "خۆر" يش لە شىۋەي چىرادا و..

ئالىو گۈزە فراوانە كانى وەك: زىندۇو كەرنەوە و ئارايىشتىدانى زەوي، لە دواى مردن و وشك بۇونى..

ھەموو ئەم كارە مەزانانە، بە رۇونى بۇمان دەردىخەن كە پەروەرد گارىتكى يە كى گەلى مەزن لە پشت پەردهي ئەو كاروبارانەوە ھەيدە و، بەو دەستەلاتە مەزنەي خۆى بەسەر ھەموو ئوانەدا زال و فەرمانىبەوايە.

جا دهسته لاتداری پهروه ردگاری یانه‌ی ئاوا مهزن - بی هیچ گومانیک - داخوازی بوونی رهعیه‌تگ‌لیکی و هایه که شیاوی مه‌زنی ئهو بن و، دوا اکاری چهند ئاوبینه‌یه کی ره‌نگدھر ووهی گونخاوی ئه تویه که ئهو دهسته لاته گهوره‌یه بیان تیدا دھربکه‌ویت. که‌چی ده‌بینین: ئهو رهعیه‌ت و به‌ندانه‌ی که له هدموان زیاتر تاییه‌تکاری ئاوا شیاویان تیدا جهم بووه، لهم میوانخانه‌یه دنیادا به "ماندووی" و "به‌جزریکی کاتی" کۆبوونه‌تھو.. خودی میوانخانه‌کەش پروزانه پر ده کریت و خالیش ده کریتھو و.. رهعیه‌ت کانیش تنهها به ئه‌ندازه‌ی ماوهی ئه‌نجامدانی تاقیکردن‌ھو و ئه‌رکی سه‌رشانیان نه‌بی، زیاتر لهم گوره‌پسانی تاقیکردن‌ھو و ھیدا نامیتھو.. تنانه‌ت خودی گوره‌پانه کش هممو سه‌عاتیک ئالو گورپی به‌سەردا دیت! که‌واته ئهو بەنده و رهعیه‌تانه‌ی ئیستا لیره‌دان، تنهها چهند خوله کیکی دیاری کراو (بۇ مەبەستى بىنېنى نمۇونەی نىعمەتە بەنرخە کانى بەدېھىنەری شکۈمىنديان) لهم پیشانگايانه‌ی بازارپی جيھاندا، راده‌وستن و.. بۇ ئامانى بازىر گانیش - لهم پیشانگا مه‌زندا - تنهها سەرىپیکی سەنعتە ناوازه‌کانى خواوند دەکەن و، پاشان دەرۇن و لە بەرچاوداون دەبن. بىگرە خودی پیشانگا کەش له هممو خوله کىنکدا ده گورپیت و وەك بارى پىشىووی نامیتیت، ئەمەتا ھەر كەسىك دەپروات ناگەرپیتھو و ئەمەش كە تازە دىتە ناوی وەك ئەمەی پىشىوو كۆزچ دەکات.

ئەم بارە سەرسوورھىنەرە، بە ئاشکرا و بە چەشنبىکى گومانبر، دھرى دەخات كە له پشتى ئەم میوانخانه فانى يە و پاش ئەم گوره‌پان و پیشانگا ھەمیشە ئالو گورپوان، چەندىن كۆشك و تەلارى شاياني ئهو دهسته لاتدارى يە ھەمیشەبى يە و.. چەندەھا خانه و لانه‌ی ناو چەندىن باخچە‌ی ره‌نگىن و.. چەندان گەنجىنە‌ی پراپر لە: ئەسلە راستەقىنە و بى گەردە کانى ئهو نمۇونانه‌ی لەم دنیايدا دەيابىنین، بۇ ئەم رهعیه‌تانه ئامادە كراون. كەواته هەمول و كۆششى ئىرە بىز بەدهستەھىنەن ئەوانە‌ی ئەۋىي‌بى و، كارمەندى و ئىش كەرنى ئىرەش بۇ وھر گرتنى پاداشتە كەيەتى لەوى. واتە: هەممو كەسىك بەپى لىھاتنى و بە گۈرپەرە تەقاولادانى ئىرە، بەختەورى يە كى فراوانى لەوى دەست دە كەوپىت.. گەرنىيدۇرپىنیت!

بەلتى، مەحالە ئەم چەشىنە پهروه ردگارى يە مەزن و ھەمیشەبى يە، تنهها بۇ ئەم رهعیه‌ت فانى و زەلیل و ھەزارانه ھاتبىتە كایوه.

فەرمۇو، لە روانگەي ئەم نمۇونەيەو، بۇ ئەم راستى يە بپوانە: وادابنى بە پىگایە كەدا دەرپۇت و، میوانخانه (ئوتىل) يېكى گەورە دەبىنیت كە پادشاھى كى مەزن لەو سەرپىيەدا بۇ میوانه کانى بىناتى نابىت و پارەوپۇولىكى گەلى زۇرىشى لە را زاندەنەو و ئارا يىشتىدا دا خەرج كەرىپىت، تاڭو شادمانى و خۇشى بە دلى میوانه کانى

بیه خشیت و ئەوانیش پەند و ئامۆژگاری لە شستانە وەر بگەن کە لە میوانخانە كەمدا دەیانبىن.. بەلام ئەو میوانانە کە دېنە ناوى ھەندىيکى بە كچار كەمى ئەو ئارا يشتانە نەبى ھىچى ترى لى نابىن و بەشىكى تابلىي كەمى ئەو نىعەمەتانە بەولادە ھىچى ترىيان لى ناچىز، چونكە ماوهىيە كى كەم تىايىدا دەمەننەوە و پاشان میوانخانە كە بەجى دەھىلەن، بىن ئەوهى بە كامى دل تىپ بىن و تاسە و تىپوتى يان لىپى بشكىت، جىگە لە وينە گۈزەنى شتانى ناو میوانخانە كە نەبىن كە بە كامىز اىيەك وينە يان دەگەن. خزمەتكار و كارگۈزاراتى خاوهنى میوانخانە كەش ھەمان كار ئەنجام دەدەن، چونكە بە وردى و ئەمانەت وينەي ھەموو وەستان و جموجۇولىتىكى میوانە كان دەگەن و توماريان دەكەن. پاشان دەبىنيت كە ھەرچى رۈزە پادشا زۇربەي ئارا يشت و رازاندىنەوە بەنرخە كان دەرپۇخىنەت و غۇونەي نوئى بۇ میوانە تازە ھاتووە كانى لە جى يان دادەنیت. ئايا - دواي ئەمە - ھىچ گومانىكت لەوەدا دەمەننەت كە ئەو كەسە ئەم میوانخانەيدى لەم سەرەرەيەدا بىيات ناوە، خاوهنى چەندىن كۆشك و تەلارى بەرز و گەنجىنەي پراوپەرى بەنرخى نەبرأوهى و داراي سەخاوهتىكى ھەميشەبى يى كۆتاپىيە و، ئەم بەخشىنەبى و سەخاوهتەش كە لەم میوانخانەيدا پىش چاوى دەخات تەنها لەبەر بزواندى ئىشتىيەتى میوانە كانىتى بۇ شستانى لاي خۆى و، بۇ مەبەستى بىندار كەرنەوە و جۇولاندى خواتىت و ئارەزووى ئەوانە بۇ ئەو دىيارى يانە كە لاي خۆى بۇ ئامادە كەردوون؟

جا ئە گەر لە روانگەدى ئەم غۇونەيمەوە سەرخى بارۇدۇخى ئەم میوانخانەيدى دىيا بەدەيت و، بە وردى و وريابى تەواو بۇ ئەو بۇ ئامادە كەردوون؟

تى دە گەيت:

بناغەي يە كەم:

تى دە گەيت كە ئەم دىنابىي والە میوانخانە دەچىت، خۆى هي خۆى نى يە، چونكە كارىنەكى مەحالە كە ھەر خۆى لە خۆى دائەم شىۋە و شىكلەي گرتىتە خۆ، بەلكو لە راستى دا میوانخانەيدى كە لەم سەرەرەيەدا بۇ كاروانى بۇنەمەران بە "دانابى" بىيات نراوە و، ھەر دەم پەر دەكرىت و پاشان چۈل دەيت.. مەنزىلگا يە كى سەرەرەيە بۇ لادان و حەوانەوە.. پاشان كەنچ كەنچ.

بناغەي دووهەم:

ھەروەها تى دە گەيت كە: دانىشتۇرانى ئەم میوانخانەيە، میوان و كۆچەرین و، پەروەردگارە بەخشىنە كەشيان بۇ خانەي حەوانەوە و ئاسوودەيى دەعوەتىان دەكەت.

بناغه‌ی سی‌هم:

هروهها تی ده گهیت که: رازاندنه و ئارایشته کانی ئم دنیا، تنهها بوله زهت لیبردن نی‌یه، چونکه گمریه کساعت له زهت له دنیادا بین بچیزین دوایی چهنده‌ها سه‌عات ئازاری لیکپران و جوداییت ده خوارد ددهن. ئوهه‌تا چ لبه‌ر کم تمه‌نی ئوهیان له بهر تمدن کورتی خوت، تامی ئوه لوزه‌تاهنده لمو ماوه کم‌مداده بهر ئوه بین ده چیزیریت که ئیشیهات بجولیین، نهک تیریان لئی بخویست. چونکه برو ئندازه‌ی ئوه لوزه‌تاهنده ئیره، تو ای تیز کردنی تویان نی‌یه. کهواهه ئم ئارایشته بهنرخه کم تمه‌نه، بز ده‌رس و پهند ورگرن^(۱) و شوکر انہیزیری و هاندانی تام چه‌شتوانیتی تاکو ئه‌سله همیشه‌یه که‌ی ده‌ستی خویان بخمن و پی بله‌ره‌مند بین.. هروهها بز چه‌ندین مه‌بستی تری به‌رزه.

بناغه‌ی چواره:

هروهها تی ده گهیت که: ئم ئارایشته دنیا^(۲) چه‌ند وینه و نمونه‌یه کی نیعمه‌تە

(۱) هرچه‌نده گشت دروستکراوینکی ورد و خاوونه ناخشی نوازه و پیکهانتی جوان و ره‌نگن، گلنی بهنرخ و گرانه.. که‌چی له گدل ئوه‌شدا تمدن که‌ی به کجارت و بونه که‌یشی کاتینکی کم ده خایه‌تیت. کهواهه ئوهانه له راستی دا تنهها نمونه و وینه چه‌ند شتینکی ترن. جا بهر ئوهه لمانه‌دا شتینکی ئوموت هیبه که لوهه بچیت سه‌رنج بز لای حقیقته ئه‌سلی به کان رابکیشیت، ئوهابلاهه و کاریکی سه‌یر و نامو نهیت گهر بوتری: ئارایشی زیانی دنیا تنهها بز ئوهه که چه‌ند نمونه‌یه که بن بز نیعمه‌تە کانی بهه‌شت، له‌انه که په‌روه‌ردگاری میهربان به چاکه و لونقی خوی بز بنه خوش‌شویسته کانی ئاماذه‌کر دوون، بگره حقیقته هر تنهها ئومه‌یه. (دانه)

(۲) بله، بز "بون"ی هر شتیک چه‌ندین مه‌بست و، بز "زیان"یشی چه‌نده‌ها نامانج هیبه. ئوه نامانج و مه‌بستانش تنهها ئوهانه نین - وله گومریان گومان ده‌بهن - که برویان له دنیا و خودی بونه‌هه که خویه‌تی تا بی مه‌بستی و هه‌مه‌کیتی جیئی خویان له نیوانیاندا بکنه‌وه، بدلکو نامانج و مه‌بسته کانی "بون" و "زیان"ی هم‌مو شتیک ده‌بن به سی به‌شهوه:

یه که‌میان: که له هم‌مویان به‌رزه، رووی له بدهیه‌نهری مه‌نیه‌تی. واته: پیشاندانی دروستکردن و وردکاری و نوازه‌یه پیکهانتی هم‌مو شتیک له برجاوی بینه‌ری نه‌زه‌لی دا به چه‌شنی غایشی ره‌سمی سه‌ر بازی. جا بز ئم مه‌بستی بینه‌ی خواه گه‌وره، زیانی ئوه شته - با چر که‌یه کیش بیت - سه‌روزیاده، تنهانه‌ت هه‌ندی جار هر تنهها ئاماذه‌بونی ئوه شته بز ده‌رخستنی هیزه په‌نامه کی به کانی، که هیشتانا نه‌هاتونه‌ت جه‌هانی بون و وله نیمه‌تی ئوه شته وان، سه‌روزیادی هاتنه‌دین ئم مه‌بست و ئاماچه‌یه. غونه‌ی ئمه وله که ئوه بونه‌هه رانه‌ی که به‌خیرانی دین و ده‌رزن و، چه‌شنی ئوه "تزو" انهی که بزیان نه‌ره خسا گول و بهره کانیان بیه‌خشن، هم‌مو ئه‌مانه، ئم نامانج و مه‌بسته‌مان بز ده‌رده‌خهن. کهواهه هر گیز بی مه‌بستی و بی سوودی له دروستبوونی هیچ کام له‌انه‌دا نی‌یه. واته: یه کم ئاماچنی بونی هم‌مو شتیک ئوهه که به "بون" و "زیان"ه که‌ی، موعجیزاتی توانست و تاسهوار و جئی ده‌ستی بدهیه‌ری خوی له بدردم بیننی چاودنیری خاوون و پادشاهی شکوئه‌ندی دا ده‌رخات.

به‌شی دووه‌همی ئاماچنی "بون" و مه‌بستی "زیان": برووه خاوون هست و شعوره کان ده‌روانیت. واته: هر شتیک دیته جیهانی بون، له راستی دا نامه‌یه کی پر له حقیقته و پارچه هونراوهه کی ناسک و نیان و وشهه کی حیکمدت به‌خشی په‌روه‌ردگاره، که بدهیه‌نهری مه‌زن له برجاوی ملا‌تیکه‌ت و جینتی و نازه‌ل و مرؤثدا پیشانی

پاشه کهوت کراوه کانی میهره بانی خوای گهورهن که له بهه شتدا بتویماندارانی
پاشه کهوت کردون.

بناغه‌ی پینجم:

هه روهها تی ده گهیت که: ئەم دروستکراوه فانی یانه بتو فهنا و لەناوچوون دروست
نه کراون و، بتو ئوهش بدی نه هیتر اون که تاویلک بیترین و پاشان همرووا به مفته و خوارایی
بپون و لەناو بچن، بـلکو لیزهدا کـز کراونهـمه و بـز ماوهـیه کـی کـم جـی پـیویـستـی خـوـیـان

دهـدـاتـ، تـاـکـوـ ئـوـانـهـ سـهـرـخـیـ تـیـپـ اـمـانـیـ تـارـاسـتـ بـکـدـنـ. وـاـتـهـ: هـمـمـوـ شـتـیـکـ جـیـ سـهـرـخـدـانـ وـ خـوـیـنـدـهـوـهـ وـ پـهـنـدـلـیـ
وـهـرـگـرـتـهـ بـزـ هـدـرـ خـاـوـهـنـ هـهـسـتـ وـ شـعـورـیـکـ بـزـیـ بـرـوـانـیـ.

بـهـشـیـ سـیـ هـمـیـ ئـامـاـنـخـیـ "بـوـونـ" وـ مـبـهـسـتـیـ "ژـیـانـ": روـوـهـ خـوـدـیـ ئـوـ شـتـهـ دـهـرـوـانـیـتـ. وـهـکـ: لـهـزـهـتـ چـهـشـتـنـ وـ
خـوـشـ رـابـوـارـدـنـ، ژـیـانـ بـهـسـرـ بـرـدـنـ بـهـ شـادـیـ وـ کـامـهـانـیـ وـ، غـیرـیـ ئـامـانـهـشـ لـهـ ئـامـانـجـ وـ مـبـهـسـتـهـ هـنـدـهـ کـیـ بـهـ کـانـ.
بـزـ نـوـونـهـ: سـوـوـدـیـکـیـ بـهـرـهـمـیـ کـارـیـ کـهـشـیـانـ لـهـ کـهـشـیـ مـهـزـنـیـ پـادـشـادـاـ بـزـ خـوـزـیـ دـهـ گـهـرـتـهـوـهـ کـهـ بـرـیـتـیـ بـهـ کـرـنـیـ
کـارـهـ کـهـیـ. کـهـچـیـ ئـمـ سـوـوـدـهـیـ کـهـ بـمـ دـهـ گـاـتـ یـهـکـ لـهـ سـدـیـ بـهـرـهـمـهـ کـانـیـ ئـوـ کـهـشـیـ بـهـ مـهـزـنـیـهـ، بـلـامـ نـمـوـدـ وـ نـزـ
بـهـرـهـمـهـ کـانـیـ تـرـیـ دـهـ گـهـرـتـهـوـهـ بـزـ خـاـوـهـنـ کـهـیـ کـهـ پـادـشـایـهـ. بـمـ جـوـرـهـ، دـهـ کـهـوتـ کـهـ گـهـرـ تـوـ ئـامـانـجـ وـ سـوـوـدـهـیـ
لـهـ هـهـرـ شـتـیـکـدـاـهـیـ وـ بـزـ خـوـدـیـ خـوـزـیـ وـ دـنـیـاـکـهـیـ دـهـ گـهـرـتـهـوـهـ بـرـیـتـیـ بـیـتـ لـهـ یـهـکـ ئـامـانـجـ وـ سـوـوـدـ، ئـوـواـنـهـوـدـ وـ نـزـ
مـبـهـسـتـ وـ ئـامـاـنـخـیـ بـزـ بـهـدـیـهـنـهـیـ مـهـزـنـیـ دـهـ گـهـرـتـهـوـهـ. کـوـاـتـهـ لـهـ زـوـرـوـ زـهـبـهـنـدـهـیـ ئـمـ ئـامـاـنـخـانـهـدـاـ دـهـ تـوـاـزـنـیـتـ
"دانـانـیـ" وـ "بـهـخـشـنـدـهـیـ" بـهـ جـیـاـ جـیـاـ بـیـترـینـ، وـاـتـهـ جـیـاـوـازـیـ ئـیـوانـ: "دـهـسـتـپـیـوـهـ گـهـرـتـیـ رـهـاـ" وـ "سـهـخـاـوـهـتـیـ رـهـاـ"
بـرـازـنـیـتـ کـهـ بـهـ رـوـالـمـتـ وـهـکـ دـوـوـ شـتـیـ پـیـجـوـانـهـ وـ دـزـیـ بـهـ کـزـ دـنـیـ بـهـرـچـاـوـ. وـاـئـمـ مـبـهـسـتـ بـهـمـهـ خـوـارـهـوـهـ بـرـوـونـ
دـهـ کـمـیـنـوـهـ:

گـهـرـ لـهـ دـرـوـسـتـبـوـونـیـ بـوـنـهـوـرـانـدـاـ تـهـنـهـاـ یـهـکـ مـبـهـسـتـ وـ ئـامـانـجـ رـهـچـاـوـ بـکـرـیـتـ، ئـوـاـتـوـ کـاتـهـ تـهـنـهـاـ
"بـهـخـشـنـدـهـیـ" وـ "سـهـخـاـوـهـتـ" زـالـ دـهـبـنـ وـ، نـاوـیـ: "اـلـجـوـادـ"یـ خـواـیـ گـهـورـهـ دـهـرـدـ کـهـوـیـتـ وـ دـهـدـرـوـشـیـتـهـوـهـ. بـزـ
نـوـونـهـ وـ بـهـیـنـ یـهـوـ تـهـنـهـاـ ئـامـاـنـخـهـ رـهـچـاـوـ کـراـوـهـ: بـهـرـبـوـومـ وـ دـهـغـلـ وـ دـانـهـ کـانـ تـاـبـلـیـنـ زـوـرـ وـ لـعـزـمـارـهـدـهـرـنـ. وـاـتـهـ
زـوـرـیـ بـهـیـانـ بـهـخـشـنـدـهـیـ وـ سـهـخـاـوـهـتـیـکـیـ رـهـهـاـ دـهـ گـهـیـهـنـ. بـلـامـ ئـهـگـهـرـ هـمـمـوـ مـبـهـسـتـ وـ ئـامـاـنـخـهـ کـانـ پـیـکـمـهـوـهـ
رـهـچـاـوـ بـکـرـیـنـ، ئـوـاـ "دانـانـیـ" دـهـرـدـ کـمـوـیـتـ وـ زـیـاتـرـ زـالـ دـهـیـتـ وـ، نـاوـیـ "الـحـکـیـمـ"یـ خـواـیـ گـهـورـهـ پـتـرـ
دـهـدـرـوـشـیـهـوـهـ. ئـوـ کـاتـشـ زـمـارـهـیـ حـیـکـمـهـتـ وـ ئـامـاـنـخـهـ پـیـوـیـسـتـهـ کـانـ تـاـقـهـ بـهـرـیـکـیـ تـهـنـهـاـ یـهـکـ درـهـخـتـ بـهـ ئـهـنـدـازـهـیـ
زـمـارـهـیـ بـهـرـ کـانـیـ ئـوـ درـهـخـتـهـ دـهـبـنـ وـ، ئـیـزـ ئـمـ ئـامـانـجـ وـ مـبـهـسـانـهـ بـهـسـرـ هـرـ سـیـ بـهـشـ ئـاـبـرـاـوـهـ کـانـدـاـ دـاـبـهـشـ دـهـبـنـ.
جـاـلـمـ مـبـهـسـتـ وـ ئـامـاـنـخـهـ گـشـتـیـانـهـ ئـامـاـزـهـ بـزـ دـانـانـیـ بـهـ کـیـ بـنـ کـوـتـایـ وـ دـهـسـتـپـیـوـهـ گـرـنـ(ـاقـتصـادـ)ـیـکـیـ بـنـ سـنـوـرـ
دـهـ کـهـنـ، ئـوـ کـاتـشـ "دانـانـیـ رـهـهـاـ" لـهـ گـهـنـ "بـهـخـشـنـدـهـیـ" وـ سـهـخـاـوـهـتـیـ رـهـهـاـ" دـاـ کـزـ دـهـبـنـوـهـ کـهـ بـهـ رـوـالـمـتـ وـهـکـ دـزـیـ
یـهـکـزـ دـهـرـدـ کـهـوـنـ. بـزـ نـوـونـهـ: یـهـکـیـلـ کـهـ ئـامـاـنـخـهـ کـانـیـ بـوـنـیـ سـوـپـاـ پـارـیـزـگـارـیـ کـرـدـنـیـ رـیـسـاـ وـ تـاـسـیـشـهـ. خـوـ لـهـ گـهـرـ
تـهـنـهـاـ لـهـ گـوـشـمـیـهـوـهـ سـهـیـرـیـ سـوـپـاـ بـکـرـیـتـ، دـهـبـنـرـیـتـ زـمـارـهـیـ سـوـپـاـ زـیـادـ لـهـ پـیـوـیـسـتـهـ. بـلـامـ گـهـرـ لـهـ گـهـنـ ئـوـ مـبـهـسـهـدـاـ
ئـامـاـنـخـهـ کـانـیـ تـرـیـ بـوـنـیـ سـوـپـاـ رـهـچـاـوـ بـکـرـیـتـ، وـهـکـ: پـارـاستـنـیـ سـنـوـرـ وـ، جـیـهـادـ کـرـدـنـیـ دـوـزـمنـ وـ، جـنـگـهـ لـهـمـانـهـشـ
لـهـ ئـامـاـنـخـهـ گـشـتـیـانـهـ، ئـوـاـ دـهـرـدـ کـهـوـیـتـ کـهـ زـمـارـهـیـ سـوـپـاـلـوـانـیـهـ سـهـرـوـزـیـادـ بـیـتـ. کـهـوـاـتـهـ لـهـ رـهـچـاـوـ بـکـرـدـنـیـ گـشـتـ
ئـامـاـنـخـهـ کـانـدـاـ هـاـوـسـهـنـگـیـ بـهـکـ دـهـبـنـرـیـتـ کـهـ بـهـ تـرـاـزوـوـیـ "دانـانـیـ" رـاـگـهـ کـراـوـهـ. ئـوـ کـاتـهـ "حـیـکـمـهـتـ" وـ "مـهـزـنـیـ"ـیـ
حـکـوـمـدـتـ پـیـکـمـهـوـهـ کـزـ دـهـبـنـهـوـهـ. بـمـ جـوـرـهـ، لـهـ حـالـتـهـدـاـ دـهـتـوـاـزـنـیـتـ بـوـتـرـیـتـ: زـمـارـهـیـ سـوـپـاـ زـیـادـ لـهـ پـیـوـیـسـتـ نـیـیـهـ.

(دانـهـ)

گر توروه تاکو و ینهیان بگیریت و اتا کانیان رابگهیمن و ئەنجامە کانیان بنوو سرین و، چەندین دىمەنی هەمیشەبى ئەمانى فانى بۆ دانىشتۇوانى هەمیشەبى بەھەشت ئاماھە بکرین و.. بۆ چەندین مەبەست و ئاماڭىچى ترى جىهانى مانەوه و ھەتاھەتايى.

لەم غۇونەيە خوارەوە تى دە گەمین كە چۈن شستان بۆ مانەوه بەدی ھېنراون نەك نەمان، بەلكو نەمانە روالەتى يە كەيان تەنها بىرىتى يە لە: كار تەواو كردن و، سەربەست بۇون و، حەوانەوه.. ھەروەھا تى دە گەمین لەۋەيش كە چۈن ئەو شتە لە ropyويە كەوە تىادەچىت، بەلام لە چەندەھا ropyوی ترەوە دەمېنېتەوە:

سەرنج لەم گولە بەدە كە يە كىكە لە وشە كانى توانسى خواى بەدېھىنەر. ئەۋەتا ئەم گولە جوانە ماوەيە كى گەلى كەم بە خەنەدە و شادىيەوه بۇمان دەپۋانىت، چۈنكە پاش ئەو ماوە كەمەئى تەمەننى، لە پشت پەرددە و ئاسۇي نەمانەوه ئاوا دەبىت. ئەم گولە - لە ရاستى دا - وەك ئەو وشەيە وايە كە لە زارمان دەردەچىت و، پاش وتى، ھەزاران دانە وشەى لە بەرگىراوهى خۆى لە گۆيى خەلکى دا دادەنېت و، دواي ئەنجامدانى ئەركى سەرشانىشى بە ئەندازەي ژمارەي ئەو عەقلانەي گۆيىيان لېي بۇوه، واتا و ناوه رۆك بەجى دەھىلىت.

بەلىنى، ھەروەك ئەو وشەيە ئاوهەيە، ئەم گولەش بە ھەمان جۆرە، دواي ئەوهى كە وينە روالەتى يە كەي لە "بىر" ئى گىشت ئەو كەسانەدا بەجى دەھىلىت كە ديويانە و پاش دانانى ماھىيەتە مەعنەوى يە كەي لە تۆۋە يە كىجار بچوو كە كانى دا، كۆچى مالىشاۋايى لەم جىهانە دەكەت. وەك بلىتى ھەموو "بىر" و "تۆۋ" يېك لەوانەي باس كران، لە شىيەي وينەيە كى فۇتۇگىرافى دا بن بۆ مەبەستى پاراستى جوانى و رازاوەيى شىيەي ئەو گولە و، جىنگايكەن بىن بۆ بەرددە وامبوونى مانەوهى.

جا ئە گەر ئەم دروستكراوهى كە لە نزەتىنى پلە كانى ژياندایە، ئا بەم چەشىنە مامەلەي مانەوهى لە گەلەدا بکریت، دەبىي مامەلەي مەرۇف چۈن بى كە لە بەرزەتىنى چىنە كانى ژياندایە و خاوهنى پۇھىتكى ھەمېشەبى يە؟ ئايا ئەم مەرۇفە وابەستەي مانەوه و ھەمېشەبى نايىت؟ خۇ ئە گەر "وينە" ئى ropyو كى گولدارى بەردار و، "ياسا" ئى پىكەتىنى - كە تا ropyادىيەك وەك ropy وايە - ئاوا بىمېتەوە و لە نىوان ئەو ھەموو ئالۇ گۆرە زۇرانەدا بەپەرى ropyىكۈپىكى لە تۆۋە كانى دا پارىززىت، دەبىي ropyلىرىت، چەندە داراي مانەوه و وابەستەي ھەمېشەبى و ھەتاھەتايى بىت؟ لە كاتىكدا كە - ئەم ropy - ياسايدى كى "ئەمرى" ئى خاوهەن ھەست و شعور و نورانى يە و، خاوهنى ماھىيەتىكى پىشكەوتۇوه و، داراي ژيان و چەند

تایبەتکاری یە کى گشتى و ھەممە لايەنەيە و، بۇونى دەرە كى (وجوودى خارېچى) يىشى لەبەر كراوه؟!

بناغەي شەشم:

ھەروەھا تى دە گەيت كە مەرۆف جەلەوي بۇ بەرەلا نە كراوه تا چۈن و لە كۈي دا دەھىۋىت بە سەر بەستى راپوئىرىت. بەلكو كىردارە كانى لە سەر تۆمار دە كرىن و وىنەيان دە گىرىن و، ھەرچى دە كات دەنۇو سرىت، تاڭو لە ئەنجامدا بەرپرسىيارى كرده وە كانى بىت.

بناغەي حەوەم:

ھەروەھا تى دە گەيت كە: ئە و مەردن و پۇو كانەوە و پىرتۇو كانەي دوو چارى بەدىھىتىراوه ناسكۈلە و جوانە كانى بەھار و ھاوين دەبن، لەناو چۈونى تەواوەتى و ئىعدامى هەتاھەتايى نىن! بەلكو لە كۆل كىردىنەوەي ئەركە كانىيەن دواي ئەنجامدانىيان و، ھەوانۇوھىانە لە كار و فرمانە كان^(۱) و، شوين چۈل كىردىن و بواردانە بۇ بەدەھاتۇوھ نويكەنلى بەھارى ئائىنده. كەۋاتە ئە مەردنەي ئەوان خۇ ئامادە كىردىن و شوين حازر كىردىن بۇ ئە و بۇونەوەرە كار بىت سېپىرراوه نويييانە.

ھەروەھا مەردنى ئەوان، بىدار كىردىنەوەي كە بۇ ئەو خاونەن ھەستانەي كە "ئى ئاگايى" ئەركى ئەستويانى لە بىر بىر دەنەتەوە و، "مەستى" شىپنى "شو كرانە بىزىرى" لىنى گىرتۇون!

بناغەي ھەشتم:

ھەروەھا تى دە گەيت كە: بەدىھىنەرە ھەميشەيى بە كەي ئەم جىيەنە فانى یە، جىيەنەتكى ترى جىگە لەمەي ھەيە، كە جىيەنە نەمەي و ھەتاھەتايى یە و، تاسە و شەوقى بەندە كانى بۇ ئەونى دەورۇۋۇزىنىت و، بەرەو ئەوي دەيانداتە بەر.

بناغەي نۆھەم:

ھەروەھا تى دە گەيت كە: خواوەندى بەخشنەدى مىھەرەبان، لەو جىيەنە فراوانەدا، بە

(۱) بەلنى، گەللا و بەر و گولى سەرلىق و پەلى درەختە كان - كە گەنجىنەي رۇزىدانى مىھەرەبانى خواوەندى - لە دواي پېر بۇونىان و بەجىيەنەنە ئەركى ئەستويان، دەپىن كۆزجىكەن، تاڭو رى لەوانە دواي خۇيىان نە گىرىت كە وەك لافاۋ دىن و شوينى ئەمان دە گۈن. دەنا دەبن بە بەرىبەستىنىكى سەخت لە بەرددەم فراوانىيى مىھەرەبانى خەدادا و پەردەيە كى ئەستورلە پۇوي خوشك و بىرايانى خۇيىاندا كە ئەوانىش بۇ ئەنجامدانى ئەركى خۇيىان دىنە گۈزىرى. ئەمە سەرەپاي ئەوهى كە ھەر خۇيىشىان بە نەمانى سەرددەمى لاوبىان، دەزاكىن و سىس دەبەنۋە. بەم جۇرە، وەرزى بەھار وەك ئەو درەختە بەردارە حەشر پىشاندەرە وايد و .. مەرۇنى ھەمو چەرخىتىكىش درەختىنىكى بەردارى پەلە داتالىي و پەند و عىيرەتە و .. گۈزى زەویش - بە گشتى - درەختى توانسىتىكى ناوازەي داهىنكارە و .. دىشاش درەختىنىكى قەشەنگ و پەنگىنى ئەوتۇيە كە بەر بۇونە كانى خۇزى بۇ باز اپى قىامەت بەپى دە كات. (دانەر)

چهنده‌ها نیعمه‌تی ئەوتۇ كە: نە بە چاوا يېتزاون و نە بە گۈنى يېستزاون و نە بە دلى هىچ كەسىكىشدا هاتۇون، رېز لە بەندە دللىسۆز و بىن گەرده كانى خۆى دەگرىت.. آمنا.

پاستى حەوتەم

دەرگاي: "پاراستن" و "پارىزگارى"

كە درەوشانەوە ئاوى: "الحفيف" و "الرقيق" ئى خوايى گەورە

ئايادە گۈنجى ئەو "پارىزەر" و "چاودىرى" ئى كە ھەرچى شىت لە ئاسمانى كان و زەۋى و دەريا و شىكاىي دا ھەيمە، بە رېسا و ھاوسمەنگىي تەواو پارىزىت و گەورە و بچوو كى ھىچ كام لەوانە ئى لىنى نەبىت.. "پارىزگارى" و "چاودىرى" ئى كىدار و رەفتارە كانى ئەم مەرۆفە نە كات كە خاوهنى سروشىتكى بەرزە و، پەلەي جى نىشىنى سەر زەۋىيى دراوهتنى و، ھەلگرى ئەركى ئەمانەتى ھەرە مەزنە؟.. ئايادە گۈنجى ئەو كەردهوانە ئى كە ئەم مەرۆفە ئەنجامىان دەدات و پەيوەندى يان بە پەرەرە دەگارىتى خاوهندەوە ھەيمە و يەخە ئەپەرە دەگارىتى ئەو دە گەرنەوە، ئەو پارىزەر نەيانپارىزىت و لىيان نەپرسىتەوە و بە تەرازووى عەدالەت ھەلىان نەسەنگىنەت، پاداشت و تۆلە ئىشلەنەش بۇ بىكەرە كانىان نەپرىتەوە؟ نەخىر.. خوايى گەورە گەللى لەوە بەرز و بلند و مەزنەرە.

بەلتىن، ئەو كەسە ئەكاروبارى ئەم گەردوونە بەرپىوە دەبات، ھەر ئەو كە ھەموو شىتكى ئاوىشى بە رېسا و تەرازوو دەپارىزىت.. رېسا و تەرازوو شەدو روو كارى: زانايى و، دانايى و، ويسىت و، توانسىت ئەون. چونكە ئىمە بە چاوى خۆمان دەيىنин كە ھەرچى دروستكراوى پېشىن و ئىستا و لەمە ولایش ھەن ھەرھە مۇويان بەپەرى رېكۈپىكى و تەرازوو كارى دروست كراون يان دەكىن، ئەو رۇخسار و شىۋە و وينانەش كە ھەموو بۇونەوەرېڭ لە درېزايى ژيانى دا دەيانگۇرۇت لە رېكۈپىكى يەكى گەللى ورددان، ھەرە كە ھەموو يشيان پېكەوە لە نیوان رېسایەكى وردى مەحكەمدا دەرە كەون..

ھەرەلە دەيىنин كە ئەو شتائى كۆتايى بە تەمنىيان دېت و لە گەل ئەم كۆتايى ھاتنەشدا ئەركە كانى ئەستۇيان تەواو دەبن و كۆچى مالشاوابى لەم جىهانە بېنزاوە دەكەن، ھەموو ئەو شتائى، پارىزەرلى شىكۈمىند وينە كانىان ھەلەدە گەرت و لەناو زەينە كاندا - كە چەشنى چەند "لۇج المحفوظ" يېكى^(۱) - و لەو شتائەدا كە وەڭ ئاۋىنە ئى مىسالى وان، دەيانپارىزىت. ئەوەتا زۇربە ئىزۈوو ئەيىن ئەو كۆچ كەردووە لە تۆۋە كانى دا دەنۇوسىت و لەسەر بەرە كانى دا دەيان نەخشىنەت و، بەم كارەش درېزە بە ژيانى دەدات و لە چەندىن ئاۋىنە ئاشكراو

(۱) سەيرى پەراوپىزى وينە ئەمەت بکە. (دانەر)

پنهاندا به پاریزراوی همیانده گریت.. که مواته همه مهو و یه کنی له: یادخه رههه (ذاکره) ی مرؤف و.. بھری دره خت و.. ناوکی بھر و.. تزوی گول، مهزبی همه لا یه نگیری پاریز گاری (الحفیظیه) دهرده خمن و روونی ده کنه نهوه.

ئایا نایینیت له وھر زی بھهاری فراوان و مهزندما چژن پاریز گاری همه مهو شتیکی بھردار و گولدار ده کریت و، چژن لابهههی تومار نامههی ئههه کارانههی تاییههه تن به هھر کام لههان و گشت یاساکانی پیکھاتیان و غمونهه کانی وینه و شیوههیان، له چھند تزوینکی که مدا ده نووسرن و هله لدھ گیرین و ده پاریزرن؟ پاشان هھر که بھهاری نوی دیتھ گزوری همه مهو ئهه و لابهههانه بھی حساییکی ورد که له گھلیاندا بگونجی، هله لدھ درتیمهه و له شیوههی بھهاریکی نویی مهزبی له پوپهه پیکوبنکی و دانایی دا دینهه و ناو جیهانی "بوون"؟

ئایا ئهم کاره مهدای دهسته لاتداری و، رادههی هیز و تونانی همه لا یه نگیری "پاراستن" و "چاودیزی" ده رناختات؟

جا که لهو کاتھدا ئهم شته بین بایه خ و کاتی و ئاسایی یانه بھم ئهنداره ورد و همه لا یه نهیه پاریزرن، ئایا ئیتر ئهه بھامه مایههی نیگھرانی همه مهو کھسیکی ژیر ناییت که پاریز گاری کرداره کانی مرؤف نه کریت و له لایههن پھروهه دگاریتی رههای خواه گھهورهه و رهه تاره کانی نه پاریزرن و له سههه تومار نه کرین؟.. ئهه مرؤفهه که خاوهه نی چھندین بھرو بھومی گرنگی سههه بھ جیهانی پنهانی غهیب و دوا پوژ و جیهانی پوچه؟ ئایا ده گونجی ئهمه پشت گویی بھریت و تومار نه کریت؟ نه خیّر..

بههی، له دره و شانههه ئاوا روون و ئاشکرای "پاریز گاری" یههه مرؤف تی ده گات که: خاوهه نی ئهم بھونهه وھر آنے بایه خیکی گھلی گرنگ بھ پاراستن و نووسینهه و تومار کردنی همه مهو ئهه شت و کارو بارانه ده دات که له مولکی ئهودا پھو ددهه ده، له فرمانهه وایهه تی و دهسته لاتداری پھروهه دگاریتی خویشی دا خاوهه نی ئه پوپهه پیکوبنکی چاودیزی و بایه خ پیدانه، به چھشیک که بچھو کترين رووداو یان بین بایه خترین کردار ده نووسیت و فهرمان به تومار کردنی ده دات و، له چھندین "دؤسیه" ی زور و زه بندده دا وینههی همه مهو ئهه و شتانه ده گریت که له مولکی ئهودا پھو ددهه.

جا ئهم پاراسته فراوان و وردانه، بھلگھی گومان نھیلن لھسەر ئههه که توماریک بۆ لیپرسینهه وھی کرداره کان ده کریتھه و، به تاییهت بیز "مرؤف" که بھدیهاتوویه کی پیکر لیکھر اوه و به "سروشت" یش لھسەر چھندین تاییه تکاری مهزن خولقینراوه.. کردار و

په فناره کانی ئەم مروقە - کە گەلنى مەزن و گۈنگەن - دەبى پۇوبەپرووی تەرازوویە کى ھەستىيارى سەرنە كەر و لېپرسىنەوەي ورد بىنەوە و، لاپەرەي تۆمارى كردهو كانىشى ھەلبىرىنەوە و بخىنەپروو.

ئەم مروقەي کە بهەزى: ئەمانەت ھەلگەرن و، شەرەفمەندبوونى بە پلەي جىنىشىنى، بۇو بە خاوهنى رېز و پايىھە كى گەلنى بلندو، ئىنجاتا پلەي: پىشەواو شايەتى دەر بە سەر بەدىھاتووانى تردا بەرز بۇوهە، بەھەزى كە بوارى درا نويىھەرە كاروبارى بەندايەتى و تەسبيحاتى زۇرەيە بەدىھەيىز اوان يېت و، لە گۇزەپانى بەدىھاتووه زۇرۇزەبەندە كاندا - بە ناوى ئەوانەوە - يەكتايى خواى گەورە پابگەيەنېت و، كاروبارە ھەمە كى يەكەنلى پەرورەدگارىتىش بە چاۋ بىنىت.. ئايا ھىچ ژىرىيەك بەھەزى قايل دەيىت كە "ئەم مروقە" پاشتگۇئى بخىرت و بۇ خۆى بە ئارامى لەناو گۇزە كەدىدا بىنۇت و لە خەو بىدار نە كرېتەوە و لە سەر گەورە و بچۇر كى كردهو كانى پرسىيارى لىنى نە كرېت و، بەرەو گۇزەپانى "حەشر" نەدرىتە بەر تا لە داد گاى ھەرە مەزنى ئەم داد گاىي بىكىت؟.. نەخىر.. نەخىر.

پاشان چۈن دە گۈنچى ئەم مروقە بەرەو "نەمان" بپوات و لەناو خاڭدا خۆى بشارىتەوە و لە دەستى ئەو خاوهەن توانستە شەتكۈمىنەدە خۆى قورتار بکات كە خاوهنى توانستىكى وھايە ھەموو ئەو بۇوداوانى لە كاتە كانى پىشىندا رۇويان داوه و موعجىزەي توانستى ئەمن، تىكپا دەبن بە شايەت لە سەر ھاتە دېي ئەو بۇوداوانەش كە لەمەولا و لە كاتە كانى داھاتوودا^(۱) بە توانستى ئەو، دېنەدى و بۇو دەدەن.. ئەو توانستەي كە ھەرچى سالە

(۱) يەلتى، ئەو "پابوردوو"يى كە دە كەۋىتە نۇوان كاتى ئىستا و سەرتايى دروستبۇونى جىهانەوە - وەك ئاشكرايە - بېرە لە چەندەھا بۇوداوى جۇراو جۇز. ھەموو بۇزىنىكى ئەو بابوردووەش كە ھاتۇوتە جىهانى "بۇون" وە، وەك دېرىپك وایە و، ھەموو سالىتكىشى لايپەرە كە و، گشت چەرخىتكىشى كېيىتكە قەلەمى قەمدەر نۇو سىيۇپەتى و نەخشەي كېشاوه و دەستى توانستىش بەپەرى دانلىي و رېنکوپىكى ئايەتە موعجىزە كارە كانى خۆى تىدا نۇرسىۋەتتەوە. ئىنجا "داھاتوو" يېش كە ھەر لە ئىستاوه تاقىمات و بەھەشت و ئەبەديەت درېزە دە كېشىت، يەكىنە كە لە شتە گۈنچاوه كان (المكبات) و آنه ھەرەوەك "پابوردوو" بېرىتى بە چەند بۇوداۋىلەك كە بە راستى و واقعىي بۇويان داوه، "داھاتوو" يېش مومكىناتن، دە گۈنچى بە واقعىي بۇو بىدەن. جا ئە گەر زېخەرەي ئەم دوو كاتە بەرامبەر يەكىن پاگىر بىكىن، ئەمادەر دە كەۋىت كە ئەو كەسەي "دۇينى" و بەدىھاتووا ئانى ناو دۇنىتى بەدىيەن، دەشتاتىت "سېينى" و بەدىھاتووانى ناو سېيىش بەدى بەھېتىت. ھەرەها گومان لەۋەشىنى بە كە بۇونەوران و شتائى دەراسا (خارقى) سەرەدمى "پابوردوو" - كە پىشانگاى ھەموو شتىكى سەير و سەرسوورەتىرە - تىكپا موعجىزاتى خواوهندى بەتوانى شەتكۈمىنەن دە شايەتىكى بەھىزى گۇمان بېن لە سەر ئەمەزى كە خواى گەورە بە دەستلەلات دە توانىت ھەموو كاتە كانى "تايىنە" و تىكپا مومكىناتى ناوىشى بەدى بەھېتىت و گشت موعجىزات و لايەنە سەرسوورەتىنە كانى بەدىھاتووانى خۆى تىدا يېشان بىدات.

"زستان" و "بهار" ای هاوچه شنی حهش و قیامهت دروست ده کات؟

جا مادهم مرؤف لم دنیایهدا به ئەندازهی پیویست و بهو را دهیه که شایانیه تى رووبه پرووی بەرپرسیاری ناکریتەم، ئەوا - بئی هیچ گومانیتک - پۇزىلک دىنت کە تیای دا بهرهو داد گایه کى هەرە گەورە و بەختەورى يە کى يە كچار مەزن بېروات و پۇوبەپرووی لېپرسینەوەی شیاوی خۆی بیتەمە.

پاستی ھەشتەم

دەرگای "بەلین" و "ھەرەشە"

کە درەوشانەوەی ناوی: "الحَمِيل" و "الجَلِيل" ای خواي گەورە يە

ئایا دە گونجى داهىنەرى ئەم بۇونەورانە، کە يە كىكى خاوهەن زانىن و توانتى رەھايە، ئەو "بەلین" و "ھەرەشانە" ای خۆى نەباتە سەر کە پەيتا پەيتا و يەك لە دواى يەك و بە تەواتور گشت پىغەمبەر ان - دروودىيان لە سەر بىت - رايان گەياندوو و، سەرجمى صىدىقى و

بەلى، ئەو كەسەى بتوانىت تەنها يەك دانە "سېۋ" بەدى بەنیت، دەشتوانىت ھەمو سېۋە كانى ناو ئەم جەھانە، تەنانەت سەرجمى بەھارى مەزن بەدى بەنیت، چۈنكە ئەو كەسەى نەتوانىت بەھار بەدى بەنیت توانى بە سەر دروستكەرنى يەك تاقە سېۋىشدا ناشكىت، چۈنكە ئەو يەك دانە سېۋە لە كار گەي ئەو بەھارەدا چەنلىت و تان و بۇ دە كەنیت. كەوارەنە ئەو يەك دانە سېۋە غۇونەيە كى پۇختى درەخت و باخى سېۋە كەيدە، بىگەرە غۇونەي ھەمو بۇونەورانە بە گشتى. ئىجا ھەر ئەو يەك دانە سېۋە لە بۇوي سەنعت و ورددە كارىي بەدىيەتىشىمە موعجزىسى سەنھەتى پەروردىگار، چۈنكە ھەمو يەكى لە تزوھەكانى، مىژۇرى ئىزىانى درەختە كەي ئەوى تىدا تۆمار كراوه. جا ئەو كەسەى كە بەم شىۋە ناوازى يە بەدىي دەھىنەت، ھەرگىز او ھەرگىز بەدىيەنائى هیچ شىنىكى بەلاوه قورس و گران ئى يە.

ھەر وەك ئامە وايە، ھەر بەم جۈزەش: ئەو كەسەى "ئەمېز" ئىتىناوەت بۇون، دەشتوانىت قىامەتىش بەدى بەنیت.. ئەو كەسەى بەھارى بەتىاوه، دەشتوانىت حەشريش بەدى بەنیت.. ئەو كەسەى جەھانە كانى پىشىنى خىستە بۇو وە بەپەرى دانلىق و پىنكۈپىنى بە سەر تەنافى زەماندا ھەلتى و اسین، بىن گومان ھەر ئەو كەسە دەشتوانىت چەندىن جەھانى تې بىخاتە بۇو وە بە سەر تەنافى "دەھاتوو" داھەلىان بواسىت، ھەر وەك بە حەقى و بىن هیچ گومانىكىش ئەو كارە لە واقىعەدا ئەنچاخم دەدات..

ئىمە لە زۆر بەي "وته کان" بە تايىەت لە "وته بىست و دوورەم" دا بە چەشىنىكى گومان بې چەسپاندمان كە: ئەو كەسەى نەشتوانىت ھەمو شىنىك بەدى بەنیت ناشتوانىت هېچ شىنىك بەدى بەنیت. خۇ ھەر كەسىنىكىش بەنیت تەنها يەك شىت بەدى بەنیت، دەشتوانىت ھەمو شىنىكى ترىش بەدى بەنیت. بە ھەمان جۇر گەر بەدىيەنائى شستان بەدەست يەك زاتى بەدىيەنەرى تەنباوه بىت، ئەوا بەدىيەنائى ھەمو شستان بە ئەندازەى بەدىيەنائى يەك دانە شىت ئاسان دەبىت. گەر بىشىرىتە پال ھۆ كارە جۇر او جۈزە كان و بەدىيەنەرائى زۇرۇز بەندە، ئەوا ئەو كاتە بە ئەندازەى پلەي نە گونجان (الامتناع) و مەحالى، بەدىيەنائى كارىنىكى سەخت و مەحال دەبىت. (دانەر)

ئهولیا و پیاو چاکانیش به کزی دهنگ شایه‌تی بان له سهر داوه؟.. ئایا ده گونجی ئه و ههواله نه باته سهر و، بهمهش کۆلەواری و نه زانی دهربیریت؟.. نه خیر، خوای گهوره گەلئی لەو بەرز و پایه بلند و مەزن تە. خۆ ئه و "بەلین" و "ھەرەشانە"ش کە رايگەياندۇون ھەرگىز بۇ توanstى ئه و کارىنکى سەخت و دژوار نىن و، گەلئى سووک و ئاسان و چەشنى ئاسانى دروست كەردنەوەي بۇونەوەرە لە ژمارە بەدەرە کانى بەھارى پېشىۋان وان كە چ خودى خۆپىان^(۱) و چ بە هاۋوپىيەيان^(۲) لە بەھارى داھاتۇودا سەرلەنۈي دروستىان دەكتەوە.

ئنجا بىردىنەسەرى ئه و بەلینانە ھەرەوەك بۇ ئىمە و بۇ ھەموو شىنکى تە كىجار پېسىستە، بە ھەمان جۇر خواتىتىكى بەتىن و داوا كارىيە كى پېۋىستى دەستەلاتى پەروەرد گارىتىي خۆشىيەتى، بە پېچەوانەي: بى بەلینى يەوه كە دژى عىزىزەتى توanstى ئه و و ئاۋەززووی "ھەمەلايەنگىرى" و "رەھابى" يى زانستىيەتى، چونكە "بى بەلینى" ئەنجامى: بى دەستەلاتى و نه زانى و کۆلەوارىيە!

دەسانى مرۆڤى ملنەدەرى سەرسەخت! ئایا دەزانىت بەم كافرى و ئىنكارى كەرنەت رادەي نەفامى و مەوداي مەزنيي تاوانە كەت دەگاتە چ ئاستىك؟ ئەوه تا تۆ دەچىت باوەر بە وەھمە درۇينە و، عدقەلە ورپىنه كار و دەرروونە ھەلخەلەتىنەرە كە خۆت دەكەيت و بە راستىان دادەنېتىت، كەچى - لە ھەمان كاتدا - كەسىك بە درز دەخەيتەوە كە ھەرگىز ناچارى "بەلین شىكىنى" نى يە و رەفتارى پېچەوانەي بەلینى خۆزى ناكات، تەنانەت ئه و كارە ھەر شاياني عىزىزەت و مەزنيي ئەويش نى يە و، ھەموو شىنکى ناو بۇونەوەر و گشت ئه و شتانەش كە بە چاود دەبىنرېن تېكىرا شایه‌تى لە سەر: راستى و "ئەھەققىيەتى" ئە دەدەن؟! كەواهە تۆ لە گەل ئەم بىچوو كى يە خۆتدا تاوانىتىكى يە كىجار گەورەي بى كۆتايى دەخەيتە ئەستۆي خۆتەوە و، بەم رەفتارەيىشت - بى گومان - خۆت شاياني تۆلەيە كى گەلئى مەزن و سزا يە كى ھەمىشەيى دەكەيت.

بۇ مەبەستى لىتكەدانەوە و دەركەوتى گەورەيى تاوانى مرۆڤى كافر، لە فەرمۇدەي پېغەمبەر دا ھاتۇوه كە: "خرى" يى ھەندى كەسانى ناو دۆزەخ بە ئەندازەي چىايە كى مەزن دەپىت^(۳).

(۱) وەك: رەگ و بنجى گىباو درەختە كان. (دانەر)

(۲) وەك: گەلاؤ بەرۋەپە كان. (دانەر)

(۳) عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: "إِنَّ ضَرَسَ الْكَافِرِ، أَوْ نَابَ الْكَافِرِ مُثْلُ أَحَدٍ، وَغَلَظَ جَلَدَه مَسِيرَةً ثَلَاثًا". رواه مسلم (٤/ ٢١٨٩) والترمذى - صفة جهنم. (وەرگىز)

تزو، لهم ههلهلويسته تدا، وهك ئهو رېيواره نهفame وايت که چاوى خۆى لە ئاستى پرووناکىي خۇردا دەنۇوقىئى و، شۇين ئەندىشەي خۆى دەكمەويت و، دەيمەويت لە بىرى ئەو پرووناکىي يەيى کە چاوى لە ئاستدا نۇوقاند، ئەو رى ترسناكەي بەردهمى بەو تر ووسكە كزەي عەقلى خۆى پرووناڭ بىكانەوه، كە چەشنى ترو سكايى گولەستىرە كان وایە لە شەوى تارىكدا.

كەواتە، مادەم خواي گەورە بەلىنى داوه و.. ئەم گشت بۇونەوەرانەش وشەي پاست و حەقىانەتى ئەون و.. ئەم ھەموو پۇوداوانەي جىهانىش چەند نىشانە و بەلگەيە كى پاستگۇرى ئەون.. ئەوا بە حەقى بەلىنە كەي دەباتەسەر و، دەرگايى داد گايە كى يە كىجار گەورە دەكانەوه و، بەختەوەرى يە كى تەواو مەزنىش بەندە كانى خۆى دەبەخشىت.

پاستى نۆھەم

دەرگايى: "زىياندىن" و "مراندىن"

كە درەوشانەوهى ناوى: "الحي القيوم" و "الحيي" و "الميت" يى خواي گەورە يە

ئايا دە گۈنجى ئەو كەسەي کە بە زىياندنەوهى ئەم زەوى يە زەبلاحە لە پاش مردنى و، بە زىندوو كەردىنەوهى پىزىلە سى سەدەمىزاز بەدىھىزراوانى جۇراوجۇر: "توانست" يى خۆى دەرخستۇرە، لە كاتىكدا كە زىندوو كەردىنەوهى ھەموو يە كى لەو جۇرانە بە ئەندازەي زىندوو كەردىنەوهى گۈزۈ مەۋەنە سەرسۈرمانە..

ئەو كەسەي کە يەك بە يە كى بۇونەوەرانى لەناو ئەو تىكەلى و پىكەلى و ئالقۇز كاوىيەدا لېڭ جىا كەردووەتەوە و، بەمەش: "ھەمەلايەنگىرىي زانست" يى خۆى ئاشكرا كەردووە..

ئەو كەسەي کە بەھۆى ئەو بەلىنانەي سەبارەت بە ھىننانەدىي حەشر لە فەرمانە ئاسمانى يە كانى دا رايگەياندووە، سەرنجى بەندە كانى خۆى بۇ: "بەختەوەرىي ھەميشەيى را كېشاوه..

ئەو كەسەي کە ھەموو بۇونەوهەرانى وەك ھاوارىي و ھاوشانى يە كىرىلى كەردووە و، لە چوارچىوهى فەرمان و ويستى خۆى دا بەرېيە بىردوون و يەك بە يە كى ئەوانى ژىربار خستۇرە و گۈزى رايھەل و ۋامى كەردوون و لە يارمەتىدان و ھاوا كارىي يە كىرى دا ھەللى سوورپاندوون و، بەم كارەش: "مەزنىي پەروردگارىتى" يى خۆى دەرخستۇرە..

ئەو كەسەي بايەخىكى تەواو گەرنگى بە گۈزۈ مەۋەنە سەبارەت بە خەستى كۆز كەردووەتەوە و، بەم بىي يە

مرؤُّفی کردووه به ناسک و نیانترین و نازدارترینی بمه کانی ئه و درهخته ناوبراوه و، له همه مهو بوونه ورانی تر دوعای پت گیرا ده کات و، گشت شتیکی بؤژیبار ده خات و، دهیکات به گفتول گزو له گهمل کراوی خۆی..

ئایا ده گونجى کەسینکى بەتوانا و، میهرهبان و، زانا و، دانای وا، كە گرنگى يە كى ئاوههای بەم مرؤُّفه داوه، قيامهت نەھينىتە كایهوه و حەشر بەدى نەھينىت و مرؤُّف زيندورو نەكاتەوه؟ يان لە توانای دا نەيت؟ ياخود بەرامبەر بە كردنەوهى دەرگا كانى دادگاي هەرمەزىن و بەديھينانى بەھەشت و دۆزەخموه دەستەوسان و كۆلەوار بىت؟.. نەخېر.. هەر گىز وانى يە..

بەلىٽ، ئه و پەروەردگارەى كە كاروباري ئەم جىيانەى بە دەستە، هەر لەم سەرزەۋى يە كاتى و تەسکەدا، هەممو چەرخىڭ و هەممو سالىڭ و تەنانەت گشت رۇزىك، چەندەھا غۇونە و وىنە و ئاماڙە حەشر دروست دە کات. بۇ غۇونە: لە چەند رۇزىكى حەشرى بەھاردا پت لە سى سەد هەزار جۆرى گەورە و درشتى رووهك و زىنده وران حەشر دە کات و زىندويان دەكاتەوه و.. ئىيان بە: رەگ و بىنجى درەخت و گۇرۇپ كان دەبەخشىتەوه و.. خودى ھەندى زىنده ور و ھاۋوئىنەى ھەندىكى تريان دەزىيەتەوه و دەيانھىتەوه بۇ بەھارى نۇى. ئىنجا هەر چەندەش جياوازى يە ماددى يە كانى نىوان تۇۋەھەرە وردىلە و بچووكە كان تابلىي ھەندەكى و لاوهكى و كەمن، كەچى بەپەرپى وردى و لىڭ جىا كردنەوه، يەك بە يەكىان زىندوو دە كرېنەوه و، بەپەرپى خىرائى و لە ماوهى شەش رۇزى يان شەش حەفتەدا لە يە كىز جودا دەبنەوه و بەرجەستە دەبن. هەممو ئەم كارانەش لەپەرپى ئاسانى و زۇرىدا و، بە رېكۈپنەكى تەواو و، تەرازووی وردى سەرنە كەر ئەنجام دەرىن، هەر چەندەش ئەم تووانە تىكەللى يە كىزى بۇون.

ئایا ئه و كەسەى كە ئەم كارانە ئەنجام دەدات، هيچ شتىكى بەلاوه گران دەبىت؟ يان ئایا لە دروستكىرىنى ئاسمانە كان و زەۋى لە ماوهى شەش رۇزىدا دەستەوسان دەمەنەت؟.. ئایا ناتوانى بە تەنها يەك "بانگ" سەرجهمى گرۇي مرؤُّف حەشر بکات و كۆيان بکاتەوه؟ حاشا.. چۈن ناتوانىت!

ئایا ئه گەر نووسەرىكى دەراسا(خارق)ى بىن وىنە بىت و، لە ماوهى تەنها يەك سەعاتدا - بىن تىكەل كردن و لىت تىنکچۈون و ناتەمواوى - لەسەر يەك لەپەرەدا و بەپەرپى جوانى، سى سەد هەزار كىتىپ بنووسىتەوه كە هەممو پىتە كانى سېرابىنەوه و كۆزىنراپىنەوه و، ئىجا پىت بوتىت: "ئەم نووسەرە كە خاوهنى توانا و لىپەتەنەكى ئاوههای، دەتوانىت لە ماوهى يەك خولە كدا و بە: "لەبەر بۇون" سەرجهمى كىتىپە كە تۇ بنووسىتەوه كە دانراوى خۇيەتى و

ئىستا كەوتۇرەتە ناو ئاواھە و پىته كانى كۈزا نەتەھوھ.. ئايا دەتوانىت بلېيىت: "ناتوانىت.. باواھر ناكەم"؟!

یان گه رپادشا یه کی موعجیزه کاری ئهو تو هه بیت که له پیناوی ده رخستنی تو انسای خۆی دا بو خەلکی و به لگه هینانه و له سهر ئه و تو انسایه لە پیش چاوی ئه واندا، به تەنها يەك ئامازى خۆی، چیا له بن بھینیت و، چەندەها شار بە تەواوهتى بگۇرپىت و، دەرياكان بکات بە وشكايى .. هەر لە دەماودەمى ئه و کاتانەي کە ئەم کارانە لىنى دەبىزرا، تاشە بەردېكى زەبلاح بەرەو شىويك تلىز بۇ ووھ و پىنى لە ميوانە كانى ئەو پادشا یه گرت و، ئىنجا پىت و ترا: "ئىن ھېچ گومانىك، پادشا ئه و بەرده زەبلاھ لە سەر ئه و پىنى بە لادەبات و، هەرچەندەش گەورە بیت پادشا باكى نى يە وردو خاشى دەكەت و نايەلەيت پى لە ميوانە كانى بگىرىت". ئايادا ولامە كەت چەندە بە ورىنە و شىتى دادەنرىت گەر بلىيىت: "نه خىر، ناتوانىت کارى وا بکات"؟!

یان ئەگەر سەر کردەیەك بىت و بتوانىت لە ماوهى يەك رۆزدا سەر لەنۋى يەك بە يەك سوپاکەي كۆبکاتەوە كە هەر خۆى يەكم جار پىكى هيئابۇون و، پىت وترا: "ئەم سەر کردەيە تەنھا بە فۇويپا كەردىنېكى شەپپورى سەربازى دەتوانىت يەك بە يەك سەربازە كانى ئەو هيژانە و سەرجەمى ئەوانەي بلاو بۇونەتەوە و تەسرىع كراون، لە ژىر ئالا كە خۆىدا كۆبکاتەوە" و، توپىش لە وەلامدا وتت: "نا.. باوهەنەكەم؟ ئايا هيشتا ئىن ناگەيت كە وەلامە كەت رەفتارىنېكى چەندە شىتانە دەرەخات؟!

نه خشنه کیشی مهزن" بکرهوه که هر له پیش چاوی خومناندا، به شیوه وینهیه کی تابلیی جوان و تهواو، زیاتر له سین سهد هزار جوزی زینده و هر به قله می: "توانست" و "قدهر" ی خوی له سه راه پهنه ای زهودی دا دننو و سیت و، لاپهره سبی یه کهی زستان ده گوریت به گهلا ده م پشکوت ووه کانی به هار و هاوین و، همموو ئه مانه له گهله یه کتری دا تیهه لکیش ده کات بئی ئه وهی ئاویته یه کتر بین و، پیکه وه دهیان نو و سیت بئی ئه وهی پالنان و ئالوزی و لئی تیکچوون و شپر زی له هیچیاندا پرو بدادات و، ئنجا هر چه ندهش له شکل و شیوه و پیکه انداله یه کتر جیاوازن، که چی هیچ کام له وانه به هله نانو و سیت.. جا ئایا ده گونجی سه باره ت بهم "پاریز گار" و "دانان" یهی که پلان و برنامه ای "گیان" ی دره ختیکی زه به لاحی له تو ووه همه بچکوله کهی دا دناوه و لمه دا ده پاریزیت، بو تریت: چوون ده تو ایت پاریز گار یه، "گیان" ی مردو و ان بکات؟...

یان ئایا ده گونجى سەبارەت بە خواوهندە بە توانا و شکۆمەندەي کە بە خېرىايى يە كى يە كچار زۇر گۈزە زەوي لە سۈورى سالانەي دا دەخاتە گەر، بو ترىنەت: چۈن دە توانىت زەوي لە سەر رېي قىامەت لابدات؟ يان چۈن دەپرو خىنیت؟!

يان ئایا سەبارەت بە خواوهندە شکۆمەندە خاوهەن كەرمەي کە لە نەبۈونەمە بە فەرمانى: "كىن.. فيكون" گەردىلە كانى لەناو جەستەي سەربازانى زىنده وەراندا بەدى هيئاوه و رېنگى خىستۇون و، چەندەھا سۈپاي گەورەلىنى پىتكەھىتاون، بو ترىنەت: چۈن دە توانىت تەنھا بە يەك ھاوار لېڭىردىن ئەم گەردىلە بناغانەيى يانەي كە زۇوتە ئاشنایى يان لە گەل يە كەرى دا بۇوه و، ئۇ بەشە سەرە كى يانەش كە پىشىر لە ژىز ئالا و رېسای لەشكىرى جەستەي ئەم زىنده وەرەدا بۇون، سەر لەنۈي كۆبەكتەمە؟!

ئەمەتە ھەر بە چاوى خۇوت چەندەھا نۇونەي چەشى نۇونە كانى حەشرى بەھار دەبىنيت كە لە ھەممو وەرزىتىك و گشت چەرخىكدا بەدىھىنەرى مەزن بەدى يان دەھىنەت. تەنەت لە ئالو گۆرپۈونى شەو و پۇزۇ، پىتكەھىنان و نەھىيەتنى پەلە ھەورە كانى پۇروي ئاسماندا، چەندىن نىشانە و نۇونەي حەشر بە چاوى خۇوت دەبىنيت.

گەر - بۇ نۇونە - خۇوت وادابىنيت كە لە ھەزار سال پىش ئىستادايت و، ھەر دوو بالى "رەبۈردوو" و "داھاتوو" بەرامبەر يەك رابگەريت، ئەوا بە ئەندازەي ژمارەي چەرخ و رۇزە كانى ھەر دوو زەمانە كە نۇونەي حەشر و قىامەت دەبىنيت!

خۇئە گەر دوای ئەمە كە ئەم ھەممو نۇونە زۇر و زەبەندانەي حەشرت بە چاۋىيىنى و، ھىشتا حەشرى جىسمانى و زىندىوو كەردنەمەي جەستە كانت لە عەقلىمە بە دوور زانى، ئەوا ھەر خۇيىشت رادەي نەفامىي ئەم كەسەت بۇ دەرددە كەۋىت كە ئىنكارىي حەشر دە كات!! سەرنىج بىدە و بىزانە دەستوورى ھەرە مەزنى خواى گەورە سەبارەت بەم راستى بە جى دەھەرمۇيىت:

﴿فَانظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحِيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَلِكَ تَحْيٰ الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلٰىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (الرۇم: ۵۰).
پۇختەي ئەم قىسانە:

ھېچ شتىكى نى يە رې لە ھاتىھەدىيى حەشر بگەرىت، بەلكو ھەممو شتىك داواكىار و داخوازى ھاتىھەدىيى حەشرە.

بەھلى، ئەم كەسەي كە وائەم "زۇوي" يە زەبەلاھە - كە پىشانگاى شتە سەرسۈورھەينەرە كانە - بە چەشى زىندىوو كەردنەمەي ھەر گىاندارىك زىندىوو دە كاتەمە دەيشى مەرىيەت و، وەك لانكىتىكى حەۋىنەر و كەشتى يە كى جوانى رازاوهى لىنى كرددوو بۇ

مرؤف و زینده و رانی تر و .. "خور" یشی لهم میوانخانه‌یدا کرد و به چرا و ئاگر دانی میوانه کانی و .. "همساره" گهروکه کان و "ئهستیره" پرشنگداره کانیش به فروکهی مه لاییکه ته کانی .. "پهروه رد گاریتی" مهزنی تا ئهم راده‌ید و، "فهرمانزه‌وایی" همه‌لایه‌نگیری گهوره‌ید تا ئهم پله‌ید، تنهها بهم شته دنیایی به فانی و لاواز و به خوره‌م و بنی نوخ و بکورانه‌وه گیر نابن و، ده بنی خانه‌ید کی تری هتاهه‌تایی و، مهزن و، گهوره و، نه گوئر هبیت که شایانی ئه و "پهروه رد گاریتی" یه مهزن و "فهرمانزه‌وایه‌تی" یه همه‌لایه‌نگیره‌ی ئه و بیت و، بز مه‌بستی شاد بون و بهره‌وه بونگان بمو خانه و لاناوه‌ی ئه‌وهی، وا همیشه بۆ همولدان و ته‌قالای برد و ام هامان ده‌دات و ده‌عوه‌تمان ده‌کات و بۆ ئه‌ویمان ده‌بات.

ئنجا هم مو ئه و که سانه‌ی که خاوه‌نی روحی رون و، جمه‌سری دلانی روناکن و، دارای ژیری پوشنایی به‌خشن و، رهوی رو‌اله‌تی پاستی بان دیواوده کرد و بمه‌وه ناوجه‌گهی حه‌قیقت روشتوون و، شهره‌فمه‌ندی: "لخوا نزیکی" بون.. همه‌مو ئه‌وانه، شایه‌تی له‌سەر ئه و پاستی به‌ی سره‌وه ده‌دهن و، به‌یهک دهنگ پیمان راده‌گهی‌هون که: خواه گهوره پاداشت و سزای ئاماذه کرد و، به‌لینی بین گومان و هەرەشی راسته‌قیهی ته‌واوه‌تیشی را گهی‌اندووه. خۆ "به‌لین شکاندن" هەرگیز توختنی شکومه‌ندی خاوی‌یه ئه و ناکه‌ویت، چونکه کاری وا، سوو کایه‌تی و خۆ زه‌لیل کردن ده گهی‌هنت. ئنجا "نبردن" سه‌ری هەرەشی "یش بان له چاوبوشی به‌وه ده‌بیت بان له کۆلەواری به‌وه. سه‌باره‌ت به يه که میان ئه‌وا و هک ئاشکرایه "کافریتی" تاوینیکی ئه‌وند ره‌هایه^(۱) که شایانی چاوبوشی و لیخوشبوون نی‌یه. سه‌باره‌ت به دووه‌هه‌میشیان ئه‌وا رون و ئاشکرایه که ئه و خواوه‌ندەی خاوه‌نی "توانستی ره‌ها" یه، گهلى خاوین و دووره له کۆلەواری و بنی ده‌سته‌لاتی.

پاشان هموالدران و شایه‌تی ده‌انیش، هەرچەند ریماز و مەشره‌بیان له يه کتى جيابه، کەچى به ته‌واوه‌تی له‌سەر بناغه‌کانی ئهم مەسەلە‌ید یه کیان گرتۇووه. ئه و هموالدر و شایه‌تی ده‌رانه:

(۱) به‌لین، "کافریتی" سوو کایه‌تی بین کردن و بنی نوخ زانینی بونه‌وه‌ران به گشتی، چونکه "کوفر" بونه‌وه‌ران به: "بین مەبەستی" و "بین سوو دی" تۆمەتبار ده‌کات و، له هەمان کاتیشدا ناوه جوانه کانی خواه گهوره بەدرو دەخاته‌وه، لەبئر ئه‌وهی که "کوفر" ئینکاری دروشاوه‌هی ئه و ناوانه ده‌کات کە له‌ناو تاوینی بونه‌وه‌راندان و، بەدرو خستتەوهی هممو بونه‌وه‌رانیشە، ئه و تا شایه‌تی دانی ئه‌وان له‌سەر "وەحدانیت" وەرنانگریت. لەبئر ئەمانه، "کافریتی" هممو ھیزه معنەوی‌ید کانی مەزۇف و گشت لىپاتە کانی تېكىدات، بە راده‌یهک کە توانای وەرگرتنى خیز و چاکه‌ی لىنی داده‌مالیت. کەواهه "کوفر" تاوینیکی گهلى گهوره‌ید و، دەستدیزى کردن بۆ سەر مافی هممو بونه‌وه‌ران و سەرجەمی ناوه جوانه کانی خواه گهوره. لەبئر ئه و، لەبئر پاراستى ئه و مافانه و، بە بونه‌ی وەرنە گرتى خیز له لایەن دەررونى مەزۇقى کافرەوه، "کافریتی" داخوازى بین بەش بونه له "چاوبوشی و لیخوشبوون" وەک ئایه‌تی: ﴿إِنَّ الشَّرْكَ لِظُلْمٍ عَظِيمٍ﴾ (لەمان: ۱۳) ئەم و اتايە راده‌گهی‌هنت. (دانەر)

له پرووی چهندایه‌تی یه وه: ئوهوندہ زور و زه‌بندەن کە گەيشتوونەتە پلەی "تمواتور" و..
له پرووی چۈنایەتى یه وه: داراي پلەی كۆدەنگى (الإجماع) ن و..
له پرووی پلە و پايه‌شيانه‌وھ: ئەستىرە و رى پىشاندەر و رابەر و ئازىز و بىنابى چاوى
گۈزى مۇۋقايىھ تىن و..

له پرووی گرنگىشەوھ: ئوهان لەم مەسەلانەدا "پىپۇرى باھەت" و "بەرهى چەسپىئەر" ن.
خۆ وەك ئاشكرا يە بېيارى دوو كەسى "پىپۇر" ئى زانسىتىك يان سەنعت و پىشەيەك، بەسەر
بېيارى هەزارانى غەيرى ئوهاندا پىش دەخربىت و.. لە هەوال و گىزانەوە رېوايەتىشدا
قسەى دوو كەسى "چەسپىئەر" بەسەر قسەى هەزاران كەسى نەفى كەردا سەر دەخربىت،
وەك: چەسپاندى بىنىنى مانگى يەك شەوهى رەمەزان كە گۈئ لە دوو كەسى چەسپىئەر
دەگىربىت و قسەى هەزاران نەفى كەر پشت گۈئ دەخربىت.
كەواتە: لە هەموو جىهاندا، هەوالى لەمە راستىر، كىشەى لەمە حەفتىر، راستى بەكى
لەمە پروون و ئاشكرا تىن يە!
دنىا كېلىڭە يە و..
حەشر خەرمانە و..
بەھەشت و دۆزەخىش گەنجىنەي داھاتە كانى ئەم كېلىڭە و خەرمانەن.

راستى دەھم

دەرگاي: "دانايى" و "چاودىرى" و "مېھرەبانى" و "دادگەرى"
كە درەوشانمۇھى ناوى: "الحکيم" و "الکريم" و "العادل" و "الرحيم" ئى خواي گەورەيە

ئايا دە گۈنچى ئەم "خاوهن مولىكە شىكۈمىندە" ئى كە لەم مىواخانە فانى بەي دىنلادا، لەم
كۆپى تاقىكىردىنەوە ھەميشه بەرھو نەمان چووھو، لەم پىشانگا ھەر دەم گۈزراوەي زەۋىدا،
بەم ئەندازى بەرچاومان شۇينەوارى "دانايى" پروون و.. تائەم مەۋدايەش شۇينىكارى
"چاودىرى" ئىاشكرا و.. تائەم پلەيە ئاسەوارى "دادگەرى" ئى زال و.. بەم رادەيەش جى
دەستە كانى "مېھرەبانى" ئى فراوانى خۆى دەرخستىت.. پاشان لە جىهانى "مولىك" و
"مەلە كۈوت" ئى خۆى دا چەندىن خانە و لانە بەر دەۋام و دانىشتووانى نەمر و پلەوپايدى
ھەميشه بىي و بۇونھەر انى ھەتاھەتايى نەبىت، بەم بىي يە سەرجمى ئەم ھەدقىقەتە
ئاشكرايانە ئەم: "دانايى" و "چاودىرى" و "دادگەرى" و "مېھرەبانى" يە بە خۆرایى و
ھەرھە كى بېۇن و بدرىن بە بادا؟

یان ئایا ده چیته عهقلهوه ئهو "داناشکۆمەندە"ئى كە لە نیوان ھەموو بەدیھینراوانى دا مرۆڤى ھەلپۈزۈردووه و، كردوويەتى بە گفتۇر گۆلە گەل كراو(مخاطب)ى ھەمە كىي خۆى و ئاوينەتى دەرخەر و پىشاندەرى ناوه جوانە كانى و، نرخ شناس و قەدرزان و تام چىزى ئەو سەرچاوانەتى كە لە گەنجىنە كانى مىھەنە بانىي ئەودان.. ئەو كەسەتى كە لە پىنى ھەموو ناوه جوانە كانىدە زاتى مەزنى خۆى بە مرۆف ناساندۇووه و خۆشى ويستووه و خۆشى لاي ئەو خۆشە ويست كردووه.. ئایا دواى ھەموو ئەمانە، دەچیتە عهقلى هىچ مرۆفيتىكى ژيرەوە كە ئەو خواوهندە "دانان" يە ئەم مرۆفە ھەۋارە بۆ ئەو ولاٰتە ھەمىشەيى يە خۆى نەنېرىت و، دواى دەعوەت كەردىنى بۆ خانەت ئەنۋىنى، بەختمۇرەتى ئەتەھەتايى بىن نەبەخشىت؟

يان ئایا دەچیتە عهقلهوه كە ھەموو بۇونەوەرېڭ - با "تۇو" يېكىش بىت - بە ئەندازەتى درەختىك "كار و فرمان" ئى بخېرىتە ئەستۇر، بە قەدەر ژمارەتى گولە كانىشى "دانست" ئى تىدا رەچاوا بىرىت و، بە ئەندازەتى بەرۇبوومە كانىشى سوود و "بەرژەوەندى" ئى پىدا ھەلبۇسرىت، پاشان ئامانج و مەبەستى "بۇون" ئى ئەو گىشت: "كار و فرمان و، حىكمەت و، بەرژەوەندى يانە" تەنها ئەو بەشە كەمە جوزئى يە رۇوهو دنيا ئاراستە كراوه بىت كە هيشتا بە ئەندازەتى كىشى گەردىلە يە كىش داراي بايەخ و گۈنگى نى يە؟ واتە ئامانجى "بۇون" ئى تەنها ئەم دنبايە بىت و، ئەو كار و فرمان و، حىكمەت و، بەرژەوەندى يانە نە كرېن بە چەند تۈزۈلەك بۆ جىهانى مەعنა و كىلىگە جىهانى دوارپۇز تاڭو ئامانجە راستەقىنە كانىان لەمۇي بەرھەم بېھىن؟

يان ئایا دەچیتە عهقلهوه كە ئەم ھەموو فيستفالە رەنگىن و ئاهەنگە مەزنانەتى لىرەدا ساز دەكىرېن، لە ئەنچامدا بە ھەرمە كى و بىن ئامانج و بىن ناوه رۇشك و بىن دانايى بېزۇن و لەناو بېچن؟ ئایا دەچیتە عهقلهوه كە ھەموو ئەوانە بۆ مەبەستى دەركەوتى ئامانجە ئەسلى يە كانىان و بەرۇبوومە شايىستە كانىان بەرەو جىهانى مەعنა و دوارپۇز ئاراستە نە كرېن؟! بەللىن.. ئایا دە گۈنچى ھەموو ئەوانە بە پىچەوانەتى حەقىقەت و دەزى وەسفە پىرۇز و ناوه جوانە كانى: "الحکيم" و "الكريم" و "العادل" و "الرحيم" ئى خواتى گەورە دەربىكەمۇن؟.. نەخىر.. نەخىر..

يان ئایا دە گۈنچى خواوهندى مەزن ھەمۇ ئەو حەقىقەتائى گىشت بۇونەوەران بە درۇ بىخاتەوە كە بەلگە ئەسەنە خاوينە كانى: "دانابىي و، دادگەرى و، بەخشنەتىي و، مىھەنە بانى" ئى ئەون و، شايەتىي گىشت بۇونەوەران وەرنە گىرت و، بەلگە كانى ھەموو بەدیھینراوان و دروستكراوان بەتال بکاتەوە؟!.. نەخىر.. نەخىر..

یان ئایا ده چیتە عەقلەوە ئەو خواوەندە مەزىنە، تەنھا پاداشتىكى كەمىي دىنلىكى بە ئەندازەسى تالە مۇويەك بە مرۆڤ بېخشىت، لە كاتىكدا كە بە ئەندازەسى هەممو تالە مۇوه كانى سەرى كار و ئەركى بىن سپاردووھ؟ ئایا ده گۈنجى ئەو خواوەندە كارىنکى ئاوا پۇوچى بىن ناواھرۇك و دىرى عەدالت و حىكىمەتى راستەقىنەي خۆى بکات؟.. نەخىر.. نەخىر..

يان ئایا ده گۈنجى ئەو خواوەندە گۈورەيدە بە ئەندازەسى ژمارەسى بەرى هەممو درەختىك "دانايى" و "بەرژەوندى" بە هەممو زىنلەدەرلىك، بەلكو بە هەممو ئەندامىكى ئەو زىنلەدەرە - بۇ نۇونە: وەڭ زمانى - تەنائەت بە گشت بەدىھاتۇۋىھە كى خۆى، بېخشىت و بەمەش "دانايى رەھا" ئى خۆى دەرېخات.. پاشان ھەر ئەو خواوەندە دانايى، مانمۇھ و، ھەتاھەتايەتى و، بەختەوەرىي ھەميشەبى، بە مرۆڤ نەبەخشىت كە مەزنلىكىن "دانايى" و گۈنگۈتىن "بەرژەوندى" و پىویستلىكىن "ئەنجامە" و.. واز لە بەخشىنى: "مانمۇھ" و "بېھەك شادبۇون" و "بەختەوەرىي ھەميشەبى" بەھىنەت كە ھەر ئەوانەن - لە راستى دا - دانايى يان كىردووھ بە دانايى و نىعمەت بە نىعمەت و مىھەربانىش بە مىھەربانى؟ تەنائەت ھەر تەنها ئەوانەن كە سەرچاوهى ھەممو دانايى و نىعمەت و مىھەربانى بەكىن؟ ئایا ده گۈنجى دەستىان لىنى ھەلبىرىت و وازيان لىنى بەھىنەت تا بەرھە دۇلى بىن مەبەستى و بەربادىي رەھا بېرۇن و، خۇيىشى - خوا نەخواستە - بخاتە ھەلۋىستى ئەو كەسەوە كە بالەخانىيە كى مەزىن بىيات بىنەت و، ھەزاران نەخش و نىڭارى رەنگىن لە ھەممو بەردىكى دا بەخشىنەت و، لە يەڭ بە يەك كى گۆشە كانى كۆشكە كەيىشى دا ھەزاران ئامپارى ئارايىشتىان و جوانكارى و، لە گشت ژوورىكى دا ھەزاران شتى گرانبەها و پىداویستى دابىنەت.. پاشان سەربان و مىچىنلىكى بۇ دروست نە كات كە لە ھەممو مەترىيە كى چەشتى: ٻۇوخان و تىكچۈون بىپارىزىت؟!.. نەخىر.. نەخىر.. چونكە "خىر" تەنھا له "خىر" رەھا" و "جوانى" ش تەنھا له "خاوهن جوانىي رەھا" و پىدا دەبن و، ھەرگىزاو ھەرگىز كارى گالىتەجارى و بىن مەبەستى لە خواوەندى خواوهنى "دانايى رەھا" ناواھىتەوە.

بەلتى، ھەر كەسى بە مىۋۇدا بېچىتەوە و بە ئەندىشە ئى خۆى بۇ سەرددەمە كانى رابوردوو بىروات، ئۇوا بە ژمارەسى ھەممو ئەو سالانەي بە سەرياندا تى دەپەرىت، مەنزىل و، پىشانگا و، گۇرەپان و، جىهان دەبىنەت، كە وەڭ ئەم دىنلەي و چەشتى مەيدانى تاقىكىردىمە و پىشانگا شتانى ئەم سەرددەمە وان.. دەبىنەت كە مردىن ھەر ھەممو يانى بە سەر كىردووھتەوە. ھەروەھا سەرنج دەدات كە ھەرچەندەش جۆر و شىوهى يەك بە يەك كى ئەوانە لە يەكتىر جياوازە، كەچى لە: پىتكۈيىكى و، داهىنان و، دەرخستى توانا و دانايى بەدىھەنرىياندا، تىكپا لە يەك دەچن.. ھەروەھا ئەو كەسە - گەر بىنايى دلى لە دەست نەدایت - ئەمەندە پىنساى رۇونى

"دانایی" و، ظامازهی ئاشکرای "چاودیزی" و، نیشانهی زهق و زالی "دادگهربی" و، برهه‌می فراوانی "میهره‌بانی" له مهزله ئالو گورپو اندا ده بینیت که واي لئی ده کهن به دلنيایي بهوه پهی بیات بهوهی که: هرگیز ناگونجی دانایی يهك ههیت لهو "دانایی" يهی که لهو مهزلگایانه دا ده بینریت کاملتر بیت و.. "چاودیزی" يهك بینت له چاو تهوهی که ئاسهواری ئاشکرایه جوانتر بیت و.. "دادگهربی" يه کی مهزلنتر ههیت لهوهی که نیشانه کانی پوون و له به چاودان و.. "میهره‌بانی" يه کیش بیت فراوانتر بیت لهمهی که به رو بومه کانی به ئاشکرا ده بینرین!

خو ئه گهر گرمانی مهحال بکریت و وا دابنریت ئه و پادشا همه میشه‌یهی که ئه م کارو بارانه به ریوه دهبات و به رده وام ئه و میوان و میوانخانانه ده گوریت، جى و پى و مهزلنگای بزرگی مانهوه و همه میشه‌یه و.. پله و پایه نه گور و.. خانه و لانه برد وام و.. ره عیه‌تی هه تاهه‌تایی و.. بهندی به خته و هری نیشته جی ئه و لاته همه میشه‌یهی خوی نهیت، ئهوا دهی - لهو کاته دا - ئینکاری بیونی ئاشکرا و له بـهـرـچـاوـی ئهـوـ چـوارـ راستی‌یهی: "دانایی" و، "دادگهربی" و، "چاودیزی" و، "میهره‌بانی" بـکـرـیـتـ کـهـ چـهـنـدـ توـخـنـیـکـیـ بهـهـیـزـیـ هـمـهـ لـایـنـ گـرـنـ وـ،ـ وـهـکـ توـخـمـهـ کـانـیـ:ـ رـوـوـنـاـکـیـ وـهـمـوـاـ خـاـکـ وـلـاـوـ،ـ رـوـوـنـ وـ ئـاشـکـرـانـ چـونـکـهـ - وـهـکـ زـاـزـاـوـهـ ئـهـمـ دـنـیـاـیـهـ وـهـرـچـیـ يـهـ کـیـ تـیدـایـهـ هـیـشـتـاـ بـهـشـیـ ئـهـوـ نـاـکـاتـ کـهـ بـهـ تـهـ اوـیـ ئـهـوـ رـاـسـتـیـ يـانـهـیـ تـیدـاـ دـهـرـیـکـهـونـ.

کـهـواـهـ،ـ گـهـرـ لـهـ شـوـينـيـکـیـ تـرـدـاـ شـتـانـيـکـ نـهـنـ شـايـستـهـ دـهـ کـهـوـتـنـیـ ئـهـوـ رـاـسـتـیـ يـانـهـ بـنـ،ـ ئـهـواـ دـهـ بـهـهـلـوـیـسـتـیـکـیـ شـیـتـانـهـیـ چـهـشـنـیـ ئـهـوـ کـهـسـهـیـ ئـینـکـارـیـ "خـوـرـ"ـیـ نـاـوـجـهـرـ گـهـیـ ئـاسـمـانـ دـهـ کـاتـ،ـ ئـیـمـهـشـ ئـینـکـارـیـ ئـهـوـ "دانـایـیـ"ـ يـهـ بـکـهـینـ کـهـ لـهـ هـمـوـ شـتـنـیـکـیـ بـهـرـدـهـ مـانـدـاـ هـهـیـهـ وـ..ـ سـهـرـیـچـیـ لـهـوـ "چـاـوـدـیـزـیـ"ـ يـهـ دـهـرـیـزـیـنـ کـهـ لـهـ خـوـمـانـ وـ زـوـرـبـهـیـ شـتـانـیـ دـهـرـوـبـهـ رـانـدـاـ دـهـ بـیـانـیـنـ وـ..ـ دـانـ بـهـوـ "دادـگـهـرـبـیـ"ـ يـهـ مـهـزـنـدـاـ نـهـنـیـنـ کـهـ نـیـشـانـهـ کـانـیـ گـهـلـنـ ئـاشـکـرـانـ^(۱)ـ وـ..ـ

(۱) بـهـلـنـ،ـ "دادـگـهـرـبـیـ"ـ دـوـوـ کـهـرـتـهـ:ـ ئـیـجـابـیـ وـ سـلـبـیـ.ـ کـهـرـتـهـ نـیـجـابـیـ يـهـ کـهـیـانـ بـرـیـتـیـ يـهـ لـهـوـهـیـ:ـ گـشتـ خـاـوـهـنـ مـافـیـکـ هـمـوـ مـافـیـکـیـ خـوـیـ بـدـرـیـقـنـ.ـ شـتـیـکـیـ بـهـلـگـهـ نـهـوـیـسـتـهـ کـهـ ئـهـمـ بـهـشـهـیـ دـادـگـهـرـبـیـ شـعـوـلـیـ هـمـوـهـ نـهـوـ شـتـانـهـ دـهـ کـاتـ کـهـ لـهـ دـنـیـادـاـهـنـ،ـ چـونـکـهـ وـهـکـ لـهـ "رـاـسـتـیـ سـیـ هـمـ"ـ دـاـ چـهـسـانـدـمـانـ:ـ هـمـوـ شـتـانـیـ نـاـوـ ئـهـمـ دـنـیـاـیـهـ دـاـوـاـیـهـ دـهـرـ شـتـیـکـ لـهـ بـهـدـیـهـنـهـرـیـ شـکـزـمـهـ نـدـیـانـ بـکـهـنـ کـهـ بـنـ "بـوـونـ"ـ وـ "ماـنـهـوـهـیـ ژـیـانـ"ـ یـانـ پـیـوـسـتـیـانـ بـیـتـ،ـ ئـیـزـ ئـهـمـ دـاـوـاـ کـرـدـنـهـ جـ بـهـ زـمـانـیـ لـیـهـاتـنـیـانـ بـیـتـ وـ جـ بـهـ زـمـانـیـ پـنـداـوـیـسـتـیـ يـهـ سـرـوـشـتـیـ يـهـ کـانـیـانـ وـ جـ بـهـ زـمـانـیـ نـاـچـارـیـیـانـ،ـ ئـهـواـ بـهـ تـهـراـزوـوـبـهـ کـیـ وـرـدـیـ تـایـیـهـتـیـ وـ چـهـنـدـ پـیـوـرـیـکـیـ دـیـارـیـ کـرـاـوـ ئـهـوـ خـوـاـسـتـهـیـ بـنـ دـاـبـیـنـ دـهـ کـرـیـتـ وـ دـهـدـیـرـیـقـنـ.ـ وـاـتـهـ بـهـ ئـهـنـداـهـیـ ئـاشـکـرـایـیـ "بـوـونـ"ـ وـ "ژـیـانـ"ـ ئـهـمـ بـهـشـهـیـ "دادـگـهـرـبـیـ"ـ شـ پـوـونـ وـ ئـاشـکـرـایـیـ..ـ بـهـلـامـ بـهـشـهـ سـلـبـیـ يـهـ کـهـ بـرـیـتـیـ يـهـ لـهـوـهـیـ کـهـ:ـ نـاـحـهـ قـوـیـسـتـانـ وـ سـتـهـمـکـارـانـ تـمـنـیـ بـکـرـیـنـ.ـ وـاـتـهـ:ـ بـهـ سـزـادـانـیـ نـاـحـهـ قـوـیـسـتـانـ حـقـ رـاـگـیرـ بـکـرـیـتـ وـ حـقـیـ خـوـیـ بـدـرـیـقـنـ!ـ نـهـمـ بـهـشـهـیـانـ هـمـ دـنـیـادـاـ دـهـنـاـ کـهـوـیـتـ،ـ بـهـلـامـ چـهـنـدـهـاـ نـیـشـانـهـ وـ ئـاماـزـهـیـ زـوـرـ هـنـ کـهـ بـهـلـگـهـنـ

ئینکاریی ئهو "میهره بانی" يەش يكەين كە لە گشت جىيە كەدا دەبىنин. هەروهەدا دەبى ئەو
ھەموو كار رايى كىردىنە پېلە "دانايى" و ئىش و كاره بە "كەرم" و نىعەتە "میهره بانى
بەخسانە" ئى بەچاو دەيانىنин - خوانەخواستە - بە گالتە و گەپ و سەنم و غەدرىكىان لە¹
قەلەم بىدەين كە لە راستى دا خواى گەورە تابلىي بەرز و بلند و دۇورە لەو رەفتارانە و، گەر
وا بىت دەبى راستى يە كان ھەلبگەرىنەوە، كە ئەوهش ئەۋەپەرى بەتال و مەحالە، بە رادىيە كى
ئەوتۆ كە ئەو سۆفستائى يانەش ئىنكارىي بۇونى خۆيانىان دەكرد، بە ئاسانى توختى ئەم چەشىنە
مەحالانە نىدە كەوتۇن!

پوخىدى قىسە:

ئەو كارانە لە دنيادا رۈودەدەن وەك:

كۆبۈونەوە فراوانە كان بۇ "زىيان" و، جىابۇونەوە خىراكان بۇ "مردن" ..

يە كىڭرنە مەزىنە كان و، ھەلۋەشانەوە بە پەلە كان ..

ئاھەنگە مەزىنە كان و، درەشانەوە قەشەنگە كان ..

ھەموو ئەم كاره مەزنانەي لەم جىهانەدا دەيىزىن، لە گەل ئەو ئەنجامە جۈزئى و ئاماڭىھە
بىن نىخە كاتى و ماوه كەمە دنيايى يانە بەرچاوماندا، پەيوەندىيە كى ئەوتۇيان نى يە كە
شاياني ئەوه بن وابەستەي يە كەن بىكىن. كەواتە پەيوەست كەدنى ئەوان بەم ئەنجامە جۈزئى و
كاتى يانە دنياوه لە گەل ڑىرى و دانايى دا يەك ناكويىت، چونكە ئەم كاره وە كو ئەوه وايە
كە چەندەدا دانايى مەزن و ئاماڭىھى گەورە گەورەي بە ئەندازەي چىايەك وابەستەي بەردىكى
يە كىجار بچىكۈلە و، ئاماڭىتىكى بىن رىخى جۈزئى و كاتىي بە قەدەر بەردىكى بچوو كىش
پەيوەستى چىايەكى سەختى مەزن، بىكىت!!

واتە: نەبۈونى پەيوەندىي بۇونەوەران و كاروبارە كانى دنيا بەو ئاماڭىھە يانەوە كە سەر بە
زىيانى دنيان، شايەتىكى گومان بېر و بەلگەيدە كى ئاشكرا و رۈونە لە سەر ئەوهى كە: ئەم
بۇونەوەران بۇويان لە جىهانىتىكى ترى غەيرى ئەم دنيا بىنراوەيە. چونكە بەر بۇومە ناسك و
شايانە كانى خۆيان لەسى دەبەخشن و، چاوابيان بېرىۋەتە ناوه جوانە كانى خواى گەورە و،
ئاماڭىھە كانىشىيان بۇ ئەو جىهانە دەپوانن و، ھەرچەندەش تۇۋە كانىيان لە ڙىر خاڭى ئەم دنيايدا
چىنراون و شارراونەتموە، بەلام گول و بەرھەمە كانىيان لە جىهانى مىسالدا دەر دە كەون و

لەسەرى. وەك: ئەو زىللەي تەمى و قامچىي سزادانەي كە ئاراستەي قەومى عاد و سەمۇود كران، بىگە قۇومە
ياخى يە كانى ئەم سەر دەمش. ھەموو ئەمانە، بە چەشىنىكى ئاشكرا و بىن گومان، زالبۇون و دەستەلاتدارىي
"داد گەرى" ئى بەرز و مەزنى خواهەندىمان بۇ دەر دەخەن. (دانەر)

ده پشکوون. و اته: مرؤف به پی ئه و لیهاتن و توانيهی پنی دراوه، لیرهدا کردار ده روینیت و
لهو دنیاش، دروینیهی بهر همه کهی ده کات!

به لی، گهر سهیر نیکی ئهو پرووهی بیونه و هران بکهیت که بۆ "ناوه جوانه کانی خواي گهوره" و "دوا پوژر" ده روانن، ئهوا ده بینیت که: همه موو "تزو" يك - که موعجیزه‌ی توانستی خواوه‌نده - به ئهندازه‌ی دره ختیلک ئاما بانجی زۆر و زەبەندەی ھە يه ..

هموو "گول" يك - كه وشهي دانسته^(۱) - خاوهني چهندين واتا و ناوه رف کي ئهو تويه كه
بې ئەندازاهى زمارهى گولە كانىي درەخت دەبن..

همو برهنگیش - که موعده‌ی سنهت و پارچه هونراوهی میهراه بانی به - به
نهندازه‌ی دره‌خته که‌ی، دانایی تیدایه. ئهو رووهی برهی دره‌خت که له ئیمه‌وه دیاره و
بریتی به لهوهی روزبی ئیمه‌یه، له راستی دا تهنا يه کیکه له ناو ههزاران دانایی دا که له برهی
همو دره‌ختیکدا هن، چونکه هر ئمه‌نده‌ی ئهر کی سه‌رشانی ته او کرد و ناوه‌رۇ کە کەی
خۇزى راگه‌یاند، دەمریت و له ناو گەدە كاماندا ئەسپەردد دەگرتیت.

جامادهم شته فانی یانه نه جی به کی تردا به ری خزیان بی ده گهیه نه و پیشکه شی
ده کهن و، چهندین وینه همه میشه بی لهوی داده نین و، چهندها و اتای نه مر و هه تا هه تاییش
ده به خشن و، لهوی به ته او وه تی زیکر و ته سبیحاتی همه میشه بی خزیان بی ده به خشیریت.. ئه و
مرؤف تنهها بهوه ده بیت به مرؤفی راسته قینه که سه رنج لهو رو وه (برهو همه میشه بی پوانه) ی
ئه و به دیهیه راو آنه بدادت. ئه و کاته، له ناو ئه "فانی" یانه وه ریگایه ک ده دوزیته وه که به "باقی" ی
همیشه بی، بگهیه نیست!

که او اته، ئەم بۇونەورانى کە پېيتا پەيتا كۆ دەبئەوە و پاشان لە يە كىز جىا دەبئەوە و لافاو ئاسا دەرژىنە ناو گۈمى زىيان و مردىنەوە، دەبى مەبەست و ئامانجىكى تىريان تىّدا رەچاوا كرايىت. چونكە بارودۇخى ئەوان - بۇغۇونە - وەك ئەۋە و ايە كە بۇ غايىش ئامادە كرابىن ئەمەتە مەسىرەفيكى يە كىجار زۇر بىز ئامادە كىردىنى ئەم كۆ بۇونەوە و لىك جىابۇونەوە كەم و

(۱) گهر دلیلیت: بوجی زربه‌ی غور نه کانت له تزوو و، گول و، بدری درهخت دهینتهمهوه، له ولادما دلینین: چونکه ئەمانه ناوازه‌ترین و سرسوپرهینه‌ترین و ناسکزئینی موعجزاتی توانستی خواهی گموريه‌ن. گومر ايان و سروشت پەرستان و شونكەتەرتووانى فەلسەفەي ماددى، لهبئر ئەھۋەي نەباتوانى ئەو نۇسېنە وردانە بەخۇنىتهوه كە قىلىمى قەدەر و توانستى خواهی گموريه لەمانەدا نۇرسىپويان، گەرفتارى سەرگەردانى بۇون، لەنانو ئەو تزوو و گۈل و بەرانەدا نۇق بۇون و، كەد تەلىتاو چەيدەل، سروشەھ. (دانەر)

کورتanh خمرج ده کرین، تاکو وینهیان بگیرینت و ئهو وینانهش پىك بخرين و پاشان به هه میشه بی لە سەر شاشەدا پیشان بدرین.

بەم بىن يە، يە كىن لە ئاماچىه كانى بە سەر بىردىنى ژانى كەسى و كۆمەلایەتى لەم ماوه كەم و كورتەي دنیادا، ئەوهىيە كە وينەي رووداوه كان بگيرىن و پىك بكرىن و لە گەل يە كىرىدا پىك بېھىرىن و ئەنجامى كردهوه كانى مروف پىارىزىرن، تاکو لهوى لە بەردهم كۆمەلە هەرە مەزن و غايىشە يە كىجار گەمورە كەدا پیشان بدرىن و لېپرسىنەوەيان لە سەر بکرىت و... بۇ ئەوهىيە كە هەموو توانا و ليھاتن و بەھرىيە كى مروف بۇ شادبۇونى بەو بەختەورى يە هەرە مەزنەي ئەو دنیا ئامادە بکرىن. تەۋەتا فەرمۇدەي پىرۇزى: "الدنيا مزرعة الآخرة"^(۱) ئەم راستى يە دەرده بېرىت.

جا مادەم ئەم دنیا يە لە واقىعداھەيە و... ئىنجا ئاسەوارە كانى: "دانايى و، چاودىرى و، مىھەبانى و، دادگەرى" يان بە ئاشكرا پىوه دىارە، ئەوا بە حەتمى و بە ئەندازە چەسپاۋى و بىن گومانىي بۇونى دنيا، ئەودنیاش ھەيە و بىن گومانە.

مادەم هەموو شىتكى ئەم دنیا يەش لە روويە كەوە بۇ ئەو دنيا و جىھانى ئەمە دەرۋانىت و رووى لەويىيە، ئەوا بىن گومان كۆچچى ئەم گەشتە ئىرە بەرەو ئەويىيە. كەواتە ئەو كەسى ئىنكارىي ئەودنیا دەكەت، لە راستى دائىنكارىي هەموو دنيا و شتانى ناو دنیاى كەردووه!

جا هەر وەك گۇپ و ئەجهل چاوه روانىي مروف دەكەن، بە هەمان جۆر، بەھەشت و دۆزە خىش خۇيان بۇ ئامادە كەردووه و چاوه روانى گەيشتنى ئەون.

راستىي يازىدەھەم

دەرگاىي: "مروقۇتى"

كە درەوشانەوهى ناوى: "الحق"ى خواي گەورەيە

ئايدا دە گۈنچى خواوهندى "حق" كە پەرسىراوى حق و راستەقىنەيە، ئەم مروقە دروست بىكەت... بۇ ئەوهى بىيىت بە:

پىزلىيگىراوترىنى بەندەي پەروردگارىتىي پەھايدى خۆى و...

(۱) (الدنيا مزرعة الآخرة) قال في المقاديد: لم أقف عليه مع إبراد الغزالى له في الإحياء، وقال القاري: قلت: معناه صحيح مقتبس من قوله تعالى: ﴿مَنْ كَانَ يَرِيدُ حِرْثَ الْآخِرَةِ نَزَدَ لَهُ فِي حِرْثِهِ﴾ (الشورى: ۲۰). بروانه: (كتف النساء) (عه جلوونى) فەرمۇدەي زمارە ۱۳۲۰. (وەرگىز).

بۇ پەروەردگارىتى يە كىشتى يە كەشى بەرامبەر ھەموو جىهانە كان، لە ھەموو بەدىھىنراوىك
گۈرنگىر بىت و ..

لە نىوان بۇونەورانى گفتۇگۇز لە گەملە كراوى خۇزى دالە ھەموان زىاتر پەى بە
فەرمانە كانى ئەو بىات و لېيان تىنى بىگات و ..

لە جوانلىرىن و پىتكەرىن شىۋوھ و، بەرزتىرىن نىرخ و بايدە خدا بىت، بە رادىيەك كە بۇوبىت بە^{ئا}
ئاوىنە كە كى ئەوتۇ گشت ناوه جوانە كانى خواى گەورە و .. ناوى ھەرە مەزن(الإسم
الأعظم) و .. درەوشانەوهى پلەي ھەرە گەورە ھەموو ناوه جوانە كانى ئەوي تىدا
دەركەمۈت و ..

جوانلىرىنى موعجىزاتى توانسى خوا بىت و، ئىنجا بۇ مەبەستى زانىن و ھەلسەنگاندىنى
گەنجىنە كانى مىھەربانى خواى گەورە، لە ھەموويان كۆئەندام و ئامىز و تەرازووى زىاترى
ھەبىت و .. لە گشت بەدىھىنراوان ھەزارتر و مۇحتاجىتى نىعەمەتە لەھەزار بەھەرە كانى
خواى گەورە بىت و .. لە ھەموويشىان زىاتر ئازارى فەنا و تىاچۇون بچىزىت و .. پەز
تاسەمەند و موشتاقى مانەوه بىت و .. نەرمۇنیانى و ناسكى و ھەزارى و مۇحتاجىشى لە
ھەموويان زىاتر بىت و .. ھەرچەندەش لە پۇرى ژيانى دنياوه لە ھەموويان بەدبەختىر بىت،
بەلام لە پۇرى لىھاتنى سروشى پەوه شىۋوھ لە ھەموويان بىلندو بەرزرەر بىت ..

ئايادە گۈنچى پەرسەزاوى "حەق" و پاستەقىنە، "مەرۆف" بەم چىيەتى(ماھىيە) يە بەدى
بەھىتىت، پاشان بۇ ئەو خانەي ھەمىشەمى يە نەنیرىت كە ئەمى مەرۆف شایان و
تاسەمەندىيەتى و، بەم نەناردنەش "حەقىقەتى مەرۆفيتى مەرۆف" بىسپەيەوە، كارىنکى
پىچەوانەي "ئەحەقىقەتى" خۇزى بىكات؟ .. نەخىر .. نەخىر ..

ئايادە چىتە عەقلەوە كە: فەرمانەرەواي "حەق" و مىھەربانى رەھا، لىھاتنىكى سروشىتى و ا
بەرزا بەم مەرۆفە بەخشىبىت بتوانىت ئەو ئەمانەتە ھەرە مەزىنە بخاتە ئەستۆزى خۆيەوە كە
ئاسمانە كان و زەھى و چيا كان نەيانويسىت ھەلى بىگرن، واتە مەرۆفى بە جۈرىيکى وابەدى
ھىنايىت كە بە: تەرازووە ھەندەكى و كارامەبى و لىھاتە كەم و بچوو كە كانى خۇزى، لە:
سېفەتە گشتگىر و ھەمەلايەنە و، كاروبارە ھەممە كى و، درەوشانەوه رەھا كانى ئەو تىنى بىگات ..
ئەو خواوەندەي كە مەرۆفى لە شىۋوھ نەرمۇناتىرىن و كۆلەوارتىرىن و لاوازتىرىنى
بۇونەورانى خۇزى دا بەدى ھىنايىت و، ھەموو ئەو بۇونەورانەشى - بە پۇوهك و ئاژەلەوە -

بۇ زىيە بار خىستىپەت و رام و گۈئىرايەلى كىردىن بۇى، بە رادەيەك كە ئەمى مەرۆڤى كەرىدىت بە سەرپەرشتىكەر و رېڭىخەرى تەسىبىحات و پەرسىتىشى ئەوان..

ئەو خوايىه کە مەرۋىسى - بە چەند پۇوهرىتى بچووک - كەدىيەت بە نۇونەيە كى
كاروبارە كانى خواي گەورە لە گەردۇنداو، باڭھواز كار و راڭھەنەرى پەروەرد گارىتىي
خواي گەورە بە هەممۇ بۇونۇمەران، كە پەروەرد گارىتىيە كى وەھايە بە كىردار و گوفtar
خاۋىنە، بە راھىدەك كە پلەيمە كى لە مەلاتىكەت بالاترى پىنى بەخشىيەت و گەياندىيەت پايدى:

ئایا دەچىتە عەقلەمە كە خواوەندى گەورە ئەم ھەموو كار و ئەركانەي بە مەرۆف
بە خشىبىت، بەلام ئامانج و ئەنجام و بەر بۇومە كانى ئەم كار و ئەركانەي بىن نەبە خشىت كە:
بەختە وەرىي ھەميشەيى "يە؟ ئىجا بە نەبە خشىنى ئەم بەختە وەرى يەش ئەم مەرۆفە بەهاوېتە پلەي
نۇمى: زەللىلى و رىسوالى و موسىبەت و جۈزەھاي نەخۇشى و گىرو گىرفتەمە و، بىكەت بە
بەدبەخت تىرىنى بەدېھىنراوانى خۇرى و، ئەم "زىرىي" يەش كە دىيارى يە كى پىرۇزى نۇورانىسى
دانستى خوا و ھۆزى كى ناسىنى بەختە وەرى يە، بىكەت بە ئامرازىتىكى شۇومى ئازار بەخىش بىز
مەرۆف؟ كە ئەمەش دۈزى دانابى رەھاي ئەم خواوەندەيە و پىچەوانەي مىھەربانىي فراوانى
ئەمۇ؟.. نەخىر... نەخىر...

پوخته‌ی ئەم قسانە:

ههروهک له چبرو که کهدا بینیمان که: پله و، فهرمانبهري و، مووچهی مانگانه و، کار و،
کهرهسه کانی ئهفسهره که لەناو پىناس و توماره کەھى دا نۇوسرابۇون و، بۆمان پۇون بۇوهوه
کەھەول و تەقلا و کاره کانى ئەھەفسهره له پىشاۋى ئەم مەيدانە کانى يەدا نىن، بەلگولە
پىشاۋى رىز و نىعمەت بەخشىنە کانى، ولايتكى، بەردىۋامى، ھەممىشەيە دان..

به همان جویش ته و لاینه نیان و ناسکانه که وان له "پیناس" دلی مرؤقدا.. ته
ههست و نهستانه له "تومار" عهقلی تهودان و.. ته گشت ئامیر و کۆئەندام و
کەرەسانەش کە له سروشى تهودا دانراون.. هەموو تەمانە پىكەوه، روویان له بەختەوەرىي
ھەميشەبىي كردووه، بەلكو له راستىشدا تەنها له پىناوى ته و بەختەوەرىي يەھەميشەبىي يەدا پىنى
بەخشرابون. ئەمەش ئەنجامىكە كە سەرجەمى ليڭۈلەران و تېڭۈرائى ئەھلى كە شف تىايىدا
يەكىان گرتۇو.

بۇ غۇونە: گەر "توانى ئەندىشە"ى مەرۆف - كە يەكىن كە لە ھۆكاري كەن و وىنە گەرانى بەردهستى "زىرى"ى مەرۆف - بىي بوتىرىت: "دەستەلات و ئارايىشتى ھەموو دنيا و تەمەنىكى پېلە يەك مىليون سالىت دەدرىتى .. بەلام دەبىي بە حەقى لە ئەنجامدا بەرەو نەمان و نەبوون بېرىتى .. دەيىن ئەندىشە"ى مەرۆف - ئەگەر ھەوا و ئارەزووى نەفس خۆيان ھەلئە قورتىن - ئەم ئەنجامى نەمانەي بىن ناخوشە و گەرفتارى پەزارە و خەفتى دەكەت ..

واهە: گەورەترين شتى چەشنى دنيا و ھەموو شتانى ناوى، گەر ئەنجامە كەى "نەمان" بىت، ئەوا ناتوانىت بىچوو كەزىن ئامىزە كەنلى مەرۆف تىر بکات، كە ئەندىشە يەتى!

لەمەوه بە پۇونى دەرده كەمۆيت كە: ئەم مەرۆفە داراي ئەم ھەموو توانا و لىپەتە سروشى يانەيە و، خاۋەنى: چەندەها ئاۋاتى تا ئەبەد خايەنە و، بىر و بۆچۈونى ھەموو گەردوون دە گەرتىنە و، چەندەها ئارەزووى جۆراوجۇرىش لە ناخى ئەودا رەگىان دا كوتاوه بۇ گەشت چەشىنە كەنلى بەختە وەرىي ھەمىشەبى ..

ئەم مەرۆفە، بۇ "ھەتاھەتايى" خولقىنراوه و، بە حەقىيىش بەرەو ھەتاھەتايى و ھەمىشەبى كۆچ دەكەت و، ئەم دىنايەش سەبارەت بەو جىگە لە "ميوانخانەي كاتى" و "ھۆلى چاۋەرپان كەردى دوارپۇز" ، ھېچى تىرىنى يە.

راستى دوازدەھەم

دەرگای: "پىغەمبەر اىھەتى" (الرسالة) و "نازالكىردى قورئان"

كە درەوشانەوهى: "بسم الله الرحمن الرحيم" ھ

ئايادە گۈنچى كەسىكى ئەوتۇر كە لە لايەنی ھەموو پىغەمبەر انەوه پاشى گەرفتارە كەنلى گىرايىت بەوهى كە موعجىز ايان تەسىدىقىان دە كەن.. راستىي دەعوا كەشى گەشت ئەم پىاواچاڭ و ئەولىايانە بىسەلمىن كە ئەوانىش كەشىف و كەرامەتە كەنلىان پېشىيان دە گەن.. ئىجا سەرچەمى ئەوزانا و مەرۆفە دل و مېشىك و دەرروون خاۋىنەش شايەتى لە سەر راستىگۈزى بىدەن كە پالىيان بە لىكۈزلىنەوه ورددە كەنلىانەوه داوه.. ئەم پىغەمبەرە ئازىزە ھەللىك كە تائەم رادەيە پاشىگىر و پالپاشى ھەبى و، ئىجا بە ھەموو ھېز و تونانىيە كى خۆيشىبەوه ۋېنى ئاخىرەت و دەرگای بەھەشتى خىستىتە سەرپاشت و، لەمەشدا ھەزار موعجىزە چەسپاوى خىزى و

ههزاران ئایه‌تی قورئانی پیروزی خاوهن ئىعجازىش - كه بە چىل پۇو ئىعجازى چەسپاوه - تەسىدىقى بىكەن و پشتى بىگرن ..

ئايا ئىت دەگۈنجى هىچ كام لە وەھمانە كە گەلىن لە باڭى مېش لاۋاترن، پنى قيامەت و دەرگاي بەھەشتىك دابخەن كە ئەمۇ پىغەمبەر ئازىزە ﷺ كەردوۋىيەتىمە و خستۇرىمە سەرپشت؟!

* * *

بەم جۇرە و، لەو راستى يانەي بىشەوە دەركەوت: "مەسەلەي حەشر" راستى يە كى رەگ داکوتاوى ئۇوهندە بەھىزە كە هىچ توانا و ھېزىتكە نەتوانىت لەقى بىكەت و لە جىيى خۆىدا بىزۇنىت، با ئەمۇ ھېزە ھىنەدە بە توanax بىت كە بتوانىت گۆزەتىمە بىجۇولۇنىت و لەت و پەتى بىكەت!

چونكە: خواىي گەورە لە سەر داخوازىي: گشت "ناوه جوان" و "سېفەتە مەزىنە كانى" خۆى بېيارى هيتنەديي ئەمۇ راستى يە دەدات و .. بىغەمبەر خۆشەويسىتە كە بىشى ﷺ بە ھەمۇ موعجىزات و بەلگە كانى پىغەمبەرىتى يە و تەسىدىقى دە كات و .. قورئانى پىرۇزىش بە گشت ئايەت و حەقىقەتە كانى دەيچەسپىنىت و .. سەرچەمى گەردوونىش بە ھەمۇ ئايەتە تە كۆينى و كاروبارە پە لە دانستە كانى، شايەتىي لە سەر دەدات ..

جا ئايا دە گۈنجى ھەمۇ بۇونەوران - جىگە لە كافران - لە گەل خواوهندى "واجب الوجود" دا لە سەر مەسەلەي ھاتنەديي حەشر يە كە بىگرن، پاشان گومانىتى كە كىجار لاۋازى دەست ھەلبەستى شەيتان بىت و بىھويت لەرزە بەو راستى يە چەسپاوه رەگ داکوتاوه بىخات و لە جىيى خۆىدا بىلەقىنىت؟!.. نەخىر.. نەخىر..

ھەر گىز و گومان نەبەيت كە بەلگە كانى "حەشر" تەنها ئەمۇ دوازدە راستى يانە بن كە ئىمە لييان دواين، بەلکو قورئانى پىرۇز ھەر وەك بە تەنها خۆى ئەمۇ راستى يانە فىر كە دىن، بە هەزاران رۇوو و نىشانەي بەھىزىش ئاماژە دە كات بۆ ئەمەي كە بەدىھەنەرمان لەم خانەي فانى يەوه بۆ خانەي بەقا و ھەميشەيى دەمانگۇزىتىمە.

ھەر وەھا لەو گومانە شدا نەبىت كە بەلگە كانى "حەشر" خواتى تەنها ناوه جوانە كانى: "الحکيم و الکريم و الرحيم و العادل و الحفظ" ئى خواىي گەورە كە لە كارسازىي گەردووندا بەلکو ھەمۇ ناوه جوانە كانى ترى خواىي گەورە كە لە كارسازىي گەردووندا دەدرەو شىنەوە، داخواز و داواكارى ھاتنەديي دوارۇڙن.

هروهها گومانیش نه بهیت ئهو ئایاه ته گه ردوونی بانهی بەلگەدی "حەشري دوارۆز" ن تەنها ئەوانه بن کە ئىئمە هینامانن، بەلکو زۆربەی بۇونەوەران چەندىن ئاسۇ و رووی ئەوتزىيان ھەمە كە بە راست و چەپدا دەكىيەوە و دەپوازن، جا ھەروەك پۇويەك لەو پۋانە دەبىت بە بەلگە و شايەت لەسەر "بۇونى بەدىيەنەرە مەزن"، پۇويەكى ترىيان ئاماژە بۆ "ھاتنەدىي حەشر" دەكات و پېنجەدی بۇ رادە كىشىت.

بۇ نۇرۇنە:

ههروهک جوانی سنههتی پر له وردہ کاری: بهدیهاتنی مرؤف له جوانترین شیوه و بهنر خترین ناوارو کدا، ئامازه بزو: "بدهیهینه" ده کات.. ئهو هیز و توانا و لیهانه گشتی یانهش که له مرؤفدا هن و له ماوهیه کی کەمدا تمواو ده بن و نامین، ئامازه بزو "حەشر" ده کەن. تەنانەت گەر تەنها یەك "رۇو" بە دوو "پوانىن" ئى جىا جىا تەماشا بکرىت، ئهو وا بالگەي: "بدهیهینه" و "حەشر" ئى پېكىوھە تىدا دەرددە كەمۈت.

پتو نگوونه:

گھر ماهیہتی کاری: رینکھستنی حیکمہت و ..

ئارايىشتكارىي: چاودىرى و ..

تەقدىر و ھەلسەنگاندىنكارىي: دادگەرى و ..

نهر مونیانی: میهره بانی ..

رېچاو بکرین، که له زوربهی شتاندا به ئاشكرا ده بىزىن، ئەوا دەردە كەويىت كە ئەو شتانە "بەدىھاتووی دەستى دروستكەرنىكى: دانا و، كەرىم، دادگەر و، مىھەربانى" .. ئىنجا گەرمەزنى و، هىز و، رەھابى ئەم سىفەتانەش لە گەل: تەمەن كورتى و، كەم نرخىي ئەم بۇونەورانە دىنيدا پىكەوە رېچاو بکرین، ئەوا "ئاخىرەت" لە نىۋانىاندا بە رۇونى

و اته همه مو شتیک به زمانی حالت خوی: "آمنت بالله وبالیوم الآخر" دوپیات
ده کاته و له خویشی دا همان رسته بهرجهسته ده کات، تا یینه رانی، یخویننه و ۵.

• • •

کۆتاپى

ئەو "دوازدە راستى" يانەي پىشۇو، پشتى يە كىر دەگىرن و يە كىدى تەواو دەكەن و، ئەنجامە كەشيان لە يە كىگىرن و كۆزى هەممو ياندا دەردە كەمۆيت. ئايائىت دەبىچ وەھمىك ھەبىت بتوانىت ئەم دوازدە شۇورا ئاسىنىنە بەلەكى ئەم دوازدە دىوارە ئەلماسە، كوناودەر بكتات و پىيەك بۇ خۆى بىدۇزىتەوه تا "باور بە حەشر" لە جىنى خۆى دا بلەقىنیت كە بە قەلایەكى ئاوا سەخت و مەحڪم گەمارۇ دراوه و شۇورايى بۇ كراوه؟

ئايەتى پىرۆزى: **﴿مَا خَلَقْنَاكُمْ لَا يَعْشُكُمْ إِلَّا كَنْفُسٍ وَاحِدَةٍ﴾** (فسان: ۲۸) ئەو دەگەيەنیت كە: "بەدىھىنان" و "حەشر" ئىھەممو گۈزى مەرۆف بە لاي توانتى خواوهندەوه بە ئەندازەي بەدىھىنان و حەشرى تەنها يەك كەسى مەرۆف ئاسانە.

بەلىنى راستە و هەروەھايىشە، چونكە ئەم راستى يە لە باسى "حەشر" ئىھىامى: "خالىتك لە نۇورى ناسىنى خواى گەورە" دا درېزەي بىن دراوه. بەلام والىرەدا ئاماژە بۇ پوختمىه كى ئەو باسە دەكەين و نۇونە كانى دەھىنин. هەركەسيكىش درېزەي باسە كەى دەمۆيت با سەر لەو پەيامە ناوبر اووه بىدات.

وانۇونەيەك بۇ ئەمە دەھىنېمە و، وەك وتر اويسە: نۇونە هيئانە و قۇرۇپە لە سەر ناكرىت و قسۇورى نابىنرىت، لە گەل ئەمە شدا دەلىيىن: "وَلَهُ الْمُثُلُ الْأَعْلَى".

بۇ نۇونە: گەر وادابنرىت "خۆز" بە ويستى خۆى كار بكتات، ئەوا بەۋېپى ئاسانى رووناكىي خۆى بۇ تەنها يەك دانە گەردىلە دەنيرىت و، بە هەمان ئاسانىيىش ئەو رووناكى يەي خۆى بە هەممو مادده رۇون(شەفاف) لە ئۇماره بەدەرە كان دەبەخشىت، ئەمەش بەھۆى نەھىنى "نۇوارانىتى" يەوە كە لە هەر دوو كىاندا ھەيە.

بەھۆى نەھىنى: "رۇونى" (شفافية) يىشەوە، ئەو وىنەيەي خۆز كە بىلەلەي چاوى يەك دانە گەردىلە وەر دەگرىت، يەكسانە بە وەر گەرتى هەمان وىنە لە لايمەن تەختايى فراوانى دەريايە كى مەزنىشەوە.

بەھۆى نەھىنى: "رېتكۈپىكى" يىشەوە، منالىكى بچووك ھەروەك دەتowanىت كەشتى يە منالانە بچووك كەى، كە يارىي بىن دەكتات، بىخاتە گەپ.. بە هەمان جۆر دەشتowanىت كەشتىي مەزنى بەستەقىنهش بىجۇولىنىت و كارى بىن بكتات و بىخاتە گەپ.

هروه‌ها به‌هؤی نهینی: "فَرْمَانْبَهْ دَارِي وْ گُوئِرَاهِلِي" يوه، پیش‌هوای سوپا ده‌توانیت به فهرمانی: "بِرْو" يهک سهرباز بخاته رُویشتَن و، هر به ههمان وشه و فهرمان سه‌رجه‌می سوپایش، بداته‌یه.

ئنجا گھر وا دابنیین تهر ازو ویه کی يه كجارت ههستیار و سهرنە كھرى مەزن لە بۇشایي ئاسماندا هەلۋاسرا يېت و كىشى يەك دانە گویزىش دەرخات و بىخۇيىتەوه، ئەوا بەھۆى نەھىيىنى: "هاوسەنگى" يەوه، هەروەك دەتوانرىت دوو خۆر لە "تا" كانى دا دابنرىت و، لە راستىشدا دوو خۆر يان دوو گویز لە هەردۇو "تا" كەدى دا دانزان، ئەوا ئەمۇ ھەولەي بۇ بەرز كە دەنەوەي يە كېلىڭ لە دوو تايە دەدرىتى، ھەمان ھەولە بۇ دا يەز اندىن، ئەمۇ تىيان.

جا مادهم لهناو ئەم بیونوھر و شتە موڭكىنە ئاسايىي يانەدا، كە فانى و ناتەواون، بەھۆى: "نۇورانىتى و، پۇونى و، رېنگۈنىكى و، گۈرىپايەلى و، ھاوسەنگى" يەوه، گھورەتىرىن شت يەكسان بىت بە بچۇو كەتىن و بە چەندەھا شتى لە ژمارە بەدەرىش، بە رادەيەك كە وەك يەك دانە شت وابن.. ئەوالە بەردەم توانستى رەھاى خواوهندى بە توانادا: كەم و زۆر، بچۇوك و گھورە، حەشرى يەك دانە كەس و سەرجەمى گرۇي مەرۋە بە يەك ھاوار، دەبىن يەكسان بن. ئەمەش بەھۆى: درەشانەوە نۇورانى و رەھاكانى: "تowanستى خۆيى(ذاتى)ى خواى گھورە" وە كە لەپەرى كەمالدىايە و.. بە بۇنەى: "پۇونى" و "نۇورانىتى" دىسو مەلە كەوتى شستان و.. بەھۆى: "رېنگۈنىكى" ئى دانايى و توانست و.. "گۈرىپايەلى" ئى تەواوهتىي ھەممۇ شىيکەو بۇ فەرمانە تەكويىنى يەكانى و.. بەھۆى نەھىتىي: "ھاوسەنگى" ئى ھەر دو و لاي ئىمكەنانەوە كە بىر بىت لە كەسلىنى، بیون نەھەن لە بیون و نەھەن بىنادا.

بهلئی، پله کانی "هیز" و "لاوازی" ی ههر شتیک بریتی یه له ئاویته بعونی دژه کهی
له گەلی دا. بۇ نۇونە: پله کانی گەرما بەرھەمی تىكەتبۇونى سەرمایه و، پله کانی "جوانى" ش
ئەنجامى ئاویته بعونی ناشىرىنى یه و، چىنە کانی رۇوناکىيىش ھى تىكەملۇ بعونى پىزەبە كى
تارىيکى یه. بەلام ھەر شتیک گەر خۆبى (ذاتى) بىت - نەك رۇو كەشى و لاوھ كى (عرضى) -
ئەوا دژە كەى ھەر گىز ناتوانىت پرواتە ناويمۇ و ئاویته بىت، دەنا ئەو كاتە دەبى دوو شتى
دژ بە يە كەت لە يەڭ شىتدا كۆپىنەوە! كە ئەمەش كارىيکى مەحالە. واتە ئەو شتانەي خۆبى و
ئەسلى، و رەسمەن، ھەر گىز يەبلە نىن.

جهاده ماده توانيتی خواي گهوره توانيتیکي رهها و خوبی يه و چهشني مومنکنات عهره زی نی يه و دارای که مالی رهایه، نهاده حالت گرفتاري "کولهواری" بیست که دزی

"توانست" ه. و اته بدیهیتاني "بهار" سه باره ت به خواوهندی شکومهند به ئهندازهی بدیهیتاني "یهك دانه گول" ئاسانه و .. زیندوو کردنوهی سه رجهمی گروئی مرؤفیش سه باره ت به توanstی ئهو، چه شنی ئاسانی زیندوو کردنوهی یهك كەس وايه. به پىچهوانهی ئهوهی گەر ئەم كاره به هۆز كاره ماددى يه كان بسىپرېت، چونكە ئهو كاته بدیهیتاني "یهك دانه گول" به قەدەر "بهار" سه خت و پىر لە گىرو گرفت دەبىت.

ھەموو ئەم نۇونە و ۋۇنکردنوهانهی كە هەر لە سەرتاي ئەم پەيامەوه تائىرە بۇ: "وينه" و "راستى يەكانى حەشر" باس كران، تەنها لە پىزىنە(فيض)ى قورئانى پىرۆزەوه وەرگىراون و، لەبەر ئەوهش ھېنران كە: "نەفس" ملکەچى تەسلیم بۇون و .. "دل" يىش ئاماھى وەرگىرن و گۈئى راگىرن بىن بۇ "قورئانى پىرۆز". چونكە قىسى تەواوهتى كە ھىچ قىسى يەكى ترى بە دوادا نېيەت، تەنها ھى قورئانى پىرۆزە. كە وانه لە راستى داقىسى ھەر ھى ئەوه و لىداوan و گوفتارىش ھەر بۇ ئەوه و مافى ئەوه ..

دەبا گۈنىلىلى رابگىرىن .. فلّه الحاجة بالغة:

﴿فَانظُرْ إِلَى آثارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَلِكَ تَحْكُمُ الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (الروم: ۵۰).

﴿قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ﴾ (بس: ۷۸-۷۹).

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ إِنَّ زِلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَدْهَلُ كُلُّ مُرْضِعٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتٍ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُمْ بِسَكَارَى وَلَكُنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ﴾ (الحج: ۲۱).

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَيَجْمَعُنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رِيبَ فِيهِ وَمَنْ أَصْنَدَ قُرْبَانَ اللَّهِ حَدِيثًا﴾ (السباء: ۸۷).

﴿إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ وَإِنَّ الْفُجَارَ لَفِي جَحَّمٍ﴾ (الإنطارات: ۱۳-۱۴).

﴿إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زُلْزَلَهَا وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَنْقَالَهَا وَقَالَ الإِنْسَانُ مَا هُنَّ يَوْمَئِذٍ تُحَدَّثُ أَخْبَارُهَا بَأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَى لَهُ يَوْمَئِذٍ يَصُدُّ النَّاسَ أَشْتَاتًا لَيُرَوَا أَعْمَالَهُمْ فَمَنْ يَعْمَلُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَعْمَلُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾ (سورة الزمر).

﴿الْقَارِعَةُ مَا الْقَارِعَةُ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمُبْوَثِ﴾

و تكونُ الجَلْ كَالعِينِ المَفْوْشِ فَأَمَا مَنْ نَقْلَتْ مَوازِينَ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ وَأَمَا مَنْ خَفَّتْ مَوازِينَهُ فَأَمَّا هَاوِيَةٌ وَمَا أَدْرَاكَ مَاهِيَةٌ نَارٌ حَامِيَةٌ (سورة القارعة).

﴿وَوَلَهُ عَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحُ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (الحل: ۷۷).

* * *

بهلى، با گوئ لەم جۆرە ئايەتە بۇوانەئى قورئانى پېروز رابگىرىن و پې بەدل بلېتىن: "آمنا و صدقىنا" ..

آمنت بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم الآخر وبالقدر خيره وشره من الله تعالى.
والبعث بعد الموت حق، وإن الجنة حق، والنار حق، وإن الشفاعة حق، وإن منكراً ونكراً
حق، وإن الله يبعث من في القبور.أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمدا رسول الله
صلوات الله عليه

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى الْأَطْفَلِ وَأَشْرَفْ وَأَكْمَلْ وَأَجْمَلْ ثُرَاثَ طَوْبِي رَحْمَتِكَ الَّذِي أَرْسَلْتَهُ
رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ وَوَسِيلَةً لِوَصْلَتْنَا إِلَى أَزِيزِ وَأَحْسَنِ وَأَجْلَى وَأَعْلَى ثُرَاثَ تَلْكَ الطَّوْبِيَّةِ
عَلَى دَارِ الْآخِرَةِ، أَيْ: الْجَنَّةِ.

اللَّهُمَّ أَجْرِنَا وَأَجْرِ وَالَّذِينَا مِنَ النَّارِ وَادْخُلْنَا وَادْخُلْ وَالَّذِينَا الْجَنَّةَ مَعَ الْأَبْرَارِ بِحَمَّةِ نَبِيِّكَ
الْمُخْتَارِ.. آمِينَ.

* * *

● ئەو برايەى كە به ويژدانمۇھ ئەم پەيامە دەخويىنىتەوه!
ھەر گىز مەلتى: "لەم وتهى دەھەمە تىباگەم" .. برايم! خەمم مەخۇ و دىلتەنگى تىنە گەيشتىنى
تەواوهتىي خويىندىنەوهى ئەم پەيامە مەبە، چونكە چەندىن فەيلەسۈوفى بلىمەتى وەك "ئىبن
سینا" و تۈرىيانە: "الْحَشْرُ لِيُسْ عَلَى مَقَائِيسِ عَقْلِيَّةٍ" و اتە: "مُوْمُكِينُ نِي يِي بِه عَدْقُلِ رِيْسِ حَمْشِر
بَكْغِيْتَى بَهْرَهْرَچَهْنَدْ ئِيْمَانِيْشَمَانَ بَيْيَتَى". ھەروەها زاناياني ئىسلام لەھەدا يە كىيان گىرتۇو
كە: كىشەيى حەشر بابەتىكى نەقلى يە، و اتە بەلگە كانى تەنها بە نەقل چەسپاون و ناکرى بە
عەقل بچەسپىت! كەۋاتە گىرنەبەرلى رېڭىايەك كە تابلىتى قۇول بىت و لە ھەمان كاتدا يە كىجار

به رز و بلندیش بیت، هر گیز و هک گرننه به ری پراسته شه قامینکی گشتی و انا بیت که بکرئی هممو روپیواریک پیای دا گوزه ر بکات و بیگریته بهر.

به لام به هوی به ره که ت و روپنه قورئانی پیروز و، بمزه بی به دیهینه ری میهره بانه وه، ئا لهم چرخه دا که "تهقلید" دی تیدا اوردو خاش بووه و ملکه چی و ته سلیم بونیشی تیدا تیکچووه و له جیئی خوی دانه ماوه، ئیمه - ئالهم چرخه دا که حالی وایه - منه تباری گرتنه به ری ئه م ریگا قوول و به رزه کراين..

که اوته ده بین ههزاران سوپاس گوزه اری و شوکرانه پیشکه شی به دیهینه ری مه زن بکهین، له سه رئو چا که فراوان و فهزله گهوره بی که بهرام بیرمان نواندی. چونکه ئه مهندمازه بی سه رو زیادی پز گار کردن و ساع بوونی ئیمانه که مانه. له بئر ئه وه، ده بی به ئهندمازه و بپری تیک گهیشته که مان رازی بین و، پاشان به دو پات کردن وه خویندن وه شی ئه و پرا ده بیه پتر به رز بکهینه وه.

ننجا یه کیک له هؤکاره کانی نه گهیشته مرؤوف به مه سه لهی حه شر له پنی عده قله وه، ده گه برته وه بز ئه وه که: حه شری هه ره مه زن یه کنکه له دره و شانه وه کانی "ناوی هه ره مه زنی خوای گهوره" .. له بئر ئه مه زیه، ئه و اته نهایا "بینین" و "پیشاندان" دی کاره مه زن کانی دره و شانه وه: "ناوی هه ره مه زن" و "پلهی هه ره گهوره" یه که به کی ناوه جوانه کانی خوای گهوره یه که چه سپاندنی "حه شری هه ره مه زن" به چه شنی چه سپاندن و بین گومانی "حه شری به هار" ئاسان ده کات و، مرؤوف ده گهیشته ته سلیم بوونی یه کجارت کی و تمواهه تی و ئیمانی ته حقیقی.

جا به به ره که تی قورئانی پیروز، لهم و تهی ده همه دا مه سه لهی حه شر له پنی بیه و بیوون کرایه وه. دهنا گهر "عه قل" پشتی به پیوهر و تهرازووه کول و کاسه کانی خوی بیه ستایه، ئه و بیه کوله واری و ده سه و سانی ده مایه وه و، ناچاری "تهقلید" و چاول تکه ری ده بیو!

پاشکۆ کانى پەيامى حەشر

پارچەى يەكەم و گرنگى پاشکۆ پەيامى حەشر

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُضْبَحُونَ ﴿١﴾ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهَرُونَ ﴿٢﴾ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيْتَ وَيُخْرِجُ الْمَيْتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذَلِكَ تُخْرِجُونَ ﴿٣﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَتَتْمُ بَشَرٌ تَتَشَبَّهُونَ ﴿٤﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٥﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَخْتِلَافُ أَسْتِكْمُ وَأَلْوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِلْعَالَمِينَ ﴿٦﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَأَبْتِغَاكُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٧﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَرْفًا وَطَمْعًا وَيَنْزَلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَقْلِبُونَ ﴿٨﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَفْرَهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَا أَتَتْمُ تَخْرِجُونَ ﴿٩﴾ وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَهُ قَائِشُونَ ﴿١٠﴾ وَهُوَ الَّذِي يَدْعُو الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدهُ وَهُوَ أَفْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثُلُ الْأَعْلَى فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْغَرِيزُ الْحَكِيمُ﴾ (الروم: ١٧-٢٧).

ئەم ئايەتە پىرۇزانە بە خەستو خۆلى مەسىلەي "حەشر" رۇون دە كەنەوه، كە جەمسەر و تەورەتى ئىمانە.

ئىمەش لەم "تىشكى نۆھەم" دا بەلگەيە كى بەھىز و مەزنى پۇونكىرىدەوهى ئەم ئايەتەنە و يەكىك لە بەلگە بەرز و پىرۇزە كانى ئەم مەسىلەيە باس دە كەين.

ئەمەش - لە راستى دا - عىنايىت و ئاور لىدانووه بى كى نەخشىن و جوانى پەروەرد گارە، چونكە "سەعىدى كۆن" سى سال پىش ئىستالە كۆتايى ئەو كىيىھە كە ناوى: "محاكمات"ە و پىشە كىي تەفسىرى: "إشارات الإعجاز في مظان الإيجاز"، ئەمە خوارووه نۇوسى:

"مەبەستى دووهەم: ئەم مەبەستە تەفسىرى دوو ئايەت دەكەت كە "حەشر" رۇون دە كەنەوە و ئامازەي بۆ دە كەن".

بەلام ئەم باسە ناوبر او بە دەستى بىن كرد كە نۇوسى: "نخو"^(۱): بسم الله الرحمن الرحيم". ئىزىز لە نۇوسىن راوه ستا و بۇي نەكرا تەواوى بکات.

ۋائىستا هزار و يەك جار و بە ئەندازەي ژمارەي بەلگە و نىشانە كانى حەشر، شوڭر و سوپاس و ستابىش بۆ بەدېھىنەرەي بەخشىنەم كە دواي تىپەرپۈونى ماوهى "سى" سال بەسەر ئەو نۇوسىنەدا، يارمەتىي دام ئەو تەفسىرە رۇون بىكمەوە، ئەوهبو دواي "دە" سال خواوەند نىعەمەتى تەفسىر كەنەتىي ئايەتى يە كەمى بىن بەخشىم، كە بىرىتى يە لە تەفسىرى ئايەتى: ﴿فَانظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحِيِّ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَلِكَ لِمُعْنَى الْمَوْتِي وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (الروم: ۵۰) و، بۇو بە "وتهى دەھم" و "وتهى بىسەت و نۆھم" كە دوو بەلگەي رۇون و بەھىزى ئەوتۇن ئىتكارى و ملنەدانى سەرسەختە كاتىان لال و بىن دەنگ كەن. ئىجا دە" سال دواي رۇونكەرنەوە ئەو قەلا بۆلایىنەش، خواوەندى مەزن نىعەمەتى تەفسىر كەنەتى ئەم "تىشكى نۆھم" بىرىتى يە لە "نۆ" مەقامى بەرز كە ئەم ئايەتانە ئامازەيان بۆ كەردوون، لە گەل "پىشە كىي" يە كەدا.

* * *

(۱) نخو: وشەيە كە بە رېچىكە زمانى كرمانجى ژۇورۇو، بە واتاي: "كەواتە" دىنت لە رېچىكە زمانى كرمانجى خواروودا. (وەرگىز)

پیشہ کی

(ئەم پیشہ کی يه دورو خالله: لە سەرەتادا بە پوختى لە نیوان نەجمام و سروودە کانى "باوه‌ر بە حەشر" بۇ زیان و گیانى مەرۆف، ئەنجامىنىكى گەورە و گىرنگ باس دەكەين و، مەوداي پتۆيىتى ئەم باوه‌رەش بۇ زیانى مەرۆفایدەتى - بە تايىەت لە بوارە كۆمەلایەتى يەكەدىدا - رۇون دەكەينەوە.

ھەزەرەن لە نیوان بەلگە زۇر و زەبەندە کانى "باوه‌ر بە حەشر" دا تەنها يەك بەلگە دەھىتىن و، رۇونسى و ناشکارىي ئەم باوه‌رە دەخىبىنە پېش چاوش كە هېچ گومانىكى ئاورىتە نايىت).

خالى يەكەم

وا بىز نۇونە لە نیوان سەدان بەلگەدا، ئاماژە بۇ تەنها چوار دانە لەو بەلگانە دەكەين كە دەيچەسپىن: "باوه‌ر بە رۆزى دوايسى" گەرنگلىرىن بەردى بناغانەي زیانى تاكە كەسى و كۆمەلایەتىي مەرۆفە و، بىنچىنەي ھەممۇ كەملاالت و رەۋشت بەرزى و بەختوھەر يەكەنەتى: بەلگەي يەكەم:

"منالان" كە نىوهى گۈزى مەرۆف پىنكەھەينىن، ئەگەر ھېزى مەعنەوبىي "ئىمان بە بەھەشت" نەبىت كە لە دەررۇن و بۇونى ناسك و لاوازى خۆياندا ھەستى پى دەكەن، ناتوانى ئەم بارە ناخۆشانەي چەشنى "مردن" ھەلبىگەن كە لە پېش چاواباندا رۇو دەدەن و بە رپالەت خەمناڭ و بە ئازار دىيارن. ئەم ئىمانەيان بە بەھەشت دەرگائى رۇونى ھىوا و ئاوات لە بەردىم سروشتە ناسكە كانى ئەواندا دەكتەمە كە ھەيندە ناسك و نيانە تووانى بەرگرىيان نى يە و، بە بچۇو كەنگەن گەردە گەردىم كە دەھەشت بەرگىت و دەدەنە پېرمەي گرىيان. بەلام بەھۆى ئەم ئىمانەوه، كە لە دلىاندا چە كەرەي كەردووه، دەتوانىن بە خۆشى و شادى زیان و گۈزەرانيان بەسەر بەرن. چونكە هەر منالىك كە باوه‌ر بە بەھەشت بىبىت، لە بەرخۇزىدە بە خۆزى دەلىت: (برا بچۇو كە كەم، يان ھاوارى خۆشەويىتە كەم كە كۆچى دوايى كەد، ئىستا يە كىنگە كەنگەن بەھەشت. كەواتە ئەم بە سەر بەستى لە بەھەشتىدا گەشتى خۆزى دەكت و دەحەويتەوه، زیانى ئىستا ئەم لەھۇنى لە چاوش گۈزەراني ئىمە لېرەدا، گەلن باشتە).

دهنا گهر ئهوان ئهم ئیمانیهیان به بەھەشت لەدەست داییت، ئهوا ئهو مەرنەی کە دووچاری منالانی وەک خۆیان و گەورە کانیش دەبیت، ورەی ئهوا منالە بى توانا و دەستەلەتانەی بەردەدا و بەفلاکەتى دەبردن و، گشت لایەنە دەرروونى يە کانیان و تىكراي ئیانى ئهوانى تىكىدەشکاند و، رۇوناکىي زیانیشیان بە تمواوى لیل و تارىك دادەھات. ئهوا كاتەش، هاودەم لە گەل فرمىسکى چاوه کانیاندا، بە خور ئەسرىنى بەسۈپان لە سەرچاوهى "گیان" و "دل" و "زىرى" يېشىانەوە ھەلەدەرېشت و، لە ئەنجامى ئەم ئاكامە نا كامەشەوە يان سەرچەمى ھەستە کانیان دەمرد و پىز ئەستورو دەبۇون و سۆزە کانى ناخىيان بە جارى لە كار دە كەوتىن.. ياخود چەشنى ئازەلى بەدبەخت وىل و سەرلىق شىپۇا دەبۇون و سەرگەردا دەرددەچۈون.

بەلگەي دووهەم:

"پىران" يىش كە نىوهى گرۇي مەرۇقىن و لە سەرلىۋارى گۇرە کانیان راوه ستاون، تەنھا ئیمان بە دوارۇز"ە كە ئارامى يان پى دەبەخشىت. ئهوا مەرۇقە پىرانە ئارامى و دىلدانەوە خۆیان بە رابەر بە نزىك بۇونەوە وادەي كۈزانەوەي زیانە ئازىزە كەيان و داخستى دەرگاى دنيا شىرىن و جوانە كەيان لە رۇوياندا، تەنھا لەم ئیمانەدا دەيىنەو.. جا ئهوا پىرانەي كە وەك منالىان لىن ھاتووه تەوە و ھەستى گیان و سروشىيان بە جارى ناسك بۇوەتەوە، تەنھا بە هيوا مەندىي زیانى دوارۇزەوە كە ئارام دەگرن و بەرگىرى ئهوا نائۇمىدى يە جەرگىرانە بىن دە كەن كە لە مردن و نەمانەوە پەيدا دەبن.

دهنا گهر ئەم "ئیمان بە دوارۇزە" نەبىت، ئهوا ئهو باوک و دايىكە پىرانەي کە لە ھەممۇ كەسىك زياتر شاياني شەفەقت و بەزەبى و مېھرەبانىن و لە ھەممۇ كەسىش زياتر پىويسitan بە ئاسايش و زیانىكى پى لە ھېيمىنى ھەيە، لە ناخى "دل" و "دەرروون" و "گیان" خۆيياندا ھەستيان بە دەلەتەبى و كىسپەي گیان و شەلەۋاپى دەرروون دەكردو، ئەم دنيا فراوانانەيان بە جارى لى دەھاتووه يەك و لېيان دەبۇو بە بەندىخانەبى كى ترسناك و، تىكراي زیانیشیان دەبۇو بە ئازارىتكى سەخت و بەسۋ.

بەلگەي سىھەم:

"لاوان" و "ھەرزە كاران" كە جەمسەری زیانى كۆمەلایەتىن، جىگە لە "مەترسىي ئاگرى دۆزەخ" ھىچ شتىكى تر نى يە قولپە قولپى ھەستە کانیان ھېمن بىكانەوە و دەستيان لە سىتم و دەستدرىزى و كاولكاري بىگىرەتەوە و بەرەنگارى ھەلەشەي ھەوا و ئارەزوويان بىتەوە و لە پەيوەندىي كۆمەلایەتى ياندا رەھباشيان بۆ دايىن بکات.

خۆ ئەگەر ئەم ترسەي ئاگرى دۆزەخ نەبوايە، ئهوا ئهو ھەرزە كارە ھەلەشانەي كە مەستى ھەوا و ئارەزووە كانیان، دنيايان لە پىر و پەڭ كەوتە و لاوازان دەكرد بە دۆزەخ. چونكە ئهوا

کاته دهسته‌لای ناو کومه‌ل ده کمه‌ته دهستی زال بوانی و هک ئهوان و، ئنجا زیانی بهرزو بلندی مرؤفایه‌تی بان داده به زانده ئاستیکی نزمی ئازه‌لانه.

به‌لگه‌ی چواره‌م:

ژیانی ناو "خیزان" یش مایه‌ی کزبونه‌وه و، به‌هه‌شتی به‌خته‌وه‌ری و، قله‌لای مه‌حکهم و، دالده‌ی بی‌وه‌ی ژیانی دنیایه.. مالتی همه‌مو که‌سیلک، که جیهان و دنیای تایسه‌تی ئه‌و که‌سیه، ئه‌گه‌ر پیز له‌یه که‌گرتی راست و چون یه‌ک و، و‌فا‌ی بی‌گه‌ردی نیوان همه‌موان و، بده‌هی و میه‌ره‌بانی پاسته‌قینه‌ی تا‌پاده خوبه‌ختکردن و خونه‌ویستی تیدا نه‌بیت، ئه‌وا هر‌گیز ئه‌و ماله به‌خته‌وه‌ری له‌یه گیانی خوی‌دا نایبیت. خوی‌ه‌گه‌ر که‌سانی ئه‌و خیزانه ئیمانیان به بونی چه‌ندین په‌بیوه‌ندی هاوه‌لایه‌ی همه‌میش‌هی و به‌رده‌وامی کاتیکی بی‌ کوتایی و ژیانیکی هه‌تاهه‌تایی بی‌سنور نه‌بیت، که په‌بیوه‌ندی بهرزو و به‌پیزی باو‌کایه‌تی و برایه‌تی بی‌گه‌رد و هاوه‌لیتی خاوینی به‌هفایانه بیانه‌ستیت به‌یه که‌وه، ئه‌وا ئه‌م پیزگه‌رنه بی‌گه‌رد و و‌فا و میه‌ره‌بانی به چون بی‌که‌ش له‌م دنیاباندا دروست نایت.

ئه‌گه‌ر ئه‌م چه‌شنه په‌بیوه‌ندی بی‌له نیوان که‌سانی خیزاندا هه‌بیو، ئه‌وا "میرد" له به‌خویه‌وه به‌خوی ده‌لیت: (ئه‌م ژنم هاو‌سه‌ری ژیانه و هاوه‌پی جیهانی همه‌میش‌هی و ژیانی نه‌مریکه. که‌واته‌گوی ناده‌م به‌وه‌ی که‌ئیستا پیر و چرج و ناشیرین بیووه، چونکه جوانی بی‌کی همه‌میش‌هی له‌مه‌ولاله‌ری دایه. لبه‌ر ئه‌وه، ئاما‌دهم ئه‌وه‌ری داخوازی بی‌کانی و‌فا و میه‌ره‌بانی له‌پوودا بنویتم و هه‌ر چه‌شنه خوبه‌خت کردنیک له‌پیناوی ئه‌م هاو‌لیتی بی‌هه‌میش‌هی بیدا پی‌نویست بیت، بی‌سی و دوو کردن و دوو دلتی، به‌ختی بکم).

بهم جوره، ئه‌م پیاوه ده‌توانیت و هک چون حه‌زی له‌حه‌زی به‌هه‌شته و خوشی ده‌ویست، ئاوا بده‌هی بی‌ژنه‌په‌ک کمه‌ته و به‌سالاچووه که‌ی خویشی دا بیت‌مه و خوش‌هه‌ویستی له‌پوودا بنویت. دهنا هاو‌لیتی بی‌که‌ی له‌گه‌ل خیزان و هاو‌سه‌ر که‌ی دا هاوه‌دمی بی‌کی کاتی و رو‌اله‌تی سه‌عات و دوو سه‌عات ده‌بیت که جودایی همه‌میش‌هی بی‌ده دوادا دیت، هاو‌لیتی بی‌کی سه‌ر زاره کی ده‌بیت و هیچ پشتگیر و بناغه‌یه کی نایت، ئنجا به‌زه‌هی بی‌کی مه‌جازی و، پیزیکی در‌پینه و، سوزیکی هه‌لقولاوی هه‌ستی ئازه‌لانه نه‌بی‌هیچ‌ی تر نابه‌خشیت. ئه‌مه سه‌ر هرای ئه‌وه‌ی که به‌رژه‌وه‌ندی و هه‌سته شه‌هوانی بی‌ده‌روونی بی‌کان خویان له‌و به‌زه‌هی و پیزه‌دا هه‌لده‌قورتین و، ئه‌وه‌بی‌هه‌شته دنیایی بی‌ده که‌من به‌دوزه‌خیزکی ئه‌وتۆ که‌له تو‌انادا نه‌بی‌ئار امی له‌سه‌ر بگیریت.

بهم جوره، گه‌ر تنه‌ها بی‌که‌نخام له نیوان سه‌دان ئه‌نخامی "باوه‌ر بـهـهـشـر" دا که په‌بیوه‌ندی بی‌ژیانی کومه‌لایه‌تی مرؤفه‌وه‌هه‌یه و سه‌دان پوو و سوودی همه‌جه‌ر لى

دهبیتهوه، له سهر ئهو چوار بەلگانه‌ی ئیستا باس کران قیاس بکریت، ئهو ادهز از نیت که هاتنه‌دی براستی "حه‌شر" به ئهندازه‌ی چه‌سپاوی پراستی بەرزی مرۆڤ و پیداویستی يه هەمە کی يه کانی، چه‌سپاوه. تەنانەت پیویستی "گ.د.ه" بۆ خوراک و شایه‌تى دانی لەم پیوه و له سهر ئهو خواردەمه‌نی يانه چەندەیه و تاچ رادەیه کە، ئهو پیداویستی يه هەمە کی يانه‌ی مرۆفیش بەلگیه کی گەلنی ropyونت و شایه‌تى يه کی گەلنی ئاشکراتن له سهر هاتنه‌دی بـ "حه‌شر".

دەتوانیت بە چەشنبیکی قولتى مەوداي هاتنه‌دی "حه‌شر" دەستیشان بکریت گەر ئەم پراستی يه (واته: حه‌شر) لە مرۆۋاپاھتى بسىرتەعوه و لېپى بەش بکریت، چونكە ئهو کاتە چىيەتى بەرز و گرنگ و زىندۇوی مرۆڤ دەگۈریت و دەبیت بە كەلاكىنى بۆگەنی مەلبەندى مىكرو بە كان!

دەبا زانیانى كۆملەناسى و رامىارى و پەوشتناسى لەوانه‌ی كە بايەخ بە كاروبارى كۆمل و پەوشتى مرۆڤ دەدەن، گۈئى لەمە رابگۇن و، با يېن و پىمان بلىن بە چى ئەم بۆشايى يە پى دەكەنمه و بە چ چاره سەرەي يەڭ تىمارى ئەم زامە قوول و بەسۋيانەي مرۆڤ دەكەن؟!

خالىي دووھەم

ئەم خالى، زۆر بە كورتى، له نىوان چەندىن بەلگەي لەزمارە بەدەرى "پراستى حه‌شر" دا تەنها يەك بەلگە ropyون دەكتەمە، كە پۇختەي شایه‌تى دانى پايە كانى ترى ئىمانە. ئەويش بەم جۇرەي خوارەوه:

سەرچەمى ھەموو ئەمۇ مۇعجىزانەي كە بەلگەن له سەر پىغەمبەر ئىتىي حەزەرتى مەممەد ﷺ ھەروەھا گشت بەلگە كانى ترى پىغەمبەر ئىتىي و راستگۈزى ئهو، ھەموويان پىكەوە شایه‌تى له سەر پراستى حه‌شر دەدەن و بەلگەن له سەرەي و دەبىچە سېپىن، چونكە باڭگەوازە كەي ئهو پىغەمبەر ئازىزە ﷺ درىئايى ژيانى دا پاش مەسەلەي "تمەوحيد" ئاراستەي مەسەلەي "حه‌شر" كراوه. ھەروەھا ھەموو ئەمۇ بەلگە و مۇعجىزانەي ئەم پىغەمبەر ئەم بەلگەي راستىي پىغەمبەران و ئەوهنە بەھىزىن كە خەلکى بۆ تەسدىقىيان ھان دەدەن، ھەموويان شایه‌تى له سەر ھەمان راستى دەدەن كە برىتى يە له "حه‌شر" ..

ھەروەھا شایه‌تى دانى ئەم كىتىبانەي كە لەلایەن خواي گەورەوە بۆ مرۆڤ رەوانە كراون و شایه‌تى دانى پىغەمبەر بەرىزە كانىان ropyون كردووه تەوه و گەياندۇويانەتە پلەي "بەداھەت" ھەر دوو كىيان پىكەوە^(۱) شایه‌تى له سەر ھەمان راستى دەدەن، بەم چەشىھەي خوارەوه:

(۱) واته پىغەمبەران و ئەم كىتىبانەي خواي گەورە بۆي ناردۇون. (وەرگىز)

له پش همه‌مو و یانه وه قورئانی پرۆزی خاوهن پروونکردنوه‌ی پر له ئیعجازه، ئەم قورئانه پرۆزه به همه‌مو موعجیزه و بەلگه و راستی بە کائیوه و که بەلگه‌ن له سمر ئوموه له همه‌مو کتیبیک شایانتری شوین کەوتنه، شایه‌تی له سەر روودانی حەشر دەدات و دەیچه سپیتیت. چونکه سی‌یه کی همه‌مو قورئان و سەرەتای زۆربه‌ی کورتە سورەتە کانی بريتىن له چەندىن ئایه‌تی پروون و ئاشکراي ئەوتۆ كه بەلگه‌ن له سەر هاتنه‌دى "حەشر". و اته قورئانی پرۆز به هزاران ئایه‌تی پرۆزی خۆی چ به راسته‌خۆ و راشکاوی و چ به ئامازه بۆ کردن، هموالى هەمان راستی راده‌گەيەنیت و به پروونی دەیچه سپیتیت و ئاشکراي دەکات. بۇ نمۇونە:

﴿إِذَا الشَّمْسُ كُوْرَتْ﴾ (التكوير: ۱).

﴿هَيَا إِلَيْهَا النَّاسُ أَتَقْوَا رَبَّكُمْ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ﴾ (الحج: ۱).

﴿إِذَا زَلَّتِ الْأَرْضُ زَلَّ الْهَا﴾ (الزلزلة: ۱).

﴿إِذَا السَّمَاءُ انفَطَرَ﴾ (الإنفطار: ۱).

﴿إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّ﴾ (الإنشقاق: ۱).

﴿عَمَ يَسْأَلُونَ﴾ (النیا: ۱).

﴿هَلْ أَنَا حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ﴾ (الغاشية: ۱).

قورئانی پرۆز بەم ئایه‌تانه و هاوجەشىيان لە سەرەتاي نزيكىه چىل سوورەتى دا، دەچە سپیتیت کە حەشر شتىكى بىن گومانه و پروودانىكى گەردۇونى يە لمۇپەرى گۈرنگى دا و، دەبى بىت و، پروودانىشى گەلىنى پۇيىستە.. بە ئایه‌تە کانى تريشى چەندىن بەلگەی جۆراوجۆرى قەناعەت بەخش لە سەر ئەم راستى يە پروون دەکاتەوه.

ئايادىكىتىپ کە تەنها يەك ئامازه‌ى تەنها يەك ئایه‌ت لە ئایه‌تە کانى همه‌مو ئەو راستى يە زانستى و گەردۇونى يانه بەرھەم بەھېتىت کە پىشان دەوتىرىت: "زانستە ئىسلامى يە كان" (۱)، دەبى شایه‌تى دانى هزاران ئایه‌تى ئەو كتىبە كە "ئىمان بە حەشر" وەك خۆرى درەخشان پروون دەکەنوه، چۈن بىت؟! ئايائىنكارى كردنى ئەم ئىمانه وەك ئىنكارى كردنى خۆريان ئىنكارى كردنى تىكىراي بۇنۇهران نى يە؟ ئايائەم كارە كارىكى سەددەر سەددەحال و نە گۈنجاخانى يە؟

ئايادىكىتىپ هزاران بەلەن و هەرەشە و گوفشارى پادشايدى كى مەزنى بەدەستەلات بە درۆ دابىرىت و بە شتىكى بىن بناغە و دوور لە راستى لە قەلەم بدرىت، لە كاتىكدا كە سوپايى ئەو

(۱) لام و ايده مەبەستى دانەر ئامازه‌ى ئەم ئایه‌تە يە كە دەفر مويت: ﴿وَعَلَمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلُّهَا﴾ (البقرة: ۳۱).

(وەرگىز)

پادشايه جاري و اهديه تنهها لبهر ئوهى ئامازهيه كى پادشا به درو نه خرىيشهوه، ده چيته ناو
جهنگى بى ئامانوه؟

خۆ پادشاى معنهوي مەزن كە واس يازده سەدەي رەبىقە دەستەلاتدارى و
فەرمانزەوايى بەكەي بەردەوامە و، چەندەھا گیان و زىرى و دل و دەرۇونى لەزمارەبەدەرى
پىگەياند و پەرورەد و پاكىزى كىردن و بە حەق و راستى بەرىيەھى بىردىن.. ئايَا تنهها
ئامازهيه كى ئو پادشا معنهوى بە مەزنە سەرۈزىيادنى بۇ چەسپاندىنى "حەشر"؟ جى
ئوهى كە هەزاران وتهى راستەخۆرى رۇون و چەسپىنەرى حەشىرى بە راشكارى تىدايە؟!
ئايَا ئو كەسە لەم راستى بە رۇونە تىنگات، مەۋھىتىنى نەفام و نەزان نى يە؟ ئايَا ئو پەرى
دادگەرى نى بە كە جىنى ئو كەسە ناخى دۆزەخ بىت و لەۋى دا بىگىرسىتەوه؟

پاشان هەموو كىتىپ و صوحوفە ئاسمانى بە كانى تر كە خواى گەورە بۆ پىغەمبەرانى
پىشۇرى ناردۇون و هەرى بە كەيان ماوەيدە فەرمانزەوايى كاتى خۆى بۇوه، بە هەزاران بەلگە،
ئو دەعوایە قورئانى پېرۈزىيان سەبارەت بە "حەشر" سەلاندۇوه، هەرچەندەش بەپى
داخوازىي چەرخ و سەرەدە كانيان و گەلنى بە كورتى باسى راستى و بى گومانىي حەشريان
كىردووه، كە قورئانى پېرۈز بەپەرى رۇونى لىنى دواوه، ئو قورئانى كە فەرمانزەواي
ھەموو سەرەدەمىكە و بەسەرتىكى ئائيندەشدا زال و دەستەلاتدارە.

والىزەدا و لەبەر شىاوبى ئەم باسە، دەقى كۆتائى پەيامى "مۇناجات" دەھىنلىن، كە
بەلگەيە كى گومانپى بۆختە لەسەر حەشر و، لە شايەتى دان و بەلگەبۇونى پايدە كانى ترى
ئىمانوه لەسەر "حەشر" پەيدا بۇوه، بە تايىبەت لە "ئىمان بە پىغەمبەران و كىتىپە كانەوه" كە
ھەرجى گومان و دوودلى ھەيە تەفروتوونىيان دەكتات، بۆيە دەيشى ھىنلىن چونكە بە
شىوازىتكى كورت و لە شىوهى نزا و لالانوهدا باس كراوه:

(ئەي پەرور دگارى مىھەربام! بەھۆى فىركارىي پىغەمبەر ﷺ و وانە كانى قورئانى
پېرۈزى داناوه، تى گەيىشتم كە ھەموو كىتىپە پېرۈزە كان، لە پىشە كېي ھەموو بانوه قورئانى
پېرۈز.. ھەرورەها گشت پىغەمبەران، لە پىش ھەموو بانوه پىغەمبەرى ئازىزمان ﷺ ھەر
ھەموو بان بەلگەن و بە يە كەنگى و يە كېتى ئامازه دەكەن و شايەتى دەدەن لەسەر ئوهى كە:
درەوشانوهى ناوه جوان و شىكۈمىندە كانى خواى گەورە كە لە دنيا و ھەموو
جيھانە كاندا شوينهواريان ديار و ئاشكارىي، لە جيھانى ھەميشەيى و ھەتاھە تايىشدا بە
جۈرىيکى گەللى رۇونت بەرددەوام دەبىت، ھەرورەدا درەوشانوه مىھەربانە كانى ئو ناوانە كە
غۇونە كانيان لەم جيھانە فانىيەدا دەبىزىن، لە دنيا خانە بەختەورى دا جوانلىن و
درەوشادەترين رۇوناڭى بەرھەم دەھىنلىن و بە ھەميشەيى دەمېننەوه. ھەرورە ئو

تاسه‌مه‌ندانه‌ش که له‌م ژیانه کورته‌ی دنیادا به‌په‌ری شهوقه‌وه سه‌رنج له‌و دره‌وشانه‌وانه دده‌دن و بزیان ده‌روانن، له‌و دنیادا تائید به خوش‌هه‌ویستی به‌وه هاوی‌یان ده‌بن و به نه‌مری له‌گه‌لیاندا ده‌میننه‌وه.

هه‌روه‌ها گشت پیغه‌مبه‌ران - دروودیان له‌سهر بیت - که دارای گیانی رووناکن، له پیش هه‌مو و شیانه‌وه پیغه‌مبه‌ری ئازیز بَلَقْلَقْ، هه‌مو و ئهولیا کان که جه‌مسه‌ری خاوه‌دن دله رؤشنه‌کانن و، گشت صیددیقانیش که سه‌چاوه‌ی ژیری‌یه بینه‌ر و روونه‌کانن.. هه‌مو ئوانه ئیمانیکی قوولتی دامه‌زراویان به "حه‌شر" هه‌یه و، شایه‌تیی له‌سهر دده‌دن و، مژده‌ی به‌خته‌هه‌ری هه‌میشه‌یی به مرؤفایه‌تی راده‌گه‌هه‌نن و، گومر ایان به مه‌ترسیی ئاگری دوزه‌خ بیدار ده‌کنه‌وه و، مز‌گینی به بزیه‌وانی بزی‌هیدایه‌ت دده‌دن که به‌هه‌شت چاره‌نووس و پاشه‌رۆژ و ئه‌نجامیانه و، له‌مه‌شدا پشت به سه‌دان موعجیزه‌ی روون و نیشانه‌ی بئی گومان و ئه‌و بله‌ین و هه‌ره‌شانه‌ش ده‌به‌ستن که چه‌نده‌ها جار له کتیب و صوحوفه ئاسمانی‌یه کانتدا - ئه‌ی په‌روه‌ردگارم! - باست کردوون. هه‌روه‌ها پشت به: به‌زه‌یی شکومه‌ندی و، ده‌سته‌لاتداری په‌روه‌ردگاری و، کاروباره به‌رز و، سیفه‌ته پاک و پیروزه‌کانی تۆ ده‌به‌ستن، واه: توانست و میهربانی و عینایه‌ت و دانایی و شکومه‌ندی و جوانی و، به پی‌یه‌و که‌شف و بینیه له‌ژماره‌بده‌رانه خزیان که هه‌والی نیشانه‌کانی دوار‌رۆژن و، به گویزه‌ی ئو ئیمان و باوه‌ری‌شیان که تا پله‌ی "علم الیقین" و "عین الیقین" چه‌سپاوه و دامه‌زراوه.

ده‌سائی خواوه‌ندی به‌توانای دانا و، به‌خشنده‌ی میهربان و، دارای بله‌ینی راست و، خاوه‌نی سه‌ربه‌رزی و مه‌زنی و شکومه‌ندی و، له‌ناوبه‌ری خوانه‌ناسان! تۆ زۆر خاوه‌ن و پاک و پیروز و به‌رزتیرت له‌وه‌ی که هه‌مو و شوینکه‌وتowan و، گشت بله‌ین و، سه‌رجه‌م سیفه‌ته مه‌زن و، کاروباره خاوین و پیروزه‌کانی خوت به‌درؤ بجهیت‌وه و، په‌رده به‌سهر داخوازیی ده‌سته‌لاتداری خوتدا بگیزیت و، ئه‌و هه‌مو دوعا و نزایانه گیرا نه که‌یت که ئه‌و به‌نده باشانه‌ت دهیانکه‌ن که خوتشت ده‌وین و خوشیان ده‌ویست و له بزی‌ییمان و ته‌سدیق و گوی‌پایه‌لی‌یه‌وه خویان له‌لا خوش‌هه‌ویست کردوویست، تۆ خاوین و پیروز و به‌رزی له‌وه‌ی که کافر و گومر ایان له ئینکاری کردنی حمشردا ته‌سدیق بکه‌یت، ئه‌وانه‌ی که به بونه‌ی کوفر و سه‌ریچچی کردنیان و به درؤ خستته‌وه‌ی تۆ و بله‌ینه کاته‌وه ده‌ستدریزی بۆ سه‌ر مه‌زنی تۆ ده‌کهن و، گالت‌یان به به‌رزی شکومه‌ندی و، مه‌زنی خوایه‌تی و، میهربانی په‌روه‌ردگاری تۆ دیت.

ئه‌وه‌تا ئیمه ته‌قديسيکی بئی سنور و نه‌بر اووه دادگه‌ری و جوانیی ره‌ها و میهربانی فراوانی تۆ ده‌که‌ین و، له‌م ستهمه ناره‌وايه‌ی به دوور ده‌زانین و پاکی راده‌گرین و.. به هه‌مو و هیز و توانيه‌کمانه‌وه باوه‌رمان وايه‌که هه‌زاران پیغه‌مبه‌ری ئازیز و، چه‌ندین پیاوجاک و

نه ولیای له‌ژماره به‌دهر که بانگی مرؤوفایه‌تی بُز لای تو ده کهن، هه موو ئه وانه به: "حق‌الیقین" و "عین‌الیقین" و "علم‌الیقین" گهنجینه کانی میهره‌بانی دواړوژ و چاکه کاری‌یه کانی تو له جیهانی هه میشه‌ی دا، دره‌و شانه‌وهی ناوه جوانه کانت که به ته‌واوی له خانه‌ی به‌خته‌وری دا دهدر ده کهون، ده‌بینن و چاوبان لیېه‌تی:

هر و ها با و هر مان همیه که ئەم شایه تى دانەی ئەوان حەق و راستە و ئامازە كردن و مژده دانە کانیشیان ھەمو رو پاستن و دینە دى، چونكە ئەوان ھەمو یان با و هر بیان وا يە ئەم راستى يە مەزىنەي "حەشر" تېشکىكى مەزىنی ناوى پېرۇزى "الحق" ئى تۈرى، كە سەرچاوه و خۆرى روونا كى ھەمو رو پاستى يە كانە. كەواتە ئەوان بە ئىزىنى خۆت و لە بازىنەي حەق و راستى دارىنمايى بەندە كانت دە كەن و ھەمان حەقىقەت و راستى يان ئىن دەگەن.

دەسا ئەم پەروەردگارم! بە خاتىرى دەرس دادانى ئەوان و لەبەر رېزى رېنمايى يە كانيان، ئىمانى تەواوهتى و ئەنجامى خىر و باش بە ئىمە و قوتاپىيانى نۇور بىخىشە و، وامان لىنى بکە شىايىنى شەفاعةتى ئەوان بىن، ئامىن).

بهم جوړه بومان ده رکه و که همه موئه و به لگانه هی راستی قورئان ته نانه هت راستی هه موئه کتیبه ئاسمانی يه کان ده سملین و .. هه موئه مو عجیزه و به لگانه ش که پیغمه بریتی ه خوش ویستی خواهی بگره هی گشت پیغمه برانی تریش ده چه سپین .. هه موئه و به لگانه، له هه مان کاندا، گرنگترین شتیکیش ده چه سپین که ئه و کتیب و پیغمه برانه خه لکیان بوز لا پانګ ده کمن و گرنگترین لایه فنی، پانګه و ازه کمیانه که: (هاتنه دی، قیامت) ۵.

همروه ک نهوانه ئەمەیان چەسپاند. بە هەمان جۆر زۆربەی ئەو بەلگانەش کە شایهتى "بۇون" و "يەكتابى" خواوهندى "واجب الوجود"ن، شایهتىشن لەسەر خانەئى بەختەورى و جىهانى مانەوە و ھەمىشەبى، كە جەمسەر و دەرخەری پەرورەردگارى و خوايەتى خواى گەمورەن.. ئەو بەلگانە - وەك لەو مەقامانەئى كە لەمەولا دىئن، رۇون دەكرىنەوە - شایهتىن لەسەر ھاتىدەبى ئەمۇدىنا و كىردىمۇھى دەرگاكانى. چۈنكە "بۇون"نى خواى گەمورە و سىفەتە مەزن و زۆربەي ناوه جوانە كانى و كاروبارە پېلە دانايى و وەسفە خاونىن و پىرۇزە كانى وەك: پەرورەردگارى و، خوايەتى و، مىھەربانى و، چاودىرى و، دانايى و، دادگەرى، ھەموويان بە ئەندازە پلەي پىۋىستى و بۇ مەبەستى پاداشت و تۆلەسەندنەوە، داخوازى يۇنىي "قىامەت" دەپىن.

به لئنی، مادهم خوای گهوره ههیه و تاک و تهنجایه و ئهزهلى و ئەبەدی یە، ئەوا دەبى ئەو شەتەش کە خولگەی دەستەلاتداری خوايەتى يە كەيەتى، كە دواپۇرۇھ، ئەمۇيش بىيىت.. هەروەھا مادھم پەروەردگارىيىتى رەھاي خواي گهوره لەم بۈونەورەدا، بە تايىەت لە زىنەدەورەندا،

ددرده کمیت و پروردگاری به کی شکومند و مزن و دانا و میهره بانی پرون و ئاشکرایه، ئهوا دهی خانه و لانه‌یه ک بز بهخته و هربی همه میشه‌یی بیته پیشه‌وه که دهست به رهوی ئهوا گومانانه‌وه بنیت که په رورد گاربیتی رههای خواوند بهمه له که دار ده کمن گوايا به دیهیتر اواني خوی بین هیچ پاداشتیک بهره‌لا ده کات و لییان ناپرسیتیوه. همه در کاری پاریزیت. و اته ئهوا خواوندله: بین مه بهستی و، میهره بانی به که شی له توهمتی: غه در کاری پاریزیت.

خانه‌ی بهخته و هری به بین هیچ گومانیک ههیه و ده بین مرؤفی تی بعچیت.

ههروهها مادهم ئامه مو جوزه نیعمهت و به خشایش و چاکه و ریز و چاودیزی و میهره بانی یانه، ئاشکران و، له بهرچاوی عهقلاندا - گهر تر و سکایی یان لئی نهبرابیت - و له برددم دلایشدا - گهر نه مردیت - به چاو ده بیترین و، ده بن به بدلگه به دهستانه‌وه له سهر بعونی په رورد گارنیکی میهره بان له پشت په رده‌ی رواله‌تی گه در دونووه، ئهوا ده بین ژیانیکی نهمری بهرد و ام بیته کایه‌وه تاکو ئهوا نیعمهت به خشینه‌یی باسان کرد له گالته‌جاری رزگار بکات و، مهودای راسته‌قینه‌ی خوی و هر بگرنیت و.. چاکه کاری به کانیش له توهمتی هه لخمه‌هه تاندن پاریزیت تاکو حه قیقه‌هه که بیان دهربکه‌وهت و.. چاودیزی به کانیش له چنگی بین مه بهستی دهرباز بکات، تاکو به تهواوی بینه‌دی و.. میهره بانیش له دهستی رق و قین رزگار بکات تا همه مو رو و کانی دهربکه‌ون و.. لوت و که ره می خواوندیش له مو دهرباز بکات که به ئیهانه کردن دابنرین، تاکو رو و هو به نده کانی خوا بکه‌ونه کار و به سه ریاندا بریزیرین. به لئی، ئهوا شته‌ی نیعمهت و چاکه‌ی کردووه به نیعمهت و چاکه‌ی راسته‌قینه، بربیتی به له بعونی ژیانیکی بهرد و امی همه میشه‌یی له جیهانی مانه‌وه و نهمری دا.. بدلی، ده بین ئامه بیته‌دی.

ههروهها مادهم قله‌هه می توانستی خوای گهوره له و هرزی بههار و له سهر ته‌نها به ک لاهه‌ههی ته‌سکی بچوو کدا سهد هزار کتیب به چه‌شنیکی تیهه‌لکیش دهنووسیت، بین هیچ چه‌شنه هه‌له و ناته‌واوی و ماندو و بونیک، وهک له بهرچاودا پرون و ئاشکرایه.. هه ر خواه‌نی ئهوا قله‌هه، سه ده‌هزار جار بمه‌تی داوه که: "کتیبیکی ئاسانتر له و کتیبه نوسر اووهی بههاری بهرچاوتان به چه‌شنیکی همه میشه‌یی و بهرد و ام دهنووسم، له شوینیکی گه‌لئی فراوانتر و جوانتریش له چاو ئام شوینه ته‌سک و تیکه‌ل و پیکه‌لهی بههار.. ئهوا کتیبه‌ی که دهینووسم هه رگیز لنه‌ناوناچیت و به جوزیک ده بیت که بتوانن به سه‌رسوورمان و سه‌سامی بیوه بیخوینته‌وه!"

مادهم خواوندله هه مو فه‌رمانه کانی دا باسی ئهوا کتیبه ده کات، ئهوا ده بین - بین هیچ گومانیک - سه‌رها تا و بناغه کانی ئهوا کتیبه هه رئیستانو و سرا بن و، په اویزه کانیشی له مهولا

به حهش و نشور و زیندو بیونه و پر بکرینه و لایه‌هی کردوه کانی هموانیشی تیدا بنوو سرینه و ..

هروهها مادهم ئم زهوي يه، لمه رووه و که زوربه‌ی بهديهينراوان و سهدان همزار جوزي زينده و گيانله به رانی جوز او جوز و گوز اوی تيدا يه، بیوه به: ناوجمرگه و مهلهند و كورته و پوخته و هوی بهديهينانی گردون و، هميشه هاودمه له گهـل ناوهينانی ئاسمانه کاندا و هـک ئـهـوـهـیـ کـهـ لـهـ فـهـرـمـانـهـ ئـاسـمـانـیـ يـهـ کـانـیـ هـاـوـچـهـشـنـیـ: "ربُ السَّمَوَاتِ والأَرْضِ" دـاـنـاوـیـ هـیـنـراـوـهـ ..

هروهها مادهم ئاده ميزاد له هـمـمـوـ لـاـيـهـنـ وـ روـوهـ کـانـیـ ئـمـ سـهـرـزـهـوـیـ يـهـیـ کـهـ ئـمـ هـمـمـوـ چـيـهـتـیـ وـ تـايـهـتـكـارـیـ يـانـهـیـ هـهـیـ،ـ فـرـمـانـرـهـوـاـیـهـ وـ خـاـوـهـنـیـ هـلـسـوـکـهـوـتـیـ سـهـرـبـهـخـوـیـ لـهـ زـورـبـهـیـ بهـدـیـهـیـنـرـاـوـانـیـ نـاـوـزـهـوـیـ دـاـ وـ،ـ زـورـبـهـیـ زـینـدـهـوـرـانـیـشـ بـوـ خـرـیـ رـامـ وـ زـیـرـبارـ دـهـ کـاتـ وـ زـورـبـهـیـ بهـدـیـهـیـنـرـاـوـانـیـ نـاـوـیـشـیـ وـالـیـ دـهـ کـاتـ کـهـ بـهـپـیـ پـیـورـ وـ ئـارـهـزـوـوـهـ کـانـیـ وـ بـهـ گـوـنـرـهـیـ پـنـداـوـیـسـتـیـ يـهـ سـرـوـشـتـیـ يـهـ کـانـیـ مـرـوـقـ فـ هـلـسـوـ کـهـوـتـ بـکـهـنـ وـ بـهـ دـهـورـیـ دـاـ هـلـبـسـوـرـبـیـنـ وـ مـرـوـقـ فـ رـیـکـیـانـ بـخـاتـ وـ ئـارـایـشـتـیـانـ بـدـاتـ وـ بـیـاخـاتـهـ پـیـشـ چـاـوـانـ وـ،ـ جـوـرـهـ سـهـرـسـوـرـهـیـنـهـرـهـ کـانـیـ بهـدـیـهـاـتـوـوـانـیـ سـهـرـ روـوـیـ زـهـوـیـ زـهـوـیـشـ وـهـاـ رـیـکـ بـخـاتـ کـهـ نـهـکـ تـنـهاـ سـهـرـنـجـیـ وـ مـرـوـقـ،ـ بـهـلـکـوـ سـهـرـنـجـیـ هـمـمـوـ دـانـیـشـتـوـوـانـیـ ئـاسـمـانـهـ کـانـ وـ تـیـکـرـایـ گـهـرـدوـونـ وـ تـهـنـانـهـتـ خـاـوـهـنـیـ گـهـرـدوـونـیـشـ رـابـکـیـشـیـتـ وـ،ـ لـهـمـ رـیـیـهـوـ ئـمـ ئـادـهـ مـیـزـادـهـ رـیـزـ وـ تـهـقـیـرـیـ شـایـانـیـ خـوـیـ لـهـوـانـوـهـ دـهـستـ کـهـوـتـ وـ لـهـمـ روـوـهـشـمـوـهـ گـرـنـگـیـ يـهـ کـیـ مـهـزـنـ وـ نـرـخـیـکـیـ بـالـایـ پـهـیدـاـکـرـدـ وـ،ـ مـرـوـقـ فـ لـهـ ئـنـخـامـیـ ئـمـمـهـوـ وـ بـهـوـ زـانـسـتـ وـ کـارـامـهـیـیـهـیـ کـهـ هـهـیـتـیـ،ـ دـهـرـیـ خـسـتـ:ـ مـهـبـهـسـتـ لـهـ بـهـدـیـهـیـنـانـیـ بـوـنـهـوـرـانـداـ تـهـنـهاـ ئـهـوـ وـ،ـ هـمـ ئـهـنـخـامـیـ مـهـزـنـ وـ بـهـرـیـ بـهـنـرـخـیـ درـهـخـتـیـ بـوـنـهـوـرـانـهـ.ـ ئـمـهـشـتـ بـهـلاـوـهـ سـهـیرـ نـیـیـتـ!ـ چـونـکـهـ تـهـنـهاـ مـرـوـقـهـ کـهـ بـهـرـپـرسـیـ ئـاوـهـدـانـکـرـدـنـهـوـهـیـ زـهـوـیـ يـهـ.ـ جـاـلـهـ بـهـرـ ئـهـوـهـیـ مـرـوـقـ فـ سـنـعـهـتـهـ بـنـیـ وـیـنـهـ کـانـیـ بـهـدـیـهـیـنـهـرـ بـهـ چـهـشـنـیـکـیـ جـوـانـیـ سـهـرـنـجـ رـاـکـیـشـ لـهـ دـنـیـاـهـداـ رـیـکـ دـخـاتـ وـ دـهـیـاخـاتـهـ روـوـ،ـ ئـدواـ سـزـایـ سـهـرـبـیـچـیـ وـ کـافـرـیـیـهـ کـهـیـ خـرـاـوـهـتـهـ ئـهـوـدـنـیـاـ وـ،ـ مـؤـلـتـ دـرـاـوـهـ لـهـ دـنـیـاـ بـڑـیـ تـاـکـوـ ئـمـ ئـهـرـکـهـیـ سـهـرـشـانـیـ بـهـ چـهـشـنـیـکـیـ سـهـرـ کـهـوـتـوـانـهـ رـاـپـهـرـیـیـتـ.

هـروـهـهـاـ مـادـهـمـ ئـمـ ئـادـهـ مـيـزـادـهـیـ کـهـ ئـمـ چـيـهـتـیـ وـ تـايـهـتـكـارـیـ يـانـهـیـ لـهـ سـرـوـشـتـداـ درـوـسـتـ کـراـوـهـ وـ،ـ لـهـ گـهـلـ لـاـواـزـیـ يـهـ هـهـرـهـ بـهـتـینـ وـ تـونـدـهـ کـهـشـیـ دـاـ چـهـنـدـینـ پـنـداـوـیـسـتـیـ بـئـ سـنـوـرـ وـ..ـ لـهـ گـهـلـ کـوـلـهـوـارـیـیـ هـهـرـهـ تـهـوـاـيـشـیـ دـاـ چـهـنـدـینـ ئـازـارـیـ لـهـزـمـارـهـ بـهـدـهـرـیـ هـهـیـ..ـ مـادـهـمـ ئـمـ مـرـوـقـهـ پـهـرـوـهـرـ گـارـیـکـیـ ئـهـوـنـدـهـ بـهـتـوـانـیـ هـهـیـ کـهـ خـاـوـهـنـیـ تـوـانـسـتـ وـ مـیـهـرـهـبـانـیـیـهـ کـیـ رـهـهـایـ وـایـهـ ئـمـ زـهـوـیـیـهـ زـهـبـهـلـاحـ وـیـهـ کـجـارـ مـهـزـنـهـ بـکـاتـ بـهـ:ـ گـهـنـجـینـهـیـهـ کـیـ گـهـوـرـهـیـ جـوـرـهـهـایـ ئـهـوـ

کانز ایانه‌ی که مروّف پیویستی پیّیان دهیت و، کوّگای ئازووقه‌ی هه‌موو جوّره خوارده‌منی به پیویسته‌کان و، بازار و دوکانی ئه‌و سه‌روهت و سامانه جوز او جوزانه‌ی حه‌زی لیبانه .. ماده‌م ئه‌م خواوه‌نده به چاوی عینایه‌ت و میه‌ره‌بانی بیوه بز مرّوف ده‌پوانیت و پهروه‌ردی ده‌کات و داخوازی بیه‌کانی بز ده‌هینیت‌دی ..

هروه‌ها ماده‌م پهروه‌ردگاری مه‌زن - وهک لهم راستی بیوه ده‌رده که‌ویت - مرّوفی خوش‌ده‌ویت و خوّی له لا خوش‌ویست ده‌کات و، خوش‌بی هه‌میش‌بی بیه و چه‌ندین جیهانی برد‌هوم و هه‌تاھه‌تاییشی هه‌بیه و، کاروباره‌کانی بیه‌پی داد‌گه‌ری و به گویّرہ‌ی دانابی خوّی ئه‌بجام ده‌دات و، مه‌زبی ده‌سته‌لاداری و هه‌میش‌بی فه‌رمان‌په‌و ابی ئه‌م بدهیه‌نره ئه‌زه‌لی بیه لهم دنیا ته‌سکه‌دا و له ته‌مه‌نی هه‌ره کورتی مروّف و ته‌مه‌نی ئه‌م زه‌وی بیه فانی و کاتی بیدا جی‌بی ناییت‌هه‌و، چونکه ئه‌و ستم و تاوانانه‌ی مروّف ده‌یانکات و ئه‌و ئینکاری و بی‌گوئی بی و کوفرانه‌ی بمرامبه‌ر به خواوه‌نده خوّی ده‌یان‌نویتیت (ئه‌و خواوه‌نده‌ی که نیعمه‌تی بس‌هه‌ردا باراندووه و به میه‌ره‌بانی و شه‌فه‌تینکی ته‌واو بیه‌گه‌یاندووه) هه‌موو تاوانه‌کانی ئه‌م مروّفه، لهم دنیا‌یه‌دا بی‌تزله ده‌میت‌هه‌و، دیاره ئه‌م‌هه‌ش دژ و پیچه‌وانه‌ی ئه‌و ریسا‌پریکه‌ی ناو گه‌ردوونه و پیچه‌وانه‌ی داد‌گه‌ری و هاو‌سنه‌نگی بی‌گه‌ردو و ته‌واوی ناویه‌تی. چونکه سته‌مکاری بی‌ویژدان و بی‌به‌زه‌بی، ژیانی به خوشی ده‌باته‌سهر، به‌لام ببابا‌ی ستم لیکراوی به‌دبه‌خت، ژیانی به کوله‌مه‌رگی لئی ده‌گوزه‌رتی ..

بی‌هیچ گومانیک راستی و ماهیه‌تی ئه‌و داد‌گه‌ری بیه ره‌هایه‌ی ئه‌و، که شوینه‌واری له بعونه‌و راندا ده‌بینریت، هر گیز او هر گیز پرازی ناییت بهوهی: سته‌مکار و ستم لیکراو که له مردندا يه کسانان، زیندو نه کرینه‌وه و لپیر‌سینه‌وه‌یان نه‌یه‌ته رئی ..

هروه‌ها ماده‌م خوای گه‌وره‌ی خواوه‌نی مولکی دنیا و قیامه‌ت، له‌ناو گه‌ردووندا زه‌وی و، له‌ناو زه‌ویشدا مروّفی هه‌لیثاردووه و، پایه و پیزیکی به‌رز و بایه‌خ و گرنگی بیه کی بالاً داوه‌تی و، له نیوان مروّفیشدا پیغه‌مبه‌ران و ئه‌ولیا و پیاو‌چا‌کانی هه‌لیثاردووه، ئه‌وانه‌ی که له گه‌ل مه‌به‌سته‌کانی پهروه‌ردگاردا گونجحاون و، به ئیمان و گوئی‌رایه‌تی خوّیان له لا خوش‌ویست کردووه و، خوای گه‌وره‌ش ئه‌وانی کردووه به ئه‌ولیا و خوش‌هه‌ویست و قسه له گه‌ل کراوانی خوّی و، به موعجیزات و یارمه‌تی له کاروباریاندا پیزی لئی ناون و به زله ئاسمانی بیه کانیش دوژمنانی ئه‌وانی ته‌منی کردووه و، له نیوان ئه‌و خوش‌هه‌ویستانه‌شدا ئه‌و که سه‌ی هه‌لیثاردووه که پیش‌هوا و مایه‌ی شانازاری و سه‌بره‌زی‌یانه که حه‌زره‌تی محه‌م‌ده کلله و نیوه‌ی به که‌لکی گوئی زه‌وی و، پینچ‌بی کی به بایه‌خی گرّوی مروّفی له ماوه‌ی چه‌ندین سه‌ده‌ی دوور و دریزدا به نوری ئه‌و رووناک کردووه‌ته‌وه، به چه‌شنی که ده‌لیتی بعونه‌و ران

له بهر پیزنان له به دی هینزاون، چونکه به هؤی ئهو خۆشەویسته و به بۆنەی ئهو ئایینەی کە هینای و ئهو قورئانەی بۆی نازل کرا، ئامانچ و مەبەستى بە دیھینان دەركەوت و ئاشکرا بۇو. جا هەر چەندە ئەم پىغەمبەرە شايانى ئەوهەيە کە بەرامبەر خزمەتگۇزارى يە مەزن و لە ژمارە و ستوور بە دەرە کانى بە تەمەنیکى درېخایەن و شايانى خۆی پاداشت بدرىتەوە، كەچى تەمەنیکى كەمى شەست و سى سالىي پر ئەشكەنجە و ئازارى بىن بىر!

جا ئايما هەر گىز دەگۇنچى و دەچىتە عەقلەوە يان ھىچ گۈمانىك لە وەدا ھەيە كە ئهو پىغەمبەرە و ھاووبىنە و خۆشەویستانى ئهو زىندۇو نە كرىنەوە و ئهو پىغەمبەرە ھەر ئىستا بە رۇح زىندۇو نە بىت و، ھەر بە تەواوى تىابچىت و بە نەمان كۆتايى بىن بىت؟ نە خىر.. ھەزار ھەزار جار نە خىر..

بەلىن، گەردوون و ھەممۇ راستى يە كانى جىھان، زىندۇو بۇونەوە و ۋىيانى ئهو پىغەمبەرە ئازىزە شەقىلە خاونى گەردوون داوا دە كەن..

پەيامى "آلية الڪىرى" كە تىشكى حەوتەمە، بە سى و سى يە كەنگىي مەزن، كە ھەريي كەيان بە چەشنى سەختىي چىاي بەرزو مەزن بەلگە كائيان بەھىز و چەسپاوه، چەسپاندو يەتى كە ئەم گەردوونە تەنھا لە دەستى يەك كەسەوە دەرچۈوه و دروست كراوه و، تەنها مولىكى خوايەكى تاك و تەنبايە. ئهو پەيام بەو بەلگانەي خۆي "تەوحيد" يى دەرخىست و بە ئاشكرا ئەوهەي گەياند كە "تەوحيد" جەمسەرى كەمالى خواوندە و، ٻۇونى كرده و كە بەھۆي "تاك و تەنبايى" يەوە ھەممۇ گەردوون وەك چەند سەربازىكى ئامادە و لە سەربىن و فەرمانبەر دارى گۇئىرايەلىان لىت بۇ ئەو خواوندە تاك و تەنبايە. ئهو پەيام بەنۇوهشى ٻۇون كەردوو تەوە كە بە ھاتنى قىامەت كە مالاتى خواوند دىنەدى و، داد گەرىي راستەقىنەي ئەو زال دەبىت و لە تۆمەتى سەتم رېڭارى دەبىت و، دانستە گىشتى يە كەشى لە گالىھە جارى و بى مەبەستى و ھەرزەمىي دەپارىزىت و، مېھرەبانى يە فراوانە كەشى مەوداى خۆي وەرده گرىنت و لە ناو و ناتورەي "ئازاردان" دەرياز دەبىت و، بەرزو و توanstە پەھا كائىشى دەرده كەون و لە چىنگى كۆلەوارى قوتار دە كرىن و، ھەممۇ يە كىن لە سىفەتە بىن گەرده كانى بە خاونىنە و مەزنى دەرده كەون و ئاشكرا دەبن.

كەواتە.. ھەر گىزاوەر گىز ھىچ گۇمانىك لە وەدا نى يە كە قىامەت بەرپا دەبىت و، حەشر و نشور دىنە كايەوە و، دەرگا كانى خانەي تۆلە و پاداشت دە كرىنەوە. ئەمەش بەپى داخوازىي ئەم ھەشت بېگانەي پىشۇو كە بە: "مادەم" دەستىان پى كرد و، كە ھەريي كەيان مەسەلە يە كى ناسك و سەرنجىنەكى پر لە واتاي وردن و لە نىوان سەدان سەرنجى وردى "ئىمان بە خوا" دا هېنزاون.

بۆ ئەوهش قیامهت بەریا دهیست، تاکو: گرنگی و جەمسەربۇونى زھوی و، پایه و رېزى مەرۇف بىنەدی و، دادگەری و مىھەربانی و دەستەلاتى بەدەھىنەر و پەروەردگارى ئاسماھە کان و زھوی دەربىكەون و، ئەوليا و خۇشەویستە راستەقینە و تاسەمەندە کانى خواوهندى پەروەردگارى ھەميشەبى لە نەمان و تىاچۇونى ھەميشەبى رىزگارىبان بىست و، مەرۇفە مەزن و خۇشەویست و ھەرە بەریزە كەيىشىان پاداشتى كرددوھە کانى و ئەنجامى ئەھە خزمەتكۈزارى يە مەزنانە خۇرى بىنېت كە بۇونوھەرانى منهبار و رەزامەند كرددوھە و... بۆ ئەوهش كە كەمال و تەواونى پادشاي ھەميشەبى لە قىسۇر و ناتەھاوى و، توانستە كەىلە كۆلەوارى و، دانايى يە كەيشى لە نەقامى و، دادگەری يە كەشى لە سەم پىارىزىن و بە پاكى و بىن گەردى و خاۋىنى راگىر بىكرين.

بە پۇختى:

مادەم خواھەيە، ئەوا دوايرۇز و قیامەت ھىچ جۆرە گومانىكى تىدا نى يە!
* * *

ئىنجا ھەروەك ئەم سى پایه ئىمانى يانەي پىشۇو، بە ھەموو بەلگە كانىانەو "حەشر" دەچەسپىن و شايەتىي لەسەر دەددەن.. بە ھەمان جۆر دوو پایه كانى ترى ئىمانىش كە "ئىمان بە مەلائىكتە قەدەر" ن، حەشر دەچەسپىن و دەبن بە بەلگە و شايەتى يە كى بەھىز لەسەر هاتنى جىهانى ھەميشەبى، ئەھويش بەم جۆرە خوارەوە: بە ھەموو ئەو بەلگە و بىنەن و گفتۇرگۈيانى كە بەلگەن لەسەر بۇون و كار و فرمانى مەلائىكتە كان، بەلگەيشن لەسەر جىهانە كانى: رۇح و غەب و جىهانى ھەميشەبى و قیامەت و خانەي بەختەورى و بەھەشت و دۆزەخ كە بە جىتنى و ئادەمیزاد ئاۋەدان دەكرىنەوە. چونكە "مەلائىكتە" بە ئىزىن و فەرمانى خواى گەورە دەتوانى بېۋەنە ناو ئەو جىهانانە و بىانىبىن. خۇز مەلائىكتە نزىكە كانى دیوانى خواوهندىش - وەك حەزرەتى جوپىريل، دروودى لەسەر بىت، كە لە گەل مەرۇقدا موقابىلە و گفتۇرگۈزى كرددوھە - بە يەك دەنگ ھەوالى: بۇونى ئەو جىهانە ناوبر او انە و ھاتوجۈزىان تىاياندا، را دەگەيەن. ھەروەك لە قىسى ئەوانە كە لە ئەمرىكاوه ھاتۇونەتەوە، دەزانىن كىشىوھەر ئەمرىكا ھەيە، ھەرچەندەش خۇمان نەماندىيە.. بە ھەمان جۆر ئەم و شستانەش بىن گومان و جىيى باوھەن و لە ھېزى تەواتوردا، كە مەلائىكتە تان راياندە گەيەن و، كە چەند ھەوالىيڭى سەبارەت بە جىهانى ھەميشەبى و دوايرۇز و بەھەشت و دۆزەخن، ئىمە بەھە جۆرە، باوھەن بەھە موالانە دەكەين و دەيانسەلىيىن.

* * *

ههروهها ئهو بەلگانهش كه "ئيمان به قەدەر" دەچەسپىن، وەك لە پەيامى قەدەر (وته يىست و شەشەم) دا باس كراون، لە هەمان كاتدا بەلگەشن لەسەر حەشر و خستەرۇوي لاپەرەي كردەوە كان و كىشانىيەن لە بەردم تەرازووی هەرە مەزندادا. چونكە تۆمار كردنى چارەنۇسى ھەموو شتىك لەسەر لەوحە كانى رېسا و تەرازوو، نۇوسىنى پۇوداوه كانى ژيانى ھەموو زىنده وەرىك لە هيىزە پارىزەرە كانى و لەناو تۇو و ناواك و گشت لەوحە ميسالى يە كانى دا و تەرخان كردنى دەفتەرى تۆمار كردەوە بۇھەموو گيانلەبەرىك، بە تايىهت مرؤف و، جىڭىر كردن و تۆمار كردنى ئهو كردەوانە لە چەندىن لەوحى پارىزراوادا.. ھەموو ئەم ئەندازەيەي "قەدەر" كە بە چاودەيانىين و ھەموو شتىك دەگۈرنەوە و تەقدىرىنىكى پېلە دانايى و تۆمار كردىكى يە كجارتى دادگایە كى مەزن و بۇتلە و پاداشتى ھەمىشەيى پۇو دەدەن. دەنا ھىچ كەلڭ و سوودىك لە تۆمار كردنە گشتى و نۇوسىنىي كە وردىرىن شت دەنۇوسىت و دەپارىزىت، وەرنا گىرىت. چونكە ئەگەر وانەيى ئەوا كارىتكى دىرى حەق و پاستى پۇو دەدات. واتە ئەگەر حەشر نېتەدى، ئەوا ھەرچى واتاي راستىي كىتىسى گەردوون ھەن، كە بە قەلەمى قەدەر نۇوسراون، ھەموو يان دەكۈزىنەوە و نامىن! ئەوەش ھەرگىز ناگۇنجى و ھىچ گەيمانىك بۇرۇودانى نى يە و تابلىقى كارىتكى مەحالە و وەك ئىنكارى كردنى ئەم بۇونەوەرانە وايە، تەنانەت لە ورىيە زىاتر ھىچى تر نى يە.

لەمانەي پىشەوە دەگەينە ئەنچامەي كە:

ھەموو بەلگە كانى بىنچ پايە كانى ترى ئيمان، لە هەمان كاتدا بەلگەشن لەسەر ھاتنەدىي حەشر و نشور و بۇونى دواپۇز و كردىمۇھى دەرگا كانى، تەنانەت داخوازى دەبن و شايەتى لەسەر دەدەن. لەبەر ئەمە كارىتكى تابلىقى گۇنجحاوه و گەلتى جىنى خۆيەتى كە سى يە كى قورئانى پىرۇزى خاونەن ئىعجازى رەوان، لە بارەي حەشرمۇھ دەدونىت، چونكە حەشر داراي بەلگە و بناغە گەلىتكى وايە كە ھەرگىز جىلەق نابن و، قورئان ئەم پايە ئيمانى يە دەكات بە پشتىگىر و بناغەي ھەموو پاستى يە كانى ترى و، ئەم پاستى يانە لەسەر ئەم بەردى بناغەيى يانە را گىرى دەكات.

(پىشە كى يە كە تەمواو بۇو)

پارچه‌ی دووه‌هم

پاشکزی و تهی ددهم

نهم پارچه‌یه مه‌قامي يه کدهم له نو مه‌قامي چينه کاني له و نو دانه به‌لگانه‌ی
که له باره‌ی حه‌شره‌وه دده‌بن و، به چه‌شنيکي نيعجاري خش ئم ئايه‌ته
پيرقزه‌ی خواره‌وه ناماژه‌ی بو گردوون:

﴿فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٧﴾ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشَيًّا
وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴿١٨﴾ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيْتِ وَيُخْرِجُ الْمَيْتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحِيِّ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا
وَكَذَلِكَ تُخْرِجُونَ﴾ (الروم: ١٧-١٩).

پشت به خوا ليره‌دا ئهو به‌لگه روشن و به‌هيزه‌ی حه‌شر رون ده کريشه‌وه که ئهم ئايه‌ته
پيرؤزانه ده‌ريان خستووه^(۱).

له بيسـت و هـشـتمـينـ تـايـهـ تـكـارـيـ "ـزـيانـ"ـ دـاـ وـتـراـوهـ کـهـ: "ـزـيانـ"ـ هـرـ شـهـشـ پـايـهـ کـانـيـ ئـيـمانـ
دـهـ چـهـ سـپـيـنـيـتـ وـ روـوـيـ لـيـانـهـ وـ ئـامـاـزـهـ بوـ هـاـتـهـ دـيـيـانـ دـهـ کـاتـ.
بهـلـيـ، مـادـهـ حـيـكـمـتـ وـ کـاكـلـهـ وـ نـاوـهـرـكـ وـ گـرـنـگـتـرـيـنـ ئـهـنجـامـيـ بـهـديـهـيـتـانـيـ بوـونـهـوـرـانـ
برـيـتـيـ بـيـتـ لـهـ "ـزـيانـ"ـ (وـاتـهـ: "ـزـيانـ"ـ خـاـوـهـنـيـ رـاستـيـ يـهـ کـيـ ئـاـواـ بـهـرـزـ وـ بـلـنـدـ بـيـتـ)ـ ئـهـواـ هـرـ گـيـزـ
جيـيـ ئـهـوـ رـاستـيـ يـهـ بـهـرـزـ لـهـ "ـزـيانـ"ـ وـ..ـ هـرـ بـيـسـتـ وـ نـوـ تـايـهـ تـكـارـيـ يـهـ کـهـيـ وـ..ـ ئـهـنـداـزـهـيـشـ
بـهـلـكـوـ مـهـزـنـيـ مـاهـيـيـهـيـ "ـزـيانـ"ـ وـ..ـ هـرـ بـيـسـتـ وـ نـوـ تـايـهـ تـكـارـيـ يـهـ کـهـيـ وـ..ـ ئـهـنـداـزـهـيـشـ
کـهـ مـرـقـفـ لـهـ ئـامـانـجـ وـ ئـهـنجـامـيـ درـهـختـيـ "ـزـيانـ"ـ پـهـيـ پـيـ دـهـباتـ وـ..ـ بـرـوـبـوـمـهـ مـهـزـنـ وـ
شـايـانـهـ کـهـيـ ئـهـوـ درـهـختـهـ، تـهـنـهاـ "ـزـيانـ"ـ هـهـمـيـشـهـيـ دـوـارـؤـزـهـ"ـ کـهـ "ـزـيانـ"ـ کـهـ يـهـ کـپـارـچـهـ بهـ دـارـ وـ

(۱) هـيـشـتاـ ئـهـمـ مـهـقـامـهـ نـهـنـوـسـراـوهـ. بـهـلـامـ لـهـ بـهـرـ ئـهـوـهـيـ مـهـسـلـهـيـ "ـزـيانـ"ـ پـهـيـوـهـنـدـيـيـ بـهـ حـهـشـرـهـوـهـ هـيـهـ، ئـهـوـالـيرـهـشـداـ
باـسـ کـراـ. لـهـ کـزـتـايـيـ يـهـ کـهـشـيـ دـاـ ئـامـاـزـهـ بوـ پـايـهـ ئـيـمانـيـ: "ـبـاـوـهـ بـهـ قـهـدـهـ"ـ کـراـوهـ کـهـ مـهـسـلـهـيـ کـيـ يـهـ کـجـارـ وـرـدـ وـ
قوـولـهـ. (دانـرـ)

بهرد و خاک و خولیه و - له خانه‌ی بهخته و هر بی همه میشه بی دا - زیندووه و دارای ژیانه. دهنا گهر و اندیشت، ده بی درهختی "ژیان"، که له خاوهن هست و نهسته کان به تایبه‌تی له مرؤقدا ئهم همه موو ئامیره زور و جوزراوجوزرانه‌ی بین به خسراوه و تیای دا دانراوه، زر و بئی بهر و بئی سوود بیست و دارای هیچ راستی یه کنه بیست.. مرؤفیش - له چاو بهخته و هر بی ژیاندا - به پرسوایی و بهدهختی بژی و، له تام و چیزی ژیاندا بیست پله له خوارووی پله‌ی چوله که کانه‌وه بیست، له کاتیکدا که مرؤف بالاترین به دیهیتر اووه و، به پریزترینی زینده‌وه رانه و، له سهرووی چوله که شهوه به بیست پله پایه‌ی بؤ دیاری کراوه.

نه نانه‌ت ئهو "ژیری" یهش که به نرخترین نیعمه‌ته بؤ ئم مرؤفه، هر که بیر له "په ژاره کانی دیزین" و "مدترسی" به کانی دواپرژی ژیان"ی ده کاته‌وه، له نیعمه‌ت ده رده چیست و ده بیست به مایه‌ی بهلا و پهروشی و گیرو گرفت و، همردهم ئازاری به سو ده خواردی ناخی دلی دهدات و، تامی ساف و بئی گهردی "یه کدانه" لهزه‌تی ئم دنیایه‌ی به "نو دانه" ئازار بؤلیل و ته ماوی ده کات!

نه مهیه به رو بومی "ژیان" گهر نهانها پابهندی ئهم دنیایه بیست! خو دیاره ئهنجامی ئاواله سهدا سهده حالت بؤ ئهو "ژیان" هی که دارای ئه و تایبه تکاری به ناوبراوانه بیست! که و اته هر ئهم "ژیان" هی دنیا، بهوهی که هرچی به هاره سی سهده زار غموونه‌ی خه شرمان بؤ ده رده خات، به چهشنبیکی گومان بر پایه‌ی ئیمانی: "باوه‌ر به دواپرژ" مان بؤ ده چه سپینیت.

ئایا ده گونجی پهروهه دگارینکی به توانای و اکه: هرچی پنداویستی و داخوازی ژیانت ههن و، سه رجه‌می ئه و ئامیرانه‌ی چ له جهسته‌ی خوت و چ له با خجه که ت و چ له شاره که تدا بؤ ژیانت پیویست ده بن، ئه و سه رجه‌می ئه مانه‌ت بؤ ئاماده و دابین بکات و، به: "دانایی" و "چاودیزی" و "میهره بانی" له کاتی پیویست و شیاودا بیاننیریت، به راده‌یه که ئاگای له ئاره‌زووی گدهی تزیه له وهدا که ژیان و مانه‌وه بؤ مسز گهر بکات و، گوینیشی له و نزا تایبید و ههنده کی یهی گهدهی که بؤ برق و پرژی پیویستی ده ری ده بیست و، بهو خوارده‌منی یه به تام و لهزه‌ت خوش و لهزه‌ماره به ده رانه - که له سه ره زه‌وی دا بلاوی کردوونه‌ته و - گیرابونی ئه و دو عایه‌ی گهدهی ئاشکرا کردووه و دلنيایي بین به خشيوه!.. ئایا ده گونجی ئهم کارسازه به توانایه: تو نه ناسیت و، نه تبینیت و، هز کاره پیویسته کانی مه زنترین ئاماچنی مرؤف - که ژیانی همه میشه بی یه - ئاماده نه کات و، گهوره ترین و

گرنگترین و گشتی‌ترین دعوا و نزای مرؤوف که نزای مانوه و هتاهه‌تایی به، به درست نه کردنی ژیانی ئهودنیا و بهدی‌نهینانی به‌هشت گیرانه کات و، ئم نزا و لالانه‌ویهی مرؤوف - که بهرزترینی بونوهرانی گردونه، تهانه‌ت پادشا و ئنجام و پوخته‌ی گوی ئم زه‌وی‌بیهیه - نه‌بیستیت، که نزایه که له قوولایی ناخیه و ده‌چووه و عه‌رش و فه‌رشی هه‌ژاندووه؟! ئایا ده گونجی به ئهندازه‌ی ئه بایه‌خهی که به دوعای گهده‌ی مرؤوفی دا، بایه‌خ بهم دعوا مزنه نهدات و مرؤوف رازی نه کات و، "دانایی" کامل و "میهره‌بانی" ی ره‌های خوشی پروبه‌پروی ئینکاری لیکردن بکاتوه؟ نه خیّر.. هزار هزار جار نه خیّر.

ئایا ده‌چیته عقله‌وه ئه و خواوه‌نده به‌توانایه که کزترین ده‌نگی نزمترین بهش له ژیاندا بیستیت و، گوی له سکالای رابگریت و، پاشان به هانایه و بروات و، به نه‌رمونیانی ره‌فتاری له گهله‌بنوینیت و، به گرنگی به کی له‌زاده‌ده و چاودیزی به کی ته‌واوه‌تی، په‌روه‌ده و سه‌رپه‌رشی بکات و، گهوره‌ترین بدیهی‌نراوانی گردونیشی بوزیر بار بخات.. که‌چی هه‌ر ئه و خواوه‌نده به‌توانایه گونجی له ده‌نگیک نه‌بینت که وهک نه‌عره‌ته‌ی هه‌وری ئاسمان وایه و، داوای گهوره‌ترین و بهرز و بالاترین و نه‌رمونیانترین و بردده‌وامزترین ژیان ده کات؟.. ئایا ده‌چیته عقله‌وه بایه‌خ به دعوا گرنگه که‌ی نهدات که دوعای مانوه‌به و، ئاپری میهره‌بانی له تکا و نزا و لالانه‌وه که‌ی نهداتوه و، وهک ئه و کسه‌ی لئی بینت که به‌په‌پری بایه‌خ پیدان و چاودیزی به‌وه تدناها بهک سه‌رباز پرچه‌ک بکات و که‌رسه و تفاقی پیوستی بوز فراهم بھینیت.. به‌لام چاودیزی سوپایه کی گهوره و زوری خۆی نه کات؟ بیان وهک ئه و کسه‌ی که گردیله‌یهک بینیت، به‌لام خور نه‌بینیت؟ بیان وهک ئه‌وهی ده‌نگی ویزه‌ی میش بیستیت، به‌لام نه‌عره‌ته‌ی هه‌وری ئاسمان نه‌بیستیت؟ نه خیّر.. سه‌دهزار جار نه خیّر..

ئایا به هیچ جوریک ده‌چیته عقله‌وه که خواوه‌نده به‌توانای، دانای، خواوه‌نی میهره‌بانی فراوان و خوش‌هویستی له‌سنور بده و به‌زه‌بی گشتی.. ئم خواهی که سنه‌تی خۆی گهله‌نی خوش ده‌ویت و، بهم سنه‌تەشی خۆی له لای بدیهی‌نراوانی خوش‌هویست ده کات.. ئم خواهی که سه‌باره‌ت به‌وانی خوشیان ده‌ویت ئم ئه‌وانی زیاتر خوش ده‌ویت‌وه.. ئایا ده‌چیته عقله‌وه ئم خواوه‌نده له‌ناو هه‌موو بدیهی‌نراوانی دا "ژیان" ی که‌سیک به ته‌واوه‌تی له‌ناو بیات که هه‌ر ئه‌وه له‌چاو ئه‌وانی تردا پت خوای خوش ده‌ویت و، خوش‌ویستاروی خوای گهوره خۆیه‌تی و، شایسته‌ی خوش‌ویسته و، هه‌ر به سروشت بدیهی‌نری خۆی ده‌په‌رسیت؟.. هه‌روه‌ها کاکله‌ی "ژیان" بیش که "رۆح"^۵، به: مردنی هه‌میشه‌ی و ئیعدامی هتاهه‌تایی له‌ناو بیات و، وه‌رسی و بیزاری بخاته نیوان خۆی و خوش‌هویستانیه‌وه و،

ئازار تکی سەختیان دەرخوارد بىدات و، بەم كارەش نەھىيى "مېھرەبانى" و نۇوري "خۆشەویستى" ئى خۆى گرفتارى ئىنكارى كىرىن بىكەت؟! نەخىر.. سەدھەزار جار نەخىر.. چونكە بىن ھىچ گومانىك: ئەو "جوانى يە رەھا" يەى كە بە درەوشانەوهى خۆى ئەم گەردۇنە ئەزىز دەۋەتەوە و.. ئەو "مېھرەبانى" يەش كە سەرجەمى بۇونەوەرانى دلخۇش كەردوووه و ئارايىشى داون.. ئەم دوانە، تابلىي لەم تۈندۈتىزى و، سەختى و، ئەنجامە ناشىرين و سەتمە پەھايدە دوور و خاۋىن.

ئەنجام:

مادەم لە دىنادا "زىيان" ھەيدە، ئەوا بىن ھىچ گومانىك، ئەم مەرۋىقانەپەى بە نەھىيى "زىيان" دەبەن و بە ھەلە نايىخەنە كار، شايىتەي "زىيانىكى" ھەميشەبى ناو خانە و بەھەشتىنەكى هەتاھەتايىن.. آمتا.

* * *

پاشان ھەروەك پىشىنگدانەوهى مادەد بىرىسکەدارە كانى سەرپۇوي زەھوی و كەف و بلقە كانى سەرپۇوي دەرياكان، ئىنجا كۈۋانوھى پىشىنگ و بىرىسکانەوهە كانىان بە نەمانى ئەو بلق و كەفانە و، پاشان بىرىسکانەوهى ئەوانەي كە دواي خۈزىان دىن، بە چەشىنەك كە وەك بىتىي ھەموويان ئاۋىنەي چەند خۇرىنىكى مىسالى بىن. ھەروەك ئەمانە، بەپۇنى و بەلگەنەویستى، دەرىدى دەخەن كە سەرجەمى ئەم بىرىسکانەوهە يەك لە دواي يەكانە درەوشانەوهى تېشكى تەنها يەك "خۇر" ئى بەرز و مەزنەن و، بە چەندىن زمانى جىاجىيا يادى خۇر دەكەنەوهە و، بەپەنجە نۇورانى يە كانىان ئامازە بۇ ئەو خۇرە دەكەن..

ھەروەك ئەم مادەد بىرىسکەدارانە سەرپۇوي و شەكايى و دەرياكانى زەھوی ئەم راستى يەيان بەدەستەوە دا.. بە ھەمان جۇز، بىرىسکانەوهى "زىيان" - بەھۆى توانسى خواي گەورە و درەوشانەوهى ناوى: "الخىسى" ئەو - لە ھەموو گىاندارانى سەرپۇوي زەھوی و دەرياكانى دا و، پاشان ون بۇونى ئەو خاۋەن زىيانانە و ئاوابۇونىان لە پىشىي پەرددى غەيىبەوە، تاڭو دواي ئەنجامدانا زىكىرى: "يا حى" بېرۇن و بوارى هاتن بەوانەي دواي خۈزىان بىدەن.. ھەموو يەكىك لەمانە، شايىت و ئامازە يەكى بىن گومانى لە سەر "بۇونى زىيانى ھەميشەبى" و "پىویستىي بۇونى خواوەندى زېنلۈوی راڭىز كەرى گەردۇون".

ھەروەھا ھەموو ئەو بەلگانەي شايەتى "زانست" ئى خواي گەورەن، ئەم زانستەي كە لە رېتكەختىي كاروبارى بۇونەوەراندا ئاسەوارە كانى بە ئاشكرا دەبىزىن..

سهرجه‌می ئهو بەلگانه‌ی که "توانست"ی کارگیر و کارسازی خوای گهوره لە گەردووندا دەچەسپین..

گشت ئهو بەلگانه‌ی "ویست"ی خواوه‌ند دەچەسپین، ئهو ویسته‌ی که به سەر رېنگخستن و بەریووه بردنی کاروباری گەردووندا زال و فەرمانزەوايە.. هەموو ئهو نيشانه و موعجيز اتanhى "ناردنى پىغەمبەران" - علیهم السلام - دەچەسپین، کە ناردنى ئەوانىش - خۆى لە خۆى دا - خولگە و بەلگە سىفەتى: "گوفشارى پەروەردگارى و وەھى ئى خواى گهوره" يە.

سەرجه‌می ئهو بەلگانه‌ی کە شايەتن لەسەر ھەر حەوت سىفەتە مەزنە کانى خواى گهوره..

ھەموو ئهو بەلگە ناوبراوانە، ھەروەك شايەتن لەسەر ھەموو يە كىڭ لەوانە باس كران، بە ھەمان جۇر و بە يە كەدەنگى، شايەت و بەلگەيشن لەسەر: "زىيان" ئى خواوه‌ندى "حى" و "قىوم" واتە: زىندۇوی راگىر كەرى گەردوون.

چونكە ھەر شىئىك داراي "بىتىن" بىت، دەپن داراي "زىيان" يش بىت.. گەر "بىستان" يشى ھەبىت، ئەوه دياره نيشانه‌ی "زىيان" .. خۇ گەر "قسە" بىكەت، قسە كەئ ئامازە بۇونى "زىيان" يەتى.. گەر خاوه‌نى "ویست و ئىختىيار" يش بىت، ئەوه دياردەي "زىيان" ..

بەم جۇرە، ھەموو بەلگە کانى ئهو سىفەتە مەزنانە ئى خواى گهوره، كە ئاسمواريابان بە ئاشكرا دەپىرىت و بە بى گومانى بۇونى راستەقىنه‌يان دەزانزىت، چەشنى: توانستى رەھا و، ویستى شاميل و، زانستى گشتىگىر، ھەمووياب بەلگەن لەسەر "زىيان" ئى خواوه‌ندى زىندۇوی راگىر كەرى گەردوون و، لەسەر "پۇيىستى بۇون" ئى و، شايەتن لەسەر بۇونى ئهو "زىيانه ھەمىشەبى" يەي پەروەردگار كە تەنها بە يەك دانە تىشكى خۆى سەرجه‌می گەردوونى رۇوناڭ كەردووه‌تەوە و بە يەك دانە درەوشانەوەشى، زىيانى بە سەرتاپاي ئەمۇدىا بەخشىيە، بە ھەموو گەردىلە كانىيەوە!

* * *

"زىيان" - بە ھەمان جۇر - دەپوايىتە پايە ئىمامىي: "باوه بە مەلايىكەت" و، دەبىت بە بەلگە بۇي و، بە هيىما دەچەسپىنەت، چونكە: مادەم "زىيان" گۈنگۈتىن ئەنجامى گەردوون بىت و.. "زىانداران" يش لەبەر نرخ و بەھاى بەر زىيان لە ھەموو بەديھاتوان پت بلاو بن و زياتر پەره بسىن و زۇر بىن و، ھەر ئەوانىش بن كە

یه ک له دواي يه ک و کاروان له دواي کاروان بُوناوه هم ميوانخانه يهی دنيا ييَن و دنيا بهوان
ئاوه دان بېتىوه و شادى و دلخوشى بېخشىت و ..

مادهم گۆزى زه ويش شويىنى نىشتەجى بۇونى نەم لافاوى زيندەوەر انەيە و .. هەميشە بېپىنى
حىكمەتى: نۇى كردنەوە و وەچە خستەوە و زىابىبۇونى بەرددەواميان، ئەم زهۆرى يە لهوان پېر
دە كرېت و خالىش دە كرېتەوە و .. هەر دەم لە شتانلى بىن نرخ و گەنبىوش گىاندارى زۆر و
زەبەندە بەدى دەھىنرېت، بە رادەيەك كە گۆزى زهۆرى بۇوه بە پىشانگاگىيە كى گشتى بۆ
سەر جەمى زيندەوەر ان و ..

مادهم كاكلە و پۇختەي "ژيان" كە بىرىتى يە لە: "ھەست و نەست" و "زېرى" و "بۇح" -
ئەو پۇحەي كە شىنگى نيانە و داراي جەوهەرنىكى دامزراوه - بە زۆرى يە كى لەرەدەدەر
لە سەر ئەم زهۆرى يەدا بەدى دەھىنرېن، بە چەشىنگى كە دەلىي خودى گۆزى زه ويش داراي
ژيانە و بە "ژيان" و "ھەست" و "گىان" پاز اوھەتەوە ..

مادهم هەموو ئەمانەوان، ئەواھەر گىز ناگۇنچى قەبارە كانى ئاسمان كە لەچاۋ زهۆرى داپتر
نيان و زىاتر رۇوناڭن و داراي گىرنگى يە كى گەللى مەزنەن، بى "گىان" و "ژيان" و
"ھەست و شعور" بن! كەواتە، ئەوانەي وان لە ئاسمانە كاندا و، ئەۋى ئاوه دان دە كەنەوە و،
شادى و زىنلەيى بە خۇر و ئەستىرە كان دەبەخشن و، ئەنجام و بەرى بەدىھاتنى ئەو
ئاسمانانەن و، لەۋىدا شەرفەندى گۇفتارى خواوهند دەبن.. هەموو ئەوانە، چەند خاوهەن
"ھەست و شعور" و "ژيان" يېكىن و، نىشتەجىي لەبار و شياوى ئاسمانە كانن و بەھۆى نەھىنى
"ژيان" ھوھ لەۋى ئاماھەن.. ئەمانەش بىرىتىن لە: "مەلايىكت".

* * *

ھەروھا نەھىنى و ماھىيەتى "ژيان" دەپانىتە پايەي ئىمانىي: "باوهەر بە پىغەمبەران،
درۇودىيان لە سەر بىت" و، بە هيما دەيچە سېپىتىت.

بەللى، مادهم گەردوون لە پىناوى "ژيان" دا بەدى ھىنراوه و، "ژيان" يىش گەورە ترین
درەوشانەوە و، تەواوتىن نەخش و نىگارو، جوانلىق سەنھەتى خواوهندى "خى" و
"قىيەم" و ..

مادهم "ژيانى ھەميشەبىي" ئەخواوهندەش بە ناردىن پىغەمبەران - درۇودىيان لە سەر
بىت - و نازل كەنەن كەن، خۆى ئاشكرا دەكەت، چۈنكە گەر "پىغەمبەران" و

"کتیبه کانیان" نه بونایه، هر گیز "ژیانی ئهزه‌لی" ای خواهند ندیش نه ده زانرا. ئمه‌تا هه روه‌ک قسه و ئاخاوتنی هر که سیلک، زیندوویی و ژیانی ئه‌و که سه ده رده‌خات، پیغه‌مبه‌ران - در رو دیان له سر بیت - و کتیبه کانیشیان به همان جوزن، پوونکه‌ره‌وه و به لگه‌ن له سر ئه و خاوه‌ن گوفtar و قسه که ره زیندوویی که به وشه و گوفtarه کانی خزوی له پشت په رده‌ی غه‌بیی دا پوشراوی پشت په رده‌ی گه ردوونه‌وه، ئه مر و نه‌هی به کانی راده گه‌بیه‌نیت.

که او ته ئه و "ژیان" ای واله گه ردووندا، به لگه‌بیه کی گومان بره له سره: "زیندوویی" و "پیوستیی بون" ای زیندووی ئهزه‌لی، که خوای گه روه‌یه. هه روه‌ک تیشكه کانی "ژیانی ئهزه‌لی" ای خوای گه روه و دره و شانه‌وه کانیشی، بۆه مهو ئه و شنانه ده روانن که وابه‌سته‌ی ئه و ژیانه ئهزه‌لی يه‌ن وه ک پایه کانی ئیمان، چه‌شنی: "ناردنی پیغه‌مبه‌ران" و "نازل کردنی کتیبه کان" و، ئه م دوانه به هیما ده چه سپین، به تایبەت پیغه‌مبه‌رتی "حەزرەتی مەھمەد ﷺ" و "وه‌حی" ای قورئانی پیروز. چونکه ده تو از بیت بو تریت: ئه م دوانه به ئه ندازه‌ی ژیان چه سپاون. له بئر ئه وه‌ی هر دووکیان - کت و مت - وه ک "روح" و "عه‌قل" ای "ژیان" وان.

بەلتى، هه روه‌ک "ژیان" پوخته‌بیه کی دا چۈر اوي ئه م گه ردوونه‌يي و ..

"هه ست و شعور" يش چەند نېیکن لە ژیانه‌وه دا چۈر اون و پوخته‌ی ژیان و ..

"ژیرى" يش لە هه ست و شعوره‌وه دا چۈر اوه و پوخته‌ی هه ست و شعوره و ..

"گیان" يش پوخته و کاكلەی بى گه ردو خاونىن و، زاتى سەربەخزوی ژیانه ..

هه روه‌ک ئه مانه وان، به همان جۆر "ژیان" ای - ماددى و مەعنەویي - حەزرەتی مەھمەد ديش
مەھمەد ﷺ نەنم لە "ژیان" و لە "گیان" ای گه ردوون و پیغه‌مبه‌رایتى يه کەيىشى لە "هه ست و شعور" و
"ژیرى" ای گه ردوونه‌وه دا چۈر اون و پوخته‌ی خاونىن و بى گه ردى ئه و گه ردوون‌ن. تەنانەت
ژیانى ماددى و مەعنەویي حەزرەتی مەھمەد ﷺ - به شايىه تىي ئاسەوارە کانى ژیانى - "ژیانى
گه ردوون" و .. پیغه‌مبه‌رایتى يه کەشى هه ست و شعورى "شعورى گه ردوون" و ..
وه‌حىي قورئانى پیروزىش - به شايىه تىي راستى يه زیندوووه کانى - "گیان" ای ژیانى
گه ردوونه و، "ژیرى" ای هه ست و شعورى يه تى! .. بەلتى .. بەلتى .. بەلتى ..

خۇ گەر "نوورى پیغه‌مبه‌ریتىي حەزرەتى مەھمەد ﷺ" گه ردوون به جىيى بھەيلەت، ئەوا سەرتاپاي گه ردوون و بونه‌وه ران دەمرن و گیان لە ده ست دەدەن و .. گەر "قورئانى
پیروز" يش مالڭاوانى لى بکات و دوور بکەوېتەوه، ئهوا گه ردوون به جارى شىت دەيىت و،

گوی زه ویش عهقل و ژیری لهدست ده دات و، به بین هست ده مینیته و، له تاوا خوی به
هه ساره یه کی گه پر کی ئاسماندا ده کیشیت و، قیامهت به رپا ده بیت!

* * *

هه رو ها "زیان" دهروانیتہ پایهی ئیمانی: "باوه ر به قمدهر" و، ده بین به به لگه له سه ری و،
به هیما ده چه سپیتیت..

چونکه ماده "زیان" رپوناکی جیهانی بینراو (علم الشهادة) بیت و.. هه مو و لایه کی
ئم جیهانی گرتیتیه و به سه ریا زال بو ویت و.. ئەنخام و ئامانخی "بۇون" و.. فراوان ترین
ئاویتھی دره شانه و کانی بە دیهینه ری گه ردون و.. تەواو ترین پېرسەت و غوونەی
کارابی (فعالیت) خوای پەروردگار بیت، به راده یه ک کە دەلیتی "زیان" چەشنه پلان و
پرۇ گرامیتکە بۆ ئەو "کارابی" يە پەروردگار، گەر ئەم تەشبىھە دروست بیت..

ماده وایه، ئەوا نهیتی "زیان" داخوازی ئەو ھیه کە بە هەمان جۆر "جیهانی بە نهانی
غەیب" يش واتە: را بوردو و ئاینده، بە واتایه کی تر: بۇونەوەرانی پېشىن و پاش ئىستاش،
دارای پىسا و پىتكۈپىتکى بن و، زانزاو و، بینراو و، دەستىشان كراو و، ئامادەی جى بە جى
كىردى فەرمانە تە كويىتى يە کانى خواوەند بن. واتە: لە حوكىمی ئەوەدا بن کە داراي "زیانىتکى
مەعنەھە" بن، چەشنى "تۆۋى" ئەسلى درەخت و "ناوڭ" و "بەرە كان" ئى كە لە كۆتايى
پەلە کانى دان و داراي چەند تايىتە تكارى يە کى "جۆرە زیانىتکى" تايىتىي كومت وەك
"زیان" ئى درەختە كەيانى، تەنانەت ھەندى جار ئە تو وانە چەند ياسا يە کى گەلەن ور دەر لە
ھى "زیانى خودى درەختە كە" لە خۆياندا ھەلەدە گرن.

جا هەر وەك ئەو تو وانە کە ئەسلى درەختن و پايىزى پېشىو بە جىي ھىشتىن و، ئەو
تو وانەش کە ئەم بەھارە نوئى يە پاش خۆى بە جىي يان دەھىلىت، بەپى چەند ياسا يە کى لەمەر
"زیان" دەرۇن و رپوناکى "زیان" لە گەل خۆيان ھەلەدە گرن، چەشنى ئەو "زیان" ئى كە ئەم
بەھارە ھەلە گرتۇوە.. درەختى بۇونەوەرانىش بە هەمان جۆرە، هەمو و پەل و لقىكى داراي
را بوردو و داھاتۇو خۆيەتى و خاوهنى زنجىرە يە کى وەھايە كە لە چەندىن بارودۇخى
را بوردو و داھاتۇو پىكھاتۇو و، هەمو جۆر و بەشىكىشى لە زانىارىي خواي گەورە دا
خاوهنى چەند "بۇون" يە كە بە چەند تەرزىنکى جىاجىا. بەمەش زنجىرە يى بۇونى زانستى (الوجود
العلمى) پىكىدەھىتن. ئەم بۇونە زانستى يەش كە لە بۇونى دەھىت، جىي

لئی دره‌و شانه‌وه و، لئی ده‌ر که‌وتني مه‌عنده‌ويي زيانه گشتی يه که‌يه، چونکه ئه و چاره‌نبو سانه‌ي
كه بؤ "زيان" ته‌قدير كراون له و هو حه قه‌ده‌ري يه مهزنه پر و اتاي‌انه‌وه و هر ده گيرين.

به‌لئی، پربوونی "جيها‌نی روح" - كه جوزري‌نکي جيها‌نی غمبيه - له روحانه‌ي كه له
راستي دا: خود و مادده و كاكله و زاتي "زيان" ن، داخوازى ئه‌وه‌ي: رابوردو و داهات‌تو ويش
- كه جورئيك و به‌شيئك ترى جيها‌نی غمبيه - "زيان" يان تيدا بدره‌وه‌شيئه‌وه.. هه‌روه‌ها
ريکوپنکي کامل و ته‌واه‌تبي بار و شيوه پر و اتا نيان و ناسك‌ه کانى "بوونى زانستى" يى
خوايى بؤ هر شتيك و، ئەنجام و قۇناغە زيندە‌كاره‌کانى، ده‌ر ده‌خهن كه ئه و شته شاياني
جوزه‌ر زيانى‌نکي مه‌عنده‌ويي يه.

به‌لئی، ئه‌م چه‌شنه دره‌و شانه‌وه‌ي، و اته دره‌و شانه‌وه‌ي "زيان" كه له راستي دا روناك‌ي
خورى: "زيانى ئەزەلى" يه، تنه‌ها بەم جيها‌نە بىنراوه و بەم کاته‌ي ئىستا و لەم بونه
ده‌ر كي يه‌دا به‌ند نى يه، بەلكو هممو يه كېئك لە جيها‌نە کان - هەريه‌كەيان بەپىنى ليھاتنى
خۆزى - ئەو روناك‌ي يه‌ي زيانى تيدا ده‌ر ده‌ر كه‌ويت.

كە و اته سرجه‌مي گەردوون بە هەممو جيها‌نە کانى‌وه، بە لئی ده‌ر كه‌وتن و دره‌و شانه‌وه‌ي
خورى "زيانى ئەزەلى" بورو بە گەردوون‌نکي زيندۇو و تيشك بە خش و روناك. دەنا هەممو
يە كى لە جيها‌نانه، لە ژىر پەرده‌ي ئەم دنيا کاتى و پوالەتى يه‌دا، دەبن بە تەرمىئىكى زەبەلاحى
سامناك و جيها‌نی‌نکي کاۋىٰ تارىك، وەك ئەوه‌ي كە گۈرمە‌اياني بى بەش لە نۇورى ئىمان
دەبىيتن.

بەم جوزه، مروف لە پىنى نەھىيى "زيان" ووه، لە رۇويه‌كى "ئىمان بە قەدەر" تى دەگات و،
بەو نەھىيى‌يەي "زيان" ئىمان بە "قەدەر" يى لە لا دەچەسپىت و بۆى رۇون دەبىت‌وه. و اته
ھەر دەر كى زيندەبى "جيها‌نى بىنراو" و بونه‌وه‌رە کانى کاتى "ئىستا" بە: رېكوبنکي يان و
ئەنجامه‌كائيان، ده‌ر ده‌ر كه‌ويت.. بە هەمان جۆر بونه‌وه‌رە کانى "پىشىن" و ئەوانەش كە
"لەمەولا" دىن و بە "جيها‌نى بەنھانى غەيىب" داده‌نرئىن، داراي بونىئىكى زيندۇوی مه‌عنده‌ويي و
خاوه‌نى چەسپاوى يە كى زانىارىي گىانداران، بە چەشىنى كە بەناوارى "موقەددەرات" ووه،
ئاسه‌واره‌كائى ئەم زيانه مه‌عنده‌ويي يه، لە پىنى لە وحى قەزا و قەدەر و ده‌ر ده‌ر كەون و ئاشكرا
دەبن.

* * *

پارچه‌ی سی‌همه‌می
پاشکوی وته‌ی ددهم

پرسیاریلک به بونه‌ی باسی حدشره‌وه:

ئه‌و باسه‌ی که چهندین جار له قورئانی پیروزدا کراوه، وهک: ﴿إِنْ كَانَ إِلَّا صِحَّةٌ وَاحِدَةٌ﴾ (بس: ۲۹)، ﴿وَمَا أُمُّ السَّاعَةِ إِلَّا كَلْمَحُ الْبَصْرِ﴾ (النحل: ۷۷) ئه‌و همان بۆ ده‌رده خات که حه‌شري مه‌زن ئه‌و نده به کتوپری په‌يدا ده‌بیت که "کات" له کایه‌دا نامینیت. به‌لام ژیری به ته‌سکه کانی ئیمه داوای چهند نمودنیه کی هاونینه و بینراو ده‌کهن، تاکو به دلیابی مل بۆ ئه‌و پووداوه نائاسایی و نوازه‌یه که چ بکەن.

وەلام:

"حه‌شر" سین مەسەله‌ی تیدایه که ئه‌مانه‌ن:
گه‌رانه‌وه‌ی گیانه کان بۆ ناو جه‌سته کانیان.. زیندوو کردنه‌وه‌ی جه‌سته کان.. دروست کردنه‌وه و بیناتانه‌وه‌ی سه‌رلەنوبی ئه‌و جه‌ستانه.
مەسەله‌ی یه‌کەم: هاتن و گه‌رانه‌وه‌ی گیانه کان بۆ ناو جه‌سته کان.
نمودنی ئەمە، وهک: کۆز کردنه‌وه‌ی ئه‌و سه‌ربازانه‌ی که له ماوه‌ی پشوودانیاندا به هەموو لایه کدا بازاو بۇونه‌ته‌وه تەنها به دەنگی لىدانا "شەپپورى سه‌ربازى".

بەلتى، هەروهک "صور" کە شەپپورى حەزرەتى ئىسرافىلە - دروودى لەسەر بىت -
ھيچى لە شەپپورى سه‌ربازى كەمتر نى يە.. گوئى رايەلتى گیانه کانىش کە وان لە لاي ئەبەدهو و لە جىهانى گەردىلە کاندان و، کاتى کە بانگى ﴿أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ﴾ بیان لە قوولايى ناخى ئەزەلەوە بىست، بە: ﴿قَالُوا بَلِي﴾ (الأعراف: ۱۷۲) وەلاميان دايەوە.. بىن ھىچ گومانىك، گوئى رايەلتى و رېسای ئەم گیانانه گەلنى زياترە لەچاو گوئى رايەلتى و رېسای سه‌ربازە کانى هەر سوپايە کى پىتكۈپىڭ.

"وته‌ی سی‌هم" بە چهندین بەلگەی بەھىزى گومان بىر چەسپاندى کە نەك تەنها گیانه کان" سوپايە کى پىتكى خواي گەورەن، بەلگۇ ھەموو گەردىلە کانىش سه‌ربازى

گوئی‌رایه‌لی ئهو سوپایه‌ی ئهون و، ئاماده و چاوتروو اانی فهرمانن بۇ هەر ھېرىشىكى گشتى كە
پىيان بسىپېرىت ئەنجامى بدهن.
مسەله‌ی دووهەم: زىندۇو كردنەوهى جەستە كان.

غۇونەئى ئەمە وەك ئەوهى كە: دەكىت لە شەوي مىھەجانى شارىكى مەزىدا، تەنھا لە
يەك مەلبەندەوە و بە يەك چاوتروو كاندىن، وەك بلىنى كات ھەر لە گۈزۈ دانەيىت، سەدان
ھەزار گلۇبى كاره‌بايى دابگەرسىنرىن.. ھەروەك ئەمە دەكىت، دەشتوازىت - بە ھەمان جۆر
- لە تەنھا يەك مەلبەندەوە، سەدان ملىون چراى زىندەوەران دابگەرسىنرىن و زىندۇو
بىكىنەوە. چونكە مادەم كاره‌با، كە يەكىكە لە بەدېھىزراۋانى خواى گەورە و خزمەتكارىكى
پۇوناڭى بەخشە لەم ميواخانىيە ئەودا، داراي تايىەتكارىي ئاوايىت و بىزانىت بەپى ئەو
نەخشە و رېسایەى لە لايەن بەدېھىنەرىيەو بۇرى ديارى كراوه، كاره‌كانى راپەرېتىت، ئەوا
دەپى حەشرى مەزن، لە نىوان ئەۋياسا خواىي يانەدا كە ھەزاران خزمەتگۈزارى رۇوناڭى
بەخشى وەك كاره‌با دەرياندەخەن و ئاشكرايان دەكەن، لە خىر ايى يەكى چەشىنى
چاوتروو كاندىدا پۇوبىدات.

مسەله‌ی سى‌همه: بىياتنانەوهى كىپىرى جەستە كان.

غۇونەئى ئەمە وەك: دروست كردن و بىياتنانى گشت درەخت و گەلاڭان كە ژمارەيان
ھەزار جار لە ژمارەي كۆزى ئادەمیزاد زىاتره، بىياتنانى ھەموو ئەمانە بە يەك جار و بە^١
شىۋەيە كى تەواو و بە ھەمان شىۋەي بەھارى پىشۇو تەنھا لە ماوەي چەند رۇزىكى بەھاردا..
ھەروەها وەك بەدېھىنانى ھەموو گول و بەر و گەلاڭانى گشت درەختىك بەپەرى خىرائى،
بە چەشىنى بەھارى پىشۇو.. ھەروەها وەك يىداربۇونەوهە دەركەوتىن و زىندۇوبۇونەوهى
ھەموو تۇزو و ناو كە لەزمارە بەدەرە كان لە يەك كاتدا، كە ھەر ئەمەيشە بەھارى لىنى
پىككىت.. ھەروەها وەك زىندۇوبۇونەوهى جەستە مەزن و كەتە و لەسەرپى راوه ستاوى
درەختە كان و گوئى رايەلەيى كىتۈپىرى و خىر اييان بۇ فەرمانى "البعث بعد الموت"..
ھەروەها وەك زىندۇو كردنەوهى يەك بە يەك كە كانى ھەموو جۆرە كانى زىندەوەرە
ورده لەزمارە بەدەرە كان بەپەرى ورده كارى و رېتكۈپىكى.. ھەروەها وەك زىندۇو
كردنەوهى گشت جۆرە كانى "مېروو" بە تايىەت مېش (كە والە بەرچاوماندا و، ھەمېشە بە^٢
پاكى كردنەوهى دەست و چاو و بالە كانى دەستتۈزۈمان دەخاتەوه ياد و يارى لە گەمل دەم و
چاواناندا دەكات) كە تەنھا ژمارەي ئەوانەيان كە لە يەك سالىدا زىندۇو دەكىنەوه لە چاو

ژماره‌ی مرؤوف هر له حجه زرهتی ئادمه‌وه - در وودی لەسەر بیت - تا ئىستا، گەلتى زىاتره. زىندوو كردنەوهى ئەم مىرۇووه و مىرۇووه كانى تر هەموو سالىك تەنھا لە چەند رۇزىنىكى بەهاردا، نەك تەنھا يەك نۇونە، بەلکو هەزاران نۇونەمان بەدەستەوه دەدەن بۆ زىندوو بۇونەوهى جەستەئى مرؤوف بە كتوپىرى و خىرايى لە رۇزى قيامەتدا.

بەلىنى، مادەم دنيا خانى دانىست (حىكمەت) و ئەودنیاش خانى توانىست (قودرەت)، ئەوا بەدىھىنانى هەر شتىك لەم دنیادا بە ھەندى كات و لەسەرخۇيى و ھەنگاولە دواى ھەنگاول ئەنجام دەدرىت. ئەمەش بەپىي خواتى "دانىست" ئى پەروەردگار و بە گۈيرە داخوازىي زۇربەي ناوه جوانە كانى چەشنى: "الحاكم، المرتب، المدبر، المربي". بەلام لەودنیادا "توانىست" و "مىھرەبانى" زىاتر دەرده كەون تا "دانىست". كەواتە پۇيىست بە مادده و ماوه و كات و چاوه بروانى ناكات، چونكە لەۋى ھەموو شتىك كەپىرى دروست دەبن. ئەو خىرايى يەش كە ئايەتى: ﴿وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلْمَحُ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ﴾ ئامازە دې كات، ئەوه دەگەيدەنیت كە: هەر شتىك لېرەدا بە ماوهى رۇزىنىك يان سالىك دروست دەكىزىت، لەودنیا لە ماوهى چىركەيەكى چەشنى چاۋ تزوو كاندىنىكدا بەدى دەھىنرېت.

گەر حمز دەكەيت تىن بگەيت لەوهى كە ھاتنى حەشر وەك ھاتنى بەھارى داهاتۇو كارىتكى حەتمى و بىن گومانە، ئەوا بە وردى سەيرى: "وتهى دەھەم" و "وتهى بىست و نۆھەم" بىكە. ئىجىا گەر دواى خويىندەوهى ئە دوو وتهى، بە ئەندازە باوهەر بۇونت بە ھاتنى بەھارى ئايىنە لە ھاتنى حەشريش دلىنيا نەبۈويت، دەتوانىت يەخەم بىگرىت و لىپرسىنەوهى سەختم لە گەل بىكەيت!

مەسەلەئى چوارەم: مەدەنلىق دنيا و بەرپابۇنى قيامەت.

نۇونەھى ئەمە وەك ئەوهى كە: ئە گەر ھەسارەيە كى گەرۇزك يان ئەستىرەيە كى كىلەدار، بە فەرمانى خواى گەورە، بەر گۈزى زەيمان بىكەويت، كە ميوانخانە كە ئىمەيە.. ئەوا ئەم خانە و لانىيەي - زەيمان - دەرىمېنىت، بە چەشنى ئەوهى كە لە ماوهى يەك خولە كدا كۆشكىك دەرەوە خىتىرت كە بە دە سال بىنات نرايىت.

پارچه‌ی چواره‌می پاشکوی وته‌ی ددهم

﴿قَالَ مَنْ يُحْكِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ قُلْ يُحْكِيْهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوْلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ﴾ (بیس: ۷۸-۷۹)

واه: مرؤوف دهليت: کني ئهو ئيسىكە رزیوانه زیندوو ده کاته‌وه؟ تو بلنى: ئهو كەسەي کە يە كەم جار بەدىي هىتنا و ژيانى به بەردا كرد، هەر ئەويش زیندووی ده کاته‌وه.

لە نۇونەي سىھەمى راستىي نۆھەمى وته‌ي دەھەمدا و تراوه کە:

ئەگەر يە كىك بىي و تىت: (كەسىكى مەزن ھەيە لەو كاتەدا كە هەر لە بەرچاوى خۆماندا سوپايەكى مەزن لە يەك رۈژىدا پىنكىدەھىنىت، هەر ئەو كەسە تەنها بە فۇويىسا كەرنىكى شەپپورى سەربازى دەتوانىت يەك لە شىكىرى تەھواوى ئەو سەربازانەش كۆ بکاتەوه كە بۇ حەوانوھ لەم لا و لەو لادا بلاۋ بۇونەتەوه و، لە ژىر ئالا و رېسای لە شىكىرى كەيىدا ئامادە و جەميان بىكات) .. توپيش لە وەلامى ئەودا پىت وت: (نەخىير.. باوەر ناكەم بتوانىت كارى وا ئەنجام بىدات). ئايا ئەم وەلام و ئىنكارى يەت بە شىتى و گېزى و گەلخۇيى لە قەلم نادىرىت؟

ھەر بەو جۇرەش ئەو كەسەي کە لە نەبۇونەوە جەستەي گشت گىانداران و سەرجەمى زیندهوھانى بەدىي هىناواھ، ئەو جەستانەي كە وە كولەشكىرى سەربازىي ئەو بۇونەوھانەن كە ئەوانىش لە سوپايى مەزن دەچن و .. پاشان ھەمۇ گەردىلە كان و لايەنە نەرمۇنىانە كانى ئەوانى بە رېسایەكى كامىل و تەرازوویەكى دانا و بە فەرمانى: ﴿كُنْ فِي كُون﴾ لە شوتىنى شياوى خۆياندا داناواھ.. ئەو كەسەي کە لە ھەمۇ سەدەيەك بەلكۇ لە ھەمۇ بەھارىنڭدا سەدان ھەزار جۆر تىرە و تاقمى زیندهوھان بەدىي دەھىنىت كە وەك سوپا وان.. ئايادە گۇنچى پرسىيار لە بارەي ئەم كەسە بە توانا و زانايەوە بىكىتى و بوتىرىت: چۈن تەنها بە ھاوار و فۇويەكى ئىسراپىل بە شەپپورە كەيىدا، سەرجەمى گەردىلە سەرە كى بە كان و بە شە بنەرەتى يە كانى ئەو سەربازە يە كەنناسانە كۆ دە كاتەوه لە ژىر ئالا و سايەي رېسای لە شىكىرى لەشدا؟! ئايادە گۇنچى ئەم كارە لەو كەسە بە توانا و زانايەوە بە دوور بىزانلىت؟ ئايادە دوور زانىنى ئەم كارە لەو خواوندە بە توانا و زانايە، نىشانەي گەلخۇيى و بەلگەي شىتى ئىي يە؟

ھەروەها قورئانى پىرۇز ھەندى لە كارە دەراسا و ناوازە كانى خواي گەورە لە دنیادا، باس دە كات، تاڭو زەينە كان بۇ تەسىدىق و دلائىش بۇ باوەر كەردن ئامادە بىن سەبارەت بە

کاره ده راسا کانی خوی که سه ر به دواروژن.. با خود ئه و کار و فرمانه خوایی يه سه رسور هینانه که له دواروژ و قیامه تدا پرو ددهن به جوزیک بس ده کات که قه ناعهت و دلنيايمان بداتی، بهمئی ئه و هاوونه زورانه که له دنیادا دهيانین.

بۇ غۇونە:

﴿أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَا مِنْ لَطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ﴾ تا كۆتايى (سوره تى ياسىن).

لېرەدا قورئانى پېرۇز كېشەي حەشر بە حەوت ھەشت شىوهى جىاجىا و جۈرۈجۈر دەچەسپىتىت و بەلگەي لە سەر دەھىتىتەوھ..

لە سەرەتادا "دروست بۇونى يە كەم جار" دەخاتە پىش چاواي مروق و، دەفرمۇيت: ئەوهتا بە چاواي خۇرتان دەيىن کە له ئاواي مەنى دروست دەبن و پاشان دەبن بە زەرۇو، پاشان بە پارچەيەك گۆشت و ئىجا بە مروق.. ئىتر چۈن "دروست بۇونەوهى دووهەم جار" بە دوور دەزانن کە كەتومت وھك دروست بۇونى يە كەم وايە، تەنانەت لە چاوا يە كەمدا ئاسانلىشە؟..

پاشان بە: **﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا﴾** (يس: ۸۰) ئاماڭە بنۇئەو چاکە و نىعمەت و بە خشائىشانە دەکات کە خواوەندى حەق بەم مروقەي بە خشىون. كەواتە ئەو كەسەي ئەم چەشە نىعمەتانە بىن بە خشىون، هەر كىز دەستبەر دارتان نايىت تا ھەر وا بىن لېپرسىنەو بىرۇنە ناو گۇرە كاتنان و تىايىدا بىخەون و ھەلئە سەنەوھ.. پاشان بە هيئىما دەفرمۇي: ئىۋە زىندىو و كردىوھ و سەوزبۇونەوهى درەختە مەردۇوھ كان بە چاواي خۇرتان دەيىن، ئەدى بۆچى بەلاتانوھ دوورە كە ئەو ئىسڪانەي وھك تەختە و دارى بىن گىيانانلىنى ھاتووھ زىيانان تىدا پەيدا بېتىوھ و بۆچى قىاسى ئەو ئىسڪانە ناكەنە سەر درەختە مەردۇوھ كان؟..

پاشان ئاپا دە گۇنجى ئەو كەسەي ئاسمانە كان و زەوپى بەدى ھېتىاوه، لە زىندىو و كردىوھ و مەراندى مروقدا - كە بەرى درەختى زەوى و ئاسمانە كانه - كۆلەوار و دەستە و سان بىت؟.. يان ئاپا دە گۇنجى ئەو كەسەي كە ھەموو كارىتكى درەخت بەرپىوھ بىات و چاودىرىپى بىات، بەلام بەرى ئەو درەختە پشت گۇئى بخات و فەرامۇشى بىات بۇ كەسانى تىر؟ ئاپا لەو گومانەدان: "درەختى بە دىھاتووان" كە ھەموو بەشىتكى بە ھەۋىرى "دانابى" شىلراوه، بۇ بىن مەبەستى و بىن ھوودەبى وازى لىنى بەھېنرېت و دەستى لىنى ھەلبىگىرنىت و بەر و ئەنجامە كانى پاشتگۇئى بخىرىت؟!

كەواتە ئەو كەسەي دوايى لە حەشردا زىندۇوتان دە كاتمۇو، هەر ئەو كەسەي كە كار و بارى ئاسمانە كان و زەوپى بە دەستە و، سەرچەمى بۇونەوهار انىش چەشنى سەربازى

گوئی پایه‌ی ملکه چی فرمانی ئون و، هممو ئهوانهی به ته اوهتی و له پنی فرمانی: «**كُنْ**
فيكون»**ه**وه بۆ کار و فرمانه کانی خۆی ئىریبار خستووه.. ئه و کەسەی کە بەدیهیانی بەھاری
بەلاو بە ئەندازەی بەدیهیانی بەک تاقه گول و، دروست کردنی سەرجمى زىنده و رانیش
بەلای توانتیه و بە قەدر دروست کردنی يەک دانه میش ئاسانه.. جا کەسیک کە خاوەنی
توانتیکی وەھایت هەر گیز پنی ناوتریت: «**مَنْ يُحِيِ الْعَظَامَ؟**»؟

پاشان بە دەسته و اژەری: «**فَسُبْحَانَ الَّذِي بَيْدَهِ مَلَكُوتُ كُلَّ شَيْءٍ**» (بس: ۸۳) دەری دەخات
کە: هەر تەنها خوای گەورەیە کاروبار و کلیلى ھەمو شتىکى بەدەسته و بەوبەری ئاسانى
چەشنى ھەلگىر انەوهى لايپەرەي كتىب، شەو و پۇز و زستان و ھاوین ئالۇ گۈزى دەكات و،
دنيا و قيامەتىش لاي ئەو وەک دوو مەنزىل وان کە دەرگاي يەكىكىان دابخات و ئەملى تريشيان
بکاتەوە. جا مادەم وايد، ئەۋائەنجامى گشت ئەو بەلگانە پېشىو بىرىتى يە لە: «**وَإِلَيْهِ**
ثُرَجَعُونَ» واتە هەر ئەۋىشى كە لە گۈزە کاتاندا زىندۇوتان دەكتەمە و بەرهەو حەشر
دەتابات و له دىوانى خاوېنى خۆيىشى دا حسابى خۆتان دەداتى.

بەم جۆرە، دەبىنيت ئەم ئايەتانە (بەوهى كە: ھاۋوئىھى حەشرىيان لە دنیادا، خستە روو)
زەين و دلائىان بۆ وەرگەرتى كىشەي حەشر ئامادە كرد.

ھەندى جارى تريش قورئانى پېرۇز كارە قيامەتى يە كان بە شىۋىھەك باس دەكەت كە
چاوى ھەستى مەرۆف بکاتەمە و ئامازەي بۆ ھاۋچەشىنە کانى ئەو كارە سەر بە قيامەتى يانە بۆ
بکات كە لە دنیادا ھەن تاكو پىنىكارى كردن لە مەرۆف بگەرت و بەدوورزانىن لە
زەينى دا لابدات. بۆ نۇونە:

بسم الله الرحمن الرحيم

«إِذَا الشَّمْسُ كُوَرَتْ • وَإِذَا النَّجُومُ انْكَدَرَتْ • وَإِذَا الْجَبَالُ سُرَيَّتْ • وَإِذَا الْعِشَارُ
غُطَّلَتْ • وَإِذَا الْوَحْشُ حُشِّرَتْ • وَإِذَا الْبَحَارُ سُجْرَتْ • وَإِذَا النَّفُوسُ زُوْجَتْ • وَإِذَا
الْأَوْدَةُ سُنْلَتْ • بَأَيِّ ذَنْبٍ قُتْلَتْ • وَإِذَا الصُّحْفُ لَشِرَّتْ • وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ • وَإِذَا
الْجَحِيمُ سُعْرَتْ • وَإِذَا الْجَنَّةُ أَرْلَفَتْ • عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا أَحْضَرَتْ» تا كۆتايى سوورەتە كە.

بسم الله الرحمن الرحيم

«إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ • وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انتَرَتْ • وَإِذَا الْبَحَارُ فُجَرَتْ • وَإِذَا الْقَبُورُ
بُعْثِرَتْ • عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ وَأَخْرَتْ» تا كۆتايى سوورەتە كە.

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿إِذَا السَّمَاءُ انشَقَتْ ﴿١﴾ وَأَدَتْ لِرَبِّهَا وَحْقَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ ﴿٣﴾ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا
وَخَلَقَتْ ﴿٤﴾ وَأَدَتْ لِرَبِّهَا وَحْقَتْ﴾ تا کذ تابی سوره ته که.

دینیت ئم سووره تانه به تهرز و شیوازیک له ئالوگوزره مهزن و کاروباره گهوره پهروه دگاری به کانی سهربه حشر دهدوین که دلی مرؤوف پابهندی سهرسوورمانیکی گهوره و عهقلیشی گرفتاری سرسامی به کی مهزن ده کهن.. بهلام هر ئهونده مرؤوف له پایز و بهاردا هاووینه ئه و روودا وانه به چاوی خوی دینیت، ئهوا بهوپه‌ری ئاسانی و هری ده گریت و باوه‌ری بین ده کات.

جاله بر ئهونه تفسیر کردنی ئم سی سووره ته دریژه ده کیشیت، ئهوا بۆ نموونه تمنها وشهی: ﴿وَإِذَا الصُّحْفُ لُشِّرَتْ﴾ وهرده گرین و له باره‌هیوه دهدوین:

ئم تایه ته ئهونه ده گهیه نیت که: له رۆزی حەشردا ھەموو کرده و کانی مرؤوف لە سەر لایه‌ریه کدا تۆمار کراون و دەخترینه رwoo. جاله بر ئهونه ئم مەسەلەیه شتیکی سەیر و سەرسوورهینه، عەقل پهی پی نابات. بهلام سووره ته که ھەروه ک ئاماژه بۆ حەشری بهارانه ده کات و، ھەروه ک خال و لایه نه کانی تریش له دنیادا هاووینهيان هەیه، به هەمان جۆز "خستنەررووی لایه‌ری کرده و کانی مرؤفیش" هاووینهيان لەم دنیایدە ئاشکرايە، ئهونه تا ھەموو: بەر و، گیا و، درەختیک خاونەنی کرده و، فەرمانبه‌ری و، بەندایه‌تی و، تەسبیحاتی تایبەتی خویان، به شیوه‌یه ک کە ناوە جوانە کانی خواي گهورهيان پی دەربکەویت. تىجا سەرچەمی ئم ھەموو کارانهش له گەل میزۇوی ژیانی ئم بەر و گیا و درەختە داله يەک بە يەک ناوك و تزووە کانی دا تۆمار کراون و ھەر ھەموو یشیان جاریکی تر لە بهاریکی تر و جىي يەک تردا دەرده کەونوو. و اته ھەروه ک يەک بە يەک ئهوانه بەوپه‌ری رپونى و رەوانى و بە شیوه و شکله روالىتى يەکەی، کاره کانی باب و باپيرانى پېشۈرى دەرده خات، به هەمان جۆز و له رېی بلاو کردنەوەي پەلە کان و دەم کردنەوەي گەلا و بەرە کانی، لایه‌ری کرداره کانی خویشى بلاو دەکاتمە و دەيانخانه رپوو.

بەلئى، ئهوا کەسەی کە ھەر لە بەرچاوى خۆماندا بەوپه‌ری دانايى و، پارىزگارى و، پهروه دگارى و، نەرمۇنیانى، ئم کاره ئەنجام دەدات، ھەر ئەويشە کە دەفر موی: ﴿وَإِذَا الصُّحْفُ لُشِّرَتْ﴾.

بۆ خۆت بەم چەشنه خالە کانی تریش قیاس بکە بۆ سەر ئەمە و، گەرتوانا و ھىزى ھەلينجان (استباط) يېشت ھەيە، ئهوا فەرمۇو بۆ خۆت ھەلبگۈزە.

وا بز یارمه‌تی دانت **﴿إِذَا الشَّمْسُ كُوَرَت﴾** بش باس ده کهین:
وشهی: "كُورَت" که لام رسته‌یدا ههیه، واتای: "پیچانه‌وه" و "کو کردنوه"
ده گهیه‌نیت و، غوونه‌به کی گهانی پرون و ئاشکرايه. سه‌ره‌ای ئوهی که ئاماژه بز
هاوینه‌شی له دنیادا، ده کات:

یه کم: خوای گهوره پمرده کانی: نهبوون و، "ئه‌ثیر" و، ئاسمانی له سه‌ر گهوه‌ری ئه و
"خور"ه لاداوه که چه‌شنی چرا دنیای رووناک کرد ووه‌تهوه و له گهنجینه‌ی میهره‌بانی
خویه‌وه هیناویه‌ته ئم دنیایه. جا هر کات ئم دنیایه کوتایی بین هات و ده‌گا کانی داخران،
ئموا خواوه‌ند ئه و گموده‌ره به بزرگه کانی خوی ده‌پیچیت‌وه و کوی ده کات‌وه.

دووه‌هم: "خور" کاری ئوهی بین سپیرراوه که به‌یانیان تیشکی رووناکی بلاو
بکاته‌وه و، ئیوارانیش بیان‌پیچیت‌وه و سه‌ر له نوی کویان بکاته‌وه. بهم چه‌شنه، شه و بروز
کاره کانیان به نوره له سه‌ر زه‌وه راده‌په‌رین، ننجا خور شمه‌ک و که‌رسه کانی ده‌پیچیت‌وه و
سه‌ودا و مامله کانی کم ده کاته‌وه. يان له‌وانیه "مانگ" تا راده‌یه ک پمرده‌یه ک بیت بز
(وهر گرتن و به‌خشینه کانی ئمو خوره). و اته هه‌روه ک ئم کارمه‌نده ئه‌رك بین سپیرراوه له پی‌ی
ئم هزیانمه شمه که کانی خوی کو ده کاته‌وه و ده‌فتھری توماری کاره کانی ده‌پیچیت‌وه، ده‌بی
به هه‌مان جوریش بروزیک بیت‌ه پیش‌وه که له کار بخیریت و به ته‌واوه‌تی ئه‌رك و
کارمه‌ندی‌یه کانی ئه‌ستۆی ته‌وا و بین، با هیچ هز کارنیکیش بز له کار خستتی له ئار ادا
نه بیت..

له‌وانیه ئمو دوو پله بچوو که‌ی که گه‌ردوونناسان به رووی خوره‌وه ده‌بیبن و به‌ره‌به‌ره
له فراو انبوندان، ئوهه ده‌رخمن که: خور به فهرمانی خوای گهوره و له پی‌ی فراوان بیونی
ئمو دوو پله‌یده ورده ورده ئمو رووناکی بی‌خوی کو بکاته‌وه و بی‌پیچیت‌وه که به فهرمانی
خوای گهوره به سه‌ر زه‌وه دا بلاوی کرد ببورووه، ننجا په‌روه‌رد گاری خاره‌ن عیززه‌تیش بی‌ی
بفرموعی: "ئالیزه‌دا کاری تۆ له گهان زه‌وه دا کوتایی بین هات.. هر ئیستا ئاماذه به و برو بز
دوزه خ ئه‌وانه بسسوونیه که تۆیان ده‌په‌رست و، کارمه‌ندی‌کی گوی‌رایه‌ل و ملکه‌چی وه ک
تۆیان به سوو کی سه‌یر ده‌کرد و، تۆمه‌تی خیانه‌ت و بین وه‌فایی يان ده‌دایه پال!"

بهم جۆره "خور" فهرمانی په‌روه‌رد گاری: **﴿إِذَا الشَّمْسُ كُوَرَت﴾** له سه‌ر رووه
په‌لاوی‌یه که‌ی خوی ده‌خوینیت‌وه!

پارچه‌ی پیشنهامی پاشکوئی و تهی ددهم

... سه‌د و بیست و چوار هزار له مروقه هملیزارد کانی گروی ئاده‌میز اد که پیغمه‌برانن درودی خوایان له سه‌ر بیت - (بېپی دهقی فرموده‌ی پیغمه‌بر عَلِیٰ)^(۱) که هندیکیان پشت به "شهود" ده‌بستن و هندیکی تریشیان له روانگه‌ی "حق الیقین" ووه ده‌دوین.. هه موو ئهوانه، به گشتی و يه کدنه‌نگ هموالی بونی پوئی قیامه‌تمان ده‌دهنی و رایدەگیه‌نن که: سه‌رجه‌می خەلکی دەدرینه بەر بۆ ئهو پوئە و خواى بالا دەست هەروهك بەلیتی داوه بە بى گومانیش پوئی دواىی دەھینیتە كایمۇه..

ئنجا ئەم مژده و هموالى کە ئەو پیغمه‌بره سەروهرا نه - درودیان له سه‌ر بیت - رايانگكىياند، سه‌د و بیست و چۈزۈر ملىيون ئەولىاش بە "کەشف" و "شهود" و "علم الیقین" دیویانه و راستى يە كەيان دەرخستووه و شايەتى يان له سه‌ر داوه. ئەم شايەتىدانەشيان بەلگەيە كى گومان بىرى بەھىزە له سه‌ر بونى "پوئى دواىي" ..

ھەروهەدا درەوشانه‌وھى ناوه جوانه کانى بەدېھىئەرى گەردۇون، كە بە سەرانسەر جىهانه‌وھ دىيار و درەخشان، داخوازى بونى جىهانىكى هەميشەيىن و بەلگەيە كى ئاشكرای پوئى دواين.. بەلگەيە كى ترى پوئى دواىي، ئەو "توانا ئەزەلى" و "دانستە رەھا ئەبەدى" يەي خواى گەورەيە كە هەموو سالىڭ لە وەرزى بەھاردا بە فەرمانى: "كىن.. فيكون" تەرمى ئەو درەختە لە ژمارە بە دەرە وشك و مردووانە سەر زھوی زىندۇو دە كاتەمە و دەيکات بە نىشانە و بەلگەي: "زىندۇو بۇ نوھى پاش مردن" و، سى سەد هزار جۇر لە زىندە وەر و پووهك زىندۇو دە كاتەمە و، بەمەش سەدان هەزار نۇونەي حەشر و نەشر و بەلگەي ئاخىرەتمان بۆ دەرە خات..

ھەروهە ئەو "مېھرەبانى" يە فراوانى خواى گەورە كە درېزە بە ژيانى ئەو گياندارانە دەدات پۇيىستيان بە پوئى يە و بە كەمالى مېھرەبانى و بە شىۋەيە كى تابلىتى دەراسا دەيانزىيەنىت.. هەروهە ئەو "چاودىرى" يە بەر دەۋامە خواوه‌نديش كە لە ماوەيە كى كەم و وختىكى كورتى وەك وەرزى بەھاردا چەندەها جۇرى جوانى و ئارايشتىكارىي لە ژمارە بە دەرەي ھەمەنگمان پىشان

(۱) عن أبي أمة، قال أبو ذر: "قلت: يارسول الله كم وفأء عدة الأنبياء؟ قال: مائة ألف وأربعة وعشرون ألفاً، الرسل من ذلك ثلاثة وخمسة عشر جمماً غافراً". رواه الإمام أحمد (مشكاة المصايح ۱۲۲/۳ ت ۵۷۳۷ قال الحق: حديث صحيح) وانظر زاد المعاد الحق ۴۲/۱ (وەرگىز)

دهدات. بین گومان ئهم "مهره‌بانی" و "چاودیزی" بهش به چه‌شنیکی به‌لگه‌نمه‌یست داخوازی "بوونی روزی دوایی" ن..

هروه‌ها "ته‌وینی مانوه" و "تاسه‌ی هه‌تاهه‌تایی" و "ئاواته هه‌میشیی" به کان "یش که ره‌گیان له مرؤقدا دا‌کوتاوه و به ته‌واوی جینی خۆیان له ناخی ئهم مرؤفه‌دا کردووه‌ته‌وه که: ریکوپیکترین بە‌روبوومی ئهم بونه‌وهر و گەردۇونەیە و خۆشەویست‌ترین بە‌دیهاتووی بە‌دیهەنریه‌تی و پەیوه‌ندىيە کى فراوانى له گەل سەرجه‌می بونه‌وهرانى گەردۇوندا ھەيە. بین گومان ئهم تاسه و ئەوین ئاواتانه، ئامازه بۇ بونی جىهانىكى ھەمیشەبى پاش ئەم جىهانه بې‌اوھىدە كەن و، بە‌لگەی بۇونى روزی دوایی و خانەي بە‌خته‌وھرى ھەمیشەبىن.

ھەموو ئەم بە‌لگانەي کە باس كران، تا‌پاده‌ي باوه‌پى كردن و بە ئەندازەي ئاشکراي و بە‌لگەنەويستىي بونى ئەم جىهانه بىزراوه، بونى "رۇزى دوایى" دەچەسپىن و ئاشکراي دە كەن^(۱).

جا مادەم و انه‌ي "ئىمان بە رۇزى دوایى" گەرنگتىن وانه‌ي كە قورئانى پېرۇز بە ئىمەي دەلىتھە و، ئەم ئىمانەش بەم چەشىه و تائەم پاده‌ي جىڭىر و دامەزراوه و، خاوهنى بە‌لگەي ئاوا بەرزا و توندوتولە و.. ئىجا ئەو نۇور و ئومىد و دىلداھوھىيەش كە لە ئىماندان ھېنەدە بە‌ھېزىن كە ئەگەر سەدھەزار "پىرى" لە يەڭى كە سدا كۆپىنەوە ھەر سەرۈزىيادى پى بە‌خشىنى دلىھوايى و بۇوناڭ كردنەوەي ھەمموۋيان دەيت.. ئەوا دەين ئىمەي پىرى بە‌سالاچسو بە پىرىيە كەمان دلخوش و شادمان بین و ھەمیشە بلىغىن:

"الحمد لله على كمال الإيمان".

(۱) ئاسانىي چەسپاندىنی ھەوالىنکى "ئىجابى" و دژوارىي "نەفى" كەردىشى لەم ئۇرۇنەيمەدە دەرەدە كەۋىتىت: نەگەر يە كېڭى واتى: (لە سەر زەھى دا باخچەيەك ھەيدە بە‌روبوومە كانى وەك قۇتووى شىز وايە!) بە كېڭى ترىش لە بەرپەرچى دا واتى: (شىنى وانى يە!) نەوايە كە ميان دەتۋانىت تەنها بە پىشاندانى جىنى ئەو باخچەيە، يان بە پىشاندانى ھەندى لە بە‌روبوومە كەى، قىسە كەدى بە ئاسانى بچەسپىتىت.

بەلام دووهەميان دەين ھەموو سەرزاھى بىگەرتىت و بىشكىتت و بەمەش بىچەسپىتىت كە باخچەي وانى يە! (ديمارە نەمەش كارىنکى ناسان نى يە)..

ھەروه‌ها سەبارەت بەوانەش كە ھەواتى بونى رۇزى دوایى و بەھەشتەمان دەدەنلىنى، ھەزاران بە‌لگە و بە‌روبووم و نەنجامى ئەو بەھەشتەمان پىشان دەدەن، لە كاتىكدا كە دوو شايەتى راستگۇ سەرۈزىيادە بۇ سەلماندىنى قىسە كەيان.

بەلام ئەوانەي كە ئەمە ناسەللىغىن، دەين ئەم بونه‌وهر و زەمانە يە كىجار فراوانە پېشىكىن و ھەمموۋيان بىگەرین، ئەوجا گەر بەھەشتىان نەدۇزىيەوە، دەتوانن قىسە كەيان بە‌لگەوە بچەسپىتىن!

جا برايانى پىرم! فەرمۇن سەيرى گەمورەيى ھېزى "ئىمان بە رۇزى دوایى" بىكەن و، بىان چەندە پالپىشىتكى پەمۇى دامەزراوى توندوتولە! (دانەر)

وتهی یازدهم

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا ﴿١﴾ وَالْقَمَرِ إِذَا ظَاهَاهَا ﴿٢﴾ وَالنَّهَارِ إِذَا جَلَّاهَا ﴿٣﴾ وَاللَّيلِ إِذَا يَغْشاها ﴿٤﴾
وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنَاهَا ﴿٥﴾ وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَاهَا ﴿٦﴾ وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا﴾ (الشمس: ١-٦)

برام! ئه گهر دهته ویت شتیک له نهینی يه کانی دانایی جیهان و، مهتملی به دیهینانی
مرۆف و، هیما کانی پاستیی نویز تئی بگهیت، ئهوا فه رموو له گهمل مندا سه رنج لەم چیرۆکه
کورته بدە:

له سه رده میکدا پادشاھیک چەندین سامانی زۆر و گەنجینەی گەورە گەورەی ھەبوو کە پېر
بۇون لە جزرەھای جزرى گەوھەر و ئەلماس و زمپرووت، له گەمل چەندین گەنجینەی
شار اوھى سەرسوورھینەرتى زۆر و زەبەندەدا. ئەم پادشاھ تايىشلىيەت زانا و ئاگادارى
تەواوى زانستە ناوازە و لەزمارە بەدەرە کان بۇو، ھەر وەك خاوهنى چەندین کارامەبى بى
ويىنە و داهىنانكارى بۇو له سەنعتە کانى دا.

جا ھەر وەك ھەموو "جوان" و "خاوهن" كەمال "يىك حەز دەكەت تەماشاي جوانى و
كەمالى خۆى بىكەت و پىشانى غەيرى خۆيىشى بىدات، ئەم پادشاھ مەزىنەش بە ھەمان جوز بۇو،
ويىتى پىشانگا يەكى مەزن ساز بىكەت بۇ پىشاندانى بە دېھىنەراوە پەلە ور دەكاري يە کانى،
تاکو سەرنجى مىللەتە كەھى بۇ مەزنى دەستە لاتدارى و سامانە زۆرە كەھى خۆى
رەبکىشىت و، بەم کارەش ھەندى لە دروستكراوە ورد و نائاسايى يە کانى و لاينە سەير و
سەرسوورھینەرە کانى ناسىنى خۆى بۇ ئەوان دەر بىختات. ھەموو ئەمانەش بۇ ئەوهى لە "دوو"
رۇوهە جوانى و كەمالى معنەوبى خۆى بىيىت:

يە گەم: بە چاوى ورد بىن و تىزى خۆى ئەھە شتانە بىيىت كە لە پىشانگا كەدىدا
خستۇنېتە بەرچاو.

دووھەم: بە چاوى غەيرى خۆيىشى بىيانىيىت.

لە پىناوى ئەم دانایى يەدا، پادشا كۆشكىكى تابلىتى بەرز و مەزنى بىيات نا، پاشان بە^{لېز} انانە ئەھە كۆشكە بە چەند مەنzel و فەرمانگە بەك دابەش كرد و، ھەريەك لەو بەشانەشى بە

گوهه‌ره کانی ناو گهنجینه جوزه‌ر کانی خۆزی ئارایشت داو، به جوانترین نیشانه و ئاسه‌واری داهینانه کانی خۆزی نەخشاندنی و، به وردتىنی جوزه‌ر کانی ھونه‌ری زانابى و دانابى پىکى خستن و، به جى دەستى پەلە ئىعجاز و نائاسابى كاره کانی خۆيشى رازاندىيەو. كە كۆشكە كەئى تەواو كرد، چەندىن سفره و خوانى باش و جوانى تىدا پا خست كە هەموو چەشنه خواردەمەنى يە كى بەتام و باشتىن نىعەمە بەنرخه کانى لەسەر دانابۇون و، بۇ هەموو تاقمىك ئەو جوزه سفره و خوانە بە تايىەتى رازاندەوە كە شىاوى يېت، بەم جوزه میواندارى يە كى گشتى و باشى ساز داو، بەم كارەش سەخاۋەتەندى و داهینان و دەست پەنگىنى يە كى واي نوادى كە پىشىر نېپەراپۇو، بە راەدەيەك كە ھەرىدەك لە سفره و خوانانە لە سەدان جۆرى ورده كاربى نەرمۇنیان و شوينەوارى سەنەتى ورد پەر كرابۇون، بەھۆى ئەو نىعەمە بەنرخ و لەزمارە بەدەرانەي كە لە سەريان دانراپۇون.

پاشان هەموو مىللەت و دانىشتۇوانى ولاٗتە كەئى بۇ میواندارى و گەشت و سەيران و تەماشا كەردى پىشانگا كەئى بانگ كردو، گۈورەي كار بىن سېپەراوان و نېرراوانى بەپىزى كۆشكە كەئى خۆيشى لە هەموو دانابى يە بىن وىنە و لايەنە داهینانكارى يە كان و واتا ورده كانى هەموو بەش و لايە كى كۆشكە كەئى تى گەياند. بۇ ئەم كارەش مامۇستايىھى كى پىشەوا و راپەر و كارامەي بۇ مىللەتە كەئى دانا، تاكو مەزنيي ئەم كەسەي كۆشكە كەئى بىيات ناوه و نەخش و نىڭارى بىن وىنە و ھاوسمەنگى تىدا داناوه، بە خەلتكى بناسىتىت و، ئەوانەي دىنە ناويمە شارەزاي ھىما و گوهه‌رە ھۆنراوه و ئاماژە ورده كانيان بکات و، مەوداي ئەھەيان بۇ دەربختات كە تا چەندە ئەمانە دەبن بە بەلگەي مەزنى و تەهاوى و كارامەي و ورده كاربى خاوهنى ئەم كۆشكە و، رى و شوينى چۈونە ناو كۆشك و رەھىيە و چۈنپىتىي ھەلسو كەمەت و ھاتوچۇز تىايىدا، بە جوزه‌ر كە مايەي رەزامەندىي پادشا بىت - كە لە پاشى پەردهو نەبىنايىت - بۇ خەلتكى پۇون بکاتەوە.

ئەم مامۇستا شارەزاي لە ناوه راستى قوتاپى يە كانى و لە فراوانلىقىن فەرمانگەي كۆشكە كەدا بۇو، يارمەتى دەرانيشى لە فەرمانگە كانى ترى كۆشكدا بلاو بۇوبۇنەوە.

ئەم مامۇستايىھى دەستى بە رېنمابى يە كانى كردو، و تى:

(خەلتكىنە! مەبەستى سەردارى ئىمە، كە خاوهنى ئەم كۆشكە بىن وىنە و فراوانەيە، لە بىياتنانى ئەم كۆشكە و پىشاندانى ئەم رپاڭتەنەي وان لە بەرچاوتاندا، ئەھەيە كە: "خۆزى بە ئىيە بناسىتىت". كەواتە ئىيەش بىناسىن و ھەر دەم بۇ باشتى ناسىنى تى بكتۇش.. بەم ئارايىشتىكارى يە جوانانەش دەيەويت: "خۆزى لاي ئىيە خۆشەويىست بکات". ئىيەش

بهوهی کار و سنهه ته کانی ئهوان بهلاوه جوان بیت و پیزی شایانی لئی بگرن، خوتانی له لا خوشەویست بکەن..

ھەروھا بهو چاکە کارى و نیعمە تانەي کە پىت-ان دەبە خشىت، دەبە ویت خۆى لاي ئیوه خوشەویست بکات و خوشەویستىي خوتان پىشان بدادت. دەسا ئیوهش بهوهى کە به باشى گوئى بىستى بن و فەرمانبەردارى فەرمانە کانى بن، ئهوان خوش بويت.

بەم پىزلىنان و نیعمەت بىن بەخشىنەيش، دەبە ویت: "شەفەقت و مىھەبانى خوتان بۆ دەرىخات". ئیوهش بەرامبەر بەمە، شوکرانە و پىزلىنانى خوتانى بۆ دەرىپەن..

دەبە ویت بە ئاسەوار و شوئىنەوارە کانى كە مالى خۆى، كە لەم بەدىھېنراوه جوان و تەواوانەدا بە ئاشكرا دىيارن، "جوانى يە مەعنەوي يە كەي خوتان بۆ دەرىخات". ئیوهش شەوق و تاسە و ئارەزو و مەندىتان بۆ: بىن و بەيەڭىشتن و دەستخستنى رەزامەندىي ئەم، ئاشكرا بکەن.

ئەوهى لە ئیوه دەویت کە بىان: "ھەر تەنھا ئەم تو تاكە دەستەلاتدار و فەرمانپەۋاي سەربە خۆيە"، بەوهى کە بە چاوى خوتان دروشم و مۇرى ئەم دەيىن کە بە سەرھەمۇ بەدىھېنراوانەون و بە كەس لاسابى نا كىرىنەوە، چۈنكە ھەمۇ شىتىك ھى ئەمە و تايىتە بەو پادشايدە و لە دەستى توانتى ئەم دەرچۈوە. كەواتە دەيىن باش بىان کە جىگە لەم و كەسى تر دەستەلاتدار و فەرمانپەۋانىيە، چۈنكە ھەر ئەم پادشايدە دەستەلاتدارى تاك و تەنیاى بىن وينە و بىن ھاوتايىه).

ئەم مامۇستا مەزىنە بەم چەشىنە گوفتارە شىرىنەنەي کە شایانى پلە و شان و شكۇ و مەزنى و چاکە کارىي پادشان، لە گەل ئەوانەدا دەدوا كە دەھاتىن ناو كۆشكە كە و سەيريان دە كەرد.

پاشان ئەوانەي کە ھاتىن ناو كۆشكە كە بۇون بە دوو دەستەمە:
دەستەي يە كەم:

ئەم دەستەي ئەوانە بۇون كە خاوهنى ئىرىي پۇون و دل و دەررونى دلىيا و ساف و بىڭەرد بۇون و، پىزى خوشىانى دەزانى. ئەمانە كە لە ئاسۇ كانى ھەر شوئىنېكى ئەم كۆشكە مەزىنەدا دە گەران و چاوابىان دە گېپا و تەماشى لايەنە سەرسوور ھېنەرە كانىان دە كەرد، دەيانوت: دەبىن ئەمە كارىتكى گەورە و گەنگى تىدا بىن و ئامانج و مەبەستى بەرزى لە پشتەوە بىت! بەم جۆرە تى گەيشتن لەوهى كە هېچ بىن مەبەستى و، يارى و، گالتە و گەپىتكى منالانە لەم كارانەدا نى يە، بويە لە سەرسوور ماندا دەيانوت:

ئایا دەپى مەتلۇ ئەم كۆشكە بە چى حەل بىت و، چ دانابى يەك لەم شتائەدا ھەيە كە يېنىمان و دەيانىن؟!

لهم كاتهدا كه ئەمان لەم بارەيەوە دەدوان و بىريانلى دەكىردىو، دەنگى گوفشار و وتاري مامۆستا شارەزا و لىزىانە كەيان بىست و بۇونكىرىدىنەوە جوانە كانى ئەويان بەر گۈنى كەوت. بەمە بىيان دەر كەوت كە كىلىلى ھەمو نەھىنى و كەردىنەوە ھەمو گىرى كۈزىرەيە كى لە لاي، لەبەر ئەوە بە ھەلەداوان خۇيان گەياندە لاي و، و تيان:

سلاوئه‌ی ماموزتای به‌ریز! کوشکیکی ئاوا به‌رز و بلند پیوستی به پیناسه‌ریزکی راستگو و وردکار و دهستپاکی و هک تزیه، تکات لئی ده کهین هندیکمان لهو شتانه فیر بکه که سه‌داری مهزغان فیری گردوبیت.

مامۆستاکەش ئەو گوفتار و وتارەی بۇ وتن کە باسمان كرد. ئەوانىش بەۋەپىزىدەب و رېزەھە گۈنى يانلىقى راڭرت و بەرەزامەندى و دلىنايىي تەواو گوفتارە كانى ئەويان وەرگىرت، بەمەش سوودىنەكى گەللى زۇرىان دەست كەوت. چونكە دواى ئەمە بەپىزى رەزامەندى يەكاني پادشاكمەيان رەفتارىيان دەكىردى. پادشايش كە ئەم شادى و دلخۇشى يەمى ئەوانى سەبارەت بە فەرمانە كانى خۇرى لىنى يىنلىن، لىنى رازى بۇونى خۇرى بۇ نواندىن و، بۇ كۆشكىتكى مەزىز و بەرزرى ئەمۇتى باڭ كردىن كە لە باسکەردىن نايەت، لەمۇي رېزى زۇرى لىنى نان و بەختەورى يەكى پىزى بەخشىن كە لە گەل شان و شىكۈي مولىكەدارىتكى دەست رەنگىن و سەخاوهەنەندىنى پادشايدى كى وەك ئەودا گونجاو يېت و، بۇ ئەم میوانە بەرپىز و خاوهەن ئەدەبانە بشىت و، شايانى ئەو گۈرىايەل و فەرمانبەردارانەي فەرمانە كانى خۇرى بېت.

به لام دهسته کهی تو:

ئوهانه بуون كه ههروهك ژيرىيان گەنيبوو، پشکۈزى دلىشيان تروو سكابى لى بىراپتۇ.
ئەمانه هەر ئەوندەرى رۇشتە ناو كۆشكە كەھو، ئارەزووھە كانى دەرۈونىان بەسەردا زال بۇو.
ئىيىز جىڭە لەو خواردەمەنی يە خۇشانە حەزىيان لېيى بۇو، ئاپرىان لە شتى تر نەدایە و
تەماشى ھىچ كام لەو جوانى يانەيان نە كەرد و گۈپى خۇيان لەو ھەمو روپىمىلى و
ئامۇز گارى يانە ئەم مامۇستا مەزىنە و قوتايىانى ئەو، ئاخىنى و، ئاڑەل ئاسا بە چلىسى و بىن
شهرمى تەپيان دايە سەر خواردەمەنی يە كان، لە ئەنجامى ئەمەشەو بىئاڭايى و مەستى و خەمۇ
بەسەر ياندا زال بۇون. ئەوندەش زىيادە خۇردى يان لە جىزىرە خواردن و خواردنەوانەدا
كىردى بۇو كە مۇلەتى خواردنەھەيان نەدرابۇون، تا و ايان لىنى ھات دەستىيان بە غەلبەغەلەپ و
كارى ھىنندە شىستانە كەد كە حەوانە و سەرەوتىان لە ميوانە كانى تى سەندە بىز اريان كەردىن.

له بهر ئوه، سەربازانى پادشا ئەمانەيان گرت و بەرھو بەندىخانەيەكى ساماناكىان بىردى، تاڭو
لەھۇ ئەت تۈلەتى ئەپىشەرمى يانەي نواندىيان، سزا ئەرھا ئەنلىك خۆيان بىرىزىن.

نهی ئەو كەسەي لە گەل مندا گۈي لەم چىرۇ كە رادە گرىت!

دەبىن لەوە تى گەيشتىت كە ئەو پادشاھي ئەم كۆشكە لە يېناۋى ئەو مەبەستە باسکراو اندا دروست كردى.. هاتنەديي ئەو ئامانچ و مەبەستانەش پىشت بە دوو شت دەبەستە:

یه کیکیان: بعونی ئدو مامۆستاپایە کە بینیمان و گوییمان لە وتارە كەی راگرت. چونكە

نه گهر ئەم مامۆستاپە نەبىت، ھەموو ئەم مەبەستانەي پادشا بى سوود و كەلەك دەمېنەوە، وەك كىيىتەكىان لىنى دىت كە واتا كانى نەزازىن و مامۆستاپە كېش نەبىت رۇونىيان يكەنەوە.

که واته ئەو چەشىھ كتىبە بىرىتى دەبن لە چەند پەرەيە كى بىن واتا و ناوه رۆك!

دوروهه میان: گوئی را گرتني خەلکى يە لەو مامۆستايە و، وەر گرتني گۇفتارە كانىھەتى و رەفتار كردنە بە رېنمایىي يە كانى.

و اته: بونی ماموستا که هۆیه بۆ بونی کۆشکە کە و، گوئی راگرتى خەلکىيىش لەو
ماموستايىه هۆى مانهوه و بىر دەوامىي ئەم كۆشىكىيە.. لە بەر ئەمە، دەتوانرىت بوتىت: (گەر
ئەم ماموستايىه نەبوايە، پادشاي مەزىنىش ئەم كۆشکەي دروست نەدە كرد). ھەروەھا
دەتوانرىت بوتىت: (كاتى خەلکى وايانلىنى بىت گوئى لەو ماموستايىه رانەگرن و بايەخ بە
گوفتارە كانى ئەم دەن، ئەوا پادشايىش ئەم كۆشکە دەگۈزپىت و هي تىلە جىي يدا بىنیات
دەنپىت).

1

هاوپی به بزم! لیرهدا چرۆکه دوایی هات. جائهگەر لە نھینی يە كەي
تىنی گەيشتوویت، ئەوا فەرمۇلە دوو توبى ئەم چرۆکەوە سەيرى پۇوی "راستى" بىكە:
ئەو كۆشكە، ئەم جىهانىيە كە بەم ئاسمانە گەش و ئەستىرە درەخشان و رازاوانە سەرى
گىراوه، ئەم زەۋىيەشى بۇ كراوه بە رايەخ كە لە خۇرەلەتەوە بۇ خۇرئاوا بۇز بە پۇز بە^{كۈلتۈز ارى نوئى ئار اېشت دەدرىزت.}

نهو پادشاهیش، خواوه‌ندی گهوره و پادشاهی ئەزەل و ئەبەد و خاوین و شکومهند و خواوهن کەرهەمی نەوتزىبە كە: "ھەر حەوت ئاسمانە كان و زھۆرى و ھەرشتىكىان تىدايە، قەسپىحاتى، دە كەن" (۱) چۈنكە "ھەرىئەك لەوانە نويزىر و تەسيحاتى، خۇى دەهزانىت" (۲) :

(١) ﴿تَسْبِحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا﴾ (الإسراء: ٤٤).

(٢) .. كُلُّ قَدْ عِلْمَ صَلَاتَهُ وَكَسْبِيَّهُ (النور: ٤٨).

خواوهند ئهو خاوون دهسته لاتیه که: "ئاسمانه کان و زهوبی لە شەش رۆژدا دروست کرد و پاشان بە سەر عەرشدا زال بwoo و، بە (شەو) (رۆژ) داده پۆشیت و واى لىنى دەکات بە هەلەداوان بە دواى پۆزدا بپروات و، مانگ و خور و ئەستىزە کان گۈزى رايەتلى فەرمانى ئەون"^(۱).

مەنلىڭا كانى ئهو كۆشكەش، هەزدە هەزار جىهانى ئەوتۇن كە هەرىيە كەيان بەو بۇونەر انەرى لە گەللى دا بگۈنجىن و شايائىنى بن، رېنگ خراوه و ئارايىشت دراوه.

سەنۇھە سەرسوورەتىنە کانى ناو كۆشكەكەش، موعجىزاتى توانسى خواوهندن كە لەم جىهاندا بۇ ھەموو كەسىكى خاوون يىنالىي و بەسىرهەت، ئاشكراولە بەرچاون.

ئەو خواردەمنى يە بەتام و لەزەنانەش كە تىایدا دەيانييلىت، نىشانە کانى مىھەبانى خواوهندن، لەو بەرۋۇوم و مىۋە بىن وىنائى كە بە ئاشكراالە ھەموو وەرزە کانى سالدا بە تايىھەت لە ھاوين و بە تايىھەتىش لە رەز و باخە کانى "بارلا" دا^(۲) دەپىرىن.

جيى كولاندىن و بىن گەياندى خۇراكى ئهو كۆشكەيش، پۇوي زەۋى و ناوەھەتى كە يەك پارچە ئاڭگە و داڭگىساوه.

ئەو گەوھەرانە ناو گەنجىنە شارراوه کانىش كە لە چىرۇكە كەدا يىنلىق، لە راستى دا چەند نمۇونەيە كى درەوشانەوە کانى ناوە پېرۇز و خاوىن و جوانە کانى خواوهندن.

ئەو نەخش و نىڭارانە و هيىماكانىان كە يىنلىمان، ئەم بۇونەرە ئارايىشت دراوانە جىهان، كە چەند نەخشىكى ھاوسەنگن و بە قەلەمى توانسى خواى گەورە كىشراون و بەلگەن لە سەر ناوە کانى خواوهندى بەتوانى شىڭۈمىنەند.

ئەو مامۇستايىش، سەردارمان و سەردارى ھەموو جىهان حەزىزەتى مەممەدە گەلگەل، يارىدەدەر انىشى پىغەمبەر انەن (درودىيان لە سەر بىت) و، قوتاپىيانىشى ئەوليا و پىاچاكان و، زاندا دروون خاوىنە کانى.

خزمەتگۈزارانى پادشاي مەزنيش، ئاماڻەيە بۇ مەلائىكە تانى خواوهند لەم جىهانەدا. ھەموو ئەوانەش كە بۇ ئەم ميواخانەيە دىنيا بانگ كراون، ئاماڻەن بۇ گۈرۈي "جيىنى و ئادەمیزاد" و، ئەو ئاڑەل و زىنەدەرەنەش كە خزمەتى مەرۆف دەكەن.

دوو دەستە و تاقىمە كەمش:

(۱) ﴿الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يَعْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلَبُهُ خَيْرًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالثَّعْوَمَ مُسَخْرَاتٍ بِأَمْرِهِ﴾ (الأعراف: ۵۴)

(۲) بارلا: گۈنديكى دورە لە باشۇورى خۇرئاواي توركىيا. مامۇستا نۇورسى ھەشت سال و نىسوی تىبدابە رەھەندىسى و دەست بە سەرى، بە سەر بىر دووه. (وھەنگىز)

یه که میان: ئیمانداران، که وانه کانیان له سهر سفره و خوانی ئهو قورئانه پیروزه ده خوین، که تهفسیری ئایه ته کانی کتیبی گهوره‌ی گهردون ده کات.

ئه‌وهی تر: کافر و سته‌مکاران و که‌پر و لال و پی لئی ون بوان، که شوین شهیان و ئاره‌زووه کانیان که‌وتون و، جگه‌له رواله‌تی زیان هیچی تر له زیان فیر نه‌بوون و، به وینه‌ی ئازه‌ل ته‌نانه‌ت خراپتیشن.

دهسته و تاقمی يه کم، چاکه کار و بهخته‌وهران. ئه‌وهبوو گوئیان له مو مامؤستا مهزنه پاگرت که دارای دوو "پاستی" يه، چونکه "به‌نده" يه و "پیغمه‌میر" يشه. له و پرووه که به‌نده‌یه، پهروه‌ردگار به خه‌لکی ده‌ناسینیت و، همه‌موو و هسفه کانی شکرمه‌ندی که شیاوی ئه‌وه بن بز خواوه‌ندیان بپیار دهدات. که‌وه اته ئه‌وه لم پرووه وه ک نویزه‌ریکی نه‌ته‌وه که‌هی و ایه له بمردهم باره‌گای بهرز و پیروزی خواهی گهوره‌دا.. له و پرووه‌شوه که پیغمه‌میر و فرستاده‌ی خواهی، ده‌بینیت له ریزی راگه‌یاندنی قورئانی پیروزه‌وه، فرمانه کانی پهروه‌ردگار به همه‌موو گرزوی "جیتنی و ئاده‌میزاد" را ده‌گه‌یه‌نیت.

ئه‌م کزمه‌له به‌خته‌وهره دوای ئه‌وهی که گوئیان له پیغمه‌میره به‌ریزه ﷺ راگرت و مليان بز فرمانه کانی قورئانی پیروزی "دانان" که‌چ کرد، دوای ئه‌مه، چه‌نده کاریکی به‌تام و خوشیان بین سپیررا، که به جوزیک بون پله له دوای پله پایه و مه‌قامی ئه‌مانی بلند و بهرز ده‌کرده‌وه. ئه‌وه کارانش جئی‌به‌جئی کردنی "نویزه" که پوخته و پیرسنی همه‌موو جوزه کانی خواپه‌رسنی يه.

بملئی، ئه‌وهه به ئاشکرا هره‌چی په‌یوه‌ندیي به فه‌رزی نویزه‌وه بیت، به دریزی بینی‌یان و، به پله و پایه به‌رژه کانی دا سهر که‌وتون، ئه‌وه پله و پایانه‌ی که زیکر و جموجوله کانی نویز ئاماژه‌یان بق ده که‌ن، که به کورتی بهم جوزه‌یه:

یه کم: بهوهی که سهیری ئاسهواره پهروه‌ردگاری‌یه په‌رش و بلاوه کانی ناو گهردونیان کرد، خویان له پله‌ی سهیر که‌رانی جوانی‌یه کانی مه‌زبی پهروه‌ردگاریتی خوادا بینی "به مامه‌له‌یه کی نادیار"^(۱)، ئیتر له برا امیر ئه‌مه و فرمانه‌ربی ته‌کبیر و ته‌سیحیان به وتنی: "الله اکبر" ئه‌نجام دا.

(۱) واته: هم‌چه‌نده خواهی گهوره نابین و لبیان دیار نی‌یه. به‌لام ئه‌م ئاسه‌وارانه‌ی دهستی په‌نهانی ئه‌وه ده‌بینن و هه‌ستی بین ده که‌ن. (وهر گنگ)

دووهه‌م: بهوهیش که له پله‌ی بانگه‌وازکار و ری‌پیشانده‌ردا بۆ داهینانکاری‌یه کانی سنه‌تی خواوه‌ند و ئاسه‌واره روونه‌کانی - که دره‌وشانوه‌ی ناوه جوانه‌کانی خواوه‌ندن - ده که‌وتن، بهم کاره‌یان و به وتنی "سبحان الله" و "الحمد لله" فرمانبه‌ریی ته‌قدیس و ته‌حییدیان بهجی هینا.

سی‌هه‌م: له پله‌ی په‌ی بردندا به نیعمه‌ت و به خشایشه پاشه‌که‌وت کراوه‌کانی ناو گهنجینه‌کانی میهره‌بانی خواوه‌ند و، لهزه‌ت بردنیان له و نیعمه‌تانه له ری‌ی هه‌سته ئاشکراو پنهانه‌کانیان، لهم پله‌یه‌دا، ده‌ستیان به ئه‌نجامدانی فرمانبه‌ریی سوپاسگوزاری و شوکرانه‌بئزیری کرد.

چواره‌م: له پله‌ی گهوه‌رشناسی گهنجینه‌ی ناوه جوانه‌کانی خوای گهوره و ریزلینانی شابانیان له و ناو‌انه، به پی‌تەرازوی ئه‌و کۆئه‌ندامه معنه‌وی‌یانه‌ی له‌واند دانراون، لهم پله‌یه‌شدا ده‌ستیان کرد به جن‌بەجی کردنی فرمانبه‌ریی ستایش و خاونین ڕاگرتنى بیروباوهریان بەرامبه‌ر به خواوه‌ند.

پنجه‌م: له پله‌ی خویندنوه‌ی ئه‌و نامه په‌روه‌ردگاری‌یانه‌ی که به قەله‌می توانتی خوای گهوره لەسەر لابه‌ری قەددوردا نووسراون، ده‌ستیان به ئه‌نجامدانی فرمانبه‌ریی "بیرکردنوه و به جوان زانی و سەرسوورمان" کرد.

شەشم: له پله‌ی "پاک روانیندا بۆ خواوه‌ند" سەرنجی لهزه‌ت به‌خش و به‌تمامیان له ورده‌کاریی لوقتی خواوه‌ند و ئه‌و جوانی‌یه نەرمونیانه دەدا که له بەدیهینان و ریزکخستنی شستاندا هەن. بهم سەرچ دانه‌شیان فرمانبه‌ریی: تاسەمندی و خۆشەویستیی دروستکەری خاوه‌نی جوانی و بەدیهینه‌ری شکۆمندیان جن‌بەجی کرد.

بەم جۆره، دواى بەجیهینان و ئه‌نجامدانی ئەم ئەرك و فرمانبه‌ری‌یانه له پله و پایانه‌دا کە باس کران و، دواى پەرسنی خواوه‌ند بە چەشنبىکى نادىبار (که لیانه‌و دیار نی‌یه)، دواى ئەمە و سەرەرای ئه‌و دیارنەبوونەش، ئەمان بەھۆی سەیر کردنی بۇونەوەرانه‌و، بەرەو ئه‌و پله‌یه رۆشتەن و بەرزبۇونوھ کە تەماشاي مامەلە له گەل کردن و بىيىنى بەدیهینه‌ری داناي لى بىكەن و وەك ئەوه‌ی رۇوبەرۇو ئامادەی حوزۇور بن ئاواالە گەل کاروباره‌کانی ئه‌و خواوه‌ندەدا رەفتار بىكەن، چونكە:

پىش‌هەمو شتىك: بەرامبه‌ر بەوه‌ی کە بەدیهینه‌ری مەزن، له ری‌ی موعجىزاتى دروستکراوانىيەو، له لاى خاوه‌ن هەستان خۆى دەناسىيىت، ئەمان له بەرامبه‌ر ئەممەو، ناسىنىكىان بۆ خواوه‌ند نواند کە پې بۇو له سەرسوورمان و، دەيانوت: "سبحانك ما عرفناك حق معرفتك". واتە:

(ئەی ئەو خواوهندەی کە لە پىتى موعجىزاتى ھەمۇ بەدىھىنزا او انتەوە لای ئىمە ناسراوىت! تو گەللى بەرز و پىرۆز و خاۋىنى، ھىشتا بە تەواوى و بەپى پلەي شابانى ناسىنەت، ئىمە نەمان ناسىویت).

پاشان پىشوازى يان لەو كارەي خواوهندى مىھەرەبان كىرد كە: بە بەرۇبۇمە كانى مىھەرەبانى يە كەى، خۆى لاي ئەوان خۆشەويسىت دەكەت، بەوهى كە ئەمانىش خۆشەويسىت و ئەويىنى خۆيان بۇ دەربىرى و ھەمۇ بە يەك دەم و تىان: (إيڭىڭىز بىلەن دەنەمەنەن).

پاشان بەدەم مىھەرەبانى ئەو نىعەت بەخشە راستەقىنه و رۇشتەن كە بە نىعەتە پىرۆزە كانى و دەرخستى مىھەرەبانى خۆى بۆيان، بەزەمى پېياندا دېتەوە، بەوهى كە ئەمان سوپاسگۈزارى و شو كرانە بېزىرى يان كىرد و تىان:

(ئەي ئەو خواوهندەي کە بە چەندىن زمانى ۋەوانى "حال" ئەمۇتۇ كە گشت چاكە كارىيە كانت لە گەرددۇندا دەرددەبىرن، شو كرانە بېزىرى دەكىيەت و، ھەمۇ بەخشىشە كانت كە لە بازارى جىهان و پۇرى زەوىدا پەرش و بىلۇن، سوپاس و ستايىشت رادەگىيەن، ئەوەتە ھەمۇ بەرۇبۇمە پىزى كراوهە كانى مىھەرەبانى فراوان و گشت خواردەمەنى يە پىشكەمشە زۆر و گشتى يە كانت، شو كرانە بېزىرى خۆيان ھەمېشە بەوهە پىشكەمشە دەكەن كە لە بەرچاۋى بۇونە وەراندا شايەتى لەسەر دەست رەنگىنى و سەخاوهەندىت دەدەن.. دەسا ئەي ئەو خواوهندە! ئىمە ھىشتا بە تەواوى و بەپى پلەي راستەقىنه يە شو كرانە كردىن ئەمان توانىيە سوپاسگۈزارى و شو كرانە بېزىرى شايانت بەرامبەر دەربېرىن).

پاشان لە بەرامبەر درەوشانەوە و دەركەوتى مەزنىي جوانى و شکۇدارى و كەمالى ئەو خواوهندەوە لە ئاۋىنەي بۇونە وەرە بىگۇرە كانى پۇرى گەرددۇندا، ئەمان "الله أكير" يان وەت و، بە كۆلەوارى يە كى شەرەفمەندى رېزلىتىنى خواوهند، پەكۈوعىان بۇ بىردى، بە خۆشەويسىتى يە كى ئاۋىنەي ملکەچى و توانەوە لە خۆشەويسىتى خوادادولە نىوان سەرسوپرمان و رېزلىتىناندا، سەرى سوژەيان بۇ ئەو خواوهندە مەزىنە دانەواند.

پاشان كە بىنى يان ئەو خواوهندە خاوهەن دەولەمەندى يە رەھايە، سامانە نەبرىاوە و مىھەرەبانى يە فراوانە كەى خۆى دەرددەخات، ئەمانىش بەدەم ئەم دەرخستەوە رۇشتەن و، لە پىتى دەربېرىنى ھەزارى و نەدارايى خۆيان لە بەردىم ئەو خواوهندەدا دەستيان بە پارانەوە و نزاي بە كۆل كىرد و، دەيانوت: (إيڭىڭىز نىستىن).

پاشان سه‌باره‌ت بهوهی که ئهو بدهیئنره مهزن و شکومه‌ند، ورده‌کاری‌یه کانی سنهت و جوانکاری‌یه کانی داهینانه بى و تنه کانی خۆی له بەرچاوی خەلکی دا و له چەندین پیشانگادا دەردەخات، ئەمان پیشوازی یان لەم کاره کرد و وتيان: "ماشاء الله، تبارك الله" و، کە تەماشاي ئهو پیشانگایانه یان دەکرد بە لايانمه‌و گەلنى جوان دەبۇون و پر بە دەم دەيان وەت: (خەلکينه! وەرن سەيرى ئەم داهینانه ناوازانه بکەن.. وەرن بۇ دەستكەوت و سوودى باش و بە كەللىك و ييانكەن بە شايەت لەسەر "بۇون" و "يەكتابى" خواوه‌ند و، ئېۋەش شايەت بىن لەسەريان).

پاشان بە وتنى: "سمعا وأطعنا" و دەرپىنى ملکەچى و گۈزى رايەلىي كردىيان، بەدەم براڭەياندىنى ئهو پادشا مەزنهى ئەزەل و ئەبەدەوە رۇشتۇن، كە پەروەرد گارىتىي دەستەلاتدارىي خۆى بەسەر ھەموو گەردووندا رادەگەيەنیت و "يەكتابى" خۆى بۇ ھەموو بۇونەوەران ئاشكرا دەكەت.

پاشان لە بەرامبەر ئەۋەيشەوە كە پەروەرد گارى ھەموو جىهانيان خوايەتىي مەزنى خۆى دەردەخات، ئەمان پۇختە پەرسىنېكىان ئەنجام دا كە لاوازىي نىوان كۆلەوارى و ھەزارىي نىوان دەست كورتى یان دەردەخات، ئهو پۇختە پەرسىنەش "نویز".

بەم بىن بە و، بەم چەشىنە فەرمانبەرى يە جۇرا او جۇر انەى بەندايەتى، ئەركى ئەستۆى تەمەن و فەرزى گەرنگى ژيانيان لەم مز گەوته ھەرە مەزنهدا كە ناوى دىنابە، بەجى هىنبا، بە رادەيەك كە شىۋەي: "جوانتىن بەدەيەنزاوى بەنرخ و بەھاى گەردوون" یان وەرگرت و پلەيەكىان دەست كەوت كە لە ھى ھەموو بۇونەوەران بەرزتر بىت، چونكە بەھۆى ئهو ئىمان و ئەمانەتەي خواي گەورە پى سپاردوون، بۇون بە: جىنىشىن و ئەمیندارى خواوه‌ند لە زەوي دا.

دواى تەوابۇونى ماوهى تاقىكىردنەوە، دەربازبۇون لە ئىمەتحانى دىيا، پەروەرد گارە بەخشنىدە و دەست رەنگىنە كەيان لە پاداشتى ئىمانە كەياندا بۇ بەختەوەرەي ھەمېشەبى و نىعمەتى بەرددەوام بانگىان دەكەت و، لە پاداشتى ئىسلامەتى يە كەشياندا ھەرۋەك رېزى لىنى ناون، رېزى زياتريان بە چەندىن نىعمەتى والى دەگرىت كە ھىچ چاوبىك نېبىنیون و، ھىچ گۈزى يەك ياسى نېبىستۇن و، بە دلى ھىچ مەۋھىتىدا نەھاتۇن!

چونكە بىنەرى تاسەمەندى جوانىي ھەمېشەبى و ئەو شەيدايەتى كە وەك ئاوىنە ئەو جوانىي بەي تىدا دەردە كەوتىت، دەبىن "باقى" بىت و بەرەو "ئەبەد" يېش پروات!

ئەمە پاشەرۇژ و ئەنجامى قوتايىيانى قورئانە. (اللهم اجعلنا منهم).

به لام کۆمەلە کەی تر، کە دەستەی خراپکار انن، هەر ھىندهى بە گەيشتىيان بۇ تەممەنى بالغ بۇون، ھاتنە ناو كۆشكى ئەم جىهانەوە، لە بەرامبەر سەرچەمى بەلگە كانى "يەكتابى" خواوهندەوە و لە ئاستى ئۇ نىعەمەتانەي پېيان درابۇو، دەستىيان دايە كوفر و ناشكۈرى و، سەرانسەرى بۇونەوە رايان بە "بىزىخى" تاوانبار كردۇ، بە چاوى عەبەسىيەت و بىزىھەدەبى بۆيان روانى و، بەم كارەش نرخيان داگرگە خوارەوە و، دانيان بە درەوشانەوە ناوه جوانە كانى خواى گەمورەدا، نا كە بە ۋۇوى سەرچەمى بۇونەوە رانەوە دەدرەوشىئەوە، بەم كارەشيان و لە ماوەيە كى كورت و كەم خايىەنداتاوانىكى گەمورەيان ئەنجام دا. لە سەر ئەمەش بۇون بە شايىان و شايىستەي سزا و ئازارىنلىكى ھەميشهبى.

بەللى، سەرمایەتى تەمن و جۆرەها كۆئەندامى مروقانەي بەرز تەنھا لە بەر ئەوە بە مروق بەخىراون، كە چەندىن فەرمانبىرى بەرز و بلدىيان بىن ئەنجام بادات.

ئەي دەررۇنى سەرسارمى خۆم و، ئەي ئەو ھارپىيەشم كە شەيداي ھەوس و ئارەزووە كانى خۆيەتى!

ئايا وادىزانن "ئەركى گرنگى زياتان" تەنھا لە وەدائە داخوازى يە كانى دەررۇنى بە دخواز تان لە پىيەتى كارە شارستانىتى يە كانەوە فەراھەم بەھىن و ئارەزووى چلىسى سك و فەرجتەن تىز بکەن؟.. يان ئايا وا گومان دەبەن كە مەبەست لەو ھەممو لا يەنە مەعنەوى و نەرمونىيان و، ئامىر و ئەندامە ھەستىيار و، دەست و پىن و كۆئەندامە ناوازە و، ھەست و شعورە ھەستىيارانى پېتەن سېپىرلاون و لە لاتان دازلاون، تەنھا بۇ ئەمەن كە لە تىز كەنلى يېنداويسىتى بە نزەمە كانى ئارەزووى نەفسى بىن نىخدا و لەم ژيانە بىراوه و كۆتايى پىن ھاتۇرەدا، بە كارىيان بەھىن؟

نەخىر.. نەخىر. وانى يە و ھەر گىز وامزازن. بەلكو بەدىھەنلىكى ئەو لا يەنە ناسك و نىان و ھەست و شعورانە و دانانيان لە سروشتى ئىۋەدا، تەنھا پالى بە دوو بناغەوە داوه: يە گەم: تاڭو ھەست بە شو كرانە بىزىرى ھەممو جۆرە كانى ئەو نىعەمەتانە بکەن كە خواوهندى نىعەمەت بە خىش پىي داون. واتە: ھەست بەو نىعەمەتانە بکەن و پېيان بىزانن و بە بەندىايەتى كەنلى، شو كرانەيان لە سەر پېشىكەش بکەن.

دۇوھەم: بۇ ئەوەي واتانلى بکەن كە بە ھەممو بەشىكى درەوشانەوە كانى ناوه جوانە كانى خواوهند - كە گشت بۇونەوەرى گرتۇرەتەوە - ئاشنا بىن و بەك بە يەكىان بناسن و تاميان بچىزىن.

واتە دەبىن باوەرتان بەو ناوانە بىيىت و بە چىزە ناسىنلىكى بىن گەرد بىانناسن. ھەممو ئەمە شتائە كە مايەتى كەمالى مروقىن، تەنھا لە سەر ئەم دوو بناغەيە گەشە دە كەن و، تەنھا بەم دوانش مروق بە بىيىت بە مروق قىنه.

ئیستا له ړوانګه‌ی ئهم نمودنیه‌وه بروانه، تاکو بزانتیت مرؤف و هک ئاژه‌ل نی به و، ئهم هممو کزئه‌ندامانه‌ی تنهما بټ ده ستختستی ژیانی دنيا نه دراوه‌تني:
پساویک "بیست" لیره‌ی به خزمه‌تکاره‌که‌ی دا، تاکو ده ستیک به‌رگ و پوشاسکی له پارچه‌یه کی دیاری کراو بټ خوی بې بکړیت. ئه‌ویش رؤشت له باشتین و نایاب‌تین پارچه، ده ستیک به‌رگی نایاب و قهشنه‌نگی بټ خوی بې کړی. همراهه‌مان پیاو "همزار" لیره‌ی به خزمه‌تکوزاریکی ترى دا، به‌لام په‌ره کاغه‌زیکیشی له ګه‌ل پاره که‌دا خسته ګیرفانی که لیستی پنداويستی به کانی تیدا نو سرابوون، ئنجا ناردی بټ کار و بازه‌گانی.
دیاره ئوهه‌ی خواهه‌نى توزقائیک ژیری بیست، يه کسمر تی ده ګات ئهم پاره زوره بټ کړینی ده ستیک جل و به‌رگ نی به، چونکه يه که‌میان به بیست لیره ئوهه‌ی کړی.
که‌واهه ئه ګه‌ر خزمه‌تکوزاری دووهه‌م کاغه‌زه‌که‌ی ناو ګیرفانی نه خویتنه‌وه و هممو پاره‌که‌ی به دو کانداریک بدات و، به چاولیکه‌ربی هاوارې که‌ی ده ستیک به‌رگ و پوشاسک، له خراپتین جوریش، بهو پاره زوره بکړیت، ئایا ګه‌ر کاریکی و انفامانه بکات، شایانی ئمه‌وه ناییت به توندی سزا بدريت و تمدنی بکړیت؟

ئه‌ی هاوارې بېرېز و، ئه‌ی ده رونى بدخوازی خویشم!

ژیریتان به چړی ئاراسته‌ی بېرکردنوه بکمن و، سه‌رمایه‌ی ته‌مه‌نتان به با مه‌دهن و، وزه و توانای ژیانتان بټ ئهم دنيا له ناو چووه و له پیتناوی تام و چیزیکی ماددي و له زه‌تینکی ئاژه‌ل ئاسادا له ناو مه‌بهن، چونکه ئه‌نجامی ئهم کاره باش ناییت و، بټ پله‌یه کی ګه‌لني نزمر له هی بې نرخترین ئاژه‌ل ده بېنیه دواوه، له کاتینکدا که ده شزانن سه‌رمایه‌ی ته‌مه‌نتان له پله‌ی بېرزتین زینده‌وه ګه‌لی بېرزو به نرختره.
ئه‌ی ده رونه بې ئاگاکه‌م!

ئه‌گه‌ر ده ته‌ویت ستیک له باره‌ی: ئامانج و، چې به‌تی و، شیوه و، نهیمنی پراستی و، ته‌واوی به خته‌وه‌ربی ژیانت تی بگهیت، ئه‌وا سه‌بری پوخته‌ی "ئامانج و مه‌بهسته کانی ژیانت" بکه که (نن) دانه شتن:

یه‌که‌میان: شوکرانه بېری بېری هه‌مه‌کی و، کیشانه و پیوانه‌ی نیعمه‌ته پاشه که‌وت کراوه کانی ناو ګه‌نجینه کانی میهربانی خواه‌نده، به ته‌رازووه کانی ئهو هه‌ستانه‌ی که له جه‌سته‌تدا دائز اوون.

دووهه‌میان: کردنوه‌ی ګه‌نجینه شارراوه کانی ناوه جوانه کانی خواه‌نده، به کلیلی ئهو کزئه‌ندامانه‌ی که له سروشته تؤدا خواه‌نده دایناون و، ناسینی خواه‌نده له ریبی ناوه جوانه کانی خویوه.

سی همه میان: پاگه باندنبی دره و شانه و نه رم و جوان و داهنیانه بین و نیمه و نوازه کانی سنه ته، که ناوه جوانه کان له تؤدا پیکیان هیناون و .. در خستن و پیشانداني ئه و دره و شانه و انهیه - به پهپاری ههست و شعور و زانین و به ههموو لاپه و پروویه کی ژیان - له بهر چاوی بونه و هران و لم پیشانگایه دنیادا.

چواره میان: در خستنی بهندایه تی خوتله، به زمانی حال و گوفتار، له بهر ده م پهروه رد گاریتی بهدیهینه ری خوتدا.

پنجه میان: خزر از اندنه و هیه بهو لاینه مرؤفانه و تایهت و نه رمونیان و جوانانه که دره و شانه و هی ناوه جوانه کان پیسان به خشیویت و، در خستنیانه له پیش چاوی بینه هری ئهزه لی دا که خوای گموره هیه، و هک ئه و سهربازه که هرچی نیشانه جزر او جزری ههیه و پادشا پیی به خشیو، له جهزن و بونه ره سی یه کاندا و له بهر چاوی پادشا خزی دا هه لیان ده گریت، تاکو جنی دهستی پیز لیتان و چاودیزی پادشا، برامبه ر بهمی سهرباز، له بهر چاوی پادشا خزی دا ده رخخت.

شده میان: بینینی پوالته کانی ژیانه به سه رگیاندارانه و به چاوی به سیرهت و بینینی زانستی یانه. چونکه ئه و پوالته تانه ی ژیانی ئهوان، سلاو لینکردن و به لگه یانه له سه ر به دیهینه ریان.. هروههای بینینی ته سبیحات کرد نیان بز به دیهینه ریان به بینینی کی بیرلیکردن و پهندلی و هر گرتن، چونکه ئه و ته سبیحاتانه یان هیمای ژیانیانه.. هروههای پیشاندانی پهستنی ئه و زینده و هرانه و شایه تی بودانیانه له بهر ده به خشنده ی ژیاندا، چونکه ئامانج و ئاکامی ژیانی ئهوان ئهنجامدانی ئه و پهستنایانه.

حوه میان: ناسینی سیفه ته رههای کانی بهدیهینه ری مه زن و کاروباره پر له دانسته کانیه تی و، پیوانه کرد نیانه بهو زانست و توanst و ویسته ههنده کی یانه که به ژیانت به خشر اون. و اته ئهم شستانی که به تؤ دراون، بیانکه بت به چهند نمودن و هیه کی بچووک و یه کهی پیوانه تاکو سیفه ته رههای و مه زن کانی ئه و بیان بین بزانیت.

بزمودن: هه روهه کت تؤ ئهم خانووهت به ریکی و ته اوی و به پیی توanst و ویست و زانستی ههنده کی خوت بیان ناوه، به هه مان جزر ده بی - به ئهندازه هی مه زنی کوشکی جیهان و پیکوپیکی و ورده کاری یه کهی له چاو خانووه کهی خوتدا - ئه و هش بزانیت که ئه و که سهی بیانه ری ئهم کوشکه مه زنی جیهانه: به تو ایاه.. زانایه.. دانایه.. کار سازه.

هه شته میان: تیگه بیشته له و گوفتارانه که هه موو بونه و هرانی جیهان دهیانلین و، پهی بر دنه بهو و شه مه عنه و یانه که هه ریه کهیان به زمانی تاییه تی خویان سه باره ت به "یه کتایی" ی بهدیهینه و "پهروه رد گاریتی" ی داهیه ره کهیان ده ریاند بېرن.

نوهه میان: ههستکردن به پله کانی توانست و سامانی پههای خواوهند، به تمرازووی ئه و کۆلەوارى و لاوازى و هەزارى و دەستکورتى يانەي كە لەناو دەروونتدان. چونكە هەروهك له پېي پله کانی برسىتى و به گۈزەرى ئەندازەي پىوپىستىت به خواردەمنى يە كان، شارەزاي جۇزە كانى ئه خواردەمنى يانە دەبىت و هەست به تام و لەزەتى يەك بە يە كيان دەكەيت، دەبىن بە هەمان جۇز لە پېي كۆلەوارى و هەزارى نەپراوه و بى كۆتايى خوتەوه لە پله کانى توانست و سامانى پههای خواوهندىش تې بىگەيت.

ئەم "نۇ" شتانە و ھاواچەشنىان، پۇختە و كورتەي "ئامانج و مەبەستە كانى ژيانىت"ن.

* "چىيەتى ژيانى خۆلى" شت، بە پورخى:

پېپىستى ئه و شتە سەيرانىيە كە هي ناوە جوانە كانى خواوهندن و ..

پېۋەرىكى بچوو كە بۇ ناسىنىي كاروبىار و سيفەتە مەزىنە كانى خواى گەورە و ..

تمرازوویە كە بۇ ناسىنىي جىهانە كانى ناو گەردۇون و ..

لىستەيە كە ناوى ئه و شتانەي تىدايە كە لەم جىهانە گەورەيەدان و ..

نەخشەيە كى ئەم گەردۇونە فراوانىيە و ..

كورتە و پۇختەيە كى كېيىن گەورەي گەردۇونە و ..

كۆمەلە كلىلىكە گەنجىنە شارراوه كانى توانستى خواوهندىان پىن دە كەرىتەوە و ..

باشتىن ھەلسەنگىنەرىنگە بۇ ئه و كە مالاتەي لە بۇونەوەر انداز و بەسەر كاتە كاندا بلاو

كرانەتەوە.

ئەمانە و ھاواپىنهيان "چىيەتى ژيانىت"ن.

* ئەمەش "ۋىنە و شىۋەي فەرمانبەرىي ژيانىت":

ژيانىت و شەيە كى دانايانىيە، بە قەلەمى توانستى خوا نۇوسراوه و ..

وتارىيەكى رەوانە، دەبىت بە بەلگە و رېنمايى بۇ ناوە جوانە بىنراو و بىسزراوه كان.

ئەمانە و ھاواچەشنىان "ۋىنە و شىۋەي ژيانىت"ن.

* "راستى و نەھىئى ژيان" يشت ئەمەيە كە:

ئاۋىنەيە كە بۇ خۆپىشاندانى "ئەننابىي" و دەركەوتى "صەممەدىيەتى" خواى گەورە. واتە:

ژيانىت وەك ئاۋىنەيەك وايە كە درەوشانەوەي تەواوهتىي خواوهندى تەننیاي صەممەدى تىدا

دەربكەويت، وەك بىلىي ئەم ژيانەي تۇز "چەقە خال" يكى وايىت كە ھەموو ئه و

درەوشانەوانەي بەسەر ھەموو جىهاندا دەبرىسىكىنەوه، لەۋى كۆپىنەوه.

* "تەواولى بەختەوەرلى ژيان" يشت لەۋەدايە كە:

ھەست بە رۇوناڭى يە كانى ئه و درەوشانەوانەي خواوهند بىكەيت لە ئاۋىنەي ژياندا و،

خۆشت بۇن و ئارەزوو مەندىيان لە بەرامبەر ھە پىشان بىدەيت. چونكە تۇ داراي ھەست و

نهستیت. پاشان به خوتواندنده و دهیت له خوش ویستی پووناکی به کانی ئەم درەوشانەوانەدا و جىگىر كردنیان لە بىلېلىە چاوى "دىن" تدا.

بە زمانی فارسی ئەم واتایە خوارەوە بۇ ئەم حەدیسە قودسیيە و تراوه، كە تۆى مروقى بۇ بلندترین پله و پايە بەرز كردووته وە:

من نىڭجم در سموات و زمين از عجب گنجىم به قلب مؤمنين^(۱)
نەفسە كەم!

ژيانىت كە ئاوا رۇوى لەم چەشىنە ئامابىجە بەرزانە يىت، كە هەممو ئەم جۈزەرە گەنجىنە بەنرخانەي تىدا كۆ بۇونەتەوە، ئايا ژىرى و ويژدان رابەردارى ئەمەن كە لە چەند داخوازى يەكى بىنى نرخدا و بۇ ئەنچامدانى ئارەزووە كانى دەرۈونى بەدخواز و لەزەت بىردىن لە ھەندى تام و چىزى لەناوچووى دنيا، بە كارىيان بەھىيىت و، پاشان بە فيۋە لە دەستيان دەربىكەيت؟!

جا ئەگەر دەتەويىت ژيانىت بە خۇرايى لە دەست دەرنەچىت، ئەوا بىر لەم "سويند" و "سويند لە سەر خوراوه" بکەرەوە كە لە سوورەتى "والشمس" دان. پاشان لە گەملى ياد كردنەوە ئەم چىرۇڭ كە لە پىشە كى دا باسماڭ كرد و ھىممايە بۇ ئەم سوورەتە، رەفتار بکە:

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿والشمس وضحاها ﴿ والقمر إذا تلاها ﴾ والنهر إذا جلاها ﴾ والليل إذا يغشاها ﴾
والسماء وما بنهاها ﴾ والأرض وما طحهاها ﴾ ونفسٍ وما سوأهاها ﴾ فألمهمها فجُورها وتقواها
﴿ قد أفلح من زَكَاهَا ﴾ وقد خاب من دَسَاهَا﴾ (الشمس: ۱۰-۱).

اللهم صل على شمس سماء الرسالة وقمر برج النبوة، وعلى آله واصحابه نجوم المداية.
وارحمنا وارحم المؤمنين والمؤمنات. آمين.. آمين.. آمين.

(۱) واتاي ئەم حەدیسە قودسیيە كە دەفرمۇئى: (إن السموات والأرض ضعفن أن يسعني، ووسعي قلب عبدى المؤمن الوادع اللين). ئىمامى سىوطى دەفرمۇئى: "آخرجه الإمام أحمد في الزهد عن وهب بن منبه". بىرۋانە: "الدرر المستشرة" ص ۱۳۹ - ۱۴۰ (وەرگىز)

وتهی دوازدهم

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ (البقرة: ٢٦٩)

(نهم وتهیه نامازه بۆ بەراوردىکى ورد دەکات، لە نیوان حىكمەتى پىروزى قورئان و حىكمەتى فەلسەفەدا، هەروەك نامازه بۆ کورتە و پوختەيە کى پەروەردەي حىكمەتى قورئانى پىروزىش دەکات، كە چۈن مەرۆف لە ژيانى خۆيى و كۆمەلایەتى دا، بە پەروەردەي خۆى بى دەگەنەيت. جىگە لەوهى كە نامازەشى تىدا يە بۆ بەرزى و بلندى و گەدورەي قورئانى پىروز بە سەر ھەموو فەرمابىشىتكى خواوهند و سەر جەم قسە و گۇفتارە كىاندا. واتە ئەم وتهیه چوار بنچينەي لە خۇ گەرتۇو).

□ بنچينەي يە كەم:

لە روانگەي ئەم چىرۇكەي خوارەوە سەبرى جياوازى يە كانى نیوان حىكمەتى قورئان و حىكمەتى زانستە كان بىكە:

فەرمانىرەوايە كى ناودار و خاوهن تەقاوا، ويستى قورئانى پىروز بە شىۋەيەك بىووسىتەوە كە شاياني پىروزىي واتا بەرزوھە كانى بىت و، لە گەل ئىعجازە ناوازە كەدىدا، كە لە وشە كانى دا ھەيە، گونجاو بىت. كەواتە ويستى بەرگىنىڭ قەشەنگى بىنېنەي وابكاتە بەر قورئان كە لە گەل ئىعجازە كەدىدا بگۇنېنى.

بەم جۇرە، ئەم فەرمانىرەواھونەرمەند و نەخش و نىڭار كېشە لېھاتوو دەستى بە نۇو سىنەوەي قورئان كەردى، نۇو سىنەيىكى تابلىقى سەرسوور ھېنەر، بە جۇرىنىكى وا كە لە ھەموو جۇرە گدوھەرە بەنرخە كان و بەرده گرانبەها كانى تىدا بە كارھېنە، تاكو بەمە ئامازە بۆ جۇر او جۇر بىي پاستى بە بەرزوھە كانى قورئان بىكات.. ئەوه بۇ ھەندى لە پىتە بەرجەستە كانى ئەو قورئانى بە: ئەلماس و زەپرووت و، ھەندىيىكى ترى بە: مروارى و مەرجان و، بەشىنەكى ترى بە: گەوھەر و ياقوقوت و، جۇرىنىكى ترى بە: زېپ و زىيۇ نۇوسى يەوه. تا واي لىنى هات

ئەوهنده جوانى بىن بەخشى كە سەرنج راپكىشىت و هەر كەس بىبىنتى ج خويىندهوار و ج نەخويىندهوار، سەرى سوور بىنېت و، هەموان لە بەردم ئەم نۇوسىنە بىن ھاوتايىدابە سەرسوورمان و سەرسامى يەوه پادهەستان، بە تايىھەت عەمودالانى "پاستى" كە لە ھەموان زیاتر بە سەرسوورمان و سەرسامى يەوه سەيريان دەكىد، چونكە دەيانزانى ئەم جوانى يە سەرنج راپكىشە، جوانى ناوهروز كە كانى دەرددەبرىت كە لمۇپەرى تام و چىز و درەخشانى دايە.

پاشان ئەم فەرمانىدا گەورەيە، ئەو قورئانە - كە تابلىي جوان نۇوسراوەتەوە - خستە بەرددەست فەيلەسووفەتكى بىانى و، زانايەكى مۇسلمان. ئىجا فەرمانى بىن دان و وتى: (ھەريە كەтан لە بارەي حىكمەتى ئەم قورئانە و كىتىپەتكى بىنوسىت). ئامازەدى بۇ ئەوهش كىرد كە ئەمە تاقىكىردنەوەيە، لە ئەنجامدا پاداشتى بەرھەمە باشە كەيان دەدانمۇھ. فەيلەسووفە كە كىتىپەتكى نۇوسى و، زانا مۇسلمانە كەش كىتىپەتكى.

كىتىپى فەيلەسووفە كە تەنها باسى نەخش و نىڭار و جوانىي پىتە كان و، پەيوەندىيان بە يەكتەرە و، بارودۇخ و، تايىھەتكارى و سيفەتى ھەريە كەيانى دەكىد. ئىتر لە كىتىپە كەدىدا بە هيچ جۈزى لە قەرەي و اتاكانى ئەو قورئانە گەورەيە نەدابۇو. چونكە دانەرە كەدى هيچ شتىپەتكى لە بارەي زمانى عەرەبى يەوه نەدەزانى، تەنانەت ھەر نەشى دەزانى كە ئەو قورئانە بىن وينەيە كىتىپەتكى گەورەي ئەوتۇيە كە پىتە كانى و اتا بەرزە كانى را دەگەيەن. بەلکۇ ھەممۇر روانىنىپەتكى خۆى تەنها ئاراستەي جوانى يە ناوازە و بىن وينە كەدى پىتە كان كەردىبۇو. لە گەل ئەمەشدا، ئەم دانەرە: ئەندازىيارىپەتكى لىيەتلىق، وينە كىتىپەتكى ھونەرمەندو، كىميا گەرنىپەتكى لىيەن و، زەرنەنگەرنىپەتكى ئازابۇو، كىتىپە كەشى بەپى ئەو ھونەر و زانستانە دانابۇو كە شارەزايى تەواوى تىياياندا ھەبۇو.

بەلام زانا مۇسلمانە كە، ھەركە چاوى بەو نۇوسىنە جوان و ناوازەيە كەوت، يەكسەر زانىي ئەوه قورئانى پېرۇزى پېر لە گەنجىنەي حىكمەتە. ئىتر گۆيى بە زرق و برقە رۋالەتى يە كەدى نەدا و بە هيچ جۈرۈپەتكى خۆى بە نەخش و نىڭارى پىتە جوانە كانى سەرقال نەكىد، وە كە فەيلەسووفە كە. بەلکۇ ئەم زانا مۇسلمانە كە تامەززۇرى "پاستى" يە، يەكسەر رۇويى كەردى ئەو شستانە كە بە ملىونان جارىش بەرزتر و بەنرختى و بەسۈددەر و جوانلىق لەوهى كە فەيلەسووفە كە خۆى بىيەنەوە سەرقال كەردىبۇو. ئەوهبۇو بە وردى كەوتە لېكۆزلىنەوهى ئەو "پاستى" و، نەھىنى يە بەرز و ورد و بىن وينە و جوانانەي كە لە دووتۇيى ئەو

نه خش و نیگاره جوانانه دان. بهم جوزره، تفسیری کی تاکو بلیتی به نرخی بوزئم قورئانه خاوون دانایی و پیروزه، نوسی.

ئنجا همراه که لهم دوانه نوسینه کهی خزوی خسته به رد است فهرمانه را گهوره که. فهرمانه را ش لپشدا دانراوی فهیله سووفه کهی و هر گرت و به وردی ته ماشای کرد، بینی مرمومه لخور ازی و سروشت په رسته، ته نانه ت یه ک دانه حیکمه تی راسته قینه نه نوسیو! هر چهنده ش در یغی نه کردووه و چی له تو انادا بوبه به کاری هیتاوه، چونکه هیچ کام له و آتا کانی تی نه گیشتووه، بدلکو لموانه سه ریشی لئی تیکچوو بیت. جا له بر ئوهی ئوه فهیله سووفه لای وابوو ئهم قورئانه تنهها بریتی به له نه خش و نیگاره جوان و بئ وینانه و، بایه خی به و آتا به رزه کانی نهدا، ئهوا بهم کارهی ئوهی ده ببری که هیچ پیزی کی لمو قورئانه نهناوه و له راستی دا مافی خزوی نهداوه تی. له بر ئوه، فهرمانه را دانا که دانراوی ئوه فهیله سووفه و هرنه گرت و دایوه به سه رو چاوی دا و له کوپه کهی خزوی ده ری کرد.

پاشان دانراوی زانا مسلمانه لیکوله ره ورد کاره کهی هملگرت و سهیری کرد. بینی تفسیری کی تابلیی به رز و به نرخه. له بر ئوه پیروزی بایی لئی کرد و پیزی له کاره کهی ناو، و تی: حیکمه تی راسته قینه ئمه میه و، له راستی دا ناوی: "دانان" و "زانان" ده بئ تنهاله خاوونی ئهم کتیبه بتربیت، نه ک ئموی تر. چونکه ئوهی تر تنهها هونه رمه ندیکی لیزانه و، له ده روهی بازنهی ئوه شتابنی دهیانز انیت هر چی بلیت، له سنوری خزوی ده رده چیت.

له پاش ئمه، فهرمانه را پاداشتی باشی زانا کهی دایمه و، فهرمانی ده کرد که له بر امیر هر پیتنی کی ئوه کتیبهی دایناوه "ده" لیرهی زیرینی خه لات بکریت.

* * *

برای بپیزیم!

ئه گه ر له هه موو لا ینه کانی ئهم چیز که تی گیشتوویت، ئهوا فه موو سهیری پووه راسته قینه کهی بکه:

ئهوا قورئانه جوان و رازاویه، ئهم گه ردوونه بئ وینه و ناوازه بیه و، مه به است له و فهرمانه را گهوره و به همیه تهش، فهرمانه را ای ئه زهل و ئه به ده که خوای گهوره بیه.. ئهوا دوو بیاوه بیش: بیانی یه کهیان بریتی یه له زانستی فلسه فه و دانایانی ئه ریگایه.. ئهوا تریشیان قورئان و قوتاییانی قورئان..

بهلئی، قورئانی پیروز (واته ئهو قورئانه که ده خویندریته و) به رزترین و گهوره ترین تهفسیر و پهوانترین و پروونترین تهر جومانی ئهم گهربدونه بئ وئنیه یه، که ئه ویش (واته گهربدون) خۆی لە خۆی دا قورئانیکی ترى بەر جەسته و (بىنراو) ۵.

بەلئی، تەنها ئهو قورئانه پر لە حیکمەتیه کە جىتنى و ئادەمیزاد رېنمایى دەکات بۇ ئهو ئایەتە گهربدونى يانە کە قەلەمی توانستى خواوهند لە سەر لايپرە کانى گەربدونى فراوان و لە سەر پەرە کات و سەردەمە کاندا نووسىونى و، هەر تەنها قورئانه کە لە ٻوانگەی "واتای حەرفى" يەوه دەپروانىتە بۇونەوەران، کە ھەرييە كەيان پىتىكى پر لە واتان. واتە: لەو گۆشەيەوە تەماشاي بۇونەوەران دەکات کە دەرى دەخات ئەم بۇونەوەرانە بەلگەن لە سەر بەدیھەنەری مەزنى خۆيان، جا کە لەم گۆشەيەوە سەيرى كردن، دەلىت:

(چەندە جوان و رەنگىن بەدى ھىنراون و، چەندە بە جوانى و پروونى دەبن بە بەلگە لە سەر بەدیھەنەری خۆيان).

بەم جۆرە، قورئانی پیروز جوانى راستەقينەی بۇونەوەران دەرددەخات.

بەلام ئەوهى پى دەلىن "زانستى حیکمەت" کە فەلسەفەيە، ئەوالە سەر بەندانى ئارايىشتىكارىي پىتە کانى بۇونەوەراندا نوقم بۇوه و، ئەوهندە لە بەر دەم پەيوەندىيە کانى نیوان ئەم پىتەنەدا سەرسام ماوه کە ئاگاى لە ناوه رۆك و حەقىقت نەماوه و لىيان دوور كەوتۈوه تەوه و رېنى ون كردووه!

چۈنكە كاتى کە دەبۇ سەيرى بۇونەوەرانى وا بىردايە کە ھەرييە كەيان پىتىكىن و بەلگەن لە سەر نووسەرە كەيان، كەچى واى نە كرد، بەلگۇ بە "واتاي ئىسمى" سەيرى كردن. ئەمەش ئەوه دەگەيەنىت کە گوايا: بۇونەوەران داراي واتاي سەر بەخۇن و، لەم ٻوانگەيەوە لە بارەيانمۇ دەدويىت و، لە بىرى ئەوهى بلىت: "چەندە جوان بەدى ھىنراوه! دەلىت: "چەندە جوان!"!

بەم وته يەش جوانى راستەقينە لەو شە دادەمالىت کە باسى دەکات، بەم كارەشى، كە گىپانوهى جوانىي شستانە بۇ خودى خۆيان، لە رېزى ھەموو بۇونەوەران دادەگىرت و، وايان لى دەکات کە ھەر ھەموو يان لە قىامەتدا سکالاى لە دەست بىكەن.

بەلئى، ئەو فەلسەفەيە کە وا بەم چەشىنە مولحىدانە بىر دەکاتمۇ، لە راستى دا ورېنە و چاوبەستىكى ئەوتۆيە کە ھىچ بنا غەيە كى راستىي نى يە و، بىرىتىيە لە بى نرخ كردنى ھەموو بۇونەوەران بە گشتى.

□ بنجینه‌ی دووههه:

بز ئوههی بگهینه راده‌ی جیاوارزی‌یه کانی نیوان ئه و په‌روه‌رده ره‌وشتی‌یانه‌ی که قورئانی پیروز قوتایی‌یه کانی خۆی لە سەر په‌روه‌رده ده کات و، ئه و انه‌یهش که حیکمه‌تی فەلسەفه بە شوینکه‌وتووانی خۆی دەلیتەوە، وا براوردیک لە نیوان هەردوو کیاندا ساز ده کەین: دەبینین: قوتایی‌یه دلسوژه کەی فەلسەفه فیرعەونیکه بز خۆی، بەلام فیرعەونیکی زەلیلە! چونکه له پیتاوی بەرژوه‌ندیبی خۆی دا بىن نرختىن شت دەپەرسىن و هەر شتىك سوودى پى بگهینېت دەیکات بە پەرسەتاوی خۆی!

پاشان ئه و قوتایی‌یه سەرسەختەی فەلسەفه ھەميشە لە عىنادى و سەرىيچى دايە، بەلام سەرىيچى کارىتكى هەزارە! چونکە له پىشاوی ئوههی لەزەتنىكى دەست بکەويت، بەپەرى زەلیلى رازى دەبىت.. هەرودە تابلىيى عىنادى دەکات، بەلام لە گەل ئوههشدا گەلتى بى نرخە! چونکە زەلیلى و ملکەچى بز کەسانىك قبۇول دەکات کە وەك شەيتان وان، تەنانەت قاچىشيان ماج دەکات!

پاشان ئه و قوتایی‌یه موخىدەی فەلسەفه، مەۋەقىنى لە خۆبائى و خۆبەزل زانە، بەلام خۆبەزل زانىكى وا كە ئەپەرى كۆلەوارى لە خۆی دا شڭ دەبات، چونکە له دلى خۆی دا هيچ كەسىك شڭ نابات پىشى بىن بېھستىت و پالى پىوه بىدات.

پاشان ئه و قوتایی‌یه فەلسەفه ھەلپەرسەتە و، تەنها بە دواى بەرژوه‌ندیبی خۆی دا دەگەرتىت و، جگە لە خۆی كەس نابىنېت و، ئەپەرى ليپران و ئاواتى ئوههیه کە ئارەزووه کانى "نەفس و سك و فەرج" ئى دابىن بکات. ئىنجا لەمەشدا فيلبازە، چونکە له ناو بەرژوه‌ندىي نەته‌وەدا بە شوين بەرژوه‌ندىي بە تايەتى يە کانى خۆی دا دەگەرتىت!

بەلام قوتايىي دلسوژى قورئان: بەندىيە (واتە بەندەي خوا) بەلام بەندىيە كى تابلىيى سەر بەرزە، بز گەورە ترین بەديھىنراویش سەرى دانانەوينېت و زەلیلى قبۇول ناكات.

پاشان قوتايىي كى لە خۆبورده و نەرمونيانە، بەلام جگە لە بەديھىنەرە گەورە خۆی و فەرمانە کانى، هيچ كاتىك بە ويستى خۆی، لە بەردەم هيچ كەس و هيچ شتىكدا خۆى زەلیل و پرساناکات و سەرى بز دانانەوينېت.

پاشان قوتايىي كى هەزار و لاوازە، دلىاشە لە هەزارى و لاوازى خۆى. بەلام لە بەرامبەر ھەموو شتىكەوە - جگە لە خسوا - دەولەمەندە و، دلىايسە كە خاوهە سەخاوهەندە كەى لە قىامەتدا گەنجىنەي ھەميشەبى لە بىن نەھاتووى بز پاشە كەوت كردووھ..

ئنجا ئەم قوتاپى يەدى قورئان بەھىزە! چونكە پالى بەھىزە پەھا و بىن سىنۇورە كەى خواي گەورەي خۆزىيە داوه و پېشى بىن بەستووه.

پاشان ھەر كارىئىك ئەنجام بىدات، تەنھا لە پىتارى رەزامەندىي خوادا دەيکات. تەنائەت كاتى ھەول بۆ پىكەيىشتن و بلاو كردنەوەي چاكە و رەوشت بەرزا دەدات، ئەوا تەنھا لە بازنى ھەزامەندىي كەنلى خوادائەم ھەول و تەقەلايە دەدات.

بەم چەشىنە، لە ئەنجامى بەراوردى نىوان قوتاپى يانى ئەم دوو حىكىمەتمە، لە دوو جۆرە پەروەردەيە تى دەگەيت كە ئەم دوو حىكىمەتە قوتاپىيانى خۆيانى لەسەر پەروەردە دەكەن.

□ بىنچىنە ئىسىھەم:

ئنجا ئەو پەروەردەيەش كە حىكىمەتى فەلسەفە و حىكىمەتى قورئان بە كۆمەلتۈگۈ مەرۋى ئەبەخشن، بەم جۆرەي خوارەوەيە:

حىكىمەتى فەلسەفە لە زىيانى كۆمەلایەتى دا "ھىز" بە خالى پشت بىن بەستن دادەنېت و... لە ھەموو شىتىكدا "سوود"ى مەبەستە و... "مشتومر" دەكەت بە دەستوورى زىيان و... "رەگەز پەرسىتى" و "قەومىيەتى سەلبى" دەكەت بە پەيوەست و پەيوەندى دەرى نىوان كۆمەلائى مەرۋى.

ئنجا بەروبومى ئەم حىكىمەتى فەلسەفەش بىرىتى يە لە: تىر كردى ئەم حەز و خواست و ئارەزووە پەنھانائى كە زىاتر ئارەزووى "دەرۈون" دەرۈزۈن و پەتى پىن دەبچىن و بە تمواوى بەرەلائى دەكەن.

شىتىكى ئاشكرايىشە كە "ھىز" ئەنجامە كەى: "لەسۇور دەرچۈون" دەبىت و... "سوود" يىش "پالپالىن"ى لىنى پەيدا دەبىت، چونكە بەشى دابىن كردىنى پىنداوىستى و ئارەزووە كانى ھەمماان ناڭات و... "مشتومر" يىش زۇرانكاريلى لىنى دەوەشىتى و... "رەگەز پەرسىتى" ش "لەسۇور دەرچۈون"ى لىنى پەيدا دەبىت و، بەم چەشىنە رەگەز اىتى يە كە گەشە دەكەت و بە ھەللۇوشىنى يە كەر پەرە دەسيتىت و لەسەر حسابى رەگەز كانى تر فراوان دەبىت!

ئالىرىھە بۆمان دەرددە كەھۋىت كە بۆچى بەختەوەرلى كە گىرۋى مەرۋى ئەتى سەندر اوەتەوە و لەبەرى دامالىراوە؟ ھۆكمى تەنھا ھەلپە و را كردى بە دواى ئەم حىكىمەتە فەلسەفەدا!

بەلام حىكىمەتى قورئانى پىرۇز لە بىرىي ھىز "حەق" دادەنېت بە خالى پشت بىن بەستن و... لە بىرىي سوود "رەزامەندىي خواي گەورە" دەكەت بە ئامانج و مەبەست و... لە جىاتىنى

مشتومر "یارمه‌تی و هاوکاری" ده کات به دهستور و بناغه له ژیانداو.. له بربی ره گه‌زپه‌ستی و قهومیه‌تی سه‌لبیش دهست به "ئایین و نیشمان و پیشه" وه ده گریت، تاکو بیانکات به پهیوه‌ندی ده‌ری نیوان کۆمەلان.

ئنجا سنوردانان بۇ ده‌ستدریزی و له‌سنور ده‌چوونه کانی "دروون" و.. هاندانی "گیان" بۇ رؤیشتەن و په‌راز بۇون بەرهو کار و ئاقار و ئامانجە بلندە کان و.. دابین کردنی هەستە بەرزە کانی "گیان"، ده کات به مەبەستى گھورە و ئامانجى گشتبى خۆی، تاکو مرسۇف بەرهو کەمال و رەوشتە بەرزە کانی بیات و سەرى بخات.

چونكە:

ئەنجامى "حەق" ، "يە كىگرتن" و.. هي "رەوشت بەرزا" ش "پشتگىرى" يە و.. دەستورى: "یارمه‌تی و هاوکارى" ، "فریا كەوتى يە كىز" لى دەۋەشىتە و.. "ئایین" يش "برايەتى و پشتگىرىبى" يە كىز لى پەيدا دەيىت و.. ئنجا "لەغاو" كردنى نەفس و هەلپەکارى يە کانى" و، "سەربەست كەرنى گیان و هاندانى بەرهو کەمال" ، هەمۇو ئەمانە دەبن بەھۆى: "بەختەورىي ھەردوو دنياى مرۆڤ"!

□ بىچىنەي چوارم:

ئەگەر دەتەويىت تى بىگەيت لەھەي كە چۈن قورئانى پىرۇز بەسەر ھەمۇو وته و فەرمایشتنە کانى ترى خوايى گھورە و ھەمۇو گوفتارىيکدا بلندترە، دەتەويىت بىزانتىت چۈن لە ھەمۇو وته يەك بەرزىزە، ئەوا بە وردى سەرخى ئەم دوو نۇونەيەي خوارەوە بىدە: نۇونەي يە كەم:

پادشا دوو جۇر گۇفار و فەرمایشنى ھەيە:

يە كەميان: گوفتارىيکى تايىەتى يە كە بەھۆى تەلەفزىنېكى تايىەتى يە و له گەل يە كىك لە ھاولاتى ياندا سەبارەت بە كارىكى ھەندەكى و ئىشىكى تايىەتى خۆيەوە، دېكەكتە.

ئەمۇي تريان: قىسە كەردنە بە ناوى پادشا يەتىي پىشكۈزى خۆى و بە ناونىشانى خەلافەتى گھورە و بە چۈنېتىي فەرمازەرەوايى گشتى و بە مەبەستى بىلاو كەردىمەھى فەرمانە پادشا يە کانى لە ھەمۇو لايەكدا. و اته ئەم يە كەيان گوفتارىيکە له گەل كەسىك لە نىرراوانى خۆى يان يە كىك لە فەرمانىرە گھورە کانى دا. كەواتە ئەم گوفتارە سەبارەت بە شىتكى گھورەيە و، پەيوه‌نلىشى بە ھەمowanەيە.

نۇونەي دووھەم:

پاۋىڭ ئاۋىنەيە كى بە دەستەوەيە و رۇوه و "خۇر" رايگەرتووە. ديارە ئاۋىنە كە بە ئەندازە گھورە و بچوو كىي خۆى رۇونا كى يەك وەرده گریت كە ھەر حەوت رەنگە کانى شەبەنگى

خوری تیدایه. کمو اته ئهم پیاوه بېپی ئەندازەی ئهو ئاوینە سوود لە خۆر و هر ده گریت، وەک ئەوهى رۇوناکىي ئاوینە كەى ئاراستە ئۈزۈرە تارىكە كەى ياساخود "شەتلگا" تايىھتى و بچوو كە سەرگىراوه كەى خۆرى بىكەت. ئەوهندە هەيە ئهو سوودەي كە لە خۆرەوە وەرى دە گریت سوودىنکى كەمە، چونكە تەنھا بېپى تواناي ئاوینە كەى سوود لە رۇوناکىي خۆر و هر ده گریت، نەك بە ئەندازەي گەورەبى خۆر.

لە هەمان كاتدا پياويڭى تر واژلە ئاوینە دەھىتىت، راستەخۇرۇو دە كاتە خۆر و سەيرى شىۋوھ و گەورەبى خۆر دە كات، ئىنجا دەرۋاتە سەر چىايە كى بەر زو بىلند و سەيرى درەوشانەوە دەستەلاتداربى فراوان و شىڭىزەندىي خۆر دە كات و بىپەر دەرۇو بە رۇوى رادەھىستىت. پاشان دە گەرپەتمەوە لە خانووھ بچووڭ و "شەتلگا" سەرگىراوه تايىھتى يە كەى خۆرى دا چەند كالاۋرۇزنىيە كى فراوان رۇووھ خۆر دە كاتەوە و، بەم بىپەر يە رېگايەك دەدۇزىتەوە بۇ سوودوھ گىرتىن لەو خۆرە كە لەو جىنگا بەر زو بىلندە ئاسماناندайە. ئىنجا ئەم پیاوە لە گەل خۆر و رۇوناکىي يە كەى دا - بە زمانى حال - ئەم وتۈۋىئە سۈپاسكۈزارى يانەيە دە كات:

(ئەي ئەو خۆرە كە لە سەر تەختى جوانىي جىهاندا دانىشتۇرىت! ئەي گولى گەشاوەي رۇوى ئاسمان! ئەي ئەو خۆرە كە جوانى و رۇوناکىت بە زھوئى و، خەندە و شادىت بە گولان بەخشىۋە! ھەر وەك گەرمى و رۇوناکىت بە گىشت لايە كى جىهاندا بلاو كەر دووه تەوە، مال و شەتلگا بچوو كە كەى منىشت بە سەر كەر دووه و لە گەرمى و رۇوناکىي خۆز بىن بەخشىۋەن).

ئەم پیاوە دە توانىت، بە زمانى حال، ئەم چەشىنە گفتۇرگۆيە لە گەل خۆردا بىكەت، بەلام خاواھنى ئاوینە كە ناتوانىت بەم شىۋاژە ئەم گفتۇرگۆيە لە گەلدا بىكەت، چونكە شوينەوارى رۇوناکىي خۆر بېپى سنۇورى ئاوینە كەى دەبىت و بە ئەندازەي تواناي ئەو ئاوینەيە رۇوناکىي دەست دە كەمۇت.

ئىنجا - دواي ئەمە - وەرە لە روانگەي ئەم دوو نمۇونەيەوە تە ماشاي قورئانى پېرۇز بىكە، با ھەست بە ئىعجازارە بىلند و پايەدارە كەى بىكەيت. بەللىنى، قورئانى پېرۇز دە فەرمۇئى: **﴿فَوَلَوْ أَنَّ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْحُرْ يَمْدُدُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْخَرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾** (لە قەمان: ۲۷).

بە خشىنى پەلەي ھەرە بەر زبە قورئانى پېرۇز لە نېوان ھەمۇو و تە لە سنۇور بە دەرە كاندا دە گەرپەتەوە بۇ ئەوهى كە قورئانى پېرۇز لە عەرەشى ئەعزەم و، لە ئىسمى ئەعزەم و، لە پەلەي

همه‌ر گهوره‌ی ههمو و یه کیک له ناوه جوانه کانی خوای گهوره‌وه، نازل بوروه. که واته قورئانی پیروز بریتی یه له:

"فهرماتی خوای گهوره" بهو سیفه‌تهی که خوای گهوره "خوای ههمو بونه‌وه رانه" و ..

"فهرماشتنی ئمو" بهو سیفه‌تهی که "بهدیپهنه‌ری زهی و ئاسمانه کانه" و ..

"فهرموده‌ی بهرزی ئمو" بهو سیفه‌تهی که پهروه‌ردگاری رهایه‌له بونه‌وه ردا و ..

"فهرماشتنی ئمزه‌لیی ئمو" که به ناوی پادشاھیتی و دهسته‌لاتداریی همه‌لایه‌نه و مه‌نوه

فهرموده‌تی و ..

"توماری پیزلىننانی خواوه‌ندی میھرہ‌بان" که لمو بهزه‌یه فراوانه‌وه هلاقولاوه که همه‌مو شتیکی گرتوه‌تهوه و ..

"کومله‌له نامه‌یه کی پهروه‌ردگاری بانه" ئمو تۆیه که مه‌زنبی خوایه‌تی ئمو برون ده که‌نه‌وه، چونکه له سره‌تای هنه‌ندی لام نامانه‌دا چه‌ند هینما و پرله (شفره) یه ک به کار هینراوه که ئمه‌ده گهیمن و ..

هه‌روه‌ها ئمو کتیبه پیروزه‌یه که دانابی لئی دهباریت.

له بېر ئەم ههمو نهیئنی یانه‌یه که ناوینکی شایانی خۆی لئی نراوه، ئه‌وه‌تا پیی ده‌تریت:

"کلام الله" واته: گوفار و فهرماشتنی خوا!

بەلام فهرموده کانی ترى خواوه‌ند بەشیکیان بە بايەخ پىدانیکی تايیه‌تی و، بە ناونیشانیکی هنه‌نده کی و، دره‌وشانه‌وه کی هنه‌نده کی ناوینکی تايیه‌تی و، پهروه‌ردگاریتی یه کی تايیه‌تی و، دهسته‌لاتیکی تايیه‌تی و میھرہ‌بانی یه کی تايیه‌تی یه‌وه، هلاقولاون.

که واته بەبېی "تايیه‌تی" و "هنه‌نده کیتی" ئەم فهرمودانه، پله کانیان جیاواز ده‌بن. زۆربه‌ی ئیلها‌مه کان لام بەشەن، بەلام لە نیوان خۆياندا پله کانیان تابلیی جیاجیاhe.

بۇ نمۇونە: ئاسایى ترین و هنه‌نده کی ترینی ئیلها‌مه کان ھى ئاژه‌ل و زیندە‌وه رانه، پاشان ھى خەلکى عەوام، ئىنجا ھى زۆربه‌ی مەلائىكە‌تە کان، ئىنجا ئیلها‌مامى ئەولىا‌کان، پاشان ئیلها‌مامى گهوره مەلائىكە‌تاني خواوه‌ندە.

لەم نهیئنی یوه‌یه که هنه‌ندى جار لە وەلی یەك ده‌بىستىت دەلىت: "حدثني قلبى عىن ربى". واته: (دلىم لە خوای پهروه‌ردگارمەوه بۇی گىزامەوه...) واته بەو تەله‌فۇنەی کە لە دلى داھىبە، بە بى بونى ھىچ ھۇ كارىك لە مەلائىكە‌تان. كەچى لىپى نايسىتىت بلېت: "پهروه‌ردگارى جىهانيان بۇی گىزامەوه". يان دەلىت: "دلىم عەرش و ئاوينه‌یه کە بۇ

دره و شانه و کانی پهروه دگارم" ، که چی نالیت: "عه رشی پهروه دگاری جیهانیان" . چونکه به بیی لیهاتوویی و توانای خوی و به هله‌دانه وهی نزیکهی حهفتا ههزار پهرده، ده توانيت به شیکی له گوفتاریکی پهروه دگاری خوی دهست بکه ویت.

به لئن، به ئهندازهی بهرزی گوفتاریکی پادشا که له روانگهی پادشا یهه که یهه و کردیتی، به سه ر گوفتاریکی تری خوی که له گهه لیکه که راسته و خزله روناکی خزری ناوجه رگهی ئاسمان گویرهی زوری ئه و سوودهی که راسته و خزله روناکی خزری ناوجه رگهی ئاسمان و هرده گیریت، له چاو ئه و روناکی یهه که له ئاوینه که دا دره و شایوه.. بهم ئهندازهی، ده توانيت بگمین له: بهرزی قورئان به سه ر همه مو گوفتار و فرموده کانی تری خواهند و کتیبه ئاسمانی یه کانی تردا.

که واهه همه مو کتیب و صوحه فه ئاسمانی یه کان له دوای قورئانه وه دین و له پلهی دووهه مدان و، هریه که یان پله و پایهی بلندی خوی ههیه و به شیکی لمو نهینی و بهرزی یه تیدایه، خوئه گهر ههر چی وتهی رنکوبیک و جوانی بهره کی جینی و ئاده میزاد ههن - که له قورئان و هرنگی گیرابن - کو بنه وه، ئهوا هر گیز ناتوان نزیکی ئه و پلهیه بینمه و بگنه ئه و ئاستهی که بین به هاوه شنی قورئانی پیروز.

جا ئه گهر ده تویت شتیک تی بگهیت لمه وی که قورئانی پیروز له "ئیسمی ئه عزم" و له پلهی ههره گهوره همه مو ویه کیک له ناوه جوانه کانی خوای گهوره وه نازل بوده، ئهوا سه ربجی آیه الکرسی" و ئه ئایه ته پیروزانه خواره وه بد و، به وردی بیر له و اتا گشتی و بهرزه کانیان بکه ره وه:

﴿وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ﴾ (الأنعمان: ۵۹).

﴿قُلْ اللَّهُمَّ مَا لِكَ الْمُلْكُ﴾ (آل عمران: ۲۶).

﴿يَغْشِي اللَّيلَ النَّهارَ يَطْلُبُهُ خِيشًا وَالشَّمْسَ وَالقَمَرَ وَالنُّجُومَ مَسْخَرًا بِأَمْرِهِ﴾ (الأعراف: ۵۴).

﴿يَا أَرْضُ ابْلُعِي مَاءَكِ وِيَا سَماءَ أَقْلُعِي﴾ (هود: ۴۴).

﴿تَسْبِحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ﴾ (الإسراء: ۴۴).

﴿مَا خَلَقْنَّكُمْ وَلَا يَعْثُكُمْ إِلَّا كَفْسٌ وَاحِدَةٌ﴾ (لقمان: ۲۸).

﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ﴾ (الأحزاب: ۷۲).

﴿وَيَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطْيَ السِّجْلَ لِلْكُتُبِ﴾ (الأنياء: ۱۰۴).

﴿وَمَا قَدْرُوا اللَّهُ حِقْ قَدْرُهُ وَالْأَرْضُ جَمِيعاً قَضَيْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ (الزمر: ۶۷).

﴿لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ...﴾ (الحشر: ۲۱).

هروهها ئايته کانى ترى هاوچهشيان.

پاشان به وردی سهنج لهو سوره تانه بده که به ﴿الحمد لله﴾ و ﴿تسیح...﴾ دهست
بن ده کمن، تاكو تیشكی ئه نهینی يه گهوره يه بینيت. پاشان سیری ئهو سوره تانه بکه که
به: ﴿الْم﴾ و ﴿الر﴾ و ﴿حَم﴾ دهست بن ده کمن، تاكو تئ بگهيت له رادهی گرنکیی قورئان
نه لای خوای گهوره يه پهروه دگاری جيھانيان.

جا ئه گهر لهم نهینی يه وردهی ئه بندجنهی چوارمهه تئ گهيشتیت، ئهوا ده توانيت لهو
نهینی يه ش تئ بگهيت که زوربهی ئهو "وه حی" يانهی بؤ پیغەمبەران - درووديان لە سەر بىت -
ناازل بون، بهۆی مەلائیکە تەوه بۇوه، بەلام "ئىلەهام" بە بىن هېیچ ھۆکارىلەك رۇو دەدات..
هروهها لە نهینی ئه وەش تئ ده گهيت که گهوره ترین "وهلى" ناگاتە ئاستى هېیچ كام لە
"پیغەمبەران" ..

هروهها لە مەزنى و پىرۆزىي قورئان و پايهدارىي ئىعجازە كەي تئ ده گهيت..

هروهها تئ ده گهيت لە نهينى و حىكمەتى بىيوىستىي "میعراج". واتە: تئ ده گهيت لە
نهينى پۇشتىي پیغەمبەر ﷺ بۇ ئاسمانە بەرزە كان و "سدرة المتنھى" و، "قاب قوسىن او
أدنى" و، گفتۇگۇز كردنى لە گەل خواوهنددا، هەرچەندەش خوای گهوره لە رەگى لامى
لىيەوە نزىكتە و، پاشان گەرانەوهى بۇ جىي خۆى لە ماوهى چاوتزوو كاندىكىدا.

بەلتى، هروهك "لە تکردنى مانگ" موعجىزە يە كە بىز چەسپاندىن و رۇونكىردنەوهى
پیغەمبەر يېتىي ئهو پیغەمبەر ﷺ بۇ گرۇي جىنى و ئادەمیزاد.. "میعراج" يىش موعجىزە
بەندايەتىي پیغەمبەر ﷺ بۇ خواوهندو، خۇشەويىتىي ئەوي لای خواي گهوره بۇ
رۇحانىيات و مەلائىکە تان دەرخست.

اللهم صل وسلم عليه وعلى آله كما يليق برحمتك وبحرمته. آمين.

وتهی سیازدهم

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿وَنَزَّلَ مِنَ الْقُرْآنَ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ (الإسراء: ٨٢)

﴿وَمَا عَلِمْنَاهُ الشِّعْرُ وَمَا يَنْتَغِي لَهُ﴾ (بس: ٧٠)

ئەگەر دەتەویت بەراوردىك لە نىوان حىكمەتى قورئانى حەكىم و زانستە فەلسەفى بە كاندا ساز بکەيت و، بزانىت چ پەند و ئامۇزگارى بەك لە هەردو كيان وەردە گۈرىت و، ئەو زانستانەت دەست بکەويت كە لە هەردو كياندا ھەن، ئەوا بە وردى و تېپامان سەرنج لەمەى خوارەوە بىدە:

قورئانى پىرۇز لە بىنى روونكىرنەوە وردىن و بەھىزە كانى خۆبەوە پەردەي "ئولغەت" و راھاتن دەرىيىت كە بەسەر رۇخساري سەرچەم بۇونەوەراني گەردوونەوە دادر او نەتەوە، ئەو بۇونەوەراني وا باس دەكىرىن كە چەند شىتىكى ئاسايى بىن، كەچى لە راستى دا چەند كارىتكى دەراسا و موعجىزە مەزنى توانستىكى ناوازەن. قورئانى پىرۇز بە دراندى ئەو پەردەيە گەلىنى راستى سەرسوور ھېتىغىر بۇ ھەموو خاواھن ھەست و شعوروپىك دەخاتە ropy، ھەروەك سەرنجىيان بۇ لای ئەو وانە رەۋانانە پادە كىشىت كە جىپى بەند و ئامۇزگارىن. بەم كارەشى دەرگاى گەنجىنەيە كى نەپراوهى زانست لە بەردەم ژىرىي بە كاندا دەخاتە سەرپىشت. بەلام حىكمەتى فەلسەفە، ھەموو موعجىزاتى خاواھن دەلە ژىز پەردەي ئولغەت و راھاتندا دەشازىتەوە و - بىن بایەخ پىدان - بەسەر ياندا تى دەپەرىت، تەنانەت پاشت گویشيان دەخات و، تەنها چەند دانىيە كى كەمى "بەدىھاتووى نامۇز و دوور لە ورددە كارىي بەدىھاتن و كەمالى سروشتى" دەخاتە پىش چاوى خاواھن ھەستان و، پىسى وايە تەنها ئەمۇنانە حىكمەت و پەندىيان تىدايە!

بۇ نۇونە: ئەم مەرۇقە رىنکوبىيەكى كە لە "أحسن تقويم" دا بەدىھىنراوه و موعجىزاتى توانستى خواي گەورەي تىدا جەم بۇوە، "حىكمەتى فەلسەفە" كە سەيرى دەكەت، بە شىتىكى ئاسايى دەيىنەت. بەلام سەرنجى خەلکى بۇ لای ئەو چەشىنە مەرۇقە ناپىك و شىۋاوانە رادە كىشىت كە لە كەمالى بەدىھاتن بىبەش بۇون، وەك ئەمۇ مەرۇقە سى "قاچ" يان

دوو "سهر" ای بتو دروست کرايٽ، ده چيٽ سه رنجي پهند و سه رسور مانيان بتو لا
راده کيٽشيت!

نمونه‌يه کي تر: ژياندنی گشت ورديله و بیچووانی زينده و هران به پهپاری پيکوپنکي له
لایه‌ن گهنجينه کانی غهبي پنهانمه، ئهم کاره‌ي که ناسكترين و گشتنی ترين موعجيزاتي
ميهره‌بانی خواوه‌ند له بونه‌وهراندا دهنويٽ، روانيني حيكمه‌تی فهسله‌فه به کارنيکي
نه گهله راهاتووی "ئاسايي ده بىيٽ" و، به په‌رده‌ي ناشكورى و بىنهازىن دايده‌پوشيت.
كه چى سه رنجي خملکى بتو لاي ژياندنی مېروويمك راده کيٽشيت که له ريسا لايداوه و له
دهسته‌هاوره گهزه‌كى خۆى دوور كمۇتووه‌تەو و به تەنبا و نامؤبى لە بىنكى دەرياكاندا
دەزى و خواردن و گوزه‌رانى لە سەر گلا رۇوه‌كىنکى سەوزى بىنكى دەريايى، به راده‌يەك ئەم
نەرمونيانى و ميهره‌بانى يە خواي گھوره کە لە مېرووه‌دا دەرده کەۋىت، سۆز و بەزهبي و
خەمى راچى يان دەبزويٽ و دەيانخاته پەزاره و گرىيانمه^(۱)!

لە تىشكى رۇوناکىي ئەم نمونانه‌دا سەيرى فراوانىي سەرووه و سامانى "خواناسىن" يى
قورئان بکە لە بوارى زانست و حيكمه‌تداو.. لە ھەمان كاتدا بتو ھەزارى و كەم دەستىي
فهسله‌فهش بپروانە لە وانه کانى پەند و زانيارىي ناسىنى بەديھىنەرى مەزندادا.

لە بەر ئەم نھىيى يەيدە قورئانى پېرۇز (كە گەلئى راستىي رۇوناڭ و نەپرەوەي تىدا جەم
بۈوه) پۇيىستى بە ئەندىشە شىعىر نى يە. ھۆيە کى ترى خاۋىيى و دوورىي قورئان لە شىعىر،
بىرىتى يە لەوهى كە ھەرچەندە قورئانى پېرۇز لە تەمواوترىن رىسىاي دەراسا و كاملىتىن
پيکىنکىي ئىعجاز بەخش دايە و، بە شىوازه رەنگىنە کانى خۆى تەفسىرى گونجاوى خشتى و
قەشەنگىي سەنعتى خواوه‌ند له گەردووندا دەكەت، دەيىن ئەم قورئانە بە وينەي شىعىر
نەھۇنراوه‌تەو، چونكە ھەرييەك لە ئەستىرە ئايەتە کانى قورئان خۇيان بە رىسىاي "كىش" ووه
نەبەستووه‌تەو، بۆيە ھەموو يە كىئىك لە ئايەتە کانى وەك مەلبەند و براى زۇرەيە ئايەتە کانى تر
دەرده کەۋىت، چونكە پەيوەندىي نىوان ئەم ئايەتائىنە كە لە ناوه‌رۇك و واتادا ھاوپەيەندىن،
پازنەيە كى فراوان دەنويٽ، وەك بلىيى ھەموو ئايەتىكى سەربەست (واتە: خۇنە بەستو بە
رىسىاي كىش) ووه داراي گەلئى پوو و چاوى زۇر و زەبەندەيە و بەھۇيانە و زۇرەيە
ئايەتە کانى تر دەيىنیت و بۆيان دەپروانىت.

(۱) ئەم برووداوه بە واقيعى لە ئەمرىكا بپروىداوه. (دانەر)

هر لەبەر ئەمەشە كە هەزاران "قورئان" لە ناوەندى قورئانى پېرۇزدا دەبىن! بە رادەبەك كە بۇ ھەموو خاوهەن مەشرەبىك يە كىك لەو قورئانانە دەبەخشىت. بۇ غۇونە سورەتى (الإخلاص) گەنجىنەيە كى مەزنى ئەوتۇ زانستى تەوحىدى تىدایە كە سى و شەش سورەتى ئىخلاسى لە خۇز گرتۇوە، لە تىھەللىكىش بۇونى شەش رىستە ھاۋپەيۈندى يە كانىھەوە پىكھاتووە، وەك لە وتهى بىست و پىنچەمدا رۇون گراوەتەوە.

بەلنى، ناپىتكى يە پوالتى يە كەى نىوان ئەستىرە كانى ناسمان واي لە ھەموو يە كىتكى ئەو ئەستىر انە كرددۇوە كە سەربەست بىت و بە هيچ كامى ترىيانەوە نەبەستىرىت. وەك بلىتى لە نىوان بازىنەي دەورو بەرى خۇىدا مەلبەندى زۇرەبەي ئەستىرە كان بىت. بەم بىن يە تالە دەزۇوى پەيۈندى بۇ يەك بە كى ئەو ئەستىر انە رادە كىشىت، وەك ئامازەبەك بۇ پەيۈندى يە پەنھانە كانى نىوان سەرجمى بۇونەوران. دەلىتى ھەموو يە كىك لەو ئەستىر انە - وەك ئەستىرە ئايەتە كانى قورئان - خاوهەنى چەندەھا رۇوى روانەر و چاوى بىنەرە كە ئەستىرە كانى ترىيان بىن دەبىنیت و رۇويان تى دەكتات.

دەساتوش بۇ خۇوت لە ناوەندى نەبۇونى رېتكۈيىكى دا، كەمالى رېتكۈيىكى بىنە و پەند وەربىگەرە، لەمەشەوە نەيىنى يەك لە نەيىنى يە كانى ئەم ئايەتە پېرۇزە بىر انە كە دەفرمۇئى: ﴿وَمَا عَلِمْنَاهُ الشَّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ﴾ (بس: ٧٠)

ھەروەھا دانايى يە كى ترى: ﴿وَمَا يَنْبَغِي لَهُ﴾ لەمە خوارەوە وەربىگەرە تى بىگە: كارى شىعر بىتى يە لە جوانىكىردن و رازاندەوە راستى يە بچوو كە كېپ و كزو و نېبۈوە كان لە رېي ئەندىشە رازىنەرى شاعيرەوە، خىستەرۇوى ئەو راستى يانە بە چەشىنەك كە سەرېنجى سەرسوورمانى خەلکى رابكىشىن.. بەلام راستى يە كانى قورئان هېنەدە بەرزا و مەزن و خاوهە جازىبىيەتن كە مەزنتىن و رۇوناڭتىنى ئەندىشە كان لە چاوى دا كورت و كر و ناتەواو دەردە كەونا!

بۇ غۇونە ئەم ئايەتە: ﴿يَوْمَ نَطَوْيِ السَّمَاءَ كَطَّى السَّجْلُ لِلْكِتَبِ﴾ (الأنياء: ٤٠)، ﴿يُغْشِي اللَّيلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَيْثَا﴾ (الأعراف: ٥٤)، ﴿إِنْ كَاتَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ﴾ (بس: ٥٣) ھەروەھا راستى يە بىن سەنورە كانى ترى ھاۋچەشنى ئەم ئايەتەنە لە قورئانى پېرۇزدا، شايەتن لە سەر ئەم راستى يە.

ئەگەر دەتەويىت بۇ خۇوت بىنىت و تامى ئەو بچىزىت كە چۈن ھەموو ئايەتىكى قورئانى پېرۇز نۇورى ئىعجاز و ھيدايەتى خۇى بىلاؤ دەكتەوە و بە وينە ئەستىرە دەخشان تارىكستانى كوفر دەپەويىتەوە، ئەوا خۇوت وادابنى كە لەو سەرددەمىي جاھىلىيەت و بىابانى

ژیانی دهشته‌کی و نهzanی بهدا دهزیست که یه کهم جار قورئانی پیروزی تیدا هاته خوارهوه. دهیست: پهردی بی ئاگایی و، تاریکی نهzanی و، بمرگی سروشت و، بیری وشك، همه مهو شتیکی داپوشیوه. ئاللهم کاتهدا که همه مهو شتان لمه پژگارهدا بهم پهردانه داپوشراون، یه کسهر بههؤی ئایه‌ته کانی قورئانی پیروزهوه ئمه بونه‌وهره بی هست و بی گیان و مردووانه له زهینی گوئی بیستاندا ده بونه‌یتهوه و ژیانیان به بهردا دهچیت و به زایه‌له‌ی ئایه‌تی: ﴿يَسِّبُحُ اللَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكُ الْقَدُّوسُ الْغَفِيرُ الْحَكِيمُ﴾ (الجمعة: ۱) و ئایه‌ته مه زنه کانی تری هاوونیه‌ی، راده‌پهرين و تهسیح و یادی خواوه‌ندله رووی بونه‌وهراندا را ده گمهنهن.

ههروهها رووی تاریکی ئاسمان، که چهند ئهستیره‌یه کی بی گیانی تیدا بلیسه ددهدن، به زایه‌له‌ی ئایه‌تی: ﴿يَسِّبُحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ﴾ (الاسراء: ۴) له به رچاوی گوئی بیستاندا دهیست به ده مینکی زیکر خوین بونه‌یه‌یه کی تیشکی راستی ده پژنیت و دانستیکی رهوان پهخشن ده کاتهوه.

ههروهها رووی زهوي، که بونه‌وهره لاواز و دهسته‌وسانه کانی له سه‌هه نیشه‌جی بونه، بیو زایه‌له ئاسمانی بی قورئان، له به رچاودا دهیست به "سهر"ی جهسته‌ی بونه‌وهریکی مه زن و، دهريا و شکایی بی کانیش ده بن به دوو "زمان"ی ده مبار او به زیکر و تهسیح و ستایشی خواوه‌ند و، سه‌رجمم رووه‌ک و زینده‌وهرانیش وه که چهند "وشه" بی کی زیکر و تهسیح ده ده کهون، ده لیت سه‌رجممی زهوي گیانی به بهردا کراوه و زینده‌وهریکی خواهه زیانه!

ئه گهر بیت و بهم چه شنه، به ههست و شعوری خوت، پژویت بونه و سه‌رده‌مهی که قورئانی پیروزی تیدا هاته خوارهوه، ئهوا ورده کاری بی عجاز لمه ئایه‌ته پیروزهدا دهچیزیست. دهنا له چه شتنی ئهوا ورده کاری بی نه مویانانه‌ی ئایه‌ته که بی بش ده بیت و پهی بی بی نابهیت! بهلئی، گهر له ناوه‌ندی باری ئیستای خوت‌هه و سه‌یری ئایه‌ته پیروزه کان بکهیت که بونه‌وهران لهو سه‌رده‌مهوه تاکو ئیستا به نوری قورئان رووناک بونه‌هه و سه‌رجمم زانسته ئیسلامی بی کان روشنایی بیان پی به خشیون، به راده‌یه که راستی بی کان بونه‌مهوه که سیک ئاشکرا بونه و په‌رده‌یان له روودا هلمالراوه.. و اته ئه گهر له پیشی په‌رده‌ی ئولفه‌ته‌وه سه‌یری ئایه‌ته پیروزه کان بکهیت، ئهوا بین گومان مهودای راسته‌قینه‌ی جوانی

ئیعجاز به خشی هه موو ئایه تیک به ته اوی ناینیت و، ناز اینیت که هه موو یه کیک له و ئایه تاز به رووناکی يه دره خشانه کهی خۆی چۆن تاریکایی يه چرە کان ده په وینیتەوە. دواى هه موو ئه مانەش له نیوان پروو زۆر و زبه ندە کانی ئیعجازی قورئاندا لە چیزی هه موو بیان بین بە شر دە بیت.

ئە گەر دە تەھویت مەز نتین پلەی ئیعجاز زۆرە کانی قورئان بینیت، ئەوا گوئ بۆ ئە،
نمۇونەيە رابگەر و سەرنجى لى بىدە:
گەمان درەختىكى تابلىقى سەير و بەرز و سەرسور ھېنەر و فراوان و بەر بلاو ھەبىت،
پەردەي غەبىي بە سەردا درايىت..

وهك ئاشكرايە پەل و بەر و گەلاو گولى ئەو درەختە - چەشنى ئەندامە کانى جەستەي
مروق - ھاو سەنگى و گونجاوى و پەيوەندى يان له نیواندا ھەبىي، ھەر بەشىك لە بەشە کانى
ئەو درەختە بەپىي ماھىيەتى درەختە كە شكل و شىۋەيە كى دىيارى كراوى گرتۇرەتە خۆ..
جا ئە گەر بىت و كەسىك لە لا يەنى ئەو درەختە نەبىراوەوە - كە ناینېرىت - هات و
لە سەر شاشەيەك وينە و سۇورى بۆ ھەموو يە كى لە ئەندامە کانى ئەو درەختە كىشا، بە وەي
كە چەند ھىلىكى لە سەر شاشە كە نۇوسى كە پەيوەندىي نیوان گەلا کانى ئەو درەختە يان
دەنواند و، بە چەند وينە و ھىلىك كە وينەي تەھ اوی ئەندامە کانى درەختە كە يان بەر جەستە
دە كردى، وينە كە يان بە تەھ اوی دە خستە رۇو، ماوهى نیوان سەرەتا و كۆتايى - يە كچار لە
بە كىز دوورى - درەختە كەي پى كرده و.. بىچ گومانىك لە وەدا نامىنېت كە ئەو وينە كىشە بە
رۇانىنى غەب بىنى خۆى ئەو درەختە دە بىنېت و بە تەھ اوی ئاگاى لىيەتى ئىنجا وينە كەي
دە كىشىت.

وهك ئەم نمۇونەيە، قورئانى پىرۆزىش بە روونكىردنەوە ئیعجاز به خشە کانى خۆى كە تايىەتن
بە راستىي بۇونەوە رانەوە (ئەو راستىي يە كە سەر بە درەختى بۇونەوە رانە و لە سەرەتاي
دنيا و تا كۆتايى ئە و دنيا لىق و پەلى هاۋىشتۇو و لە زەۋى يە و تا عەرش و لە گەر دىلە كانە و
تا ئەستىرە كان بلاو بۇوە تەوە) پارىز گارىي ھاو سەنگى و لە گەل بەك گونخانى بۇونەوە رانى
كىردوو و، وينەيە كىشى بە هەموو يە كى لە ئەندام و بەر بوبومە کانى بە خشىوە كە شايىستەي
بىت، بە رادەيەك كە زانا لىكۈلەرە كان لە دەمى ئەنجامدانى لىكۈلەنەوە و باسە كانىاندا
تۇوشى سەرسامى و سەرسور مان دە بن و دەلىن: "ما شاء الله.. بارك الله.. ئەمەي كە

گرئی کویره‌ی گمردون و مهته‌لی به دیهینان شی ده کاته‌وه، هم رنه‌ها توی یهی قورئانی پیروز!"

با ناوه کانی خوای گهوره و سیفه‌ته مهزن‌کانی و ئیشه په‌روه‌ردگاری و کاره پر له دانسته کانی، وەک دره‌ختیکی توبای نورانی به نمونه بهینه‌وه که - ولله المثل الأعلى - بازنه‌ی مهزنی يه کهی له ئهزه‌له‌وه تا ئبه‌ده، سنوری گهوره‌بی يه کهشی فهزای ره‌های بى سنور ده گریته خوی و دهوره‌ی ده‌دات و، مودای کاره کانیشی له سنوری: ﴿فَالْحَبَّ وَالنَّوْيُ﴾ (الأنعام: ٩٥) و ﴿يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ﴾ (الأنفال: ٢٤) و ﴿هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُ كُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ ووه (آل عمران: ٦) تا ده کاته: ﴿خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سَتَةِ أَيَّامٍ﴾ (مود: ٧) و ﴿وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَاتٌ بِيَمِينِهِ﴾ (الزمر: ٦٧) و ﴿وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ﴾ (نجمان: ٢٩) ده گریته‌وه.

دیهینان قورئانی پیروز، به‌په‌ری گونجاوی و شیاوی، ئهو راستی يه نورانی يه به همه‌مو لق و په‌له کانی و گشت نامانچ و به‌روبوومه کانیه‌وه ړوون ده کاته‌وه، به راده‌یه که هیچ کام له‌و راستی يانه‌ری له ړونکردن‌وه‌ی راستی يه کی تر ناگریت و حوكمی هیچ راستی يه کیان هی ئمواںی تر تیک نادات و هیچ کام له‌و راستی يانه‌ش له‌وانی تر تره نابیت.

بهم وینه شایسته و پیککوه گونجاوانه، قورئانی پیروز به شیوه‌یه کی یتعجازبه خش راستی شایسته و پیککوه گونجاوانه کانی خوای گهوره و سیفه‌ته مهزن و ئیشه په‌روه‌ردگاری و کاره پر له دانایی يه کانی خواه‌ندی ړوون کردووه‌ته‌وه، به راده‌یه که سه‌رجهم ئه‌هلى که‌شف و حقیقت و دانست و عیرفانی - که به ناو جیهانی مهله کو‌وتدا ده گهربین - خستووه‌ته ته‌سدیقه‌وه و، همه‌مویان به سه‌رسوپرمانه‌وه له بمردم ړونکردن‌وه یتعجازبه خش‌کانی دا ده‌لیئن: " سبحان الله! چه‌نده ئه‌م ړونکردن‌وه‌یه راسته و له گه‌ل حقیقت‌تدا پیک و گونجاوه و، چه‌نده‌ش جوان و شایسته‌یه!"

ئه گهر به نمونه "شesh پایه کانی ئیمان" بهینه‌وه که ړوویان له همه‌مو بازنه جیاوازه کانی بیونه‌وه‌ران و بازنه‌ی "وجوب" ی خوای گهوره‌یه و، به په‌لیکی ئهو دوو دره‌خته مهزن داده‌نرین، دیهینان قورئانی پیروز وینه سه‌رجهم لق و په‌ل و به‌ر و گوله کانیان ده کیشیت و، لمه‌شدا گونجاوی ناوازه‌ی نیوان به‌ر و گوله کانیان ره‌چاو ده کات و، به‌په‌ری هاوسه‌نگی و پیکی شیوه کانی له گه‌لیه که گونجانی نیوانیان ده‌ناسیئنیت، به راده‌یه که مرؤف له بمردم جوانی ئه‌م وینه کیشانه‌ی قورئاندا سه‌رسام ده کات و، سه‌باره‌ت به په‌ی بردن به دووری يه کانیشی گرفتاری سه‌سامیی ده کات.

پاشان ئهو "ئیسلام" ھى كە پەلىنگە لە لقى "ئیمان" ، قورئانى پىرۇز لە باس كردن و وېنە كېشانى وردترين پەلە كانى هەر پىنج پايدە كانى دا گەللى وېنە ناوازە و سەرسوورھىنى كېشادە و، جوانىي لە گەلە يەك گونجان و كەمالى ھاوسمەنگىي نیوانىانى پاراستووه، تەنانەت پارىز گاربى ئاسابى ترىن داب و ئەۋەپەرە ئامانچ و قۇولتىرىن دانابى و بچوو كترين سوود و بەروبومە كانى كرددووه. پۇونتىن بەلگەش لە سەر ئەم راستى يە، كەمالى رىنکوبىتكىسى شەريعەتى مەزىنە، كە لە دەق و ئامازە و هييمَا كانى ئەم قورئانە پىرۇزە وەلقلۇلاوه.

جا كەمالى رىنکوبىتكى و.. ھاوسمەنگىي ورد و.. قەشەنگى و پەتھوبى لە گەلە يەك گونجانى حۆكمە كانى ئەم شەريعەتە خاۋىنە.. ھەرىيە كەيان، شايەتىكى داد گەرى بى خەمۇش و بەلگەيە كى پۇونى گومان بىرى ئەوتۇن كە ھېچ گومانىك ھەرگىز توخىيان ناكەۋىت لە سەر ئەحەققىيەتى قورئانى پىرۇز. واتە ھەرگىز ناكەرىت پۇونكىردنەوە كانى قورئان پالىيان بە زانستىكى جوزئىي مەرۋەقىكە دايىت، بە تايىھەت مەرۋەقىكى نەخويىندەوار، بەلکو دەبىن پالىيان بە زانستىكى وەها فراوانەوە دايىت كە ھەموو شىتىك بىگرىتەمە و لە يەك كاتدا چاوى لە ھەموو شىتىكە وە بىت..

كەواتە قورئانى پىرۇز گوفتارى زاتى خواوهندى مەزىنە كە لە يەك كاتدا ئەزەل و ئەبەد و سەرجهمى راستى يە كان دەبىنيت. ئەوهش كە ئامازە بۆ ئەم راستى يە دەكەت ئەم ئايەتە پىرۇزە خوارەوە يە كە دەفەرمۇى:

الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عَوْجَاءً^۱
اللَّهُمَّ يَا مُنْزَلَ الْقُرْآنِ! بِحَقِّ الْقُرْآنِ وَبِحَقِّ مَنْ أَنْزَلَ الْقُرْآنَ تَوْرُّ قُلُوبَنَا وَقُبُورَنَا بِنُورِ
الإِيمَانِ وَالْقُرْآنِ. آمِينٌ يَا مُسْتَعْنًا!!

مهقامتی دو و هه می

وتهی سیازدهم

بسم الله الرحمن الرحيم

(ئەمە خوارەوە گفتۇرى كە لە گەل چەند كەسىك لەو لاۋانەي كە
هاندان و ھەوا و نارەزۇر لە ھەموو لايەكەوە كەمەند كىشىيان دەكتات، بەلام
ھېشىتا زېرىي خۈيان لەدەست نەداوە).

هنهندی کم‌س له لاوان داوایان کرد "پهیامه کانی نوور" دهستی یارمه‌تی و فریاگوزاری بان پیو در پیشکات و، و تیان:

- بهرام بر بهم همه میو تا قیکردن و هاندان و له خشته بر دنی گالت و
گه پ و ههوا و ئاره زووی دنیا، که لهم رپوژ گارهدا گه مارویان داوین، چوں ده تواني
دواروژی خومان پاريزین و رز گاری بکین؟

منیش به ناوی که سیتی مه عننو بی "پیامه کانی نوور" وه و لام دانوه و وتم:
- "گوړ" له برچاوی هموو که سینکدایه، که س لاری لئی نی به، هموومان - بی

چهند و چون - دهروزینه ناوی! چوون نهناو گزپریش سی پنی همیه:
پنی یه کهم: رنی یه که مرؤوف ده گمه نیته نمهوهی که "گزور" ده گایه که له سهر چهندین
با خجھی دلر فین و جیهانی فراوانی باشت و جوانتر لهم دنیا یه، بزر یمانداران، ده خریته
سه پشت.

ریزی دووههم: رییه که مرؤوف ده گمینته ئوهی که "گور" ده گای بهندخانه یه کی بهرده و امه بئهوانه که هرچهنه باوه ردارن به دواپؤژ، به لام له گومرايی و خراپکاری دا رؤچون و پییان لئی راکیشاوه. ئوهانه بیرو باوه ریان بهرامیه به "بوون" و "ژیان" چون بووه، هر بهو چه شنه مامهله شیان له گهلهدا ده کریت، کمو اته بهو پییه و له بئر ئوهی به داخوازی باوه ره کهيان (که به دواپؤژ بوویانه) ره فتاریان نه کردووه، ئموا له بهندخانه تاکه که سی دا بهند ده کریت، له همه و خوشوه و سستانیان دوور ده خرپیه و داده بېریز.

ریزی سئی ههم: ریزیه که ئەو گومرایانه دەیگرنەبەر کە باوهەریان بە دواپۇزنى يە. دەبىن "گۇر" دەرگایەكە بەرهە رووی "نېبۈون" و لەناوچوونىكى يە كىجارەكى كراوهەتەوە. "گۇر"

- له بەرچاوی ئەو كەسەدا - قەتارەيە كە خۇزى و هەموو خۆشەویستانى لەناودەبات. ئەمە پاداشتى باوهۇنە كردىنەتى بە دواپۇز.

ئەم دوو بەشەيان ئاشكىران و بە چاودەبىزىن و پىويستان بە هيئانەوەى بەلگە نى يە. چونكە مادەم "ئەجەل" بە پەردهى پەنھانى غەيىب داپۇشراوە و، "مردن" يش هەموو دەملىك دەتوانىت پىمان بگات و بە سەرمان بکات و، بىن جىاوازى كردن لە نىوان پىر و لاودا بەردهوام لە ئەستۇرى مەرۆف دەدات و ملى دەپەرىنىت، ئەوا مەرۆف كە بۇونەوەرىتكى لوازە، ھەمېشە ئەم كېشە و مەسەلە ساماناكەى لە بەرچاودايە و دەبىيىت و، بىن ھىچ گومانىكىش بە دواى شىنىكدا دەگەرىت كە لە و پەتى قەنارەيە رېزگارى بکات و دەرگاي تارىكى گۈزى بۇ بگۈزىت بە نۇورىتكى پىشىنگەدارى ئەوتە كە بە سەر جىھانىتكى نەمر و چەندىن باخچەي پېر لە گۇڭزار، لە جىھانى نۇور و بەختەوەربى ھەمېشەيىدا، بىكىتەوە. بىن گومان ئەم مەسەلەيە مەزنەزىن كېشەرى مەرۆفە، تەنانەت لە ھەموو دنيا گەورەتە و مەزنەز.

دەركەوتى ئەم راستى يە - راستىي مردن و گۈزى - بەم سىنى رېڭايەي باسمان كردن، سەد و بىست و چوار ھەزار لە ھەوالىدەرە راستىگۈكەن رايىدە گەيەن، كە پىغەمبەر انى نازدارن - دروودىان لە سەر يېت - و ئالاى تەسىدىقى خۆيشىيان ھەلتىرى دووه، كە موعجىزە كانىانە.. ھەروەھا سەد و بىست و چوار ملىيۇن لە ئەھولىيا و پياوچاڭا كان ئەم ھەوالى دەدەن و تەسىدىقى ھەوالى ئەو پىغەمبەر بەرپىزانە دەكەن و دەيسەملەن و لە رېتى چىز و بىنلىنى تايىھەتى خۆيانەوە شايەتى لە سەر ئەمو راستى يە دەدەن. ھەروەھا چەندەھا زانىاي خاوهەن لېكۈلىنەوەى لە ۋەزارە بەدرىش، ئەم ھەوالى رادە گەيەن و بەلگە عەقلى و گومان بېرە كانىان - كە دەگەنە پلەي "علم اليقين" - ئەم ھەوالى پىغەمبەر ان و پياوچاڭا كان بە: لە سەدا نۇوه دونۇزى پلە كانى چەسپاندىن، دەچەسپىنن⁽¹⁾ ئەوهەتا ھەموو يان بېرىار دەدەن و دەلىن:

رېزگاربۇون لە ئىعدادمى ھەتاھەتايى و، دەربايزبۇون لە بەندىخانە تاڭە كەسى و، گۈزپىنى مردن بە بەختەوەربى ھەمېشەيى، تەنها بە ئىمان و گۈزى رايەلىي خواي گەورە دەبىت.

بەللىي، ئەگەر كەسى رېڭايەك بگەرىتەبەر و گۈزى بە قىسى ھەوالىدەرىك نەدات كە ھەوالى بىداتى مەترسى يە كى ساماناك لەو رېيەدا ھەيدى، با رېتەھى ھاتنەدىي ئەم مەترسى يەش لە سەدا يەڭ بىت، ثايا ئەو دەلەتەپى يەى كە لە چاوهەرانى كەردىنى ئەم مەترسى يەو سەرەتلىي تىن دەكتات سەروزىيادى ئەو نى يە كە خەمو و خۇرماكى لەلا بىتىزرى؟ خۇ ئەم ھەوالى ئىيمە لىتى دەدۋىيىن ھەوالىتكە سەدان ھەزار راستىگۈزى تەسىدىقى كراو كە لە سەدا سەد راست دەكەن،

(1) يەكىن لە زانىيانە - وەك ھەموان دەبىيىن - پەيامە كانى نۇورە. (دانەر)

پایدۀ گهیه‌نون و همه‌مو به یه‌ک دهنگ ده‌لین: گومرایی و سه‌رسه‌ختی، مرؤوف ده گهیه‌نونه سیداره و به‌ندیمانه‌ی تاکه که‌سیی همه‌میشه‌ی گور، وه‌ک له بهرچاوادایه. ئیمان و خواپه‌ستیش، به دلیایی به کی سعد له سه‌د، داره کانی سیداره له‌سره‌رنی مرؤوف لاده‌دهن و ده‌گای به‌ندیمانه‌ی تاکه که‌سییش داده‌خنه و گوریش ده کهن به ده‌گایه‌ک که به‌سره‌رووی چه‌ندین کوشک و تهلاک رازاوه و ئاوه‌دان به به‌خته‌وهری همه‌میشه‌ی و پر له چه‌ندین گهنجینه‌ی پراوپر و نه‌پراوه، ده‌کریته‌ووه. ئوهش بزانه که ئهوان له گهله‌ل راگیاندنی ئه‌م هه‌والله‌دا به‌لگه کانیشیان ده‌ستیشان ده کهن و شوینه‌واره کانیشی ده‌ردخنه.

ئیستا ئه‌م پرسیاره‌تان ئاراسته ده که‌م:

ئایا هه‌لولیستی مرؤوفی هه‌زاری بین‌نموا، به تایبه‌تی موسیلمان، بهرام‌بهر بهم مه‌سله مه‌زن و سامنا که چی‌یه؟ ئه گهر مرؤوفی له ئیمان و خواپه‌ستی بین‌بهش بیت ئایا همه‌مو ده‌سته‌لاتداری دنيا، به همه‌مو خوشی و تامیکیه‌وه، ده‌توانیت دله‌ته‌بین و نیگه‌رانیي ئه‌و لاپیات که همه‌مو چرکه‌یه‌ک چاوه‌رنی نوره‌ی خویه‌تی تاکو بپواته ناو گوره‌که‌یه‌وه؟ ئنجا پیری و نه‌خوشی و به‌لا و موسيبیه‌ت و مردنی ئه‌م و ئه‌وله‌ل او و له‌و لادا، همه‌مو ئه‌مانه، دلوب دلوب ئه‌وازارد ده‌چورینه ناو ده‌روونی همه‌مو مرؤفیکه‌وه، همه‌میشه به چاره‌نووسه بین گومانه‌که‌ی هه‌ره‌شه‌ی لئی ده کهن. بین هیچ گومانیک دوزه‌خینکی معنهوی له‌ناو دلی ئه‌و گومرا و نه‌فامانه‌دا داده گیرسیت و به بلیسه‌که‌ی هه‌لیانده‌قر چینیت، باله رواله‌تیشدا تام و له‌زه‌تی خوشی و جوانی دنيا بچیزئن. تنه‌ها "ئی ئاگایي" يه که مه‌ستی کردوون و نایه‌لئی هه‌ست به‌وازارد به‌سوئی‌یه بکهن.

جا مادهم ئیمانداران و گوئرایه‌لائی خوای گهوره، ئه‌و گوره‌ی بهرچاویان به ده‌گایه‌ک ده‌بین که له رووی چه‌ندین باخجه‌ی به‌خته‌وهری و ناز و نیعمه‌تی همه‌میشه‌ی دا ده‌کریته‌وه، به‌هئی ئه‌و بروانامه‌یه که چه‌ندین گهنجینه‌ی نه‌پراوه‌یان ده‌ست ده‌خات و قه‌ده‌ری خواه‌ند - به شایه‌تی ئیمان - پی‌یه‌خشیون.. مادهم ئیمانداران و گوئرایه‌لائان به‌و چه‌شنه ده‌برانه گور، ئه‌وا همه‌مو يه‌کنکی ئهوان له همه‌مو چرکه‌یه کی ژیانی دا هه‌ست به له‌زه‌تیکی راسته‌قینه و چیزیکی رؤحی قوول ده‌کات و، چاوه‌پوانه يه‌کیک بکات و پی‌یه‌بليت: "وهره بليته کدت و هربگره" .. ئه‌و چیزه رؤحی يه به چه‌شنیکه گهر بمرجه‌سته بیت، وه‌ک به‌هه‌شتیکی معنهوی لئی دیت بز ئه‌و ئیمانداره، به چه‌شنى "تزو" که شیوه‌که‌ی ده گوریت و ده‌بیت به دره‌ختیکی بهرجه‌سته‌ی مه‌زن.

مادهم وايه، ئه‌وا ئه‌و که‌سه‌ی به هاندانی هه‌له‌شه‌ی و نه‌فامي لاوی و، لاه‌بر له‌زه‌تیکی کاتی و نازه‌واي ئاویتیه‌ی ئازار و هاچه‌شنى هنگوینی ژه‌هراوي، واز لاه‌و تام و چیزه

پروحی بیه بی گهر ده ده هینیت، ئهوا داده به زیفه ئاستیکی گهلى نز مر له هی ئاژه‌ل، بگره ناشتوانیت بگاته ئاستی مولحیدانی بیانی و ووهک ئهوان واپیت، چونکه گهر يه کیک لهوان باوه‌ری به پیغمه‌بری ئازیزمان نه بیت ﷺ لهوانه‌یه باوه‌ری به پیغمه‌برانی تر بیت. خوئه گهر باوه‌ری به هه‌مود پیغمه‌بران نه بیت، لهوانه‌یه باوه‌ری به خوای گهوره بیت. گهر ئیمانی به خوایش نهی، لهوانه‌یه دارای ئهونه‌نده ره‌وشتی جوان و بهز بیت که که‌مالاتی مرؤفانه‌ی پیشان بدهن. به‌لام موسلمان تنهها به‌هوزی ئهم پیغمه‌بره ئازیزه‌وه ﷺ پیغمه‌بره به‌پریزه کانی تری ناسیوه و باوه‌ری به خواهیناوه و که‌مالاتی مرؤفانه‌ی زانیوه. که‌واته ههر موسلمانیک واز له پروه‌رده‌ی پیروزی ئه بھینیت و گوئپایه‌لیتی نه کات، ئهوا دان به هیچ پیغمه‌برنکی تردا نانیت، به‌لکو لهوانه‌یه ئینکاری خوای گهوره‌یش بکات و، ناشتوانیت پاریزگاری بناغه کانی که‌مالاتی مرؤفانه‌ی له روحی خزی‌دا بکات، چونکه ره‌گ و بتجینه کانی ئه و ئایینه و بناغه کانی ئه و پروه‌رده‌یه که پیغمه‌بره‌ی خوش‌هه‌ویستمان ﷺ هیناویه‌تی، ئهونه‌نده تهواو و چه‌سپاو و ره‌گداکوتاون که ههر که‌سی پشتیان تئی بکات و وازیان لئی بھینیت هرگیز رهوناکی و که‌مالاتی مرؤفانه‌ی دهست ناکه‌ویت، به‌لکو بریاری نوشوستی یه کجارت کیی له سه‌ر ده‌رده کریت، چونکه ئهم پیغمه‌بره ﷺ سه‌ردار و دواهه‌مینی هه‌مود پیغمه‌برانه و پیشه‌وای هه‌مود گرۇی مرؤفایه‌تی یه له هه‌مود راستی بکاندا، به‌لکو مایه‌ی شانازیی هه‌مودیانه، ووهک له ماوهی چوارده سه‌ده‌ی ره‌بقدا به جوانی ئه‌مه‌ی چه‌سپاندووه.

که‌واته ئهی ئه و که‌سانه‌ی که خوشی و له‌زهت و جوانی دنیا له خشته‌ی بردوون! ئهی ئهوانه‌ی هه‌مود ته‌قالایه کیان بز داین کردنی ژیان و پاشه‌رۇزی دنیايانه و خهمی بز ده‌خون! بددبه‌ختینه! ئه گهر ده‌تانه‌ویت له‌زهت له چىز و نیعمه‌تی بخت‌هه‌وری و حهوانه‌هی دنیا و هربگرن، ئهوا تام و چىزه حه‌لاله کان سه‌روزیادی هه‌مود شتیکتانه و به‌دهم هه‌مود تاره‌زوویه کتانه‌و ده‌پرات و بۆتاني داین ده کات.

له‌مه‌وه که ئیستا باسمان کرد، بۆتان ده‌که‌وت که ههر تام و له‌زه‌تیکی ده‌ره‌وهی بازنیه شه‌رع، هه‌زار و يەك ئازاری تیدایه، چونکه ووهک ئه‌مودی که ده کریت ئیستا رووداوه کانی رابوردوو له سه‌ر شاشه‌یه که پیشان بدرین، گهر به‌و جۆره‌یش بتوانایه رووداوه کانی داهاتووی (با بلىيin پاش په‌نجا سالى تر) له سه‌ر شاشه‌یه که پیشان بدرین، ئهوا سه‌ر لى شیّواوان و بى ئاگایان تا ده‌يانتوانی به کول بز ئه و شتانه ده گریان که ئیستا مایه‌ی پىکەنینيانه! که‌واته ئه و که‌سەی که دلخوشی و کامه‌رانی بىگه‌ر ده‌میشەبی دنیا و قیامه‌تی ده‌ویت، با چاو له و پروه‌رده‌یه پیغمه‌بر ﷺ بکات، که له ئیماندا هه‌یه.

چهند پهند و پینمایی و ئامۇزگارىيەك

بۇ كۆمەلە لاۋىكى ھەزار

رۇزىكىان كۆمەلىيڭ لاوى جوانخاس و وريما و زېرىك هاتن بۇ لام و، داواى چەند پینمايى و يىدار كردنەوە يەكى بەھىز و باشى وايانلىنى كردم كە يىانپارىزىت لە پىرسىكى شەپ و ئازاواھى داخوازى يەكانى ژيان و ھەرتى لاوى و ھەوا و ئارەزووى دەوروبەريان. منىش ھەر بە جۈزە وەلامەي كە دامەوە بۇ ئەوانەي داواى يارمەتى يان لە پەيامە كانى نۇور كرد، وەلامى ئەم لاوانەيىشم وادايەوە و وتم:

- باش بزانن ئەم بەھارى تەمدەن و جوانى يەمىزىانتان كە ئىستا لەزەتى لىنى دەيىن، بىن ھىچ گومانىيڭ دەرىوات و نامىنەت. جا ئەگەر خۇتان لە چوارچىوهى سىنورە كانى شەرعدا نەھىلەنەوە و لە سىنورانە دەربىچن، ئەوا لاوى يەكتان زايىھە دەبىت و بە خۇرایى لە كىستان دەچىت و، چ لە دنيا و چ لە گۈزۈر و چ لە قىامەتدا ئەۋەندە گىروغۇر فەتنە دەھىنەتى رى كە لەو تام و لەزەتەي لاوى و تەمەنلى دنياتان گەلنى زۇرۇز زىياتىر بىت. بەلام ئەگەر بەھارى لاۋىتان لە: دەرۈونپاکى و پارىزگارىي شەرەف و گۈئىرايەلىي خوادا بىردى سەر، بەوهى كە خۇتان بە پەرورىدەي ئىسلام بىن گەياند و بەمەش شوڭراھى ئەو نىعەتى لاوى و گەنجى يەتان دەرىپى كە خواوەند پىنى بەخشىيون، ئەوالە مەعنە و ناوهەرۇ كىدا، ئەم سەرددەمى لاوى يەتان دەمەنەتى و بەردىوام دەبىت و، دەبىت بە ھۆيەك بۇ دەستكەوتى لاوى يەكى ھەمېشەيى لە بەھەشتى نەمرى و ھەتاھەتايى دا.

"زىيان" گەر لە "ئىمان" بەتال بىت، يان بەھۇى زۇرىسى گۇناھبارى و سەرىيچى كردنەوە لە فەرمانە كانى خوايى گەورە، كارىگەرىي ئىمانى تىدا نەمايىت، ئەوا لە گەل تام و لەزەتە پۇالەتى و كەم خايەن و كورتە كانىدا، چەندىن ئەۋەندەي ئەو تام و لەزەتانە خەم و خەفتەت و ئاز از دەرخواردى مەۋەق دەدات.

چۈنكە لە بەر ئەۋەھى مەۋەق عەقل و بېرى دراوەتى، ئەوا پەيوەندى يەكى سەروشىتى بەتىنى لە گەل ېابوردوو و داھاتۇرۇ داھىيە، سەرەرای كاتى ئىستاى. ئەم پەيوەندى يەكى لە گەل ئەو

کاتانه‌دا هیندە بهتىنە كە دەتوانىت تامى لەزەته کانى ئەو سەردهمانه و ئازارە کانىان بچىزىت، بە پېچەوانە ئاژەل كە خەم و پەزارە کانى راپوردوو و مەترسى يە چاوهروان كراوه کانى داھاتوویش، لەزەته کانى كاتى ئىستايى لىنى ناشىۋىن و تىكى نادەن، چونكە بىر كردنەوەي نەدر اوەتى.

لەبەر ئۇوييە كە ئەو كەسەي بەرەو شىيى "گومرایى" بەربۇرهەمەوە و، "بى ئاگايى" شى بە تەواوى هەر شەشىدەرى لىنى گرتۇوە، خەفەته کانى بۆ كاتە کانى راپوردووى و دلەتەبى و نىڭرانى يە كانىشى بۇ دواپۇزى، تامى لەزەته کانى ئىستايى ناھىيەن و ژيانى بە خەم و ئازار و خەيال لىنى دەشىۋىن، بە تايىەت لەزەته ناپەواكەن كە وەك ھەنگۈنى ژەھراوى وان.

واتە لە ېرۇوى چەشتىنى تام و لەزەته کانى ژيانى دنىاوە، مەرۇف سەددپلە لە خوار ئاژەلەوەيە، تەنانەت "زىيان" و "بۇون" و "جىهان" ئى گومرما و بى ئاگايىان تەنها ئەمۇز و كاتى ئىستايىانە. چونكە كاتە بەسىرچووه كان و ھەرچى يە كىان تىدايىە، بە حوكمى گومرایى يە كەيان، "نەبۇو" و "مردۇو" ن، ئىزىز لەھۇيىھەممو جۇزە تارىكى يە كىان ئاراستە دەكىرىت و تىايىدا دەتلىيەوە.. كاتە کانى داھاتوویش سەبارەت بەوان، بەھەمان جۆر، شتائىنەكى "نەبۇو" ن، چونكە ئەوان باوهېيان بە "غەيىب" نى يە، كەواتە ئەو جودايى بە ھەميشەبى يانەي كە تەواو نابن و لەبن نايەن، ژيانى ئۇوانە بە چەندىن تارىكىي رەش پې دەكەت، مادەم داراي عەقل و ژىرى بن و لە گەمل ئەوەشدا ئىنكارىي حەشر و زىندۇرۇونەوە بىكەن.

بەلام ئەگەر "ئىمان" بىيىت بە "زىيان" ئى زىيان و تىشكى خۇرى بەهاوىتە ناو ژيانەوە، ئەوا ھەممو كاتە کانى راپوردوو و داھاتوو رۇوناڭ دەبىنەوە و "مانەوە" يان دەست دەكەويت و لە گۇشە ئىمانەوە، چەندىن تام و چىزى معنەوى و بەرز و رۇوناڭى "بۇون" و "مانەوە" بە دل و "گىجان" ئى مەرۇقى ئىماندار دەبەخشن.

ئەم پاستى يە، لە ئومىدى حەوتەمى "پەيامى پېران" دا بە تەواوى ရۇون كراوهەمەوە، با سەير بىكىرىت. ژيان ئاوايە.. جا ئەگەر دەتانەويت تامى ژيان بچىزىن، ئەوا ژياناتان بە "ئىمان" بېرىيەن و، بە ئەنجامدانى فەرزە كان بېرازىنەوە و، بە دوورەپەريزىشستان لە سەرىپچىي فەرمانە كانى خواوهند پارىز گارىي بىكەن.

پاستىي ئەو "مردەنە" ش كە ھەرچى ရۇزە مردۇوان لە ھەممو شوينىكدا ساماناكى و مەترسى يە كانىمان پىشان دەدەن، والە غۇونەيە كدا رۇونى دە كەممەوە، ھەروەك بۇ چەند لاۋىنلىكى ترى وەك ئىيۇم رۇون كرددەوە:

وا دابنین لیرهدا چهندین سیداره دانراون و له تهنيشتی ئهو سیدارانه شهوه فهرمانگەيەك
ھەيە بەخششى زۆر و گەورە گەورە تىدا دابەش دەكىرىت بەسەر بەختەوەراندا. ئىمەش كە
دەدانە كەسين ليرهدا، عانەويت و نەمانەويت، بۆ ئەھۋى باڭگ دەكىرىن. بەلام لەبەر ئەھۋى
كاتى باڭگ كەردىغان نازانىن، ئەواھەمۇ خولە كىڭ چاوهەرىن پىمانلىقىن: "وھە بېرىارى
نەسیدارە دانت وەربىگە و بە سیدارە كەتدا سەربىكمۇھ!" يان بلىقىن: "وھە ئهو بلىتە وەربىگە
كە بۆت دەرچۈوه و ملىونەلار ليرە زېرىنىلى قازانچ دەكەيت!

لەم كاتەدا كە ئىمە راوه ستاوين و له چاوهەروانى دايىن، لاي دەرگاكەمۇھ دوو كەمس پەيدا
بۇون و هاتنه ژۇورەوە:

يەكىكىان: ئافەتىكى جوانى نىمچە برووتى گالتەچىيە، پارچەيەك شىرىنىي بە دەستەمە
گەرتۈوه و پىشكەشانى دەكات و بە روالەت لەمە دەچى خۇش و بەتام بىت، بەلام لە راستى دا
ژەھراوىيە..

ئەوي تريان: پياوېكى بەويقارى وريايە، نە فيلبازە و نە ئەھەندەش بى تەجروبەيە كە
بىخەلەتىت، لە دواي ئەو ئافەتەمە هاتە ژۇورەوە و وتى: من "نەھىنى" يە كى سەير و وانەيە كى پېر
ئە پەندم بۆھىنەناون. ئە گەر ئەم وانەيە بخۇپىن و لەو شىرىنىي بە نەخۇن، ئەواھە قەنارە و
سیدارانە رىزگارتان دەبىت و بەم "نەھىنى" يەش بلىتى ئەو بەخشش و خەلاتە بەنرخەتان دەست
دەكەويت. ئەوەتا ئىپوھ بە چاوى خۇستان دەبىن كە ھەر كەسىك لەو شىرىنىي بە بخوات تا
دەگاتە لاي قەنارە كەي سكى پىچ دەخوات و بە سكىشەوە دەتلەتىھە.

ئەوانەش كە بلىتە كەيان بۆ دەرچۈوه، ھەرچەندە ئىمەمۇھ دىيار نىن و بە روالەت لەمە
دەچىت كە بە قەنارە كاندا سەركەوتىن، بەلام زىاتر لە ملىونەلار شايىت ھەوالىمان دەدەنلى كە
ئەوانە لە سیدارە نەدرارون، بەلكو دارى سیدارە كائىان كەردووھ بە پلىكانە و بە ئاسانى پىاياندا
سەركەوتۇن و لەمۇيۇھ رۇشتۇرون بۆ ئەمە فەرمانگەيە كە بەخششە كانى تىدا دابەش
دەكىرىت.

فەرمۇون لە پەنجەرە كانوھ بېۋان، با بە چاوى خۇستان بىيىن كە چۈن گەورە
لىپىرسراوان و سەرپەرشتىرارانى دابەش كەردىنى ئەمە بە خىشسانە پېر بە دەم دەلىقىن:
(بەپەرى دەلىيايى يەوە بىزانن كە خاوهنانى ئەمە "نەھىنى" يە سەير و سەرسوورھىنەر،
بلىتە كەيان بۆ دەرچۈوه. ھەروەك بە "عىن اليقىن" و بى گومانانى ئەوانەتان بىيىن كە بە
سیدارە كاندا سەركەوتىن، ھېچ گومانىكىشتن لەمەدا نەبىت، چۈنكە وەك خۇرى
ناوجەر گەي ئاسمان شتىكى ئاشكرا و بۇونە).

بهم جوړه و به چه شنی ئهم غمو نهیه:
 تام و لهزه ته حه رام و نارهوا کانی "لاوی" و هک هنگوینی ژه راوی و ان! مردیش لای
 ئهوانهی که بليتی ئیمانیان ون کردووه - ئهو بلیتهی که بهخته و هر بی همه میشه بی بو
 خاوهنه کهی ده باته وه - و هک سیداره وايه و، ئهو انه همه میشه چاوه روانی جه لladی "مردن" ن،
 که له بھر نزا نراوی کاته کهی ده ګونجی هممو چاوتروو کاندیلک ئاماډه بیت، تاکو به بی
 جیاوازی کردن له نیوان پیر و لاودا ملان پېړتیت و یانخاته ناو چالی ګوره وه، ئهو ګوره
 که به روالت ده رگای تاریکی همه میشه بی يه.

به لام ئه ګدر لاو پشتی لهو تام و لهزه ته حه رامه هه لکرد که و هک هنگوینی ژه راوی
 وايه و، همولی دا ئه و "نهینی" يه قورئانی يهی دهست بکه ویت که بریتی يه له ئیمان و
 به جیهینانی فه رزه کان، ئهوا سهد و بیست و چوار هه زار پیغه مهه - علیهم السلام - و
 ګه لئی ئهولیا و پیاو چاک و زانای خواناسی له ژماره به ده، به یه کده نگ و به پیشاندانی
 شوینه واری هه وال و مژده کهيان، مژده ده دهندی که: ئیماندار بلیتیکی واي بو ده ده چیت
 "بهخته و هر بی همه میشه بی" دهست بخات.

پوختهی ئهم قسانه ئهه ویه که:

بی هیچ ګومانیک قزناغی "لاوی" ده روات و نامینیت. جا ئه ګهر له پیناوی قوزتنه وه
 تام و لهزه ت و کهیف و شادی هه لله شهی و له خوبایی بوندا به سه رچوویت، ئهوا هه زاران
 بدلا و ئازاری پر ئیش بو ئهه مرؤفه به جئی ده هیلیت، ج له دنيا و ج له قیامه تدا.
 ئه ګهر ده تانه ویت تی بگهن لهه وی که ئهم حاله تهی ئهه جوړه لاوهانه تیدان زور بھی جار
 ده یانګه یه نیته خسته خانه کان، له بھر هه لسو که و تی هه لله شه و زیاده رهه و تووش بونیانه وه
 به چهندین نه خوشی ده رونی..

یان ګهر ده تانه ویت برا نه ئهه چه شنے حاله ده یان ګه یه نیته بهندیخانه کان و ئهه مهله ندانهی
 که به چاواي سووک سه بھری مرؤفی تیدا ده کریت، به هزی شوینکو تی هه و
 ئاره زووه کانیان و بابی بونیانه وه له خوبیان.. یان بو مه لها و مه بخانه کان، به هزی ئهه
 دلته نگی و ده رونه ته سکی يهی که له ئهنجامی دله ته بی و ئازاره مهعنی و ده رونی يه کانه وه
 دوو چاری ده بن..

به لئنی، ګهر ده تانه ویت لهم ئهنجامانه دلنيا بین، ئهوا پرسیار له خسته خانه و بهندیخانه و
 ګور ستانه کان بکهن. ګهر پرسیار تان کرد، ئهوا بی هیچ ګومانیک له سه زمانی حالی

خهسته خانه کانه و گوینان له ئاخ و داخى چەندىن نه خوشى و ها ده بىت كە لە ئارەزووبازى و زىادەرەوبى لاوانه و پەيدا بۇون.. هەروهە لە بەندىخانە كانىشەوە ئاهونالەي خەم و دەنگى پەشىمانى و ھەنسكى حەسرەتى ئەوا لوانە دەبىستان كە لە خۆيان بائى بۇون و رەفتارى ھەلەشانەيان دەنواند، كەچى و ائىستالە ئەنجامى گۈزى رايەلى نە كىرىن و سنور شەكاندىنى فەرمانە كانى شەرعەوه، زللەي تەمنى كەردىيانلى دەدرىت. دىارە ئەوا كاتەش بۇتان دەرددە كەھۋىت كە زۇربەي ئەوا شتانەي مایەي ئازارى گۈرن - كە جىهانىكى بەرزە خېلى ئەوتويە لە بەر زۇربى ئەوانەي تىيى دەچن دەرگا كانى بەر دەۋام لە كەردىنه و داخستنان! - ھەلسوكەوتە ھەلە و خراپە كانى كە ئەوا مەرۋە لە سالانى تەمنەنی "لاوى" دائەنجامى داون، وەك بە يىنىنى ئەوانەي گۈربىان بۇ كەشىف دەبىت و بە شايەتىي ھەمو زانىيان و ئەھلى حەقىقەت، چەسپاوه.

يان گەر حەز دە كەن ئەمەتانا زىاتر بۇ رۇون بىتەوه فەرمۇون پېرسىيار لە "پېران" و "بىماران" بىكەن كە زۇربىنەي چىن و توپۇزە كانى ئادەمیزادن. خۇ گەر پېرسىياريانلى بىكەن، ئەوالە زۇربەي ئەوانە دەبىستان، كە دەلىن:

(زۇر بەداخەوەين بۇ ئەوا تەمنەنی لە دەستمان دەرچۈو! بەھارى لاوعان لە چەندىن شتى بىنرخ و تەنانەت زىانە خىشدا بەزايەدا. ھەر گىز چاولە ئىيمەن كەن و شوپىن پىمان ھەلەنگەن)! چونكە ئەوا كەسى كە لە پىتاۋى ئەوهى پېتىجى يان دە سالى تەمنەنی لاوى بە چەند چىزىكى حەرام بىاتە سەر، سالەھاى سالى ژيانى دىنیا بە خەم و خەفتە لىنى بېرات و، پاشان لە دۆزە خىشدا سزا بچىزىت.. ئەو كەسە، شاياني بەزەبى پىداھاتنەوه نى يە، ھەرچەندەش لە حالىكى ئەونەن سەختىدابە كە لە ھەمو كەسىك زىاتر بەزەبى مەرۋە دەبىزۇنىت، چونكە ئەگەر كەسىك بە رەزامەندىي خۇرى زيانى بۇ خۇرى ھەلبىزارد و زەرەرى خۇرى بىن خۇش بۇو، شايىستەي ئەوه نى يە مەرۋە بەزەبى پىدا بىتەوه و بە چاوى مىھەبانى يەوه بۆزى بېرىنىت، بەپىي ئەو دەستورە دانىست بەخشەي كە دەلىت: "الراضي بالضرر لا يُنظر لە".

لە خوا داوا كارم ئىمە و ئىيەش لە فيتنە و ئاشۇوب و ئازاوهى لە خىشتە بەرى ئەم كات و سەرددەمە پارىزىت و، لە شەر و خراپکارى رىزگارمان بىكەت. ئامىن.

پهراویزی مهقامی دووهمه می وتهی سیازدههم^(۱)

با اسمه سبحانه

بهند کراوان گهله پیویستیان بهو دلنهو ای به راسته قینه و دلدانهوه پاک و بی گهردهیه که له "پیامه کانی نور" دا ههن. به تاییهت ئهو لاوانهی که به دهستی ههوا و ئارهزووی خۆیان زللەی تەمی کردن و سەرزەنستیان چەشتوو و، هەرەتی جوانیی تەمنیان لە بهندیخانه کاندا به سەر بردووه، ئهوانه چەندە پیویستیان به "نان" ه ھیندەش پیویستیان به "نور" ه.

دەماری لاو ھەردەم بۆ ھهوا و ئارهزووی ھەستە کانی لىنەدات و بەدەم ئهو ھەستانهوه زیاتر دەروات و پت گوئی پایەتیان دەبیت تاکو عەقل و ژیرى! ئاشکرايشە ھهوا و ئارهزوو لە دەمی قولپدان و ھەلچۈونى دا درەمیك لەزەتی ئىستای بەلاوه باشتە لەچاو يەك تەن(طن) تام و لەزەتی داھاتۇو. دەبینیت بەھۆی ھاندەرى ھهوا و ئارهزووی تام و لەزەتی يەك خولە کى "تۆلە سەندنەوە" لاویك دەچىت مەۋقىيکى بىن تاوان دە كۈزىت و، لە ئەنجامى ئەم کارەشى داھەشت ھەزار كاتىزمىرى تەمنى بە ئەشكەنجى بەندیخانه و دەتلىتەوە.. ھەروەها "لاو" جلەوی خۆی بۆ تام و لەزەتى سەعاتىکى رابواردن لە "مەسەلەی شەرەف" داشل دەکات، پاشان لە ئەنجامى ئەمەدا ئازارى ھەزاران پۇزى بەندیخانه و ترسان لە دوڑمنە كەى دەچىزىت. بەم جۆرە، بەختەوەریي تەمنى ئەم لاوه لە نیوان دلەتەبىن و نىگەرانى و ترس و لەرزو ئازاردا بە زايە دەچىت.

بەم جۆرە، لاوانى ھەزار دە كەونە ناو چەندىن گىرۇڭىرىنى سەختى زۆرى وەك ئەمانەي باس كران. بە رادەيەك كە خۆشىزىن و شىرىنتىزىن رۇزگارانى ژيانىانلى دەبیت بە سەختىزىن و تاللىزىن و، دە كەونە بارىتكى ھیندە ناھەموارەوە كە مەرۇف بەزەبىي پېياندا بېتەوە، بە تاییهت دواى ئەمەدە كە چەندىن گىزەلەنۈكەى لار و چەوت لە باكۈرەوە ھەتىان كردو چەندەها ئاشۇوبىي كاولكاريyan لە گەل خۇياندا بۆ ئەم چەرخەي ئىستامان هيىنا، چونكە شەرف و ناموسى ئافرەتان و كىچانى جوان بۆ ھهوا و ئارهزووی دواپۇز نەبىنى لاوان موباح دەكەن و، بۆ تىتكەلىي بى ئاپروانه هانىان دەدەن. سەرەتاي ئەوهش، سەرەت و سامانى دەولەمەندان بۆ چەند ھەزارىتكى ھەر زە و نەفام بە حەلال دادەنین.

(۱) ئەم پهراویزە چەند نامەيە كە مامۇستا نۇورسى لە بهندىخاندە ئاراستەي بەند کراوانى كردوون. (وەرگىز)

جهسته‌ی ههموو مرؤفایه‌تی له بهردم ئەم ههموو تاوانه ناره‌وایانه‌ی له دژی ده کرین، تمزووی پىدا دىت!

لاإانی موسلمانی ئەم چەرخه پې لە تەنگانه و دەردی سەرىيە، دەبىچاکى لىپەان بىكەن بە لادا و قولى مەردانەیلى تەلبىمالن، تاسکۈئەمەلۇيىتە رىزگار بىكەن و، شىشىرە ئەلماسىيە كانى "پەيامە كانى نور" و بەلگە گومان بېرە كانى (كە لە پەيامى: بەرى درەختى ئىمان و، رابەرى لاإان و، ھاوجەشنىاندان) بە دەستمۇھ بېرىن و بەرگرى لە خۆيان بىكەن و بەرەنگارى ئەم ھېرىشە رامالله‌رە بىنەوە كە لە دوو قولەوە دەكىتىھ سەريان. دەنا پاشەرۇزى لاإانى جىهان و بەختە وەرىي ژيانيان تىادەچىت و، خوشگوزەرانى دواپۇزىشىان نامىتىت و، هەموو ئەمانەيانلى دەپەيت بە ئەشكەنجە و ئازار، چونكە لە ئەنجامى زىادەرھوی و بەدكىدارى ياندا لە خەستەخانە كاندا دەكەن و، بەھۋى ھەلەشىي و سەرەرۇپىيىشەوە لە بەندىخانە كان توند دەكرين و، رۇزگارانى پېرىشىان بە گرىيانى بە كول و هەنسك و پەزارەي پې لە حەسرەت و خەملى دەگۈزەرتى!

بەلام ئەگەر لاؤ لە رېي پەروەردەي قورئان و بەھۋى راستىيە كانى پەيامە كانى نور وە خۆى پاراست، ئەوا دەپىت بە: لاويىكى رابەرى راستەقىنه و، مرۆقىكى كامىل و، موسلمانىكى بە راستى بەختەوەر و، پادشاھى هەموو بۇونەوەران.

بەللىي، ئەگەر لاؤ تەنها يەك سەعاتى بىست و چوار سەعاتە كەي رۇزگارانى بەندىخانەي لە بەجىھەنانى فەرزە كاندا بەسەر بىات و لەم تووان و گۇناھانەي گەياندوويانەتە بەندىخانە پەشىمان بىتەوە و، وەك بەندىخانە لەم خراپىكارى يانە دوور خستو وەتەوە، بۇ خۆيىشى دوور بکەۋىتەوە لييان، ئەوا چەندىن سوودى زۇرى دەست دەكەۋىت بۇزىيان و دواپۇزى خۆى و بۇ ولات و نەتەوە و كەسوڭار و خۆشەوېستانىشى، سەرەراي ئەوهش كە لاوىيەكى هەمىشەسى لە بەھەشتىدا دەست دەكەۋىت لە بىرىي لاوبى كاتى ئەم دنیاى كە پازىدە سال ناخايەنتى.

ھەموو كىتىبە ئاسمانىيە كان، لە پىش ھەموويانەوە قورئانى پېرۇز، بەپەرى دلىبايىيەوە، مئىدە و ھەواتى ئەم راستىيەمان دەدەنلى.

بەللىي، ئەگەر لاؤ بە گىرنە بەرى رېي راست و ئەنجامدانى پەرسىنە كان، شو كرانە بېزىرىي نىعەمەتى "لاوى" بکات كە سەرەدەمەتكى خۆش و جوانە، ئەوا ئەو نىعەمەتى لاوىيەي كە پى بەخشاراوه لە زىادبۇوندا دەپەيت و كەم ناكات و دەمەتىت و تام و جوانى يەكەشى پەزىز ياد دەكات. دەنا لاوىيە كەملى دەپەيت بە بەلا و گىرۇ گەرفىتكى بەسۋى ئازار و، لەناو خەم و پەزارە و تەنگانەي ژيانداون دەپەيت تا بە تەواوى دەپوات و نامىتىت و، بەم بىنە.

سهردهمی لاوی به کهی ده بیت به ئەرکنگی قورس به سەر شانی خۆی و کەسوکار و ولات و نەتموھ کەیەوه به گشتى.

ئىنجا ھەموو سەعاتىكى بەندىي ئەو بەند كراوهى به ناپەوا و سەتم بېيارى بەند كردنى لە سەر دەرچووه، وەك پەرسىنى ماوهى رۇزىكى تەواو وايە، بە مەرجى فەرزە كانى ئەستۆي بە جى بەھىنەت و، بەندىخانە - بۇ ئەو - وەك مەلېبەندىكى گوشە گىرىيلى دېت، بە چەشنى زاھيد و خواپەرسە كانى پېشىن كە دەرۇشتە ناو ئەشكەوتە كانوھە و بۇ خواپەرسەتى لى دەبران. و اتە دەكى ئەو بەند كراوهە و كۆئە زاھيدانە وابىت.

ھەروھا ئەگەر ئەو بەند كراوهە كەسىكى هەزار و نەخوش و پىر بىت و، دلىشى پەيوەستى بىستى يە كانى ئىمان بىت و، بۇ لاي خواى گەورەي گەرەپەتەوە و، فەرزە كانى جى بە جى بکات، ئەواھەموو سەعاتىكى بەندىخانە لە حوكىمى بىست سەعات پەرسىشدا دەبىت و، بەندىخانە بۇ ئەو دەبىت بە قوتا بخانە كى ئامۇزگارى و پەروھەپەت و مەلېبەندى خۆشويستى يە كىرى. چونكە رۇزگارى ئىيانى لە ئەنلىكى ئەنلىكى دا بە حەوانەوە دەباتە سەر. ئەمە سەرەپاي حەوانەوە خۆى و سەربارى ئەوەش كە بە چاۋى مىھەربانى يەوه خەلکى بۇي دەرۋان. تەنانەت لەوانەيە مانەوەي بەندىخانە گەلىنى پىن باشتى بىت لەو سەرەبەستى يە دەرۋوھ كە لە ھەموو لايە كەمە توان و گۇناھى بە سەردا دەبارىت و، دلى بەمە وانەي ئامۇزگارى و پەروھە دەكارى يانە ناو بەندىخانە دەكىتەوە، خۆ كاتىك كە بەندىخانەش بە جى دەھىلتىت و كۆپاڭو كۆز و تۈلەستىر ناپو اتە دەرۋوھ، بەلکو ئەو كاتە پىاپىكى خواناسى باشى تۈبە كارى لى دەردىچىت و، دەبىت بە ئەندامىكى سوودبەخشى ناو ولات و هاولەلاتى يان، بە رادەيەك كە ھەندىك لەو كەسانەي لە بەندىخانە كەي دەنیزلى لە گەل ئىمەدا بەند كرابۇون، دواي ئەوەي لە ماوهى كى گەلىنى كورت و كەم خايەندادا چەندىن دەرس و ئامۇزگارى يان لە بارەي ئىمان و رەھوشت بەرزى يەوه لە "پەيامە كانى نور" وەرگرت، و تىان:

(ئەگەر بەند كراوان لە ماوهى پىنج حەفتەدا دەرس و ئامۇزگارى لە پەيامە كانى نور وەر بىگرن، گەلىنى باشتە بۇ راستىرىنەوەي ھەلسۈكەوتىان، تاكو ئەوەي پازدە سال بىخىنە بەندىخانەوە !)

جا مادەم مردن لەناوناچىت و كاتە كەشى پەردهي غەيىي بە سەردا دراوهە و ھەموو دەمەيەك دە گونجى رۇوبەرۇوى بىنەوە و .. دەرگاى گۇرپىش داناخىرىت و، كاروانە كانى مەرقۇقا يەك لە دواي يەك لە پاشت ئاسۇي گۇرستانەوە ئاوا دەبن و .. مەردن خۆيشى بۇ ئىمانداران وەك نامەي تەسرىح و رېزگار كردن وايە لە ئىعدامى ھەمېشەيى - وەك بە راستىي قورئان ئەمە رۇون كراوهە - ھەروھا بۇ گومرپا نەفامە كانىش ئىعدامىكى ھەتاھەتايى يە،

ووهک خویان وای ده بینن، چونکه مردن جودایی به کی همه میشه یی به له هه مهوو که سو کار و خوشبویستانیان ته نانهت له هه مهوو بونوهرانیش به گشتی..

ماده‌م ئەمە وايە.. ئەوا بى هىچ گۇمانىك بەختە وەرتىن مىرۇف ئەو كەسىيە كە: شو كرانەي پەروەرد گارى يكات و لە بەندىخانە كەى دا ئارامگۇر و چاودەروانى پاداشتى خواتى گەورە بىت و، دەرفەت لە كاتە كانى ئەۋىنى بىبىنېت و بە جوانترىن باشترىن شىۋە بە كاريان بەبىنېت و، بەپى رېنمايى پەيامە كانى نورۇ بۇ خزمەتى ئىمان و قورئان تى بىكۈشىت.

نهی مرؤوفی توشبوی لهزهت و چیزی دنیا!

له ماوهی حهفتا و پنج سالی تمهنداو، به هزاران تاقیکردنوهی ژیانم و ئهو رووداوانهی بسهرم هاتون، دلنيبا يووم لهوهی كه:

تام و چیزی راسته قینه، که ئازاری ئاویتە نەبىت و، خوشى يەك خەم و پەۋارە لىيلىٰ نەكەت و بەختوھەر بىي راسته قینه و بىن گەرد و تەواو تەنها بە "ئىمان" دەست دە كەويىت و لەناو باز نەھى "پاستى يەك كانى ئىمان" دايە. دەنا بىن ئەم ئىمان، تەنها يەك دانە لەزەتى دىنيا چەندەھا ئازارى زۆر و زەبەندى تىدايە، چونكە كاتىن كە دىنيا لەزەتىكى بە ئەندازەسى دەنكە ترى يەكت پېشکەش دەكەت، دەدانە زىلەھى توندى بەسۈيىشت لىنى دەدات و، بەمەش تام و لەزەتى ژيانت لىي دەسىپتەوە.⁵

نهی ئەو بىچارانەي كە دوو چارى بەلا و گرفتارى موسىبەتى بەندىخانە بۇون!

مادهم دنیا که تان له گریان و خمهباریدایه و، ژیانیشتنان به ئازار و بهلا و موسیبیت لیل بوروه، ئهوا تا ده توانن تئی بکوشن دواروژیشتنان به گریان و پهزارهوه لئی نه گوزه ریت و ژیانی هه میشېستان بەخته ور و شیم پین بیت.

که او اته برایانم! ئەم ھەلە لە دەست مەدەن، چونكە ھەروەك دەكرىت ئىشڪىرىتى ماوهى يەك سەھات بەرامبەر سوپاى دوڑمن لە بارۇ دۇخىتىكى دۈۋاردا، بە خواپەرسىتىي ماوهى يەك سال بېزمىرلىت، ئەواھەممۇ سەھاتە سەختە كانى ژيانى بەندىخانەتان، لە دەنیادا بە چەندەھا سەھاتى خواپەرسىتى بۇ دادەزلىت، گەرفەرزە كانتان بە جى بەھىن. دىبارە ئەم و كاتەھىش دەردى سەرى و بارە ناخوڭشە كانتان بۇ دەبىت بە مىھەر ھابانى و لېپوردىن.

10

پاسخ سچانه

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته أبداً دائماً

برائازیز و بهوهفا کامن!

سې رووناکىي دىلدىه رەوەم دى، والە سى خالتدا روونىيان دە كەمەوە بۆ ئەوانەي كە دووچارى بەندىخانە بۇون و ئەوانەي چاودىزىري يان دە كەن و ئەوانەش كە لە ئىش و كار و

گوزه رانیاندا یارمه‌تی یان دده‌دهن:

خالی یه که‌م:

ده کرئ و ده گونجی همو روژینکی ئهو تمدنه‌ی له بندیخانه‌دا به سه‌ر ده‌بریت، پاداشتی په‌رسنی ده دانه روژ ده‌ستی مرؤف بختات و، ئهو سه‌عاتانه‌ش که له ئه‌نجامدا له‌ناو ده‌چن، ده گونجی بکرین به چه‌ندین سه‌عاتی نه‌مر و هه‌تاھه‌تابی. بگره ده گونجی بردن‌سه‌ری چه‌ند سالیک له بندیخانه‌دا، بکریت به‌هیزی رز‌گاربون له ملیونه‌ها سالی بندیخانه‌ی هه‌میشه‌بی. مه‌رجی ئهم قاز‌انجه مه‌زنی ئیمانداران، به‌جی‌هینانی فه‌رزه‌کان و په‌شیمان بونه‌وهی له بردەم خوای گهوره‌دا لمو تاوان و گوناھانه‌ی گهیاندو و بانه‌ته بندیخانه و، شوکرانه بژیری و ئارامگر تنه تنه‌لا به‌ر خوای گهوره. سه‌ر ای ئوه‌ی که بندیخانه خویشی ده‌ستی مرؤف له گه‌لنی گوناه ده گیپریته‌وه.

خالی دووه‌م:

نهمانی ئازار له‌زه‌ته و، نهمانی له‌زه‌تیش ئازاره.

به‌لتی، هر که‌سیک بیر له روژانی خوش گوزه رانی ژیانی بکاته‌وه، ئه‌واله گیانی خوی دا هست به خم و خحفت ده کات بونه‌مانیان، به چه‌شنی که وشهی ئاخ و داخی حه‌سره‌ت و په‌ئاره له زمانی ده‌رده‌چیت. به‌لام ئه گه‌ر بیر له روژ‌گارانی به‌لا و موسیبیه‌تی بکاته‌وه، ئه‌واله دل و گیانی خوی دا هست به خوشی و شادی نه‌مانیان ده کات و، زمانیشی به وتنی: "الحمد لله" و ده‌رپرینی شوکرانه بژیری خواه‌ند، ئه‌و خوشی به ده‌رده‌پریت، چونکه به‌لا و گیرو گرفه‌کانی ئه‌و روژانه روشتن و پاداشتیان پاشه‌که‌وت کرد. ئیتر ئه‌و مرؤفه دلی به‌مه ده‌کریته‌وه و بۆ خوی ده‌حه‌وینه‌وه.

واته: ئازارینکی کاتیی یه‌ک سه‌عات، تام و له‌زه‌تیکی معنوه‌ی له گیاندا به‌جنی ده‌هیلیت.. به پنچه‌وانه شمه‌وه له‌زه‌تیکی کاتیی تنه‌ها یه‌ک سه‌عات ئازارینکی معنوه‌ی له گیاندا به‌جی ده‌هیلیت!

جا ماده‌م "راستی" به‌م جو‌ره‌یه و، ماده‌م سه‌عات‌ه کانی به‌لا و موسیبیه‌تیش، که له گه‌ز ئازاره کانیاندا روشتن و به‌سه‌رچوون، وه کوئه‌وه وان که هر نه‌بوو بیت.. ماده‌م روژ‌گارانی به‌لا و موسیبیه‌تی ئاینده‌ش هیشتا نه‌هاتوون، که‌واته ئه‌وانیش وه‌ک "نه‌بوو" وان. خۆ دیاره شتی "نه‌بوو" يش ئازاری نی‌یه..

ماده‌م وايه.. ئه‌وا ده‌رپرینی بین ئارامی و ترس و بیم له ئازاره کانی رابوردوو و ئه‌وانه‌ی ئاینده‌ش که هیشتا نه‌هاتوون و هم‌موویان له حوكمى "نه‌بوو" دان، به گیلی و نه‌فامی داده‌نریت.

ههروهها سکالاً کردن له دهست خوای گهوره و، موحسنه به نه کردنی دهروونی به دخوازی پر قسورو و، کات به سهرباردن به حمسه رت و هنسکدان و خم هتل شتن، هممو ئه مانه، ئوه پهپه نه فامین. ئایا ئه و کمههی که ئه مهه حالیه تی لوهه نه فامتر نی به که له ترسی بر سیتی و تینویتی پر ژانی ئاینده، هر له بیانی بهوه تا ئیواره، خهريکی خواردن و خواردنوه بیت؟

بەلئى، ئه گەر مرۆڤ ھېزى ئارامگرنى خۆى به راست و چەپدا - واتە به رابوردوو و ئایندهدا - بلاو نه کاتەوه و، ئاراستەی تەنها ئه و پۇژەی بکات کە ئایدایه، ئهوا تەنها ئه و ھېزەی سەرور زیادە بۆ کردنوهی گرئى کوپەرەی ھەممو تەنگ و چەلەمە کانى زیانى. تەنناھەت من دەلىم و - سکالاش ناكەم - ئەو سەخلەت کردنە ماددى و مەعنەوی بیانەی کە لەم قوتاچانە يۈوسەفی يە سى ھەمەدا^(۱) و لەماوهی چەند پۇژەنکدا ھاتنە پىم، بە درېزايى ژيام شتى وام نەديوه، بە تايىھەت مەحرۇوم کردىم لە خزمە تگۈزارىي نۇور، لە كاتىكدا کە چەندىن نە خۇشى سەرى تى کردووم..

جالەو کاتەدا کە دل و گىيانم بە دەست ئەم ھەممو تەنگى و نائومىدىي بیوه پىتكەوه دە گوشران، چاودىزىي خواي گهوره ئه و پاستى يە پىشىووی بە ھاناوه ناردم. ئىت دلەم بە تەواوى كرايمەوه و ئەو دلتەنگى و سەخلەتى يانم نەمان و بە ئازارى بەندىچانە و نە خۇشى رازى بۈوم. چونكە ھەر كەسىك وەك من لە ليوارى گۆرە كەي دا بىت، گەلىنى قازانجىھەتى يەك سەھاتى تەمنى - کە دە گۈنخى بە بىن ئاگابى لېي بپرات - بە دە سەعات پەرسن بۆ بژمېرېت.

ئىت شو كرانىيەكى زۆرم لە سەر ئەمە پېشکەشى خواي گهوره كرد.
خالىي سىھەم:

يارمەتىدانى پې سۆز و بە شەھەقەتى بەندى كراوان و بە دەست گەياندىنى ېزق و پۇزى يان كە پۇيىستيان بىيەتى و، چارە سەر كردنى زامە مەعنەوی يە كانىان بە مەلھەمى دلتەوايى و دلىدانەوه. ھەر يەك لە مانە ھەر چەندە كارىنکى ئاسانە، بەلام پاداشتى گەلى مەزن و زۇرى تىدايى، چونكە بە دەست گەياندىنى ئه و پۇزى يە كە لە دەرەوه بۇيان دىت لە حوكىمى "سەدەقە" دايە و لە توamarى كرده و چا كە كانى ئه و كەسەدا دەنۇو سرىت كە ئه و پۇزى يە بە دەستى ئه و بەندى كراوه گەياندووه، چ ئەوانەي لە دەرەوه بۇيان هيتاوه، چ پاسەوانە كان و چ ئه و چاودىزىانەش كە لەم كارەدا يارمەتى يان دەدەن. بە تايىھەت ئه گەر بەندى كراوه كە پېر و

(۱) مەبەست بەندىچانە شارى (ئافيون) كە سالى ۱۹۴۸ ز مامۇستا نۇورىسى و قوتاپىسانى نۇورى تىدا بەندى كران. (وھر گېز)

به تمهن یان نه خوش یان اواهه و دور له شاری خوی یان همئار و نه دارا بیت، ئەوا پاداشتی ئەو "سەدەقە مەعنەوی بە" گەلە زیاتر دەبیت.

مهرجی ئەم قازانچى: ئەنچامدانى فەرزە كانە، بۇ ئەوهى ئەم خزمەتگۈزاري يە تەنها لە بەر خوايى گۈورە بىت، لە گەل مەرجىنىكى تردا كە بىرىتى يە لەوهى ئە و خزمەتگۈزاري يە هاۋارىنى شەھەقەت و بەزەپىي و سۆز و مېھەبانى و خۇشەمەپىستى بىت و هيچ منهتىكى ئاوىيە نە بىت.

* * *

باسمہ سبحانہ

﴿وَمَنْ شَاءَ إِلَّا يُسْبِحْ بِحَمْدِهِ﴾

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته أبداً دائماً

نهی برایانی ئایینی و هاوەلآنی بەندىخانەم!

وام به دلداهات که راستی به کی گرنگی و اتان بُرپون بکهمهوه- پشت به خوای گهوره - له نازاری دنیا و قیامهت پزگارتان بکات. ئهو راستی یەش ئەمەی خوارهوهیه کە به نخونونیهک رروونی دەکەمهوه:

گریمان یه کیک برای یان خزمی یه کیکی تری کوشت.. دیاره ئهم کوشته‌ی که له بهر لهزه‌تی له خویابی بونی توله‌سنه‌ندنوه‌یه و تنها یه کدوقیقه ده خایه‌نیست، ئاشکه‌نجه‌ی ملیونه‌ها ده قیقه‌ی دلتنه‌نگی و ئازاری بهندیخانه‌ی لئی پهیدا دهیست و، له همان کاتدا که سوکاری کوژراوه که‌یش همه‌یشه له نیگهرانی و دله‌تیپی دان و هه‌ر کاتیک بکوژه که‌یان بیر ده که‌ویته‌وه و که سوکاری دهیین، بوز درفت ده گه‌رین تاکو توله‌ی خویان بسینه‌وه.. بهم جوړه لهزه‌تی ته مهمن و خوشگوزه‌رانی ژیانیان بهدهم ئازاری به سزوی ترس و بیم و دله‌تیپی و رق و قینه‌وه له دهست ده ده چیت و، هه‌ر دو لايان له ئازاریکی سه‌ختدا ده تلینه‌وه.

ئەم دەردە ھېچ چارە سەری و دەرمانىكىشى نى يە جىگە لە سولىخ و رىنگەكەوتىن كە قورئانى پىرۇز فەرمانى بىن دەدات و حەق و راستى داواكاري دەبن و، بەرژەوەندىي ھەردو لايىشى تىڭدابىه و، مەۋفافىيەتە، داخوازىيەتە، ئاپىنە، ئىسلامىمەش، ھەردو لاي بەھان دەدات.

بهلتی، به رژه و هندی و راستی له رینک کمهو تندایه و کاریکی گهلى باشه، چونکه "ئەجهل" هەر يە كىكە و گۇرانى بۇنى يە. هەرچۈن يېت دەبۇۋ ئەو كۆزراوه هەر ژيانى بە جى بېھشىتايە و نەمایە، مادەم ئەجهلەتىپوو، بىكۈز كەيش بۇو بە ھۆزكارى ئەنجامدانى ئەو قەزايى خوايى گەمورە. جائە گەر هەردوو لا رىنک نە كەون، ئەوا ما وەيە كى گەلى زۇر و درېپەخایەن لە ترس و بىس و ئازارى تۆلە سەندنەمودا دەتلەپەنەوە. هەر لە بەر ئەوهەشە كە ئايىنى ئىسلام فەرمانى داوه لە سې رۇز زىاتر مۇسلمان لە يېرى مۇسلمانى دەنگ دانەپېت.

جائه گهر رووداوی ئهو کوشته ئەنجامی دوژمنایه‌تی بس کی کۆن و رقہ بەرایه‌تی بس کی
رەگداکوتاون نهیت و مونافقیک ھۆکاری هەلگر ساندنی ئاگری ئهو فیتنه و ئازاوه‌بیه بۇویت،
ئهوا دهی بس کسەر پىك بکەون، دەنا ئهو موسیبەتە بچوو کە گەورە دەبیت و درېزە
دەکیشیت، گەر ھەردوو لایش پىك بکەون و بکۈزە كەیش لە تاوانە كەی خۆی پەشیمان
بیتەوە و تۆبە بکات و بە بەرددوامى دوعای خىر بۇ كۈزراوە كە بکات، ئهوا ھەردوو لا
دەستکەوتى زۇريان دەستگىر دەبیت، چونكە خۇشەویستى و ئولفەت دە كەوتە نیوانىانەوە و
ئەم لە دوژمنە كەی خۆش دەبیت و لە بىرىي يەك برا كە كۆچى كەردىن بىرای باش و
خواناسى دەست دە كەوتى و ھەردوو لاپىكەوە مل بۇ قەزا و قەدەری خواى گەورە كەچ
دەكەن، بە تايىهت ئەگەر لەوانە بن كە گۈي بۇ دەرس و پىنمایىيە كانى "نۇور" رادەگىرن،
ئەوانە لە ھەموو كەمس زىاتر داوابانلى دەكىرت دوورەپەرىزى لە ھەرشتىك بکەن كە
نیوانى دوو كەمس تىك بىرات، چونكە ئهو برايەتى يەى كە لە چوارچىوە نۇوردايە و
دەيانبەستىت بە يەكەمەوە، پاشان بەرژەوندىيى گشتى و، ئىنجائەو دلىسافى و
دەروون ساغىيەش كە ئىمان داواى دەكات لېيان..

ھەموو ئەمانە، داخوازى پشت گۆئى خىستنى ناكۆكى و دامەزراندى ئاشتى و ئاسايش
دەبن.

ئەمەي باسماڭ كەردى، لە راستىدا، لە بەندىخانە دەنیزلى لە نیوان دوو بەندىكراودا - كە
دوژمنایه‌تىي يەكتىيان دەكىرت - بۇوي دا، دواي ئەمە، بە فەزلى خواى گەورە و پاش
و ھەرگەتنى چەند دەرسىك لە پەيامە كانى نۇور، بۇون بە براي خۇشەویستى يەكتى، تەنانەت
بۇون بە يەكى لە ھۆكارە كانى تەبرىيە بۇونان، بە رادەيەك كە مولحىد و نەفامە كانىش لە
بەرددە ئەم خۇشەویستى يەبرايانە ئهو دوانەدا ھېچيان بۇ نەمایەوە و ناچار بۇون بلىين: "ما
شاء الله.. بارك الله.."! بەم جۈرە دلى ھەموو بەندىكراوان گەشايەوە. چونكە لېرەدا بە چاۋ
دەبىنин كە چۈن سەتم لە بەندىكراوان دەكىرت و بە تاوانى يەك كەس توندۇتىزى لە گەل سەد
كەسىاندا دەنۇيىنرىت، بە رادەيەك كە لە كاتى حەوانۇھە شدا نايەلەن ئهو سەد كەسە لە بەر تەنها
ئەم تاوانبارە بېۋە ناو حەوشەي بەندىخانە كەشەوە. بەلام مەۋھى ئىماندارى بەغىرەت
جوامىرى يەكى ھەر گىز پىي ئەوهى بىن نادات كە ئازارى ھېچ ئىماندارىك بىرات، چ جاي
ئەوهى لە پىناوى سوودى ھەنده كى و كەمى خۆى دا بىت بەھۆى ئازاردانى، كەواتە دەبى
ھەر كە بە ھەلەي خۆى زانى و ھەستى بەھۆ كە بۇوە بەھۆى ئازارى ئىماندارىك،
يەكسەر بە پەلە تۆبە بکات و بۇ لاي خواى گەورە بگەرىتەوە.

باسم سیحانه

﴿وَإِنْ مَنْ شَاءَ إِلَّا يَسْجُدُ بِحَمْدِهِ﴾
السلام عليكم ورحمة الله وبركاته أبداً دائمًا

ئەی برا ئازىزە نۇرى يە كامىم و ئەى يەندىكرا او انى پېشىۋو!

ئىستا گىشتۇرۇمەتە قەناعەتىكى يە كچار تەواو بەھۆى كە عىنایەتى خواتى گەورە ئىمەى لە بەر ئىۋە گەياندووهتە ئىۋە. واتە هاتىمان بۇ ئىۋە لە بەر بلاو كردىنەوە ئەم دىلدانىسى دەنەوە دەنەوە ئەپەيە كە "پەيمامە كانى نۇور" بۇ ئىۋە يان ھىناوە و، بۇ كەمكىرىدىنەوە ئەنگ بىنەلچىنە كانى بەندىخانەيە لە سەرتان بەھۆى" راستى يە كانى ئىمان" و، لە بەر پاراستانتانە لە گەلى بەلا و موسىيەت و تەنگانە ئىيان و.. بۇ دەرياز كردى ئىيانى پې خەم و پەۋارەتانا لە بىنەبەستى و بىنە سوودى و، بۇ رۈزگار كردى ئەودىنياشتانا تاكو وەك ئەم دىناتان لە گىريان و خەم و پەۋارەدا نەيىت.

جا مادەم پەستى ئەمەيە كە باسان كرد، ئەوا دەپى ئىۋەش وەك قوتابىيانى نۇور و وەك ئەوانەي كە لە بەندىخانە دەنیزلى لە گەلماندا بۇون، بىن بە براي خۆشەويىتى يە كىرى.. ئەوهتا بە چاوى خوتان دەپىن ئەپاسەوانانەي كە سوورن لە سەر خزمەت كردىنان، بە دەست پېشكىنەوە گەلى ماندوو دەبن، تەنانەت خواردنە كانىشستان دەپېشكىن ئەوه ئامىرىيە ئىۋىتى ئەمەش لە بەر ئەوه ئارىڭ رۇونەدات كە دەستدرېزى بکەنە سەر يە كىرى، وەك بىلەي ئىۋە درىنە و خۇيىتىز بن و، هەركەسە بە ئارەزۇوی خۆى پەلامارى ئەمۇي تر بىدات تاكو بىكۈزۈت. ئەمە سەرەر ئەوه ئەمە كە دەرفەتى پېشۈرۈپ دەن و حەوانەوەشتان نادىرىتى، ئەوه ئەشەر و ئازا وەتانا لە نیواندا دروست بىت!

دەسا ئىۋە و ئەو برايانەش كە تازە كى هاتۇنەتە بەندىخانەوە و وەك ئىۋە داراي ئازايەتى و جوامىرىيە كى سروشىن، ھەمووتان بەپەرى ئازايەتى مەعنەوىيەمە لە بەر دەم دەستەي سەرپەرشتىيارانى بەندىخانەدا بلىن:

(نەك تەنها شتى تىز، بەلکو ئەگەر چە كە تازە كانىشمان بەنەن، ئىمە هەر دەستدرېزى ناكەينە سەر ئەو براو ھاوا لانەمان كە لە گەلماندا دووچارى بەندى بۇون، تەنانەت گەر دۈزمنايەتى كۆن و دېرىنىشمان لە نیواندا بىت ئىمە ھىچ جۆرە كارىنلىكى وانا كەين، چونكە لە ھەموويان خۆش بۇوین و تا دەتوانىن ھەمۇل دەدەين ھەست و نەستى يە كىر زامدار نەكەين و دلىان نەشكىنەن. ئەمە بېپارىن كە بە رېنمايى قورئانى پېرۇز و فەرمانى برايەتى ئىسلام و داخوازىي بەرژوەندىي ھەموومان دەرمان كەر دووە). بەم جۆرە، "بەندىخانە" دە كەن بە "قوتابخانە" يە كى بەپىت و بەرە كەت.

پاشکوئی مهقامي دووههمي وتهى سيازدهم

مهسهله يه کي گرنگه و شهوي "قدر" به دلدا هات

ئەمهى خواره و راستى يه کي فراوان و درىزه "شهوي قدر" به دلدا هات،
وا هول ددهم ززر به پوشتى بەم جۈزه خواره و ئامازه بى بكم:

يە كەم:

مرۆفایتى بە دەست ئەم جەنگە جىهانى يە دوايى يە و گەلى ئازارى چەشت، چونكە دژوارترين جۇرە كانى سىتم و درنده ترىن چەشىنە كانى خۆسەپاندىنى بە چاوارى خۆي يېنى، لە گەل ئەو كاولكارى يە ساماناكەي كە هەمو جى يە كى سەرزەھىي گرتەوە، چونكە سەدان كەسى بى تاوان بە تاوانى يەك كەس دووجارى گىرو گرفت و دەردى سەرى بۇون و، كەسانى بى دەستىش كەوتىنە بەدېختى و نەبۇنى يە كى تابلىي تالەمە و، سەركەوت و توانىش تووشى ئەشكەنجە يە كى ويژدانىي سەخت بۇون، چونكە دەزانن تواناي چاڭ كەردنەوەي ئەو كاولكارى يەيان نى يە كە كەدوويانە و، لە مەترسىي ئەۋەشىن كە نەتوانن پارىز گارىي دەستەلاتە كەيان بکەن.

ئۇ راستى يەش بە تمواوى بۇ خەلکى دەركەوت كە ژيانى دنيا - بى هيچ گومانىك - ژيانىكى كاتى و لەناوچوو و زرق و برقە كانى شارستانىتىش بەنځکەر و لەخشتەبرن و هيچ سوودىتك بە مرۆف ناگەيەن و، گرۇي مرۆفایتىش بە خوينى ئەو دەست وەشاندە بەھىزە سورور و خویناوى بۇو كە لە زاتى مرۆفانە و ئامادەيى بە بەرزە كانى ناو سروشتى وەشىزەن. ھەروەها شىكتى و لەتوبەت بۇونى "بىن ئاگالىي" و "گومپارى" و "سروشت" ئى كەپ و بى گىانىش بە شمشىر ئەلماسىي قورئانى پېرۇز بە ئاشكرا بۇ هەمو خەلکى دەركەوت و، ٻوو راستەقىنه چەپەل و ناشيرىن و غەددارە كە سىاسەتى نىۋەدەلەتانيش ئاشكرا بۇو كە چىرتىن و ئەستورترين و فراوانلىقىن پەردى لەخشتەبردن و گومپارىي كەرنە و لە هەمويان زىاتر خەلکى دەخنكىتىت و "گىان" يېشيان فريو دەدات.

كەواتە پاش رۇون بۇونسوھى ئەمانە، بى هيچ گومانىك، مرۆفایتى بە دوايى "خۆشەويسى راستەقىنه" ي خۆىدا دە گەرىت، كە ژيانى هەمىشەبى و نەمرىيە و، بە هەمو توانييە بۇي تىن دە كۆشىت. والە باکوور و رۆزئاواي جىهان و ئەمرىكادا نىشانە كانى ئەمهى باسان كەردى دەركەوتون. ھەروەها مرۆفایتى بە تەواوى تىن دە گات ئەم ژيانە دنیاى كە بە چەشىنەكى "مەجازى" خۆشى دەۋىت و عاشقىيەتى، ژيانىكى ناشيرىن و لەناوچوو. ئۇ كاتە - بى هيچ گومانىك - بە دوايى ئەم قورئانە پېرۇزەدا دە گەرىت كە هەزار و سى سەد و

شەست ساله لە ھەموو چەرخىكدا سى سەد ملىون خزمەتگۈزار و قوتايىي ھەيە و .. ملىونان كەسانى حەقىرەتەسىقى ھەموو يەكىك لە فەرمانە كانى دەكەن و .. لە ھەموو خولە كېكىدا رېزى شاييانى خۆى لە دلى ھەزار ان لە بەر كەرانى دادەگىرىت و .. رېتساينى مروقايدەتى دەكت بە زمانى خۇيان و، بە شىواز خاوهە ئىعجازە كەشى مژدهى ئىيانى نەمرى و بەختە وەرىي ھەمىشەبى يان دەداتى و، بەم كارەشى زامە بەسۋى و قۇولە كائيان سارپىز دەكت، بەلكو ئەم مژدهى بە هەزار ان ئايەتى بەھىزى خۆى دووبات دەكتەوە، تەنانەت دەيان ھەزار جارىش چ بە راشكماوى و چ بە ئاماژە بىۋىكىدىن ئەم ھەوالە رادە گەيەنىت و چەندەها بەلگەي گومانپۇر و پۇون و چەسپاۋىشى لەسەر دەھىنتەوە.

جا ئە گەر مروقايدەتى بە تەواوى ئىرىبى لەدەست نەدات و، قيامەتىكى ماددى يان معنەوى نەيەتە پىيى، ئەوا بە حەقى بە دواى قورئانى پىرۇزى خاوهە ئىعجازدا دەگەرىت، وەك لە ھەموو كىشىوھە كانى جىهان و دەولەتە مەزنه كان و سويد و نەرويج و فينلەندەدا ئەمەر پۇوى دا و، ھەروھە وەك ئەوهى كە چەندىن وتارپىز و قىسەزانى بەناوبانگى ئىنگلتەرا بۇ قبۇلكردنى تىدە كۆشىن و، كۆملەيەكى گەرنگى ئەمەركايىش كە بە دواى ئايىنى راستقىنەدا عەودالە، لىپى دە كۆلتەتەوە.. جا ئەمانەي كە باس كران، دواى تىڭەيشتن لە راستى بە كانى ئەو قورئانە، بىن ھىچ گومانىك دەستى پىوه دەگرن و، بە گىيان و ھەناوى خۇيان لە دەورى كۆدەبنەوە. چونكە سەبارەت بە چارەسەرىبى ئەم راستى يەھىچ شىتىكى نى بە ھاۋچەشنى قورئانى پىرۇز بىت و لەمەولاش نابىت و، بە ھىچ جۇرەتكەن ئەنگۇنچى شىتىكى تەبىت جىپى ئەم موعجزىزە مەزنه بىگەرىتەوە.

دۇوھەم:

"پەيامە كانى نۇور" بە وىنەي شەمشىرىيەتلىك ئەلماس بە دەستى ئەم موعجىزە مەزىمەوە، خزمەتگۈزار بە كانى خۇيان بە رادەيەك دەرخىست كە دوزمنە سەرسەختە كائىشى بە بەلگە دەمكوت كە دەنچارى تەسلىم بۇونى كەن دەن، لەو پۇوهەشەو كە موعجىزە كى و اتا پې لە ئىعجازە كانى قورئانى، لە بەر دەم ئەم گەنجىنەيەقىرئاندا ئەرك و فرمانى سەرشانى خۇيان بەجى دەھىتىن، بە رادەيەك كە دەتوانى دل و گىيان و گشتە كەن ئەستە كانى مىرۇف پۇوناك بکەنەوە و چارەسەرىبى شىفابەخش بە ھەرىيە كەيان بېھەشن. ئەمەيشت بەلاوە سەير نەبىت، چونكە ئەم پەيامانە كارى بانگەواز كەردىيان بۇ قورئانى پىرۇز گەرتۇوەتە ئەستۆ و ھەر تەنھا لە قورئان لېشاوى فەر و بەرە كەت و ھەر دەگرن و قورئان تاکە سەرچاوهيانە.

ئەم پەيامانە ھەروھەك بە تەواوى ئەر كى سەرشانىيان جى بەجى دەكەن، لە ھەمان كاتىشدا بەسەر ئەم پۇوپاڭەندە چەپەل و نارپاۋىدە سەر كەوتن كە دوزمنانى پەيامە كان بىلەپيان دەكىرده و كەللەر قەرتىن زەندىقىيان لەناوبرد و، سەختتىن قەلەكاني گومرايسىيان كە

"سروشت"ه و پهنايان پي دهبرد به "پهیامي سروشت" له بناغهدا ههلهه کاند و داريان به سهر بردیهه نهیشت. ههروههه باهه "مهلهه شهشههی بھری درهختی ئیمان" و بهلگه کانی يه کهم و دووههم و سئههم و ههشتههی پهیامي "عهسای مووسا" يش له مهیدانی زانسته نویکان و چرترين تاريکی يه خنکنیره کانی "ئى ئاگایي" دا، بى ئاگایي يان له و گزرهدا نهیشت و نوری تموحيديان تىدا ئاشكرا كرد.

ئالیزههه دهرههه کهھويت كه پیویسته بۆ ئیمه - بۆ نتهوهش گھلئی پیویست تره - له چوارچیوه و سنوری توانا و له ههمو جئی يه کدا قوتاييانی نور چەندین قوتاچانههی نوری بچووک بکنهوه، دواي ئوههی كه دهولهت لەم کاتهدا دهرفهتى داوه به كردنوههی قوتاچانههی تاييهتى بۆ وتنوههی ئايين^(۱). راسته ههمو خوینهريکی "پهیامه کانی نور" ده توانيت سوديک بۆ خۆی و هربگرىت. به لام ناتوانيت لە ههمو مهلهه کانی به تمواوى ئىبگات، چونكە ئهو پهیامانه رۇونكىرنەوههی راستى يه کانی ئیمان، كهواته وانههی زانستى و، خواناسى و، سرهوتى دل و، خواپهرسىن، لە يەك کاتدا^(۲).

ئهو ئەنجام و بەرھمانههی كه ده گونجا بۆ ماوهی پىنج يان ده سال لە قوتاچانه ئايىنى يه کاندا دهست بکەوتنايى، ده توانيت لە قوتاچانه کانى نوردا به ماوهی پىنج يان ده حەفتە - به ئىزىنى خوا - دهست بکەون، بگە - سوپاس بۆ خواي گەورە - لە ماوهی يىست سالى رابوردوودا ئەنجام و بەرھمانهيان هيئىاهىدى.

ئنجا سوودى ئەم پهیامانه، كه بانگهوازكار و چەند بريىسكانههه يه كى رۇوناكى يه گەشەداره كەقورئان، بۆزىانى نتمەوه و ئاسايشى نىۋ ولات شىتىكى سەلىئراوه، تەنانەت بۆ ژيانى رامياريش، ج جاي ژيانى ئەودنیاى. كهواته گھلئی پیویسته دهولهت به نيازى خراپ دهستيان بۆ درېز نەكاد، بەلکو به لېپانوه بۆ بلاو كردنەوههيان ئىبکۈشىت و خەلکى بۆ خویندنههيان هان بداد، تاكو ئەم كارهى بکات به كەفارەتى خراپكاري يه پىشۇوه کانى و، بىت به بەرەستىكى مەحکەم لە رۇوی ئەو بەلا و موسىبەت و ئاشۇوب و تۇقانىنكارى و مەترسى يانهى لە داھاتوودا دىنەپىش.

(۱) چونكە قوتاچانه ئايىنى يه کان لە توركىادا هەر لە سەرەتاي سالە کانى يىستەوه تا سالى ۱۹۵۰ از قىدەغە كرابوون. (وەرگىز)

(۲) تەنانەت گەر كەسيكىش ھەبىت پیویستى يه "فېرىبۇون" نەبىت، ئەوابىن گومان ھەر پیویستى يه پەرسىش و، ناسىنى خواي گەورە و، سرهوت و ئاسوودەبى دلى ھەمە. لە بەر ئەوه، پەيامە کانى نور وانەيە كى پیویستن بۆ ههمو كەسىك. (دانەر)

مه‌سله‌ی شهشه‌می به‌ری دره‌ختی ظیمان

(ئەم مەسله‌ی ئامازه‌ی کى كورتە بۇ تەنها يەك بەلگە لە ئىتوان ھەزاران بەلگەي گشتىدا سەبارەت بە (ظیمان بە خوا) كە لە زۆر شوتى ترى پەيامه کانى نووردا بە بەلگەي چەسپىتەرەوە رۇون كراونەتەوە .

كۆمەلتىك لە قوتاييانى قۇناغى ئامادەيى لە شارى "قەستەمۇنى"^(۱) هاتن بۇلام و پىيان وقۇم:

- (خواي بەديھىئەرمان بىن بناسىنە، چونكە مامۇستاکانمان باسى خوامان بۇ ناكەن)!

پىم وتن:

- هەريەك لە زانستانە دەيانخوين، ھەميشە باسى خوا دەكەت و بە زمانى تايىھەتى خۆى خواوهندى بەخشىنەدەمان بىن دەناسىنېت. كەواتە ئىۋەش لە بىرى مامۇستاکان گۈزى بۇ زانستە كان رابگەن!

❖ بۇ نەعونە:

ھەروەك ھەر شۇوشە دەرمان و پىشكەتتۈرىيەكى كىميايى ناو دەرمانخانەيەكى گەورە، كە بە چەندىن تەرازووى سەرنە كەر و ئەندازەي ورد ئاۋىتىي يەكتىز كەپتەن، دەيچەسپىنېت كە دەرمانگەرەنلىكى دانا و كىمياڭەرىنلىكى زانائىم كارانەي ئەنجام داوه.. دەرمانخانەي گۈزى زەھىش، كە چوار سەددەھەزار جۆزى رووەك و زېنده‌وھرى زىياتر تىدايە، بە ھەمان جۆزە.. چونكە لە پاستىدا ھەريەك لە پەرووەك و زېنده‌وھرانە وەك شۇوشەيەكى پې لە پىشكەتتۈرى وردۇ، ئاۋىتە كراوىنلىكى زىننە كارى سەرسوپرھىنە رايە.

جا ئەم دەرمانخانە گەورەيە، خواوهندى دانا و شىكۈمىندى پىشانى ھەموو كەسىك، تەنانەت كۆپرە كانىش، دەدات و، بە ئەندازەي پلەي كەمال و زېنکۈپىكى و گەورەيى يەكەي، بەديھىئەرلى بەخشىنە بە غەيرى خۆى دەناسىنېت، بە چەشىنى دەرمانخانەكەي بازار، كە

(۱) شارىنەكە دەكەۋىتىنە باكبورى توركىا و لە سالى ۱۹۳۷ ازدا مامۇستا نوورسى بۇ ئەمەنەنەن كراوهە و تا سالى ۱۹۴۳ دەنلىزىلى. (وەرگىزى)

کیمیاگهر و دروستکه‌ری خوی ناساند. ئامهش بەپی زانستی "پزیشکی" که خوتان دەینخوینن.

❖ نموونه‌یه کی تر:

ھروهك ئەگەر کارگەیە کى گەورە و نائاسایي لە تەنھا ماددەیە کى زۆر ساکار چەندىن جۇر كۈوتالى جۇر او جۇر بېنىت و بەرھەميان بېنىت، ئوا با بەم کارەي دەيچەسپىنىت کە بىن ھېچ گومانىك ئەندازىيارىنىكى مىكانىكىي کارامەھەم ئەم کارانە را دەپەرىنىت. بەم جۇرە ئەو کارگەيە ئەندازىيارە كەيمان پىن دەناسىنىت.

ئەم مەكىنە ھاتۇچۇز كەر و کارگە خوابىيەش، كە ناوى گۈزى زەوييە، بە ھەمان چەشىنە، كە سەدان ھەزار کارگەي سەرە كېيىتىدايە و ھەرىمەك لەم کارگە سەرە كېيىتىدايە، بە ھەمان ھەزار کارگەي ورده کارى تىدايە، ھەرىمەك كەيمان - بىن ھېچ گومانىك - خاوهن و بەدېھىنەری خۆيمان، بە ئەندازەي گەورەيى و كەمالى ئەم کارگە خوابىيە لەچاوا كارگە ئادەمەي بەكەدا، بىن دەناسىنىت، ھروهك کارگە ئادەمەي بە كە ئەندازىيارى خوی پىن ناساندىن. ئامهش بەپی دەستورە كانى زانستى "مىكانىك" كە دەینخوینن.

❖ نموونه‌یه کی تر:

ھروهك كۆڭگا و گەنجىنەيە کى گەورەي ئازووقە، كە لە ھەممو لا يە كەمەھەزار جۇر خواردەمەنىي تىدا ئامادە كرابىت و لەيەك جىا كرابىنەوە و ھەرىمەك كەيمان لە جىڭگايە كى تايىھەتى دا پىز كرابىن، تىمان دە گەيەنىت كە خاوهن و بەرپۇھەرىنىكى ھەيە سەرپەرشتىي دەكتا..

ئەم گەنجىنەي رۆزى دانە خوابىيەش بە ھەمان جۇرە..
ئەم گەنجىنەيە كە لە گەشتىيەك "سال" دا ماۋەي يىست و چوار ھەزار سال پىز بۇپەرى پىكۈنىكى دەپىت و، سەدان ھەزار بەدېھىنەراوى لەناودا ھەن كە ھەرىمەك كەيمان پۇيىسىتى بە جۇرەنىك خواردەمەنىي تايىھەتى ھەيە..

ئەم گەنجىنەيە كە بەسەر ھەر چوار وەرزە كەدا تىپەر دەپىت و، وەرزى بەھار وەك كاروانىك كە ھەزاران جۇر خواردەمەنىي بىن بىت، لە گەل خوی دا بۇ ھەممو ئەو ھەزاران دەھىنەت كە لە زستاندا خۇراك و ئازووقەيەنلى بېرىۋە..

ئەم گەنجىنە خوابىيە (كە گۈزى زەوييە) وەك كەشتىيە کى خوابىي وايە و ھەزاران جۇرە كەرسە و كۆئەندام و قوتۇرى خواردەمەنىي تىدايە..

ئەم گەنجىنە و كۆڭگا پەروەرد گارىيە، بەپى دەستورە كانى زانستى: (زىانسازى و بازىرگانى) كە ئىسوھ دەینخوینن، و بە ئەندازەي گەورەيى خودى گەنجىنە كە، خاوهن و

کارسازی خۆیمان پیشان ده دات و پیمان ده ناسینیت و لە لامان خۆشەویستی ده کات. هەروەک ئەو گەنجینەیە کە دەستکردى مەرۆف بۇو، خاوهەن و بەرپوھەرە کەی خۆی پى ناساندین.

❖ نۇونەيە کى تر:

ئەگەر سوپایە کى گەورە چوارسەد ھەزار گەل و نەتمەھى جىاجىای لە ژىر ئالاکەی خۆى دا كۆ كەرىپەنەوە و، هەريەك لە گەز و نەتمەوانەش خواردەمەنىي لەوانى تر جىاواز بىت و، چەكى هيچيان لە ھى تىريان نەچىت و، بەرگ و پۇشاڭ و شىۋەھى مەشق كەرن و جۇرى تەعلمىمات و ماوهە پېشوودايىان لە كەتى جىا بىت و، پىشەوايى ئەو سوپایە، بى ئەمە هيچيانى لەبىر بچىتەوە يان سەرىلى تىكىچىت، خۇراك و پۇشاڭى جىاجىايان بىداتنى.. ئەو سوپایە بەم جۇرە بىت، دەرى دەخات كە: پىشەواكە کەسىكى بى وىنە و ناوازەيە..

جا ھەرومەك ئەم سەرباز گە سەرسوور ھېنەرە ئەو پىشەوا ناوازەيەمان بۇ دەرەخات و پیمان دەناسینیت و، تەنانەت خۆشەویستىشى دەکات لە لامان، سەرباز گە "زەوی" يىش بە ھەمان جۇرە. چونكە سەرباز گە زەوی لە ھەموو بەھارىكىدا سەرلەنۈي سوپایە کى خوابى گەورە لە چوارسەد ھەزار رە گەز و جۇرى گەلانى ڕۇۋەك و نەتمەھى جىاجىا كانى زىندەوەر ان پىنكەھېنیت و، ھەر جۇرەشيان پۇشاڭ و، خۇراك و، چەك و، مەشق و، پىشەوايى تايىھەتىي خۆى لە لايەن پىشەوايە کى گەورە تاك و تەنياوه، بى لەبىر چۈونى ھىچ كامىكىان، يانلى تىكىچۈن، يان سەرگەر دان بۇون و، بەپەرى تەواوى و رېنگۈپەنگىشەوە، بى دەبەخشتىت.

جا بەپى "زانستە سەربازى يەكان" ئەم سەرباز گە بەرين و فراوانەي وەرزى بەھار كە بە پانابى گۆى زەوى بىلەو بۇوهتەوە، بەرپوھەر و پەرورەر دەگار و پىشەوايى ھەرە مەزن و پېرۋۇزى خۆى پىشانى ھەموو ئەوانە دەدات كە خاوهەنى دىل و دەرۈون و تىكەيىشىن و ژىرىن و، بە ئەندازەي پەلەي كەمال و گەورەي ئەم سەرباز گەيە، ئەو پەرورەر دەگارەيان پى دەناسینیت و، لە رېنگىتى تەقدىس و تەسىبىح و رېزلىتىن و سوپاس كەردنەوە، لە لايەن خۆشەویستى دەکات. وەك سەرباز گە ناوبىراوه كە ئەمە سەبارەت بە پىشەواكە خۆى كەرد.

❖ نۇونەيە کى تر:

وا دابىنى كە ملييونان گلۇپى كارەبا لەناو شارىكى سەرسوور ھېنەردا، بى بى ئەمەھى سووتەمنى يانلى بېرىت و بکۈزىتەوە، هاتوچۇ بىكەن.

ئایا ئەم کاره - لەگەل دەربرینى رېز و سەرسوورماندا - دەرى ناخات كە: ئەندازىيارىتىكى بىن هاوتا و كاره باچى يە كى كارامەھەيە، كارگەي كاره باكە و ئەم گلۇپانەي لەئىز دەستدایە؟

بەھەمان جۇر، گلۇپى ئەم سەستىرەنەش كە بە بن مىچى خانەي زەۋىيەمە شۆر بۇونەتمەوە و، بەپى زانىارىي فەلەك ھەندىيکىان بە ھەزاران جار لە گۆزى زەۋى گەورەتەن و، خىرايىيان لە ھى تۆپى تۆپخانە كان زىاتەرە و، بىن ئەمەي پىساي نىوانىان تىڭبىچىت و لە يە كىر بىدەن و بىن كۈزانەوە و تەواوبۇونى سووتهەمنى كاردە كەن، وەك لە زانىارىي فەلە كەدا دەيکۈينن.. ئەم ئەستىرەنە، بە چەشىنىكى رۇوناك، ئامازە بۇ بەدىھەنەرى خۆيان دەكەن.

بۇ نۇونە: "خۇر" كە يەك ملىيون جار لە زەۋىي خۆمان گەورەتە و يەك ملىيون سالىش لە زەۋى كۆنترە، يە كىنکە لە گانزۇپ و ئاگىرداھەمېشەبىي يانەي ميواخانەي خواوەندى مىھەرەبان. جا بۇ ئەمەي ھەمېشە دابىگىسىت و گېر بىگرى و سووتهەمنى لىنى نەپرىت، ھەمۇو پۇزىيەك پېۋىستى بە ئەندازە دەرياكانى زەۋى سووتهەمنى و، چىاكانى زەۋى خەملۇوز و، چەندىن ئەوەندە قەبارەي زەۋىش دار دەپىت، تاكۇ ئەم بەرددەوامى يە بۇ بېرەخسىت..

كەچى ئەم توانستەي كە "خۇر" و ھەمۇ ئەستىرە كانى ترى هاواچەشنى خۇر دادە گەرسىنەت، بىن ھېچ سووتهەمنى و خەملۇوز و پۇزىيەك ئەم كاره دەكەت و نايەللىت بىكۈزىتىشەوە و، بە خىرايى يە كى يە كەجار گەورە و بىن لە كەدان لە شوپىنى خۆياندا دەيانسۇورېنىت. بىن گومان ئەم توانستەي كە ئەم كاره ڕايى دەكەت، توانستىنىكى بىن كۆتايى و دەستەلاتىكى تابلېنى گەورەي بىن سۇورە.

كەواتە ئەم بۇونەورە مەزىنە و ھەم بۇونەورە مەزىنە و ھەرچى گلۇپ و چراي رۇوناكى تىدایە و پىاي داشۇر كراونەتەوە، بە جوانى و بەپى دەستورورە كانى زانستى "كارهبا" - كە خۆيندۇوتانە يان لەمەولا دەيکۈينن - پادشا و دەستەلاتدارى ئەم پىشانگا و مىھەرەجانە گەورەيە دەرەخات و، رۇوناك كەرەوە و كارساز و بەدىھەنەرى خاوهەن شەكۈزى خۆزى، بە شايەتىي ھەمۇ ئەستىرە درەخشانە كان بە ھەموان دەناسىنەت و، لە پىگەي سوپاسكۈزارى و تەقدىس كەرنەوە لە لایان خۆشەويىتى دەكەت، تەنانەت بۇ پەرسەتىشى ھانىان دەدات.

❖ نۇونەيە كى تر:

ئەگەر كەپپەك ھەبىت لە ھەمۇ دېرىيەكى دا كەپپەك بە خەتىكى وردۇ، لە ھەمۇ و شەيە كى دا سۇورەتىكى قورئانى تىدانا نۇوسرايىت و، ھەرىھەك لەم مەسەلە و بايەتانەش كە لېيان دەدويىت وردۇ پۇراتا بىن و پشتى يە كەزى بىگرن، گەر كەپپەكى وا بىنت، ئەوا ئەم

کتیبه، بنی هیچ گومانیک، کارامه‌بی له را ده به ده ری نووسه‌ره که‌ی و توانستی ته‌واوی
دانمه‌ره که‌ی ده ده خات.. و اته ئم جوزه کتیبه وهک ژووناکی خوز نووسه‌ره که‌ی به
خه‌لکی ده ناسینیت و که‌مالی توانستی ئه ده ده خات، و، به چه‌شینیکی وا پیز و ته‌قدیری
سه‌پر که‌رانی را ده کیشیت که یه کسه‌ر له بهر خویانمه بله‌ین: "تبارک الله، سبحان الله، ما شاء
الله".

کتبی مهزن و گهوره‌ی ئەم گەردوونەش وايە، كە تەنھا لە يەك لەپەرەدەدا - كە گۆزى زەوی يە - و لە يەك مەلزەمەدەدا - كە وەرزى بەھارە - سى سەدھەزار كتبی جىاجىا، كە پرووهك و زىنده وەرانىن، دەنۇو سرىن و، هەريە كەيان وەك كتبىك وان. هەموو ئەمانەش پىشكەوە و بېن تىڭەلبۇون و هەلە و لەپەرچۈونەوە و بەپەپەرى رېتكۈيىكى يەوە، دەنۇو سرىن. تەنھا تەنھا و شەيەكى دا (وەك درەخت) پاچە شىعەرىكى تەواوەتى و، لە يەك دانە نۇختەيى دا (وەك تۆۋو) پېرسىتى كتبىكى سەرېبەخۇ دەنۇو سرىت.

جا هروه ک ئەمە شىئىكە لە بەرچاوماندىاھە و بىن ھېچ گۇمانىيەك پىشانغان دەدات كە لە پشتى ئەم نووسىنانەوە قەلەمېنىكى كارامەھە بىدەپەنەووسىت.. ئەوا دەتوانىن بىز خۆزان ئەمە لېيڭ بىدەنەوە كە ئايىا مەوداى بەلگەي كىتىبىي گەورە و مەزنى گەردۇون، كە لە ھەممۇ و شەيە كى دا چەندىن واتا و دانايىي تىدىاھە و.. مەوداى بەلگەي ئەم قورئانە گەورە بەر جەستەيە - كە جىيەناھە - بىزانن چەندىھە و چۈن دەيىت بە بەلگە لە سەر خواوهندى نووسەرى خۆى، ھەر دەنەنەن بەلگە لە سەر خواوهندى نووسەرى خۆى،

نهمهش به پیش داخوازی (زانستی حیکمته شنیدن) و (هونه ری خویندنه و نووسین) که
دهیان خویند و، به تهراز وویه کی گهوره تر و روانی نیکی فراوانتر بتوئم کتیبه گهوره هی
گهرد وون، دهرده که ویت. تهناهه ته و کاته ته ده گهه که چون ئهم کتیبه گهوره هی
گهرد وون به "الله اکبر" کردن خوای بدیهینه ری خوی ده ناسیبیت و، به "سبحان الله
تمقدیسی ثو خواه مان فیر ده کات و، به سوپا سگوزاری: "الحمد لله" شه و خواه نده مان له
لا خواه شو پست ده کات!

بهم جوزه و بهی پی ئوهانه باشمان کردن، هر یه که له زانسته له ژماره به دهه و زورانه،
به لگه که له سه ر به دیهینه ر شکو مهندسی بونه و هر و، خوای گهوره مان به ناوه جوانه کانی و
که مالات و سیفه ته به رزه کانی بی ده ناسینیت. ئمهش به هر یه که له زانسته فراوان و، ئاوینه
تایله تی و، چاوه تیز و بینه ر و، رو اینه پر له پهندانه که له ناو هر یه که له زانستانه دا ههن.
بهه قو تایه په لا و آنهم و ت:

حیکمه‌تی دو ویات برونه و کانی قورئانی پرورد، و هک: «خلق السموات والأرض» و «رب السموات والأرض» له پیناوی ریسمایی کردنی خملکی دایه بزئه و راستی بهی که باسان کرد. هروه‌ها بزئه ویه که ئهم بله‌گه بهیز و بروناکهی "ته و حید" مان فیز بکات و بدیهیه‌ری مهزمان بین بناسینیت.

ئهوانیش و تیان:

(سوپاسی له ژماره بدهر پیشکه‌شی پهروه ردگاری بدیهیه‌رمان بیت، له سهر ئهم و آنه‌یهی که له راستی دا حقیقه‌تیکی گهلى بهرزه، خوات لئی پازی بیت و پاداشتی چاکهت بداتهوه).

ئنجا پیم و تن:

مرؤف مه کیندیه کی زینده کاره، ههزاران جوز نازار و ههزاران جوز تام و له زهت له ریاندا ده چیزیت..

ئهم مرؤفه ههروه ک لهو پیری دهسته و سانی و کولهواری دایه، له هه مان کاتیشدا ئهونده دوژمنی ماددی و معنوبی ههیه که له ژماره نایهنه..

هه رچهند لهو پیری ههژاری دایه، ئهونده ٹاره زووی دیار و نادیاریشی ههیه که له باس کردن نایهنه..

که واته مرؤف بدیهیه‌اویکی ئهونده ههزاره که هه میشه زلله‌ی نهمان و جودایی ده خوات. بهلام سهره‌ای هه موئمانه، هه رکات به‌هزوی په‌رستش و ئیمانه و پشت به خواهند و پادشاهی شکتمه‌ندی خۆی بیهستنی، ئهوا پالپشتنیکی گهوره و بهیزی ئهوندوی دهست ده کهونیت که بتوانیت له دهست هه موو دوژمنانی رزگاری بیت و، یارمه‌تی بهیه کی واى دهستگیر دهیت که بۇ بهده سهیتنانی ئوا واته کانی پشتی بین بیهستنی.

چونکه ههروه ک مرؤف نیسبهت و پهیوه‌ندی له گەل که سانی له خۆی گهوره‌تردا ههیه و بهم پهیوه‌ندی و نیسبهت برونهش بۇ لای گهوره کهی و پیزی لای ئهه، شانا زی ده کات..

هر بهم جوزهش نیسبهت پهیدا کردنی مرؤف به‌هزوی ئیمانه و له گەل ئهه و خواهونده بەتوانایددا که خاوه‌نی تو انسنیکی بى سنوره و، ئهه پادشا به بەزهیی بهی که میهه‌بانی بهی فراوانی ههیه و، په‌رسنی لە پىنی گوئی رايھلی و شوکرانه بئزیری کردنیه و.. ئهم کاره واله (مردن) ده کات، که خۆی لە خۆی دا ئیعادمیکی هه میشه بیه، بۇ ئهه ئیمانداره بیت به بلیتی سەفەر و پشۇو وەرگرگن بۇ رۇشتەن بەرھو جىهانى هه میشه بی!

خوتان ده تو ان ئەندازەی ئەوه لىك بده نەوه، كە ئەم مەرۇۋە لە بەر دەم گەورە كەي خۆي دا دەين چەن دە لەزەتى شىرىنى پەرسەن بچىزىت و، چەن دە سۈپاسكۈزارى ئەو ئىمانە بىت كە لە دىلدا ھەستى بىن دە كات و، چەن دە بە نۇورى ئىسلام بەختە وەر بىت و، شانا زى بە خواي گەورە و بە توانا و مىھەربانى خۆي بکات و هەر دەم لە شو كرانە بېزىرىنى نىعەمەتى ئىمان و ئىسلامدا بىت.

ھەروەك ئەممەم بە برا قوتابى يە كام و ت، ھەروەها بە بەند كراو انىشى دەلىم:

ئەوهى خوا بنا سىت و گۈزى رايەللى فەرمانە كانى بکات، با لە بەند بخانە شدا بىت ھەر بەختە وەرە. ئەو كەسەش لە خوا بى ئاگا بىت و خواي لە ياد چۈويت، با لە كۆشك و تەلارىشدا بىزى، ھەر بەد بەخت و سەرلىنى شىۋاوه!

پۈزىكىان سەتم لىتكراو يىك لەو كاتەدا كە بەھوپەرى شادمانى يەوه بە دارى سىدارە كەي دا سەر دە كەھوت، پۈوي كەدە سەتم مكارانى و بە دەنگى بەر ز و زولال بىزى و تىن:

- (من لەناونا چەم و بەرەو نەمان ناپۇرم، بەلكو لە بەند بخانە دنيا دەر باز دەم و بەرەو بەختە وەرەي ھەميشەسى دەپۇرم.. بەلام دەبىتىم ئىۋە فەرمانى لەناو چۈونى ھەميشە بيتان بۇ دەر چۈوه، چونكە وا گومان دەبەن كە مردى نەمان و لەناو چۈونە. كەواتە من تۈلە خۆمەلى سەندۈنە تەوه). ئەممەي و ت و، لە گەل دوپات كە دەنەوهى: "لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ" دا بە چاوى روون و پۈوي گەشەوە گىيانى سپارد!

﴿سَبَّحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَمْتَنَا إِنْكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾.

* * *

سەرنجىكى يەكتاناسى لە وشەي: (ھۇدا)

باسمە سبحانە

﴿وَانِّي مُنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبِحُ بِحَمْدِهِ﴾
السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته أبداً دائمًا

برا ئازىز و بەوهفا كامى!

بە جۈزۈنىكى كتوپىرى و لە گەشتىكى بىرەكى و ئەندىشىمى و، لە كاتى موتالاً كردىنى لايپەرى "ھەوا" تەنھا لە لايدەن ماددىيە كەىدا، سەرنجىكى جوانى "يەكتابى" م لە وشەي "ھۇي": ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ و ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ دا بىنى. لەم سەرنجەو بۆم دەركەوت كە: پىسى "ئىمان" پىرىيە كى ئەونىدە ئاسانە كە بىنۇستە بىگىرىتە بەر، بەلام پىسى "گومرايسى" و "هاوەل بىرياردان" ھېننەدە مەحال و گىرو گىرفتى تىدايە كە ھېچ كەسىك ناتوانىت بىگىرىتە بەر. وابە ئاماژەيە كى يەكچار كورت، ئەو سەرنجە جوان و درىز و فراوانە رۇون دە كەممەوە: بەلتى، دە كرى مشتىك گل (خاڭ) بىيىت بە جىنى سەوزبۇنى سەدان گول و بۇوهك، گەر يەك لە دواي يەك تىبائىدا بىرىتىن. جا ئە گەر ئەم كارە بە "سروشت" و "ھۆكارە كان" بىسپىرەت، ئەوا دەبىن سەدان، بىگە بە ئەندازەي ژمارەي گولە كان، كار گەي بچۈوك لەم مشتە گلەدا بىن.. يان ھەرىيەك لە گەردىلە كانى ئەو مشتە گلە بىنا و يىكەنان و تايىەتكارىي ئەو گولە جۇراوجۇرانە و ئەندام و كۆئەندامە زىننە كانىبان بىانىت، واتە خاونى زانستىكى گشتىگىر و توanstىكى رەھاى چەشىنى زانست و توanstى خواى گەمورە بىت!

"ھەوا" يىش كە يەكىكە لە عەرسە كانى فەرمان و ويستى خواى گەمورە، بە ھەمان جۇرە. چونكە ھەموو بەشىك لە بەشە كانى "ھەوا" و "سرووه" و "با" تەننەت ئەو ھەوايە كە لە بەشىكى كەمى ھەناسەي مەۋەقىدايە كاتى وشەي: "ھۇي" لە زار دەرەجىت، چەندەھا كار و فرمانى لە ژمارە بەدەرى لە ئەستۆزدایە و ھەموويشيان ئەنجام دەدات. جا ئە گەر ئەم كار و فرمانانە بە "سروشت" و "رېكەوت" و "ھۆكارە كان" بىسپىرەت، ئەوا دەبىن ئەو

ههوا يهيان چهندهها مهلهنهندی په خش و ورگرتی بجوروکی تیندا بیت بز ههراجی دهنگ و گفتونگوی برووسکه و تلهفون و رادیو و ههراجی جوزری دهنگی قسه و گفتونگوی لهژماره بهدهره کانی دنيا هن و، بيشتوانيت له يهك کاتدا ههمو ئهو کار و فرمانانه جي بهجي بکات.. يان ئهو كمه ههوايي که له وشهي "هُوَ" و گشت تهنوبلکه و بهشىك له بهشە کانى و ههمو يه کى له گرديله کانى دا ههيه، به ئهندازه‌ي ژماره‌ي ههمو ئهوانى که له تلهفوندا قسه ده كەن و برووسکه جوزراوجوزره کانلى دهدهن و به رادیوکان وته و گوفتاريابن بلاو ده كەنهوه، بهو ئهندازه‌ي خاوهنى كەسيتىي مەعنەوى و توانا و قابيليهت بن و، ئنجا زمان و لەھجهى يهك به كيان بزانن و له ههمان كاتىشدا ئهو زمان و لەھجانه فيرى گرديله کانى تريش بكمەن تاكو ئهو و تانه بلاو بكمەنهوه و بيانگىمەن!! چونكە بهشىكى ئەم حالەمان له بەرده مدایه و به چاو دەيىين و، ههمو تهنوبلکه و بهشە کانى ههوا خاوهنى ئهو توانا و ليھاتن و قابيليهتەن.

كەواته نەك تەنها يهك دانه مەحال، بەلكو به ئهندازه‌ي ژماره‌ي گرديله کانى "ههوا" مەحال و گىرو گرفتى لەژماره بهدهر لە پىنى كوفرى ماددى يه سروشى يه كاندا ههيه! بەلام ئەم كاره بە دەستى بەديھىئەرى مەزن بسپېررېت، ئهوا ئەم كەندا ههيه و ههمو گرديله کانى دەبن بە سەربازى گۈرىپايەل و چاوهپىنى ورگرتى فەرمان. ئىت ئەم كاتە ههمو گرديله کانى ههوا: بە ئىزىن و هيىزى بەديھىئەريان و، بە يۇنەي نىسبەتىان بۆ لاي و پشت بەستىيان پىي و، بەھۆى درەوشانەوهى كتوپىرى هەورە تريشقة ئاسا و يەك لە دوای يەكى توانسى ئهو بەديھىئەريان و، بەپەرى ئاسانىي چەشنى ئهوهى كە يەك گرديله يان تەنها يەك دانه لە فرمانه کانى جى بهجي بکات و، وەك ئاسانىي وتنى وشهى: "هُوَ" و هاتوچۇي ههوالە و شەيەدا.. ئەم كەندا گرديله کانى، بهو رادە و ئهندازه‌ي سەرجم كار و فرمانه هەممە كى و جوزراوجوزره لەژماره‌ي بەدهره کانى خۆيان جى بهجي دەكەن.

واته ئەم كاتە "ههوا" دەيىت بە لاپەرەيەكى فراوان بۇ نووسىنە پىشك و ناوازە و لەژماره بهدهره کانى قەلەمى توانسى خواي گەورە و، گرديله کانىش دەبن بە نوو كى ئەم قەلەمە و، كاروفرمانى گرديله کانىش دەبن بە نوخىتەي نووسىنە کانى قەلەمى توانسى خواوهند. لەبەر ئەوه، ئەنجامدانى ههمو كاره کانىان بە ئهندازه‌ي ئەنجامدانى هەلسۇ كەوتى تەنها يەك دانه گرديله يان ئاسان دەيىت.

ئەم پاستى يەم بە تەواوى و پۇونى و بە "عين اليقين" چاوبىن كەوت، كاتى لە گەشتە فيكىرى بە كەمدا سەبر و موتالاى جىهان و لاپەرەي ھەوا مەركەد، بىرم لە: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا
ھو﴾ و ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ دە كردىوه.

ھەروەها بە "علم اليقين" زايىم كە بەلگەيە كى رۇون لەسەر "يەكتابىي" خواي گەورە ھەيە لەو نەختە ھەوايەي كە تىكەلى و شەي "ھُوَ" دەبىت، ھەروەك لە واتا و ئامازەي و شەي "ھُوَ" دا درەوشانەوەيە كى "تەنیابىي" خواوەند لەپەرەي رۇوناکى دا و، بەلگەيە كى "يەكتابىي" لەپەرەي بەھىزى دا ھەيە. چۈنكە نىشانەي: ئامازەي پەھا و نەزانراو لە راناو (ضمير)ى "ھُوَ" دا ھەيە. و اتە: ئايائەو "ھُوَ" يە بۆ كىن دە گەرتىمۇوه؟

ئىز تەو كاتە تى گەيشتىم كە بۆچى قورئانى پىرۇز و زېكىر خوینان لە مەقامى "يەكتاناسى" دا ئەم و شەيە دووپات دە كەنەوه.

بەلىنى، ئەگەر كەسىك بىھەۋىت يەك "خال" لە شويىنېكى تايىھەتى پەرە كاغەزىنېكى سېي دا دابىتىت، دەتوانىت بەپەرەي ئاسانى ئەم كارەي ئەنجام بىدات. بەلام ئەگەر داواى لىنى بىكىتىت: لە يەك كاتدا چەندىن "خال" لە چەند جى يە كى جىا جىادا دابىتىت، ئەوا كارە كە ئالىزى و گىرو گىرفتى تى دە كەھەۋىت و بۆز ئەنجام نادىتت.. كەچى دەبىن زىندا وەرىيکى بچۈرۈك لە تەنها يەك كاتدا كۆزلى قورسى چەندىن كاروبارى جىاجىا ھەلدە گرىت، كە دەبۇو بەمە رېساكەي تىكەل و پىكەل بىوايە و، لە گەل ھاتىدەرەوەي چەندىن و شەي زۇر لە يەك كاتدا و رۇيىشتىيان بە يە كەمە بۆ ناو گۈئى كان، ئەو رېسايە پەرش و بلاو و پەرتەوازە بىوايە..

بەلام من بە "عين اليقين" و بە بەلگەي و شەي "ھُوَ" كە بۇو بە كلىيل و قىبلە ئايىك بۆم، بىنیم كە هەزاران خال و پىت و و شەي جۇراوجۇر لەسەر ھەموو بەشىك لە بەشە كانى ھەوا - كە بە بىر گەشتى تىدا دە كەم - دادەنرىن، ياخود دە كرىت تىايىاندا دابىنرىن. تەنانەت دە گۈنچى ھەموو ئەمانە لە ئەستۇي تەنها يەك گەردىلە دابىنرىن، بى ئەوهى ھىچ تىكەلى و تىپەللىكىش بۇون و رېسا تىكچۈرونىك پۇوبىدات.

دەبى ئەوهش بىزانىن كە جىگە لەم كارانەي باسمان كردن، ئەم گەردىلەيەي ھەوا چەندىن كار و ئەر كى زۇرى ترىش لە ھەمان كاتدا ئەنجام دەدات و ھىچ كارىكىيانى لىنى تىك ناچىت و، چەندەها كۆزلى قورسى لەسەر شان دادەنرىت بى ئەوهى ھىچ جۇرە لاوازى و تەمبەلىيەك دەربېرىت، ئەوهەتا ھەمىشە رېساي خۆى دەبارىزىت و ھەرگىز نايىبىن لە ئەنجامدانى كار و ئەر كە جۇراوجۇرە كانى سەرشارانى دا كەمەرخەمى بىنۇنىتىت، چۈنكە

ههزار ان ههزار و شه و دهنگی جیاجیا و جوز او جوز ده رونه ناو ئهو گهر دیلانه و به ههمان جوزیش لیيان ده چنه ده روه، بین ئهوهی تیکه لی به کتر بین و سه رله به کتر تیک بدنهن. و هك بلئی ئهو گهر دیلانه خاوهنى چەندىن گویى بىسەرى بچوو كى به ئەندازەي خۆيان بن و گەلنى زمانى وردى بچوو كيان بىيىت كە له گەل خۆياندا البار و شياو بن و، لهو رېيەوه ئهو وشانە بچنه ناو ئهو گویى يانه و لهو زمانه وردانەشمە دەرېچن.

سەرەرای ئەم ھەموو كاروبارە سەيرانەش، ھەموو گەر دىلەيەك و ھەموو بەشىك لە بەشە كانى "ھەوا" بەويەرى سەربەستى دەجۈولىن و به زمانى حال و له كاتى كەيف و شادىي (جهزبە و حال) دا زىكىرى بەديھىنەرە خۆيان دەكەن و به زمان و شايەتى دانى ئهو راستى يەرى ئېستا باسمان كرد و پېپ بە دەم: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ و ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ دەلىن.

خۆ كاتى كە زريان و رەشەبای سەخت ھەلەدە كات و، ھەور نەعرەتەى لىنى دەبىتەوە و، ئاسمانىش بە پۇونا كىي ھەورە بروو سكە دەدرەو شىتەوە.. ئالەم و كاتەدا پەھوتى ھەوا دە گۆزىت و دەبىن بە چەندەها شەپۇلى تیکەلويتىكەل، كەچى لە گەل ئەوهشا و بە هيچ جوزىنىك پىساي گەر دىلە كان لە كاتى ئەنجامدانى كاروبارە كانياندا تېك ناچىت و هيچ كارىك پىنى جى بە جى كارىكى ترى لىنى ناگىرت!! ئەم راستى يەم بە "عین اليقين" چاوبىن كەوت.

كەواتە دەبىن (گەر كارى ھەوا بە سروشت و ھۆ كارە كان بىپېرىت) ھەموو گەر دىلەيەك و ھەموو بەشىك لە بەشە كانى "ھەوا" خاوهنى زانست و دانست و ويست و هيچىز رەها بىت و توانا و دەستەلاتى تەواوى بەسەر گشت گەر دىلە كاندا بىيىت، تاڭىر بتوانىت ئهو ھەموو كار و فرمانە جوز او جوز انه بە تەواوى جى بە جى بکات!!

خۆ ديارە ئەمەش بە ئەندازەي ۋەمارەي گەر دىلە كان بەتال و مەحال و نە گۇنخاوه و تەنانەت هيچ شەيتانىكىش شتى و اى لە دەم دەرناچىت.

كەواتە شتىكى ئەوپەرى ڦوون و ئاشكرا و بەلگەنەويسىتە و، تەنانەت بە "حق اليقين" و "عین اليقين" و "علم اليقين" دەزانرىت كە:

ئەم لاپەرەيى "ھەوا" لاپەرەيە كى بگۇرە و، بەديھىنەر بەپى زانىاري بەھە و بە قەلەمى توانست و قەدەرە خۆى، چىي بويىت تىايىدا دەنۇو سىت و بەوپەرى دانابى يەوه قەلەمى خۆى تىدا تاو دەدات.. ھەوا لاپەرەيە كە وەك لەھۆيىكى كۆزانەوە و تىانوو سىن (لوح المخ

والإثبات) وایه بز کاروباره نووسراوه کانی ناو: "لوح المحفوظ" لهناو جیهانی پر له ئالو گزپری دنیادا.

هروهک "ههوا" بهم کاروباره سه رسورپهینه رانهی باس کران به لگه به له سه دره شانهوهی "یه کتایی" خواری گهوره له کاتی ئەنجامدانی تنهها یهك دانه ئەر کی سه رشانی دا که گواستنهوهی دهنگه کانه و، له همان کاتيشدا مه حاله لمزماره به دهره کانی "پیسی گومپایی" روون ده کاته و.. هروهک ههوا ئەنجام ده دات، له همان کاتدا چهندین کاروباری له پهپری گرنگی و ریکوبینکی دا و بى هیچ تیکمەل بوون و لئى تیکچوونیکیش جى بەجى ده کات، وەك: گواستنهوهی مادده ناسکە کانی چەشنی کاره با و بکیش و پالنھر (الجاذبة والدافعة) و رووناکى.. له همان کاتيشدا دەپراتە ناو رووهک و گیانداره کانیشهوه له پیسی هەناسەدانیانهوه و لەوپیش به پهپری وردی و ریکوبینکی چەندین کاری سه بارهت به زیانی ئەهو رووهک و زیندەوەرانه جى بەجى ده کات.. هروههاله هەمان کاتدا ئەر کی پیتاندنی رووهک دەخاتە ئەستۆیه وو.. چەندەھا کار و فرمانی ترى بنه پەرتى وەك ئەمانه ئەنجام ده دات.

ئەمانه به دلنيابى يەكى تەواوهتى دەيچە سېپىن كە: "ههوا" عەرشىيکى مەزنى وەھايە به فەرمان و ويسى مەزنى خوارى گهوره دەجۇولىتىھو و، بە "عین اليقين" دەيچە سېپىن كە هەر گىزاوەر گىزىز ھېچ گۈمانىك لە کايەدا نى يە بز ئەوهى "رېكەوتى كتو كويىر" و "ھۆ كارە بەرەلا" و "مادده كۆلەوار و بى گیان و زیانە كان" دەستيان لەو نووسىنە بى وىنەيە ئەھ لەپەرەيە "ههوا" و له ئەنجامدانی کاره کانى دا بىبىت..

بەمەي پېشىو، تا رادەي "عین اليقين" قەناعەتى تەواوم پەيدا كەردى وزانىم كە: هەممۇ يە كېڭ لە گەردىلە کانى ههوا، بە زمانى حالت خۇيان، هەر دەم ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ و ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ دەلىنەوه.

هروهک بەم كلىلە - واتە كلىلە: "ھۇ" - ئەم هەمۇو کاروباره سەيرانەم تنهالە رووه ماددىيە كەي هەوادا بىنى، تېكىراى تو خىمى هەوايش بە گشتى لە بەرچاومدا وەك وشەي "ھۇ" لى ئەت و، بۇ بە كلىلەك بۇ جىهانى مەعنە و مىسال. چونكە بۇم دەركەوت كە جىهانى مىسال^(۱) وەك كامىر اىيە كى يە كچار مەزن وايە، له يەك کاتدا چەندەھا وىنەي

(۱) لېرەدا بە كورتى باس كرما، چونكە بارودۇخى دەرەپەرمان دەرفەتم نادات لە گەل بەلگە گومان بېرە کانى دا روونى بىكمەوه. (دانەر)

له‌زماره بدهری هرچی رووداوی دنیا همیه ده گریت، بین ئوهه‌ئی ئوه و بینانه تیکمەلی يه کەز بین يان تیک بچن و بئاللۆزىن. به راده‌يەك كە ئەم جيھانى ميساله چەندىن دەھەنی مەزن و فراوانى دواپۇزى بە ئەندازەئى هەزاران هەزار دنیاى تىدا كۇز بۇوه‌تەمە، كە چەندىن بارودۇخى فانىي چەند بۇونەوه‌رىتكى "فانى" و بەرهەمى زيانى سەربىي ئەوان لە چەندىن دەھەن و تابلوى نەمر و بەردەۋام و لە بەردەم ئەھلى بەھەشت و بەختەورىي هەمېشەبى و لە چەندەها پىشانگاى ھەتاھەتايىدا، پىشان دەدات. بەم كارەش رووداوه‌كانى دنیا و يادداشتە جوانە كانى پابوردوويان ياد دەخاتمۇه.

بەلگەئى بىن گومانىش لەسەر بۇونى "لوح المحفوظ" و جيھانى ميسال و نۇونەئى بچووكى ئەم دوانە: هيىزى پارىز كارى ناو كەللەسەرى مەرۆف و تواناي ئەندىشەيەتى. چونكە هەرچەند ئەم دوانە ئەوهنە بچووكىن جىي تزووە خەرتەلەيە كىش ناگىن، كەچى كاروبارە كانىيان بە تەواوى و بىن تىكەل بۇون و لى تىكچۈون و بەۋەپىرى ورده كارى و پىتكى جى بەجى دە كەن، به راده‌يەك كە دەلىي ھەريە كەيان كېيىخانەيە كى پېلە زانىارى و بەلگەنامەيان تىدايە. ئەمەش بۆمان دەچەسپىنیت كە ئەم دوو هيىزەئى مەرۆف، دوو نۇونەئى بچووكى "لوح المحفوظ" و "جيھانى ميسال"ان.

بەم جۆرە و بە "علم اليقين" زانرا كە: "ھما" و "ئاو" بە تايىھەت شلەئى "منى"، كە دوو توخمى ئەوتون گەلتى زياتر لە خۆيان دەبن بە بەلگە لەسەر بۇونى خواتى گەورە (وەك لە سەرەتاي ئەم باھەتەوە باس كرا).. زانرا كە ئەم دوانە دوو لابەرە فراوانى قەلەمى توانست و دانست نۇوسىنىكى دانىيانە و پەوانىيان تىدا دەننۇوسىن و، ويست و، قەلەمى قەدەر و، توانستى خواتەندىش تىياناندا دەگەپىن و دىئن و دەرۇن و.. ئىز دەست تىۋەردىنى "پىتكەوت" و "هيىزى كتوکۈز" و "سروشت"ى كەپ و "ھۆكەر" بەربادە بىن گىانە كان لەو نۇوسىنە پېلە دانىيىيەدا، كارىتكى سەد لە سەد مەحال و نەشىا و نەگۈنجاوه.

(پاشماوهى ئەم باسە لە كاتى ئىستادا نەنۇوسرا)!

ھەزار ھەزار سلاۋ بۆ ھەموان

وتهی چواردهم

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿الر كِتَابُ أَحْكَمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَيْرٍ﴾ (مود: ۱)

لهم وتهیدا نامازه بۆ چەند غۇونىيە کى بەشىڭ لە راستىيە بەرز و بلنەدەكاني قورئانى حەكىم و تەفسىرە راستەقىنەكەن دەكەين كە فەرمۇدەي پېرۆزى پېنەمبەرە ﴿كَلَّتْ، تَاكُو ئەم نامازانە بىن بە چەند پەلىكانەيەك مەرۆف بە ھۆيانەوە سەر بکەۋىت و بەو راستىيەنانە شاد بىتت و، بە هاناي ئەو چەشە دل و دەرۈۋانەشدوھ بىروات كە لە بوارى ملکەچى و تەسلىم بۇوندا دەستمایه و توپشۇرى كەميان بىي بە. نىجا لە كۆتۈلى وته كەشىدا دەرسىيکى پەندن و نامۇزگارى و نەبىيىيە كى چارادىزى خواي گەدورە، دەخدىيە رۇو.

لىزەشدا، تەنها غۇونە بۆ پىتىج دانەي ئەو راستىيە مەزنانە دەھىيىەوە، چونكە لە وتهى دەھەمدا - بە تايىەت لە راستىي نۆھەمىدا - ئەو غۇونانە باس كراون كە تايىەتن بە حەشر و قيامەتەوە و، پىوپىت بە دووپات بۇونەوە ناكات.

○ مەسىلەي يەكەم:

بۇ غۇونە ئەم ئايەتەي كە دەفرەمۇئى: ﴿خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ﴾ (الأعراف: ۵). واتە: ئاسمانە كان و زەویان لە شەش رۆژدابەدى ھىتاواھ.. ئامازە بۆ ئەمە دەكات كە دنیاي مەرۆف و جىهانى زىنەدەوران شەش رۆژ لە رۆژە كانى قورئان دەزىن، كە زەمان و كاتىنىكى درىزخایەنە و لەوانەيە وەك ھەزار يان پەنجاھەزار سالى ئاسايىي بخایەنیت.

جا بۆ ئەمە دلى مەرۆف دلىيابى و قەناعەتى تەواوى بەرامبەر بەم راستىيە بەرزە بۆ دروست بىتت، ئەوائەو جىهان و بۇونەوەر و دنيا رېپوارە كاتى و بە لىشماونە دەخەينە پىش چاوا كە بەديھىنەرەي مەزن لە ھەممو رۆژ و ھەممو سال و ھەممو چەرخىكدا - كە لە حوكىي يەك رۆژدابىي - بەدىيان دەھىيىت.

بەلتى راستە، دنيا كانىش - وە كۆ خەلکى - چەند میوانىكى رېپوارن لىزەوە گۈزەر دەكەن و بە فەرمانى بەديھىنەرەي مەزن لە ھەممو وەرزىكدا جىهانيان لىنى پە دەكربىت و پاشان لىييان خالى دە كرىتەوە.

○ مهسه‌له‌ی دووه‌دهم:

بۇغۇونە ئەم ئايىتاتانە:

﴿وَلَا رَطْبٌ وَلَا يابسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ﴾ (الأنعام: ۵۹).

﴿وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِيمَامٍ مُّبِينٍ﴾ (بس: ۱۲).

﴿لَا يَعْزَبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْفَرَ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ﴾ (سما: ۳).

ھەروھا ئايىتە پىرۇزە کانى ترى ھاوچەشىيان، ئەمە دەگەيەنن كە:

ھەرچى شت ھەيدى، چ لە پېش و چ لە پاش "بۇون" يان، ھەمۇويان "نووسراو" ن.

بۇ ئەمە دلى مەرۆف لەم باوھەدا بىگاتە دلىيايى تەواو، ئەمە خوارەوە دەخەينە پېش چاوا:

بەدييەنەرى نەخشە كىيىشى مەزن، بە چەشىنىكى مەعنەوى، پېپسىتى بۇون و مىزۇوى ژيان و پەرۇگرامى كارە کانى چەندەدا بەدىيەنەرى پىتكۈيىك لە بەنچە و ناوك و تۆۋى ئەو بۇونەرەنەدا تۆمار دەكتە دەيانپارىزىت، ھەرچەندەش ھەممۇ وەرزىل - بە تايىەتى بەھار - لەسەر ropyى لەپەرە زەھى دا ئالۇ گۈرپىان بەسەردا دېت. ھەروھك دواى نەمانى ئەو بۇونەرەنەش بەدييەنەرى مەزن، بە چەشىنىكى مەعنەوى، لەناو بەرۇبووم و تۆۋە ورده کانىاندا بە قەلەمى قەدەرى خۆزى تۆمارپىان دەكتە، تەنانەت تەپ و وشكى بۇونەرەنە و بەھارى پېشىو بەپەرە ورده كارى لە تۆۋە رەق و دىيارى كراوه کانىاندا دەنۇرسىت و بەپەرە پىتكۈيىكى دەيانپارىزىت. دەلىيى وەرزى بەھار وەك گۈلىتىكى يە كچار جوان و رېتك و ناوازەيە، دەستى خواوندى مەزن و خاونى جوانى لەسەر گۈلدانى گۈزى زەھى بۈيانلۇ و پاشان لىپى دە كاتەوە.

پەھامادەم راستى ئەمەيە، ئايائىيت جىيى سەرسوورمان نى يە كە مەرۆف گىفتارى گۈمرىيى يە كى وا سەمير و سەمەرە بىيىت كە ناوى "سروشت" لەم تۈرسىنە فيتى و وىنە ناوازەيە و لەم دانستە كارتىكراوه بىيىت كە لەسەر ropyى سەرانسەرى زەھى دا نەخشاون و رەنگدانەوەي يەك درەوشانەوەي نورسىنە كانى (لوح المحفوظ) ن كە لەپەرە زەھى تىيانورسىنى قەدەرى خواى گەورەيە؟! ئايائى جىيى سەرسوورمان نى يە كە مەرۆف باوھە بە "سروشت" بىيىت و پىي وابىت كارىگەرەيە كە سەرچاوه يە كى خولقىنەرە؟

ئايائىم راستى يە ropyونە لە كۆئى و گۇمانى بىن ئاگايانيش لە كۆئى؟

دىارە جياوازىي نىوانيان وەك هى نىوان زەھى و ئاسمان وايە!

○ مدلله‌ی سی‌هم:

بۇ غۇونە، ھەوالىدەرى راستىگۈچىللىك شىوه‌ی مەلاتىكەتانى ھەلگىرى عەرش و مەلاتىكەتانى ھەلگىرى زەۋى و ئاسمانەكان و گەلى مەلاتىكەتى ترى بە جۇزىنىڭ كىشاوه كە ئەو مەلاتىكەتە چىل ھەزار سەرى ھەيە و ھەريئەك لەم سەراناش چىل ھەزار زمانيان تىدايە كە ھەر يە كەميان بە چىل ھەزار جۇز تەسبيحاتى خواى گەورە دە كەن..

ئەم راستى يە بەرزەمى كە لەم چەشىنە فەرمۇودە پېرۇزانەدا ھەيە، رېتكۆپىكى و ھەممە كىتى و گشتلايەنى پەرسەتلىق مەلاتىكەتان دەردەپەرت. جا بۇ ئەۋەسى بۇ لاي ئەم راستى يە بىلندە سەربەکەوین و بەرز بىيىنەوە، ئەم ئايەتە پېرۇزانەدى خوارەوە پېش چاۋ دەخھىن و داوا لە خۇنىھەر دەكەين كە بە وردى سەرنجىيان بىدات و بېرىان لىنى بىكتەوە، كە ئەمانەن:

﴿تَسْبِحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَ﴾ (الإسراء: ٤٤).

﴿إِنَّا سَخَرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحُنَّ بِالْعَشَىٰ وَالْإِشْرَاقِ﴾ (ص: ١٨).

﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ ..﴾ (الأحزاب: ٧٢).

ھەروەھا ئايەتە كانى ترى ھاوچەشىيان، بە راشكاۋى رايىدە گەيەن كە:

گەورەترين و فراوانىتىن بۇونۇوھەر تەسبيحاتىكى تايىەتىي وەھا بۇ خواى گەورە دەكەت كە لە گەل فراوانى و ھەممە كىتى و مەزنى يە كەدىدا بگۇنجى. ئەمەش شتىكى ئاشكرابە و لە پېش چاۋادىيە. ئەوتا ئاسمانە بەرین و گەورە كان سەرگەرمى تەسبيحاتىن بۇ خواى گەورە. وشە كانى ئەو تەسبيحاتەشىيان بىرىتىن لە: خۇرۇ و مانگ و ئەستىرە كانىيان.. ھەروەك گۆى زەويىش، كە وەك بالىندە بە بۇشايى ئاسماندا دەپەرت، سەرگەرمى حەمد و تەسبيحاتە بۇ خواونى، ئەو وشانەش كە ئەم حەمد و تەسبيحەيان بىن دەردەپەرت بىرىتىن لە: زىنەدەرەن و رووەك و درەختە كان.

بە واتايەى كە ھەممو درەخت و ئەستىرەيدەك - وەك گۆى زەۋى - خاونى تەسبيحاتى جوزئى و تايىەتىي خۆبەتى. ئەم تەسبيحاتە گۆى زەۋى ھەممە كى يە و، تەسبيحى ھەممو بىش و پارچىيەك و تەنانەت گشت چىا و شىو و دۆلىك و ھەممۇ وشكائى و دەرىيابە كى ناو زەوبى لە خۇ گىرتووھ.

جا ھەروەك گۆى زەۋى بە ھەممە كىتىي خۆى و بەو بەشانەلىي پىكھاتۇوھ، خاونى تەسبيحاتى تايىەتىي خۆبەتى، بە ھەمان جۇز ئاسمانە كان و سەرجمە بورج و خولگە ئەستىرە كانىشى، خاونى تەسبيحاتى تايىەتى و ھەممە كىي خۆيانىن.

بىن گومان ئەم زەۋىيە كە بەم جۇزە ھەزاران سەرى ھەيە و ھەريئەك لەم سەراناش

سه‌دان هزار زمانی تیدایه، ده‌بین مه‌لائیکه‌تیکی سه‌رپه‌ر شتیکاری بز ده‌ستیشان کراپیت که له‌گهله‌ئم شیوه‌یه‌ی دا گونجاو بیت و گولزار و بروبوومه کانی حه‌مد و ته‌سبیحاتی زه‌وی، که زیاد له سه‌داده‌زار جوزی ته‌سبیح و ته‌حمید ده‌بن، له جیهانی "می‌سال" دا ده‌بخات و له جیهانی "رژح" یشدا بیت به نوینه‌ریان و لمه‌ی دا رایان بگهه‌نیت.

چونکه ئه گهه‌ند شتیکی جیاجیا کۆ بینه‌وه و بچنه شیوه‌ی کۆمەلیکه‌وه، ئه‌وا که‌ساایه‌تی به کی مه‌عنه‌وی بز خوینه‌یان پیکده‌هینن، خوئه گهه‌وه کۆمەلله پیکه‌اتووه تیکه‌لی به‌کتری بین و یه‌ک بگرن، ئه‌وا که‌ساایه‌تی به کی مه‌عنه‌وی و ایان بز دروست ده‌بیت که نوینه‌رایه‌تی بیان ده کات و به وینه‌ی جوزه گیانیکی مه‌عنه‌وی و مه‌لائیکه‌تیکی سه‌رپه‌ر شتیکار ئه‌ر کی ته‌سبیحاتی ئه‌وه کۆمەلله ده گریته ئه‌ستز..

بز نمودونه: ئه‌م دره‌ختی په‌لکه سئی په‌له‌ی بردام ژورره که‌مان نوینه‌ری "وش" به کی مه‌زنه که "زمان" ای ئه‌م شاخه‌ی ناو ده‌می "بارلا" ده‌ری ده‌بریت. فرممو سه‌یری بکه، ئایا نابینیت هه‌ریه‌ک لوه سئی سه‌ره‌ی ئه‌م دره‌خته سه‌ده‌ها په‌ل (زمان) بیان هاویشتوروه و هه‌ریه‌ک لوه زمانانه‌ش سه‌دان به‌ری هاوی‌سنه‌نگ و پیکوپیکی "وش" بیان گرتوروه، هه‌ریه‌ک لوه بروبوومانه‌ش سه‌دان تزوی بچوک و بالداری "پست" بیان تیدایه؟!

ئایا هه‌ریه‌ک لهم سه‌ر و زمانانه به گوفاریکی پوون و ستایشیکی ئاشکرا و رهوان، که ده‌لیی به چاو ده‌بینیت و به گوئ ده‌بیستیت، ته‌سبیحات بز ئه‌وه خواوه‌نده ناکات که خاوه‌نی هه‌ممو مولکیکه و دارای فهرمانی: "کن فیکون"؟!

جائمه‌وه مه‌لائیکه‌تنه که سه‌رپه‌ر شتیکاری ئه‌م دره‌خته‌یه، ده‌بین له جیهانی مه‌عنادا به چه‌نده‌ها زمانی جیاجیا نوینه‌ری ئه‌وه ته‌سبیحاتانه بیت. بله‌کو "حیکمہت" داخوازی ئوه‌یه که له راستی دا ئه‌وه مه‌لائیکه‌ته ئاوه‌ها بیت!

○ مه‌سله‌ی چواره‌م:

بز نمودونه ئه‌م ئایه‌تانه:

﴿إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ (یس: ۸۲).

﴿وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْبُحُ الْأَبْصَرِ﴾ (النحل: ۷۷).

﴿وَكَعْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ﴾ (ق: ۱۶).

﴿تَفَرَّجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةً﴾ (المعارج: ۴).

هه‌روه‌ها ئایه‌ته کانی تری هاوچه‌شنیان، ئه‌م راستی به بهزه‌ی خواره‌وه ده‌رده‌برن: خواهی گهوره‌ی به‌توانی به سه‌ر هه‌ممو شتیکدا به ئاسانی به کی ره‌ها و له نیوان خیرایی به کی ره‌هادا و بین بھر که‌وتن و ده‌ست تیوه‌ردان، شتان به‌دی ده‌هینیت، ده‌لیی شтан

تهنها به "فهرمان" دینه بعون و بهدی دههینرین..

پاشان ئهو بەدیھینەرە مەز نە تابلیتی لە بەدیھاتووانیەو نزیک، کەچى بەدیھاتووان لەوپەری دوورى دان لەو خواوهندەوە..

پاشان هەرچەندە خواوهنى گەورەبى (کېرىباء) يە كى رەھايە، كەچى بىن نرختىن و هەندەكى ترین شت فەراموش ناکات و ورددە كاربى بەدیھینانى بىن دەبەخشىت.

ئەم راستىيە كە قورئان رايگەياند، بەرپۇھەچۈونى تەواو ئاسان و رېتكۈپىكىي تەواو كاملى بۇونەوەران شايەتىي لە سەر دەدات و، ئەم غۇونەيە خوارەوەش نەھىنىي حىكىمەتە كەدى دەردىخات:

بۇ غۇونە - ولە المثل الأعلى - ئەو كارانى كە بە فەرمان و تەسخىرى خواى گەورە لە ئەستۆي "خۇر" نراون - ئەو خۇرەي كە دەورى ئاوىيەبى كى چىر دەبىنت بۇ رەنگدانەوەي ناوى جوانى "النور" ئى خواى گەورە - بەم جۇرەي خوارەوە ئەم حەقىقتە قورئانى يە لە تىكىيەشتنەوە نزىك دەخىنەوە:

"خۇر" هەرچەندە بەرزا و بىلتىدە كەچى تابلیتى لە ماددە رۇون و بىرسكەدارە كانەوە نزىك، تەنانەت زىياتر لە خۇزىان لەو شتانە نزىكتە! ئىنجا هەرچەندە خۇر بە درەشانمۇو و رۇوناڭى و چەند لايدەنېكى كە لە كارتىدا كىردىن دەچىن، كارىگەربى خۇرى لە شتاندا بەجى دەھىلىت، كەچى ئەو ماددە رۇون و بىرسكەدارانە بە هەزاران سال لىيەمە دوورن و هەرگىز ناتوانى هيچ كارىلەك بىكەنە سەر خۇر، تەنانەت ناشتوانى لافى نزىك بۇون لە خۇرلى بىدەن!

ھەروەھا، لە بىنىنى: شىكانەوەي رۇوناڭىي خۇر و دەركەوتىنى وىتە كەى لە ھەممو گەردىلەبى كى رۇوندا - بېپىي توانا و رەنگى ئەو گەردىلەبى - مەرۆڤ تى دەگات كە خۇز دەلىيلى لە ھەممو ئەو گەردىلانەدا ئامادەبى كە رۇوبان لە خۇرە و تىشكى خۇرپان پىن گەيشتۇوھە..

ھەروەھا بە ئەندازەي گەورەبى "رۇوناڭىي خۇر" گەورەبى گشتىگىرى و ھەممەلايدەنېي تىشكە كانىشى زىياد دەبىت، چونكە ھەرنەها "مەزنىي نۇورانىتى" يە كە ھەممو شتىك دەخاتە ناولى گشتىگىرى خۇيەوە بە رادەيدەك هيچ شتىك - بازۇر بچوو كىش بىت - ناتوانىت خۇرى لىنى بشارىتەوە يان لە دەستى دەرباز بىت. واتە گەورەبى "مەزنى" يە كەى تەنانەت شتانى جوزئى و بچوو كىش پشت گۈۋى ناخات، بەلكو بە پىچەوانەوە ھەمموپان - بەھۆى نەھىنىي نۇورانىتى - لە نېوان بازنهى گشتىگىرى خۇرىدا كۆز دە كاتەوە.

گەر بە فەرزى مەحال وادابىتىن كە خۇر لە درەشانمۇو و كارە كانى ئەستۆي دا بىكەر(فاعل) و خواوهنى ويست و ئىختىيار بىت، ئەم دەتوانىن تى بىگەين كە كارە كانى ئەم

خوره - به ئىزنى خواي گهوره - لەپەرى ئاسانى و خىراپى و فراوانى و ھەممەلايەنى دا، ھەر لە گەردىلە كانەوە تا دلىپە ئاوه كان و ھەر لە ٻووی دەرياوە تا ھەسارە گەرۇكە كان، بەپەيە دەبرىن و ئەنجام دەدرىن. ئۇ كاتەش "گەردىلە" و "ھەسارە گەرۇك" بەرامبەر فەرمانى خور يە كسان دەبن، چونكە ئەو پېتىنە پۇوناڭى يەي كە بەسەر ٻووی دەريادا پەخشى دەكت، بەپەرى پېكۈپىكى بە گەردىلە شى دەبەخشىت، ھەرييە كەيان بە گۈپەرى توانا و لىيەتى خۆيان.

جا ئەم خزورەي كە بلقىتكى يە كجار بچووك و پۇوناك و بىرسكاوهى ٻووی دەرياي ئاسانە و ئاۋىنەيە كى بچووك و چىرى درەوشانەوە ناوى "النور" ئەو خواوهندىيە كە تواناى بەسەر ھەممۇ شىيىكدا ھەيە.. ئەم خزورە، نۇونە كانى ھەر سى بناگە كەي ئەم پاستى" يەي قورئان دەرده خات، چونكە گومان لەوەدا نى يە كە پۇوناڭى و گەرمىي خور چەشى خاك(گل) بە چىر و پې دادەنرىت لە چاۋ زانست و توانىست ئەو كەسەي كە: (نور النور و منور النور و مقدار النور) ۵

كەواتە: ئەو خواوهندە مەزن و خاوهن جوانى يە، بە زانست و توانىست خۆى و بە جۈزىتكى رەها، لە ھەممۇ شىيىكەوە نزىكە و چاوى لىنىيەتى و لە لاي ئامادىيە، بەلام ھەممۇ شتان بە جۈزىتكى رەھا لەو خواوهندە دوورن..

ھەروەھا بى ماندۇوبۇن و دەست تىۋەردان و بە ئاسانى يە كى رەھا ھەلسۇكەوت لە شتائىدا دەكت، بە چەشىنەك كە مرۆژە هەست دەكت ئەو خواوهندە تەنھا "فەرمان" دەرده كات و شتائىش ھەر بەم فەرمانە و بە ئاسانى و خىراپى يە كى رەھا دىنە "بۇون" و بەدى دەھىنرىن..

ھەروەھا ھىچ شىيىك، با ھەندە كى يان ھەممە كى، بچووك يان گەورەش بىت، لە بازنهى توانىست ئەو بەدەر نى يە و لە گشتىگىرىنى مەزىتى يە كەشى دوور نى يە.

بەم جۆرە لەم "پاستى يەي قورئان" تى دەگەين و ھەر بەم جۆرەش تا پالەي "شەھوود" ئىمانىتكى دلىيابى بەخىشمان پىي ھەيە. بەلكو دەنى ھەر ئاوهھا ياش ئىمامان پىي بىت.

○ مەسەلەي پېنچەم:

ئەم ئايەتە پېرۇزانە خوارەوە و ھاواچەشىيان، "مەزى" و "گەورەبى" رەھا خواي گەورە دەرده خەن:

سەرتا ھەر لە ئايەتى: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهُ حَقًّا قَدْرُهُ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ﴾ (الزمر: ۶۷) تا ئايەتى: ﴿وَأَغْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَQَلْبِهِ﴾ (الأنفال: ۲۴) ..

ئنجا هر له ئایه‌تی: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكَلِيلٌ﴾ (الزمر: ۶۲) تا ئایه‌تی:
 ﴿يَعْلَمُ مَا يُسْرُونَ وَمَا يُعْلَمُونَ﴾ (البقرة: ۷۷) ..

هر له ئایه‌تی: ﴿خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ (الأعراف: ۵۴) تا ئایه‌تی: ﴿خَلَقْتُمْ وَمَا
 تَعْمَلُونَ﴾ (الصفات: ۹۶) ..

پاشان هر له ئایه‌تی: ﴿مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ﴾ (الكهف: ۳۹) تا ئایه‌تی: ﴿وَمَا تَشَاءُونَ
 إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ﴾ (الإنسان: ۳۱) ..

ئەم ئایه‌تە پېروزانە، ھەمەلایەنگىرى سۇورى "مەزنى پەروەردگارىتى" و "گەورەبى
 خوايدىتى" ئى خواى گەورەمان سەبارەت بە ھەمو شىلىك بۆ دەرەدەخەن.

جا ئەم پادشا مەزنە ئەزەل و ئەبەد، بە توندى ھەرەشە لەم مروقە دەکات كە: لەپەرى
 كۆلەوارى و لاۋازى و ھەزارى دايە و جىڭە لە بەشىكى كەمى وىست و دەستكەوتنىكى
 ئىختىيارى نەپى چىي تىشكىنەن تۈۋانات و ھەرگىز تۈوانى بەدىھىنەن نى يە.. ئايا نەھىنى ئەۋانى
 چى يە كە ئەم سکالايانەن قورئان و ھەرەشە و گۈرەشە تىرسىنەر كانى خواوهنى
 "مەزىتى" يان لە سەر بنىات نراوە بەرامبەر بەم مروقە لاۋازە، ئايا چۈن لە گەل يە كەدا
 دەگۈنجىن و بەرامبەر يە كەلىدەچىن؟

لە وەلامدا دەلىم:

بۇ ئەوهى لەم مەسىلەيەدا بگەينە دلىيابى تەواوهتى، ئەوالە گۆشە ئەم دوو نۇونەبى
 خوارەوە سەيرى ئەم راستى يە قۇولۇ و يە كىجار بەرزە بىكە:
 نۇونەسى يە كەم:

باخ و بىستانىكى مەزن كە بەرۋىوومى يېڭىيەشتوو و گۈلزارى جوان و رەنگىنى
 لەزمارەبەدرى تىدا بۇو، چەند كەنگار و كارمەندىكى زۇرى تىدا خرابۇونە كار تاكو
 كارە كانى ئەم باخ و بىستانە پاپىرېپىن. بەلام ئەم كەنگارە كە ئەر كى كەنگارە ئاوى
 خوارەنەوە و ئاودىرىپى باخە كەى لە ئەستۇ نرابۇو، لە ئەر كى سەرشانى خۆى دا تەمبەلى
 گىرتى و ئاوى باخە كەى نەدا. واتە بۇو بەھۆى وشك بۇونى ھەمو درەخت و گۈلزارە كان!
 بىن گومان لەم كاتەدا سەرچەمى كەنگارانى ناو بىستانە كە مافى سکالايان دەبىت لەو
 كەنگارە كە لە ئەر كى سەرشانى خۆى دواكەوت. جىڭە لە سکالا ئەم بەھەتاۋانە
 كە پەروەردگارى مەزن و بەدىھىنەرە بەخشىنە لەو باخەدا بەدىھىنەن و لە بەرچاۋى
 شەھوودى مەزنى خۆى دان، تەنانەت (رۇوناڭى و گل و ھەوا) ئەم باخەش مافى سکالايان
 لەم كەنگارە تەمبەلە ھەيە، چۈنكە بۇو بەھۆى پىووج بۇونەوهى كارو
 خزمەتگۈزارى يە كانىان، ھىچ نەپى تىكىدانى رەنچ و كۆششىان.

نمودنی دووههم:

گهر کرینکارانی کی ئاسایی ناو کەشتی يه کی مەزنی پادشاوازی لە کارە بچوو كەمی ئەستۆی خۆی هینا، ئەۋائىم واژهيانەی زیان بە ئەنجامى كار و كۈششى سەرجمەم كرینکارانی كەشتی يه كە دە گەيەنیت و رېنجيان بە فيپۇ دەدات. لەبەر ئەمە، پادشاى مەزنی خاوهنى كەشتی، بە ناوی هەممۇ كرینکارانی ئەمە كەشتی يەمە، هەرەشەی توندىلمۇ كرینکارە كەمەتەرخەمە دەكەت، لە كاتىكدا كە ئەمە كرینکارە ناتوانىت بلېت: من چىم تاكو ئەمە هەرەشە ساماناكەملى بىكىتىت، خۇ من تەنھا كارىنكى جوزئى و بىنر خەم فەراموش كەردووە! چونكە لەبەر ئەمە "بۇون"ى هەر شىڭىز بەندە بە بۇونى گشت ھۆكار و ھەل و مەرچە كانى، بەلام "نېبۇون"ى ئەمە شتە و نەمانى - لە رۈوى ئەنجامە كەيەمە - بە نەمانى تەنھا يەك دانە مەرج و نەھاتەدىي يەك بەشى، پەيدا دەبىت، ئەمە "نېبۇون" واتە: واژهيان لە كارىك، چەندەها جۇرى نېبەراوهى "نېبۇون"ى لىنى دەبىتەمە. بەلام "بۇون" بەپى جۇرى خۆى، چەندىن بەرەمە زۇر و زەبەندە دەبەخشىت.

لەم پوانگىيەمە وتهى: "كاولكاري لە بىياتنان ئاسانىتە" لاي خەلتكى وەك ياسايىكى ناسراوى لىنى ھاتورە.

جالەبەر ئەمە بىاغە كانى: (كوفرو گومپاىي و لەرى دەرچۈون و تاوان) بىيتىن لە: (ئىنکارى و ورنە گرتىن و واژهيانان لە كار و قبۇل نە كەردن) ئەمە هەرچەندىشىۋەي روالەتىيان بە "ئىجابى" و خاوهەن "بۇون" دەربكەويت، لە راستى و ناوهەرۇ كەدا هەر "نەمان" و "نېبۇون". لەبەر ئەمە، تاوانى كوفرو گومپاىي سارىيە و هەر بە خۇبىمە ناوهەستى بەلكو دەتەنېتەمە.

ئەم تاوانانە هەروەك زیان بە ئەنجامى كار و كۈششى سەرجمەم بۇونەوەران دە گەيەن، لە هەمان كاتدا پەردهش لە بەردەم درەۋاشانەوە "جەمالى" يە كانى ناوە جوانە كاندا دە گىزىن و دايىنەپۇشىن.

بەم جۇرە، دەركوت كە بۇونەوەران مافى سكالاى بىن سىنورىيان لە كافرو گومپايان ھەمە، پادشا مەزنە كەشىان - بە ناوی ئەوانەوە - زۇر بە توند و تىزى ھەرەشە لەم مەرۇفە بىنگۈمى و تاوانبارە دەكەت. ئەمەش عەينى حىكىمەتە، چونكە بىن ھېچ گومانىك ئەمە تاوانبارە شاييانى ئەمە هەرەشە ساماناكەيە، هەروەك شايىستە جۇرەها هەرەشە تىرسىنەرە.

کۆتاپی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَمَا الْحَيَاةُ إِلَّا مَتَاعٌ الْفُرُورُ﴾ (آل عمران: ۱۸۵)

(دەرسىئىك بۇ پەند وەرگىرن و زللەمەكى توند لە سەرو گۈپلاكى "بىنى ئاگايى")

نەفسە كەم! ئەى سەرگەردانى نوقىبۇرى ناو بىنى ئاگايى!

ئەى ئەو دەروونەى كە ژيانى دنيات گەلىنى بىن خۇشە و لەو پىناوهدا خولىيات دەستخستى ئەم دنيايت كەوتۈۋەت سەر و دواپۇرۇت لە ياد كردووه!

ئايا دەزانىت تۆ لەم هەولەتدا لە چى دەچىت؟ تۆ وەك و شترمل (النعمامة) وایت كە راوجى دەبىنېت و ناشتوانى بىرېت دەچى سەرلى خۇزى لەناولى زھۇرىدا دەشارىتىو و جەستە گەورە و زەبەلاحە كەشى لە دەرەوەدا دەھىلىتىو و پىنى وايە ئىتەر راوجى نابىنېت، كە چى لە راستى دا راوجى زۇر باش دەبىنېت و ھەرتەنھا خۇزىتى كە چاوه كانى لە ژىر لىدا نۇوقاندۇو و ھىچ شىئىك نابىنېت!

ئەى نەفسە كەم!

سەيرى ئەم غۇونەيدى بىكە و سەرنجى لىنى بىدە و بىزانە كە چۈن تەنها بايەخىدان بى ژيانى دنيا، لەزەتى شىرىنى ژيان لە مەرۆڤ دەكەت بى ئازارىتىكى سەختى تال!

وا دابنى دوو پىاولەم گۇندى "بارلا" يەدا ھەين، يە كە ميان لە سەدا نەمە دەن و نۆى خۇشەويستانى كۆچىيان بۇ ئەستەمبۇول كەرىيەت و لەۋى لە گۈزەرانتىكى خۇش و جواندا بېزىن و، تەنها يەك كەس لەو خۇشەويستانەى لىرەدا مايىتىو ئەويش سەرگەرمى كۆچ كەردىن بېت بۇ لای ئەوان. ئاشكرا يەم پىاوه گەلىنى تاسەمەندى دىدارى ئەستەمبۇولە و پىر بە دەن ئارەزوومەندى بەيەك شادبۇونەوەى بەردهو امە لە گەل ئەو خۇشەويستانەى ئەونى دا. خۇ ئەگەر ھەر كاتىئىك كە پىنى بۇتىت: "خىرا كە بەرەو ئەوى بېرۇ" ئەوا بە دلىكى شاد و لىمۇي خەندانەو بەرەو ئەستەمبۇول بەرى دەكەۋىت.

به لام پیاوی دووههم، له سهدا نهودونزی خوشهویستانی کوچیان کردووه و، لای وايه ههندیکیان له ناچوون و ههندیکی تریشیان له چهند جی يه کی نه بین او دا گیرساونه و، به گویزه هی ئم گومانه هی پی و ايه که سرهجه می ئه و خوشهویسته کوچ کردوانه په رتموازه بعون و نه ماون. ئم مرؤفه ههزاره گیرزده ده دهندیکی يه کجارت سهخته و به دواي هاودم و دلنه وايي دا ده گهریت تهناهت لاي ئه و تاقه گهشتیاره کوچهري يه که هيستا بهري نه که و توه، له بريي ئه و خوشهویسته زوره کوچ کردوانه و، ده يهويت به مانهوهی ئم يهك دانه که سهی ئيره نازاري جودايي ئهوان ساريز بکات!

ئهی نهفسه کهم:

هممو خوشهویستانت، له پيشنهنگ و سهرووي ههمو وييانه و پيغمه بری خوشهویستي خواهشل كوچیان بولیواری ئهوبهري گور کردووه و يهك دوانیک نه بیت که سیان لیزهدا نه ماون، که ئهوانیش خویان بوله و کوچه پیجاوه و.

که و اته له سامي مردن و ترسى گور، رووي خوت و هرمچه رخته و، جو اميرانه چاو بېره گوزره كمت و بزانه داواي چيت لى ده کات و، مهدا دانه له رووي مردندا بېن بکنه و بزانه داخوازى چي يه.. نه که و هك مرؤفي دووههم "بئن ئاگايى" سهرت تى بکات و خوت بخلافينيت!

ئهی نهفسه کهم:

هر گيز نهليت چهرخى رۇزگار گورراوه و خەلکى نو قمى دنيا و شەيداي ژيان بعون و مەستى خەم و پەھزادى ژيانى.. نەخىر وانهلىت، چونكە "مردن" گۈرانى بە سەردا نايىت و، "جودايى" نايىت بەھۆي "مانهوه" و، "كۈلمەوارى" و "ھەزارى" مەرؤفيش ئالۇ گۈريان تىدا نايىت و تهناهت له زىيادبۇندان و، كۈچى گرۇي ئادەمیزادىش لەم دنایە هىچ کات راناوه ستىت و بە خىرايى هەر بەرده و امه.

پاشان نەشلىيەت: (منىش وە كۆ ئەمەمە خەلکانە) .. نەخىر وانهلىت، چونكە هىچ كام لەو خەلکە تا دەرگايى گور بەمولو لە گەلت نايىن و هاودەمت نايىن. خۇ گەر پېت وابىت "هاوبەشى كردن" ئى خەلکى لەو گىرو گرفتanhدا ئەركت سووک دەكەن و دىدانەمەت بېن دەبەخشىن، ئدوا ئم بۇچۇونە لە لىوارى ئهوبهري گوردا هىچ دادىكى تۇ نادات و داراي هىچ بناغەيدىك نايىت و ج سوودىكىت بېن ناگەيەنىت.

ھەروەھالەو گومانه شدا نه بىت كە پىت وابىت جلهوت بز بەرەلا كر ايىت، چونكە ئەگەر بە چاوى دانايى و سەرنخەو سەيرى ئم ميواخاناهى دنيا بکەيت، هىچ شتىكى بىن

پیسا و بنی ئامانجی تىدا نابينيت، ئىز چۈن پىت وايە تەنها توپى بىن پیسا و بنی ئامانج بىت! تەنانەت پۇوداوه گەردوونى يەكان و بەسەرھاتە مەزنە كانى وەك بۇومەلەرزە كانىش هەرگىز او هەرگىز گالىتە و يارىبى دەستى پىنكىوت نىن.

بۇغۇونە: لەو كاتەدا كە دەيىنەت زەۋى چەندىن بەرگ و پېشاكى رەنگاۋەنگى تىكەل و پىنكەلتى لە پۇوهەك و زىنده وەران، بەپەرى پیسا و جوانى و نەخشۇنىڭار، پۇشىوھو.. هەر لە تەمۇقى سەرەوە تاپەنجەي پىت، دانسىتى تىدا دانراواھ و بە ئامانجى جۆز او جۆز ئارايىشت دراوه و... وەك جەزبەي خۆشەويىتى و شەوقى مورىدى تەرىقەتى مەولەلوى^(۱) بە وردى و پىسای كامىل و لە ئىنوان چەندەھا ئامانجى بەرزدا سوور دەخوات و دەخولىتەوھ.. ئالەم كاتەدا كە بەچاوى خۆز بارودۇخى زەۋى بە پیسا و جوانى و دانلىي و ورده كارى و ئامانجى ئاوا بەرزە دەيىنەت، ئىز چۈن پىت وايە ئەو بۇومەلەرزە يەك كە وەك شان ھەلتە كاندىنى گۆزى زەۋى^(۲) وايە بۇ دەرىپىنى ناپەزايى لە قورسى و دلتەنگى يە مەعنەوى يەمى كە بەرامبەر رەفتارى مەرۋەف بە تايىھەت ئىمانداران ھەستى بىن دەكت..

چۈن دەكرى ئەو پۇوداوه پەلە مردەنە بىن مەبەست و ئامانج پۇو بىدات، وەك مۇلھىدىك بلالوى كەردووەتەوھ و پىتى وابۇوھ ئەنجامى پىنكىوتە، بەم گومانەشى خۆزى گەرفتارى ھەلتە كە گەورە و سەتەمەنگى يە كىجار ناشىرىن كەردووھ، چۈنكە ئەم گاشت گىان و سامانانەي كە گەرفتار بۇوانى ئەم بۇومەلەرزە يە لە دەستىيان دا، ئەم بە بىن ئامانج و لە دەستچووھ لە قەلەم دان. كەچى لە راستى دا ئەم سامانانەي كە ئىمانداران لەم جۆرە پۇودا واندالە دەستىيان دەدەن، بۇيان پاشە كەوت دەكىت و بە فەرمانى خواوەندى دانى مېھرەبان بە سەدەقە بۇيان دەنۇو سەرتىت و دەيىت بە كەفارەتى ئەم گۇناھانەي كە ئەنجامى ناشكورىي نىعەمت بۇون.

پۇزىنەك دېت كە ئەم گۆزى زەۋى يە گۆزى رايەل و فەرمانبەر دارەي خواوەند دەيىنەت پۇووھ جوانە كەي بەھۆزى شىرك و كوفر و ناشكورىي مەرۋەتە ناشىرىن و چەپەل بۇوھ. ئىز بە فەرمانى بەدىھىپەنر پۇووھ خۆزى بە بۇومەلەرزە يە كى مەزن دەسەرتىت و، بە فەرمانى خوائەھلى شىرك لە دۆزە خەدا رۇ دەكت و خولتى كەھلى شو كەريش دەكت و دەلتىت: "فەرمۇن بۇ بهەشت"^ا!

(۱) مورىدى تەرىقەتى مەولەلوى (كە تەرىقەتە كەي مەولانا جەلالەددىنی بۇمىيە) لە كانىي حاىل و جەزبەلىيەتىدا، بە دەورى ئەلچەي زىكەر كەدا دەسۇورىت و لە ھەمان كاتدا بە دەورى خۆبىشى دادەخولىتەوھ. (وەرگىز)

(۲) ئەم باسە بە بۇنەي ئەم بۇومەلەرزە يەوھ نۇوسرا كە بەسەر ئىز مەيداھات. (دانەر)

پا شکری

وتهی چواردهم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿إِذَا زُلْزَلَتِ الْأَرْضُ زُلْزَالَهَا ﴿١﴾ وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَنْقَالَهَا ﴿٢﴾ وَقَالَ إِلَيْهَا مَا لَهَا ﴿٣﴾ يَوْمَئِذٍ
تُحَدَّثُ أَخْبَارَهَا ﴿٤﴾ بَأْنَ رَبِّكَ أَوْحَى لَهَا ﴿٥﴾ يَوْمَئِذٍ يَصْنُدُ النَّاسُ أَشْتَانًا لَيُرَوُا أَعْمَالَهُمْ ﴿٦﴾ فَمَنْ
يَعْمَلُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴿٧﴾ وَمَنْ يَعْمَلُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿٨﴾ (الزلزال)

ئەم سوورەتە مەزىنە، بە چەشىنىكى گومانپ، پۇونى دە كاتەوە كە گۈزى زەۋى لە جموجۇل و بۇومەلەر زە و تەنانەت لەرىنەوە ناوېنەوا كانىشى دا، لە ئىرۇەھى و فەرمانى خۇاي گۈورەدaiيە.

به یارمه‌تی ناگادار کردنوه‌یه کی معنوی، چهند و لامیک هاتنه دلمه‌وه بُوهندی لهو پرسیارانه‌ی که لهباره‌ی بومله‌ره تازه کی به که‌ی ئیستاوه ده کرین. چهند جاریک ویستم به دریزی و لامی ئه پرسیارانه بنووسم، بهلام مؤله‌ت نه درام.. بُوهه و ائیستا لیره‌دا به کورتی و یه ختنی، دهنووسم زن.

پرسپاری یہ کہم:

ئەم بۇو مەلەر زە گەورە يە موسىيە تىكى مەعنە وىي گەلى دېۋار تىرى لە موسىيە تە ماددى يە دلتە زىنە كەى دەر خواردى خەلتكى دا، كە بىتى يە لە سام و ترس و ناثور مىدى يەمى باليان بە سەر دەر وونى ئە و خەلتكەدا كىشىشا. چۈنكە ئەم ترس و بىمە ھىنەدە بەر دەوام بۇو كە لە شە ويشدا حەوانوھى لە زۇربەي خەلتكى سەندەوھە و پېشىوی و ئالىزى زۇربەي ناوچە كانى ولاتىنىڭ تەھۋە.. ئايما سەرچاواھە و ھۆزى ئەم ئازارە سەختە چىپىدە؟

به یارمه تیدانی ئاگادار کردنوه و یه کی مه عنهوی، ئەم وەلامە خوارهوم بۆ ھات: ئەو بەرهلایی و بەدرەوشتی یە کە بە ئاشکرا و لە رۆزى رۆشنا و لە مانگینکی پیرۆزى وەک رەمەزاندا و، لە دەمى نويژى تەراو يىخدا پروو دەدەن و، پېرىگەنلىكى گۆيى خەتكى بەمۇ گۈزانى یە ھەست بزوئىنانە کە بە دەنگى ئافەرت دەوتىرىن - لە رىپى رادىۋ و غەيرى رادىۋ -

له ههمو شونبیکی ئەم ولاتهی کە مەلبەندىگى خاۋىتى ئىسلام بورو.. هەممۇ ئەمانە، چەشتىنى ئەم ئازارى ترس و بىمەيان بەرھەم ھىتا.

□ پرسىيارى دووهەم:

بۇچى ئەم ئەشكەنخە پەروەردگارى و تەمنى كىردنە خوايى يە تووشى ولاتى كوفر و ئىلحاد نايىت و، موسىلمانە لاواز و هەزارە كانى پىوه گىرۈدە دەبن؟

وەلام: هەروەك تاوانە مەزنە كان بۇ دادگا گەورە كانى جەزا رەوانە دەكرىن و دواختىنى سزا كانيان بەو دادگايانە دەسپېرىنت، كە چى هەر لە مەلبەندى قەزا و ناجىھە كاندا تاوانە بىچو كە كان يە كلاپى دەكرىنەوە و سزا كانيان دەستتىشان دەكرىن.. بە هەمان جۆر، بەشى هەرە زۆرى تولەتى تاوانى مولحىد و كافران بۇ دادگا گەورە حەشرى مەزن دوا دەخرىن، بەلام هەر لەم دنیايدا و لەسر داخوازىي دانستىكى پەروەردگارىي گىرنگ، ئىمانداران لەسەر هەندى هەلە و گوناھى خۇيان سزا دەدرىن^(۱).

□ پرسىyarى سىھەم:

بۇچى ئەم موسىبەتە سەرجەمى ولات دەگرىتەوە، مادەم ئەنجامى چەندەلە و گوناھىتكە هەندى كەمس دەيانكەن؟

وەلام: زۇربەي خەللىكى لە گەل ئەو چەند سەتكارە كەماندا باشدارن. چونكە يان بە "كىردهو" يان بە "شۇينكەمۇن" يان بە "گۈرىپايەلىي فەرمانە كانيان" لە ناواھەرە كدا لە گەللىاندان و، ئەمەش كاريڭى دەكت موسىبەتە كە ئەو شىيە گىشتى يە بىگرىتە خۇ. چونكە موسىبەت بەھۆزى بىن گۈنىي و ملنەدان و گوناھى زۇربەي خەللىكە دەتەنېتەوە و گشت لایەك دەگرىتەوە.

□ پرسىyarى چوارەم:

مادەم ئەم بۇ مەلەر زەبە بەھۆزى تاوان و خراپكارى يە كان و بۇ مەبەستى كەفارەتى گوناھە كان رپوو داوه، ئەدى بۇچى بىن تاوانە كانپىش دەگرىتەوە و بە بلىسە كە دەسووتىن، لە كاتىنگىدا كە ئەوان توخنى هيچەلە و گوناھىك نە كە وتۇون تاكو كەفارەتە كە بىدەن. ئايادادگارىي پەروەردگار چۈن بەمە رازى دەبىت؟

ھەروەها بە يارمەتىي ئاگادارى يە كى مەعنەوي ئەم وەلامەم بۇھات:

(۱) بە هەمان جۆر، گەر بۇ سەكان و ھاۋاچەشنىان واز لە ئايىنگى دەستكارى كراوى سىراوه و ھەلۋەشاو بېھىن و گالىتەي بىن بىكەن، غېرەتى خوايى بىن ناجوولىتىت وەك ئەۋەي كە گالتە كە دن بە ئايىنگى راست و ھەناھەتلىي و نەگۈنجاۋ بۇ ھەلۋەشاو و سېپىنەوە، غېرەتى خوا دېزۈنېت. بۇ يە گۈزى زەۋىي مۇان مۇلەت دەدات و رېقىشى لەمان دەيتتەوە. (دانەر)

ئەم مەسەلە يە پەيوەندىي بە نەھىنى "قەدەر ئىخوا" وە ھەيە، بۆيە حەموالەي "پەيامى قەدەر" دەكەين و لىرەدا ئەم ئەندازەيە خوارەوە دەخەينە رۇو:

نەھىنى ئەم ئايەتەي كە دەفرمۇئى:

﴿فَوَأَتْقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً﴾ (الأفال: ۲۵).

واتە: خۇزان لە بەلا و گىرو گرفتىك پارىزىن كە نەك تەنها سەتكاران دەگرىتىمە، بەلكو بىتاوانە كانىشى پىوه گىرۇدە دەبن. نەھىنى ئەم ئايەتە بىرىتى يە لەمەدە كە:

ئەم دىنايە خانەي تاقىكىرنەوە و موجاھەدە و تەكلىفە، خۇ تاقىكىرنەوە و تەكلىفيش داخوازى ئەمەن كە راستى يە كان شارراوە و پەنھان بن، تاكو پېشىپە كى دروست بىت و لە پىي موجاھەدەوە راست و راستگۈزىان لە گەل ئەبوبويھ كىرى صىدىقىدا بۇ "أعلى عليين" بەرز بىنەوە، درۆزنانىش لە گەل موسىيلەمەي درۆزىدا بەرەو "أسفل سافلين" بەرىبىنەوە.

خۇ ئەگەر كەسانى بىتاوان لە موسىيەتانا دەرباز بىن و هيچ پريشك و ئازارىتىكىان بەر نە كەۋىت ئەوا "ئىمان" دەبۇو بە شىتىكى ئاشكراو سەملاؤ لاي ھەموان و، كافران و ئىمانداران وەك يەك بى جىاوازى مليان بۇ كەچ دەكرد و ئەو كاتەمش تەكلىف لە گۇرپىدا نەدەما و پىوستىش بۇ مەرۆڤ نەدەمایمە كە بە پلەۋاپايدە كانى ئىماندا سەرېكەۋىت و بەرز بىتىمە.

* مادەم بەپىي دانابى خواوندۇ بە بىي جىاوازى موسىيەت تووشى سەتكار و سەتم لىتكراو دەبىت، ئايى باھسى ئەمە سەتم لىتكراوانە لە داد گەرىي خواوند و مىھەرەبانى يە فراوانە كەدىدا كامەيە؟

وەلام: لە ناواوندى ئەو غەزەب و بەلايدا درەۋشانەوە كى مىھەرەبانى ھەيە، چونكە سامانى لەناواچووى ئەو بىتاوانانە بە ھەمېشىيە لە دواوۇرۇدا دەمینىتەوە و وەك صەدقە بۇيان پاشە كەمۇت دەكرىت. ژيانە لەناواچووە كەشيان لە بەر ئەمە جۇرە شەھىدبوونىكى بەخۇيەوە دىۋە، بۇيان دە گۇرپىت بە ژيانىكى ھەمېشىيە. واتە ئەمە موسىيەت و بەلايدە سەبارەت بەمە بىتاوانانەوە جۇرپىكى مىھەرەبانى خواوندە لە دووتوبى ئەو ئازارە سەخت و كاتى يەدا، چونكە بە ئازار و سەختى يە كى كاتى و تا رادەيەك كەم، دەستكەمۇتىكى گەورە و بەردەوامىان بىن دەبەخشتىت.

□ پرسىيارى پېتىجەم:

خواي گەورەي داد گەر و مىھەرەبان و بەتوانى و دانا، تۆلە ئايى تاوانە تايىھەتى يە كان بە چەند سزايدە كى تايىھەتى ناسىنەتەوە، بەلكو ماڭ(عنصر) يەكى گەورە و زەبلاحى وەك گۇزى زەوي بۇ

تمنی کردن و سزادان و توله سنه نده و زال ده کات.. ئایا ئەم کاره له گەل ھەمەلايەنی توanst و جوانی میھرەبانی خودا دەگونبى؟

وەلام: خواى بەتوانى مەزن چەندىن ئەرك و فرمانى زۆرى خستووه تە ئەستۆی ھەموو يەكىك لە توخە کان و، چەندەھا ئەنجامى زۆر و زەبەندەش لەو کار و فرمانانە ئەوانە و بەرھەم دەھېنىت.

جا ئەگەر تەنھا ئەنجامى يەكىك لە کار و فرمانە زۆرە کانى يەك دانە لەو توخمانە بە ناشيرىن (واتە بە شەپ و موسىبەت و بەلا) دەربىكەويت، ئەوا سەرچەمى ئەنجامە کانى کار و ئەركە کانى ترى ئەو ماكە، ئەم ئەنجامە ناھەموارە وەك ئەنجامىكى جوانلىدە كەن. چونكە ئەگەر پى لە توخەمە بىگىرا يە كە لە مرۆف تۈورەبۇوە و نەھىلرايە کار و فرمانە كەي سەرشارى، ئەو تەنھا ئەنجامە ناشيرىنە بەرھەم بەھېنىت، ئەوا گەللى خىر و كىردارى باشى بە ئەندازە ئىزمارە ئەنجامە باشە کانى سەرچەم ئەركە کانى ترى ئەو ماكە فەراموش دەكرا. واتە بە ئەندازە ئەو ئەنجامە باشانە شەپ و خراپاھى زۆر پۇويان دەدا. چونكە وەك ئاشكرا يە ئەنجام نەدانى خىرنىكى پىويست بە شەپ دادەتىت.

جا ئایا دەكى ئەم ھەموو شەپ و خراپانە پۇو بىدەن تەنھا لە بەر رۇونەدانى يەك شەپى تەنبا؟!

ديارە ئەمە پىچەوانە ئىرانستە و ناشيرىنە يەكى ئاشكرا يە و دوور كەوتنەوە بە لە پاستى و ناتەواوى يەكى عەيدىدارە. خۇ دانست و توانا و راستى، خاوىن و دوورن لە ھەموو نەنگى و ناتەواوى يەك.

جالە بەر ئەوهى هەندىك لە خراپكارى يە کانى مرۆف "تاوانى گشتى" ن و بە ئاشكرا سنورى مافى گەللى بۇونەوەران دەشكىئىن و گالتەيان بى دە كەن، ئەوا پىق و قىنى سەرچەم توخەمە کان بە تايىھەت "زەۋى" ئى بى دەورووڑىت. كەواتە، بى هىچ گومانىك، فەرماندان بە ماكىكى مەزنى وەك زەۋى كە ئەو تاوانبارانە تەمنى بىكات بۆ دەرخستىنى مەزنىي تاوانە كەيان، عەينى حىكىمەت و دادگەرى يە و، لە ھەمان كاتدا بۆ سىتم لىتكرا او انىش عەينى میھرەبانى يە!

□ پرسىيارى شەشم:

بى ئاگىيان لەناو خەلکى دا ئەوه بلاو دە كەنمۇھ كە پۇودانى "بۇومەلەرزە" تەنھا ئەنجامى ئاللوڭپ و پشىوپى كانزا كانى ناوجەر گەى زەۋى يە و، وەك پۇوداۋىكى بى مەبەست و، بە ئەنجامى "رېكەوت" و كارى "سروشت" ئى دادەنپىن و، ھۆكەر و ئەنجامە مەعنەوە يە کانى ئەم

پرورداده نایین تاکوله و بین ئاگایی بهی تیابیدان، بیدار بیندهو. ئاتا هیچ راستی بهک هی به پالپشتی بۆچونه کەیان بیت؟

وەلام: جگە لە گومرایی هیچیان بە دەس توه نی يە و بۆچونه کەیان دارای هیچ راستی بهک نی يە. چونکە بە چاوی خۆمان دەبینن کە ھەموو يە كىك لەو ھەزاران جۆرانەی زىنده وەران کە لە سەر گۆزى زەوی دالە پەنجا ملیون زیاتر دەبن، ھەموو سالىك كراس و پۇشاکە رەنگىن و پىنكۈپىكە كائيان لەبەر دەكەن و دەيانگۇرن، تەنانەت تەنها يەك دانە بالىش كە ئەندامىكى نىوان سەدان ئەندامى "مېش" ئى لەزمارە بەدەرە، فەرامەش ناڭرىت و بۇونا كىي "قەصد" و ويست و دانستى پیوه دىبارە. ئەمەش بەلگەيە لە سەر ئەوەي کە كار و بارودۇخە مەزىنە كانى گۆزى زەبەلاھى زەوی - كە لانك و ژىار و لانەي خاوهەن ھەستانى لەزمارە بەدەرە - لە بازنهى ويست و ئىختىار و قەصدى خواى گەورە دەرناجىت، بەلگۇ هیچ شىتىكى جوزئى يان كوللى لەو بازنى يە بەدەر نى يە.

بەلام خواوهندى خاوهەن توانتى پەھا بەپى خواتى دانستە پەھاكەي خۆزى، ھۆكاري روالتى يە كانى كردووە بە پەردەي پروكەش لە بەرددەم كار و ھەلسو كەوتە كانى دا و، ھەركات ويستى لە سەر پروردانى بۇوەلەر زە بىت ئەواھەندى جار فەرمان بە يە كىك لە كائز اکان دەدات كە بھۇلىت و بەم بىن يە دايىدە گىرسىتىت.

وا دابىتى "بۇوەلەر زە" بە پروردانى ئالتوڭۇر و پشىوپى كائز اکان پەيدا بىت، خۆ ھېشىتا لەم كاتەشدا هەر گىز بە بىن فەرمانى خواى گەورە و بىن ئەوەش لە گەل دانستى ئەمدا بىگۈنچىت، روو نادات. چونكە ئەگەر ئۆپالى تاوانى "كوشتن" نەخريتە ئەستۇرى قاتىل و تەنها بە كارى ئەم بارووتە بىزازىت كە لە فيشە كى تەنگە كەىدا گۈرى گرتۇو، بە شىتى و گەلخۇنى و فەوتانى تەواھەتىي مافى كۈزراوه كە دادەنرىت.. بە ھەمان جۆر بەلگۇ لەوەش شىتى و نەفامى تەوەيە كە لەم چەشنە پروردانەدا سەيرى سرۋشت بىكىت و ئەم فەرمانەي دانست و ويستى خوا فەرامەش بىكىت كە بۆ دا گىر ساندىن بۆمبائى ناوجەر گى زەوی دەرى كردووە، ئەم زەوی يە كە فەرمانبەر دار و گۈزى رايەل و كەشتى و فۇركەي خواوهندى بە توانىي مەزىنە و، خواى گەورە فەرمان بۆ ئەم بۆمبائى دەر دە كات بىتە قىتە و بىن ئاگایان بە خەبەر بەھىتىت و سەمكارانىش را بچەلە كىتىت.

(پاشقاوه و پەراۋىزى پىرسىيارى شەشم)

گومرایان و ئەھلى ئىلحاد لە پىناوى پارىز گارىي پىيازى رىنگرىيان لە "بىدارىي ئىمامىي"؛ دەچن سەرسەختى و نەفامى يە كى هيئىدە نامۇ و سەير دەر دەخەن كە مەرۋە ئەلى دەكات لە مەرۋە ئەلى خۆزى پەشىمان بىتە و بۇ نمۇونە:

تهو سه پیچی به تاریک و نووتنه ک و ستمکارانهی که گرزوی مسروف لهم دهمانه دوازی دا برامبه ر فهرمانه کانی خواوهند نواندی و همه مو جیهانی گرتنه و به رادهیه ک ما که گشتی به کانی ههزاند و همه مویانی تووره کرد.. بگره له ئەنجامی ئهوانه و پهروه دگاریتني به دیهینه رئاسمانه کان و زهويش به سيفهتي "رب العالمين" و فهرمانزه وای همه مو گهردونن - نه ک به سيفهتي پهروه دگاریتني به کي هنهنه کي تاييهت - له سه رانسنه رئاسمانا کي و له بازنه يه کي همه کي و فراواندا دهر که وت و .. به بهلا و گير و گرفتى گشتى سامانا کي و هك: جنهنگي جيھانی و بومهله رزه و لافاوه رامالله کان و پهشه با توند و تيژ و همهوره بروم و سکه سوتينه ر و توفان و زريانه رو و خينه ر کان، زلله ر له گرزوی ئاده ميزاد و هشاند، تاكو ئهم مرؤفه نو قم بوروه ناو بین ئاگاني بيدار بېتنه و هانى بادات وا زله ستم و سنور شكاندن و له خۇبائى بونه ترسنا كه کانى بهينهت و، پهروه دگاره مهزنه که خۆي پىي بناسينهت كه پشتى لى هەلتكردووه. بهمهش خواي گهوره به ئاشكرا و رۇونى دانست و توanst و دادگەرى و قەييومييەت و ويست و فهرمانزه واي تى خۆي ئاشكرا كرد..

كەچى سهربارى ئەمە، چەند شەيتانىكى نەقام كە لە شىيە و پەرخسارى مەۋەقىدان، سەرسەختى يە كى گەلخۇيانه و ئابپۇوبەر لە بۇوي ئەممازە پەرروه دگارى يە هەمە كى و پەرروه دە خوابى يە گشتى يانه بۇ مەۋقايەتى، دەنۋىتن و، دەلىن: (ئهوانه چەند ھۆكارىنىكى سروشىن.. تەقىنەوە و تىكەل بۇونى كانزا كانن.. تەنها بە رېنگەوت پۇو دەدەن.. گەرمائى خۇر و كاره با بەرىيەك كەوتن و بۇ ماوهى پىشچ كاتزىمىز لە ئەمرىكادا مەكىنە کانى لە كارخىست.. ئاسمانى شارى قەستەمۇنى سوور ھەلگەرا و دەلىي ئاگرى تى بەربۇو)! ئەمانه و هاوچەشنىان لەم ورپىنە بىن و اتا و ناوه رۆكانه.

"نەزانى" يى سامانا کي ئەنجامى گومبایى و، "سەرسەختى" يى بىز لىكراوى بەرھەمى ئىلخاد و كافرى، نايەلىت پەى به ماھىيەتى ھۆكاره کان بىن و بىانى كە ھۆكاره کان تەنها چەند پەرده يە كەن لە بەردهم "توانسى خواهند" دا دادرانە تەوه..

تەھەتا دەيىنت يە كېڭ لەوانه، لەبەر نەزانى خۆي، چەند ھۆكارىكى پوالەتى زەق دە كاتمەوە و بۇ نمۇونە دەلىت: "ئەم تۇوه بچوو كە ئەو درەختە سەنەوبەرە زەبلاحەي بەرھەم ھىناواه!" دەيەويت لەم رېيەوە ئىنكارىيى موعجىزەي بەدیهینه رە مهزنه کەي ئەو درەختە بىكەت. لە كاتىكدا كە بەدیهینانى ئەو درەختە گەر بە ھۆكاره کان بىسپىرىت، بە سەد كارگەش ناتوانى ئەو درەختە پېڭ بەھىن.

دھر خستنی هۆکاره روالله‌تی يەکانی وەک ئەم نۇونەيە لە لايمەن گومپايانەوە، بۆ مەبەستى كەم كەردنەوە داگرتە لە شان و شكتۈي مەزنيتىي كارى پەروەردگارىتىي مەزن كە دانست و ئىختىيارى لە سەر نەخشاوه.

يان دەيىنت يەكىكى تريان دەچىت "ناولىكى زانستى" لە راستى يەكى گىرنگى وەها دەنلىت كە زىرىبى مىرۇف ناتوانىت پەھى بە مەمودا و قۇولى يەكەي بات. پىي وايە تەنها بە "ناولىنان" ئەم راستى يە گىرنگە ناسراوه و وەك شتىكى ئاسايى لىنى هاتووه و، دانست و ناوارۋىكى تېدا نى يە!

سەرنج لەم گەلخۇبى و نەفامى يە بىن سىنورە بىدە، چونكە وادەزانن تەنها ناونان لەم راستى يەمى كە بىناساندىن و باسى حىكىمەتە كانى لە سەدلاپەرەدا جىيى نايىتەوە، دەيىكەت بە شتىكى ئاسايى و ناسراو! وەك دەلىن: "ئەم شتە لەوە پەيدا بۇوە.. ئەم پەرەداوە هي ماددهى خۇرە كە لە گەل كارەبادا بەرىيەك كەم توون" پىيانت وايە تەنها بەم ناولىنانە پەرەداوە كەيان شى كەرددووه تەمەو و لە خەللىكى يان گەباندووه!!

ھەندىكىيان نەزانى يەكى لە هى "ئەبووجەھەل" زىياتر دەر دەخات، كاتى كە پەرەداوەنىكى مەبەستدارى تايىھەتىي پەرەردگارى يانە بۆ يەكىك لە ياساكانى سرۇشت دەگىزپەتەوە، وەك بىلەي بىكەرى پەرەداوە كە ئەم ياسايدە يېت! بە گىزپەنەوە ئەم پەرەداوەش بۆ ياساكە پەيەندىسى ئەم پەرەداوە بە ويستى ھەمە كېيى خواوەند و ئىختىيارى رەھا و فەرمانزەۋايەتىي خواوەندەوە دەبچەرتىت، كە ياساكار گۈزارە كانى لەناو گەردووندا دەيىان نۇينن.. پاشان دەيىنت ئەم پەرەداوە بۆ پېتكەوت و سرۇشت دەگىزپەتەوە، وەك ئەم گەلخۇسەر سەختەي كە سەركەوتى سەربازىك بان تېپىك لە جەنگدا بۆ "پىنسا و ياساى سەربازى" دەگىزپەتەوە و لە فەرماندەي سوپا و دەستەلاتى دەولەت و كارە نىشانە كراوه كانى دادەپېت!

با لەم نۇونەيەوە سەپىرى نەفامى يە ئابپەرە كەيان بىكەين:

ئەگەر وەستايەكى كارامە سەدھۆقە خواردەمەنلى جۈزۈ او جۈزۈ و سەدگەز كۇوتالى جىياجىاي لە پارچە تەختىيە كى بە ئەندازە سەرى نىنۇ كىك دروست كردو، يەكىك و تى: (ئەم كارە دەراسايانە تەنها ئەم پارچە تەختە بى نىخە ئەنجامى داون).. ئايىا بەم و پېتەيە ئەفامى يەكى سەپىرى دەرنەپېيە؟ ئەم نۇونەيە كەنۋەت وەك ھەملۇپىستى ئەم كەسە وايە كە تۈزۈنکى رەق و تەق بۆ بەدەباتنى درەخت پېشچاۋ دەخات و ئىنكىاري سەنھەتى بەدەپەنەرى

داناده کات، تهناهت له نرخ و بههای ئهو کاره ده اسایانه‌ی دروستبوونی درهخته که
داده گریت کاتی که دهیانداته پال ریکه‌وتی کتوکویز و هز کاره سروشته يه کان!
جا نه‌فامبی ئهوانه کتومت وەک هی ناو ئەم فۇونىيە وايە!

□ پرسیاری حەوەم:

چۈن دەز ازىز ئەم پووداوه گۆی زھوی بە تايىهت ئاراستەی موسىمانە کانى ئەم ولاٽە
كراوه و مەبەست ئهوانه؟ بېچى بە زۇرى لە لاي "ئىزمىر" و "ئەرزىخان" ۋە پوو دەدات؟
وەلام:

ئاماژە زۇرە كە مەبەست لەم پووداوه بەركەوتى ئەھلى ئىمانە. چونكە پوودانى لەم
زستانە سارده و لە دەمى تارىكائى شەو و سەختىي سەرمادا، بە تايىهت لەم ولاٽە كە رېزى
مانگى رەمەزان ناگریت، ھەر دەھا بەر دەھوام بۇونى ئەم پووداوهش بە سووکى و لە سەرخۇبى،
كە ئەنجامى پەندلىنى وەرنە گرتە و بۇ مەبەستى بىّدار كردنەوهى بى ئاگايانە.. ئەمانە و
ئاماژە کانى ترى ھاواچەشنىان بەلگەن لە سەر ئەوهى كە مەبەست لەم پووداوه بەركەوتى
ئىماندارانە و بە تايىهتى پووی لەوانە، تاکو راييان بچەلە كىنېت و بۇ نويىز و نزا و لالانوھە لە
بەر دەم خواي گەورەدا، هانيان بدان.

سەبارەت بە توندو تىزىي لە رىنەوهى بۇو مەلەر زە كەش لە ئەرزىخانى كلىولدا، ئهوا دوو
پووی تىدايە:

يە كەميان:

ئهوانى زوو تىيە گلاند تاکو بىبىت بە كەفارەتى گوناھە بچوو كە كانيان.

دۇرەمەم:

دە گۈنجى لە پېشدا ئەم بۇو مەلەر زە يە زللەي خىزى لەو شوينانە بۇ ئەوه وەشاندىيىت كە
ئەھلى زەندەقە و ئىلخاد مەلبەندىيىكى بەھېيىزان بۇ چالاکى يە كانى خويان لەو شوينانە
دامەزراندووه و دەرفەتىان لە كەم زمارەبىي پارىز گارە بەھېيىز و رەسەنە كانى ئىمان و ئىسلام
بىنیوھ، ياخود بى دەستە لاتىيى ئىماندارانىان لەۋى داقۇز تووه تەمە.

لا يعلم الغيب إِلَّا اللَّهُ.

﴿سُبْحَانَ اللَّهِ لَا إِلَّا مَا عَلِمْنَا إِنَّكَ أَلْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(ولقد زينا السماء الدنيا بصاريح وجعلناها رجوماً للشياطين) (الملك: ٥)

نهی ئەو كەسەي كە لە قوتا بخانە تازە كاندا چەند باس و بابەتىكى بى گيانى بىيانى لە "زانستى گەردوونناسى" خۇيندۇوه، لەم رېئىھە زەينى تەسلىك بۇوهتەوه و عەقلىشى رۇشتۇوه تە ناو چاوه كانى، تەنانەت واي لىتى هاتۇوه كە تىڭەيشتى تەواوهتىي: نەھىنەي ھەرە مەزنى ئەم ئايەتە پېرۋەزەي لە تو انادا نەماوه!
ب: انه كە:

پیکره‌هی کی حهوت پلیکانه‌بی ههیه بؤ سه‌ر که‌وتن به‌ره و ئاسمانی ئەم ئایه‌تە مەزنه. وره با پیکه‌وه سه‌ر بکه‌وین:

"حقیقت" و "حیکمهت" داخوازی ئوهن کە ئاسماھە کانیش - وەڭ زەھوی - سەرنىشىنى گۇنخاۋى خۆيانىان بېت. ئەم سەرنىشىتە جىاجىا و پەگەز جىاواز انەش لە زاراوهى شەرپەتدا ناوى: "ملايىكەت" و "رۇحانىيات" يانلىرى نزاوه.

بملی "حقیقت" (پاستی) و ادهخوازیت، چونکه پرکردنوهی ئەم زەوی بەی کە لە چاوا ئاسماندا بچووک و بى بايەخ دیارە، لە خاوهن ھەست و زیندەوەران و ئاوهدا گىردنوهی بەردەوامى بە بۇنەوەری ھەستىيار، پاش چۈل بۇون و خالىي گىردنوهی لەوانەی پېشۈسى.. ئەم كارە ئاماژە دەكەت، بەملکو بە راشكاوی دان بەوهدا دەنیت كە: ئەم ئاسماھە خاوهن بورجانەی دەلىي كۆشك و تەلارى رازاوهن، پې بن لە بەدىھاتۇرى خاوهن ھەست و شعور. جا ئەم سەرنىشىنە خاوهن ھەست و شعورانە ئەمۇي، بە وينەي جىتنى و ئادەمیزىد، سەير كەرى كۆشكى ئەم جىھانە، خوينەری پەراوى ئەم گەردوونە و، دەلآل و جاپچىي مەز نايەتسى، يە و رو دگار تېش، خو او ھەندىن..

چونکه جوانکردن و رازاندنهوهی ئەم جىهانە بە چەندەھا ئارايىشت و جوانى و نەخش و نىگارى نوازە و رەنگىن، بە ئاشكرا داخوازى ئەوھىءە كە سەرنجى بەدىھاتۇرانى خاۋەن بىر و

پیزگر و نرخ شناس و پیزان بولایه و جوانکاری یانه را بکیشیرت، چونکه همروهک خواردن" بولکهسانی "برسی" داده نریت، "جوانی" ش پیش چاوی "شهید ایان" ده خریت! خو که لهم گوشیه و سهیری رژلی جیننی و نادمه میزاد ده کهین، دهینن تنهها یه کله مليونی ئو ئدر که بی سنورهی "شهید ایان" نهیت زیاتریان له تو انادانی یه، چ جای ئه وهی بتوانن مافی تمو ایش به ئهر کی "سمرپر شتیکاری شکوزدار" و "بهندایه تی فراوان" بدهن که خراوهه ئه ستويانمه. و آته: ئه و کارمهندی و فرمانبهره یه جوزرا او جور و نمبر او انه پیوستیان به چهندین جوزری له زماره بدھری مه لائیکهت و رژه حانیات دهیت تا ئهنجامیان بدهن. هه روھا به پی ئاماژه ههندی "ریواههت و ئه ئه" و، به گویرھی داخوازیی ریکوپیکی ریسای جیهان، ده تو انریت بو تریت:

هنهندی له تهن و قهباره بزو که کان، ههر له ههساره گهرو که کانهوه تا ده گاته دلزپه
ورده کان، تیکرا فپو که و کهشتی جوزیکن له مهلا تیکه تان، که به فهرمانی خوای گهوره
سواری ئه و تهن و قهباره کهشتی ئاسایانه ده بن و به ناو جیهانی بینراودا گهشت و سهیرانی
خوبیان ده کمن.

هروهها ده تو انری بو تریت:

جهسته‌ی بهشیک له زینده‌وهران، هر له بالنده کانی بههشهتهوه - که فرموده‌ی پیروز^(۱) به بالنده‌ی سهوز و هسفی کرد و دوون - تا ده گاته میش و میشوله‌ی سه رپوی زهوي، تیکرا فرۆکه‌ی جوزیکن له رۆحیانه‌تە کان که به ناوی خواوه‌ندی "حق" ووه ده‌پونه ناو جهسته‌ی ئەو بالندانه و لە پەنجھەره‌ی ههسته کانی ئەوانه‌وه سەیرى جيھانى "جىسمانىات" (راته: جيھانى مادىيەتى بىنراو) دەكەن و بۆ موعجىزاتى بەدىھانى ناو ئەو جيھانه دەرۋازى.

جائه و بهديهنهره بخشندهيهی که له "گلّي چر و پر" و "ناوي ليل" بهديهاتووی خاوهنهست و شعوری روناک دارای ژيانی ناسك و نيان بدی دههينيت، هر ئهو بهديهنهره - بى هيچ گومانىك - گلنی بهديهاتووی هستيارى زور و زبهندەش له دهرياي روناکى و تاريکى دروست ده كات و بهدييان دههينيت، كه دياره ئهمانه زور شياوتر و لمبارtern بو گيان و ژيان، تهنانت دروستيشى كردوون و به زور و زبهندەسي بهدي هيپاون. نه گهر حمز ده كهيت "بۇون" ي "مەلائىكت" و "رۇحانىيات" ت بۆ بچەسپىت، ئهوا سەر

(١) نامازهيه بز فهرموده: "أرواحهم في جوف طير خضر لها قناديل معلقة بالعرش تسرح من الجنة حيث تشاء". رواه مسلم عن عبد الله بن مسعود. كتاب الأمارة: ١٢. (وهر كغير).

له پهیامی: "حالیک له نوری ناسینی خوای گهوره" و "وتهی بیست و توھم" بدھ، چونکه لهوی به بی گومانی بونی ئوامان چه سپاندووه.

پلهی دو و هم:

به وینه په یو هندی نیوان دو هم ریمی یه ک دولت، زهوي و ئاسمانه کانیش له گهله
یه کتری دا په یو هستن، ئوهه تا ههندی په یو هندی تو ندو ترول و مامه لهی گرنگیان له نیواندا
ههیه و، ههر شتیک بز زهوي گرنگ بیت، وهک: رووناکی و گهرمی و بهره کهت و
ره حمهت و هاو چه شنبان، ههمو ویان له ئاسمانه بزهوي ده نبریئن.

هروهها به "یه کدهنگی" ای سه رجهم ئایینه ئاسمانی يه کان، که پالیان به "سررووش" ای خواوهندوه داوه و .. به "تهواتور" ای بینینی سه رجهم "ئه هلی که شف" يش چه سپاوه که: مه لائیکهت و روحانیات له ئاسمانه و دین بوزه وی. جا به "حده دس" ای^(۱) بین گومانی نزیک له هه سست بین کردنوه ده زانزیت که سه رنه شینانی گزوی زه ویش رېگایه کیان هه بیهه و بوز ئاسمان سه ربکهون، چونکه هه رووه که هه مهوو کاتیکدا "ژیری" و "بیز" و "روحانین" ای هه مهوو که سیک رwoo له ئاسمان ده کات، به هه مان جوزر "روح" ای پیغامبران و پیاو چا کانیش - که به هوی دانانی کۆلە قورسه کانیان شانیان سووک بوروه - و "گیان" ای مردووانیش که پیغامبران له بیم داما تیوه، به فرمانی خوای گهوره بهره و ئاسمان سه رده کهون.

جا مادهم ئهو كەسە ناسك و نيانانەي كە كۆلى سەرشانيان سووک بۇوه، دەرۋەن بۇ ئەويى، ئوائەو سەرنىشىنانەي ناو ھەوا و سەر پەروى زەويىش كە جەستەيە كى مىسالى يان پۈشىيە و ئەوانەش كە بە وىنەي شان سوو كىي "گىان" تەنك و ناسك و نيان، دەتوانن بېرىن بە ئاسمان.

پلهی سی ہم:

ثار امی و بئ دهنگی و پیسا و بهرد و امی و فراوانیتی و نورانیتی ئاسمان، بەلگەن له سەر ئەوهى کە سەرنشینانى ئەوئى وەك هى زھوی نىن، بەلکو سەرچەمی سەرنشینانى ئاسمان گوئ راپەللى ئەو فەرمانانەن کە پېيان دەسپېرریت. چونكە لەوئى دا، لەبەر فراوانیي يە كچار زۇرى ژىنگە و نىشتەجى كەميان، هيچ ھۆكارييکى ناكۆكى و پاشقول لە يە كەردىان لە گۈزى دا نى يە و، هەر ھەممۇيان له سەر سروشتى "پاڭ و خاۋىنى" بەدى هيئراون و بە هيچ تاوان و گوناھىيىكەوە گىرۇدە نەبۇون و، پلە و پايەشيان نەگۈر و نەجۇوللاوە. بە پىچەوانەي زھوی كە شىنانى، دۇر بە يە كە تىدا كۆپ و تەوهە و خەپەككارانىشى، تىدا ئاۋەتەي چاڭ كە كار ان بۇوهە، بەم

(۱) "حدهس" پر یتیمی له: خیبر ایچ زرهینی، مرد ف له تیگه یشتنداد. (وهر گن).

هویهوه ناکنونکیی ئهوتۆز لە نیوانیان سەرنشینانیدا دروست دەبىت كە پشیوی و ئاتۇزى و بەيە كدادان بىنېتەوە، دىارە بەم كارەش دەرگای: تاقىكىردىنەوە و پىشىرىكى لە "مرۆف" كراوهەتمەوە، پلە و پايەكانى "بەرزبۇونەوە" و "نزم بۇونەوە" يشيان لە لا دەركەوتۈو.

حىكىمەتى ئەم راستى يەش بىرىتى يە لەوهى كە:

مرۆف دوا بەرۇبومى درەختى بەدىھاتۇوانە.. خۇ ئاشكرايە كە "بەر" دوورتىن و نىانزىن و جەمەرىنى بەدىھاتۇوانى توانسى پەروەردگارە، لە ھەمووشىان زىاتر داراي نىانى و كۆلەوارى و لاوازى يە.

ئالىزەوهى كە لانە و نىشىتەجىي ئەم مرۆفە، كە بىرىتى يە لە گۆزى زەوي، لە ناوهەرۆك و دروستبۇونىدا بە ھاوشان و ھاوتاي ئاسمان دانراوه، چونكە ھەرچەندلە چاۋ ئاسماندا بچىرۇك و بىي بايەخ دىارە، كەچى "زەوي":
مەلبەند و دلى گەردوونە و ..

جىيى ناوبانگ دەركىردىنەوەي كارسازى يە رەھاكانى پەروەردگارە و ..
شۇنىي لىدەر كەوتۇن و تىشىكۈزى گشت درەوشانەوە كانى ناوه جوانە كانى خوابى گەورەيە و ..

مەحشەر و جىيى رەنگدانەوەي كارسازى يە رەھاكانى پەروەردگارە و ..
بازارىكى سەخاوهەندانەي رەھايە بۆ خستنەرۇوى بەدىھاتۇوانى خواوهندى، بە تايىھەت پىشچاۋ خستنى رۇوهڭ و زيندەوران بە زۇر و زەبەندىي ..
نمۇونەيە كى بچىرۇكى پىشانگاڭاي ئەو بەدىھىئراوەنەيە كە لە جىهانى دواپۇزدا پىشچاۋ دەخرىن و ..

كارگەيە كى ئەوتۈيە كە زۇر بەخىرايى كۈوتالى ھەتاھەتايى دەچنېت و دىمەنى خىرا بىگۇرپى ھەميشەيى بەرھەم دەھنېت و ..
كىلەگەيە كى بەرتەسک و بچىرۇك و كاتى يە بۆ چاندىنى تزوی باخ و بىستانە وشك نەبۇوه ھەميشەيى يە كان.

ھەر لە بەر ئەم مەزنى يە مەعنەوى يە^(۱) گۆزى زەوي و گەرنىگ بۇونەتى لە رۇوى

(۱) بەلىنى، زەوي ھەرچەند بە قەبارە بچىرۇك، بەلام ھاوتاي ئاسمانە كان دەرەچىت، چونكە دەتوانىت بۇتىرى: كانى يە كى بەخورپى ھەميشە بەخشىنە لە دەرىيابە كى نەبەخشى بىن سوود گەلىنى باشىرە. پاشان گەر شىتىنە بە "پۇھە" يېڭى بېپۇرتىت و نىجا بېرىتە لاؤ، پاش ئەو داھانە كانى ئەو شىتە بە ھەمان پۇھە بېپۇرۇن و ئەوانىش بېرىتە لايەكى ترەوە، ئەوا ئەو ماددانە ھەرچەند بە روالت ھەزاران جار لە چاۋ خودى پۇھە كە گەورەت دىاران، كەچى دەكرى پۇھەرە كە ھاوتاي ئەو بارستايى يە بىت و لە گەل ئەمدا بەراورد بىرىت!

سنهه توه که قورئاني پيروز به هاوشن و هاوتساى ئاسمانه كان دايتساوه، هرچه ند سهبارهت به ئاسمانه كان وەك بەرىك وايە لە چاۋ درختە زەبلاھە كەي دا. دەبىنيت قورئاني پيرۆز ھەميسە زەھوی دەخاتە تايىھ كى تەرازوو، ئاسمانه كانىش دەخاتە تاكەي ترى و، بەردهوام: **﴿ربُّ السموات والأرض﴾** دۇوبات دەكتەوه.

پاشان ئەو ئالتو گۆرە خىرا و بەردەوامەي كە (بەپى ئەو حىكىمەتە ناوبراوانە) بەسەر رپووی زەوی دا دىت، داخوازى ئەوهەن كە سەرنىشىنىشى ئالتو گۆرى هاوچەشنى ئەوهەي زەوی يان بەسەردا بېت.

ننجا هر چند زهوي له خوئي دا سنوردار و بچووکه، که چي گهلى دره و شانهوهی
توانستي رههای خواوهندی دهستگير بوروه، چونکه توانا و ليهاته کانی سهرنشيناني خواهند
پايه و بايه خ پيدراوي زهوي - که جيتنى و ئاده ميزادن - وه کو به ديهاتوانى تر نين و هيچ
سنور يكى سروشتى يان بق دهستنيشان نه كراوه. لە بەر ئوهىه کە گزى زهوي وھ کو
پيشانگايە کى لى هاتووه بق بەرزبۇونەھى لە سنور بەدەر و دابەزىن و نزمبۇونەھى
بىن كۆتايى، ئوهەتا بوروھ بە مەيدانىكى يە كچار فراوانى پېشىپكى و تاقىكىرىدەنەھى جيتنى و
ئاده ميزاد، هەر لە پلهى پېغەمبەران و پياوچا كانهوه تا دەگاتە ئاستى نەمروودە زۇردار و
شەيتانە كان.

جا مادهم ئەمە وايە، ئەوا شەيتانە فيرۇعەون ئاساكان پىزىسلىكى لەرادەبەدەر دەگۈنە ئاسمان و سەرنىشىنانى.

جا هر وه کنم لهم غور نمیداد و ایه، گزی زه ویش به همان جزره، چونکه خواه گهوره به چه شنی دروستی کردووه که:

شوینی ناوبانگ ده کردنی دروستکراوانی و.. مه حشمه ریک بق بدهیهنانی شتان و.. خولگهی حیکمهت و..
شوینی ده کوهتنی توانست و.. گولدانی ره حشمه ته کهی و.. کینگهی به ههشت و پیوه ری بونههوران - واته:
یه کهی پیوانهی جیهانه کانی بدهیهاتوان - بیت. هدروهها زهوبی و ابهدی هیناوه که وهک کانیا وینکی به خورهه می
ئه تو زیست لافاوی بدهیهاتوانی لئی رپ بکرته ناو ده ریا کانی رایبوردو و جیهانی پنهانی غمیمه و.. وهک
بهدنوبالایه کی نه تو ش به دهی هیناوه که همه مو سالیک سدان هزار جوز شکل و شیوهی یهک له دواي یه کی له بدر
ده بیوشست لهو پوشاشا کانهی که سمعه تی نوا ازههی نه و چینی، و رازاندو و نیمهه.

نیستن ائم و جیهانه ز بهندانه که له جیهانی پنهانی غاییدا برق ده کرین و، ثو پوشاكه زورانهش که زهوی بهك له دواي يهك له بريان ده كات و پاشان دایانده مالیت، بهينره پيش چاوي خوت. واته و دابني که هرجي له ناو زهوي داده هيپ ينكوه له پيش چاوتا ناماده بن، نجها زهوي له گهل ائم و ما سانانه ددا - که همم و ناسان و تيکرا له سدر يهك رهوت و شيوهه - رايگره و بهراوردي يكه، ده بنيت گهر تاي تهرازووی زهوي له هي نامانه کان فورست نهيت، ثموا هيچي لوان که متر نايست. ئاليرهه له نهيني ثايهتى پيرزى: **(هرب السّموات والأرض) ^۴** تېرىدە گېيت! (دانر)

پلهی چوارہم:

پرووردگار و بهدیهنه و کارساز و بهخشنده شکوهمندی هممو جیهانه کان، گهله ناوی جوانی همیه که حومکی هریه کهیان لموانی ترجیا و ناوینیشانیان له یه کتر جیوازه. بُغنوونه: نهاد ناو و ناوینیشان و سیفهتی خواوهند که داخوازی ناردانی مهلایکهت بعون تاکو له ریزی هاوهله بهریزه کان و له گهله پیغمه مبهر دا بِلَل دژی کافران بجهنگن، همر همان ناوینیشان و سیفهت و ناوون که داخوازی "عون" ی جهنهنگ و مواجهه دهش نه نیوان مهلایکهت و شهیتانه کاندا و دوا اکاری نهودن که زوران بازی ههیت له نیوان ئاسمان نشینانی چاکه کار و خراپکارانی سهرنشینی زهوى دا.

خواوه‌ندی به توانا و شکوه‌مند که گیان و همناسه و دهروونی کافرانی له دهستی توانستی خویی دا را گرتلوه، نه به هوار (صیحة) یُك و نه به فهرمانیکی خویی، کافران له تاو نابات، به لکو به ناویشانی: "په رو هرد گاریتی گشتی" ای خویی و به خواستی ناوه جوانه کانی هاوچه‌شنی: "الحکیم والمدیر" ده گای گزره‌پانی پیشپکنی و تاقیکردنوه ده خانه سه‌رپشت. بُز نهونه (وهک و تراویشه: نهونه قره و برهی له سره نی یه): دهینین "پادشا" به گویره‌ی جوز او جوزبی فهرمانگه کانی حکومه‌ته که‌ی، چهند ناویشان و ناویکی جیاجیا همه‌یه. ئوهه‌تا فهرمانگه‌ی "داد گهری" به ناوی "فهرمانزه‌هوای داد گهر" پادشا ده‌ناسیت و.. فهرمانگه‌ی سه‌ر بازیش به ناوی: "فهرمانده‌ی گشتی" .. به لام فهرمانگه‌ی مه‌شیه‌خهت به ناوی: "خلیفه" و فهرمانگه‌ی ره‌سییش به ناوی "پادشا" ده‌یناسن.. ئنجا هاوول‌لاتی بیانی گوئی‌رایه‌ل به "پادشای میهربان" ناوی ده‌بهن، که چی که‌سانی سه‌ر پیچی کار و یاخی بیوان له یاسا ناوی "فهرمانزه‌هوای توندو تیز" ی لئی ده‌نین!

بهم جزوره، ئهو پادشا خاوهن شکۆيە، كە جلموى ڪاروبارى سەرجمەم دانىشتۇرانى و لاتى خۆى بەدەستە، ناچىت - بە فەرمانىيىكى خۆى - كەسىتكى سەرىپېچى كارى كۆلەوارى زەليل لەناو بىات، بەلكو بە ناوى "فەرمانپەواى دادگەر" دادگايى دەكت. پاشان ھەر ئەو پادشايد ناچىت بەپى زانىارىي خۆى و لە پى تەلمەقۇنى راستەمۇخۆى تايىەتى خۆيەوە ئاپرۇپىز و پاداشت لە كارمەندىتكى شايىستە و لېھاتووى خۆى بەداتەوە، بەلكو مەيدانى پېشىر كەن دەكتەوە و پېشوازىي رەسمىي بۇ ئامادە دەكت و فەرمان بە وزىزە كەن دەدات و هاولاتىيانىش بانگ دەكت تاکو ئامادەي يىينى ئەو پېشىر كەن يە بين. پاشان بە ناوى دەستەي دەولەت و كارگىزى حکومەتهو پاداشتى ئەو كارمەندەي دەداتەوە. بەم يې يە لە بەرامبەر راستى و بىن ئەلىي ئەو فەرمابىرهەو و، پاش بىرىنى تاقىكى دەنۋەيە كى سەخت بۇ چەسناندىنى شايىستەي، لېھاتنى، لەناو ئەو مەيدانە و لە بەرچاوى خەلکانىتكى، زۇر لە

که سانی بهرز و به پریزدا، پاداشته که‌ی را ده گمینیت و ئاوری پیز و چاکه‌ی لنى دهداته وه. به وینه‌ی ئەم نموونه‌یه (ولله المثل الأعلى): خوای گمۇرە گەلنى ناوی جوان و کاروبار و ناونیشانى زەبەندەی هەیه و، خاوه‌نی چەندىن درەوشانه‌وهی "شکۆمندی" و دیارده‌ی "جوانی" يه. جائەو ناونیشان و کاروبار و ناوەی خوای گمۇرە کە داخوازى "بۇون" ئى رووناکى و تارىكى.. هاوین و زستان.. بەھەشت و دۆزەخە، داخوازى ئەۋەيشە کە تا را دەھەك ياسای زۆرانبازى (بە چەشىنى ياسا گشتى و شامىلە کانى ترى وەك ياسايى وەچە لى خستتەوە و ياسايى پېشىپ كىن و ياسايى هاوكارى و هاوجەشىيان) بىيىت بە ياسايى كى گشتى و عمومى و هەممە لايدىڭىز. واتە داخوازى ئەۋە دەپىت كە "ياسايى زۆرانبازى" هەر لە زۆرانى نىوان ئىلھام و وەسۋەسەی دەورى دلەمە، بىگرىتەوە، تا دەگاتە زۆرانى نىوان مەلائىكەت و شەيتانە کان، لە ئاسۇئى ئاسمانە کاندا.

□ پلهى پېنجهەم:

پاشان مادەم رۇشتەن لە زەھۆرىيەوە بۇ ئاسمان و هاتنه‌وەش لەھۇيۇھ بۇ زەھۆرىيە، ئەوا دابەزىن لە ئاسمانه‌وە و سەر كەوتىش بەرە ئەۋى لە گۈرۈدىايە. تەنانەت پىداویستى يە کانى زەھۆرىيۇھ رەوانە دەكرين و بۇ سەر زەھۆرى دەنيرىن.

ئىنجا مادەم رۇحيانەتە خاونىنە کان لە زەھۆرىيەوە بەرە ئاسمان دەرۇن، ئەوارۇحيانەتە چەپەلە کانىش دەيانەوىت لاسايى يان بىكەنەوە و هەمۇل دەدەن - وەك ئەوان - بۇ ئاسمانە کان بېرىن، چونكە "رۇح" سىفەتى سوو كۆسۈلى و نىانىي تىدايە و دەتوانىت بەرزاپىتەوە. دىبارە لەم چەشىنە حالتانەدا سەرنىشىناني ئاسمان ئەو رۇحانى يە چەپەلانە وەرناگىن و لەبەر شەر و خراپەي ناو سروشتىان، لەۋى دەريان دەكەن.

پاشان دەبى لە جىهانى بىنراو (عالى الشهادة) دا نىشانىيەك ھەپىت لە سەر ئەم مامەلە گىرنگ و "زۆران" ھە معنەوىيە، چونكە "مەزنى پەرورە دەگارىتى" داخوازى ئەۋەيە كە ئامازە و نىشانە لە سەر كاروبارە غەبىي بە کانى خواوهند دابىتىت، تاكو خاوهەن ھەست و شعورە کان بىيىن، بە تايىھەت مەرۇقى ھەلگىرى بەرزاپىن فەرمانبەرى (كە ئەركى بىين و شايىتى دان و بانگەواز كىردن و سەرپەرسلى يە لە ئەستزى دا).

جاھەر وەك خواوهند بارانى كىردووو بە ئامازەيەك بۇ موعجىزاتى بەھار و، ھۆكاري روالەتى يە کانىشى كىردووو بە نىشانە لە سەر كارە دەراسا كانى سەنەتى خۆزى و خەلتكى جىهانى بىنراوى لە سەر كىردوون بە شايىت و بىنەر، بى ھىچ گومانىك، ئەو خواوهندە سەرپىچى ھەمو سەرنىشىناني ئاسمان و زەھۆرى بۇ ئەو دىمەنە مەزن و سەرسوورەنەرە را دەكىشىت و، ئەم ئاسمانە مەزنە لە شىمۇھى قەلايە كى مەحكەمى ئەوتۇدا دەرەدەخات كە بورجە کانى بە پاسەوانى رېزبەستو لە دەورى دا را زېنراپىتەوە، يان وەك شارىكى ئاواھدان كە

تاسه‌مه‌نلبی ئەھلی بیر بۇ تىپ‌امان و بىر كىردنوه دەجۇولىنىت. مادەم راگھيائىنى ئەو "زۇرانىبازى" يە بەرزە گەلىنى پۇيىستە و "حىكمەت" داخوازىتى، ئەمدا دەبى نىشانەيەڭە بىت لە سەرى، كەچى لە نىوان رووداوه ئاسمانى يە كاندا، رووداوبىكمان بەرچاۋ ناكەۋىت كە لە گەل ئەم راگھيائىندە بگۈنچى، جىڭە لەوهى كە بامان كىد. كە تاكە رووداوه بە گۈنجاخاتىن و لمبارتىن نىشانە دابنرىت لە سەر ئەو راگھيائىندە. چۈنكە رووداوه ئاسمانى يە كانى لەمەز ئەستىرە كان چەشىنى: هاوىشتىن تىرىھ سىتىرە كان (الشەب) كە وەك تىرهاوىشتىن وايە بە "مەنجەنۇق" و كىوتەت لە ھەلدىنى فيشە كى "تەنۋىر" دەچىت كە لە سەرقەلا بەرزا بورجە بلنە كانەوە هاوىزرايىت، لە گەل هاوىشتىن تىرىھ سىتىرە كان بەرەو شەيتانە كان (كە قورئانى پىرۇز بە راشكاوى دانى پىدا نا) گەلىنى گۈنجاخاوه و يە كاۋىيەك دەر دەچىت..

دەبى ئەوهش بزانىن كە جىڭە لە حىكمەت و ئامانچە باسماڭ كىرد، پەى بە ھىچ حىكمەت و ئامانچىكى تەن بىراوه بۇ روودانى تىرهاوىشتىن بۇ شەيتانە كان. سەرەرای ئەوهش رەجم كىردىنى شەيتانە كان رووداوبىكە هەر لە سەرەتەمى حەزرەتى ئادەمەوە - دروودى لە سەر بىت - بەناوبانگە و، لە لايەن ئەھللى حەقىقەتىشەوە بىنراوه، بە پىچەوانە ئەوهش رووداوه كانى تر.

□ پلهى شەشم:

لە بەر ئەوهش جىتنى و ئادەمىزاد توانا و لىيەاتنىكى بى سنورىيان بۇ شەر و خراپىكارى و ئىنكارى و ملنەدان تىدایە، ئەمدا دەتوانى پىشەللىكىن و بىن گۈئىي و لاسارىي گەورە و بىن سنور ئەنجام بىدەن. بۇ يە قورئانى پىرۇز لە رېيى بەلاغەتە خاوهەن ئىعجازارە كەى خۆيەوە و بە چەندەھا شىۋازى روونى بەرزا، هەرەشەي توند و تىزەل بىن گۈئىي و سنور شەكتەن ئەنلىكىن گەزىي جىتنى و ئادەمىزاد دەكەت و گەلىنى غۇونەي بەرزا و بەنرخ لە سەرمە بەستە كەى دەھىنېتەوە و لە چەندەھا مەسەلە و كىشەي ورد دەدۋىت و، بە ھەموو ئەمانەش سەرەزەنلىكىن و هەرەشەي كى هيىنەت توند و تىزەل بەرامبەر بىن گۈئىي و لە سنور لادان ئاراستەي جىتنى و ئادەمىزاد دەكەت كە سەرانسەرى گەردوون رادەچەلە كىنەت. بۇ غۇونە بىرۇانە ئايەتى پىرۇزى:

﴿يَا مَعْشِرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسَ إِنْ أَسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ فَلَنْفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا سُلْطَانٌ ﴾ فِيَأَيِّ عَالَاءِ رَبِّكُمَا ئَكَذَبَانِ ﴾ يُؤْسَلُ عَلَيْكُمَا شَوَاظٌ مِنْ نَارٍ وَكَحَّاسٌ فَلَا تَتَصَرَّفُونَ﴾ (الرحمن: ۳۳-۳۵).

فەرمۇو سەرنىج لەم هەرەشە مەزن و سامانىك و سەرەزەنلىكە توند و تىزە بىدە كە لەم ئايەتەدا پىش چاۋ خراوه و، بىزانە كە چۈن ئەم ئايەتە بە رەوانبىزى يە ئىعجازارە خشە كەى خۆي فىز و

دهماری پشت هەلکردنی جینتی و ئادەمیزاد دەشكىنیت و له شان و بالى غروروئى ئەوان دادەگىرىت و پادەیى كۈلەوارى و دەستەوسانى يان ئاشكرا دەكات و، دەرى دەخات كە تا چەندە لە بەردم مەزنبى دەستەلات و فراوانىي پەروەرد گارىتى خواوندىياندا لاواز و بى دەستەلاتن. بەرادەيەك كە دەلىتى ئەم ئايەتە و ئايەتە كەرى تر كە دەفەرمۇى: **(وَجَعْلَنَا هَا رُجُومًا لِّلشَّيَاطِينَ)** (الملک: ۵) هەردوو كىان بەم شىۋىيەتى خوارەوە پۇرى دەمى گوفtar

ئاراستەي جینتى و ئادەمیزاد دەكەن:

(ئەي گۈرۈي جینتى و ئادەمیزاد!

ئەي لەخۆبایى و ھەلگەپراوه كان!

ئەي ئەوانەي لەناو قورى كۈلەوارى و ليتاوى لاوازى دا چەقىوون!

ئەي سەرسەختانى ملنەدەر كە لە ناو ھەزارى و لاوازى دا دەتلېنەوە!

ئەگەر گۈئى پايەلتى فەرمانە كامن نابن، ئەوا - گەر لە تواناتاندایه - لە سنورى مولىك و دەستەلاتى من دەربچىن! خۇ كە ناشتوانى ئەو سنورور بشكىنن و لىيى دەربچىن ئەدى چۈن پېكىشىي ئەوە دەكەن كە فەرمانى پادشاھى كى هيىندا مەزن پشتىگۈنى دەخەن كە ئەستىرە و مانگ و خۇرە كانى لە دەستىدایه و، ھەموو ئەوانە - بە وىنەي سەربازى ئامادە و ملکەچ - گۈئى پايەلتى فەرمانى ئەو دەبن؟ ئىيۇ بەم سنوروشكاندىن و ياخى بۇونەتان سنگ لە فەرمانپەوايە كى ئەونەدە گەورە دەرەپەرىن كە خاونى چەندەها سەربازى گۈئى پايەلتى سامدارى وەھايە كە دەتوانىن چەندان بۇمبى زەبەلاھى بە ئەندازەي چيا كان بىگرن شەيتانە كانىشтан، گەرتەنان خۆيانى لە بەردمدا رابگەن!

ھەروەها ئىيۇ، بەم كافرى و ناشكورى يەتان، لە ولاتى خاونە مۇتكىكى هيىندا مەزن و شىكۈداردا ھەلەدە گەپىنهو كە چەندان سەربازى گەورە گەورەي واي ھەپە دەتوانى بە چەندىن پارچە ئاگر و پىسىك و بۇمبى گۈرگەنلىكى دەنەزەزەي زەھى و چىا كان بىزمازانى دوژمنە كافرە كان بىكەن، با ھەپە كە لە دوژمنانەش ئەونەدە زەھى و چىا سەختە كان گەورە و زەبەلاھى بن و، دەتوانى لەم پىيەوە لەت و پەت و پەرتەوازەيان بىكەن، چ جاي بەديھاتووانىكى لاوازى وەك ئىيۇ؟

ھەروەها ئىيۇ سەرپىنجى لە ياسايە كى جىي بەجى كراوى وەها دەكەن كە كەسانىتكى ئەوتۇ پەيپەستى بۇون دەتوانى - بە ئىزىن و فەرمانى خواى گەورە - بۇمب و پاجىمەي بە ئەندازەي: ئەستىرە كانىان تى بىگرن).

بەللىن، قورئانى پىرۇز گەللى سوپا و لەشكىرى گەرنگى بۆ ئەوانە جەم كردووە. بەلام ئەم كارە ئەو ناگەيدەنىت كە دوژمنان خاونى ھىزىتكى وەها بن ئەو لەشكىرى كېشىي يەيان لە پىشاودا

بکریت، به لکو له بهر چهند هۆ کارینکی تری وەك: دەرخستى مەزني خوايىتى خواى گەورە و.. ئابروبردن و سووكايهى بىن كردى دوزمنانه.

پاشان ھەندى جار ئايەتىكى پىرۇزى قورئان بەھېزىرىن و مەزنتىنى هۆ کارە كان لە بەرامبەر لاوازتىرىن و بچوو كەتىن شىتدا كۆ دە كاتمۇ و، بىن ئەوهى لاوازە كەيانى لە ياد بچىت بەراوردىان لە نىواندا ساز دەكتات. ئەمەش بۇ ئەوهى: كەمالى پىكۈپكى و، ئامانجى دادگەرى و، كۆتايى زانست و دانست، دەرەختات.

بۇ نۇونە ئايەتى: ﴿وَإِنْ تَظَاهِرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ طَهِيرٌ﴾ (التحريم: ٤). مەوداي ئەو رېزە شايانى كە لە يېغەمبەرى خۆشەويىست ﷺ نراوه و، رادەي ئەو مىھرەبانى يە فراوانەش كە مافى سەرچەمى ھاوسمەرە كان دە گەريتەوە، دەرەختات.

جا ئەم ھېز جەم كەرنە، بە چەشىنېكى مىھرەبانانە مەزني يېغەمبەر ﷺ و پلە بەرزىي لاي خواى گەورە دەرەختات و.. گەرنگى سکالاى دوو ھاوسمەرى لاواز و، مەوداي چاودىرى كەرنى مافە كانيان، دەختە رۇو.

□ پلهى حەوتەم:

بە چەشىنى جياوازى نىوان مەلايىكە تان و گەورە و بچوو كىي نىوان ماسى يە كان، ئەستىرە كانىش لەناو خۆياندا جياوازى زۇريان لە نىواندايە. واتە ھەندى لەو ئەستىرەنە تابلىقى بچوو كەن و ھەندىكى دىكەشيان تابلىقى گەورەن، تەنانەت ھەر شىتىك لە پۇوى ئاسماندا بىرىسکىتەوە پىنى دەوتىت: ئەستىرە.

بەم چەشە، جۆرىيەك لە جۇر و پە گەزە كانى ئەستىرە كان بۇ رەزاندەمۇھى پۇوى جوانى ئاسمان، دەلىنى بەدېھىنەرى مەزن و كردگارى خاوهەن جوانى بە وىنەي بەرى رۇوناڭى بەخشى ئەو درەختە ئاسمان.. يان وەك ماسىي تەسبىحات گۈزارى خواوهندىلەو دەرىيا فراوانەدا.. يان بە وىنەي ھەزاران مەنزىلگا بۇ مەلايىكە تانى، ئەو جۆرە ئەستىرەنە بەدى هيپناوه..

ھەروەھا جۆرىيەكى بچوو كىي ئەستىرە كانىشى وەك ئامپارىيەك بىز پە جەم و تىرىبارانى شەيتانە كان بەدى هيپناوه..

جا ئەو تىرىستىرەنە كە دە گېرىنە شەيتانە كان و ئەوانى پىنى پە جەم دە كەزىن، سى واتىيان تىدایە:

واتاي يە كەم: ھىما و نىشانەن بۇ يادەبۇونى ياساي "زۇرانبازى" لە ناوهندى فراوانەتىن بازنهى بۇونەوراندا.

واتای دووهم: ئاسمانه کان چەندىن پاسهوانى بىدار و دانىشتووى گوئى رايەلیان تىدايە. جا ئەم تىرەستىر انە ئامازە يە كىن بىزاري سەربازانى خواى گەورە رادە گەيدەن سەبارەت بە تىكەل بۇونى دانىشتووە خراپە كانى زەوي لە گەلەندىدا و دزە كردىان بۇ گوئى راڭرىتن لەوان. واتای سىھەم: ئەم تىرەستىر انە كە دەلىنى "مەنجەنيق" و گوللەى تەنۋىرن، بۇ ئەمە دانراون كە جاسوسە كانى شەيتانە كان بىتسىن لەوانەى كە بە دزىيە و گوئى لە ئاسمان نېشىنان رادە گەن و خراپتىن نويئەرى خراپە كارى يە كانى زەوين، تاكۇ لە دەرگا كانى ئاسمان دەركىرىن و ئاسمانى خاۋىن چەپەل نە كەن كە نىشتەجىي بەدىھاتۇوانى خاۋىنە و، ھەروەھا بۇ ئەمەش كە بواريان نەدەن لە سەر حسابى دەرۈونە چەپەلە كانى زەوي، جاسوسى ئەنجام بەدەن.

ئەي گەردوونناسى پشت بەستو بە ژىرىيى كورت و بەرتەسکى خۆى كە رۇوناکى ئەم ژىرىيە لە رۇوناکى گولەستىرە تىپەر ناكات! ئەي ئەم كەسەي كە لە ئاستى رۇوناکى خۇرۇ قورئانى پىرۇزدا چاوى دەنۇوقىنى!

بە "يەك جار" سەرنج لەم راستى يانە بىدە كە ئەم حەوت پلەيە ئامازەيان بۇ دە كەن.. چاوه كانت والا بکە و، واز لە ترۇو سكايى ژىرىت بەھىنە و، واتاي ئەم ئايەتە پىرۇزە لە نۇورى ئىعجازارە كەي دا بىيىنە كە بە چەشنى رۇزى رۇشنا رۇون و ئاشكرايە، ئىنجا ئەستىرە يەك حەقىقەت لە ئاسمانى ئەم ئايەتە ھەلبىگەر و تىرباران و رەجمى ئەم شەيتانە يېن كە كە لە ناو زەيتىدا خۆى مەلاس داوه! ئىمەش لە لايەنلى خۆمانەوە هەر وادە كەين.

جا با پىكەمە بىلەين:

﴿هَرَبَّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ﴾.

فَلَلَهُ الْحِجَةُ الْبَالِغَةُ وَالْحِكْمَةُ الْقَاطِعَةُ.

﴿سَبِّحْنَاكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلْمْتَنَا إِنْكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾^(۱).

(۱) پاشكۈزى وتهى پازدەھم بىرىتى يە لە بەشى يە كەمى مەكتوبىي بىست و شەشم (بە ناوى: بەلگەي قورئان بۇ دەمكوتىرىنى شەيتان و حىزبە كەي). تاكايە بالەۋى سەير بىرىتت. (وەرگىز)

وتهی شازدهههه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴾ فَسْبَحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلْكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ
وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ (بس: ٨٢ - ٨٣)

به پیشاندانی چوار تیشكی نوری نهم ئایه‌ته پیروزه بز نهفی خرم، نهم
وتهیم نوری، تاکو بینابی به نهفی کویرم بیهخشت و تاریکی به کانی
دورو بدری برهو تیشهوه و بیت به مايهی دلنهوابی بزی.

○ تیشكی به کهه:

نهی نهفی نه ام! تز دهلىت:

نهیابی زاتی خواه گهوره، هاودم له گهله همه کی بونی کاره کانی دا و .. یه کبونی
زاتی ئمو، هاودم له گهله گشتی بونی په رهه دگاریتی به بی پاریده دهه کهی دا و .. تاکی ئمو
خواهنده، له گهله شهولی هملسو که وته بی هاوبه شه کانی له هه مو شتیکدا و .. ئاما ده بونی
له هه مو شوئیکدا، له گهله بیمه کانی دا و .. به رزی رههای ئمو، له گهله نزیک بونی داله
هه مو شتیکه و .. یه کتابی ئمو، هاودم له گهله ئمهوه که جلهوهی هه مو شتیکی
راسه و خو له دهستدایه ..

هه مو ئه مانه، چهند راستی به کی قورئان و .. ده شلیت: قورئان دانایه، خو "دانان" يش
کاریک به ژیری ناسپیریت که بزی و هرنه گیریت. که چی ئه و تا "ژیری" نه گونجانیکی
روالتمی له نیوان ئهم شتانه دا ده بینیت. له بهر ئه وه، دهمه ویت ئهم کیشیه بهم به چه شنیک بز
ریون بکهیمه که ژیری ناچاری ته سلیم بون بکات!

و هلام:

ماده م لهم بواره دا به دوای دلنيابی دا ده گهه ریت، ئه و اپشت به ریزنهی قورئانی پیروز
ده بہستین و دهلىین:

ناوی "النور" که یه کیکه له ناوه جوانه کان، گهلى کیشەی زوری بۆ شى
کردوينەتمو، پشت بەخوا ئەم مەسەلەیەشان بۆ شى دە کاتەوە.
واله خوارو وەدا بۆ ئەم مەبەستە پىگای نموونەتىنانەوە دە گرىنەبەر، کە پىگاپە کى ڕوونە
بۆ "زىرى" و پۇوناکىش ئاراستەي "دل" دە کات و، وەك ئىمامى رەبىانى (ئە حىمەدى
فاروقىي سەرھەندى) فەرمۇويتى، ئېمەش دەلىن:

نە شبم نە شب پرستم من   غلام شىسىم از شىسىم مى گۈيم خىر^(۱)
چونكە مادەم "نۇونە هېتىنانەوە" درەخشانتىنى ئاۋىنە ئىعجاز دەرخەرە کانى قورئانە،
ئېمەش ناچارىن کە ئەم نەھىنى يە لەم رېيەوە ڕوون بىكەينەوە و دەلىن:
تەنها يەك كەس بەھۆى چەند ئاۋىنەيە کى جۇراو جۇرەوە سىفەتى "ھەممە كېتى" (كلى)
بەدەست دەھىنېت. واتە لە كاتىيەكدا كە ئەم شىتىكى "ھەندە كى" (جزئىي) ئى راستەقىنەيە،
كەچى - بەو ھۆزكارە - وەك ھەممە كى يە كى ئەوتۇرى لەن دېت كە خاومەنى گەلىنى كاروبارى
گشتى بېت..

بۆ نۇونە: "خۇر" كە ھەندە كى يە كى دىيارى كراوه، بەھۆى شتە ڕوون و بىرېقدارە کانەوە
دە چىتە حۆكمى ھەممە كى يەوە، بە رادەيەك كە سەر ڕووى زەھۆى لە وېنە و تىشكەدانەوە کانى
خۆزى پى دە کات، تەنانەت بە ئەندازەي ژمارەي دلۋىپە ئاوه کان و گەردىلە بىرىشكەدارە کان
درەوشانەوە بەدەست دەھىنېت.

ئىنجا ھەريەك لە گەرمى و پۇوناکىي خۇر و ھەر حەوت پەنگە کانى، سەر جەم ئەم شتانە
دە گەرنەوە كە لە بەرامبەريانوەن، لە ھەمان كاتىشدا ھەمۇ شىتىكى ڕوون و بىرېقدار جىڭە لە
وېنەي خۇر، گەرمى و پۇوناکى و حەوت پەنگە کانى خۇرپىش لەناو بىلەلىي چاوى
خۆزى دا جىنگا دە کاتەوە و دلە خاونىنە كە ئى خۆزى دە کات بە عەرشىپەك بۆ ھەمۇ يە كى لەوان.
واتە ھەروەك "خۇر" بە سىفەتى تاكى (واحدىيە) ئى خۆزى ھەمۇ ئەم شتانە دە گەرتەوە كە لە
بەرامبەريوەن، لە ھەمان كاتدا و لە ڕووى سىفەتى تەنيايى (أحدىيە) ئى خۇيىشىيەوە بە

(۱) لە چاپە فارسى يە كەى مەكتۇپاتى ئىمامى رەبىانى دا بەم جۇزە نۇوسراوە: (ج ۱ / ص ۲۴ مەكتۇپ شمارە ۱۴۳)

جو غلام آفتانم ھەمە از آفتاب گۈيم   نە شبم نە شب پرستم كە حەديث خواب گۈيم

لە چاپە عەرەبى يە كەمش دا بەم جۇزە هاتۇوه: (ج ۱ / ص ۱۲۴ المكتوب ۱۳۰ ، ج ۲ / ص ۱۰۳ المكتوب ۵۸)

وانىي غلام الشىمس أرۇي حەديثها   فەمالىي وللىل فارۇي حەديثه!

(وەرگىز)

جۆریک لە جۆره کانى درەوشانهوهى زاتى خۆزى (ھاودەم لە گەل ھەموو تايىەتكارى و سيفەتە زۆرە کانى دا) لە ھەموو شتىكىدا ئامادەيە.

مادەم لە نۇونە هيئانەوهە (التمثيل) وە بۇ خۆنواندىن (التمثيل) گواستمانەوه، ئەوا ئاماڭە بۇ سى جۆرى خۆنواندىن دە كەين، تاكى بېت يە تەۋەرەي ئەم باسەمان:

يە كەميان: وينەي "شنانى ماددىي چىر" لەناو ئاوىنە كاندا، غەيرى ئەو شنانىيە و خودى خۆپيان نى يە و، چەند مردوويە كەن جىگە لە وينە رۇالتى يە كەي ئەو شتە ماددىيە خاوهنى هىچ تايىەتكارى يە كى ترى ئەو نىن. بۇ نۇونە: ئەگەر تۆ - ئەي سەعىد! - بىرۇتە ناو كۆگاى ئاوىنە كانەوه ئەوا ئەم يەك "سەعىد" دەبىت بە ھەزار! بەلام تەنھا يەك دانە سەعىد - كە خۆتىت - لە نىوان ئەم ھەزاران سەعىدەدا خاوهنى ژيانە و، ھەموو ئەوانى تر مردوون و تايىەتكارىي ژيانيان تىّدا نى يە.

دۇوھەميان: وينەي "نۇورانى يە ماددىيە كان" لە ئاوىنە كانياندا ھەروەك خودى خۆپيان نى يە، لە ھەمان كاتدا غەيرى خۆشيان نى يە! چونكە ئەو وينانە گشت لايەنە كانى ماھىيەتى ئەو نۇورانى يە ماددىيە ناگىرنەوه، بەلام خاوهنى زۆربەي تايىەتكارى يە كانى ئەو نۇورانى يە ماددىيەن، بۇيە - وەك ئەو - بە خاوهن ژيان دادەنرىن.

بۇ نۇونە:

كاتىن كە خۆر تىشكى خۆزى بەسەر گۆزى زەوى دا پەخش دەكت، وينە كەي خۆزى لە ھەموو ئاوىنەيە كەدا دەردەخات.. كەواتە ھەموو وينەيە كى خۆر لەو ئاوىنەدا داراي چەند تايىەتكارى يە كى ھاولۇنە تايىەتكارى يە كانى خۆرە، چ پۇونا كى و چ حەوت رەنگە كانى خۆر. گۈيان خۆر خاوهن ھەست بىت و، گەرمى يە كەي بىتى بىت لە توانسى و، پۇونا كى يە كەشى بىتى بىت لە زانسى و، حەوت رەنگە كانىشى بىتى بىن لە حەوت سيفەتە كانى، ئەوا خۆرە تاكى تەنبا لە يەك كاتدا لەناو ھەموو ئاوىنەيە كەدا ئامادە دەبۇو، ھەريەك لەو ئاوىنەشى دەكەد بە جۆرە تەلەفۇنىك و عەرشىتكى تايىەتى بۇ خۆزى و هىچ شتىكى بىنى لە هىچ شتىكى تر نەدەگرت و، ئەو كاتە دەتوانرا ھەر بەو ئاوىنەيە لەناو دەستماندىيە رۇوبەرپۇرى ھەموو يە كېلىك لەوانە بىوايەتەوه. ھەروەك ئېمە لە خۆرەوە دۇورىن كەچى ئەو لە خۆمان نزىكىرە ليمانەوه.

سىھەميان: وينەي "رۇحيانەتە نۇورانى يە كان" لەناو ئاوىنە كانياندا چەند وينەيە كى زىندۇون و لە ھەمان كاتدا خودى خۆشيانىن، بەلام لە بەر ئەمەي دەركەوتىان لەناو ئاوىنە كاندا بەپى توانا و لىيەتى ئەو ئاوىنە دەبىت، ئەوا ئاوىنە كان جىنگاى ماھىيەتى زاتى رۇحيان تىّدا نابىتەوه.

بۇغۇونە: حەزىزەتى جوپىريل - دروودى خواى لەسەر بىت - لەو كاتەدا كە لەسەر شىۋەيى هاولى بەریز "دەحە ئامادەي" ئامادەي كۆرى پېغەمبەر ﷺ دەبۇو، هەر لەو كاتەدا بە بالە خاوهەن سام و شىكۈز كانيھە لە بەردمە عەرشى بەزنى خواى گەورەدا سوژەدە دەبرد و، هەر لە ھەمان كاتىشىدا لە گەللىي جىڭگەي زۇر و زەبەندەدا ئامادە دەبۇو، چۈنكە فەرمانە كانى خواى گەورەي لەو شويىنانەدا را دەگەياندا ھىچ كام لەم كارانش پىگايى كارىنکى دىكەيانلى نەدەگرت.

لەم نھىئى يەوه تى دەگەين كە چۈن:

پېغەمبەر ﷺ لە يەك كاتدا سلاۋاتى سەرجمەم نەتمەد كەمى لە ھەممۇ شوئىنگىدا دەبىستى، چۈنكە ماھىيەتى پېغەمبەر ﷺ نۇورە و ھەۋىتە كەشى نۇورانى يە.. ھەروەھا تى دەگەين كە چۈن پېغەمبەر ﷺ رۇزى قىامەت لە يەك كاتدا چاواي بە ھەممۇ "اًصَفِيَاءِ" ئى نەتمەد كەمەت، بىن ئەوهى بىنىنى يە كىكىيان رى لە چاپىنگەوتى يە كىنکى تۈريان بىگرىت..

تەنانەت كەسانىڭ ھەن لە نىوان ئەولىماكىاندا كە نۇورانىتىي زىادييان بەدەست ھىناوه و ناوى "أبىال" يانلىنى نزاوه، لە يەك كاتدا لە گەللىي جىڭگايى جىاجىادا دەبىزىن، دەلىن كە تەنها يەك كەمس لەوان لە يەك كاتدا گەللىي كاروبارى جىاواز ئەنجام دەدات، چۈنكە ھەروەك شوشە و ئاو و ماددە ھاۋچەشە كائىيان دەبن بە ئاۋىنەت تەنە ماددى يە كان، ھەوا و "ئەثير" و گەللىي بۇنۇھەرلى تىرى جىهانى مىسالىش وەك چەند ئاۋىنە و ھۆ كارىنکى گواستتەھەر بە ئەندازەتى خىرايى ئەندىشە و ھەورە تىرىشقايانلى دېت بۇ رۇحانى يە كان، ئىز ئەو رۇحانى يانە، بە ئەندازەتى خىرايى ئەندىشە، لەناو ئەمەنلىگا جوان و ئاۋىنە خاۋىناندا ھاتقۇز دەكەن و لە يەك كاتدا دەرۇن بىز ھەزاران جىڭگا.

لە كاتىنگىدا كە بۇنۇھەرلى دەستە و سانى رامكراوى وەك "خۇر" و چەند بەديھاتۇرۇيە كى نىمچە نۇورانىي پابەندى ماددە وەك "شاتانى رۇحانىي" بىگۈنچى بەھۆزى "نۇورانىتىي" يەوه لە تەنها يەك كاتدا لە جىي يە كى تايىھتى و لە ھەمان كاتدا لە چەندىن جىيى ترىشىدا ئامادە بىت؛ چۈنكە لەو كاتەدا كە ئەم بۇنۇھەر لە خۇرىدا پابەند و بەسۋاوه يە، كەچى حوكىمى كوللىي يە كى گشتى و پەھا و ھەر دەگرىت و بە ئىختىيارە جوزئى يە كە خۇرى گەللىي كارى زۇر لە تەنها يەك كاتدا ئەنجام دەدات..

لە كاتىنگىدا كە ئەم بۇنۇھەر لەواز و بەديھاتۇرە نىمچە نۇورانىي يانە وابن، دەبى ئەو كەسە چۈن بىت كە خاۋىنە لە ماددىيەت و لەوھەش كە بە "سەنۇر" دەستىشان بىكىت و. هەرگىز تارىكائىي "چۈپۈرى" - كە سىفەتى ماددىيە - توختى ناكەوتىت. تەنانەت ئەم ھەممۇ

پرووناکی و شته نورانی یانه تنهها چهند سیبیه ریتکی چری رووناکی یه کانی ناوه جوانه کانی ئهون.. بگره سه رجه می بونه و هران و ژیان و جیهانی روح و جیهانی میسالیش تنهها چهند ئاوینه کی پونی ده رخستنی جوانی ئه و خواوه نده خاوین و مزنهن که سیفه ته کانی دهوره همه مو شتیکیان داوه و کاروباره کانیشی همه مو شتیکیان گرتورو ته وه..

تایا ده بیت چ شتیک هه بیت بتوانیت پوی خوی له پروتیکردنی "ته نیایی" ئه و بشاریت وه، که له نیوان دره و شانوه هی سیفه ته گشتگیر و کاروباره کانی دا ده دره و شیمه وه، ئه وانه که به ویستی همه کی و توanstی رهها و زانیاری بیه همه مو شت ئاگای ئه و ده ده کهون؟ یان کام شت به لایه و گران ده بیت و.. چ شتیک ده توانیت خوی لئی بشاریت وه و.. چ تاکیک بؤی ده کریت له دوور بیت و.. چ که سایه تی بیک ده توانیت - بی ئه وهی همه کیتی بدهست بهمینت - له و نیک بیته وه؟

بهلئی، "خور" به هزی پوناکی یه رهها ندبه ستر او وه که و وینه ناما ددی یه کانی له ناو ئاوینه کاندا، له گلینه ی چاوت نزیکرته لیته وه، که چی تو به جوزینکی رهها له دووریت! چونکه تو به وینه ئه و رهها نیت، به لکو پابهندی گهلى شتی ئه و تویت که له خور دوورت ده خنه نمه. جا بؤ ئه وهی له "خور" نزیک بیته وه، ده بیه له گهلى پمهوندی و پابهندی ماددی خوت داعالت و زور پله و پایه همه کی ببریت، که ئمه مهش داخوازی ئه وهی به ئهندازه هی گوی زه وی گهوره بیت و به قهده ره مانگیش بهرز بیته وه تاکو بتوانیت - تا را دهیه ک - له پلهی راسته قینه خوره و نزیک بیته وه و بی په ده ره و پوی رابوه ستیت!

هروهه که سه باره ت به خوره وایه، خواوه ندی مه زنی "ذو الجمال" و جوانی "خاوه ن کهمال" يش - و الله المثل الأعلى - به همان جزره، چونکه ئه و خواوه نده له همه مو شتیکی تر له تزوو نزیکرته، که چی تو به را دهیه کی له سنوره بده له دووریت. خویه گهه هیز و تو انا له ناو دلخدا و "به رزی" يش له ژیری خوتدا شک ده بیت ئه واهه ول بده ئه و خالانه له ناو نمونه که دا هاتن، به سه ره "حه قیقهت" دا ته تبیقیان بکه.

○ تیشكی دووهههم:

خوای گهوره ده فرمومی: ﴿هُوَ الْأَمْرُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ (بس: ۸۲). هروهه ده فرمومی: ﴿إِنْ كَائِنَ إِلَّا صِحَّةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدِينِهِمْ خُضَّرُونَ﴾ (بس: ۵۳).

ئهی نه فسی بی ئاگام! تو ده لیت:

ئم تایه ته پیروزانه و هاوجه شیان ئوه ده گمین که شنان تنهها به یه کجارت و فرمائیکی خوابی بدهیم زاون و پیدا بون، که چی ئم تایه تانه تر: ﴿صُنْعَ اللَّهِ الَّذِي أَنْفَنَ كُلُّ

شیء) (النسل: ۸۸) و (أَخْسَنَ كُلُّ شَيْءٍ خَلَقَهُ) (السجدة: ۷) همه رو ها ئایه ته کانی ترى هاوچه شنیان دھری دەخەن کە شتان بە لە سەر خۆبى و هەنگاول بە هەنگاول له پىنى تو انسىتكى مەزن و زانستىكى ھەم ملايەنگىر و ورده کارى يە کى نىوان دانستىكى لە رادە بە دەردا، بەدى هيئراون.

ئايابە چ پىگايەك ئەم دوو چەشە ئايە تانە يەك دە خىرىن؟
وەلام:

پشت بە رېئۇنە قورئانى پىرۇز دە بهستىن و دەلىين:

يە كەم: ھەر گىز ئەم ئايە تانە پىچەوانە يە كەر نىن ، چونكە ھەندى لە بۇونەوەران بەھو جۇزە دروست دە كىرىن كە ئايە تە كانى يە كەم دەرپاخىست، وەك: دروستكىرنى يە كەم جار.. كەچى بەشىتكى ترى بۇونەوەران بەھو جۇزە بەدى دەھىنرىن كە ئايە تە كانى تر باسيان كرد، بە وينە: هيئانەوە دروستكىرنەوە ھاوچەشنى بۇونەوەرانى پىش خۆيان.

دووھەم: ئەۋەپىرى رېتسا و ورده کارى و ئەۋەپىرى جوانى و سەعەت و كەمالى بە دېھىنان، لە ناواھەندى ئاسانى و خىرايى و زۆرى و فراوانى دا، بە بۇونەوەرانە دەھىنرىن، بە رادە يەك كە شايەتى يە كى رەھا لە سەر راستى ئەم دوو جۇزە بە دېھىنانە دەدەن. كەواتە هىچ پۇيىست ناکات لە دەرەوە ئەم شتانەدا، لە سەر ھاتەدىيان، مەرۇف خەريكى لېكۈلەنەوە بىنت (چونكە بە بەر جەستەمى لە بەر چاودان). بەلام جىيى خۆبەتى پىرسىار بىكىرت و بۇ تېت:

نەھىنى حىكمەت لەم دوو جۇزە بە دېھىناندا چى يە؟

لە بەر ئەوە، بە غۇونە يەك ئامازە بۆ ئەم حىكمەتە دە كەمىن و دەلىين:

وەستايەكى كارامە - بىز غۇونە وەك بەر گىدرۇويەك - بېرىك پارە خەرج دە كات و ماندۇو دەبىت و ھونەر و كارامە يە كەم خۆى دەخاتە كارتاكو شىتكى جوانى ئايەت بە سەنەتە كەم خۆى دروست بىكەت و بىكەت بە غۇونە(مۇدىل) ئى سەنەت و دروستكراوه كانى، چونكە پاشان دە توانىت - بى مەسرەف و ئەرك و بە خىرايى يە كى تەواو - ھاووينە ئەم سەنەتە يە كەم جارى دروست بىكەت، تەنانەت ھەندى جار ئەم كارەدى - هيئىدە بە لاۋە ئاسان دەبىت دەلىنى ئەم تەنها فەرمان دەرده كات و كارە كەش لە خۆى دائەنچام دەدرېت! چونكە كارە كەمپىكى و بەر دەوامى يە كى وردى چەشنى كارى كاڭىز مىرى بە دەست ھېتىاوه، وەك بىلەي كارە كە تەنها بە فەرمان بۆ دەر كەن دەنچام دەدرېت..

كارسازى دانا و وينە كېشى زانايىش - و الله المثل الأعلى - بە رېسايە كى "قدەرى" ئى وەك نۇونە ئەم شتە، كۆشكى جىهان و ھەمو شتانى ناوى داھىنماوه و، پاشان ئەندازاھى يە كى

دیاری کراوی به هممو و شتاني ناو کوشک بهخشيوه، چ هنهنده کي بن يان همهه کي.. "جوزء" بن يان "کول".

خۆ ئەگەر سەرنج لە کاره کانى ئەم خواوهندە وىنە كىشە ئەزەلى يە بدەيت، دەيىنتى: هەممو "چەرخ" يىك دەكات بە غۇونە(مۇدىل) يىكى ئەوتۇ كە جىهانىكى نوى و ناوازە و ناسكى ئەوتۇي دەكاتە بەر بە موعجىزاتى توانستى خۆى راپىزناونەتمەوھ.. هەممو "سال" يىكىش دەكات بە پۇرانىيەك كە بە کاره دەراسا كانى مىھەرەبانى خۆى چەندىن بۇونەوەرى نويى بە بەر دەچنىت و.. هەممو "پۇز" يىكىش دەكات بە دېرىكى ئەوتۇ كە چەندىن بۇونەوەرى ناوازە و نۇنىي وايان تىدا دەنۇوسىت كە بە ورددە كارلى حىكمەتى خۆى راپىزناونەتمەوھ.. هەر ئەم خاوهەن توانستە رەھايى كە هەممو چەرخ و سال و پۇزىكى كرد بە غۇونە و شتاني بە بەر بېرىن، گۆزى زەویش، تەنانەت هەممو چىا و يىسانىك و گشت باخ و يىستان و درەخت و گولىنېكىشى كردووه بە غۇونە و گەلنى بۇونەوەرى تازە و پاراوى ھاوشانى بە كىرى لە سەر زەوی دا دروست كردووه، بەم چەشىنە دىيابىه كى نوى بەدى دەھىنېت و، دواى ئەوهى جىهانى پېشۈسى لە بەرچاودا لاپىد جىهانىكى ترى پىنكۈپىك و نوى دەھىنېتە گۈزى.

بەم جۇره، خواى گەورە لە هەممو وەرزىنکدا گەلنى موعجىزە نوى لە سەر توانستى رەھايى خۆى پېش چاۋ دەخات و، لە هەممو باخ و يىستانىنکدا دیارى بە تازە كانى مىھەرەبانى خۆى ئاشكرا دەكات و، كىتىپىكى نويى حىكمەت دەنۇوسىت و، سەرلە نوى خانىيەك بۇ پىنگەياندن و ئامادە كردى مىھەرەبانى بە كەدى دادەمەززىنېت و، پۇشاكىكى ناوازە نوى لە بەر بۇونەوەران دەكات و، لە هەممو بەھارىنکدا بەرگىكى نوى رەنگىن دەكاتە بەر هەممو درەختىك و، بە چەندىن ئارايىشتىكارىي نوى و درەخىشانى چەشىنى ئەستىرە درەوشادە كان دەپ ازىنېتە و دەستە كانى لە دیارى بە كانى مىھەرەبانى پېر دەكات.

ئەو كەسە كە بەپەرى ورددە كارى و كەمالى پىنكۈپىكى ئەم كارانە جى بە جى دەكات و، ئەم جىهانە گەپۇ كانەش كە بە سەر تەنافى زەماندا ھەلخراون دەگۇرپىت و بەپەرى دانايى و چاودىرى و توانست و ورددە كارى بە دواى يە كىدا دەيانھىنېت..

بىن گومان ئەو كەسە، خاوهەن توانستىكى رەھا و دانستىكى رەھا و بىنەن و زانستىكى رەھايە و، هەرگىز ناگۇنچى هېچ كارىنکى بە "پىنگەوت" لە دەست پۇو بىدات.. ئەو كەسە، ئۇ بە دېھىنەرە مەزىنە كە دەفرەرمۇى: ﴿إِنَّمَا أَفْرَهُ إِذَا أَرَادَ شَنِينَ أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ (يس: ۸۲) و ﴿وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْعٌ الْبَصَرَ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ﴾ (النحل: ۷۷). بەم جۇره،

توانستی رههای خوی دهردهخات و پروونی دهکاتهوه که حهش و قیامهت سهبارهت بهو توانستهوه لهپهیری ئاسانی دایه، سهرجمی شتائیش ژیربار و ملکهچی تهواوه تی فهرمانه کانی ئهون و، شتائیش - به بى دهست تیوهردان و کار تیدا کردن - يه كسپری و راستهوه خوت بهدى دههینیت. قورئانی پیروز، بوئهوهی ئاسانی رههاله بهديهینانی شتائدا دهردخات، دهري دهبریت که خواي گهوره تنهها به فهرمان دهركردن هر شتینکی بویت بهديي دههینیت و ئەنجامی دههات.

به كورتى:

هەندى لە ئايەتە پیروزه کانی قورئان ئەپهیری ورده کاري و دانايى لە بهديهینانی شتائدا راده گەيەنیت، به تاييەت لە سەرەتاي بهديهیناندا.. بهشىنکى ترى ئايەتە کان ئاسانىي رەها و خىرايى رەها و ئەپهيرى ملکهچى و بى ئەركى لە بهديهینانى شتائدا دهردهخات، به تاييەت لە دوپات بۇنوه و سەرلەنۋى بهديهینانوهى ئەو شتائهدا.

○ تىشكى سىھەم:

ئەي نەفسى گەرفتاربۇوى وەسوھسەم! ئەي ئەو دەرروونەي کە سىنورى خزت شىكاندۇوه!

تۆ دەلىي: ئايەتى: «**مَا مِنْ دَائِبٌ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَّهَا**» (ھود: ۵۶) هەروهە ئايەتى: «**بِإِلَهٍ مُلْكُوتُ كُلُّ شَيْءٍ**» (بس: ۸۳) هەروهە ئايەتى: «**وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ**» (ق: ۱۶) ئەم ئايەتە مەزنانە، ئەپهيرى تزىكايدى خواي گهوره دهردهخەن.. كەچى چەندىن ئايەتى ترى وەك: «**وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ**» (بس: ۸۳) هەروهە: «**تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةً**» (المعارج: ۴) هەروهە ئەو وتهى پىغەمبەريش ﷺ كە لە فەرمۇدە پیروزدا هاتۇوه: "... سېعين ألف حىجاب" ^(۱) هەروهە راستىمى مىعراج..

ھەموو ئەمانە، ئەپهيرى دوورىي ئىمە لە خواي گهوره، دهردهخەن.. دەمەويى ئەم نەھىنى يە تەماوىيەم بە جۈزىتكى وا بۇرۇن بکەيتەوه كە لە زەينە کانەوه تزىك بىخىتەوه!

وەلام: مادەم وايە، ئەوا گۈئى رابىگە:

(۱) حدیث: (دون الله تبارك و تعالی سبعون ألف حجاب من نور وظلمة). رواه الأصحابي في كتاب (العظمية) عن سهل بن سعد. ضعفة البصري والحافظ ابن حجر العسقلاني. بروايه پهروزى: (المطالب العالية للحافظ ابن حجر) الطبعة المحققة من قبل غنيم عباس وباسير إبراهيم. ۴/۳۰۱ و ۴/۴۹ (وەرگىز)

یه گم: له کۆرتایی تیشکی يه کەمدا وئمان کە: "خۆر" بەھۆى رۇوناکى يه نەبەستراوه سەربەستە كەى و لە پۇوى دەركەوتى وىنە ناماددى يە كەى لە ئاوىنە كاندا، لە بىلېلە چاوت - كە ئاوىنە پەنجەرەي گیانى تۆيە - نزىكىرە لىتەوه، كە چى تابلىقى تۆلە خۆرەوە دوورىت! چونكە لەناو ماددەدا پابەندىت و بەستراويتەوه و، مەگەر ھەندىك وىنە خۆر لە ناو ئاوىنە كاندا و چەند سېيەرىنى، دەنا ناتوانىت دەستى لىنى بدەيت و، مەگەر جۆرنىكى درەۋاشانەوەي ھەندە كىي خۆر دەنا ناتوانىت پۇوبەر پۇوەتىت و، مەگەر لە پەنگە كانى كە لە حوكىمى سىفەتكە كانى دان و، ھەندىك لە تىشكە كانى كە وەك بەشىك لە ناوەكانى "خۆر" وان، دەنا ناتوانىت نزىكى بىيەتەوه و توخى بىھوپت..

خۆ ئەگەر بىھوپت لە پلەي راستەقىنەي خودى خۆر نزىك بىيەتەوه و پۇوبەر پۇوى راپوھەستىت، دەپىن لە زۇر پابەندى و كۆز و زىخىرى ئىستات خۆت دايمالىت و بە چەند پلەيە كى ھەممە كىي زۇر و زەبەندەدا تىپەر بىت، وەك بلىيى لە پۇوى دەستبەر داربۇونتەوه لە پابەندى يە ماددى يە كانت لە ناوەرۇ كىدا بە ئەندازەي گۆزى زەوي گەورە بىت و رۈحىشت بە چەشنى ھەوا بلاو بىيەتەوه و بە ئەندازەي مانگىش بەرز بىيەتەوه و، بە وىنەي مانگى چواردەش پۇوبەر پۇوى خۆر راپوھەستى، ئىجا دەتوانىت لافى جۆرە نزىك بۇونەوەيەك لە خۆر لىنى بدەيت.

خواي گەورەش (ولله المثل الأعلى) كە مەزنى خاوهن كەمال و شكتەندو، "واجب الوجود" و، بەديھىنەرە ھەمو بەديھاتوو يەك و، نۇورى ھەميشەيى و، پادشاھ ئەمەل و ئەبەد.. لە نەفسى خۆت نزىكىرە لىتەوه، كە چى تۆ بە چەشىنەكى پەھا دوورىت لىيەوه. ئەگەر ھىز و تواناي ھەلىنچان (الإسـتنباط) لە خۆتدا شىڭ دەبەيت، ئەمَا ورده كارىيە كانى ناو نۇونە كە بەسەر راستى يە كاندا تەتىقى بکە.

دۇوھەم: بۇ نۇونە: ناوى "سەر كىردى" - لە نىيان ناوە زۇرە كانى پادشادا - لە چەند فەرمانگەيە كى يەك لەناو يە كى دەولەتە كەىدا دەردە كەھۆيت، ھەر لە فەرماندەيى گىشتى سەر كىردى سوپا و فەرمانگەي موشىر و فەريقەوه تادەگاتە فەرمانگە و بازىنەي ملازم و عەریف. واتە لە چەندىن فەرمانگەي فراوان و تەسکدا و بە شىۋەيە كى ھەممە كى و ھەندە كى ئەم ناوەي پادشا دەردە كەھۆيت..

واتە سەرباز لە كاتى ئەنجامدانى خزمەتى سەربازىدا پلە و پايەي عەریفە كەى دەكات بە مەرجەعىكى خۆى، چونكە دەركەوتى يە كىجار ھەندە كىي "سەر كىردى" "لەو مەقامەدا دەبىنېت و، لە رېتى ئەم دەركەوتى ھەندە كى يە ناوى سەر كىردى لە مەقامى عەریفە كەىدا

پهیوه‌ندی به سه‌رکرد هه‌ره گهوره کهیوه بزو دروست دهیست. به‌لام گهر ئهو سه‌ربازه بیه‌ویت له رینی ناویشانی ئه‌سلیی سه‌رکرد هه‌ره گهوره سوپا پهیوه‌ندی پیوه بکات، ده‌بین چه‌نده‌پله‌یه‌ک بیریت و پیاندا سه‌ربکه‌ویت، هر له پله‌ی عه‌ریفه‌وه تا پله‌ی همه‌کیی سه‌رکرد هه‌ره گشتی.

واهه پادشا به ناوه‌که‌ی و فه‌رمانه‌وابی و باسا و زانیاری و تله‌فون و کارسازی خۆی، له و سه‌ربازه‌وه نزیکه، خۆئه‌گهر پادشا مرۆقینکی نوورانی و له چینی "ئه‌بدال"ی ئه‌ولیا کان بیت، ئه‌وا به ئاماده‌بوونی زاتیشی له و سه‌ربازه‌وه نزیک دهیست، چونکه ئهو کاته هیچ شتیک پیی لئن ناگرت. واهه ئهو سه‌ربازه هه‌رچه‌نده‌له‌وپه‌پی دووری دایه له پادشا و همزاران پله‌و پرده‌هه‌ن له نیوان خۆی و پادشا، که‌چی هه‌ندی جار پادشا به‌زه‌بی پندا دیت‌وه و - دوور له عاده‌تی خۆی - ده‌باته دیوانی حوزووری خۆی و له‌وی‌داله چاکه کاری و لوتقی خۆی به سه‌ردا په‌خشن ده‌کات.

(ولله المثل الأعلى) ئهو خواوه‌ندesh که خواوه‌نى فه‌رمانی "کن فیکون" و به وبنه‌ی سه‌ربازی گوئی‌رایه‌ل: خۆر و ئه‌ستیزه کانی ملکه‌چی فه‌رمانه کانی خۆی کردووه، زیاد له هه‌موو شتیک له هه‌موو شتیک‌وه نزیکتره، که‌چی هه‌موو شتیک به چه‌شنبیک بى سنتور و له‌راده‌به‌دهر له و خواوه‌ندوه دووره..

خۆئه‌گهر مرۆف بیه‌ویت بى په‌رده برواهه ناو دیوانی حوزووری موقدده‌سى ئهو، ئه‌وا ده‌بین حه‌فتا هه‌زار په‌رده‌ی نوورانی و تاریک (واهه ماددی و گه‌ردوونی و ئه‌سمائی و سیفاتی) بیریت و، پاشان به‌ره و هه‌موو بیه‌کیتک له و ناوانه سه‌ربکه‌ویت که هه‌ریه که‌یان دارای هه‌زاران پله‌ی دره‌وشانه‌وه تایبەتی و هه‌مه‌کین و، ده‌بین به‌ره و چینه کانی سیفه‌تە به‌رز و مه‌زنه کانی خواوه‌ند بروات و، ئنجا بزو عه‌رشی ئه‌عزه‌می ئهو سه‌ربکه‌ویت که به لیده‌وشانه‌وه ئیسمی ئه‌عزه‌م به‌ره‌وه بوروه. خۆئه‌گهر راکیشان و لونقی خوای گهوره بزو ئەم مەبەسته نه کەویتە کار، ئه‌وا پیویست به هه‌زاران سال و کار و پیگابرین ده‌کات.

بۇ غۇونە: ئه‌گهر بتەویت له رینی ناوی "الخالق" وە له خوای گهوره نزیک بیت‌وه، ده‌بین پیش هه‌موو شتیک له و روووه و پهیوه‌ندی لە گەلدا بیه‌ستیت کە بە‌دیهینه‌ری خۆتە.. ئنجا کە بە‌دیهینه‌ری سه‌رجەمی خەلکى يە.. پاشان بەه و ناویشانە کە بە‌دیهینه‌ری هه‌موو زیندە‌ورانە.. ئنجا بە ناوی ئه‌وهی کە بە‌دیهینه‌ری گشت بۇونه‌وه رانە. لە‌بەر ئه‌وه، گەر بەم چەشىنە پله بە پله و هەنگاۋ بە هەنگاۋ نە‌رۇیت، هەر لە سېبەردا دەمینىت‌وه و لە دره‌وشانه‌وه کەی هەندە کى زیاتر دەست ناکە‌ویت.

بیدار کردنده و یهک:

له نمونه کهی پیشنهودا، پادشا ناوبراوه که له بهر ئهوهی خۆی نهیده توانی راسته و خۆ کاره کانی را پیرنیت ناچار له ناوەندی پله کانی ناوي "سرکرده" دا چەند هۆکارینکی وەك موشیر و فەریقى دانا بولو... بەلام ئەخواوهندەی که هیندە بەتوانیه جلھوی هەموو شتىکى لە دەستدايە، پیویستى بە هۆکاره کان نى يە، بەلكو هۆکاره کان چەند شتىکى پوالەتىي پرووتى، پەردەي پرووی عىززەت و مەزنایەتىي ئەون و چەند بەلگەيە كن لە رېتى: بەندايەتى و كۆلەوارى و هەزارى و سەرسامى يان لە بەردهم مەزنیتىي خواى گەورەدا، ئامازە بۇ پادشايى پەروەرد گارىتىي ئەدەكەن و، ئەوان يارمەتى دەرى خواى گەورە نىن و هەر گىز هۆکاره کان ناتوانى بىن بە ھاوبەش لە دەستەلاتدارىي پەروەرد گارىتىي ئەودا، چونكە ئەخۆ هۆکارانە تەنها بىرىتىن لە چەند پەردەيەك كە بۇ يىنن پىش چاوخراون.

○ تىشكى چوارەم:

ئەي نەفسى تەمبەلم!

پاستىي نويزى، كە لە مىعراجى ئىماندار دەجىت، وەك ئەوه وايە سەربازىنکى ئاسالى - بە وينەي نمۇنە كەي پىشۇو - تەنها بە هۆلى توپى يادشاوه لە كۆزى مەزنى پادشادا وەربىگىرىت..

جا وەرگرتى توش بۇ ئامادەبۇون لە بەردهم شىكۈمىندىي خواى گەورەدا، تەنها ئاوار لىدانەوەيە كى لوتفى خواوهندى مەزنى خاوهن جوانى و پەرسەتاوى شىكۈمىندە. چونكە كاتىپكە تۆ دەلتىي: "الله أكير" لە واتا و ناوه رۆكدا بەرھوپىش دەرۋىست و، ج بە ئەندىشە و ج بە نىبەت دنیا و قىامەت دەبرېت و تەنانەت لە پابەندىيە ماددىيە كە كان خۆت دادەمالىت و بەرز دەبىتە و پلەيە كى بەندايەتىي هەمە كى يان سېبېرىتىكى پلەي هەمە كى يان يە كى لە وينە كانى، بەدەست دەھىنەت و، بە جۈزە حوزۇورىزكى قەلبى و ئامادەبۇون لە بەردهستى خواى گەورەدا شەرفەند دەبىت و، بە گفتۇرگۆزى: «إيڭىڭىز بىلەم» بەھرەيە كى مەزن دەستى خۆت دەخەيت، هەركەس بەپتى پلەي خۆزى.

بەلىنى راستە، وشەي: "الله أكير.. الله أكير" دووپيات بۇ نەوهى لە جموجۇلە كانى نويزىدا ئامازەيە بۇ بېرىنى پلە كان و سەر كەوتۇن بەرھو بەرزىي مەعنەھە و لە باز نە جۈزئىيە كانەوه بۇ هەمە كى يە كان. ئەم وشەيە ناو نىشانىكە بۇ پۇختەي كەملااتى گەورەيى خواوهند كە لە چوارچىوهى ناسىن و شارەزايى ئىمەدا نىن، وەك بلىتى ھەموو وشەيە كى "الله أكير" ئامازەيەك بىت بۇ بېرىنى يەكىن لە پلە كانى مىعراج.

بهم جزوره، گهيشتنی مرؤوف به سیبه رنگ یان تیشكیکی حهقيقه‌تی ئەم نویژه، ج لە مەعنادا و ج بە نییەت و ج بە تەسەورو و ج بە ئەندیشە، نیعمەتیکی يەكچار مەزن و بەختەوەری يەكی تەواو گەورەيە.

لەبەر ئەممەيە كە لە حەجدا بە زۇرى زىكىرى: "الله أكير" دوپات دەكىرىتەوە، چونكە حەج عىيادەتىكە لە پلەيە كى ھەممە كى دا بە راستەخۆ و ئەصالەت بۇ ھەموو حاجى يەك. هەروەك سەربازى ئاسايى لە رۈزى تايىھتىي وەك جەڭندا - كىوتىت وەك فەرىق - راستەخۆ دەپرواتە حوزۇورى پادشاولە لوتىف و بەخشىنەتى ئەو بەھەمەندە دېيت، حاجىيىش - هەرچەندەش عەوام بېت - لە حەجدا بە وىنەتى ئەو وەلىيە كە پلە كانى بېپۇھۇ، بە ناوニشانى "رب العالمين" پۇو لە پەروەردگارى مەزنى دەكت و شەرفەمنى ئەنجامدانى بەندايەتىيە كى ھەممە كى دېيت.

بىن گومان ئەو پلە ھەممە كى يانەي پەروەردگارىتى، كە بە گلليلى حەج دەكىنەوە... ئاسۇ كانى مەزنايەتىي خوايىتى كە بە چاويلكەدى حەج دەيىزىن... بارزە كانى بەندايەتى كە لە دل و ئەندىشە حاجى دا فراوان دەبن كاتىي مەناسىكى حەج ئەنجام دەدات... پلە كانى گەورەيى و مەزنتىي خواوهند و ئاسۇ كانى درەۋاشانەوە كان، كە لە بەرەم مەزنتىي خوايىتى و سام و شىكۈزى پەروەردگارىتى دا گەرمۇگۇرى و شەوق و سەرسامى و سەرسوورمان بە حاجى دەبەخشن... ھەموو ئەمانە، تەنها بە "الله أكير... الله أكير" نېيت دانامر كىن و، تەنها بە دوپات كەردنەوە ئەم زىكىرە دەتوانىتىت پلە دەركەوتۇو بىنراوە كە يان تەسەورو كراوە كە رابگەيەنرېت و ئاشكرا بىكىت.

ئەم واتايد - دواي حەج - بە چەند پلەيە كى بەرز و ھەممە كى و جىا جىا، لە نویژى جەڭن و نویژەبارانە و نویژى مانگ گىران و رۈز گىران و نویژى جەماعەتدا، دەرددە كەمون. ئالىرەوە گەرنىگىي شەعائىرە كانى ئىسلامان بۇ دەرددە كەمۈت، بالە جزورى سوننەتە كانيش بن.

سبحان مَنْ جعل حزائنه بين الكاف واللون.

﴿فَسُبْحَانَ الَّذِي يَنْهَا مَلَكُوتُ كُلٍّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾.

﴿لَا يَعْلَمُ لَنَا إِلَّا مَا عَلِمْنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾.

﴿وَرَبَّنَا لَا تُرِغِّ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَابُ﴾.

وصل وسلم على رسولك الأكرم، مظہر اسمك الأعظم، وعلى آله وأصحابه وإخوانه وأتباعه. آمين يا أرحم الراحمين.

پاشکویه کی بچووک

خوای گموره‌ی بہتوانی زانای کردگاری دانا، به: "ریسا" و "له گھل یہ ک گونجان" ای بدیها تووانی، که ئه مانه‌ش ئهو عاده تانه‌ی خواوه‌ند ده ریاندەخەن که له شیوه‌ی چەند یاسایه کی گردوونی دان، توanst و حیکمەتی خۆی و دەست تیوه‌رنەدانی "ریکھوت" لە هیچ کارینکی دا، دەردەخات..

هەروهه‌ها بھو کارانه‌ی که نامو و شازى ناو یاسا گردوونی بھ کانن و پیچه‌وانه‌ی کاره ئاسایی بھ کانی ئهون و .. بھ گورانکاری بھ پوالەتی بھ کان و .. بھ جۇراو جۇریس شتە دەستنیشان کراوه کان و .. بھ ئالو گۇر بۇونى زەمانى نەمان و پەيدابۇون..

بھ ھەموو ئەمانه، ویستى خۆی دەردەخات و دەیچە سپینیت کە: هەر خۆی بکەرى خاوهن ئىختیاره و، ویست و ئىختیارىشى ملکەچى هیچ پابەندى و كۆت و زنجىرىك نى بھ و ئەم کاره‌ش پەرده‌ی "رۇتن" دەدرېت و خاوهن ھەستان تى دە گەيەنیت کە: ھەموو شىئىك، ھەموو كاتىك، لە ھەموو كاروبارىنکى دا، لە ھەر شىئىكدا پەيۈندىي بھ خۆيەوە ھەبىت، موحتاجى خوايە و ملکەچى پەروردگارىتى بھ كەيەتى. بەمەش بىن ئاگايى ناھىلىت و سەرەنجى جىتنى و ئادەمیز اد لە ھۆ كاره کانه‌و بۇ لای ھۆسازىنەری ھۆ كاره کان پاده كىشىت.

پۇونكىرنەوە کانى قورئانى پېرۇز لە سەر ئەم بناگە بھ روولە خەلکى دە كەن.

بۇ نۇونە:

لە زۇربەی شوينە کاندا ھەندى جار روو دەدات کە بەشىئىك لە درەختە بەردارە کان سالىئىك بەر دە گىرن، واتە لە گەنجىنە مېھرە بانى بھو بھرى دەدرېتى و ئەويش تەسلىمي ئىمەی دە كات.. بەلام سالە كەدى تر سەرەرای بۇونى ھۆ كاره پوالەتى بھ کانى بەرگىتن بەر دە گرىت، بەلام نايە خشىت!

غۇونەيە کى تر:

كاتە کانى باران بارىن - بھ پیچە‌وانه‌ی کاره پیویستە کانى تر - ھەميشە ئالو گۇرپىان بە سەردا دىت و ناتوانىرت دەستنیشان بکرپىن، تەنانەت لە ناوەندى پىنچ شتە غەبىي بھ کاندا

دانراون. چونکه گرنگترین جئیگاله بعونهوددا بۆ "ژیان" و "میهره‌بانی" دانراوه. بارانیش مایه‌ی سهره‌لدانی "ژیان" و "میهره‌بانی" ی بێ گەردە.. لەبەر ئەمە، ئەو ئاواهی کە مایه‌ی ژیانه و میهره‌بانی یە کی بەخسراوه، نارپاوه ناوەندی قاعیده و دەستورنیکی بەردەوامی ئەوتۆ کە بیت بە پەرده لە نیوان بەندە و خوای گورهدا و بى ئاگابى بۆ مروف فراهم بەھیت، بەلکو پاسته‌و خۇ و بى پەرده لەناو دەستى خواوه‌ندی شکومەند و نیعمەتدار و ژیان بەخشى میهره‌باندا دەبیت تاکو ھەمیشه و بەردەوام دەرگاکانی دوعا و شوکرانه بئیرى لەسەر پشت بن.

نمۇونەيە کى تر:

بەخشىنى رۈزى و دەستىشان كردنى سەرسىما و رۇخسار و شىيە مەرۆف تەنها چاکە و بەخشىشىكى خوايى يە بە جۈرىڭ پېنى دەبەخشىت کە لە حسابى مەرۆفە كەدا نەبووه، ئەمەش بە ئاشكرا سەربەستى و رەھايى ويسىتى خواوه‌ند و ئىختىارى پەروردگار دەرددخات.

بەرىخستى با و، ئىربارخستى ھەور و، كاروبارە خوايى يە كانى ترى وەك ئەمانە، لەسەر نۇونە كانى پىشۇو قىاس بکە.

وتهی حه قدہ هدم

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِتُبْلُوُهُمْ أَيْمَنُهُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً ﴾ وَإِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا
صَعِيدًا جُرُزاً﴿﴾ (الكهف: ٨-٧)

﴿وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهُو﴾ (الأنعام: ٣٢)

(ئەم وتهىيە بىرىتىيە لە دوو مەقامىي بىلند و پاشكۆيە كى درەخشان)

مهقامتی یہ کہم

بدیهیته ری میهره بان و روزیده ری به خشنده و سنه تکاری دانائمه دنیا یهی له شیوهی
جهزیتیکی شاد و ظاهنه نگیتکی به سام و شکو و فیستفالیتیکی مه زندا بو جیهانی "گیان" ه کان و
پو حانیبات داناهه و، به ظاههواره نوازه کانی ناوه جوانه کانی خوشی ئارایشی داوه و،
جهه ستهیه کی له بار و شیاویشی به قهد بالای هه مه و رؤحیتکی چ بچووک و چ گهوره و چ
به رز و چ نزم پوشیوه. ئنجا هست و شعورو و هه مه و ئه شتله شی پئی به خشیوه که پیوستی
پییان دهیت بو سوودوهر گرتن له و نیعمه ته جوز او جوزره له زماره به ده رانهی که له و جه زنه
شاد و، هنگنه دا بلامه ک او نه ته، و له، فیستفاله مه: نه شدا ستش جاه خا او ن..

هر ووهها ئهو بە دىھىنەرە مىھەرە باñه "بۇون" يكى بە رجەستەرى "ماددى" ئى بە هەموو يە كى لەو گىانانە بە خشىوە و ، تەنھا بۇ يەك جار بۇ لاي ئەو جەزىن و فيستيقالەي ناردۇوە و ، پاشان ئەو جەزىنە (بە كات و شوين يەك جار فراوانە) ئى بە سەر چەند رۆز و بە شەكانى يەك رۆزدا دابەش كردووە و ، بەم بىي يە هەموو چەرخ و سال و وەرز و رۆز و هەموو بەشىكى رۆزى كردووە بە فيستيقالىكى خۇش و بەرز و جەزىكى شاد و بلند و نمايشىكى گشتى بۇ كۆمل و دەستە يەك لە بە دىھاتۇوە گىانلە بەرە كان و دروستكراوە رپووه كى يە كانى خۇي ، بە تايىەت رۇوي زەھىرى و بە تايىەت ترىيش لە وەرزى بە هار و هاۋىندا .

بهم جوړه، ئهو بدهیهینه میهره بانه، چهندین جهڙنی یهک له دواي یهک بُو سه رجم تاقم و جوړه کانی بدیها تووه تمواو بچوو که کانی خزوی ده هینته کایه ووه، به راډه یهک جوانی و قه شه نگیبی ئهو جهڙنہ سه رنجی رُوحانی یه کانی ناو چینه به رزه کان و مهلاٽیکه تان و ئه هلی ئاسمانه کان بُو بینینی راډه کیشیت و، رو اینی بیریار انيش به چیزیکی هیندہ بلند که ژيری له پهی پسی بردنی دا دهسته و سانه، بُو مو تالا کردنی که مهند کیش ده کات.. که چی ئه م میوانداری یه خوايی و جهڙنہ پهروه دگاری یه و ئهو دره و شانه و یهی ناوی "الرحمن و الحبی" که تیاياندا ده رده که هویت ئاویتهی مردن و جودایی ده بن، چونکه ناوی "القهر و المیت" ی خوای گهوره یان له بردہ مدا راست ده بیتهوه! ئه مهش به پوالهت له وانه یه له گهله همه لایه نبی ئهو میهره بانی یهی خوای گهوره دا یهک نه گریتهوه که لم ئایه تهدا باس کراوه:

﴿وَرَحْمَتِي وَسَعْتُ كُلُّ شَيْءٍ﴾ (الأعراف: ۱۵۶).

به لام له راستی دا چهندین لایه نی زور هن که گونجاوی و پپ او پری ئه م کاره یان له گهله میهره بانی خواوه نددا تیدا ده رده که هویت، والیره دا ته نهایه یهک لایه نیان له خواره وه دا باس ده که بن:

پاش تمواو بونی غایشه پهروه دگاری یه کانی یهک به یه کی ئهو دهسته و تاقمانه و هاتنه دبی ئهونه بخاما نهی که لهو غایشه دا جیئی مه بستن، بدهیهینه ری میهره بان و به خشنده، له پرووی میهره بانی یهوه، تاسه و ئازه زووی حمه وانه و به همه مو یه کی لهو کومه ل و تاقمانه ده به خشیت و مهیلی گواسته و هیان بُو جیهانیکی تر ده داتی و به چهند شیوه یه کی بیزاری و نه فرت، له دنیا بیزاریان ده کات.

خو کاتیکیش که دهستیان له ئهر کی ژیان پس همه لدہ گریت و، له کارمه ندی یه کانی ئهستؤیان دور باز ده کریسن و، مؤلهت ده دریسن، بدهیهینه ری میهره بان تاسه مهندی و ئازه زوویه کی به تین بُو رُویشن بهره و نیشتمنی راسته قینه، به گیانی ئهوان ده به خشیت..

هه رووه ک خوای گهوره پله ی شه هیدی بهو سه ریازه ده به خشیت که له پیساوی خزمه تک گوزاری و ئهر کی جیهاددا مردیت و.. هه رووه ک ئه و مه رهی له دنیادا کراوه به "قوربانی" له دوار رُوژدا بونیکی ماد دی پس ده به خشیت و پاداشتی ده داتوه و وهک بوراق خواوه نه کهی به سه رپردی سیر اتدا ده په رینتهوه..

له میهره بانی ئه و خواوه نده به خشنده میهره بانه و هه رگیز به دور ناز اتریت که له گهنجینه هی میهره بانی فراوانی خویه و پاداشتیکی رُوحانی و مه عنه و بی ئه و تو به و

گیانله بهر و زینده و هرانهش بنه خشیت که له گهله توانا و لیهاتنی ئهواندا بگونجیت، پاش ئوهی که له دنیادا گیروده گهله گیرو گرفت بعون و، له ده می ئهنجامدانی کارمندی يه سروشی يه تایبەتی يه کانیاندا تیاچوون که پەروەردگار خستبورویه ئهستۆیانه و، له کاتی گوئى رايەللىي فەرمانە کانی خواهنددا گهله ماندو بۇونیان هاتەرى. ئەمەش بۇ ئوهی که له ده می به جى هيشتى دنیادا ئازارى سەخت نەچىزىن و پر به دل لەو چارەنوسە رازى و دلنيا بن. ولا يعلمُ الغيبَ إِلَّا اللَّهُ.

بەلام مروف کە بېرىزىرىنى گیانله بەرانە و، له رووی چەندايەتى و چۈنپىشەو له ھەمۇ زينده و هران زىاتى سوود لەم جەزئە وەردە گریت، بە سۆز و مىھەبانى خواى گەورە، حالەتىكى شەوق و تاسەتى رۇحىي پى دەبە خىشىت کە لەم دنیابەي پىوهى گیرودە بۇوە بىزازى دەکات، تاكو بە ئاسايىش و دلىيابى و ئارامى بەرەو ئەودنیا بېرىتەوە. ئىجا ئەو ئادەمیزادەي کە مروۋاھىتى يه کەي نوقمى گومرایى نەبووبىت، سوود لەو حالەتە رۇحى يه وەردە گریت و بە دلىكى پى لە دلىيابى ئىمان لە دنیا كۆچ دەکات. وا بۇ غۇونە پىنج دانە لەو رووانە باس دەكەين کە ئەو حالەتە رۇحى يه بۇ مروف فەراھەم دەھىن:

رووی يەكەم: له گهله سەرەللەنەن پىري مروقىدا بەديھىنەری مىھەبان مۇرى تیاچوون و نەمان بە سەر رۇخسارى شتانى دنیابى سەرنج بزوئىن و لە خشىتە بەردا پىشانى ئادەمیزاد دەدات و، واتا و ناوارۇ کە تالە کانى ئە شتانەتى دە گەيەنیت. ئەمەش والە مروف دەکات کە دنیاى لە بەرچاودا بىزىرىت و له بىري ئەم شتە فانى و لەناوچۇوانە، بە پەلە بە دواى شتانى باقى و ھەميشەبى دا بگەپرىت.

رووی دووھەم: خواى گەورە، تاسە و نياز لە ھەست و نەستى مروقىدا دادەنیت بۇ كۆچ كردن بەرەو ئەو جىيەي کە لە سەدا نەوە دونۇرى خۆشە ويستانى ھاوپەيەنەنە و ھاۋپىنى كۆچيان بۇ كردووە و لە جىهانىكى تردا نىشىتە جى بۇون. ئەم خۆشە ويستى يه گەرمۇ گورە پال بە مروقەنە دەنیت کە بە خۆشى و شادمانى پىشوازى لە مردن بکات.

رووی سىھەم: بەديھىنەری مىھەبان، ج لە پى قورسىي بارى ژيان و چ لە پى ئەر کە کانى گوزھرانى ئەم دنیابە و لە پى چەندىن شتى ترەوە، مروف دەخاتە دۆخىكى وەهاوه کە ھەست بە لاوازى و دەستە وسانىي نەپراوهى خۆى بکات. بەمەش ئارەزۇويەكى بەتىنى تىدا پەيدا دەکات بۇ پشۇودان و حەوانە و تاسەيە كى بىن گەردىشى پى دەبە خشىت بۇ كۆچ كردن و پۇشىتنى بەرەو چەند خانە و لانەيەكى تر.

پرووی چوارهم: خوای گهوره به نوری ئیمان بۇ مرۆڤى ئیماندارى پوون دەکاتەوه كە "مردن" لەناودان (إعدام) نى يە، بەلكو جىنگا گۆپىنه و .. "گۈر" يش دەمى بىرىيکى قولۇ نى يە؛ بەلكو دەرگايى كە بەسەر چەند جىهانىكى نورانىدا خراوهتە سەرپشت و، "دەنیا"ش بە ھەموو جوانى و ئارايىشىتە كائىيەوه لە چاوا فراوانى و جوانىسى دواپۇزدا لە حوكىمى بەندىخانىيە كى تەنگ و تارادىيە. خۇ گومان لەۋەشىدا نى يە كە: دەرچۈون لە بەندىخانى دنىا و، رىزگار بۇون لە تەنگ و تارىيى گىير و گرفتە كانى و، رۇشتن بۇ باخ و بىستانى بەھەشىتە كانى دواپۇز و، گواستەوه لە بارودۇخانى كە ئىبانى ماددىي پېلە بىزازى لە مروف لىيلىك دەكەن بەرەو جىهانى حەوانەوه و دلىيابى و، فرىنىي "گىيان" و خۇ دەرباز كردىنى لە غەلەغەلىي نىوان بۇونەران و شاد بۇونى بە ئامادەبى حوزۇرۇ خواي پەروەردگار، كە سەرتاپا رەزامەندى و دلىيابى و هيىمنى يە، ھەموو ئەمانەي باس كران، لە راستى دا، بىتىن لە گەشتىك بەلكو لە بەختەورىيە كى ئەوتۇ كە شاياني ئەۋەيە هەزار و يەك قوربانى لە پىناودا بدرىت!

پرووی پىنچەم: ھەركەسىنگ گۈئى لە قورئانى پىرۇز رابىگىنەت، خواي گهوره ئەۋەزانىستى حەقىقەتەي فير دەكەت كە لە قورئانەدا يە، بە نورى حەقىقەتىش ماھىيەتى دنىاي پى دەناسىنېتى، هەتا واي لىت دېت خۇشەويىتى دنىا بە لایەوه دەبىت بە كارىتكى بىن نىخ و بىن واتاي ئەوتۇ كە تەنانەت شاياني ئاپەرلىدانەوهشى نەبىت. واتە پىيىدەلىت و بۇيشى دەچەسپىنېت كە:

دانيا كەتىپىكى پەروەردگارى و صەممەدانيي وەھايە كە لە بەرچاوى خاوهن ھەستاندا كراوهتەوه و، پىت و وشە كائىشى نويىنەرى خۇزىان نىن بەلكو بەلكەن لەسەر زات و سىفەت و ناوه جوانە كانى بەدىھىنەريان.. لە بەرئەوه، توش لە واتاكانيان تىبىگە و وەريان بىگە و، نەخش و نىڭكارە كانيان فەراموش بىكە و، ئىنجا بىرۇ پىيى خۇت بىگە بەر... .
ھەروەها بىزانە كە ئەم دانيا كەتىلگەي ئەۋەنەيە. كە واتە شتى باشى تىدا بچىنە و بەروپۇم و داھاتە كائىشى دروينە بىكە و يىانپارىزىھ و، خەوش و چەپەلەيە فانى يە كانى يە كانى فەراموش بىكە..
ھەروەها بىزانە كە دانيا: چەند كۆمەلە ئاۋىنەيە كى يەك لە دواي يەكىن. كە واتە لە گەل ئەو كەسەدا ئاشنا بىه كە تىياساندا دەر دە كەھۋىت و، رۇوناڭى يە كانى ئەو بىنە و، لە واتاي ناوه جوانە كانى تىبىگە كە لەو ئاۋىنەدا دەر دە كەھون و، خاوهنى ئەو ناوانەت خۇش بويت و

په یوهندی بهو پارچه شووشانه و مه بهسته که همه مورو دهم و سایتک شکان و نه مانیان له
رئی دایه..

هه رو ها بزانه که دنیا: جنگایه کی کاتی باز رگانی يه، کواشه تنهها سه رگرمی ئه و
کپین و فروشته به که خراوهه ته ئه ستزت و، به هناسه برکنی دواى ئه کاروانانه مه که و که
به جیان هیشتورویت و فراموشیان کرد و دهنا به ناحق ماندو دهیست..

دلنیابه ئهم دنیابه سهیر انگایه کی کاتی يه.. لبه رئه و، تو ش تنهها بز مه بهستی پهند و
ئاموزگاری سهیرانی تیدا بکه و چاوی پندا بگیزه و، به وردی سه رنجی ئه و رو وه جوانه
شار او وه بدھ که رو وی له خواهندی باقی و خواهند جوانی يه و، پشت لھ و رو وه چه پله
ناشیرینه هلبکه که رو وی لھ هوا و ئاره زو وی نهفسه. لھ و کانه شدا که په رده کان
داده درینه و ئه و دیمه نه جوانانه ت لھ بمرجاودا داده پوشن، تزو وھ منالی نه فام بزیان
مه گری!

هه رو ها دلنیابه ئهم دنیابه: میوانخانه و تو ش میوانیکی ریز لئی گیراویت تیای دا.
کواشه هر تنهها به ئیزن و فرمانی خانه خوی و خاوه نی میوانداری يه که ت بخز و بخور وه،
پاشان سوپاسکوزاری خوتی پیشکمش بکه. پاشان که ماوهی میوانداری ته او ببوو، به جنی
بھیله و ئاور بز دواوه مه ده ره و! نه که خوت لھ شتائیکدا هلبقورتینیت که هیچ
په یوهندی يه کیان به تو وه نی يه و هیچ سو و دیکت بین ناگیه نن! هم رگیز خوت بهو کارانه
دنیاوه سه رقال مه که که ده رون و به جیت ده هیلن.

بهم جوزه و بهم چه شنه راستی يه روون و ئاشکرایانه، خوای گهوره گھلی ئازاری
جودایی دنیا له سه رشانی مرؤف سو و ده کات. تنهانه ت خوای گهوره به ده رخستی
نهینی يه کانی دنیا و ئاسه واریکی میهره بانی يه فراوانه که خوتی لھ همه مورو کار و همه مورو
شیکدا، جودایی دنیا لای که سانی وریا و بیدار خوش ویست ده کات!

هه رو وھ قورئانی پیروز ئاماژه بز ئهم پسنج رو وه ده کات، چهندین ئایه تی پیروزی تریش
هن که ئاماژه بز چهند رو ویه کی تری تایه تی ده که ن.

ده سا بده بختی بز ئه و که سهی که هیچ به شیکی لھم پسنج رو وه دهست نه که و تیست!

مدقامي دووههمى

وتهى حهڻدههم^(۱)

سڪالا بهلائيه

ڪاكى داماوى بىچاره! واز له سڪالا و هاوار بهئه و، پشت به خواي گهورهى خوت
بيهسته..
چونکه سڪالا - خوي له خوي دا - بهلائيه کي ئاويتهي بهلائيه و گوناهيکه له دووتوپي
گوناهاري دا.

* * *

گهر به بونهه ئهم بهلائيه تهوه "بهلابه خش" بناسیت و يلدوزيتهوه، ئهوا بهلاكهت له
راستي دا ده بېت به بخشيشيکي مهزن و سهفایه کي يه كجارت زور.
كمواهه واز له سڪالا بهئه و، قازانجي شوکرانه بېزيرى دهستي خوت بخنه، چونکه
زهردنهنه گول له شهوقي پروي: "بولبولي عاشقيه تى"!
* * *

ئوهتا دنيا کهت - به بى خواناسي - سمرانسمه ئازاره و هر دههم پروو له نهمانه.
كمواهه و هره لم بهلائيهدا پشت به خوا بيهسته..
بۈچى بىم جۆره له دهست بهلائيه کي بچووڭ هاوار ده کهيت، که له همان کاتدا پې به
دنيا كۈلى بهلات لە سەر شانه؟!

* * *

زهردنهنهي "تهوه ككول" له پروي بهلادا بنيش، با ئهويش به پىكەنین بىرھو پرووت
بېتھوه..

(۱) ئهم بىگانهى مدقامي دووههم له شيعر دهچن، بهلام شيعرنىن و مەبەستى هۇنىنىھەيان تىدا پەچاو نە كراوه.
بەلكر تەوارىي هۇنىنى پاستى يەكانى، واى لىنى كردوو شىۋەيە کي هۇزراو بىگرنە خۆيان. (دانە)
ئىمەش لە كاتى و هر گېزانى دا بىز كوردى، بە وينەي چابە عەرەبى يەكە، تەنها ناوهرو كمان پەچاو كردوو.
(وەرگېز)

چونکه هه‌تا ئهو له پىكىنه‌نىدا بىت، ئهوا هېدى بچوروڭ دەيىته‌و، تا به ته‌واوى نامىنېت.

* * *

كاکى لە خۇبایي! بزانه كە بەخته وەرىي دنيا لە وەدایه: وازى لى بەھىنېت..
گەر باورەت بە خواھىي، ئهوا تەنها ئەوت بەسە، با واز لە ھەموو دنيايش بەھىنېت،
چونكە ئهو كاتە ھەموو شىئىكت لە گەلدا دەيىت.

* * *

خۇ ئەگەر لە خۇيىشت رازى بىت، ئهوا تىادەچىت و، ھەر كارىكىش بکەيت، ھەموو
شىئىك لە دژت رادەوەستىت.

كەواتە لە ھەردۇو حالە كەدا - چار نى يە - دەبى دەستى لى ھەلبىرىت.

* * *

وازهينانىش لە دنيا بىرىتى يە لەوهى كە بزانىت: دنيا مولكى خوايى و، دەبى بە روخسەت و ناوى خۆيەوە بۆى پروانىت.

ئەگەر بازىغانى يە كى قازانچ بەخشىت دەۋىت، ئهوا لە وەدایه كە: ئەم تەمنە فانى و
تىاچووهت بە تەمنىيىكى ھەمىشەيى و بى كۆزتايى بىگۈزۈتەوە.

* * *

خۇ ئەگەر ھەوا و ئارەزووە كانى نەفسىشىت دەۋىت، ئهوا بزانه ئهو ئارەزووانە،
لەناودەچن و بى نرخ و لاوازىن.

گەر چاوش بە ئاسۇغانى دەرەوە خۇيىشتدا دەگىپىت، ئهوا بزانه كە ھەممۇيان مۇرى
فەنایان لە سەر نەخشاوه.

* * *

كەواتە دنيا شاياني كېرىن نى يە! چونكە كەرسە كانى ناو ئەم بازارە تىكىرا ساختە و قەلىن!
لەبەر ئەوه، تۆيىش دەستى لى دابشۇ و ھىچى لى مەكەرە و تەنها بە ناوى دا گۈزەر بکە،
چونكە كەرسە دەسەن بۇ ماوهى دواى دنيا ئاماذه كراوه!

نامؤیانی سه‌رسامی

(له‌سهر چلنه‌پویه‌ی دره‌ختی "شاتورو" به پست و پیروزدا سه‌عیدی کون ئەم
راستی‌یانه‌ی بە زمانی سه‌عیدی نوئ باس کرد):

لەم گفتوجویه‌دا برووی دەمی قىسم لە "ضياء پاشا"^(۱) نى يە، بەلكو له گەل هەموو
شەيداياني ئەوروپا دەدۋىم.
قسە كەريش "نەفس" م نى يە، بەلكو "دل" مە كە قوتابىي قورئانه.
* * *

وته‌كانى پىشۇو هەموويان راستىن، نەكەى سەرتلىنى تېكبېچىت و سۇورىيان بشكىتىت.
لە رې لامەدە و، گۆئى بۇ بىرى بىانى رامە گەرە، چونكە ئەم بىرەي ئەوان گومبازىي بە و
پەشيمانىي لەدوايە.

* * *

ئايا نابىنى كامەي لە هەموان زىاتر بىرى فراوانە و بىنائىي تېڭىزىرە، هەميشە لە
سەرگەردىنى دا دەلتى:

ئاخ! وەها سەرم لەن شىواوه كە نازانم لە دەست كىن و لاي كىن سکالاى خۆم بىكم!

* * *

وا من قورئان دەخاتە گوفشار و، بىن هىچ دوو دلىي يەك دەلىم:
سکالاى خۆى لاي خۆى دە كەم و، وەك تۆ سەرگەردان نام!
* * *

لەتاو "حەق" هانا بۇ لاي "حەق" دەبىم و، سۇورى خۆم ناشكىنەم.
لە زەۋىيە و بانگ لە ئاسمان دە كەم و، وەك تۆ هەل نايەم.
* * *

ھەموو بانگەوازىكى قورئانى پېرۇز لە پۇوناكى بەوهىي بۇ پۇوناكى، ئىتمن وەك تۆ پەيمان
ناشكىنەم.

(۱) ضياء پاشا: شاعيرىنکى توركە لە نېۋان سالە كانى (۱۸۲۵-۱۸۸۰) زادىدا زىباوه و، بەكىنەكە لە هەواخواهانى نويىكارى و. لە "كۆملەتى عوسمانىي بە نويىكان" دا بۇوه. پاشان كۆچى كەردووه بۇ پاريس. دوو دىوانىي هەيە: (زەفرنامە) و (خەرابات). مەرۋەتكىي گەلنى زىرەك بۇوه، بەلام له گەل ئەۋەشدا، لە بەرامبەر دانستىي كارگىزى خواي گەورە لە گەردووندا گەلنى سەرسام بۇوه. بۇان فەرھەنگى توركىي: (Yeni Lügat). (وەرگىز)

له قورئانی پیروزدا دانایی راسته قینه ههیه، که واته من ئه و دانایی بھی قورئان
دەچەسپیم و، هیچ بایه خیلک به فەلسەفەی پېچەوانەی قورئان نادەم!
گەنجینە کانی راستى لە قورئاندان..
گیانی خۆمیان لە پىناودا بەخت دەكەم و، وەك تو نايابنەر شم!
* * *

لە خەلکەوە رووه و حەق چاودە گىزم و، وەك تو رى ون ناكەم!
بەسەر پىنى در کاوىدا دەفرم و، وەك تو پىنى پىدا نانىم!
شۈركەن بىزىرىم بۇ ئاسمان بەرز دەيىتەوە و، وەك تو سەرپىچى ناكەم!
* * *

"مردن" بە هاوارى دەزانم و، وەك تو لىيى ناترسى!
بە رووى گەشاوه و سوورەوە دەچمە ناو "گۇر"، وەك تو لە رزملى نايەت!
* * *

من وەك تو "گۇر" بە: دەمىي هەڙدىها و پىخەفى سامناكى و دەرگای نەمان، نازانم!
بەلکو بە لاي منهو "گۇر": جى بەيەك گەيشتەوەي خۆشەويستانە.. كەواتە من وەك تو
رېقىلىي نى يە و بىزار نىم!
* * *

لىيى ناترسى و پى دلتەنگ نىم..
چونكە: دەرگای مىھەبانى و، رووناڭى و، راستى يە و..
بە ناوى خوا له و دەرگایدەم و ئاپۇر بۇ دواوه نادەمەوە و، سەرسامى نامگىرىت!
* * *

ئىز بە چاوى روون و رووى گەشاوه تىايىدا رادەكشىم و سوپاسى پەروەردگارم
دەكەم و، تەنگانە و سامناكىي تىدا بەدى ناكەم و..
بەدەم زايەلەي بانگى "الله أكير" ئى حەشرەوە ھەللىدەستم و..
لە مەھىشەرەي هەرە مەزن ناترسى و..
لە مز گەمۇتە گەورەيەش دوا ناكەم!
* * *

ھەرگىز او ھەرگىز لە: لوتفى خوا و.. نورى قورئانى پیروز و.. پىزىنەي ئىمان.. نائومىد
ناتىم.

بەلکو تى دەكزىم و، رووه و عەرشى خواى مىھەبان دەفرم و..
پشت بەخوا - وەك تو - سەرگەردا نام!

ئەم موناجاتەم بە زمانى فارسى و بەم جۆرەي خوارەوە بەدلدا ھات

(ئەم موناجاتەم چىن بە زمانى فارسى بە دلدا ھات، ھەر بە جۆرەش نۇوسرايەوە و لە ناوهندى پەيامى "جُبَابُ مِنْ عُمَانِ الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ" دا بلاو كرايەوە).

"يارب! به شش جهت نظر مى كردم درد خودرا درمان نمى ديدم."

ئەي پەروەردگارم! لەو كاتىدا كە من، بې ئاگايى، پالىم بە توانا و ئىختىيارى خۆمەوە دابۇو و پىشتم بە تۆ نەبەستبوو، بۇ مەبەستى دۆزىنەوەي دەرمانى دەرددە كەم سەيرى ھەر "شەش" لاکانى خۆزمەم كرد، بەلام بە داخەوە نەمتوانى دەرمانىكى بۇ دەرددە كەم بىدۇزمەوە.. تا لە "مەعنَا" دا پىم و ترا: ئايا خودى دەرددە كەت دەرمانىكى سەروزىياد نى يە؟!
"در راست مى ديدم كە: دىروز مزار پدر من است."

بەلىنى، بۇ ئۇوهى دلنهوائىم دەست بىكەۋىت، بە بىن ئاگايى يەوه سەيرى "راپوردوو" لاي راستم كرد، كەچى بىنیم "دويىنى" - لاي راست - گۇرى باو كەمە و رۇژگارانى راپوردووش گۇرۇستانىكى مەزىنى باپىرانى منى! بەم جۈزە، ئەم لايە، لە بىرى دلنهوايى، بىزارى و دىتەنگىي بۇ فەراھەم ھىننام(۱).

(۱) بەلام ئىمان ئەم گۇرۇستانە مەزىنە، بە كۆپىكى پۇوناك و ئەنجومەننەكى ھاودەمى و دلنهوايى بەخشى ھەمو خۇشەويستان پىشان دەدەت.

"ودر چېپ ديدم كە: فردا قىر من است".

پاشان بە لاي چەپىدا سەيرى "داھاتوو" م كرد، لە ويىشدا نەمتowanى دەرمانىك بۇ دەرددە كەم پەيدا بىكەم. تەنانەت "سبەينى" م لە شىيەتى گۇرە كەي خۆمدا بىنى و داھاتووش بە گۇرى ھاواوېنە كانى خۆزم و نەوهى داھاتوو ھاتە بەرچاۋ! و اتە ئەم لايەش لە بىرى دلنهوايى، بە ھەمان جۈر بىزارى و دلنهنگىي بۇ بەجى هيشتىم(۲).

(۲) بەلام چ ئىمان و چ دلىيائى بەرھەمى ئىمان، ئەم گۇرۇستانە بە بانگىشتى مىھەربانى خواوهند بەرھە كۆشك و تەلارە نيانە كانى بەختە و بىرى ھەمېشەبىي، پىشان دەدەن.

"واىرۇز: تابوت جسم پىر اضطراب من است".

كە لە لاي چەپىش نائومىد بۇوم، سەيرى ئەمپۇرۇ (ئىستا)م كرد.. دەينىم "ئەمپۇرۇ" م بە چەشىنى تابووتىك دېتە بەرچاۋ كە جەستەي منى لە خۆى داھەلگىرتوو، ئەم چەستەيە كە بە وىنەي ھەلبەزىنەوەي مەل لە نىوان ژيان و مردىدا ئۆقرەي لىنى بېراوه(۳).

(۳) به لام ئیمان، ئهو تابوت به وتنی مەلبەندی باز رگانی و خانه‌یه کی پروناکی میوانداری، پیشانی ئیماندار ده دات.

"بر سر عمر جنائزه من ایستاده است".

که لەم لایەش دەرمانی دەردە کەم دەست نەکەوت، ناچار سەرم بەرز كرده‌و و بۇ لای "سەرەوە"م پروانی و سەیرى چەلەپۆیەی درەختى تەممەنی خۆمەم كرد، بىنیم تەرمە کەم تاقە بەرى درەختى تەممەنە و لەوئى راوه‌ستاوه و سەیرم دەکات! (۴).

(۴) به لام ئیمان دەرى دەخات کە ئەو بەرەی درەختى تەممەن "تەرم" نیيە، بەلکو دەربازبۇونى "گیان" مە - کە بۇ ھەتاهەتايى دەستىشان كراوه - لە هيلاڭ دېرىنە كەی خۆى بەرەو ئاسقى ناو ئەستىرە كان!

"در قدم: آب خاڭ خلقت من و خاكسىز عظام من است".

کە بەھەمان جۈر لەم لایەش نائومىد بۇوم، سەرم داخست و بۇ "خوارەوە"م پروانی، دەبىنەم خاکى ئىسکى پىرتوو كاوم ھاودەم لە گەل خاکى سەرەتاي دروست بۇونغا تىكەلتى يەكتى بۇون و، پىيان پىندا دەنرېت! ئەم لایە - بەم جۈرە - دەردە کەمى پىز زىاد كردىم و هىچ دادىيکى نەدام و نەھات بە فرييا و هانامەوە (۵).

(۵) به لام ئیمان دەرى خىست: ئەو خاکە دەرگاى مىھەرە بانى يە و پەردەيە کە بەسەر رۇوى ھۆلى بەھەشتىدا دادر اوەتەوە.

"چۈن در پىس مىنگرم، بىنەم: اين دىنیا بى بنىاد هىچ در هىچ است".

ئىنجا رۇوى خۆمەم لەو لایەش وەرچەرخاند و ئاپرەم بۇ لای "دواوه" دايەوە، دەبىنەم دىنیا فانى لە شىبو و دۆل و كەنەنەلائى تارىكى و بى مەبەستى يەوە بەرەو خوار بەر دەيىتەوە. بەم جۈرە ئەم لایەش لە بىرى ئەۋەى دەلىم بەدانەوە، ژەھرى ترس و زام و بىن ھاودەمېي كرد بەسەر زامە كەمدا و پىز بۇيى ھەنامەوە سۆز (۶).

(۶) به لام ئیمان دەرى خىست کە ئەو دىنیا يە و امەزازى لەناو تارىكى دا تلىير دەيىتەوە، لە راستى دا چەند نۇو سراويىكى صەمدانىي خواوهند و چەند لاپەرەيە کى نەخش و نىڭارە كانى ئەو خوايىن كە ئەر كى سەرشانىان بەجى ھېتاوه و لە بىرى خۇبىان ئەنجامى كارە كانىان لە "بۇون" دا بەجى ھېشتۈوە.

"و در پىش: اندازە ئە نظر مى كىن، در قىر گشادە است و راه ابد بە دور و دراز بە دىدار است". كە هىچ خىزىيەكم لەم لایەش دەستىگىر نەبۇو، سەيرى "بەرەم" ئى خۆمەم كرد. دەبىنەم: لە سەرەتاي رېڭاكەمدا دەرگاى گۆرە كەم لى ئەراوهتەوە و، لە پاشتى ئەو گۆرەشەوە رېڭاكى ئەبەدم لە دوورەوە لى ديارە (۷).

(۷) به لام ئیمان ئهو ده رگای گۆرە ده کات بە ده رگای گۆرە بۇ جىهانى پۇوناکى و، ئهو پىنگايدىش ده گۆرپىت بە پىنگايدى بەختە وەرىي ھەمېشەبى. كەواتى بە راستى "ئیمان" بۇو بە مەلھەمى شىفابەخش و سارپىزكارى دەردە كەم.

"مرا جۇز جۇز اخىتىارى چىزى نىست در دست".

بەم چەشىن، لەم شەش لايەدا هېچ دىلدانەوە دلىنەوايى بە كەم دەستگىر نەبوو، بەلكو لە سام و ترس زىياتر ھېچچى ترم دەست نە كەوت. خۇمنىش لە بەراپەرى ئەمەنەمۇ زام و دەردانەوە جىڭە لە "جوزئى ئىختىارى" ھېچچى ترم شىك نەدەبرد(۸).

(۸) به لام ئیمان لە بىرى ئەم جوزئى ئىختىارى بە، بەلكەنامىيە كەم دەداتى كە دەتوانىم بە ھۆيىوه پال بە توانتىيىكى رەھاى مەزنەوە بىدەم، تەنانەت ھەر ئیمان خودى خۆى دەبىت بەم بەلكەنامىيە.

"كە او جۇزء: ھە عاجز، ھە كوتاھ، وھم كەم عيار است!"

ئەم جوزئى ئىختىارى بەش كە چە كى مەرۋە، گەر سەرنجى بەھىت، دەبىنەت: كۆلەوار و دەست كورت و ناتەواوە و جىڭە لە دەستكەوت(الكسب) تواناى بەدىھىتان(الحلق)ى نى يە(۹).

(۹) به لام ئیمان والەم جوزئى ئىختىارى بە دەكات كە سەرۈزىيادى ھەمەمۇ شەتىڭ بىت، چونكە لە يىتىنى خودا بە كارى دەھىنەت، وە كۆ ئەم سەربازە لە سوپاىي دەولەتدا خزمەت دەكات، دەتوانىت لەم رېيەمە كارى وائەنجام بىدات كە بە ھەزاران جار لە سەررووى توانتى خۆيىوه بىت.

"نە در ماضى بىجال حلول.. نە در مستقبل مدار نفوذ است".

چونكە ئەم جوزئى ئىختىارى بە ناتوانىت بىروانە ناو "رابوردوو" و "داھاتوو" مەرۋە، كەواتى سەبارەت بە ئاوات و ئازارە كانى را بىردوو و داھاتوو و چ سوودىيىكى تىيىدا نى يە(۱۰).

(۱۰) به لام ئیمان جىله‌وي ئەم جوزئى ئىختىارى بە لە دەست جەستە ئاژەلانە مەرۋە دەسىنەتىوە و دەيداتە دەست "دل" و "گىان"ى. ئەم كاتەش مەرۋە دەتوانىت بىروانە ناو "رابوردوو" و "داھاتوو" و، چونكە بازنه ئىيانى دل و گىان تابلىي فراوانە.

"میدان او: اين زمان حال، ويڭ آن سىال است".

مەيدانى هاتوچۇى ئەم جوزئى ئىختىارى بە تەنها كاتى ئىستايە كە ساتىيىكى كورت و كاتى و كەم خايەنە.

"با اين ھە فقرها وضعفها، قىلم قدرت تو آشكارا نوشە است در فطرت ما: مىل ابد وامل سرمد".

سەرەپای ئەم ھەمو پىداويسىي يانە و، سەربارى لوازى و ھەزارى و كۈلەوارىم و، وپراى ھېرىش ھىنانى ئەم گىشت سام و ترس و بىمانەش كە لەم شەش لايەنەوە كرانە سەرم، گەلنى ئاواتى تا ئەبەد خايەن لە ماھىيەتمدا و چەندەھا ئارەزووى پۇون و زەبەندەش بە قەلەمى قودرهت، لە فيۋەتمدا نۇوسراون.

"بلکە ھەرچە هىست، هىست".

تەنانەت ھەر شىئىك لە دىنادا ھەيدى، غۇونە كانى لە فيۋەتى منىشىدا ھەن. كەواتە من پەيوەندىيە كى بەتىنەم بەو ئاوات و ئارەزوو وانەوە ھەيدى، بەلکو ھەولىشيان بۆ دەدەم، تەنانەت ھىست دە كەم دەشىئىك ھەيدى پالىم بىۋە دەنېت و ھانم دەدات كە ھەولىيان بۆ بىدەم.

"دائىرە احتياج مانند دائىرە نظر بىزىگى دار است".

بازنەي موحتاجى و پىويسىي يە كاغىم، بە ئەندازەي فراوانىي بازنەي بىنىنەم گەورە و فراوانە. "خىال كىدام رسد احتياج نىز رسد، در دست ھەرچە نىست در احتياج ھىست".

تەنانەت ئەندىشەي مروڻ تا کويى بىركات، بازنەي موحتاجىشى تا ئەھۋى دەپروات. كەواتە موحتاجى يە كانى تا ئەمۇنىش دەگات، بىگە ئەو شتائەش كە مروڻ دەستى پىيان ناگات ھەر لە ناوەندىي پىداويسىي يە كانىدان، خۆئەو پىداويسىي يانەش كە دەستى مروڻيان بىي ناگات ھېنەن زۆرن لە ژمارە نايەن.

"دائىرە اقتدار ھەمچو دائىرە دست كوتاه كوتاه است".

كەچى بازنەي توانتى مروڻ تابلىقى تەشك و كورتە و ھەر ھېنەدەيە كە دەستى پى دەگات.

"پس فقر و حاجات ما بە قدر جەھان است".

واتە: ھەزارى و پىداويسىي يە كانىشىم بە ئەندازەي ھەمو دەنەن دەبن.

"سرمايدە ما ھەمچو (جۈزە لا يەجزا) است".

بەلام دەستمايە كەم شىئىكى يە كىجار كەمى بچورو كە.

"اين جۈزە كىدام و اين كائنات حاجات كىدام است".

ديارە ئەو پىداويسىي يانەي كە بە ئەندازەي ئەم جىجهانە دەبن و، بە مليارەھاى وەك ئەو جوزئە ئىختىارى يە بى كەلکە نەبىن نايەنەدى، ھەر گىز بەم دەستمايە كەم نىرخ و ھەرزانە ناڭپىرىن و دەست ناخىرىن.

كەواتە دەبى مروڻ بە دواى ھۆكارىيىكى تردا بىگەرىت..

"پس در راه تو، ازىن جۈزە باز مى گىذشتن چارە من است".

ئەم "ھۆكار"ەش بىريتى يە لەوەي كە مروڻ دەست لەو جوزئە ئىختىارى يە بشوات و كارە كانى خۆى بە تەواوى بە وىستى خواى گەورە بىپېرىت و دەستبەردارى هيىز و تواناي

خۆی بیست و هانا بۆ هیز و توانای خوای گهوره بیات. بهم کارهشی دهستی خۆی له پهتى "تموهه ککول" گیر ده کات.

کهواته ئەی پەروەرد گارم! مادەم هۆی رۆزگار بۇون تەنھا لەمەدایه، ئەوالە پېناوی تۆدا
واز لەم جوزئى ئىختیارى يەش دەھىئم و دەستبەردارى خۇوستى (أنانىيە) ئى خۆم دەم!
"تا عنایت تو دىستگىر من شود، رحمت بى نهایت تو پناھ من است".

بەشكو چاودىرىنى تو بەزەبى يە كۆلەوارى و هەزارىدا بىتەوهە دەستم بىگرىت و، سۆزى
مېھرەبانى يە كەشت بىت بە هانايى هەۋارى و پىداویستى يە كامىن و پاشتم بىگرىت و دەرگائى
خۆيم لى بىكانەوه!

"آن كىس كە بىر بى نهایت رحمت يافت، تىكە نكىن بىرین جۇزء اختىارى كە يەقەرە سراب
است!"

بەلنى، هەركەسىڭ دەرىيائى فراوان و بىنلىوارى مېھرەبانى بىدۇزىتەوهە، هەرگىز لە بىرى
ئەم مېھرەبانى يە پاشت بە جوزئى ئىختیارى خۆي نابەستىت كە وەك دەلۋىتىكى ناو سەرایىڭ
وايە!

"ايواه! ئىن زندگانى ھەمچو خواب است

وين عمر بى بنىاد ھەمچو باد است!"

ئاي داخە كەم! ئىمە خەلەتايىن و لەخشتە براين! چونكە لەو گومانەدا بۇوين كە ئەم
زىيانەدىنەمە مېشىي و بەرددوامە، بەم گومانەشمان ھەموو شىتىكمان لە كىسى خۆمان دا!
بەلنى، زىيان وەنۈزىك بۇ وە كە خەونىك لىيەن گۈزەشت..
ئەم تەمەنەش را تەھۋەستا..

وەك باي قايىم..

ھەللى كەد و ئىرەي جى هيىشت!

"انسان بە زوال دىندا بە فناست، آمال بى يقا آلام بە يقاست."

ئەم مەرۆفەى كە لە خۆى بائى بۇوه و لە ھەلسۇ كەھوت و بىر كەردنەوهە كانى خۆى
رمازى يە و پىسى و اىيە هەتاكەتايىه هەر دەمېتىتەوهە و ئىرە بەجى ناھىيەتىت، ئەم مەرۆفە حوكىمى
نەمانى لەسەر دەركراوه و خىرا دەپروات و ئەم زىيان بەجى دەھىيلىت..

ئەم دىنايەش كە خانە و لانە ئەوه، بەرەو تارىكىستانى "نەبۇون" دەكەويتە خوار و
سەرجمە ئاواهە كانى مەرۆفيش بە ناكامى لە گەل خۆىدا بەرەو گۇر بەرئى دە كرىن و ھىچيانى
بۆ نايەندى و.. ئازارە كانىشى لەناو گىانى ئەمدا وەك نەخشى سەنگ ھەللىدە كەنرىن و هەتا
ماوه بە سۆيانەوه ھەللىدە قرجىت و بە ئازار وە دەتلىتەوهە.

"بىا اى نفس نافر جام! وجود فانى خود را فدا كەن خالق خود را كە اين ھىتى و دىعە هىست."

ده سائه‌ی نهفسه تاسه‌منده که‌ی زیان و داخوازی ته‌منه‌نی دریز و شهیدای دنیا و
گیرؤده‌ی ئازار و ئاواتی هه‌تاھه‌تایی بئ سنورا!

ئه‌ی دهروونه به‌دبه‌خته که‌م! خیرا بیدار بهره‌وه و وره‌وه سه‌ر هوشی خوت.. ئایا نایینیت
ئه‌و گوله‌ستیره‌یه‌ی که پشت به رووناکی به کز و لاوازه که‌ی خوت ده‌بستیت، چون
گرفتاری شوه‌زه‌نگ و تاریکابی شه‌وی تار ده‌بیت، که‌چی ئه‌و هنه‌نگه‌ی به خوت نانازیت،
رووناکی خوت‌ی ده‌ستگیر ده‌بیت و، گولانی هاودم و هاوریشی به‌هتوی تیشكدانه‌وه‌ی
رووناکی خوت له‌سه‌ر روویان وه‌ک زیر له به‌چاوی دا ده‌بریسکینه‌وه؟!

ئه‌ی نهفسه که‌م! توش به‌و جوزه‌یت، چونکه ئه‌گه‌ر پشت به "بوون" و "خوویستی" و
"خود"ی خوت بیه‌ستیت، وه‌ک گوله‌ستیره که‌ت لئی دیت و حمواله‌ی تاوانی خوت
ده‌کریت، به‌لام گه‌ر "بوون"ی خوت له پیناوی ئه‌و به‌دیهیته‌ره به‌خشنده‌یه‌ی خوتدا به‌خت
کرد که ئه‌و "بوون"ه‌ی بی‌به‌خشیویت، ئه‌واوه کو هنه‌نگ لئی دیت و، "بوون" و
"رووناکی" له‌سنور به‌دھرت ده‌ستگیر ده‌بیت..
که‌واته:

خوت له‌پیناوه‌دا به‌خت بکه!

چونکه ئه‌م "بوون"ه‌ی خوت ئه‌مانه‌ت و سپارده‌ی ئهون لات دانراون!

"ملک او او داده فناکن تا بقا يابد، ازان سری که: (نفي نفي اثبات) است".

پاشان ئه‌م "بوون"ه‌ی تو مولکی خوای گهوره‌یه و هر ئه‌ویش پی‌ی به‌خشیویت. که‌واته
بی‌هیچ منه‌ت و دوودلی‌یه‌ک له پیناوی ئه‌ودا به‌ختی بکه باله‌م ری‌یه‌وه مانه‌وه‌ی ده‌ست
بکه‌ویت، چونکه: "نفي النفي إثبات"

واته: گه‌ر "نه‌بوون" له‌ناو بچیت ده‌بیت به "بوون" و، گه‌ر شتى "نه‌بوو" ش له‌ناو ببریت
ده‌بیت به شتیکی "خاوه‌ن بوون"!

"خدای برکرم خود مُلک خودرا می خرد از تو

به‌ای بی‌کران داده برای تو نگهدار"

خوای گهوره‌ی به‌خشنده و می‌هربان مولکی خوتیت لئی ده‌کریت‌هه‌وه و به‌هایه‌کی
گهوره‌شی له به‌رامه‌ره‌وه بی‌داویت که به‌هه‌شته. ئنجا که ده‌یشی کریت‌هه‌وه لیت، ده‌پیاریزیت
بؤت و نرخی زیاد ده کات و به ته‌واوت‌رین و هه‌میشه‌بی ترین شیوه‌ش ده‌یگیریت‌هه‌وه بؤ خوت.
که‌واته ئه‌ی نهفسه که‌م! خیرا که به‌دم ئه‌م بازر گانی‌یمه‌وه برق و راپه‌ره، چونکه
بازر گانی‌یه‌که پنج قازانجی له دوو توئی دایه. واته له تنه‌ها‌یه‌ک مامه‌له‌دا پنج قازانج
ده‌که‌بیت و له هه‌مان کاتیشدا پنج زیانیشت له کول ده‌بیت‌هه‌وه.

بسم الله الرحمن الرحيم
﴿فَلَمَّا أَكَلَ قَالَ لَا أَحِبُّ الْأَقْلَيْنَ﴾ (الأعراف: ٧٦)

لقد أبكاني نعي:
﴿لَا أَحِبُّ الْأَقْلَيْنَ﴾
من خليل الله..
فصبت عين قلبي قطرات باكيات..
من شؤون الله!

هه والدانی لهناوچوونی بونوهران که حهزرهتی ئیراهیم - علیه السلام - به ﴿لَا أَحِبُّ الْأَقْلَيْنَ﴾ رایگهياند، دلى منی به خور هینایه گريان و، هر دلۋىتىكى فرمىسىكە كانيشىم هينىدە پەزارە و خەفتىان لە تستۇ نرابوو کە خەمى مەرقىيان بە تمواوى دەبزاوەند و ئەشكى گەشيان بىن هەلددەرېشت.. دلۋىپەكاني ئەو فرمىسکانەش بىرىتىن لەم شىعرانى کە بە زمانى فارسى هاتە دللمەوه و، جزورە تەفسىرېتكىن بۇ فەرمایىشتە کەی حهزرهتی ئیراهیم پىغەمبەرى خەللى خوا -
درودى لەسەر بىت - کە دەفرمۇئى:
﴿لَا أَحِبُّ الْأَقْلَيْنَ﴾

غمى زىياست "أقولده" گم شدن محبوب
"خۆشويستراو" يىك کە لە ئاسزى نەماندا ئاوا بىيىت، بە خۆشويستراو يىكى جوان دانانرىت، چونكە ئەو كەسەئى بىيارى نەمانى لەسەر دەركرايىت، هەرگىز بە خاواھنى جوانىي راستەقىنه و تمواوهتى دانانرىت و مرۆف لە ناخى دلەوه خۆشى ناوىت، ئەوهتا ئەو دل"ەي کە لە بىھەرتدا بۇ ئەوه خولقىنراوه شەيداي شتانى نەمر و ھەميشەبى بىيىت و بە وينەئى ئاوىتە نورى پۇوناكى يەكانى خواوهندى گەمورەيى صەمدە بداتەوه، ئەو دلە هەرگىز حەزى لە "نەمان" و شايىستە ئازارى "نەبوون" نى يە.

غمی ارزد "غروبده" غیب شدن مطلوب

"خوازراو" یک که حوکمی ئاوابونی له سهر ده کرایت، شایانی ئوه نی به که بیر و دلی مرؤف پهیوهستی بین، چونکه گملئی لهوه کۆلەوار و دەستهوسانزه که جىنى هيواو ئاوا تەکان بیت و كرداره کانىشى بدرىنە پال. مرؤف خەفت بۇ نەمانى شستانى ئاوا ناخوات و هەرگىز دلىشى شەيداي نابیت و به دواي دا ناگەھرىت و ناپەرسلى.

غمی خواهم "فناهه" محو شدن مقصود

"ئامانچ" يك ناویت کە فەنا و زەوالى لە پىدا بیت و لە ئەنجامدا نەمینیت. بەلتى، من شتى "فانى" م ناویت، چونکە من خۆيىشم فانىم، ئايى شستانى بە فەناچوو چ دادىتكى من دەدەن؟
غمی خوانم "زوالدە" دفن شدن معبد

ھەرگىز هانا بۇ "پەرسەتراو" يك نابىم کە لەناو خاكى "نەمان" دا ئەسپەرەد بىرىت.. چونکە ئەو كەسەرى دەستهوسان و کۆلەوار بیت ھەرگىز ناتوانیت دەرمانىك بۇ دەردە سەختە كامى بىۋىزىتەوە و زامە ھەمىشەبىي يە كانىشىم سارىز بىكەت.. ئايى كەسىك نەتوانیت خۆى لە چىنگى نەمان رېزگار بىكەت، چۈن بە "پەرسەتراو" دادەنرىت؟

"عقل" فرياد مى دارد.. نداء: ﴿لا أَحِبُّ الْأَقْلِينَ﴾ مى زند "روح"

"زىرى" م رۇف کە شەيداي شستانى روالەتىيە، ھەموو جارىك كە "نەمان" ئى ئەو شستانە دەبىنیت شەيدايان بۇوه، لە ناخوه نوقمىي نائومىدى دەبیت و لە بەرددە ئەم بۇونەورە بەرەو "نەمان" رۇشتۇرانەشدا ھاوار و نالە ئى بەر ز دەبىتەوە..

"روح" يش کە به دواي خۆشويستراو يكى ھەمىشەبىي داعەodalى، به ھەنسىكمەوھ فرمىسىكى: ﴿لا أَحِبُّ الْأَقْلِينَ﴾ ھەلدەرپىزىت.

نه خىر.. نە خىر.. من جودايم ناویت.. چونكە ناتوانم داخى جودايى بچىزم!

غمى خواهم گى خوانم گى تام فراقى

غمى ارزد "مراقه" اين زوال در پس تلاقى

"بەيەك شادبۇون" يك کە نەمانى به دوادا بیت، ئازارىنىكى سەخت دەرخواردى مرۇف دەدات.. ئەم چەشىنە بەيەك گەيشتنانە ھەرگىز شایانى ھەول بۇدان و تاسەمنىدى نىن، چونكە ھەروەك نەمانى چىز و لەزەت ئازار بۇ مرۇف بە جى دەھىلىت، به ھەمان جۇر تەسەور كەردىنى نەمانى ئەو لەزەتمەش ئازارى دەرخوارد دەدات.

سەرجمى ديوانە كانى شاعيرانى غەزەل و دلىدارى - كە عاشقى مەجازىن - و گشت قەسىدە و شىعرە كانىيان لە ئازارانەوە سەرچاوهيان گىرتۇوھ كە ھى تەسەوروى ئەو نەمانىدە.

تهنانت گهر کاکله و گیانی دیوانی هر کامیکیان هم لیگلوفیت دهینیت هر تهناها دلوبی هاوار و ناله‌ی ئازاریکی ئهو توی لئی ده چۈزۈت کە هى تەسەور كردنى نەمانى تام و چىزە کانە!

ازان دردی کزین ﴿لَا أَحِبُّ الْأَقْلَيْنَ﴾ می زند قلبم

ئەو چەشىنە بەيەك گەيشتنانەي کە ئاوېتىنى "نەمان" و .. ئەو خۆشويىستراوه مەجازى يانەش كە ئازار بۇ ناخى مرۆف فەراھەم دەھىنن.. ھىنلە بە توندى "دل" ئى دەگۈوشن كە وەك حەزرتى ئىبراھىم - دروودى لە سەر بىت - نالە: ﴿لَا أَحِبُّ الْأَقْلَيْنَ﴾ لى بەرز دەبىتەوە! جائە گەر تو كە هيشتالەم دنيا فانى يەدا دەۋىت، بە پاستى بە دواى "مانەوە" د' دەگەپرىت، ئەوا بىزانە كە:

درىن فانى بقاخوازى بقاخىزد "فناند"

"مانەوە" لە ناوهندى "نەمان" دا سەرھەلەدەدات.. كەواتە "نەفسى ئەمكارە" ت بە "نەمان" بىھىشە، با "مانەوە" ت دەست بىكمۇيت!

فنا شو، هم فدا كن، هم عدم بىن

كە از دنيا بقايمى راه "فناند"

دەستبەردارى هەر رەفتارىكى چەوت بىه كە ھۆى دنياپەرسىتى بىت و، ئەو چەشىنە رەفتارە لە خۇتقادا مەھىلە و بە فەنای بىدە.. هەر شىتكەت ھەيدە لە پىناوى خۆشويىستراوى حەقدا - كە خواى گەورەيە - بەختى بىكە.. ئەنجام و پاشەرۇزى ئەو بۇونەورانە بىبىنە كە بەرەو "عەددەم" هەنگاودەنن، چونكە ئەو زېگايەي كە لەم دنيايدا مرۆف بە "مانەوە" دەگەيەنلىت، لە "نەمان" ھو تىپەپ دەبىت!

"فکر" فيراز مى دارد.. اين: ﴿لَا أَحِبُّ الْأَقْلَيْنَ﴾ می زند "وجدان"

"بىر" ئى مرۆف كە نۇقىمى ھۆكاري ماددىيە كان بۇوە، لە بەرەدم دىمەنى "نەمان" ئى دنياد گەرفتارى نىڭكارانى و سەرسامى دەبىت و لە نائۇمەدىيى خۆىدا پەنا دەباتە بەر ھاوار و فرياد.. بەلام "وېزدان" ئى كە بە دواى "بۇون" يېكى راستەقىنەدا دەگەپرىت، لە گىريه و زارىيى: ﴿لَا أَحِبُّ الْأَقْلَيْنَ﴾ دا شۇپىن پىسى حەزرتى ئىبراھىم - دروودى لە سەر بىت - ھەلەدە گرىت و، پەيوەندىيە كانى خۆى لە گەل ھۆكاري ماددىيە كاندا دەبچىرىت و دەست لە بۇونەورانى فانى و لەناوچوو دەشوات و.. بە توندى دەستە كانى لە خۆشويىستراوى راستەقىنە و هەميشەيى گىر دەكەت و ھاناي بۇ لا دەبات.

بدان ای نفس نادام! که: در هر فرد فانی
دو راه هست با باقی.. دو سر جان جانانی
ده سا ئی نهفی بی ئاگا و نه زانم!
تهی سه عید!
بزانه که:

نه گهر تو بتوانیت واژله "پوالهت" بهینیت و سنوری "دوروون"ی خوت بسیریت و
به جنی بهیتیت، ئهوا ده توانیت له ناوهندی هه مو شتیکی فانی و لنه ناوچوی ئه مدنیایه دا
دو پیگا بهرهو "مانوه" بدوزیتهوه! به رادهیه که ده توانیت هه ر بو خوت سهیری دوو
نه ینی و دوو بریسکانوهی جوانی خوشیستراوی هه میشیبی بکیت.

که در نعمتها إنعام هست و ویس آثارها اسما

بکیگر مغزی، رمی زن در فنا آن قشر بی معنی

به لئی، له سه رپ خساری "نیعمه کان" دا "نیعمه بخشنین" به چاو ده بیزیریت و .. له
دوو تویی ئهوا نیعمه ته شدا لوت و سوژی خواهندی میهره بان به رچاو ده که ویت.. جا ئه گهر
له ناوهندی "نیعمه دا توانیت" نیعمه بخشنین" بیینیت ئهوا "نیعمه بخشت"
دؤزیوه تهوه!

پاشان هه مو ئاسه و اریکی خوابی تاک و ته نیای صمه د، له راستی دا، نامهیه کی
نووسراوی ئهوه که ناوه جوانه کانی به دیهینه ره که بیان ده خنه روو.. جا ئه گهر توانیت له
نه خش و نیگاره رپاله تی به کانه و بره و اتا کانی ناوه رزک په پیشهوه، ئهوا رپنگایه کت
دؤزیوه تهوه که له ناوهندی ناولینراوه کانه و به "ناوه جوانه کانی خوابی گهوره" ت
ده گهیه نیت.

جا ماده م - ئهی نهفسه کهم! - ده توانیت بگهیت کاکله و ناوه رزکی ئه م بونه و هره
فانی یانه، ئهوا ده سته کانت لهو کاکله و ناوه رزک کانه گیر بکه و، واژله تویکله کانیان بهینه با
لافاوی فنا بیانبات و، بی ئهوهی خه میان بو بخوبیت ئهوا په ردانه بدرپنه!

بلی! آثارها گویند:

ز اسما لفظ پر معنی بخوان معنا

رمی زن در هوا آن لفظ بی سودا

به لئی، هه مو شتیکی ئه م بونه و هره، و شهیه کی به رجه ستهیه که و اتا مهزنه کانی
ر اده گهیه نیت، ته نانه ت زور بهی ناوه جوانه کانی به دیهینه ره ناوازه کهی له خوی دا به رجه سته
ده کات، تاکو به جوانی بخوینرینه و ..

جا ماده‌م ئم بونوهرانه وشهی برجه‌سته‌ی تو انسنی خواهی گموره‌ن، ئهوا تۆپش - ئهی نه‌فسه‌کەم! - بیانخونینه‌رەوە و سەرنج لە واتا کانیان بده و لە ناخی دلی خۆتدا هەلیان‌بگەرە و بیان‌پاریزە و، ئنجا و شەکانیان فەرامۆش بکە و بى حەم بیاندە بە دەم باوه!

"عقل" فریاد می‌دارد.. غیاث: ﴿لا أَحِبُّ الْأَقْلِينَ﴾ بۇن اى "نفس" م!

ئهوا "زیرى" يەی کە گفترارى روالەتە کانی دنیا يە و جگە لە چەند زانستىنى کى دەرە كىي ئافاقى چىي تر شىڭ نابات، كاتى كە بىر دە كاتەوە، زنجىرەي بىرە کانى بەرەو "عەدم" تەنانەت بەرەو "ھىچ" دەيىھەن!.. بۆزىھ لە سەرگەردايى دا دەشلەزىت و لەتا سام و بىمىسى ھەلۇيىستە كەش لەرزى لە دېت و لە نائومىدى و ترس و لەرزدا ھاوار دەكەت و، بە دواي دەروویھ كەدا دەگەزىت كە لەم گىرو گرفته دەربازى بکات و بىخاتە سەر ئهوا پىيەي کە دەيگەيەنیت بە "حەقىقت".

جا ماده‌م "پۆخ" دەستى لە شتانى لەناوچووی ئاوابو داتە كاند و.. "دل" يىش وازى لە خۆشويىستراوانى فانى هيىنا و.. "ۋېژدان" يىش پاشتى لە شتانى لەناوچوو ھەلکىرىد.. ئهوا تۆش ئەي نه‌فسه هەۋارە كەم! خىرا خۆت قورتار بکە و بە ھاوار و زىكىرە كەي ھەزىزەتى ئىبراهيم - دروودى لە سەر بىت - دەنگەت ھەلبېرە و بلنى: ﴿لا أَحِبُّ الْأَقْلِينَ﴾!

چە خوش گويد او شىدا "جامى" عشق خوى:

بپوانه مەولانا "جامى" ئى شاعيرى سەرمەستى عىشق^(۱) چەندە جوانى و تۈوە، دەلىي سروشتى ئهوا بە خۆشەویستى خوابىي شىلىراوە كاتى ويستوویھتى رپانىنى خۆزى ئاراستەتى "تەوحيد" بکات و نەيەلىت لە ناوه‌ندى "زۆرى" دا پەرتەوازه بىت و، وتوویھتى:

(۱) مەولاناي جامى (۷۸۱۷-۸۹۸-۱۴۱۴/ک/۱۴۹۲-۱۴۹۳) ناوى تەواىي: (نۇورەدىن عەبدۇپەھمان كورى ئەممەدى كورى محمدە، و، لە (جام)ى سەر بە (ھەرات)ى ئەفغانستانى ئېستا لە دايىك بۇوە و لە بىنەچەدا خەلکى ناوجەي ئىسەفەهانە. شاعير و نۇوسەر زانا و عارقىنى بىيانى و مەزىنى سەدەتى تۆزەمەي كۆزچى بۇوە، پاش تەواو كەردىنى خۇرىندەن ھەزىنەتى زۆرى لە تەسەرۇف كەردووە و لای مامۇستا سەعەدىنى كاشغەری (۸۶۰ ک) كە زانايە كى سەرددەمى خۆزى و شىخى نەقشەندى ئەو رۆزگارە بۇوە، تەسەرۇفى وەرگەرتۇوە. سالى (ك) لە رىنى (ھەممەدان كوردىستان - بەغدا) وە رۆشتۇرۇھ بۆ حەج. لە تەمنى ھەشتا و يەك سالى دا كۆزچى دوايى كەردووە. جگە لە نۇوسىنە كانى كە دەگەنە سى و يەك كىتىپ و تامىلەكە، سىن دىوانى شىعىرى و بىجانى و حەمەت دىوانى مەستەوېشى بەجى ھېشىتۇرۇھ. بپوانه: (تەند و بىرسى آثار و شرح احوال جامى، تالىف: اعلەمان افصح زاد، چاپ اول، ۱۳۷۸، ھ.ش. تەران) ھەرەھا: (تاریخ ادبیات ایران، تالیف: ذبیح الله صفا، تلىخىص: سید محمد تىرابى. ج ۲/ص ۱۵۲ - ۱۵۵، چاپ پنجم ۱۳۸۰ ھ.ش. تەران). (وەرگىز)

یکی خواه، یکی خوان، یکی جوی یکی بین، یکی دان، یکی گوی^(۱)

واته:

- ۱- تنهایا با "خوای تاک و تهنا" ئامانجت بیت، چونکه جگه لهو یه که کهسی تر شایانی ئوه نی یه ئامانج و مه بهستی مرؤف بیت..
- ۲- تنهایا له ده رگانهی "خوای تاک و تهنا" دا بلالیرهوه، چونکه جگه لهو کهسی تر پارانهوه کانت گیراناکات.

- ۳- تنهایا "خوای تاک و تهنا" ت بوئی، چونکه جگه لهو کهسی تر شایانی ویستن نی یه..
- ۴- بز "خوای تاک و تهنا" بپروانه، چونکه کهسانی تر به همه میشهبی ناییزین، بدلکو له پشت پردهی نهمانهوه ئاوا دهبن.
- ۵- "خوای تاک و تهنا" بناسه، چونکه هر شتیک گهر له ناسینی دا نه گهیته ئهنجام، سوودی له دوا ناییت..

- ۶- یادی "خوای تاک و تهنا" بکه و ناوی بهینه، چونکه ئهو قسه و گوفتارانه که رینگا بز ناسینی ئهو خوش ناکهن، زور وتن و ده م بادانیکی بین سوود و ئاکامه!

نعم! صدقت ای جامی:

هو المطلوب.. هو الحبوب.. هو المقصود.. هو المعبد.

- بهلئی، ئهی جامی! راستت فه رموده: دواکراوی راسته قینه و.. خوشویستراوی راسته قینه و.. ئامانجی راسته قینه و.. پرسنستراوی راسته قینه.. هر تنهایا ئوه! که "لا إله إلا هو" برابر میزند عالم.

چونکه سرهجهمی ئهم جیهانه و هک ئەلچیه کی زیکر وايه، که به چهندەها زمانی جیا جیا و ئاوازی جوزراو جوزر "لا إله إلا هو" دوویبات ده کاتهوه و شایهتی له سه ره "ته وحید" ده دات.. بمهش ئهو زامه قولله سارپیز ده کات که ﴿لا أَحِبُّ الْأَفْلَقَ﴾ له ناخی مرؤفدا هینایه و سو، و هک بليی خولکی هه موو گرۇی مرؤف بکات و پییان بلىت: فه رمدون ده ست له هه موو خوشویسته مه جازی و فانی یه کانتان بشۇن و بەرهو خوشویستراوی همه میشهبی و باقی بپۇن و لى بېرىن.

(۱) بپروانه: (مثنوی هفت اورنگ - اورنگ پنجم - در اثبات واجب الوجود)ی (مه ولانی جامی). بەلام له سەرچاوهی ناوبر او داشیعه که بەم جزرهيد: يکی دان و يکی بین و يکی گوی يکی خواه و يکی خوان و يکی جوی (وەرگىز)

دوو تابلۇ

(بىست و پىنج سال پىش ئىستا و^(۱) لەو كاتىدا كە لە ئەستىمبوول لەسەر گىردى "يۈوشەع" ئىلىوارى بىسفۇردا بېرىارى تەركى دىنام دا، چەند ھاواهەلىكى نازىز ھاتن بۇ لام تاكۇ لەو بېرىارەم پەشىمانم بىكەنەوە و بىز حالت و بارى يەكەم جارم بىگىرنەوە! مىش پىم وتن: لىيم گەپتن تا سېھىنى با ئىستىخارەيدى كى پەروردەگارم بىكەم! بۇ بەيانى ئەم دوو تابلۇيە خوارەوە بىز دلەم ھاتن، كە ھەرچەند بە شىۋە و پۇخسار لە شىعر دەچىن، بەلام شىعى نىن. ھەر بە شىۋازەش ھېشىمنەوە كە ھاتنە دلەمەوە و لەبەر نەو خاتىرە پىرۇزە قەلەم تى نەبرىدەن. پاشان لە كۆتايى وتهى بىست و سىھەمدا دانزان و، لەبەر گۈنخاۋى ئەم پلە و مەقامەش ھېتاران ئېرە).

تابلۇي يەكەم

(كە وينەرى راستىي دنيايى لە نىڭايى بىننىي گومرايانەوە)

بۇ لاي دنيا بانگىم مەكە! من خۆم ھاتم و بى كەلتكى و فەسادى ئەموم دى..
چونكە لەبەر ئەوهى "بى ئاڭايى" تىايىدا بۇو بە پەرده و نۇورى "حەق" ئى دابۇشى، ئەوا:
سەرچەمى بۇونەورانم بە: "فانى" و "زىيانەخش" ھاتە پىش چاو.
گەر دەلىيىت: "بۇون". دەلىيم: بەلتى، ئەو بەرگەشم پۇشى، بەلام گەلنى گىروگرفتى
"نېبۈن" مەلەو پىناوهدا ھاتەرى!
گەر دەلىيىت: "زىيان". دەلىيم: تامى ئەويشىم نۇشى، بەلام گىرۇدەي گەلنى سزا و ئازارى
سەختى زىيان بۇوم.. چونكە لەم زىيانەدا:
"مانەوە" ئى مەرۇف بۇ ئەو بەلارە..
"زىرى" سزا يە و "تەمەن" ھەوا يە..

(۱) واتە سالى ۱۹۲۲ از. (وەرگىزى)

"که مال" فنايه و .. "کردار" ريايه!

تهناتهت نوشی ئاوات و هيواكاني ئەم ئيانه هەر خۆيان دەبن بە نىشى ئازار و
ئەشكەنجه كانى!

"بەيەك شادبۇون" يش خودى نەمانە

ئەوهى كە دەرەت تو پىت دەرمانە!

پۇوناگى يەكاني ئەم جۆره زىن و بىر كردنوھېش تارىكستانىكى پەش و چېر بۇ مەرۆف
فەراھەم دەھىپن و خۆشەويستانىش لەم پوانگەيەدا بە وىنەي "ھەتىوان" ئى بىن نەوالە پىش
چاودا دەنۋىش..

ئەو "دەنگانە"ش كە دىنە گۈنى مەرۆف تىكىرا ھەوالى دلتەزىنى جودايى و لىكىداپرانيان
بىيە و، "زىندۇوان" يش وەك مردووي بىن گىيان دەرەتكەون.

سەرتاپاي "زانستەكان" ئى ئەم جۆره ئيان و دنيايه، وەھم و ئەندىشەي بىن بناگەن و..
ھەزاران دەرد و زام و بىمارىش لە تۇنى "دانستەكان" ئى دا حەشار دراون..

"تام و چىزەكان" يشى سەرتاپا دەرد و ئازارن و .. ھەزاران جۆرى "نەبوون" يش لە¹
دووتۇنى تەنها يەك "بوون" دا خۆيان مەلاس داوه.

ئەگەر دەشلىيىت: ئەدى ئەى "خۆشەويىست"؟!

دەلىم: بەلىنى، "خۆشەويىست" يشىم دۆزىيەوه، بەلام سەد ئاخ لە دەست جودايى، كە
چەندە ئازارى سەخت دەرخواردى مەرۆف دەدات!

تابلوی دووهه

(که وینهیه که ئامازه بۇ راستىي دىنا دەكات بە لاي پىپەوانى پىنى هىدايەتھو)

ھەر ئەندەنەي پەردهي "بى ئاگايى" لە بەرچاودا لاچۇو، بە ئاشكرا نۇورى "حەق" مىيىنە، دەركەوت كە:

"بۇون" بەلگەي زاتى ئەوه و.. "زيان" يش ئاوينەيە كە "حەق" ئى تىدا دەدرەوشىتەوه..

"زىرى" شى كلىلى گەنجىنە كەيە و.. "نەمان" يش دەرگائى "مانەوه" يە!

برىسکەي "كەمال" كۈزايەوه.. بەلام خۇرى "جەمال" لە ئاسۆيەوه ھەلھات! ئىت دواي ئەوه:

"نەمان" بۇو بە خودى "بېيەك شادبۇون" و.. "ئازار" يش تام و چىزى خۇش و بەلەزەتى بەرھەم هىنا.

بىنىم كە "تەمنەن" ھەر خودى كىدارە كانى مروۋە، تا "ئەبەد" يش ئەو تەمنەن درىزخایەن و بەردهوامە..

"تارىكى" يش توپكلى سەرپۇوي "پۇوناكى" يە و.. زيانى راستەقىنهش لە "مەرنەن" دايە! "شنان" م بە ھاودەم و دلىدەرە و ھاواراز ھاتنە پىش چاو.. "دەنگە كان" يشم بە زىكىر و يادى خوايى گەورە ھاتنە بەرگۈنى، چونكە سەرجەمى بۇونەوران سەرگەرمى زىكىر و تەسيبحىن.

بۇم دەركەوت كە:

"ھەزارى" گەنجىنەي "دەولەمەندى" يە و.. "ھىز" يش لە دووتوپىي "بى دەستەلاتى" و كۆلەوارى دايە!

گەر خوايى گەورەت دۆزىيەوه، ھەموو شىئىك دەبىت بە ھى تۆ. بەلتى، گەر تۆ بەندە خاواھنى ئەو مولكانە بىت، ئەوا سەرجەمى مولكە كانى ئەو دەبن بە مولكى تۆا دەنا گەر بەندەي دەرروونى خۆت بىت و لە نەفست رازى بىت، ئەوا بىن گومان گەرفتارى گەلنى بەلاي بى ژمارە دەبىت و، سزاى چەندىن ئازارى بى سنورىش دەچىزىت.

بەلام گەر بەندە راستەقىنە خوايى گەورە بىت و، بە راستى ئيمانت پى هىنا، ئەوا فەرمۇ خاواتنى و بىن گەردىيە كى بى سنور بىنە و تامى بەختوھرى يە كى لەزمارە بەدەرنىش و بەدەستى بەھىنە.

للانه وهيهك!

(بیست و پنجم سال پيش نیستا، له دوای نویزی عهسری روزئنکی مانگی
رهمهزانی پرورز، قمیدههی "الاسماء الحسنى"ی شیخی گهیلانیم - قدس سرّه -
خوبیندهوه.. حزم کرد منیش موناجاتیکی هاوچهشنى نهوهی شیخی گهیلانی به
"ناوه جوانه کان" بنووسم، بهلام له بدر نهوهی له بهرههی هۆنین و هەلبەست
نووسین بى بهشم، هەر ئەم نەندازهیم بۆ نووسرا و - به داخلهوه - نەمتوانی
تهواوى بکەم.

ئەم موناجاتەش خرایه كۆتايى پەيامى "پەنجەره کان" ھوه، كە مەكتۇوبى سى و
سىھەمە. بهلام له بدر گۈنچارىي ئەم مەقامە، هيئرا بۆ ئېزە).

هو الباقي

حکيم القضايا نحن في قبض حکمه
هو الحکم العدل له الأرض والسماء
علیم الخفايا والغیوب في ملکه
هو القادر القيوم له العرش والثرى
لطیف المزايا والنقوش في صنعته
هو الفاطر الودود له الحسن والبهاء
جلیل المرايا والشئون في خلقه
هو الملك القدس له العز والکبريات
بدیع البرايا نحن من نقش صنعته
هو الدائم الباقي له الملك والبقاء
کریم العطايا نحن من ركب ضیفه
هو الرزاق الكافی له الحمد والثناء

جمیل الهدایا نحن من نسج علمه
 هو الخالق الواقی له الجود والعطاء
 سميع الشکایا والدعاء لخلقه
 هو الرحم الشافی له الشکر والثاء
 غفور الخطایا والذنوب لعبدہ
 هو الغفار الرحیم له العفو والرضاء
 ئی "نهفس" ه کدم!
 توش وہ ک "دل" م ..
 به ئاشکی گھش
 هانا بؤ فریادرھس بهره.
 بلنی: من خوم "فانی" م .. تیز "فانی" م ناوی..
 دهستهوسانم .. کولهوارم ..
 شتی "دهستهوسان" م ناوی!
 "روح" ی خومم به خواوهندی "رەحمان" سپارد..
 هیچ کھسینکی دیکم ناوی!
 بەلکو تەنها ئۆم دەمهوی..
 "یار" ی باقیی فانی نېبوروی تاکم دهوي.
 من گھردیلەم ..
 بەلام خوری ئاو انهبوروی ھەمیشە بىن باکم دهوي.
 خوم له خۆمدا: ھیچی تەواو ھیچم، کەچى:
 سەرانسەری بۇونەھەری پاکم دهوي.

* * *

بهره‌هه‌می سه‌رنجدانیک

له سه‌وزه‌لآنی بارلا و دره‌ختی کاژ و قهتران و عه‌رعد و سوره چنار

(که پارچه‌یه که له مه کتووی یازده‌هم، له بهر گونخاوی ئه‌م مه‌قامه هیت‌ایه ئۆره)

جاریکیان، له دومی ره‌هندیم له "بارلا"دا، له سه‌ر لونکه‌ی چیایه‌که‌وه سه‌بیری دره‌ختی کاژ و قهتران و عه‌رعد و سه‌رنجی بارودوخ و نوازه‌ی شیوه و دیمه‌نیام ده‌دا.. کتوپ سروه‌یه کی له سه‌ر خۆ و نیان له‌راندیه‌وه و ئه‌و دۆخه کپ و ئارام و بدسام و شکزیه‌ی ئه‌وانی گۆپی و خسته‌یه کۆرپیکی زیکر و ته‌سیح و ته‌هیلیل و، حال و جه‌زبیه‌ی شهوق و شادی‌یه‌وه. بینیم سه‌رتاپای ئه‌و دیمه‌نله قه‌شانگ و ره‌نگیه‌ی که شادمانی ناویزان بورو، ده‌رسی پەند و ئامۇزگاری لىنى ده‌چۈرپیت و دانابی به گونئی مروقدا ده‌چۈرپیت. يە‌کسەر له‌و دیمه‌نده‌وه، ئه‌م بىرگە كوردى‌یه‌ی خواره‌وهی شیخ ئە‌حمدى جزیریم^(۱) هات‌ده ياد كه دەلیت:

ھەر كەس بته‌ماشاڭھى حوسنا تە ڙ ھەر جا
تە‌شبيھي نىڭكاران ب جەمالا تە دنازن^(۲)

واهه‌هه‌موان، له هه‌موو لايه‌که‌وه، به پەلە بۆ بىنېنى جوانى تۆ‌ھات‌وون و، شانازى به‌و جوانى‌یه‌ی تۆزه ده‌کەن!

جا بۆ دەربرىنى واتاکانى ئه‌و ئامۇزگارى و پەندانه‌ی کە له‌و دیمه‌نده‌وه هه‌ستم پى كرد، "دل"م بەم شیوه‌یه‌ی خواره‌وه دايە پەرمە گرىيان:

(۱) شیخ ئە‌حمدى جزیرى به "مەلاى جزیرى" بەناوبانگە و خەلکى جزیرە‌ی بۇتانە. مىزوونو سانى ئە‌دەبى كوردى هيشتا به تەواوى بۇيان ساغ نەبۇوه تەوه كە ئاپا له سەدەھى شەشم يان تۆ‌ھەمى كۆچى دا ژياوه؟ دیوانه‌کە‌ی گەلنی جار چاپ كراوه. پۇختە تەپىنیان تائىستا ئه‌و چاپىه كە مامۇستا هەزارى موکريانى - خوالىي خۇش بىت - بە لىكدانه‌وهى تىر و تەسەلى خۆزىه‌وه چاپى كردووه، چەند پىشە كى و سەرتاپە كى بەسوودىشى بۆ نووسىيە. بېۋانە: (ديوانى عارفى پەبىانى شیخ ئە‌حمدى جزیرى مەشهور بە مەلاى جزیرى) شەرح و لىكدانه‌وهى هەزار چاپ سەرچاوه - تاران ۱۳۶۱ هەتاوى. (وەر گۈپ)

(۲) سەرچاوه‌ی پىشۇو، ل ۳۷۶. (وەر گۈپ)

یا رب! ^(۱)

هر حی به تماشاگه صنعت تو ز هر جای به تازی..
زنشیب از فرازی، مانند دلان به ندائی.. به آوازی..
دم دم ز جمال نقش تو در رقصباری..
ز کمال صنع تو خوش خوش بگازی..
ز شیرینی آواز خود هی هی دناری..
از وی رقص آمد جذبه خوازی..
ازین آثار رحمت یافت هر حی درس تسبیح نمازی..
ایستاده است هر یکی بر سنک بالا سر فرازی..
دراز کرده است دستهara به درگاه الهی همچو شهبازی..
به جنبید است زلفهara به شوق انگیز شهنازی..
به بالا میزند از بردۀای "های هوی": عیشق بازی..
میدهد "هوشه" گیرینهای درینهای زوالی از حب بجازی..
بر سر محمودها نغمه‌های حزن انگیز آیازی..
مردۀهara نغمه‌های ازلی از حزن انگیز نوازی..
"روحه" می‌آید ازو زمزمه ناز و نیازی..
"قلب" می‌خواند ازین آیاتها: سر توحید ز علو نظم اعجازی..
"نفس" می‌خواند درین ولولهها.. زمزمه‌ها: ذوق باقی در فنای دنیابازی..
"عقل" می‌بیند ازین زمزمه‌ها.. دمدمه‌ها: نظم خلقت، نقش حکمت، کنز رازی..
آرزو میدارد "هوا" ازین همه‌ها، هوهوها: مرگ خود در ترك اذواق بجازی..
"خيال" بیند ازین اشجار: ملائک را جسد آمد سماوی با هزاران نسی..
ازین "نسی"‌ها شنیدت "هوش": ستایش‌های ذات حی..
ورقهارا زبان دارند.. همه هو هو ذکر دارند به در معنای حی حی..
چو "لا إله إِلَّا هو" برابر میزند هر شی..
دمادم جویدند: "يا حق" .. سراسر گویدند: "يا حی"
برابر میزند: "الله".

(۱) نام لالنهوه فارسی به هندی و شدی کوردی و نورکیشی تینکه‌ل بووه. (وهر گز)

واهه: ئه‌ی پهروه‌ر دگارم!

هه‌موو زينده‌و هريلك له گشت شوينيکدا، پىكمه‌وه، بۆ جوانىي تۇ ده‌پوانن و، سەرنجى
تېر امان ئاراسته‌ي دىمه‌نه ناوازه‌كانى گۆزى زه‌وى ده‌كەن، كە پىشانگاي سىنعتى نايابى تۈزىه.
هه‌موو يەكىك لەو زينده‌و هرائه، بە وىنەي دەلآل و باڭگەواز كار، لە هه‌موو جىنگايە كدأ..
لە زه‌وى.. لە ئاسماهه بلنده‌كاندا، دەنگيائان لىنى هەللىرىپوه و لە باره‌ي جوانىي تزووه دەدوين و،
بىنەران و سەرنجىدەر انى يېتى ئاشنا دەكەن.

ئەم درەختانه‌ش، كە هەندىنکن لەو دەلآل و باڭگەواز كارانه، لە خۆشى و مەستىي جوانىي
نەخش و نىڭارە كانت بەسەر رۇخسارى بۇونەوەرەوە، كەتوونتە لەنجەولار و، جەزبەي
شادمانىي بان لىنى هاتووه و..

لە ئەنجامى بىينىنى كەمالى سىنعتى تۇزووه، چەندىن ئاوازى زىكىر و زايىلەي نەرمونيان
دەردەپىن و بە گوئى ئىتمەي دا دەدەن.. دەلىي دەنگخۇشى زايىلەي ئاوازه‌كانيان، پىز مەستى
كەردوون و بە لەنجەولارى نازه‌وه هەموويانى هيئاۋەتە سەما. هەر بۆيە، بۆ سەما و لەنجەولارى
ئاوا، راپەپىون و ئارەزۇرى مەستى و جەزبەش كەمەند كېشى كەردوون.
هەموو زينده‌و هريلك ئىلھامى نوپۇرۇش تەسبىحاتى تايىھتى خۆزى لە ئاسماوارە كانى ئەم
مېھرەبانى يە تايىھتەوە و هەر دەگرىت.

پاش خويندن و وەرگرتى ئەم دەرسە رەوانە، يەك بە يە كى ئەم درەختانه لەسەر تاشە
بەردىكى پەق پادەوەستىت و دەستە كانىي رۇوەوە عەرشى مەزىن پادە گەرىت..

نایبىنیت هەموويان پۇشاكى بەندىايەتى يان پۇشىپوه و، لە بەرەم دەرگانەي خواي مەزىدا
دەستە كانىيان بە لالانه‌وهى گەرمى بە كول هەللىرىپوه، دەلىي: "شابازى قەلەندەر" ن؟!^(۱)
پەلە ناسكە كانىشيان بە وىنەي پەلکە جوان و دلىپەنە كانىي "شاناز"^(۲) دەلەرىتىپوه و،
چەندەها تاسەي ناسك و چىزى بەرز و بلند لە بىنەراندا دەپەرۈزىن؟!

دەلىي ئەم جوانى يە بەجارى سەرجهمى چىنە كانىي عىشق دەخرۇشىنىت.. تەنانەت بەنجە
ناسك و نيانە كانىشى بەسەر قۇولتىنى ژى هەستىارە كانىي مەرۆڤەدا دەھىنېت!
ئەم بارودۇخە سەرنج بزۇينە دەختە كان، واتاي وەك ئەمەي خواروه بە بىرى مەرۆڤەدا
دەھىنېت:

دېمەنى ئاوا، پەزارەيە كى خەمناك دەختەوه ياد و.. گەريانىكى تالىش لە قۇولايى ناخى
مەرۆڤەدا هەللىدە قولىنىت. ئەم ناخە كە بە ئازارى نەمانى خۆشۈستە مەجازى يە كان، هەر دەم
دېنەوه سۇ و پىز دەكولىنىپوه.

(۱) خزمەتگۈزاري شىيخ عەبدولقادرى گەپىلانى بۇوه و، هەر لەسەر دەستى ئەپىشىتىووه و بە پەلە كانى
وپىلايدە سەرگەتووه. (دانەر)

(۲) كېزىتكى بۇوه كە بە جوانىي خۆزى و قۇز و پەرچەمىي بەناوبانگ بۇوه. (دانەر)

ئه دیمه نه، ئاوازی جودایی و ئازاری بەسوئی به گوئی عاشقاندا ده دات، ئه وانهی که بە وینهی لىتكىدا بپانى سولتان مە حمود لە "ئەياز"ى خۆشە ويستى، لە دلخوازه كانيان داپراون!

ئەم درەختانه، بە ئاوازه خەمناڭ و ناسكە كانيان، دەلىي زايىلەي "نەمرى" بە گوئى ئه و مردووانهدا دەدەن كە لە گفتۇرگۇ و لېدوانى دنيا بپراون.

"گیان" يش لەم دىمەنانه و تىگەيشت كە: سەرچەمى شستان، بە تەسبيح و تەھليل و زىكىرەوه، رۇويان لە درەوشانەوهى ناوە جوانە كانى بەدىھىنەرى مەزن گەردووه. كەواته ئه و دەنگانەى لىيان دەبىستىت: دەنگ و زايەلەي لالانوھ كانيانه.

"دل" يش، لە ناوەندى ھۆنинەوه بەرز و بلنده كەى ئەم ئىعجازە ناوازەيدا، نەھىنى "تەوحيد" لە سەر رۇخسارى ئه و درەختانهدا دەخۈنچەتەوه، كە دەلىي ھەريه كەيان ئايەتىكى بەرجەستە قورئانى پېرۇزنى..

واته: هىننەدە رېساى دەراسا و .. سەنھەتى ناوازە و .. ئىعجازى حىكمەت لە بەدىھىنەنى ھەريه كەياندا دەبىنىت كە ئەگەر سەرچەم ھۆكارە كانى گەردوون كۆپىنەوه و خاۋەن ويسىت و ئىختىار و تواناش بن، ئىنجا ناتوانىن لاسايىيان بکەنەوه و ھاۋوينەيان بەدى بەھىن!

"نەفس" يش كە ھەموو جارىلە ئەم بارودۇخە لە درەختە كاندا دەبىنىت، "بۇنەوەر" و ا دىتە پېش چاوى كە: لە بەرددەم تەۋزىمى گىژاوى بەخۇرەمى زەمان و جودايى دا تەپاوتلى پى كەوتىت!

بۇرە، لەتاوا، كەوتە گەپان و پېشكىن و، خولىيادۇزىمەوهى چىزىيەتى كى نەبپاوهى ھەميشەمىي كەوتە سەر، تالە ئەنچامدا ئەم واتايەي پى راگەيەنرا كە: "بە وازھىنانت لە دىنپاپەرسى، مانمۇھە دەستگەر دەبىت!"

"عەقل" يش: رېكۈپىنەنى بەدىھاتەن و .. نەخش و نىڭارى حىكمەت و .. گەنجىنە كانى چەندەها نەھىنى مەزنى لە تۈنى:

ئەم دەنگە ناسك و ئارامانەى درەختە كان و سەرچەمى زىنەدەوەران و .. ئاورنگى پۇوه كە وردىلە كان و .. شەھى سروھى ھەوا فينەكە كاندا.. بەدى كردا!

لەوهش تىگەيشت كە ھەرچى شت ھەيە، بە چەندىن لايەن و پۇو، تەسىبىحاتى خۇزى بىز بەدىھىنەرى مەزنى را دەگەيەنیت!

سەبارەت بە "ئارەززووی نەفس" يش، ئەوا چىزىيەتى كە دەنگە ناسك لە خشەي گەلاڭان و ھەللىكىرنى سروھ نيانە كان ھەست پى دەكەت كە سەرتاپاي چىزە مەجازى يە كانى لە بىر دەباتەوه، تەنانەت ھىننەدە تام و چىزە لە دىمەنە وەرددە گەرىت كە پېر بە دل حەز دەكەت دەست لە و تام و چىزە مەجازى يانە ھەلبىگەرىت - كە جەوھەرى ۋىيانى ئەون - و لە پىناوى ئه و چىزە حەقىقىي يانەدا بىرىت و بتوتىمۇ!

"ئەندىشە"ى مۇۋىقىش، ئەم دىعەنەى وا دىتىه بەرچاوا كە: وەك بلىيى مەلائىكە تانى سەرپەرشتىكارى ئەم درەختانە، رۆشتىبىنە ناو قەد و رەگە كانىيان و پۇشاڭى لق و پەلە قامىشى يە جۇراوجۇرە كانى ئەوانىيان پۇشىپىت! دەلتىي پادشاي ئەزەل لە گەل ئاوازى سەدان شىشال و لە ناوەندى غايىشىتكى بەسام و شىكۇدا جەستەي ئەم درەختانە بە بەرى ئەوان پۇشىپىت! تاكو درەختە كان بە هەست و شعورىنىكى تەواو - نەك لە شىپەرى چەند جەستەيە كى پەقى بىنگىان و هەستدا - شوڭراھە و منهتابارىي خۇيان پېشىكەشى خواي مېھرەبان بىكەن!

ئەو شىشالانە، چەند ئاوازىكى هىننە ناسك و بىنگەرد و كارىگەر دەرددە كەن دەلتىي سىمفۇنیابەكى ئاسماين و لە مۇسىقايدەكى بىلند و بەرزەوە دەرچۈون! ئەوهەتا بىرى مۇۋەنگ تا گۈئىيان لىنى راپىرىت، هەرگىز سكالاىي جوداىي يانلىنى نايىستىت، وەك ئەو نالەمى جوداىي يەكى كە سەرجمى عاشقان، لە پېشەنگىيانەوە "مەولانى رۇمى" لېيان دەبىستىن^(۱).. بەلكو چەندەها جۇرى شوڭر و ستايىشى نىعەت بەخىشى مېھرەبانىان لىنى دەبىستىت كە پېشىكەشى خواوەندى "حي" و "قىيۇم" دەكەن!

لە كائىكىدا كە درەختە كان بۇون بە جەستەي فريشتنە سەرپەرشتىكارىيان، گەلاڭانىشان وەك "زمان" يانلىنى هات و، تەنها بە ھەلکەرنى سروھەكى ناسك، بە ھەزاران زمان، زىكىرى: "ھو.. ھو" يان دووبات دە كرددەوە و.. بە "زيان" كەشىيان سلاؤى خۇيان بۆ بەدىھېتىرى "حي" و "قىيۇم" را گەياند.

چونكە سەرانسەرى بۇونەوران لە ناوەندى ئەلقيەكى مەزنى زىكىدا كار دە كەن و پىشكەوە و بە يەك دەنگ دەلتىن: "لا إله إلا هو".

ھەرىيە كەشىيان، بە زمانى توانست و ليھاتنى سروشىتى خۇرى، لە دەرگانەي گەنجىنەي مېھرەبانى خواي گەورەدا، دەستە كانى ھەللىرىۋە و، بە دووبات كەردىنەوەي "يا حق" داوابى مافى زيان دە كات و.. بە زمانى: "بەدەستەتىنانى ئەو زيانەش" ھەمۇويان زىكىرى ناوى: "يا حى" بە بەرددەوامى دەلتىنەوە!

فيا حى ويا قىيۇم! بحق اسم: "حي و قىيۇم":

حياتى دە بە اين قلب پريشان را..

استقامت دە بە اين عقل مشوش را..

آمين.

(۱) ئامازەيە بىز يە كەم بەيتى "مەسەنەويى مەمعەنەوى"ى مەولانا جەلالەددىنلى رۇمى، كە دەلتىت: بشۇ از نى چون حكایت مى كىد از جىدابىها شكایت مى كىد. (وەرگىز).

نامه‌یه‌ک گوفتاری نهستیره کان دهرده‌برپت

جاریکیان له‌سر لوتکه‌کانی چای "جام" وله و له ئازامی شهودا سهیری رووی گهشی ئاسمانم ده‌کرد. کوپر نسم بـگانه خواره‌وه بـز دـلم هـاتـن. وـهـکـ بـلـتـیـ نـهـنـدـیـشـمـ گـوـتـیـ لـهـ وـ گـوـفـتـارـانـهـ بـوـبـیـتـ کـهـ نـهـسـتـیرـهـ کـانـ بهـ زـمانـیـ حـالـ دـهـرـیـانـدـهـ بـهـرـ!ـ ئـجـاـ لـهـ بـهـرـ نـهـشـارـهـ زـایـمـ لـهـ پـیـساـ وـ دـهـسـتـورـهـ کـانـ شـیـعـرـ نـوـوـسـینـداـ،ـ نـهـوـ وـاـتـایـانـدـمـ چـوـنـ بـهـ دـلـدـاـ هـاتـ هـمـروـهـهـاشـ نـوـوـسـیـمـنـهـوـ،ـ بـیـ ئـهـوـهـیـ بـتوـافـمـ لـهـسـرـ کـیـشـیـ شـیـعـرـ وـ ھـوـنـینـ رـیـکـیـانـ بـخـمـ.ـ ئـهـمـ بـرـگـانـهـشـ لـهـ مـهـ کـوـوـبـیـ چـوارـهـمـ وـ کـۆـتـائـیـ هـەـلـوـیـسـتـیـ يـهـکـمـیـ وـتـهـ سـیـ وـ دـوـوـهـمـهـوـ،ـ هـیـنـرـانـ بـقـرـتـهـ:

گـوـیـ بـزـ وـتـارـیـ بـهـتـامـ وـ شـیرـینـیـ ئـهـسـتـیرـهـ کـانـیـشـ رـابـگـرـهـ..
باـ بـزـانـیـتـ کـهـ:ـ مـؤـرـیـ حـیـکـمـتـیـ نـهـخـشـاوـیـ سـهـرـ رـوـخـسـارـیـ "ـبـوـونـ"ـ چـیـ بـرـیـارـ دـاوـهـ!
* * *

دـهـبـینـیـتـ:ـ هـهـمـوـوـیـانـ پـیـکـهـوـهـ لـهـسـرـ زـمانـیـ "ـحـقـ"ـ دـهـدـوـیـنـ وـ،ـ بـهـ یـهـکـ دـهـنـگـ دـهـلـیـنـ:ـ
ئـیـمـ بـهـلـگـهـیـ رـوـونـیـ درـهـخـشـانـینـ لـهـسـرـ سـامـ وـ هـیـیـهـتـیـ خـواـوـهـنـدـیـ بـهـتـوـانـایـ شـکـوـمـهـنـدـ.
* * *

ئـیـمـ شـایـهـتـیـ رـاـسـتـیـنـ لـهـسـرـ "ـبـوـونـ"ـ وـ "ـتـهـنـیـابـیـ"ـ وـ "ـتـوـانـسـتـ"ـیـ بـهـدـیـهـیـهـرـیـ مـهـزـنـ..ـ
بـهـ چـهـشـنـیـ مـلـاـیـکـهـتـ،ـ تـهـمـاـشـایـ ئـهـوـ مـوـعـجـیـزـاـتـهـ خـنـجـیـلـهـ وـ نـاسـکـوـلـاـنـهـ دـهـکـهـیـنـ کـهـ روـوـیـ
زـهـوـیـیـانـ ثـارـایـشـتـ دـاوـهـ.

* * *

ئـیـمـ هـهـزـارـانـ چـاوـیـ بـینـهـرـینـ کـهـ لـهـ ئـاسـماـنـهـوـ بـهـسـرـ روـوـیـ زـهـوـیـ دـاـ دـهـرـوـانـینـ وـ،ـ سـهـیرـیـ
بـهـهـشـتـ دـهـکـهـیـنـ^(۱).

(۱) وـاـهـ:ـ روـوـیـ زـهـوـیـ شـهـتـلـگـاـ وـ کـیـلـگـمـیـ بـهـهـشـتـهـ،ـ مـوـعـجـیـزـاـتـیـ بـینـ سـنـنـورـیـ تـوـانـسـتـیـ خـواـیـ گـمـورـهـیـ تـیـداـ
پـتـشـ چـاوـ دـهـ خـرـیـتـ.ـ جـاـ هـمـروـهـکـ مـلـاـیـکـهـتـانـیـ نـاوـ جـیـهـانـیـ ئـاسـماـنـهـ کـانـ تـهـمـاـشـایـ گـزـیـ زـهـوـیـ دـهـ کـهـنـ وـ ئـهـوـ
مـوـعـجـیـزـاـتـانـهـیـ تـیـداـ دـهـبـینـ،ـ نـهـوـ نـهـسـتـیرـانـهـ،ـ کـهـ وـهـکـ چـاوـیـ ئـاسـماـنـهـ کـانـ وـانـ،ـ بـهـهـمانـ جـوـرـنـ،ـ چـونـکـهـ بـهـ چـهـشـنـیـ

هزاران بهری رنگینی درهختی بدیهاتوانین که دهستی دانستی خواهندی
شکومهند و خاوهنی جوانی به ئامان و لق و پله کانی پنی کاکیشاندا هلتی و اسیوین.

* * *

ئیمە بريتىين له چەند مزگەوت و خانە و لانىيەكى گەرۈك و بلندو، چەند گلۇيىكى
پووناڭى بەخش و، چەندەها كەشتى و فرۇكەي گەورە بۆ ئامان نشىنان.

* * *

ئیمە موعجىزە توانستى بەتوانىيەكى خاوهن كەمال و.. كارى دەراسا(خارق)ى
سنعتى دانايى كى شکومهندىن و..

دانايى ناياب و.. بدیهاتوانى گەورە و گەرنگ و.. چەندەها جىهانى پووناڭىمان لە
ئامىز گرتۇوه!

* * *

بەم جۆرە دەركەوت كە: ئیمە بە هزار و يەك زمان، هزار و يەك بەلگە بەرچاو
دەخەين و دەياندەين بە گۈپى كەسانىكدا كە مرۇقى راستەقىنهن.
دەك چاوى باباى مولحىد كۈزىيەت، كە پووى پووناڭى ئیمە نايىتى و، گوفارە
پوون و پەۋانە كامان نايىستىت!.. ئیمە چەند بەلگە يەكى راست و پەۋاين كە "حەق"
لەسەر زارمان دەرددەچىت.

* * *

سکە و مۇرى ھەمومان ھەرىيە كىنکە و.. تىكرا تەسىحانگۈزار و بەندە
پەروەردگارمانىن و لە ژىپى فەرمانى ئەوداين.
ئیمە بەدمە جەزبەي خۇشەويىتى خوارى گەورە ياد و زىكىرى ئەو دەكىن و، ھاوبەشى
ئەللىقەي زىكىرى پىنى كاکىشانىن!

ملايىكە تان تەماشى بەدیهاتووه ناسكۇتە كانى گۆزى زھوی دەكەن و، لە ھەمان كاتدا بۆ جىهانى بەھەشىتىش
دەپاين و، كارە دەراسا و كاتى يەكاني ئېرە لە شۇۋە باقى و ھەمىشەپىيەكەن ئەوئى دەبىشىن. واتە ئەو ئەستىزانە
لەو كاتەدا كە تەماشى گۆزى زھوی دەكەن، بە پوانيىتكى تر، ئاپرىش لە بەھەشت دەدەنەوە، واتە چاوابان لە
ھەر دوو جىهانە كەيە. (دانەر)

وتهی ههڙڏهڻم

(نهم وتهیه دوو مهقامه و، هیشتا مهقامی دروهمی نهنووسراوه. يه که میشیان بربیتی يه له سن خال)

● خالی يه که م:

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿لَا تَحْسِنُ الَّذِينَ يَفْرُحُونَ بِمَا أَتَوْا وَيُجْحِبُونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسِنَهُمْ بِمِقَارَةٍ مِّنَ
الْعَذَابِ وَلَمْ عَذَابُ أَلِيمٍ﴾ (آل عمران: ١٨٨)

زللله يه کی تهمنی کردن له دهروونی به دخوازم!

ئهی نفسي شهيدای شاناڑی و ناوبانگ دهر کردن و عهودالى مددح و ستايش!

ئهی نفسي گومرام!

ئه گهر "تزوی هنجير" که هئوی پهيدابون و سرهه لدانی هزاران بهري هنجيره و...
قدی رهق و لاوازی "میو" يش که سهداهن هيشووی پيدا شور بوونه تهوه، هر بز خويان و...
پئی کارامهبي و توanstی خويانه وه ئهو بھر و هيشوو انهيان بهدي هيٺاپیت، ئهوا دهی
هر که سیک سوودیکی لھو ئاکامانه وه دهست که وتیت سوپاس و ستايش پيشکهش بھر
تزوی هنجيره و بھو میو بکات!

جا ئه گهر ئتم قسمه يه رھوا بیت، ئھوا تزویش - ئهی نفسي کھم! - لھوانه يه مافي شاناڙی و
لھ خويانی بروونت بز برھ خسیت سهباره ت بهو نيعمه تانه ي که له کولت نزاون!

که چي تز - لھ راستي دا - جگه له زمکردن شاياني چمي تر نیت! چونکه لھ بھر ئمۇ
جوزئی ئيختيارى يهی لھ خوتدا شکى دې بهيت، هیشتا وەك قەد و تزووھ کەش دەرناجىت!
کەواته تز بھم شاناڙی و لھ خويانی بروونه ت لھ نرخى ئھو نيعمه تانه داده شکنېت و ماف.
پيشيل ده کەيت. تهانهت بھ سېلەمی و بېنەزانى و يشت گوئى خستنى شوکرانه بېزىرى.
لھو هيان دهر ده کەيت که بھ نيعمه تيان بزانىت و، بھو هش که خوت بھ خاوه نيان داده نېيت، نے
خاوه نى راسته قىنه خوت زھوتىان ده کەيت!

تۆ ده بى لە هەلۆيىستىكى ئاوه‌هادا شو كرانه پىشىكەش بىكەيت، نەك فەخر و شانازى بىنۋىتىت.. توازوع و شەرم شاياني تۆيە، نەك ناوبانگ.. دەبى هەر دەم داواى لېپوردن لە خواوهند بىكەيت و ھەمىشە لە پەشىمانىدا بىت، نەك بچىت بە مەدح و ستابىشى خۇتمەھ خۇت سەرقال بىكەيت.. دەبى بزانىت كەمالى تۆ لە "خۇويىستى" دانىيە، بەلکو لە ھەنگاواناندىايە بەپى رېنمابى قورئان.

بەللىئى ئەرى نەفسە كەم! تۆ لە جەستەمى مندا وەك "سروشت" وايت لە جىهاندا! ھەر دووكان(نەفس و سروشت) بۇ ئەھە بەدى ھېنراون كە شاياني "ئەنجامدانى خىز" و مەرجەمعى "شەپ" و "خراپكارى" يە كان بن.

واتە ئىۋە - ھىچ كامتان - بىكەر(فاعل) و چاوج(مصدر) نىن، بەلکو "كارتىكراو" ن و شوبىنى تىا ئەنجامدانى كارن. ئىۋە تەنها يەك كارىگەرىتىان ھەيە كە لە وەدایە دەبى بە ھۆكاري پەيدابۇنى "شەپ" و "خراپكارى" يە كان" كاتى كە بە رېتكۈپىكى و جوانى و شايىتەبى، ئەو "خىز" وەرناڭرن كە لە لايەن "خىرى موتلەق" دوھ - كە خواي گەمورىيە - دېنە رېتىان!

پاشان ئىۋە وەك دوو "پەردە" ئەوتۇ بەدى ھېنراون كە خراپە و ناشىرىنى يە روالەتى يە كانى ئەو شستانەتەن بدرىتە پال كە ڦۇوى جوانى يان نايىنرىت، تاكو بىن بە دوو ھۆكاري پاك راڭرتىن و تەنزىھى زاتى مەزنى خواي گەمورە. كەچى ئىۋە - واتە: نەفس و سروشت - شىۋىيەكتان گرته خۇ كە پىچەوانە ئەم كارمەندى يە سروشتى و ئەركەي سەر شستانە. ئەوەتا لە بەر ئەھە بۇ خەختان خواوهنى توانا و قايللىكىت نىن، ئەوا دەچن "خىز" دەگۇرن بە "شەپ" وەك بلىيە ھاوېشى كىردارە كانى بەدىھىنەرتان بن!

كە واتە ئەو مەرۆڤەي كە "دەررۇون" ياخود "سروشت" دەپەرسىتىت، لەپەرى نەفامى و سەممكارى دايە!

لە بەر ئەھە، ئەرى نەفسە كەم!

ھەرگىز نەلىيىت: (من جىنى دەر كەھوتى جوانىي خواوهندىم، كە واتە ھەر كەسىك شىتىكى لە جوانى يەوە دەست بىكەويت، ئەويش بە "جوان" دادەنرىت)..

نەخىز وامەلىئى، چونكە تۆ بە تەواوى ئەو "جوانى" يەت دەر نەخستووه، كە واتە نايىت بە جىيى دەر كەھوتى(مەزھەر) ئەو جوانى يە، بەلکو تەنها رېنگايدە كېت بۇ پىشدا رۆشتن و گۈزەر كردىنى.

ھەروەھا نەشلىيىت:

لە نىوان ھەموو خەلکى دا من ھەللىئىرراوم و ئەم بەر بۇو مانە بەھۆى منھو دەر دە كەمون. بەو واتايىھى كە بلىيىت: من فەزىل و تايىھەتكارى يە كى جياوازم ھەيە.. نەخىز، نەخىز، تۆ ئەو

به رو بود و مانهت لب هر ئمه و در اونه تى كه له همه مو كه سىك زياتر پيوستيت پيانه و، له همه مو شيان پت مولفليس و ده ست كورتىت و، خاوهنى ئيش و ئازارى زياترىت^(۱).

● خالى دروھەم:

وا يە كېكىل لە نەھىيى يە كانى ئەم ئايىتە پىرۇزە رۇون دە كەينمۇ:

﴿الَّذِي أَخْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ﴾ (السجدة:۷).

بەللى، هەمو شتىك لەناو ئەم بۇونەوەرەدا، تەنانەت ئەم شتانەش كە بە چاوى روالەت بىن بە ناشيرىن ترىنى شتان دادەنرىن، ئەپەپرى "جوانى" يان تىدايە! هەمو شت و پووداۋىتكى ناو ئەم گەردوونە، چەر لە خۆىدا و چ بەھۆى غەيرى خۆيەوە، واتە بەم ئەنجامانە بەرھەميان دەھىنېت، بە جوان دادەنرىت..

گەللى پووداۋەن كە بە روالەت "ناشىرىن" و "ئالتوز" و "شەلۋاۋ" دەردە كەمون، بەلام لە پشتى ئەم پەردى روالەتى يەوه گەللى جۈزى "جوانى" ئى ناوازە و "رېسا" ئى ورد دانراون كە چاوى روالەت بىن ناتوانىت بىانىپىت.

بۇغۇونە: لە پشت پەردى قۇرۇپ تۆز و زىريان و بارانى بەلىزىمە و تۆفى بەھارەدە: زەردىخەنە ئى گولانى رەنگىن و لەنجه ولارى پوودا و نەمامە جوان و بە گول خەمللاۋە كان حەشار دراون!

ھەروەھا لە ناوەندى زريانە پووخىنەرە كانى وەرزى پايىزدا كە درەخت و پوودەك لە بىنخ دەردەھىن و گەللا سەوزە كان لە سەر لقە كانىان رادەچىلە كىنن و ھەپەشمە جودايى يان لە گەل خۆدا هىناوه و ئاوازى خەم و پەزارە و سردىن و نەمانلى دەدەن.. لە نیوان ئەمەدە. مىزدەي پىزىگار بۇون لە ئەركى قورسى "كار گۈزارى" بۇ مىليۇنەها مىزۇرى ورد و ناسك و لاواز حەشار دراوه كە لە دەمى پىشكۈوتى ئى گولانى بەھاردا زىيانىان تىدا دەبۈزۈتەوە. بەم چەشىنە و بەھۆى ئەم لە سەر كار لابردىنە، مىزۇرۇ لە لاوازە كان لە دەست سەختى و پالىپەستتى سەرمائى زستان دەپارىزىرىن. جىگە لە مانەش، "كەش" ئى سەخت و خەمناكى زستان پوو زەھى بۇ پىشوازى بەھارى رەنگىن ئامادە دەكاد!

بەللى، لە پشت پەردى: زريان و بۇومەلرزە و بلاۋ بۇونەوەي نەخۇشى يە كانمۇ، گەللى گولى مەعنەوى دەپىشكۈون. چونكە "تۇو" و "ناوڭ" ئى توانا و ليھاتەنە پەنھانە كان - كە ھېنىت گوليان نە گىرتۇوھ - لە ئەنجامى چەند پووداۋىتكى گۈل دە گىرن كە بە روالەت "ناشىرىن" دېنە پىش چاو، بە رادىيەك كە ئەم ئالتو گۇرپە گشتى يانە لە بۇونەوەردا پۇ دەدەن - لە راستى دا -

(۱) بە راستى ئەم سەر كەوتەي "سەعىدى نۇئى" م لەم گفتۇر گۆزىدە گەللى بە دلە كە تا ئەم رادىيە "دەرۈون" ئى خۆى دەمکوت كەد. بۆيە پىرۇز بايمى پىشكەش كەد و پىم و ت: "ھەزار جار بارك الله". (دانەر)

چهند بار اینکی مهنه وین به سه ر تزوی توانا و لیهاته کاندا ده بارین تاکو ده میان به گول پیشکوت است!

به لام مرؤوفی شهیدا و دهستبه ردار نهبووی پوالته، که تمنها له پوانگهی خزویستی و به رژوهه ندیبی زاتی خویوه دهروانیته کاروبار و پروداده کان، تمنها پوالته کان دهینیت و هر لاهو رو انگکیه شهده بیراری "ناسیرینی" یان له سهر دهردہ کات!

هروه‌ها لبه‌ر ئوه‌هی مرۆف هەموو شتىك بەپى ئەو ئەنجامانه ھەلتدەسەنگىنەت كە بروويان لە زاتى خۆيەتى، ئەوا بېيارى سەبارەت بە زۇربەي شستان وايە كە بە "شەر" يان لە قەلم بىدات. لە كاتىكدا كە ئەگەر ئاماڭىچى شستان يەكىكىان پروى لە مرۆف بىت، ھزار اينان رورويان لە ناوه كانى بەديھىنەرى مەزنيانه..

نمونه‌یه کی تر: بارینی بهفر - که له و هرزی زستاندا هم‌مو شتیک به ته‌واوی
داده پژوهشیت - له‌وانه‌یه هندی جار مایه‌ی بیزاری مرؤوف بیست، چونکه له تام و له‌زه‌تی
گهرمی" و بیننی دیه‌نه سه‌وزه جوانه کان بنی به‌شی ده‌کات! که‌چی له ناوجه‌رگه‌ی ئه و
سه‌هولبندانه‌دا گه‌لئی دارستانی گرم‌مو‌گور و ئەنخام و داهاتی شیرین و به‌تام حه‌شار دراون
که زمانی، مرؤوف له و هسفاندا ده‌سته و سانه.

پاشان مروف له گوشی روانیه بر ته سکه که خویه و تنهایا به سه ئمو لایه شتانا دا حومه ده دات که رو ویان له خویه تی. له بئر ئوه، باسکردنی زور بھی ئهو شتانا دی که له چوار چیوهی "ئەدەب" دان، مروف پى وایه له دەرەوهی ئهو باز نەیدان و سنورى "ئەدەب" ی بىن دەشکىت، وەك: باسکردنی زاوزى "ئەندامى زاوزى" ئادەمیزاد که له ناو قسە و گەفتارى مروقدا مايىھى شەرمەزارى يە. له راستى دا ئەم شەرمەزارى يە تنهایا له و لایه دايىھ کە

پرووی له مرؤفه، دهنا پرووه کانی ترى، واته لایمنى: (بەدیھینان و، ورده کارى و، ئەنچامانەی لە پىناوياندا بەدى ھاتۇوه) جوان و پېلە دانستن، بەم پوانىنىش دەردە كەمۇيت كە ئەو باسە سەرتاپا ئەدب و حەمیاپە و ھەرگىز چىز ز شەرمى مرؤفى بىن عەيدار نايىت.. تەنانەت لە نىوان سوورەتە كانى قورئانى پىرۆزدا - كە سەرچاوهى ئەدەبى خاونىن و بىن گەرده - چەند دەستەوازىيە كى ئەوتۇھەن كە ئاماڙىيە كى تەواو نىان و جوان بۇ ئەم پروو: پېلە دانست و پەرده ناسكانە دەكەن.

كەواتە ناوارەز كى ئەو شتائەي كە ئىمەمى مرؤف لە هەندى بۇونەوەردا بە "ناشىرىن" يـ. دەبىنин و، ئەم ئازار و خەم و پەزارانەش كە هەندى رۇوداوى رۇزانە بەجىيان دەھىلىن. گەلى پرووی جوان و ئامانچ و مەبەستى باش و بەرز و حىكمەتى رېنمايىيان تىدايە و پرووبـ لە بەدیھىنەرە بەخىشىدەيانە، بەو جۆرە كە خۆى تەقىير و رېنمايى كىردووه و وىستى لە سەر بۇوـ..

زۆر لەو شتائەي كە بە روالەت تىكەل و نارىڭ و ئالىز دېنە بەرچاو، گەر بە وردى سەرنج لە ناوارەز كىيان بەھىن، چەندەنەن نۇوسىنى پىرۇزى پەروردەگارىيانە و رەنگىنیان نە دووتوئى دا دەبىنин كە لەپەرى "جوانى" و "پىكۈپىكى" و "خىر" و "دانابى" دان.

● خالى سىھەم:

خواي گەمورە دەفرمۇى: ﴿فَقُلْ إِنْ كُثُّمْ تُحِيطُونَ اللَّهَ فَإِنَّعُوْنِي يُحِيطُ بِكُمْ اللَّهُ﴾ (آل عمران: ۳۱). مادەم جوانىسى سەنعت لە گەردووندا بە ئاشكراھىيە و لە بەرچاودايە، ئەواھەن بە ئەندازەي بىن گومانى و دلىيابى پلەي: شەھۇد "رېسالەتى ئەممەدى" يش بچەسپىت. چونكە جوانىسى سەنعت و شىۋە و روخسارى ئەم بەدیھاتووانە بىلگەن لە سەر ئەوهى كە خاوهەنە كەيان وىستى وا بۇوه بەدیھاتووانى لەپەرى جوانى و ئارايىشتدا بن.. ئىنجا وىستى رازاندۇوه و جوانكارى و ئارايىشتانىش بەلگەمە لە سەر ئەوهى كە بەدیھىنەرە كەيان دارى خۆشەوىستى يەكى بەرز و ئارەزوو مەندى يەكى قودسى يە بۇ دەرخىستى كە مالاتى سەنعتى خۆى كە لە بەدیھاتووانى دا دایناون.. پاشان ئەم خۆشەوىستى و ئارەزوو مەندى يە قودسى يەش - بىن ھىچ گومانىڭ - داخوازى ئەوهەن كە لە كامىلتىن و پۇوناكتىرى بەدیھاتووانى خۆى دا (كە مرؤفە) بەرچەستە بۇوبىن. چونكە "مرۇف" بەرى خاوهەن ھەست و شعورى درەختى گەردوونە، خۆ "بەر" يش جەمتىن و دوورتىن بەشە كانى درەختە و خاوهەنى پوانىن و ھەست و شعورىنىكى گىشتى يە.. ئىنجالەناو گۈزى مرۇفىشدا تەنها ئەوييە دانە كەسەى كە خاوهەنى پوانىن و ھەست و شعورى گىشتى يە، شاياني گفتۇگۇ لە گەـ كەدنى بەدیھىنەرە خاوهەن جوانى يە و ئامادە حوزۇورى ئەوهە، چونكە ھەموو پوانىن و

ههست و شعوره گشتی به کانی خُرُی بُنُو: په رستنی به دیهینهه ری مهزن و، به جوان زانین و نرخ شناسی سنهه ته کانی و، سوپاسگوزاری نیعمهه ته کانی ئهو، تهرخان ده کات.. که اوته، به ئاشکرا ده رده که ویت که ئهو يهك دانه کسه نوازه و بئ وینهه، قسه بُنُو کراوی خوشویست و نزیکی ئهو به دیهینهه ده بیت!

جا ئیستا ئیمه دوو "تابلو" و دوو "بازنه" مان له پیش چاودان: يه کنکیان: بازنهی په روهرد گاریتی يهك له په پری پیکی و جوانی و سام و شکودا، تابلویه کیش له په پری وردہ کاری و نوازهه بی دا.. ئهوی تریان: بازنهه کی "بندایهه تی" له په پری رازاویه بی و پووناکی دا و، تابلویه کی سوپاسگوزاری و به جوان زانین و ئیمانیش له په پری گشتی بعون و فراوانی دا، به راده يهك که ئهم بازنهی بندایهه تی يه، به ههموو لایهن و پرووه کانیهه و، به ناوی بازنهی يه که مهوه ده جوولیت و، به ههموو هیزیتکیشیه و له پیشاوی ئهودا کاره کانی راده په پریت.

به پی ئهمانهی باس کران، به رونوی و به لگه نهويستي ده ازرت: سه کردهی ئهم بازنهه کی خزمتی ئاماچه کانی به دیهینهه سه بارت به به دیهاتووانی ده کات، پمیوه ندی يه کی گملنی گه رمو گور و به تین و توندو توئی له گه ل به دیهینهه ردا ههیه و خوشویستی ئهو و رهفاره کانیشی لای ئهو مايهی ره زامهندین.

جا ئایا هیچ "زیری" يهك ههیه پی و ایت که به دیهینهه ری ئهم دروستکراو انهی که وا به چهندهها جوئری "جواني" ئارایشت دراون و، ئهم ههموو نیعمهه تانهی به سه ردا باراندوون و، چاودیهه ناسکترین و وردتینی چیزی ناو دهی ئهوانی کردووه، بایه خ بهم به دیهاتووه ههره کامل و تهواو جوانهه خُرُی نهدات که پووی په رستنی تئی کردووه و.. له پی ته هلیل و ته کبیر و پیز لینان و نرخ شناسی بنه دیهاتوانی په نگیتی ئهوهه، عمرش و فرشی هدژاندووه و.. به ئوازی حه مد و شوکر و ته کبیر له برامبهه نیعمهه ته کانی به دیهینهه ری مهنهوه، دهريا و وشكایي به کانی خستووه ته له رزه؟

ئایا ده گونجئ ئهو به دیهینهه ره پوو لهو به دیهاتووهی نه کات؟ يان به گوفتاري خُرُی سرووش (وه حی) ی بُنُو نهیت و نهیکات به رهوانه کراوی خُرُی؟ يان نهیهه ویت په وشته جوانه کانی ئهم به دیهاتووهی، لهناو سه رجهم بونهه راندا بلاو بینوه؟ نه خییر.. نه خییر.. هه رگیز نا گونجئ گوفتاري خُرُی ئاراسته نه کات و پلهه: "پیغه مبهه ریتی" ی نه داتی و، بُنُو لای سه رجهم گرزوی ئاده میزادیش رهوانه نه کات!

(إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ) (آل عمران: ١٩).

(مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رَحْمَاءُ بَنِيهِمْ) (الفتح: ٢٩).

ناله‌ی گریانی دلیکی خه‌مبار

له بهره‌بیانی رُوزگار اني جوداي و ناموي سه‌رده‌می ديلی دا

له ده‌می سه‌حه‌ردا سروهی "ته‌جه‌للی" هه‌لده کات..
که‌واهه ئه‌ی چاوی نوستوم! له کاته‌دا بیندار بهره‌وه و، داواي چاودنی له خاوه‌نى
خوت بکه.

چونکه ده‌می سه‌حه‌ر: کاتی توبه و په‌شيماني گوناهبارانه..
ده‌سا توپش - ئه‌ی دلی گوناهبارم! - پاپه‌ره و، په‌شيماني ده‌ربپه و، له ده‌گانه‌ي
خاوه‌نه که‌تدا داواي ليپوردن بکه.

سحر حشریست، درو هُشیار و در تسیبح همه شى..

بخواب غفلت سر سم نفس حتی کى؟

عمر عصریست سفر با قبر می‌باید ز هر حى..

پرخیز نمازی چو "نیازی" کو بکن آوازی چون نى..

بگو: يارب!

پشيمانم خجilm شرم‌سارم از گناه بي شمارم

پريشانم ذليلم اشکبارم از حیات بي قرارم

غريبم بي کسم ضعيفم ناتوانم

عليلم عاجزم اختيارم بي اختيارم

"الأمان" گويم، عفو جويم، مدد خواهم ز در گاهت إلهي!

وتهی نۆزدەھەم

تایبەتە بە "ریسالەتی ئەحەمەدی" يەوه

ما إن مدحتُ محمداً بِعَالَىٰ
لَكُنْ مَدْحُوتُ مَقَالَىٰ مُحَمَّدٌ ﷺ!

بەلنى، ئەم "وته" يە جوانە، بەلام رەوشتە كانى پىغەمبەر ﷺ كە لە سەررووى
"جوانى" يەوهەن، جوانى يان بىن بەخشىوه!

ئەم وتهىه (برىيسىكەي چواردەھەم) چواردە "نم"ى تىدايە:

□ غى يە كەم:

سى ناسىنەرى گەورە هەن كە پەروەردگارى خۆماغان بىن دەناسىن:

يەكەميان: پەراوى گەردوونە، كە بەشىكمان لە شايىتى دانى ئەم پەراوه بىست، لەو
سيازىدە "برىيسىكە" يە كە لە "مەسەنۈبى نۇورى" (المثنوي العربي التورى) دا باس كران.

دوروھەميان: ئايەتى ھەر دەھەزنى ناو ئەم كىتىبە گەورەيە گەردوونە، كە كۆتايى بىن ھېنەرى
كاروانى پىغەمبەرىتى يە ﷺ.

سەھەميان: قورئانى پىرۇزە.

ئىپستا دەن ئەم بەلگە دووھەم گۈزىيەي كە دواھەمین و سەردارى ھەموو پىغەمبەرانە ﷺ
بناسىن و، بە ئەدەب و رىزۋوھ گۈنىلىنى رابگىرين:

بزانە كە ئەو بەلگەيە "كەسىتى يە كى مەعنەوى" يى گەورەي ھەيە. جا ئە گەر پەرسىارت
كردو تەت: ئۇ بەلگەيە كى يە و، ماھىيەتە كەي چى يە؟

ئەوالە وەلامدا پىت دەوتىرتىت:

ئەو كەسەيە كە لە بەر گەورەيى مەعنەوبى ئەو: سەر رۇوي زەوي بىوو بە
مز گەوتى و، مە كىكە بە مىحرابى و، مەدینە بە مىنبەرى و، خۇيىشى پىش نويىزى سەر جەمى
ئىماندارانە كە لە پاشتىيە و رىزىيان بەستووه و، وتارىپىزى ھەموو مەرۇۋ ئايەتى يە و، ياسا كانى
بەختەورى يان بۇ رۇون دەكتەمە و، سەرورەي گشت پىغەمبەرانە، تەز كىيەيان دەكت و
بەوهەش كە ئايىنە كەي ئەم سەر جەم بناغاھە كانى ھەموو ئايىنە كانى ئەوانى لە خۆى دا كۆ

کردووه ته و، ئهوا ته سدیقی هه مورویان ده کات.. ئنجا گهورهی هه مورو ئهولیا کانه، چونكه به هزی پروونا کی خوری پیغامبریتی يه كه يهوه پهروه رده و رابه ری و رینمايی هه مورویان ده کات.. ئهم پیغامبره ﷺ جه مسنه ریتكه له ناوهندی بازنه يه کی زیکردا كه له پیغامبران و صیديقان و پياوچا کان پیکھاتووه و هه مورویان به يه كدهنگ ئه و شمیه ده لینه ووه كه پیغامبر ﷺ پسی راگه بیاندوون. دره ختیکی نورانی و ههایه كه ره گ و ریشه مه حکم و زیندووه کانی بريتین له پیغامبران - علیهم السلام - به هزی ئهوهی كه بناغهی بانگه کانیان له لایه ن خواوهندوه يه. لق و پهله و گهلا سهوز و بهرو بومه جوان و به تامه کانیشی ئهولیا کان، كه به هزی ئه و زانیاری يانه ي له ریی نیلها مه سه بارت به ناسینی خوابی گهوره دهستیان كه موتووه، بعون به لق و پهله و بهره ئه و دره خته. كه واته ئهم پیغامبره ﷺ هر ده عوایه ک بلیت، هه مورو پیغامبران به موعجزیاتیان و، ئهولیا کان به كرامه ته کانیان تیکرا و به يه كدهنگ شایه تیي بز ددهن و ته سدیقی ده كهن.

بم جوره، هه مورو ده عوایه کي ئهم پیغامبره ﷺ مورى هه مورو مرؤقه کامله کانی گرزوی مرؤفایه تیي به سره وه يه. ئهوه تا ده بینیت که ئهود ده فرمونی: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ" و بهم ده عوای "یه کتایي" خواوهند راده گهیه نیت، ئهوا له لایه ن رابوردوو ئاینده و له هه ردوو پیزه نورانی يه كمهوه، واته له خور و ئهستیره کانی گرزوی مرؤفایه تیي يهوه كه له بازنهی زیکره که دان، هه مان و شه ده بیستیه ووه که هه مورویان ده لینه ووه و دووپاتی ده كنه وه و، گشتیان له مهدا يه کیان گرتووه، هر چهنده ش مه شره ب و ریازیان له يه كتر جیاوازه. و هك بلیي ئهوان بهم يه كدهنگی يهیان بهم پیغامبره ﷺ ده لین: "صدقَتْ و بالحق نظافتْ"! ثیتر ئایا ج و هم و خهیالیک ده توانيت بز برپه رچدانه ووه ده عوایه کي و ها دهست دریز بکات که شایه تی دانی که سانیکی له ژماره بدھری ئهوتز پشتنی گرتیت که موعجزه و كرامه ته کانیان ته زکیه بیان بکات؟

□ غنی دووههم:

بزانه ئهم بدلگه نورانی يهی که بسو به بدلگه له سهر "یه کتایي" خواو، رینمايی مرؤفایه تیي بز "ته وحید" کرد، هه روکه به ئهندازهی هیزی ئیجمام و ته اتوری هه ردوو بالی "پیغامبریتی" و "ویلایهت" پشتگیری کراوه، سه دان ئاماژهی ناو کتیبه ئاسمانی يه کانیش، و هك ئه مزگینی يانه ي ناو (تهورات و ئینجیل و زهبور و زهبوره کانی پیشین) ته سدیقی ده كهن^(۱).

(۱) "حسین الجسر" سەد و چواردە مزگینی لەو كتیبانە دەرھیناوه و له كتیبی "الرسالة الحمیدیة" دا تۆماری كردوون. جانه گەر دواي دەستكارى و تەحریفی ئهوا كتیبانە تا ئهم راده يه مزگینی يان تىدا ماينىت، ئهوا بىن گومان دەبى پىش دەستكارى و تەحریف كردنیان مزگینی گەلنى زياتر يان براشكاوی تىدا بۇپىت! (دانەر)

ھەروھەھىمای ھەزاران ئىرھاصلى زۇر، كە ھەمۈويان بە چاۋ بىنراون، تەسىدىقى دەكەن.
ھەروھە مېڈەدانى چەندىن دەنگ(ھاتف) و شايەتى دانى موتەواتىرى كاھىنە كاپىش
تەسىدىقى دەكەن.

ھەروھە موعجىزە كاپىشى دوبن بەھلەگە تەسىدىقى ئەم. وەڭ موعجىزە: لەت بۇونى
مانگ و، ھەلقولانى ئاۋ بە وينەي كەو سەر لە نىوان پەنجە كانى و، ھاتنى درەخت بەدەم بانگ
كىرىدىيە و، بارىنى باران يە كىسر لە گەل دوعاى ئەمدا، تىر بۇونى خەتكىكى زۇر لە
خۇراكى كەمى و، قىسە كەدنى سووسەمار و گورگ و ئاسك و حوشىر و بەرد لە
خزمەتىدا.. تا دەگاتە ئەم ھەزاران موعجىزانەي كە زانىيانى لىكۆلەرى فەرمۇدەي پىغەمبەر
ئەللىك رۇونىان كردوونەتەمە.

ھەروھە شەرىعەتە كەشى، كە بەختە وەربى ھەردو دنیاى لە خۇدا كۇر كردووەتەمە،
تەسىدىقى دەكەت.

ئەم بىزانە كە ھەروھە ئەم بەھلەگە ناوبر اوانەي ناو گەردوون تەسىدىقى دەكەن، ھەروھە
خۇشى وەڭ خۇر وايە و، بەھلەگە يە لە سەر خۆى، كەوا تە بەھلەگە خۇبىي يە كاپىش تەسىدىقى
دەكەن! چونكە كۆبۈونەمە و يە كىگەتنى ھەرجى پەشتى جوان ھەمە، بە كەدەنگىي ھەمۇ
لايەنېك، لە زاتى ئەمدا..

ھەروھە كۆبۈونەمە بەرزىرىنى ھەرجى پەشتى بەنرخ و پەفتارى پاك ھەمە لە
كەسىتى يە مەعنەوى يە كەدىدا كە بىرىتى يە لە "فەرمانبەرى" يە كەى (رسالەتە كەى)..
ھەروھە ھىزى ئىمانە كەى، كە ھىزى زوھد و بەندايەتى و تەقۋا كەى شايەتى بۇ دەدەن..
ھەروھە كەمالى باوھە بەخۇبۇونى، كە ئەمەش بە سەرھاتە كانى ژيانى شايەتى بۇ
دەدەن..

ھەروھە كەمالى لىپران و توندو تۆلىي لە كارە كانى دا، ھىزى نەتر سانى لە ھىچ
ھەلسو كەمەتىكى دا، كە ئەمەش ھىزى دلىنابى يە كەى شايەتى بۇ دەدەن..
ھەمەمۇ ئەمانە، وەڭ رۇزى ropyوناڭ، شايەتى دەدەن لە سەر ئەمە كە: بەلتى راستە، ئەم
پىغەمبەر ئەللىك دەستى بە حەقەوە گەرتۈوه و رىڭىاي حەقىقەتىشى گەرتۈوه تەبەر.

ئەنمى سىھەم:

بىزانە كە "سەرەدەم" و "شويىن" دەورىنگى كەورە و گەرنگىان لە دادوھەرىي ژىرىي يە كاندا
ھەمە. جا ئە گەر حەزىت لەم چەشىنە دادوھەرىي ھەمە، ئەوا فەرمۇ با پىشكەو بۇ باشلىن
سەدە و چەرخى بەختە وەربى پىغەمبەرىتى، تاڭو - با بە ئەندىشىش بىت - بە خزمەتى

پیغامبر ﷺ شاد و بهخته ور بین، له کاتنکدا که له سهر کاره که هی برده و امه و له ئه نجامداني ئه رکی سهرشانی دا کار ده کات. که و اته چاوت بکه رو و بروانه..

یه کم شت ده بینن ئوهیه که:

که سیکی له عاده ت به دهه، دیمه نیکی له راده به دهه جوانی له گهله ره و شتیکی له راده به دهه بهر زدا ههیه، ئوهه تا کتیبیکی خاوهن ئیعجazzi به نزخی به دهسته و هیه و وتارینکی ئهزه لی راده گهیه نیت که به سهر هه مهو گرؤی ئاده میز اداد، بگره به سهر هه مهو جیتنی و ئینس و، ته نانهت به سهر هه مهو بونه و هر آنیشدا ده بخوبیتندوه.

چه نده سهر سووره هینه ره! ئایا لم و تاره دا چی ده لیت؟

به لی، شتیکی گرنگ ده لیت و، له هموالیکی گهوره ده دویت. چونکه ئه و مه تله حمل ده کات که له نهیتني بدهیه تانی جیهاندایه و، ئه و گرئی کویره و ته لیسمه داخراوهش ده کاته و که له نهیتني حیکمه تی بونه و هر اندا ههیه و، له باره ئه و سئ پرسیاره گرنگ و فور سه و ده دویت و و لامیان ده داته و که ژیری مرؤفیان تیدا مات و سه رسام ببووه، چونکه هر ئه و سئ پرسیاره ن که هه مهو بدهیه ترا و ان دهیانکه ن و، ده لیت: تو کیتی؟.. له کویوه هاتوریت؟.. برهه و کوئی ده رؤیت؟

□ غمی چوارهه:

تماشای ئه مروزه نورانی يه بکه و بزانه که چون بونا کی له حهق و راستی يهه بلاو ده کاته و، شه و گاری مروقا یه تی کردووه به رؤیی پرونالک و زستانه که شی بخ کردووه به بهار. و هک بلىتی بونه و هر ان شیوه و پوشاریان گزراوه و ره و گرئی له ره و جیهاندا نه ماوه و ئیستاده بخنه نده و دلخوش و کامه رانه.

چونکه ئه گهر له ده ره و هر ده بکه و بیهیه که کانی ئه دا سهیری بونه و هر ان بکهیت، ماته مینگایه کی گشتی تیدا ده بینیت و، بونه و هر ان ناوی به دوئمن و بیانی و نامز دینه به ره چاوت و پیت و ایه يه کتری نازاسن، ته نانهت دوزمنایه تیش له گهله يه کزدا ده که نه و، ته نه بی گیان و وشك و بی دهنگ و سه نگه کانیشی به چهند ته رمیکی سه رسوور ماوی حه پهساو ده بینیت و، زینده و هر ان و مروزه کانیش له تاول لیدان و ئازاری نه مان و جودایی ده گرین و هه تیو که توون..

ئه مهیه چیه تی (ماهیه) بونه و هر ان له دید و روانینی ئه و که سهی که نه ره شتیتنه ناو بازنه نوری ئه و که سیتی يه و له و روانگه يه و نه روانیتیه بونه و هر ان.

ئنجا وەرە لە روانگەی نورى ئايىن و بازنەي شەريعەتە كەھى ئەم كەسيتى يەوه سەيرى بۇونەوەران بکە، بزانە چۈنى دەبىنيت؟ بروانە چۈن وينە و رو خسارى جىهان لە شىۋەي ماتەمېنگا گشتى يەكەم گۇپراو بۇو بە مىزگەوتى زىكىر و ياد كەرنەوە و كۆپى جەزبە و شو كەران بېتىرى و .. ئەو بۇونەوەرانش كە دوزمن و يىانى بۇون، گۇپراو بە هاوارى و براي خۆشەويست و .. تەنە بى دەنگ و گيانە مردووە كانيش بۇون بە زىندۇوي دلىنوايى بەخش و كار بىن سېپىرراوى ژىر بار خىراو كە بە زمانى حال دەستەلات و تواناي بە دىيەنەريان دەردەبرن و .. زىندەوەرە چاوا بە گريان و هەتيوھ كانيش گۇپراو بە زىكىر خوين و دەمپاراوا بە تەسيحات و شو كەران بېتىرى خوايى گەورە، لە سەر ئەمەي كە كۆتالى بە فەرمانبەرى و كارى ئەوان ھىناواه و حمواندۇو يەتەوە.

□ غى پېنچەم:

جموجۇل و ئالىر گۇپر و جوزراو جوزرى يەكاني بۇونەوەران، بەھۆى ئەم نورەوە، لە: (بىن مەبەستى و بىن نرخى و گالتەجارىي رېتكەوت) وە، گۇپراو بە چەند نۇو سراو يىكى پەروەرد گارى و لاپەرە كانى ئايەتە تە كويىنى يە كان و ئاوينەي دەرخستن و پيشاندانى ناواه جوانە كانى خواوەند، بە رادەيەك كە پلە و پايەي جىهان بەرز بۇوەوە و گېشىتە ئەمەي كە بۇو بە كىتىبى پېلە دانستى صەمدانىي خواوەند.

ئنجا سەيرى "مرۆف" بکە كە چۈن لە و پايە ئازەللى يە نزم و پەستەوە كە بە بۇنەي "كۆلەوارى" و "ھەزارى" و، بەھۆى ئەو عەقلەيمەوە نىي كەم تبوو كە خەفتە كانى رابوردوو لە گەل مەترسى يە كانى ئايىنە بۇ كاتى ئىستاي دەگۇاستەوە، بروانە كە چۈن ئەو نورە هات و ئەو كۆلەوارى و ھەزارى و، عەقلەي րۇوناك كەرددەوە، واي لەو مەرۆفە كەردى كە بەرەو چەلەپۈپەي بلەندى "جىنىشىنى" سەربەكتەپ و بەرز بېتەوە! سەير بکە و بزانە كە چۈن ئەو شتانەي بۇوبۇون بەھۆى كەوتىن و بەر بۇونەوەي - وەك كۆلەوارى و ھەزارى و ژىرى يەكەي - هەر ئەو شتانە بۇون بەھۆى سەركەوتىن و بەرز بۇونەوەي، بە بۇنەي ရۇوناك بۇونەوەيان بە نورى ئەم مەرۆفە نورانى يە!

كەواتە ئەگەر ئەم كەسە نەبوايە، مەرۆف و بۇونەوەران و ھەممۇ شىتىك بەر دە بۇونەوە بۇ پلەي "نەبۇون" و، نرخ و بەها و بايە خيان لە دەست دەدا! كەواتە ئەم جۆرە بۇونەوەرە ناوازە و جوان و رەنگىنانە پېۋىستىيان بە كەسەنىكى وەك ئەم مەرۆفە لە عادەت بەدەر و پىناسەر و لىكۆلەرە ھېيە، تاڭو ئاوا يىانناسىنېت. جا ئەگەر ئەم كەسە جىودى نەبىت، دەبا بۇونەوەرائىش ھەر نەبن اچونكە ئەو كاتە بۇونەوەران، سەبارەت بە ئىمە، ھىچ واتا و ناوازەرۇ كېتىيان تىدا نامىنېت.

□ غی شده‌هم:

ئه گهر دهلييت: ئايا ئهم كەسە كى يە كە وابووه بە خۇرى گەردوون و، بە ئايىنە كەشى كە مالاتى بۇونەوران دەردىخات و، ئايا چى دەفرمۇى؟

لە ولامدا پىت دەوتىت:

سەير بکە و گۈرى را بگە، بزانە چى دەفرمۇى:

ئەمەتىمەن بەختەورىيە كى هەميسەبى رادە گەيەنىت و.. پەردى لە رۇوى مىھەر بانى يە كى بىن سنوردا لادەدات و بە ئاشكرا خەلکى بۇلا بانگ دەكەت و.. شارەزا و پىشاندەر و سەرپەرشتىكاري جوانكارى يە كانى دەستەلاتى پەروەرد گارىشى خواهندە و، پىناسەر و دەرخەمرى نەھىنى يە كانى گەنجىنە ئاوه جوانە كانى خواى گەورىيە. فەرمۇولە رۇوى فەرمابىرى يە كە يە وە (كە پىغەمبەرىتى يە كە يەتى) سەيرى بکە، دەيىنتىت: بەلگەي حەق و، چراي پاستى و، خۇرى ھيدايەت و، ھۆكاري بە دەستەتىنەن بەختەورىيە..

ئىجا لە لايەنى كەسايەتى يە كە يە وە (واتە بەندايەتى يە كە يە بۇ خواى گەورە) سەيرى بکە. دەيىنتىت: نۇونەي مىھەر بانى خواىي و، پېيکەرى بەزەبى پەروەرد گارى و، شەرفى حەقىقەتى مەرقايمەتى و، رۇوناكتىن گولى بەرى درەختى بەدىھېنراوانى خواى گەورىيە. پاشان سەير بکە و بزانە كە چۈن رۇوناكىي خۇرى و ئايىنە كەي، بە خىزىلىي ھەورە بىرسكە، دەورە خۇرەلات و خۇرئاوابى دا و، نزىكەي نىۋەي گۆزى زەۋى و پىشىج يە كى گۈزى ئادەمیزاد، بە خواستى دل، دىياربى ھيدايەتە كەي ئەمەيان بە رادە یەڭ وەرگەرت، كە گىانى خۇشىانى لە پىناودا بەخت دە كەن!

جا ئايا نەفس و شەيتان تواناي ئەمەيان ھەيە كە - بە بىن ئەمە خۇشىان بە ھەلەدا بېھن - موناقەشەي ئەم بىرۇباورانە بکەن كە ئەم مەرقە پايگەياندوون؟ بە تايىبەت لەو دەعوایە دەنەنگەي ھەمەمو بىرۇباورە كانى ترىيەتى و، برىتى يە لە: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ" بە ھەمەمو پلە كانىيە وە!

□ غى حدوتەم:

ئە گەر دەتەويىت بزانىت ئە و شتەي كە پىغەمبەر ﷺ ھەلە سوورىنىت و دەيىخاتە كار، تەنەھە ھىزىيەكى قودسىي بەرزە و ھىچى تر نى يە، ئەم سەيرى ئەم ھەلسو كەوتانەي بکە كە لە دۈور گە فراوانەدا كەردوونى!

ئايا نايىنەت ئەم ھۆز و تىرە سەرەتايى و دواكەم تووانەي ئاو ئەم بىابانە بەرىنە، كە سەبارەت بە داب و نەرىتىان توندو تىزىن و لە دەمار گېرى و ناكۆكىي نیوانىاندا تابلىنى

سەرسەختن، چۈن ئەم كەسە، پەشىتە خرابە سەرەتايى يە كانى ئەوانى لە ماوهىيە كى زۇر كەمدا لاپرد و بە يە كىجارى پېشە كەنى كردىن و، لە بىرى ئەوانە، پەشىتى جوان و بەرزى پىنى بەخشىن و، كەدنى بە مامۇستا و پابەرى جىهانى مۇرۇف و نەتەوە پېشىكەن تووه خاوهن شارستانىتى يە كان!

ئنجا بىروانە! ئەم دەستە لاتەشى تەنھا بە سەر رۇوي دەرەوەدا نى يە! بەلکو دەرگاي "دلان" و "زىرىيە كان" يېش دە كاتەوە و "پۇچ" و "دەرۈونە كان" يېش دەھىيىتە زىرىي بار، بە رادەيەك كە بسووه بە خۇشەوىستى دلان و، مامۇستاي زىرىيە كان و، پەرورەدە كارى دەرۈونە كان و، پادشاي گيانە كان!!

□ غى هەشتەم:

شىتىكى ئاشكرا يە كە لاپردنى عادەتىكى بچوو كى - بۇ نۇونە وەك جىڭەرە كىشان - بە تەواوى، لەناو دەستە و تاقىمىكى كەمدا، كە كاربەدەستىكى گەورە بىمۇنت لايىبات، لەوانەيە زۇر دژوار بىت، باھىممەتىكى گەورەشى تىدا بە كاربەھىنەت.. كەچى ئەۋەتا پىغەمبەر ﷺ چەندىن عادەتى گەورە و زۇرى لە نىوان چەندىن ھۆز و تىرە گەورەدا بە تەواوى لاپرد، كە سەبارەت بە نەرىت و ھەست و نەستە كانيان گەلىنى سەرسەخت و دەمار گىر بۇون. كەچى ئەم پىغەمبەر ﷺ بە هيىز و هيىممەتىكى وا كە بە چاوى پەرالەت بىنى بە "كەم" دىيارە و لە ماوهىيە كى كورتىشدا، ئەمەمۇ عادەتائى لە لاھەلگىتن و، لە بىرى ئەوانە و لە سروشت و پەفتارياندا چەندىن نەرىتى بەرزا و پەشىتى بەنرخى تىدا دامەزىندن! هەر كە سەيرى ئەم پىغەمبەر ﷺ دە كەين، هەزاران كارى ئاوالە عادەت بەدەر لە ھەلسۇ كەوتە كانى دادەينىن.

جا ھەر كەسىك ئەم سەرەدەمە پىر لە بەختەورىيە پىغەمبەر ﷺ نەبىنەت، ئەوا ئەم دور گەيە دە كەين بە چاوىدا و، تەحمدەداي دە كەين، دەبا خۆزى تىدا تاقى بەكتەوە.. با سەد كەس لە فەيلەسۈوفە كانيان لە گەل خۇياندا بىهن و بېۇن بۇ ناو ئەم دەرگەيە و لەھەن سەد سالى رەبەق كار بەكەن و ھەول بەدەن، با بىزانىن ئاپا لە ماوهى ئەم سەد سالەدا دەتوانى يەك لە سەدى ئەمەي پىغەمبەر ﷺ لە سالىكى ئەم كاتەدا ئەنجامى داوه، ئەوان بەم سەد سالە ئەنجامى بەدەن؟!

□ غى نۆھەم:

ئەگەر بە باشى شارەزاي سروشتى مۇرۇف بىت، ئەوا دەزانىت كە ھەرگىز بۇ ھىچ مۇرۇقىكى زىرى ئەمە مەيسەر نايىت كە: قىسىمەك بىكەن بوارى مۇناقة شەھى تىدا بىت و، قىسىمەش درۈيە كى وا بىت كە ئەگەر ئاشكرا بىت ئەم كەسە بىن شەرمەزار بىت و، ئىجرا

به بین هیچ شرم و شکو و دودلتی و دلته‌بین یه ک (که ئه و بگه بنهن فیل له قسه که‌ی دایه) و به بین هیچ پیا و زور لمه خوکردنیک (که ئه و بگه بنه نیت درو ده کات) له به‌ردتم دوزمنه ره‌خنه گره کانی دا ئه و قسه‌یه بکات. با ئه و مرؤفه‌ش که‌سیکی بچووک بیت و، قسه که‌شی له باره‌ی کار و فرمانبه‌ری یه کی بچووک و، به جوئیکی بین نرخ و، لهناو کۆمەلیکی کەم و، له بابه‌تیکی بین بایه خدا بیت..

بەلنى، شتى واھر گىز بۇ مرۇقى ژير مەيسەر نابىت.

ئىت ئايا چۈن فرتوفىل يان شتى پىچەوانەی راستى، تىكەل به قسه و دەعواى ئەم جۆرە كەسە دەبىت كە: فرمانبه‌ریکی مەزىنە، له کارمەندى یه کى گەورە و بوارىكى گەورەدا و، به چۈنپىتى یه کى گەورە، له کاتىكدا كە پىویستى به پاراستىكى گەورەيە، لەناو کۆمەلەتكى گەورە و زۇردا و، له بەرامبەر دۇزمىنايەتى یه کى يە كجارت سەخت و، له مەسىلە و دەعوايىه کى گرنگ و گەورەدا؟

ئەوەتا ئەو كەسە (كە پىغمەبرە ﷺ) به بین ئەوهى گۈنى به كەس بىدات، قسه‌ی خۆزى دەکات و سل لە هېچ شىڭ ناكاتەوە و دودلتى و شەرم و ترس و يىم و دلته‌بىن له ھەلسو كەوتى دانى يە و، ئىجا زۇر به پاكى و لىپىران و دلىسۈزى قسه‌ی خۆزى دەکات، به رادەيدەك كە دەمارى دۇزمىنائى بىن گرۇ بىت، چونكە دەررۇن و ژىرىپى دۇزمىنائى به لاواز و بىن نرخ دادەنیت و، عىزىزەتىان دەشكىنیت و، ھەموو ئەمانەشىيان به شىۋىيە كى توند و تىزى تابلىي بەرز، ئاراستە دەکات!

باشه ئايا ئىت دە گۇنجى فروفيلىكەنل به دەعوايىه کى ئاوا بىت، كە دەعواى كەسیكى وايت و، لەو حالەتەشدا بىت كە باس كرا؟.. نەخىر، **﴿إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾** (النجم: ٤).

بەلنى، حەق زۇر لەند و گەورەتە كە فيل به كاربەھىنیت و، روانىنى حەفيقەتىش گەلن لەو بەرزتە كە فېت و فيلى لى بىرىت. بەلنى، رېيازە رەوا و حەق كە ئەو هېچ پىویستى یه کى به فېت و فيلى نى يە و، روانىنە تىۋىنە كەشى لەو بەرزتە كە خەيال و راستىنى لى تىكچىت و لە بەرچاوى دا بىالتۈزىن!

□ غى دەھەم:

سەيرى بکە و گۇنچى لى رابگەر، بزانه چى دەفرمۇئ. ئەوەتالە بارهى چەند راستى یه کى سەرسوورەتىنەر و، چەند مەسىلە و كىشەيە كى وەها دەدونىت و دەكۆزلىتەوە، كە دلى مەزۇف رادەكىشىن و سەرنجى ژىرىيە كانىش بەرەو بىر كەرنەوە و تىپامان رادەپېچىن. چونكە وەك

زازراوه، زور کس لهوانهی که حهزیان له هموال زانینی شتی نادیار و نه زازراوه، له پشاوی ئهم حمزه یاندا بؤ دهر خستنی راستی شتان، گهه یشتونه ته ئوهی گیانیشیان بهخت بکەن! ئایا نایپینت گەر پیت بو تر پیت:

نه گهر نیوه‌ی تهمه‌نت یان نیوه‌ی سامانه که‌ت به‌خت بکهیت، ئه‌واله "مانگ" یان له ئه‌ستیره‌ی بارام(مشتری) ووه، یه کېلک دېت و هه‌والى بارودوخه سه‌رسووره‌ینه‌ره کانى ئه‌هوی و، هه‌والى دواړوژی خوپیشت ده داتنى. نه گهر که‌سېک وات پې بليت، لام وايه ئاماډوست نه‌وهی تهمه‌نت به‌خت بکهیت یان نیوه‌ی سامانت له و بناو ودا داشتی!

شئیکی گھلی سهیره که ئاماده بیت له پیناوی زانینی شتیکدا - که زور پهروشی بیزانیت - نیوهی تەمن و سامانت بەخت بکەيت، بەلام بايەخ بە هەوالدانی ئەم پىغەمبەرە بەرىزە ھەللى نەدەيت کە يە كەدەنگىي "ئەھلى شەھوود" و تەواتورى پىپۇران لە پىغەمبەرەن و صىدەيقان و ئەوليا و زانا لىكۈلەرە كان تەسىقى دەكەن، لە كاتىكدا كە ئەو پىغەمبەرە ھەللى لە بارەي ئىشۇكارى پادشاھى كەمە دەدۋىت كە "مانگ" لە ولاتى ئەودالە مىشىك زياتى نى يە كە بە دەورى پەپوولەيە كىدا بسوورېتەوە كە ئەمۇش بە دەورى چرايەك لە نیوان ھەزاران چرادا ھەلدە سوورېت كە ئەو پادشاھى لە مەنلىكىدا دايىگەر ساندون لە نیوان ھەزاران مەنلى میواندارى يە كىدا كە بۇ میوانە كانى ئامادەي كىردىون.. ھەرۋەھا ھەوالى جىھانىكى پېر لە شتى سەرسوورھېندر و لە عادەت بەدەر و، رۇوداونىكى گەردۇونى وەھا سەير رادە گەيەنىت كە ئە گەر گۆي زھوي پارچە بېيت و چىا كائىشى وەك ھەور بېجن بە حەوادا، ھېشتا ھېندرەي يەك لە دەي ئەو رووداوه گەردۇونى يە سەيرە دەرناجىت!

جا ئه گهر ده تموئی ئەمانە بزانىت، ئەوالە سەر زمانى ئەو پىغە مېھرەوە گۈئى لەم جۇرە سوورەتانە راپگە:

﴿إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ﴾

﴿إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ﴾

﴿إِذَا زُلْزَلتِ الْأَرْضُ زُلْزَالَهَا﴾.

القارعة ﴿ ما الْقَارِعَةُ﴾

ههروهها به جزویتکی راست ههوالی داهاتوویه ک به ئىمە دەدات، كە داهاتووی ھەممۇ دنیا لە بەرامبەر يەوه وەك دلۋىپەك سەرایى بى سوود و اىيە لە بەرامبەر زەريايە كى بى لېوارەوە.. ھەروهها مز گىنیي ئەوەمان بى دەدات كە بە چاۋ دىوييەتى، لە بارەدى بەختەوەرى يە كى ئەوتۇ كە بەختەوەرىي دنیا لە چاۋىيا وەك بىرسكەيە كى لەناوچو و اىيە لە بەرامبەر خۇزۇتىكى ھەمىشەيە بەوه !

□ غی یازدهم:

بهلئی، له پشت په رده‌ی ئەم بۇونەوره پر لە نھینى و شتە سەرسوورھىنەرانەوە، چەندىن شتى سەرسوورھىنەرتىر چاوه‌رىمان و، دەبىن كەسىكى سەرسوورھىنەرى لە عادەت بەدەريش هەيىت كە هەوالى ئەو شتە سەرسوورھىنەرانە رابكىيەنىت و، لە ئەحوالە كانى ژيانى ئەو كەسەوە بە ئاشكرا دەربكەۋىت كە ئەو شتائىنى باسيان دەكەت، دەيابىنىت ئىجىا هەوالە كانىيان رادەگەيەنىت و شايەتى يان لە سەر دەدات.

بهلئى، له ھەلسۇ كەوت و رەفتارە كانىيەوە دەيىنەن كە ئەو شتائىلى لييان دەدوىت، له پېشدا دەيابىنىت ئىجىا شايەتى يان لە سەر دەدات و ھەرەشە و مزگىنى يە كانىش رادەگەيەنىت.

ھەروەھا ئەو شتائىش كە باسيان دەكەت، ھەموويان مايمەي رەزامەندىي ئەو خواوندەن كە پەروەردگارى ھەمو جىيانە كانە و نىعمەتە ئاشكرا و پەنھانە كانى خۆى بە سەرد باراندۇپىن. ھەروەھا پىمان رادەگەيەنىت كە ئەو پەروەردگارە چىلى كە ئىمە دەۋىت تاڭى ئەنجامى بىدەين، ھەروەھا... هەتىد.

جا داخ بۇ ئەوانەي كە بىن ئاگان و، زەرەرمەندىيىش بۇ ئەوانەي رېڭىيان ون كردوو!

مرۆف سەرى لە گەلخۇنى و بىن ئاگالىي زۇربەي خەلکى سوور دەمىنەت كە چۈن سەبارەت بەم حق و راستى يە خۇيان كەپ و كۆپر راگرتۇوو و، بایەخ بە فەرمۇودەي ئەم پېغەمبەرە بە پىزە گەللىك نادەن، لە كاتىيەدا كە دەبىتى مرۆف پۇچى خۆى بۇ مۇزقى وابەخت بىكەت و، واز لە ھەمو دنيا بەھىيەت و بە پەلە رۇووھو ئەو بىپوات؟!

□ غى دوازدهم:

بىزانە ئەم پېغەمبەرە بە پىزە گەللىك كە ئىمە كەسىتى يە مەعنۇوي يە كەي دەيىنەن و لە جىيانىشدا بە ئىشۇكارە بەرزاڭى تابلىقى بەناوبانگە، ھەروەك بەلگىيە كى گۇزىا و راستگۈزى لە سەر "تو حيد" و، رىپېشاندەرىنىكى ئەوندە حق و راستە بە ئەندازەرى راستىي "يە كاتايى خوا"، ھەر بە جۇرەش بەلگىيە كى بىن گومان و رۇونە لە سەر "بەختەورى ھەمېشەبى". بەلکو ھەروەك چۈن بە بۇنىي بانگەوازە كەي و رېنمايى كەردنە كەيەوە بۇوە بەھۆى هاتنەدى و گەيىشتى مرۆف بە بەختەورى ھەمېشەبى، ھەر بە جۇرەش، بە بۇنىي نزا و پاپانەوە و بەندايەتى يە كەيەوە بۇ خواي گەورە، بۇوە بەھۆى بەدىھىيان و دروستكىرىنى ئەو بەختەورى یە ھەمېشەبى يە..

جا ئە گەر دەتەۋىت ئەمە بىزانتىت، ئەوا فەرمۇو سەيرى نويزە گەورە كەي بىكە، كە ئەوەندە گەورە و فراوانە خەلکى دوور گەي عەرەب. بەلکو دانىشتۇوانى گۇزى زەۋىش لە پشت سەرىيەوە رېزيان بەستوو و ئەم نويزە لە گەلدا دەكەن. ئىجىا سەيرى بىكە، دەيىنەت ئەو نويزە

بهو کۆمەلە زۆرەوە بە شیوه‌یەک دەکات کە خۆی ئیمامە و له میحرابى سەردەم و
چەرخە کەھى دا راوه‌ستاوه و له پشت سەریشیه‌وە ھەموو مرۇقە بەرپىزە کانى گرۇي ئادەمیزاد
ھەر لە ئادەمەوە - دروودى له سەر بىت - تا ئىستا و تا دىنیاش دنیاىە، له پىزى سەردەمە کاندا
نویزىيان لە پشت سەریوه دابەستۇرۇ و "ئامىن" بۇ پارانەوە و نزاکانى دەکەن. ئىجا گۈنى
پاڭگەرە و بىزانە لەو نویزىهدا كە بەو کۆمەلە زۆرەوە دەيکات، چى دەلتىت؟ ئۇمۇتا بۇ شىتىكى
زۆر گەورە و پىويىست و گشىتىي و ادەپارىتەوە كە زەھى و ئاسمان و ھەموو بۇونەوەران
بەشدارىي ئەم پارانەوە بەي دەکەن و، ھەموو بە زمانى حالىيان دەلىس: بەھلى ئەھى
پەرورد گارمان! نزاکەي گىرا بىكە، چونكە ئىمەش و ھەموو ئەو درەوشانەوانەي ناوە
جوانە کانى خۆيىشت لە ئىمەدا، ھەموو مان داواي ھاتنەدىي ھەمان خواتىت دەكەين كە ئەو
يېغەمەرە ئەلله لە نزاکەي دا داواي دەکات.

ئىنجا سەيرى چۈنپىتى پارانەوه كەي بىكە، بىزانە چۈن بە هەۋارى يە كى گەورە و، تاسەيە كى
توندو تىز و، خەمىكى قۇول و، خۆشەويسىتى يە كى خەفەتاوى يە و دەللايتىهە، بە جۈرىيەك كە
سۆز و ھەستى بۇونەوه رانى هەۋاندۇوه و ئەوانىشى خىستۇوه تە گەريانەوه و، لە نزا و
پارانەوه كەي خىرى دا بەشدارى كىردىون!

ئنجا سهير بکه و بزانه بز چ مه به ستيك وابه جو ره ده لاليتهوه. ئمهه تا بز ئامانج و
مه به ستيك ده پاريتهوه كه ئه گهر نيه تهدى ئهوا پاييهى مرؤف، به لکو دنيا و تنهانهت هممور
بوونوهه ران بز نزمىرين پله داده به زيته خواروه و، هيچ نرخ و بایه خېكىان ناميئىت، به
هاتنه دىيى ئه و مه به ستمش بونوهه ران بەرز دەينهوه و پلهى كەمالى خۇيان وەردە گىرن.

پاشان بروانه چون به دواei یارمهتهی دانیکی دوور و دریز و لالنهوهیه کی به کول و داوای بهزهییه کی خهماوییه وه، له خوا ده لالیتهوه. به جوزیک که تاسه و شهوقی عهرش و ئاسمانه کانیشی هەزاندووه و دەلتی عهرش و ئاسمان پىکهوه هاوار ده کمن و دەلین: "خوایه گیان! پارانهوه کەی گیرا بکە!"

ئنجا بروانه ئەم داخوازى يەى لە كىن داوا دەكەت؟ بەلئى، لەو خوايى داوا دەكەت كە بەتوانا و بىسىر و بەخشنىدە و زانا و بىنەر و مىھەبان و بە بەزەيى يە.. ئەو خواوندەي كە شاراۋەتلىرىن نزاى نادىيارلىرىن زىندهوهر لە پەنھانلىرىن پۇيىستىدا، دەبىستىت و، وەك لە بەرچاودايە پاپاندە كە گىرا دەكەت و كارە كەى بۆ ئەنجام دەدات.. هەرۋەھال مو خواوندەي كە كەملىرىن زىندهوهر لە كەملىرىن مەبەستىدا دەيىنت و، وەك لە بەرچاودايە، ئەو زىندهوهر بە ئاوات و مەبەستەي خۆى دەگەيەنىت، بە جۈرىيکى پېر لە دانىست و شىۋازىتىكى رىتكۈپتۈكىش كەرم و مىھەبانىي خۆى بەرامبەريان دەرەدەخات.

که او اه هیچ گومانیک لمه دا نامینیت که ئه م په روهرد کردن و کار ئەنجامدانه، تنهما له لایه نخوايیه کی بیسر و زانا و بینر و داناوه يه.

□ غنی سیازدهم:

چەندە جىنى سەرسۇرمانه!.. ئەم پىغەمبەرە داواي چى دە كات كە والە سەرزەۋى دا راوه ستاوه و مروقە بەرىزە كانى گۈزى مروقايەتى لە پشت سەرى خۆى كۆز كردووە تەوه و، پرووه و عمرشى مەزنى پەروھر دگار دەستى بەرزا كردووە تەوه و خەرىكى دوعا و پارانەوە يە كى وايە كە هەمو جىنى و ئىنس "ئامين"ى بۆ دەكەن و، لە كاروبارە كانىھە دەر دە كەۋىت كە ئەم مروقە مايەى شەرفەندىلى رەگزى مروق و ھەلکەوتەى بى وينەى هەمو كات و گەردوونە و مايەى شانازىي هەمو بۇونەوەرانە لە هەمو كاتىكدا..

لە پارانەوە كەشى دا هەمو ناوه جوانە كانى خواوهند، كە لە ئاوينەى بۇونەوەر اندا دەر دە كەون و دەدرەو شىئەوە، دە كات بە تىكارى نزا كانى، تنهانەت خودى ئەو ناوانەش هەمان پارانەوە و داوا كارى يىان هەيە كە ئەو داوايان دە كات!

گۈزى رابىگەر، ئەوەتا داواي ژيانى هەميشەبى و بېيەك گەيىشتىن و بەھەشت و رەزامەندىلى خواوهند دە كات!

خۆ ئەگەر ئەو هوڭكارە لە ئەزارە بە دەر انەي وەك: مىھەربانى و چاودىرى و دانايى و داد گەرى، كە بە چاودىپەن و لە سەر بۇونى ئاخىرىت بەندىن، ئەگەر ئەم هوڭكارانە و ناوه پىرۇزە كانى خواوهندىش كە چەند هوڭكارىكى داخوازى قىامەتن، گەر هەمو ئەمانە نەبۇونايد، ئەوا هەر تنهما پارانەوە كە ئەم كەسە نۇورانى بە سەرۇزى ياد بۇو بۆ ئەوەي كە پەروھر دگارى، بە تايىەتى بەھەشت بۆ ئەو و ھاۋىرە گەزى ئەو (كە گۈزى مروقە) بەدى بەھىپەراوانى، بۆ ئىمە دروست دە كات! كەواتە هەر وەك پىغەمبەرەتى يە كەي بۇو بەھۇى كەرنەوەي دەرگاى ئەم دىنايە بۆ تاقىكىردنەوە و بەندايەتى، هەر بەو جۇرهەش نزا و پارانەوە بەندايەتى يە كەي، بۇو بەھۇى كەرنەوەي دەرگاى ئەم دىنايە بۆ تۈلە سەندىنەوە و پاداشت بەخشىن.

جا ئايادە گۈنچى ئەم پىكۈپەتكى يە زۇر و، بەرزا يە فراوان و، سەنۇھە جوان و بى عەيىپ و، جوانى يە دوور لە ناشىرىنى يە كە لە پادەيە كى وەدادايە والە كەسىتكى وەك (غەزالى) دە كات كە بلىتى: "لیس فی الامکان أبدع مما كان"، هەمو ئەمانە بگۆرپەن و ناشىرىنى يە كى عەيىدار و، سەتمىتكى نارەوا و، ئالۇز بۇونىتكى گەورە جىيان بىگەرتىمە، واتە:

فیامهت نهیه ته کایه وه؟ چونکه گوئی لیبوونی نزمرتین دهنگ له نزمرتین به دیهیتر اووه له بارهی نزمرتین پیویستی و مه به سته وه، گیرابونی ئه و نزا و داو اکاری بیهی بهو پهپری بایه خ پیدانه وه، ئهم کاره - و هک له بهر چاودایه - رپوو بدات.. به لام له همه مان کاتدا گوئی له به رزترین دهنگ و پارانه وه له بارهی گرنگترین و پیویستین ئامانج و پیویستی يه وه نه گیریت و جوانترین داو اکاری له جوانترین هیوا و ئومینددا قبول نه کریت، کاریکی ئه و نده ناشیرین و ناته واوه که هیچ ناته واوی و ناشیرینی يه کی تری پنی ناگات. ئه و هش شتیکی يه کجارت دور و نه گونجاوه و هر گیز ئهم جوانی يه بی عهیه، ئه و ناشیرینی يه له، ادبهده، ه قمهه، ناکات!

ده سائی ها و گله کهم لهم گه شته سهیر هدا!

ئایا ئەمانەی کە بىيىتن سەرۈزىاد نىن؟ خۇ ئەگەر دەتەۋىت ھەرچى شت ھەيە لە بارەھى ئەم زاتەوە بىانزىنىت، ئەوا باش بزاھە كە ئەو كارە شىتىكى مەحالە و بۇ كەس نايەتەدى، تەنانەت ئەگەر سەد سالى رەبەقىش لەم دوور گەيەدا بىيىنەوە، ھېشتا ناتوانىن لە سەير كەردى يەڭ لە سەدى كاروبار و فەرمانبەرى يە سەير و سەرسوور ھېنەرە كانى بىيىنەوە، بىزارىش ناين.

که اته با بهره‌و دواوه بگرینیه‌وه، چه رخ به چه رخ و سه ردهم به سه ردهم بروانین و
برانین چون ئەم چه رخانه‌ی تر لە پووناکیی چه رخه کەی ئەمیان و هر گرتیوه و پى
گەشاؤن تەمه و، وەکو بهار پى سوز و رەنگىن بیوون..

"عليَّ مَنْ أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْفُرْقَانَ الْحَكِيمَ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مِنَ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ سَيِّدُنَا مُحَمَّدٌ أَلْفُ أَلْفٍ صَلَوةٌ وَسَلَامٌ بَعْدَ حَسَنَاتِ أَمْتَهِ".

علی مَنْ بَشَّرَ بِرَسُالَتِهِ التُّورَاةَ وَالْإِنجِيلَ وَالْبُرْبُرَ وَالزَّبْرَ، وَبَشَّرَ بِنُبُوتِهِ إِلَرْهَاصَاتُ وَهَوَافِفُ الْجَنِّ وَكَوَاهِنَ الْبَشَرِ وَانْشَقَ بَاشَارَتِهِ الْقَمَرُ: سَيِّدُنَا مُحَمَّدُ أَلْفُ أَلْفِ صَلَّةٍ وَسَلَامٍ بعدهُ أَنْفَاسُ أُمَّتِهِ.

علی مَنْ جَاءَتْ لِدُعُوتِ الشَّجَرِ، وَنَزَلَ سُرْعَةً بِدُعَائِهِ الْمَطَرِ، وَأَظَلَّتِهِ الْغَمَامَةُ مِنَ الْحَرَّ. وَشَبَعَ مِنْ صَاعِيْ مِنْ طَعَامِهِ مَآتٍ مِنَ الْبَشَرِ، وَنَبَعَ الْمَاءُ مِنْ بَيْنَ أَصَابِعِهِ كَالْكَوْثُرِ، وَانْطَقَ اللَّهُ تَعَالَى الصَّبَّ وَالظَّبَّ وَالذَّئْبَ وَالجَذْعَ وَالذَّرَاعَ وَالجَمْلَ وَالجَبَلَ وَالْحَجَرَ وَالْمَلَرَ وَالشَّجَرَ، صَاحِبُ الْمَرَاجِ وَمَازَاغِ الْبَصَرِ، سَيِّدُنَا وَشَفِيعُنَا مُحَمَّدُ أَلْفُ أَلْفِ صَلَّةٍ وَسَلَامٍ بعدهُ كُلُّ الْحَرُوفِ الْمُتَشَكِّلَةِ فِي الْكَلِمَاتِ الْمُتَمَثِّلَةِ بِاذْنِ الرَّحْمَنِ فِي مَرَايَا تَمَوِّجَاتِ الْهَوَاءِ عِنْدَ قِرَاءَةِ كُلِّ كَلِمَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ قَارِئٍ مِنْ أُولَى النَّزُولِ إِلَى آخِرِ الرَّزْمَانِ، وَاغْفَرْنَا وَارْحَمْنَا يَا إِلَهُنَا بَكْرَ صَلَّةٍ مِنْهَا. آمِينٌ".

(بِرَانَهُ! ئَهُو شَتَانَهُي كَه دَهْبَنْ بِه بَهْلَگَهِي پِيْغَهْمَبَرِيَّتِي حَهْزَرَهْتَ كَلِيلَهِ لَهْ زَمَارَه نَايَهَنْ وَ، زَانْ لِيْكَوْلَهِهِ مَهْزَنَهِ كَانْ لَهْ بَارِهِيَّهُو كِتَيْبَيَانِ دَانَاوَهِ، مَنِيشَ لَهْ گَهْلَ كَوْلَهِهِوارِي وَ كَهْمَتوَانَيِّ خَوْمَدَا چَهْنَدِ تِيشِكِيَّيِّ ئَهُو خَزَرَهِ لَهْ نَامِيلِكَهِيَهِ كَيِ تُورَكِي دَاهِ نَاوِنِيشَانِي: "چَهْنَدِ تِيشِكِيَّتِ لَهْ نَاسِينِي پِيْغَهْمَبَرِهِهِ كَلِيلَهِ وَ، لَهْ مَهْكَتُوَوِيِّ تَوْزَدِهِهِ مِيشَدَارُوَونْ كَرْدُوَوهِتَهُو. بَهْ كَورِتِيشِ لَاهِنَهِ كَانِي ئَيْعَجَازِمَ لَهْ مَوْعِجِيزَهِ گَهْوَرَهِ كَهِي دَاهِ قَورَئَانِهِ، رُوَونْ كَرْدُوَوهِتَهُو وَ، بَهْ پِيْتِ تِيشِكِيَّتِنِي كَهْمَوْ كَورِتِي خَوْيِشِمَ لَهْ پَهِيَامِي "لَوَامِعَ" دَاهِماَزَهِمَ بَزْ چَلَ رُوَوِيِّ ئَيْعَجَازِي قَورَئَانِهِ كَرْدُوَوهِ، يَهِ كِيْكِيَشِمَ لَهْ چَلَ رُوَوِهِ، كَه لَاهِنِي رَهَوَانِبِيَّهِ بَهْرَزَهِ بَنِي وَيَنِهِ كَهِي دَارِشَتِي قَورَئَانِهِ، لَهْ نَزِيَكَهِي چَلَ لَاهِبِرِهِ كَدَالَهِ تَفَسِيرَهِ عَمَرَهِبِيِّهِ كَمَ كَه نَاوِي: "اَشَارَاتِ الْاعْجَازِ" بَهْ رُوَونِي باَسَ كَرْدُوَوهِ.. جَاهِهِ گَهْرَ حَهْزَ دَهِ كَهِيَتِ ئَاگَادَارِي ئَهْمَانَهِ بَيِّتِ، ئَهُو فَهْرَمُو سَهْرَ لَهُو سَنِي كَتِيَّهِ بَدَهِ).

□ غَيْرِ چَوارِدَهْهَمِ:

بِرَانَهُ! قَورَئَانِي پِيْرُوزِ، كَه خَزَى لَهْ خَزَى دَاهِهِرِيَّهِ مَوْعِجِيزَاتِهِ وَ مَوْعِجِيزَهِيِّ هَهْرِهِ: گَهْوَرَهِيِّ پِيْغَهْمَبَرِهِهِ كَلِيلَهِ، "پِيْغَهْمَبَرِيَّتِيِّ حَهْزَرَهِتِ وَ، "يَهِ كَتَابِيِّ خَوَاوَهِنَدِ بَهْ جَوَانِي دَهِ چَهِسَپِيَّتِ وَ، ئَهُو نَدَهِ بَهْلَگَهِيِّ زَوَرَ وَ زَهَبَهِنَدَهِشِ لَهْسَرِ ئَهُمَ مَهْسَلَانَهِ دَهِرَدَهِ خَاتِ وَ دَهِهِنِيَّتِهِ، كَه ئَيْتَرِ پِيْوِيَّسَتِ بَهْ هَيْجَ بَهْلَگَهِيِّ كَيِ تَرِ نَامِينِيَّتِهِ، وَ اَيْمَهِشِ لِيْرَهِ دَاهِماَزَهِ بَزِ پِيَّنَاسِهِ كَهِي دَهِ كَهِيَنِ وَ، پَاشَانِ پَهْجَهِ بَزْ چَهْنَدِ بَرِيسِكَهِيِّ كَيِ ئَيْعَجَازِهِ كَهِي درِيَّزَ دَهِ كَهِيَنِ. لَهُو نَاهِي كَه هَهَنِدَيِّ كَهْمَسِ پَرِسِيَارِيَانِ لَهْ بَارِهِهِ دَهِ كَهِنِ:

ئەگەر دەلیت: قورئان چى يە؟

لە وەلامدا پېت دەوتىت:

قورئان سەرگۈزەشى ئەزىلى ئەم بۇونەوەر انىھىءە، وەرگىپى ئەبەدىي ئەو زمانانەي بۇونەوەر انە كە ئايىتە تەكۈنىي يە كانى گەردۇون دەخويىتىنەوە، موفەسىر و پۇونكەرەوە ئەتكىيى جىهانە.. هەروەھا دەرخەر و ئاشكرا كەرى ئەو گەنجىنە پەنھانانەي ناوە كانە كە لە نیوان زەھى و ئاسمانى كاندا شار او نەتموھ.. هەروەھا كلىلىكە بۆ كردنەوە ئەستىي ئەو كاروبارانە كە لە ناوەندى دېپە كانى پۇوداۋە كاندا حەشار دراون.. هەروەھا زمانى جىهانى پەنھانە لە جىهانى بىنراودا.. هەروەھا گەنجىنە ئەزىلى يە پاك و بىن گەردو، ئاپداھە مىھەربانى يە ئەبەدىي كانى خوايە.. هەروەھا بىناغە و نەخشە و ئەندىزە و خۆرى ئەم جىهانە مەعنەوى يە ئىسلامى يە.. هەروەھا نەخشە ئەودنیايدا.. هەروەھا و تېيە كى پۇونكەرە و، تەفسىرنىكى ئاشكرا و تەيىە كى پۇون و، بەلگىبە كى يە كلايى كەرەوە ئەندىزە.. هەروەھا پەروردە كارى جەھانى مەزۇقايدەتى يە و.. وەك ئا و پۇونا كىش وايە بۆ مەزۇقايدەتىي گەورە كە ئىسلامەتى يە.. هەروەھا وەك دانابى راستەقىنە يە بۆ جۇز و پەگەزى مەزۇقايدە.. هەروەھا قورئان وەك كىتىبى شەرىعەتە بۆ مەزۇقايدە، كىتىبى دانىتىشە.. دروست كراوە.. هەروەھا قورئان وەك كىتىبى شەرىعەتە بۆ مەزۇقايدە، كىتىبى دانىتىشە.. هەروەھك كىتىبى دوعا و بەندىدەتى يە، بەھەمان جۇر كىتىبى فەرمان و بانگەوازىشە.. هەروەھك كىتىبى زىكىرە، كىتىبى فيكىريشە.. هەروەھك تەنھا يەك كىتىبى، بەلام لە بەرامبەر پىويمىتى يە مەعنەوى يە كانى مەزۇقايدە ئەندىزە كىتىبى تىدايدا.. هەروەھا ئەم قورئانە وەك مەنزىلىكى پېرۇزى پېر لە نامە و كىتىب وايە، بە رادەيەك كە بۆ مەشرەبى هەر يە كە لە ئەھلى مەشرەبە جۇزاروجۇرە كان و پىيازى هەر يە كە لە خاونى پىيازە جىاجىا كان، لە ئەولىا و صىدىقان و خواناسان و زانالىيكتۈرە كان، بۆ هەر يەك لەمانە، نامەيە كى پىشان داوه كە شىاوى چىزى مەشرەبە كەدى ئەو بىت و، ئەو مەشرەبەي بىن پۇوناڭ بىتەوە و لە گەل پىيازە كەدىدا بىگۈنچىت، بە رادەيەك كە دەلتى ئەم قورئانە لە كۆزمەتلە نامەيەك پىكەھاتۇوە!

♦ سەپىرى پۇونكەرەنەوە بىرىسکانەوە ئىعجاز بىكە لە دوپات كەردنەوە كانى قورئاندا، كە نەفامان، بە خەمیالى خۇيان، بە ناتەواوېي لە قەلمەن دەدەن لە رەوانبىزى قورئاندا:

بزانه که لمبه رئوه‌ی قورئان کتیبی زیکر و دعوا و بانگه‌وازه، ئهوا دووبات بعونه‌ودی جوانتر و رهانتر و تهناهه‌ت پیویسته. که واته بهو جوره نیمه که نهفامان و کهسانی بیرکورت گومان ده‌بن. چونکه زیکر دووبات ده‌بیته‌وه، دعوا ده‌تریته‌وه و بانگه‌وازیش جه‌ختی له‌سهر ده‌کریته‌وه، ئه‌مهمه‌ش لمبه رئوه‌ی که دووبات بعونه‌وه زیکر روناکی ده‌به‌خشیت و، به وته‌وهی دعوا و دووبات بعونه‌وهی بانگه‌وازیش، دعوا که جینگیز ده‌بیت و بانگه‌وازه کم‌جه‌ختی له‌سهر ده‌کریت.

جاله‌به رئوه‌ی که قورئان درمان و شیفای هممو که‌سیکه له هه‌موو کاتیکدا و. هه‌موو که‌سیکیش له هه‌موو کاتیکدا بزی نالویت که هه‌موو قورئان بخونیته‌وه، ئه‌مو خواوه‌ندی دانای میهربان زوربه‌ی مده‌سته کانی قورئانی له زور سووره‌تدا، به تایهه‌ت نه سووره‌ته دریزه‌کاندا، داناوه. به راده‌یه‌ک که هه‌ریه‌ک لمه‌و سووره‌تانا وه‌ک قورئانیکی بچوو کی لئی هاتووه و، بدم جوره پیگای بزه‌موو که‌سیک ئاسان کردووه بین ئوه‌ی کمس بی‌بمش بکات. لمبه رئوه، باسی "تموحید" و "حه‌شر" و چیزه‌کی "حه‌زره‌تی مووسا" - درودی له‌سهر بیت - دووبات کردووه‌ته‌وه.

پاشان بزانه! هه‌روه‌ک پیویستی به کانی له‌ش، به‌پی کات ده گزپین و جیاجیان، هه‌ر به‌و جوزه‌ش پیویستی به معنوه‌ی به کانی مرؤف کاته کانیان جیاجیایه. ئوه‌تا پیویستی معنوه‌ی مرؤفیش بز به‌شیکیان به وینه‌ی پیویستی له‌ش وايه بز "ههوا" و له هه‌موو چرکه‌یه کدایه و ده "هو الله" بز روح و، بز به‌شیکی تر له هه‌موو کاتیکدایه وه‌ک "بسم الله" .. ئیتر بهم جوزه ئوه‌انی تریش بز خوت لیک بدله‌وه.

که واته دووبات بعونه‌وهی تایهه‌ت و وشه کان بز ده‌رخستی دووبات بعونه‌وهی پیویستی به و، ئاماژه‌یه بز زوری و توندیی ئه‌و پیویستی به، هه‌روه‌ها بز بیدار کردنوه و له‌خوه هه‌لساندنی ده‌ماری پیویستی به و، بز شهوق دروستکردنی مرؤفه بز ئه‌و پیویستی به و، بز جوو لاندنی ئیشتهای پیویستی به سهباره‌ت بهو خزرا که معنوه‌ی یانه.

بزانه که: قورئان دامه‌زینه‌ری ئه‌م ئایینه گهوره و توندوتوله و بنیانه‌ری بنچینه کانیه‌تی. هه‌روه‌ها بناغه کانی ئه‌م جیهانه ئیسلامی‌یه و، هه‌لکیز و ئالو گزپ که‌ری لایه‌ن کۆمه‌لایه‌تی به کانی ژیانی گزوی مرؤفه و، ولامی گشت پرسیاره دووبات بعوه کانی سرجمم چین و تویزه جیاجیا کانی گزوی مرؤفی تیدایه که ج به زمانی ده‌م و ج به زمانی حال دهیانکه‌ن. خوت دووبات کردنوه‌ش کاریکی گه‌لئی پیویسته بز "دامه‌زینه‌ر"، تاکر

ئەوهى دايىدەمەززىنەت جىنگىرى بکات و .. پۇيىستى بە و تنهوهى يەك لە دواى يەك ھەيدى، تاکو ئەو شتهى مەبەستىيەتى جەختى لە سەر بکات و پاشتى بگېرىت.

بازانه! كە قورئان لە بارەي چەند كىشەيە كى گەورەوە دەدويت و، دلآن باڭ دەكەت كە باوەرىان پىنى بکەن و .. چەند راستى يەكى وردىش ropyون دەكاتەوە داوا لە ژىرى يە كان دەكەت كە بىانزازان، كەواتە بۇ ئەوهى ئەم كىشانە لەناو دلآندا دايىمەززىنەن و لە بىرى زۇربەي خەلکىشدا جىنگىر بکرىن، پۇيىستە لە چەند شىۋە و شىۋازىنىكى جىاجىادا دوپات بکرىنەوە.

ئنجا بازانه كە هەموو ئايەتىكى قورئان بەر و پاشت و سنور و هەلاتگە(مطلع)ى خۆى ھەيدى و، ھەر چىرۇ كىكىش چەندىن حۆكم و سوودو مەبەست و رۇوى تىدايە. دەبىنەت لە جىنگىايدا لە بەر يەكىڭ لە رۇوانە باس دەكەت، بەلام لە جىنگىايدا كى تردا لە بەر رۇوى يەكى تر، لە سوورەتىكىدا لە بەر يەكىڭ لە مەبەستانە باس دەكەت، كەچى لە سوورەتىكى تردا لە بەر مەبەستىكى تر. كەواتە دوپات بۇونەوە كە، تەنها لە رۇالەتدايە.

* سەبارەت بەوش كە قورئان باسى ھەندى باھەت و مەسەلەي گەردوونى بە كورتى و پۇختى دەكەت و، لە ھەندىكى ترىدا بە شىۋەيە كى تەماوى دەدويت، لە راستى دائەم كارەي قورئان، بىرسكەيە كى درەوشانەوە ئىعجازە و، ئەھلى ئىلحاد بە ھەلەدا چۈون كە بە وەھمى خۇيان ئەمەيان بە نەنگى لە قورئاندا داناوه و، كەردويانە بە جىيى رەخەيان.

◆ ئەگەر دەلىيەت:

بۇچى قورئان وە كۇ فەلسەفە و حىكىمەت لە بارەي بۇونەورانەوە نادويت و، ھەندى مەسەلە بە كورتى باس دەكەت و، ھەندىكى ترىشىyan بە شىۋازىڭ باس دەكەت كە لە گەلھەست و بىرى زۇرىنەي خەلکى دا بگۈنچىت و، بىريان ماندۇو ناكەت و ئازاريان نادات.

بەلكو لە رۇالەتدا زۇر بە رەوانى و ئاسابىي باسيان دەكەت؟

لە وەلەمدا دەلىيەن:

چۈنكە فەلسەفە لە رېنى حق لايداوه و رېنى لىنى ون بۇوه!

ديارە بە حەتى لەو دەرس و و تانەي پىشىۋەتى گەيشتىت لەوهى كە: قورئانى پىرۇز كاتى باسى بۇونەوران دەكەت، بۇ ئەوهى باسيان دەكەت كە بىانكەت بەلگە لە سەر زات و سەپفات و ناوه جوانە كانى خواي گەورە. واتە: ناوه رۇڭ و واتا كانى كەنېسى گەورە گەردوون لە خەلک تې دە گەيدىنەت، تاکو بەدىھىنەر گەردوونىان پىنى بناسېنەت. بەو واتايەي

که قورئانی پیروز؛ "بوونه و هران" له پیناوی به دیهینه ره کمیاندا به کار دههینیت، نهک له پیناوی خودی ئهو به دیهینرا و انهدا! ئمه سهره‌پایی ئهوهی که قورئان له قسه و گوفتاری دا پرو و له جه ماوه‌ر ده کات.

کهواهه ماده‌م قورئان له باسه کانی دا بوونه و هران بز ئهوه به کار دههینیت که بیانکات به بهلگه له سه‌ر به دیهینه‌ریان، ئهوا مه‌رجی "بهلگه" ئهوهیه که له بهرچاوی جه‌ماوه‌ر داله "ئهنجام"ه که‌ی روون و ئاشکرا تر بیت.

پاشان ماده‌م قورئان پابهره، ئهوا به لاغه‌تی رابه‌ایه‌تی کردن لهه‌دایه که له گهل بیر کردنوه و روانینی عه‌وام (زورینه)ی خه‌لکی دا برپات و، هسته کانیان ره‌چاو بکات و، بیزاری له بیری جه‌ماوه‌ر دا لایات، تاکو روانینیان به بی‌ههوده و بی‌سعود گرفتاری بیزاری و نه‌شازی نه‌بیت و، بیر کردنوه‌شیان چه‌ماوه‌ش نه کات و، هستیان - به بی‌هیچ سعو و دیلک - په‌رته‌وازه نه‌بیت..

کهواهه ره‌وان‌ترین گوفتاریک ثاراسته‌ی ئهوان بکریت و، باشتربن رینمایی بؤیان ئهوهیه که ئاشکرا و ئاسان و کورت بیت، تاکو به ئاسانی لیی تی‌بگهن و لیی بیزار نه‌بن و، له شستانه‌دا که ئهوان پیویستیان به دریزه‌پیدانی نی‌یه، ئم به کورتی بؤیان باس بکات و، بز شته وردہ کانیش غموونه بهینته‌وه، تاکو بهم کاره له تیگه‌یشتی ئهوان نزیکیان بخاتوه.

جاله‌بهر ئهوهی که قورئان پابهره بز همه‌موو چینه کانی مرؤفایه‌تی، ئهوا به لاغه‌تی رابه‌ایه‌تی وا پیویست ده کات که شتیک باس نه کات زوربه‌ی خه‌لک بخاته هه‌له کاری و سه‌ر پیچچی کردنوه سه‌باره‌ت بهو شستانه‌ی که به گویره‌ی رو‌الله‌ت بینی خویان به به دیهی ده‌زانن و، ئه شته هست بی‌کراو و باوانه‌ی ناو ئهوان - به بی‌هیچ پیویست کردنیک به گورین - نه گورین و، ئه شستانه‌ش که ئهوان له کار و فهرمانه‌ری و ئه‌ر که سه‌ر کی‌یه کمیاندا پیویستیان پییان نی‌یه، ئم هر باسیان نه کات، یان ئه‌گه باسیشی کردن، به پوختی له باره‌یانه‌وه بدويت..

بز غموونه:

قورئان باسی "خور" ده کات، به‌لام نهک له‌بهر خور خوی و چیه‌تی به‌که‌ی، به‌لکو له‌بهر ئه‌و که‌سی که ره‌وناکی کردووه‌تاهه و کردووه‌تی به چراو، له‌باره‌ی کارمه‌ندی به‌که‌ی خوره‌وه ده‌دویت که لهه‌دایه بروه به توهه‌هیهک بز ده‌رخستنی سنه‌تی کردگار و پیکوپنکیی به دیهینرا وان. خور پیکختن و پیکوپنکیش بریتین له چه‌ند ئاویه‌هک که به دیهینه‌ری مه‌زنگان بی‌ده‌ناسیّن.

که او اه قورئان به پیشاندانی ریکوپیتکی له تان و پنی چنینی به دیهینه او اند، که مالاتی به دیهینه ری دانا و زانمان بی ده ناسینیت و، که دفه رموی: ﴿وَالشَّمْسُ تَجْرِي﴾ (بیس: ۳۸) تیمان ده گهینه نیت و بیدار مان ده کاته و بوزه لسو که وته کانی تو انتی گهوره خواهند له جیا او ازی نیوان شه و پژو، یه ک له دوای یه ک هاتنی هاوین و زستاندا. بهم سه رنج را کیشانه ش گوی بیست بوزه گهوره بی ده سته لات و تو اسای کرد گار و یه کتایی له پهروه دگاری به کهی خواهاد بیدار ده کاته و. جاثیت راستی هاتوچوی خوره هر چون و به هر شیوه میک بیت، هیچ کاریک ناکاته سه رمه بهسته کهی قورئان، که بریتی یه له پیشاندان و ده رخستنی ئه و ریک خستن دیار و چنراوه (منسوج) ی که له کاروباری خوردا همیه.

هروهها دفه رموی:

﴿وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا﴾ (نوح: ۱۶) ..

که قورئان وشهی: "سراج" لم ده سته واژه هیدا به کارده هینیت، جیهان له شیوه کوشکیکدا ده رده خات و، کدره سه کانی ناو جیهانیش له شیوه ی پیداویستی به کانی ناو ئه و کوشکه دا پیشان ده دات و، شته رازاوه کان و خوراکه کانی ناویشی به هی دانیشت وان و میوانه کانی ناو ئه و کوشکه له قله لم ده دات و، لم ده پرینه دا واله مرؤف ده کات که هه سست بکات و پهی بهوه بیات که ده ستیکی رهنگین و سه خاوره تهند و میهره بان بوزه میوانه کان و خزمه تگزاره کانی ناو ئه و کوشکه ثاماده کردون. "خور" یش له و کوشکه دا بریتی یه له کار پن سپیر اویتکی به رده سست و چرایه کی پوونا ککه روه.

که او اه به کارهینانی وشهی "سراج" لم گوزار شتمدا، مرؤف بوزه می و میهره بانیی به دیهینه ره نیوان گهوره بی پهروه دگاریتی یه کهی دا بیدار ده کاته و، مرؤفیش له چاکه کاری یه کانی ئه و خواهند له نیوان فراوانی میهره بانی یه کهی دا تی ده گهینه نیت و، وايان لئی ده کات که هه سست بهو سه خاوره تهندی یانه خواهند بکهن که له گهوره بی پادشاپی یه کهی دا همه.

ئنجا ئیستا گوئی له و مرؤفه فلسه فی یه زور بلی یه رابگره، بزانه له باره خوره و چی ده لیت؟

ئه وتا ده لیت:

(خور پارچه یه کی زبه لاحی تواوهی ئاگره و، ههر له جیئی خوری به دهوری خوری دا ده خولیت و، چهند پزیسکیتکی لئی جیا بووه ته و، که بریتین له زه وی یه که مان و هه ساره

گه‌رۆ کە کانی تر. جا ئەم قەبارە گەورە و جیا جیانەش، کە يە كچار زەبەلاخن، گەورەيى يان ئەوهندەيە و .. ماھييەتىان ئەوهەيە).

جا بروانە ئەم مەسەلەيە جگە لە سەرسوپەمان و واق ورمان چ سوودىنکى بىن گەياندىت؟ خۇز نە كەمالىيکى زانستى و، نە چىزىيکى رۇحى و، نە ئامانجىيکى ئادەمى يانە و، نە سوودىنکى ئايىنى بىن نە گەياندىت..

لەمەوه قىاس و بەراوردى مەسەلە كانى تىرىش بىكە، تاڭو نرخ و بەھاي ئەم مەسەلە فەلسەفى يانە بىانىت كە بە روالەت شىتىكى رازاوهن، كەچى لە راستى دا ناوه رۆ كە كەيان نەزانى يە كى خالى و بەتالە!

كەواتە بازرق و برقە روالەتى يە كە فەلسەفە لە خىشتەت نەبات و، هەر گىز پشت لە روونكىرنەوه كانى قورئانى خاوهن ئىعجاز ھەلتە كەيت.

اللَّهُمَّ اجْعِلِ الْقُرْآنَ شَفَاءً - لَنَا وَلِكَاتِبِهِ وَأَمْثَالِهِ - مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَمُؤْنَسًا لَنَا وَلَهُمْ فِي حَيَاةِنَا وَبَعْدِ مَوْتِنَا، وَفِي الدُّنْيَا قَرِينًا، وَفِي الْقِبْرِ مَوْنِسًا، وَفِي الْقِيَامَةِ شَفِيعًا، وَعَلَى الصِّرَاطِ نُورًا، وَمِنَ النَّارِ سَرَّاً وَحِجَابًا، وَفِي الْجَنَّةِ رَفِيقًا، وَالى الْخَيْرَاتِ كُلُّهَا دَلِيلًا وَإِمَامًا، بِفَضْلِكَ وَجُودِكَ وَكَرْمِكَ وَرَحْمَتِكَ يَا أَكْرَمُ الْأَكْرَمِينَ وَيَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ. آمِين.

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسِّلِّمْ عَلَى مَنْ أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْفُرْقَانَ الْحَكِيمَ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ. آمِين.

آمِين.

بىتدارى:

لە چى جۈرانە ئىعجازى قورئان پازدە جۈرمان
لە "مەسەنەوبىي نۇورى" دا باس كردوو، لە شەش دلۋىسى
غى چوارەم، بە تايىبەت لە شەش سەرېنجە ورده كانى
دلۋىسى چوارەمدا. لە بەر ئەوه لىزەدا بە كورتى باسماڭ
كردن. جا هەر كەسىك دەيەويت بە درىزى ئاگادار
بىت، با سەرىيەك لەمۇ ئىبدات.

وتهی بیسته م

بریتی یه له دورو مهقام

مهقامی یه که م

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلملائِكَةِ اسْجُدُوا لِلنَّاسَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ﴾ (البقرة: ٣٤)

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذَبَّحُوا بَقَرَاتٍ﴾ (البقرة: ٦٧)

﴿ثُمَّ قَسَّتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَيَرَى كَالْحِجَارَةَ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً﴾ (البقرة: ٧٤)

پژوهیکان ئەم ئايەته پېروزانەم دەخویندەوە. يەكسەر لە پېئىنه نۇورى قورئانى پېرۋازەوە و لە نېوان "سې سەرنج" دا ئىلھامىك لە ړووى دلمدا كرايەوە. تاڭو رى لە وەسوھىسى و چۈپە و خەيال و خۇورە كانى شەيتان بىگرىت.

شىوهى گومانەكەش، كە شەيتان ھاوىشتى، بەم جۆرە خوارەوە بۇو: و تى: ئىۋو دەلىن قورئان ئىعجاز بە خشە و لە چەند ړووداينىكى جوزئى باس كاتىكىشدا پېنمايى يە بۇ ھەموو جىهانە كان.. بەلام ئايا بۆچى چەند ړووداينىكى جوزئى باس دەكت و بە چەشنى ړووداوى مىژۇرىسى دەيانگىزىتەوە و بە جەخت لە سەر كردنەوە دوپاتيان دە كاتمۇھ؟ ھەروەها چى داخوازى ئۇھىيە كە ړووداينىكى جوزئى چەشنى "سەرپىنى مانگايەك" لە ناوهندى گەلنى وەسفى گۈنگەدا باس بىكىت بە رادىيەك كە سوورەتە كەش هەر بە ناوى "البقرة" و ناو بىزىت؟

پاشان قورئان بە گشتى پېنمايى كەسانى ئىر و ھۆشەند دەكت و لە زۇر شۇنىنى دا دەفرمۇئى: ﴿أَفَلَا يَعْقِلُونَ﴾ و اتە كارە كان بۇ ئىرى دەگىزىتەوە.. كەچى ړوودانى سوئدەبردى مەلا ئىكەتان بۇ حەزرتى ئادەم - دروودى لە سەر يېت - كارىنىكى سەرتاپا غەبىي يە و ھىچ پېنگايەك نى يە كە ئىرى بەھۆيەوە پېمىي پى بىات، مە گەر بە تەسلىم بۇون و ملکە چى يەك كە دواي ئىمانىكى بەھىزى دامىزراو مەرفە بە دەستى بەھىنېت؟

پاشان کامهیه پروی "هیدایت" لمو باسانه‌ی قورئاندا که له باره‌ی چهند حالت و دۆخیکی سروشیی ئەوتۇوه دەدۋىت کە به "رېتكەوت" دىنە پى بەرده کان؟ ئایا بۆچى گرنگى يە کى لەرادەبەریان بى دەدات؟ ئەمە شىوه‌ی گومانه‌کەی شەيتان بwoo.

شىوه‌ی ئەو سەرجنانەش كە ئيلهام كران. ئەمانە خوارەوە بۇون:

□ سەرخى يە كەم:

قورئانى "دانا" چەندىن پووداوى جوزئىي تىدایه. بەلام لە پشتى ھەممو يە كى لەمۇ پوودا انهو دەستورىنىكى ھەمە كىي مەزن دازواھ، ئۇ پووداوه ھەندە كىيانەش بۇيە باس دەكىرىن چۈنكە بەشىكەن لە ياسايەكى گشتى و شەمولى و ھەمە كى.

بۇغۇونە: ئايەتى پىرۇزى: **فَوَعَلْمَ آدَمَ الْأَسْحَاءَ كُلَّهُ** (البقرة: ٣١) پوونى دەكتەوە كە فير كىردىنى ناوه کان (تعلیم الاسماء) يە كىنکە لە موعجىزاتى حەزرەتى ئادەم - دروودى لە سەر بىت - تاك توانا و لمەھاتنى ئەو بۇ "جي نشىنىي سەر پروى زەھى" لە بەرچاوى مەلايىكە تاندا ئاشكرا بىكىرىن. جائەم پووداوه ھەرچەندەنده كى يە، بەلام چەمكىكە لە دەستورىنىكى ھەمە كىدا، كە برىتى يە لەوەي:

مرۆف، كە خاوهنى توانا و ليھاتىيىكى زەبەندە و گشتى يە، لە پىيى فېرپۇونى ھونەر و زانسته زۇر و لەزمارە بەدرە كانەوە، كە سەرجەم بۇونەوەر ان دەگرنەوە، فيرپۇونى ئەم زانىاري يە زەبەندانەي كە شەمولى سەرچەم سيفات و كاروبارە پىر لە دانسته كانى بەديھىئەرلى بەخشىنە دەكەن، توانىي لەم رېيەوە لە ھەلگەرتى ئەمانەتى ھەرە مەزندا پلەي باشىرىن" نەك ھەر تەنها بەسەر مەلايىكە تاندا بەلكو بەسەر ئاسمانە كان و زەھى و چىا كانىشدا بەدەست بەھىيەت.

ھەروەك قورئان باسى خەلافەتى معنەۋىي مەرۆف دەكتات لە سەر زەھى دا، دەريشى دەخات كە پووداوى جوزئى و غېيىسى سوژە بەردىنى مەلايىكە تان و سوژە بەردىنى شەيتان بۇ حەزرەتى ئادەم، چەمكى دەستورىنىكى بىنراوى ھەمە كى و يە كىجار فراوانە. لە ھەمان كاتىشدا راستى يە كى مەزن پوون دەكتەوە كە برىتى يە لەوەي: قورئان كاتى باسى گۈئىپايەللىي مەلايىكەت بۇ خودى حەزرەتى ئادەم و خۇ بە گەورەزانىن و ملەدانى شەيتانىش بۇ سوژە بەردىن دەكتات، دەيىمە ئەللىكى تى بىگەيەنیت كە زۇر بەي بۇونەوەرە ماددى يە كان و ئەوانەش كە وە كىيل و نويىنەرلى بۇخانىي ئەوانان، تىكرا ئامادە و رام كراون بۇ سوودگەياندىنى تەمواوهتى بە سەرجەم ھەست و نەستە كانى مەرۆف و، ھەمۇ بىان ملکەچ و گۈئىپايەللى مەرۆف... ھەروەها خەللىكى تى دە گەيەنیت كە تەنها مادده زيانە خشە كان و نويىنەر و دانىشتووە

چه پهله کانی ئهو مادده زیانبه خشانه ن که توانا و لیهاتی سروشتبی مروف تیکده دهن و له ری دهیتا زین و بهرهو خراپکاری و گومرایی دهیدنه بهر. ئمهش والمو ماددانه ده کات که بین به دوزمنی سامنا کی مروف و، ته گهره گهوره له پیسی به رزبونه وهی مروقدا بهرهو کەممالات، داده نین.

جا کاتی که قورئانی پیروز ئەم گفتتو گۆیه له گەل حەزرەتی ئادەمدا - که تەنها يەك کەسە و پووداوه کەش جوزئی يە - ساز ده کات، له راستى دا بهمە گفتتو گۆیه کي به رز و بلندى له گەل سەرانسەرى بۇونەوران و سەرجەمی گرۇي مروقدا ساز داوه.

■ سەرنخى دورھەم:

ئاشكرايە کە زەوييە کانى "ميسر" وشك و برنىڭ و رووتەلن، چونكە بەشىكىن لە "بىبابنى مەزن". كەچى بەھۆى پىت و بهره كەتى پروبارى نىلەوە گەلى داهاتى زۆر بەرھەم دەھىن، بە رادەيەك کە دەلىي ئەو زەوييە وشك و برنىغانە مەزرايە كەن هەميشە داهاتى زۆر بە دانىشتوانى ئەۋى دەھىخىن. لە بەر ئەوە، بۇنى ئەم بەھەشتە فراوانە لە تەنېشتى ئەو بىبابانە وشكەي کە پزىسىكى ئاگىرى لىنى دەيىتەوە، كارىنکى واى كردووە كە "جۇوتىيارى" و "كىشتوكال" لاي خەلتكى ميسر گەلى پەسەند و مايەي حەز لىتىكىردن بىت، بە رادەيەك کە لە سروشت و هەستياندا رۇچۇوە. تەنانەت ئەو حەز و خۇشەویستى يەيان بۇ كىشتوكال، جۆرە بەرزي و قودسىيەتىكى بە كىشتوكال و پاشان بە ھۆكارە کانى كىشتوكالىش (وەك: گا و مانگا) بەخشىوە. بە ئەندازەيەك کە خەلتكى ميسرى ئەو رۇزگارە تا رادەي "پەرستن" رېز و قودسىيەتىان بۇ گا و مانگا دانابۇو. جانەوهى ئىسرائىلېش كە لەم ناوجەيەدا و لە باوهشى ئەم ژىنگە و دەورو بەرەدا گەشەيان كردىبو، هەندى شىيان لە سروشتى خەلتكى ئەۋى وەرگىتىو، وەك لە پووداوى بەناوبانگى "گۈزە كە" كەوە هەستى بىن دەكربىت.

جا قورئانى پیروز بە باسى سەرپىنى تەنها يەك مانگا تىماندە گەيەنیت کە حەزرەتى موسا - دروودى لە سەر بىت - بە پىغەمبەر ايەتى يە كەي خۇي چەمكى "گا پەرسىتى" ئى سەرپىرى. ئەو چەمكەي کە ئاۋىتەي دەمارى نەتەوە كەي بۇوبۇو، بە درىزايى رۇزگارىش لە توانا و لیهاتياندا پەرەي سەندبۇو.

واتە قورئانى پیروز. بە جۆرنىكى ئىعجاز بە خش و له پىسى باسکىردى ئەم پووداوه هەندە كىيەوە، دەستورنىكى ھەمەكى و دەرس و پەندىكى پىویستى "دانايى" دەخاتە رۇو، كە ھەمۇو كەسىك لە ھەمۇو كاتىكدا پىویستى بىن دەبىت.

كەواطە بە گۈزە ئەمانەي باس كەران، بۇ خوت تى بىگە لەوهى كە:

ئه پروداده همندە کي يانه‌ي به شيوه‌ي پرودادى ميزوويسى له قورئانى پيرۆزدا بار كراون، هريه‌كەيان چمك و بهشىكى چەند دەستورىتىكى هەمەكى و گشتىن كە ئەر پرودادا انە دەرياندە خەن. تەنانەت ھەموو رىستەيە كى ئه و حەوت رىستانى چېرۇكى حەزرەتى مۇوسا - دروودى لە سەر بىت - كە لە قورئاندا دوپات بۇونەتەوە، دەستورىتىكى هەمەكىي مەزنى تىدايە. وەڭ لە كىتىبى "لۆامع" دا رۇنمان كردووەتەوە، گەر حەز دە كەيت سەرىلى بىدە.

□ سەرنجى سىھەم:

خواى گەورە دەفەرمۇى:

﴿ثُمَّ قَسَّتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشْدُقُ قَسْنَوَةٍ وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمْ يَتَفَجَّرْ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَّا يَشَقَّقْ فَيَخْرُجْ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَّا يَهْبِطْ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَنْ اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ (البقرة: ٧٤).

كاتى ئەم ئايەتە پيرۆزانم دەخۇيندەوە، ئه و شەيتانە كە و سوھىسى بە دلدا دەھىنام و ئى:

باسكىرىنى چەند حالەتىكى سروشىتى بەردى ئاسايى بە جۈرىشكە كە وا بىگەيەنتى مەسەلەيە كى مەزن بىت، لە كاتىكىدا كە لاي خەلتكى شىتىكى زانراوە، ج مانايە كى تىدايە؟ يان ھۆزكار و پەيوەندى لەم باسەدا چىيە؟ ج داخواز و پىويستى يەڭ بۇ باسكىرىنىان ھەيە؟ يەكسەر، بۇ بەرەستى ئەم گومانە، لە رېژنەي قورئانى پيرۆزەوە ئەم ئىلھامە بۇ دلەمەت بەلەن... پەيوەندى و، ھۆزكار و، داخواز و، پىويستى بۇ ئەم باسە ھەيە. تەنانەت پەيوەندى يە كە هيتنىدە بەھىزە و اتاكەش ئەمەندە گەورەيە و راستى يە كەش وەها مەزنە كە مەگەر تەنها: ئىعجاز و پوختىي قورئانى پيرۆز و نەرمۇنیانىي قورئان لە رېتىمايى دا، بتوانىت ئىنگەيشتى بۇ مەرۆڤ ئاسان بىكتە.

پوختە لىدوان (الإيجاز) كە يەكىنە كە بناگە گرنگە كانى ئىعجاز.. هەروەھا نەرمۇنیانى نە رېتىمايى دا و جوانىي ئىنگەياندىن، كە يەكىن لە نۇورە كانى رېتىمايى قورئانى پيرۆز، داخوازى ئەمەن: راستى يە هەمەكى و دەستورە نادىيار و تەماوى يە گشتى يە كان بە شيوهە كى جوزئىي زۇتۇ باس بىكىن كە لە گەل ئولفەت و راھاتنى عمۇام (گشتى خەلتكى) دا بىگۈنجىت كە زۇرەي جەماوەرى قىسە بۇ كراوى قورئانى پيرۆزىن. هەروەھا داخوازى ئەمەن كە تەنها چەند چمك و وىنەيە كى سادە و ساكارى ئەم راستى يە مەزنانە بۇ بىر كردنەوەي سادەي ئەمەن عەواامانە بىخىنە پۇو. جىڭ لەمانەش دەبى ئەم كارسازى يانه‌ي خواى گەورە كە لە ژىنر

زه‌وی داروو دده‌دن و کاری ده‌راسای خواوه‌ندن و په‌رده‌ی راهاتن و ثولفه‌تیان به‌سه‌ردا
در اووه‌تموه، به شیوه‌یه کی کورت و پوخت باس بکرین.

جاله‌سهر ئام بناغه‌یه، قورئانی پیروز لهم ئایه‌تانه‌دا ده‌فرمومیت:

ئه‌ی نه‌وه‌ی ئیسرائیل و ئه‌ی نه‌وه‌ی ئاده‌م! چی واي لئی کردوون که دلاندان ئه‌ستور
بووه و له برد ره‌ق‌تیان لئی هاتووه؟ خوره‌ق‌تیني بـرده‌کان، که چینیکی گه‌وره‌ی بـرده‌ی
ره‌ق پـنکـدـهـهـیـتـنـ لـهـ ژـیـرـ چـیـنـیـ گـلـیـ گـوـیـ زـهـوـیـ دـاـ،ـ بـهـ تـهـاوـهـتـیـ گـوـیـ رـایـهـلـیـ فـهـرـمـانـهـ کـانـیـ
خـواـهـهـنـدـنـ وـ،ـ مـلـکـهـ چـیـ تـهـاوـهـتـیـ بـهـرـیـ کـارـهـ کـانـیـ پـهـرـوـرـدـگـارـنـ.ـ چـونـکـهـ هـهـرـوـهـکـ
"فـهـرـمـانـهـ کـانـیـ خـواـهـهـنـدـ"ـ لـهـ پـنـکـهـاتـنـیـ درـهـخـتـ وـ پـرـوـهـ کـهـ کـانـداـ بـهـ ئـاسـانـیـ بـهـ کـیـ رـهـهـاـ بـهـرـیـ
دـهـچـنـ،ـ بـهـ هـمـمـانـ جـوـرـ وـ هـمـمـانـ ئـاسـانـیـ وـ بـهـوـبـهـرـیـ پـنـکـوـپـنـکـیـ،ـ فـهـرـمـانـهـ کـانـیـ خـواـهـهـنـدـلـهـوـ
بـهـرـدـهـ رـهـقـ وـ تـهـقـانـهـیـ ژـیـرـ زـهـوـیـ،ـ بـهـوـبـهـرـیـ پـنـکـوـپـنـکـیـ وـ دـانـانـیـ تـهـاوـهـتـیـ وـ بـیـ هـیـجـ بـهـرـگـرـیـ وـ
دـهـمـارـهـ کـانـیـ ئـاوـیـ ژـیـرـ زـهـوـیـ،ـ بـهـوـبـهـرـیـ پـنـکـوـپـنـکـیـ وـ دـانـانـیـ تـهـاوـهـتـیـ وـ بـیـ هـیـجـ بـهـرـگـرـیـ وـ
تـهـ گـهـرـهـیـکـ لـهـ لـایـهـنـ ئـهـوـ بـهـرـدـانـهـوـ وـ،ـ بـهـ چـهـشـنـیـ هـاتـوـچـوـیـ خـوـینـیـ نـاوـ دـهـمـارـهـ کـانـیـ لـهـشـ،ـ کـهـ
هـیـجـ بـهـرـبـهـسـتـ وـ پـنـگـرـیـکـیـانـ لـهـ رـیـدـاـنـیـیـهـ،ـ لـهـ نـاوـهـنـدـیـ ئـهـوـ بـهـرـدـانـهـوـ بـهـ خـوـرـ دـینـ وـ
دـهـرـؤـنـ^(۱).

پـاشـانـ بـهـ فـهـرـمـانـیـکـیـ بـهـرـوـرـدـگـارـیـ وـ بـهـوـبـهـرـیـ پـنـکـوـپـنـکـیـ،ـ رـهـ گـهـ بـارـیـکـ وـ نـیـانـهـ کـانـ سـهـوـزـ
دـهـبـنـ وـ لـهـنـاوـ ئـهـوـ بـهـرـدـهـ رـهـقـانـهـیـ ژـیـرـ زـهـوـیـ دـاـ جـیـنـیـ خـوـیـانـ دـهـ کـهـنـهـوـ وـ بـلـاوـ دـهـبـهـوـ،ـ بـیـ ئـهـوـهـیـ
هـیـجـ پـنـگـرـیـکـ بـیـتـهـ بـهـرـدـمـیـانـ.ـ ئـیـتـ بـهـ چـهـشـنـیـ ئـاسـانـیـ بـلـاوـ بـوـونـهـوـیـ لـقـ وـ پـهـلـیـ پـرـوـهـوـ وـ
دـرـهـخـتـهـ کـانـ لـهـ هـهـوـادـاـ،ـ ئـهـوـانـیـشـ لـهـنـاوـ ئـهـوـ بـهـرـدـانـهـداـ ئـاوـاـ بـهـ ئـاسـانـیـ بـلـاوـ دـهـبـهـوـهـ!
جاـقـورـئـانـیـ پـیـرـؤـزـ،ـ بـهـ ئـایـدـتـهـ مـهـزـنـهـیـ خـوـیـ،ـ پـهـنـجـهـ بـوـزـ پـرـاستـیـ بـهـ کـیـ گـلـئـ فـرـاـوانـ

(۱) بـهـلـیـ،ـ بـهـرـدـیـ سـرـگـزـشـهـیـ کـرـشـکـیـ گـهـرـذـکـ وـ بـسـامـ وـ شـکـزـیـ "زـموـیـ"ـ ئـهـوـ چـینـهـ بـهـرـدـانـهـیـهـ.ـ چـونـکـهـ بـهـدـیـهـهـرـیـ
مـهـزـنـ سـنـیـ ئـهـرـکـیـ مـهـزـنـیـ بـهـوـ چـینـهـ سـپـارـدـوـوـهـ.ـ تـهـنـهاـ قـورـئـانـیـ پـیـرـؤـزـیـشـ شـایـانـیـ ئـهـوـهـیـ کـهـ ئـهـوـ سـنـیـ ئـهـرـکـ وـ
کـارـمـهـنـدـیـیـ بـانـهـ بـوـونـ بـکـاتـهـوـهـ.

کـارـمـهـنـدـیـیـ بـهـ کـمـ:ـ ئـهـرـکـیـ پـهـرـوـرـدـگـارـ دـهـ کـرـدـنـ وـ بـیـ گـیـانـدـنـیـ "گـلـ"ـ لـهـ باـهـشـیـ دـاـ بـهـهـزـیـ تـوـانـسـتـیـ خـواـهـهـنـدـوـهـ،ـ کـهـ
پـاشـانـ بـهـ تـوـانـسـتـیـ پـهـرـوـرـدـگـارـ دـهـ گـلـهـشـ ئـهـرـکـیـ دـایـکـاـیـهـتـیـ بـوـزـ پـرـوـهـ کـهـ کـانـ دـهـ گـرـینـهـ ئـهـسـتـوـ.
کـارـمـهـنـدـیـیـ دـوـوـهـمـ:ـ بـوـارـدـانـ بـهـ هـاتـوـچـوـیـ نـاوـ -ـ بـهـ شـیـوـهـیـهـ کـیـ پـنـکـوـپـنـکـ -ـ لـهـ جـهـسـتـهـیـ گـوـیـ زـهـوـیـ دـاـ.ـ کـهـ
کـوـمـ وـ کـوـ هـاتـوـچـوـیـ خـوـینـ وـ اـیـهـ لـهـ لـهـشـیـ مـرـقـدـاـ.

کـارـمـهـنـدـیـیـ سـرـوـشـتـیـ سـیـهـمـ:ـ ئـهـرـکـیـ عـهـمـارـکـرـدـنـیـ بـوـوـبـارـ وـ کـانـیـاـوـهـ کـانـهـ -ـ جـ لـهـ سـهـرـ بـشـتـیـ زـهـوـیـ دـاـ جـ لـهـ
شـیـوـهـیـ بـهـرـدـهـوـامـ کـرـدـنـیـ ئـهـوـ بـوـوـبـارـ وـ کـانـیـاـوـهـ -ـ بـیـنـیـ پـیـوـرـیـکـیـ وـرـدـیـ رـنـکـوـپـنـکـ.

بـهـلـیـ،ـ بـهـرـدـهـ کـانـ،ـ بـهـ هـهـمـوـ هـیـزـیـتـیـکـانـ وـ پـهـ بـهـ دـهـمـیـانـ،ـ بـهـوـ ئـاوـهـ ژـیـانـ بـهـخـشـهـیـ کـهـ لـهـ دـهـمـیـانـهـوـ هـمـلـدـهـقـولـیـتـ،ـ
بـدـلـگـهـ کـانـیـ "یـهـ کـتـابـیـ"ـ لـهـ سـهـرـ زـهـوـیـ دـاـ پـهـخـشـ دـهـ کـهـنـ وـ لـهـ پـوـوـیـ دـاـ دـهـینـهـخـشـیـنـ.ـ (ـدـانـهـ)

پاده کیشیت و پیشمایی خەلکى بۆ لا دەکات و بە هینما کردن بۆ ئەو پاستى يە، بەم جوزەت خوارەوە لە گەل دلە رەقە کاندا دەدويت:

ئەن نەوهى ئىسرائىل و ئەن نەوهى ئادەم! ئەم دلآنە چىن كە لە خۇستاندا ھەلتان گرتۇون؟ لە کاتىكدا كە ئىۋە لە ناوهندى ھەزارى و كۆتلەوارىي خۇستاندا نوقم بۇون! ئەمانە چۈز دلىكىن كە بە توندى و پەقى بەرگرى لە فەرمانى خواوهندىكى ھېننە مەزن دەكەن كە تەنانەت چىنە پەق و مەزىنە كانى بەردە كانىش ملى بۆ كەچ دەكەن و بىنى گۈزىيى ھىچ فەرمانىكى ناكەن، بەلكو ھەممۇ يە كىنکى ئەوان لە تارىكىستانى ناوزەمى دا بەپەرى گۈزىپايەلى و ملکەچىي تەواو، ئەركى بەرزى خۆزى رادەپەرىنىت. تەنانەت ئەو بەردانە ئەركى "گەنجىنە" و "عەمبار" يان گرتۇوەتە ئەستۆ سەبارەت بە داخوازى يە كانى ژيانى ئەو زىنده ورانە كە لە سەر خاڭى زەھى دا دەزىن. بە رادەيەك ئەو بەردە پەق و تەقانە لە ناو دەستى توانتى دانا و مەزىنە خواوهندى لە نەرمى دا وەك مىنۇ ھەنگۈينيان لىنى دىت، دەبن بەھۆزى چەند دابەش كەردىكى دادگەر ئەنەن ئەوتۇ كە بە دانايى ئەنخام دەدرىن.. بىگرە ئەو بەردانە لە دەستى ئەو توانتىدا ھېننە نەرم دەبن كە بە چەشنى ناسكىنى سروھى ھەمەوا، بە دەستەوە دىن و گۈزىپايەلى فەرمان دەبن. بەلتى، ھەممۇ يە كى لەو بەردانە ھەميشه لە سوژىدەيە كى بەردە و امدايە لە بەردەم مەزىنە توانتى خواوهندى كەردىگارىدا.

ھەر خودى ئەم بەدىھاتووھ رېتكۈپىك و پېر لە ورددە كارىيانەي كە لە پۇروي زەھى دەيانىبىن و ئەو كارسازى يە دانا و چاودىرىييانەي خواوهندىش كە بە سەر زەھى دا تىپەز دەبن، لە ژىز زەھوېشدا - بە ھەمان جۆر - پۇودەدەن و بەدى دەھېنرىن. تەنانەت حىكىمەتى خواوهندى و چاودىرىي پەروردگار لەمانەي ژىز زەھى دا گەلتى سەرسوورپەيتەر تەر دەرددە كەمۇيىت و رېسا و دانسى زۆر سەير و ناوازەتريان تىدا دەيىرىت لە چاۋ ئەوانەي رۇوى زەھى دا.

بە وردى سەرنج بىدەن! ئەوهەتا گەورەتىن و رەقتىن بەرد لە بەرامبەر فەرمان تە كۆينى يە كانى خواوهندەوە لە نەرمۇنيانى دا بە وىنەي مۇميان لىنى دىت، و، ھىچ بەرگرى و سەختى يەك نانوئىن لە ئاست كارمەندە كانى خواوهندىدا كە ئاواھ ناسك و پەگ و دەمارە ورد و نىان و ئاوريشى يە كانى! بە رادەيەك كە دەلىي ھەريەك لەو بەردانە دلى عاشقىكىن كە تەنها بە پەنجە لىدانى ئەو ناسكىلائە كەرت دەبىت و لە بەر پىياندا دەبىت بە خاڭ!

ھەروەھا ئايەتى پىرۇزى: ﴿وَإِنْ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةُ اللَّهِ﴾ (البقرة: ٧٤) چىمكىكى راستى يە كى گەلتى مەزن دەرددە خات. كە بىرىتى يە لەوهى:

چیا کانی سهرب روی زهوي، که دواي ئوهوي له دوخى شلى دا بون و پاشان بهستيان و بون به چهند بارستايي يه کي مهزني بهردي رهق و تمهق، تنهها به چهند درهوشانه ويه کي "جهاللبيهت" ي خواوهند ورد و خاش دهبن، که ئهمەش لە شىوهى بومەلهزه و ئالتوڭزره کانى لە مەر زهوي دا دەرده كەمون. بە وينهى ورد و خاش بونى ئەۋشاخى کە نەسەر داواکاري حەزىزەتى موساسا بۆ يېنېنى خواوهندى مەزن، پەروەردگارى لى درهوشايەوه و ورد و خاش بۇو.

جائەو بەردانه لە سام و مەترسىي دەركەوتى "درەوشانەوە جەلالى يەكان" ي خواوهنددا، لە لوتكەي ئەمۇ چيا بەرزانەوە تلىپەنەوە و ورد و خاش دهبن. ئىجا هەندىكىان دهبن بە گل و پاشان رۈوهە كە كانيانلى بىن دەگات و... بەشىكىي دىكەشيان لە شىوهى بەرددادا دەمېنەوە و بەره و شىو و دۆلە كان تلىپەنەوە و دەشت و دەر دەگرنەوە و، ئىجا دانىشتووانى زهويش لە گەلنى كارى سوودبەخشى وەك دروستكىردى خانوبەرەدا بە كاريان دەھىنن. جىگە لەو كاروبار و حىكمەت و سوودە زۇرانەمش كە لاي ئىمە پەنھانن. كەواته بەرده كانەمىشە لە سوئدە و گۇئى رايەلىي توانتى خوادان و ملکەچى تەواوهتىي دەستورە کانى دانستى پەروەردگارن.

بىن گومان دەست ھەلگىرىنى ئەمۇ بەردانه لە جىنگا بەرزە كانيان لە تاو سام و مەترسىيان لە خواوهند و، نىشته جىي بۇونيان بەپەرى تەوازۇعەوە لە جىنگا نزەمە كاندا و بۇونيان بەھۆى بەرھەم ھىنانى گەلنى سوودى مەزنى جۆراوجۇر، ئەم كارانە هەرگىز بە هەرمە كى و بىن مەبەست رۇو نادەن و كارى رېتكەوتى كەتكۈپىن. بەلكو بە كارسازىي پەروەردگارىنىكى بەتواناي دانا ئەنجام دەدىن كە بە رېتكۈپىنلىي و دانايى ئەم ئالتوڭزرهيان بەسەردا دەھىنەت، هەرچەند بە پوالەت نارىڭ ديار بن.

بەلگە و شايەتى بىن گومانىش لەسەر ئەم سوودانەي کە لە ورد و خاش بونى بەرده كانەوە بەدەست دىن: كەمالىي رېتكۈپىنلىي و جوانىي سەنۇتە لەو پۇشاڭانەدا كە دەكىنە بەر ئەم چىايانەي بەرده كانيانلىپەنەوە تلىپەنەوە، كە بە گولزارى ناسك و نيان و بەروبومى جوان و نەخش و نىڭارى ناوازە و پەنگىن ئارايىشت دراون.

بەم جۇرە، يېنitan كە چۈن ئەم سى ئايەتە، لە گۈشەي دانستى خواوهندەوە، گىرنگى يە كى مەزنيان تىدايە.

* * *

ئىستاش سەرنج لە نەرمونيانىي رۇونكىردنەوە کانى قورئانىي پېرۋەز و ئىعجازى رەوانىبىزى يە بەرزە كەي بەدەن، با بىزانن كە چۈن لەم رېيەوه مەرۋەف بۇ سى رۇوداوى تىرىيەدار دەكتەمە،

تاکو بتو که سانی ژیر بیت به مایه‌ی دهرس و پهند ور گرتن و له هه‌مان کاتیشدا - نه
پریوه - سه‌زه‌نشتیکی سه‌ختیان ده کات.

بزوونه: هروهه که بر گهی دووه‌هه‌مدا، واته: **فَوَإِنْ مِنْهَا لَمَّا يَشْقَقُ فَيُخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ**
ئاماژه بزوئه بمهرد ده کات که له ژیر لیدانی عه‌ساكهی حه‌زره‌تی مووسادا - دروودی
له‌سهر بیت - به‌په‌ری شهوق و تاسه‌مه‌ندی‌یوه له‌ت بووه و دوازده کانی‌ثاوی نی
هه‌لقولاوه، له هه‌مان کاتیشدا ئه‌م و اتایه‌ی خواره‌وه به زه‌ینی مرؤقدا ده‌هینیت و ده‌فرموئی:
نه‌ی نه‌وه‌ی ئیسرائیل! بمرده مهزنه کان له‌بر ته‌نها یه‌ک دانه موتعجزه‌ی حه‌زره‌تی مووس
- دروودی له‌سهر بیت - ورد و خاش و نرم ده‌بن له سام و شکوئی نه‌مو موتعجزه‌یه‌دا.. یه
له خوشحالی دا بزوئه موتعجزه‌یه وه‌ک لافاو فرمیسک هه‌لده‌ریزئن! ئه‌دی بزچی ئینو:
به‌رام‌به‌ر به‌هه‌ممو موتعجزه‌یه‌ی حه‌زره‌تی مووسا پشت هه‌لده‌که‌ن و چاوتان فرمیست
هه‌لناپریزیت؟ به‌لکو چاوه کانتان فرمیسکی تیدا ده‌هستیت و دلانیستان له به‌رام‌به‌ر ئه
موتعجزه‌یاتان‌وه به‌رهق و تهقی ده‌مینه‌وه و نه‌رم نابن؟!

به بر گهی سئ‌هه‌میش، واته: **فَوَإِنْ مِنْهَا لَمَّا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ هُنَّمَنْ رُووْدَاوِه مَهْزَنْ بَهْ**
ده‌خاتمه‌وه که له ده‌می موناجاتی حه‌زره‌تی مووسادا - دروودی له سهر بیت - له "توروی
سینا" رپوی دا، که بربتی‌یه له‌و دره‌وشانه‌وه خوابی‌یه هه‌رم‌مه‌زنه‌ی که له چیاک
ده‌که‌وت و، ورد و خاشی کرد و له سام و شکوئی خواوه‌نددا به هه‌ممو لایه‌کدا بلاوی
کرده‌وه. جا هروهه که ئه‌م بر گهیه نه‌مو رپووداوه ده‌هینیت‌وه یاد، له هه‌مان کاتدا رینمایش -
واتایه‌کی وه‌ک ئه‌مه‌ی خواره‌وه ده کات:

ئه‌ی قه‌ومه که‌ی مووسا! بزچی له خواناترسن و ئاول له سام و شکوئی ئه‌مو ناده‌نم‌وه
ئه‌وه‌تا چیا گه‌ردن که‌ش‌کان، که له بمردی رهق پیکه‌تلوون، له تاو مه‌ترسی و سام و شکوئی
ئه‌مودا هه‌پرروون هه‌پرروون ده‌بن و بهم لا و ئه‌ولادا بلاو ده‌بن‌وه. ئنجا له‌و کاته‌دا که دوینی
خواوه‌ند په‌یمانی لئی ور گرتن که "چیای تورو" تان به‌سهردا به‌رز بکاته‌وه، هاوده‌م له‌گه -
ئاگاداری و چاوه‌که‌وتتنان به له‌ت بوونی ئه‌مو چیایه له رپووداوه مهزنه‌که‌ی داو‌اکاری‌یین‌نه‌ی
خوای گه‌وره‌دا. ئیز چژون پرکیشی ده‌که‌ن و له ترسی خوای گه‌وره له‌رزايان لئی نایه‌ت -
دلتنان ئاوا رهق و ئه‌ستور ده‌رده‌چیت?

هروهه‌اله له بر گهی‌یه که‌میشدا واته: **فَوَإِنْ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَّا يَتَقَبَّلُ مِنْهُ الْأَئْهَارُ هُنَّهُنَّ** چه -
رپوباریکی وه‌ک نیل و دیجله و فور اتیان به ئاماژه بزوکردن یاد ده‌خاتمه‌وه که له ناو چیا‌کانه‌وه
هه‌لده‌قولین و، له هه‌مان کاتیشدا مرؤوف تئی ده‌گهیه‌نیت که ئه‌مو بمردانه تا چه‌نه:
گوئی‌رایه‌لیی ئیعجاز‌به‌خش و ملکه‌چ بروونی ده‌راسایان به‌رام‌به‌ر فهرمانه ته‌کوینی‌یه‌ک -

به دهست هیناوه و تا چهندش رام و زیربار و فرمانبرداری ئهو فهرمانانه ن. جاثم برگه، بهم فیرکردن، ئهم و اتایهی خواروه به دلآنی بیدار دهه خشیت:

هرگیز ناگونجی ئهم چیا سهخت و زره لاحانه سه رچاوهی راسته قینهی ئهم چهشنه رووباره مهزنانه بن. چونکه ئه گهر بارستایی ته اوی ئهم چیایانه پر بن له ئاو، و اته گهر چیا کان حهوزی قووچه کی ئهو رووبارانه بن، ئهوا هر بهشی له بره رؤیشتی تهناها چهند مانگیکی ئهو رووبارانه ده کهن، که به خورپی و برد و امی ئاویان لمبر دهروات. جگه لمهوش ئهو بارانانه که له یه ک مهتر زیاتر له ناخی زهوي دا رۇناجن، هرگیز نابن به ده امهتیکی سرور زیادی ئهو له بره رؤیشتنه برد و ام و زورهی رووباره کان! بهو و اتایهی که هەلقولانی ئهو رووبارانه کارنیکی "ئاسایی و سروشتی" يان "پیکمود و هەرمە کی" نی يه، بەلکو بەدیهنتەری مهزنانه لە گەنجینەی غەبیوه به لافاوه مەليان دە قولتیپت و به چەشنیکی ده راسا و به خورپ دەيانخاته رى.

ئاماژهی ریوايەتی فرموده يه کی پیروز ئهم و اتایه ده گەيەنیت که: هەرىھە لەو سى رووباره، لە بەھەشتەوە بە ھەمیشەبى چەند دلۋىتىكىان بە سەردا دەچۈرپت، بۆيە بەپست و موبارەکن. لە ریوايەتىکى تردا ھاتووه کە سه رچاوهی ئهم سى رووباره لە بەھەشتادىيە^(۱).

حقیقتى ئهو ریوايەتە بېرىتى بە لەوهى کە:

ھۆکاره ماددى يە کان بەشى ئهو ناكەن کە بتوانن ئەم رووبارانه بەقىنتەوە و ئاوا بە زورى ئاویان لىنى ھەلب قولتىن. كەواتە دەبى سه رچاوه کانيان لە جىهانى غەبىدا يېت و لە گەنجینەی مىھەربانى يە کى غەبىي يەوه ھەلب قولتىن، بۆيە ده امهت و لە بەر رؤیشتىيان ھەميشە ھاوسەنگ و برد و ام.

بەم جۆرە، قورئانى پىرۇز دەرسىتىکى رەوان دەلىتەوە و، بۆ ئهم و اتایهی خواروه ش بیداريان دە کاتوه:

ئەی نەوهى ئىسرايل و ئەی نەوهى ئادەم! ئىوه بە دلپەقitan سه رېچى لە فەرمانە کانى پەروەرد گارىتىکى مهزن دە کەن و، بەھۆى بىن ئاگايىشتان لەو پەروەرد گارە، چاوه کانتان لە ئاستى ناسىنى ئهو نۇورە نەخش و نىڭار كىشەدا دەنۋوققىن كە زهوبى و شىك و بىنگى ميسرى گۆپى بە بەھەشتىتكى فراوان و، رووبارى مهزن و موبارە کى نىل و رووبارە کانى ترى ھاوجەشنى ئەويشى لە دەمى چەند بەردىتكى رەقى ئاسايى يەوه ھەلقولاندۇوه و، بەمەش

(۱) عن أبي هريرة رضي الله عنه: قال: قال رسول الله ﷺ : "سَيْحَانُ وَجَّيْحَانُ وَالْفَرَاتُ وَالنِّيلُ كُلُّ مِنْ أَنْهَارٍ الْجَنَّةِ" رواه مسلم كتاب الجنّة: ۲۶ وأورد الخطيب البغدادي: "ليس من الجنّة في الأرض شيء إلا ثلاثة أشياء: غرس العجوة والحجر وأوراق تنزل في الفرات كل يوم بركة من الجنّة". هرووهها بروانه: فيض القدير: ۵. ۳۸۱ / ۵ (وەرگىز)

موعجزیز اتی توانست و، شایه‌تی به‌هیزی بـه قـهـدـهـرـ توـانـاـ وـ هـیـزـیـ ئـهـوـ روـوبـارـهـ مـهـنـانـهـ وـ بـهـ لـگـهـ رـوـونـاـکـیـ بـهـ ئـهـ نـدـازـهـ رـیـثـنـهـ ئـهـوـ روـوبـارـانـهـ، لـهـ سـهـرـ "ـیـهـ کـتـابـیـ"ـ خـرـزـیـ دـهـ رـخـسـتـوـهـ ئـیـزـ خـرـاوـهـ نـدـ ئـهـوـ بـهـ لـگـهـ وـ شـایـهـتـیـ يـانـهـ لـهـنـاـ دـلـیـ بـرـزـنـهـ وـهـ رـانـدـاـ دـادـهـنـیـتـ وـ، بـهـ مـیـشـکـیـ گـرـیـ زـهـوـیـ بـیـانـ دـهـ سـپـرـیـتـ وـ، بـهـ وـینـهـیـ لـافـاـلـهـ دـلـ وـ ژـیرـبـیـ گـرـوـیـ جـینـنـیـ وـ ئـادـهـمـیـزـاـدـدـاـ رـفـیـزـ دـهـ کـاتـ!ـ پـاشـانـ خـرـاوـهـ نـدـ وـالـهـ وـ بـهـ رـهـقـ وـ بـیـنـهـیـ رـهـهـسـتـ وـ نـهـسـتـانـهـ^(۱)ـ دـهـ کـاتـ کـهـ مـوـعـجـیـزـیـ تـوـانـسـتـ ئـهـوـ بـنـوـیـنـ، بـهـ رـادـهـیـدـکـ کـهـ ئـهـوـ بـهـ رـادـهـ بـهـ وـینـهـیـ ئـهـوـهـیـ کـهـ رـوـونـاـکـبـیـ خـرـورـدـهـ بـیـتـ بـهـ لـگـهـ لـهـ سـهـرـ "ـخـرـورـ"ـ، ئـهـوـانـیـشـ ئـاـواـدـهـبـنـ بـهـ لـگـهـ لـهـ سـهـرـ بـهـ دـیـهـیـنـهـرـیـ مـهـنـیـانـ. ئـهـدـیـ ئـیـسـوـهـ؟ـ

☆ ☆ ☆

بپوشانه چون ئەم سى راستى يە پۇشاكى جوان و رەنگىتى رەوانىيىزى يان پۇشىوھ و، بە وردى سەرنج لە بەلاغەتى پىنمایى ئەم ئايە تانە بىدە، با رادەتى رەقى و ئەستۇورىيى ئەم دلانت بۇ دەرىبکەويت كە بە سام و هېبەتموھ لە بەردهم ئەم پىنمایى يە رەوانەدا وردوخاش نابن! جائە ئەگەر هەر لە سەرەتاواھ تا كۆرتاپى لەم و تەمە تىنى كەيشتېت، ئەوا فەرمۇ بىرىسکانەوە ئىعجاز بىبىنە لە شىۋازى پىنمایى قورئاندا و، ئىنجا سۈپاسى پەروردىگارى مەزنى خۇتى لەسەن بىكە.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ.

اللهم فهمنا أسرار القرآن كما تحب وترضى ووفقنا لخدمته.. آمين برحمةك يا أرحم الراحمين.

اللهم صلّ وسلّمْ علی مَنْ أَنْزَلَ علیه القرآن الحکیم وعلی آله وصحبہ أجمعین.

مداده‌یه کی هاچه‌شنى ئاو، به فهرمانى خواوه‌ند بستوویتى و بوروه به بەرد. ئىنجا ئەمۇ بەردەش بە فەرمۇنى خواى گەورە بۇوه بە گل. چونكە وشە "الأرض" كە لە زىكىرە كەدا هاتۇرە، مەبەست پىشى گلە. بەۋاتايەى كە ئەو ئاواه (واتە ئەمۇ ماددە شەلمەننى يە) لە پىشدا نەرم و شل بۇوه و نە گۈچىخەرە هېچ شەتكى لەسەر پاڭىز بىكىت پىاشان بەردىش لە خۆى دا رەق و تەقە و ج سوودىيىكى لەن وەرنامىگەنست. بۇ يە خواوه‌ندى داناى مىھەربان گلە بەس.

مهقامی دووهه‌می

وتهی بیسته‌م

بریسکانه‌وهی ئیعجازیکی قورئان که بهسەر ریوی موUGHیزاتی پىغەمبەراندەوە
دەدرەوشیتەوە

بە وردی سەیری دوو وەلامەکەی پرسیارەکانی كۆتايى بىكە

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مَبِينٍ﴾ (الأعراف: ٥٩)

بیست و چوار سال پىش ئىستا^(۱) لە تەفسىرە عەمرەبىي يەكمدا كە ناوى "إشارات الإعجاز في مظان الإيجاز" ، باسىكىم نۇوسى كە تايىت بۇو بە يەكىك لە نەھىنى يەكانى ئەم ئايىتە پىرۇزەوە . وائىستاش لەسەر داخوازى دوو براى بەرىز و ئازىز ، بە زمانى تۈركى ۋۇونكىردىنەوەيدىك بۇئۇ باسە دەنۋوسمۇ ، پشت بە تەوفيق و يارمەتى خواتى گەمۇرە دەبەستم و ئىلھام لە رېزىنەي قورئانى پىرۇز وەردەگرمۇ ، دەلىم : "كتاب مبين" بەپىنى بىچۇونىڭ ، بىرىتى يە لە قورئانى پىرۇز . كەواتە ئەم ئايىتە پىرۇزە - بەپىنى ئەو بۆچۈونە - دەرى دەخات كە: ھىچ تەپ و وشكىڭنى يە كە لە قورئاندا باسى نەھاتىت .

- ئایا وايە؟

- بەلى وايە، ھەمۇ شىتىك لە قورئاندا ھەيە .. بەلام ھەمۇ كەسىك ناتوانىت ھەمۇ شىتىكى تىدا دەربەھىتت . چونكە وىنە و شىۋە شىتان لە قورئانى پىرۇزدا جىاجىا و جۆر او جۆر دەردە كەون . ئۇوهتا ھەندى جار "ناوڭ" يان "تۇۋى" ئەو شتە و ، ھەندى جار كورتە و پۇختە كەى و ، ھەندى جارى تر دەستوورە كانى و ، ھەندى جارى دىكەش چەند نىشانىيە كى ئەو شتە تىدا دانراوە . ئىنجا ھەمۇ ئەم پلانمىش يان بە راشكاوى يان بە ئاماژە

(۱) مدبەست يە كەم سالى جەنگى جىهانىي يەكمە . (وەرگۈز)

یاخود هینما یاخود به چه شنیکی تمهاوی و نادیار یان له شیوه‌ی بیدار کردن‌وهدا باس ده کرین. چونکه قورئانی پیروز له ناوه‌ندی شیوازه کانی ره و انبیئری به که‌ی دا و به‌پنی پیویست و به گویره‌ی داخوازی موناسه‌بهی حال و مقام، مه‌بسته کانی دهرده‌بریت.

بۇ نمۇونە: فرۇكە و کارەبا و شەمەندەفەر و جىهازى بىن تەل و تازە داھاتووه کانى ترى زانست و تەكىزلىۋىزىای نوى كە به بەرھەمى بەرھە پېشچۈن و بەرزبۇنەوهى مەرۆف دادەنرین لە بوارى پىشەسازى و زانستدا، بۇون بە مايەى بايەخ پىدانى مەرۆفلى سەرددەم و جىنگە و پايەيە كى تايىھەتى يان لە ژيانى ماددىي ئەودا بەدەست ھىناوه. بۇيە ئەو قورئانە پیروزەی كە ropyوی گوفtar لە سەرچەمى چىنە کانى مەرۆفایەتى دەكەت، ئەم لايەنە ژيانى مەرۆفىشى پشت گۈنى نەخستووه، بەلکو لە دوو ropyووه ئاماژەي بۇ كردووه:

ropyوی يەكەم: لە کاتى ئاماژە كىردىنى دا بۇ موعجىزاتى پىغەمبەران - درووديان لە سەر بىت - ئاماژەي بۇ ئۇانش كردووه.

ropyوی دووھەم: لە کاتى گىزىانەوهى ھەندى ropyوادى مېزۇوبى دا ئاماژەي بۇ كردوون.

بۇ نمۇونە: ئەم ئايەتە پیروزانە خوارەوە ئاماژەيان بۇ شەمەندەفەر كردووه:

﴿فَقُيلَ أَصْحَابُ الْأَخْدُودِ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ وَمَا نَقْمُوْا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ (الروم: ۸-۴).^(۱)

ھەرۋەھا:

﴿فِي الْفَلْكِ الشَّحُونِ وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ﴾ (بس: ۴۱-۴۲).

ئەم ئايەتە پیروزانە خوارەوەش سەربارى ئەوهى كە ئاماژەي بۇ گەلنى نۇور و نەھىنى كردووه، ھىماشى تىدايە بۇ کارەبا:

﴿إِنَّ اللَّهَ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكُوْةٍ فِي هَا مِصْبَاحٌ مُصْبَاحٌ فِي زُجَاجَةِ الزُّجَاجَةِ كَانَهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتَهَا يُضِيُّ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْ نَارٌ نُورٌ عَلَىٰ نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ﴾^(۲) (النور: ۳۵).

جالەبەر ئەوهى گەلنى كەس لە بەریزان بۇ ئەم بەشە لىپراون و ھەولى زۇريان بۇ روونكىرنەوهى داوه (ھەرچەندەش گىرتە ئەستۆزى ئەم کارە داخوازى ئەۋپەرى ورده کارى

(۱) ئەم پىستەيە ئاماژە دەكەت بۇ ئەوهى كە ئەو شتەي جىهانى ئىسلامىي بە كىزت و زنجىرى خۆى بەستەوە و دىلى كردن، بىرىتىيە لە شەمەندەفەر كە بە ھۆيەوە كافران بە سەر مۇسلماناندا سەركەوتىن. (دانەر)^{*}

* مەبىستى دانەر ئەو كارەسانىيە كە لە جەنگى بە كەمىي جىهانى دا كافران بە سەر مۇسلمانانىاندا ھىتا. (وھر گىزى)

(۲) پىستەي: **﴿يَكَادُ زَيْتَهَا يُضِيُّ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْ نَارٌ﴾** ئەو ھىمايە روون دەكائموه. (دانەر)

دهبیت و پیویست ده کات به شیوه‌یه کی فراوانتر ئه و باسانه پیش‌چاو بخربن و پرون
بکرینه‌وه و سره‌رای ئه‌وهش که گهله نمونه‌ی زوریش ههن له‌سهری.. له‌به‌ر ئه‌وه، لیزه‌دا
ئه و ده‌گایه ناخه‌ینه سه‌پشت و به خسته رووی ئه‌و ئایه‌ته ناوبراوانه واز ده‌هیین.

به‌لام سه‌باره‌ت به‌شی یه که‌مهوه، که له ناوه‌ندی ئامازه کردنی قورئاندا بؤ موعجیزاتی
پیغه‌مبه‌ران - دروودیان له‌سهر بیت - ئامازه بؤ ئه‌و داهینانه نوی‌یانه‌ش کردوه که وک
شئی له‌عاده‌ت به‌دهر وان.. واچه‌ند نمونه‌یه کیان لئی باس ده‌کمین:

پیشه‌گی: قورئانی پیروز ده‌خات که پیغه‌مبه‌ران - دروودیان له‌سهر بیت - بز ناو
کومه‌لاني مرؤف ره‌وانه کراون، تاکوله بهزبونه و "پیشکه‌وتی مه‌عنده‌وي" دا بین به
پیشه‌وا و چاولیکراویان. له هه‌مان کاتیشدا رونی ده کات‌وه که خوای گهوره
موعجیزه‌یه کی ماددی داوه‌ت ده‌ست هه‌مو‌یه کیک له‌و پیغه‌مبه‌رانه و له "پیشکه‌وتی
مدادی" شدا کردونی به مامو‌ستا و پیش‌وه‌ی گرؤی مرؤف. واته قورئان فهرمان ده‌دات که
به ته‌واه‌تی و له سه‌رجهم کاروباره ماددی و مه‌عنده‌وي یه کاندا شوین پئی پیغه‌مبه‌ران
- دروودیان له‌سهر بیت - هلبگرن و چاویان لئی بکه‌ن..

چونکه هه‌وه که قورئانی پیروز له ده‌می باسکردنی که‌مالاتی مه‌عنده‌وي پیغه‌مبه‌راندا
- دروودیان له‌سهر بیت - هانی مرؤف ده‌دات که پتز له رپوناکی خوروه‌وشه جوانه کانی
پیغه‌مبه‌ران به‌هره‌منه‌ند بیت، هه‌وه قورئانه له ده‌می باسکردنی موعجیزه
مدادی یه کانیشیاندا ده‌یه‌ویت شه‌وقی گرؤی مرؤف بیزونیت تاکو لا‌سایی ئه و موعجیزانه‌ی
ناو ده‌ستی پیغه‌مبه‌ران بکنه‌وه و، به ئامازه، هانیان ده‌دات که له پیشکه‌وتی ماددیشدا بگه‌نه
ئاستی هاوه‌ینه‌ی ئه و موعجیزاتانه. بگره ده‌توانیت بوتری: تنه‌ها ده‌ستی موعجیزه‌ی
پیغه‌مبه‌ران بwoo که بؤ‌یه کم جار که‌مال و کاری ده‌راسای ماددی پیشکه‌ش به گرؤی
مرؤف کرد، وک ئه‌وه که‌مالاتی مه‌عنده‌وي پیشکه‌ش کردن!

ئه‌گهه نمونه‌ت له‌سهر ئه‌مه ده‌ویت ئه‌وا بروانه بؤ که‌شتی یه که‌ی حه‌زره‌تی نووح
- دروودی له‌سهر بیت - که یه کیک له موعجیزاتی ئه و پیغه‌مبه‌ره و، کاتزه‌میره که‌ی حه‌زره‌تی
یووسفیش - دروودی له‌سهر بیت - که یه کیک له موعجیزاتی حه‌زره‌تی یووسف. ئه‌وه بwoo
بؤ‌یه کم جار ده‌ستی موعجیزه‌ی پیغه‌مبه‌ران - دروودیان له‌سهر بیت - به وینه‌ی دیاری یه کی
به‌نرخ پیشکه‌شی ئاده‌میز ادی کردن.

ئه‌رم‌پاستی یه‌ش ئامازه‌یه کی نه‌رمونیانی له‌سهر هه‌یه، که بریتی یه له‌وه‌ی زوربه‌ی
پیشه‌سازان یه کیک له پیغه‌مبه‌رانیان کردوه به جه‌مسه‌ر و پیش‌وه‌ی سنه‌ت و پیشه‌کمیان.
بؤ نمونه: که‌شتیوانه کان حه‌زره‌تی نووحیان - دووردی له‌سهر بیت - کردوه به

پیشپه‌ویان و، سه عاتچی به کانیش حهزره‌تی یوسفیان - درودی لاهسر بیت - کردوه به پیشه‌وایان و، بهرگدروده کانیش حهزره‌تی ئیدریسیان - درودی لاهسر بیت - کردوه به پابهربیان.

جاله‌بهر ئوهه‌ی سه‌جهم زانا لیکوله‌ره کانی ره و انبیزی لمه‌دا به کیان گرتوه که همه‌موه ئایه‌تیکی قورئانی پیرۆز چهند رهویه کی جیاجیا رینماهی و چهندها لایه‌نی زوری هیدایه‌تی تیداهه، ئهوا هرگیز ناگونجی که روناکترین و دره‌خشناترین ئایه‌ته کانی قورئان - که ئایاتی موعجیز اتن - تنهها بریتی بن له گیرانه‌وهی به سه‌رهاتی میژویی، بهلکو ده‌بئ - جگه له‌مهش - گهله‌ی واتای رهوانی رینماهی و هیدایه‌تیشیان له‌خۇ گرتیت.

بهله‌ی، کاتی که قورئانی پیرۆز موعجیزاتی پیغامبران ده‌هینت، بهم کاره‌ی: هیله‌ی دو سنوری ئه‌په‌ری توانای مرۆف ده کیشیت له بواره کانی زانست و پیشه‌سازی‌دا و. ئامازه‌یان پین ده کات بۆ کوتایی ئه‌و ئاماچانه‌ی که مرۆف ده‌توانیت بیانه‌هینت‌دی. که‌واته قورئان بهم باسکردنی موعجیزاتی پیغامبران - درودیان لاهسر بیت - سنوری دورترینی دواهه‌نجام له و بوارانه‌دا بۆ مرۆف ده کیشیت و، پاشان هانی گروی ئاده‌میز اد ده‌دات و ده‌بانداته بهر تاکو بگەن بهو سنور و ئەخمانه. چونکه هروه کاته کانی رابوردو و عه‌مبار و گەنچینه‌ی تزووه کانی داهاتووه و ئاوینه‌یه که کاروباره کانی داهاتوویان تیدا ده‌ده که‌ویت، داهاتووش داهاتی تزووه کانی رابوردووه و ئاوینه‌ی ئاواته کانیه‌تی.

وا بۆ غونه له سه‌رچاوه بېپیت و فراوانه، چەند غونونه‌یهک ریون ده کەننەوه:

○ بۆ غونه: «ولسلیمان الریح غلۇھا شەھر و راھھا شەھر» (سبا: ۱۲).

ئەم ئایه‌ته پیرۆزه يه کيک لە موعجیزاتی حهزره‌تی سوله‌یمان - درودی لاهسر بیت - روون ده کاته‌وه. که بریتی يه لوهه‌ی "با"ی بۆ ژیبار و گوئرایه‌ل کرابوو. واته ئەمسەر و ئەو سه‌ری ئەم ماوه‌یهی کە به دوو مانگ ده‌بىرا، ئەم له هەوا دا به يەك رۆز ده‌بىرى! ئەم ئایه‌ته، ئامازه ده کات بۆ ئوهه: رېڭاله بەردم مرۆقدا کراوه‌تەوه کە ئەم چەشنه ماوه‌یه له هەوا دا بېریت.

که‌واته ئەی گروی مرۆف! هەول بده بگەیتە ئەم پله‌یه، مادەم رېڭات لە بەرددەد کراوه‌تەوه. تى بکوشە لەم پله و پايیه نزىك بىتەوه.

وەك بلىتى خواي گموره له واتاي ئەم ئایه‌تەدا دەفرمۇيت:

(يە كيک لە بەندە کانم وازى لە "هەوا"ى دەررونى خۆى هيئنا و، منىش سوارى پشتى "هەوا"م كرد! خۇ ئەگەر توش - ئەی مرۆف! - واز لە تەمبەلەي دەرروونت بەپىنت و به باشى

سودلهو یاسایانه‌ی سوننه‌تی من و هر بگریت که له گهر دوندا کار ده کهن، ئهوا توش ده توانیت سواری پشتی "ههوا" بیت!

○ نمونه‌یه کی تر:

﴿فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَمَكَ الْحَجَرَ فَالْقَجَرَتْ مِنْهُ اُنْتَنَا عَشْرَةَ عَيْنًا...﴾ (البقرة: ٦٠).

ئەم ئایەتە پیرۆزه يە کىڭ لە موعجزىتى حەزرەتى موسا - دروودى لەسەر بیت - پۇون دە کاتەوهە، لە هەمان كاتىشدا ئامازە دە كات بۆ ئەوهى كە: دەتوانىت بە چەند ئامىز و ئامرازىنى سادە، سودله گەنجىنە كانى مىھەربانى شارراوهى ژىرسە زەوی و هر بگریت، تەنانەت ئاوى سەرچاوهى ژىيانىش لە زەوی يە كى رەقى مردووی وەك بەرد، بە هۆى عەسايە كەوهە، هەلبقولىتىتىت:

جا ئەم ئایەتە بەم واتايە خوارەوە لە گەل گرۇي مروقدا دەدويت:

دەتوان بەهۆى عەسايە كەوهە ئەو ئاوە بەدەست بەھىن كە ناسكىرىنى رېئنە كانى مىھەربانى خوارەنە. دەساتى بکۈشۈن و بە گەرمى هەمول بەدەن تاكو بىدۇز نەوە.

كەواتە خواي گەورە بەم واتا رەمىزى يە خوارەوە لە گەل مروقدا دەدويت:

(مادەم عەسايە كەم بە دەستى بەندە يە كى خۆم سپاردووو كە پاشتم پى دەبەستى و باوەرى پىمە و، لە هەر شوينىكدا بېھۆيت دەتوانىت بەو عەسايە ئاوەل گەل بىدۇز نەوە. كەر پشت بە ياسا كانى مىھەربانىم بېستىت، دەتوانىت بە هەمان جۆر ئامىرىنى كى ھاۋوينە ئەمۇ عەسايە دابەھىنەت. دەساتى بەدە با ئەو ئامىرەت دەست بکەھۆيت).

دەبىنيت كە چۈن ئەم ئایەتە يە كەم پىشىرەو بۇوە بۆ پەيدا كەرنى ئامىرىنى كە مەرۆز دەتوانىت بەھۆيەوە لە زۆربەي شويندا ئاوى لە زەوی بىن دەر بەھىنەت. ئەو ئامىرە كە يە كىنە كە لە ھۆكارە كانى بەرەپىش چۈونى ژىانى مروقايەتى. تەنانەت ئەم ئایەتە پیرۆزه ھىلى دوا سنور و ئەۋەپەرى تونانى بە كارھىنانى ئەو ئامىرە دەستىشان كردووە، بە وىنە ئایەتى پىشىو كە دوا خالىه كانى كۆتلىي و ئەۋەپەرى تونانى فرۇ كەن نۇنى دەستىشان كردى.

○ نمونه‌یه کی تر: ﴿وَأَبْرَىءِ الْأَكْمَةَ وَالْأَبْرَصَ وَأَخْيِي الْمَوْتَىٰ يَأْذِنُ اللَّهُ﴾ (آل عمران: ٤٩).

قورئانى پیرۆز ھەر وەك بە "پاشکاوى" هانى مروقايەتى دەدات كە شوينى خوارەوشتە پىغەمبەرى يە بەر زە كانى حەزرەتى عيسا بکەون - دروودى لەسەر بیت - بە "ھىئما" ش بۆ ئەو خوارەوشتانە هانىان دەدات كاتى كە سەرجنىان بۆ لاي ئەمۇ پىشە پیرۆز و پريشكى يە پەروەردگارى يە مەزنەي حەزرەتى عيسا - دروودى لەسەر بیت - رادە كىشىت.

وهك بليٰ ئهم ئايته پيرٽه ئامازه ده كات بٽئوهى كه: ده گونجى دهرمانىك بدؤزريتهوه كه سەختتىن نەخۆشى و دەردى بىن چاره سەر بكتات. كەواته ئەي مروق! بىن هيوا مەبە.. ئەي گرفتار و گيرۋەدى نەخۆشى! نائومىد مەبە.. چونكە هەموو دەردىك دەرمانى هەيە و ده گونجى چاره سەر بکرىت. دەسا بە شۇينى دا بگەرى و بىدۇزه رەوه. تەنانەت ده گونجىت لە پىيى جۇرە ژيانىكى كاتى بەوه چاره سەر بىي خودى مردىنىش بکرىت.

خواى گەورە لە پىيى "واتاي ئامازهى" ئى ئەم ئايته پيرٽه و دەھەرمويت: (يەكىك لە بەندە كامى لە پىناواى مندا دەستى لە دنيا ھەلگرت، منىش دوو دىياريم پىنى بەخشى. يەكىكىان: دەرمانى دەردە مەعنهوى يەكان و، ئەوي تريشيان: چاره سەر بىي نەخۆشى يە ماددى يە كانه. ئەوهتا دلە مردووه كان بە نۇوري ھيدايەتى ئەو زىندۇو دەبنەوە. ئەو نەخۆشانەش كە لە حوكىمى مردواندان تەنها بە فۇويە كى ئەو چاك دەبنەوە. تۈزى مروقىش دەتوانىت لەناو دەرمانخانەي حىكمەتى مندا دەرمانى هەموو دەردە كانت بدۇزىتەوه. دەس لەم پىناواهدا تى بکۈشە و ئەو دەرمانه بدۇزه رەوه كە بىن ھىچ گومانىك بە دەستى دەخھىت و دەيدۇزىتەوه).

بەم جۇرە دەبىنيت كە چۈن ئەم ئايته پيرٽه ئەپەپىي ئامابىجە دوورە كانى ئەو پىشكەوتەي دەستىشان كرد كە زانستى پېيشكىي مروق ئاو اتەخوازە بىي بگات. كەواته ئەم ئايته ئامازه بٽئەو ئامابىجە ده كات و هانى مروق دەدات بە دەستى بەھىنەت.

○ نۇونەيە كى تر: ﴿وَأَنْتَا لَهُ الْحَدِيدِ﴾ (سيا: ۱۰).

﴿وَآتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصَلَّى الْخِطَابَ﴾ (ص: ۲۰).

ئەم دوو ئايته تايىهتن بە موعجيزەي حەزرەتى داود - دروودى لە سەر بىت - و، ئايەتى: ﴿وَأَسْلَنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ﴾ يىش (سيا: ۲) تايىهتە بە موعجيزەي حەزرەتى سولەمانەوه، دروودى لە سەر بىت.

ئەم ئايەتانە ئامازه ده كەن بٽئەوهى كە:

نەركىدنى ئاسىن نىعمەتىكى بەرزى خواوهندە، چونكە خواى گەورە لەم پىيەوه فەزلى و گەورەي پىغەمبەرىكى مەزن دەرده خات. ئەوهتا نەركىدنى ئاسىن بە چەشنى ھەوير و، توانەوهى مىن و، دۆزىنەوه و پەيدا كەردى كانزا كان، سەرەتا و بناگەي سەرجەمە پىشەسازى يە كانى مروفن و، لەم پۇوهە كانگا و سەرچاوهى پىشكەوتى شار ستانىتىن.

ئەم ئايەتە پيرٽه ئامازه بٽئەعەتى گەورەي خواوهندە كات لە: نەركىدنى ھەوير ئاسى "ئاسىن" و "مس" دا و گۇرپىنيان بە چەند تەلىكى بارىك، كە دوو تەوهەن بىز

زوربهی پیشه‌سازی به گهوره کان. چونکه خوای گهوره له شیوه‌ی موعجزه‌یه کی مهزنی پیغه‌مبه‌ریکی گهوره و جئی نشینیکی مهزنی زهولی دا بهخشیونی و باسی کردوون. جاماده‌م خواوه‌ند بهم ئایه‌ته ریزی له که‌سیک ناوه که له یه‌ک کاتدا پیغه‌مبه‌ر و جئی نشینه و، نیعمه‌تی دانایی و چاره‌سهر کردنی کیشہ کانی به زمانی ئه و بهخشیوه و، ئه م سنه‌ته پیشکه‌وتووه‌شی به دهستی ئه و سپاردووه و، به راشکاویش هانی مروقایه‌تی داوه، چاو له و نیعمه‌تے بکه‌ن که به زمانی ئه و پیغه‌مبه‌ر بهخشاروه. دهی قورئان ئاماژه‌یه کی ئه و تووشی تیدا بیت که هانیان بدات چاو له و سنه‌ت و کارامه‌یه ناو دهستیشی بکه‌ن!

واته: خوای گهوره له ریی "واتای ئاماژه‌یه" ئه م ئایه‌ته پیروزه‌وه دهفرمیت: (ئهی نهوهی ئاده‌م! یه کیک له بهنده کانم که ملی بز داخوازی به کانم که‌چ کردو، گوئی رایه‌لیبی فهرمانه کانم بwoo، توانای گفتون گزوبه کی وام به زمانی بهخشی که بتوانیت چاره‌سه‌ریبی کیشہ کانی بین بکات و، دله که‌شیم به دانستیک پر کرد که هه‌مو و شتیک به رونونی له یه کتر جیا بکاته‌وه و.. راستی یه کی هیندۀ رهنگینیشم له ناو دهستی دا دانا که ئاسن له دهستی داوه کو مومی لئی دههات و به هر شیوه‌یه ک بیویستایه شیوه و شکلی ئه و ئاسنه‌ی ده‌گزوری و، هیزیکی مهزنی بز جیگیر کردنی پایه‌ی خلافه‌ته که‌ی و به‌رده‌وامبوونی فرمانزه‌وایه‌تی دهولته که‌ی لئی ورده‌گرت. جاماده‌م ئه م کاره له توانادا هه‌یه و له واقعیشدا رهوی داوه و بوژیانی کومه‌لایه‌تیستان گرنگی یه کی له‌راده‌به‌دهری هه‌یه، ئه و ائیوهش - ئهی نهوهی ئاده‌م! - ئه گهر گوئی رایه‌لیبی فهرمانه ته کوینی به کانم بین، ئه و ائه و دانست و سنه‌ته‌تان دهدربیتی و دهتوان به دریزایی روزگار لیبان نزیک بینوه و پیمان بگه‌ن)! ئوهه‌تا گهیشتني مروف به‌په‌ری ئاواته کانی له بواری پیشه‌سازی دا و به‌دهسته‌ینانی توانستیکی له‌راده‌به‌دهر له لایه‌نی هیزی مداددی‌یه‌وه، تنهها به‌هنوی نه‌مرکدنی ئاسن و توانوه‌ی مسدوه بwoo. جا ئه م ئایه‌ته پیروزاندش سه‌رنجی مروقایه‌تی - به گشتی - بز لای ئه م راستی یه راده کیشون و، ئاوری پیشینان و ته‌مبه‌لائی ئیستاشی بز لا دده‌نهوه و، له م ری‌یه‌وه ئوانه بیدار ده که‌نهوه که تا ئیستا بایه‌خی شایسته‌یان بهم راستی یه نه‌داوه.

○ نمونه‌یه کی تر: ﴿قَالَ اللَّهُي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِّنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَلَّ أَنْ يَرَكَدَ إِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رَأَهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ...﴾ (المل: ۴۰).

ئه م ئایه‌ته، ئاماژه ده کات بز ئوهه که: هینان و ئاماده کردنی شтан، ج خودی خویان ج شکل و شیوه‌یان، له چهندان ماوهی دووره‌وه، کاریکه له توانادا هه‌یه. ئه‌م‌هش له و روه‌وه

که بورو به بدلگه له سهر ئه و پرووداوه دهر اسایه‌ی له کۆپری حەزره‌تى سولەغاندا - دروودى له سهر بیت - پرووی دا، کاتى يه کيڭىك له وزيره کانى، كه زانبارى يه کى زۇرى له "زانستى ئاماده كىرىن" دا بىن درابورو، به حەزره‌تى سولەغانى و ت: من عەرشى بەلقيست بۇ دەھىئم! خواى گەورە "پادشالىي" و "پىغەمبەرەتى" ئى پىنكەوه بە حەزره‌تى سولەيمان بەختىبىو. جىگە لەمانەش بۇ مەبەستى پېزلىتىانى ئەم، موعجىزەيە كى ئەوتۇرى بىن دابۇو كە دەپوانى بەھۆى ئەم موعجىزەيە و راستەخۇن بىن هېچ قورسى و ئەركىڭىچاوى لە بارودۇخى ژيانى رەعىيەتە كە يەوه بىت و سكالايان بىيىستىت. هەر ئەم موعجىزەيەش بۇو كە حەزره‌تى سولەيمانى دەپاراست لە هەر ھەلەيەك لە كاروبارى رەعىيەتدا، ھۆكارييىكى بەھىزىش بۇو بىز بالاًو كردنەوهى عەدالەت و ھەتكىرنى ئالاي دادگەرى لە ھەموو جىنگايدى كى ولاتەكەدىدا. كەواتە هەر كەسىلىك پشت بە خواى گەورە بېبەستى و پالىي پىۋە بىدات و، بە زمانى توانا و ليھاتە کانى سروشتى خۆزى لىپى پىارىتەوه و، لە ژيانىشى دا بەپىنى ياسا خوايى يەكان و چاودىرىي پەروەردگار ھەنگاوشىت، دەگۈنجى ئەم دنیا فراوانە لە بەرددەدا وەك شارىنىكى رېنگۈپىشكى لىنى بىت، وەك ئەوهى بۇ حەزره‌تى سولەيمان پرووی دا کاتى كە بە زمانى پىغەمبەر اىيەتىي خاونىن و بىن گەرد داوايى كرد: عەرشى بەلقيسى بۇ ئامادە بىرىت و، ئىجا ئەم عەرشەي - چ خۆزى چ شىۋە كەى - لە ولاتى يەمنەوه بۇ ولاتى شام لە بەرددەدا ئامادە كرا. بىن گومان دەنگى پىاوانى ئامادەبۇوي دەورى ئەم عەرشەيش لە کاتى هيپانى دا بىسترا هەروەك شىۋە و پۇخسarıشىان دەپىنرا!

ئەم ئايەتە ئامازەيە كى رەنگىن دەكات بۇ ئامادە كردنى دەنگ و رەنگە كان لە چەندەها ماوهى دوورەوه. كەواتە ئەم ئايەتە دەدەفرەمۇئى:

(ئەى كاربەدەستان! ئەى ئەوانەي كاروبارى ولاتان لە ئەستۇر گەرتۇوه! ئەگەر دەتانەوتىت "دادگەرى" ھەموو لايەكى ولاتە كەتەن بىگرىتەوه. ئەمما چاولە حەزره‌تى سولەغان بىكەن و وەك ئەمەن بەن ھەموو ئەم شستانە بىبىن و بىزانى كە لە سەرانسەرى زەۋى دا رۇو دەدەن. چونكە ئەمە فەرمانزەوا دادگەرە كە دەيەوتىت ئالاي دادگەرى لە ھەموو گۈشەيە كى ولاتە كەىدا بشە كىتەوه و ئەم پادشايدەش كە بە مىھەربانى و بەزەبىيەوه چاودىرىي كاروبارى ھاوا لاتى يانى دەكات، ناگات بە ئامانچە کانى ئەگەر نەتوانىت - هەر كات بىيەوتىت - ئاگادارى ھەموو ھەرىم و لايەكى ولاتە كەى بىت. خۇ ئەگەر توانيى بەو چەشىنە ئاگادار بىت، ئەمە "دادگەرى" بە تەواوەتى گىشت لايەك دەگرىتەوه و، خۇيىشى لە موحاىسەبە و لېپرسىنەوهى مەعنەوهى رېزگار دەكات).

خواي گهوره به (واتاي هيمـا) ئـم ئـايـهـتـهـ پـيرـزـهـ لـهـ گـهـلـ مـرـؤـفـداـ دـهـدـويـتـ وـ دـهـفـهـ رـموـيـ: (ئـهـيـ نـهـوهـ ئـادـهـمـ)! حـوـكـمـرـانـيـ وـلـاتـيـكـيـ يـهـ كـجـارـ فـراـوـانـمـ دـايـهـ دـهـسـتـ يـهـ كـيـنـكـ لـهـ بـهـنـدـهـ كـانـمـ، ئـاـگـادـارـبـوـونـيـ رـاستـهـوـ خـوـشـمـ يـهـ بـهـخـشـيـ سـهـبارـهـتـ بـهـ بـارـوـدـوـخـ وـ بـروـدـاوـهـ كـانـيـ زـهـويـ، تـاكـوـ بـتوـانـيـتـ بـهـ تـهـواـهـتـ دـادـگـهـرـيـ جـيـ بـهـجـيـ بـكـاتـ. ئـنجـاـ مـادـهـمـ تـوانـاـ وـ لـيـهـاتـيـكـيـ سـرـوـشـتـيـمـ بـهـ هـمـموـ مـرـوـقـيـكـ بـهـخـشـيـوـ بـقـ ئـهـوهـيـ بـيـتـ بـهـ جـيـ نـشـيـنـ لـهـ زـهـويـ دـاـ، ئـهـواـ بـيـ گـومـانـ بـهـپـيـ دـاخـواـزـيـ حـيـكـمـهـتـيـ خـوـمـ ئـهـ وـ بـهـهـرـهـ وـ تـوانـاـ وـ لـيـهـاتـهـشـمـ دـاـوـهـتـيـ كـهـ بـتوـانـيـتـ بـهـھـيـانـهـوـهـ سـهـيـرـيـ هـمـموـ گـوـشـهـ وـ لـايـهـكـيـ زـهـويـ بـكـاتـ وـ پـهـيـ بـهـ بـروـدـاوـهـ كـانـيـ بـيـاتـ. خـوـ هـرـچـندـهـ مـرـوـقـ بـهـ "تـاكـهـ كـهـسـيـ" نـاتـوـانـيـتـ بـكـاتـ بـهـمـ پـلـهـيـ، بـهـلـامـ دـهـتـوـانـيـ بـهـ "جـوـرـ" وـ هـاـوـرـهـ گـهـزـهـ كـهـيـ پـيـ بـكـاتـ.. گـمـرـ نـهـتـوـانـيـتـ لـهـ بـروـيـ مـادـدـيـيـهـوـ ئـهـ وـ پـلـهـوـپـيـاـيـهـيـ بـهـ دـهـسـتـ بـهـيـيـتـ، دـهـتـوـانـيـ بـهـ شـيـوـهـيـ كـيـ مـعـنـهـوـيـ - بـهـ وـينـهـيـ ئـهـوهـيـ بـزـئـهـولـياـ وـ پـيـاوـچـاـكـانـ رـوـوـ دـهـدـاتـ - پـيـ بـهـھـرـهـمـنـدـ بـيـتـ. كـمـوـاتـهـ ئـيـوـهـ دـهـتـوـانـ سـوـودـلـهـمـ نـيـعـمـهـتـ وـ هـرـبـگـرـنـ كـهـ پـيـشـانـ بـهـخـشـراـوـهـ. دـهـسـاـ خـيـرـاـكـهـنـ كـارـيـ گـهـرـمـوـ گـوـرـ ئـهـنـجـامـ بـدـهـنـ وـ بـهـ چـوـسـتـ وـ چـالـاـكـيـ لـيـ بـيـرـيـنـ تـاكـوـ گـوـيـ زـهـويـ بـهـ وـينـهـيـ باـخـچـهـيـ كـيـ بـچـوـوـ كـيـ رـهـنـگـيـنـ بـخـهـمـلـيـتـنـ وـ هـاـتـوـچـوـيـ تـيـداـ بـكـهـنـ وـ هـمـموـ بـروـوـهـ كـانـيـ بـيـيـنـ وـ هـمـواـلـ وـ بـروـدـاوـهـ كـانـيـ هـمـموـ شـوـيـتـيـكـيـ تـرـ بـيـسـتـنـ، بـيـ ئـهـوهـيـ ئـهـرـكـيـ بـهـنـدـايـهـتـيـانـ لـهـ يـادـ بـچـيـتـ).

هـرـوـهـاـ سـهـرـنـجـ لـهـ ئـايـهـتـهـ پـيرـزـهـ بـدـهـنـ كـهـ دـهـفـهـ رـموـيـتـ:

﴿هـوـ الـذـيـ جـعـلـ لـكـمـ الـأـرـضـ ذـلـلـاـ فـامـشـواـ فـيـ مـنـاكـيـهـاـ وـكـلـواـ مـنـ رـزـقـهـ وـإـلـيـهـ الشـوـرـ﴾ (الملك: ۱۵).

بـهـ جـوـرـهـ بـيـيـمانـ كـهـ چـونـ ئـمـ ئـايـهـتـهـ پـيرـزـهـ سـهـرـهـتـايـ ئـمـ فـوـونـهـيـ، هـيـمـمـهـتـيـ مـرـوـقـ دـهـبـرـيـيـتـ وـ بـايـهـخـيـشـيـ تـيـداـ دـهـبـوـزـيـنـيـتـهـ بـقـ دـوـزـيـنـهـوـهـ هـوـكـارـ وـ ئـامـيـرـيـكـ لـهـ نـيـوانـ وـرـدـتـريـنـيـ پـيـشـهـسـازـيـيـهـ كـانـيـ دـاـ، كـهـ بـهـهـويـهـوـ بـتوـانـيـتـ لـهـ دـوـورـتـرـيـنـ شـوـيـنـهـوـهـ رـهـنـگـهـ كـانـ ئـاماـدـهـ بـكـاتـ.

○ نـمـوـنـهـيـهـ كـيـ تـرـ:

﴿وـآـخـرـيـنـ مـفـرـنـيـنـ فـيـ الـأـصـفـادـ﴾ (ص: ۳۸).

﴿وـمـنـ الشـيـاطـيـنـ مـنـ يـعـصـمـونـ لـهـ وـيـغـمـلـونـ عـمـلاـ دـوـنـ ذـلـكـ وـكـلـاـ لـهـمـ حـافـظـيـنـ﴾ (الأـنبـيـاءـ: ۸۲).

ئـمـ ئـايـهـتـهـ پـيرـزـانـهـ ئـمـوـهـ دـهـ گـهـيـنـ كـهـ: جـيـتنـيـ وـ شـهـيـتـانـهـ كـانـ وـ بـرـحـيـانـهـتـهـ چـهـپـهـلـهـ كـانـ، بـقـ خـمـزـرـهـتـيـ سـوـلـهـيـمانـ - درـوـودـيـ لـهـ سـهـرـ بـيـتـ - ژـيـرـبـارـ وـ مـلـكـهـ چـكـراـبـوـونـ وـ رـيـ لـهـ شـهـرـ وـ

خرابکاری بیان گیرابو، هروهک له چهندین کاروباری به سودیشدا به کارهینزابو - که واته ئەم ئایه تانه دەلّىن:

تاقمی جىنى، كە لە نىوان سەرنىشنانى خاوهەن ھەست و شعورى گۆزى زەۋىد - دواي ئادەم مىزادە دىئن و لە گرۇنگى و بايدا خدا پلەى دووهە ميان ھەيە، دە گۈنجى بىرىن - خزمە تگۈزارى مەرۆف و پېيەندى بىان لە گەل بىهە سەرىت و چاپىنگە و تىيان لە گەلدا س - بىرىت. تەنانەت دە گۈنجى كە شەيتانە كان دۆزمنايەتى بىان لە گەل مەرۆشدا بىخەن لاوە و ناج - بىرىن خزمەتى مەرۆف بىكەن. هەروهک خواي گەورە ژىربار و ملکەچى كىرىن بۇ يە كىك - بەندە ملکەچ و گۈزى رايەلە كانى فەرمانى خۆى.

واتە خواي گەورە، بە "واتاي ھىما" ئى ئامى ئایه تانە، رووي گوفشار لە مەرۆف دەكەت و دەفر مويت:

(ئەم مەرۆف! من جىنى و شەيتانە كان و خرابکارانىام بۇ بەندە يە كى گۈزى رايەللى خىزمە ملکەچ و ژىربار كىرد. تۈش ئەگەر "نەفس" ئى خۆت بۇ گۈزى رايەللىي فەرمانە كانى سىر ژىربار و ملکەچ بىكەيت، ئەوا گەللى بۇونەورى زۇرت تەنانەت جىنى و شەيتانە كانىشىت - ژىربار دە خەم).

كە واتە ئەم ئایە تە پېرۇزە هيلى دوا سۇور دە كىشىت و باشتىن رېڭگاي بە كەللىكى سۇرۇنلى وەرگىتن دەستىشان دەكەت. تەنانەت رېڭگايە كىش دە كاتەوە بۇ "ئامادە كەرنى گىانە كان" و "اڭفتۇغۇز كەرن لە گەل جىنى" دا، كە دەرەنخامى تىكەل بۇونى ھونىز: زانستە كانى مەرۆفە و لە ھىز و ھەست و نەستە نائاسايى يە ماددى و مەعنەوى يە كانىز: دەر كە وتووھ و سەرەي ھەلداوھ. بەلام نەك بەھو جۇزەر كە لەم سەرددەمە ئىنىت بە كاردەھىنرەت. چونكە ئەم مەرۆفانە كە ئىستالەم بوارانەدا كار دە كەن بۇون - گالىتەجار و مايەى پىن را بواردن لە لايدەن ئەم جۇزەن كەن كەن دە كەن بۇون - مەردوو لە خۇيان دەنلىن و - بە پىچەوانەي مەبەستەوە - خۇيان بۇون بە گۈزى رايەل و رامكراوى شەيتانە كان و رۇحيانە تە چەپەلە كان! ئەمە ئىمە لىيى دواين جىاوازە لەمانە و، تەنھا - رېڭگايە و دەبىت كە بەھۆي نەھىيى يە كانى قورئانى پېرۇزەرە ملکەچ بىرىن و ژىربار بىخىن و - خرابە و زيانە كانىشيان مەرۆف دەر باز بىرىت!

○ پاشان ئەم ئایە تە پېرۇزە:

﴿فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحًا فَقَمَلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا﴾ (مریم: ۱۷) ..

ھەروهە ئایە تە كانى ترى ھاۋچەشنى كە ئامازە بۇ بەر جەستە بۇونى رۇحيانە تە ك - دە كەن و، ئەم ئایە تانەش كە ئامازە يان تىدايە بۇ ھىنەن و ژىربار خىستى دىۋە كان لە لايدە -

حهزرته سوله‌همانده - دروودی له‌سهر بیت - ههروهه که ئامازه بۆ به‌جهسته بونی رۆحانی يه کان ده کهن، له ههمان کاتیشدا ئامازه‌یان تیدایه بۆ ئاماده کردنی گیانه کان (تحضیر الأرواح). بهلام وریابه! ئاماده کردنی گیانه خاوینه کان، كه ئه و ئایه‌تانه ئامازه‌یان بۆ ده کهن، بهو شیوه‌یه نی يه که هاوجه‌رخه کانمان گیانه کان بۆ شوینی گمه و گالته‌ی خزیان ده‌هیشن و کارینکه سرتاپا گالته پنکردنیکی سووک و رسوای ئه‌وتويه که له گهله شان و شکوی ئه و رۆحیانه‌ته جیددی و به‌پیز و خاوهن و یقارانه‌دا ناگونجی، ئه‌وانه‌ی که جیهانیکیان ئاوه‌دان کردووه‌تهوه که يه کپارچه کاری جیددی‌یه و جئی گمه و گالته‌ی تیدا نایتهوه..

بهلئی مه‌بست ئه‌وه نی يه، بهلکو مه‌بست ئه‌وه‌یه که ده کرنی "گیانه کان" به جوزنیکی تر ئاماده بکرین، به وینه‌ی ئه‌وه‌ی چهند ئهولیایه کی پیاوچاک بۆ مه‌بستینکی گرنگ و ئاما‌نجینکی به‌رز و پیویست ئه‌نجامیان دا. وله که سانی هاووینه‌ی شیخ می‌دینی عه‌ره‌بی، که هه‌ركات بیانویستایه چاوین که‌وتیان له گهله ئه و رۆحیانه‌ته خاویناندا ساز ده‌کرد و، ئه‌مان به‌ره‌و لای ئه و رۆحیانه‌تانه کیش ده‌بوون و په‌یوه‌ندی‌یان له گهله‌دا ده‌بستن و بۆ شوینه‌کانی ئه‌وان ده‌پرۇشتن و له جیهانه‌که‌یان نزیک ده‌بوونو و سوودیان له رۆحیانه‌تی ئه‌وان و هرده‌گرت. ته‌نهان ئم ئاماده بونی رۆحیه که ئه و ئایه‌ته پیرۆزانه ئامازه‌ی بۆ ده‌کهن و، لەم ئامازه‌یه‌شدا هه‌بست به هاندان و تاسه‌بزواندنی مروف ده‌کریت و، له ههمان کاتیشدا هیلتی دوا سنوری ئه‌م چه‌شنه زانست و کارامه‌بی‌یه په‌نهانه ده کیشیت و، جوانترین و باشترين شیوه‌شیان پیش‌جاو ده‌دخات.

○ غنوونیه کی تر: ﴿إِنَا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّخُنَ بِالْعَشَيِّ وَالْإِشْرَاقِ﴾ (ص: ۱۸).

﴿يَا جِبَالُ أُوّيْ مَعَهُ وَالظَّيْرُ وَأَنَّا لَهُ الْحَدِيدُ﴾ (سما: ۱۰).

﴿عَلَمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ﴾ (المل: ۱۶).

ئه‌لم ئایه‌ته پیرۆزانه‌ی که موعجزاتی حهزرته داود - دروودی له‌سهر بیت - باس ده‌کهن، بهلگن له‌سمر ئه‌وه‌ی که خوای گهوره هیندە هیزی مەزن و دەنگ و ئوازى خوش و جوانى به زیکر و ته‌سیحاتی حهزرته داود به‌خشیبوو که ته‌نانه‌ت چیا‌کانیشی ده‌هینایه حال و جهزبەی شەوق و تاسەمندی، به رادیه‌ک که ده‌توت چیا‌کان گرامافونیکی گهورەن و زایلەی زیکر و ته‌سیحاتی ئه و دەلینه‌وه، ياخود ده‌توت مروقیکی گهورەن له‌ناو ئەلچەی زیکریکدا که له دوای سەر گهورەی ئه و ئەلچەیه و زیکرە کان دووبات ده که‌نمودا!

- ئایا ئەمە حهقيقەتە؟ يان ئایا ده گونجى شتى واله راستى دا پروو بدات؟!

- بهلئی، راستى يه کی بى گومانه. چونکه ئایا ناگونجى که هه چیا‌یەك نەشكەوتى تیدا بیت له گهله هەموو مروقیکدا به زمانى ئه و مروفه بدوى و به چەشنى "تۇوتى" گوفتارە کانى

ئه و كسه دووبات بکاتهوه؟ خو ئه گهر له بهردهم هر شاخنگىدا و تت: "الحمد لله" ئه ويش -
پىي زايىلە و دهنگدانهوهى دهنگە كەى تقوه دەلىت: "الحمد لله" ..

جا مادهم خواى گەوره ئەم توانا و ليهاتنه بى به چيا كان به خشىبىت، ئەوا دە كرىت ئەم
توانا و ليهاتنه پىز دەرېخىرىت و بکەويتە رۇو. خۇ لە بەر ئەوهى خواى گەوره جگە -
"پىغەمبەر ايەتى" جىنىشىنى زەويشى - به تايەتى - به حەزرەتى داود بە خشىبىو، ئەوا تۈزى
ئەم توانا و ليهاتنه كە لاي ئەم دەرى خىست، پىز گەشەمى پى سەندو بە جۈرىكى
ئىعجاز بە خىش خىستىھە رۇو، بە شىۋەيەك كە لە گەل كاروبار و ئەركى فراوانى
"پىغەمبەر ايەتى" و "فەرمانپەر ايەتى" ئەم دا بگۇنخىست، بە رادەيەك كە چىا سەخت
گەردىن كە شە كانىش، وە كەر سەر بازىكى گۆئى رايەل و بە وينەمى هەر شاڭرىنى
گۆئى يىست لە بەردهستى دا و چەشنى ھەر مورىدىنى خاوهە نەوازىش لە ئەلاقەمى زىكىرى د.
ملەكەچى فەرمانە كانى ئەم بۇون. بەم بىيە، ئەم چىا مەزنانە بە زمان و فەرمانى حەزرەتى
داود - دروودى لە سەر يىت - تەسبيحات و سوپاسكۈزۈزۈ بە دېھىنەرى مەزنان يېشكەش
دە كرد و، ھەر كە حەزرەتى داود - دروودى لە سەر يىت - زىكىر و تەسبيحاتى دەست بى
دە كرد، يە كسىر چىا كانىش لە گەل ئەم دەمان زىكىر و تەسبيحاتىان دە تەمهە!

بەللى، سەر كەردى سوپا دە توانىت لە پىي ئامىرە كانى پەيوەندى و ھۆكارە كەنى
تەلە فۇنوه زمانى سەر بازە پەرش و بلاوە كانى خۇى لەناو چىا كاندا بە زىكىرى "الله أكىر"
بختاتە گەر، بە رادەيەك دەلىتى شاخە كان خۇيان سەر گەرمى تەھليلە و وتنى "الله أكىر"!

جا ئە گەر سەر كەردى كى ئادەمى بتوانىت چىا كان لە شىۋەيە كى مەجازى دا و بە زەنلى
سەرنىشنانى، بختاتە گوفتار، دەبى سەر كەردى كى بەسام و شىڭىز ھەلپۈزۈ دە خواى گەررە
چۈن بىت؟ ئايى ناتوانىت بە شىۋەيە كى حەقىقى ئەم چىا و شاخانە بختاتە گوفتار و تەسبيحاتى
پاستەقىنە؟.. ئەمە سەرپەرەي ئەوهى كە لە وته كانى يېشكەش دە دەنگە كانى مەنەن
خاوهەنى كەسايەتى بە كى مەعنەوی تايەت و تەسبيحاتىكى گۇنخاوى تايەتى و عىيادەتىكى
شايسىتە ئايەت بە خۇيەتى. كەواتە ھەروەك بە دەنگدانهوه و زايىلە ئەنگە كانى مەنەن
ھەموو چىايدەك تەسبيحات دە كات، ھەر بىز خۇيىشى، بە زمانە ئايەتى بە كانى، تەسبيحاتى
تايەتى يېشكەشى بە دېھىنەرى شىكۈمەندى خۇى دە كات.

○ ھەروەها: ﴿وَالظَّيْرُ مَحْشُورَةٌ﴾ (ص: ۱۹).

﴿عَلِمْنَا مَنْطِقَ الظَّيْرِ﴾ (النمل: ۱۶).

ئەم ئايەتانە دەرى دەخەن كە: خواى گەوره حەزرەتى داود و سولەيمانى فىرىي گوفتارى
ھەموو جۈزە بالىنده كان كەردوون و، لە زمانى توانا و ليهاتنىشيان شارەزاي كەردوون. و تە

نه و کارانه‌ی که له گه لیاندا ده گونجی و چونیتی سوودلی و هر گرتیان، ئاگاداری کردوونه‌تهوه.

بەلئى، ئەم حقيقة‌تە راستی يە کی مەزنه. چونکە مادەم رپووی زھوی سفره و خوانیتکی خواوه‌ندی میھرەبانه و بۇ مەبەستى رېزنان لە مراۋەت پا خراوە، ئەوا ده گونجی زۇربەی ئەو ئازەل و بالندانه‌ی کە سوودلەم سفره و خوانە و هر دە گرن، له خزمەتی مراۋەتا بن و بۇ ئىشوكاره کانی ئەو ژىرىبار خرابىن..

چونکە ئەو مراۋەتی کە خزمەتكاره بچوو كە کانى چەشنى ھەنگ و كرمى ئاورىشمى بىز خۆى خستووه‌تە کار و، سوودى لە ئىلھامە خوابى يە کانى ئەوان و هر گرتۇوه و.. كۆتۈرى نامەبەرى لە ھەندى کاروبارى خۆى دا بە کارهیناوه و.. تووتى و بالندە کانى ھاوجەشنى هييناوه‌تە قسە و گوفتار و، بهم کارهى گەلنى كرده‌وهى جوانى نوبىي خستووه‌تە سەر شارستانىتى خۆى.. ئەم مراۋەت، ھەروەك سوودى لە ئازەلە مالى و پامكراوه کان و هر گرت، دەشتوانىت گەلنى سوودى زۆرى ترى دەست بکەويت گەر شارەزاي زمانى توانا و ليھاتنى سروشىتى بالندە کان و ئازەلە کانى ترى بىت. چونکە بالندە و ئازەلە کان گەلنى رە گەز و جۇرى زەبەندە و جياوازيان ھەي. بۇ نۇونە: گەر مراۋەت فىرى زمانى توانا و ليھاتنى ئەو چەشىنە چۈلە کانه بىت کە له جۇرى رېشۇلەن و كوللە دەخۇن و پى لە زىادبۇونى دە گرن و، گەر بتوانىت کاره کانى ئەم چەشىنە چۈلە كەيە پىك بىخات و كۆنزۇللى بکات، ئەوا دەتowanىت بۇ قەلاچۇزى كوللە بە کاريان بەھىتى! واتە ئەو کاتە مراۋەت توانىيەتى سوودلەم جۇرە بالندەيە و هر بىگرىت و له چەندىن کاروبارى گرنگدا بە خۆرایى يىاخاتە کار.

جا ئەم چەشىنە سوودلەن و هر گرتىن و بە کارهینانه‌ی توانا و ليھاتنى بالندە کان و خستتە قسەى بىن گيانە کان (چەشنى تەلەفۇن و گرامافون) ئايەتە پېرۇزە كەى پېشىرەتلى دواسنورى بۇ كېشاون.

كەواتە خواى گورە بە "واتاي هيما" ئەم ئايەتە پېرۇزانە دەفرمۇيت:

(ئەي نۇوهى ئادەم! يە كېڭ لە بەندە مۇخلىس و بىنگەردە كامىم، كە ھاورە گەزى ئىۋە بۇو، گەلنى بەديھاتۇرى مەزىم لە مولىكى خۆمدا بۇ ملکەچ و گوئى پايمەل كردى و خستتە قسە بۇي و كردىمن بە چەند خزمەتكۈزار و سەربازىتى كەستپاك و گوئى پايمەل لە خزمەتى ئەودا، تا كۆ پىغەمبەر ايدەتى يە كەى و داد گەرى يە كەى لە سىنورى فەرمانزەوابى دەولەتە كەىدا پىارىزىن. ھەرييەك لە ئىۋەش چەندىن توانا و ليھاتن و بەھرەم پىت بەخشىيون تا كۆ بىن بە جى نىشىنى زھوی و، ئەمانھەتىكى هيئىدە مەزىم بىن سپاردوون كە ئاسماھە کان و زھوی و چىا كان

نهیانتوانی بیخهنه ئەستزی خۆیانوه. کەواته دەبىئ ئىپه ملکەچ و فەرمانبەرداری فەرمانە کانى ئەو خواوهندە بن کە جلھوی ئەم بۇونەورانە لە دەستدایە، تاکو بۇونەورە پەرش و بلاۋە کانى ناو مولكى ئەو، جلھوی خۆیان بەدەنە دەستان. کەواته ئىپه ئەم رېنگايەتان بىز تەخت كراوه و دەرگاتان بۇ خراوه تە سەر پشت، گەر بتوانى بە ناوى بەدىھىنەرى مەزىنەوە جلموی ئەو بۇونەورانە بىگرنە دەست و، بۇ پلەيە كى ئەتوۋ بەرز بىنەوە كە شايابىنى بەھەرە و لىھاتەنە کاتان بىت.

مادەم راستى بەم جۆرەيە، ئەوا توش ئەى مروڻا! بە گالتەو گەپ و ڪاري بىن واتا و بى سوودى (چەشنى گراماقۇن و گۈزىر و تووتى) بىمە خۆت خەريلك مە كە، بەلكو لە پىشاۋى بەدەستھىنەنى گەمە و گالتەيە كى بە كجارتىن و خاۋىندا ھەمۇل بىدە و، تامى خۇشتىزىن و بەلەزەت ترىنى جۆرە کانى "تەسلىيە" و دلارامى بچىزە و، وەك حەزرەتى داود - دروودى لەسەر بىت - چيا كان بىكە بە گراماقۇنى دەنگىدەرەوە زىكىرە كانت و، بە ئاوازى زىكىر و تەسيحى درەخت و پۇوه كە كائىش ئاواي گوپى خۆت بىدە، ئەوانەى كە هەر ئەمەندە سروھىيە كيان بەر دە كەۋىت يە كىسىر بە وينەي ژىيى ئامىزە دەنگى بە كان، دەنگى ساز گار و ئاوازى نەرم و ناسكىيان لى بەرز دەيىتۇوه..

بەم زىكىرە بىلندو بەرزە، چيا كان هەزاران زمانى زىكىر گۆزى تەسيحات گۆزارت بەرچاۋ دەخەن و، لە ماھىيەت و ناوارەزىكىي گەلىنى سەيرى ناو بۇونەورە سەرسوورەنە كانى دەرددە كەون. ئەو كاتە زۇربەي بالىندە كان - بە وينەي پەپوى حەزرەتى سولەيمان، عليه السلام - پۇشاڭى ھاپىي ئازىز و ھاودەمى خۇشەويىست دەپۇشىن و، دەبن بە خزمەتكۆزاري گوئى پەيەل بۇت و، دلارامى و تەسلىيە بى گەردد و گالتە و گەمە خاۋىنەت پى دەبەخشىن. ئەمە سەرەپاي ئەوهى كە ئەم زىكىرە بەرز و بىلندە دەتگەمە نىتە ئەوهى كە توانا و لىھاتەن و بەھەر شارراوه و ئەسپەرددە كراوه کانى ناو ماھىيەت بىووژىنەوە و، لەم پەيەنە نايەلەن لە پلەپايدە بەرزى ماھىيەتى مروڻانەت بىكمۇيەت خوارووه. ئىت دواي ئەوه، جۆرە کانى گەمە و گالتەيى بىن كەلتىك و بىن سوود بەرهە بنكى شىو و دۇلى پلە نزەمە كان كېشىت ناكەن!)

○ غۇونەيە كى تر:

﴿فَلَمَّا يَا نَارُ كُونْسِي بَرَدَأَ وَسَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ﴾ (الأنبياء: ٦٩).

ئەم ئايەتە پېرۇزە موعجيزە ئەزىزەتى ئىبراھىم - دروودى لەسەر بىت - دەرددەخات و سى ئامازەي ناسكىشى تىدايە:

یه که میان: ئاگر - و هک هم و هۆ کاریکی تر - جلوی خۆی به دهستی خۆی نی یه و به
هەزەمە کی و ئازەزووی خۆی کار ناکات، بەلکو بەپنی ئەو فەرمانەی بەسەری دا
دەسەپتەنیت، ئەر کی ئەستۆی پادەپتەنیت. ئەو بۇو حەزرەتى ئىبراھىمی نەسووتاند، چونكە
فەرمانى نەسووتاندى ئەوی بىن درا.

دووههمیان: پلهیەك لە ئاگردا ھەمیه كە بەھۆى ساردبۇونى لەرا دەھەری، شستان
دەسووتەنیت! و اته کارىگەر بى چەشنى سووتانى لى دەپتەوە. ئەوتا خواى گەورە بەوشەى
﴿سَلَامٌ﴾^(۱) لە گەل پلهی "ساردى" ئاگرە كەدا دەدويت و پى دەفرمۇيت: ھەروەك
گەرمى "ئىبراھىمی نەسووتاند، تۈش مەيسووتىنە. و اته ئاگر لەو پلهی ساردى يەدا داراي
کارىگەر بى چەشنى سووتاندنه. كەواتە لە يەك كاتدا ئاگرىشە و ساردىشە!
بەلتى، وەك لە زانستى "طېبىيات" دا باس كراوه، ئاگر چەند پلهی بى چىاجىا و
جۇزراوجۇرى ھەمیه. يە كىيڭىل لەو پلانە لە شىۋە ئاگرەنى سېي دايە، گەرمى بى كەى بلاو
ناكاتەوە، بەلکو گەرمى لە دەوروبەرى خۆى بەدەست دەھىنت و بەم حالەتەشى
شلەمنى يە كانى دەوروبەرى دەخاتە دۇخى بەستەمە! وەك بلىتى بە ساردى بى كەى شستان
دەسووتەنیت! "زەمەریر" يىش جۇزەنى ئاگرە و بە ساردى بى كەى شت دەسووتەنیت. كەواتە
لە دۆزە خدا كە ھەم و پلە و جۇزە كانى ئاگرى تىدىا، بۇنى زەمەریر كارىكى پۇيىستە.

سى ھەمیان: ھەروەك "ئىمان" كە "ماددەيە كى معنەمۇي" بى و رى لە كارىگەر بى ئاگرى
دۆزە خ دەگرېت و مۇسلمانانى لى پزگار دەكتا.. ھەروەها وەك "ئىسلام" يىش كە
زىرىيە كى پارىزەر و قەلایە كى قايم و مەحكەمە، مۇسلمانان لە ئاگر دەپارىزىت.. بە ھەمان
جۇز، "ماددەيە كى ماددى" شەمە كە وەك زىرى پى لە كارىگەر بى ئاگرى دنيا دەگرېت.
چونكە خواى گەورە لەم دنبايدا، كە خانەي دانستە، لە سەر داخوازى ناوى "الحکيم" ئى
خۆى و لە ژىز پەر دەھۆ كارە كاندا كارە كانى بەرى دەكتا. لە بەر ئەمە، ئەو ئاگرە كە
بۇ حەزرەتى ئىبراھىم - دروودى لە سەر بىت - ساز كرا، ھەروەك جەستە حەزرەتى
ئىبراھىمی نەسووتاند، بەرگ و پۇشا كە كابىشى نەسووتاند! كەواتە ئەم ئايەتە پىرۇزە ھىمايە
بۇ ئەوهى كە:

(ئە) شوينكەوتowan و ميللهتى ئىبراھىم! چاولە ئىبراھىم بىكەن.. با "تەقۋا" پۇشاكتان
بىت كە پۇشا كى ئىبراھىم بۇو.. لە بەرامبەر دوژمنە مەزنە كە تان، كە ئاگرە لە دنيا و قىامە تدا،

(۱) يە كىيڭىل لە تەفسىرە كان دەلىت: ئەگر خواى گەورە نېغەرموايە: ﴿سَلَامٌ﴾ ئەوا ساردى ئاگرە كە حەزرەتى
ئىبراھىمی دەسووتاند! (دانەر)

تەقوا بکەن بە زىتى پارىزەر و قەلائى مەحكەمتان. جا ھەروەك ئەگەر پۇشاڭى تەقۇ . ئىمانتان بە بالاى رۇختان پۇشى لە شەپى ئاگرى دۆزەخ رېزگارتان دەكات، بە ھەمان جۇز. خواى گورە چەند ماددەيە كى لەناو زەۋىشدا حەسар دۇوه كە لە زىيانى ئاگر دەتاناپارىز . دەسا خېراكەن ئەماددانە بىدۇزىنەوە كە رې لە گەرمى دەگرن و لەناو زەۋىن دەرىيان بەھىنەن و لەبەرىان بکەن).

بەم جۇزە، مەرۆف لە ئەنجامى باس و لېتكۈلىنىنەوە دۆزىنەوە كانىدا، ماددەيە كى دۆزىيەوە كە ئاگر نايىسووتىنىت، بەلكو بەرگرى لە ئاگر دەكات و، مەرۆف دەتوانىت بەرگ و پۇشاڭى بۇ خۆى لىنى بىدوورىت.

رەدەي بەرزى و بىلندىي ئەم ئايەتە پېرۇزە لە گەل دۆزىنەوە ئەم ماددە دژ بە ئاگرەي كە مەرۆف دۆزىيەتىيەوە بەراورد بىكە و، ئىنجا بىزانە كە چۈن ئەم ئايەتە پۇشاڭىكى پەنگىسى دەرخىست كە لە كارگەي: "حىنفَا مسلماً دا چىزاوە، ھەرگىزاو ھەرگىز نادىرىت . هەتاھەتايە پارىزگارىي قىشىنگى و جوانىيە كەي خۇزى دەكات!

○ غۇونەيە كى تر: ﴿وَعَلِمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلُّهَا﴾ (البقرة: ٣١).

ئەم ئايەتە پېرۇزە موعجىزەي ھەرە مەزنى حەزرەتى ئادەم - دروودى لە سەر بىت - دەعوای "خەلافەتى ھەرە مەزن" دا دەرەدەخات، كە بىتىيە لە: فېر كەرنى ناوە كان(تعب الاسماء) ..

جا ھەروەك موعجىزاتى پىغەمبەرانى تر - دروودىيان لە سەر بىت - ھىما بۇون بۇ چە -. كارىيەكى دەراسا و تايىھەت بۇون بە ھەريەك لەو پىغەمبەرانە، موعجىزەي باو كى پىغەمبەران و فاتىحى دیوانى پىغەمبەر اىتى: حەزرەتى ئادەم مىش - دروودى لە سەر بىت - ئامازەتىيە كى تەواو نزىك لە راشقاوى يەمە بۇ ئەۋەپەرى كە مالىي بەشەرى و پىشىكەوتە كانى و خۇ ئامانچ و مەبەستە كانى، دەكات. وەك بلىرى خواى گورە لە پىنى "واتاي ئامازەتىي" ئى شە ئايەتە پېرۇزە، دەفرمۇيت:

(ئەن نەوە ئادەم! سەركەونى باو كە ئادەمتان - لە دەعوای خەلافەتدا - بە سە مەلايىكە تاندا بە ھۆى فير بۇونى ھەمۇ ناوە كانمۇ بۇو كە من فيرم كردىبو. خۇ ئېبۇندى نۇوە و میراتگىرى توانما و بەھەرە كانى ئەمۇن. دەسا ھەمۇ ناوە كان فيرم بىن، تاكولە بىرددە ھەمۇ بۇونەوەر اندا شايىتەيى تان بۇ ھەلگەرنى ئەمانەتە ھەرە مەزىنە كە بىچە سېپىشىن.. ئەمۇ بە رېنگاتان بۇ تەخت كراوه كە بىگەن بە بەرزىتىي پلەوپايە كانى ناو گەردۇون و، ئەم زەۋىت بەدىھاتووە زەبەلاھشتان بۇ رام و گۈئى رايەل كراوه.. دەسا راپەرن و ھەنگاۋ بىنـ.

پرگاتان له بردۀ مدا کراوه‌تهوه.. دهست به همه‌موو يه کيک له ناوه جوانه کانه‌وه بگرن با به‌رز بینه‌وه. به‌لام وريا بن! شهيتان يه‌ك جار باوکتاني له خشته‌برد و لمه پله به‌رزه‌ي به‌هه‌شته‌وه، به شيوه‌يه‌كی کاتی، هينرايه خوار بزه‌وه‌ي. کهوانه نه کهنه له پيشکه‌وتن و به‌ره‌پيش‌چوونتانا شوين‌بيي شهيتان هه‌لگرن. چونکه ده‌بیت به مايه‌ي بین ترازان و کهونه خواره‌وه‌تانا له ئاسمانه کانی حيكمه‌تی خواوه‌ندوه به‌ره‌و گومرايسى مادديي سروشتي.. سه‌رتان به‌رز بکنه‌وه و روانين و بيرتانا به وردی ئاراسته‌ي ناوه جوانه کانم بکنه‌ون، زانست و پيشکه‌وتتنا بکنه‌ن به چه‌ند په‌يزه و پليکانه‌يه‌ك بز مه‌بستي سه‌ره‌كهونه به‌ره‌و ئه‌و ئاسمانانه، تاکو بگنه‌ن به "حقيقه‌ت" که‌مال و راستي و سه‌رچاوه ئه‌سلى و ره‌سنه کانی زانسته کاتاتان که ناوه جوانه کانن. ئه‌و کاته‌ش به چاوي‌لکه‌ي ئه‌و ناوانه و به‌صبره‌تی دله‌کاتاتان بز په‌روه‌رد گارتان بروان).

پرونگردن‌نه‌وهی سه‌رنجىكى گرنگ و نهنىي يه‌كى گرنگتر

له‌و پرووه‌وه که خواي گهوره چه‌نده‌ها توانا و ليهاتنى له مرؤقدا کۇز كردووه‌تهوه، ئه‌وا هه‌رجى که‌مالى زانستى و پيشکه‌وتني هونه‌رى و کاره ده‌راسا كانى دۆزىن‌نه‌وه و ته‌كەنۈلۈزىيى مروق‌هەن، ئەم ئايىه‌تە پېرۋۆزه به تەعېرى "ناو فير كردن": **"فَوَعَلَمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلُّهَا"** هەموويانى ده‌پېرىو. ئەم گوزارشت و شيوه ده‌پېرىنە هيمايىه‌كى به‌رز و وردی تىدايىه كە برىتى يه لەوهى:

هەموو که‌مال و زانست و پيشکه‌وتن و هونه‌رىك - هه‌رجى يه‌ك بیت - "راستى" يه‌كى به‌رز و بلندى هەيد، ئه‌و راستى يەش پالى به يه کيک له ناوه جوانه کانى خواي گهوره‌وه داوه، بەم پالدانه‌وه‌يەشى بە‌و ناوه‌ى كە داراي چەندىن په‌رده‌ي جىساواز و جۆراوجۆر و بازنه‌ى جياجىاي ده‌ركهونه، هەر يەك لە‌و هونه‌ر و که‌مال و سەنەت، كەمالى خۆى دەست ده‌كەويت و دەبىت به راستى يەكى ره‌سەن و راستەقىنە. ده‌نا هەريه‌كەيان سېبېرىتكى ناته‌واوى، قراتاوى، كىزى، تىكەللىپىتكەل دەرده‌چىت.

بز نموونه: ئەندازه (الهندسة) يەكىكە لە زانسته کان. "راستى" و "ئۇپەرى ئامانجى" ئەم زانسته لە گەيشتندايىه به ناوى جوانى "العدل والمقدار"ى خواي گهوره و، بىننى درەوشانه‌وه پې لە دانايىي يه‌كانى ئه‌و ناوه پېرۋۆزه - به هەموو مەزنى و ساميىكىيەوه - لە ئاۋىنەي زانستى "ئەندازه" دا.

ههروهها - بۇ نۇونە - "پىشىكى" (الطب) زانست و كارامېبى و پىشەبەلە هەمان كاتىد. ناوهرۇڭ و راستى ئەم زانستە پالى يە كىلىك لە ناوه جوانە كانى خواي گەورەوە داوه كە ناوى: "الشافى" يە. جا بە بىينى درەوشانەوە مىھەبانە كانى ناوى: "الشافى" يى خواي گەورە لە دەرمانە پەرش و بلاۋە كانى رووى زەوىدا - كە دەرمانخانە يە كى مەزىنە - ئەم زانستى پىشىكى يە بە كەمالى خۆى دەگات و دەبىت بە راستى يە كى راستەقىنە.

هەروهها ئەم زانستانى كە لە راستى يە كانى بۇ نۇهران دەدۈرۈن، وەك: (فيزيا و كيميا و رووه كزانى و زينده و رازانى) كە چەند زانستىكەن لە راستىدا (دانستى شستان) ن.. دە گۈنځى ئەمانە بىن بە "زانستى راستەقىنە". ئەمەش بە بىينى درەوشانەوە هەرە مەزىنە كانى ناوى: "الحکيم" يى خواي گەورە لە شستاندا، وەك درەوشانەوە كانى: كارسازى و، پەرورىدە و. چاودىرى و، بىينى سوود و بەرژەوەندى يە كانى ئەم درەوشانەوانە لە هەموو شىئىكدا. واتە: بە پالدىنه وە ئەم زانستانە بە ناوى "الحکيم" يى خواي گەورەوە ئەم دانستە دەبىت بە دانايى پاستەقىنە.. دەنا يان دەن بە چەند خورا فەتىڭ كە هيچ كەللىك و سوودىيەكىان نەبىت، يان بىن بۇ گۈرمىسى تەخت دە كەن، وەك ئەمە لە فەلسەفە ماددىي سروشتىدا بەدى دە كرىت. وائەم سى غۇونەيمان بۇ باس كردىت. تۆيش بۇ خۇت زانست و ھونەر و كەمالاتە كانى ترييان لە سەر قىاس بىكە.

بەم جۈزە، قورئانى پىرۆز بەم ئايەتە پىرۆزە خۆى، دەستى ھاندان و تەشويق بە سەر پاشتى گۈزى مەرقىدا دەھىنېت و، ئاماژە بۇ بەرزىرىن و دوورترىن سىنور دەگات كە لە پىشىكەوتىنى ئىستايىدا گەللى كە متەرخەمىي تىدا نواند و پىيانتەن گەيشت. وەك بلىيى قورئانى پىرۆز بە گۈزى مەرقىدا خېرەكە.. پىشىكەوە.. هەنگاۋ بىن!

لېرەدا بەم گەوھەر بە نزەخە گەنجىنە ھەرە مەزىنە كە ئەم ئايەتە پىرۆزە، واز دەھىنېن و ئەم دەرگایە دادەخەين.

غۇونەيمە كى تر: كۆتابىيەنەر بە دىوانى پىغەمبەر اىتى و پىشەوابى پىغەمبەران كەللىك كە سەرجمەم موعجىزاتى هەموو پىغەمبەر اىتى تر بە تەنھا يەك موعجىزە تەسلىقى دەعواتى پىغەمبەر اىتى ئەم دادەنرىن و.. كە مايەي شانازىي هەموو جىهانە كانە و.. ئايەتى ئاشكارا و رۇونكەرەوە سەرجمەم پلە و پايە كانى ناوه جوانە كانى خواي گەورە، ئەم نوانە كە بە كورتى و پۇختى خواي گەورە حەزرەتى ئادەمىلىنى فير كىرىدەن.. ئەم مەھە دە پىغەمبەر و خوشەويىتى خۆى كەللىك كە بە شكۈمەندى (جلال) يى خواي گەورە، پەنجەي خۆى بەرز كەرددە و مانگى دوولەت كەرددە، هەر ھەمان پەنجەشى نزم كەرددە و بە جوانى (جمال) يى

خوای گهوره، ظاوی که و سهر ئاسای هدلقولاند و .. گهلى موعجزه‌ی تری و هک ئهمانه‌ی که له ههزار دانه تیپه‌ر دهین، ئاشکرا کرد.. ئەم پیغەمبەره ئازیز و گهوره‌یه بَلَّ قورئانی پیرۆزی به چەشنى موعجزه‌ی گهوره‌ی خۆرى خستووهه رپوو، تەحەددادى جىتنى و ئادەمیز ادىشى بەم قورئانه کردووه کە دەفرمۇئى:

﴿قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُانُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلٍ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَاهِرًا﴾ (الإسراء: ۸۸).

جا ئەم ئايەته پیرۆزه و ئايەته کانى ترى هاوجەشنى، سەرخى جىتنى و ئادەمیز اد بۆ درەخشانلىن و زەقتىنى پرووه کانى ئىعجاز لەم موعجزه نەمرە ھەمېشەبى يەدا را دەكىشىن و، ئاپرىان بىن دەدەنەوە بۆ لای ئەو رەوانى يە حق و راستەقىنەبىي کە لە پروونگىردنەوە کانى دا ھەبىه و ئەو رەوانىبىزى يە بەرزەي کە لە دەربىرنە کانى دا بە ئاشكرا دىيارە، ئەو شەقول و ھەمەلايدنگىرى يە لە واتا کانى دان و ئەو بەرزى و سازگارى يەش کە لە شېۋازە جۇراوجۇرە کانى دا دەرده کەون. ئەوەتا قورئانى پیرۆز لە کاتى نازىل بۇونىمۇوه تا ئىستا و تا دىنياش دىنابە، تەحەددادى سەرجەمى جىتنى و ئادەمیز اد دەکات و، شەوق و تاسەمنىدىي لايەنگارى دەبزوپىتى و، سەرسەختى و عىنادى نۇستۇوى دۈزمنانى بەخەبەر دىنېت و، بە شەوقىنى گەورە و ھەرەشە يە کى توندوتىز ھانى ھەمۇويان دەدات کە لاسايى بکەنەوە و ھاۋوينەي قورئان پەيدا بکەن. تەنانەت خواي گەورە ئەم موعجزە ھەزەنە لە جىنگايدە کى بەرزدا دەخاتە پېش چاۋى خەللىكى. وەك بلىتى تاکە ئاماڭى ھاتنى مىرۇف بۆ دىنا ئەوە بىت کە ئەم موعجزە ھەزەنە بکات بە دەستۇورى ژيان و ئاماڭى ئاواهە کانى.

لە مانەي پېشەوە دەگەينە ئەو ئەنجامەي کە:

ھەريە کە لە موعجزاتى پیغەمبەران - درووديان لەسەر بىت - ئاماڭە بۆ يە كېيىك لە كارە دەراسا كانى تەكىنلىۋىزىاي مىرۇف دە كەن. بەلام موعجزە كەي ھەززەتى ئادەم - دروودى لەسەر بىت - ئاماڭە بۆ پېرىستى سەرجەم كارە دەراسا كانى كەمالات و ھونەر و زانستە كان دەکات و، شەوقى مىرۇف بۆ ھەمۇويان دەبزوپىتى، جىڭە لەوەي کە زۆر بە پۇختى ئاماڭەشى تېدايە بۆ بناغە کانى پىشەسازى.

موعجزە ھەزەنە كەي پیغەمبەرى مەزن ھەززەتى مەھمەد دىش بَلَّ كە قورئانى پیرۆزى خاوهەن پروونگىردنەوەي ئىعجاز بەخشە، لە بەر ئەوەي راستىي فىرّ كەن ناوهە كان (تعلیم

الاسماء)ی به و پری پروونی و درینه پندانیکی تمهوا و توهی تیدا دهر که و توه، ئهوا ئامانچه راسته کانی هونه ر و زانسته راسته قینه کان و که مالات و بخته و ری هردو دنیای زور - ئاشکرا بی روون کردو و توه و، مرؤقیان بز لاثار استه ده کات و ره غبہت و شاره زوی توندیان تیدا دهور و وژنیت. به راده یه ک که به شیوارازی هاندان و ته شویق پروونی ده کاته و که:

(ئهی مرؤف! ئامانچی هره بزری به دیهینانی گردون بربیتی به لهوهی که تو له بهر امبه ده رکه و تنه پهروه دگاریتی خواوه ندهوه، بهندایه تی به کی گشتی و همه کی ئېنجام بدھیت ئامانچی سه رکی بەدیهاتنی توش لهوه دایه که له پنی زانست و که مالاته کانه وه بگېت پلەپایه ئه و بهندایه تی به)

قورئانی پرۆز - لم بواره دا - گەلئى دەرپېنى جۇراو جۇرى رەنگىن و ئىعجاز بەخسى هەیه و، ئاماز میان بى ده کات بۇ ئوهی که:

گروی مرؤف، له دواپۇز گاره کانی ژیانی سەرزوهى دا، پوولە زانسته کان ده کات و ئاپر لە هوندرە کان دەداتھو و هەموو ھىزىكى لە هونھر و زانستانھو و هر دەگریت و، نەم پنی يه و "زانست" جله وی ھىز و فەرمانزەۋابى دەگریتە دەست.

ئىنجا دەبىنیت قورئانی پرۆز لە پىشدا رەوانىي "بەيان" و رەوانىي "گوفشار" پىش دەخات و زۇر جار دووپاتيان ده کاتھو و، وەلک بلىتى بەم کارەي ھىما ده کات بۇ ئوهی ک رەوانىي و رەوانىي گوفشار - کە درەخسانانى خونھر و زانسته کانن - لە ئاخى زەمنە جوانلىرىن پۇشاڭ و رەنگىنلىرىن شىۋىيەن دەپۇشىن، بە راده یه ک کە خەلتى ئەو سەردە و پۇز گاره تىزلىرىن چە کى خۆيىان لە رەوانىي و سىحرى "بەيان" دا بەدەست دەھىن و، سامانى كتىرىن ھىزىشىان لە رەوانىي گوفشار و دەرپېندا و هر دەگرن، كاتى كە بىر باوەرە کانيان روون ده كەنھو و دەيانھو يېت قەناعەتىش بە كەسانى تر بەخشن، يان كاتى كە را و بېپارە کانيان لە زەمینەي واقىعدا پىادە و جى بەجى دە كەن!

پۇختەي ئەمانەي پىشۇو:

زۇر بەي ئايە تە پىرۇزە کان، كلىلى خەزىنەي كەمالىتكى بەر ز و گەنجىنەي كى زانستى مەزنەن. گەر حەز دە كەيت بگەيت ئاسماھ کانى قورئانى پىرۇز و ئەستىرەي ئايە تە کانى، ئەمەر (بىست و تە کانى پىشۇو) بکە بىست پلەي پلىكانەيەك تاکو بگەيتە ئەۋى^(۱) ئىجا بىد

(۱) تەنانەت هەر (سى و سى و تە) و (سى و سى مەكتوب) و (سى و يەك بىرسىك) و (سياز دە تېشك) و كە -

بیست و تهیه مهودای دره‌خشانی خوری قورئانی پیروز بینه و سرنج بد و بزانه که چون قورئانی پیروز روناکی خوی به سه‌ر راستی به کانی ئولووه‌ییه‌ت و راستی به کانی بونه‌وه‌راندا په‌خشن ده‌کات و، چون روناکی به دره‌خشانه که‌ی سه‌رجه‌می بونه‌وه‌ران ده‌گریته‌وه.

نهنجام:

ماده‌م ئه‌و ئایه‌تanhی که تایبه‌تن به موعجیزاتی پیغمه‌ره‌انه‌وه - دروودیان له‌سه‌ر بیت - جوهر ئاماژه‌یه کیان بۇ کاره ده‌راساکانی پیشکه‌وتون و زانستی و پیشه‌سازی‌ییه‌تی‌دایه و، جوهر ته‌عیبری‌کیان به کار هیناوه ده‌لیتی دوا سنوری ئه‌و زانست و پیشه‌سازی‌یانه ده‌ستنیشان ده‌که‌ن.. ماده‌م بى‌هیچ گومانی‌کیش چه‌سپاوه، ته‌نانه‌ت زانیان را بوزچوونیان لوه‌دها يه‌کانگیر بوبه که هه‌موه ئایه‌تیک دارای گه‌لیتی ده‌لاله‌تن له‌سه‌ر چه‌ندین و اتای جوزراوجوزر.. ماده‌م چه‌نده‌ها فه‌مانی ره‌ها بۇ مرؤوف ده‌کراوه که شوین پی‌پیغمه‌ره‌ران - دروودیان له‌سه‌ر بیت - هلبگن و چاویان لى بکه‌ن..

ئه‌وا ده‌توانزیت بوتریت:

هاوده‌م له‌گه‌ل ئه‌و و اتا راشکاوانه‌ی که ئایه‌ته کانی پیش‌سو ده‌یانده‌ن به ده‌سته‌وه، به شیواری "ئاماژه" ش گه‌لیتی ده‌لاله‌تی شه‌وق‌به‌خشن و هاندھریشیان تیدایه بۇ گرنگ‌ترین زانست و ته کنۇلۇزیاى ئاده‌میز‌اد.

دوو وەلامی گرنگ بۇ دوو پرسیاری سه‌رنج راکیش

پرسیاری يه‌کەم:

ئه‌گەر ده‌لیتیت: خۇ قورئانی پیروز لە‌بەر مرؤوف نازل بوبه، ئەدی بۇچى به راشکاوى له کاره ده‌راساکانی شارستانیتی نوئی نادویت، کە بەلای مرؤوفه‌وه زۆر گرنگن.. بەلكو تەنها بە "ھیمايە‌کی ساده" يان "ئاماژه‌یه کی پەنھان و ناسك" يان "بىدارى‌یه کی لاواز" به‌سەريان ده‌کات؟

وەلام:

كاره ده‌راساکانی شارستانیتی مرؤوف بەلای قورئانه‌وه شاياني لوه‌زياتر نىن. چونکە ئەرکى سەرەکىي قورئانی پیروز بىرىتى يه لوه‌هی كاروبار و كەمالاتى "بازنەه" پەيزە‌یه کى سەد و بیست پلىكانە‌یي پىنكە‌ھېنىن بۇ ئه‌و بەرزىبونه‌وه‌يە. (دانەر)

پهروه رد گاریتی" و کارمهندی و ئەرك و حالتە کانى "بازنەی بەندایەتى" فېرى گرۇی مەزۇف بکات.

لە بەر ئەوه، ماف و بەشى کارە دەراسا کانى مەزۇف لە دوو بازنىيەدا، جىگە لە ھىممايە كى لواز و ئامازەيە كى پەنهان چىي تەرنى يە. دەنا گەر ئەو کارە دەراسيايانە داوايى مافى خۆز - لە: "بازنەی پهروه رد گاریتى" بکەن، تەنها ماف و بەشىكى كەميان دە كەمۈت..

بۇ غۇونە: ئەگەر فېۋە كەدى دەستكەرى مەزۇف^(۱) داوا لە قورئانى پېرۇز بکات و دەلىت:

- "مافي باسکەردن و جىڭگايە كەم لە نىوان ئايەتە کاندا بەھرئى..."

ئەوا فېۋە كە کانى بازنىيە پەھروه رد گاریتى - كە زەويى و مانگ و سەرجمەھىسى:

گەرۇف كە کانن - لىيى پادەپەرن و، بە زمانى قورئانى پېرۇز ھە پىيى دەلىن:

- (تۇ تەنها بە ئەندازەي قەبارە كەت دەتوانىت جىنگاى خۆت لىزىھدا بىگرىت، نەك زىاتر) هەروهە ئەگەر كەھشتىي بن دەريايى (غەھۋااصە) ئى دەستكەرى ئادەمیزاد بىھۋىت لە نىنۇ - ئايەتە پېرۇزە کاندا جىڭگايە كە بۇ خۆزى پەيدا بکات، ئەوا غەھۋااصە کانى ئەو بازنىيە (كە بىرىتىز لە گۆزى زەويى مەلھەوانى ناو زەريايى ھەواو، ئەو ئەستىرەنەش كە سەر دەريايى "أَثْيَرَ كَهْ وَ تُوْنَ) لىيى دېنە پېش و پىيى دەلىن:

- (جىنى تۈلە نىوان ئىمەدا ھېننەدە بچۇو كە وەختە ھەر بە چاۋ نەبىنرىت!)

ھەروهە ئەگەر "کارەبا" بە خۆزى و چرا پېشىنگدارە کانىمەھە، كە وەك ئەستىرە وان. بىھۋىت بېرۇاتە ناو خەرمى ئايەتە کانى قورئانەوە، ئەوا چرا کانى ئەو بازنىيە - كە بىرىتىن بە خۆز و گەلەستىرە و ئەستىرە کانى رازىتەرە ئاسمان - بەرپەرچى دەدەنەوە و دەلىن:

- (تۇ تەنها بە ئەندازەي رۇوناڭى يە كەى خۆت دەتوانىت لە گەل ئىمەدا بىيىتە ناو باس و لىيدوانە کانى قورئانەوە) !!

ھەروهە ئەگەر کارە دەراسا کانى شارستانىتى، بە زمانى سەنۇھەتە ورده کان، داوايى مافى خۆزىان بکەن و جىڭگايە كيان بويىت لە نىوان ئايەتە کاندا، ئەوا تەنها يەك دانە مېش دەچىت بە گۈرۈاندا و، دەلىت:

- بىدەنگ بن! ئىۋە تەنانەت بە ئەندازەي يەك دانە بالىشىم مافى قىسەتان نى يە! چونكە ئەگەر سەرجمەمى داھىنەن و سەنۇھەتە کانتان، كە بەھۆزى دەستكەوتى ويسىتى ھەندە كېرى مەزۇفە دۆزراونەتەوە، ھاودەم لە گەل ھەممۇ ئامراز و ئامىرە ورده کانتاندا كۆ بىنەوە، ھېشىت

(۱) لەم بازنى و باسە جىددىيەدا قەللم - بىن ويسىتى خۆزم - بەرھو ئەم گەفتۇرگۇز نىانە ملى ناو، مېش وازم لىن ھېن - ھېۋادارم نىانىي ئەم شىۋازە جىددىيەتى بايدەتە كە نەشىۋىتىت. (دانر)

به ئەندازەی ناسکىيى كۆئەندامە كان و ورده كارىيى سىنەتى جەستەيى من سەرسوورەتىر تر
دەرناجىن! ئەم ئايەتە پىرۇزە خوارەوە هەمووتان بىي دەنگ دەكەت:

﴿إِنَّ الَّذِينَ ئَدْعَوْنَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَمْ يَخْلُقُوا ذَبَابًا وَلَوْا جَمِيعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْأَلُهُمُ الذَّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَقِدُوْهُ مِنْهُ ضَعْفُ الطَّالِبِ وَالْمَطْلُوبُ﴾ (الحج: ۷۳).

ئىچا ئەگەر ئەو كارە دەراسىيانە بۇ "بازنەيى بەندايەتى" بپوانى و داواى مافى خۆيانىلىنى
بىكەن، ئەواوەلامىنىكى وەك ئەمەمە خوارەوە ئى وەردەگەن:

- (پەيوەندىبى ئىۋە لەگەل ئىتمەدا زۇر كەم و لاوازه. ئىۋە ناتوانى بە ئاسانى يېنە ناو
بازنە كەمانوھە، چونكە رېيازى ئىمە بىرىتى يە لەوەيى كە:

دنىا میوانخانىيە و، مەرڙۇ بۇ ماوەيە كى كەم بە میوانى تىايى دا دەمینىتەوە. لەو ماوە
كەمەشدا گەللىنى ئەرکى زۇرى خراوەتە ئەستۆ و دەبىنى لەم تەمەنە كورتەدا سەرجەم
پىداويىتى يە كانى زيانى هەتاھەتايى ئامادە بىكەت. لەبەر ئەمە، دەبىنى مەرڙۇ ئەو شتانە پىش
بىخات كە لە هەموو شىتكى تر گەنگەز و پىوېستەن..

كەچى پوخساري زۇرەيى ئىۋە وادىتە پىشچاۋ كە لە ژىر پەردهي غەفلەت و
گالتمۇ گەپى بىن ھۇودەدا بە خۇش ويستى دنیا چىزايىت. وەك بلېتى دنیا بەلاتانەوە خانەي
مانوھە و مەلبەندى نەمرى يېت. لەبەر ئەمە، بەشى ئىۋە لە ناوەندى "بازنەيى بەندايەتى" دا -
كە لەسەر بىناغەي رېنمایى حەق و بىر كەرنەوە لە ئاسەوارە كانى دوا رۇزدا بىنیات نزاوه - زۇر
زۇر كەمە.

بەلام ئەگەر لەناو ئىۋەدا يان لە پاشتى ئىۋەوە چەند پىشەسازىنىكى كارامە و چەند
داھىنەرىتىكى خاوهەن بەھرە و ئىلھام بۇ كراو ھەبن - كە ئەمانەش زۇر كەمن - و كارە كانىان
بە بىن گەردى و بە مەبەستى سوودگەياندىن بە بەندە كانى خوا، ئەنجام بىدەن - كە ئەمانەش
بەندايەتى يە كى بەزىخە - و لەبەر حەوانوھە و بەرژەوەندىبى خەلکى و ئامانىجى پىشكەتون و
كەمالى زيانى كۆمەلایەتى ماندوو بىن و بۇ كارە كانىان لى بىرىن، ئەۋەم ھىما و
رېنمایى يانەي قورئانى پىرۇز - بىن ھىچ گومانىتىك - سەرۈزىادى ئەمە مەرڙۇ ھەست
ناسكەنانىيە و بەسە بۇ ئەمە ئەمە بىن بىت و بۇ تىكۈشان و ماندوو بۇون
لە بواراندا ھانىان بىدات).

❖ پرسىيارى دووههم:

ئەگەر دەلىيىت:

(دوای ئەم لىكۈلىنەوەيە هېيج گومانىڭ لە دىلدا نەما. چونكە بە دلىنالىي بىوه بۇم
چەسپا و بە دل تەسىدىقى ئەمەم كرد كە: قورئانى پىرۆز سەرجەم پىداويسىتى بە كانى
بەختەوەرى دنيا و قىامەتى تىدایە، هەرييە كەيان بە گۈزىرە ئىرخ و گرنگىي خۆي. ئەمەت
گەلنى هيما و ئامازە لە قورئانى پىرۆزدا هەن سەبارەت بە كارە دەراساكانى شارستانىتىي
نوى. تەنانەت سەربارى راستى يە گىنگە كانى، ئامازەشى تىدایە بۇ گەلنى راستىي ترى جگە
لەوانەش.. بەلام ئاييا بۇچى قورئانى پىرۆز بە راشقاوبى تەواو لەو كارە دەراسايانە نادۇيت.
تاڭو كافە سەرسەختە كان ناچارى تەسىدىق و باوھەتىنان بىكەت و، دلى ئىمەش دلىن
بىت و بىھەۋىتە؟)

وەلام

"ئايىن" ئىمتىحانە و، داخوازى و تەكلىفە كانى خواي گەورەيش تاقىكىردنەوەن، تاڭو
رۇھيانەتە "بەرز" و "تزمەكان" پىشىر كى بىكەن و لە ئەنجامدالە يەك جىا بىنەوە!
بەلتى، هەروەك كانزا بە ئاگر تاقى دەكىتەوە تاڭو "ئەلماس" لە "خەلۋۆز" و "زېر" يىش لە
"خاك" جىا بىكىتەوە، داخوازى و تەكلىفە كانى خواوەندىش لەم خانە ئاقىكىردنەوەيە
دىنادا، بە هەمان جۆرن، تاڭو ئەم دنىايە بىت بە بوارى تاقىكىردنەوە و مەيدانى پىشىر كى بۇ
ئەمە ئەھەر گرانبەها كانى كانگاي فىتەتى مەرۆڤ لە كانزا بىن نىرخە كان جىا بىكىتەوە!
جا مادەم قورئانى پىرۆز لەم خانە ئاقىكىردنەوەيە دنىا لە شىوه ئىمتىحاندا بۇ مەرۆڤ
نازىل بۇوە، تاڭو لەم مەيدانى پىشىر كى يەدا خۆى بىن بىگەيەنەت، ئەوا دەپىن تەنها بە ئامازە
كىردى لەو كاروبارە غەيىي يانە دنىا بىدوىت كە لە پاشەپۇرۇدا بە ئاشكرا بۇھەموان
دەرددە كەون.. دەرگابەكىش بۇ عەقل دەكاتەوە كە بە ئەندازە ئەسپانلىنى بەلگە كانى
بىت..

دەنا گەر قورئانى پىرۆز ئەو شتانە ئىن پەرده و راستەو خۇ باس بىكىدایە، ئەوا "حىكمەتى
تەكلىف" نەدەما و، ئەو شتانەش دەبۈون بە ئاسايى و بەدىيە، وەك ئەمە بە ئاشكرا لە
ئاسماندا بە ئەستىرە كان "لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ" بىووسرايە! چونكە ئەو كاتە خەلتىكى، يىانويستايە و
نەيانويستايە، ناچار دەبۈون تەسىدىقى بىكەن! دىيارە ئەو كاتەش ھېيج پىشىر كى و
تاقىكىردنەوەيەك و ئىنجا ھېيج لىك جىا كەردنەوەيەك لە گۈزىرە دا نەدەبۇو، پاشان ئەو رۆحە
نۇمانە ئەنەن ئەنەن خەلۋۆز، لە رۇھيانەتە بەنرخە ئەلماس ئاساكان جىا نەدە كرائەوە^(۱)!

(۱) ئەو كاتە ئەبۇ جەھلى لە عنەتى و ئەبۇ بە كىرى صىلىدىق - خواي لىنى رازى بىت - لە يەك ئاستدا
دەرددە كەوتىن و تەكلىف لە گۈزىرە دا نەدەما. (دانەر)

به پوشتی:

قورئانی پیروز دانایه، همه مو شتیک پله و پایه‌ی خوی بو داده‌نیت و، له پیش سین سهد و پنهان سال و له پشتی په رده‌ی غمیمه‌وه ئمو برو بروم انه پیشکمه و تی شارستانیتی مرؤفی - که به تاریکایی ئاینده داپوشرابوون - زور باشت و روونت بینیوه لهوهی که ئیستا خویمان دهیانین. که واته قورئانی پیروز گوفتاری که سیکه که له یهک کاندا سه رجهم زهمانه کان و کاروبار و شتانی ناویشیان پیکه‌وه دهینیت.
ئمه بریسکانه‌وه ئیعجازی قورئان بورو، که به پروری موعجیز اتی پیغمه‌ره رانه و ده دره و شایه‌وه.

اللهم فَهِّمْنَا أُسرارَ الْقُرْآنِ وَوَقِّنَا لِخَدْمَتِهِ فِي كُلِّ آنِ وَزَمَانٍ.

﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلِمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾.

﴿هَرَبَّنَا لَا تُثَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾.

اللهم صلّ وسلّم وبارك وکرم على سیدنا ومولانا
محمد، عبدک ونبیک ورسولک النبی الامی وعلی آله
واصحابه وأزواجه وذریاته، وعلی النبیین والمرسلین
والملائكة المقربین والأولیاء والصالحین، أفضـل صلاة وأزکـی
سلام وأتمـی برکاتـ، بعد سور القرآن وآیاتـه وحرـوفـه
وكلـماتـه ومعـانـیـه وإـشارـاتـه ورمـوزـه ودلـالـاتـهـ، واغـفرـ لـناـ
وارـحـمنـاـ والـطـفـ بـناـ يـاـ إـلـهـنـاـ يـاـ خـالـقـنـاـ بـكـلـ صـلاـةـ مـنـهاـ،
برـحـمتـكـ يـاـ أـرـحـمـ الرـاحـمـینـ.

والحمد لله رب العالمين.

آمين.

وتهی بیست و یه که

مهقامی یه که

بسم الله الرحمن الرحيم
﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مُّفْقُوتًا﴾ (النساء: ١٠٣)

رژیکیان یه کیک، که له تمدن و بیزنبالا و پلەدا له خۆم گەورەتر بود، پى وتم: (بەجېپەنانى نويز شتىكى جوان و شيرىنه، بەلام دوپات بۇونمۇھى لە پىنج كاتدا و نە ماوهى يەك رۆزدە، گەلى زۇرە. ئەم زۇرى يەش مەرۋەت بىزار دە كات)!

پاش ئەوهى ماوهى كى زۇر بە سەر ئەم قىسىمەدا تىپەپى، گۈيىم لى بۇ نەفسى خۆيىشە هەمان قىسى دە كرددە! منىش كە بە وردى سەرخەم لە نەفسى خزم دا، بزم دەر كەوت ئە نەفسە لە پىنى تەمبەللىيەوهەمان دەرسى لە شەيتان وەرگەرتۇرە. ئەو كاتە زانىم كە ئەر پىاوەتى باسەم كەرد، بە ناوى ھەممۇ نەفسىكى ئەمارەتە قىسىمە كەرد، يان بەنى ويستى خۆى پىى در كىنرا!

كە ئەممەم بۆ دەر كەوت (لەبر خۆمەوە) وتم:

مادەم نەفسى خۆيىشە دەخوازە، ئەوا دەبى لە خۆمەوە دەست پى بکەم. چونكە ھەر كەسى نەفسى خۆى بۆ چار نە كەرىت، دىيارە ھى خەلکى ترى ھەرگىز پى چار ناكىرت!

لە بەر ئەوهە، رووم لە "نەفس" ئى خۆم كەر دەپەم وتم:

نەفسە كەم! وادىيارە تۆ نوقمى نەفامى يە كى ئالۇز بۇويت و، لە سەر پىنخە فى تەمبەللىي خەوى بى ئاگايىت لى كەم تووە. جالە بەرامبەر ئەم قىسىمە كە دەرت بېرى، ئەم پىنج "يىدار كەردىمە" يەم لى بىستە و وەريان بىگە:

□ يىدار كەردىمە یە كەم:

ئەى نەفسى بەدېختما
ئايان تەمنەت ھەميشە بى يە؟
ئايان ھىچ پەمانىكى راست و بى گومانت دراوەتى كە تا سالىتكى تر، تەنانەت تا سېبەنلىكىن
ئىمانىت ھەم دەنیا يە كۆچ نە كەيت؟

دیاره هیچ کام لمانه نی به. کمو اته یه ک شت همه به له نویز کردن بیزاری کرد دویست، که ئوهه به: به و همی خوت پیت و ایه هر گیز نامریت و له دنیادا همه میشه بی ده بیت. لهم ریگایه شهود وات لئی هاتوروه ناز بکهیت و پیت و ایت که له دنیادا بز خوشی و رابواردن هدر ده مینیتهوه.

جا ئه گهر لهوه تئی بگهیت که تمهنت یه کجارت کورته و له ناکاودا بی هوده ده روات و له ده ست ده ده چئی، ئهوا به جوانی بتت ده ده که ویت که به کارهینانی بهشیک لهو بیست و چوار بهشی (ژیانی روزانه) له به جینهینانی خزمتگوزاری به کی جوان و فهرمانبه ری به کی شیرین و پشووده دهدا، که له همان کاتیشدا هزوی میهره بانی و ژیانیکی پر له بهخته و هر بی همه میشه بی، هر گیز نایت به مايهی بیزاری، به لکو ئه و کاته نویز کردن ده بیت به هزوی و رووژاندنی شهوق و زه قیکی جوان و بزر و راسته قینه له مرؤقدا.

□ بیندار کردنوهه دووهه:

ئهی نفسه چلیسه کەم!

تۆ هەموو روزیک نان ده خوتیت و، ئاو ده خوتیتهوه و، هەناسە ده ده بیت.. ئایا ئەم دووبات بیونهوه روزانه بی نایت به مايهی بیزاری؟
بین گومان نه خیز.. چونکه دووبات بیونهوه شتی پیویست نه که هر نایت به مايهی بیزاری، به لکو چیز و له زه تیشی تازه ده کاتهوه.

له بېر ئوه، ئه و نویز کردنی که خۇراکه بۆ "دل" م و، ئاوی ژیانه بۆ "گیان" م و، سروهه فینکی و حەوانهوه بەو لاينه ناسك و پەنهانەم دەھاشیت کە پى دەوتلى: "السرالإنسانی" .. ئه و نویزه هر گیزاوەر گیز زوپر و بیزارم ناکات.

بەلنى، ئه و "دل" ھى کە گیرو دهی ئازار و پەزاره بیه کى بى سنور بیت و کەوتىتە داوى چەندىن ئاوات و ئازارى بى كۆتايى يەوه، ئه و "دل" ھ، ھیز و خۆراکى خۆزى تەنها لەوهدا دەبىنیتەوه کە بەو پەرى توانيووه بە دەستى نزا و لائنهوه لە دەرگانه ئه و خواوه ندە میهره بانه بىدات کە دەستە لاتدارە بە سەر ھەموو شىيىكدا.

"گیان" يش کە لە گەل زۇربە ئه و بیونهوه انە بە پەلە دېن و دەرۇن، پەيوەندىبى هەبى، هر گیز ئاوی ژیان ناتۇشىت و تامى ناکات، تەنها بەوه نەبیت کە لە پى نویزه و پەنگەرەوە رپو بکاتە سەرچاوهى میهره بانى ئه و خوايى کە خۆشەويستە و پەرسىداوی هەمیشه بیه.

ئه و لاينه نيان و ناسك و هەستيار و نەبىزاوەش کە پى دەوتلى: "السترالإنسانی" و بىرىتى بە لە شىيىكى نورانى و سەر بە پەروردگار و بۆ ھەتاھەتايى بەمدى ھېنزاوە و بە سروشىش حەزى لە ژیانىكى هەمیشه بیه و، ئاوينه بیه کى رەنگىدەرەوە درەوشانەوه کانى نوورى زاتى گەورە كى دگارە.. ئەم لاينه ناسكەي کە ئەم سيفە تانە هەبى، لە نیوان

سەختى و پالەپەستۇرى ئەم بارە دىۋار و تەنگ و تارىكانەي ژيانى دىنادا، پېسىتى يەكى زۇرى بە هەناسە و پشۇودان ھەمە. خۇ ئەگەر لە دەروازەي نويژەوە نەيىت، ھەرگىز ئەو هەناسە و پشۇودانەي دەستگىر نايىت.

□ بىدار كىردىنەوەي سىھەم:

ئەي نەفسى بىن ئارامى!

تۈئىستالە "ئەمپۇ" دا لە ياد كىردىنەوەي ماندووبۇنى ئەو پەرسىتشانەت كە لە رۇزانى "رابوردوو" دا بەجىت ھىناون و لە دەست ئەركى ئەو نويژانەش كە پىشىت كردووتىن، بىن ئارامى و شەھزادى خۇت دەرەپەرىت.. پاشان وا "ئەمپۇ"ش كە بىر لە دەست ئەركى پەرسىتش و خزمەتگۈزارى يە كانى نويژى كردن و ئازار و بەلا و گىرو گرفتە كانى رۇزانى "دەهاتوو" دە كەيىتەوە، ئۆقرەت لە بەر دەبىرى و بىن ئارامى دەنويىت! جا ئايا ھەر كەسىك خاوهنى تۆزقالىيڭ ھۆش و ژىرى يىت كارى وادەكتا؟ يان ھەلۇنىمىتى وايلى دەوهشىتەوە؟

تۆلەم رەفتارەتدا وەك ئەو سەركىدە نەزانە وايىت كە ھىزىتكى گەورەي سوپاكەي ئاراستەي دەستەرەستى سوپايى دوژمن كرد، لە ئاتەدا كە ئەو بەشى سوپايى دوژمن لەمۇنى نەمابۇون و ھاتبۇونە رىزى سوپاكەي ئەمەوھ و بوبۇونە پالپىشىتى! ئىنجا بەشە كەي ترى ھىزە كەي بۇ سەر دەستەچەبى دوژمن نارد، لە ئاتىكىدا كە ھىچ سەربازىتكى ئەوانى تىند نەمابۇو! دوژمنىش ئەم ھەل و دەرفەتە قۆزتەوە و، ھېرىشىتكى چاپو كانەي ھىنایە سەر ناوجەر گەي سوپاكەي ئەم پادشايدە و، خۇى و سوپايى - بە تەواوى - تەفروتوونا كرد.

بەللىي، تۆلەم سەركىدە ھەلەشەيە دەچىت! چونكە ھەممۇ ماندووبىي و ئازارە كانى ژيانى رابوردوو، رۇشتىن و بەسەرچۇون. واتە ئازارە كانى رۇزانى رابوردووت نەماون، بەلام لەزەت و خۇشى يە كانى ھەر ماون و پاشان ماندووبۇون و ئەر كە كائىشى بۇون بە پاداشت و بىزت پاشە كەمەت كراون. كەواتە لە راستى دا ئەو ئازارانەي رابوردوو، بىن تاققىتى و بىن ئارامى بەرھەم ناھىين، بەلگۇ شەوق و شادمانى يە كى نۇئى و ھەول و كۆششىتكى ھەمېشەيىت بىن دەبەخشن و ھەلت دەنئىن كە پىز ھەنگاۋ بەرھە پېش بنىت.

بىر كىردىنەش لە رۇزانى دەهاتوو - كە ھىشتا نەھاتوون - لە راستى دا جۈرە نەفامى و نەزانى يە كى تايىبەتى يە و، وەك ئەمە و اىيە: لە ترسى بىرىتى و تىنويتى يەك كە لەوانىيە لە رۇزانى دەهاتوودا بىنە پىت، ھەر لە ئىستاوه دەست بە ھاوار و گىريان بىكەيت!

جا مادەم راستى و اىيە، ئەوا تۆش - گەر خاوهنى تۆزقالىي ھۆش و ژىرىتىت - بىر نە پەرسىتشى "ئەمپۇ"ت بىكرەوە.. بەللىي، ھەر تەنها ئەمپۇ و بەس. بە خۇت بلىي: "وا سەعاتىتكى ئەمپۇم لە ئەركىنگى گەنگى بەلەزەت و جواندا.. لە خزمەتگۈزارى يە كى بەرزاپەت و

پاداشتی کم ئه رکدا به سه رده بهم". که ئەنجامیشت دا، هەست بە نەمانی ئازار و کەم تەر خەمی يە کانت دە کەيت و دەبینیت ھیممەت و چالاکىيە کى خۇش و بەتامیان بۆ بەجى ھېشتوویت.

دەسا ئەي نەفسى بى ئارام!

بىانە كە سى جۇر ئارامگىرتىت لە بەردەمدايە و لىيان بەرىرسىاري:

يە كەم: ئارامگىرن لە سەر گۈرىپايەلى و خواپەرستى.

دۇوهەم: ئارامگىرن لە سەر خۇپاراستن لە تاوانكارى و ياخى بۇون.

سى ھەم: ئارامگىرن لە كاتى بەلا و موسىيە تدا.

جا مادەم ئەم سى جۇرە ئارامگىرنەت لە ئەستۆدایە و، توش گەر مۇۋىقىكى زىركە و ھۆشىاري، ئەوا فەرمۇ لەو راستى يە بەرزەي كە لە غۇونەي سەركەدە كەدا ھەيە، پەند و ئامۇزگارى وەربىگە و، بەپەپى جوامىرى و ھىممەت و غېرەتمەھە ئەستۆ خۆت و، پشت بە و بلنى: "يا صبور!" پاشان ھەر سى جۇرە كانى ئارامگىرن بىخەرە ئەستۆ خۆت و، چۈنکە ھەر تەنھائە و ھېزە سەروزىيادى بەرەنگاربۇونەھە سەرجەمى ئەۋازار و ئەرك و گىرو گىرفە زۇرانەن كە لە ژياندا دىنەرىت، بە مەرجى ئەم ھېزەت بەم لا و بەو لا و لە شتى لاوە كى دا بىلۇ نە كەيتەوە و لە دەستى خۆتى دەرنە كەيت!

□ بىئدار كەردىنەوە چوارمۇم:

ئەي نەفسى سەر كەشم!

ئايا ئەم پەرسىتىن ئەركىنلىكى بى ئەنجام و بى مەبەستە؟ يان ئايا پاداشتە كەي بە كەم دەزانىت تا بىزازىيى لە دەست دەرىپىت؟

خۇ ئەگەر ھەركام لە ئىمە بەلىنى پارە و پۇولىتكى بىن بدرىت، يان بۆ كار كەردىن زۇرىلى بىكرىت، ھەر لە بەيانى يەوە تا ئىوارە - بە بىن بىزازى دەرىپىن - بۆ كار كەردىن لېيدەرىپىت و خۇي ماندوو دەكتا..

ئايا ئەو نويزەي كە لەم ميواخانە كاتىيە دىيادا ئارامى بە "دل" ئى كۆتەوارى مۇزۇ دەبەخشىت و دەبىت بە توپشۇرى ئەو دلە.. ئەو نويزەي كە خۇراك و رووناكىي ئەو مەنزىلە يە كە چارنى يە دەبى بىرپۇتە ناويمەو "كە گۇپە كەتە" .. ئەو نويزەي كە بۇت دەبىت بە "ئەبرىيە" و پەيان لە داد گايدا كە بىن ھىچ گومانىك تىايىدا حەشر دەكرىت.. ئەو نويزەي كە لە سەر پەردى سىراتدا - كە دەبىت بە سەرىدا تىپەرىت - بۇت دەبىت بە بوراق و رووناكى، تاڭو بە ئاسانى بى بېرىت.. ئەو نويزەي كە ئەم ھەمۇ بەرھەمانەي ھەيە، تۇھىشتا

به شتیکی بین ئەنجامی ده زانیت؟ یان پاداشتە کەی بە کەم لە قەلەم دەدەيت؟ خۆ ئەگەر كەسیك بەلینى "سەد" لیرەت بىداتى، ئۇوا بىن ھيچ بىزاربۇونىك "سەد" رۈزى رەبەق كارى بۆ دەكەيت و پشت بە بەلینە كەي دەبەستىت، لە كاتىكدا كە دەشز نىت لەوانىيە بەلینە كەي نەباتە سەر..

ئايا ھەلۋىستت بەرامبەر بەو كەسە چىيە كە بەلینى پىن داۋىت و دلىنىاشى لەوەي كە بەلینە كەي دەباتە سەر؟ ئەوهەتا ھەر بۆ خۆت دەزانىت كە نېبردنە سەرى بەلین لای ئەم كارىنەكى مەحالە. نايىنیت وادەي پاداشتى بەھەشت و بەلینى دىيارى يە كى گەلنى مەزنى بى داۋىت، كە بەختەورىي ھەميشەيى يە، لە بەرامبەر بەجىھەيانى ئەرك و فەرمانبەرى يە كى ئاسان لە ماۋەيە كى كەم و كورتى تەمەنداد؟

ئايا بىر لەوە ناكەپتەوە كە ئەگەر ئەم خزمەتگۈز ارى و فەرمانبەرى يە كەم و ئاسانە ئەنجە نەدەيت.. یان ئەنجامى بىدەيت بەلام بىن ھيچ حەز و تاسە و شەوقىك و بە چەشىنەكى پچىز بەجىي بەھىنەت.. ئايا ئەم رەفتارەت ئەوە ناگەيەنیت كە تۆ گالتە بە دىيارى يە كەي ئەم دەكەيت و لە بەلینە كەي دا تۆمەتبارى دەكەيت؟ ئايا ئەم كاتە - بۆ ئەوهەي لە سەر ئەم ھەلەيەت سزا بىدرىيەت - شاياني ئازارىنەكى سەخت نايىت؟

ئايا ئەمە ھىممەت نابزوونىت كە ئەم فەرمانبەرى يە ئاسانە لە ترسى سزا يە بەندىخانە ئەمە مىشەيى دۆزەخ بەجى بەھىنەت؟ لە كاتىكدا كە لە ترسى ئەشكەنجهى بەندىخانە دىب چەندەھا كارى قورسى بە ئەشكەنھە و ئازار ئەنجام دەدەيت، كە دەشز نىت سزا يە بەندىخانە ئەن دنیا ھەر گىز لە ھى بەندىخانە ھەميشەيى دۆزەخ تاچىت و ھاوتاي يە كىزى نىن؟

□ بىدار كەردنەوهەي پىتجەم:

ئەي نەفسى دنیاپەرسىم! ئايا ئەم تەمبەلى و كەم تەرخەمىيەت لە نويىز و پەرسىشىد ھى سەرقالى و كاروبارى دنیا كەتە؟ یان بەھۆى بىن كاتى و خەفەتى دەرد و ئازارى ژيانەوەي كە بە جۈزە سەرت ناپەرۈيە سەريان؟

گەلن سەيرە خۆ تۆ تەنها بۆ دنیا دروست نە كراوىت تا تەنها سەرقالى دنیا بىت! باش بزانە كە ھەر چەندە تۆ بە سروشت لە ھەموو زىنده و هارانى دنیا بالاترى، بەلام ھەر گىز بە ئەندازەي بچوو كىرىن چۈلە كە توانىي بە دەستھەيانى پىداويسىتى يە كانى ژيانى دنیت نى يە..

ئەدى بۆچى لەم بەراور دەوهەتى ناگەيەت لەوەي كە تۆ وەك ئاژەل و زىنده و هارانى تەرىتىت تا كۆ ئەر كى سەرە كىي ژيانى بىت لە بايە خىدان بە ژيانى دنیا؟ تۆ (وەك مەرۇۋىنەكى راستەقىنە) كارمەندى و ئەر كى سەرە كىت لە ژيانى دنیادا بىتى يە - ھەولىدانى بىن و چان بۆ ژيانىنەكى ھەميشەيى. لە گەل ئەوهەشدا، زۇربەي ئەم سەرقانى:

کازروباره دنیایی یانه‌ی که باسیان ده کمه‌یت هیچ پهیوندی یه کیان به تزووه نی به و به زور خزتیان تی هه‌لده قورتینیت، به‌مehش کاتی هه‌ره به‌نرخی خوت به شتی بی‌ههوده و بی‌سووده‌وه له دهست ده‌رده کمه‌یت. وهک ئه‌وهی که ده‌تنه‌وهی بزانیت ژماره‌ی مریشك له شه‌مریکادا چه‌نده و، ئلله‌که کانی دهوری هه‌ساره‌ی که‌یوان (زُحل) له چ جوزیکن!! وهک بت‌هه‌یت لهم ری‌یه‌وه شتیک له باره‌ی "ئامار" و "گه‌ردوونناسی" یه‌وه فیر بیت! ئیتر بهم جوزه‌نه‌وهی پیویست و گرنگه‌وازی لئی ده‌هیتیت و، سه‌گه‌رمی کاری و ابی‌ههوده ده‌بیت وهک پیت وابیت هزاران سال له دنیادا ده‌زیست و ته‌من بسهر ده‌بیت!

خو ئه‌گه‌ر ده‌شلیتیت: ئمو شته‌ی له په‌رستش دوورم ده‌خاتمه‌وه و ساردم ده کاتنه‌وه، ئم شته کم نرخانه نین، به‌لکو چه‌نند کارو باریکی ئه‌تون که بز زیانی دنیا پیویستن ئه‌نجامیان بدەم.. گه‌ر وا ده‌لیتیت، ئموا گوئی رابگه با ئم فنوونیه‌ت بز باس بکەم:

ئه‌گه‌ر کریپتی رپوژانه‌ی که‌سیلک "سەد فلس" بیت و، یه کینکی تر بیت و پی‌ی بلیت: (وهره بز ماوه‌ی (ده) خوله‌ک ئەم جینگایه هەلیکەن، چونکه یهک دانه گه‌وهه‌ر بان به‌ردیکی گرانبه‌های - سەد لیره‌بی - تیدایه و بز خوتی ده‌بھینه..) ئه‌گه‌ر ئەم کریکاره به‌هانه بھینته‌وه و بلیت: (نه‌خیز.. کاری واناکەم، چونکه رپوژانه کەم کەم ده کاتنه‌وه)!.. چه‌ننده کاریکی شیتانه ده کات و چ به‌هانه‌یه کی بى نرخ ده‌هیت‌وه؟!

تۆش وه کو ئەم کریکاره وایت! چونکه ئه‌گه‌ر واز له نویز کردن بھینتیت، ئموا ھەرجى بھروبوومی ئهو کۆششانه‌ی که لەم رەز و باخ و بیستانه‌تدا کردوون، تەنها لەه‌دا ده‌بیت که ده‌رامه‌تیکی کەم نرخی دنیاییت تیدا دهست ده کەویت و، له خیز و بەرە کەتیشی بى به‌ش ده‌بیت. بەلام ئه‌گه‌ر کاته کانی پشودان و حەوانه‌وه - کە له نیوان کاته کانی کار کردندا - له نویز کردندا بسهر بھریت، کە ده‌بیت مایه‌ی پشودانی دەرروون و حەوانه‌وهی گیان، ئموا دوو کانگا و سه‌چاوه مەعنەوهی و ھەمیشەبیت دهست ده کەویت و بوت ده‌خرینه سەر ده‌رامه و تویشۇوه کانی ئەودنیا و ده‌رامه‌تە پېرۆزه کانی ئەماناش.

ئموا دوو کانگا و سه‌چاوه مەعنەوهی یانه‌ش ئەماناش:

کانگای یه کەم:

ئه‌و کاته بەھۆی نیبەتی پاڭ و پېر لە ئىخلاس و نیازى بى گەردتنه‌وه، بەشى خوت له تەسیحاتى ئه‌و گول و بھروبووم و رپووه کانه‌ی کە له باخ و رەزه کەتدا بەرھەمت ھیناون، وەردە گریت^(۱).

(۱) لیزهدا پرووی دەمی قسە له باخموانیکی خەلکى (بارلا) يه و وەلامى پرسیاریکی ئەوه. (دانەر)

کانگای دو و ههم:

ئۇوهىيە كەھەر كەسىك - جى دز بىن و جى كېپار، تەنانەت ئازەلەش - ھەر شىنىڭ - بەرۇبۇمى باخ و رەزە كەت بخوات، وەك خىرىيىكى ھەميسىھىي و بەردەوام لاي خواي گىلى - بۈت دەنۋو سرىت، بە مەرجى خۇت بە وەكىل و فەرمانبەر يىكى دابەشكىرىدىنى مالى حە داپىنىت لەم كارەدا. واتە: بەو مەرجەيى كە بە ناوى پۇزىلەردى راستەقينە و لە يېنىزلىرى رەزمانەندىلىنىڭ مۇدا ئەم كارانە ئەنجام بىدەيت.

ئىستا سەرنج لەو كەسە بده كە وازى لە نويزى كردن هيئاوه و، بزانە چ زيانىكى گەـ دە كات و چەندە لەو سامانە زۆره و چۈن لەو دوو كانگا و سەرچاوه بەپىت و هەميشەيىـ بىن بەشە، كە هەر دەم هيىز و شەوقى مەعەنەوي بۇ كار و كۆوشش لە مروقدا دروست دەكەـ سەر بىنجى بده و بزانە كاتى كە دە گاتە تەمەنلى پىرى، چۈن بىزار دەبىت و لە بەر خۆيەوە بە خىـ دەلىت : (بۇ كېيى بىكمۇم؟ خۇ دەپىن سېبىنى ئەم دىنابەر بەجى بېھلىم! كەوانە بۇچى خۆم مـ بىكمۇم؟ بەم شىۋىيە خۆى دەھاۋىتە ناو باوهشى تەمبەللى و كەم تەرخەمى يەوهـ بەلام مروزى يە كەم و انانىتىت، بەتكۈ دەلىت : (ھەر دەم لە گەل كردىوھ كانغا، كەـ لە دواي رۇز لە پەرسەندىن و زىياد بۇندان، بۇ ئىش و كارى حەلآل تىن دە كۆشم، تـ روونا كېيى زىاتر بەرمە ئاخىرەت بەرئى بىكمۇم).

بہ کورتی:

ئەنەفسە كەم!

بزانه که "دوینی" رُوشت و لده دست ده چوو.. "سَبِّهِيني" ش هیشتانه هاتووه. هـ
بهلین و پهمانیکیشت نه در او هتنی که تو "سَبِّهِيني" ت هه یه و ده مینیت تا بیبینیت. که واته نه -
نه مژو " به تمهنی راسته قینهی خوت بزانه. که متین شتیکیش که تو له مژو دا بتوانیت بیخه
ناو سندووقی پاشه که وک کردنی دوا پژوهه، تنهها یه ک سه عاته که له مزگه و تدا یان نه -
بهر مال به سه ری به ریت، تا کو دوا پژوی راسته قینه و هه میشه بی خوتی بین دهسته بهر بکهیت
نه و هش بزانه که هم مو روژیکی نوی له زیاندا دهر گایه که رو و هو جیهانیکی نوی -
تو و هم مو که سیکی تر - ده خریته سه پیش. جائه گهر لمو رو پژوهدا نویزه کانت نه کهیت
ئدوا کاتی ئهو روژه کوتانی بین دیست، به تاریکی و سکالا و خهفه تباری یه و به ره و جیبے
غهیت کە ج ده کات و ، سمه بشش. له دوا ژدا شایه تست له سه دهدات.

هر کام له ئىمە جىهانىكى تايىھەتىمان لە نىۋان جىهانى گشتى داھىيە، جۇرى ئەو جىبە -
تايىھەتى يەئى هەر كامىكىشمان شوپىنى دل و كردهو كانسان دەكەۋىت. (واتە: د-
كردهو كاغان چۈن بن، ئەو جىهانەش بەو جۇرە رەنگ دەداتەوە) .. ئەو جىهانە تايىھەتى -
چەشنى "ئاوېنە" يە، رەنگ و شىۋەي شستان وەك خۇيان دەرەدەخات. جا ئەگەر ئاۋېنە كە

رپش و تاریک بیست، وینه کان رپش دهرده خات و، گەر پاک و خاوانیش بیست ئەوا به پرونی پیشانیان دهدات. دەنا وینه کان ناشیرین دەکات و بچوو كىزىن شت وەك گەورەترين شت دەرده خات.

تۆش - ئەی نەفسە كەم! - تەنھالە رېئى دل و عەقل و كردهوه كاتتهوه و، بەپىنى نياز و ويست و ئازەزووی خۆت دەتوانىت ئەو جىهانە تايىھەتى يەت والى بىكەيت كە يان شايەتىت بۇ بىدات لە سەر كردهوهى چاك، يان شايەتىت لە سەر كردهوهى خراپ لى بىدات.

بەم جۈزە، ئەگەر نويزە كانت بە جىنە ئاراستەي خواونىدى "شىكۈمىندى" و بە دىھىنەرى خۆت كىردن، ئەوا يە كىسەر ئەو جىهانە خۆت پرووناڭ دەبىتەوه. وەك بلىيى بە "ئىيەت" ئى نويزە كەت كىلىلى دەرگاى پرووناكىت بە دەستەوه گىرتۇوه و ئەو دەرگاىيەت پىن كىردووه تەوه و، چىرى ئەنلىكىت دەرگاى پرووناڭ دەستەوه و تارىكىي تىدا نەھىشتۇوه. ئىتار ئەو كاتە هەرجى دلتەنگى و خەفەت لە دىنە تايىھەتى يە كەمى دەرۋەتىدا هەن، ھىچيان نامىتنىن و، ھەست دە كەيت و بۇ خۆت دەبىنەت كە جىهانە كەت لە راستى دا بىرىتى يە لە: رېسا(نظام) يە كى سەرانسەر دانابى و، نۇوسراوېكى پىراپىر لە واتاي ئەوتۇ كە بە قەلەمى توانسىتى پەروردىگار نۇوسراوه تەوه. ئىجالەمەوه يە كېڭىلە نۇورە كانى ئايىھەتى: ﴿اللهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ (النور: ٣٥) دەرۋاتە ناو دلتەوه و، جىهانى ئەو پۇزەت بۇ پرووناڭ دە كاتتهوه. ئىجالە خزمەت خواونىدىشدا شايەتى ئەوهەت بۇ دەدات كە ئەو پۇزەت پرووناڭ بۇوه.

ئىستاش برا كەم!

ھەر گىز نەلىتىت: (نويزى من لە كۈنى و، حەقىقەتى ئەم نويزە ئۆ باسى دە كەيت لە كۈنى)? ناخىر ھەر گىز وانھلىتىت. چونكە ھەر وەك ناو كە خورمايەك سەر جەم سىفەت و ئەدگارە كانى درەختىكى خورماي مەزنى تىدايە، مەگەر جىاوازى تەنھالە گەورە و بچوو كى و كورتى و درىزى دا بىت، ھەر بەو جۇرەش نويزى عەوامە كانى وەك من و تۆ بەشىكى لە نۇورە و نەپتى يە كى لە نەپتى يە كانى ئەو حەقىقتە تىدايە، وەك حەقىقتى ئەو نۇورە كە لە نويزى ھەر وەلى يە كىدا ھەيدە، با ئەو كەسە خۆيىشى ھەستى پىن نە كات! دىارە پلە كانى پرووناكىي نويزى، بە چەشىن پلە كانى نىپوان ناو كە خورما و درەختە كەي، جىاوازى يان لە نىپواندىايە. جا ھەر چەند پلە كانى نويز گەلە زىاتەن، بەلام ھەمو پلە كە لەو پلانە بناغەيە كى لەو راستى يە نۇورانى يە تىدايە.

اللَّهُمَّ صَلُّ وَسِّلْمُ عَلَى مَنْ قَالَ: "الصَّلَاةُ عَمَادُ الدِّينِ" وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

مهقامی دووه‌همی

وته‌ی بیست و یه‌کم

ئەم مەقامە پىچ مەلھەمی تىدايە بۇ ساپىز كردنى پىچ بىرىنى "دل"

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿وَقُلْ رَبِّ أَغُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ۝ وَأَغُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَخْضُرُونَ﴾

(المؤمنون: ٩٧-٩٨)

ئى ئەم كەسى تووشى دەردى وەسوھسە بۇوا!
ئايادەزانىت ئەم وەسوھسە يەن تووشى بۇويت لە چى دەچىت؟
ئەم وەسوھسە يەن تۆز، وەك موسىيەتىك وايە، چۈنكە لە پىشىدا بە بچۇو كى دەست بى
دەكەت، پاشان ورده ورده و بە گۈزۈرە بايەخ پىدان و بە گۈرنگ زانىنى، گەورە دەبىت:
بە پىچەوانەشەوە ئەگەر گۈنىي بىن نەدرىت، نامىنېت! واتە هەتا بە گەورە بىزانىت ئەو گەورە:
دەبىت و، تا بە بچۇو كىشى بىزانىت بچۈوك دەبىتەوە.. ئەگەر لىلى بىرسىت ئەوا بە دەردە:
دەت تلىنېتەوە و، گەر لىشى نەتر سىت دەمكوت و بى دەنگ دەبىت!
جا ئە گەر تۆش حەقىقەتى وەسوھسە نەزانىت، ئەوا درىزە دەكىشىت و جىڭىر دەبىت
بەلام ئە گەر بىزانىت و بىرۇيەتە بنج و بناوانىيەوە، ئەوا لەناو دەچىت و نامىنېت.
مادەم وەسوھسە بە جۇرە يە كە بۇمان دەركەمەت، ئەوا لىرەدا پىنج روولەمۇ رۇوه زۇزۇ:
لەزىمارە بەدەرانەي وەسوھسەت بۇ رۇون دەكمەمە، بەلکو - بە يارمەتىي خواى گەورە - ئە
باسكىردىنە بېتىت بە شىفایە كى ساپىز كار بۇ دەرەونى ھەر دەرە لامان، كە ئەمەش لە دەستە لەنى
خواى گەورەدا كارىنىكى گرانلى يە. چۈنكە نەزانىن دەبىت بەھۆى كېش كردنى وەسوھسە.
بەلام زانىن بە پىچەوانەوە يە، پالى بىۋە دەنېت و دەرى دەكەت. جا ئە گەر نەترانى ئەوا نېتىت

دەبىتەوە و پرووت تى دەکات، ئەگەر زانىشت ئەوا ئە وەسوھسەيە دەپرات و پشت
ھەلەدە کات!

○ رووي یەکەم (زامى يەکەم):

شەيتان ئەو گومانەي کە مەبەستىتى، يەکەم جار لە دەرفەتىكدا دەيھاۋىتە ناو دلى
مەرۆقەوە، پاشان گۈئى بۇ دەنگىدانوھى گومانەكە لە ناخى دلى ئە و مەرۆقەدا رادە گرىت.
جا ئە گەر ئەو دلە گومانەكەي نە گىرته خۇ و ئىنكارىيى كىرد، ئەوا ئە و گومانە دەبىت بە¹
"جىنيۇدان"! ئىتە شەيتان چەندىن خەيال و ختۇرەي ئەوتۇي لە بەرچاودا دەرەخات كە لە²
جىنيۇي ناشىرین دەچىن و پىچەوانەي پەيوەندىيە كانى نېوان خواو بەندەن و بە
جۇزىيەك كە ئەو دلە بىن چارەيە دە كەھوپەتە ژىر نائومىدىيە كى قورسەوە و لە تاوا دەنالىنىت و
دەلىت: "ئاي چەندە بەدبەخت و سەر بە موسىيەتم"! پىسى وادەبىت كە لە دلەمە گوناھبار
بۇوە و چەند تاوانىيىكى لە بەرامبەر خواوەندى كەرىم و پەرورەدگارى خۆپەھە ئەنجام داوه.
بەم جۇرە، دە كەھوپەتە ناو گىزەلۇو كەھە كى گەورەوە و، لە دلىيابى بىن بەش دەبىت. ھەر
لە بەر ئەوهشە كە دەبىتىت بە پەرۇشىيە كى زۇرتەرەوە ھەمۇل دەدات لە بىن ئاگابىي دا پىز
رۇبچىت!

دەرمانى ئەم زامەش، ئەمەيە:

ئەي تۇوشبووى بىن چارە! بە هيچ جۇزىيەك مەترسە و ھەر گىز مەشلەر ئەوانەي
كە لە بەر دەم ئاۋىنەي زەينىدا تىپەرین، ھىچچىان جوين نىن، تەنها چەند وىنە و خەياللىكىن
دېن و دەرۇن. جا ھەر وەك خەياللىكىن "كوفر" بە "كوفر" نازىمېرەي، ھەر بەو جۇرەش
خەياللىكىن جوين بە جوين دانانزىت. چونكە يەكىك لەو شتانەي كە لە "زانىتى مەنتىق" دا
بە شتىكى بەلگەنەوېست(بەديھى) دانراوه، ئەوهەيە كە: "خەياللىكىن بە حوكىم نازىمېرەت".
بەلام خۇدى جوين، نەك خەياللىكىن، بىن گومان بە حوكىم دادەنرىت.

سەرەر اى ئەمەش، ئەو و تە ناپەوا و ناشايىستانە ھەر گىز لە قۇولايى ناخى دلەمەو
دەرنەچۈون، بەلگەش ئەوهەيە كە دلت خۆ لە داخ و ئازارى ئە و تانەدا دەتلىتەوە! دوور
نى يە لەو لايدەنە ھاندەرەي شەيتانوھ بىت كە بە "ملە الشىطان" دەناسرىت و لە دەورى دىلدايە.
ھەر لە بەر ئەوهشە كە زيانى وەسوھسە تەنها لەو دايە مەرۆف لاي وابىت زيانى ھەيە! چونكە
وەسوھسە (خەياللى بىن باغە) وەك (پاستى) يەك دەباتە وەھمى مەرۆقەوە! پاشان ئەم مەرۆقە دلى
خۇزى تاوانىبار دەکات و، كىردارە كانى شەيتان - كە دلى ئەم هيچ پەيوەندىيە كى بىيانەوە

نهبووه - دهخاته ئهستوی دلئی خۆیهوه، ئیتر لای وا دهیت که ئمو چرپه چرپ و وەسوھ سانە شەیتان له ختوورهی دلئی خۆیهتى و، تەسەورورى چەند زیانیکى وەها دەکات کە لە ئەنجامد دېنە پېنى. خۇ دیاره شەیتانيش هەر ئەوهى دەویست لەو مەرۆفە رپو بىدات!

رپووی دووھەم:

کاتىك کە واتاکان لە دلەوە دەردەچن، بىن ھىچ وىنە و شىۋەيەك دەرۇنە ناو خەيالىمود. ئىجلا لەمۇنى وىنە و شىۋە كان لەبەر دەكەن. خەيالىش - ھەر جارەو لەبەر چەند ھۆيەك - جۈزەر وىنە و شىۋەيە كى تايىھەتى دەچنیت و، لە رېڭگادا ھەر وىنەيەك خۆى بايەخى پىن بىدات. بىشانى دەدات. ئیتر ھەر واتاکەن کە لە دلەوە دېت و دەگاتە ئەمۇنى، يە كىمەر خەيال يە كىنڭ لەو وىنە چىزاوانە خۆى دەکاتە بەر، يان پىاىدا ھەللىدەوا سىت، يان بەو وىنە چىزاوانە خۆى ئەو واتايانە پىس و لە كەدار دەکات، يان داياباندەپۇشىت.

جا ئەگەر واتاكانى دل ساف و بىن گەرد بن و وىنە تەنراوە كانى خەيالىش چەپەل بن، ئەمە ھىچ كالايدەك بە بەريان ناكات، ئەمەندە نەبىن كە ئەمە وىنە و خەيالانە دەستىك بەسەر ئەمە واتايانەدا دەھىنن، واتە "مس" ئى دەكەن، ئیتر ئا لىيەدا مەرۆفى تووشبووى وەسوھ سەھرى لىنى تېڭ دەچىت و ئەم دەست لىنى خىساندىن(مس) بە لەبەر كەردن(التلىپس) يان پىن لەبەر كەردن(التلىپس) تىن دەگات و، لەبەر خۆیهوه ھاوار دەکات و دەلتىت : "ئاي خوايە گىان چەندە بەدبەختم! و ادلىم لەو ھەلدىرى اندا كەوت و ھەلنىسايمەوه و، ئەم بىن نرخى يەى نەفسىشە دەبىت بەھۆى بىن بەش بۇونم لە مىھەربانى و بەزەبى خوايى گەورە مىھەربان".

شەيتانى لەعەتىش دەرفەتىكى زۇر لەم ئۆزى(وتر) ھەستىارە ئەم كەسە دەبىنیت و، پەنجە چەپەلە كانى خۆى بەسەردا دەھىنیت و دەبات!

چارەسەر و مەلەھەمى سارپىزكاري ئەم زامە بەسوئى و قۇولە، ئەمە خوارەوە يە: ھەرروەك "نوپىز" بىپۇستى بە باڭ و خاۋىنېي بە كى پۇرالەتى لەش ھەبى و، ئیتر پېپۇونسى ناوهەوە لەش لە پىس و چەپەللى، ھىچ زىانىكى تىدا نى يە و نوپىزە كەت بەتال ناكاتەوە.. بە ھەمان جۈز، دراوسى يەتىي وەسوھ سە چەپەلە كائىش لە گەل و اتا بەرز و موقەددەسە كاندا، ھىچ زىانىك لەو واتايانە نادات!

بۇ غۇونە: كاتى وا دەبىت كە بىر لە ئايەتىكى خوايى گەورە دە كەبىتەوە، كەچى ئازارى نەخۇشى يەك لەو كاتەدا دەتەھەزىنېت.. يان تەنگاوا دەبىت و، ئەمانەش زۇر بۇ خەيالىت دەھىنن. دىارە لەم كاتەدا سەبارەت بە حالتى يە كەم خەيالىت بۇ لای دەرمان دەچىت و لە حالتى دەووھەميشدا بۇ لای چۈونى سەر ئاو، بەو جۈزەرە كە خەيالە نىزمە كان تان و پۇزى بکەن. ئیتر وىنە و شىۋەيە ئەمە خەيالە نىزمانە لە ناوهەندى ئەم بىر كەردنوو بەرزانەدا تېپەر دەبن.

تؤیش - کاکی برای! - لینان گه پری با تپه پر بن! چونکه هیچ زیان و مهتر سی یه کیان تپدا نی یه. مهتر سی راسته قینه له و هدایه که بیری خوت به چری ئاراسته مهتر سی لئی کردنیان بکمیت و پیت وا بیت زیانیان همیه!

روزی سی هم:

چهند پهیوندی یه کی نادیار له نیوان شتانا دهه، تهناهه ت له وانه یه له نیوان ئه و شتانا شدا که بیرمان به لایاندا ناچیت چهند تاله موویه ک بیت که پهیوندی یان له نیواندا دروست بکات. جا ئه م تاله مووه پهیوندی دهرانه یان له راستی دا ههن، یان خه یال به گویره هی ئه و کارانه سه رقاله پیانه و دروستیان ده کات و بهیه کموه دهیانه ستیمه و..

هر ئهمه شه که ههندی جار دهیت به هزی ئه وهی له کاتی بیر کردنوه له کاروباره پیروز و موقع دده سه کاندا چهندین خه یالی خراب به دواي یه کدا بین و پیدا بن. چونکه وه ک له زانیاری بیوانکاری (علم الیان) زانراوه: (ئه دژایه تی یهی که له دهره وهی زیمن و خه یالدایه دهیت به هزی لهیه ک دور که و تنه وهی شتاني دژبه یه ک، هر ههمان دژایه تی یه که دهیت به هزی کوبونه و دراو سی یه تی یان له تسمه وور و خه یالدایه)! واته هر تهناها خه یاله که دو شتی دژ به یه ک کۆ ده کاته وه. ئه جوزه ختوورانه ش که لام هۆکاروه پهیدا ده بن، پیان ده و تریت: "بیر کیشہ کی" (تداعی الافکار).

بۆ نمونه:

له کاته دا که تزو به دلگهرمی و خشووعده له نویزدا و تویز لە گەل پهروهه دگاری خوتدا ده کمیت و به دل ئاماده هی حوزه وریت و بیر لە واتای ئایته کان ده کمیت وه و رووهه قبیله ی پیروز راوه ستاویت، دهیت ئه بیر کیشہ کی یه لام کاته دا بیرت بۆ لای شتی و ها را ده کیشیت که هیچ پهیوندی یه کی یه تزوو نی یه و به ته اوی مرۆف شه مرەزار ده کات.

جا ئه گهر تزو - ئهی براي بېریزم! - تزو شی ئه بیر کیشہ کی یه بويت، ئهوا هیچ په روش مه به و خه فهتی بین مه خو. بەلکو هر که ههست پى کرد يه کسەر بگه رېروه بۆ حالتی سروشی خوت و، دلت بهم ختوورانه سه رگرم مه که و مەلئی: (ئای چهندە تەقسیم بار و کەم تەرخەم)! پاشان بپویت به دواي هۆکاری ئەمانه دا بگەریت! نەخیز شتی و امه که. بەلکو بۆ ئەوهی ئه و سووه سه و پهیوندی یه رېوارانه به هزی بېر لیکردنوه و بایه خ پىدانه و به هیز نه بن، ئهوا پیویسته هر تهناها به لایاندا گوزھر بکمیت و ئاوریان لئی نەدەیت و هیچ بېریکیان لئی نەکمیت وه. چونکه تا پت با یه خیان پى بدھیت، ده بن به خوو و نەخوتی یه کی وەھمی. بەلام تزو هر گیز مهتر سه و، بزانه ئەوه نەخوتی "دل" نی یه، چونکه ئه و چرپه چرپانه ی نەفس و ئه و فووپیا کردنانه شەيتان زۆربه کات به بى ویستی خۆمان لە

دهروونگاندا دروست دهبن، هر لبه رئوه شه که خواهی گموره بان تو ماری ناکات له سه رمان. ئەم جۆره بىر كردنو اندش زياتر لە تاو ئەو كەسانه دا باون که خاوهنى ميزاجىكى توند و تىزىن. بەلىنى، شەيتان لە گەل ئەم وەسوھ سانه دا به قۇولى پۇدەچىت.

چارە سەرىي ئەم دەردەش ئەمە يە كە بىزانىت:

ئەم بىر كىشە كىيانه هىچ بەرپرسىيارى يە كىيان تىدا نى يە، چونكە زۇربەيان بە بىن ويسىتى خۆمان پەيدا دەبن، ئەوه تا سروشتى ئەو بىرانه وەھايە كە تەنها دراو سىيەتى نەبىن چىي تريان لە نیواندا نى يە و ناچنه ناو يە كىرىيەوه و زيان لە يە كەنادەن. چونكە ھەروەك دراو سىيەتى مەلاتىكەتى ئىلھام و شەيتان لە دەوروبەرى دللىدا، دراو سىيەتى پياوچا كان و خراپكاران لە يەك جىنگادا، هىچ زيانىكى نى يە.. هەر بەو جۆره شەھانتى بىرە خراپەكان - بە بىن هىچ ويسىت و مەبەستىك - لە گەل بىرە پاكە كان بە دلى مەرقىدا، هىچ زيانىكى تىدا نى يە. مەگەر ئەو خەيال و ختۇورە خراپايان بە "مەبەست" دروست بوبىن، يان لەرادە بەدەر خۆتىان بىن سەرگەرمىكەت و پىت و اىيت زيانيان ھەيم. خۆ كاتى وادەبىن "دل" زۇر ماندووه و "بىر" ھەرچى يە كى لىن ھەلبەكەويت - با سوودىشى نەبىت - خۆى پىوه سەرقاڭ دە كات. شەيتانى لە عنەتىش ئەمە بە ھەل دەزاپىت و خەيالە چەپەلە كانى خۆى، بەۋېرى دەست بلاوى، بەم لاو ئەو لادا دەپۈزىتىت و، بە چەشنى چەند داۋىك بە كاريان دەھىنېت و دلە پاك و ئارامە كانى بىن دە كات بە تەلەمە!

○ رووي چوارەم:

ئەمەش جۆره وەسوھ سەيە كە لە وەوه پەيدا دەبىت كە مەرقى زۇر بە گەرمۇگۇرى و لەرادە بەدەر ھەول بىرات كرده و چا كە كانى لە سەر تەواو ترین شىوه بن. خۆ مەرقى زەتا زياتر لە مەدا رۇبىچىت و بە توند و گەرمۇز بىكىرىت و ناواي تەقوا و وەرعىشى لىنى بىتىت، مەسەلە كە پېت ئاللىز دەبىت، بىگەرە ئەوهندەي نامىنېت ئەو مەرقە بىكەويتە ناو ھەرامەوە لەو كاتەدا كە بە شوين رۇو و شىوهى تەواوتىدا دەگەرىت، تەنانەت جارى و دەبىن كە بەھۆى گەرانى بە شوين "سوننەت" يېكدا "واجىب" يېك واز لىنى دەھىنېت! چونكە هەر دەم لە بارەي ئەوهى كە (ئايا كرده و كام راستىن يان نا؟ وەر دە گىرىن يان نا؟) پرسىيار لە خۆى دە كات و، ئەوهندەش ئەم پرسىيارانە دووپيات دە كاتەوە تالە كۆتايى دا دووچارى نائومىدى دەبىت و، بەمەش دەرفەت بە شەيتان دەدات تا سوودى لىنى وەر بىكىرىت. ئىنج شەيتانىش بە تىرە ژەھراوى يە كانى خۆى دلى ئەو مەرقە دادە گەرىتەوه و قۇولايى ناخى دلى دەپېكىت و زامدارى دە كات.

ئەم زامەش بە دوو دەرمان تىمار دەکرىت:

دەرمانى يەکەم: باش بزانە كە ئەم جۆرە وەسوھسانە تەنها شايستەي موتعەزىلە كان (نەك ئەھلى سوننت و جەماعەت). چونكە موتعەزىلە كان دەيانوت: كردهو كان لە خۇياندا و سەبارەت بە پاداشت و تولەي دواپۇر "باش" يان "خراب" ن، ئىنجا كە "شەرع" دېت پېيار نەسەر ئەو باشى و خرابى بە دەدات و دانى پىدا دەنىت. واتە باشى و خرابى، سەبارەت بە پاداشت و تولەي دواپۇر، دوو شتى خۇيىن و لە سروشتى شتە كاندا ھەن، فەرمان و نەھىي بە كاتى شەرعىش شۇينكەوتهى كردهو كان و لەسەر ئەو بناغەيە پېيارى شەرعىان سەر دەردەچىت.

لە بەر ئەۋە، سروشتى پېپەوي ئىعتىزىل و اىيە كە مەرۆف والى دەكەت ھەميشە لە ھەمۇو كەدارىنگىدا پېسىار بىكەت و بلىنى:

(ئايان بلىنى كردهو كەم بە چەشىنگى ئەنجام دايىت كە مايەي رەزامەندىي خوا بىت، وەك خزى لە خزىدا وايە، يان نا)؟

بەلام حەقەوان، كە ئەھلى سوننت و جەماعەتن، دەلىن:

كاتىڭ خواي گەورە كە فەرمان بە كردنى شتىڭ دەدات، ئەۋائەو شتە بە "باش" دەزەمىرىت و، ھەركاتىش نەھىي لە كردنى شتىڭ كرد ئەۋائەو شتە بە "خراب" دادەنرىت. واتە بە "ئەمرو نەھىي" ئى شەرع باش و خراب دەردى كەون و دەستىشان دەكىن. واتە ئىتىز جانچ و خراب لە بەرچاوى مەرۆفدا دىيارن و پەيۋەندىشىيان بە ئەنجامى ئەۋدىياوەيە نەك ئەمدىيا. بېغۇونە: ئەگەر دەستنۈزۈت گىرت يان نویزىت كرد، لە ھەمان كاتدا شتىڭ پۇوى دابۇو كە پىت نەزەنپىو نویزى و دەستنۈزۈ كەي توى بەتال دەكردهو، ئەوا (لاي ئەھلى سوننت و جەماعەت) نویزى و دەستنۈزۈ كەت تەواون و بەتال نېبۈنەتەوە، لە ھەمان كاتىشدا كردهو كەي "باش" ن.

بەلام موتعەزىلە كان لايان وايە كە ھەر دوو كىان بەتال و "خراب" ن، ئەمەندە ھەيە لە بەر بىن نەزانىت - چونكە نەزانىن دەبىت بە عوزر و بەھانە - لېت وەردى گىرىن.

كەو اتە ئەي ئەو برايەي كە دوو چارى دەردى وەسوھسە بۇوە!

بەم جۆرە و بەپىي پېپەوي ئەھلى سوننت و جەماعەت، ئەو كردهو كەت پاستە و ھېچ كەيە كى بەسەرەوە نى يە. چونكە بە گۈنۈرەي روالەت يىنىي شەرع بە تەواو دادەنرىت.

که او اته ئیت ناییت سه باره ت به راستی و درستی کرده و کانت و هسوه سهت بیت. به لام لـ هه مان کاتیشدا نایی بهو کرده و آنه له خوت بایی بیت، چونکه به دلیابی نازانیت ئایا خوای گهوره ئه و کرده و همی لـ ور گرتوویت یان نـ؟ بـلـکـو دـهـبـیـ لـ نـیـوـانـ تـرسـ(خـوفـ)ـی وـهـنـهـ گـرـتـنـ وـ ئـوـمـیدـ(رجـاءـ)ـی وـرـ گـرـتـنـدـاـ بـیـتـ وـ،ـ هـمـیـشـهـ هـاـوـسـهـنـگـیـ ئـهـمـ دـوـانـهـ رـابـگـرـیـتـ.ـ مـادـهـمـ مـرـؤـفـیـکـیـ هـوـشـیـارـ وـ وـرـیـاـیـتـ.

دـهـرـمـانـیـ دـوـهـمـ:ـ باـشـ بـزـانـهـ ئـایـینـیـ ئـیـسـلـامــ کـهـ ئـایـینـیـ رـاـسـتـ وـ رـهـوـایـ خـواـیـهــ هـیـجـ مـانـدـوـ کـرـدـنـیـکـیـ تـیدـاـنـیـ يـهـ وـ،ـ هـمـ چـوارـ مـهـزـهـ بـهـ کـانـیـشـ لـهـ سـهـرـ حـقـنـ.

جا مـادـهـمـ ئـهـمـ وـایـهـ وـ،ـ لـهـ لـایـهـ کـیـ تـرـیـشـهـ وـ تـاوـانـ وـ کـهـ مـتـهـرـ خـمـمـیـ بـهـ تـوـبـهـ وـ دـاـوـایـ لـیـبـورـدـنـ نـامـیـنـ وـ لـهـ نـاـوـ دـهـ چـنـ وـ،ـ ئـهـمـ دـاـوـایـ لـیـبـورـدـنـهـشـ لـهـ تـایـ تـهـ رـازـوـوـدـاـ زـۆـرـ لـهـ غـرـرـوـرـ وـ لـهـ خـوـبـایـیـ بـوـنـهـ قـورـسـ تـرـهـ کـهـ لـهـ رـازـیـ بـوـنـهـوـهـ لـهـ کـرـدـهـوـ چـاـکـهـ کـانـ پـهـیدـاـ دـهـ بـیـتـ.ـ لـهـ بـهـرـ ئـهـ مـانـهـ،ـ ئـهـ گـهـرـ بـیـتـ وـ مـرـؤـفـ خـوـیـ بـهـ خـاـوـهـنـ قـسـوـرـ وـ کـهـ مـتـهـرـ خـمـ بـزـانـیـتـ وـ پـاشـانـ تـوـبـهـیـ لـنـ بـکـاتـ،ـ بـهـ هـهـزـارـانـ جـارـ باـشـتـهـ لـهـوـهـیـ کـهـ لـهـ خـوـیـ بـایـیـ بـیـتـ وـ لـهـ کـرـدـهـوـ کـانـیـ رـازـیـ بـیـتـ وـ بـیـانـ بـنـازـیـتـ.ـ جـاـ مـادـهـمـ وـایـهـ،ـ ئـهـواـ هـرـچـیـ وـهـسوـهـسـهـ هـمـیـهـ بـهـ یـهـکـ جـارـ فـرـیـ یـانـ بـدـهـ وـ لـهـ رـوـوـیـ شـیـانـ هـلـبـگـهـ رـیـرـهـوـ وـ پـیـیـ بلـیـ:

ئـهـوـهـیـ تـوـ بـهـ منـیـ دـهـ کـهـیـتـ بـرـیـتـیـ بـهـ لـهـ مـانـدـوـوـ کـرـدـنـ(الـحـرـجـ).ـ خـوـ زـانـیـنـیـ رـاـسـتـیـیـ ئـهـ حـالـانـهـشـ شـتـیـکـیـ گـرـانـهـ وـ پـیـچـوـانـهـیـ ئـهـوـ ئـائـسـانـیـهـیـ کـهـ لـهـ ئـایـینـدـاـ رـهـ چـاـوـ کـراـوـهـ وـ،ـ بـهـ تـهـوـاـوـیـ دـڑـیـ ئـهـوـ دـهـ سـتـوـوـرـهـیـ کـهـ دـهـلـیـتـ:ـ "الـدـینـ يـُسـرـ"ـ يـانـ:ـ "لـاـ حـرـجـ فـیـ الدـینـ".ـ کـرـدـهـوـ کـانـیـ مـنـ -ـ بـیـ هـیـجـ گـوـمـانـیـکـ -ـ لـهـ گـهـلـ یـهـ کـیـلـکـ لـهـ رـیـرـهـوـهـ ئـیـسـلـامـیـ بـهـ حـقـ وـ رـهـوـاـکـانـدـاـ -ـ بـهـ وـیـسـتـیـ خـواـ -ـ یـهـ کـدـهـ گـرـنـوـهـ.ـ خـوـ مـنـ ئـهـمـ ئـهـنـدـاـزـهـیـمـ لـهـمـ وـهـسوـهـسـانـهـ بـهـسـ وـ سـهـرـوـزـیـادـهـ،ـ چـونـکـهـ هـیـجـ نـهـبـیـ بـوـ مـنـ بـوـنـ بـهـ هـزـکـارـیـکـیـ بـاـشـ ئـهـوـتـوـ کـهـ هـهـسـتـ بـهـ هـهـلـهـیـ خـوـمـ بـکـمـ وـ خـوـمـ بـهـاـمـهـ بـهـرـهـسـتـیـ بـهـ دـیـهـنـهـرـیـ خـوـمـ وـ،ـ سـوـزـدـهـیـ بـوـ بـیـمـ وـ بـهـ نـزاـ وـ پـارـانـهـوـهـ لـیـیـ بـلـالـیـمـهـوـهـ وـ دـاـوـایـ لـیـبـورـدـنـ لـیـ بـکـمـ،ـ پـاشـانـ لـهـ حـوـزـوـورـیـ ئـهـوـ خـوـاـهـنـدـدـاـ،ـ کـهـ تـابـلـیـیـ بـهـ هـهـمـوـ شـتـیـکـ بـیـسـهـرـ وـ بـیـنـایـهـ،ـ دـانـ بـهـ نـاـتـهـوـاـوـیـ وـ قـسـوـرـهـ کـانـدـاـ بـنـیـمـ.

○ رووی پـنـجهـمـ:

پـوـوـیـ پـنـجهـمـ ئـهـوـ وـهـسوـهـسـانـیـهـ کـهـ شـیـوـهـیـ گـوـمـانـ کـرـدـنـ لـهـ "بـاـبـهـ کـانـیـ ئـیـمانـ"ـ وـهـرـدـهـ گـرـنـ.

ئـهـ مـرـؤـفـهـیـ کـهـ لـهـمـهـوـ دـوـوـچـارـیـ وـهـسوـهـسـهـ دـهـ بـیـتـ وـ دـهـ کـهـوـیـتـهـ سـهـرـ گـهـرـدـانـیـیـهـوـهـ،ـ زـۆـرـ جـارـ گـوـمـانـ وـ دـوـوـدـلـیـیـ بـهـ کـانـیـ "ئـهـنـدـیـشـهـ"ـیـ لـیـ تـیـکـدـهـ چـیـتـ وـ پـیـیـ وـ اـدـهـبـیـ کـهـ لـهـ "عـهـقـلـ"ـیـهـوـهـ

پهیدا بون. ئىجا وا گومان دهبات كه ناته اوی له بير و باوه په كمه دا دروست بوروه.. يان لاى وادهپى ئهو گومانانه بى و همى دا هاتون هموويان "دوودلى" ن و زيان به ئيمانه كمه ده گەيەن.. يان پىپى وادهپى ئهو گومانانه كه بە تەسەورى دا هاتون، "عەقل" يشى باوه په پى كردوون.. يان هەندى جار واده زانىت كه هەر بير كردنەوە كە لە بارەي بابه تە كانى كوفره وە، مروقى پى كافر دېبىت. وانه هەرچى بير كردنەوە و لىتكۈزۈنەوە و تەرازو و كاربى عەقللىي بى لايەنانە هەن سەبارەت بە ناسىنى ھۆرى گومپايسى، ئەم بە چەند ھۆ كارىكىان لە قەلەم دەدات كە سەريان لە گومپايسى بە دەردەچىت و پىچەوانە ئيمان! ئىت بەم جۆرە دەكەويتە لە رزە و دلەتەپى و، لە بەردەم ئەم ھەمۇ فۇفيڭلەنە شەيتاندا ورە و بەرگىرى نامىنیت و ھاوار دەكەت:

(چەندە بدەختم! وادلم لە دەست دەرچوو و بىر و باوه پىشم سەرى لىنى شىۋا!)

جالە بەر ئەمە زۆربەي جار ئەم حالە تانە بى ويستى مروقى پەيدا دەبن، ئەم دەدەت لە ويستى ھەندە كىي خۆى (إرادتە الجزئىة) ناتوانىت چاريان بکات. تالە ئەنجامدا دەست لە ئەزىز دادەمینىت و دەكەويتە نىوان نائۇمىدىيە كى كوشىنەوە!

چارە سەرى ئەمەش بەمە دەبىت كە بىرانىت:

ھەروەك ئەگەر "كوفر" بە "خەيال" دا بىت مروقى بىن كافر نابىت، ھەر بەم جۆرە "وەھمى" دا بىت پىپى كافر نابىت..

ھەروەها وەك "بىر كردنەوە" لە "گومپايسى" مروقى گومبرا ناکات، بە ھەمان جۆر "تەسەور كردن" يشى مروقى بىن گومپا نابىت!

چۈنكە ھەركام لە: "خەيال كردن" و "بەمە دەهاتن" و "تەسەور كردن" و "بىر كردنەوە" تابلىي سەربەخۇ و جياوازن لە: تەسىدىق كردنى "عەقل" و ملکەچىي "دل" بۇ ھەشتىك. لە راستىشدا ھەرىيە كە لە: "خەيال كردن" و "بەمە دەهاتن" و "تەسەور كردن" و "بىر كردنەوە" تا را دەيەك سەربەست و ئازادن، كەواتە بايەخ بە جوزئى ئىختىارى يە نادەن كە لە ويستى مروقەوە سەرى ھەلداوه. ھەروەها بە زۆرى ملىش بىز ئەرك و واجبە ئايىنى يە كان كەچ ناکەن.

بەلام تەسىدىق و ملکەچىي (كە لە عەقل و دلەوەن) بە جۆرە نىن، بەلگو بە تەرازو و بە كەجارتىرەنەمەوە.

جاله بهر ئوهی که: "خهبالکردن" و "بوده‌همداهاتن" و "تهسهورکردن" و "بیرکردنوه" هیچیان به ته‌سدیق و ملکه‌چی له قله‌م نادرین، ئهوا هه‌رچی بەک له رینگایانه‌وه پەيدا بیت به "گومان" تهانه‌ت به "دوودلی" ش نازمیریت.

بەلام ئاگادار بە! ئەگەر بیت و به بى هېچ ھۆيە ئەم حالتە دووبات بیت‌وه ئهوا دوور نى يە لە قۇولايى دەروندا جىنگاي خۆى بىكاهەوه. خۆ ئەگەر - خوا نەخواسته - لەۋىدا جىنگىر بۇو، ئهوا جۆرە گومانىكى راستەقىنەى لىنى پەيدا دەبىت. ئىتەر دە ورددە و لەسەر خۆ و بە ناوى دادوھرىي ژيرى (موحاكەماتى عەقلى) يى بىن لايمەن و بە ناوى ويژدان و شتى ترىشەوه پىنى ھەلەدە خلىسکىت و كەم كەم و تەكاني لايمەن بەرامبەر (واتە لە مۇ موحاكەمە عەقلى يەدا) ورددە گۈرىت، بە بىن ئوهى كە هېچ ويسىتىكى خۆيشى تىدا بۇوبىت يان بە خۆى زانبىت. خۆ كە ئەمەش رۇوى دا، ئهوا بە تەواوى واز لە ھەممو ئەھەرك و واجبانە دەھىنېت كە دەبىن بۇ خواوندى حەقىان بەجى بەھىنېت. ئىت ئەھە سەتمەكارەى كە بەم جۆرە سەتمى لە خۆى كردووه. حالتەتكى و اى لە زىھندا دروست دەبىت وەك بلىي لە لايمەن بەرامبەر وە - كە شەيتانە - مۇلەت درابىت!

لەواندە گرنگىزىن جۆرە كانى ئەم وەسوھە سامانىكە ئوهى بىت كە: ئەم سەر لىنى شىپواھى دۇوچارى وەسوھە بۇوە، گونجانى خۆبىي (الإمكان الذاتي) و گونجانى زىھنى (الإمكان الذهنى) لىنى تىكىدەچىت و لە بەرچاوى دا ئالۇر گۆر دەبن. واتە زىھنى وەم دەبات و عەقلىشى لەو شەددا - كە لە خۆى داشتىكى گونجاوه - دە كەۋىتە گومانوه. كەچى دەستورىلە زانستى "منتقى" دا هەيە دەلىت:

"الإمكان الذاتي لا ينافي اليقين العلمي ولا يتضاد مع الضرورة الذهنية وبدوياتها".

واتە: گونجانى خۆبىي دژ و پىچەوانەي يەقىنى زانستى نى يە و هېچ دژايەتى يە كى لە گەل شتە بەديھى يە كاندانى يە.

بۇ رۇونكىردنوه ئەمە، وائىم فۇونەيە دەھىنېتىمە:

دە گونجىن "دەريايى رەش" ئىستالە جىنى خۆى دا رېبچىت. ئەمە بەپى ئىمكانى خۆبىي شتىكى گونجاو (مىكىن). بەلام ئىمە بە دلىيابىيەوە باوەرمان بەوە هەيە كە ئەم دەريايى ناوبر اوە هەيە و لە جىنگاكە ئىستاى خۆى دا جىنگىر بۇوە و، هېچ گومانىكىمان لەمەدا نى يە. كەۋاتە ئەم ئىختىمالە مومكىن و ئىمكانە خۆبىي يانەى كە باس كران، هېچ گومان و دوودلە يەك دروست ناکەن و دلىيابىمان ناشىپىئىن.

نمونه کی تر:

ده گونجی ئەمرو خۆر ئاوانەیت، هەروەھا دەشگونجى سېبىنى ھەلتەيەت! بەلام ئەم گۈچانە ھىچ زىيان و گومانىك لە يەقىنماندا دروست ناکات.
ھەر بەو جۆرەش ھەممۇ ئەو وەھمانەی كە لە ئىمكانى خۆبىيەوە دىئن، سەبارەت بە ئەباونى ژيانى دنيا و ھەلھاتنى ژيانى ئەودنىاوە، كە ئەمانەش لە راستى يەپەنھانە كانى ئىمانان، ئەو وەھمانە ھەرچەندە و ھەرچۈن بن، ھەرگىز كەلىن لەمۇ دلىيابىيە ئىماناندا دروست ناکەن و زيانى پىن ناگەيەن. ھەر لەبەر ئەۋەيە كە لە زانستى "أصول الدين" و "أصول الفقه" دا ئەو دەستورە بېيارى لەسەر دراوە كە دەلىت:

"لا عربة للاحتمال غير الناشئ عن الدليل".

واتە: بايەخ بەو ئىختىمالە نادىرىت كە لە بەلگىمۇ پەيدا نەبووپىت.
ئەگەر دەبرىسىت و دەلىت:

حىكىمەتى تۈوشىعونى باوەرداران بەم وەسوھسانە چىيە، كە دەرروون سەخلەت دەكەن و ئازارى دلى مەرۆف دەدەن؟
لە وەلامدا دەلىت:

ئەگەر لە راستى دا ئىمە زىادەرھۇي و زالىعونى وەسوھ سەخەينە لاۋە، ئەوا ئەو كاتە - پىشت بە خوا - ئەم وەسوھسانە بۇ ئىمە دەبن بە:
ھاندەری بىدارى و، پال پىۋەنر بۇ گەپان و پشكىن و، ھۆيەك بۇ جىددىيەت و لىپەن و، دەركەری كەمەترخەمى و تەمبەلى!

جا لەبەر ھەممۇ ئەمانە، خوايى گەورە لەم گۆرەپانى پىشىر كىن و تاقىگەبەي دىنادا، وەسوھ سەي وەك شۇولىيەك لىنى كردووھ و داوېتى بە دەست شەيتانەوە، تاڭو بەو شۇولە خەتكى بەرھو ئەو حىكىمەتانە بىدانەبەر! خۆ ئەگەر زۆر ئازارىشى دايىن، ئەوا بە: "أعوذ بالله من الشيطان الرجيم" تەنها هانا بۇ لاي خواوهندى زانا و دانا دەبەين!

وتهی بیست و دو و هم

ئەم وتهیه برىتىيە لە دوو مەقام

مەقامى يەكەم

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿وَيَصْرِيبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ (ابراهيم: ٢٥)

﴿وَتَلَكَ الْأَمْثَالُ تَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ (الحشر: ٢١)

جارىکيان دوو کەس لە گۆمىيکى گەورەدا خۇيان دەشۋىرد و مەلەيان دەكىرد تا بىرسىانلى پرا و ھېننە ماندوو بۇون كە لە ھۆشى خۇيان چۈون و بۇورانەوە. كاتىنى لەو بىھۆشىيە بىدار بۇونەوە و بە وردى سەرېنجى دەورو بەريان دا بۇيان دەركەوت كە لە جىهانە كەى خۇياندا نەماون و ھېنزاونەتە جىهانىيکى دىبى تەواو جىاواز لە جىهانە كەى پېشىرويان، جىهانىيکى سەرتاپا خۇى و سەرجهمى شستانى ناوى سەير و سەرسوورەتىنەر بۇون. چونكە رېتكۈيىكى ئەو جىهانە نوئىيە ئەوهندە ورد و ناوازە بۇ دەت وەت ولايتىكى ئەوتۈزىيە كە تابلۇنىيە به وردى و رېتكى بايەخ بە گشت لاين و گۆشىيە كى دراوه... لە جوانىي و قەشەنگىشىدا چەشنى شارىيکى ئاوه دان خۇى دەنۋاند... ئەوهندەش پەيوەندىيى نىوان پايەكانى ئەو جىهانە تۇندوتۇزۇل و مەحکەم بۇون كە كەومىت ۋە خىسارى كۆشكىيکى قايم و ناوازەي نوئىيان گرتبۇوه خۇ.

ھەر دوو كە تاسە و ئارەزوو مەندىيەوە سەيرى دەورو بەرى خۇيانىان دەكىرد، لە راستىشدا ئەو جىهانە كە ئەوان پۇوبەرۇوی بۇوبۇونەوە ھېننە مەزن بۇو كە بە جارى ئەمانى خىستىوو سەرسوورەمان و گرفتارى سەرسامىيى كەربلا بۇون، چونكە ئەگەر سەيرى لايەنە ئەو جىهانە بىكرايە ئەوا لايتىكى رېتكۈيىك دەيىنرا، گەر تەماشاي گۆشىيە كى

تری بکرایه شارینکی کامل دهرده کمهوت و، خز گهر بخ روویه کی دیکه‌ی بروانزایه ئهوا کن‌شکنیکی گهوره‌ی وامهزن ده‌بینرا که جیهانیکی سامناکی له ئامیز گرتبوو!
پنکمهوه کهونه گهرا ان بهناو ئهم جیهانه سرسووپهینه‌دا، له گهشت و گهرا نه کهياندا جهند به ديهاتوویه کيان دی به جوزه زمانیکی تاییه‌تی له گهله لیه کتزا ده‌دوان که ئهمان لیتی ئی نهده گهیشت، بهلام له ئاماژه و هیما کانیانه‌وه ههستیان کرد که ئهوانه چهند کار و ئیرکنکی گهوره و گرنگ ئهنجام ددهدن.

یه کنکیان بهوی تری وت:

- بى گومان ئهم جیهانه سرسووپهینه‌ره کارسازیکی ههیه کاروباره کانی ده‌سازیتی و بخربنیه‌یان ده‌بات.. ئهم ولاته نوازه‌یه‌ش خاوه‌نیکی ههیه چاودیزی ده‌کات.. ئهم شاره په‌نگینه‌ش گهوره‌یه کی ههیه ههموو کاروباري شاري به‌دهسته.. ئهم کوشکه مهزنه‌ش بى تنه‌رینکی بى وېنه‌ی ههیه که بهم شیوه نوازه‌یه دایه‌پناوه.

نېبهر ئهوه، من به پیویستی ده‌زانم ههولتی ناسینی بدھین، چونکه وا دیاره هر ئهوه که ئیمەی هیناوه‌ته ئیره، جا ئه گهر نهیناسین ده‌بئی کنی بیت - جگه لهو - بیت به‌هانامانه‌وه و فربی‌مان بکه‌مۆیت و لام جیهانه نامۆیه‌دا گیرو گرفته کامان لاه کول بکاتمهوه و بى پیویستی يه کامان بخ فهراهم بھینیت؟ ئایا تۇ ھیچ تروسكایی يه کي ھیواو ئومید لهو بیونه‌وه‌ره لاواز و کزله‌وارانه‌وه شاک ده‌بیت که له زمانیان تى ناگهین و ئه‌وانیش گوئ بخ ئیمە رانا گرن؟.. پاشان ئهو كەسەی که ئهم جیهانه مهزنه‌ی لە شیوه‌ی ولاتیکی رېیک و له شکلی شارینکی قەشەنگ و له بوخسارى کوشکنکی نوازاھدا بنيات‌ناوه و، چەشنى گەنجينه‌یه کی پر لە شتاني ده‌راسا(خارق) به کاري هیناوه و، به قەشەنگترين ئارايىشت و حوانى رازاندۇويه‌تەوه و، ههموو گوشە و سووج و لایەنیکیشى به چەندەها موعجىزاتى پر لە دىنسىت و واتاي بەرز و بلند ئارايىشت داوه.. ئهوا بنيات‌نەرهى کە خاوه‌نى ئهم ههموو شکۈمەندى و مهزنى يەه و، ئیمە و ئهم ده‌ورو بەرەی ئیمەشى هیناوه‌ته ئیره.. ئهوا كەسە - بى ھېچ گومانیک - نيازىكى بەم گشت کارانه ههیه و هیچجان هەرەمە کى و بى مەبەست نىن. كەم اوته دەبى ئیمە لە پېش ههموو شىيىكدا به باشى بىناسىن و پاشان هەر لە رېئى خۆيەوه بىزائىن جىلى لە ئیمە دەۋى و داوايى چىمانلى ده‌کات؟

هاورى كەي پېنى وت:

- واز لام قسانه بھينه! من باوھ ناکەم بە كىكى تاكى تەنبا هەبىت ئهم جیهانه نوازه‌یه بخربنیه بیات!

وهلامی دایهوه:

- کاکی هاورپیم! له سه رخوبه! که من گوییم لئی را بگره. گهر ئیمه ناسینی ئهو پشت گوئی بخنهین ئهوا - وەک ئاشکرايە - هیچ دهستکەه تىكمان نايىت. بەلام گەر هەر زيانىك لەو پشت گوئى خستەدا بېت، زيانىكى گەلنى گەورە دەيت. خۇ ئەگەر بە پىچەوانە شەوه، بىز ناسينى تەقلا بەدەين و لە ئەنجامدا بىناسين دووجارى هیچ چەشەنە گىرو گرفتىك ناسين و زيانىشمان بىن ناگات، بەلكو گەلنى سوودى گەورە و مەزنيشمان دەستگىر دەيت. كەواتە ئیمه كارىتكى گەلنى نابەجى و نەشياو دەكەين گەر هەر ئاوابىيئىنەوه و بايەخ بە ناسينى ئهو نەدەين.

بەلام هاورپى بىن ئاگاكەي و تى:

- من لەم قسانەدا لە گەلت نىم! من حەوانەوه و شادىي خۆم لە وەدا دەيىنم كە هەر گىز بىر لەم شنانە نەكەمەوه و، ئەو بىناتەرە ناوازەيەش نەناسىم كە تۆلىيى دەدوپىت! هیچ داخوازىك شڭ نابىم كە خۆم لە شتىكىدا ماندوو بىكم ژىرىم وەرىنە گەرتى و پەيى بىن نەبات، بەلكو پىسە وايە ھەممو ئەم كارانەي دەيانىبىن تىكرا بەرھەمى "پىكەوت"ن و چەند شتىكى تىپەلتكىش و لە رەفتار و كاروبارىشياندا بۇ خۇيان سەربەست و سەريەخۇن! من چىم لە شنانە داوه؟

ئىرە كەيان وەلامى دایهوه:

- دەترىسم ئەم سەرسەختى يە تۆ ئىمەش و كەسانى تىريش دووجارى چەندىن گىرو گرفت و دەردى سەرى بىكەت! چونكە ئايا هەر لە ئەنجامى ھەرزەبى مەرۋەقىكى بەدبەخت و، رەفتارى چەواشە و نەفامانەي كەسىكى لەرى لادەرى وەك تۆۋە نەبوو كە چەندەها شارى ئاوهدا، وىزان و كاول كران؟!

جارىتكى تر هاورپى بىن ئاگاكەي لېي راپەرى و تى:

- با بە يە كەجاري ئەم بابهە بېرىنەوه و ئەم باسە يە كەلايى بکەينەوه. يان دەبىن بە چەشىتكى گومان نەھىل بۆم بچەسپىتىت كە ئەم و لاتە خاوهەن و بىناتەرنىكى تاڭ و تەنبايە ھەبە، ياخود وازم لى بەھىنە و كارت بەسەرمەوه نەپىت!

هاورپى كەي وەلامى دایهوه:

- مادەم تۆ - ئەي هاورپى كەم! - تا رادەي شىتى و ورپىتە كەدن لە سەر ملنەدا و سەرسەختى خوت سوور و بەردها و مىت، بە ئەندازەيە كى ئەوتۆ كە لەوانەيە ئەم سەرسەختى يەت ئىمەش و لاتە كەش گەرفتارى فەنا و وىزانى بىكەت، ئەوا من "دوازدە" بەلكە دەخەمە پىش چاوت تاڭو بۆت بچەسپىنە كە ئەم جىهانە لە ناوازەبى دا وەك كۆشك وايە،

ئە ولاتەش كە لە رېڭۈيىكى دا دەلىي شارىيەكى ئاواهدا، بنياتنەرېتىكى ناوازە و داهىتەرنىكى تەۋەننەيەكە، كە هەر تەنھا ئەمە گشت كاروبارە كانى ئىرە دەسازىنىت و بەرىۋەيان دەبات، بە رادىيەك كە هەر بە چاواي خۇوت هيچ ناتەواوى و نەنگى يەك لە هيچ شىتىكدا بىنۇتىت. ئەم بنياتنەرە كە ئىئەمە نايىينىن، ئەم ئىئەمەش و ھەممۇ شىتىكى تىرىش دەبىنۇتىت و گشت گوفتارىيەك دەبىستىت و سەرچەمى كارە كانىشى دەراسا و قەشەنگ و نىشانەي رەنسىن. ئەم بۇونە ورائەش - كە ئىئەمە لە زمانىيان حالى ئاينىن - چەند ئەرك بىن سېپىررا و كەرمەندىن كەن لە ولاتە كەمودا كاردە كەن و ئاواهدانى دەكتەنە.

□ بەلگەي يەكم:

وەر ئەمە هاوارىي كەم! با پىكىمە سەرنج لە شتانى دەورو بەرمان بىدەين، ئايى نايىينىت دەستىكى پەنھان ھەمە كە لە پاشى ھەممۇ پۇوداوه كانھەوە كار دەكەت؟.. ئايى نايىينىت ئەم شەمە كە هەر خاواھنى هيچ ھېزىيەك نى يە و ناتوانىت خۇيىشى ھەلبىرىت، كەچى ھەزاران ئەمەندەتى تواناي خۇرى كۆللى قورسى لە كۆللى خۇرى ناواھ و ھەللى گەرتۇون^(۱)?.. ئايى نايىينىت ئەم شەمە كە خاواھنى ھەست و نەست و پەي پىىبردن نى يە، كەچى كارى و ارادەپەرىنىت كە لەپەرى دانايى دايە^(۲)? كەواه ئەم شتانە بە سەرەخۇيى كار ناكەن، بەلگۇ خاواھنىكى زاناو بنياتنەر و دروستكەرىيەكى بەتوانىيان ھەمە لە پاشى پەردهو بەرىۋەيان دەبات. چونكە گەر بەھاتىيە و سەرەخۇ بۇونايە و كاروبارى خۇيىان بە دەستى خۇيىان بوايە، ئەمدا دەبوو ھەممۇ شىتىكى ئىرە خاواھنى مۇعجىزە كى دەراسا و لەعادەت بەدەر بۇونايە. دىيارە ئەمەش و بېنەيە كى پۇوچى بىن كاكلە و واتايە.

□ بەلگەي دووهەم:

وەر - ئەمە هاوارىي كەم! - با بەوردى سەيرى ئەم شتانە بىكەين كە ھەممۇ مەيدانە كانىيان بە ئەمە ئەرەندا وەتەوە. چونكە لە يەك بەيە كى ئەم ئارىشتانەدا چەندىن نىشانە و شتانى ئەمە ئەرەن كە ھەوالى خاواھنى ئەم جىهانەمان دەدەنلى و بۇ لای ئەمە ھەنارىيەمان دەكەن، بە دەيەك كە دەلىيى يەك بەيە كى ئەم نىشانانە مۇر و تەمغە و سکەي خاواھنى ئەم جىهانەن، كەنۇت وەك مۇر و تەمغەي پادشا كە بەلگەن لە سەر بۇونى و، چەشنى سكەي فەرمانپەواش كە نەسر دراوه كانى دا نەخشىنراوه و، مەزنى و سام و شىكۈزى پادشا و فەرمانپەوامان بىن بىرادە گەيەن. گەر حەز دە كەيت يە رۇونى لەمە تى بىگەيت، ئەمە فەرمۇ سەيرى ئەمە ئەنۋەلەكە

(۱) ئامازەيە بۇ: "تۇو" و "ناواك" كە چەندىن درەختى زەبلاح ھەلەنگەن. (دانەر)

(۲) ئامازەيە - بۇ غۇونە - بۇ قەدى مېيۇ كە لە خۇرى دا لاوازە و ناتوانىت ھېشۈوه بېرە كانى خۇرى ھەلبىرىت و، ئەچار دەستە نىيانە كانى لە ملى درەختە كانى دەورو بەرى دەئالىنىت. (دانەر)

بچوو که بکه که هینده ورد نزیکه مرؤف نرخی نه زایت و وخته هر باشه خی پی نه دات که چی خاوه نه که ای چهندین "توب" کووتال و پارچه‌ی چنراوی ره نگاوره نگ و پر نه نه خش و نیگاری سه رنج را کیشی لئی دروس ت کردووه، به روبوومی له حمه تر و شیرینی به کانیش بهله زه تر لئی دهره تراوه، به راده بکه که ئه گهر هزاران که می وه که ئینه ئه و کووتال و پارچه چنراوانه له بکه ن و لهو خوارده منی یانه ش بخون، هیشتا هر تم و نابن.

پاشان بروانه، ئوهه تا به دهسته غهیسی و ینهانه که شی ئهم ئاسن و گل و ئاو و خهلووز و مس و زیبر و زیوانه هله لدہ گریت و، پارچه بکه گوشیان لئی پیک دهه بینیت^(۱)! ئهی ها ورنی بی ئا گام! ئهم کارانه تنهها تایبه تن به که سینکه و که جله وی ئهم ولا تهی به دهسته و هیج شتیکی لئی ون نایت و، سه رجه می شتاني ناو ولا تیش ملکه ج؛ فهرمان برداری ویستی ئهون.

□ بهله لگه‌ی سی‌ههه:

وهره با سهیری دروستکراوه سه رسوورهین و بزو که کانی ئه و بکهین^(۲). ئوهه هه ریه که بیان به جوزیک دروست کراوه که ده لبی نوسخه‌یه کی پوخت و بچووک کراوهی ئه کوشکه مهزنه بهر چاومانه. چونکه هر چی له سه رجه می کوشکه که دا ههیه لهم نوسخه پوخته‌یه شدا ههیه. جا ئایا ده گونجی جگه له بینا ته و دروستکه و داهینه ری ئهم کوشکه. که سینکی تر هه بی بتوانیت ئه و کوشکه مهزنه و زه بله لاحه به بچووکی و پوختی له ئامیر و مه کینه‌یه کی ئاوه‌ها و رددا جی بکاته وه؟ ئایا ده گونجی "بی مه بستی" و "پنکه وت" اـ جیهانیکدا بینیت که له مه کینه‌یه کی بچوو کدا جی کرایته وه؟

واته هه موو يه کیک له و مه کینانه‌ی دهیان بینیت، وه ک نیشانه بکه وان که بهله لگه ن له سه دروستکه و داهینه ری نوازه‌یان، تنهانه ت هه موو يه کیک له و مه کینانه بهله لگه ن له سه ر دروستکه و، "بوون" اـ ئه و راده گهیمن و، به زمانی حال ده لین:

(۱) ئاماژه‌یه بز تزووه جوزه جوزه کان. ئوهه تا تزوی کالله و قزخ و ها و چه شنبیان چه ند گه لایه کی واده چن که گه لئی له پارچه و کوتالی جل و بدرگ جوانتر و نایابترن و، له گه بخینه‌ی میهه بانی خواوه ندیشمه و چنه به روبوومیکمان پیشکهش ده کهن که له حلتو او شیرینی به کان گلئی به تام و بهله زه تر. (دانه)

(۲) ئاماژه‌یه بز بدیهیتانی جهسته زینده و هران له تو خه کان و ئاوی منی. (دانه)

(۳) مدیهست زینده و هران و مرؤفه، چونکه زینده و هران پیزستنکی بچووک کراوه و پوختی ئهم جیهانه ن و، ماھیبیه تر مرؤفیش غونه ندیه کی پوخته کراوه بونو و هران، هر شتیک له جیهاندا هه بیت، غونونه که شی له مرؤفدا هه ب.

(ئیمه داهینراوی ئهو کەسەین کە ئەم جىهانى بە ئاسانى يە كى رەھا داهيندا، هەروەك ئیمەشى بە ئاسانىي رەھا بەدى هيماوه).
□ بهلگەي چوارەم:

ئە براى سەرسەختم! وەرە با شتىكى لە هەموان سەرسوورەپەنەرتت پىشان بىدەم! بېۋانە واھەموو كاروبار و شتىكى ناو ئەم ولاٽە گۈزرايان بەسەردا دىت، ئەھەتا بە چاوى خۆمان ئەم ئالتو گۈرەنە دەبىنин و هيچ شتىڭ لۇوانەي كە لە بەرچاوماندان لەسەر رەوتى خۆيان نامىتتەوە و ھەموويان بەردەوام لە گۈرەن و نوئى بۇونەودان.

سەيرى ئەم تەنە بىن گىيانانە بىكە كە لە بەرچاودان و خاوهنى ھەست و نەست و داراي ئاگا و شعورىش نىن، دەلىي ھەرىيە كەيان شىۋىي فەرمانپەوايە كى تەواو بەدەستەلاتيان لەخۆ گۈرەتتەوە ئەوانى ترىيش لە ژىر فەرمان و دەستەلاتى ئەمودان، بە پادھەتكە كە دەلىي ھەموو يە كىيىك لەوان بەسەر ئەوانى تردا زال و دەستەلاتدارە! ئىجا سەيرى ئەم مەكىنەيە نزىكى خۆشمان بىكە^(۱) كە دەلىي ھەرمان دەرەدە كات و گشت پىداویستى يە كانى - چ بۇ ئارايىشىدانى خۆى و چ بۇ كارە كانى - بە پەنە لە دوورەوە دىن و پىویستى يە كانى بۇ ئەنجام دەدەن.. ھەروەها سەيرى ئەو جەستە بىن ھەست و نەستەش بىكە^(۲) كە دەلىي بە يەك ئامازەي پەنھانى خۆى مەزنەتىن تەن و جەستەتى تر لە كاروبارە كانىدا دەخاتە كار و دەيانکات بە گۈئىرايەلى ھەرمان و ئامازە كانى خۆى..

ئىت بۇ خوت شتاني ترى ناو ولاٽ بەم دوو غۇونەيە پىسوھ و لىيڭ بەرەوە.
جائە گەر كاروبارى ئەم ولاٽ بە دەست خاوهندە كەي خۆيەوە نەيت، كە ئىمە نابىنин، ئەوا دەپىن ھەرجى ورده كارى و كەمالاتى داهىنەرە كەيى هەن، تىڭىرا بەھى دروستكراوە كان دابىرىن، ئىت ئەو دروستكراوە چ بەردىك، يان گللىك، يان زىندهوەرىك، يان مەرۋەقىك، ياخود ھەركام لە بۇونەوران يېت!

خۆ ئەگەر ژىرىي تۆ بەلايەوە دوور يېت كە داهىنەرېكى تاكى تەنبا خاوهنى ئەم ولاٽە يېت و بەرپۇھى بىات، ئەوا دەپىن ئەم ژىرىي يەت ملىونەها ملىون - بەلگو بە ژمارەي

(۱) ئامازەي بۇ رەووه كە بەردارە كان. چونكە سەدان وردىلە كار گە لە ئەندامە ناسك و نيانە كاياندا ھەلدە گىن و، گەلا ناسك و گولە رەنگىنە كان دەچنن و، بەرپۇوم و مېۋە گەيشتۇوە كانىش دەرەخسىن و پىشكەشى ئىمەيان دەكەن. درەختى زەبەلاحى سەنۋەر غۇونەيە كى ترە، كە تەنانەت لەسەر بەرده رەق و تەقە كانى ناو چىاكانىش كار گە كانى خۆيان دامەز(اندووه! (دانەر)

(۲) ئامازەي بۇ: دانەۋىلە و وردىلە تۆۋە كان و گەرای مېزروو. ئەوهەتا "مېشۇولە" گەرا كانى خۆى لەسەر گەلاي درەخت دادەنەت و ئەو گەلايە وەك رەھمى دايىك و لانكى لىنى دىت و، لە خۇزا كىكى بەتامى چەشنى ھەنگۈن پې دەيت. وەك بلىقى ئەم درەختە بىن بەرە بەرى زىندهوەرى گىرتىت! (دانەر)

بوونه وران - دروستکه‌ری داهینه‌ر قبول بگات که هم‌ریه که‌یان دژ و، هاووینه و.
بری(بدیل)ی خۆ تیهه‌لئورتینه‌ری کاروباری ئهوانی تر بیت!
کەچى ئهو رپسا وردە ناوازه‌ی کە لە بەرچاودایه، داخوازى ئموهیه هېچ شتىڭ لە
کاروباری بەدیهینه‌ری دا خۆی هەلەقورتینیت، چونكە هەر چەشنه دەست تیوه‌دان و خۆ
ھەلئورتاندنسىڭ - با زۇر كەمیش بیت - لە لايەنی هەرشت و هەر كەسیكەو بیوايە و لە
ھەر كارىتكى ئەم ولاتەدا رپوو بىدایه، ئموا بە رپوونى ئاسەوارە كانى دەرده كەوت و ئاشكرا
دەبپو. ئەوهتا گەر لە گوندىكىدا دوو كۈيىخا و لە شارىكىدا دوو پارىزگارو، لە ولاتىكىدا دوو
پادشاھبن، ئموا ھەممو كاروبار و شتانى ئۇ شوپىنە بە تەواوى گرفتارى شېرىزى دەبن و بە
چەشىنىكى ھەپەمە كى و بەرباد ئاۋىتە و تىكەلۆپىنگەلى يەكتەر دەرده چىن.. جائىيا چۈن
دە گۈنچى چەندەھا فەرمانزەواى لەزمازەبەدەر لە ولاتىكىدا بىن كە لەپەرپىكى و
ناوازه‌ی دا بیت؟!

□ بەلگەي پىتجەم:

ئەي ھاوبرىنى بە گومانم! وره با سەرنجى نەخش و نىڭكارە كانى ئەم كۆشكە مەزىنە
بىدەين و، بە وردى بۇ ئارايىشىتە كانى ئەم شارە ئاۋەدانە بپوانىن و، رپسای ناوازه‌ى ئەم ولاتە
فراؤنە بىبىنىن و، بىر لە سەنھەتى پىر لە وردە كارىپى ئەم جىهانە بکەنەوە.. ئەوهتا دەبىنەن كە
ئەگەر ئەم نەخش و نىڭكارانە نۇرسىنى قەلەمى خاۋەنە ناوازه كە خۆيان نەبن، كە
موعجزات و داهىتاني ئۇ سىوروپان بۇنى يە و، نۇرسىن و نەخسانىدىان بىرىتە پال "ھۆكاري
بىن ھەستە كان" و "رېكەوتى كتو كۈپۈر" و "سروشتى كەپولالاڭ" ، ئەوا دەبى ئەو كاتە لە نېپو
ھەممۇ بەرد و گۈۋگۈيابە كى ئەم ولاتەدا وىنە كېشىنىكى خاۋەن ئىعجاز و نۇرسەرپىكى ناوازه‌ى
ئۇ تو ھەبىت كە بتوانىت لەناو يەك دانە پىتىدا ھەزاران كىتىپ بىنوسىت و، لە دوو توپىسى تەنھا
يەك نەخش و نىڭكارىشدا ملىۋەنەدا كارى وردى ناوازه دابىت! چونكە ھەر بە چاوى خۆزت
دەبىنەت كە ئەو "نەخش" دى لەم خىشتە بەردىمدىايە^(۱) ھەممۇ نەخش و نىڭكارە كانى ناو
كۆشكى تىدا كۆز كراوهەتە و سەرجەمى ياسا و رپسا و يلان و پېۋە گرامە كانى شارى تىدا
دانزاواه. واتە ھەر تەنها بەدیهینانى ئەم نەخش و نىڭكارە ناوازه و پەنگىنانە، موعجزەيە كى
مەزىنى كەوت وەك بەدیهینانى خودى ولاتە كە وايە. چونكە ھەممۇ سەنھەتىكى ناوازه،
ئاڭكانامەيە كى وەھايە كە وەسفە كانى بەدیهینه‌ر داهینەكار و ناوازه خۆي ئاشكرا

(۱) ئامازىيە بۇ "مرۆف" كە بەرى درەختى بوونه ورانە و، پېنجە بۇ "بەر" بادە كېشىت كە پېرسەت و بەرnamە درەختە كە خۆي لە ئامىز گرتۇرە. چونكە ئەو شتانەي كە قەلەمى "قدەرەت" ئى خواهەند بە درېزى لە كېنىي
مەزىنى "جىهان"دا نۇرسىونى، بە كورتى و پۇختى لە ماھىيەتى مرۆفىشدا نۇرسىونىتەوە.. ھەر وھا ئەوانەي كە
قەلەمى "قدەر" لە درەختدا تۇمارى كردوون، لە تۆۋە بچوو كە كانىشى دا دايىناون. (دانەر)

ده کات و، گشت نه خش و نیگاریکی جوانیش موریکی پوون و له به رچاوه له و موزره زور و زبهندانه‌ی ته و بدیهینه‌ر نوازه و داهینکاره.

جا ماده‌م هرگیز ناگونجی که هیچ پیتیکی نووسراو به لگه نهیت له سه‌ر
نووسه‌ره که‌ی و، هیچ نهخش و نیگاریکیش ههوالی نه خشنه کیشہ که‌یان پن رانه گهیه‌نیت..
ئه‌دی چون ئه‌و پیته ناوازه‌یه‌ی که کتیبیکی مه‌زنی تیدا نووسراوه، ناییت به به لگه له سه‌ر
نووسه‌ره که‌ی و، ئه‌و نهخش و نیگارانه‌ش نه خشنه کیشہ که‌یان نانا‌سین، که هر يه کیکیان
هدزاران نهخش و نیگاری وردی تیدا نه خشیتر اوه؟! ئایا به لگه بیونی ئهم چه شنه پیت و
نهخش و نیگارانه له سه‌ر نووسه‌ر و نه خشنه کیشہ که‌یان روونتر نی يه له چاو به لگه بیونیان
له سه‌ر بیونی خۆیان؟!

□ به لگه‌ی شده‌شده:

وهره ئەی هاوارىٰ كەم! با پىكەوه گەشتىك بەناو ئەم دەشتايى يە بەرین و راخراوهى بەرده ماندا بکەين^(۱) .. ئا ئەوه چيايە كى بەرزى گەردن كەشە، با بۇين پىاي دا سەربكەۋىن، تاكو لەۋى بتوانىن بە ئاسانى سەيرى هەموو لايەك بکەين و، با چاولىكەي گەورە كەر و دووربىن لە گەل خۆماندا بېھىن، چونكە ئەم ولاته هيئىدە شتى سەير و سەرسوپەھىن و روودادى ناوازەي واي تىدايە كە بە ئەندىشەي ھىچ كەسىكىدا نەھاتۇن..

سهيرى ئهو چىا و دەشتايى و شارە ئاوه دانانە بىكە، لە راستى دا كاريئى گەلى سەرسوورھينە كە دەيانىنىت بە جارى ھەموويان دەگۇرپىن و لە سەر شىوە و بارى پېشۈويان نامىتنەن.. تەنانەت ملىونەها كاروبارى ئاللۇز و تىيەلکىش دەيىنەت كە بە پەپەرى پىساو پىنكۈپىكى يەوه ئاللۇ گۇرپىان بە سەردا دېت، دەلىي ملىونەها تۆپە كوتال و پارچەي رەنگاورەنگى نەخشىن لە ھەمە دەم و كات و ساتىكىدا لە بەردىغاندا دەچىزىن.. بە راستى ئەم ئاللۇ گۇرپانە گەلى سەرسوورھينەرن.. ئايا ئهو گولە خنجىلە و ناسكۇلانە كە بە زەردە خەنەوە بۆ ئىمەيان دەپوانى و ماوەيەك بورو لە گەلياندا راھاتبووين و گەلى دەلىمان پىيان دە كرایەوە، ئىستا كوان؟ لە كوين؟ ئاشكرايە ھەموويان رۇشتىن و، چەندىن گولى قەشەنگ و رەنگىنى تىريان ھاتە جى كە هەرچەند شىوەيان لەوانى پېشۈو جىا يە به لام ھەموويان لە

(۱) نامازهای بوقری و زهواری له دو و هر زی بهار و هاویندا، چونکه سه دان هزار بدیهیتر اوی بهیده کدایلاؤ لمو و درزانهاد بهدی دهیترین و لمسر لایپرهی زهواری دا، بین همله و ناتمه اوی، دهنوسرین و به پیکونیتکیش قاتو گوپیان بین ده کریت و، بعد چهشه هزاران سفره و خوانی میوانی خواهند میهه بان راده خرین و پاشان هنده گیرین و، ئىجا جاريکى تىر نوى ده کریشدوه. به راده بىك كە دەلتىي هەمۇ درەختىك شاگردىكە لە خواردنگىكە كداو، گشت رەز و باخ و پېستاپىكىش خواردنگىكە كى ئامادە كراوی خواردمەمنى يە كان. (دانەر)

ماهیه تدا هاووینه‌ی به کترين. و هک بلیسی ئەم دەشتلىي يە بەرين و چىا گەردن كەشانەي بەردەمان چەند لاپەرەيە كى پەرتۇو كېڭىن كە به بىن ھىچ ھەلەيەك و بەويەرى پېتكۈيىكى چەندەها كېتىب لە ھەممۇ لاپەرەيە كى دا بنۇو سرین و پاشان بىكۈزۈنەنەوە و ئىنجا سەرلەنۋى ھى تريان لە جى دا بنۇو سرینەوە..

جا ئى هاوارپى بەرپىزم! ئاياتۇ پېت و ايە ئەم ئالۇ گۆرانەي كە ئاوا بە رېسا و تەرازوو كارى بەسەر ئەو بارودۇ خانەدا دىن، ھەرمە كى بن و لە خۇرپا پۇو بىدەن؟ ئايا كارى والە ھەممۇ مەحالىيەك مەحالىت نى يە؟

ھەر گىز ناگۇنخى پۇودانى ئەم ئالۇ گۆرانەي بەردەمان كە بەويەرى سەنەتكارى و وردى ئەنجام دەدرىن، بىرىنە پال خودى ئەو شنانە تاڭو خۇيان لە خۇرپا ئەنجامىان بىدەن، نەخىز ھەر گىز ناگۇنخى، چونكە كارى و امەحالىيەكى پۇون و ئاشكرايە، بەلكو ئەو ئالۇ گۆرانە ئەمەنە بەلگەيە كى پۇونن لە سەر دروستكەر و كارسازى ناوازە خۇيان گەلتى پۇوننىز لە چاۋ ئەمە كە بەلگەي بۇونى خۇيان! چونكە ئەو ئالۇ گۆرانە بۆمان دەرددە خەن كە دروستكەر و بەديھىنەر يان ھىچ كارىيەكى بەلاوه قورس و گران نى يە، نۇوسىنى ھەزاران كېتىبى وەك نۇوسىنى تەنها يەك پېت بىن ئاسانە.

پاشان - برام! - سەرنج لە ھەممۇ لايدەك بىدە. دەيىنى بەديھىنەر مەزن بە "دانايى" يە كى تەمواو ھەممۇ شتىكى لە جىيى شىاۋى خۇرى دا داناوه، ئىنجا بە لوتق و چاڭكەى فراوان و گشتى خۇيشى، نىعەمت و بەخشاشە كانى خۇرى بە ھەممۇ شتىك داوه، پاشان ھەروەك دەرگائى نىعەمت و بەخشە فراوانە كانى خۇرى لە بەردم ھەممۇ شتىكدا كەردووه تەھە، بە ھەمان جۇر پىداوىستى و حەز و ئارەزرووه كانى ھەممۇ شتىكىشى دايىن كەردووه و، ھەر شتىك مايەى دلىيابى ھەر بەديھىنەر اوپىك بىت، ئەو بەديھىنەر مەزىنە بۆزى دەنۈرۈت و شادى دە كات پېتى.

لە ھەمان كاتىشدا چەندىن سفرە و خوانى را زاوهى پېر لە بەخشىش بۆ گشت بەديھىنەر اوانى را دەخات، تەنامەت چەندەها نىعەمتى لە سەنۇر بەدەر بە بۇونەمەر انى زىنەدەور و رووە كى ئەم ولاتە دە بەخشىت، بەلكو لە وەش زىيات، ئەمەتا نىعەمتى لە بار و شىاۋى ھەممۇ يە كېڭىن ھەر بە ناوا و شىۋە خۇرى و بىن ھىچ ھەلە و لە بېرچۈونىڭ. دەنۈرۈت و بە دەستى دە گەيەنېت.

جا ئايا مەحالى لەو مەزىنەر كە پېت و ابىت "رېككوت" - با بە ئەندازەيە كى گەلتى بچۈوك و كەميش بىن - دەستى لەم كارانەدا ھەبىت؟.. يان ھەندى بىن مەبەستى و ھەرمە كېتى ئاوبىتەيان بىت؟.. ياخود جىڭ لە بەديھىنەر ئاوازە خۇيان كەسىكى تىر

خوی له کاروباری ولاًتدا هملقور تاندیت؟.. یان ته سه‌موردی ئمه‌ه بکریت که سه‌ر جه‌می
شنانی ناو ولات ملکه‌چی ئه و نه‌ن؟
کاکی هاوارپیم! ئایا ده‌توانیت هیچ په‌لپ و به‌هانه‌یه‌ک بز ئینکاری کردنسی ئه‌مانه‌ی
ده‌یانیتیت، بدؤزیت‌مه‌؟!
□ به‌لگه‌ی حهوته‌م:

ئه‌ی هاوارپیم به‌پیزم! با واز له شنانی هنه‌ند کی (جزئی) بهین و، سه‌رنج لهم جیهانه
سه‌رسووره‌ینه بدهین و، همه‌مو بارودؤخیکی گشت به‌شه برامبریه که کانیان بینین..
چونکه ئه‌م جیهانه ناو ازه‌یه هینه‌د ریسای گشتی و همه‌لایه‌ن و رینکوپنکی ته‌ماوی تندایه
که ده‌لیتی همه‌مو شتیکی ناوی: بکه‌رو، زیندوو و، دارای ئینختیاره و، سه‌ر په‌رشتیکاری
ریسای سه‌ر جه‌می ولاته به‌گشتی و، جموجوله کانیشی له‌گه‌ل ریسای گشتی دا هینه‌د ته‌با و
گونخاون، که ته‌نانه‌ت ئه‌م شتائمه‌ش به روالت و اده‌نونین له یه کتره‌وه دوور بن، له راستی دا
یه‌ک بمه‌یه کیان بز هاوکاری و پشتگیری یه کتر هه‌ول دده‌دن و تی‌ده کوشن.

بروانه! وا کاروانیکی به‌سام و شکزله جیهانی په‌نها‌نی غهیمه‌وه پرووه ئیمه به‌ریوه و
ده‌فری پر له روزبی زینده‌وه‌رانی بین‌یه^(۱).. پاشان سه‌یری ئه‌م چرا پرووناکی به‌خشنه بکه^(۲) که
به گومهزی ئاساندا هملو اسراء و پرووناکی به همه‌وان ده‌به‌خشیت و ئه‌م خوراکانه‌ش
بین‌ده گه‌یه‌نیت که به ده‌زووله‌یه کی باریک^(۳) هملو اسراءون و به ده‌ستیکی په‌نها‌ن پرووه‌پرووه
ئه‌م چرا‌یه پاگیراون.

ئایا له‌گه‌ل مندا ئاورپیک لهم زینده‌وه‌ره ده‌سته‌سان و لهر و لاوازانه ناده‌بته‌وه که به‌هؤی
ترومپایه کی هملو اسراءو له ئاستی سه‌ریاندا^(۴) خوراکیکی پوخت و خاوین به‌ره و ده‌میان
ره‌وانه کراوه و ته‌نها ئه‌م‌نده ئه‌رک ده که‌ویته ئه‌ستویانه‌وه که ده‌م له‌و ترومپایانه بدهن تاکو ئه‌م
خوزراکه‌یان بین بگات؟

له‌مانه‌ی پیشنه‌وه ده گه‌ینه ئه‌م ئه‌نجامه‌ی که:

هه‌رچی که‌ره‌سه و شتی ناو جیهان هه‌یه له بارودوخ و شیوه‌یه کی وادایه که ده‌لیتی پرووه و
ئه‌وانی تر ده‌روانیت و به‌هانایانه‌وه ده‌روات، یان ده‌لیتی چاوی له‌وی تره و پشتی ده‌گریت و
هاوکاری له‌گه‌لدا ده‌کات. که‌واته همه‌مو به‌کیک له بونووه‌هرانی ناو ئه‌م جیهانه،
تمواو که‌ر و پشتگیری ئه‌وانی تره و، شان به شانی یه کتر ررووه ئاما‌نجی گشتی به‌ریزی ژیاندا

(۱) مه‌بست کاروانی پرووه که‌کانه، که روزبی سه‌ر جه‌می زینده‌وه‌رانیان له‌گه‌ل خودا هملگرتوه. (دانه‌ر)

(۲) ئامازه‌یه بز لق و پله نه‌رمونیانه کانی دره‌خت که برو بروم به‌تاموله زه‌ته کان هملده گرن. (دانه‌ر)

(۳) ئامازه‌یه بز ممک و گوانی دایکانی مرؤف و زینده‌وه‌رانی تر. (دانه‌ر)

(۴) ئامازه‌یه بز ممک و گوانی دایکانی مرؤف و زینده‌وه‌رانی تر. (دانه‌ر)

دەرۇن. بۆ خۆت ئەمە بىكە به نەموونەيەك و شتانى ترى ناو ئەم جىهانەى بىن لېڭ بىدەرەوە.
جا ئەم دىياردانە، بە جۈزىتىكى گومانبىر و بە دلىيابى تەھاوا، رېنمايمان دە كەن بۆ ئەوهى
كە: هەرچى شتى ناو ئەم كۆشكە سەرسوورھېتىرە هەمە، گۈئىرایەل ملکەچى خاۋەنە
بەتوانى و دروستكەرە ناوازە كەى خۆيەتى و، بە ناوى ئەھو خاۋەنەى و لە پىناوى ئەمودا كار
دە كەن، تەنانەت ھەموو شتىكى ناو ئەم جىهانە وەك سەربازىكى ئامادە و گۈئىرایەلى
چاۋەپنى فەرمان وايە، چۈنكە ھەموو شتىك بەھۆى هيپ و توانى خاۋەنە كەيەوە سەرجمى
ئەھەرك و كارانە رادەپەرىتىت كە پىنى سېپىرلاون، ئەمەتا بە فەرمانى ئەھو دە جۇولىتەھو و..
بەپىي دانلىي ئەھەر كارە كانى رېنگ دەخات و... بە فەزل و بەخشايىشى ئەويش ھاۋ كارى لە گەمل
شتانى دەورو بەرى خۆرىدا دەكەت و... هەر بە مىھەرەبانىي ئەويش فرييائى شتان و كەسانى تر
دە كەھويت.

جا ئەي براي بەپىزم! ئەگەر دەتوانىت ھەر جۆرە پەخنە و پەلتىپ و بەھانە و گومانىك لەم
بەلگەيدا بىدۇزىتەھو، فەرمۇو بىخەرە پۇو!

□ بەلگەي ھەشتم:

وەرە ئەھەر ھارپىيەم كە چەشنى دەرۇونى بەدخوازم وايە و خۆى بە ژىرى و تىكگەيشتۇرۇ
لە قەلەم دەدات و گومانى باشى بە خۆى ھەيە!

كاڭى ھاپىتىم! دەتىبىنم حەزىت لە ناسىنى خاۋەنى ئەم كۆشكە ناوازەيە نىيە، كە لە
پاستى دەھەموو شتىك بەلگەيدە لەسەرى و ئامازەي بۆ دەكەت و شايەتى لەسەر بۇونى
دەدات. تۆ چۈن پېرىشىسى بەدرو خىستەھە ئەم گىشت شايەتى يانە دە كەيت؟ خۇ گەر بىتەھى
ئەھەموو شايەتى يانە بەدرو بېجىتەھە، ئەھەن بىن ئىنكارىي "بۇون" ئى خۇدى كۆشكە كەمش
بىكەيت، تەنانەت دەبىن رايىگەيەنیت كە: نە كۆشك و نە ولات و نە ھىچ شتىك، داراي
"بۇون" نىيە! بەلکو دەبىن ئىنكارىي خۇيىشت بىكەيت و بە "نەبۇو" لە قەلەمى بىدەيت! يان
دەبىن بۆ لاي فام و ژىرىي خۆت بىگەرىتەھە و بە باشى گۈئى لە من راپاگرىت. وا ئىستا من ئەم
دىمەنەت پىش چاودەخەم:

سەرنج لەم توھمانە بىدە^(۱) كە لە ھەموو لايەكى ئەم ولاتەدا ھەن و لە گىشت شوپىنەكى ئەم
كۆشكەدا دەست دە كەمۇن، ئاشكرايسە كە ھەر شتىك لەم ولاتەدا بەرھەم دەھىنرېت،

(۱) ئامازەيە بۇ توحىمى "ھوا" و "ناو" كە چەندىن فەرمانبەرى و كارمندىي جۈزرا جۈز ئەنجام دەدەن، بە ئىزىن و
پوشىتى خواي، گەورە بارمەتىي ھەموو موختاجىڭ دەدەن، فرياي دە كەن و، لە گىشت جى يە كىدا بە فەرمانى
خواي گەورە بىلاؤ دەبىمەوە، پىداويسەتى يە كانى زىنده ورلان ئامادە و دابىن دە كەن و، بىناغەي سەرە كىي دەزۇو
نەخش و نىگارە كانى دروستكراوانى خواي گەورەن. (دانەر)

هه‌موویان له مادده و توحه‌مانه دروست ده کرین. کهواته ئهو که‌سه‌ی خاوه‌نی ئهو توخم و ماددانه بیست هه‌ر ئهو خاوه‌نی سه‌رجه‌می ئهو شتانه‌شە که لەم ولات و کۆشكەدا دروست ده کرین و برهه‌م ده‌هینرین. چونکه هر که‌سیک خاوه‌نی کېلگەیەك بیست دیاره خاوه‌نی داهاته کانیشیه‌تى و، گەر که‌سینکیش خاوه‌نی ده‌ریا‌يەك بیست هه‌موو شتانى ناو ده‌ریا‌کەمش ھى ئهو ده‌بن.

پاشان - ئەی هاوارىٰ كەم! - سەيرى ئەم پارچە و كۈوتالە چنراوه رەنگاورەنگ و بە گۇلزار ئارايىشت دراوانه بکە، ئەمۇتا هه‌موویان لە يەك مادده دروست ده کرین. کهواته ئهو که‌سەی مادده کەی ئاماده كردووه و رىستوويتى دەبىي يەك كەس بیست، چونکە ئهو سەعەتە هەرگىز بوار نادات چەند دەستىك لە دروستكىرىنى دا ھاوبەش بۇوبىن. كەواته ئهو كۈوتالە چنراو انه تايىه‌تن بۇ يەك كەسە تاك و تەنبايەوە.

پاشان ئاپرىك لەمە بدەرەوە كە دەبىنيت: نەزاد و رەگەزە كانى ئەم كۈوتالە چنراو انه لە هه‌موو جىنگايكى ئەم جىهانه سەرسوور ھېنەرەدا ھەن و لە گىشت شوينىكدا پەرش و بلاون، بە رادەيەك كە هەر هەموو جىي يەكدا دەچىزىن و ئامادە ده کرین. ئەمەش بەلگەي ئەۋەيە كە: سەرجەمى ئەوانە كىردارى يەك كەسى بىڭىرى تاك و تەنبايە. ئەمۇتا هەر هەموویان بە فەرمانى يەك فەرمانىدە جەجۇولىتىنەوە. دەنا گەر وانەبىن، ئەوا كارىتكى يەك جار ئەستەم دەبىست كە تەبایى تەواوەتى و بە كەكتى ئاوا رۇون و ئاشكىرالە يەك كاتدا و بە يەك چەشن و جۈنىتى و شىۋە لە هەموو جىي يەكدا رۇوبىدات. لەبەر ئەمانە، هەر شىئىك لەم جىهان و كۆشكەدا بە وردى و رىنکۈپىتكى دروست كرائىت، دەبىست بە بەلگەي كەپى رۇون لە سەر بۇونى ئەو بىڭىر و دروستكەرە كە ئىمە نايىينىن، بەلكۇ بە ئاشكرا و راشكماوى بۇونى ئەو رادە گەيەنیت، تەنانەت هەموو پارچە كۈوتالىنى چنراوى بە گۈل نەخشىنراو، هەروەھا گىشت مە كىنەيە كى ناوازە و هەموو خۇراكىنى بەتام - لە راستىدا - نىشانە و مۇرۇ بەلگە و تەمغەي دروستكەر و بەدېھىنرە موعجىزە كارە كەيدىتى و، هەريە كەيان بە زمانى حال دەلىن: (ئەو كەسەي منى دروست كردووه، هەر ئەو خاوه‌نی ئەو جىڭگەيشە كە منى تىدام).

ھەموو نەخش و نىڭارىنىكىش دەلىت:

(ئەو كەسەي منى چىيەو و نەخساندۇومى، هەر تەنها ئەو كەسە ئەو تۆپە كۈوتالەشى چىيە كە من بەشىنكم لىتى).

ھەموو پاروو يەك خۇراكى بەلەزەتىش دەلىت:

(ئەو كەسەي دروستم دە كات و پىمەدە گەيەنیت، هەر ئەو خاوه‌نی ئەو مەنجەلەيشە كە منى تىدا دە كولىتىت).

گشت ئامېرىتكىش دەلىت :

(ئەو كەسەي منى دروست كردووه، هەر ئەو خاوهنى سەرچەمى ھاۋوينە كانى منىشە لە ھەموو جىهاندا، واتە تەنها ئەو كەسە دەتوانىت خاوهنى ئىمە بىت كە خاوهنى ئەم ولاٽ و كۆشكەيە).

ھەموو ئەمانەش بە وىنەي ئەوهى كە هەر كەسىك لافى خاوهنىتى قۇيچە كانى بەرگى سەربازى و دانانى دروشى دەولەت لە سەربىان، لىنى بىدات، دەبىن خاوهنى راستەقىنە سەرچەمى كارگە كانى ئەو قۇيچە سەربازى يە دروشىم لە سەرنەخشاوانە بىت، دەنا لاف لىدانىكى درۈينە دەردەجىت و لە سەر ئەو رەفتار و گۇفتارە پۇوبەپۇرى سزا دەبىتەوە.

پۇختەي ئەم قسانە ئەوهى كە:

ھەروەك توچە كانى ناو ئەم ولاٽ لە ھەموو سووج و شوينىكى ولاٽدا پەرش و بلاون و، ئەمەش دەبىت بە بەلگەي ئەوهى كە خاوهنى ھەموويان يە كىكە و سەرچەمى شتانى ناو ولاٽ مولىكى ئەول.. بە ھەمان جۆر، دروستكراوانى زۆر و زەبەندە و پەرش و بلاۋى گشت لايەكى ولاٽىش (لە بەر ئەوهى لە يەك دەچن و يەك نىشانە و يەك ياسالە دروست بۇونىاندا دەردە كەمۇيت) ھەموويان بەلگەن لە سەر ئەوهى كە تەنها يەك كەس ھەيە بە سەربىاندا زالە و ھەموويان دروست دەكەت.

كاڭى ھارپىم! لەم جىهاندا نىشانەي "يەكتايى" گەللى چۈونە و بەلگەي "تەوحيد" يىش يە كىجار ئاشكرايە، چونكە ھەندى شت ھەن ھەرچەندى يە كىكەن، كەچى لە ھەموو جىيە كى جىهاندا ھەن.. بەشىكى ترى شتانيش و يېرىاي جۇرا جۇزى و جىاوازى شىكل و شىۋىيان، كەچى لە گەل ھاۋوينە كانىشىاندا - بەھۆرى لە يە كچۇونىان و بلاۋى بۇونىان لە ھەموو جىيە كەدا ھاوجۇزى (وحدة نوعية) يەك پىنگىدەھىيەن.

جالى بەر ئەوهى "يە كبۇون" لە شتاندا - وەك ئاشكرايە - بەلگەي يە كبۇونى دروستكەريانە، ئەوا دەبىن دروستكەر و خاوهنى ھەموو ئەو شتانە يە كىكى تاك و تەنبا بىت. ئىنجا و يېرىاي ئەمانەش، بە چاوى خۇوت دەبىنيت كە چەندىن دىيارىي بەزىخمان لە پاشتى پەردهي غەمەيە و پىشىكەش دەكىرت و، چەندەھا پەت و تالىھ دەزۇوویش^(۱) لە پاشتى ئەو پەرده پەنھانەوە شۇپ دەبىنەوە كە چەندىن نىعەمت و چاکە و بەخشاشى لە ئەلماس و زومبۇوت بەزىختىيان پىداھەلۋاسراون.

(۱) پەتەكان ئاماڙەن بىز درەختى بەردار و، دەزۇوە كان بىز پەل و لقە كانى و، دىيارى و بەخشاشى را زاوه كانىش بىز جۇزە كانى گۈن و بەرۇبۇرمە كان. (دانەر)

که مو اه بوخوت گیزی و گملخوبی ئه و مرؤفه هەلبسەنگینه که ئه و كەسە ناناسىت وائەم
ھەموو کاروبارە سەرسوورھىنانە بەرپۇھەبات و ئەم گشت دىيارى يە ناوازانەش پېشکەمش
دەكەت! ھەروەھا مەوداي بەدبەختىي ئه و كەسەش لېڭ بەدرەھو كە شو كرانە بىزىرىي ئه و
نیعەمەنانە ئەنجام نادات! چونكە ئه و جۈزەھە مرؤفە نەقامى و نەزانى يە كەى دەيگەيەنىتە ئه و
رەادەيەى كە چەند و تىيە كى ورپىنه ئاساي لە زار دەرچىتى و - بۆ نۇونە - بلىتىت: ئه و
مەوارى يە رازاوانە ھەرخۇيان خۇيانىان دروست كەردىۋە! واتە نەزانى يە كەى لە رەادەيەى كى
ئەوتۆدا يە كە ئه و مرؤفە راپىچ دەكەت بۆ ئەوهى: واتا و ناواھەرۆكى "پادشا" بە ھەموو يە كېڭ
لەو پەت و دەززووھ شۇرۇم بۇوانە بەخىشىت! كەچى ئىمە دەيىن لە راستى دادەستىنى كى
غەيىبىي پەنھان بۆ ئه و پەقانە رەادە كېشىرىت و دروستىيان دەكەت و دىيارى يە كانىشىيان پىدا
ھەللىدە واسىت. واتە ھەرچى شت لەناو ئەم كۆشكەدا ھەيم، چەندە بەلگەيە كى پۇونە لە سەر
"بۇون" ئى خۆى، ئەمەندە زىياترىش بەلگەيە لە سەر بۇونى داھىنەرە ناوازە كەى.

جا ئەي كاكى ھاپىئىم! گەر تۇ ئەم داھىنەرە ناوازە يە بە تەواوى و راستى نەناسىت، ئەمَا
دەكەويتە پەلەيە كى گەللىنى نزەت لە ھى ئاژەللان، چونكە ئه و كاتە ناچارى ئىنكارى كردنى
"بۇون" ئى ئەم ھەموو شتانەي ناو كۆشك و ولات دەيت!

□ بەلگەي نۆھەم:

ئەي ئه و ھاپىئىيەي كە بېيارە كانى بە ھەرەمە كى دەردەكەت!

تۇ نە خاوهنى ئەم كۆشكە دەناسىت و نە حەزىشىت لە ناسىنىي ھەيم، چونكە بە دورى
دەزانىت خاوهنىكى ھەيىت و، ئىنجالە بەر ئەوهش كە "زىرى" ت سەبارەت بە پەي بىردى بەم
موعىزىاتە رۇون و كارە ناوازە و پەنگىنانە دەستە و سان ماۋە، ئەوا رېيى ئىنكارى كردنى
حالەتە كانى خاوهنى كۆشكەت گرتۇوە تەبەر، كەچى لە راستى دادۇرۇسى راستەقىنە و
گېر و گېرتى دۈزار و كېشە قورس و زۆر و زەبەندە - بېيى لىتكۈلىنە وەي زىرىيى مرۇف -
تەنھا لە: نەناسىنى خاوهنى ئەم كۆشكەدا يە. چونكە نەناسىنىي ئەم، لە ئەنجامدا ناچارى
ئىنكارى كردنى سەرجەمىي ئەم ماددە و كەرەسە زەبەندانە بەرچاومانى دەكەت، كە بە
نرخىتى ھەرزان و زۆرىيە كى لە رەادەبەدر بۇت ئامادە كراون..

بەلام گەر ئىمە ئەم خاوهن كۆشكە بناسين، قبۇول كىردىن و سەماندىنى بۇونى شتانى ناو
كۆشك و سەرجەمىي ئەم جىهانە، دەيىت بە كارىتكى تابلىتى ئاسان و، لە گەل زىرىيى مرۇقدا
گۈنجاخو دەردەچىت، بە رەادەيەك كە دەلىتى ھەموو شتانى ناو كۆشك يەك شتن. چونكە گەر
ئە و نەيىت و نەناسىن ئەم دەستكەوتى ھەموو شتىك دەيىتە كارىتكى سەخت و لە رەادەبەدر
قورس و گرمان، بىگە ئە گەر ئە و نەيىت، ھېچ كام لەو شتانە تايىنەت كە ئىستالە بەرچاوتدا بە

زوری دانراون! گهر حمز ده کهیت ئەمەت بە تەواوی بۇ رۇون بىتەوە، ئەوا فەرمۇو سەپرى ئەو قوتۇوھ مورەبایانە بکە كە لەم دەزۈولەيەوە شۇرۇبۇونەتەوە^(۱) چونكە ئەوانە گەر بەرھەمى خانەئى كولاندىنى سەر بە توانتى موعجىزە كارە نەبن، ھەر گىز نەت دەتوانى - تەنانەت بە نەخىيىكى تابلىيى گرانىش - هېچ كامىانت دەست بکەۋىت!

بەلنى، دوورى و گىرو گرفت و قورسى و تىاچۇون و كارى مەحال، تەنها لەۋەدايە كە ئەو نەناسرىت. چونكە گەر - بۇ نۇونە - يەڭىبەيە كى بەرە كانى درەختىك پەيوەستەي چەند مەلېبەندىيىكى جىا جىا و پابەندى چەندىن ياسايى جۆر او جۆر بن، ئۇوا بەدېھىنلىنى تەنها يەڭ دانە "بەر" بە ئەندازە خودى درەختە كە قورس و پېلە كىشە و گىرو گرفت دەبىت، بەلام گەر بەدېھىنلىنى "بەرى درەخت" بەپى يەڭ ياساولە يەڭ سەرچاوهە بىت، بەلاي ژىرىيەوە، بەدېھىنلىنى هەزار دانە "بەر" - ئەو كاتە - بە ئەندازە يەڭ دانە "بەر" ئاسان دەبىت! كەنومت چەشى دايىن كەردنى كەرەسە و تەقەمنى يەكاني سوپا، كە ھەركات لە يەڭ سەرچاوه و بە يەڭ ياساولە يەڭ كار گەمە ئەنجام بىرىت، بەلاي ژىرىيەوە كارىكى ئاسان و گۇجاو دەبىت، بەلام گەر ھەموو يەكىكى سەربازە كانى سوپا بە ياسايىكى تايىھەتى و لە سەرچاوهە كى جىاواز و كار گەمە كى تايىھەت بە سەربازەوە كەرەسە و تەقەمنى يەكاني بۇ ئامادە دايىن بىرىت، بە تەواوی كارە كە سەخت و پېلە كىشە دەبىت، بىگە ئەو كاتە تەنها يەڭ سەرباز بە ئەندازە ژمارەيى كەسانى سوپا يەكى تەواو، پىويسىتى بە: كار گەي تەقەمنى و، مەلېبەندى دايىن كەردنى كەرەسە و شەك و، ياسايى زورى جۆر او جۆر دەبىت!

ھەر بە وىنەي ئەم دوو نۇونىيە، بەدېھىنلىنى شتائى ناو ئەم كۆشكە مەزن و، شارە رەنگىن و، ولاقە پىشىكمەتتۇو و، جىهانە بەسام و شىكۈيەش، گەر بىرىتە پال يەكىكى تاكى تەننیا، ئەوا بەلاي ژىرىيەوە بەدېھىنلىان گەللى ڕوون و ئاسان و بىنى گىرو گرفت دەبىت، بە راھىدە يەك كە ئەم زورىيە لە بەدېھىنلىنى شتائدا دەبىنەت جىگە لە كارى ئەو تاك و تەننەيە بە هېچ شىتىكى تر لىيەن نادرىتەوە!

بەلام گەر ئەم كارە بە هي ئەو كەسە تاك و تەننەيە دانەنرىت، بەدېھىنلىنى تەنها يەڭ شەت ھىنده كارىكى دىۋار دەبىت كە ئەگەر سەرجمى دنىاشى لە پىتاودا خەرج بکەيت ھىشتا ھەر نا گۇنچى ئەو تەنها پىويسىتى بەت بۇ بەدى بەھىزىت.

(۱) قوتۇوھ مورەبایانى ئاماھىيە بۇ: كالمەك و شەمامە و هەنار و ھاۋىچەشنىان لە قوتۇوھ كانى ترى توانتى خوابى، كە ھەممۇويان دىياربىي مىھەربانى خوابى گەمورەن. (دانور)

□ بهلگه‌ی دهه‌م:

کاکی هاوپیم! ئه‌ی ئهو کەسەی وردە وردە لە ویژدانەوە نزىك دەبىتەوە!
وا ماوهى پازدە رۇزە^(۱) ئىمە لىرەداين، جا ئەگەر ھېشتا پاش ئەم ماوهى رىسا و ياسا كانى
ئېرە شارەزا نەبين و پادشا و خاوهەنە كەشى نەناسىن، شاياني رووبەر و بۇونەوە سزا دەبىن.
چونكە لمەمۇلا بوارى بەھانە و بىانوومان نادرىت و، تەنها بۇ ماوهى ئەم پازدە رۇزە بۇو كە
مۇلەت درابۇوين و دەستيآن نەدەھىنایا بەرىمان. دەبى بىن گومانى ئەوهەش بىزانىن كە ئىمە
ئىرەدا بە تەواوى لە رەفتار و هەلسۇ كوماندا سەرەست نىين، چونكە بەدىھاتۇوە پېر لە
وردە كارىيە كانى ئەم ولاتى كە ئىمە ئىداین ھېنلىدە وردى و نەرمۇنیانى و دەرس و پەندىيان
تىدایە كە مەزنىي پادشا و خاوهەنە كەيان دەرەدەخەن، كەواتە سزا و تۆلەسەندەن كەنەش دەبىن
گەلنى توند و تىۋىز و سەخت بن. بۇ خوت دەتوانىت مەزنى و توانتى خاوهەنى ولات لمەمۇ
تىن بىگەيت:

ئەو پادشا و خاوهەنە كە لېيى دەدوپىن، ھەر دەم بە ئەندازە ئاسانىي پىكىخستى
كۈشكىكى بەرز، ئەم جىهانە مەزىنەش پىكىدە خات و... بە قەدر سانايى بەرىۋەردىنى مالىتكى
بچۈوك، كاروبارى ئەم جىهانە سەرسوور ھېنرەش بەرىۋە دەبات و... چەشنى ئاسانىي
پېرىدەن و خالىي كەردنەوە دەفرىتكى، ئەم شارە ئاۋەدانەش بەۋەرى پىكى و تەواوى و
دۇور لە نوقسانى و بە دانايى بە كى تەواو، لە "دانىشتووان" پېر دەكەت و پاشان خالىشى
دەكەتەوە و... بە ئەندازە ئاسانىي راخستن و ھەلگەرنەوە سەرە ئاسانىي بە كانى خواردن و
بە كەمالى كەرەم و دەستى پەنهانى خۆيىشى، لەم سەر و ئەو سەرى جىهاندا سەرە و خوانى
مەزن و رەنگاپەرنگ^(۲) رادە خات و چەندىن جۈزۈراكى بەتام و چىزى لە سەر ئامادە
دەكەت و، پاشان ئەو سەرانە ھەلەدە گەرىتەوە و دەيانپېچىتەوە... جا ئەگەر تۆز مەرۇقىكى ورپا و
زىرنىڭ بىت، تىن دەگەيت كە ئەم ھەممۇ مەزنى و سام و شىكىيە: بەخشنىدەيى و سەخاوهەنەنى
بەرادە بەدر و بىن سەنۋەر دەرەدەخەن.

پاشان بروانە:

ھەروەك ئەم شتانە شايەتى راستكۈن لە سەر: مەزنى و زالىيون و، دەستە لاتدارى و
پادشاپى و تاك و تەننیايى خاوهەنە بە توانا و دەستە لاتە كەي ئەم كۆشك و شارو ولاتە، بە ھەمان

۱) مازىيە بۇ تەمەنلى "تەكلىف" كە پازدە سالىيە. (دانەر)

۲) مازىيە بۇ گۈزى زەوى لە بەھار و ھاوپىندا. چونكە لە دوو وەرزەدا چەندىن خواردەمەنلى بەتام و چىزى
خىز و جۈز لە خانە خۇزراك كولاندى خواوهندەوە دەرەچەن و، سەرە و خوانى نىعەتە رەنگاپەرنگ و
جىز و زەكان رادە خىرىن و بە بەرداوامىش نوئى دە كەنەمەوە. تىجا ھەممۇ باخ و يىستانىك خواردەنگە كە بۇ
ئىگەنلىنى ئەو نىعەتانە و، گىشت درەخېنگىش خزمەتكۈزۈزۈركى خواردەنگە كەمە! (دانەر)

جُور کار و انه يهك له دواي يهك هاتووه کان و ئالتو گُورپه و هك يه که کانيش بەلگەن له سەر بەردەوامى و مانهوهى ئهو پادشايه. چونكە سەرجەمى شتاني فانى و لەناوچووئى ئەم ولاٽە، ھاودەم لە گەل نەمانى خۆياندا، ھۆکارە کانى بۇنىشىان دەرۈن و نامىن و تېكىرا پىكەوه تىادەچن، كەچى ئهو بۇونەور و شتانەي كە دوا بە دواي رۇشتۇوان و كۈچ كردووانى پىشۇو دىن، ھەموويان تازە و نويىن و، چەشى ئەوانەي پىشۇو داراي ئاسەوارى سەربەخۆي خۆيان.

كەواتە هيچ كام لهوانە كارى دەستى ئهو ھۆکارانە نىن و لهوانەوه پەيدا نەبۇون، بەلکو تېكىرا كارى ئهو كەسەن كە هەر گىز نەمانى بەسەردا نايەت! چونكە ھەروهك برييسكانەوهى ئهو كەف و بلقە ئاوانەي كە لە دواي لەناوچوونى كەف و بلقە كانى پىشۇوى جۈگە ئاوه كانەوه دىن تىمامان دەگەيەن كە: برييسكانەوهى ئەمان لە كەف و بلقە لەناوچووه كانەوه پەيدا نەبۇون، بەلکو هي سەرچاوهى كى ھەميشه رووناکى بەخشن..

ھەروهك ئەم برييسكانەوانە ئەمەمان تىن دەگەيەن، بە ھەمان جُور گُورپانى ئهو كارانە لېرەدا پۇودەدەن بە خىرايى يە كى سەرسوورھىن و، پاشان رەنگدانەوهى ئهو كارانە دواي خۆيان بە ھەمان رەنگ و سىفەتە كانى پىشۇوتىر، بەلگەن لەسەر ئەوهى ئهو كارانە درەشانەوهى كەسىكىن كە: ھەميشه بىي بە و، لەناوناچىت و، گُورپانى بەسەردا نايەت و: سەرجەمى شتاني ترىش جىڭە لە سەعەت و ئاوينە و نەخشى ئهو، هيچچى تر نىن!

□ بەلگەي يازدهەم:

وھە ئەي كاكى ھاپرىم! با بەلگەيە كەت پىشان بىدەم كە بە ئەندازەي گشت بەلگە كانى پىشۇو بەھىز و پتەوە.. با خۆمان بىز گەشت و گۈزارىتى دەرىيائى ئامادە بىكەن و سوارى كەشتى يەك بىن^(۱).. با بىزىن بىز دوور گەيە كى دوور لە خۆمانەوه.. دەزانىت لە بەر چى

(۱) كەشتى يە كە ئامازە بىز: "مېزۇو" دەكەت، دوور گە كەش ئامازە بىز: چاڭتىن سەدە كە سەرددەمى بەختەوەرىي پىغەمبەر ايەتى يە. جا نە گەر ئەپۋىشا كانەي كە شارستانىتى زىمى بىن نىخ لە بىرى كردوپىن، لەسەر كەنارى ئە سەرددەدالە بەرمان دایالىن و، خۆمان بەهاوبىنە ناو دەرىيائى "زەمان" و سوارى كەشتى "مېزۇو" و "سېرەت" بىن و بىگىنە لەپارى دوور گە سەرددەمى نۇرۇ و بەختەوەرى و دوور گە عەرەب و، شەرەفمەندى بە خزمەت گەشتى پىغەمبەر بىلەك بىن لە گەرمائى گەرمى ئهو كاتەيدا كە ئەر كى بىن گەرد و پىرۇزى پىغەمبەرتى يە كەي ئەنجام دەدات.. ئەو كاتە، تىن دە گەين كە ئەو پىغەمبەر بىلەك بەلگەيە كى بىزون و ئاشكىرای تەوحىدە، بە رادەيەك كە سەرجەمى گۈزى زەوي و ھەر دوو دىبى زەمانى رابوردو و ئايىنەي بۇوناڭ كردووەتەوە و تارىكىستانى كوفر و گۈمرىيەشى تەفروتۇونا كردووه. (دانەر)

بهره‌و ئه‌وئی ده‌رۆین؟ چونکه له‌وئی کلیلی مه‌تله‌کانی جیهان و نه‌بئی به داخراوه سه‌یره کان ده‌ست ده کمون، ناینیت ئه‌و حه‌شاماته چاوبیان بپیوه‌تە ئه‌وئی و بۆی ده‌روان و چاوه‌پوانی بیانامه‌یه کن که له‌وئی ده‌رد چیت و هه‌موویان فه‌رمانیان له‌ویوه بۆ دیت؟..

وا ده‌ستان به گه‌شته که‌مان کرد.. وا گه‌شتن و پیمان خسته سه‌ر خاکی دورگه‌که.. به وردی - هاواربئی ئازیزم! - بۆ سه‌ر کرده‌ی ئه‌و کوبونه‌وه به‌سام و شکویه بروانه.. با که‌میک لیبی بپیوه‌نیه پیشنه‌وه، تاکو له نزیک‌کووه بیاناسین. ئه‌وه‌تا زیاد له هه‌زار دانه مه‌دالیای^(۱) به‌نرخ و به‌رزی به سنگ و به‌رۆکمه‌وه، به گوفتاریکی يه‌کجارت خوش و شیرین و پر له متمانه و باوه‌ر بخۆبونه‌وه، ده‌دونیت. جالبه‌ر ئه‌وئی من له ماوه‌ی پاز‌ده رۆژی رابور دودو داشتیک له باره‌ی لیدوانه که‌ی ئه‌و شاره‌زا بووم، وا منیش ئه‌و تاره‌ت تی ده گه‌یه‌نم: ئه‌و سه‌ر کرده‌یه سه‌باره‌ت به پادشاخ خاوه‌ن موعجیز اتی ئم ولات‌وه ده‌دونیت و، ده‌لیت: (پادشا منی بۆ لای ئیوه ناردووه).

سه‌یری بکه، ئه‌وه‌تا چه‌نده‌ها کاری ده‌راسای سه‌یر و موعجیز اتی ئه‌وتۆ پیشان ده‌دات، هیچ گومانیک له‌هدا بۆ مرۆڤ ناهیلنه‌وه که ئه‌و سه‌ر کرده‌یه به تایه‌تی له لايه‌ن ئه‌و پادشا مه‌زنه‌وه ره‌وانه کراوه. به باشی گوئی له قسه و گوفتاره کانی راگرگره، چونکه هه‌موو بیرون‌هه‌ران، ته‌نانه‌ت سه‌ر جه‌می ولات به وردی گوئی‌یان له‌و راگرت‌ووه و تی ده کوشن و تاره شیرینه که‌ی بیستن و روخساری جوانیشی بیبن.

وانزایت که هه‌ر ته‌نها گرزوی "مرۆڤ" گوئی‌یان بۆ و تاره که‌ی راگرت‌بیت، نه‌خیز، بـتکو هه‌موو ئاژله‌کان و گشت چیا و بیونه‌وه‌ره بـنی گیانه کانیش گوئی له فه‌رمانه کانی بـد گـرن و له سام و شکـو و شـهـوـقـی ئـهـوـدـاـ تـزـوـوـوـ به جـهـسـتـیـانـدـاـ دـیـتـ.. تـهـماـشـایـ درـهـخـتـهـ کـانـ بـکـهـ، باـبـزـانـیـتـ کـهـ چـوـنـ فـهـرـمـانـبـهـرـدارـ وـ مـلـکـهـچـیـ فـهـرـمـانـهـ کـانـیـ ئـهـوـنـ وـ بـهـرـهـ وـ ئـهـوـ جـیـ بـهـ دـهـ بـرـزـنـ کـهـ ئـهـوـ سـهـرـ کـرـدـیـهـ ئـامـاـزـهـیـانـ بـۆـ دـهـ کـاتـ.. لـهـ هـهـرـ شـوـنـیـکـ بـیـهـوـیـتـ ئـاوـ هـهـتـدـهـ قـوـلـیـبـیـتـ، تـهـنـانـهـتـ لـهـ نـیـوـانـ پـهـنـجـهـ کـانـیـ خـوـیـشـیـهـوـ. خـهـلـکـیـشـ لـهـ ئـاوـهـ زـوـلـاـلـهـ تـیـرـاـوـ دـهـ بـنـ.. سـهـیرـیـ ئـهـوـ چـرـایـهـ بـکـهـ کـهـ بـهـ بـنـمـیـچـیـ ئـمـ وـ لـاتـهـ دـاـهـلـوـ اـسـرـاـوـهـ^(۲) تـهـنـهاـ بـهـ

(۱) ئاماژدیه بۆ ئه‌و موعجیز اتانه‌ی که له سه‌ر ده‌ستی پیغمبەر دا بەل ئاشکرا بیوون، لای زانیانی لیکۆلمر جمپاون. (دانه‌ر)

(۲) ئاماژدیه بۆ "مانگ" و "موعجیزه لەتیوونی". مولانای جامی و توبویه‌تی: "ئه‌و مرۆڤه نه‌خوبندوواره له سه‌ر نسمری زیانی دا هیچی نه‌نووسیو، جگه له‌وئی که ته‌نها يەك جار بیتی (ئەلف)ی له سه‌ر روخساری ئاسماندا دیوسي و، مانگی بین کرد به دوو کەرته‌وا!". (دانه‌ر)

ئامازه بىز كردىنىكى ئهو دەپت به دوو كمرتهوه. وەك بلىيى سەرانسەرى لات و هەر شىتكى تىدايىه بىناسن و بە دلىيابى بزانن كە ئەم مۇۋقۇھ سەركىدەيە: كارمەندىكە لە لايمەن پادشاوه رەوانە كراوه و پاگىيەنەرىتىكى دەستپاڭ و بى وىيى فەرمانە كانى ئەوه، ئەوهتا ھەموويان چەشنى سەربازى گۈئىرایەل ملکەچى فەرمانە كانى ئەون و، گشت مۇۋقۇھ ژىرىە كانى دەروروبەريشى بە يە كەنەنگى دەلىن: "ئەم كەسە نېرراوينىكى بەرپىزى پادشايدە" و ھەموويان باوهەرى پىن دە كەن و ملکەچى گوفتار و فەرمانە كانى ئەون. ئىجا نەڭ ھەر تەنها ئەوان، بەلکو ھەموو چىا و ھەر دە كانى لات و تەنانەت چرا مەزنە كەپيش^(۱) تېكىپا تەسىدىقى ئەو دە كەن و بە ملکەچى و زمانى حال دەلىن: بەلىنى، ھەرچى ئەو دەپلىت، راست و پەوا و حەقىقەتە.

دەسا ئەمى ھاوارپى بى ئاگام! ئايادە گۆنخى لە گوفتارى ئەم مۇۋقۇھ بەرپىزەدا بچوو كەنەن گۈيەنەن فىل و درۇخۇزى حەشار دايىت؟.. حاشا.. ھەرگىز گۈيەنەن والەقسە و گوفتارى ئەو كەسەدا نى يە كە پادشاى مەزن ھەزار مەدىليا و نىشانە بە بەرۋىكدا كردووه و ھەمووشيان بەلگەي راستى و تەسىدىقى كردى ئەون. ئىجا وىپرائى ئەمە، سەرجەمى بەرپىزان و پياوماقۇولانى لاتىش تەسىدىقى دە كەن و، سەرتاپاي گوفتارە كانىشى دلىيابى و باوهەبە خۇبۇونىان پىوه دىيارە. ئەوهتا لەبارەي وەسفە كانى پادشاى خاوهەن ئىعجاز و فەرمانە رەوانە كانىيەوە ئەدۋىت. جا ئەگەر لە دەررووتىدا گۈيەنەن كەپيش سەبارەت بەوهى كە - خۇانە خواستە - ئەم نېرراوە بەرپىزە "درۇ" لە گوفتارە كانى دا بىت، ئەوا دەبى ئەم ھەموو كۆمەلآنە بە درۇ بىخەيتەوە كە تەسىدىقى ئەويان كرد، بىگەر دەبى ئىنكارىي كۆشك و چرا كانى و تەنانەت ئىنكارىي "بۇون" ئى ھەموو شىتكى بىكەيت و حەقىقەتى ھەموويان بەدرۇ بىخەيتەوە، دەنا چ قىسىمە كەت بىن يەيلى و ھەر شىتكىشىت لە لايمەن ئىستا دەريان بىخە ئاشكر ايان بىكە، وا "بەلگە كان" سىنگىان لىنى دەرىپەر اندوویت و بەرھەلسىتىت دە كەن!

(۱) ئامازىيە بىز "خۇر" كە بە گەرانەوە زەوي بەرھە خۇرەلات، لە ئاوابۇن دواكەوت، بە راھەيەك كە لە لايمەن خەلکى بەوە سەرلەنۈي بىنرايەوە. جالەسر بىناغەي ئەم موعىزىزەي، ئىمامى عەلى - خواى لىنى بازى بىت - نېرپىزە كەيى عەسرى بەجىي هەينا كە بەھۆزى خەولىنەكەوتى پېغەمبەرەوە بەلگەلەسر رانى خەرپىك بۇو كاتى سەر بچىت^(*) (دانەر)

(*) "بىخەرخۇد" ئى شاعيرىش ئامازەي بىز ئەم دوو موعىزىزە كەردووه كاتى كە وتۇويەتى: صەلاتى حق لەسەر شەھىن كە شەق ئە كاۋەمەر لە دور

سەلامى حق لەسەر مەھى كە ئەسپى "خۇر" لە غار ئە كا

(وەرگىز)

□ بهلگه‌ی دوازدهم

کاکی هاویریم! لهوانه‌یه بمو قسانه‌ی بزمان کردیت ورده ورده چاوت کراپتیه‌وه و ژیریت
هاتبیته‌وه بهر! وائیستاش بهلگه‌یه کت بزوون ده کمهمهوه که له ههموو بهلگه کانی پیشوا
مه‌زنتر بیت:

سهیری ئهو فهرمانه پادشاپایانه بکه که له ئاسو بمرزه کانه‌وه دابه‌زیون و، ههموو ئه‌وه
حه‌شاماته ریز له روپیاندا ده‌نونین و، به چاوی شکوداری و سهرسوورمانه‌وه بپیان
ده‌پوان و، ئهو مرؤفه به‌ریزه‌ش که مهدالیا کانی به به‌رۆکدا ریز کراوه له ته‌نیشتی فهرمانه
نوورانی یه کانه‌وه^(۱) راوه‌ستاوه و اتا کانیان بزوئه‌وه جه‌ماوه‌ره جه‌مبوه رپوون ده کاته‌وه..
ته‌ماشای شیوازی فهرمانه کان بکه، ئه‌ونده دره‌خشنان و پرشنگدارن که ههموو ایان
خستووه‌ته ریزلینان و سهرسوورمانه‌وه، چونکه له چه‌ند مه‌سله و کیشیه‌یه کی هیندله
جیددی‌یه‌وه ده‌دونین که مایه‌یه بایه خ پیدانی گشت لایه که و، که‌سیک نه‌ماوه گویی لئی
رانه‌گریت. شیوازی ئهو فهرمانانه‌ش به جو‌ریکی وایه که به ته‌واوه‌تی کاروبار و وه‌سفه کانی
پادشا روون ده کنه‌وه.. جا همروه‌ک مزوری تایه‌تی پادشا به‌سهر ئهو فهرمانانه‌وه نه‌خشناوه،
به هه‌مان جو‌ر له‌سهر یه‌ک‌بیه کی دیزه کانیشی نیشانه‌ی پادشا دیاره، ته‌نانه‌ت گه‌ر به وردی
سه‌رنج بدھیت، ئه‌واله ههموو پسته‌یه کدا بهلکو له ههموو پستیکی دا، ویپای واتا و ئاماچ و
"ئه‌مر" و "ئه‌هی" یه‌کانی، ته‌مغه‌ی تایه‌تی پادشاپیش ده‌بینیت که له ههموو یه کیکیان دراوه و
نه‌سر گشتیان نه‌خشپراوه.

به پونختی: هه‌روه‌ک "پووناکی" ده‌بینت به بهلگه‌یه سه‌ر "بیونی رۆزی دره‌خشنان"، به
هه‌مان جو‌ر ئهو "فهرمانانه" ش بهلگه‌یه سه‌ر "بیونی پادشا مه‌زن!"

* * *

ده‌سا ئه‌ی کاکی هاویریم! پیم وایه هاتبیته‌وه سه‌ر هوشی خوت و له خه‌وی بی‌ئاگایی
بندار بوبیته‌وه! چونکه ئهو بهلگانه‌ی پوونان کردن‌هه‌وه بۆت، سه‌روزیادی بیدار بونه‌وهی
تۇن. ئیستاش گه‌ر شتیک به پیویست ده‌زانیت باسی بکه‌یت فه‌رموو بیخه‌رپوو و
ئى بدويی..

(۱) ئامازه‌یه بز قورئانی پیروز، نیشانه له‌سهر نه‌خشناوه کەشی ئیعجاڑە کەیدتی. (دانمر)

ئمو مرؤفه‌ی که پیشتر سه‌رمهختی ده‌نواند، ئیستاله و هلامدا و تی: - تنه‌ها ئوهونده دەلیم که: سوپاس بۇ خوای گموره. واپر به دل باوهرم کرد، بەلکو بە چەشینیکی پروونی وەك خۇر و پۇزى پرووناڭ باوهرم ھینا و دلنىا و قايىل بۇوم کە ئەم ولاتە خاوهنیکی "کامل" و، ئەم جيھانەش مولىکدارىنکى "شىزمهند" و، ئەم كۆشكەش بنيانەرنىکى خاوهن "جوانى" ئىھىي. خواى گموره لېت رازى يېت ئەي دۆستى دلىسۈزم! بە راستى نە كوت و زنجىرى: ئىنكارى و سەرسەختى و دەمار گىرىي بىزلىكراو بىزگارت كردىم، كە گەياندبو و ميانه رادەي شىتى و گەلخۇبى..

برام! چى لە تو بشارمۇھ؟ گەر راست دەويت ھەمو يە كىك لەو بەلگانەي ھينانە وە سەرور زىيادى ئوهون بەم ئەنچامەم بىگەيەن، بەلام لە ناخەو ئارەز و وەندى يېستان بۇوم و حەزە دە كردى گۈئ لە بەلگە يەك لە دواي يە كە كان رابىگرم، چونكە ھەر بەلگەيە كى توئى لەو بەلگانە چەندىن ئاسۇرى فراوان تىيان بەرەو "ناسىن" و، چەندەھا پەنجەرەي رۇوناڭ تىيان پروودو "خۇش و يېستان" ئى بىن گەردى پادشاھى كردىمۇھ.

* * *

بەم جۈزە، ئەم چىرۇكە لىزەدا كۆتايى بىنەتات، كە ئاماژەي بۇ راستىيى مەزنى: "تەھىيد" و "ئىمان بە خوا" دە كردى.

ئىنجا پشت بە فەزلى خواى گموره و رېئنەي قورئانى پىرۇز و نۇورى ئىمان دەبەستىن و. لە مەقامى دووهەميشدا، بەرامبەر بەم دوازىدە بەلگانەي پېشىو، دوازىدە "بىرىس كانەمۇھ ئى خۇرى" تەھىيدى راستەقىنە باس دە كەين، دواي ئوهەي كە بە نۇرسىنى "پېشە كى" يەن رىيان بۇ خۇش دە كەين.

ومن الله التوفيق والحمد لله.

مهقامی دووهه‌می

وتهی بیست و دووهه‌م

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿الله خالقٌ كُلُّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكَلِيلٌ لِهِ مَقَالِيدُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ (الزمر: ٦٢-٦٣)

﴿فَسُبْحَانَ الَّذِي يَبْدِئُ مَلَكُوتَ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ (بس: ٨٣)

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا تُنَزَّلُ لَهُ إِلَّا بِقَدْرٍ مَعْلُومٍ﴾ (الحجر: ٢١)

﴿مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَّهَا إِنَّ رَبَّيْ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ (هود: ٥٦)

پیشہ کی

به کورتی له پهیامی: "دلزنیک له دهربای تموحید" دا جه مسمری پایه کانی ئیمانغان روون کردهو (که باوهربونه به خوای گهوره) هر لهو پهیامهدا چه سپاندمان که هه موو یه کیاک له بعونه و هران به پهنجا و پینچ زمان ده بن به بهلگه له سهر "بوون"ی خوای گهوره و، شایه‌تی له سهر "یه کتابی" ئهو ددهن.. هروهه‌هاله پهیامی: "حالیک له نوری ناسینی خوای گهوره" شدا چوار بهلگه‌ی همه کی ئه تو مان له سهر: "پیویستی بعون" و "یه کتابی" ی خوای گهوره هینایه و که هر یه کهیان ئه و نده هزار بهلگه به هیزون.. هروهه که نزیکه‌ی دوازده پهیامی عره بیشدا سه دان بهلگه‌ی به هیز و گومان پرمان باس کرد دوه، که هرهه موویان: "پیویستی بعون" و "یه کتابی" خوای گهوره روون ده که نه وه. له بر ئه وه، بهو بهلگانه‌ی لمو پهیامه ناوبراونه‌دا هیزراون، واز ده هینین و نارؤینه ناو در هیزه پیدان و ورده کاری تازه وه، بهلام لم "وتهی بیست و دووهه‌م" دا تی ده کوشین "دوازده بریسکانه‌وه"ی خوری: "باوهربه خوا" دهربخنه‌ین که له پهیامه کانی تردا به کورتی باس کراون.

◆ برسی‌کانه‌وهی یه کهم:

"تھو حید" دوو تھو حیده. با به غۇونەيەك رۇو نىان بىگەينەوه: ئەگەر چەندىن كەرەسە و شەھەك و بابهەتى بازىر گانىي جۇز او جۇرى كەسىنىكى گەورەي بەدەستە لات هاتە ناو باز اپىك يان شارىيەكەوه، ئەوا به دوو شىۋە دەزانىرىت كە ئەو كەرەسانە مولىكى ئەو كەسەن:

بە كەم: به شىۋەيەكى پۇخت و گشتى (واتە لای زۇرىنە و عەموامى خەلتكى). ئەويش بەم جۇز رەيە كە: "دەزانىت جىگە لەو كەسە دەستە لاتدارە، لە تواناي كەسانى تردا نىيە كە خاوهنى ئەم چەشىھە كالا و سامانە زۆر و زەبەندىيە بن". بەلام لە گۆشەنىڭگاي پوانىنى ئەو مرۆفە عەوامهو: دەگۈنجى ئەو سامانە زەوت بىكىت و كەسانىيکى زۆر لافى خاوهنىتى ئەو كەرەسانەلى بىدەن..

دۇوھەم: به خويىندەوهى نۇو سراوى سەر يەك بە يەكى دەستە و بەستە كە كانى ئەو كەرەسانە و ناسىنى ئەو "مۇر" و "تەمغانەي" كە لە ھەموو يەكىنلىكى كالا و كەرەسە كان دراون. واتە لم حالەتەدا ھەموو شتىكى ئەو كەرەسانە - لە ناوه رۆكدا - خاوهنى كەيان دەناسىتىن.

جا ھەروەك كەرەسە و بابهە بازىر گانىي يەكان بە دوو شىۋە خاوهنى كەي خويان دەناسىتىن، "تھو حید" يىش وايە، دوو جۇزە:

يەكەميان: تھو حيدى رو الەتىي عەوامه كانە كە بىرىتى يە لەوھى: "خواي گەورە يەكىكە و، ھاوبەش و ھاوارۋىنەي نى يە، ئەم بۇونۇمۇر انەش مولىكى ئەتون".

دۇوھەميان: تھو حيدى راستەقىنەيە، كە بىرىتى يە لە: ئىمانىيکى دامەزراوى پېلە دلىيائى و تھواو نزىك لە "شەھوود" وە بە "يەكتابى" خواي گەورە و دەرچۈونى ھەموو شتىك لە دەستى توانىتى ئەو خوايە و، بەھەي كە لە خوايەتى داھاوبەشى نى يە، لە پەروەردگارىتى دا بىن يارىدەدەرە و، لە مولىك و دەستە لاتىشى داھىچ دژ و نەيارىيکى نى يە.. ئىمانىيکى ئەوتۇر كە دلىيائى و سرەوت و ھەوانەوهى ھەميشەيى بە دلى خاوهنى كەي بەخشىت. چونكە بە چاوى خۆى نىشانەت توانىت و مۇرى پەروەردگارى و نەخش و نىڭكارى قەلەمە كەي بەسەر ھەموو شتىكەوه دەيىتىت. بەم جۇزە، لە ھەموو شتىكەوه پەنجھەرەيە كى پۇونى بەسەر نۇورى ناسىنى خواي گەورەدا، لىن دەكىرىتەوە.

واللم "وته" يەدا چەند تىشكىك دەخەينە پۇو كە ئەو تھو حيدە خاۋىن و بەرزەمان بۇ رۇون دەكەنەوه.

بیدار کردنده و بدک له نیوان نهم بریسکانه و هی یه که مدها:

نهی مرؤفی بئی ئاگای نوقمی هۆپەرسى!

باش ئاگدار بە و بزانە کە: "هۆز کاره کان" لە راستى دا تەنھا چەند پەردەيە کن لە بەردەم کرداره کانى توانتى خواى گەمورەدا دادر او نەتەوە. چونكە "عىززەت" و "مەزنايەتى" - کە دوو سيفەتى خواى گەمورەن - داخوارى دانانى ئەو پەرداھەن.. بەلام بکەرى راستەقىنە هەر تەنھا توانتى صەمدانىيەتى خواى گەمورە خۆيەتى، چونكە "تەوحيد" و "شىكۈمىندى" داخوارى سەرەت خۇويىن و داوا كارى ئەمەن کە بکەرى راستەقىنە هەر تەنھا ئەو توانتەي خواوەند بىت!

نەوهش بزانە کە كارمەندە كانى پادشاي ئەزەل، هەر گىز جى بەجى كەرى راستەقىنەي كاروبارە كانى دەستەلاتدارى و پەروەردگارىتىي ئەو نىن، بەلكو لە راستى دائەوان چەند پېناسەر و، دەلائ و، باڭگەواز كار و، بىنسەرىتكى سەرسور ماوى ئەم دەستەلاتدارىتى بەي "پادشاي ئەزەل" ن و، تەنھا بۆ مەبەستى دەرخستنى: عىززەتى توانتى پەروەردگار و، سام و شىكۇر و، مەزنايەتى بە كەى بەدى هيئراون و، بۆ ئەمەن كە: مامەلتەي راستەخۆزى "دەستى توانتى" لەو شتانەدا دەرنە كەۋىت كە لە بەرچاودا بە ھەندە كى و نزىم دەرددە كەمۇن و زۇربەي بىن ئاگایان لايەنى جوانى يان نايىن و حىكىمەتى بەدىھاتىشيان نازان و، بە ناپەواو نەزانى سكالا و بەھانەيان لە روودا دەنۋىنن.. ئەو هۆز کاره كارمەندانەي پادشاي ئەزەل وە كو كارمەندە كانى پادشاياني مرۇف نىن كە لە ئەنجامى پىويسىتى و دەستەوسانى و كۆزلەوارىيەوە، لەسەر كار دايىان مەزراندۇون و لە دەستەلاتى خۇياندا بەشداريان كەردوون! كەواتە "هۆز کاره کان" بۆ ئەمە لە بەرچاودا دانراون تاڭولە رووى تەماشا كەردى بۇالەتىي عەقلەتوھ "عىززەتى توانتى" ئى خواى گەمورە بە پارىزراوى مەننەتەوە، چونكە ھەممۇ شىتىك - وەك ئاوينە - دوو رووى ھەيە، رووى: "مولك" كە وە كە دىيۇي بۆيە كەراوى بەنگاپەنگى ئاوينەيە و، جىيى پەنگ و حالەتە جۆراوجۆرە كانه.. رووى دووهەمېش: رووى "مەلە كۈوت"، كە وەك دىيۇي ساف و بىنگەردى ئاوينە وايە. جا لە دىيۇي دەرەوەدا - كە دىيۇي مولكە - چەندىن حالەت ھەن كە بە رووالەت پېچەوانەي عىززەت و كەمالى توانتى صەمدانىي خواوەندن. لە بەر ئەمە، لەم رووهدا هۆز کاره کان دانراون و كراون بە پەردا تاڭو ئەمە حالەتانەيان بىدرىنە پال و بىن بە هۆز كاريان.. بەلام ھەممۇ شىتىكى دىيۇي: مەلە كۈوت و راستەقىنەي شتان، روون و جوان و قەشەنگن و شياوى ئەمەن كە خودى

دهستی توanst مامهله‌ی پراسته و خوزیان له گهله‌دا بکات و پنچه‌وانه و دژی داخوازی به کانی
ئه و عیززهت و توanstه نین.

که اته هۆکاره کان تنهها رواله‌تین و کاریگه‌ری پراسته قینه‌یان له پروی
مهله کووتیهت و پراستی هیچ شتیکدانی به.

جگه لمه، دانابی به کی تریش له دانانی هۆکاره رواله‌تی به کاندا دهیسنت، که بریتی به
لهوهی: سکالای نابه‌جنی و بهانه‌ی نارهوا ئاراسته‌ی خوای گهوره‌ی خاوه‌نی "دادگه‌ریبی
رەھا" نه کرین. و اته هۆکاره کان بۇ ئهوده دانراون تاکو بن به نیشانه‌ی تیری ئه و بهانه و
سکالایانه، چونکه ئه و ناره‌وابی یانه‌ی که سکالایان له دهست ده کریت، له بی تونانی و که
لیهاتوویی هۆکاره کانه‌وه پەيدا بیون.

بۇ رۇونکردنوهی ئەم نهیبی يە، غۇوننیه کى ناسك و گفتۇرگۆيیه کى معنەوی باس کراوه:
کە بەم شیوه‌یە خواره‌ویه:

حەزرەتی عیزرائيل - دروودی له سەرپیت - عەرزى پەروەردگاری کرد:

- (کاتى من فەرمانى گیان کیشان ئەنجام دەدەم، بەندە کانت لىيم وەرس دەبن و سکالام له
دهست دەکەن)!

خوای گهورەش - به زمانی حىكمەت - وەلامى دايەوە:

- (لە نیوان تزو و بەندە کاندا پەردەی موسىبەت و نەخۆشى يە کان دادەنیم، تاکو
سکالاکائيان ئاراسته‌ی ئه و پەردانه بکەن).

بە هەمان جۈريش سەرنج بدە و بزانه کە:

ھەرودەن نەخۆشى يە کان پەرددەن و ئەمۇ شستانیان ئاراسته ده کریت کە سەبارەت بە
ئەجەلە و او گومان دەبرى خراپە و نەشیاو بن..

ھەرودەن کەی کەی حەزرەتی عیزرائيل، دروودی له سەرپیت..
کارمەندى يە کە لە گیان کیشاندا ھېيە و پراستی گیان کیشانه، ھى

بە هەمان جۆر، حەزرەتی عیزرائيل خۆيشى پەردەيە کە بۇ ئەنجامدانى ئه و کارمەندى يە و
لە بەردەم توanstى خواي گهورەدا دادر اوەتەوه! ئەوهتا ئه و حالە تانه‌ی کە بە پوالەت
مېھرەبانى يان پىوه دىيارنى يە و شاياني کە مالى توanstى پەوەردگار نىن، ئاراسته‌ی ئه و
ده کرین!

بەلنى، "عیززهت" و "مەزنایەتى" داخوازى دانانی هۆکاره رواله‌تی يە کانن له بەردە
روانىنى "زېرى" دا.. "تەوحید" و "شکۆمەندى" ش دهستى هۆکاره کان له کاریگه‌ری
پراسته قینه دەگىرئە دواوه!

◆ بریسکانه‌ه‌ی دووه‌ه‌م:

سهرنج له بیستانی ئەم بۇونه‌وهرانه بىدە و... بۇ باخ و گولزارى ئەم سەر زھوی يە پروانه و... به وردى سەیرى رۇوی جوانى ئەم ئاسمانه به ئەستىرە گەشاوەيە بىكە..

دەبىنیت:

بەدیھینەری مەزن، مۇرىتكى لەسەر گشت دروستكراوه کانى خۆى نەخشاندۇوە كە تايىيەتە بە دروستكەری ھەموو شىنگەوە و... .

نىشانەيەكى لەسەر ھەموو بەدیھینەرلەپاپىك داناوه كە تەنها ھى بەدیھینەری ھەموو شىنگەوە و... .

لەسەر گشت پەخش و بلاۋكراوه و نۇو سراوېنىڭ قەلەمى توانتى خۆىشى - كە بەسەر لایپەرە کانى: شەو و رۈزۈز سەستان و ھاوينەوە نۇو سیونى - دروشىنگى واى داناوه كە تايىيەتە بە پادشاي ئەزەل و ئەبەدەوە و بە ھىچ كەسىنگ لاسايى ناكىتىمە.

وا بىز نۇونە، ھەندى لەم سۇر و نىشانانە باس دەكەين. فەرمۇو لە نىوان نىشانە لەزمارە بەدەرە کانى دا تەنها سەيرى ئەم نىشانەيە بىكە كە بەسەر "زىيان" ھۆ نەخشاندۇوەتى: (دەبىنیت خواى گەمورە، لەتەنها يەك شت ھەموو شىنگەوە و... لە ھەموو شىنگەش تەنها يەك شت، بەدى دەھىنیت!)

ئۇوتالە "ئاواي مەنى" يان "ئاواي خواردنوە" چەندىن ئەندام و كۆئەندامى لەزمارە بەدەر بىز "زىندەوەر" بەدى دەھىنیت.. بىن گومان ئەم كارە تايىيەتە بە تەنها كەسىنگەوە كە خاوهنى توانتى رەھا يە..

پاشان گۇپىنى ئەم خواردەمەنى يانەش كە لە زىندەوەر يان لە رۇوەك يېكھاتۇن، بە زىسايەكى ورد و تەواوى، بۇ لەشىنگى تايىيەتى يان پىستىنگى تايىيەتى و كۆئەندامىنىڭ دىيارى كراوى زىندەوەر و، يېكھەنان و دروستكىرىنى ئەم لەش و پىست و كۆئەندامە لەم مادەد جۇراوجۇرانە، بىن ھىچ گومانىنگ، كارىتكى تايىيەتە بە كەسىنگەوە كە بەسەر ھەموو شىنگەدا بەدەستە لائە و خاوهنى زانىارىي رەھا يە.

بەلىٌ، بەدیھینەری "زىيان" و "مردن" ھەموو شىنگەي ئەم دنیا يە دانايى و بە ياسايەكى ئەمەرى "ى پەلە ئىعجاز بەرپۇھ دەبات، بە رادەيەك كە هەرگىز ناگۇنچى ھىچ كەسىنگ ئەم سايە جى بەجى بکات جىگە لەم خاوهن توانتەتى كە جىلەوي سەرجەمى گەردوونى بە دەستە.

جا ئە گەر پىشكۆرى "زىيرى" ت نە كۆئايتىمە و بىنايى "دل" يېشت لەدەست نەدایىت، ئەمە ئىن دەگەيت كە دروستكىرىنى يەك شت لە ھەموو شىنگە (بە ئاسانى يەكى رەھا و

پیکوپنکی یه کی ته او) .. ههروهها دروستکردنی ههمو شتیک له یهک شت (به تهرازوویه کی ورد و پیکوپنکی یه کی جوان و پنهانگین و کارامهی و داهینانکاری) له راستی دانیشانهیه کی رپون و ئاشکرایه له سهر دروستکر و به دیهینه ری ههمو شتیک..

خۆئەگەر کەسیکت دی چەندین کرداری نائاسالی ئەنجام دەدا، بۆ نمونه وەک ئەمەی کە: لە کېشانهی یەک درەم لۆزکە سەد تۆپە کووتالى خوربى سادە و چەندین تۆپ ئاوريشم و چەندەها جۇزى پارچەی ترى دەچنى .. جىگە لەمانەش، ھەر لەو ئەندازە لۆزکە يە چەندەها شىرىنىي بەتام و لەزەتى جۇراوجۇزى دەردهينا و .. ئىجا دەتبىنى كە: ئاسن و، بەردو، ھەنگوين و، پۇن و، گل و، ئاوى دەگرت بە دەستەوه و "زىز" يكى پوخىت و خاۋىنىلى ئى دروست دەكردن..

گەر بە چاواي خىزت ئەمانە بىيىت، ئەوا بىن ھىچ گومانىڭ، بېيار دەدەيت كە ئەو كەسەي ئەم كارانە ئەنجام دەدات خاۋەنى كارامەيى يە كى دەراسا (معجز) ئەوتۈيە كە ھەر تايىەتە بە خۆيەوە، داراي توانسىنىكى زالى ئەوتۈيە كە دەستەلەتى ھەلسۇ كەوت و پەفتار كەدنى لەناو ھەمو بۇونەورانى گەردووندا ھەيە، بە رادەيەك كە سەرجەمى توخە كانى زەوى لە زىز فەرمانى ئەودان و، ھەر شتىكىش لەم خاڭ و گلە دەردهچىن فەرمانى ئەو جى بەجى دەكەن.

جا ئەگەر سەرت لەمە سوور دەمېنىت، ئەوا بىزانە كە: درەوشانەوە توانست و دانستى خواى گەمورە لە "زىيان" دا، ھەزار جار لەم نۇونەيە سەرسوور ھەنەر تەرە! تەمەي كە رابورد، يە كىڭ بۇو لەو نىشانە زۆر و زەبەندانەي كە لە سەر "زىيان" نەخشىتىراون.

◆ بىرىسکانەوەي سىھەم:

سەيرى "زىندهوەران" بىكە، كە لە ناوهندى ئەم بۇونەورە بەخورەمە لافاۋ ئاسا و بزۇكانەدا دىن و دەرپۇن..

دەبىنیت:

ھەمو يە كىڭ لەو زىندهوەرانە چەندەها مۇرى زۆريان لە سەر دراوە، كە خواى گەمورە "زىندهوی راڭىز كەرى گەردوون" لە رۇوياندا نەخشاندۇونى.. فەرمۇو سەيرى يە كىڭ لەو مۇرانە بىكە:

دەبىنیت ئەو زىندهوەرە - با بلىيىن ئەم مەرۆفە بىت - وەك نۇونەيە كى بچۈوك كراوه و پوخىتى ئەم گەردوونە و، بەرى درەختى بە دىهاتۇوان و، "ناوڭ" ئەم جىهانە وايە. چونكە زۆربەي نۇونە كانى گشت جۇرە كانى ئەم جىهانە ئىيدا كۆبۈنەتەوه و، دەلىيى - ئەو

زینده‌وهره - "دلزپ" یکه له سرهجه‌می گه‌ردوون دل‌شراوه و داچوپراوه و به چهندین تهرازووی سه‌رنه که‌ری زانستی‌یانه‌ی ورد لبی هه‌لینجر اوه..

له‌بهر ئەم، بو بدیهینان و پنگه‌یاندن و چاودییری کردنی ئەم تەنها زینده‌وهره، ده‌بى سرهجه‌می گه‌ردوون لەناو دەست و ژیز فرمانی به‌دیهینه‌ری دا بیت.

جا ئە گه‌ر ژیریت نوقمی وەم و گومان نەبوویت، ئەوا تىدەگھیت له‌وهی "ھەنگ" - که نۇونەیه کى توانستى پەروەردگاره - له شیوه‌ی پېرىستىكى بچووك کراوهی زۆر شستاندا دروست کراوه..

زۆربى مەسەلە کانى ناو پەراوی گه‌ردوون، له قەوارەی ئەم مەرقەدا نووسراوه، کە نۇونەی تەنها يەك "لاپەرە" ئى توانستى به‌دیهینه‌رە..

پەزگرامى درەختى زەبەلاھى هەنجىر، لەناو تۈۋە يەكچار بچووك كە كەدەدا دانراوه، کە هەرييەكىان نۇونەی يەك "نۇختە" ن له پەراوی توانستدا.

ئاسەوارى ناوه جوانە گىشتىگىرە کانى خواى گەورە به‌سەر لابەرە کانى ئەم گه‌ردوونە مەزنه‌وه، له "دل" ئى مەرقەدا پېشان دراون، کە نۇونەی يەك دانه "بیت" ئى ئەو پەراوه‌يە..

بە ئەندازە كىيىخانەيە کى مەزنىش "زانيارى" له بارەي ژيانى مەرقەوه، له "بىر" ئى امرا‌دەبەدر بچووك كى ئەو مەرقەدا پىز كراوه.

جا ئە گه‌ر "ژيرى" ت نوقمی وەم و گومان نەبوویت، به بىن گومانى تى دەگات له‌وهى كە هەموو ئەمانەي باس كران: مۇرى تايىھتىي ئەو كەسەن كە "به‌دیهینه‌ری هەموو شتىك" و "پەروەردگارى هەموو جىهانە كان" ؟!

خۇئە گەر له نىوان چەندىن مۇرى زۆر و زەبەندەي لەزمارەبەدەری پەروەردگاردا به‌سەر "زینده‌وهرانه‌وه" تەنها يەك دانه مۇرۇوناڭى خۇرى ئاوائاشكرا كەرىدىت، به رادەيەك كە نىشانە و ئايەتە کانى خۇرى به بۇونى خىستىتە بەرچاوى خويىنەرانى و ئەمەوانىش خۇنىدىتىانه‌وه.. دەبن چى بلىتىت گەر بتوانىت سەرەتى سەرەجەمی "زینده‌وهران" بىكەيت و گشت ئەو مۇرانە پىكەوه و به يەك جار بىنیت؟ ئايالەتاو سەرسوپەماندا ناتلىت:

"سبحان من اختفى بشدة ظهوره"؟!

◆ بىرىسکانەوەي چوارم:

بۇ ئەم بۇونوهرە پەنگاپەنگ و قەشەنگ و پەرش و بلاۋانەي سەرپۇوي زەوي و، ئەم بەدیهاتووه جۇراوجۇر و مەلەوانانەي ناو دەريايى ئاسمان، بپوانە و به وردى سەرنجىيان بده:

دەینیت:

ھەمۇ يەكىن لە بۇونۇمۇر انە، مۇرىيکى خواوەندى "پۇوناڭى بەخشى ئەزەلى" يېن لە سەر نەخشاوه كە بە هيچ كەسىڭ لاسايى ناڭرىتەوە..
جا ھەروەك نىشانە دەۋىشمە كانى ئەو خواوەندە ئەزەلى يە لە سەر "ژيان" و، مۇرە كانىشى بە سەر "زىندهوەران" مۇ دەبىزىرىن (ئەمە بۇو ھەندىكىشىمان لىنى يىنىن) .. بە ھەمان جۇز، چەندەھا دەۋىشمە نىشانەش بە سەر "ژياندىن" واتە: بە خشىنى ژيانمۇھ، دەبىزىرىن.. و بە نۇونىيەك سەبىرى "راستى" ئى ئەم نىشانانە دە كەيىن، چونكە "نۇونە ھېتىنامۇھ" واتا قۇوتە كەن لە زەينى مۇۋقۇھو نزىك دەختەوە..

بە سەر يەك بە يە كى: ئەستىرە و .. ھەسارە گەرۈك و مەلھوانە كانى ناو دەرىيائى ئاسمان و .. دلۇپە ئاواھ كان و .. پارچە كانى شۇوشە ورددە و .. كلۇوى بىرىسکاوارە بە فەرە كانەوە، مۇرى: رەنگدانەوەي وىنەي "خۆر" و ئاسەوارىيکى پۇوناڭ و تايىھەت بەو خۆرە، دەبىزىرىت. جە ئەگەر باواھ بەھو نە كەيت كە ئەم وردىلە خۆرانە لەمۇ شىتە لە ژمارە بە دەر انەوە دە بىرىسکىتىھە، ھى تىشكەدانەوە و رەنگدانەوەي پۇوناڭىي خۆرە ئاسمان، ئەوا ناچ.. دەبىت باواھ بە بۇونى خۆرىيکى راستەقىنە لە ھەمۇ دلۇپە ئاواھ كان و، گشت پارچە شۇوشە و، گەردىلە بەرە خۆر را گىرماواھ كان بىكىت! خۆ ئاشكرا يە گەر لەو باواھ دادا بىت. ئەم دادە بەزىتە نزەتىنى پلە كانى نەفامى و شىتىيەمە!

ھەر بەم جۇرەش خواي گەورە (كە نۇورى ئاسمانە كان و زەھىيە) لە پۇوي: "ژياندىن" و بە خشىنى ژيانەوە بە زىندهوەران، چەندىن درەوشاھانەوە نۇورانىي ھەيە. چونكە "ژياندىن" نىشانەيەكى پۇون و مۇرىيکى ئاشكرا يە كە خواي گەورە لە سەر ھەمۇ زىندهوەرنىت دايدەنىت، بە رادەيەك كە ئەگەر گىرمىانى ئەمە بىكىت گشت ھۆكارە كان كۆز بىنەوە و ھەر ھەمۇ شىان بىھر و خاوهن وىست و ئىختىيار بن، ھېشتا ھەر ناتوانىن "ژيان" بە هيچ بۇونۇوەرلىك بېھەشىن..

واتە ئەو ھۆكارە بە يە كەجارە كى دەستەمۇسان و كۆلەوارن بەرامبەر بەھەيە هيچ چەشىن لاسايىيە كى "مۇر" ئى پەرەردگار بىكەنەوە لە "ژيان بە خشىن" دا. چونكە ھەمۇ يە كىنچ نە زىندهوەران موعجىزەيە كى سەر بەخۆرى توانتىتى خواي گەورەيە. ئەمە تالە شىبۇھى چەقەخال (نقطە مركزىيە) يېكى چەشىنى "تىشكۈ" دايە بۇ درەوشاھانەوەي ناواھ جوانە كانى خواي گەورە، كە ھەر يە كەيان وەك تىشكىيکى نۇورى خواوەندوان.

جا ئە گەر ئەو دىياردانەي بە زىندهوەرانمۇ دەبىزىرىن، چەشىنى: ئەو سەنۇھەتەي كە خاوهنى شىبۇھى كى ناوازەيە و .. ئەو دانىتەي كە سەرتاپا رېسایە و .. ئەو درەوشاھانەوە پۇونەش كە ھى نەھىننىي "تەنیاىي" يە، نەدرىتە پاڭ خواوەندى "تەنیاى صەممەد" ئەمە بىھى باواھ بە بۇونى:

توانستیکی خولقینتری ره‌ها و بین کوتایی و شارراوه و ..
زانیاری به کی فراوانی گشتگیر و ..

ویستیکی ره‌های به توانا به سهربه ریوه بردنی سهره‌جمی گهردوندا ..
له هممو زینده و هر نکدا، بکریت!

تهنامه‌ت - له حاله‌تیکی و ههادا - ده بین باوه‌ر به بونی: گشت سیفه‌ته تایبته کانی تری به دیهینه‌ر له و ته‌نها زینده و هر دا بکریت، با میشیک بیان گولنیکیش بیت! و اته ده بین هممو سیفه‌ته کانی خواه‌تی خواه‌گه وره به گشت گهر دیله‌یه کی به کی به کی زینده و هر ان بدربن.. روونتر بلیین: ده بین ئو جوزه گرمان و مه‌حالانه قبول بکرین که مرؤف داده بهزینه نزمرتینی پله کانی گموجی و گومپانی و ورینه‌ی هله‌لیت و پلیتی گمه‌هی بیوه‌ا!

چونکه خواه‌گه وره باریکی دیاری کراوی به گهر دیله کانی هممو شتیک - به تایبته شانی و هک "تزو" و "ناوک" - به خشیوه، و هک بلیتی ئو گهر دیله‌یه - له و باره‌ی دا - سهیری سهره‌جمی زینده و هر که ده کات، که خویشی به شنیکه له و، همروه‌ها به پیش‌ریسای ئه و زینده و هر هله‌لویستیکی دیاری کراوی تیدا و هر ده گرنیت، بکرگه شیوه و چونیتی به کی تایبته‌تی ئه و تو ده گریته‌خو که سوود به مانه‌وه و به رده‌وامی "جوزه" زینده و هر که و، بلاو برونه‌وه و، هلکردنی ئالاکه‌ی له گشت جنی به کدا، بگه‌نه‌ت. و هک بلیتی چاوی له هممو جوزه‌کانی ئه و زینده و هر بیت له سهره‌جمی گزی زموی دا. ئه‌هه‌تا - بز غونه - شتیکی چه‌شنی و رده‌بال به "تزو" ده بخشریت، تاکو پیش‌بفریت و بلاو بیته‌وه ..

هره‌وه‌ها زینده و هر هله‌لوسو که و تیک و هر ده گریت که پهیوه‌ندی بیوه گشت بونه‌وه رانه‌ی ناو زه‌وه‌وه‌هه‌یه که بز: دریزه‌دان به ژیانی و، پهروه‌رد و بونی و، بزق و پروری و، مامه‌له‌ی، پیوستی پیبان ده بیت..

که اته ئه گهر ئه و گهر دیله‌یه له لایهن به کیکه‌وه که خاوه‌نی توanstی ره‌هایه، کارمه‌ند نه بیت و، پهیوه‌ندی گهر دیله که به خاوه‌ن توanstه ره‌هایه و بچپریتیت.. ئه‌وا ده بی - له کاتیکی و ادا - چاویک که هممو شتیک بینت و، هه‌ستیک که هممو شتیک بکریته‌وه، بهو گهر دیله‌یه ببه‌خشریت!!

پوخته‌ی ئه‌م قسانه:

هه‌روه‌ک ئه گهر وینه‌ی ور دیله خوزه دره‌وشاهه کان و ره‌نگدانه‌وه‌ی ره‌نگه جوزه او جوزه کان له دل‌ویه ئاوه کان و پارچه شووشه کاندا نه درینه پال رووناکی خوزه، ئه‌وا ده بین باوه‌ر به بونی چه‌ندین خوزه‌ی له‌زماره به ده بکریت له بربی به که دانه خوزه.. دیاره ئه‌مهش داخوازی ملکه‌چ بون ده بیت بز بیریکی هله‌لیت و پلیتی مه‌حال..

ههروهه که ئەمە و اىه.. بە هەمان جۆر، گەر بەدىھىتاني ھەموو شىتىك نەدرىنە پال خواي گەورەي خاوهەن توانتى رەھا، ئەوا دەبى لە بىرى باوهەبۈون بە يەك خواي گەورەي "تاڭ"ى "تەنبا" بە ئەندازەي ژمارەي گەردىلە كانى گەردوون باوهە بە خواي لەزمارە بەدەر بکرىت! واتە دەبى مەحالى واقيۇل بکرىت كە بە قەدەر سەددانە مەحال لە ژىرىيە و دوور بىت. بە واتايە كى تر: دەبى بىرى مەرۆف دابەزىتە پلەي ورپىنهى شىتانە وە!

لەمانەوە دە گەينە ئەو ئەنجامەي كە:

ھەموو گەردىلەيەك سىن "پەنجەرە"ى تىدايە، بەسەرنۇورى "يەكتابى" و "پۇيىستىي بۇون"ى خواي گەورەدا دەپۋان:

پەنجەرەي يەكەم:

ھەموو گەردىلەيەك وە كەن سەرباز وايە، پەيوەندىي لە گەن گشت فەرمانگە سەربازى يەكەنى وەك: پەل و لق و تىپ و تابور و لەشكەر و سوباكەي داھىيە و، بە گۈزىرەي ئەو پەيوەندىي يەش كارمەندىي كى لە فەرمانگەيەدا لە ئەستۆدايە و، بەپىنى ئەو كارمەندىي يەش و لە نىوان پىساكەي دا، جەمچۇلىكى تايەتىي پى سېپىررا و دەبى ئەنجامى بىدات..

بۇ نۇونە: ئەو گەردىلە بىن گىانە يەكچار وردهى لە بىلىلەي چاوتدايە، كارمەندىي تايەتى و پەيوەندىي دىيارى كراوى ھەيە لە يەك بە يەك كى: چا و، سەر، لەش و، سەر جەمى ھىزە بەرھەمھىنەر و راکىشەر و پالىھەر و وينەگە كانى جەستەتدا و، لەناو خۇينەر و خۇينەنەر و دەمارە كانىدا، تەنانەت پەيوەندىي لە گەن "جۆر" و رە گەزى مەرۆفيشدا ھەيە! بۇنى ئەم ھەموو پەيوەندىي و كارمەندىي يانە لە گەردىلەدا، بە بۇونى و بەلگەنەوېستى لاي كەسانى خاوهەن بەسىرەت دەبىن بە بەلگە لە سەر ئەمە كە: گەردىلە - لە راستى دا - تەنها ئاسەوارىنىكى داهىتىن و سەنھەتى خواي گەورەي خاوهەن توانتى رەھايە و، كارمەندىتكە بە فەرمانى خواوهند رەفتار دەكەت.

پەنجەرەي دووھەم:

ھەموو يەكىك لە گەردىلە كانى "ھەوا"، گەر بىھۆيت، دەتوانىت سەر لە ھەموو گول و بەرىڭ بىدات و، بېراتە ناوېوه و، كارە كانى لەۋى دا راپەپىتىت.. جائە گەر ئەو گەردىلە وىل و سەر گەردا، كار بىن سېپىررا و گۈزىرەلى خواي گەورەي خاوهەن توانتى رەھا و بىنەرى ھەموو شىتىك نەبىت، دەبى شارەزاي ھەموو كۆئەندامە كانى گشت بەر و گولىك و چۈنلىك بىنگەتىيان بىت و، پەى بە سەنھەتە وردى لە

یه ک جیاوازه کانیان بیات و، ئاگاداری چینن و بپینی وینه و شیوه کانیان بیت که وەک کالا و کووتاڭ وایه و، بە کارامەبىي يەکى تەواو بتوانیت ئەو بەرگانەیان بۆ بچىت!! بەم جۇرهى کە سەرنخمان دا، ئەم گەردىلە يەكىك لە تىشكە پۇوناڭ و خۇرئاساکانى "تەوحىد" پەخشى دەكەت.

بۇ خۇت گەردىلە کانى "پۇوناڭى" وەک گەردىلە کانى "ھەوا" و.. ئىجا گەردىلە کانى "ئاۋ" يىش بە چەشنى گەردىلە کانى "گل" لېك بىدەرەوە و بىريانلى بىمەرەوە. چونكە شستان لەم چوار ماددانەوە پەيدا دەبن.

ھەروەها قىاسى "ئۆكسجىن و ھايدرۆجين و ئازۇت و كاربۇن" يىش - کە لە زانىيارىي نوئىدا هەن - بۇ سەر ئەو چوار توخە ناوبر اوانە بکە.

پەنجەرەمى سىئەم:

دەكىيت ھەر بار ستايىي يەكى گل (خاك) کە لە چەندەھا گەردىلەي ورد ورد پىكھاتۇوە، بىت بە جىنگا و سەرچاوهى گەشە كەردىنى ھەر پۇوه كېكىي گولدار يان بەردارى سەر پۇوى زەھى، گەر "تۇر" ھەرە ورددە کانیان تىدا بېچىنرىن کە وەک ئاۋى مەنلى وان و لە كاربۇن و ئازۇت و ئۆكسجىن و ھايدرۆجين پىكھاتۇون. ئەو تۇرانەش ھەرچەندە لە ماھىيە تىدالە يەك دەچن، بەلام جۇرهە کانیان لە يەكىز جیاوازە، چونكە "قەلەمى قەدەر" پۇر گرامى بىنچەى ئەو جۇرهى - کە سەرتاپا شىتىكى مەعنەوى يە - لە تۇرە كەىدا تۆمار كەردووە..

بەللى، گەر ئەو تۇرانە يەك لە دواى يەك لە گولدانىكىدا بېچىنلىن، بىن گومان ھەموو يان گەشە دەكەن و، سەرچەمى كۆئەندامە دەراسا و، شىوه و پىكھاتەنە تايىەتى يە کانیان بەرچەستە دەبن و دەكەونە پىش چاو.

جا ئە گەر ھەموو يەكىك لە گەردىلە کانى ئەو گلە، گۈئىرایەل و.. كارمەند و.. ئامادەي ئىش و.. ژىرفەرمانى يەكىك نەبن کە ئاگاى لە بارودۇخە کانى ھەموو شىتىكە و، توانىي ھەيە كە "بوون" ئى شايىستە و بەرددوام بە ھەموو شىتىك بېخشىت، واتە گەر ھەموو شىتىك گۈئىرایەل و پامكراوى توانىتى ئەو نەبن، ئەوا دەبن لەناو ھەموو گەردىلە يەكى "گل" دا بە ئەندازەرى ژمارەرى پۇوه كە كان كارگە و مەكىنە و چاپخانەي مەعنەوى ھەبن، تاڭو بىن بە جىنگا و سەرچاوهى پىكەياندىنى ئەو پۇوه کانەي كە خاوهنى چەندەھا كۆئەندامى جىاجىا و شىوه و پۇخساري جۇرما جۇرنى !!

يان دەبىن زانستىكى ئەوتىز كە گشت گەردىلە كان بىگرىتەمەو و.. توanstىك كە بتوانىت كارى نەخشاندىن و بەدىھىتانى پۇخسار و كۆئەندامە کانى پۇوه كە بىگرىتە ئەستۇ، بىرىنە پال

ههموو يه كيک لهو گهر ديلانه، تاکو بتوانن بن به سه رچاوه‌ي ئهو ههموو پووه‌كه جزر او جزرانه!!

واته: گهر پهيوه‌ندىي ئهو گهر ديلانه به خواي گهوره‌وه، بېچرىت، ئهو ادهىن به ئەندازىدە ئۇمارەي گەر دىلەكانى "گل" خواي زۇر و زەبەندە لھو بارستايى يە گلەدا قبۇلل بىكىت!! ئەمەش - وەك ئاشكرايە - خوراھەتىكى هيئىدە پروپوچە كە هيئىدەي ھەزار و يەك مەحان، بەتال و مەحالە و لە ژىرىيى مەرقەھو دوورە.

بەلام گەر ههموو يه كيک لھو گەر ديلانه كارمەندى كەسىتكى زاناي خاوهەن تواناي رەھا بن، كارە كە بەلاي ژىرىيەھو ئاسان و بەجىن و پەۋادەيىت، چونكە ھەروەك سەربازىنلىكى ئاسايى سەر بە پادشاھى كى مەزن، دەتوانىت (بە ناوى پادشاھو و بەھۆزى پشت بەستن بە ھېزى ئەپادشاھى) سەرانسەرى شارىتكى گەورە لە دانىشتۇرانى چۈل بىكات.. يان نیوان دوو دەرياي فراوان بە يەك بىگەيەنىت.. يان سەركەر دەيەن كى گەورە دىل بىكات.. بە ھەمان جۇر، مىشۇولەيە كى بچوو كىش دەتوانىت نەمەرەپەيىكى زەبەلاح تەختى زەمۇي بىكات و، مېرۇولەيە كى ئاسايىش دەتوانىت كۆشكى فېرۇعەنۇڭ بېرۇخىنىت و، تۇونىكى يە كىجار بچوو كى ھەنجىرىش دەتوانىت درەختى زەبەلاحى ھەنجىر لە سەر پىشى خۆزى ھەلبىگىت.. هەمەن ئەم كارانەش بە فەرمانى پادشاھى ئەزەل و ئەبەد و، بە سايەي پەيوه‌ندىي ئەوانوھى بە پادشاھى يانوھو.

* * *

ھەروەك لە هەموو گەر دىلەيە كدا ئەم سى پەنجھەر يەھەمان دى كە بەسەر "نوورى تەھىيدا" خرابوونە سەرپىشىت، بە ھەمان جۇر گشت گەر دىلەيەك دوو شايەتى پاستگۇشى تىدايە لەسەر: "بۇون" و "يەكتايى" خواي گەورەي بەدىھىنەر..

يەكەميان ئەمەيە كە: "گەر دىلە" وپىرای كۆلەوارىي پەھاھى خۆزى، كەچى چەندىن كار و ئەركى تابلىقى گەورە و جۇر او جۇر لە ئەستۆي خۆزى دا ھەلەدە گرىت!

دۇوھەميان ئەمەيە كە: جەمەجۇرلۇ و بزۇوتى گەر دىلە كان لە گەل رىسای گشتى دا تەبا و گونجاوه، بە رادەيەك كە ھەرچەندەش بىن گىيانە، كەچى لە پىش چاودا و ادەردە كەھويت كە خاوهنى ھەست و شعۇورىيەكى گشتى و ھەممە كى بىت!

واته هەموو گەر دىلەيەك، بە زمانى كۆلەوارىي كەھى، شايەتى لەسەر "بۇون" ئى خاوهەن توانتى پەھا و .. بە زمانى پىشاندانى تەبايى تەواوېشى لە گەل رىسای گشتى گەر دووندا، شايەتى لەسەر "يەكتايى" بەدىھىنەر دەدات.

ئىجا هەر وەك يەڭىيە كى گەردىلە كان دوو شايەتىان تىدايە لە سەر ئەۋەسى كە خواي گەورە هەيە و يەكتايە، لە گىشت زىنده وەرىيکىشدا دوو نىشانە ھەن دەرى دەخەن كە ئەمۇ خوايە "تەنپا" و "صەممەد" يىشە..

بەلىنى، دوو نىشانە لە ھەموو زىنده وەرىيکىدا ھەن:

يەكمەن: نىشانەسى "ئەحەدىيەت" واتە: تەنپا يى خواي گەورە..

دووهەم: نىشانەسى "صەممەد" واتە: نىشانەسى ئەۋەسى كە ھەرتەنھا خواي گەورە جىنى نياز و ئەنجامدەرى پىويسىتى يەكانە..

چۈنكە درەوشانەۋەنى ناوە جوانە كانى خواي گەورە، كە لە زۇربەي بۇونەمەراندا دەبىزىن، "زىنده وەر" ھەموو ئەمە درەوشانەوانە بە يەك جار لە ئاۋىتىنى خۆزىدا دەرددەختات. وەك بىلىي "زىنده وەر" چەقەخالىتكى چەشىنى "تىشكۈر" بۇ درەوشانەۋەنى "ئىسىمى ئەعزىزم" ئى خواي گەورە زىنندۇرى راڭىركەرى گەردوون.

واتە: "زىنده وەر" بەمەسى كە جۇزەر سېبەرىيکى "تەنپا يى" زات لە ژىر پەرددە ئاۋى "الخىي" ئى خواي گەورەدا دەرددەختات، ئۇوا نىشانەسى "تەنپا يى" لە گەل خۆزىدا ھەلگەرتۇوە.

ئىنجالابەر ئەمەش كە "زىنده وەر" وەك نۇونە و پېرىستىنى بىچىۋوک و پۇختى بۇونەمەران و بەرى درەختى بەدىھاتۇوان وايە، ئەمە ئاماھە كەردنى پىداويسىتى بە زۇر و زەبەندە پەرش و بلااؤ كانى لە گىشت لايەكى بۇونەمەرى فراوانەمە بۇ ناو بازىنە ئىزىانە يەك جار بىچوو كە كەى، بە يەك جارى و بەپەرى ئاسانى.. ئەم كارە، بە ئاشكرا نىشانە ئى "صەممەدانىيەت" دەختاتە پىش چاۋ. واتە ئەم بارە ئاشكراى دەكەت كە ئەم "زىنده وەر" پەروردىگارىتكى تابلىي باشى هەيە، بە رادىيەك كە ھەرتەنھا يەك ئاولرىدەنەمە ئەم پەروردىگارە سەرۆزىادىمەتى و پىويسىتى بە ھىچ شتىنەكى تەناھىلىت، بەلام سەرجەمى شتائى تەناتوانى جىنى بۇرۇانىنىكى ئەم پەروردىگارە بۇ بىگرنەوە.

بەلىنى:

"يەكىنى لەكلىشىءُ شىءُ عن كلىشىءُ ولا يەكەن كەن كلىشىءُ ولو لشىءُ واحدٌ!"
ھەر وەھا ئەم بارە بۇمان دەرددەختات كە: پەروردىگارى ئەم زىنده وەر ھەر وەك پىويسىتى بە ھىچ شتىنەكى ئەم كاتدا گەنجىنە كانىشى ھىچيانلىنى كەم نايىت و، سەبارەت بە توانسى ئەم ج شتىنەك بە كارىتكى قورس دانانزىت. ئەمەش نىشانە كە سېبەرى "صەممەدىيەت" ئى خواي گەورەمان بۇ دەرددەختات.

واتە ھەموو زىنده وەرىك بە زىمانى "زىيان" و كەى، ئايەتى پېرۇزى: ﴿فَلَهُ الْأَحَدُ﴾

الحمد لله مان بە سەردا دەخوينىتەمە!

ئنجا جگه لەم پەنجەرانەی کە لىرەدا بە گورتى باس كران و لە شويىنى تردا درىزەمان پى داون، چەندىن پەنجەرهى ترىش هەن كە - بە ھەمان جۆر - پۇوهو "بۈون" و "يەكتايى" خواى گەورە كراونەتهوە.

كەواتە مادەم يەڭ بە يەكى گەردىلە كانى گەردوون سى پەنجەرهە و كلاورۋۇز نە دەكەنەوە و، خودى "ژيان" يىش بە يەك جار دوو دەرگا پۇوهو "يەكتايى" خواى گەورە دەخاتە سەرىشت، ئەوا بۇ خۆت دەتوانىت مەوداي ئەو نۇورانەي ناسىنى خواى گەورە شىكۈمىزەندىلىك بەدەيتەوە كە چىنە كانى بۇونەوەران - ھەر لە گەردىلە كانەوە ھەتا خۆرە كان - بە سەرجەمى گەردووندا، وەك تىشكى خۇر پەخشىان دەكەنەوە.

بۇ خۆت - لەم رېيەوە - لە: زۆرى و فراوانىي پلە كانى بەرز بۇونەوەي مەعنەوېسى ئادەمیزاد لە ناسىنى خواى گەورەدا و، لە: پلە و پايە كانى دلىيائى و ئارامى و سەرەوتى دل تى بىگە و .. ئىنجا لەم ئەندازە يەشىوھە كە لىيى تى گەيشتىت قىاسى ئەو پلە و پايانەش بىكە كە ھېشتا پەيت بىن نەبردوونا!

◆ بىرىسکانەوەي پىتجەم:

ئاشكرا يە كە: نۇوسىنى كىتىپ، گەر دەستتۇرسىتىت، تەنها يەك پىنۇرسى بەسە و، گەر چاپكراو يېش بىت بە ئەندازەي ژمارەي پىتە كانى پىۋىستى بە پىتى كانزايى دەبىت. خۇ ئە گەر بە نۇوسىنىكى يە كەجار و ردزۇرىدى بايەتە كانى كىتىپ كە لە ھەندى پىتى دا نۇوسرا نەوە - وەك نۇوسىنىوەي سوورەتى ياسىن بە وردى و بچوو كى لەناو وشەي "يس" دا - ئەوا دەبىن پىتە كانزايى يە كان لەر ادەبەدەر بچوو كى بن تاكو ئەو پىتە گەورە بە بۇو سن كە ئەو بايەتە زۆرانەي بە وردى تىدا نۇوسرا نەتهوە!

جا ھەروەك كىتىپ دەستتۇرسى يان چاپكراو بەم جۆرە ئامادە دەكىن و دەخىنە بەر دەست.. پەراوى ئەم گەردوونەش بە ھەمان جۆرە..

ئەوهەتا گەر بلىيەت: پەراوى گەردوون نۇوسىنى قەلەملى توانستى خواوندى حەق و، نۇوسراوى خواى گەورەي تاك و تەنبايە، ئەوا رېيە كى هيىنە ئاسانت گرتۇۋەتەبەر كە لە پلەي "وجوب" دايە و تا پادەي پىۋىست كارىنکى پەسەندىكراوى ژىرىيە..

بەلام گەر نۇوسىنى پەراوى گەردوون بىرىتە پال "سروشت" و "ھۆكارە كان" ئەوا تا پادەي: نە گۈنجاوى و مەحالى (الامتناع) رېڭا كەت سەخت و ھەلت و پېلە گىرۇ گرفتى زۆر و خوراھتى پۇون و ئاشكرا دەبىت. چونكە ئەو كاتە دەپىن "سروشت" ملىيونەها ملىيون

چاپخانه‌ی کانزایی و کارگه‌ی ممعنه‌وبی بچووک له هه‌موو مشتیک گل و خاک و گشت
دلپه ئاویک و هه‌موو بارستایی به کی هه‌مادا دابنیت، تاکو هه‌موو به کن لهو ناوبر اوانه
دهرخات و گشت رووه که به‌ردار و گولداره کانیان لئی پهیدا بکات!

یان دهبن له ناچاری دا باوه‌ر بهوه بکهیت که هه‌موو شتیک خاوه‌نی زانستیک بیت
سهرجه‌می شستانی دنیای گرتیته‌وه و، دارای توانستیکیش بیت که به‌سهر هه‌موو شتیکدا
زال و دهسته‌لاتدار بیت، تاکو - ئهو شته - بتوانیت بیت به سه‌رچاوه‌ی ئهم به‌دیهاتووانه!
چونکه هه‌موو به‌شیکی "گل" و "ئاو" و "ههوا" ده گونجی بکرین به سه‌رچاوه‌ی پیگمه‌یاندنی
زوربه‌ی رووه که کان. له کاتیکدا که پنکه‌اتی هه‌موو به کیک لهو رووه کانه هیندہ رېک و
پېک و، هاوشه‌نگ و، سه‌ربه‌خۆ و، جیاوازه له‌وانی تر، که ده‌ری ده‌خات هه‌موو به کیکیان
پیویستی به کارگه‌یه کی مه‌عنه‌وبی تاییه‌تی و چاپخانه‌یه کی سه‌ربه‌خۆ بو خۆی هه‌یه. کمو اته
گهر "سروشت" لهوه ده‌رچیت که "یه که‌ی پیوانه" بیت بو بونه‌وهران و، به: "سه‌رچاوه"
دابنریت بؤیان، ئه‌وا ده‌بئ مه کینه کانی دروستکردنی هه‌موو شتیک له‌ناو هه‌موو شتیکدا
ئاماده بکات!!

بهم جۆره ده‌رکه‌وت که بیری: "سروشت په‌رسنی" هه‌ر له بناغه‌وه، جگه له بۆچوونیتکی
ھەلیتپلیت و گەوجایه‌تی، چبی تر نی‌ید! تهنانه‌ت ئه‌وانه‌ش که شوینی بیر و بۆچوونه
خورافی يه کان ده کهون، شەرم له بیر و بۆچوونی واده کەن!

که‌واته سه‌رنج له گومرايان بدە که خۆیان به "زیر" له قەلەم دەدەن، بزانه چۆن ده‌ستیان
بە بیریکی يه كچار نازیبرانه‌ی وەك ئەمەوه گرتۇوه و... بۆ خۆت پەند وەربگە!!
بە کورتى:

ھەر پیتیک له هەر پەراویکدا، به ئەندازه‌ی تەنها "يەك" دانه پیت و به شیوه‌یه کی
دیارى کراو، خۆی ده‌ناسینیت و ده‌بیت به بەلگە لەسەر خۆی.. بەلام بە ئەندازه‌ی "دە" دانه
پیت و له چەند لایه کی جیا جیاوه، نووسەرە کەی خۆی ده‌ناسینیت و ده‌بیت به بەلگە
لەسەری. بۆ غۇونە دەلیت: "نوو سەرە كەم خەتى جوانە.. قەلەمە كەی سوورە.. ئاوايە و..
ئاوايە... هەند".

ھەروەك پیتى نووسین بەم جۆرەیه، گشت پیتیکی ئەم پەراوه مەزنەی جىهانىش بە هەمان
جۆرە، بە ئەندازه‌ی قەبارە کەی (مادده کەی) و بە قەدەر شکل و شیوه‌کەی، خۆیمان بۆ
دهرخات و ده‌بیت به بەلگە لەسەر "بۈون" ای خۆی.. بەلام بە ئەندازه‌ی قەسىدەيەك ناوه
جوانه کانی به‌دیهەنەری نەخشە كىش ده‌ناسینیت و، بە ئەندازه‌ی شیوه و جۆرە کانی ناوه

جوانه کانیش ئهو ناوانه دهرده خات و ئاماژه بیان بز ده کات و شایه تى لە سەر خاوهنى ئهو ناوانه دەدات.

کەواتە، تەنانەت ئهو مروقە سۆفستائى يە گەوجەش كە ئىنكارىي بۇونى خۆزى و سەر جەمى گەردۇون دە کات، نابى پىسى بىتا زىت و دايىھەزىتە ئاستى ئىنكارى كردنى راستى يە كى ئاوا پۇونى چەشنى: "بۇونى بە دىھىئەرى شىكۈمەند!"

◆ بىرىسکانەدەرى شەشم:

بە دىھىئەرى شىكۈمەند ھەر وەك نىشانە كانى "تەنبايى" خۆزى لە ناوچاوانى ھەمۇو تاك" يېكى بە دىھىئەراوانى و، گشت "جۈزء" يېكى دروست كراوانى خۆزى داوه (ئەوە بۇو لە بىرىسکانەدە كانى پىشۇودا ھەندىلەك لەم نىشانانەت چاپىن كەوت) .. ھەر ئەو بە دىھىئەرە شىكۈمەندە، بە شىۋە يە كى رۇون و درەخشان گەللى نىشانەي "تەنبايى" خۆزى لە سەر گشت "جۈزۈ" يېك و، چەندەھا مۇزى "يەكتايى" شى لە سەر رۇخسارى ھەمۇو "كۈل" يېكدا نە خشاندۇوھ. تەنانەت جۈزەرە ماورى "تەنبايى" خۆزى لە سەر جەمى جىهان داوه. خۆز ئە گەر سەر بىجى تەنها يەك دانە لەو "مۇر" و "نىشانە" لە ژمارە بە دەرانە بىدەن كە لە وەرزى بەھاردا بە سەر رۇوی زەھۆرى يە و دەنە خشىنلىن، بۇمان دەر دە كەوپىت كە: بە دىھىئەرى نە خشە كىش لە بەھار و ھاويندا پىت لە سى سەد ھەزار جۈزۈ رۇوەك و زىنده وەران لەم رۇوی زەھۆرى يە دە بە پەپەرى لېك جىابۇن و تىكەل نە بۇون و رېنکوبىنىكى كۆز دە كاتە و دەيانخاتە رۇو، ھەرچەندەش "جۈزۈ" كانى ئەو رۇوەك و زىنده وەرانە تابلىي تىكەل و پىكەل و بە تەواوى ئاۋىتىھى يە كەرىن! بەم كارەش نىشانە كى رۇوناڭ و فراوانى "يەكتايى" خۆزمان بىز دەرده خات كە هيىنداي بەھار ئاشكرا و رۇون و لە بەرچاوه..

واتە:

بە دىھىئانى سى سەد ھەزار غۇونەي رېنکوبىنىكى "حەشر" لە دەمى ژىاندەدەزە زەھۆرى لە وەرزى بەھاردا..

ھەر وەھا نۇوسىنى "تاك" ھ تىيەتلەكىش بۇوە كانى سى سەد ھەزار "جۈزۈ" يە جىاواز لە سەر لادەپەرى زەھۆرى بىن هېچ ھەلە و ناتەواوى يەك و بە پەپەرى ھاو سەنگى و رېنکوبىنىكى و كاملى.. بىن هېچ گۈمانىيىك، ئەمانەي باس كران:

نىشانە كى تايىھەتى ئەمۇ كە سەن كە بە سەر ھەمۇو شىتىكدا زال و دەستە لاتدارە و جلمۇرى "جيھانى پەنھان" و گشت شىتىكى بە دەستە و، دانا و زاناي راستە قىنەيە.

ئەم نىشانه‌يەش ھېنده ئاشكرا و لەبرجاوه كە ئەگەر هەر كەسىك بە ئەندازەسى يەك دانە گەردىلە خاوهنى ھەست بىت پەسى بىن دەبات.

قورئانى پىرۆز ئەم نىشانە درەخشانە لەم ئايەتەدا دەرخستۇوە كە دەفرمۇى:

﴿فَانظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَلِكَ لَمُحْيٰ الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (الروم: ۵۰).

بەلىن، توanstى بەدىھىنەرى دانا كە لە ماوهى چەند رۈزىكدا و بە زىندۇو كەرنەوهى رووى زەوى، سى سەدھەزار غۇونەى "حەشر"ى دەرخستۇوە، دەبىن حەشىرى مروۋى گەلن بەلاوه ئاسان بىت. چونكە ئەگەر كەسىك بىت كارى سەير و دەراسا(خارق) ئەنجام بىدات، وەك ئەوهى كە تەنها بە ئامازەيە كى خۆى بتوانىت چىایە كى سەخت لە يېخ دەربەيىت، ئايا كارىكى رەوايە گەر سەبارەت بەو كەسەوه بوتىت: "چۈن دەتوانىت ئەم بەرەد گەورەيە لە سەر رېمان لاپىات كە لەم شىوهدا رېتلىنى گەرتۇوين"؟! دىمارە نەخىر، ئەم پرسىيارە سەبارەت بەو خاوهن توانييە لە جىنى خۆى دانى يە و كارىكى نارەوايە.

بە هەمان جۆر، سەبارەت بە خوايى گەورەي خاوهنى توanst و كەرمەن و دانايى و مىھەبانىي رەهاوه كە لە ماوهى شەش رۈزىدا ئاسمانە كان و زەوىي بەدى ھىناوه و دەم بە دەم ئەم زەوى و ئاسمانە پى دەكەت و پاشان خالىشىيان دەكتەمە.. سەبارەت بەم خوايە، ھەرگىز مروۋى "ژىر" پېكىشىي ئەوه ناكات كە بە شىوازى بەدۇرۇزانىن (إستبعاد) بلىت: (چۈن دەتوانىت ئەم چىنە گەلمان لە سەر لاپىات كە رېتلىنى گەرتۇوين بەرەو جىنى ميوانى يە ھەتاھەتايى بە كەى)؟

ئەم غۇونەيە، تەنها يەك دانىيە لە نىشانە كانى "يەكتايى" كە لە وەرزى بەھار و ھاويندا بە رووى زەوىيەو دەرەد كەمۇن. كەواتە بۇ خوت لەم غۇونەيەو سەرنج بەدە و بىزانە كە چۈن بە روونى مۇرى "يەكتايى" بە سەر "بەرپۇھىرىنى كاروبارى" بەھارى يە كىجار مەزنى سەرچەمى زەوىيەو - بەپەرى دانايى و بىتايى - دەرەد كەويىت! چونكە ئەم كار رايى كەرنانەى كە لە بەھاردا جىي بەجي دەكرين و بە چاوه دەبىزىن، لە رىتكۈشكى يە كى پەھا و .. بەدىھاتىكى كامەل و .. دروستكەرنىكى تەواوى ناوازەدaiيە و .. لە گەل ئەوهشدا، بە فراوانى يە كى پەھا و .. خىر ايىي يە كى پەھا و .. سەخاوهتىكى پەھاش، ئەنجام دەدرىن.

ئايا ئىزىز دواي ئەم روونكەرنەوهى دەرناكەھەويىت كە: ئەمانەي باس كران "مۇر" يەكى ئاشكرا و روونى تەنها ئەم كەسەن كە خاوهنى زانستىكى نېبراوه و توانستىكى بىن سنورە؟ بەلىن، ئىمە لە ھەممو شۇنىن و لايمە كى ئەم رووى زەوىيەدا: بەدىھىنان و، كار رايى كەرن و، كارايى (فعالىي) يە كى دەست بە كار، دەبىن كە:

به فراوانی یه کی رهه ائه بجام ده درین و ..

له گهلوه فراوانی یه شدا، به خیر ایه کی رهها جی به جی ده کرین و ..

لە گەل ئەم خىرايى و فراوانى يەشدا، سەخاوه تىكى رەهایان لە زۆربۇونى "تاك"ە كانى دلى دەيىزىت و..

له گهـل ئـم سـه خـاوهـت و فـراـانـى و خـيـرـايـى يـهـشـدا، ئـاسـانـى و .. رـيـكـوـينـيـكـى رـهـهاـوـ.. دـاهـيـنـانـكـارـيـ نـاـواـزـهـيـ سـعـنـعـتـ و .. لـهـيـكـ جـيـابـوـونـهـوـهـ تـمـواـلـوـ لـهـ يـهـكـ بـهـ كـيـانـدـاـ دـهـيـنـرـيـنـ. هـرـ چـهـنـدـهـشـ تـابـلـيـيـ تـيـكـهـلـ وـ يـيـكـهـلـ يـهـ كـتـرـيـنـ وـ بـهـيـ كـدـاـ هـهـلـپـرـأـونـ.

هەر وەھا:

ئاسهوارى تابلىي گرانبهها و .. دروستکراوانى يه كجارتەنرخ، لە هەموو شۇنىڭدە بىزىن، هەرچەندەش ئەو ئاسهوار و دروست كراوانە لە زۆرى دالەسنىور بەدەرن.. "لە گەل يەك گونخان" ئىتماوا، لە چوارچىۋىھىكى يە كجارتەندا و .. ورده كارى و ناوازىبى و، قەشەنگىي سەنەتىش، ھەميشە و لە هەموو لايەكدا بەرچاو دەكمۇن، وېپاى ئىسانىي، لەرادەبەدەرىشىان!

به لئي، به ديهيناني هه موئمانه، له يهك كاتداو.. له گشت جي يه كداو.. به هه مان ته رز و شيوه و.. له يهك به يه کي "تاك" هکانداو.. هاودهم له گهله: دهر خستني ئهو سنه ته ده راساو ناو ازهيه و، پيشاندانى ئهو كار ايي، به دهر اساو دهست به كارهدا..

بنی گومان ئەمانە "بەلگە" يەكى روون و "مۆر" يىكى تايىھەتى ئەو كەسەن كە "جن و شوين" ناتوانىت سنورى بۇ دابنىت، لە ھەممۇ شوينىكدا حازر و ئامادەيە و، بىنەر و، چاودىرە و، ھېچ شىنەكى لە لا شاراوه نى يە و، چ كارىتكىشى بەلاوه قورس نى يە.. بەلگو بەدىھىنانى گەردىلە كان و گەله سىزىرە كان لە بەرددەم توانىتى ئەهودا يە كىسانى!

پژئینکیان هیشوروه تریکانی قه‌دینکی لاوازی میونیکم ژمارد که به ئەستورویی دوو پەنجە دەبۇو. ئەو هیشوروانەی کە - لە راستىدا - موعجىزەتى توانستى خواوهندى جوان و مىھەبان و لە رەز و باخى كەرەمى خۆى دا پېش چاوى خستۇوو.. بىنیم ئەو قەدە لاوازە، سەد و پەنجا و پىنج هیشۇوی گرتبوو! پاشان دەنكە تریکانى يەك دانەم لەو هیشوروانە ژمارد، سەد و پېست دەنكى، پىۋە بۈرۈم كەرده و لە بەر خۇمەوە و ئەم:

ئەگەر ئەم قەدە بارىك و لاوازە عەمبار اوشىلەي ھەنگۈين بوايە و، بەردەۋام لەو شىلە ئاواھى بە دەنكە كانى يېھىشىپايە، ئەوا لە بەردەم ئەم گۈھى گەرمایىدە بەشى ئەو سەدان دەنكە ترىپىر لە شەكر اوی مىھەربانى يەن نەددە كرد، لە كاتىپكىدا كە - ئەمۇ قەدە بارىكە - جىگە لە: شىنى يە كىي كەم نەبىن ھىچى ترى دەستگىر نابىت!

که و اته ئه و که سه‌ی ئه م کاره ئه نجام ده دات، ده بئی به سه‌ر هه‌مoo شتیکدا به توانا و خاوه‌ن
ده سه‌لات بیت. له بئر ئه‌وه: "سبحان من تحیر في صنعة العقول!"

◆ برسی‌گانه‌وه‌ی حه‌وتم:

هه‌روه‌ك به بیز کردنوه و سه‌رنجدانیکی کهم، ئه و "مۆر" و "نیشانانه"ی خوای گه‌وره‌ی
"نه‌نیا" و "صه‌مه‌د"ت بینی که له سه‌ر رهوی زه‌وی دراون.. به هه‌مان جۆر، سه‌ریشت
هه‌لیبیره و چاوه کانت بکه‌ره‌وه و سه‌یرینکی کتیبی مه‌زنی گه‌ردوونیش بکه!
ده بینیت:

به ئه‌ندازه‌ی مه‌زنی و فراوانیسی گه‌ردوون موزری "یه‌کتابی" به سه‌ر روخساری
گه‌ردوونیشه‌وه نه‌خشاوه که به رهونی و ئاسانی ده‌خویزبریته‌وه!
چونکه ئه‌م بیونوه‌رانه و هک: به شه کانی کار گمیه کی پیکوپیک و.. گوشه و
سووچه کانی کوشکیکی مه‌زن و.. لاینه کانی شاریکی ئاوه‌دان وان، هه‌مoo به‌شیکی
بوونه‌هران: "پشتگیر"ی ئه‌وی تره و، ده‌ستی يارمه‌تی بز دریز ده کات و، فربای ئه‌نخامدانی
پیویستی يه کانی ده که‌ویت. هه‌مoo به شه کانیشی - به گشتی - ده‌ست له‌ناو ده‌ست و، به
پیکوپیکی ته‌واو بز خزمتی "زینده‌هران" تی ده کوشن و، پشتی يه کتری ده گرن و، تیکرا
رهوه و ئاماچنیکی دیباری کراو له گوئی رایه‌لی کردنی يه‌ك کارسازی دانادا ده که‌ونه پئی!

به‌لئی، ده‌ستوری: "يارمه‌تی دان و هاو کاری" که به ئاشکراله:

هاتوچوی مانگ و خور و..

به‌دوای يه کدا هاتنی شه و پۇز و..

بهرامبهره‌ستانی زستان و هاوینه‌وه..

ده‌ست به کاره و به رهونی ده‌بینریت.. تا ده گاته:

به‌ده‌مه‌وه‌چوون و يارمه‌تی دانی رهوه‌ك بز ئاژه‌لی برسی و..

هه‌ولدانی ئاژه‌ل بز يارمه‌تی دانی مرؤقی پىزلىگیر اوی لاواز و..

گه‌یشتی خیرا و به پله‌ی خۆراکه کان به فربای ئاتاله لاوازه کانه‌وه و..

فربای گوزاری میوه ناسکه کان و..

خزمه‌تگوزاری گه‌ر دیله کانی خۆراک بز خانه کانی له‌ش..

هه‌مoo ئه‌م جموجو‌لانه‌ی که به پئی ده‌ستوری: "هاو کاری و يارمه‌تی دانی يه کتری"
ئه‌نجام ده‌درین، ده‌ری ده‌خهن (بز که‌سی که بینابی دل و ده‌رهوه‌نی به ته‌واوی له‌ده‌ست
نه‌داییت) که:

به "هیز و دهسته‌لاتی" پهروه ردگاریکی تاک و ته‌نیای خاوه‌نی به خشنده‌بی رهها و .. فهرمانی "کارسازیکی ته‌نیا و خاوه‌ن دانایی رهها، ئەنجام دهدرین.

جائمه: پشتگیری و .. هاوکاری و .. به‌دهمه که‌وه چوون و .. دهست لەملانی و .. رامکردن و .. رېتکوپیتکی بھی که همیشه لەم گەردۇونەدا دهست بە کارن، شایه‌تی بھی کی گومانپ دەدەن لە سەر ئەوهی کە: تەنھا يەك کارساز ھەموویان بەرپیوه دەبات و، يەك پهروه ردگاریش گشتیان لەم گەردۇونەدا بەرهە ئاماڭچە کانیان دەداتەبەر. زیاد لەمەش، ئەو دانسته گشتی بھی کە لە بەدیھەنانی شتە ناوازە کاندا بە ئاشکرا دیارە و .. ئەو چاودىرى بھی تماوه‌ی کە لەو دانسته‌دایه و .. ئەو میھەبانی بە فراوانىش کە لەم چاودىرى يەدا ھەیە و .. ئەو رۆزى بھی پەرش و بلاوه زۆرەش کە بەم میھەبانی بھی دیارە و بھشی ھەموو زیندەوھریک دەکات و بھپى پىداویستى بھی کانى دەپىزى بھینت ..

ھەموو ئەمانە، "مۇر" يېکى ھیندە مەزن و روون و ئاشکراي "تەھجید" ن کە مە گەر كەسىك پشكۈزى "ژيرى" ئى كۈۋايتەوە و چاوبىشى تروسكابىلى لى بېلەپىت، دەنا بە جوانى دەبىنېت و پەسى بېن دەبات !!

بەلئى، پەرده‌ی "دانایی" کە: ھەست و ویست و مەبەستى پیسوھ دەبىنېت و گشت پەراویزه کانى بە شکۆمەندى نەخشىنراون، بە رپوی سەرجەمی گەردۇوندا دراوه و .. پۇشاکى "چاودىرى" ش کە: نەرمونيانى و ئارايىستان و پازاندنه‌وە و چاکە کارىي لە ژىرەوە دەرەدە كەويت، بە بەرى ئەو پەرده‌ی دانایی بەدا كراوه و .. بەرگى "میھەبانى" ش کە: خۆ خۆشەویست كردن و خۇناساندن و نىعمەت بە خشىن و رېزلىگەرنى لى دەدرەو شىتەوە و سەرجەمی گەردۇونى گرتۇوه‌تموھ، بە سەر ئەو پۇشاکى چاودىرى يەدا دراوه و ..

پۇشاکى "رۆزىدانى گشتى" ش بە سەر ئەو بەرگە روونا كەمی میھەبانى گشتى داپىز كراوه و، سفرە و خوانە کانى لە ھەموو جىي بە كدا را خراون، بە رادەيەك کە: بەزەيى و، چاکە کارى و، بە خشنده‌بىي و، میھەبانىي كامىل و، پهروه ردگارىي باش و، نەرمونيانى پهروه ردگارىتى دەخنه رپو.

بەلئى، ئەم بۇونەوەرانە، هەر لە گەردىلە كانەوە تا دەگاتە خۇرە كان، ج تاک و ج جۆر و ج بچۈوك و ج گەورە، پۇشاکىتى تابلىتى رەنگىن و جوانيان لەبەر كراوه كە لە پارچە و كوتالى "دانایي" چىزاوه و پارچە كەش بە نەخش و نىگارى: بەرھەم و ئاكام و ئامانچ و سوود و بەرژەوەندى بە كان را زېنۋەتەوە و .. ئىنجا پۇشاکى "چاودىرى" يان لەبەر كراوه، كە

ئەویش بە گۆلزارى: لوتف و چاکە كارى نەخشىراوه و بە ئەندازەسى بالاي ھەممۇ بۇونەوەريلك بېراوه و بە بەرى دووراوه و .. پاشان نىشانە كانى ئەم مىھەربانى يەش كە بە ورشهى: خۇ خۆشەويىست كىردىن و رېزلىنەن و نىعمەت بەخشىن و چاکە كارى دەدرەو شىنەوه، كراونەتە بەر ئەم پۇشاڭى چاودىرىيە و .. ئىنجالە سەر ئەم نىشانە نەخشىن و بۇوناكمەش سفرە و خوانى: "رۈزىدانى گشتى" بە درېزايى گۇزى زەۋى را خراوه، بە رادەيەك كە ھەممۇ بەش و جۆرە كانى زىنده ورلان تىزىدە كات و پىنداوىستى بە كانىان ناھىلىت و سەرجەمى خواتىتە كانىان ئەنجام دەدات.

بەم جۆرە بېمان دەركەوت كە ئەم چەشىنە كارە، ئامازەيە كى پۇون و دىيارى بە ئەندازەسى ئاشكرايى خۆر دەكەت بۇ ئەم خواتىنەدى كە: خواتەنى دانايىي رەھا و، بەخسندەيى رەھا و، مىھەربانىي رەھا و، رۈزى بەخشىنىي رەھا يە.

ئايا ھەممۇ شىئىك پىويسىتى بە "رۈزى" ھەيە؟

بەللى، ھەروەك بە چاواي خۆمان دەبىنин كە گشت "تاڭ" و "دانە" يەك پىويسىتى بە بۇزىيە كى ئەوتۇ ھەيە بەرداھامى بە ژيانىي بەخشىت، بە ھەمان جۆر، گشت بۇونەورانى ئەم جىهانەش چ "ھەممە كى" بن و چ "ھەندە كى" چ "كۈل" بن و چ "جۈزء" ھەممۇيان بۇ: قەوارە و، مانەوه و، ژيان و، درېزەدانىش بە ژيانىان، چەندەھا داوا اكارى و داخوازىي مىددى و مەعنەوىي يان ھەيە..

جالە كاتىكدا كە ئەم بۇونەورانە تائەم و رادەيە دەستكورت و ھەزارن و پىويسىتىان بە چەندان خواتىت و شىنى زۇر و زەندە ئەوتۇيە كە ھەرگىز دەستييان بە نزەتنىيان ناگات، تەنانەت گەر ھەممۇ ھېزىنەكىشيان بىخەنە كار ھېشتا ساتوانى يچوو كەرتىن داخوازىيان بېتىتەدى.. لە كاتىكدا ئەوان بەرامبەر ھەنارەدى خواتىت و پىويسىتى بە كانىان ئاوا دەستكورت و بىن دەستەلاتن، كە چى دەبىنин (بىن ئەوهى بە خەيالىاندا ھاتبى و حسایيان بۇ كەرىدىت و، بە رېتكۈيىكىيە كى تەواوهتى و لە كاتى شىاودا) سەرجەمىي ئەم داخوازى و بۇزىيە ماددى و مەعنەوىي يانەيان تەسلىم دەكىرىت، بە شىۋەيەك كە لە گەل ژيانىاندا گۇنجار بىت و دانايىي بە كى تەواوېشيان پىۋە دىيار بىت!

ئايا ئەم ھەزارى و دەستكورتىيە بۇونەوران و .. پاشان ئەم جۆرە يارمەتى دان و فې گۆزارىيە غەيىي يانە، نابن بە "بەلگە" لە سەر پەرەردگارىكى داناي شكتەند و كەرسازىكى جوان و مىھەربان؟!

◆ برسکانه و هی هدهشتهم:

ههروهه کچاندنی "تزوو" له ههر "کيلگه" يه کدا به لگهه له سره ئوهه که ئهو كيلگه يه
- وله تزووه که - له زير فرمان و دهسته لاتي خاوهني تزووه که دايه ..

به همان جوهر:

همه کی بونی ئهو تو خانه ش که وان لەناو کېلگە و گشت بەشىکى زھوي دا،
ھەر چەندەش ساكارن و لە ھەممۇ شوينىكدا ھەر يەك تو خەن..

هر ووهها پهرش و بلاوی بونه و هرانی پوهک و زینده و هران له زوربهی شوینه کاندا - که هریه کهيان نمونه دی بهري میهره باني خواي گهوره و مو عجيزاتي توانست و وشهی دانستي ئهون - هر چهندنهش له هه مهو شوینيکدا همن و له يهك ده چن..

همه کی بونی ئهو تو خمانه و .. پهرش و بلاوی ئهو بونوهرانه، به ئاشکرا و پوونی، بىلگەن لە سەر ئەوهى كە هەموويان لە ژىر دەستەلات و فەرمانى پەروەردگارىيکى تاك و تەنيادان، بە راھىيەك دەلىيى هەمۇو "گۈل" و "بەر" و "زىندهوەر" يېك، نىشانە و مۇر و تەمغەي ئەو پەروەردگارە بە خىشندىيەن. چونكە گەرەركام لەوانە بېۋاتە ھەر جىڭايەك، بە زمانى حال دەلىت:

(ئەو كەسەي كە من نىشانەي ئەوم، ئەم زەويىھەش دروستكراوی ئەوه و.. هەر كەسيكىش من "مۇز" ئەو بېم، ئەم جىڭايەش نۇو سراوی ئەوه و.. ئەو كەسەش كە من نىشانە و دروشمى ئەوم، ئەم شوينەش چىزراوی ئەوه)!

کهواهه "پهروهه دگاریتی" له ئاستى بچوو كترین بهديهئنراودا، تنهها بۇ ئهو كەسە رەوايە كە هەممو توخە کان له ژىر فەرمان و دەستەلاتى دان و... چاودىرى كەدنى بچوو كترین گيانەوەريش تنهلا له تواناي ئهو كەسەدايە كە لەناو دەستى پهروهه دگاریتى خۆى دا

پهروهه کردنی سه رجھمی زینده و هران و پووه که کانی بهلاوه ئاسانه!
ئەم راستى يە گەلنى پۇونە بۆ ئەو كەسەئى كە بىنائى لە دەست نە دايىت!
بەللى، ھەممۇ "تاڭ" (فرد) يېك بە زمانى: لە يە كچۈونى لە گەل تاڭ كە كانى تردا، دەلىت:
(تەنها ئەو كەسەئى كە بتوانىت خاواهنى هاوجۆره كامىيىت، دەتوانىت خاواهنى منىش
سەت، دەنابىي نە يە خۇي بە خاواھەنم دايىت!)

هممو "جور" (نوع) یکیش به زمانی: بلاوبونهوهی خوی و گشت جوره کانی تر به سه زهوي دا و .. گزوي "زهوي" ش به زمانی پهیوه ست بونی خوی و ههساره گهروکه کانی تر به یه ک جورهوه پالدانهه و بیان به نامانه کانهوه.. دهليت:

(تهنها ئهو كەسەئى كە خاوهنى سەرجهمى گەردۇون بىت، دەتوانىت خاوهنى منيش بىت.
دەنا بۆى نى يە خۆى بە خاوهنم بزائىت)!
خۆ ئەگەرى يەك دانە "سېيۇ" خاوهنى هەست و شعور بىت و پىسى بوتىت: "تۆ
دروستكراوى منىت" ئەوا ئەو سېيۇ لەو كەسە رادەپەرىت و پىسى دەلىت:
(بىن دەنگ بە! گەر دەتوانىت هەمو سېيۇ كانى سەر ropyو زەھى پىكەھىنەت.. بەلکو
گەر دەستەلەلت دەرۋات بەسەر گشت ropyو كە بەردارە كانى وەك ئىمە لە سەرانسەرى
زەھىدا.. تەنانەت گەر بتوانىت دەستەلەلت ھەبىت لەو دىبارى يانەئى خواوهندى مىھەرباندا
كە لە گەنجىنەئى مىھەربانى يەوه دەيانابەخشىت، ئەو كاتە لافى پەروردگارىتى بەسەر مندا لىنى
بەد)!!!

ئەو سېيۇ، بەم وەلامە، زللەيەكى توند و قايىم لە دەمۈپلى ئەو گەوجە نەفامە دەوەشىنەت!
◆ بىرىسکانەوە ئۆھەم:

پىشىر ئاماژەمان بۆ چەندەنا نىشانە و مۇز كە بەسەر: "جوزە و جوزئى" و "كىل و
كوللى" و "جيھانى ھەمەكى" و "زىيان" و "زىنلەوەران" و "زىيان بەخشىن" وە
نەخشىنەر ابۇون.. والىرەشدا ئاماژە بۆ يەك دانە لەو نىشانە لەزمارە بەدەرانە دەكەين كە بەسەر
"جۇرە كان" وەن.

دەبىنەت:

خەرجى و مەسرەفى بەرە زۇر و زەبەندە كانى درەختىكى بەردار، لە روانگەى
"تموھىد" وە هيىنە ئاسانە كە لە گەل خەرجى و مەسرەفى يەك دانە بەردا يەكسان دەبىت كە
چەندىن دەستى زۇر و زەبەندە بەشدارى يان لە پىنگەياندىنى دا كەرىت!

چۈنكە ئەو درەختە بەردارە تەنها لە يەك مەلبەندەوە و بە يەك پەرورە كەردن و يەك ياسا
بەرپۇھ دەبرىت. واتە: "زۆرى" و "بوونى چەند مەلبەندىك" بۆ بەرپۇھ بەردى ئەو درەختە،
داخوازى ئەو دەبىت كە يەك بە يەك بەرە كان (بە ئەندازەئى پىداویستىي گشت بەرە كانى
درەختىكى تەواو) پىویستيان بە خەرجى و مەسرەف و ئامىر بىت و، جىاوازى تەنھا لە
نەوعىيەت "دا بىت. بە وىنە ئۆھى دروستكراىنى تەقەمنى و ئامادە كەردى كەرەسە سوپايدى يەككىنى
سەرباز، ئەو تا گەر ئەم كارە بۆ هەمو سەربازىك بە جىائەنجام بەرىت، ئەوا بە ئەندازەئى ئەو
كارگانەئى كە سەرجهمى سوپا پىویستىي پىيان دەبىت، دەبى كارگەى جۇر او جۇر بۆ ئەو
تەنھا سەرباز ئامادە بەرىت! چۈنكە گەر ھەر كارىك لە دەستى: "تاڭى" يەوه دەر بېرىت و

بکه و تنه دهستی "زوری" یموده، به ئەندازه‌ی ژماره‌ی يەك بە يەكى تاکه کان خەرجى و مەسرەف - لە رووی چەندايەتى يەموده - زىاد دەکات.

كەواته ئەو ئاسانى يەي كە جى دەستى بە سەر "جۆرە کان" ھوھ بە ئاشكرا دىبارە، تەنها هى ئەو ئاسانى يە زۆرە يە كە لە رېنى: "تاڭ و تەنيابى" دا ھەيە!

پۇختەي ئەم قسانە:

ھەروەك لە يەكچۈون و لە گەللىيەك گۇنجاخانى ئەندامە سەرە كى يە كانى "جۆرە کان" يەك رەگەز" و "تاڭ" ھەكانى يەك "جۆر" دەيچەسپىنەت كە ئەو تاڭ و جۆرانە بە دىيەتلىرى يەك بە دىيەنەرن.. بە ھەمان جۆر، ئەو ئاسانى يە رەھا و نەبۇونى خەرجى و مەسرەفەش كە لە جۆرە کاندا دەيىرلىن، تا رادەي: پۇستى (الوجوب) داخوازى ئەمۇن كە ھەمۇويان ئاسەوارى يەك دروستكەر و بە دىيەنەرن، چۈنكە "يە كىبۇنى": قەلەم و سكە و مۇر، داخوازى ئەو دەرەنخامەن. دەنائەو چەشىنە گىرۇ گىرفت و دژوارى يانەي كە تا رادەي: نەھىشتىن و نە گۇنجاخوى (الإمتئان) لە بوارىنىكى ئاوەھادا خۇيان دەسەپىن، سەرچەمى ئەمۇ "رەگەز" و "جۆر" ھى بەرەو: "نەبۇون" و "نەمان" بەرى دەكرد!

لەماندۇھ دە گەينە ئەو ئەنخامەي كە:

ئەگەر "بە دىيەنەن" بىدىرىتە پال خواوهندى "حەق" ئەوا بە دىيەنەنلى ھەمۇو شتىك - لە ئاسانىدا - وەك بە دىيەنەنلى يەك دانە شت دەبىت و .. گەر بىشىرىتە پال ھۆكارە کان، گىرۇ گىرفتى ھېننە زۆرە دېنە پېش كە بە دىيەنەنلى يەك دانە شت بە ئەندازە بە دىيەنەنلى ھەمۇو شتان سەخت و زەھەت و بە گىرۇ گىرفت دەبىت!

جا مادەم راستى وايد، ئەوا ئەو زۆرى و زەبەندەبى و بەپىتى يەي كە لە تاکه کانى ھەمۇ جۆرە کانى ناو ئەم جىيەنەدا بە چاۋ دەيىرلىن، وە كۆ خۇرۇ رۇوناكى تاوجەر گەي ئاسان، نىشانەي "يەكتابى" خواى گەورە دەر دەخەن.

كەواته ئەگەر ئەم ميوھ جاتە زۆرانە ئۆشىيان دەكەين، مولىكى يەك كەسى "تاڭ" و "تەنيبا" نەبۇونايدى، هەر گىز نەماندەتowanى يەك دانە ھەنار بىخۇين، با سەرچەمى دىياشمان بىز دروستكەرنى خەرج بىكىرىدە!!

◆ بىرىشكانەوەي دەھەم:

ھەروەك "زىيان" كە درەوشانەوەي جوانىي پەروردگار ئاشكرا دەکات، بەلگەمى "تەنيابى" خواى گەورە يە، تەنائەت جۆرە درەوشانەوەي كى "تاڭىي" خواى گەورە يە.. بە ھەمان جۆر "مردن" يېش، كە درەوشانەوەي شىڭەندىي خواى گەورە پېشان دەدات، بەلگەمى "يەكتابى" ئەو خواوهندەيە.

بۇ نۇونە: گشت كەف و بلقە ئاوه كان كە بەسەر پۇوبارىنىكى مەزتى پۇوبەپۇوى خۇرەوە دەبرىسىكىنەوە.. هەروەھا سەرچەمى ماددە رۇوناڭ و بىرىسکاواھ كانى سەر پۇوى زەوى.. ھەمموويان، شايەتىكى راستىگۈن لەسەر ئەو "خۇر"ە كە لە بەرامبەريانەوە. چونكە وىنە ئەو خۇرە پېشان دەدەن و تىشكى رۇوناکى يەكەمى پەخشى دەكەنەوە.. جا بەردەوامبۇونى بىرىسکانەوەي رۇوناکىي خۇر - بىن ھېچ ناتەواوى يەك - بەسەر دلىپە ئاوه ماددە رۇونە تازەھاتۇوە كانەوە، دواى نەمان و ئاوابوونى دلىپە ئاوه كانى پېشىوو ھەروەھا نەمانى بىرىسکانەوەي ماددە رۇونە كان.. بەردەوامبۇونى ئەم بىرىسکانەوانە، شايەتىكى گومانپە لەسەر ئەمەوە كە: وردىلە خۇرە كانى پېشىن و ئەو رۇوناکى يانەش پەخشىيان دەكەد و دەياندايەوە.. ئەو بۇونەوەرانەي كە بەم جۆرەن و ھەميشە دەكۈزىمەوە و پاشان سەرلەنۈي تازە دەبئەوە و رۇوناکى پەخشى دەكەنەوە و ئالۇ گۈزى بەردەواميان بەسەردا دېت.. ھەمۇ ئەمانە، تەنها بىرىسکانەوەي يەك خۇرى: باقى و ھەميشەبى و بلندى لەناونەچۈون. كەواتە ئەم دلىپە بىرىسکەدارانە، بە: رۇيىشىن و ھاتان و دەركەمەتنى بەردەواميان، بەلگەن لەسەر: "بۇون" و "يەكتابى" و "بەردەوامى" ئى خۇر.

ھەر بە وىنە ئەم نۇونەي (ولەتەن ئەملىكى ئەم بۇونەوەرانەي كە لىشائى ئەم بۇونەوەرانەي كە بە: "بۇون" و "زىيان"ە كەيان شايەتى لەسەر: "پىويسىمى بۇون" و "تەنبايى" بەدىھىنەرەي مەزن دەدەن.. بە "نەمان" و "مردن" يېشىيان شايەتى لەسەر: "بۇون" و "ئەزەلىيەت" و "ھەتاھەتابى" و "تەنبايى" بەدىھىنەريان دەدەن.

بەلتى، ھەروەك "نۇي بۇونەوە" ئى دروستكراوه رەنگىن و بۇونەوەرە ناسكۈلە كان، لە ناوهندى ئەم ھەمۇ خۇر ئاوابۇن و خۇرەلەتاناھدا و لە ئەنجامى ئالۇ گۈزى شەو و پۇزۇ زستان و ھاوين و چىرخ و سەرددەمە كانەوە، شايەتى لەسەر "بۇون" و "مانەوە" و "يەكتابى" خوايەكى خاوهەن جوانى و ھەميشەبى و پلە و پايە بەرز و خاوهەنى درەوشانەوە بەردەوام دەدات..

بە ھەمان جۆر "مردن" و لەناورچۇونى ئەو دروستكراواھنىش، بەو ھۆكاريە پۇالتى يانەي كە پېيان دەمن، بىن نىخى و كۆلەوارىي ئەو ھۆكاريەمان بىز دەرددەخات و، رۇونى دەكاتەوە كە: ئەو ھۆكاريە جىگە لە پەردەي رۇوى دەستى توانستى خاوهەند، ھېچى تر نىن.

ئەم بارودۇخەش بە جۆرىيەكى گومانپە ئاشكراي دەكات بۇمان كە: ئەم دروستكىردن و بەدىھىنان و نەخش و نىڭار كېشان و، درەوشانەوانە - لە راستىدا - تەنها چەند دروستكراو و بەدىھىنەرە ئەم بۇونەوەي نۇي بۇونەوەي بەدىھىنەرە مەزىنەن كە گشت

ناوه کانی په نگین و جوان و پرورزن. تهناههت همه مهو ئه و انه بريتىن له: نه خشونىگاره بگوپ و ئاوريته بزؤك و نيشانه يەك لە دواي يەك و مۆره هەميشە به دانابىي گۆپراوه کانى ئه و بەديهينه رە مەزنە.

بە گورتى:

ھەروهك ئەم پەراوهى گەردۇونى مەزن ئەو ئايىتە تە كويىنى يانە خۆيمان فير دەكتات كە بەلگەي "بوون" و "يەكتابىي" خواي گەورەن.. بە هەمان جۆر، شايەتىيىش لە سەر هەمەو سيفەتە کانى كەمال و جوانى و شىكۈمىندىي زاتى مەزنى پەروردگار دەدات و، لە هەمان كاتىشدا كەمالى زاتە مەزن و خاوېن و دوور لە ناتەواوى يە كەيمان بۇ دەچە سېيىت..

چونكە هەروهك ئاشكرايە گەر "كەمال" لە هەر ئاسەوار و جىىدەست و شوينەوارىكدا دەربىكۈيت، ئەوا دەبىت بە بەلگەي كەمالى ئەو "كار"ەي كە سەرچاوهى ئەو كەمالەيە.. كەمالى ئەو كارەش كەمالى "ناو"ە.. كەمالى ناوىش بەلگەي كەمالى "سيفەتە کان"ە.. كەمالى سيفەتە کانىش بەلگەي كەمالى "كاروبارى زات"ە و.. كەمالى كاروبارى زاتىش - بە رۇونى و حەدس^(۱) و پىويستى - بەلگەي ئەو زاتە خاوەن كاروبارانىيە!

بۇ نۇونە: نەخش و نىڭكارى ورد و ئارايىشت و جوانكارىي ناوازە كۆشكىكى تەواو رەنگىن، بەلگەي "كار"ە تەواوه کانى وەستاي بەننای كارامەيە كە لە پشتى ئەو نەخش و نىڭكارانوھە سەتىيان بىن دە كرىت..

كەمال و رېتكۈيىكىي ئەو كارانەش، تەواو كارى و كاملىقىي "ناوه کان"ى هەمۇ پلە و پايه و ناونىشانه جزراوجزورە کانى ئەو بەنزا خاوەن كارە دەرددەرن..

كامل بۇونى ناو و ناونىشانه کانىش، كاملىقىي چەند سيفەتىكى لە ژمارە بە دەرى ئەو سەنەتكارە دەخەنە پېش چاولە رۇوي سەنەتە كەيەوە..

كامل بۇون و ناوازەي ئەو سەنەتەنەش، شايەتن لە سەر كاملىقىي توانا و ليھاتنە زاتى يە کانى ئەو سەنەتكارە، كە پىيان دەوتى: "كاروبارى زاتى" ..

كامل بۇونى ئەم كاروبار و ليھاتنە زاتى يانەش بەلگەي كاملىقىي چىيەتى (ماھىيەت)ى سەنەتكارە كەيە!

بە هەمان جۆر، ئەو سەنەتە ناوازە و بى خەوش و دوور لە ناتەواوى يەش كە ئاسەوار و جىىدەستە کانى لە جىهان و لم بۇونە وەر رېتكۈيىكانەي گەردۇوندا بە ئاشكرا دەبىزىن و،

(۱) "حەدس": لە لابېرە (۲۶) دا اتاكەي رابورد. (وەر گېپ)

که ئایه‌تى پىرۇزى: **﴿هَلْ ئَرِى مِنْ فُطُور﴾** يش (الملک: ۳) سەرنجى مۇزى بۇ لارا كېشىشىن، بە ئاشكرا و بىينىن بەلگەن لەسەر:

كەمالى "كارا" كانى كارىگەر (مؤثر) يكى خاوهەن توانسى رەھا.. ئەو كەمالى كارەش - بە زەروورەت و بەداھەت - بەلگە و شايھەت لەسەر كەمالى "سيفەتە كان"ى خاوهەنىكى جوانى ئەو ناوانە.. ئەم كەمالى سيفەتەنەش دەبى بەلگە و شايھەتىكى دلىيابى بەخشن لەسەر: كەمالى "سيفەتدار" يكى خاوهەن كەمال.. ئەم كەمالى سيفەت و كاروبارانەش تاپادە و ئەندازەپلەي "حق اليقين" بەلگە يە لەسەر كەمالى "زات" يكى خاونى و پاكى خاوهەن كاروبار، بەلگە يە كى ئەوتۇر كەھرچى "كەمالات" لەناو گەردووندا دەيىرىن تەنھا سېبېرىنىكى لاواز و كۈژاوهەن - و الله المثل الأعلى - سەبارەت بە: نىشانە كانى كەمال و، هىماكانى شىكۈمىندى و، ئاماژە كانى جوانى ئەمۇ!

◆ بريىسكاندەھەم (خۆرئاسى) يازىدەھەم:

لە "تهى نۆزدەھەم" دائەو راستى يە بە خويىنەر ناسىتىرا كە: مەزنىرىن ئايەتى ناو كىتىنىي گەورەي گەردوون و.. گەورەترين ناو لەو قورئانە مەزنەدا و.. تزوئى درەختى گەردوون و.. رۇوناكتىرىن بەرۋىوومە كانى ئەو درەختە و.. خۆرى كۆشكى ئەم جىهانە و.. مانگى چواردە و رۇوناكى بەخشى جىهانى ئىسلام و.. پىشانىدەرى خەلکى بۇ لاي دەستەلاتدارىي پەرەردەگارىتىي خواي گەورە و.. دانايى نەھىيى دەرخەر و شى كەرەوهى گشت نەھىيى و مەتەتە كانى بۇ نەھەرaran، تەنھا سەرەرمان حەزەرتى مەھمەدى ئەمینە ﷺ كە سەرجەمى پىغەمبەر انى لە ژىر بالىي پىغەمبەراتى يە كەىدا و ھەمۇ "جىهانى ئىسلامى" شى لە ژىر بالىي ئايىنى ئىسلامدا جەم كەردووھ و، بەم دورو بالەوە بەناو چىنە كانى "حەقىقەت" دا فېيە و، بۇوە بە راپەر و سەرقافلەي كارووانى: ھەمۇو پىغەمبەرaran و گشت ئەوليا و صىدىقان و سەرجەمى زانايانى لىكۆلەر و دلخاونىن و، بەۋەرى ئەو توانى و ھىزەش كە خواپىي بەخشىيەو "يەكتايى" خاوهەندى بە جوانى رۇون كەردووھە و بەمەش پىيەكى تەخت و ئاسانى بەرەو عەرسى "تەنبايى" خىستووھە سەرپىشت و، رېنمابى گرۇي مرۆڤى لە پىيى: "ئىمان بە خوا" دا گەرتۇوھە ئەستۇر و، "يەكتايى راستەقىنە" يى چەسپاندۇوھ.. ئايادەبى ئىتىرچ وەھم و دوودلىيەك بتوانىت ئەو پىنگا رۇون و تەخت و ئاسانە لە مرۇقايدەتى بىگرىت يان لە بەرچاوى خەلکى دا دايپۇشىت؟!

جالىمەر ئەوهى ئىمە لە "تهى نۆزدەھەم" و "مەكتۇوبى نۆزدەھەم" دائەو بەلگە گومان بېر ئىيان بەخشەمان بە چواردە "نم" و نۆزدە "ئاماژە" لە گەل رۇونكەرنەوهى

جۇزە کانى موععجىزاتى ئەودا چەسپاندووه، ئۇالىرىھدا تەنها بەم ئاماڭە يە دەست لە باسە كە هەلەدەگرین و، بە پېشکەش كردن و ناردىنى صەلات و سەلام بۆ ئەم بەلگە رۇوناڭەي يەكتابىي" ، باسە كەمان كۆتابىي بىن دەھىپىن.. صەلات و سەلامىك كە ئاماڭە بۆ بناگە كىنى تەزكىيە كەرنى ئەم دەكەن و شايىتى بۆ راستگۈزى ئەم دەدهن:

اللهم صل على من دل على وجوب وجودك ووحدانيتك، وشهد على جلالك وجميلك.. الشاهد الصادق المصدق والبرهان الناطق الحق.. سيد الأنبياء والمرسلين، خمس سر إجماعهم وتصديقهم ومعجزاتهم.. وإمام الأولياء والصديقين الحاوي سر إتفاقهم وتحقيقهم وكراماتهم، ذو المعجزات الباهرة والخوارق الظاهرة والدلائل القاطعة الحقيقة المصدقه له.. ذو الخصال الغالية في ذاته، والأخلاق العالية في وظيفته، والسمحايا السامية في شريعته المكملة المترفة عن الخلاف، مهبط الوحي الرباني بإجماع المُتَنَزَّل والمُتَنَزَّل عليه.. سيار عالم الغيب والملائكة.. مشاهد الأرواح ومصاحب الملائكة.. أنموذج كم.. الكائنات شخصاً ونوعاً وجنساً.. أنور ثرات شجرة الخلقة، سراج الحق، برهان الحقيقة.. تمثال الرحمة، مثال المحبة، كشاف طلس الكائنات، دلال سلطنة الربوبية، المرمز بعلویة شخصيته المعنوية إلى أنه نصب عين فاطر العالم في خلق الكائنات.. ذو الشريعة التي هي بوسيعه دساتيرها وقوتها تشير إلى أنها نظام ناظم الكون ووضع خالق الكائنات.

نعم، إن نظام الكائنات بهذا النظام الأتم الأكمل هو نظام هذا الدين بهذا النطاق.. الأحسن الأجمل، سيدنا نحن معاشر بنى آدم ومهدينا إلى الإيمان نحن معاشر المؤمنين، محمد بن عبد الله بن عبد المطلب عليه أفضل الصلوات وأتم التسليمات ما دامت الأرض والسموات.. فإن ذلك الشاهد الصادق المصدق يشهد على رؤوس الأشهاد، منادياً و沐لاً لأجيال البشر خلف الأعصار والأقطار، نداءً علويًّا بجميع قوته وبغاية جديته وبنهاية وثوقه وبقوة اطمئنان وبكمال إيمانه:

"أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له".

◆ بىرىشكانەوهى (خۇرئاسى) دوازدەھەم:

ئەم بىرىشكانەوهى دوازدەھەمەي "وته بىست و دووھەم" دەريايى ھەمە دەرسىيە كەنە. بەلام چۈن دەريايىھەك؟.. دەريايىھەكى ھېننە مەزن كە ھەر بىست و دوو وته كانى پېشىۋە تەنبى بىست و دوو دلىپى ئەمۇن.. ئىنجا سەرچاۋە گىشت رۇوناڭىيە كەنەشە، سەرچاۋە كى ئەۋەندە گەورە كە ھەر بىست و دوو وته كانى پېشىۋە تەنها بىست و دوو بىرىشكانەوهى شەرخۇزەر رۇوناڭىيە خەشنە..

بهلئی، هممو و یه کیک له بیست و دوو و ته کانی پشتوو ته‌نها یه‌ک دره‌وشانه‌هی ئه‌ستیره گه‌شه‌ی ته‌نها یه‌ک ئایه‌تن که له ئاسانی "قورئانی پیروز" دا پرشنگ دده‌دن و.. دلّویتکن له رپوباری ئایه‌تیک له ده‌ریایی "قورئانی پیروز" ووه سه‌رچاوه‌یان گرتووه و.. مرواری یه‌کن له سندووقی گه‌وه‌ره کانی ته‌نها یه‌ک ئایه‌تی ئهو "په‌راوه‌ی خوای گه‌وره" که له راستی دا بریتی یه‌ک گه‌نجینه‌ی ههره مهزنی ئهو خواوه‌نده!

له‌بهر ئوه، چوارده‌هه‌مین "نم"ی و تهی نوزده‌هه‌م ته‌نها چه‌ردیه‌ک بوو له پیناسه‌ی ئهو گوفتاره خوایی یه مهزنی که له: ئیسمی ئه‌عزمه.. له عه‌رشی ئه‌عزمه.. له دره‌وشانه‌هی ههره مهزنی په‌روه‌رد گاریتیی ههره مهزنوه، به فراوانی و به‌رزی یه‌کی ره‌ها، نازل بوروه و، ئدزه‌لی به ئه‌بهدوه و.. فه‌رشی به عه‌رشه‌وه په‌یوه‌ست کردووه و.. هر ئوه که به هه‌ممو توانا و هیزینکی خوی و بی‌گومانی ئایه‌ته کانی: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ دووبات ده‌کاتوه و سرجهمی گه‌ردوونیشی له‌سمر ده‌گرینت به شایه‌ت!

بهلئی راسته، هممو جیهان پنکه‌وه به یه‌ک دنه‌نگ "لا إِلَهَ إِلَّا هُوَ" ده‌لین..

خوئه‌گه‌ر به بینایی دل و ده‌روونیتکی ساغ سه‌یری ئهو قورئانه پیروزه بکهیت، ده‌بینیت که هر شهش "لا" کانی: دره‌خشانه.. رووناکی به‌خشش.. روونه.. ره‌وانه. به راده‌یه‌ک که هر گیز هیچ جو‌ره تاریکی و گومان و گومراپی و فیلیک ناتوانیت که‌لین و کله‌به‌ریک بدؤزیته‌وه تا خوی بمناو حه‌رمی خاوینی ئایه‌ته کانی ئهو قورئانه پیروزه‌دا بکات!

چونکه لای سه‌ره‌وهی: درو شی ئيعجazole و.. لای خواره‌وهی: به‌لگه‌یه و.. پشته‌وه‌شی (واته خالی پشت بی‌بستنی): "وه‌حی"ی بی‌گه‌رد و خاوینی په‌روه‌رد گاره و.. بردہ‌میشی: به‌خته‌وه‌ریی هردوو دنیاوه و.. لای راستیشی: عه‌قلانی هیناوه‌ته قسه و گوفتار بزه‌سديق کردنی و.. لای چه‌پیشی: شایه‌تی دان و ته‌سلیم بونی ویژدانه که راستی یه کانی ده‌چه‌سپتیت و.. ناووه‌وهشی، به روونی و بی‌گومانی: هیدایه‌تی خاوین و بی‌گه‌ردی خواوه‌ندی می‌هربانه و.. سه‌ره‌وه‌شی، وه‌ک به‌چاو ده‌بینریت: نووره بی‌گه‌رد کانی ئیمانه و.. به‌روبوومه کانیشی: ئهو زانا دل و ده‌روون خاوین و لیکوله‌ر و پیاوچاک و صیددیقانه‌ن که به "عین الیقین" هه‌رجی که‌مالاتی مروظانه ههن تیایاندا جه‌مبوه و پیانه‌وه پرشنگی داوه.

جائه‌گه‌ر به باشی گوینت بنيت به سنگی ئهو زمانه‌ی جیهانی غهیوه (واته قورئان) ئه‌وا بی‌هیچ گومانیک، له قوولاپی ناخیوه، زایه‌له‌یه کی ئاسمانی خه‌مپه‌ونی به‌چیز و تام ده‌بیستیت که له‌وپه‌ری جیدیه‌ت و به‌رزی دایه و، به "به‌لگه" پرچه‌ک کراوه و، هه‌میش و به

قهتعی یه تیکی تمو او هلا إله إلّا هو^۱ دووبات ده کاتهوه! به پاده کی ئهو تو که ئهو و تهیهی قورئانی پیروز به "حق اليقین" دوپاتی ده کاتهوه، تا پله‌ی "عین اليقین"، "علم اليقین" به دلت ده بخشیت!

پوخته‌ی ئهم قسانه ئهو یه که:

پیغامبری ئازیز صلوات الله علیه و آله و سلم و... قورئانی دانای پیروز، هریه کهيان نووریکی پوون و دره خشان، يهك راستی يان ئاشکرا اکردووه، ئهويش "پاستی تهوجید"^۲.. ئم دوانه، يه كيکيان: زمانی جيهانی بىنراوه (علم الشهادة) که به پەنجھ کانی "ئیسلام" و "پیغامبرایتی" ئاماژه‌ی بۆئه و پاستی يه کردووه و، به ڙونی و به گشت هېزیکی و لە رېنى ههزار موعجیزه‌ی خۆی و به سەلاندنی هەموو پیغامبران و سەرجەمی ئەصفیا کانهوه، پاستی "تهوجید" چەسپاندورووه..

ئهوي دىكەيان: وەك زمانی جيهانی پەنهان (علم الغیب) وايە و، هەمان پاستی دەرخستووه و، به پەنجھ کانی "حەق" و "ھيدايت" ئاماژه‌ی بۆ کردووه و، به پەنگەری جيدييەت و رەسەنایتی و لە رېنى چل دانه ئيعجازی خۆی و به سەلاندنی گشت ئايەتە تەکويني يه کانی گەردوون، ئه و پاستی يهی خستووه تە ڙوو. ئایا ئىز ئه و "پاستی" يه لە خۆر پووناکتزو، لە رۆزى رۆشنايش ئاشکراترنى يه؟!

* * *

ده سا ئەی مرۆڤی بودله سەرسەختى نوقمبووی ناو ليتاوى گومرايى!^(۱)

چۈن دەتوانىت بە ترسكايى كز و بى تىنى ناو كەللەئى خىزىت لاسايى ئه و خۇرانە بكمەيتە؟ يان چۈن دەتوانىت واز لە خۇرانە بھىنەت و پىویستت پىيان نەبىت و، دەتمویت بە فووی دەم بىانكۈزىتىمۇ؟

دەك زەرمەندى و رسوايى بۆ خۆت و عەقلى سەرىچى كار و سەرسەختى!.. چۈن ئىنكارىي ئەم گوفتارە دەكەيت کە زمانى: "جيئانى پەنهان" و زمانى: "جيئانى بىنراو" بە ناوى پەروەردگارى عالەميان و خاوهنى هەموو گەردوونە و رايان گەياندووه؟ چۈن ئىنكارىي ئەم بانگەوازە دەكەيت کە ئه و دو زمانه بانگىيان بۆ هيىشتووه؟

ئەي بىدەختى لە مىش كۆلتوار و بىن نرخى!

دەبىي تو خۆت بە چى بىانىت وا خۆت گرفتارى بەدرۆخستتە وە ئه و خواهندە بەپىز و شىڭەندە دەكەيت کە خاوهنى مولىكى ئەم گەردوونە فراوانە يە؟!

(۱) پووی دەمى نەم گوفتارە ئاراستە ئەم كەسە كراوه کە هولى داقورئان لەناوبىرىت! (دانەر)

کۆتاپی

ئەی ھاوارپى خاوهن "ژىرى" ئى رووناك و "دل" ئى يىدار!
گەر لە سەرەتاتوھ تا کۆتاپي، لەم و تەي بىست و دووھەمە گىشتوۋىت، ئەوا فەرمۇو بە^١
يەك جار هەر دوازدە بىرىسکانە وە كان بىكە بە چەپكىيڭ و بىگەر بە دەستە وە لە كىسى خۆتى
مەدە و، بە چرايە كى "حەقىقەت" ئى ئەوتۇي بىزانە كە لە هيىز و روونا كىي ھەزاران چىرادا يە..
دەست بە ئايەتە كانى ئە و قورئانە مەزنە وە بىگەر كە لە "عەرشى ئەعزەم" وە نازىل بۇون..
سوارى بوراقى تەوفيق بىھ و .. بە ئاسمانى "پاستى يە كان" دا سەر بىكە و .. بۇ عەرشى ناسىنى
خواى گەورە بەرز بېرەھە و .. بلىنى:

"أشهد أن لا إله إلا أنت وحدك لا شريك لك".

پاشان لەناو ئەم مزگەوتە مەزنە ئىجيھانداو، لە بەرچاوى سەر جەم بۇونە وەرانى
گەر دووندا "يەكتابى" خواى گەورە پابىكىيەنە و بلىنى:
(لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ، لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْحَمْدُ، يَعْلَمُ، وَيَعْلَمُ، وَهُوَ حَسِيْ لَا
يَمُوتُ، بِيَدِهِ الْخَيْرُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ).

﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلِمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ (البقرة: ٣٢).

﴿رَبَّنَا لَا تَؤَاخِذنَا إِنْ نَسِيْنَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْنَا عَلَى الَّذِينَ مَنْ
قَبَلَنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مُولَانَا فَانصُرْنَا
عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ (البقرة: ٢٨٦).

﴿رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَابُ﴾ (آل
عمران: ٨).

﴿رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رِيبَ فِيهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْلُفُ الْمِيعَادَ﴾ (آل عمران: ٩).

اللَّهُمَّ صُلْ عَلَى مَنْ أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ وَعَلَى آلِهِ وَصَاحِبِهِ أَجْمَعِينَ وَارْحَمْ أَمْتَه
بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ. آمِينَ.

﴿وَآخِرَ دُعَاهُمْ أَنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (يونس: ١٠).

وتهی بیست و سی هم

ئەم وتهیه برىتى يە لە دوو باس

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَخْسَنِ تَفْعِيلٍ ۖ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ۖ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ (التين: ٤-٦)

باسى يە كەم

(لە نیوان ھەزاران لایەنى جوانى "ئیمان"دا، تەنها پىنج دانەيان لە ناوارەندى پىنج خالىدا، روون دەكەينەوە).

● خالى يە كەم:

مرۆڤ بەھۆى رووناکىي ئىمانەوە بەرەن بىلەنلىرىن "پەلە" بەرز دەيىتەوە. بەمەش نىرخ و بايەخىتكى ئەوتۇرى دەست دەكەويت كە واى لىنى دەكەت شايابىنى بەھەشت بىت. بەلام ئەگەر پىنى كوفر بىگرىتەبەر، ئەوا بەھۆى ئەوا تارىكى يەرى كە لەو پىنگايدا ھەمە، بەرەن و نزەتىن پەنە دادەبەزىتە خوارەوە دەكەويتە بارىتكى ئەوتۇر كە واى لىنى دەكەت شىاۋى دۆزەخ بىت.

ھۆى ئەمە دەگەرىتەمۇر بۆ ئەھۆى كە "ئیمان" بە پەيوەستىتكى قايم و پەنمۇر، مروڻ بە خواى خۆيەوە دەبەستىت و، پەيوەندىلىي لە گەل خواى گەورەدا بۆ پەيدا دەكەت. چونكە ئیمان، نە راستىدا، پەيوەندى پەيدا كەرنە لە گەل خواى گەورەدا. لە بەر ئەھۆى مروڻ بەھۆى ئىمانەوە لەو پۇوهە كە: "سەنھەتى خواى كردگارە و، نىشانەي نەخش و نىڭارى ناوا جوانە كانى پەروەردگارى تىڭدا دەرە دەكەويت"، ئەوا نىرخ و پىزىتكى تابلىيەت گەورە دەست دەكەويت.

به لام کوفر ئه و پهیوندی و نیسبهت پهیدا کردن ده بچریت و، تاریکی يه که شی ئه و سنه‌تهی خواوه‌ندی کردگار داده بیشیت و نایهیلیت. بهم کاره‌شی له نرخی مروف داده گریت و تنهاله لاه لاینه ماددی يه که دا ده بیهیلیت‌هه. خۆ مادده‌ش، له بەر ئەوهی شتیکی فانی و له ناوچووه و ژیانیشی کاتی يه، ئهوا بایه خى بۆ دانانزیت و وەك "نەبۇو" وايه. وائەم نهینی يه به نمۇونەیەك رپون دە كەنەوه:

نرخی مادده له چاوه نرخی سنه‌تی مروف و مەوداي چاکیي ئه و سنه‌تهدا جیايه. ئەوه تا هەندی جار دوو نرخه کە يه کسان و، جاري وايش دەبیت کە مادده له خودی سنه‌ته کە به نرختر دەبیت و، هەندی جاریش ماددەيە کى ئاسن نرخیکی ھونھرى و جوانکاربىي تابلیت بەرزى دەبیت و، هەندی جاری تریش سنه‌تیکی زۆر نایابى دەگمەن نرخی ملیونان لیرەي دەست دە كەويت، بالە ماددەيە کى زۆر ساده و ساکاریش بیت. خۆ ئەگەر ئەم سنه‌ته نایابە بېرىتە بازارى پىشەسازە وریا و لیزانە کان و، وەستا لیھاتووه کارامە و ناوداره کەشى بناسن، ئهوا نرخی دەگاتە يەك ملیون لیرە. هەر هەمان سنه‌تی نایاب گەر - بۇ نمۇونە - بېرىتە بازارى ئاسنگەران، له وانیه ھیچ كەسیك نېیکریت. بەلكو له وانیه ھەر ھیچ كەسیك لىپى نەچىتە پىشەوه.

مروقیش بە هەمان جۆره! سنه‌تی نایابى خواوه‌ندی کردگاره و، بەرزتىن و ناسکتىن موعجزەی توانستى پەروەردگاره. چونکە خواوه‌ندی کردگار کردوویتى بە: پىشانگاى دەرخستى ھەموو درەوشانه‌وھ کانى ناوه جوانە کانى خۆى و، خولگەی ھەموو نەخش و نىگاره بىن وىنە کانى و، نمۇونەيە کى پورخ و بچوو کى گشت بۇنۇهران.

جائە گەر نورى ئىمان لەم مروقەدا جىڭىر بیت، ئهوا ئەم نورور سەرجەم نەخش و نىگاره پەلە دانابى يه کانى خواوه‌ند لە مروقدا، دەرده خات و دەشىماخاتە بەردهستى خەلکى تاکو بىانخوينتەوە. ئىتە مروقى ئىماندار بىريانلى دەگاتەوە، دەيانخوينتەوە، له خۆى دا به تمواوى ھەستىان بىن دەگات و، كەسانى تریش والى دەگات کە ئەوانىش بىانخوينتەوە. واتە: وەك ئەوه وايه بلىت: "من دروستکراو و بەدېپىزاوى کردگارى مەزمۇم. بىران چۈن چاکە و مىھەرە بانى ئەم تىئىدا دەرده كەويت". بەم واتايانه و هاۋچەشىيان سنه‌تى پەروەردگار لە مروقدا دەرده كەويت و بەرجهستە دەبیت.

كەواتە ئەم ئىمانەي کە بىرىتى يە لە پهیوندی پهیدا کردن لە گەل خواوه‌ندی کردگاردا، ھەموو شوئىنوارە کانى سنه‌تى ئەم کردگاره لە مروقدا دەرده خات. ئىت تا ئەم سنه‌تى

پهروهه دگار دیارتر و ئەمو ئاونىھىيە كى دگارىش بىرقەدارتر بىت، نرخى مىۋەزىز زىاتر دەرده كەۋىت. ئەم مىۋەزىز كە لە رۇالەتدا گۈنگى يە كى ئەوتۇي نى يە، بەم ئىمانە وايلىنى دېت كە پلەي ھەرە بەرزى نىوان بەدىھىتارا ان بەدەست بەھىت، چونكە بەمە شايلىنى گۇفتارى خواوهندو، شەرە فەنمەندى ميوانىي پەروهه دگار دەبىت لە بەھەشتدا.

بەلام ئەگەر كوفر - كە لە راستى دا پەيۋەندى پەچرەندەن لە گەل خواوهنددا - دەستى بىگاتە دلى مىۋەزىز، ئەۋائەمە كاتە هەرجى واتا و ناوه رۆكى نەخش و نىڭارە پېر لە دانابىيە كانى ناوه جوانە كانى خواوهندەن، ھەمۈيان دە كەونە تارىكىيە و نامىنن. ئىجا خويتىندەنەيان مەيسەر نايىت. چونكە ئەمە كاتە بە بۇنەي لە بىرچۈونوھە كى دگار لە لايەن ئەمە مىۋەزىز، ھىچ كام لەمە لايەنانەمە مىۋەزىز كە دەرەوانە كە دەرەوانە كە مەزىز، نازارىن، بەلکو پاشتە ھەلەدە كەن و، زۆربەي نىشانە كانى سەنعتى بەنرخى پېر لە واتا و نەخش و نىڭارە مەعنەوىيە بەرزە كانىش، نامىنن و لەناودەچىن. ئەوانەشيان كە دەمەنچە و بەچاۋ دەيىرەن، ئەمە دەدرىنە پال ھۆكاري بىبايەخە كانى وەك "سروشت" و "رېنگەوت". ئىت بەم جۆرە ھىچ كام لەمە نىشانە بەنرخانە نامىنن. چونكە ئەمە كاتە هەرىيە كە لەمە گەۋەھەرە درەۋشاوانە دەبن بە شۇوشەيە كى رەش و تارىك و، نرخ و بايمىخى تەنھا لە ماددە ئازەل ئاساكەي دا دەمەنچە و. خۇۋەك و ئەمان: نرخ و بەها و بەرۋەوومى ماددەش لە وەدايە خواوهندە كەن، كە لە ھەمۇ بەدىھىتارا ان دەستكۈرت و بەدەختىرە، ژىانىكى ھەندە كېيى كەم و كورت بىاتە سەر، ئىجا لە كۆتىايى دا نامىنچەت و دەروات.

بەم جۆرە، "كوفر" چىيەتى (ماھىيە) مىۋەزىز دەرەۋوخىنچەت و، لە گەۋەھەرېنلىكى بەنرخە و دەيگۈزۈت بە خەلۇوزىكى بىن نرخ!

● خالى دەۋەم:

ھەرۋەك "ئىمان" رۇوناڭى يە كى وايە مىزىف رۇوناڭ دەكتەمە و، ھەمۇ نۇوسراوە كانى خواى گەۋەزى تىدا بەرچەستە دەكتا و، دەيانخاتە بەرچاۋى بىنەر و خويتەران.. بە ھەمان جۆر، گشت بۇونە وەرائىش رۇوناڭ دەكتەمە و، چەرخە كانى پىشۇو و ئائىنەش لە تارىكى پەزگار دەكتا.

بۇ رۇونكەرنەوەي ئەم نەھىنى يە، نۇونەيەك دەھىننەمە و، لەمەشدا پاشت بە يە كېڭىل لە نەھىنى يە كانى ئەم ئايەتە پېرۇزە دەبەستىن كە دەفرەمۇي:

﴿اللهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾ (البقرة: ٢٥٧).

لە رۇوداۋىكى ئەندىشەبى دا دو چىاي سەختى بەرزم دى كە بەرامبەرى يە كەن بۇون و، پەدىكىش سەر لوتكەي ھەردو كىانى بە يە كەن بەستبۇو. ژېر پرده كەش شىيونىكى قۇول بۇو.

منیش له سه رئو پرده پاوه ستابووم و، دنیاش له هه مو لایه کمهو هیندہ تاریکی دایپزشبوو
که به ته اوای شت نهدہ بینرا!

تاورم به لای راستی خۆمدا دایه وه، گۆرستانیکی گەورەم له تاریکایی يە کی بى سنوردا
دى. واته وام به خەیالدا هات..

پاشان سەیرى لای چەپم کرد. وەك بلیت چەندىن شەپۇلى سەختى وام دى كە پې بۇون
له کاره ساتى گەورە و سەرسوورھىنەر و لمۇدا بۇون ھىرىشم بۇز بەھىن و پەلامارم بەدن..
سەيرى ئىر پرده کەم کرد، قۇولايى يە کى بى بىنک ھاتە بەرچاوم!

منیش بۇئەم هەمو تاریکایي يانه تەنها چرايە كى دەستىي كزم بى بۇو، كە خىستمە كار،
بارىتىكى ساماناكىم بەدى كردا! چونكە له هەمو جىيە كدا، تەنانەت لەم لا ولەم لا و
ئەو سەرەي پرده كەشدا چەندىن تارمايى و جەۋاجانەوەر و شىئر و درىندەم دى. خۇز گەم
دەخواست ئەو چرايەم ھەر نەبويە كە ئەمەم بۇونەوەرە ساماناكانەي بۇ دەرخىستم!
چونكە پۇوناڭىي چرا كەم بۇ ھەر لایەك ئاراستە بکردايە، هەمان ساماناكىم دەبىنى. لە
دەرروونەو خەمى زۆرم خوارد و بەدم خەفتەمە و قىم: "ئەم چرايەملى بۇو بەھۆى
گىرۈگىرفت". ئىتەر قىملىي ھەلسا و فېرىم دا و شىكا كە فېرىم دا بەر سوچى گلۇپتىكى
كارەبايى مەزن كەمەت! لە پې ئەم گلۇپ دا گرسا و هەمو بۇونەوەرانى پۇوناڭ كرده و،
پەرده تارىكىي لادا و بە يە كچارى نەماو، ئەم پۇوناڭىي يە هەمو لایە كى گىرە و،
راستى و حەقىقەتى هەمو شىئىك بە جوانى و پۇونى دەركەمەت.

بىنیم ئەم پرده ھەلۋاسراوه ساماناكە، شەقامىتكە لەناو دەشتايى يە كدا.. گۆرستانە
مەزىنە كەمەت لای راستىش چەند كۆزپىكى زىكىر و تەھلىكە و پىز و خزمەتگۈزارى و
خواپەرستىن كە بە سەرپەرشتى و لە ئىر چاودىرىپى چەند مەرۋەپىكى نۇورانى دان لە چەندىن
باخچەي سەوز و جواندا كە خۇشى و پۇوناڭىي يان تىدا دىيارە و بەختەوەری و خۇشى بە
دلاان دەبەخشىن.. ئەم شىوه قۇول و كارەساتە سەرسوورھىنەر و بۇوداوه سەيرانەي لای
چەپىش، چەند چىايە كى پې لە درەختى سەوزى جوانى كە مەرۋە پې بەدل حەز دەكتات
سەيريان بىكەت و، لە پېشى ئەم چىا و شاخانەشەمە میوانخانىيە كى مەزن و باخچە و
سەيرانگايە كى دلپەپىنىلى يە.
بەلتى، بە خەيال وام دى..

ئەم بۇونەوەرە ساماناك و جەۋاجانەوەرە درىندانەش كە لە پېشىدا بىنیم، لە راستى دا چەند
زىنده ورپىكى مالى و پامكراوى وەك حوشىر و مانگا و بىن و مەپ بۇون.

ئىزىز لەم كاتەدا ئەم ئايىھەتم خويىندهو كە دەفەر موى:

«الله ولِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ».

ئىجا لەبەر خۇممۇد و تم:

"الحمد لله على نور الایمان".

پاشان لهو رووداوه ئەندىشە يې بىدار بۇرمەوه.

ئه دوو چيائى: سەرەتا و كۆزتايى ژيان، واتە جىهانى سەر زەھوی و بەرزەخن. پىدە كەش: رېنگاى ژيانە. لاي راست: سەرەمە رابوردووه، لاي چەپىش: ئايىندىھە. ئەم چى دەستى يەش: خۇويستى مەرۋە كە بە خۆى دادنارىت، شانازى بە زانىارى يە كانىھە و دەكەت، ئەم زانىارى يانە كە بە جۈرىيکى وان گۈئى بۇ سرۇوش(وەحى) ئى خواونى ناگەن. دېنە و جۇجانە وەرە كانىش: بۇونۇھەر و پۇوداوه سەمير و سەرسۇورھېنەرە كانەن. جائە و مەرۋە كە پشت بە خۇويستى و لەخۇبىايى بۇونى خۆى دەبەستى و دەكەۋىتە ناو داوى تارىكىي بى ئاگاىي و، دووچارى كۆز و زنجىرى كوشىنەدى گومپاىى بۇوه، ئەم كەسە، وەك حالتى يە كەمى پۇوداوه ئەندىشەمىي يە كەى من وايە. چونكە لە پۇوناكى يە كىزە كەھى ئەو چرايەدا، كە زانىارىنى لەرى لادەر و ناتھواوى گومپاىى يە، رابوردوو وەڭ گۇرستانىكى گۇرەتلىك دەيىنەت، ئايىندەشى هېنەدە تارىك دېتە بەرچاۋ، كە سەرجەمە كارەساتە ناخوشە كانى تىدا دېن و دەرۇن و، هەموو ئەم كار انەش دەداتە دەستى رېنگە و تى كەنگۈر. بۇونە وەران و پۇوداوه كانىش، كە هەريه كەيان فەرمانبەرى گۈئى رايەلەن لە لاي پەروەردگارىنەكى دانانى مېھرەبان، ئەم بە درنەدە خۇپىن مەۋيان دەزانىت. كە واتە فەرمانى ئەم ئايەتە بىرۋەزەي لەسەر دەسەپىت كە دەفەر موئى:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النَّارِ إِلَى الظُّلُمَاتِ ﴿٢٥٧﴾ (البقرة: ٢٥٧).

به لام ئەگەر پىنمايى خواوهند بەدەم مەرۆفەوە بىت و، ئىمان رۇوناكيي خۆى بە دلى ئەم
مەرۆفە بەگەيەنىت و، فيرىعەونايەتىي دەرۈونى بشكىت و، گۈئى بۇ قورئانى پىدوز رابگىرت.
ئەوا ئەم مەرۆفە، وەك حالاتى دووهەمى رۇوداوه ئەندىشىسى يە كەم وايد، ھەممۇ بۇونەوەر ان نە
بەرچاوى دا رۇون دەبىنەوە و وەك رۇژى رۇوناكيان لى دىت و، ھەممۇ جىهان بە يەك دەنگ
دەلىرى:

الله نور السموات والأرض ﴿النور: ٣٥﴾.

ئىز ئەو كاتانەي رابوردو گۈرستانىكى گەورە نابن (وهك واى بە خەيالدا دەھات) بەلكو ھەريە كە لە چەرخە كانى رابوردو - وهك بە بەسیرەت (بىنايى دل) دەپىرىت - پە لە

ئەرك و فەرمانبەرىي بەندايەتى بە پىشەوايەتى يەكىن لە پىغەمبەران، يان چەند كەسىك لە خواناسان. چونكە هەر يەك لەمانە ئەو فەرمانبەرىي بە بەرزە بە جوانلىقىن و تەواوتىرىن شىۋە بەرىيۇه دەبات و بلالوى دەكتەوه و لەناو خەلکى دا پایە و بىنچىنە كانى دادەمەزرىنىت. پاشان كە ئەم حەشاماتە زۆر و پۇچ پاكانە كار و ئەركى سروشتى و فەرمانبەرىي ژيانيان كۆتايى بىن دىت، بەرەو چەندىن پلهى بلند بە "الله أكير" و تەوهە، دەرۈن و بەرز دەبنەوه و دەچنە ئەودىو پەردىي ئايىندەوە.

ھەر ئەم مەرۆفە كە ئاپر بە لاي چەپدا دەداتەوە، بە دوورىينى ئىمان لە دوورەوە و لە پشتى چەندىن ئالىو گۈرۈ بەرزەخ و قيامەتەوە، كە وەك چىا كان مەزن، چەندىن كۆشكى بەختەوەرىي ناو باخچە كانى بەھەشت دەبىنیت، كە ميواندارىي خواوەندى مىھەبانى بە چەشىنېكى فراوانى بى كۆتايى تىدا ساز كراوه. بەمە دلىنا دەبىت كە هەرچى كارەساتى گەردوونىي وەك زىريان و بۇومەلەر زە و تاععون و ھاۋچەشنىان ھەن، هەر ھەموويان كار بىن سېپر او و فەرمانبەرى گۈنى بىايەتن. رەشمەبای بەھار و باران و ھاۋچەشنىان كە لە رۇالەتدا ناشىرين و خەمناڭ دىيارن، ئەم بە راستى دەيانبىنیت و بۆزى دەرەدە كەھويت كە ئەوانە مايه و خولگەمى چەندىن دانابى ورد و جوانن، بە پادھەك كە مردن بە پىشە كىي ژيانېتكى ھەتاھەتايى و، گۈريش بە دەرگاى بەختەوەرىي كى ھەمېشەبى دەبىنیت.. لاكانى تر بۇ خۆزت لە گەل ئەم نمۇونەيدا بەراورد بىكە و لېكىيان بەدرەوە.

● خالى سىھەم:

"ئىمان" هەروەك "رۇوناڭى" بە، بە ھەمان جۆر "ھىز" يىشە. چونكە ئەو مەرۆفە كە ئىمانى تەحقىقىي دەست دەكەھويت، دەتوانىت پشت بە ئىمانە كەى بىھەستى و بەرھەلسەتى گشت بۇونەوەران بىكەت و لە تەنگانەي پۇوداوه كان رىزگارى بىيىت. ئىستە بەپەرە دلىيابىي بەم سوارى كەشتىي دەرىابېرى ناو شەپۇلە سەختە كانى ژيان دەبىت و، بى ترس و بىم دەرۋانىتە دەورو بەرى و دەلىت: "توكلىت على الله" و، ئەركە قورسە كانى ئەستۆى بە ئەمانەت دەداتە دەستى توانتى خاوهەن تووانى رەھا كە خواى گەورەيە. بەم جۆرە، بە دلىيابىي و ئاسانى و ئاسوودەبىي بەمەو رېتى ژيانى دنيا دەپېت تا دەگاتە بەرزەخ، لەۋى دەحەويتەوە. ئىنجا دەتوانىت لەۋىيە بەرز بىيىتەوە و بەرەو بەھەشت بفرېت و بپواتە ناو بەختەوەرىي ھەمېشەبى بەمە. بەلام ئەگەر مەرۆف بە جۆرە پشتى بە خواى گەورە نەبەست، ئەوانەك هەر ناتوانى بفرېت، بەلكو ئەو كۆلە قورسانەي ژيان زىاتر قورسى دەكەن و بەرەو نزەتىن پلە كېشى دەكەن.

که او اته "ئیمان" داخوازی "ته و حید" و، ته و حیدیش مرؤف ده گه بنه نیته ئوهه خزوی "ته سلیم" ئی خواوه ند بکات و، ئام خزو ته سلیم کردنەش "ته و ککول" و اته: پشت به خوا به ستن، ده هینیته دی. ئنجا توه ککولیش رینگا بۆ "به خته و هربی" همردو و دنیای مرؤف ئاسان ده کات.

وا گومان نه بهیت که توه ککول دهست داته کاندنه له هزو کاره کان به ته اوی، نه خیز.. بەلکو بربیتی يه لوههی که مرؤف بز اینیت هزو کاره کان چەند پەردەیه کن بەسەر رپووی دەستى تووانی خواي گەورەدا دادر او نه توه، دەبى چاودىرى بکرین. ئام چاودىرى کردن و دەست پیوه گرتەش جۆره نزا و پارانو و یه کى عەممىل يه له خواي کرد گار. که او اته، پاش ئامه، داواي هاتنه دىي ئەنجامە کان تەنها له خواوه ند ده کریت و، سوپاسگوزارى و ستايىش تەنها بۆ ئوه و بەس.

ئه مروقەی پشت به خوا دەستیت و ئوهش پشتى بىن نابەستیت، وەك دوو پیاو وان کە هەر يه كەيان كۆلتى يه كجارت قورسى له كۆزلى ناو، بلىتىان بېرى و سوراى كەشتى يه كى مەزن بۇون. هەركە سەركەوتىن، يە كېتىكىان كۆزله كەئى خزوی دانا و لەسەرى دانىشت و چاودىرىشى ده کرد. ئهوي تريان ئوه ند لە خزوابىي و نەقام بۇو، ئەممى نه کرد. پىيان وات:

- (كۆزله قورسە كەت دابنى، با بۆ خزوت بجهو يېتەوه)!

- واتى: (نه خیز، سارى وانا كەم.. دەترسم كۆزله كەم لەناوبچىت.. من خۆم بەھىزم.. گۈئى بە كۆزلەلگىرتى نادەم.. چى بە كۆزلمە و یه دايىن اگرم)!

بۆ دووھەم جار پىيان وات:

- (كاكى برا! ئام كەشتى يه مىرى يه ئەمینەي ئىيمەتىيەتىداین، لە هەموو مان بەھىزىرە و دەتوانىت لە ئىيمە زىاتر پارىز گارىي خۆمان و شتومە كمان بکات. دوور نى يە له هزو شى خزوت بچىت و خزوت و كۆلت بکەونە ناو دەريا كەمە. ئەمە سەرەرای ئوهەي كە تۆ ورده ورده وزە و تووانات نامىنیت و بىھىز دەبىت، پشتى لاواز و ئەستۆي بىھىزىت لەمە زىاتر تونانى هەلگىرتى ئه و كۆزلىيان نى يە كە دەم بە دەم لە قورس بۇوندايە. خزو ئەگەر كەشتىوان بەم شىۋە يە بتىنیت بە شىتىت دەزانىي و دەرت دە كات و دەلىت: ئەمە خيانەتكارە، كەشتى يە كەمان تاوانبار دە كات و گالىتمان بى دە كات. ئىتىز بەم جۆرە و بەھۇي ئەم خزۇ بە گەورە زانىنەي كە لە راستى دا لاوازىي تىدا شارراوه توه - وەك مرۇقى خواوه بەسىرەتى بىنا دەبىين - و بەم لە خزوابىي بۇونەشت كە كۆزله واربىي تىدايە، و، بەم مەرابىي كردنەش كە رىياكارى و زەللىلىي لە دوو توئى دايە، بەمانە، خزوت دە كەيت بە گالىتماجارى خەلکى و مايەي

پیشکهنهین و گالتهو گهپیان. نایینیت ههموان بژت دهروانن و به کهم سهیرت ده کهن و پشت پنده کهنه؟!

ئهم ههزاره، دواى ئهوهی ئهم گوفتارهی بیست، ژیریی هاتهوه بھرو، کولنه کھی دا گرت و له سهربی دانیشت و، و تی: (سوپاس بخواي گھوره.. خوالیت پرازی بیست، له ماندویی و سووکی و بھندی و گالتهی خملک، رز گارت کردم).

دەسائی ئهو مرۆفهی کە لە "پشت بخوا بەستن" وە دوورە! تزویش وەک ئهم پیاوە ژیریست بھینه رهوه بھرو، پشت بخواي گھوره بېسته، تاکوله دەست: پیویستی و، دەست پان کردنەوه له بەردەم بۇونەھەراندا، ترس و بیم له هەمەرو رووداونىكدا، دەرباز بیست و.. خوت لە پیاکارى، گالتهی خملک و، بەدبەختى ھەميشەبىي و، کۆت و زنجىرى تەنگ بىن ھەلچىنى ژيانى دنيا، رز گار بکەيت.

● خالى چوارەم:

"ئیمان" لە راستى دامروف دەکات بە "مرۆف"، بەلكو دەیکات بە پادشاي بۇونەھەران! لە بەر ئهوه، کارمهندى و فەرمانابەری سەرە كىيى مرۆف "ئیمان" بۇونە بەخوا و پارانەوهىيە لىنىي" .. بەلام كوفر مرۆف دەکات بە ئاژەللىكى درېنەدەي بىن توانا و دەستەوسان. والىرەدا و لە نیوان ھەزاران بەلگەدا، يەك دانە بەلگەي پۇون و بىن گومان لە سەر ئەم مەسەلەيە دەھىتىنەوه. ئەم بەلگەيمەش بىتى يە لە: جياوازىي ھاتنە دنیاى مرۆف لە چاوا ئاژەلدا..

بەلتى، جياوازىي نیوان مرۆف و ئاژەل لە ھاتنە دنیاياندا، بەلگەيە لە سەر ئهوهى كە مرۆف تەنها بە "ئیمان" دەگاتە پلەي مرۆفايەتىي راستەقينە. چونكە كاتى ئاژەل دىتە دنیا، وادىت وەك بلىيەت لە جىهانىكى تردا كامىل كرا بىت. دەبىيەت بەپىي تواناي خۆزى، بە تەواوى و كاملى دەنيرىتە دنیا. ئەو تالە ماوهى دوو سەعات، يان دوو رۈز، يان دوو مانگدا هەمەرو مەرچە كانى ژيان و، پەيوەندىيە كانى بە بۇونەھەرانى ترەوه، ياساكانى ژيانى فيئر دەبىت و ئەمەش بۇى دەبىت بە بەھرەيە كى بەردەوام. بۇ غۇونە: "چۈلە كە" يان "ھەنگ" لە پىنى ئىلھام و پىتمابىي خواوندەوه، فيئرى توانا و ھەلسوكەوتى ژيان دەبىت و، لە ماوهى بىست رۇزدا ئەوهندە شت فيئر دەبىت كە مرۆف مەگەر بە بىست سال ئىنجا دەستى بکەويت! چونكە ئەرك و كارمهندىي سەرە كىيى ئاژەل بىتى نى يە لە خۆپىنگەياندىن و كامىل بۇون و بەرز بۇونەوه بەھزى فيئر بۇونى زانستەوه، پارانەوه و داوا كردى يارمەتىش نى يە بەھزى

دەرپىنى دەستە و سانى و كۆلەوارىيەوە. بەلكو فەرمانبەرى و ئەرکى سەرەكى و پاستى ئازەل ئەنجامدانى ئەو كارانىيە كە لە توانيادايە. واتە: بەندايەتى عەمەلى يە.

بەلام مەرۆف بە پېچەوانەمەيد، كاتى دىتە دنيا پېویستى بە زانىنى ھەممۇ شتىكە. چونكە ھېچ شتىكە لە ياساكانى ژيان نازانىت، تەنانەت ھى واھەيدە لە ماوهى بىست سالىدا ھەممۇ مەرچە كانى ژيانى فيز نايىت، بەلكو لەمۇانەيدە بە درىزايى تەمەنەنە پېویستى بە زانست و فيرپۇون بىت.. ئەمە سەرەرای ئەمەيد كە كاتى دىتە دنيا لەپەرى لاوازى و كۆلەوارى دايە، بە رادىيەك كە دواي دوو سال تەمەن ئىجادە توانيت لە سەرپىن رابوھستى و، لە دواي تەمەنلى پازىدە سالى يەوه نەبىت لەوانەيدە چاك و خرآپ و سوود و زيان لە يەك جيانە كاتەوه و، ناتوانىت سوود و بەرژەوندى يەكانى ژيان بۇ خۆي بەھىنەتى دى و زيانە كانىشى لە خۆي دوور بخاتەوه، گەر لە ژيانى كۆمەلايتى مەرۆفدا بەشدار نەبىت.

لەمەوه ئەمە رۇون دەبىتەوه كە فەرمانبەرىي سروشتى مەرۆف خۆ كامەل كەردنە بە دوو شت: بە "فيرپۇون" واتە سەركەتون و بەرزبۇونەوه لە پىنى دەستخستى زانست. بە "پارانەوه" ش لە پىنى بەندايەتى يەوه. واتە بەمەيە مەرۆف لە خۆي داھەست بکات و پېرسىت: ئايى من بە مىھەربانى و بەزەقى كى ئاوا بەم جۆزەر چاودىرى يە دانايانە چاودىرى دە كەرىم؟! بە سەخاوهەت و بەخشىنەبىي كى بەم پەرورەد ئاوىزانە سۆز و مىھەربانى ئاوا پەرورەد دە كەرىم؟! بە چاكە و بەخشايىشى كى وابەم شىۋە رۈزى دانە نەرمۇنيانە رۈزىم بىن دەدرىت؟! ئەم مەرۆف ئىماندارە دەبىنەت فەرمانبەرىي پاستەقىنەي لەوهدايدە كە بە زمانى ھەزارى و كۆلەوارى خۆى، لە خواوهندى فرياديەس پارپىتەوه و، بە نزا و لالانەوهش پىداویستى يە كانىلى داوا بکات. تاڭو ئەو داوا كارى و پىداویستى يانەي كە ئەم دەستى بە يەك لە ھەزاريان ناگات، ئەو خواوهندە ھەممۇيانى بۇ ئەنجام بىدات و بىانەھىنەتى دى. ئەمەش ئەمە دەگەيەنەت كە كارمەندى و فەرمانبەرىي سەرە كىي مەرۆف: فېن و بەرزبۇونەوه بە دوو بالى "كۆلەوارى و ھەزارى" بەرھو پلهى بەرزي "بەندايەتى".

كەواتە بۆيە مەرۆف هيئراوهتە ئەم جىهانە، تاڭو بە "زائين" و "پارانەوه" بىن بگات و كامەل بىت. چونكە بەپى چىيەتى و توانيايى مەرۆف، ھەممۇ شتىكى رۇوى لە زانستە و ھۆگۈرىتى. بناغە و كانگا و رۇوناڭى و گىانى ھەممۇ زانستىكى پاستەقىنەش "ناسىنى خواي گەورە" يە. ھەرۋەك بناغەي ئەم بناغەيەش "باۋەرپۇونە بە خواي گەورە".

جالىـ بەر ئەمەيە مەرۆف لە ژياندا دووچارى چەندىن جوزى لە ژمارە بە دەرەي گىروگىرت و ھېرىش ھىنەنلى دۇزمانى دەبىت، چونكە لەپەرى كۆلەوارى دايە و.. چەندىن

دواکاری و پیداویستی زوریشی هدن له گهله ئوه شدا له پیوه ری ههزاری دایه.. ئوه ال بهر ئوه، فهرمانبه ری سروشی و سره کیی ئوه، له دوای "ئیمان"، "پارانه وه" يه. چونکه کاکله و بناغه‌ی پرسنن پارانه وه يه. هروهک منال که له هینانه‌دی ئواشه کانی و ئەنجامدانی مه بهسته کانی دا، که دهستی پییان ناگات، دهسته وسان و کۆلەواره و، ناچار پهنا دهباته بهر گریان یان داوای مه بهسته کهی ده کات. واته به زمانی بئی توانلی و کۆلەواری يه کهی - چ به دم ج به کرده و - ده پاریتموه و، لم ری یه شه و به مرامه کهی ده گات..

مرؤفیش که نه رمونیانترین و ههزارترین و کۆلەوارتینی زینده ورانه، وهک ئوه مناله لوازه وايه، چار نی يه دهین هانا بدریت بۆ لای خواوهندی میهربان و، یان به گریان - که لوازی و کۆلەواری يه کهی ده دهستی - یان به پارانه وه - که ههزاری و پیویستی به کانی ده گهیه نیت - خۆی بھاویتە بەردەستی. بەمەش شوکرانه بیزیری ئوه بەدەنگە وەهاتن و فریا کەوتن و کار بۆ تاسان کردنانه خواوهند ئەنجام ده دات. دهنا گەر مرؤف وە کو منالی نەخوبایی نهافم بلىت: "من دە توام ئەم ھەموو شنانه زېردهست بخەم و، بە بىر كر دنه وە خۆم بە سەرياندا زال بىم" کە له راستی دا هزاران چار له سەررووی توانا و وزەی خۆیه وەن، ئەم کاره - له راستی دا - ناشکوری کردنی نیعمەتە کانی خواوهند و، تاوانی کى گەورە و دئى سروشی مرؤفایتی يه و، دهیت بە هۆی ئوه وی کە خۆی شایانی سزا يه کى سەخت بکات.

● خالی پىنجەم:

ھەروهک ئیمان داخوازی "نزا و پارانه وه" يه و، دهیکات به هۆیه کە نیوان ئیماندار و خوای خۆی دا و.. ھەروهک سروشی مرؤفیش بە پیوه پی توندی داخوازیتە و تابلتیت ئازەزوومەندیتە.. ھەروهک ئەمە وايه، خوای گەورە خۆیشی داوای ھەمان شت له مرؤف ده کات و دەفرمۇی: "ئە گەر دوغا کانتان نهیت ئیوه چ بايە خىیكتان ھە يه"؟

﴿فَلْ مَا يَعْبُرُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاً كُمْ﴾ (الفرقان: ٧٧).

﴿أَدْعُونَيِ أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾ (غافر: ٦٠).

ئە گەر بلىت:

(زۆر جار ئیمە له خوای گەورە ده پاریتەنوه، بەلام پارانه وە کانمان گیرا نابن، ھەرچەندەش ئەم ئایەتە گشتى يه و بە روونى و ئاشکرا دەفرمۇی: ھەموو پارانه وە يه گىر اىيە)؟

وەلام:

گىر ابوونى نزا و پارانه وه (استجابة الدعاء) جىايە لە "قبوول بۇونى"!

چونکه همه مهو پارانه و بیهک گیرا دهیست، به لام قبول کردنی پارانه و هاتنه دبی دوا اکاری بیه که به ستر او ه ب دانایی خواوهند خویه و. بۆ ئەمە نموونه بیهک ده هینینه و: وا دابنی منالیکی نه خزش ده بیرتە لای پزیشکیک، مناله که هاوار ده کات و ده لیت: - "دکتور! سهیرم بکه بزانه چیمه". پزیشکه کەش ده لیت: - به سه رچاو.

مناله کە ده لیت:

- "ئەو ده رمانم بدەرئ".

لیرە دا ئەو پزیشکه بەپیشی دانایی خوی و بە گویرەی بەرژوهندی نه خوشە کە، هەمان ده رمان، يان يە كىكى لەوە باشتى ده داتى. ياخود هيچ دەرمانىكى بۆ دەستنيشان ناکات. خواوهندى گەورەش - ولله المثل الأعلى - بە هەمان جۆره. چونکە لە بەر ئەوەی دانای رەھايە و لە هەمەو دەمېكدا ئاماذهە و بۆ بەندە كانى دەپروانىت، ئەوا نزاى بەندە كانى گیرا ده کات. بەم گىرا كردن و ئاماذه بۇونەشى نامۆيى و بىزازىي بەندە كەنەي ناهىلىت و لە بىرى ئەوە هيوا و دلىيائى دەداتى و بىزازىي لە سەر لاده بات. ئىنجا يان ئەوەي خواي گەورە يە كىسر پارانه و كەنەي دەداتى و دوا اکارى بە كەنەي دەھىنېتى دى، يان لەوە باشتى پى دە بە خشىت. يان هيچجان ناکات. هەمەو ئەمانەش بەپىشى داخوازىي "دانايى" پەروەردگار خوی، نەك بە گویرەي ئارەزۇرى خۆسەپىنەر و ئاواتى خرابى ئەو بەندەيە!

ھەروەها پارانه و بە كىكە لە جۆره كانى بەندايەتى بۆ خواوهندى گەورە. دىارە بە روپۇوم و سوودە كانى بەندايەتىش لە دوارقۇزدان، نەك دىنا. ئامانج و دوا اکارى بە كانى دىنا، "كاتى" ئەو پارانه و انەن، نەك "ئامانج" يان.

بۆ نموونە: "نویزە بارانى" بە كىكە لە جۆره كانى خوايەرسى، باران نەبارىن "كات" ئەو پەرسنەتى. كەوا تە ئەو بەندايەتى و پارانه و بۆ باران بارىن نى يە. خۆ ئە گەر ئەم پەرسنە تەنها بەو نيازە ئەنجام بدرىت، شاياني قبۇل بۇون نايىت، چونکە بە پاكى و بىن گەردى و نيازى رەزامەندى خواي گەورە نە كراوه.. ھەروەها خۆرئاوابۇن راڭەياندە بۆ "كاتى" نویزى شىوان و، رۇز و مانگ گيرانىش "كات" ئى نویزى رۇز و مانگ گيران. واتە خواي گەورە لەو كاتانەدا داوا لە بەندە كانى دە کات بە بۇنەي گيرانى نيشانەي رۇز (خۆر) و نيشانەي شەو (مانگ) كە دوو نيشانەن ئامازە بۆ مەزىي خواي گەورە دە كەن، جۆره بەندايەتى بە كى تايىەتى ئەنجام بدهەن. دەنا ئەم پەرسنە بۆ دەركەوتى مانگ و خۆرنى يە، كە لاي ئەستىزەناس شىتىكى زانراوه.

ههروهه که ئەمە لەم توپۇزانەدا وايە، بە ھەمان جۆر، بىن بارانىش "كات"ى نوپۇزه بارانى يە و، زۆربۇنى بەللا و موسىبەت و پەرەسەندن و دەستەلات پەيدا كىرى خراپىكارى و شتە زىيان بەخشە كان، "كات"ى چەند پارانوهە كى تايىھەتىن. چونكە لەم كاتانەدا مەرۆف ھەست بە دەستەوسانى و ھەزارىي خۆى دەكات و، بە نزا و پارانوهە هانا دەباتە بەر دەرگانەي خواوهندى گەورە و خاوهنى توانسىتى رەھا.. جائە گەر لە گەل ئەم پارانوهە توندو تۈزۈدە خواوهندى ئەم بەللا و موسىبەت و خراپىكارى يانەي دوور نەخستەوە، ئەوا ناوترىت: پارانوهە كە گىرا نېبووه. بەلکو دەوترىت: كاتى پارانوهە كە تەواو نېبووه و هيشتا بەر دەۋامە. خۆ ئە گەر خواى گەورە بە چاڭە و بەخشايىشى خۆى ئەم بەللا و موسىبەتەي لە سەر ھەلگىرت، ئەوا كاتى پارانوهە كە تەواو بۇوە. كەواتە بەوەدا دەركەمöt: "پارانوهە" يە كىنکە لە نېھىنى يە كانى خواپەرسىتى و بەندايەتى.

بەندايەتىش دەبن پاك و بىن گەرد بىت و تەنها بە نىازى رەزامەندىي خواى گەورە ئەنجام بدرىت، بەوهى كە مەرۆف لە رىنى پارانوهە كەمەوە هانا بەرىت بۇ لای پەرەردگارو، دەستەوسانى و كۆلەوارىي خۆى بۇ دەربېرىت و دەست نەخاتە ناو كاروبارى پەرەردگارىتىي خواى گەورە، يان رەخنەلىنى نە گرىت. بەلکو ھەممۇ كارىنکى تەسلىمى ئەم بکات و پاشتى بىن بەستىت و، لە دانايى ئەم دەلتىبا بىت و، مىھەربانىي خواوهند تاوانبار نە كات و لىنى نائومىد نەيت.

بەلتى، بە ئايەتە رۇونە كانى قورئان چەسپاوه كە بۇونەوران ھەريە كە يان لە رىنى تەسيحات و بەندايەتى و سوژەتى ئايەتى خۆيانوهە، لە بارى تەسيحات كەردىدان بۇ خواى گەورە. بەم بارودۇخە لە ژمارە بەدەرەي بەندايەتى بۇونەوران، رېڭاكانى نزا و پارانوهە دەرده كەون، كە چەند رېڭايدە كەن مەرۆف دە گەيمەنە سايەي پەرەردگارىتىكى مەزن. جائەم پارانوهانەش يان لە رىنى زمانى توانا و ليھاتنەون، وەك پارانوهەي تېڭپاراي رۇوهك و زيندەوران كە ھەريە كە يان لە خواوهندى بەخشىنە داواي شىيە و وىنەيە كى تايىھەتى دەكات كە بەشىتكى لە ناوه جوانە كانى خواوهندى تىدايە.. يان لە رىنى زمانى پىداويىتى سروشىتى ئەم شتەوەن، وەك پارانوهە كانى ھەممۇ جۆرە كانى زيندەوران لە بارەي ئەم پىداويىتى يانەيان كە دەستىيان پىيان ناگات، ئىرھەر زيندەورىلەك بە زمانى پىويسىتى فىتىلى خۆى يان لە رىنى ھۆكاري كانى بەر دەۋامىي "بۇون"ى - كە وەك رۆزىي ئەم وايە - پىويسىتى يە كانى لە خواوهندى بەخشىنە داوا دەكات.. يان لە رىنى زمانى "ناچارى" يەوه، وەك پارانوهەي ئەم كەسەي كە لە تەنگانەدا يە و بەپەرى لالانوهەي بە كول

له خوای گموره‌ی پاریزه‌ر و پنهان و یارمه‌تی ده ده پاریته‌وه. بگره پیویستی به کانی تنهه سه، پهروه دگاره میهره‌بانه داوا ده کات که پیداویستی ئم ناهیلیت و پهنای ده دات. ئم سئی جوّره پارانه‌وهی، مه گمر شتیکیان بیته‌ری که بیست به‌هوز قبول نه بون. ده هر قبول ده بن.

جوّرى چواره‌می پارانه‌وه، پارانه‌وه کانی ئیمەن. ئه مانهش دوو جوّرن: يه کیکیان به کردار و حال دهیت و ئهوى تریان به دل و زمان.

بۇ غۇونە: به کارهینانى ھۆکاره کان دوعایه به کردار. هرچەندەش ھۆکاره کان ئەمۇ شە دروست ناکەن کە خۇيان ھۆی دروست بۇونى ئەون، بەلكو ئەم به کارهینانى ھۆکاره کە. بۇ ئەوهیه کە مۇروف لە باریکى وادا بیت شیاوى رەزامەندىي خوا بیت کاتى کە بە زەنلى حال لېی ده پاریته‌وه. بە رادەیەك کە "زوھى كىلائىن" بە لىدانى دەرگاى گەنجىنىي میهره‌بانى خواوەند دادەنریت! جالىبەر ئەوهی ئەم چەشىن پارانه‌وهی کە بە کرد دەر دەپریت راستەوخۇ رووی لە ناونىشانى ناوى "الجود" ئى خوای گموره‌ی، ئەوازۇر بىعى جار دەستى بە رۇوه‌وه نازىت و قبول دەکریت.

بەشى دووھەميش کە بە دل و زمان، واتە کە بىرىتى يە لە داوا کردنى ھاتنەدېي ئە، داوا کارى يانەي کە بە مۇروف نايەندى و دەستى پېيان ناگات، ئەوا گرنگىزىن لايدن و بۇرى ئەم جوّره پارانه‌وهی و نەرمۇنیانزىن ئامانچ و بەتامتىرين بەرۇبوومى لە وەدایە کە ئەم كەسە دەپاریته‌وه، ھەست ده کات يە كېڭىھەيە گۇنى لە ختۇورەي دلى بیت و، دەستى بە ھەمۇ شتىك بگات. دەزانىت ئەم كەسە کە لېی دەپاریته‌وه دەتوانىت ھەمۇ ھیوا و ئاواتە کانى بۇ بەھىنەت دى و، بەزەمى بە دەستەسەنی و كۆلەوارى يە كەي ئەمدا بیتەوه و، دەسى ھەزارى يە كەشى بدانوھ.

دەسا ئەم مۇۋەقۇي بىن دەستەلاتى ھەزار!

نەكەيت دەست لە كلىلى گەنجىنەي ئەم میهره‌بانى يە فراوانە و، سەرچاوهى ئەم ھېز: توند و پەتهوھەللىگەرت کە "پارانه‌وه" يە لە خواي گموره! نەخىز، بە توندى دەستى پىوه بگە، با بەرھو بلنىدىرىن پلەي مۇۋاھىيەتى بەرز بىتەوه و پارانه‌وهى ھەمۇ بۇونەورانىش بکە بە بشىك لە پارانه‌وه كەت و، خۇىشت بکە بە بەندەيە كى ھەمە كى و وە كېلىكى گىشى بۇونەوران كاتى کە دەلىيىت: **(إياك نستعين)** و، جوانزىن بۇونەورى نرخىنراوى شە گەردوونە بە.

باسي دو و هم

(ئەم باسە بىرىتى يە لە پىنج سەرنج لە بارەي بەختەوەرى و بەدېختى مەرۆفەوه).

له بهر نهودی "مرؤف" له جوانترین شیوه‌دا بهدی هیراوه و، تهواو ترین تواناو لیهاتووی بین به خسراوه، ئدوا لەم گۆرەپانی تاقیکر دنوه‌یهی دنیا‌ی دا، ده توانيت برواته ناو چەندىن پلە و پايەی بەرز و نزمى يەڭى لە دواي يە كەۋە و، هەر لە بەندىخانە: "أسفل سافلين" وە تا باخچە کانى: "أعلى عليين" و، هەر لە گەردىلەوە تا دەگاتە گەلەسخىزە کان و، هەر لە زەھرى يەۋە تا عەدرش، ده توانيت بە پلە کاندا سەربىكەوتىت يان دابەزىت. چونكە بوارى پلە کانى سەركەوتىن و دابەزىنى ئە دوو رېگايەلى لە بەردهمدا والا كراوه. بىم جۇرە، مىرزاڭ لە شىوه‌ى موعجزى توانسىتك و، ئەنجامى بەدىھەتىنيڭ و، سەرسوور ھېتىرى سەعەتىكدا، نىزراوەتە سەر زەھرى. والىرەدا، لە نیوان "پىنج سەرخى وردد" دا نەبىي بە کانى ئەم سەركەوتىن جوانانە و، ئەم دابەزىن و كۈتونە خوارەوە سامانىكانە روون دە كەينەوە:

○ سماں نجی یہ کہم:

مرؤوف پیویستی به زوربهی جوزه کانی بونه و رانه و، پیوه ندی به کی بهتینی له گله لیاندا ههیه. دهینیت پیداویستی به کانی به همه مهو لا یه کی جمهاندا بلاو بونه و، هیوا و ئاوات و ئاره زووه کانیشی تا ئبهد دریز و بهرده امن. هروه ک داوای تاقه گولیک ده کات، داوای بهاریکی رهنگینی فراوانیش ده کات.. هروه ک حمزی له سه وزایی و با خچه به کی جوان و دلتر فینه، ئاره زوومه ندی به هه شتی همه میشه بی بشه.. هروه ک له تاسه هی بینینی خوشمه ویستیکی دایه، له تاسه شدایه بزو بینینی خواهندی جوان و شکومهند و مهزن له به هه شتدا.. هروه ک پیویستی به کردنوهی ده گای زورو ریکه بزو بینینی هاوری به کی خوشمه ویستی که له زورو رهدا بیت، هر بمو جوره شن پیویستی به سه ردانی جیهانی بهرزه خه که له سه دا نوه دونزی ها و خوشمه ویستانی تیدایه.. هروه ها پیویستیشی به هانابر دنه بزو ده گانه خواهندی به تو انا، ئمو خواهی که ده گای فراوانی، گهر دون داده خات و

دهر گای دوارپوزی پر له شتى سرسور پهينه ده کاته وه و، دنيا لاده بات تاكو دوارپوز له جيگاي دا دابنيت، بوئوه هئم مرؤفه ههزاره له ئازاري جودايى هەميشەبى رزگار بکات. جا مادهم ئەمە حالتى مرؤفه، ئەوا پەرسىراوت پاستەقىنە ئەو، تەنها ئەو كەسەيە كە هەموو كارىتكى بەدەستە و گەنجىنە ئەمۇو شىتكى لە لايە و، چاۋى لە هەموو شىتكە و، بى جيگايە و ئامادە ئەمۇو شوينىتكە و، لە ناتەواوى و كۆلەوارى و بى دەستى دوورە و، خاوهەن توانا و، شكتۈمىنە دە، مېھرەبان و جوانە و، كامەل و دانايە. چونكە كەس ناتوانىت پىداويسىتى يە كانى مروقىتكى خاوهەن ئاواتى لەرادەبەدەر بەھىنەتى دە و دەستە بەريان بکات بۆى، مە گەر كەسىك كە خاوهەنى زائينىتكى گشتىي بى سنور و توانيە كى لەبن نەھاتوو يېت. كەواتە جىگە لەو كەسى تر شاييانى پەرسەن نى يە.

دەسا ئەي مرؤف! ئە گەر باور بە خواي تاك و تەنبا بەندە ئەو يېت، ئەوا پلەيە كى بەرزت لە سەررووى پلە ئەمۇو بۇونەورانە دەستتگىر دەيىت. دەنا ئە گەر پشت لە بەندايەتى ئەو ھەلبەكەيت و خۆتى لىنى گېلى بکەيت، ئەوا دەيىت بە بەندەيە كى سەرشۇرى پرسالە بەردهم بۇونەورە لاواز و كۆلەوارە كاندا! خۆ ئە گەر بە خۇويىتى و توانيى خۆتەوە بنازىت و، واز لە پارانەوە و پشت بە خوابەستن بەھىنەت و، خۆت بە گەورە بىگرىت و، لە پاستە شەقامى حەق و پاستى لابدەيت، ئەوا لە چۈرى چاکە كارى و ئەنجامدانى كارى باشەوە لە مېرۇولە و ھەنگ لاواز تر دەيىت و، لە چۈرى كاولكاري و خراپكارىشەوە لە چىاقورسەر و لە تاععون زيانې خىش تر دەيىت.

بەللى، تۆى مرؤف دوو لايەنت ھەيە:

يە كەميان: لايەنى بەديھىنان و، بۇون و، چاکە و، ئىجايىيەت و، كار كىردن.
ئەھى تريان: لايەنى كاولكاري و، نەبۇون و، شەر و، سەھلىيەت و
كارتىكراوى (انفعال).

سەبارەت بە لايەنى يە كەمەوە، كە لايەنى بەديھىنانە، تۆى مرؤف لە چۈلە كە و ھەنگ بى دەستەلات تر و لە مېش و جالجاڭىز كەش لاواز تىرت.

بەلام سەبارەت بە چۈرى دووهەمەوە، كە لايەنى كاولكاري يە، ئەوا دەتوانىت زەۋى و چىا و ئاسماňە كان تىپەر بکەيت و، ئەوهە ئەوان لە دەستى ھەلھاتن، تۆ بىخەيتە ئەستزى خۆتەوە و، بەمەش دەرەفت و بازەيە كى فراوانىز بەدەست دەھىنەت، چونكە كاتى كە خىر و چاکە ئەنجام دەدەيت، ئەوا بەپى فراوانىي وزە و توانيى خۆت و ئەندازە ئەھول و تەقا لا و ھىزىت كار دە كەيت. بەلام ئە گەر خراپە و كاولكاري ئەنجام بەدەيت، ئەوا ئەم خراپكارىيەت لە خۆ ئە دەتەنەتە و پەرە دەسىنەت و فراوان دەيىت.

بزغونه: "کوفر" خراپه و کاولکاری و به دروغ خسته و همه. به لام ئام تاکه خراپه، سه ری له: بی نرخ کردن و سووک سهیر کردن گشت بعونه و هرانه دهرده چیت و، پوچه ل کردن و ئینکاری کردنی هه ممو ناوه جوانه کانی خوای گموره‌ی تیدایه، هه روک ئهنجامشی سووک سهیر کردن و نرخ دانه نان ده بیت بز مرؤفایه‌تی. چونکه له بدر ئهوهی بعونه و هران چهند نووسرا اویکی پهرو درگار و چهند ئاوینه به کی خواوه‌ند و چهند فهرمانبه و کار پسی سپیر اوینکن له لایه ن خوای گموره‌وه، ئهوا هه ریک لام بعونه و هرانه پله به کی بدرز و فهرمانبه‌ری به کی پهرو اتایان ههیه.

جا "کوفر" سه ره‌ای ئهوهی که ئام بعونه و هرانه له پله و پایه‌ی کار بین سپیر راوی و فهرمانبه‌ری و بندایه‌تی داده گرتیه خواره‌وه، له گه ل ئهوه‌شدا فری‌یان دهداته پله‌ی نزمی گالت‌هه جاری و ریکه‌وته‌وه و، ئنجا به هزی ئه و له ناوچوون و نهمانه‌ی که دیت‌هه ری‌یان و، به هزی کاولکاری و زیاندان هیچ نرخ‌بکیان تیدا نامیتیت. ئام نه‌مان و له ناوچوونه‌ش بعونه و هران تیکده‌دهن و هه‌لیان دهه شیتنه‌وه و دهیانکه‌ن به چهند مادده‌یه کی بی نرخ و فانی و نه‌زؤک و بین سوود و بین بایه‌خ و له ناوچوو..

له هه‌مان کاتدا "کوفر" ئینکاری ناوه جوانه کانی خوای گموره ده کات و خزی گیل ده کات لبیان، ئه و ناوانه‌ی که له سه ره‌پوی ئاوینه کانی گشت بعونه و هراندا جوانی و نه‌خش و نیگاریان ده‌رده کهون و ده‌دره‌و شیتنه‌وه، به راده‌یه کی و ائهوهی که پی ده‌تریت: "مرؤفایه‌تی" و قه‌سیده‌یه کی هونر راوی په‌له ده دانلی‌یه، به وردی و جوانی هه‌ممو دره و شانه‌وه کانی ناوه جوان و پاک و پیروزه کانی خواوه‌ند ئاشکرا ده کات و، موعجیزه‌ی توanstیکی سه رسوور پهینه‌ره که وله تزوی دره ختیکی هه‌مبشه‌یی وایه. ئام "مرؤفایه‌تی"‌یه، له و شیوه زیندووه‌ی که به هزیه‌وه به سه ره‌چیا و زهی و ئاسمانه کاندا سه ره‌که‌وت و، بهم بونه‌یه‌وه ئه‌مانه‌تی هه ره‌هزنی خسته ئه‌ستوی خزیه‌وه و، فهزلی به سه ره‌ملا‌ئیکه‌تاندا دراو گهیشته ئهوهی خاوه‌نی پله‌ی جنی نشینی بیت.. مرؤفایه‌تی لهم شیوه زیندووه و لام پله و پایه بدرزه‌یه‌وه، "کوفر" دایده گرتیه خواره‌وه و فی دهداته چهند پله‌یه کی هینده نزمه‌وه که له هی سووکتین و نزمرتین پله‌ی هه بعونه و هرینکی کوله‌وار و لاواز و همزار و فانی، نزمرت بیت. به‌لکو فیضی دهداته پله‌ی نرمی بی نرختین شیوه‌ی ناشیرینه‌وه که به زووبی ده‌پرات و له ناو ده چیت.

پوخته‌ی ئەم قسانە ئەوه‌يە كە:

دەروونى بەدخوازى مروق (النفس الامارة بالسوء) لە لايەنى "خرابە" و "شەر" و كاولکارى يەوه، دەتوانىت توانى لەرا دەبەدەر و بى سنور بکات. بەلام لە لايەنى "خىز" و ئەنجامدانى كارى "چاكە" و، توانا و وزەي ئەو جوزئى و كەمە. چونكە مروق دەتوانىت بە يەك رۇز خانوو يەك بىرۇخىنیت، كەچى ناتوانىت لە سەد رۇزدا دروستى بکات!

بەلام ئە گەر مروق واز لە خۇويستى بھېنیت، داواي خىز و چاكە و بۇون لە خواي گەمورە بکات و پشت بە يارمەتىدانى ئەو بېستى و هەموو كارىڭ بگىرىتەوە بۇئەو خوايە و، لە خرابە و كاولکارى دوور بکەوتەوە و، شوينى ئارەزووە كانى دەروونى نە كەۋىت، و، بە تەواوى بىيت بە بەندەيە كى راست و توبە كارى خواوهندو، هەردەم لە داواي ليبوردن و زىكىرى خوادا بىت، ئەوا ئەو كاتە واتاي ئەم ئايەتە پىرۇزە ئىپەدا دەرددە كەۋىت، كە دەفرمۇئى: ﴿بَيْدَلُ اللَّهُ سَيَّاْتِهِمْ حَسَنَاتٍ﴾ (الفرقان: ۷۰).

ئەو كاتەمش ئەو توانا و ليھاتنه مەزنەي كە بۆ خرابىكارى هەيمەتى، بۆ چاكە كارى هەللىدە گەرتەوە و، نىخى: ﴿أَحَسْنُ تَقْوِيمٍ﴾ بەدەست دەھىنیت و، بەرھو "اُلى علیبىن" دەفرپىت و بەرز دەيتەوە.

ئەي مروقى بى ئاگا! سەيرى چاكە و بەخشايىشى خواي گەورە بکە: لە كاتىنگدا "دادگەرى" داخوازى ئەوه‌يە كە يەك خرابە بە سەد بىنۇ سرىت و، يەك چاكەميش بە يە كىڭ، يان ھەر نەنۇ سرىت، چونكە خىز و بەرۋەندىيە كەي بۆ مروق خۆزى دە گەرتەوە. لە كاتىنگدا "دادگەرى" داخوازى ئەمەيە، كەچى خواوهندى گەورەي بەتوانا "خرابە" بە يە كىڭ و، "چاكە" ش بە: دە چەندانە، تا دە گاتە حەفتا، يان حەمەت سەد، يان حەمەت ھەزار چەندانەي ئەو "يەك" دانە چاكەيە، دەنۇ سرىت! كەواتە لەم سەرېجەوە تى بگە لەوهى كە چۈونە ناو دۆزەخ لە سزاى كرده‌وە خرابىدا، يە كپارچە دادگەرى يە و، چۈونىش بۆ ناو بەھەشت تەنها چاكە و مىھەرەبانى و بەخشايىشىكى خواوهندى مىھەرەبانە.

○ سەرنخى دووھەم:

دوو لايەن لە مروقدا ھەن:

يە كەميان: لايەنى خۇويستى يە، كە تەنها بەندە بە ژيانى دنياوه. ئەوي ترييان: لايەنى بەندايەتى يە بۆ خواي گەورە، كە لايەنىكە تا ئەبەد دەخایەنیت و درىزە دە كىشىت. سەبارەت بە لايەنى يە كەم، مروق بەدىھىز او ئىكى هەۋارە، چونكە سەرمایەي ئەو لە بارەي ئەو ويسەتە ھەندە كى يەي كە هەيمەتى، شىتىكى تابلىي كەمە و وەك تالەمۇويەك وايە و..

توانایشی تنها به دسته تهیینان (الکسب) له سنوریکی لاوازدا و.. ئوهندesh بشی له ژیاندا ههیه که ژیانه کهی و هک بلیسەیهک وايه و، به زووبی و خیرابی ده کوژتەمە و.. له تەمه نیشدا خاوهنی ماوهیه کی کم خایهنه و کتوپرە و.. له "بۇون" يشدا دارای تنها جهسته و لەشیکی ئوتۆیه که به خیرابی داده رزیت. له گەل ئەمانەشدا، ئەم مروقە، دانە و تاکیکی نەرم و ناسکی لاوازه لەناو چەندىن تاڭ و جۇرى لەزمارە بەدەرى پىزبەستۇرى ناو چىنە کانى بۇونەوراندا.

بەلام سەبارەت به لايەنى دووهەمى مروقەوە، به تايىھەت له پۇرى دەستەوسانى و لاوازى يەكەيەوە کە دەپوانىتە "بەندايەتى" يەكەي بۇ خواى گەورە، دەرفەتىکى فراوان و گرنگى يەكى گەورەيە. چونكە بەدىھېنەرە دانا لە چىيەتىي مروقە دەستەوسانى يەكى گەورەيى بىن كۆتلىي و، هەزارى يەكى كى زۇرى بىن سنورى داناوه، تاڭو ئەم مروقە بېت به ئاۋىنەيەكى گشتى و تابلەيى فراوان بۇ دەركەوتىن و درەوشانەوە لەرەدە بەدەرە کانى خواوهندى "بە توانى مىھەربان" كە توانا و مىھەربانى يەكەي كۆتايى نى يە و، خواوهندى "دەولەمەندى بە خىشندە" كە دەولەمەندى و بە خىشندە يەكەي ھەرگىز تەواو نايىت.

بەلنى، مروق وەك "تزوو" وايه. ئوهەتالە لايەن "قدورەت" ئى خواى گەورەوە چەندىن ئامىرە مەعنەوى بە "تزوو" بەخسراون و، له لايەن "قەدەر" يشەوە نەخشەيە كى ورد و گرنگى تىيىدا دانراوه، تاڭو بتوانىت لەناو خاڭدا كارى خۆرى راپەرىنېت و پاشان گىشە بىكات و، لهو جىهانە تەسىك و تارىكەوە بۇ جىهانى ھەوا و دىنای فراوان و سەربەست بىرۋات و، له پاشاندا بە زمانى "توان او لىيھاتووپى يەكانى" هانا بەرىتە لاي بەدىھېنەرەي خۆرى و لىنى پاپىتەوە، تاڭو بېت بە درەخت و بگانە ئەو كەمالەتى كە شىاپەتى. جائە گەر ئەم "تزوو" بەھۆرى مىزاج و چىئى خراپى خۆرى بىرۋات ماددەيە كى زىيانە خىش بەھىنېت و، ئامىرە مەعنەوى يەكانى، كە پى بەخسراون، له پىناوى ئەو ماددانەدا بىخاتە كار، دىيارە بىن ھىچ گومانىڭ ئەنجامى ئەم كارە زۆر ناھەم موار دەبىت، چونكە ئوهەندە ناخايەنېت كە بە بىن سوود و دەستكەوتىك بۇ گەن دە كات و له جىئى خۆرى دا دەپزىت.

بەلام ئەگەر ئامىرە مەعنەوى يەكانى بۇ فەرمانى تە كۆينى خواوهندى: **﴿فَالِّيْلُ الْحَبْ وَالْتَّوْي﴾** (الأنعام: ٩٥) ملکەج بىكات و به باشى به كاريان بەھىنېت، ئەوالەو جىهانە تەسىكە دەرده چىت و دەبىت بە درەختىكى تەواوى بەردارى رىكۈپىك و، حەقىقتە بچۈوك و ھەندەكى و گىانە مەعنەوى يەكەي، شىۋە راستى يەھەمە كى و گەورە كەي ورددە گىزىت.

بەلنى، ھەروەك "تزوو" وايه، "مروق" يىش وايه. ئوهەتالە لايەن توانتى (قدورەت) ئى خواوهندووھ چەندىن ئامىرە مەعنەوپى گرنگ لە ماھىيەتى دا دانراون و، له لايەن "قەدەر" ئى

خوایشمه و چهندین بمنامه‌ی ورد و گرانبه‌های پی به خسراوه. جائه‌گهر ئەم مروقە لە ویست و تەقدیری خۆی دا بە هەلەدا بچیت و، ئامیره مەعنەوی یە کانی لە ژیر خاکی ژیانی دنیا و جیهانی تەسک و سنوورداری زھوی دا، بۇ ئارەزووی دەرۈونى خۆی بە کار بھیت، ئەوا وەک تزووە کە بۆگەن دەکات و دادەزیت. دیارە ئەم کارەشى لە بەرلەزەتیکى كەمى نیوان ژیانیکى كورتادیه، كە لە جینگاپە کى بچۈك و بارىنکى ناھەموارى پېر لە ئازاردا دەبیاتە سەر، پاشانیش "گیان" ئى هەۋارى ئەم مروقە، ئەركى ئەم لېپرسراوی یە دە كەمۇنەتە ئەستو و، بە زەرەرمەندى و نائومىدى یەوە دنیا بە جى دەھیلىت.

بەلام ئەگەر مروقە، لە ژیر خاکى بەندایەتى دا، سەرپەرشتىي "توانا و لىھاتنى" خۆى بکات و، بە ئاوى ئىسلام ئاودىزىي بکات و، رۇوناکىي ئىمانى بدانى و، ئامیره مەعنەوی یە کانی بە گوئى رايەللىي فەرمانە کانى قورئان بەرھە ئاماڭخە راستەقىنە کانيان ئاراستە بکات.. ئەوا بىن گومان ئەو تزووە چەندىن گەلا و چەرۇ و لقۇ و پەلى لىنى دەبىتەوە، كە لە جیهانى "میسال" و بەرزە خىدا پەل دەھاۋىزۇن و گولە کانيان دەم دەكەنەوە و، لە دنیا و لە بەھەشتىشدا نىعەمت و كەمالاتى بىن سنوور بەرھەم دەھىنن، ئىتە "مروقە" بەمە دەبىت بە تزووېكى بەنرخى پېر لە ئامیرى ئەوتۇر كە حەقىقەتىكى ھەمېشىيى و درەختىكى بەردهوامى تىدا كۆز كراوەتەوە و، دەبىت بە ئامېرىكى بەنرخى جوان و، بەرپۇومېكى پىرۇز و رۇوناکى درەختى گەردوون. بەلتى، بەرزبۇونەوە راستەقىنە مروقە لە وەدایە كە: دل و، نەھىنى و، گیان و، ژیرى و، تەنانەت ئەندىشە و، گىشت ئەو ھېزانە كە پىيى بەخسراون، ھەمۇوبان رۇومۇ ژیانى ھەمېشىيى ئاراستە بکات و، ھەريە كەيان لە كارى تايەتىي خۆى دا و، لەو بەندایەتى یە كە لە گەللىي دا دە گۈنچىت، بخاتە كار.

بەلام ئەوهى كە گومرایان، بە گومانى خۆيان، بە بەرزبۇونەوە و سەرکەوتى دەزانىن و، لایان و اىدە پېشكەوتى مروقە بەدەبىت كە خۆى لە شتى پېرپۇوجى ژیانى دىندا دۇقۇم بکات و، لە تاموچىزە نزەمە کانى دا رۇبچىت و، سەر بکاتە تام و لەزەتە ھەندە كى بە لەناوچووه کانى و، ئاوار بە لاي جوانى بۇونەوران و چىزە ھەمېشىيى یە کانى دا نەداتەوە و، دل و ژيرى و لايەنە ناسكە مروقانە کانى ترى بخاتە ژير فەرمانى دەرۈونى بەدەخوازى و يانکات بە خزمەتكارى ئەو دەرۈونە.. ئەمە كە ئەوان بە پېشكەوتىن و سەرکەوتى دەزانىن، ھەر گىزاو ھەر گىز سەر كەوتىن نى یە، بەلكو كەوتەخوارەوە و بەرپۇونەوە و دواكەوتە!

لە رۇوداۋىكى ئەندىشەيى دا، ئەم راستى یەم دى. وا بەم غۇونەيە رۇونى دە كەمەوە: رۇشتىمە ناو شارىتى مەزنەوە. لەو شارەدا چەندىن كۆشك و تەلار و خانۇوى گەورە گەورەم دى. لە بەردم ئەو كۆشك و خانووانە شدا ئاھەنگ و فيستيقىال و شادى، بە

شیوه‌یهک که سه‌رنجی مرؤفیان را ده کیشا، ساز کرابوون و، وه کوشانو و مه‌ها کان دارای زرق و برق بیون و، بهمه خه‌لکیان بز لای خویان کیش ده کرد. پاشان به وردی سه‌رنجم دا، خاوه‌نی يه کیک لهو کوشکانه‌م له بهردهم کوشکه که‌ی خوی دا دی که له گه‌ل سه‌گه که‌ی دا خمریکی ياری بیو. نافره‌تائیش له گه‌ل لاوانی بیانی دا سه‌مایان ده کرد، کیژوله لاوه کانیش گالته‌و‌گه‌پ و ياری منالانیان ساز دهدا و، ده‌گاوانی کوشکه که‌ش سه‌پرشتی ئم حه‌شاماته‌ی ده کردا! ئیتر تی گیشتمن له‌وهی که ئم کوشکه چوّل بیوه و دانیشتووانی هاتونه‌تهده‌ر و ئیشوکاری تیدا راوه‌ستاوه و، ئه و خه‌لکمش که نیشته‌جیی ئه و کوشکمن و بیو چه‌شنه نوقصی سه‌رلیشیروای بیون، به ته‌واوی ده‌ستیان له پرورش داشت داشزوردووه و بیزدانیان مردووه و، له بهردهم کوشکه که‌یاندا سه‌گه‌رمی ياری و گالته و گه‌پن.

پاشان نه‌ختن بهو لاتره‌وه پر شتم، کوشکیکی ترم هاته‌بری، سه‌گیکی نوستوم له‌بهر ده‌گاکه‌ی دا دی و ده‌گاوانی کوشکه که‌ش مرؤفیکی ئازا و له سه‌رخو بیو. هیچ شتیکی سه‌رنج پاکیشیش له بهردهم کوشکه که‌دا نه‌بیو. له‌بهر ئه‌وه سه‌رم له‌م ئارامی و بین دهنگی يه سوورما و ناچار پرسیارم له باره‌یه‌وه کرد و، ئنجا پر شتمه ناو کوشکه که. ده‌بینم د نیشتووانی ئاوه‌دانیان کردووه‌ته‌وه و، هه‌ریه‌ک له نه‌زمی خوی دا و به‌په‌پری دلخوشی و پکی و بین گه‌ردي چه‌ندین کار و فرمانی گرنگ و پر له ورده‌کاری ئه‌نجام ده‌دهن، به راده‌یهک که خویشی و کامه‌رانی به دلی مروف بیه‌خشیت. چه‌ند پیاویک له نه‌زمی يه که‌مدان کزوباری کوشکه که به‌پیوه ده‌بهن و، له نه‌زمیکی سه‌رووترا کچان و منالان خه‌ریکی خویندن و خویندنه‌وهن و، له نه‌زمی سئه‌مدا ئنان سه‌رگه‌رمی دروومان و نه‌خش و بیگاری جوانن له سه‌ر جل و به‌گداو، له دواهه‌مین نه‌زمی‌شدا خاوه‌نی کوشکه که‌ی سئی‌یه و له گه‌ل پادشادا به تله‌فون له باره‌ی دایین کردنی زیانیکی سه‌ربه‌ست و پر دلنيابی و شرامی بز دانیشتووانی کوشک، ده‌دویت، که هه‌ریه‌که‌یان به‌پی سپوربی خوی سه‌رگه‌رمی ئه‌ر کار و فرمانبه‌ری و ئه‌ر که‌یه پی سپیر اووه و له گه‌ل پله و شان و شکوی دا گونجاوه.

جاله‌بهر ئه‌وهی هیچ کام له‌وان منیان نه‌ده‌بینی، ئه‌وا که‌س پی‌ی لئی نه‌گرم و به‌ناو هه‌ممو دیه‌کی کوشکه که‌دا به‌په‌پری سه‌ربه‌ستی گه‌رام و، پاشان هاته‌ده‌ره‌وه و، به‌ناو شاره‌که‌دا گه‌رام. ده‌بینم شاره که هه‌مموی له‌م دوو جوّره خانووبه‌ره و کوشکانه‌ن. که پرسیارم له بره‌ی هزکاری ئه‌مه‌وه کرد، پیان و تم: "کوشکه کانی جوزی يه کهم، که له ناووه چوّل و ده‌ره‌هشیان هه‌را و هوریایه و به پووه‌که‌ش راز اوه‌ن، ئه‌وانه مه‌لبه‌ندی پیشمه‌ایانی کوفرو گه‌رم‌ایین.. کوشکه کانی جوّری دووه‌مه‌میش نیشته‌جیی گه‌مه‌ره ئیماندارانی ئازا و غیره‌نه‌ندن". پاشان له گوشیه‌کی شاره که‌دا کوشکیکم دی لیی نووسرا بیو "سه‌عید"!

سەرم لەوە زۆر سوورپما! كە سەر بىم دا وەك بلىي وئىنەي خۇمى تىدا بىبىم واھاتە بەرچاوم! لە سەرسوورپماندا ھاوارم كرد و، بەدەم ئەم ھاوارەوە ھائىھەوە ھۆشى خۇم و لەو ئەندىشە يە بىدار بۇومەوە!

دەمەۋى ئەم رۇوداوه ئەندىشە يە، بە يارمەتىي خوا، لىك بەدەمەوە: ئەو شارە ئىيانى كۆمەلایەتى و شارستانىتىي مەرۇفە و، ھەرىيەك لەو كۆشكەنەش مەرۇقىكە و، دانىشتۇرانى كۆشكە كەش بىرىتىن لە ئەندامە كانى ئەم مەرۇفە، وەك: چاو و گۈى و.. لايەنە ناسكە كانى وەك: دل و، نەھىنى و، گىان و.. ھاندەرە كانى وەك: ئارەزوو و، ھېزە توپەمىي و شەھوانى يە كانى. ھەرىيەك لەو لايەنە ناسكەنەش بۇ ئەنجامدانى بەندايەتى يە كى تايىھەتى ئامادە كراوه و، ھەرىيەك كەيان "چىز" و "ئازار" ئى خۆى ھەيە.. دەرۈون و ئارەزوو و، ھېزە توپەمىي يە كانىش وەك سەڭى پاسەوانى لەو كۆشكەدا. جاسەرداňۋاندۇن و ملکەچ بۇونى ئەم لايەنە ناسك و بەرزاڭە بۇ فەرمانە كانى دەرۈون و ئارەزوو، لە راستى دا، بەرزبۇونەوە و سەركەوتىن نى يە. بەلکو، بىن ھىچ گۇمانىك كەمەتن و دابەزىن و دوا كەوتە. ئىت بۇ خۆت لايەنە كانى تى لە رۇوناڭىي ئەمەدا، لىك بەدەرەوە.

○ سەرنخى سىھەم:

مەرۇف لە رۇوي ئىشۇكار و تىكۈشانى ماددىيەوە، زىنلەدەوەرېنگى لواز و دەستەوسان و كۆلەوارە! بازنى دەستەلات و خاۋەنېتىي بۇ شتان لەم رۇوهدا تەسك و ديارى كراوه و، ئەوەندە بىر دەكەت كە دەستى بىي بىگات، تەنانەت بەشىڭى زۆرى ئەم كۆلەوارى و لوازى و تەمبەلىيە مەرۇف، ئەم ئازەللە مالى يانەشى گەرتۈوهەتەوە كە جىلمۇيان بە دەستى مەرۇف سېپىرراوه! بۇ نەونە گەر بەراوردى مەر و مانگاي مالى لە گەل ھى كېيىدە بىكىرىت جىاوازى يە كى مەزن لە نىۋانىاندا دەرددە كەمۆيت.

بەلام مەرۇف لە رۇوي كارتىكراوى و وەرگىراوى و پارانەوە و لە خوا داوا كەردنەوە، رېبۈارىنگى ئازىزە لە ميواخانەي دىيادا و، خاۋەندى سەخاۋە ئەندە كەردووبەتى بە مىوانى خۆى، بە رادەيە كى واپىزى لىنى ناوه كە گەنجىنە كانى مىھەربانىي فراوانى خۆى بۇ كەردوونەتەوە و، خزمەتكۈزار و دروستكراوانى خۇيىشى لە خزمەتدا بۇ دانان و، بازنىيە كى تابلىي گەمورە و فراوانىشى بۇ سوود و گەر ان و حەوانەوە ئەم ئامادە كەردوو، كە نىۋە تىرىھ كەھى بە ئەندازەي يېنىنى چاوبەتى، بەلکو تا كۆئى خەيالى دەرۋات ئەم بازنه يەش تا ئەمەنە فراوانە.

جا آئه گهر مرؤوف پشت به خزویستی و لخ خوبایی بعونی خزی بیهستی و، ئه پهربی ئاواتی بهرزی ئه زیانی دنیاییت و، همه مهو رهنج و تهقالا و کرد و کوششیکی له پیناوی دهستختنی چهند تام و چیزیکی کهم خاینهنی دنیادا بیت، ئه واله پاشاندا نو قمی بازنیه کی ته سک دهیت و کرد و کوشش کانیشی بهدم باوه ده رون و بین ئېنخام ده رون و، له رپۇزى دوايىشدا همه مهو ئەندام و ئامیر ولايەن ناسکە کانى، كە بىي بەخشراون، همه مهو يان سکالاى نەدەست دەكەن.. بەلام گرەست بەوه بکات کە میوانیکی ئازىزە و، له چوار چىوهى بەزامەندىيە کانى خانە خوئى كەىدا، كە خواوهندى سەخواوه تەند و شىكۈمىندە، جوولايىوه و، سەرمایەتىمەنىشى لە بازنەي کارى رەۋادا بەسەر بىردى، ئەوا هەلسۆ كەمەتە کانى لە بازنەي کى فراوانى ئەمەندە بەرىندا دەبیت کە تا زیانى هەميشەيى بەردهوام دەبیت و، بە دلنيابى و ئاسايىش دەزى و، هەناسەتى ئاسوودەيى هەلەدە كېشىت و دەحەويتەوە و، ئىز دەتوانىت بەرەو بالاترین پلهى بلەنلى (أعلى عليين) بەرز بىتەوە. ئىنجالە دواپۇزى قيامەتىشدا همه مهو ئەمەرلايەن ناسک و ئەندامانە خواپىي بەخشىون، شايەتىي باشى بۇ دەدەن.

بەلىن، ئەو ئەندامانە لە مرۇقدا دانراون، بۇ زیانى بىي بايەخى ئەم دنیا يە نىن، بەلكور چەند نىعەتىكىن لە پیناوی زیانىكى بەردهوامى هەميشەيى زۆر بەنرخدا بىي بەخشراون. چونكە ئەگەر بەراوردىك لە نىوان مرۇف و ئاژەلدا بىكەين، دەبىن ئامىرى زۆرى هەمە و لەم رۇوهە سەد جار لە ئاژەل دەولەمەندىرە. بەلام لە رۇوى چىز ورگرتىن لە زیانى دنیا، لە ئاژەل گەلى هەزارترە و تەنانەت سەد پلەش لە خوارىمۇھىتى. چونكە مرۇف لە هەر چىز و لەزەتىكى زیانى دنیادا، شوينهوارى هەزاران ئازارى سەرلى شىۋىن دەبىتى و، لە زىيە كەوە ئازارە كانى رابوردوو و پەزارە و خەم و خەفتەتى ئىستا و مەترسى يە كانى ئابىنە و، لە زىيە كى تەرەوە ئەو ئازارانە كە لە نەمانى لەزەت و خۇشىيەوە پەيدا دەبن، هەمەو ئەمانە چىزى مرۇف تىكىدەن و خۇش گوزەرانى يە كەي لېلى دەكەن. چونكە هەر تام و لەزەتىك كە نە دنیادا دەيچىزىت ئازارىك لە جىنگايدا بەجى دەھىلىت. بەلام ئاژەل وانى يە، چونكە ئى هىچ ئازارىك لەزەت لە زيان دەبات و، بىي هىچ لىلى يەڭ تامى هەمەو شىتىك بە خۇشى دەكات و، نە ئازارە كانى رابوردوو نە مەترسى يە كانى ئابىنە نايىرسىن. ئىز بۇ خزى بە خۇشى و حموانەوە دەزى و شوکرانە بەدىھېنەريشى دەكات.

كەواتىه ئەم مرۇقەتى كە لە جوانلىق شىۋە و باشتىن نرخ و بەھادا بەدى ھېنزاوه، ئەگەر بىرى خزى تەنها ئاراستەي زیانى دنیا بکات، ئەوا دادە بەزىتە خوارەوە و سەد پلە لە

گیانه و هر نکی و هک چو له که نز متر ده بیت، باله پرووی سه رایه کمه و سه دئه و ندهی ئازه ل
به رز تریش بیت. ئم راستی یهم له جینگایه کی تردا به غموونیه که پروون کرد و وه ته وه، وا یهم
بۇ نهیمه وه لیره شدا دەیھینمه وه:

پاپیک (دە) لیره ی زیرپنی بە خزمە تگوزاره کەی خۆی دا و فەرمانی داین کە دەستىك
جل و بەرگى لە باشتىن پارچەی ناياب بۇ خۆی پى بىكىت. (ھەزار) لیره ی زیرپنیشى بە
خزمە تگوزارىنى کى ترى دا و ليستىيە کى بچوو كىشى لە گەلدا دايىن كە پىدا ويستى يە كانى تىدا
نووسرا بۇون و، پاره و ليستە كەی خستە ناو گىرفانى ئم خزمە تگوزاره و ناردى بۇ بازار.
خزمە تگوزارى يە كەم بە (دە) لیره کە دەستىك جل و بەرگى جوانى لە باشتىن پارچەي
ناياب پى كېرى. خزمە تگوزارى دووهەميش چاوى لمۇي تر كرد و وەك ئەھوی كرد،
ئەوهندەش نەقام بۇو، سەيرىنکى ليستە كەی نە كرد، بەلكو ھەزار لیره كەی كرد دەستى
فرۇشيار و داواي دەستىك جل و بەرگى پياوانەيلىنى كرد، ئم فرۇشيار بى ويزدانەش
دەستىكى لە خراپتىن جۇر بۇ ھەلبۈزاد. كاتىن ئم خزمە تگوزاره بەدەختە بۇ لاي
گەورە كەی گەرایمە و لە بەردەمى دا راوه ستا، گەورە كەی تابلىقىسى پى وت و
سەرزەنشتى كرد و بە توندىش سزايى دا.

دياره ئەو كەسەش كە خاوهنى نز مترىن ھەست و ورياسىي بىت، يە كسەر دەزانىت
خزمە تگوزارى دووهەم، كە ھەزار لیره كەي درايىن، بۇ ئەوه نەنیراتالىه بازار دەستىك
بەرگ و پۇشاڭ بىكىت، بەلكو بۇ ئەوه بازار گانى يە كى گرنگ بەو پاره یمه بکات.
مەۋھىش وەھايە، كە ئم ھەمو ئامىرە مەعنەوى و لايەنە ناسكە مەۋھانىيەي دراوەتى، كە
ئەگەر ھەريە كەيان لە گەل ئەوهى لە ئازەلدىيە بەراورد بىكىت، دەرددە كەۋىت سەد ئەوهندە
ئەوهى ئازەلە كان درىپتەر و فراوانتن. بۇ غموونە: لە كۆئى "چاۋ" ئى مەۋھىش كە ھەمو پلە كانى
جوانى دەناسىت و.. ھەستى "چەشتىن" ئى كە تامى ھەريەك لە خواردەمنى يە جىاجىا كان
دەزانىت و لىكىيان جىادە كاتەوه و.. "ژىرى" يە كە دەرۋاتە ناو كاكلەي راستى يە كان و
وردىتىن لايەنیانوه و.. "دلىشى" كە لە شەوق و تاسەدايە بۇ ھەمو جۈزىنى كەرەزى و
كەمالىك كە بۇ مەۋھىش بىشىت.. لە كۆئى ئەمانەي مەۋھىش و ھاواچەشىيان لە گەل ئامىرە
سادە كانى ئازەلدا بەراورد دە كرین، كە ئەويھى تا دوو پلە يان سيان دەرددە كەمون و لەمە
زىاتر ھەست بە شتى تر ناكەن؟ مە گەر ئەو ئەرك و فرمانە تايىھەتىيانەي كە بە ئەندامىك يان
ئامىرەتكى تايىھەتىي ئازەلەتكى دىيارى كراو بەخسراوه، چونكە ئم ئامىرە كارى خۆى زۇر لە
مەۋھىش باشتى دەباتە سەر لەو كارانەدا كە بە مەۋھىش نەسپىرداون.

هۆکار و نهینی زوری ئامیره کانی مرۆف ئوهیه کە: لەبر ئوهی خاوهنی زیرى و بىز كردنوهى، ئهوا هەسته کانی ئهوا هىز و گەشە كردن و دەركەوتى و فراوانىي زۇرتىيان بەدەست ھىناوه. دەبىنيت لەبر ئوهى پىداویستى يە کانى زۇر و جۇراوجۇرن، ئهوا مەوداي جەمسەربۇنى ھەسته کانى جىياوازن، بەو بۇنەيەو ھەسته کانى زۇر جۇراوجۇرن. ئىجا نەبەر ئوهى خاوهنی سروشىتىكى وايە كە زۇر شتى تىدا كۆكراوەتەو، ئهوا ئەم مەۋە بۇوە بە تەوهەرى چەندىن ھىوا و ئاوات و ئارەزووى زۇر و، چاوهپروانىي چەندىن ئامابىجى حىاجىا و جۇراوجۇر دەكەت. ھەروەھا لەبر ئوهى كارمەندى و ئەرك و فەرمانبەرى يە سروشىتى يە کانى گەلى زۇرن، ئهوا ئامیره کانى فراوانىي بان پەيدا كەردووە. ئىجا بەھۆزى ئوهەش كە سروشىتە كەى بىن وينەيە و بۇ چەندىن جۇرى پەرسىتش ئامادە كراوه، ئهوا توانييە كى بىن بەخسراوه كە دەتوانىت تۆۋى "كاملى" لە خۇزى دا كۆتكاتەوە!

لەبر ئەمانە، ھەر گىز ناگۇنچى ئەم ھەمو ئامیره زۇرانە بەم زۇر و چىرىيە، تەنها بىز بەدەستھىنانى ئەم ژيانە فانى و كاتىيە دنیا بە مرۆف بەخشىرايىت. بەلكو دەبىن ئامابىجى سەرە كىيى ژيانى مرۆف بريتى بىت لە ئەنجامدانى ئهوا كارمەندى و فەرمانبەرى يانەي كە چەندىن مەبەستى بىن سۇورىيان تىدايە و، بە بەندايەتى كەردىنى بۇ خواي گەورە دەستەوسانى و ھەزارى و كەمەرخەمى كەردىنى بەرامبەر بە خواي گەورە را بىگەيەنېت و، بە پۇانىنېكى فراوان تەسيحات كەردىنى بۇونەوەران بىيىت و شايەتىش لەسەر ئەمە بەرات و، ئهوا چاکە و بەخشايشانەي كە مىھەربانىي خواوهند بەخشىونى و ناردوونى، بىانىنېت. تاكو شوكرانەيان سەر پىشكەش بکات و، موعجىزاتى توانتى پەروەردگارى يانەش لەم بەديھىز اوانەي خوارادا بىيىت، تاكو بىريان لىنى بکاتەوە و بە چاوى سەرسوورمان و پەندلىنى وەرگەرنەوە بېريان بروانىت.

دەسا ئەي مرۆڤى دنياپەرسەت و شەيداي ژيانى لەناوچۈرى دنیا و بىن ئاڭلا نەھىنىي:
ئەحسەن تقويم!

گۈئى لەم پۇوداوه ئەندىشىيەي بە را بىگە، كە راستىي ژيانى دنیا دەنۋىتىت و، پۇوداونىكە سەعىدى كۆن "چاوى بىن كەوت و گۇرپىي بە "سەعىدى نوى". كە بەم جۇرەيە:

خۇزمەم وەك مرۆقىلە دى كە لەسەر سەھەر بۇوم و بۇ شۇينىكى دوور رەوانە كرابۇوم و بىنگەيە كى دوورودرېزەم لەبر بۇو. گەورە كەشم شەست لىرەي زېپىنى (ھەر رۇزە و لىرەيەك) بېتەرخان كەدبۇوم. تا رۇزىكىان رۇشتىمە ئوتىلىكەمە كە مەھماي تىدا بۇو، مېنىش "دە" لىرەم و كاتەدا بىن بۇو، ھەمو ويامن لە يەك شەمدا لەسەر مىزى قومار و لە پىتاۋى ناوبانگ دەست

که ونداد دۇر اندو، بە دەستى بەتال مامەوه و هېچ كەسابەتىكەم بە پارە كەممەوه نە كەدو. هېچىش نەھىشتەوە تاڭو پىداویستى يە كانى ئەو جىنگاپەمى بىن دايىن بىكم كە بۆى دەرۈم. بە كورتى: لەو چىز و تامە نازارەوايە جىگە لە ئازار و تاوانى زۇر و زام و داخ و خەم و پەزارە هېچى ترملىنى پاشە كەوت نە كەرد.

كاتى من لەم نائومىدى و خەفتبارى و خەم خواردەدا دەتلامەوه، پىاويتكەملىنى پەيدا بۇو، وتى:

- (ھەموو سەرمایە كەت لە دەست دا و ئىستا شاياني سزايىت. وا بە دەستى بەتالىش بەرهە ئەو شارەى نياز تە بۆى بېرىپەت رى دەگرىتەبەر. جا ئە گەر وریا و خاۋەنى بىنالى دل بىت، ئەوا دەرگاى پەشىمان بۇونەوه و تۆبە كەردن ھىشتا دانەخراوه، دەتوانىت بە نىوهى قازانچى ئەو پازىدە لىرىھەيى كە ماوەتە كەسابەتى پىنۋە بىكەيت و، ھەندى لە پىداویستى يە كانى ئەۋىت بىكەرت).

كە لەمدا پاۋىزم بە نەفسىم كەرد، دەبىنم رازى نى يە. پىاوە كە وتى: "كەواتە سىيە كى". نەفسىم بەمەش رازى نەبۇو. پىاوە كە وتى: "چوارىھەكى". دەبىنم نەفسىم نايەوەي لەو خۇوهى دووقارى بۇوە لابدات! پىاوە كە بە تۈرپەيى بەھە پېشىتى كەردىم و بۇشتە.

پاشان كە تەماشام كەرد، وەك بىلەيى ھەموو شىتىك گۈزىررا بېت و وەك خۇرى نەمايىت، وا بۇو لە بەرچاومدا! خۇمەلەناو شەمەندەفەرىيەكدا دى كە بەپەپى توندى و بە پەلە لە تونىلىكى ناوزەھە دەرۋشت، لە سەرسوورماندا شېرپە بۇوبۇوم. بەلام هېچ چارىتكەم نەبۇو و نەمدەتوانى نە بە لای راست نە بە لای چەپىدا بېرۈم. سەير لەھەدا بۇو لەم دىبو و ئەو دىبوى شەمەندەفەرە كەدا چەنلىين جۆر گولى رەنگىن و جوان و سەرنج را كىش و بەرپۇوم و مىوهى بەقام دىyar بۇون. منىش وە كە مەرۆفە دەبەنگە كان دەستىم بۇز بىردىن تاڭو ھەندى لەو گولانە بىكەممەوه و لەو مىوه بەتامانەش شىتىكەم دەست بىكەويت. بەلام هېچم دەست نە كەوت، چونكە ھەر ئەوەندەي دەستىم پېيان گەيىشت، دركە كانىيان بە دەستىمدا چەقىن و دەستىيان زامدار كەردىم و خۇنىيانلىنى هىئا و، شەمەندەفەرە كەش لە پەھۆتى توندو تېزى خۇرى دا ھەر بەردهوام بۇو! بەم جۆرە، بىن ئەوەي هېچ سوودىتكەم دەست بىكەويت خۇم تووشى ئازار كەردى.. فەرمانبەرەيىكى شەمەندەفەرە كە بىنى وتم: (پىنج قرووچىم بەدرى، تا ئەندازەيە كى باشت لەو گولۇ و بەرپۇومانەي دەتەمۇين بۇ بىكەممەوه. خۇتۇ بەم زامانەت چەنلىين ئەوەندەي ئەوەي بە پىنج قرووچە دەستى دە كەمون زىيان دە كەيت، ئەمە سەرەرای ئەو سزايدەي كە لەسەر ئەم كارەت دەيچىزىت، چونكە بىن پەھۆت وەر گەرتەن دەستى بۇ بىردىون).

لەو کاتەدا سەرى دىيام لى هاتەۋەيەك و بە تەھاوايى كەمۇغە پەزارە و تەنگانەوە. لە پەنجەرە كەمە سەپەنگى لاي پىشەوەم كرد، تاڭو بىز انم كەم تونىلە كۆتايى بىن دىت؟ دەبىنم كۆتايى ئەو تونىلە چەند كون و كەلەبەر و پەنجەرە و چالىكىن و، هەريەك لە نەھەرە كانى ئەو شەمەندە فەرە فېرى دەدرىنە ناو يە كېڭىلە كەم و كون و چالانەوە! لە بەرامبەر خۆيىشەمەوە چالىكىم دى لە هەردوو سەرىيەوە بەردى وەك "كېلى گۇر" دانزا بۇون. كە لە بەردى كانى وردىبۇومەوە، دەبىن بە پىتى گۇورە ناوى "سەعىد" يان لى نۇو سەرا بۇو! لە ترس و بىم و سەرسوور ماندا بە دەنگى بەرزا و تم: ئەى هاوار!!

كتۈپ دەنگى ئەو پىاومەنەتەوە گۈنى كە لە دەرگائى مەلەكەدا ئامۇزىڭارىي زۇرى كىردىم.

گۈنئى لى بۇ پىتى و تم:

- كۈرم! ژىرىت هاتەۋە بەر؟ لە مەستى بىدار بۇويتەوە؟

و تم:

- بەلۇنى، بەلەم دواي ئەۋەي كە كار لە كار ترازا و هيچ ھىز و توانا و دەستەلاتىكىم لە دەستدا نەما.

و تى:

- تۆبە بىكە و پشت بەخوا بىھستە.

و تم:

- وا كىردىم.

پاشان كە بىدار بۇومەوە، "سەعىدى كۆن" م لى ون بۇو و، "سەعىدى نۇئى" م لە خۆمدا بىنى!

لە خوا داوا كارم ئەم رۇوداوه ئەندىشەبىي بە بکات بە مايەي خىزىر. و امن ھەندىيەكلىك دەددەمەوە بۇت، ئەم دى تەرىشى خۆت لىتكى بىدەرەوە:

ئەو سەفەرە، سەفەرە كە لە جىيەنەي رۇحەمە دەست بىن دەكەت و، بەناو پلە كانى جىيەنەي رەحىم و، پاشان لاۋى و، پىرى و، گۇر و، بەرزەخەمە دەرپوات و، بەرەو حەشر و سىرات و ھەتاهەتايى بەردىم دەبىت.

شەست لىرە كەمش تەمەنی مەرۋە كە شەست سالە. خۇكاتى لە تەمەنی چىل و پىنچ سالىدا ئەو رۇوداوه ئەندىشەبىي بەم دى، هيچ بەلگەيە كەم بە دەستەوە نەبۇو كە تا تەمەنی شەست سالى دەزىم، بەلام يە كېڭىلە قوتايى يە دلىسۈزە كانى قورئان رېنمايى كىردىم بۇ ئەۋەي كە بىرەي ئەو تەمەنەي بە ئەغلەب ماومە و دەكەت پازىدە سال، لە پىتاوى دوا بۇزىدا بە كارى بېنىم..

ئه و ئوتىلەش، سەبارەت بە من، شارى ئەستەمبوولە..

ئه و شەمەندەفەرەش: کاتە. هەر سالىئىك وەك عەرەبانىيەكى ئه و شەمەندەفەرە وايە.
ئه و تونىلەش ژيانى دنيا يە.. گۈل و مىوه در كاوى يە كانيش: لەزەتە نارەوا و گالتە و گەپە
حەرامە كانىن، كە تەنھا ئازارى بىر كەرنەوە لە نەمانيان دلى و دەرۇون زامدار و خوېنىاوى
دەكتە..

واتاي ئه و قىسىمە خزمەتكۈزارى ناو شەمەندەفەرە كەيش كە وتى: "پىنج قرووشە
بىدەرى با باشتىرىن شىتىك كە دەتەۋى بتەمىنى" ئه و وەيە كە: ئه و تام و چىز و لەزەتەنەي مەزۇف
لە پىنى حەلالەوە دەستى دەكەون، سەرۇ زىيادن بۇ گۈزەران و حەوانەوەي. ئىتەر ئىنگا بە
حەرام نادەن و پىويست بە حەرام ناھىئەنەوە.
ئهوانى تريش خوت لېكىيان بىدەرەوە.

○ سەرنخى چوارم:

مەرۆف لەم گەردوونەدا وەك مەنالىتكى لوازى نازدار و خۆشەویست وايە، ئەوهتا لە
دۇوتۇنى لوازى يە كەدىدا ھىزىتكى گەمورە، لە كۆلەوارى يە كەيشى داتوانىيەكى مەزىنى
ھەيە! چونكە بەھۆزى ھىزى ئه و لوازى و توانىي ئه و دەستەسانى و كۆلەوارى يەوە، ئەم
بۇونەوەرانەي خراونەتە ئىزىز دەست و ھەممۇيانى بۇ ژىرىبار و ملکەچ كراون! جائە گەر
مەرۆف ھەست بە لوازىي خۆزى بىكەت و، بە زمان و كىدار و رەفتار لە پەرورەدگارى خۆزى
پاپىتەوە، بە كۆلەوارىي خۆزى بىزانىت و، هانا بۇ پەرورەدگارى بىات و، شو كراونەتىزىرى
ئەوهش پىشكەش بە خوا بىكەت كە بۇونەوەرانى بۇ ملکەچ و ژىرىبار كەرددووە.. ئەوابە
ئامانجە كانى دەگات و، ئاوات و مەبەستە كانى دېنەدى. كە ئە گەر بە توانىي ھەندەكى و
كەمى خۆزى بوايە ھەر گىز نېيدە توانى بەلەتكۈ بۆزى مەيسەر نەدەبۇ يەك لە سەدى ئەوهى
دەست بىكەوتايە كە دەستى كەوت.

بەلام ھەندى جار مەرۆف بە ھەلەدا دەچىت و، ئەوهى كە بەھۆزى پاپانەوەي (زمانى
حال و رەفتار) دەستى كەمتوون، بە هي توانىي خۆزى لە قەلەميان دەدات! بۇ غۇونە: ئە و
ھىزىھى كە لە لوازىي جووجىكى مەيشىكداھىيە، والە دايىكە كەدى دەكتە كە بە وھىزىھى
ھەيەتى لە گەل شىردا بېھنگىت و بە چەشىنە پارىزگارىي ئە و جووجەلانىي بىكەت.. ھەرۇھا
ئەو ھىزىھى كە لە لوازىي بېچۈوو شىردا يە، دايىكە درىنە كەدى بۇ خۆزى ژىرىبار دەخات و
دەيکات بە خزمەتكۈزارى خۆزى، بە رادەيەك كە ئەم بېچۈوو ھەرچەند بېچۈوك و لوازە،
كەچى ھەردەم تىرە، بەلام دايىكە كەدى بە بىرىتى دەمېننەوە!

ئەم ھىزەى كە لە لاوازىدا يە جىنى سەرچىدانە، ئەو مىھەربانى يەش كە لە لاوازى يە و سەرچاوه دەگرىت و دەردە كە ويىت، شاياني سەير كردن و سەرسوورمانە! جا ھەروهك منالى نەرمۇنۇل و ناسكى خۆشەويىت بەھۆى گريان و لاوازى يە كە يە و بەزەيى و سۆزى كەسانى دەرۋوبەرى دەست دە كە ويىت و بە مەرام و مەبەستە كانى دە گات و، زلھىزان و پادشايانى بۇ ملکەچ دەبن و، بەم بۇنەيەوە ئەوەندەي دەست دە كە ويىت كە ھەر گىز بە ھىزە كەمە كە خۆى يەك لە ھەزارى ئەوهى دەست نەدە كەوت. واتە لاوازى و كۆلەوارى يە كەي ھۆن بەزەيى خەللىكى بچۈولپىن و پارىز گارى بىكەن، بە رادىيەك كە بە تەنها پەنجەيە كى بچۈر كى، گەورەپاوان و میر و پادشايانى بۇ ملکەچ دەبن. خۇ ئە گەر ئەم منالە نىكۈلى لەو بەزەيى يە بکات و، ئەو پارىز گارى يەش تاوانىبار بکات و، بە نەفامى و لەخۆبانى بۇونەوه بلىت: "من بە ھىز و توانا و يىستى خۆم ئەو ھەموو مەزقە دەستە لەتدارە بە توانىيانەم ملکەچ كەردوون" ، دىارە جىگە لە زللە لىدان شاياني ھىچى تر نايىت..

ھەروهك ئەم منالە لەم غۇونەيدا ئاوايە، مەزقىش وەھايە! چونكە ئە گەر مەزقە نىكۈلى لە مىھەربانى و بەزەيى بەدىھىنەرى خۆى بکات و، دانايى خواى گەورە تاوانىبار بکات و بە وينەي قارروون ئەويش بلىت: ﴿إِنَّمَا أُوتِيَّةُ عَلِيٍّ عِنْدِي﴾ (القصص: ۷۸) واتە: ئەم سەرۋەت و سامانەم بەھۆى زانستىكى خۆمەوە دەست كە وتۇو، ئەوا بىن گوممان خۆى دووجارى ئەشكەنجه و ئازار دەكەت. چونكە ئەو پلە و پايە و دەستە لەتدارى يە مەزقە هەيەتى و، ئەم پېشىكەوتىن و ئاسۇ شارستانىتى و زىيارەتى مەزقى تىدا يە، ھى بەرزى و ھىزى دەمقالى و زال بۇونى نى يە و، ھىچ كام لەمانە ھەر گىز ئەو شنانەي دەست نەختىوون. بەلكو لە بەرلاوازى و كۆلەوارى و ھەزارى و دەست كورتى مەزقە يارمەتى دراوه و چاكەي نە گەلتدا كراوه و ئەمانەي بىن بە خىشراوه و ۋېزى لىنى گىراوه.. ھەروهەنەتى ئەو دەستە لەتەي كە ھەيەتى ھەر گىز ئەو ھىز و زانىارى يە نى يە كە لە توانايىدا ھەيە، بەلكو تەنها مىھەربانى و دانايى خواوەندى پەرۋەردگارە كە ئەم ھەموو شنانەي بۇ ژىرىبار خىستووه و داونى بە دەست مەزقەمۇه.

بەلىق، ئەو مەزقە ئى كە لە بەر دەم دووپىشىكىنى كۆپر و مارىنكى بىن بىن دا دەستە پاچە بىت، ھەر گىز خاواهنى ئەو توانايە نى يە كە لە كەرمىتكى بچۈر كەرگى ئاورىشى بکاتە بەر و، لە مىرۇويە كى ژەھراوىش ھەنگۈنى دەرخوارد بىدات! بەلكو تەنها ئەنجامى لاوازى يە كەتى كە خواى مىھەربان و پەرۋەردگارى بە خىشىنە، ئەوانەي بۇ گۈرىايەل كەردوون!

ئەی کاکى مرۆڤ! مادەم پاستى بەم جۇرەيە، ئەواواز لە خۇوپىستى و لەخۇبىايى بىون بەھىنە، لە بەرددەم دەرگاى خوايەتىي خواى گەورەدا كۈلەوارى و دەستەوسانى و لاوازىت بە زمانى داوا و پارانەوە راڭگىدەنە، بە زمانى نزا و لالانەوەش ھەزارى و دەست كورتىت ئاشكرا بىكە، دەرى بېرە كە بەندەيە كى پاستەقىنەي بىن گەردى خواى گەورەيت و بىلىنى:

﴿حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ و، ئىتتىپ خوتت بە پلە كانى سەربەرزى دا سەربىكەوە!

ھەرگىز نەلىتىت: (من چىم و بايەخىم چىيە، تالاھ لايەن خواوهندى داناوە بە تايىەتى چاودىرى بىكىرىم و ئەم گەردوونەم بۇ ملکەچ بىكىرىت، پاشان داواى شوڭرانەبىزىرى يەكى گشتىم لىپىكىرىت)!؟! نەخىز ھەرگىز وانەلىتىت. چونكە ھەرچەندە بە گۈپەرى دەردوونى خوتت و شىوهى روالەتىت وەك نەبوو وايت، بەلام بەپىي پلە و فەرمانبەرىي ئىزانت. سەير كەرىنەكى ورياتىت و دەرۋانىت ئەم بۇونەوەرە مەزانانە و.. زمانىكى گۇياى ۋەوانىت كە بە ناوى ئەم ھەممو بۇونەوەرە پەلە دانايىيانەوە دەدوپىت و،.. خوپەنەنەكى ورياتى ئەم كەنەتىنە گەردوون و جىهانىت و.. سەرپەرشتىكارىتكى بىركەرەوە ئەم بۇونەوەرە تەسبىحات گۇزارەيت و، لە حوكىمى مامۆستايەكى شارەزا و ئەندازىيارىتكى بەپىزدىت بۇ ئەم ھەممو بەدېھىنەرانەي كە خەرىنەكى بەندايەتىن و سەريان لە سوژەدەدایە.

بەلىن، ئەي کاکى مرۆڤ! تۆلە روانگەي جەستەي پۇوهەكى و دەرروونى ئازەلىتىمە، لەناو شەپۇلە كانى ئەم بۇونەوەرە زۇر و سەرسوورھىنەرانەدا، بەشىكى بچۈوک و كەم و بىنۇرخ و، بەدېھىنەرەتكى ھەزار و زىنەدەوەرەتكى لەوازىت.. بەلام لەم بۇوهەكە مەرۆفایەتى يەكەت بە پەرەرددە ئىسلامى تەھاوا بۇوبىتىت و، بە رۇوناكىي ئىمان، كە رۇوناكىي خۇشەويىستى خواى تىدايە، رۇون بۇوبىتىمە، ئەوالىم بەندايەتى يەتدە پادشايت و، لەم ھەنەدە كى بۇونەتدا ھەمە كىيت و، لەم بچۈوکى يەتدا جىهانىكى فراوانىت و، لە گەل كەم نرخىتدا پلەيە كى بەرزىت ھەيە، چونكە تەنها تۆ سەرپەرشتىكارى خواون بەسېرەتى رۇونى) ئەم باز نە فراوانەي بۇونەوەرەنەت كە لە بەرچاودايە، بە راڭگىدە ئەكە دەتوانىت بلېتىت:

(پەرەرددگارى مىھەر بانم ئەم دنیايە بۇ كەردووم بە مەلبەندو، مانگ و پۇز بە چراو رۇوناكى و، بەھار بە چەپكىنە گولى دلپىنە جوان و، ھاوينىش بە سفرە و خوانىكى پەلە ناز و نىعمەت و، ئازەلىشى بۇ كەردووم بە خزمەتگۇزارى بەرددەست و، رۇوه كېش بە جوانى و ئارايىشتى ناومالىم).

پۇختەي قىسە ئەوهە كە: ئە گەر گۈئى رايەلى نەفس و شەيتان بىت، ئەوا دە كەۋىتە خوارەوە و دادە بەزىتە نىزمەتىن پلە(أسفل سافلىن)وە، بەلام ئە گەر گۈئى بۇ حەق و قورئان

برابرگریت، ئەوا بەرەو بالاترین پلەی بلندی (أعلى علیین) بەرز دەبیتەوە و دەبیت بە جوانترین بۇونەوەری نرخیئر او (أحسن تقویم) ئى ئەم گەردۇونە.

○ سەرنخى پىتىجەم:

مۇزۇف وە كۈمىوان و كارمەندىيەك نىئر اوەتە دىندا و، لىيھاتۇويى و بەھەرى زۇر گەرنگى دراوەتى و، لەبەر ئەمەش چەندىن ئەرك و كارمەندىيە گەورە و گەرنگى بىن سېپىرراوە. جا بۇ ئەوهى مۇزۇف كارە كانى ئەنجام بىدات و، بۇ ئەم ئاماڭچۇ و كارمەندىيە گەورانە ئى بىكۈشىت، ئەوا شەھوقي بۇ كەردارى چاڭ و، ھەرپەشەي سامانلىكى لە سەر كەردارى نابەھىنى بۇ دانراوە. والىرەدا و لە پىناۋى ھەست كەردن و تىگەيشتن لە نەھىئى: "أحسن تقویم"، كارمەندىيە كانى مۇزۇف و بىناغە كانى بەندايەتى، كە لە جىنگايدە كى تردا بە درىزى باسمان كەردوون، بە كورتى باس دەكەين و، دەلىيىن:

دوای ئەوهى كە مۇزۇف دىتە ئەم جىھانە دوو لايەنى بەندايەتى و پەرسەن ھەن دەبى ئەنجامىان بىدات:

لايەنى يە كەم: پەرسەن و تىقىكىرىنى غىابى (نادىيار).

لايەنى دۇوھەم: پەرسەن و پارانەوەي ئامادە و پۇوبەرروو.

لايەنى يە كەم: بىرىتى يە لەھەرەي كە لە رېسى گۈزىرايەلى بەھە تەسىدىقى ئەم دەستە لە تدارى يە خواوەند بىكەت كە لە گەردووندا دىيار و ئاشكرايە و، بە سەرسوورمان و رېزلىيگەرنەوە سەيرى كەمال و جوانى يە كانى پەروردىگار بىكەت..

پاشان پەند و دەرس و ئامۇزىگارى لە نەخش و نىڭارە ناوازە كانى ناوه جوان و بىن گەرددە كانى خواوەند وەربىگەرت و راييان بىگەيەنیت و بلاۋيان بىكەتەوە..

پاشان گەھەر و مروارىي ناوه پەروردىگارى يە كان - كە هەرييە كەيان گەنچىنەيە كى نەھىئى و مەعنەوین - بە تەرازووی ھەست و ئىدرالىك و بىنايى دەرەون لېك بىداتەوە و، بە بۇونا كىي: پېزلىيان و گەورەيى و مىھەربانى، كە لە دەلەوە دىن، ھەلىيان بىسەنگىنەن..

پاشان لە كاتى خويندەوە و موتالاڭردنى پەرە كانى ئاسمان و زەھى و لاپەرە كانى بۇونەوەراندا، كە نۇو سراوانى قەلەمى توانسى خواوەندن، بە پېزلىيان و سەرسوورمانەوە تىن بەفكەرىت..

پاشان كە سەيرى جوانىي بۇونەوەران و بەديھىئر اوە ناسكۇلە و جوانە كانى بۇونەوەران دەكەت، بەلايەوە جوان بن و، نرخى شىاۋيان لەو سەير كەردنەدا بۇ دابىنیت و، حەز بىكەت بەديھىئەرەي جوانى ئەم بۇونەوەرانە بىناسىت و، بە پەرۋەشەوە ھەولى ئەمە بىدات كە بىگاتە پلەي حورۇر و خزمەت بەديھىئەرەي خاونەن كەمال و، ئاورلىدانەوەي پەروردىگار بەدەست بەھىنەت.

لایه‌نی دووه‌م: بریتی به له پله‌ی حوزوور و ئهو گفتوجویه‌ی که له شوینه‌واره‌و ده‌ر ت
بۇ کاریگەر..

دەبىنېت: بەدېھىنەرىيکى مەزن دەيەۋىت لە رېتى - و عجىزاتى بەدېھىنراوانى خۆيەوە، خىزى
بناسىنېت. ئەميش بەرامبەر بەمە، ئىمانى بىن دەھىنېت و دەنناسىت..

پاشان دەبىنېت: پەروەردگارىيکى مىھەر بىان دەيەۋىت بە بەرۇبوو مەشىرىنە كانى مىھەر بەنسى
خۆى، خۆى لەلا خۆشەويىست بکات. ئەميش لە بەرامبەر ئەممەوە، بە خۆشەويىستى و
بەندايەتى بىن گەرد و پاڭ خۆى لەلا خۆشەويىست دەكەت..

پاشان دەبىنېت: بەخىشىدەيەكى سەخاوەتمەند، لە تام و لەزەتى نىعەتى ماددى و
مەعنەوىدا نوقمى دەكەت. ئەميش بەرامبەر بەمە، بە كىردار و حال و گۇفتار و گەر بىزى
بىكىتى بە گشتەست و ئامىرە كانىشى، سوپاسگۈزارى و شو كرانەپېزىرى پېشىكەش
دەكەت..

پاشان دەبىنېت: خواوهندىيکى جوان و مەزن لە ئاۋىنەئى ئەم بۇونەورانەدا گەرەپى
جوانى خۆى، بە جۆزىنىكى سەرنىچ راکىش، دەرددەخات. ئەميش لە بەرامبەر ھەمەو ئەمانەو:
الله اكىر.. سبحان الله" دوپىات دەكتەوە و، بىن ھىچ بىزازبۇونىك و، بەپەرلىرى پىزى و
سەرسوورمان و، بە خۆشەويىستى بەكى تۇواوهى ناو خۆنەويىستى، سوئدەى بۇ دەبات..

پاشان دەبىنېت: دەولەمەندىيکى رەها سامانە بىن كۆتايى و گەنجىنە نەپراوه كانى خىزى
بەپەرلىرى سەخاوەندى دەختەر پۇو. ئەميش لە بەرامبەر ئەمەوە، بەپەرلىرى ھەزارى و بە
كەمالى رېز و ستايىش، داخوازى و داواكاري بەكانى خۆى پېشىكەش دەكەت..

پاشان دەبىنېت: ئەو بەدېھىنەرە شىڭەنە زەھىرى كىردوووه بە پېشانگايەكى سەيرى
بەدېھىنراوه سەرسوپەھىنەر و نايابەكانى خۆى. ئەميش لە بەرامبەر ئەمەوە، كە سەيرى ئەو
پېشانگايە دەكەت بە لايەوه جوان دەبىت و "ما شاء الله" دەكەت و، رېز و نرخى شايانتى
خۆيان دەداتى و "بارك الله" دەلەت و بە "سبحان الله" كىردن سەرسوپەرمانى خىزى
دەرددەخات و، بە "الله اكىر" و تېش رېز و گەورەيى خواوهندى بەدېھىنەريان دەرەپېت..

پاشان دەبىنېت: خوايەكى تاڭى تەنبا بە مۇزى يەكتايى (توحید)، كە بە ھىچ كەسىت
لاسايى نا كىرىتەوە، ھەمەو بۇونەوران مۇر دەكەت و نىشانەي يەكتايى بەدېھىنەريان لەسەر
دەنەخشىنېت و ئالاى "يەكتايى" لەسەر ھەمەو ئاسىز كانى جىهان ھەلەدەكەت و، بەمەش
پەروەردگارىيى خۆى را دەگەيدەنېت. ئەميش لە بەرامبەر ئەمانەوە، تەسديق و ئىمان و
يەكتايىپەستى و ملکەچى و شايەتمان و بەندايەتى، را دەگەيدەنېت.

مرۆڤ، بەم جۆرە پەرنىن و بىر كىرىنەوە، دەبىت بە "مرۆڤى پاستەقىنە" و، دەرى دەخات كە لە: جوانلىق شىيە و باشتىن نىرخ و بەھادىيە و، بە بۇنىيە پىت و بەرە كەتى ئىمانەوە، شاياني ھەلگەرنى ئەمانەتى گەورە و جىنىشىنى دەستپاڭى سەرزەوى دەبىت.

دەسانەتى ئەو مروڤە بىن ئاگايەتى كە لە: "احسن تقويم" دا بەدى ھېنزاوه، بەلام لەبەر سەرەرۇپى و ويستى خارابى خۆى، بەرە "اسفل سافلىن" بەر دەبىتەوە! بە باشى گۈنئىم لى ئابىگەرە و، سەيرى ئەو دوو تابلۇزى بکە كە لە مەقامى دووھەممى "وتهى حەقدەھەم" دا نۇرسراون. تاڭى بە چاۋى خۆت بىينىت كە چۈن منىش وەك تو دىنام خۆش و شىرىن دەھاتە بەرچاۋ، كاتى كە لە مەستى و بىن ئاگايى لاوىدا بۇوم. بەلام كاتى لە بەرە بەيانى پىرى دالە مەستىي لاوى يىدار بۇومەوە، ئەو پۇوهى دىنما كە پۇوى لە دواپۇزنى يە و من بە جوانم دەزانى، بىنيم پۇويە كى تابلۇيى ناشىرينى. جا بۆ ئەوهى مەوداى جوانىي ئەو پۇوهى دىنما بىينىت كە پۇوى لە دواپۇزە، ئەوا سەيرى ئەو دوو تابلۇزى بکە لە كىتىبى (وته كان) دا.

تابلۇزى يە كەم: دىنای "بىن ئاگايان" پىشان دەدات. من بىن ئەوهى تىيادا مەست بىم، بىنيم ئەم دىنایە لە دىنای گومرايان دەچىت، كە پەرده كانى "بىن ئاگايى" بە تەواوى دايپۇشىون. تابلۇزى دووھەم: ئاماژە بۇ راستىي دىنای "ئەھلى ھيدايەت" و خاوهنى دلائى دىنما دەكتات.

ھېچ دەستكارى يە كى ئەو دوو تابلۇزىم نە كەد. بەلگول لە پىشدا چۈن بۇون ھەر بەو جۆرە خېشىتمەوە. خۆ ھەرچەندەش لە شىعە دەچن، بەلام شىعە نىن.
 ﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمٌ لَنَا إِلَّا مَا أَعْلَمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾.
 ﴿رَبَّ اشْرَحْ لِي صَدَرِي ۝ وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ۝ وَاحْلُلْ عَقْدَةً مِنْ لِسَانِي ۝ يَفْقَهُوا قَوْلِي﴾.

اللهم صل على الذات الحمدية اللطيفة الأحدية، شمس سماء الأسرار، ومظهر الأنوار
 ومركز مدار الجلال، وقطب فلك الجمال. اللهم بسره لديك، وبسيره إليك، آمين
 خوفى، وأقل عثري، وأذهب حزنى وحرصى، وكن لي، وخذنى إليك مىنى، وارزقنى
 الفناء عنى، ولا تجعلنى مفتوناً بنفسى، محجوباً بحسى، واكشف لي عن كل سر مكتوم.
 يا حى يا قيوم، يا حى يا قيوم، يا حى يا قيوم. وارحمنى وارحم رفقائى، وارحم أهل
 الإيمان والقرآن. آمين يا أرحم الراحمين ويا أكرم الأكرمين.
 ﴿وَآخِرُ دُعَاهُمْ أَنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾.

وتهی بیست و چوارم

(ئەم و تىيە پىتچ لقى لى بۇ وەتكەوە. بە وردى سەرنجى لقى چوارم بىدە و، دەست بە لقى
پىتچەمۇھە بىگە و، سەربىكەوە با بەرۋە بۇومە كانى بېچىت)

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِلْأَسْمَاءِ الْحُسْنَى﴾ (طه:٨)

ئاماژە بۇ پىتچ لقى تەنها يەڭى راستى نىوان راستى يەھەرە مەزىنە كانى ئەم ئايەتە بىرۋە
دەكەين

لقى يە كەم

"پادشا"ى دىنلەيى لە ناۋەندى فەرمانگە كانى حکومەتە كەمىدا چەند ناوニشانىكى
جياجىاي ھەيە و، لە نىوان چىنە كانى رەعىتە كانىدا چەند وەسفىتكى جۈزۈمۈزۈ بىز
دادەنرىت و، لە توپى يەڭى بە يەك كى پلە كانى پادشاپى يەكشىدا خاۋەنى چەند نىشانە و
ناويىكى جياجىايە. بۇ غۇونە: لە فەرمانگە كانى دادگەردىدا خاۋەنى ناوى: "فەرمانەرەتى
دادگەر" و.. لە فەرمانگە مەدەنلىيە كاندا بە ناوニشانى "پادشا" دەناسرىت و.. لە فەرمانگە
سەربازىيە كاندا داراي ناوى: "سەركىرەتى گىشتى" يە و.. لە فەرمانگە شەرعىيە كانىشىد بە¹
ناونىشانى "خەلیفە" تەماشا دە كرىت.. بەم جۆرە، گەلەن ناوニشان و ناوى ترى ھەيە..
كەواتە "پادشا" لەناو ھەمۇو يەكىن لە فەرمانگە كانى دەولەتە كەمىدا پلە و پاپە و
كورسى يەكى ئەوتۆي ھەيە كە بە وىنەي عەرشىكى مەعنەوبى ئەو وان. جا لە سەر ئەم بناغە يە.
دەكرىت ئەم پادشا تاك و تەنبايە لە نىوان فەرمانگە كانى ئەو پادشاپىتى يە و لە ناۋەندى
چىنە كانى حکومەتدا خاۋەنى ھەزار و يەڭى ناو بىت، واتە دەگۈنجىت ھەزار و يەڭى عەرسى

هاوچهقی یهک لهناو یه کی بیست، به رادهیه که دهليی ئهو پادشا فهرمانپهوا یه له همه مورو یه کیتکی فهرمانگه کانی دهولته کهی دا ئاماذهیه و به که سیتی یه مهعنیه یه کهی و تله فونه تاییه تی یه کهی ئاگای له رووداوه کانی یهک به یه کیانه و، به یاسا و پیسا کانی خویشی و له پیسی نوینهره کانیه و له همه مورو یه کیتکی ئهو چینانه ده بیتریت و خزیشی همه مورویان ده بینیت و، به دانست و زانست و هیزی خوی له پشت په درده همه مورو پلهیه که له پلانه بپریوه ده بات. چونکه همه مورو فهرمانگه که مهلهند و جیگای تاییه تی خوی ههیه که حوكمی هه ریه کهیان لهوانی تر ناچیت و چینه کانیشیان له یه کتر جیاوازه.

بهم جزره، پهروه دگاری همه مورو جیهانه کان، که پادشای ئهزهل و ئهبهده، له ناوهندی پله کانی پهروه دگاریتی یه کهی دا گھلنی کاروبار و ناویشانی جیاجیای ههیه، به لام همه مورو یه کیتک لهوانه بپو یه کتری دهروان..

ههروههاله نیوان فهرمانگه کانی خوایه تی یه کهی دا چهند نیشانه و ناویتکی جوزراو جزری ههیه، به لام له یه کتری دا ده بینرین..

ههروههاله توئی کار بپری کردنه مهزننه کانی دا چهند دره و شانه و ده که و تینکی جیاوازی ههیه، به لام له یه کتر ده چن..

ههروههاله ناوه لتسو که و ته کانی تو انسنه کیشی دا چهند ناویشانی کی همه جزره ههیه، به لام هه ریه کهیان ئهوانی تر ده ناسینیت..

ههروههاله ناوهندی دره و شانه و هی سیفه ته کانی دا چهند مه زه ریکی خاوینی جیاجیای ههیه، به لام یه کتر ده رده خهن..

ههروههاله نیوان دره و شانه و هی کاره کانی دا چهند هله لتسو که و تیکی له یه ک نه چووی ههیه، به لام یه کتری ته واو ده که ن.

ههروههاله ناوه سمعه ت و به دیهاتو و کانی دا چهند دره و شانه و یه کی به سام و شکو بپو پهروه دگاریتی یه کهی ههیه، به لام هه ریه کهیان چاوی لهوانی تره.

له گھل ئمه شدا، له همه مورو یه کیتکی جیهانه کانی گرد دون و له همه مورو تاقمیکی ناوی دا، ناویشانیکی له ناویشانه کانی ناویتکی جوانی خوای گموره ده رده که ویت و، له و فهرمانگه و باز نهیدا ئهو ناوه زال و فهرمانپهوا ده بیت و، ناوه کانی تر شوینکه و ته ده بن، بگره لهناو ئهو ناوه دا ده بن.

پاشان ئهو "ناو" له همه مورو چینه کانی بونه و هراندا (ئیتر ئهو چینه گهوره بیت یان بچووک، کم بیت یان زور، چ تاییه تی بیت و چ گشتی) به جزریکی تاییه تی ده رده که ویت و پهروه دگاریتی یه کی تاییه تیشی ده بیت. و اته هه رچهند ئهو ناوه له خوی دا: "گشتی" و

"همه‌لایه‌نگر"ه، که‌چی له گهله نهودشدا به تاییه‌تی و پاسته‌خزو به گرنگی پندانیکی زوره‌وه رپوی له شتیکی تاییه‌تی يه، ته‌ناهه ده‌لیتی نه و ناوه ته‌ناهه رپوی له خودی نه و شته‌یه و تاییه‌ته پی‌دهوه.

زیاد له‌مانه‌ش، به‌دیهینه‌ری مه‌زن هه‌رچه‌ند حه‌فتا هه‌زار په‌ردی نورانی‌هه‌یه، که‌چی له هه‌مرو شتیکه‌وه نزیکه. بزئه‌وهی له‌مه‌تی بگهیت، ده‌توانیت ناوی "الخالق" وه‌ر بگریت و، ئىجا سه‌رنج له‌و په‌ردی زورانه بدهیت که له نیوان پله‌کانی ناوی "الخالق" دان. هه‌ر له دره‌وشانه‌وه ناوی "الخالق" وه‌له‌تی - که پله‌یه کی جوزئی‌یه و په‌یوه‌ندی به مه‌خلو‌قیه‌ته‌وه هه‌یه له ناوی "الخالق" دا - تا ده‌گاته پله‌یه هه‌ره مه‌زنی خالیقی سه‌رانس‌هه‌ری هه‌مرو جیهانه‌کان، که ناوی‌شانیکی ته‌واو مه‌زنه. واته ده‌توانیت له ده‌گای مه‌خلو‌قیه‌ته‌وه بگهیت به دوا دور که‌وتن و دره‌وشانه‌وه کانی ناوی "الخالق" و، له بازنه‌ی "صفات" نزیک بیت‌هه‌وه. به مه‌رجیک بونه‌وه‌ران واز لئی به‌ینیت و له پشتی خوت‌هه‌وه به‌جی‌یان به‌هیلت.

جاله‌بهر ئه‌وهی په‌ردی کان کونیله (مسام) و که‌لین و که‌له‌به‌ریان تیدایه و. کاروباره کانیش بزئیه کتری ده‌پوانن و، ناوه کانیش به‌رامبهر یه‌ک راده‌وه‌ستن و، خونو اندنه کانیش تیکه‌لی یه کتر ده‌بن و، ناوی‌شانه کانیش له گهله یه‌ک ئاویت‌هه ده‌بن و، شتانیش وه‌ک یه‌ک ده‌رد که‌ون و په‌یدا ده‌بن و، هه‌لسو که‌وه کانیش پشتگیری یه کتریان تیدایه و. کاروباره کانی په‌رورد گاریتیش تیه‌لکیشی یه کترین.. ئه‌وا ده‌بئی ئه‌وه که‌سی که خواه گه‌وره‌ی له ریی یه‌ک دانه له و ناو و ناوی‌شان و په‌رورد گاریتی یانه‌وه ناسیوه، ئینکاری ناوی‌شان و کاروبار و ناوه کانی تر نه کات و، بزانیت که خواهه ره و خواه‌یه و.. گه‌ر په‌ردی له رپوی دره‌وشانه‌وه ناوه جوانه کانی تر لانه‌دره و، نه‌بینین و له دره‌وشانه‌وه ناوی‌که‌وه بزئی ناوی‌تکی تر نه‌گو استمده و هه‌نگاوی نه‌نا، زیان به خوی نه گه‌یه‌نیت.

بز نهونه: ئه گه‌ر ئاسه‌واری ناوی: "الخالق، القدير" بیتیت و ئاسه‌واری ناوی: "العلیم" نه‌بینیت، ده که‌ویت‌هه خواره‌وه بز ناو گومبایی "سرورش". له‌بهر ئه‌وه، ده‌بئی هه‌میشه چاو به ده‌روره‌ی خوی دا بگیریت و بزانیت که هه‌ر خواخواه و، دره‌وشانه‌وه خواه گه‌وره نه هه‌مرو شتیکدا بیتیت و، گوییان لئی رابگریت و، زمانیشی هه‌میشه "لا إله إلا الله" دوپیات بکات‌هه و رایگه‌یه‌نیت که: "لا إله إلا هو بر ابر میزند عالم"^(۱).

(۱) واته: هه‌مرو شتیکی ناو ئم جیهانه له به‌رامبهر یه کتره‌وه (لا إله إلا الله) ده‌لیت‌هه. (وهر گزیر)

بم جوّره، قورئانی پیرۆز به ئایه‌تی پیرۆزی: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى﴾ ئاماژه بزوئه و راستی يانه ده کات که باسان کرد.

جا ئه گهر ده تهويت له نزيکه و بزوئه و راستي يه بهزانه بېينيت، ئهوا بزوئه لاي دهريايه کي هەلچووی پر شەپول و زهويي کي گرفتاري بومەلهزه و لېيان پرسه: ئايا ئىۋە دەلىن چى؟ بى هيچ گومانىڭ دېيىتىت كە دەلىن: "يا جليل.. يا جليل.. يا عزيز.. يا جبار.." پاشان بزوئه لاي جووچكە و بىچووی ئه زىنده وەرانى كە له ناو دەريما ياخود له سەر زهويي دا دەزىن و، بەوپەرى سۆز و مىھەرەبانى پەروەردە دەكرىن، لېيان پرسه: ئايا ئىۋە دەلىن چى؟ بى هيچ گومانىڭ دەست دە كەيت كە لە بەر خۇيانوھ دەلىن: "يا جليل.. يا جليل.. يا رحيم.. يا رحيم".

(۱) تەنانەت من بە وردى سەرنجى پشىلە كامى دا، بىنیم كە: دواي ئەوهى تېريان خوارد و يارى يان كرد، خەويان لىنى كەوت، لېرەدا ئەم پرسىيارە بە زەيىمدا هات: بزوچى بەم زىنده وەرە لە دېنەچووانە دەقىتىت: "زىنده وەرانى پاك و بزوئز؟" پاشان كە شۇو را كىشام بزوئە بخۇم، يەكىن لەو پشىلەنە هات و لە سەر سەرىنە كەم شانى دادا، دەمىيەن بايىه لاي گۈنئىمەوە و، بە ئاشكراو راشكماوى دەستى كەد بە زىكىرى خوارى گەورە و، وتنى: "يا رحيم.. يا رحيم.. يا رحيم" وەك بلۇنى ئەم پشىلە يەن ناوى سەرجەم ھاورە گەزە كانىيە و بە پەرىچى تېتىراز و وەلامى پرسىيارە كەمە دايىھە. كە ئەممە لىنى بىست، يە كىسر ئەم پرسىيارە بۇوى لە زېرىم كەد كە: ئايا ئەم زىكىرى تەننەتايىھە بەم پشىلە يەن گۈشتى بە بزوھەمۇ پشىلە كان؟ هەر وەها ئايا بىستى زىكىرى ئەم پشىلە يە تايىھە بە رەختەنگىنىكى ناحقى وەك منھو يان ھەمۇ مەرۆقىلىك گەر بە وردى گۈنى لىنى بگېرىت دەتوانىت تارادىيەك بىيىتىت؟ لە بەيانى دا كە بزوئه بۇوھە گۈزىم لە ھەمۇ پشىلە كانى تىراڭرت، بىنیم ھەرھەمۇ يان لە چەند پلەيە كى جىاجىادا ھەمان زىكىريان دوپىات دە كەدوھ، ھەرچەند زىكىرە كەيان وە كەھىپشىلە يە كەم رپۇون و ئاشكرا نابۇ، چۈنكە لە سەرتاى مەھەرى ئەواندا ئەم زىكىرە جىانا كەنەتىدە و دەستىيشان ناكىرىت، بەلام ورده ورده لە ئىۋان مەھەرە كەياندا دەتوانىت "يا رحيم.. يا رحيم" چىبا كەنەتىدە، پاشان ورده ورده ھەمۇ مەھەرە كەيان تىكىرا دەبىت بە يە كېپارچە: "يا رحيم.. يا رحيم" و بە زىكىرىنىكى خەمنا كى ئاشكرا ناوى خوارى گۇرە دەبەن، بى ئەوهى پىتە كان دەرىخەن. چۈنكە لەو كاتانەدا كە زىكىرى ئىانى "يا رحيم" دەكەن، دەمى خۇيان دە گەن.

ئەم بۇودا ھەمۇ بزوھەمۇ كە هاتىن گېڭىر ايمە كە هاتىن بزوھەمۇ كەن، ئەوانىش سەرنجى ئەمەيان دا و تىيان: تارادىيەك ئىنمەش دېيىتىن. پاشان ئەم پرسىيارە بۇوى لە دلىم كەد: ئايا ھۆزى دەستىيشان كەردى ئەم ناوى: "يا رحيم" چى يە و، لە بدەر چى پشىلە كان بە تايىھەتى بەم ناوە زىكىر دە كەن و، بزوچى بە شىۋە گوفتاري مەرۆز دەلىتىن و وەك ھى زمانى زىنده وەران نايلىتىن؟ يە كىسر وەلامى ئەم پرسىيارە بەم جۇرە لە بۇوى دلىدا كەيەرە كە: پشىلە ئازاتلىكى نەرمۇنیانى چەشىنى مىتلى بىچوو كە لە گەل مەرۇقدا، لە ھەمۇ گۇشىيە كى خانە و لانە كەي دا تىتكەلە، تەنانەت دەتىيە ھاپرىيەتى. كەواتە پىوېتى بە گەللىنى سۆز و مىھەرەبانى زۇرە. جا ھەركات كە چاڭكە و رەفتاري نەرمۇنیانى لە گەلدا دە كەرتىت، تەنها سوپاسى خواراد كات و، بە پىنچەوانەسى سەگەوە، ھۆكەرە كان پشت گۈنى دەخات و، لە جەھانە تايىھەتى يە كەي خۇزى دا مەھەرەبانى بەدىھەنەرە خوارەن سۆز و بەزەمىي بە كەي ئاشكرا دە كات و، بەمەش مەرۆزى نۇقمۇرى خەموى "غەفلەت" لە خەمو را دەپېرىنىت و، ھۆكەرەپەرسە كان بىسادا دە كاتمەوە و تىيان دە گەيەنېت كە: يارمەتى لە لاپەن كىن و دېت و، رەحمەتىش لە كىن و رەچاۋەرەن دە كەرتىت؟ (دانەر)

پاشان گوئی له ئاسمان پابگره که چۈن هاوار دەکات: "يا جليل ذو الجمال؟.. ئىنج
گوئی له زۇرى پابگره کە چۈن دەلىت: "يا جمیل ذو الجلال؟.. گوئى بۇ زىنده وەران بگرە
کە چۈن دەلىن: "يا رحمن يا رزاق؟ پرسىار لە بەھار بکە، بىن گومان لىيى دەبىستىت کە
دەلىت: "يا حنان.. يا رحمن.. يا رحيم.. يا كريم.. يا لطيف.. يا عطوف.. يا مصوّر..
يا متور.. يا محسن.. يا مزييىن" دەبىنىت بەم ناوانە و ناوه زۆرە کانى ھاواچەشىيان، زىكىر و
يادى خوا دەکات..

ھەروەھا ھەر مەرۆقىيەك، کە بە راستى مەرۆف بىت، پرسىارى لىي بکە و بىينە کە چۈن ناوه
جوانە کانى خواى گەورە لە خۇرىدا دەخويىتىھە، ئەمە تا ئەو ناوه جوانانە لە سەر ناواچاوانى
مەرۆف نۇو سراون، تەنانەت گەر بە وردى سەرنج بىدەيت ھەر خۆيىشت ئەو ناوانە لە سەر
دەخويىتىھە.

دەلىت سەرجەمى گەردوون مۇسىقا يەكى ھاۋا ناوازى زىكىرىكى مەزنە، چۈنكە تېكەنل
بۇونى بچۈرۈكلىرىن و نىزمەتىنى ئاوازە کان لە گەل گەورەتلىن و بەرزەتىندا، ئاوازىكى نىانى
بەسام و شىڭۇ بەرھەم دىنن ..

بەلام مەرۆف ھەرچەندە مايەى لىي دەر كەوتى گشت ناوه جوانە کانى خواى گەورەيە،
كەچى جۆراوجۆرينى ناوه جوانە کان بۇوە بەھۇى ئەمەيى كە تا پادىھەك مەرۆقىش جۆراوجۆر
بىت، بە وىتەي جۆراوجۆرينى بۇونە وەران و جياوازى پەرسىتى مەلاتىكەتە کان. تەنانەت
لەم جۆراوجۆرىيە مەرۆقەو شەرەعەتە جىاجىا کانى پىغەمبەران - علیھم السلام - و
تەرىقەتە لە يەڭىنە چۈوه کانى ئەولىاكان و مەشرەبە جۆراوجۆرە کانى ئەصفىيا کان - خوايان
لىي پازى بىت - سەريان ھەلداوا:

بۇغۇونە: حەزىزەتى عيسا - دروودى لە سەر بىت - زىاتر ناوى جوانى: "القدير" ئى
لە گەل ناوه کانى تردا لىي دەر دە كەھۋىت.. ناوى جوانى "الودود" يش زىاتر بە سەر ئەھلى
عىشىقدا دەسەلاتدار و فەرمانزەوايە.. ناوى جوانى "الحكيم" يش بە سەر ئەھلى بىر كەرنەوە دا
زال و بە دەستە لاتە.

خۇ ئە گەر پىاوىنەك لە يەك كاتدا زاناو، ئەفسەر و، دادنۇوس (كاتب عدل) و، پېشكەنر
بىت لە فەرمانگە کانى دەولەتدا، ئەوالە گەل ھەمۇو يەكىكى ئەو فەرمانگانەدا پەيوەندىبى
ھەيە و، لە ھەرى يەكىكىشىاندا كار و ئەر كىكى لە ئەستۆ دايە و، بۇ ھەمۇو يەكىكى لەو
كارانەش مۇوچە و پاداشتى بۇ دىيارى كراوە، بە ھەمان جۆرىش داراي چەندىن پلەي
سەركەمەن و بەرزبۇونوھەي. ئەمە سەرەر اى ئەمەيى كە گەللى حەسۋەد و نەيار و دۇزمىنىشى
ھەيە كە دەيانەوېت تە گەرە لە بەر دەم كارە کانى دا دابىنن..

جا همروهک ئەم پاوهی کە ئەمە حاليهتى لە بەرددەم پادشادا بە گەلنى ناوئىشانى جۆر او جۆر دەرده كەۋىت و ، لە ناوەندى ئەو ناوئىشانە جۆر او جۆرانمۇھ پادشا دەيىنت و ، بە چەندىن زمانى زۆر داواى پشتگىرى و يارمەتىيلىتى دەكەت و ، بە چەندەھا ناوئىشانى زۆر سەردانى دەكەت و بۇ رېزگار بۇونىش لە شەرى دۈزمنانى ، بە چەندەھا شىوهى زۆر و زەبەندە پەناي بىن دەگرىت .

ھەرۋەك ئەم پاوه ئاوایە، "مرۆف" يش بە هەمان جۆرە، چۈنكە لە بەر ئەوهى بەھەمەندى تىادەر كەوتى گەلنى ناوى جوان بۇوه و ، ئەركى زۆرى پى سېپىرداو و ، بە دۈزمنى زەبەندەش گىرۇدە كراوه، ئەوالە موناجات و خۇپىھناڭتىدا بە خواى گەورە لە تاو دۈزمنانى، گەلنى ناوى جوانى خوا دەھىيىت . ھەرۋەك پىغەمبەرى خۇشەویست حەزرتى مۇھەممەد ﷺ كە مايەي شانازىي ئادەمیزاد و مەرۇقىي كاملى پاستەقىنەيە، بە ھەزار و يەك ناوى جوان لە پاپانەوە جوانە كە دا كە ناوى "الجوشن الکبىر"، لە خوا پاپاوهتەوە و پەناي پى گىرتووە لە ئاگىرى دۆزەخ .

ئا لەم نەيىنى يەوهى كە دەيىنین قورئانى پىرۇز لە سوورەتى "الناس" دا فەرمان بە مرۆف دەدات لە پىتى سى ناوئىشانەوە پەنا بە خوا بىگرىت :

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝ مَلِكِ النَّاسِ ۝ إِلَهِ النَّاسِ ۝ مِنْ شَرِّ الْوَسَاوسِ الْخَنَاسِ﴾ ..

ھەرۋەھالە **﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾** دا بە سى ناوى جوانى خواى گەورە، داواى يارمەتى دانى مرۆف لە لاين خواوه، رۇون دەكەتەوە .

لقى دووهەم

ئەم لقە دوو نەيىنى ئەوتۇ رۇون دەكەتەوە كە كلىلى گەلنى راز و نەيىنى زۆريان تىدايە .

□ نەيىنى يەكەم:

بۇچى زۆرجار كەشف و شەھوودى ئەولىا كان لە يەك ناچىن، ھەرچەندەش ئەوان لە بناغەكانى ئىمان" دا يەكىان گىرتووە، ئەوتەتەندىجار كەشە كانىان كە لە پلەي شەھوود" يىشدان، پىچەوانەي واقىع دەرددە كەمۇن؟!

بۇچى كەسانى خاوهەن فيكىر و نەزەر لە بىر و بۇچۇونە كانىاندا بە پىچەوانەي يەك تىز حەقىقەت" دەيىن و رۇونى دەكەنۋە، لە كاتىيىكدا كە ھەموو يەكىن لەوان، بە بەلگەمى

گومان پر حهق بونی "حهقیقهت" ده چه سپین؟ بزچی وا "حهقیقهت" چه ند رونگیکی جوزرا او جوزر له خز ده گرینت؟

□ نہیںی دو وہم:

بُوچی پیغامبرانی پیشین - درودیان له سه ریت - ههندیک له پایه کانی ئیمانیان، وەڭ
خەشرى جىسمانى، تا رادىھەك بە كورتى باس كردووه و بە وىنەي قورئانى پىرۇز بە درىزى
لىنى نەدواون، بە رادىھەك كە هەندیک له نەتمەد كانى ئەوان - له دواى خۆيان - ئېنكارىي ئەم
پايانەي ئیمانیان كىردووه كە بە كورتى، بويان باس، كە او؟

پاشان بُچى بهشىك لە ئەوليا خواناسە راستەقينە كان تەنھا لە "تەھيد" دا پېشکەتوون و تەنائەت تىايىشى دا گەيشتۇونەتە پلەي "حق اليقين" ، كەچى هەندى پايەى ترى ئىمان، لە مەشرەبە كانى ئەواندا، بە كورتى دىيارە يان بە دەگەمن دەبىزىت، تەنائەت ھەر لە بەر ئەم ھۆزى، لە دوای خۆيان، شۇنىڭكەتووە كايان بایەخى پىۋىستىان بەو پايانەى ترى ئىمان نەداوه، بەلكو ھەندىكىشىان لە رى ترازاون و گۈرمىرا بۇون؟!

خۆ مادەم كەمالى راستەقىنە بە دەر كەوتى "سەرچەمى پايە كانى ئىمان" بەدەست دەھىتىرىت، ئەدى چۈن "ئەھلى حەقىقەت" لە هەندىكىاندا پىش كەوتىن و لە هەندىكى تىرىشىياندا دوا كەوتىن؟ لە كاتىكدا يېغەمبەرلى خۇشەویسىت كەپىشەوابى يېغەمبەرانە و، بەھرەمەندى پلە هەرە مەزىزە كانى گشت ناوه جوانە كانى خواى گەورەيە.. هەروەھا قورئانى حە كىمېش كەپىشەوابى هەموو كىتىبە ئاسمانى يە كانە، هەر دوو كىان بە ئاشكرا و روونى و بە شىوازىنىكى جىددى و ئامانىخدار، درىزەيان بە روونكىردنەوە سەرچەمى پايە كانى ئىمان داوه؟ وەلام:

به لی و ایه، چونکه له راستی دا که مالی راسته قینه و ته او هتی بهو جوړه!

حیکمه‌تی ئەم نھینى يانەش بەم شیوه‌ی خواره‌ویه:

"مرؤف" هرجهنده توانای گهیشتی به سه رجهمی که مالات و بهدهستهینانی نوره کانی ههمو و ناوه جوانه کانی خوای گمورهی تیدایه، که چی ده چنی له ناوهندی ههزاران پرده و بهرزه خدا به دوای "پاستی" دا ده گهربت، چونکه توانا و ئیختیاری ئهو همند کین و لیهاتن و ئاره زروه کانیشی جیاجیا و جوزراو جوزرن. لبهر ئهمهیه که له ده می ده رکهوتني "پاستی" و بینینی "حق" دا، په رده و بهرزه خه کان ده کهونه نیوانه وه، هنهندی که سیش ناتوانیت له بهرزه خه کانه وه تیهه بیست.

نتیجه‌الله بهر ثووهش که توانا و لیهاته کان له مرؤفیکهوه بیز مرؤفیکی ترجیحا و ازان، ئهوا

توانا و لیهاتنى هەندىيکيان لە دۆخىيکى وەھادا يە كە نايى بە مايە و ھۆى دەر كەوتى هەندى لە پایە كانى ئىمان.

پاشان بە گۈزىرەي جۇراوجۇرىسى بەدەستەتىنلىقى: "شايىستەمى لىدى دەركەوتى ناوەكان" جۇرە كانى درەوشانەوەي ناوە جوانە كانى خواى گەورەش جۇراوجۇر دەردەچن، و، هەندى لەو كەسانەي كە بە: شايىستەمى لىدى دەركەوتى يە كېڭىلەوە بەھەرەمەند بۇوە، ناتوانىت بېتى بە مايەي لىدى دەوشانەوەي تەواوەتىي ئەو ناوە. ئەمە جىڭە لەھەي كە درەوشانەوەي ناوە كانىش لە شتاندا، بە گۈزىرەي: (ھەمە كىتى و، ھەندە كىتى و، سېبەرایەتى و، رەسەنایەتى درەوشانەوە كە) چەند شىكىل و شىۋىيە كى دىيارى كىراو دەگۈرنە خۆزىان و، توانا و لیهاتنى هەندى كەس ھىنده كۆتا يە كە ناتوانىت "ھەندە كىتى" بېرىت و لە ژىر "سېبەر" دەرېچىت. ئىنجا هەندى جار، بېسى توانا و لیهاتنه كان، يە كېڭىلە ناوەكان بەسەر ئەو توانا و لیهاتنهدا زال دەبىت و تەنها حوكى خۆى جى بهجى دەكەت.

وائەم نھىيى يە قول و تەماوى بە و ئەم حىكىمەتە فراوانە، بە چەند ئامازەيدەك لە نیوان "نمۇونە ھىتانەوە" يە كى فراواندا، كە تا را دەيدەك "حەقىقەت" ئى اوپىتە بۇوە، ئامازە بۇ دە كەين:

گۈغان "گۈن" يېكى نەخشىن و، "دلتۈپ" ئاۋىنلىكى زىنلەدوى شەيداى مانگ و، "نم" يېكى ساف و بىن گەردى رووبەرپۇرى خۇرەبن، بە چەشىنى كە ھەر يە كەيان خاۋەنلى ھەست و نەست و، داراى كەمال بن و، شەوق و تاسىھشىيان بۇ ئەو كەمالە تىدأ بېت.

ئەم سى شتە ئامازە بۇ گەلنى راستىي زۇر دە كەن، سەرەرای ئامازە كەردىشىيان بۇ پى بېرىنى "نەفس" و "عەقل" و "رۇح". ھەروەھا نۇونەن بۇ سى توپىز و چىنى ئەھلى حەقىقەت^(۱): چىنى يە كەم:

ئەھلى فيكىر و، ئەھلى ويلايەت و، ئەھلى نبۇوهت.. كەواتە ئەم سى شتانە ئامازەن بۇ ئەوان.

چىنى دۇرەم:

ئەوانەن كە بە چەند ئامىرى يېكى جەستەمى (وااتە لە ရېتى ھەستە كانەوە) بەرەو "حەقىقەت" بىن دەپىن تاڭو بىگەن بە كەمالاتى خۆزىان..

ھەروەھا ئەوانەن كە بە موجاھەدە كەردن، لە ရېتى پاكىز كەردى نەفس و بە كارخىستنى عەقل، بەرەو "حەقىقەت" هەنگاۋ دەنин..

(۱) لە ھەموو توپىزىكىشدا سى تاقىم ھەن. كەواتە ئەم سى غۇونەيە كە لە تەمسىلە كەدا ھەن روويان لە ھەرسى تاقىمە كانى ھەموو چىنە كانە، تەنانەت لە ھەر نۇيان نەك تەنها سىان. (دانەر)

ههروهها ئهوانهش كه بنههوي خاونين كردنوهه دل و، ئيمان و، ملكه چى بهوه، بئر و "حقيقهت" دهرون.

جا ئهم سى شتانه، ئاماژهن بۆ ئه و سى تاقمهش.

چىنى سى ھەم:

ئهوانهش كه بۆ گەيشتن به "حقيقهت" تنهارىي "بەلگەھەينانهوه" يان گرتۇوه ته بەر و. وا زيان لە "خۆپەرسى" و "غوروور" نەھەيناوە، لە ئاسەوارە كانيشدا گەلتى پۇچوون.. ههروهها ئهوانهش كە لە رىي "زانست" و "دانست" و "معاريھت" ووه بە شۇين "حقيقهت" دا دە گەرىن..

ههروهها ئهوانهش كە بە هۆى "ئيمان" و "قورئان" و لە رىي "ھەزارى" و بەندايەتى بهوه زۆر بە خېرايى دە گەنە "حقيقهت".

جا ئه و سى شتانه، چەند تەمىسىل و غۇونەھەينانهوه يە كەن ئاماژە بۆ حىكمەتى جياوازى و جۇراو جۇربى توانا و ليھاتنە كانى ئه و سى تاقمهش دە كەن.

واھەول دەدەين لە ناوهندى غۇونەھەينانهوه كادا و لە ژىر ناونىشانى: "گۈل" و "دىلەپ" و "نم" د. ئه و نەھىنى يە ورد و حىكمەتە فراوانە روون بکەينهوه كە لە بەرزىبۇونەھەي ئەم سى چىنەدەن:

"خۆر" ، بە فەرمان و پوخسەتى بە دېھىنەرە كەي، سى جۇرى جياجىيات دەركەوتىن و رەنگدانەوه و، پۇوناڭى بە خشىنى ھەيد. يە كىكىيان: لە سەر گولە كان.

يە كىكى تريان: لە سەر مانگ و ھەسارە گەرۇ كە كان. ئەوي تريان: لە سەر مادده بىرىشكەدارە كانى وەك شۇوشە و ئاۋ. يە كەمین درەوشانەھەي خۆر، دەركەوتىنى بە سى شىۋە:

شىۋەي يە كەم: دەركەوتىنىكى "ھەممە كى" و رەنگدانەھەي كى گشتى يە، كە بىرىتى يە لە بە خشىنى ئەو رووناڭى يە بە سەرتاسەرى "ھەممو گولە كان".

شىۋەي دووهەم: دەركەوتىنىكى "تايمەتى" يە، كە بىرىتى يە لە رەنگدانەھەي كى تايەتى بەپىي تواناي ھەممو يە كىكى لە "جۇرە كانى گۈل".

شىۋەي سى ھەم: دەركەوتىنىكى "جوزئى" يە، كە رووناڭى بە خشىنىتى بەپىي كەسايەتى بەك بە يە كى ھەممو "گولىڭ".

دەبى ئەوهش ياد بخەينهوه كە ئەم ئۇونەھەمان لە سەر ئەۋرا و بۇچوونە بنيات نزاوه كە پىي وا يە: رەنگە نەخشىنە كانى گۈل، لە رووناڭى دانەھەي توانەھە و شىتەل بۇونى حەوت

پهنهنگه کانی شهنهنگی خوره و پهیدا دهبن. جا به پیش ئهم را و بزچونه، گوله کانیش جوزه ثاوینه کی خورن.

دووهه مین دره و شانه و هی خور بریتی به له و پیژنه هی نور و روونا کی بهی که خور - به تیز نی به دیهینه ری دانا - له مانگ و هه ساره گهرو که کانی دا دهیداتوه.

که و اه "مانگ" دواهی ئوهی ئهم پیژنه همه کی و نوره فراوانه هی به سه ردا ده پیژریت، سوودیکی "همه کی" له و روونا کی به وردہ گرنیت که له حوكمی سیمه رینکدایه بز روونا کی خور و ..

پاشان به شیوه هی کی "تاییه تی" له و روونا کی بهی که پیش به هرمه ند بسو، ده دات به ده ریا کان و، هه وا و، گلی برسکه دار.

ئنجا به شیوه هی کی "هنده کی" ش به سه ر بلقه کانی ئاو و، وردیله کانی گل و، گردیله کانی همودا په خشیان ده کات.

سی هه مین دره و شانه و هی خور بریتی به له و روونا کی دانه و ساف و "همه کی" و "بین سینه ر" هی خور که هریه ک له: هه وا نیوان ئاسمان و زهوری و، رووی ده ریا کان، ده کات به ثاوینه هی خوری ..

پاشان ئه و خوره، "وینه جوزئی" به کهی و "پهیکه ره بچوو ککراوه" کهی خوری ده دات به هه موو به کیلک له: بلق و دلزپه کانی ده ریا کان و، دلزپه کانی ئاو و، نه کانی هه وا و، کلووه کانی بهفر.

به جوزه بینیمان که "خور" له و سین رووه ناو بر او انه و، پیژنه و رووتیکردنی خوری ئاراسته هی همموو گولیک و، گشت دلزپه ئاوینه کی رووبه رووی خور و، هه موو نیک ده کات، به دوو پیگه له هریه که یاندا ..

پیش یه کهم: روونا کی به خشینی راسته و خو، بی ئه و هی ئه و روونا کی به ناو به رزه خ و په رده کاندا تیپه پ بیت .. ئهم پیش یه پیگای "نبووهت" ده نوینیت.

پیش دووهه م: به رزه خه کانی ئاوینه ده بی، چونکه قایلی بیه تی ئاوینه و شته روونا کی ده رخمره کان هریه که یان پهنهنگیک به سه ره و شانه و هی خور دا ده ده .. ئهم پیش یه پیگای "ویلایهت" ده نوینیت.

به جوزه، هریه ک له "گول" و "دلزپ" و "نم" له پیش یه که مدا ده توانيت بلیت: "من ئاوینه هی خوری سه رانسری جیهانم" به لام ناتوانیت له پیش دووهه مدا ئمه بلیت، به لکو ده نیت: "من ئاوینه هی خوره کهی خورم" یان "من ئاوینه هی ئه و خوره م که به سه ره جوزه و ها وره گه زه که مدا دره و شاو هه وه". له به ره ئه و هی له م پیش ده اه و بهم شیوه هی خور

دنهنایت و، ناتوانیت ئهو خوره بینیت که پرووی له سهرانسمری جیهانه.. چونکه خوری ئهو كەسە، يان ئهو جزره، يان ئهو رەگەزه، له ناوهندى به رزەخىكى تەسلىك و پابەندى يە كى ديارى كراودالىيى دەرده كەويت. دياره ئهو "خوره پابەندە" ناتوانیت ئاسەوارى "خورى رەھا" يى بى پابەندى و بى به رزەخ بېھەخشىت. واتە ناتوانیت بې بینىنى "دل" گەرمى و پۇوناڭى بە سەرتاسەرى پرووی زھوى بېھەخشىت و، ژيانى سەرجەمى زىنده ورلان و پرووه كە كان بختاھ گەر و، هەسارە كاپىش بە دەوري خۆى دا بىنولىتىھە و، ئاسەوارە مەزىنە شىكۈزدارە كاپى وەك ئەمانە ئەنجام بىدات.

بەلتى، هيچ كام لەو سیانە كە بە گەريان و امان دانا خاۋەن ھەست و شعورى بن، ناتوان - لەم پىنى دوروھەمدە - ئەو ئاسەوارانە بەو خورە بېھەخشىن كە لە ناو پابەندى يە تەسلىك و به رزەخ سەنوردارە كەدا بىنى يان. خۆ ئەگەر ئەوان ئەو ئاسەوارە سەرسوورھېنەر انە كە لە ژىر ئەو پابەندى يە و دەيىين بە خورى رەھا يى بېھەخشىن، ئەوا تەنھا لە پرووې كى عەقلى و ئىمانىي پرووته - نەك بە شەھوودى دل - دەيىھەخشن پىي و، بە تەسلیم بۇونىكى تەواو بەھەي كە بىيان وا دەبى ئەو خورە پابەندە خودى خورە رەھا كەمە!

جا گىپانەوەي ئەم حورى كەمانه (واتە ئەم ئاسەوارە مەزنانە) لە لايەن ئەو "گول" و "دىلۆپ" و "نم" ھى كە بە گەريان وەك مەرۇقى ژىر دامان نان، بۇ خورە كاپىان، گىپانەوەي كى "عەقلى" يە نەك "شەھوودى" ، تەنانەت ھەندى جار "پېساھ ئىمانى يە كاپىان" لە گەل "بىتسراوه گەردۇنەي كاپىان" دا پېنچەوانەي يەك دەرده چىن و، گەللى بە سەختى تەصادىقىان دە كەن.

* * *

دەبا ئىمە هەرسىكىمان بۇ خۇشمان بېۋىنە ناو ئەم تەمسىلەي كە ئاۋىتىھى حەقىقەتە و ھېنەدەش تەسلىك جىيى حەقىقەتى تىدا ناپېتەوە، بەلام لە ھەندى شۇينى دا لا كانى حەقىقەت دەبىزىن و دەرده كەون.

گەريان ئىمە هەرسىكىمان ئەو "گول" و "دىلۆپ" و "نم" ۋىن، چونكە ئەو ھەست و شعورەي كە بە گەريان دامان نا تىاياندا بېت، بەشى ئەم كارە ناكات. بېۋىھ و ازىرىسى خۇشىمان دەنېرىنە ناوياپانەوە. واتە دەبى تىبىگەين لەھەي كە: ھەر وەك ئەو سیانە لە رېئىنەي پۇوناڭىي خورە ماددى يە كەيان بەھەمەند دەبن، ئىمەش بە ھەمان جۆر لە ھى خورە مەعنەھەي كەمان بەھەمەند دەبىن..

دەسائەي ئەو ھاۋىيەي كە دىنالە بىر ناباتەوە و لە شتانى ماددى دا رېزدەچىت و نەفسىشى چىر و ئەستور بۇوه! تۆ بىھ بە "گول" ھەك، چونكە توانا و لىھاتت وەك ھى ئەو

و یه، ئهودتا ئه و گوله له ئاویتەبوونى رووناکىي خۇزرمۇھ رەنگىك وەردە گرىت و وينهى غۇونەي خۇر لەو رەنگەدا ئاویتە دەكەت و لە شىۋەيە كى جواندا خۇزى بىن دەنەخشىنىت.

ئنجا ئەم فەيلەسووفەش كە لە قوتا بخانە نۇرى يە كاندا خۇنندۇويەتى و، با وەرپى به كارىگەري "ھۆكارە كان" هەيە و، لە "سەعىدى كۈن" دەچىت، با بىيىت به "دلىپ" دەشىيدا كە ئەم مانگە كە سېيەرى "پۇونا كى" ئى لە خۇر وەرگىراوى دەداتى و، پۇونا كى يەك بە چاواي ئەم دەبەخشىت كە پىنى بىرىسىكتەمۇھ.. بەلام ئەم دلىپە دەبىن بىزانتىت كە جىگە لە "مانگ" چىي تر بەو پۇونا كى يە نايىنىت و ناتوانىت "خۇر" ئى بىن بىيىنىت. مەگەر بېنى ئىمانە كەيەوە - نەك بەو پۇونا كى يە - بتوانىت خۇر بىيىنىت.

پاشان ئەم هەزارەش (دانەر مەبەستى خۇيەتى) كە با وەرپى وايە ھەموو شىڭ راستەمۇ خۇزە خوايى گۇورە وەيە و "ھۆكارە كان" بەپەردە دادەنلىت، با "نم" كە بىت. ئەودتا لە خۇزى دا شىڭى كە ھەزارە و شىڭى ئەوتۇرى نى يە وەك گولە كە پاشى بىن بەستىت و پالى پىوه بىدات و، ھەنگىكىشى نى يە كە بەھۆيە و بىنرىت و، جىگە لە خۇر ھېچ شىڭى تر نانا سىت تا پۇوى ئى بىكەت، ھېننەدە نەبىت كە سافى و خاونىنى يە كى بىن گەردى ئەوتۇلە بىلىلەي چاواي دا شەك دەبات كە وينهى خۇرى بىن ھەلبىگرىت.

ئىستاش مادەم ئىمە رۇشتىنە شوينە كانى ئەم سىانە، با سەيرى خۇمان بىكەين و بىزانىن چىمان تىدا يە و خەرىكى چىن؟ ئەودتا كە سەير دە كەين دەبىنن : "بەخشنەدە مىھەربان" ج كە كارى و نىعمەتە كانى خۇيمان بەسەردا دەبارىنىت و، پۇونا كىمان دەداتى و، بەرۋەردىمان دەكەت و، دەمانزازىتىتەوە. خۇز مەرۋىش دىل و بەندەي چاكەيە و دەيمۇي لەو كە سەزىلەك بىتەوە و بىيىنىت كە شابانى پەرستان و خۇشەويسىتى يە.

لەبەر ئەوه، واھەرىيەك لە ئىمە بە ھاندەرلى كېش (حاذبة) ئى خۇشەويسىتى يە بەپى تو نا و لىيەتلى خۇزى، رېنگا دەپرىت بۇ گەيشتن بە ئامانجەي.

دەسائى ئەم دە سەسى كە وەك "گول" وايە! تۆرپى خۇز بىگە بەر، بەلام لە يادتە چىت كە دەبىن وەك گولىك بەو رېيەدا بىرۇيت .. ئەمدا رېيىشىت و، پلە لە دواي پلە بەزبۇرىتەوە تا كەنگە يەشىتىتە پلە يە كى "ھەمە كىي" ئەوتۇ دەلىي لە جىيى ھەموو گۇتە كاندایت. بەلام خۇ "گول" ئاوېتى كى چىرە و، حەوت رەنگە كانى پۇونا كىي خۇرى ئىندى دەشكىنەوە و شىتەل دەبن و وينه كە ئەم خۇر لەناو خۇزى دا دەشارىتەوە. لەبەر ئەوه، لە يېنىتى پۇوى خۇرە خۇشەويسىتە كە تدا سەركەوتى بەدەست ناھىتىت، چونكە رەنگە بەندە كان و تايىەتكارى يە كانى گول، پۇونا كىي خۇر لە تۇدا پەرش و بىلاو دە كەنھەوە و بەرددە لە پۇوى ئەم دەگىرەن و پاشىتى پەرددە كە دادەپۇشىن. تۆ لەم حالە دالە

دست ئه و جودایی بانه‌ی که ئەنجامی تىكەل بۇنى وىنە و بەرزە خەکان، پزگارت ناينىت مەگەر بە يەك مەرج، كە برىتى يە لەوهى:

سەرى نوقم بۇوى ناو "خۆشەویستىي خوت" بەرز بىكەيتەوە و، واز بەھىنەت لەوهى كە بە جىز و پازى بۇنەوە بۇ چاکە كارى بە كانى خوت بروانىت و، لەخۆبايى بۇون و غرور پشتگۈزى بىخەيت و، روانىنت تەنها ئاراستەرى رۇوى خۆرى ناو جەرگەي ئاسمان بىكەيت و، پاشان ئه و رۇوهى كە بۇ "خاك" نەويت كردووە داواى رۇزىي بىن دەكەيت، رۇوهو "خۆر وەرى بچەرخىنەت كە لە بەرزايى بەدايە. چونكە تۆ ئاوىنەي خۆربىت و ئەرگى سەرشانىشىت برىتى يە لە ئاوىنە بۇون بۇ خۆر و دەرخستى درەوشانەوە كانى خۆر. دلىاش بە كە رۇزىي بە كەت لە دەرگاى گەنجىيە مېھرەبانى بەوه(خاك) هەر پى دەگات، چ بە خوت بزانىت يان نەزانىت.

بەلىنى، هەروەك "گول" ئاوىنە يە كى بچوو كى خۆرە، ئەم خۆرە زەلا حەش ئاوىنە يە و وەڭ دلۋىپىكى دەرياي ئاسمان وايە؛ بىرىسكانەوە كى درەوشانەوە ناوى جوانى "النور" ئى خواى گەورە دەداتەوە. دەسائىدى دلى مەرف! بزانە ئه و خۆرە چەندە مەزىنە كە تۆ ئاوىنە ئەمەيت! دواى ئەوهى كە ئەم مەرجەت ئەنجام دا، بە "كەمال" ئى خوت دەكەيت، بەلام ھېشتا هەر خودى خۆر بە راستى لە خۆى دا نابىنەت، بەلگۇ ھەرگىز پەھى بەو راستى يە موجە بىرەدە نابىنەت، چونكە رەنگاوارەنگى سىفەتە كانت رەنگىكى پى دەدات و، چاويلكە چىر و پەركەشت شىۋە يە كى لە بەر دەگات و، توانا و لىيھاتە پابەندە كانىشىت لە سنورى پابەندى دەيھىلىتەوە.

ئىستاش ئە و فىيلە سووفە حەكىمە كە رۇشتۇرۇتە ناو "دلۇپ" كەوە! واتۇ بە چاويلكەي "دلۇپ" ئى بىرى خوت و بلىكانە فەلسەفە بەرز بۇويتەوە تاڭو گەيشتىتە "مانگ" و رۇيىشتىتە ناوى.

بۇوانە! ئەوە تا "مانگ" لە زاتى خۆى دا شىتىكى چەرە و نە رۇونا كىي ھەيە و نە ژيانىشىي تىدايە. كەواتە ھەولۇت بىنەوودە و زانىارى يە كەشت بىن سوود و ئەنجام دەرچۈون. بەلام گەر ئەم مەرجانە خوارەوە ئەنجام بىدەيت، لە تارىكابى نائومىدى و، دلتەنگىي غەريبى و، بىزار كەردىنى رۇحيانەتە چەپەلە كان رۇگار دەبىت. مەرجە كانىش ئەمانەن:

گەر واز لە شەوگارى "سروشت" بەھىنەت... رۇولە خۆرى "حەقىقتە" بىكەيت و... بە دلىيابىي بەوه باوەر بەھىنەت بەوهى كە رۇونا كىي ھەيە كانى ئەم شەوگارە تەنها سىيەرى رۇونا كىي ھەكانى خۆرى رۇزگارن. ئەوابم سى مەرجە "كەمال" ئى خوت بەدەست

ده‌هینیت و، له بربی "مانگ" یکی ههزار و تاریک، خوری رووناکی به‌سام و شکوت دهست ده‌که‌ویت. به‌لام همر هیشتا توش - وهک هارهله که‌ی ترت - به پروانی و خاوینی و سافی "خور" ناینیت، به‌لکو له پشتی ئهو پردانه‌وه ده‌بینیت که ژیری و فلسسه‌هه که‌ت له گه‌لیاندا راهاتون و، لودیوی ئهو بمر به‌ستانه‌وه په‌بی پین‌ده‌بیت که زانست و حیکمه‌هه که‌ت بزیان چنیویت و، له په‌نگ و شیوه‌هه کدآ ده‌بینیت که توانا و لیهاتنت به بمری خوریان برپیوه.

واه‌هاره‌لی سئ‌همیشنان، که وهک "نم" وايه، هه‌زاره.. بئ‌په‌نگه.. همر خیرا به‌هزی گرمی خوره‌وه ده‌بیت به هه‌لم و، واز له خزویستی خوی ده‌هینیت و، سواری پشتی هه‌لم ده‌نیت و، به بوشالی نیوان ئاسمان و زه‌وه دا سه‌رد که‌ویت و، به ئاگری عیشق مادده چره که‌ی ناوی گېر ده‌گریت و، له پئی رووناکی به‌وه ده‌بیت به "نور" و، ده‌ست به يه کیک نه‌وه تیشکانه‌وه ده‌گریت که له دره‌و شانه‌وه کانی ئهو پرووناکی به‌وه هاتون و، بۆ خوی لەم بئ‌به‌وه لیئی نزیک ده‌بیته‌وه!

ده‌سائی وینه و نمونه‌ی "نم" که! تو ماده‌م راسته‌وه خوئه رکی ئاوینه راده‌په‌رینیت بز خور، ئهوا له همر پله‌یه کدآ ده‌بیت ببه، چونکه ده‌توانیت لهو پله‌یه‌دا په‌نجه‌ریه کی پروون و خارینیت ده‌ست بکه‌ویت که به "عین اليقین" سه‌یری پرووی خوری لیوه بکه‌بیت و، له گیز‌انه‌وه ئاسه‌واره سه‌رسووره‌ینه‌ر کاندا بۆ خور، گرفتاری هیچ چه‌شنه دژواری و گیزرو گرفتیک نه‌بیت. چونکه ده‌توانیت - بئ‌هیچ چه‌شنه دوودلی‌یهک - وه‌سفه به‌هه‌بیت و سامه کانی خور بۆ خودی خور بگیزیت‌وه و، هیچ شتیک ناتوانیت پئی گیز‌انه‌وه ئهو ئه‌وه سه‌واره سه‌رسووره‌ینه‌ر انه‌ت بۆ ده‌سته‌لاتداری به‌رهاکه‌ی خور لئی بگریت.. نه‌تنه‌نگ و تریی به‌رزه‌خه کان، نه پابهندیی توانا و لیهاتنه کان.. نه بچوو کیی ئاوینه کان، هیچ کامیان گرفتاری سه‌سامیت ناکه‌ن و بمره‌و شتیکی پینچه‌وانه‌ی "حقيقه‌ت" ناتبه‌ن، چونکه خوئت ساف و بئ‌گه‌ردیت و راسته‌وه خوئه سه‌یری خور ده‌که‌بیت. هر له‌بر ئوه‌یه که زانیت ئوه‌یه سه ئاوینه کاندا دیارن خودی خور نین، به‌لکو جوزه دره‌و شانه‌وه و په‌نگ‌دانه‌وه‌یه کی جزر او جوزن و، تنه‌ها به‌لگه و ناویشانی خورن و، ناتوانن سه‌رجه‌می ئاسه‌واره به‌سام و شکزداره کانی خور ده‌رجنجه‌ن.

* * *

نم نمونه‌یه‌دا، که ئاوینه‌ی حقيقة‌ت، له سئ‌پنگای جیاجیا و جوز او جوزه‌وه پئی حقيقة‌ت "ده گیزیت‌هه بئر. ئهوانه‌ش که ئه‌م سئ‌پنگایانه ده گرن‌بئر، له تایه‌تکاری به کانی که‌ملاات و دریزه‌ی پله‌ی بینیندا جیاجیا ده‌بن، هر چه‌نده‌ش له: ئه‌نجام و، ملکه چ کردندا بۆ

حق و تهدیق کردنی حقیقتاً، هممویان یه ک ده گرنوه.
جا همروه که گهر مرؤوفیک هم رنهها شهودی بینیت و هم رگیز چاوی به "خوز
نه که و تبیت، به لکو رنهاله ئاوینه مانگدا سیپره کانی خوری دیبیت، ناتوانیت سان و
ههیه تی رووناکی تایبیه تی و جاذیه تی مه زنی خور له ژیری خوی داجی بکاته و، به تکر به
ته قلید کردنی ئهو که سانه دیویانه تسلیم و ملکه چ دهیت..

ههروه که ئهو که سه و ایه، به همان جوز، ئهو که سه ش که پیشی میر انگری پیغمبر ﷺ
(وراثه النبوة) نه گرت و تو و ته بر و له و ری یه و نه گیشت و و ته پله همه ره بهرز و مه زنی دو و
ناوی: "القدیر" و "الحیی" و ناوه جوانه ها و چه شنه کانیان، که به گرت ته بری ئهو ری یه مرؤف
پیشان به هرمه نهند دهیت.. ئهو که سه رنهها به چاولینکه ری که سانی تر حشر و قیامه تی همه ره
مه زن دهیت و قبوری ده کات و، ده لیت: (ئهم کیشیه کیشیه کی عقلی نی یه). چونکه
راستی حشر و قیامه مه زه ره و ئاوینه تیاده ره که و تی ئیسمی ئه عزم و پنه
هه ره مه زن کانی هندیکی کانی خواری جوانه کانی خواری گهوره ن.

دیاره ئهو که سه که بینینی نه گیشتیتیه ئهو پله یه و تا ئه وی به رز نه بو ویتیه و، ناچاری
"چاولینکه ری" دهیت. به لام ئهو که سه بیری گیشتیتیه ئه وی، به وینه ئاسانی
ئالتو گزپری شه و روز، حشر و قیامه تیشی بین ئاسان دهیت و به بئی ته قلید و به دلیلکی
ئارام و دلنياوه، باوه پی دهیت.

لهم نهینی یوه یه که قورئانی پیروز حشر و قیامه له گهوره ترین پله و ته او ترین
روونکردنوه دا، باس ده کات و، پیغمبه ری مه زنیش ﷺ که به هرمه ندی نوره کانی ئیسمی
ئه عزم بوروه، به همان جوز خه لکی بورینمایی ده کات.

* * *

سه باره ت به پیغمبه رانی پیشیتیه و - درود دیان له سه ریت - که مه سه لهی حشر
له مه زن ترین پله و فراوان ترین دریزه پیداندا ربون نه کرد و و ته و، به کورتی و پوختی ئی
دواون، هی ئوه یه که نه ته و کانیان له و سرده مانه داله حالته سه ره تانی و ساده کانی ژیانه
بوروه، بزیه حیکمه تی ئی شاد داخوازی ئهو پوخته لیدوانه بوروه.

هر لهم نهینی یوه یه که: هندی له ئهولیا کان به شینکی پایه کانی ئیمانیان له پله همه:
مه زن که دا نه بینیو، یان نه اتوانیو به و جوزه و له و پله یه دا ربوونی بکنه نه وه.
هر لهم نهینی یه شه و یه که پله کانی خوان اسان له ناسینی خواری گهوره دا جیا جی و
جوز او جوز ده ده چیت..

بم جوزه، لهم راستی یوه، گه لئی نهینی زوری و که ئه مانه ده ده که ون.

وائیستا کۆتایی بەم نموونەھینانەوە دینىن، كە تا رادىيەك "حەقىقەت" دەردهخات، چونكە خودى حەقىقەت گەللى قۇولۇ فراوانە و، ئىمەش دەست لەو نەھىنى يانە وەرنادەين كە لە سنورى ئىمە بەدەرن و زۇر لە سەررووی تواناي خۆشمانەوەن.

للى سىھەم

لەبەر ئەوهى مەرۆف بە جۈرىنىكى تا رادىيەك تەماوى لە بەشىكى ئەو فەرمۇودە پېرۇزانە دەگات كە لە "ニشانە و رووداوه كانى قىامەت" و "چاكى و پاداشتى كردهو كان" دەدۋىن و، واتاكانىيان لە بەرچاوى زەينىدا بە روونى دەرناكەون، ئەوا چەند كەسەنلى ئەھلى عىلم لەوانەى بە ژىرىي خۆيان دەنازان ئەو رىوايەتانەيان بە "ضعيف" لە قەلەم داوه و هەندىتكىشيان لە پىزى "موضوعات" داداناوە.. كەسانىكى تريش لەوانەى كە ئىمانيان لازە و بە ژىرىي خۆيان بايى بۇون، پىزىادە رەھىيان نوادۇوە و، ئىنكارىي ئەو فەرمۇودە پېرۇزانەيان كردووە!

ئىمە ناماھەۋىت لىزەدا بە دوور و درىزى لە گەللىان بدۇيىن، بەلکو خوتىمەر بۆ "دوازدە" دەستور و ئوسوولى گشتى يىدار دەكەينەوە لەوانەى كە دەكرىت بۆ مەبەستى تىڭىكىشان نەم فەرمۇودە پېرۇزانە سوودىانلى وەربىگىرىت.

□ دەستورى يەكەم:

ئەم دەستورە بىرىتى يەلەو مەسەلەيەى كە لە وەلامى پرسىارە كەى كۆتالىي وتهى بىستەمدا بىرۇمان كردهو، كە ئەمە خوارەوە پۇختە كەمەتى:

"ئايىن" تاقىكىردىنەوە و ئىمتىحانە، رۇحيانەتە بەرزە كان لە رۇحيانەتە نزەمە كان جىا دەكاتەوە! لەبەر ئەوهە، سەبارەت بەو رووداوانەى كە لە ئايىنەدا خەللىكى دەيانىن، بە شىوازىك دەدۋىت كە هيىنەدە تەماوى نەبىت كەس لېيان تىنەگات و هيىنەش روون نەبىت كە بە وىنەى شتانى بەلگەنەوەست خەللىكى ناچارى تەصدقىكىرىنى بىن. بەلکو بە كراوهىي دەيانخاتە پىشچاوى ژىرى يەكان، نە هيىنەدە تەماوى و نادىيارن كە لە بەرامبەريانەوە دەستەسەن بىن، نە هيىنەش روونن كە تواناي ئىختىاريانلى دەعالىت!

خۆ ئەگەر بە وىنەى روونىي شتانى بەلگەنەوەست يەكىك لە نىشانە كانى قىامەت دەرىكەوتايە و خەللىكى ناچارى تەصدقىكىرىنى بىونايد، ئەۋائەو كاتە توانا و لېھاتېكى سروشىتىي بىن نرخى وەك خەلتووز لە گەل يەكىكى ترى بەنرخى وەك ئەلماسدا يەكسان

دهبوون. دیاره له کاتیکی و هاشدا نهیئنی "ته کلیف" و ئەنجامی تاقیکردنوه کە زایه دهبوون و به خوارابی له دهست دهردچوون!

له بهر ئەوه، چەندىن مەسەلە ئىختىلافيان تىّدا پەيدا بۇوه، وە كە مەسەلە كانى مەھدى^(١) و سوفىانى^(٢). ئىجا لەبەر زۇرىبى ئىختىلافى رىوايەتە كانىش چەندىن حۆكمى زۇر و يېچەو انەن يە كە سەبارەت بە فەرمۇودە كان دەر كراون.

دستوری دو و هم:

مسئله و باههه ئىسلامى يە كان چەند پلە و توپىزىكىن، جالە كاتىكدا كە هي وايان تىدايە - وە كۆ باسە كانى عەقىدە - پۇيىستى بە بەلگەي گومانبىرى قەتعى هەيە، پلەي واشىان هەيە كە تەنها "ظەننى غالىب" سەرەزىادە و، هەندىنلىكى ترىشىيان تەنها پۇيىستى بە تەسلىم بىوون و قبۇل كىردىن و رەت نەدانەوە هەيە.

لهمه رئوه، بزم سله و با بهته فرعی به کان و رووداوه کان، که له بناغه کانی ظیمان نین،
دوای به لگه قمه تعی و ملکه ج بوونی یه قین ناکریت، به لکو ته سلیم بسون و
رهت نه دانه و هیان سمه و زیاده.

دستوری سیاست

له سه رده می هاوه‌له به پیزه کاندا - خوایان لئی رازی بیت - گله‌ی زانای "به‌نه" ئیسرايل" و "فهله" (گاور) موسلمان بعون و، زانیاری به کانی پیشوویان له گهل خویاندا

(١) أحاديث المهدى عند الترمذى، وأئى داود، وابن ماجه، والحاكم، والطبرانى، وأئى يعى الموصلى، وأئى ندوها إلى جماعة من الصحابة. قال الشوكانى فى التوضيح: والأحاديث الواردة فى المهدى التي أمكن الرقوف على يرى منها خمسون حديثاً فيها الصحيح والحسن والضعيف المنحرج، وهي متواترة بلا شك ولا شبهة، بل يصدق وصف التواتر على ما هو دونها على جميع الاصطلاحات المحررة فى الأصول، وأما الآثار عن الصحابة المصرحة بالمهدى فهي كثيرة ايضاً، لها حكم الرفع، إذ لا مجال للإجتهداد فى مثل ذلك إيهـ (الاذاعة لحمد صديق حسن خان: ١١٣ - ١١٤) وانظر التحفة للمبارك كفوري (٦ / ٤٨٥). (وركزـ له جاپه عرهى بيه كمهه هياؤريهتى)

(٢) وردت احاديث كثيرة بحق رجال المسلمين الموصوف "بالسفياني" نذكر منها:
 عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: يخرج رجل يقال له السفياني في عمق دمشق وعامة من يبيه من كلب، فيقتل حتى يصرخ بطن النساء ويقتل الصبيان فتجمع لهم قيس فقتلها حتى لا يمنع ذنب تلعة.
 ويخرج رجل من أهل بيته في الحرفة فيبلغ السفياني، فيبعث إليه جنده من جنده فيهزهم فيسر منهم إليه السفياني عن معه حتى إذا صار بياء من الأرض خصف لهم فلا ينجو منهم إلا المخبر عنهم "آخر حجه الحاكم في المستدرك" ٤٥٠ و قال: هذا حديث صحيح الاستاد على شرط الشيوخين ولم يخرج له، وواافقه الذي .(يقرب: يفتح - كلب: ماء بين الكوفة والشام - لا يمنع ذنب تلعة: لا يخلو منه موضع". وأورده السيوطي في الالقاء ٢/٣٨٨ والاسفراي ٧٥/٢ وانتظر البداية وال نهاية لابن كثير وتذكرة القرطبي. (ورث كثير - له جایه عرقه می که کوه هنایه تی)

هینایه ناو ئیسلامه‌تی يه که یانمه‌وه. جا ههندی له زانیاری يه پیشوا وانهی ئهوان که پیچه‌وانهی واقیعی حال بعون و ئهندازه که شیان که م نبwoo، به وهم و هله، وهک بهشیک له زانسته ئیسلامی يه کان ته ماشا کراون و وهرگیراون!

□ دهستوری چوارم:

ههندی له وتهی ئه و که سانه‌ی که فه رمووده کانیان ریواهه کردووه يان ههندی له و واتایانه‌ی که ئهوان له فه رموودانه‌یان ههله‌گوزبیوه، تیکه‌تلی دهقی فه رمووده کان بعون و پنکه‌وه به يهک چاو ته ماشا کراون. خو ماده‌م مرؤقیش له هله به‌دهر نی‌یه، ئهوا ههندی له و قسه و واتایانه‌ی ئهوان پیچه‌وانهی واقیع ده رچوون، ئه‌مش بعوه به مایه‌ی لاوازیونی فه رمووده که.

□ دهستوری پنجم:

ههندی له واتایانه‌ی که به ئیلهم خراونه‌ته دلی ئهولیا و ئه‌هله که شفهوه، به "فرموده" له قهلم دراون، له سمر ئه و بناغه‌یهی که نه‌تله‌وه ئیسلام که سانی "مُحَدَّث"^(۱) واته ئیلهم کراویان تیدایه. ئاشکراشے که ههندی جار ئیلهمی ئهولیا، له بهر چهند ته گره‌یهک، به ههله‌دا ده‌چیت و ده گونجی لهم چه‌شنه ریواهه‌تاه‌داشتی پیچه‌وانهی راستی دهربکه‌وت.

□ دهستوری شهشم:

ههندی حیکایه‌ت له ناو خهله‌کی دا ناو بانگ ده‌ده که‌نه و له ناویاندا به وینه‌ی "پهند" ده‌ماوده‌می بین ده کریت. دیاره "پهند" يش سهیری و اتا راسته‌قینه که‌ی ناکریت، به‌لکو سهیری ئه و ئاماچجه ده کریت که له پیساوی دا هیتر اوه. له بهر ئه‌وه، ههندی فه رمووده، بیز مه‌به‌ستی رینماهی و رئی پیشاندان، ههندی چیروک و حیکایه‌تیان له قالبی کینایه و شیوازی ته مسیلدا باس کردووه، له‌وانه‌ی که خهله‌کی بینی ئاشنان و له سمری راهاتوون. جائه گهر هر ناته‌واوی و که موکوری يهک له "واتا حمه‌قیقی" يه که‌ی ئه‌م چه‌شنه مه‌سه‌لانه‌دا بیست، ئهوا هنر که ده گه‌ریته‌وه بز عورف و عاده‌تی خهله‌کی و ئه و حیکایاتانه‌ی که ده‌ماوده بیستوویانه و له گهله‌ی راهاتوون.

(۱) عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: "لقد كان فيمن كان قبلكم من الأمم ناسٌ محدثون من غير أن يكونوا أنبياء، فإن يكن من أمتي أحد فانه عمر" رواه البخاري في فضائل أصحاب النبي ﷺ، باب مناقب عمر بن الخطاب رضي الله عنه مستنداً ومعلقاً. وفي الأنبياء، باب ما ذكر عن بنى إسرائيل. ورواه مسلم ۲۳۹۸ في فضائل الصحابة، باب فضائل عمر بن الخطاب رضي الله عنه من حديث عائشة رضي الله عنها. (وهرگیر - له ج به عمه‌یه که‌وه هینایه‌تی).

□ دهستوری حەوتم:

گەلئى نمۇونەھىنانوھە و تەشىبىھى بەلاغى ھەن، كە جەھۇزى تىپەرپۇنى كات و جەھۇزى دەرچۈونىانوھە لە دەستى "زانىن" بۆ ناو دەستى "نەزانى"، بە وىنەي چەند راستى يەكى ماددى وەرگىراون. بۆيە ئەم خەلکانەي كە تەشىبە كان بە حەقىقەتى ماددى دادەنىن، بە ھەلەدا دەچن.

بۆ غۇونە: ئەم دوو مەلاتىكەتەي كە ناوابان "گا" و "نەھەنگ" و لە جىهانى مىسالىشىدا لە شىۋەي گا و نەھەنگدان و، لە چىنى ئەم مەلاتىكەتەنە خواى گەورەن كە سەرپەرسەتىي زىنده وەرانى و شىكابىي و دەربىاي گۈزى زەوي دەكەن، لە گومان و بۆچۈنلى ھەلەي خەلکدا بۇون بە گايەكى زەبلاخ و نەھەنگىكى بەرجەستە! كە ئەمەش بۇوه بەھۇزى رەخنە گىرتىن لە فەرمۇودە كە.

نمۇونەيە كى تر: جارىكىيان لە كۆرىي پېغەمبەر دەنگىك بىستىا، پېغەمبەر ﷺ فەرمۇوى: ئەمە دەنگى بەردىنکە كە حەفتا سالە بۆ دۆزەخ ھەلەدرادە وائىستا گەيشتە بىنكى دۆزەخ^(۱). جا ئەم سەھى ئەم فەرمۇودەيە دەبىستىت و حەقىقەتە كەى بۆ پۇون نەبۇوهتەوە، ئىنكارىي دەكات و بەمەش لە پى دەتازىت. بەلام گەر بزاينىت بە جۈرىكى بىن گومان چەسپاوه كە دواى ماوەيە كى كەم يە كىڭ ھاتە خزمەتى پېغەمبەر ﷺ و ھەوالى پى دا كە نەختىك پىش ئىستا فلانە مونافيقى بەناوبانگ مەرد، ئەوا ئەم و كاتە دەلنى دەبىت كە پېغەمبەر ﷺ بە رەوانبىزى يە بەرزە پېغەمبەر انە كەى خۆى وىنەي ئەم مونافيقە تەمەن حەفتا سالەي بە شىۋەي بەردىك كىشاوه كە بۆ بىنكى دۆزەخ تلىپ بىتەوە، چونكە سەرچەمى ئىبانى ئەم مونافيقە كەوتنە خوارەوە بۇوه بۆ ناو كوفر و تلىپ بۇونەوە بۇوه بۆ نۇمىزىن پلەي نۇمىزى. خواى گەورەش لە دەمى مردىنى ئەم مونافيقەدا ئەم دەنگەي بە گۈزى دا دان و كىرى بە نىشانىدەك لە سەر دوائەنجامى ئەم.

(۱) روی مسلم فی كتاب الرهد، وصفة الجنة، والإيمان، عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: "كما مبع رسول الله ﷺ إذ سمع وجة (أي سقطة) فقال النبي ﷺ تذرون ما هذا؟ قلنا: الله ورسوله أعلم. قال: هذا حجر رمي به في النار منذ سبعين خريفاً فهو يهوي في النار الآن حتى انتهى إلى قعرها" زاد في رواية "فسمعتم وجبتها" (٤/٢١٨٥ - ٣١٨٥ رقم ٢٨٤٤).

وروى أيضًا عن حابر رضي الله عنه ان رسول الله ﷺ قدم من سفر، فلما كان قرب المدينة حاجت ريح شديدة تكاد ان تدفن الراكب، فزع مَنْ أَنْ رسول الله ﷺ قال: بعثت هذه الريح لموت منافق، فلما قدم المدينة فإذا منافق عظيم من المنافقين قد مات". (٤/٢١٤٥ رقم ٢٧٨٢). ورواه أحمد بغير هذا اللفظ (٣٤٦، ٣/٣٤١). (وەرگىز - لە چاپە عەرمىيە كەوھەتىارىيەتى).

□ دستوری هشتم:

خواوهندی دانای زانالم خانه‌ی ئیمیحان و گزپره‌پانی تاقیکردنوهیدا هنهندی شتی گرنگ له دووتوبی گله‌لئی کاروباری زوردا دهشارینهوه، چنهندهها حیکمهت و بهرژوهندی زوریش بهم شاردنوهیده پهیوهست ده کات.

بۇغونه: خوای گهوره "شمی قەدر" لە مانگى رەمەزانداو، "سەعاتی دعوا گیرابون" لە شەو و پۈزى جومعەداو، "ئوليا و پياوچاكان" لە نیوان كۆمەلانى مرۆفداو، "ئەجەل" لە تەمەنداو، "بەرپابونى قيامەت" لە تەمەنی دنیادا... هتد، شاردووهتهوه..

خۆئەگەر ئەجەل مروف ديار بوايە و کاتەکەی بىزازىايە ئەوا ئەم مروفە هەزارە نیوهى تەمەنی لە بىئىڭاگىبى يە کى تەواوهتى دا بەسەر دەبرد و، نیوه کەی تريشى هيىنەدە حەپسەو گىرۇدە سام و مەترسى دەبۇوەتاتوھ كۆكەسىتىكى لى دەھات كە هەنگاۋ بەھەنگاۋ بەرەو پەتى سىدارە بىرۋات. كەچى پارىزىگارى كەردىنى ھاوسمىگىي پۇيىست لە نیوان: دنيا و دوازۇزداو، بېرژوهندىي مانوهە دلى مروف لە نیوان: ترس و ئومىد(الخوف والرجاء)دا، داخوازى ئەوهن كە: ھەموو خولە كىنکى ژيانى مروف بگۈنجى مىردىن يەخەى پىن بىگرىت و بىشگۈنجى ژيانى ھەر بەرددوام بىت. بۆيە تەمەنیكى ئەجەل نەزانراوى بىست سالى لە تەمەنیكى ئەجەل زانراوى ھەزار سالى بە باشتى دادەنرىت!

ھەرم جۆرە، بەرپابونى قيامەتىش ئەجەل ئەم دنيايدى خۆمانە، كە دەلىي مروقىكى گەورەيە. جائە گەر کاتەکەی ديارى كراو بوايە، ئەوا سەدە كانى پىشىن و ناوهپاست لە خەۋى بىئىڭاگىبى دا ژيانيان بەسەر دەبرد و، سەدە كانى دوايىش لە ترس و يىمدا دەمانەوە. چونكە مروف ھەروەك بە حوكى ژيانى كەسى و پۈزەنە خۆى پەيوهندىي بە خانە و لانەو شارەکەی خۆيەوە ھەيە، بە ھەمان جۆر و بە حوكى ژيانە كۆمەلايەتى و مروقانەکەي پەيوهندىيەكى گله‌لئى پەتەوشى بە خانۇوە مەزن و شارە ھەرە گەورە كەيەوە ھەيە، كە دنيايدى.

لەمەوه تى دە گەين كە ئەنۇ نزىكىي يە لە ئايەتى بېرۇزى: **(اقربت الساعۃ) دا (القمر: ۱)** باس كراوه، تېپەربۇونى ھەزار و ئەوهندە سال ھەلتى ناوهشىنەتەوە، چونكە قيامەت ئەجەل دنیايدى. خۆرپىزە ھەزار و دوو ھەزار سال لە چاوه تەمەنی دنیادا وەك پىزەر پۇزۇ دوو پۇز و خولەك و دوو خولەك وايە لە چاوه سالە كانى تەمەنی مروقدا.

دەبىن ئەوهشمان لە ياد نەچىت كە بەرپابونى قيامەت تەنها ئەجەل گرۇي مروف نى يە تاکو بەپى تەمەنی مروف نزىكى و دوورىي يە کە لىك بدرىتەوه، بەلکو ئەجەل گشت بۇنەوران و ئاسمانە كان و زەھوي يە، كە خاوهنى تەمەنی هيىنە زۇرۇن لە حساب كردى و بىكدانوه نايەن.

له بهر ئەمەيە كە خواوهندى داناي زانا كاتى بەرپابۇنى قىامەتى لە زانىاربى خۆى و لە نیوان پىنج شتە غەيىي يە كاندا شاردۇوەتەوە. يە كىڭ لە حىكىمەتە كانى ئەم شاردنەوەيەش ئۇوهەيە كە خەلکى هەمو سەردەمەنگ ترسى بەرپابۇنى قىامەتىان تاڭو كەسانى دواى سەردەمەدا ھاوهەلە بەرىزە كان زىاتر لە بەرپابۇنى قىامەت دەتسان تاڭو كەسانى دواى خۆيان، ھەرچەندەش لە باشتىن سەدە و كاتدا دەزىيان، كە سەدەي بەختەورى و دەركەوتى راستى يە كان بۇوە. تەنانەت ھەندىكىيان و تۈۋىيانە: نىشانە كانى قىامەت ھاتۇونەتە دى! جائەو كەسانەي كە لەم سەردەمە خۆماندا شارەزاي حىكىمەت و حەقىقەتى:

"شاردنەوەي كاتى بەرپابۇنى قىامەت" نىن، بە سەتم و نارەوا دەلىن:

ھاوهەلە بەرىزە كان - خوايانلىرى رازى بىت - چۈن لەم گوماندا بۇون كە ڕوودانى راستى يە كى گىرنگ و سامانلىكى دواى ھەزار و چوارسەد سال بە زىيەك بزانى لە سەردەمە كە خۆيانەوە، لە كاتىكىدا كە ئەوان باشتىن و بەتواناتىرىنى مۇسلمانان بۇون لە تىكىيەشتىنى واتاكانى دواپۇرۇدا و ھەست و شعورىيىشيان لە هي گىشت ئىمانداران تىزىتر بۇوە سەبارەت بە پەى بىرىدىان بە شتانەي لە پۇرۇڭارانى داھاتۇودا دىن؟ دەلىي بىرى ئەوان ھەزار سال لە راستى دور كە تووهەتەوە!

وەلام: چونكە ھاوهەلە بەرىزە كان - خوايانلىرى رازى بىت - لە هەمو خەلکى زىاتر بىريان لە دواپۇرۇ كەردووهەوە، يەقىنىشيان دامەزراوتر بۇوە بە نەمان و لەناوچوونى دنيا و، لە هەمو خەلکى زىاتر لە حىكىمەتە خواينى بەش تى گىيشتۇون كە خواى گەورە كاتى بەرپابۇنى قىامەتى بىن شاردۇوەتەوە، ئەمەش بە فەزلى نۇورى بەردەوامى ھاوهەلىتىي پېغەمبەر ﷺ لە سەريان. لە بەر ئەوه، ئەوان وەك كەسىك چاوهەروانى ئەجەلى خۆى بىكت، ئاوا چاوهەروانى ئەجەلى دنیايان كەردووه و خۆيان بۇ مردى ئاماذه كەردووه و، بە چوستى و لېپانەوە بۇ دواپۇرۇيان تى كۆشاون.

پاشان دووپات كەردنەوەي "... فانتظروا الساعة" لە لايدىن پېغەمبەرەو ﷺ لەم حىكىمەتى "شاردنەوە و پەنھان كەردن" وە سەرچاوه دەگرىت و، رېنمایى يە كى رەوانى پېغەمبەرانەيە و، ھەرگىز دەستىشان كەردى كاتى بەرپابۇنى قىامەت نى يە لە پىنى "وھى" يەوه تاوا گومان بىرىت كە لە راستى يەوە دور بىت، نەخىر، چونكە "حىكىمەت" و "عىليلەت" ئى ھەرشىئىك لە يە كەر جيان.

سەرجمەمى ئەو فەرمۇودە پېرۇزانەي كە بەم شىۋىيەن، لەم حىكىمەتى "شاردنەوە و پەنھان كەردن" وە سەرچاوه دەگرەن.

ھەر لە سەر بناغەي ھەمان حىكىمەتە كە خەلکى لە دىر زەمانەوە، تەنانەت ھەر لە سەردەمى تايىعىنەوە، چاوهەروانى پەيدابۇنى "مەھدى" و "دەججالى سوفىيانى" يان كەردووه،

بهو هیروایه‌ی که ئه گهر به سەرددەمی "مەھدی" گەیشتن شوینی بکەون. تەنانەت ھەندى لە ئەولىا و پیاوچا کان و تۇرپانە کە ئەو کەسانە کاتىيان بەسەرچووه.

جا حىكمەتى دەستىشان نەكىرىدىنى كات و سەرددەمی پەيدا بۇنىيان، ھەمان حىكمەتى دەستىشان نەكىرىدىنى پۇزى قىامەتە، كە بەمەى خوارەوە ئەو حىكمەتە كورت دە كەيىنەوە: ھەموو كات و سەرددەمیك پیویستى بە واتا و ناوارەرۆكى "مەھدی" يە، كە دەبىت بە بناغەيەك بۇ ورە و هيىزى مەعنەوى يان و، لە نائۇمىدى رېزگاريان دە كات. كە واتە دەبى ھەموو سەرددەمیك بەشىتكى لەم واتايە ھەبىت. ھەروەها دەبى خەلکى ھەموو سەرددەمیك لە مەترىسى كەسانى خراپكار ورپا و بىدار بن، لەوانەى كە سەرۋ كایەتىي نىفاق دە كەن و، پىشەواى هيىز و تەۋۇزمىكى گەورەي شەپ و خراپكارين، تاكو مەرۋىي ھىچ سەرددەمیك بە گۈئى نەدان و بايەخ بىن نەدان، ئەم لايەن پاشت گۈئى نەخات و جلىو بۇ نەفس شل نە كات! خۇئە گەر كاتى پەيدابۇنى "مەھدی" و "دەججال" و كەسانى ھاواچەشىيان دەستىشان كرابوای، ئەوا بەرژەوەندىي ئىرشاد و حىكمەتى پىنمايى بەزايە دەدرا و لە دەست دەچوروا ئىنجا نەپىنلىي جۇراو جۇربىي ئەو رىوايە تانەش كە لە بارەي ئەم دوانەوە ھەن، بىرىتى يە لەوەي كە:

ئەو كەسانەي فەرمۇدە بېرۇزە كانى ئەم بايەتەيان لېڭ داوهەتەوە، ئىجتىھاد و تىنگىيىشتنە كانى خۇزىيان تېتكەتى دەقى فەرمۇدە كان كردووه، وەك ئەمەي كە بېلى بىزچۇونى خۇزىيان رۇوداوه كانى "مەھدی" و "دەججال" يان والېڭ داوهەتەوە كە لە دەوروبەرى شام و بەصرە و كۇوفە رۇو دەدەن! چونكە لەو سەرددەماندا ئەمانە گەنگەزىن شارى نزىكى مەلبەندى خەلافەت بۇون لە مەدەنەي مونەووھە و شامدا..

يان بۇ لېڭدانەوەي ئەو فەرمۇدانە پېيان وابۇوه ئەو ئاسەوارە مەزنانەي كە "كەسپىتى مەعنەوى" يى "مەھدی" و "دەججال" دەنۋىتىن يان دەستە و تاقىمە كانىيان ئەنجامىيان دەدەن، ھى كەسايەتىي خودى ئەو تاكە كەسانە بن! ئەم چەشىن لېڭدانەوەيەش بۇو بە مايەي ئەمەي كە وا بىزانزىت ئەو جۇرە كەسانە بە شىۋىيە كى نائاسابىي پەيدا دەبن و، ھەموو خەلکىش دەيانناسن! كەچى لە راستىدا - وەك پېشىز و تىان - دىنا گۇرەپانى ئىمتىحان و تاقىكەرنەوەيە و، خواوهندىش كاتى كە مەرۋىف تاقى دەكتەوە ئىختىيارى لىنى دانامالىت، بەلكو دەرگاي ئىختىيار لە بەرددەم ژىرىي ئەمدا دەخاتە سەرپشت تاكو سەرپشك بىت لە ھەلپۇزىاردنى ھەر ھەلپۇزىتكەدا كە پېلى پەسەند بىت. لەبەر ئەمە، ئەو جۇرە كەسانە - واتە: "دەججال" و "مەھدی" - لە كاتىي پەيدا بۇنىاندا لە لايەن كەسانىكى زۇرەوە ناناسرىن، تەنانەت ئەو

ده ججاله سامنا که ش له سهره تادا ناز انيت که خوي ده ججاله، به لکو ئوانه ده بناسن که به نورى ئيماني تيئى ناخين بؤى دهروان.

سه بارهت به ده ججاله و، که يه كيکه له نيشانه کانى قيامهت، پيغمبهر عليه السلام فرمويهتى: رپرپرپكى و هك سالىك وايه و رپرپكىشى و هك مانگىك و رپرپكىشى و هك حفته يهك و رپرپه کانى تريشى و هك رپرپه انيت و ايه^(۱) و، همو دنياش دهنگى ده بستان و، به ماوهى چل رپرپيش گەشتى زهوى ده كات.

جا ئهو كه سانهى که ويژدانيان به کار نه هيئناوه، و توبيانه: ئهم ريوابهته مه حاله و، ئينكارى يان کردووه. نه خير، هرگيز مه حال نى يه، به لکو حقيقهتى ئهم ريوابهته - والعلم عند الله - ئمههى خواره و يه:

فرموده پرپرپه که ئاماژهى تيدايه بؤ سرهه لدانى كه سينك له لايهنى باکوره و - که چرترين ناوچهى جيهانى كوفره - و بؤ ئوهش که سرهه لدانى تمهزىكى مه زنى برههم و ئەنجامى مادديهتى سرسه خت ده خاته ئەستوى و، خەلکى بؤ لاي ئيلحاد و ئينكارى كردنى به دېيەنېر بانگ ده كات.

جا واتاي ئهم فرموده يه ئاماژهى تيدايه بؤ سرهه لدانى ئهو كه سه له باکورى جيهانه و، ئهم ئاماژهىش هيمایه کي حه كيمانهى تيدايه که بريتى يه له و يه: سالىكى بازنه نزيكه که ي جه مسمرى باکور شه و رپرپكى، چونكه شمش مانگى سال لھوئ شه و شەش کەي تريشى رپرپه. و اته رپرپه کەي ئهم ده ججاله سالىكى، و هك له فرموده كەدا هاتووه: "رپرپكى ده ججال سالىكى" کە ئەمش ئاماژه يه بؤ ئوهى له نزيكى ئهو بازنيه و پەيدا دېيت. مەبەستيش لھوئ يه "رپرپه مەمى مانگىكە" ئەوه يه کە هەتا لە باکوره و بەرھو ناوچه کانى خۇمان بىيىن و اى لى دىت کە هەندى جار مانگىكى تەمواو يەك رپرپ دېيت، چونكە لە هاويندا يەك مانگ خۇر ئاوا نايىت. ئەمش ئاماژه يه کى ترە بؤ ئوهى کە دواي ئوهى ده ججال لە باکور سەرى هەلدا، ئھوئ جى دەھلى و بەرھو جيهانى شار ستائىتى دېت..

ئهم ئاماژهىش لە گىپر انوه (إسناد) رپرپه بؤ لاي ده ججال، هاتووه.. بەم چەشنه هەتا لە باکوره و بەرھو باشۇر نزيك بىيىن و دېيىن "خۇر" يەك حفته ئاوا نايىت، تا و اى لى دېت جياوازىي نىوان خۇرەلھاتن و خۇر ئاوابۇون سى كاتزمىر دېيت. ئەم كاتھى کە لە

(۱) الأحاديث في هذا الباب كثيرة نذكر منها: روایة مسلم: "قلنا يا رسول الله: ما لبثه في الأرض؟ قال: أربعون يوماً، يوم كستة، ويوم كشهر، ويوم ك الجمعة، وسائر أيامه ك أيامكم". (صحيح مسلم بشرح النسوري ۶۶/۱۸) وأخرجها بسياق قریب أبو داود (۴۳۲۱)، و الترمذى كلهم من حديث التواب بن سمعان رضي الله عنه. (و هر گىپر - لە چاپە عەرەبى يە كەوه هيئاوهتى).

پرووسیا دیل بوم له شوینیکی و هک ئەمەدا بوم، ئەوهبوو له شوینیکی نزیکمانعوه خۆر تایه کە حفته ئاوا نەدەبۇو، تەنانەت خەلکى دەچۈونە دەرەوە بۇ بىنېنى دىمەنى ناوازەی خۆرئا بۇون!

سەبارەت بە گەيشتنى دەنگى دەجىجال بە ھەموو شوینیکی جىهان و، گەشت كردىشى بە ماوهى چىل پۇز بە زەھىدا، ئەوا ئامىرى كانى رادىز و تەلگراف و تەلەفۇن و، ھۆكاري تازە كانى گواستنەوەي چەشنى شەمەندەفەر و فۇز كە، شىتەليان كردوونەتەوە. خۆ ئەم مولحىدانەي كە تا دويىنى ئەم دوو حالە تەيان بە مەحال دەزانى و ئىنكارى يان دەكىرن، ئەمپۇز وەك شىتكى ئاسانى دەبىش.

سەبارەت بە يەئجۇوج و مەئجۇوج و بەرەستە كە شەوه كە نىشانەي قيامەتن، لە پەيامىتىكى تردا ھەندى بە درېئى لە سەرم نۇوسيون، خوينىرى بەپىز بۇ ئەھۋى رەوانە دەكم. بەلام لېزەدا دەلىم: ھەروەك دويىنى دوو تىرىھى: "ماڭخۇر" و "مەغۇل" كۆمەلگە كانى مۇزقايەتى يان كاول كىرد و بۇون بەھۆى بىيانى بەرەستى چىن، گەلنى رىوابىھەتىش ھەن كە ئاماژە دەكەن بۇ ئۇوهى لە گەل نزىك بۇونى بەرپابۇونى قيامەتىشدا شارستانىتىي نۇي دادەرمىت و بە زەبرى شەقى ساماناكى بىرۇباوەرە توقىنەر و ئازاوهچى يە كەى ئەوان كاول دەبىت.

لېزەدا ھەندى كەسى مولحىد دەپرسن:

ئەم دەستە و تاقمەي ئادەمیزاد لە كۆتىن كە پىشىر ئەم چەشىنە كارانەيان ئەنجام داوه و لە مەولاش ئەنجامى دەدەن؟

وەلام: "كوللە" دەرد و پەتايمى كى كىشتى كاتىيە، لە وەرزىيکى تايىەتى دا ناوچەيە كى دىيارى كراو دادەگرىيت و پاشان بەپى گۇرانى وەرز بە تەواوى ون دەبىت. جا تايىەتكارىيە كانى ئەو رەگەزانەي كوللە كە كىشتى كاتىيە ناوچەيان تەفروتوونا كىرد، لەناو ناخى ھەندى تاڭى دەستىشان كراوى ئەواندىيە، ھەمان دەرد و پەتا - بە فەرمانىتى خوايى - لە وەرزىيکى دىيارى كراودا و بە ژمارەيە كى زۇر، سەر ھەلددەنەوە. واتە حەقىقەتى رەگەزە كانيان لەبەر چاودا نامىتىن، بەلام ناپۇو كىنەوە، تاڭو سەر لەنۋى لە وەرزىيکى دىيارى كراودا سەر ھەلبەنەوە.

ھەروەك ئەم دىاردەيە لە كوللەدا بەم شىۋەيە.. بە ھەمان جۆر، ئەو نەتەوانەش كە لە سەرەدەمىكدا خرائپكارىيان بە ناو جىهاندا بلاو كردهو، لە كاتىيکى دىيارى كراودا و بە فەرمان و وىستى خوايى گەمورە، بۇ لەناوبرىنى مۇزقايەتى سەر ھەلددەنەوە، جارىتى كى ترىش شارستانىتىي مۇزقى دەرەوو خىتتەوە. بەلام و رووژانلىنى ئەم جارەيان بە شىۋەيە كى تر دەبىت! ولا يَعْلَمُ الغِيبَ إِلَّا اللَّهُ.

□ دستوری نوهدم:

داهات و برهه‌می هنهندی بابهت و مسله‌ی "ئیمانی" رپویان له چهند کاروبارینکی سهربم جیهانه ته‌سلک و پابه‌نده‌ی دنیا به و، هی به‌شیکی تریشیان رپوی له جیهانی همه‌میشه‌ی سهربهست و فراوانه..

جالبه‌ر ئوهی به‌شیکی ئوه فرمودانه‌ی له باره‌ی نرخ و به‌های کردوه چاکه کانه‌وه ده‌دوین، پیغامبری ئازیز ﷺ به شیوازیکی رپو انبیئر ئوه تو ده‌ری برپیون که له گهله‌ی حیکمه‌تی "تهرغیب و تهره‌یب" دا بگونجی، ئوه اهندی لهو که‌سانه‌ی که به وردی ناروان، گومانیان وا بردووه که ئوه فرمودانه موبالله‌غهیان تیدا بیت! نه خیر هر گیز موبالله‌غهیان تیدا نی‌یه، به‌لکو همه‌موویان عینی پاستی و حه‌قیقه‌تن.

بۆ نمۇونە: ئوه شتەی که زوینى کەسانى بى ویژدان ده‌پوشینیت و دەيانه‌هئینیت، ئەم فرموده‌دیهی خواره‌یه: "لو كاتت الدنیا تَعْدِلُ عند الله جناحَ بعوضةٍ ما شرب الكافر منها جرعة ماء"^(۱) او کما قال.

حه‌قیقه‌تی ئەم فرموده‌دیه بريتی به لوهه‌ی کە: وشەی "عند الله" لەم فرموده‌دیهدا جیهانی همه‌میشه‌ی ده گهیه‌نیت. چونکه ئوه رووناکی‌یهی کە له جیهانی همه‌میشه‌یی‌یه و تیشكی دایت - با هیندەی باله میشوله‌یه کیش بیت - له‌بهر ئوهه‌ی همه‌میشه‌یی‌یه، ئەمما گهله‌ی گشتی و فراوانته له‌چاونورینکی کاتی دا، با پر به پری گۆزی زه‌ویش بیت.

واتای ئەم فرموده‌دیه بەراورد له نیوان باله میشوله و جیهانی گهوره‌دا ساز ناکات، به‌لکو بۆ بەراورد کردنی دنیای هەموو کەسیکە - کە له چوارچیوھی تەمەنە کورتە کەی دایه - له گهله‌ی نوروری بەرده‌وام دره‌خشنانی ئوه دنیادا، هەر چەندەش به ئەندازەی باله میشیکی ریزنه‌ی خوای گهوره و چاکه کاری‌یه گشتی‌یه کەی ئوه بیت.

پاشان دنیا دورو، به‌لکو سئی رپوی هەیه:

یەکەم: رپویه‌کە، به چەشنى ئاوینە، دره‌وشاھه‌وهی ناوه جوانه‌کانی خوا دەداته‌وه.

(۱) أصل الحديث: "لو كاتت الدنیا تعدل عند الله جناحَ بعوضةٍ ما سقى كافراً منها شربة ماء" حديث صحيح: أخرجه الترمذی (۲۴۲۲) "تحفة" وأبو نعیم في حلية الأولياء (۲۵۳/۳) والحاکم (۲۰۶/۴) وابن عدي في الكامل (۱/۲۴۹) والعقيلي في الضعفاء وعزاه في الجامع الصغير للضياء في المختار، كلهم من حديث سهل بن سعد رضي الله عنه، وقال الترمذی: هذا حديث صحيح غريب من هذا الوجه وصححه الحاکم. (وهرگیز - له چاپه عەرەبی بە کەدوه هیناویه‌تی).

دووههمن: پروویه که دهروانیتئه ئهودنیا، و اته دنیا لەم پرووەدا كىلگەی قيامدە.

سېھەم: ئەو پروویه کە بۇ عەدمەم و نەمان دەروانیت.

تەنها ئەم پرووی سېھەمەیه کە خوای گۇورەلىنى پازى نى يە، بە دنیای ئەھلى گومپايسى ناسراوە.

كە و اته مەبەست بەو دنیايە لە فەرمۇودە پېرۋەزە كەدا باس كراوه دنیا مەزىنە كە نى يە كە ئاوىيەنە ئاوه جوانە كانى خوايە و چەند نامەمە كى صەممەدانى يە، هەروەھا ئەو دنیايەش نى يە كە كىلگەی دواپۇزە، بەلكو مەبەست دنیا پىتجەوانە كە ئاخىرەتە كە سەرچاوهى ھەمۇو گۇناھو تاوائىتكە و كانگايى گشت بەلا و گىرو گرفتىكە و، ھى دنياپەرسانە كە لەچاوه ئەو جىهانە ھەميشەيى يە دواپۇزدا، كە بەندە ئىماندارە كانى خواوند دەبەخشرىن، كېشى گەردىلەيە كېشى نى يە.

جا ئەم حەقىقەتە راست و رەوايە چەندە دوورە لەو گومانە ئەھلى ئىلحادى سەمكار، كە بە موبالەغەيان لە قەلەم دەدا.

خۇونەيە كى تر: مولحىدان بە تەواوى پىيان لە بىن وىزدانى را كىشاوه و لەو گومانەدا بۇون كە: ئەو باسانە لە بارەي "پاداشتى كردهو كان" و "فەزلى ھەندى سوورەتى قورئان" وە لە فەرمۇودە پېرۋەزە كاندا رپوايەت كراون، موبالەغەيە كى دوور لە ژىرىيان تىدا بىت. تەنانەت تووشىانە: ئەوانە مەحالان!

بۇ نۇونە: لە فەرمۇودەدا هاتووە كە خويىندى سوورەي "فاتيحة" پاداشتى ھەمۇو قورئانى ھەمەيە^(۱) و، سوورەي "ئىخالاص" يىش ھاوسەنگى سى يە كى قورئانە^(۲) و، سوورەي "الزلزلة" يىش چوارىيە كى قورئانە^(۳) و، سوورەي "الكسافرون" يىش چوارىيە كى

(۱) حدیث: "الحمد لله رب العالمين هي السبع المثانى الذي أورتتُه والقرآن العظيم". آخرجه البخارى ۶ ۳۲۲ وابو داود ۱۴۵ / ۱۴۵ والنسائى ۱۳۹ / ۲ من حدیث أبي سعيد المعلی. (وەرگىز - لە چاپە عمرەيى بە كەمە هىنناوېتى).

(۲) حدیث: "قل هو الله أحد تعدل ثلث القرآن". آخرجه البخارى ۶ ۳۲۵ ومالك في المطا وأحمد في المسند وأبى داود ۱۴۶۱ والنسائى من حدیث أبي سعيد الخدري رضي الله عنه. (وەرگىز - لە چاپە عمرەيى بە كەمە هىنناوېتى).

(۳) عن أنس بن مالك رضي الله عنه: أن رسول الله ﷺ قال لرجل من أصحابه: هل تزوجت يا فلان؟ قال: لا والله، ولا عندي ما اتزوج به، قال: أليس معلمك قل هو الله؟ قال: بلى. قال: ثلث القرآن. قال: أليس معلمك إذا جاء نصر الله والفتح قال: بلى. قال: ربع القرآن. قال: أليس معلمك قل يا أيها الكافرون؟ قال: بلى. قال: ربيع القرآن. قال: أليس معلمك إذا زلزلت الأرض؟ قال: بلى. قال: ربيع القرآن. قال: تزوج تزوج.. آخرجه السترمذى (۳۰۵۸) "تحفة" وقال: هذا حدیث حسن، وأحمد (۱۴۶ / ۳ - ۱۴۷) والخطيب في تاريخ بغداد (۳۸۰ / ۱۱) وعزاه

قرئانه^(۱) و، سوره‌ی "یس" ده هینده‌ی قورئان پاداشتی ههیه^(۲).
جائه و که‌سانه‌ی که به وردی و له‌سه‌رخوی ناپوانه ئم باسه و خاوه‌نی ویژدان نین،
ناوه‌رۆکی ئم ریوايه‌تanhه‌یان بین مه‌حاله، چونکه ده‌لین: چون ده‌کری تنه‌ها سوره‌تی "یس"
ئم هه‌موو فهزله‌ی بیت له کاتیکدا که تنه‌ها سوره‌تیکی قورئانه و گه‌لئی سوره‌تی خاوه‌ن
فهزله‌ی تریش له قورئاندا هه‌ن؟

و‌لام: راستیی ئم ریوايه‌تanhه بریتی بله‌وهی که:

هه‌موو بکیلک له پیته کانی قورئانی پیروز پاداشتیکی ههیه، که بریتی بله‌وهی به بک
"کرده‌وهی چاک" ده‌زمیریت، بلام به فهزل و به‌خشنده‌بی خوای گموره پاداشتی ئم پیتانه
زیاد ده کمن تا هه‌ندی جار ده "چاکه" برهه‌م ده‌هینن و هه‌ندی جاریش حهفتا و هه‌ندی
جاری تریش حه‌سهد (وهک له پیته کانی آیه الکرسی) دا، جاری واش ههیه ههزار و پینج سه‌د
(وهک پیته کانی سوره‌ی ئیخلاص) هه‌ندی جاری دیکهش ده ههزار "چاکه" برهه‌م ده‌هینن
(وهک خویندنوهی ئایه‌تنه کانی قورئان له کاته باشه کان و شه‌موی نیوه‌ی شه‌عباندا) هه‌ندی
جاری تریش سی ههزار برهه‌م ده‌هینن (وهک خویندنوهی ئایه‌تنه کانی قورئان له شه‌موی
قهدردا). بهم جوزه، چاکه و پاداشته کان پهره ده‌سینن و زیاد ده‌کمن. ده‌توانیت له ئایه‌تی
پیروزی: **﴿خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾** (القدر: ۳) زیادبوونی پاداشت بۆ سی ههزار و هربگیریت.

الحافظ في الفتح (۶۱/۹ - ۶۲) لابن أبي شيبة وأبو الشيخ مع زيادة في الحديث وقال: وهو حديث ضعيف
لضعف سلمة، وإن حسنة الترمذى إهـ. قلت: وباقى رجال الإسناد ثقات. (وهـگـىـرـ لـهـ چـاـپـهـ عـهـرـهـبـیـ بـهـ كـمـوـهـ هـیـنـاـوـیـهـتـیـ).

(۱) حديث ابن عمر: "قل هو الله أحد تعذر ثلث القرآن، وقل يا أيها الكافرون تعذر ربـعـ القرآن". حسن:
آخرجه الطبراني في الكبير (۱۳۴۹۴) وفي الأوسط (۶۶) مجمع البحرين مطولاً. ورواوه البزار (۲۵۱) زوائد البزار
وأوردده الهيثي في الجامع (۹۰/۲) وقال: وفي إسناد الطبراني ليث بن حماد ضعفه الدارقطني وإسناد البزار
حسن، إهـ. وتفقهه محقق الطبراني بقوله: فيهما ليث بن أبي سليم وحاله معروف، إهـ. والحديث في صحیح
الجامع الصغير وزيادته برقم (۴۲۸۱) وصححه. وانظر الصحيحه برقم ۵۸۸. (وهـگـىـرـ لـهـ چـاـپـهـ عـهـرـهـبـیـ بـهـ كـمـوـهـ هـیـنـاـوـیـهـتـیـ).

(۲) عن انس بن مالك قال: قال رسول الله ﷺ: "إن لكل شيء قليلاً وقلب القرآن يس، ومن قرأ يس كتب الله له
بقراءتها قراءة القرآن عشر مرات". آخرجه الترمذى (۳۰۴۸) تحفة وقال: هذا حديث حسن غريب، لا نعرفه
إلا من حديث حميد بن عبد الرحمن، وبالبصرة لا يعرفون من حديث قتادة إلا من هذا الوجه، وهارون أبو
محمد مجھول، إهـ. وأخرجه الترمذى ايضاً برقم (۳۰۴۹) تحفة والدارمي (۴۵۶/۲). (وهـگـىـرـ لـهـ چـاـپـهـ عـهـرـهـبـیـ بـهـ كـمـوـهـ هـیـنـاـوـیـهـتـیـ).

بهم جزوره دهر کهوت که مه بهست له و فرمودانه بهراورد و هاوسمه نگ کردنی ئه و سوره تانه نی يه له گهله قورئانی پیروزدا بهم پاداشت زیادبوونه بهرد و امه بهوه، نه خیر، بهلكو مه بهست ئوهه يه که: ده کری پاداشتی زیادبوونی هنهندی سوره ت له گهله پاداشتے بنرهه تی يه کهی قورئاندا بهراورد و هاوسمه نگ بکرین.

با به غوونه يه که مه رپون بکهینهوه:

گریمان کیلله گیه که هزار دهنکه گهنه شامی تیدا چیتراییت، خو ئه گهر تنهنا دهنکیک لهو هزاره حموت گلک بکریت و هریه که لهو گلکانهش سه دهنکیان پیوه بیت، ئهوا ئهه کاته يه ک دهنک لهو گهنه شامی يانه يه رامبه دوو له سهه سی گهنه شامی يه چیتراوه کانی ناو کیلله که دهرده چیت.

هروهه اهه گهر وا دابینه دهنکیکی تر ده گلکی گرتیت و هریه که لهو گلکانهش سه د دهنکه گهنه شامیان پیوه بیت، ئهوا هر تنهها ئهه دهنکه گهنه شامی يه يه کسان ده بیت به دوو هیندهه ئوهه له کیلله که دا چیتراون!

بز خوت له بر رپوناکیي ئهه غوونه يهدا ئهه خوارهه لیک بددهرهوه:
وائیستا قورئانی پیروز به وینه کیلله گیه کی نورانی و موقعه دده سی ئاسمانی ئهه تو ته سهه وور ده کهین که هر پیتیکی به پاداشتے بنرهه تی يه کهی خویهوه - بی گوله گهنه و گلکه کانی - و هک دهنکه دانه ویله يه که وایه. جا ئه گهر ئهه بهسهه غوونه کهی پیشودا جنی به جنی بکهیت، ئهوا ده توانيت له فهزل و گهورههی سوره ته کانی: (یس، الإخلاص، الکافرون، الزلزلة) تی بگهیت که فرمودههی پیروزیان له بارهه هاتووه، له چاو پاداشتی بنرهه تی پیتے کانی قورئاندا.

غوغنهه ئهه:

پیتے کانی قورئانی پیروز سی سه ده هزار و شهش سه د و بیست پیتن. پیتے کانی سوره هی ئیخلاصیش له گهله بسم الله هدا شهست و نو پیتن. خو سی هیندهه شهست و نو دانهش ده کاته دوو سه د و حموت پیت. و اته پاداشتی هریه که له پیتے کانی سوره هی ئیخلاص نزیکی هزار و پنج سه د پاداشت دهرده چیت. به همان جوز، ئه گهر پیتے کانی سوره هی "یاسین" یش بزمیریت و ریزههی ئهه پیتanhه له گهله سه رجهه می پیتے کانی قورئاندا بهینیت و پاشان زیاده پاداشتی "یه ک به ده" ره چاو بکهیت، ئهوا ده بینیت که هر پیتیکی ئهه سوره هه نزیکه هی پنج سه د پاداشتی ههیه.

خو ئه گهر بهم شیوههه ئهه فرمودانه هی تریش لیک بددهیهوه که له باره هی فهزل و گهورههی سوره هه کانی تری قورئانه هه روایت کراون، ئهوا بوت دهرده کهوبیت که چهنده

ئە فەرمۇدانە راستى يە كى تەواوى پە گدا كوتاون و، چەندەش دوورن لەوهى ھېچ شىنىكى ئە توپىان تىدا بىت كە پەنجە بۇ موبالەغە و زىادەرەوى كىردىن لە گۇفتاردا، درېز بىكەن.

□ دەستورى دەھم:

ھەروەك لەناو زۇربەي جۆرە كانى بۇونەوەر اندا پۇو دەدات، بە ھەمان جۆر لەناو مەۋھىشدا ھەندى جار كەسانىكى پەيدا دەبن كە ھەندى كار و رەفتارى دەراسىيان پىوه دەردە كەمۇيت. جائە گەر ئەم كەسە ھەلکەوتۇوه لە كارى خىز و چاكەدا پىش كەسانى تر كەوتىتەوە، ئەوا دەبىت بە مايمەي شانازىبى ھاۋىرە گۈزە كانى، دەنا مايمەي شۇوم و بەلايە بۇيان. جا ھەريەك لەو جۆرە كەسە ھەلکەوتۇوانە بە وينەي كەسايەتى يە كى مەعنەوى لە ھەموو شۇينىكى كۆملەدا سەر ھەلددەدات و، كەسانى تر ھەولۇ دەدەن لەو كارانەدا لاسايى ئەو بىكەنەوە و بە چوستى و لېپانەوە تى دە كۆشىن بىگەنە ئاستى، كە لەوانەشە ھەر تەنها يە كىكىان بىتوانىت لە فلان يان فيسار كاردا پىي بىگاتەوە. كەواتە ئەم مەسىلەبە لە پۇوه مەنتىقى يە كەيەوە مەسىلەبە كى مومكىنە و دە گۈنجى بە چەشىنىكى شاراوە و نادىار و رەھا تاڭ "يىكى دەراسى ئاواالەناو ئەو "جۆر" بۇونەوەرەدا بىت، واتە بەم كارەي بۇوە بە كەسىكى ھەمە كى (شخص كلىي)، بە واتايەي كە دە گۈنجى ئەم جۆرە كارە بەرھەمى ئاوا ئەنجام بىنیت.

ئىستا فەرمۇ لە بۇونا كىي ئەم نۇونەيدا سەيرى چەند فەرمۇدەيە كى پىرۇز بىكە كە بەم واتايەنە خوارەوە ھاتۇن:

"من صلى ركعتين كذا فله أجر حجّة"^(۱) واتە: پاداشتى دوو ركات لە چەند كاتىكى دىارى كراودا بەرامبەر بە حەجيڭە، ئەمەش راستى يە كى چەسپاوه. كەواتە "دە گۈنجى" ھەموو دوو ركاتە نويزىنەك لە بۇوى ھەمە كىتىيەم واتايە ھەلبىرىت، بەلام رۇودانى "راستەقىنەي" ئەم جۆرە ڕيوایتانە نە ھەميشەيىن و نە گشتىن، چونكە "قبول بۇون" چەند مەرجىتكى دەستىشان كراوى خۆي ھەيە. لەبەر ئەوە، ئەم چەشىنە ڕيوایتانە سىفەتى ھەمە كىتىي و بەرددەوامى يان تىدا نى يە بۇ ھەموو دوو ركاتە نويزىنەكى وەھا. كەواتە لە راستى دا يان كاتى و رەھان، يان مەسىلەبە كى "مومكىن" ئى ھەمە كىن. ھەمە كى بۇونىش لەم چەشىنە

(۱) عن أبي امامة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: (من صلى الغداة في جماعة ثم جلس يذكر الله حتى تطلع الشمس، ثم قام فركع ركعتين انقلب بأجر حجة وعمره). أخرجه الطبراني في الكبير (٧٧٤٠) وفي مسنـد الشاميين (٨٨٥) وقال المأذن المنذري في الترغيب والترهيب: إسناده جيد ومثلـه كلام الميثمي في الجمـع (٤٦٩ و ٤٦٨ و ٤٧٠). وانظر الأحادـث الـواردة في ذلك في صحيح الترغـيب والـترهـيب برقم (١٠٤).

(وەرگىنـ - لە چاپە عەرەبى يە كەوهە ئىنـارىـتى).

فه رمودانده له رووی ئیمکانی ئیعتیباری بیوهیه، وه کو ئهوهی که وتر اووه: "غەبیت وەك قەتل وایه" کە مەبەست تیای دا ئەوهیه مرووف بە غەبیت کردن دەبیت بە ژەھرینکى کوشندە. هەروەها وەك: "قسەی جوان صەدقەیە کى چەشنى ئازاد کردنی بەندەیه کە".

حىكمەتى داراشتى ئەم فەرمودانە بەم جۇرە شىۋازانە لەوەدایه کە: ئىختىمالى رەودانى ئەم سيفەتە مەعنۇرى يې كامالە لە هەموو شۇئىڭ و بە شىۋە رەھاڭە، پىشچاوجىرىت. چونكە بۇ مەبەستى ئامۇزىڭارى و تەرغىب و تەھرىب زىاتر جى دەگرىت و پىز دەرۈونە كان بۇ كارى خىر هان دەدات و لە خراپكاري دۇورىيان دەخاتەوە.

پاشان دەبىي بىشىرانىن کە كاروبارە كانى جىهانى ھەميشەي بە تەرازووە كانى ئەم جىهانە ئىستامان ھەلتاسەنگىزىن، چونكە دەگۇنچى مەزنتىن شى ئەم جىهانەمان ھېشتا بە بىجووكىزىن شى ئەويى دانەزىت و پىي بەراورد نەكرىت. جا پاداشتىدا نەھىي كىردارە كان لە بەر ئەوهى رووی لەو جىهانە ھەميشەي بەي ئەويى يە، ئەوا تىپوانىنە دىنلەي بە تەسکە كامانان لە ئاستى دا كورتە و، ئىمە لەمەدا دەستەوسانىن کە بە ژىرىي بە سنوردارە كامان بەيى پىي بەيىن.

بۇ غۇونە: پۇاپەتىڭ ھەيە سەرنجى ئەو كەسانە پادە كىشىت كە بە وردى نارپاوان و لە بىيارە كانىاندا وىزدان بە كار ناھىتىن، ئەويش بىرىتى يە لەو پۇاپەتى كە دەفەرمۇت: "ھەر كەسىك ئەمانە بخوينتىت بە وىنە پاداشتى "مۇسا و ھاروون" دەدرىتى:

"الحمد لله رب السموات و رب الأرضين رب العالمين، وله الکبريات في السموات والأرض وهو العزيز الحكيم..

الحمد لله رب السموات ورب الأرضين رب العالمين، وله العظمة في السموات والأرض
وهو العزيز الحكيم، وله الملك رب السموات وهو العزيز الحكيم".

حەقىقەتى ئەم فەرمودانە و ھاوونىنە كانىان، كە زەينە كان دەرۈۋەزىن، ئەوهىي كە: ئىمە مەوداي ئەو پاداشتە نازانىن کە دوو پىغەمبەرى مەزنى وەك حەزرەتى مۇسا و ھاروون - دروو迪ان لە سەر بىت - بە دەستى دەھىتىن. مەگەر بەيى بۇ چۈونە كامانان و لە چوارچىوهى بىرى تەسک و ۋوائىنى دىنلەي كورت و كەماندا، كەوانە حەقىقەتى ئەو پاداشتە كە بە خويندىنى ئەو وىرددە دەست بەندەيە كى تەواو كۆلەوار دەكەۋىت و لە لايەن پەروردىگارىنکى بە سۆزى خاوهەن مىھەرە بانىي رەھاوه لە ژىانىنکى ھەميشەيى دا دەيدىرىتى، دەگۇنچى بە وىنە ئەو پاداشتە بىت كە بە عەقلە كەم و كورتە كانى خۆمان و بە گۈزىرە بىزەنە زانىارى و ئاسۆى بىر كەردنە و مان بۇ ئەو دوو پىغەمبەرە مەزندەمان دانا بىو!

ئىمە لەمەدا وەڭ ئەو مەرۆڤە دەشتە كى يە و اين كە پادشاى نەدىۋە و پەى بە مەزنى يە كەى نابات و لە رۇانىنى كورت و بىر كىرىنە وەى تەسکى خۆى دا پادشا بە كەسىتكى وەڭ رېش سپى ئاوايى يان نەختى لەو گەورەتر دادەنىت! تەنانەت لە خۆرەھەلات (كوردستان) ئى تور كىادا كەسانىتكى گۇندىشىنى هيىنە ساوىلكە و سادەمان لە دەرەبەردا بۇون كە دەيان وەت: پادشا لە ئازىتكى ئاگەر دانە كە دادەنىشىت و هەر بۇ خۆيىشى سەرپەرسىتىمى ئامادە كەرنى خواردنه كەى دە كات! بەو واتايەي كە ئەپەپرى بۆچۈونى گۇندىشىنە كە لە بارەي گەورەبى پادشاوه ناگاتە ئاستى پلەي فەرماندە ئىپپىتكى سوپا. جائە كەر بە يە كېيىك لەو جۆرە كەسانە بۇتىت: گەر فلانە كارم بۇ ئەنجام بەدەيت بە پلەي پادشاينى پاداشت دەدەمەوە (واتە بە پلە و پايدە و پىزى فەرماندە ئىپ) ئەم گۇفتارە راست دەيىت، چونكە پادشا هەر تەنها هيىنەدى فەرماندە ئىپ خاوهنى مەزنایەتى يە لە زەين و بىرى تەسکى گۈي بىستە كەدا.

جا ئىمە وەختە بە وىنە ئەم مەرۆڤە دەشتە كى يەش بە ئىرىي بە تەسلى و بىرە كورت و رۇانىنى كول و كاسە دىنابى يە كەمان لەو راستى يانە ئەنەن كە لە بارەي پاداشتى كەرده وە كانەوە هاتۇون و روويان لە جىهانى دواپۇزە. چونكە فەرمۇودە پېرۇزە كە بەراورد ساز ناکات بىز پاداشتى راستەقىنەي حەزەرتى مۇسا و هاروون - دروو迪ان لەسەر يىت - كە لاي ئىمە نەزانراوە، لە گەل پاداشتى ئەو بەندەبىي كە وېرەدە كە دەخۇنېت. نەخىر.. چونكە قاعىدە ئىشەنەنى شىتىكى تەرىپتى يە لە: قىاس كەرنى شىتىكى "نەزانراو" بە شىتىكى "زانراو" واتە پەىبردن بە حۆكمى شتە "نەزانراو كە" لە پىنى زانىنى حۆكمى شتە "زانراو كە" وە.

واتە مەبەستى فەرمۇودە كە بەراورد كەرنى ئەو پاداشتەيە كە بەپى ئۆچۈونى خۆمان لامان زانراوە، لە گەل پاداشتى راستەقىنە ئەو بەندە زىكەرخۇنە، كە پاداشتىكە لاي ئىمە نەزانراوە.

پاشان ئەو وىنەبىي "خۆر" كە ج رپۇرى دەريا و ج دلتۈپىك ئاوا دەيدەنەوە، هەمان وىنە و جياوازى يان تەنها لە "نەوعىيەت" دايە، ئەمە تاھەر دەردو كىان وىنە و رپۇنەكىي خۆر دەدەنەوە. كەواتە رۆحى هەرىيەك لە حەزەرتى مۇسا و هاروون - دروو迪ان لەسەر يىت - لە راستى دا ئاواينە كە بىن گەردى وەڭ دەريايە، ماھىيەتى پاداشتە كائىان دەداتەوە، وەڭ ئەمە كە رۆحى ئەو بەندە زىكەرخۇنە كە دەلىي دلتۈپىك ئاوا پاداشتى زىكەرە كانى ئەو بەندەبىي دەداتەوە. كەواتە لە رپۇرى: ماھىيەت و چەندىيەتى يەوە، پاداشتى هەر دەركە هەر يە كېيىكە، بەلام "جۆرە كائىان" جياوازە، بە گۈزە ئىشەنەنى ئاواينە كان.

پاشان هندی جار و تنهوهی زیکر و تهسیحاتیکی دیاری کراو، یان خویندنوهی تنهها به کثایهت، هینده دهر گای میهره بانی و بهخته و هری له مرؤف ده کاتمهوه که پهستشی شهست سال ئه ده رگایانه لئی ناکاتمهوه. و اته هندی "حالهت" همن که تنهها به کثایهت به ئهندازه سوودی سه رتاسه ری قورئان سوود به مرؤف ده گهیه نیست.

پاشان ئه و ریزنه پهروه ده گاری یانهی که به خویندنوهی تنهها به کثایهت له پیغامبری خوشویست ﷺ ده ده کهون، لعوانیه یه کسان بیت به ریزنه کی کاملی ئه تو که خوای گهوره به پیغامبریکی تری ده بخشیت، چونکه پیغامبر ﷺ مایه لئی ده که و تی ئیسمی ئه عزمه. جائه گهربوتیریت: "بهنده زیکر خوین، به فهزی میراتگری پیغامبر ایهتی بهوه، به بژن و برامه یه کی سیبه ری ئیسمی ئه عزمه بهره مند بوروه و، له بازنیه قابیلیهت و لیهانی خوی دا پاداشتیکی له سه رئوه ده دست که و توه به ئهندازه ئه و ریزنه خوابی یهی که یه کیک له پیغامبرانی تر پی بهره مند بوروه" گه رئوه بوتیریت، ئهوا هر گیزاو هر گیز ئهم قسه یه پیچه وانهی راستی نایت.

تنجا ئه و پاداشتیک لیزهدا مه بهسته هی جیهانی رونا کیی همیشه یه، که ده کری له وی جیهانیک له ناو تنهها به ک گهردیلهدا جیی بیتنهوه، به چه شنی ئوهی که وینه ئاسمانه کان به ئه ستیره کانیوه له پارچه شوشه یه کی بچوو کدا جیی ده بیتنهوه و تیای دا ده بیزیریت! که واته هر بهم جزره، خویندنوهی تنهها به کثایهت یاخود زیکریکی دیاری کراو، به نیازیکی بین گهرد، ده گونجی خاوینی یه کی و دک شووشه له روحی مرؤف دا بهره هم بینیت و، بتوانیت پاداشتیکی نورانی و که ئاسمانه فراوانه کان له خوی دا جنی بکاتهوه.

نه خجام: ئه و که سه یه که بین لینکولینهوه و لئی وردبوونهوه و، به چاوی رهخنه و توانج ده روانیت هه مو شتیک!! ئهی خاوونی ئیمانی لاواز و بیری پر له فهله فهی ماددی!

که میک ویژدان به کار بینه! به ده وام سه رنج لهم "ده" ده ستورانه بده و، نه که یه پنجه ییعتیز بز فرموده پیروزه کان رابکیشیت و، پاشان بز شتیک که گومان له دلتدا دروست بکات سه بارهت به پله و پایه ی عیصمه تی پیغامبر ایهتی پیغامبری ئازیز ﷺ به بیانووی ئوهی که بیت وایت شتیک له ریواهیتیکدا هه بیت پیچهوانهی واقع و حدقیقت بیت!

ئهم "ده" ده ستوره و بواری پیاده کردنیان وات لئی ده کهن که له پله یه که مداواز له ئینکاری بھینیت، ئجعا پاش ئه و هش بیت ده لین که: ئه گه ره ناته اوی و تهقیقیکی راسته قینه هه بیت ئهوا له ئیمه دایه (واته له ده ستوره کاندا) و به هیچ جوزیک له فرموده پیروزه کاندانی یه. خو ئه گه ره که مو کووپری راسته قینه له و دا نه بیو، ئهوا له تی گهیشتنی خرابی خوتدا یه!

پوخته‌ی ئەم قسانە: هەر كەسيك لە ئىنگارى كىردىدا بەر دەوامە، دەبى لە پىشدا ئەم "دەستورە ناوبر اوانە پۈچەل بىكەتھو، دەنا تواني ئىنگارى كىردىنى نى يە. جائە گەر بە راستى خاوهنى وىزدانىت، ئەوا بە باشى سەرنج لەم "دە" دەستورە بىدە. پاشان بۇ ئىنگارىي هيچ فەرمۇدەيە كى پىغەمبەر ﷺ راست مەبەرەوە كە ژىرىسى تۈز بە پىچەوانەي حەقىقەتى دەبىنیت. بەلکو بلى: لەوانەيە پىويسىتى بە تەفسىرەك يان تەئۈلىك يان لېكىدانەوەيەك ھەبىت، ئىت بۇ خۆت واز لە ئىتتىراز گرتۇن بەھىنە.

□ دەستورى يازىدەم:

ھەروەك قورئانى پىرۇز چەندىن ئايەتى موته شابىھى تىدايە و پىويسىتىان بە تەئۈلىك، ياخود داخوازى ئەون مەرۆف بە شىۋەبە كى رەها وەريان بىگرىت.. بە ھەمان جۆر فەرمۇدە پىرۇزىش چەند حەدیسەتىكى موشكەلىان تىدايە، ھەندى جار پىويسىتىان بە تەفسىر و لېكىدانەوەي ورد ھەيە. دەتوانىت لە غۇونەكانى پىشۇودا ئەمە بىنیت.

بەلتى، مەرۆقى يىدار دەتوانىت خۇنى كەسيكى نوستۇرلىك بىداتھو، بەلام ئەو كەسەي كە نوستۇرە و گوينى لە گوفتارى يىدارى كانى دەوروبەرىتى، ھەندى جار قىسە كانى ئەوان بە شىۋەبەك لە شىۋە كان لە خۇونە كەدىا پىادە دەكتات و، بەھەي لە گەل خۇونە كەدى د بىگۇنجى لىنىكى دەداتھو.

دەسا ئەي ئەو مەرۆقەي كە بە غەفلەت و فەلسەفەي ماددى خەموى لىنى خراوه!.. بىن وىزدان! ئەو كەسەي كە خواي گەمورە لە بارەيەوە دەفەرمۇى: **(هَمَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى)** (التحم: ۱۷) .. ئەو كەسەي كە لە بارەي خۆيەوە دەفەرمۇى: "تَنَامَ عَيْنَاهِي وَلَا يَنَامُ قَلْبِي" ^(۱) ئەو كەسە، بىدارى راستەقىيە. كەواتە ئىنگارى ئەو شستانە مە كە كە ئەو دەيابىنیت، بەلکو لىتكى بىدرەوە و لە خۇونە كە تادەعىرىنىكى بۇ پەيدا بىكە و تەفسىرەتكى بۇ بىدۇزەرەوە. چونكە ئەگەر مىشۇولەيەك بە كەسيكى نوستۇرەوە بىدات، ئەوا ئاسەوارى ئەم پىوەدانەي وەها پىۋە دەرەدە كەھىي كە دەلىنى لە جەنگدا زامدار بۇوېت! خۆ گەر دواي بىداربۇونەوە پىرسىارى لىنى بىكرى، دەلىت: بەلتى، لە جەنگىكى خوتىناوىدا بۇوم و تۈپە كامى ئاراستە كراپۇن اله كاتىكدا كە بىدارە كانى دەوروبەرى ئەم شەلەژاۋىيەي ئەو بە پىكەنن و

(۱) أخرجه أَحْمَد (۲، ۴۳۸) وإسناده حَسْنٌ مِنْ أَجْلِ ابْنِ عَجْلَانَ. وأخرجه أَيْضًا ابْنُ حَبَّانَ (۲۱۲۴). لكن للحديث شواهد يرتفقى بها إلى درجة الصحة، منها ما أخرجه البخاري والنسائي من حديث عائشة رضي الله عنها، وشاهد آخر أخرجه البخاري من حديث أنس رضي الله عنه، وأخر من حديث ابن عباس رضي الله عنهما أخرجه أَحْمَد (۱۰، ۲۷۴) والترمذى (۵۱۲۱) وقال: حديث حسن صحيح غريب، وانظر المجمع (۲۴۲/۸) والطبقات لابن سعد (۱/۱۰۷). (وهرگىز - لە چاپە عەرەبى يە كەدوھە بىناؤيەتى).

گالته بین کردنوه و هرده گرن! که واته روانینی غهفله‌تی خمولیخه و بیری فلسه‌فهی ماددی، هرگیز ناگونجی بکرین به مه‌حه‌ک بۆ حه‌قیقه‌تە کانی نبووه!

□ دستوری دوازدهم:

روانینی "نبووه" و "ته‌وحید" و "ئیمان" .. لە نوروی: ئولووه‌بیهه‌ت و، ئاخیره‌ت و، يه کپارچه‌بی گهردووندا، راستی يه کان ده‌بینیت. چونكە ئهو روانینه‌ئی ئهوان ئاراسته‌ئی ئه‌مانه کراوه. بەلام "زانستی ته‌جريبی" و "فلسه‌فهی نوئی" لە گوشەی: "هۆکاره زۆره ماددی يه کان" و "سروشت" ووه شتان ده‌بینیت، چونكە رووی لە‌مانیه.

که واته ماوهی نیوان هردوو گوشەی روانینه کان گەلی لە يه کترمه دووره. لەوانه‌يە ئاما‌نجیک هه‌بیت بە‌لای ئەھلی فەلسە‌فمه گەلی گەوره و گرنگ بیت، كەچى لە ناوەندى مە‌بەست و ئاما‌نجە کانی زانیابانی ئوصوولی دین و زانستی كەلامدا ھیندە بى نرخ و نزم بیت كە لە‌وه‌دا بیت هەر نه‌بینیت و تەنانەت باي‌خیشی بۆ دانەنریت. هەر لە‌بەر ئەمەشە كە زانیابانی زانستی ته‌جريبی لە زانیابنی تايیه‌تکاري و زانیاربى دوورودریز و وەسەه ورده کانی بۇونه‌وهراندا گەلی پېشکەوتىن، كەچى لە بوارى زانستی راسته‌قىنه‌دا، كە زانسته خوابى يه بە‌رزه کان و قيامه‌تى يه کانن، گەلنى دوا‌کەوتۇون. تەنانەت لە ساده‌ترين و كەم زانست‌ترينى ئىماندارانىش بە جى ماؤن!

جاوەو كەسانەي كە ئەم نهیئى يه نازانن، پىيان وايە زانیابانی ئىسلام لە زانیابانی سروشت و فەيلەسووفە کان دوا‌کەوتۇون. كەچى لە راستى دا ئەوانەي كە ژىرىيەن خلىسکاواهه چاوه کانیان و تەنها بىر لە شستانە دە‌کەنوه كە بە چاودەيابىنن و، لە نیوان بۇونه‌وهرانىتكى زۇرو زەبەندەدا نوقم بۇون، لە كۈي جورئەت و پېكىشى ئەوهیان تىدایە بە میراتگرانى پېغەمبەران بگەن‌نوه كە بە مە‌بەست و ئاما‌نجە خوابى يه بە‌رز و بلنده کان گەيىشتۇن و پىيان بە‌ھەمند بۇون؟!

پاشان ئەگەر روانین بۆ هەر شتىك لە دوو گوشەي جياوازه‌وه بیت، ئەوانى گومان دوو حه‌قیقه‌تى جياجيا دەرده كەون، كە دە‌گونجى هەردوو كىان "حه‌قیقه‌ت" بن. هەرگىزاو هەرگىزىش پاستى يه كى زانستى و چەسپاۋى بى گومان لە گەل پاستى يه کانى دەه موقەددەسە کانى قورئاندا پېچەوانە دەرناچىت، چونكە دەستى كورتى زانستى ته‌جريبى هيئىنده كۆتايدى ناگاتە داوىنى چىمكىتكى راستى يه بە‌رز و خاونىه کانى قورئان. و اتەنها يەك نۇونە لە سەر ئەمە دەھىئىنەوە:

حه‌قیقه‌تى گۈي زەوي بەپىي بىننى "زانیابان" ئەوهىه كە:

"زەوي" يە كېكە لە هەسارە گەرۇ كە قەبارە مامناؤەندى يە کان و، بە دەورى خۇردا دەسۇورىتەوە و، لە چاوه سارە و ئەستىرە لەزمارە بە‌دەرە کاندا تەنیتكى بچوو كى هەيە.

به لام گمر به پوانینی "ئەھلى قورئان" بپوانینه گۆزى زەوى ئەوا حەقىقەتى گۆزى زەوى
بە جۇرە دەبىت كە "وتهى پازدەھەم" رۇونى كردووەتەوە:
ئەو مەرۆفەتى كە ناسكىتىنى بەرى درەختى جىهان و، موعجىزەتى كى جامىعى نىوان
موعجىزەتى كانى خواوهندى بەتوانى داناىە و، ناوازەترين و ئازىزترىن و نيانترىنى بەدىھاتۇرانە،
لە گەل ئەۋەشدا كە دەستەوسانلىرىن و لاوازىرىنىشىيانە.. ئەم مەرۆفە لە سەر گۆزى ئەم زەوى يەدا
دەۋىتى. كەواتە "زەوى" لانكى ئەم مەرۆفەتى و، هەرجەندەچاۋ ئاسمانە كاندا بچۈشكە
بى بايەخ دىيارە، كەچى لەم ڕووه و بەم ناواھرۆك و ناوازىيەتى كى بەرزا يەپەتتەت
ھېناؤە، تاواى لىنى ھاتۇوه كە لە پوانگەتى قورئانوھە "زەوى":

ناوجەرگە و مەلبەندى گەردوونە لە واتا و ناواھرۆكدا و.. پىشانگاى سەرچەم بەدىھاتۇوه
دەراسا كانە و.. جىيى تىادرە كە وتىنى سەرچەم ناوه جوانە كانى خواوهندە، بە رادەيەك كە
دەلىيى تىشىكۆيە كى كۆكەرەوە ئەو نۇورانىيە و.. مەحشەر و ئاوينە كارە پەروەردگارىيە
پەھاكانە و.. بازارىنىڭ فراوانە بىز پىش چاۋ خىستى خەللاقييەتى پەھاي خواى گەورە، بە
تايىەت لە بەدىھەنلىنى ئەندازەيە كى زۇر و زەبەندەي ڕووهك و زىنلەوەرە ورده كاندا، بە
كەمالى كەرم و دەستەرنىڭىنى و.. نۇونەيە كى بچۈشكە و پۇختى دروستكراوه كانى
جيھانى فراوانى دواپۇزە و.. كارگەيە كە، لە پەپەرى خىيرلىدى، بىز بەرھەم ھېنلىنى چەنلىن
چىنин و تان و پۇزى ھەميشەيى كار دەكتەت و.. شوينى پىش چاۋ خىستى نۇونە كانى دىيەنە
ھەميشەيى بە كانە كە زۇر بە پەلە ئالۇ گۈزۈيان بەسەردا دېت و.. كېلىگەيە كى تەسکى كاتىيە
بۇ رواندى ئەو وردىلە تزوانەي كە بە خىيرلىي بۇ باخ و يېستانە رەنگىنە ھەميشەيى بە كان
پى دە گەيەنرىن.

لە بەر ھەموو ئەمانىيە كە قورئانى پىرۇز "زەوى" بە ھاوتاى "ئاسمانە كان" دادەنیت، لە
پۇوي مەزىنىي ناواھرۆك و گۈنگىي بەدىھاتىيەوە. وەك بلىيى زەوى بەرىنىكى بچۈشكە
درەختىكى گەورە و دلىكى خنجىلانە جەستەيە كى مەزن بىت. ئەۋەتا قورئانى پىرۇز لە گەل
ئاسمانە كاندا ناوى دەبات و، زەوى لە تايەكدا و ئاسمانە كانىش لە تايە كى ترى تەرازىوودا
دادەنیت و، ھەر دەم ئايەتى پىرۇزى: ﴿رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ دۇوبات دەكتەوە.

بەم جۇرە، مەسەلە و كىشە كانى تر لە سەر ئەم نۇونەيە قىاس بىكە و، تى بىگە كە:
راستىيە سەرەونخۇن و مردووە كانى فەلسەفە ھەرگىز ناتوانىن پى لە راستىيە پۇوناك و
زىندۇوە كانى قورئان بىگرن و پېچەوانەيەن بن. چونكە ھەر دەو كيان حەقىقەتن، به لام
جىاوازى لە گۇشەي روانىندايە، بۇيە راستىيە كانىش جۇر او جۇر دەردەچن.

لقی چوارم

﴿إِنَّمَا تَرَى أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالثُّجُومُ وَالْجَبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُ وَكَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقٌّ عَلَيْهِ العَذَابُ وَمَنْ يُهِنِّ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَصْنَعُ﴾ (الحج: ۱۸)

والله خواروه دا تنهایه که گوهه ری ناو گنجینه مهزنه فراوانه کهی ئەم ئایەتە پیروزه روون ده کەینه و. چونکه:

قرئانی پیروز به راشکاوی رایدە گەیەنیت کە: ھەموو شتىك ھەر لە عەرشەوە تا زھۆر، لە مەلاتىكە تەھەتا ماسىي ناو دەرياكان، لە گەلەستىرە کانه و ھەتا مېرۋوھ کان، ھەر لە ھەسارە گەرۋە کە کانه و تا دە گاتە گەردىلە کان.. يەك بە يەكى ھەموويان، سوژدە بۇ خواى گەمورە دەبەن و دەپەرسەن و تەحمىد و تەقدىسى دە كەن. بەلام پەرسىشە کانيان جىاجىا و جوزاروجۇرە، ھى ھەرىيە كەيان بەپىي توانا و ليھاتىيەتى و بە ئەندازە گەيشتىيەتى بە درەشانوھ کانى ناوە جوانە کانى خواى گەمورە تىايىدا.

لىرىدا جۇر او جۇرى و جياوازىي پەرسىشى بۇونوھەن بە ئەنمۇنەيەك روون ده کەینه و: بۇ غۇونە (وَلَهُ الْمَلَكُ الْأَعْلَى): پادشاھى کى مەزن و خاوهەن توانا و دەستەلات، چوار جۇر كىرىكار لە بىياتنانى كۆشكىكى يان شارىكىدا بە كار دەھىنیت:

جۇرى يە كەم: بەندە و كۈليلە کانى خۆيەتى. ئەم جۇرەيان مۇوچە و پاداشتىان نى يە، بەلتکو لەو كاراندا كە بە فەرمانى گەمورە كەيان جىيەجىنى دە كەن ئەپەپەرى شەوقىان دەست دە كەويىت و چىزىكى لەپەرى ناسك و نىانى دا بەدەست دەھىن، بىگرە ھەر گۇفتارىك لە مەدح و وەسفى گەمورە كەياندا بىيىتن پەر شەوق و چىز و لەزەتىان پى زىاد دە كات. ئەوان تەنها ئەو شەرفەمنىدى يە مەزنەيان سەرۇزىيادە كە بەھۆى پەيوەندى و نىسيبەت بۇونىان لە گەل گەمورە كەياندا دەستىان دە كەويىت. ئەمە جىگە لەو چىز و لەزەتە مەعنەوى يەش كە لە كاتى سەرپەرسىتى كەردىياندا بۇ ئىش و كارە كان، بە ناوى خاوهەنە كەيان و لە ژىر بىين و پوانىنى و نە پىناوى دا، دەيچىزىن. كەوانە ئىز پېويسىيان بە مۇوچە و پەلە و پاداشت نى يە.

بەشى دووهەم: چەند خزمە تگۈزارىكى سادە و ساويلكەن و نازان بۆچى كار دە كەن، بەلتکو خاوهەنە مەزنە كەيان - بە بىر و زانستى خۆى - دەيانخاتە كار و، پاداشتىكى جوزئى و گۈنخاوابان بىن دەبەخشىت. جا ئەم خزمە تگۈزارانە جىزى ئامانجە ھەممە كى و بەرئەوەندى يە

مهزنه کانی ئەنجامی کاره کمیان ناز انن چی يه. تەنانەت ئەمە و اى لە ھەندىئى كەس كردووه كە لەو وەھمەدا بىت: کارى ئەم بەشە كرييکارانه هيچ ئاماڭىنىكى تىدا نەبىت، مە گەر پاداشتىنىكى جۈزئى كە تايىيەتە بە خۆيانەوە.

بەشى سىھەم: ئەم ئاژەلانييە كە مولكى ئەم دەستەلاتدارە مەزنهن و، لە بنياتانى كۆشك و تەلار و شارە كەدا بە كاريان دەھىتىت و، جىگە لە ئالىك و ئالىك چى تريان ناداتنى. جا ئەم ئاژەلانيە كە ئەنجامداني ئەم كارە كە لە گەل توانا و لېھاتنىاندا دەگۇنچىت، لەزەت لە كاره كەيان دەچىزىن، چونكە توانا و لېھاتن ئەگەر لە دۆخى هيىز(طور القوة) وە رۇشتە دۆخى كردار(طور الفعل) ئەم دەپشىكۈت و دە كرييھە، ئەمەش لەزەت بەرھەم دىنېت. كەواه ئەم دەزەتمى كە لە ھەموو كارايىيە كان(الفعاليات) دا ھەيە، تەنها لەم نەھىيى يەوە سەرچاوهى گىرتۇرۇ.

جا پاداشت و مۇوچەي ئەم بەشە خزمەتكۈزارە، بىتىيە لە: ئالىك، لە گەل چىزىنىكى مەعنەوى دا.. ئەم دوو پاداشتە سەرۇزىياديانە.

بەشى چوارەم: چەند كرييکارىيەن كە دەزانن چ كارييک ئەنجام دەدەن و بۆچى دەيىكەن و بۆ كىيى دەكەن، چ جاي ئەوهى كە دەشزانن كرييکارە كانى تر لە بەر چى كار دەكەن و، ئەم خاوهەن دەستەلات و بەتوانا مەزنهش ئاماڭى لەم كارانەدا چى يە و بۆچى ھەمۇييانى خستۇرۇتە كار..

ئەم جۆرە كرييکارانە، سەر كردىيەتىي كرييکارە كانى تر و سەرپەرشتى كردنى ئەوانىان لە ئەستۇردايە، بەپىي پلە و پايەشيان مۇوچەي خۆيانىان ھەيە.

ھەر بە وىنەي ئەم خۇونەيە، خۇاھەندى شىكتەندى خاوهەنى ئاسمانە كان و زەھى و، خاوهەن جوانىي بەديھىنەرى دنيا و قيامەت و، پەروەردگارى ھەمۇو جىھانە كانىش، لە بازنىھى ھۇ كارە كان و لەم كۆشكە ئەگەر دەۋوندا: مەلايىكەت و ئاژەل و بىن گىانە كان و رۇوهك و مەرۆف، دەخاتە كار و بەرھە پەرسىتش دەيانداتە بەر، بىن ئەوهى كە پىويستى بەمۇان بىتىت. چونكە ئەم خۆي "بەديھىنەر" و ھەر گىز پىويستى بە هيچ شتىك نى يە. بەلکو لە بەر دەرسىتى عىززەت و مەزنايەتى خۆي و، كاروبارە پەروەردگارىيە كان و، حىكىمەتە كانى ترى ھاوجەشىيان، دەيانخاتە كار..

بەم بىي يە، ئەم چوار جۆرە كارگۈزارە، چوار شىيەي جىاجىيائى پەرسىيان خراوهەتە ئەستۇ:

بەشى يە كەم: ئەوانەن كە لە خۇونە كەدا بەندە و كۆزىلە ناوبران و، لېرەدا مەبەست پىيان مەلايىكەتە، كە لە رۇوهى پلە بەرزبۇونەوهى ئەنجامى "موجاھەدە" وە پلەيان بەرز نايىتەوهە،

به لکو هریه کهيان پله و پایهیه کی چه سپاوی دیاری کراوی ههیه، به لام له خودی کاره کهياندا تامینکی تایبه‌تی ده چیزون و، هریه کهيان بهی پلهی خوی له خودی په رستشه کانیاندا ریزونه په روهرد گاری یه کان و هرده گرن..

بهو واتایه‌ی که پاداشتی خزمته کانیان له خودی کاره کانیاندا، چونکه هروده مرؤوف له زهت له: ئاو و ههوا و برووناکی و خوراک دهبات، مهلائیکه‌تیش له زهت و چیز له نوره کانی: زیکر و ته سبیحات و حمه‌دو په رستش و خواناسین و مه‌حه‌بیهت، ده‌بهن و خوراکیان له سهر ئه‌وهیه. چونکه ئهوان له "نور" دروست کراون، کهواهه خوراکی "نور" سه‌روز یادیانه، تهناهت ئه‌و بونه خوشانه‌ش که له "نور" ووه نزیکن، جوزیکی تری خوراکی ئهوان. چونکه بهو بونه خوشانه شاد و بین خوشحال ده‌بن.

بهلئی، رؤحیانه‌تاه خاوینه کان حمزیان له بونه خوشاه کانه!

پاشان "مهلائیکه‌ت" له کارانه‌دا که به فهرمانی په رستراوه کهيان دهیکه‌ن و له پیشاوی ئه‌و دا ئه‌نجامی ده‌دهن و.. له خزمته‌تanhه‌دا که به ناوی ئه‌وهوه رایانه‌په‌ریزن و.. له و سه‌رپه‌رشتیکاری یهی که له ژیز بینین و چاودیزیی ئه‌و دا دهیکه‌ن و.. له و شره‌فمه‌ندی‌یه‌شدا که به‌هه‌زی په‌یوه‌ندی بروونیان پییه‌وه به دهستی ده‌هینن و.. له و گه‌شت و گه‌رانه‌ی که به خویندنه‌وه و موتالاکردنی جیهانی دیار و نادیاری ئه‌و دهیکه‌ن و.. له و نیعمه‌ت و چیزه‌ی که به بیننی دره‌وشانه‌وه کانی جوانی و شکومه‌ندیی ئه‌و دهستیان ده که‌ویت..

له هه‌موو ئه‌مانه‌دا، مهلائیکه‌تاه کان به‌خته‌وه‌ری یه کی هینده مه‌زنان دهست ده که‌ویت که ژیریی مرؤوف پهی پی نابات و، جگه له خودی مهلائیکه‌تاه که که‌سی تر له به‌دیهات‌و‌انی خواهی گهوره پی نازانیت!

جا به‌شیک له مهلائیکه‌تاه تهناهه له عباده‌تدان و.. به‌شیکی تریان عباده‌تاه کانیان له ئه‌نجامداني کاره کانیاندا، به‌شی مهلائیکه‌تاه کار گوزاره کانی ناو زه‌ویش، وه کو "مرؤوف" وان - گهه ئه‌تم ته‌عییره دروست بیست - چونکه هه‌ندیکیان ئه‌رکی سه‌رپه‌رشتی و چاودیزیی ئازه‌له کانیان له ئه‌ست‌تودایه، که مهلائیکه‌تاه شوانه کانن و، جوزیکی تریان سه‌رپه‌رشتیکاری رپوه که کانی زه‌وین که جو‌تیاره کانیان. بهو واتایه‌ی که رپوه زه‌وی کیل‌گهه یه کی گشتی یه، مهلائیکه‌تیک سه‌رپه‌رشتی ده کات که کاری ئه‌و کیل‌گهه یه له ئه‌ست‌ت زه‌واه. واته ئه‌و مهلائیکه‌تاه به فهرمان و رپوه‌سنه و هیز و توانای به‌دیهینه‌ری شکومه‌ند و له پیناوی ئه‌و دا سه‌رپه‌رشتی سه‌رجمه‌ر گهه ز و جوزه کانی ئه‌و زینده‌وه‌رانه ده کات که به‌سهر زه‌وی دا دین و ده‌رون. جگه له مهلائیکه‌تاه مهلائیکه‌تیکی بچوو کتر ههیه که چاودیزیی تایبه‌تیی هه‌موو جوزیک له جوزه کانی زینده‌وه‌رانی بین سپیر اووه.

خو ماده مزه وی کیلگهیه، ئهوا همه مورو جوزه کانی پرووه کی تىدا ده چېنېرېت. کهوا ته مه لائیکه تیک هه به ناوی خوای گمهوره و به هیز و دهسته لاتی ئهوا، سه رپه رشتی گشت رووه که کانی زهوبی له ئهستۇ نزاوه. ئنجا مه لائیکه تیکی تر هه به که پلهی له وی پىشۇو لە خوارتره و سه رپه رشتی يەك بە يە کى تاقم و چىنه جىاجىا کانی پرووه کە کان ده کات. بەم جوزه، چەندەها مه لائیکه تى سەرپەرشتىكار ھەن. ئنجا حەزرەتى مىكائىلىش - دروودى لە سەر بىت - كە يە كىكە لە ھەلگر انى عەرشى "رەز زاقىيەت" سەرپەرشتىكارى ھەرمەز نە بە سەر ھەموو ئهوا مه لائیکە تانه وە.

ئهوا مه لائیکە تانهى كە وەك شوان و جووتىيار وان، لە مرۆف جىاوازان، چونكە ئهوا سەرپەرشتى يە بە سەر شستاندا دېكەن كارىيکى تەواو بىن گەرد و خاوېنىھە و لە پىناوى خواوەند و بە ناوی خوای گەموره و هیز و تواناي فەرمانى ئهوا، جىي بە جىي دە كەن. تانه دە سەرپەرشتى كە دەنە كەيان برىتى يە لە: بىينىنى درەوشانه وە کانى پەرورە دگارىتى لەو "جوز" دا كە سەرپەرشتى كە دنى ئەويان لە ئەستۇ نزاوه و ..

خوپىندنۇوهى درەوشانه وە کانى توانست و مىھەربانى لەو كارەدا و ..
گەياندەن و ئىلھام كە دنى فەرمانە کانى خواپى و ..
ئەنجامدانى ئهوا كارە كە وەك "رېتكخىستن" و اىلە كارە ئىختىارى يە کانىاندا، بە تايىەت لە سەرپەرشتى كە دنى رووه کە کانى ناو كیلگەي زهوبى دا و ..
نواندىنى تەسپىحاتە مەعنەوی يە کانى ئهوا "جوز" دى كە ئهوا نە سەرپەرشتى دە كەن و، ئاشكرا كە دنى "تەحيات" و سلاۋە مەعنەوی يە کانىان لە لاي بەدىھېنەرە مەز نە كەيان، بە زمانى مه لائىكەت و ..

پاشان جوان بە كارھىناني ئهوا ئامىر و كۆئەندامانەي كە بەو شستان بە خىشراون و ئاراستە كە دنیان بۆ چەند ئاماڭىكى دىيارى كراو و ئەنجامدانى جوزه رېتكخىستى كى تايىەتى تىياناندا. جا ئەم خزمە تگۈزارى يانە كە "مه لائىكەت" ئەنجاميان دەدەن، بە جوزه دەستكەمەتىكى "جوز ئىختىارى" دادەنرىت. تانه دەت جۈرىكە لە پەرسىتش و بەندايەتى يە کانىان. چونكە ئهوان دەست تىۋەردان و دەستكاري كە دنى راستەقىنەيان لە هيچ شىتىكدا نى يە، ئەوهتا ھەموو شتىك سكە و مۇرىتىكى تايىەتى بەدىھېنەرەي ھەموو شتانى لە سەر نە خشىئراوه، بە چەشنىك كە دەرى دەخات: جىگە لە خوای گەموره هيچ شتىك بە هيچ جۈرىك ناتوانىت خۆى لە بەدىھېناني شستاندا ھەللىقور تىنېت.

واتە ئەم جوزه كارە مه لائىكە تان - لە راستى دا - برىتى يە لە پەرسىشە کانى ئهوان. چونكە كارە کانى ئهوان وەك هى مرۆف "عادەت" نىن، بەلگو "عىيادەت" ن.

بهشی دوروهه می کریکاره کانی کوشکی گهردون: ئازله کان.

جاله بهر ئوهی ئازله کان دهروونی خاوهن ئیشیها و ئیختیاری جوزئی یان تیدایه، ئهوا کاره کانیان پاک و بین گهرد نایت بۆ خوای گهوره، بهلکو "دهروون" بەش و ههوا و ئارهزووی خۆی لە کاره کەی داده و ئهه بشەی تیدا دهردەھینیت. لەبەر ئوه، خواوهندی خاوهن مولک و کەرم و شکومهندی، مووچە و پاداشتیک بەو ئازله لانه دەبەخشیت کە دهروونی ئهوانی بین تیر و دلتیا بکات.

بۆغۇونە: "بولبول" کە بە عاشقى گول و شەيداي گولزاره کان ناسراوه^(۱) و زىنده وەرنىكى بچوو كە، بەدىھېنەری مەزن لە پىنج ئامانجدا بەكارى دەھینیت: يە كەميان: ئوهىيە كە بەناوى هەموو تىرە و جۆرە کانى زىنده وەرانەو راگەياندنى ئهه پەيوەندىيە بەتىنەي لە ئەستۇ نراوه كە ئازله کان بەرامبەر جۆرە کانى پۈوهەك ھەيانە.

دوروهه ميان: بىرىتى يە لەوهى كە بولبول کارمهندى راگەياندنى شادمانى و خوشحالى و بەخىرەتە بەرامبەر بەو دىيارى يانەي كە لە لاين رۆزىدەری بەخشىندەو رەوانە كراون. چونكە "بولبول" وتارىپىزىكى پەروەرد گارىيە، بە خويندن و نهوا و ئاوازە کانى داواي رۆزىي ئەو ئازله لانه دەكات كە پىويستيان بە رۆزىيە و میوانى خواوهندى مىھەبان.

سىھەميان: دەرخستى پىشوازىي جوان و شايىستىي بەرامبەر سەرجەمى پۈوه كە کان. و اتە بۆ دەربېنى پىشوازىي زىنده وەران لەو يارمەتى يانەي كە رۈوهەك بۆ بالىندە و ئازله کانى ھاۋەرە گەزى ئەمى دەنيرن.

چوارەميان: دەرخستىن و راگەياندنى ئهه پىويستىيە توند و تىزەي ئازله کانە بە بۇوه كە کان كە دەگاتە ئاستى شەيدابۇون بەرامبەر رۇخسارە گەش و جوانە کانى بۇوه كە کان و، راگەياندنى ئەم پىويستىيە لە بەرچاوى بېنر اندا.

پىنجەميان: پىشكەمش كەرنى نەرمۇنانيزىن تەسبيحاتە لە ناوهندى ناسكەتىن شەوق و تەسەمەندى و لە جوانلىرىن رۇودا (كە رۈوهى گولە) بۆ دیوانى مىھەبانىي خواوهندى خاوهن مۇشك و شکومهندى و بەخشىندەبى.

جىگە لەمانە، گەلىن واتاي تريش هەن كە لەم پىنج ئامانجنان دەچن. جائەم چەشىنە واتا و ئامانجنان كە ئامانج و مەبەستى راستەقىنەي ئهه کارەن كە "بولبول" سەپتاوى خواوهندى حەقدا ئەنجامى دەدات. كەواتە "بولبول" بە زمانى خۆى دەخوينىت و

^(۱) سەبەر ئوهى بولبول شاعيرانە دەخوينىت، ئهوا ئەم باسمان ھەندى گىانى شاعيرىي ئاۋىتە بۇوه، بەلام ئەندىشە ئىيە و ھەمۇي حقىقەتە. (دانەر)

ئیمەش لە ئاوازە خەمناکە کانىمۇھ ئەم و اتايانە تى دە گەين! ھەروەك مەلائىكەت و
پۇحانى يە کانىشلىنى تى دە گەن. خۇتى نە گەيشتنى تەواوەتىي "بولبول" لە ئاوازە کانى خۇى،
رې لە تىڭەيشتنى ئىمە ناگىرىت و زىيانى لىن نادات. ئەۋەتا وتهى: "رُبَّ مُسْتَعِنْ أَوْعَى مِنْ
مَتَكَلْمٍ" ^(۱) پەندىيەكى بەناوبانگە. پاشان ئاگادارنە بۇونى بولبول بە دوور و درېزى لەم ئاماجنانە،
نایىت بە بەلگە لە سەر نە بۇونىان، چونكە بولبول هيچ نېىن وە كۆ ئەو كاڭىزىمۇرە وايە كە
كاتە كانت پى دەناسىنېت، كەچى خۇى نازانىت چ كارىڭ بەرپىوه دەبات. كەواتە
"نزاپىنى" ئەو زىيان بە "زانىنى" تۆ نا گەيدىنېت!

جا مۇوچە و پاداشتى ئەو "بولبول"، برىتى يە لەو چىزەي كە لە بىنىنى خەندەي گولە
جوانە كانە وە بە دەستى دەھىنېت و بە گفتۇر گۆز كەنلى لە گەلياندا دەھىچۈزىت. واتە ئاوازە
خەمناڭ و دەنگە ناسكە كانى "بولبول" سكالانىن لە دەست هيچ ئازارىلە كە هاتىتە رېنى
زىنده وەرىتىكى وەك ئەو، بەلکو پىشىكەش كەنلى شوڭر و سوپاسگۇزارى يە بەرامبەر بە خىشىشە
مېھرە بانى يە كانى خواوەند.

زىنده وەرە ئاژەلە كانى ترى وەك "ھەنگ" و "جالجاتۇكە" و "مېرۇولە" و وردىلە
ئاژەلە كانى تر، وە كۆ "بولبول" قىاس بىكە، چونكە گەللى ئامانجى زۆر لە ناوەندى كارە كانى
ھەرىيە كەياندا ھەيە و، ھەرىيە كەشيان بە وىنەي مۇوچە و پاداشتىكى جوزئى چىز و
لەزەتىكى تايىھتىي تىدا دانراوە، كەواتە ھەرىيە كەيان بەو چىز و زەوقمۇھ خزمەتى ئامانجە
مەزىنە كانى سەنەتىكى پەروردىگار دە كەن. ھەروەك كەنلىكارىتى ئاسايى كە لەناؤ كەشتىي
پادشادا كار بىكەت مۇوچە جوزئى خۇى ھەيە، بە هەمان جۆر ئەم زىنده وەرانەش كە
خزمەتى كار گۇزارى يە كانى خواوەند دە كەن، مۇوچە جوزئى خۇيان ھەيە.
پاشماھى باسى بولبول:

وا گومان نەبەيت كە ئەم كارەندى يە پەروردىگارى يە لە "بولبول" دا بىنیمان و، برىتى
بۇ لەر را گەياندىن و پىنمايى و لاۋاندىن وانەي كە بە ئاوازى تەسپىحات دەرى بېرى، تەنها
تايىھت بىت بە "بولبول" وە. بەلکو ھەممۇ "جۆر" يېك لە زۆر بىرە رەگەز و جۆرە كانى
بۇونە وەران تاقمىكىيان تىدايە وەك بولبول وان كە دانەيە كى ناسك و نىانى ئەوان ياخود چەند
دانەيە كىيان ناسكىتىنى ھەست و شعورە كانى ئەو رەگەز و "جۆر" دەنۋىن و، بە ناسكىتىن.
ئاواز سرۇودى نەرمۇن ئانلىق تەسپىحات دەخوين. بە تايىھت جۆرە كانى "مېرۇو" كە گەللى

(۱) واتە: جارى وادەبىت ھەندى لەوانەي كە گۇنىيان لە قىسىمەلە دەبىت لەو كەسە باشتىلىنى تى دە گەن كە
قسە كەي بۇ كەردوون! (وەرگىز)

بولبولی جوزراو جوزریان همیه و خوشترین ظاواز به گوئی ئهوانده داده دن که گوئی بیان لئی را ده گرن و، به جوانترین ئوازی شیان ته سیحاتی خویان به سه ردا په خش ده کمن، هر له بچوو کترین زینده وره وه تا گهوره ترینیان.

هنهندی لهم بولبولانه بولبولی شهون، که له شهو گاری کپ و ئارام و له ناوهندی بعونه وره کش و ماته کاندا ده بن به هاوارازی خوش ویست و چیرۆک خوینی دلنه وای ئه و زینده وره خنجیله و بچوو کانه که پالی ئارامی و هیمنی بیان لئی داوه ته وه. به رادیمه ک که ده لیئی هه ریده که بولبولانه جمه سه ری ئه لقیه کی پنهانی زیکره و، له ناوهندی ئه و کۆزه دا که هه ریده که بیان گۆشهی ئارامی و بی ده نگی گرت و ده ئارامه ک که به بدیهینه ره مه زنه که هی خۆی دلنيابی بده دست هیناوه، گوئی له جوزه زیکر و ته سیحیکی خوای گهوره پاده گرینت!

جوزئیکی تری ئهم بولبولانه هی رۆژن، که به رۆژی رۆشنا و له سه رمینیه ری دره خته کان و له بەرچاوی بینه راندا، به تایبەت له و هرزی هاوین و بەهاردا سۆز و میھرە بانی خواوهندی بەخشندەی میھرە بان به خویندن و سرووده وه را ده گەبەن و، له پیش خویندن و ئاواز و جریوه ناسک و ته سیحاته سه روادار (مسجد) کانیانه وه تاسه و ئەوین لای هەموو گوئی بیستیکیان ده روروژین، به رادیمه ک که تەنانه ت گوئی بیستانیشیان هان دده دن به زمان و ئاوازی تایبەتی خویان ده دست به ياد و زیکری بەدیهینه ری مەزنيان بکەن!

به و اتایه که هەموو يه کیک له جوزه کانی بعونه و ران بولبولیکی تایبەتی خویان هه يه، که سەر حەلقەی زیکرە تایبەتی بە كەيانه. تەنانه ت ئەستیزە کانی ئاسانیش بولبولیکی تایبەتی بیان هه يه که بە "نوور" و "پووناکی يه کانی" دەخوینیت و ئاوازە کانی په خش ده کات. .. به لام..

گهوره ترین و، بەریز ترین و، پووناک ترین و، مەزن ترین و، دەنگ بەرز ترین و، خواوهنى جوانترین سیفەت و ته او ترین زیکر و گشتى ترین شوکرانه و ته او ترین ماھیيەت و، شیوه جوانترینی هەموو بولبولە کان، تەنها ئه و بولبولە يه که به خویندن و جریوه ناسک و لالانه وه بەلەزەت و ته سیحاته بەرز و بلنده کانی، تاسە و جەزبە و ئەمۆنی لە زەوی و ئاسانە بەرزە کان و له باخچەی ئەم گەردوونە مەزنەدا هەڙاندووه.. که بولبولی مەزنی رەگەزى مرۆڤە لە باخچەی بعونه و راندا و بولبولی قورئانه بىز گرۇی ئادەمیزاد، کە: حەزرەتى مەمەدی ئەمینه!! علیه وعلی آله وأمثاله أفضل الصلوات وأجمل التسلیمات!

پوخته‌ی ئەمانه‌ی پىشۇو:

ئەو زىنده‌وره ئازەلأنه‌ى كە لە كۆشكى گەردووندا خزمەت دەكەن، بە تەمواوى فەرمانە تەكۈنى يە كان را دەپەرىنن و بە ناوى خواى گەورە و ئامانچە كانى ناو سروشىيان بە جوانلىق شىۋە دەردەخەن. كەواتە "تەسىحات" ئەوان بىرىتى يە لە: ئەنجامدانى ئەركە كانى ژيانيان - بە هيىز و تواناي خواى گەورە - لە ناوازەترين شىۋەدا، ماندۇوبۇنىان لە كاره كانىاندا.. "پەرسىشە كان" يېشىان بىرىتىن لە دىيارى و سلاۋانه‌ى كە پىشىكەشى بەدىھېنەرەي مەزن و بەخشنەدەي "ژيان" ئى دەكەن.

بەشى سىھەمى كىرىكارە كان: رووهك و بىن گىانە كانە.

ئەم كىرىكارانە، نە مووجەيان هەبە نە پاداشت، چونكە خاوهنى "ئىختىار" نىن. كەواتە كارە كانىان بە پاكى و بىن گەردى بۇ خواى گەورە، تەنها بە ويست و هيىز و توانا و ناوى خواوهندولە پىناوى ئەمدا ئەنجام دەرىن. بەلام لە بارودۇخى رووهكە كانە وە واهست دەكىرت كە لە دەمى ئەنجامدانى كارى: پىستاندن و، بەرھەمھىنان و، گەشە كردنى بەروبۇمە كانىدا، جۇزە لەزەتىك دەچىزىن، بەلام هەرگىز گرفتارى ئازار نابىن. بە پىچەوانە ئەزەلە كانە وە كە لەزەت و ئازارە كانىان تىكەلى يە كترين و، هۇزى ئەمەش دەگەرىتە و بۇ ئەوهى كە خاوهنى هەندىك "ئىختىار" ن. جا لە بەر ئەوهى "ئىختىار" لە كاروبارى رووهك و بىن گىانە كاندا خۆى هەلتاقورتىتىت، ئەوا ئاسەوارە كانى ئەم دوانە گەلىنى ورد و تەواوتر دەرددەچن لەچاو كارى ئەو ئازەلأنه‌ى كە خاوهنى "ئىختىار" ئى ئىجالە زىنده‌ورىكى - بۇ غۇونە - وەك "ھەنگ" دا كە بە وەھى و ئىلھام پۇوناڭى بەدەست دەھىتىت، كارە كان وردىر و تەواوتر دەبن لە چاو كارى زىنده‌ورىكى تر كە پشت بە "جۈزئى ئىختىارى" ئى خۆى دەبەستىت!

ئىنجا هەممۇ دەستە و تاقمىنى كە كانى ناو كېلىگەي زەھى، بە زمانى حال و توانا و لېھاتىيان، لە بەدىھېنەرە دانا كەيان دەپارىتە و، دەلىن:

ئەي پەروەرد گارمان! لە لاين خۆتە وە ھېزىنەكمان بىن بەخشە تا بتوانىن لە سەرتاسەرى زەھى دا ئىلااي دەستە و تاقمە كەمان دابكوتىن، بىز ئەوهى بە زمانى خۆzman "مەزىنى پەروەرد گارىتى" يە كەت را بىگەيەنин.. ئەي پەروەرد گارمان! يارمەتىمان بەدە بىز ئەوهى لە هەممۇ گۆشمەيە كى ئەم مز گەوتە گۆزى زەھى دا تو پەرسىتىن و.. توانايە كمان بەھى كە بە ناو هەممۇ ناوچەيە كى ئەم پىشانگاى زەھى بەدا گەشت و گوزار بکەين تا كە ناو باڭى نەخش و نىڭارى ناوە جوانە كانت و ناوازەبى و لاينە سەرسوور ھېنەرە كانى سەنھەتى تو، بىلاو بکەينە و.

به دیهینه‌ری می‌هره بانیش ئم نزا معنی‌یهی رووه که کان گیرا ده کات و، وردیله بالی وهک گهنده‌مووی ورد به تزوی تاقمیکیان ده به خشیت تاکو بتوانیت بز همه‌مو شوینیک بفریت و، بهم‌ش کاریک ده کات که هر کم‌دیانیبینیت ناوه جوانه کانی خوای گهوره‌یان له سه‌ر ده خوینیت‌موده. وهک ئوهی که له زوره‌ی رپوه که در کاوی‌یه کان و بهشیک له تزوی گوله زه‌رده کاندا ده‌بینیت.. هر وها خواوه‌ند چنراونیکی تهر و پاراوی خاوین به هندیکی تریان ده‌داد که مرؤف پیوستیه‌تی و خوشحاله‌پسی، تهنانه‌ت مرؤف ده کاته خزم‌تگوزاریشی و له همه‌مو شوینیکدا ده‌بینیت.. هندیکی تریشیان خواوه‌ند شتیکیان بین ده به خشیت که به مرؤف هرس (هضم) ناکریت و له ئیسک ده‌چیت و شتیکی وهک گوشتی به بمر پوشیوه و ئازله کان بزیان ده خوریت و، خواوه‌ند له همه‌مو شوینیکی زه‌وی دا بلاویان ده کاته‌وه.. هر وها ئه خواوه‌ند چه‌ندین وردیله درک به هندیکی تریان ده به خشیت که هر هینده‌ی بمر شتیک بکهون پیوه‌ی ده‌لکین و، بهم جوزه له شوینیکمه بز شوینیکی تر ده‌رۇن و لەوی ئالای ده‌سته و تاقمه کەیان هەلدە کەن!

بهم جوزه، "رووه که کان" کاره ناوازه کانی سنعمه‌تی خوای گهوره بلاو ده کنه‌وه و، بهشیکی تریان خواوه‌ند چه‌ند قوت‌ویه کی پر له تزویان پن ده به خشیت که له ده‌می ره‌خسین و بین گهیشتیاندا بز ماوه‌ی چه‌ند مەت‌ریک هەلیاندە دات..

جالم نمۇونانه‌وه بزانه که: چۈن "رووه که کان" چه‌ندین زمانی زۆر و زه‌بندە به زیکر و تقدیسی "بدهیهینه‌ری مەزن" دەخنه گوفtar، چونکه بدهیهینه‌ری دانا و زانا و بەتواناه‌مو شتیکی له جوانترین شیوه و تەواو‌ترین پیتکی دا به‌دی هیناوه و باشترين ئامیز و کۆئەندامى بین بەخشیوه و بەره و جوانترین پروکار ئاراسته‌ی کردووه و له جوانترین ئەرکدا خستووبه‌تیه کار. ئیت ئەو شتەش باشترين و جوانترین تەسیحات ئەنجام ده‌داد و، پەرسشە کانیشی بە باشترين شیوه راده‌پرینیت.

جائە گەر تزوی مرؤف بە راستی مرؤفیت ئەوا "سروشت" و "رېكھوت" و "بى مەبەستى" و "گومپایسى" لەم شتە جوانانه‌دا ھەلمقورتىنە و، بھم کاره ناشیرینەت جوانى يەکى ئەوان مەشیوینە، تاکو خۇیشت ناشیرین و شیواو دەرنەچیت!

بەشى چوارم: "مرؤف" .

چونکه مرؤف، کە جوزیکە له خزم‌تگوزاره کارمەندە کانی ئم كوشکەی گەردوون، لە رپوویه کەوه له "مەلائیکەت" دەچیت و له رپوویه کى تریشەوه له "ئازەل"! ئەوتا له رپووی: پەستشى ھەمە کى و، گىشتى بۇونى سەرپەرشتى و، ھەمەلاینه‌ی زانیارى و، لەوەشدا کە خەلکى بز لاي پەروردگاریتى مەزنى خوابانگ ده کات، لە "مەلائیکەت" دەچیت.

تهنائت مرۆڤ گەلئى زىاتر لە مەلايىكەت شتانى تىدا جەم بۇون، چۈنكە مرۆڤ بە پىچەوانەسى مەلايىكەت دەروونىڭى خراپىكارى خاوهەن ھەواو ئارەزووى لە خۇدا ھەلگەرتۇوە و، دوو پىنگاى لە بەردەمدايە، دەبىنى يان: بەرزبۇونەوەيە كى گەورە، يان: نزمبۇونەوەيە كى ساماناك بۇ خۆى ھەلبىزىرىت..

ئەو رۇوهش كە مرۆڤى تىدا لە "ئازەل" دەچىت، بىرىتى يە لەوەي كە مرۆڤ لە كارە كانىدا بە دواى بەشى خۆى دادە گەرىت!

كەواتە مرۆڤ دوو مۇوچەيە ھەيە:

يە كەم: مۇوچەيە كى جوزئى و ئازەلانە و خېرىيە.

دۇوھەم: مۇوچەيە كى ھەمە كى و مەلايىكەت ئاسا و دواخراوە.

لە بىست و سى وتانەي پىشىرۇدا بەشىكمان لە: پاداشت و مۇوچە و كارمەندى و پلە كانى بەرزبۇونەوە و نزمبۇونەوە "مرۆڤ" باس كردووە، بە تايىھەت لە وتهى يازدەھەم و بىست و سى ھەمدا. چۈنكە لە دووانەدا بە دىرىئى ئۇوانە رۇون كراونەتەوە. لەبەر ئەمە، لىرەدا ئەم باسە كورت دە كەينەوە و دەرگا كەى بىن دادەخەين و، لە خواى گەورەي بەتوانا دەپارىيەنەوە كە: دەرگا كانى مىھەرەبانى خۆىمان بۇ بکاتەوە و، بۇ تەواو كردنى ئەم وتهىيە يارمەتىمان بىدات و، بە تکا و لالانەوەش داواى لى دە كەين چاپۇشى لە كرددەوە خراپە كامان بىكات و لە ھەلە كامان خۆش بىت. ئامىن.

لقى پېنجەم

ئەم لقە پېنج "بەر"ى گەرتۇوە

□ بەرى يە كەم:

ئەي ئەو دەرۇونەم كە خۆى خۆش دەۋىت!

ھەرۇھا ئەي ئەو ھاولەشم كە شەيداى دىنیا!

بىانىن كە:

"خۆشەويىستى" ھۆى پەيدابۇنى ئەم بۇونەوەرانەيە و، پەيوەندى دەرى نىوان بەشە كانىيەتى و، نور و زيانى سەرائىسەرى گەردوونە!

جا لەبەر ئەوەي "مرۆڤ" گشتى ترىن و ھەمە كى ترىنى بەرۇبوومە كانى ئەم گەردوونەيە، ئەوا خۆشەويىستى يە كى ئەوتۇ لەناو دلى دا - كە ناو كى ئەو بەرەيە - دانراوە كە بتوانىت

هه مهوو بعونه ران بگریتهوه. له بهر ئوه، مه گهه ئوه که سهی خاوه نی که مالیتکی نه براوه يه، دهنا که سی تر شایسته ئهه چه شنه خوش ویسته بئ کوتایی يه نی يه.
که واته ئهی نه فسه که مه و ئهی هاواری که مه!

خواهی گهوره دوو ئامیری له سروشته مرؤفدا داناوه، تاکو بین به هز کاری "ترس" و "خوش ویستی". جاهه ترس و خوش ویستی يه يان روویان له "خه لک" ده بیت يان له "به دیهینهه". خو ئاشکرایشه که ترسان له "خه لک" به لایه کی ئازار به خشی به سوی يه و، ئار استه کردنی خوش ویستیش بئ ئوهان گیرو گرفتیکی و هایه که زیان لیل و بئ تام ده کات. چونکه ئهه چه شنه ترسه ئوهه ده گهیه نیت که تزی مرؤف له که سیک ده ترسیت به زهی پیتدا نایه توه، ياخود هر گوئ له سکالا و لالانه وه ناگریت! که واته "ترس" - له حالت دهدا - به لایه کی ئازار به خشی.. ئنجا سه بارهت به خوش ویستیشیانه وه، ئهه او و شتهی که تو خوشت ده ویست، يان ناتناسیت و به بئ خوا حافیزی به جیت ده هیلیت (وه کو سامان و لاویت) يان له بهر ئوهی تو خوشت ده ویست، ئهه ده چیت به چاوی سوو که وه سهیرت ده کات! ئایا ناینیت له سه دا نه و د نزی عاشقه مه جازی يه کان سکالا له ده ست مه عشووقه کانیان ده کهن؟! ئه مهش له بهر ئوه يه که: خوش ویستی چهند خوش ویستیکی اه بیت چووی دنیابی تا پرادهی "په رستن" به ناخی ئهه "دل" هی که ئاوینه خواوه ندی صمه مده، به لای ئهه خوش ویستراوانه وه قورسه.. گرانه، چونکه سروشته مرؤف ده ست به برووی هه مهوو ئهه شتานه وه ده نیت که له گهانی دا نا گوچین و شایانی نین! (دیاره خوش ویستی شهوانی له ده رهه ویه ئهه باسه ماندایه).

بهو واتایه که: ئهه شتanhه خوشت ده ویست: يان ناتناسن، يان به سوو کی ته ماشات ده کهن، يان هاواری يه تیت ناکهن، به لکو هر چه ندهش هاوار بکهیت و پیت ناخوش بیت، ئهه وان هر ده رون و به جیت ده هیلی!

جا مادهم وايه ئهه رپووی ئهه "ترس" و "خوش ویستی" يهت ئاراسته ئهه که سه بکه که ترسه که ده گوریت به زهی وونی يه کی به له زهه و، خوش ویستی يه که شست به بهخته و هری يه کی دور له زه لیلی و رسایی!

به لیلی، ترسانی مرؤف له به دیهینهه شکومه ندی خوی ئوهه ده گهیه نیت که ئهه مرؤفه بینگایه کی بدهه و به زهی و میههه بانی خواهی گهوره ده زیوه توه، تاکو له مو ری يه وه هانای بز لای بیات. که واته "ترس" له رپووهه قامچی هاندان و ته شویقه، مرؤف بدهه و باوهشی ساز و میههه بانی خواوه ند ده داته بده. چونکه وه که ئاشکرایه "دایک" بئ ئوهه مناله که هی ده ترسینیت تاکو بگهريتهوه بئ لای و به سنگی خویه وه بینو و سینیت! جا ئهه ترسه له دلی ئهه

مناله‌دا گەللى بەتام و لەزەتە، چونكە مناله كە بەرھو باوهشى سۆز و بەزەبى را دەكېشىت. خۇ دەشزانىن كە "شەفەقەتى ھەممو دايىكان" تەنها يە كىكە لە بىرىسکانەوە كانى "مېھرەبانىي خواوهند". بە واتايىھى كە ترسان لە خواى گەمور، تام و لەزەتى گەللى مەزنى تىدايە. جا ئەگەر "ترسان لە خواى گەورە" تائەم را دەھەنە كە چەندە لەزەتى نېپراوهى تىدايە؟ ويسىتى "چۈن بىت؟! ئايلا لمەمەوە دەرناكەمەت كە چەندە لەزەتى نېپراوهى تىدايە؟ پاشان ئەم كەسەمى كە لە خوادەتىسىت، لەو رېزگارى دەبىت كە لە كەسانى تى بىرىسىت، كە ترسىنكى پەلە دلىرىقى و گىروگرفتە.. ئىنجا ئەم خۆشەويسىتى يە كە مەرۆف بې بۇونەوەرانى ئاراستە دەكەت، ئەگەر لە پىشاوى خواى گەمورەدا بىت، ئەوا ئازارى جودايى ئاوىتە نايىت.

بەللى راستە، مەرۆف لە پىش ھەممو كەسىنگىدا خۆى خۆش دەويت، ئىنجا خزمانى و، پاشان نەتەوە كەى و، دواى ئەوان بۇونەوەرە زىنندووھە كان و، پاشان گشت بۇونەوەران و، ئىجا ھەممو دىنياى خۆش دەويت. مەرۆف پەيمەندىي لە گەل ھەممو يە كىكە لەم بازنانەدا ھەيە و، دەگۈنچىت بە لەزەت چەشتى ئەوان ئەميش لەزەت بېچىزىت و بە ئازارىشيان تووشى ئازار بىت. خۆھىچ شىتىك لەم جىهانە جەنجالە تىكەلەپىنگەل و پەلە ھەراو ھوريمايدا وەك خۆى نامېتەوە و گەرددەلولى رووخىنە دارى بەسەر بەردىمەوە ناھىلىت. بۇيە دلى مەرۆفى ھەزار ھەميشه زامى يەك لەدواى يە كى تىدا پەيدا دەبىت..

ئەوەتا سەرجەمى ئەم شتانە كە مەرۆف دەستى لە داونىيان گىر كرددووھ، دەرۇن و بەم رۇشتەشيان دلى مەرۆف زامدار دەكەن، بەلكو دەستىشى دەپىن! لەبەر ئەمە، مەرۆف ھىچ كاتىكە لە دەست دلتەنگى و نىڭگەرانىي بەرددەوام رېزگارى نايىت. تەنامەت ھەندى جار لە تاوا خۆى دەھاۋىتە باوهشى بىن ئاڭاىي و مەستى يەوە!

كەوا ئە ئە ئەفسە كەم! ئەگەر تۆزىر و خاوهنى فام و ئاۋازانىت، ئەوا ھەممو جۆزە كانى "خۆشەويسىتى" كۆبکەرھو و پىنكەو خاوهنى راستەقىنە كەيان بىكە و، خۆز لەم بەلا و گىروگرفتەنە قورتار بىكە. چونكە ئەم ھەممو جۆزە خۆشەويسىتى يە نېپراوانە - لە راستى دا - تايەتن بە خاوهنى جوانى و كەمالىتكى بىن كۆتايى، جا ھەركەت ھەممو بىانت گېپايەوە بې خاوهنى راستەقىنە كەيان، ئەوا دەتوانىت، بىن ھىچ دلتەنگى و مەراقىك، ھەممو شىتىكت بە ناوى ئەم خاوهنىانەوە و، لەو رووھو كە ھەممۇپىان ئاوىتە ئەون، خۆش بۇت. بە واتايىھى كە دەبىن ئەم خۆشەويسىتى يە، راستەخۆ، ئاراستە بۇونەوەران نە كەيت. دەنە خۆشەويسىتى يە كەت ھەللىدە گەرىتەوە و لە دۆخى "ئىعەت" دەرددەچىت و دەبىت بە نەگەتى و مايە ئازارىنگى سەخت.

شىتىكى تر ماوه، با باسى بىكم بۇت:

توئه‌ی نهفسه کنم! رپوی خوش‌ویستی به که‌ت راسته و خوت‌ثاراسته "خوت" ده که‌یت و، کارینکی و ائه‌نجام دده‌یت که "نهفس" ای خوت ده که‌یت به خوش‌ویست، به لکو به په‌رسنراوی خوی و هممو شتیک له پیناوی دا به‌خت ده که‌یت. وهک بلینی جوره په‌روه ردگارینکی به کی بین رهوا ده‌بینیت! له کاتیکدا که هز کاری خوش‌ویستی: یان که‌ماله (چونکه که‌مال خوی له خوی دا خوش‌ویسته) یان به‌رژه‌وهندی به، یان لهزه‌ته، یان فهزیله‌ته، یان هر هز کارینکی تری وهک ئه‌مانه‌یه که ده‌بن به‌هوي سه‌ره‌لدانی خوش‌ویستی.
ئیستاش ئه‌ی نهفسه کنم!

له چه‌ند جینگیکه کی وته کاندا به چه‌شینیکی بین گومان چه‌سپاندو و مانه که: ماھییه‌تی "تزو" هه‌ویرنکه له: قسورو، ناته‌واوی و، هه‌زاری و، کوزله‌واری، ئاویت‌هه بووه و پنکمه‌وه هه‌لشیلاروه. جاتزو به‌پی دزیتی (الضدیه) ئه‌ر کی "ئاوینه" ئه‌نجام دده‌یت، ئوه‌تا بهو قسورو و ناته‌واوی و هه‌زاری و کوزله‌واری بهی که هه‌ر له بناغه‌دا له‌ناو ماھییه‌تی تزودان، که‌مال و جوانی و توانست و می‌هره‌بانی بهدیه‌ینه‌ری مه‌زن ده‌رده‌خه‌یت، به وینه‌ی تاریکی "ی چپ و نووته‌ک که دره‌وشانه‌وه و ب瑞سکانه‌وهی "پرووناکی" ده‌رده‌خات!
که‌واته ئه‌ی نهفسه کنم!

ده‌بن نهفسی خوت خوش نه‌ویت، به لکو باشت و ایه دوژمنایه‌تی بکه‌یت، یان - دواي ئه‌وه‌ی که ده‌بیت به "مطمئنة" - به‌زه‌بیت به حالی دا بیتموه!

جائه گه‌ر نهفسی خوت له‌بر ئه‌وه خوش ده‌ویت که مایه‌ی سه‌ره‌لدانی لهزه‌ت و نیعمه‌ته کانه و، خویشت شهیدای تام و چیزی لهزه‌ت و به‌رژه‌وهندی به کانیت، ئه‌وا هه‌ر گیز لهزه‌تیکی نهفسانی به ئه‌ندازه‌ی گه‌ردیله‌ک به سر لهزه‌ت و به‌رژه‌وهندی به نه‌براوه و له سنوره‌دهره کاندا پیش مه‌خه و، وه کو "گوله‌ستیزه" مه‌به که گشت شستان و سه‌رجهم خوش‌ویستانی نوچمی تاریکی ده‌کات و پی‌ی وایه وردیله ب瑞سکانه‌وه که‌ی خوی سه‌روزیادیانه. چونکه لهزه‌ته نهفسانی و سوود و به‌رژه‌وهندی به کانت، هه‌روه‌ها ئه‌وه سوودانه‌ی که به‌هوي سوود و به‌رژه‌وهندی ئه‌وانه‌وه به‌ده‌ستیان ده‌هینیت و، ئه‌وه به‌خته‌وهربی بهش که به به‌خته‌وهربی ئه‌وان هه‌ستی بین ده که‌یت و، ته‌نانه‌ت هه‌مو سووده کانی گشت بونوهرانیش، تیکرا هه‌مو ویان له سوژ و لوف و به‌زه‌ی "خوش‌ویستی لهزه‌لی" یمه‌وه سه‌رجاوه‌یان گرتووه.

که‌واته ده‌بن ئه‌وه "خوش‌ویسته ئه‌زه‌لی" بین خوش بونیت، تاکو له پی‌ی به‌خته‌وهربی خوت و هه‌مو ئه‌وانه‌ی باس کران، له خوش‌ویستنی "که‌مالی موتله‌ق" ای ئه‌وه، تام و لهزه‌تیکی نه‌براوه بچیزیت.

له پاستی دا ئهو خوش و یستی يهی که له تؤدا جنگیر کراوه و خوتت پین خوش دهونت.
خوش و یستینکی زاتی خوایه، تاکو ړووی بکه به نه خواوهند و زاتی خوای ګهورهت پین
خوش بویت، به لام تز به هله و خراب به کارت هینا و ئاراسته خودی خوتت کردا!
کهواهه ئهی نه فسه کم "آنـا"ی خوتت له ناو بهره و "هـو" ده رخنه! چونکه هه رچی
جوړه کانی خوش و یستی ناو ناخت ههن، که به سهر بونه و هراندا بلاو کراونه تموه، له
پاستی دا بز ئمهه پیت دراون که بهرامبه ناوه جوانه کانی خواو سیفه ته مه زنه کانی به کاریان
بهینیت، که چې تز به هله و خراپی به کارت هینان. بی ګومان له سهر ئهم کاره شت سزا
ده دریست، چونکه تولهی خوش و یستی يه کی نامه شروع و نابه جنی، بهلاو موسیبہ تیکی
وهایه که هیچ به زهی يه کی تیدا نه بیت.

جا ئهو خوش و یسته ئه زهی يه که به خواستی ناوی "الرحمـن الرـحـيم"ی خـوـی، خـانـه و
لانـه يـه کـی بـز ئـارهـزـوـوـهـ مـادـدـیـ يـهـ کـانـهـ ئـاماـدـهـ کـرـدوـوـهـ، کـهـ بهـهـ شـتـیـکـهـ بهـ حـورـیـ
رـازـانـدوـوـیـهـیـوـهـ وـ، سـهـرـجـمـ خـوـاـسـتـ وـ ئـارـزـوـوـهـ مـادـدـیـ يـهـ کـانـیـشـیـ تـیـداـ کـوـزـ کـرـدوـوـهـ وـ..
بهـ نـاوـهـ جـوـانـهـ کـانـیـ تـرـیـ گـشتـ نـیـعـمـهـ وـ بهـ خـشـشـهـ گـشـتـیـ يـهـ کـانـیـشـیـ بـزـ تـیـزـ کـرـدنـیـ
خـواـسـتـ کـانـیـ پـرـوحـ وـ دـلـ وـ نـهـیـنـیـ وـ زـیرـیـ وـ لـایـهـ نـاسـکـهـ کـانـیـ تـرـتـ، ئـاماـدـهـ کـرـدوـوـهـ..
تهـنـانـهـتـ هـمـمـوـوـهـ يـهـ کـیـلـکـ لـهـ "نـاوـهـ جـوـانـهـ کـانـیـ" چـهـنـدـنـیـ گـهـنـجـینـهـیـ مـهـعـنـهـوـیـ وـ نـهـبـراـوـهـیـ
چـاـکـهـ وـ بـهـخـشـشـیـانـ بـزـ مـرـوـقـ ئـاماـدـهـ کـرـدوـوـهـ..

بـیـ هـیـچـ ګـوـمـانـیـکـ، کـیـشـیـ يـهـکـ ګـرـدـیـلـهـ لـهـ خـوـشـ وـ یـسـتـنـیـ ئـهـمـ خـوـشـ وـ یـسـتـهـ ئـهـ زـهـلـیـ يـهـ، لـهـ
برـیـ سـهـرـتـاسـهـرـیـ بـوـنـوـهـرـانـ سـهـرـوـزـیـادـهـ وـ، هـهـرـ ګـیـزـ نـاـکـرـیـ وـ نـاـګـوـنـجـیـ کـهـ سـهـرـجـمـیـ
بـوـنـهـوـرـانـ جـیـیـ يـهـکـ درـهـوـشـانـهـوـهـ جـوـزـئـیـ درـهـوـشـانـهـوـهـ کـانـیـ خـوـشـوـیـسـتـیـ ئـهـوـ بـکـرـنـوـهـ!
کـهـواـهـهـ ئـهـیـ نـهـ فـسـهـ کـمـ! ګـوـیـ بـیـسـتـ وـ ګـوـیـ اـیـهـلـیـ ئـهـمـ پـهـیـمانـ ئـهـ زـهـلـیـ يـهـ بهـ کـهـ ئـهـوـ "خـوـشـ
وـ یـسـتـاـوـهـ ئـهـ زـهـلـیـ يـهـ" بـهـ سـهـرـ زـمـانـیـ خـوـشـ وـ یـسـتـهـ کـهـ دـاـ هـیـنـاـوـیـهـتـیـ وـ فـهـرـمـوـوـیـهـ:

﴿فَلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحِبِّكُمُ اللَّهُ﴾ (آل عمران: ۳۱)

□ بهـرـیـ دـوـوـهـمـ:

ئـهـیـ نـهـ فـسـهـ کـمـ!

ئـهـرـکـ وـ کـارـمـهـنـدـیـیـهـ کـانـیـ "بـهـنـدـایـهـتـیـ" پـیـشـهـ کـیـ نـینـ بـزـ پـاـدـاشـتـیـکـیـ دـاهـاتـوـوـ، بـهـلـکـوـ ئـهـنـجـامـیـ
نـیـعـمـهـتـیـکـیـ پـیـشـوـوـتـرـنـ!

بـهـلـتـیـ، ئـیـمـهـ لـهـ پـیـشـهـ کـیـ دـاـ پـاـدـاشـتـ وـ کـرـیـ خـوـمـاـفـانـ وـ هـرـ ګـرـتوـوـهـ وـ، بـهـوـ بـیـ يـهـ ئـهـرـکـ وـ
خـزـمـهـتـیـ بـهـنـدـایـهـتـیـمـانـ کـهـوـتـوـوـهـ ئـهـسـتـ. چـونـکـهـ:

تو - ئهی نفسه کم! - به دیهینه‌ری شکومهند و به خشنده پوشاشکی "بیون"‌ی به بهر پوشیویت، که خیریّکی رپوت و بی گومانه و .. ئنجا به خواستی ناوی "الرزاق"‌ی خوبیشی "گده"‌یه کی ئموتی پن داویت که تامی هممو ئه و خوراکانه بچیزیت که له سهر سفره‌ی پر له نیعمه‌تی را خراوی به مردمدا دایناون.. پاشان "زیان"‌یکی خاوه‌ن هستیشی پن به خشیویوت، که ژیانیکه کومت وک گهده وايه، داوای روزبی خوی ده کات، بؤیه سفره‌یه کی فراوانی پر له نیعمه‌تی به ئندازه‌ی رپوت زمویی له به مردم هسته کانی "گوئ" و "چاو"‌تاداناوه، که وه کو "دست" وان بو هملگرتني ئه و نیعمه‌تانه.. پاشان "مرؤفایه‌تی" شی بی به خشیویوت، خو دیاره ئمه‌ش داخوازی گهله‌ی روزبی معنه‌وی‌یه! له بهر ئوه، تائه و شوینه‌ی زیری بر بکات سفره‌ی مولک و مله کووتی خوی له به مردم گده‌ی "مرؤفایه‌تی"‌ی تقدا والا کردووه.. پاشان "ئیسلام و ئیمان"‌ی بی به خشیویوت، که بربیتن له: "مرؤفایه‌تی هره مهزن" و، خوازیاری گله‌ی نیعمه‌تی بی کوتایین و، به خوراکی بروبووه نبر اوه کانی میهره‌بانی ده‌زین. له بهر ئوه، لهناو بازنی "مومکینات"‌دا سفره‌ی نیعمه‌ت و به خته‌وهری و له‌زه‌تی گشتی همه‌لاینه‌ی: "ناوه جوانه کان" و "سنعته‌ت په‌روه‌ردگاری"‌یه خاوینه کانی له به مردمدا را خستویت.. پاشان "خوشویستی"‌ی بی به خشیویوت که يه کیکه له نوره کانی ئیمان، بؤیه به به خشینی سفره‌ی: نیعمه‌ت و، به خته‌وهری و، له‌زه‌تیکی نه‌پراوه، چاکه‌ی له گهله‌دا نو اندوویت.

واته هرجه‌ند تو له رپوت "جهسته"‌ی بچوو کته‌وه: سنوردار و، پابهندو، زه‌لیل و کوله‌وار و، لاوازیت، که چی به‌هوزی چاکه کاربی خوای گموره‌وه، له "جوزئی"‌یوه برویت به "کوللی" و، له‌ویشه‌وه برویت به "کوللیکی نورانی" چونکه هرجه‌ند شتیکی جوزئی برویت، که چی بزری کردیته‌وه و بیوه‌ی که ژیانی بی دایت جزره همه‌کی بیونیکی بی به خشیت. پاشان بیوه‌ش که "مرؤفایه‌تی"‌ی بی به خشیت، له راستی دا بو "همه‌کی" راسته‌قینه" به‌رزی کردیته‌وه. ئنجا به بی به خشینی نیعمه‌تی "ئیمان"‌یش که چاکه‌یه کی خواه‌نده به‌سهرتموه، بو پله‌ی به‌رزی: "همه‌کی نورانی" و، له‌ویشه‌وه به به خشینی نیعمه‌تی: "ناسین و خوش ویستی خوی" بو ناو نوری همه‌لایه‌نگیر و گشتی، به‌رزی کردوویته‌وه.

جا ئهی نفسه کم!

تو له پیشه کی دا ئهه هممو پاداشتاهه و هر گرتووه، ئنجا ئهه کی "به‌ندايیه‌تی" ت خراوه‌ته ئهستو، که خزمه‌تیکی بله‌زه‌ت و گویراهه‌تی به کی تابلیی خوش، ته‌ناته سووک و ئاسانیشه. ئایا هیشتاتر، دوای ئوه، له ئه‌نخامدانی ئهه ئهه که خاوین و مهزن و شهره‌ف به خشنه‌دا ته‌مبه‌تی ده کهیت و، به نازه‌وه ده‌لیت: "بۇچى دوعاکەم گىرا ناپیت؟" تو هیندە به

ههلهدا چوویت که ئه گهر به جوزینکی شپ و پرئرك و خزمهته کەی ئەستۆت ئەنجام بدهیت، دەچیت داواى "حق" و "پاداشتى" گەورەتر دەکەيت! وەك بلىنى كىرىكەي پىشىوت بەشت نەكەت و سەروزى يادت نەبىت!

بەلنى، دەبىن بىزانىت كە تو ھەر گىز مافى نازىرىدىت ئىيە، بەلکو ئەر كى سەرشانت تەنها پارپانوھى گەرمۇ گۈر و لالانوھى بە كولە لە دەرگانە ئىخواونىدا، چونكە خواي گەورە تەنها بە فەزىل و چاڭكە و بەخشىندىمى خۆيەتى كە "بەھەشت" ت بىن دەبەخشىت. كەواتە توش تەنها هانا بۇ لاي مىھەربانى يە كەي ئەم بىھەستە و، بەردەۋام ئەم بانگەوازە پەروەرد گارى يە بەرز و بىلندە بلىرەوه كە دەفەرمۇ:

(فَلِبِصْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلَيْفَرَخُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ) (يونس: ۵۸).

ئە گەر دەشلىيەت:

چۈن دەتوازم بە شوکرانە بىزىرىنى جوزئى و كەمى خۆم ئەر كى "شوکرانە" بەرامبەر بەو نىعەمەتە ھەمە كى يانە دەرېرم؟
لە ۋەلامدا دەلىيەن:

بە "نېيەت" ئى گىشتى و ھەمە كى و، "باوەر" ئى دامەزراوى بىن سنور.. بۇ نۇونە: پياوىك دەپرات بۇ ناو ديوانى پادشاو، ديارى يە كى موتەوازىغانە و ھەرزانى "پىنج فلسى" ش لە گەل خۆى دا دەبات. كە دەگاتە ئەمۇي دەبىنیت ئەم ديارى يانە لە لايەن كەسانى پلە و پايە بەرزەوه بۇ پادشا نىرراون، ھەمۇويان لەمۇ دا رېز كراون. ئەم پياوە لە بەر خۆيەوه بە خۆى دەلىت: چى بىكم؟ خۆ ديارى يە كەي من لە چاۋ ئەوانەدا ھەر ھىچ نى يە!! پاشان خىرا فرييائى خۆى دەكەوتى و پۇولە پادشا دەكەت و دەلىت:

- گەورەم! من ھەمۇ ئەم ديارى يانە بە ناوارى خۆمەوه پىشىكەش بە تو دە كەم.. تو شاياني ھەمۇويانىت. ئەم پادشايى گەورەم! خۆ من ئە گەر بىتوانىيە چەندەھا ئەمۇوندەي وەك ئەم ديارى يە بەنرخانەم پىشىكەش بىكىدىتايە ھەر گىز درىغىم نەدە كەد و بى سى و دوو كەردن پىشىكەشم دە كەرىت.

پادشايىش، كە ھەر گىز پىويسىتى بە كەس نى يە و، ديارىي رەعيەتە كانى وەك رەمزىك بۇ مەوداي دلىسۈزى و رېز و گوپىر ايدەلى يان و مردە گرىت، ديارى يە كىجار موتەوازىغانە كەي ئەم ھەزارەش - بەھۆى نيازە خاوبىن و راست و بىن گەرد و دلىنابى يە بەرز و جوانە كەيەوه - بە وىنەي ديارى يە ھەرمەز نە كەسانى تر، وەرددە گرىت.

بە هەمان جۆر، بەندە لواز و كۆلەوارىش كە لە نويژە كەي دا دەلىت: "التحيات لله" ئەوا نېيەتى بەم و تەيەي ئەمە وهى كە:

(خواه گیان! هممو دیاری به کانی بمندایه تی بونه ور ان - که بریتی به له ژیانیان - به ناوی خۆمهوه پیشکەش به تو ده کەم. خۆ من - ئەی پهروه دگارم! - ئەگەر متوانیا به به ئەندازەی ژمارەی ئەوان سلاوم پیشکەش بکردیتا، ئەوالیی پانه دهه ستام و پیشکەشم ده کردیت، چونکه تو شایانی ئەوه و لەوهش زیاتریت).

جائەم "نیاز" خاوین و "باوه" بونه ره گدا کوتاوه، به شوکرانیه کی هەمه کی و فراوان داده نریت.

با بۆ ئەمە غۇونەیەك لە رووه کدا بھىئىنه وە، چونکە ناوك و تزووە کانیان وەك نییەتی ئەوان وايە. بۇ غۇونە "کالەك" بەو نییەتە كە بە هەزاران دانە ناوکى ناو خۆی دەبىھىت، دەلیت: ئەی بەدېھىنەرم! من پر بە دلى خۆم و بەپەرى شەوق و شادى بەوه دەمەويت نەخش و نىگارە کانی ناوه جوانە کانت لە سەرانسەرى زەھى دا رابگەيمەن.

جالە بەر ئەوهى خواى گەورە دەزانىت چى روو دەدات و چۈنىش روو دەدات، ئەۋەن نییەتە راست و خاوینە بە وىنە پەرسىتىكى فيعلى لى وەرده گرىت، وەك بىلەي بە كرده وە رووی داوه. ئا لىرەدا دەزانىت كە چۈن "نییەتى ئىماندار لە كرده وە كە باشتە" و، لە حىكمەتى ئەو تەسبىحاتانەش تى دەگەيت كە بە ژمارە بى كۆتايى بە کان دەكىزىن، وەك: "سبحانك و بحمدك عدد خلقك و رضاء نفسك وزنة عرشك ومداد كلماتك"^(۱) و "تسبّحُك بجمع تسبیحات الأنبيائِك وأوليائِك وملائكتك".

جا هەروەك ئەفسەرى بەرپرسىارى سەربازە کان، لە لای پادشا هەممۇ ئەو كارانە بە ناوی خۆیەوە پیشکەش دەكەت كە سەربازە کانی ئەنجامىان داوه.. ئەم مەرۆفەش كە: ئەفسەرى سەرپەرشتىكارى بونه ور ان و، پىشەواى سەربازى رووه کە و ئازەلە کانە و، ئامادە كراوى ئەمەيە كە بىتت بە خەليلە بەسەر بونه ور انى گۆزەھىيە، خۆى بە وەكىل و بەرپرسىارى ئەو رووداوانە دەزانىت كە لە جىهانە تايىەتى بە كەدىدا روو دەدات، ئەم مەرۆفەش كە ئاوايى بە هەمان جۆره، ئەوهتا بە ناوی هەمۇو يانەوە دەلیت: (إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعْلِمُ) بەمەش سەر جەم پەرسىن و داوا كارى بە کانى يارمەتى دان، كە بونه ور ان ئەنجامى دەدەن، ئەو بە ناوی هەمۇو يانەوە پیشکەشى پەرسز اوی شىكتەندىيان دەكەت و، پاشان والە سەرجەمى بونه ور انىش دەكەت كە بە ناوی ئەمەوە قىسە بکەن و بدۇين، كاتى كە دەلیت: "سبحانك بجمع تسبیحات جميع مخلوقاتك، وبالسنة جميع مصنوعاتك". پاشان بە ناوی هەممۇ ئەو

(۱) حديث صحيح اخرجه احمد في المسند ۲۲۵/۶ و ۴۲۹ - ۴۳۰ و مسلم برقسم ۲۷۲۶ والترمذى ۳۶۲۶ تخفة. وقال: هذا حديث حسن صحيح وأبو داود ۲۵۰۳ والنمسائي ۴/۷۷ وابن ماجه. (وهرگىر)

شنانهش که له سه رزه دا ههن، سلاوات له سه پیغمبر ﷺ ده دات و ده لیت: "اللَّهُمَّ صلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ بَعْدَ ذِرَاتِ الْكَائِنَاتِ وَمِنْ كَبَاتِهَا". چونکه هه مهو شتیکی ناو ئهم گهروونه په یونه ندی یه کی له گهان نوری مجه دی دا ﷺ هه یه. ئا بهم جو ره له حیکمه تی ژماره نه براوه کانی ته سیحات و سلاواته کان تی بگه.

□ بهری سی هه:

ئهی نه فسه که م!

ئه گهربه راستی ده ته ویت له ته مه نیکی کور تدا کاریکی سه رب دواروژی هه میشه یی يت دهست بکه ویت؟.. ئه گهربه راستی ده ته ویت به وینهی ته مه نیکی دریز سود له هه مهو خوله کیکی ژیانت بیینیت؟.. ئه گهربه راستی ده ته ویت "عادهت" بگوریت به "عیادهت" و بی ئا گایشت بگوریت به دلنيابی و ئارامي.. ئهوا شوین "سوننه تی پیروز" ی پیغمبر ﷺ بکه وه. چونکه جنی به جنی کردنی سوننهت و شه رع له هر مامه له و ره فتار یکدا دلنيابی و ئارامي بهره م ده هیئت و، له بهر ئه ووهش که چهندین به رو بومی زوری دواروژ ده گریت، ئهوا وه ک جوزینکی عیادهتی لئی دیت.

بۇ غونونه: ئه گه شتیکت کری، ئه والمو دهم و ساتهی که فهرمانی شهر عیی "ئیجاب و قبول" جنی به جنی ده کهیت، هه مهو کرپین و فروشتنه که دت حوكمی عیادهت و هر ده گریت! چونکه حوكمه شهر عیی يه که دت یاد ده خاتمه و، که ئه مهش ته سه ووریکی روحیت پئی ده بخشیت و ئه مه سه وورهش شارعی مدنزنت یاد ده خاتمه و که خوای گهوره یه. واته ئه مه مامه له یه که بهم جو ره کرا، رپوت و هر ده چه رخیت بھر و خوای گهوره. هدر ئه مه شه که دلنيابی و ئارامي ده ریثیت ناو دله وه.

واته کارئ بخامدان بھیپی "سوننه تی پیروز" کرداره فانی و ته مه نه کور ته کان ده کات به ما یهی ژیانیکی هه میشه یی و خاوه ن به رو بومی نه براوه و هتاهه تابی. له بهر ئه وه، به باشی گوئی لەم فەرمایشته خوای گهوره را بگرە کە دە فەرمۇی: ﴿فَأَمْنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأَمِيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَأَتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ (الأعراف: ۱۵۸) هه میشه تی بکوشە کە بیت بە دەرخەر و پیشاندەریکی گشتی پیشنه دی درەوشانه وه کی هه مهو ناویک، له درەوشانه وه کانی ناو جوانه کانی خوای گهوره، کە به ناو ئە حکامە کانی سوننه تی خاوبىن و شەرعى پیروزدا بلاو بۇ نەته وه.

□ بهری چوارم:

ئهی نفسه‌کم! لاسایی ئههلى دنيا مه که‌ره‌وه، به تاييهت كه سانى هه‌رزه و پسپىرى كافران.. نه كه‌ى به ئارايشه روالله‌تى و تام و چىزه له خشتە بهره نامەش رووعه كه‌ى ئهوان بخنه‌لە تييەت! چونكە هەر گىز به لاسایي كردنەه ييان وە كو ئهوان ئى نايەت، بەلكو بهره نزمى يە كى يە كجارت نزم دە كەويتە خواره‌وه، تەنانەت به ئاستى نزمى پلەي ئازەلىشەوه راناوەستىت و پتى بهره خوار دەيىتەوه! چونكە تو "ژيرى" ت لە سەردايىه، خۆ ئەم ژيرى يەش بۇ تو دەيىتە ئامىرىنىكى بىزار كەرلى شۇوم و، چە كوشە كانى خۆيت بە سەردا دە سەردا دەيىتە!

چونكە:

ئه گەر كۆشكىكى مەزن گلۇپىنلىكى كارهبايى يە كجارت گەورە ئىدلا بىت و لەو گلۇپەوه ھىزى كارهبا با بۇ گلۇپە بچوو كە كانى ناو ژۇور و مەنزىلە بچوو كە كان را كېشرايىت و ھەموو ئەم گلۇپە بچوو كانەش پەيوەندى يان بە گلۇپە سەرە كى يە كەوه ھەيىت، ئەوا ئە گەر كەسىك گلۇپە كارهبايى يە گەورە كە بکۈزۈنلىتەوه، يە كىسەر تارىكى سەرجهمى ژۇور و مەنزىلە كانى ترىيش دە گرىتەوه و گلۇپە كانى ئەويىش دە كۈزۈنلىتەوه. بەلام لە بەر ئەوهى چەندىن گلۇپى كارهبايى لە چەند كۆشكىكى تردا ھەن كە بەو گلۇپە مەزنە كۆشكە گەورە كەوه پەيوەست نىن، ئەوا گەر خاودنى كۆشكە كە ئەو گلۇپە مەزنە بکۈزۈنلىتەوه ھەر ھېشتا چەندىن گلۇپى بچوو كى تر لە كۆشكە كانى تردا دادە گىرسىن و ئەركى خوييان جى بە جى دە كەن و دز و جەردە كان ناتوانن ھىچ شىتىكى ناو ئەو كۆشكانە بە دزى و تالانى بىه.

جا ئەي نفسه‌کم!

كۆشكى يە كەم: مروڻى موسىمانە.. گلۇپە مەزنە كەش: سەردارمان پىغەمبەرى خۇشەويىستە بەقىلە لە دلى ئەو موسىمانەدا. جائە گەر خوانە خواتى ئەو ئىيماندارە پىغەمبەرى لە بىر بچىتەوه و ئىمان لە دلى خۇى دا دەربكات، ئەوا ئىز باوەر بە ھىچ پىغەمبەرىنىكى تر ناكات. تەنانەت ھىچ جىنگا يەك لە ناو رۇحى دا بۇ جىنگىر كردى كە مالات نامىتىتەوه، بەلكو پەروەرد گارى مەزنىشى لە بىر دەچىتەوه و، تارىكىي ناو دەرروونى ھەموو ئەو مەنزىلگا و لايەنە نيان و ناسكانەش دە گرىتەوه كە لە ماھىيەتى دا دانزاون و، كاولكاري يە كى ساماناك لە دلى دا بەرپا دەبىت و، بىزارى و دلتەنگىي بە سەردا زال دەبىت.

جا ئابا چ شىتىك فرياي ئەو كاولكاري يە ساماناك دە كەويت و، ئەم مروڻە چ سوودىنلى دەست دە كەويت تا بتوانىت ئەو كاولكاري و بىزارى يە ئاوه دان بىكتاهو؟!

به‌لام که‌سانی "بیانی" و‌ک کفوشکی دووه‌هم و‌ان، چونکه ئه گهر سوری پیغمه‌ر ~~بیان~~ دلیان ده‌بکهن، ئهوا چهند رووناکی يه‌ک سه‌باره‌ت بهوان هیشتا ههر ده‌مینیت، يان هیچ نه‌بن پیان و‌ایه که ده‌مینیت! چونکه هیشتا له‌و حالت‌شدا شتیکیان له باره‌ی باوه‌ر به خوا و حه‌زره‌تی موسا و عیسا - درودیان له‌سهر بیت - له‌لا ده‌مینیت، که ده‌بیته ته‌وه‌هی که‌مالی خووپروشته کانیان.

ئه‌ی نه‌فسی هاندھری خراپکاریم! ئه گهر ده‌لیت: من نامه‌ویت و‌کو "بیانی يه‌کان" بع، بەلکو ده‌مومیت و‌ک "ئازه‌ل" بزیم! ئهوا - ئه‌ی نه‌فسه کم! - چهندین جار بۆمان دووپات کردیتموه که ناتوانیت ته‌نانه‌ت و‌ک ئازه‌لیش بزیت! چونکه خاوه‌نی "ژیری" یت. خز ئه‌ ژیری‌یه‌ی که ئازاره کانی رابوردوو ھاودم لە‌گەل مه‌ترسی يه‌کانی داھاتوودا کۆ ده‌کاته‌وه، ھه‌میشه زلله به ئازاره کانی خۆی ده‌سره‌ونیتیه "سهر" و "چاو" ت و، له ناوه‌ندی چیزی يه‌ک له‌زه‌تدا ھهزاران ئازارت ده‌خوارد ده‌داد! که‌چی ئازه‌ل وانی بع، ھه‌میشه لە‌زه‌تی بىن ئازارت ده‌چیزیت. جا ئه گهر ده‌تە‌ویت و‌ک "ئازه‌ل" و‌ایت ئهوا پیش ھه‌ممو شتیک واز له "ژیری" ت بهینه و تا چه‌نده هیزت تیدایه بەرھو دور فری بده و خوت بخه‌ره بەر زلله‌ی تەمی کردنی ئه‌ ٹایه‌تە پیروزه‌ی که ده‌فرمۇی:

﴿كالأنعام بل هم أضل﴾ (الاعراف: ۱۷۹)!

□ بەری پىشجەم:

ئه‌ی نه‌فسه کم!

چهندین جار دووپاغان کرده‌وه که: مروف بەری دره‌ختی بەدیهاتوو انه. که‌واته "مرۆف" و‌کو "بەر" و‌ایه، دوورترین شتى دره‌خته کەیه لە تۈوه کەیه و، لە ھه‌مموشیان زیاتر تاییتکاری‌یه کانی ھه‌موانی تىدا جەم بورو و، بە روانینیکی گشتى چاوى لە ھه‌مموپیانه و، رووی "یه کبۈون" ی ھه‌ممو دره‌خته کەی لە خۆ گرتسوو. که‌واته مروف بەدیهاتوویه کە ھەلگىرى ناو‌کى "دل" و، روویشى لە زۆر و زەبەندەبى بەدیهاتووه کان و، نەمان و، دنیا يه. به‌لام "پەرسەن" کە پەقى پەیوه‌ندى و خالى پەیوه‌ستى نیوان سەرەتا و کۆتايى يه، رووی مروف لە "نەمان" و‌ه بۆ "مان" و‌لە "خەلک" و‌ه بۆ "حەق" و‌لە "زۆری" يه‌و بۆ "وھدانیسەت" و، لە "کۆتايى" يه‌و بۆ "سەرەتا" و‌ه رەچەرخىنیت.

گهر "بهر" یکی به نزدی خود "خاوهن ههست" ههیت و نزیلک بیت تووه کانی بین بگهن، گهر لهم کاتهدا شاناڑی به جوانی خویه و بکات و بز گیانله بهره کانی خوارووی خوی بپروانیت و خوی بهاویت به رده ستیان، یان له بین تاگانی دا بکه ویته خواروه، ئهوا بین گومان لهناو دهستی ئهواندا ورد و خاش دهیت و، وهک ههربه ریکی ئاسایی ده زینت و بهزاده ده چیت. به لام گهر ئه و برهی که و امان دانا خاوهن ههست بینت، "حالی پشت بین به سن" ی خوی دوزی یوه و، توانی بیر بکاتهوه لهوهی که له ئهنجامدا دهیت به هز کاری مانوهه دره خته که و ده رخستنی حه قیقه ته کهی و مایهی هیشتنوه و به رده و امیی ئه و دره خته له و لاینه نوه که رهوی یه کبوونی دره خته کهی له خودا حه شار داوه، ئهوا ههموو یه کیک له تووه کانی ئه و تنهها بهره، له ناوهندی تهمه نیکی باقی و به رده و امدا، حه قیقه تیکی کوللی به دهست دههینیت.

جا ئه و مرؤفه ش که له ناوهندی به دیهاتووه زور و زه به نده کاندا ریی لئی ون بووه و، نوچمی ناو به دیهاتووان بووه و، خوش ویستنی دنیا هینده به سه ر دلی دازاله که خهندهی سه ر لیوی بوونه و هر فانی به کان له خشته یان بردووه و پیان خهله تاوه و خوی هاویشتووه ته باوه شیان، بین هیچ گومانیک ئه مرؤفه، زیانیکی گهلى گهوره ده کات، چونکه ده که ویته ناوهندی گومپایی و تیاچوون و نه مانوه. و اته له ناوه رز کدا خوی ئیدام ده کات و لهناوی ده بات.

به لام گهر ئه مرؤفه سه ری به رز بکاتهوه و، به دلیکی وریا و بیداروه گوئی له ده سه کانی ئیمان رابگریت که له سه ر زمانی قورئانی پیروزه و ده و ترینه و، روو بکاته "وهدانیهت"، ئهوا ده توانیت به میعراجی "عیادهت" بز عهرشی که مالات و ره و شت و خووی به رز سه ربکه ویت و، بیت به مرؤفیکی تیانه چووی باقی.

ده سائهی نهفسه کهم! ماده م پاستی ئه مهیه و، توش له سه ر تاین و میللہ تی حه زره تی ئیراهیمیت - دروودی له سه ر بینت - ئهوا توش وهک ئیراهیمی سه روهرمان بلئی: ﴿لا أحبُ الآفِلِن﴾ و، روو له خوش ویستی باقی بکه و، وهک من بگری و بلئی: (شیعره فارسی به کان لیرهدا نهنوسران، چونکه له مقامی دوهه می و تهی حه قده هه مدا نووسراون).

وتهی بیست و پینجهم

په‌یامی موعجزاتی قورئانی

ماده‌م موعجزه‌یه کی همه‌یشه‌ی ودک قورئانیان به دهسته‌وهیه
ئه‌وا گه‌ران به دوای به لگه‌دا کاریکی زیادله پیویسته!
ئایا و ادهز ایت له ده‌مکوت کردنی که سانی مونکیردا په کم ده که‌ویت،
له کاتیکدا که قورئانیان به دهسته‌وهیه که هه‌ر خویشی به لگه‌ی
حه‌قیقه‌تله؟!

بیدار کردن‌وهیدک

(له سه‌رهتای دانانی ثم وتهیدا نیازمان وابوو پنج
”رُؤْشَنَى“ (شعله) بنووسین. به‌لام له کوتایی رُؤْشَنَى
یه‌که‌مدا - واته دوو مانگ پیش دانانی پته تازه کان^(۱) -
ناچاری په‌له کردن بوبین له نووسینی دا، تاکر ثم په‌یامه به پته
کونه کان چاپ بکهین. ته‌ناله‌ت هه‌ندی لدو رُؤْزَانه بیست یان
سی لاپه‌هه‌مان له ماوهی دوو سی سه‌عاتدا ده‌نووسی! له‌بر
نهوه، ته‌نها سی ”رُؤْشَنَى“ مان به کورتی و بوختی نووسی و،
وازمان له دوانه‌که‌ی تر هیتا.

هیوادارم که برا به‌پیزه کامن به چاوی ویژدان و
چاوپوشی به‌وه بروانه قمود و ناته‌هه‌اوی و گرفت و
هدله کامن).

(۱) ثم پسته‌یه زیاد کردنی دانه‌ر خویه‌تی له نوسمه‌یه کی ده‌سته‌وهیه که سه‌رهتای دانانی ثم په‌یامه ده‌سته‌شان ده کات. چونکه په‌یاری به کاره‌هه‌نای پیش لاتینی و قمده‌غه کردنی پته نیسلامی به کان له تور کبادله به‌رواری ۱۹۲۸ زدا بوروه. (وهر گنیز - له چاپه عده‌هیه که‌وه).

ههموو يه كيک لمو ئايته پرۆزانهی قورئان که لەم پەيامى "موعجيزاتى قورئاني" يەدا هيئراون، يان ئەوهىلە لايەن مولحىدانهه رەختەيان ئاراستە كراوه.. يان لە لايەن ئەھلى زانسته نوی يەكانهه ئىعتيرازيان لى گىراوه.. ياخود دەستى شوبەھە و گومانى شەيتانە كانى جىنى و ئىنسىان بەركەتتۇوه.

جا ئەم وتهى بىست و پېنچەمە هەموو ئەو ئايەتەنەن ھىنناوه و، بە جوانلىقىن شىۋە و باشتىرىن رپوو، حقيقەتە كان و سەرنج و لايەنە وردى كانى رپوون گىردوونەتەوە، بە رادەيەك كە ئەو شتائەنە ئەھلى ئىلخاد بە خالى لاؤازى و مايەن ناتەواوى يان دادەنا، ئەم پەيامە بە دەستورە زانستى يەكانى خۆى چەسپاندۇويەتى كە هەموو يەكىك لەوانە بىرىتىن لە بىرىسەكانهه ئىعجاز و سەرچاوهى كەمالى رەوانبىزى قورئان!

ھەرچى گومانە كانىشە ئەوا وەلامى بەھىز و گومان بىريان لە بەرامبەرەوە دراوەتەوە، بىن ئەوهى بە راشكارى ناوى گومانە كە بەھىزىت، تاڭو بە ناوھىستانى، زەينە كان لىل نەبن، وەك ئەوهى لە ئايەتى پىرۇزى: ﴿وَالسَّمْسُ تَعْجِيٰ﴾ و ﴿وَالْجَيْلَ أُوتَادَ﴾دا بەرچاودە كەھوپت. مەگھر ئەو گومانە كە سەبارەت بە چەند ئايەتىك دەريان بىرپىوه و، لە مەقامى يەكمى وتهى بىستەمدا باسماڭ كردوون.

پاشان ئەم پەيامى "موعجيزاتى قورئانى" يەھەرچەند زۆر بە پۇختى و بەۋەپەرى خىرايى نۇوسراوه، بەلام لايەنی رەوانبىزى و زانستە كانى زمانى عەرەبىي ھېنده بە تىر و پېرى و بە شىۋا زىكى زانستى يانەن رەسەن و قۇول دەرخستۇوه كە زانىيان تووشى سەرسووپمان دەكتات.

ئنجا ھەرچەند ھەموو ئەو كەسانە كە بايەخ بەم پەيامە دەدەن، بە تىر و تەسەلى لە گشت باسە كانى ناگەن و سوودى تەواوەتىي لىنى نابەن، بەلام ھەموو يەكىكى ئەوان بەرچىنى بەشى گۈنگى خۆى لەو باخچە رەنگىن و خەمللاوه دەكتات.

ئنجا سەربارى ئەوهى كە ئەم پەيامە لە چەند بارودۇخىنگى نائارامدا و بە پەلە نۇوسراوه و، لە سوود گەياندن و دەرىپىنى مەبەستە كانى دا قسۇور و ناتەواوىي پىنۋە دىارە، كەچى لە پوانگە ئىستەوه، راستى و حقيقەتە كانى گەلنى مەسىلە و بابەتى گۈنگى رپوون كردوونەتەوە.

په یامی مو عجیزاتی قورئانی

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿فُلِّئَنْ اجْتَمَعَتِ الْإِلَيْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بِعَصْبُهُمْ لِيَغْضِبُ ظَهِيرَةً﴾ (الإسراء: ٨٨)

له نامیلکه عمره بی به کانم و، په یامه عمره بی به کانی سور و، ته فسروه که مدا که نساوی: "إشارات الإعجاز في مظان الإجاز" و له بیست و چوار و ته کانی پیشوشدا، ناماژه مان بو نزیکه هی چل رووی نیعجازی نیوان رووه نیعجازی به له سور بدهره کانی قورئانی حه کیم کرد وو. لم په یامه شدا ناماژه بو پیش دانه له رووه نیعجازی یانه ده کهین و هندی به دریئی لیبان ده دوبین و، به بوختی و کورتی رووه کانی تریشیان له گاه لدا تیهه لکینش ده کهین. واله پیشه کی دا ناماژه بو پیناسه و ماھیه تی قورئانی پیروز ده کهین.

پیشه کی

"که له سنی بهش پنکهاتووه"

بهشی یه کدهم:

"قورئان" چی یه و، پیناسه کهی چونه؟

له "وتهی نوزده هم" دا روون کراوه تهوه و له چهند په یامیکی تریشدا چه سپیتر اووه که: قورئان: سرگوزه شتهی ئهزه لبی کتیبی مهزنی گهر دوون و.. ته جومانی ئه به دی ٹه و زمانه جور او جور انهی بوونه ور انه که ئایه ته ته کوینی به کان ده خویننه وو.. موفه سپیری کتیبی هر دوو جیهانی پنهان و ئاشکارا يه و... ده رخه و پیشاندہ ری گهنجینه مه عنه وی و پنهانه کانی ئه و ناو انهی خواهند که له تویی لا پهه کانی ئاسما نه کان و زه وی دا شار او نه تهوه و.. کلیلیکه بو کردن هوهی راستی به کانی ئه و کارو بارانه هی که له ناوه ند دې په کانی رووداوه کاندا حشار دراون و... زمانی جیهانی پنهان (غیب) له جیهانی بینراو (شهاده) دا و.. گهنجینه هی گفتو گو ئهزه لی به پاک و بی گه رد و، ئاور دانه وه ئه به دی به کانی

خوای میهرهبانه که له جیهانی پنهانی پشت پفردهی ئەم جیهانه بینراوهه هاتوروه و.. خور و بناغه و نەخشە و ئەندازەی جیهانی مەعنەوی ئىسلامە و.. نەخشەیە کى خاۋىن و موقەددەسی جیهانه کانى ئەودنایاھ و.. تەفسیرى ئاشكراو بەلگەی مەحكەم و تەرجومانى رۇوناکى زات و سيفات و كاروبار و ناوە کانى خواوهندە و.. پەرورەدەكار (مۇبى) ئى ئەم جیهانى مروۋايەتىيە و.. بە وينەي "ناو" و "رۇوناکى" ش و ايھ بۆ مروۋايەتىي مەزن کە ئىسلامەتىيە و.. دانايى پاستەقىنەيە بۆ رەگەزى مەرۆف و.. پىشاندەرى گرۇي ئادەمیز ادىشە بۆ لاي ئە و شتانەي کە بەختەوەر يان تىدايە و.. هەرۋەك بۆ مەرۆف كېنىي شەريعەتە، كېنىي دانستىشە.. هەرۋەك كېنىي دوعا و بەندايەتىيە، كېنىي فەرمان و باڭگەوازىشە.. هەرۋەك كېنىي زىكىرە، كېنىي فيكىرىشە و.. تاقانە كېنىي موقەددەسی پېرۇزە كە هەموو ئەو كېنیانە تىدا جەم بۇويت کە پىداويسىيە مەعنەوی يە کانى مەرۆف دەھىنتەدى. تەنانەت ئەم قورئانە بۆ مەشرەبى ھەرى يە كە له ئەھلى مەشرەب جۆز اوجۇرە كان و پىيازى هەموو يە كى لە خاوهەن پىيازە جىاجىا کانى: ئەولىا و صىدىقان و خواناسان و زانا لىنىڭلەرە كان، بۆ ھەرىيەك لەمانە، نامەيە كى پىشان داوه كە شىاوى چىز و رۇوناڭ كەردنەوەي مەشرەبە كەدى ئە و بىت و لە گەل رۇونكىردنەوە و پېزەوى ئە و پىيازەدا بىگۈنچىت. كەواتە ئەم كېنیي ئاسمانى يە دەلىي كېنیخانەيە كى موقەددەسی پېلە كېنې!

بەشى دووھەم و تەواو كەرى پىناسە كە:

لە وتهى دوازدەھەمدا رۇون كراوهەتەوە و چەسپىنراوه كە: قورئانى پېرۇز: لە عەرسى ھەرەمەزن و، لە (ناوى ھەرەمەزن) و، لە پلەي ھەرە گەورەي هەموو يە كىيەك لە ناوە جوانە کانى خواي گەورەوە نازل بۇوە. كەواتە قورئانى پېرۇز بىرىتى يە لە:

"گۇفتارى خواوهند" بەو سىفەتەي كە "پەرورەدگارى ھەموو جیهانه کان" و.. "فەزمانى خواي گەورە" بەو سىفەتەي كە خواي گەورە "خواي ھەموو بۇونەوەرائ" و.. "فەرمایىشتى ئەو" بەو سىفەتەي كە "بەدىيەتىرەز ھەنەوە" و.. "فەرمۇودەتى پېرۇزى ئەو" كە بە ناوى پادشاھىتى و دەستەلاتدارىي ھەمەلايەنە و مەزنەوە فەرمۇويەتى و.. "تۇمارى پىزلىنائى خواوهندى میھربان" كە لەو بەزەبى يە فراوانەوە ھەلقولاوه كە ھەموو شەتىنەي گەرتۈۋەتەوە و.. "كۆمەلە نامەيە كى پەرورەدگارى يانە" ئەمۇتىيە كە مەزنىي خوايەتىي ئەو رۇون دە كەنەوە، چونكە لە سەرەتاي ھەندى لەم نامانەدا چەند ھېما و پەرلە(شەفرە) يەك بە كارھېنراوه كە ئەمە دەگەيدىن و.. ئەو كېنەپەرۇزە كە دانايى لى دەبارىت و.. قورئانى پېرۇز لە مەقامى دورەدەر بە ئىسىمى ئەعزەمەوە نازل بۇوە و دەپروانىتە ھېمەو ئەمەشتانەي كە

عمرشی ئەعزەم دەورەی داون و، لەم نەھىي يەوهىيە كە قورئانى پىرۇز، بەھەميشە و بەردەوامى، ناوىتكى شايستە و شاييانى خۆرى لىنى نراوه و پىي و تراوه: "كلام الله" واتە: فەرمایشتى خواى گەورە.

پلەي كىيپ و صوحوفە پىرۇزە كانى پىغەمبەرانى تر - دروودىيان لەسەر بىت - لە دواي پلەي قورئانى پىرۇزەد دىت. بىلام فەرمۇودە كانى ترى خواوهند - كە هەرگىز تەواو نابىن - هەندىكىيان گفتۇرگۈيە كە لە شىۋەي ئىلھاماداو، لە رۇويە كى تايىھتىي يەوه و بە ناوىشانىكى هەندە كى و درەوشانەوەيە كى تايىھتىي ناوىتكى تايىھت و پەروەردگارى و دەستەلەتكى تايىھت و بە مىھەربانى يە كى تايىھت، ئاراسىتە كراوه. جائىلەماھ كانى: مەلايىكەت و، مىرۇف و، گىانلەبەران، بەپىي: "ھەمە كىيپ" و "تايىھت" بۇنيان، گەلنى زۇر و جۇر او جۇرن.

بەشى سىھەم:

قورئانى پىرۇز: كىيىنلىكى ئاسمانى يە و، بە كورتى و پۇختى كىيىھ كانى گشت ئە و پىغەمبەرانەي كە سەرددەمە كانىيان لە يە كىز جىاوازە و، پەيام و نامىلکە كانى ھەممۇ ئەوليا كان كە مەشرەبىان جۇر او جۇرە و، ئاسەوارى ھەممۇ ئەصفىيا كان كە رېبازە كانىيان لە يە كىز جىايان، ھەممۇ ئەمانەي بە پۇختى لەخۇر گرتۇوە و.. ھەر شەش لاكەي رووناك و درەخشانە و لە تارىكىي وەھم و چىلکى گومان خاۋىنە، چۈنكە خالى پاشت پى بەستى: "وھى" ئى ئاسمان و گوفشارى ئەزەلى يە، بە دلىنابىي و.. مەبەست و ئامانجىشى: بەختمۇرلى ھەميشەبىي يە، وەك بە چاودە بىزىرىت و.. ناوارەكىشى: رېنمایىي يە كى پاڭ و بىن گەردد، كە ئەمەش بە بەداھەت دەزانزىرىت و.. لە لاي سەرەوەشى، بە ئاشكرا: نۇورە كانى ئىمانە و.. لاي خوارەوەشى: بەلگەيە، بە "علم اليقين" و.. لاي راستى: تەسلیم بۇونى دل و ھەناوه، وەك بە تاقىكىردنەوە چەسپاوه و.. لاي چەپىشى: رامكىردىن و مل بىن كەچ كەردىن ئىزىرى يە، بە "عين اليقين" و.. بەرەبوومىشى: مىھەربانىي خواوهندى رەحمان و، خانەي بەھەشتە، بە "حق اليقين" و.. پلەوپايدەشى: قبۇلل بۇنيەتى لە لايەن مەلايىكەت و ئادەمیزاد و جىينىي يەوه، كە ئەمەش بە "حدس" يېكى راست زانزاوه و ھەستى بىن كراوه.

* * *

ھەممۇ يە كىيىك لەم سىفەتانەي كە لە هەر سى بەشە كەي پىناسەي قورئانى پىرۇزدا باس كىران، لە چەند جىتگایە كى تردا بە چەشىنىكى بىن گومان چەسپىنراوه، يان لەمەولا دەچەسپىزىرىت. كەواتە ئەم دەعوايمان ئىدىعايە كى بىن بەلگە و بىن پاشت و پەنانى يە، بەلكو ھەممۇ يە كى لەم سىفەتانە بەلگەي چەسپىنر و بىن گومانى لەسەر ھەيە.

رۆشنايى يەكەم

ئەم رۆشنايى يە سى تىشكى لى بۇوهتەوە

تىشكى يەكەم

رەوانىيى قورئان موعجىزە

ئەم رەوانىيى يە خاوهەن ئىعجازانى قورئان لە: پاراوى و جوانى و پەتمەۋىي ھۆننەن و.. ناوازەبىي و نامۇبىي و باشى شىوازە كان و.. تەماوى و بەرزى و خاونىنى پۇونكىرىدەنەوە و.. ھىزى و پراستىي واتا كان و.. زمانپاراوى و رەوانىي و شەكائىيە، ھەلقۇلاؤ. واهەزار و سى سەد سالە قورئانى بېرۈز، بەم رەوانىيى يە دەراسايىي، تەحەددادى زىرە كەرىن رەوانگۇ و كارامەترين تارخوين و مەزنەترين زاناي نەوهى ئادەمیزادى كردوو، كەچى تا ئىستا نەچۈونەتە مەيدانى و نەيانتوانيوە لە ئاستى دادم بکەنەوە، ھەرچەندەش قورئان بە توندوتىئى پەيتا تەحەددادى كردوون. بەلكو تىكىرا بە زەللىي يەوە ملىان بۇ كەچ كەد و سەرىيان بۇ دانواند، لە كاتىكىدا كە رەوانگۇ و ھەيان تىدایە سەرى غرۇورى لە ھەور دەخشىنىت!

وابە دوو "شىوه" ئامازە بۇ پرووى ئىعجازان لە رەوانىيى قورئاندا دەكەين:

شىوهى يەكەم:

زۆربەي دانىشتۇرانى دوورگەي عمرەب نەخويىندهوار بۇون، بۇيە ئەو شنانەي كە مايەي شانازى يان بۇوه و، پرووداوه مىزۇوبىي يە كان و، پەند و دانايى و، رەوشت جوانىي خۆيان، لە شىعەر و گوفشارە رەوانە كانىاندا دەپاراست كە دەماودەميان پى دەكرا، لە بىرىسى نۇوسىنەوەيان. ئەو بۇو گوفشارى پى واتا و دانايى لە زەينە كاندا جىي خۆيان دەگرت و لە پىشىنەنەوە بۇ ئەوانەي دواي خۆيان دەماودەم دەمایمەوە. ئەم پىويسىتى يە سروشتى يە ئەوان واي لى كردىبون كە باشتىن و بە بىرەوتىن كالاى بازارى رۆزگارە كەيان "رەوانىيى" و "زمانپاراوى" بىت، بە رادەيەك كە رەوانگۇ ھەرتىرە و ھۇزىتكە بە رەمزىتكى سەربەرزى و پالەوانىيى كەشانازى پىوه كراوى ھۆز دادەنرا.

بەلىنى، ئەو نەتهوەيەي كە دواي مۇسلمان بۇونيان، بە زىرە كى و وريابىي خۆيان، جىلمۇي سىاسەت و حوكىمانىي جىهانيان گرتە دەست، لەناو گشت نەتهوە كانى جىهاندا لە چەلەپىزەي بوارى رەوانىيى دا بۇون و، رەوانىيى لە لايان گەلنى بىرەوى پى دەدرا و پىويسىتى يە كى زۆرىشيان پىي ھەبوو، تەنانەت بە مايەي شانازىي خۆيانيان دەزمارد، بىگرە

نهایا به گوفتاریک که له زاری رهوانگویه کیانوه دهربجواهه یان جهنگ له نیوان دوو تیزه ده همده گیرسا یان ئاشتی ده کوته نیوانیانه وه! تمنانهت حهوت پارچه شیعری رهوانگویه شاعیرلی خویان به ئاوی زیر نووسیبووه و، به دیه اری کە عبدها هەلیانواسیبوو، کە پیپ - دهونت: "المعلقات السبعة" و رهمنی شاناڑی یان بwoo.

ئاللهم کاتهدا قورئانی پیروز نازل بwoo که "رهوانیزی" گەیشتبووه چلتەپۆپەی بایهخ و بردو پیدان، به وینەی موعجیزهی حەزرهتی موسا و عيسا - دروودیان له سەر بیت - کە ـ شیوه و جۆری شتاني بایهخ بیت دراوی زەمانی خویان بون، کە بريتى بونون لە "سیحر" ـ زەمانی حەزرهتی موسادا و "پزىشکى" ش لە زەمانی حەزرهتی عیسادا!

بەلئى، قورئان ئاللهم کاتهدا هاتەخوار و، به رهوانیزی يە كەی خۆی تەحەددادی بۆ سەرجەم رهوانگویانی سەردەمە كەی خۆی و گشت سەردەمە کانی دواتریش راگەياند و، داوابى لە رهوانگو عەرەبە کان کرد کە بەرەنگارى بىنەوە و لاسابى بکەنەوە و بىنە مەيدانى و شتىكى ھاووينەی قورئان بەھىنەن با وەك بچوو كترىن سورەتىشى وايت! ئەوه بونو لە پېشدا بەم ئايەتە تەحەددادی كردن: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَا تَرَلَنَا عَلَى عَبْدِنَا فَأَتُوا بَسُورَةً مِّنْ مِثْلِهِ﴾ (البقرة: ۲۳) پاشان ئەم تەحەددى يە لە سەرتوند كردن و فەرمۇسى: ﴿فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَأَتَقْوَا النَّارَ﴾ (البقرة: ۲۴) واتە: بەرە دۆزەخ - كە خراپتىن ئەنجامە - دەدرىنەبەر. ئەم شىۋازەش غرۇور و كەش و فشى ئەوانى دەشكاند و گالتەي بە بىر و زىرىسى ئەوان دەكىردى و حوكمى ئىعدامى ھەر لە دنیادا - چ جاي قيامەت - بۆ دەردە كردن. واتە: یان دەپىن شتىك بلىن و كە قورئان وابىت، یان مادەم سورون لە سەر كوفر و باورنەھىتىن ئەوا گىان و سامانتان لە مەترسى دايە!

جائەگەر بەرەنگاربۇنەوە قورئانىان بەھىنەنی چەند دېرىيکى وەك ئەو لە توانادا بىرایە و ئەمۇ رېنگا يان بە ئاسانى بۆ بىگىرایەتەبەر و بىانتو انىايە بەمە دەعۋا و تەحەددى يە كەی قورئان بەنگەنەوە، ئايا رېنگاى جەنگ و كاولكاري يان هەلەبىزارد كە وەك ئاشكرايە مەترمىي بە کانى ئەم پى يە گەللى زياتەرە و ئەرك و گىرو گرفته کانىشى يە كچار زۇرن؟

بەلئى، ئايا دە گۈنچى ئەمۇ مەرۋە زىرىھ کانىي كە - لە دوايىدا - بە سیاسەت و زىرىھ كىي خۆیان ھەموو جىهانىان بەرپۇھەبرد، ئاسانلىرىن و بىن وەتىرىن پىشت گۈن بىخەن و ئەمۇ رېنگا هەلەت و سەختە هەلېرىن كە گىان و سامانىان لەناو دەبات؟

خۆ ئەگەر رهوانگو كانىان بىانتو انىايە بە چەند پېتىك بەرەنگارى قورئان بىنەوە، ئەوا قورئان وازى لە دەعوا كەی خۆی دەھىنما و، ئەوانىش لە كاولكاري ماددى و مەعنەمۇي رېنگاريان دەبۇو، كەچى رېنگاى ترسناڭ و دوور و درېئى جەنگىيان هەلېزارد. بەمۇ واتايەي

که بهره‌نگاربودنوهی قورئان به پیت و گوفتار و دارشتنی هاووینهی ئهو، کاریکی محالله و
له توانای که سیاندا نی يه. بؤیه له ناچاری دا دهستیان دایه شمشیر و پی جهنگیان گرته بهرا!
پاشان دوو هاندھری يه کجارت بهھیز هن بؤ بهره‌نگاری کردنی قورئان و هینانی گوفتاری
وھک ئهو، که بريتىن له:

يە كەم: سووربۇونى دۈزمنانى لەسەر بەرەنگاربودنوهی.

دۇوهەم: حەزى دۆستان و شوينكەم تووانى بؤ چاولىتكەرى و لاسانى كردنوهى.
ئەوهەتا له زېر تىن و تەۋۇزمى ئەم دوو ئارەزۇوه توندەي ھەردۇو لادا ملىۋەنەها كىيىنى
عەرەبى دازراون، بىن ئەوهى هيچ كام لهو كىيىبانه به هيچ جۈرىڭ لە قورئان بچىت! چونكە
ھەر كەسيك ئەو كىيىبانه دەيىنت - ج زانا بىت و ج نىزان - ناچارە كە بلىتىت: قورئان له
هيچ كامى ئەم كىيىبانه ناچىت و هيچ كامىشيان ھەركىز بەرەنگارىي قورئانى بىن ناكىرت. جا
يان ئەوهى پەوانىيى قورئان له ھەموويان نىزىتە، كە ئەمەش بە يە كەدەنگىي دۆست و
دۈزمنانى مەحال و بەتالە، يان قورئان له سەرووی ھەممۇيانەوهى و پلەي لەوان بەرز و
بلىندرە.

لە گەدر دەلىتىت:

چۈن دەزانىن تا ئىستا هيچ كەسيك بەرەنگارىي قورئانى بىن نەكراوه؟ ئاياتا ئىستا كەس
پشتى بە خۇرى و توانا و بەھرە كانى نەبەستۈرە تاڭو بېۋاتە گۇرپەبانى تەحەددىي قورئانوه:
ئايادا ھاو كارى و پشتىگىرى يان بؤ يە كەزى هيچ سوودىتكى لەم بوارەدا بىن نە گەياندونۇن؟
لە ۋەلامدا دەلىتىن:

ئەگەر بەرەنگارىي كردنى قورئان له توانادا بوايە ئەوا بىن هيچ گومانىك ھەولىان بؤ
دەدا و سىتى يان تىدا نەدە كرد، چونكە كىشەي شەرف و عىزىزەت و لەناوچوونى گىان و
سامانى پىوه بەستىابوو. خۇ ئەگەر لە راستى دا ئەم بەرەنگارىي بە رووى بىدایە ئەوا كەسانىنى
زۇر پشتىان دەگرت و دەياندایە پالى، چونكە كەسانى سەرسەخت و نەيارانى حەق لە
ھەممو كاتىكدا بە زۇرى ھەن. ئىنجا گەر كەسيك ببوايە پشتى ئەم بەرەنگارىي بەي بىگرتايە
ئەوا پىنى دەناسرا و ناوابانگى بىن دەرده كرد. ئەوهبوو لە روودانى مشت و مېرىكى بچوو كدا
دەچۈن شىعرييان دەھۇنى بەوه و بە مايدى شانازارى و ئازايىتى يان لە قەلەم دەدا، ئەي ئەگەر
ململانى يەكى سەرسوپەھىنى ئاوا بە رووى بىدایە چۈن دەشاررىايەوه و بە پەنهانى لە مېزۇودا
دەمايمەوه؟ خۇ ئەوان ناشىرىنلىرىن تانە و تەشەريان بەرامبەر بە ئىسلام بلاو كردهوه، كەچى لە
بوارى بەرەنگاربودنوهى قورئاندا هيچ شىيڭ لە مېزۇودا باس نە كراوه، جىڭ لە چەند
وشەيە كى دەمەھەلبەستى "موسەيلەمەدى درۆزى" كە بؤ ئەم مەبەستە ھەلتى بەستىبون.

ئەم موسەيلەمەش ھەرچەندە خاوهنى رەوانىيى بە كى گالتە بىن نە كراوبۇوه، كەچى
كائى رەوانىيى بە كەي بەراورد كراوه لە گەل رەوانىيى ئەو قورئانەدا كە لە سەررووی

ههمو جوانی يه که و هیه، به و پینه له قهلم دراوه و له سهر لایه کانی میژوودا بهو ناوه تز مر
کراوه!

بهم جۆرە، ئىعجاز لە رەوانىبىزى قورئاندا يەقىنىڭكە وەك دلىباپۇن وايەلەوهى كە دوو
كەرهەت دوو دەكاتەن چوار. هەر بۇ يە دەبىن ئەو ئىعجازە وايىت.

شیوه‌ی دو و هم:

وا به پیش خال "حیکمه‌تی نیعجاز له رهانیتی قورئاندا" ریوون ده کمینه‌وه.

خالی یہ کہم:

پاراوی یه کی ده راسا له "هونین"ی قورئاندا هه یه.

کتبی "إشارات الإعجاز في مظان الإيجاز" هر له سره تاوه تا کوتایی، ئەم پاراوی و
مەحکەمی بەی هۆنینى قورئانی رۇون كردووته و. چونكە هەروەك مىلە کانى چىركە و
خولەك و کاتژىرى سەھات ھەرييە كەيان رېسای ئەھۋى تر تەواو دەگات، ھۆنینى شىۋە و
پوخسارى ھەموو بەکىن لە: پستە کانى قورئان و، رېسای نېوان و شەکانى و، پىتكىي
موناسەبەتى پستە کانى لە ئاستى يە كىرى دا، بە ھەمان جىزىرە ھەموو ئەمانەش لە و تەفسىرە
ناوابراوهدا بە تەواوی رۇون كراونەتھە و. ھەر كەس دەھەۋىت با سەرىلى بىدات و
بىخۇيىتە و، تاکو بتوانىت ئەم پاراوى يە دەراسايەي ھۆنینى پستە و شەکانى قورئان لە
جوانتىرىن شىۋە دا بىيىت. بەلام لىرەدا تەنها دوو نۇونە بۆ ھۆنینى و شە دەست لە ملانە کانى
پستە کانى قورئان، دەھىنې و. (كە دەرى دەخەن: جىڭە لە و شانە ھېچ و شە يە كى تر ئاوا بە
رىتكىي و وردى و تەواوی جىنگەيان ناگىرىتە و).

نمونه‌ی کهم:

﴿وَلَئِنْ مَسْتَهُمْ نَفْحَةً مِنْ عَذَابٍ رَّبِّكَ﴾ (الأنياء: ٤٦).

ئەم رەستەيە بۇ دەرخىستى سام و گەورەيى سزاى دۆزەخ ھېنزاوه، بەلام بە دەرخىستى كارىيەتكەن بىرى يەكجار سەختى كەمتىرىنى ئەو سزايدى! (تاكى دەرى بخات كە ئەگەر كەمتىرىنى ئەو سزايدى ھېننە سەخت بىت، دەبى زۆرە كەچۈن بىت)! لەبىر ئەمۇ، ھەمۇ يەكى لە سىما و رو خسارە پىكھەنەرە كانى ئەم رەستەيە كە بۇ "تەقليل" (كەم پىشاندان) ھېنزاوه، بۇ ئەم تەقليل دەرۋانتى و يەھىزى دەكەت، تاكى سام و گەورەيى، ئەو سزايدى دەن بخات.

ئەوەتا و شەی **(لەن)** بې گومان دروستکردنە! خۇ گومانىش "كەمى" ئەو شتە بە گۆيى مەۋەقۇدا دەدات.

وشهی مس که به رکه و تنبیکی که مده، ثرویش "کهمی" ده گهیه نیست.

نتجا مادده‌ی وشهی **(نفعه)** بون و بهرامه‌ی کی کم دگدیه‌نیت، که ئهویش به همان جوز واتای "کهمی" به دسته‌وه دهدات. هروهه کصیغه و وزنی وشه که‌مش، که مه‌صدره‌ری

"المرّة" یه، بۆ یەك دانەی بچووک بە کار دیت، بەپى "عىلەمی صەرف". كە ئەمەش، بە هەمان جۆر، "كەمی" دەگەيەنیت.

تەنۇينى تەنكىرىش لە وشەي **(نفحة)** دا بۆ مەبەستى "كەمی" ى نەفحە كەيە. بەو واتايەي كە شىئىكى ھىنلە بچووک كە وەختە ھەر ھەستى پى نە كەرت، بۆ یە ناناسرىت و بە "نە كەرە" ناوى دەبرىت!

وشەي **(من)** بىش بۆ "بعىض" ھە. واتە بەشىكى كەم، كە ئەمەش بە هەمان جۆر "كەمی" دەگەيەنیت.

وشەي **(عذاب)** بىش كە لە چاو "نکال" و "عقاب" دا جۈزىكى سووکەلە و تەنكى سزايد، ئامازە بۆ ئەو "كەمی" يە دەكەت.

بە كارھىنانى وشەي **(ربك)** بىش لە بىرىي: "القەھار، الجبار، المتقدم" بە هەمان جۆر "كەمی" ى ئەو سزايد دەگەيەنیت، چونكە واتاي سۆز و مىھەرانى بە گۈتى ھەستى مەۋەقىدا دەدات!

بەم جۆرە، ئەم رىستەيە ئەوە دەگەيەنیت كە:
 ئەگەر لە گەل ئەم ھەموو "كەمی" يەدا سزاکە تائەم رادەيە سەخت و كاريگەر و توند و تىز بىت، دەبىن سام و مەترىسىي عيقاب و تۆلەي خوا چەندە گەورە بىت؟!
 سەرنج لەم "رىستە" يە بىدە با بە چاوى خوت بىبىنىت كە چۈن: وشە و سىما و روخسارە پىتكەنەرە كانى، ھاو كاربى يە كەر دە كەن و بەدم خواتى يە كەوە دەرۈن و، ھەرييە كەيان لە لایەنى خۆبەرە يارمەتىي ھاتىدەيى مەبەستە كە دەدات.
 ئەم نۇونەيە كە هيپانانەوە، "وشە" و "ئامانج" يىشى رەچاو كەردووھ.

○ نۇونەي دووهەم:

(ومِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ) (البقرة: ٣).

روخسارە پىتكەنەرە كانى ئەم رىستەيە، ئامازە بۆ پېنج مەرجى قبۇل بۇونى "صەدەقە" دەكەت:

مەرجى يە كەم: ئەوەيە كە لە (مېن) ى (تباعيىتى) ى وشەي **(ممّا)** وەردە گەرىت. واتە خىرە و مەند ھەرچى يە كى ھەيە نەبەخشتىت، تاڭو خۇيىشى مۇحتاجى وەرگەرتىي صەدەقە نەبىت!

مەرجى دووهەم: ئەوەيە كە لە وشەي **(ھرزقناهم)** وەردە گەرىت. واتە لە "ئەحمدە" ى وەرنە گەرىت و بىدات بە "مەحموود"! بەلکو دەبىن لە مال و سامانى خۆزى بىت. بەو واتايەي كە: لەو مال و سامانە بېخشن كە رۆزىي خۆتانە.

مەرجى سىھەم: ئەوەيە كە لە راپاواي "نا" ى وشەي **(ھرزقنا)** وەردە گەرىت. واتە: بەخىشەرە كە منهت نەكەت و ئەو مالەي كە دەبەخشتىت بە لایەنە زۆر نەبىت. بەو واتايەي

صهدهقه کاتنان منهتی تیدا نی به، چونکه من روزیتان دهدم و له مال و سامانی من به بهنده کنم ده به خشن.

مهرجی چواره: ئوهیه که له وشهی **(يَنْفَقُونَ)** و هرده گیرینت. واته: بهو که سهی بیه خشیت که له پیوستی و نهقهی ناچاره کبی خزی دا خرجی بکات. دهنا ئه و صهدهقه به قبول نایت گهر بدریت به که سینک له هرزهی دا خرجی بکات.

مهرجی پنجم: ئوهیه که ئوهیش له وشهی **(هَرَزَقْتَاهُمْ)** و هرده گیرینت. واته ددبی خیر کردن به ناوی خواوه بیت. بهو واتایهی که: ئه و سهروهه و سامانهی له لاتانه هی منه. که واته دهی به ناوی منهوه لیبی بیه خشن..

سەرەرای ئەم هەموو مەرجانەش، ئايەتە کە "تەعەميم" ئى تیدا يە بۆ هەموو خیز و چاکە و صهدهقهیه ک. چونکه هەروهه که صهدهقه و خیز به مال و سامان ده کریت، به: زانست و گوفتار و کردار و ئامۇڭگاریش ده کریت. هەموو ئەم بەشانەش وشهی: "ما" ئى **(مِمَا)** بهو عوموومیبەتەی کە تیايدا يە، ئاماژەی بۆ ده کات، به تایبەتى لەم رستەيدا. چونکه "ما" لېزدە به شیوازى "مۇتلەق" هاتووه کە عومووم و گشتى بۇون دەگەيەنتىت.

بەم جۈره، ئەم رستە كورت و پۇختەی کە له صهدهقه دەدۋىت، پىنج مەرجى صهدهقه و خیز بە "زىرى" ئى مرۆڤ دەبەخشىت و، مەيدانە فراوانە كەی بۆ دەرەدەخات و، شىۋەتى بە خشىنىشى فيز دە کات.

سیما و رو خسارە پىكھىنەرە کانى رستە کانى قورئانى بىرۇز، گەلنى رېسای ھۆنینى وەڭ ئەمەيان تیدا يە. هەروهه ھۆنینى وشه کانىشى لە بەرامبەر يە كەزەوە بوارىيکى فراوانى وەڭ ئەمەيان ھەيە و، سەرجمەن گوفتار و رستە کانىشى داراى بازنهى ھۆنینى وەڭ ئەمانەن.

○ بۆ نۇونە:

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﷺ اللَّهُ الصَّمَدُ ﷺ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُوْلَدْ ﷺ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أَحَدٌ﴾

ئەم ئايەتە مەزنانە شەش رستەيان تیدا يە: سیانى موسىت و سیانى مەنفي، کە شەش پلەي "تەوحىد" دەچەسپىن و بەرپەرچى شەش جۈرى "شىرك" يش دەدەنەوە. جا هەموو يە كىڭ لەم رستانە، لە لا يە كەوە "بەلگە" يە بۆ رستە كەی تر و لە لا يە كى تىرىشەوە دەبىت بە "ئەنجام" ئى و. چونکە يەك بە يە كى ئەم رستانە دوو واتايان تیدا يە، رستە كە بەپى يە كىيکيان ئەنجامە و بەپى ئەم تىرىشىان بەلگە يە..

واتە سوورەتى "ئىخلاص" سى دانە سوورەتى پىكۈپىكى "ئىخلاص" ئى تیدا يە کە له چەندىن بەلگە يە كەز چەسپىن پىكھاتۇون! ئەويش بەم جۈرهى خوارهوه:

قُلْ هُوَ اللَّهُ: لَأَنَّهُ أَحَدٌ، لَأَنَّهُ صَمَدٌ، لَأَنَّهُ لَمْ يَلِدْ، لَأَنَّهُ لَمْ يُوْلَدْ، لَأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أَحَدٌ.

ھەروهە: **وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أَحَدٌ: لَأَنَّهُ لَمْ يَلِدْ، لَأَنَّهُ لَمْ يُوْلَدْ، لَأَنَّهُ أَحَدٌ، لَأَنَّهُ هُوَ اللَّهُ.**

ههروهها: هُوَ اللَّهُ: فَهُوَ أَحَدٌ، فَهُوَ صَمْدٌ، إِذَاً لَمْ يُلْدُ، إِذَاً لَمْ يُولَدُ، إِذَاً لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أَحَدٌ.

ئیتر لە سەر ئەم شیوه بە خوت بىرۇ و قىاس بىكە!

○ غۇونەيە کى تىز:

﴿الْمَلِكُ ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَبَّ فِي هُدَىٰ لِلْمُعْتَدِينَ﴾ (البقرة: ۲-۳).

ھەممو يە كىنگى ئەم چوار رىستىيە دوو واتاي تىدايە، چونكە رىستە كە بەپىي يە كىنگى لە دوو واتايە "بەلگە" يە بۇ رىستە كانى ترو، بەپىي واتاكەي ترىيشى "ئەنجام" ئى ئەر پىستانەيە. جا بەم بېنىيە و بە شازىدە هيلى موناسىبە و پەيوەندى، نەخش و نىڭارىنى كى ھۆنинى ئىعجاز دروست دەبىت. ئەمەش كىنېي "إشارات الإعجاز" رۈونى كەردووەتەوە، بە رادەيەك كە دەلىيەت ھەممو يە كىنگى زوربەي ئايەتە كانى قورئان چاونىكى تىدايە و دەرۋايانىتە زۆربەي ئايەتە كان و، رۈوويە كىشى ھەيە بېنى دەرۋايانىتە ئەوان و، چەندىن ھېلى مەعنەوى و موناسىبە و پەيوەندى يان لە نىۋاندا دەنۈرسىت و، بەم كارھىشى نىڭارىنى كى "ئىعجاز" دە كىشىت. وەك لە وتهى سيازىدە ھەمدا باس كراوه. باشتىرين شايەت لە سەر ئەمە "إشارات الإعجاز" چونكە ھەر لە سەرەتاوا تا كۆتايى، ئەم "پاراوىي ھۆنин" ئى قورئان رۈون دە كاتەوە.

● خالى دووھەم:

رەوانىيەتى دەراسا لە "واتاكانى" قورئاندا.

ئەگەر حەز دەكەيت تامى رەوانىيەتى واتاي ئەم ئايەتە بىرۇزە بچىزىت:

﴿سَبَّحَ اللَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْغَرِيزُ الْحَكِيمُ﴾ (الحديد: ۱) ..

ئۇوا سەيرى ئەم غۇونەيە بىكە كە لە وتهى سيازىدە ھەمدا رۈون كراوهتەوە:

خوت و ادابنى كە لە پىش ھاتنى نۇورى قورئان و لە سەردەمىي جاھىلىيەت و بىابانى ژيانى دەشته كى و نەزانى دا دەزىت. دەبىنتى لەو كاتەدا كە ھەممو شىتىك بە پەرەدى بى ئاگايى و، تارىكىي نەزانى و، بەرگى سروشت و، بىرى وشك داپۇشراوه.. يە كىسەر زايەلەي دەنگى ئايەتى: ﴿سَبَّحَ اللَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ يان ﴿تَسْبِحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ﴾ (الإسراء: ۴۴) دەبىستىت و، دەبىنتى كە ئەو بۇونەورە بىن ھەست و مردووانە، لە زەينى گۈئى بىستاندا دەبۈرۈنەوە و بە زايەلەي دەنگى ﴿سَبَّحَ﴾ و ﴿تَسْبِحُ﴾ ژيانىان بە بەردا دەچىت و بۇ تەسبىح و يادى خواوهند پادەپەرن و لىنى دەپىزىن. هەروهها رۈوى تارىكى ئاسمانىش كە چەند ئەستىرەيە كى بىن گىانى تىدا بلىسە دەدات و، رۈوى زەويش كە چەند بۇونەورىنى كى زەبۇون و دەستە سانى لە سەر دەزىن، بە زايەلە و نۇورى: ﴿تَسْبِحُ﴾ لە بەرچاوى گۈئى بىستاندا دە گۈزىت بە "دەم و زمان" يىكى دەپىزاو بە زىكىر و تەسبىحى خواوهند و، ھەممو ئەستىرەيە كىش تىشكى نۇورى حەقىقەت دەپەزىتىت و حىكمەتىكى لە پەپەرى دانايىدا پەخش دە كاتەوە. رۈوى زەويش، بەو رۇوناڭى و زايەلە

ئاسمانی بەی قورئان، لەبەر چاودا دەبىت بە "سەر" يكى مەزن بۆ جەستەيەك كە دەريابا و شەكايى لەو سەرەدا دوو زمانى دەمپاراون بە زىكىر و تەسىبىح و تەقدىس و، سەر جەم رووەك و گيائىلە بەرانيش بە وينەي چەند "وشە" يكى زىكىر و تەسىبىح لە بەرچاودا دەنۋىن، دەلىيەت سەرتاسەرى زھوي گيانى بە بەردا كراوه و زىنده وەرىتكى خاوهەن ئيانە!

O نۇونەيەكى تىز:

سەيرى ئەم نۇونەيە بکە كە لە وتنى پازدەھەمدا چەسپىنراوە:

﴿يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِلَّٰسِ إِنْ أَسْطَعْتُمْ أَنْ تَقْدُنَا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ فَأَلْفَدُنَا لَا تَقْدُنَنَا إِلَّا بِسُلْطَانٍ ۝ فَبِأَيِّ آلاءِ رَبِّكُمَا ثُكَّدَبَانِ ۝ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شَوَاظٌ مِنْ تَارٍ وَجَاسٍ فَلَا تَتَصْرَفَانِ ۝ فَبِأَيِّ آلاءِ رَبِّكُمَا ثُكَّدَبَانِ﴾ (الرحمن: ۳۶-۳۲).

﴿وَلَقَدْ زَيَّنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ﴾ (الملک: ۵).

گۈنى لەم ئايەتانە را بىگەرە و بېرىان لىنى بىڭەرە و بىزانە چى دەلىن؟

ئۇوهتا دەلىن:

(ئەي گۈرۈي جىتنى و ئادەمىزادى!

ئەي لە خۆبایى و هەلگەر اوھ كان!

ئەي ئۇوانە لەناو قۇرى كۆلتۈوارى و لاوازى دا چەقىون!

ئەي سەرسەختانى لاسار كە لەناو ھەزىزلىرى و لاوازى دا دەتلىنەوە!

ئەگەر گۈئى رايەلى فەرمانە كامن نابن، ئەوا - گەر لە توانتاندىا - لە سنورى مولىك و دەستەلاتى من دەربىجن! خۇز كە ناشتوانى ئەو سنورە بشكىن و لىيى دەربىجن، ئەدى چۈن پېكىشى دە كەن فەرمانى پادشاھى كى هيىنە مەزن پشت گۈئى دەخەن كە ئەستىرە و مانگ و خۇرە كانى لەدەستىدا - و، ھەموو ئەوانە - بە وينەي سەربازى ئامادە و ملکەچ - گۈئى رايەلى فەرمانى ئەو دەبن؟ ئىۋە بەم سنورشەكەنلىك و ياخى بۇونەتان سنگ لە فەرمانزەروايە كى ئۇوهندە گەورە دەردەپەرىن كە خاوهەنى چەندەها سەربازى گۈئى رايەلى سامدارى وھايىھ كە دەتوانى چەندىن بۆمبى گەورە گەورە بى ئەندازەرى چىا كان بىگرنە شەيتانە كانىشتان، گەر بتوانى خۇزىانى لە بەردهمدا را بىگەن!

ھەروەها ئىۋە بەم كافرى و ناشو كىرى يەтан، لە ولاتى خاوهەن مولىكى كى هيىنە مەزن و شەكۆداردا ھەلەدە گەرپىنهو كە چەندان سەربازى گەورە گەورە واي ھەيە دەتوانى بە چەندىن بۆمبى گەرگەرتوو و پارچە ئاگر و پىزىسلى كە قەدەر زھوي و چىا كان بۆمبارانى دوڑمنە كافره كان بىكەن، با ھەريە كە لە دوڑمنانەش بە ئەندازەرى زھوي و چىا سەختە كان گەورە و زەبەلاح بن و، دەتوانى لەم پىرىمەوە لەت و پەت و پەرتەوازەيان بىكەن، چ جاي بەديهاتو وانىكى لاوازى وەك ئىۋە؟

ههروهها ئیوه سەرپىچى لە ياسايىھى كى جى بە جى كراوى ئەم توڭ دە كەن كە كەسانىك پەيوهستى بۇون دەتوانن - بە ئىزىن و فەرمانى خواى گەورە - بۆم ب و راچىمەي بە ئەندازەي ئەستىرە كاتان تى بىگرن).

لە بەرىشىكى رۇوناكى ئەم نۇونەيدا: بەھىزىي واتا و، رەسمىي رەوانبىزى و، بەرزىي سوود گەياندنه كانى تر، لېك بەدرەوە.

● خالىي سىھەم:

ناوازەمى دەراسى "شىوازى" قورئان.

بەلى، شىوازە كانى قورئانى پېرۇز هەرۋەك سەرسوورھىن و قەناعەت بە خشن، نامۇ و ناوازەشن! قورئانى پېرۇز هەرگىز لاسايى كەسى نە كردووه تەوه و هىچ كەسيش ناتوانىت لاسايى بکاتەوه. ئەمەتا هەر لە سەرتاي نازىل بۇونىھە و تائىستاش، وە كويە كەم جارى، پارىز گارىي پاراومى شىواز و لاوى و ناوازەمى خۇزى كردووه!

○ بۇ نۇونە:

پىتە پەرىپەچە كانى جەشنى: "الم. الر. ط. يس. حممسق" وە كو چەند پەرلە(شفرە) يەك وان كە لە سەرتاي چەند سوورەتىكدا دانراون. لە "إشارات الاعجاز" دا شەش بىرىشكانەوهى ئىعجازمان لە بارەيانەوە نۇو سىبۇ، والىرەدا ھەندىكىيانلىنى باس دە كەين: ئەو پىتە ناوبر اوانە سەرتاي سوورەتە كان، "نيوه" ئىھەمۇ "جىووت" يېكى سىفەت و سروشتى پىتە هيچجايىيە كانيان بە كار ھىنناوه، لەو پىتەنەي كە پىيان دەوتىت: "المھوسـة، المھوـرة، الشـدـيـدة، الرـخـوـة"^(۱) و بەشە زۇرە كانى ترى سىفەت و سروشتى پىتە كان.. سەبارەت بە "تاك" ئەكانيش - كە ناكرىن بە دوو بەشى وەك يە كەوه - ئەوالەو بەشەيان كە لە سەر زمان قورسن وە كو پىتە كانى "قلقلة" نىوه كەمە كەيان و، لەوانەشىان كە لە سەر زمان سووکن وە كو "ذلاقة" نىوه زۇرە كەيانى بە كار ھىنناوه!

رېبازى قورئان لە ھەلبىزاردى نىوهى ئەو جۇرە پىتەنە و.. گىرتنە بەرى ئەم زىنگا بەنھانەي كە ژىرى ناتوانىت لە نىوان ئەم رى تىنەللىكىشانە كە خۇيان لە دووسەد گىرىمان دەدەن،

(۱) فەذكىر من (المھوسـة) وەي ما يضعف الاعتماد على مخرجـه، ويجمعـها (ستـشـحـثـكـ خـصـفـهـ) نصفـها وەيـ المـاءـ وـ المـاءـ وـ الصـادـ وـ السـينـ وـ الـكـافـ. وـ منـ الـبـوـاقـيـ (المـھـوـرـةـ) نـصـفـهاـ يـجـمـعـهاـ (لـنـ يـقـطـعـ أـمـرـ) وـ منـ (الـشـدـيـدةـ) الـثـانـيـةـ اـنـجـمـوعـةـ فيـ (اجـدـتـ طـبـقـكـ) اـرـبـعـةـ يـجـمـعـهاـ (أـقـطـلـكـ). وـ منـ الـبـوـاقـيـ (الـرـخـوـةـ) عـشـرـةـ يـجـمـعـهاـ (جـمـسـ عـلـىـ نـصـرـهـ) وـ منـ المـطـبـقـةـ الـتـيـ هيـ الصـادـ وـ الـضـادـ وـ الـطـاءـ وـ الـظـاءـ نـصـفـهاـ. وـ منـ الـبـوـاقـيـ (الـنـفـتـحـةـ) نـصـفـهاـ. وـ منـ (الـقـلـقـلـةـ) وـ هيـ حـرـوفـ تـضـطـرـبـ عـنـ خـرـوجـهـاـ وـ يـجـمـعـهاـ (قـدـ طـبـعـ) نـصـفـهاـ الـأـقـلـ لـقـلـنـتـهاـ. وـ منـ (الـلـيـتـيـنـ) الـيـاءـ لأـمـاـ أـقـلـ نـقـلـأـ، وـ منـ (الـمـسـتـعـلـيـةـ) وـ هيـ الـتـيـ يـتـصـعـدـ الصـوـتـ بـهاـ فيـ الـخـنـكـ الـأـعـلـىـ وـ هيـ سـيـعـةـ: الـقـافـ وـ الـضـادـ وـ الـطـاءـ وـ الـظـاءـ وـ الـغـيـنـ وـ الـضـادـ وـ الـظـاءـ نـصـفـهاـ الـأـقـلـ، وـ منـ الـبـوـاقـيـ (الـمـخـفـضـةـ) نـصـفـهاـ... (وـرـگـىـرـ لـ "تـفـسـيرـ الـبـيـضاـوـيـ" يـمـوـهـ ھـيـنـاـوـيـتـىـ جـ ۱ـ /ـ صـ ۶۰ـ).

پهی بین بیات و .. پاشان هینانی ئهو گوفتاره له ناوەندی ئەم مەیدانە فراوانەی کە جىنى لىنى ئالتوزبوونە.. هەرگىز بە "رىتكۈوت" رۇو نادات و له توانى مەۋەقىدا نى يە!
 جائەم پىتە پچىپچىرانەي کە له سەرتايى سوورەتە كاندان و چەند پەرلە(شفرە) و
 رەمزىتكى خواپىن، پىتچ شەش نەھىنى بىرسكەنەوهى ئىعجازى تىيان تىدایە^(۱). تەنەت
 زانىارىي زانىارىي "نەھىنى پىتە كان" و ئەولىا لىتكۈزۈمە كان گەلى نەھىنى زۆريان لەم پىتە
 پچىپچىرانە دەرھىناوه و، ھېنەدە حەقىقەتى مەزىيان تىدا دىبە كە له لايەن چەسپاوه ئەم پىتە
 پچىپچىرانە لە خۆياندا موعجىزە كى درەخشانى قورئانى پېرۇزىن! بەلام ئىمە لىزەدە ئەم
 دەركاپە ناخەينە سەرپىشت، چونكە شاياني نەھىنى يە كانى ئەمان نىبىن، وېپاي ئەوهى كە
 ناشوانىن بە جۆرىتكى وا بىچەسپىنن كە ھەمان بتوانى بىبىنن. بەلكو خۆيتەر رەوانەي ئەم
 پىتچ شەش بىرسكەنەوهى ئىعجازە دەكەين كە تايەتن بەم پىتەنەوە و له "إشارات الإعجاز" دا
 باس كراون.

* * *

ئىستاش چەند ئامازەيەك بۇ شىوازە كانى قورئانى پېرۇز دەكەين لە رۇوي: (سوورەت و،
 ئامانج و، ئايەت و، گوفتار و، وشە كانىھوھ):
 ○ بۇ نۇونە:

گەر بە وردى سەرنج لە سوورەتى "البأ": ﴿عَمَّ يَعْسَاءُ لُونٌ﴾ تا كۆتايى سوورەتە كە
 بدرىت، ئەوا دەرە كەۋىت كە: وەسفى ئەحوالى دواپۇز و حەشر و بەھەشت و دۆزەخ
 دەكەت و، بە شىوازىلە دەيانچەسپىنن كە دلىيانى و قەناعەت بە دلان بىھەختىت. چونكە
 دەرى دەخات كە ھەرجى كاروبارى خواپى و ئاسەوارى پەروەردگارى لەم دىنایەدا ھەن،
 رۇويان لە حالەت و بارودۇخە كانى ئەمدەنە.

جالىھەر ئەوهى رۇونكىردنەوهى شىوازى سەرانسەرى سوورەتە كە درىزە دەكېشىت،
 ئەوا تەنها ئامازە بۇ يەك دوو خالى دەكەين:

ئەم سوورەتە لە سەرتاواھ بۇ مەبەستى چەسپاندىنى رۇزى قىامەت دەفرمۇئى:
 زەھىغان بۇ كەردوون بە لانك و وەك رايەخىتكى جوان و رەنگىن بۇمان راخستۇون و ..
 چىا كانىشمان بە وېنەى ستوون و مىخ بۇ داكوتاون و پېمان كەردوون لە چەندەھا گەنجىنەي
 پىويسىت بۇزىيان و خانە و لانە و نىشىتەجى كانتان.. ئىۋەشمان بە نىز و مى و ھاوسمەرى يە كەر
 بەدى ھىناوه بە چەشنى كە يە كەرتان خۇش دەھىت و دلتان بە يە كەزى دەكەتەمە ..

(۱) نۇوسىر باسىنکى گەلىت ورد و ناوازەي لەم بارەيەوە نۇوسىوھ. رەوانە بۇ كېتىبى: "إشارات الإعجاز" ص ۵۰-۵۵ى چاپە كەى بەغدا، ص ۴۱-۴۴ى چاپە تازە كەى ئەستەمبۇل و قاھىرە، ص ۳۱-۳۶ى چاپە تازە كانى ترى پىش ئەم دوو چاپە. (وھرگىز)

شمویشمان و هک په رده به سهرتاندا داداوه تمهود تاکو تیایدا بجهوینه و .. رُوزیشمان بز کردوون به میدانی ههولدان بز بدده ستھینانی رُوزی و گوزه رانتان و .. خوریشمان به وینهی چرايه کی رووناکی به خش و ئاگردانیکی گهروم گور بز داگیرساندوون و .. له ههوره کانیشه و هک کانیاو ئاویکی زیان به خشمان بز باراندوون و .. له ئاویکی سادهش - بهوپه پری ئاسانی - چهندین گول و به رو بومی جوز او جوزتان بز دروست ده کمین که رُوزی ئیوهیان هه لگر توروه ..

کهواهه رُوزی "فصل" - که قیامه ته - چاوه پیتانه و، هینانی ئه و رُوزه بز توانتی ئیمه که ئهم کارانه ده کمین، کارنیکی گهلى ئاسانه. دواي ئمه، ئاماژه يه کي پنهانیش بز چه سپاندنی ئه و کارانه ده کات که له قیامه تدا رُزو دهدن، و هک:

رُوشتن و وردو خاش بزونی چیا کان و .. درزتی بزون و لدت بزونی ئاسانه کان و .. خو ئاماده کردنی دوزه خ و .. به خشینی با خچه ره نگینه کانی به هه شتیش به دانیشت ووانی. و هک ئوههی بلیت: ئه و که سهی له بمرچاوی خوتاندا ئهم هه مو و کارانه له چیا کان و گوی زهوي دا راده په رینیت، به هه مان جوز له دوار رُوزیشدا کاری ئاوا ئه بخام دهدات.

ئوهه تا باسکردنی چیا کان له سهره تای سووره ته که دا ئاماژه بز بارو دوزخی چیا کان ده کات له دوار رُوزدا و، ئه و با خجانه ش که له پیشه کی سووره ته که دا همن ئاماژه بز با خچه کانی به هه شت ده کمن له و دنیادا.

بز خزت خاله کانی تر له سهره مههی باس کرا قیاس بکه، تاکو به رزی و مهودای ناسک و نیانی شیوازی قورئانت بز دهربکه ویت.

○ غوونه يه کي تر:

﴿قُلِ اللَّهُمَّ مَا لِكَ الْمُلْكُ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْعِزُ الْمُلْكَ مَمَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِلُ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْحَيْرُ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾ تَوْلِجُ اللَّيلَ فِي النَّهَارِ وَتَوْلِجُ السَّهَارَ فِي اللَّيلِ وَتَخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتَخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيَّ وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ (آل عمران: ۲۶-۲۷).

ئه تایه ته به شیوازیکی به رز و بلند: کار و باره کانی خواوه ند له گروی ئاده میزاددا و .. دروه شانه وه خوابی يه کان له به دواي يه کدا هاتنى شه و رُوزدا و .. ته سه رفوفاته په روه دگاري يه کان له و هر زه کانی سالدا و .. کار به پری کردنے کانی په روه دگار له: زیان و مردن و حهش و نهش ری دنیابی رُزوی زهوي دا، ده ده خات.

ئدم شیوازه هینده به رز و نوازه يه که ژیری که سانی هۆشمند و زیره ک بز تپرامان و بیز کردنوه را پنج ده کات.

جاله بهر ئەوهى ئەم شىوازه بەرزه ھېنلە روون و درەخشانە كە بە كەمترىن بۇ ئىن و سەر بىخدان دەردە كەملىت، ئەۋائىستا دەرگاي ئەو گەنجىنەيە ناكەينەوە.

○ نۇونەيەكى تى:

**إِذَا السَّمَاءُ اشْقَתَ ● وَأَذَّتِ لِرَبَّهَا وَحْقُّتْ ● وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ ● وَأَلْقَتْ مَا فِيهِ
وَخَلَّتْ ● وَأَذَّتِ لِرَبَّهَا وَحْقُّتْ** (الإنشاق: ۱-۵).

ئەم ئايەتانا بە شىوازىكى بەرز و بلند مەوداي گۈزى رايەلى و ملکەچىي ئاسانە كىن و زەوي بىز فەرمانە كانى خواوهند دەردەخەن..

چۈنكە ھەروەك سەر كەردىيە كى مەزن بۆ رايەر اندى داخوازى يە كانى كاروبارى "جىهاد" دوو فەرمانگەي سەربازى دادەمەزىيەت، وەك فەرمانگە كانى مەشق و جىپاد و فەرمانگە كانى تەجىيد و جەممەردنى موجاهىدان.. پاشان ھەر ئەوهندەي كاتى مەشق و جىپاد كۆتاپىي پى دېت، ئەم دوو فەرمانگەيە كە ئەرکى سەرشانىيان تەواو بۇوه لە چەند كاروبارىكى تردا دەختاھە كار. وەك بلىي لەم كاتەدا ھەرىيەك لەم دوو جۆرە فەرمانگانە، چ بە زىمانى كارمەندو خزمەتگۈزارە كانيان و، چ بە زىمانى خۆيان - گەر بىۋىن - بە سەر كەردىيەيان دەلىن: (ئەي پىتشەواي مەزغان! كەمىك مۇلەمان بىدە با خۆمان ئامادە بىكەين و بارودۇخمان بىسازىن و ئەم شوينە لە پاشماوهى كارە كانى پىشومان خاۋىن بىكەينەوە و ئەم پاشماوانە فېرى بىدەپەن دەرەوە.. ئىجا بە فەرمانلى خوت شەرەفەندمان بىكە). پاشان ھەرىيە كە لە دوو چەشىنە فەرمانگانە دەلىن: (وا ئىستا ئەم پاشماوانەمان فېرى دايە دەرەوە و، ئىستا ئامادە و ملکەچىي فەرمانە كانىن، چ كارىنكمان بىن دەسېرىت گۈزى رايەلىن. ھەر كارىتكى توپىكەيت رەوا و خېر و جوانە).

ھەروەك ئەم نۇونەيە ئاوایە، ئاسانە كان و زەويش بە ھەمان جۆرن، دوو فەرمانگەن بىز "تەكلىف" و "تاقىكىردىنەوە" دامەززىنراون. جا ھەركات ماوهى كارە كەيان تەواو دەپىت، بە فەرمانى خواي گەورە خۆيان لە ھەممو ئەم شستانە خالى و بەتال دەكەنەوە كە سەر بە فەرمانگەي "تەكلىف" ن و، دەلىن: ئەي پەروردىگارمان لە چ كارىتكىدا دەتھۆيت فەرمۇر بە كارمان بېھىنە، چۈنكە گۈزى رايەلى كىردىت حەقىكى واجبە لە سەرمان و، ھەر كارىتكى كە تىز دەيىكەيت سەرتاپا حق و رەوايە.

دەسا فەرمۇر بە وردى سەبىرى ئەم شىوازه دەرسايەي ئەم رىستانە بىكە.

○ نۇونەيەكى تى:

**وَيَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءكِ ● وَيَا سَمَاءً أَقْلَعِي وَغَيْضَ الْمَاءِ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِي
وَقَيلَ بَعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ** (ھود: ۴۴).

وا بەم شىوهەيە خوارەوە و لە ئاوېنەي نۇونەھىنانەوە ئامازە بىز دلىزىك لە دەرىيائى رەوانىبىزىي ئەم ئايەتە پىرۇزە دەكەين، تاكو شىوازىكى روون بىكەينەوە:

ههروهک سه رکرده کی مهزن له جه نگینکی گشتی و جیهانی دا و پاش به ده سته بینانی سه رکه و تن، فهرمان بز سوپایه کی ده رده کات و ده لیت: "ئیتر تهقه مه که ن" .. به سوپا که ه دیکه ه ده لیت: (هیرش رابگرن). جاله و کاته دا که تهقه و هیرش را دهه و سه تیت، رو ویان تی ده کات و بیان ده لیت: (همو شتیک کوتایی بین هات و، به سه ر دوز مناندا سه رکه و تین، ئالای خومان به سه ر لووتکه ه لکردو، ئه و سته مکار و خراپکارانش به سزای خویان گه یشن و ملیان شکاند)

به هه مان جور، ئه و پادشاهیش که هه ر گیز در و نهیار و هاو و نهیه هی نهیه، فهرمانی له ناوبر دنی قهومی نو وحی بز ئاسمانه کان و زه وی ده رکردو و. ئه و ایش که فهرمانه که بیان جی به جی کرد، ئه م پادشاهیه بروی تیکردن و فهرمودی: (ئهی زه وی! ئاوه که ه قووت بد و، تو ش ئهی ئاسمان! ددست له باران ه لکرگه و هیور بره و، چونکه ئه ر کی سه رشانان کوتایی بین هات). يه کس هر دوای ئه م فهرمانه ئاوه که کشاوه دواوه و که شتی کار گوزاری "ئیلاهی" ش به و نهی خیوه تی هه لدر او له سه ر چیا یه ک نیشته و و سته مکارانش به سزای خویان گه یشن!

ده سا فهرمود سهیری بلندی ئه م شیوازه بکه، ئه و تا زه وی و ئاسمان به و نهی دوو سه ر بازی گوئی رایه ل و ملکه چی فهرمانه کان، ده ره خات!

ئه م ئایه ته پیروزه، بهم شیوازه، ئامازه بز ئه و ده کات که بونه و هران و ئاسمانه کان و زه وی رقیان له بی گوئی بی و ملنده دانی مرؤفه. بهم ئامازه بیدشی ده فرمودی: (ئه و که سه هی که ئاسمانه کان و زه وی فهرمان به ردار و گوئی رایه ل فهرمانه کانی بن، نابی گوئی رایه لی بز نه کری) دیاره ئه مهش سه رزه نشیکی تونده بز مرؤف و، رینما بیه بزی، تاله و ملنده دانه رز گاری بکات.

ده بینیت ئه م ئایه ته پیروزه به باس و لیدوانیکی پوختی جوانی خاوه نیعجاز و به چه ند رسته بید که کم، رو و داوی ئه و تزفانه هی که گشتی و همه لا یه نه بسوه، هاو دهه له گه ل سه ر جم ئه نجام و راستی بکانی دا، کوکر دهه و تمه و.

بز خوت دلوبه کانی تری ئه م ده ریا یه، له سه ر ئه م دلوبه قیاس بکه.

ئیستاش بز ئه و شیوازه بروانه که قورئانی پیروز له په بجهه هی و شه کانیه وه پیشانی ده دات:

○ بز غونه:

سهیری و شهی: «**كَالْغُرْجُونِ الْقَدِيمِ**» بکه له ئایه تی پیروزی: «**وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْغُرْجُونِ الْقَدِيمِ**» دا (بس: ۳۹) با بزانتیت که چون شیوازیکی لمو په پی ناسکی دا پیش چاو ده خات، چونکه:

"مانگ" مهندسی تایپه‌تی خوی همی که بازنه‌ی "تریا" به جا کاتیک که مانگ لهو مهندسی داده کو دهنداس (هلالی) ده بیت، ثوا شیوه‌ی له پهلو و شکی دارخورما ده چیت که گه لامانی لئی کرابیته‌وه و رهندگی سی پونیت.

بنی گومان با سکردنی "هیلال" بهم تهشیبیه بنو که سانیک که سه رچاوهی گوزه ران و زوربهی بژیویان له سه ر دار خور ما بیت، له پهپای جوانی و ناسکی و گونخاوی و بلندی دایه. گهر خواهنه چیزی ناسک و هستیار بیت، پهی بهمه ده بهیت.

نمونه یہ کی تر:

وشهی: **(شجری)** له ئایه تى پىرۇزى: **(والشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقْرَّ لَهَا)** (بىس: ۳۸) پەنجھەرە شىۋا زىتكى بەرز و بىلند دەخاتە سەرىپشت، وەك لە كۆرتايى و تەھى نىزىزدە مەدا جىھەسىت او ھ. چۈنكە:

وشهی: **(شخري)** که واتای سوورانهوهی خور دگمهنهنيت، به يادخستنهوهی ههلسسوکه وته رينكوبنکه کانی توانستی خواوهندله سوورانهوهی هاونين و زستان و بهدواي يه کلدا هاتني شهو و پرژدا، مهزني کردگاري شکومهندمان تي ده گمهنهنيت و، سرهنجي خه لکيش بولاي ئه و نووسراوه صمهدانی يانه راده كيسيت که قلهه مي توانستی خواي گهوره لهسر لابرهه و هرزه کاندا نووسينون. بهمеш خملکي له جيكمهه تي بهديپنهه رى شكه هندشار هزا ده کات.

ههروهها که خوای گدوره ده فرمودی: **(وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا)** (نوح: ۱۶) و آنه: (خُوری ووهک چرالی کرد ووه)، به دهسته واژه‌ی **(سِرَاجًا)** پهنجه رهیده ک له سه رئم چه شنه شیوازه ده کاتنه و ۵. جونکه:

ئەم شىوازە ئەوه دەخاتەوە يادى ئادەم مىزاد كە ئەم جىهانە وەك كۆشىكىك وايە، شەك و خواردەمنى و ئارا يىشتنە كانى ناوىشى بۇ مەرۆف و گىانلەبەران ئامادە كراون و، "خۇر" يىش لەم كۆشىكەدا وەك جىم ايدى، داگىرى ساۋى ملکەچ و دەستەمە وايە..

فورئانی پیروز، بهم شیوازه، مروف له گهوره‌ی و چاکه کاری بدهیه‌ینه ر
تی ده گهیه‌نیت و، بهلگه‌یه کی له سه‌ر "ته و حید" پیش چاو ده خات. چونکه ئه و خزره‌ی که
موش‌یکان له و گومانه‌دان مهزنتین و دره‌وشاوه‌ترینی په رستاوه کانیانه، له راستی دا جگه له
چراهه کی ملکه چ و به دیهاتوره‌یه کی بین گیان، هیچی تر نی به.

که او ابه کارهینانی وشهی: **(سراج‌آهن)** لهم دهر بپنهادا، مروف بتو سوز و بهزهی
به دیهینه ره نیوان گهورهی پهروه ردگاری به کهی دایدار ده کاتهوه و، چاکه کاری به کانی
ئه و خواوه‌ندesh له نیوان فرا انسی میهربانی به کهی داله مروف ده گهیه‌نت و، وايان لئی
ده کات ههست بهو سه خواوه‌تمهندی بهی خواوه‌ند بکمن که له ناوه‌ندی گهورهی دهسته‌لاتی
ئه‌ودا هدیه و، بهم ههست بین کردنesh "وه‌حدانیه‌ت" یان تئی ده گهیه‌نت. وهکه‌وهی بین یان
بلیت: چرايه کی ملکه‌چ و بین گیان، هر گیزاوه‌هه رگیز شایسته‌ی په‌رسن نی به!

پاشان باسکردنی جووته‌ی "خور" به دهسته‌واژه‌ی: **(نچری)** گهله‌ی هلسوكه‌وتی
ریکوبیک و سه‌سووره‌هینی لمپر: سوران و نوئی بونوه‌ی زستان و هاوین و شهو و روز
یاد ده خاتمهوه و، بهم یادخستنه‌ویهش گهورهی توانستی ئه و کردگاره‌مان تئی ده گهیه‌نت که
تاك و بین‌هاوتایه له پهروه ردگاریتی خوی‌دا.

بهو واتایه‌ی که ئه‌م دهسته‌واژه‌ی زهینی مروف له خور و مانگه‌وه ده گوینزت‌هه و بتو
لاپه‌ره کانی شهو و پژو زستان و هاوین، لمه‌شهوه سه‌رنجی بتو لای دنپه‌کانی ئه و
پووداونه را‌ده کیشیت که له سمر ئه و لاپه‌رانه‌دا نوسراون.

بهله‌ی، قورئان له بهر خودی "خور" له خور نادویت، به‌لکو له بهر ئه و که‌سه‌ی که
پروونا کیی داوه‌تی و کردوویه‌تی به چرا، لیی ده‌دویت.. همروه‌هاله ماهبیه‌تی خور
ناکولیت‌هه و که مروف پیویستی بینی نی به، به‌لکو له باره‌ی فرمانبه‌ری به کهی ده کولیت‌هه و که
له‌وه‌دایه ئه‌ر کی زه‌میله‌کی خراوه‌ته ئه‌ستو بتو پیکختستی سنه‌تی پهروه ردگار و، کراوه به
مه‌لبه‌ندیک بتو پیسای به‌دیهات‌تووانی و، قورمیشیک بتو له گهله‌یهک سازاندنی سنه‌ته کانی، له و
شنانه‌دا که وینه‌کیشی ئه‌زه‌لی به تال و ده‌زووی شهو و پژو دهیانچیت.

ده‌توانیت بتو خوت وشه کانی تری قورئان بتو سه‌رئمانه قیاس بکهیت. چونکه هه‌رجه‌ند
وشه کانی به رواله‌ت وهک وشهی له گهله‌یهک راهات‌تووی ئاسابی له بهر چاودا ده‌نویشن، که‌چی له
پاستی دا هه‌ریه که‌یان ئه‌ر کی چه‌ند کلیلیکیان خراوه‌ته ئه‌ستو بتو کردنوه‌ی گهنجینه کانی
گهله‌ی واتای ناسک و نیان.

بهم جوزه و له‌بهر بلندیی شیوازی قورئانه - وهک له زوربه‌ی ئه‌م رپووانه‌ی پیش‌سوودا
ده‌که‌وت - که جاری وابووه عه‌رینکی ده‌شته‌کی شهیدای گوفتاریکی ئه‌م قورئانه
ده‌بوو و، پیش ئه‌وهی ئیمان بجهنیت سوزده‌ی ده‌برد! وهک ده گیزنه‌وه که به کیک له و
ده‌شته‌کی یانه هه‌ر که ئایه‌تی پیرزی: **(فَاصْدَعْ بِمَا ثُوْمَرْه)** (الحجر: ۹۴) بهر گونی که‌وت‌وه،
یه کس‌هر سه‌ری سوزده‌ی له زموی ناوه، که لیبان پرسیوه: ئایا موسلمان برویت؟ و‌توویه‌تی:
نه خییر، به‌لام سوزده‌م بتو ره‌وانیزی ئه‌م گوفتاره برد!

● خالی چواره:

زمانپاراوی (فصاحة)ی ده راسای "وشہ کانی" قورئان.

بهلئی، همروه کی قورئانی پیرۆز له رووی شیواز و ده بپنی و اتا کانیه وه دری "پروانیبیزی" یه کی ده راسا و بی وینه، له و شه کانیشی دا لموبه‌بری رهوانی و "زمانپاراوی" دایه. بهلگه‌ی گومان برپیش له سر زمانپاراوی و شه کانی قورئان ئه وهیه که هر چهنده بیانخویتنه و له گهلياندا مامه‌له بکمیت هیشتا همراه لیزان بیزار نایت، همروه شایه‌تی زانیانی زانسته کانی "گوزاره کاری و رهوانکاری" (المعانی والبيان) بش بهلگه‌یه کی دره خشانن له سر حیکمه‌تی زمانپاراوی و شه کانی قورئان.

بهلئی، گهر هزاران جاریش قورئان دووپات بکریتنه و، هیشتا همراه مروف بیزار ناکات. بهلکو بهو دووپات بیونه ویه پتر چیز و شیرینی قورئان ده چیزیت. تهناههت زهینی منسی بچوو کیش ئدم قورئانه پیرۆزه‌ی بهلاوه گران نی‌یه، ئه وهتا بهو په‌بری ئاسانی ده توائیت له برمی بکات! خوئه و که‌سەش که به ده ردیکی سەخته و گیرۆد بیوه و له هممو قسە و گوفتاریکی تهناههت سوو کله و که‌میش بیزار دهیت، هر گیز له بیستنی ئدم قورئانه بیزار نایت، بهلکو له زه‌تیکی تایه‌تی لئی ده چیزیت. سەباره‌ت بهو که‌سەش که نه سه‌هه‌م رگدایه و له هممو شتیک بیزاره، ئهوا به وینه‌ی سازگاریه ئاوی زهمزه‌م له دهند. ئدم قورئانی له لا شیرینه و به میشک و گوئی ئاشنا و سازگاره.

حیکمه‌تی بیزار نه بیونی مروف له قورئانی پیرۆز، له وه دایه که:

قورئانی پیرۆز خوراک و بیلوی "دلان" و.. هیز و خواتستی "ژیری‌یه کان" و.. بیوناکی و ئاوی "گیانه کان" و.. ده رمان و شیفای "ده بونه کان"ه. که‌واته هم‌گیز نایزیریت و وه کونان وايه که رۆزانه ده بخوین و لیپی بیزار ناین، له کاتیکدا که ئه گهر پرۇز نه خوشترین میوه بخوین، له ئنجامدا لیتی بیزار ده‌بین و له بەرچاومان ده که‌ویت! واته له بەر ئه وهی قورئانی پیرۆز: حق و، حقيقة‌ت و، راستی و، هیدایت‌ت و، خاوه‌نی زمانپاراوی ده راسایه، ئهوا هم‌گیز بیزاری بەرهم ناهیتیت، بهلکو هم‌میشه پاریز گاریی جوانی و لاوی خوئی ده کات به وینه‌ی پاریز گاری کردنی شیرینی و پاراوی‌یه که‌ی. تهناههت کاتنی که يه کېلک له سەر کرده و رهوانگوئیانی قوره‌یش بۇ بیستنی قورئان رۆشتە خزمە‌تی پىغەمبەر ﷺ و بیستی بزاپتی ئدم قورئانه چی‌یه، دواى بیستنی هاتمه‌و، وتنی: (بە خواتامی ئەم قورئانه شیرینه و، جوانی پیوه دیاره و، هم‌گیز گوفتاری مروف نی‌یه). پاشان بە قەومە کەی خوئی وتن: (بە خوا کەستان تىدا نی‌یه وه کو من شاره‌زاي شیعري ئاده‌میزاد و جینتی بیت، به خوا ئه وهی ئه دەبلىت هم‌گیز لەمانه ناچیت)! بۇ يه هېچ رېگا چاره‌یه کیان لە بەر دەمدا نەمایه‌و و مەگەر ئه وهی کە بە پىغەمبەر ﷺ بلىن: کاپرايیه کى ساحیره. تاکو بەد فىلە شوينكەم تووانيان له خشته بەرن و له پىغەمبەر ﷺ دووريان بخەنمۇه!

بهم جروره سه رسه خت تريني دوز منانيش له به رد هم زمان پار اوبي قورئاندا، حه په سان و
واقيان و رما و ده ميان برو به تمدهي تهقيو!

پوونکردن هوهی هزو کاره کاني "زمان پار اوبي" له ئاييمت و گوفتار و پرسه کاني قورئانی
پيرزدا، گلهي دريزه ده كيشيت. جا له بهر ئوهی دريزه هي پي ندهين، ئهوا بتو نموونه
بريسكه يه کي ئيعجاز پيشان دده دين که له بارودوخ و چونيتسي پيشه هي جائيه کاني تنهها يه ک
ئايته و ده بريسككته و، که بريتى يه له ئايته:

﴿ثُمَّ أَتَوْلَ عَلَيْكُمْ مَنْ بَعْدِ الْعَمَمَةِ تَعَاسًا يَعْشُى طَائِفَةً مِنْكُمْ وَطَائِفَةً فَذَ أَهْمَمُهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظْلَمُونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ طَنَ الْجَاهِلَةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كَلَّهُ اللَّهُ يُخْفِونَ فِي أَنفُسِهِمْ مَا لَا يُبَدِّلُونَ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُبْلَنَا هُنَّا قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بَيْوَتِكُمْ لَيَرَأُ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ وَلَيَتَلَقَّلِي اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلَيُمَحَّصَّ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ (آل عمران: ۱۵۴).

ئام ئايته پيرزه هه موو پيشه کاني "هجاء" و جزور و ره گه زى پيشه قورسه کاني له خزدا
کوکردووه ته و، که چي له گه ئمه شدا رهوانى خزى له دهست نهداوه! به لکو سه ربارى
جواني خزى، پتر جوانى بىن به خشيوه و ئواز يكى زمان پار اوبيشي ئاويته کردووه که له چند
ژى (أوتار) يه کي گونجاوی جزور او جزوره و هەلقو لاوه..

فرموده وردى سهيرى ئو بريسككته ئيعجازه بکه:

"ئەلف" و "ياء" له بهر ئوهی سوو كترينى پيشه هي جائي يه کانن و به وينهى دوو دانه برا
جار جار له گەل يه كتري دا جى ده گۈزرنەوه، ئهوا هەريه كەيان بىست و يه ک جار لەم ئايته دا
دووپات بوونەته و.. ئىنجا له بهر ئوهی "ميم" و "نوون"^(۱) يش براي يه كترين و ده كرى لە
جيي يه كتزا دابنيشن، ئهوا هەريه كەيان سى و سى جار دووپات بوونەته و.. پاشان
"صاد" و "سين" و "شين" بەپىنى مەخرەج و سيفەت و دەنگ، براي يه كترين، دەپىنى
ھەريه كەيان سى جار لەم ئايته دا به كار هيئراون.. "عەين" و "غەين" يش كە براي يه كترين
دەپىنى يه كەميانت كە پىتى "عەين" ھ شەش جار دووپات بوونەته و چونكە به كار هيئانلى له سەر
زماندا سوو كە، كە چى پىتى "غەين" له بهر ئوهی به كار هيئانلى قورسه سى جار واتە نیوهى
براکەي به كار هاتووه. "تاء" و "ظاء" و "ذال" و "زاي" له رۇوي مەخرەج و سيفەت و
دەنگەوه، براي يه كترين، بۆيە هەموو يه كېكىيان دوو جار به كار هيئراون.. "لام" و
ئەلف" يش كە له شىوهى "لا" دايىك دەگرن، بهشى "ئەلف" نیوهى بهشى "لام" دەبىت، بۆيە
لەم ئايته دا چىل و دوو جار "لام" به كار هيئراوه، كە چى "ئەلف" به نیوهى ئەو: بىست و

(۱) "ئەنوين" يش هەر نوونه . (دانەر)

یه ک جار به کار هینراوه.. "همزه" و "هاء" یش به پی مخربه ج برای به کترن، ده بینی "همزه" سیازده جار^(۱) و "هاء" یش لبه رئوه‌ی به یه ک پله له سووکتله چوارده جار دووبات بونه‌ته‌وه.. "قاف" و "فاء" و "کاف" یش بران، جا له بره رئوه‌ی "قاف" نوخته‌یه کی زیاتره ئهواوه جار، که‌چی "فاء" و "کاف" یه کی نز جار به کار هاتوون.. "باء" یش نز جار و "ثاء" یش دوازده جار به کار هاتووه چونکه سی پله‌یه هه‌یه.. خز "راء" یش برای "لام" که‌چی به پی حسابی "نهجه‌دی" ، "راء" دووسده و "لام" یش سی، واته "راء" به شهش پله له سه‌رووی لامه‌وه‌یه، بؤیه لیره‌دا به شهش پله له خوارتره، هه‌روه‌ها "راء" گه‌لئی جار له قسه و گوفتاردا دووبات ده بیته‌وه و په‌زای گران ده بیت بؤیه ته‌نها شهش جار به کار هاتووه.. "خاء" و "حاء" و "ثاء" و "ضاد" له سه زماندا قورسن و په‌بیوه‌ندیشیان له نیواندا هه‌یه، بؤیه هه‌یه که‌یان یه ک جار به کار هینراوه.. نجاح له بره رئوه‌ی "واو" له "هاء" و "همزه" سووکتله و له "باء" و "نهلف" یش قورستره، ئهوا حمقده جار، واته چوار پله له سه‌رووی "همزه" یه قیله و چوار پله‌ش له خوار "نهلفی خه‌فیه" وه به کار هینراوه.

جا ئهم پستانه، بهم بارودخه پیکوپیکه ده اسا و په‌بیوه‌ندی به نادیارانه و، له گه‌ل ئه و پیکوپیکی به جوان و پیسا ورد و پیکه‌وه گونجانه ناسکه‌دا، به دلیابی به کی بی گومانی چه‌شنی: دوو که‌رهت دوو ده کاته چوار، ده‌چه سپینیت که کاری مرؤف نی یه و هه‌گیز ئاده‌میزاد ناتوانیت ئه‌نجامی بدادت. خز مه‌حالیشه "پیکه‌وت" سه‌ر له ورده کاری ئاوا ده‌ربکات و یاری بیت بکات!

جا هه‌روه ک ئه م پیکوپیکی به سه‌رسوورهین و پیسا نامویه‌ی بارودخی ئه م پستانه، مایه‌ی زمان‌پاراوی و رهوانی و شه کانی ئه م ئایه‌تهن، ده گونجئی جگه له‌مانه، گه‌لئی حیکمه‌تی تریشیان تیدا بیت.

جا ماده‌م ئه م پیکوپیکی به له م و شانده‌دا هه‌یه، ئهوا بین گومان پیکخستنیکی پر له نهینی و گونجاندنیکی رووناکی ئه تووله و شه و رسته و واتاکانی دا ره‌چاو کراوه، که ئه گهر چاو بتوانیت بیبینیت له سه‌رسووره‌ماندا ده‌تیت: "ماشاء الله" و، گهر "عهقل" یش بتوانیت په‌بی بین بیات ئهوا له حه‌په‌ساندا ده‌تیت: "بارک الله"!

● خالی پیچه‌م:

تمواوی رهوانکاری (براعة البیان).

واته: ته‌فه‌ووق و توندو تولی و سام و هه‌یه‌ت. چونکه هه‌روه ک پاراوی له هزینی قورئاندا، فه‌صاحه‌تیش له و شه کانی دا و، رهوانی‌زی له و اتاکانی دا، ناوازه‌یه له شیوازی دا هه‌یه.. به هه‌مان جوئر تمواوی به کی له را ده‌هدره له "رهوانکاری" یشی دا هه‌یه.

(۱) ئه هه‌مزه‌یه که ته‌لمه‌فغوز ده کریت و نهوهش ناکریت بیست و پینج جاره و، سی پله له سه‌رووی بر اکه‌یه‌وه که "نهلفی ساکینه" یه. چونکه "حمره" که "سیانن. (دانر)"

بهلئی، "بیان"ی قورئان له بهر زترین پله‌ی چینه کانی ئاخاوتون و به شه کانی گوفتار دایه، چەشنى: تەرغىب و تەرهىب، مەدح و زەم، ئىسبات و ئىرشاد، ئيفهام و ئيفحام. سوره‌تى: "الإنسان" نۇونىيەكى نىوان ھزارانى مەقامى "ھاندان و تەشويق"^۵، چونكە "بیان"ی قورئان لەم سوره‌تەدا: رەوان و بەخۇرە وەك سەلسەييل و... بەتمامە وەك مىوهى بەھەشت و... جوانە وەك پۇشاکى "حور العين"^(۱).

پېشە كىي سوره‌تى "الغاشية" ش يە كىكە لە نۇونە بى سىنورە كانى مەقامى "ترساندن و هەرەشە"! چونكە "بیان"ی قورئان لەم سوره‌تەدا بە وىنەي كارىگەربى قورقۇشمى بە كولھاتوولە گۈنىي گومرايان و... بلىسەي ئاگر لەناو ژىرى ياندا و... زەقۇم لە گەرووياندا و... گەپەي دۆزەخ لە ropyاندا و... "ضَرِيع"ى در كاوىش لە سكىاندا، كارىگەربى هەيە!

بهلئى، لە كاتىكدا دۆزەخى كارمەندى سزادان، نزىك بى لە رىقدا شەق بەرىت: **﴿أَكَادْ تَمَيِّزُ مِنَ الْعَيْظَرِ﴾**.. دەبىن ھەرەشەي ئەم كەسە چۈن بىت كە فەرمانى سزادانى بىز دەركىردووه؟!

ھەروەھا ئەم پېنج سوره‌تەش كە بە **﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾** دەست بىن دە كەن، يەك لە ھەزارانى نۇونەي مەقامى "مەدح"ن.

چونكە "بیان"ی قورئان لەم سوره‌تەدا: وەك خۇر درەخشان و^(۲).. وەك ئەستىرە كان رازاوه و... وەك ئاسمانە كان و زەۋى بەسام و... وەك مەلاتىكەت خۇشەویست و ھاودەم و... وەك بەزەپەھاتنەوەي مەرۆف بە ساوايان - لەم دنیايدا - ناسك و... بە وىنەي بەھەشتى نەرمۇنیانى ئەم دنیاش.. جوان و رازاوه يە!

ئەم ئايەتە خوارەوەش، يەك لە ھەزارانى نۇونەي مەقامى "زم و سەرزەنلىق" دەست بىت:

﴿أَيَحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مِنْتَأْ فَكَرْهَتُمُوهُ﴾ (المجرات: ۱۲).

ئەم ئايەتە پىرۇزە، لە شەش پلەدا، نەھى لە "غەبىيەت" دەكتات و، بە سەرزەنلىقى تۇندۇتىز مەرۆفى لى دوور دەختاھو.

جا مادەم ropyو گوفتار لەم ئايەتەدا ئاراستەي غەبىيەتكاران كراوه، ئەوا و اتاکەي بەم جۇزە دەبىت:

ئەم "ھەمزە" يە كە لە سەرتادايە بۇ "ئىستىفەمامى ئىنكارى" يە، چونكە حوكىمى ئەم ئىستىفەمامە وەك لافاو دەپزىتە ناو سەرجم و شە كانى ئەم ئايەتە كە ھەموو يە كىك لە وشە كانى حوكىمىكى لە خۇر گىرتووھ..

(۱) ئەم شىوازە پۇشاکى و اتاڭانى خودى سوره‌تە كەي پېشىۋە! (دانەر)

(۲) ئەم دەستمۇا زانە ئامازەن بۇ بايەتە كانى ئەم سوره‌تەن. (دانەر)

ئەم ئايەتە پىرۇزە لە وشەي يە كەمدا بە "ھەمزە" ropy دەگەنەن ئادەمیز دو
پىيان دەفرمۇي:

ئايا ئىۋە خاوهنى "ژىرى" نىن - كە جىنى لېپەرس بەوهى - تالەم كارە چەپەلە تى بگات؟
لە وشەي دووهەمىشدا: (أَعِجْبُهُ بِهِ) بە "ھەمزە" پىيان دەفرمۇي:
ئايا ئىۋە "دل" تان - كە جىنى رق و خۆشۈمىستى يە - سەرى لىنى شىۋاوه، كە واى ئى
ھاتووه بىزراوترىن شتى بىخۇشە و سلى لىنى ناكاتوه؟
ھەر بە "ھەمزە" لە وشەي سىنەمىشدا: (أَحَدُكُمْ) پىيان دەفرمۇي:
زىيانى كۆمەلایەتى تان - كە لە زىيانى كۆمەلمۇ بەھەرەندى زىيان و حەيمەيەت دەپىت -
چىلىنى قەوماوه؟ بۆچى شارستانىتى يە كە تان هيىنەدە كاروان جىنى ماوه كە بە شتانىك برازى
دەپىت زىياناتان ژەھراوى و ئاسوودەيىشتان لىل بکات!

لە وشەي چوارمەم: (أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ) بە "ھەمزە" پىيان دەفرمۇي:
چ تىرىڭ مەرۇۋاپىتى ئىۋە پىنكماوه، تا واتان لىنى هاتووه بە وىنەي درېنەدە ھاولى
خۇشەيىستە كە تان بە نېچىر دەزانى و كەولى دە كەن؟
ئەم ئايەتە لە وشەي پېنچەمىشدا: (أَخِيهِ) بەو "ھەمزە" ropy ئەن دە كات و
دەفرمۇي:

ئايا بەزەپى تان بە ھاولە گەزى خۆتاندا نايەتەمە؟ ئايا ھىچ پەيوەندى يە كى سۆز و
مېھەبانى لە نیواندا نى يە كە بەھە كەمە بتابەستىت؟ تا واتان لىنى هاتووه بەردەبەنە گىيانى
كەسىك كە لە چەند ropy كەمە براتانە و، بە دلىپەقى گۆشتى كەسى مەعنەوى و سەمە
لىكراوى ئەم دەخۇن؟ گەر كەسىك گاز لە ئەندامىنى خۆي بىگىت ئايا بە مەرۇۋەتكى
ھۆشمەند و ژىر دادەنرىت؟ يان بە شىتىنەكى نەقام؟!

ھەر بە "ھەمزە" يە لە وشەي شەشەمىشدا: (فِيَتَا) پىيان دەفرمۇي:
ويېداناتان لە كۆئى يە؟ ئايا سروشى ئىۋە هيىنە گەنيوھ پەلامارى چەپەلتىن شتى نەفرەت
لىنى كراو بىدات، كە خواردنى گۆشتى برا كە تانە، لە كاتىكىدا كە شايابانى ھەموو بىزىنەكى؟
لەم ئايەتە پىرۇزە و لەم بەلگە جۇراو جۇرانەي و شەكائىشى كە باسمان كردىن.
دەرە كەمەيت "غەبىەت" لە ropy: ژىرى و، دل و، مەرۇۋاپىتى و، ويېدان و، سروشت و،
ئايىنه و، كارىنەكى خراپى ناپەوايە.

دە فەرمۇو بۆ خۆت بىر لەم ئايەتە پىرۇزە بکەرە و، بىزانە كە چۈن بە ئىعجازىنەكى لە
رادەبەدەر و كورت كەردنەوەي كى زۇر پۇخت و لە شەمشىلەدا، نەھى لە تاوانى "غەبىەت"
دە كات!

ئەم ئايەتە پىرۇزە خوارەوەش غۇونەي كە لە نىسوان ھەزاران غۇونەي مەقامى
چەسپاندىن" دا..

﴿فَانظُرْ إِلَى آثارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُخْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنْ ذَلِكَ لَمْحٌ الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (الروم: ۵۰).

ئەم ئایەتە، بە رۇونكىرنەوەيە کى تىز و تەسەلى بىن وىنە "حەشر" دەچەسپىنیت و، بەدوورزانىنى لە زېيندا لا دەبات. چونكە وەك لە "راستىي نۆھەمى وتهى دەھم" و "بىرىشكانەوەي پىنچەمى وتهى بىست و دووهەم" دا چەسپاندوومانە:

ھەر كە وەرزى بەھار دىت، دەلىت گۈزى زەھۆرى سەرلەنۈنى گىانى بەھەردا دەكىتىمۇ! بەوەي کە سى سەدھەزار جۆزى حەشر و نشۇور، بە پىنكۈپىكىي ورد و لەيدك جىا كىرنەوەي تەواھىتى، ھەرچەندەش لەپەرى تىكەلى دان، لە رووى زەھۆرى دا، بەرچەستە دەبن. بە رادىيەك كە ئەو زېندۇو كىرنەوەيە ھەمموو كەسىك بە چاواي خۆزى دەبىنیت! وەك ئەوەي پىنى بلىت: ئەو كەسەي زەھۆرى بەم جۆزە زېندۇو كىردوو تەمە، ھەرگىز بەرپا كىرنى حەشر و نەشرى بەلاوه گرمان نى يە.

پاشان نۇوسىنى ئەم ھەزاران جۆزە زېندەوەرە بە قەلەمى توanstت لەسەر لەپەرەي زەھۆرى دا، بىن ھېچھەلە و ناتەواوى يەك.. مۇرىتكى ئاشكراي خواوهندى تاك و تەنبايە. ئىنجا ھەروەك ئەم ئایەتە پىرۇزە "تەوحيد" چەسپاند، "قىامەت و حەشر" يىش دەچەسپىنیت و، دەرى دەخات كە حەشر و نەشر سەبارەت بە توanstتەوە گەللى ئاسانە و، وەك چەسپاوى و بىن گومانى ئاوابۇن و ھەلھاتنى خۆر وايە.

پاشان ھەروەك ئەم ئایەتە پىرۇزە بە وشەي: **﴿كَيْفَ﴾** واتە لە گۆشەي "چۈنۈتى" يەوه ئەم راستىيەي دەرخستۇو، گەللى سوورەتى تىريش ھەن كە درىزەيان بەم چۈنۈتى يە داۋە. بۇ نۇونە كە سوورەتى "ق" بە لىيدوان و باسىكى بەرز و جوان و درەخشان حەشر و قىامەت دەچەسپىنیت، ئەوا دەرى دەخات كە: ھەروەك گومان لە ھاتنى بەھاردا نىيە، ھاتنى حەشريش بە ھەمان جۆر گومانى تىدا نىيە. فەرمۇو بىر لەو وەلامەي قورئانى پىرۇز بکەرەوە كە بۇ كافرانى داوهەتمە، لەوانەي كە ئىنكارىيان نواندۇوھە سەريان لەھە سوورەماوه ئىسکە كان زېندۇو بکەنەوە و بىنەو بە بەدىھاتۇويە كى نوى! ئەوهتا بىن يان دەفرمۇي:

﴿أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ ● وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيًّا وَأَبْشَنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ● ثَبَرَرَةً وَذَكْرِي لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ ● وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا فَأَبْشَنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ ● وَالنَّخْلَ بِاسْقِاتٍ لَهَا طَلْعَ نَضِيدٍ ● رِزْقًا لِلْعِبَادِ وَأَحْيَنَا بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا كَذَلِكُ الْخُرُوجُ﴾ (ق: ۶-۱۱).

ئەم "بەيان"ەي قورئان، وەك ئاوى بەخۇر لەھەر دەپوات... بە وىنەي ئەستىرە پىشىڭدارە كان درەخشانە و... خۇراكىكى بەتام و شىرىنى وىنەي "خورما"ش دەرخواردى "دل" دەدات و، ھەروەك چىژە، لە ھەمان كاتدا خۇراكىشە بۇ رۇحى مەرۆف.

یه کیک له نمودن همه ره ناسکه کانی مقامی "چه سپاندن" ئهم نمودنیه‌ی خواره‌وهیه:

﴿فَيُسَرِّ وَالْقُرْآنُ الْحَكِيمُ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ (بیس: ۱-۳).

ئهم سوینده، به یه قینیکی بین گومان و حدقیکی ئاشکرا، ئاماژه بز به لگه و حوججیه‌تی پیغامبر ایه‌تی پیغامبر ﷺ ده کات، که هینده راست و پهواهه گهیشتوروه ته پله‌ی ته عزیم و شکونه‌ندی، بزیه سویندی بین ده خوریت!

قورئانی پیروز بهم ئاماژه‌یه ده فرمولی: تو پیغمبری رهوانه کراوی خوای گهوره‌یت، چونکه قورئانیکی حه کیمت لهدستدایه، خو قورئان خویشی حقه و گوفتاری حقه، چونکه حیکمه‌تی راسته‌قینه و حدقی تیداهه و موری ئیعجازی له سره در اوه. هه رو ها بز نمودن کانی مقامی "ئیسبات" که دارای ئیعجاز و ئیجازن، ئهم ئایه‌ته پیروزه باس ده کهین:

﴿قَالَ مَنْ يُخْرِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ قُلْ يُخْيِيْهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةً وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ﴾ (بیس: ۷۸-۷۹).

له "نمودن سی‌هه‌می راستی نو هه‌می وته ده هم" دا وینه‌یه کی ناسک بز ئهم مه‌سله‌یه بهم شیوه‌یه خواره‌وه کیشراوه:

پیشه‌واهه کی مه‌زن ده تو ایت له بهر چاوی خوماندا سوپایه کی گهوره له ماده‌یه به ک روزدا پنکبهینیت. جا اهه گهريه کیک پیت بلیت: (ئهم پیشه‌واهه تنهها به فوویا کردنیکی شهپوری سهربازی ده تو ایت یهک به یه کی ئهه تابووره سوپایه کوک بکاتهوه که بز حهوانهوه بلاو بونه‌تهوه و، یه کسه‌ری و به ریکویتیکی له شوینی خویاندا ئاماده‌یان بکات) گهر توش له وه‌لامدا پیت وت: (نه خییر... باوه‌ر ناکه‌م) ئایا ئینکاری و ملنده‌انه که‌ت چه‌نده له ژیری‌یه‌وه دوور ده بیت!

به هه‌مان جو ر خوای گهوره‌ش - وَلَهُ الْمُشْلُّ الْأَعْلَى - که جهسته‌ی سه‌رجه‌می "زینده‌وهران" له نه بونه‌وه و، وهک سهربازه کانی سوپایه کی گهوره و، به که‌مالی ریکویتیکی و که‌مالی حیکمه‌ت به‌دی ده‌هینیت و، گه‌ردیله کان و لايه‌نه ناسکه کانی جهسته‌ی یهک به یه کیشیان به فهرمانی "کن فیکون" له هه‌مو و سده و به‌هاریک و له پرووی سه‌رانه‌ری زه‌وی دا کوک ده کاتهوه و ده‌یانپاریزیت و... سه‌دان هه‌زار جو ری زینده‌وهرانی تری وهک ئه‌مانه به‌دی ده‌هینیت.. ئایا ئهه خاوه‌دن تو ایسته زانیه‌ی که هه‌مو و ئهم کارانه ئه‌نجام ده‌داد، کوک‌کردنوه‌ی گه‌ردیله بنه‌ره‌تی و به‌شه ئه‌صلی به یه کترناسه کانی له ژیر ریسای جهسته‌دا و به وینه‌ی سهربازه کانی سوپایه کی ریکویتیک و به لیدانیکی شهپوره که‌ی حه‌زره‌تی ئیسرافیل، بهلاوه گران ده بیت؟ بین گومان به دوور زانینی ئهم کاره له و زانا خاوه‌دن تو ایسته‌وه، جگه له شیتی هیچی تر نی‌یه!

سنه بارهت به مقامی "پینماي" ش، ئهوا "بهيان" و رونکردنوه کانی قورئان هيندە بهتىن و بەرز و هاپراز و ناسكىن که "گيان" لە شەوق و "ژيرى" لە تاسە و، "چاۋ" يش لە فرمىسىك پى دە كەن! بالە نىوان هزاران غۇونەي دا ئەمە خوارەوە بەھىنېنەوە:

﴿ثُمَّ قَسْتَ قُلُونُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهَيِ الْحِجَارَةُ أَوْ أَشْدُقُ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَنْفَجُّ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ (البقرة: ۷۴).

ھەروەك لە باسى "ئايەتى سىنھەمى مقامى يە كەمى وتهى بىستەم" دا رۇوغان كردهو، ئەم ئايەتە لە گەل نەوهى ئىسرائىل دەدۋىت و بىن يان دەفرمۇيت:

ئەن نەوهى ئىسرائىل! ئىنۋە بە ج دەرىنىكەوە گۈفتار بۇون واگۇئى بەھەمۇ موعدىزىنى موسا - دروودى لە سەر بىت - نادەن؟ ئەمەتا چاوه کاتان زەق و وشك بۇون و فرمىسىكىان لىنى نايەت، دلانىشتان هيندە رەق بىووه كە شەوق و تىن و گەرمۇ گۈرى يانلى بىراوه، لە كاتىكىدا كە بەرەدە رەق و تەقە كان بە تەنها يەك موعدىزىنى موسا - كە عەسەكىيەتى - لە دوازدە سەرچاوهى جىاجىاوه فرمىسىكى بە خورىان ھەلتىرىشت!

لىرىدەا بەم ئەندازىدە واز دەھىنەن، پاشماوهى ئەم باسە بەھەم وتهى دەسپىرىن، كە بەپى يېۋىست ئەم واتا ئىرىشادى يە رۇون كردووه تەھو.

لە مقامى: "بۇردان و دەمكوتىرىدىن" يىشدا، تەنها بىر لەم دوو غۇونەيەي نىوان هزاران غۇونەي ئەم مقامە بىكەرەوە:

* غۇونەي يە كەم:

﴿هُوَ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَبِّ مِنَّا نَزَّلْنَا عَلَى عَبْدِنَا فَأَتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مُثْلِهِ وَادْعُوا شَهَادَاتَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ (البقرة: ۲۳).

واه: گەر ئىۋە دوودلى و گومانتان سەبارەت بەم قورئانە لە دىلدايە كە بۇ بەندە كەمى خۆمان نازلىمان كردووه، ئەوا - گەر راست دە كەن و پىتان و اىيە گۈفتارى مروۋە - بە هەمۇوتان تەنها يەك سوورەتى وەك قورئان بەھىنەن و، بالەمەشدا يارمەتىدەر و لايمەنگرانتان پىستان بىگرن و يارمەتىستان بەدەن.

لىرىدەا تەنها ئاماڙەيە كى پوخت بۇ ئەمە دە كەين، چونكە لە "إشارات الإعجاز" دا رۇوغان كردووه تەھو و چەسپاندوومانە. پوختە ئاماڙە كەش بەم جۈرەيە:

قورئانى خاوهن ئىعجازى "بهيان" دەفرمۇى: ئە كۆمەلى جىتنى و ئادەمیزاد! ئە گەر گومانتان و اىيە كە قورئان گۈفتارى خواوهندى يە و پىتان و اىيە ھى ئادەمیزادە، ئەوا مەيدانى "تەھەددى" تان لە بەرده مدایە، دەسا ئىۋەش قورئانىكى وىنەي ئەمە لە لايەن كەسپىكى

نه خویندەوارى وەك ئەم "محمد" وە بەھىن كە خۇزان ناوى "الأمين" تانلى ناوه..
گەر ئەمە تان نەتوانى، دەبا لاي كەسىكى "رەوانگۇ" يان لاي "زانايەك" بىھىن نەك
نه خویندەوارىتىك..

خۇ ئەگەر لەمەشدا دەستەوسانى، ئەوا نەك تەنها يەكىكتان، بەلكو هەمو مرۆفە
رەوانبىزە كاتان و وتارخويىنە بەتواناكاتان و ئاسەوارە باشە كانى پېشىنانى ئەوان و
يامەتى و ھاو كاري كەسانى دواى خوشيان و ھيمەت و لېپراني ئەوانەش كە، جىڭە لە
خوا، ھاوبەش و يامەتى دەرتان، كۆبکەنەوە و چىتان لەتوانادا ھەيە بە كاري بەھىن، ھەتا
شىئىكى ھاۋىنەق قورئان بەھىن..

گەر ئەمەش ناکەن، ئەوا كىتىپىك بەھىن كە لە رەوانبىزى و ھۆنۈنى دا وەك قورئان وايت،
بالە رووى راستى يە مەز نەكان و موعجزە مەعنەوى يە كانى قورئانىشەوە، لە قورئان نەچىت!
تەنائىت قورئان بە ئەندازە يە كى لەمەش كەمتر تەحەددادى كىرىدىن، ئەوەت دەفرمۇئى:

﴿فَأَتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مُّثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ﴾ (مود: ۱۳).

واتە: پىویست ناکات ئەوهى دەبەھىن واتا كانى راست بىت، دەبا درۇ و دەمەتلەبەست
بىت، بە مەرجى لە قورئان بىچىت..

گەر ئەمەشستان نەتوانى، با بە ئەندازە ھەمو قورئان نەبىت، بەلكو بە ئەندازە "دە"
سۈورەتى وەك سۈورەتە كانى قورئان بىت..

گەر ئەمەشستان نەتوانى ئەوانە يەك سۈورەتى وەك قورئان بەھىن، خۇ گەر ئەمەشستان
بەلاوه گرمان، دەبا وەك سۈورەتىكى كورتى قورئان بىت..

لە كۆتايى دا بىيان دەفرمۇئى: مادەم لەمەشدا دەستەوسانى، ئەوا دىارە پىستان ئەنجام
نادرىت (كە هەر ناشتوانى ئەنجامى بىدەن) ھەرچەندەش گەللى پىویستان بەوە ھەيە شىئىكى
وەك قورئان بەھىن، چونكە شەرەف و عىزىزەت و ئايىن و دەمار گىرى و سامان و گىان و ئەم
دنىا و ئەم دىنياشتان تەنها بەوە پارىزراو دەبىت كە شىئىك بەھىن لە قورئان بىچىت، دەنا ھەر لە
دنىادا شەرەف و ئايىستان دەكەۋىتى مەترسى بەوە و خۇشتان گەرفتارى زەللىلى دەبن و مال و
سامانىشتان لەدەست دەر دەچىت، لە دواپۇر ۋىشدا خۇزان و بە كاتان دەبىن سووتەمەنلى
دۆزەخ و، حۆكمى بەندبۇونى ئەبەدىتان لەسر دەر دە كەرىت:

﴿فَأَتَقْوَا النَّارَ الَّتِي وَقَدُّهَا النَّاسُ وَالْجِحَارَةُ﴾ (البقرة: ۲۴).

جا مادەم ئىيە بە "ھەشت" پلە دەستەوسانىي خۇزان بۇ دەركەوت، ئەوا دەبىن بىزانن كە
كورئان بە "ھەشت" پلە داراي ئىعجازە. جا يان دەبىن ئىمانى بىن بەھىن، ياخود بە يەك جارە كى
بى دەنگ بن و، لە دىنياش با جىنگە تان ھەر دۆزەخ بىت، كە خراپتىن جى و پى و ئەنجامە.

جا توش دواي ئهودى كه ئەم بەيان و ئىلزا مەسى قورئانى لە مەقامى "دەمكوتىرىدىن" دا زانى، بلى: زۇر راستە، هىچ "بەيان" يېڭى نى يە لە سەرووى بەيانى قورئانەوە بىت.

* غۇونەي دووهەم:

﴿فَقَدْ كُرِّ فَمَا أَلْتَ بِنَعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ ﴾ ام يَقُولُونَ شاعِرٌ تَرَبَّصُ بِهِ رَبَّ الْمَتَنَوْنَ ﴾ قُلْ تَرَبَّصُوا فِي أَنِي مَعَكُمْ مِنَ الْمُتَرَبَّصِينَ ﴾ ام تَأْمُرُهُمْ أَخْلَامُهُمْ بِهِذَا ام هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴾ ام يَقُولُونَ تَقْوَةَ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴾ فَلَيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ ﴾ ام خَلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ ام هُمُ الْخالقُونَ ﴾ ام خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقَنُونَ ﴾ ام عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ ام هُمُ الْمُصْطَرُوْنَ ﴾ ام لَهُمْ سُلْطَنٌ يَسْتَعْمِلُونَ فِيْهِ فَلَيَأْتُوا مُسْتَعْمِلُوْنَ ﴾ ام بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴾ ام لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْأَبْنَوْنَ ﴾ ام تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرِمٍ مُتَقْلُوْنَ ﴾ ام عِنْدَهُمْ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴾ ام يُرِيدُوْنَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكْيَدُوْنَ ﴾ ام لَهُمْ إِلَهٌ غَيْرُ
الله سُبْحَانَ الله عَمَّا يُشْرِكُوْنَ﴾ (الطور: ٤٣-٢٩).

وابم جۆرهى خواردوه لە نىوان ئەمەزازان راستى يانەي كە لەم ئايەتىنىدا ھەن، تەنھا يەك حەقيقتە بە غۇونە دەھىيىتەوە بۇ مەقامى "پۈرەدان و دەمكوتىرىدىن":

ئەم كۆمەلە ئايەتە پېرۆزە، ھەموو دەستە و تاقمە كانى گومرایان دەمكوت و بى دەنگ دە كات و، گشت گومانە كانيان لە رېشەوە دەرەھىنېت و دەرگايىان لە سەر دادەخات. ئەمەش تەنها بە وشەي: "ام" كە پازادە چىنى ئىستىفەهامى ئىنكارىي يەك لە دواي يە كى لەم ئايەتىنىدا پېتكەنناوە و، تەنائىت يەك دانەش لەو كەلین و كەلە بەرانەي شەيتان ناھىيلەتەوە كە گومرایان خۆيانى تىدا مەلاس دەددەن، بەلکو ھەموويان دادەخات و، گشت ئەم بەردايەش دەدرېنېت كە خۆيانى لە پاشتەوە دەشارنەوە و، سەرجەمى ئەم درۈيانەشيان پۇرچەل دە كاتەوە كە لە سەر زارياندا دوپاتى دە كەنەوە..

كمواتە ھەموو بېرگەيە كى ئەم ئايەتىنى، پۇختەي ناوارەرۆك و چەمكى كوفرىيەك بەتال دە كاتەوە كە يەكىك لە بېر و تاقمە كافرە كان بىرھوئى بىن دەدەن. ئىز ئەم كارەي ئايەتە كان ج بە تەعبىرىيکى پۇختى كورت بىت، يان بە لىنى بىن دەنگ بۇون و حەوالە كردنى بىت بۇ حۆكمى "بەلگەنەويستىي ژيرى" لە بەر ئاسكرايى و رۇونىي بەتالىي يە كەي، يان بە ئاماژە يە كى پۇخت بىت بۇ ئەم كە كوفرىيەنەي كە لە شوينى تردا بە درىژى پۇرچەل كراونەتەوە. وە كو: بېرگەي يە كەم كە ئاماژە بۇ ئايەتى پېرۆزى: ﴿وَمَا عَلِمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ﴾ دە كات و، بېرگەي پازادەھەميش كە ھىمامىي بۇ ئايەتى پېرۆزى: ﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلَهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَهَا﴾ دە توانىت بۇ خۆت بېرگە كانى تر بەم جۆرهى خواردوه بۇ سەر ئەم بېرگەيە قىاس بىكەيت:

ئەوەتا ئەم ئايەتىنە لە پېشە كى دا دەلىن: ئەى پىغەمبەر ﷺ بۆ خۇوت ئە حكماسە كانى خواوهند را بىگەيەنە و، بىزانە كە تۆز ھەر گىز "كاھين" نىيت، چونكە گوفتارى كاھين: تىكەل تو پىكەل و دەست ھەلبەستە و لە وەھم و گومان تى ناپەرىت، بەلام گوفتارى تۆ: حەقى راستەقىنە و يەقىنى بىن گومانە.. ھەروھا ئەو ئە حكمامانە خواوهندىيان ياد بخەرھوھ و، دلىباھ كە ھەر گىز تۆ گوفتارى "شىتى" نەبوویت، چونكە تەنانەت دوزمنانىشت شايھتى لە سەر كەمالي عەقلەت دەدەن!

﴿أَمْ يَقُولُونَ شاعِرٌ تَرَبَّصُ بِهِ رَبِّ الْمُنْسُونَ؟﴾ گەلنى سەيرە! ئايَا ئەوان بە وينەي ئەو عەوامانە كە "زىرى" يان ناكەن بە دەمراست و تەھنگ بە تارىكى يەوە دەنلىن، پىت دەلىن: "شاعير؟" يان ئايَا چاوهپروانى مردن و نەمانى تۆن؟ دە تۆش بىن يان بلىنى: "چاوهپروان بن، وا منيش وەك ئىيۇھ چاوهپروانم". چونكە ئەو راستى يە درەخشان و مەزنانەي كە تۆ هيٺاوتىن گەلنى بەرز و خاوېتى لە خەيال و ئەندىشە شاعير و، ھەر گىز پىويستى بە ئارايىشتى "شىعەر" نى يە.

﴿أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلَامُهُمْ بِهِذَا؟﴾ يان ئايَا ئەوان پىيان عارە شوين تۆ بکەون و بە وينەي ئەو فەيلەسووفانەن كە بە "زىرىي بەتال" ئى خۆيانەو دەنازان و دەلىن: "زىرىغان سەرۈزىادە؟" لە كاتىكدا كە خودى زىرى داخوازى ئەوھى شوينت بکەون؟ چونكە ھەر گوفتارىك كە تۆ دەيلىيەت بە لاي زىرى يەوە گوفتارىكى پەسەنده، ھەر چەندەش بە تەنها خۆزى ناتوانىت پەمىي بىن بىات و پىنى بىگات.

﴿أَمْ هُمْ قَوْمٌ طاغُونَ؟﴾ يان ھۆي ئىنكارى يان ملنەدانە بۆ "حەق" بە وينەي سەممكاران؟ لە كاتىكدا كە پاشەرۇزى فيرۇمۇن و نەمرۇودە سەرسەخت و سەممكارە كان ئاشكرايە و لە كەمس پەنهان نى يە؟!

﴿أَمْ يَقُولُونَ تَفَوَّلَهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ؟﴾ يان بەوە تۆمەتبارت دەكەن كە قورئان دەمەلەستى تۆيە و لە لايمەن خۆتەوە هيٺاوتە، وەك وتهى ئەو مونافقە درۆزنانەي كە خاوهنى ويژدان نىن؟ لە كاتىكدا كە ئەوانە ھەر خۇيان تا ئىستاش لە بەر راستىگۈي گوفتارە كانت پىت دەلىن: "محمد الأئمین"؟ كەواھ ئەوانە نيازى ئىمان هيٺانىيان لە دىلدا نى يە، دەنا با بىرۇن لەناو گوفدار و ئاسوارى مەرۋىدا شىتىك بىدۇز نەوە لە قورئان بىچىت.

﴿أَمْ خَلَقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ؟﴾ يان ئايَا ئەوان خۆيان بە سەربەست و بەرباد دادەنلىن و، بىن يان وايە بە ھەر مەكى و بىن ئامانچ بەدىھىنراون و، ھىچ كارمەندى يە كىان لە ئەستىدا نى يە، و بىن خاوهن و بەدېھىنەر ھاتۇونتە ئەم دنیا يە، وەك فەيلەسووفە عەبەسى يە كان لەو باوهەدان: گەردوون سەرتاپا ھەر مەكى و بىن مەبەستى يە؟ ئايَا چاوابيان كۆپۈر بۇوە كە نايىن گەردۇون لەم سەرەوە بۆ ئەوسەرى بە چەندەھا حىكىمەت رازاوهتەوە و بەرى چەندىن مەبەست و ئامانجى گەرتىووھ و سەرانسەرى بۇونەوەر انىش، ھەر لە گەردىلە كانھوھ تا دەگاتە

گله ستیره کان، چهندین کارمهندی و ئەركى مەزنيان لە ئەستۇ نراوه و ملکەچ و گوپىر اىھەلى
فەرمانە کانى خواوهندن؟

﴿أَمْ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ يان به وينەي ماددى يە فېرعمۇن ئاسا كان لەو گومانەدان كە شستان بۆ
خۆيان پىكىدىن و لە خۆيانەوە گەشە دە كەن و بۆ خۆشىان پىداويسىتى يە كانيان بەدى دەھىن،
تا وايان لىنى ھاتۇوه سل لە ئىمماڭ دە كەنەوە و ملى بەندىيەتى بۆ خواى گەورە نەوي ناكەن؟
كموا تەوان - بەپى ئەو گومانە - خۆيان بە خالىق(بەدېھىنە) دادەنин! لە كاتىكىدا كە
بەدېھىنەرى ھەر شتىك دەبى بەدېھىنەرى ھەموو شستان بىت! دىارە لە خۆبایى بۇون و
سەرسەختى و ملنەدانيان، گرفتارى ئەپەپى نەفامى و نەزانىي كەردون و لەو گومانەدان
كە: ئەو كەسەي لە بەرددەم لاۋازتىن بەدېھاتۇوى وەك مىش و مىكروپىدا دەستەوسانە،
خاوهنى توانستىكى رەھا بىت! جا مادەم ئەوان تا ئەم رادەيە دەستىان لە ژىرى داشۇردوو و
لە مەرقۇايەتى دامالراون، ئەوان لە ئازەلىش زياتر سەريان لىنى شىواوه، تەنانەت پلەي ئەوان لە
ئاستى بىن گيانە كانيش گەئى نىزىتە. كەموا تە گۈئى بە ئىنكارى و سەرسەختىي ئەوانە
مەده و، لە پىزى ئازەلە زيانە خىش و تەنانەت مادده و كەرسە گەنيوه كاندا دايىان بىن و،
پشتگۈئى يان بىخە و ھەر ئاۋرىشىان لىنى مەدەرەوە!

﴿أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقَنُونَ﴾ يان به وينەي تاقمى نەفامى
"موعەتىلە" (المعطلة) كە ئىنكارى بۇونى بەدېھىنەرى يان دە كەن، ئەمانىش ئىنكارى بۇونى
دە كەن و گۈئى بۆ قورئان را ئاڭىن؟! كەموا تە يان دەبى ئىنكارى بەدېھاتنى ئاسماڭە كان و زەھى
بکەن.. يان دەبى بلىيەن: خۆمان بەدىغان هيئاون و، بەم بىن يە خۆيان بە تەواوهتى لە ژىرى
دايىالن و دەست بە ورپىنەي شىستانەوە بىگەن! چونكە بەلگە كانى "توحيد" لە ھەموو شوينىكى
گەردووندا بە رۇونى دەخۇيىرنىمۇ و، ھېنەدە زۆرن كە بە ئەندازەي ژمارەي ئەستيرە كانى
ئاسمان و گولانى سەر رۇوى زەھى دەبن و، ھەر ھەموو يان بە ئاشكرا بەلگەن لە سەر بۇونى
بەدېھىنەرى مەزن. كەموا تە نايائىنوتى مل بۆ حەق و يەقىن كەچ بکەن، دەنا چۈن لەو گومانەدا
دەبن كە: ئەم كەتبە مەزنهى گەردوون كەتىيەكى بىن "نووسەر" بىت، كە كەتىيەكە ھەموو
پىتىكى ھەزاران كەتىيە تىدا نووسراوه؟ لە كاتىكىدا كە زۇر بە باشى دەزانن ھىچ پىتىكى
نووسراو نى يە "نووسەر" ئى نەبىت؟!

﴿أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبَكَ﴾ يان ئەوان بە وينەي ھەندى "فەيلە سووفى گومرا" نەفيي
"ئىرادەي خوا" دە كەن و، وەك "بەرھەمى" يە كانىش ئىنكارى خودى "پېغەمبەر اىھەتى" دە كەن،
وائىمانت بىن ناهىنن؟!

كەموا تە يان دەبى: ئىنكارى ھەموو ئاسەوارە كانى حىكمەت و، ئامانجە مەزنه كان و،
پىتكۈنەكى بە ناوازە و، سوودە بەرھەم بەخشە كان و، ئاسەوارە كانى مىھەربانىي فراوان و
بايەخ و چاودىرىي لە رادەبەدەر بکەن، كە بە ئاشكرا بە سەر رۇوى سەر جەمى بۇونەوە رانەوە

ده بیزین و به لگهن له سهر "ویستی خوای گوره" .. هر روه‌ها ئینکاری سه رجهم موعجیزاتی پیغامبر اپنیش بکهن، درودیان له سهر بیت.. یان ده بئی بلیتن: گهنجینه‌ی ئه و چاکه کاری یانه‌ی که به سه‌ر گشت بونه‌وهراندا ده بارت، لای ئیمه‌یه و به ده ست خۆمانه و، ئیتر بهمه رووی راسته‌قینه‌یان ده رخنهن و، لای خەلکی ئاشکرا بیت که شایانی ته نانه‌ت گفتو گۆل گەمل کردنیش نین! که واته خهم به ئینکاری ئهوانه مەخۆ، چونکه خواوه‌ند گەلتی ئازەلی سه‌ر لئی شیتو اوی زۆری هەیه!

﴿أَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُونَ﴾ یان لهو وەممەدان که ئهوان چاودیر بن به سه‌ر کرداره کانی خواوه‌ند وە؟ ئایا ده بانه‌وت خوای گوره بکهن به برپرسیاری کاره کانی، به وینه‌ی بۆچوونی تاقمی موخته‌زیله که "ژیری" ای مرۆڤیان کردبوو به فەرمانزه‌وا و دەمپراست؟! که واته بایه خیان بئی مەدە، چونکه ئینکاری ئهوانه لە خۆبایی یانه و کەسانی هاوچەشنىان هیچ ئەنجامیکی لى ناوە شیتمو!

﴿أَمْ لَهُمْ سُلْمٌ يَسْتَمْعُونَ فِيهِ فَلَيْلَاتٌ مُسْتَمْعَهُمْ بِسْلَطَانٍ مُبِينٍ﴾ یان ئهوان لهو گومانه‌دان که پەنییه کی تریان بۆ "جیهانی غەیب" دۆزیوته‌و، وەک لاف و گەزافی ئهوانه کاهینانه‌ی کە شوین جینتى و شەیتان کەمتوون و، به وینه‌ی درو و دەلەسەر جادو و گەرانی "تحضیر الأرواح"؟ یان ئایا لهو گومانه‌دان پەلکانیه کیان لایه بۆ ئهوانه ئاسمانه‌ی کە دەرگاکانی له پرووی شەیتانه کاندا داخراوه، هەتا باوەر بەو ھوالەی ئاسمان نە کەن کە تو وەری دەگرت و رايدە گەیه‌نیت؟ که واته ئینکاری ئهوانه لادەر و درۆزنانه و هارچەشنىان، له حوكمى "عەدم" دایه!

﴿أَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنْوَنَ﴾ یان ئهوان به ناوی "دە ژیری‌یه کان" (العقول العشرة) و "خواوه‌نى جوزره کان" هاوېش بۆ خواوه‌ندی تەنیای صەممە دادەنین، وەک ئهوانه کە هەندى فەیله سووفى موشرىك لهو باوەرەدان؟ یان جوزره خوایه‌تى یەك دەدەنە پال مەلائىکەت و ئەستىرە کان، به وینه‌ی "صايىچىيە کان"؟ یان به وینه‌ی مولحیدان و گومرایان "منال" ای دەدەنە پال، کە ئەمەش پىچەوانە "پیویستى بسوون" ای خواوه‌ندی گەورە و "یەكتىي" و "صەممە دانىيەت" ای ئهود، کە خوایه کە لهو پەری مەزنی دایه و پیویستى به ھىچ شىئىك نى يە؟ یان مەلائىکە تان به مىيىنە له قەلم دەدەن کە ئەمەش پىچەوانە بەندايەتى و عىصمەت و سروشىيانه؟ ئایا پىبيان وايە بهم گومانەيان چەند تکاكارىنىکيان بۆ خۆيان پەيدا كردووه تا شوينت نە كەون؟! خۆ مرۆف تەنھا له بەر "فانى بسوون" يەتى کە وابه دوای میراتگرى جىنگەداردا دە گەپىت و، تارادە شەيدابونىش دنياى خۇش دەۋىت و، دەستە و سانە و، پیویستى بە مانەوەي ھاۋىرە گەزە كەي ھەيە و، وەچە كەوتەوە (التناسل) و زۆربۇون و دابەش بۇونى جىسمانىي لە باردايە، ئەو وەچە كەوتەوەيە کە ھۆكاري مانەوە و پەيوه‌ندى دەرى ژيانى سەرجهمى بونه‌وهرانه.. جانىسبەتدانى ئەم وەچە كەوتەوەيە کە

سیفه‌تی بوونوهره فانی یه کانه، له که سیک که "واجب الوجود" و، باقی و، همیشه‌یی و، ئەزەلی و، ئابه‌دی و، زاتی و، خاوین له جیسمانیه‌ت و دابهشبوونی ماهییه‌تە و دەستى كۆلەوارى هرگیز به داوینی توانتى ناگات و، تاك و تەنیا و مەزن و شکۆمندە.. هەروهە نیسبەتدانی "منال" بۇ لای ئەو، به تایبەت لاوازە دەستمۇسانە کانی وەك "كچان" كە غرورى ئوانە بۇ خۆیان پى قایل نايىت..

دیاره هەموو ئامانە، چەنە بازى و شىتى و ورپىنەيە كى وەھان كە پېویست بە وەلامدانەوە و پۇوچەلکردنەوە و دەرخستى بەتالىيان ناکات! دەساتۇش گۈئىيان لىنى رامەگەرە و بايەخیان بىن مەدە، چونكە گۈئى بۇ چەنە بازىي هەموو مەستىك و ورپىنەي هەموو شىتىك راناگىرىت!

(أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرُومٍ مُّفْلُونٍ) يان ئەركە کانی ئەو "بەندايەتى" يەيان بەلاوە قورسە كە تۆ داوايان لىنى دەكەيت؟ بە وينەي ئەو سەتمەكارانەي كە بە هەلپەوە دەستیان لە دنيا گىر كردووه و، لەسەر نزمايەتى راھاتۇن و لە هەلگىرتى ئەركە کان هەلدىن؟! ئایا نازان كە تۆ نە لەمۇان و نە لە ھېچ كەسیك - جىڭە لە خواى گەورە - داوى پاداشت ناكەيت؟

ئایا بېيان گرانە صەدقە و خىز لەو مال و سامانە بدهەن كە خواى گەورە بىنى بەخشىيون بۇ ئەوهى بەرە كەت بکەويتە ئەو مالەوە و پەرە بسىنېت و لە حەسۋەدىي ھەزاران پەبارىزىت و دوعاى خراپىش لە خاودەنە كەى نە كرىت؟ خۇ ئەندازەي زەکات "يدك لە دە" يان لە "يدك لە چىل" و بە ھەزارە کانى خۆیان دەدرىت، ئایا ئەم كارەيان ھىنەن بەلاوە قورس و گرانە تالە ئايىنى ئىسلام ھەلىپىن؟

كەوانە ئەوان شاياني تەنانەت ئەوش نىن وەلامى بەدرۇ خستەوە كەيان بدرېتىمۇ، چونكە ئەو وەلامە تابلىتى رۇونە و تايىشلىتى ئاسانە، بەلکو ئەوان شاياني تەمى كردىن نەك وەلامدانەوە!

(أَمْ عِنْدَهُمْ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ) يان ئەوان حەزيان لەو ھەوالە غەبىي يانە نى يە كە بە دەستى تۆ دەگەن و، دەچن بە وينەي "بۇزى يە كان" لافى غەبىزانى لىنى دەدەن و، وەك "عەقلانى يە كان" يىش گۇمانە کانيان بە "يەقىن" دەزانى؟!

يان كتىپىتىكى كراوهى غەبىيان لە لايە و لەبەرى دەنۇو سەنەوە تاڭو بەرپەرچى كتىپە غەبىي يە كەى تۆى بىن بەدەنەوە؟! خۇ پەردهى ئەو جىهانە تەنها لە ٻۇوى پىغەمبەرانى وەحى بۇھاتوودا لا دەدرىت و، كەس ناتوانىت بۇ خۆى سەرى پىدا بىكتا!

كەواتە هەرگىزاو هەرگىز بەدرۇ خستەوە ئەم لەخۆبائى و خۆبە گەورەزانانەي كە سنورى خۆیان شەكاندۇووه، لە باڭگەوازە كەت ساردەت نە كاتەوە و پشتىنت بىن شل نەكت،

چونکه بدم نزیکانه ئهو راتستی يانه‌ی که تو ز هیناوتن همه‌مو و خمیاله کانی ئهوان و رد خاش ده کات و ئەندیشەيان به با دهدات و ئاسهوارى ناهیلیت!

﴿أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ﴾ يان دهيانه‌ويت وەک ئەم مونافقانه وابن کە سروشیان تېكچووه و وېئدانیشیان گەنبوھ.. يان پۇنى پاستى هیدايەت لە خەلکى بىگرن بە وىنەی ئەم زەندىقە فيلىباز انهى کە بە فۇرفىل بەربەستى ئەم هیدايەت دەكەن کە خۆيان لېپى بىن بەشى؟ بە رادەيەك کە ناوى "کاهىن" و "شىت" و "ساحير" يان لە تو ناوه، لە کاتىكدا کە نەك خەلکى بەلکو خۆشیان باوھر بە دەعوا كەيان ناكەن؟ دەسا توش بايەخ بەو درۆزن و فيلىباز انه مەدە و، لە رېزى مرۆقدا دایان مەننى! بەلکو هەر بۇ خۆت لە بانگەوازى خەلتى دا بۇ لای خواى گەورە بەردەوام بە، هيچ شىتكى لەم کارەت ساردەت نەكاتمەوە. خۆ ئەوانە فيلىل لە تو ناكەن، بەلکو له خۆيانى دەكەن و زيانە كەى بە خۆيان دە گەيەنن. سەر كەوتىشىان لە كاروبارى قىل و فەساددا شىتكى كاتى و كەم خايەنە، تەنانەت تەلە و داونىكە خوا بۇي ناونەتمەوە!

﴿أَمْ لَهُمْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ يان ئەوان بۇ ئەمە لە دېت رادەوەستن و پۇيىستيان پىتى نى يە چونکە گومانيان وايه: جىگە لە خواى گەورە خوايە كى ترىيان ھەيە و پشتى بىن دەبەستن؟ وە كو "مەجۇرسەكان" كە گومانيان وابوو دوو خوا ھەيە: يە كېكىان بە ناوى بەدىھىنەرە خىر و ئەوانى ترىيشيان بە ناوى بەدىھىنەرە شەپ؟ يان بە وىنەي "ھۆكاريپەست" و "بت پەستان" كە جۈرە خوايەتى يەك بە ھۆكاري كان دەبەخشىن و بە مايەي پشت پىن بەستى دادەنин؟

كەواته ئەوانە چاوابيان بە تەواوى كويىر بۇوە، چونکە ئايا ئەم رېنکوپىكى يە ھەرە كامىل و لە گەملەيەك گۈنجانە ھەرە جوانەي ئەم گەردوونە مەزىز نايىن كە وەک رۆز ئەمان؟! خۆ بەپى داخوازى ئايەتى: ﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا﴾ گەر دوو كويىخالە گوندىكدا و، دوو پارىز گار لە بارىز گايە كىدا و، دوو پادشاھ و لاتىكدا ھەبىت، ئەوا بە حەتمى رېسا و رېنکوپىكى ئەم شوپىنە تېك دەچىت و پىنكەوە گۈنجان (انسجام) بىش بە تەواوى لە گۆپى دا نامىنېت. كەچى رېنکوپىكى تابلىتى وردىم گەردووندا ھەر لە بالى مېشۇولەوە تائەستىرە كانى ئاسمان ئاشكرا و لە بەرچاوه.

كەواته تەنانەت بە ئەندازەي بالى مېشۇولەيە كىش جىسى ھاوبەش لەم گەردوونەدا نايىتەوە. جا مادەم ئەوانە لە چوارچىوەي "ژىرى" دەردهچن و لە دانايى و مەنتىق ھەللىدىن و بە تەواوى پىچەوانەي ھەست و شعورور پەفتار دەكەن، ئەوا بە درۆ خەستەوەي ئەوانە رېنگاي رېنمايى و يادخستەوەي خەلکىت لى نە گىرىت!

* * *

بهم جوره و به کورتی، تنهایا یه ک گمهه ری نیوان سه دانی ئامه ته مان روون کرده و که زنجیره‌ی راستی به کانن و، گمهه رینکی تایلهت بیو به مه‌قامتی "بزیردان و ده‌مکوتکردن" ووه. خز ئه گهر، متوانی یایه چهند گمهه رینکی ترم لئی ده‌بهینانایه، ئهوا بوز خوت دهت وت: هر ئامه ئایه تانه به تنهای خزیان موعجیزه‌یه کی سر برخ و سروزیادن! "بیان" ای قورئان له مقامی "تینگه‌یاندن و فیر کردن" يشدا هینده ده‌راسا و ناسک و رهوانه که ته‌نانهت عه و امترین که‌سی ئاساییش به‌په‌ری سووک و ئاسانی له مه‌زنترین و قوولترین راستی به کان تئی ده گهیه‌نیت.

به‌لئن، قورئانی پیروز به شیوازینکی ئاسانی روون و "بیان" یکی تیز و ته‌سمل، که چاودیزی بیری عه‌وام ده کات و هست و بیریان ئازار نادات و بیزار و ماندویان ناکات، خه‌لکی له گه‌لئی راستی ئه‌وقت تئی ده گهیه‌نیت که به رواله‌ت قورس و ته‌ماوی دیارن. چونکه هر وه که‌سیک که له گه‌ل منالیکدا بدؤیت، گوفتار و ده‌سته‌واژه‌ی تایله‌تی بوز به‌کار ده‌هینیت، شیوازه کانی قورئانیش که بین‌یان ده‌وتئی: "التنزلات الإلهية الى عقول البشر" به همان جوزن، چونکه گوفتارینکن داده‌به‌زنن ئاستی بهی بردن و تئی گیشتی ئهوانه‌ی له گه‌لیاندا ده‌دؤیت، به راده‌یه که عه و امترین نه‌خوینده‌واریش به‌هزوی "تہ‌شیب" و نهونه‌هینانوه" له چه‌نده‌ها راستی ته‌ماوی و پاز و نه‌مینی په‌روه‌ردگاری ئه‌وقت تئی ده گهیه‌نیت که چه‌ندين دانای بلیمه‌ت و هه‌لکه‌وتوو نه‌توان به "بیر" ای خزیان لیسی تئی بگهن و په‌بی بین بیهـن!

بوز نهونه ئایه‌تی پیروزی: ﴿الْحَمْنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى﴾ په‌روه‌ردگاریتی خواوه‌ند و چونیتی سازاندنی کاروباره کانی جیهان له لایه‌ن ئه و په‌روه‌ردگاریتی به‌وه، به شیوه‌ی ته‌مسیل و شوبهاندنی به پادشاهیه که‌یه وه که له‌سمر عه‌رشه که‌یه وه کاروباری پادشاهیه‌تی خوی به‌ریوه بیات.

به‌لئن، ماده‌م قورئان گوفتاری په‌روه‌ردگاری سره‌جمی جیهانه کانه، ئهوا: له پله‌ی هره مه‌زنی په‌روه‌ردگاریتی به شکتمه‌نده که‌یه وه نازل بیووه و.. به‌سمر پله کانی تردا زاله و.. که‌سانی بالغی پنگه‌یشتوو به‌رم و ئه و پلانه رینمایی ده کات و.. حه‌فتا هه‌زار په‌رده‌ی بپیوه و ئاوری له هه‌موویان داووه‌ته‌وه و رووناکی کردوونه‌ته‌وه و.. نهوری خزی به‌سمر هه‌زاران چین گوئی بیستی جیاواز له توانای پهی بردن و تئی گهیشتدا بلاو کردووه‌ته‌وه و.. پیژنه کانی خویشی به دریزایی چه‌ندين چه‌رخ و سه‌دهی ئه‌وقت په‌خشاندووه که توانا و لیهاتنى خه‌لکی هه‌ریه ک له و چه‌رخ و سه‌دانه له هی ئهوانی تر گه‌لئی جیاواز بیووه.. ئنجا هه‌رچه‌نده‌ش و اتا‌کانی خوی به‌په‌ری ئاسانی به هه‌موو شوین و کاتیکدا بلاو کردووه‌ته‌وه، که‌چی هیشتا هه‌ر حه‌یه‌ویه‌ت و ته‌په‌ری و گه‌شی خوی له‌دهست نه‌داوه و

له پهلوی ناسکی و تازه‌بی و پاراوی دا و به شیوه‌ی: "سنه‌ی هله مومته‌نیع" ماوهه‌وه! چونکه هه رووه‌ک بهو پهلوی ئاسانی و انه کانی خوی به هه ر عموم امیک ده لیته‌وه، به هه مان ئاسانی به گهلى چینی زور و زمه‌ندی زیره کی و تى گهیشتنه جیاجیا و جو راو جو ره کانیشی ده لیته‌وه و بق پراسته‌رئی ئیمان پینمايی يان ده کات و قه‌ناعهمت و دلنيابي يان پئی ده به خشیت. خوّ گهر به هه لایه کی ئه م کتیبه پیروزه‌دا چاو بگیپریت، ده توانيت بریسکانه‌وه کی "یعجاز" بیینیت.

پوخته‌ی ئه م قسانه:

هه رووه‌ک زایله‌ی خویندنی هه ر "وشه" يه کی قورئان بق نموونه: خویندنی وشه‌ی: ﴿الحمد لله رب كل شکوه تانه له دهنگ پر ده کات که ده لیتی گوئی چیا کان و، له هه مان کاتدا گوئی هه ره بچوو کی میشورو له يه کیش پر ده کات و هه مان وشه‌ی تیدا جیگیر ده بیت.. " واتا کان" ی قورئانی پیروزیش به هه مان جوزن، چونکه هه رووه‌ک ژیری يه گهوره کان تیر ده که ن، هه ره به و جو ره ژیری يه بچووک و ته او ساده کانیش تیر ده که ن و، به هه مان وشه دلنيابي يان پئی ده به خشن!

چونکه قورئانی پیروز هه مه مه چینه کانی جینی و ئاده میزاد بق باوه رهیتان بانگ ده کات و زانسته کانی ئیمانیشیان به فیز کردن و تیگه‌یاندنه‌وه بق ده چه سپینیت. له به رئوه، تمبه‌لترين که سی عمومی نیوان خه لکی له گه ل تاییه‌لترين که سانی خهوا صدا پیکه‌وه و شان به شانی يه کتر گوئی بق درس و پینمايی يه کانی قورئانی پیروز را ده گرن!

واه قورئانی پیروز سفره‌یه کی ئاسانی يه و، له بردده هه زاران چینی بير و ژيری و دل و گیاندا راخراوه و، هه ره که يان حهز و خواسته کانی خواراکی خویانی تیدا به دی ده که ن. ته نانه‌ت گهلى ده گای قورئان هیشتا هه ره به داخراوه ماهنه‌تموه بق ئوه‌ی له داهاتوودا بکرینه‌وه! گهر نموونه‌شت له سه رئه مه قامه دهوي، ئهوا قورئانی پیروز هه ره سه ره تاوه تا کوتایی، نموونه‌ی ئه م مه قامه‌یه.

به له‌ی، سه رجهم قوتا بیسانی قورئان و گشت ئهوانه‌ی گوئی يان بق پینمايی يه کانی را گرتوه، له: موجته‌هیدان و، صیددقان و، دانایانی ئسلام و، زانا لیکولره کان و، زانایانی ئوصوولی فيقه و زانستی که لام و، ئهولیايانی خوانس و، قوتانی شهیدا و عاشق و، زانایانی ورده کار و، گشت موسلمانان.. هه مه مه يان به يه کدنه‌نگی ده لیتین:

(ئیمه پینمايی خزمان، به جوانترین شیوه، له قورئانی پیروز ورده گرین)!

به پوختی:

به وئنه‌ی مه قامه کانی پیشوا، ئیعجازی قورئان لام مه قامی "تیگه‌یاندن و فیز کردن" ھشدا ده بریسکیت‌وه.

تیشکی دو و هم

جامعیه‌تی ده‌سای قورئان^(۱)

نهم تیشكه پنج برسکانه و هی په خش کر دووه

□ بریسکانه و هی یه کدهم:

جامیعیه‌تی ده راسا له "وشہ کان"ی قورئاندا.

ئەم جامیعیبە تەلەو ئایەتانەی کە لە وته کانى پېشىۋودا و لەم وته يەشدا هيئر اون، گەللىرى روون و ئاشكرا يە.

بهلی، و شه کانی قورئان به جوزیکی و همان که همموو گوفتاریکی، بهلکو همه مهو و شهیه کی، بگره همه مهو پیتیکی، تنهانه هندی جار "سکون" کانیشی، گله ری پووی زور و زه بندیان همیه و، له چهندین باهه تی جیا جیادا و له گهنجینه نه براوه خوی بهشی همه مهو ئه و که سانه ده دات که گوفتاریان نار استه ده کات، و هک فرموده پرورز ناماژه بتو کردووه: "لِكُلَّ آيَةٍ ظَهَرْ وَبَطْنُ وَحْدَ وَمَطْلَعٍ" (۲) و "لِكُلَّ شُجُونٍ وَغَصُونٍ وَفُنُونٍ" (۳).

بۇ نمۇونە:

وَالْجِبَالُ أَوْ تَادَأُكُ؟ (النَّبَأٌ: ٧).

و اته: ئاپا چیا کانمان وەک میخ به زهوي دا بۆ دانه کوتاون؟

بهشی، مر و قمی، عه و ام لهم گو فتار هدا ئه و ھیه که:

ده بینیت چیا کان - و هک له به رچاوی دایه - به وینه‌ی میخ به زه‌وی دا داکوتراون. لیتر بیر
له نیعمه‌ت و سووده زوره کانی چیا کان ده کاتمه‌وه، سوپاسی به دیهینه‌ری ده کات.

بهشی شاعیریکیش لهم گوفتارهدا ئهو و ھیه کە:

(۱) مهدهست له (جامعیهه): کوکردنوهی گله شتی زور و جیاجیایه له یهک و شه یان یهک و اتا یان یهک باس
یان یهک شیوازدا . (وهر گین)

(٢) (انزل القرآن على سبعة أحرف) رواه احمد والترمذى عن أبي رضى الله عنه وأحمد عن حذيفة، وهو عند الطبرانى من حديث ابن مسعود بزيادة.. وفي رواية اخرى عنده: لكل حرف منها ظهر وبطن وكل حرف حدة ولكل حدة مطلع (باختصار عن كشف الخفاء ١/٢٠٩) واته: هممو "حد" ينکي پلیکانه کی همه له رسی زانیمه و مرزف ده تو انتیت پوی سریکهونت، وله له "لسان العرب" دا هاتوروه. (وهر گنر)

(٣) وفي المثل "الحديث ذو شجون" أي فنون وأغراض، وقيل اي يدخل بعضه في بعض، أي: ذو شعب وامتياز بعضه البعض.. واصل الشحنة بالكسر والضم شعبة من غصن من غصن الشجرة (لسان العرب باختصار).

(وہر گیز - لہ چاپہ عہد بی یہ کہوہ)

له ئەندىشە خۇرى دازھوی وەڭ دەشتايى يەكى تەخت و، گومەزى ئاسمانىش بە وېنە خىۋەتىكى مەزنى شىن دەيىنەت كە لە دەشتايى يەدا ھەلدرايىت و، ناو خىۋەتە كەش بە چراخان پازايىتەوە و ئارايىشت درايىت و، چيا كانىشى بە وېنە ستوون و مىخى ئۇ خىۋەتە مەزنە لى دەرەدە كەپىت كە بازىنى ئاسۇيان لە باوهىدايە و لوتكە كائىشيان لە داۋىنى ئاسماز گىر كردووە! ئەو شاعيرە كە ئەم دىمەنە لەم گوفتارەدا دەيىنەت تۈقىمى سەرسامى و سەرسوپرمان دەيىت و، تەقدىسى كەردىگارى مەزنى دەكتە.

مرۆھى رەوانگۇزى دەشتە كىش بەشى لەم گوفتارەدا ئەۋەندە يە كە:

رۇوي زھوی بە دەشتايى يەكى فراوان دەيىنەت و، زنجىرە ئەنگۇزى دەۋەنە دا وەك زنجىرە خىۋەتىكى دور و درىز دەنۈنەت كە هي گەلىن بەدىھاتۇرى جۇراوجۇر بن، تەنانەت چىنى گل بەلايەوە بىرىتى يە لە چادرىك كە بەسەر ئەو مىخ و ستوونە بلەنداھەدا ھەلدراروھ و ئەوانىش بە نۇو كە تىزە كائىيان ھەلىان بېرىۋە و بەرزيان كردووەتەوە و، كردوويانە بە نىشتەجىنى جىاجىياتى گەلىن بۇونە وەرى زۇرى جۇراوجۇر.. بەلتىن، ئەو بەم جۇرە لىسى تى دەگات و، لە تاوا سوژەدى سەرسامى و حەپسان بۇ ئەو بەدىھەنەر مەزنە دەبات كە ئەو بەدىھاتۇرى گورانى بە وېنە خىۋەتى دا كوتاولەسەر زھوی دا بەدىھىناوە!

بەشى جو گرافيازانى ئەدىيىش لەم گوفتارەدا ئەۋەھى كە:

گۇزى زھوی بەلايەوە بىرىتى يە لە كەشتى يەك بەناو زەريايى ھەوا دەپروات و، چيا كانىش چەند مىخىكەن بۇ مەبەستى مەحکەم كردن و راگرتىنەنگى بەو كەشتى يەدا دا كوتراون. بەلتىن، باباى جو گرافى زان ئاوا بىر دەكاتەوە و، ئىز لە بەردهم گەورەبى ئەو بەتوانى خاروەن كەمالەتى كە گۇزى زەبەلاحى زھوبي كردووە بە كەشتى يەكى رېتكۈپىك و ئىمەتىي تىدا سوار كردووە تاكو بە ئاسۇكانى جىهاندا بىانگىرېت، دەلىت: "سبحانك ما أعظم شأنك!" بەشى ئەو كەسەش كە لە كاروبارى كۆمەلەدا پىپۇرە و شارەزايى داخوازى بە كانى شارستانىتىي نوئى يە، ئەۋەھى كە:

زھوی بە "خانە و لانە" يەك دەزانىت و، ستوونى زىيانى ئەم خانەيەش زىيانى گىاندارانى ناوېتى و، مايەتى ئەو زىانەش: ئاوا و گل و ھەوايە، كە مەرجە كانى زىيان. خۇ ستوونى ئەم سپانەش چيا كانىن، چونكە چيا كان: عەمباراوى "ئاوا" كان و.. پالىو گەي "ھەوان، ئەۋەتا گازارە زىانەخشە كان دەنىشىن و.. پارىزەرلى "گل" ئى زھوپىشىن، چونكە لە زالبۇنى دەرپا و قورولىتە كانى دەپارىزىن و.. گەنجىنە ئەم گاشت داخوازى بە كانى زىيانى ئادەمیزادن. ئەم مروقە بەم جۇرە لىنى تى دەگات و، ئىز سوپاپاس و تەقدىسى ئەو كەردىگارە شىكۈمىندو بەخشنىدە يە دەگات كە ئەم چىا كەتە و زەبەلاحانە كردووە بە مىخ و گەنجىنە رۈزى و گوزھرانى ئىمە، لەسەر رۇوي ئەم زھوی بە كە "خانە" ئى زىغانەنە. بەشى "فېلەسۇوفىتىكى سروشتى" ش لەم گوفتارەدا ئەۋەھى كە:

دهزانیت ئهو تیکه‌لبوون و ئالتوگور و بومله رزانهی لە ناخی زهوي داروو دهدەن، لە پېي قوت بۇنەوهى شاخە كانەوه ھىور دەبنەوە. كەواتە چيا کان ھۆكاريڭن بۇ ھىمنىي زهوي و ئارام بۇون و لەنگەر گەرتى لە دەورى تەھەرەي خۆرى و لانەدانى لە خولگە سالانە كەي. وەك بلىيى زهوي لە كلاورۇزئەنە چيا کانىوه ھەناسە دەدات و تۈۋەرەيى و توندو تىزىسى ناو ناخى كەم دەيتىوھ.. ئەم فەيلەسۈوفە سروشتى يە، بەم چەشىنە لەم ئايەتە تى دەگات و دەلنى دەبىت، ئىز دېتە ناو بازنهى ئىمانەوه و دەلىت: "الحِكْمَةُ لِلَّهِ".

○ غۇونەيە كى تر:

﴿... أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَا تَرَقَّا فَفَقَنَاهُمَا هُنَّ﴾ (الأنياء: ٣٠).

وشەي: "رتفاً" ئەم ئايەتە، بۇ كەسىك لە كەي فەلسەفەي بەرنە كەم و تىبىت، ئەمە دەگەيەنیت كە:

ئاسمان لە پېشدا سامال و بىن ھەفور و، زهويش وشك و برنىڭ و بىن گيان بۇوە. جائەو كەسەي كە دەرگاكانى ئاسمانى بە باران خىستە سەرپشت و رايەخى سەوزەلانيشى بە ڕووى زهوي دا راخىست، ھەر ئەمە كە سەرچەم زىنده وەرانى لەو ئاوه بەدى ھىنۋاھە، تەنانەت دەلىيى جۈرە جۈوت بۇون و پىستاندىن(تەلقيع)نىڭ لە نیوانىاندا ڕووى داوها خۆ ئەم كارەش تەنها ھى ئەم خاواھەن توانستە شىكۈمىنەدەيە كە ڕووى زهوي بەلايەوه وەك بىستانىيىكى بچۈرۈك وايە و، ئەم ھەورانەش كە ڕووى ئاسمان دادەپۈشۈن ئاودىرى ئەم بىستانەين.. ئەم كەسە، ئاوا ھەم و شەيە تى دەگات و، ئىز لە بەردمەن گەورەبى توانتى خوادا سەرى سوژە دەخاتە سەر زهوي.

ھەر ھەمان و شەي "رتفاً" بۇ زاناي گەردوونناس ئەمە دەگەيەنیت كە: لە سەرتەتاي دروستبۇونى گەردووندا ئاسمان و زهوي دوو بارستابى بىن شىكل و شىۋە و دوو ھەۋىرى تازە و تەپرى بىن سوود بۇون. جالىمو كاتەدا كە ئەم دوو مادەيە ھىچ بەديھاتوو يە كىيان تىندا نېبۈوه و كەسىش لە سەريانىدا ھاتوچۈزى نە كەردووه، بەديھەنەردى دانا بە شىۋەيە كى جوان رايختن و، گەللى شىۋەي بەسۈود و ئارايىشتى پەنگىن و بەديھاتوو زەبەندەي بىن بەخشىن. ئەم زانايە بەم جۈرە لەم و شەيە دەگات و، ئىز لە بەردمەن فراوانىي دانستى خواراي گەورەدا تۈوشى سەرسوورمان دەبىت.

ھەر ئەم و شەي سەبارەت بە فەيلەسۈوفە ھاۋچەرخە كانەوه ئەمە دەگەيەنیت كە: گۆزى زهوبىمان و ھەسارە كانى تىريش، كە كۆمەلەي خۆر پىتكەدەھىن، لە پېشدا بە وىنەي ھەۋىر لە گەل خۆردا تىكەل بۇون و هيشتارانە خرابوون. بەلام پاش ئەمە، خواراي گەورەي خاواھەن توانتى و راگىر كەرى گەردوون ئەم ھەۋىرە لە يەك جىا كەرددەوە، ھەرىيەك لەم ئەستىرە و ھەسارە گەرۇ كانەى لە شۇنى خۆرى دادان، "خۆر" لەمۇي و "زهوى" لېرە و... هەندى.. ئىنجا رايەخى گللى بەسر زهوي دا راخىست و، لە ئاسمانەوه بارانى بۇ باراندۇ،

ریوناکیشی له خورهوه به سه ردا په خشاندو، مرؤفي تیدا نیشته جي کرد.. ئهو فهیله سووفه بهم جوزره لهم و شهیه تئی ده گات و، ئیتر سه ری له زونگاوی سروشت ده رده هینیت و ده لیت: "آمنت بالله الواحد الأحد"!

نمونه یہ کی تر:

وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍ لَهَا ﴿يٰ: ٣٨﴾.

"لام" ای **(لمستقر)** واتای خودی "لام" و واتای "فی" و واتای "الی" ش ده گهیه نیست..
که سانی عوام به واتای "الی" لام "لام" ه تئی ده گهن، واته:

نهو خورهی که گرمی و پروناکیتان پی ده به خشیت، بهره و شوینی گیرسانهوهی خزوی
ده بروات و رپریلک دیست که دهیگانی و، ئهو کاتهش چ سوودیکیتان پین ناگهینیت.. ئمو
که سه، بهم تیگوشتهی خزوی، يادی ئهو نیعمهته مهزنانه ده کاتهوه که خوابی گهوره
به ستونی به خورهوه. ئیتر سوپاس و ته قلیسی پهروه ردگاری خزوی ده کات و ده لیت:
"سیحان الله، الحمد لله".

هر ئەم ئايىتە "لام" كەسى بە واتايى "إلى" يېشانى مروقى زاناش دەدات، بەلام نەك بەو
واتايى كە خۇر تەنها سەرچاوهى رۇوناکىيە، بەلگۇ بەو واتايى كە خۇر وەك
"مەكۈوك" ئى ئۇ چىراوه پەروردىگارى يانە وايە كە لە كارگەيى بەھار و ھاويندا دەچىزىن و،
مەرە كە يېڭى "نور" بۇ نۇوسراوه صەممەدانى يە كانى خواوهند كە لە سەر لەپەرى شەھە و
رۇزىدا دەنۋوسرىن.. مروقى زانا بەم جۈزە تەسەورى دەكەت و، بە وردى سەرنىج لە رىسىاي
ناوازىھى ئەو جىهانە دەدات كە جەموجۇلى پۇالتىبى خۇر ئامازەئى بۇ دەكەت. ئىتە لە بەردىم
حىكىمەتى كەردىگارى دانادا سەرى دەخاتە سۈزۈدە و دەلىت: "ماشاء الله.. تبارك الله".

و اته: کردگاری دانا هز کاره رو الهتی یه کانی کردووه به په رده له رووی کاروباره کانی خزوی دا. تمهودتا همساره کانی به یاساکه هی خزوی که پی دهورتیت: "جازبییت" به خзорه وه پیمیوه است کردووه، هر بهو یاسایش همساره زور و زبه نده کانی به چهندین جموجولی جزور او جزوری ریکوپیک به گهر خستتووه و، خولانه وهی خзорیشی به دهوری تمهوده که هی دا کردووه به هز کاریکی رو الهتی برهه مهینانی تمهو جازبییه ته. و اته: مانای ^{همستقر} تمهوده به که خзор: "تجیری فی مستقر طا لاستقرار منظومتها!" چونکه "جووته" گهره، برهه

د هینیت و، "گهرمی" ش هیز و، "هیز" یش جازبیه‌تی رواله‌تی بهره‌م دهینیت. ئەمەش قانوونیکی په روهردگاری و یاسایه کی خوایی به.. ئیتر ئەم دانا وردە کاره، ئەم چەشته حیکمه‌تە له تەنها يەك پىتى قورئانى حە كىم ورده گرىت و، دەلىت: (الحمد لله، حيكمه‌تى راستەقىنە هەر تەنها ئەوهەي كە له قورئاندایه و، لەمەولا چىي تەرى بايەخ بە فەلسەفە نادەم) ! ئەو كەسەش كە خاوهنى دل و بىرى شاعيرانه، لەم "لام" و "ئىستېقرار" وە ئەم و اتايە تى دەگات كە:

"خور" درهختیکی نووارانی به و ههساره کانی دهورو بهریشی به رو بومه گهشتیاره کانی یهون. کهواته خور - به پیچه و انهی درهخته کانی تر - را ده پهربیت و ده جوولیت تاکو به رو بومه کانی هلهنه و هرین! گهر و انه کات، به رو بومه کانی هلهنه و هرنه و ازه ده بن! ده شتوانیت به ئهندیشه "خور" و هک سه رحه لقمه زیکریک بیینیت که به وینه عاشقیکی شهیدا ال ناوه پر استی ئه و حله قمیدا زیکری خوا بکات، ته نانه ت ده بینیت حال و جه زبه شی له و انهی دهوری خزی هیناوه!

هر بهم و اتایه له په یامیکی تر مدا و ترومه:

بهلی، خور دره ختیکی بهرداره، بزئه وه را ده په پریت که بهری خوش و به تمام و له زتهی هه ساره کانی دانه کمهون و هله نه و هرین. خوئه گهر له شوینی خوئی دا به بنی دهنگی را بیوه ستایه و نه جو ولایه، ئهوا کیشی نیوان خوئی و هه ساره کان ندهدما و، ئه و هه ساره شهیدا و پیک و پنکانه مش به ناو بوشابی فراوانی ئاساندا په رته واژه ده بیون و له تاو هه له هرین و زایه بیو نیان هاو اریان لی هه لدده سا!

نمونهه کی تر:

وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿البقرة: ٥﴾.

ئەم ئايەتە "سکووت" و "ئيطلاق" ئى تىدايە، چونكە دەستىشانى نە كردووه كە ئەوانە بە چ پاداشتىك دەبن بە "موفلىح". تاكۇ ھەمە كەسىك لەم سکووتەدا بگات بە ئامانج و ئاواتى خۆى! واتە ئەم ئايەتە گوفتارە كەي كورت دەكانەوە تاكۇ واتاي فراوان بە دەستىوھ بىدات! چونكە:

ئامانجى هەندىك لەوانەي كە ئەم گوفتارە يان ئاراستە كراوه: پزگار بۇونە لە دۆزەخ و..
ھەندىكى تر تەنها بىر لە بهەشت دە كەنھوھ و.. كۆمەلەتىكى تر ئاوا تەخوازى بە خىته وەرى
ھەمىشەين و.. بەشىكى تر تەنها ئومىدەوارى بە دەستەتھىنانى پەزامەندىبى خوان و.. ئەپەرى
ئاوا تى ھەندىكى ترىش بىننى خواي گەورەيە. قورئانى پېرۇزىش ئەم گوفتارە ئاوابە
مۇ تەلەق "ي" ھېشىتە و تاكو و اتاڭە كە گشتى بىت و، "حەزف" ئى تېڭدا كە دووه تاكو و اتابى

زور به دهستهوه بدادت و، به کورتی و پوختیش هیناویه‌تی بزئه‌وهی همه‌موو که سیک بهشی خوی تیدا بیینیت!

بم جوزه وشهی **(المفلحون)** لیره‌دا ئمه‌وه دهستنیشان ناکات که به چی دهبن به "موفلیح" (واته: ئه‌وه‌نه ج پاداشتیکیان دراوه‌تهوه و باه "موفلیح" ناو براؤن)؟ وەک بلیی ئهم ئایاهه بهم بی‌دهنگی یهی پییان بلیت: موسلمانان مژده‌بی!.. ئهی کاکی موتنه‌قی! له دۆزه خ رزگارت دهیت.. ئهی خواپه‌رسنی پیاوجاڭ! له بەھەشتدا رزگاری و سەرفرازی بەدەست دەھینیت.. ئهی کاکی خواناس! رەزامەندىي خوات دەستگىر دەبیت.. ئهی شەيداى جوانىي خواوه‌ند! تو بە دېتنى خواوه‌ند بەھرەمند دەبیت... هتد.

لە نیوان هەزاران غۇونەدا تەنها يەك غۇونەمان لە قورئانی پېرۇز هیناویه‌وه بزه‌ھەر يەك لە: جامیعییه‌تی لەفزو، گۇفتارو، وشه، پیت، سکووت. دەسا تۆش بزخوت قیاسى ئایات" و "چىرۇڭ" يىش لەسەر ئەمانە بکە.

○ غۇونەيە كى تر:

(فَاعْلَمُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَعْفِرُ لِذَلِكَ) (محمد: ۱۹).

ئەم ئایاهه گەلىپلە و پۇوي زور و زەبەندەی تیدايمە، تەنامەت گشت چىنە کانى ئەولىا، لە هەموو ھۆکارە جىاجىا کانى سلۇوك و پلە جۆراو جۆزه کانى‌اندا، دابىن بۇنى پىداویستى يە کانى خۆيان تەنها لەم ئایاه‌تەدا دىۋەتھە، ھەريه كەميان خۆراكىكى مەعنەوبى لىنى وەرگرتۇوه كە شاياني ئەپلەيە ئەھە بىت. چونكە لەفزى: "الله" ناوىنکى جامیعە بزه‌ھەموو ناوه جوانە کانى خواى گەورە و، بە ئەندازەی ژمارەی هەموو "ناوه كان" جۆزه کانى "تەوحيد" يىشى تیدايمە، واتە: "لا رزاق الاّ هو.. لا خالق الاّ هو.. لا رحمن الاّ هو...." هتد.

○ غۇونەيە كى تر:

چىرۇڭ و بەسەرھاتى حەزرەتى موسا - دروودى لەسەر بىت - كە يەكىكە لە چىرۇكە کانى قورئان، بە ئەندازە ئەھە سوودانە لە عەساكەی حەزرەتى موسادا ھەن، دەرس و پەندى تیدايمە..

چونكە ئەم چىرۇكە: دىلداھە و دلىيا كردنى يېغەمبەر **ئەلله** و.. ھەرەشە كردىن لە كافران و.. دەرخستى چەپەلىي مونافيقان و.. سەرزەنشتى جوولە كە و.. چەندىن مەبەستى ترى وەك ئەمانەی تیدايمە. كەواتە گەلىپ رووي زۆرى ھەيە، بۆيە لە چەند سوورەتىكدا دووپات بۇوه‌تەوه. جا ھەرچەند لە هەموو شوينىكى باس كردنى ئەم چىرۇكەدا گشت ئامانچ و مەبەستە كان رەچاو كراون و هەموويان بەدەستهوه دەدەن، لە گەل ئەۋەشدا تەنها يە كىڭ لەو ئامانچانە لەو شوينەدا جىنى مەبەستە و ئامانچە کانى تر لەۋىدا شوينكەوتهى ئەھە ئامانچە سەرە كى يەن.

نه گهر ده لیت:

چون بزاین قورئانی پریز گشت ئهو و اتایانهی مه بهسته که له نمونه کانی پیشودا باس
کران و، به چی دا دهزاین ئاماژهيان بز ده کات؟
له وہلامدا ده لیت:

ماده م قورئانی پریز رینمایی و گوفتاریکی ئەزەلی يه و، خوای گهره ئاراستهی چینه
جۇرا او جۇرە کانی گرۇپى مۇرقى ده کات که له پشتى چەرخ و سەردەمە کانه و رېزیان
بەستووه، ئهو وادبى گەلنی و اتاي زۇرى تىدا دابنرىت، تاکو له گەل ئاسته جىاجىا کانی
تىنگىشىتىدا بىگۈنجىت و، گەلنی نىشانەش لە سەر ئەوه دادەنىت که ئهو و اتایانه ھەمۇيان
مە بهستن.

لە كىتىبى "إشارات الإعجاز" دا ئهو و اتایانهی كە لېرەدا باس كران و واتا زۇرە کانى ترى
و شە کانى قورئانغان هيئاوه و، بەپى دەستورە کانى عىلمى: (صەرف و نەحو و بەيان و
مەعانى) و ياساکانى: رەوانبىزى، چەسپاندۇومانى.

ۋىپرای ئەمەش، ھەمۇ ئهو واتا و بۇوانەي كە بەپى زانسته کانى زمانى عەرەبى
رەاستن و، بەپىوانەي زانستى ئوصوولى دىن تەواون و، لە ھونەرى "مەعانى" شدا
و هەر دەگىرىن و، لە زانستى "بەيان" داشياون و، رەوانبىزىش بە لايدوه پەستىن، ھەمۇ ئەوانە،
بە يە كەدەنگىيى: موجەھيدان و تەفسىر نۇرسان و زانايانى ئوصوولى دىن و ئوصوولى فيقە، و
بە شايەتىي جىاوازىي ئىجتھاد و بۇچۇنە کانيان.. بەشىكەن لە واتا کانى قورئانى پریز. ئەۋەتا
قورئان بۆ ھەمۇ يەكىڭ لەو و اتایانه و ھەرييە كەشيان بەپى پلەي خۆي نىشانىيە كى داناوە.
ئەم نىشانىيەش يان "لەفزى" يە يان "مەعنەوى". نىشانە مەعنەوى يە كەش يان "سېياق" يى
رەستە كەيە، يان "سېياق" يى گوفتارە كەيە، يان نىشانىيە كى ترە كە ئاماژە بۆ ئەو و اتايە دە کات.
ئهو سەدان ھەزار كىتىسى تەفسىرە كە ھەندىيەكىان گەشتۇرۇنەتە ھەشتا بەرگ^(۱) و،
چەندىن زاناي لېكۈلەر دايانتاون، بەلگەيە كى گومان بېرى درەخشانىن لە سەر جامىعىيەت و
دەراسايى و شە کانى قورئان!

بە ھەر حال.. گەر ئىمە لەم و تىيەدا بە درىزى لە نىشانە کانى ھەمۇ يەكىڭ لەو و اتایانهی
قورئان - بە دەستور و ياساکانىيە - بىكۈلىنەو، ئەوا ئەم و تىيە درىزە دە كىشىت. بۆيە
لېرەدا بە پۇختى لېيى دواين و، درىزە ئەم باسە بە "إشارات الإعجاز" دەسپىرىن.

(۱) تەنانەت "تەفسىر ئەدفووی" كە ناوی "الاستغفاء في علم القرآن" و، لە لايەن مەممەدى كۆپى عمللىي كۆپى
ئەممەدى موقرىيى نەحوى كە لە سالى (۳۸۸) دا كۆزچى دوايى كردووه، دائز اووه، لە سەد و بىست بەرگەدایە و بە
ماوهى دوازدە سال دايانتاوه! بۇوانە: "كشف الظنون" يى حاجى خەلیفە ۱/۳۰۹ - استانبول. (وەرگىز).

بریسکانه‌وهی دوروهه:

جامیعیه‌تی دهراسا له "واتاکان"ی قورئاندا.

بهلئی، قورئانی پیروز له گـهنجینه‌ی "واتا" مـهـنـهـ کـانـهـ وـهـ: سـهـرـچـاوـهـ گـشـتـ
مـوجـتـهـ هـیدـانـ وـ..ـ چـیـزـیـ هـمـوـ خـوـانـاسـانـ وـ..ـ مـهـشـهـ بـهـ هـمـوـ بـهـ خـوـاـگـهـیـشـتوـوـانـ وـ..ـ رـیـازـیـ
گـشـتـ کـامـلـانـ وـ..ـ رـیـزـهـوـیـ سـهـرـجـهـمـ لـیـکـۆـلـهـرـانـیـ بـهـ خـشـیـوـهـ! جـگـهـ لـهـهـشـ هـمـوـ کـاتـیـکـ هـهـرـ
قوـرـئـانـ رـیـنـماـ وـ رـاـبـهـرـیـ بـهـ زـبـوـنـوـهـ وـ پـیـگـهـیـشـتـیـانـ بـوـوـهـ، لـهـ گـهـنجـینـهـ نـهـبـرـاـوـهـ کـهـشـیـهـ وـ نـوـورـهـ
درـهـخـشـانـهـ کـانـهـ خـوـیـ ئـارـاسـتـهـ کـرـدـوـوـنـ. هـمـروـهـ کـهـمـوـیـانـ لـهـسـهـرـ ئـهـمـهـ يـهـ کـیـانـ گـرـتـوـوـهـ وـ
دانـیـانـ پـیـدـاـ نـاـوـهـ وـ تـیـکـرـاـتـهـ صـدـیـقـیـانـ کـرـدـوـوـهـ!

□ بریسکانه‌وهی سـیـهـهـ:

جامیعیه‌تی دهراسا له "زانیاری"ی قورئاندا.

بهلئی، هـمـروـهـ کـانـیـ زـوـرـ وـ زـهـبـهـنـدـهـ کـانـیـ "شـهـرـیـعـهـتـ" وـ، زـانـسـتـهـ جـوـرـاـوـ جـوـرـوـ
زـوـرـهـ کـانـیـ "حـقـیـقـیـهـتـ" وـ، زـانـیـارـیـ بـهـ جـیـاجـیـاـ وـ بـیـسـنـوـرـهـ کـانـیـ "تـهـرـیـقـهـتـ" بـهـ خـوـرـیـ وـ
لـیـشاـوـ لـهـ دـهـرـیـاـیـ زـانـسـتـهـ کـانـیـ قـورـئـانـهـوـ جـوـگـهـلـهـیـانـ بـهـ سـتـوـوـهـ..ـ بـهـ هـمـانـ جـوـرـ: حـیـکـمـهـتـیـ
رـاـسـتـهـقـینـهـیـ بـاـزـنـهـیـ "مـوـمـکـینـاتـ" وـ، زـانـسـتـهـ حـقـیـقـیـیـ بـهـ کـانـیـ بـاـزـنـهـیـ " وجـوـوبـ" وـ، زـانـیـارـیـ بـهـ
تـهـمـاوـیـیـ بـاـزـنـهـیـ "ئـاخـیرـهـتـ" يـشـ، بـهـوـپـرـیـ سـهـخـاوـهـتـ وـ رـیـکـوـپـکـیـ وـ خـوـرـیـ، لـهـ هـمـانـ
دهـرـیـاـوـهـ سـهـرـچـاوـهـیـانـ گـرـتـوـوـهـ.

خـوـئـهـ گـهـرـ بـاـنـهـوـیـتـ نـمـوـنـهـیـهـلـ بـؤـئـمـ بـرـیـسـکـانـهـوـهـ بـهـ بـهـیـنـهـهـوـهـ ئـهـواـ پـیـوـیـسـتمـانـ بـهـ نـوـسـینـیـ
بـهـرـگـیـکـیـ تـهـاوـ دـهـبـیـتـ! بـؤـیـهـ تـهـنـهاـ "بـیـسـتـ وـ پـیـنـجـ وـ تـهـ کـانـیـ پـیـشـوـوـ" لـهـسـهـرـ ئـهـمـهـ بـهـ نـمـوـنـهـ
دـهـهـیـنـهـهـوـهـ. بهـلـئـیـ، حـقـیـقـهـتـ رـاـسـتـهـ کـانـیـ هـرـ بـیـسـتـ وـ پـیـنـجـ وـ تـهـ کـانـ، تـهـنـهاـ بـیـسـتـ وـ پـیـنـجـ دـلـبـیـ
دهـرـیـاـیـ زـانـیـارـیـ قـورـئـانـ. خـوـئـهـ گـهـرـ هـرـ نـاـتـهـوـاـوـیـیـهـلـهـ وـ تـانـهـدـاـ بـیـتـ، ئـهـواـ دـلـنـیـابـهـ کـهـ
تـهـنـهاـهـیـ تـیـگـهـیـشـتـنـیـ کـمـ وـ کـوـتاـ وـ نـاـتـهـوـاـیـ خـوـمـهـ.

□ بریسکانه‌وهی چوارهه:

جامیعیه‌تی دهراسا له "باسـهـ کـانـ"ی قورئاندا.

بهلئی، قورئانی پیروز گـشـتـ ئـهـوـ باـسـ وـ باـبـهـتـهـ هـهـمـهـ کـیـ یـانـهـیـ لـهـخـوـدـاـ کـوـ کـرـدـوـوـهـهـوـهـ کـهـ
تـایـهـتـنـ بـهـ: مـرـوـفـ وـ ئـهـرـ کـیـ سـهـرـشـانـیـ وـ، گـهـرـدوـونـ وـ بـهـدـیـهـنـهـرـیـ وـ، زـهـوـیـ وـ، ئـاسـمـانـ وـ،
دـنـیـاـ وـ، قـیـامـهـتـ وـ، رـاـبـوـرـدوـوـ وـ، دـاهـاتـوـوـ وـ، ئـهـزـهـلـ وـ، ئـهـبـدـهـوـهـ..ـ

جـگـهـ لـهـمـانـهـشـ، گـهـلـئـیـ باـسـیـ بـنـهـرـهـتـیـ وـ گـرـنـگـیـ تـرـیـ لـهـخـوـ گـرـتـوـوـهـ: هـمـرـ لـهـ باـسـیـ
سـهـرـهـتـایـ درـوـسـتـبـوـوـنـیـ مـرـوـفـ وـ قـوـنـاغـیـ "نـوـقـهـ" وـ تـاـ دـهـرـوـاـتـهـ نـاـوـ گـوـرـ وـ..ـ لـهـ ثـادـابـیـ خـهـوـ وـ
خـوـارـدـنـیـهـوـهـ تـاـ دـهـ گـاـتـهـ باـسـهـ کـانـیـ قـفـزاـ وـ قـمـدـهـرـ وـ..ـ لـهـ بـهـدـیـهـنـهـانـیـ جـیـهـانـهـوـهـ بـهـ ماـوـهـیـ شـمـشـ رـوـزـ
تـا~ دـهـ گـاـتـهـ کـارـمـهـنـدـیـیـهـ کـانـیـ هـمـلـکـرـدنـیـ (ـبـاـ)ـ کـهـ سـوـینـدـهـ کـانـیـ "الـمـرـسـلـاتـ" وـ "الـذـارـیـاتـ"
ئـامـاـزـهـیـانـ بـؤـ دـهـ کـهـنـ وـ..ـ هـمـرـ لـهـ دـهـسـتـتـیـوـهـرـدـانـیـ خـوـاـهـنـدـهـوـهـ لـهـ دـلـ وـ وـیـسـتـ وـ ئـیرـادـهـیـ

مرؤف، که ئەمەش ئایەتە پیرۆزە کانى: **﴿وَمَا تَشَاءُنَ إِلَّا أَنْ يَشَاءُ اللَّهُ﴾** (التكوير: ۲۹) و **﴿يَحْكُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ﴾** (الأనفال: ۲۴) ئامازەدى بۇ دەكەن، تا دەگاتە: **﴿وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَاتٌ بِيَمِينِهِ﴾** (المرمر: ۶۷) و .. هەر لە **﴿وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِّنْ نَخْلٍ وَأَغْنَابٍ﴾** (بس: ۳۴) وە تائەو حەقىقەتە سەرسوورھىنىڭ كە ئەم ئایەتە دەرى دەپرىت: **﴿إِذَا زُلُزلَتِ الْأَرْضُ زُلُزلَهَا﴾** (الزلزلة: ۱) و .. لەو حالەتە ئاسماňەد كە: **﴿ثُمَّ أَسْتَوْيَ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ﴾** (فصلت: ۱۱) تا دەگاتە لە توپەت بۇنى ئاسمان و كەوتىن و پەرتەوازە بۇونى ئەستىزە کانى لە بۇشاپى بىن سەنوارداو .. هەر لە كەردنەوەدى دەرگايى دنيا بۇ تاقىكىردنەوە تا تەواوبۇونى ماوەدى ئىمتىجان و .. هەر لە گۈپەوە كە يە كەم مەنزلى ئاخىرىت و بەرزەخ و حەشر و سيراتە، تا دەگاتە بەھەشت و بەختەورىيەمىشىبى .. لە رۇوداوه دېرىنە كانى سەردەمە بەدىھاتى حەزرەتى ئادەم - دروودى لە سەر بىت - و مەلملانىنى نىوان دوو كۈپە كانى دەنە، تا دەگاتە تۆفان، لەناوچۈونى قەومى فيرعەون، بەسەرهات و رۇوداوه مەزىنە كانى زۆربەي پىغەمبەران، دروودىيان لە سەر بىت .. هەر لەو بەسەرهاتە ئەزىزلىيە: **﴿أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ﴾** وە (الأعراف: ۱۷۲) تا دەگاتە ئەم رۇوداوه ئەبەدىيە: **﴿وَجُوهٌ يَوْمَئِلُ نَاضِرَةً إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ﴾** (القيمة: ۲۲-۲۳)!

قورئانى پیرۆزەمەمۇ ئەم باپەت و باسە گەرنگانە بە شىۋەيەك رۇون دەگاتەوە شايىتە زاتى مەزىنى ئەم پەروردىگارە شىكۈمەندە بىت كە ئەم گەردوونە ھىنەدە بە ئاسانى بەپىۋە دەبات وەك بلىتى كۆشكىكى بىت .. دنيا و ئاخىرىتىشى بەلاوه وەك دوو ژۇور وان بە ئاسانى دەرگايى يە كىتىكىان دەكتەوە وە ئەم تىريشىان دادەختات و .. بە وىنەى دەستكاري كەدنى بېستانىكى بىچۈك دەستكاري گۈزى زەھى دەكتات و .. بە وىنەى بن مىچىتىكى چراخانىش دەست لە ئاسماňە كان وەرددەت و .. وەك دوو لەپەرەى ئامادە و پىش چاوابە سەر "رەبى سوردوو" و "دەھاتتوو" دادەپوانىت و وە كوشۇ و رۇز وان لە بەرددەمى داوا .. "ئەزىز" و "ئەبەد" يېش بە وىنەى ئەمپۇر و دۇيىتى دەبىتىت، و وەك كاتى "ئىستا" وان بەلايەوە كە كاتىكە پەيوەستەي هەر دوو سەرى زنجىرەي كاروبارە خواپى يەكانە ..

ھەروەك ئەندازىيارىك، كە دوو كۆشكى بىنیات نايىت، لە بارەي ئەم دوو كۆشكە و بەپىۋە بىردىنانەوە دەدۇيت، لەپەرەيە كى كارنامە و پىرسىتىك بۇ سىستەمە كەيان دادەنىت .. بە هەمان جۆر، قورئانى پیرۆزىش گوفتارىنىكى بۇونى وەھايە كە شايىتە كەسىكە ئەم گەردوونەى بەدى هيىناوه و بەپىۋە دەبات و لەپەرەى كارنامە و پىرسىتى پۇرگرامە كانى نۇرسىۋە و دەرى خىستۇوه، گەر ئەم تەعىيە دروست بىت ..

ئەوەتالە ھىچ لايە كەمەھىچ شوينەوار و جى دەستىكى تەصەننۇع و تە كەللۇفى تىدا نايىنرىت، ھەروەك ھىچ نيشانىيە كى ئەوتۇشى تىدا نى يە كە دەرى بخات لاسايى گوفتارى

که سینکی تری کرد بیته و، یان خوی له غمیری شوینی خوی دا دهربخات و هیچ فیلیکی تری وه ک ئەمانهی هر گیز تیدا نی يه.

کدو اته قورئانی پیروز لەوپەری جیددی و بى گەردی دایه و ساف و بريسکاوه و پرون و درەخشانه. چونکە هەروەك رۇوناکىي خۆر بە زمانى حال دەلتىت: "من لەو خۆرەوە پەيدا بۇوم". قورئانىش بە هەمان جۈز دەھرمۇئى: "من گۇفتار و بەيانى بەدىھىنەرى جىھانم".

بەلى، جىگە لەو كرد گارە شىكۈمىندۇ نىعەت بەخشە چاکە كارەي كە ئەم دىنيا يە بە سەنھەتە بەنرخە كانى پازاندۇوەتەوە و لە نىعەتە خوش و بەلەزەتە كانى خۆى پېرى كەردووە، بەوپەری ناوازەيى و چاکە كارى و پىنكۈيىكى، بەدىھاتۇوە ناوازە كانى و نىعەتە بەنرخە كانى خۆى بەسەر رۇوي زەھى دا بىلاو كەردووەتەوە.. كىن هەيە - جىگە لەو - خاواهنى "بەيان" ئىم قورئانە پېرۇزە بىت كە دىنیا لە تەقدير و تەعزىزم و ئىستىحسان و سەرسوور مان و سوباس و ستايىش پېر كەردووە، تەنانەت گۈزى زەھىشى كەردووە بە تەكىھى زىكىر و مز گەوتىك كە ناوى خوارى تىدا بەرز دەكىتەوە و يېشانگا يە كىش بۇ پىش چاوا خىستى سەنھەتە ناوازە كانى ناوى خوارى گەمورە؟!

دەبى كىن بىت جىگە لەو خاواهنى ئەم گۇفتارە بىت؟! یان كىن دەتوانىت لافى خاواهنىتى ئەم گۇفتارە لەن بىدات؟ ئايادە گۇنجىت ئەو "رۇوناکى" يە كە دىنیا لە نۇور پېر كەردووە هى شىتىكى تری غمیرى "خۆر" بىت؟! یان ئايادەبى نۇورى "بەيان" ئى قورئان، كە مەتەلى جىھانى شىتەل كرد و رۇونا كىشى بە گەردوون بەخشى، گۇفتارى كىن بىت جىگە لە بەدىھىنەرى ئاسماňە كان و زەھى؟ یان كىن پېركىشى دەكت لاسابى بكتەوە و دەتوانىت شىتىكى ھاۋوئىنى قورئان بەھىنەت؟

بەلى، ئەو كرد گارە كە ئەم دىنيا يە بە داهىنائى ناوازە سەنھەتى خۆى ئارايىشت داوه، مەحالە لە كەنل ئەم مەرۇقەدا نەدويت كە لە بەردهم سەنھەت و داهىنائە كە كەنل دەگرفتارى سەرسامى بۇوه! جا مادەم ئەو كرد گارە خاواهنى: "كار" و "زانىن" ئەم، ئەوا بىن گومان خاواهنى: "دوان و قىسە كەرن" يىشە. خۆ مادەم دەدويت، ئەوا جىگە لە قورئان هىچ شىتىكى تر شايىانى ئەوه نى يە كە گۇفتارى ئەو بىت! ئايادە خاوهن مولىكە كە بايەخ بە پىنكەختى گولىتكى بچۇوك لە مولىكى خۆى دا دەدات، چۈن بايەخ بە گۇفتارىك نادات كە سەراتسەرە مولىكى ئەويى كەردووە بە كۆپى تەھلىل و جەزبە زىكىر و دەمپاراو بە ياد و ستايىشى ئەو؟ يان ئايادە گۇنجىت لە شان و شىكۈزى ئەم گۇفتارە بلنەدە بەھىنەت خوار و بە هى يە كېتكى تری غمیرى خۆى دابىت؟!

□ بریسکانهوهی پنجم:

جامعیعیه‌تی ده‌راسا له "شیواز و کورتکردنوه کانی" قورئاندا.

"ئم بریسکه‌یه پینچ رپوناکی لئی بووه‌تهوه":

رپوناکی بکه‌م:

شیوازی قورئان جامعیعیه‌تیکی سه‌رسووره‌ینی تیدایه، تهناهه‌ت تنه‌ها يه‌ک سوره‌تی، ده‌ربای موزنی هه‌موو قورئانی له‌خۆ گرتووه، كه ئه‌ویش جىی ئم گه‌ردوونه‌ی تیدا بووه‌تهوه و.. تنه‌ها يه‌ک ئایه‌تیش گەنجینه‌ی ئه‌و سوره‌ته‌ی لئامیز گرتووه و.. زۇربەی ئایه‌تە کانیش هەربىه کەیان وەک سوره‌تیکی بچووك و.. زۇربەی سوره‌تە کانیش هەربىه کەیان وەک قورئانیکی بچووك وان..

جالم "ئیجاز" خاوه‌ن ئیجازه‌و نەرمونیانی بکى يه کجار مەزن و ئاسانی بکى جوان و فراوان بۆ "رېنمایي و ئېرشاد" سەر ھەلددات، چونكە ھەرچەند ھەموو مروقىلک لە ھەموو کاتىکدا پیویستى بخویندنی قورئان، كەچى ھەموو کاتىك چ لەبەر كەودەنی، يان كەم تىگەيشىن، يان لەبەر ھەر ھۆکارىنکى تر، ئەمەی بۆ نارەخسىت. جالبەر ئەمەي كە هيچ كەسىلک لە گشت قورئان مەحرۇوم نېیت، ئەوا ھەموو سوره‌تیکی قورئان لە حوكىمی قورئانیکی بچوو كدایه، بگەرە ھەموو ئایه‌تیکی درېزى قورئان لە شوينى سوره‌تیکی بچوو كدایه. تهناهه‌ت ھەموو ئەھلى كەشف لەوەدا يەكىان گرتووه كە "قورئان" لە سوره‌ى "فاتیحە" دا و فاتیحەش لە **(بسم الله الرحمن الرحيم)** دا جەم بۇوه! بەلگەش لە سەر ئەمە: يەكدهنگىي زانيانى ئەھلى تەحقىقە.

رپوناکى بی دووه‌م:

ئایه‌تە کانی قورئان بە: "دەلەت و ئامازە" کانیان، گەلنى جۈرى گوفتار و، زانستى راستەقىنە و، پىداويسىتىي مروقىيان تیدا جەم بۇوه، وەک ئەمر و نەھى.. وەعد و وەعيىد.. تەرغىب و تەرهىب.. سەرزەنشت و رېنمایي.. چىزۈك و نۇونەھىيانەو.. ئەحکام و زانستە خوايى يەكان.. زانستە گەردوونى يەكان و ياسا و مەرجە کانى ئىيانى: كەسى و كۆمەلائىتى و قەلبى و مەعنەوى و قامەتى. بە رادەبەك كە ئەو پەندە باۋەي نىوان ئەھلى حەقىقەتى تیدا دېتەدى كە دەلىت: "حۇمما شىشت لىما شىشت". بەو واتىيە: ئایه‌تە کانی قورئانى پىرۇز ھېنده جامعیعیه‌تىيان تیدايە كە دەكىنست دەرمانى ھەموو دەردىك و خواست و خۇراكى ھەموو پیویستى يەكىان تیدا بىت..

بەلنى، دەبىن وابىت، چونكە ئەو قورئانه مەزنه‌ى كە پىشەپەتىكى كامىل و موتلەقى گشت چىنە کانى ئەھلى كەمالە، لەوانەي كە ھەمىشە پلە کانى بەرزبۇونەوە و كەمال دەبرىن، دەبىن خاوه‌نى ئەم تايىه‌تىكارى يە دەراسا و ناوازەيە بىت!

پرونونا کسی سی هم:

که بريتی يه له "ئيجاز"ى خاوون ئيعجازى قورئان. ئهوه تاقورئان هنهندی جار سرهه تا و كۆتايى زنجيره يهك هيئنده به ناسك و نيانى باس ده كات كه ههممو زنجيره كەي تىدا پيشان دهدات. هنهندی جارى تريش لەناو يەك و شەدا بەلگە زۇرە كانى دەعوا يەك، ج به راشكاوى و ج به ئامازە و ج به رەمز و هىما، رېز ده كات.

○ بۇغۇونە:

(وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَخِلَافُ أَسْتِيْكُمْ وَالْأُوْلَانِكُمْ) (الروم: ۲۲).

ئەم ئايەتە پېرۋە باسى سەرهە تا و كۆتايى بەديھىانى گەردۇون دە كات، كە زنجيرە نىشانە و بەلگە كانى تەوحىدە، ئىنجا دواى ئهوه زنجيرە دووهەم ropyون دە كاتەوهە. بەمەش وا لە خويىندر دە كات كە هەر بۇ خۆى و بەم جۈزە خوارەوە زنجيرە يە كەم بخويىتىمەوهە: يە كەم لەپەرە كانى جىهان كە شايەتن لەسەر كەردىگارى دانا بريتىن لە: بەديھىنانى ئاسمانە كان و زھوى و، پاشان راز اندەوهە ئاسمانە كان بە ئەستىرە كان و ئاودان كەرنەوهە زھويش بە زيندەوەران و، ئىنجا گۆرىنى وەرزە كان لە پىنى بە كارھىتان و رامكىرىنى خۇرۇ مانگ و، پاشان زنجيرە كاروبارە خوايى يە كانى لەمەر جياوازى و بەدواى يە كىدا هاتنى شەو و رۇۋۇز... هەروا بەم جۈزە تا دەگاتە: تايىەتەندى و جياوازى بەرىيەك لە زمان و دەنگ و رۇخسارە كان، كە زۇرە بە شويىنە كانى بلاۋ بۇونەوهە "زۇرى" (كثرة) ن...

جا ئە گەر لەم شويىنە كە لە چاوهەممو شويىنە كانى تردا پىز لە رېتكۈپىكى يەوهە دوورن و بە روالەت زىياتر دەستى رېتكەوتىانلىنى گىر دەبىت، كە رەنگ و رۇخسارى مروقە، رېتكۈپىكى يە كى ناوازە و دانايانە ئەوتۇرەت كە مروقى ئىزىز سەرسام بىكەت و، كار و جى دەستى وەستايە كى خاوون حىكمەت بە جۈزە دەربىكەويت.. ئەوا دەبى لەپەرە كانى تر، كە بە ئاشكرا رېتكۈپىكى يان پىۋە دىيارە، بەلگە يە كى گەللى رۇون و ئاشكاراتر بن لەسەر نەخشە كېشى ناوازە خۇيان!

پاشان لە بەر ئەوهە ئاسەوارى "داهىنان" و "دانايى" لە خودى بەديھىنانى ئاسمانە كان و زھوى دا دەبىزىت كە بەديھىنەرى دانا كەردوونى بە بەردى بناگە گەردۇون، ئەوا دەبى نەخشى "دانايى" و ئاسەوارى "داهىنان" لە بەشە كانى ترى گەردۇوندا گەللى ئاشكرا و لە بەرچاوتر بىت.

كەوا تە ئەم ئايەتە "ئيجاز" يېكى ناسكى خاوون ئيعجازى تىدا بۇ لە: دەرخستى شى پەنھان و، پەنھان كەردىنى شى ئاشكرا دا، بەمەش ئامانج و مەبەستە كانى خۆى بە كورتى و پۇختى بە دەستەوە دا!

بَلْئِي رَاسْتَهُ، زَنجِيرَهُ ئَهُو بِهِ لَكَانَهُ كَهْ بَهْ: ﴿فَقُسْبَحَ اللَّهُ حِينَ تُمْسُونَ...﴾ دَهْ سَتْ بَى
دَهْ كَاتْ تَا دَهْ گَاتَهْ: ﴿وَلَهُ الْمِثْلُ الْأَعْلَى فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ وَ كَهْ
شَهْ شَجَار "وَمِنْ آيَاتِهِ... وَمِنْ آيَاتِهِ" تِيدَا دُووپِياتْ بُووهْتَهُوهْ، لَهْ رَاسْتَيْ دَا: زَنجِيرَهِ كَيْ
گَدووهِرن.. زَنجِيرَهِ كَيْ نُوورَن.. زَنجِيرَهِ كَيْ ئِيجَازَن.. زَنجِيرَهِ كَيْ ئِيجَازِي ئِيجَازَ
بَهْ خَشَن. پَرْ بَهْ دَلْ حَمْزَمْ دَهْ كَرْد گَدووهِره كَانَيْ ئَهُمْ گَنجِينَانَهُمْ رُووْنَ بَكْرَدَنِيَاهَتَهُوهْ، بَلَامْ چَارَمْ
چَيْ يَه؟ ئَهُمْ مَهْ قَامَه درِيَزَه پَيَّدَانِي وَاهْلَنَا گَرِيَتْ، بُويَه لِيرَه دَهْ گَايِ لَهْ سَهْ نَاكَهَمَوهْ وَ،
پَشتْ بَهْ خَوا بَنْ كَاتِيَكِيْ تَرِي هَهْ لَدَهْ گَرمْ.

نمونهیہ کی تر:

فَارْسِلُونَ يُوسُفَ أَيْهَا الصَّدِيقُ (يوسف: ٤٥-٤٦).

له نیوان وشهی **فارسیون** و وشهی **یوسف** دا ئهم دهستهوازه‌یهی خوارهوه حهشار دراوه:

"إلى يوسف، لأستعير منه الرؤيا، فأرسلوه، فذهب إلى السجن، وقال:!"
بمو واتايه‌ی که چه ند رسته‌یه کی له‌ناو تنه‌ها یه‌ک رسته‌دا کورت کردوه‌ته‌وه، بین ٹمه‌وهی زیان له ړوونی و ناشکاری ټایه‌ته که بدات، یان هیچ گرئی و ټالوزی یه‌ک له تیگه یشتني دا دروست بکات!

نمونهه کی تر:

(الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا) (س:٨٠).

قورئان له بواری بهرپه چدانه وهی ئەم مروّفه ملته ده ره سەرسەختەی کە سنگى لە بەدیھىنەر دەرپەراندووه و، تووويەتى: «مَنْ يُحِبِّ الْعِظَامَ وَهُيَ رَمِيمٌ» (بىس: ٧٨) وەلام دەداتەوە و دەفرمۇئى: «فَلْ يُحِبِّهَا الَّذِي أَشَأَهَا أُولَمَّا مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ» (بىس: ٧٩) ھەروەها دەشەرمۇئى: ئەم كەسەئى کە لە درەختى سەوز ناگرتان بىز بەرھەم دەھىنەت، دەتوانىت ئىسىكى، پېرى تو و كاپىش زىندىو و بىكانەوە.

ئەم گۇفتارە لە چەند لايە كەوه رپووی لە دەعوای زىنندوو كردنەوەيە و بە چەند رپوویەك دەيچە سېنىت. چونكە لە زنجىرىھى ئەو چا كە كارىيانەوە دەست بىن دەكەت كە خواوەند بە مىھەبانى و چا كەى خۆى بە مرۇقى بەخشىيون، ئۇوهتا ھەمۇ ئەمانەي ياد دەختاتەوە و ھەستى دەبزۇيىت، پاشان گۇفتارە كەى لىرەدا كورت دەكانتوو، چونكە ھەرۋەك لە چەند ئايەتىكى تردا درىزەي پىن داوه، لە گەل ئۇوه شدا درىزەي ئەم گۇفتارە حەوالەي "زىرى" دەكەت و بەوي دەسىپىت، واتە:

ئه و که سه‌ی له دره خت برو بوم و ئاگر و، له گزو گیاش روزی و دانه‌یله و، له گلیش ده‌غل و دان و رپوه کسی پس بخشیون، هر ئه و زه‌یشی وەک لانک لئی کرد وو بوتان و روزی بە کانی ئیوه تىدا جم کرد وو و جیهانیشی بۆ کرد وون بە کوشکیکی ئه و تو کە گشت پىدا ویستی بە کانی ژیاتنانی تىدا ئاماده کراوه..

جا ئایا ده گونجیت ئه و که سه پشت گویتان بخات و وازان لئی بهینیت تاله دهستی ده بچن و له "عدهم" دا خوتانی لئی بشارنه وە؟ ناخبر، هر گیز ناکریت ئیوه ئاوا هەرمه کی و بەرباد بن و، لەناو گۆرە کاتاندا بخهون و بخهون وە، بى ئه وە زیندوو بکریتە و پرسیاری کرد وو کاتان لئی بکریت!

پاشان "ئاماژه" بۆ تەنها بەلگەی ئه و دەعوايە دەکات و، بە هیمامی و شەی (الشجر الأخضر) دەفرمۇی:

ئهی ئه و که سه‌ی ئینکاری حەشر دەکات! سەیرى دره ختە کان بکە! ئه و که سه‌ی کە لە وەرزى بەھاردا چەندەھا دره ختى لە ژمارە بەدەر زیندوو دەکاتە وە، پاش ئەمەی کە لە زستاندا مردبوون و وەک ئیسکیان لئی ھاتبۇو.. ئه و که سه‌ی کە ئه و دره ختانە سەۋز دەکاتە وە، تەنانەت لە ھەموو دره ختىکىدا سى گۈونەی حەشر لە: گەلا و گول و بەرە کانی دا پيشان دەدات.. هر گیز نابى سىنگى ئینکارى لەم خاوهن توانيە دەرپەرنىتىت و بەدېھینانى حەشرى لیوه بە دور بزازىت.

پاشان "ئاماژه" بۆ بەلگەیە کى تر دەکات و دەفرمۇی:

ئه و که سه‌ی کە ماددەيە کى سووکەلە و نوورانىي وەک ئاگرى لە دره ختىکى چىر و قورس و تارىك بۆ دەرھىتاون، چۈن بەلاتانە و دوورە ژیانىكى ناسكى وەک ئاگر و ھەستىكى وەک نور بە ئیسکانە بېخشىت کە وەک تەختەدار وان؟

پاشان بە "راشقاوی" بەلگەیە کى تر دەھینىت و دەفرمۇی:

ئه و که سه‌ی کە بە "لىكخشاندى دوولق" دارىك ئاگر لەو چەشىنە دره ختە بەردەدات كە لاى دەشته کى بە کان ناسراوه، دوو دىزه سيفەتى وەک شى و گەرمى لەو دارەدا كۆ دەکاتە و يە كىتىكىان دەکات بە مايەي سەرەھەلدانى ئەوي تر.. ئەم كارەي، بەلگەيە لە سەر ئەمەي کە ھەموو شتىك، تەنانەت تو خەمە ئەسىلى و شوين كەوتە کانىشيان، تەنها بە هيىزى خواوهند دە جوولىنە و فەرمانە کانى ئه و جى بە جى دەكەن و، ھىچ كاميان بە سەر بە خۇبىي و ھەرمه کى كار ناكەن..

جا بەدېھینەری مەزنى ئاوا، هر گیز نابى ئەمەي لیوه بە دور بزازىت کە: ئەم مەۋە لە گلەمە زیندوو بکاتە وە، لە كاتىكدا كە هەر خۆى لە گەل بەدېي ھېتاوه و كرد وو بەتىھە و بە گەل.. بەدېھینەری ئاوا مەزن نابى بە "مل بۆنەدان" و "سەرسەختى" تەحەدداد بکریت!

پاشان بە و شەی (الشجر الأخضر) دره ختە بەناو بانگە كەى حەزرەتى مۇوسا ياد دەخاتە و، ھىمامىيە کى ناسك بۆ يە كىگرتى گشت پىغەمبەران - درودىيان لە سەر بىت -

ده کات. و هک بلیّی ده عوای ئەم پیغامبئر صلی الله علیه و آله و سلم هه مان ده عواکھی حەزرەتی موسایه - علیه السلام - کە ئەمەش جوانی و نیانی يە کى تر دەھاویتە سەر جوانی ئیجازی ئەم و شەیه.

رۇوناکىي چوارەم:

"ئیجاز"ى قورئان جامیعیەت و ئیعجازی تىدايە، خۇز ئەگەر بە وردى سەیر بکریت ئەوا بە رۇونى دەرەدە كەھویت کە قورئانى پېرۆز لە ناوهندى غۇونەنە كى جۈزئى و رۇوداونىكى تايەتى دا، گەلەن دەستوورى فراوانى كوللىقى و ياساى دورۇ دەرىزى گشتى دەرەدەخات، وەك بلیّیت لە يەك لە ويچ ئاودا دەريايە كى فراوان پىشان بىدات!

لە نیوان ھەزاران غۇونە ئەمەدا ئاماژە بۇ تەنها دوو غۇونە دەكەين:

○ غۇونە ئە كەم:

ئەم غۇونە بىرىتى يە لە سىن ئايەتە ئە كە لە مقامى يە كەمى و تەي بىستەمدا بە درىزى لىيان دواين و، بە كورتى بەم جۇزە يە:

بە فىر كەدنى حەزرەتى ئادەم و شارەزا كەرنى لە ھەموو ناوه كان، ئايەتە كە فىر بۇونى سەرجەم ھونەر و زانستە كائىش دەگەيەنىت كە ئىلھامى ئادەمەزىد كراون..

ھەروەھا بە رۇوداوى سوژدەبرەنە مەلائىكەتان و سوژدەنە برەنە شەيتان بۇ حەزرەتى ئادەم - دروودى لە سەر بىت - ئايەتە كە دەرى دەخات كە: زۇربەي بۇونە وەران ھەر لە ماسىي دەرياكانىوە تادەگاتە مەلائىكەتان، ھەممۇيان ئامادە و رام كراون بۇ سوودگە باندىن بە نۇوهى ئادەم، ھەروەك بە دېھاتوو زيانىخىشە كائىش، ھەر لە "مار" مۇھ تادەگاتە "شەيتان" ملى بۇ نادەن، تەنانەت دوڑمنايەتىشى دەكەن..

ھەروەھا بە رۇوداوى سەر بىرىنى مانگا كە لە لايدەن قەومى حەزرەتى موساوه، ئايەتە كە دەرى دەبرىت كە چەمكى "گاپەرسى" بە چەقۇ كە حەزرەتى موسا - دروودى لە سەر بىت - سەرپىرا، كە بىر و بۇچۇنىك بۇ لە و پۇزۇڭارانە مىسردا بىرەوى بىي دەدرە، بە رادەيەك كە پۇلۇ راستەخۇشى لە رۇوداوى بەناوبانگى "گوپە كە" كەدا ھەبۇوە.

ھەروەھا بە ھەلقۇلانى ئاولە نیوان بەرەدە كان و لەت بۇونى ئەم بەرداňە و تەقىنەوە ئاولە نیوانىانەوە، ئايەتە كە دەرى دەخات كە: ئەم چىنە بەردىنە لە ۋىر "گل" دان، چەند گەنجىنە و عەمباراونىكى ئاوى مایە ئىيان بە "گل" ئى پۇوي زەوي دەبەخشىن.

○ غۇونە دووهەم:

گەلنى جار چىرۇ كى حەزرەتى موسا - دروودى لە سەر بىت - لە قورئانى پېرۆزدا دوپات بۇوهتەوە، چونكە ھەموو رىستەيە كى ئەم چىرۇ كە تەنانەت ھەموو يە كىك لە بىشە كانى، چەمكى دەستوورىنىكى كوللى دەرەدەخات و ئەم دەستوورە دەرەدەبرىت..

يە كىك لەوانە ئەم ئايەتە پېرۆزە يە كە دەفەرمۇنى:

﴿يَا هَامَانَ اْبْنَ لِي صَرْحَأ﴾ (غافر: ۳۶).

فیرعهون فهرمان به و هزیره کهی دهدات که: بورجینکی بلندم بز بنیات بنی تاکو سهبری
بارودخی ئاسمانه کان بکم و به چاوی خوم بیبیم که ئایا خوایه کی تیدا همیه کارو باریان
به پیوه بیات، وەک ئهودی مووسا ئىدديعای دەکات؟!

ئەم ئایه تەپرۆزه بە وشەی: **(صَرْحَا)** و بە رووداوبىکى جوزئى: دەستورىنکى سەبرى و
نەرىتىنکى نامۇ پىش چاۋ دەخات کە لە ناو بىنمالەتى فیرعهونە کانى مىسردا باو بۇوه. ئەوه بۇو
فیرعهونە کانى مىسر لە بەر ئىنكارى كىردى بۇونى بە دېيىنەر و باوھر بۇونيان بە سروشت، لافى
پەروەردگارىتى يانلى دەدا، بە سەتم و زەبرۇزەنگىش ناوى خۆيان بە تۆمار كراوى
ھىشتەوە و، ئەو "ھەرم" بەناوبانگانەيان بنيات نا کە دەلىي چيان لە ناوهندى دەشتايىي يەكى
بىن شاخ و چيادا! تاکو بەم كارميانەو ناوبانگ دەربىكەن و ناويان بىنىتەوە. جىگە لەمەش
لە بەر باوھر بۇونيان بە: "تاسىخ الارواح" و سىحر بازى، تەرمە کانى خۆيان لە شىوهى
مۇمىادا پاراستووه و، لەو گۈرستانە بلندانەدا دايىان ناون!

يەكىكى تر لەوانە ئەم ئایەتىيە: **(فَالْيَوْمُ نَجِيلُ بَيْدَلَكَ)** (يونس: ٩٢).
پۇوى گوفتار لېرەدا لەو فیرعهونە يە كە لە ناو دەريادا خنكا. لە ھەمان كاتدا ئەو
دەستورە پەلە پەند و ئامۇزگارى يەزىيانى فیرعهونە كانيش دەر دەخات کە مردن يادى
مرۆف دەخاتەوە و، بىرىتى بۇوه لەوەي كە: لە بەر باوھر بۇونيان بە "تاسىخ الارواح":
جهىستەي مردووه كانيان بە "مۇمىاكراوى" لە پېشىنانوه بىز نەوه كانى داهاتوپيان
گۇاستووه تەوه، تاکو تەرمى فیرعهونە كانيان پېشانى ئەوانىش بىرىن. ھەروەك ئەم ئایەتە
پېرۆزە، بە شىوازىتكى ئىعجاز بەخش، ئاماژىيە كى غېبىش دەكات بىز ئەوەي كە: ئەو تەرمەي
لەم چەرخەي دوابى دا دۆزرايمەوە، تەرمى خودى ئەو فیرعهونە يە كە لە دەريادا خنكا. جا
ھەروەك ئەو تەرمە لەو شوينەتىيادا خنكا فېرى ذرايە كەنارى دەريا، بە ھەمان جۆر لە
دەريايى "زەمان" وە و بە سەر شەپۇلى سەردهمە كاندا فېرى درايە سەر كەنارى ئەم سەردهمەي
خۆشمان!

يەكىكى تر لەوانە ئەم ئایەتىيە:
(بَيْذَبَحُونَ أَبْتَاءَكُمْ وَيَسْتَخْيُونَ نِسَاءَكُمْ) (البقرة: ٤٩).
ئەم ئایەتە بە رووداوى سەرپىنى ئېرىنەي نەوهى ئىسرائىل و ھىشتەوە ئافەتان و
كچانيان لە سەردهمەي فیرعهوندا، ئەو قەلاچۇ كردنە بە كۆمەلە دەر دەخات کە لە زۇر بەي
ولاتان و لە ھەموو سەردهمەنگىدا جوولە كە كان گرفتارى دەبن، ھەروەها ئەو رۇلە گىنگەش
دەخاتە پۇو كە ئافەتانيان لە ژيانى ھەرزەبى گۈزى ئادەمیزاد و تىڭچۈونى خۇورەوشتى
مرۆفدا، دەبىيەن!

ھەر لەو ئایەتانە:
(وَلَتَجِدُنَّهُمْ أَخْرَصَ النَّاسَ عَلَى حَيَاةٍ) (البقرة: ٩٦).

﴿وَتَرَى كَثِيرًا مِّنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْأَثْمِ وَالْعُدُونَ وَأَكْلِهِمُ السُّخْتَ لَبْسُهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (المائدة: ٦٢).

﴿وَيَسْعُونَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ (المائدة: ٦٤).

﴿وَقَضَيْنَا إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتَفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ﴾ (الإسراء: ٤).

﴿وَلَا تَعْشُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ (البقرة: ٦٠).

ئەم دەوو حۆكمەی کە ئەم ئايەتانە دەرىجەق بە جوولە کە دەريان كردووه، واتە هەلپەكارى و خراپىكارى (الخرص والفساد)، لە راستىدا دەوو دەستورى گشتى و گۈنكىغان لە خۇ گىرتۇووه کە ئەو جوولە كانە بە فۇفيلىل و ساختە كارى لە ژيانى كۆزمەلگاى ئادەمیز اددا گىرتۇويانەتە ئەستۆ، چونكە ئەم ئايەتانە دەرى دەخەن کە:

ھەر جوولە کە كان بۇون لمۇزىيان بە ژيانى كۆزمەلایەتى مىرۇف خىست و، بە: ھاندانى كىرىڭكارە كان لە دىزى سەرمایەداران، جەنگىغان لە نىوان دەولەمەندان و ھەزاراندا ئايەوه و.. ھە ئەوانىش ھۆكاري دامەزرا ئەندى بانكە كان بۇون و رېزەسى سوود و رىيابىان چەند بارە بەرز كردهوه و، بە ھەموو ھۆكاريڭى نزەم و بە گشت فۇفيلىل سەروھەت و سامانى زۇریان بەيە كەوه نا.. ھەر خودى ئەوان بۇون کە رۇشتەنە ناو ھەموو جۆرە رېكخراوه خراپىكارە كان و.. دەستىشىان لە نانەوهى ھەموو جۆرە ئاشۇوب و شۇرۇشىكدا ھەبۇو، تاكۇ تۆلەئى خۆيان لەو گەل و حکومەته زال و دەست رۇشتۇوانە بىسېنەوه، كە پىشتر مەحرۇومى و سرایان لە سەر دەست چەشتىوون!

يە كىنگى تر لەوانە ئەم ئايەتەيە:

﴿فَقَتَمَنُوا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿وَلَنْ يَمْنَأُو أَبَدًا﴾ (البقرة: ٩٤-٩٥).

ئەم ئايەتە لە ژىر ناونىشانى رووداۋىنگى جوزئى کە لە كۆپىتكى بچوو كى خزمەت پىغەمبەردا صلوات الله عليه پۇوي دا، دەرى دەخات کە: جوولە کە لە ھەموو كەس زىاتر دەست لە داۋىنى ژيان - ھەر ژيانىڭ يېت - گىر دە كەن و، لە ھەموو خەلکىش زىاتر لە مىردىن دەترىسن و، ھەر گىز ئاواتى مىردى ناخوازان و، تا رۇزى قىامەتىش دەست لە هەلپە كردىن

ھەلتاڭرىن بۇ ژيان!

يە كىنگى تر لەوانە ئەم ئايەتەيە:

﴿وَظَرَبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ﴾ (البقرة: ٦١).

ئەم ئايەتە لە ژىر ئەم ناونىشانەدا و بە شىۋىيە كى گشتى چارەنۇوسى بۇ ژيانى ئايىنده جوولە کە كان بۇون دەكتەوه. جا لە بەر ئەوهى "ھەلپە كردى بۇ دنيا" و "خراپىكارى" بە قوولى لە ناخى رەوشىياندا رۇچۇووه و تىكەللى سروشىيان بۇوه، ئەوا قورئانى پىرۇز لەم

گوفتارهدا زبری و توندو تیزی بیان له پرودا دهنوینیت و، بۆ مەبەستى تەمىن كردنیان زللهى سەرزەنشت لە سەرو گویلا كیان دەسرەونیت! دەتوانیت بۆ خوت لە بەر رۇشنايى ئەم غۇونانەدا: چىزىكى حەزرەتى موسىا، دروودى لە سەر بىت و، بەسەرهات و رۇوداوه كانى ترى نەوهى ئىسىرائىل، لېڭ بەدەيمەوە.

پاشان:

گەلنى بىرسىكەي "ئىعجاز"ى وەك ئەم غۇونانەي رۇوناكىي چوارەم، بە وىنەي "بىرسىكەي ئىعجازىكى ئىعجازبەخش" لە پشت پەردەي و شە ساكار و باس و باپەتە جۈزئى يە كانى قورئانەوە هەن. خۇز مەرۇقى وریا و تىڭەيشتۇوش "ئامازە" يە كى سەرۇزىادە!

رۇوناكىي پېنجەم:

جامىعىيەتى دەراساي: "ئامانج و بابەت و واتا و شىۋا ز و ناسكى و لايەنە جوانە كانى قورئان".

بەللىن، گەر بە وردى سەيرى سوورەت و ئايەتە كانى قورئانى پېرۇز بىرىت، بە تايىەت سەرتايى سوورەت و ئايەت و بىرگە كانى، دەردە كەۋىت كە: قورئانى خاوهەن ئىعجازى "بەيان": ھەموو جۈرە كانى رەوانبىيىزى و.. گشت بەشە كانى گوفتارى بەنرخ و.. ھەموو چەشىنە كانى شىۋا زى بەرزا و.. يەك بە يە كى رەۋشە جوانە كان و.. پوختەي گشت زانستە گەردوونى يە كان و.. پېرىستى سەرجمە خواناسى يە كان و.. گشت دەستوورە سوود بەخشە كانى ژياني خۆزى و كۆمەلایەتى مەرۇف و.. سەرجمە ياسا بەرزا و نۇورانى يە كانى حىكمەتى گەردوونى، لە خۆدا جەم كەردووە. وېرای كۆز كردنەوەي ھەموو ئەمانەش لە خۆزىدا، كەچى ھىچ ئاسەوارىتىكى لىنى تىكەل بۇون و نارپىكى نە بە دارپشىن و نە بە واتا كانىوە دەرناكەۋىت!

بەللىن پاستە، كۆز كردنەوەي ئەم ھەموو رە گەزە زۇر و جۇراو جۈرانە لە يەك شويندا، بىن ئەنەوە ھىچ تىكەللى و لى تىكچۈنۈكى لىنى دروست بىت، يان شىرازەي ھىچ رېسايدەك بېچرىت و تىكېچىت، بىن ھىچ گومانىك ئەم كارە تەنها هي رېسای ئىعجازىكى زالى بەتۇان و خاوهەن دەستەللانە.

ھەروەها دېرىنى پەردەي شتاتى لە گەل راھاتۇرى ئاسايى - كە سەرچاوهى جەھلى مورە كەكەبن - بە چەند چۈنگەرەن كە ئەنۇ كە ئەنۇ بەردا نە كوناودەر دە كەن، پاشان دەرخىستن و پىشاندانى كارە دەراسا و حەشاردا وە كانى پشتى ئەنۇ بەردەيە بە رۇونى و.. شەكاندىنى بىتى سروشت - كە سەرچاوهى گومرايى يە - بە شەمىزى ئەلماسىي بەلگە كان و.. رەواندەنەوەي پەردە چۈپە كانى خەوى "بىن ئاگايى" بە چەند دەنگ و ھاوارىتىكى وەك نەعەتەي ھەور و.. كەردنەوەي نەھىئى داخراوى گەردوون و حەل كەردنى مەتەللى

سەرسوورهینی جيھان، كە فەلسەفە و حىكىمەتى گرۇي مەرۆقىان تىدا دەستەوسان ماواه.. ئەم كارە تەنها ھى ئەم قورئانە خاوهەن ئىعجازى بەيان و، حەفيقەت بىن و، شارەزاي غەيب و، ھيدايات بەخش و، پىشاندەرى حەفيقەتەيە!

بەلنى، گەر بە وردى و بە چاوى و يېزان سەيرى ئايەتە كانى قورئانى پىرۇز بىكىت، دەبىزىت كە وەك كىتىپە كانى تىلە زىخىرە بىرېنگى تەدرىجى ناچىت كە شوين ئامانجىڭ يان دوو ئامانج كەوتىت، بىلکو دەبىزىت ئەم ئايەتانە بە شىوهى ئاراستە كردن و بەسىردا خويىندەن و بە جۈرىتىكى كتوپرى و پەيتاپەيتا، دېت و ئاراستە دەكىت و، نىشانە ئەمە خەپۇھە كە هەر كۆملە ئايەتىكى پىنكەوە هاتۇن بە سەرىيەخۆيى و پۇختى هاتۇن و، گشت ئايەتە كانى قورئان بە جۈرىتىكى پىچىچەر و كەم كەم و، لە شوينىكى دوورەوە و، لە ناوهندى بروسکە و تەلگەرافىكى لەپەرى جىددى و گرنگى دا، نازىل بۇون.

بەلنى، جىڭە لە بەديھىنەرى بۇونەوەران كىنى دەتوانىت ئەم گوفتارە بەم شىوه جىددى يە دابېزىت، كە گوفتارىكە پەيوەندى يە كى بەتىنى بە گەردۇون و بەديھىنەرى گەردۇونەوە ھەيدى؟ يان كىن كىنە جىڭە لە بتوانىت لەرا دەبەدەر سۇورى خۆى بشكىنېت و بە ئارەزووى خۆى بېچىت بە ناوى بەديھىنەرى شىكۈمىندۇ بە ناوى گەردۇونەوە گوفتارىكى ئاوا راست و پەۋاى لە زار دەرېچىت؟!

بەلنى، قورئان بە ئاشكرا پىوهى ديازە كە: فەرمایىشتى بەديھىنەرى بۇونەوەرانە و، گوفتارىكى حەق و جىددى و بەرز و بىن گەردى راستەقىنەيە و، ھىچ نىشانەيە كى لاسايى كردنەوە پىوه ديازەن يە.

خۆ ئەگەر بە گۈمانى مەحالىش كەسىتكى وەك موسەيلەمەى درۆزىن ھەبىت لەرا دەبەدەر سۇورى خۆى شىكاندىت و، لاسايى گوفتارى بەديھىنەرى خاوهەن عىزىزەت و جەبەر رۇتى خۆى بکاتەوە و، لە زادەي بىرى خۆيەوە بە ناوى گەردۇونەوە بىدوېت، ئەوا بىن گومان ھەزاران نىشانە لاسايى و تەصەنۇع و غەمش و ساختە و فيل و تەكەللۇفى پىوه دەر دە كەۋىت، چونكە ھەركەس خۆى لە پلە و بارودۇخىكى گەلنى بەر زىرتىدا لەچاو حالى پەست و نىزمى خۆى دەربخات، ئەوا بىن گومان ھەموو رەفتارىكى تەصەنۇع و لاسايى كردنەوە پىوه دەر دە كەۋىت!

بە وردى سەيرى ئەم راستى يە بىكە كە ئەم سوينىدە خوارەوە رايىدە گەيدەنیت:

﴿وَالْتَّحِمُ إِذَا هُوَ ۝ مَا ضُلٌّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَى ۝ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى ۝ إِنْ هُوَ إِلَّا وَخَيْرٌ يُوحَى ۝﴾ (النجم: ۱-۴).

تیشکی سی هم

ئیعجازی قورئانی بیروز لەمەر:

ھەوالدانی لە شتانی غەبىي و بەردەوامىي لاۋى يەكەمى و ئاراستە كردنى گۇفتارى بۇ ھەموو
چىنەكانى مەرۇف

ئەم تیشکە سى "جىلوه" ئى پەخشاندۇرۇھ

جىلوھى يەكەم

ھەوالدانی قورئان لە شتانی غەبىي
ئەم جىلوھىيەش سى "شەوق" ئى داوهەتموھ

□ شەوقى يەكەم:

ھەوالدانی قورئان لە "غەبىي راپوردوو".

ئەم قورئانە حەكىمە لە سەر زمانى پىغەمبەرىڭ، كە بە يەكىدەنگىي ھەموان
نەخۇيندەوار و ئەمین بۇوه، گەلىي پۇوداوا دەگىپىتەوه، ھەر لە رۇوداواھ كانى سەرددەم
ئادەمەوە - دروودى لە سەر بىت - تا سەرددەمى نازل بۇونى، كە باشتىرين سەدە و سەرددەم
بۇوه. ھەروەھا بەپەپەرى ھېز و جىددىيەتەوه: گەنگەنلىقىنى حالەت و بە سەرەتە كانى
پىغەمبەران - دروودىيان لە سەر بىت - باس دە كات و، لەمەشدا كىتىپە پىشۇوھ كانى وەك
تەورات و ئىنجىيل پىشى دە گەن و تەسىدىقى دە كەن و، قورئان لەو شتانەدا كە وەك كىتىپە كانى
پىشۇو وايھ پىشىيان دە گەرتىت و، لەو باس و بابهاتانەشدا كە لەوان ناساجىت و مايەرى ئىختىلافى
ئىوانيانە، حەقىقەتى رۇوداواھ كانىيان بۇ را است دە كاتەوه!

بە واتايىھى كە "رۇانىنى غەبىي بىنى قورئان" رۇوداواھ كانى راپوردوو باشتى دە بىنیت لە
چاۋئەو كىتىپانە، بە چەشىنىڭ كە لەو بابهاتانەي قىسىي ھەموويانى تىدا يە كانگىر بۇوه،
تەسىدىق و تەزكىيە ئەوان دە كات و، لەو باس و بابهاتانەشدا كە ئىختىلافىان لە ئىواندايە،
قورئان رۇوداواھ كانىيان بۇ را است دە كاتەوه!

دەبىن بىشزانىن كە حالەت و پۇوداواھ كانى راپوردوو كارىتكى "عەقلى" نىن تا بە "ژىرى"
بىزازىن و ھەواليان لە بارەوە بىدرىت! بەلگۇ شتىتكى "نەقلى" ن و پىشىت بە بىستن و
گېڭانەوهى دە ماودەم دە بەستن، يان بە گواستنەوه و گېڭانەومىيان لە رېتى تۆمار كردن و
نووسىنيانەوه، كە دىارە ئەمەش كارىتكە تايىھەتە بە كەسانى خۇيندەوارەوە..

به لام خو دوستان و دو زمان قسمهيان له سه رئوه يه کي گرتووه که: قورئان بو که سیک نازل بووه که هیچ شاره زایی يه کي له نووسین و خوینده و دا نه بووه و به "ده ستپا کی" و سیفه تی "نه خوینده و اری" ناسراو بووه. ئنجا به شیوه يه که له و حاله تانه‌ی رابوردوش ده دویت و همواليان راده گهیه نیت که ده لیتی همه مومویان به چاو ده بیت! چونکه گیان و ده ماري بزاوی رووداويکی دریز ده گریت و له باره بیوه ده دویت و ذهیکات به پیشه کیي مه بست و ئاماچه کهی! و آنه ئه و کورته و پوخته هموالانه‌ی له قورئاندا باس کراون، به لگهن له سه رئوه‌ی که ئه و که سه‌ی ئهم هموالانه‌ی ده رخستووه، همه مو حالته کانی رابوردو ده بیت. ئه و تا به وینه‌ی که سیک که له "هونه ریک یان" سنته‌ت "یکدا پسپور بیت و، پوخته‌ی کی ئو هونه ره، یان غورو نهیه کی ئه و سنته‌ت دروست بکات و پیش چاوی بختات و، ئهم کاره‌ی بکات به به لگه له سه ره سه لیقه و کارا مهی خوی لهو بواره‌دا. به همان جوز، ئه و پوخته و گیانی پروودا و انه‌ش که له قورئانی پیرۆزدا باس کراون، ده ری ده خن که: ئه و هموالدره‌ی ده یان گیریت‌نه، گشت لاینه کانی ئه و پرووداوه ئاگداداره و چاوی لیبیه‌تی، بزیه وابه کارا مهی يه کی نایا سایی و له راده بهدره (گهر ئهم ته عبره دروست بیت) لیيان ده دویت و همواليان راده گهیه نیت.

□ شهوقي دووه‌م:

هموالدانی قورئان له "غهیي داهاتوو".

ئهم به شه گهلى جوزی زوری هه يه.

يه کم به ش تایبه‌ت به ئه هلى كه شف و ويلايە ته وه.

○ بو نمونه:

"محیدیني کورپ عره بی" گهلى هموالدانی غهیي له سوره‌تی "روم": **﴿السم** ﴿
أَلْيَتِ الرُّؤْمَ هَذَا دَوْزِيْوَهْ وَهْ..

ئیمامی ره بیانیش (ئه حمددی فاروقی سه رهندی) - خوالی پازی بیت - گهلى ئاماژه‌ی مامدله غهیي يه کانی له پیته پچر پچر کانی سه ره تای سوره‌ت کاندا دیوه‌ت وه. خو سه باره‌ت به زانیانی "باطن" يش، ئهوا قورئانی حه کیم همر له سه ره تاوه تا کوتایی، جوزینکی هموالدانه له غهیب!

به لام ئیمه ئاماژه تمنها بو بشیک له وانه ده کهین که تایبه‌ت به عامه‌ی خەتكىدە و پروی له هه موانه. ئهم به شهش گهلى چینی زوری تیدايه و، تمنها له يه ک چینیان ده دویین.

كورئانی پیرۆز به پیغەمبەری خۇشەویست **﴿كَلَّا دَفَرَ مُؤْمَنٍ﴾**:^(۱)

(۱) گهلى کتىپي تەفسىر هەن ئەم ئايەتاندیان پروون کردووه ته و که همواليان لە غەبب داوه. بزیه لېرە شدا پروون نە كر انووه، چونکه نيازى چاپكىرنى ئەم کتىپي به پیته كۆزنه کان(و آنه پىتى عره بى) دانەرى تووشى هەلە پەلە كردن كرد. بە هەزىيە، ئەم گەنجىنە بە تۈركىلە لېرەدا بە داخراوی مانووه! (دانەر)

﴿فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌ﴾ (الروم: ٦٠).

**لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ أَمْنِينَ مُحَلَّقِينَ رُؤْسَكُمْ وَمَقْصُرِينَ لَا
تَخَافُونَ** (الفتح: ٢٧).

فَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينُ الْحَقِّ لِيُظَهِّرُهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ... (الفتح: ٢٨).

﴿وَهُم مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ ﴾ فِي بَضْع سِينَنَ اللَّهِ الْأَمْرُ...﴾ (الروم: ٤-٣).

﴿فَتَبَصِّرُ وَيَنْصُرُونَ ﴾ يَا أَيُّهُمُ الْمَفْتُون﴾ (القلم: ٦-٥).

فَمَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ لَتَرَبَّصُ بِهِ رَبِّ الْمُنْوَنِ (الطور: ٣٠).

﴿قُلْ تَرَبَّصُوا فِي أَنِي مَعَكُمْ مِنَ الْمُتَرَبَّصِينَ﴾ (الطور: ٣١).

وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ ﴿٦٧﴾ (المائدہ: ۶۷).

﴿فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا...﴾ (البقرة: ٢٤).

﴿وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا﴾ (البقرة: ٩٥).

﴿سُرِّيْهُمْ أَيَّاَتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ اللَّهُ الْحَقُّ﴾ (فصلت: ٥٣).

بِعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرَةً (الإسراء: ٨٨).

هُبَايَتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُجْهِمُهُمْ وَيَجْبُونَهُ أَذْلَلَةً عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعْزَزَةً عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةً لَائِمٍ (المائد١٥٤).

﴿وَقُلْ أَحْمَدَ اللَّهُ سَيِّرْ يُكُمْ آيَاتِهِ فَتَعْرُفُوهَا﴾ (النَّمَاءٌ: ٩٣).

﴿فَلَمْ يَرَهُ الرَّحْمَنُ أَمَّا بِهِ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي صَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ (الملك: ٢٩).

هُوَ عَذَّلُ اللَّهِ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لِيَسْتَخْلِفُوهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي أرْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ
أَثْنَانِهِمْ (الْأَوْرَادُ : ٥٥).

ئەمانە و ئايىتە كانى ترى وەك ئەمانە، گەلى زۇرن كە هەوالىيان لە غەيىب داوهە، پاشان بېو جۈرۈمى كە هەوالىيان دا ھەممۇ ئە و روودا انە ھاتنەدى!

جا ههوالدان له غهیب، بئ هیچ دوودلی یهك و .. به کهمائی جیددی یهت و دلنيایي و .. به جوزریک که دهري بختا ٹھوپه رپی باوهري به خزی ههیه و .. لهسهر زمانی که سیلک که گیرفدهی رهخنه و یتعتیرازی رهخنه گران دهیت و، لهوانهیه تنهها لهبهر هلهمه کی بچووک سرهجمی دهعوا کهی بدؤرینیت..

هم هموالدانه بهم جذوره، بهلگه‌یه کی گومان بره له سهر ئمهوهی که: ئه و همهو الدهره
دھرسه کانی لە لای مامۆستای ئەزھەل دەخوینیت، ئىنجا بە خەلکیان رادە گەمیه نیت!

□ شهودی سی هم:

ههوالدانی قورئان له "غهیبی: حدقیقته خوابی و گرددونی و قیامه‌تی به کان". بهلئی، ئهو روونکردنوانه‌ی قورئان که تاییه‌تن به حدقیقته خوابی به کان و.. ئوهانه‌شیان که له باره‌ی برونوه را نوه و گرئی کویره‌ی گرددونیان کردووه‌تموه و مهتملی به دیهاتنی جیهانیان حمل کردووه، گرنگترین و گهوره‌ترینی روونکردنوه کانی قورئان. چونکه ئهم کاره هه‌ر گیز له کیشی "عقل" دانی به و "زیری" ای مرؤف ناتوانیت له نیوان چهندین ریگای چهوتی گومپایی دا ریگایه‌کی راست بگریته‌بهر و ئهو راستی به غهیبی یانه بدوزیتنهوه! خۆئاشکرایشه که گهوره بله‌مه‌تانی گرزوی مرؤف نه‌یانتوانیوه له رئی زیری‌یه‌وه به بچوو کتزین و ساده‌ترینی ئهو راستی یانه بگنه!

پاشان بین هیچ گومانیک خودی زیری‌یه کانی مرؤف له بهردم ئهو راستی به ئیلاهی و گه‌رددونی یانه‌ی که قورئان ئاشکرای کردوون، به چۈكدا دین و پئی دەلین: "صدقت!".. خۆپاش ئهوهی که به دلتیکی ساف و دهروونیکی خاونین گوییان لە "بیان" ای قورئان راگرت و دواى بەرزبۇونوه‌ی رۆح و کامل بۇونی "زیری" یان، سەرجهم ئهو راستی یانه‌ی قورئان و هرده‌گرن و، به وتنی: "بارک الله پیروزبایی له قورئانی پیروز دەکەن!

جالله‌بهر ئهوهی "وتهی یازده‌هم" چەردەیه‌کی لەم بەشە چەسپاندووه و روونی کردووه‌تموه، ئهوالیره‌دا دووبات کردنەوه‌یان بە پیویست نەزانی.

سەبارەت به ههوالدانی قورئانیش له غهیبی "ئاخیرەت"، ئهوا له و کاته‌دا کە "زیری" ای مرؤف - به تەنها خۆزى - پەی بە هیچ کام لە حالە‌تە کانی ئاخیرەت و بەرزەخ نابات و نایان بینیت، دەبینیت قورئان تائەندازە پله‌ی "شەھوود" ئهۋ راستی یانه دەبینیت و بە بین گومانی دەيانچە سېنیت!

فەرمۇو سەرلە وتهی دەھم (پەيامى حەشر) بده، با بۇ خۆت راستی ئهو ههوالله غهیبیانهت بۇ دەربکەویت کە قورئان لە باره‌ی ئاخیرە‌تموه راياندە گەیه‌نیت. چونکه ئهو پەيامە لە رادە بەدەر ئهو ههوالانه‌ی قورئانیان روون کردووه‌تموه.

جىلوهى دووه‌هم لاويتى قورئان

كورئانی پیروز ھىنلە پارىزگارىي گەنھى و لاويتى خۆزى کردووه کە لە هەموو سەردەمیکدا دەلىي بە تازه‌بىي و لاوى و پاراوى نازل بۇوه!
بهلئی، لەبىر ئهوهى قورئانی پیروز گوفشارىكى ئەزەلى بە و راستەو خۆئاراستەي مرؤفى هەموو چىنە کانى گشت سەردەمیك كراوه، ئهوا دەبى خاوهنى "لاوى" يە كى ئاوا بەردەوام

بیست، ئەوهەتا بە "لاؤى" پەيدا بۇوه و ھەر وەشاش ماۋەتەوە. تەنانەت بە پروانینىكى وەك بىنلىق تايىھەت دەپروانىتە ھەممو يەكىن لە سەرەدەمانەنى كە سروشت و بىر و را و بۆچۈونىز جىاوازە و، بەپىي داخوازى يەكانى يەك بە يەكان دەدۇيت و، وانە كانى دەلىتەوە و، سەرەنجى خەلکى ئەو رۆژگار و سەرەدەمانەشيان بۇ لارادە كېشىت.

گەر سەيرى ئاسماوار و ياساكانى گۈزى مەرۆف بىكەين، دەيىن ئەوانىش وەك مەرۆفە كان "پىر" دەبن و ئالۇ گۈرپىان بەسەردا دىت، كەچى ئەحکام و ياساكانى قورئان: راڭىز و توندوتۇل و رەگدا كوتاون، بە رادەيەك كە رۆز لە دواى رۆز قايمى و تۆركەمىي يان پىز دەرددە كەۋىت.

بەلنى، ئەم چەرخ و سەرەدەمە ئىمە كە زۆر لە خۆزى بايى بۇوه و زىياتىر لە چەرخە كانى پىشىن گۈنى لە بىستى قورئان ئاخىنبو، بە تايىھەت ئەھلى كىتابى سەرەدم كە لە ھەممو چەرخە كانى راپوردو و پىز پىويسىيان بە رېنمابى ئەو قورئانە ھەمە كە بە: **(يَا أَهْلُ الْكِتَابِ) ..** **(يَا أَهْلُ الْكِتَابِ) ..** رۇوي گوفشاريان تى دەكتات، تەنانەت دەلىي ئەم گوفشارە بە تايىھەتى و راستەخۆ ئاراستە ئەم چەرخە ئىمە كراوه، چونكە و شەرى **(يَا أَهْلُ الْكِتَابِ)**، "يَا أَهْلُ الْمَكْتَبِ" واتە "ئەھلى رۆشنبىرىنى نوى" ش دەگرىتەوە! ئەوهەتا قورئان بە هيىز و توندوتۇلى خۆزى و، بە ھەممو تازەبى و پاراوى يەكى و، بە دەنگىنەكى زولالىي هىنندە بەرز كە زھۆرى و ئاسمانانە كان پىز دەكتات و لە ئاسىدا دەزرنگىتەوە، بانگىيان لى دەكتات و پىيان دەفەرمۇسى:

(يَا أَهْلُ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ يَبَثُّنَا وَبَيْنَكُمْ...) (آل عمران: ٦٤).

بۇ غۇونە:

لە كاتىكىدا كە دانە دانە و كۆمەلە كانى گۈزى مەرۆف لە بەرەنگاربۇونەوەي قورئاندا دەستەوسان مان، كەچى والەم سەرەدەمدا ئەم شارستانىتى يە نوى يەي ئىستا، كە بەرەمەي بىرورا و بۆچۈونى ئادەمیزاد بەلكو گۈزى جىتنى شە، شىۋىي نەيارىكى قورئانى لە خۆ گىرتۇوە و، بە شىوازە ساحىرانە و سەرنج را كېشە كانى دەھەويت بەرەنگاربىي قورئان بىكتات. جا بۇ ئەوهى ئىعجازى قورئان بەپىي دەعواى ئايەتى پىرۇزى: **(فَلَئِنْ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسَانُ وَالْجِنْ..)** بۇ ئەم بەرەنگاربۇوه ساماناك و نوى يەش بىچەسېپىن، ئۇوا ئەو بناغە و دەستورانە كە شارستانىتىي نوى ھىنناونى، لە بەرامبەر بناغە كانى قورئانى پىرۇزدا رادە گرىن.. لە پلەي يەكەمدا: گشت ئەو بەراوردكارى و تەرازو وانە پىشچاو دەخەين كە لە وته كانى پىشۇودا ھىنناومانن، ھەر لە وته يە كەمەوه تا وته يىست و پىنچەم.. ھەرۇھا ئەو ئايەتە پىرۇزانەش دەخەينە رwoo كە لە سەرەتاي ئەو و تانەدان و حەقىقەتە كانىيان دەرددەخەن..

چونکه همه مهو ئه مانه، به یه قین و دلنجیایی به کی ئه و تو که هر گیز گومان و دوودلی تو خنیان ناکه و نیت، ئیعجاز و سه رکه و نیتی قورئانیان به سه ر شارستانیتی سه رده مدا، چه سپاندووه! له پلهی دووهه میشد: به پوختی به شیک له و ده ستورانهی "شارستانیتی" و "قورئان" ده هینین که وتهی دوازده هم چه سپاندوونی و پروانی کرد و نه ونه!

ئه و تا فه لسه فهی شارستانیتی نوی باوه بی و ایه که: ستونی ژیانی کۆمەلایه تی مروف بریتی يه له "هیز" و .. له همه مهو شتیکدا "بەرژه و ندی و سوود" ی مه بەسته و .. "مشتموپ" ده کات به ده ستوری ژیان و .. ره گهز په رستی و "قهومییتی سەلبی" ده کات به په یوه ندی ده ری نیوان کۆمەلاینی مروف و .. ئامانجیشی "گالتە و گەپنکی بەربادی بى مه بەست و بى ئامانجە" بۆ تیز کردنی ئەمەیل و خواست و هەوا و ئاره زووانهی که پتر ئاره زووی ده رون ده رون ده رون و په تی بىن دەبچرن و بەره لای ده کەن!

خۇ ئاشکر ایشه که هیز ئەنجامه کەی "لە سنور ده رچوون" ده بیت و .. سوودیش سروشتی وايه "پالپائین" لى پەيدا ده بیت، چونکه بەشی داین کردنی پىداویستی و ئاره زوو کانی هەموان ناکات و .. مشتموپیش "ململانی" و "زۇرانکاری" لى ده بیتھو و .. ره گەزپەرسیش "لە سنور ده رچوون" لى پەيدا ده بیت، چونکه ره گەز ایه تی يه کە گەشە ده کات و بە هەللىو شینی ره گەز کانی دى، فراوان ده بیت.

شارستانیتی نوی، هر چەند لایه نی چاکەشی تیدایه، بەلام لە بەر ئەوه لە سه ر ئەم بناغانه بنیات نراوه و پالى بەم ده ستورانو داوه، ئەوا نەیتوانی بەختووه ری يە کى تەنانەت رو والله تیش بە لە سەدا بیستی خەلکى زیاتر بادات و، هەموو ئەوانی ترى گىرۇدەی نىگەرانی و بە دېختى كرد و بە دەردى سەر بى زۇرەوە تللاندىيەوە.

بەلام حىكمەتی قورئانی پېرۇز لە بىري: هیز، "حەق" دادەنیت بە ستون و خالى پشت بىن بەستن لە ژیانی کۆمەلایه تی دا و .. لە بىري سوودیش "رەزامەندىي خواى گەورە" و "بەدەستەتىناني رەفتار و خەوی بەر ز" ده کات بە ئامانج و .. لە جىاتى مشتموپیش "يارمەتى و ھاو کارى" ده کات بە ده ستور و بناغە لە ژیاندا و .. لە بىري ره گەزپەرسىتى و قەومىيەتی سەلبى، دەست بە "ئايىن" و پىشە و نىشتمانو ده گىرىت، تاکو بىانکات بە پەيوه ندی ده ری کۆمەلاینی مروف و .. ئىنجا سنور دانان بۆ دەستدرېزىي لە سنور ده رچوون نەکانى "دەر دەر" و، هاندانى "گىيان" بۆ رېيشتن و بەر زبۇنەوە بەرەو کار و ئاقار و ئامانجە بىلندە کان و .. دلنجىا کردنی هەستە بەر زە کانى گىيان، ده کات بە ئامانجى خۆى تاکو مرۆف بەرەو كەمال و رەوشە بەر زە کان سەر بىخات و بىكەت بە مرۆفى راستەقينە. خۇ ئاشکر ایه کە ئەنجامى "حەق" يە كىگەرنە و، هى "رەوشەت بەر زى" ش پاشتىگىرىي يە كەزە و،

"هاو کاری" ش ئەنجامه کەی فریاکمۇتنى يەكتى دەبىت و، "ئایین" يش برايەتى و پشتگىرىسى يەكتى لىنى پەيدا دەبىت و، ئىنجا "لەغاو كىردىنى نەفس و هەملەپە كارى يەكانى" ھاودەم لەگەل "سەربەست كىردىنى گىيان و ھاندانى بۇ رۇشتىن بەرھەو كەمال" دەبن بەھۆى (بەختە وەرىي) ھەردوو دىنلەي مەرۆف!

بەم جۈزە، شارستانىتىنى نوى سەربارى ئەملايەنى جوانى و چاكە كارى يانەي كە لە ئايىنە كانى پىشىو بە تايىھەت لە قورئانى پېرۇز وەرى گىرتۇون، كەچى لە بەرددەم قورئانى حەكىمدا رۇوخا و شىكىستى هيپىا!

لە پلەي سىھەمىشىدا: تەنھا سىچوار دانە بناغە - لە نىوان ھەزاران مەسىلەدا - بۇ نۇونە دەھىننەوه:

* مەسىلەسى يەكتەم:

لەبەر ئەمە ياسا و دەستورە كانى قورئانى پېرۇز لە "ئەزەل" ۋە ھاتۇون، ئەمە دەشمەننەوه و بەرھەو "ئەبەد" دەپۇن و، ھەرگىز چەشنى ياسا شارستانى يەكان تووشى "پېرى" و گەرفتارى "مردن" نابىن، بەلكو ھەمىشە لەھەمۇ كاتىكدا ھەر بەھىزىن و بە "لاوئىتى" دەمەننەوه!

بۇ نۇونە: شارستانىتىنى نوى، بەھەمۇ كۆمەلە خىرخوازى و رېتكىخراوه چوست و چالاکە كانى و گشت پڑىمە بەزەبرۇزەنگ و دەزگا پەرورەدەمە، و پەۋشى يەكانى خۆيەوه، نەيتوانى بەرەنگارىنى دوو مەسىلەى قورئانى پېرۇز بىكەت، بەلكو لە بەرددەم ئەم دوو مەسىلەيە قورئاندا پەكى كەوت و شىكىستى هيپىا. ئەم دوانەش بىرىتىن لە ئايىھەتى:

(وَأَتُوا الرِّزْكَاهَ) (البقرة: ٤٣) و ئايىھەتى: **(وَأَحَلُّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَمَ الْوَرَبَاهُ)** (البقرة: ٢٧٥).

وابە "پىشە كى" يەك ئەم سەركەوتتە ئىعجازبەخشەى قورئان رۇون دەكەيننەوه: وەك لە "إشارات الإعجاز" دا چەسپىزراوه: بناغەي ھەمۇ پېشىۋى و شۇرۇش و ئاشۇرۇيىك لە كۆمەلگەي مەرۆڤەدا تەنھا يەك و شەيە، ھەر وەك سەرچاوهى سەرجەم رەۋشتە نزەمە كانىش تەنھا يەك و شەيە ترە..

وشەى يەكتەم: (گەر من بۇ خۆم تېرىم چىم لە خەلکى داوه؟ بالە بىرساندا بىرن!)

وشەى دووھەم: (تۆ كار بىكە با من بەرەي رەنخىت بەخۆم و، ماندۇو بىبە با من بەخۆيىمەوه!) بەلىنى، بە پارىزگارى كىردىنەنگىي نىوان چىنى خەواص و عەواام، واتە "دەولەمەندان" و "ھەزاران" نەبىن، ھەرگىز ئاشتى و ۋىيانى ئاسوودە و تەبايى لە ھىچ كۆمەلگەي كەنەنەن ئەم ھاوسمەنگىي يەش: سۆز و بەزەبىي ھاننەوهى خەواصە بە چىنى عەواامدا و، گۈرپايەلى و پىزىنواندىنى عەوايمىشە بۇ چىنى خەواص.

خو شارستانیتی نویش، به هممو کومله خیرخوازی و دهگا رهوشته کانی و گشت هوز کاره توند و تیزه کانی سه پاندنی ریسا، نهیتوانی ئهو دوو چینه گرزوی مرؤف پیکبھیت و تهباي و ناشتی بخاته نیوانهوه، ههروهك له تیمار و ساریز کردنی دوو برینه قووله کهی زیانی مرؤفایه تیشدا دهسته و سان ما.

به لام قورئانی پرروز، به "واجب کردنی زه کات" و شهی به کم له پیشه دا دهرده هینیت و برینه کهی سارپریز ده کات.. همه روک به "حمرام کردنی رپیا" و شهی دووه میش له بناغه دا هه لدده ته کینیت و شیفا و سارپریزش به زامه کهی ده به خشیت.

بەلئى، ئايەتە كانى قورئان لە دەرگاى "جىهان" دا راوه ستاون و بە "ريپا" (سۇو) دەلىن: "هاتنه ژۇورەوە قەدەغەيە! هەروەھا فەرمان بۇ گۈزى مەۋقىش دەرەدە كەن كە: (دەرگا كانى رېپا لە خۇتان دابخەن، با گشت دەرگا كانى جەنگ و ئاشۇوبتان لە بەرەمدا دابخىت!) هەروەك قورئان مەترسى يە كانى چوونە ژۇورەوە لەو دەرگايەوە بۇ قوتاپى يە ئىماندارە كانىش رۇونى دە كاتەمەوە، تاڭو خۇيانى لىنى پىارىزىن.

بناغہ دو وہم:

شارستانیتی نوی "فرهانی" قبول ناکات و، پی وایه ئمو حوكمه‌ی قورئان پیچهوانه‌ی "دانست" و "بهره‌وهوندی" ی مرؤفه!

بهلئي، گهر "حىكمەت" لە ژن ھيناندا: "ھينانھدي خواتى ئارەزۇو" بىت، ئەوا دەبىو
حو كمە كەي قورئان پىچەوانە بوايە. بەلام خۆ بە شايەتىي سەرجهم گيانلەپەران و تەسىدىقى
گشت رۈوهە كە نىزىر و مىن ھاوسەرە كان چەسپاواه كە:

حیکمه‌ت و ئامانجى ژن‌هینان: "وەچە خستته‌وە" و "زیادبوونى رەگەز"^۵. چىز و لەزەتى بەرھەمى ئەنجامدانى خواستى ئارەزووش، كرى و پاداشتىكى جوزئى يە كە مىھەبانىي خواي گۈو، ھەمەن بە ئەنجامدان، ئەمە ئەر كە دەبىخشت!

جا ماده‌م ژنهینان له پروی "دانست" و "حقيقه‌تهوه" بتو: زیادبوونی په گهزو و چه خسته‌وهی، ئهوا ئهو ئافره‌تهی که له ماوه‌ی سالیکی ته او دا تنه‌ها يه‌ک جار ده‌توانیت منالی بیست و ، ماوه‌ی پستاندنیشی له يه‌ک مانگدا تنه‌ها نیوه‌ی روزه‌کانی مانگه و، له تهمه‌نی

پهنجا سالیشدا له سلک و زاده کهونت، ههر گیز سه روز یادی "پیاو" نی به که له زوربهی کاته کاندا تهناههت له تهمه نی سه د سالیشدا تو انای پستاندنی ههیه. له برهئوه، شارستانیتی نوی ناچار دهیت مهلهنه کانی داوین پیسی بکاتهوه و شوینه کانی بدپه وشتی دامه زرینت!

* بناغه‌ی سی هم:

ئهو شارستانیتی بهی که پرس و را به منه‌نیقی "ژیری" ناکات، رهخنه لهم ئایه‌ته پیروزه ده گریت: ﴿اللَّذِكُرِ مِثْلُ حَظِ الْأَثْيَنِ﴾ (النساء: ۱۱) که سی به کی میرات (واته نیوهی ئهو ئهندازه‌ی نیرینه و هری ده گریت) بۇ ئافرهت داده‌نیت.

شیتیکی بدلگه‌نهویسته که زوربهی ئه حکامه کانی لەمەر زیانی کۆمەلایه‌تی بھېتی چاودیری کردنی زوربهی خەلک داده‌رېزیریت و ده کرین به ياسا. خۇ زوربهی ئافرهتانيش میردیان دهیت و ئەم میردانهش بەخیو کردن و پاراستنی ئهو ئافرهتانه‌یان لە ئەستۆدا دهیت، بەلام زوربهی پیاو ان ناچارن هاو سەرە کانیان بەخیو بکەن و ئەر کى نەفقە و خەرجى يان هەلبگەن.

جا ئەگەر ئافرهت سی به کی میراتی باوکى و هربگریت (واته نیوهی ئه وئى) کە میرد لە میراتی باو کى دەیکەونت ئەوا بىن گومان هەر میردە کەی نەفقەی ده کیشیت و خەرجى و پىداویستى يە کانیشى ده گریتە ئەستۆ. بەلام گەر پیاو دوو بەش (واته نیوه) لە میراتی باوکى وە گرت ئەوا هەندىتى کە نەفقەی هاو سەرە کەی دا خەرج دە کات و، بەمەش يە کسانى دیتە دى. واته پیاو لە گەل خوشکە کەی دا (کە خىزانى پىاوىكە و میردە کەی نەفقەی ده کیشیت) يە کسان دهیت.

بەللى، دادگەربى قورئان واده خوازیت^(۱)!

---

(۱) ئەم بىرگىيە كە لەو "لايىحە" يە پىشكەش بە دادگايى "تەمیز" كراو، لە بەردهمى دادگادا خۇپىندرابىعو و دادگايى بىن دەنگ كردى، بۇو بە پەرأويىز ئەم مەقامە: (منىش بە دادگايى بەرنىزى وەزارەتى دادگەرى دەلىم:

تاوانبار كردنى كەسىتىك كە بەرز و پىرۇز تۈرىن دەستورى خوابىي تەفسىر دە کات، ئەو دەستورەي كە حەقى راستقىنەيە و لە ھەمو سەرددەنېكدا و لە ماوهى ھەزار و سىن سەد و پەنجا سالىدا سىن سەد و پەنجا مىليۆن موسىمان لە كاروبارى زيانى كۆمەلايەتى ياندا پرس و رايان بىن يەتى و رەفتارى بىن دە كەن.. ئەو كەسەي كە لە تەفسىرە كەدىدا پىشت بە شنانە دەستىت كە سىن سەد و پەنجا تەفسىرنۇرس تىاياندا بە كىان گەرتۈرۈ و سەلاندوويانە و، شوين ئەو بىرۇباورە كەوتۈرۈ كە باپىرانى پىشۇرمان لە ماوهى ھەزار و سىن سەد و پەنجا سالىدا باوپىيان پىنى بىرۇو. تاوانبار كردنى ئەم تەفسىرنۇرسە، بېرىارىكى سەتمەكارانىدە، بىن ھېچ گومانىتىك دادگەرى - ئەگەر لە بۇوى زەۋىدا دەھىت - رەفرى دە کات و دەست بە بۇوى ئەو بېرىارەوە دەنیت و بەللى دەھەشىنېتىوە. (دانەر)

* بناغه‌ی چوارم:

قورئانی پرورد هروهک به توندوتیزی ری له "بت پهستی" ده گرت، بهه‌مان شیوه‌ش ئهو وینانه قده‌غه ده کات که وله جزره بت راگرت نیلک وان! که‌چی شارستانیتی ئیستا ئهو وینانه به هندیلک له تایبەتمەندی و چاکه کاری يه کانی خۆی داده‌نیت و دهی‌ویت له‌مدا به‌رنگاری قورئان بیتەوە. له کاتیکدا که وینه‌کان، چ سیبەردار بن و چ بى سیبەر، تیکرايان: ستمینکی "بەردبۇو" .. يان ریایه کى "بەرچەستە" .. يان هەوا و ئارەزۇویه کى "پەیکەربۇو" ن! چونکە هەوا و ئارەزۇوە کان دەورووژین و مەرۆف بەرەو ستم و ریا و هەوا سبازى پال پیوه دەنین.

پاشان "قورئان" بەزەبى بە ئافرەتاندا دېتەوە و، فەرمانى پۆشتەبى يان بە پۇشاکى شەرم و حەبىا بۇ دەرده کات، بۇ مەبەستى پاراستنى رېز و حورمەتیان و، بۇ ئەوهش ئهو کانزا بەنرخانە شەفەقەت و مىھەبانى و سەرچاوهى نیانى سۆز و بەزەبى، له ژىر پىزەللى و رەسوائى دا سووکایمەتى يان بىن نەکرت، و، بە وینەئ ئامپارىلک بۇ هەوا سبازى و ئارەزۇوە نزم و بىنرخە کان، بە کار نەھینزىن^(۱).

کەچى "شارستانیتی نوئى" ئافرەتانى لە ھىللانە و خانە کانی خۆیان ھىتاوه‌تەدەر، پۇشاکى پۆشتەبى لە بر دەندۈون و، واى لە مەرۆفايەتىش كردوو گرفتارى شىتى بىت! له کاتیکدا کە هەموان دەزانىن ژیانى خىزان بە: خۆشەویستى و رېز لەيە كەرمانى نیوان ژۇن و مىردد، بەردەوام دەبىت. بەلام رووت بۇونى ئافرەت ئهو "خۆشەویستى" يە بىن گەردو "رېز" گەرمۇ گۈرە ئیوانىيان ناھىللىت و ژیانى خىزانىش ژەراوى ده کات بە تایبەت بايەخدان بە "وینەکان" كە پىزەپەشت تىك دەدەن و بە تەواوەتى دەپروو خىنن و، گیانى مەرۆف پاشەوباش بەرەو دو اوە دەبەنۇو.

مەرۆف دەتوانىت بەمەی خوارەوە لەم مەبەستە تى بىگات:

ھەروهک روانىنى پاوا، بە ھاندەرى ئارەزۇو، بۇ تەرمى ئافرەتىكى جوانى مردوو - كە چاوهپان و موحتاجى بەزەبى يە - رەپەشت و خۇوى مەرۆف بە تەواوەتى دەپروو خىنن، سەير كەردىش بە نەزەرى ئارەزۇو بۇ وینە ئافرەتانى مردوو، يان وینە ئافرەتانى زىندۇو كە لە حوكىمى تەرمى بچوو كى ئەواندان، بە هەمان جۆر، ھەست و شعورە بەرزە کانى مەرۆف لەق دە کات و لەرزەيان بىن دەخات، تەنانەت دەشىان رۇو خىنن!

بەم جۆرە و بە وینە ئەم چوار مەسەلانە، ھەموو يەكىل لە ھەزارانى مەسەلە و بابهە کانى قورئان، بەختەوەر بىي ژیانى دنیايان بۇ مەرۆف لەخۇ گەرتۈو، ھەروهک بەختەوەر بىي

(۱) بىرسىكە ئىست و چوارم بەپەرى بىن گومانى چەسپاندى كە: "پۆشتەبى" خواستىكى تەواو سروشتى بۇ ئافرەت، بەلام ھەلگەرنى پۆشتەبى پىنجەوانە فىتەت و سروشتىانە. (دانەر)

هه میشه بی دوازدیشی بۆ ده هینه‌دی. ده توانیت هه برخوت مدلله و با بهته کانی تر قیاس بکهیت بۆ سره ئه‌مانه‌ی که باس کران.

هه روه‌ها و هك شارستانیتی نوی له به‌ردم ئه و ده ستورانه‌ی قورئاندا که په‌یوه‌ندی‌یان به ژیانی کۆمەلایه‌تی مرۆفه‌وه هه‌یه، تیکده‌شکیت و له گۆشەی حه‌قیقه‌تەوه بەرامبەر به ئیعجازی مەعنە‌ویی قورئان نابووتی و ئیفلاسی دەردە کەویت.. بە هەمان جۆر، گەر فەلسەفەی ئەوروپا و حیکمەتی مرۆفیش - که شارستانیتی نوی‌یه - بە تەرازووی بیست و پینچ و تەکانی پیشوار لە گەل حیکمەتی قورئاندا بەراورد بکرین، ئەوا کۆلەواریی فەلسەفە و ئیعجازی حیکمەتی قورئان دەردە کەویت. گەر حەز دە کەیت ئەمەت بۆ رون بیتەوه، فەرمۇو سەر لە وته‌ی دوازدەھەم و سیازدەھەم بده، با کۆلەواری و ئیفلاسی حیکمەتی فەلسەفە و، ئیعجاز و دەولەم‌ندی قورئان بە چاوی خوت بیینیت.

هه روه‌ها و هك شارستانیتی سەردم لە به‌ردم حیکمەتی عیلمى و عەممەلی قورئاندا شکستی هینا.. بە هەمان جۆر، ئەدەب و رەوانبىزى يە كەشى لە به‌ردم ئەدەب و رەوانبىزى قورئاندا شکستی هیناوه و، نىسبەتى نیوانیان وەك ھى شىنى ھەتىويك وايە كە بە گرىيانىكى تالى پېر لە خەم و نائومىنلى بگرى، لە چاۋ گۈرانى و سرۇودى عاشقىكى داونىن پاڭدا كە بۆ لىكدا بىر اينىكى كەم خايەن پەزارە دايگر تېت و بەپەرى شەوق و ئاواتەوه گۈرانى بلىت و پەزارە كەی پى دەربىرتى! يان وەك ھى ھاوارى مەستىك وايە كە لە بارىنکى نزىدا بىگەزىت، لە چاۋ خويندەوهى چەند پارچە شىعىرىكى حەماسى كە غىرەتى مرۆف بىزۇين و خەلکى بۆ بەخشىنى گىان و سامان و شتى بەزىخ و بەدەستەنەنلى سەر كەوتىن، هان بىدەن چونكە ئەدەب و رەوانبىزى، لە رۇوى كارىگەرىي شىۋازەوه، يان "خەم" و پەزارە بەرھەم دىنن، يان "شادمانى" و خۇشى.. خۇشى دىيارە خەميش لە خۇزى دا دوو بەشە:

يان خەم و پەزارە يە كە لە "نەمان"ى خۇشەويىست، واتە لە "نەبوون"ى خۇشەويىستان و ھاوارىيانه‌وه پەيدا بۇوه و پەزارە يە كى پەست و تارىكى وەھايە كە شارستانیتى چەپەل بۇوى چىلکى "گۆمپابى" و ئاۋىتەھى "غەفلەت" و باوەردار بە "سروشت" بەرھەمى هیناوه.. يان پەزارە يە كە لە ئەنجامى "جودايى" و لىكدا بىرانى خۇشەويىستانه‌وه سەرى ھەلدەوە! واتە لەو رۇانگەيەوه كە خۇشەويىستان: نەفوتواون.. ماون! بەلام جودايى و لىكدا بىرانى يەن پەزارە يە كى وەھايى دەرخواردى مرۆف داوه كە تاسەمەندى و شەوقى بەيەك شادبۇونى لە دوو توپىدايە! جا ئەمە ئەو چەشىنە خەم و پەزارە يە كە قورئانى پىيىشاندەر و رۇوناڭى بەخش، لە دلى مرۆڤدا بەجىنى دەھىلىت!

شادى و خۇشحالىش، بە هەمان جۆر، دوو بەشە:

يە كەم: خۇشحالىيە كە مرۆف بەرھەو "ئارەزۇو" كانى پال پىوه دەنیت، كە ئەمەش ئەدەبە شارستانى يە كانى وەك ئەدەبى شانۇ گەرى و سىنەمايى و رۇمان بۆ مرۆفى فەراھەم دىنن.

به لام دووههم: خوشحالی یه کی ناسکی خاوینه.. "دوروون" له غاو ده کات و "رُوح" و "دل" و "ژیری" و "نهینی" ش بهره و خwoo و رهفتاری بهرز و گهرانه و بُونیشتمانی ئه سلی و نیشته جیٽی هه تا هه تایی خویان و بُز لای خوش ویسته کانی دواپرژیان، هان دهدات. هر ئه م شادی و خوشحالی یه که قورئانی پیروزی خاوون یعجازی "بیان" دهیه خشیت و مرؤفی بُز لا ده بات و، تاسه مهندی بدهشت و بهخته و هربی هه میشه بی و بینی جوانی خوابی گوره شی تیدا دهورو وزینیت.

نهندی که سانی کم فام له وانه که خویان له تیرامان و سه رنجدانی شتانا دا ماندو و ناکهن، لهو گومانه دا بعون که: واتای مه زن و حدقیقه تی هره گهوره ی ئایه تی پیروزی: ﴿فَلَمْ يَجِدْ أَثَرَ إِلَيْهِ الْأَنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنَ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِيَعْضُلُ ظَهِيرَةَ أَنْهَى وَيَنْهِيَ كَيْ مَحَالَهُ وَ، بَهْ مُوبَالِهِ غَهِيَ رَهْ وَانْبِيَّرِيَ بَيَانَ لَهْ قَلْمَمْ دَاهِه.. نَهْ خَيْرَ وَانْيَهِ وَ، ئَهْ وَانَهْ گَهَلَنِي بَهْ هَمَلَهَ دا چوون. چونکه رَهْ وَانْبِيَّرِي ئَهْ ئَاهِهَ عَهِنِي حَهْ قِيقَهَهَ وَ، شیوه و رُوویه کی مو مکین و واقعی و گونجاوه و، هر گیز کاریکی مه حال نی يه.

یه کیلک له رُووه کانی ئه و شیوه يه، بریتی يه له وهی که:

ئه گه ر جوانترینی گوفتاره کانی جیننی و ئاده میزاد، که له قورئانه وه و هرنه گیرابن و که ره سهی ئه و نه بن، هه مو پیکمه و کۆپنیه، ئهوا هر گیز له قورئان ناچن. بُزیه تائیستا شتیک له وینه کی قورئان نه تراوه و سه ری هملنده داوه.

رُووه کهی تریش بریتی يه له وهی که: شارستانیتی و حیکمەتی فەلسەفة و ئەدەبە بیانی يه کان، که بەرھم و زاده کار و هەمول و کۆشش و بیری جیننی و ئاده میزاد و تەنانەت شەیتانه کانیش، له نزمترینی پله کانی دەسته و سانیدان له بەردهم ئە حکام و دانسی و ره و انبیئری قورئاندا! وەك پیشتر چەند نۇونیه کمان له سه رهیتا يه و.

جیلوهی سی ھەم

ئاراسته کردنی گوفتاری قورئان بُز هەمو روچینه کانی خەلک

"قورئانی حە کیم" له گەل هەمو چینیکی مرؤفی گشت سەر دەمیکدا دە دویت، بە راده يه که دەلیتی بە تایه تی و راسته و خوش رُووی له و چینه يه!
چونکه ماده قورئان سەر جەمی چینه کانی نه وهی ئاده بانگ ده کات بُز "ئیمان" که بەر زترین و وردترینی زانسته کانه و.. بُز "ناسینی خوا" که فراوانترین و رُووناکترینی زانیاری يه کانه و.. بُز لای "ئە حکامە کانی ئیسلام" که گرنگترینی زانسته کانه و لە

همووشیان جوز او جوز تره.. ئەوا دەبى ئەم دەرسە ئەم دەرسە ئەنەنە كەنە كەنە خەلکىي دەلىتەوە لە گەل تېڭەيشتنى هەموو يەكىياندا بىگۈنجىت، لە كاتىكدا كە تەنها يەك دەرسە و چەند دەرسىكى جىاجىا و جۆراوجۆر نى يە! لەبەر ئەمە، دەبى لەناو خودى ئەم دەرسە قورئاندا چەند چىنىكى تېڭەيشتنىنە بىت. بۇ يە هەموو چىنىكى خەلکى و ھەرىيە كەش بەپىنى پلەي تېڭەيشتنى، بەشى خۆى لە دەرسى هەموو يەكىك لە دىعەنە كانى قورئان وەردە گرىت! گەلنى نۇونە زۇرمان بۇ ئەم راستى يە هيئايەوە، دەكرىت سەريان لىنى بىرىت. بەلام لېرىدە تەنها ئامازە بۇ چەند لايەنېنىكى ئەم نۇونانە و بەشى تېڭەيشتنى يەك دوو چىنى خەلکى، دە كەين.

بۇ نۇونە:

﴿لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُوْلَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أَحَدٌ﴾.

چینی "عه‌وام" که زور بهی رهای خه‌لکی پیکده‌هین، بهشیان له تیگه‌یشنی ئەم ئايه‌تانددا ئەو مىه كە:

(خوای گهوره بی باؤک و منال و ژن و هاو تایه).

به شی چینیکی تری تیگه یشتني مامناوهندی، بریتی یه له:

(نهفی کردنی خواهیتی له: حهزره‌تی عیسا - دروودی له سهر بیت - و له مه لایکه‌ت، له هر شتیک که منال لینکه‌تونده و له دایکبوونی له باردا بیت)! چونکه به پی رواله‌ت نهفی کردنی شتی "مه حآل" کاریکی بی سووده. کوهاته دهی و کله زانسته کانی "رها وانیژری" دا پروون کراوه‌تهوه، مه به است: "لازمی حوكم" که بیت. بهم پی‌یه مه به است له نهفی کردنی منال و باو کایه‌تی، که له تاییدتکاری‌یه کانی شتائی جیسمانیز، نهفی کردنی خواهیتی‌یه له هر شتیک منال و باوک و هاوتابی بیت و، بو ئوه‌یه ده‌ری بخات که: ئهوانه شایسته‌ی خواهیتی، نینا!

لهم نهيني بهوه دهرده كهونيت که: ده گونجیت سوره‌تی "ئىخلاص" لە هەموو کاتىكدا سوود بە هەموو مەۋھىك بىگەنلىت.

به شیء چنینکه، له و ان پیشکه و تو و تر، ئه و هیه که:

(خوای گهوره خاوینه له همه مو هاو بش و هاوینه و یاریده ده ریک و له همر په یوه ندی یه ک به بیونه و هر انده که بیونی متابوون و له دایکبوونیان لئی بیت. په یوه ندیشی به بیونه و هر انده تنه په یوه ندی "خه للاقیه ت" ه، چونکه خواهند به ویستی ئه زهل و ئىختصاری خوی و به فهرمانی: "ک، فیکون" بیونه و هر ان به دی ده هنیت، هم گیز

په یوندیی به هیچ شتیکه و نی یه که پیچه وانهی سیفه‌تی "که مال" بیست، وهک: ناچار بعون و پهیدابونی بین ویست و ئیختیار).

بشهی چینیکی لەمانەش بەرزتر، ئەوهیه کە:

(خوای گھوره: ئەزەل و، ئەبەدی و، ئەووەل و، ئاخرو، بینوئىه و، بینهاتایه و، لە هیچ لایه کدا میسل و ھاووئىه غۇونەنی نی یه، نە لە زاتىدا و نە لە سیفەت و نە لە كردارە کانى دا بەتكو لە بەردەم مەۋەنە تەنەها بوارى "مەل" ھینانەوە ھەبە بۆ خوای گھوره: **﴿وَلَكُمْ الْأَعْلَى فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْغَرِيزُ الْحَكِيمُ﴾** (الیوم: ۲۷) کە ئەمەش تەنھا لە كردار و کاروبارە کانى خوادا رى بە "تەشبیھ" و غۇونەھینانەوە دەدات).

دەتوانیت خاوهەن بەشە جىاجىاكانى ترى تىڭگەيشتن و پەی بىردى وەک: چىنى عارفان و چىنى عاشقان و چىنى صىدىقان و غەبىرى ئەوانىش، بۆ سەر ئەم چىنە ناوبر اوانە قىاس بىكەيت.

○ غۇونە دووھەم:

﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّنْ رِجَالِكُمْ﴾ (الأحزاب: ۴۰).

بشهی چىنى يە كەمى خەلک لەم ئايەتە، ئەوهیه کە:

حەزرەتى زەيد - خواى لىنى رازى بیت - كە خزمەتگۈزارى پېغەمبەر ﷺ و شەرەفمندى ئەوهبو پېغەمبەر ﷺ بە "کورم!" بانگى كردووە. ئەم زەيدە، كە ھەستى كردى ھاوا كوفۇنى ھاوسەرە ئازىزە كەنی نی یه، ناچار تەلاقى دا. ئىنجا پېغەمبەريش ﷺ بە فەرمانى خواي گھورە مارەي كردى.

جا ئەم ئايەتە كە بەم ھۆ و بۇنەيەوە نازل بۇوە، دەفرەمۇى:

ئەگەر پېغەمبەر ﷺ وەك بانگى كردى باولك لە كورى خۆزى، ئۆھى بانگ كرد، ئەواتەنەلە ۋە رووى ئەركى پېغەمبەرتىي سەرشانىيە كە بە جۆزە باڭغان دەكت و، لە راستى دا لە پوانگى كەسىتى و خزمائىتىيەوە باوکى هېیچ كاماتان نی یه، تا خېزانە کانى بىن نەشىن!

بشهی تىڭگەيشتنى چىنى دووھەمیش، ئەوهیه کە:

مېر و فەرمانپەواى مەزن بە چەشنى باوکى بەسۇز و مىھەبان دەپۋانىتە رەھىبەت و مىللەتە كەنی خۆزى. جا ئەگەر ئەو فەرمانپەوايە لە ئاشكرا و پەنھانىشدا خاوهەنی دەستەلاتى بۇ حى بیت، ئەوا مىھەبانىيە كەنی لە ھى باوکان گەلى زىاتر دەبىت، تەنانەت خەلکىش، وەك بلىيى منالى راستەقىنە ئەۋ بن، بە وينەي باوکى خۆيان بۇي دەپۋان.

جاله بهر ئه و هی که ئه و پوانینه هی بۆ باوک ده پوانزیت ناگۆریت بۆ هی میزد و، هی کچیش به ئاسانی ناگۆریت به هی ژن و هاو سه ری پیاو، ئه واله بهر ئه نهینی يه، بیری عامه هی خەلکی پییان زە حمەت و نەشیا و بورو. که پیغەمبەر ﷺ کچی ئیمانداران ماره بکات!

لە بهر ئه و، قورئانی پیروز ئەم تىگە يشتنە هەله يەيان بۆ راست دە کاتە و، پییان دە فەرمۇی: پیغەمبەر ﷺ لە گۆشە میھەبەن باینى خواوهندو بە چاوی شەفقەت و سۆز و بەزەبىيە و بۆ تان دە پوانیت و، لە رووی پیغەمبەر ایهتى يە كەمە و و كو كورى خۆى مامەلە تان لە گەلدا دە کات. بەلام لە رووی كەسیتىي مەۋقانە خۆزىمە و، ئۇوا ئاشكرا يە كە باو كى ئیوه نى يە، تاکو ماره كەردى كەچانى ئیوه بۆ نەشیت و لە سەرى حەرام يېت! بەشى سىھەم، بەم جۈزە لەم ئايەتە تى دە گات:

يابى پشت بە ستستان بە سۆز و بەزەبىي پیغەمبەر ﷺ و پەيوەندىتان پىيەوه، بکەن بە يانوو يەك بۆ ئەنجامدانى گوناھ و كەرده و هى خراب. چونكە زۇر كەس ھەن پشت بە پايدە و گەورە كانيان دە بەستن و لە "كار" و "بەندايەتى" دا تەمبەلى دە كەن. تەنانەت ھەندى جاريش دەلىن: "ئىمە نويز ناكەين، چونكە نويز مان بۆ كراوه!" (وەك ھەندى غولاتى شىعە دەيلىن).

سەرنجى چوارم:

بەشىكى تر، ئاماژىدە كى غەبىي لەم ئايەتە تى دە گات كە برىتى يە لە وەي: كورپانى پیغەمبەر ﷺ ناگەنە تەمەنی پیاو ان. بەلکو پىش ئەو تەمەنە خواى گەورە لە دنیادا كۆچيان بىن دە گات. كەواتە لە بەر حىكىمەتىكى خوابى، نەوهى پیغەمبەر ﷺ لە رووی ئە وەي كە راستە و خۆ نەوهى ئەو بن، لە "كورپانى" دا بەر دەوا نايىت. بەلام و شەي "رجال" ئاماژە دە گات بۆ ئە وەي كە: لە ئافرەتانى - نەك پیاواني - ئە ولادى ئەودا، نەوهى موبارە كى ھەر بەر دەوا م دەبن.

سوپاس بۆ خواى گەورە، حەزرەتى "حەسەن" و "حەسەين" كە وەچەي پیروزى حەزرەتى "فاطمة الزھراء" ن - خوابىانلى پازى يېت - دوو مانگى درەخشانن بۆ دوو زنجىرەي نوورانى كە ھەميشه وەچە و نەوهى پیروزى "ماددى و مەعنەوى" يى خۆرى "نبووهت" بە بەر دەوا م دەھىلەن وە!

اللهم صل علیه وعلی آله.

"رۇشنايى يە كەم" بە هەرسىن "تىشك" كانىيە و كۆرتايى بىن هات.

رُوشنایی دووهم

ئەم رُوشانایی يە سى نۇورى ھەيە

نۇورى يە كەم

قورئانى پېرۋۇز: رەوانىي بە خۇر و.. ساغىي ناوازە و.. پشتىگىرىي مەحکەم و.. پەيوەندىسى توندوتۆل و.. ھاوكارىي بەھىزى چ لە نىوان رىستە كانى و چ لە نىوان سىما و پوخسارە پىشكەنەرە كانى ئەو رىستانەدا كۆز كەردووه تەوه. ھەروەك ھاوئاھەنگى يە كى بەرزى لە نىوان ئايەت و ئامانجە كانى دا ساز داوه. ئەمەش بە شايەتى زانستى: "رەوانكارى" و "گۈزارە كارى" و بە شايەتىدانى ھەزاران پىشەواي ئەم زانستانە، وەك: زومەخشەرى و سەككاكى و عەبدولقاھىرى جورجانى..

خۇرەرچەندەش نزىكەي ھەشت نۆ ھۆكاري گەرنگ ھەن كە ئەم ھاوئاھەنگى و ھاوكارى و پشتىگىرى و ساغى و رەوانىي بە دەشىۋىن، كەچى ئەم ھۆكاريانە ھىچ كارىگەرلىكىان لە شىۋاندى ئەو سىفەتە ناوبر اوانىي قورئانىدا نېبۈوه، تەنانەت پىز پشتى رەوانىي و ساغىي و پشتىگىرىي رىستە و ئايەت و ئامانجە كانى قورئانىان گىرتۇوه! ھېنەدە نەيىت كە حۆكمى خۆيان رايى كەردووه و لە پىشت پەرەدەي رېسا و رەوانىي بەوه سەريان دەرھىباوه، تاڭو رەوانىي ھۆنинى قورئان گەلنى واتاي گەورە و بەنرخ بەدەستەوه بىدات، بە وىنىي "چەرۋە" درەخت كە لە قەدى خىشت و رېتكى درەختە كاندا دەردىن و ھەندى گۆپكە و چوكلەي بەرز و نزمى تىدا پىنكەدەھىتىن، كەچى ئەم ورده چو كلاڭانە رېتكىسى لەشۇلارى درەختە كان ناثاللۇزىن، بەلگولە رېيانوه ئەم بەرۋىوومانە بە درەختە كان دەردىن كە پىز جوانى و كەمالى ئارايىشتى درەختە كەيان بىن تەواو دەيىت..

چۈنكە: قورئانى پېرۋۇز بەش و پېچپەچرلە ماوهى بىست و سى سال و لە كاتى پىويستدا نازل بۇوه، كەچى لە گەل ئەوهشدا ھېنەدە پىكمەن گۈنجانى تەواوى دەرخستۇوه كە دەلىي سەرانسەرە قورئان بە يەك جار نازل بۇوه..

ھەروەھا ئەم قورئانە پېرۋۇز لە ماوهى بىست و سى سال و لە بەرچەندەن ھۆكاريي كى جياجيای نازل بۇون ھاتووه، كەچى ئەوهندە پشتىگىرىي تەواوەتىي تىدا دەرەدە كەھويت كە دەلىي تەنها لە بەر يەك ھۆكاري نازل بۇوه..

ھەروەھا قورئان بۇ وەلامدانوهى چەند پرسىيارىكى دووبات بۇوي جياجيَا ھاتووه، كەچى لە گەل ئەوهشدا ھېنەدە تىكمەلى و يە كىگەرتىي تەواوى پىۋە دىارە كە دەلىي وەلامى تەنها يەك پرسىارە..

هروهها قورئان بۇ رۇونكىردىنەوەي حوكىمەكانى گەلىپ رووداوى جۇراوجۇز نازل بۇوە، كەچى هيىنە پىنكۈپىتىكىي كامىل و تەواو پىشچاۋ دەخات كە دەلىي پۇونكىردىنەوەي حوكىمى تەنها يەك رووداوه..

هروهها ئەم قورئانە پېرىۋەز بە چەشىنەك نازل بۇوە كە گوفشارە بەرزە خوابىيە كانىي هيىناوەتە ئاستى چەند شىوازىك كە لە گەل رادەي تىنگەيشتنى چەندەها قاسە بۆكراوى لەزمارەبەدەر و گەلىپ حالاتى وەرگىتن و تىنگەيشتنى جۇراوجۇردا بىكۈنجىن، كەچى لە گەر ئەمەشدا هيىنە پەوانىي ناسك و لەيە كچۈونى جوانى لە خۇدا دەرخستوو كە دەلىي تەنها بىز يەك حالت و يەك ئاستى تىنگەيشتن نازل بۇوە! تەنانت سىفەتى: "پەوانى"، بە وينەي ئاوابى سەلسەبىل، بەناو ھەممۇ قورئاندا گۈزەر دەكەت..

هروهها ئەم قورئانە پېرىۋەز ropyوي گوفشارى ئاراستەي گەلىپ جۇر و چىنى لە يەڭى دوورى خەلتكى كردووە، كەچى هيىنە ئاسانىي "بەيان" و، پاراوبىي پىسا و ropyونى تىنگەياندنى تىندا دىيارە كە دەلىي گشت ئەوانەي لە گەليان دەدويت تەنها يەك چىن و توپىزىن، بە پادىيەك كە ھەممۇ كۆمل و توپىزىك پىي و ايد ropyوي گوفشارى قورئان راستەمۇ خۇ ئاراستەي ئەم كراوە..

هروهها قورئان بۇ ئەمەشدا هيىنە نازل بۇوە كە: خەلتكى بەرەن چەند ئامانجىكى ئىرشادىي پەلەپلى و جىاجىما پىنمایي بکات، كەچى لە گەل ئەمەشدا هيىنە: ئىستيقامەتى تەمەواوەتى و.. ھاوسمەنگىي ورد و.. پىنكۈپىتىكىي جوان و پەنگىنەي پۇوە دىيارە كە دەلىي تەنها بىز يەك ئامانج نازل بۇوە.

جا ھەرچەند ئەم ھۆكارانە مايەي ھەلبىزىكەن و شىواندىنى واتا و رۇخسارەن، كەچى ھەمۇويان لە دەرخسەن و پىشاندانى: ئىعجازى بەيان و، پەوانى و، لە گەل يەك گۈنچانى قورئاندا، بەكار هيىراون!

بەلىنى، ھەرسىيەك خاۋەنى دلىكى ساغ و عەقلەتكى كامىل و وېزدانىكى ھەستىيار و چىزىكى تەھاوا بىت، ھەر بۇ خۆي: پەوانى يەكى جوان و.. پىنكۈپىتىكى بەكى ناسك و.. ئاوازىكى بەتام و.. زمانپاراوىيەكى بىي وينە، لە ropyونكىردىنەوە كانىي قورئانى پېرىۋەز دەيىنەت! خۇ ھەرسىيەك كەسىكىش بىيانى دلى كۈزىنەبۇبىت، بىي ھىچ گومانىك "چاۋ" يەك لە قورئاندا دەيىنەت كە قورئانى پېرىۋەز بەھۆى ئەمەچاۋە و بەپەرى ropyونى: سەرجمەمى بۇونەوەرانى ropyەتى و نادىyar دەيىنەت و بە وينەي لاپەرەي كەتىپىك دەمەن لە بەردهستىدا كە بە وىستى خۆي ھەلىاندە گېپىتەوە و، بە ھەر شىوازىك بېھوپىت واتا كانى لىك دەداتەوە و بە خەلتكى يان دەناسىنەت!

گەرمانەوەت پاستى ئەم "نوورى يە كەم" بە غۇونە كانىيەوە ropyون بەكەينەوە، ئەمە پۇيىستان بە نۇو سىنى چەند بەرگىلە دەبىت! بۆيە بە ropyونكىردىنەوانە واز دەھىنەن كە تايىەتن

بهم راستی به وله گشت "پهیامه عره‌بی‌یه کان"^(۱) و "إشارات الإعجاز" و بیست و پنجم وته کانی پیشودا باس کراون. بگره هر قورئان بخوبی سه‌رتاپا غوونه‌ی ئەم حەقیقتەدیه، بؤیه وا به يەك جار هەموو قورئان پیش‌چاو دەخەم و به غوونه دەیھینمەوه!

نوورى دووهەم

ئەم نوورە، لە "تاپەتكارىي ئىعجاز" ئەدو پۇختە باس و ناوه جوانانەي خواي گەورە دەكۆلىتەوە كە شىوازى ناوازەي قورئان لە كۆتايى ئايەتە كاندا دایناون

پىدار كەرنەوە يەك:

لەم نوورى دووهەمدا گەلنی ئايەت دەھېننەوە كە تەنها تايەت نىن بەم نوورەوە، بەلتکو دەشىن بە غوونە بۆ باپەت و تىشكە كانى پیشودىرىش. خۇ ئەگەر بىانەۋىت ماسى ڕۇونكەردنەوە ئەواوەتى بەم غوونانە بەدىن، باسە كەمان درىزە دەكىشىت. بەلام من لەم كاتەي ئىستادا ناچارم بە پۇختى لېيان بدويم، بۇيە لېرەدا زۆر بە كورتى ئاماژەمان بۆ ئەو ئايەتانە كەردووە كە بۆ ڕۇونكەردنەوە ئەم نەھىنىي بە مەزنەي ئىعجازى قورئان، بە غوونە ھېنناو ماڭتەوە. بەو ھىوايەي درىزەپىدانى باسە كە بۆ كائىنەكى تەھلىگەرلەن.

ئۇھەتا قورئانى پىرۆز زۇربەي جار هەندى چەمكى پۇخت و كورت لە كۆتايى ئايەتە كاندا دادەنیت. جا ئەو پۇختانە: يان چەند ناۋىيکى جوانى خواي گەورە، يان واتاي ئەدو ناوانەي خوایان لە خۇ گەرتۈوه.. ياخود كېشە و باسە كەيان حەوالەي "زېرى" دەكەن و مرۇف بۆ بىر كەرنەوە و تىپامانىان هان دەدەن.. يان دەستوورىيکى كوللىي نىوان ئاماڭە كانى قورئانىيان تىدايە كە پاشتى ناوه رۆز كى ئايەتە كە دەگرىت.

بەلتى، ئەو پۇختە كۆتايى يانەي ئايەتە كان، هەندى ئاماژەي حىكىمەتى بەرز و بلندى قورئان و.. چەند پىريشىكىي ئاۋى ژيانبەخشى ھيداىيەتى ئىلاھى و.. هەندى پىسىكى بروووسكەي ئىعجازى قورئانىان لە ئامىز گەرتۈوه.

والىرەدا تەنها "دە" دانە لەو ئاماژە زۆر و زەبەندانە بە كورتى باس دەكەن. ھەروەك بە ئاماژە بۆ كەرن تەنها يەك غوونە ئىوان غوونە زۆرە كانى و.. يەك واتاي پۇختى تەنها يەك راستىي نىوان راستىي زەبەندە كانى ھەرىيەك لەو غۇونانەش، دەخەينە رۇو.

زۇربەي ئەم "دە" ئاماژانەش لە زۇربەي ئايەتە كاندا كۆ دەبنەوە و، نەخش و نىگارىتىي ئىعجازىي راستەقىنە پىكىدەھېن، ھەروەك زۇربەي ئەو ئايەتەي كە بە غوونە ئاماژەيەك دەيانھېننەوە، غوونەن بۆ زۇربەي ئاماژە كانى ترىش.

(۱) سيازدە پەيامن لە ناوه‌ندى كېتىپى (مەسىمۇي نوورى) دا، كە بەرگىنکى سەرەبەخزى سەرجەمىي پەيامە كانى نورە.
(وەرگىز)

واله همه مورو ئايه تيکدا تنهها يهك ئاماژه رnoon ده كه ينهوه و، سووكه لئه ئاماژه بيه كيش بز واتا كانى ئهو ئايه تانه ده كه ين که له چهند "وته" يه كى پىش ووتردا لييان دواوين.

◆ يه كەم تاييه تكارىي "پاراوي":

قورئانى پيرۆز، به رونكىرنەوە ئىعجاز بە خشە كانى خۇى، كار و ئاسەوارە كانى كىردىگارى مەزن لە پىش چاودا رادەخات، پاشان ناوە جوانە كانى خواوهندلەو كار و ئاسەوارانى دا دەردەھېنىت، ياخود يه كىك لە ئاماڭىھە بەنەرتى يه كانى قورئان، وەك: "حەشر" و "توحيد" دەچەسپىنىت.

ئەم ئايەتەي خوارەوە يه كىك لە نۇونە كانى واتا يه كەم:

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَاهَنَ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ (البرة: ۲۹).

ئەم ئايەتەي خوارەوەش يه كىك لە نۇونە كانى واتا دووهەم:

﴿أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مَهَادًا وَالْجَبَالَ أُوتَادًا وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلْنَا تَوْمَكُمْ سَبَاتًا وَجَعَلْنَا اللَّيلَ لِيَاسًا وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا وَبَيْتَنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَاجَا وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْمُفْصَرَاتِ ماءً ثَجَاجًا لِتُخْرِجَ بِهِ حَبَّا وَبَيْتًا وَجَنَّاتٍ أَلْفَافًا إِنْ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا﴾ (الناب: ۶-۷)

لە ئايەتى يه كەمدا: قورئانى پيرۆز ئەو ئاسەوارە مەزنانى خوارى گەورە پىش چاودەخات كە بە ئاماڭىچى و رىسا كانىان بەلگەن لە سەر "زانست" و "توانست" ئى خواوهندى، ئەمەش دەكتات بە پىشە كىيى ئەنجامىنىكى گىرنگ و مەبەستىكى مەزن. پاشان ناوى جوانى "العليم" ئى خوارى گەورەلى لى دەردەھېنىت.

لە ئايەتى دووهەمىشدا: كار و ئاسەوارە گەورە كانى خواوهند باس دەكتات و، پاشان لە دەرەنچامدا باسى "حەشر" دەردەھېنىت كە رۆزى "فەصل" دە. هەروەك لە خالى سىھەمى تىشكى يه كەملى رۇشانلى يه كەمدا رnoon كرايمە.

◆ دووهەم سەرخى رەوانبىزى:

قورئانى پيرۆز، چىراوانى سەنھەتى خواوهند لە پىش چاوى مرۇقدا رادەخات، پاشان لە ناوەندى ناوە جوانە كانى خواولە پۇختە كۆتايى ئايەتە كاندا كۆيان دەكتەوە و دەيانپىچىتەوە.. ياخود حەوالەي "زىرى" يان دەكت..

يە كىك لە نۇونە كانى بەشى يه كەم، ئەم ئايەتىيە:

﴿فَقُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمْنَ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيَّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيَّتَ مِنَ الْحَيَّ وَمَنْ يُدْبِرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَقَوَّنَ فَذِلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ﴾ (يونس: ۳۱-۳۲).

ئهودتا له پیشدا دفه‌رموی: (کنی زهوي و ئاسمانى وەك چەند گەنجينه‌يە کى رۆزى بۇ ئاماده كردون و، لموئى بارانى هیناوه‌تە خوار و لىزەش دەغل و دانى دەرىھیناوه؟ يان ئايى كى هەيە جىگە لە "خوا" بتوانىت ئەم ئاسمانە مەزن و زهوي يە گەورەيە وەك دو و خەزنه‌دار و گەنجينه‌وانى گۈئى رايەل لىپ بىكات بۇ فرمانە كانى خۆى؟ كەواتە شوڭر و سوپاس و ستايىش تەنها هەر بۇ ئەو كەسىدە)..

لە بېرىگەي دووهەميشدا دفه‌رموی: (كىن خاوهنى هەستى "بىستن" و "بىنن" ئى ئىۋىدە، كە بەن خېرىن شتانى ناو ئەندامە كاتنان؟ ئايى لە چ كارگە و دوكان و بازارنىڭدا كېرىوتان؟ باش بىزانن تەنها ئەم كەسە خاوهن و "پەروەردگار" تانە كە ئەم هەستە ناسكانەي وەك چاوه و گۈپى بېن بەخشىون و، هەر ئەويش بەدبىي هیناون و پەروەردەي كردون. كەواتە هەر تەنها ئەم - نەك كەسى تر - شاياني پەرسىش و بەندايەتى بۇ كەردنە)..

لە بېرىگەي سى هەميشدا دفه‌رموی: (يان كىيە ئەم كەسەي كە هەر وەك زهوي زىندۇو دە كاتەمە، سەدان هەزار دەستە و تاقمى مەردووانىش زىندۇو دە كاتەمە و ژيانيان پىنى دە بەخشىتەمە؟ كىن هەيە جىگە لە خواوهندى "حەق" و بەدىھىنەرى گەردونن تواناي ئەم كارەي بىيت؟ بىن گومان هەر ئەم كە ئەم كارە ئەنجام دەدات و زهويى وشكەلەتلىكى مەردوو، زىندۇو دە كاتەمە. خۆ مادەم خواوهند خوايى كى "حەق" ئەواھىچ حەقىكى لەلا نافەتنى و، وەك زهويى زىندۇو كرده و ئىۋەش زىندۇو دە كاتەمە و بۇ دادگای مەزنتان دەنيرىت)..

لە بېرىگەي چوارەميشدا دفه‌رموی: (كىن هەيە جىگە لە "خوا" بە جۆرنىكى پىتكۈيىك و بە ئەندازەي ئاسانى بەرىپوەبردنى كۆشكىكى يان شارىك، كاروبارى ئەم گەردوننە مەزىنە بەرىپوە بىات؟ خۆ مادەم جىگە لە "خوا" كەسى تر نى يە، ئەواھىچ ناتەواوى يە كىش لەم توانستەدا نى يە كە دەتوانىت بەپەرى ئاسانى ئەم گەردوننە مەزىنە و گىشت تەن و قەبارە كانى ناوى بەرىپوە بىات و، چ يېۋىستى يە كى بە "ھابېش" و "يارمەتى دەر" نى يە، بەلکو توانستىكى هيىنە رەھايە كە "سۇور" ناتوانىت سۇورى بۇ دەستىشان بىكات! هەر وەھا ئەم كەسەي كە كاروبارى ئەم گەردوننە مەزىنە دەسازىتىت، هەر گىز بەرىپوەبردنى بەدىھاتۇو بچوو كە كاپىش بە كەسى تر ناسپېرىت.. كەواتە ئىۋە ناچارن لە وەلامى ئەم پەرسىاردادا بلىن: جىگە لە "خوا" كەسى تر نى يە)!

ئهودتا دەبىيەت بېرىگەي يە كەم و چوارەم دەلىن: "خوا (الله) و.. بېرىگەي دووهەميش دەلىت: "پەروەردگار" (الرب).. هەر وەك سى هەميش دەلىت: "حەق" (الحق)! دەسا ئىتەر فەرمۇو مەوداي ئىعجاز تى بىگە لە شوينى پەستەي: ﴿فَذِلْكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ﴾ دا! بەم جۆرە قورئانى پېرۆز: كارە گەورە كانى خواوهند و چىراوه مەزىنە كانى سەنعتى ئەم باس دەكات، پاشان ناوى ئەم دەستە كارىگەرە دەھىيەت كە بەرىپوەبەر و كارسازى ئەم

چنراوه موزن و ئاسهواره گهورانیه: ﴿فَذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ﴾! واته به هینانی ناوه کانی: "الله، الرب، الحق" ای خوای گموره، سرچاوهی ئهو کاره مهزنانه پیش چاوه دهخات! يه کیک له نموونه کانی بهشی دوهه میش، ئهم ئایه تهیه:

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْخِلَافِ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالْفُلْكَ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْوَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَخْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلَّ دَابَّةٍ وَّتَصْرِيفِ الرِّيحَ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ (آل عمران: ۶۴).

قورئانی پیروز لهم ئایه تهدا درهوشانهوهی ئهو "دهسته لاتداری" يهی خواوهند باس ده کات که له بهديهینانی ئاسمانه کان و زهوي داهي، درهوشانهوهی کهمالي "توانست" و گموره يهی "پهروهه دگاري" ای خواوه دهخات و، شايته تى له سهر "يه کتابي" ئهو ده دات..

هروهها درهوشانهوهی "پهروهه دگاري" له جيماوازى شهه و پژه دا و.. ده رکه و تنى "ميهره باني" له رامکردن و به کارهينانی کهشتى و گيرانی بمناو دهريادا، که ئمهش يه کيکه له هوکاره گموره کان له رهوتى زيانى کومه لايهتى دا و.. درهوشانهوهی "گموره يه توانست" له باراندى ئاوي مايهه زيانان له ئاسمانهوه بوزهوي مردووی وشك و برنگ و، زيندووکردنوهه زهوي خوى و زيندهوه رانى ناوی که له سهدان همزار زياتر ده بن و، پيشاندانى زهوي به شيوهه يه پيشانگايه بوزستانى نامو و سرسووره يه به ديهاتووی خواوهند پهروهه دگار..

هروهها درهوشانهوهی "ميهره باني و توانست" باس ده کات له بهديهينانی چه ندهها گيانلبهه رى جوزه جوزه له "گل" يكى ئاسابى..

هروهها درهوشانهوهی "ميهره باني و دانابى" ده خاته بروو له و کارمهندى يه مهزنانه دا که به "باکان" ای ده سپيريت، وەك: پستاندن و هناسه پيدانى برووه که کان و يارمهتى هه ناسه دانى زيندهوه ران به جوولاندن و به پريوهه دنى هه ناسه دانيان.

هروهها درهوشانهوهی "پهروهه دگاري" ش ده دهخات له ملکه ج كردن و کوکردنوه و بلاوه پيکردنى ههوره هه لواسر اووه کانى نيوان ئاسمان و زهوي دا، که وەك سهربازى گوئي رايەل بوزههستى حهوانوه بلاوهه لئى ده کهن. بهلام پاش ئهو، له غاييشىكى گموره دا، بوزهه رگرتى فه رمانه کان سرلنه نوى کو ده بنوه!

بهم جوزه و دواى پيش چاوه خستى چنراوه انى سمعتى خوايى، "ژيرى" ده خاته گهه بوز لىكۈلىنهوه و دۆزىنهوه پاستى يه کانيان و دەفه رموئى: ﴿لَا يَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾! که به مەش جلموئى "ژيرى" بهرهو بير كردنوه راده كېشىت و بوز تېكىرىنىش بىدارى ده کاتوه.

◆ سى هەم ئايىه تكارىي "پاراوى":

قورئانى پیروز، هەندى جار به دوور و درېزى کاره کانى خوايى گموره باس ده کات، پاشان لە پوخته يه کى کەمدا كورتىيان ده کاتوه. جا قورئان به درېزه پيدانى ئهو کارانه،

فنهناعهت و دلنيابي به مرؤوف ده به خشيت و، به پوخت هينان و کورت کردنوه شيان کاريک ده کات که به ئاساني له بير بكرى و له ياد بگيرىت، بۇ نموونه:

﴿وَكَذَلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيَعْلَمُكَ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَيَتَمَّ نَعْمَةُ عَلَيْكَ وَغَلَىٰ إِلَيْكَ يَقْرُبَ كَمَا أَنْمَاهَا عَلَىٰ أَبْوَيْكَ مِنْ قَبْلِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ (يوسف: ۶).

فورئاني پيرۆز، بدم ئايته ئاماژه بۇ ئهو نيعمه تانه ده کات که خواي گهوره به حهزره تى یوسف و باپيراني يېشىنى ئهو بى خشىيۇن. ئهودتا دەفرمۇئى: هەر تەنها خواي گهوره ئىيەدى لە نیوان نەوهى ئادەمدا بۇ پلەى "پېغەمبەرايەتى" ھەلۈزۈردۇ، زنجىرەي گشت يېغەمبەرانى لە گەل زنجىرە كەي ئىيەدا گىرى دا و، كىرىنى بە سەرگەورە زنجىرە كانى ترى نەوهى ئادەم. ھەروەك بنەمالەتى ئىوهشى كىرد بە مايەتى فېر كىردن و رېنمایى، ئەوهەتا زانسته خوايى و دانسته پەروەرد گارىيە كان فيرى خەلکى دە كەن و.. بەم بىن بە دەستەلاتى بەختەورانە دنيا و بەختەوربى ھەميشهبى دوا پۈزۈشى بۇ كۆ كەردو نەتهوھو و.. بە عيلم و "حىكمەت" تويىشى كىرد بە عەزىزى ميسر و پېغەمبەريتى مەزن و راپەرىتكى دانا.. دواى ئەوهى كە فورئان ئەو نيعمه تانه باس ده کات و دەيانىز مېرىت و، تى دە گەيەنېت كە چۈن خواي گەورە: خۆى (واتە حەززەتى یوسف) و باولۇ و باپيرانى بە "عيلم" و حىكمەت "تايىەتمەند كەردوھو .. دواى ئەوهى، دەفرمۇئى: ﴿إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾! واتە پەروەرد گارى و حىكمەتى ئەو خواستيان وابووه كە خۆت و باپيرانت بەھرمەندى ناوى جوانى: "العليم الحكيم" بىن!

بەم جۆرە، ئەو نيعمه تە درىزە بىدر او انهى لەم پوختەيدا كورت كەردوھو!

ھەروەھا وەڭ ئەم ئايەتانە:

﴿فَقُلْ اللَّهُمَّ مَا لِكَ الْمُلْكُ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتَعْزِيزُ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْذِلُ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾ تُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتَوْلِجُ النَّهَارَ فِي الَّيْلِ وَتَخْرِجُ النَّحْيَ مِنَ الْمَيْتِ وَتَخْرِجُ الْمَيْتَ مِنَ النَّحْيِ وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ (آل عمران: ۲۶-۲۷).

ئەم ئايەتە پېرۇزانە كارە كانى خواوهندمان لە كۆمەلگائى ئادەمیز اددا يېش چاودەخەن، ئىنجا ئەوهش دە گەيەنن كە:

عىزىزەت و زەللىلى.. دەولەمەندى و هەۋارى، راستەوخۇ پەيوەستن بە ويست و ئىرادەت خواوهند خۆيەوە. واتە:

(دەست وەردان لە كاروبارى چىنە ھەرە پەرتەوازە كانى بۇونەورە زۆر و زەبەندە كان، تەنها بە "ويست" و "نهخشە" و "تەقدىر" ئى خواي گەورەيە و، ھەر گىز "رىكمەت" ناتوانىت توخنى ئەو كارانە بکەويت)!

دوای ئوهی که ئایه ته که ئەم حۆكمەی گەياند، ئىجا دەفرمۇئى: گەورەترين شىت لە ژيانى مەۋەقىدا رۈزى يە كەيەتى.. پاشان بە چەند پىشە كى يەك دەيچەسپىنېت كە: "رۈزى" راستەخۆ لە گەنجىنەي رۈزىدەرى راستەقىنەوە دىت و دەنیرىت. چونكە دەفرمۇئى: رۈزىتان بە ژيانى زەھىيە بەستراوا و، ژيانى زەھىش پابەندى بەهارە. خۆ بەهارىش تەنها بەدەست ئەو كەسەيە كە خۇر و مانگ ملکەچ و فەرمانبەردار دەكەت و شەو و رۈز بە دواي يەكتىدا دەھىنېت. كەواتى بەخشىنى سىۋىك بە هەر مەۋەقىك - كە رۈزىي راستەقىنەي خۆى يېت - كارى تەنها ئەو كەسەيە كە زەھى لە مىوه و بەررۇبوومە جۆراوجۇزە كان پې دەكەت، كە "رۈزىدەرى راستەقىنە" يە!

دوای ئوهى، قورئانى پېرۈز ئەو كارە درىزە پىدر اوانە، لەم پۇختەيەدا كورت دەكەتەوە دەيانچەسپىنېت: **﴿وَتَرْزَقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾**

◆ چوارم سەرنجى رەوانىيى:

ھەندى جار قورئانى پېرۈز بە رېزىكىدىارى كراو باسى بەديھاتووه كانى خواوەند دەكەت. پاشان بەم كارە دەرى دەخات كە بۇونۇھەران بە: "رېسا" و "كارى" بە تەرازوو "بەدى دىن، كە ئەم دوانەش بەرى درەختى بەديھاتووان پىشان دەدەن. وەك بلىنى جۆرە پۇونى و درەخسانى يەك بەو بەديھاتووانە دەبەخشىت كە ناوه جوانە كانى خوابىان تىدا دەدرەوشىتەوە.. دەلىي ئەو بەديھاتووانە بىرىتىن لە "وشە" و "ئەو ناوانەش" و "اتا" كانىان.. يان بەديھاتووه كان چەند "بىر" يكىن و "ئەو ناوانەش ناولك و كاكلە كانىان! بىر نۇونە:

﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِّنْ طِينٍ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْنَعَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْنَعَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَشْتَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾ (المونون: ۱۲-۱۴).

كورئانى پېرۈز لەم ئايەتەدا بەديھاتىنى مەۋەق و قۇناغە سەرسوورھىن و نامۇ و ناوازە و ھاوسەنگ و رېتكۈنىكە كانى ھىنەدە بە تەرتىب باس دەكەت كە وەك ئاوىتىنە: **﴿فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾** تىدا دەردە كەمۇيت! تەنائەت دەلىي ھەمۇ يەكىك لەو قۇناغانە خۆى دەرەخات و لە بەر خۆيەوە ئەم ئايەتە وەحى دەكەت و دەيلەتەوە! تەنائەت يەكىك لە "نووسەرانى وەحى" لە كاتى نازىل بۇونى ئەم ئايەتە و لە دەمى نۇوسىنەوەدىا و پىش ئەوەي بىگاتە سەر ئەم كۆتايىي، لە سەرسوورماندا لە بەر خۆيەوە و تى: **﴿فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾**! بى ئەوەي بىزانىت كە ئەم ئايەتە بەم بېرىگە كۆتايىي بىن دىت! بە رادەيەك كەمۇتە گومانەوە كە بلىيەت: "ئايا وەحى بۇ منىش هاتووه؟" لە راستى دا كەمالى "رېسا" و "پۇونى" ئى لە رادەبەدەر و "لە گەل يەك گۈنjan" ئى تەواوەتىي گوفتارى يە كەم، پىش هاتى ئەم راستەيە، خۆى دەردەخات!

ههروهها و هک ظایه‌تی:

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُعْشِي
اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَيْنَا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسْخَرَاتٍ بِأَمْرِهِ أَلَا هُوَ الْخَلُقُ وَالْأَمْرُ يَسْلُكُ
اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأعراف: ۵۴).

قرئانی پیروز بهم ظایه‌ته: گهوره‌بی توanstی خوا و دهسته‌لاتی پهروه‌ردگاریتی به که‌ی، به جزریک ده‌دختات که ده‌بی به لگه له‌سر به‌توانایه کی شکوه‌ندی ئه‌وت که له عدرشی پهروه‌ردگاریتی خویده نیشانه کانی "پهروه‌ردگاریتی" یه که‌ی له‌سر لایه‌ره کانی گهرووندا ده‌نووسیت و، شهو و روژ به وینه‌ی دوو شریت لئی ده کات که یه‌ک له دوای یه‌ک پیشان ده‌درین و، خوز و مانگ و ئه‌ستیره کانیش به وینه‌ی سه‌ربازی گوئی‌رایه‌ل بزو و هرگزنسی فهرمان ئاماذه ده کات. له‌بر ئه‌وه، ههر "روح" یک که ئه‌م ظایه‌ته ده‌بیستیت یه کسمر ده‌لیست: "بارک الله، ماشاء الله، فتبارك الله رب العالمين". واته رسته: ﴿تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ و هک پوخته‌یه کی رسته کانی پیشوو وايه و، له حوكمی بهر و ناوك و ئاوی ژیانیاندایه!

◆ پنجم تایه‌تکاری "پاراوی":

هنه‌ندی جار قورئانی پیروز لایه‌نه جوزئی به کانی ئه‌و ماددانه باس ده کات که: دووچاری ئالو گوپر دین و گه‌لی چونتی و بارودوخی جوړ او جوړیشان تیدا پروو دهدات. ئنجابو ئه‌وه‌یه لایه‌نه جوزئی یانه بکات به چه‌ند راستی به کی چه‌سپاوا، ده‌چنی توماریان ده کات و به ناوه جوانه کانی خواوه‌ند - که نورانی و همه‌کی و چه‌سپاون - کورتیان ده کات‌وه.. یان پوخته‌یه که ده‌هیئت که "ژیری" ای مروف بوزیر کردنوه و پهند و هرگرتن را پیچ ده کات.. یه کیک له نمونه کانی و اتایی به که‌م، ئه‌م ظایه‌ته‌یه:

﴿وَعَلِمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلُّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَبْيُونِي بِاسْمَاءَ هُؤُلَاءِ إِنْ كُثُّمْ
صَادِقِينَ ﴿قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلِمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ (البقرة: ۳۲-۳۱).
ئه‌م ظایه‌ته له پیشدا رپوداویکی جوزئی باس ده کات که بریتی به له‌وه‌ی: هزوی پیشخستن و فهزل‌دانی حمزه‌رته ناده‌م به‌سر مه‌لائیکه‌ت له مه‌سله‌ی "جن‌نشینی" دا بریتی به له: "عیلم" .. پاش ئه‌وه باسی رپودانی شکستی مه‌لائیکه‌ت له به‌ردم حمزه‌رته ناده‌مدا ده کات له کیشه‌ی "عیلم" دا.. پاشان ئه‌م دوو رپوداوه به هینانی دوو ناوی کوللى له نیوان ناوه جوانه کانی خوادا کورت ده کات‌وه: ﴿أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ بهو و اتایه‌ی که مه‌لائیکه‌تان ده‌لین: ئه‌ی پهروه‌ردگار! هر خوت "زانان" یت، ئه‌وه‌تا ناده‌مت فیزی "زانیاری" کرد و بهو زانیاری به سه‌رکه‌وت به سه‌رماندا.. هر خویشت "دانان" یت، چونکه ئه‌و شستانه‌مان بین ده‌به‌خشیت که له گه‌ل توانا و لیه‌اتمناندا گونجاو بیت و، فهزلی ئاده‌میش به "خزوی" و توانا و لیه‌اتنه کانی "یه‌وه" به سه‌رماندا ده‌ده‌یت.

یه کیک له غردونه کانی و اتای دووهه میش، ئەم ئایه تانه يه:
 ﴿وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لِعِبْرَةٍ تُسْقِيْكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهِ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمَ لَبَنًا حَالِصًا سَائِنَغًا لِلشَّارِبِينَ ● وَمِنْ ثَمَرَاتِ التَّحْيِلِ وَالْأَعْنَابِ تَسْخَدُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرَزْقًا حَسَنًا إِنْ فِي ذَلِكَ لَا يَةً لِقَوْمٍ يَعْقُلُونَ ● وَأَوْحِيَ رَبِّكَ إِلَيَّ التَّحْلُلَ أَنَّ الْخَذْيَرَ مِنَ الْجَيْلَالِ بُيوْتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَغْرِشُونَ ● ثُمَّ كُلُّي مِنْ كُلِّ الْثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبْلَ رَبِّكَ ذُلْلًا يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ إِنْ فِي ذَلِكَ لَا يَةٌ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ (الحل: ۶۶-۶۹).

ئەم ئایه تە پیرۆزانه، ئەدو پىش چاۋ دەخەن کە خواوهند: (مەر و بىز و مانگا و حوشى) و بىدىھاتووانى ھاوچەشنى ئەوانى كردووه بە چەند كانى يە كى خاۋىن و بەلەزەت كە شىريانلىنى هەلەدقۇلىت و .. "ترى و خورما" و ھاوچەشنى ئەوانىشى وەك چەند سېنى و دەفرىيەكلىنى كردووه بۇ نىعەمە تە ناسىك و بەلەزەتە كانى و .. لە شىتىكى وەك "ھەنگ" يش - كە يە كىكە لە موعىزىتى توانست - ھەنگۈينىك دروست دە كات كە وپىزاي تامى خوش و شىرىپى يە كەى، شىفای دەردى خەلتكىشى تىدا يە .. ئىنجالە كۆتايىدا، بە ئایەتى: ﴿إِنْ فِي ذَلِكَ لَا يَةٌ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ مىزۇش بۇ تىفەككىرىن و پەند وەرگىتنەن دەدەن و، فيرى دە كەن كە: قىاسى نىعەمە تە كانى تر لە سەر ئەوانە بىكات كە باس كران.

◆ شەشم سەرنجى رەوانىيىتى:

ھەندى جار قورئانى پیرۆز ئەحكامە كانى "پەروەرد گارىتى" بە سەر بۇونە وەرە زۇر و زەبەندە و فراوانە كاندا بىلۇ دە كاتەمە، پاشان نىشانە كانى "يە كبۇن" يان لە سەر دادەنلىت و لە خالتى يە كىگرتىياندا - وەك رۇوبىه كى يە كىتىيى نىۋانىيان - كۆپان دە كاتەمە.. يان لە دەستورىتىكى كوللى دا جىابان دە كاتەمە.

بۇ غردونه ئایەتى:

﴿وَسَعَ كُرْسِيُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَؤْدُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ (البرة: ۲۰۵). ئەم ئایەتە لە كورسى "دە" رىستە دەھىنەت كە لە چەند شکل و شىۋە يە كى جىاوازدا "دە" چىنى "تەوحيد" دەنۋىتن و دەيانچە سېپىن. دواى ئەمانە بە: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا يَاذِنُهُ﴾ دەمارى "شىرك" و دەست تىۋەردانى غەيرى خواى گەورە، بە تەواوهتى و بەپەرى هېز و توانىي دەبچەرىنىت!

جا ئەم ئایەتە لەو رۇوهە كە "ئىسمى ئەعزەم" يى تىدا درەوشادەتەوە، واتا كانى لە بارەي راستى يە خوابى يە كانەوە لە پلە و پاپىيە كى يە كجار گەورە و تەواو بەرزىدان، چونكە كاروبارە پەروەرد گارى يە كان لە پلە ھەرە مەزىنە كانىاندا پىشان دەدات. ئىنجا دواى باسکىرىدىنى كارسازىي خواوهند كە لە گەورە تىرين پلە و بەرزىتىرين مەقامدا ئاراستەي

ئاسمانه کان و زهوبی ده کات، باسی پاریز گاری (حفيظیة) ی رهها و همه لا یهند ده کات، به همه مو و اتا کانیه وه. ئجاله په یوهندی ده رینکی یه کخه ری یه کگر توو و پرویه کی "یه کبون" دا سره چاوه ده همه مو ئه و دره و شانه ده مه زنانه ش به: **(وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ)** کورت ده کاتمه!

غمونه یه کی تر:

فَالَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الْمُرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفَلَكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِيْنَ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَآتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعْدُوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوْهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ (ابراهیم: ۳۴-۳۲).

ئه مئایه تانه ده ری ده خهن که چون خوابی گهوره ئه م گهوره دهونه له حوكمی کوشکنکدا بو مرؤوف به دی هیناوه و.. "ئاواز" زیانی له ئاسمانه وه بو زهوبی ناردووه و.. "زهوبی" و "ئاسمان" ی به وینه دوو خزمتگوزاری کارمەند ملکه ج و گوئپایه ل کردووه بو مه بستی گهياندنی رؤزی به همه مو خمه لکی.. هه روک "کهشتی" شی بو رام و گوئپایه ل کردووه تاکو ده رفت به همه مو که سیک بادات سوود له سره جهم برو بومه کانی زهوبی و هربگرنیت و، بهم کارهش زیانی بو مسو گهر بکات و، همه مو خمه لکی به ری رهنج و کوششیان له گه لیه کدا ئالو گکور بین بکمن..

واه خوابی گهوره چهند شیوه و بارودخیبکی یه: يه کی به کی "ده ریا" و "کهشتی" و "با" به خشیوه که ده لیی با وه کقامچی و، کهشتیش وه ک ئه سپ و، ده ریاش به وینه دی ده شتایی یه کی فراوان وایه له ژیر پی ئه و ئه سپهدا! هه روک خوابی گهوره په یوهندی بو مرؤوف دروست کردووه له گه ل ئه و شتایی ناو دنیادا که به کهشتی و هز کاره سروشته یه کانی تری گواستنه وه ناو جزو گه و برو باره کان ده گوینز رینه وه و.. "خور" و "مانگ" ی بو به گه ر خستووه و کردوونی به دوو شو فیری کار گکوزار له بپیوه بردنی چه رخی گهوره دی بوندوه رانی گه ده دوون، ئاما ده کردنی و هرزه جیاوازه کان و، نیعمته خوابی یه کانی ناویاندا. هه روک "شم" و "پوژ" ی بو ژیر بار خستووه و، شهودی وه ک پوشاكیک بو لئی کردووه تاکو تیای دا بجهو یته وه و، رؤژیشی بو کردووه به کانی که سابه ت و ده ستخته مایه دی ژیان و گوزه رانی..

ئنجا دوای ژماردنی ئه همه مو نیعمته خوابی بانه، ئایه ته که ئه م پو خته بده هینیت که: **(وَآتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعْدُوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوْهَا)** تاکو مهودای فراوانی بی بازنده نیعمته به خشینه کانی خوابه سره مرؤژدا ده بخات و، پیشانی بادات که چون سره انسه ری ئه و بازنده له نیعمته پر کراوه. واه هه خواستیکی مرؤوف که چ له پیسی

پیویستی سروشتبی خوزی و ج به زمانی توانا و لیهاتنه کانی له خوا داوای کردووه، خواي گهوره هممو ئواهه بین بهخشيوه. خوز ئه نیعمه تانه ش گهر بزمیرین، ئهوا همر تهواو نابن و کوتايی بان بین نايهت!

بهلئى، گهر "ئاسماهه کان" و "زهوي" يه كېلەك بن له سفره را خراوه کانی نیعمه ته مهزنه کانی خواوهندو، "مانگ" و "خۆر" و "شمۇ" و "رۈزۈ" يش هەندىلەك بن له نیعمه ته کانی سەر ئه و سفره يه، ئهوا بىن هيچ گومانىلەك دەردە كەھۋىت كە ئه نیعمه تانه ئى پۇويان له مەرۋەھەر گىزاو ھەرگىز تهواو نابن و له ڈىماردن نايهن.

◆ حەۋەتەم نەھىئى رەوانىيىتى:

ھەندى جار قورئان ئامانچ و بەر بۇومە کانى "بەھۆ كراوه کان" (المسيّبات) باس دەكت، تاڭو "ھۆكاري" روالەتى يە كان دابىرىت و توانىي دروستىرىدىن و بەدىھىيانىانلى دامالىيت و، بىزانزىت كە ھۆكاري كان تەنها پەر دەيە كى روالەتىن. چونكە "ويستن" ئى ئامانچە پېلە دانست و بەر بۇومە مهزنه کان، دەبىي هي كەسىك بىت كە خاوهنى زانست و دانستى رەھا بىت، كەچى ھۆكاري روالەتى يە كان بىن گىيان و ھەست و شعورون! كەواهه ئه نايهتە بە باسکەردىنى بەر و ئامانچە کانى بەدىھاتۇران، رايىدە گەھېنىت كە: ھەرچەندە لە روالەتدا و دىبار بىت كە "ھۆكاري کان" وابەستەي "بەھۆ كراوه کان" بن، بەلام لە راستى و واقىعدا مەۋاھىيە كى يە كىچار فراوانىان لە نىپواندایه..

بهلئى، ماوهى نىپوان "ھۆكاري" و "بەدىھىيانى بەھۆ كراوه کان" ھېنده فراوانە كە مەزنەتىن "ھۆكاري" دەستى ناگاتە داۋىنى بەدىھىيانى نىزمەتىن "بەھۆ كراوه". جا لە ئاسۇي ئەم دوورى يە فراوانە ئىپوان ھۆكاري و بە ھۆكراوه کاندا ناوه جوانە کانى خوا بە وىنەي ئەستىرە درە خشانە کان ھەلدىن! كەواهه ھەلاتىگە (مطلع) ئه ناواهه لەو ماوه مەعنەوی يە نىپوان ئه و دوانەدایه! چونكە ھەرچەندە لە راستى دا ماوهىيە كى دوور لە نىپوان "ئاسماه" و "بازىنەي ئاسۇ" داھىيە، كەچى لە پىش چاودا وادۇنۇنىت كە داۋىنى "ئاسماه" بە سەر چىا کانى دەوراندە دورى ئاسۇوە بىت و پىيانە وە لىكايىت! بە ھەمان جۆر، ماوهى مەعنەویي نىپوان "ھۆكاري" و "بەھۆ كراوه کان" يش ھېنده گهوره و فراوانە كە مەگەر بە دوورى بىنى "ئىمان" و نۇورى "قورئان" بىبىرىت! بۇ غۇونە:

﴿فَلَيَنْظُرِ الإِلْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ ﴿أَلَا صَبَّنَا الْمَاءَ صَبَّاً﴾ ﴾ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقَّاً﴾ ﴾فَالْبَسْتَنَا فِيهَا حَبَّاً﴾ وَعَنْبَا وَقَضْبَا﴾ وَزَيْتُونَا وَنَخْلَا﴾ وَحَدَائِقَ غُلْبَا﴾ وَفَاكِهَةَ وَأَبَا﴾ مَنَاعَا لَكُمْ وَلَا لِغَامِكُم﴾﴾ (عبس: ٢٤-٣٢).

ئەم ئایەتە پىرۇزانە، بە شىۋىيە كى رېز كراوى دانايانە، موعجىزاتى توانسى خوايى باس دەكەن. پاشان لە كۆتايىدا بە وشەي: «مَقْتَاعًا لَكُمْ وَلَا نَعْلَمُكُمْ» ئاماڭىھە كەيان بەدەستمۇ دەدەن. لەم ئاماڭىھە شىدا ئەم دەچە سپىنېت كە: لە پشت پەردى سەرجمەم "ھۆكار" و "بەھۆ كراو" كانەوە يە كېڭىھە يە ئەم ئاماڭىھە دەبىنېت و، دەستكارىيانت دەكتات.. هەروەك جەخت لە سەر ئەوهش دەكتات كە ئەم ھۆكارانە لە پەردى رپووی توانسى ئەم كەسە زىاتر ھېچى تر نىن.

بەلىنى، دەستەوازەي: «مَقْتَاعًا لَكُمْ وَلَا نَعْلَمُكُمْ» توانى دروستكردن و بەديھىنان لە سەرجمەم ھۆكارە كان دادەمالېت. چونكە لە واتادا دەلىت: ئەم "ئاو"ە كە لە ئاسماňە بۆ ئامادە كەردىنى رۈزىي خۇتان و ئازەلە كاتنان دەبارىت، هەرگىز لە خۇرۇ و بە ويستى خۇرى نابارىت، چونكە توانى سۆز و بەزەمىي ھاتنەوەي بە ئىۋە و ئازەلە كاتناندا نى يە تا بەزەمىي پىتىاندا بىتىعوھە. كەواتە ئەم ئاوە بە ناردىن لە لايمەن يە كېڭىھە دەنېرېت..

ھەروەھا "گۈل"ى بىن ھەست و شعورىش لە بەر ئەوھى ناتوانىت بەزەمىي بە حالتاندا بىتىوھە و رۈزىيتان بۆ ئامادە بکات، ئەوالە خۇيىھە رۇووھە ناپۇنېت. بەلكو كەسىك ھەيە درزى پىن دەبات و دەر گاڭانى دەكتەوە و نىعەمەتە كانى خۇيتان لەمۇيە بەدەست دە گەيەنېت.

"درەخت" و "رپووھە كە كان" يىش بە ھەمان جۇرۇن، چونكە تابلىتى دوورن لەوھى كە بەزەمىي يان بە ئىۋەدا بىتىھە و بىر لە رۈزىي بە كاتنان بىكەنەوە و "بەر" و "دانەويىلە" تان بۆ ئامادە بىكەن! بەلكو ئەوانە لە راستى دا چەند پەمت و شرىتىكىن كە دانايىھە كى مىھەرەبان لە پشت پەردىي غەبىيەوە شۇرى كەردوونەتسەوە و نىعەمەتە كانى پىتىاھەلتواسىون و بەواندا بۆ زىننەوەرەنە ناردوون!

بەم جۇرە و لەم بۇونكىرىدىنەوەنەوە ھەلاتگەي گەلنى ناوى جوانى وەك: "الرحيم، الرزاق، المعلم، الکريم" دەردە كەۋېت.

غۇونەيە كى تر:

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُنْجِي سَحَابَةً ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْتَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَاماً فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ وَيَنْزَلُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَصْرَفُهُ عَمَّنْ يَشَاءُ يَكَادُ سَنَا بَرْقَهُ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ ۝ يُقْلِبُ اللَّهُ اللَّيلَ وَالنَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعْبَرَةً لَأُولَى الْأَبْصَارِ ۝ وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَآيَةً مِنْ مَاءٍ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى بَطْنِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى أَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (النور: ۴۳-۴۵).

کاتئ ئام ئایه ته پیروزه کاروباره سه رسوورهینه کانی "هاتنه خواره وی باران" و "پیکهاتنی ههور" باس ده کات، که گهنجینه‌ی میهره بانی خواوه‌ند و گرنگترین موعجیزه‌ی پهروهه دگارین، به جوئیلک لیبان ده دویت ده لیتی به شه کانی ههور پیشتر ههور به پنهانی له ناو بچو شایی ئاسماندا بیون و به وینه سوپاله کاتی پشوودا بلاوه‌یان لئی کردووه، به لام ههوره ک سه رباذه کان به ده نگی شهیپوری سه رباذه که کسمه‌ری کز ده بنه وه، ئه و پارچه ههوره بچوو کانه‌ش به فه رمانی خواهی گهوره کز ده بنه وه و ههور پینکده‌هین، ئنجائه و خواوه‌ندesh ئاوی مايهی ژیان بو سه رجم زینده‌ههوران لهو پارچه ههورانه رهوانه ده کات که له شیوه و گهوره‌بی داله چیا گهه‌ر که کانی قیامه‌ت ده چن و وه ک ته رزه و به فر سپی و ته ر شئ دارن. جاله ناردنی ئام ئاوه‌دا "ویست" و "مه بهست" به جوانی ده بینریت، چونکه ئه و ئاوهانه به پیش پیویست دین و ده بارین. واته "باران" له خوزرا ناباریت، به لکو ده بینریت و له لایه‌نی يه کنکه‌وه رهوانه ده کریت و، هه رگیز ناگونجی ئه و پارچه ههوره گهورانه که به ئهندازه‌ی چیا کان ده بن هه رله خویانه وه کز بنه وه له کاتینکدا که رووی ئاسمان سامال و شین و ورشه‌داره و هیچ پهله ههوریکی تیدانی يه! به لکو که میک ده بینریت که زینده‌ههوران ده ناسیت و ئاگای له حالیانه.

ئالم ماوه مهعنوي يهش دا، هه لاتگه‌ی ناوه جوانه کانی وه ک: "القدیر، العلیم، المتصرف، المدبر، المربی، المغیث، الحسی" ده درد که ویت.
◆ هه شتم تایه تکاری "پاراوی":

قورئانی پیروز ههندی له کاره ده راسا و ناوازه کانی خواهی گهوره له دنیادا، باس ده کات، تاکو زهینه کان بو ته سدیق و دلاییش بو باوهه کردن ئاماذه بین سه باره ت به کاره ده راسا کانی خزوی که سه ربه دواړو ټون.. یاخوده و کار و فرمانه خواهی يه سه رسوورهینه که له دواړو و قیامه‌تا ده رهه و ده ده به جوئیلک باس ده کات که قه ناعه‌ت و دلنياییمان بداتی، به ههی زورانه که له دنیادا ده بینین. بو نمونه:
﴿أَوْلَمْ يَرَ إِلَّا إِنْسَانٌ أَلَا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مَبِينٌ﴾ تا کوتایی (سوره تی) یاسین، لیزه دا قورئانی پیروز کیشه‌ی حهشر به حهوت یان هه شت شیوه‌ی جیا جیا و جوز او جوز ده چه سپیت و به لکه‌ی له سه ره ده بینته وه..

له سه ره تادا "دروستبوونی يه کهم جار" پیش چاو ده خات و، ده فرمومی: ئه و تا به چاوی خوتان ده بین که له ئاوی مهني دروست ده بن و پاشان ده بن به زهروو، پاشان به پارچه‌یه ک گوشت و ئنجا به مرؤف.. ئیتر چون "دروست بیونه وه دووه هم جار" به دوور ده زان که کتومت وه ک دروستبوونی يه کهم و ایه ته نانه ت له چاو يه که مدا ئاسانتریشه؟..

پاشان به: ﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا﴾ (یس: ۸۰) ئاماذه بو ئه و چاکه و نیعمه‌ت و به خشایشانه ده کات که خواوه‌ندی حق بهم مرؤفه‌ی به خشیون. که واته ئه و

پاشان به دهسته و ازهی: **﴿فَسُبْحَانَ الَّذِي يَدْهُ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ﴾** (یس: ۸۳) دهربی دهخات که: هم رنهای خوای گهورهیه کارو بیار و کلیلی هممو شتیکی به دهسته و به پهپری ئاسانی چه شتی هله لگیر انوهی لاپرهی کتیب، شه و رژ و زستان و هاوین ئالو گور ده کات و، دنیا و قیامه تیش لای ئهو و هک دو و مهندل و ان که ده رگای یه کیکیان داجخات و ئهوي تریشیان بکاتهوه. جا مادهم و ایه، ئهوا ئهنجامی گشت ئهو به لگانهی پیشوو بریتی یه له: **﴿إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾** و اته هر ئهويشه که له گزره کانتاندا زیندو و تان ده کاتهوه و بهره و حه شر ده تانداته بهر و له دیوانه، خاوینه، خوپیشه، دا حسایه، خوتان ده داتمه.

بهم جوړه، دهینېت ئەم ئایه تانه (بەوهی کە: ها ووئنەی حەشريان لە دنيادا، خسته پوو) زەن، د لەسان بە وەگ تە، كىشەي حەش ئاماده کە د.

هنهندی جاری تریش قورئانی پیروز کاره قیامه‌تی یه کان به شیوه‌هیک باس ده کات که
چاوی ههستی مرؤف بکاتهوه و ئاماژه‌ی بۆ هاوجه‌شنه کانی ئه و کاره سهربه قیامه‌تی یانه بۆ
بکات که له دنیادا هن تاکو ریبی ئینکاری کردن له مرؤف بگریت و به دورو زانین له
زهینه دا لابدات. بۆ غمونه:

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿إِذَا الشَّمْسُ كَوَرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا النُّجُومُ انكدرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْجَبَلُ سُيَرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا العِشَارُ غُطِلَتْ ﴿٤﴾ وَإِذَا الْوَحْشُ حُشِرَتْ ﴿٥﴾ وَإِذَا الْبَحَارُ فُجِرَتْ ﴿٦﴾ وَإِذَا النُّفُوسُ زُوَجَتْ ﴿٧﴾ وَإِذَا الْمَوْدُودَةُ سُنْلَتْ ﴿٨﴾ بَأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ ﴿٩﴾ وَإِذَا الصُّحْفُ لُثِرَتْ ﴿١٠﴾ وَإِذَا السَّمَاءُ كُثِطَتْ ﴿١١﴾ وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِرَتْ ﴿١٢﴾ وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْفِتْ ﴿١٣﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا أَحْضَرَتْ هُنَّا تَكُوْنَتِي سُوْورَهَتَهُ كَهُ.

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ ﴿١٤﴾ وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَرَتْ ﴿١٥﴾ وَإِذَا الْبَحَارُ فُجِرَتْ ﴿١٦﴾ وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْرَتْ ﴿١٧﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ وَأَخْرَتْ هُنَّا تَكُوْنَتِي سُوْورَهَتَهُ كَهُ.

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿إِذَا السَّمَاءُ انشَقَتْ ﴿١٨﴾ وَأَذْنَتْ لِرَبِّهَا وَحْقَتْ ﴿١٩﴾ وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ ﴿٢٠﴾ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَخَلَتْ ﴿٢١﴾ وَأَذْنَتْ لِرَبِّهَا وَحْقَتْ هُنَّا تَكُوْنَتِي سُوْورَهَتَهُ كَهُ.

ده بینیت ئەم سووره تانه به تەرز و شیوازیک لە ئالو گۆرە مەزن و کاروباره گەورە پەروەرد گارى يە كانى سەر بە حەشر دەدوپىن كە دلى مەرۆڤ پابەندى سەرسوور ماينىكى گەورە و عەقلېشى گرفتارى سەرسامى يە كى مەزن دەكەن.. بەلام ھەر ئەوهەندە مەرۆڤ لە پايىز و بەهاردا ھاۋوپىنهى ئەو روودا و انه بە چاۋى خۇزى دەبینىت، ئەوا بەپەرى ئاسانى وورى دەگرىت و باوهەرى بىن دەكات.

جالىدەر ئەوهى تەفسىر كىردى ئەم سى سووره تە درىزى دە كىشىت، ئەوا بۇ نۇونە تەنبا وشى: ﴿وَإِذَا الصُّحْفُ لُثِرَتْ﴾ وەر دەگرىن و لە بارەيەوە دەدوپىن:

ئەم ئايەتە ئەوه دە گەيەنى كە: لە رۇزى حەشىدا ھەممۇ كىرده و كانى مەرۆڤ لە سەر لەپەري كەدا تۆمار كراون و دەخىنە پوو. جالىدەر ئەوهى ئەم مەسەلە يە شىتكى سېرى و سەرسوپەپىنەرە، عەقل پەمىي بىن نابات. بەلام سووره تە كە ھەر وەرك ئامازە بۇ حەشرى بەهارانه دەكات و، ھەر وەرك خالى و لايەنە كانى تىريش لە دنیادا ھاۋوپىنەيان ھەيە، بە ھەمان جوز "خىستەپۇرى لەپەرەي كىرده و كانى مەرۆفيش" ھاۋوپىنەيان لەم دنیايەدا ئاشكرايە، ئەوه تا ھەممۇ: بەر و، گىا و، درەختىك خاۋەنى كىرده و، فەرمانىھەرى و، بەندايەتى و، تەسبىحاتى تايىەتىي خۇيان، بە شىۋىيەك كە ناوه جوانە كانى خواى گەورەيان پىن دەرېكھەويت. ئىجا سەرچەمى ئەم ھەممۇ كارانەش لە گەملى مېژۇرى ۋىيانى ئەم بەر و گىا و درەختەدالە يەك بەيە كى ناوك و تۈوه كانى دا تۆمار كراون و ھەر ھەممۇپىشيان جارىكى تىر لە بەهارىكى تر و جىي يە كى تردا دەر دە كەونەوە. واتە ھەر وەرك يەك بەيە كى ئەوانە بەپەرى روونى و ۋەوانى و بە شىۋى و شىكلە روالتى يە كەى، كارە كانى باب و باپىرانى پېشىووی دەر دەخات، بە ھەمان جوز و لە رېنى يلاو كىردنەوە پەلە كان و دەمكىردنەوە گەللا و بەرە كانى، لەپەرەي كىردارە كانى خۇيىشى يلاو دە كاتەوە و دەيانخاتە پوو.

بهلئی، ئەو کەسەی کە هەر لە بەرچاوى خۆماندا بەپەرى دانايى و، پارىز گارى و، پەروەردە كارى و، نەرمۇنىانى، ئەم كارە ئەنجام دەدات، هەر ئەھۋىشە كە دەفەرمۇى: (ھەذا الصُّحْفُ لَشِرَتْ).

بۇ خۆت بەم چەشىنە خالىە كانى تىريش قىاس بىكە بىز سەر ئەمە و، گەر توانا و ھىزى ھەلينجان(استنباط) يشت ھەيە، ئەوا فەرمۇو بۇ خۆت ھەلبۈزە.

وا بۇ يارمەتى دانىت (إِذَا الشَّمْسُ كُوَرَتْ) يېش باس دە كەين: ووشى: "كُورَتْ" كە لەم پەستىمەدا ھەيە، واتاي: "پېچانەوە" و "كۆكىردىمەوە" دە گەيەنیت و، نۇونەيمە كى گەلىنى رۇون و ئاشكرايە. سەرەراي ئەوهى كە ئاماژە بىز ھاولىنىشى لە دىنادا، دە كات:

يە كەم: خواى گەورە پەرداھە كانى: نەبوون و، "أُثْيِرْ" و، ئاسمانى لە سەر گەوهەرى ئەو "خۆر" لاداوه كە چەشىنى چىرا دىنياى رۇوناڭ كەردووتهەوە و لە گەنجىنەمى مېھەرەبانىي خۆيەوە ھىتاويەتە ئەم دىنيايدا. جا ھەركات ئەم دىنيايدا تەواو بۇو و دەرگا كانى داخران، ئەوا خواوهند ئەو گەوهەرە بە بەرگە كانى خۆى دەپېچىتەوە و كۆزى دەكتەمە.

دۇوھەم: "خۆر" كارى ئەوهى بىن سېپىرراوه كە بەيانىان تىشكى رۇوناڭى بىلاو بکاتەمە و، ئىوارانىش بىانپېچىتەمە و سەرلەنۈى كۆزىان بکاتەمە. بەم چەشىنە، شەم و پۈزۈز كارە كانىان بە نۆرە لە سەر زەھىر پەرپەن، ئىنجا كە لە كارە كانىان بۇونەمە شەمك و كەرەسە كانىان كۆز دەكتەمە. يان لەوانەيە "مانگ" تا پادەيەك پەرداھەك بىت بۇ (وەرگىتن و بەخشىنە كانى ئەو خۆرە). واتە ھەر دەھەن ئەم كارەندە ئەرک بىن سېپىرراوه لە رېنى ئەم ھۆيانەمە شەم كە كانى خۆى كۆز دەكتەمە و دەفتەرى تۆمارى كارە كانى دەپېچىتەمە، دەبىن بە ھەمان جۇرىش رۇزىلەك بىتە پېشەمە كە بە تەواوەتى ئەرک و كارەندىيە كانى ئەستى تەواو بىن، با هيچ ھۆيە كېش بۇ لە كارخىستى لە ئارادا نەبىت.

لەوانەيە ئەو دۇو پەلە بچۇو كەى كە گەر دۇونناسان بە رۇوي خۆرەمە دەيىىن و ھەر دەم لە فراوا انبووندان، ئەمە دەر بخەن كە: خۆر بە فەرمانى خواى گەورە و لە رېنى فراوا انبوونى ئەو دۇو پەلەيەوە ورده ئەو رۇوناڭى يەى خۆى كۆز بکاتەمە و بىپېچىتەمە كە بە فەرمانى خواى گەورە يە سەر زەھىر دا بىلاوى كەر دبۇوه، ئىنجا پەرەردگارى خاوهەن عىزىزەتىش بىنى بەغەرمۇى: (ئالىيرەدا كارى تۆ لە گەل زەھىر دا كۆتايى بىن هات.. ھەر ئىستا راپەرە و بېرۇ بۇ دۆزەخ ئەوانە بىسووتىنە كە تۆيان دەپەرسەت و، كارەندىيە كۆزى رايمەل و ملکەچى وەك تۆيان بە سوو كى سەير دە كەر دو، تۆمەتى خيانەت و بىن وھافايى يان دەدايە پال)! تۆيان بە سوو كى سەير دە كەر دو، تۆمەتى خيانەت و بىن وھافايى يان دەدايە پال!

بەم شىبەيە "خۆر" فەرمانى پەرەردگارى: (إِذَا الشَّمْسُ كُوَرَتْ) لە سەر رۇوە پەلاوى يە كەى خۆى دەخويىنەتەمە!

◆ نوهم سهنجی پهلوانی:

هنهندی جار قورئانی پیروز چهند مه بهستیکی "جوزئی" باس ده کات. ئنجا بتوهه وی ئه و مه بهسته جوزئی یانه بکات به دهستورینکی "کولای" و سهنجی زهنه کانی تیدا بگیریت، ئه و مه بهسته جوزئی به دهچه سپیتیت و به ناوه جوانه کانی خواوهند، که قاعیده وی کی کوللین، راگیر و قایمیان ده کات..

بز غونه:

﴿فَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تَجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاجُرَكُمَا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾ (المجادلة: ۱).

كورئان ده فرمویت: خوای گهوره خواهه بیستنی پههایه، همه مو شتیک ده بیستیت، تهناههت به ناوی: "الحق" ی خوی به سرهات و پروداوی جوزئی ئه و ئافره تهش ده بیستیت که به ناسکترینی دره شانه و کانی میهره بانی خواههند - که مهزنتین گهنجینه سوز و میهره بانی په - به هرمهند بوروه! ئه و ده عوایه که ئافره تیک تیای داله سه رحه بوروه و لمه سه میرده کهی به وینه سکالا پیشکه شی خوای کرد و ده، خوای گهوره به ناوی "الرحیم" ی خوی و به په پری گرنگی و بایه خدان به هر کاریکی گهوره، ده بیستیت و، به ناوی "الحق" یشی، به په پری جیدی و گرمو گوری پهه بزی دهروانیت و بایه خی بین ده دات.

جا بتوهه ئه مه بهسته "جوزئی" یه بکریت به دهستورینکی "کوللی" ، ئه و ائیه ته که ده ری ده خات که: ئه وهی گوئی له بچوو کترین رووداوی نیوان بدیهاتوانه و چاوی لبیه تهی، ده بین ئه و که سه بیت که همه مو شتیک ده بیستی و ده بینیت و هر گیز له "مومکنات" ناچیت.. ههروهه ائه و که سه که پهروهه دگاری گهرد و دهون بیت، ده بین سه رجهم ستہ مکاری یه کانی ناو گهرد و دهون بیینیت و سکالا لای ستم لیکراوان بیستیت. چونکه ئه و که سه که گیرو گرفتیان نه بینیت و گوئی له داد و فریاد و هاواریان نه بیت، هر گیز ناکری پهروهه دگاریان بیت!

له بهر ئه وه، پسته: **﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾** دوو راستیی مه زن ده رده خات. ههروهه که مه بهسته "جوزئی" یه که شی کرد به دهستورینکی "کوللی".

غمونه یه کی تر:

﴿سَبَّحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعْنَدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْتَ حَوْلَهُ لِتُرِيهَ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ (الاسراء: ۱).

كورئانی پیروز دوای ئه وهی باسی ئیسرا ی پیغمه بری خوش ویستی عليه السلام کرد له سه رهاتی می عرجه وه - واته له "مسجد الحرام" وه بز "مسجد الاقصی" - تا کوتایی یه کهی که

سوروهی "النجم" ظامره‌ی بوده کات، دوای ئوه، ئدم ئایه‌تاهی سهروهی به **﴿إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾** کوتایی بین هینا..

جا ئه و راناوه‌ی که له **﴿إِنَّهُ﴾** دایه یان بۆ خوای گهوره ده گهربته‌وه، یان بۆ پیغمه‌بری کازیز **﴿كَلَّا﴾**..

ئه گهر بۆ پیغمه‌بر **﴿كَلَّا﴾** بگهربته‌وه، ئهوا یاساکانی رهوانیزی و موناسه‌به‌تی هاتنی گوفtar ئهوده ده گهیه‌نن که: ئهه گهشته جوزئی‌یه میعراچ هیندە گهشت و گوزار و رؤشتى گشته و بەرزبوونه‌وهی کوللیبی تیدایه که پیغمه‌بر **﴿كَلَّا﴾** له کاتی بەرزبوونه‌وه و ده‌می پرینی پله هه‌مه کی یه کانی ناوه جوانه کانی خوای گهوره‌دا، که تا "سدرة المتنھی" و "قاب قوسین او اذنی" ده گرنموده، هه‌مو نیشانه و بەلگه پهروه‌رد گاری یه کان و گشته ئه و کاره ناوازانه‌ی سنه‌تی خواوه‌ندی بیستووه و بینیوه که لهو گهشته‌دا بەر چاو و گونی که‌هتوون. ئه‌مەش بەلگه‌یه له‌سر ئوهی که ئهه گهشته جوزئی یه له حوكی کلیلیک‌دایه بۆ گهشتنیکی کوللی و گشته به ناو کاره سه‌سوروه‌ینه کانی سنه‌تی خوای گهوره‌دا^(۱).
بەلام ئه گهر راناوه که بۆ خوای گهوره بگهربته‌وه، ئهوا ئه و کاته و اتاکه‌ی بهم جۆره ده‌بیت:

خوای گهوره بەندە خۆشەویسته که‌ی بۆ حوزووری خۆزی بانگ کردووه، تاکو ئه‌رکنکی بین سپیریت و کارنیکی بخته ئه‌ستۆ. بزیه له "مسجد الحرام" ووه شه‌په‌وی بین کرد بەره و مز گهوتی ئه‌قصاص که کۆگای پیغمه‌برانه. جا دوای چاوی‌نکه‌وتی پیغمه‌بران و ئاشکرا کردنی ئوهی که ئهه پیغمه‌بره ئازیزه **﴿كَلَّا﴾** میراتگری ره‌ها و راسته‌قینه‌ی بناغه‌ی ئایینه کانی هه‌مو پیغمه‌برانه - دروو‌دیان له‌سر بیت - گهشتنیکی بهو پیغمه‌بره خۆشەویسته کردد بۆ ناو مولک و مله کووتی خۆزی تا گهیاندی‌یه "سدرة المتنھی" و به ئه‌ندازه‌ی نزیکی هه‌ردوو سه‌ری کهوانیه‌یک یان کەمتر، له خۆزی نزیکی خسته‌وه.

بەم جۆره ئهه گهشت و سەفره هەرچەند میعراجیکی جوزئی بوبه و، ئه و کەسەش که بۆ ئه‌وی بەرز کراوه‌تەوه بەندیه‌یک بوبه له بەندە کان، بەلام ئهه بەندیه‌یه "ئه‌مانهت" یکی هیندە مەزنی پئی سپیرراوه که پەیوه‌ندی بە هه‌مو گه‌ردوونه‌وه ھەیه و، "نور" یکی رووناکی بەخشی واي له گەل‌دایه که هه‌مو بوبونه‌وهران رووناک ده کاته‌وه و سەرسیمای

(۱) له تفسیری "روح الماعنی" ئی "فالووسي" (ج ۱۵ / ص ۴) دا هاتوروه که:

ئه گهر و ادابتری راناوه که بۆ پیغمه‌بر **﴿كَلَّا﴾** بگهربته‌وه، وەك "أَبُو الْبَقَاءَ" له هەندیتکوونه نهقلی کردووه و وتويه‌تی: وانه: بیسیری گوفtarمان و بینه‌ری زامانه. چەله بیش لەمدا پشتی گرتووه و، وتويه‌تی: ئهه نهندیتکوونه دورنی‌یه.. ئهوا بەو بین‌یه، واتاکه‌ی بهم جۆره ده‌بیت: ئه و بەندیه‌م که بهم پىزلىنانه شەرفمەند کردووه شايسته‌ی ئهه پىزه‌یه، چونکه هەر ئهه که گونی بیستی فرمان و نەھی یه کانه و رەفتاریان بین ده کات و، بینه‌نکی و ھایشه که به چاوی پەند و عىرەت دەروانیتە بوبونه‌وهران و دەرس وەردە گرت، یان بینه‌ری ئهه نیشانانه‌یه که پیشانان داوه). هه‌روه‌ها بروانه تەفسیری "إسماعيل القنوي" بەسر "يضاوي" يوه ج ۴ / ص ۲۲۴. (وەرگىز)

واتا و ناوار و کیان ده گزپریت و بمو نووره ده یانه خشینیت، جگه لمه‌هی که ئهم بندیه "کلیل" یکی ئه توڑی بین يه که ده توانيت ده رگای بهخته و هری همه میشه‌یی و نیعمه‌تی بهه شتی هه تاهه‌تایی بین بکاته‌وه.

له بهر همه مو ئه مانه، خوای گهوره خزوی به: ﴿إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ و هسف ده کات، تاکو ده ری بختات که هینده حیکمه‌تی بهرز و بلند لهو "ئه مانه‌ت" و "نوور" و "کلیل" دا هن که سه رجه‌می بونه‌وهران و بدیهاتووان و سه رانسمری گه ردونون له نامیز ده گرن.
نمونه‌یه کی تر:

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولَئِكَ أَجْنِحَةً مَّنْ فِي وَرَبَّاعَ يَرِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (فاطر: ۱).

خوای گهوره لهم سووره‌تدا ده فرمومی: (به دیهنه‌ری مه‌زنی ئاسمانه کان و زه‌وی، ئهم زه‌وی و ئاسمانه‌ی ٹارایشت داوه و، ئاسه‌واری که مالی خزوی پیش چاوی بینه رانی له‌ژماره به‌دهر خستووه و، واي لئی کردوون که همه مو و بان سوپاس و ستابیشی له‌ژماره به‌دهری پیشکه‌ش بکهن.. هه رووه‌ها ئه به دیهنه‌ری شکومه‌نده به چنده‌ها نیعمه‌تی نه براوه و بین سنور زه‌وی و ئاسمانه کانی رازاندووه‌تهوه، ئه و تا ئاسمانه کان و زه‌وی چ به زمانی نیعمه‌تہ کانیان و چ به زمانی همه مو نیعمه‌تی در او انيش، سوپاس و ستابیش پیشکه‌ش بی به دیهنه‌ری میهره‌بان "ده کهن")..

دواي ئه و، ده فرمومی: (ئه و خواهی که گهلى کوئندام و بالی به مرؤف و زینده‌وهران و بالنده کانی سه رزه‌وی به خشیوه، تاکو بتوانن فرین و گه شتو گوزار له نیوان و لات و شاره کانی گزی زه‌وی دا بکهن و.. بالیشی به مه‌لائیکه‌تانی نیشته جینی ئه ستیره کان و کوشکی ئاسمانه کان به خشیوه، تاکو فرین و هاتو چو به ناو بورجه کانی ئاسمان و مه‌مله که تانی به رز و بلندی ئه وی دا ئه نجام بدهن.. بین هیچ گومانیک ئه و خواهه‌نده، توانای به سه ره‌ممو شتیکدا ههید. که و اه ئه و که سه‌ی بالی به میش به خشیوه تاکو له به ریکه‌وه بز به رینکی ترو، به چو له که شی داوه تاکو له دره ختیکه‌وه بز دره ختیکی تر بفرن، هه ره ویشه که مه‌لائیکه‌تانی به بالدار دروست کردووه تاکو له هه ساره‌ی زوهره‌وه بز مو شته‌ری و له ویشه‌وه بز هه ساره‌ی که میوان (زحل) بفرن و گه شتو گوزاریان له نیواندا بکهن).

پاشان به دهسته‌واژه‌ی: ﴿مُثْنَى وَ ثُلَاثٌ وَرِبَاعٌ﴾ ئاماژه ده کات بز ئه وی که مه‌لائیکه‌تان به وینه سه رنسینانی زه‌وی له دو خنکی جوزئی دا نه به سترانه‌تهوه و، پابهندی شوینی تاییه‌تی و دیاری کراو نین. به لکو ده توانن له يه کاتا ده ئاماذه‌ی چوار ئه ستیره يان زیاتریش بین.

ئه و تا ئهم رووداوه جوزئی يه (واهه بالدار کردنی مه‌لائیکه‌ت) ئاماژه بز گهوره‌یی توانستی گشتی و رههای خواهه‌ند ده کات و به پوخته‌ی: ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ جهخت له سه ره دهستوره کوللی يه ده کات.

◆ ددهم سه رنجی ره انبیه‌ی:

هنهندی جار ثایه‌تی قورئانی پرور له تاوان و گوناهه کانی مرؤف ده دویت و، به توند و تیزی هرهش و سه رزه نشتی ئاراسته ده کات. پاشان ثایه‌تی که به هنهندی لهو ناوه جوانانه‌ی خواوه‌ند کوتایی پین ده هیئت که ئاماژه بتو می‌هره بازی خوای گهوره ده کهن، تاکو ئهو سه رزه نشته توند و تیزه گرفتاری "ناائمیدی" ئی نه کات!

بۇغۇونە:

﴿قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ أَلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذَا لَبَّتُهُمْ إِلَى ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يَقُولُونَ عَلُوًا كَبِيرًا تَسْبِيحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِلَهٌ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا﴾ (الاسراء: ۴۲-۴۴).

دەھرمۇی: (بىيان بلىي: گەر وەك ئىپە دەلىن، لەناو مولىکى خودا ھەرسىك ھەبوايە ھاوبەشى ئهو بىست، ئەوا ئەمە ھاوبەشانە دەستىيان دە گەيشتە عمرشى پەروردگارىتىي خواوه‌ند و ئەمە کاتەش بەھۆى تىچچۈنلى پىسای گەردوونەوە نىشانە کانى دەست تىۋەردانى ئەمە ھاوبەشانە دەردا دەھوت. كەچى ھەمو بۇونەوەرانى ھەندە كى و ھەمە كى و بېچۈك و گەورە، ھەر لە حەوت ئاسمانە کانەوە تا دە گاتە زىنده وەرە مىكرو سكۆبى يە كان، بە زمانى دەر كەوتى درەشانەوە و نەخش و نىڭارى ناوە جوانە کانى خواوه‌ند بە سەرىانەوە، تەسبىح و تەقدىسى ئەمە خواوه‌ند شكۆمەند و بەخىنەدە دە كەن كە خاوهنى ئەمە ناوەنەيە، تىڭرا خاۋىنى و بىھاوبەشى ئەمە رادە گەيەنن!

بەللىي، "ئاسمان" تەقدىسى ئەمە خواوه‌ندە دە کات و بە وشەي رووناڭى: خۇرۇ ئەستىرە کانى و، بە زمانى: رېڭۈپىكى و حىكىمەتە کانى شايەتى لە سەر "يەكتايى" ئەمە دەدات و.. "بۇشايى" يەھەوا كەشى بە: دەنگى ھەرە، وشەي: نەعرەتە و بىرۇشكە کانى و دلۇپە کانى بارانى، تەسبىح و تەقدىسى ئەمە خواوه‌ندە دە کات و شايەتى لە سەر "تەنيايى" يەكەي دەدات.. ھەر وەك "زەويى" بە وشە زىنده وەران و پۇوهەك و بۇونەوەرانى ناوى، تەسبىحاتى خۆى و "يەكتايى" بە دىھىيەرە كەي رادە گەيەنن.. ھەمو بۇ دەخت "يىكى زەويىش - بە ھەمان جۇر - تەسبىحاتى دە کات و بە وشەي: گەلا و گۈل و بەرۇبۇرمە کانى شايەتى لە سەر "تەنيايى" ئەمە دەدەن.. ھەر وھەا گشت "بە دىھاتو" يەكى جوزئى و بېچۈك، وېرائى جوزئى و بېچۈكى خۆى، بە ئاماژە کانى ئەمە چۈنىتى و نەخش و نىڭارانى پىوهى دىارن و ئەمە ناوە جوانە زۇرانەش كە دەرىاندە خات، تەسبىح و تەقدىسى خاوهنى ئەمە ناوەنە دە کات و شايەتى لە سەر "وەحدانىيەت" ئى دەدات.. بە ھەمان جۇر سەرانسەرى "گەردوون" يش پىكمەوە و بە يەك زمان، تەسبىحاتى بە دىھىنەرە شكۆمەندى دە کات و شايەتى لە سەر "يەكتايى" ئەمە دەدات، مرؤف نەبى كە پۇختە و ئاكام و بەرى پىنگەيشتۇ و جىنىشىنى رېز لىڭىگەرە ئەمە گەردوونەيە، دەچى بە پېچەوانەي سەرجەم شستانى

ناو گهاردوونه و رهفتار ده کات و کافر ده بیت و هاو بهش بتو خوا داده نیست! ده سا برانه ئەم کارهی مرۆف چەندە چەپەل و ناشیرینه و، ده بی شایسته چ سزا یەك بیت له سەر ئەم تاوانه مەز نەی؟..

بەلام بتو ئەوهی ئەم مرۆفه گوناھباره نه کەویتە زىمابى و ھەلدىرى "ئائومىدى" يەوه، ئايەته کە ئەو حىكمەتە خواوندی قەھهارى شکۆمەندى بتو باس ده کات کە خواتىسى وايە ئەم گهاردوونه بەسەر مرۆقدا نەپرو خىنیت لەسەر ئەم تاوانه يە كچار گەورەيە و، دەفرمۇى: ﴿إِنَّمَا كَانَ حَلِيمًا عَفُورًا﴾ تاكو بەم پوخته كۆتايى يە حىكمەتى مۇلەتدانى بتو پوون بکاتەوە و دەرگای ھيوا و ئومىدى لىنى بخاتە سەر پشت!

* * *

ده سا فەرمۇو بەم: "دە" ئامازە ئىعجازى يىانە، لەو بىرسكانە و زۆرانە ئىعجاز تىنگە كە لە كورتە و پوخته ئايەتە كاندا ھەن، جىڭە لەو ھيدايەت و پېتمابى يە زۆر و زەبندانەش كە نەم نەم لييانە و دەركەترون. تەنانەت كارىگەرلى وەھايىان لە ھەستى رەوانگۇيانى وریا و زىرىھ كىدا بەجىنى ھېشتوو كە لەتاو سەرسوورمانيان لە بەردم ئەم شۇازە ناوازانەدا، وتۈۋيانە: "ئەمە ھەرگىز گوفتارى ئادەمیزادنى يە! ھەروەك بە "حق اليقين" ئىمانيان بەم فەرمایىتە خواي گەورە ھينا كە دەفرمۇى: ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾! هەندى ئايەت ھەن، جىڭە لەم ئامازانە باس كران، گەلتى تايەتكارىي تىريان تىدایە كە ئىمە لەم باسەدا لىيان نەدواين. جالە كۆپۈونەوهى سەرجمى ئەو تايەتكارىي يانەوە، نەخشىنىكى ناوازە ئىعجاز دەردە كەوپىت، كە هيپىدە رۇونە تەنانەت كۆپىرە كانىش دەبىيتن!

نوورى سىھەم

كە بىرىتى يە لەوهى: ئەم قورئانە پىرۇزە لە گەل ھىچ گوفتارىتى تردا بەراورد ناکرېت

چۈنكە سەرچاوه و ھىز و جوانىي "گوفتار" چوار دانەن: يە كەم: قىسە كەر. دووھەم: قىسەبۇز كراو. سىھەم: ئامانچ. چوارەم: مەقام. كەواتە تەنھا "مەقام" نى يە وەك ئەو بۇچۇونە ھەلەتىيە كە ئەدبيان تىيى كەوتۇون و تىيادا وىلى بۇون! لە بەر ئەوه، دەبى لە ھەر گوفتارىنگە سەير بىكرى كە: ئايما كىن و تۈۋىتى؟.. بە كىنى و تۈۋە؟.. بۇچى و تۈۋىتى؟ لە بارە ئىچى يەوه دواوه؟ كەواتە نەچىت تەنها بتو "گوفتار" كە بېرىانىت و لىيى ورد بىيتمەو!

جا مادەم "گوفتار" لەم چوار سەرچاوه يەوه ھىز و جوانىي بەدەست دەھىنیت، ئەوا كە بە وردى سەيرى سەرچاوه كانى قورئان دەكرىت، پەمى بە پلە ئەپەنلىرى و، بەرزى و، جوانىي كەمى، دەبرىت!

بهلئی، گوفتار هیز و تین له "قسه کهر" که یه و به ده سمت ده هیئت، بُونوونه: گهر ئه و گوفتاره "نه مر" یان "نه هی" بیت، نهوا "ویست" و "توانست" ای قسه کهر - به پنی پله هیز و توانسته که هی - له خو ده گریت و، به وینه هی تزووی کاره با به ناوی دا ده روات و هیچ شتیک رنی لئن نا گریت و، کاریگه ری خوی له دلدا به جنی ده هیلت. خو هتا نه و پهونه ندی یه ش زیاد بکات، هیز و بهزی گوفتاره که ش پتر په ره ده سینیت و له زیاد بوندا ده بیت. بُونوونه:
﴿وَقَلَّ يَا أَرْضُ الْبَعْيِ مَاءكِ وَيَا سَمَاءُ أَفْعِي﴾ (هود: ۴۴).

هروههای:

﴿فَقَالَ لَهَا وَلِلأَرْضِ ائْتِيَا طَوعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعَيْنَ﴾ (فصلت: ۱۱).

دهسا فرموده سهیری به رزی و هیزی ئهم فرمانه حدقیقی یه جنی بجهن کراوانه بکه که "هیز" و "ویست" یان له خو گرتووه.. پاشان سهیری فرمانی مرؤفیک بکه، که به وینه هی و پنهنی نه خوش، بُونی گیانه کانی ده بکات و بلتیت: "اسکنی یا ارض و انشقی یا سماء و قومی ایتها القيامة"!

ئایا هدر گیز ئهم گوفتاره له گهله ئه دوو فرمانه جنی بجهن کراوانه پیشوو دا به راورد ده کریت؟!

پاشان فرمانی خو تیهه لقرتینی مرؤف له کوئی، که له ههوا و ئاوات و ئاره زووه کانیه و سه رجاوه گرتووه و.. ئه و فرمانانه ش له کوئی که له که سیکمه و ده رچوون خاوه نی سیفه تی "فرماندهی راسته قینه" یه و به سه ربا زه کانی دازال و به توانایه؟ بهلئی، فرمانی سه رکرده یه کی قسه پرؤشتوله کوئی که به سه ربا زه کانی بلتیت: "پیشکهون.. هلمهت بھرن.." ئه و هش له کوئی که ئه گهر ئهم فرمانه له سه ربا زنکی ئاسایی پشت گوئی خراوه و ده بچیت؟! خو هرچهند ئهم دوو فرمانه له یه ک شیوه دان، که چی له ناوه روکدا مهودایه کی فراوانی به قەدھر جیاوازی نیوان "سه رکرده گشتی" و "سه ربا ز" یان له نیواندا یاه!

نونویه کی تر:

﴿إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ (یس: ۸۲).

هروههای:

﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ﴾ (آل عمران: ۳۴).

سهیری هیز و بلندی ئه دوو فرمانه بکه که لەم دوو ئایه ته دان و.. ئىجا بُونه و گوفتار انهی ئاده میز ادیش بروانه که له ده رکردنی فرمان ده چن! ئایا ناینیت جیاوازی نیوان هر دوو لا و ھک ھی رۇونا کیي "گوله ستیره" و ایه له چاو رۇونا کیي "خور" ده خشاندا؟

بەلئى، لە کۆئى گۇفتارى مۇزۇف بەراورد دە كرپىت لە گەل: نىڭكار كېشانى كەسىڭ لە دەمى كارە كەدىدا و، رۇونكىرىدەنەوەي سىنۇھەتىش لە لايمەن سىنۇھەتىكارەوە لە گەرمائى گەرمى سىنۇھەتە كەدىدا و، گۇفتارى چا كە كارىكە لە كاتى چا كە كارىدا، كە هەر يە كەيان شىۋەي كارە كەدى دە كېشىت و گۇفتارى لە گەل كىردارىدا يە كاوىيەك دەر دەچىت؟ واتە: دەلىت: بىروانى! ئەم كارەم لەبەر فللان شىت كردو، ئەمەش لەبەر فيساردە كەم و، ئەمەش ئاواھە و ئاواھە دەپىت و.. هەتىد. بەم جۆرە كارە كەلى لەبەر گۈئى و چاواندا بەر جەستە دەكەت؟!

بۇ نۇونە:

﴿أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَتِنَاهَا وَزَيَّنَاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ ● وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيًّا وَأَلْبَثْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٌ ● تَبْصِرَةً وَدَكْرَى لِكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ● وَئَرْلَنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُّبَارَكًا فَأَلْبَثْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ ● وَالْتَّخَلُّ بَاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعَ نَضِيْدَةً ● رِزْقًا لِّلْعَبَادِ وَأَحْيَنَا بِهِ بَلْدَةً مَيْتَانًا كَذَلِكَ الْخُرُوجُ﴾ (ق: ۱۱-۶).

ئەم نىڭكار كېشانە كە بە وېنىي ئەستىرە لە بورجى ئەم سوورەتە و ئاسمانى قورئاندا پىشىنگ دەدات و، دەلىي مىوهى بەھەشتە و، لە ناواھەندى ئەم كارانەدا گەلىنى بەلگەي ھېنۋەتەوە و، رېتكۈيىتكىي "رەوانبىزى" ئى خۆزىشى پاراستووه و، ئىجا بە تەعبىرى: ﴿كَذَلِكَ الْخُرُوجُ﴾ يىش "حەشر" ئى چەسپاندۇوە - كە ئەنجامى ئەو كارانىيە - تاكو ئەو كەسانەيى پى دەمكوت و بىن دەنگ بىكەت كە لە سەرەتاي سوورەتە كەدا ئىنكارىي حەشريان دەكرد..

بەلئى، ئەم نىڭكار كېشانە لە کۆئى و.. ئەو گۇفتارەش لە کۆئى كە خەلتكى خۆزىيانى پىن ھەللىدە قورتىن لەو كارانەدا كە مەگەر بە دەگەمن دەنا چ يەمۇندى يە كى ئەوانى پىوه نى يە؟ دىبارە جىاوازىي نىۋان ئەم دوانە وەڭ ھى وېنىي گۈل و اىدەلە چاوا گۈلى زىندۇرى ۋاستەقىنە خوايى دا!

گەر بىمانويىت بە تىئى و تەسەلى و اتاي ئەم ئايەتانە ھەر لە: ﴿أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَهٖ تَا كَذَلِكَ الْخُرُوجُ﴾ لېڭ بەدەينەوە، ئەوا پۇيىستان بە كاتىكى درېزخایەن دەپىت، بۇيە تەنها ئامازەيە كىيان بۇ دە كەين و بە رېنى خۆماندا دەپرۇين:

لەبەر ئەوهى لە سەرەتاي سوورەتە كەدا دەرى خىست كە كافران ئىنكارىي حەشريان كەردووه، ئەوا قورئانى پېرۇز چەند پىشە كى يەك دەخاتە رۇو تاكو بۇ قبۇول كەرنى "حەشر" ناچاريان بىكەت. ئەوتا دەفەرمۇى: ئايىا سەيرى ئاسمان ناكەن بە سەرتانەوە كە چۈن بە سام و شىڭ و رېتكۈيىتكى بىنالغان ناواھ؟.. ئايىا نايىن كە چۈن بە ئەستىرە و خۇرۇمانگ رازاندۇرمانەتەوە بىن ئەوهى هيچ كەمى و ناتەواوى يە كى تىدا بىت؟.. يان ئايىا نايىن كە

چون زهومان بۆ تەخت کردوون و به رایخی حیکمەت بۆمان پا خستوون و، چیا کامان تىدا قايم کردوون تاکو له بەرزیونووه و زالبونی ئاوی دەریاکان بیپاریزێن؟.. ئایا نایین کە له هەموو رەگەزیکی سەوزە و ڕووه کە کان گەلئی نیز و منی جوان و جۆراوجۆرمان تىدا بهدی هیناوه و سەرانسەری زهومان پى رازاندوونتەوه؟.. يان ئایا نایین کە چون له ئاسماھوو ئاویکی پێرۆز دەنیرم، باخ و بیستان و بەروبوومی بەتمامی وەک خورما و هاوچەشنى ئەوی بىن دەپوینم و دەيانکەم بە رۆزىنى بەندە کامن؟.. ئایا نایین کە زهومی وشك و برنگ و مردوو، بەو ئاوە زیندوو دەکەمەو و هەزاران حەشری دنیابى پى دەھینەمە کایەوە. جا هەروەک بە توانستی خۆم و لە بەرچاوی خۆتاندا ئەم رۇوه کانه لەو زهومی بە مردوو و شک و برنگەدا دەردەھینەم، بە هەمان جۆر لە رۆژى حەشردا ئیوهشى لى دەردەھینەم، چونکە له قيامەتدا زهومی دەمریت و ئیوهشى تىدا زیندوو دەکریتەوه؟!

جا فەرمۇو بۆ خۆت لىتکی بەدرەوە و بزانە کە: ئەو "پاراوى بەيان" له کوئی کە ئەم ئايەتانه له بوارى چەسپاندنى حەشردا دەريانخست، کە ئىمە ئاماژەمان تەنها بۆ يەك له هەزارى كرد و .. ئەو وشانەش له کوئی کە خەلکى له کىشە کانى خۆياندا دەيانھىن و له سەر يەكتىریزيان دەکەن؟!

* * *

ھەر لە سەرتايى ئەم پەيامەوە تائىرە، بۆ مەبەستى لىتكۈلىنەوە لە كىشە ئىعجازدا رېيازى "بى لايمەنى مەوزوو عى" مان گىرتە بەر و، لەم پىناواھدا گەلئى مافى قورئانمان بە پەنهانى هيشتەوە و، لە بەراورە کاندا ئەم خۆرە تىشكە بە خشەمان دەھینايە ئاستى مۆمە کان، تاکو نەيارىكى سەرسەخت بۆ قبۇول كەردى ئىعجازى قورئان ناچار بکەين!

ئىستاش کە "لىتكۈلىنەوە زانسى" ئەركى سەرشانى خۆى ئەنجام دا و بە چەشىنلىكى درەخشان ئىعجازى قورئان چەسپا، وا بە ناوى "حەقىقتە" وە، نەك بە ناوى "لىتكۈلىنەوە زانسى" ھەندى ئاماژە بۆ مەقامى قورئان دەكەين کە ھىنەدە گەورەيە لە ھىچ بەراورد و ھەلسەنگاندىنەكدا جىنى نايىتەوە.

بەلئى، پىزەھى گوفتارە کانى تر لە چاۋ ئايەتە کانى قورئاندا وەک پىزەھى ئەو ئەستىرە يەكجار ورد و بچوو کانه وايە کە لە ناو ئاوينە کاندا دەبىنرىن، لە چاۋ قەبارەي راستەقىنە خودى ئەو ئەستىرەنەد!

بەلئى، وشە کانى قورئان، کە ھەرييە كەيان راستى يە چەسپاوه کان رۇون دەكەنەوە، لە کوئى و .. ئەو واتايانەش له کوئى کە مەرۆف بە وشە ئىخۆ لە سەر ئاوينە بچوو کە کانى ھەست و بىرى دا دەيانە خشىنەت؟

ئه و شه زيندووه خاونىن و مهلايىكەت ئاساييانەي قورئان، كە گوفشارى بەدىھىنەرى خور و مانگۇن و نورەكانى هيدايهت پەخش دەكەن، لە كوى و.. ئه و شه گەزندانەى مرۆڤيش لە كوى كە بەوردە كارى يە كانى خۆيان خەلکى دەخەلتىن و، بە فۇو پىدا كردى جادوو گەراندشيان هەوا و ئارەزوووه كانيان تىدا دەورووژىن؟

بەلىنى، رېزەمى نىوان مىررووه ژەھراوى يە كان و مەلايىكتانى خاونىن و رۇحانىييانى پۇوناڭ. چەندەيە.. مەوداي نىوان و شەكانى مرۆف و وشەكانى قورئانى پېرۇزىش بە هەمان رېزەمى: ئەم راستى يەش ھەر بىست و چوار و تەكانى پىشىو لە گەل ئەم و تەرى بىست و پىنجەمەد چەسپاندوويان. كەواتە ئەم دەعوايمان ئىدىعىا يە كى پۇوت نى يە، بەلكو ئەنخامى بەلگەمە كە كە پىشتەر بىنزاوه و سەملەنزاوه!

بەلىنى، وشەكانى قورئان كە ھەريە كەيان صەدەفى گەلنى مەوارىي هيدايهت و سەرچاوهى راستى يە كانى ئىمان و كانگاى بناگە كانى ئىسلامن و، لە عەرسى ရە حەمانەوە نازىل بۇون و. لە سەرۇو و دەرەوهى گەردۇونەوە ئاراستە ئادەمیزاد دە كەرىن.. ئەم گوفشارە ئەزەلى يە كە "عىلەم" و "قۇدرەت" و "ئىرادە" ئى لە خۇز گىرتۇو، لە كوى و.. وشە لاوازە پېر لە هەوا و ئارەزوووه كانى مرۆڤيش لە كوى؟!

بەلىنى، قورئانى پېرۇز درەختىكى جوانى "توبا" دەنۋىتىت كە لقەكانى بە ھەموو لايەكى جىھانى ئىسلامدا بىلاؤ كەدىتىمەو، "گەللا" ئى: سەرچەم مەعنەوېيات و، شەعائىر و. كەملاات و، حۆكم و، دەستورە كانى گىرتىت و، ئەولىا و ئەصفىيَا كانىشى بە وىنەي چەند "گۈل" يېكى جوان و رەنگىن پىش چاۋ خىستىت كە جوانى و پاراوى يان لە ئاواي ئىيانى درەختە كەوه بەدەست ھېننائىت و، "بەر" ئى سەرچەم كەملاات و راستى يە گەردۇونى و خوايى يە كانى گىرتىت، تەنانەت ھەموو يە كېكى "ناوک" ئى بەرە كانى بۇوېتت بە دەستورى كار و رېبازى ژيان..

ئايا ئەم زېخىرە راستى يانە كە قورئانغان لە شىۋەسى درەختىكى بەردارى خاوهن سېبەرى ئاوادا پىشان دەدەن، لە كوى و.. قىسى ئاسابىي مرۆڤيش لە كوى؟.. أين الشرى من الشرى؟! وا زىات لە ھەزار و سەن سەددىسالە قورئانى حەكىم لە بازارى گەردۇون و پىش چاۋى سەرچەم دانىشتۇرانى دا، راستى يە كانى خۆى بىلاؤ دە كاتمەو، ھەموو كەمس و ھەموو نەتەو و ھەموو ولاتىك بەشى خۆيان لە گەوھەر و راستى يە كانى وەر گىرتۇو و، تائىستاش ھەر وەرى دە گەرن.. وېرائى ھەموو ئەمانەش، كەچى نە راھاتن لە گەللى دا و نە ئەو زۇرى يە و نە تىپەرىيونى كات و نە ئالۇ گۆرە گەمورە كان، ھىچيان زيانيان لە راستى يە بەنرخە كانى و لە

شیوازه جوانه کهی نهداوه و پریان نه کردوه و تهربی و پاراویی ئهولیان لهدهست نهداوه و،
نهیانتوانیوه له نرخی دابگرن یاخود تریفهی جوانی یه کهی خاموش بکهن!
ئم حالته ههر خۆی له خۆی دائیعجازیکی سهربهخویه!

خۆ ئەگەر ئیستا کەسیک، بەپی خواستی هەوا و ئارەزووە کانی و بە ھەلسو کەوتىكى
منالانە، بچىت ھەندى لەو راستى يانەي کە قورئانى پېرۆز ھیناونى، بھۇنىتەوە و، بىھۇت بۆ
مەبەستى ئىعتىراز گرتى لە ھەندى ئايەتى قورئان، بەراورد لە نیوان گوفتارە کەی خۆی و
گوفتارى قورئاندا ساز بکات و، بلىت: "ئەوهتا گوفتارىكى وەك قورئانم وتۈۋە" ئەوا
بى گومان ئەم قىسىمەي ھىننە نەفامى و گەلخۇبى پىوه دىبارە کە كىتمەت لەم نۇونەيەم
خوارەوە دەچىت:

بەنایەك كۆشكىكى گەورە بنيات بنىت کە بەرده کانى برىتى بن لە چەند گەوھەرنىكى
جۆراوجۆر و، ھەريەك لەو گەوھەرانش لە چەند بارودۇ خىكى تايەتى دا دابىت و بە چەند
نەخشونىگارىكى ھاوسەنگى وەها ناوازەش بىانزازىتەوە کە پەيوەندىيان بە ھەمەو
نەخشونىگارە بەرز و ناوازە کانى كۆشكە كەوه بىت.. پاشان كەسیكى نەشارەزاي و اپراتە
ناو ئەو كۆشكەوە کە ھىچ شتىك لەو نەخشونىگارە ناوازانە تىنە گات و نرخ و بەھاى
گەوھەر و ئارايىشە كانىشى نەزانىت و، بچىت نەخشونىگار و بارودۇ خى بەرده کانى كۆشك
بىگۈرەت و بەپى ئارەزووی خۆی پىسايەكى تريان بۆ دابىت، تا وەك مالىتىكى ئاسايىلىنى
بکات و، پاشان بە چەند دەنكە موروویە كى ئەوتۇ بىرازىتەوە کە تەنھا منال بە جوانىان
دابىت و ئىنجا بلىت: خەلکىنە! بروانن ئەوهتا منىش كارامەبىيەكى وام لە ھونەرى
بىناكارى دا ھەيە کە لە كارامەبىي بنياتەرە ئەو كۆشكە زياتە و، سامانە كانىشىم لە ھى ئەو
زۇرتىن! وەرن بۆ گەوھەرە بەنرخە كامىم بروان!

بى ھىچ گومانىك ئەم گوفتارە بە "ورىنە" دادەنرىت، تەنائەت لە ورىنەي شىستان زياتر
ھىچى ترى بىن ناوترىت!

رۆشنايى سىھەم

ئەم رۆشنايى يە سى رۇوناکىي پەخش كردووھ

رۇوناکىي يە كەم

لە وتهى سيازدەھەمدا پروويەكى مەزنى ئىعجازى قورئان ropyon كراوهەمە، واھىنارايە ئىرە و لە گەل ropyon ئىعجازى يە كانى تردا پېش چاوا خرا: ئەگەر دەتهوئى بۇ خوت بىبىنىت و تامى ئەمە بچىزىت كە چۈن ھەموو ئايەتىكى قورئانى پىرۇز نۇورى ئىعجاز و ھيدايەتى خۇزى بىلە دە كاتەمە و بە وىنەمى ئەستىزىھى درەخشان تارىكتانى كوفر دەرەۋىنېتىمە، ئۇما خوت وادابنى كە لە سەردەمى جاھىلىيەت و بىبابانى ژيانى دەشەكى و نەزانى يەدا دەھېتى كە يە كەم جار قورئانى پىرۇزى تىداھاتە خوارەمە. دەبىنىت: پەردهي بىن ئاگايى و، تارىكىي نەزانى و، بەرگى سروشت و، بىرى وشك، ھەموو شتىكى داپۇشىبو. ئا لم كاتەدا كە ھەموو شستان لەم ropyon گارەدا بەم پەرداھە داپۇشراون، يە كىسەر بەھۆى ئايەتە كانى قورئانى پىرۇزەمە ئۇم بۇونەمەرە بىن ھەست و بىن گىان و مەدووانە لە زەينى گۈئى يىستاندا دەبۈرۈنېتە و زىيانىان بە بەردا دەھېت و بە زايەلە ئايەتى: ﴿يَسْبُخُ اللَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَلِكٌ أَقْدُوسٌ لَغَيْرِ الْحَكِيمِ﴾ (الجمعية: ۱) و ئايەتە مەزنە كانى ترى ھاواوئىنە، رادەپەرن و تەسبىح و يادى خواوهندلە ropyon بۇونەمەرەندا رادە گەمەن.

ھەروەها ropyon تارىكى ئاسمان، كە چەند ئەستىزىتە كى بىن گىانى تىدا بلىسە دەدەن، بە زايەلە ئايەتى: ﴿يَسْبُخُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّمْعُ وَالْأَرْضُ﴾ (الإسراء: ۴۴) لە بەرچاوى گۈئى يىستاندا دەبىتتى بە دەھىتكى زىكىر خوتىن بۇ خواى گەورە و، ھەموو ئەستىزىتە كى تىشىكى "پاستى" دەپەرئىتتى و "دانستى" كى ropyon پەخش دە كاتمە.

ھەروەها ropyon زەھى، كە بۇونەمەرە لاواز و دەستەوسانە كانى لە سەر نىشىتە جى بۇوە، بەو زايەلە ئاسمانى يە قورئان، لە بەرچاودا دەبىتتى بە "سەر" ئى جەستەي بۇونەمەرەنىكى مەزن و، دەريا و وشکائىي يە كانىش دەبن بە دوو "زمان" ئى دەمپاراوا بە زىكىر و تەسبىح و ستايىشى خواوهندو، سەرجمەم ropyon و زىندهوھارانىش وەك چەند "وشە" يە كى زىكىر و تەسبىح دەرده كەمۇن، دەلىي سەرجمەم زەھى گىانى بە بەردا كراوه و زىندهوھەرىتكى خاوهەن زيانە!

ئه گهر بىت و بەم چەشنه، بە هەست و شعورى خۆز، پرۇيىت بۇ ئە و سەردەمەي كە قورئانى پېرۇزى تىدأا ھاتە خوارەوە، ئەوا ورده كارىي ئىعجاز لە و ئايەتە پېرۇزەدا دەچىزىت. دەنالە چەشتى ئەو ورده كارىي بە نەرمۇيانانە ئايەتە كە بىن بەش دەبىت و پەمىي بىن نابەيت! بەلنى، گھر لە ناوەندى بارى ئىستاي خۆتەوە سەيرى ئايەتە پېرۇزە كان بکەيت كە بۇونەوران لەو سەردەمەوە تاڭو ئىستا بە نۇورى قورئان بۇونەتەوە و سەرجەم زانستە ئىسلامى يە كان رۇشنانى يان پىن بەخشىون، بە رادىيەك كە راستى يە كان بۇ ھەمۇ كە سېڭ ئاشكرا بۇون و پەردىيان لە رۇودا ھەلمالاۋە.. واتە ئە گھر لە پىنى پەردى ئولفەتەوە سەيرى ئايەتە پېرۇزە كان بکەيت، ئەوا بىن گومان مەوداي راستەقىنىي جوانىسى ئىعجاز بەخشى ھەمۇ ئايەتىك بە تەواوى نابىنيت و، نازانىت كە ھەمۇ يە كىنڭ لەو ئايەتانە بە رۇوناكىي يە درەخشانە كەي خۆزى چۈن تارىيکايى يە چۈرە كان دەرەوەيپەتتەوە. دواى ھەمۇ ئەمانەش لە نىوان رۇوه زۇر و زەبەندە كانى ئىعجازى قورئاندا لە چىزى ھەمۇيان بىن بەش 55 بىت.

ئەگەر دەتەویت مەزنتىن پلەي ئىعجازە زۇرە كانى قورئان بىينىت، ئەوا گۈي بۇ ئەم نۇونىدە رابىگە و سەرېنجىلىنى بىدە: گۈمان درەختىكى تابلىقى سەير و بەرز و سەرسوور ھېنەر و فراوان و بەربلاو ھەبىت، پەردەي غەبىي بەسەردا درايىت..

و هک ئەم نەونەمیە، قورئانى پېرۇزىش بە رۇونكىرنەوە ئىعجازبەخشە كانى خۆى كە تايىەتن
بە راستىي بۇونەوەرەنەوە (ئەو راستىيە كە سەر بە درەختى بۇونەوەرەنە و لە سەرتاى
دەنیاوا تا كەتكەن، ئەمۇ دەنیا لىق و پەلى، ھاوپىشتووە و لە زەۋىيەپۇرە تا عەرش و لە گەردىلە كانەمەوە

تا ئەستىرە کان بلاو بۇوهتەوە) پارىزگارىي هاوسەنگى و پىكىمە گۈنجانى بۇونەوهانى كىردووه و، وينەيە كىشى بە هەموو يەكتى لە ئەندام و بەرۋىوومە كانى بەخشىوە كە شايستەي بىت، بە رادەيەك كە زانلىتكۆلەرە كان لە دەمى ئەنجامدانى لېتكۆتىنەوە و باسە كانياندا تۈوشى سەرسامى و سەرسوورمان دەبن و دەلىن: (ما شاء الله.. بارك الله.. ئەوهى كە گرى كۈزىرە گەردون و مەتەلى بەدىھىنان شى دەكاتەوە، هەر تەنها تۆى ئەقورئانى بىرۇز)!

با ناوه كانى خواى گەورە و سيفەتە مەزنە كانى و ئىشە پەروەردگارى و كارە پېرلە دانستە كانى، وەك درەختىكى تۇوباي نۇورانى بە غۇونە بەھىنەنەوە كە - و الله المثل الأعلى - بازنهى مەزنى يەكتى لە ئەزەلەوە تا ئەبەد و، سەنورى گەورەبى يەكتى فەزاي رەھاي بىن سەنور دەگرىتە خۆى و دەورەي دەدات و، مەوداي كارە كانىشى لە سەنورى: (فَالْحَبَّ وَالثَّوْيٌ) (الأنعام: ٩٥) و (وَيَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَبْلَهُ) (الأنفال: ٢٤) و (وَهُوَ الَّذِي يُصَوِّرُ كُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُهُو) (آل عمران: ٦) تا دەگاتە: (خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سَيِّئَةِ أَيَّامٍ) (هود: ٧) و (وَالسَّمَاوَاتُ مُطْرِيَاتٌ يَمْيِنُهُ) (الزمر: ٦٧) و (وَسَخَرَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ) (لقمان: ٢٩) دە گرىتەوە.

دەبىين قورئانى بىرۇز، بەپەرى گۈنجاخاى و شىاواى، ئۇرۇاستى يەنۇرانى بە هەموو لق و پەلە كانى و گشت ئامانچ و بەرۋىوومە كانىمەوە پۇون دەكاتەوە، بە رادەيەك كە هيچ كام لەمۇ راستى يانە رى لە پۇونكىردنەوە راستى يەكتى تر ناگىرت و حوكىمى هيچ راستى يەكتى كيانى تەوانى تر تىيەك نادات و هيچ كام لەمۇ راستى يانەش لەوانى تر تەرە نايىت. بەم وينە شايستە و لە گەل يەك گۈنجاخاونە، قورئانى بىرۇز بە شىۋەبى كى ئىعجاز بەخشى راستىي ناوه كانى خواى گەورە و سيفەتە مەزن و ئىشە پەروەردگارى و كارە پېرلە دانايى بە كانى خواوهندى پۇون كىردووهتەوە، بە رادەيەك كە سەرجەم ئەھلى كەشىف و راستى و دانست و عىرفانى - كە بە ناو جىهانى مەلە كۈوتىدا دەگەرنىن - خستووهتە تەسىدىقەوە و، هەموو يان بە سەرسوورمانمەوە لە بەرددەم پۇونكىردنەوە ئىعجاز بەخشە كانى دا دەلىن: (سَبَحَانَ اللَّهِ! چَنْدَهُ ثَمَّ رَوْنَكَرْدَنَوْهُ يَرَاسْتَهُ وَلَهُ گَهْلَ حَمْقِيَّةَ تَدَرِّيَكُ وَ گۈنجاخاوه و، چەندەش جوان و شايستەيە)!

ئەگەر بە غۇونە "شەش پايە كانى ئىمان" بەھىنەنەوە كە رۇويان لە هەموو بازنه جىاوازە كانى بۇونەوهان و بازنهى "وجوب" ئى خواى گەورەبى و، بە پەلىكى ئەو دوو درەختە مەزنە دادەنرىن، دەبىين قورئانى بىرۇز وينە سەرجەم لق و پەل و بەر و گولە كانىان دەكىشىت و، لەمەشدا گۈنجاخاوىي ناوازە ئىوان بەر و گولە كانىان رەچاودە كات و، بەپەرى ھاوسەنگى و پىنكى شىۋە كانى يېكەوە گۈنجانى ئىوانيان دەناسىنىت، بە رادەيەك كە مرۆف

له بهردهم جوانی ئەم وینه کیشانهی قورئاندا سەرسام دەکات و، سەبارەت بە پەی بردن بە دووری یە کانیشی گرفتاری سەرسامی دەکات.

پاشان ئەو "ئیسلام" یە کە پەلیکە لە لقى "ئیمان"، قورئانی پیروز لە باسکردن و وینه کیشانی وردترین پەلە کانی هەر پېنج پایە کانی دا گەلئى وینه ناوازە و سەرسوورھینى کیشادە و، جوانی پىنکەوە گونجان و کەمالى ھاوسمەنگىنى نیوانیانى پاراستووه، تەنانەت پاریز گاربى ئاساسى ترین داب و ئەوپەرى ئامانچ و قۇولتىرین دانايى و بچور كۈتنىن سۇودو بەروپومە کانى كردووه. روونتىرین بەلگەش لە سەر ئەم راستى يە، کەمالى رېنکوپىنكىسى شەرىعەتى مەزىنە، کە لە دەق و ئامازە و ھىما کانى ئەم قورئانە پیروزەوە ھەلقۇلاوە.

جا كەمالى رېنکوپىنكى و .. ھاوسمەنگى ورد و .. قەشەنگى و پەھوپى پىنکەوە گونجانى حۆكمە کانى ئەم شەرىعەتە خاۋىنە.. ھەريە كەيان، شايەتىكى داد گەری بىن خەوش و بەلگەيە كى روونى گومان بېرى ئەوتۇز كە هيچ گومانىكە ھەرگىز توختىان ناكەھوتى لە سەر ئەھققىيەتى قورئانى پیروز. واتە ھەرگىز ناڭرى روونكەرنەوە کانى قورئان پالىان بە زانستىكى جوزئىي مەرۆ فىكەوە دايىت، بە تايىھەت مەرۆ فىكى نەخويتىدەوار، بەلگەن دەبى پالىان بە زانستىكى وەها فراوانەوە دايىت كە ھەموو شتىك بىگرىتەوە و لە يەك كاتدا چاوى لە ھەموو شتىكەوە بىت..

كەواهە قورئانى پیروز گوفتارى زاتى خواوهندى مەزىنە کە لە يەك كاتدا ئەزەل و ئەبدە و سەرجەمى راستى يە کان دەبىنيت. آمنا.

پۇوناڭى دەۋەم

"فەلسەفەي مەرۆف" كە دەبەويت رى لە حىكىمەتى قورئانى پیروز بىگرىت و بەرەنگاربى بکات، لە بەردهم حىكىمەتى بەرز و بىلندى قورئاندا كەمەت و شىكىتى هىنا. وەك بە شىۋازى چىرۇكىنى تەمسىلى لە وتهى دوازدەھەمدا روونمان كردووه تەوە و، لە چەند وتهى كى ترىشدا بە جۈرىتىكى گومان بېرچەسپاندۇومانە. بۆيە خوينەرە بەرپىز رەوانەي ئەم و پەيمانە دەكەين و، ليّرەدا تەنها بەراوردىنىكى سادە و جوزئى لە نیوانىاندا لە لايەنېنىكى ترەوە، كە لايەنې رووانىنى ھەردوو كىيان بېز دنيا، بەم شىۋەيەي خوارەوە، ساز دەكەين:

فەلسەفە و حىكىمەتى مەرۆف كە دەرۋانىتە دنيا، وەك دنيا يە كى بەردهوامى رەگدا كوتا و بېز دەپوانىت! ئەوەتا بە دوور و درېزى لە "ماھىيەت" و "تايىھەتكارى بە كان" ئى بۇونەوەران دەدويت، بەلام گەر ئەو كارمەندى و ئەر كانەي بۇونەوەران باس بکات كە بەلگەن لە سەر بەدىھىنەریان ئەوا بە كورتى و سەرپىي باسيان دەكات. واتە درېزە بە باسى نەخش و نىگار و پىتە کانى كىتىبى گەردوون دەدات، بەلام بايەخىتكى ئەوتۇز بە واتا و ناوه رۆ كە کانىان نادات!

به لام قورئانی پیروز و اده پروانته دنیا که: دنیایه کی ریسواری به خوره می خهله تینه ری گه پر کی پر له ئالو گوری ئه تویه و هستان و جیگیر بونی بز نی یه! له بر ئه و، به پوختی و سریعی بی له تایبہ تکاری بونوهران و ماھیه ته .!-دی و روالتی یه کانیان دهدویت، که چی به ته اوی دریزه به باسکردنی ئه و کار و ئه کانه ی بونوهران ده دات که خواهند خستونیه ته ئه ستزیانه و به ندایه تی ئه وان بخوای گهوره ده ده خهن. هه روکه به دریزی له مهودای ملکه چ بونی بونوهرانیش بو فرمانه ته کوینی یه کان ده دویت، رونی ده کاته و که چون و له چ رپویه کمه ده بن به بله لگه له سه ناوه جوانه کانی به دیهینه ریان والهم باسه ماندا، به پله، سهیرنیکی نموجیا ازی یه نیوان "فلسفه" و روانی "قورئان" ده کهین بو دنیا و بونوهران لهم روانینه کورت و دریزه بی دانه هه دوو لایاندا، تاکو بزانین حق و راستی رون و دره خشان لای کامیانه!^{۱۹}

کاتزمیره کانی ده ستمان که به روالت و هستان و نه گورانیان پیوه دیاره، که چی گه لئی له ره و ئالو گوری جوز او جوزیان تیدایه، چ له جووله برد ده اوی چه رخه کانی و چ له پی هرینه وهی به ندؤل و ئامیره ورده کانی..

جا هه روکه کاتزمیره کانمان بهم شیوه یه، دنیاش بهه مان جوزه، ده لی کاتزمیرنیکی مهزنه و توانستی خواهند دایهیناوه. خۆ هه چهند به روالت نه جوولان و راوه هستانی پیوه دیاره، که چی له ناوه ندی ته وزی نه مان و فهنا ده برد وام له ئالو گور و جموجولیتکی رانه و هستاودا ته پاوتل ده دات و تلیر دهیته و. چونکه ماده م له دنیادا "زمان" هاته گوری، ئه وا "شه و پژو" وه چرکه ژمیرنیکی دوو سه ریان لئی هات بوئه و سه عاته مهزنه و، به خیرایی ده جوولیت و شوینی ده گوریت.. "سال" یش وه خوله که ژمیر و.. "چه رخ" یش به وینه میلی سه عات ژمیری ئه و کاتزمیره مهزنه یان لئی هات. بهم جوزه "زمان" دنیای هاویشته سه رپشتی شه پزله کانی نه مان و فهنا و، ته نیا کاتی "نیستا" له "بون" دا هیشته و، "راپوردو" و "داهاتوو" ای به دهستی عده دم سپارد! خۆ جگه لهم رپ خساره ش که "زمان" به دنیای بخشی، له رپوی "مه کان" یشه و دنیا هه روکه کاتزمیرنیکی بگوری رانه و هستاو وایه، چونکه "بؤشایی ئاسمان" گه روک "مه کان" یک تماشای بکهین، ده بینین هه میشه له ئالو گور و جموجولی برد و امایه، ته ناهه ت کاتی وا ههیه له ته نهایه بکه پژو زدا چهند جاریک له ههور و باران پر دهیت و پاشان سامالیکی خهندان له رپوی ئاسماندا به جنی ده هیلیت. و اته "بؤشایی ئاسمان" به خیرایی ئهم ئالو گورانه، ده لی میلی چرکه ژمیری ئه و کاتزمیره گهوره یه ده نوینیت..

"پوو" ئه و "زوی" یهش که ستونی خانه ی دنیایه، گه روک "مه کان" یک سهیری بکهین، ده بینین له رپوی زیان و مردنی رپوه و زینده و هرانی ناویه و، له ئالو گورنیکی

بهرد هو امدايه. کمو اته به وينهی ميلی "خولمه گزير" تيمان ده گهيه نيت که: ئەم دنيا يه رېوارىنىكى فانى و لەسەر رېيە..

خۆ ھەروهك ٻ رووي زهوى لە ئالۇ گزورى بەردەوامدايە، ئەوا ئالۇ گزور و بۇومەلەرزە كانى "ناوهوه" شى كە به قوت بۇونەوهى چيا كان و نيشتن و پۇچونى زهوى كۆتايى يان بىن دىت، كارىتكىيان كردووه كە "ناوهوه" زهوى ميلينكى سەعات ژميرى وەها بىت كە هەندى بە سستى چجوقلىت و، لە گەل ئەمەشدا پيشانغان بىدات كە: ئەم لايهنهى دنياش بەرهە نەمان دەپروات..

"ئاسمان" يش كە بن مىچى خانەي دنيا يه، گەر وەك "مە كان" يېك بۇي بروانىن، دەيىنин: ئالۇ گزورە كانى ناوى، چەشىنى: جەمۈولى تەنە ئاسمانى يە كان يان دەركەمەتنى كلکدارە كان و گىرانى خۇر و مانگ و كەوتى ئەستىرە و تىرەستىرە و، ئالۇ گزورە كانى ترى وەك ئەمانە، بۆمان دەرده خەن كە: "ئاسمان" يش بەھەمان جۆر راوه ستاو و چەسپاۋى يە، بەلكو بەرهە پىرى و دارمان دەپروات، ئەمەتا ئالۇ گزورە كانى كە وەك مىلە حەفتە ژمیرە كانى سەعات وان و بە سستى دەجەپلىتىن، بەلگەن لەسەر ئەمە دەپروات! دەپروات!

بەم جۇرە، دنيا لە خۆى دا (واته لەو چەپىيە كە دنيا يه) لەسەر ئەم حەوت پايىيە بىيات نزاوه كە هەمەوو كات و ساتىڭ دەجەپلىتىن و بۇومەلەرزە ئىدا دروست دەكەن. بەلام ھەر ئەم دنيا بىزۇ كە كە هەمىشە لە ئالۇ گزورى بەردەوامدايە، كاتى چۈچ دەكتە بەدىيەنەرە شىكۈمەندى خۆى، ئەوا ئەو ئالۇ گزور و جەمۈولانە دەبن بە: جەمۈولە ئەمە توانسى خوايى لە كاتى نۇوسىنى نامە صەممەدانى يە كانى لەسەر لابەرەي " وجود" دا و.. ئالۇ گزورى بارودۇخە كانى دنياش دەبن بە: چەند ئاۋىتىنە كى نۇى و يەك لە دواى يە كى ئەوتقى كە نۇورە كانى درەوشانووهى ناوه جوانە كانيان ئىدا دەرده كەۋىت و كاروبارە سەرتاپا حىكمەتە كانى ئەو ناوه جوانانە دەرده خەن و بە چەند وەسفىكى جۈزراوجۈزى شايسىتەش وەسفى ئەو خواوهندە دەكەن.

بەم جۇرە دەركەوت كە " دنيا" لە خۆى دا رۇوي لە فەنا و نەمانە و، بە چۈستى و خېرىانى بەرهە وېرائى و نەمان دەپروات و، بە بەردەوامى لە ئالۇ گزور و جەمۈولىدايە. كەواتە دنيا - لە راستى دا - وەك ئاۋى بەخۇر رايه كە دەپروات و وەستانى نى يە. بەلام " بى ئاگايى مرۇف" لە خواوهندى خۆى، ئەوا ئاوه بەخۇرە بە وشك و وەستاو پيشانى مرۇف دا و، بەھىرى چەمكى ماددىيى " سروشت" يش ئاوه كە لىل بۇو خاۋىتى يە كەدى لەدەست دا. تالە ئەنجامدا دنيا بۇو بە پەردەيە كى چېرى سەھۇل ئاساي ھېننە ئەستور كە بەرى قيامەتى لە مرۇف گرت!

جا فلسه‌فهی نه خوش، به ورده کاری و لیگره‌انه فلسه‌فی به کانی و.. له پی چه مکی ماددی سرو شته و.. به هز کاری لاینه خله‌تینه ره کان و برهه‌لایی و ههوه‌سبازی به کانی شارستانیتی له خشته‌به‌مری نه فام.. چریی زیاتر؛ بهو پرده‌هی دنیا داوه و پتر سخت و رهقی کردوده و، خموی قولتی غه‌فلتمی له مرؤف خستوه و، به چه‌نده‌ها قات په‌رهی به چلک و چه‌په‌لی به کانیشی داوه. تاله ئه‌نجامدا: "کردگاری شکومه‌ند" و "ئاخیره‌تی گش و خه‌ندان" له پیری مرؤف بردهوه!

بەلام "قرئانی پیروز" هینده به توندی ئەم دنیايه - کە ئەمە ناوەرۆکیه‌تى و لەو رووه‌وه کە دنیايه - پاده‌تە کېتىت تاله ئەنجامدا وەك خوربى شى كراوهى لىنى دەكەت! بروانه دەفرمۇئى: ﴿الْقَارِعَةُ مَا الْقَارِعَةُ﴾ و ﴿إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ﴾ و ﴿وَالظُّرُورُ وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ﴾ و ئايەتە کانی ترى هاوچەشنىان!

پاشان قورئان، روونى و خاونى يەكى سازگار بە دنیا دەخشىت، خلته و لىلىي به کانى بەم روونکردنەوە رەنگىنانە خۆى لىنى لا دەبات وەك: ﴿أَوَلَمْ يَنْتَرُوا فِي مَلَكُوت السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ (الأعراف: ١٨٥) هەروهە: ﴿أَفَلَمْ يَنْتَرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيَا هَا﴾ (ق: ٦) هەروهە: ﴿أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا﴾ (الأنبياء: ٣٠) هەروهە ئايەتە حە كىمە کانی ترى وەك ئەمانە..

پاشان ئەو دنیايه کە بە رواني غه‌فلمت و بىئاگايى مرؤف لە خوا، وە كو سەھول بەستوويەتى، قورئانى پیروز بە گوفتاره نورانى و ورشداره کانى خۆى دەتىيەتى وەك: ﴿هُنَّ اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ و ﴿وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهُو﴾ هەروهە ئايەتە مەزنه کانی ترى هاوچەشنىان..

پاشان قورئان وەهمى "ئەبدييەت" و "نەمرىي مرؤف لە دنیادا" بەو دەستەوازانە خۆى لە ئەندىشە مرؤقدا لا دەبات کە هەوالى نەمان و مردى دنیا راده گەيەن. وەك: ﴿إِذَا السَّمَاءُ افْطَرَتْ...﴾ و ﴿إِذَا الشَّمْسُ كُوْرَتْ...﴾ و ﴿إِذَا السَّمَاءُ اشْقَتْ...﴾ و ﴿وَنَفَخَ فِي الصُّورِ فَصَعَقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ...﴾ و ئايەتە پیروزه کانی ترى هاوچەشنىان.

پاشان ئەو غه‌فلتەتى کە چەمکى ماددېيى "سروشت" ئى بەرھم ھىنباوه، قورئانى پیروز بە باڭگە بروسو كە ئاسا کانى خۆى دەپەرەتىتە و نايەھىلىت. وەك لەم ئايەتە: ﴿لَيَعْلَمُ مَا يَلْجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَغْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَئِنَّ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ (الحديد: ٤) و ﴿وَوَقَلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ سَيِّرِكُمْ أَيَّا يَهُ فَتَغْرِفُونَهَا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ (النمل: ٩٣) و ئايەتە روونا كە کانی ترى هاوچەشنىاندا دەرده كەھويت.

بم جوره، قورئانی پیروز به گشت ئایه‌تە گھردوونی يە کانى (واته ئەوانهيان كە روويان له گھردوونه) له سەر ئەم بناغەيە دەپروات و بەردەۋام دەبىت، تا پرووی راستەقىنەي دنيا وەك خۆى دەردىخات و دەپخاتە پىشچاو. هەروهەك بەو ئايەتانه رپووی ناشيرين و چەپەلىٰ دنياش دەردىخات و، لەم رېيەوه روانينى مەرۆف لەم رپووه ناشيرىنەي دنياوه بىز پرووچە جوانە كەمى دەردىخات كە بىز بەدېھىنەرى شىكۈمىندەرپواپىت! بەم كارەش دەرسى حىكمەتى دروست و فەلسەفەي راستى پى دەلىتەوهولە واتا كانى كىبى گھورەي گھردوونى دە گەيەنیت و، لە هەمان كاتدا ئاپلەر لە پىت و نەخشى و نىڭكارە كانىشى دەداتەوه، بەلام بى ئەوهى كار و پەنجى خۆى لەم لايدەنە فانىيائەنە نەخشى پىتە كاندا بە فېرۇ بدات كە پەيوەندىيان بە مەرۆفەوه نى يە، وەك ئەوهى فەلسەفەي مەست و شەيداى "ناشىرىنى" دەيکات، كە - بەم كارەي - سەير كەرنى واتا و ناوهرۇ كى ئەم كىبى گھردوونى لە بىرى مەرۆف بەردووهتەوه!

رۇوناڭسى سىھەم

لە رۇوناڭسى دووهەمدا ئاماژەمان بىز پرووخان و تېتكىشكانى حىكمەتى مەرۆف كردى لە بەردىم حىكمەتى قورئاندا، هەروهەك ئاماژەشمان تىدا كردى بۇ ئىعجازى حىكمەتى قورئان. والەم رۇوناڭى يەشدا پلەي حىكمەتى قوتاپىيانى قورئان (كە زانىيانى ئەصفيا و، ئەولىيانى پاوجاڭ و، كەسانى رۇوناڭبۇوى ناوە كىمە ئىشراقى يە كانى)^(۱) لەچاو حىكمەتى قورئاندا رپوون دە كەينەوه و، بە پۇختى ئاماژە بىز ئەم لايدەنە ئىعجازى قورئان دە كەبن.

راستزىن و رۇونتىن بەلگە لە سەر پايدەلتنىي قورئانى حەكىم و لە سەر ئەوهى كە قورئان راست و پەروايه و، بەھىزىتىن بەلگە و نىشانەش لە سەر ئىعجازە كەى ئەوهى كە: قورئانى پیروز لە دەمى باسکەرنى "تەھوھىد" و هەمۇو بەشە كانىدا ھاودەم لە گەل باسکەرنى گشت پلە كانى ئەم بەشانە و سەرجەم پىداويسىتى يە كانىيان و، بىن ئەوهەش "پېكۈپتىكى" يەھىچ كامىتىكىان تىك بىدات، بە تەھواوى "ھاوسمەنگى" يە خۆى پاراستۇو! هەروهەك پارىزگارىي "ھاوسمەنگى" يە نىوان گشت حەقىقەتە خوايى يە بەرزە كانىشى كەردووه و، سەرجەمى ئەم حوكماھىنى لە خۆدا كۆز كەردووهتەوه كە هەمۇو ناوه جوانە كانى خوايى گھورە داخوازى دەبن، ھاودەم لە گەل پاراستنى پېكۈپتىكى و پەيوەندىي دەست

(۱) ئىشراقى يە كان چەند فەيلە سووفىنەيى كە صۇفى بۇون، بەلام چەند را و بۇچۇونىنەكىان بۇوه كە لە گەل ئىسلامدا يەك ناگىرىت و پېپەوه كەيان ئاوتىتىمە كە لە فەلسەفە ئەفلاتۇننى نۇئى و ئايىنى ئىسلام. (وەرگىز)

له ملانی نیوان ئهو حو کمانهدا.. هەروهك بە ھاو سەنگى تەواو کاروبارى "پبۇبىيەت" و "ئولوھىيەت" يشى پىكىوه لە خۇدا كۆز كردوھەتموھ!

جائىم "پارىز گارى" و "ھاو سەنگى" و "كۆز كردنەوە" يە، تايىھەتكارى يە كى قورئانە كە هەرگىز لە هيچ ئاسەوارىنىڭى مۇۋەقدانى يە. تەناھەت نە لە بەرھەمە فيكىرى يە كانى گشت بېرىارە مەزىنە كان و، نە لە ئاسەوارى ئەوليايانى پياوچاڭدا كە رۇشتۇونەتە ناو جىھانى مەلە كۈوت و، نە لە كىتىپى ئەو ئىشراقى يانە كە لە ناخى دىۋى ناواھە ئەستەندا رۇچۇون و، نە لە عىرفانى ئەو رۇحانى يانەشدا كە رۇشتۇونەتە ناو جىھانى پەنھانى غەبىمە، تايىھەتكارىي وادەست ناكەھویت. بەلكو ھەممۇ بەش و تاقىيىكى ئەوان دەستى بە تەنھا لقىك يان دوو لقى درەختە مەزىنە كەھى "حەقىقەت" وە گرتووه و، بە تەواوەتى بە گەلا و بەرى ئەو لقەوە سەرقال بۇوه و، چ لە بەر بۇ نەرۋايانىن، ئاۋىرى لە هيچ كامى لقە كانى تر نەداوەتموھ، دەلىيى جۆرە كار دابەشكەرنىڭ لە نیوانىاندا پرووي داوه!

بەلنى، روانىنە "بەرتەسکە پاپەندە كان" هەرگىز ناتوانن دەوراندەورى "حەقىقەتى رەھا" بىدەن و ھەممۇ لايدە كى بىيىن. چۈنكە ئەم كارە پىويسىتى بە روانىيىكى كوللى و گشتىگىرى وەك "قورئانى پېرۇز" دەبىت!

كەۋاھە هيچ شىتىكى ترى غەبرى قورئانى پېرۇز - با دەرس و پىنمايشى لە قورئان وەرگر تېبىت - ناتوانىت بە "زىرى" يە سنوردار و جوزئى بە كەھى خۇى جىگە لە چىمكىك يان دوو چىمكى حەقىقەتە كامىلە كە زىياتر هيچى تر بە تەواوى بىيىت! بىزى بە گەرمۇ گۈرى لەو چىمكەن لایەنەدا سەرقال دەبىت و لىيى ناتازىت و، لە ئەنجامدا "ھاو سەنگى" ئى نیوان "حەقىقەتە كان" دەشىۋىنېت و، يان بە "ئىفراط" ياخود "تەفرىط" رىنکوپىيىكى نیوانىان ناھىلىت!

لە لقى دووھەمى وته يىست و چوارەمدا بە نۇونەيە كى سەير ئەم راستى يەمان پروون كردوھەتموھ. بەلام لىرەدا نۇونەيە كى تر دەھىنېنەو كە ئاماژە بۇ خودى ئەم مەسەلەيە دەكات. ئەمەش نۇونە كە يە:

گۈمان لە بنكى دەريايە كى فراوانىدا گەنجىنەيە كى گەورە ئەپ لە گەورە ئەنرخ بېت. ئىنجا چەند مەلەتوانىكى بن دەريايى كارامە بۇ دۆزىنەوەي گەورە كانى ئەو گەنجىنە بەنرخە رۇشتىنە ناو ئەو دەريايەوە. بەلام لە بەر ئەوھە چاۋىيان بەستا بىو، ئەوا مە گەر بە دەست، دەنا نەياندەتowanى جۆرە كانى ئەو گەورە بەنرخانە بىناسنەوە. يە كىكىان دەستى بەر ئەلماسىكى كەمىك درىز كەوت و، بېرىارى دا كە ئەو گەنجىنە بىرىتى يە لە: گەنجىنە كى ئەپ لە شىشى ئەلماس! خۇ كە وەسفى چەند گەورە رىنە كى ترى لە ھاۋەلە كانى يىست، پىي واپۇ ئەو گەورە رانە كە ئەوان لىتى دەدويىن شۇينكەمۇتە و نقىم و نەخش و نىگارى ئەو شىشه ئەلماسانەن كە خۇى دۆزىيۇنەتەوە! هەروھا گۈمان ھەندىكى تېيان شىتىكى خېرى وەك

یاقوت و... که سانیکی تریان موروویه کی زردودوی چوار گزشیان دوزیسته و... بهم جزره... هتد.. ئواهه موویه کتی لهوانه که ئهو گوهه ر و بردہ گرانبه هایانه یان به دهست - نهک به چاو - دیوه، پی وادهیت: ئهو گوهه ره بهنخه که خوی دوزیویه ته و بهشی "سنه کی" و "زور"ی گهنجینه که پنکده هینیت و، ئهو و هسفانه ش که له هاپریکانی دهیستیت به لق و پل و ناو کاره گهنجینه که یان داده نیت، نهک بهشیکی "سنه کی"ی ئهو گهنجینه يه!

بهم جزره، "هاوسه نگی"ی راستی به کان دهشیویت و "رینکوییکی"ی کهی نیوانیشیان نامینیت و، رهنگ و پوخساری گهلى حقيقة تیش ده گزرت. چونکه ئهو که سهی دهی ویت رهنگی راسته قینه "حقيقه ت" بینیت ناچاری گهلى ته تویل و ته که لوفی خوکرد دهیت. تهناهت ئهم کاره همندیک لهوانه بُو هله لدیری "ئینکار" و "تم عطیل" را ده کیشیت! خوی همر کمس به وردی سرنج له کتیبی حه کیمه ئیشر اقی به کان و ئهو صوفیانه ش بدات که تهناها پشتیان به "مه شهودات" و "که شفییات"ی خزیان بستووه و ئمانه شیان به تهرازووه کانی سوننتی خاویتی پنجه میه ر هله سنه نگاندووه، بی هیچ دوودلی یه ک ته سدیقی ئهم بپیاره یئمه ده کات.

که او اته هر چند ئهوانه له قورئانه و رینمانی وردہ گرن و، له هه مان ره گهز و جزری راستی به کانی قورئاندا کتیبه کانیان داده نین، که چی هه میشه که می و ناته اوی اویتی بدره همه کانیانه، چونکه هیچ کامیان "قورئان" نین!

به لام "قورئانی پیروز" دریای راستی به کانه و، ئایه ته مزنه کانیشی ملهوانی ناو بنکی ئهو ده ریاین. ئوهه تا گهنجینه کهی ناوی ده دوزنه و ده بناسین و له باره یه و ده دوین.. به لام ده بی بزاین که: ئه مان چاویان کراوهیه و سرجم و سه رانه ری گوهه ره کانی ناو گهنجینه که ده بینن! بؤیه "قورئانی پیروز" له ری ئایه ته مزنه کانیه و، و هسفیکی "هاوسه نگ" و "بُو گونجاو"ی ئهو گهنجینه گهوره یه ده کات و، بهم کاره شی جوانی راسته قینه و سرنج را کیشی خوی ده ده خات!

* بُونونه:

قورئانی پیروز "گهوره بی پهروه ردگاریتی"ی شکومه نده کهی خوای گهوره دهیست و به واتا کانی ئهم ئایه ته پیروزانه و هسفی ده کات:

﴿وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْصَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَاتٌ بِيَمِينِهِ﴾ (الزمر: ۶۷)، ﴿يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطْيَ السُّجْلِ لِلْكُتُبِ﴾ (الأنياء: ۱۰۴). له هه مان کاتیشدا و به بلگه کهی ئهم ئایه ته پیروزانه، همه لایه نی میهره بانی خواهند دهیست: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَعْنِي عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُ كُمْ فِي الْأَرْضِ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ (آل عمران: ۵-۶)، ﴿مَا مِنْ دَائِبٍ

إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَّهَا (مود: ٥٦)، **وَكَأَيْنِ مِنْ دَائِيَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِلَيْأِ كُمْ** (العنكبوت: ٦٠).

پاشان هروهک فراوانی "خهلاقیهت"ی خواوهند دهینیت و ئەم ئایه‌ته پیرۆزه‌ی لهسەر دەکات به بەلگە و له رى بهو دھرى دهبریت: **فَخَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظِّلَّمَاتِ وَالنُّورَ** (الأنعم: ١) به همان جور، شمومى دەست و هر دانى خواوهند لە کاروبارى ھەموو گەردۇوندا و ھەمەلايەنگىرىپى ھەروردگارىتى يە كەشى بۇ ھەموو شىئىك، دەبىنىت و بەپى روونكىردنەوە ئەم ئایه‌ته پیرۆزه رېتىمايى خەللىكى بۇ لادەکات: **فَخَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ** (الصافات: ٩٦).

پاشان هروهک ئەو راستى يە مەزىنە دەبىنىت كە ئەم ئایه‌ته دھرى دەخات: **فَيَخِيِّ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا** (الروم: ٥٠) به همان جور، راستىي ئەو بەخشىندەبى و كەرهەمە فراوانەش دەبىنىت و دەبىن به بەلگە لهسەری كە ئەم ئایه‌ته پیرۆزه دھرى دهبریت: **وَأَوْحِيَ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ** (التحل: ٦٨) و، له همان كاتىشدا و بە رېتىمايى ئەم ئایه‌ته پیرۆزه حەقىقتى ئەو فەرمانزەرايەتى يە زال و ھەمەلايەنگىرەش دەبىنىت: **وَالشَّمْسَ وَالقَمَرَ وَالنَّجُومُ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ** (الأعراف: ٥٤) ..

پاشان هروهک ئەو راستى يە بەسۆز و كارسازە ئەم ئایه‌ته دەبىنىت: **وَأَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوَقَهُمْ صَافَاتٍ وَيَقْبَضُنَّ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ** (الملک: ١٩) به همان جور، حەقىقتى يە كچار مەزىنى ئەم ئایه‌تهش دەبىنىت: **وَسَعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَؤْدُهُ حِفْظُهُمَا** (البقرة: ٢٥٥) .. ھەر لە همان كاتىشدا حەقىقتى ئەو چاودىرى يە خوابىيەش دەبىنىت كە لە دھرىپىنى ئەم ئایه‌تەدایه: **وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُثُّمْ** (الحديد: ٤) به وينەي بىنىنى ئەو راستى يە گشتگىرەي كە ئەم ئایه‌ته دھرى دهبریت: **وَهُوَ الْأُولُ وَالآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ** (الحديد: ٣) .. ھەرودە ئەو نزىكى يە خواوهندىش دەبىنىت كە ئەم ئایه‌ته دھرى بېرىو: **وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَكَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ** (ق: ١٦) لە گەل ئەو راستى يە بەرزەش كە ئەم ئایه‌ته پیرۆزه ئامازە ئى بۇ دەکات: **فَتَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةً** (المعارج: ٤) به وينەي بىنىنى ئەو راستى يە ھەمەلايەنەبى يە كە ئەم ئایه‌ته پیرۆزه بەلگەيە لەسەری: **إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَنَهِيَ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ** (التحل: ٩٠) ..

ههروهها ئایه‌ته پیروزه کانی تری و هک ئهمانهش، که دهستوره دنیابی و قیامه‌تی و عیلمی و عهمه‌لی يه کانیان لە خۆ گرتۇوه.

کەواته "قورئان" هەموو ئەو دهستورانه کە بەخته وەربى هەردو و زیان دەھینته‌دى، دەبینیت و لیيان دەدۇیت و روونیان دەکاته‌و، هەروهك هەموو يە کىن لە شەش پایه کانی ئیمان و پىنج پایه کانی ئىسلام بە دور و درېزى يە كالا دەکاته‌و و بە جىددى و گەرمۇ گۇرى و ئاماڭدارى دەياباختا بەر باس و لېتكۈلىنەوە و، لە گەل ئەوهشدا پارىز گاربى "هاوسەنگى" يى نیوانیان دەکات و "پىكمەوە گونچان" يى نیوانیشیان وەك خۆى دەھىلىتەوە. ئىجا لە سەرچاوهى ئەم جوانى يە ناوازىيە کە لە "پىكمەوە گونچان" و "هاوسەنگى" يى هەموو ئەم راستى يانه‌و پەيدا بۇوە، ئىعجازىيکى مەعنەوبى رەنگىن بۇ قورئانى پیروز سەرھەلەدات! لەم نەھىنى يەوە دەرده کەويت کە: زانیانى كەلام، هەرچەندەش قوتاپتى قورئانىان كەردووه و هەزاران كەتىپان داناوه کە هەندىكىان دەيان بەرگ دەبن، كەچى لە بەر ئەوهى بە وينە دەستەي "موعتمىزىلە" تەرجىحى عەقلیان بەسەر "نەقل" دا داوه، ئەوانە ياتتوانىوە ھېنلەدەي "دە" ئایەتى قورئانى پیروز راستى يە کانى ئیمان روون بکەنەوه و بە جۈزىيکى دلىناكەر و قەناعەت بەخش و گومان بىيانچەسپىن! چونكە ئەوان لە بنارى چىا دوورە کانه‌و کانیاو ھەلەدە كەنن و ئىجا بە لولە و كارىز (واته بە زنجىريە ھۆكاريە کان) لەوپەرى جىهانه‌و ئاۋ رادە كىشىن، ئىجا دىن لەۋى دا زنجىريە کە دەقرتىن و "بۇون" و "ناسىن" يى خواهندى "واجب الوجود" دەچەسپىن، کە وە كۆ ئاۋى ژىانبەخش وايە!.. بەلام ھەريەك لە ئایەتە پیروزه کانى قورئان بە وينە دەستەي عەساكەي حەززەتى مۇوسا وايە، لە ھەر شوينىكىدا يەويت دەيدات بە زموىدا و کانیاو دەتقىيەتەوە و، لە هەموو شتىكىشدا پەنچەرەيەك دەکاته‌و کە لېيەوە دەرۋازىتە كەدگارى شىكۈمىند و دەناسىنیت! ئەم راستى يەش لە هەموو وته کاندا و، لە پەيامى عەرەبىي "قطرة" شدا كە دلىزىكى نەنم داچۇراوى دەرىاي قورئانە، بە روونى چەسپىنراوە.

ھەر لەم نەھىنى يەشەوە يە کە دەبىنин گشت پىشەوابىانى دەستە و كۆمەلە گومراكىان، لەوانە يە بە ناو ناخى شستاندا رۇچوون و بى شوينىكەوتى سوننەتى پىغەمبەر ﷺ پېشىان بە "مەشهودات" يى خۆيان بەست و، لە رېنگادا گەرانه‌و، دەستە و تاقىمىكى گومپايان پىكھىنا و سەر كەردىبى كۆمەلەتكىيان گرتە ئەستو.. هەموو ئەوانە، پېيان بەر و ئەم چەشىنە يىدەھەت و گومپايانە ترازا، مرۇقا يەتىيان بۆ لاي ئەم جۆرە رېنگە و تىلانە دايەبەر، چونكە نەياتتوانى پارىز گاربى "پىكۈپتى" و "هاوسەنگى" يى راستى يە کان بکەن!

جا دەستەوسانى و كۆلەواربىي هەموو ئەوانە، ئىعجازىيکى تری ئایەتە کانى قورئانى پیروز دەرەخات!

کۆتاپى

لە ئىچوار دەھەمى "وتهى نۆزىدەھەم" دا دوو دانە لە بىرىسکانە وە كانى ئىعجازى قورئان راپورد، كە بىتىن لە: حىكىمەتى دوپات بۇونمۇھ لە قورئاندا و، حىكىمەتى پۇختە لىپدا وانى قورئان لە يوارى زانستە گەر دۇنى يە كاندا.

لە وتهيدا بە روونى دەركەوت كە هەريەك لەم دوانە يە كىن كە سەرچاوه كانى ئىعجازى قورئان، بە پىچەوانەي گومانى ھەندى كەس كە پىيان وايە مايەي كەمۇكۇرۇن لە قورئاندا.. هەروەك لە مەقامى دووھەمى "وتهى يىستەم" يىشدا بىرىسکە يە كى ئىعجازى قورئان بە جوانى روون كرايمۇھ، كە بەسەر رووى موعجيزة تى پىغەمبەرانە و - علیهم السلام - دەدرەوشىتەوە. جگە لەمانە، گەلىنى بىرىسکە ترى ئىعجازى وەك ئەمانە لە ھەموو "وته کان" و پەيامە عمرەبى يە كامىدا باس كراون، بۆيە بەوانە واز دەھىتىن. بەلام لىپەدا ھېننە دەلىيىن كە:

موعجيزة يە كى ترى قورئان بىتى يە لەوەي:

ھەروەك ھەموو موعجيزة تى پىغەمبەران - علیهم السلام - بە كۆمەلتى و پىكەوە يە كىكە لە نەخش و نىڭارە كانى ئىعجازى قورئانىن دەرخست، بە ھەمان جۆر قورئانىش بە ھەموو موعجيزة كانىمۇھ، موعجيزة گەورە كە يە پىغەمبەر ﷺ دەرەخات! ھەروەك سەرجمەم موعجيزة تى پىغەمبەريش ﷺ بە موعجيزة يە كى قورئانى پىرۇز دادەنرىتى! چونكە ئەم دەر كەوتى ئەم نىسبەدانەي قورئان بۆ لاي خواي گەورە، ھەموو يە كىكە لە وشە كانى قورئان دەبىت بە موعجيزة يە كى سەربەخۇ، چونكە ئەم كاتە ھەموو يە كىكە لە وشە كانى ناوك دەبن و دەگۈنجى لە واتادا درەختىكى تەواوى "حەقىقتەت" لەخۇ بىگەن و، بە وينە دەل لەناو جەستەدا ئەم اوایش پەيوەندى يان لە گەل سەرجمەم ئەندامە كانى حەقىقتى ھەرەمەزندادا بىت و بە پىت و پۇخسار و چۈنپىتى و رېت و شوپىشيان روويان لە چەندەها كاروبارى لە سەنور بەدەر بىت، چونكە هەريە كەيان پالى بە زانستىكى گشتىگەر و ويسنتىكى بىنى كۆتاپى يە وە داوه!

ئالیزه‌وهی که زانیانی "پیتزانی" (علم الحروف) ده‌لین: (له تنهها یهک پیتی قورئاندا پر به لاهه‌وهی کی تمواو نهییمان دهره‌تباوه) و، ئم ده‌عوایه‌شیان به بهلگمه‌وه بۆ که‌سانی شاره‌زای ئهو بواره ده‌چه‌سپین.

ئیستاش بیر له هه‌موو ئهو شтанه بکه‌ره‌وه که له سه‌ره‌تای ئهم په‌یامه‌وه تا ئیره، باس کراون و به چاویلکه‌ی هه‌موو ئهو: روشانی و، تیشك و، برسکه و، ن سوره و، رووناکی یانه‌ی له‌م په‌یامه‌دان، سهیری ئه‌نجامی ئهو ده‌عوایه بکه که له سه‌ره‌تای په‌یامه که‌دا کردمان. ده‌بینیت ئهم په‌یامه به هه‌موو هیزیکی خۆی دهنگی لئى هەلبیروه و، ئهو "ئه‌نجام" ده‌خوینیت‌وه و رایدەگه‌یه‌نیت، که:

﴿فَقُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُونَ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا﴾

«سبحانك لا علم لنا إلا ما علمتنا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ».

«ربکنا لا تواحدنا إنْ نَسِيَ أَوْ أَخْطَأْنَا».

﴿وَرَبُّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ● وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ● وَأَخْلُلْ عَقْدَةَ مِنْ لِسَانِي ● يَفْقَهُوا قَوْنِي﴾

اللهم صلّ وسلّمْ أفضل وأجمل وأنبل وأظهر وأطهر وأحسن وأبرّ وأكرم وأعزّ وأعظم وأشرف وأعلى وأذكي وأبرك وألطف صلواتك.. ألوف وأكثر وأزيد وأرقى وأرفع وأدوم سلامك.. صلاة وسلاماً، ورحمة ورضواناً، وغفراناً، تمنّ وتربيت بوابل سحائب موهاب جودك وكرماتك، وتمو وترکو بتفاني شرافتي لطائف جودك وبنائك، أزياء بأزيائتك لا تزول، أبدية بأبدائك لا تحول.. على عبدك وحببك ورسولك محمد حير حلقك: النور الباهر الالامع، والبرهان الظاهر القاطع، والبحر الراخرا، والنور الغامر، والجمال الزاهر، والجلال القاهر، والكمال الفاخر.. صلاتك التي صليت بعظمت ذاتك عليه وعلى الله وأصحابه كذلك، صلاة تغفر بها ذنبنا، وترشح بها صدورنا، وتطهر بها قلوبنا وتروح بها أرواحنا، وتقدىس بها أسرارنا، وتنزه بها خواطرنا وأفكارنا، وتصفى بها كدورات ما في أسرارنا وتشفي بها أمراضنا، وتفتح بها أفقاً قلوبنا.

«ربکنا لا تُرِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَابُ».

«وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ».

آمين.. آمين.. آمين.

پاشکوی یه‌که‌م

ئەم پاشکوییه پله‌ی حەفەدەھەمی تىشکى حەوتەمە (آلەتەكىرى) كرا
بە پاشکوییەك بۆ وته‌ي بىست و پېچەم

ئەم گەشتىارە كە تىر نايىت و ماندووبون ڪاري تىناكات، زانىي: ئامانجى ژيانى ئەم دنيايد و ژيانى "ژيان" تەنھا لە ئىماندىايد، بۇيە لە گەل "دل" ئى خۆىدا دوا و وتى: - گوفتارى ئەو كەسى كەلىپى دە گەرپىن، بەناوبانگترىن و راست و داناترین گوفتارى ناو ئەم "بۇون" بە و، لە ھەموو چەرخ و سەردەمىتىكدا تەھەددادى گشت ئەوانە كە كەردووھ كە ملى بۆ كەچ ناکەن. كەواتە بالە پېشدا سەرلەم قورئانە پېرۋەز خاوهن رەوانى بە ئىعجاز بە خشە بىلەين و بىزانىن چى دەلىت؟ بەلام پېش ئەوهى بچىنە ناو ئەم جىهانە جوانەو، باھەندىك بۇوهستىن و ئەوهندە لەم كەتىبە بىكۈلىنەوە كە دلىامان بىكەت لەوهى كەتىبى بەديھىنەر ئىمەيد.

بەم جۆرە، دەستى كەد بە وردىبۇونەوە و لېكۈلىنەوە.
جا لەبەر ئەوهى ئەم گەشتىارە لە ھاواچەرخە كامانە، ئەوا لە پېشدا سەيرى "پەيامە كانى نۇور" كە چەند بىرسكانەوە كى ئىعجازى مەعنەوەي قورئانى پېرۋەز، بىنىي: ئەم پەيامانە كە دە گەنە سەد و سى دانە، بۆخۇيان تەفسىر ئەنەن خى ئايەتە كانى قورئان، چونكە پەرده لە رۇوي سەرنجە ورده كان و رۇوناڭى يە رەنگىنە كانى ئەو ئايەتەنەي قورئان لاددەن و ئاشكرايان دە كەن.

خۆ ھەرچەندەش "پەيامە كانى نۇور" لەم سەردەمە مولحىدە سەرسەختەدا، بە جىهاد و تېكۈشانىكى بەردهوام، راستى يە كانى قورئانيان بە ھەموو لايەكدا بلاو كەردووھەوە، كەچى ھىچ كەسەيىك نەيتاپىوھ رەخنەيان لى بىگرىت يان رۇوبەرپۇويان بىتەھەوە، ئەمەش ئەوهە دەچەسپىنەت كە قورئانى پېرۋەز - كە پېشەوا و راپەر و سەرچاوه و خۆرى رۇوناڭى بەخشى ئەو پەيامانە يە - ئاسمانى يە و، گوفتارى خواوهندى پەروردگارى ھەموو جىهانە كانە و، ھەرگىز گوفتارى ئادەمىزادنى يە، بە راپەيەك كە "وته‌ي بىست و پېچەم" و كۆتساپى "مەكتۇوبى نۆزدەھەم" كە ھەردوو كيان تەنها يەك بەلگەي نىوان سەدان بەلگەن لەوانە كە پەيامە كانى نۇور بۆ رۇونكىردنەوهى ئىعجازى قورئان ھېتىاونى، بە چىل شىپۇھ و رۇوي جۆراوجۆر ئىعجازى قورئانيان چەسپاندۇوھ، بە چەشىنەك ھەموو ئەو كەسانەيان خىستووھە

سرسورو پمانه و که خویندو نیانه ته و لبیان کولیونه ته و، پاشان پیز و سرسورو پمانی خزیان بهرام بر بهو پیامانه ده بپیوه، ج جای ئمه و که ره خنه بیان ئاراسته بکه نیان بهره نگاریان بینه و، بملکو هم موبیان - تینکر - ستایشیان کرد وون.

جا چه سپاندنی پروی ئیعجازی قورئان و، خسته برووی ئمه لا ینه که ده ری ده خات قورئان فهرما یشت و گوفتاری خواوه نده، ئم گه شتیاره به پیامه کانی نوری سپاردن، به لام به وردی سه ربجی له چه ند خالیکدا که به ئاماژه يه کی کورت مه زنی قورئانی پیروز ده ده خنه:

● خالی یه کمه:

هه روکه قورئانی پیروز، به هه مه مه مه مه مه ده بکه ن له سه ر ئه وهی له هه مه مه شتیکی تر حه قترن، موعجیزه هی حه زره تی مه زره ده بکه ن، به هه مان جو ر حه زره تی مه زره دیش بکه ن به هه مه مه مه مه بره بیتی و که ملا تی زانیاری خزی، موعجیزه هی قورئانی پیروزه و، بملگه يه کی گومان بره له سه ر ئمه و که قورئانی پیروز گوفتاری خواوه ندی پهروه دگاری هه مه مه جیهانه کانه.

● خالی دووه:

قورئانی پیروز گورانکاری يه کی گه لئی مه زنی له ژیانی کو مه لا یه تی دا هینایه گو ری و، پوونا کیي به هه مه مه ئاسو کانی گه دهوندا په خشاند و پری کردن له بهخته و هری و راستی يه مه زنی کانی له سه ر نه خشاندن و، ئالو گو ریکی يه کجار گه ورهی ئه بخان دا چ له دل و ده رونی مرؤ قدا چ له گیان و ژیری بیاندا چ له ژیانی: که می و کو مه لا یه تی و رامیاری بیاندا. ئنجا ئم گو ران و ئالو گو ره شی به به ده او امی هیشتته و و به پیوه هی برد، به راده يه کی ئه تو ز که ئایه ته کانی ئم قورئانه (که ده گه نه شه ش هه زار و شه ش سه د و شه ش سه د و شه ش ئایه ت) وا چوار ده سده دی ره بقه له هه مه مه چر که يه کدا به لای که مه مه له سه ر زیاتر له سه د مليون که مس، بهو پری پیز و شکذاری يه و ده خویندری نه و، له و کاته يشه وه ئم قورئانه خه لکان پهروه ده و "ده رونه کان" يشیان پاکر ده کات و، "دلانیان" ده بالیونت و، پوونی و پله به رزی به "گیانیان" و، راسته شه قام و پوونا کیش به "ژیری بیان" و ژین و بهخته و هریش به "ژیانیان" ده بخشتیت.. بن هیچ گومانیک، ئم کتیبه هیچ هاو و نه و هاو تا و هاو شانیکی نی يه، که و اته موعجیزه و ده راسیه.

● خالی سی همه:

قورئانی پیروز هر له و سه رده مه و تا که ئیستا ره و انبیزی يه کی وای پیشان داوه که له وینه نی يه. به راده يه که نرخی "موعده لله قاتی سه بعه" ای به ناو بانگی ئه وانی دا گرته خوار

که چهند پارچه شیعرنگی که له شاعیره همه ره و انگوکانیان بون و به زیر نوسرا بون و به دیواری که عبهدا هتل اسرابون، به راده و ئەندازه بیه کی ئەوتوله شان و شکو نرخ و بهای داشکاندن که دوا هاتنی قورئان، کچه کهی "لویهید" پارچه شیعره کهی باوکی له رووی دیواری که عبهدا گرت و، و تی:

(مادم ئەم ئایه تانه هاتن، ئیتر جیئی تو لیزهدا نەماوه!)

ھروهها کاتیک ئەدیینگی دەشته کی ئەم ئایه تەی بىست کە دەفرموی:

(فاصدۇغ بىمۇمۇر) (الحر: ٩٤) خۆی بىن رانه گپرا و يە كىمەر سەرى سوژدەی نایه زەوی!
پیمان و ت:

ئایا موسلمان بۇويت؟

و تی:

نه خىر.. بەلام سوژدەم بۇ رەوانبىزىي ئەم ئایەتە بىرد!

ھروهها ھەزاران كەس لە پېشەوایانی رەوانبىزىي و كەلە ئەدیانى چەشنى: عەبدولقاھیرى جورجانى و، سەككاكى و، زومەخشەرى، بە يەك دەم و يەك دەنگ دان بەوەدا دەنین کە:

(رەوانبىزىي قورئان لە سەررووی وزەی مەرۋەھە و، لە تو انای ھىچ كەسىنگىدا نى يە پى بىگات).

ھروهها قورئانى پىرۇز، ھەر لە کاتى نازىل بۇنيەوە تاکو ئىستاش، تەحەددايى ھەممۇ رەوانبىز و ئەدیبە لە خۆبایى و سەرسەختە كان دەكەت، لە كەش و فش و خۆبەگەورە گرتىن و سەرسەختى يان دادە گرېت و لۇوت بەرزى يان دەھىنېتە خوارو، لەو تەحەددايانەشدا داواي ھەپتەنگى سوورەتىنگى وەك سوورەتە کانى قورئانىان لىتى دەكەت، يان دەبىت بە تىاچوون و رەسوابى دنيا و قيامەت رازى بن..

ئا لەم کاتەدا كە قورئان ئەم تەحەددايىي رادە گەيەنیت، دەبىنېت سەرجەم رەوانبىز سەرسەختە کانى ئەم سەرددەمە وازيان لە رېنگا كورتە كە ھەپتە، كە لاسابى كەردىنەوە قورئانە و ھەپتەنگى سوورەتىنگى وەك ئەمە رېنې كى درېنېيان گرتەبەر، كە رېنى جەنگ و رەووې پەروپۇونەوە چەكدارانىيە و، رېنې كە كاولكاريلى لە دووتوئى دايە و زيان بە گیان و سامانيان دە گەيەنیت.. ئەوان بە ھەلۈزۈاردنى ئەم رېنگا يە، ئەوەمان بۇ دەچەسپىن كە

ھەر گىز گرتەبەر رېنگا كورتە كە لە تو انادانى يە و بۇ ھىچ كەسىنگ مەيسەر نايىت! ھروهها ملىۇنەها كەنیي عەرەبىمان لە بەرددەستدان، كە يان دۆست و پېشتگەرانى قورئان بە نىازى چاۋ كردن لە شىوازە كەي و شوين پىن ھەملگەرنى.. يان دوزمنانى بۇ مەبەستى بەرەنگارى كردن و رەخنە لىن گرتى، نۇو سىپىيانن..

خۆ ھەموو ئەو کتىبانەئى كە نۇو سراون و دەشۇو سرىن، سەربارى بەرھوبىش چۈونى شىۋازىان، كە ئەھوبىش ئەنجامى لە دواي يە كىز ھاتنى بىرە كانيان و سوودوھرگەرنى دوايىنە كانيانە لە پېشىنانيان، كە چى لەو كاتەوه تا ئىستا، هيچ كام لەو نۇو سراوانە نە لە شىۋازى قورئان دەچىت نە نزىكىشى دەيتىمۇ! تەنانەت ئەگەر پىاوىتكى عەوامىش گۈنى لە خويندىنى قورئان بىت، هەست بەو راستى يە دەكەت و ناچار دەلىت: (ئەم قورئانە لە هيچ كامىكى ئەو كتىبانە ناچىت). جا يان ئۇوهىبە رەوانبىزى يە كەي ئەم لە خوارە ئەو كتىيانەوەيە، يان لە سەرووی ھەممۇيانەوەيە. خۆ هيچ مەۋھىل - ھەر كەسىك بىت - تەنانەت كافر و مەۋھىل نەفامىش ناتوانىت بىلىت: رەوانبىزى يە كەي لە خوار ئۇوانەوەيە. جارىكىيان يە كېڭ ئەم ئايەتە خويندەوە كە دەفرەرمۇي: ﴿سَبَّحَ اللَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ (الحديد: ۱) پاشان و تى:

- من هيچ رۇوييە كى ئىعجاز لە رەوانبىزى ئەم ئايەتەدا نايىنم كە ئىيە دەيىين.

بىيان و تى:

- (تۆيش وەك ئەم گەشىيارە بە ئەندىشەت بۆ ئەو سەردەمە بىگەرپىرەوە كە ئەم ئايەتە تىدا ھاتуوه، لەوئى گۈنى لى رابگەر)!
ئۇويش كە بە ئەندىشە گەرایەوە بو ئەمۇي و سەيرى كاتى پىش نازل بۇونى قورئانى كەردى،
بىنى:

بۇونە وەرانى جىهان، لە بۇشايى يە كى چۈل و فراوانى بىن سنور و جىهانىكى تىاچۇو
فانى دا فېرى دراون و، لە بارىنکى نائومىد و شەلمىزاودان و، لەناو تارىكى يە كى رەش و چىدا
دە گەوزىن و، بىن گىان و زىيان و ھەست و نەست و كار و ئەرك و فرمان.. ئا لەم كاتەدا،
گۈنى بۆ ئەم ئايەتە پىرۇزە راڭرت و لېي ورد بۇوهە، بىنى:

ئەم ئايەتە پەرەدەيە كى دادر اوە لە سەر رۇوي گەردوون و سەرانسەرى جىهان
ھەلدىايەوە و، بە درەشاۋەمى و پۇونى رۇوي گەردوون و جىهان دەر كەوت و، ئەم گۇفتارە
ئەزەلى و فەرمانە ھەتاھەتايى يە دەرسىنکى بە خاۋەن ھەستانى رىز بەستۇرى چەرخە يەك لە
دواي يە كە كان راڭمىياند و بۆي رۇون كەردنەوە كە:

ئەم گەردوونە وەك مزگەوتىكى مەزن وايە و، بۇونە وەرانى ناوېشى - بە تايىھەت
ئاسماňە كان و زەوى - سەر گەرمى زىكىر و تەھلىل و تەسبيحاتى گەرمۇ گورى تايىھەتى
خۆيانىن و، ھەريە كەيان بەۋېرى شادمانى و تاسەمەندىيەوە كار و ئەركى خۆيان خستۇوەتە
ئەستىز و، بەۋېرى بەختە وەرى و سوپاس گۈزارى و پىزانىنىشەوە ئەنجاميان دەدەن و
رایاندەپەرىتن.

ئەم گەشتىارە، بەم جۇرە كارىگەرىي ئەم ئايىتە پېرۋەزە لە گەردووندا بىنى و، ئىنجەمە دەنەدەيەن بەرەزى و رەوانبىزى يەكى چەشت و، گشت ئايىتە كانى تريشى بەم چاوه بىنى و بەم پۇوهەرە ھەللى سەنگاندىن. پاشان لە نەھىيى ئەوەش گەيشت كە رەوانبىزى بىن وينەقى قورئانى پېرۋەز بەسەر نىوهى گۆزى زەۋى و پېنچىھە كى گۈزى مەۋەقىدا زال و شەكۈدارە و، دواى ئەوەش پەيپەي بە حىكىمەتىك بىردى لە نىوان ئەو ھەزاران حىكىمەتانى كە وان لە بەردهام بۇون و نەپەنەوەسى شەكۈمىنەتى دەستەلاتى قورئانى پېرۋەزدا، بۇ ماوهى چواردە سەدەتى رەبەق بەويەپى رېزەوە.

● خالى چوارەم:

قورئانى پېرۋەز داراي سازگارى و شىرىنى يەكى ۋەسەن و راستەقىنە ئەوتۈپە كە بە دەۋپات كەرنەوە ئۆز و بەردهامىشى نابىزىرتىت و هەر گىز خويىندەنەوە ئۆزى نابىتە مايهى بىزازى، لە كاتىكىدا كە دەۋپات بۇونەوە لە شتى تردا، بازۇر خوش و شىرىن و بەتامىش بىت، ھۆزى بىزازى بۇون و لە بەرچاوا كەوتە. بەلکو قورئانى پېرۋەز، بە دەۋپات كەرنەوە خويىندەنەوە، پىز شىرىنى و سازگارى يەكى زىاد دەبىت و دەرەدە كەوتە. ئەمەش راستى يەكە هەر لەم سەردىمەمە تاكو ئىستىلاى ھەممۇ كەسىك سەملاؤە و، بە غۇونە دەھىنرېتەوە.

بەم جۇرە، قورئانى پېرۋەز ھېنەتە تەرى و پاراوى و لاوى و تازەبى دەرخىستووە كە تا ئىستاش ھەمۇ ئەمانە ئۆزى دىبارە و، ھەرچەندەش و اچواردە سەدەتە نازىل بۇوە و ھەممۇ كەسىك بە ئاسانى دەستى دە كەوتە كەچى لە گەل ئەمەشدا، دەلىت ئا ئىستا بە تازەبى نازىل بۇوە. ھەممۇ سەردىمەكىش قورئانىان ھەر ئاوا بە لاوى و پاراوى و تازەبى و ھەرگىر تۈۋە و، وەك تەنها بە تايىھەتى لە گەل ئەواندا بە دەپتە ئاوا لە بەرچاواباندا دەركەوتۈۋە. گشت تاقىنەكى زانست مەشرەبى ھەممۇ كاتىكىش دەيىن قورئان پارىزگارىي لاوى و تازەبى شىۋازە كانى دەكەت و پاراوىي شىۋە ئۆزۈن كەرنە كەنارىدا كەنارىدا دەركەوتۈۋە. گشت تاقىنەكى بەردهستدابە و ھەرددەم لىتى ھەلتە گۈزىن و شۇينپى ھەنگاوى شىۋازى ئەمە ھەلتە گۈزىن.

● خالى پېنچەم:

قورئانى پېرۋەز يەكىك لە بالە كانى رۇوەو "راپوردوو" و، ئەمە تريشى بەرەو "داھاتوو" بىلەو كەردووەتەوە، چونكە بناغە و بىنچىنە قورئان و يەكىك لە دۇو بالە كانى ئەمە راستى يەيدى كە ھەممۇ "پىغەمبەرانى پېشىن" لە سەرى يەكىان گەر تۈۋە. ئەمە تا قورئانى پېرۋەز تەسىلىقىان دەكەت و پشتىيان دە گەرتىت و، ئەوانىش پشتى ئەم دە گەن و بە زمانى حالتى يەك گەرتىيان لە گەل

قورئاندا، تەسلىقى دە كەن.. هەروەھا "ئەولىا و پىاوجاڭان و دەرۋون خاۋىنە كان" يىش بەر "يىكىن ژيانيان لە "درەختى قورئان" ئى پىرۇزە و دەست كەوتۇو.

جا پىنگەيىشتىن و زىندۇرىي ئەم بەرە پىنگەيىشتۇرانە بەلگە ئەمەيە كە درەختە پىرۇزە كەيان بەخشنىدە و خاۋەنى ژيان و، داراي رېزىنەى بەردىوام و راستى و رەسەنایەتى يە. چونكە ھەمو ئەو كەسانەى كە رۇشتۇرنە ئىر چاودىرى و پارىز گاربى بالى دووهەمى قورئان و لە سايىھى دا ژياون، لە شوينىكەوتۇوانى تەرىقەتە راستەقىنە كائى ئىسلام، ھەر ھەممۇيان شايەتى دەدەن كە قورئانى پىرۇز عەينى حەق و كۆڭاى راستى يە كانە و، لە "گشتى بۇون" و "ھەمەلايدىنگىرى" دا ھەر گىز ھاوتا و وىنەى نى يە، كەواھە موعجىزەيە كى رۇون و ئاشكرايە.

● خالى شەشم:

ھەر شەش لاكاني قورئان رۇون و رۇوناکى بەخشن. ئەمەش راستى و دادگەربى قورئان دەردىخات..

بەلتى، "لای خوارەوەي" قورئان و ژىرەوەي: ستوونى بەلگە كانە و لە سەرپاران راواھەستاواھ.. لە "لای سەرروپىشىيەوە": مۇرى ئىعجازارى لە سەر نەخشاۋە.. "بەردىم و ئاماڭىشى": دىيارى يە كانى بەختەوەرپى ھەردوو دنيان.. لە "پېشىشىيەوە" واتە خالى پشت بىي: بەستى: راستى يە كانى سرووشى ئاسمانى پىزىيان بەستۇوھ.. لە "لای راستىشىيەوە": تەسلىق كەردىنى چەندىن بەلگە ئى سنور و لە ژمارە بەدەرى ژىرى يە راستە كانە.. "لای چەپىشى": دلىيابى و كېشبوون و تەسلىم و ملکەچىي تەواوهتى دىلە ساغ و دەرۋون و ھەناواھ خاۋىنە كانە.

جا ھەروەك ئەم شەش لايانە دەيچەسپىن كە: قورئانى پىرۇز قەلایە كى ئاسمانىي وەھايە لە سەر زەھى دا كە هيچ شىتىك ناتوانىت بىرىت و كەلىن لە دىوارە كى دا دروست بىكەت.. ھەروەھا شەش مەقامىش ھەن جەخت لە سەر ئەمە دەكەن و دەيچەسپىن كە: قورئان خۆى لە خۆى دا راست و پەوايە و، ھەر گىز گوفتارى مەرۇف نى يە و، لە هيچ لايە كېھو ناپەوايى توخنى ناكەوبىت.

مەقامى يە كەميان بىريتى يە لە پاشتكىرى كەردىنى ئەم قورئانە پىرۇزە لە لايەن كارساز و بەرپۇھە بەرە ئەم گەردوونەوە، كە خوايە كە دەرخستى جوانى و، پارىز گارى كەردىنى چاڭە و راستى و، نەھىشتن و لابردىنى فيلباز و درۈزنانى كەردووھ بە ياسايە كى كارگوزارى كاراي خۆى..

ئەم خواوهندە مەقامىنىكى رېزلىنائى وەھا و پلەوپايدىيە كى ئەوتۇي لە ھەمو جىهاندا بەم قورئانە بەخشىيە كە لە ھەمو پلە و پايدە و مەقامىك بەرز و پايدەدار و زالتە و، بەمەش تەسلىق و پاشتكىرىي خۆى بۇ قورئان دەرپۇھە.

پاشان ئهو پیزه شایان و باوره بمهن و ره گداکوتاوه‌ی که زاتی مهزنی پیغامبر ﷺ بهرامبهر قورئانی پیروز ده‌ری بپیوه، له سه‌رووی هه‌مو و پیزیکوه‌یه. ئهم پیغامبهری ﷺ که سه‌چاوه‌ی ئیسلام و روونکه‌ره‌وه‌ی قورئانه و، دن هیچ ویستیکی خوی له نیوان بیداری و نوستدا "وه‌حی" ای بوز نازل ده‌بوو، ئهم پیغامبهری که فرموده کانی تری هر گیز ناگنه ئاستی قورئان، ته‌نانهت هر له‌ویش ناچن، هر چه‌نده ره‌وانگوترين که‌سیشه.. هه‌روه‌ها ئهم پیغامبهره ﷺ بدم قورئانه: رووداوه غیبیه گه‌ردونی به کانی پیشین و داهاتوشی به‌وپه‌ری دلنيابی و باوره‌به‌خژبون و بسی هیچ دوو‌دلی یمه‌ک رپون کردووه‌ته‌وه، هر چه‌نده‌ش نه خویندهوار بوروه. ئنجا له‌م‌شدا هیچ فیل و هله و شتیکی وهک ئه‌مانه‌ی - با بچوو کیش بوویست - لئی نه‌بینراوه، هر چه‌نده‌ش له نیوان که‌سانیکدا ژیاوه که تابلی سه‌نجی هه‌لسوكه‌وه کانی ئه‌ویان داوه..

جا باوره‌هینانی ئهم روونکه‌ره و راگه‌نه‌ره مهزنی‌ی قورئان که پیغامبهره ﷺ و، دلنيابی و نله‌رزاينی له هیچ شتیکدا - با زور گه‌وره‌ش بوویست - پشتی ئه‌وه ده‌گریت و ده‌بیچه‌سپیت که: قورئانی پیروز ئاسمانی‌یه، راست و ره‌وا و داد و گوفتاری پیروزی په‌روه‌ردگاری می‌هربانه.

هه‌روه‌ها په‌یوه‌ست بونی پیتجیه کی گرزوی مرؤف، بـلکو نیوه‌ی هه‌ره مهزنیان، بـم قورئانه پیروزه‌ی که له بـهـرـدـهـمـیـانـدـایـه و بـهـ چـاـوـ دـهـبـیـینـ، بـهـ پـهـیـوـنـدـیـیـهـ کـیـ گـهـرـمـوـ گـوـرـیـ ئـایـنـدـارـیـ وـ گـوـئـرـاـگـرـتـنـیـ پـرـ لـهـ شـهـوـقـ وـ تـاـسـهـ وـ ئـاـرـهـزـوـمـهـنـدـیـ وـ، هـاـتـنـیـ پـوـلـ پـوـلـیـ جـیـنـیـ وـ مـهـلـایـکـهـتـ وـ رـهـحـانـیـ بـهـ کـانـ بـوـ لـایـ وـ کـوـبـوـوـنـمـهـیـانـ لـهـ دـهـوـرـیـ لـهـ کـاتـیـ خـوـینـدـنـهـوـهـیـ دـاـ بـهـ چـهـشـنـیـ پـهـپـوـلـهـیـ شـهـیدـاـیـ رـوـنـاـکـیـ، بـهـ شـایـهـتـیـ چـهـنـدـهـهـاـ رـوـوـدـاـوـیـ زـرـ وـ نـیـشـانـهـیـ زـهـبـهـنـدـهـ وـ "کـهـشـفـ" اـیـ رـاـسـتـیـ گـهـلـنـ کـهـنـ کـهـ ئـهـمـ قـورـئـانـهـ جـیـ رـهـزـامـهـنـدـیـ وـ مـایـهـیـ سـهـسـوـوـرـمـانـیـ گـشـتـ بـوـنـهـوـرـانـهـ وـ لـمـ گـهـرـدـوـنـهـدـاـ مـهـنـتـرـیـنـ پـلـهـوـپـایـهـیـ بـیـ درـاوـهـ.

هه‌روه‌ها هه‌مو و چینیک له چینه کانی مرؤف، هر له عه‌وامه کان و ته‌مبه‌لترين که‌سه‌وه تا ده‌گاته که‌سانی بـهـ کـجـارـ زـیرـهـ کـ وـ زـانـاـ، بـهـشـیـ خـوـیـانـ بـهـ تـهـواـیـ لـهـ وـ دـهـرـسـانـهـ وـهـرـدـهـ گـرـنـ کـهـ قـورـئـانـیـ پـیـرـوـزـ دـهـیـانـلـیـتـمـهـ وـ قـوـوـلـتـرـیـنـ رـاـسـتـیـ بـهـ کـانـیـ تـیـ دـهـ گـهـنـ وـ لـیـ وـهـرـدـهـ گـرـنـ.. هـهـروـهـاـ سـهـرـجـمـیـ زـانـیـانـیـ سـهـدانـ زـانـسـتـ وـ هـوـنـهـرـیـ ئـیـسـلـامـیـ، بـهـ تـایـیـهـ مـوـجـتـهـهـیـدـانـیـ شـهـرـیـعـتـیـ خـاوـینـ وـ لـیـکـوـلـهـرـانـیـ ئـوـسـوـولـیـ دـینـ وـ بـلـیـمـهـتـانـیـ زـانـسـتـیـ کـهـلـامـ وـ هـاـوـچـهـشـنـیـانـ، وـهـلـامـیـ شـیـفـاـبـهـ خـشـیـ پـیـداـوـیـسـتـیـ بـهـ کـانـیـ تـایـیـهـتـ بـهـ زـانـیـارـیـ بـهـ کـانـیـانـهـوـهـ لـهـ قـورـئـانـیـ پـیـرـوـزـ دـهـرـهـینـاـوـهـ وـ هـهـلـگـوـزـیـوـهـ..

هه‌مو و ئه‌مانه، ته‌سديقی ئه‌وه ده‌کـهـنـ کـهـ قـورـئـانـیـ پـیـرـوـزـ سـهـرـچـاـوهـیـ حـقـ وـ کـانـگـایـ رـاـسـتـیـیـهـ.

هروهها به روی هرج نهادنده‌هی قورئان له لایه‌ن ئو ئه‌دیبه عه‌بانه‌ی که له پیشنه‌نگی کاروانی ئهدده‌بمهون، به تایبەت ئه‌وانه‌یان که موسلمان نه‌بوون، هرچه‌ندەش حەزیان لە بەرەنگاری کردووه. هروهها دەسته‌سانی و کۆلەواری ته‌اویان بەرامبەر تەنها يەك رۇوی حەوت رۇوە مەزىنە کانى ئىعجازى قورئان (کە رۇوی رەوانبىزى يەتى) و کۆلەوارى يان لە ھېنمانى شىتىکى وەك تەنها يەك سوورەتى قورئان و، خۇذىسەنەوەيان لەم تەحەددە و داوايەی قورئان.. هروهها بەرەنگار نەبۇنەوە رەوانبىزە بەناوبانگ و زانا بلىمەتە کان - تاکو ئىستا - بەرامبەر بە ھىچ كام لە رۇوە کانى ئىعجازى قورئان، هرچەندەش حەزیان دەکرد بەم چەشىنە بەرەنگارى يەناوبانگ دەرىكەن و ناویان بلاو بىتىھە.. بەلى، بى دەنگى يان لە ئاستى ئەمەدا، کۆلەوارى يان پىشان دەدات، ئەۋەتا ئه‌وان لەم بوارەدا ھىچ ھەنگاۋىتكىان نەنا!

ھەموو ئەمانە، بەلگەيە كى گومانپىن لە سەر ئەھەيى كە قورئانى پىرۇز خۆى بۇ خۆى موعجىزەيە و لە سەررووی توانا و وزەي مەرفۇھەيە.

بەلىنى، بەها و بىلندى و رەوانگۇيى ھەر گوفتارىڭ بەوە رۇون دەبىتەوە كە بىز ازىست: (كىن و تۈۋىيەتى؟ بە كىي و تۈۋە؟ بۆچى و تۈۋىيەتى؟)

جالىسەر بناغەي ئەمە، تائىستا نە ھاۋىتىنە قورئانى پىرۇز ھاتۇوە و، نە دېت و، نە ھەر گىز ھىچ شىتىكى نزىكى دەبىتەوە. چونكە قورئانى پىرۇز فەرمایاشتى پەرەردگارى ھەمۇو جىهانە کانە و گوفتارى بەدىھىنەر يانە و، قىسە كەردىكە ھەر گىز بە ھىچ جۆرى لاسايى نا كىرىتەوە و، ھىچ نىشانىيە كى ئەوتۇزى پىۋە ئى يە كە ئەمە بگەيەنېت خۇزى كەدەبى (التصنۇع) ئى تىدا بىت..

ھەروهها ئەو كەسەي كە قورئان گوفتارى خۆى ئاراستە دە كات نوینەرى گەرۈي مەرفۇھە بەلکو نوینەرى سەرچەمى بۇنەوەر انە بە گشتى و، بەرپىزلىرىن قىسە بۆ كراو (مخاطب) و، ناوىشى لە ناوى ھەموان بەرز و پايەدارتە و، ئەم ئىسلامە مەزىنە لە ھىز و فراوانىي ئىمانە كەي ئەم كەسەوە سەرچاوهى گەرتۇوە و، پىزىشى لە رادىيە كەدایە كە بۇ "قاب قوسىن" يان نزىكتىش سەرخراوه و بە گوفتار و لە گەل دوانى خواوه‌ندى بىن وېنە پايەدار كراوه و پىزىلىنى نزاوە.

پاشان قورئانى پىرۇز پىي بەختوھرىي ھەر دوو دنيا و ئاماڭىھە كانى بەدىھىنەنى گەر دوون و مەبەستە پەرەردگارىيە كانى لەمەر گەر دوونى پۇون كەر دوو تەوە.. ھەروهها ئىمانە بەر ز و بىلند و فراوانە كەي ئەم دىو و ئەم دىو لەپەرە كانى خستووەتە پۇو، كە ئىمانىكە ھەمۇو راستىيە كانى ئىسلامى لە خۇدا جەم كەر دووه.. قورئانى پىرۇز ھەموو لايە كى ئەم گەر دوونە مەزىنە يە كەلا كەر دووه و ئەم دىو و ئەم دىو لەپەرە كانى خستووەتە پۇو، وە كۆ كەسىك كە نەخشەيەك يان سەعاتىيەكى لە بەر دەستدا بىت و ئالۇ گۇر و دەستكارى يان بىكەت و ھەليان

بکیپریته و. قورئان بم کرداره‌ی وله نیوان ئالالو گزپره کانی ئم گهردوونه‌دا، به دیهینه‌رى "مرؤف و گهردوون" ای بهم مرؤفه ناساندلووه.

که او اه هیچ گومانیک لهوهدا نی به که: هر گیز او هر گیز هینان و پهیدا کردنی هاووینه‌ى ئم قورئانه له تو انای که سدا نی به و، ناکریت هیچ شتیک بگاهه پله‌ی ئیعجازی قورئان.

هروه‌ها هزاران زانای هله لکه‌وتتو، لهوانه‌ی که هر یه که میان ته فسیریکیان له چهندین بهر گدا بق قورئانی پیروز نوسیوه، که هی هنهندیکیان گیشتووهه سی یان چل یان حفه بهر گ تفسیر. هه موو ئه و زانایانه به پالپشت و به لگه کانی خویان چهندین لایه‌نی له ئماره به‌دهری: تایبه‌تکاری بهرز و سه‌رنجی رهوان و تایبه‌تمهندی ورد و نهینی ناسک و واتای بلند و ههوالی غمیبی زور و جوزرا او جوزری قورئانی پیروزیان رپون کردووه‌ته و. ج ده‌رخستن و چه‌سپاندنی ئه و هه موو تایبه‌تکاری یانه‌ی قورئان له لایه‌ن ئه و زانا ته‌فسیر نوسانه و، به لگه‌یه کی گومان بره له سه‌ر ئه وهی که قورئان موعجیزه‌یه کی خواهی به و ده‌گنه سه‌دوسی کیب - تایبه‌تکاری به کی قورئانی پیروز و سه‌رنجیکی بی وینه‌ی ئه ویان به چه‌شنبیکی گومان بی و به به لگه‌ی به هیز چه‌سپاندووه. به تایبیت په‌یامی "موعجیزاتی قورئانی" و "مه‌قامی دووه‌همی وته بیستم" که گله‌ی شتی له کاره ده‌راسا کانی شارستانیتی نوی چه‌شنی: شه‌مه‌نده‌فر و فرۆکه‌ی له قورئانی پیروز ده‌ره‌هیناوه. هه رووه‌ده تیشكی به که ناوی: "ئاماژه کانی قورئان" و ئه و ئاماژانه ده‌رده‌خات که له قورئاندا هدن سه‌باره‌ت به "په‌یامه کانی نورور" و "کاره‌با" و، ئه و هه‌شت په‌یامه بچوو کانه‌ش که ناویان "هه‌شت هیما کان" و مه‌دادی پیسای وردی نیوان پیته کانی قورئان باس ده‌که‌ن و تابلیتی دارای نهینی و واتای زور و زه‌بندن. هه رووه‌ها ئه و په‌یامه بچوو که‌ی که باسی ئایه‌ت کانی کز تایبی سوره‌تی "الفتح" ده کات و له رووی هه‌والدانی غمیبی به وه به پینچ روو ئیعجازی ئم سوره‌ت ده‌رده‌خات و په‌یامه کانی تریش که وه ک ئمه وان..

جا که هه موو يه کیک له بدهش کانی "په‌یامه کانی نورور" راستی يه ک له راستی يه کانی قورئانی پیروز و نوریک له نوره کانی رپون ده کنه‌وه، ته‌سدیق و ته‌ئکیدی ئه و ده کهن که قورئانی پیروز هاووینه‌ی نی به و ده‌راسا و موعجیزه‌یه و زمانی جیهانی "پنهان" له ناو ئه جیهانه "بینراو" دا و، گوفتاری خواهندی زانای نهینی يه کانه.

* * *

بم جزره و له به ر ئم تایبه‌تکاری یانه‌ی قورئانی پیروز که له: شهش خال و، شهش لا و، شهش مه‌قامدا ئاماژه‌یان بق کرا، فهرمانزه‌وایه‌تی نورانی و شکودار و ده‌سته‌لاتی خاوین و

پىرۇزى قورئان، بەپەپەرى ويقار و پىزەھە، بەردەوام بۇوه و، پۇوى ھەمۇ سەرەدەمە کان و گۆى زەويشى، بە درىئاپى هەزار و سى سەد سال، پۇوناك كرددۇوه تەوه.. لەبەر ھەمۇ ئەو تايىھەتكارىيابانە، قورئانى پىرۇز چەندىن پلەپایە و دەستكەوتى قودسى خەلات كراوه. چونكە بەلاى كەمەھە خويىندەنھە ئەر پىتىكى قورئان پاداشتى (دە) خىر و (دە) دانە چاڭە و (دە) بەرەبوومى بەھەشتى ھەيە. تەنانەت ھەمۇ پىتىكى ھەندى ئايەت و سوورەت (سەد) يان (ھەزار) يان زىياتى لە بەرەبوومە کانى دواپۇز دەگۈرتى و، لە كاتە پىرۇزە كاندا پاداشت و بەھەي ھەر پىتىكى لە (دە) دانەوە بۇ (سەدان) بەرز دەپىتەوه.

ئەم گەشتىارە ئەمانە گەيشت و، بە "دل" ئى خۇرى وت:

(بەلتى راستە، ئەم قورئانە پىرۇزە كە لە ھەمۇ رۇوویھە خاۋەنى ئىعجازە و، بە: يە كەدەنگىي سوورەتە كانى و، يە كىگەرتى ئايەتە كانى و، تەوافوقي نەھىئى و نۇورە كانى و، يە كاۋىيەڭ بۇونى بەرەبووم و ئاسسوارە كانى.. شايەتى يە كى بە بەلگە چەسپاۋ دەدات لەسەر: "بۇون" و "يەكتايى" خواوهندى "واجىب الوجود" و، لەسەر سىفەتە شىكىدار و ناوە جوانە كانى، بە رادەيەڭ كە ھەمۇ شايەتى يە لەزمارە بەدەر و بىنى سىنورە كانى گىشت ئىمانداران، تەنها چەند نېتى ئەو شايەتى دانەي قورئانى پىرۇزىن).

لە پلەي حەقىدەھەمى مەقامى يە كەميشىدا، بەم جۇرەي خوارەوە ئاماڙەيە كى كورت بۇ ئەو دەرسى تەوحىد و ئىمانە كراوه كەشتىارە لە قورئانى پىرۇز وەرى گىرت:

(لَا إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْوَجُودُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ

على وجوده في وحدته: القرآن المحرز البيان المقبول
المرغوب لأجناس الملك والإنسان والجحان، المفروء كل آياته في
كل دقة بكمال الاحترام بأسنة مئة مليون من نوع الإنسان،
ال دائم سلطنته القدسية على أقطار الأرض والأكون و على
وجوه الأعصار والأزمان، والجاري حاكميته المعنوية النورانية
على نصف الأرض وخمس البشر في أربعة عشر عصرًا بكمال
الاحتشام. وكذا شهد وبرهن بإجماع سوره القدسية السماوية
وباتفاق آياته النورانية الإلهية وبتوافق أسراره وأنواره وبتطابق
حقائقه وثماره وآثاره بالمشاهدة والعيان).

پاشکوی دووهههه

(مهسهلهی ددهههی پهیامی (بدری درهختی ئیمان) که تیشکی يازدههههه)

گولی ئەمیرداخ

(ئەم مەسەلهیه وەلامدانوھىھىكى باش و قەناعەت بەخشى ئەھو
ئىعتىرازاندەيە كە لە دووبات بۇونەوەكانى قورئان دەگىرىن)

برا ئازىز و بەوهفا كاڭم!

كاتىك دەستم بە نۇوسىنى ئەم مەسەلهیه كىردى، لە بارىنکى گەلنى پەريشان و شەلەزىدا
بۇوم. لەبەر ئەھو، تا رادەيەك تەماوى دىيارە و وەك پىۋىست بۇون نى يە. چونكە چۆنم بە دلدا
ھات و نۇوسىم، ھەروەھايىش مايەوە. بەلام دوايى تى گەيشتىم كە ئەم دەستەوازە ئالىزازانه
ئىعجازىنى جوانىيان تىدايە، كە بە داخھەوە نەمتوانى مافى تەواو بەو ئىعجازە بىدەم و دەرى
بېرم.

جا ئەم نامەيە هەرچەند بۇونا كىيە كانى كىردىن، بەلام لە بۇوي پەيوەندىي يان بە قورئانى
پىرۇزەوە بە "پەرسىتىكى فيكىرى" دادەنرىت و، بە "گەوهەر" يىك دەۋەمىزىرىت كە چەندىن
مەوارىسى درەخشان و بەنرخى تىدا بىت. لەبەر ئەھو، تکام وايە بۇو لە توپكەلە كەھى
وەرچەرخىن و بە وردى بۇ مەوارىيە پەشىنگدارە كانى بروانى. دواي ئەھو ئەگەر لە
پاستىدا بە شىتىكى شايانتان زانى، ئەوا يېكەن بە: (مەسەلهی دەھەمی پەيامى بەرى درەختى
ئیمان) دەنا بە وەلامدانوھى پىرۇز بايىي يە كە تانى دابىنن. ئىنجا لە رادەبەدەرىش ناچار بۇوم كە
زۇر بە كورتى بىنۇوسم، چونكە لە كاتى نۇوسىنىدا بەدەست بەدھۈرۈكى و ئازارە كانى
نەخۇشى يەوە دەتلامەوە، ئەمەش لە رادەيە كى وادا بۇو كە لە ناچارىدا چەندىن پاستى و
بەلگەي زۇرم لە تەنها يەك رىستەدا داناوە و، بە فەزلى خوايى گەورە لە دوو بۇزى مانگى
رەمەزانى پىرۇزدا تەواوم كەرد. و ادايى ليپوردن دەكەم لەو كەم كۈورپىيە كە لىتمەوە
دەركەوت^(۱).

(۱) ئەم مەسەلهی گولىنىكى ناسك و درەختانى ئەم مانگە پىرۇزە و شارى ئەمیرداخ، خرايە سەر مىسوھى بەندىخانەي
دەنېزلى و كرا بە "مەسەلهی دەھەم". جا ئەم مەسەلهیه - بە ئىزىنى خوا - ئەۋەھەرى وەھم و خىيالە بۇگەنەي
گومپ ايان سەبارەت بە دىياردەي دووبات بۇونەوە لە قورئاندا، لادەبات. ئەمەش بەھىزى بۇونكەرنەوەي تەنها يەك
حىكىمەتە لە حىكىمەتە زۇرە كانى ئەم دىياردەي. (دانەر)

برا راست و به و هفا کانم!

کاتیک له مانگی رهمه زانی پرورزدا خمریکی خویندنی قورئانی پرورزی خاوهون ئیعجاز بیووم، له واتای ئهو سی و سی ئایته ورد بیوومهوه که ئامازه بیان بۇ پەیامه کانی نوور کردووه، وەڭ لە "تىشكى يە كەم" دا باس كراوه، بۇم دەركەوت کە هەرىيەك لەو ئایه تانە، بەلکو ئایه تە کانی ئهو لادپەريھى موصحەف و ئهو بابه تە لىيى دەدۋىن وەك بلىي پووه پەیامه کان و قوتاپىيانى نوور دەپوان. ئەمەش لهو رووهوه کە ئەوان بەشىكىيان لە ليشماۋى فەر و پىرۇزىي ئەو ئایه تانە دەست كە وتۈوه. تەنانەت ئایه تى (نوور) كە لە سوورەتى "نوور" دايە، بە هەر دە پېنجە کان ئامازه بۇ پەیامه کانی نوور دە كات، هەروەھا ئایه تە کانی دواي ئەو، كە ئایه تى "ظلمات" ن، رووهونەيار و دۈزمنانى پەیامه کانی نوور دەپوان و بەشىكى زۇريان لەم چۈنىيەتى خۇيان ئاراستە دە كەن، چۈنكە وەك ئاشكرايە: پلە و پايدە و دۇورىيە كان (أبعاد) و مەبەستە کانی ئەو ئایه تە تەنها بە كات و شوينىكى دىيارى كراوهە نەبەستزاوه. واتە لە قاوغى ھەندە كېتىمى كات و شوينى دەرەدەچىت و بەرەو ھەممە كىي يە كان پەرواز دەيىت. لە بەر ئەو، ھەستم كەردى كە پەيام و قوتاپىيانى نوور بە راستى دەورى يە كېتكە لە تاڭە کانى ئەو ھەممە كىي يە دەيىت، لەم سەر دەممە ئىستاچى خەماندا.

گوفتاری قورئانی پیروز، سیفه‌تی: (همه‌کیتی و، فراوانی ره‌ها و، بهرzi و، شمول)ی بهدهست هیناوه. چونکه راسته و خو له پله‌پایه‌ی همه‌ره فراوانی پهروه دگاریتی به گشته بکه‌ی خاوه‌ن گوفتاری نه ز ملی بیه و دهر چوو ۰۵..

هروهها قورئاني پيرز ئهم سيفه تانه لە پلهو پاياهى مەزن و فراوانى ئەم كەسمەو
وەرگرتۇوه كە ئەم كتىبەي بۇ نېرراوه، كە ئەم پىغەمبەرە خۆشە ويستەيە كەلھىن بە ناوى ھەممۇ
مرۇۋاپىتى يەوه، بەلکۇ بە ناوى ھەممۇ بۇ نەورانەوه، لە لايدەن خواوندەوه، گۇفتارى لە گەل
دە كىنٌت..

ههروهها ئەم سىفەتانە لە وەوە دەست دەكەويت كە ئەم گۇفتارە قورئان پۇو لە پلەوپايدە فراوانە كەي ھەممۇ چىنە كانى مەرۋاپايەتى و لە ھەممۇ سەردەمېكدا بە گشتى، دەكانتى.

ههروههالهوبلهوپایه بهرزوی رپونکردنده کامل و شیفابهخشنه کانی ئمو یاسا خواپی یانهوه دهستی ده کمهویت که پهیوندی یان به دنیا و قیامهت و، زهوي و ئاسمان و، ئهزهل و ئېبەدەوە ھەئە و تايىهەن بە پەروردگارىتىي خواوندەوە و کاروبارى ھەمۇو يو نەھە، ان دە گەنەھە.

جائمه گوفتاره مهزنه که ئەم ھەموو فراوانى و بەرزى و شمولەی دەست كەوت، ئىعجازىكى قەشەنگ و دەورەدانىكى گشتى دەرده خات. بە چەشىنىك كە پلە سروشى و ئاشكر اکانى ھەروەك بە نەرمونيانى لە گەل تىڭەيىشتى سادەي عەواامە كاندا (كە زۇرىبەي گفتۇگۇز لە گەل كراوانى قورئان) مامەتە دەكات، ھەروەها بەشىكى زۇرىش لە پېنمايى و واتاكانى بە بەرزەرین ئاستە فيكىرى و چىنە عەقلى يە كانى مەرۋەپ دەبەخشىت.. كەواتە وەنەبىت تەنها بەشىكى كەم لە پېنمايى بە كانى بە گفتۇگۇز لە گەل كراوانى خۆى بېخشىت و تەنها بە يەك پەندى چىرۇكىكى مىزۇوبى تايىھەنديان بکات، بەلكو لە بەر ئۇھى ھەموو چىنىكى لە ھەموو سەرددەمىكدا تاكىكە لە تاكە كانى دەستورىكى ھەمە كى، ئەوا قورئانى پىرۇز رۇولە ھەموو چىنىكى ھەموو سەرددەمىك دەكات و بە گوفتارىكى تازە و نوى و پاراو وەك بلىتى ئائىستا نازل بۇرىت، لە گەلياندا دەدويت..

بە تايىھى كە بە زۇرى: (الظالمين.. الظالمين) دووبات دەكاتەوە و بە توندى سەرزەنشتىان دەكات و ھەرەشەي ساماناكىان بە هاتنى بەلا و موسىبەتى زەھى و ئاسمان بەھۆى تاوان و سەتمە كانىانوھ ئاراستە دەكات. بەم دووبات كەردنوھ يەش سەرنجى خەلتكى بۇ لای چەندىن سەتمى وارادەكىشىن كە لەم چەرخەدا وىنەيان نى بە. ئەمەش بەھۆى باسکردنى چەند جۈزىتىكى ئەوشىكەنجه و بەلا و موسىبەتەنەي ھاتنە بىي قەومى عاد و سەمۇود و فېرۇھۇن و، بە باسکردنى رىزگاربۇونى چەندىن پىغەمبەرى بەرپىزى وەك حەزرەتى ئىبراھىم و موسا، دروودىان لە سەر بىت.

پاشان ئەم قورئانە مەزنه بە ئىعجازىكى قەشەنگ و رۇون ھەموو چىنىك لە ھەموو سەرددەمىكدا بۇ ئەۋەر پېنمايى دەكات كە: كاتە رابوردوو كان و سەرددەمە لەناوچووە كانى زۇو، لە روانگەي گومرایانى بىن ئاگاوه بىرەتى بە شىويتى قولى عەدەم و چۈل و ساماناك و گۇرستانىكى ئازاردەرى پېلە خەفەت و دەرى سەرى.. ئەمە كە گومرایى و امان يىشان دەدات، قورئان وەكى لاپەرەيە كى زىندۇوى پېلە پەند و دەرس و عىبرەت و، جىهانىكى سەيرى وا پىشانان دەدات كە لەم سەرتائەو سەر بە "زىان" را زاۋەتەمە و، ولاتىكى پەروردگاريانە ئەوتۇ كە چەندىن جۇر پەيوەندىيان لە گەلماناندا ھەيە.. ئەمە شەمان بە ئىعجازە بىن وىنە كە خۆى و وەك لە سەر شاشەدا پىشانان بىرىت، ئاوا بۇ رۇون دەكاتەوە. جا ھەندى جار ئەو سەرددەمانە بۇ لای ئىمە دەھىنەت و بە زەقى دەيالخاتە بەرچاومان، ھەندى جارى تريش ئىمە بۇ ئەو سەرددەمانە دەبات.

ئەم "گەردۇون" ئى كە لە خواغافلان بە بۇشايى بى ساماناكى بىن و چەند بىن گىانىكى شەلەزاوى دەبىن كە لە گىزلاۋى ئازار و جودايى دا تلىر دەبەوە و گىز دەخۇن..

فورئانی پیروز، به همان ئیعجاز، رونوی ده کاتهوه که: ئەم (گەردۇونە) كىتىيىكى رەوانە، خواوهندى تاڭ و تەنبا و سەممەد نۇرسىوپەتى و، شارىنىكى پېتۈپىنکە كە خواوهندى بە بەزمى و مىھەربان ئاۋەدانى كردووهتەو و، پىشانگايدى كە قەشەنگ و بى وينەيە كە پەروردگار بۇ پىشاندان و ناوبانگ پى دەر كردى بەدىھېتراوانى خۆى ئامادەي كردووه. فورئانى پیروز، بەم رۇونكىرنەوەيە، زىيان بەو بىن گىانانە دەبەخشىت و وايان لىتى دەكات كە لە نیوان خۆياندا بەدم يارمەتىدانى يەكىرەوە بىرۇن، وەك بلىتى بە جۇرىيىكى پاستەقىنە و پېلە خۆشەويىتى لە گەل يە كىز بىدۇين و تووپۇز بىكەن، دەيىنەت ھەموو شىتىك كار و ئەرك و فەرمابنەرى يە كى بىن سېپەراوه..

بهم جوّره، قورئانی پیروز دهرسی حیکمه‌تی راسته‌قینه و زانستی رووناکی به خش به جینتی و ئینس و ملائیکه‌تان دلهیته‌وه. کهواته بئی هیچ گومانیک ئهم قورئانه‌ی که ئهم ئیعجازه‌ی له روونکردنوه‌ی شتاندا ههیه، شایانی ئهوهیه که چهند تایبه‌تکاری‌یه کی به‌رز و پیروز به‌دهست بهینیت، وله ئهوهی که:

خویندنهوهی هر پیتیکی (ده) چاکه، بهلکو له هنهندی جاردا (همزار) تهناههت له هنهندی
جاری تردا (همزاران) چاکه دهست خوینهره کهی ده خات.. هروهها وک کولهواری
دهسته پاچهیی ههموو جیننی و ئاده میزاد لمهوهدا که شتیکی هاوونیهئی ئهه قورئانه دروست
بکهن، با ههر ههموو شیان بز ئهه مه بهسته کف بینهوه.. هروهها وک گفتون گزو و دوانی پرله
به لاغهت و دانایانهی له گهل ئاده میزاددا، بهلکو له گهل ههموو بونو نوهراندا به گشتی..
هروهها وک ئههی که له ههموو سه رده میکدا ملیونان کمس بھوپهی ئارهز وومهندی و
چیز لئی ور گرتنهوه حمزیان به له بھر کردنیهتی.. هروهها وک بیزار نه بون له
زور خویندنهوهی، سه رهای دووبات بونو نوھ کانیشی.. هروهها وک جیگیر بونی به
ته اوی له زهی ناسک و سادهی منالاندا، هر چهنده جینگا و رستهی زوری وھایشی تیدایه
که له وانهیه لییان تیک بچیت.. هروهها وک لھزهت ور گرتني بیماران و ئهوانهی له
سدره مرگ و گیانه لادان له بیستنی قورئان و خوش بونی له گوئی باندا، هر چهنده ش به
ساده ترین قسیه بیزار ده بن.. ئهمانه و غیری ئهمانهش، لهه تاییه تکاری يه بھرز و پیروز انھی که
قورئانی پیروز دهستی که وتووه و، بھمانهش بهخته و هربی هردوو دنیا به خوینهران و قوتا بیانی
خویی ده بھ خشیت.

هروهها قورئانی پیروز ییعجازه جوانه کهی خوی له "شیوازی رینمایی به رهوانه کهی" دا
دەردەخات. ئەوتا زۆر بە جوانى چاودىرىپى نەخويىنده وارىپى راگەيەنەرە کەی كەلە كردووه،
بەهدادا كە شیوازه رهوانه سروشتىي بە كەي خوی بە بەردەوامى هيستورەتەوە و، زۆر لەوە

به رز تره که هیچ جوزه ته که للوف و پایاه ک تو خنی بکه ویت. شیوازه کهی به چهشینیکی وايه عه و امه کان - که زوربهی زوری خه لکن - لیی تئی ده گهن. شیوازی قورئان له گه ل ئه وانهدا به جوزنیکه که زور به نهرم و ناسک و ساده بی مامه له له گه ل زه بیاندا ده کات، بز ئه مهش گفتون گز کان داده بمزینیتنه ئاستینیکی نزیک له تیگه یشتینانه و، چهند لایپریه کی ئاشکرا و روونی وە ئاسمانه کان و زه ویان له بمرده مدا بلاو ده کاته و، سه رنجی بینه ران بز موعجیز اتی تو انسنی خوا و دیپه کانی دانابی يه له پراده به دره کهی، که له ژیر په رده کارو باره ئاسایی يه کانه ون، راده کیشیت.

پاشان قورئانی پیروز جوزنیکی تری ئیعجازه بی وینه کهی خۆی بهوه دهرده خات که به چهشینیکی "پهوان" رسته يه کیان چیرو کیلک "دوپات ده کاته و" لهو کاتانهدا که رینمایی چهندین چینی جیوازی خه لکی بز چهند واتایه کی جوز او جوز و، چهندین پهند و عیره تی زور لهو ئایه ته يان لهو چیرو که ده کات. له بئر ئه و، قورئان داخوازی ئوه ویه که دوپات بوونه وی تیدا بیت، چونکه هه روه ک کتیبی پارانه و با نگهوازه، کتیبی زیکر و يه کاناسینی خواوه ندیشه. خوت دیاره هه ریه ک لمانه داخوازی دوپات کردن ویه. کدو اته هه ئایه تیک يان هه چیرو کیلک له قورئاندا دوپات کراوه ته و، واتایه کی تازه و پهندیکی نویی تیدایه.

هه روهها ئیعجازه کهی خۆی بهوه دهرده خات که (له چهند پووداویکی جوزئی ده دویت) و ده کولتیمه و که له ژیانی هاوه له بپزه کانی پیغمبه ردا حَمْدُ اللّٰهِ و له کاتی نازل بعونی قورئان و دامه زراندنی بیانای ئیسلام و بناغه کانی شه ریعه تدا رهویان داوه. ده بینیت گرنگی يه کی زور بهو پووداوانه ده دات و، بهمهش ئه وه رهون ده کاته و که وردترین کارو باری بچوو کترين پووداوی هه نده کی، له بمرچاوی میهه رهانی خوای گهوره دا و له نیوان بازنه بپیوه ببردن و کارسازی ئه و خواوه نده دایه. ئهمه جگه له وی که به باسکردنی ئه و پووداوانه چهند یاسا و ده ستوریکی گشتی و هه ملا یه نگری خواوه ند که له گه ره دووندا کار ده کهن، دهرده خات.. لمانه ش زیاتر: ئه و پووداوانه که له کاتی دامه زراندنی ئیسلام و شه ریعه ته کهی دا رهویان داوه، وە ک ناواك و تزو وان، له داهاتوودا چهندین به روومی ئه حکام و سوود و فازانج ده گرن.

به لئی، (دوپات بوونه وی پیویستی داخوازی دوپات بوونه وی با سکردنیشیت). ئهمهش ده ستوریکی چه سپاوه. له بئر ئه و، قورئانی پیروز له ماوهی بیست سالدا و لامی چهندین پرسیاری دوپات بووی زوری داوه ته و، بەم وەلامدانه و دوپات بوونهش رینمایی چهندین چینی جوز او جوزی قسمه بز کراوانی خه لکی کردووه. ده بینیت قورئان چهند رسته يه کی وا دوپات ده کاته و که هه زاران بھره میان همیه و، چهند رینمایی يه ک

چهندین جار ده لیته‌وه که ئەنجامى چەندەها بەلگەی لەزمارەبەدەر و بىن سنورىن، ئەمەش لەو كاتەدا كە دەيەويت: (ئەو ئالىو گۆرە گەورە و ساماناكەي لە جىهاندا پۇودەدەن و، ئەو كاولكاري و هەلتۈشانەوەي تۇوشى دنيا دېت و، بىياتنانى دواپۇرى ھەمىشەيى لە بىرى دنيا دواى ھەموو ئەمانە) لە مىشك و دلى خەلتكى دا جىڭىر بکات.

ھەروەها قورئانى پىرۆز ئەو رىستە و ئايەتانە لەو كاتانەشدا دوپات دەكتەوه كە دەيچە سېنىت ھەموو شتە جوزئى و كوللىيەكان، ھەر لە گەردىلە كانەوه تا ئەستىرە كان، لە ئىير دەستى يەك خواى تاڭ و تەنيدان. ھەروەها لەو كاتانەدا دوپاتيان دەكتەوه كە رق و خەشى خواى پەروردگار دەرەخات بەرامبەر بەو سەتمەكارىيانى مىرۇف دەيانكەت كاتىڭ كە سنورى ئامانجى بەدىھىيان دەشكىنەت. ئەو سەتمەكارىيانى كە رق و قىن و ھەلچۈونى ئاسانە كان و زەھى و توخمە كانيان لە دىرى ئەو سەتمەكارانە دەورۇۋۇزىنىت.

لەبەر ئەوه، دوپات بۇونەوهى ئەو رىستە و ئايەتانە لە كاتى باسکەرنى ئەو كارە گەورە و گەنگانەدا، ھەرگىز بە ناتەواوى دانازىت لە رەوانبىزى دا، بەلتكو ئىعجازىكە لەپەپى بىن وينەبى و جوانى دا و، رەوانبىزى يە كە لەپەپى بەرزى دا و، رەوانكاري و فەصادەتىكى يە كاۋىيە كە لە گەل داخوازىي حال و مقامدا.

❖ بۇ غۇونە:

رىستە: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ تەنها يەك ئايەتە، سەد و چواردە جار لە قورئانى پىرۆزدا دوپات دەيىتەوه. چونكە وەك لە "برىسىكەي چواردەھەم" دا رۇونغان كەردووه تەوه، ئەم رىستەيە راستى يە كى گەلتى گەورەيە و، گەردۇونى لە رۇوناكى پېرى كەردووه و، بە پېيوندى يە كى توندو تولۇ عەرش و فەرشى بە يە كەمە بەستووه و، ھەموو كەسىك لە ھەموو كاتىڭدا پېۋىستى يە كى تەواوى بەو راستى يەھىيە. كەواتە ئە گەر ئەم راستى يە مەزنە ملىونان جارىش دوپات بىيەتەوه، ھىشتا ئەو پېۋىستى يە ھەر دەمەنەت و تىز نايىت. چونكە وە كو "نان" نى يە تا پېۋىستى يە كى رۇزانە بىت، بەلتكو وەك "ھەوا" و "رۇوناكى" وايە كە لە ھەموو خولە كېنگەدا مىرۇف حەزى لىيەتى و پېۋىستى بىيەتى.

❖ ئايەتى: ﴿وَإِنْ رَبَّكَ لَهُ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾ لە سورەتى (الشعراء) دا ھەشت جار دوپات دەيىتەوه. جا دوپات بۇونەوهى ئەم ئايەتە مەزنەي كە ھەزاران راستىي تىدايە، لە سورەتىكدا كە باسى رىز گاربۇونى پېغەمبەران - درۇودىيان لەسەر بىت - و ئازار و ئەشىكەنجهى قەومە كانيان دەكات، بۇ رۇونكەردنەوهى ئەمەيە كە:

سته مکاری قهومه کانیان به را دیده کی و ایه که دم له ئامانچی بدهیه تانی بدهیه تانی وان و، مه زنی پهروه ردگاریتی یه رهه کی خواهند دهدات و خزی تی هله لدھ قورتینیت. له بر ئامه، عیززه تی پهروه ردگاری داخوازی سزادانی ئه قهومه ستھ مکارانه ده بیت. که و اته ئه گھر ئامه ئایه ته هزاران جاریش دووپات بیوایه ته و، ئه وا شهوق و تاسمه ندیبی مرؤوف بزی و پیوستی پی هیشتا ههر ته او نهده بزو. که و اته دووپات بونه وه لیزه دا به لاغه تیکی بهرزی خاوه ن ئیعجاز و ئیعجاز.

❖ هروهها که ئایه تی: ﴿فَبَأْيَ أَلَاءٍ رَبِّكُمَا تُكَلِّبَان﴾ له سوره تی (الرحمن) دا و، ئایه تی پیروزی: ﴿وَنَلْ يَوْمَنِ لِلْمَكَذِبِينَ﴾ له سوره تی (المرسلات) دا دووپات بونه ته و، هریه که بیان رپوهو همه مو سه ردم و چه رخه کان هاوار ده کات و، به ئاشکرا له همه مو لایه کی ئاسمانه کان و زهوي دا رایدە گەیه نیت که کوفری جینی و ئینس و ئینکاری کرنيان بز نیعمه ته خوابی یه کان و، ستھ مکاری یه له را دیده دهه کانیان، خەشم و قینی بونه وه ران دەھەزینن و واله زهوي و ئاسمانه کان ده کەن که رقیان لیتیان بیتھ و .. کوفرہ که بیان له گەن حیکمەت و مەبستى بدهیه تانی جیهاندا یەڭ ناكەوت و، به دەستدریزی داده نریت بز سەر مافی هەممۇ بونه وه ران به گشتى و، ئینکاری مه زنی خواهند ده کات و گالتەی بەو مه زنی یه دیت..

له بر ئامانه، ئام دوو ئایه ته که پەیوهندی بیان به هزاران راستی و ھەك ئامانوھە ھەیه و بە ئەندازە و هېزى هزاران مەسەلەی تر گرنگی بیان ھەیه، ئە گھر بە هزاران جاریش له گفتۇ گۆیه کدا کە ئاراستەی جینی و ئینس کرا بیت دووپات بکریتھ و، هیشتا هر پیوستی بە دووپات بونه و بیان دەمینیت. که و اته دووپات بونه وه لیزه دا رهوانیتی یه کی کورت و مەزن و موعجزی یه کی یه کجارت جوانه.

❖ غۇونەیه کی تر سەبارەت بە حیکمەتی دووپات بونه و، له فەرمودە پىغەمبەر ﷺ دەھینەنەو:

لە موناجاتە پىغەمبەر دا ﷺ کە بە: "الجوشن الكبير" بەناوبانگە و، نزا و پارانوھە یه کی گەلىتى جوانە و، غۇونەیه کی پۇختە کراوى ھەلینچراوی قورئانى پیروزە، لەم موناجاتە دا راستەی: (سبحانك لا إله إلا أنت الأمان الأمان خلصنا وأجرنا ونجنا من النار) سەد جار دووپات بونه ته و، خۇ ئە گھر هزاران جاریش دووپات بیوایه ته و، ئه وا هەر گىز مرؤوفى بىزار نەدە كرد، چونكە ئام راستە یه گەمورە ترین راستىي گەر دوون کە "تەوحيد" و، مەزن ترین فەرمانبەری بونه وه ران بەرامبەر پهروه ردگاری شکۆمەندیان کە بىتى یە لە تەسبيح و تەحمىد و تەقدىس و .. مەزن ترین كىشە و مەسەلەی چارەنۇرسى مرؤۋاقيەتى کە رېزگار بونه

له دهردی سهربی همه میشههی و ئاگری دوزهخ و .. پیویستههین ئامانج له بهندایههی و کۆلەواربی مرۆقدا که نزا و پارانهه و دوعایه.. هەممو ئەمانهه تیدایه.

بەم جۆره، زۆر شتى هاوجەشنى ئەم بناغه و بىنجىنانه لە قورئانى پېرۆزدا دووبات بۇونەتهه و، بە رادەيەكى وا كە هەندى جار لە يەك لەپەرى موصحەفدا بىست جار زىاتر - ج بە راشكاوى و ج بە جۈرۈكى ناوه کى - راستىي "تەھىيد" دەردەپىت. ئەمەش بەپى داخوازىي مەقام و پیویستىي تىڭەياندن و بەلاغەتى رۇونكىرنەه و. جا بەم دووبات كەردنەه و بە شەوقى دووبات كەردنەه خۇينىنەه وش دەجۈولىنىت و بەلاغەتە كەى بەھىز و بەرزتر دەكەت، بى ئەوهى بىتاقەتى و بىزارى لە دەررونى مرۆقىدا بەجى بەھىلتىت.

بەشە كانى "پەيامە كانى نوور" حىكمەتى دووبات بۇونەهه و ناو قورئانى پېرۆزىيان بە جوانى باس كەردووه و بەلگە كائىشىيان رۇون كەردوونەته و چەساندۇويانه كە ئەم دووبات كەردنەه و بەلگە كەردوونەه و، لە هەمان كاتدا چەند قەشەنگ و جوانىشە. ♫ حىكمەتى ئەم جياوازى يەمش كە لە نىوان سوورەتە مە كىكى و مەدەنلىيە كاندا هەمە، لە بارەي رەوانىبىزىيەوه، لە بۇوي ئىعجاز و بە كورتى ليىدون يان درېئەپىدانى ئەم بابهتانەي باسيان دەكەن، بەم جۆرهى خوارەوه:

پۇل و پىزى پىشەوهى نىيارە كانى قورئان لە مە كەمەدا بىت پەرسەتە كانى قورەيش بۇون، كە نەخۇينىدەوار و بى كىتىپ بۇون. لەبەر ئەوه، رەوانىبىزىيەلەوي داخوازى شىۋازىنى كە بەرز و بەھىز و، كورتىيە كى بە ئىعجازى قەناعەت بە خىش و، دووبات بۇونەهه و كە بەرز و بەھىز و، كورتىيە كى بە ئىعجازى قەناعەت بە خىش و، دووبات بۇونەهه و كە بەرز و بەھىز و كە بەرز و بەھىز و، كورتىيە كى بە ئىعجازى قەناعەت بە خىش و، دووبات بۇونەهه و كە بەرز و بەھىز و كە بەرز و بەھىز و، كورتىيە كى تابلىتى پېلە ئىعجازدا باس كەردووه، ئىمان بە خوا و مەبدەء و مەعادىيان دووبات كەردووه، تەنانەت ئەم بايانەي ئىمانى بە (پىش خىستن و دواخىستن و، تەعرىف و تەنكىر و، حەزف كەردن و باس كەردن) لە هەممو لەپەرى و ئايەتىڭدا، يان لە يەك رىستەدا، يان لە يەك وشە، بەلگۇ لە يەك بىتدا دەرىپىرە، پايە كانى ئىمانى لە و چەشىنە حالت و شىۋە بەلاغى يانەدا چەساندۇوه، بە چەشىنەك كە بىشەوا و زانايانى بەلاغەتى لە بەرددەم ئەم شىۋازە پېلە ئىعجازەدا حەپەساو و سەرسوورماو كەردووه.

پەيامە كانى نوور، بە تايىەتى و تەي بىست و پىنچەم (پەيامى موعجىزاتى قورئانى و پاشکو كانى) چىل بۇوي ئىعجازى قورئانيان رۇون كەردووه، هەر وەها تەفسىرى: "إشارات الإعجاز في مطان الإيجاز" كە بە زمانى عەرەبىيە، بە چەشىنەكى گەلنى جوان ئىعجازى قورئانى سەبارەت بە ھۇنىنه وھى نىوان ئايەتە پېرۆزە كانى رۇون كەردووه، بە

پرستی ئەم دوو پەيامە شیوازى رەوانبىزى بەرز و، كورتىسى پې لە ئىعجازى قورئانىان چەسپاندووه.

بەلام پۇل و رېزى پىشەوهى نەيارەكاني ئايەت و سورەتە مەدەنلىكە كەن جوولەكە و گاواران بۇون كە خاوهەن كەتىن و ئىمانيان بە خواى گۈورە هەدىيە. لەبەر ئەوه، دەستورەكاني رەوانبىزى و شیوازەكاني پىنمايى و بناغەكاني راگەياندىن داخوازى ئەوه بۇون كە ئەو گۇفتارە ئاراستە ئەو خاوهەن كەتىبانە دەكىرت لە گەل واقىعى حالىياندا گۈنجاو و يە كاۋىيەك يىت. دەيىنیت شیوازى قورئان لە سورەتە مەدەنلىكە كەندا ئاسان و روون و رەوانە و، شتە جوزئى يە كان - نەڭ بېنچىنە و بناغەكاني ئىمان - روون دە كاتەوه. چۈنكە ھەممۇ حۆكمە فەرعى و ياساھەمە كى يە كان لەو شتە جوزئى يانەوه پەيدا دەبن و ھەر ئەوانى كە دەبنە خولگە ئىختىلافى نىوان ئەحکام و شەريعەتە كان. لەبەر ئەوه، دەيىنیت زۇربەي جار ئايەتە مەدەنلىكە كەن روون و رەوانى و لە شیوازىنىكى پې لە ئىعجازى تايەت بە قورئاندان.

بەلام كاتى كە قورئان پۇختىيە كى كورت و بەھىز، يان ئەنجامىنىكى كورت كراوه، يان كۆتايى بە كى پتەو، يان بەلگەيە كى بەھىز گومانپەلە كۆتايى رووداۋىتكى جوزئى و فەرعى دا باس دەكەت، ئىدوا بهمە ئەو رووداوه جوزئى يە دەكەت بە ياسا و دەستورىنىكى ھەممە كى و گىشتى. ئىجا بۆ مەبەستى ئەوهەش كە گۈرىپايەلى بۆ كەردن و بەجىھىنانى ئەو ياسا و دەستورانە مسوّگەر بکات "ئىمان بە خوا" لە ناخدا جىڭىر دەكەت. ئەم مەبەستەش ئەو كۆتايى يە كورتاتە ئايەتە كان كە "تمو حيد" و "ئىمان" و "دوا پۇز" يان تىدا كورت كراوهتەوه، دەيھىنېتىدى. ئىت دەيىنیت ئەو مەقامە روون و رەوانە بەو كۆتايى يانە ئايەتە كان رووناڭ و بەرز دەيىنەوە.

(پەيامەكاني نۇور رادەي بلندىي رەوانبىزى و تايەتكارى و جۇزەكاني رەوانكارىي ورد و بەرزى ئەو پۇختە و كۆتايى يانە ئايەتە كانى قورئانىان روون كەردووهتەوه و، ئەمە يان بۆ سەرسەختىزىن دۇزمىنىش چەسپاندووه. ئەوهەش لە "دە" دانە تايەتكارى و سەرېنچىدا كە لە نۇورى دووهەمى پۇشىنى دووهەمى وتهى يىست و پىنجەمدا يە، كە تايەتە بە ئىعجازى قورئانەوە).

جائە گەر دەتەويت لەمە تىپگەيت، ئىدوا فەرمۇو بروانە:

﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾، ﴿إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾، ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾، ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾..

ئەمانە و ئايەتە كانى ترى هاۋىنەيان كە "تمو حيد" دەگەينەن و دوا پۇز دەخەنەوه ياد و كۆتايى بە زۇربەي ئايەتە پېرۇزە كانى قورئان دەھىنەن، كە بۆيان دەرۋانىت، دەيىنیت قورئانى

پیروز له کاتی باسکردنی حومه شهربی و فهرعی به کان و یاسا کومه‌لایه‌تی به کاندا سه‌ری گویی بیسته کهی بهرز ده کاته‌وه تاکو بروانیه چهند ئاسویه کی همه کیی فراوان و، بهم کۆتاپی یانه ئهو شیوازه ئاسان و بروون و رهوانه ده گۇرپت به شیوازینکی يه كچار بەرز و بلند. وەك بلىي خوینه‌ر لە دەرسى شەريعەتەوە بۇ دەرسى تەوحید دەگۈزىتەوە. ئەمەش ئەو دەچەسەپېشىت كە: "قورئان" ھەروەك كتىبى بىرلەپاوارەر و ئىمانە، كتىبى شەرع و ئەحکام و حىكمەتىشە.. ھەروەك كتىبى پارانه‌و و بانگەوازه، ھى زىكىر و فيكىريشە.

بەم چەشىنە، بەپىچى جىاوازى مەقام و جۇرماجۇرى ئامانچ و مەبەستە کانى رېنمائى و راڭگەياندن، جۇرە رەوانى يە كى پىر لە ئىعجازى ئاشكرا و درەخشان لە ئايەتە مەدەنلىي بە کاندا دەيىن، كە جىايمە لە رەوانىبى ئايەتە مەككى يە کان. کاتى واھىيە ئەم جۇرە رەوانىبى يە لە دوو و شەدا دەيىنەت وەك: (ربك) و (رب العالمين). چونكە بە تەعىبرى: (ربك) ئەحمدىيەت فىرى خوینه‌ر دەكەت: بەلام بە: (رب العالمين) واحيدىيەتى فىر دەكەت. ئەوهش ھەيە كە واحدىيەت ئەحمدىيەتىشى تىدايە^(۱).

بەلكو ھەندى جار ئەو جۇرە رەوانىبى يە لە تەنها يەك رىستەدا دەيىنەت. بۇ نموونە: لە يەك ئايەتدا ئەمەت پىشان دەدات كە زانىيارى خواي گەورە دانانى گەردىلەيەك لە يېلىلىە چاودا و، رى وشۇنى پۇز لەناو جەرگەي ئاسماندا دەگرىتەوە و، دەرى دەخات كە توانستى خواوەند ئەوەندە گىشتىگىر (محىط) كە بە يەك ئامىز ھەرىيەك لەوانە لە جىيى خۇرى دا دادەنیت و، رۇز وەك چاوى ئاسمانلى دەكەت و، لە دواي ئايەتى: (يولجُ الْأَلِيلَ فِي الظَّهَارِ وَ يُولجُ النَّهَارَ فِي الْأَلِيلِ) ھەدا يەكسەر دەفرەرمۇى: (فَوَهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ) (الحديد: ۶). واتە دواي باسکردن و خستەرپۇرى مەزنىي بەدىھەنانى ئاسمانه کان و زەھرى، يەكسەر باسى ئەمە دەكەت كە زانىيارى خوا شتانى پەنهانى ناو دەررونىش دەگرىتەوە. بەم كارەش ئەوه لە زەبنى مەرقۇدا جىڭىر دەكەت كە خواوەند لە نىۋان شۆكەندىي بەدىھەنەرىتى دا بۇ ئاسمانه کان و زەھرى و، بەپىوه بىردىن و تەگىر كردنى كاروباريان، لە نىۋان ئەمەدا، ئەو خواوەندە ئاگادارى

(۱) واحدىيەت: ئەمە دەگەيەنیت كە ئەم ناوهى خواي گەورە ھەمۇ شىتىك دەگرىتەوە. ئەحمدىيەتىش ئەمە دەگەيەنیت كە ھەمۇ زىنده ورنىك ئاماژە بۇ ھەمۇ ناونىكى خوا دەكەت كە بېرىەندىي بە گەردوونەوە بېت. كەوانە درەۋاشانەوە خواي گەورە بە "واحدىيەت" لەۋەدایە كە دەورەدەر بە ھەمۇ شىتىك، واتە ھەمۇ شىتىك دەگرىتەوە. بەلام درەۋاشانەوە بە "ئەحمدىيەت" لەۋەدایە كە ھەرجى شىت ھەيە پىشانى ھەرجى ناوى ھەيە، دەدات. بروانە: "المثنوي العربي النورى" الطبعة المحققة الثانية ص ۳۴ (وەرگىز ھىنلەپتى). (وَلَهُ الْمُثْلُ الْأَعْلَى) يە كىتى ئەو بۇوناکى يەدى دەورى خۇرى داوه، ئاماژە بۇ "واحدىيەت" دەكەت و، درەۋاشانەوە بۇوناکى خۇرىش، بە ھەمۇ تايىھ تكارىي بە كائىمەوە، لە ھەمۇ بەش و گەردىلەيە كى ئەو بۇوناکى يەدى كە دەورى خۇرى داوه، ھىمایە بۇ "ئەحمدىيەت". جا فەرمۇو بىرى لىنى بىكىرەوە. "المثنوي العربي النورى" ص ۲۱۱. (وەرگىز ھىنلەپتى)

خهیال و ختودوره و شته شارراوه و پنهان و نادیاره کانی ناو دل و دروونی همه مهو
که سیکیشه. کهواهه بهدواهاتی: «**وهو عليم بذات الصدور**» دوای ئهو ئایه ته، جوزه
رها انکاری يه کی وايه که ئهو شیوازه ئاسان و روون و سروشی و نزیک له تیگیشتنی
عهوماه، ده گزپریت به رینمايی يه کی بهرز و راگهیاندیشکی سرنج راکیش و گشتی.

پرسیار:

سهیر کردنی سهربینی و ساکارانه ناتوانیت ئهو راستی يه گرنگانه بینیت که قورئانی
پیروز دهیانهینیت. ئهودتا نازانیت له نیوان پوخته يه کی کوتایی هینهري ئهود تو که ته و حیدنیکی
بهرز ده بپریت یان ده ستوریکی همه کی بگیهه نیت و.. رووداویکی هنده کی ئاسایی دا
که ئایه تیک باسی کردیت، چ جوزه مناسه بهت و پیوهندی يه که همیه. لبهر ئهود، هندی
کهس وا گومان ده بات که هندی ناته و اویی رهوانیزی لەم رووهدا همیه. بز نموونه:
مناسه بهت و رهوانیزی له باسی یاسایه کی مهزن و گرنگی وک: «**فوق كل ذي علم**
عليم» ده ناکه ویت که له پاش رووداویکی هنده کی هینرا ایت، وک ئهودی که حمزه رهتی
یوسف - درودی لە سەر بیت - به ته گیبریکی زیره کانه براکمی لای خۆی گل دایه و. جا
ئومید وايه ئهو نهینی يه روون بکنه و، پەرده له رووی ئهو دانسته لابدەن.

وەلام:

زوربهی سووره ته دریز و مامناهندی يه کان، که هریه کهيان قورئانیکی سەر به خۆیه بز
خۆی، تنهها به دوو یان سی دانه له چوار مەبەسته کانی قورئان واز ناهینیت که برىتین لە:
"تموحید، نبووهت، حەشر، عەدالەت لە گەل عبودییەت". بەلكو هریه کله سووره تانه
پوخته و کاكلەی هەموو قورئان و هەر چوار مەبەسته کەی تىدایه. واتە هریه کله سو
سووره تانه: هەروهك كتىبى شەريعەت و دانست و رینمايی يه، كتىبى زىكىر و فيكريشە و،
ھریه کهيان چەندىن كتىبى تىدایه و رینمايی مرۆڤ بز چەندىن دەرگاي ئيمان لە بەردمە مرۆڤ دا
دەيىن هەموو پلهيي کي بەلكو هەموو لاپەريي کي، چەندىن دەرگاي ئيمان لە بەردمە مرۆڤ دا
دەكتەوه و، لە هەمان کاتدا چەند مەبەست و ئامانچىكىشى پى دادەمەزىنېت، چونكە
ئهودى لە كتىبى نووسراوى گەردووندا نووسراوه، قورئان بە روونى باسی دەكت، بەمەش
لە ناخى ئىمانداردا ئهود جىڭىر دەكت کە پەرورد گارىتى خواهند هەموو شىتكى
گرتۇوه تەوه و درەوشانەوە ھەيەت دارە كەشى لە ئاسۇ و دەرروونە كاندا پىشان دەدات..
لەبەر ئهود، ئەگەر دەتوانىت سەرنج لەم و مناسە بهت بەدەيت کە بە رووالەت لەواز
دەرددە كەوېت و، توانيت بە وردى سەيرى پىشتى پەرددە كەی بکەيت، ئهوا ئەو پەرددەيت لە
بەردمەدا لادەچىت و، ئەو ئاسۇ فراوان و دەرس و رینمايی يه نويي يانەي کە ئەو پەرددەيە

شاردبوونیهود، دهرده کهون. بهلکو شتی و ادهبینیت که چهندین ئامانچ و مهبهستی همه کی یان له سهربنیات دهنریت، ئیتریه که دوای یه ک چهندین جوئری پهیوندی بنهیز له گهله ئهه موئناسه به تهدا که به رواللهت لاواز دیار بورو، دهرده کهون. ئهه کاته شیوازه که به تمواوی له گهله ئهه مقامه دایه کاویه که دهرده چیت و، بدمهش پلهی رهه انبیزی یه کهی پر به رز ده بیتهوه.

پرسیاریکی تر:

چ دانایی یه ک لهه دا همه یه ک قورئان ههزاران بهلگه بۆ چه سپاندنی کاروباری دوارۆژ و، تهوجید و، گهرا نهودی مرۆڤ بۆ لای خواو، پاداشتدانه وهی، دههینتەوە؟.. ههروهها دانایی چی یه لهه دا که هه مهو سوورهت و لاپههیه کی موصحه ف لهه هه مهو مهقامیکدا، چ به پاشکاوی و راسته و خۆچ بهه جوئنکی ناوه کی (ضمی) چ به ئاماژه کردن، سهربنجی مرۆڤ بۆ لای ئهوانه باس کران راده کیشیت؟

وەلام:

چونکه قورئانی پیرۆز مرۆڤ ئاگادار ده کاته و که: مه زنترین گۆرانکاری و ئالوگۆری میژووی جیهان که له ناو بە دیھینهراوان و بازنهی "مومکینات" دا رهو و دهدات: قیامه ته.. ههروهه رېنمایی ئهم مرۆڤه - که هەلگرگی پلهی جى نشینی سه رزوی یه - ده کات بۆ مه زنترین مەسەلهی ئه تو که پهیوندی بە مرۆڤه بیت، که مەسەلهی "تەوحید" و، بەختهوری ھەمیشەیی یان سەرلىنى تېكچۈونى ھەمیشەیی له سهربنده. لە هەمان کاتىشدا ئهه لافاوى گومانه بەردەوامەی پى دەباته دواوه و، توندترین جوئرە کانى ئىنکاری و سەرسەخىشى بىن تېكىدەشكىنیت.

لە بەرئهه، ئه گەر قورئانی پیرۆز ههزاران جار سهربنجی مرۆڤ بۆ لای ئیمان بەه و ئالوگۆرە سەرسوورهینه رابکىشیت و، واله خەملکى بکات تەسدىقى ئهه مەسەله گرنگ و پیویستە مرۆڤ بکەن و، ملیونان جاریش ئهه مەسەلانه دوپات بکاتە و، ھېشتا ئهم کاره لە رهه انبیزىدا هەرگىز بە زیاده رهه دانانریت و بە ھېچ جوئریک بىتاقفتى و بىزارى بۆ مرۆڤ فەراھم ناهىنیت، بەلکو پیوستى مرۆڤ بە دوپات کردنە وە خویندنە وەيان لە قورئاندا هەرگىز تەواو نايىت. چونکه لە هه مهو "وجوود" دا ھېچ مەسەله یه ک نى يە لە "تەوحید" و "ئاخىرهت" گەورە و گەرنگىز بیت.

بۇغۇونە:

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَلِكَ الْفَرْزُ الْكَبِيرُ﴾ (البروج: ۱۱).

پاستیئی ئەم ئایەتە پیرۆزه بىریتى يە لە مۇدەھى زیانى ھەمېشەبى كە ئەم ئایەتە بەم مۇۋەھەمەزىارەھى دەدات، ئەم مۇۋەھەمەزىارەھى كە ھەمۇ دەمیك مىردن پۇوبەرپۇرى راھەوەستىت. جائىمە مۇدەھى لەوە پزگارى دەکات كە مىردن بە لەزارچۇنۇنىكى ھەمېشەبى لېك بىداتەوە و. خۆزى و جىھانەكەى و ھەمۇ خۆشەویستانى لە چىنگى لەناوچۇون رېزگار دەکات، بەتكۈلەتەش زىياتىر، دەستەلات و بەختەورىيە كى ھەمېشەبى بىن دەبەخشىت.. كەواتە ئەگەر ئەم ئایەتە پیرۆزه ملىيار جارىش دوپات بىتىمۇ، ئەواھەرگىز بە زىادەرپۇرى دانانزىت و بە ھىچ جۈزىك رەوانبىئى قورئان زامدار ناکات.

بەم جۈزە دەبىنت قورئانى پیرۆز، كە چارەسەربىي ئەم جۈزە مەسىلە گۈنگانە دەکات و بە دانانى چەند بەلگىيە كى بەھىز ھەول دەدات قەناعەت بەوانە بىھە خشىت كە لە گەلبىاند دەدويت، ئەم قورئانە، لە زەين و دل و دەرروونە كانىدا ئەم و ئالىو گۈزە مەزنانەي گەردۇن بە قۇولىي جىنگىر دەکات و لە بەرچاۋىاندا وەك گۇپانى خانە و لانە و شەكللەن و شىۋەيان ئاسانى دەکات. كەواتە سەرنج پاكىشانى مۇۋەھەمەزىارەن جارىش بۆ لاي ھاۋچەشنى ئەم مەسىلەنە - ئەم سەرنج پاكىشانەش ج بە راشكاوى يىت و ج بە جۈزىكى ناوەكى و ج بە ئامازە بۆز كىردىن - كارىنکى يەكجار پىويسەتە و وەك پىويسەتى مۇۋەھەمەزىارەن جارىش بۆ نىعەتى ناز و ھەوا و ڕۇوناڭى، كە چەند بىويسەتى يە كى ئەوتۇن ھەمېشە دوپات دەبنەوە.

غۇونەيدە كى تر: حىكىمەتى ئەھەمە كە قورئانى پیرۆز: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ﴾ (فاطر: ۳۶) و ﴿إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (إبراهيم: ۲۲) و ھاۋچەشىيان لە ئایەتانە كە بە شىۋازىنکى زۇر توند و تىز ھەرپەشە و گۇرەشەيان تىدا دوپات دەکاتەوە (وەك بە چەشىنکى گومان بىر لە پەيامە كانى نۇوردا چەسپاندۇرمانە) ئەۋەيدە كە:

كافربۇنى مۇۋەھەمەزىارەن دەستدرىزى كەردنە بۆ سەرمافى بۇونەوەرەن و زۇر بەي بەدېھىپەراوەن. ئەمەش پىقى ئاسمانە كان و زەھى دەرەپەرەن دەرەپەرەن توخمە كان بەرامبەر بە كافران بىر لە رق و قىن دەکات، بە راھە كى وا كە توخمە كانى بۇونەوەر بە زىللەي: "تۇفان" و شىتى ترىش لەو كافرانە دەدەن، تەنانەت دۆزەخىش ھېنلىدە رقى ھەللىدەستىت كە وەختە لەتاوا لەتوبەت بىت، وەك راشكاوىي ئایەتى پیرۆزى: ﴿إِذَا أَلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ ● ئَكَادْ تَمَيَّزْ مِنَ الْقَيْظِ...﴾ (الملک: ۸-۷) ئەمە دەر دېرىت.

جا ئەگەر خواوهندى پادشاي گەردۇن لە فەرمانە كانىدا ھەزاران، بەلگى ملىيونان جارىش ئەو تاوانە گەورەيە كوفر و تولە كەى بە شىۋازىنکى زۇر توندوتىز دوپات بىكتەوە، ھىشتا ئەمە لە رەوانبىئىدا بە زىادەرپۇرى و ناتەمەواپى دانانزىت، لەبەر گەورەيى ئەو تاوانە گىشتى و دەستدرىزى بى سۇنورەي كە كوفر بۆ سەرمافى بۇونەوەرەن دەيىكەت و، لەسەر

بناغه‌ی دانایی پروونکردنوهی گرنگبی مافی ئوانه‌ی له ژیر فهرمانی خودان و، له بهر ده رخستن و زهق کردنی ئهو ناشیرینی يه له بن نههاتووهی كه له كوفري ئينتکاري كه ران و ستهمه تواو او ناشيرينه كهياندا ههيه. چونكه ئهو دووبات بروونوهيه له بهر بچوو كي و بى نرخيي مرؤف نيءه، به لکو بو ده رخستني گهوره‌بي ئهو له سنورده رچوونه‌ي كافران و سته مكارى يه كهيانه.

پاشان دهينين وا هزار و سه دان ساله سه دان مليون كمهس به پهپاری شهوق و تاسه منهندی و ههست كردنوه به پيوستي و، بى ئوهه بيتاقهت و بizar بين، قورئاني پيروزز به بهرده امي ده خويتنوه.

به لئن، له راستي داهه مو روژ و كاتيك جيهانىكى دېت و ده روات و، ده گايىه كه له پروى جيهانىكى نوى ده خرىته سەرپشت. له بهر ئوهه، هزاران جار دووبات كردنوه "لا إله إلا الله" بهو شهوقه كه ههست به پيوستي پى بونى بكرىت، تاكو ئهو هه مو جيهانانه كه هر ده م له سەرپىن و دىن و ده رون به نورى ئهو ئيمانه رپوناك بىنوه، واله و پسته ته و حيدى يه ده كات و ه كو چرايى كى پروناكى به خش و ابىت له ئاسمانى ئهو جيهان و روژانهدا.

خۇ مادەم ئەمە لە "لا إله إلا الله" دا وايە، دووبات كردنوهى قورئاني پيرۇزىش، به هەمان جۆر، ئهو تارىكى يه دەرەوينىتەو كە به سەر بەشى زۆرى ئهو دىمەنە هاتوچۈز كەر و جيهانه رەھەند و سەرلەنۋى پەيدابو واندما بالى را كىشاوه. هەر وەها ئهو ناشيرينى يانەش لەو وينانەدا لا دەبات كە لە ئاوينە ئياندا رەنگ دەدەنەو و، والەو بارودۇخانەش دەكات كە به رەو رووي دىن، لە قيامەتدا شايەتىي بو بىدەن نەك شايەتىي لە دىز بىدەن و (ھەر ئەم دووبات بروونوهى خويىندى قورئان) پەھى مەرۇف بەر ز دەكتەوە تا دەيگە يەنېتە ئهو پەھى كە گەورەبى تۆلە ئاوانە كان بزانىت چەندەبە و، لە هەرە شەسى ساماناكى پادشاي ئەزەلىش تى بىگات كە سەرپىچىي سته مكارە سەرسەختە كان لە توبەت دەكات و... مەرۇف دەخاتە شهوقى ئوهه كە هەول بىدات لە دەست ستم و سنورش كاندى دەررونى بە دخوازى، خۇي رې گار بىكەت.

جالى بەر هەممۇ ئەم دانستانى يە كە قورئانى پيرۇز بە پەھى دانايى يەو ئهو شستانە دووبات دەكتەوە و، به مەش دەرى دەخات ئهو هەرە شە زۆر و زەندانە كە تائەم ئەندازەبە و بهم هىز و توندو تىزى و دووبات بروونوهى يەن كە باسمان كردن، راستى يە كى گەلى گەورەبى و،

شہیت‌نیش هه‌تلدیت لئوہی که به نارہوا و گالٹھی بزانیست. بهلئی، سزا ای دوزخ بزوئه و کافرانہی گوئی بزو همراه شہ کان راناگر، کارنیکه یہ کپارچہ داد گھری یہ.

﴿ یہ کینکی تر لہو شتانہی کہ قورئان دوپاتیان دہ کانہو، چیرو کی پیغامبہر انہ، علیہ السلام. ﴾

بۇ نمونه: دانایی لہ دوپات بونہوہی چیرو کی حمزہتی موسادا - علیہ السلام - (کہ بہ ئندازہی عہسای موسا دانست و سوودی تیدایہ) و، حیمکھتی دوپات بونہوہی چیرو کی پیغامبہر ان - درودیان له سہر بیت - بریتی یہ لہ چھسپاندنی پیغامبہر بتی پیغامبہر مان چلکل نامہش بہ دھر خستی ئوہی کہ پیغامبہر بتی ہممو پیغامبہر ان بہ لگھیہ له سہر ئوہی کہ "رسالہتی نہ حمہدی" راستہ ولہ ہممو بیان حقت و شایانترہ بزر شوینکھوتن. چونکہ مہ گھر یہ کیکھ ئینکاری پیغامبہر بتی ہممو پیغامبہر ان بکات، دھنا مو مکین نی یہ ئینکاری پیغامبہر ایه تی حمزہتی محمد چلکل بکات. کھواتہ باسکردنی چیرو ک و بھسرھاتی ئوان بہ لگھی پیغامبہر بتی حمزہتی محمد چلکل.

پاشان بھشیکی زوری خھلک ناتوان و، ہممو کاتیک بیان نارہ خسیت کہ قورئانی پیروز بخونتھو، بھلکو چھندہ بیان بزو لوا بھوندہ وازدھیتین، ئا لیڑا دھیکمہتی ئوہ بہ جوانی دھردہ کھویت کہ ہممو سوورہتیکی دریڑ و مامناوندی لہ بری قورئانیکی بچوو ککراوہن. ئنجا دوپات کردنوہی چیرو کہ کانیش وہ دوپات بونہوہی پایہ کانی ئیمان و ایہ کہ پیویستان بہ دوپات بونہوہ ہھیہ. و اته: رہوانیبیڑی داخوازی دوپات بونہوہی ئم چیرو کانیہ و ھیچ زیادہ رہوی یہ ک لہم کارہدا نی یہ. لہ مہش زیاتر، ئم دوپات بونہوہیہ تیمان دھ گھیہ نیت کہ ٻو و دانی پیدابوون و سرھلداری حمزہتی محمد چلکل گھورہ ترین رووداوی مرؤفایتی و شکومند ترین مہسلہ کانی گھر دوونہ.

بهلئی، کہ زاتی ئو پیغامبہر بھریزہ چلکل مہنترین و بہر زترین پلهی لہ قورئاندا دراوہتی و (محمد رسول الله) یش، کہ چوار پایہ لہ پایہ کانی ئیمان تیدایہ، لہ گھل (لا إله إلا الله) دا بدیہ کھو دھو ترین، بھلگھیہ کی گھلئی گھورہ و بی ویتھیہ لہ سہر ئوہی کہ پیغامبہر بی حمزہتی محمد چلکل گھورہ ترین راستی ناو گھر دوونہ و، بھریزترینی ہممو بھدیھنڑ او انه بہ گشتی و، "حقيقہتی محمد ھدی" ش - کہ بریتی یہ لہ کھستی یہ مہعنیو و ہمہ کی یہ کھی ئمو چرائی روونا کی بھخشی ھر دو جیهانہ کھیہ و، ئم پیغامبہر هش شایان و شیاوی ئم پلهو پایہ دھر اسایہ یہ، وہ دھندين بھلگھی جوڑا جوڑ لہ بھشہ کانی پیدامہ کانی نووردا چھسپنڑاوه. والیڑا شدا ولہ نیوان ھزار بھلگھہ دا یہ ک بھلگھہ دھنین و بھم جوڑہی خوارہوہ باسی دھ کھین:

به بیشی دهستوری: "السبب کالفاعل" به ئەندازه‌ی هرچی کرده‌وهی چاکی نتهوه که‌ی حذره‌تی مخ‌مهد هه‌یه بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ له همه‌مو کات و سه‌ردەمیکداله لایه‌ره‌ی چاکه کاری‌یه کانی پیغامبهر دا بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ کرده‌وهی چاکه دهنوسریت.

ئنجا ئهو پیغامبهره بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ به نووره‌ی که هیناویه‌تی، راستی‌یه کانی بونه‌وهران پرووناک ده کاته‌وه. بەم کاره‌شى نەك تەنها جىتنى و ئىنس و مەلائىكەت و زيندەوهران دەخاتە سوپاسگوزارى و رەزامەندى‌یه‌وه، بەلکو هەر هەممو گەردوون و ئاسمان و زەھۆى بە گشتى رەزامەندى خۆيان لە بەرامبەر يەوه دەرداپىن، دەماودەم بە هەممو جۆرىڭ رەھوشت بەرزى‌یه کانى ئەو پیغامبهره بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ دەگىرنەوه و باسى دەکەن.

ئنجا بە نىشانە‌ی ئەوه‌ى کە دواعى رۇوه کە کان بە زمانى ناماھىي و قابيلىيەتىان و، هى زيندەوهران کە بە زمانى سروشت دەيىكەن، بە چاۋ دەيىنەن کە هەرەمۈوان گىرا دەبن.. بەمەدا دەردا كەمۈت کە ملىيون‌نەھا نزايى گىرا و سروشتىي ملىيون‌نەھا پياوچاکى نتهوه کە‌ی ئەو پیغامبەرەش بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ لە گەل رۇھانى‌یه کاندا، بە هەمان جۆر، گىرا دەبن.

جا ئەم دوعا و نزايانە‌ی کە ئەو ئەولىا و پياوچاکانه بەرداوام هەرچى رۇزە دەيانكەن و، دوعاى رەحمەت بۇناردنى بە صەلات و سەلام لېتكىدىن دەينىزىن و، دەستكەوتە مەعنەوى و كرده‌وه چاکە کانيان، هەممو ئەوانە، لە پىشدا پىشىكەش بەو پیغامبەرە بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ دەكىن. سەرەپاي ئەو نووره زۆر و لە سنور بەدرە‌ی کە لە قورئان خۆيندەنەوهى نتهوه کە‌يەوه دەچىتە ناو دەفتەرى كرده‌وه چاکە کانى‌وه. ئەو قورئانە پىرۇزە‌ی کە هەر پىتىك لە پىتە کانى - كە لە سى سەدەزار پىت زىاتىن - (دە) چاکە و دە بەرۋوبومى دواپۇز، بەلکو (سەد)، بەلکو (ھەزار) بۇ خۆينەرە کە‌ی دهنوسرىت.

بەلنى، خواوه‌ندى زاناي پەنهان، زۇوتى دەيزانى و دەيىنى: "حقىقەتى مخ‌مهدى" - كە كەسىتىي مەعنەوىي ئەو زاتە پىرۇزە‌یه بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ - و كە غۇونەتى درەختى "تۇوبا"‌ى بەھەشت و اىه. لە بەر ئەوه، لە قورئانە كە‌ی خۆى دائەو گىنگى يە مەزنەتى پى داوه، چونكە هەر ئەوه لە هەممو كەسىك شايانتى ئەو پلەپايدە بەرزە بىت. ئەو خواوه‌ندە لە فەرمانە کانى دائەوهى رۇون كردووه‌تەوه كە دەستكەوتى شەفاعة‌تى ئەو پیغامبەرە بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ تەنها بە شوينكەوت و گۈئپايەلى و شوينبىن هەلگىرتى سوننەتى پىرۇزى ئەو دەيىت و، هەر ئەوه كە گەورەترين مەسەلە کانى نىوان مەرۆف بىت. بەلکو قورئانى پىرۇز جارجار بايەخى بە لايەنە مەرۇفانە كەشى داوه، كە وەك تۇوى درەختى "تۇوبا"‌ى بەھەشت و اىه.

جالە بەر ئەوه‌ى كە راستى‌یه دووپات بۇوه کانى قورئان ئەم نرخە بەرزاھىان هەيە و ئەو هەممو دانستەيان تىدایە كە باس كران، ئەوا سروشتى ساغ و بىعەب و تەواوى مەرۆف

شاپه‌تی له سه‌ر ئەم دەدات کە دووپات بۇونەوە لە قورئاندا، موعجىز بە کى بەھىز و فراوانە. مە گەر يە كىڭ بە تاعۇونى ماددىيەت دل و وېزدانى نەخوش كەوتىت. ئەم جۆرە كەسانەش ئەم دەستوورە بەناوبانگە دەيانگرىتەوە كە دەلىت :

قد تكِرُ العينُ ضوءَ الشمس من رميٍّ وينكِرُ الفم طعمَ الماءِ من سقِمٍ^(۱)

* * *

كۆتايىيەك لە دوو پەراوىزدا

پەراوىزى يە كەم :

دوازده سال پىش ئىستا بەرگۈيىم كەوت كە: زەندىقىنلىكى سەرسەخت دەرروونى خراب و مەبەستى پىسى خۆى ئاشكرا كەردووە بەوهى كە قورئانى پېرۇزى وەرگىپاراوه. بەم ھەولغانى وەرگىپاراوه قورئانىش پلانىكى تىرسناكى بۇ پېزنه ھېشتنى قورئان ساز كەردووە و ، وتووېتى: با قورئان وەربىگىرېت تاكو نزەھە كەم دەرىكەمەت. بە خەمالى خۆى گوايا: با خەلکى دووپات بۇونەوە ناپېویستە كانى بىىن و ، لە بىرى خۆى وەرگىپاراوه كەم بخويىنەوە... هەندى لەم بىرۇپا ژەھراوى يانە.

بەلام بە فەزلى خوابى گەورە، پەيامە كانى نۇور بەھۆى بەلگە بەھىزە دەمكوت كەرە كانى و بىلە بۇونەوە بە جۆرنىكى فراوان لە ھەممۇ شوينىكدا، ئەم بىر و پلانى خۆى لەباربرە و پەكى خىست و ، بە چەشىنلىكى گۇمان بېرچە سپاندۇۋەتى كە: ھەرگىز لە توانادا نى يە بە جۆرنىكى راستەقىنە قورئانى پېرۇز وەربىگىرېت و ، ھەر زمانىكى ترى جىگە لە زمانى عەرەبىي فوصاحا ھەرگىز ناتوانىت تايىەتكارى و سەرېجە وردو ناسكە رەوانىيەتى كەنلىقى قورئان پەرپەزىت و ، ئەم وەرگىپاراوه سادە و جوزئى يانە كە مەرۆف دەيانكەن، بە هيچ حالىك جىئى تەعېرە بېر و تۆكمە و ئىعجازار بەخشە كانى قورئان ناگىر نەوە، كە لە ھەر پىتىكى دا لە "دە" وە تا "ھەزار" چاڭەتىدايە. لە بەر ئەم، ھەرگىز مومكىن نى يە لە بىرى خۆى وەرگىپاراوه كەم بخويىنەتەوە.

بەلام سەرەر اى ئەم، ئەم مۇنافيقانە كە قوتايىتى ئەم زەندىقەيان كەردىبو، لە پىناواي شەيتاندا چەند ھەولتىكى ھەلەشانەيان دا، تاكو بە دەم و يلى خۆيان نۇورى قورئانى پېرۇز بکۈزۈنەوە.. جا لە بەر ئەم من كەس نابىنەم و تىكەلى خەلکى ناكەم، ئەواراستى ئەم

(۱) وانە بەھىزى چاۋىشەوە ھەندى جار چاۋ ئىنكارىي پۇوناڭىي خۇز دەكەت و ، بەھىزى نەخوشى شەوە دەمى مەرۆف ئىنكارىي تامى ناو دەكەت. ئەم شىعرە هي ئىمامى بوصىرىيە. بروانە: "بردة المدىح" الفصل السادس. (وەرگىپ)

شنانه‌ی له بارودوخی دهره‌هه‌دان نازانم و له باره‌یانه‌هه ناگادار نیم. بهلام زیاتر واگومان ده بهم که ئمه‌ی ئیستا باسم کرد بwoo بهه‌ی نووسینی مه‌سله‌ی دده‌هم، هرچه‌نده‌ش له همموو لایه که‌وه تهنگانه دهوره‌ی دابووم.

پهراوی دووهه‌م:

رۆزئیکیان، دوای بهربوونغان له بەندیخانه‌ی "دەنیزلى" له نهؤمی سره‌وهی ئوتیلى "شەھر" دا دانیشتبووم و سەرنجى ئهو دار چناره زۇرانەم دەدا كە لەناو باخچە و بیستانه دلېفینه کانی دهورو برمدا بون. بینیم ئهو درەختانه بە جەوجوول و لەنجە و لارەی كە لە بنمۇه تالق و پەلە کانیان دەيانو اند، دلخۇش دیارن و هەر كە بە ئاستەم سروویه کیان بەرده کەویت، يەكسەر گەلا کانیان دەلەرتىنه‌و. بەم جۈرە ئهو درەختانەم لە جوانلىق و شىرىنتىرين شىوه‌دا ھاتە پىش چاو، وەك ئەمەدی زىكىر و تەھلىلەدا خەرىيکى تەسىبىحاتى خواوه‌ند بن.

ئەم جەوجوولە ناسكانە، دەستكارىي ژىيە کانى دلىان كردم، لەم کاتەدا كە دلىم لە پەزارەي جودايى خۆشەويىستانغا بۇو، هەروەك خۆيىشم لە خەمى ئەوهدا بۇوم كە بە تەنها ماپۇومەوە. كتوپەر لەم کاتەدا دوو وەرزە كەي پايز و زستانم بە دلدا ھات و بىن ئاگايى سەرى ئى كردم، چونكە لە دوو وەرزەدا گەلا کان ھەلەدەورن و جوانىيان نامىنىت. لەمەو خەم و خەفتى زۇرم خوارد بۆ ئەو دار چناره جوانانە و، ھەممو زىنده‌وەران كە ئىستائەو زەوق و خۆشى و شادىيەيان تىدا دەرە كەویت پاشان لە دوو وەرزەدا ئاوايان بەسەر دىت! بەلتى، گەلەن خەفت و ئازارم چەشت و، ھېنەن پەزارە ئەوتۆشىم لەسەر كۆبۈنەوە (كە لە نەمان و جودايىيەوە پەيدا بۇون و ئەم پەرە را زىتراوه جوانەي بۇونەوەريان پېرىدۇوە) كە بە جارى هەردوو چاوابان لە فرمىسىك پېرى كردم.

لەم کاتەدا كە من لەم باره پەرىشان و خەم و پەزارەيەدا بۇوم، لە پېر نۇورى حەقىقەتى مەمەدى ﷺ هەروەك بە هاناي ھەممو ئىماندارىكەمە دىت، بە هاناي منىشەوە ھات و، يەكسەر ئەو خەم و خەفتە لە سنۇور بەدەرانەي نەھىشت و ھەمۇياني گۆزى بە چەندىن شادمانى و دلخۇشىي لە رادەبەدەر، ئىتەراملى ھات كە بە ھەميشە و بەرددەوامى لە رەزامەندى و سوپاسگوزاريي ئەو حەقىقەتى مەمەدىيەدا بىم، كە تەنها يەڭ بەش لە بەشە زۆرە کانى ليشلىق نۇورە لە سنۇور و رادەبەدەر كەي، منى پىزگار كردو لە ھەممو سووچىكى دەرروون و ناخى ويۋەندىدا دلته‌وابىي بىلەو كردووە. كە ئەمەش بەم جۈرە ئەوتۆشىم بۇو:

ئه و پوانینه بى ئاگایانه يه، گه لاناسك و دره خته بالا به رزه کانيان بى ئهرک و فهرمانبه رى و بى سوود و بايه خ پيشاندام و، واى برده ئهندىشەمەوه كه لەرينه و ناسك و جوانه کانيان هى توندى و زۇرىسى شەوق و زەوق و خۆشى نى يه، بەلكوھى يىم و ترس و لەرزه لەتاو ساماناكىي نەمان و جودايى و لەناوچوون. بەلى، ئه و پوانينه بى ئاگایانه يه واى پيشاندام، ئەولاتر بچىت.. بەم پيشاندانەش ئه و عىشقى مانه و خۆشەويستى يەي ژيان و شەيداى جوانى و بەزەبىي هاتنه و يەم بە هاوارە گەزدا، كە لە من و ھەموو كەسىكى تردا رەگىان دا كوتاوه، ھەموو ئەمانەمى يېكا و، بەم جۈرە دنياى لىنى كردم بە دۆزەخىتكى مەعنەوى و، عدقلىشى لىنى كردم بە ئەندامىك بۆ دەردى سەرى و ئەشكەنجه و ئازار.. ئالەم كاتەدا كە من لەم بارودۇخە پېر لە ئازارەدا بۇوم، لە پېر دەيىنم ئه و نۇورەسى كە حەزرەتى مەممەد ﷺ ھەموو مەرقا يەتىپى بى رۇوناك كرده و، پەرده لە بەردهم چاومدا ھەلدىداتەوە و چەندىن دانست و واتا و ئەرك و فەرمانبه رىي يە كچار زۇر، كە دەگەنە ژمارەي گەللاي چنارە كان، دەرده خات و پيشانغان دەدات. پەيامە كانى نۇور چەسپاندو ويانە كە ئه و فەرمانبه رى و ئەركانە سى بەشنى^(۱):

بەشى يە كەم:

ئه و بەشە يە كە دەرۋانىتە ناوە جوانە كانى بەديھىنەرى مەزن. جا ھەروەك ئەگەر وەستايەكى كارامە و ليھاتوو مەكىنە يە كى بى وينە دابھىنیت، ئه و اھەموان ستايىشى دەكەن و پىزى لە كارە كەن دەنپىن و پىرۇز بايى داهىنانە كەن لىنى دەكەن، مەكىنە كەش بە ھەمان جۈر لە ئاستى خۆى دا پىرۇز بايى لە داهىنەرە كەن دەكەن و بە زمانى حال ستايىشى دەكەن، بەوهەدا كە ئه و بەرھەمانە ئەوى لە پىناودا دروست كراون و ئامانىجى بەديھىنەرە كەن و ئىستا خۆى بەرھەمى هيئاون، بە جۈرىتكى تەواو پيشانى كەسانى تر دەدات.

بەشى دەرۋەم:

ئەۋە يە كە پۇو دە كاتە پوانىن و بەرچاوى زىنده وەران و بەديھىنەرە خاوهەن ھەست و شعورە كان. واتە: دەپىتە مايەى موتالا و سەير كردىنىكى شىرىن و سەرېنخانىكى بەتام بۆ خاوهەن ھەستان. ئىتەر ھەموو شىئىك وە كۆ كەتىنىكى زانستىي لىنى دېت و ئەم جىهانە بىزراوه بەجي ناھىيەتەتەتا و اتا كانى خۆى لە زەينى خاوهەن ھەست و شعورە كاندا و چاپكىرىنى

(۱) مامۇستا نۇورسى لېرەدا دوو فەرمانبه رىي باس كردووه. چونكە سىھەميان هى شتە كە خۇزىتى. بېۋانە: (وته يى دەھەم، راستىي شەشەم). (وەرگىز).

وینه کانی له میشکیاندا و رهندگانه‌وهی وینه کهی و چاپ بوونی له لوهی میسالیی تزماره کانی جیهانی پنهانی غهیدا، بهجن نهیلیت. واته: له جیهانی بیتر اووه بۆ جیهانی پنهان ناگهربیتهوه تاکو نهچیته ناو چهندین بازنی "بوون"ی زورهوه و، چهندین جوزری "بوون"ی معنیوی و غهیبی و زانستی بهدهست نههینیت.

بهلئی، مادهم خواهیه و زانیاریی ئهو هەموو شتیکی گرتووه‌تهوه، ئهوا له پوانگهی حەقیقەتمووه نابێن به هیچ جۆریک له جیهانی ئیمانداردا: (نهبوون و لەناودان و لەناوچوون و گالتەجاری و توانهوه و نەمان) بیست. له کاتیکدا کە دنیای کافران پرە له نهبوون و، جودایی و، گالتەجاری و، نەمان. ئهوهش کە ئەم راستی يه پوون دەکاتهوه ئهو و ته بەناوبانگهیه کە بەسەر زمانی خەلکی يەوهیه و هەردەم دەیلینهوه: (ھەر کە سیک خوا بۆ ئەم بیست، هەموو شتیکی تریشی بۆ دەبیت.. ئەم کە سەش خوا بۆ ئهو نهبوو، هیچ شتیکی تری بۆ نی یه)!

به پوخنی:

"ئیمان" ھەروەك له کاتی سەرەمەر گدا مرۆڤ لە ئىعدامى ھەمیشەبی پزگار دەکات، ھەروەها دنیای ھەموو کە سینکیش لە چەندین تاریکیي وەك: نهبوون و، لەناودان و، گالتەجاری و، بى مەبەستی پزگار دەکات. بەلام کوفر، بە تاییه‌تی ئەگەر کوفرى موتلەق بیست، ئەم مرۆڤە و دنیا تاییه‌تی يه کەشى بە مردنە کەی لەناو دەبات و دەخاناتە تاریکستانى دۆزەخیکی معنیوی يەوه و لەزەت و خۆشی يه کانیشى دەکات بە خەفتە و ئازار.

دەبا گوئی ئەوانەی فەزلى ژیانی دنیا بەسەر ئاخیرەتدا دەدەن، بزرنگیتەوه و.. ئەگەر راست دەکەن با چاره‌یەك بۆ ئەم کاره بدۆزنهوه، يان با بینه ناو بازنەی ئیمانهوه و خۆیان لەم زیانه گەورەیه پزگار بکەن.

﴿سبحانك لا علم لنا إلا ما علمتنا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾.

برای زور موشتق و ئومیدهواری

دوعا و نزاتان:

سەعیدی نورسی

وته‌ی بیست و شاهشمه

په‌یامی قده‌در

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدُنَا خَزَائِنُهُ وَمَا تُنَزَّلُهُ إِلَّا بِقَدْرٍ مَعْلُومٍ﴾ (الحجر: ۲۱)
﴿وَكُلُّ شَيْءٍ أَخْصَيْنَا فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ﴾ (يس: ۱۲)

(قده‌دری خوای گهوره و جوزئی ئیختیاری دوو مه‌سنه‌له‌ی گرنگن.
هدولن دده‌ین له چوار "باس" دا، که تاییه‌تن به قده‌دره‌وه، هـندیک له
نهیتی يه کانیان شی بکه‌ینه‌وه).

باسی يه‌که‌م

"قده‌در" و "جوزئی ئیختیاری" باس و خواستی زانستی و نه‌زه‌ری نین، بـلکو دوو به‌شن
له ئیمانیکی "حالی" و "ویژدانی" ئه‌وتودا که دوا سنوری ئیمان و ئیسلام ده‌ستیشان
ده‌کات.

واته مرؤفی ئیماندار هـموو شتیک ده‌داته ده‌ست خوای گهوره و هـموو کاروباریک به
ھی ئه‌و داده‌نیت، ته‌نانه‌ت وای لئی دینت که خودی خۆی و کاره کانی خۆیشی بـز خوای
گهوره ده گـیریتھو. بـلام بـز ئه‌وهی له ئه‌نجامدا له بـرپرسیاری و ته‌کلیف ده‌رباز نه‌بیت
"جوزئی ئیختیاری" ئی له بـرده‌مدا راست ده‌بیتھو و پـی ده‌لیت: (تـز مو‌کـه‌للـه‌فـیت..
بـرپرسـیـارـیـت)!

پـاشـان بـز ئـهـوهـی بـهـ کـرـدـهـوـهـ چـاـکـهـ کـانـیـشـ لـهـ خـۆـیـ بـاـیـیـ نـهـبـیـتـ،ـ "ـقـدـهـدـرـ"ـ روـوـبـهـپـروـوـیـ
دـهـبـیـتـهـوـ وـ پـیـ دـهـلـیـتـ:ـ (ـسـنـوـرـیـ خـۆـتـ بـزـانـهـ..ـ تـۆـ بـکـهـرـیـ ئـهـ کـرـدـهـوـانـهـ نـیـیـتـ)ـ!
بـلـلـیـ،ـ قـدـهـدـرـ وـ جـوزـئـیـ ئـیـخـتـیـارـیـ لـهـ بـهـرـزـتـرـیـنـیـ پـلـهـ کـانـیـ ئـیـمانـ وـ ئـیـسـلـامـدـانـ.ـ بـزـ ئـهـوـهـشـ
خـراـونـهـ تـهـ نـیـوـانـ بـاـبـهـتـهـ ئـیـمـانـیـ يـهـ کـانـمـوـهـ چـوـنـکـهـ دـهـرـوـنـیـ ئـادـهـمـیـزـاـدـ رـزـ گـارـ دـهـ کـهـنـ،ـ قـدـهـدـرـ لـهـ

"غروور" رزگاری دهکات و، جوزئی ئیختیاریش لەوھى کە ھەست بە "بەرپرسیارى" نەکات. واتە ھەرگىز ئەم دوانە لە باس و بابەتە زانستى و نەزەرى يە كان نىن تالە ئەنجامدا بە تەواوى دژ و پىچەوانەي نەھىنى قەدەر و حىكىمەتى جوزئی ئیختیارى دەربچن و، دەست لە داۋىنى "قەدەر" گىر بىكىرت بۇ خۇ قورتار كردىن لە بەرپرسیاري ئەو كرددەوە خراپانەي كە دەرۋونە خراپىكارە كان ئەنجاميان داون و، پاشان ئەو كرددەوە چاكانەش كە وەك نىعەت پىنى بەخىراون شانازى يان پىۋە بىكىرت و بەھى "جوزئی ئیختیارى" دابىزىن!

بەلىنى، ئەو عەوامانەي كە نەگەيشتوونەتە ئەو ئاستەي پەي بەم نەھىنى يەي قەدەر بېھن، دەچن لە چەند جىڭگايە كى دىيارى كراودا بە كارى دەھىتىن. بەلام لە راستى دا ئەو جىڭگايەنەي كە قەدەريان بۆز بە كار دېت تەنها بىرىتىن لە: كاروبارە رابوردووھە كان و بەلا و موسىبەتە كان. چونكە لەو بوارانەدا "قەدەر" دەيىت بە چارەسەرىي خەم و نائومىدى. بەلام ھەرگىز پەروا نى يە كە قەدەر لە بوارە كانى گوناھ-تداوەن و رپوداوهە كانى رۈزگارانى داھاتوودا بە كار بەھىرىت و، قەدەر لەو بوارانەدا ھەرگىز يارمەتىدەرى گوناھكارى و سىتى كردنى مەرۆف نى يە لە ئەنجامدانى ئەر كە كانى ئەستۆى دا.

بەو واتايەي كە "مەسەلەي قەدەر" بۆز را كردىن نى يە لە دەست تەكلىف و بەرپرسیاري، بەلۇك بۆز رزگار كردنى مەرۆفە لە "بەخۇنازىن" و "لەخۇبائى بۇون". ھەر لە بەر ئەمەش خراوەتە نىوان مەسەلە كانى ئىمانەوھ..

بەلام "جوزئی ئیختیارى" بۆز ئەو رۇشتۇوەتە ناو باسە كانى عەقىدەوە تاڭو بىيىت بە مەرجەعى گىشت خراپىكارى يە كان، نەك سەرچاۋەيەك بىيىت بۆ كرددەوە چاكە كان. واتە بۆز ئەمەي ئەو كرددەوە چاكانە مەرۆف بەرھە سەركەشى و فېرۇنایەتى نەدەنە بەر. بەلىنى، قورئانى پىرۆز دەرى دەخات كە: مەرۆف بە تەمەۋەتى بەرپرسیاري كرددەوە خراپە كانىيەتى، چونكە مەرۆف خۇى ئەو كرددەوە خراپانەي "ويستۇوھ". جا لە بەر ئەمەي كرددەوە خراپە كان لە بابەتى "رۇوخانىن" ئەوا مەرۆف دەتوانىت تەنها بە يەك كرددەوە خراپ رووخاندىنىكى گەورە ئەنجام بىدات، وەك ئەمەي بە يەك دەنگە شقارتە مالىتىكى تەماؤ بسووتىنىت. ھەر لە بەر ئەمەي كە شايىستە تۆلەتى كى يە كچار گەورە دەيىت.

بەلام لە كرددەوە چاكە كاندا، مەرۆف مافى شانازى و بەخۇنازىنى نى يە، لە بەر ئەمەي بەشى ئەو لە كرددەوە چاكە كاندا يە كچار كەمە، چونكە تەنها "مېھرەبانى" خواتى گەورە "داخوازى" ئەو كرددەوە چاكانە بۇوە و يىستۇوەتى ئەنجام بىرىن و.. "توانىت" ئى پەروەرد گارىش ئەو كرددەوانەي بەدى هيئاوا. كەواتە پرسىار و بەلام و ھۆكەر و داخواز بۆز كرددەوە چاكە كان ھەموويان لە لايەن خواتى گەورەوەن، مەرۆفيش تەنها بە نزاو لالانمۇوە و

ئیمان و هستی پازی بیون لەو کردهو چاکانه، دهیت به خاوەنیان. کەچى کردهو خراپە کان وانین، ئەمەتا دەروننى مەرۆف خۇرى - چ بە ئامادەبیون و لیھاتن و چ بە ئىختیار - ويستورىيەتى بىن. بە وىنەئ ئەمادانە كە لە پىيى بەركەوتى تىشكى پۇونا كىي جوان و درەخشانى خۇرەوە بۆگەنلى بەدەست دەھىنەن و پەش دەبنەوە، چونكە ئەمە پەشى يەھى توانا و لیھاتنى خودى مادده كانه! بەلام دەبىن بىز انىن كە ئەمە كەسەي بەپىي ياسايەكى خواپىي پېلە بەرژەوەندىي زۇر و زەبەندە ئەمە خراپاكارىيەنە كە دەھىنەت، هەر تەنها خوابى گەورەيە. واتە ھۆكەر و داخوازى ئەمە خراپاكارىيەنە لە ناخى "دەرونون" ئى مەرۆقەوەن، بۆيە بەرپرسىاري ئەمە كەرددەنە لە ئەستۋادىيە. بەلام "دروستىكىرىدىن" و "بەدىھەنەيان" كە تايىەتە بە خوابى گەورەوە، كارىيەكى جوانە، چونكە ئەم بەدىھەنەيان گەللى بەرۇبۇم و ئەنجامى ترى جوانى ھەيدە، كەواتە بەدىھەنەيان كارىيەكى خىزىرە.

لەم نەپىنىيەوە دەرددە كەويىت كە: بەدىھەنەيان (خلق) ئى شەپ، شەپنى يە.. بەلام بەدەستھەنەيان (كسب) ئى شەپ بە شەپ دادەنرىت، چونكە ئەمە مەرۆفە تەمبەلەي زىيانى لە بارانەوە بىن گەيشتۇرۇ - ئەم بارانە كە گەللى بەرژەوەندىي تىدايە - مافى ئەمە ئىيە بلىت: باران مېھەبانى ئىيە.

بەللى، دروستىكىرىدىن و بەدىھەنەيان شەپ، وېرىاي ئەمە شەپ جۈزئىيە كە تايىدايە، گەللى خىزىرە زۇر و زەبەندەشى لە خۇر گەرتووە. خۇر ئەگەر لە بەرپەيدانە بۇونى ئەمە شەپ جۈزئىيە دەست لەو بەدىھەنەانە ھەلبىگىرایە و ئەمە ھەمو خىزىرە زۇرانە وازىيان لىنى بەھىزىرايە، ئەمە شەپنىكى گەللى زۇر و زەبەندە رۇوى دەدا! لە بەر ئەمە "شەپ" جۈزئىيەش هەر بە "خىزىر" دادەنرىت، يان لە حوكىي "خىزىر" دادەت! دەبىن يىشىز اين كە هەر گىز ھىچ شەپ و ناشىرىنىيەك لە بەدىھەنەيان كە خوابى گەورەدا ئىيە، بەلکو گەر هەر شەپىك بلىت دە گەپىتەوە بۆ بەدەستھەنەيان و توانا و لیھاتنى بەندە كانى.

ئىنجا ھەر وەك لە رۇوى ئەنجام و بەرۇبۇمە كانەوە قەدەر ئەجەورە دۇور و خاوېنە لە سەتم و ناشىرىنىيە، لە رۇوى عىليلەت و ھۆكەرىشەوە ھەر خاوېنە لىيان. چونكە قەدەر ئەخوابى گەورە رۇوى لە ھۆكەر و عىليلەت پاستەقىنە كانى، بۆيە بە عەدالەت رەفتار دەكتات. بەلام خەلکى حۆكم و بېپارەكانيان لە سەر ئەمە ھۆكەر رەۋالەتى يانە بىنیات دەنین كە بە چاۋ دەيانىبىن، بۆيە لە ناوهندى عەدالەتى خودى قەدەردا ئەوان لە بېپارەكانياندا سەتم دە كەن!

بۆغۇونە: وادابىنى حاكمىك بە تۆمەتى دىزىيەك كە تۆ نەتكەردوو، بېپارى زىندانىت لە سەر دەرىكەت، بەلام ھەر لەو كاتەدا كىشەي "قەتل" يېكى پەنهانىشت لە ئەستۋدا بىت كە جىگە لە خوابى گەورە كەسى تر پىيى نەزانىت..

لهم حالله تهدا قمدهری خوای گهوره بپیاری بهندی لهر ده کردوویت، بپیاره کهشی عادلانه، لبه رئه و قهله که خهله کی پی نازان.. کهچی حاکم سته می لئی کردوویت، چونکه بپیاری زیندانی لهر سه رتمه تی دزی یه ک بز ده کردوویت که تز لیی برهی و بی ئاگایت.

بهم جوزه ده کهوت که: له تنهها یه ک شندا دوو روو ده ره کهون: رووی دادگه ری و بهدیهینانی خوای گهوره.. هر روهها رووی سته و بهده ستهینانی مرؤف. بز خوت شتانی تر به پی ئم نمونه نیه لیک بد هره وه.

واه له رووی سه ره تا و ئا کام و ئه سل و فه رع و هز کار و ئه بجامه کانه وه، قهده ر و بهدیهینانی خوای گهوره دور و خاوین له: شهر و ناشیرینی و سته.

ئه گهور بو تریت:

مادهم "جوزئی ئیختیاری" تو ای بهدیهینانی نی یه و، جگه له و بهده ستهینانی که له حوكمی شتیکی گویره بی (اعتباری) دایه هیچی تر له دهستی مرؤقدانی یه، ئیتر بز چی قورئانی پیروزی خاوهن ئیعجائزی بیان له برامبهر سه ریچی و ملنده دانی مرؤف بز فهرمانه کانی بهدیهینه ری ئاسما نه کان و زه وی، سکالا لای گهوره گهوره له دهست ئم مرؤفه ده کات، تنهانه ت مرؤفی له دو خی دوژمنیکی ملنده ده ری لاسار و سه ره خندا ده رخستووه، بگره بز یارمه تیدانی بنه دیه کی ئیماندار له برامبهر ئه و مرؤفه ملنده ده ره وه، خوای گهوره سوپای مه لائیکه ت ده نیزیت، تنهانه ت خواوهندی بهدیهینه ری ئاسما نه کان و زه وی هر بز خویشی پشتی ده گریت و یارمه تی ده دات؟! ئایا ئم گرنگی به لبراده به ده ره بهم مرؤفه ملنده ده ره له پی چی؟

وەلام:

چونکه "کافری" و "گوئی رایه لی نه کردن" و "خرابکاری" - هر همه موویان - برتین له روو خاندن و نه بون و، لبه رئوهش که ده گونجیت گله لی کاولکاری زه نده و مه زن و نه بون (عدم) ی بی سنور له تنهها یه ک کاری گویره بی و عده می یه و پهیدا بین..

ئمه تا همراهه که گه رکه شتیوانی که شتی یه کی زه بلاح ئه رکی سه رشانی خوی جی بجهن نه کات، که شتی یه که نو قم ده بیت و ئه بجامی کرد و کوششی همه موو کار گوزارانی ئه و که شتی یه به فیروز ده دات و له پشت گوئی خستن و ئه بجامنے دانی تنهها یه ک کاره وه ئه و همه موو کاولکاری به گهورانه پهیدا ده بن.. "کافری" و "سه ریچی" ش برامبهر خوای گهوره به هه مان جوزن، چونکه جوزنیکن له "نه بون" و "کاولکاری". ئه و تا "جوزئی ئیختیاری" ده تو ایت له پی کاری کی ئیعتیاری یه و بیان بزویت و بیان کات به هوی سه ره لدانی گله لی

ئەنجامى سامانىك! چونكە هەر چەندە "کوفر" لە خۆى دا تەنزا يەك تاو انه، كەچى لە ناوه رۆكدا برىتى يە لە: سوو كايىتى كىردىن بە هەمۇو بۇونەوران لەو رۇوهەوە كە بىنرخى و بىن مەبەستى يان دەداتە پال... برىتى يە لە بەدرۇ خىستەنەوە سەرجمەنەوە بۇونەورانەي كە بەلگەمى "يەكتابى" ئى خواى گەورەن... شىۋاندىن و ئالۇزاندىن سەرجمەم درەوشانەوە كانى ناوه جوانە كانى خواوهندىشە..

لە بەر ئەو، هەر شەى توندۇتىز و ساماناكى خواى گەورە، بە ناوى سەرجمى بۇونەوران و گشت ناوه جوانە كانىيەوە، لە مەرۇقى كافر، عەينى حىكمەتە و... ئازاردانىشى بە سزا يە كى هەميشهنى، عەينى دادگەرى يە!

ئىنجا لەو رۇوهەوە كە مەرۇف، بە كافرى و سەرپىچى كىردىن، لايەنى كاولكاري دەگرىت و، ئەنجامدانى كارىتكى جوزئىش دەبىت بەھۆى ئەنجامدانى كاولكاري يە كى گەلىنى سامانىك، ئەوا ئەھلى ئىمان بەرامبەر بە كاولكارانە پېویستيان بە چاودىزى يە كى مەزنى خوايى دەبىت، چونكە ئەگەر پارپىز گارى و ئاوەدانكىردىنەوە خانۇوبىك بە دەپساوى بەھىز بىسپىرەت، هەر تەنها ھەولدىانى سووتاندىن ئەو خانۇوە لە لايەن منالىكى خراپىكارەوە ئەو دەپاوا بەھىز ناچار دەكەت دەستە دامىنى خواهنى ئەو منالە بىن و تەنانەت ھانا بۇ لای پادشايش بەرن..

لە بەر ئەو، ئىمانداران گەلىنى پېویستيان بە چاودىزى خواى گەورە ھەيە، تاڭو بتوانى لە بەرامبەر ئەو خراپىكارانەوە خۇيان راپگەن.

لە ماھى يېشەوە دەگەينە ئەو ئەنجامەي كە:

ئەو كەسە لە "قەدەر" و "جوزئى ئىختىيارى" دەدۇيت ئەگەر خاوهنى ئىمانىكى كامىل و دلىكى دامەزراو بىت، ئەوا كاروبارى سەرجمەم بۇونەوران تەنانەت خۇيشى بۇ خواى گەورە دەگېرىتەوە و، لەو باوهەدا دەبىت كە هەمۇو كاروبارىك لە ژىير دەستەلاتى خواوهندادىيە و بە كارسازىي خواى گەورە ئەنجام دەدرىت. ئەو جۇرە كەسە مافى ئەوەي ھەيە كە قىسە لە قەدەر و جوزئى ئىختىيارى بىكەت، چونكە دەزانىتت چ خۆى و چ هەمۇو شىتىكى تر لە خواى گەورە ھەيە و، "بەرپرسىيارى" دەخاتە ئەستۇرى جوزئى ئىختىيارى خۇيەوە كە بە سەرچاوهى ھەمۇو خراپىكارى يە كانى دادەنىت. ئىتت بەم بىن يە پەروەرد گارى خۆى لە بىرۇباوهەدا بە خاوهنى پادەگرىت و، لە بازنى ئى "بەندايەتى" دا دەمېنەتەوە و، مل بۇ داخوازى و تەكلىفە كانى خواى گەورە كە چ دەكەت و دەيانخاتە ئەستۇرى خۇيەوە و، لە كردهوە چاڭكە كانىشى دا بۇ "قەدەر" دەرۋانىتت تاڭو گەرفتارى لە خۇبائى بۇون نەبىت. ئىتت لە

بریی فه خر و شانازی، شوکرانه بیزیری پهروردگاری ده بیت و، لهو بهلا و موسیبه تانه شدا که دینه ریی، سهیری "قهدر" ده کات و ئارام ده گرت.

بلام گهر ئهو کمسهی که له قهدری ئیلاھی و جوزئی ئیختیاری ده دویت، له بى ئاگایان بیت، ئهوا مافی لیدوان و دهم و هردانی لهو باسانه دانی يه اچونکه به هاندانی بى ئاگای و گومراپی يهوه "دوروونی به دخواز" ئه و کمسه، سهرجهمی بونه و هران - که هی خوای گمورهن - بۆ هۆ کاره کان ده گپریتەو، خۆی به خاوەنی خۆی ده بینیت، کرداره کانی ده داتە پال خۆی و هۆ کاره کان. کەچی کەمته رخەمی و بەرپرسیاری يه کان ده خاتە ئەستۆی قهدره وە دیاره ئه و کاتەش باسکردنی قهدر و جوزئی ئیختیاری - بەم بۆ چونه - به کاریکی نارهوا داده نریت و، فیلیکی دوروونی يه بۆ خز دهرباز کردن له "بەرپرسیاری". که ئەمەش پیچەوانەی حیکمەتی قهدر و نهیئی جوزئی ئیختیاری يه!

باسی دووهەم

ئەم باسه توپرینه و یەکی وردی زانستی يه و تاییه تە به زانیانمهو^(۱)

ئەگەر دەلیت: قهدر و جوزئی ئیختیاری چۈن پىكدىن و به يەکمە دەسازىن؟

لە وەلامدا دەلیت: به حەوت پۇو:

رپووی يەکم: ئەو خواوهندە دادگەر و دانایەی کە سهرجهمی بونه و هران، به زمانی پىكۈپتىکی و ھاوسمەنگى يان، شايەتلىسى دادگەری و دانایەي يەکمە دەدەن، ئەو خواوهندە، جوزئیکی ئیختیارى ماهىيەت نەزانراوى به مەرۆف بە خشىوە، تاڭو بىت به خولگەی تولە و پاداشتە کان. جاھەروەك خواوهندى دادگەری دانا گەلنی حىكمەتى ھەيە کە لە ئىمە پەنهان، به ھەمان جۆر، چۈنیتى تەوفيق خستىش لە نېوان قهدر و جوزئی ئیختیارى داپەنهان و شارراوەيە ليمان، بەلام پەي نەبردنی زانىاري ئىمە به چۈنیتى ئەو تەوفيق خستىنە ئەو ناگەيەنیت کە لە راستى دانى يه.

دووهەم: بى ھىچ گومانىكى ھەمو مەرۆقىكى لە خۆى دا ھەست دە کات کە ھەست و ئیختیارىنىکى ھەيە و، به ھەستى ناخ(وجدان)ى خۆى بونى ئەو ئیختیارە دەزانىت. ئىجا زانىنى ماهىيەتى بونه و هران جىاوازە لە زانىن و پەي بىردن بە "بۇون" يان، ئەوەتا بونى زۇر

(۱) ئەم باسى دووهەمە قورۇلتىن سەختىرىن مەسىلەتى قهدرە و، باپەتىكى عەقىدەتى زانستى كەلامە و، لاي زانا لېتكۈلەرە کان باپەتىكى گمورەتى ھەيە و، پەيمامە کانى نۇور بە تەواوەتى شى يان كەر دووهەمە. (دانەر)

شت بدهیه و به لگه نه ویسته له لامان، کهچی سه باره ت به ئیممه و ماهییه ته کهی تا ئیست نه زانراوه چی يه. جائهم جوزئه ئیختیاری يهش ده گونجیت يه کیک بیت له و زنجیره يه. خز همه مو شتیک له چوار چیوهی زانیاریي ئیممه دانی يه و، ئاگادار نه بونمان له هم رشیک به لگه نه بونی ئه و شته نی يه.

سی هم: "جوزئی ئیختیاری" پیچه وانهی "قەدەر" نی يه، بەلکو قەدەر پشتی جوزئی ئیختیاری ده گریت، چونکه قەدەر جۆرنیکه له زانستی خوای گهوره، خۇزانستی خوای گهوره ش پیوه ندیي به ئیختیاری ئیممه و بەستووه. لەبەر ئەمە، قەدەر پشتی ئیختیار ده گریت و بەتالى ناكاتەوه.

چوارم: قەدەر جۆرنیکه له زانست. خۇ "زانست" يش شوینکەم وتهی "زانراوه"^(۱). واتە: زانراوه کە لە سەر هەر چۈنچىتى يەك بیت، زانست بە تەواوه تى دەیگەریتە و ئاگاى لىنى دەبیت و پیوه ندیي پیوه دەبەستیت و، هەرگىز بە پیچە وانه و نی يه تا زانراو شوینکەم وتهی زانست بیت. واتە ياسا و دەستوروھ کانى زانست بناغە يەك نین بۆ ئەمە (لە رووی بونى دەره کى يەوه) زانراوه کە ھەلبىسۇرپىن، چونکە زات و بونى دەرە كىي خودى زانراوه کە چاوى لە ویست (إرادە) و پالى بە توanst (القدرة) وە داوه.

ئنجا "ئەزەل" يش بىرتى نی يه لە كۆتايى زنجيرە رابوردوو، تاڭو بىرىت بە بناغە يەك بۆ بونى شتان و، بە ناچارى شتان بەو بىي تەسەر وور بىرىن. نەخىر.. بەلکو ئەزەل وەك دەورەدانى ئاسمان وايە بە زەۋىدا و، بە وىنە دەركەوتى شتان لەناو ئاۋىنې يە كدا كە لە بەرزابىيە و دابىرىت ئەزەلىش دەورە رابوردوو و ئىستا و ئايىدە داوه. لەبەر ئەمە، هەرگىز كارىكى راست و پەروا نى يە كە مەرۆف - بە خەيال - سەرەتا يەك لە لايەنلى دابوردوودا بۆ ئەمە زەمانە درېزخایەن دابىتى كە لە بازنەي "مومكىنات" دايە و پاشان بچى ناوى "ئەزەل" ئى لىنى بىت و، ئنجا شتانيش بە نۇرە و يەك لە دواي يەك بېرىنە ناو ئەمە زانسته ئەزەلى يە و، مەرۆف - بە وەھمى خۆى - خۆىشى لە دەرەوە ئەمە زانسته ئەزەلى يە دابىتى و، پاشان لە سەر ئەم بناغە داوهى يە كى ژىرى (موحا كەممە يە كى عەقلى) ساز بىكت!

سەيرى ئەم نۇونىيە بکە، با ئەم نەھىتى يەت بۆ ئاشكرا بىت:

ئەگەر ئاۋىنې يە كت لە دەستدا بىت و وات دانا كە ئەم ماوه (مسافة) يە دە كەۋىتە لاي راستى ئاۋىنە كە رابوردوو بىت و ماوه كە لاي چەپىشى داھاتوو بىت. جائەم ئاۋىنې يە تەنها ئەم شتانە ئىدا دەرە كەون كە لە بەرامبەرييە وەن و بە يەك تەرتىبى يەك لە دواي يە كى

(۱) "العلمُ تابعُ للمعلوم" دەستورىنکى بەناوبانگە. (وەرگىز)

دیاری کراو هردوو لاکهی تیدا دهرده کمون و، زوربهی ئهو دوو لایهی پیکهوه تیدا جنی ناویتنه، چونکه تا ئاوینه که نزمرت بیت مارهی کەمتری تیدا دهرده کەھویت، بەلام ئەگەر ئاوینه که تا دەتوانزى بەرز بکریتەوە ئەوا بازنه کەھی بەرامبەریشی تیدا فراوان دەبیت، بەم جۆره هەتا وردە وردە ئاوینه کە سەر بخربەت ئەوالە يەك کاتدا هەردوو ماوه کەھی تیدا دەرده کەمون و، ئاوینه کە لەم دۆخەی داھموو ئەو حالە تانەی تیدا دەبىنرین کە لە هەردوو ماوه کەدا رپوو دەدەن. ئىز لەم کاتەدا ناوتریت کە: ئەو حالە تانەی لە يەكىنى ئەو دوو لایهدا روو دەدەن پېش ئەھوی تريانە، يان دواي ئەھوی تريانە، يان وەکو يەك وان.

قەدەرى خواي گەمورەش بە هەمان جۆرە، چونکە لە بەر ئەھوھى بەشىكە لە "زانستى ئەزەلى" و، زانستى ئەزەلىش وەك فەرمۇودەي پېرۋۇز دەرى خستۇوه: (لە پلەيە كى هيىنەدە بلنددا يە كە سەر جەمى ئەو شتانەي بۇون و ئەوانەش كە لەمھولا دەپىن، دەگریتەوە) ئەوانە ئىمە و نە داوهەرى يە ژىرىيە كانغان، لەم زانستە بە دەر نىپەن تاڭو خۆمان لە دەرھوھى ئەم زانستە دابىنن و تەنها بە ئاوینەيدەك تەسەوروئى بىكىن كە كەوتىپەن ماوهى رايور دووھوھە!!

پېشىھەم: قەدەرى خواي گەمورە بە تەنها يەك تەعەللۇق و پىنگەوە پەيوەندى دەكەت بە هەرىيەك لە "ھۆكەر" و "بەھۆ كراو". واتە ويستى خواي گەمورە جارىلەك پەيوەندى ناكەت بە "موسەببەب" واتە بەھۆ كراوه كەھوھە و جارىيەكى ترىش بە ھۆكەر كەھوھە.

بە واتايەكى تر: ئەو "بەھۆ كراو"ە بەو "ھۆكەر" پوو دەدەت. لە بەر ئەھوھە، نابىن بۇ تۈرىت: مادەم مەردنى فلان كەمس لە فلان كاتدا دەستىشان(تقىدىر) كراوه، ئىز ئەو مەرۋە تاوانى چى يە كە لە پىيى ويستە جوزئى يە كەيەوە بە تەقەنگ تەقەھى لىنى دەكەت؟ خۆ ئەگەر تەقەشى لىنى نە كەدايە هەر دەمرد!

پرسىyar: بۆچى دەپىن ئەمە نەو تۈرىت؟

وەلام: چونكە "قەدەر" مەردنى ئەھوی بەو تەقەنگە دەستىشان كەردووھ، كەواتە ئەگەر وَا دابىنیت ئەو تەقەھى لىنى نەكەت ئەوالەو كاتەدا ئەھوھەش دادەنیت كە قەدەر پەيوەندى بە مەردىيەو نەدە كەردى، ئىز بەچى بېرىار دەدەيت كە هەر دەمرد؟! مەگەر رېيازى سوننت و جەماعەت واز لىنى بەھىنەت و بېرىۋەت ناو ئەو تاقمە گۈرمەپىانەي كە تەسەوروئى قەدەر يەكى جىيان بۇ "ھۆكەر" كە و قەدەر يەكى تريان بۇ "بەھۆ كراو"ە كە كەردووھ، وەك جەبرىيە كەن.. يان "ئىنكارىي قەدەر" بىكەيت بە وىنەي موعەتەزىلە كەن. بەلام ئىمە ئەھلى حەق دەلىن: ئەگەر تەقەھى لىنى نە كەدايە مەردنە كەھى لاي ئىمە نەزانراوه. جەبرىيە كەن دەلىن: تەقەشى لىنى نە كەدايە هەر دەمرد. كەچى موعەتەزىلە كەن دەلىن: گەر تەقەھى لىنى نەكەت نامېت.

شده‌شم^(۱) : "مهیه‌لان" که بناغه‌ی سهره کبی جوزئی ئیختیاری به، بـه لـای پـیـپـهـوـی "ماتوریدی" یـهـوـهـ شـتـیـکـیـ گـوـیـرـهـیـ (اعتـبارـیـ)ـیـ وـ دـهـ کـرـیـ بـهـ دـهـسـتـیـ مـرـؤـفـ بـیـتـ، کـهـ چـیـ بـهـ لـایـ پـیـپـهـوـیـ "ئـهـشـعـرـیـ"ـیـهـوـهـ شـتـیـکـیـ مـهـجـوـودـ رـبـهـدـهـسـتـ مـرـؤـفـ نـیـهـ. بـهـ لـامـ پـیـبـانـ وـاـیـهـ کـهـ هـهـلـسـوـ کـهـوـتـ کـرـدـنـ لـهـمـ مـهـیـهـلـانـدـاـ شـتـیـکـیـ ئـیـخـتـیـارـیـ بـهـ وـ بـهـ دـهـسـتـیـ مـرـؤـفـهـ. لـهـبـهـرـ ئـهـوـهـ، جـهـوـ مـهـیـهـلـانـهـ وـ جـهـلـسـوـ کـهـوـتـ کـرـدـنـ تـیـاـیـداـ، دـوـوـ شـتـیـ گـوـیـرـهـیـینـ وـ بـوـونـیـ دـهـرـ کـیـ پـاـسـتـقـیـهـیـانـ نـیـهـ. خـوـ بـوـونـیـ شـتـیـ گـوـیـرـهـیـیـشـ پـیـوـیـسـتـیـ بـهـ هـوـ کـارـیـکـیـ تـهـوـاـوـهـتـیـ ئـهـوـتـرـ نـیـهـ کـهـ بـهـ زـهـرـوـرـهـتـ دـاـخـواـزـیـ هـهـلـگـرـتـنـ وـ نـهـهـیـشـتـنـ ئـیـخـتـیـارـ بـیـتـ، بـهـلـکـوـ ئـهـ گـهـرـ هـوـ کـارـیـ ئـهـوـ شـتـهـ گـوـیـرـهـیـیـ بـهـ کـهـوـتـ دـوـخـیـ پـلـهـیـ "رـوـجـحـانـ"ـوـهـ، ئـهـوـادـهـ گـوـنـجـنـ. عـیـنـیـتـهـوـ وـ دـهـشـگـوـنـجـنـ هـهـرـ لـهـوـ دـهـمـهـدـاـ مـرـؤـفـ وـاـزـیـ لـتـیـ بـهـیـنـیـتـ، ئـالـهـوـ سـاتـهـدـاـ قـوـرـئـانـ بـهـ مـرـؤـفـ دـهـلـیـتـ: ئـهـمـهـ کـرـدـهـوـهـ خـرـاـپـ، مـهـیـکـهـ!

بـهـلـیـ، ئـهـ گـهـرـ مـرـؤـفـ بـهـدـیـهـنـهـرـیـ کـرـدارـهـ کـانـیـ بـوـایـهـ وـ تـوـانـیـ بـهـدـیـهـنـانـیـ بـوـایـهـ ئـهـوـاـ ئـیـخـتـیـارـ لـهـ گـوـرـیـ دـاـنـدـهـماـ وـ هـهـلـدـهـ گـیرـاـ، چـونـکـهـ دـهـسـتـورـیـ پـرـیـارـدـراـوـیـ زـانـسـتـیـ ئـوـسـوـلـ وـ حـیـکـمـهـتـ لـهـ بـوـارـهـدـاـ ئـهـوـهـیـ کـهـ: "ماـ لـمـ یـجـبـ لـمـ یـوـجـدـ"ـ وـ اـتـهـ گـهـرـ شـتـیـکـ بـوـونـیـ پـیـوـیـسـتـ نـهـیـتـ نـایـهـتـهـ "وـجـوـودـ". بـهـ وـاتـایـهـیـ دـهـبـنـ ئـهـوـ شـتـهـ "هـوـ کـارـیـ تـهـوـاـوـهـتـیـ"ـیـ هـهـیـتـ ئـنـجـاـ دـیـتـهـ وـجـوـودـ. خـوـ "هـوـ کـارـیـ تـهـوـاـوـهـتـیـ"ـشـ بـهـ "زـهـرـوـرـهـتـ"ـ وـ "وـجـوـبـ"ـ دـاـخـواـزـیـ بـهـهـزـ کـرـاـوـ(مـعـلـوـلـ)ـهـ کـهـ دـهـیـتـ. ئـهـوـ کـاتـهـشـ "ئـیـخـتـیـارـ"ـ لـهـ گـوـرـیـ دـاـنـامـیـنـیـتـ!

ئـهـ گـهـرـ دـهـلـیـتـ: (تـهـرـجـیـحـدـانـیـ بـیـ تـهـرـجـیـحـدـهـرـ کـارـیـکـیـ مـهـحـالـهـ، کـهـ چـیـ بـهـدـهـسـتـهـنـانـ(الـکـسـبـ)ـیـ مـرـؤـفـ، کـهـ تـاوـیـ بـهـ ئـهـنـجـامـدـانـیـ کـارـ وـ تـاوـیـنـکـیـ تـرـ بـهـ ئـهـنـجـامـنـهـدـانـیـ، نـاوـیـ شـتـیـ ئـیـعـتـیـبـارـیـتـانـ لـتـیـ نـاوـهـ، دـاـخـواـزـیـ ئـهـوـ دـهـبـیـتـ کـهـ لـهـ کـاتـیـ نـهـبـوـنـیـ تـهـرـجـیـحـدـهـرـیـ مـوـجـبـدـاـ تـهـرـجـیـحـیـ بـیـ تـهـرـجـیـحـدـهـرـ بـدـرـیـتـ، ئـهـمـهـشـ گـرـنـگـرـتـیـنـ بنـاـغـهـ کـانـیـ زـانـسـتـیـ کـهـلـامـ هـهـلـدـهـوـهـشـنـیـتـهـوـهـ)ـ؟ـ

وـهـلـامـ: خـوـ تـهـرـجـیـحـدـانـ(الـتـرـجـعـ)ـیـ بـیـ تـهـرـجـیـحـدـهـرـ (وـاتـهـ بـیـ هـوـ کـارـیـکـیـ تـهـرـجـیـحـدـهـرـ)ـ مـهـحـالـهـ، نـهـکـ تـهـرـجـیـحـدـانـ(الـتـرـجـیـحـ)ـیـ بـیـ تـهـرـجـیـحـدـهـرـ، کـهـ درـوـسـتـهـ وـ لـهـ وـاقـعـدـاـ هـیـهـ. چـونـکـهـ وـیـسـتـیـ خـوـایـ گـهـوـرـهـ - کـهـ یـهـ کـیـکـهـ لـهـ سـیـفـتـهـ کـانـیـ - ئـهـمـ کـارـهـ دـهـ گـرـیـتـهـ ئـهـسـتـوـ (وـاتـهـ ئـیـخـتـیـارـیـ خـوـایـ گـهـوـرـهـ دـهـبـیـتـ بـهـ تـهـرـجـیـحـدـهـرـ).

ئـهـ گـهـرـ دـهـلـیـتـ: مـادـهـمـ ئـهـوـ کـهـسـهـیـ قـهـلـهـ کـهـیـ بـهـدـیـ هـیـنـاـوـهـ خـوـایـ گـهـوـرـهـیـ، ئـیـزـ بـوـچـیـ بـهـ منـ دـهـوـتـرـیـتـ: قـاتـلـ؟ـ

(۱) رـاـسـتـیـ بـهـ تـایـیـهـتـهـ بـهـ زـانـیـانـیـ تـهـاـوـ وـرـدـهـ کـارـهـوـهـ. (دانـهـرـ)

و هلام: به پی دهستوری عیلمی صهرف: "ئیسمی فاعل"^(۱) له "مه صدره" و هر ده گیریت که شتیکی گویزه بی به و، هر گیز له ئەنجامی مه صدره که و هر ناگیریت که کاریکی سابت و دیاری کراوه. جا مه صدره که لەم کیشیده دا دهستکه و ته کەی ئىمەیە و ئىمە ناویشانی قاتلماں لە ئەستودایه، بەلام ئەنجامی مه صدره که بەدیهاتووی خوای گەمورە بیه. جا هەر شتیک بۇنى "بەرپرسیارى" لى بىت هەر گیز لە ئەنجامی مه صدره که و هر ناگیریت و لەو ئىشتقاچ ناکریت.

حەوتهم: "ویستى جوزئى" يان "جوزئى ئىختیارى" لى مسروق لوازه و شتیکی ئىختیارى بیه، كەچى خوای گەمورە کە خواوهنى دانستى پەھايد، ئەو ویستە جوزئى بە لوازه بی كردووە بە مەرجىکى ئاسابىي بۇ ویستە كوللى بە كەی خۆزى. و اته وەك بلىنى خوای گەمورە لە واتا و ناوه رۆ كىدا دەفەرمۇیت: "ئەي بەندە كەی خۆم! تو هەر پىنگايدەك ھەللىئىرىت من بۇ ئەو رېنگايدە تەندەمە بەر. لە بەر ئەوه، "بەرپرسیارى" تەنها لە ئەستۆرى خۆتىدايە".

بۇ نۇونە: ئە گەر منالىکى دەستەوسانى لوازىت لە سەر شانت ھەلگرت و سەربەستىت دايە دەست خۆى و بىت وت: چ جىڭايدە كەت دەۋىت دەتبەم بۇ ئەوي، منالە كەش داواى كەردى بۇ سەر چىايە كى مەزن سەرى بىخەيت و تۆش بىردىت بۇ ئەوي. بەلام منالە كە لەمۇي نەخوش كەوت يان كەوتە خوارەوە، بىن گومان پىي دەلىيىت: تو خۆت داواى ئەممەت كەردى. ئىتر سەرزەنشتى دە كەيت و، جىڭە لە ئازارە كەی خۆى، ئازارى زللەي تەمىن دانىشى بۇ زىياد دە كەيت! خواى گەورەش - و الله المثل الأعلى - بە ھەمان جۆرە، ئەوه تا ئەو خواوهندەي كە "أحکم الحاکمین"^٥، "ویست" ئەم بەندەيە خۆى، كە لە پەرى لوازى دايە، كردووە بە مەرجىکى ئاسابىي بۇ ویستە ھەمە كى بە كەی خۆى.

پۇختەي ئەم قسانە:

ئەي ئادەمیزاد! تو خواوهنى "ویست" يەكتى كە هەر چەندە لە پەرى لوازى دايە، كەچى لە خرائپكارى و كاولكارى دا دەستى درىزە و لە چا كە كارى دا دەستى كورتە. ئەم ویستەش ئەوه بە كە ناوى "جوزئى ئىختیارى" لى نزاوه.

جا تۆش - ئەي مرزف! - "دواع او پارانوه" لەناو يە كىڭ لە دەستە كانى ئەو ویستە تدا دابنى، تا كە درىز بىت و بىگات بەو بەھەشتەي كە يە كىڭ كە لە بەر بۇوە كانى زنجىرە بى چا كە كارى يە كان و، بۇ ئەوه بىگەيت بە بەختە وەربى ھەمېشە بى كە يە كىڭ كە لە گولە كانى گولزاري بەھەشت.. دەستە كە ترى ئەو ویستەشت "داواي ليخۈشبوون" (الاستغفار) ئى

(۱) واتە: وەك "قاتل". (وەرگىز)

تیّدا دابنی، تاکو هینده کورت بیتهوه که نه گاته خراپکاری به کان و بمری ئهو درهخته نه فرهت لیکراوه که درهختی زه قومی دوزهخه! و اته "پارانهوه و تهوه ککول" هیزیکی گهوره به مهیلی خیّر ده به خشن و، "توبه و ئیستیغفار" يش مهیلی خراپکاری ده شکیّن و پی له سنور شکاندنه کانی ده گرن.

باشی سی‌ھەم

باوه‌رهینان به قەدر، و اته بهوهی که هەموو شتیک به تەقدیر و دەستیشانکردنی خوای گهوره‌یه، يه کیکه له پایه کانی ئیمان.

بەلگە بىن گومانه کانی قەدر يش هینده زۇرن کە له ژماره نایمن، وائىمە لېزەدا و له ناوه‌ندى يېشە کى يە كدا به شیوازىتکى ساده و ئاشكرا راрадەي هیز و فراوانى ئەم پایه ئیمانى يە روون ده كەينەوه.

پېشەگى:

هەموو شتیک پېش ئوهەي بېت و دواي ئوهەش کە دەبىت، له كىيىنكىدا نووسراوه. قورئانى پېرۈز لە زۇر ئايەتى پېرۈزىدا به راشكاوى ئەمەي راگەياندووه، وەك:

﴿وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَأْسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ﴾ (الأنعام: ٥٩).

ئنجا سەرجەمى بۇونەوەرانيش - كە قورئانى گهورەي قودرەتى خواوه‌ندە - به ئايەتە کانى: رىساو، هاو سەنگى، رېنکوپىتکى و، ئىمتياز و، وينە كېشان و، ئار ايشستان و، ئايەتە تە كۆينى يە کانى ترى هاوجەشنىان، تەسىدىقى ئهو حوكىمەي قورئان دەكەن.

بەلئى، نووسىنە رېنکوپىتكە کانى كىيى بۇونەوەران و هاو سەنگ بۇونى ئايەتە کانى، شايەتن لە سەر ئوهەي کە هەموو شتیک نووسراوه. بەلگەش لە سەر ئوهەي کە هەموو شتیک پېش ئوهەي پەيدا بېت نووسراوه و تەقدیر كراوه، هەموو ئهو "بنەما" و "تۇو" و "ئەندازە" و "وينانە" ن كە دەبن به شايەتى راست لە سەرى..

چونكە "تۇوه کان" - له راستىدا - بىتىن له چەند وردىلە سىندۇوقىتكى ناسك كە كارگەي: (ك.ن.) دايھەناون و، "قەدر" يش پېرستە بىچكۈلەي وينە ئوهى تىّدا داناوه و، تو انسىتىش - به پى ئەندازەي دەستىشانكراوي قەدر - موعجىزە مەزنە کانى خۆى لە سەر ئهو تۇوه بىچوو كانه بىيات دەنیت و لم پىتاوهدا گەردىلە کان دەخاتە كار. بەو واتايەي كە سەرجەمى ئهو كار و رووداوانەي بە سەر درەختدا دىن لە حوكىمى ئوهەدان كە له

تۆوه کەی دا نووسرا ابن، چونكە تۆوه کان لە خۆياندا سادەن و ماددە کانىشيان لە يەك دەچن و جياوازى يان لە نیواندا نى يە.

پاشان ميقدار و "ئەندازە" ئىتكىخەرى ھەموو شىتىك بە ئاشكرا "قەدەر" دەردەخات. ئەوهەتا گەر بە وردى سەيرى ھەر زىنده وەرىك بىكىت دەردە كەھويت كە ئەھۇ زىنده وەرە خاوهنى شىۋە و ئەندازىيە كە و، دەلىي لە قالبىك دەرھاتوو كە لەپەرى حىكمەت و وردە كارى دا بىت! بە رادەيەك كە دەرى دەختات: وەرگەرنى ئەھەندازە و شىكل و شىۋەيە لە لايەن ئەھۇ زىنده وەرە يان ھى قالبىكى ماددىي نائاسايى وەھايە كە تابلىي پىچاۋىچ و سووج و پەنا و لار و لەپەرى تىدا بىت.. ياخود توanstى خواي گەورە بە قالبىكى معنەولى زانىيارى و ھاوسمەنگى قەدەر ئەھۇ شىكل و شىۋەيە بە بەر بېرىۋە و كەدووېتە بەر ئەھۇ درەختە يان ئۇ زىنده وەرە.

ئىستا سەرنج لەم درەختە يان لەم زىنده وەرە بىدە، دەبىنيت گەردىلە كەپ و كۈپەرە بىن گىانە كان، كە هيچ ھەست و نەستىكىان تىدا نى يە و شىۋەشيان لە يەك دەچىت، لە گەشە كەردنى شتان و ئەندامە كانى ئەھۇ درەختە يان ئەھۇ زىنده وەرەدا، دەجۇولىن و پاشان لە چەند سۇنۇرۇنىكى دىيارى كراودا بە وىنەي يەكىكى شارەزا وزانا بە جى و شوينى سوودو بەرۇبوومە كان رادەوەستن، پاشان شوينە كانىان دەگۇرۇن بە چەشنىك كە دەلىي ئاماڭىنلىكى يەكجار مەزنىيان لەم جىن گۇرپىنەدا بىت!

واتە: "گەردىلە كان" بەپىي ئەم ئەندازە و قالبە معنەولىيە كە لە قەدەر وەھاتوو و بە گۈپەرە ئەھۇ فەرمانە معنەولىيە كە لەم ئەندازىيە و بۇيان دەردەچىت، دەجۇولىن و رەفتار دەكەن.

جا مادەم تا ئەم رادەيە قەدەر لە شتە ماددىيە بىنراوه كاندا بىت و دەركەھويت، ئەھۇ دەبىي بارودۇخى ھەموو ئەھەن و شتانەي كە ھەن و ئەھۇ وىنە و شىۋانەش كە دەبانپۇش و ئەھۇ جەجۇولانەش كە بە درېۋايى پۇزگار ئەنجاميان دەدەن، بە ھەمان جۇز، ھەموويان شوينكەوتهى رېكۈپېكىي ئەندازە دىيارى كراوه كانى "قەدەر" بن.

بەللىي، دوو درەوشانەوەي قەدەر لە "تۆۋ" داھىيە، واتە: بە دوو شىۋە قەدەر ئىدا دەردە كەھويت:

يەكەم: دەركەوتىكىي "بەديھى" يە و، بە ئامازە "كتابى موبىن" دەردەخات، كە ناونىشانى ويستى خواي گەورە و فەرمانە تەكۈنىي يە كانە.

دووھەم: دەركەوتىكىي "نەزەرى" يە، واتە: بە ژېرى پەيى بىن دەبرىت. ئەم يە كەيان بە هىئاما موبىن "رادە گەيەنىت" كە ناونىشانى فەرمان و زانستى خواي گەورەيە.

هه رچی "قهدهری به دیهی" یشه بریتی يه له: بارودخ و، چونیتی و، شکل و شیوه "ماددی" يه کانی ئه و دره خته، كه هموويان له تووهدا داتراون و له پاشه روزدا به رجهسته ده بن و به چاو ده بینرین.

"قهدهری نهزه ری" ش بریتی يه له بارودخ و شکل و شیوه و جموجول و ته سبیحاتانهی "دریزابی زیانی دره خت" كه له تووه به دی ده بینرین و به "میژووی زیانی دره خت" ناو ده بینرین. جا ئه بارودخ و شکل و شیوه و کاروبارانه، همو مو کانیك ئالو گوریان به سه ردا دیت، كه چی له گهله ئوه شدا هه میشه ئندازه يه کي قهدهري پیکوپیکیان هه يه. وهك به ئاشکراله پل و گهلاي دره خته کاندا ده بینرین.

جا ئه گهر له شته ئاسایي و ساده کاندا "قهدهر" ئاوا ده بكمه ويٽ، ئهوا ده بى شтан - پيش بعون و پهيدابونيان - هه موويان له كتیبینکدا نوسرا ابن. ئمهش ده توانيت به كه میك بير لیکردنوه مروف ليٽ تى بگات و پهبي بى بيات.

بهلگهی ئوهش كه: هه مو شتیك - دواي پهيدابونی - میژووی زیانه كهی نووسراوه، ئهوا گشت به رو بومانه يه که هه والی "کيتابي موبين" و "ئيمامي موبين" مان ددهنه... هېزى پارىز كار (الحافظة) مروفيش كه ئاماژه بۆ "لوح المحفوظ" ده كات و هه والى بونى ئهوا له وحه راده گيده نيت.. هه مو يه كيڭ لەمانه، نيشانه و شايەتىكى راستن لە سەر نووسراوبى میژووی زیانی شтан له دواي پهيدابونيان.

بهلن، "تزو" يه هه مو بەرىك - كه له حوكى دلى ئهوا بەردايىه - دوارۇز و میژووی زیانی سەرجهمى بەسەرھاتە کانی دره خته كهی تىدا دەنۈسىن.

هه رووهها هېزى پارىز كارى مروفيش - كه له بچوو كى دا هيىنده تزو خەرتەلەيمك دەيىت - دەستى "قدرهت" ي خواي گەورە زۆر به وردى و به قەلەمەي "قهدهر": میژووی زیانی مروف و بەشىك لە رۇوداوه کانى جىهانى رابوردووی ئهواي تىدا دەنۈسىت. وهك بلىيى "هېزى پارىز كار" ي مروف بهلگەنامە و پەيانانامە يه كى بچوو كى لاپەرەي كردهو كان (صحيفة الأعمال) بىت و، دەستى قودرهت دايىتى بە مروف و، له گوشەيە كى مىشكى دا بۆي دانايىت، تاڭو يادى كاتى لېپرسىنەوهى پى بكتەوه و دلنىاشى بكت كە دروستكىرنى ئەم ئالو گۇر و فەنا و زەوال و نەمانانه بۆ ئوهىيە كە ئاۋىنەي "مانەوه" بن و خواوهندى بەتواناش وېتەي (هوية) ي^(۱) شتاني فانى و لەناوچوويان تىدا دەكىشىت و، چەند لەوحىكىن كە خواوهندى پارىز كارى زانا واتاي شته فانى يه کانيان تىدا دەنۈسىت.

(۱) هوية: زاراويه كى فلسەفى يه، واتاه: ئهوا حەقىقە تەرەھايى كە راستى يه کان لە ئامىز دەگرىت، كەوت وەك ئهوا تووهى كە دره خته كە لە خۇز گرتۇوه. بروانه: "التعريفات للجرجانى" ص. ۱۴. (وەرگىب).

له مانه‌ی پیشه‌وه قی ده گهین که:

له کاتیکدا ریانی رووهک، که نزمترین و ساده‌ترین جوزه کانی ریانه، تائمه راده‌یه ملکه‌چی پیسای "قدهر" بیت، ئهوا دهی زیانی مرؤف، که له به رزترینی پله کانی ریاندایه، به خۆی و سرهجم بەش و لق و پله کانیه‌وه، به قله‌می "قدهر" نووسراپیت و شیوه کانیشیان به پیوه‌ری قدهر کیشراپیت.

بەلئی، هرووهک دلويه بارانه کان هه والی هموریان بئی يه و، غنی ئاوه کانیش بەلگه‌ی بونی کانیاوه کانن و، بەلگه‌نامه کانیش ئاماژه بز بونی تۆماره گهوره کان ده کەن.. به هەمان جوز: به‌ری دره‌خت و، ئاوى منه‌ی و، ناوك و تۆوه کان و، وينه و شیوه کان، که له‌به‌ر چاوماندان و له حوكمی چهند غېتکی قدهری بەدیهی (واته رېکوپیتکی ماددیي ناو زینده‌وهران) دان و، وەک چهند دلپیتکی قدهری نەزەری (واته رېکوپیتکی منه‌وی و زینده‌بی) وان و، به وينه‌ی بەلگه‌نامه کانی ئه و قدهر نەزەری يەن.. هەموو ئەمان، به هەمان جوز و به بىن گومانی، ده‌بن به بەلگه له‌سەر:

"کیتابی موبين" که تۆماری ويستی خوا و فەرمانه تە کوينی يە کانیه‌تى و ..

"ئیمامی موبين" يش که له‌وھی مەحفۇز و دیوانی زانیاری خواي گهوره‌یه.

ئەنجام:

ماده ئىمە دەبىنین کە: يەك بە يە كى گەردىلە کانی هەموو زینده‌وھریلە، له دەمى نەش و نماو گەشە كىردى دا، بەرھو چەند سنور و كۆتايى يە كى لار و پىچاپىچ دەپرات و له‌وئى راده‌وھستىت و نىجا رېڭاكەي ده گۈرىت تاکولە و كۆتايى يانەدا حىكمەت و سوودو بەرژەوەندى بەرھم بەھىتىت، ئهوا بە ئاشكرا و بەداھەت دەزانىزىت کە: وينه ئەندازەسى روالەتى ئه و شتە به قله‌می قدهر نووسراوه.

بەم جوزه، "قدهری بەدیهی و بىنراو" دەبىت به بەلگه له‌سەر ئه و سنوره رېکوپىتک و بەرھم بەخش و كۆتايى يە بە سوودانەي حالەتە منه‌وی يە کانی ئه و زینده‌وهرانه، کە ئهوانیش بە قله‌می قدهر وينه‌يان كىشراوه. كەواته "قدورەت" سەرچاوه‌یه و "قدهرىش" راسته‌یه، قورەت له‌سەر راسته‌ی قدهر ئه و كىتىبە منه‌وی يە واتا و ناوه‌رۇ كە کانی ئه و زینده‌وھر دەنۋو سېت و شیوه کەي ده كىشىت!

مادەم بە بىن گومانى پەي دەبىن بەھى كە هەرچى سنور و بەروبوم و كۆتايى خاوهن حىكمەت ھەن، تېڭرا بە قله‌می قدهری ماددی و منه‌وی وينه‌يان كىشراوه، ئهوا دەبى سەرچەمی ئه و حالەت و بارودخانە زینده‌وھر يش كە له درېۋايى ریانی دا بەسەريان

دهبات، به همان جوئر به قله‌می ئه و قهدهره نوسراين و وئىهيان كىشرايىت، چونكە هەرچەندەلە ماوهى زيانىدا چەندىن وينه و شكل و شيوه دەگۈزىت، كەچى مىژۇوىي زيانى بە پىكۈيىكى و بەپى رېسا بەسەر دەچىت. جا مادەم قله‌مى قەدەر بەسەر ھەمۇ زىنده وەراندا فەرمانزېروا و دەستەلاتدار يىت، بى گومان دەبى مىژۇوىي زيانى مروقىش - كە كاملىرىنى بەروبومى درەختى جىهان و، جىنىشىنى زهۋى و، ھەلگرى ئەمانەتى ھەرە مەزىنە - لە ھەمۇ شىتىك زياتر ملکەچى "ياساي قەدەر" يىت.

گەر كەسىك بلىت:

قەدەر كەله پچەى كەدووپىن و سەربەستىيلىنى سەندۇۋېنەتەوە، ئايا نابىيت "ئىمان بە قەدەر" قورسایى دەهاوېتە سەر "دل" و بىزارىش لە "گىان"دا پەيدا دەكت، لە كاتىكىدا كە دل و گىان تاسەمندى سەربەستى و بلازوونەوە و گەشت و گەران؟
لە وەلامدا دەلىن:

نەخىئەر ھەرگىز وانى يە.. "قەدەر" ھەروەك نابىت بە مايهى دلتەنگى، لە ھەمان كاتىشدا رۇح سووکى و حەوانەوە دلىخوشى و پۇوناكى يە كى هيىنەدە بى سىنور بە دل و گىانى مروقى دەبەخشىت كە ئاسايسىش و ئارامى و حەوانەوە دلىيابى بۇ مروقى دەھىنېتەدى.. چونكە ئەگەر مروقى ئىمانى بە "قەدەر" نەبىت دەبى لە بازنه يە كى تەسک و لە نیوان سەربەستى يە كى جوزئى و خۇرۇزگار كەرنىكى كاتىدا، بە ئەندازە دنيا كۆزلى قورس لە ئەستۆى لاوازى "گىان"ى خۆى بىت! چونكە مروقى لە لايەكە و پەيوهندىي لە گەل سەرانسەرى بۇونەوەر انداھەيە و، ئامانچ و ئاواتە كانىشى - لە لايەكى ترەوە - ئەوەندە زۇرن كە ھەر كۆتابى يان بىن نايەت، كەچى لە بەرامبەر ھەمۇ ئەوانەوە توانست و وىست و سەربەستى يە كەى خۆى هيىنەدە كەم و دەست كورتە كە هيىشا بەشى ھىنەنەدىي يەك لە ملىونى ئەمۇ ئامانچ و ئاواتانە ئاكەن!!

ئا لىرەدا تى دەگەين كە ئەگەر مروقى ئىمانى بە قەدەر نەبىت چەندە گرفتارى قورسایى مەعنەوى دەبىت و تا چەندەش جىهانە مەعنەوى يە كەى سامانىك و ترسناك دەردەچىت!
بەلام "ئىمان بە قەدەر" والە مروقى دەكت كە ھەمۇ ئەو كۆلانە لە ئەستۆى خۆى دامالىت و بىاختاتە ناو كەشتىي قەدەرەوە! كە ئەمەش دەبىتە مايهى ئەوەيى حەوانەوە يە كى تەواوى بىن بېخشىت و، بەم ئىمانە مەيدانىكى يە كەچار فراوانى ھاتوچۇ كردن لە بەردهم "گىان" و "دل" يى مروقىدا دەكرىتەوە و لە رېلى گەيمىتىيان بە كەمالاتياندا بە سەربەستى يە كى راستەقىنە و تەواو لەو مەيدانەدا دەرپۇن و ھەنگاۋ دەنن.

هر ئەم ئىمانە، سەرپەستى يەكى دەررونى بەدخواز(النفس الأمارة بالسوء) لەو دەررونى دەسىيىتەوە، فيرعمۇنایەتى و پەروەردگارىتى يەكەى دەشكىنیت و، لە هەلسو كەوتە چەواشە و هەلەشە كانى كەم دەكانتۇھە و سنورىنېكىان بۆ دادەنیت.

"ئىمان بە قەدەر" ھىنلە بەلمەزەتە كە هيچ تام و چىزىكى دىكەي پىنىڭات و بەختەوەرى يەكەم بەختەوەرى يەكى ترى لە دوانى يە! جا لەبەر ئەھە ناتوانىن پىناسەى "لەزەت" و "بەختەوەرى" بىكەين، ناچارىن بەم نۇونەيەى خوارەوە پەنجەيان بۆ راپكىشىن: دوو پىاو پىكەوە دەرۈن بۆ پايتەختى پادشاھى كى مەزن و دەچنە ناو كۆشكى پىر لە شتانى سەير و سەرسوورھىتەرە پادشاھە. يەكىكىان: پادشا ناناسيت و، دەيھەۋىت بە دىزى يەوە لەناو كۆشكە كەدا نىشتەجى بىت و، ژيانى لەۋىدا بە زەوت كەردنى ئەم مال و سامانانە بەسەر بەرىت و، لەناو باخچەي كۆشكە كەدا كار بىكەت. بەلام بەرپۇھەردىن و كار بەرپى كەردى ئەم باخچەيە و پىنكىخستى دەرامەتە كانى و بەگەر خىستى مەكىنە و ئامىرە كانى و بۇزى دانى زىنلەدەوەرە نامۇ و سەيرە كانى و كارە قورسە كانى ترى ھاواچەشىنى ئىمانە، گرفتارى نىگەرانى و دلەرماو كى يەكى بەرددەوامىان كەدە، بەراپەيە كى ئەھۆتى كە ئەم باخچە رەنگىنە بەھەشت ئاسايى لە بەرچاودا وەك دۆزەخىتكى لىنەت و نەيدەتوانى ئىيادا بېرى، چونكە خەفەت و ئازارى بەدەستتەمۇ ئەم شتانەوە دەچەشت كە لە سەرپەرشتى كەردىن و بەرپۇھەردىنلە دەستەوسان دەببۇو، ھەر دەم كاتە كانى بە ئاخ و حەسرەت و پەۋارەوە بەسەر دەبرىد. تالە ئەنجامدا، لە تۆلەمى بىن ئەدەبى و رەفتارى ھەلە و خرابى خۆى و بۇ مەبەستى ئەملى كەردىنى، خرایە ناو بەندىخانەوە.

بەلام پىاري دووھەم: پادشا دەناسىت و، خۆى بە مىوانى ئەم دادەنیت و، لەو باوھەدايە كە: سەرجەم كاروبارە كانى كۆشك و باخچە كە بەپەرى ئاسانى و بەپىرى پىسا و ياسا و لەسەر بەرناમە و نەخشە و پلاتىكى دەستىشان كراو بەرپۇھە دەبرىن و، ھەرچى قورسى و ئەر كى سەخت ھەن بە ياساي پادشاي دەسپاردىن و، بە دلىنابى يەكى تەواوھى و بىن گەردى يەكى تەواو سوودى لە چىز و لەزەتە كانى ئەم باخچە رەنگىنە بەھەشت ئاساي و ھەر دەگرت و، دەبىيىنى ھەمۇ شتىك بە پاستى جوانە و، پاشتى بە سۆز و بەزەبىي پادشا و جوانىي ياسا كارگىپە كانى ئەم دەبەست.. بەم جۆرە، ژيانى خۆى لەۋىدا، لە ناوهندى چىز و لەزەت و بەختەوەرى تەواوھى دا، بەسەر دەبرى.

بۇ خۆت لەم نۇونەيەوە لە نەھىنى يەكى: "مَنْ آمَنَ بِالْقَدَرِ أَمِنَ مِنَ الْكَدَرِ" تى بىگە!

باسی چواره‌م

ئەگەر دەلیت: لە باسی يە كەمدا چەسپىترا كە هەموو شىنىكى قەدەر خىر و جوانە، تەنانەت ئەو شەرەش كە لە قەدەرەوە دىت هەر خىرە و ناشيرىنى يە كەشى جوانە.. بەلام خۇزەو بەلا و موسىيە تانەي كە لەم خانەيەي دنیادا نازىل دەبن ئەم بېيارە زامدار دەكەن و ئەم چەسپانەش لە جىبى خۆى دا دەلەقىن؟

لە وەلامدا دەلەقىن:

ئەى نەفسى خۆم و ئەى ھاوريكەم!

ئەى ئەو دوانەي كە لەبر سۆز و شەفقەتى لە سنورى بەدەرتان ئازارى زۇر دەچىز!

بىزانن كە:

"بۇون" سەرانسەر خىرە و .. "نېبوون" يىش سەرتاپا شەر و خراپەي بىن گومانە. بەلگەش لە سەر ئەمانە بىرىتى يە لەوهى كە هەرچى چاكە و كەمالات و رەوشت و خۇوى باش ھەن ھەموويان دەگەرىنەوە بۆ "بۇون" و، بىناغەي سەرجمى گوناھە كان و بەلا و موسىيەت و ناتەواوى يە كانىش "نېبوون" .

جالەبەر ئەوهى "نېبوون" شەرىكى سەرتاسەرى يە، ئەۋائەو حالت و بارودۇخانەي كە ئەنجامە كانىان "نېبوون" يان بۇنى "نېبوون" يانلى دىت، ئۇوانىش بە ھەمان جۇر شەرىيان لە خۇز گرتۇوە. لەبەر ئەوه، ئەو "زىيان"دى كە درەخشانلىرىن پۇوناکىي "بۇون" بە ئالىو گۇر بۇونى لە نىوان چەند حالتىكى جۆراوجۇردا، بەھىز دەبىت و .. بە چەند بارودۇخىنلىكى جىاجىيا كە دىئە رېي، پالقىتە دەبىت و .. بەو چۈنۈتى يە جۆراوجۇرانەي كە دەيانگىرىتە خۇ، ئەو بەر و بۇمانە بەرھەم دەھىتىت كە لېيھەوە چاوهروان دەكىن و .. بەو قۇناغە جىاجىيانەش كە يەك لە دواى يەك دەيانگۇرپىت، نەخش و تىگارە كانى ناوە جوانە كانى "بەخشنىدەي زىيان" بە چەشىنىكى ناسك و نىيان رۇون دەكتەمۇ.

لە سەر بىناغەي ئەم راستى يە، گەلىنى حالت و بارودۇخى جىاجىالە شىوهى: ئازار و بەلا و موسىيەت و گىر و گىرقتدا دىئە رېي زىنده وەران و، بەمانەش رۇوناڭى يە كانى "بۇون" لە زىيانى ئۇوانىدا بەردهوام نوئى دەبنەوە و، تارىكايى يە كانى "نېبوون" يشيانلى دوور دە كەۋىتەوە و، بەم بىن يە زىيانىان پالقىتە دەبىت و خاونىنى بەدەست دەھىتىت. چۈنكە وەستان و، بىن دەنگى و، بىن كارى و، حەوانەوە و، بەردهوام بۇونى ھەر شىتىك لە سەر دۇخ و رەھوتى خۆى .. بە "نېبوون" دادەنرېت لە چۈنۈتى و بارودۇخە كانى ئەو شتانەدا. تەنانەت لەو

حاله تانهدا که شتان له يهك دوخدا ده ميننهوه و ئالتو گزريان به سردا نايهدت، مهزنترين تام و چيژ، بهره بهره، كم ده كاتهوه و لهزهتي خوي له دهست ده دات.

پوخته‌ي ئەم قسانه:

مادهم "زيان" نەخشونىگارى ناوه جوانه كان دهر ده خات، ئەوا هەر شتىكىش بىتە رېي ئەم زيانه هەر بە جوان داده نرىت.

بۇ غۇونە: سىنەتكارىنىكى كارامەي دەولەمەند، پياوېكى هەزار بە كرىيە كى دىبارى كراو دەگرىت تاكو بۇ ماوهى يەك سەعات دەورى "مۆدىل" بىيىت لە پىشاندانى ئاسەوارى سىنەتە جوانه كانى ئەم سىنەتكارە دەرخستى مەوداي سەرووته بەنرخە كەي دا. ئىست بۇ ئەم مەبەستە بەرگىنلىكى يەكچىار جوان و ناوازەي چىزاوى سىنەتى خوي لە بەر دەكەت و چەند كىردار و بارودۇخ و شىۋىدە كى جۇراوجۇر بە كرىتكارە ئەنجام دەدات و تاۋىتكى بەرگىنلىكى كورتى لە بەر دەكەت و تاۋىتكى بەرگىنلىكى درېئىز، تاۋىتكى تر ئەم بەرگىنلىكى بەرى دەبرىت و لىنى دەقەتنىت و تاۋىتكى دى دەيگۈرىت... هەندى. هەموو ئەمانەش لە پىناوى دەرخستى كارە دەراسا كانى سىنەتى خوي و ناوازەبى كارامەبى يە كەي..

ئايلار ئەم بە كرىي ئەم كارە كەنەت ئەستى، مافى ئەوهى هەيە بە سىنەتكارە كارامەبى بلىتىت: "تۆ كە داوم لىنى دە كەيت تاۋىتكى خۆم لار بکەمەوه و تاۋىتكى تر پاست بىمەوه، ماندۇرم دە كەيت و... بەپىن و كورتكىرىنەوهى ئەم كراسە جوانەبى بەرىشم روخساري كراسە كە دەشىۋىتى؟" يان مافى ئەوهى هەيە پىنى بلىتىت: "ستەمت لىنى كردم و بىن وىزدانىت لە گەلەدا بە كار هيئام؟!"

كىردىگارى مەزن و بەدىھىنەرى خاوهنى جوانېش - و الله المثل الأعلى - بە هەمان جۇرە، چۈنكە هەر دەم ئەم كراسە دەگۈرىت كە كردو و يەتىبە بەرگىانداران و، چەند حالەتىكى زۆريان بە سردا دەھىتىت بۇ ئەوهى نەخش و نىڭكارى ناوه جوانە كانى خوي دەر بخات و، هەمىشە ئالتو گزىر دەھىتىت بە سەر ئەم كراسە كە بە لايەنە ناسك و هەست و نەستە كانى چەشنى چاو و، گۈى و، دل و، ژىرى و، هاۋچەشنىان رازاندۇرۇتىمەوه.

جالە نىوان ئەم بارودۇخانە كە بەلا و موسىبەتىان لە ئامىز گرتۇرۇ، چەند نورىنلىكى جوانىيە كى ناسك و نىيان هەيە، كە بۇ مەبەستى دەرخستى حوكىمى ھەندى لە ناوه جوانە كان و، لە ناوهندى بىرسكانەوهى حىكىمەتى خواي گەورەدا، تىشكە كانى مىھەربانى ئەم خواوهندە يان تىدا دەر دە كەمۇتىت.

کوتایی

(ئەمانەی خوارەوە پىچ بىرگەن كە دەرۇونى بەدخوازى نەزان و بەخۇناز و لەخۇبائى و رېاكار و لە خۇرازىبۇرى سەعىدى كۆنیان دەمكۈت كەد!

بىرگەي يەكەم:

مادەم شتان ھەن و بە وردى دروست كراون، ئەوا دەبى سەنەتكارىتى كارامە دروستى كەردىن. چونكە لە وتهى بىست و دووهەمدا بە شىۋەيە كى گومان بىرچەسپاندمان كە: ئەگەر بەديھىنانى سەرچەمى شتان نەدرىنە پال خواي تاك و تەنبا، ئەوا بەديھىنانى ھەر شىئىك بە ئەندازەسى بەديھىنانى ھەمو شتان دژوار دەبىست و .. ئەگەر دروستكىرىدىنى ھەمو شتائىش بدرىنە پال خوارەندى تاكى تەنبا، ئەوا ھىنەدى ئاسانى بەديھىنانى يەك دانە شت بەديھىنانى ھەمو شتان ئاسان دەبىست!

جا مادەم ئەو كەسەي كە ئاسمانە كان و زەويى دروست كەردووە خوارەندى تاك و تەنبايە، ئەوا ھەرگىز ئەو داھىتكارە ناوازە و دانايە: بەرربۇم و ئەنجام و ئامابىجە كانى زەوي و ئاسمانە كان - كە گىاندارە خاوهەن ژيانە كان - بە غەيرى خۇرى ناسپېرىت، نەبادا كاروبارە كان تىكىچىن و، ھەرگىز ناشىاندانە دەست كەسانى تر بۇ ئەوهى گالتە بە كارە خاوهەن حىكىمەتە كانى نەكىت و، ئەو بەرربۇم و ئاكام و ئامابىجانەش لەناو نابات و ھەرگىز پەرسىش و شو كەرانەشيان بە غەيرى خۇرى ناسپېرىت!

بىرگەي دووهەم:

ئى نەفسى لەخۇبایيم! لە خۇت بايى مەبە و شانازى مە كە! چونكە تۆلە "قەدى مىيۇ" دەچىت، ئۇهەتا ئەو قەدە خۇرى ھىشۇوە ترىيكانى بە خۇدا ھەلتەواسىيە، بەلكو غەيرى خۇرى ئەو ھىشۇوانە پىدا ھەللواسىيون!!

بىرگەي سىھەم:

ئەى نەفسى رېاكارم! نەكەيت لە خۇت بايى بىست و بلىيەت: "من خزمەتى ئايىنم كەردووە". چونكە فەرمۇودەپىرۇز بە راشقاوى دەفرمۇيەت: "إِنَّ اللَّهَ لِيُؤْيِدُ هَذَا الدِّين

بالرّجل الفاجر^(۱) که واته دهین تو خوت بهو مرزقہ فاجره دابنیت، چونکه تو دهروونیکی پاکر نه کراویت!

ئوهش بزانه که خزمه تگوزاری یه کانت بزوئین و پرسنیش کانت، له راستی دا بریتن له: شوکرانه بژیری ئه نیعنه تانه که خوای گهوره پی به خشیوویت و، ئه نخامدانی فهرمانبه ری فیترهت و، به جیهینانی فه رزی ئه ستۆی بهدیهینانت و، ئا کامی سنه تی خوای گهوره له تودا. ئمه باش بزانه و خوت له: پیاکاری و له خوپرازی بون، پزگار بکه!

برگهی چوارهه:

ئه گهر دههونیت زانستی حقیقت و دانایی راسته قینهت دهست بکهونیت، ئهوا "خواناسی" بدهست بھینه! چونکه حقیقت و راستی گشت بونه و هران چهند تیشکنیکی ناوی "الحق"ی خوای گهوره ن و، جیبی دره و شانه و هی ناوه جوانه کان و سیفه ته مهزنه کانی ئمون.

ئوهش بزانه که "راستی" هممو شتیک، ج ماددی بیت ج معنیو، ج شتیکی جنگیر بیت و ج شتیکی کاتی و له ناچجوو بیت، همراهه کهيان پالیان به نوریکی ناوه جوانه کانی خوای گهوره داوه و له سه رحیقتیک دامه زراوه. دهنا ویشه و شیوه کی دوور له "راستی" و بی گرنگی و بایه خ دهیت.

له کوتایی وتهی بیسته مدا شتیکمان له با بهته باس کردووه.

ئهی نه فسه کەم!

ئه گهر تو تاسههندی ئهم دنیايت و له مردن هه لدیت، ئهوا به دلنيایي بزانه که ئهوا شتهی به گومانی خوت به ژیانی داده نیت تنهها ئه و "خوله که" یه که تیايدایت و، کاته کانی پیش ئهم خوله که و شته دنیایی یه کانی ناویشیان، همویان مردوون.. نجاح کاتی دوای ئهم خوله که و شتانی ناویشی سه رانسر هیچ و "نبوو"ن!

واهه ئهوا ژیانه فانی یهی که پیوهی دهنازیت و پی مغروور بوریت تنهها بهك ده قیقهیه، تنهناههت ههندی له که سانی ورد کاری ئه هلی تهدیق و تتویانه: ژیان تنهها ده هم بهشی یهك له سه رهی ده قیقهیه که، بگره یهك ئانی به خوره مه! ئا لیره و بیه که ههندی له ئهولیا و پیاو چاکان دنیایان به "عدهم" داناوه له رووهوه که دنیايه.

(۱) روى البخاري أن النبي ﷺ قال لبلال: قم فاذن لا يدخل الجنة إلا مؤمن وإن الله ليؤيد هذا الدين بالرجل الفاجر. (وهر گنگر)

جا مادهم و ایه ئەوا تۆش - ئەی نەفسە کەم! - واز لە ژیانی ماددی و نەفسى بھینه و، به پلە کانی ژیانی "دل و پۆح و سېپر" دا سەربىکەوە، بىروانە كە چەندە باز نەی ژیانی ئەمانە فراوانە! ئەوه تا ئەوا را بوردوو و داھاتۇوهى كە سەبارەت بە تۆۋە مىردوون كەچى سەبارەت بەوان زىندۇون و خاوهنى وجۇودىن.

مادهم و ایه ..

ئەی نەفسە کەم! تۆش وەك "دل" م..

بە ئەشكى گەش

هانا بۇ فەرياد پەس بەرە.

بلى: من خۆم "فانى" م.. ئىزىز "فانى" م ناوى..

دەستەوسانم.. كۈلتۈوارم..

شتى "دەستەوسان" م ناوى!

"پۆح" ئى خۆمم بە خواوهندى "رەحمان" سپاردى..

ھېچ كەسىكى دىكىم ناوى!

بەلكۇ تەنها ئەوم دەمەوى..

يارى باقىي فانى نەبۈرى تاڭىم دەۋى.

من گەر دىلەم..

بەلام خۇرى ئاوان بۇرى ھەميشە بىن باڭىم دەۋى.

خۆم لە خۆمدا: ھېچى تەواو ھېچم، كەچى:

سەرانسەرى بۇونەورى پاڭىم دەۋى.

بۇ گەي پېشىدەم:

ئەم بىر گەيە بە زمانى عەرەبى بە دىلدا ھات و ھەر بە جۆرەش بە زمانى عەرەبى نۇوسرا و، ئامازىيە بۇ يە كېلىك لە سى و سى پلە کانى زىكىرى "الله أكبير":

"الله أكبير، إذ هو القدير العليم الحكيم الكريم الرحيم الجميل النماش الأزلي الذي ما حقيقة هذه الكائنات كلاً وجزءاً وصھائفاً وطبقاتٍ، وما حقائق هذه الموجودات كليباً وجزئياً وجوداً وبقاء إلاّ:

خطوط قلم قضائى و قدرە و تنظيمە و تقديرە بعلم و حكمة..

ونقوش بركار علمه و حكمته و تصويره و تدبیره بصنعت و عنایة..

وتزيينات يد بيضاء صنعه وعنايته وتزيينه وتنويره بلطفه وكرم..
وأزاهير لطائف لطفه وكرمه وتودده وتعرفه برحمة ونعمه..
وثرات فياض رحمته ونعمته وترجمه وتحنته بجمال وكمال..
ولمعات وتجليات جماله وكماله بشهادات تفاني المرايا وسيالية المظاهر معبقاء الجمال
المجرد السرمدي، الدائم التجلّي والظهور، على مر الفصول والعصور والدهور، دائم الإنعام
على مر الأئم والأيام والأعوام.

نعم، فالتأثير المكمل يدل ذا عقل على الفعل المكمل..

ثم الفعل المكمل يدل ذا فهم على الإسم المكمل..

ثم الإسم المكمل يدل بالبداهة على الوصف المكمل..

ثم الوصف المكمل يدل بالضرورة على الشأن المكمل..

ثم الشأن المكمل يدل باليقين على كمال الذات بما يليق بالذات وهو الحق اليقين.

نعم تفاني المرأة.. زوال الموجودات.. مع التجلّي الدائم.. مع الفيض الملائم: من أظهر
الظواهر أنَّ الجمال الظاهر ليس ملك المظاهر.. من أفصح تبيان.. من أوضح برهان للجمال
المجرد للإحسان المحدد للواجب الوجود.. للباقي الودود".

اللهم صلّى على سيدنا محمد من الأزل إلى الأبد عدد ما في علم الله وعلى آله وصحبه
 وسلم.

* * *

پاشکو

(ئەم پاشکو يەكجار كورتە داراي گۈنگىيەكى مەزن و سوودى زۇرە بۆ ھەموان)

چەندىن رېنى زۇرەن كە مەرۆف بە خواى گەورە دە گەيەن، سەرچاوهى ھەموو ئەو رې
پاستانەش "قورئانى پېرۇز". بەلام ئەوهەنەدە ھەبىه ھەندى لەم رېيانە لەچاۋ ئەوانى تردا
گىشتى تر و سەلامەتىر و نزىكتە.

من، وېرىاي تىڭىھىشتى كۆتا و ناتەواوى خۆم، رېنگايەكى تەخت و كورت و ئاسامى لە
پېزىنەق قورئانى پېرۇزە دۆزىبەتىو، كە بىرىتى يە لە رېنى:
(كۆلەوارى، ھەزارى، شەفەقت، بىر كەرنەو).

بەلىنى، "كۆلەوارى" (العجز) وەك عىشق وايە، رېنى يە كە مەرۆف بە خواى گەورە
دە گەيەنیت، بەلكو رېنگايەكە لە عىشق سەلامەتىر و نزىكتە، چونكە لە رېنى "بەندايەتى" يەوە
مەرۆف دە گەيەنیتە "مەحبوبىيەت".

"ھەزارى" ش وەھايە، مەرۆف بە ناوى پېرۇزى "الرحمن" ئى خواى گەورە دە گەيەنیت.
"شەفەقت" يىش بە هەمان جىز وەك عىشق وايە، مەرۆف بە خواى گەورە دە گەيەنیت،
بەلكو لە عىشق تىزىزەترە و مەودا كەشى لە فراوانىزە، چونكە مەرۆف دە گەيەنیتە ناوى
پېرۇزى "الرحيم" ئى خواى گەورە.

"بىر كەرنەو" ش وەك عىشق وايە، تەنانەت لەويش بەپېزىزە و رۇوناكى يە كەشى
درەوشادەترە و رېنى يە كى گەلى بەرىنتە. چونكە رېبوارى ئەو رېنى يە دە گەيەنیتە ناوى پېرۇزى
"الحكيم" ئى خواى گەورە.

ئەم رېنى يە جىايە لەوەي كە لە "دە" ھەنگاۋ پىشكەتىو و رېبوارانى رېنى نەھىنى (الخلفاء)
گەرتۇويانەتەبەر.. ھەروەها جىايىشە لەوەي كە لە رېنى ئاشكرا (الجهر) دا دەيگەرنەبەر و بىرىتى يە
لە "حەوت" ھەنگاۋ بەپېنى ئىمارەي حەوت دەرەونە كان..

ئەم رېنى يە بىرىتى يە لە تەنها "چوار" ھەنگاۋ، راستى يە كى شەرعىشە زىياتى تائەوەي
تەرىقەتىنىكى سۆفي بىت.

با بە ھەلەدا نەچن، مەبەست لە: قسۇور و كۆلەوارى و ھەزارى ئەوەي كە ھەموو ئەمانە
تەنها لە بەرددەم خواوەندى مەزندادەر بېرىن، نەك لە بەرددەم خەللىكى دا.

ویرد و زیکره کانی ئم رئیشهش ئمانهی خوارهون:

* شوین بی هەلگرتنى سوننهتى پىرۇزى يېغەمبەر بەلگىلەتلىكى.

* ئەنجامدانى فەرزەكان، بە تايىهتى بە جىھەننانى نويز بە رېتكۈپىكى و، خوبىندى زىكىرە كانى دوايان.

* دەست ھەلگرتن لە گۇناھە گەمورە كان.

سەرچاوه کانى ئم ھەنگاوانەش لە قورئانى پىرۇزدا، ئمانەن:

﴿فَلَا تُرْكَوَا أَنفُسَكُم﴾ (التحم: ۳۲) ئامازە بۆ ھەنگاوى يەكم دەكەت..

﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَإِنْسَاهُمْ أَنفُسَهُم﴾ (الحشر: ۱۹) ئامازە بۆ ھەنگاوى دووهەم دەكەت..

﴿مَا أَصَابَكُم مِّنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكُم مِّنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكُم﴾ (السباء: ۷۹) ئامازە بۆ ھەنگاوى سىھەم دەكەت..

﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾ (القصص: ۸۸) ئامازە بۆ ھەنگاوى چوارەم دەكەت.

پوونكىرىدنهوەي ئم چوار ھەنگاوه - زۆر بە كورتى - بەم جوزىيە:

ھەنگاوى يەكم: وەك ئايەتى: **﴿فَلَا تُرْكَوَا أَنفُسَكُم﴾** ئامازە بۆ دەكەت، بىرىتى يەلهوەي: "نەفس" بە خاوىن لە قەلەم نەدرىت. چونكە مەرۆف، بەپى سروشت و فيتەتى، راستەخۆ و لەپىشدا تەنها خۆى خۆش دەۋىت و لە پىتاوىدا ھەموو شىتىك بەخت دەكەت و بە چەشىتىك بە شان و بالاى خۆىدا دەخوتىت و مەدىنىكى و اى دەكەت كە تەنها شايىتە خواوهندىت و، ھەر دەم خۆى بە خاوىن لە قەلەم دەدات، تەنائىت ھىچ كەم كۈورىيەكى بۆ رەوانایىت و بەرگرىيەكى توندى تارادەي پەرسىتى لى دەكەت. وەك بلىتى ھەموو ئەو ئامىر انە خواى گەمورە بۆ ستايىش و پاك راگرتى خواوهند لەو مەرۆفە دايىناون، ئەو مەرۆفە دەچى بۆ خۆى بە كاريان دەھىتىت! بەم جۇرە رووبەررووی ئەو وەسە دەھىتىو كە ئم ئايەتە پىرۇزە دەيىكتا: **﴿مَنِ اتَّخَذَ إِلَهًا هَوَاهُ﴾** (الفرقان: ۴۳). ئىت دووچارى لە خۆ را زى بۇون و لە خۆ بايى بۇون دەيت و، پىۋىستى بەمە دەيت كە پاك بىرىت.. جا پاكىزى كەنلى دەرۈونى مەرۆف لەم ھەنگاوهدا بەمە دەيت كە بە پاك نەزانىت و بە خاوىن لە قەلەم نەدرىت!

ھەنگاوى دووهەم: ئەو دەرسىيە كە لەم ئايەتە پىرۇزە وەر دەگىرىت:

﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَإِنْسَاهُمْ أَنفُسَهُم﴾.

ئهويش بهم جوزه:

مرؤف هر ده م خۆى لە بيرده باتهوه، خۆ ئەگەر بيريش لە مردن بکاتهوه، ئەواپرووی ئەو مردنه بۇ غەيرى خۆى و هر ده چەرخىنېت و، گەر لە ناوجۇون و نەمانىش بىيىت، بۇ كەسانى ترى دادهنىت، وەڭ بلىتى ھەر گىز ئەو نەگرىنەوه و ھىچ پەيوەندىيە كى بە خۆيەوه نەيت! هۆى ئەمەش دە گەپىتەوه بۇ ئەوهى كە دەررونى بە دخوازى مرؤف لە كاتى بەش و پاداشت وەر گىرتىدا خۆى بىرده كەپىتەوه و بە توندى دەستى پىوه دە گرىت. كەچى لە كاتى كار و فرمان و خزمەتكۈزارى دا خۆى لە بىرده باتهوه! كەواته پاڭز و خاۋىن و پەروەردە كردى، لەم ھەنگاوهدا، رەفتار كردى بە پىچەوانە ئەم حالەتە. واتە: خۆلە بىر بىر دەنەوە لە دەمى لە بىر چۈونەوهدا. بە واتايە كى تر: خۆلە بىر بىر دەنەوە لە كاتى پاداشت وەر گىرن و، بىر لېكىر دەنەوەشى لە دەمى خزمەتكۈزارى و يادى مردىدا!

ھەنگاوى سىھەم: ئەم ئايەتە پېرۇزە ئامازەي بۇ دەكەت كە دەفر موئى:
 (ما أصابكَ مِنْ حَسَنَةٍ فِيمَنَ اللَّهُ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فِيمَنْ نَفَسِكَ).

چونكە هر ده "نەفس" داخوازى ئەويە كە هەر چى خىز و چاكىيە بە هى خۆى دادهنىت، ئەم كارەش بەرە شاناژى كردى و لە خۆر ازى بۇونى دەبات. كەواته دەيىت، لەم ھەنگاوهدا، لە: ناتەواوى و كەم مۇكۇرى و كۆلەوارى و ھەزارى بە ولاؤھ ھىچى تر لە خۆى دا نەبىيىت و، ھەممو چاکە و لايدە تەواوه كانى خۆيىشى بە چاکە ئىخواوهندى مەزىيان دابىيىت و بە بەخشىشى ئەويان بىزانىت و، ئىزىز لە بىرى شاناژى و لە خۆ بایى بۇون، شو كەنەپىرى دەنۇنىت و سوپاسى خواوهند دەكەت.

كەواته پاڭز كردى "نەفس" لەم پلهىدا لە ئەھىيىنى ئەم ئايەتە پېرۇزە دايە كە دەفر موئى:
 (قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَاهَهُ) (الشمس: ۹).

واتە بەوه دەبىت كە بىزانىت:

تەواوبى خۆى لە ناتەواوبى دا و، تواناي لە كۆلەوارىي و، دەولەمەندىيە كەشى لە ھەزارى دايە. (بەو واتايە ئىخواوهندى خۆى لە دەۋە دايە كە تەواو نەبىت و، دەستەلاتى لە دەۋە دايە كە لە بەر دەخواى گەورەدا كۆلەوار و بىن دەستەلات بىت و، دەولەمەندىشى لە دەۋە دايە كە ھەزارى دەرگانە ئەو بىت).

ھەنگاوى چوارم: ئەم وانەيە كە ئەم ئايەتە دەپلىتەوه:
 (كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ).

چونکه "نفس" گومانی وايه که خزى له خزوی دا سره بهست و سره به خویه، له بهر ئوه لافي جوزه په رو هرد گاري يهك لئي دهدات و، بهرام بهر په رسما وي راسته قينه ي خزوی سره پيچجي تي دا يه. جا هه ستکردن بهم پراستي يه خواره وه مرؤف له و باره رز گار ده کات، ئه و راستي يهش بريتني يه لهوهي که:

هموو شتیک له خوی دا و به "واتا ئیسمی يه كهی" لهناوچورو، ونبوو، تازه په يدا بارو، نه بارو. به لام به "واتا حرفی يه كهی" ولهو پرووهه که به پی ئه رک و فرمانی سرشانی دهوری ئاوینهه ده رخهه ری ناوه جوانه کانی بدیهینهه ری مه زن ده بینیت، ئه وا ئه و شته: بینهه و بینراوه و، هه يه و بارو.

جا پاکز کردنی "نهفس" لهم هنگاو هدا بهوه دهیست که بزانیت: نهبوونی له بیوونی دایه و، بیوونیشی له نهبوونی دا! واته: ئه گهر خوی ینی و بیوونی به خوی به خشی، ئه واله تاریکستانی چمندین نهبوونی ئهونده زور و زه بهنده دا نو قم دهیست که به ئهندازه هی هموو بیوونه موهران دهین:

به واتایه کی تر دلیلین: ئەگەر لە بەدیھینەری راستەقینەی خۆی - کە خواي گەورەيە - بىن ئاگا بىت و ، بە بۇنى خۆى بايى بىبىت، ئەمە خۆى بە تەنبايى و خنکاوى دەبىنېتەوە لە ناوهندى تارىكىي بى كۆتايى جودايى و نەبووندا. بە چەشنى گولەستىرە(الىراعة) كە تەنها بە روونا كى يە كىزە كەي خۆى لە تارىكىي شەھى تاردا بىجۇولىتەوە.

به لام کاتی و از له خزویستی و له خزو بایی بعون دههینیت، بخوی دهرده که همیت که له راستی دا خزوی له خزوی داشتیک نی یه، به لکو ئاوینه یه کی دره و شانوه کانی به دههینه رهی راسته قینه یه. بهم پی یه، لرم ری یهوه "بعون" یکی نه پراوه و بین کوتایی به دهست دههینیت و، ئنجا "بعون" ی همه مو بونه و هر اینیش دهستکه و قازانجی دهیت.

بهلی، ئەو كەسەئ خوا دەدرزىتەوە، هەمەو شىتىكى دەست كەوتۇوە، چۈنكە هەمەمۇ بۇونەوران، تىكرا، بىرىتىن لە: درەوشانەوە ئاواه جوانە كانى خواوندى مەزن!

10

کۆتاپی ئەم پاشکۆيە

ئەم رېنگايىھى كە پىكھاتووه لەم چوار ھەنگاوه: "كۆلەوارى و، ھەزارى و، شەفقەت و، بىر كىردنەوە" لەھەرىپىست و شەش و تە كانى پىشىروى كىنىي "وته کان" دا، كە لە: زانستى حەقىقەت و، راستىي شەرىعەت و، حىكىمەتى قورئانى پىرۇز دەدۈين، پۇون كراونەتەوە. بەلام لىزەدا تەنها ئاماژىيە كى پۇخت بۇ چەند خالىك دە كەمىن كە ئەمانەن:

ئەم رېنگايىھى كورت ترین و نزىكىزىن رېيە لەچاۋ ئەوانى تردا، چونكە تەنها چوار ھەنگاوه. ئىنجا ئەگەر "كۆلەوارى" بەسەر نەفسدا زال بىبىت، ئەوا راستەخۇز تەسلىمى خواوەندى "بەتوانما" شىكۆمەندى دەكەت. بەلام گەر لە رېنگەي عىشقدا - كە گەيەنەرتىن رېيە بۇ لای خواي گەورە - "عىشق" بەسەر نەفسدا زال بىبىت، ئەوا دەرروونى مەرۆف دەستە كانى لە داۋىنى مەعشۇوقى مەجازى گىر دەكەت و بە جۇزە دەمىنەتىمەوە ھەتا نەمانى ئەو مەعشۇوقەى دەبىنېت، ئىنجا دەگات بە خۇش و يىستاروى راستەقىنە!

پاشان ئەم رېنگايىھى لە ھەموو ئەوانى تر بىوهى ترە، چونكە "نەفس" لەم رېنگايىھدا دووجارى "شطحات" نايىت و لاف و گەزافى لە تواناى خۇرى بەرھۇزۇرترلىنى نادات، چونكە مەرۆف لەم رېنگايىھدا جىگە لە: كۆلەوارى و ھەزارى و قسۇور و ناتەواوى، ھىچى تر لە نەفسى خۇرى دا شىك نابات، تالە سنۇورى خۇرى لابدات!

ئەم رېيە جادەيە كى گەورە و شەقامىنگى گشتىيە، چونكە مەرۆف لەم رېيەدا ناچار نايىت بۇونەوەر ان بىخاتە "بەندىخانەوە" يان "ئىعداميان" بىكەت، بە وىنەي پىپەوانى رېنگەي "وحدة الوجود"، كە بۇ مەبەستى گەيشتن بە دلىيائى و حوزۇورى قەلىي، بۇونەوەر انىان لە وەھمى خۇياندا بە نەبۇو(عدم) لە قەلەم دا، و تىيان: "لا موجود الا هو" .. يان بە وىنەي پىپەوانى رېيى "وحدة الشهود" كە بۇ مەبەستى بەھەر و بۇون و گەيشتىيان بە دلىيائىيە، بۇونەوەر انىان لە بەندىخانەي "بىرچۈونەوە" دا بەند كەردى، و تىيان: "لا مشهود الا هو"!

قرئانی پیروز - که ئەم چوار پیوهی لى ورگیراوه - به ئاشکرا الله ئىعدامكىرىدىنى بۇونەوەران خۆش دەبىت و لە بەندىخانەش بەريان دەدات!

جا ئەم پېڭايە - لەسەر ئەو رېيازەسى قورئان - بەو چاوه دەپوانىتە بۇونەوەران كە: ملکەچ و گۈيپايەلى بەديھىنەرى شىكۈمىنلىغان و، لە پىسى ئەمۇدا خزمەت دەكەن و، دەرخەرى درەوشانەوە كانى ناوە جوانە كانى، دەلتى ئاپىنهن ئەم دەرەوشانەوە انه دەدەنەوە دەرىياندەخەن. واتە ئەم پىيە بۇونەوەران بە واتاي "حەرفى" دەيىنەت و مامەلەيان لە گەلدا دەكت و، دووريان دەختاتەوە لەوهى كە خاوهنى واتاي "ئىسىمى" بن و هەر بۇ خۆيان خرابىنە خزمەت و گۈيپايەل كرابىن.

بەم چەشىنە، مەرۆف لە بىن ئاگابى (الغفلة) رېزگارى دەبىت و، لەسەر رېيازە كەسى قورئانى پیروز بە "حوزوورى بەردەۋام و ھەميشەبىي" دەگات و پىي بەھرەوەر دەبىت. ئەم كاتەمش لە ھەمو شىپىكدا پېڭايەك دەيىنەت كە بە خواى گەورە دەگىبەنەت.

پوختە ئەم قسانە:

ئەم پېڭايە بە "واتاي ئىسىمى" ناپروانىتە بۇونەوەران، واتە بەو پروانىنە بۇيان ناپروانىت كە لە خۆياندا و بۇ خۆيان خرابىنە كار و گۈيپايەل كرابىن. بەلتکو ئەم بۇپروانىنەيان لىنى دادەمالىت و، ئەرك و فەرمانبەرىي "ملکەچ بۇونىيان بۇ خواى گەورە" دەختاتە ئەستۆ.

وتهی بیست و حدهوتم

پهیامی ئیجتیهاد

(نزيكه‌ي پنج سال، يان زياتر پيش نېستا باسینکم له باره‌ي ئيجتیهاده‌وه له ناميلك‌ي به کي عره‌بي دا^(۱) نووسى. وا ئیستاش له سهر داراکاري و خواستي دوو برای ئازيز، بۇ مەبەستى رەنمابى كىرىنى ئەوانەي لەم مەسىلەيەدا سئورى خۆيان نازان، تاڭو ھەست بىكەن كە لە ج سئورىنکدا دەبىت بوروستن، ئەم وتهيدم نووسى).

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿وَلَوْ رَدُّهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولَئِكَ الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعِلَّهُمْ يَسْتَطِعُونَهُ مِنْهُمْ﴾ (النساء: ۸۳)

دەرگاي ئيجتیهاد ھەميشە كراوه و لە سەرپشته، بەلام لەم كات و سەردەمهى ئىمەدا شەش پىنگر ھەن، پى لە چۈونەزۈورە و دەگرن:

□ يە كەميان:

ھەروەك لە كاتى رەشه با و گىزەللو كەى توندوتىئى زستاندا ھەموو دەرگا و پەنجەرە و كەله بەرىيىك دەگىرىن و دادەخرىن و، كردنەوهى دەرگاي تى كارىكى راست و ۋىزانە نى يە.. ھەروەك لە كاتى ھېرىش ھىتائى لافاودا، بۇ مەبەستى تازە كردنەوه و چاڭ كردنەوه دیوار و بەربەستە كان، كون و كەله بەر و دەرگاي ئەد دیوار و بەربەستانە ناكىنەوه، چونكە ئەم كارە دەبىتە هوى تىاچۇون و ئەنجامە كەى ناھەموار دەبىت..

ھەر بەم جۇرەش، كردنەوهى چەند دەرگايە كى ناوى بە ناوى ئيجتیهاده‌وه لە كۆشكى بەرزى ئىسلامدا، يان كون كردنى دیوارە كانى ئەم كۆشكە، كە ئەمەش پىنگا بۇ چۈونە ژۈورەوه و يېرانكاران ئاسان دە كات، ئەم كارە لە راستى دا تاوانە بەرامبەر بە ئايىنى ئىسلام.

(۱) ئەم ناميلكە عەرەبى يە ناوى: "حُبَابُ مِنْ عُمَانَ الْقُرْآنَ الْكَرِيمَ" و، لە كەنېيى: "الشوى العربى التورىي" دايە. (وەرگىز)

به تاییهت له کاتی زۆربۇونى خراپکارى و، هیرش ھینان و دەستەلات پەيدا کردنى پەفتار و نەریتە بیانى يە کان و، پەرەسەندنی بىدۇھەت و، پالنان و کاولکارى يە کانى گومپایى دا.

□ دۇرھەمیان:

ئە شتانەی پېیان دەوتىرتىت: "ما عَلِمَ مِنَ الدِّينِ بِالضُّرُورَةِ" كە بە "قەتعى" و جۇرىڭى و اچەسپاون ھەر گىز ناگۇپرىن، ئەمانە ئىجىتىھادىيان تىدا ناکرېت و، لە حۆكمى قۇوت و خۇراکدان. ھەممو ئەمانە لەم سەردەمدە پاشت گۈئى خراون و خەرىكە لەتىھەت دوبن. كەواڭە كارىنگى تابلىقى پۇيىستە كە ھەموان ھەولۇ و كۆششى بىن و چان بۇ زىنلۇو كەردىنەوە و ئەنجامدالى ئەو لايەنە زەرۇورى يانە بدەن، چۈنكە لايەنە "نەزەرى" يە کانى ئىسلام، بە بۇنەي بىر و ئىجىتىھادى بىن گىردۇ خاوېتى زانا پىاۋچا كە کانى پىشىنەوە فراوان و دەولەمەند بۇون، بە چەشىنگى كە بەشى ھەممو سەردەملىك بکات و لە گەل ھەممو چەرخىكدا بگۇنچى. لەبەر ئەوه، واژەنەن لەو ئىجىتىھادانە كە بە نىازىنگى پاك و بىن گەرد كراون و، دەست كردن بە ئىجىتىھادى نوى لە پىناوى شۇينكەمۇتى "ئارەزۇوی نەفس" دا، بە خىانەت و بىدۇھەتىنگى تازە دادەنرېت.

□ سىھەمیان:

ھەروەڭ ھەندى كەرەسە و شتومەك، ھەريە كەيان بەپىي و ھەزى خۆى، لە بازاردا بىرھۇ دەبىت و بايەخى بىن دەدرېت، بازارى ژيانى كۆمەلائىتى و شارستانىتى مەۋھىش لە جىهاندا بە ھەمان جۇرە.. دەبىنەت جۇرە شتومەك و كەرەسەيەك لە چەرخىكى تايەتى دا رەواجى دەبىت و بىرھۇ پى دەدرېت و سەرنج و بىرى خەلکىان بۇ لارادە كېشىرىت و پىشچاۋ دەخرىن و، خەلکىش ئارەزۇومەندىيان دەبن..

بۇ غۇونە: ئەو شتەي كە لەم سەردەمە ئىمەدا سەرنجى خەلکى بۇ لارادە كېشىرىت، خۆ خەرىك كەردىنە بە كاروبار و پۇوداوه كانى سياسەت و.. خۇش راپواردن و دابىن كەردىنى ژيانى دنيا و، خەم و خەفەت خواردن تەنها بۇ ئەم دنيا يە و.. بلاو كەردىنە و بىرھۇپىدانى بىرورا ماددى يە کان..

بەلام لە چەرخ و سەردەمى زانايانى پىاۋچاڭى پىشىندا، ئەو كەرەسە و شتومە كەمى گرانبەها بۇوە و بايەخ و بىرھۇ پى دراوه و لە بازارى زەمانى ئەواندا سەرنجى بۇ لارا كېشىراوه، بىرىتى بسووه لە: پەزامەندىي پەرەورەنگارى ئاسماھە كان و زەھىر و، سىنور نەشكەنلىنى فەرمانە كانى و، دەرەنەنائى ئەمرو نەھىي يە كانى لە گوفشارە مەزنە كەدىدا و، ھەولۇدان بۇ بەدەستەنەنائى ئە شتانەي كە ھۆى گەيشتىن بەو بەختەوەرەي ھەمېشە بىيەي كە قورئانى پىرۆز و ۋۇنۇڭى درەخشانى سوننەتى نەبەوي دەرگا كايانان بۇ خىستبووه

سپریشت.. به جۆرنیکی واکه لە سەردەمانەدا "زەین" و "دل" و "گیان" ئىئوان، بە ھەممو ھیزیکیانوھ، بۇ: زانىنى ئەو شتانەی مايەی رەزامەندىي خواي گەورەن و، بۇ: فېرىبوونى ئاماڭىچە كانى خواوەند لە گوفتارە كانى دا، ئاراستە كرابۇون. بە رادەيەك كە ھەممو پروويەكى ئیيان و، حالتە جۆراوجۆرە كان و، پەمپەندى و، گفتۇرگۈز كانى نیوانىان ھەمۈيان پۇوهو رەزامەندىي خواوەندى پەروردگارى ئاسمانانە كان و زەھى ئاراستە كرابۇون..

لەبەر ئەوه، ھەرشت و كاروبار و رووداۋىڭ لە ژيانيكى ئاوادارە ئىنگە و دەوروپەرى ھەر خاوەن توانا و ليھاتىڭ رووبىدات، كە ژيانيكە ھەممو لايدىنېكى بەپى رەزامەندىي خوا بېرىۋە دەپروات، بىن ئەوهى ئەو خاوەن توانا و ليھاتەن بە خۆى بىزانتىت، ھەممو ئەوانەي بۇ دەبىت بە دەرس و پەندو، وەك بلىتى دل و سروشتنە كەدى دەرس و پىنمایى لە دەوروپەر و، سوود لە ھەممو بارودۇخ و رووداۋىڭ وەرددە گىرن و، ھەممو شىتىك دەورى مامۇستا و رابەرى بۇ بىبىنېت، ئاوا سروشتنى ئەو مەرقۇقە فيز و پىنمایى دەكەت، بە رادەيەك كە زىزە كېيى ئەو سە، بىن ئەوهش ئاگىرى "ئىكتىساب" ئى بەر كەوتىت، لە رەووناڭى دادەدرەوشىتىمۇ. ئىز ئەگەر كەسىنەكى و ائامادە، لە كۆمەلتىكى ئاوادارا و، لە كاتى خۆى دا، دەست بە ئىجتىھاد بىكەت، ئەوا ئەو ئامادەيى و ليھاتەنە كە لەو كەسەدا ھەيە، يەكىك لە نەھىتىيە كەنەن: (نور على نور) ئى دەست دەكەۋىت و، بە زووپى و لە ماوھىيە كى يەكجار كورتدا دەبىت بە موجتەھىد.

بەلام لەم چەرخ و سەردەمە ئىيمەدا:

خۆسەپاندىنى شارستانىتىي ئورۇپا و.. زال بۇونى بىر و فەلسەفەي ماددى و.. ئالىزبۇونى داخوازى يە كانى ژياني رۇژانە، دەبن بەھۇي شېرزاپى بىرى ئادەمیزاد سەرگەردانى دلائىان و، پەرتەواز بۇونى ھىممەتىان و، بىش بەش بۇونى ئەو شتانەي كە مايەي بايەخ پىدانى ئەمۇن. بە رادەيەك كە كاروبارە مەعنەوى يە كان لە زەین و بىرى خەلکى دا نامۇ بۇون.

لەبەر ئەوه، ئەگەر لەم رۇدا كەسىك بىبىت لە زىزە كى دا وە كو (سوفيانى كورپى عوېيەنە)^(۱) وايىت، كە لە تەمەنلى چوار سالى دا ھەممو قورئانى پېرۇزى لەبەر كردووە، لە

(۱) سوفيانى كورپى عوېيەنە لە سالى ۱۹۰۷ ئى كۆزچى لە كوروفە لە دايىك بۇوە و لە سالى ۱۹۸۱ ئى كۆزچى دالە مەككە كۆزچى دوابىي كردووە. پىشەوا زانا و جىيىپرۇا و قىسەرەوا زاهىد و ئەھلى وەرع بۇوە، زانىيان بە يە كەنەنگى رىوابەتلى لىن دەكەن و رىوابەتە كانىشى بە صەھىح دادەتىن، حەفتا جار حەجى كردووە، بە خزمەتى هەشتا كەمس زىتار لە (تابعىن) گەيشتتۇوە. حەدبىتى لەم زانىيانوھ رىوابەت كردووە: زوھرى و، سەبىعى و، ابن المنكدر و، ابوا الزناد و، عاصم المقرى و، اعمش و، عبدالملىك و زانىيانى ترى غەيرى ئەمانىش لە گەورە پىوانى تابعىن، ئەم زانىيانەش حەدىسيان لىن رىوابەت كردووە: ئىمامى شافىعى و، شوعە و، مەممەدى كورپى ئىسحاق و،

کوری دهرسی زانایاندا دانیشتووه و بهشداری کردووه، ئەوا ئەو كەسەئى كە ئەمۇزۇ لە زىرىھە كى دا وە كۆ ئەو وايە، پېۋىستى بە (دە) هەيندەئى ئەو شتاتە دەبىت كە ئەو كاتە سوفىيانى كورى عویەينە يان گەياندبووه پلەئى ئىجتىيەد! واتە: ئەوهى كە بۇ ئىجتىيەد كىردىنى سوفىيانى كورى عویەينە لە ماوهى دە سالىدا رەخسا، ئەوا بە سەدد سال ئىجا بۇ ئەو كەسە دەپەخسىت كە لەم سەردەمە ئىمەدالە زىرىھە كى دا وە كۆ ئەو وايە!

چۈنكە سەرەتاي سروشتىي فېربوونى سوفىيان بۇ ئىجتىيەد كىردىن لە تەممەنى "تەمىز" وە سەرەتەلەدەتات و، ئىجا وردە وردە ئامادەبىي و لىيھاتنى بۇ ئىجتىيەد، بە وىنەئى ئامادەبىي گۆڭردى بۇ ئاڭر، دەست بىن دە كات.. بەلام ئەو كەسەئى كە ئەمۇزۇ لە زىرىھە كى دا وە كۆ ئەو وايە، بىرى لە زۇنگاوى فەلسەفە ئامادىدا نوقىم بۇوه و، عەقللى پەرتەوازە ئەرۇداوە سىياسىيە كانە و، لە بەردىم داخوازى يە كانى ژيان و گۈزەرانى دىنلەدا سەرسام و سەرگەردان بۇوه و، توانا و ئامادەبىي و لىيھاتنى كانىشى لە ئىجتىيەد دوور كەوتۇونەتەوه..

بىن گومان لىيھاتۇرىي و توanax ئەم چەشىنە مۇزۇق، بە ئەندازە ئەرۇچۇون و وردە كارىي لە زانستە نوييە كانى سەر زەھىدا، بەمۇرا دە كە ئەندازە ئەرۇچۇون و وردە كارىي لە كەوتۇونەتەوه. لە بەر ئەوه، بۇيى نى يە بلىت: (خۇ من وە كۆ سوفىيان زىرىھە كم، ئىتتى بۇچى ناتوانم وەك ئەو بىگەمە پلەئى ئىجتىيەد؟)

بەلىن، بۇيى نى يە ئەمە بلىت، هەر وەك هەر گىز بېنىشى ناگاتەوه!

□ چوارەميان:

ئەگەر مەيلى نەش و نما كەردىنى هەر جەستە و لەشىڭ لەناو خودى ئەو لەشەوە پەيدا بىت، ئەوا دىيارە مەيلىكى رەسەن و تەواوه. بەلام ئەگەر ئەم مەيلە هي دەرەوهى لەشە كە بۇ، ئەوا ھۆيە كە بۇ لەت بۇونى پىستى ئەو لەشە. واتە ھۆكارييە كە بۇ ئىتكىدان، نەك فراوانبۇون و گەشە كىردى!

بە هەمان جۇر، ئەگەر وىستى ئىجتىيەد و ئارەزووئى فراوانكەردىنى ئايىن لە لاي ئەو كەسانەوە بىت كە لە خولگە ئىسلامدا دەخوللىنەوە و، لە دەرگاي تەقاوە و وەرعى تەواوهتى و راستەقىنەوە و لە رېنگا ئەنجامدانى "زەرورىيياتى ئايىنى" يەوه بىت، ئەوا بەلگە ئەواوەتى و ھەولۇدان بۇ تەواو كارى. باشتىن شايىت لە سەر ئەمە پىاوچا كانى پىشىنمان.

ابن جريج و، ابن بكار و، موصعىي مامى و، صەنغانى و، يەجىاي كورى ئەكتەم و، زانايانى زۇرى تېرىش، خوالە ھەموويان رازى بىت. (وەرگىز - بە كورتى لە كېپىي: "وفيات الانعيم" ئى "ابن خلکان" وە - ج ۲ / ص ۳۹۱ - ۳۹۳).

به لام ئەگەر سەر بەرز کردنەوە بۆ ئىجتىيەد و ئارەزووى فراو انكىرىدى ئايىن، لە لايمىنى ئەو كەسانەوە بىت كە وازىان لە (زەرورىيياتى ئايىنى) هيئاوه و، فەزلى ژيانى دنيايان بەسەر دواپۇرۇدا داوه و، بە فەلسەفەي ماددى چەپەل بۇون، ئەوا ئەم جۇره ئىجتىيەد، ھۇكارىنەكە بۆ رۇوخاندىن و لەناوبىردىنى ئىسلام و، دامالىنى ئىسلام لە ئەستۆي مۇسلمانان.

□ پىشەميان:

سى خالى سەرنىچ راکىش ھەن والى ئىجتىيەد ئەم چەرخەي ئىمە دەكەن كە پەيوەندىلى بە زەويىبەوە بىت و گىانە ئاسمانى يەكەى لى دادەمالان، لە كاتىكدا كە شەرىعەت ئاسمانى يە و، ئىجتىيەدېش لەبەر ئەوهى حوكىمە نەھىنى يە كانى شەرىعەت دەردەھىتىت، ئەوا دەبىت ئەويش ئاسمانى بىت.
(سى خالە كەش ئەمانەن):

يەكەميان: "عىليلەت" و "حىكمەت" ئىھەر حوكىمەنى شەرعى دوو شتى لەيەك جياوازن و نابىن بە يەك. حىكمەت و مەسلەحەت ھۆزى تەرجىحدانى حوكىمە كەن، نەك ھۇ و خولگە بن بۆ پەيدابۇنى ئەو حوكىمە. به لام "عىليلەت" خولگەي پەيدابۇنى حوكىمە كەمە.
با ئەمە بە نۇونەيەك رۇون بىكىنەوە:

لە سەفردا نويزە چوار رەكائى يە كان كورت دە كرىنەوە و لە بىرىي چوار رەكەت دوو رەكەت دە كرىت.

ئەم رۇ خىسەتە شەرعى يە عىليلەتە كەى بىرىتى يە لە (سەفتر) به لام حىكمەتە كەى ئەو (مەشەققەت) و بە كە (لەوانىيە) لە سەفردا بىت. جا ئە گەر ھەر كاتىك (سەفتر) بۇو، ئىزىز (مەشەققەت) ھەبۇ يان نەبۇو، ئەوا نويزە كە كورت دە كرىنەوە. چۈنكە عىليلەتە كە كە سەفترە ھاتووه تەدى. به لام ئەگەر (مەشەققەت) ئىچەندىن ئەۋەندەي ھى سەفتر لە گۇزىرىدا بىت، نويزەي بىن كورت ناكىتەوە و نايىت بە عىليلەتى كورت تىكىنەوەي نويزە.

پۇانىنى ئىجتىيەدە ئەم سەردەمە بە پىشەمەنە بە ئەستىيەتى بە دەستەنەن و دابىن دەپروانىتە مەسلەحەت و حىكمەت و، لە رۇشنىاي ئەمەدا حوكىمى خۆزى دەردەكەت. بىن گومان ئىجتىيەدە وەك ئەمە، ئىجتىيەدانىكە بە زەويىبەوە بەندە و، پەيوەندىلى بە ئاسمانەوە نى يە.

دووھەم: پۇانىنى ئەم سەردەمە بە تايىەتى و راستەو خۇ ئاراستەي بە دەستەنەن و دابىن كەنلى بەختە وەرىي دىندا كراوه و، پۇوي ئەحکامە كانىش بەرە و ئەو پۇوه وەرچەرخىنزاوه! لە كاتىكدا كە مەبەستى راستەو خۇ و سەرە كېيى شەرىعەت لە پىش ھەموو شىتىك و لە پلەي يە كەمدا ئاراستەي دابىن كەنلى بەختە وەرىي دواپۇرۇز كراوه و، ئىنجالە پلەي دووھەمدا و بۆ

ئەوهى ئەم دنیا بکات بە ھۆکارىڭ بۇ بەختە وەرىي ئەودنیا، دەرۋانىتە بەختە وەرىي ژيانى ئەم دنیا يە. واتە پۇوکارى ئىجتىهادى ئەم سەرددە لە "گىان" و "ئامانچە كان" ئى شەرىعەتەوە نامۇ و دوورە و، ناتوانىت بە ناوى شەرىعەتەوە ئىجتىهاد بکات.

سەنچەم، ئەو قاعىدە شەرعىيەى كە دەلىت: "الضروراتُ تبيح المظورات" واتە: "پۇيىستى" كارىڭ دەكەت كە شتانى حەرام دەھىننەتە پلەي حەلالەوە، قاعىدەيە كى گشتى و ھەمە كى نى يە. چونكە ئەگەر "پۇيىستى" لە رېنگاى حەرامەوە پەيدا بۇۋىت، ئەوا نايىت بەھۆى حەلآل بۇونى شتى حەرام و، ئەو پۇيىستى يەلى لە ئەنجامى كارى ھەلە و خراپى مەرۆفە دەرسەت بۇوە، ھەرگىز نايىت بە بىانۇو و ھۆيەك بۇ حەلآل كەردىنى حەرام و بە يە كېڭ لە خولگە كانى ئەو ئەحکامانە دانانرىت كە رۇخسەتىان تىدا رەچاو كراوه.

بۇ نۇونە: ئەگەر كەسىك بە رەزامەندى و ويسىتى خراپى خۆى بېرات خۆى مەست بکات، ئەوا بە لای زانىيانى شەرعەوە بەرپرسى ھەموو ھەلسۇ كەوتىكى خۆيەتى. واتە مەستى يە كەن نايىت بە عوزر و بەھانە بۇ ھېچ ھەلسۇ كەوتىكى. ئەگەر ژنە كەن تەلاق بىدات، تەلاقى دە كەويىت و .. ھەر تاوانىتكىش بکات، سزا دەدرىت! بەلام ئەگەر مەست بۇونە كەن بە بىن ھېچ ويسىت و دەستەلاتىكى خۆى بۇۋىت، ئەوانە تەلاقە كەن دە كەويىت و، نە لە سەر تاوانە كەيشى سزا دەدرىت. بۇ نۇونە: مەن خۇرىتكى ھەمېشە گۈزۈدەي مەن (مدمن) بۇي نى يە بلىت: (من تازە گىرفتار بۇوم، كەوانە مەن بۇ من پۇيىستە و سەبارەت بە من حەلالە).

نە خىر بۇي نى يە ئەمە بلىت، با سەبارەت بەمۇشەوە گەيشتىتە رادەي پۇيىستى.

ھەر لەم رۇانگەيەوە زۇر شت لەم سەرددەمدا ھەن كە خەلکىان پىوه گىرۈدە بۇوە و بۇ ئەوان وەك پۇيىستى لىنى ھاتۇوە، بە رادەيەك شىۋەي گىرۈدەي يە كى گشتى (البلوى العامقى) وەر گىرتۇوە. جا ئەم جۇرە شتانەي كە نىستا بە "پۇيىستى" دادەنرین، ھەرگىز نابىن بە بەھانە بۇ ئەحکامە كانى رۇخسەت و، شتى حەرامىان لە پىناودا حەلآل ناكرىت، چونكە لە ئەنجامى ويسىت و دەستەلاتى خراپ و ھەلەي مەرۆف و، ئارەزووی نامەشروع و، مامەلەي حەرامەوە پەيدا بۇون.

جا مادم ئەوانەي كە لەم زەمانەدا ئىجتىهاد دە كەن، ئەم "پۇيىستى" يانەيان كەردووو بە خولگەي حوكىمە شەرعىيەكىان، ئەوا ئىجتىهادە كانىيان ئىجتىهادىكى سەر بە زەۋى و، شوينكەوتى ئارەزووە و، ئاوىتەي فەلسەفەي ماددىيە! كە واتە ئىجتىهادىكى ئاسمانى نى يە و، بە ھېچ جۇرىتكىش دروست نى يە ناوى: (ئىجتىهادى شەرعىي) يان لىنى بىرىت. چونكە

هر دهستکاری کردنیک له ئەحکامە کانى بەدېھینەرى ئاسماňە کان و زەوی دا و، هەر دەست تیوهەر دانیک لە پەرسەتى بەندە کانى دا، بە بىنی ھىچ ئىزىن و پۇخسەتىكى مەعنەوى، شىنىكى ورنە گۈراوە و بەسەر خاوا نەكەدى دا دەرىتىمۇ!

باڭۇونەيەڭ بۇ ئەمە بەھىنەوە:

ھەندى ئەمس لە بىن ئاگایان و ايان بىن باشە كە وتارى ھەينى و درووشمە ئىسلامى يە کانى ترى وەك ئەو، لە بىرى زمانى عەرەبى، ھەممۇ نەتەوەيەك بە زمانى خۆى ئەنجامى بىدات^(۱). ئەو بىن ئاگایانە دوو ھۆ بۇ ئەم كارە دەكەن بە بىاتۇو:

يە كەم: بۇ ئەوهى عامەمى مۇسلمانان لە پۇوداوه سىاسىي يە کان تى بىگەن! كە دەشزانىن ئەوهەندە درۆ و دەلەسە و فرتوقىل لەمپۇدا تىكەل بە سىاسەت بۇوه، كە گەياندۇۋيانە تە ئەوهى لە حۆكمى وەسوھسەي شەيتاندا بىست! لە كاتىكدا كە مىنبەر شوينى پاڭەياندى سرووش(وھى)ى خواى گەورەيە و، زۆر لەوه بەرزا و پايەدارتە وەسوھسەي شەيتانى بۇ سەربىكەويت.

دووھم: وتارى ھەينى بۇ تىنگەيشتە لەو ئامۇزگارى يانەي كە ھەندى سوورەتى قورئان خەلکىيان بۇ رېنمابى دەكەن.

بەلىنى، ئەگەر ئەو شتائەي كە لە شەرعدا موسەللەمن و، ئەو ئەحکامانەش كە لە ئايىندا بە زەرروورەت دانراون، زۆر بەي مۇسلمانان بىيانازان و پەيرەوى بىيان لىنى بىكەن، ئەۋائەو كاتە وتار خويىندەوە بە زمانەي دەيزانى شىنىكى جوان دەبسوو، ھەر وەك وەر گىزبانى چەند سوورەتىكىش لە قورئانى پېرۇز - ئەگەر مومكىن بىست -^(۲) ھۆ كار و بوارى بۇ دەپە خسما تاڭو دواي زانىنى ئەو زەرروورى ياتانە، شتە شەرعىي يە نەزەرى يە کان و مەسىلە ورده کان و، ئامۇزگارى يە شارراوە كانىش فيرىن و بىيانازان.

بەلام خۆ لەم سەردەم و كاتەي ئىمەدا، ئەحکامە ئاشكرا و زانراوە كانى وەك: واجب بۇونى نوپۇز و زەكەت و رۆززوو، ھەر وەها حەرام بۇونى قەتل و داۋىن پىسى و مەى، پشت گۈئى خراون و، عامەمى مۇسلمانان چەندە پۇيىستىان بە زانىنى ئەم واجب بۇون و

(۱) مەبەست وتنى ھەممۇ وتارە كەمە تەنها بە زمانە كانى تر و بە كارنەھىنانى زمانى عەرەبى يە بە ھىچ جۈزىك. وەك ئەوهى كە لە تۈركىيا لە ناواھەستى سالە كانى بىستەوە تا سالى ۱۹۵۰ از لە باڭ و قامەتى نوپۇزدا دەكرا. بەلام لەم بەروارەوە، ئەم درووشمەنەن دەپە سەر شىوە شەرعىي كانى خۇبىان. (وەر گىز)

(۲) لە وتنى بىست و پىنچەمدا كە تايىھەت بە ئىعجازى قورئانەوە چەسپاندەمان كە ھەر گىز وەر گىزبانى قورئانى پېرۇز بە چەشىنەكى راستەقىنە بۇ ھىچ زمانىكى تر لە تو انادانى يە. (دانەر)

حەرام بۇونىيە، زىاتر پىۋىستان بە ھىنانەدىي ئەحەكىمانە و پەپەرىسى كەندا. ئەمەش بەھە دېتەدى كە ھەردەم ياد بخىنەوە و بۆ كەرددەھى چاڭ ھانبىرىن و، ھىممەت و غىرەتى ئىسلام لە دەمارە كانىاندا تىز بکەرنەوە و بەھەزىرىن و، ھەستى ئىمانى يان بىزوئىرىت، تاڭو بۆ شۇنىڭھەوتىن و پەپەرىسى كەندا ئەحەكىمانە پاڭ و خاۋىنانە راپېرن.

موسلمانى عەواام - چەندەش نەزان بىت - ئەم پۇختە واتايىھە لە قورئانى پىرۇز و وتارى عەرەبى تىن دەگات و، لە قۇولايى دەرەونى خۆىدا دەزانىت كە وتارخۇن و، خوینەرى قورئانى پىرۇز، پايە كانى ئىمان و بناغە پىۋىست و زانزاوه كانى ئايىن يادى ئەم و كەسانى دىكەش دەخاتەوە و، بەمەش دلى لە شەوقى ئەنجامدان و پەپەرىسى كەندا ئەحەكىمانە پې دەبىت.

خۆزگا دەمزانى لە ھەموو گەردووندا چ تەعېرىنىڭ ھەيدە بتوانىت لە بەرامبەر ئىعجازى قەشەنگى قورئانى پىرۇزى پەيوەستەى عەرشى مەزنى پەرەردەگارەوە لە سەرپى راپووهستىت و.. چ تەرغىب و تەرھىب و، چ يادخستەوە و رۇونكەردنەوەيدەك دەتوانىت لەو گەورەتىرىت؟!

□ شەشەميان:

نزيكىي سەرددەمى موجتەھىدە گەورە كان لە سەرددەمى يياوچا كە پىشىنە كانەوە، كە بىرىتى يە لە چەرخى ھاولە بەرپىزە كان و لە راستىدا چەرخ و سەرددەمى نۇور و راستىيە، ئەم نزيكىي، ئەوهى بۆ ئاسان و مەيسەر كەردىبۇون كە رۇوناكىي بىنى گەرددە كان لە نزيكتىن سەرچاوهى خۆيانەوە وەرېگۈن. بەمەش تواني يان ئىجتىهادە بىنى گەرددە كانىان بە پاكى ئەنجام بىدەن.

بەلام موجتەھىدە كانى سەرددەمى نۇى، لە ماوهىيە كى تابلىنى دورەوە و لە پاشتى چەندىن پەرددە زۇر و زەبەندەوە بۆ كىتىبى "حەقىقتە" دەپوانن، بە رادەيدەك كە زۇر بە ئەستەم رۇونتىن پىتى تىدا بەدى دە كەن!

ئەگەر دەلىتىت:

خولگەي ئىجتىهادە كان و سەرچاوهى حوكىمە شەرعىي بە كان بىرىتى يە لە راستىگۇنىي و دادگەرلىي ھاولەلەنى پىغەمبەر ﷺ بە چەشىنى كە سەرجەمى نەتەوەي ئىسلام لە سەر راستىگۇنىي و دادگەرلىي ئەوان يە كىان گەرتۇوە.. بەلام خۇ ئەمۇانىش وەك ئىمە مەرۇقىن و لە ھەلە بەدەر نىن؟

له وه لامدا دهلىين:

هاوه‌لان - خوايان لى پازى بىت - پىشەوا و شەيدابيانى حقيقەن و، تامەزرو و ئارەزو و مەندى راستى و دادگەرىن. لە سەردهمى ئەواندا خراپى و ناشىرىنىي "درۇ" و، چاکى و جوانىبىي "پاستى" بە رۇونى دەركەمتوو. بە راھىدەك كە ماوهى نىوان "پاستى" و "درۇ" بە ئەندازەدى دوورىي نىوان زەۋى و ئاسمان و عمرش و فەرش، فراوان بۇو!! چونكە ئەو جيازى يە گەورەيە ئىسوان پېغەمبەرى مەزن ﷺ (كە لە سەر چەلەپۇپەي ھەر بەرزى پلە كانى راستى دا راوه ستاوه) و، موسەيلەمەى درۆزىن (كە لە نىمىزىن پلە كانى درۆزى دا بۇو) بۇ ئەوان رۇون بۇوبۇوه.

ئەو شتەي كە موسەيلەمەى دابەزاندە پلە نىزمە كان (درۇ) بۇو و، ئەوهش كە حەزرتى مەممەدى ئەمەينى ﷺ گەياندە ئەو پلە بەرزانە (پاستى) و ئىستيقامەت بۇو.

لە بەر ئەوه، هاوەلە بەرپىزە كان - خوايان لى پازى بىت - كە خاوهنى ھىممەت و رەوشتى بەرزن و، بە بۇنىي پۇونا كىي ھاوه تېتىي خۆرى نبووه تەوه پۇوناك بۇوبۇنۇوه، بىن ھىچ گومانىيڭ ئەم ھاوه لانە - وەك چەسپاوه - ھەردەم دوورە پەرپىزى يان لەو درۇ و دەلەسە يىز لىنکراوهى كەرەسە كە موسەيلەمەى درۆزىن كەردووه، كە ئەوهندە كەرەسەيە كى چەپەل بۇوه زەللىي و رېسوايى بەرھەم دەھينا. ھەروەھا وەك چۈن لە كوفر ھەلەھاتن و توختى نەدە كەوتىن، بە ھەمان جۇر توختى درۆيىش نەدە كەوتىن كە شىنکە ھاوشان و ھاوتاى كوفره و، بە ھەموو ھېز و لېپەران و توانايە كىانوھە ھەولى بىن و چانيان بۇ دەستكەمەتنى حق و پاستى و ئىستيقامەت بۇو، تائەو راھىدەي كە شەيداي بۇوبۇو. بە تايىبەت لە رېبايەت كەردن و پاگەياندى ئەحکامە كانى شەرەدا، ئەو ئەحکامە جوانانەي كە شايابانى شانازى پىنه كەردىن و، ھۇكارن بۇ پېشكەوتىن و سەر كەوتىن بەرھەو كەمال و، پەيپەستن بە مەزىنى ئەو پېغەمبەرەو ﷺ كە ژيانى مەرۋاپايەتى بە تىشكى ئەو پۇوناك بۇوه تەوه.

بەلام ئىستا ماوهى نىوان (درۇ) و (پاستى) ئەوهندە تەسىك و كورت بۇوه تەوه كە لە ئاست و بەرامبەرى يە كەرىدان، بەلكو ھاوشانى يەكىن و، بازدان لە پاستى يەو بۇ درۇ تابلىي كارىيەكى ئاسانە. تەنانەت لە پەپەپاگەندە سىاسىيە كاندا فەزلى درۇ بە سەر راستى دا دەدرىت! ئەگەر جوانلىقىن و ناشىرىنىلىقىن شت لە يەك دو كاندا و بە ھەمان نىرخ و لە تەنيشتى يە كەتكەوە بەرۋىشلىقىن، ئەوا كېپارىي مەروارىي گرانبەھاي (پاستى) نابىت پىشت بە قىسە و ناسراوبىي فەرسىيار بېستىت، هەتا خۆى بە جوانى تەتلەي نەكەت و لېتىكى نەداتەوە!!

کۆتاپی

بەپى گۇپانى كات و سەردهم، شەريعەتە كانيش دە گۇپرىن. بەلگو ھەروك رپوپىشى داوه، ھەندى جار لە يەك كات و سەردهمدا و بە گۇپەرە نەتمە كانى ئەو كاتە چەندىن پېغەمبەر لە لايەن خواوه رەوانە كراون.

بەلام دواى كۆتاپى هيتنان بە پېغەمبەر ايەتى و ناردىن دواھەمین پېغەمبەر ﷺ پۇيىست بە شەريعەتى تر نەما. چونكە شەريعەتە مەزىزە كەى ئەو پېغەمبەر ﷺ سەرۈزىادى ھەممۇ نەتمەويە كە لە ھەممۇ چەرخىنگىدا. لايەن جوزئى يە كانى ئەو ئەحکامە فيقەي يانەش كە دەق (نص) يان لە بارەوە نى يە و، بەپى بارودۇخ داخوازى ئالتو گۇرن، ئەوا ئىجتىھادى زانىيانى مەزىزە بە كان ئەم كارەيان گىرتۇۋەتە ئەستو.

ھەروك بەرگ و پۇشاڭ بەپى وەرزە كان و، دەرمان بەپى پۇيىستىنى خوش و بىماران دە گۇپرىن، شەريعەتە كانيش بە ھەمان جۈرن، بەپى سەردهمە كان دە گۇپرىن و ئەحکامە كانيش بە گۇپەرە ئاماھىپى سروشتىنى نەتمە كان دەبن. چونكە ئەحکامە فەرعىيە كانى شەرع شۇينكەوتەي حالەتە كانى مەرۇفەن و، لە گەل ئەو حالەتەندا گۈنجاون و دەرمانى دەرە كانىان.

ئەوهبوو چىنە كانى مەرۇف لە سەردهمى پېغەمبەر پېشىنە كاندا - سلاۋى خوايان لە سەر يىت - لە يەكتىر دور بۇون و، وشكى و توندو تىزىش لە خwoo رەۋشتىاندا ھەبۇو و، لە بىر كەردنەوەياندا زىيات لە دەشتە كېتىيە و نزىكىر بۇون. لە بەر ئەو، شەريعەتە كانى ئەو سەردهمانە جىاجىا و، لە گەل بارودۇخ خياندا شىاپ بۇون. تەنانەت ھەندى جار رپوپى داوه كە چەندىن پېغەمبەر - دروودىان لە سەر يىت - لە يەك ناوچە و يەك سەردهمدا چەند شەريعەتىكى جىاجىايان لە گەل خۇياندا بۇ خەلتكى ئەو كاتە هيتناد.

بەلام بە هاتنى دواھەمین پېغەمبەر، كە پېغەمبەرى ئاھىزەمانە ﷺ مەرۇفایەتى كامەل بۇو، وەك بىلىي قۇناغى سەرەتايى و ئىجا ناوهندىي بېپوھ و، بەرەو خوينىنى بالا رېشتۈۋە و، ئىستا شايانى ئەوهە كە يەك وانە بخوبىت و گۈئى بۇ يەك مامۇستا رابىگىرىت و پەپەرەپى يەك شەريعەت و رېباز بکات. ئىت دواى ئەمە، با ئىختىلافە كانيش زۇر بن، مەرۇف پۇيىستى بە شەريعەت و مامۇستايى زۇر نەما و، يەك شەريعەت و يەك مامۇستاي بەسە.

بەلام لە بەر ئەوهە سەرچەمى مەرۇفایەتى ناتوانىن بگەنە يەك ئاست و لە سەر يەك پەوت لە زيانى كۆمەلایەتى دا بېرۇن، ئەوا مەزەھە بە فيقەي يە كان لە (فروع) دا بە زۇرى دروست بۇون.

خوئه گهر زوربهی زور و پرهای مرؤفایه‌تی بتوانن تنهایه کنم لایه‌تی بثین و له یه ک ئاستدا بن، ئهوا ئهو کاته ده کریت مهزه به کانیش یه ک بگرن و بین به یه ک.. به لام هروه ک حالت و باری جیهان و سروشی خه لکی ده رفت بهم ناده، ئهوا مهزه به کانیش ئهو یه ک گر تنه به خویانمه نابین!

له گمر ده لیت: خو (حق) همراه یه کیکه، ئیز چون ئه حکامه جیاوازه کانی همراه چوار مهزه به که و مهزه بی دوازده ئیمامه کانه موویان (حق) ده بن؟

و لام: (ئاو) به پی چیز و حالتی جیاجیا نه خوش شه کان، پینچ حومه جیا جیا و هرده گریت. ئهودتا بتو میزاجی نه خوش شیک باشه و بتو ئه ده رمانه، و اته له روانگه‌ی پزیشکی یه وه ئاو (واجب) بتوی.. لهوانه یه بتو نه خوش شیکی تر زیانی بیت و وه ک ژه ر واپت، که و اته له روانگه‌ی پزیشکی یه وه بتو ئه (حه رام) ۵.. لهوانه یه زیانیکی که متری بتو نه خوش شیکی تر تیدا بیت، که و اته به پی پزیشکی بتو ئهم (مه کرووه) .. لهوانه یه بتو نه خوش شیکی تر سودی بیت، بین ئهودی زیانیشی بین بگه یه نیت، که و اته به پی پزیشکی بتو ئهم (سوننه) ه. لهوانه یه نه زیان و نه سودی بتو یه کیکی تر نه بیت، که و اته به پی پزیشکی بتو ئهم (موباح) ه و با بیخواهه نوشی گیانی بیت!

لهم نمونانه ی پیشهوه، ده بینت که حق له یه کیک زیاتر بتو، چونکه همراه پینچ به شه که همموویان حه قن. ئایا ده توانيت بلیت: (ئاو) تنهای چاره سه ری یه و بمه؟ یان تنهایها واجبه و هبیج حومه کمینکی تری نی یه؟

هر به وینه ی ئمه کی باس کرا، ئه حکامه کانی خوای گهوره، به هزی هاندان و به ری خستنی حیکمه‌تی خواوهندو، به پی شوینکه و توان، ده گوررین. که ده شگوررین، به حق ده گوررین و، به حق ده مینه وه و، هممو یه کیک له حومه کانی حه قن و به رهه ندی یان تیدایه.

بتو غونه^(۱): زوربهی ئهوانه شوین ئیمامی شافیعی ده کمون - خوای لئی رازی بیت - له چاو شوینکه و توانی ئیمامی حنه فی دا - خوای لئی رازی بیت - له زیانی ده شته کیتی و گوندن شینی یه وه نزیکترن، که ناگاته ئاستی زیانیکی کومه لایه تی ئه و تو کومه لک بکات به یه کمیه کی یه ک گر تبوو. جاله بمر ئه موو یه کیک له جو ره کومه لک دا ئاره زو و مهندی

(۱) دوای ئهودی ماموزتا نورسی له لاپره کانی پشوودا بروونی کردده که ئه حکامه شه رعی یه کان له خولگه‌ی عیللەت "دا ده خولینه وه نه ک "حیکمهت" ، والیره شدا نمرون ده هینه وه بز بروونکردنوه هی حیکمه‌تی خواوهند لە گونجاویی مهزه به کان له گمل سروشی شوینکه و توانیاندا. که و اته ئهم مهزه بانه حق و حیکمه‌ت نه له همان کاندا. (و هر گیز).

ئهوهیه کهچی له دهروونی داشک دهبات بموپری دل ئامادهی و دلنيابی يهوه بز خواوهندی ئهنجامدهری پیویستی يه کانی بدرکینیت، ئهوا همریه کهيان بز خۆی پنداویستی يه تایبەتی يه کەی خۆی له خوای گمۇرە داوا دەکات و پەنای بز دهبات. ئهوهتا هەرچەند مەئمۇوم و شوین کەوتهی ئیمامە کەچی بز خۆی سوورەتی فاتیحە دەخوینیت. ئەم کارەش خۆی له خۆی دا و له هەمان کاتدا عەینى حقوق و حىكىمەتە.

بەلام زۆربەی زۆر و پەھاي شوينكەوتۇوانى ئیمامى ئاعزەم (ئېبوو حەنیفە نو عمان) له شارستانىتى و ژيانى شارەوە نزىكتەن، كە ئەمەش بز ژيانىكى كۆمەلایەتى ئامادەيان دەکات. ھۆى تزىكىي ئەم مەزھەبەش لە شارستانىتى يهوه، ئەوه بۇر كە زۆربەی حکوومەتە ئىسلامى يە كان شوينكەوتە ئەم مەزھەبە بۇون. لەم مەزھەبەدا ئەو كۆمەلەی كە له نويزەدا يەك جەماعەت دەکەن، وەك يەك كەس وان و، يەك كەس بە ناوى ھەموۋيانەوە دەدۋىت. جا مادەم ھەموۋ ئەوانى تەرسىدىقى ئەم دەکەن و بە دل پەيەندىيان پۇھىتى، ئهوا قىسى ئەو يەك كەسە له حوكىمى قىسى ھەموۋياندایە. كەواتە نەخويىتنى سوورەتى فاتیحە له لاپەن مەئمۇوم و شوينكەوتە ئیمامەوە، عەینى حقوق و حىكىمەتە.

نمۇونەيە كى تر:

لەبەر ئەوهى شەريعەت چەند بەرەستىك لە بەرەم سروشتى مەرۆقدا دادەنیت، تاڭو لە سنۇورى خۆيان دەرنەچىن و بەمەش تەمى و ئامۇز گارىيان دەکات و، نەفسى مەرۇقى پىن پەرۇهرە دەنیت، ئهوا بەپىن مەزھەبى ئیمامى شافيعى - كە زۆربەی شوينكەوتۇوانى خەملەكى دېھات و نىمچە دەشته كى و سەرگەرمى كار كەردن - دەستنۇز بە دەستكەوتەن لە ئافەرت دەشكىت و، كەمىك چەپەللى (نەجاسەت) يىش زيانى ھەيد. بەلام بەپىن مەزھەبى ھەنەفى كە زۆربەی شوينكەوتۇوانى چۈونەتە ناو ژيانى كۆمەلایەتى يهوه و نىمچە خاوهەنەكى شارستانىتىن، ئهوا دەستنۇز بە دەست بەرگەوتەن لە ئافەرت ناشكىت و، بە ئەندازە درەمەنەكىش چەپەللى (نەجاسەت) بوارى دەدرېت و زيانى نى يە.

با ئىستا سەيرى كرىنكارىيەك (جوتىيارىيەك) و فەرمانبەرىيەك بکەين. دەيىنин كرىنكارە كە بە حوكىمى ئىش و كارى لە لادىدا زىياتر تۇوشى تېڭەللى و دەستكەوتەن لە ئافەرتى يېڭانە و دانىشتن لە گەلەيان لە دەوري يەك ئاگردا دەبىت و، دەچىتە ناو چەندىن جىڭگاى چەپەلەوە. ھەموۋ ئەمانەي بە حوكىمى گوزەران و كار و پىشە كەى تۇوش دەنیت: دۇور نى يە نەفسى ئەمارە دەرفەتىكى بۆ بەخسىتىت كە لە سنۇورى خۆی دەرېچىت. لەبەر ئەوه، شەريعەت زايەلەيە كى ئاسمانى دەھاۋىتە ناو ھەناوى ئەم مەرۇقەوە و فەرمانى پى دەدات كە: دەست لە شتىك مەدە دەستنۇز بەشكىتىت و نويزە كەت بەتال بکاتەوە.

به لام ئو فهرمانبهره، به بى نهريتى كۆمەلایهتى به و جۆرە توشى تىكەلىونى ئافرهتى نامەحرەم نايىت - به مەرجىيەك مەرۋىئىكى رەوشت بەرز يېت - وە زۇر خۇرى توشى پىس و چەپەلى ناکات و، شوين ھۆكاري كانى پاك و خاونىيى شارستانىتى دە كەويت. لەبەر ئەمە، شەرىعەت لە ئاستى ئەودا توندىي نەنواندووه، بەلكو لايەنى (پوخسەت)ى لە بىرى لايەنى (عەزىمەت) بۇ دەرخستووه و، بە ناوى مەزھەبى حەنەفى بەھەمە لەسەر ئاسان كەردووه و، بىنى دەلىت: ئەگەر دەستت بەر ئافرهتىكى نامەحرەم كەوت دەستتۈزۈت ناشكىت و، ئەگەر شەرمىت لە ئامادەبۇوان كەردو بە ئاو خۇزىت پاك نەكەردو، زيانى نى يە، چونكە چاپۇشى لە ئەندازەرى درەھەمبىك "نەجاسەت" كراوه.

ئىز بەمە، لە وەسوھە و دوودلى، رىزگارى دەكەت.

ئەم دوانە: دوو دەلىزى دەرىان و، بۇ نخۇونە هيئانامەنەوە، دەتوانىت قىاسى شى ترىان لەسەر بىكەيت. خۆ ئەگەر توانىت تەرازووە كانى شەرىعەت بە تەرازوو كاربى (شەعرانى) و بەم جۆرەى باسماڭ كەرد، بېپۇست، ئەوا بىكە.

﴿سَبِّحْنَاهُ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلِمْنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾.

اللَّهُمَّ صَلُّ وَسَلِّمُ عَلَى مَنْ نَمَلَ فِيهِ أُنْوَارٌ مَحْبَثَكَ بِلِمَالٍ صِفَاتِكَ وَأَسْمَائِكَ، بِكُونِهِ مِرَآةً جَامِعَةً لِتَجْلِيلَاتِ أَسْمَائِكَ الْحَسَنِيِّ، وَمِنْ عَرْكَزَ فِيَهِ شَعَاعَاتُ مَحْبَثَكَ لِصَنْعَتِكَ فِي مَصْنُوعَاتِكَ بِكُونِهِ أَكْمَلَ وَأَبْدَعَ مَصْنُوعَاتِكَ، وَصَيْرُورَتِهِ أَنْوَذَجَ كَمَالَاتِ صَنْعَتِكَ، وَفَهْرَسَتِهِ مَحَاسِنِ نُقُوشَكَ، وَمَنْ ظَاهِرَ فِيَهِ لِطَافِ مَحْبَثَكَ وَرَغْبَتِكَ لِاسْتِحْسَانِ صَنْعَتِكَ بِكُونِهِ أَعْلَى دَلَائِي مَحَاسِنِ صَنْعَتِكَ وَأَرْفَعَ الْمُسْتَحْسِنِينَ صَوْنًا فِي إِعْلَانِ حُسْنِ نُقُوشَكَ وَأَبْدَعُهُمْ نَعْنَى لِكَمَالَاتِ صَنْعَتِكَ، وَمَنْ تَجْمَعَ فِيهِ أَقْسَامِ مَحْبَثَكَ وَاسْتِحْسَانِكَ حَمَاسِنُ أَخْلَاقِ مَخْلُوقَاتِكَ وَلَطَافَتِكَ أَوْ صَافَ مَصْنُوعَاتِكَ، بِكُونِهِ جَامِعًا لِمَحَاسِنِ الْأَخْلَاقِ كَافَةً بِاِحْسَانِكَ وَلِلْطَافَاتِ الْأَوْصَافِ قَاطِبَةً بِفَضْلِكَ، وَمَنْ صَارَ مِصْدَاقًا وَمَقِيَاسًا فَائِقًا بِجَمِيعِ مَنْ ذُكِرتَ فِي فِرْقَانِكَ أَنْكَ تَحْبَهُمْ مِنَ الْمُحْسِنِينَ وَالصَّابِرِينَ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُقْتَنِينَ وَالْتَّوَّابِينَ وَالْأَوَابِينَ وَجَمِيعِ الْأَوْصَافِ لِلَّذِينَ أَحَبَبْتَهُمْ وَشَرَّقْتَهُمْ بِمَحْبَثَكَ فِي فِرْقَانِكَ حَتَّى صَارَ إِمامَ الْحَبِيبِينَ لَكَ، وَسَيِّدَ الْحَبِيبِينَ لَكَ وَرَئِيسُ أُوْدَائِكَ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَأَخْوَانِهِ أَجْمَعِينَ. آمِينٌ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ.

پاشکوئی

وتهی بیست و حدوتهم

تاییه‌ته به هاوەلە بەریزە کانەوە، خوايان لى ڑازى بىت

وەك مەولانا جامى دەفرمۇي منىش دەلىت:

يا رسول الله چە باشد چون سگ اصحاب كھف
داخىل جنت شوم در زمرەء اصحاب تو؟
أو رود در جنت و من در جهنم کى رواست
أو سگ اصحاب كھف و من سگ اصحاب تو^(۱)
باسمه سبحانه

﴿وَانِّي مَنْ شَاءَ إِلا يَسْبِحُ بِحَمْدِهِ﴾

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿مَحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رَحْمَاءُ بَيْتُهُمْ تَرَاهُمْ رُكْعًا سُجَّدًا يَتَّقُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرَضُوا إِنَّا سِيَّاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثْرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّورَاةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَثَرَ رَعْ أَخْرَجَ شَطَأَهُ فَأَزْرَهُ فَاسْتَقْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَاعَ لِيغَيِظَ بَهُمُ الْكُفَّارُ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾ (الفتح: ۲۹)
براي بېرىزم! پرسىارت كردىبو:

(۱) بېرىز "خولووصى يەحىا گىل" كە يەكىنەكە له قوتايى يەدىزىنە كانى مامزىستا نۇورىسى، دەگىزپىنه و دەلىت: (لە سالى ۱۹۱۶ دادالە جەبەھى قەفقاس بۇوم، ئەفسىرىنىكى تېختىياتى كەركۈكىمان لەگەلدا بۇو، زاوابى شىيخ بەزازى تالىھىبانى بۇو. ئەم پارچىمەم لەم وەرگىرت كە له ژۇورە كە شىيخ بەزازى تەكىيەتى تالىھىبانى كەركۈك ھەلتوسا بابو:

يا رسول الله چە باشد چون سگ اصحاب كھف..... هەتا
پاشان كە ناسراويم لە گەل مامزىستا نۇورىسى دا پېيدا كرد، ئەم پارچىم بىز ناراد و، لە داونىنەوە تکام
لىنى كردىبو كە له نېوان قوتاپىانى نۇوردا بە (قطىمىر)، كە تاۋى سەگە كە ئەسحاپولكەھفە، قبۇللم بىكەت.
مامزىستايش لە وەلامدا بۆزى نۇوسىم: لە خوادا او اكارىن كە يەكىن بىت لە پېشىكمۇ تووانى ئەسحاپولكەھف...
و شەى (قطىمىر) لە نامە كەتدا لا بىه، وائىنمە لامان بىردى. پروانە: "Son Şahitler, N. Şahiner, 1/38"
(وەرگىز)

چهند پیوایه تیک هەن ئەم دەگەیەن کە لە کاتى بلاۋ بۇونەوە و پەرەسەندى بىدۇھە تدا
ھەندى ئىماندارى راست دەگەنە پلەي ھاوهەلە بەرپىزە کان، تەنانەت لەوانەيە پېشىشيان
بىکەون! ئايا ئەم پیوایه تانە صەھىجىن؟ ئەگەر صەھىجىن حەقىقەتە كەيان چى يە؟ تكايە پۇونى
بىکەرەوە.

وەلام: ئىجمامى ئەھلى سوننەت و جەماعەت سەبارەت بەھۆى كە ھاوهەلەنى پېغەمبەر ﷺ
لە دواى پېغەمبەران - دروودىان لەسەر بىت - باشتىن مەرۋەن، ئەم ئىجمامى بەلگەيە كە ھىچ
گۇمانىتىكى لىنى ناكىرىت و جىنگاى بۆز تووپۇز لەم مەسەلەيدا نەھىشتۇرۇتەوە. جا ھەركام لەو
پیوایه تانە صەھىجىن، ئەوا چا كە كارىيە جوزئى يە كانى ئەم ئىماندارانە دەگىرىتۇمە، نەك
كوللىي يە كان. چونكە ھەندى جار لە چا كە جوزئى يە كاندا (مەرجوح) بەسەر (راجح) دا
تەرجىح دەدرىت. دەنا سەبارەت بە چا كە كارىيە گشتى يە كان ھىچ كەسىك ناگانە پلەي ئەم
ھاوهەلە بەرپىزانە كە خواوهندىلە قورئانى پېرۇز و تەورات و ئىنجىلدا وەسف و ستابىشى
كىردوون، وەك لە كۆتائى سۈورەتى "الفتح" دا باسى ئەممى كىردوو.

واسى حىكمەت كە سىن ھۇيان تىدایە، لە نىوان چەندىن ھۇ و حىكمەتى زۇردا، باس
دە كەين:

حىكمەتى يە كەم:

ھاوهەلەتىي پېغەمبەر ﷺ ئىكسىرىتىكى مەزنە، كارىگەرەيە كى ئەوهەنەدە لەعادەت بەدەرى
ھەيدى، كە ھەر كەسىك ماوهەي يەك خولەك پىنى شەرفەند بىت، ئەوهەنەدە نۇورى حەقىقەتى
دەست دە كەھۆيت كە ئەوانەي چەندىن سالى تەمەنیان لە سەپىر و سلۇوکى پەروەردەي
پۇچى دا بەسەر دەبەن، دەستىان ناكەھۆيت. چونكە ھاوهەلەتىي پېغەمبەر ﷺ بىرىتى يە لە رەنگ
گىرتىن بە رەنگى "پاستى" و تىادرەو شانەوەي روونا كىي حەقىقەت. مەرۋەنە
درەو شانەوەي ئەم نۇورەتىيادا، دەتوانىت بگاتە چەندىن پلە و پايەي بەرزو، بە بۇنىي
شۇينكەوتون و نىسبەت پەيدا كىردىن لە گەل ئەم نۇورەدا بە چەندىن مەقامى زۇر شەرفەند
بىت. ئەم ھاوهەلە لەمەدا وەك خزمەتكۈزارى پادشا وايە، كە دەتوانىت بگاتە شۇينى وا كە
مير و پىشەۋايىنى سوپايى پادشا ناتوانىن پىنى بىگەن.

ھەر بەھۆى ئەم نەھىنى يەۋەيە كە دەيىنин گەورەتىن وەلى لە ئەموليا پىاو چا كە كان،
ناتوانىت بگاتە پلەي ھاوهەلەتىكى بەرپىزى پېغەمبەرەي مەزن ﷺ تەنانەت ئەم وەلى يانەش كە ھەر
لە حالتى بىدارى دا شەرفەندى بەخزمەت گەيشتى پېغەمبەر ﷺ بۇون، وەك (جەلالەددىنلى
سيووطى)، ئەمانەش ھېشتا ناگەنە پلەي ھاوهەلەن، خوايانلى پازى بىت.

چونکه هاوەلە بەرپزە کان بە (نورى نبۇوهت) هاوەلیتىنى پىغەمبەريان دەكىد. واتە لەو حالە تەدا هاوەللى بۇون كە پىغەمبەر ﷺ پىغەمبەر و رەوانە كراو بۇوه. بەلام وەلى يە پياوچا كە کان، پىغەمبەريان لە دواى وەفاتى، واتە دواى تەمەواوبۇونى "وەحى" دىبو، كەواتە هاوەلیتى و بەخزمەت گەيشتىيان بۇ پىغەمبەر ﷺ بە (نورى ويلايەت) بۇوه. واتە دەركەوتىنى پىغەمبەر ﷺ لە بەرچاۋى ئەواندا، لە رۇانگەمى (ويلايەت ئەممەدى) يەوهى، نەك (نبۇوهت). مادەم ئەمە وايە، ئەوا دەبى ئەم دوو هاوەلیتى يە بە ئەندازەسى بەرزىي پلەي (نبۇوهت) بەسەر پلەي (ويلايەت) دالە يەك جىابىن.

بۇ رۇونكىرنەوهى كارىگەرىي لەعادەت بەدەر و رۇوناكىي مەزنى هاوەلیتىنى پىغەمبەر ﷺ بەھۆزى (نبۇوهت) ھو، رەجاو كەدنى ئەمە خوارەوه بەسە: لە كائىنەكدا دەشتە كى يە كى دەلىرەق بە دەستى خۆى كچى خۆى زىنەدەچال دەكىد، ھەر تەنها بەھۆزى ئامادە بۇونى كۆپۈكى پىغەمبەر ﷺ و هاوەلیتىنى يەك سەعاتى ئەمۇ، ھېنەدە دەڭەرمى و سىنگ فراوانى و رۇوناكىي گىانى دەست دەكەوت، كە خۆى لە كوشتنى مېرولە يە كى بچۈوك دەپاراست!

يان يە كىنگى تر كە هيچ ياسا و زانىارى يە كى شارستانىتىنى نەديوه و نەزانىيوه، كە ئامادە دەبۇو لە كۆپۈرى پىغەمبەر دا ﷺ، يە كىسەر دەبۇو بە مامۇستاي پىشىكەمتو توپۇرىن نەتەوهى خاوهەن شارستانىي وەك ھېنەدە چىن و، بەپەرى دادگەرى حوكىمى دەكەردن و بۇيان دەبۇو بە نۇونەيە كى بەرزا رەوشت و پىشەوايە كى باشى چاولىنگراو.

حىكىمەتى دووهەم:

لە پەيامى (ئىجتىيەد) دا چەسپاندمان كە هاوەلە بەرپزە کانى پىغەمبەر ﷺ لە چىلەپۇپەي كەمالى مروۋاپىيەتىدان. چونكە ئەم ئالىو گۈزە مەزنەي كە ئىسلام لە رەوتى ژيانى ئە و كاتەدا - ج لە تاك و ج لە كۆمەلتىدا - ئەنجامى دا و ھینايەدى، جوانىسى حەق و چاڭە كە بەپەرى رۇونى دەرخىست و، پەردەشى لە رۇوى ناشىرىنى و چەپەلىي شەر و ناحەقى لابىد. بە رادەيەك كە ھەرىيەك لە حەق و ناحەق و رېاست و درۇ، ئەندەن بە رۇونى دەركەوتىن كە دەتۇت بە دەست لە يەك جىا كراونەتەوه و، ئەندازە و ماواھى دوورىيى نىۋان خىر و شەر و، رېاست و درۇ، بە ئەندازەسى دوورىيى نىوان ئىمان و كوفىر و بەھەشت و دۆزەخ، فراوانىي پەيدا كەردى.

لە بەر ئەوه، هاوەلە بەرپزە کانى پىغەمبەر ﷺ كە ھەستى بەرزا و سروشتى تەواويان پى بەخشر اوھ و، ئارەزوومەندى رەوشتى جوان و كاروبارى بەرزا، رۇانىنى خۈزىان بەرھو ئەو

پیغمه‌بره خوشویسته ^{پلکان} تار استه کردبوو که له سه ر چله بی پهی همه ر به رزی که مالی مرؤف دایه و، خواهنه بانگه واژی خیز و حهق و راستی يه، ته نانه ت نمونه هی همه ر به رزی ته اوی مرؤفه، که محه مهدی پیغمه‌بری به ریزمان و خوشویستی خواهنه ندی پهروه درگاری همه مو جیهانه کانه ^{پلکان} ئیز ئهوان به هنی سروشت و فیتزه تی پاکی خویان، سه ر جه می ئه و هیزه هی که خوا پینی به خشیبوون بو ئه و هیان تهرخان کردبوو که له ئیز ئالا که می ئه و پیغمه‌بره دا بن ^{پلکان} و هر گیز ئه و هیان لئی ده رنه که موت که مهیلیان به لای موسه‌بلمه می درؤز ندا بجیت، که نمونه هی درؤ و شهرب و ناحدق و خورافت بورو.

بو پوونکردنوهی زیاتر، ئه م نمونه هی خواره و ده هینیه وه:

جار جار له بازاری شارستانیتی مرؤف و پیشانگای زیانی کۆمەلا یه تی دا ههندی شتی و ا پیش چاو ده خرین که کاریگەرییان و هک کاریگەریی ژه هر وا یه و ئەنجامی چەپه لیان ههیه و. همه مو ئه و که سانه هی که خواهنه سروشتی ساغ و تهواون دوور ده کهونه وه لئی و به هیچ جوزیک تو خنی ناکهون.

به ههمان جوزیش چەندین که ره سه هی مه عنده و شتی تر له ههمان بازار دا ده خرینه پیش چاو، که ئه و هنده ئەنجامی جوان و کاریگەریی باشیان ده بیت به راده يه ک سەرنخی خەلک بو لای خویان رابکیشون و، و هک ده رمانی ده رده کانی کۆمەل وابن. له بەر ئه و، همه مو ئه وانه هی که به سروشت و فیتزه چاکه خوازن، بەر و پو ویان ده پۇن.

بم جوزه، له بازاری زیانی کۆمەلا یه تی سه ر ده می پر لە به خته و هر بی پیغمه‌بریتی دا - که له همه مو سه ر ده میک چاک ته - چەندین جوز شتی تیدا پیش چاو خراوه. شتیکی بەدیهی و ئاشکرایه که هاوله بەریزه کان به بونه هی سروشتی بى گەرد و پەوشته بەر زە کانی خویانه و، لە بازار دا بەر و پاستی و خیز و حهق بېرۇن و، له همه مو ئه و شتائەش دووره بەریزی بکەن کە ئەنجامی خراب و ده ردى سەر بی دنیا و قیامەتیان تیدایه، و هک درؤ و شهرب و کوفر. ده بیت له ده ری ئالا کەمی پیغمه‌بری بەریز ^{پلکان} کۇ بۇونه و، له گالىتە جاری يه کانی موسه‌بلمه می درؤز نیش، که نمونه و نوینه ری درؤ و دەلەسە و شهرب و ناحدقی يه، دوور کەوتنەو.

بەلام بەر و پۇز لە دواي پۇز همه مو شتیک گۈرما و، و هک ئه و بارە هی سه ر ده می پیغمه‌بر ^{پلکان}، کە چاک تین سەدە و سەر دەم بۇو، نەمایه و. بەلکو ئەندازە و ماوهی نیوان راست و درؤ و رده و تا بەر و سەر دەم کانی ئىستامان نزیك بىنەو، کەم بۇونه و، به راده يه کە له م سەر دەم کەندا راستی و درؤ بە يه کەم ون و هاوشانی يه كۆن، ئەمە تا

ھەر دوو کیان لە يەك پىشانگادا دادەنرین و لە يەك سەرچاۋىشەوە دەر دەچىن! لە ئەنجامى ئەمە شىدا پەروشت و تەرازووە كۆمەلایەتى يە كان تىكچۇون و دووچارى ئالۇزى بىوون. ئەوهش كە زىياتر ناشىرىنى "درق" ئى سامانىك و، جوانىي "پاستى" ئى رۇوناڭى داپوشىۋە، پەروپاڭەندە سىاسىيە كانە!

ئايا ئىتىر لە سەر دەمىنگى ئاوادا كەس جورئەت و پېرىكىشى دەكتات و لافى ئەوه لى دەدات كە بلىت: دەتوانم لە پەلەپايەتى ئەم مەزۇقە مەزن و بەرپەنەوە نزىك بىممۇھ كە لە يەقىن و تەقۋا و دادگەری و پاستى و بەختىرىنى خۆيان و شتە بەنرخە كانىان لە پىناوى حەقدا، گېشتوونەتە پلەپايەك كە هيچ كەسىكى غەيرى ئەوانى بىن نە گەيشتۇرۇھ؟ كەس هەيە پېرىكىشى ئەوه بىكتات و لافى نزىكبوونەوە لەوان لى بىدات، چ جاي ئەوه ئىشيان بىكەۋىت؟ و احالەتىكستان بۇ باس دەكەم كە بە سەر خۆمدا هاتۇوە، لايەنېكى ئەم مەسىلەيە پۇون دەكتەنە:

رۇزئىكىان ئەم پرسىيارەم بە دىلدا هات: بۇچى كە سانى پايەبەرزى وەك "محىدىنى عەرەبى" ناگەنە پلەي ھاوەلە بەرپەزە كان؟

پاشان لە كاتى وتنى: (سبحان ربى الاعلى) ئى سۈزىدەي نويىزدا، سەر بىخىم داشتىكىم لە راستى يە مەزىنە كانى واتاي ئەم وشە پېرپەزە، نالىيم ھەمموسى، بۇ دەركەوت. لە دلى خۆمدا وتم: خۆزگان نويىزىكى تەواوم بۇ دەرەخسا، كە وەك ئەممەم لە واتاي ئەم وشە پېرپەزە بۇ دەركەوت، هى ھەممو ئەم توپىزەم بەم شىيەتە بۇ دەربەكمەوتايە، چونكە ئەوهەم لە پەستى سالىيىكى تەواوى (نەوافىل) باشتى دەببۇ.

لە دواى نويىزە كە بۇم دەركەوت كە ئەم خاتىرىيە و ئەم حالەتە وەلامى پرسىيارە كەم بۇو. واتە پىنمايى كىردىم بۇ ئەوهەي كە مەحالە هيچ كەسىك لە پەستىندا بىگاتە پلەي ھاوەلە بەرپەزە كان. چونكە ئەم گۆپانكارى يە كۆمەلایەتى يە مەزىنەي كە قورئانى پېرپەز بە رۇوناڭى يە درەخسانە كە خۆى ھىننایدەي، ھەممو شتە دۇز بەيە كە كانى لە يەكتىر جىا كەركەدە. ئەمە بۇ ھەممو خرائىكارى و تارىكى يەكى لە بەرامبەر خىر و كەملاات و رۇوناڭى و ئەنجامە كانىيە و بەراوەستى وەربىگەن، لە لاي خىر خواهان ھاندەرە كانى خىر و شەر ھەللىدەنەت كە سەر بەستى وەربىگەن، لە لاي خىر خواهان ھاندەرە كانى خىر و چاڭە بىدار بۇونەوە و، ئىجا واتاكانى ھەممو (زىكىر و، تەسبيح و، تەحمىد) يېڭى لايان بە تەواوى دەركەوتىن و بە جۆرىنىكى تەپ و پاراو دەر دەپرەن. ئىتەممو ھەستە ناسك و لە تائىفە خاۋىنە كانىان - تەنانەت خەيال و

پازیشیان - شیله‌ی واتا همه به رزه کانی ئهو زیکر انهیان به چه شتیکی بین گهرد و بیدارانه و به پیشی چیزه ناسکه کانیان، نوشی.

ئهو هاوەلە بەریزانە کە خاوهنى ھەستى ناسك و وریا و لە طائيفى ھەميشە بیدار بۇون، کانى کە ئهو و شە پېرۋازانە لە بەر خۆيانە و دەلىنەوە (کە رووناکى يە کانى ئیمان و تەسبىح و تە حمیديان تىدا كۆ بووهتەوە) ھەست بە ھەموو واتا کانیان دە كەن و، بە ھەموو لە طائيفە پاك و بىن گەردە کانیان لە ھەرييەك لە وشانە بەھرە و بەشى خۆيان وەردە گىرن.

بەلام رۈزگارەت و رۈشت و، ئهو بار و دۆخە تەپ و پاراو و نوى يە نەما و، ورده ورده گۇرا، تاھەموو لە طائيفە کان خەويىكى قورسیانلى كەمەت و، ھەستە کانىش بىن ئاگايى سەرى تى كەردن و وازيان لە حەقىقەتە کان ھينا! ئىتر بەرە کانى دواي ئەوان ورده ورده توانى چەشتى پاراوىي ئهو و شە پاك و پېرۋازانە و لەزەت وەرگەرنىان لە تەپى و تامە کانیان لە دەست دا و، ئەم وشانە لاي ئەوان وەك ئهو جۆرە "ميوه" يەيانلى ھات کە جوانى و تەپى و پاراوىي نەمايىت و، بەشىكى كەمى نەبىت ئىتر ئەوانى ترى وشك بۇوبىن، ئەم بەشە كەمەيش بە ماندوو كەردىنى زىيەن و، بىر كەردىنەوە قۇول و، بە كار بەردىنى وزە و ماندوو بۇونى زۆر نەبىت بە دەست ناھىنرىت. لە بەر ئەمە، ئهو بەر زىيى پەلە و پايەيە کە هاوەلەتكى پېغەمبەر ﷺ لە چىل دەقىقەدا دەستى دە كەمەت، غەيرى هاوەلان، مەگەر لە چىل رۈز، بەلكو لە چىل سالدا ئىنچا دەستى بکەويت! ئەمەش بەھۆى فەزلى هاوەلىتىي بە فەر و پېرۋازى پېغەمبەرەوە ﷺ لە روانگەي "نبووهت" ھە كەمەوە.

ھۆى سىھەم:

لە وته کانى (دوازدەھەم و، بىست و چوارەم و، بىست و پىنچەم) دا چەسپاندوو مانە کە: ئەندازەي "نبووهت" لە چاوا و يەلايەت "دا وەك ئەندازەي خۆرى ئاسمان و اىدە بارەت بە وينە ئاشكرا كە لەناو ئاۋىنەدا. لە بەر ئەمە، پايە بەر زىيى كار گۈزارانى بازنه ئىنچا دەستى دە كەمەت، غەيرى هاوەلان، مەگەر لە چىل رۈز، بەلكو لە چىل سالدا ئىنچا دەستى بکەويت! ئەمەش بەھۆى فەزلى هاوەلىتىي بە فەر و پېرۋازى بەھىنەت، كە پەلەي میراتگەرانى پېغەمبەرەن و صىدىقان و، يەلايەتى كۆبرا"ش بە دەست ناگاتە پەلەي ئهو هاوەلە ھەللىزاردە و پېشىنانەي پۇلى يە كەم، خوايانلى پازى بىت. والە نىوان رۇوه زۆرە كانى ھۆى سىھەمدا، سى "پۇو" رۇون دە كەنەوە:

پروویزە کەم:

لە مەسەلەی ئىجتىيەداد، كە وەرگرتىن و دەرھىتىنى ئەحکامە شەرعى يە كانە، واتە لە زانىنى ئەمۇ شستانەدا كە مايمەى پەزامەندىي خواي گەورەن، هەرگىز مومكىن نى يە هيچ كەسىك بە ھاولە بەرىزە كان بىگاتەوە. چونكە ئەمۇ ئالۇ گۇزەرە مەزنەي كە خواوەندلەو كاتەدا ھىتىيەدى تەنھا لە يەك خولگەدا دەخولايەوە، ئەويش بىرىتى بۇ لە: بەدەستھىتىنى ရەزامەندىي خوالە رېڭىز ئىنگەيىشتەوە لە ئەحکامە كانى. لەبەر ئەمۇ، دەرگاي زەينە كانى ئەمۇ كاتە ھەممۇ پۇوهە دەرھىتىنى ئەحکامە كان لە سەرپشت بۇون و، دلەكانىش پەرۋىشى ئەمۇ بۇون كە بىزان: (ئايا پەروردەگار مان چىيلىمەن دەۋىت؟) ھەرجى و تۈۋىزى ئەمۇ كاتە بۇ لە بارەي ئەم واتايانە بۇون و، ھەممۇ بارودۇخ و پۇوداوه كانىش لە پۇشىنى ئەم واتايانەدا روويان دەدا.

جالەبەر ئەمەي كە ھەرجى بار و تۈۋىزى و كۆربەستن و گفتۇرگۇي ئەمۇ كاتە بۇون، ھەمۈويان بەپىي رېنمایى ئەم واتايانە بۇون، ئەمەن بارودۇخانە قابىللىيەتى ھاولە كانى دەپەخساند و، بىرى پۇوناك دەكىرنەمە و، ليھاتن و تواناي ئەمەن دادەگىرساند و، بۆ ئىجتىيەد و دەرھىتىنى ئەحکام ئامادەي دەكىرن. چونكە ئەمان لە يەك پۇزى يان لە يەك مانگدا ئەمەن دە توانا و (مەلە كە) ئىجتىيەد و دەرھىتىنى ئەحکامىيان بەدەست دەھىنا، كە لەم كاتە ئىمەدا ئەگەر كەسىك لە ئاستى زىرە كېيى ئەماندا بىست، بە دە سال بەلكۇ بە سەد سال نەتوانىت بەدەستى بەھىنەت.

ھۆى ئەمەش دە گەپتەوە بۆ ئەمەي كە لەم كاتە ئىستاى ئىمەدا ھەرجى پۇانىنە پۇوهە دەستكەوتى ئىزىانىنى دىنلىي شادئاراستە كراوه، لە بىرى بەختەوەر بىي ھەميشەبىي قىامەت و ئىزىانى پەلە ناز و نىعەتى نەپراوهى ئەمەي، كە لەم كاتەدا پۇويانلىنى و ھەرچەر خىتىراوه و پېشىان تىڭ كراوه. ئەمەتا خەم و خەفەتى ئىزىان - كە بە بۇنەتىمە دەھەتكۈل نەبۇون لە سەر خوا، ھەر دەم لە زىياد بۇوندايە - قورسايى خۆرى دەھاوىتى سەر مەرۆف و وائى لىنى دە كات كە ھەميشە لە دوودلى و دلەتەپىن دا بىت. فەلسەفەي ماددى و سروشىش عەقلى مەرۆف كۈل و بەسېرەتىشى كۆپىر دە كات. كەواتە ئەم دەھەر بەرە كۆمەللايەتى يە ھەر وەك يارىدەي زەينى ئەمە مەرۆفە (زىرە كە) نادات و پشتى ئامادەبىي يە سروشى يە كەشى ناگریت، زىياتر شېرزا و پىز ماندووېشى دە كات.

لە پەيامى (ئىجتىيەد) دا بەراور دىكىمان لە نىوان (سوفيانى كۆپى عوېيەنە) و ئەمە كەسەدا كە دە كە لەم چەرخە ئىستادا دەزى و لە ئاستى زىرە كېيى ئەمەدايە. لە ئەنجامى بەراور دە كە دا

گهیشتینه ئەوهى كە: ئە تواني ئە حکام دەرھىنانە سو فيان لە سەردەمى خۆى دا و لە ماوهى دە سالدا دەستى كە وتووه، ئەم ناتوانىت لەم سەردەمە ئىمەدا بە سەد سالىش بە دەستى بېھىت.

پۇروى دووهەم:

ھەر گىز مومكىن نى يە بە ھەنگاونانى "وپلايەت" كەس بگاتە پلەي "ھاوەلە بەرپىزە كان" لە بارەي نزىكى يانەوە لە خواى گەورە. چونكە خواوهند (لە رەگى لاملى ئىمانەوە نزىكتە) بەلام ئىمە تابلىيلىيە دوورىن. مروقىش ھەرنەها بەم دوو شىۋىيە دە توائىت نزىكىي لە خواوه دەست بکەۋىت:

شىۋەي يە كەم: لە رېڭەي دەركەوتى "ئەقرەبىيەتى" خواى گەورەوە لە بەندە كانى^(۱). نزىكىي "بىووهت" لە خواوهندەوە لەم جۈزە دەر كەوتىيە. ھاوەلەنى پىغمەبەر ﷺ بەر ئەوهى ميراتىگرى (بىووهت) و شەرەفمەندى ھاوەلەتىي نەبەوين، بەم دەر كەوتى بەھەمەند بۇون. شىۋەي دووهەم: لە پۇروى دوورىي ئىمەوە لە خواى گەورە. چونكە لەم رېڭايەوە شادبۇون بە ھەر نزىك بۇونەوەيەك لە خواوهند، بە پىنى چەندىن پلە دەبىت. جازۇرىيە رېڭاكانى "وپلايەت" و، ھەموو ئەو سەير و سلۇوكانە ئىياپاندایە، چ (سەيرى ئەنفوسى) بىت، چ (سەيرى ئافاقى) بەپى ئەم شىۋەي دووهەم دەبىت.

شىۋەي يە كەميان كە بىرتى يە لە دەركەوتى: (ئەقرەبىيەتى خواوهند) واتە نزىكىي لە بەندە كانىوە، بەخشىتىكى خوايى يە و ھەر گىز بە كەسب و ھەولىدان دەست ناكەۋىت. بەلكو راکىشان بىكىشىتكە لە لايەن خواوهندى مىھەربانەوە، خۆشەويىستى يە كى بىنگەرە. چونكە رېڭايەكە زۇر كورتە، بەلام مەحکەم و دامەزراوه، تاييشلىي بەرز و خاوېنە و هېچ سېيەر و لېلىي يە كى تىدانا يە.

بەلام شىۋە كە ترى نزىك بۇونەوە لە خواى گەورە، رېڭايەكى كەسبى يە و، يە كجار دوورە و، تېكەللىكەل و سايەدارە. خۇ ھەرچەندەش خەوارىقى زۇرە، بەلام سەبارەت بە گۈنگى و نزىك بۇونەوە لە خواى گەورە، ھېشتا ھەر ناگاتە شىۋەي يە كەم.

بائەمە بە نۇونەيدەك رۇون بکەينەوە:

لەمپۇدا بىر گەيىشتىن بە (دوينى) دوو رېڭا ھەيە:

يە كەم: خۆدامالىن لە ھاتوچۇ و پۇوداوه كانى (كات) و سەركەوتى بەھۆى ھىزىتكى قودسى يەوە بىر سەررووى زەمان و بىنىنى دوينى وەك ئەمۇر.

(۱) خواى گەورە دەفرمۇنى: «وَئُحْنَ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدَ» (ق: ۱۶). (وەرگىز)

دۇوھەم: بېرىنى ماوهى سالىتكى رەبەق تاڭو سەرلەنۈئى بە دونىنى بگەينەوە. لە گەنل ئەۋەشدا ناتوانىت بىگىرىت. چونكە بە جىئەت دەھىلىت و دەپروات!

بە ھەمان جۆر رۇشتىش لە ئەپەپەرەن بىز خەقىقەت، بە دوو شىۋە دەبىت:

يە كەميان: كىشانى راستە و خۆز بەرەنە خەقىقەت و دەستكەمۇتى "پاستى" لە دوو توپى ئەمان شتى ئاشكرا و بىنراودا، بە بىن چۈونە ناو بەرزەخى تەرىقەتەوە.

دۇوھەميان: بىرىتى يە لە بېرىنى چەندىن پلە و پايەى زۆر بەھۆى سەير و سلۇوكەمە.

جا ھەر چەند ئەھلى و يلايەت لە نەھىشتەن و كوشتنى دەرەونى بە دەخوازدا سەر كەم توپ دەبىن، بەلام ناگەنە پلەي ھاولە بەرپىزە كان. چونكە دەرەونى ھەرىيەك لەو ھاولە بەرپىزانە خاۋىن و پاكىز كراو (مزكىأة) بىوو. بەم بۇنەيمەوە و لە رىنگاى ئامىزە جىاجىبا و زۆرە كانى دەرەونەوە، چەندىن جۆزى پەرسەن و شوکرانە سوپاسكۈزارى بىان دەست كەم توپوە. بەلام عىبادەت و پەرسەتلى ئەموليا كان - لە پاش نەھىشتەن دەرەون - ئاسان دەبىت^(١).

پۇرۇسى سىزەم:

لە كىردهوھ چاڭكە بەرزە كان و، پاداشتىن و، پاداشتى دوارپۇزدا، مومكىن نى يە كەس بە ھاولە بەرپىزە كان بگاتەوە. چونكە ئەم سەر بازى كە بۆ تەنها يەڭ سەعات و لە بارودۇخىكى تۈندۈتىزى دەرەوبەرى خۆزىدا و لە جىنگاىيە كى گىرنىگى تەسناكدا ئىشىك دەگرىتى، پاداشتىكى ئەوتۇزى دەست دە كەم وىت كە لە بەرامبەر پاداشتى سالىتكى پەرسەتتەوە يە^(٢). خۆ ئەگەر لە ماوهى يەڭ خولە كىدا يەڭ گوللەي بەر بىكەۋىت، ئەوا دەگاتە

(١) مامۇستا نۇورىسى لەم بارەيەوە لە كىتىبىي "المثنوى العربى التورى" ص ٣٧٨ دەھەرمۇنت:

بازانە! دەرەون (النفس) شىتىكى سەيرە و گەنجىنەيى چەندىن ئامىزى لەزمارە بە دەر و، تەرازووو بىن سەنورە بىز هەستكەرن بە درەوشانەوە كانى ناوه جوانە كانى خواوەند، ئەمە ئەگەر پاكىز (تىركىيەت) بىرىت.. ھەر ئەم دەرەونە، نەشكەوتى چەندىن دۇوشىك و مار و مىزۈرە، ئەگەر لایەنى سەرپىچى و سەتم بىگىرىت. جا باشىر و ايد (والله اعلم) ئەم دەرەونە بىنېتىمۇ نەڭ لەنان بىرىت. چونكە مانۇھى لە گەنل پاكىز كەردىدا - وەك ئەمە ھاولەلائى بەرپىزى لە سەر بۇوە - لە گەنل نېتىنىي حىكىمەتدا گۈنخاوتە تاڭو مەندىنى بە تەواوى - وەك ئەمە كە زۆرەي ئەموليا كانى لە سەرە. بىلەن، بىرسېتى يە كى زۆر و، پىنسېتى يە كى گۇرۇرە و، چىنچىكى سەير لە كەرۋەك و بىناغەي دەرەوندا ھەمە، جا ئەگەر رەھوتى ھەلسۇ كەوتە كانى بەرەن ئاراستىگە يە كى تى بىگۈرپىت، ئەوا بىزدى يە خىابەكەي دەبىت بە تاسىيە كى تېرىنەبۇرۇ و، لە خۇزبايى بۇونە شۇومە كەيشى دەبىت بەھۆزى بىز گاربۇن لە ھەممۇ جوزە كانى شىرلەك و، خۇشەويىتى يە تۈندۈتىزە كەيشى بۆ خۆزى دەبىت بە خۇشەويىتى يە كى زاتى بۆ پەرەورە دەگارى خۆزى... ھەر وەھا بەم جۆرە، تاڭو ھەممۇ خەپاكارى يە كانى دەبىن بە چاڭكە كارى. (وەرگىز ھىنۋەتى)

(٢) فەرمۇودە لەم بارەيەوە زۆرە، و چەند دانىمەك دەھىنەن و، بۆ زىباتىرىش بىرانە: (رياض الصالحين) كتاب الچەداد:

"رباط يوم في سبيل الله خير من الدنيا وما عليها..." متفق عليه عن سهل بن سعد.

"رباط يوم وليلة خير من صيام شهر وقيامه، وإن مات فيه اجرى عليه عمله الذي كان يعمل وأحرى عليه"

پلهیه کی ئەوتۇ كە لە (ویلایەت) دامەگەر بە لای كەمەوە بە (چىل پۇز) ئىجا مەرۆف بىنى بىگات..

جا هەروەك ئەمە و اىيە، جىھادى ھاۋەلە بەرپىزە كانىش لە كاتى دامەزراىندن و جىنگىر كىردىنى پايە و بناغە كانى ئىسلام و، بلاو كىردىنەوە ئەحىكامى قورئان و، ئىعالانى جەنگ - بە ناوى ئىسلامەوە - لە دەرى ھەموو گىتى، پلهیه کى ئەنەنە مەزن و خزمەتگۈزارى يە كى هيىنەدە گەورەيە كە كار كىردىنى سالىتكى تەواوى كەسانى تر ناگاتە كارى يەك دەقىقەي ئەوان. بەلکو دە كىرى و، راستىشە گەر بۇرتىت:

ھەر خولە كېڭىل لە خولە كە كانى ژيانى ھەموو يە كېڭىل لە ھاۋەلە بەرپىزە كان، وە كو ئە و خولە كە و اىيە كە ئە و سەربازە ئىدا شەھيد كراوه و، ھەرييەك لە سەعاتە كانى تەمەنیشىان وەك سەعاتى ئىشىك گەرتىنى ئە و سەربازە يە كە لە جىنگىكە كى ترسنا كدا ئىشىك دە گرىت، لەوەدا كە كارە كە كەمە، بەلام پاداشتە كە تابلىقى مەزن و زۇرە و، گەرنگى يە كەشى تابلىقى گەورەيە.

بەللى، ھاۋەلە بەرپىزە كان، يە كەمەن خىشتىن لە دامەزراىندى بناغەي كۆشكى ئىسلام و، پىزى پىشەون لە بلاو كىردىنەوە پۇونا كى يە كانى قورئانى پىرۇزدا. كەواتە بەپىنى دەستتۇرلى: "السبب كالفاعل" بەشىكى زۇرى چاكە كارى يە كانى نەتەوە ئىسلام ھى ئەوانە. ئەنەنە كاتىك كە نەتەوە ئىسلام: "اللهم صل علی سیدنا محمد وعلی آله واصحابه وسلم" دووبات دەكتەمە دەھىلەتەوە، بەشە زۇرە كە ئالى بەيت و ھاۋەلە بەرپىزە كانى پىغەمبەر ﷺ پۇون دەكتەمە كە لە چا كە كارى يە كانى ھەموو نەتەوە ئىسلامدا ھەيانە.

جا بۇ ئەوەي ئەو بەرھەم و ئەنجامە مەزىنە پۇون بەكەنەوە كە لە سەر بناغەي كارىنىكى بچوو كى سەرەتا دىتەدى، وائەم نۇونانەي خوارەوە دەھىنەن:

تايىەتكارى يە كى گەرنگى بچوو كە لە پەگى پۇوە كدا بىت، دوايى لە لق و پەلە كانى دا شىۋەيە كى گەرنگ وەردە گرىت. كەواتە ئەو تايىەتكارى يە كە لە مەزنەن لق كەورەتە ..

ھەروەها بەرزبۇونەوە يە كى بچوو كى سەرەتا، ورده ورده زىياد دەبىت تالە ئەنجامدا دەبىت بە بەرزبۇونەوە يە كى گەورە ..

رزقہ و آمن الفتان" رواہ مسلم عن سلمان.

"رباط يوم في سبيل الله خير من ألف يوم فيما سواه من المنازل" رواہ الترمذی وقال حسن صحيح.

"عيان لا تمسهما النار: عين بكت من خشية الله، وعين بانت تعرس في سبيل الله" رواہ الترمذی وقال حدیث حسن. (وهر گىزى)

ههروهها زیاده‌یه کی کم له چهقی ته و هر دا - با به ئهندازه‌ی سهره پهنجه‌یه کیش بیت -
کاتی وا ده بی له باز نه که‌ی دهوری دا ده بیت به یه کمه تری ته او.

هه بدم جوزه‌یش، هاو له به ریزه کان، له به رئوه‌ی دامه زرینه‌ی ئیسلام و ره گی دره خته
رۇونا کە کەمین و، سهره تای هیله بنه پهتی يە کانی بىنای ئیسلام و، بنا گە و پىشەوايى كۆمەلی
ئیسلامىن و، نزىكتىن كە سەن لە خۇرى رۇونا كى "نبووهت" و چراي حەقىقە ته و، ئەوا له بەر
ھەممو ئەمانە، كرده و ھە کەمی ئەوان لە راستى دا تابلىتى گەورەيە و، خزمە تگۈزارى يە کى
بچووک كە ئەوان پېشكەشى بىكەن، يە كىجار مەزن و زۆرە. كەواتە مومكىن نى يە هىچ
كەسىكىان بىن بگاتە و، مە گەر كەسىك وە ئەوان هاو له پىغەمبەر بىت ﷺ!

اللَّهُمَّ صُلْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدِ الَّذِي قَالَ: "اَصْحَاحِي كَالنَّجُومَ بِأَيْمَهُ اَقْتَدَيْتَمْ اَهْتَدَيْتَمْ" ^(۱) و
"خَيْرُ الْقَرْوَنِ" ^(۲) وَعَلَى آلِهِ وَاصْحَابِهِ وَسَلَمَ.

﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلِمْنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾.

* * *

پرسیار:

دەوتىرى: هاو له به ریزه کان بە چاوى خۆيان پىغەمبەريان ﷺ ديوه، ئىجا ئىمانيان پى
ھىتاوه و تەسىقىيان كردووه. بەلام ئىمە بى ئەوهى بى بىنین ئىمانيان پىھىتاوه. كەواتە ئىمانى
ئىمە لە ھى ئەوان بەھىزىزە. ئەمە سهره راي ئەوهى كە چەند رىوايەتىك ھەن، پشتى ئەم
بۆچۈونە ئىمە دە گىن!!

وەلام:

هاو له به ریزه کان - خواى گەورە لە ھەممويان رازى بىت - لە بەردەم تەۋزىمى ھەممو
بىرۇرا كانى ئەو كاتەيى جىهاندا، كە ھەمە سهره دۇزمى ئیسلام بۇون و بەرنگارىي

(۱) رواه البىهقي و استناد الدليلى عن ابن عباس بلفظ: "اصحاحى عنزة النجوم في السماء.." بروايه: "كشف
الخفاء" في "عقد الجلوونى" ج ۱ / ۱۳۲ ص.

واورده الحافظ ابن حجر في المطالب برقم ۴۱۹۳ وقال: استناد ضعيف. قال المحقق: قال البوصيري: رواه ابن أبي
عمر بسند ضعيف لضعف بزيد الرقاش والراوى عنه. وأورده بغير الألفاظ السابقة أيضاً برقم ۴۱۹۴، وقال
الحافظ: ضعيف جداً. قال المحقق: "جزء الجلوري ضعيف جداً". وسكت عليه البوصيري.

وفي صحيح مسلم ۲۵۲۱ عن أبي بريدة عن أبيه: أن النبي ﷺ قال: "النجوم أمنة للسماء، فإذا ذهب النجوم أتى
السماء ما توعد. وأنا أمنة لأصحابي، فإذا ذهبت أتى أصحابي ما يوعدون. وأصحابي أمنة لأمني فإذا ذهب
 أصحابي أتى ما يوعدون". (وهر گىپ - لە چاپە عەرەبى يە كەوه ھىتاۋىدەتى)

(۲) حديث: "خَيْرُ النَّاسِ قَرْنٌ ثُمَّ الَّذِينَ يَلْوَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلْوَهُمْ" متفق عليه عن ابن مسعود رضي الله عنه مرفوعاً.

ئیسلامیان ده کرد، پاوه ستابون. ئهوان لەم جۇرە دۆخەدائیمانىنى کى جىڭىر و دامەزراو و راست و بىن گەردىان بەم ئایينە هىننا، كە جىگە لە رووالىتە ئاشكىرا مۇۋۇقانە كەي پېغەمبەر ﷺ ھېچى تريانلى نەديبۇو، بەلکو ھەندى جار بىن ئەۋەسى موعجىزەشى لىنى بىبىن ئیمانيان پى دەھىننا. ئیمانە كەشىان ئەۋەندە بەھېز و دامەزراو بۇو كە ئەو ھەمۇو بىر و باوەرە گشتى يەمى دۈرۈمنانى ئیسلام نەيانتوانى ئیمانيان جى لەق بىكەن، بەلکو ھەر نەيشىياتوانى كە متىزىن وەسوھە و گومان لە دلىاندا دروست بىكەن.

بەلام ئىپو، بىرۇ باوەرە جىھانى ئیسلام پشتى ئیمانە كە تان دەگرىت و يارىدەتەن دەدات. سەرەرای ئەۋەسى كە ئىپو بە چاواي "زېرى" كە سىتىي مەعنەوبى ئەو پېغەمبەر بەرپىزە ﷺ دەبىنن، كە بە نۇورى ئیسلام و راستى يە كانى قورئان رۇون بۇۋەتەوە. ئەو كە سىتىي يەمى كە بەھۇي ھەزار موعجىزە بىن گومانى خۆزى، بۇو بە كە سىتىي يە كى بەسام و ھەبىمەت و شکۇدار. جا ئىپو دواي ھەمۇو ئەمانە ئیماناتان بەم پېغەمبەرە هىنناوه، ھەرچەندەش رۇووی رۇوناڭ و كە سىتىي مۇۋۇقانە ئەوتان بە چاوا نەديو، كە لە جىنى تزووى درەختى تووباي نبۇوه تدايە.

ئايا ئەم ئیمانە ئىپو لە گەل ئەو ئەمانە مەزنە ئەواندا بەراورد دەكرىت؟

ئەم ئیمانە ئىپو بە تەنها قىسە و وەسوھەسى يەك كە فەيلە سووفىيکى ماددىي ئەوروپايى فېرىي بىدات، يە كىسەر دە كەۋىتى داوى گومانەوە! جا ئەمە لە كۆز و ئەو ئیمانە ئەوانىش لە كۆز كە وەك چىايە كى سەختى دامەزراوى بلنىدى ئەوتۇ و ايدە لە بەردهم ئەو گەردهلۇلۇلانە ئەمۇو ئەھلى كوفر و ئىلخاد و جوولە كە و گاوار و فەيلە سووفە كانى ئەھلى كوفرى ئەوسا ھەلىان دەكىد و دەيىان و رووژاند، نەجۇولا و ھەرگىز جىنى بىن لەق نەبۇو؟

ئەي ئەو كەسە ئەم لافە لىنى دەدات!

ئیمانى لاوازى تۆ، كە جارى واھىيە ناتوانىت بە تەھاوايى فەرزە كان بەجى بەھىنەت، لە كۆز لە گەل ئیمان و تەقواي گەورە و چا كە كارى يە كانى ئەواندا بەراورد دەكرىت كە گەيشتۇرۇتە پلەي "ئىحسان"؟

ئەو پىوایتەش كە لە ھەندى فەرمۇدە پىرۇزدا بەم واتايە ھاتۇوە دەفەرمۇت: "ئەوانە ئەياندىيەم و ئیمانيان پىن ھىنناوم، لە ئىپو چاكتىن"^(۱)، سەبارەت بە فەزائىلى

(۱) لەوانىيە مەبەست ئەم فەرمۇدە بىت: "وَدَدْتُ أَنِّي قَدْ رأَيْتُ إِخْرَانًا، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلْسَنَا إِخْرَانًا؟ قَالَ: بَلْ أَنْتُمْ أَصْحَابِي، وَإِخْرَانِي الَّذِينَ لَمْ يَأْتُوا بَعْدِهِمْ.. إِلَّا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَانِيُّ وَاحْمَدٌ وَابْنُ مَاجَةَ وَالْإِمَامُ مَالِكٌ، كُلُّهُمْ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ. (وَهُرَيْرَةٌ - لَهُ چَاحِهَ عَرَبِيَّ بَيْهُ كَوْهُه)

تاییه‌تی و له باره‌ی هندی که سه‌وهیه. ئم باسەی ئیمەش له باره‌ی فەزائیلی گشتی‌یه و ھە و سەباره‌ت بەو شتانه دەدويت کە دەگەریندوه بۆ زۆربەی خەلکى.

پرسیاری دووهەم:

دەلین: ئەولبا و پاواچاک و خاوەن کەمالە کان، بەپى ناواھرۇكى فەرمۇدەي: "حېب الدنیا رأس كەل خطىئە"^(۱) وازىان لە دنيا و هەرچى يەكى تىدايە هیناواه. بەلام هاوهەلە بەرپىزە کان رۇویان لە دنيا بۇوه و دەستيان تىكەلتى كاروبارە کانى كردووه و وازىان لىنى نەھیناواه. تەنانەت هەندىنکىيان لە ئەھلى شارستانىتى زىاتر پىداویستى يەكانى دنيايان بە كارھيناواه. ئىت چۈن دەلیتىت: بچوو كەزىن هاوهەلى وەك ئەوانە، وەك گەورەترين وەلى وايە؟

وەلام:

لە "ھەلۋىستى دووهەم و سىھەمى و تەرى سى و دووهەم" دا بە شىيەكى بىن گومان چەسپاندۇرمانە كە:

دنيا سى رۇوى ھەيە (رۇویە كىان رۇوه و ناوه جوانە كانى خواى گەورەيە و، يە كېتكى تریان كېلگە ئاخىرەتە و، سىھەميان رۇوه و ئارەزوو و داخوازى يەكانى نەفس دەروانىت). ..

جا دەرپىنى خۇشەویستى بۆ ئەو دوو رۇوهى كە بەرهو ناوه جوانە کان و، قىامەت دەرۋان، لە خواپەرسىتى مەرۆف كەم ناكاتمۇه. بىلکو ھۆزى كەمالى مەرۆفە و مايەي بەرزىي ئىمانە كەيەتى. چونكە مەرۆف تاڭو لە خۇشەویستىي ئەو دوو رۇوهدا زىاتر خۆزى ماندوو بىكت، پەرنىنى پەر و خواناسىي زىاترى دەست دە كەوتىت.

ئا لىرەوەيە كە دنياى هاوهەلە بەرپىزە کان رۇوه و ئەو دوو رۇوهى دنيا بۇوه و، بەم بىن يە دنيايان بە كېلگە ئامەت داناوه و چاڭەيان تىدا چاندۇوه و، دروينە بەرپۇومى پىنگەيشتوو و پاداشتى گەورە و زۇریان بۆ ئەو دنيايان لىنى چىنیوھ. ھەرۋەھا دنيا و ھەمۇ شتىكى ناو دنيايان وەك ئاوينەيەك داناوه كە رۇوناکىي درەوشانەوە كانى ناوه جوانە كانى خواى گەورەيان تىدا بەدى كردووه. ئەوان بەم جۇرە سەيرى دنيايان دەكەرد و بە وردى سەرنجيان لىنى دەدا و بەپەرى شەوق و تاسەوھ بېرىان لە ھەمۇ لايەنېكى دەكەردەوە. بەم كارەش زىاتر لە خواى گەورەوە نزىك دەبۇونەوە.. لە ھەمان كاتدا وازىان لە رۇوى

(۱) رواه البىھقى في شعب الائمان مرسلا ورمز السيوطى لضعفه. انظر تفصیل ذلك في كشف الخفاء (ت ۱۰۹۹). وردت أحاديث في ذم الدنيا. منها "الدنيا ملعونة ملعون مافيها إلا ما ابتغي به وجه الله" رواه الطبراني باسناد لابأس به. وصححه محقق (الترغيب والترهيب ۱/۶).

سی‌هه‌می دنیا هینا، که ئهو پرووه چەپەل و لەناوچوو ھېتى پرووه ئارەزووە کانى مزۇف دەروانىت.

پرسىارى سى‌هه‌م:

تەرىقەتە سۆفى يەکان رېنگاي گەيشتنىن بە راستى يەکان. بەناوبانگىز و بەرزىرىيان تەرىقەتى نەقشىبەندىيە، كە بە جادەتە ھەرە گەورە دادەنرىت. ھەندى لە ئەقتابە كانىشى دەستوورە کانى ئەم تەرىقەتە يان بەم جۆرە كورت كردووە تەوە كە فەرمۇۋيانە:

در طریق نقشىندى لازم آمد چار ترک ترک دنیا، ترک عقى، ترک ھىقى، ترک ترک واتە: لە تەرىقەتى نەقشىبەندى دا مزۇف دەبىن تەركى چوار شت بکات: "تەركى دنیا". واتە دنیا نەكەت بە ئامانج و مەبەست. دووھەم: "تەركى ئاخىرەت بە حسابى نەفس" واتە: مەبەستى دەستكەمۇتنى ئاخىرەتىش نەبىت، بۇ ھىنناندەبى خواتىتە کانى دەرۈون. ھەرە ھە "تەركى نەفس" بەھەى كە نەفس لە بىر بىرىتەوە. پاشان "تەركى تەرك" واتە: ھەر بىر لەم تەرك كردنەش نەكانتەوە، بۇ ئەھەى دووچارى خۆ بە گەورەزانىن و لە خۇ بايى بۇون نەبىت! خۆ ئەھەتا گەيشتن بە ناسىنى راستەقىنە خوا و كە مالاتى راستەقىنە مزۇۋانە، تەنها بە تەرك كردن و واژەتىن لە غەيرى خوا دەبىت.. ئىيا ئەمە وانى يە؟

وەلام:

ئەگەر مزۇف تەنها (دل) بوايە و ھېچى ترى نەبوايە، ئەمۇا پېۋىسىتى دەكەرد وازى لە غەيرى خوا، تەنانەت لە سيفەت و ناوە كانىشى بەھىنایە و (دل) ئى تەنها پەبەستى زاتى خواتى گەورە بىكىدايە. بەلام خۆ مزۇف لە طائىفى (دل) ئاسايى زۇرى ھەيدە، وە كەو عەقل و، رۇح و، سېرپ. ھەرىيەك لەم لە طائىفانەش كار و فەرمانبەرى يە كى تايىەتىي پىنى سېپىرراوە كە دەبى ئەنجامى بىدات.

مزۇۋى كامىل ئەو كەسەيە كە بە وىنەي ھاۋەلە بەرپىزە كان سەر جەمى ئەو لە طائىفانە پرووه ئامابىخە سەرە كىي يە كانىيان، كە بىرىتى يە لە خواپەرسىتى، ئاراستە بکات. بەم جۆرە، (دل) وە كە پېشەوايەك وايە سەر كردىي ئەو لە طائىفانە لە ئەستۇدايە و، ھەرىيە كەيان لە رېنگاي بەندايەتىي تايىەتىي خۆيەوە پرووه حەقىقەت ئاراستە و بەرپىزە دەكات. ئەو كاتە دل سەرپەرسىتى و پېشەوايى لە طائىفە كان دەكات و، سەرباز لە مەشىقدا چۈنە، بەو شىۋىيە لە مەيدانىكى بەريندا دەيانخاتە كار و بەرىييان دەكات. وەك ئەمە حالتەي كە ھاۋەلە بەرپىزە كانى لە سەر بۇوە.

دەنا واژهینانى (دل) لە سەربازە کانى و، ھەولدان بۇ رېگار كردنى تەنها خۆزى، كاريکە مايەى شانازى نى يە، بەلگۇ تەنها ئەنجامى ناچارى يە!
پرسىيارى چوارەم:

لافى (چاڭتى) بەرامبەر بە ھاولە كان لە كۈيۈھ پەيدا دەبىت؟ ئەوانە كىن ئەم لاف لىدەنە دەورۇۋىزىن؟ بۇچى لەم سەردەمە ئىستاماندا ئەم چەشىنە مەسەلانە دەھەزىزىن؟ لە كۈنى لافى گەيشتن بە پلهى موجتەھىدە پايە بەرزە كان سەرھەلتەدات؟
وەلام:

ئەوانە كە ئەم جۇرە مەسەلانە دەلىن، دوو بەشن. بەشىكىان: ھەندى فەرمۇدەي پېرۇزىيان دى و بلاۋىان كىردهو، بەۋىيازە كە شەوقى خاونە تەقوا و چاكە كارانى ئەم سەردەمە ھان بەدن و بەرەن ئايىن پالىيان پىۋە بنىن. ئەم جۇرە كەسانە خاونى ئايىن و زانىست و ئىخلاسن. سەبارەت بەوان ھىچ قىسىمە كەمان نى يە و، ئەوانە كەمن و بە زۇوبىي يىدار دەبنەوە.

بەلام بەشە كە ئەندازى: چەند كەسىكى زۇر لە خۇز باين و تابلىتى لە خۇيىان رازىن، دەيانەوىت بە ناوى لاف لىدەن ئەوهى كە گوايا لە ئاستى موجتەھىدە گەورە كاندان، خۇزدارنىيان لە مەزھەبە فيقەھى يە كان ئاشكرا بىكەن! تەنانەت دەيانەوىت ئىلحادە كەيان و دامالىنى ئايىن لە ئەستۆرى خۇيىان لە پىنى ئە لاف لىدەنەوە بەرئى بىكەن، كە گوايا لە ئاستى ھاولە بەرپىزە كاندان.. جائەو گومپاريانە:

يە كەم: كەتوونەتە ھەلتىرى رۇوەو كەندەلەن و شىوي ھەرزەبى (سەفاهە) يەوە! بە رادەيەك كە وايانلىتى هاتووه لە گەل ھەرزەبى دا راھاتوون و ناتوانن وازى لىتى بېھىن و داواكاري يە كانى شەرع ئەنجام بەدن كە لە ھەرزەبى دۈرەيان دەخاتەوە. دەبىنەت ھى وايان ھەبە بەھانە بۇ خۇزى بەھە دەھېنېتەوە كە دەلىت: (ئەم مەسەلانە چەند مەسەلەيە كى ئىجتىيەدەن و، مەزھەبە فيقەھى يە كان لەم چەشىنە مەسەلانە دەنەنە خۇيىاندا جىاجىان، ئەوان پىاو بۇون ئىجتىيەدەن كردووه و، ئىمەش وەك ئەوان پىاوىن دەتوانىن ئىجتىيەد بىكەن. لەوانەيە وەك چۈن ئىمە دە كەۋىنە ھەلەوە، ئەوانىش بەھەنە ھەلەمە. لەبەر ئەمە، عىبادەتە كەنغان بەو شىۋىيەي خۇمان بە دىلمانە ئەنجامىان دەدەن. واتە: خۇمان بە ناچار نازانىن كە شۇيىنى ئەوان بىكەوىن)!!

ئو داماوانه، بەم فیله‌ی شەيتان، مەزھەبە كان لە ئەستۆي خۆيان دادەمالن، كە فيلنيکى تابلىي لاواز و بەهانەيەكى تابلىي بىن بايەخە. وەك لە پەيامى ئىجتىهاددا چەسپاندوومانە. دووهەم: ئو وانە كاتىن كە بۆيان دەر كەوت فیله كەيان لە ستوورى دەمدرىزى كەرندا بەرامبەر بە موجتەھيدە گەورە كان تەواو نايىت، دەستيان كرد بە دەمدرىزى بۇ سەر ھاولە بەرىزە كانيش، خوابيان لىنى رازى بىت. چونكە بۆيان دەر كەوت كە موجتەھيدە كان تەنها كاروبارى (نەزەريياتى ئايىنى) يان لە ئەستۆدایە. كەچى ئەمان دەيانەويت (زەرورىياتى ئايىنى) بىروخىتن و بە يەكجاري بىگۇرن! لەبەر ئەوە ئە گەر بلىن: (ئىمە لە موجتەھيدە كان مەزنەتىن)، كارە كەيان تەواو نايىت. چونكە مەيدانى كاروبارى موجتەھيدە كان سەير كەرن دەرىزەن دەست دەكتەن بە دەمدرىزى بۇ سەر ئەوان دواي ئەوەي لە مەزھەبە كان خۆيان دادەمالن، دەست دەكتەن بە دەمدرىزى بۇ سەر ھاولە بەرىزە كان، كە هەلتگرى "زەرورىياتى ئائىن"!

بەلام ئەوانە خەياليان خاواه! چونكە نەك هەر ئەم چەشىن ئازەلانەي كە لە سەر شىوهى مەرقۇن، بەلكو مەرقۇن پەستەقىنەش، تەنانەت مەرقۇن پەستەقىنە كامىلە كانيش، كە گەورە پىاوانى ئەولىيا و پىاواچا كانن، هەر گىز ناتوانن لافى ھاواچەشىنى بچوو كەرتىن ھاولەلى بەرىزلىنى بدهەن. وەك لە پەيامى ئىجتىهاددا چەسپاندەمان.

اللهم صل وسلم على رسولك الذي قال: "لا تسبوا أصحابي لاتسبوا أصحابي، فوالذي نفسي بيده لو أن أحدكم أتفق مثل أحد ذهبا ما أدرك مُدَّ أحدِهِم ولا نصيفه" (١).
 ﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلِمْنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾.

(1) رواه البخاري ومسلم وابو داود والترمذى والنمساوى وابن ماجة بالفاظ متقاربة.
 وانه: جوين بە ھاولە كام مەدەن، جوين بە ھاولە كام مەدەن، بە خوابىي گىانى منى بە دەستە ئەگەر ھەر يەكىن لە ئىۋە بە ئەندازەي چىاي ئوحود زېرى لە بىنى خوابا بېخشىت ھىشتا پاداشتە كەمى ناگاتە پاداشتى مشتىك يان نىو مشت بېخشىنى ئەوان. (وورگۈز)

وتهی بیست و هدهشتهم

(ئەم وتهیه تاییه‌تە بە باسی بەھەشتمە و، برىتىيە لە دوو مەقام. مەقامى يەكىم ئاماژە بۇ ھەندى نەرمۇنیانى و ناسكۈلەبى بەھەشت دەکات و، مەقامى دوروھەميش بە زمانى عەرەبىيە و^(۱) پوخە و بناگەي وتهى دەھەمە و، بە دوازدە راستى گومانبىرى يەك لە دواي يەك و بە چەشىتكى ropyون و بى گومان بۇونى بەھەشتى تىدا چەسپىراوه. لەبەر ئەمە، لىزەدا لە بارەي چەسپاندى بۇونى بەھەشتمە نادوين، بەلكو تەنها قىسىم لە چەند پرسىار وەلامىك دەكىين سەبارەت بە ھەندى حالتى بەھەشت كە رەختىيان ئازاستە دەكىست. پاشت بەخوا وتهىيە كى گىنگىش لە بارەي ئەمە راستىيە ھەمە مەزنەمە دەنۇوسىت).

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿وَبَشِّرُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَفَارُ كُلُّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةِ رِزْقٍ فَأَقْلُوا هَذَا الَّذِي رُزِقُنَا مِنْ قَبْلُ وَأَتُوا بِهِ مُتَشَابِهًَا وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطْهَرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ (البقرة: ۲۵)

"ئەمانە پوخە وەلامى ھەندى پرسىارن لە بارەي بەھەشتى ھەمېشەبىي يەمە"

ئەم ئايەتانە قورئان كە تايىەتن بە بەھەشتمە، گەلى لە بەھەشت جوانىتن و، لە حۆزىيە كانى ناسكىتن و، لە سەلسەبىلە كەشى شىرىن و سازگار ترن. ئەم ئايەتانە ھىندا رۇونىن كە بوارى قىسىم تر و رۇونكىردنەمە زىاتىيان نەھىشتۇرۇتەمە. لەبەر ئەمە، واپلىكەنەيەك دادەنین تاڭو ئەم ئايەتە رۇوناكە ئەزەل و بەرز و جوانانە لە تىگەيشتى مەرۆف نزىك بىخىنەمە. واچەپكىيڭ پرسىاري ناسكۈلە باس دەكەين كە غۇونەمى گولزارى بەھەشتى قورئان و، لە پىتىچ دانە ھىما و لە نىوان چەند پرسىار وەلامىكدا ئاماژەيان بۇ دەكەين.

(۱) ئەم مەقامە عەرەبىيە برىتىيە لە پەيدامى (لاسیمات) كە لە كەتىپى: (المشوى العربي النورى) دايە. (وەرگىزى)

به لئن، هروهک هه مهو لهزته مه عنده وی به کان له به هه شتدا ههن، گشت لهزته مدادی به جیسمانی یه کانیش - به هه مان جوز - له به هه شتدا ئاماده کراون.

پرسیار:

جیسمانیبیت (مدادیبیت) ی کم و کورت و ناتهواو و بگوپ و شلوق و ئازار به خش، ج په یوهندی یه کی به هه میشه بی و به هه شته و هه بی؟ مادم گیان (رژح) تام و لهزته به رزه کانی به هه شتی سه روز زیاده، ئیتر چ پیویست به حه شرینکی جیسمانی ده کات بۆ چه شتتی تامی لهزته جیسمانی یه کان؟

وەلام:

"گل" هر چهند له چاو ئاو و ههواو پوونا کی دا چرو پر و تاریکه، که چی له گەنل ئوه شدا جىنى سه ره لەدان و پەيدا بۇونى هه مهو جۈرنىکى بە دېھىنراوانى خواي گەورە بیه. لە بەر ئەوه، لە ناوه رۆك و مەعنادا بە سەر هه مهو تو خەمە کانی تردا بەرزترە و دارای بايە خىتكى گۈنگۈرە.. هروهک "گل" وايه، "دەرەونى مەرۆف" يش بە هه مان جۈرە، چونكە هر چەند شتىكى چر و پر، بەلام بە سەر هه مهو لايدەن ناسكە کانی ترى مەرۆقدا بەرز دەبىتەوه، بە بۇنەی ئەو هەمە كىيى (جامعىيە) بىيى كە تىايىدай، بە مەرجىك پاڭىز كرايىت.

"جیسمانیبیت" يش وەھايە، هەممە كى ترىن ئاوینە درەوشانەو و پەنگەدانەوهى ناوه کانى خواي گەورە بىه و، لە هەرەمە مۇويان گشتىگىر تەر و بەپىت و دەولەمەندىرە. چونكە ئەو ئامىر انەھى كە دەتوانن سەر جەمى پاشە كەوت كراوه کانى گەنجىنە کانى مېھرە بانى خواي گەورە بىخەملىقىن و هەليلان بىسەنگىن، تەنھا له جیسمانى دان. ئەوه تا - بۇ نۇونە - ئەو هەستى چەشتىنە كە لە زماندايە، گەر بە ئەندازە ژمارە ھەمە مهو خواردەمەنی یه کان ئامىرى تىدا نەبوايە بۆ چەشتىنە رۆزى، ئەوا هەر گىز ئەو هەستە بەو ھەمە مهو خواردەمەنی بانە نەدەزانى و لە جياوازىي نېۋانيان شارەزا نەدەبۇو و، نېيدەتوانى لېكىيان جيا بىكانەوه..

ھەروھە ئامىرە کانى ناسىنى زۆربەي ناوه جوانە درەخشانە کانى خواي گەورە و، ھەست بىيى كردىيان و، چەشتىيان، تەنھا له جیسمانى دان..

ھەروھە ئەو لېھاتن و قابيلىيە تانە كە دەتوانن ھەست بە چەندىن تام و لهزەت و جۈرى بى سنور و بى كۆتاپى بىكەن، تەنھا له جیسمانى دان.

لەمەو بەو پەرى بى گومانى تى دە گەين - وەك لە وتهى يازدە ھە مدا چەسپاندما - كە: بە دېھىنەری ئەم بۇونە ورائە دېھىۋىت بەم بۇونە ورائە:

گشت گەنجىنە کانى "مېھرە بانى خۆزى" بە خاوهەن ھە ستان بنا سىنېت..

لە ھەمەو درەوشانە و کانى ناوه جوانە کانى خۆزى تىيان بگەيمەنېت..

تامى گشت جۆرە کانى نىعمەت و بە خىشىھە کانى خۆزى بەوان بچىزېت.

هه موو ئەمانەش لە رېي:

پەوتى ئەم بۇونەورانە و، جۆرە كانى ھەلسو كوت كردن تىايىاندا و.. گشتى و
ھەمە كى بۇنى توانيي و ليھاتنە كانى مروقەوە.
كەواتە دەبى حەوزىيەك بىيىت لافاوى مەزنى ئەم بۇونەورانە تىدا رۇ بىرىت و..
پىشانگا يەك بىيىت ھەموو ئەو شتائەي تىدا پىشان بىرىن كە لە كارگەي ئەم بۇونەورانەدا
دروست كراون و.. پىويىست دەكەت عەمبار و گەنجىنەيە كى ھەمىشەيى بىيىت، تاكو
داھاتە كانى ئەم كىلىڭەيە دىنلەي تىدا ھەلبىگىرنىت.

واتە: دەبى خانەيە كى بەختەوەرەي ھەيىت كە تا را دەيەك لەم بۇونەورانە بچىت و،
پارىز گارىي ھەموو بناغە جىسمانى و رۇحانى يە كان بىكەت. ھەروەھا دەبى ئەو بەدىھىنەرە
دانادادگەر و مىھەربانە چەند لەزەتىكى تايىەتى بەو ئامىرە جىسمانى يانە بەخشىت لە
پاداشتى كار و خزمەتگۈزارى و پەرسىتە تايىەتى يە كانىاندا. دەنا - واتە گەرۋانەيىت و بە
پىچەوانەي ئەمەوە بىيىت - بارىكى ئەوتۇ دېتە كایەوە كە بە تەھاوى پىچەوانەي دانابىي و
دادگەرەي و مىھەربانىي خواوهند دەيىت. كە ئەمەش ھەرگىز لە گەل جوانىي مىھەربانى و
كمالىي دادگەرەي ئەودانان گۈنجىتى و، خواوهند گەلتى بەرز و بلندترە لەھەوي كە ئەو بارە
نە گۈنجاوە بەدى بەھىنەت.

پرسىار:

بەشە كانى جەستەي زىنلەوەر ھەمىشە لە پىكەھاتن و ھەلوەشانەوە بەردەوامدان و،
گرفتارى نەمان دەبن و سيفەتى ھەمىشەيى يان دەست نا كەويت. ئىجا خسواردن و
خواردنەوش بۇ مانەوە خودى مروق و، تىكەل بۇونىشى لە گەل ھاوسەردىدا بۇ مەبەستى
مانەوەي جۆرى مروق. ئەم شتائەش لەم جىھانەدا سەرەكى و بىنچىنەيىن. بەلام لە جىھانى
ھەمىشەيى ئەودنیادا ھىچ پىويىستى يەك بەمانە نامىنەت. ئىتىر بۇچى لە نىوان لەزەتە كانى
بەھەشتى مەزنىدا دانراون؟

وەلام:

ھۆى نەمان و مردىي جەستەي زىنلەوەر لەم جىھانەدا دە گەپىتەوە بۇ ناتەبايى و نا
ھاوسەنگىي داھات و خەرجى يە كانى ئەو لەشە (واتە لە نىوان ئەوەي تىيى دەچىت و ئەوەش
بەكارى دەھىنەت) چونكە لە منالىيەوە تا تەمەنلى كامەل بۇون داھات و دەستكەوتە كان
زۇرن، بەلام پاش ئەو تەمەنە بەكارىردىن زىراد دەيىت. لە ئەنخامى ئەمەشەوە ھاوسەنگى يە كە
تىيادەچىت و پاشان زىنلەوەرە كە دەمرىت.

بەلام لە جىهانى ھەميشەسى دا، ھەموو گەردىلە كان وەك خۆيان دەمېنەوە و دووقارى : پىكھاتن و ھەلۋەشانەوە نابن. يان ھاوسمىنىڭ يە كە وەك خۆى دەمېنەت و لەنگ نايىت و، بەردەوام و تەواو دەبىت لە نىوان دەرامەت و خەرجى يە كان دا^(۱).

ئىنجا جەستەش - لەۋى - ھاودەم لەگەل كاركىرىنى كارگەي ژيانى جىسمانى دا، ھەميشەسى دەبىت، تاكو چەشتى ئەو لەزەتانە وەك خۆى ھەر بەردەوام بىت.

جا ھەرچەندىم دىنايەدا خواردن و خواردنەوە و تىكەلىي ھاوسەرى ژيان، لە پىداویستى يەوە پەيدا بۇون و، ئەنجامە كەشيان بەجىھەنمانى ئەركىنلىكى سەرشانە، لە گەل ئەمەشدا، چەندىن لەزەتى شىرىن و جۇراوجۇزلى ئەوتۇشيان ئاولىتە كراوه كە لە سەررووى ھەموو لەزەتە كانى ترەوەن، ئەمەش پاداشتىنگى پىشە كى و زۇوي ئەنجامدانى ئەو كار و ئەركەي سەرشانە.

ما دەم خواردن و خواردنەوە و تىكەلىي ھاوسەرى ژيان لەم خانە ئازارەدا تا ئەم رادەيە لەزەتى سەير و جۇراوجۇزلىان گىرتىتە خۇ، ئەوا بىي ھېچ گومانىك لە خانە لەزەت و بەختەوەرى دا، كە بەھەشتە، ئەو لەزەتانە چەندىن شىپۇرى بەرز و بلنددە گەرنە خۆيان، سەرپارى ھەزەتى قىامەتى ئەنجامدانى ئەركە كە ئەو لەزەتانە زىاتى دەكەن و، سەرپارى لەزەتى ناسكى سەر بە ئىشىتىھاى دوارۇز خۆيىشى، لە بىرى پۇيىستى يە دىنايى يە كە، كە ئەويش لەزەتىنگى زىادى ترە. بەم بىن يە تام و چىز و ناسكىي ئەو لەزەتانە ئەۋىزى ھەر لە زىادبۇوندا دەبن تا دەبن لەزەتىنگى گىشتى ئەوتۇر كە ھەموو لەزەتە كانى تىدا كۆ دەبنوھە و، دەبن بە سەرچاوهى كى بەخورى چەندىن لەزەتى شىاواي بەھەشت و تەبا و گۈنچاولە گەل سىفەتى ھەميشەيەتى بەھەشتىدا. چونكە ماددە بىن گىيان و ژيان و ھەستە كانى ئەم دىن، لە دىن دەبن بە خاواون ھەست و ژيان، بە بەلگەي ئەم ئايىتە پىرۇزە كە دەفرمۇن:

﴿وَمَا هُنَّهُ أَحْيَا الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهُوَ إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهُمْ أَحْيَوْا إِلَّا كَائِنًا﴾

يەقىمۇن (العنکبوت: ۶۴).

(۱) لەشى مرۆف وزىندهوەرانى ئەم دىنايى، وەك ميواخانىيە كى گەردىلە كان و، سەربازگە و قوتايخانىيە كى فير كىرىن و ايد بۇيان. چونكە گەردىلە بىن گىيانە كان كە دەرۇنە ناو ئەو لەشانەوە، شايىتەسى ئەوھە بەھەست دەھىن كە بىن بە چەند گەردىلەيەك لە جىهانى زىندۇرى ھەميشەسى دا، ئىنجا لۇ لەشە دەرەچىن و بەجىن دەھىلەن. بەلام لە دىناداروونا كىي ژيان گىشتى يە و ھەموو شىپىك دە گىرتىوھە، چونكە خواي گەورە دەفرمۇن: **﴿إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهُمْ أَحْيَوْا إِلَّا كَائِنًا﴾** (العنکبوت: ۶۴) ئىتر گەردىلە كانى ئەۋىن، بۇ مەبەستى رۇوناڭبۇونوھىان، پۇيىستان بەو سەنەر و رۇشىن و كار و تەعلیمات و مەشقانە نايىت. كەواتە لە دىنادارا گەردىلە كان وەك خۆيان دەمېنەوە و ئالۇ گۈرپان بەسەردا نايىت. (دانەر)

دره خته کانی ئهوى، به چەشنى مروقى ئىرە، لە فەرمانە کان تى دەگەن و جى بهجى يان دەكەن.. بەردە کانى ئهوى وەك گيandارانى ئىرە وان، گۈرىپايەلى فەرمانان. گەر لەھى بە درەختىك بلېيت: بەرىكى خۆم بەدرى، يەكسەر دەتدىنى.. گەر بە بەردىك بلېتى: وەرە بۇ ئىرە، دېت!

جا مادەم درەخت و بەردە کانى ئهوى سيفەتى "پلەبەرزى" ئاو ايان دەست بکەۋىت، ئەوا بىن گومان خواردن و خواردنەوە و تىكەلىي ھاوسەر - لەھى - چەندىن شىوهى بالا و بلىند دەگەرنەخۇ، لە گەل پارىز گارى كەردىنى "پاستى جەستەيى" خۆيان كە پلەيان لە چاۋ ھى ئىرەدا بە رېزەي پلەبەرزى بەھەشتە بەسەر دىنادا.

پۈرساڭ:

دەشتە كى يەك بۇ ماوهى يەك خولەك ئامادەيى كۆپى پىغەمبەر ﷺ دېت و، بەم ئامادە بىونەشى خۆشۈمىستى پىغەمبەر ﷺ لەبر خوادەپراتە ناو دلىھەوە، بەھۆى ئەھۇ خۆشەويسى يەشەوە لە بەھەشتىدا لە گەل پىغەمبەردا ﷺ دېت، بەپى ئەھۇ فەرمۇودە پىرۇزە كە دەفەرمۇى: "المرءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ" ^(۱) ..

ئايا ئەھۇ رېزەنەي پۇناكى يە بىن كۆتايىيەي دەست پىغەمبەر ﷺ دەكەۋىت چۈن لە گەل ھى ئەھۇ دەشتە كى يەدا يە كاۋىيەك دەر دەچن؟

وەلام: بە غۇونەيەك ئامازە بۇ ئەم راستى يە بەر زە دەكەين:

پىاپىنەيى مەزن، ميواندارى يە كى گەورە و گۈنگى لە باخىكى پەلە گولزارى رەنگىن و جواندا ساز كەردى، پىشانگايدە كى لەپەپە ئارايىشت و داهىنگارىدا ئامادە كەردى، بە چەشىنگى كە ھەموو ئەھۇ جۇرە خواردەمنى يانەي تىدا كۆكربىدووھە كە "ھەستى چەشتىن" ھەستىان بىن دەكەت و، گشت ئەھۇ شتە جوانانەي تىدا دانابۇ كە "ھەستى بىنین" پى خۆشە و، ھەموو ئەھۇ شتە سەپەر و نامۇيانەي تىدا بۇ كە "ھېزى ئەندىشە" بىزۇپىتت. بەم جۇرە، ھەموو ئەھۇ شتانەي لە پىشانگايدەدا كۆكربەوە كە ھەموو ھەستە ئاشكرا و پەنھانە كان دەلنى بەكەن و مايەي پەزامەندى يان بىت.

ئىنچا دوو ھاپىي بە كەھو رۇشتەن بۇ ئەھۇ ميواندارى يە و، لە شوپىنگى تايىھەت و لەسەر يەك سفرەدا و لە تەننىشتى يە كەتكەوە دانىشتىن. بەلام يە كىكىيان لە بەر ئەھۇ ھەستى چەشتى

(۱) رواه البخاري ومسلم وأحمد وابن حبان. (وەرگىز)

لواز بیو، شتیکی که مه نهین له تامی ئهو میوانداری بهی نه چهشت و .. بههؤی ئهوهی بینایی کز بیو زور شتی نهینی و .. لبهر ئهوهش که ههستی بونکردنی نهبو، ههستی به بونه خوشش کانی ئهوده کرد و .. له ورده کاری شتله عادهت به دهره کانیش تی نه گیشت، چونکه نهیده توانی بهی به لاینه نامزو سهیره کانی ئهو سنه تانه بیات. واته: ئهم یه کهيان سوودی لهو با خچه خمه ملاوه و هرنه گرت و، يك له همزار به لکو يك له مليونی ئهو شتله بیان سه خوانی میوانداری بهی که نهیت تامی هیچی تری نه چهشت.

به لام ئهوي تریان، لبهر ئهوهی ههمو ههسته دیار و پنهانه کانی و، گشت لاینه ناسکه کانی و هك: ژیری و دل و ههسته کانی تری، تیکرا بین گهیشتلو و کامل و کراوه بیوون و، ههمو ده رکمتوون، به چه شنیک که ههست به ههمو ورده کاری به کانی ئهو سنه تانه بکات که لهو پیشانگاره نگینه دا ئاماذه کرا بیوون و، بهو ههمو جوانی و نه موئیانی و ورده کاری و شتله سهیرانه ئهوي بزانیت.. لبهر ئهوه، به تهواوی ههستی به ههمو ویان کرد و تامی ههمو ویانی چهشت، هر چهنده شت له تهنيشتی پیاوی یه که مه و دانیشتلو!

جا ئه گهر ئهمه لهم دنیا شلوق و به ئازار و ته سکه دا برو و بدات و، جیاوازی نیوان ئهو دوانهی تهنيشتی یه کتر به ئهندازهی دووری نیوان ئاسمان و زهوي بیت.. ئهوا دهین له و دنیا خانهی به خته و هری و هه میشهی دا، ههمو کسیک، به چه شنیکی باشتر له چاو دنیا، به شی خوشی له سفره و خوانی خواوهندی به سوز و میهره بان و هربگریت و، به پی توانا و لیهاتنى خوشی ههست به نیعمة ته کانی سه ئهو سفره و خوانی بکات، باله تهنيشتی ئهو که سهیشه و بیت که خوشی ده ویت! چونکه بههشت ری لهوه ناگریت که ئه دوانه پنکوه بن، باله شیان جیاواز بیت. لبهر ئهوهی ههشت چینه کانی بههشت به سه ریه کتری دا به زن، به لام عرهشی خواوهندی میهره بان سه قفی ههمو ویانه^(۱). چونکه ئه گهر له دهوری چیا یه کی قووچه کی، چهند خانوویه کی يهك له ناو يهك دروست بکرین له شیوهی چهند بازنه یه کدا که دهوری چیا کهيان دابیت، ئهوا ههريه کلهو بازنانه لهوه تر به رزتر ده بیت و به سه رووی ئهوانی تر ووهیه. به لام له گهله ئهوهشدا، هیچیان ری لهوه ناگریت که خوریان لیوه بیزیریت. بدم بیت یه، پروناکی خوز ده رواته ناو ههمو یه کیک لهو خانووانه.

(۱) "الجلنة مائة درجة، ما بين كل درجتين كما بين السماء والأرض، والفردوس أعلى الجنة، وفوقه عرش الرحمن".

صحيح، رواه ابن ماجه والحاكم وابن عساكر. برواية: (صحیح الجامع الصغير وزيادته ۳۱۱۶). (وهر گنیز)

بههه شته کانیش - تا رادهیه ک - لهم نمونه نیه ده چن، به گویره‌ی ئه و تیگه‌ی شته که
مرؤف له فرموده پیروزه کانه وه پهی بی ده بات.
پرسیار:

له چهندین فرموده پیروزدا ئه و اتایه هاتووه که:
ژنانی بههه شت له پشت حهفتا دهست پوشاك و کراسوه مۆخی قاچیان ده بیتریت^(۱)!
جا ئایا و اتا و مه بستی ئه فرموده چی يه؟ چۈن ئەمە به جوانى داده نریت؟
وەلام:

واتاکەی گەلنى جوانە، تەنانەت لە پەرى جوانى و ناسكى دايە. چونكە:
لەم دنيا ناشيرين و مردووهدا، كە زۆربەي شته کانى ناوى پۇشكەش و توېكلىن، ھەرچى
لە بىردهمى چاودا جوان دەربکەويت و، رى لەوه نەگرىت كە مەرۇف لە گەلنى رايىت، ئەمە
بە جوان داده نریت..

بەلام لەو بههه شتهدا. كە خۆى لە خۆى دا جوان و پەنگىن و زىندووه و، تىكرا كاكلەى
بى توېكلى، ھەموو ھەستە کانى مەرۇف - چەشىنى يىنин - و گشت لايدەن ھەستىارە
ناسكە کانى، ھەرييە كەيان داوا كارى وەرگرتى بەش و لەزەتى جياجىا و تايىھەتىي خۇيان لە
"حۆرىيە کان" و "ژنه دنيايى يە کانى ئەھلى بەھەشت" كە ئەمانەيان گەلنى لە حۆرىيە کان
جوانتىن.

واتە: ئەم فرموده پیروزه ئامازە بۇ ئەوه دەكتە كە ھەر لە سەررووتىنى چىنە کانى
جوانىي بەرگ و پۇشاکىيان، تا دەگاتە مۆخى ناو ئىسکە کانى قاچیان، ھەرييە كەيان ھەستىنگى
دىيارى كراو و لايدەنېكى ھەستىاري تايىھەتىي خەتكى بەھەشت تىر دەكتەن و، بەھەشتىيان
لەزەتىانلى دەچىزىن.

بەلنى، ئەم فرموده بە دەستهوازە: "على كل زوجة سبعون حلة يرى مخ سوقها..."
ئامازە بۇ ئەوه دەكتە كە:

"حۆرىيە" بەھەشت داراي ھەموو جۆره کانى ئارايىشت و جوانىي ماددى و معنەوين،
لەوانەي كە دەبنە مايەي رەزامەندى و تىر كردنى گشت ھەست و نەست و هېز و لايدەن
ناسكە عاشقە کانى جوانى كە لە مەرۇقدان و حەزىيان لەو چىزانىيە و تاسەمەند و شەيداي
ئارايىشت و جوانىين. بەو واتايەي كە ھەرييە كە حۆرىيە كە جۆر لە
بەشە کانى جوانىي بەھەشت دەپۇشىن، بى ئەوهى هيچيان ئەوانى تر دايپۇشىت و رى لە يىنېنى

(۱) لەم بارهه فرموده زۆرە، وەك: "لكل واحد منهم زوجتان من الحور العين على كل زوجة سبعون حلة يرى
مخ سوقهما من وراء لحومهما وحللهما كما يرى الشراب الأحمر من الزجاجة البيضاء" رواه الطبراني باسناد
صحيح والبيهقي باسناد حسن. وراث البخاري ومسلم بنحوه. (وەرگىزى)

جوانی یان بگریت، چونکه له جوز و چهشنبه یه کتر نین. بهلکو به خویان و لەشو لاریان زیاتر له حەفتا پلهی جۆراو جۆری جوانی دەردەخەن، بە راده یەك کە به راستی و تەواوی ئامازەی ئەم ئایەتەی تىدا دەردەخەن کە دەفرمۇئى:

﴿وَفِيهَا مَا تَسْتَهِيْهُ الْأَنْفُسُ وَتَلَدُّ الْأَعْيُنُ﴾ (الزخرف: ٧١).

پاشان ئەم فەرمۇودە پیرۆزە ئەمەش روون دەکاتەوه کە:

سەرنشىنانى بەھەشت پاشەرۇئى ئەنجامى خواردن و خواردىنەوەيان نى يە، چونکە هېچ مادده یەكى توپكىل ئاسالە بەھەشتدا نى يە كە پىويست نەبىت. بەلتى، مادەم لەم دنيا نزەددا، درەختە كان - كە لە نزەتىن پلهی گىاندارى دان - سەربارى خوراکى زۆر و زەبندەيان، كەچى پاشەرۇيان نەبىن، ئەم بۇ دەبىن كەسانى ناو چىنە بەرزە كان، كە بەھەشتى يانن، بى پاشەرۇ نەبىن؟

پرسىyar:

لە چەند فەرمۇودەيە كى پیرۆزى پىغەمبەر دا ﷺ ئەم و اتايە ھاتۇوه كە: هەندى كەس لە بەھەشتى يان مولىكىكى ئەندەنەي ھەممو دنيا و، سەدان ھەزار كۆشك و تەلار و، سەدان ھەزار حۆزىيى بى دەبەخشىرىت..

ئايادەنها يەك پىاپ ئەم ھەممو شتە زۇرانەي بۇ چى يە و چ پىويستى يە كى پىيانە؟ ئەمە چۈن رۇو دەدات؟ و اتاي ئەم فەرمۇودانە چى يە؟

وەلام:

ئەگەر مەرۆف لەشىكى بىن گىان بوايە..

يان تەنها بەديھاتۇويە كى رۇوه كى بوايە و بىرىتى بوايە لە تەنها "گەدە" و بەس.. ياخود تەنها لەشىكى گىاندار و، جەستەيە كى كاتى و ساكار و قورس و سنوردار(مقييد) بوايە..

نوا ئەو ھەممو كۆشك و تەلار و حۆزىيە زۇرانەي نەددەرایى و شايابيان نەددەبۇو.. بەلام مەرۆف يەكىكە لە موعىجىزە ئاشىكراكاني خواي گەورە، بە رادەيەك كە ئەگەر ھەر لەم دنيا فانى و تەمنە كورتەدا ھەرچى مولىك و سامان و لەزەتى دنيايە بىدرىتىن، ھېشتا ھەلپەي ئەو تىر ناكلات. چونكە هەندى لايەنى ناسكى نادىيارى مەرۆف ھەن تىر نابن و پىويستى يان ھەر دەميتىت.

مەرۆف لەم دنيايدا وايە. بەلام لەم دنياى خانەي بەختەوەريي ھەميشەبى دا، ئەم مەرۆفەي كە خاوهنى چەندىن توانا و ليھاتى نەبر اوھىدە، بە زمانى پىداويىستى يە لە بن نەھاتۇوه كانى و.. بە دەستى ئارەزووە بى سنورە كانى، لە دەرگانەي مىھەرەبانى يە كى بى كۆتساىي دەدات. كەواتە وەك لەو فەرمۇودە پیرۆزانەدا ھاتۇوه، ئەۋەپرى كارىتكى رەوا و ژيرانە و راستە كە ئەم

مرؤفه له بهه شتدا به چهندین چاکه کاری بی ایوانی و بی سنور له لایه نخواهندوه به هرمه ند بکریت.

وا بهم شیوه‌یهی خواره و به دووری بینی نمو نه هینانه و به کسی بری ئهم راستی به بهزه ده کهین:

هموو یه کیک له باخه کانی "بارلا" به چه شنی ئهم باخه که لهم شیوه‌دایه^(۱)، خواه‌نی خزیان هدیه. به لام هرچی هنگ و مهل و چوله کمش له "بارلا" دایه ده توانیت بلئی: همه‌موو باخ و بیستانه کانی "بارلا" با خچه و سهیرانگه و مهیدانی هه لسو کهوتی منن، هه رچه‌ندهش مشتیک خزراک سه‌روزیادیتی! اته همه‌موو "بارلا" به مولکی خزی داده‌نیت، ئهم پریاره‌شی ری لهوه ناگریت که کهسانی تر لهو مولکداری یهدا هاو بهشی بن.

مرؤفیش - ئوهی که به راستی مرؤفه - بؤی ههیه بلئی: به دیهیه‌نرم همه‌موو ئهم دنیا یه بؤ کردوم به خانوو و، خور و ئهستیره کانیش به چرا و، زه‌ویش به لانکیکی ئه‌توکه که چهندین رایه‌خی به نرخی راز او و ره‌نگینی تیدا را خراوه. مرؤف ئهمه ده‌لیت و، شوکرانه‌ی په‌روه‌ردگاری خزی له‌سهر ده کات. ئهم پریاره‌شی ری لهوه ناگریت که به دیهیه‌نراوانی تر لهم دنیا یهدا هاو بهشی بن، بگره ئه و به دیهیه‌نراوانه دنیا کهی ئهم پتر ده رازینه‌وه و جوان و ئاوه‌دانی ده کهنه.

جا ئه گهر مرؤف یان بالنده بؤی ههیت له هه ریه کینکی ئهم بازنه مه‌زن‌دا هه لسو کهوت بنوینیت و، لهم دنیا ته‌سکه‌دا چهندین نیعمه‌تی مه‌زن به‌دهست به‌ینیت، چون ئوهه به دوور ده‌زانیت که لهدنیای خانه‌ی به‌خته‌و هری فراوان و هه میشه‌یی داله لایه‌ن چاکه کاری خواه‌ندهوه مولکیکی مه‌زنی ئه‌توزی بی به‌خشتیت که ماوهی نیوان همه‌موو دوو پله‌یه کی پنج سه‌د سال ری بیت؟

ئنجا ئیمه لهم دنیا چپ و پر و تاریک و ته‌سکه‌دا، همه‌موو ئه‌مانه‌ی که باسیان دیت ده‌زانین و ده‌یانبینین:

* بوونی خودی خور له چهندین ئاوینه‌ی به کجارت زور و له یه کاتدا..

* بوونی زاییکی نورانی له یه کاتدا، له چهندین شوینی زوردا..

* ئاماذه بوونی حه‌زره‌تی جیبریل - دروودی له‌سهر بیت - له هه‌زار و یه کهستیره‌دا و، له بردده عه‌رشی مه‌زن و، له خزمه‌ت پیغمه‌هه رَحْمَةُ اللهِ و، له حوزووری خواهی گهوره‌دا، له یه کاتدا.

(۱) مه‌دهست باخه کهی ئه "کاک سلیمان" یه که به وه‌فاداری یه کی تماوا ماوهی هه‌شت سالی ره‌هق خزمتی ئهم هه‌زاره‌ی کرد. ئهم باسیش لهو باخه ئه‌دو و له ماوهی کی نزیکه‌ی دوو سه‌عاتدا نوسرا. (دانه)

* چاو که وتنی پیغمه مهر ﷺ له يهك کاتدا به هممو خوانسانی نمهوه که‌ی، له حه شری مه زندا..

* ده که وتنی پیغمه مهر ﷺ له دنیادا له چهندین مه قام و پله‌ی له سنور به ده د..
هه هممو شیان له يهك کاتدا..

* بینینی ئبداله کان - که جوزینکی سهیری ئولیا کانن - له چهندین شوینی زور، له يهك کاتدا..

* بینین و ئەنجامدانی کاری سالیکی تهوا له خهونی يهك ده قیقه‌ی هه ممو که سیکدا..

* ئاماده بونی مرؤف به (دل و گیان و ئەندیشە) له چهندین شوینی زور و پهیوه‌ندی کردن
له گهل ئه هه ممو شویناندە، له يهك کاتدا..

هه ممو ئمانه، لهم دنيا چر و تاريکه‌دا، لاي خهلكي ئاشکرا وز ازراون.
که واته، بهه شتى يان - که سووکى و هيزي له شیان وەك هي روح وايه و تيزي ئه و
له شانه شیان به وينه‌ي تيئر هوبي ئەندیشە وايه - بى هيچ گومانیک، ئاماده بونی ئه مانه له سەد
ھزار شوین و، تىكھل بونی هەريه کەيان له گھل سەد ھزار حوزىدا و، چهشتى سەد
ھزار جوزى تام و له زته کانى ئه وئى له يهك کاتدا، کاريکه شياوى بهه شتى هەميشەبى و
نوورانى و بى سنور و فراوان و بەرينه و، بى كجاري و تهواوى له گھل ميھر بانى رەھاى
خواوه‌نددا ته با و گونجاوه و، يه کاویه که ده ده چىت له گھل ئه و هەوالەي که پیغمه مهر ﷺ
رایگەياندووه. کەواته شتىکي حق و راست و پهوايه.

له گھل هه ممو ئمانه شدا کە باس کران، دەپى بزانىن: ئه راستى يه مه زن و يه كجاري
بەرزا، به پیوه‌ری ئىرىي بچوو کە کانى ئىمە ناپۇرۇن!

بەلىنى، پیویست ناکات عەقلە بچوو کە کان پەي بەو و اتايانه بىهن، چونكە ئەم تەرازوو
نا توانيت قورسايى تا ئه و ئەندازا يه هەلبىگىرت!

﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمٌ لَنَا إِلَّا مَا عَلِمْنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾.

﴿وَرَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِيْنَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ (القرآن: ۲۸۶).

اللهم صل على حبيبك الذي فتح أبواب الجنة بحببته وبصلاته، وأيدت أمته على فتحها
صلواتهم عليه، عليه الصلاة والسلام.

اللهم أدخلنا الجنة مع الأبرار بشفاعة نبيل المختار. آمين.

پاشکویه کی بچووک

تایبەتە به دۆزەخەوە

ئیمان تزوی بەھەشتیکی مەعنەویی تىدایە، ھەر روەك كوفر تزوی زەققۇومى دۆزەخىتىكى مەعنەویی لە خىدا حەشار داوه. وەڭ لە وتهی دووھەم و وتهی ھەشتەمدا چەسپاندمان.

چونكە كوفر تزویكە بۆ سەوزبۇونى دۆزەخ، دۆزەخىش بەرۇبۇمى ئە توۋەيە. ئىجا ھەر روەك كوفر ھۆيە كە بۆ چۈونە ناو دۆزەخ، بە ھەمان جۇر ھۆيىشە بۆ بەدىھەيان و پەيدا كىردىنى. چونكە ئەگەر فەرمانىزەوايەكى بچووک كە خاۋەنى عىززەت و غېرىت و شەكۈيەكى ئاسالىي بىت و، پىاۋىتكى بەدرەوشىش سنگى لىنى دەرىپەرىنىت و پىلىت: تۆ ھەر گىز ناتوانىت من تەمنى بىكەيت. ئەوا بىن ھېچ گۈمانىيڭ ئەو فەرمانىزەوايە گەر پىشىر بەندىخانەشى نەبۇرىت، ھەر بە تايىبەتكارى بەندىخانەيەك بۆ ئەو بەدبەختە دروست دەكەت و دەبەوايىتە ناوى!

خۇ بايى اکافىريش كە ئىننەكارىي بۇونى دۆزەخ دەكەت، پادشاھىك بەدرۆ دەخاتەوە كە داراي عىززەت و غېرىت و شەكۈمەندىي رەھايە و، كۆلەوارى دەداتە پال كەسىك كە تواناي رەھايە هەيە و، بە "درۆزنى" و "بىن دەستەلاتى" تۆممەتبارى دەكەت.

كەواتە ھەر بە كافىبوونەكەي كارىيەك دەكەت كە بە توندى توخنى عىززەتى ئەو دەكەويىت و، بە ھەممو ھېزىتكەوە دەست لە غېرىتى ئەو دەدات و، بە: گۈرپايەلى

نە كەردىن و پشتگۇي خىستى فەرمانە كانىشى تانە ئاراستەي شەكۈمەندىي ئەو دەكەت.

بىن گۈمان ئەگەر ھېچ ھۆكاريىكى تىرىش بۆ بۇونى دۆزەخ لە كايىدەن نەبىت - كە ئەمەش گۈرمانىيلىكى مەحالە - ئەوا خوايى گەمورە دۆزەخ بىز ئەو كافە دروست دەكەت و دەبەوايىتە ناوى، ئەو كافەرى كە كوفرە كەي تا ئەم رەادىيە بەدرۆ خىستەوە خوايى گەورەي تىدایە و، كۆلەوارى و بىن دەستەلاتى دەداتە پالى.

﴿رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بِأَطْلَأْ سُبْحَانَكَ فَقَنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ (آل عمران: ۱۹۱).

وتهی بیست و نو هم

تاییه ته به: مانه وهی روح و، مه لائیکه ت و، حه شره وه

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿تَنْزَلُ الْمَلَكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا يَأْذِنُ رَبَّهُمْ﴾ (القدر: ٤)

﴿فَلَمَّا كُلَّ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي﴾ (الإسراء: ٨٥)

(ئەم مەقامە بىرىتى يە لە پىشە كىيەك و دۇو مەبەستى بىنەرتى)

پىشە كى

دەتوانىزىت بو تىرىت: بۇنى مەلائىكەت و جىهانى رۇحانى وەك بۇنى مەرۆف و زىنده وەران بىن گومان و چەسپاوه.

چونكە هەروەك لە "پلهى يە كەمى وتهى پازدەھەم" دا رۇونمان كردو وەتمەوھ: "پاستى" و "حىكمەت" بە بىن گومانى، داخوازى ئەمەن كە ئاسماھە كان - وەك زەھى - سەرنشىنيان بىيت، هەروەها دەبىن ئەم سەرنشىنانەش خاوهنى ھەست بن و لە گەل نىشتەجىي خۇياندا زۇر لەبار و شىاوا بن.. جائەم سەرنشىنە جۆراوجۇرانە ئاسمان، لە زاراوهى ئايىندا بە مەلائىكەت" و "رۇحانى يە كان" دەناسرىن.

بەللى، راستى (الحقيقة) داخوازى ئەوهى، چونكە زەھى لە گەل ئەم قەبارە لاوازى و بچوو كىيە لە چاۋ ئاسماھە كاندا، بەردەوام لە گىاندارە خاوهەن ھەست و شعورە كان پې دەكىرىت و خالىش دەكىرىتەوھ. ئەمەش پەنجە بۇ ئەمە درېز دەكتات، بەلكو بە ئاشكرا ئەمە دەردە بىرىت كە:

ئەم ئاسمانە خاوهن بورجانەی کە دەلتى چەند كۆشكىنى پازاوهن، پېن لە گىاندار و خاوهن ھەست و شعورى ئۇ تو کە رۇوناکىي بۇون و ئىيان بن و، ئۇ بۇونەوەرەنەش "بە وينەي ئىنس و جىنى" سەير كەرى كۆشكى مەزى ئەم جىهانە و، خۇينەرى كىنىي گەورەي ئەم گەردوونەن و، رېتىما و بانگەواز كارن بۇ گەيشتن بە پادشاھ ئەم پەروەرد گارىتى يە کە ئەم بۇونەوەرەنە بەرپۇھ دەبات و، بە بەندايەتى يە ھەمە كى يە كەيان نۇينەرى وىردى و تەسىحاتى بۇونەوەرە مەزنە كان.

بەلتى، جۇراوجۇرىي بۇونەوەرەن، بەلگەي بۇونى مەلائىكەتەنە. چۈنكە بۇونەوەرەلەك كە بەپەرى ورده كارىي لەزمارە بەدەر و جوانىي خاوهن واتا و نەخش و نىڭكارى رازاوهنى پېر لە حىكمەت پازايتەوە، بىن گومان داخوازى ئەوە دەبىت كە چەندىن خاوهن ھەست و شعور بىن لىپى ورد بىنەوە و بەلايانەوە جوان بىت و سەرسامى و پىزلىنى گرتى خۇيان لە بەرامبەرييەوە دەربېرەن^(۱).

بەلتى، هەروەك "جوانى" داخوازى "شىدا" يە کە و، هەروەك "خواردەمنى" بە "برسى" دەدرىت.. ئەم ورده كارىي يانەش، كە خۇراكىي پۇچ و بېرىۋى دلان، دەبى بەلگەي بۇونى مەلائىكەت و جىهانى رۇحانىي بن و بۇ ئەوان تەرخان كرابىن.

جالە بەر ئەوەي ئەم ئارايىشى زۇر و بىن بەي و نەپراوەيەي گەردوون داخوازى تىزامان و پەرسەتلىكى بىن پايانى بەديھىنەرييەتى، لە كاتىيىكدا كە "ئىنس و جىنى" بەشىكى كەمى - يەك لە ملىۇنى - ئەم تىزامان و پەرسەتىشە زىاتىيان لە توانادا نىيە، ئەوا دەبى ئەم فەرمانبەرىيە نەپراوە و پەرسەتىشە جۇراوجۇرانە پۇيىستيان بە چەندىن "مەلائىكەت" و "رۇحانى" بىت تاکو بەرپۇھيان بىن و پىز پىز را بۇوهستن بۇ ئەوەي ئەم مزگەوتە گەورەيەي جىهان و گەردوون بە سوژدە و پەرسەتلىيان ئاوهدان بکەنەوە.

بەلتى، لە ھەموو كەنار و شوين و فەرمانگەيە كى ئەم بۇونەوەرەدا چەندىن كارمەند لە جۇرى "مەلائىكەت" و "رۇحانى يان" ھەن كە ھەرىيە كەيان ئەركىكى تايىتى و پەرسەتلىكى دىيارى كراوى بىن سېپىراوه.

بەپىي ھىمای ھەندى لە فەرمۇودە كانى يېغەمبەر ﷺ، هەروەھالە روانگەي حىكمەتى پىكۈپنىكى ئەم جىهانەوە، دەتوازى بۇ تېرىتى:

(۱) واتە: ئەم بۇونەوەرە - بەم شىۋىيە - داخوازى بۇونى مەلائىكەتە. (وەرگىز)

هنهندیک له و تنه بن گیانه گهپر کانه‌ی ناو برونهور، همر له ئهستیره کانه‌وه تا ده گاته دلتوپه کانی باران، چهند سوارگه و کهشتی یه کن بتو هندی له و مهلا تکه تانه‌ی که به ئیزن و فهرمانی خوای گهوره ده چنه ناویانه‌وه و له سره ئه و کهشتی یانه‌وه ده روانه جیهانی بینراو (عالَم الشَّهادَة) و گهشتی تیدا ده کهنه، بمهش ده بنه نوینه‌ری ته سبیحاتی ئه و کهشتی یانه. جا له بئر ئوهه‌ی وهک له فهرموده‌دا هاتوروه^(۱): (رُوحى شهيدان له جيھاني بهرزه‌خ و بهه‌شتدا، ده چنه ناو سکي چهند بالنده‌یه کي سهوزه‌وه)، ئهوا ده توانين بلتیين: همر له بالنده سهوزانه‌وه - که فهرموده که پهنه‌هی بتو راکیشاون - تا ده گاته تنه زیندووه کانی ترى وهک "هنگ" هريه کهيان چهند کهشتی و فرۇكىدە کن بتو چهندىن جورى روح، که به ئيزنى خوا ده چنه ناو جهسته ئه و زينده‌وه رانه و لىه پىگاي هسته کانيانه‌وه ده روانه جيھانی ماددى و، سهيرى ورده‌كارى و جوانىي موعجيزاتى توanstى خوا ده کهنه و بهمه ته سبیحاتی تاييه‌تىي خوييان بهجي دههين.

هروههک "پاستى" داخوازى بونى مهلا تکه‌ت بولو، ههروههها "حىكمەت" يش داخوازى بونيانه. چونكە ئه و كردگاره دانابه‌ي که ژيانىكى ناسكى خاوهن ههست و هوش لەم گله چېرەدا دروست بکات، له کاتىكدا که گل تابلىتى له گەل "روح" دا كەم پەيوەندىيە.. ههروههاله ئاوي لېل ژيان پىنك بھېنىت، له کاتىكدا که پەيوەندىيە کى كەملى لە گەل ژياندا هەيە.. دەپىن هەر هەمان كردگار چەندىن دروستگراوى ترى خاوهن ههست و شعورى بىيىت، كە له دەرياي روناکى و، تاريکى و، هەواو، كارهباو، هەر شتىكى ترى ناسك(لطيف) دروستيان بکات، كە هەريهك لەوانه له گەل ژيان و روحدا گەلنى نزىكت و شياوتن.

* * *

(۱) بروانه: صحيح الإمام مسلم، كتاب الامارة، باب في بيان أنَّ أرواح الشهداء في الجنة. (٣٨/٦). (وهرگىز)

مہبہستی یہ کہم

"باور به مهلائیکهت" یه کیکه له پایه کانی ئیمان

(ئەم مەبەستە چوار سەرنج و بىنچىنە ئىلى سەرەكىي تىدالىيە)

بنچینہ یہ کہم

که مالی "بوون" به ژیانه و هیه، تهنا نهت بوونی پراسته قینه‌ی "بوون" به نده به "ژیان" ووه.
چونکه ژیان پرونا کیی بوونه وره و، هست و شعوریش پروونا که رهه‌ی ژیانه. هروهها
ژیان بناغه و بنچینه‌ی هه موو شتیکه و، هر ئه وه که هه موو شتیک ده کات به مولکی هه موو
گیانداریک، و اته شتی خاوونه ژیان(زینده وره) وه ک خاوونی هه موو شتیک لئی ده کات و،
هر تنهها به هر ژیانه و هیه که ئه و زینده وره ده تواني بلیت: (ئهم شستانه هی منن و، دنيا
مال و جیگامه و، بوونه ورهیش مولکیکه خاوونه کم پیی به خشیوم).

ههروههک "رووناکی" هزوی بینینی ههر جهستهه که و هزوکاری دهر که و تئی رهندگه کانه، به پئی و تهی ههندی له زانایان، به همان جوور "ژیان" یش هزوکار و دهر خمر و پیشاندهه ری بیونهه ورانه و، هزوی هاتنهه دبی جوور او جووری يه کان (نوعیات) .. ههر ژیانه که به شیکی که می ههنده کی (جزئی) ده کاته گشتی و همهه کی (کلی) و، شتی گهوره و همهه کیش له به شیکی بچوو کدا جنی ده کاته وه .. ههر ژیانه هزوی که مالی بیون و بیونهه وره، چونکه ژیان همهه مو شیکی تر ده کاته هاو بهشی يه کتری و يه کیتی ده خاته نیوان شتاني زور و زبهنده و دهیانکات به خولگهه "تاکی" ی "تهنیا" يه ک، تهناهه ت "ژیان" جویریکه له دره و شانه وهی ئه و "تهنیا" يه له ناو چینه زوره کانی بیونهه ورداد، ئاوینهه که ئه و تاک و تهنيابی يهی تیدا دهر ده که ویت. با ائم قسمیه روون بکهیه و:

سهیری ته نیکی بین گیان (جامد) بکه، با چیایه کی گهورهش بیت، له راستی دا: نامویه.. هه تیوه.. ته نیایه! چونکه په یوهندی ئهو تمثنا له گهله جیگاکهی خزیدایه و زیاتر تپهه
نرا کات و، همرو شتیکی تر که له بونه وهرانی تردا همن سهبارهت بهو وهک "نهبوو" وان،
چونکه نه "ژیان" ای همهه تا بتوانیت په یوهندی یان له گهله پهیدا بکات، نه خاوه نی هست و
شعورو پیشه تا به مفهومه وه په یوهندی یه یان له گهله پهیدا بیهستیت.

به لام ته ماشای ته نیکی بچو کی زیندووی خاوونه زیانی - بتو غونه - و هک "هنهنگ" بکه. ده بینیت هر که زیانی تئی ده چیت، یه کس هر په یوهندی و عه قدیکی بازر گانی له گهل همه مو بونوهران، به تایله تی له گهل رووهک و گوله کانی زهودی دا ده به سیت، به را ده یه که ده تو اوانیت بلیت: (همو سرزه هوی باخچه و جیگای بازر گانیمه).

کدواهه جگه له ههسته دیار و نادیاره کانی زینده و هران، چهند پال پیوه نه رینکی سرو شتی بی نادیاری هانده و رویگاخو شکه رهه که پاں به همنگمه و دهنین و رویگای بز ثاسان ده کمهن تا بتوانیت تیکه لاؤی و ههتسو که موت و ئالو گوپر له گهل زوربهی بعونه و هرانی دنیادا بکات و خویی له گهلىاندا بگو بخنیت.

"زیان" که بتوانیست - بهو جزره - کاریگه‌مری خوی له زینده‌وهرینکی بچوو کی وک هه‌نگدا ده رخات، ئوا دیاره تا زیانی ئهو زینده‌وهره گهوره‌تر و پله‌ی به‌رزر تر بیست تا ده گاته پله‌ی "ئاده‌می" که به‌رزر ترین پله‌یه، ئهو کاریگه‌مری بیهی پت فراوان و گهوره و پروونا کی بخش ده بیست. به جوریک که مرؤوف به عهقل و ههست و شعوروی خوی - که ئه م ههست و شعوروش رپونا کی زیانه - ده توانيت به ناو ههموو جيھانه به‌رزو روحی و مدادی بیه کاندا بگه‌رینت، وک ب ناو ژووره کانی خانووی خوی دا هاتو چۈ بکات. ئەمش ئه و ده گه‌بینیت که هه‌روه وک ئهو خاوهن ههست و شعوروه بیه چەشنبیکی مەعنەوی (به عهقل و شعور) ده پرواته ناو ئهو جيھانانه‌وه، ئهو جيھانانه‌ش ده بن به میوان و له سه‌ر ناوینه‌ی روحی ئه و دا ده ده کەون.

ژیان (خوی له خوی دا) پووناکترین بھلگهی تاک و تهنجایی خوای بالادهسته و، فراوانترین جیگای تیادر کهوتی نیعمهته گهوره کانیهتی و، ناسکترین جیلوهی میهرهبانی و، وردترینی نهخش و نیگاره شاراوه و خاوینه کانی ئهو خواوهنده يدهسته لاتهيه. بعلتی، ژیان شاراوه ترین و وردترینی ئهو نهخش و نیگارانهيه که له دروستکراوه کانی خوادادا دهرده كدون. چونكه بیداربوونهوه و دهمکردنوهی خونجهی ژیان له "تزو" دا - که يه كمه پلهي ژيانه له روروه كدا، كه روروه كيش نزمترین پله کانی ژيانی تيادي - هر له

سهردهمی حهزرهتی ئادهموه - سلاوی خوای لئی بیت - تا ئیستا، له گەل ئەو ئاشکارابى و زۇرى و راھاتەش له گەلتىدا، كەچى لە زانىاربى مروقدا ھەر نەھىنى بۇوه و راستى يە كەى بە ئاشكرا و تەواوى بۆزىربى مروق ۋەن نەبۇوهتەوە!

ھەروهەن ئىيەن خاۋىنېتىنىشيانە، بە چەشىنىك كە ھەردۇو ۋەپسى كەى: يىنزاو و نەبىنزاو (الملُك والملَكُوت) زۇر ۋەن و بىن گەردن. چونكە دەستى توانسى خوا به بىن بە كارھىننەن ھېچ ھۆكاريڭ كارى خۆزى لە ئىيەندا دەكەت، بەلام لە شتى تردا ھەمان دەستى توانست ھۆكاري ئاشكرا اكان دەكەت بە پەرەد و لە پېشىانەوە كارى خۆزى پايى دەكەت، بۇ ئەمەن ئەو ھۆكاري بىن بە سەرچاوهى ئەو كاروبار و چۈنۈنى يانەى كە بە چەشىنىكى بىن گەرد پېش چاۋ ناكەن و، بە ۋەلت لە گەل گەورەبى و شىكۈمىنلىبى ئەو توانستەدا ناگۇنخىن.

بە پوخى: دەتوانىتىت بوترى: گەر ئىيەن لە كايەدا نەبىت، "بۇون" يىش بۇونى نايىت، بەلکو ھېچ جياوازى يە كى لە گەل "نەبۇون" دا نايىت. چونكە ئىيەن رۇشىابى "رۇح" و ھەست و شعورىش پۇونا كىي "ئىيەن".

جا مادەم ئىيەن و ھەست و شعور ئەمەندە گەرنگى يان ھەمە و، مادەم ئىمە ئەم پېكۈپىكى و ورده كارى و توندو تولى و يېكەمە گۈنچانەى ھەمەو بەشە كانى گەردۇون دەبىنن و، مادەم ئەم سەرزەھە ئەم خۇمان - كە وەك گەردەلەيمەك وايد لە چاۋ گەردۇوندا - پېرە لە گىاندارى خاوهەن ئىيەن و ھەست و شعور، بىن گومان دەبى، بە حوكىمى يەقىن و ژىرى، ھەمەو گۈشە و كەنار و جىڭگا يە كى ترى ئەم كۆشك و بورجە گەورانە ئاسمان پېن لە چەندىن گىاندارى خاوهەن ھەست و شعور، بە جۈرىكى ئەوتۇ كە لە گەل ئەو دەھەرە ئەندا بىگۈنخىن و لە گەل ئەندا شىاۋ بىن. چونكە ھەروهەك "ماسى" لەناو ئاودا دەھىزى، بە ھەمان جۆر دە گۈنخى لەناو بلىسە ئەندا گەرمائى "خۇر" يىشدا چەندىن جۆر سەرنىشىنى "نۇرانى" بىن كە لە گەل ئەو دەھەرە ئەندا بىگۈنخىن. (چونكە ئاگر ۋەن ئاكى ناسووتىنىت بەلکو پەرە ئەن دەسىتىت).

ھەروهەن مادام توانسى خواي گەورە لە جۆرەن ماددهى ئاسايى، تەنانەت لە چېرتىن جۆرى ماكە كانى بۇونەوەر، زىندهوەرلى ئەزىزىدەر دروست دەكەت و، مادەم ھەمان توانست چېرتىن مادده دە گۆزىت و ئىيەن بە بەردا دەكەت و بەۋەپىرى ورده كارى ماددهى كى نەرم و ناسكى لئى پېكەدەھە ئەن دەھەرە ئەندا بىلاو دەكەتەوە و، بە

پرۇشنايى ھەست و شعور زۆربەي شى بۇونەوەر ان دەپازىنتەوە.. ئەوا دەبىن ھەر خاوهنى ئەم توانستە دانا يە: ۋۇناكى و ھەوا و "ئەثير" و شتاني ترى ھاۋچەشىيان، كە لە گەل پۇح و ئىاندا زىاتر دەگۈنجىن، لە "زىيان" بىي بەش نەئات و دەستىيانلى ئەلتەنگىرتىت و بە بىن ھەست و شعور نەيانھىلىتەوە. بەلكو رەواتر وايە كە ئەم توانستە رەھايە چەندىن گىاندار و شتى خاوهن ھەست و شعور لەم ماددە دىارى كراوانە دروست بکات، بەلكو لە ماددەي نۇور و لە تارىكى و لە ماددەي "ئەثير" و تەنانەت لە ھەوا و لە جىهانى "مەعنა" يېش چەندىن جۇز شتى ئەوتۇ دروست بکات كە پۇچىان لە يە كىز جىاواز بېت بە چەشنى جىاوازىي جۈزە كانى گىانداران، بەم بىي يە هەندىيەكىان بکات بە "مەلائىكەت" و هەندىيەكى تىريش بکات بە "جىتنى" و "جىهانى پۇچانى".

سەرەپاي ئەمەش، دەتوانىت لە روانگەي ئەم نۇونەيەي خوارەوە بىن گومانى و ئاشكرايى بۇونى مەلائىكەت و پۇچانى يانت بۇ دەربىكمۇتى، وەك قورئانى پىرۇز پۇونى كردووهتەوە. ھەروەھا پۇچەلتى و گومرایى ئەم بۇچۇونەشت بۇ دەربىكەويت كە دان بەمەدانانىت و، بزانىت چەندە لە دانا يە و پاستى يەمە دوورە:

لە گەشتىكىدا دوو كەس، كە يە كىكىان: نەزان و دەشتەكى، ئەوي تىريشىيان: شارەزا و خەلتكى شار بۇو، پىنكەو بەرەو شارىنکى گەورەي وەك ئەستەمبۇل كەوتەنپى. بەلام پىش ئەمەي بىگەنە ناو شار و، لە سووجىنگىيە، پىيان كەوتە خانوویە كى بچۈشكە و وەرسەيە كى پىس و چەپەل. سەرىيان كەردىم خانووە پېرە لە كىنگارى ماندۇو كە ھەريە كەيان سەرگەرمى كاروبارى خۆيەتى لەم كارگە سەير و نامۇيەدا. لە دەرەوە و دەرەپىشى ئەم خانووەشدا چەندىن ئازەل و زىندهوەری جىاجىايان بىنى كە ھەريە كەيان بە گۈپەرەي پۇيىستى و مەرجە كانى ژيانى خۆى، خەرىكى لەوەر و خواردن بۇون، هەندىيەكىان پۇوه كى دەخوارد و، هەندىيەكى تر ماسى و... هەتد. پاش بىينىنى ئەمە، سەرىيان بەرز كرده، ھەزاران تەلارى پازاوه و كۆشكى بەرزيان لە دوورەوە بىنى، كە لە نىوان ھەريە كە و ئەمانى تردا چەندىن گۆزەپانى گەورە و فراوان ھەبۇون، بەلام دانىشتۇوانى ئەم كۆشكانە بە چاۋ نەدەيىران، چ لەبەر دوورىيان، چ لەبەر كىرىي چاوى ئەمان، يان لەبەر ئەمەي ئەم دانىشتۇوانە خۆيان دەرنەدەخست و مەرجە كانى ژيانىش، كە لەم كارگە پېر لە چەپەل يەدا ھەيدى، لەوي دا نەبۇو..

لېرىدە دەشتەكى يە كەيان - كە تا ئىستا شارى نەدىبۇو - وتى:

(ئەو کۆشکانە ھىچ گىانلەبەرىكىان تىدا نى يە و چۈلن، چونكە من نايابىنیم و ھىچ شتىكىش لەو كۆشکانەدا نى يە - وەك ئىپە - پېنجه بۇ بۇونى ژيان راپكىشىت تىايىدا).

ئىپە بەم جۇرە و پېنە يە بىن عەقلى و نەزانى خۆى ئاشكرا كىد!

هاوهەلە شارەزا و عاقلە كەمى، بە لەسەر خۇبىي يەوه، پېنى وت:

(كاكى خۆم! ئايا ئەم خانووە بچۈرك و كەم نرخە نايىنىت كە پېرە لە زىنده وەران؟ ئايا نايىنىت ئەوانە يەك بىست چۈلەي بان نەھىشتۇرەتەوە و، يەكىكە هەر دەم دەيانگۇرۇت و ھى تر دەھىنىت و دەيانخاتە سەر كار؟ ئايا دەگۈنجى ئەو تەلارە رېتكۈپىنک و كۆشكە راپازاوه دوورانە كە سىان تىدا نەبىت كە لە گەل ئەو دەرورىبەرەدا بگۈنجى؟.. نەخىز! ئەمە شتىكى مەحالە، بەلکو دەبى ئەو كۆشکانە پې بن لە گىاندارى ئەوتۇ كە مەرچە كانى ژيانى خۇبىانى تىدا بىت، بەلام نەبىنيان لەبر دوورى، يان كىزى چاۋ، يان لەبر دەرنە كەوتىيان، هەر گىز او هەر گىز نايىت بە بەلگە لەسەر نەبوونىان. چونكە ھىچ كاتىك نەبىنин و دەرنە كەوتىن نەبۇوه و نايىتە بەلگە لەسەر "نەبۇون" ئى ھىچ شتىك)!

لەبر رۇوناکىي ئەم نۇونە ئاشكرا و ئاسالىي يەدا دەتوانىن بلىين:

ئەم سەرزەوى يە ئىمە كە يە كىكە لە قەبارە كانى ئەم ئاسمانە گەورەيە، هەرچەندە لە چاۋ قەبارە كانى تردا بچۈركە، كەچى دەبىنин بۇوه بە مەلبەندىك بىز جۇرەھا جۇرى لە ژمارە بەدەرە گىاندار و خاوهەن ھەست و شعۇورە كان، تەنانەت چەپەلتۈرۈن جىنگاى زەرى بۇوه بە سەرچاۋە و پىشانگا و كانگاىيە كى گەورەي بەشىكى زۇر لە گىاندارە ورد و بچۈركە كان..

جا زەھى يەك كە بەم بچۈرۈت بە مەلبەندى ئەو ھەموو گىاندار و بۇونمۇرە خاوهەن ھەست و شعۇورانە، دەبىن بە حۆكمى ژىرى و زەرروورەت و يەقىنى بىن گومان، ئەو فەزا و بۆشالىي يە فراوانە ئاسمان و، ئەم ئاسمانە خاوهەن بورج و ئەستىرە و ھەسارە گەورانەش، پې بن لە گىاندار و بۇونەھەرە خاوهەن ھەست و شعۇور. قورئانى پىرۇز و شەريعەتى پاکى ئىسلام ئەو خاوهەن گىان و ھەست و شعۇورانە، كە لە رۇوناکى و ئاڭر و تارىكى و ھەوا و دەنگ و بۇن و وته و ئەثير و تەنانەت لە كارەبا و شتانى ناسك و رەوانى تر دروست كراون، ناو دەنیي بە: "مەلائىكەت" و "جان" و "رۇحانى يە كان" ..

بەلام ئەوەندە ھەيە، وەك ھەر تەنیك لە يە كىكى تر جىاوازە، ھەر وەھا مەلائىكەتىش وان، چونكە جۇرى ئەو مەلائىكەتە كە كاروبارى دلىۋى بارانى پى سېپىرراوه، جىاوازە لەوەى كە كاروبارى خۇرى بىن سېپىرراوه.. ھەر وەھا "جىنتى" و "رۇحانى" يە كانى ترىش، رە گەزو جۇرپان لە يە كەتر جىاوازە.

کۆتالی نەم بىچىنە سەرە كى يە:

بە تاقىكىردنەوە چەسپاوه كە: "ماددە" ئەسلى و بىچىنە نى يە تاڭو ھەموو شىتىك بىت بە شۇينكەوتەي ماددە و لە ژىر فەرمانى ئەودا بىت. بەلگۇ ماددە بە "مەعنَا" يە كەوە بەستاوه و راواهەستاوه كە بىرىتى يە لە: ژيان.. لە: رۇح..

ھەروەها بە بىئىن و سەرنجىدان بۆمان دەردە كەوەيت كە ماددە شىتىكى ئەوتۇنى يە نەتوارىت بىن گۈنېي بىكىت و ھەموو شىتىك لە كاروبىار و فرمانە كانى دا پىۋىست بىت بىز لاي ئە و بىگەرپەتەوە، بەلگۇ ماددە: ھۆكەر و خزمەتكارىيەكى گۈرىپايدەلە بۇ تەواو كەردىنى پاستى يە كى تايىھەتى، كە بىناغەي ئەو پاستى يەش: "رۇح" ..

ھەروەها ئاشكرايە كە ماددە فەرمازىپەرە كە خاۋەنى بەخشنىدەبىي بىت و كەملاٽ و رەوشىتى بەرزى لىنى داوا و چاواهەر وان بىكىت، بەلگۇ ماددە شىتىكى فەرمان بەسەردا دراوه و بە ئامازەي شىتىكى بىنەرەتى و تايىھەتى يە وە دەپرات و دەجۇولىتەوە، ئەو شىتە بىنەرەتى يەش بىرىتى يە لە: ژيان.. لە: رۇح.. لە: ھەست و شعورو..

ھەروەها "زەرۇورەت" داخوازى ئەمەيە كە ھېچ كردار و رەوشىتىك بە ماددەوە نە بەسەرەت و لە رۇشنايى ئەودا بىيات نەزىت، چونكە ماددە كاڭلۇ ئەسلى و بىچىنە و بىناغەيە كى نەجۇوللاؤ نى يە، بەلگۇ توپىكلى و بەرگ و كەف و وىنەيە كە لەت لەت بۇون و تواندىنەوەي لە رېيگادايە و پەرتۇو كان و رېزىنى بەسەردا دىت.

ئايا نابىيەت ئەو گىانلە بەرە و زەيلانەي كە بە چاوا نايىزىن، چەند ھەستىكى ئەوندە ناسك و تىزىيان ھەيە كە چەپىي ھاوجۇرە كانى خۇيانى پى دەيىستان و سەرچاوهى رۇزىسى يە كەرىي بىن دەيىن؟!

ئەمە بۆمان رۇون دەكاتەوە كە ماددە تاڭو وردىر و بچوو كەزىت، زىاتە شۇينوار و شەقلى ژيانى پىۋە دىيار دەيىت و زىاتەر و توندىر رۇوناكىي رۇحى لىنى دەدرەوشىتەوە. چونكە ماددە تا وردىر بىت و لە ماددىتى ئىمە دۈورتر بكمۇتەوە، پىت لە جىهانى رۇح و ژيان و ھەست و شعورەوە نزىك دەيىتەوە و، رۇوناكىي ژيان و گەرمىي رۇحى زىاتە لىنى دەرددە كەوەيت.

جا ئايادە گۈنچى ئەم ھەموو ئامانەي كە لە ژيان و ھەست و رۇحەوە پالىتۇراون و بەچاوا دەيانبىيەن و ھەستىان بىن دەكەين و نەم لە ماددەوە داچۈرەوەن، ھەر تەنھا بە جىهانى ماددەوە

بهند بن و ئیتر جیهانی شارراوهی پشت پردهی مادده پر نهیت لە خاوهن پروح و هست و
شعوره کان؟!

ئایا ده گونجى هەرچى "واتا" و "پروح" و "حەقىقت" و سەرچاوه کانیان ھەيە، تەنها بىز
مادده و جموجولە کانى لە جیهانى بىنراودا بگەرىنهوه و، هەر بەو جیهانە پۇوناڭ بىنهوه و
دەربکەون؟!

نەخىر ھەرگىز وانى يە. بەلكو ھەمو ئەمانە بۆمان دەردەخەن كە جیهانى بىنراوى
"مادده" بىرىتى يە لە پەردهيە كى رازاوه ئەمۆتكە كە بەسەر پوخسارى شارراوهى
"مەلەكۈوت" و جیهانى "پروح" دا دادر اوەتمو!

بنچىنهى دووهەم

دەتوانىن بلىين: جۆره يە كەنگى يەك لە نىوان ھەمو پىرەوانى فەلسەفە و ئايىندا ھەيە
لەسەر بۇنى راستىي مەلائىكەت و جیهانى پروحانى، هەرچەندەش ھەرييە كەيان بە شىۋىيە كى
جياواز ئەمەيان دەربىرۇ، ئەمەش بە خۆيان زانبىت يان نا.. بە پادىھەك ئەمە فەيلەسۈوفانەش
كە پىرەوهى گەپۇ كایەتى (المشائىة) يان لە فەلسەفە و روشەبى (إشراقتى) دا گرتبووه بەر، كە
تابلىتى لە مەسەلەي ماددهدا پڙچۇوبۇن، تەنانەت ئەوانىش ئىنگارىي "واتا" ئى مەلائىكەتىان
نە كەردووه، ئەوهتا لەم بارەيەوه و تووپيانە: "ھەمو جۆر (نوع) يېك چى يەتى (ماھىة) يە كى
سەربەخۆرى پروحىي ھەيە! ھەندىيەكى ترىش لە فەيلەسۈوفە ئىشراقىي يە كان، كاتى كە ناچار
بۇون دان بە شتىك لە واتاي "مەلائىكەت" دا بىن، و تووپيانە: "ئەمانە پىيان دەوترىت: دە
ژىرىيە كان (العقول العشرة) و خاوهنى جۆره كان..."

سەبارەت بە ئايىنىشەوه، ئاشكرايە كە پىرەوانى ھەمو ئايىنە كان باوهەپىان بەوه ھەيە كە
ھەمو "جۆر" يېك لە جۆره کانى بۇونوھەر مەلائىكەتى سەرپەرسەتىكاري خۆزى ھەيە كە لە ژىر
فەرمان و پابەرلىي "وھى" ئى خواى گەورەدا كاروپارىيان بەرىپوھ دەبەن. دەينىن بە
ھەندىيەكىان دەلىن: "مَلَكُ الْجَبَالِ" و ھەندىيەكى تر: "مَلَكُ الْبَحَارِ" ھەندىيەكى ترىش: "مَلَكُ
الأَمْطَارِ" ... هەند.

تەنانەت ماددى و سروشىيە كانىش، ئەوانەي كە ژىرىييان دابەزىوه تە چاوابىان و لە
ناوەرۇ كى مەرۇقايمەتى دامالاراون و گەيشتۇونەتە پلەي: "جەدادات"، نەيانتوانىوھ "واتا" ئى
مەلائىكەت نەسەملەين! ئەوهتا ناوى: ھىزە سارىيە كان (القوى السارية) لەو ياسايانە دەنلىن

که له سرو شتدا کار ده کەن. خۆ هەر چەندەش ئەمە مەبەستە كە به جوانى پروون ناکاتەوه، بەلام هەر چۈن يېت داننانىيىكى ناچارىيە لە لايمەن ئەوانەوه به بۇونى شتىك لە واتاي مەلائىكە تدا!

جائىھى ئەو كەسەي كە لە باوەرھىتىاندا بە بۇونى "مەلائىكەت" و "جيھانى رۇحانى" لە دوودلى دايىت!

لەم هەلۈيىستە تدا پشت بە چى دەبەستىت و، بە چ راستى يە كەوە دەنازىت تاڭو بتوانىت لە بەرامبەر ئەم يە كەنگى يەي ھەموو ۋىزان و فەيلە سووفانى جيھانەوه را بۇوەستىت؟ لە كاتىكىدا كە ئەوان - بە خۇيان زانبىت يان نا - ئەو راستى يەيان دەرىپىوه و بۇونى مەلائىكەت و جيھانى رۇحانى يان سەماندۇوه؟

مادەم "ژيان" دەرخەر ئاكام و پۇختە و كاكلى تىكىرى اى بۇونەوهان بىت - وەك لە بنچىنەي يە كەمدا رۇونمان كردهوه - ئىجا ھەموو ۋىزانى جيھانىش قىسىم يان لە سەر ئەم يە كانگىر بۇوبىت كە شتىك لە واتايىدا ھەم يە كە ئايىن بە "مەلائىكەت" ناوى دەبات.. مادەم ئەم سەرزەۋىيە ئىمەش پەر لەم گىاندار و خاواهەن ژيانە جۇراوجۇرانە كە دەيانبىن، كەواتە چۈن دەبىن ئەم فەزا فراوان و ئاسماهە رىتكۈيىكانە چۈل بن و كەس نەيت ئاوه دانىان بىكاهوه؟!

ھەر گىز ئەمەشت بە خەيالدا نەيدەت كە ئەو ياسايانەي لە جيھاندا ھەن، بەس بن بۇ ئەمەھى ژيان بە بۇونەوهان بېھخىن، چونكە ئەو ياسايانە چەند شتىكى گۆزەپى و بېياردرابون و چەند ياسايانە كى وھمىن، بايەخيان نى يە، بەلكو ھەر بە شتىش نازمېرپىن.

خۆ ئەگىر چەند بەندەيە كى خواوهند نەبن ئەم ياسايانە بېرىۋە بېمن و دەريابىرن، ھەر گىز ئەو ياسايانە نەدەبۇون و نەدەناسران، چونكە هيچيان بۇونى دەرە كى (وجودى خارىجى) يان نى يە. بەلام "ژيان" لە راستىدا بۇونى دەرە كىي ھەمە. خۇئاشكرابىشە "شتى وھمى" ناتوانىت شتىك بىگرىتە خۆ و ھەللى بىگرىت كە بۇونى دەرە كىي راستەقىنە بىت.

لەمدوھ دەگەينە ئەو ئەنجامەي كە:

مادەم ھەموو رېپەوانى دانلىي و ۋىزىرى و ئايىن لەمەدا يە كىان گىرتۇوھ كە "بۇون" تەنها بېرىتى نى يە لە جيھانى بىنراو.. مادەم جيھانى بىنراويش سەبارەت بە ھەلگەرنى رۇح، بە ۋەالت رەق و نەشياو دىارە، كە چى دەبىن پەر لە چەندىن جۇرى لە ژمارە بە دەرى خاوهەن رۇح و ژيان.. لە بەر ئەمانە، ھەر گىز نا گۇنځى كە "بۇون" تەنھا لەم جيھانەدا بىت. بەلكو چەندىن جۇرى ترى "بۇون" ھەن كە جيھانى بىنراو لە چاۋىياندا وەك پەردەيە كى را زاوه وايە بەسەر رۇخسارياندا دادرابىتەوه.

هر وها ماده جیهانی شارراوه "غهیب" و "مهعنای"، به وینهی شیاویی ده ریا کان بزو ماسی، له گهله "رُوح" داته با و شیاون، ئهوا ده بئی ئهه جیهانانه پر بن له چهندین جوزی ئوتتی رُوح که له گهله دهوروبه رکانیاندا بگونجین.

ئیستاش ماده همو شتیک شایه تی خۆی له سهربوونی "ملائیکه" و "جیهانی رُوحانی" دا، ئهوا هیچ گومانیک لوهه دانی يه که باشترين شیوه و چونیتی له باسکردنیاندا، به چشینیک که هه مو خاوهن هزشینکی ژیر بتراپت و هری بگرت، ئهوهی که قورئانی پیروز له بارهیانه دواوه و روونی کرد دوهه تهه. ئهوهتا قورئانی پیروز ملائیکه به: ﴿عَادٌ مُّكْرَمُون﴾ (الأنبياء: ۲۶) و ﴿لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمْرَاهُمْ وَيَقْعُلُونَ مَا يُؤْمِرُونَ﴾ (التحريم: ۶) ناو ده بات.

ملائیکه ت چهند جهسته يه کی نورانین که ده کرین به چهند به شینکه وه.. بەلئى، هه روک مرۆڤ نه ته وه يه که جنی به جنی کردنی ئه و فرمان و شهريعت و ياساياني ده ئه ستۇ نراوه که له کانگای سيفه تى: "الكلام" ئى خواوه هاتعون، ملائیکه تيش نه ته وه يه کي هيئده گهوره و زورن، که تنهها تاقمى كارگىپانيان ئه و فرمان و ياسا "نه كوينى" يانه خواوه ند جنی به جنی ده كەن که له سه رچاوه سيفه تى: "الإرادة" ئى خواوه هاتعون. ملائیکه ت جۈرىنکن له و بندە گوئى رايەلانه خواوه ند که هەميشه له به جيھينانى فرمانه کانى ئه و دان، به راده يه کي وا كه هەريي که له و قەبارانه ئاسمايانان کرد دوهه بە مزگهوت و پەرسىگاي خۆيان.

بنچينهی سىھەم

مەسەلەی بۇونى ملائیکه ت و جیهانى رُوحانى، يە كىكە له و مەسەلانەي که ئەم ياسا مەنتيقى يە دەيگۈرەتەوە کە دەلىت: (سەمانىن و پىزانىنى بەشىك لە هەر شتىك، بەسە بزو سەمانىن و پىزانىنى سەرجەمى ئه و شتە)!

واته: بە يىنинى "يە كىك" لە ملائیکه ت لە لايەنی كەسىكەوە، دەزانىت کە "جۆر" ئى ملائیکه ت هەن، چونكە نەسەمانىنى بۇونى يە كىك ماناى نەسەمانىنى هەمۈۋيانە. جا ئە گەر مرۆڤ بۇونى يە كىكى لەوان سەمانىن، دەبئى هەمۈۋيان بسەلىتىت.. كەوا تە سەرنج بدە:

ئايا نە تېنىيە و نە تېيىستووه کە هەمو خاوهن ئايىنە کانى هەمو سەردىمەك، هەر لە سەردىمى ئادەم پىغەمبەرە - دروودى لە سەر بىت - تائەمەر، هەمۈۋيان بە يەك دەنگ

دهلین: "ملائیکهت" و "جهانی روحانی" ههن؟ هروهها بهشیک له مژوقة کانیش قسیان له سهر ئهوه يه کانگیر بوروه که ده گونجیت ملائیکه تان بیینرین و قسیان له گهلهدا بکریت و قسیان لئی و هربگیریت؟

ئایا ئه گهر له راستی دایه کیک له ملائیکه تان نه بینابایه، يان به جوریکی بی گومان نه زانزابایه که ملائیکهت ههیه، چون ئهم "یه کدنهنگی" و یه ک قسیه بی يهی ئهوان - که به "تمواتور" پیمان گهیشتوده - له بابهتیکی ئاوا "جوودی" و "ئیجابی" دا^(۱) بروی دهدا؟ يان چون تا ئیستا به برد و امی ده مايهوه؟ ئایا ده گونجی ئهم بیروباوره گشتی يه له چهند بنهمايه کی زهرووری و بدیهیه بیوه پهیدا نه برو بیت؟ ئایا ده گونجیت خمیالیک، که له راستی بی بهش بیت، له ناو بیر و باووه کانی دریزایی میزرووی مرؤف و له نیوان ته پاوتلى رووداوه کانی دنیادا ههرواوه ک خۆی میئیتهوه؟

ئایا ده گونجیت ئهم يه کدنهنگی يه گهوره و گرنگهی خاوهن ئایینه کان پشتی به چهند بەلگه يه کی عهقلی و یه قینی بی گومان و بینراو نه به ستیت؟.. ئایا ده گونجیت ئهم بەلگه عهقلی و یه قینی يه بینراوانهش پشتیان به چهندھا بەلگه و نیشانه جور او جور نه به ستیت و، ئهم نیشانه و بەلگانهش پشتیان به بینین و "شهود" واقعی نه به ستیت و، ئهم بینینهش پالی به چهند بنهمايه کی گومان لئی نه کراوی يه قینی يه و نه دایت؟

که مو اته ئهم بیروباووه گشتی يهی خاوهن ئایینه کان پشتی به چهندین بنچینه و بنهمايزه رورووری ئموتون به ستوده که ئهوانیش سهريان له و تمواتوره معنهوی يه و ههلهداوه که له بیننی چهندین جاره ملائیکهت و روحانی يه کانی ترهوه پىدا بوروه. دیاره ئهمانهش چهند بناغه يه کی ئموتون که گومانیان لئی ناکریت.

ئایا ئیتر ده کریت هیچ شوبه و گومانیک ئاویتی هه والدان و بیننی ئه و پیغامبر و پیاوچا کانه بیت که به "تمواتور" و یه کدنهنگی له بارهی بروني ملائیکه ته و دواون و باسان کردووه؟ له کاتینکدا که ئه و پیغامبر و پیاوچا کانه: خۆر و ئهستیره تیشك به خشی ژیانی کزملاایه تی مروقا یاه تین و، به تایبەتی ئهوان لەم با به تانهدا پسپۆری ئهم بواره، که شتیکی ئاشکرایشە و تەی دوو پسپۆری با به تیک به سهرو تەی هەزارانی تردا سه رده خریت^(۲).. ههروهها ئهوان لەم مەسەلە یەدا لایهنى چەسپینەر (أهل الاثبات)ن، له کاتینکدا که ئاشکرایه

(۱) واته: با به ته که با به تی "ئیجاب" نه ک "نەفی". دیاره تا با به تی ئیجابی و هستیت با به خ به با به تی نەفی نادرینت. چونكە با به تی ئیجاب "بەلگه" دېکات ب ئیجاب، بەلام نەفی بین بەلگه يه! (وەرگىز)

(۲) بۇغونه: له ده ستیشان کردنی نەخوشى يه کدا قسە پېشىكىك بە سەرقسەي هەزاران ئەندازىارداد پېش دە خریت. (وەرگىز)

وتهی دوو کهس له چه سپینه ران و هرده گیریت و قسهی ههزاران نه سه ملینه ر پشت گوئی ده خریت^(۱).

ئایا ده گونجیت هیچ گومانیک خۆی بگەیەنیتە ئەم مەسەله يە، لە کاتىكدا ئەو قورئانە پیروزه خاوەن ئیعجازە کە لە ئاسمانى بۇونوھەر انداھە میشە بە بى ئاوابۇون دەدرەوشیتەوە، باسى كردۇوه و لىيى دواوه؟ ياخود لە کاتىكدا پىغەمبەر ﷺ كە خۆرى پېشىنگەدارى ئەم ئایینە يە، دیویھتى و شايھتى لە سەر داوه؟

جالە بەر ئەوهى چەسپاندى تاكىك لەوانەي جىهانى رۇح - لە هەر کاتىكدا - دەبىت بە بەلگە لە سەر بۇونى ھەموو جۆرە كە - وەك لە راستى دا ئەمە چەسپاوه - كەواهە جوانلىقنى شىۋە و چۈنۈتى كە لە عەقل و زىرىيە و نزىك بىت و باسى بۇونىان بىكەت، دەبىت ئەوهە بىت كە شەرىعەتى ئىسلام و قورئانى بىرۇز باسيان كردۇوه و، خاوەنی مىراجىش ﷺ دیویھتى.

بنچينەي چوارم

ئەگەر سەرنج لە بۇونوھەرانى ئەم گەردوونە بىدەين، دەبىنин:
"ئە شنانەي كە ھەمە كىن (الكليات) بە وىنەي ھەندە كى بە كان (الجزئيات) كە سىتى يە كى مەعنەوى يان ھەيە، بە جۇرىك كە فەرمانبەرىتىي گشتىي ئەوان دەرخەقات".

بۇ غۇونە: ھەروەك "گول" لە رىنگەي دەرخستى ورده كارىبى دروستكردنەوە، بە زمانى حال تەسبىحاتى ناوه كانى بە دىيەنەرەي خۆى دەكەت، ھەموو باخچە كانى سەر ropyو زەويىش، لە روانگەي ئەم گولوھە، فەرمانبەرى يە كە يان بىرتى يە لە تەسبىحاتىكى گشتى لەوپەرى رېتكۈپىكى دا..

ھەروەك بەرى درەخت بە رېتكۈپىكى يە بى وىنە كەي، تەسبىحات و پەرسىتشى خۆى دەرده بېرىت، بە ھەمان جۆر درەختىش - بە گشتى - فەرمانبەرى و پەرسىشىكى سروشىتىي ھەيە لەوپەرى رېتسا و رېتكۈپىكى دا.

جا ھەروەك درەخت بە جۆرهى كە باس كراو، بە وشەي گەلا و بەرۇبۇم و گولە كانى، تەسبىحات و سوپاسى خواي خۆى دەكەت، ھەر بەو چەشىنەيش ھەموو ئاسۇ و سووج و كەنارىكى ئاسمان، بە ئەندازەي وشەي "خۇرۇ، مانڭ و، ئەستىزە كان"

(۱) وەك لە بىننىي مانگى يەڭىشەوە (ھلال) يەزەزان و جەزىندا قسەي دوو شايھت ورده گيرىت، بەلام نەبىننىي ھەزاران كەسى تر ناكرىت بە شايھت و قسەيان پشت گوئى دەخريت. (وەر گىز)

ته سبیحات و سوپاسی خوای بدهیهینه ری دانای خویان ده که ن.. همه رو ها همه مهو و ئه و بوونه ور انه کی بوان هه يه - هر چهند له رو واله تدا رهق و بین گیان دیارن - ئه وانیش بھو په ری هست و شعوره وه، ئه رک و ته سبیحات و سوپاس گوزاری و په رستشی خویان هه يه و بھجی بان ده هین.

جاله کاتیکدا که "مه لائیکه ت" له جیهانی شارراوهی "مه له کووت و غهیب" دا نوینه ری ته سبیحاتی بوونه ور انان، له همه مان کاتدا بوونه ور انيش له حوكمی مزگه وت و په رستگای ئه و مه لائیکه تانه دان له جیهانی بیتراوی "مولک و شه هاده ت" دا.

له "لقي چواره می وته بیست و چواره م" دا، روونمان کرد ووه ته وه که: خواوهن و بدهیهینه ری ئه م کوشکه ای جیهان، بز مه بستی ئاوه دانکردن وه و لاته که ای خوی چوار جوئر کریکار به کار ده هینیت و دهیانخاته سه ر کار، که له پیشنه کبی ئه م چوار جوئر کار گوزاره وه مه لائیکه ت و جیهانی بز حانين.

"پووهک و بین گیانه کان (الجمادات)" که کار و باری خویان ئه نجام دده دن، هیچ ئاگایه کیان له مه بستی خواوه نی ئه و کوشکه نی يه و، به بین چاوه پوانی کردنی و هر گرتني هیچ پاداشتیک له برامبه ر ئه و کار و فرمانه ای که هو تو وه ته ئه ستويانه وه، کاری خویان جنی بھجی ده که ن، به لام به فرمانی يه کیک ئه نجامی دده دن که ئاگای له ئاما زنج و مه بستی خواوه نه که بیانه.

"ئاژه له کانیش" به بئ ئوه وی له ئاما زنج خواوه نی ئه م کوشکه ای جیهان ئاگا دار بن، کار و باری خویان ئه نجام دده دن، به لام ئوه ونده هه يه پاداشتیکی که میان ده دریتی..

"گرزوی مرؤفیش" کاتی له چهند ئیشتنکدا ده خرنیه کار، هست به ئاما زنجی بدهیهینه ری شکومند و خواوه نی ئه م کوشکه ده که ن له و کار و ئه رکانه دا، ئهمه ش له برامبه ر و هر گرتني دو و جوئر پاداشتی نزیک و دوور (دنيا و ئاخیره ت)، جگه له وه که مرؤف له هر شتیکدا بهشی خوی و هر ده گرتیت و، چاودیزی کارمه ندانی تریش: (واته: رووهک و ئاژه له کان) ده کات.

جا ماده م به کارهینانی ئه م سئ جوئر کارمه ندانه له ئاوه دانکردن وه وی کوشکی گه دووندا شتیکی ئاشکرا و دیار و بین گومانه، ده بئ جوزنیکی تری چواره بیست که له پیشنه کبی جوئر کانی تره وه بیت. ئه وانیش له وه دا له گه ل مرؤف يه که ده گرن وه که هه رد وو لایان مه بست و ئاما زنج خواوه نی ئه م کوشکه ده ازان، به لام له وه دا له يه کتر جیا ده بنه وه که په رستشی ئه مان هیچ به شنیکی خویانی تیدا نی يه و بھنی و هر گرتني هیچ پاداشتیک کار و باریان ئه نجام دده دن. چونکه ئه وان به دوای پاداشتی تایبه تی دا ناگه پین و، ئوه وندیان به سه که

ههست ده کهن و ده زانن خواوهند لبیانه و نزیکه و چاوی ره حمهت و میهره بانی لبیانه و، لهزهت و خوشی لوهدا ده بینن که فرمانه کانی خواوهند جی به جنی ده کهن. له برئوه، هبر کاروباریکیان بین ده سپیرینت، به پهپه دلسوژی و لیپرانه و جی به جنی ده کهن.. ئه مانه ش پییان ده تریت: "مه لائیکهت".

جا ئهم مه لائیکه تانه، به گویره دهسته و تاقم و جوزه کانی خویان و ره گز و جوزه کانی بوننه وه ران، فرمانبه ری و کاروباریان جوز او جوز و له يه کتر جیاوازه. هه رووه ک فرمانگه کانی دولته هریه که بان کارمهندی و فرمانبه ریتی به کی تاییه تی بان ههیه، هر بهو جوزه ش فرمانگه کانی پهروه دگاریتی خوا و ئه په رستشانه پیشکه شی ئه ده کرین، له يه کتر جیاواز و هریه که بان به چه شنیکی تاییه تی به.

بۇغۇونە: حەزىزەتى مىكائىل - دروودى له سەر بىت - به فرمانى خواولە پىناوى ئەودا، وەک چاودىرىنىکى گشتى وايە - گەر ئەم تەعېرىد دروست بىت - به سەر ھەموو ئەو بەدىھېنراوانە خواوهندەوە كە له سەر پۇوی زەھۆ دا چىنراون. واتە وەک سەر كردىيە كى ئەو مه لائیکه تانه وايە كە کاروبارى پووه كە کانیان دراوه تە دەست..

ھەروەها خواي گەورە مه لائیکه تى ترى هەيە سەر كردىي ئەو مه لائیکه تانه پى سپىرراوه، كە بۇون بە چەند شوانىکى چاودىرى مەعنەوبى سەرجەم گيانلە بەرە جوز او جوزه کان.

جا مادەم بەم جوزه بۇمان دەركەمەت كە هەر جوزىك لە بۇنەوەرە ئاشكر اكان مه لائیکه تىكیان هەيە و، له جىهانى مەلە كۈوتدا نويتەرى پەرسىتىشە کانیانه و - به زانىن و ئاگا لېپونەوە - لەۋى پەرسىتىشە کانى ئەوان پىشکەشى خواوهندە دەكت، ئەوا دەبىت لەم رېڭايەوە لەو فەرمۇدانە پىغەمبەر ﴿لَّهُ تَعَالَى﴾ تى بىگەين، كە لە بارەي مه لائیکه تەوە فەرمۇونى و لەم پووه و وىنەيە كى وردى جوانى ئەوتۇرى كېشاوه كە زۇر شياو بىت و تابلىيى لە عەقلەوە نزىك بىت. وەک ئەوهى لە "واتا" ئى يە كىك لە فەرمۇودە کانى دا دە فەرمۇيت:

(خواي گەورە مه لائیکه تىكى هەيە، چل - ياخود چل هەزار - سەرىي هەيە، هەرييەك لەو سەرانە چل هەزار دەمىي هەيە، هەر دەمېك چل هەزار زمانى هەيە، هەرييەك لەم زمانانەش چل هەزار جوز ويرد و تەسىحاتى تاییه تى بان هەيە).

"پاستى" ئەم فەرمۇودەيە، پۇخسار و ناوه رۆكى هەيە..

ناوه رو که که‌ی بربتی به لوه‌هی که: پرسنستشی مهلاً‌یکه‌ی تان له‌په‌ری پیکوینکی و که‌مال و فراوانی و گشتی دایه.

سه‌باره‌ت به شیوه و پوخساره که‌شی، ئهوا بربتی به لوه‌هی که: همندی له به‌دیهیتر اوه گهوره کانی خوای کردگار به چل هزار سه‌ر و به چل هزار شیوه فهرمان‌به‌ری پرسنستش به‌پیوه ده‌بند..

بۇ غونونه: دەینىن پرسنستشی "ئاسمان" بربتی به له تەسیحات کردن به وشهی "خۆر" و "ئەستىرە کان". ھروه‌ها "زهوى" ش ھرجەند تەنھا يە، بەلام بە سەد هزار سه‌ر پرسنستشی خۆی پېشکەش دەکات و، ھرىيەك لوه سەرانش بە سەدان هزار دەم و، ھرىيەك لوه دەمانەش بە سەدان هزار زمان ستايىش و پرسنستشی خوای خۆيان دەکەن..

جا بۇ ئوه‌هی ئهوا مهلاً‌یکه‌تەی کە کاروبارى "زهوى" ئى بىن سېپىرراوه بتوانىت ئەم واتا و ناوه رو کە له جىهانى شارراوه‌ی "مەلە كۈوت" دا دەربېرىت، دەبىت ھەر بە ھەمان شکل و پوخسارىش لوهى دەربىكەۋىت.

ئەمەشت بەلاوه سەير نەبىت، من خۆم جارىكىان نزىكەی چل لقىم - کە لە سەر بچىت- بە درەختىكى مامناوه‌ندىبى "چوالە" و ژمارد، کە تەماشاي يە كىيڭىكەن لوه لقانىم كرد، نزىكەی چل پەلى بچوو كم ژمارد كە لە "سەر" دەچۈون و لەو لقە بۇو بۇونۇو، پاشان چل دانە گولىم بە يە كىيڭىكەن لوه پەلاندۇ ژمارد كە ھەموويان "دەم" يان كردىبووه، كە سەر بىخىم لوه گولانەشدا بىنیم ھرىيەكەيان نزىكەی چل تالى بارىكى پەنگاوارەنگىان بە سەردا بىلاؤ بۇو بۇو و، بە جۈزۈنىڭ كە ھەرىيەكەيان درەشانەوهى يە كىيڭىكەن لە ناوه جوانە کانى خوایان دەدایه و رۇونىيان دە كرده و دەيالىخستە گوفتار.

جا ئايادە گۈنخى خواوه‌ندى بە دىھىنەری شىكۈمىندو جوان و دانا و خاوه‌نى پەروه‌رە كارى درەختى چوالە، لە كاتىكدا ئەم درەختە بەم شیوه و پوخساره دروست كەرىدىت و ئهوا ھەموو كار و ئەركانەي پى سپاردىت، پاشان مهلاً‌یکەتىن، كە لە گەلى دا بىگۈنخىت و وەك پۇچى ئهوا درەختە وايت، نەكات بە سەرپەرشىكاري و، ئهوا مهلاً‌یکەتە واتا و ناوه رو کى ئهوا درەختە بە بۇونەوەران نە گەيەنیت و پرسنستشە کانى پېشکەشى خوای گهورە نە كات؟!

* * *

هارپنی ئازیزم!

ئەمەی تا ئىستا باسماں كرد، تەنها سەرتايىھەك بۇ رېڭىز تەخت و ئاسان كرد بۇ ئەوهى "دل" بۇ وەرگەرن ئامادە بىت و، "نهفس" بۇ تەسلیم بۇون ملکەچ بىت و، "عەقل" يش ھىچ سەرىيچى يەكى نەمىيەت و سەر بۇ "راستى" دابنۇنىتت..

جا ئە كەر لەمانەي پېشىۋو تېنگەيشتۈرىت و حەز دە كەيت بە "مەلائىكەت" بىگەيت و پىيان شاد بىت، ئەوا پېش ھەمو شىتك خۆت لە ھەمو خەيالىتىكى نزم و خراب پاك بىھەرەوە. پاشان بىان كە بەھەشتى راز اوھى زانىارى يە كانى قورئانى پىرۇز ھەمىشە دەرگاي لە سەر پاشتە، تۆش فەرمۇو بېرۈرە ناويمۇ و لمب بەھەشتە راز اوھى يە قورئانى پىرۇزدا سەيرى جوانلىقىن شىيەھى مەلائىكەت بىكە، چونكە ھەرىيە كە لە ئايەتە كانى قورئانى پىرۇز بەنچەرە و كلاورۇزنىيە كى رۇوناکە. دەسا تۆش فەرمۇو لەھى را بۇھەستە و.. سەير بىكە و.. لەزەت بىچىزە و سوود وەربىگە:

﴿وَالْمُرْسَلَاتِ عَرْفًا ﴿١﴾ فَالْعَاصِفَاتِ عَصْنًا ﴿٢﴾ وَالنَّاشرَاتِ نَثْرًا ﴿٣﴾ فَالْفَارِقَاتِ فَرْقًا ﴿٤﴾ فَالْمُلْقَيَاتِ ذَكْرًا﴾ (المرسلات: ۱-۵).

﴿وَالنَّازِعَاتِ غَرْفًا ﴿٥﴾ وَالنَّاشرَاتِ نَشْطًا ﴿٦﴾ وَالسَّابِحَاتِ سَبَحًا ﴿٧﴾ فَالسَّابِقَاتِ سَبَقًا ﴿٨﴾ فَالْمَدِيرَاتِ أَمْرًا﴾ (النازعات: ۱-۵).

﴿تَزَلَّ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا يَأْذِنُ رَبَّهُمْ﴾ (القدر: ۴).

﴿... عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَغْضُنُ اللَّهُ مَا أَمْرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمِرُونَ﴾ (التحريم: ۶).

پاشان گوئى بۇ سىايىشيان رابىگە:

﴿سَبِّحَاهُ بَلْ عِبَادُ مَكْرُمُونَ ﴿١﴾ لَا يَسْبُقُوهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَفْرِهِ يَعْمَلُونَ﴾ (الأنباء: ۲۶-۲۷).

ئەگەر حەزىشىت لە موقابىلە كەردىنى جىتنى يە، ئەوا بچۈرە ناو قەلائى سوورەتى:

﴿قُلْ أَوْحَى إِلَيْيَ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ...﴾ (الجن: ۱).

پاشان گوئى بۇ قىسە كانىيان رابىگە و پەند وەربىگە، بىانە دەلىن:

﴿... إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا ﴿١﴾ يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَمَنِ اتَّبَعَهُ وَلَنْ كُشِّرَ بِرَبِّنَا أَحَدًا﴾ (الجن: ۱-۲).

مهبەستى دووهەم

لە بارەي: "مردنى دنيا" و "بەرپابۇنى قيامەت" و "زيانى دوارقۇزە" و دەدۋىت

(ئەم مەبەستە پىشەكىيەك و چوار بىنچىنەي سەرەكىي تىدايە)

پىشەكى

ئەگەر يەكىئ ئىدىعاي ئەمەي كرد كە: ئەم شارە، يان ئەم كۆشكە، دەرىووخىزىت و، پاشان سەرلەنوئى بە شىيەت كى رېتكۈپىڭ بىيات دەزىتەمە و ئاواهەدان دەكىتەمە، ئەمە كاتە شەش پرسىيار پۇو لەم ئىدىعايى دەكات:

پرسىيارى يە كەم: بۇچى دەرىووخىزىت و بىانووئ ئەم رپووخاندە چى يە؟

ئەگەر وەلامى ئەمەي بە ئىجايى دايەمە، پرسىيارى دووهەم خۆى ئاراستە دەكات كە: ئايادەمە كەسەي دەپرەپەخىزىت و پاشان دروستى دەكاتەمە، توانى ئەم كارەيى هەيە؟ جائە گەر سەلاندى كە بە توانىيە، پرسىيارى سىھەمىلى دەكىت كە: ئايادە گونجى بپرووخىزىت؟

پاشان پرسىيارى چوارم دېتە پىش كە:

ئايادە "راستى" دا دەپرەپەخىزىت؟

جائە گەر ئەمانەشى چەسپاند، دەمەنچىتەمە دوو پرسىيارى تر:

ئايادە گونجى ئەم شارە يان ئەم كۆشكە سەر لە نوئى بىيات بىزىتەمە؟ ئەگەر ئەمەش دە گونجى، ئايادە "راستى" دا ئاواهەدانى دەكاتەمە؟

جائە گەر بە (بەلنى) وەلامى پرسىيارە كانى دايەمە و، ھەمەو ئەمانەي چەسپاند، ئەمە هىچ

گومانىك پۇو ناكاتە ئەم مەسىلەمە و هىچ كەلىنىكى تىدا نامەنچىتەمە.

لە رۇشنايى ئەم نۇونەيمە دەتوانىن بلىيەن كە:

ھۆكاريڭ ھەيە بۇ رپووخاندى كۆشكى دنيا و شارى بۇونەوران و، پاشان بۇ ئاواهەدان كەردنەوەشى. يە كىكىش ھەيە ئەم كارەيى لە توانادا بىت، ھەر لە بەر ئەمەشە كە دەتوانىت

بپروخینیت و تازهیشی بکاتمهوه، هر رونک لە راستیشدا ئەم کارانە دەکات و ئەنجامیان دەدات.

ئەم مەسەلانەش پاش "بنچینەی يە كەم" بە باشى بۇمان دەچەسپىن و پۇون دەبئەوه.

بنچینەی يە كەم

بىن گومان "پۆح" نەمرە و هيچ شوبەھيەك لەمەدا نى يە، چۈنكە ئەو بەلگانەي كە لە "مەبەستى يە كەم" دا بۇونى مەلاتىكەت و پۆحانىياتيان چەسپاند، لە هەمان گاتدا بەلگەي مەسەلەي مانەوه و نەمرىبى "پۆح" يىشـنـ.

من خۇم لەو باورەدام كە ئەم مەسەلەيە ئەۋەندە ئاشكرايە رۇونكىرىنى دەنەوهى كارىتكى زىياد لە پىویستـهـ!

بەلـىـ، ئەـوـ ماـوـهـ(مسـافـةـ)ـيـىـ لـهـ نـيـوانـ ئـىـمـهـ وـ ئـەـوـ كـارـوـانـ لـهـ زـمـارـ بـەـدـەـرـ اـنـدـايـ كـەـ كـۆـچـىـانـ كـەـدـوـوـهـ وـ لـهـ جـىـهـانـىـ پـۆـحـ وـ بـەـزـەـخـدـانـ وـ چـاـوـهـپـىـ كـۆـچـ كـەـرـدـنـ بـۆـقـيـامـەـتـ، ئـەـوـ ماـوـهـيـ گـەـلـىـ وـ دـوـ وـ دـەـ كـەـمـ وـ كـورـتـەـ. ئـەـمـەـشـ ئـەـۋـەـندـەـ رـۇـونـەـ كـەـ پـىـوـيـسـتـىـ بـەـ هيـچـ رـۇـونـكـىـرـدـنـەـوهـ وـ بـەـلـگـەـھـىـنـانـوـھـيـەـكـ نـىـ يـەـ..

چۈنكە ئەو دىدار و پېۋەندىيانەي ئەوان لە گەل ئەھلى "كەشـفـ وـ شـەـھـوـوـدـ"ـداـ وـ بـىـنـىـيـانـ لـهـ لـايـەـنـ ئـەـوانـەـيـ كـەـقـەـبـىـانـ بـۆـ كـەـشـفـ دـەـبـىـتـ وـ، پـېـۋـەـندـىـيـ زـۆـرـبـەـيـ خـەـلـكـىـ پـىـيـانـوـهـ وـ تـۆـوـپـىـيـانـ لـهـ گـەـلـىـانـداـ لـهـ خـەـمـونـەـ رـاستـەـكـانـ(الرـؤـيـاـ الصـادـقـةـ)ـيـانـداـ، هـەـمـوـ ئـەـمانـ، بـەـھـۆـىـ زـۆـرـىـيـ تـەـواـتـورـەـوـهـ، مـەـسـەـلـەـيـ مـانـەـوـهـ وـ نـەـمـرـىـبـىـ پـۆـحـىـانـ كـەـدـوـوـهـ بـەـ مـەـسـەـلـەـيـەـكـىـ ئـەـوتـۆـ كـەـ هـەـمـوـ مـرـۆـقـاـيـەـتـىـ لـىـتـىـ تـىـ گـەـيـشـتـوـوـهـ.

بـەـلـامـ لـمـ چـەـرـخـەـيـ ئـىـمـەـداـ بـىـرىـ مـادـدىـ بـەـشـىـكـىـ زـۆـرـىـ مـرـۆـقـىـ سـەـرـسـامـ وـ سـەـرـگـەـرـدانـ كـەـدـوـوـهـ، بـەـرـادـەـيـەـكـ كـەـ گـۆـمانـىـ لـهـ ئـاسـابـىـ تـرـىـنـ شـتـىـ "بـەـدـىـھـىـ"ـ شـداـ بـالـأـوـ كـەـدـوـوـهـتـمـوـهـ.

جاـلـهـ بـەـرـ لـاـبـرـدـنـىـ ئـەـمـ لـهـ كـەـ وـ گـۆـمانـانـ، پـەـنـجـەـ بـۆـ "چـوارـ سـەـرـچـاـوـهـ"ـ درـىـزـ دـەـكـەـينـ، لـهـ نـيـوانـ ئـەـوـ سـەـرـچـاـوـهـ زـۆـرـ وـ زـەـبـەـنـدـانـەـيـ كـەـ بـۇـمانـ رـۇـونـ دـەـكـەـنـوـهـ: ئـەـمـ مـەـسـەـلـەـيـ لـهـ لـايـەـنـ ژـىـرىـ وـ دـلـ وـ دـەـرـوـوـنـوـهـ مـەـسـەـلـەـيـەـكـىـ مـەـنـتـيقـىـ وـ سـەـمـلىـنـراـوـهـ.

واـئـىـسـتاـ بـەـ نـوـسـىـنـىـ "سـەـرـتـايـەـكـ"ـ رـىـنـگـاـ بـۆـ ئـەـوـ چـوارـ سـەـرـچـاـوـهـ يـەـ خـۆـشـ دـەـكـەـينـ. ئـىـجـاـ دـىـئـىـنـ سـەـرـ باـسـىـ هـەـرـ چـوارـ سـەـرـچـاـوـهـ كـەـ.

سـەـرـەـتـاـ:

وـەـكـ لـهـ رـاستـىـيـ چـوارـهـمـيـ "وـتـەـيـ دـەـھـمـ"ـ (پـەـيـامـىـ حـەـشـرـ)ـ دـاـ چـەـسـپـانـدـمانـ:

"جوانی"ی بین وینه و همه میشه‌ی، داخوازی ئوهه به "شیداکان"یشی، که ووهک ئاوینه وان و ئمو جوانی‌یهیان تىدا دهرده که ویت، همه میشه‌ی بن.. ههروهها هر "سنه‌تىکی" کاملنى رېکوپیتک" ، داخوازی ئوهه به چەند کە سیک بن "باسى بکەن و لىپى تى بفکرن" .. ههروهها میھرەبانی و چاکەی "همیشه‌ی و نه پراوهش، داخوازی ئوهه کە ئموانەی موحتاجى ئهو نیعمة‌تانەن و "شوکرانه بئیرى دە کەن" ، همیشه لهو نیعمة‌تانەدا بن.

جاڭمو "شیدایە"ی کە ووهک ئاویتەی بین گەردوابىه و، ئەو "باسكەرهى" کە لە تېفکرىندايە" و، ئەو "شوکرانه بئیرە"ی کە موحتاجى ئهو نیعمة‌تانەيە، پىش هەمۇ شىتىك، بىرىتى يە لە: "پۆحى مەرۆف"! هەر لە بەر ئوهه شە کە پۆحى مەرۆف بە درېۋاىى پىنگاى هەمیشه‌ی و نەمرى لە گەل ئەم "جوانى و، رېکوپىنکى و، رەحمەتە نەپراوهە" دانەمرو هەمیشه‌ی بىدە!

لە راستىي شەشمى "وته دەھم" يىشدا ئوهه مان چەسپاند كە:

وەنە بىن تەنها پۆحى مەرۆف نەمەر و هەمیشه‌ی بىت و بۇ نەفووتان دروست كرايىت، بەلكو ئاسايىي ترىن بەدىھىنراوانى ترىش بۇ لەناوچۇون دروست نە كراون، بەلكو جۆرە مانەوەيە كى تايىتى يان ھەيە. بۇ نۇونە: گولىتىكى ئاسايىي، کە ووهک ئېمەش گىياندارنى يە، دەيىنин كاتى دەپرات و لە بەرچاودا نامىنیت، شىۋە كە لە چەندىن مېشك و زەيندا دەمېنېتەمە، هەرەك ياساكانى پىنگەتلىنى خۆزى لە سەدان تۆودا بەجى دەھىلىت و، دەيىتە نۇونەيەك كە هەزاران جۆرى مانەوە و هەمیشه‌ی، دەرددەختا.

جا مادەم "شىۋە"ي ئەم گولە و "ياساكانى پىنگەتلىنى" كە تائەندازەيەك لە "پۆح" دەچن (واتە: ئەم ياسايانە) بەم جۆرە خواوهندى دانا و پارىزەر (الحفىظ) بەپەرى رېکوپىنکى يىانپارىزىت و، لە نىوان ئەمەمۇ ئالىو گۆرە زۆرانە دېنە پىتى تۆوه كان، لەم تۆوه هەرە بچۇو كەداھەلىان بىگرىت، دەبىت پۆحى مەرۆف كە ياسايدىكى "ئەمرى"ي نۇورانى يە و، چىيەتى يە كى بەرزى ھەيە و، خاوهنى ھەست و شعور و تايىتىكارى يە كى گشتى يە و، بۇنىتىكى "دەرە كى" شى ھەيە، دەبىن بە بىن ھېچ گۇمانىك ئەم پۆحە مەرۆف - كە زۆر لە گەل هەمیشه‌ي دا پەيپەندىدارە - بۇ هەمیشه‌ي و نەمرى دروست كرايىت!

جا ئە گەر لەمە تى نەگەيت، چۈن خۇوت بە مەرۆقىتىكى تىنگەيىشتوو لە قەلەم دەدەيت؟ ئېز خوايەك ئوهنە شكتەمند و پارىزەر و باقى و دانا بىت، كە نەخشەي درەختىتكى گەورە و ياساكانى پىنگەتلىنى - كە لە پۆح دەچن - لە بچۇو كەتىن تۆودا پارىزىت و ھەلتى بىگرىت، چۈن پرسىيار دەكرىت كە: (ئايا ئەم خوايە چۈن دواى مردى مەرۆف پۆحى دەپارىزىت و ھەلتى دەگرىت؟) چۈن؟!

◆ سه‌چاوهی یه‌گهه: خویه‌تی (ئەنفووسی) یه

واته هەر کام لە ئىمە ئەگەر سەرنجىك لە خۆى بىدات و بە وردى سەيرى خودى خۆى بىكات، بۇي دەرده كەۋىت كە رۆخىكى ھەمىشەبى ھەيە.

بەلىن، ئاشكرايە كە ھەموو پۆخىك ھەرچەندە درېڭايى سالانى تەمەن لەشى خۆى دە گۈرپىت، بەلام ئەو پۆخە ھەر دەمىنتەوە و ھىچى بەسەردا نايەت. ئەمەش ئەو دە گىيەنىت كە كاتىنى لەش بە تەواوى دەمرىت، پۆخ ھەر وەك خۆى دەمىنتەوە و ھىچ ئالو گۈرپىكى بەسەردا نايەت. و اته ھەر ئالو گۈرپىك بەسەر لەشدا تىپەپ بىيەت، ھىچ كارىك ناكاتە سەر پۆخ و ئەو لە جىڭگاى خۆى دە گۈرپىت و، ھىچ ئالو گۈرپىك بەسەر پۆخدا نايەت. بەلام لە مەردىدا لەش دادەماللىرىت و پۆخ بە سەربەخۆپى دەمىنتەوە.

ئىمە لەوەدا بىن گومانىن، بەلکو لە رېنگاى بىيىنەوە دەزانىن كە:

"لەش" بە پۆخەوە بەندە، نەك بە پىچەوانە "پۆخ" بە لەشەوە بەند بىت. بەلکو پۆخ قەوارە (كىيان) ئىتابىتى خۆى ھەيە، كەواتە لەت لەت بۇون و پاشان يە كىگەرنىمەوە ئەندامە كانى لەش، يان ھەر ئالو گۈرپىكى تىر كە بەسەر لەشدا بىت، بە ھىچ جۈرپىك كار ناكاتە سەر پۆخ و سەربەخۆپى يەكەي. چونكە لە پاستى دالەش بەرگ و پۇشاكى پۆخ نى يە، بەلکو خانە و لانە و نىشەجى يەتى، بەلام بەرگ و پۇشاكى پۆخ بىرىتى يە لە بەرگىكى تەنكى ناسك و تەننېكى مىسالىي تارادىيەك چەسپاۋ، بە جۈرپىكى ئەوتۇز كە لە گەل رۆخدا بىگۇنچى. ھەر لە بەر ئەوەشە كە لە كاتى مەردىن لەشدا پۆخ بە تەواوى پروت نايەت، بەلکو لەناو بەرگە گۇنجاخە كە خۆى دەمىنتەوە.

◆ سه‌چاوهی دووهەم: دەرە كى (ئافاقى) یه..

واته لە بىينىن و تاقىكىردنەوە و واقىعى زۇرۇزە بەندەوە پەيدا بۇوە.

بەلىن، ئەگەر تىن گەيشتىن لەوەي كە پۆخ وەك "تاکىك" دەمىنتەوە، ئەوا گومان لەوەدا نى يە كە وەك "جۈرپىك" يىش دەمىنتەوە. چونكە ھەروەك لە زانىارىي "مەنتىق" دازانراوه: (ھەر تابىه تىكارى يەك لە تاكىكدا بۇو، ئەوا دەتوانرى بىتىرىت لە تىكىپ اى جۈرە كەدىدا ھەيە). چونكە تابىه تىكارى يەكى خۆپى (خاصىيە ذاتىي) یە. كەواتە دەبى لە ھەموو تاكە كانى دا بىت.

خۇ مەسەلەي مانەوەي پۆخ نەك ھەر لە تاكىكدا زانراوه و بەس، بەلکو ئەو شوينەوار و تاسەوارانەي كە لەسەر بناگەي بىينىن دەركەوتۇون و، ئەم بەلگە و نىشانە زۆرانەش كە لە ژمارە نايەن، ھەمووبىان بە جۈرپىكى گومانلىنى نەكراو مانەوەي پۆخ دەچەسپىن، بە رادەيە كى ئەوتۇز كە ھەروەك ھىچ گومانىكىمان نى يە لە بۇونى كىشىورى ئەمەرىكى - كە

تازه کی دوزراوه‌ته و - پربوونی له دانیشتووان، به همان جور هیچ گومانیکیشمان له ودها نی به که (جیهانی روح و مله کووت) پرن له گیانی ئه و مردوانه‌ی که کوچیان کردووه و، پیوه‌ندی‌یان له گه‌لماندا همه. چونکه دیاری‌یه معنوه‌ی کانی ئیم‌یان پن ده گات و، ئیم‌ش له لیشاوی بهره که‌نه کانی ئوان بهره‌مند دهین.

هروه‌ها مرؤفیش به یقه‌ینی ههست ده کات که پایه و لایه‌نیکی سهره کی له مرؤقدا دواي مردنی هر ده مینیته و. ئم لایه‌نهش روحه. چونکه روح هله‌لوه‌شانه و تیکچوون رهوی تی‌ناکات، له بئه‌وه‌ی روح شتیکی ساکار(بسیط)ه و سیفه‌تی "تاك"ی همه، له کاتیکدا که هله‌لوه‌شانده و تیکچوون له ریگای شتی پیکه‌هاتوو(مرکب) دایه، نک ساکار و تاك. وهک پیشتر باسمان کرد، زیان جوزه "یهکبوون" یک له‌ناو زوری دا داین ده کات. ئیتر لمم ریگایه‌وه جوزه مانه‌وه‌یه کی دهست ده که‌هیت. واته "یهکبوون" و "مانه‌وه" دوو بناغه‌ی سهره‌کین له روحدا و، له‌وانه‌وه پهره ده‌سینیت و ده‌روات بو "زوری".

له بئه‌وه، له‌ناو چوونی روح: یان به روحخاندن و شی بعونه‌وه ده‌بیت، یان به له‌ناوبردن!

سه‌باره‌ت به یه که‌مانه‌وه شتیکی نه گونجاوه، چونکه سیفه‌تی "یهکبوون" له روحدا هیچ ریگایه‌ک به روحخاندن و شی بعونه‌وه نادات و، ساکاری به که‌شی ریگای تیکچوونی نادات. سه‌باره‌ت به له‌ناوبردن و له‌ناو چوونیشی، ئدوا به‌زه‌بی ره‌ها و فراوانی خواه به‌خشنده، ئه و شتی که به‌خشیویه‌تی نایسینیت‌هه، که بریتی‌یه له به‌خشینی نیعمه‌تی "بوون" به روحی مرؤف، ئه و روحه‌ی که شایسته‌ی بونه و هردهم له تاسه‌دایه بوی.

◆ سورچاوه‌ی سی‌هدم:

روح‌یاسایه‌کی "ئه‌مری"^(۱) و زیندوو و هستیار و نورانی‌یه و، راستی‌یه کی گشتی هه‌یه و، ده‌توانیت سیفه‌تی همه‌کی و ماهییه‌تی گشتی بگریته‌خو، جگه له‌وه‌ی که بعونی ده‌ره‌کیشی له‌بر کراوه. چونکه ئاشکر ایه که بئه‌هیز‌ترین یاسای "ئه‌مری" نه گوزران و هه‌میشه‌بی پیوه دیاره، به‌ودا که ئه گه‌ر سه‌رنج بددهین بومان ده‌ده که‌هیت له نیوان هه‌مموو

(۱) خواه گهوره ده‌فرمومی: "إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْءًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كَنْ فِي كُونِهِ" (یس: ۸۲)، "فَلِلرَّوْحِ مِنْ أَمْرِ رَبِّي" (الاسراء: ۸۵)، "أَلَا لَهُ الْخُلُقُ وَالْأَمْرُ" (الأعراف: ۵۴). ئیمامی غهزالی - خواه لئی رازی بیت - سه‌باره‌ت به روح ده‌فرمومی: "وَهُوَ أَمْرٌ عَجِيبٌ رَبِّي تَعْجِزُ أَكْثَرُ الْعُقُولُ عَنْ دَرْكِ حَقِيقَتِهِ". بروانه: "إِحْيَاء عِلْمِ الدِّين" ج ۳/ص ۴. ئیمامی ره‌بیانیش - خواه لئی رازی بیت - ده‌فرمومی: "يَسْنَحْ شَتَّى هَمْ بَيْانِ دَوْتَرَتِنْتِ: الْجَوَاهِرُ الْخَمْسَةُ الْأَمْرِيَّةُ" که بریتین له: "القلب، الروح، السر، الخفي، الأخفي". پاشان ده‌فرمومی: "وَالْأَطْلَاعُ عَلَى حَقَائِقِهَا (وَاتَّه حَقِيقَتِي ئَمْ يَسْنَجِه) إِنَّمَا هُوَ نَصِيبُ كُلِّ تَابِعِ النَّبِيِّ ﷺ". بروانه: مکتوبات الإمام الربانی ج ۱/اص ۴۸. (وهرگیبر)

ئه و جۆرانه (أنواع) ئى گۆرانيان به سەردا دىت، "پاستى" يە كى نه گۆراو و هەميشەبى هەمە، چونكە ئه و جۆرانه هەرچەند ئالۇ گۆرى زۆر پۈويان تى دە كات، كەچى لە گەل ئەۋەشدا ئه و "پاستى" يە هەر دەزى و هەرگىز نامىرىت و نا گۆرىت.

جا ئه و ياسايانە كە بەم چەشىنە لە "جۆر" ئى كانى زىنده وەر اندا دېنەدى، هەروەھالە "تاڭ" يە كى مەرۆقىشدا دېنەدى، چونكە لە بەر ئەۋەسى چىيەتى مەرۆف و، هەست و شعور و، بۆچۈونە كانى گشتى و فراوان و بەريلار، ئهوا "تاڭ" ئى مەرۆف لە حوكى "جۆر" ئى شستانى تەدايە، با خۆزى لە خۇىشى دا يەك دانە و تاك بىت. چونكە خواوهندى بە دىھىنەرى دانا ئەم مەرۆفە ئە شىوه ئاوينەبى كى گشتى دا دروست كەردووه و، پاستى يە كى بەرز و پەرسىشىكى تەواوېشى بىن بەخشىووه.

كەواتە سەھقىقەتى رۆح لە هىچ تاكىكى مەرۆقدا - بە ويستى خوا - نامىرىت، با سەدان هەزار وىنه و شکل و شىوه ش بگۆرىت! ئىت رۆحى هەممو بە كىنگى مەرۆف، وەك بە زىندۇوبى دەستى بىن كەردووه، هەر وەهاش بە زىندۇوبى دەمەنچەتەوە. كەواتە رۆح - كە لە پاستى دا بىرىتى يە لە هەست و شعورى ئه مەرۆفە تاكە و، ماڭ (عنصر) ئى زىانى ئەوه - بە ئىزىن و هيشتەنەو و فەرمانى خوا، هەر هەميشەبى دەبىت و دەمەنچەتەوە.

◆ سەرچاوهى چوارەم:

ئه و ياسايانە كە لە جۆرە كاندا كار دە كەن، تا رادەيەك لە "رۆح" دەچىن، چونكە هەردوو كىيان لە جىهانى "ئەمر" و "ئىرادە" وە هاتۇون. واتە: ئه و ياسايانە لە گەل رۆحدا بە رادەيە كى كەم يەك دە گەرنەوه، ئەو يىش لە وەدا كە هەردوو كىيان لە يەك سەرچاوهوھە لە لقۇلار.

جا ئە گەر سەرنج لەو ياسايانە بەدەين كە لە جۆرە كاندا كار دە كەن و، هەستىكى دىياريان نى يە، بۆمان دەردە كەھوتىت كە: ئە گەر ئەم ياسا ئەملى يانە بۇونىكى دەرە كى يان لە بەر بىكىتىت، ئەوا وەك رۆحيان لى دېت بۆ ئه و جۆرانە. چونكە ئه و ياسايانە نە گۆراو و باقى و هەميشەبىن و هەر ئالۇ گۆپىك لە جۆرە كاندا پۇو بەدات هىچ كارىنىك لە سەر ئەمان نا كات و ياسا كان لەناو نابات. بۆ نۇونە: ئە گەر دار هەنجىرىنىك پارچە پارچە بىن و نەمەنی و بىرىت، ئەوا ياساى دروستبۇون و گەورە بۇونە كەھى - كە وەك رۆحى وايە - لە تۈوه كەھى دا - كە تابلىقى بچوو كە - هەر دەمەنچەتەوە و هەميشەبى دەبىت. واتە: يەك بۇون (وحدة) ئە و ياسايانە لە نىوان ئه و هەممو ئالۇ گۆرەنەدا نامىرىت و تىكچۈونى بە سەردا نايەت.

جالە كاتىكىدا ئاسلىقى ترىن و لاواز ترىن ئەو ياسايانە كە لە بۇونە وەردا كار دە كەن، بەم چەشىنە پەيوەندىبى گەرمۇ گۆرى لە گەل مانەوە و هەميشەبى دا بىت، دەبىن رۆحى مەرۆف نەك

هر تنهها پهیوندی له گهـل مانهودا بیـت، بهـلکو دهـبیـ هـتـاهـهـتـایـهـ هـرـهـمـیـشـهـیـ وـ ئـهـبـهـدـیـ بـیـتـ. چـونـکـهـ رـوحـ، وـهـکـ قـورـئـانـ دـهـفـرـمـوـیـ: ﴿قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي﴾ (الاسراء: ۸۵) لـهـ جـیـهـانـیـ "ئـهـمـرـ" وـهـ هـاتـوـوـهـ وـ، يـاسـایـانـهـ کـیـ خـاـوـهـنـ هـهـسـتـ وـ ئـیـانـهـ وـ، خـوـایـ گـهـوـهـیـ بـهـدـهـسـتـلـاـتـ بـوـنـیـ خـارـجـیـیـ بـینـ بـهـخـشـیـوـهـ.

کـمـوـاـتـهـ هـهـرـوـهـکـ ئـهـوـ یـاسـایـانـهـ کـهـ خـاـوـهـنـ هـهـسـتـ وـ شـعـوـرـنـیـنـ وـ لـهـ جـیـهـانـیـ "ئـهـمـرـ" وـ سـیـفـهـتـیـ "ئـیـرـادـهـ" وـهـ هـاتـوـوـنـ، هـهـمـیـشـهـیـیـنـ، دـهـبـیـ رـوحـیـشـ کـهـ وـهـکـ ئـهـوـ یـاسـایـانـهـ وـایـهـ وـ لـهـ هـهـمـانـ جـیـهـانـیـ "ئـهـمـرـ" وـ سـیـفـهـتـیـ "ئـیـرـادـهـ" وـهـ هـاتـوـوـهـ، هـهـمـیـشـهـیـیـ بـیـتـ. تـهـنـانـهـتـ رـوحـ لـهـ یـاسـایـانـهـ زـیـاتـرـ شـایـسـتـهـیـ هـهـمـیـشـهـیـ وـ مـانـوـهـیـ، لـهـبـهـرـ ئـهـوـهـیـ خـاـوـهـنـیـ بـوـنـیـکـیـ دـهـرـهـ کـیـیـهـ وـ، لـهـ یـاسـاـکـانـ بـهـهـیـزـتـرـهـ وـ پـلـهـیـ بـهـرـزـتـرـهـ چـونـکـهـ خـاـوـهـنـ هـهـسـتـهـ، لـهـ هـهـمـوـشـیـانـ بـهـرـدـهـوـ اـمـتـرـ وـ بـهـنـرـخـتـرـهـ، چـونـکـهـ خـاـوـهـنـ ئـیـانـهـ.

بنچینه‌ی دوهه‌م

زـینـدوـبـوـنـهـوـ وـ ئـیـانـیـکـیـ نـوـیـ شـتـیـکـیـ پـیـوـیـسـتـهـ.. ئـهـوـ کـهـسـهـشـ کـهـ ئـهـوـ ئـیـانـ وـ بـهـخـتـیـارـیـیـ هـهـمـیـشـهـیـیـ بـهـ دـهـ بـهـخـشـیـتـ خـاـوـهـنـیـ تـوـانـاـ وـ دـهـسـتـلـاـتـهـ.. لـهـنـاـوـچـوـوـنـ وـ کـاوـلـ بـوـنـیـ دـنـیـاشـ شـتـیـکـیـ موـمـکـیـنـهـ.. ئـهـوـ کـاوـلـ بـوـنـهـشـ لـهـ رـاستـیـ دـاـ رـوـوـ دـهـدـاتـ.. پـاشـانـ زـینـدوـوـ کـرـدـنـهـوـ وـ کـوـکـرـدـنـهـوـهـیـ ئـهـمـ جـیـهـانـهـ سـهـرـلـهـنـوـیـ، ئـهـوـیـشـ موـمـکـیـنـهـ.. ئـهـوـ زـینـدوـوـ کـرـدـنـهـوـ وـ کـوـکـرـدـنـهـوـیـهـشـ بـهـ رـاستـیـ، رـوـوـ دـهـدـاتـ.

وابـهـ کـورـتـیـ وـ یـهـکـ لـهـ دـوـایـیـهـکـ، باـسـیـ ئـهـمـ شـهـشـ مـهـسـهـلـهـیـ بـهـ جـوـرـیـکـ دـکـهـبـنـ کـهـ "ئـیـرـیـ مـرـوـفـ" دـلـیـاـ بـکـاتـ. ئـهـوـشـانـ لـهـ یـادـنـهـ چـیـتـ کـهـ لـهـ "پـهـیـامـیـ حـمـشـرـ" دـاـ چـهـنـدـ بـهـلـگـهـیـ کـیـ ئـهـوـتـوـمـانـ بـزـ ئـهـمـ مـهـسـهـلـهـیـ هـیـنـاـوـهـتـهـوـ کـهـ قـهـنـاعـهـتـیـانـ بـهـ "دـلـانـ" بـهـخـشـیـ وـ گـهـیـانـدـنـیـهـ پـلـهـیـ ئـیـمانـیـ تـهـاـوـ. بـهـلـامـ ئـهـوـهـیـ لـیـرـهـداـ بـاـسـیـ دـهـکـهـبـنـ بـهـ شـیـوـهـیـ کـیـ ئـهـوـتـوـیـهـ کـهـ "ئـیـرـیـ" ئـیـقـنـاعـ وـ بـیـ دـهـنـگـ بـکـاتـ. هـهـرـوـهـکـ "سـهـعـیدـیـ کـوـنـ" لـهـ پـهـیـامـیـ "نـقـطـةـ" دـاـ هـهـمـانـ رـیـازـیـ لـهـ باـسـکـرـدـنـیـ ئـهـوـ بـاـبـهـتـانـدـاـ گـرـتـهـبـهـ.

بـهـلـیـ، چـهـنـدـ دـاـخـواـزـیـکـیـ واـهـهـنـ کـهـ ئـیـانـیـ ئـهـوـدـنـیـاـ بـکـهـنـ بـهـ شـتـیـکـیـ پـیـوـیـسـتـ، ئـهـوـ هـوـیـهـشـ هـهـیـ بـزـ ئـهـوـهـیـ کـهـ بـهـخـتـهـوـرـیـ هـهـمـیـشـهـیـ بـهـرـیـاـ بـیـتـ وـ بـیـتـهـ کـایـهـوـهـ، ئـهـوـ بـهـلـگـهـ بـهـهـیـزـ وـ پـتـهـوـهـشـ کـهـ ئـهـمـ پـیـوـیـسـتـیـ بـهـ رـوـوـ دـهـ کـاتـهـوـهـ، دـلـیـاـیـیـ بـهـ کـهـ لـهـ "دـ" خـولـگـهـ وـ سـهـرـچـاـوـهـوـ هـلـقـوـلـاـوـهـ:

□ خـولـگـهـیـ یـهـکـمـ:

ئـهـ گـهـرـ سـهـرـنـجـ لـهـ هـهـمـوـ لـایـهـ کـیـ گـهـرـدـوـوـنـ بـدـهـیـنـ، بـزـ مـانـ دـهـرـدـهـ کـهـوـیـتـ کـهـ لـهـ هـهـمـوـ بـهـشـ وـ سـوـوـچـیـکـهـوـ رـیـسـاـ وـ یـاسـاـ وـ رـیـکـوـپـیـکـیـیـ بـهـ کـیـ ئـامـانـجـدـارـ هـهـیـهـ.. دـهـبـنـیـنـ لـهـ هـهـمـوـ

لایه کیه و ویست و ئیراده و مەبەست دەردە کەھویت، بە رادەیەك كە پۇوناکىي "مەبەست" لە هەموو شىتىكدا و، درەوشانەوهى "ویست" لە هەموو كارىتكدا و، بىرسكانەوهى "ھەلىۋاردن" لە هەموو جەجۇولىتكدا و، پۇشنايى "دانست" لە هەموو پىكەھاتنىكدا، بەرچاو دەكەون و دەدرەوشنەوهى.

بەروپومى ئەمانەي باس كران لە راستى دا تابلىي سەرنج را كىشە!
جا ئەگەر زىيانىكى تر و بەختەوەرى يە كى هەمېشەبىي نەيىت، ئەۋا ئەم هەموو رېتكوبىتكى يە ناوازىبە بە چى ليك دەدرىتەوهى؟ دىيارە ئەو كاتە تەنها بە وىنە و سىنەرېتكى لواز و بىن كەلتىك لە قەلەم دەدرىت و، رېسا و ياسايەكى بىن بىناغە و درۈنە دەردەچى. ئىتەرچى پەيوەندى و نىسبەت و مەعنەویيات ھەن - كە گىانى ئەو رېسا و رېتكوبىتكى يەن - لەناو دەچن.

واتە تەنها زىيانى دوارۋۇز و بەختىارىبى هەمېشەبىي وايان لەم رېسايەي ناو گەردوون كەردووه كە لە راستى دا رېسا يېت و واتايەكى بىيىت. هەر لە بەر ئەوهەشە كە ئەم رېسا و رېتكوبىتكى يەي دنيا ئامازە بۆ زىيان و بەختىارىبى هەمېشەبىي ئەم دنيا دەكات.

□ خولگەي دوورەم:

لە بەدېھىنانى بۇونەوەر اندا حىكىمەتىكى زۇر ئاشكرا دەردە كەھویت..
بەلىنى، ئەو حىكىمەتە خوابىي يە كە ئامازە بۆ چاودىرى كەردىنى هەمېشەبىي خوابىز بەدېھىنزاوانى دەكات، زۇر رۇون و ئاشكرا يە. چونكە چاودىرى كەردىنى بەرڑەوەندى و دانانى حىكىمەت لە هەموو بۇونەوەرېتكدا، شىتىكى رۇون و ئاشكرا يە لاي هەموان. ئەمەش بە زمانى حالى خۆزى دەرىت كە زىيانى ئەودنیا و بەختەوەرىي هەمېشەبىي هەيە و يەيدا دەيىت. چونكە ئەگەر زىيانىكى تر نەيىت، دەبىن سەرپىچى بىكەين و دان بەو هەموو سوودو حىكىمەتانەدا نەننەن كە لەم بۇونەوەر اندا ھەن.

لىېردا هەر ئەمەندا لەم بارەيەوە دەدويىن و، ئەو كەسەي دەھەۋىت بە تەواوى لەم بارەيەوە ئاگادار بىيىت، با سەيرى راستىي دەھەمى "وتهى دەھەم" (پەيامى حەشر) بىكات. چونكە ئەم راستىي يە لەسى و دەك خۇزۇر دەدرەو شىتەوه.

□ خولگەي سىھەم:

بە زىرى و دانايى و پېشكىن و تاقىكىردىنەوە چەسپاوه كە لە دروستكىرىنى بۇونەوەر اندا هېچ ئىسراپ و زىادەپەرىيەك نى يە. ئەم نەبۇونەش ئامازە بۆ بەختەوەرىي هەمېشەبىي و پۈزۈ دوايى دەكات..

بەلگەش لەسەر ئەوهى كە هېچ ئىسراپ و زىادەپەرىيەك لە سروشت و بەدېھىنانى هېچ شىتىكدا نى يە، ئەوهى كە خواوەندى بەدېھىنەر بۆ دروستكىرىن و بەدېھىنانى ھەرشتىك

نزيكترين پرو و پيگا و، نه رمترين شيوه و، جوانترین چونيتی هلهپزاردووه. ئهوهتا ده بىنین تاقه يهك شت سهد ئهر كى بىن ده سپيرىت، ييان بچوو كىرین شت همزاران ئەنجام و ئاكامي پيوه ده به سرتىت. ئەمەش ئهوه ده گەيەنېت كە هيچ ئىسراپ و زياده‌رهوی و گالتىھەك نەبووه و نايىت. كە ئەمانەش نەبۈون، ماناي و ايھىزىانى هەمىشەبى ئەمۇدىنا پەيدا دەبىت و دېتە كايىوه. چونكە ئەگەر سەرلەنۋى ئىيەن پەيدا نەبىتەوه، ئەوا ئەمۇ نەمان و نەبۈونەى كە بە گۈزىرەي پوالەت و سەير كىردىنى ساكارانە، بە "نەمان" و "نەبۈون" دەردە كەمۇيىت سەبارەت بەو مردنهى كە دە كەمۇيىتە كۆتۈلىي ئىيەن دىنيا، هەرچى شت هەيە دە كاتە گالتە و زياده‌رهوی.

واتە واى لىنى دېت كە هەرچى لە وەوپىش بۇوه، هەممو ئىسراپ و زياده‌رهوی بۇوبىن!

بەلام ئىيمە بە چاواي خۆمان دەبىنин و، بەپىزى زانستى "كارمەندىي ئەندامە كان" (علم وظائف الأعضاء) دەزانىن و بىن گومانىن لەوهى كە هيچ كام لە بەديھېنراوا ان - بە تايىھەتى مروق - هيچ ئىسراپىكىيان تىدا نىيە. ئەمەش بۆمان دەرده خات كە هەرگىز ناگونخى ئەمەممو توانا و ليھاتن و حەمز و بىر و ھۆش و ئاواتانەي مروق - بە نەبۈونى ئىيەنلىكى تر - بە خۆپابى بېرىن و بىن بە ئىسراپ و زياده‌رهوی..

چونكە ئەمەن تاسە و ئارەززووه رەسەن و بەتىن و دامەزراوهى كە لە قۇولايى ناخى مەزۇدا جىڭىر بۇوه بۇ گەيشتن بە كەمالات، پىمام دەسەلەنەنەت كە دەبىن جۆرە كەمالاتىكى تايىھەتى بېت. هەروەها ئەمۇ چاواپروانى و ئارەززووهش كە لە مەزۇدا يۇز بەختىيارى، پېر بە دەم ھاوار دەكات كە بەختىهەرلىكى كەمەسىھەبى هەيە و، هەر ئەم مەزۇفەشە كە بۇ ئەم بەختىهەرلىكى دەستىشان كراوه.

ئەگەر وا نەبىت، دەبىن ئەمە معنەویياتە بەتىن و ئاواتە بەرزانەي كە ماھىيەتى راستەقىنەي مەرقۇيان لە سەر بىنیات نراوه، هەممو يان بە گشتى - كە ئەمەش كارىكە لە خواي گەورە دەدورە - بىنە ئىسراپ و گالتە و زياده‌رهوی و، بە خۆپابى لە دەست بېچن. بە پىچەوانە ئەم دانستەي كە لە گشت بەديھېنراوا اندا هەيە!

لىزەدا بەمەندە واز دەھىنن، چونكە زووتر لە راستىي ياز دەھەم "وتهى دەھەم" دا چەسپاندۇو مانە.

□ خولگەي چوارەم:

ئەم گۇپانكارى يانەي كە لە زۇربەي جۆرە كاندا پۇو دەدەن، تەنانەت لە شەو و رۇز و زستان و بەھار و ھەوا دا و، تەنانەت لە لەشى مەرقۇيشدا بە درىژايى تەمەنلى.. هەروەها ئەم نۇستەش كە بىرای مردنه.. هەرىيەك لەمانە، وەك زىنلۇو بۇونەوە و حەشرىيەك وايە و جۆرە

قیامه‌تیکه بز هر کام له و جوزانه و، به "هیما" هه‌والی پهیدابونی قیامه‌تی گهوره مان پنی
پاده گهیه‌نیت!

هر ووهک کاتزمیره کانگان رژوژ و سه‌عات و خولهک و چرکه ده‌زمیرن و، به جوولانی
هر کام له‌مانه جوولانه‌هی ئه‌وهی تر ده‌ازریت و، سه‌ره‌تای جوولانه‌هی ئه‌وهی دواي
خۆیه‌تی، هر بهو جوزره، ئم جیهانه‌ش که وک سه‌عاتیکی خوابی وایه و، به هاتوچزو
له‌دواي يه کدا هاتنى رووداوه کانى، ئهوانى تر ده‌ازرین و، شهو و رژوژ و سالان ده‌زمیریت و
هه‌ريهک لە‌مانیش ده‌بن به پیشە کي بز ئهوانى دواي خۆیان، ئم هاتوچزیهی که پى ده‌زانین
رژوژ به‌دواي شهودا و، بهار به دواي زستاندا دېت، هیمايە که ئاماژه بز هاتنى بەرهبەيانى
قیامه‌ت له دواي شهوجاری مردن ده کات و دەیچەسپینیت که ئم کاره له ده‌ست ئه‌و
توانسته په‌ها و سه‌عاته گهوره خوابی يەدا، کاریکى زۆر ئاسانه.

مرۆف هر له دریزایي تەمه‌نى خۆى دا، چەندىن قیامه‌تی جوزرا جوزرى بەسەردا دېت، له
ھەممو شەوینکدا جوزره مردئىك و له ھەممو بەيانى يه کدا جوزره زيندووبونه‌وهیک به خۆیه‌و
ده‌بینیت. واته: مرۆف به چاوى خۆى بەلگە کانى حەشر ده‌بینیت. تەنانه‌ت ده‌بینیت که چۈن
له ماوهی سالیکدا ھەممو خانه و گەردیلە کانى جەستەی ده گۆرپىن، بەلکو له ماوهی
سالیکدا دوو جار غۇونەی لەسەرخۆ (تەدریجى) ئى حەشر له و ئالۇ گۆرانەدا ده‌بینیت که
بەسەر لە‌شى دا تېپەر ده‌بن.. هه‌روههای جوزریکى ترى حەشر و قیامه‌ت له ھەممو بەهاریکدا و
له زيندووبونه‌وي پىز لە سى سەدھەزار جوزر له ئاژەل و رپووه کدا، ده‌بینیت.
ئم ھەممو بەلگە و نىشانه و ئاماژه لە‌ئمار بە‌دەرانەي بۇنى قیامه‌ت، بىن گومان ھەممو بىان
ئه‌و رۆزه‌مان بز دەچەسپىن.

جا پوودانى ئم ئالۇ گۆرانەي که له زيندووبونه‌وه ده‌چن و له جوزره کاندا پوو
دەدەن و له لايەن خواوه‌ندى داناوه ئەنجام دەدرىن، وەك رپوودانى ئه‌و جوزره قیامه‌تەي
بەهاران له لايەن خواوه‌ندەوە، کە ھەندى رەگى رپووه کە کان و، خودى ئاژەل و
زىنده‌وەران و، گۈل و گەلا و بەر و بۇومە کانیش بە‌ھاۋىتىنە و ھاۋچەشنى خۆیان، زىندوو
دە‌کاتەوە..

ھەممو ئەمانه، ده‌بن بەلگە لەسەر زيندووبونه‌وه ھەممو "تاکىك" ئى مرۆف له نیوان
قیامه‌ت و زيندووبونه‌وه گشتى دا. بەھۆي ئه‌وهی "تاڭ" له مرۆفدا، له بەرامبەر
"جوز" ھۆيە له شتاني تردا. چونكە رپووناکىي بىر و ھۆش، فراوانى يه کى ئەوتى لە ئاوات و
بىر كردنەوهى مرۆفدا دروست كردووه كە بتوانىت رابوردوو و داهاتتوو بختە ئىزىز بالى
خۆیه‌وه، بەلکو ئەگەر ھەممو دنياشى بىت، هيشتا هەر قايل نايىت و تىرى بىن ناخوات. بەلام

له جوزره کاني تردا، چييه‌تى (ماهيه) هر تاکينكى "جوزئى" يه و، نرخى خوى تنهها به خزىوه يه و، بير و هزشى تائەندازا يه كه و، ئاوات و ئارەزوووه كانيشى كاتين. كەچى دەيىنин چييه‌تى و تايىه تكارى يه كاني مروف تابلىنى بەرزن و، نرخيان گرنگە و، نىگاى روانىنى گشتى و فراوانه و، كەمالاتى لە سنور بەدەرە و، هەندىتىكىش لە ئازار و ئارەزوووه مەعنەوى يه كاني هەميشەيىن..

لەبەر ئەمە، هەر شتىك لە دوپيات بۇونەوهى ھاوجەشته كاني قىامەت لە "جوز" كاني تردا دەيىنин، ھىمايە بۇ زىندۇ بۇونەوهى ھەموو كەس و "تاڭ" يېكى مروف لە قىامەتى گۈورەدا!

لەبەر ئەوهى ئەممەمان لە راستى نۆھەمى "وتەي دەھەم" دا وەك گومان نەكىدىن لە "دوو كەرەت دوو دەكتە چوار" چەسپاندۇوو و ۋۇرغان كەرددووه تەوه، ئەوالىزەدا بە كورتى باسمان كرد.

□ خولگەي پىتىجەم:

زانالىنگۈلەرە كان رايان وايە كە:

بىر بۇچۇونە لەزىمارە بەدەرە كاني مروف.. كە لە هيوا و ئاواتە كانيه و پەيدا بۇون.. كە ئەوانىش بەرھەمى ئەو حەز و ئارەزوووه زۇرانىيەتى كە لە توانا و لىيەتى فراوان و بىنى سنورىيەو سەرى ھەلداوە.. كە ئەمانەش لە ناوه رۆك و حەقىقەتى رۇحى دا چەسپاون.. هەرييەك لەمانە، بە چاۋ دەپ روانىت و، بە دەستىش ئاماز بۇ ئەم جىهانى بەختە وەرىيە دەكتات كە لە دواي ئەم جىهانە خۇمانمۇھ پەيدا دەيىت..

چونكە ئەو فيترەت (سروشت) ئى مروف كە هەرگىز درۇ ناكات و، زۇر بە تۈندىش حەز و ئارەزوووي لە ژيانى پې بەختە وەرىي ئەودنیا يە، دلىيائى بە دل و دەررۇونى مروف دەدات كە ئەو بەختە وەرىي بە هەميشەيى بە ئەودنیا دىتە كايەوە.

لىزەدا بەم ئەندازا يە واز دەھىيىن، چونكە راستىي يازدەھەمى "وتەي دەھەم" ئەم راستىي يە و كەرپۈزى درەختىان بۇون كەرددووه تەوه.

□ خولگەي شەشم:

بەزەيى و مىھەرە بانىي بەدىيەنەرى بۇونەور - كە خواوندى بەخشىنده و دلىقانە - باشتىن بەلگەيە لەسەر بەختە وەرىي هەميشەيى ئەودنیا.

بەلىنى، تنهها هەر ئەو بەختە وەرىي بە هەميشەيى بە كە نىعمەتى كەرددووه بە نىعمەت و، پاراستوو يەتى لەوەيى كە بىبىت بە بەلا و گىرۇ گىرفت.. هەر ئەو كە بۇونەورانى لە گىريە و

زاریی لینکدابران و جودایی همه میشهی دهرباز کردووه. ئەمەش کاریکە تەنها بەو میھرەبانی يە بى سنوره دەكرىت كە ئەمەندە فراوانە هيچ كەسيكى لى بى بەش نايت.

چونكە ئەگەر نىعەتى بەختەوەريي همه میشهی ئەمەندا - كە لە سەررووي ھەموو نىعەتىكە و ئاكامى ھەموويانە - بە مرۆڤ نەبەخشتىت، واتە ئەگەر دنیالە شىۋەي ئاخىرەتدا زىندۇو نەكرىتەوە، ئەوا ھەموو ئەو نىعەتانە دەبن بە بەلاو گىرو گرفت. ديارە پوودانى شتى وەشاش والە مرۆڤ دەكانت كە دان بەو میھرەبانی يە فراوان و زۇرەي خواوهنددا نەنیت، كە لە ويەرى ئاشكرايى و ۋۇونىدایە و، ھەموو بۇونەوەرىك شايەتىي لەسەر دەدات و، راستىي يە كى وەك خۇرلى ناوجەرگەي ئاسمان درەخشان و پېشىنگدارە.

جا ئەگەر ئىمە وادابىيىن كە ژيانى مرۇۋايەتى بەرەو چارەنۇرسىكى رەشى وەك جودايى و لەناوچۈونى ھەميشهي بىپرات، لە لايەكى تريشهو سەرجنىكى وردى ئەو شۇنىمۇارە وردانەي میھرەبانى فراوان و نەبپاوهى خواى گەورە بىدەن لە نىعەتە كانى: "خۇشەويسىتى و سۆز و ژىرى" دا، ئەوا دەيىن ئەم "خۇشەويسىتى" يە دەبىت بە گىرو گەرنىكى گەورە و، ئەم "سۆزە" ش دەبىتە دەرىنلىكى گەران و، "زىرى" ش دەبىت بە بەلايەكى گەورە بەسەر مرۇۋوە. كەچى میھرەبانى و بەزەمى، لەبەر ئۇوهرى ناوهرىزى بەزەمى و میھرەبانى يان گرتۇوەتە خۇ، ھەر گىز لە بەرامبەر ئەم خۇشەويسىتى يە راستەقىنەوە پاداشتى جودايى ھەميشهي و نەبۇون و فۇوتان نادەنەوە! واتە دەيى ژيانىكى نۇئى بۇ مرۆڤ دروست بىتتەوە. بۇيە لىرەدا ئەم راستىيەمان بە كورتى باس كرد، چونكە لە راستىي دووهەمى "وتهى دەھەم" دا زۇر بە باشى پۇوغان كەردووهتەوە.

□ خولگەي حەوتم:

ھەموو ئەم جوانى و كەمالات و تاسەمنىدى و ورده كارى و بەزەمى يانەي كە لەم بۇونەوەر انەدا دەيانىيىن، بىتىن لە چەند واتا و ناوهرىز و، چەند وتهى كى مەعنەوى، كە زۇر بە ۋۇونى دەرى دەپىن بۇ "دل" و "زىرى" كە ھەركام لەوانە درەوشانەوە چاڭە و بەخىنىدەيى خواى بەدىيەنەر و گەورەن و، لە بەزەمى و لوتفى ھەميشهي ئەم خوايەوە پەيدا بۇون.

جا مادەم لەم جىهانەي ئىمەدا راستىي گومانلىنى نەكراو ھەيە و، ئەم بەزەمى بەش راستىي يە كى بىن گومانە، ئەوا ئەم بەزەمى يە دەمانگەيەنیتە بەختەوەريي ھەميشهي. راستىي دووهەم و چوارەم لە "وتهى دەھەم" دائىم راستىيەيان وەك خۇر ئاشكرا كەردووه و ۋۇونىان كەردووهتەوە.

□ خولگهی ههشتم:

ویجدانی ههستیاری مرؤوف، که بریتی یه له سرو شته کهی، بدلگهیه که له سه رژیانی ئهودنیا و، چاوی له و بهخته و هری یه همه میشه بی یهی ئهودنی یه.

بهلئی، هر کم به وردی گوئی بۆ "ویجدان"ی بهناگا و بیداری خۆی رابگرت، به دلنیانی زایه لەی دەنگی: (ئەبەد.. ئەبەد)ی لى دەبىستى! به راده یه که ئەگەر هەرجى له بۇ نەوهەردا ھەمیه، بەو ویجدانه بدریت، ھیشتا هەر پیویستى بەو ئەبەدیه تە نابریتەوە و ئەو دەنگە کېپ نایىت! واتە ئەم ویجدانه بۆ "ئەبەد" دروست کراوه و، ئەم بکىش و راکىشانەش کە له نیوان مرؤوف و ئەبەددا ھەمیه تەنها بە بکىشىكى حەقىقى و له مەبەستىكى راستەقىنەوە یە. كۆتايى راستىي يازدەھەم لە "وتهی دەھەم" دائەم راستى یە بە جوانى ڕوون کردووه تەوە.

□ خولگهی نۆھەم:

فەرمۇودە کانى پىغەمبەرى راستىگۈمان حەزىزەتى مەممەدى ھاشمى پەللە كە هەرمۇويان راست و دروست و تەسدىق كراون، دەرگا کانى بهخته و هری ئەودنیابان خستووه تە سەر پاشت و، كلاورۇز نەيە كەن بەسەر ئەو بهخته و هری یە دواپۇزدا دەپروان.

بهلئی، فەرمۇودە کانى ئەم پىغەمبەرەي کە له ھىزى یە كەنگى (إجماع)ي ھەممو پىغەمبەران و تەواتورى ھەمو ئەولىا راستىگۈ كاندایە، پاش ئەو گرنگى یەي کە به "بۇون" و "يەكتابى" ی خواى گەورە داوه، ئەۋپەری بايەخى بەم مەسەلە بىنەرەتى یە داوه، كە مەسەلە زىندۇوبۇونەوە و ژيانى ئەودنیا يە.

ئايا ئىزت ھىچ ھىزىك ھەم بتوانىت لەرزاھ بەم ھىزە پەتھە تو نەدو تۆلە بخات و له جىڭگاي خۆى دا بىجوولىنىت؟

راستىي دوازدەھەمى "وتهی دەھەم" ئەم راستى یە بە جوانى ڕوون کردووه تەوە.

□ خولگهی دەھەم:

مەبەست لەم خولگهیه: ھەوالىانى ئەو قورئانە پىرۇزە یە، كە به درىۋايى سيازدە سەددەر رەبەق، به حەوت شىيە ۋىعجازى خۆى پىشان داوه و ھىشتۇرۇيەتەوە. وەك لە "وته بىست و پىنجەم" دا چىل جۈرمان لە ئىعجازە كەي باس كردووه.

بهلئی، هەرتەنها ھەوالىانى ئەم قورئانە پىرۇزە سەبارەت بە زىندۇوبۇونەوە، سەرۇزىيادە و رۇونكىردنەوە یە كى گەلئى ئاشکارا يە، چونكە قورئانى پىرۇز كلىلى حىكمەت و نەپىشى داخراوى جىهان و ھەمو بۇونەوە رانە.

سهره‌ای ئهوهش، قورئان خزی لە چەندین جىڭادا داواى تېفکرىن دەكات و سەرنجى
مرۆڤ بۇ هەزاران بەلگەي گومانلىنى نەكراو راەدەكىشىت..
بۇ نۇونە، ئەم دوو ئايەتى كە دەفرمۇون:

﴿وَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ أَطْوَارًا﴾ (نوح: ۱۴) و ..

﴿قُلْ يَحِيلَهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوْلَ مَرَّةً﴾ (بس: ۷۹).

دوو نۇونەن بۇ بەكارھىتىنى "قياسى تەمسىلى". ھەروەھا ئايەتى:

﴿وَمَا رَبَّكَ بِظَلَامٍ لِلْعَيْدِ﴾ يش (فصلت: ۴۶) نۇونەيەكى ترە لە قورئاندا و ئاماژە بۇ بەلگەي
دادگەرى (عەدالەت) دەكات، كە لە بۇ نۇوهدا ھەمەيە.

ھەروەھا چەندىن ئايەتى تر لە قورئانى پىرۇزدا ھەن كە چەندىن پوانىنگا (مراصد) و
دۇرپىنى گەورە كەرەھە زۇريان تىدا دانراوه، مرۆڤ دەتوانىت بە ھۆيانەوە تەماشى
زىندۇوبۇنۇو و بەختەوەرىي ئۇدنىيا بکات.

لە پەيامى "خالىك لە نۇورى ناسىنى خواى گەورە" دا، ئەم قىاسى تەمسىلى يەمان - كە لە
دوو ئايەتى پىشۇو و چەند ئايەتىكى تردا ھەمەيە - رۇون كردووھەوە. پۇختە كەم شىۋىھە:
كائىن كە مرۆڤ لە پلەيە كەمە دەچىتە پلەيە كى تر، بە چەند ئالۇ گۇرپىكى رېتكۈپىك و
سەيردا تىپەر دەبىت. دەبىنەت لە پىشىدا "ئاو" ھ، پاشان دەبىت بە "زەرۇو" ئىجا دەبىت بە
"پارچەيەك گۆشت" ، پاش ئەمەش دەبىت بە "ئىسىك" پاشان ئەم ئىسىك بە گۆشت
دادەپۇشىتىت، ئىجا دەبىت بە بەدېھىنارىنىكى نۇئى سەربەخۇز و جىاواز لە ھەموو ئەوانى
تر. واتە هەتا دەبىت بە مرۆڤ، بە چەند ياسا و رېبازىنىكى ورددادىپەر دەبىت. چونكە
ھەركام لەپلە و ھەنگاوانەكى كە مرۆڤ لە دەمى دروستبۇونى دا پىسايدا تىپەر دەبىت،
ئەمەنەدە ھەلسوكەمۇتى سەربەخۇز و ياسا و رېبازى تايىھەتى و ورد و دىيارى كراويان ھەمەيە، كە
زۇر بە جوانى رۇوناکىي: "ويست و، حىكىمەت و، ئىختىيار" يان تىدا دەردى كەمۇتىت.

ھەر بەھەمان رېنگا، خواى گەورە بەدەستەلات سالانە، بە چەشنى گۇرپىنى بەرگ و
پۇشاڭ، جەستەمى مرۆڤ دەگۇرپىت. چونكە لەشى مرۆڤ بىۋىستى بە پىكەھاتىنىكى نۇئى
ھەمەيە، بۇ ئەمە خۇزى بىگۇرپىت و ھەر بە زىندۇوبىي عىنىتەوە و چەند گەردىلەيە كى
كارگوزارى نوئى بېزۇنە جىنى "خانە" لە كار كەوتۇوه كان.

جا ھەروەك خانە كانى لەشى مرۆڤ بە ياسايدى كى رېتكۈپىكى خواىى دەپۇو خىن،
ھەروەھا بە ياسايدى كى وردى خوابى ش پىۋىستىان بەھەمەيە كە سەرلەنۇئى تازە بىرىنەوە و
بنىات بىرىنەوە. لە بەر ئەمە، خواى گەورەي پۇزىدەر (الرزاق) بە ياسايدى كى تايىھەتى و بە

پیژه‌یه کی دیاری کراو، پوزیبی ههموو ئەندامه کانی لەش بە گوئرەی پیویستى دەھخشىت و ھيچيان بى بەش ناکات.

ئىستا بۇ ئەو مادده وردۇ ناسكە بېۋانە كە لە لايەن خواوهنى رۇزىدەرى داناوه بۇ ئەو لەشە نېرراوه. دەبىنيت گەردىلە كانى ئەو ماددهى، وەك كاروانىكى وان كە بەناو بەرگى ھەۋايى (غلاف جوى) و، زەۋى و، ئاۋ و، ھەوادا پەرش و بلاۇن. بەلام ھەر كە لە شىۋەي نەفيز عامىتىدا داوایيان لىنى دەكىرىت كۆز بىنەوە، يەكسەر و بە چۈنچىتى يەكى تايىھتى، كۆز دەبنەوە. وەك ئەمەوەي ھەرييە كەيان كارمەندىنلىكى رەسمى يېت و، بۇ كاروبارىنلىكى تايىھتى نېررايىت و لە گەل يەكىدا كۆز بۇويتەنەوە. بە جۇرەتكە ئەمەو بگەيەنېت: بزووتنەوە ئەمانە بزووتنەوەيە كى مەبەستدارە و بە بىنې ويست و ئىرادە رۇوى نەداوه. ئەمەش ئەمەو رۇون دەكتەنەوە كە: يەكىكى "خاوهن ويست" ھەيە بە ياسايدە كى تايىھتى خۆى پال بەو گەردىلانەوە دەنېت و، لە جىهانى نائۇرگانى يەمە بەرەو جىهانى زىندۇوپى و ئۇرگانى دەيانبات.

ئىتر ئەو گەردىلەيە كە بە شىۋەي رۇزى رۇشتە ھەر لەشىكەوە، بە گوئرەي چەند ياسا و دەستورو، چەند بزووتنەوە و جەموجۇلەتكى تايىھتى، دەكەويتە كار. چونكە دواي ئەمەوەي كە لە چوار جىڭگادا دەكولىنېت و، بە چوار ئالتو گۇرۇ تايىھتى دا دەرۋات و، لە چوار پالىي گەدا تىپەر دەبىت و دەپالىيورېت، ئىجا بەسەر ئەندامە كانى لەشدا و بە گوئرەي پیویستىي ھەركام لەو ئەندامانە، دابەش دەكىرىت. ھەمەو يەكىكە ئەمانەش، لە ڑىزىر چاودىرىيى رۇزىدەرى راستەقىنەدا و، بەپىي ياسا رېتكۈپىكە كانى ئەو رۇو دەدات.

جا ئە گەر يېت و بە چاوى حىكمەت بىنى يەمە سەرنج بىدەيت، دەبىنيت ھەركام لەو گەردىلانە يەكىكە بەرپۇھان دەبات كە لەپەرپەرپىكى و لېزىنىدايە و، ھەرجى يەك پەيوەندىي بەم گەردىلانەوە بىيىت، ئەم بەپەرپەر ئاگادارى يەمە دەبىيستىت و گۆيى لىنى يەتى، بە پادەيە كى ئەوتۇ كە نە "رېتكەوتى كەوكۈز" و نە "سروشتى كەرە لال" و نە "ھۆكارە بىنە هەست و شعورە كان"، ھيچيان ناتوانى دەست بىخەنە ناو كارە كانىيەمە..

چونكە ھەمەو يە كى لەمۇ گەردىلانە لە ھەر پەلەيە كى دا، لەمۇ كاتەمە كە لە دەرەوەدا توخمىنلىكى پەرش و بلاۋ بۇوە، تائەمۇ كاتەمى رۇشتۇرۇتە ناو خانە كان، وەك خاوهن ھەست و ويستىك جۇولاؤھەتەوە و، بەپىي ئەم ياسايانەي كە لەو پەلە و ھەنگاۋانەدا ھەن، ھەلسۇ كەوتى نواندۇوە، چونكە بە جوانى دەرى دەخات كە: ئەم گەردىلەيە بە فەرمانى يەكىكى دانا بەرپۇھ

ده‌پروات و ده‌جوولیت‌هود. ئیتر بعم چه‌شنه و به‌وپه‌ری رینکوپیتکی و به فهرمانی خوای گمهوره ئهم گه‌ردیله‌یه پله له دوای پله ده‌بیریت و، له ئاماچه کانی خۆی لانادات تا ده گاته جینگای تایبەتی خۆی، بۆ نمۇونە: له گلینه‌ی چاوی " توفیق " دا^(۱) ئیتر لەوی را‌دهو سنتیت بۆ ئەمەی ئەو کار و ئەرکانه‌ی پئی سپیرراوه، ئەنجامیان بدات!

بهم جۆره، ده‌کمه‌تنى په‌روه‌رد گارینتی خواله پۆزی‌یه کاندا روونى ده کاتمه‌وه که هەریه‌ک لهو گه‌ردیلانه هەر له سەرتاوه دەستیشان گراوه و کاری خۆی بین سپیرراوه و بەرپرس بوبه لینی و، ئاما‌دەی ئەمە بوبه که بپراته ناو ئەو جینگایه‌ی بۆزی دیساری گراوه. وەک بلتی هەریه کەیان چاره‌نوسى خۆی له سەرنوسرابیت کە دەبى بیت به رۆزبی فلانه خانه له فلانه جینگادا! دیساره ئەم رینکوپیتکی يە جوانمش ئاما‌زه بۆ ئەمە ده کات کە هەرچی مزوف هەبیه ناوی له سەر پۆزی‌یه کەی خۆی نووسراوه، هەر وەک ناوی پۆزی‌یه کەی له سەر ناوچاوانی ئەو بە قەلەمی قودره‌تى خوا نووسراوه و دیساري گراوه!

ئایا ئیتر ده گونجى ئەو په‌روه‌رد گاره‌ی کە خاوه‌نى توانست و دانستیتکی ئاوا پەھا و فراوانه، ژیانى ئەمۇنیا نەھینیتە کایه‌وه و زیندومنان نەکاته‌وه؟ ياخود له توانای دا نەبیت؟ له کاتیکدا ئەو په‌روه‌رد گاره خوايە کی وايە کە هەرچی مولتکی زه‌وى و ئاسمانه کان هەن، هەمۇویان له ژیز دەسته‌لاتى ئەمۇدان و، هەر له " گەردیله کان " وە تا ده گاته " گەله‌ستىزه کان " بە ياسايە کی له‌وپه‌ری رینکوپیتکی و ورده کارى دا بەرپیوه دەبات؟.. نەخیز، شتى واھر گیز ناگونجى و مومكىن نى يە.

لە بەر ئەمە دەبىنین قورئانى پېرۋىز، له زۇربەی ئايىتە کانى دا، سەرنجى مزوف بۆ دروستبوونى يە كەم جار پاده كېشىت و دەيکات بە نمۇونەیەك له سەر گونجانى ژیانى ئەمۇنیا و، وەک " تەرازوویەك " دەخاتە پېش چاوی مزوف تاکو گونجانى زیندو و بۇونەوهى ئەمۇنیاپىن لىيڭ بەتاوه، ئەمەش بۆ ئەمە لە زەينى مزوفدا نەسمەلەندىنی زیندو و بۇونەوه دوور بخاتەوه. دەبىنین قورئان دەفرمۇى:

﴿فَلْ يُحِبِّهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةً﴾ (يس: ۷۹).

واتە: ئەو خوايە کە له سەرتاوه و له نەبۇونەوه ئىۋەی دروست كردووه، هەز ئەو خوايە لەمۇنیاشدا زیندو وتان ده کاتمۇوه.

يان دەفرمۇى:

﴿وَهُوَ الَّذِي يَنْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهُوَنُ عَلَيْهِ﴾ (الروم: ۲۷).

(۱) توفیق: يەكىنکە له قوتايى يە کانى مامۇستا نوورسى. (وەرگىز)

واته: دروستکردنوه و زیندوو کردنوه تان له دنیادا، له دروستکردنی ئهم دنیا ئاسانتره. چونکه هروهه کاتهدا که سهربازه کان بۇ پشودان بلاو بوننه توه، ده توانزیت تنهها به لیدانی شەپورى سهربازى هەمۇيان له ژىر ئالاي تىپە كەياندا كۆبکرىنهوه و، ئەم كاره له دروستکردنی هيزيكى سهربازى نوي ئاسانتره.. هەر بەه جۆرهش، زیندوو کردنوه و پىكھىنانوه و كۆكىرنوهى گەردىلە بناغەيى يە كانى له شى هەر مەرقىك، كە چەند كاتىك پىكەوه بون و پەيوەندىيان له گەل يە كەرى دا بۇوه، لهو كاتهدا كە "ئىسراپىل" فۇو بە شەپورە كەىدا دە كات، بىن گومان بە لاي عەقلەمە له دروستکردنى يە كەم جارى گەلى ئاسانتره.

لەواندەشە پىویست بە كۆكىرنوهى هەمۇو گەردىلە كان نە كات، بەلكو هەر تنهها گەردىلە سەرە كى يە كان، ئەوانەيى كە وەك تۇو و ناوك وان له ۋووه كە كاندا - كە فەرمۇدەي پىغەمبەر ﷺ بە "عَجْبُ الذَّئْبِ"^(۱) ناويان دەبات - هەر تەنھائەنە وانە كۆ بکرىنهوه و بکرىن بە بناغەيى كى ئەوتۇ كە زیندوو بوننهوهى ئەودنیاي لە سەر دامەززىت. واتە خوارەندى بە دېھىنەر، له شى مەرقىف لە سەر ئەو بنچىنە و بناغەيى سەرلەنوي دروست بىكانەوه. ئەمە سەبارەت بە: "قىاسى تەمىسىلى".

سەبارەت بە "قىاسى عەدل" شەوه كە ئايەتى بىرۇزى: **﴿وَمَا رُئِثَ بِظَلَامٍ لِلْعَبَدِ﴾** ئامازەي بۇ دە كات، بە كورتى بەم جۆرهى خوارەوهى:

ئىمە زۇر جار لە جىهان و دەوروبەرى خۇماندا، دەيىنن كە سەممكار و خراپىكاران زۇر بە خۆشى ژيان بە سەر دەبن، بەلام سەتم لىنكر اوان و خواناسان بە پىچەوانەوه بە كولەمەرگى و دەردى سەرى ژيانيانلى دە گۈزەزىت. ئىنجا كە مردىنىش دېت، بە بىن ھىچ جىاوازى يەك، هەر دوو لایان وە كۆيەك دروينە دە كات. جائە كەر هەر تەنھائەمە كۆتايىيان بىت، ئەوا سەتم لە مەسەلە كەدا بەرچاۋ دە كەۋىت.

لە بەر ئەوه، پىویستە هەر دوو لایان لە ژيانىكى تردا كۆبکرىنهوه و يە كەميان تۆلەي خۆى و، دووهەميشيان پاداشتى خۆى، وەر بگەزىت. چونكە ئەو خوايەيى كە بە شايەتىي رېكۈپىنكىي هەمۇو بوننهوران: دادگەر و دانايە و ھىچ چەشىنە سەممىكى لىنى ناوهشىتەوه، هەر گىزاوهەرگىز "دادگەر" و "دانايى" ئەو خوايە بەو سەممە رازى نابن.

كەواتە دەبى ئىيانىكى نوي دروست بىكان، هەركەس بەپى رەفتار و هەلسو كەوتە كانى، تۆلە يان پاداشتى خۆى بدرىتى و كۆتايى بە كىشەيى هەر دوو لایان

(۱) عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: "كُلُّ ابْنِ آدَمْ يَأْكُلُهُ التَّرَابُ إِلَّا عَجْبُ الذَّئْبِ مِنْهُ خَلَقْتَهُ مِنْ حَلْقِكَ" رواه مسلم وأبوداود وابن ماجه. والعجب: أصل الذنب. (وەرگىز - لە چاپە عەرەبىي يە كەى "الكلمات" وو).

بهینریت. چونکه ئه گهر بابای ستم لیکراو به چاوی خۆی ئەمەی بىنى کە تۆلەی بۆ سەندر اوەتەوە، دەبىت بە رەمزىك بۆ دادگەرى و، دەچىتە رېزى ھەمۇ دىاردا پەر لە دادگەرى يە كانى گشت بۇونەوەر و، دانابى خواى گەورەي تىدا دەردە كەوتىت و، دەبىت بە براڭەورە بۇونەوەر پەر لە دانستە كانى ئەم گەردوونە.

بەلئى، ژيانى ئەم جىيەنانە هيئىدە كورتە كە بەشى ئادەمیز اد ناکات و جىڭگايى دەر كەوتىنی ھەمۇ ئامادەيى و ليھاتنە كانى رۇحى مەرۆڤ و بەرۇبوومە كانى تىدا نايىتەوە. كەواتە دەبىن ئەم مەرۆڤە بۆ جىيەنەتكى تىنېرریت. بەلئى، ناوهرۆك و حەقىقەتى مەرۆڤ زۇر گەورە و گۈنگە، بۇيە رەمزى ھەميشەبى و دەستىشان كراوى ژيانى ھەتاھەتايى يە.. هەروەها چىيەتى (المائىيە) يە كەدى لە راھىدە كى زۇر بەرزدايە، كەواتە ئە گەر تاوان بىكات، تاوانە كەى گەلى بە گەورە لە قەلەم دەدریت.

ھەروەها رېبازى ژيانى زۇر ورد و جوانە، كەواتە بە بىن رېكۈپىكى و ياسا، كۆتابى پىن ناهىنریت و بە لەناوبىردىن حوكىمى لەسەر دەرناكىتىت.
بەلکو:

دۆزەخ دەمى بۆ كەردووەتەوە و چاوهپۇانى دەكات..

ھەروەها بەھەشتىش باوهشى بۆ كەردووەتەوە.

ئەمەي كە لەم سەرچاوهى دەھەمدەدا بە كورتى باسماڭ كەرد، لە راستىي سىھەمى "وتهى دەھەم" دا زۇر بە رۇونى باس كراوه.

لىئەدا تەنھا دوو ئايەغان بە غۇونە هيئىابىوە، دەتوانىت بۆ خۇت لە ئايەتە پىرۇزە كەنە ترى قورئاندا - كە پېن لە بەلگەي عەقلى - بىگەرپىت و شتى تىر بۆ خۇت دەر بەھىنەت و بەدۇزىتەوە.

* * *

ئەمانەي باس كران (دە) سەرچاوهى وان كە يەقىن و بەلگەي بىن گومان لەسەر حەش رو زىندۇو بۇونەوە بە دەستەوە دەدەن.

جا ھەروەك يەقىن و بەلگەي بىن گومان دەرىانخىست كە زىندۇو بۇونەوە ھەيە و، داخوازى ئەو زىندۇو بۇونەوە بۇون، ھەر بەو جۆرە ناوه جوانە كەنە خواى گەورەش وەك ناوه كەنە: "الحکيم، الرحيم، الحفيظ، العادل" و زۆربەي ناوه جوانە كەنە ترى خواى گەورە، داخوازى بۇونى قىامەت و پەيدابۇونى بەختە وەرىي ھەميشەبىن و، بە بەلگەي بەھىز و مەحکەم رۈزى دوايى دەچەسپىن و، ھىچ گومانىتكى تىدا ناھىلەنمۇ، وەك لە وتهى دەھەمدە ئەمەمان چەسپاند.

که و اته ئیمە ئوهنده بەلگەی بەھیز و پتهوی و امان بەدەستەوە بە لەسەر زیندوو بۇونەوە و پەيدابۇنى رۆزى حەشر، كە هيچ شوبەھە و گومانىڭ بە هيچ جۇرى، نەتوانىت شان لە شانى ئەو بەلگانە بەرات و، جىنگاى خۇرى لە دەلماندا بىكانە.

بنچىنه‌ي سىھەم

بەلنى، هەروەك گومان لە داخوازى يە كانى "حەشر" دا نى يە، گومان لە دەستەلات و تواناي ئەو كەسەشدا نى يە كە ئەم كارانە ئەنجام دەدات و، هيچ كەمۇ كۈپى يەك پۇو ناكاتە تواناي ئەو. چونكە گەورە و بچۈوك لە لای ئەو يە كسان و دروستكىرىدى وەرزى بەھار و تاقە گۈلىنىكى بەلاۋە وەك يەك يەي.

بەلنى، ئايا هيچ وەھم و خەيال و دوودلى يەك دەتوانىت زیندوو كردنەوە دوارپۇز لە دەستەلاتى ئەو بە توانا و خاوهەن دەستەلاتەوە بە دور بىانىت كە ئەم گەردۇونە بە زمانى خۇر و ئەستىرە كانى تەنانەت گەردىلە كانىشى، شايەتى لەسەر توانست و دەستەلاتى پەھاى ئەو دەدەن؟!

ئەو خواوهندە بەدەستەلاتەى كە لە هەموو چەرخ و سال و، تەنانەت لە هەموو رۆزىكىدا جۇرەها دنیاى گەپۈك و جىھانى تازە و شىنى نوى و پىنكۈپىك بەدى دەھىنېت و، يەك لە دواى يەك لەسەر پۇوى زەھى و ئاسماňە كاندا، بەپەرى دانايى، ئالۇ گۇرپىان بى دەكەت. بەم جۇرە و بە ئەندازە ئۇمارە چەرخ و سالە كان، بەلکو رۆزە كانىش، جىھانى نوى دروست دەكەت و، بەسەر تەناف و مەسارى زەماندا هەلىاندەواسىت و، بەمەش مەزىنى توانست و دەستەلاتى خۇرى دەردىخات..

ئەو خوايەى كە باخچەى وەرزى بەھارى بە سەدان ھەزار نەخشى و نىڭارى حەشر خەملانىدۇوە و، كردووبىتى بە تاجىكى جوان و سەرى ئەو گۆزى زەھى بى پى را زاندۇوەتەوە كە وەك تاقە گۈلىك وايە لەناو گۇزارى بۇونەوەر اندا. بەمەش - ئەو خوايە - جوانى و پىنكۈپىكى بەدىھىراوە كانى خۇزىمان پىشان دەدات..

ئايا ئىز دەبى كىن بىت پېرىكىشى بکات و سەبارەت بەم شەكۈمىنە خاوهەن توانييەوە بلىت: چۈن قىامەت دروست دەكەت؟.. يان چۈن دىندا بەو دوارپۇز دەگۇزپىت؟

خۇ ئەم ئايەتە پېرپۇزە كە دەفەرمۇى:

﴿مَا خَلَقْتُكُمْ وَلَا بَعْثَكُمْ إِلَّا كَنْفُسٍ وَاحِدَةٍ﴾ (لقمان: ۲۸) ..

ئهود دهرده پریت که ئەم خواوندە بە دەستە لاتە هیچ شتىكى لە لاگراننى يە و، گەورە و بچۇو كى وەك لە لا ئاسانە و، كۆمەلىكى زۇرى لە ژمارە بە دەرى بەلاوە وەك تاکىك وايە.

حەقىقتى ئەم ئايە تەشان بە پۇختى لە كۆتايى "وتهى دەھم" دالە پەيامى "خالىك لە نۇورى ناسىنى خواى گەورە" و "مەكتۇوبى بىستەم" دا باس كردووھ. بەلام لېرەدا بە پۇختى لە "سى" مەسەلەدا رۇونى دەكەينەوە: يە كەم: توanstى خواى گەورە شتىكى خۆبى (ذاتى) يە و بە هىچ جۈرىك لَاوازى رۇوی تىناكەت.

دۇوھم: ئەم دەستە لاتە پەيوەندىي بە "مەلە كۈوتى يەتى" شتە كانەوە ھەيە، ئەمەش مانىي وايە هىچ بەرىھەستىك پىنى لەن ناگىرىت.

سىھم: رېزەھ ئەم دەستە لاتەش، رېزەھ كى ياسابىي يە. واتە "ھەندى" كى ھەر شتىك لە چاۋيا وەك "ھەممۇ" كى وايە و، "ھەندە كى" و "ھەمە كى" يە كانىش لە چاۋ ئەم دەستە لاتەدا لە يەك رېزدان.

وا ئىستاش ئەم سى مەسەلە يە، يەك لە دواي يەك، رۇون دە كەينەوە و دەيانچە سپىنەن.

❖ مەسەلە يە كەم: بۇونى سىفەتى توانست و دەستە لات (القدرة) شتىكى پىۋىستە بۇ زاتى پاك و خاوىنى خواى گەورە.

واتە ئەم سىفەتە بە هىچ جۈرىك لە زاتى پېرۇزى خواى گەورە دوور ناكەويتەوە و جىا نايىتەوە. كاتى كە ئەمەمان زانى، دەشزانىن كە ئەم شتە پىچەوانە و دەزى توانستە (واتە: نەتوانىن و بى دەستە لاتى) ھەرگىز نايىتە سىفەت بۇ ئەم خوايەمى كە سىفەتى توانست و دەستە لاتى بۇ خۆى بېيار داوه. چونكە ئەگەر وانە بىت، ئەوا دەبى دوو شتى دىز بە يەك كىز بىنەوە، دىارە ئەمەش شتىكى مەحالە.

لە كاتىكدا كە نە گۈنجىن "بى دەستە لاتى" بىتە سىفەت بۇ خوا، ناشتوانىت ئاوىتەمى دەزە كە بىتە كە "توانى و دەستە لاتە". خۆ كە ئەمەشى نەتوانى، ئەوا دەرددە كەمۇنەت كە ئەم دەستە لاتە خۆبى (القدرة الذاتية) يە خواى گەورە پلەپلە (مراتب) نى يە. چونكە پلەپلە بۇون لە ھەر شتىكدا بەھو دەبىت كە دەزە كە، بە رېزەھ كى كەم يان زۇر، تىكەللى بۇويت، وەك: پلە كانى "گەرمە" كە بە تىكەل بۇونى رېزەھ كى "سەرمە" دەرددە كەمۇن و، پلە كانى "جوانى" ش كە بە تىكەل بۇونى رېزەھ كى تايەتىي "ناشىرىنى" دەناسرىن... هەند.

به لام له بورو نه و هر به دیها تووه کاندا که له بهشی گونجاوه کان (المکنات) ن، له بهر ئوهی پیویستی زاته کان بوز سیفه ته کان پیویستی يه کی راسته قبنه نی يه، ئهوا دهینین ئه شتلهه که دزی يه کترین، تیکه لب يه کتر دهبن و، لمه شهوه پله کان دروست دهبن و ئالو گزرو جیاوازی يه کانیش دینه کایموه.

جاله بهر ئوهی له دهسته لاتی ئهزه لی خوادا پله و بهرزی و نزمی نی يه، ئهوا هم شتیک ئه دهسته لاته به دیی بھینیت، چ زور گهوره بی و چ زور بچووک، وه کو يه ک دهبن و بله ایمه وه يه کسان دهیت.. "ئهستیره کان" و "گردیله کان" له چاو ئه توanstehدا وه ک يه ک وان و.. زیندوو کردنده وهی ههموو گرزو مژوف وه ک زیندوو کردنده وهی تاکه که سیک وايه و.. دروستکردنی و هرزی بهاری وه ک دروستکردنی تاقه گولیک بهلاوه ئاسانه.

به لام ئه گهر به دیهینان نه دریته پال ئه توanstه رهایه و، بدریته دهسته هز کاره ماددی يه کان، ئهوا دروستکردنی تاقه گولیک به ئهندازه ه دروستکردنی و هرزی بهار گران و له توانابه دهه دهیت!

له پهراویزی دواهه مین بر گهی پلهی چواره می پله کانی "الله اکبر" ای مهقامی دووهه می ئهم و تیه و.. له "وتهی بیست و دووهه م" و.. "مه کتووبی بیست و دووهه م" و پاشکوکهی "دا، به چهندین بەلگەی چەسپىنھىرى بىن گومان ئوهه مان چەسپاند که:

هر کات به دیهینان (الخلق) ئی شتان بدریته پال خوایه کی تاک و تهنيا، ئهوا دروستکردنی هه موو شتیکی به ئهندازه ه دروستکردنی يه ک دانه شت بهلاوه ئاسان دهیت. دهنا ئه گهر به دیهینانی ئهوا يه ک دانه شت بدریته دهسته هز کاره ماددی يه کان، ئهوا هیندە گران دهیت، که به ئهندازه ه به دیهینانی هه موان مه سله که ئالقز ده رده چیت و کیشەی تىدا دروست دهیت.

﴿ مەسەلەی دووهه م: توanstى خواي گهوره پەيوەندىي بە دىيوي "مەلە كۈوت" ئى شتاهە و ھەيە ..

بەللى، هه موو شتیکى ئەم بورو نه و هر وه ک ئاۋىنە وايه، دوو پرووی ھەيە:

يە كەميان: پرووی دەرەوە (الملک) ئەم پروو و وه ک پرووی بۆيە كراوی ئاۋىنە وايه.

دووهه ميان: پرووی ناوهوە (الملکوت) ئەم پرووهيان و وه ک دىيوي پىشاندەری سافى ئاۋىنە وايه.

پرووی يە كەميان، كە پرووی "مولك" ئە، جىڭايى چەندىن شتى پېچەوانە و دزى يه کترین كە لەم پرووهدا كۆپۈونە تەوه. و وه ک: جوانى و ناشيرىنى، چاکە و خراپە، گهوره و بچووک، ئاسان و گران... هەندى.

جاله بدر ئەوهى ئەم لايەنەي بۇونەور بەم جۈزەيە، ئەوا خواوندی بەدىھىنەرى دانا، كاروبارە كانى خۆى لم رۇوەدا بە چەند هوڭكارىنىڭي پۇو كەش داپۇشىۋە، ئەو هوڭكارانەي كردووە بە چەند پەردىيەك كە لە پشتىانەوە كارى خۆى ئەنجام دەدات. بۇ ئەوهى دەستى توانسى خوا راستەخۆ لەو شتە بىچۇو كانەدا دەرنە كەۋىت كە بە لاي ئەوانەي كەم فامن و تەنها شتى ئاشكرا دەيىن، بە ناشىرىن و كەم نىخ دىنە بەرچاويان و، پىيەن وايە شياوى ئەو دەستەلاتە نىن. چونكە "عىززەت" و "گەورەبى" خواوند خواستىان لەسەر شاردەنەوە دەستى توانسى راستەخۆ خوايە لە پشت ئەو پەرداھەو. بەلام دەبى ئەوهەش بىزانىن كە لە بەر ئەوهى "تاڭ و تەننەيى" خوا رېنگا بە شەرىك و هاوېھش نادات، ئەوا كارىگەرىي راستەقىنە لەو شتانەشدا بە هوڭكارانە نەداوە، بەلکو كارىگەرىي راستەقىنە ھەر لە لايەنى خواي گەورە دانا خۆيەوە.

بەلام دىوي "مەلە كۈوت" رۇوەيە كى پاك و بىن گەرد و رۇون(شفاف) و، ھىچ رەنگ و زرق و برقىكى تېكەل نايىت. لايەنەكى ئوتوقىيە كە بىن بۇونى ھىچ هوڭكارىنىڭ تەنھا رۇوى لە خواي خۆيەتى. وەك لاكەي تر نى يە تالە رېنگاى زنجىرەي هوڭكارە كانەوە شتان ئەنجام بىردىن، چونكە "هوڭكار" و "بەھۇز كراو" تېكەل بەم لايەنە نابىن و، ھىچ تەگەرەيەك رېنگا لە شتىكى تر ناڭرىت و كۆسپى لە بەردىمدا دانانىت، بەلکو "گەورە" و "بچۈوك" وەك يەك وان و "خۇز" و "گەردىلە" لە بەرچاۋىدا بىراي يەكترىن.

لەمەي پىشەوە دەگەينە ئەو ئەنجامەي كە:

دەستەلات و توانسى خواي گەورە تاڭە، واتە لە چەند شتىك پىشك نەھاتووە. ھەروەھا خۆبىي (ذاتي) يەو، رەھا و بىن ستوورە. پېيوەندىشى بە شتانەوە بە بىن ھىچ نىۋەند و هوڭكارىكە. ھەروەھا پاك و بىن گەرد و ھىچ پەردىيەك بەسەر رۇوى دا دانەدراوە و، دواكە وتىن رۇوى تېنائات و، ھەرچى يە كى بوي، دەست بەجى دەيىكەت. لە بەر ھەمۇ ئەمانە، لە بەرامبەر دەستەلاتى خواوە، گەورە لە بەردىم بچۇو كەدا خۆى نانوئىتت و، كۆمەل بەسەر دانە و تاڭدا پىش ناخرىت و، شتى گشتى بەسەر بەشىكى خۆى دا خۆى بە گەورە تەر نازانىت.

❖ مەسەلەي سىھەم: توانسى خوا بە رېئەيە كى ياسلىي يە. واتە بە يەك چاۋ سەيرى گەورە و بچۈوك، كەم و زۆر دەكەت.

جا بۇ ئەوهى ئەم مەسەلە ئالقۇزە لە زەينى مەرۇقەوە نزىك بىخەينەوە، وَا چەند نۇونەيەك بۇ رۇونكەرنەوە دەھىنېنەوە. چونكە چەند شتىك لە بۇونەوردا ھەن كە گەورە و بچۈوك و كەم و زۆريان لە لا يە كىسانە، وەك:

پروونی (الشفافية) .. بهرامیه‌ری (المقابلة) .. هاووسه‌نگی (الموازنة) .. ریکوبیتکی (الانتظام) .. دهستبه‌رداری (التجدد) .. گوئی‌رایدی (الطاعة) ..
ئەمانەش نمۇونە کانىن:

نمۇونەی يەكەم: "پروونی - الشفافية".

پرووناکىي تىشكى خۇرھەرەك لە خۇرىدا دەردە كەھويت، لە سەر پرووی دەريا و تەنانەت لە سەرھەممۇ دلۋىتىكى دەرياشدا دەردە كەھويت.

گۈمان پرووی گۇی زەھۆى لە ورده شۇوشە پېنگەتىبىت و، ھىچ پەردىيە كىش لە نىوان زەھۆى و خۇردا نەيت، ئەوا درەوشاندىنەوهى پرووناکىي و تىشكى خۇر بە سەرھەممۇ زەھۆىدا و لە ھەممۇ يەكىنى ئەوا ورده شۇوشانەدا يەكسان دەيت، بى ئەھەن جىڭگا بە يەكىنى لېئى بىكەن يان لە بەشى يەكىنى كەن بەشى يەكىنى بەشى يەكىنى "خۇر" بەھەست و ويستى خۇرى كار بکات و ھەرچى پرووناکىي و تىشكى خۇرى ھەيە بە ويستى خۇرى بە زەھۆىي بىدات، ئەوا ئەمۇ كاتە بە خىشىنى پرووناکىي خۇرى بە تىڭىرىاي زەھۆى، بە لايەھە گرانتىز نايىت لەھەنە كە تەنها بە يەك دانە گەردىلە بېھەختىت، بەلكو وە كۆ يەك ئاسان دەبن.

نمۇونە دووهەم: "بەرامبەری - المقابلة".

ئەگەر چەند كەسینىكى زۇر لە شىيەھى بازنىيە كى گەورەدا دانىشتىن و ھەرىيە كەيان ئاۋىنەيە كى بە دەستەوە بىت و، لە ناواھەر استى باز نە كەشدا يەكىك مۇمەنگى داگىرساوى بە دەستەوە گەرتىبىت، ئەوا پرووناکىي ناواھەر استى باز نە كە وەك يەك و بە يەك رېزە لە ناوا ئاۋىنە كاندا دەردە كەھويت، بى لە ناواچۇون و كەمبۇنەھە و، بى ئەھەش جىڭگا بە يەكىنى لېئى بىكەن.

نمۇونە سىھەم: "ھاووسه‌نگى - الموازنة".

ئەگەر تەرازوو يە كى زۇر گەورە و يەك جار ھەستىارمان لە لا بىت و، لە تاكانى دادو خۇر، يان دوو ئەستىرە، يان دوو چىا، يان دوو ھېلىكە، يان دوو گەردىلە تىدا دابىرىت، ئەوا ئەو ھەولەي بۇ بەرزى كەنەھە كە كىكىيان دەدرىت، ھەمان ھەولە بۇ نىزمەكىرنەھە ئەمۇ تىريان.

نمۇونە چوارەم: "رېکوبىتکى - الانتظام".

گەورە تىرىن كەشتى - كە رېکوبىتک بىت - دە توانزىت وەك بچۇو كەزىن بۇ كە شۇوشە (ئامىرى يارى) يى منالان بخېتە گەر و ھەلبىسۇرپېرىت.

غونه‌ی پتجمد: "دهستبه‌رداری - التجرد".

"میکروب" و هک "کمرکه‌دهن" هله‌لگری همان ماهییت و ئەدگار (خصائص)ی "زینده‌وری" يه و، بچوو کترين "ماسى" و هک "نه‌هنگ" يكى گهوره داراي همان ماهییت و ئەدگاره. چونكە ماهییتى پوتکراو له شىوه و پوخسار و دهستبه‌ردار له بېرىجەسته‌بۇون و پېيكەرگىرى (التجسس)، هەموو گەردىلە كانى لەش - هەر لە بچوو کترينى شتى بچوو كەوه تا دەگاتە گەورەتىنى شتى گەورە - دەگرىتەوه و پۇوى تى دەكەت، بىن كەم كردن و بېئى دابەشبوون.

چونكە ئەدگاره كانى دەستىشانكاري و^(۱) سيفاته روالەتى يه كانى لەش، له گەل ماهییت و ئەدگارى رۇوتدا تېكەھەللىكىش نابىن و ئالۆزى ناكەن.

غونه‌ی شەشم: "گۈئىرايەلى - الطاعة".

ھەروەك سەركەدى سوپا دەتوانىت فەرمان بىدات و بلىت: "بىرۇ.. پېشىكەوه" و، بەم فەرمانە تەنبىيا يەك سەرباز بىزۇيىت و بىخانە كار و مەشق پى كردن، دەشتۋانىت بە هەمان فەرمان سوپايدى كى گەورە بختە گەر و له جىڭگاي خۆزى دا بىزۇيىت! حەقىقەتى نەھىنىي گۈئىرايەلى لەۋەدايدى كە:

ھەروەك بە بىنىن و تاقىكىرنەوه زانراوه، هەموو شىتىك لەم بۇونەورەدا خالتىكى "كمال"ى ھەيە و حەزى پى دەكەت. زىادبۇونى ئەم حەزەش "پۇيىستى" بەرھەم دەھىنېت و، زىادبۇونى پۇيىستىش شەوق و تاسە دروست دەكەت و، زىادبۇونى شەوق و تاسەش كېشىبۇون (الانجذاب) پىكىدەھىنېت.. جا را كېشان و، شەوق و، پۇيىستى و، حەزىزىن، لەبەر ئەوهە جىيەتى (ماھىيەت)ى شتانىن، ئەواتزۇي بەجىيەتنانى فەرمانە تەكۈينى يەكانى خواوەندىن^(۲).

كمالى پەھا (مطلق)ى جىيەتى يەكانى بۇونەوران "وجوودى موتلەق" (كە خواي گەورەيە). بەلام كەمالى ھەركام لە بۇونەوران، "بۇون"ە تايىەتى يەكەي خۆزىتى. لەبەر

(۱) واتە: نەو تايىەتكارىيەنە كە ھەر لەشىك لەوي تر جىيا دەكەنەوه و دەستىشانى دەكەن. (وھر گىز)

(۲) فەرمانە كانى خوا بە گىشتى دوو جۈزىن: جۈزىكىيان بىيان دەوتىت: فەرمانە شەرعى يەكان (الأوامر الشرعية) كە لە سيفەتى "الكلام"ى خواوه دەرددەچن. جۈزى دووھەميان: ئەو فەرمانانە كە بۇ دروستكىرنى بۇونەوران لە لايەن سيفەتى "الارادة"ى خواوه دەرددەچن و بىيان دەوتىت: (الأوامر التكوبية) كە بۇ دەرىپىنى چۈنېتى ئەم جۈزە فەرمانە رىستەي: "كُن، فيكون" بەكار دەھىزىت. واتە كە خواي گەورە وىستى شىتىك بەدى بېھىنېت بىنى دەفرمۇي: بىھە ئەمۇش "يەكسەر دەبىن". (وھر گىز)

ئمهش بونی تایبەتى پى به خىشر اوە تاکو ھەر لىھاتووپى و تو انايەكى سروشىتى ھەيە، بىھىنېتە دەرەوە و بە كىردار دەرى بېرىت^(۱). جا گۈرپايەلىي سەرچەمى بۇونەوران بۇ فەرمانى: "بىه - كُن" وە كۆرپايەلىي يەك دانە گەردىلە وايە، كە بە وىتەي تەنیا سەربازە كەي نۇونە كەي سەرەوەيە.

ئىجى كاتى كە بۇونەوران گۈرپايەلىي ئەمە فەرمانە دە كەن لە لايمەن وىستى پەروەرد گارەوە بۇيان دەرچۈوە، ھەمەو ئەمەز و پۇيىستى و ئارەزووانە، كە ھەركام لەوانە يەكىن لە درەوشانە كانى ھەمان وىستى خوابىي، يەك دەگەن. ئەمەش لە رەادەيە كى وادايە كە ئاوارى پۇون و پەوان ھەركات فەرمانى پى دەدرىت بېستى، وەها گۈرپايەلىي تىدا دەردى كەۋىت، كە دەتوانىت ئاسن پەراش بىكەت!

جا ئە گەر ئەم شەش نۇونەيە ئەمە بۇرۇون كەرىدىنەوە كە ھىز و توانا و كىردارى بۇونەوران چۆنە و تاچ رەادەيە كە، لە كاتىكدا كە بىھىز و لواز و كەم دەستن و، كارىگەرلىي راستەقىنەشىان لە ھىچ شىتىكدانى يە.. ئەوا دەبى لە بەردهم ئەمە دەستەلاتەي خواوەندىدا، كە شوينەوارى گەمورەيى يە كەي بە ئاشكرا دىيارە، ھەمەو شىتىك (بە گەورە و بچۇو كەوە) يەكسان بن.. ئەمە توanstەي كە ئەزەلىيە و ھەرەوھا بىنى كۆتايىشە و، بۇونەورانى لە نەبۇونەوهە يەنباوەتە بۇون و هەزاران عەقلى لەمەدا سەرسام كەردووە. كەوا تە دەستەلاتى خوا ھىچ شىتىكى بەلاوه گران نى يە.

دەپى ئەمە شەمان لە ياد نەچىت كە دەستەلات و توanstى رەھا و گەمورە خوا، ھەرگىز بە تەرازووە لەوازە كانى ئىمە لېك نادىتىھە و بەراورد ناكىرىت و ھىچ موناسەبەتىكىان لە نىواندا نى يە. تەنها بۇ ئەمە مەبەستە باس دەكىرىت كە لە تىكەيشتن و زەبىنى مەرۇفەوە نزىك بخىنەوە و، زەبىنى مەرۇف بە شتىكى دۇورى نەزانىت.

ئاكام و كورتەي بنچىنەي سىھەم:

ما دەم توanstى خوا رەھا و نەبرأوھە و پۇيىستە بۇ زاتى پېرۇزى خواي گەورە..
ما دەم ھەر شتىك كە لە لايەنى "مەلە كەوت" وە رووبەكەتە ئەمە دەستەلات و توanstە، بە بىھىچ پەرده و روو كەشىك رۇوی تى دەكەت..

(۱) بۇون(الوجود) دوو جۈرە. يەكمىيان: ئەم بۇونەي كە لە تو انادايە(الوجود بالقول). دووھەميان: ئەم بۇونەي كە لە واقىعا دەھىي(الوجود بالفعل). بۇ نۇونە: سىفەتى ئاخاوتى واتە قىسە كەن سىفەتىكە لە مەرۇشىدا ھەيە، بەلام لە كاتىكدا كە بىن دەنگە، ئەوا بۇونى ئەم سىفەتە بۇونىكى تو انابىي(وجود بالقول) بە، كە لەمە كاتەشدا مەرۇف دەدونىت و دەست بە قىسە كەن دەكەت ئەم سىفەتە بۇونى واقىعى(وجود بالفعل) وەرەگەرىت. (وەرگىز)

مادهم هه دوو لایمنی هه شتیک له چاو ئهو تو انسندهدا هاوسنهنگی يه كترین..
مادهم ئهو ریسا سروشتی يهی كه خواي گهوره له گه ردوندا دایناوه، گوئرایه‌لی
سمرجهم فرمان و ياساكانی خواوندە..

مادهم لایمنی "مهله كوقوت" لایمنیكی ساف و بى گه رده و، شتی تایبەتكاری لهوئى دا
نى يه و، هيچ كۆسپېنکيش پېنگاى لى ناگرىت..
له بەر هەموو ئەمانە، گهوره و بچۈوك لە بەر دەم ئهو تو انسندهدا وەك يەك وان و، هيچ
شتیک - با هەر شتیک يېت - ناتوانىت سەرپېچى لە فرمانە كانى ئهو بکات. چونكە
زىندۇو كردنەوەي ھەموو گيانداران لە دونيا دا وەك زىندۇو كردنەوەي تاقە مېشىك لە بەهاردا
بەلايمەن ئاسانە. هەر لە بەر ئەوهشە كە هيچ گومان و دوودلى و زىادەرەوی يەك لەم ئايەتە
پېرۇزەدا نى يه كە دەفر موئى:

﴿مَا خَلَقْتُكُمْ وَلَا يَشْكُمْ إِلَّا كَفْسِ وَاحِدَةٍ﴾ دا (القمان: ۲۸).

بەم پۇونبوونەوەي، ئەوهمان بۇ چەسپا كە ئهو كەسەي ئەم كارانە ئەنجام دەدات،
لەپەرى تو انسن و دەستەلاتدایه و هيچ شتیک ناتوانىت پېي هيچ كارىكى لى بىگرىت!

بنچىنەي چوارم

ھەروەك لە باسە كانى بىشۇودا زانىمان كە چەند ھۆيە كى ئەوتۇ ھەن داخوازى بۇونى
قيامەت و زىندۇوبۇونەوەي مىرۇڭ بن و، زانىشمان ئهو كەسەي ئەم كارە ئەنجام دەدات
خاوهنى تو انسن و دەستەلاتدە.. ھەروەها دەبىي بىشزانىن كە ئەم دنیا يە حەشر و قيامەتى
لەباردا ھەيە و شىاويەتى.

ئەم دەعوايەشمان "واتە شىاويى دنیا بۇ حەشر و قيامەت" چوار مەسىلەي تىدایه:

يەكەم: مردى ئەم دنیا يە كارىكى مومكىنە و مەحال نى يە.

دووھەم: پۇودانى ئەم مردەنە لە پاستى و واقىعدا.

سېھەم: زىندۇوبۇونەوەي دنیا لە پاش مردن و، ئاوهدان بۇونەوەي لە شىۋە دواپۇزدا
شتىكى مومكىنە.

چوارم: پۇودانى واقىعىي ئەم زىندۇوبۇونەوە و ئاوهدان كردنەوەي.

□ مهسله‌ی یه‌کدهم: (مردنی ئەم جىهانه و لەناوچۈونى بۇونەوران شىتىكى مومكىنە). چۈنكە ئەگەر هەر شىتىك ياساى رەخسین(قانون التكامل) بىگرىتەوە، ئەوالە ھەمۇو حالەتىكى دالە نەش و نمادايە. ئەم نەش و ناكىرنەش ئەو دەگەيەنىت كە ئەو شتە لە هەر حالەتىكى داتەمەنىكى سروشتىي ھەيمە، واتە ھەركام لەو حالەتانە ئەجەلىكى سروشتى و كاتىكى دىيارى كراوى ھەيە بۇ تەواوبۇن و كۆتابىي پى هاتنى. كەواتە هيچ شىتىكى نى يە بتوانىت لە مردن پزگارى بىتت. ئەمەش شىتىكە بە يىنن و بۇگەر ان(الاستقراء) چەسپاوه و هيچ گومانىكى تىدا نى يە.

بەلنى، ھەروەك مەرۆف، كە جىهانىكى بچۇو كە، ناتوانىت لە مردن دەرباز بىتت، بەھەمان جۆز ئەم جىهانەش - كە مەرۆفيتىكى زەبلاھە - لە دەست مردن پزگارى نايىت، بەلگۇ دەبىن بىرىت و پاشان زىندۇو بىكىرىتەوە. يان دەخەويت و پاشان چاوه كانى بەسەر دىكەنلى بەرەبەيانى حەشردا دەكتەوە.

ھەروەك درەخت، نوسخەيە كى بچۇو كى بۇونەورانە و ناتوانىت لە دەست پتۇر كان و داپزان دەرباز بىتت، بەھەمان جۆز زېھىرەي بۇونەورانىش كە لە درەختى دروست بۇوان (شجرە الخليلة) ھە پەيدا بۇون، ناتوان خۇيان لەو مردن و لەناوچۈونە پزگار بىكەن، كە بۇ مەبەستى ئاوهدان كردنەوە و تازە كردنەوەيە.

جا ئەگەر دنيا، پىش ئەجهل و تەواوبۇنى ماوه كەي خۆى، كارەساتىكى ڕۇوخىنەر، يان نەخۇشى يە كى خارېجى - بە ئىزىنى خوا خۆى - نېيەتە پىنى، ياخود خواي گەورە خۆى ئەم رېسايەي بۇونەور تىڭ نەدات، ئەوا ھەر بە حسايىكى زانسىتى دەبىن پۇزىلەك بىتە كايەوە كە زايىلە ئەم دەنگە ئىدا بىرلەنگىتەوە:

(إِذَا الشَّمْسُ كُوَرَتْ ● وَإِذَا النَّجُومُ انْكَدَرَتْ ● وَإِذَا الْجِبَالُ سَيَرَتْ) (التكوير: ۱-۳).

(إِذَا السَّمَاءُ افْطَرَتْ ● وَإِذَا الْكَوَاكِبُ الشَّرَّتْ ● وَإِذَا الْحَارُ فُجَرَتْ) (الإنفطار: ۱-۳).

ئىت ئەو كاتە بە ئىزىنى خواوندى ئەزەلى و خاونەن توانىست، واتا و نەھىنى يە كانى ئەم ئايەتانە دەردە كەمۇن و، ئەم دنيا يە - كە وەك مەرۆفيتىكى گەورە وايە - دە كەۋىتە گىاندان و ھاوار و، پىرخە و نالە ئى هەلەدەستىت و، پاشان دەمەرىت.. ئىنجا بە فەرمانى خواي گەورە زىندۇو دەكىرىتەوە!

■ مەسلەيە كى رەمزىي وردى:

ھەروەك بايەخدان بە وشە و ئەستور كردنى ئەم لايەنە زىيان بە ناوه رۆك و واتا كە دەگەيەنىت..

ههروهه کاکل و ناوه‌رۆك له سه‌ر حسابي توينکل و پوخسار به هیز ده بن..
ههروهه روح له پیناوي له شدا لوازى پرووي تى ده کات و، له شيش به هوي ههولدانه وه
بۇ به هیز كردنی روح لواز ده بن..

به هه‌مان جۆر، ئەم جيئانه چىراه ئىيمەش هەتا زياتر لايەنە كانى ژيان كارى تىدا بكتات،
زياتر له رېگاى چۈونى دا بۇ جيئانى نەرم و ناسكى قيامەت، نەرمەت دەبىت و ئاماذهى پەيدا
ده کات.

توان او دەستە لاتى خواوه‌ندىش - كە به جۆرىيکى سەرسوورھىنەر له كاردا يە - پووناكىي
ژيان به سەر لايەنە وشك و كۈزاوه و مەردووه كاندا، بىلۇ دە كاتەوه و، بهمەش نەرم دەبن و
دەتىيەوه و، ئەو لايەنانه به پووناكىي ژيان پۇشىن دە كاتەوه، بۇ ئەوهى پاستى و ناوه‌رۆك كيان
بە هیز بكتات و "ئاماذهى" بۇ ژيانى ئەو جيئانه نەرم و جوان و ناسكەي قيامەت پەيدا بىكەن.
بەلتى، حەقىقەت و ناوه‌رۆك - با زۇر لوازىش بن - هەرگىز نامەن، به پىچەوانەي
پوخسار و توينکل و وينەي دەرەوه. بەلكو "حەقىقەت" هەر لەن او وينە و شكل و توينکل و
پوخسارە كاندا يە، تا زياتر بىيىتەوه و بەرەو پىشىز بروات، پىز پوون و گەورەت دەبىت. بە
پىچەوانەي توينکل و وينەي دەرەوه، كە كۈن دەبىت و دادەپزىت، پاشان به شىوھى كى نۇئى
خۆى دەر دەختاوه، بۇ ئەوهى لە كالا و بەرگىنلىكى شياوى حەقىقتىدا بىت، ئەو پاستى يە
چەسپاوهى كە هەر دەم لە گەشە كر دندايە.

كەواته ئەم دوانە (حەقىقەت و شىوھ روالەتى يە دەرە كى يە) لە رېزەيە كى پىچەوانەي
يە كەزىدان. واتە ئە گەر يە كېكىيان بەرەو كەمى بروات، ئەوي تريان لە زىادبۇوندا دەبىت و، تا
وينەي دەرەوه چىتر و زېرتى بىت، ئۇوا ناوه‌رۆك نەرمەت و تەنكىت دەبىت و، تا وينەي دەرەوه
لوازتىر بىت، به هه‌مان رېزە، ناوه‌رۆك بە هیز تر دەبىت.

ئەمەش ياسايدى كى گشتى يە بۇ هەمو ئەو شتانەي كە ياساى "رەخسین" دەيانگىرىتەوه.
كەواته بىن هېچ گومانىك كاتىك دېت كە "بە ئىزىن و فەرمانى خوا" جيئانى بىنراوى
ئىستانامان - كە وينە و توينکلى راستىي بۇونەورانه - لەت لەت بىت و، پاشان لە شىوھى كى
جوانتىدا نۇئى بېتىوه. ئەو كاتەش حىكمەتى ئەم ئايەتە پىرۇزە دېتەدى كە دەفرمۇئى:

﴿يَوْمَ تُبَدِّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ...﴾ (ابراهيم: ٤٨).

له مانەي پىشەوه دە گەينە ئەو ئەنجامەي كە: مردن و تىكچۈرنى ئەم دنیا يە شىنىكى
مومكىنە و هېچ گومانىكى تىدا نى يە.

□ مهله‌لی دووه‌هم: (ئم دنیا به ده مریت و کاول ده بیت).

بهلگه‌ش له سهر ئم مهله‌لیه زوره:

یه کده‌نگی (اجماع) ی هموو ئایینه ئاسمانی يه کان..

شاپه‌تی هموو سروشتنیکی ساغ و بین عهیب..

ئالو گزیری ناو بونه‌هران..

مردنی جیهانی زینده‌هران و ئهو شستانه‌ی لهم بونه‌هردان، که به
ئندازه‌ی ژماره‌ی چه رخ و ساله کان..

هموو ئمانه، بهلگه‌ن له سهر مردنی ئم دنیا به ده مریت و کاول ده بیت.

ئه گهر ده ته‌میت ته سه‌وری مردن و سه‌رمه‌رگی ئم دنیا به بکمیت بمو جوزه‌ی که
ئایه‌تە کانی قورئانی پیروز ئامازه‌یان بؤ کردووه، ئهوا به وردی سه‌رنج بده لهوهی که:
هموو به شه‌کانی ئم گهر دوونه، به یاسایه کی زور بهرز و وردو، به شیوه‌یه کی نادیار و
ناسک، پهیوه‌ندی یان له گهله‌یه کتدا ههیه و پهیوه‌ستی یه کترین. ئمه‌مش به پاده‌یه کی وايه که
ئه گهر بیت و تنه‌ها یه کق‌باره (جرم) له ناو ئه و اندافه‌رمانی "كُنْ" یان: "له خولگه‌ی خوت
ده بچو" له لایه‌ن خوای گهوره و هربگریت، ئهوا جیهان ده کمه‌ویته سه‌ره مه‌رگه‌وه و،
سه‌رجمی ئه‌ستیره و قه‌باره و تمنه ئاسمانی يه کان ده کهون به یه کدا و، به ئندازه‌ی دهنگی
ملیون‌ها توب دهنگ و نه‌عره‌تیان لئی پهیدا ده بیت و، پارچه ئاگر و پیسکی و‌هایان لئی
ده بیته‌وه و لم فهزا فراوانه‌دا بلاو ده بنه‌وه که هریه که‌یان به ئندازه‌ی قه‌باره‌ی ئم زه‌وی‌یه
خۆمان بدلکو گهوره‌تريش بیت. چیا کانیش هه‌پرون ده بن و، ده‌ریا کانیش ئاویان
تیدا نامیتیت و یه کپارچه ده بن به کلپه‌ی ئاگر و، زه‌ویش له جینگی خوت‌دا ته‌خت ده بیت!
بهم جۆره، خوای گهوره‌ی خاوه‌ن توانتی ئه‌زه‌لی، ئم بونه‌هره بهم پارچه مردوانه
ده جوولینیت و رایاندۀ زه‌نیت و تینکه‌لی ئم سه‌رمه‌رگه‌یان ده کات. ئیتر بونه‌هران پاک
ده کریته‌وه و هریه که‌یان له‌وانی تر جیا ده بیته‌وه. دۆزه‌خیش به که‌ره‌سه و سه‌رنشنانی سور
ده کریته‌وه و، به‌هه‌شتیش ده‌رده کمه‌ویت و نزیک ده خریته‌وه و ئه‌وه‌ی له گهله‌ی دا بگونجیت
ده چیته ناویه‌وه.. ئیتر ئه و کاته جیهانی ئه‌ودنیا، بؤ بونی هه‌میشه‌یی دیته کایه‌وه.

□ مهله‌لی سی‌هدم: (گونجانی زیندو و کردنوه‌ی ئه و جیهانه‌ی که ده مریت).

ئه‌وه بونه‌پیش ئیستا له بنچینه‌ی دووه‌مدا چه‌سپاندمان که "توانتی خوای گهوره" هیچ
ناته‌واوی‌یه کی نی‌یه و هۆی زۆر به‌هیزیش بؤ دروست‌بونی قیامه‌ت هه‌یه. هه‌روه‌ها ئه‌وه‌شان

چه سپاند که ئەم مەسەلە يە كىيکە لە مەسەلە گۈنجاو(مەكناٹ)ە كان. جا مادەم مەسەلە يە كىي گۈنجاو بىت و، هۆزى بەھىز و گۈنگىش بۇ دروستۇونى بىت، ئىجالە لايە كى ترىشەوە ئەم كەسى كە ئەم كارە ئەنجام دەدات لەويەرى توانستى پەھا(مەطلق)دا بىت، ئەۋائىز نابى لەو گۆشەيەوە سەيرى مەسەلە كە بىرىت كە: شىنىكى گۈنجاوە و بەس، بەلكو دەبىن وا بىزازىت كە شىنىكە واقعە و رۇوى داوه!

• سەرخېيگى رەمزى:

ئەگەر بە وردى سەرنج لەم گەردوونە بەدەين، دەبىن دوو ماڭەمن كە رەگىان دا كوتاوه و بە ھەممو لايدا بىلاو بۇونەتمووه. وەك: "خىر و شەر"، "جوانى و ناشىرينى"، "سۇود و زىيان"، "كەمال و ناتەواوى"، "پۇوناكى و تارىكى"، "پىنگاىي راست و گومپاىي"، "پۇوناكى و ئاگىر"، "ئىمان و كوفر"، "گۈزىرایلىي و سەرىپىچى"، "ترس و خۇشەويىستى" .. جا ئەنجام و شويىنەوارى ئەم شتە دىز بە يە كاتى دەبىن و دەكەمون بە يە كىداو، لەمەوه ئالۇ گۈزە ھەمەجۇر و بەردىوامە كان دەردىخەمن، وەك بىلەي خۆيان بۇ جىهانىكى تر ئاماذه بىكەن. كەواتە دەبى ئاکام و كۆتاپى ئەم دوو ماكە دىز بە يە كە رادە و سۇورىنەكى بىت و لەۋى لە يە كىز جا بىنەوە و، ھەريە كەيان لە شىۋەي "بەھەشت" ياخود "دۆزەخ" دا دەركەمون.

جالە بەر ئەمەي جىهانى ھەميشەيى ئەولا، لە جىهانە تىكچۈرۈ لەناوچۈرۈ كەي ئەم لا دروست دە كرىتەوە، ئەوا بە يەقىنى ماكە سەرە كىي كەن ئەم جىهانە، بۇ جىهانى ھەميشەيى ئەولا دەنېررېن.

بەلنى، "بەھەشت و دۆزەخ" بەرپۇرمى ئەمە لقە درېئەر بىلاۋەن كە لە درەختى دروست بۇوان(شجرە الخليقىة) وە پەلى ھاوېشتوو و تا دەگاتە "ئەبەد" بىلاو بۇونەتمووه. ھەروەھا ئەم دوانە كۆتاپى زنجىرەي بۇونەوران و، گۆم و گەنبىنەي لافاوى كاروبارە خوايى يە كانن و، دوو درەوشانمۇھ(التجلى)ن لە درەوشانمۇھ كانى "لۇتف" و "قەھر" ئى خوايى گەمورە.

جا ھەركات كە دەستى قودرهت بە تۇندى ئەم گەردوونەي راتە كاند، ئەواھەريە كە لە دوو گۆمە بەو مادده و ماكەنە پېرىت كە لە گەلتى دا دە گۈنچىن. رۇونكىردنەوەي ئەم سەرنجە رەمزى يە:

خواوهندى داناي ئەزەل، بە خواتى دانايى و چاودىرىي ئەزەللىي خۆى، ئەم دىبايەي بە جۈرىتىك بەدى هيئاوا كە جىڭا و مەلبەندى تاقىكىردنەوەي مەرۋە ئىت و، بىت بە ئاوينىيەك

بتو پیشاندای دره و شانه‌های ناوه جوانه کانی و، لایه‌های تیانو و سینی قله‌های "قدره" و "قدره‌ت" ای خوی بیت.

ئەم تاقىكىردنە وانەش ھۆن بۇ نەمەش و ئەنەكىردىن.. ئەويش ھۆيە بۇ دەركە وتنى ئامادەبىي و لېھاتى ھەر شىتىك.. ئەويش ھۆيە بۇ دەركە وتنى تووانا و لېھاتە كانى مروۋە.. كە ئەويش دەبىت بەھۆزى دەركە وتنى يە ئىسىبى يە كان.. ئەوانىش ھۆن بۇ دەركە وتنى درە وشانەوە ئەنخىشە رەنگىينە كانى ناوه جوانە كانى بەدىھىنەرى گەورە و پەروەردگار، تاڭو ئەم بۇ نەوەر انە شىپە و رۆخساري نۇرسراوە كانى خواي گەورەي "صەمەد" و پەروەردگار بىكىرنەخوا.

که اوه نهینی ته کلیف و ئەرك بى سپاردن و حىكمەتى تاقىكىردىمۇھى مەرۆف لەوەدایە
كە: ناوه رۇك و حەقىقەتى رۇھىانەتە پاڭە كان، كە وەك ئەلتاماس وان، پاڭ دە كەنەوە، لەو
رۇھىانەتانە جىابان دە كەنەوە كە وەك خەلتووز رەش داگىرساون.

بهم نهیتی بانه و هاوچه شنیان که باس کران و، بهو دانایی به ورد و جوانانهش که ظیمه لینیان بی ئاگاین، خوای به تو انای دانا ئم جیهانه لهم شیوه هیدا دروست کردووه و، ویستی به ئالو گوپری ئم جیهانه بوروه و، له بهر ئم ئالو گوپر هش شتاني دژ به يه کی ئاویته يه کتری کردووه. ئوهه تا سووده کان له گهله زیانه کاندا تیکه ل کراون و، خراپه له گهله چاکه دا تیکه ل کیش کراوه و، شته ناشیرینه کانیش له گهله جوانه کاندا کز کراونه توه.. بهم چه شنه، دهستی تو انسنی خوای گهوره، ئم شته دژ بيه کانه ي پیکه وه شیلاوه و، هه مهو بوونه و هرانی والئی کردووه که شوینکه موتھی یاسا کانی ره خسین(التكامل) و ئالو گوپر بن و لینیان لا نهدهن.

جاهہر کات کہ:

کوری ئىمتىحان تەواو بۇو ..

کاتی تاقیکردنہ وہ دو ایسی ہات..

ناواه جوانه کانی خواه گهوره کاری خویان جی به جنی کرد..

قەلەمى قەدەرى خوالە نۇرسىن بۇوهۇھ..

توانستی خوانه خش و نیگاری داهینانی خوی تهاوا کرد..

بۇ نوهاران فەرمانىبەرىتىي ئەستۆيان ئەنجام دا..

به دیهیمن او ان ئەر کى سەرشانى خۆ يانيان تەواو كرد..

هہر جی شت ہمیہ و اتا و نا و هر ڈ کی خوی دھر بری ..

نهاده دنیاپه نه مامی، ئەو دنیاپه سەھۆز کردى.

سەرزەوی ھەموو موعجىزاتى توانسى بەدېھىنەرى بەتوانما و شتە لەعاھەت بەدەرە کانى سەنھەتى ئەۋى پىشان دا..

ئەم جىهانە فانى يەش، تابلو ھەمىشەبى يە کانى لە سەر شىرىتى زەماندا چەسپاند..
ئەوا ئەو گاتە دانسى ھەمىشەبى و چاودىرىي ئەزەلىي خواوهندى شىڭەندى، خواستىان بەوە دەبىت كە:

پاستى يە کانى ئەنجامى ئەو تاقىكىرنەوە يە و .. پاستى يە کانى درەوشانەوە ناوه جوانە کانى خواو و .. حەقىقەتى نۇوسراوه کانى قەلەمى قەدر و .. بىنچىنە نەخش و نىگارى داھىنائى توانست و سەنھەتى خواى گەورە و .. سوود و ئاكامى فەرمانبەرىتى بۇونەوەران و .. پاداشتى ئەو فەرمانبەرىتى يانە و .. پاستىي واتا و ناوه رۆكى و شەکانى كىتىپى گەورە گەردوون، دەربىكەن..

ھەروەھا خواستىان بەوە دەبىت كە گۈلى تۇۋى ئامادەبى يە سروشتى يە کان پىشكۈوتىن و .. دەرگا کانى دادگاى گەورە بىكىنەوە و .. وينە ئەو دىمەنە مىسالى يانە كە لە دنيادا گىراون، پىشان بىرىن و .. پەردە ھۆكاري ئاشكرا كان بىرىن و .. ھەموو شتىك راستەخۆ سەر بۇ فەرمانى خواى خۆى كەچ بىكەت..

ئەو پۇزەي كە ويستى خواوهند پۇو دەكاتە ئەۋەي كە: ئەو پاستى يانە دەرىنلىن و پەرددە لە سەر رۇويان ھەلبىمالرىت، بۇ ئەۋەي بۇونەوەران لە ئالو گۆر و لەناوچوون رېگار بىكەت و ھەمىشەبى يان بىن بىھەختىت و، ئەو شتانەش كە دىز بە يەكتۈن و ئەو ھۆكارانەش كە ئالو گۆر دروست دەكەن، لېك جيا بىكىنەوە..

لە پۇزەدا:

خواى گەورە - بە حەقى - قىامەت دەھىنەت كايەوە و، كۆتايى بە ھەموو كارە كان دەھىنەت بە دەركەوتى ئاكامە كانىان. ئىز بە گوبىرە ئەو ئاكام و ئەنجامانە دۆزەخ شىۋەيە كى ترسىنەر و ھەمىشەبى وەردە گىرىت و، دانىشتۇرانى خۆى بە: **﴿وَأَمْتَازُوا الْيَوْمَ أَلْيَهَا الْمُجْرِمُونَ﴾** (بىس: ٥٩) دەترسىنەت و، بەھەشتىش بە خۆشى و جوانى و دەلىپىنى بۇ هەتاھەتايى خۆى دەرازىنەت و، دەرگاوانە کانى پۇولە دانىشتۇرانى دەكەن و دەلىن:

﴿سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبَّتْمُ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ﴾ (الزمر: ٧٣).

ئىز - لەو پۇزەدا - خواى گەورە بەتواناي دانا، بۇونى ھەمىشەبى بەم دوو جىڭايە دەبەخشىت و، ھەر گىز ئالو گۆر و نەمان و پىرى و فەوتانىان بەسەردا ناھىنەت. چونكە ئەو گاتە ھىچ ھۆكاري لېك بۇ ئالو گۆر نامىنەت كە سەرى لە فەوتان و لەناوچوونەوە دەردەچىت.

وهك له "پرسبارى دووهمهمى، مقامى يه كەمى، وتهى بىست و هەشتەم" دا بەلگەلى سەرھىنراوەتەوە.

□ مەسىلهى چوارەم: (زىندوبۇونەوە شىنىكى حەقىيە).

بەلئى، دواى ئەمەسى "دنيا" مرد و كاول بۇو، سەرلەنۈلى لە شىۋەسى "دواپۇز" دا زىندوبۇ دە كەرىتەوە. ئەم بەدىھېتىنەرە تەوانىيەش كە بۇ يە كەم جار دروستى كەردوو، هەر ئەو لە يە كەم جار جوانتر دروستى دە كاتمەوە، دېيىكەت بە يە كېڭىلە كەنلىڭا كانى قىامەت.

باشتىرين بەلگەش لەسەر ئەمە:

يە كەم: قورئانى پىرۇزە، كە ئايەتە كانى بە هەزاران بەلگەى عەقلى "زىندوبۇونەوە دەچەسپىن.." .

ھەروەھا: هەموو كىتبە ئاسمانى يە كانى تر، كە لەم مەسىلە دالە گەل قورئان بەك دە گەرنەوە و تىاي دا ھاودەنگن..

ھەروەھا: هەموو سيفەتە كانى: شىكتەندى (الجلال) و جوانى (الجمال) و، گشت ناوە جوانە كانى ترى خواى گەورەش، بەلگەى گومان لىنى نە كراون لەسەر ۋەرەنە ئەم زىندوبۇونەوە يە..

ھەروەھا: خواودەندى مىھەربان لە هەموو ئەو فەرمانانەدا كە بۇ پىغەمبەر ئانى خۆى - علیهم السلام - ناردۇن، بەلېنى زىندوبۇ كەردنەوە و قىامەتى داوه. جا لەبەر ئەمە بەلېنى داوه، ئەوا بە حەقى بەلېنى كەدى دەباتە سەر. (سەيرى راستىي توھەمى و تەي دەھەم بىكە)..

ھەروەھا: ھەوالدىنى پىغەمبەر مان حەزرەتى "محمد ﷺ" كە هەزاران موعجيزە لەسەر راستگۇرى ئەو ھەيدى، ئەم ھەوالدىنى پىغەمبەر ﷺ كە مز گىنىي زىندوبۇونەوەمان دەدەنلى، لە گەل ھەوالدىنى پىغەمبەر كانى تر ئەولىيا و پىاواچاڭ و صىدىقە كاندا، يەك دە گەرنەوە.. ئەمە جىڭە لەمە كە هەموو ئايەتە تەكۈنىي يە كانى ئەم گەردوونە، ھەمان مز گىنىي و ھەوالمان بىن رادە گەيەن.

ئەنجام:

ھەموو راستى يە كانى "وتهى دەھەم - پەيامى حەشر" و، گشت بەلگە كانى پەيامى "لاسيما" لە مقامى دووهەمى و تەي بىست و هەشتەم، كە بە زمانى عەرەبى لە "المتنوى العربى النورى" دا نۇوسراون.. ھەموو ئەمانە، بەۋەپەرى بىن گۈمانى و وەك ھەلھاتنى خۆر چەسپاندۇويانە كە:

(پاش ئابابۇنى ژيانى دنيا، خۆرى "حەقىقتە" لە شىۋەسى ژيانىكى ترى نوئى دا هەلدىتەوە!)

بهم جزوره، له سه رهتای ئم چوار بنچینه يه وه تا ئیستا هه رچی يه کمان روون کرده وه، تنهها يارمه تی و هر گرتن (استمداد) يك بوله ناوی "الحکیم" خواي گهوره و، سوود يك بولو که له بهره کمت و ليشاوی نوری قورئانی پیروز و هرمان گرت، تنهها بۆ ئوهی که "دل" و هری بگریت و، "نهفس" ته سلیم بیست و "عدهقل" يش ملى بۆ که چ بکات..

دهنا ده بین ئیمه چی بین تا قسه له مه سله يه کی و ههادا بکمین که ده بی هر تنهها خاوه نی ئم دنیا يه قسه يه تیدا بکات؟ ئه و كه سه يه که به ديهينه ر و خاوه نی ئم گهروونه يه، ئیمه ئوهندەمان بۆ هه يه که ملکه چ و گوئى برايەن بین، چونکه کاتنى که ئه و ده دویت و قسه ده کات له و زیاتر کى مافی دوان و قسه کردنی هم يه؟

خۆ ئم خواي يه که به ديهينه ر و خاوه نی بونه و هر، هر له ئەزەلەوە رپو لە هەموو جزوره کانى بونه و هر ده کات له گۆرەپانى مزگه توی دنيا و قوتا بخانه ي سەر زموى دا، که لە پشت پەردەي هەموو چەرخە کانه وەن، رپو بیان تى ده کات و هەموو بونه و هر دەلەرینىتەوە و دەفر موی:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زُلْزَلَهَا ﴾ وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ﴾ وَقَالَ إِلَيْهِ إِنَّمَا زُلْزَلَتِ الْأَرْضُ زُلْزَلَهَا ﴾ بَأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَى لَهَا ﴾ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَأْنًا لَيَرُوا أَعْمَالَهُمْ فَمَنْ يَعْمَلُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴾ وَمَنْ يَعْمَلُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾ (الزلزلة).

بە چەشنىكى وەهاش له گەلياندا دەدویت کە هەموو بونه و هر ان دەخاتە تاسەوە و، دەفر موی:

﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَاحَتْ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلُّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأَنَّا بِهِ مُتَسَابِهُمْ وَلَهُمْ فِيهَا أَزْواجٌ مُطْهَرَةٌ وَهُمْ فِيهَا حَالِدُونَ﴾ (البقرة: ۲۵).

کەواته ئیمه ئوهندەمان له سەرە گوئى بیست و گوئى برايەلى ئه و فەرمۇدە يه بین کە لە لايدن خاوه نی مولىکى دنيا و قيامەتەوە دەرچۈوه و بلىين:

- آمنا.. و صدقتنا..

﴿فَسَيِّدِنَاكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾.

﴿هُرَيْنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ كَسِنَا أَوْ أَخْطَلْنَا﴾.

اللهم صل على سيدنا محمد وعلى آل سيدنا محمد، كما صليت على سيدنا ابراهيم وعلى آل سيدنا ابراهيم، إنك حميد مجيد.

(ئه و تهیه که مهنهل و تدليسی گهاردونی حمل کرد و، نهتني يه کي مهذنی قورئانی پیروزی ئاشکرا کرد)

وتهی سی هم

(پیشکه له کتتی مهذنی "من" .. خالیکه له دهربای گدورهی "گهاردلہ")

ئه و تهیه له دوو مهبهست پیکھاتوروه:

مهبهستی يه کهم: له بارهی چیهتی و ئەنجامه کانی "من" ووه^(۱) ده دویت.
مهبهستی دوو هم: باسی جموجول و فەرمانبەری يه کانی گهاردلہ ده کات.

مهبهستی يه کهم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأُمَّةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالجَبَالَ فَأَيْنَ أَنْ يَخْمَلُنَّهَا وَأَشْفَقُنَّ مِنْهَا وَحَمَلَهَا
الإِلْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا﴾ (الأحزاب: ۷۲)

ئاماژه بۇ تەنها يەك دانە گەوھەر لە گەوھەر کانی گەنجینەی ئەم ئايەتە پیروزە دەکەين، کە بریتى يە لەوەي: ئەم ئەمانەتەي ئاسماھە كان و زموی و چيا كان ھەلیان نەگرت و نېيانویست بىخەنە ئەستۆي خۆيانەوە، چەندىن واتا و پۇوي زۇرى ھەيءە، يەكىن لەو واتا و پۇوانە بریتى يە لە: "من".

بەلتى، "من" تۇونىكە درەختىنلىكى "تۇوبا"ي نۇورانى گەورە و، درەختىنلىكى "زەققۇوم"ى ساماناكى لىنى سەوز بۇوه و، ھەر لە سەردىمى حەزرەتى ئادەمەوھ - دروودى لەسەر بىت - تا

(1) وشى "من" لەم پەيامەدا ماملىستا نۇورسى بە واتاي "دەررۇنى بەخۇناڭگايى مەزۇف" بە کارى ھىتاواھ و، مەدەست ئەو "من" ئى يە كە ھاواراتاي "EGO" يە و، دەررۇنى ناواھ كى دەرەبېت و، ھىچ پەيۋەندىيە كى بەم باسەوھ نى يە. (وھ گىزى)

ئەم کاتەی ئىستامان ئەم دوو درەختە بە ھەموو لايەكى جىهانى مەرقىدىالق و پەمليان ھاوېشتووە.

پىش ئەوهى لەم "راستى" يە فراوانە رۆبچىن ولىٰ بىكۈلەنەوە، پىشەكى يەك دەنۇسىن كە تىڭگە يېشتى ئەو راستى يەمان بۇ ئاسان دەكتە:

پىشەكى

"من" كلىلىكە، گەنجىنە شارراوە كانى ناواھ جوانە كانى خواي گەورە و، لايەنە داخراوە كانى گەردۇون دەكتەوە. "من" لە خۆى دا تەلىسمىنىكى سەير و سەرسوور ھېتىر و موعەمىايەكى نامۆيە، بەلام ئەم تەلىسمە سەير و موعەمىا نامۆيە بە ناسىنى "چىيەتى يە كەي" حەل دەبىت و، پاشان مەتەللى گەردۇون و دەرگاى گەنجىنە كانى جىهانى "وجوب" يېش دەكرىنەوە^(۱).

لە پەيامىكى عەرەبىمدا بە ناوى: "شە من نسیم ھدایة القرآن" ئەوندەي كە پەيوەندىي بەم مەسەلەيەو بىت، بەم جۆرە باسمان كەردىوو:

"بزانە! كلىلى جىهان بە دەست مەرقۇۋەيە و لەناو خودى خۇيدايدى، چۈنكە دەرگا كانى بۇونەوران ھەرچەندە لە روالتدا كراونەتەوە، بەلام لە راستى دا داخراون. خواوند كلىلىكى بە ئەمانەت لە مەرقىدا داناواھ كە ھەموو دەرگا كانى جىهانى پىن دەكرىنەوە و، تەلىسمىكىشى داوهتى كە گەنجىنە شارراوە كانى بەدىھىنەر گەردۇون دەكتەوە، كلىلە كەش ئەو "من" يە كە لە مەرقىداھىيە. بەلام ئەم "من" ۋىش لە خۆى دا مەتەل و تەلىسمىكى داخراوە، جائە گەر بەھۆى ناسىنى چىيەتىي "مەھۇوم" و نەھىنى بەدىھاتنى ئەم "من" دەرگا كەيت كەردىوە، ئەواتلىسى گەردۇونىشتلى دەكرىنەوە^(۲).

ئەويش بەم جۆرە خوارەوە:

خواي گەورە ئەمانەتىكى بە دەستى مەرۇف سپاردوو، ئەويش ئەو "من" يە كە چەندىن ئامازە و نۇونەي تىدايە رېنمابى مەرۇف دەكەن بۇ "راستى" ى وەسفە كانى پەروەرد گارىتىي مەزن و كاروبارە پىرۇز و بىن گەردە كانى ئەو خواوندە. واتە: "من" يە كەيە كى پۇوانىيە بەھۆيە و وەسفە كانى پەروەرد گارىتىي و كاروبارە خوابىي يە كان دەناسرىن.

(۱) مەبەست لە وجوب، "واجب الوجود" كە خواي گەورەيە. واتە: دواي كەرنەوەي گۈرئى كۈزىرەي "من" مەرۇف كلىلىكى دەست دەكەيىت كە دەرگاى جىهانى ناسىنى خواوندى بىن بىكەتەوە. (وەرگىز)

(۲) بروانە: ص ۳۲۱ "المثنوي العربي النورى" الطبعه المحققة الثانىي ص ۳۲۷-۳۲۸.

شتبکی ئاشکر ایشه لای هەموان کە مەرج نى يە "يە كەى پۇانه" بۇونى راستەقىنەي بىت. بەلکو دەكىت بە گەريان و ئەندىشە، يە كەمە كى پۇانه پىڭ بەھىرىت، وەك ھىلە گەريان كراوه كانى زانستى ئەندازە. واتە پۇيىست ناکات "من" بە راستى و بىن گومانى و جۈرىتكى زانستى يانە "بۇون" ئى راستەقىنەي بىت.

پرسىار: بۇچى ناسىنى سىفەتە پېرۋۆز و ناوه جوانە كانى خواى گەورە، پەيوەستەي "منىتى" ئى مەرقە^(۱)؟

وەلام: شتى رەھا و گشتىگىر(الخطيط) خاوهنى سنور و كۆتاينى نى يە، لەبەر ئەوهەيشە كە هيچ شىۋەيە كى نادىرىتى و هيچ حو كەميكىشى لەسەر دەرناكىت، چونكە بوارى دەستىشان كەردىنى تىدا نى يە و خاوهنى وىنە و شىۋەيە كى تايىھتى نى يە، لەبەر ئەمەيە كە چىيەتى يە كەى ناناسرىت و نازارىت.

بۇ غۇونە: رۇوناڭىي بەردهوام كە تارىكىي ئاوىتە نەبىت، هەتا بە تارىكىي يە كى راستەقىنە يان و ھەمى سنورى بۇ دانەنرىت، پىنى نازارىت.

سىفەتە پېرۋۆز كانى خواى گەورە - وەك: العلم والقدرة - و ناوه جوانە كانى خواوهندىش - وەك: الحكيم، الرحيم - بە هەمان جۈزىن. چونكە لەبەر ئەھەيە رەھا و بىن سنورىن و دەورى ھەموو شتىكىان داوه و هيچ ھابېش و دژىكىشيان نى يە، ئەوا ناتوانرىت بە تەواوى لە ھەموو لايدە كەمە بىزازىن و دەوريان بىگىرىت ياخود بە شتىك بېسەتىن و دەستىشان بىكىن. كەواتە چىيەتى يە كەيان نازارىت و ھەر گىز ھەستىان بىن ناكارىت. لەبەر ئەھەيە، پۇيىست دەكتە، بە گەريان، سنورىنىكى ئەندىشەيى بۇ ئەھەيە سىفەت و ناوه رەھايانە دابنرىت، تاڭو ئەھەن سنورە و ھەمى بە بىت بەھۆي تېڭەيىشتن لەوان. چونكە لە راستى دائەھە سىفەت و ناوانە سنور و كۆتاينى راستەقىنەي يان نى يە.

جا "منىتى مەرقە" واتە "من" لە مەرقەدا، دەبىت بەو سنورە و ناسىنەر ئەھە سىفەت و ناوه رەھا و بىن سنورانە، چونكە مەرقە پەرەردگارى يە كى و ھەمى، مولىكىدارى يە كى گەريان كراو و، توانا و، زانيارى يەك، تا سنورىنىكى دىيارى كراو، لە خۆى داشك دەبات، بەمەش سنورىنىكى و ھەمى بۇ چەندىن سىفەت و ناوى دەورەدەر و رەھا دادەنلىت.

بۇ غۇونە: خۆى بە خۆى دەلىت: (لىرىھە تا ئەھۆى هى منه، لە ولاتر هى ئەھە سىفەتەنەيە). واتە جۆرە دابەش كەرىنلىك لە نىوان شتائدا دادەنلىت و، بەم سنور دابەش كەردنەش خۆى بۇ ئەھە ئامادە دەكتە كە ورده ورده بەو پىوھە و تەرازووھ بچۈوک و ساكارانە خۆى، لە چىيەتىي ئەھە سىفەتە بىن سنورانە تى بىگات.

(۱) مەبەست لە وشەي "منىتى" لىرىھە دا ئەھە واتايەي سەرەھەي، نەك خۆپەرسى. (وەرگىز)

بۇ نمۇونە: بە بۇنە ئەو پەروەرد گارىتى يە وەھمىي يە كە لە بازنىھى مولىكى خۆىدا بۇ خۆى بېيارى دەدات، لە پەروەرد گارىتى يە رەھا كە بەدىھىنەرە خۆى لە بازنىھى "مومكىنات" دا^(۱) تى دەگات..

ھەروەھا بە مولىكىدارى يە روالەتى يە كە خۆى، مولىكىدارى بەستەقىنە بەدىھىنەرەشى دەزانىت و، بە خۆى دەلىت: "ھەروەھك من خاواھنى ئەم خانووه، خواوەندى بەدىھىنەرەش خاواھنى ئەم گەردوونىيە" ..

ھەروەھا بە زانىنەھەندە كى يە كە خۆى، لە زانستى رەھا خواي گەورە تى دەگات.. ھەروەھا بە كارامىي يە دەستكەوتۇو و ھەندە كى يە كە خۆى، لە ورده كارى يە ناوازە و بىن وينە كانى بەدىھىنەرەي مەزن تى دەگات. بۇ نمۇونە: خۆى بە خۆى دەلىت: (ھەروەھك من ئەم خانووه كەردووه و پىكىم خستووه، ھەروەھا دەپىن خانە دىنياش بىياتەر و پىتكەخەرنىكى بىيىت).

بەم چەشىنە، لە "من" دا ھەزاران بار و سيفەت و ھەست و شعور ھەن، ھەزاران نەھىنىي داخراويان تىدايە كە دەتوانىن - تا پادىيەك - مەرۆف بۇ ھەموو سيفەت و كاروبارە پېلە دانابى يە كانى خواوەند پىنمابى بىكەن و پۇونىان بىكەنەوە بۆى.

واتە: "من" خۆى لە خۆىدا واتايە كى سەربەخۆى نى يە، بەلكو رىپيشاندەرنىكە بۇ واتاي غەبرى خۆى، بە چەشىنى ئاۋىنە وايە كە رەنگى وينە كان دەداتەوە و، وھك يە كە يە پىوانە و، ئامىرى دەرخىستن(آلە استكشاف) و واتاي "حەرفى"^(۲) وايە. كەواتە "من" مۇويە كى ھەستىارە لە پەتى ئەستورى بۇونى ئادەمیزاد.. تائىنە كە بازىكە لە چىزاوى بەرگى چىيەتىي مەرۆف و.. پىتى "ئەلف" لە پەراوى كەسيتىي ئادەمیزاددا، بە چەشىنىك كە ئەو پىتە دوو رووى ھەيدە:

يە كىنکىيان رووى لە "چاكە و بۇونە". "من" لەم پۇوهدا تەنھا ئەوهى بىن دە كرىت كە چىسى بىن دە بەخشتىت وەرى بىگرىت و بەس. چونكە لە بەر ئەوهى لەم پۇوهدا دەستى كورتە، ئەوا ناتوانىت ھېچ شىنىك بەدى بەھىنەت و ھېچ كارىك ئەنجام بىدات.

(۱) جىڭ لە خواھەموو شىنىكى تىپى دەوترىت: "مومكىن" لە بەر ئەوهى ھەردوو لاي بۇون و نەبۇونى يە كسانە، چونكە دە كرىن بىيت و دەشكىرى نەبىت. خۆ ئە گەر ھۆزى بۇونى بىز بەخساو بۇونى بىن بەخشتە، بىن دەوترىت: "حادىث". بەلام خواوەند بىن دەوترىت: "واجب الوجود" واتە: ھەر دەبى بىيت و بۇونى پۇيىستە، چونكە ئەو بۇون "بە مومكىنات" دەخشتىت، گەر ئەو نەبىت، شتانى تىرىش نابىن. "موسە حىل" يىش بە غەبرى "واجب" و "مومكىن" دەوترىت. (وھر گىڭىز)

(۲) لە پىزمانى عەرەبى دا "حەرف" بەدە پىناسە دە كرىت كە: خۆى ماناي سەربەخۇ بۇ خۆى بەدەستمەوە نادات، بەلكو واتاكە بە غەبرى خۆيەوە بەندە و واتاي شتى تىلىك دەداتەوە. (وھر گىڭىز)

پرووه کهی تر: پرووی له "خرابه" یه و شت بهرهو "نهبوون" دهبات. "من" لهم پرووهدا بکهر و خاوهن کرداره و، هرچی ده کات خۆی خاوهن و بهرپرسیاریه‌تی.

پاشان چیه‌تی "من" وەک هی "حەرف" وايە، واتای شتیکی تری غەیری خۆی ده گەیه‌نیت. چونکه پەروەردگاریتی به کەی شتیکی ئەندیشەبی يه و، "بوون" يشی ئەوهندە لاوازه کە ناتوانیت خۆی هېیج شتیک ھەلبگرت و هېیج شتیکی له كۆل بىرىت. بەلكو تەنها تەرازوویه کە سیفەتە کانی خواوهند، كە رەھا و گشتگىرى ھەموو شتیکن، روون دەکاتھو، بە چەشنى پۇھەری گەرمى و پۇھەری ھەوا و گشت پۇھەر و تەرازووھە کانی تر وايە کە ئەندازە و پلهی شتائى تر دەردەخەن و پروونیان دەکەنەوە.

ئەو کەسەی بەم جۆرە له چیه‌تی "من" تى دەگات و، ملکەچى دەبىت و، بەپى داخوازى بە کانی رەفتار دەکات، ئەوا مزدەی: **(وَقَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَاهَا)** (الشمس: ۹) دەیگریتەوە و، بە راستى سپارده کەی ئەستۆی بە جى دەھینیت و، پاشان بە دوورىيىنی "من" پاستىي بوونەوەران دەبىنیت و لەم کار و فرمانانەی ئەنجامىان دەدەن تى دەگات. هەر کاتىکىش له "ئاسۆکان" ى دەرەوە زانىارى بۆ ناوهەي "دەرروون" ى بىن، ئەوا "من" تەسدىقيان دەکات و، ئىنجا ئەمۇ زانىنانە دەبن بە چەند زانستىکى رۇوناڭ و دانايى راست لە دەررووندا و، نابن بە تارىكىابى بىن مەبەستى (العبتية) تىايادا.

کاتى "من" فەرمانبەری خۆی بەم چەشىنە بە جى هینا ئەوا واز لە پەروەردگارى بە وەھمى و مولىكىدارى بە گەيمانكراوە کەی دەھینیت، كە جىگە لە: يە کەی پۇانە هېچى تر نى يە. ئىنجا ھەموو مولىكىڭ بۆ خواى گەورە دەگىریتەوە و دەلتىت: "لە المللەك، ولە الحمد، ولە الحکم، وإلیه ترجعون" ^(۱) ئىتزىپۇشاڭى بەندايەتىي راستەقىنە لە بەر دەکات و بە پلهى بلندى: **(أَحْسَنَ تَقْوِيمَهُ)** دا سەرددە كەۋىت.

بەلام ئەگەر "من" حىكىمەتى بەدېھىنانى خۆى لە بىر چۈوهە و، بە واتاي "ئىسمى" ^(۲) بۆ خۆى روانى و، فەرمانبەری سەروشىتىي سەرشانى وازلى ھینا و، لەو باوەرەدا بۇو كە خۆى خاوهنى خۆيەتى، ئەوا خيانەت لە سپارده کەی ئەستۆي دەکات و، ئەم ھەپەشىيە خواوهند دەيگریتەوە كە دەفرمۇيت: **(وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا)** (الشمس: ۱۰).

بەلنى، مەترسىي ئاسماňە كان و زەھۆى و چىاكان لە ھەلگرتنى ئەمانەت و ئەو سامەتلىييان نىشت سەبارەت بە ھاوبەش بېپاردان (شىرك) يېكى وەھمى و گەيمانكراو، لەم

(۱) واتە: مولىك و سوپاسگۇزارى و فەرمانپەوابى ھەر بۆ خواوهندە و ھەمووتان لە ئەنجامدا بۆ لای ئەم دەگەریتەوە. (وەرگىزىپ)

(۲) لە بىزمانى عەرەبى دا "ئىسم" بەوه پىناسە دەكىزىت كە: بۆ خۆى داراي واتايە كى سەرەخۆزىه. (وەرگىزىپ)

برووهی "منیتی" یهوه بووه که ههموو جۆره کانی ھاوبەش بپیاردان و خراپکاری و گومراپیی یه کانی لئى دوهەشیتەوه.

بەلنى، ھەرچەند "من" ئەلفیتکى بارىك و تالىتكى وردى ناسك و ھېلىتكى گرىمان كراوه، بەلام ئەگەر چىيەتى يە كەى نەزانىزىت، ئەوا به چەشنى گەشەندىنى تۇولە ژىر خاڭدا، ئەويش بە پەنامە كى گەشەدە كات و بەرە بەرە گەورە دەبىت تا بە هەموو لايەكى "بۇون" ى مرۇقدا بىلاو دەبىتمەوه و وە كو ھەۋىدېيەكى زەبەلاحى لئى دېت مەرۋەقە كە ھەتلەلۈوشىت و ئىچجا ئەم مەرۋەقە، بە هەموو لايەنە ناسك و گشت ھەستە كانىيەوه، دەبىت بە يە كىپارچە "من"! پاشان "منیتی" ى جۇر و رەگزى مەرۋەقىش ئەوهندەي تر پەرەي پىن دەسىنیت و، گىانلى ھاوارە گەزى و نەتەوايەتىش پىر فۇوى تىن دە كات و، بە پشت بەستىش بەم "منیتی" يە ئەوهندەي تر ئەستوور دەبىت، تاكو وەك شەيتانى لئى دېت و دەبىت بە نەبارى فەرمانە كانى خواى گەورە و سىنگىان لئى دەردىپەرىنىت.

پاشان بەپى ئارەزووه کانى، سەيرى هەموو كەس و شتىك وەك خۇزى دە كات و، بەم چەشىنە مولىكى خواى گەورە بەسەر ئەم شتانە و ھۆكاري كاندا دابەش دە كات و، بەرەو شىركىتىكى گەورە پىن دەترازىنیت و واتاي ئەم ئايەتەي بە تەواوى تىدا دەرەدە كەھويت كە دەفرمۇئى: ﴿إِنَّ الشَّرُكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ (لقمان: ۱۳). چونكە ئەم كەسەي چىل دىنارى دەولەت بىزىت، ناچارە سەر و درەم بە ھاۋەلە كانى بىدات تاكو چاولە بەريان بىكات و كارە كەى بە ناپەوا دانەنин! بە هەمان جۆر ئەم كەسەش كە دەلىت: (من خاوهنى خۆزمى) بىن ھىچ گومانىتىكى پىن بەدم دەلىت و باوەپىشى وايە كە: (ھەموو شتىك خاوهنى خۆزىتى)!

بەم جۆرە "من" لەم بارودۇخەدا، كە خيانەت كەردنە لەم سپاردویەي خراوهە ئەستۆزىمە، سەرانسەر نوقمى نەفامى و نەزانى بۇوه، تەنانەت لەم بارەي دالە هەموو كەسىك نەزانىزە و گەوزاوى ناو نەزانى يە كى وەھا ئاللۇزە كە سەر و بىنی دىيارنى يە، باھەزاران ھونەر و زانستىش بىزانىت! چونكە هەموو ئەم بۇونەتەوه و بىر و ھەستە كانى ئەم وەريان دەگىن، لە بە گشت لايەكى گەردووندا بىلاو بۇونەتەوه و بىر و ھەستە كانى ئەم وەريان دەگىن، لە "دەرۈون" ى ئەم مەرۋەقە نەزانەدا شتىك شىك نابەن بىانسەلمىنیت و بۇوناكيان بىكاتەوه و مانەوه و بەرددەوامى يان بىن بىدات. لەبەر ئەمە، ئەم زانست و خواناسى يانە، لە دەرۈونى ئەمدا دەتۈنەوه و دەبن بە تارىكابىي يە كى گەلنى چىر و ئەستوور. چونكە ھەرجى يەك لەم زانيارى يانە بۇ ناو دەرۈونى ئەم بىن، يە كىسەر رەنگى تارىكى دەرۈونى ئەم وەرددەگىن، تەنانەت ئەگەر دانابىي يە كى بەرزى جوانىش بىت، ئەم ھەر لە دەرۈونى خۇزى دا بېۋشاكى

"بی مه بهستی پرهای ده کاته بهر. چونکه پنهانگی "من" لهم بارهدا هاویهش بپیاردان و دهست به تالکردنی به دیهیه ره له سیفه ته مه زنه کانی و، ئینکاری کردنی "بوون" ئه وه. به لکو ئه گهر گشت گهر دون پر بیت له به لگهی روونی بی گومان و چرای رینمایی، هیشتا دادی ئه و خاله تاریکهی "من" نادات و، ئه و هممو روونا کی یانهی بتو دهروونی دین ئه سه رومز دایانده پوشیت و نایه لیت هیچیان دهربکمون!

له وتهی "یازده هم" دا به دریزی باسی "منیتی" ئی مرؤ فمان له رووی "واتای حرفی یمه و" کرد ووه و، به چه شنیکی بی گومان چه سپاندو مانه که چوون ئه و چیهه تی و منیتی بیه ته ازوویه کی ههستیارن بتو گهر دون و، پیوه رینکی راست و ورد و سه رنه که رن و، پیرستیکی دهوره دهه و گشتی و، نه خشنه یه کی تهوا و و، ئاوینه یه کی کوکه رهه وه ئه و شتanhن که پیشانیان دده دهن و، هه لسنه نگاندیکی گشتین. ئه و که سهی دهه ویت به دریزی لهمه ئا گادار بیت، با بگه ریته وه سهیریکی ئه و پیامه بکات.

لیره دا کوتایی به پیشه کی بیه که دهه بین و، به و دریزه یه که له و پیامه ناوبراوه دا همه، وا زده هینین.

برای خوینه رم!

ئه گهر به ته اوی لهم پیشه کی بیه تن گهیشت ویت، ئهوا فه رمو با پیکمه وه بروینه ناوچه رگهی خودی "راستی" بیه که:

میژووی مرؤ قایه تی، له سه رده می حهزره تی ئاده مه وه - دروو دی له سه ر بیت - تا ئیستا، دوو ته وژمی گهوره و دوو زنجیره بیری تیدایه که به دریزایی کات و سه ردهم و چه رخه کان به رده وام دین و ده رون و، وه ک دوو دره ختنی گهوره وان که لق و پهليان بتو هممو لا یه ک و گشت چینیکی مرؤ قایه تی هاویشت وو.

یه که میان: زنجیرهی پیغمه برهی و ئایینه.

ئه وی تریان: زنجیرهی فلسسه فه و حیکمه ته^(۱).

هر کات ئه دوو زنجیره یه کیان گرتیت و تیکه لی بیه کت زی بوون، واته: له هه ر کات و سه رده میکدا فلسسه فه به دهم ئایینه وه روشیت و ملی بتو که چ کرد بیت و گوی پایه لی بوویت، ئهوا مرؤ قایه تی بووژ او وه و زیانیکی کۆمە لایه تی خوش و شادمانی

(۱) لیره بولووه، له هه شوینیکی ئه ده بیامهدا وشهی (فلسسه فه و حیکمه ت) هاته رینمان مه بهست پیشی هممو ئه و زانستانه ن که پیوه ندی بیان به ئایینه وه نهیت و له و بری به وه و هرنگه بیان. (وهر گنگ)

به سهر بردووه.. هر کاتیکیش که لین که و تیته نیوانیانه و له یه کتری جیا بولو بیتنه وه، ئهوا هر چی نور و خیر و چاکمه له دهوری زنجیره‌ی پیغمه‌بهریتی و ئاییندا و، هه مهو شپر و شور و گومرا ایی یه کانیش له دهوری زنجیره‌ی فلسفه‌هدا کۆبوونه‌هه وه.

با ئیستا بناغه و بنچینه‌ی هریهک لهو دوو زنجیره‌ی بدؤزینه‌هه:

زنجیره‌ی ئه و فلسفه‌ی که پشتی له ئایین هەلکردووه، شیوه‌ی دره‌ختنکی چه پهلى زهقۇومى وەرگىرتووه كە تارىكىي شېرىك و گومرا ایی به دهورى خۆى دا بلاؤ دەکاتھوه، بە رادەيەك كە ئەم درەختە له لقى: "ھىزى ژىرى" دا بەرۋوبومى سروشتپەرسەت و ماددىيە کانى بە دەستى ژىرىسى مەرۆڤ بەخشىوه، له لقى "ھىزى توورھىسى و زەبرۈزەنگ" يش دا بەرى نەمروود و فيرعمۇن و شەددادە کانى^(۱) بە سەرى مەرۆڤدا كوتا و، له لقى "ھىزى ئارەزوو ئازەلتى يە کان" يشدا بەرى بتان و ئەوانەي بىن گەياند و گەشەي بىن سەندن كە لافى خوايەتى يانلى دەدا.

ھەر لە تەنيشتى ئەم درەختە چەپەلهى زهقۇومەوه، درەختى تۇوباي "بەندايەتى بۇ خوايى گەورە" كە زنجیره‌ی پیغمه‌بهریتی يە، سەوز بولو و گەشەي كرد و، چەندىن بەرۋوبومى بەتام و پاكى لە باخ و بىستانلى گۆى زەوي دا هيئا بەر و، بە چەشنى چەند چەپكىك بەرى نزىك لە گرۇپ مەرۆڤى نزىك خستتەوه و، له لقى "ھىزى ژىرى" دا بەرى پیغمه‌بەران و صىلىدىقان و ئەولىا و پياوچا کانى بىن گەياند، هەروەك له لقى "ھىزى دوورخەرهەي زيانە کان" دا چەندىن كاربەدهستى دادگەر و پادشاھى مەلائىكەت ئاساي پاكى هيئا بەر و، له لقى "ھىزى راکىشەری سوودە کان" يشدا چەندىن مەرۆڤى دەسترەنگىنى سەخاوهەندو، جوامىر و، رەوشت و شیوه جوان و، دەست و داوىن پاك و خاوىنى بەرھەم هىنا، بە رادەيەك ئەم درەختە دەرى خست كە (مەرۆڤ لە راستى دا بەرزىرين و بەنرخترىنى بەرى درەختى گەردوونە).

جا رەگ و بناغەي ئەم درەختە پېرۇزە و ئەو درەختە چەپەله، هەردوو لا و هەردوو رووه کانى "من"! واتە: "من" كە بولو بە تۆۋى بنچينەيى ئەو دوو درەختە، هەردوو رووه كەي بولون بە بناغە و رەگ و بنجى هەرييەك لە دوانە. ئەمەش بەمەي خوارەوە روون دە كەينەوه:

(۱) بەلى، فلسفەی کۆنی مىسر و بابل بولو كە گەيشتە رادەي زانىنى سىحر، يان ئەوهى بە سىحر دەزانرا - چونكە تاقمىنکى تايەتى دەيانزانى - ئەم فلسفەفيه بولو كە فيرعمۇن و نەمروودە کانى لە باوهشى خۆى دا گۇش كرد و بىن گەياند، هەروەك زەنگاول لىتساوى "فلسفەي سروشتى" ش بولو كە جىنى بەنە كانى لە مىشىكى فىيلەسۇوفە كۆنە کانى يۇناندا كەرده و بىتپەرسىيى لەمەوه هيئا بە كايمەو. بە راستى ئەو كەسەپەرەدى سروشت بەرى چاوى گەرتىت و لە بىنېنى نورى خوا بىن بەشى كەردىتىت، "خوايەتى" بە هەموو شىئىك دەبەخشىت و پاشان بە سەر خۇيىشى دازالى دەكەت! (دانەر)

"پیغامه ریتی" روویه کی "من" و هرده گرفت و دهروات.. "فالسده" ش دیست و پرووه کمی تری "من" له گهله خوی داده بات.

○ پرووی یه کهم: که دهروانیتہ راستی یه کانی پیغامه ریتی، سه رجاوهی بهندایه تی بین گرد و خاوینه بخوای گهوره. و اته "من" له پرووه دا:

ده زانیت که: بهنده و گوئی رایه لی خوای په رسماویه تی و .. تی ده گات لمهوهی که: چیبه تی یه که کی "حمرفی" یه، واتای غهیری خوی راده گهیه نیت و .. باوه ری بهوه ههیه که: بونی خوی، شوینکه موتھی بونی یه کیکی تری غهیری خویه تی، که به دینی دهه نیت و .. ده زانیت که: شتان به چه شنیکی "وههمی" مولکی ئهون، و اته مولکداری یه کی کاتی و رواله تی ههیه، که به پوه سمت و فهرمانی مولکداری راسته قینه خوی پیش دراوه.. ههروهها ده زانیت که: خوی له راستی دا سیبیه نه که راستی یه کی ره سدن. و اته: به دیهیه راویکی "مومکین" ی لواز تو، سیبیه ریکی بی تینه و، رنه نگد هرهوهی راستی یه کی پیویست و پوهایه.. فهرمانبه ری یه که شی: گوئی رایه لی پر ههست و شعوره بخوای خوی، چونکه پیوه رینکه بخ ناسین و زانینی سیفه ته رهها کانی به دیهیه ری، بخ ئمهوهی له کاروباره خوای یه کان تی بگات.

پیغامه ران - درودیان له سه ریت - و شوینکه و تورو ایان له ئهولیا و پیاو چاکه پاکه کان، له پرووه ته ماشای "من" یان کردووه و بؤیان روانیوه و، بهم جووه راستی یه که یان دیوه و پهی یان پن بردووه و، هرچی مولکه به دهستی خاوونی همه مورو مولکیکیان سپاردووه که خواوه ندی گهوره شکومند و، هم همه موویان دانیان بهوهدا ناوه که ئه و خواوه ندیه مولکداره، چ له مولک و دارایی و، چ له پهروه دگاریتی و، چ له خوایه تی دا، هاو بش و هاو وینه نی یه و، هر ئه وه که ئه وه ندیه برز و بلند پیویستی به هیچ شتیک، نه و هزیر و نه یاریده دهه، نه بیت و، خوایه که همه موو شتیکی به دهسته و توانای به سه رهه موو شتیکدا ههیه و، "هۆکاره کان" یش چهند په رده ههیه کی رواله تین و بەلگه و پیشانده ری توانا و مەزنی ئهون، "سروشت" یش تهنا شهريعتی فیتی و کۆملە یه ک یاسای کار گیپری ئه وه له گه ردووندا، بخ مه بهستی ده رخستن و پیشاندانی توانا و مەزنی خوی دایناوه.

ئەم پرووه رووناکه نوورانی یه جوانه، وەک تۇونىكى زىندۇوی پر لە واتا و دانایی وايە، خواي گهوره درەختى تۇوباي بەندایه تی لى سەوز کردووه و پىي گەياندووه کە چىل و لق و پەل و پۇ پېرۇزە کانی بخ هەموو لايە کى جىهانى مەۋھىتى هاۋىشتۇو و، بە چەندىن بەروبوومى پاڭ و خاوین و جوان و رووناڭ، کە تارىكىي پابوردوویان تەفروتوونا کردووه،

پازاندوویه تمهو و، به راستی چه سپاندوویه تی که ئهو کاته دورو و دریزه‌ی رابوردوو گوپستانیکی سامنا کی بەرین و گۆرپانی ترسناکی لە سیداره‌دان نی یه، وەک فەلسەفە وای دەبینیت! نەخیر.. بەلکو یە کیکە لە باخچە کانی رووناکی بۆ ئهو "گیانانه" ی کە کۆلی قورسی سەرشانیان داناوه تاکو بە سەربەستی ئەم دنیا بە جى بەھیلەن. رابوردوو لەم رووانگییەو، خولگەی چەندىن نور و پلیکانەی رووناکی پلە پلە ئهو گیانانەن کە لەم دنیادا و لە ئاسوی مردنه‌و ناوا دەبن تاکو كۆچ بۆ ئەودنیا و ئاینده گەشاوەیە و بەختە وەرىيە ھەميشەبىي، بکەن.

○ بەلام رووی دووهەمى "من": فەلسەفە وەرى گرت و، بە واتاي "ئىسىمى" بۆي پوانى، واتە: فەلسەفە دەلىت: "من" بۆ خۆى داراي واتاي خۆبەتى. "من" بەم بىي يە، داخوازى ئەوەي كە:

واتاكەي لە خۆيدايە و، بۆ خۆى و لە پىتاۋى خۆى دا كار دەكەت و.. "بۇون" ى خۆى بە بۇونىكى رەسەن دادەنیت و بە سىبەرى بۇونىكى ترى دانانیت، واتە: لاي وايە خۆبەتى بە كى تايىھەتى بە خۆبەتەنەن مۇلۇكە، ئەم گومانە خۆشى بە راستى بە كى دامەزراو و چەسپاۋ دادەنیت و.. واتى دەگات كە: فەرمانبەرىي ژيانى بىتى بە لەوەي بەھۆى ھاندەرى خۆشەويىتى خۆبەتە، سەربەكەويت و گەشە بکات و خۆى بېن بگەيەنیت بۆ ئەو خۆویستى بەي خۆى.

بەم جۈزە، ئەوان رېيازە كەيان بە چەندىن بناغەي زۇرى بېن كەللىك راگىر كىردوو و، لە سەر ئەم بناغە فشەل و لاوازانە بىياتيان ناوه. لە زۇر پەيامدا بە تايىھەت لە "وته کان" دا و، زىاتر لە "وتهى دوازدەھەم" و "وتهى بىست و پىنچەم" دا كە تايىھەتە بە موعىجىزاتى قورئانەو، بە چەشنىكى گومان بىر مەوداي بېن كەللىكىي ئەو بناغانەمان چەسپاندوو.

گەورە پىاوان و زىرە كان و پىشەواياني فەلسەفە، وەك: ئەفلاتۇن و، ئەرسەتو و، ئىبىن سينا و، فارابى، لە ئەنجامى پشت بەستىيان بەم بناغە لواز و بېن كەلکانەو، لەو باوەرەدا بۇون كە ئاماڭىچى هەرە بەرزى كاملىقى گرۇي مەرۇف لەوەدaiيە كە: "لە خوا بچىن!"

بەم چەشە فەرمانىكى نارەواي فيرۇعەونانەيان دەر كىرد و پىيان بۆ زۇر لەو دەستە و تاقمانە ئاسان كىرد كە چەندىن جۇرى ھاولى بېياردان لە ھەلسۇ كەوتىاندا دەبىنرىت، وەك: ھۆپەرستان و، بىتپەرستان و، سروشتپەرستان و، ئەستىرەپەرستان. ئەمەشيان لە پىنى و رووژاندىنى "منىتى" ى مەرۇققۇو ئەنجامداو، تاکو بىتى ھېچ بەرەستىك لە شىو و دۆلەتە كانى شىرك و گومرایى دا بىست و بىرات. ئىت بەم كارەيان ئەو رېڭايەيان لە مەرۇف گرت كە

دەیگەیەنیتى بەندايەتى خواى گەورە و، دەرگاکانى: كۆلەوارى و، لاوازى و، پۇيىسى و، كەمۇكۈرى و ناتەواوى يانلى داخست كە لە سروشى مەزۇداھەن. بەم جۇرە لە ليتساوى "سروشت" دا چەقىن وون بۇون و، نە بە تەواوى لە چىلکاوى شىركىزگاريان بۇو، نە دەرگاى فراوان و ھەميشه لە سەرپىشى شو كەنەبىزىرىشيان دۆزىيەوه!

بەلام بېپيار و فەرمانى ئەوانەى كە لە پىرەوى "پىغەمبەرىتى" دان لەم رۇوهە، بېپيارنىڭ يەكپارچە "بەندايەتى بىن گەردە" بۇ تەنها خواوندى مەزن. لەو بېپيار و فەرمانەيەندا ئەۋەيان راگەيەندۇوھ كە: مەبەستى ھەرە بلنىد و فەرمانەرىي سەرە كىيى مەرۆف لە وەدایه كە: "بە خخۇو و رەۋوشتە خوايى يە كان رەقفار بىكەن و لە خۇياندا يانھىتتەدى". واتە: ئەرەپەشت و ھەلسۇ كەوتە بەرزا و جوانانەى كە خخۇوند داوايان دەكەت و مايەى رەزامەندىي ئەمۇن جىي بەجى يان بىكەن.. ھەرەھەلەمەدەدەيە كە مەرۆف كۆلەوارىي خۇرى بىزانتى تاھانا بۇ لاي توانما و ھىزى خخۇاي گەورە بىات و.. چاواى لە ھەۋارىي خۇرىيەو بىت، تاكو بۇ لاي مېھەربانى ئەمە خخۇاي بىگەپىتەو و.. تەماشاي دەستكۈرتى خۇرى بىكەت تاكو لە دەولەمەندىي خخۇوند بەھەمەند بىت و.. كەمەرخەمى يە كانى خۇرى بىزانتى بۇ ئەمە داواى لېپوردن لە پەروردەگارى بىكەت و.. بە شۇين ناتەواوى يە كانى خۇرى دا بىگەپىت، تاكو تەقدىس و تەسبىحاتى خخۇابكەت و خخۇوند لە بېرۇباوەرى خۇرى دا پاڭ و خخاوېن رابىگەپىت.

جا لە بەر ئەمە فەلسەفە سەرپىچى كار لە ئايىن بە جۇرە رېتى ون كەدەلە پىنى راست دورى كەمەتەوە، ئەوا سەرەنجام "من" لە پىرەوى فەلسەفەدا جىلھە خۇرى بە دەستەوە گىرت و، بە پەلە و زۇرۇي خۇرى ھاۋىشىتە باوهشى ھەمۇو جۇرەتكى گومرایىيەوه. بەم چەشىن، لە سەر لوتىكە ئەم رۇوهى "من" وە، درەختىكى زەققۇومى ئەوتۇرۇا كە گومرایىي كە ئىنۋە گۈزى مەرۆقى گەرەتەوە و لە رېتى راست دورى خىستەوە.

ئەو بەرۇبۇو مانەى كە ئەمە درەختە زەققۇومە چەپەلە خىستۇنەتە بەرچاۋى مەرۆق لە لقى "ھىزى ئارەززۇوھ ئازەللى يە كان" دا بىرىتىن لە: بىتە كان بە ھەمۇو جۇرە كانىانەوە. چونكە فەلسەفە هەر لە سەرەتادا "ھىزى" بەلاوه شىتىكى باشە و دەيکات بە ياساىيە كى بېپيارداروى پىيازە كە، بە رادەيەك كە ئەمە ياسا و بىنەمايەي كەرددۇوە بە يەكىن لە ياسا كانى خۇرى كە دەلىت: (فەرمانزەوايى بۇ ئەو كەسەيە سەر بىكمۇيت) و لە سەر ئەو بىنەمايەش دەپروات كە دەلىت: (حەق لە ھىزدايە)^(۱) ئىت بە چەشىتىكى ناوه كى و پەنهان و نادىار سەتم و دەستدرېزى

(۱) بەلام بېپيارى پىرەوى پىغەمبەرىتى لەم بارەيەوە ئەمە كە دەلىت: "ھىز لە حەقدايە، نەك حەق لە ھىزدا" بەمەش بىنگالە سەتم دەگەپىت و پىشە كەننى دەكەت و، دادگەرە دەھىتتەدى. (دانەر)

کردنی بین خوش و، هانی ستمکار و کهله‌رق و سرکه‌شانی داتا گمه‌یاندنیه ئمه‌هی لافی خواهی‌تی لیبدهن!

پاشان جوانی و شیوه‌کانی جوانی بیونه‌وهرانی به‌هی خودی ئهو بیونه‌وهرانه له قله‌م داوه. بهم کاره‌شی ئمه‌هی له بیری خوی بردووه‌تهوه که ریزه‌ئی ئهو جوانی به‌له چاو دره‌شانه‌وهی جوانی پاک و خاوینی به‌دیهینه‌ر و داهینه‌ری خاوینی جوانی دا هه‌گیز بهراوردن اکریت. دهیبنت له بربی ئمه‌هی بلیت: (به‌دیهینانی ئمه‌هه چه‌نده جوانه)! دهیت: (ئمه‌هه چه‌نده جوانه)! و اته ئهو جوانی به‌هی وهک بتیکی په‌ستراولی کردوه!

پاشان فله‌سده و دره‌خته چه‌پله‌که‌ی، جوانی رواله‌تی دیارده کانی ناویانگ ده‌کردن و پیاکاری‌یان بهلاوه شتیکی جوانه. له‌بهر ئمه‌هه هه‌میشه پیاکارانی هان داوه و پالی پیوه ناون تاکو پتر له‌سر هله و نه‌فامی خویان سوور بن و، وای له بته کان و هاوچه‌شنبه کانیش کردوه که ئموانیش په‌ستیارانی خویان په‌رسن! ^(۱)

ئهم دره‌خته چه‌پله‌له له لقى "هیزی تووره‌یی و زهبروزه‌نگ" دا فیرعه‌ون و نه‌مروود و ستمکاره بچووک و گمه‌وره کانی به‌سهر تهوقی سه‌ری مروق‌مه‌هه گوش کردوه و پی‌گه‌یاندوان..

له لقى "هیزی ژیری" یشدادر سروشت په‌ست و ماددی‌یان و به‌روبوومی چه‌پله‌ی تری هاوچه‌شنبه ئمه‌هانی له ژیری مروقدا داناوه، بهم کاره‌شی ژیری مروق‌هی به ته‌واوی په‌رته‌وازه و ته‌فروتونا کردوه.

پاشان.. بؤ‌پرونکردنوهی ئهم راستی‌یه، واله نیوان ههزاران بهراورداد، به چه‌ند نمونه‌یه‌ک، بهراوردیکی نیوانی ئهو برهه‌مانه ده که‌بین که له بناگه فشل و بی‌که‌لکانه‌ی فله‌سده‌وهه په‌یدا بیون و، ئهو ئه‌خیمانه‌ش که له بناگه راسته کانی ریزه‌هی پیغه‌مبه‌ریتی‌یه‌وه سه‌ریان هله‌لداوه:

□ غونه‌یی به‌که‌م:

یه‌کیک له ده‌ستوره کانی ریزه‌هی پیغه‌مبه‌ریتی له ژیانی خویی مروقدا ئمه‌هی که (گروی) مروق‌هه به‌ره‌شته جوانه کانی خواره‌فتار بکهن). و اته به گرزوی مروق‌هه دهیت: خه‌لکینه! بین به بنه‌دهی پاک و بی‌گه‌ردی خوای گه‌وره و بهو بره‌شانه‌ی مایه‌ی ره‌زامه‌ندیی ئهون ره‌فتار بکهن و، هانا ته‌نها بؤ‌لای ئهو بیه‌ن و، له ناخی ده‌رووتاندا دان به کوله‌واری و هه‌زاری و ناته‌واوی‌یه کا‌تانا‌دا بینن.

(۱) واته: ئه‌و له‌بت چوروانه، چه‌ند هله‌لسه که‌وتیکیان لئی ده‌رده که‌ویت که له هی په‌رسن ده‌چن، تاکو ئمه‌هانه بیننیان موعجه‌بین بکهن و شوینیان بکمون و، بهم بین‌یه و لم‌ری‌یه و فاره‌زرووه کانی ده‌روونی خویان به‌ینندی. که‌واته ئمه‌هانه له بروویه که‌وه په‌ستکارن و، له بروویه کی تریشه‌وه په‌ستراون! (دانه)

جائهم دهستوره مهزنه، له کوي و.. ئدو و تييه‌ي فهله‌فمش له کوي که دهليست:
"تشبها بالواجب" واته: "له خوا بجن"! که ئەمەش به ئامانجي هەرەبەرزى مروقايەتى
دادەنئۇ؟!

ئايانا چييه‌تىي مروقى كە به: كۆلموارى و، هەزارى و، لاوازى و، پيوىستىي لەستورىدەر
شىلراوه، له کوي و.. چييه‌تىي "واجب الوجود" يش كە خواوندى بەتوانى بەھېزى
دهلەمند و مهزنه، له کوي؟!

□ غۇونەي دووهەم:

يەكىڭ لە دهستوره چەسپاوه کانى رېزەرى پىغەمبەرىتى لە ژيانى كۆمەلايەتى دا ئەمەيە
كە: "يارمەتىدانى يەكتىر" دهستورى زال و دەستەلاتدارى ناو گەردوونە، هەر لە مانگ و
خۇرەوە هەتا دەگاتە رۇوهەك و ئازەل. دەينىت رۇوهەك بەدەم پيوىستىي ئازەلەوە دەروات و،
ئازەلەيش بەهاناي مروقەوە دىت. بەلكو گەردىلە کانى خۇراكىش بەدەم خواستى خانە کانى
لەشى مروقەوە دەرۇن و يارمەتى يان دەدەن.

جائهم دهستوره بەنرخە "يارمەتىدان" و ياساي رېزلىنانە خوايى بە، له کوي و..
دهستورى "مشتومر" يش لە کوي، كە فەلسەفە لاي وايە دهستورى زال و فەرمانزەوابى
ژيانى كۆمەلايەتى بە؟ دەيىت بىشزانىن كە "مشتومر" تەنها لاي ھەندىك لە سەتكاران و
ئازەلە درىنە کان و لە ئەنجامى بە كارھىنانى ھەلە و خراپى سروشتى خۇيانەوە سەرى
ھەلداوه. تەنانتە فەلسەفە لەم گومرايى بەدا پىز رۇچۇوە و ئەم دهستورى "مشتومر" ھى
كەردووە بە دەمىاست و فەرمانزەوابى زالى ناو ھەممو بۇونەوەران! ئەمەتا بە تەواوى پىلى لى
رادە كىشىت و بەۋەپى نەفامى و گەلخۇيى بەھە و اپىار دەدات كە گوایا: "ژيان تېكرا
پىرىتى بە لە مشتومر و مەعلمانى!"

□ غۇونەي سىھەم:

يەكىڭ لە بەرھەمە بەنرخە کانى رېزەرى پىغەمبەرىتى و دهستوره بەرزاھە کانى لە
يەكتاناسىسى خوا(التوحيد) دا ئەمەيە كە رايىگەياندۇوە: (يەك تەنھا لە يەكەم دەرەجىت)
واته: هەر شىئىخ خاوهنى يەكىتى بىت ئەوالە دەستى يەك كەسەوە دەرچۈوە. چونكە مادەم
ھەرچى شت ھەيە يەكىتى يەكى ئاشكراي ھەيە، ئەوا دەيىت ھەممو بەديھىنانى يەك كەس بن.
بەلام دهستور و باوهەرى فەلسەفە كۆن لەسەر ئەمەيە كە: (يەك، تەنھا يەكى لى پەيدا
دەيىت). واته: يەك زات تەنھا يەك شتى لى دەرە كەۋىت و بەدىي دەھىنیت، ئىنجا شتانى تر
بە بۇنەي ھۆكارە كانەوە سەرەلەددەن.

وهک ئاشکرايە، ئەم دەستورەي فەلسەفەي كۆن جۈزىرە هاوېشى يەك لە پەروەردگارىتىي خوادا بە هوڭكارە كان دەبەخشىت و، ئەو خوايەي كە لە راستى دا تواناي بەسەر ھەموو شتىكدا ھەيە و دەولەمەندى رەھايە و پىويستى بە هيچ شتىك نى يە، ئەو فەلسەفەيە واي پىشان دەدات كە گۇايا پىويستى بە چەند هوڭكارىكى دەستەوسان و كۆلەوار ھەيە! تەنانەت لەۋەش زىيات لەناو گومپايسى دا رۆچۈون و لە رى لايان دا و دوور كەوتىھە، چۈنكە ناونىكى بەدىھىئراويان لە خواوەندى بەدىھىئەنرا، كە برىتى يە لە: "زىرىسى يە كەم!" ئىجاحا مولىكى خوايان بەسەر هوڭكارە كاندا دابەش كردو، بەم كارەش رىيان بۇ شىركىنى مەزن والا كرد. جا ئايا ئەو دەستورى "يەكتاناسى" يەپىزەرەي پىغەمبەرىتى، لە كۈنى و.. ئەم دەستورە بە شىرك و گومپايسى چەپەل بۇوهى فەلسەفەي نەخۇشى كۆنیش، لە كۈنى؟ لە كاتىكدا فەيلەسۈوفە ئىشراقى يە كان كە لە ھەموو ئەوانى تۈنگىيەشتۈرن، وتهى ئاوا نەشياويان لە زار دەرىچىت، دەبىت فەيلەسۈوفە ماددى و سروشتى يە كان، كە پلەيان لە ھى ئۇوان گەلىنى نزىمە، چى بلىن؟!

□ غۇونەمى چوارەم:

يەكىك لە دەستورە سەرتاپا دانستە كانى پىزەرەي پىغەمبەرىتى ئەوهەيە كە: (ھەموو شتىك حىكمەت و سوودى تابلىتى زۇرى تىدايە) بە رادەيەك كە، وەك لە ئايەتى: «وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ» يەوە دەرددە كەويت، درەخت بە ئەندازەي ژمارەي ئەو بەرانەي دەيانگىزىت دانستى تىدايە. خۇ ئەگەر لە بەدىھىئانى زىندهوھەر يەكدا تەنها يەك دانست بۇ خۇدى ئەو زىندهوھە بپراتەوە و پۇوى لە "بۇون" ئى ئەم بىت، ئەواھەزاران ئەنجام و دانابى لە بەدىھىئانى ئەمدا ھەن كە ھەموو رۇويان لە بەدىھىئەرەي دانا و مەزنى ئەو زىندهوھەيە و بۇ ئەو بەدىھىئەرە دەگەرینەوە.

بەلام دەستورى فەلسەفە لەم رۇوهە ئەوهەيە كە:

(حىكمەت و سوود لە بەدىھاتنى ھەموو زىندهوھەر يەكدا ھەر پۇوى لە خۇدى زىندهوھە كېيە و تەنها بۇ قازانچ و بەرژەوندىي ئەو دەگەرېشەوە ياخود پەيوەندىي بە بەرژەوندىي مەرقۇھە ئەيە).

ئەم دەستورە، چەندىن حىكمەتى زۇر لە بەر بۇونوھە دادەمالىت كە پىسى دراوه، بەرىنگى بچوو كى وەك تۆۋە خەرتەلەيەك بە درەختىكى گەورەي زەبەلاح دەسپېرىت. بەم كارەش "بۇون" ئى بۇونوھەران دەكەت بە بىن مەبەستى يە كى وا كە هيچ كەللەك و سوودىكى تىدا ناھىيەتەوە.

جا ئایا ئهو داناپی يه پاسته، له کوئی و .. ئهم دەستوره فشەل و بى كەلتەكەي فەلسەفەي لە داناپی بەتال، له کوئى، كە تىكىرای بۇونەوەران بە "بى مەبەستى" بۇيە دەكەت؟! لېرىدە تەنھا ئەم ئەندازەيەمان نۇوسى، چۈنكە ئەم حەقىقەتەمان لە "پاستىي دەھەمى و تەھى دەھەم - پەيامى حەشر" دا زىاتر بە درىزى ۋۇون كەردووه تەوه.

ئىنجا دواي ئەم بەراورد كەرنانە، تۆ بۇ خۇت دەتوانىت لە روانگەي ئەم چوار نۇونانەي باسماڭ كەردىن ھەزاران نۇونەي تىر بەھىپتى و بە ھەمان پىتەرلىكىان بەدەتەوه. ئىمە لە پەيامى "چەند بىرىسکانەوەيەك" دا ئاماڙەمان بۇ ھەندىكىان كەردووه.

جالىھېر ئەوهى فەلسەفە پشت بەم جۇزە بناخە فشەل و لاواز و ناساغانە دەبەستىت و، لە بەر ئەنجامە بى كەلتەكە كانىشى، ئەوا فەيلە سووفە ھەرە زىرەك و بلىمەتە كانى ئىسلام، وەك: "ئىبن سينا" و "فارابى" كە زرق و برقى پوالتىي فەلسەفە لە خاشتەي بىردىن، و، پىسى فەلسەفەيان گرتەبەر، ئەمانە، نزەتىن پلەي ئىمان نەبىت زىاتريان دەست نە كەوت، كە پلەي ئىماندارى ئاسايىي يە. تەنانەت ئىمامى غەزالي ئەمۇ پلەيەشى بى پەروا نەبىنۇن!

ھەروەها پىشەوابانى "موعەتەزىلە" شى كە زانا ھەرە شارەزا كانى زانستى "كەلام" ن، لە بەر ئەوهى بە ۋۇوي ئارايشتىداوى فەلسەفە خەلەتان و پەيوەندىيان لە گەلتەدا پەمكەد و ژىرىيان كەرد بە سەركار و دەمپاستى خۇيان، ئەوا جىڭە لە پلەي "ئىماندارى فاسقى خاواهن يىدەعت" زىاتريان دەست نە كەوت!

ھەروەها "ئەبۈلەلاي مەعەپەرى" كە يە كىيڭە لە كەلتە ئەدىيە مۇسلمانە كان و بە پەشىپنى ناسراوە و .. "عومەرى خەبىام" يىش كە بە شىن و گرىيانى ھەتىوانە ناوبانگى دەر كەردووه، ئەمان و جىڭە لەمانىش لەو ئەدىيە مەزنانەي كە فەلسەفە سەرېنجى را كېشىباون و، دەررونى بەدەخوازىيان لە بەرامبەر فەلسەفەمۇ نوقمى سەرسامى و حەپەسان بۇوبۇون، ھەمۇو ئەوانە، لە لايەن ئەھلى حەقىقت و كەمالەوە زللەي: تەمنى كەردىن و، سووكى و، بە كافر لە قەلەم دانىيان چەشت و پىيان وتن: (نەفامىنە! ئىۋە خەرىكى بى ئەدەبى و كارى نەفامىن و، پىسى زەندىقىتان گرتۇوەتە بەر و، لە باوهشى ئەدەبە كە تاندا زەندىقان گۆش دەكەن و پىيان دە گەيەنن)!

پاشان يە كىيڭە لە ئەنجامى بىنچىنە بى كەلتەكە كانى فەلسەفە ئەوهى كە: لە كاتىيڭىدا "من" چىيەتى يە كى لاؤازى وەك ھەوا و ھەلم زىاتر ھېچى تر نى يە، كەچى بەھۆى تەماشا كەردىنى شۇومى فەلسەفە و بە بۇنەي رۇانىنى ئىسمى بۇ شستان، دەتىتەوه و، پاشان بەھۆى راھاتن لە گەلتىدا و رۇچۇون لە شتى ماددى و ئارزوودا وەك بلىيى رەق دەبىت، ئىنجا لە بەر ئەوهى بى ئاگاڭىي و ئىنكارىي دىتەرى، ئەوا ئەو "منىتى" يە وەك سەھۇل دەبىيەستىت، پاشان بە بۇنەي

سەرپیچى كردنى "من" لە فەرمانە كانى خواوهند، ئەمدا وردە وردە رۇونى يەكەن نامىنىت و لىل دەبىت، ئىنجا بەرە بەرە ئەستور دەبىت تا خواهەنە كەن قۇوت دەدات. تەنانەت "من" بەم ئەندازەيەش رازى نايىت، بەلگۇ بەھۆزى "بىرە كان" ئى مەرقەمە دەئاوسىت و فراوان دەبىت و قىاسى خەلتكى و ھۆكارە كان دە كاتە سەر خۆى، ھەرچەندەش لە ناخەنە بە فېرىعەن نايەتىي ئەوانە رازى نايىت، كەچى فېرىعەن نايەتىي بە كى سىتمەكaran بەھەمەو يەكىك لەوانە دەبەخشىت! دىيارە ئەم كاتەش وەك نەيارىكى فەرمانە كانى خواى گەمورە دەرەدە كەمەيت، وەك بلىي ئەم خواوهندى كە بەسەر ھەمەو شىتىكدا بەتوانا و دەستەلاتدارە، ئەم تۆمەتبارى دەكات و سنگى لى دەردىپەرىنىت و دەلىت:

﴿...مَنْ يُحِبِّ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ﴾؟ (بىس: ۷۸).

ئىنجالىسىر ئەم كارەي بەرە دەۋام دەبىت تا واى لى دېت دەست بخاتە ناو وەسفە مەزنە كانى خواى گەمورە و، ھەر شىتىك لە گەل ئارەززوئى ئەمدا نە گۈنچى، يان فېرىعەن نايەتىي دەرۇونى ئەم نەيەوتىت، ئەمدا بىگۇرۇتىت يان ئىنڭىزلىك بىكەت يان وەرى نە گېرىت. بۇ نۇونە: تاقمىك لە فەيلەسۇوفە كان ناوى: "الموجب بالذات" يان لە خواى گەمورە ناوە، واتە: "خۆ بەسەر خۇدا سەپىن!" بەمەش ويسىت و ئىختىاريان لە خواى گەمورە سەندۇوهتەوە و، شايەتىي ھەمەو گەردوونىيان لەسەر ويسىتى سەربەستى خوا بە درۇ خستۇوهتەوە.

دەسا بىرۇانە ئەم مەرقە چەندە سەيرە! خۆ ھەمەو بۇونۇهران، ھەر لە گەردىلە كانەوە ھەتا دە گاتە خۇرە كان، بە جۇرىكى پۇون و بە دەستىشانكراوىنى شىكل و شىۋەيان و بە رېكۈپىكى و دانايى و ھاوسەنگى يان، بەلگەن لەسەر ويسىتى بەدىھېنەردى دانا. ئايا چۈن چاوى فەلسەفە ھەمەو ئەمانە نايىتىت، خوا چاۋىيان كۆپر بىكەت؟!

تاقمىكى ترى فەيلەسۇوفە كان لايان وابۇو گوایا: (زانىارى خوا بايەخ بە شتە ھەندە كى يە كان نادات). بەمەش "نەفى" ئى ئەمەيان كردووە كە زانىارى خواى گەمورە دەرەي بە ھەمەو شىتىكدا داوه و ھەمەو شىتىكى گەرتۇوهتەوە و، شايەتى راستى ھەمەو بۇونۇھەرانيان لەسەر ئەم زانىارى بە بەھەمەو شت ئاگا و گشتىگەرە خواوهند وەرنە گەرتۇوه. پاشان فەلسەفە كارىگەرلىك بە ھۆكارە كان دەدات و، داهىنان و دروستكىردىن بە سروشىت دەبەخشىت و، ئەم بەلگانە نايىتىت كە بەسەر ھەمەو بۇونۇھەرەنەرەنە و شايەتن لەسەر بەدىھېنەردى مەزن، وەك لە "وتهى بىست و دووھەم" دا چەسپاندۇومانە. سەرەر اى ئەمەيىتى كە بەدىھېنەنەنەنە بۇونۇھەران، كە چەند نۇو سراوىكى ناوازە خواوهندىن، بۇ سروشىتى كۆزەوارى بىنگىيان و ھەست و شعور دەگىرىتەوە، كە جىگە لە رېكەوت و ھىزى

کتوکوئر زیاتر هیچی تری له دهستدانی يه. بهم جوڑه سروشت ده کات به سه رچاوهی به دیهینانی شтан و، کاریگه ربی پئی ده به خشیت و، بهم پئی يه فلسه فه هزاران دانایی ده شاریته و که له دوو توپی بوونه و هراندان.

پاش ئه مانه، ئمهش هه يه که: فلسه فه پئی فراوانی دواپرژی نه دوژیوه ته وه و په بی پئی نه بردووه، بهم هۆیه شمهو ئینکاری حەشری کردووه و، لاى وابووه "گیان" ئەزەلی يه، لە کاتیکدا کە ده زانین: خواوهند خۆی و هەموو ناوه پېرژە کانی و، گەردۇن بە هەمموو راستی يه کانیه وه و، پېغەمبەرە بەرپیزە کان بە هەمموو ئەو راستی يانە لە گەل خۆیاندا ھینا اویان و، پەراوه ئاسانی يه کان بە هەمموو ئايە تە کانیانووه.. هەمموو ئەمانه، حەشری دواپرژ پۇون دە كەنھووه، وەك لە "وته دەھەم" دا چەسپاندۇومانه.

بۆ خۆت دە توانیت بەم شیوه بە هەمموو مەسەلە و کېشە کانی تری فلسه فه بۆ سەر ئەم ئەفسانە بى نرخانە قیاس بکەيت و بە هەمان پۇور بیانپیویت و بە هەمان چاوش تە ماشایان بکەيت.

بەلئى، وەك و بلىي شەيتانە کان بە دەنۈوك و نىنۇكى "من" ژيرىي فەيلە سووفانيان فرپاندووه و فرىيان داونەتە ناو چال و شیوی گومپایى و، بهم چەشىنە ژيرىي ئەوانى هەپرۇون هەپرۇون کردووه!

کەواتە: "من" لە جىهانى بچوو كدا - كە مرۆفە - وەك "سروشت" و اىيە لە جىهانى گەورەدا؛ هەردوو كيان "تاغۇوت" لى: ﴿فَمَنْ يَكْفُرُ بِالظَّاغُوتِ وَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُتْقَى﴾ (البقرة: ٢٥٦)!

* * *

ھەشت سال پىش دەستكىردن بە دانانى ئەم پەيامە، لە ئەستەمبول و لە مانگى رەمەزانى بېرپۇزدا رپوداۋىتكى ميسالىم دى. ئەو كاتە من ھېشتا "سەعىدی كۆن" و سەرقالى فلسە فه بۇوم و لەوهدا بۇوم بىگۈزىم بە "سەعىدی نوى". لەو كاتەدا سەرنىم لەو سىرپىازەرى كۆتائى سوورەتى "فاتىحە" دا كە بە: ﴿أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرَ الْمَفْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ ئاماڙەيان بۆ كراوه. لەم سەرنىجىدانووه، ئەو رپوداوه ئەندىشەبىي يەم دى كە زۆر لە "خەون" دەچوو و، كاتى خۆى لە كېتىسى "چەند بىرسكانە وەيەك" دا و لە شیوه گەشتىتكى ئەندىشەبىي دا و بە پەخشانىتكى لە شىعر چوو تۆمارم كرد. وا ئىستا كاتى رپونكىردنووه و لېكىدانووه ھاتووه، چونكە تىشكى رپوناكى دەخاتە سەر ئەو راستى يه ناوبر اووه:

خۆم لە ناوه‌راستى دەشتايى يە كى گەلنى گەورە و فراواندا بىنى يەوه و، هەمورى تارىك و پەش رپووی ئاسمانى داپوشىبىوو و، هەموو شوتىنېكى سەر زەھۆي تەنگەنەفەسىي تىدا زال بۇو و بە ئاسانى ھەناسە نەدەدرا و وخت بۇو مەزۇقى تىدا بىخنکىت. نە سروهەك ھەبوو، نە رپوونا كى يەك، نە ئاوىيڭ.. وام گومان دەبرد كە سەرزەھۆي لە درنەدە ئاژەللى زىيانە خش پې بۇوو..

لە كاتىدا ئەمەم بە دىلدا ھات كە رپووه كەھى ترى زەھۆي سروھەكى فينىك و ئاوىتكى سازگار و رپوونا كى يە كى گەلنى جوانى لىيە. كەواتە چار نى يە دەبىت بىرۇم بۇئەو لايەى كە ئەمانەي تىدان.. پاشان خۇم وابىنى يەوه كە بە ويستى خۇم بۇئەھۆي دەپۈزم.. رۇشتمە ناوا ئەشكەنەكەوە لەناوا زەھۆي دا كە لە تونىلى ناوا چيا كان دەچوو، رېم گرتەھەر و رۇشتم، دەمبىنى پېش من كەسانى زۆرى تر بەم پىنگالەھەزىز زەھۆي دا گۈزەريان كەردووه و بىن ئەھۆي رۇشتمە كەيان تەواو بىكەن، لە پەلۋۆپۇز كەھەتون و لە جىبى خۆياندا ھەناسەيان سوار بۇووه و خنکاون، چونكە جى بىن يامن دەبىنى و جار بە جارىش دەنگى ھەندىكىيان دەھاتە گۈنى، بەلام ھىننەدە خایا نەدەنگەش دەپرا و كې دەبۇو.

دەسا ئەھۇ ھاۋىي بەي كە ئەھويش بە ئەندىشەي خۆزى لەم گەشتە ئەندىشەبى يەدا بەشدارىم دەكەت!

ئەھۆزەيە: "سروشت" و "فالسەفەي سروشتى يە.." تونىلە كەش: ئەھۇ رېبازەيە كە پىرپەوانى فەلسەفە بۇ مەبەستى گەيشتن بە "راستى" بە بىرى خۆيان بېرىۋىانە.. جى بىن كانىش جى پىنى فەيلەسۈوفە بەناوبانگە كانى وەك: "ئەفلاتۇن" و "ئەرسەتو" ن..^(۱) ئەھۇ دەنگانەش كە دەھاتە گوئىم: هي بلىمەت و مەزۇقە زىرە كە كانى چەشنى "ئىين سينا" و "فارابى" بۇون. بەللى، ھەندى "وته" و "ياسا" ئى "ئىين سينا" م لە ھەندى جىدا دەبىست، بەلام بە تەواوى ئەھۇ دەنگانە دەبىچەران و نەدەمان و نەيىاندە توانى پېتى بەرە پېش بىرۇن، واتە: دەخىكان!

(۱) ئەگەر دەلتىپت: جا تۇر چىپىت تاكۇ زۇزان لە گەل ئەھۇ مەزۇقە بەناوبانگاندا بىگرىت؟ ئايادە كە مېشىنېكىش دەبىت تاكۇ لە گەل ئەھۇ ھەلتۈيانەدا بېرىت؟

منىش دەلتىپ: مادەم مامۇستايىھە كى ئەزەلىم ھەيدە كە قورتائى پېرۋەز، ئەوالە بىنى گەيشتندا بە "راستى" و زانست "بە ئەندازەي بالە مېشىنېكىش خۇم بە ناچار نازانم بایخ بەو ھەلتۈيانە بەدەم كە قوتايىھە ئەھۇ فەلسەفەيدەن بە گۈمەپايى چەپەل بۇوە، شوتىنەكمۇتەي ئەھۇ ژىرىيەن كە دووجارى دەردى گومانە.. كەواتە ھەر چەندە پلەم لەوانە نىزىت بىنت، بەلام مامۇستا كانى ئەوان بە چەندىن پەلەي لەزىمارە بەدەر لە خوارووی مامۇستا كەھى مەعوەن. بە سايەي مامۇستا كەمەوە، ئەھۇ ماددەھەيى كە ئەوانى بە تەواوى لە خۆزى دا نوقم كەردى، نەيتوانى بىنى پېشىم تەرى بىكتا! بەللى، سەربازىنەك كە فەرمانى پادشاھى كى مەزنى بىنى بىنت، دەتواتىپت كارى و ائەنجام بىدات كە "موشىنەك" لاي پادشاھى كى بچۈرۈك ھەرگىز نەتواتىپت ئەنجامى بىدات. (دانەر)

به هر حال، و امن هنهندی له پاستی یانه م بو پرون کردیتموه که له ژیر په ردهی ئنهندیشہ که مدان، تاکو هنهندی تاسه مهندی چاوه روانی کردنت له سه رشان سوک بکه.. وا ئیستاش بو باسی گه شته ئنهندیشی بی کم ده گه پرموده:

کاتنی من له روشتنا به رده وام بووم، کتوپر دوو شتم هاته دهست:
یه که میان: گلوقیتکی کاره بایی بوو که تاریکی چېر و ئه ستوری ژیر زه ویسی
دەپهواندهوه.

دووهه میان: ئامیریکی مهزن بوو، بمردی گهوره گهوره وەک چیا کانی له توپهت
دە کرد و پینی بو ده کردمدهوه. لمو کاتنه دا ئووهم به گوئی دارا که: ئم چرا و ئامیرهت له
گهنجینهی قورئانی پیروز زه وه بیت به خشر اووه.

بم چه شنه، ما و یه که روشتم تاکو گیشتمه دیوه کهی تر. ده بینم له وی، له ئاسما نیکی
سافی بیت ههوری سامال و جواندا خور هلهاتووه و، روشیش به هاریکی خوشی سەفا
بە خشە و، سروهی ههواش وەک گیانی به بەردا کرا بیت هەلتی دە کرد و، ئاوی سازگاریش
له کانیا وه کانه وه به خور دههاته خوارى.. به کورتى: جیهانیکم دی که به خوشی و
شادی و کامه رانی خەملابوو. منیش سوپاس و شوکرانی زۆرم پیشکەشی خوابی گهورهی
خۆم کرد.

پاشان سهیری خۆم کرد، ده بینم خاوه نی خۆم نیم و ناتوانم به سه رهروون و خودی
خۆمدا زال و سه رکه و توو ھم، يه کیک ھەمیه تاقیم ده کاتنه وه..

کتوپر جاریکی تر خۆم لمو ده شتایی بیت هەندهدا بینی بیوه و، دیسان ههوری رەشی تاریک
پرووی ئاسما نی دا پوشی و دنیا تاریک داهات و له تەنگەنە فەسی دا وخت ببوو هەناسەم بو
نەدریت. وام ھەست دە کرد که يه کیک ھەمیه بز پری بیت کی ترم ده بات، چونکە بینیم ئم
جاره یان له سه رهرووی زه وی بو لا کەی تر دەرۆم نەک له ناو تونیلە کەوه. لەم روشتنی ئم
جاره مدا شتی گەلنی سهیر و دیمه نی ساما نکی زۆر ناو ازام دی که هەر گیز باس ناکرین،
چونکە ده مبینی دەریا رقی لیس هەلس اووه و زریان دەیتساندم و هەمموو شتیک تە گەرهی
دەھینایه ریم، بەلام ئەو تە گەره و قورسایی یانه م به سایهی ئەو هۆی گەشتهی کە له قورئانی
پیروزه و پیم به خشرابوو، له سه رپی بو لا دەبرا و کارم بو ئاسان دە کرا.. به رده وام هەنگاوم
دهنا و پیم دەپری و تەرمی گەشتیارانم لەم لا و لەو لای پینگادا ده بینی کە يەک له هەزاری
گەشتیاران نەبىن کەسى تر ئەو گەشتیان تەواو نە کر دبوو! هەر چۈن ببوو له تاریکیي ئەو
چەپه ههورانهی کە وخت ببوو مرۆف خنکىن، پزگارم ببوو و گەیشتمه لا کەی ترى
زه وی و، پروو بپرووی خوری پاستەقىنە برومهوه و هەناسەیە کى فېنك و خۇشى ئاسو و دەم

هەلکىشاو، دەستم بە كەشت و گەرلان كىدلەو جىهانەدا كە وەك بەھەشت وابۇو و، سوپايسى خوايى گەورەم كىردو وتم: "الحمد لله".

پاشان ده بینم نایهلن لیزه شدا گمینمهوه، چونکه يه کیک هه يه ده یمهوت پری يه کی ترم پیشان
بدات. له بهر ئهوه، يه کسمر بردميهوه دۆخى يه کەم جار بۇ دەشتايى يه بهرينە كەئى يه كەم.
سەيرم كرد چەندىن شتى چەشنى پلىكانەي كارهبايى لە بەرزايى ئاسمانەوه دادەبەزىنە
خوارهوه و هەرييە كەيان شىيە و جۈريان لەوانى تر جىاوازە، ھەندىكىيان لە فۇرۇكە دەچوون و
ھەندىكى ترىيان لە ئۆتەمبىل و ھەندىكى ترىيش وەك زەمبىلە شۇرۇ كرابۇنەوه.. ئىنجا
ھەرسىيەك بېيى هىز و توانى خۆى بتوانىت دەست بە يه کیک لەمانەوه بىگرىت ئەوا
سەرددە خرىتەت و لەوى رزگارى دەيىت. منىش سوارى يه كىكىيان بۇوم، دەبىنم لە ماوهى يەك
خولە كەدالە سەررووى ھەور و لەسەر چەندىن چىاي سەوزۇ و جوان و رەنگىنداام، تەنانەت ئەمۇ
چىيايانە ئەوهندە بەرزىن كە ھەمۇرە كان ناگەنە نيوەيان و، لە ھەمۇر جىڭگايە كەوه جوانلىرىن
پۇوناكى و ناسكىتىن سروه و سازگارلىرىن ئاو دەبىنراان و ھەستيان بىن دەكرا. كە بە جوانى
تەماشاي ھەمۇ لايەكم كەنەنە كەنەنە كەنەنە كەنەنە كەنەنە كەنەنە كەنەنە كەنەنە
ھەمۇ شوينىكدا ھەن. لە دوو گەشتە كەئى ترم لە ۋەرە كەئى ترى زەوي داشتى وەك ئەمانەم
دەبىنى، بەلام ھېچم لە بارەيانەوه نەدەزانى، وائىستاتىن دەگەم كە ئەمۇ مەنزىلگايانە ھى
درەوشاھنەوهى ئايەته كانى قورئانىي پېرۇزىن. جا:

پیشنهاد کاریکی دژوار و پر له گیرو گرفته.

پی دووهه میش: که به: **(غَيْرُ الْمَعْضُوبِ عَلَيْهِمْ)** ئامازه‌ی بۆ کراوه، ریزازی هۆیه‌رستانه و هی ئەوانهیه که "بەدیهیان" ده گیرنوو بۆ هۆکاره کان و کاریگەریان دەدهنی، دەيانهويت وەك دانایانی فلسفه‌ی گەربو کایه‌تی (الحكماء المنشائيون) تەنها له پیزی "ب" و "ذ" بە یەوە لەگەن بە، استە، هەممە، داستە بە کان و ناسىنە خو ای گەوه.

به لام ریسی سئی هم: که به: **أَعْفُتَ عَلَيْهِمْ** ئاماژه‌ی بُو کراوه، ریسی راست و نورانی شوینکه و توانی قورئانه و، کورتازین و بیمه‌ترسی ترین و ئاسانترین ریسیه و، له بهردم هه‌مورو خەلکی دا کراوه‌تهوه تاکو بیگرنه بەر و، ریسگایه کی ئاسمانی و رەحمانی و نورانی يه!

مهبہستی دووهه

"له بارهی ئالوگوری گەردیلەكانه و دەدويت"

ئەم مەبەستە ئاماژە بۇ تەنها گەردیلەيەك لە گەنجىنىڭ ئەم ئايىتە پىرۆزە دەكەت:

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِنَا السَّاعَةُ قُلْ بَلِي وَرَبِّي لَتَأْتِنَاكُمْ عَالَمُ الْغَيْبِ لَا يَعْزَبُ عَنْهُ مِثْقَالٌ ذَرَّةٌ فِي السُّمُوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْنَعَ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ﴾ (سە: ۳)

(ئەم مەبەستە بە ئەندازەي گەردیلەيەك لە گەنجىنە مەزنە كەي ئەم ئايىتە پىرۆزە رۈون دەكەتەوە. واتە لەو گەوهەرە دەدويت كە لە سەدووقە هەرە بچوو كە كەي گەردیلەدا ھەيە و، بەشىكى گەلىنى كەم لە جموجۇلۇ و فەرمانبەرىيە كانى گەردیلە لە "سى خال" و پىشە كى "يەكدا باس دەكەت".

پىشە كى

جموجۇلۇ و هاتوچۇزى گەردیلە كان لە راستىدا بىرىتى يە لە: هاتوچۇز و لەرينىھەيان كاتىلەك كە قەلەمى توانسى خواوهند ئايىتە تە كۈينىيە كانى گەردوون دەنۇوسىت. كەۋاڭ بە جۆرە نىيە كە ماددى و سروشتى يە كان گومان دەبەن گوایا: هاتوچۇزى ئەو گەردىلانە يارىي پېكەوتە كە بە جوولاندىتىكى كۆپرانە و بىن واتا و ناوهرۆك دەيانجۇولىنىت و يارىيابان بىن دەكەت.. نەخىز وانى يە! چونكە هەرچى گەردیلە ھەن ھەموو يان لە سەرەتاي جموجۇلۇياندا و كەمەمۇ بۇونمۇھەرانى تىر "بسم الله" دەكەن و ناوى خواي گەورە دەبەن، بەمەدا كە چەندىن كۆلى قورسى تايلىنى زۇر كە لە تواناي خۇيان گەلىنى زىاتر بىت ھەلەدەگەن، وەك تزوی درەختى كاش كە درەختە مەزنە كەي خۆزى ھەلەدەگەرىت. ئىجا كاتى فەرمانبەرى و كارى خۇيان تەھواو دەكەن دەلىن: "الحمد لله". چونكە ئاسەوار و شويندوارنىكى جوان و ناوازەيان دەرخىست. وەك بلىي ئەم گەردىلەيە

قه‌سیده‌یه کی جوانی له ستایشی به‌دیهینه‌ری مه‌زنی دا هونبیتله‌وه، به‌هؤی ئه و جوانی به ریکوبیتک و سه‌رانسر دانسته‌ی و، به بونه‌ی ئه و شیوه نایابه‌ی که واتا و ناوه‌رۆکنکی قوولتی ئه و تو ده گکیه‌نیت که ژیرانی تیدا سه‌رسام و سه‌رسوورما و ده بن. ئه گهر ده‌تەویت ئەمەت به جوانی بز پروون بیتله‌وه، ئهوا فەرمۇو به وردى تەماشاي هەنار و گەنەشامى بکه.

بەلئى، ئه و ئالوگۇر و هاتوچۈيە گەردىلە کان، چەند جەموجۇول و لەرىنەوەيە کى پېر لە واتاي قوولىن و، هى ئه و نووسىن و كۈزاندەنۋانەن كە قەلمى توانسى خواوەند لە تابلۇى: كۈزانەوه و نووسىن (لوحة المحو والإثبات) دا دەيانكۈزۈنەتەوه، ئه و تابلۇيەي كە راستىي "كات" ئى بەخورەمى هاتوچۈرگەر و، لايپەرى مىسالىي كات دەنۋىنیت و لەبەر "الكتاب المبين" دا نووسراوه و گىراوه‌تەوه، كە ئەمۇيش ناوىشانى توانست و ويسىتى خواوەندە و، تەوهەرى ھەلسوكەوتىتى لە بەدیهینانى شستان و پىكھاتىيان لە جىهانى بىنراو و كاتى ئىستادا، بەپى دەستوورە كانى: "الإمام المبين" كە ئەمۇيش ھەرچى تايىەتكارىي بىنچە و لقى شستان ھەيدە، واتە: بىنچەيە ھەممو شىتىك كە بەسەرچووه و نەوه كانى داھاتووشى تىدا كۆبوونەتەوه، كە ھەممو ئەمانەش لە گەل گشت تايىەتكارىيە كانىاندا جىهانى پەنهانى "غەيىب" لە گەل خىرى دا يېچاونىتەوه. "ئىمامى موبىن" جىگە لەھەرى كە باسمان كرد، لە ھەمان كاتىش دا نىشانەي فەرمان و زانىارىي خواوەندە^(۱).

(۱) لە چەند جىن يە كى قورئاندا (امام مبین)^(۲) و (كتاب مبين)^(۳) هەن. هەندى لە تەفسىر نووسان و تۈۋىيانە: ھەر دوو كيان يەك و اتايىان ھەيدە. هەندىكى تريش و تۈۋىيانە: واتا كانىان لە يەك جىايدە و، چەند بزووەيە كى جىاجىا و جۈز او جۈزىيان بز راستىي و اتاكىيان لىيڭ داوه‌تەوه. كورتەي قسە كانىان لەھە دەرنىچىت كە و تۈۋىيانە: ئەم دوانە دوو ناوىشانى جىاى زانىارىي خواوەندەن.

بەلام من، بەھزى رېزىنەي نۇوري قورئانى پېززەوه، دلىيائى تەواوم بز پەيدا بورو كە: "ئىمامى موبىن" ناوىشانى جۈزىنەكە لە "زانىست" و "فەرمانە كانى" خواوەند كە زىاتر بزوويان لە جىهانى پەنهانى غەيىب تاڭو جىهانى بىنراو. واتە: زىاتر بز پابوردو و داھاتوو دەرۋان تاڭو كاتى ئىستا. بە دەستەوازەيە كى تر دەلىپىن: تۆمارنىكى قەدەرى خواي گەورەيە كە زىاتر بز بىنچە و نەوه و پەگ و تۇرى ھەممو شىتىك دەپۋانىت تاڭو بۇونە رۇۋالىتىيە كەمەي. لە وتهى يىست و شەشم (پىيامى قەدر) و لە پەراوىزى وتهى دەھم (پىيامى حەشر) دا بۇونى ئەم تۆمارە چەسپىزراوه.

بەلئى، ئەم "ئىمامى موبىن" ناوىشانى جۈزىنەكى "زانىست" و "فەرمانى" خواي گەورەيە. ئەمەش ئەمە دە گکىدەنیت كە: بەرھە مەھىنائى بىنما و پەگ و بىنچەي شستان بەپەرى ناوازەيى و ورده كارى و داھىنەوه، بەلگەيە لەسەر ئەمە كە ئەم رېكوبىنکى يە بەپى تۆمارى دەستوورە كانى "زانىست" ئى خواوەند ئەنجام دەدرىن.. ھەرۋەها ئەنجام و نەوه و تۇرى شستان، لەبەر ئەمە بەرnamە و پېرىستى بۇونەورانى داھاتوويان تىدايدە، ئەمە تۆمارنىكى بچۈو كى "فەرمانە كانى" خواوەندەن. بز غۇونە: دەتوانرىت بورتىت: "تۇر" بەرnamە و پېرىستىكى بەرچەستەيە بز ھەممو پىكھەتىرە كانى درەختى زەبلاح و بز ئەم "فەرمانە تەكۈنىي بانە" ئى خواوەند كە ئەم بەرnamە و پلان و پېرىستانە دەستىشانىان دە كەن.

حالی یه کمه

بریتی یه له دوو باس

به کورتی: "ئیمامی موبین" وله پیزست و بەرنامیه ک وایه بۆ "درەختی بەدیھنراوان" کە به چواردهوری رابوردوو و تاینده و جیهانی پەنهانی "غیب" داره گ و لق و پەلیان ھاویشتوو. کواته: "ئیمامی موبین" بەم واتایه: تۆماری قەدر و دەفتەری دەستورە کانی خواوهندە، کاتىن گەردیلە کان بەرهە جەوجۇل و کار و فەرمانەری یان لەناو شتائدا دەرىنەبەر، ئەوا بەپىچى داخوازى و فەرمانە کانی ئەو دەستورانە بەرهە ئەو مەبەست و ئاماجانە دېرىن.

بەلام "کیتابى موبین" زیاتر بۇوی لە جیهانى بىنزاوه تاکو جیهانى پەنهان. واتە: زیاتر بۇووو کاتى ئىستا دەرۋانىت تاکو رابوردوو و تاینده. چونكە زیاتر ناوىشان و تۆمارى كىنېي "توانست و بىست" ئى خواوهندە تاکو ئەمەری ناوىشانى زانست و فەرمانە کانی خواي گەورە بىت. بە دەستەوازە يە كى تر دەلىن: هەروەك "ئیمامی موبین" تۆمارى "قەدر" ئى خواوهندە، "کیتابى موبین" يش تۆمارى "قدەرت" ئى ئەو. واتە: پىنكۈنىكى و ورددەكارى كە لە ھەمو شەتكەدا ھەن، ج لە "بۇون" ئى دا، ج لە چى يەتى بە كەدى دا، ج لە سيفەتە کانى دا، ج لە كاروبارى دا، بەلگەن لە سەر ئەوهى كە کاتى ئەو شە بۇونى يېن دەبەخىزىت و وىنە کانى بۆ دەستېشان دەكەيت و، ئەندازە ئى بۆ دىبارى دەكەيت و، شىۋە يە كى تايىھتىي پىن دەرىن، ھەمو ئەمانى بەپىچى چەند دەستورىيکى توانسىتىكى تىعواو و ياساكانى ويستىنگى جى بەجى كراو، بۆ ئەنخام دەرىت.

کەواتە ئەو "توانست و بىستە خواوهندە" داراي چەندىن ياساى ھەمە كى و گشتىن و، ئەم ياسايانەش لە تۆمارىنىكى مەزندادەلگەرلاون و پارىزراون، بە چەشىلەك بەرگ و بۆشاڭى جۈزە کانى "بۇون" ئى ھەمو شەتكە و وىنە و شىۋە تايىھتىي بە كانى، بەپىچى ئەو ياسايانە دەپرەن و دەدۇورىن. بۇونى ئەم تۆمارە و بۇونى "ئیمامی موبین" لە پىدامى "قدەر" خواجۇزى ئىختىيارى" دا چەسپىنراون.

سەپىرى نەقامى و گومبایى و بىن ئاگايى فييلە سووفە کان بکە.. ئەمە تا ئەو ان ھەستىان بە بۇونى لە وەرى پارىزراوى توانستى بەدیھىنەر انە خواوهندە كەردووە، بە دىبارە کانى ئەو كىنېي بىنەرە دانايى بەرودەگار و بىستە جى بەجى كراوهە كەدى ھەرە كەيان لە شتائدا زانیوھە، پەييان بە وىنە و غۇونە کانى بىردووە.. بەلام - بە داخموھە - ناوى سروشت يان لىنى ناوه و، بەمەش بۇونا كى بە كەيان كۆزاندۇرۇتۇۋە!

بەم جۈزە بۇمان دەركوت كە: بە داخوازىي "ئیمامی موبین" واتە: بەپىچى فەرمانى "قدەر" ئى خواي گەورە و دەستورەرە جى بەجى كراوهە کانى ئەو، توانست(قدەرت) ئى خواوهندە كاتى شتائى دروست دەكتات، ئەوازىخېرى بۇونوھەر ان دەنۈۋىست كە ھەرە كەيان لە خۆى دا ئىشانىيە كى سەرەخۇيە و، گەردىلە کان لە "لۇوحى" كۆزاندۇو و تۆمار كەردىن" دا - كە لاپەرە مىسالىي "كات" - بەدى دەھىتىت و دەيابىزۋىتىت.

واتە: جەوجۇل و بزووتنى گەردىلە کان، لە راستى دا، بىرەتىن لە چەند لەرىنەوە و بزووتنەوە يەك كە دېنە بېنى بۇونوھەر ان كاتى لە "نووسىن" و "لەپەرگەرتەنە" و "جىجهانى پەنهان" وە بەرهە جىهانى بىنزاو دىن و دەپەرىنەوە. واتە كاتى لە: "زانست" وە بۆ "توانست" دەپرۇن دەگۈزۈرنەوە.

"تابلوى كۆزاندۇو و تىنانو سىن" يش لە راستى دا تۆمارىنىكى بگۈزى تابلوى پارىزراو (اللوح الحفظى) ئى مەزن و ھەمىشەمى و چەسپاوه، تابلوى كە لە بازىنەي "مومكىنات" داشتائى تىندا دەنۈۋىرىن و دە كۆزۈرنەوە. واتە: تۆمارىكە بۆ ئەو شتائەي كە ھەر دەم مەردن و ژىان و نەمان و بۇونيان لە بىنە دايە، بە چەشىن كە راستىي كە ئىنمە ناوارى "كات" بىرەتى بە لەم تۆمارە. بەلنى، ھەرچى شىت ھەپە داراي راستىي بە كە، راستىي ئەو شەش كە ئىنمە ناوارى "كات" مان لىنى ناوه و وەك بۇوبارىنىكى مەزن و بەخور و اىبە بە گەردووندا دەروات، كاغەز و مەرە كەمىي نۇرسىنە كاتى توانستى خواوهندە لەو "لۇوحى" كۆزاندۇتەوە و تۆمار كەردىن" دا! "لایعلمُ الغیبَ إِلَّا اللَّهُ". (دانەر)

باسی یه کمه

له بزووتن و وهستانی ههموو گهردیله یه کدا، دوو نسوری یه کناناسی پرشنگ ددهن که
وهک دوو خزری دره خشان وان.

به کورتی له ئامازه یه کممی وتهی دههم و، به دریثیش له وتهی بیست و دوهه مدا، به
چەشینیکی دلپیایی به خشن چەسپاندوو مانه که:

ئه گهر هرچی گهردیله ههن، فرمانبەرداری فەرمانە کانى خواوهند نهین و، به کار و
پوخسەتى ئهو نېزوین و، ئالو گۇرە کانیان بېپى زانست و توانتى ئهو نېیت، ئهوا دەبى
ههموو گهردیله یه ک داراي زانستىکى بى سنور و بىنابى يه کى ئەوتق بیت کە ههموو شتىنکى
بى بىنیت و، خاوهنى پوویەک بیت کە تەماشاي ههموو شتىنکى بى بکات و، فەرمانى له
ههموو شتىنکدا جى به جى كراو بیت!

چونكە ههموو يەكىك لە گهردیله تۈخىمە كان، لەناو جەستەي ههموو زىندهوەرىكدا
كارىتكى پىكۈپەك ئەنجام دەدات يان دەتوانىت ئەنجامى بدات. لە كاتىكدا كە دەزانىن
پىساي شتان و ياسا كانى پىكەتىيان وەك يەك نىن و پىچەوانە یه كزىن و، ناگۇنخى هېيج
كارىتكى ئەنجام بدرىت گهر پىسا كانى نەزازىن، تەنانەت ئە گهر گهردیله كارىتك بۇ خۆى
ئەنجام بدات، ئهوا ھەرگىز لە ھەلە بەدەر نايىت. بەلام خۇ ئەوهتا دەيىنин ههموو كارىتك بىن
ھېيج ھەلە یەك ئەنجام دەدرىن. كەواتە يان ئەوهە ئهوا گەردىلانە بېپى فەرمان و پوخسەت و
زانست و رىستى كەسىك كار دە كەن كە به ههموو شتىك زانا و ئاگاداره.. يان دەبى ئەو
گەردىلە یە خۇ ئەنجام دەتەنەت فراوان و توانتىتە پەھايدە بیت!

پاشان ههموو يەكىك لە گەردىلە کانى "ھەوا" دەتوانىت بىۋاتە ناو لەشى ههموو
زىندهوەرىك و ههموو بەر و گولىك و بىيانانى ههموو گەلايە كەوه و، لەناو ھەرىيەك لەوانەدا
كارى خۇ ئەنجىن بىكەت، كە دەشزانىن بىيانان و پىساي ھەرىيەك لەمانە لەوانى تر
گەلىنى جىاوازە، بۇ نۇونە گەر كار گەى بەرى ھەنغير لە كار گەى چىن بېچىت، ئەوا
كار گەى بەرى ھەنار وەك كار گەى شە كە دەبىت. كەواتە نەخشە و بىنابى ھەرىيە كەيان لەوى
تر جىاوازە، لە گەل ئەوهشا ھەرىيەك لەم گەردىلانە "ھەوا" دەرۋاتە (يان دەتوانىت بىۋاتە)
ناو ھەرىيەك لەمانەوە و بە كارامەبى يە كى لەر ادە بەدەر و دانابى يە كى ئەواو كارى خۇ ئىدا
پادەپەرىنىت و چەند بارودۇ خىتىكى دىيارى كراوى تىدا وەردە گرېت، پاشانىش كە كارى
خۇ ئەنجام دا و فەرمانبەررى يە كەمى لەوئى دا تەواو كرد، يە كىسىر بەجىي دەھىلىت و دەروات
بە پىنى خۇرىمە.

ئەم گەردىلە بىزىوهى كە لەناو "ھەوا" ئى بىزۇ كىدایە، يان ئەوهەھەمۇ ئەھەنۋە دەزانىت كە كراونەتە بەر رۇوهك و زىندهوەران و گول و بەروبومەكان، ئاگادارى ئەندازە و چەشنى نەخشەي يەك بە يەكىانە! ياخود ئەھەنۋە گەردىلەيە فەرمانبەردارى فەرمانى يەكىنە كە ھەمۇ ئەمانە دەزانىت و بېپىي ويسىتى ئەھەنۋە كارەكانى راھەپەرىنىت!

ھەروەھا ھەمۇ گەردىلەيە كى بىدەنگ و سەنگى ناو "خاك و خۇل" ئى مەنگ و وەستاوى زەھى، ئامادەيە بۇ ئەھەنۋە كە ھەرچى تۈۋى رۇوهك و درەختە كان ھەن تىايىدا بىرپەرىن، چونكە ئەھەنۋە تۈوانە بىخىزىنە ناو مشتىك گلەمە (كە لە چەندىن گەردىلەيە ئەمەنەدە لەيە كچۇو پىشكەتۈۋە، دەتىي يەك گەردىلەن) و، لە گەل گەردىلە كانى ئەھەنۋە گلەدا بەر يەك بىکەون، ئەھەنۋە دەپرۇن و سەوز دەبن.. جا يان ئەھەنۋە

ھەر يەك لەم تۈوانە كارگەيە كى تەھاوايى لە گەل گشت پىداويىسىتى يەكانى ئەھەنۋە كارگەيە لەو گلەدا بۇ ئامادە كراوه، واتە: يان ئەھەنۋە لەو مشتە گلەدا بە ئەندازەي ژمارەي ھەمۇ رۇوهك و درەخت و بەروبومە كان كارگەيى مەعنەویي ورد و زۆر و زەبەندە ھەن.. يان لەو مشتە گلەدا زانست و توانتىكى فراوان و گشتى بىت كە ھەمۇ شتىك لە "عەدەم" ھەھەن دەدى بېھىتىت..

يان ئەھەنۋە كىردارانە بەھىز و توانتى ئەھەنۋەنە خەنچام دەدرىن كە بەسەر ھەمۇ شتاندا بە توانتىكى زاناي ھەمۇ شتىكە!

گۈيمان كەسىك كەھىچ شتىك لە بارەھى ھۆكاري كانى شارستانىتى نەزانىت و سەربارى ئەم نەزانىنەش كۆپر و نايىنا بىت، بچىت بۇ ئەورۇپا و لەۋى بىراۋاتە ناو ھەمۇ كارگە كان و چەندىن كارى داهىنانكارى و بىن وينە و ناوازە لە ھەمۇ چەشتنە كانى پىشەسازى و جۈزە كانى بىنادا بەرىتكۈپىكى يەكى تەھاوا و دانابى يەكى لەراھەبدەر و لېزانى يەكى كارامانە لەناو ئەھەنۋە كارگانەدا ئەنچام بىدات، بە چەشنىك ژىرىيى مەۋھىيەن تىدا سەرسام بىت..

بىن گۆمان ئەھەنۋە كەسەي خاوهەنلىق تۈزىلەت بىت، دلىيابە لەھەنۋە كە ئەھەنۋە مەشارەزا و كۆپر و نەزانە، لە خۇيەنە ئەھەنۋە كارانە ناڭات، بەلكو مامۇستايەكى زاناي ھەيە ئەوازى فېر دەكەت و ئەھەنۋە كارانەي بىن ئەنچام دەدات.

ھەروەھا ئەھەنۋە كۆلموارى كۆپر ئەك كەھەنۋە ئەپلىج لە كۆلىتىنەكى بىچۇو كەدا دانىشتىت و لە جىئى خۆرى نەبزوپت و ھېچ كارىنەكى بىن نەكرىت، ئىنجا ھەندى چەو لە گەل چەند پارچەيەك ئىسىك و كەمنى لۆكەي بۇ بىرىتە ئۇورەھە و، كۆپر چەندەھا تەن(طىن) شەكرە، چەندىن تۆپ پارچەيى چىراو، ھەزاران دانە گەھەر و مەۋارى و، چەندىن بەرگ و پۇشاڭى نايابى لە باشتىن جۆر و لەۋەپەر ئەزاوهەيى و، چەندەھا خواردەمەنلى

تابلیّی به تام و لهزهٔ ت له کوژلیتنه که یهود هاته دهره و .. ئایا تهناهه ئهو که سهش که هر تنهها خاووه‌نی که میک ژیری بیت نالیت: ئهم مرؤفه کویره پهک کمو تهیه تنهها خزمته تگوزار و پاسهوانیکی لاوازی ئهو کارگه نائاسایی بی وینه‌یه و لای خاووه‌نی ئهو کارگه‌یه - که دارای چه‌ندین کاری له عادهٔ به‌دهره - خزمت ده کات؟!

جموجولی گهردیله کانی "ههوا" و کار و فهرمانبه‌ری بیان له پرووهک و دره‌خت و گول و بروبوومه کاندا، به هه‌مان جوزه.. چونکه هریه کله مو رووهک و دره‌خت و گول و بروبوومانه، نووسراوی صمه‌دانی خاووه‌ندن و، یه کینکن له شاکاره کانی سنه‌تی په‌روه‌ردگار و، موعجیزه‌یه کی توانستی خوای گهوره و کاریکی ده‌راسای دانایی ئهون. که اته هاتوچوی ئهو گهردیلانه له شوینیکه‌وه بتو شوینیکی تر، تنهها به فهرمانی به‌دیه‌ینه‌ریکی دانای شکوه‌ند و، ویستی داهینه‌ریکی ده‌ست په‌نگین و خاووه‌ن جوانی ده‌بیت.

قیاسی گهردیله کانی "گل" بیش له سمر گهردیله کانی "ههوا" بکه، ئمه‌تا گهردیله کانی "گل" رواندنگه‌ی هه‌موو گوله‌گه‌نم و تزوو و ناوکیکن و، هریه که بیان وهک مه‌کینه‌یه کی سه‌یر و چاپخانه و گه‌نجینه‌یه کی له یه کتر جیاواز وان و، هریه که بیان تابلویه کن ناوه جوانه له یهک جیاوازه کانی خاووه‌ند زاده گه‌یه‌ن و، پارچه قه‌سیده‌یه کی ناوه‌هن، به بالای که‌مالی خاووه‌نداده‌خوینن.. گومانیش له‌وهدا نی‌یه که ئهو تزوو بی وینانه به فهرمانی ئهو خاووه‌ند مه‌زن بیون به په‌گ و بنج و بناغه‌ی ئهو دره‌خت و پرووه کانه، که دارای فهرمانی: "کن فیکون" و، هه‌موو شتیک گوئی‌رایه‌لی فهرمانی ئهو و، به پوخسته و به‌پی ویست و هیزی ئهو خاووه‌ند نه‌بیت کار ناکه‌ن. ئمه‌ش دل‌نیایی بی کی بی گومان و چه‌سپاوه و، ئیم‌ش باوه‌رمان بیه‌تی.

باسی دووههه

ئهم باسه ئاماژه‌یه کی ئاسان ده کات، بتو ئهو دانایی و فهرمانبه‌ری بیانه‌ی که له جموجولی گهردیله کاندا هه‌ن.

مداددی‌یه کان، که ژیری بیان دابه‌زیوه‌ته چاویان و جگه له مادده چیزی تر نایین، به‌پی دانایی بی بؤش و به‌تال و، فه‌لسه‌فه بینیات نراوه که بیان له سمر بناغه‌ی "بی مه‌بستی" له بیونه‌وهردا، لایان وايه که:

ئاللو گۆپى گەردىلەكان پەيوەستە بە "پىكەوت" وە. ئەمەشيان بە رادەيەكى وا بىلاوە گۈنگە كە كەردوويانە بە بناغەي ھەموو دەستۇورە كانىيان و سەرچاوهى دروستكىرىدىنى ھەموو بەدېھىز اواني پەروەردگار!

ئەو كەسە خاوهنى ئەونەندى گەردىلەيەك ژىرى يىت، بە دلىيابىيەوە دەزانىيت كە ئەو ماددىييانە چەندە لە ۋانگەي بىر كەردنەوەي ژىرانەوە دوورن، كاتى ئەم بەدېھىز اوانەي كە بە چەندىن دانايى زۆر و زەبەندە رازىنراونەتەوە، دەدەنە دەست شىتىكى تىكەلۋىتكەلى كە كۆپىرى ئوتۇ كە نەھىچ واتايدى كە ھەيە و نە داراي ھىچ دانستىكە!

بەلام ۋانگە دانايى قورئان - لەم ۋووھە - ئەوەيە كە:

ئاللو گۆپ و جەموجۇولى گەردىلە كان چەندىن دانايى تابلىي زۆر و، ئامانچ و فەرمابىھىرىنى لە ژمارە بەدەرى ھەيە. كە ئەم ئايەتە پېرۇزە و ھاوچەشىنى لە ئايەتە زۆرە كانى قورئان، ئامازەيان بۇ دەكەن:

﴿فَوَانْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَيَّحُ بِحَمْدِهِ﴾ (الإسراء: ٤٤).

وائىمە لىرەدا - بۇ نمۇونە - ئامازە بۇ تەنها چەند دانىيە كىان دە كەين:

□ يە كەميان:

خواي گەورە بۇ مەبەستى نۇئى كەردنەوەي درەوشانەوە كانى خۇى لە بەدېھىنانى شتاني ناو گەردووندا، ھەردهم گەردىلە كان دەبزۇنىت و بە توانسى خۇى دەيانخاتە كار و، ھەموو "گىان" يك دەكەت بە (مۆدىل) يىكى ئوتۇ كە ھەموو سالىك جەستەيە كى نۇنى لە موعجىزاتى توانسى خۇى دەكەت بە، بە دانايى خۇى لە يەڭبەيە كى ھەموو كېيىك ھەزاران كېيىپى جۇر اوجۇر ۋوونوس (فوتوتكۆپى) دەكەت و، تاكە يەك "پاستى" لە چەندىن جۇر و رېنەي جىاجىادا دەرەدەخات و، دەرفەت و جى بۇ ھاتنى چەندىن "بۇون" و جىھان و بۇونھەۋانى نۇئى دەسازىتى كە دەستە لە دواي دەستە دېنە جىھانى "بۇون".

□ دووهەميان:

خواوهندى شىكۈمىندى خاوهنى مولىكى گەردوون، ئەم دنیايى بە تايىەت ئەم زەھىيە لە شىوهى كىلگەيە كى فراواندا بەدى ھىناوە. واتە: بۇ ئومە ئامادەي كەردووە كە توانى نەش و نما و گەشە بىن كەرنى بەر بۇومى بۇونھەۋانى بىت و، بتوانىت ئەم بەر بۇومانە بە تەرى و پاراواي و تازەبى دەرىخات. واتە: تاكۇ موعجىزە بىن كۆتايدىيە كانى توانسى خۇى تىدا بروينىت و پاشان دروينەيان بکات.

لەم كىلگە مەزن و بەرىنەي دا، كە بە ئەندازەي رۇوي زەھى فراوانە، خواوهندى لە ھەموو سەردهم و، وەرز و، مانگ و، رۆزىك، تەنانەت لە ھەموو سەعاتىكدا، لە موعجىزاتى

توانستی خۆی، بونه وهرانی نوی دەخاتە رooo، بەروبومی نوی بە گۇرەپان و سەرخەرمانی پروی زەوی دەبەخشىت. ئەمەش بەوهى كە ئەو خواوهندە مەزىنە بەپى دانابى يە كى تەواو و پىكۈينىكى يە كى ورد گەردىلە كان دەبزوپىت و دەيانخاتە كار. خواوهندى گەورە، بەم جەم جەوولانەي گەردىلە كان، دىيارى يە كانى مېھەبانى و نەمونە كانى توانستى خۆيىمان بۇ دەرەدەخات، كە هەرگىز تەواو نابىن و لە كۆتايى نايەن.

□ سىھەميان:

خواى گەورە بە دانابى يە كى تەواو، گەردىلە كان دەجەۋەپىت و لە چەندىن فەرمانبەرىي پىكۈينىكدا بە كاريان دەھىنەت، لە پىناوى ئەوهى داھىنانە بىن وينە كانى خۆى لە بونه وهراندا دەرىختات، تاكو ناوە جوانە كانى خواى گەورە واتاى درەوشانەوە لە بنەھاتووه كانيان راپگەيەن. ئەوهتا خواوهندە لە يەك شۇيىنى بچۈرۈكى دىيارى كراودا ئەو وينە داھىنراوه لەزىمارە بەدەرانە دەردىھىنەت كە بەلگەن لە سەر ئەو درەوشانەوە بىن سەنورانە و .. لە يەك لاپەرەي تەسکىدا چەندىن ئايەتى تەكۈنىي لەزىمارە بەدەر دەنۇو سىت كە چەندىن دانابى بەرزى بىن سەنور دەردىپەن.

بەلىنى، بەروبوم و ئەنجامە كانى بونه وهرانى سالى پىشۇو، ھەروەھا بەروبوم و ئەنجامە كانى ئەمسال، ھەردوو كيان لە رۇوي چىيەتى يانەوە وەك يەك يان، بەلام واتا و ناوهرۇ كە كانيان تابلەتى جىاوازان، چۈنكە بەپى گۇرەپانى دەستىشانكارى يە گۇزىرەبىي يە كان (التعينات الإعتبرىيە) واتا و ناوهرۇ كە كانى ئەو بەروبوم و ئەنجامانە لە زىادبۇندا دەبن، ھەرچەندەش ئەو دەستىشان كەردىنە گۇزىرەبىي و كەسى و كاتى يانە دە گۇزىرەبىي و بە روالەت لەناوەدەچىن، بەلام واتا جوانە كانيان ھەر دەمېنەوە و بەرددوام دەبن. كەواتە ئە گەر لە گۆشەي "راستى" يەوه تەماشاي گەلا و گۈل و بەروبومە كانى بەھارى پىشۇوی ئەم درەختە بىكەين، ئۇوا دەبىنин - لە بەر ئەوهى وەك مەرۋە داراي "گىان" نىن - هەمان گەلا و گۈل و بەروبومىن كە لەم بەھارەشدا ھەن، جىاوازى يان تەنھا لە وەدایە كە دەستىشان كەردىنە گۇزىرەبىي ئەمانە ئەمسال لەچاۋ ئۇوانەي سالى پىشۇودا جىايدە.

جا ئەم دەستىشانكارى يە نوئى يانە ئەمسال بۇ ئەوهەتە جىيى ئۇوانەي سالى پىشۇو تاكو واتا كانى كاروبارى ناوە جوانە كانى خواوهند - كە ھەر دەم درەوشانەوە يان لە تازە بونه وەدایە - راپگەيەن.

□ چوارەميان:

داناي شىكۆمەند، لەم كىلەگە تەنگ و تەسکەي دنیادا گەردىلە كان دەبزوپىت و لەم كار گەى چىيەتى زەويىشدا دەيانچىت و، بەمەش والە بونه وهران دەكتات كە ھەمېشە لە جەم جەوول و پۇشتىدا بىن، بۇ مەبەستى ئامادە كەردىنە: پىداويىستى و، ئارايىشتى و، بەروبومى

شیاو بو چهندین جیهانی فراوانی بین سنوری و هک: جیهانی میسال و، جیهانی همراه فراوانی مله کوت و، جیهانه له ژماره بهدهره کانی تری دوارپُر. کهواه خواوهند لهم زهولی به بچوو کهدا چهندین بهروبوم و ئەنجامی معنه و بی تابلیی زور بوئه و جیهانه مهزن و زور فراوانانه ئاماده ده کات و، لهم دنیاوه لافاویتک هەلده کات که کۆتایی نی یه و له گەنجینه‌ی توانسته رەهاکەی خۆیمه هەللى دە قولینیت و دەیریزیتە ناو جیهانی پەنهانی "غەیب" و، به شیئکی تریشی دەنیریتە ناو جیهانه کانی دوارپُر و.

□ پېچەمیان:

خوای گەورە، لەم سەرزەوی یە تەسک و بچوو کەداو له ماوه و کاتىكى كەمى كۆتايى بین هاتوودا، به توانستى خۆى و، بەپى دانايى یە كى تەواو، گەردىلە کان دەبرۇنىت و له چەندىن ئىش و کارى رېتكۈيىكدا به کاريان دەھىنیت، بۇ مەبەستى: دەرخىستى چەند كەمالاتىكى بین كۆتايى خواوهند و.. درەشانەوە جوانى بین سنورى خۆى و..

دەر كەوتى: شىڭەندىي نەبرى اوە و تەسىحاتى لەزمارە بهدهرى پەروەرد گارى يانە. كەواه خواوهند والە بۇونەوەر ان دە کات کە چەندەھا تەسىحاتى بین كۆتايى له ماوه يە كى كۆتايى بین هاتوو و شوينىكى بچوو كى كەمدا، ئەنجام بىدەن. بوئەوە دەرەشانەوە کانى: جوانى و، تەواوى و، شىڭەندىي رەها کانى خۆى بەوان دەرېخات و، ھەندىتىكى زۆريش لە "راستى" يە غىيمى يە کان و بەروبومە کانى دوارپُر و داهىنکارى يە ناوازە و میسالى يە کان - كە وىنە و پىناسەری نەفەوتاو و ماوهى شتە نەماوه کانن - و، زۆرىكى زۆريش لە چىزاوانى دانايى يانە خۆى، بەپى ئەوهى كە لە "لەوحى پارىزراو" دا نووسراوه، بەدى بەھىنیت.

ئەم كەسەي گەردىلە کان دەبۈرىنىت و، ئەم ھەمو ئامانجە مهزن و، دانايى يە گەورانە دەرەخات، تەنها خواي گەورە تاکى تەنبىاھ. دەنا دەبىن ھەمو گەردىلە يەك "ژىرى" يە كى مەزنى بە ئەندازە خۆزى بىت!

بەم جۆرە بۇمان دەركوت كە غۇونە گەلنى زۆر ھەن لە سەر ئەوهى كە ئالتو گۆر و جموجۇلۇي گەردىلە کان بەۋېرى دانايى ئەنجام دەرىت، وەك ئەم پىنج غۇونانە باسان كەرن. تەنانەت لەوانەيە پىنج ھەزار غۇونە زىاترىش بىن.

بەلام ئەم فەيلە سووفە نەفامانە بە گومانى خۆيان بزووتنى گەردىلە کانىان بە بىن حىكمەت داناباھ! چونكە گومانىان وايە: ھەردوو بزووتنە کانى گەردىلە كە بەپەرى شەرق و تاسەمەندى و جەزبەي پەروەرد گارى يانە دەبۈن و يەكىكىان "ئاسۇبى" (آفاقى) و ئەمۇي

تريان "دهروونى" (أنفسى) يه و، به چهشنى موريدي تهريقه‌تى مهوله‌موي هەميشە لە تەسپيھات و يادى خواوه‌نددان.. ئەوان لەو گومانه‌دان كە گەردىلە لە خۆيەوە دەبزوئىت و بە سەرسامى يەوە سوور دەخوات و دەجۈولىتمەوە، ئەم كارهشى هيچ ئامانچ و مەبەستىكى تىدا نى يە!

لەمەو دەگەينە ئەو ئەنجامەي كە: زانستى ئەو فەيلە سووفانە لە پاستىدا زانست نى يە، بەلكو نزازى يە و، دانستە كەشيان بى مېشىكى يە كى لە دانايى بەتالا! (لە خالى سى هەمدا حىكمەتىكى تر بە درىزى باس دە كەمىن، كە شەشمە).

خالى دووهەم

ھەمۇ گەردىلە يەك دوو شايەتى راستگۈزى تىدا يە لە سەر "بۇون" و "يەكتابى" خواى گەورە.

بەلتىن، كە گەردىلە چەندىن كارى تابلىي گەورە ئەنجام دەدات و، چەندەها كۆلى زۇر قورسى لە وزەي خۆى زىياتر بەپەرى ھەست و شعوروھە مەلە گرىت، هەرچەندەش بۇ خۆى كۆلەوار و بىن گىانە.. بەم كارهى، شايەتى يە كى بىن گومان لە سەر "بۇون" ئى خواى گەورە دەدات.

ھەر ئەم گەردىلە شايەتى يە كى ترى پاست لە سەر "يەكتابى" و "تەنيابى" خواوه‌ندى خواوه‌نى جىهانى ئاشكرا و پەنهان دەدات ئەمەش، لە پىتى رېتكخستى جەمچەرە كانى و گۇنخاندىان لە گەل ئەو رېسا گىشتى يە كە لە گەردۇوندا كار دەكەت و، چاودىرى كىدنى رېسالە ھەر جى يە كەدا كە ئىتى بېجىت، خۆ كە دەشپواھ ئەو جى يە، ئەوا بە شارەزايى يە كى واتىاي دا نىشته جى دەبىت كە دەلىتى ھەر لە بناغەدا جىنى خۆى بۇوه!

واته: ئەو كەسەي كە گەردىلە ھى ئەوه، رى و شويىنى ھاتوچۇزى گەردىلە كەش ھەر ھى ئەوه.

بە واتايە كى تر: لەبىر ئەوهى گەردىلە خۆى لە خۆى دا دەستەپاچە و بى دەستەلاتە و لە ھەمان كاتىشدا كۆلى سەرشانى تابلىي قورسە و ئەو كارانەش كە پىسى سېپىرماون لە ژمارە نايەن، ئەوا ئەم گەردىلە يە بەلگەيە لە سەر ئەوهى كە ھەمۇ وەستان و بزۇوتىكى تەنها بە فەرمان و بە ناوى خوايە كى خواوهن توانتى پەھايە، خۆى خواوهنى هيچ توانا و دەستەلاتىك نى يە.

پاشان رېتكخستى جەمچەرە خۆى بە چەشىنەك كە لە گەل رېسا گىشتى و ھەمە كى يە كانى گەردۇوندا بىگۇنخىت و بە پادەيەك كە دەلىتى ئەو ياسايانە دەزانىت و ئاگاي

لیانه، ئنجا پۇشتى بۇ ناو ھەموو شوينىڭ بىن ئەوهى ھېچ شتىك رىنى لى بىگرىت.. ئەمە، بەلگىيە لەسەر ئەوهى كە ئەم كارانە بەھۆى توانسى يە كىكەوە ئەنجام دەدات كە خاوهنى زانستىكى رەھايە و بېپىنى دانستە فراوانە كەى ئەو جى بەجي يان دەكتە.

بەلىنى، سەرباز پەيوەندىلى لە گەل يەك بە يەكى پەل و، لق و، فەوج و، تىپ و، لەشکەر كەىدا ھەمە، لە ھەريە كەياندا بە گۈزىرە ئەو پەيوەندىلى يەك لە گەلدىدا ھەمەتى، كارى تايىھتى بىن سېپىرراوه دەبىن ئەنجامى بەدات. ديارە گۈنجاندىن و رېتكخستى جەموجول و ئىشۇ كارە كانى لە گەل ئەم ھەموو لايدانەدا، زانىنى ئەم پەيوەندىيانە و كارە كانى خۆى لە يەك بە يەكى فەرمانگە كاندا، جى بەجى كەدنى داخوازى بە سەربازى يەكى وەك: مەشق كەدن و تەعلیمات ورگرتەن بېپىنى رىنسا كانى سەربازى.. ديارە ھەموو ئەم كارانە بەھۆ ئەنجام دەدرىن كە ئەو سەربازە گۈزىرایەلىي تەواوى بۇ فەرماندە مەزنى گشتى سوپا بىيىت، كە پىشەواى ھەموو ئەو فەرمانگە سەربازى يانەيە، بەھۆ دەبىيىت كە ھەموو ياسا كانى جى بەجى بىكەت.

ھەروەك پەيوەندىلى يەك تاكە سەرباز لەناو سەرباز گەيە كەدا بەم چەشىھە.. ھەموو گەردىلەيە كىش لەو گەردىلانە كە دەرۋەنە ناو پىكھاتۇوە ئاللىزە كان، بارىكى لەبار و شياو و جى بە كى گۈنجاوى خۆى لەناو ھەريەك لەو پىكھاتۇوەندە ھەمە، كە چەندىن بەرۋەندىلى جۆراوجۇر و، فەرمانبەرلىي پېكۈپىك و، ئەنجامى جىاجىاي پەل دانستىان تىدایە.

كەواتە جىڭىر كەدنى گەردىلە لەو پىكھاتۇوەندە باو شىۋەيە كە ھېچ زىيانىك نەدات لەو ئەنجام و دانايىي يانە كە لەو پەيوەندى و فەرمانبەرلىي يانە بەيدا بۇون، لە گەل پارىز گارى كەدنى ئەو پەيوەندى و فەرمانبەرلىي يانە.. ديارە ئەم كارە تايىھتە بەو كەسەوە كە داراي مولىكى گەردوونە و كاروبارى ھەموو شىنىكى بەدەستە.

بۇ غۇونە: ئەو گەردىلەيە كە لە بىلىلىمە چاواي "تۆفيق" دا جىڭىر بۇوە، پەيوەندىلى لە گەل: دەمارە ھەستىار و بىزۇ كە كانى چاودا و، خوینېر، خوينەنەر و، دەمۇچا و، سەر و، پاشان لە گەل لەش و، ئىنجا لە گەل مەرۋە كەدا بە گشتى، ھەمە. ئەمە سەرەر اى ئەوهى كە لە ھەريەك لەمانەدا كارمەندى خۆى بەجى دەھىنېت و سوودى خۆيشى دە گەيەنىت.

بۇونى ئەم پەيوەندى و سوودانە و، بۇونى دانست و رېتكۈپىكىي تەواو لە ھەريەك لەمانەدا، ئەمە روون دەكتەمە كە:

ئه و کەسەئ ئه و لەشەئ بە ھەموو ئەندامە کانىھو بەدى ھىنواھ، ھەر تەنھا ئه و کەسەھيە كە دەتوانىت ئه و گەردىلەيەش لە شۇينەدا جىڭىر بکات. بە تايىھەتى ئه و گەردىلانەئ كە بۆ رۆزى دان ھاتۇن و لە گەل كاروانى رۆزى دا دىن و دەرۇن، ئەمانە، بەپى رېسا دىن و دەرۇن و، بە دانايىيە كى وەھايىش گەشتى خۆيان دەكەن كە ژىرىي ژىرانى تىدا سەرسام ماوە.. پاشان زۆر بە وردى و رېتكۈنىكى دەرۇن ناو چەندىن پلە و چىنى جىاجىا و جۇراو جۇرەوە و، ھەنگاۋى خاۋەن ھەستەنە دەنلىن، بىن ئەوهى ھىچ ھەلمەئ بکەن، تا بەرە بەرە و ھەنگاۋ بە ھەنگاۋ دىنە ناو جەستەئ ئه و زىنەدەورە، ئىنجالەوپىش لە چوار پالىۋ گەدا دەپالىورىن و دەرۇن تا دەگەنە ئه و ئەندام و خانانەئ پۇيىستان بە رۆزىيە، يارمەتىيان دەدەن و بەپى ياساي "دەست رەنگىنى و سەخاۋەقەندى" ئه و رۆزىيابان لە سەر شانى خپۇر كە سوورە كانى خوين بۆ دەبەن و فرييان دەخەن.

لەمەو بە روونى تى دەگەين كە: ئه و کەسەئ ئەم گەردىلانەئ ئاوا بەناو ھەزاران مەنزىل و چىنى جۇراو جۇردا بىردى و بە دانايى گەياندىنە جىي خۆيان، بىن ھىچ گومانىك، دەبى رۆزىدەرىيکى، دەسترەنگىنى، بەدېھىنەرە، مىھەرەبان بىت و، چ ئەستىرە كان و ج گەردىلە كان لە بەر دەم توانىت ئەودا يەكسان بن!

پاشان ھەموو گەردىلەيەك وىنەيە كى ناوازە و نەخش و نىڭكارىنى قەشەنگ لە بەدېھىنەراوە كەدا دەنەخشىنەت، بە چەشىنى كە:

يان ئەوهى: ئه و گەردىلەيە لە جىي فەرماندەرىيکى ئەوتۇدايە كە دەستەلاتى بەسەر يەك بە يەك و كۆزى گەشتى ئه و گەردىلانەدا ھەيە و، لە ھەمان كاتىشىدا لە ڑىر دەستەلات و فەرمانى يەك بە يەك و كۆزى گەشتى ئه و گەردىلانەدايە و.. ئاگادارىيە كى تەواوى لە و رىنە ناوازە و سەرسوورەنەرەنە و لە و نەخش و نىڭكارە جوان و پىر لە دانايىياباندا ھەيە، بۇيە بەدىيابان دەھىنەت! خۇ ئەمشەن ھەزاران مەحالى تىدايە!

يان: ئەم گەردىلەيە، خالىكە لە لايەن قەلەمە توانست و ياساي قەدەرى خواۋەندەوە، فەرمانى بىزۇونى بىن دراوه و ئەمېش ئەنجامى دەدات.

بۇ نەونە: ئه و بەرداھى كە لە گومەزى مز گەوتى "ئەياسو فىا" دان، ئە گەر بە گۈرى رايەتلىي فەرمانى بەننا كەيان لەۋىدا جىڭىر نەبوبىن، ئەوا دەبىت يەك بە يەك كى ئه و بەرداھە وەك "سىنانى ئەندازىيار"^(۱) لە پىشەيە بەننائىدا كارامە و ليھاتوو بىت و، بەسەر ھەموو بەر دە كانى

(۱) گەورە تىن ئەندازىيارى بەناوبانگى تور كە و لە نېوان سالە كانى: (۱۴۸۹-۱۵۷۸) دا ژياوه. سەرپەرشتىي بىناتانى چەندىن مز گەوتى گەورە كەردووە، گەنگەزىيان مز گەوتە كانى: (سەليمىيە، سولەمانىيە، شاھزادەن. وەرگىز)

تردا فرمانده ر بیت و له ههمان کاتیشدا له ژیز فرمان و دهسته لایاندا بیت!
واته: فرمان بزو بهerde کانی تر دهربکات و بلیت: "ئهی بهردینه! ورن با پیکمهوه
یه کبگرین، تاکونه که وین!"

ئهود گهردیلانهش که له بدهیپنراو اندان، به ههمان جوزن، چونکه له چاو گومه زه کهی
"ئیاسوفیا" دا داهینانکاری و، وردە کاری و، جوانی تابلیتی زیاتریان تیدایه و، به ههزاران
چاریش سهرسوورهینه رتن و خاوهنه دانایی گھلتن زیاتردن.. جا ئه گھر ئەم گهردیلانه
گوئى رايەتی فرمانی بدهیپنھری مەزنی گھردوون نهبن، ئهوا ده بیت هەرچى وەسفی کەمال
ھەن و تەنها شایستەی خواوهندن، به يەك بە يەك کي ئهود گهردیلانه بدریت و پیشان پەوا
بیېنریت!

بیرنکى چەندە سەپەرە!! کاتى ئهود ماددىيە كافرانە سەرىچى يان له بۇونى خواوهند كرد،
ئاوا بەپى ئهود رېپەوهى گەرتىانە بەر، ناچار بۇون باوەر بە چەندىن خواى درۈينە زۇرو
زەبەندەسى بە ئەندازەسى ژمارە گەردىلە كان بکەن!

ھەر لەم پرووهەيە كە مەرۆفی گەرفى سەرىچى كار بەرامبەر بە "بۇون"ى خواوهند،
چەندە فەيلەسۈوف و زانايىش بیت، ھەر بە نەزان دادەنریت و، لە راستىشدا تابلیت نەزانە!

خالى سىھەم

ئەم خالە ئامازە بزو "شەشم دانایی مەزن" دەکات، كە له كۆزتايى خالى يە كەمدا بەلەن درا
باش بکریت، كە ئەمەيە:

لە پەرأويىزى پرسىيارى دووهەمى وتهى بىست و ھەشتەم (پەيامى بەھەشت) دا ئەمەي
خوارەوە باش كراوه:

يەكىنلىقى تر لەو هەزاران حىكمەنانە كە له ئالتو گۆر و بزووتى گەردىلە كانى ناو لەشى
زىنده وەراندا ھەن، ئەوهەيە كە: ئهود گەردیلانه بە "زىيان" رۇوناك دەبىھەو، واتا و ناۋەرۇڭ
پەيدا دەكەن. بەمەش وايانلى دىت كە شايىانى ئەوه دەبن لە بىياتنانى جىھانى دوازۇزدا
بە كار بەھىپنەن.

بەلەن، زىنده وەر، مەرۆف، تەنانەت رۇوه كىش وەك ميواخانە و، سەرباز گەي
مەشق كىردىن و، قوتا بىخانە پەرەر دەپى فيرپۇنى پېنمايى وان بزو ئەو گەردیلانه، بە چەشىنى
كە ئهود گەردیلانه كاتى دەرۇنە ئەۋى، رۇوناك دەبىھەو، وەك بلەتى لەۋى مەشق دەكەن و
فرمان وەر دەگرن. ئىنجا بەوهەش كە هەريە كەيان فەرمانبەر بى خۆى بە پېكۈپەتكى ئەنجام

دهدات، ئەوا شیاویی ئەوهیان دهست ده كەويت كە بىن بە گەردىلەي جىهانى مانوهى
ھەميشەبى و دوارپۇزى زىندۇو كە ھەمو شىتكى بە "زىيان" ئاوهداڭ كراوهەتەوە.

پېرسىار:

بەچى دا بۇنى ئەم "دانايى" يە لە جۈولە و بزووتى گەردىلەدا دەزانرىت؟
وەلام:

يە كەم: بەھۆى دانستى خواوهندى داناوه دەزانرىت، ئەم دانستەمى كە بە رىسا
كار گۈزارە كانى ناو بۇنەوەرەن و دانايى يە كانى نىۋانىيان چەسپاوه. چونكە ئەم دانستەمى
خواوهندى كە چەندىن دانايى تابلىقى زۇرى بە بچۇو كەرىن شتى ھەندە كى سپاردوو، ھەر گىز
ناگۇنجى بزووتى گەردىلە كان بىن ھىچ دانايى يەڭ وازلى بھىنەت و پشت گۈنى بخات، ئەم
جموجۇولانەمى كە لە گەردىلە كاندان و لەناو لافاوى بۇنەوەرەندا كارمەندى يە كى تابلىقى
مەزن دەرددەخەن و ھۆى دەر كەوتى چەندىن داهىنەنكارىي دانايانەن.

پاشان "دانست" و "فەرمانپەوايەتى خواوهندى" كە ھەر گىز ھىچ بەديھىنزاوىك
- بەرامبەر بەو ڪارەمى دەدات - لە پاداشت، يان كەمال، يان پله، بىن بەش ناكات،
چۈن گەردىلە كار بىن سېپىراوه كان و خزمەتگۈزارە ھەر زۇره كانى خۆى، بىن "پۇوناڭى"
يان بىن "پاداشت" پشت گۈنى دەخات؟

دۇوھەم: خواوهندى دانايى زانا تو خەمە كان دەجۇولىنىت و بۇ ئەنجامدانى چەندىن ڪارى
مەزن دەيانخاتە كار، بەمەش بەرزيان دەكتەوه بۇ پلەي "كائز اىي بە كان" تاڭو ئەم
بەرزى كەرنەوەيە بىيىت بە پاداشت بۆيان لە پىسى سەركەوتىيەندا بە پلە كانى "كەمال" دا..
گەردىلەي "كائز اىي بە كان" يىش دەجۇولىنىت و لە چەندىن فەرمانبەرى دەيانخاتە كار و،
تەسيحات كەرنى تايىھەتى خۆيانيان فيئر دەكتە، بەمەش پلەي "زىندهوھرىتىي پۇوه كى" يان
دەداتى.. گەردىلە كانى "پۇوهك" يىش دەبزۇينىت و بە كاريان دەھىنەت و دەيانكەت بە رۈزىي
شىتاني تر، بەمەش خواوهندى نىعەمەتى خۆى دەبەخشىت پىيىان و پلەي نەرمۇنيانى
"زىندهوھران" يان دەداتى.. گەردىلە كانى "زىندهوھران" يىش لە پىسى رۇزىيەوه دەخاتە كار و
دەيانگەيەننە پلەي زىيانى "مرۆفایەتى" .. پاشان بەھەي كە گەردىلە كانى لەشى "مرۆف"
چەندىن جار بە چەند پالىتوگەيە كىدا دەبرىزىن و پاڭىز دەكىنەوه و نەرمۇنيانى و ناسكى
بەدەست دەھىن، ئەوا خواوهند پلەيان بەرز دەكتەوه و دەيانبات بۇ ناسكەزىن و بەپىزىزلىن
شويىن لە لەشدا كە "مېشىك" و "دل" ئى مرۆفە.

لەمەوه كە باس كرا اتنى دەگەين كە: جەجۇولى گەردىلە كان بىن مەبەست و دانايى نى يە،
بەلكو ئەم گەردىلانە بەرھە جۈرە كەمالىك، كە شايىستەيان، دەدرىيە بەر.

سی هم: هندی له گردیله کانی زینده و هران - وهک گردیله کانی ناوه و تووه کان - نوریکی معنی و، نهرمونیانی و، تایه تکاری به کی ئه و توان ده که ویت، که به وینه: "گیان" و "فهرمانزهوا" یان لئی دیست سه بارت به گردیله کانی ترمه، تهناههت بوز دره خته زه به لاحه کهی خوشیان.

به خشینی ئهم پله بهم گردیلانه له نیوان گردیله کانی تری ئه و دره ختهدا، پاداشت و ئېنجامی جى بەجى كردنی چەندىن فەرمانبەربى ورد و کار و ئەركى مەزنە. ئەمەش بەلگەيە له سەر ئەوهى كە:

کاتى ئەم گردیلانه، بە فەرمانى بەدېپېرى دانا، کاره سروشتى يە کانیان جى بەجى دەكەن، نهرمونیانی و، نوریکی معنی و، پله به کى بلند و، رېنمایى كردنىكى بەرزیان دەست دە كەويت، هەريه كەيان بە گۈزىرە جۇرى جەوجولى خۆى و، بەپى درەوشانوھ و بەرزىي ئەو ناوه جوانانە خواى گەورە كە تىاياندا دەدرەوشىنەوە.

بە پوختى:

* بەدېپېرى دانا، خالىكى "كمال" و بۇوناکى يە كى "بۇون" ئى بۇھمۇ شىتىك داناوه كە لە گەلى دا بگۇنچى و شىاوى يېت. ئىتر ئەو شتە بەرهو ئەو خالى "كمال" ئى بەپى توانايى يەك كە پى بەخشىوھ، دەداتېھر تا دېيگەيەنیتە ئەۋى.

ئەم ياسا "پەروردگارى" يە خواوند، هەرودك لەھمۇ پۇوهك و زینده و هراندا ھەمە و لە كاردايە، لە مادده بىن گىانە كانيشدا ھەمە و بەرده وام كارى خۆى پادەپەرنىت. بە پادەپەك كە خواوند پلهى خاك و خۆلى ئاسايى تا پلهى ئەلماس و بەرده گرانبەھا كانى تر بۇ ياسا يە بەر زدە كاتەوهە.

لەم راستى يەوه، سوچىكى ياسا يە كى مەزن دەرده كەويت، كە "ياساى پەروردگارىتى" يە.

* هەر ئەو بەدېپېرە دەست رەنگىنە، كاتى زینده و هران دەخاتە كار بۆ جى بەجى كردنى ياساى مەزنى "زاوزى"، ئەواتام و لەزەتىكى هەندە كى يان دەداتى و ئەمەيان بۆ دەكات بە پاداشتى ئەنجامدانى ئەو فەرمانبەرى يە سەرشانىان.. هەرودھا ئەو زینده و هرانە كە بۆ جى بەجى كردنى چەند فەرمانىكى پەروردگارى يانە كاريان بىن دەسپېرىت - وەك بولبول و هەنگ - پاداشتىكى بەر زى "كمال" یان بىن دە بەخشىت، كە پلهى: بلاو كردنەوهى شەوق و شادى و خۆشى يە.

لەم راستى يەوه، سوچىكى ياسا يە كى مەزن دەرده كەويت، كە "ياساى دەست رەنگىنە و سەخاوهەندى" يە.

* همروهها مادهم "پاستی"ی هممو شتیک پروری له درهوشانهوهی يه کیک له ناوه جوانه کانی خواوهنده و، وهک ثاؤینهیه کی تیشكدهرهوهی رپوناکی يه کانی ئهو ناوه وايه، ئموا ئهم شته له هر باریکی جوانی دا بیت، جوانی يه کهی هی جوانی و بهرزی ئهو ناوهی خواوهنده. چونکه ئهو ناوهی خواهی گهوره داخوازی ئهو جوانی يهه و هی ئهوه له و شتهدا دهدرهوشیتهوه، ئیتر ئهو شته به خۆی بزانیت يان نا. چونکه ئهو بارودۇخه جوانی يه، له روانگەی "پاستی"یهوه، دەبىن بیت.

لەم پاستیيەوه، سووچىتكى ياسايەكى مەزن دەردە كەۋىت، كە "ياساي ئارايىشتىكارى و جوانى" يه.

* همروهها مادهم ئهو پله و كەمالەي كە بدېھىنەرى دانا بەپىي ياساي "دەستپەنگىنى و سەخاوه تەندى" بە هەر شتىكى دەبەخشىت، ئەمدا دواى تەواوبۇنى ماوه و تەمەنى ئهو شته، ئەو پلهىيلىكى ناسىنېتىهە، بەلكو بەرپۈوم و ئەنجام و چىيەتىي مەعنەوى و ناوهەرۆك و گىيانەكەي - گەر گىاندار بىت - دەھىلىتىهە. بۆئۇونە: خواوهند ناوهەرۆك و بەرپۈومى ئهو كەمالاتانەي كە دەستى مەرۆف دە كەون دەيانھىلىتىهە، بە رادەيەك كە ئهو شوڭرانەبېزىرى و سوپاسگۇزارى يانەي مەرۆقى ئىماندار بەرامبەر ئهو مىوه جاتانەي دەيانخوات، بۆ خواوهند پېشىكەشيان دەكات، خواى گەورە لە پاداشتى ئەمەدا جارىكى تىر لە بەھەشت لە شىۋەھى مىوهى بەرجەستە و پاك و خاۋىيىدا بەو ئىماندارەي دەبەخشىتىهە.

لەم پاستیيەوه، سووچىتكى ياسايەكى مەزن دەردە كەۋىت، كە "ياساي مىھەربانى" يه.
پاشان بدېھىنەرى دانا لە هيچ شتىكدا زىادەرەوي (الإسراف) و كارى نابەجى ناكات. بە رادەيەك داروپەر دۇرى ماددىي بۇنۇمەرە مردووھ كاپىش، كە لە پايىزدا ئەر كى سەرشانىان تەواو بۇو، لە بىياتنانى بدېھىنراوانى نوبىي بەھاردا بە كار دەھىنېتىهە.

لەبەر ئەمە، يە كىيىك لە داخوازىيە کانى دانستى پەروردىگار ئەمە: ئەم گەردىلە بىن گىيان و بىن ھەستانەي زەھى كە ئەر كى فەرمانبەرىي سەرشانى خۆيان لە دىنادا بەجى ھىنۋە، لە دروستىكى دەشىنەكى بىنای دوارپۇزدا بەشدار بىكات، ئەم دوارپۇزەي كە بە بەلگەمى ئايەتى پېرۇزى: ﴿يَوْمَ تُبَدِّلُ الْأَرْضُ غَيْرُ الْأَرْضِ﴾ (ابراهىم: ٤٨) و ئاماڭە ئايەتى پېرۇزى: ﴿وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهُيَ الْحَيَاةُ﴾ (العنكبوت: ٦٤) هەرچى يە كى تىدايە زىندۇون و داراي ھەستن.. ئىنجا لەبەر ئەمەش كە پشت گۈئى خستن و بە كارنەھىنائى ئهو گەردىلە رپوخاوانە دىنيا، يان فېرى دانيان بەرەو "نېبۈون"، بە زىادەرەوي و بىن مەبەستى دادەنرىت.. ئەمدا بەپىي داخوازىيە کانى دانستى خواوهند ئهو گەردىلانە لمۇئى بە كار دەھىنېتىهە.

لهم راستی بهوه، سوچیتکی یاسایه کی مهزن دهرده که ویت، که: "یاسای دانایی" يه.
 ★ پاشان زوربهی ئاسهوار و شوینهوار و معنهویات و بروبوومی ئهم دنایه و ئنجامی
 کرداری کار پی سپیرراوانی وهك: "جینی و ئاده Mizad" و لابرهی کردوه کانی ژیانی
 دنایان و، گیان و، لهشیان، تیکرا بُو بازار و پیشانگای دواپُر ده نیرین. مادهم ئهمه وايه،
 که واته بهپی "دادگهري" و "دانایی" دهیت گهربیله کانی زهوبیش، که هاوهل و هاودهم و
 خزمه تگوزاری ئهو بروبووم و اتایانه بعون، له گهمل داروپه ردوی ئهم دنایه که
 ده برو خیتریت، بُو جیهانی دواپُر ده نیرین و له بنياتانی ئهو جیهانی ئهوي دا به کار
 بهپیزین. ئمداش دواي ئهوهی که ئهم گهربیله به ئنجامداني ئهو کارانه پیان
 سپیررا بعون، کامل بعون و پیگهیشت، واته دواي ئهوهی که رُوناکی و خزمه تگوزاری
 "زیان" یان دهست که وت و بعون به هۆیهك بُو چهندین تهسبیحاتی "زیان".

لهم راستی بهوه، سوچیتکی یاسایه کی مهزن دهرده که ویت، که: "یاسای دادگهري" يه.
 ★ پاشان هروهک "گیان" به سر له شدا زاله، ئهو فهرمانه ته کوینی یانهش که بُو مادده بى
 گیانه کان ده چوون و به قله می قهدهری خواي گهوره نوسراون، به همان جزر به سر ئهو
 ماددانه دازال و دهسته لاتدارن. بهم پی يه، ئهو ماددانه به ریسایه کی دیاری کراو و بهپی
 داخوازی نوسینی معنهوی قهدهری خواوهند ده کهونه ری و جینی خویان ده گرن.

بُونونه: مادده کانی هممو جوزه کانی هیلکه و، به شه کانی ئاوي مهنى و، جوزه کانی
 ناوك و، چهشنه کانی تقو، بهپی جیوازی فهرمانه ته کوینی يه کان، که قله می قهدهری خواي
 گهوره به چهند جوزه و شیوه کی جیاجیا نوسینی، جوزه ها نوور و پلهی جیاجیا
 و هرده گرن. چونکه ئهو ماددانه له رووهه که "مادده" ن داراي يهك چیه تین^(۱)، به لام ده بن
 بههوي نهش و غاکردنی چهندین بونهوهانی له زماره بهدهر و، بهم چهشنه ده بن به خواهني
 چهندین پله و نووری جیاجیا و جوزه اوجوزه. که واته ئه گهربیله يهك له
 خزمه تگوزاری يه کی "زیان" دا کار بکات و به شداری ئهو تهسبیحاتانه بکات که "زیان"
 چهندها جار برامه خواي پهروه دگار ده بیان ده بیت و، لهوي ئهو کارهی خراوه ته
 ئهستویه و جي به جي بکات، بى گومان قله می قهدهری خواوهند، که هیچ شتیکی لى ون
 نایت و، له سر داخوازی زانیاری به هممو شت ئاگای خواوهند، حیكمه تی ئهو و اتایانه
 له سر تمویلی معنهوی ئهو گهربیله ده نوسینیت.

(۱) بهلئی، هممو ئهو ماددانه له چوار توخم پنکهاتونون که بریتین له: "نۆکسجين و هایدرۆجين و ئازوت و
 کاربون" و هاوجه شنیان، له برم ئهوه، له روروی پنکهاتنی ماددى يهوه ئهو ماددانه له يهك ده چن، به لام
 جیوازی يه کهيان له نوسینی معنهوی قهدهردايه. (دانمر)

لهم راستی یهود، سووچیکی یاسایه کی مهزن دهرده که ویت، که: "یاسای زانستی به همه مو شت ئاگا" یه.

که او اته، به پیشی ئەمانیه باسماں کردن، گەردیلە کان بەریان بۆ بەرەلانە کراوه و به ھەرمە کەم سەریەست نین^(۱).

ئەنجام:

ئو حهوت ياسايانه ي پيشوو، واته: ياساي پهروه دگاري و، ياساي سه خاوه تهندى و، ياساي جوانى و، ياساي ميهه بانى و، ياساي دانايى و، ياساي دادگه رى و، ياساي زانستى به هه مورو شت ئاگا و.. ياسا مهزنه كاني ترى هاوچ شينيان، هه ريه كهيان لەو سوچەي كە لېيەوه دەرده كەويت "ناوي هەرە مەزن" ئى خواوه ندۇ درەوشانە وەيە كى مەزنى ئەواناوه مەزنه، پيشان دەدات. لەم دەر كەوتۇن و درەوشانە وەيە شەوه ئەۋە تى دە گەين كە: ئالۇ گۈز و بزوونتى گەردىلە كائىش، وە كۆ گشت بۇونە وەرائى ترى ئەم دنیا يە، بەپى ئەو دەستورانەي كە قەلەمى قەدەرى خواوه ندۇ كېشانى و.. بە گۈزىرە ئەو فەرمانە تە كۈنى يانەي كە تو انسى خوادارى دە كەن و.. لە سەر بناگەي تەرازو وەيە كى زانستى سەرەنە كەر و.. لە پىناوى چەندىن دانايى بەرزدا، دەبزۇون و دە جوولىئە وە، وە كېلىيى بەرە و جىھانىكى ترى بە رىز تر خۆيان ئامادە بکەن، ئاوا ئالۇ گۈز و جوولانە وە يان دەرده كەويت^(۲). هەر بەم بۇنى يېشە وەيە لەشى زىندۇ و يان وە كۆ قوتا بخانىيە كى ئەوتۇ داناوه كە گەردىلە گەشتىارە كان وانەي تىدا وەرده گۈرن و شىتى تىدا فېر دەين و.. وە كۆ سەر باز كەيەك مەشقى تىدا دە كەن و.. وە ك

(۱) وہ لامی حمتوں بر گھ کھی پیشووہ۔ (دانہر)

(۲) چونکه ظمانته و نوری که به چاروی خزمان دهیین، له: بلاوکردنوهی نوری "زیان" به زوری له جیهانه نزم و چرهداو، داگیرساندنی ئام نوروبه کارمندی به کی بهردواو و له پهپه پری دهسترهنگینی دا، تمانهت بلاوکردنوهی نوری "زیان" به چهشینکی تابلی زور له بین نز ختنین و بزگه نزین شندادا و پاکزکردن و جوانکردنی ئام مادده بین نرخانه بهزی نوری زیانمه.. ئامه که ئیمه به چاروی خزمان دهیین، ئاماژه کی زور نزیکه له اشکاوی بهوه بنه ئه و هی که:

خواوهند کم جیهانه چره بین گیانه ده توینیشه و به جموجرومی گردیله کان و نوروری زیان جوانی ده کات و ده بیرسکنیته و، تاکو بهمه، بز جیهانیکی تری زیندلووی ناسکی بهز و خاوینی کاماده بکات. و هک بلیتی بز مده سستی کاماده کردنی ندم جیهانه بز کوچ کردنی بهره و جیهانیکی ناسک و جوان، تارایشتنی ده دات و ده بیر از ینته و.

جا نه کسانه‌ی که زیری به تاسکه که بیان جنی زیندو بونده‌ی مرؤوفی تیدا نایتهوه، نه گهر به نور و له پوانگه‌ی فقر کانی، پرۆزه‌ه بروانز، نهوا دهیش که:

یاسایه که همیشه به چار ده بینریست، نه ویش: "یاسای را گیر کاری هم می‌شینیکه". ئەم یاسایه، وەک چىز سەربازە کانى سوپا كۈزدە كېتىۋە، نەویش ئاوا گەردىلە كان كۈزدە كاتىۋە دەستكاري يان دە كات. وەك لە بەرچاۋادىيە. (دانەر)

میوانخانه به کی پهروهرده بیش تیای دا پهروهرده ده کرپن. ده شتوانین به "حهدس" ای راست^(۱) برپار بدھین که: لهشی زیندو سهباره ت به گهردیله کان - له راستی دا - وايه.

پوخته‌ی ئه‌مانه‌ی پشتوو:

وهک له "وته‌ی يه کم" دا باس کراوه و چه سپاوه، هرچی شت ههیه دهليت: "بسم الله" .. گهردیله‌ش وه کو هه‌مورو تاک و کومه‌لیکی تری بیونه‌هاران، به زمانی حال، "بسم الله" دهليت و بیونه‌یه هه‌لسو که‌مود ده کات.

به‌لئن، به گوینده‌ی به‌لگه‌ی ئه‌و سی خاله‌ی باسان کردن، هرچی گهردیله ههیه له سهره‌تای جه‌جوولی دا به زمانی حال دهليت: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ». واته: به ناو و هیز و توانا و پوخسته‌تی خواو له پیشاوی ئه‌هودا ده‌جوولیم. هروه‌ها هه‌مورو دهسته و تاقمیکی گهردیله کان دواي ته او کردنی جه‌جوول و کاری سه‌رشانیان، وه کو هه‌مورو به‌دیه‌پراواني تر، به زمانی حال دهليت: «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ».

که واته هه‌مورو گهردیله‌یه ک، وهک نوو کی خامه‌یه کی بجورو کی توانستی خواوه‌ند خوی ده‌نویتیت له وینه کیشانی هه‌مورو به‌دیه‌پراوانيکی نوازه‌ی جواندا، که وهک پارچه شیعریکی سه‌ناخوان و سوپاس‌گوزاری خواوه‌ند وايه.

نه‌نانه‌ت هه‌مورو گهردیله‌یه ک وهک نوو کی ده‌رزی چه‌ندین قولی مه‌عنه‌ویی "گرامافون" یکی^(۲) مه‌زنی پهروه‌رد گاری بیانه خوی ده‌رده‌خات و، ئه‌و ده‌رزی به به‌سهر چه‌ند قهوانیکدا ده‌خولیت‌ده - که به‌دیه‌پراواني پهروه‌رد گارن - ئه‌م ده‌رزی بیانه، بهم کاره‌یان، زمانی ئه‌و قهوانه به چه‌ندان قه‌سیده‌ی سه‌نا و ستایش خوانی پهروه‌رد گار ده‌خنه‌هه گزو، چه‌ندین سروودی ته‌سبیحاتی خواي گه‌مه‌ریان بین لئی دهدن.

«دَعَا هُمْ فِيهَا سَبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَتَحْمِلُّهُمْ فِيهَا سَلَامٌ وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ».

«سَبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلِمْنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ».

«هَرَبَّنَا لَا تُرِغِّبْنَا بَعْدَ اذْهَبْنَا وَهَبْنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَابُ».

اللهم صل على سيدنا محمد صلاة تكون لك رضاء ولطفه أداء، وعلى آله وصحبه وإخوانه وسلم. وسلمنا وسلم دیننا. آمين يا رب العالمين.

(۱) "حَسْ" له زمانی عهده‌ی دا به "خه‌ملاندن و گومان" ده‌تریت. له زانستی منه‌تیقیش دا - که لیزه‌دا ئه‌و واتا زار اوهی به زیاتر مدبه‌سته - به شتی و اناشکرا دهليت که مرؤوف بین بیر لینکردن‌هه به کسمر هه‌ستی بین بکات. (وه‌ر گنبر)

(۲) مدبه‌ست ئامیری ده‌نگداری گرامافونه که له بربی شریعتی کاسیت قهوانی تیندا به کار ده‌هیندا. (وه‌ر گنبر)

وتهی سی و یه که م

له بارهی میعراجی پیغامبره و صلی الله علیہ و آله و سلم ده دویت

بیدار کردن و یه ک:

مسهله‌ی میعراج ناکام و نهنجامنکه له سه‌ر بناغه و پایه‌کانی
ئیمان راگیر ده کریت. کهواسه نورینکه له رووناکی پایه‌کانی
ئیمانه و سرچاوه ده گریت و بهره‌مندی رووناکی ده بیت. بویه
بدلگه کانی چه‌سپاندنی میعراج سه‌باره‌ت به که‌سانی مولحید و
نهوانه‌ی ئینکاری پایه‌کانی ئیمان ده کهن، راسته‌خو باس ناکرین.
نهنانه‌ت ههر نابی بق که‌ستک باس بکریت که باوه‌ری به خواه
گهوره نه بیت و ته‌سدیقی پیغمبری نازیز صلی الله علیہ و آله و سلم نه کات، یان ئینکاری
مه‌لائیکه‌ت و ئاسماهه کان بکات. مه گهور دواه سهودی که نه و
پایانه‌ی ئیمانی له پتشدا بق بچه‌سپتیریت. له بهر نه وه، لم پیامه‌دا
پروی گوفتارمان ئاراسته‌ی نه و ئیمانداره ده که‌ین که گرفتاری
گومان بوروه و میعراجی بهلاوه دوروه. وا پشت به خوا لم بواره‌دا
نه‌ندازه‌یه کی نه و تزی بق روون ده که‌ینه‌وه که سوودی لئی
و هریگریت و شیفایش به ده‌ردی گومانه‌که‌ی بیه خشیت. بهلام جار
به جار ئاور لهو مولحیده‌ش ده ده‌یه‌وه که وه ک گری بیستیک
راوه‌ستاوه و، بهو نه‌ندازه‌یه که سوودی بین بگات قسه ئاراسته‌ی
نه‌ویش ذه‌که‌ین.

له چهند پیامیکی تردا چهند بریسکانه‌وه کی راستی میعراج
باس کراوه. وا دواه داواکاری و جهختی برا خوش‌دویسته کانم
پشتمان به یارمه‌تی چاودیزی خواه گهوره بهست، تاکو نه و
بریسکانه‌وه په‌رش و بلاوانه کوکه‌ینه‌وه و له گهان نه‌سلی خودی
راستی به که‌دا گری بیان بده‌ین، بز نه‌وهی له نهنجامدا ناویت‌هیه ک
به‌دهست بهتین که به به ک جار که‌مالاتی جوانی پیغمبری
خوش‌دویست صلی الله علیہ و آله و سلم در بخات.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

﴿سُّبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعِنْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَا الَّذِي بَارَكْنَا
حَوْلَهُ لِتُرِيهَ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ (الإسراء: ١)

﴿إِنَّهُ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ۖ عَلِمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ ۖ ذُو بَرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ ۖ وَهُوَ بِالْأَفْقِ
الْأَعْلَىٰ ۖ ثُمَّ دَنَّ فَتَدَلَّىٰ ۖ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ ۖ فَأَوْحَىٰ إِلَى عِنْدِهِ مَا أَوْحَىٰ ۖ مَا
كَذَّبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَىٰ ۖ أَتَتْمَارُوهُ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ ۖ وَلَقَدْ رَءَاهُ نَزْلَةً أُخْرَىٰ ۖ عِنْدَ سِدْرَةِ
الْمَتَّهِىٰ ۖ عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَىٰ ۖ إِذْ يَعْشُى السِّدْرَةُ مَا يَعْشُى ۖ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَفَىٰ ۖ
لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكَبْرِيٰ﴾ (السجدة: ٤-٨)

له گهنجينه‌ی مهزني ئهم ئايته پيروزه‌ی سره‌تادا تنهها دوو "هيمما" باس ده کهين که پاليان به دهستورى‌تکى رهوانىي‌بهوه داوه له راناوى: ﴿إِنَّهُ هُوَ﴾ دا، چونکه ئهو دوو هيمایه پهيوه‌ندى يان بهم مەسەلە‌يەمانهوه هەيە، وەك لە پەيامى موعجيزادى قورئانى دا روونمان کردوونه‌تەوه:

(قرئانى پيرۆز دواى ئەوهى باسى ئىسراى پىغەمبەرى خۆشەویستى ﴿كَوَافِرٌ﴾ كرد لە سەرتاى مىعراجوه - واتە لە "مسجد الحرام" وە بۇ "مسجد الأقصى" - تا كۆتايى يەکەي، كە سوره‌تى "النجم" ئاماژە‌ي بۇ دەكەت، دواى ئەوهى، ئهم ئايته‌ي سەرەوهى بە ﴿إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ كۆتايى بى هينا..

جا ئەو راناوه‌ى كە لە ﴿إِنَّهُ﴾ دايە، يان بۇ خواى گەورە دە گەرىتەوه، يان بۇ پىغەمبەرى ئازىز ﴿كَوَافِرٌ﴾ ..

ئەگەر بۇ پىغەمبەر ﴿كَوَافِرٌ﴾ بىگەرىتەوه، ئەوا ياسا‌كانى رهوانىي‌زى و موناسە‌بەتى هاتنى گوفtar ئەوه دە گەيەنن كە: ئەم گەشتە جوزئى يەمىعراج هىننە گەشت و گۈزار و رۇشتى گىشتى و بەرزبۇونمۇھى كوللىي تىدايە كە پىغەمبەر ﴿كَوَافِرٌ﴾ لە كاتى بەرزبۇونمۇھى و دەمى بېرىنى پلە ھەمە كى يەكانى ناوه جوانە كانى خواى گەورەدا، كە تا "سدرة المتنھى" و "قاب قوسين" او أدنى دە گرنەوه، ھەموو نىشانە و بەلگە پەروەردگارى يەكان و گىشت ئەو كارە ناوازانە سەنعتى خواوه‌ندى بىستووه و بىنیوه كە لەم گەشتە جوزئى يەلە حوكىمى كلىلىكدايە بۇ گەشتىنىكى كوللىي و گىشتى بە ناو كارە سەرسوورھىنە كانى سەنعتى خواى گەورەدا.

به لام ئەگەر راناوە کە بۇ خوايى گەورە بىگەرىئىدە، ئەۋائەو كاتە واتاکەي بەم جۈزە دەپىت:

خوای گهوره بهنده خوشویسته که بُ حوزووری خوی بانگ کردووه، تاکو
ئه رکنیکی بین بسپیریت و کارینکی بخانه ئهستو. بؤیه له "مسجد الحرام" ووه شهوره وی بین کرد
بهره و مزگهوتی ئهقصا، که کونگای پیغمه برانه. جا دوای چاو پىشكه وتنی پیغمه بران و
ئاشکرا کردنی ئهوهی که ئهم پیغمه بره ئازیزه ﷺ میراتگری رهها و راسته قینه بناگهی
ئایینه کانی هemo پیغمه برانه - درودیان له سهربیت - گهشتیکی بهو پیغمه بره خوشویسته
کرد بُ ناو مولک و مله کووتی خوی تا گهياندیه "سدرة المنتهی" و به ئهندازه تزیکی
هه دردو سری کو و انه يك يان كه متر، له خوی تزیکی خسته ووه.

بهم جوزه ئەم گەشت و سەفەرە ھەرچەند مىعراجىكى جۈزئى بۇوه و، ئەو كەسەش كە بۇ ئەويى بەرز كراوەتەوە بەندەيدەك بۇوه لە بەندە كان، بەلام ئەم بەندەيدە "ئەمانەت" يىكى هيپىدە مەزنى پىنى سېپىرراوە كە پەيۋەندىيى بە ھەموو گەردۇونەوە ھەيە و، "نۇور" يىكى رۇوناڭى بەخشى واى لە گەلدىايە كە ھەموو بۇونەوران رۇوناڭ دەكتەوە و سەرسىماي واتا و ناوارە ئەتكىان دەگۆرپىت و بەو نۇورە دەيانە خشىنىت، جىگە لەوهى كە ئەم بەندەيدە "كلىلىل" يىكى ئەوتۇرى بىي يە كە دەتوانىت دەرگاى بەختەورىي ھەمىشەبىي و نىعەمەتى بەھەشتى ھەتاھەتايى بېتىكەناتوھە.

لبهر هه موو ئەمانە، خواي گەورە خۆي بە: «إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ» وەسف دە كات، تاڭو دەرى بخات كە هيىننە حىكىمەتى بەرز و بىلند لەمۇ «ئەمانەت» و «نۇور» و «كلىل» دا ھەن كە سەرچەمى بۇونە وەران و بەدىيە تۈوان و سەرانسەرى گەردوون لە ئامىز دەگىرن.

نهیئنی یه مه زنهش چوار بناغهی هه یه:

یہ کہ میان: نہیں نی پیویست بونی میرا ج چی یہ؟

دو وہ میان: حقیقتی میراج چی یہ؟

سی ہمیان: حکومتی میوراج چی یہ؟

چواره میان: به رهم و سو وده کانی می عراج چین؟

بناغه‌ی یه‌که‌م

نهیّن و حیکمه‌تی پیویستی می‌عراج

بزوونه، دهتری:

خوای گهوره له جهسته و شوین خاوینه و، بهپی دهقی ئایه‌تی پیروزی: **﴿وَئُخْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ﴾** (ق: ۱۶) بزو همو شتیک له ههمو شتیک نزیکتره، به راده‌یه که ههمو وهلي‌یه که پیاو چاکان ده تو ایت له دلی خوی داله گهمل پهروه دگاری خوی بدؤیت و به دل مناجاتی له گهملدا بکات..

له کاتیکدا که ههمو وهلي‌یه که ده تو ایت له دلی خوی دا مناجات له گهمل پهروه دگاری دا بکات، ئهی بزوچی "ولایه‌تی ئه حمده‌ی" دوای سه‌فرینکی دور و گهشیکی دریز خایه‌نی "می‌عراج" بهو مناجاته گهیشت و پی بهره‌مند بwoo؟

وهلام: به دوو نمودن تهم نهیّن يه ته‌ماوی يه له تیگه‌یشتنهوه نزیک ده خهینه‌وه، تووش به باشی گوئی‌یان لئی رابگرها. ئهم دوو نمودن‌یه له وتهی دوازده‌هه‌مداله کاتی پوونکردن‌وه‌ی نهیّنی ئیعجازی قورئان و حیکمه‌تی می‌عراجدا باس کراون:

○ نمودن‌هی یه‌که‌م:

پادشای دنیایی دوو جزره گوفtar و چاپنکه‌وتن و، دوو شیوه فه‌رمایشت و ریزلینان و ئاوردانه‌وه‌ی می‌هره‌بانی هه‌یه:

یه‌که‌میان: گوفtarیکی تایه‌تی يه که بهه‌یه تله‌فونیکی تایه‌تی يه‌وه له گهمل يه کیلک له هاولاتیانی دا سه‌باره‌ت به کاریکی هه‌نده‌کی و ئیشیکی تایه‌تی خوی‌وه له گهملی دا دهیکات.

ئه‌هی تریان: قسه کردن به ناوی پادشایه‌تی پر شکو و به ناوی‌شانی خه‌لافه‌تی گهوره و به سیفه‌تی فه‌رمانپه‌واه‌تی گشتنی و بزو مه‌بستی بلاو کردن‌وه‌ی فه‌رمانه پادشایی به کانی له هه‌مو و لایه‌کدا به فه‌رمانیکی به‌رز که بزو ده‌رخستنی گهوره‌ی و سام و شکوی خوی ده‌ری‌ده کات. که‌واته ئهم يه که‌یان گوفtarیکه له گهمل يه کیلک له نیزراوانی خوی، يان يه کیلک له فه‌رمانبه‌ره گهوره کانی دا که پهیوه‌ندی يه بزو کارانه‌وه هه‌یه.

به وینه‌ی ئهم نمودن‌یه - وَلَلَهُ الْمُثَلُ الأَعْلَى - به‌دیهینه‌ری گهمردون و خاوه‌نی سه‌رانس‌هه‌ری "مولک و مله کووت" و فه‌رمانپه‌واه‌ی ره‌های ئه‌زه‌لیش: دوو جزره گوفtar و ریزلینان و ئاوردانه‌وه‌ی می‌هره‌بانی هه‌یه:

یه که میان: جوزئی و تایبەتی يه.

دووهه میان: کوللی و گشتی يه.

جا میراجی پیغەمبەر ﷺ دىکى بەرز و شکۆمەندى "ویلايەتی ئەحەمدى" يه و، به شیوه يه کى هیندە کوللی ئەو ویلايەتە دەركەوت كە لە سەرروى ھەموو ویلايەتە کانى ترەوە بۇو.

چونكە ئەم ویلايەتە، شەرفەندىبۇونە بە موناجات كردن و گوفتارى راستەخۆ لە گەل خواى گەورەدا بە ناوى: "رب العالمين" و بە ناونىشانى: "بەديھەنەرى بۇونەوەران".

○ فۇونەي دووهەم:

پياوېڭ ئاوىنەيە كى بەدەستەوەيە و پۇوهە خۇر پايگەرتووە. دىارە ئاوىنە كە بە ئەندازەي گەورە و بچوو كىي خۇزى رۇونا كى يەك وەردە گۈرىت كە ھەر حەوت رەنگە كانى شەبەنگى خۇرەتىدایە. كەواتە ئەم پياوە بەپېنى ئەندازەي ئاوىنە كەي پەيوەندىبى بە خۇرەوە دەبىت و، ھەر بە ئەندازەيەش دەتوانىت سوود لە خۇر وەربىگەرلىت، ئەگەر رۇونا كىي ئاوىنە كەي ئاراستەي ژۇورە تارىكە كەي ياخود "شەتلەگا" تايىھەتى و بچوو كە سەرگىراوە كەي خۇرى بکات. بەلام ھىشتا ھەر سوودىنە كەم لەم و رۇونا كىي بە وەردە گۈرىت، چونكە تەنها بەپېنى توانى ئاوىنە كەي لە رۇونا كىي خۇر بەھەندى دەبىت، نەك بە ئەندازەي گەورەي خۇردا لە ھەمان كاتدا پياوېنى تر واز لە ئاوىنە كە دەھىنەت و راستەخۇر پۇو دەكتە خۇر و سەيرى سام و شکۆزى خۇر دەكت و پەى بە گەورەي خۇر دەبات، ئىجا دەچىتە سەر چىابە كى بىلند و سەيرى درەوشانەوە دەستە لاتدارىي فراوان و شکۆمەندىبى خۇر دەكت و بىن پەردە - پۇوبەرپۇوي رادەوەستىت. پاشان دە گەرتەمەوە لە خانۇوە بچوو كە و "شەتلەگا" سەرگىراوە تايىھەتى بە كەي خۇزىدا چەند كلاؤرۇزنىيە كى فراوان پۇوهە خۇرە ناوجەر گەي ئاسمان دەكتەوە و، موناجات و گفتۇرگۈۋەك لە گەل رۇونا كىي بەردەوامى خۇرە راستەقىنەدا ساز دەكت.

بەم جۇرە، ئەم پياوە دەتوانىت ئەم چاۋىنېكەمەتون و گفتۇرگۈۋەي، كە ئاوىنە شوکرانە و پىزانىنە، لە گەل خۇر و رۇونا كىي بە كەي دا - بە زمانى حال - ساز بکات و بلىت: (ئەي ئەو خۇرەي كە لە سەرتەختى جوانىسى جىهاندا دانىشتۇرۇت! ئەي گولە گەشاوە كەي پۇوي ئاسمان! ئەي ئەو خۇرەي كە جوانى و رۇونا كىت بە زھوى و، زەردەخەنە و شادىت بە گولان بەخشىوە! ھەر وەك گەرمى و رۇونا كىت بە گشت لايە كى جىهاندا پەخشاندۇوە، مال و شەتلەگا بچوو كە كەي منىشت بە سەر كردووە تەوە و لە گەرمى و رۇونا كىي بە كەي خۇزىت بىن بەخشىوە!)

ئەم بیاوە دەتوانیت، بە زمانی حال، ئەم چەشىنە گفتۇر گۆپە لە گەل خۆردا بکات، بەلام خاوهنى ئاوینە كە ناتوانیت بەم شىوازە ئەم گفتۇر گۆپە لە گەلدا بکات، چونكە شوينوارى ڙووناکىي خۆر بەپى سنورى ئاوینە كەى دەبىت و بە ئەندازەي تواناي ڙەنگدانەوهى ئەو ئاوینەي ڙووناکىي دەست دەكمويت.

ھەر بە وينە ئەم دوو غۇونەي، زاتى مەزنى خواوهندى تەنبا و صەممەدىش، كە نۇورى ئاسماňە كان و زەھى و پادشاھ ئەزەل و ئەبەد، بە دوو شىۋە لە ماھىيەتى مۇۋقانەي ئادەمیزاد دەردە كەھويت و دەدرەو شىتەو. ئەم دوو شىۋە يېش گەلى پلەي بىن سنورىيان لەخۆ گرتۇوە. شىۋە ئەكەم: دەر كەوتىكە لە ئاوینە دىلدا. بەھۇي پەيوەستى يەكى پەروردگارى و پەيوەندى بۇون لە گەللى دا، بە رادەيەك كە ھەممو مۇۋقىك لە دەمى گەشت و سلۇوك و بېنى پلە كاندا، بەپى توانا و ليھاتى خۆزى و بە گۈيرە دەرەشانەوهى ناو و سىفەتە كان، پايە و گفتۇر گۆ و موناجاتىكى - چ جوزئى و چ كوللىي - لە گەل ئەمۇ نۇورە ئەزەلىيەدا ھەيە. پلە كانى زۆربەي ھەرە زۆرى ئەمۇ ويلايەتەنە كە لە سايە ئاواجە جوانە كان و سىفەتە مەزنە كاندا ھەنگاوشەننەن سلۇوك دەكەن، لەم بەشەن.

شىۋە دۇوهەم: دەر كەوتى دەرەشانەوهى خواي گەورەيە بىز بەر زەتىن و گەورەتىن كەسى گرۇي مۇۋقۇف، بە دەرەشانەوهى زاتى مەزنى خۆزى و بە گەورەتىن پلە ئاواجە جوانە كانى. چونكە لە بەر ئەمە مۇۋقۇف ڙووناکىتىنى بەر و بۇمە كانى دەختى بۇونە و هەرەنە و لە ھەممو شىيان زىياتى سىفەت و توانا و ليھاتى تىدا جەم بۇوە، ئەمە دەتوانىت ھەممو ئەمۇ دەرەشانەوانە ئاواجە جوانە كانى خواي گەورە، كە لە "وجۇد" دا بەرجەستە بۇون، بە يەڭىچار لە ئاوینە پۇچى خۆزى دا دەرېخات!

نەھىنى "میراجى ئەممەدى" بىرىتى يەلەم دەرەشانەوه و دەر كەوتى، بە چەشىنەك كە ويلايەتە كەى سەرەتايە كە بىز پىغەمبەر اىيەتى يەكەي. "ويلايەت" بە وينە ئاپاوى يەكەمى غۇونە دۇوهەم بە ناو سىيەردا دەروات، بەلام "پىغەمبەر اىيەتى" سىيەرلى تىدا ئىي، بەلكو بە وينە ئاپاوى دۇوهەمى غۇونە دۇوهەم راستە و خۆ رووى لە تەنبايى زاتى مەزنى پەروردگارە.

سەبارەت بە میراجىشەو، كە كەرامەتىكى ھەرەمەزىن و پلە ئەرەبەر زى "ويلايەتى ئەممەدى" يە، ئەمە هېتىدە بەر زۇونەوه و پلە ئەكە دواي يەكە لە دواي يەكى بېرى هەتا گەيشتە پلە "پىغەمبەر اىيەتى".

پروی ناوه‌هی میراج: ولایه‌ت، چونکه له "خملق" ووه بوز لای "حق" سه‌خر او..
به‌لام رواله‌تی دهرمه‌هی میراج: پیغامبر ایه‌تی به، چونکه له لایه‌ن "حق ته‌عالا" و بوز
لای سه‌جمی "خملق" هاتووه و برها نه کراوه.
"ولایه‌ت" بریتی به له: برینی پله کانی نزیک‌بونه‌وه له خواه گهوره‌وه و، پیویستی به
کات و برینی چه‌ند پله‌یه کی زوره‌یه.
به‌لام "پیغامبر ایه‌تی" که مه‌زن‌تین پرونکی به، پروی له ده‌که‌وتني نهیه‌تی:
ئه‌قره‌بیه‌ت"ی خواه گهوره‌یه، که یه‌ک چاوتروو کاندنی کتوپری و چرکه‌یه کی خیرای به
خوره‌می سه‌روز‌باده، بوزیه له فرموده‌ی پرورزدا هاتووه که: پیغامبر صلی الله علیه و آله و سلم کسه‌ری و خیرا
له میراج گه‌راوه‌ته‌وه.
وائیستاش گوفتار مان ثار استه‌ی ئه‌هو مولحیده ده که‌ین که له شوینی گوییستدا
دانیشت‌ووه و، پی ده‌لیین:

ما‌دهم ئه جیهانه وه‌ک ولا‌تیکی لمویه‌ری پنکوپیکی داوه، له وینه‌ی شارنکی له راده‌به‌دهر
هاوسه‌نگ و پیک و، کوشکنکی له ته‌ندازه‌به‌دهر رازاوه و جواندایه، ئه‌وا ده‌بی:
فه‌مانزه‌واوه، خاوونه و، سنه‌تکارنکی هه‌بیت.
جا ما‌دهم ئه خاوونه مه‌زن و، فه‌مانزه‌وا کامل و، سنه‌تکاره جوانه هه‌یه.. له لایه کی
تریشه‌وه مرؤفیک هه‌یه که خاوونی پوانینکی همه‌مه کی به و، له پیی هه‌ست و نهسته کانیه‌وه
په‌یوه‌ندی به کی گشتنی بهو جیهان و ولات و کوشکمه‌وه هه‌یه.. ئه‌وا ده‌بی ئه و کردگاره
مه‌زن په‌یوه‌ندی به کی بزر و به‌تینی له گه‌ل ئه مه‌رفه‌دا هه‌بیت که خاوونی پوانینکی ئاوا
همه‌کی و هه‌ست و شعوریکی ئاوه‌ها گشتنی به. بین هیچ گومانیکیش گوفتاری قودسی و
پروتیکردنی به‌رزی خزی ئاراسته‌ی ئه و مرؤفه ده کات..

ئنجا ما‌دهم له نیوان ئه و که‌سانه‌ی که بهو په‌یوه‌ندی به به‌رزه به‌هروهه بیون، هه‌ر له
زمانی حهزره‌تی ئاده‌مه‌وه - دروودی له سه‌هه - تا دنیا دنیا، حهزره‌تی مجه‌مهدی
پیغامبری ئه‌مین صلی الله علیه و آله و سلم به شایه‌تی ئاسه‌واره کانی (واته به حوكمرانی کردنی بوز نیوه‌ی گزوی
زه‌وه و پینچ به کی گزوی مرؤفایه‌تی و، گزرنی روخساری معنه‌وهی برونه‌وهران و پرونک
کردن‌وه‌یان) .. به مه‌زن‌تین و پروون‌تین شیوه ئه و په‌یوه‌ندی به به‌رز و بلنده‌ی ده‌خست‌ووه،
ئه‌وا شایسته‌ترین و شایان‌تین که سیکه شه‌ره‌فمه‌ندی ئه و میراج‌جه بیت که مه‌زن‌تینی پله کانی
ئه و په‌یوه‌ندی به‌یه!

بناغه‌ی دووهه‌م

حہ قیقهتی میعراج چی یہ؟

وَهَلْمَ:

بریتی یه له گهشت و گهران و برینی پله کانی که مالات له لایهن زاتی ئەحمەدی یەوه مکلک.
ئەمەش ئەوه ده گەیەنیت کە:

خوای گهوره به چهند ناویشان و ناویکی جوز او جوز نیشانه و ناسهواره کانی پهروه رد گاریتی خوی له ریت خستنی بونه و هراندا پیش چاوه خستووه و .. مه زنی پهروه رد گاریتی یه که شی به کار سازی و بدیهینان له ئاسمانی هه مهو و ئه فرمانگانه دا ئاشکرا کرد ووه که هر خوی به دبی هیناون و ، که هر یه که له و ئاسمانانه خولگه یه کی مه زنی عه رسی پهروه رد گاری و مهله ندیکی شکم مهندی هه لامسو که و تی خواوهندن.

جا خوای گهوره، یه ک له دوای یه کی ئهو نیشانه مهزن و شوینهواره گهورانه‌ی پیشانی ئهو بمنده دهستنیشان کراوه هلهیز ارددهیه خوی داوه و، به بوراق بهرزی کردووه‌تهوه و، له فه رمانگه‌یه کهوه بز فهرمانگه‌یه کی دیکه و له مهزلیکه‌وه بز مهزلیکی تر، به وینه‌ی مهزللگا کانی مانگ، بردووه‌تی و گشت پله و پایه یه ک له دوای یه که کانی به چه شنی برووسکه بین بپیوه. تاکو پهروه رد گاریتی خوایه‌تی خوی له ئاسمانه کاندا پیشان بدادات و، دیدار و چاویئ کهونیشی له گهله‌یه کی برا پیغه‌مهره کانی و ههربه کهیان له مهقامی خوی له ئاسمانه‌دا بز ساز بکات.. بهم شیوه‌یه، پله له دوای پله‌یه پی بزی تا بهرزی کردهوه بز مهقامی "قاب قوسین" و، به لی دره‌وشانه‌وهی "ئه‌حه‌دیهت" يش شهره‌مندی گوقتار و بینی خوی کرد، تاکو همه‌موو که‌مالاتیکی ئاده‌می لهودا جهم بکات و، ئهو بمنده‌یه بدهرمه‌مندی گشت دره‌وشانه‌وه خوانی‌یه کان بیست و، شایه‌ت بیست به‌سهر همه‌موو چینه‌کانی بونه‌وه رانوه و، خله‌لکی بدهرمه‌لأتداری پهروه رد گاریتی خواوه‌ند بانگ بکات و، ئهو شتانه‌شیان بی رابکه‌یه‌نیت که مایه‌ی ره زامه‌مندی خواوه‌ندن و، مهتمل و گرئ کویره‌ی بونه‌وه رانیشیان بز شی بکاته‌وه و نهینی‌یه کانیشیان بز بخاته روو.

دەتو انریت ئەم راستى يە بەرزە لە روانگەي دوو غۇونەوە بېشىرت.

نمودنی یه که:

له وتهی بیست و چواره‌مدادا ئم نموده‌مان بهمه‌ی خواره‌وه رونو کرد و همه‌نهاده:

"پادشا"ی دنیابی له ناوهندی فرمانگه کانی حکومه ته که هدایت چهند ناویشانی کنکی جیاجیای ههیه و، له نیوان چینه کانی ره عیه ته کانی دا چهند و هسفیکی جوزراو جوزری بز داده نریت و، له تویی یه که ههیه کنکی پله کانی پادشا بیه که شی دا خاوهنه چهند نیشانه و ناویکی جیاجیایه. بز نمونه: له فرمانگه کانی دادگه ری دا خاوهنه ناوی: "فرمانزه وای دادگه ره" و.. له فرمانگه مدهنه نیه کاندا به ناویشانی "پادشا" دهنسریت و.. له فرمانگه سر بازی یه کاندا دارای ناوی: "سر کرده دی گشتی" یه و.. له فرمانگه شعر عییه کانی شدما به ناویشانی "خه لیفه" تمماشا ده کریت.. بهم جوزره، گه لئی ناویشان و ناوی تری ههیه..

که واهه "پادشا" له ناو هه مه موو یه کیک له فرمانگه کانی دولته که هدایت دا پله و پایه و کورسی یه کی ئه تویی ههیه که به وینهی عمر شینکی مه عنده وی ئه وان. جاله سره ئهه بناغه یه، ده کری ئهه پادشا تاک و ته نیایه له نیوان فرمانگه کانی ئهه پادشا بیه و له ناوهندی چینه کانی حکومه تدا خاوهنه هزار و یه که ناو بیست، واته ده گونجی هزار و یه که عمر شی ها و چهقی یه که له ناو یه کی بیست، به راده یه که ده لیلی ئهه پادشا فرمانزه و اویه له هه مه موو یه کیکی فرمانگه کانی دولته که هدایت دا ئاماذهه و، به که سیتی یه مه عنده وی یه که هی و تمه فونه تایبهه تی یه که ئاگای له رووداوه کانی یه که به کیانه و، به یاسا و ریسا کانی خویشی و له ریی نوینه ره کانیه و له هه مه موو یه کیکی ئهه چینانه دا ده بیست و خویشی هه مه موویان ده بیست و، به دانست و زانست و هیزی خوی له پشت په ردده هه مه موو پله یه که له و پلانه به ریوه ده بات. چونکه هه مه موو فرمانگه که مه لبه ندو جیگای تایبهه تی خوی ههیه که حوكمی هه ریه که یان له وانی تر ناچیت و چینه کانی شیان له یه کتر جیاوازه.

جا بین گومان ئهه پادشا بیه، له گه شتیکی فراوان دا ئهه که سهی که مه بسته تی و هه لیثاردهی خویه تی، ده گیپریت و، بمناو هه مه موو فرمانگه کانی ئهه پادشا بیه که دا ده بیات و، سام و شکری دولته که هی و مه زنی پادشا بیه که هی له هه مه موو یه کیکی ئهه فرمانگانه دا بیشان ده دات و، یه که بیه کی ئهه فرمانه حه کیمانه خوی بز ده درده خات که تایبهه تی به هه مه موو یه کیک له و فرمانگانه و. بهم جوزره، له فرمانگه که هه مه موو بز فرمانگه که کی دیکه و، له چینیکه و بز چینیکی تر، ده بیات و بمه رزی ده کاتمه و تا ده گه یه نیتیه پله هی مقام و حوزه وری خوی. ئنجا دوای ئهه له لایه ن خویه و بز لای هه مه موو خه لکتی په وانه ده کات و، هه ندی له فرمانه هه مه کی و گشتی یه کانی خویشی پئی ده سپریت که په یوه ندی یان به سه رجه می ئهه فرمانگانه و ههیه.

ئیمهش بهم جوزره له روانگه که ئهه نموده و نیمه و ده روانین و، ده لیین:

په روهد گاری هه مه جیهانه کان، که پادشا بیه لبه ده، له ناوهندی پله کانی

پهروه دگار یعنی به که دا گهلى کار و بار و ناو نیشانی جیا جیای هه یه، به لام هه ممو و به کیک لهوانه بز یه کتری ده روانن..

هه رو ها له نیوان فرمانگه کانی خوا یه تی یه کـ. دا چهند نیشانه و ناو یکی جوز او جوز ری هه یه، به لام له یه کتری دا ده بینرین..

هه رو ها له تویی کار به بری کردن هه مه زنه کانی دا چهند دره و شانه و ده رکه و تیکی جیا ازی هه یه، به لام له یه کتر ده چن..

هه رو ها له ناو هه لسو که مو هه کانی تو انسسه که یشی دا چهند ناو نیشانی کی هه مه جوز ری هه یه، به لام هه ریه که یان ئهوانی تر ده ناسینیت..

هه رو ها له ناو هندي دره و شانه و هی سیفه ته کانی دا چهند مه زه ریکی خا و یعنی جیا جیای هه یه، به لام یه کتر ده دخمن..

هه رو ها له نیوان دره و شانه و هی کاره کانی دا چهند هه لسو که مو تیکی له یه که نه چووی هه یه، به لام یه کتری ته وا و ده کهن.

هه رو ها له ناو سنعمت و به دیهاتو و هکانی دا چهند دره و شانه و هی کی به سام و شکر بز پهروه دگار یعنی به که دا چهند دره و شانه و هی کی به لام هه ریه که یان چاوی لهوانی تره.

جاله سهر بناغه ی ئه مه نهینی یه مه زنه:

خوا ی گهوره ئه مه گه ردونه ی به پیتی ته ربیکی هیندہ سهیر رینک خستو و که مرؤوف تووشی سه رسما و سه رسورمان ده کات، چونکه هر له گه ردله کانه و، که به بچوو کترین چینه کانی بونه و هران داده نرین، تا ده گاته ئاسمانه کان.. ئنجا له یه که م چینی ئاسمانه کانی شه و تا ده گاته عمر شی ئه عزمه، بربیت له چهند ئاسمانیک که يه که لسمر یه ک بیات نراون و، هر ئاسمانیکیان له حوكمی بن میچی جیهانیکی تردایه و، به وینه هی عمر شبیکی پهروه دگاری و مه لبندیک وا یه بز هه لسو که و ته خوا ی یه کان.

خۆ هه چهند ده گونجی هه مه ناو کان به هه مه ناو نیشانه کانیانه و - له روانگه ی ئه حده دیهه ته و - له هه مه نه و فرمانگه و چینانه ده بکمون، به لام هه رو هک ته نه ناو نیشانی "فرمانپهواي داد گه" له فرمانگه داد گه ری دا زال و سره کی ده بیت و ناو نیشانه کانی تر شوینکه و ته ئه ناو نیشانه ده بن و بۆی ده روانن، به هه مان جوز - ولله المثل الاعلى - له هه مه چینیکی بونه و هران و له هه مه یه کیک له ئاسمانه کانی دا ناو نیشان و ناو یکی خوا ی گهوره زال و فرمانپهوا ده بیت و، ناو نیشانه کانی تر شوینکه و ته و له ناو هندي ئه ده بن. بز غمونه: حمزه تی عيسا - دروودی لسمر بیت - که شه ره فمه ندی ناوی "القدیر" ی خوا ی گهوره یه، له چ ئاسمانیکدا چاوی به پیغەمبەری سه ردار مان که ووت ع، ئهوا خوا ی

گمورد له فهرمانگه‌ی ئهو ئاسمانه‌دا راسته و خۆ بە ناویشانی: "القدیر" ده رکمودتۇوه. نۇونىيەكى تر: ناویشانی "المتكلم" يش كە حەزرتى موسای - دروودى لە سەر بىت - بىي بەھرمەند بۇوه، بە سەر فەرمانگه‌ی ئهو ئاسمانه‌دا زالە كە مەقامى حەزرتى موسایە، دروودى لە سەر بىت.

جا پىغەمبەرى ئەعزەم ﷺ (كە بە ئىسمى ئەعزەم بەھرمەند بۇوه و، پىغەمبەرا يەتى يە كە شى گشتى يە و، هەموو درەۋاشانەوە كانى ناواھ جوانە كانى خواى گەورەشى دەست كەمودتۇوه) لە بەر ئەوهى پەيوەندىلى لە گەل سەر جەم فەرمانگه‌كەنلىقى دەھىيە.. ئەوا دەبىن حقىقەتى مېعراجە كەدى داخوازى چاپىن كەھونتى هەموو پىغەمبەران بىت كە لەو فەرمانگانەدا خاواھ مەقامن و، دەبىن بەناو هەموو چىنە كاندا بپوات و تىپەر بىت.

❖ نۇونەي دووھەم:

ناویشانى "سەر كىردى مەزن" كە يە كىكە لە ناویشانە كانى پادشا، لە هەموو فەرمانگەيە كى سەربازىدا دەركەوتىنىكى دەھىيە، هەر لە فەرمانگه‌ي سەر كىردى گشتى و سەرۇ كايەتى ئەركانەوە، كە فەرمانگەيە كى هەمە كى و فراوانە، تا دەگاتە فەرمانگەي عەریف، كە فەرمانگەيە كى هەندە كى و تايىھەت..

بۇ نۇونە: هەموو تاڭە سەربازىك وىنە و نۇونەي سەر كىردى يەتى هەرمەزنى سوپا لە خۇدى عەريفە كەدىدا دەبىنیت، بۆيە رۇو لە عەريفە كەدى دە كات و فەرمانە كان لەو وەردە گرىت. بەلام كە ئەم سەربازە خۇزى بۇو بە "عەريف" ناویشانى ئهو سەر كىردى يە لە فەرمانگەي سەرۇ كەدىدا دەبىنیت كە "رائى العرفا" يە و بۇ فەرمان وەرگىتن رۇو لەو دە كات. ئىنجا كە بۇو بە "رائى العرفا" نۇونە و دەركەوتى سەر كىردى يەتى گشتى لە فەرمانگەي "ملازم" دا دەبىنیت، چۈنكە فەرماندە گشتى كورسى يە كى تايىھەتى لەو مەقامەدا دەھىيە.. بەم جۆرە ناویشانى ئهو سەر كىردى يە مەزنە لە هەموو فەرمانگە كانى ترى وەك فەرمانگەي: "نەقىب و رائىد و فەريق و موشىر" دا دەبىنیت، بەپى فراوانىسى يان تەنگ و تەسکىيە كە بازانانە.

ئىستا ئەگەر فەرماندەي هەرمەز بىھويت ئەرك و فەرمانبەرى يەك كە پەيوەندىلى بە هەموو فەرمانگە سەربازى يە كانەوە بىت بە تاڭە سەربازىك بىسپىرىت و، بىھويت بۇ مەقامىكى ھىننە بلىنە بەرزا كە لە لاينە هەموو ئەو فەرمانگانەوە بىسپىرىت و ئەھويش هەموو ئەوان بىبىنیت، وەك بلىي بەرپۇھەر و سەرپەرشتىكارى هەموويان بىت، ئەوا بىن ھېچ گومانىك سەر كىردى هەرمەز ئەو تاڭە سەربازە بە ناوا هەموو ئەو فەرمانگانەدا دەبات، هەر لە فەرمانگەي عەريفەوە تا فەرمانگە مەزنە كەدى خۇزى، تاڭو هەموويان بىبىنیت و ئەوانىش

هموویان ئهو بیجن. پاش ئهوه له مهقامی حوزووری خۆی وەری ده گریت و، به گوفتاری خۆی شەرهەفمەندی ده کات و، به فەرمانە کانی خۆی و مەدالیا کانیشى رېزى لئى ده گریت.. پاشان له هەمان کاتدا و به يەك چاوتروو کاندن دەیسیریتەو بۆ ئهو شوینەی کە لێوهی هاتووه. پیویستە سەرنج بۆ لای خالتىکى ناو ئەم نموونەيە رابكىشىن، کە بىرىتى يە لەوهى: ئەم پادشايدە ئەگەر كۆلەوار و دەستەوسان نەبىت و، هەروەك هيىزى بولەتىبى هەيە توانستىكى پۇحى و مەعنەوېشى هەبىت، ئەوا کەسانىكى وەك فەريق و موشىر و ملازم ناکات بە وەكىل، بەلكو هەر بە خودى خۆی لە هەموو شوينىكدا ئامادە دەبىت و هەر خۆی راستەخۆزەلە پاشى چەند پەردەيەك و چەند كەسىكى خاونەن مەقامەوە فەرمانە کانى دەرەدە کات، هەروەك دەگىرەنەوە کە چەند پادشايدەك ھەبوون کە ئەولىايى كامەل بۇون و، لە چەندىن فەرمانگەي زۆر و لە شىۋەيى هەندىي كەسدا، فەرمانە کانى خۆيان جى بەجى كەردووه.

بەلام ئهو راستى يەي کە ئىيمە لە چاولىكەي ئەم نموونەيە بۆ ئى دەپوانىن بىرىتى يە لەوهى كە: حۆكم و فەرمان راستەخۆزەلە لايەن سەركەدەي گشتى يەو بۆ هەموو يە كېڭىلە فەرمانگە كان دېت و، لەويىدا بە فەرمان و ويسەت و هيىزى خۆى، کە هيچ كۆلەوارى يە كى تىدا نى يە، دەست بەجى، جى بەجى دە كریت.

جا بە وينەي ئەم نموونەيە:

ھەموو چىنىك لە چىنە کانى بەدىھاتۇوان و تاقمە کانى بۇونەوەران، هەر لە گەردىلە کانەوە تا ھەسارە كان و لە مىزۈرۈھە کانەوە تا ئاسماھە كان، ئەوانەي کە بە كەمالى ملکەچى و گۈزى رايھەلى: فەرمانە کانى پادشايدە ئەزەل و ئەبەد و، كاروبارە کانى فەرمانزەۋاي زەھى و ئاسماھە كان و فەرماندەي موتلىقى خاونەن فەرمانى "كىن، فيكون" يان تىدا جى بەجى دە كریت.. لە ھەموو يە كېڭىلەو چىنائەدا، فەرمانگەي پەروەردگارىتى يە كى مەزن و، فەرمانزەۋايەتى يە كى زال، بە چەند چىنىكى جۇراو جۇر و چەند تاقىنىكى جىاجىاي بچىووک و گەورە و جۈزئى و كوللى دەيىرىت، کە هەرييە كەيان رۇوى لەوي ترە.

جا بۆ ئەوهى پىغەمبەر ﷺ لە رېتىيەن ئەنجامدانى ئەركى بەندىايەتى يە جۇراو جۇرە کانى ھەموو چىنە کانەوە، لە گىشت ئامانجە بەرزە خوابى يە كان و ئەنجامە مەزنە کانى ناو گەردۇون تى بگات..

ھەروەها بۆ ئەوهى بە بىنىنى دەستەلاتدارىي پەروەردگارىتىي مەزنى خواي گەورە و سام و شكتى فەرمانزەۋايەتى يە خاونەن عىززەتە كەي پەي بەو شستانە بىات کە مايەي رەزامەندىي ئەو خاونەن مەزنى و گەورەيى يەن..

ھەروەها بۆ ئەوهى بىت بە بانگمۇاز كارى خەلکى بۆ لای خواي گەورە..

ئەوا دەپى بە ناو سەرتاسەرى ئەو چىن و فەرمانگانەدا بېرات تا دەگاتە عەرشى ئەعزم، كە ناونىشانى فەرمانگە مەزىنە كەى خواوهندە، دەبى بېراتە "قاب قوسىن" واتە بېچىتە مەقامىك لە نىۋان "ئىمكەن و جۆب" دا كە بە: "قاب قوسىن" ئامازەى بۆ كراوه و، موقابەلەي زاتى جوان و شىكۈمىندى خوارى گۈورە بکات.

جا حهقيقه تي ميعراج بريتي يه لهم روشتن و گهشت و موقابه له يه!

ننجا هه روک هه مهو مرؤفيك له ربي "زيرى" يهوه به خير اي ئندىشە دەگەرىت و ..
هه مهو و هل يه كيش به "دل" به خير اي هه وربرووسكە جموجولى خۆي هه يه و .. هه مهو
مه لائىكەتىك له "جهستە نورانى" يه كەي دا به خير اي روح له عەرشەوه بۇ فەرسەن و لە
فەرسەوه بۇ عەرش دېت و دەپرات و .. ئەھلى بەھەشتىش بە خير اي بوراق لە مەيدانى
حەشرەوه بۇ بەھەشت و بەرمە مەودايە كى دۈورى زىيات لە پىنج سەد سال، بەرز دەبنەوە ..

به همان جوّر، جهسته و لهش و لاری حمزه‌تی مخدومدیش علیه السلام که گهنجینه‌ی ئامیره به رزه کانی و خولگه‌ی چهندین کارمهندی لەستور بدهری رۆحه بەرزه کیه‌تی. بى هىچ گومانیك، هاو گەشتى ئەو رۆحه مخەمەدى يە دەبىت كە يەك پارچە نۇورە، لە توانا و ليھاتى نۇوردايە، ئىجاحا لە دلى ئەوليا كان نيانترە، لە رۆحى مردوغان ناسكىز و، لە لەش و لارى مەلائىكە تانىش تەنكىزە، لە جەستەي ئەستىزەپى و تەننى ميسالىش گەلنى ناسك و نيانترە.. بى هىچ گومانىك، ئەو جەستەيە هاو گەشتى ئەم رۆحه دەبىت و لە گەل ئەو لەو مېعرا جەدا بىز عەرسى ئەعززم سەر دەخربىت و بەرز دەبىتمەوه!

با تئیستاوش سهیرینکی ئەو مولحیده بکەين کە له مەقامى گۈئىيىستدا دانىشتووه.

□ وا به دلدا دیت که ئهو مولحیده له دلئ خۆی دا دەلیت:

من نه ئىمامىم بە خواھىه و نه پىغەمبەرىش دەناسىم، ئىتەر چۈن باوەر بە مىعراج بىكەم؟

ئىمەش بى دەلىن:

ماده‌م له راستي دا ئهم بونه و هر انه ههن و، چهندين کار و بهديهيانيان تيدا ده بيرت..

ماده‌م کاري پيکوپيك بئي بکهرو، كتيبى رهوان بئي نووسه‌ر و، نهخش و نیگاري زهش بئي وينه كييش نهبووه و ناييست..

ئەوا دەبى ئەم كارە سەر انسەر حىكىمەتانەي كە هەممۇ شۇنىڭى كۈونە وەر انىان
گىرتۇوەتەمۇ: بىكەرىنگىيان ھەيىت و، ئەم نەخش و نىڭارە ناوازە و نامىلىكە رەوانانەش كە
گۇيى زەۋىيان پېر كىردىوو و لە هەممۇ وەرزىيەكدا نوئى دەبنەوە، دەبى نىڭاركىش و
نووسەرنىڭىيان بىت.

ئىجا لە بەر ئەوهى كە بۇنى دوو فەرمانزە والە هەر شتىكدا رىسىاي ئە و شتە تىك دەدات و .. لە لايە كى ترىشەوه ئىمە كە چاودە گىرىن رىسا و رىتكۈپكىي تەواولە ھەمۇو

شیئکدا ده بینن، هر له بالی میشهوه تا ده گاته چراکانی ئاسمان..
 ئوا ده بین ئهو فهرمانزه وايه "تاك" و "تهنيا" بیت. چونکه سنهت و حیكمه له هممو
 بهديهاتو واندا هيئنده ورد و نوازهنه که ده بین سنهتکاره کهيان خاوهنه توانيستيکي رهها
 بیت و تواني يه سهه همه مو شیئکدا هه بین و له همه مو شیئکدا زانا بیت. چونکه ئه گهريه
 فهرمانزه واي تاك و تهنيا نه بواي همه مو پيوسيت ده بيو به ئندازه ژماره بونه و هر ان خواي
 جوز او جوز ببواي و، ئه گاته ش همه مو يه كيک له و خوايانه له يهك ده چوون و دژي يه كتريش
 ده بيون! دياره له حالىکي و اداتيک نه چوونى ئهو ريسايي مهحالىکي ئه ندهر هزار مهحال
 ده بیت !!

پاشان له بير ئوهه چينه کانی ئهم بونه و هر انه - و هك به روونى له بير چاودايه - ههزار
 جار زياتر له (سوپاي رېکخراو) رېكوبنکي و گوي رايەلى ده ده خنهن.. ئوهه تا ههريهك له
 جموجوله کانی ئه ستيره کان و خوز و مانگ تا ده گاته رېكوبنکي گولى چواله، لهو
 نيشانه و مهاليايانهدا که خاوهنه توانيستي ئهزهلى پى به خشيون و ئه گه جوانانه ش که
 ئه له بيري کردوون و لهو جموجول و کارانه شدا که بوي ده ستيشان کردوون، هيئنده
 رېكوبنکي نوازه و كامل ده ده خنهن که ههزار ههزار جار له سه رووي ئه چوپساو
 گوي رايەلى يهويه سوپا ئه نجامي ده دات.. له بير ئوهه، ئهم بونه و هر انه - به حهنى -
 خاوهنهنىکي حه كيمى خاوهنه دانستي رههيانه هيءه که له پشت په رده گه يهويه و،
 بهديهاتو وانش چاوه پوانى فهرمانه کانی ئهون تاکو له خوياندا جى به جى يان بکهن.
 ئنجا مادهه ئه خاوهنه دانسته رههایه، به شايەتىي همه مو کاروباره پر له حيكمه ته کانى و
 بهو ئاسماواره مه زنانه ش که دهريانده خات، پادشايە کى شكتونه نده و..
 بهو چاکه و نيعمه تانه ش که دهيانه خشىت، پهروهه دگاريکي خاوهنه مىھره بانى
 فراوانه و..

بهو دروستکراوه نوازانه ش که پيش چاوي خستوون، دروستکهه و داهينكارنکي وايه
 که سنهتى خوى گەلنى خۆش دهويت و..
 بهو ئارايىشته جوان و سنهته نوازانه هى که له همه مو لايه کدا بلاوى کردوونه تمهوه،
 ده ده كه ويست که: بهديهينه رېكى دانايىه، ده ويست هستى سهرسوپمان لاي خاوهنه
 هه ست و شعوره کان بورو و زينيت و سهربنجى پى جوان بونى بهديهاتو وانى له لايمن
 ئوا نهه پى رابكىشىت و..

ئنجا لهو جوانى يه دلگىر و بى وئنه يهوه، که له بهديهينانى جيها ندا به نوازانه پيش چاوى
 خستووه، ده ده كه ويست که: ده ويست بهديهاتو و خاوهنه هه ست و شعوره کانى

تی بگهیه نیست که: مه بهستی لهم ئارایشانه چی یه و؟ بونوهران له کویوه هاترون و؟ بز کوئ ده رون؟

مادهم ئهو فهرمانرهوا دانا و کردگاره زانایه، ئاووهایه .. ئهوا بنی هیچ گومانیک پهروه ردگاریتی به مهزنه کهی خوی دهردهخات و ئاشکرای ده کات..

ئنجا له بر ئمهوهی به: دهرخستنی ئاسهواره کانی لوتوف و میهره بانی و بلاو کردنوهی سنه ته ناوازه کانی، دهیه ویت خوی بناسیتیت و لای خاوون ههستان خوی خوشوهیست بکات، ئهوا بنی گومان، بههوری راگهیه نهیریکی ئمهینهوه، ئهو داوا اکاری یانه را ده گهیه نیست که له خاوون ههستانی دهیت و، ههر لهم پریمهوه ئهو شتانه شیان بز پرون ده کاتاهوه که مایهی ره زامهندی ئهون. کهوا انه به حتمی له نیوان خاوون ههسته کاندا یه کیک دهستنیشان ده کات که پهروه ردگاریتی به کهی خوی له پری ئمهوه دهردهخات و .. بانگهواز کاریک له نیوان ئهواندا ههتلده بزیریت تاکو به نزیکی خوی به هرمهندی بکات و همهواتی به دیهاتووه خوشوهیسته کانی خویشی لهو پریمهوه را بگهیه نیت و .. ماموستایه ک داده نیت که خاوون ههسته کان له ئاماچه به رزه کانی خواوند شارهزا بکات و، لهم پریمهوه که مالاتی خوی دهردهخات و .. را به ریک داده نیت که خهلكی شارهزا ای واتا و ناوهرو کی بونوهران بکات تاکو ئه و مه تلهی که لهم گهردونه دایناوه، به گری کویره و شئی نه کراوهی نه مینیتهوه و، ئهوا کاروباره پهروه ردگاری یانهش که لهم بونوهرانهدا حهشاری داون، بئی واتا ده رنه چن و .. پیشهوا یه ک دهستنیشان ده کات که خهلكی به ئاماچه کانی خواوند ئاشنا بکات تاکو جوانکاری به کانی سنه تی خوی - که پیش چاوی خستون - بئی هو و ده بی سوود ده رنه چن و، بئی هیچ گومانیک له نیوان ئهوا خاوون ههستانهدا یه کیکیان بز پلهیه کی بلندتر له هی هممو بیان به رز ده کاتمهوه و ئنجا ئهوا شتانه تی ده گهیه نیت که مایهی ره زامهندی خوین و، پاشان دهینیریتهوه بز لای ئهوان.

مادهم "حقیقت" و "حیکمہ" داخوازی ئهمن، ئهوا شایان تین و شایسته ترین کمس که بتوانیت مافی تهواو بهم کارمهندی و ئه رکانه بداد: حه زره تی مجه مه ده جیل. چونکه له راستی دا به تهواو ترین شیوه ئهوا ئه رکانه ئهنجام دا. شایه تی راست و داد گهريش له سه رئمه بریتی يه لهو جيھانی ئسلامه که دائمزراند و ئهوا نووره روونا کهی ئايیني ئسلاميش که ئاشکرای کرد..

له بهر ئهمانه، ده بئی ئهه پیغەمبەر بەریزهی خوی جیل راسته خۆ بەرز بکاتمهوه بز مەقامیکی هیندە بلند که له سه رووی پلهی هممو بونوهران و گشت به دیهاتووه بیت، تاکو به ئاماده بیون له بەردم حوزووری پهروه ردگاری هممو جيھانه کاندا به هرمهند بیت. کهوا انه "میراج" ئهه راستی يه دهردهخات و رايده گهیه نیت.

پوخته‌ی ئەم قىسىم:

خواوه‌ندى خاوه‌ن دانستى رەھا ئەم بۇونەورە مەزنانەي رېنگخستوو و پازاندوونىھەمە
تاکو ئەم چەشىنە مەبەستە گەورە و ئامانجە بەرزانە دەرىخات و... ئىجا لە نىوان ئەم
بۇونەورانە شدا گرۇيى مەۋەقى بەدى ھېنىاوه كە دەتوانىتەم مۇو ورده كارى يە كانى ئەم
پەروەرد گارىتى يە گىشتى يە و سەرجەم راستى يە كانى ئەم خوايەتى يە شىكۈمەندە بىنىتتى... جا
بىن گومان ئەم خاوه‌ن دانستە رەھايە لە گەل ئەم مەۋەقەدا دەدويىت و ئامانجە كانى خۆى
تىيەدە گەيەنەتتى.

ئىجا لە بەر ئەمەيى هەمۇو مەۋەقىك ناتوانىت بۇ بەرزىرىن مەقامى هەممە كى بەرز بىيىتەوە و،
بە تەھواوهتى دەستىبەدارى هەندە كىتى و "پلە نزمى" بىيىت، ئەوا بىن گومان ئەم ئەركە بە
ھەندىيەك لەو كەسە تايىەتمەندانە دەسپېرىتت، تاكو پەيەندىبى لە گەل ھەردوو لادا بىيىت، واتە:
دەبىن مەۋەق بىيىت تاكو گرۇيى مەۋەق فېر بىكەت و بەو ئامانجە ناوبراوانەيان ئاشنا بىكەت، لە
ھەمان كاتىشدا خاوه‌نى رۇھىنگى لەپەرى بەرزى و بلىندىدا بىيىت تاكو راستە و خۆ
شەرەفمنى گوفتارى خاوه‌ند بىيىت.

پاشان، لە بەر ئەمەيى باشتىرىن و گەورەتىرىن كەمس لەناو گرۇيى مەۋەقدا كە ئامانجە كانى
پەروەرد گارى جىهانيانى را گەيابىدىتت و، ئەم نەھىيەنى يە ئاشكرا كەرىدىت و مەتەلى بەدىھاتنى
شى كەرىدىتەوە و، كاملىتىرىن كەسىك بىيىت كە خەلکى بۇ لای مەزنى لايەنە جوانە كانى
پەروەرد گارىتى خوا بانگ كەرىدىتت: حەزرەتى مەھمەد ﷺ... ئەوا بىن ھىچ گومانىك لە
نیوان هەمۇو گرۇيى مەۋەقدا گەشت و گەران و سلۇو كىنگى تايىەتى و مەعنەوىي بەرزى بۇ
دەستىشان دەكەرىتت كە لە جىهانى ماددى دالە شىيەتى گەشت و گوزاردا بىيىت و، لە پېشىتى
چىنى بۇونەوران و بەرزەخى ناوه‌كان و درەوشانەوەي سيفات و كارە كانەوە چەندەھا پلەي
يەك لە دواي يەك دەپرىتت كە بە "حەفتا ھەزار پەردا" ناول دەپرىن.

"میراج" بىرىتى يە لەمە.

□ ھەروەها بە خەيالدا دېت كە:

تۆى گۈي بىيىت لە ناخى دەتمەوە دەلىيەت:

چ واتايەك لەوەدا ھەيە كە: دواي بېنى ماوهى ھەزاران سال و تىپەربۇون لە حەفتا ھەزار
پەردهو ئامادەي حوززورى ئەم خواوه‌ندە بىيىت كە لەچاو ھەمۇ شىنگى تر لە ئىمەوە
نۈركىتە؟ چۈن باوھە بەمە بىكمە؟

ئىمەش دەلىيەن:

خوای گهوره بۆ هەموو شتیک لە هەموو شتیک تزیکترە، بەلام هەموو شتیک بە دووری یە کی رەھا لەو خواوهندەوە دوورن!

گریمان "خۆر" خاوەنی ھەست و شعور و گوفتار بیت، ئەوا دەتوانیت بەو ئاوینەیەی کە لەناو دەستدایە قسەت لە گەلدا بکات و هەر ھەلسوکەمۆتیکی مەبەست بیت لە تۆدا ئەنخامى بذات. جالە کاتیکدا کە خۆر لە بیلیبلەی ئاوینەئاسای چاوتەوە لیت تزیکترە، کەچی هەر لەو کاتەدا تو نزیکەی چوار هەزار سال رى لە خۆرەوە دووریت و، هەرگیز ناتوانیت بە هیچ شیوه‌یە کە تو خنی بکەویت و لیئى نزیک بیتەوە، تەنانەت گەر بۆ مەقامی مانگیش بەرز بیتەوە و، بپوئىتە خالىتکی بەرامبەری پاستو خۆی خۆرەوە، ھیشتا جگە لە شتیکی وەک "ئاوینەی وینەدرەوەی خۆر" چیي تر دەرناکەمۆیت و ھیچچى ترت دەست ناکەمۆیت!

خۆرى ئەزەل و ئەبەدیش کە خواوهندى گەورە - و لله المثل الأعلى - بە هەمان جۆرە، بۆ هەموو شتیک لە هەموو شتیک تزیکترە، هەرچەندە هەموو شتیک بە چەشتنیکی رەھا لە خواوهندەوە دوورە. مەگەر كەسيك چينە کانى سەرجمى بۇونوھەران - يەك لە دوای يەك - بېرىت و، لە "ھەندە كىتى" دەرباز بیت و بە ناو يەك بەمە کى پلە "ھەمە کى يە كان" دا سەربەھۆت و، بە ناو ھەزاران پەردە بپروات و، لە يە كىتى ئەو ناوانە نزیك بیتەوە کە دەورى هەموو بۇونوھەرانيان داوه.. بەم جۆرە، گەلتى پلە زۆر و زەبەندە لە بەردەم خۆى دا بېرىت، ئىنجا بە جۈرۈك لە جۆرە کانى "نزىكى" شەرەفمەند بیت.

نمۇونىھە کى تر: هەموو تاکە سەربازىك لە كەسايەتىي مەعنەویي سەرکردهى ھەرە مەزن و گشتىي سوپاوه تابلىيى دوورە و، لە ماوەيە کى يە كچار دوور و لە پاشى چەندىن پەردەي مەعنەویي زۆرەوە بۆ ئەو سەرکردهى دەرۋانىت و، بە نمۇونىھە کى بچۈوك لە پلەي عەريفە كەدىدا دەپىيىت..

بەلام بۆ نزىكبوونوھە راستەقىنە لە كەسايەتىي مەعنەویي سەرکردهى مەزنەوە، دەبىت بە چەندىن پلەي ھەمە كىي زۆری وەك پلەي ملازم و نەقىب و رائىد و... هەند.. دا گۈزەر بکات، لە کاتیکدا کە سەرکردهى مەزن لاي ئامادەيە و لە رېئى فەرمان و ياسا و چاودىزىي دانست و زانستە كەيەوە ئەم دەپىيىت و، گەر لە جىهانى مەعنە و رۇحىشدا سەرکرده بىت ئەوا بە زاتى خۆيىشى ئامادەي لاي ئەو سەربازە دەپىت، ھەروەك بە شىوە و روالت لە لاي ئامادەيە.

لەبەر ئەمە لە وتهى شازدەھەمدا - بە چەشتنىکى بىن گومان - ئەم پاستى يە چەسپىزراوه، ئەوا لىرەدا بەم ئەندازە كورتە واز دەھىيىن.

□ ھەروەها دېت بە خەيالدا كە تۆ لە ناخى دلتەوە دەلىيىت:

من ئىنكارىي بۇونى "ئاسمانە كان" دەكەم و باوهەم بە "مەلائىكەت" نى يە، ئىستەر چۈن باوهەپ بە گەشت و گەرانى مەرۆقىڭىك بە ناو ئاسمانە كاندا و ديدارى لە گەلن مەلائىكەتە كاندا، دەكەم؟ بەلتىن، تىڭىيەنندى كارىيەك و يېشاندانى شتىك بۇ كەسىنلىكى وەك توڭى كە پەمرەد بە سەر چاۋىدا درايىت و و ئىرىشى دابەزىيەتە چاۋى و جەڭە لە ماددە چىيى تەنەبىيەت، كارىنلىكى گەللىنى سەخت و دۇزارە. بەلام "راستى" ھېنەدە خاۋىن و پۇونە كە تەنانەت كۆپرە كانىش دەبىيەن. بۇ يە دەلىيەن:

قسەى هەموان لەوەدا يە كانگىر بۇوە كە بۇشايى لاي سەروومان(الفضاء) پەر لە "اڭىز" چۈنكە پۇوناكىي و، كارەباو، گەرمى و، شىلە ناسك و نيان و بە خورەمە كانى ترى ھاواچەشىيان، بەلگەن لەسەر بۇونى: "ماددە" يەك كە بۇشايى پېرى كەردووهتەوە. جا ھەرۋەك بەررۇبۇمە كان بەلگەي بۇونى درەختە كانىيان و، گولە كانىش باخچە كان دەچەسپىن و، گولە گەغە كانىش بەلگەي كىلگە كانىيان و، ماسىي كانىش بە رۇونى و ئاشكرا دەبن بە بەلگە لەسەر دەرياكانىيان.. ئەم ئەستىر انەش، بە زەررۇرەت و بەداھەت، بەلگەن لەسەر بۇونى باخچە و شويىنى سەرھەلدىان و كىلگە و دەرياكانىيان.

ئىنجا مادەم جىهانى "عولۇي" بە چەند شىكل و شىۋىيە كى جۆراوجۆر بىيات نراوه و، ھەرىيە كەيان لە ناوەندى چەند بارودۇخىتكى جياوازدا چەندىن حوكىمى جياجىدا دەردەخات، ئۇوا شويىنى سەرھەلدىنى ئەو حوكىمانەش - كە ئاسمانە كان - بە ھەمان جۆر جياوازان و لە يە كىتىرى جىيان، چۈنكە ھەرۋەك مەرۆف جەڭە لەشى ماددى، چەندىن جۆرى "بۇون" ئى ترى مەعنەوېي ھەيە وەك: ژىرى و، دل و، گىيان و، ئەندىشە و، حافىظە و، غەميرى ئەمانەش.. "جىهان" يىش بە ھەمان جۆرە، كە لە شىۋىي مەرۆقىكى گەورەتىدايە و، "بۇونەوران" يىش - كە ئەو درەختىيە بەرى مەرۆقى گەرتۇوە - جەڭە لە جىهانى جىسمانى(ماددى) گەللىنى جىهانى ترى تىدايە. ئەمە وېرىا ئەوهى كە ھەرىيەك لەو جىهانانە خاۋەنى ئاسمانى خۆيەتى، ھەر لە جىهانى زەھىي بەوە تا دەگاتە جىهانى بەھەشت.

سەبارەت بە مەلائىكەتىشەوە دەلىيەن:

لە كاتىيەكدا زەھىي، كە لە ھەسارە مامتاۋەندى يە كانە و لە چاۋ ئەستىرە كانىشدا چېر و بچۇو كە، پېرىت لە چەندىن جۆرى لە ئۇمارە بەدەرى "ژيان" و "ھەست و شعۇور" كە بەنرخترىن و درەخشانلىرىن بۇونەوران.. ئايادەبىن سەبارەت بە ژيان و ھەست و شعۇورەوە ئاسمانە كان چۈن بن؟ كە بىرىتىن لە چەند دەريايە كى فراوان بۇ مەلە تىداكىدى ئەو ئەستىرەنە كە وەك بالەخانەي پازاوه و كۆشك و تەلارى گەردنىكەش و ان لە چاۋ ئەو زەھىي بەيە كە وەك مالىيەكى تارىكى بچۇو كە وايە؟

کهو اته ئاسمانه کان چەندین ره گەزى جۇر او جۇرى لەزمار بەدەربىان لە خاوهن ھەست و خاوهن ژيانە کان تىدايە، كە ملائىكەت و پۇچانى يانى.

جالە بەر ئەوهى لە تەفسىرە كەماندا كە ناوى: "إشارات الإعجاز في مظان الإيجاز" ، لە دەمى تەفسىر كەرنى ئايەتى: ﴿فَمَ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ﴾ دا (البقرة: ۲۹) بە چەشىتكى بىن گومان "بۇون" و "فرىسى" ئاسمانه كامان چەسپاندۇوه، لە وتهى بىست و نۇھەميشىدا بە جۇرىيەك كە گومان توخنى نە كەوبىت بۇونى مەلائىكەمان چەسپاند، ئەوالىزەدا بە كورتى لەم باسە دواين و درىزە پىدانىيان بەو دوو پەيامە دەسپىرىن.

بە كورتى:

"بۇون" ئاسمانه کان كە لە "أَثْيَر" دروست كراون و رېچكە و مەسارى: كارەبا و، پۇوناڭى و، گەرمى و، جازىيېت، شلە ناسك و نيانە بە خۇرەمە كانى ترى هاۋچەشىيان و، لەبار و شىاون بۆ جەموجۇلى ئەستىرە كان و هەسارە گەرۇڭ كە كان، وەك فەرسودەي پېرۇز بە: "السماءُ موجٌ مكفوفٌ" ^(۱) ئاماژەي بۆ كەردووه.. ئەم ئاسمانانە ھەر لە رېنى كاكىشانەوە (كە بە گەلەستىرە ئاسمان ناو دەبرىت) تا دەگاتە زىيكتىن ھەسارە لىيماňەوە، چەند بارودۇختىكى جىاجىا و چەند شىكىن و شىۋەيەكى جۇر او جۇرىبىان لە حەوت چىن (طبقة) دا لەخۇر گەرتۈوه كە ھەرى يە كەيان لە حۆكمى بىن مىچىن كەدايە بۆ جىهانىكى تر، ھەر لە جىهانى زەھىيەوە تا جىهانى بەرزەخ و جىهانى مىسال و تا جىهانى دواپۇز.. حىكەمت و مەنتىقى زېرى داخوازى ئەمەن.

□ ھەروھە دىت بە خەيالدا كە تۆى مولحىد دەلىتىت:

ئىمە گەلىنى بە سەختى دەتوانىن بە فۇڭ كە بۆ بەرزايى بە كان سەربىكەوين و زۇر بە گرانى دەگەينە ماوهى چەند كىلۆمەترىك، ئايا چۈن دەگۈنچى مەرۋەقىك ھەر بە جەستەي خۇزى لە چەند خولە كىكىدا ماوهى ھەزاران سال بېرىت و پاشان بىكەرىتەو بۆ شۇينى خۆى؟!

ئىمەش دەلىتىن:

تەنیكى قورسى وەك گۇزى زەھى، بەپى ئەو زانىارى يانە بە دەستان ھىتاوه، لە بزوو تە سالانە كەدىدا و لە ماوهى يەك خولە كەقا ناغىتىك دەبرىت كە زىيکەي سەددە شىتا و ھەشت سە ساعات رېيە، واتە زەھى لە يەك سالىدا ماوهى بىست و پىنج ھەزار سال دەبرىت..

(۱) جزء من حديث أخرجه الإمام أحمد في مسنده (۳۷۰/۲) والترمذى برقم (۳۲۹۸) وفي تحفة الأحوذى برقم (۳۳۵۲) وقال: هذا حديث غريب من هذا الوجه. وعزاه صاحب التحفة لأحمد وابن أبي حاتم والبزار وفي مجمع الروايد (۱۳۲/۸) جزء من حديث رواه الطبراني في الأوسط، وفيه أبو جعفر الرازى وثقة حاتم وغيره وضففه النسائي وغيره، وبقية رجاله ثقات. وانظر فيه كذلك (۱۲۱/۷) وتفسير ابن كثير - سورة الحديدة. (وەرگىز - لە چاپە عەرەبى يە كەمەن)

جائه و خاوەن توana شکۆمەندەی کە بهم جموجوول و بزووتنە پىكۈپلەك و وردانە ئەم زەوى يە زەبەلاخە بەرى دەخات و دەيجۇولىنىت.. ئايا ناتوانىت مەۋەقىك بۇ عەرش بىات؟.. ئايا ئەو دانستەي کە به ياسايدە كى پەروەردگارى - كە ناوى جازىبىيەتى خۆرىلىنى نراوه - به وينەي مورىدى تەرىقەتى مەولەوي ئەم زەوى يە قورسە دەخاتە گەر، ئايا ناتوانىت بە جازىبىي سۆز و مىھرى خواوهندى مىھرەبان و كېشبوونى خۆشەويىتى نورى ئاسمانە كان و زەوى، به وينەي ھەورە بىرسكە، جەستەي مەۋەقىك بىات بۇ عەرشى خواوهندى مىھرەبان؟

□ هەروەها دىت بە خەيالدا كە تۇ دەلىتى:

وا دابىنى دەتوانىت سەربەكتى و بۇ ئاسان بەرز بىتەوە.. بەلام ئايا بىزچى بەرز دە كرىتەوە و چ پىويستى يەك بەم بەرز بۇونەوە يەھىي؟ ئايا ھىندهى سەرۇزىاد نەبورو كە وەك ئوليا پىاواچا كە كان تەنها بە "دل" و "گيان" بەرز بۇاھەتەوە؟

ئىمەش دەلىيىن:

ما دەم كەدگارى مەزن ويستوو يەتى نىشانە مەزىنە كانى لەناو مولك و مەلە كەوتى خۆىدا پىشچاوى پىغەمبەر ﷺ بىخات و سەرچاوه و كارگە كانى ئەم جىهانە، ئەنجامە قىامەتى يە كانى كەرددەوە كانى مەۋەقىشى پىشان بىدات.. ئەوا بىن ھىچ گومانىك لە گەل زاتى ئەو پىغەمبەر دە ﷺ ھەستى بىنинە كەشى دەبات كە لە حوكىمىتى كلىلىنى جىهانى بىنرا اندايە، ھەستى بىستىنىتى دەبات بە ھاودەم تاكو بە ھۆزىھە ئاگادارى نىشانە كانى خواوهند بىت لە جىهانى يىسرى او انداد، ھەروەك ژىرى و حىكمەت داخوازى ئەمەن كە جەستەي موبارە كىشى لە گەلدا بىات بۇ عەرش، ئەو جەستەيى كە لە حوكىمىتى كەنەي چەندىن ئامىر و دەزگاي ئەوتۇدaiyە كە كار و ئەركە لە سەنۇور بەدەرە كانى "گيان" ئەمەيان لە سەر بەندە. چونكە ھەروەك دانستى خوايى گەورە لە بەھەشتىدا لەش دەبات بە ھاوارپى گيان، لە بەر ئەو ئەركە زۇرانەي بەندايەتى كە لە ئەستۆزى لەش دەنرىن و ئەو لەزەت و ئازارانەش دېنە پىيى، ئەوا دەبىن "جەستە" ئى موبارە كى ئۆيىش لەو گەشتىدا ھاوارپى "گيان" ئى بىت. جا ھەروەك لەش لە گەل گياندا دەچىتە بەھەشت، ئەوا كارىتكى سەرتاپا حىكمەتە جەستە پىرۇزە كەشى ھاودەمى ئەو زاتى مەھمەدى يە بىت ﷺ كە بۇ ئەو "سدرە المتنەي" يە بەرز كراوهەتەوە كە جەستەي "جنة المأوى" يە.

□ هەروەها دىت بە خەيالدا كە تۇ دەلىتى:

"ژىرى" بېرىنى ماوەيە كى ھەزار سالىيى لە چەند خولە كېتكىدا بەلاوه مەحالە.

ئىمەش دەلىيىن:

جموجولی ئهو شتانه‌ی که کردگاری مهزن بهدی هیناون تابلتی له یه کتری جیاوازه. بزوغونه مهودای جیاوازی خیرایی: دهنگ و، رووناکی و، کارهباو، گیان و، ئەندیشە، ئاشکرا یاه لامان. ئنجاوهک زانست بزوی چه سپاندووین خیرایی هه ساره کانیش هیندە جیاچایه که ژیری توشی سه رسامی ده کات. که واته چون جموجولی لهشی ناسک و نیانی پیغمبهر حکیم که بهم میعراجه خیرایی بهدهست هیناوه و شوین گیانه بهرزه کەی کەه و توروه و به ئەندازەی خیرایی گیان خیرا بوروه، به پیچمو انهی ژیری داده نریت؟

خۆ ئەگەر تو "دە" خولەک بخەویت ئەوا تووشی هیندە حالت و بارودۇخى و ادەبیت کە لە ماوهی سالیتکی حالى بیدارى دا تووشیان نابیت، تەنانەت ئەو شتانه‌ی کە مروف بزو ماوهی يەك خولەک لە خەوندا دەیانبىت و ئەو گوفشارانەش دەیانبىتیت و دەیانلىت گەر لە جىهانى بیدارى دا كۆ بىكىنەوە پیوستيان بە ماوهی رۇزىلەك يان زياتر دەبیت.

کە واته دە گۈنچى تەنها يەك "زەمان" سەبارەت بە دوو كەسەوە بزو يەكىكىان لە حوكىمى يەك رۇزدا و بزو ئەھى ترىشىان لە حوكىمى سالىتکى رەبەقدا بىت. بە چاولىكەی ئەو غۇونەھى خوارەوە بزوئەم و اتايە بېۋانە:

وادابنى "كاتژمېر" يەك هەبىت بزو پیوانەی خیرایی جموجولى: مروف و، گوللە و، دهنگ و، رووناکى و، کارهباو، گیان و، ئەندىشە. ئەم كاتژمېرەش چەند مىلىتکى بزو كراپىت: مىلىتکىان سەعات دەزمېریت و، يەكىكى ترىيان لە بازنه‌يە كى شەست ئەو نەھى بازنه‌يە مىلى يە كەمدا خولە كە كان بژمېریت و، مىلىتکى تر لە بازنه‌يە كى شەست هیندە لەمە فراوانىر "ثانیة" كان بژمېریت و، يەكىكى تر لە بازنه‌يە كى شەست ئەو نەھى ئەمە فراوانىر "ثالثة" كان بژمېریت.. بەم چەشىھ مىلە كانى ژماردنى: "رابعة" و "خامسة" و هەروەھا تا دەگاتە: "عاشرة". واتە ئەو سەعاتە چەند مىلىتکى سەرسوورھينەرى بېبىت كە هەريه كەيان لە بازنه‌يە كى شەست ئەو نەھى فراوانىر مىلە كەي پېش خۆى دا بخولىتىوھ.

جا ئەگەر بازنه‌ي ئەو مىلە كە سەعات دەزمېریت بە ئەندازەی كاتژمېر دەستىي يە بچۇو كە كاغان بىت، دەپى بازنه‌ي مىلى "عاشرة" ژمېر بە ئەندازەی سوورگەی سالانەزە زەوي يان لەوە گەورە تر بىت!

ئنجا بايىستا وادابىنەن كە دوو كەس هەن:

يەكىكىان: سوارى مىلى سەعات ژمېر بۇوە و سەيرى دەپوروبەرى خۆى دەپروانىت.

ئەھى ترىيان: سوارى مىلى "عاشرة" ژمېر بۇوە و بزو دەپوروبەرى خۆى دەپروانىت. جیاوازى نىوان ئەو شتانه‌ی كە ئەم دوو كەسە لە يەك "زەمان" دا دەیانبىن بە پىزەھى جیاوازى گەورە دەستىي كەغان و سوورگەی سالانەزە زەھى يە! واتە جیاوازى يان كەجار زۇر دەبىت.

جائمه و حوکمه بُز جووله هدیه بُز زه مانیش همیه. چونکه له کاتیکدا که ئئیمه له ماوهی يەك کاتیز میردا به ئەندازاهی ئەو شتانه دەبینین کە سواربۇوه خاوهن ھەستە كەھ میلى سەعات ژمیرە کە بىنیوونى و حەقىقەتى تەھەنیشى ھەر بە ھەمان ئەندازاهی، پېغەمبەرى مەزنيش كەھ بىنە سواربۇوي میلى "عاشىرە" ژمیرە کە لە ھەمان کاتى سەعاتە دیارى كراوه كەدا سوارى بوراقى تەوفيقى خوايى دەبىت و، وەك بەرق(بروسكە) ھەموو بازنه کانى "مومكىنات" (بەديھاتۇوان) دەبىت و، نىشانە کانى مولڭىز و مەلە كۈوت دەبىت و، بۇ خالى بازنهى "وجووب" بەرز دەبىتەوە و، بە دىدار و گۆفتار و بىننى جوانىي خواوهند شەرەفمەند و بەھرەوەر دەبىت و، پەمان و فەرمانى خواي گەورە بۇ ئەنجامدانى ئەركىتك وەردە گىرىت و، پاشان دەگەرىتەوە.. ھەروەك گەرايموھ ولە پاستى و واقيعىشدا ھەروا بۇرە و رووي داوه.

□ ھەروەھا دېت بە خەيالدا كە ئىۋە دەلىن:

بەلنى دروستە و لەوانە يە رۇو بىدات، بەلام ھەر شىتىك بگۈنچى رۇو بىدات مەرج نى يە لە پاستى و واقىعدا رۇو بىدات و بىتە دى! كەواهە چۈن دەكىرىت پېپار لە سەر شىتىك دەربكىرىت كە وينەي نەبىت، تەنها بە گىرمانى ئەوهى كە دە گۈنچى رۇو بىدات؟

ئىمەش دەلىن:

ھاووينى مىعراج ئەوهندە زۆرە لە ژمارە نايەت، ئەوهتا بۇ غۇونە ھەموو كەسىك - كە تواناى رۇانىنى ھەبىت - لە ماوهى يەك چىركەدا رۇانىنى خۆزى لە زەھىي بىدە بۇ ھەسارەي "نېبتۈن" بەرز دەكتەوه و..

ھەموو زانايەكىش بە ژىرىيە كەھ سوارى ياساكانى گەردوونناسى دەبىت و لە ماوهى يەك خولە كەدا دەگاتە ئەنلايىھەسارە و ئەستىرە كانەوه و..

ھەموو ئىماندارىكىش بىرى خۆزى سوارى ھەلسو كەوت و رۇكە كانى توپۇز دەكت و، بۇنەوران لە پاشتى خۆيەوە بەجى دەھىلىت و، بە شىۋە مىعراجىك دەپواڭە حوزۇورى خواي گەورە..

ھەموو خاوهن دل و وەلىيە كى كاملىش دەتوانىت لە ماوهى چىل بۇزىدا، بە سەپر و سلووڭ، بە عەرش و ناو بازنهى سيفەت و ناوە كاندا بېروات و تىپەر بىت. تەنانەت شىنخى گەيلانى و ئىمامى پەبىانى و گەورە ئەوليا كانى ھاواچەشىيان - خوايانلى پازى بىت - لە ماوهى يەك خولە كەدا بەرزبۇونەوە پۇزىيان بەرەو عەرش بەدەست ھىناوه، ھەروەك بە چەندىن پىوایەتى پاست ئەم ھەوالە پادە گەيەن..

ھەروەھا مەلاتىكە تانىش، كە چەندە شىنگى نۇورانىن، لە كاتىكى يە كىجار كەمدا لە عەرشەوە بۇ فەرش و لە فەرشەوە بۇ عەرش دىن و دەرۈن و..

ئەھلی بەھەشتیش، لە ماوەیە کى گەلئى كورتدا، لە مەيدانى مەحشەرە بۇ باخچە کانى بەھەشت، سەردە كەون.

ئەم ئەندازەيە لەم غۇونە زۇرانە، بە چەشىنىكى بىن گومان، دەرى دەخەن كە: پادشاي گشت ئەولىا و پىغەمبەران، علیهم السلام و، پىشەواى ھەمو ئىمانداران و، سەردارى سەرجەمى ئەھلی بەھەشت و، ورگىراوى سەرانسەرى مەلاتىكەتان، كە ئەو پىغەمبەرە خۆشەۋىست و بەرپىزە يە ﷺ، بىن ھىچ گومانىك بە مىعراجەدا سەردە كەۋىت كە خولگەي سەير و سلۇوکى ئەوه بۇ لای خواى گەورە، بە چەشىنىك كە شايانى پلەي بەرزى ئەو بىت. حىكمەت ھەر ئەممەيە و، بەلای ژىرىيە و تابلىق رەوايە و، بىن ھىچ گومانىكىش لە راستى و واقىعا داراد.

بناگەي سىھەم

حىكمەتى مىعراج چىي يە؟

وەلام:

حىكمەتى مىعراج ھىنلە بەرزە كە "بىر"ى مەرۇف لە پەي پىن بىردى دا دەستە و سانە و.. ئەوەندەش قۇولە كە پىن ناگات و.. ھىنلەش وردو نيانە كە "ژىرى" بە تەنھا خۆى ناتوانىت بىبىنېت..

بەلام ھەرچەندە ستىرىدەن و پەي بىردى تەواوەتى بە راستى يە كانى ئەم حىكمەتە لە تو انادا نى يە، لە گەل ئەوه شادە گۈنجى لە پىن چەند ئامازەيە كەوه بۇونى ئەو دانستە بىزارتىت، ئەويش بەم جۆرەي خوارەوە:

بەديھىنەرەي بۇونە وەران و پەرەردگارى سەرجەمى جىهانە كان بۇ ئەوهى نۇورى "تاڭى" و درەوشانەوەي "تەنبايى"ى خۆى لەناو چىنە كانى بۇونە وەراندا دەرىختات، يەك كەسى خاوهەن تايىەتكارى و دىيار ھەلتە بېزىرتىت، لە پىن "مىعراج" يېكەوه كە وەك تالە دەزۇوېيە كى پەيوەندىدەر و اىيە لە نىۋان ئەپەپىرى چىنە كانى "زۇرى"ى بۇونە وەرانەوە هەتا دەگاتە سەرەتاي "تاڭى"ى خواوهند. بەم كارەش ئەو تەنبا كەسە ھەلىۋارەدەيە دە گەيەنېتە ئەو پلەيەي كە وەك نوينەرنىكى سەرجەمى بەدىھاتۇوان خواى گەورە گوفتارى خۆى ئاراستە بىكەت و، بە وىنەي غايىنەدەي گشت خاوهەن ھەستانىش ئامانجە خوابىي يە كانى فىز بىكەت و پاشان بىكەت بە مامۇستاي ئەمان و لە پىن ئەم نوينەرەوە ئەوانىش فىز بىكەت، تاكولە لايە كەوه ئەو بەديھىنەرە ھەر بۇ خۆى جوانىي سەنعت و كەمالى پەرەردگارىتى يە كەي لە

ئاوینه‌ی بدهیاتو وانی دا بینیت و، له لایه‌کی تریشه‌و شوینه‌واره کانی ئهو جوانی و کمالله پیش‌چاوی غیری خوشی بخات تا ئهو وانیش بیبینن.

چونکه مادهم خواوه‌ندی پهروه‌ردگاری هه‌مو جیهانه کان، به شایه‌تیي ئاسه‌وار و بدهیاتو وه کانی، خواه‌نی "جوانی" و "کمال"‌ی رهایه و، جوانی و که‌مالیش له خویاندا دوو شتی خوش‌ویستن، ئهوا - بی هیچ گومانیک - خواه‌نی ئهو جوانی و کماله، له‌پراده‌دهر جوانی و که‌مالی خوی خوش‌دهویت و، به چهند شیوه و جوزنیکی زور و زه‌به‌نده‌ش ئهو خوش‌ویستی بیهی بتو جوانی و که‌ماله‌که‌ی له‌ناو بدهیاتو وانی دا ده‌رده‌خات و، لم پیه‌وه بدهیاتو وانی خوش‌دهویت، چونکه ئاسه‌واری جوانی و که‌مالی خوی له‌واندا ده‌بینیت..

پاشان له‌بهر ئوه‌ی: له نیوان بدهیاتو وانی دا زینده‌وهرانی له هه‌مو ان خوشتر ده‌ویت و پله‌ی بهرزتری پی داون و.. له نیوان زینده‌وهرانیشدا خواه‌ن هستانی پتر خوش‌ده‌ویت و پله‌ی بهرزتری پی رهوا بینیون و.. له برووی جمه‌بوونی گشت توانا و لیهاتنه کانه‌وه خوش‌ویست‌ترینی خواه‌ن هستانیش له نیوان گرزوی مرؤقدایه.. ئهوا خوش‌ویست‌ترین مرؤف بله‌ایه‌وه: ئهو که‌سیه که سه‌رجه‌می توانا و لیهاتنه کانی به ته‌واوی بهرجه‌سته بیوون و، غونه‌کانی ئهو که‌مالاتانه‌ی خواه‌ندیشی به ته‌واوته‌تی ده‌رخستووه که به‌سهر بدهیاتو وانی‌وه ده‌دره‌و شینه‌وه.

جا بیز ئمه‌ی بدهیه‌نره‌ی بونه‌وهران گشت جوزه‌کانی دره‌وشانه‌ی ئهو خوش‌ویستی بیهی بتو جوانی و که‌مالی خوی که له هه‌مو بونه‌وهراندا ده‌رده که‌مون، له هه‌مو ئاوینه و خالیکدا بینیت و.. هروه‌ها بیز ئوه‌ش که به‌هزی نهیینی "له‌حدیه‌ت" ووه هه‌مو جوزه‌کانی جوانی خوی ده‌رخات، ئهوا بیز ئهم مه‌بسته، که‌سینکی ئه‌وتۆی هه‌لیزاردووه که به‌ربوبویی پرون‌اکی دره‌ختی بدهیاتو وانه و "دل"‌یشی له حوكمی ناوکینکی و‌هادایه که ده‌توانیت پهی به سه‌رانسری راستی بیه کانی ئهو دره‌خته سه‌ره‌کی بیه بیات و بیانقززیت‌دهو.. بەلئی، ئهو که‌سیه له بیز میعراجیکه‌وه هه‌لیزاردووه که به وینه‌ی تاله ده‌زوویه کی په‌یوه‌ندیده‌ری نورانی وايه له نیوان ناولک و دره‌خته‌که‌دا، واته له سه‌ره‌تاوه تا کۆتایی. بەم کاره‌ش "خوش‌ویست‌راوی" ئهو تاکه که‌سە‌ھەلکە‌وت‌ووه‌ی له بەردهم بونه‌وهراندا ئاشکرا کردووه و، بەم میعراجه بتو مه‌قامی حوزووری خوی سه‌ری خستووه و، بیهینی جوانی خوی شەرەفمەندی کردووه و، بە فرمان پىدانی خوشی پىزی لئى ناوه و، ئەركىنکی ئه‌وتۆی بیت سپاردووه که ئهو دانسته خاوین و بەرزه‌ی لاي ئهو دایناوه بە کەسانی تری غیری ئمویشی بگەیه‌نیت.

واله ناوەندی دوو غۇونەدا سېیرى ئەم دانسته خواپى يە دە كەپن:

□ غۇونەی يە كەم: ئەوه يە كە بە درىزى لە وتهی يازدەھەمدا رۇومنان كردووھەمە، كە

بەم جۆرە خوارەوەيە:

ئەگەر پادشاپەكى مەزن گەللى گەنجىنەي زۇرى ھەبىت كە پې بن لە چەندىن جۆرى لەزىمارە بەدەرى گەوھەرى بەنرخ و ئەلماسى بى وېنى، ئىجا خۆيىشى كارامەپى يە كى لەر ادەبەدەرى لە سەنعتە ناوازە كاندا بېت و شارەزايى يە كى گشتىگىر و فراوانىشى لە چەندەھا ھونەرى سەرسوورەپەنلى لەزىمارە بەدەردا ھەبىت و خاۋەنلى ئاگادارى يە كى ھەممە لايەنەي بىن سنور و زانىنىڭ تەواوى چەندىن زانستى ناوازە بېت.. ئەوا بىن گومان ئەو پادشا خاۋەن ھونەر و داهىتانە ناوازانە (وەك ھەموو خاۋەن جوانى و كەمالىك كە حەز دە كات جوانى و كەمالە كەى خىزى بېت و پىشانى غەپىرى خۆيىشى بىدات) دەيمەپىت پىشانگاپەكى گشتى بىكانەوە كە شتە بەنرخە كانى ناو گەنجىنە كانى خۆى تىدا پېش چاۋ بىخات، تاڭو سەرپىخى خەللىكى بۇ يېنىنى مەزنى دەسەلاتدارى يە كەپىشىت و، ھەۋادى سەرۋەت و سامان و.. دەراسايى سەنعت و.. لايەنە سەرسوورەپەنلى كانى شارەزايى يە كارامە كەى خۆى يېسان بىشان بىدات، بۇ ئەوهى لە دوو رۇوھە جوانى و كەمالە مەعنەوەي يە كانى خۆى بېتتى:

پۇوى يە كەم: بە رۇانىنى وردىن و تىزى خۆى.

دۇوھەم: بە چاۋى غەپىرى خۆيىشى.

جالەسەر بناگەي ئەم دانستە، ئەم پادشا مەزىنە، بى هېچ گومانىك، كۈشكىنلىكى گەورە فراوان و بەسام و شىڭىز بىيات دەبىت و، ليھاتووانە بە چەند فەرمانگە و نەھۆم و مەنزىلىكى گەورە گەورە دابەشى دە كات و، ھەريەك لەو بەشانەش بە گەوھەر و مروارىي ناو گەنجىنە جۇراو جۇرە كانى ئاراپىشىت دەدات و، بە جوانلىقىن و نىانزىنى ئەو بەدىھاتووه ناوازانە كە بە دەستى سەنعتى خۆى دايھىپاون دەيانپازىتىتە و، بە وردىنى ورددە كارى يە كانى دانايى و ھونەرە كانى خۆيىشى پېكىان دەخات. ئىجا چەندىن سفرە و خوانى پېر و فراوان راھەخات و بۇ ھەر دەستە و تاقىمەك ئەو خواردەمەنلى يە دادەنېت كە شىاپى يېت و لە گەللى دا بىگۈنخىت. بەمەش ميواندارى يە كى گشتى و سەخاۋەتەندانە ئەوتۇ ئاماھە دە كات كە پې بېت لە ھەموو جۇرەپەكى نىعەتە كانى و گشت خواردەمەنلى يە بەتام و لەزەتە ھەممە چەشە كان.

پاشان بانگەپەشىتى ھەموو رەعىيەت و دانىشتووانى و لائەكەى دە كات بۇ ئاماھەبۇونى ئەم ميواندارى يە سەخاۋەتەندانە يە و يېنىنى كەمالاتە ناوازە كانى، ئىجا يە كېكىان بە نىرراوى

نیوان خوی و نیوان هه لدده بئیریت و بز لای خوی بانگی ده کات و، به ناو هه مورو چینه کاندا - هر له نزم تینه وه تا بدر ز ترینیان - دهیبات و، فهرمانگه له دوای فرمانگه و چین له سهر چین ده گیپریت و، یه ک به یه کی کارگه کانی ئو و سنه ده نوازانه و گهنجینه کانی ئه و داهاتانه شی پیشان دهدات که له چینه کانی خواره وه دین، هه تا ده گیمکه نیتله فهرمانگه تایبیه تی یه که هی خوی و، له وی به ور گرتني له حوزه ووری خوی دا شهره فمه ندی ده کات و، زاتی پیروزی خویشی - که نه سل و بناغه هی هه مورو که مالاتیکه - پیشان دهدات. نیتر له وی که مالاته زاتی یه کانی خوی تی ده گهیه نیت و بز راستی یه کانی ئه و کوشکه شرینما بی ده کات و، ئه رکی را برا یه تی و بز پیشانده بی ده خاته نه ستو بز سه بر که رانی پیشانگا که دی و، ده بینیریت بز لایان تا کوله رینی نه خش و نیگار و لاینه سه رسوره بینه کانی سنه تی ئه و کوشکه وه سنه تکار و بیانه مری کوشکه که بهو خملکه بناسینیت و، هیما کانی ناو نه خش و نیگاره کان و ثامازه کانی ناو ئه و سنه تانه بیان تی بگهیه نیت و، ثاماده بروانی ناو کوشک شاره زا بکات له وی که ئایا ئه م ئار ایشته ریک و نه خشونیگاره هاو سه نگانه چین و چون ده بن به بدلگه دی که مالات و داهینانه نوازه کانی خاوه نی کوشک؟ هه رو ها بز ئه وی شاره زای داب و په ویه هاتو چو و سه بر کرد نی ناو کوشکیان بکات و ئادابی ئاماده برو نیشیان له بدر ده پادشای مه زندانی بگهیه نیت که به چاو نایبریت.. هه مورو ئه م کارانه به پی داخوازی و په زامه ندی پادشا ئه بخام بدادت.

به وینه ئه م غرونه ویه: کرد گاری مه زنیش، که پادشای ئهزه ل و ئه بده - ولله المثل الأعلى - ویستو ویه تی: "جوانی" و "که مال" ای رههای خوی بینیت و پیشانی غیری خویشی بدادت. بز ئه م به ستهش، کوشکی جیهانی به نوازه ترین شیوه ئه تو ز بیان ناوه، که هه مورو برونه و هر یکی ناو کوشک به چهندین زمانی زور باسی که مالاتی ئه و ده که ن و به چهندہ ها ئامازه هی جوز او جوز بیش ده بن به رینما و بدلگه له سهر جوانی یه کانی، به راده یه که برونه و هران - به هه مورو یه کنکیان - ده ری ده خهن: چهندین گهنجینه هی معنوه وی له ناوه ندی هه مورو یه کیک له ناوه جوانه کانی خواهی گهوره دا حه شار دراون و، له نیوان هه مورو ناویشانیکی خاوینی ئه ویشدا چهندین لایه نی نه رمونیان دا پوشراون. تهانه ت ئه م بدلگه و پیشانی یه برونه و هران له سهر ئه م پراستی یه هینده پوون و ئاشکرا یه که هیشتا سه رجمی هونه ر و زانسته کانی مرؤف، به هه مورو یاسا و ده ستوره کانیانه وه، هه ر له سه رده می حمزه رتی ئاده مه وه - دروودی له سهر بیت - تا ئیستا، نه اتوانیو بگه نه سه رجمی ئه و بدلگه نوازانه هی که له کتیبی گه ردووندان، له کاتیکدا که ئه و کتیبی هیشتا یه که له سهر دهی و اتا کانی ناوه جوانه کان و که مالاته خوابی یه کانی ده رنه بپیوه!

جا "حیکمهت" ای ئهو کردگاره شکومهندخاوهن جوانی و کهماله‌ی که ئەم کۆشکه ناوازه‌یهی بە وینه‌ی پیشانگایه که بنيات ناوه بۇ بىنین و پیشاندانی جوانی و کهمالی مەعنەوی خۆی، داخوازی ئەوەیه کە: يە كېڭ لە خاوهن ھەستانی زەوی لە واتاي نیشانه کانی ئهو کۆشکه تى بىگەيەنیت تاکو واتاکانی بىنەوودە و بىن سوود دەرنەچن و، بۇ جىهانە بەرزە کان سەرى بختات کە سەرچاوهی لايەنە سەرسوورھىنەرە کان و گەنجىنەی داھاتە کانی ئهو کۆشکەن، ئىنجا بۇ پله‌یه کى ھىننەد بلنىد بەرزى بکاتەوە کە لە سەرووی ھەموو بۇونەوەرانيه‌و بىت و، بە نزىك خستەوەشى لە حوزۇورى خۆی شەرەفمەندى بکات و، بە جىهانە کانى دوارۇۋۇدا بىگىرېت و، چەند كارمەندى و ئەركىنکى گۈرنگى بىن بىسپېرىت تاکو بىت بە: مامۇستاي سەرتاسەری بەندە کانى و.. بۇ لاي پادشاھىتى پەروەردگارىتى يە كەی خۆی بانگىان بکات و.. ئهو کارمەندى و ئەركانەی بىن رابگەيەنیت کە مايەی رەزامەندىي خوايەتىي ئەون و.. ئايەتە تەكۈينى يە کانی ئەم کۆشکەيان بۇ تەفسىر بکات..

بەلنى، ئەمانە و کارمەندى يە کانى ترى هاۋچەشنى ئەمانە پىن بىسپېرىت، تاکو خواي گەمورە لە پىيانەوە فەزل و پايەبەرزى بىن ھەلىئاردىه بۇ ھەموو جىهانە کانى دەرېختات و، بە مەدالىاي ئهو موعجىز اتانەش كە بە بەرۇكى داھلى واسىيون پلهى مەزنى ئەۋيان بۇ ئاشكرا بکات و، بە قورئانى پىرۇزىش تىيان بىگەيەنیت کە ئەم ھەلىئاردىه چەندە راگەيەنەرىتى راستىگۇ و تەرجومانىتى ئەمینى دەست پاكە.

بەم چەشىنە، لە بەر تىشكى رووناکىي ئەم غۇونەيەدا چەند حىكىمەتىكمان لە نىوان حىكىمەتە زۇرە کانى مىعراجدا روون كردهو. دەپىن توش پاشماوهى حىكىمەتە کانى تر بەم بىن يە قىاس بکەيت.

□ غۇونە دووهەم:

ئەگەر كەسىتىكى "زانان" كىتىپىكى خاوهن ئىعجازى ئەوتۇز دابىتتى كە: ھەموو لاپەرەيە كى: راستى يە کانى سەد كىتىپى ترى تىدا كۆكراپىتەوە و، ھەر دېرىتىكىش: واتا ناسكە کانى سەد لاپەرەي كىتىپىكى ترى لە خۇ گرتىت و، ھەموو وشىھە كىشى: راستى يە کانى سەد دېرىتى تىدا بىت و، ھەر پىتىپىكىشى: واتاکانى سەد وشە دەربېرىت.. ئىنجا سەرجمەم واتا و راستى يە کانى ئەم كىتىپەش ئاماژە بۇ كەمالاتى مەعنەوی دانەرە ناوازە و خاوهن ئىعجازە كەيان بکەن و روويان لەو بىت..

بىن گومان دانەرى كىتىپى ئاواپ لە ئىعجاز، كىتىپ ئىعجاز بەخشە كەی خۆی، بىن سوودلى وەرگىتن، پشت گۈئى ناخات و دەرگائى ئەم گەنجىنە نەپراوەيەش داناخات، تەنانەت ھەر

مهحاله بی‌هووده له کاری بخات. له بر ئوده، چهند کەسپنگی دیباری کراوله و اتاسکانی کتىبە کەی تى ده گەيەنىت تاکو ئەو کتىبە بەنرخە به بى سوود نەمېنىتەوە و پشت گۈئ نەخريت و كەمالاتە پەنھانە کانى دەربكەون و جوانى يە مەعنەوى يە كەشى بىيىزىت، بۇ ئودە خەلکى خاوەنە كەی ئەو كتىبەيان خۆش بويت و ئەو كتىبەش خاوەنە كەی لاي خەلکى خۆشەویست بکات. و اته يەكبەيە كى و اتا و راستى يە کانى فيرى كەسيك دەكات و، و انه بە و انه و هەر لە يە كەم لاپەپەوە تا كۆتايى كتىبە كەی بە دەرس بى دەلىتەوە و تى دە گەيەنىت، تالە ئەنجامدا بىروانامەي بىن دەبەخشىت.

خواوهندى وينە كىشى جوان و مەزنىش، بۇ ئەمە: كەمالات و، جوانى و، راستى يە کانى ناوه جوان و خاوېنە کانى خۆزى بە چەشىنىكى ناوازەدە بى وينە دەرېخات، ئەم كتىبى بۇ نوهراندى نووسىۋە ئەمە تاھەممو يە كىڭ لە بۇ نوهران، بە چەندەھا پۇرى بى سنور و لەزمارە بەدەر، دەبن بە رېنماد بەلگە لەسر: ناوه جوانە کان و، سيفەتە مەزىنە کان و، كەمالاتە رەھا کانى خواى گەورە و، ئەو و اتايانە دەردەپىن!

شىتىكى ئاشكارىيە كە: هەر كتىبىنى ئاسايى گەر و اتاكەي نەزانىزىت، بىھوودە دەرده چىت و، نرخىشى بەرەو عەدم دە كەم بىنە خوار.. ئابا دەبى كتىبىنى وەك ئەمە چۈن يىت كە هەممۇ پېتىكى هەزاران و اتايان لە خۇ گرتۇۋە؟ دىارە نرخ و بەھا ئەم چەشىنە كتىبە هەر گىز ناگۇنچىت دابەزىتە خوار و بىھوودە و بىن سوود لە دەست دەرېچىت!

كە و اته نووسەری ئەم كتىبە خاوەن ئىعجازە، بە حەقى كەسيك ھەلتە بېرىت كە خاوەنلى گىشتى ترین روانىن و ھەست و شعورو و، كاملىتىن توانا و ليھاتن بىت، تاکو ئەو كتىبە فىير بکات و، بەپى ئاماھىي و ليھاتى هەرتاقم و دەستەيەك، بەشىكى و اتاسانى لىنى تى بىگەيەنىت.

جا بۇ مەبەستى و تەمە وانە ئەم چەشىنە كتىبە بەو كەسە و، شارەزا كردن و تىڭەياندى لە سەرجەمىي راستى يە کانى، بە شىۋەيە كى ھەمە كى و گىشتى، "حىكمەت" داخوازى ئەمە بە كە: گەشت و گەرانىكى لەپەپەي بەرزى داپى بکات. و اته: دەبى هەر لە دوا چىنى بۇ نوھەرە زۇرە کانەوە - كە يە كەم لاپەپە كانى ئەم كتىبەن - تا دەگاتە فەرمانگە ئەحدىيەت - كە دوا لاپەپە كانىھىت - بىگەرىت و يەكبەيە كىان بىيىت.

بەم جۇرە، دەتوانىت بۇ خۆت لە سايەي ئەم نۇونەيدا، شتىك لە حىكمەتە بەرزە کانى مېعراج بىيىت.

ئىستاش ئاول لە مولحىدە دەدەنەوە كە لە گۆشەي گۆئى بىستدا دانىشتۇرۇھە، گۆئى لە دلى رادە گىرىن با بىزائىن چ بارودۇخىنگى لە خۇز گىرتۇرۇھە؟
■ وا بە خەيالدا دېت كە دلى ئەم مەرۋە مولحىدە بىلەت:
خەرىكىم چەند ھەنگاوارىڭ لە سەر ۋېنگەي ئىمان دەنیم.. بەلام سى گۈرفتمەن سەريان لى
دەرناكەم و بۆم شى ناكرىنەوە..

يە كەم: بۆچى تەنھا "مەھمەد" ﷺ بەم مىعراجه مەزىنە تايىەتەند كر؟
دۇوھەم: چۈن ئەم پىغەمبەرە مەزىنە ﷺ "ناوک" ئى ئەم بۇونەورانەيە؟ ئەوەتە لە لايەكەمە دەتىن: بۇونەوران لە نۇورى ئەم بەدى ھېتىراون و، لە ھەمال كاتىشدا دەلىن: رۇوانا كەرىن و دواھەمین بەروبومى بۇونەورانە! ئەم قىسىمە چى دەگەيەنیت؟
سىھەم: لە رۇونكەرنەوە كانى پىشۇوتاندا دەلىن: بەرزبۇونەوەي پىغەمبەر ﷺ بىز جىهانە بەرزە كان لە بەر بىننى كارگە سەرە كى يە كانى ئاسەوارە كانى ناو ئەم جىهانە و گەنجىنە و عەمىبارى ئەنجامى ئاسەوارە كان بۇوه.. واتاي ئەم قىسىمە چى يە؟
■ گۈرفتى يە كەم:

وەلام:

ئەم گۈرفت و ئىشىكاھى يە كەمتان، بە درېژى لە هەر سى و سى ئەتكەن كىتىپى سۆزلەر (وته كان) داشى كراوەتتەوە. بەلام لىرەدا و بە پۇختە پىرسىتىڭ سەبارەت بە كەمالاتى ئەم پىغەمبەرە بەرىزە ﷺ و، بەلگە كانى پىغەمبەرەتى يە كەنە و، دەرخستى ئەوەي كە تەنھا ئەم پىغەمبەرە ﷺ شاييانى ئەم مىعراجه بەرزەيە، ئاماژەيە كى پۇخت پىش چاۋ دەخەين.

يە كەم: كىتىپە پىرۇزە كانى وەك تورات و ئىنجىل و زەببور، چەندىن ئاماژە و مزگىتىيان سەبارەت بە پىغەمبەر ﷺ تىدايە، هەرچەندەش بە درېژايى مىزۇو دەستكاري كراون. لەم چەرخەي خۇزماندا زاناي لېكۆلەر: "حسىن الحسەر" سەددە دە مزگىتىلىم و كىتىپانە دەرھىناوە و، لە كىتىپە كەندا كە ناوى: "الرسالة الحميدية" يە تۆمارى كردوون.

دۇوھەم: بېيىھە والى "مىزۇو" ھەروەھا بە گەلئى رىوايەتى صەجىح، چەندىن مزگىتىنى زۇرى كاھىنە كان چەسپاوه. وەك ئەم دوو كاھىنە بەناوبانگەي كە ناويان (شىق) و (سەتىح) و، پىش ناردنى پىغەمبەر ﷺ مزگىتىيان داوه و ھەوالى ھاتنى پىغەمبەرى ئاخىر زەمانيان راڭىيەندۇوھە.

سىھەم: ئەم رۇوداوانەي لە شەھى لە دايىكبوونى دا رۇوبىان داوه، وەك رۇوخانى بىتە كانى ناو كەعبە و، رۇوخانى ھەيوانى كىسراو، سەدان ئىرهاص و رۇوداوى لە عادەت بەدەرى ترى وەك ئەمانە، كە تەواو بەناوبانگن و "كتىپە كانى مىزۇو" باسيان كردوون.

چوارهم: هه لقو لانی ئاو له نیوان بېنځه پیروزه کانی و تیراو کردنی سوپالمو ئاوه و، تاسه و گریان و نالهی بنداره کهی ناو مزگوت و، لهت بیونی مانگ، وەک دەقى ئایه‌تى: «**والشَّقْ الْقَمَرُ**» دەرى بېیو و، چەندىن موعجىزه‌ى ترى وەک ئەمانه کە له لاي زانا لېكۈلەرە کان چەسپاون و ھەزار موعجىزه‌ى وەها دەبن و، كتىبە کانی بەسەرهاتى ژيانى بېغەمبەر ﷺ و مىرۇو تو ماريان گردوون.

پىنجەم: هەموو دۆستان و دوژمنان، بە جۇرىيکى بىن گومان، لەمەدا يە كىيان گىرتۇوە كە: ئەو رەۋىشتە جوانانەي لە بېغەمبەر دان ﷺ لە بەرزىرىن پلهدان و، ئەمۇ سىفەتە باشانەي كە له بانگەوازە كەىدا ھەن لە ئاستىكى گەلنى بلنددان و، ھەلسۇ كەوتىشى لە گەلن خەلکى دا باشتىرىن شايەتە لە سەر ئەمە. شەريعەتە پاك و بىن گەرددە كەشى كاملىتىن رەۋىشتى بەرزى لە خۇدا كۆكىردووه‌تەوە، ھەرۋەك بەرزى و شىكۈمىندىي ئايىنە كەى شايەتە لە سەرى.

شەشم: لە ئامازەي دووهەمى وتهى دەھەمدا ئامازەمان بۆ ئەمە كردووە كە: زاتى پیروزى ئەم بېغەمبەر بەریزە بولى ﷺ كە بۆ جىي بەجى كەنۇنى كەنۇنى وىستى خوالە بارەي پىشاندىنى خوايەتىي خوايى گەورە و بەپىي خواستى حىكمەتى ئەو خوايە، بەو بەندايەتى يە گەورەيە كە لە ئايىنە كەيدايە، بەرزىرىن پله کانى "بەندايەتى" ئى پىشان دا.

ھەرۋەها وەك شىتىكى بەلگەنەنویستە ھەر تەنها ئەو بېغەمبەر بە ﷺ كە بەریزىرىن راپەر و رى پىشاندەرە بۆ جوانىي كەمالى رەھاىي بەدېھىئەرە جىهان و، باشتىرىن و بەرزىرىن پىشاندەرە كە بەدم بانگى ئەو وىستە خواوه رۇشتۇوە سەبارەت بە دەرخستىن و پىشاندىنى ئەو جوانى يە لە پىنى نېرراوينىكەوە، وەك "پاستى" و "دانايى" داخوازى ئەمەن. ھەرۋەها، وەك شىتىكى لە بەرچاوا و بىنراوه، ھەر ئەو بېغەمبەر بە ﷺ كە گەورە تەرىن پى پىشاندەرە و شارەزاي كەمالى سەنھەتى بەدېھىئەرە جىهان، ئەو كەمالەي كە لە پەپەرەي جوانىي رەھادايە، ئەم پىنمایي يەشى بەپەپەرەي گەورەيى دەرخستۇوە و بە زولاللىرىن دەنگ رايىگەياندۇوە. بەم كارەشى بە دەم وىستى خوايى گەورە و رۇشتۇوە و سەرنخى دنياى بۆ كەمالى سەنھەتى خواوه نەن را كىشاوه و خەلکى لى ئاگادار گردووه‌تەوە.

ھەرۋەها، وەك شىتىكى پىويستە، ھەر تەنها ئەو بېغەمبەر بە ﷺ كە كاملىتىن كە سېڭ يېت ھەموو پله کانى "تەوحيد"ى بە خەلک را كەيابىت و بەم پىيە، بە دەم وىستى پەروردىگارى ھەموو جىهانە كانەوە رۇشتىت و، "يەكتابى" خواوه ندى بەسەر ھەموو چىنە زۇرە كانى بەدېھىئەراندا ئاشكىرا كەرىدىت.

ھەرۋەها، وەك شىتىكى پىويستە، ھەر ئەو بېغەمبەر بە ﷺ كە سافتىن و رۇوناڭلىرىن ئاۋىنەيە بۆ پىشاندان و رەنگدانەوەي جوانكارى يە كانى جوانىي خواونى جىهان و

ورده کاری به کانی جوانی به بی وینه و بهرزه که‌ی، و هک ئه و شایه‌تی به‌ی که ئاسه‌واره بی وینه کانی دهسته لاتی ئه و دهیده نه لهسری. هروهه ائم پیغمه‌ره بیلله به رزترین و چاکترین که‌سیکه خواوه‌ند خوشی ویستیت و له لای غهیری خوشی خوشو ویستی کردیست. پیغمه‌ره بیش بیلله به دهه ویستی خواوه‌ندوه رُشت لهوهدا که ئه و جوانی به بهرز و پیروزه‌ی خواوه‌ندی دی و، بهینی داخوازی "حقيقه‌ت" و "حیکمه‌ت" پیشانی غهیری خوشی دا.

هروهه‌ها و هک شتیکی به لگه‌نهو ویسته، هر ئه و پیغمه‌ره بیلله مه زنترین که‌سیک بیت که هر شتیک له گه‌نجینه پنهانه کانی به دیهیمه‌ری جیهاندایه، به جیهانی ناساندیست، ئه و گه‌نجینانه‌ی که به نوازه‌ترین مو عجزه و به رخترین گوهه‌ره پر کراون. ئه م پیغمه‌ره بیلله گه‌وره‌ترین و به رزترین که‌سه که ئمه‌هی ئاشکرا کردووه و ده‌ری خستووه و وه‌سفی کردووه. بهم کاره‌شی به دهه ویستی خواوه‌ندوه رُشتوه لهوهدا که دهیه‌ویت ئه م گه‌نجینه شارراوانه ده‌رخبات و ئاشکرايان بکات.

هروهه‌ها، و هک شتیکی به لگه‌نهو ویسته، هر ئه و پیغمه‌ره بیلله که کاملترین پایه‌ره بیت بتو جینی و ئاده‌میزاد، تهناههت بوز رُوحانی و مه‌لائیکه تانیش.. هر تهناهه ئه و مه زنترین که‌سیکه واتای ئاسه‌وار و جی دهسته کانی به دیهیمه‌ری ئه م بونوهرانه‌ی روون کردیسته‌وه، که به جوانترین ئازایشتکاری راز‌اندو نه‌تهوه و، ده‌رفه‌تی به خواوه هستانی ناو به دیهیمنه او انسیشی داوه که به بیر کردنوه و پهندلی و هر گرتن سه‌رنجی بدنه. بهم‌ش ئه م پیغمه‌ره بیلله به دهه ئه و ویسته‌ی خواوه‌ندوه رُشتوه که دهیه‌ویت واتای ئه و ئاسه‌وارانه‌ی سنه‌تی خۆی و ده‌ستیشان کردنی نرخیان بوز ئه‌هلی بینین و بیر کردنوه روون بکاته‌وه.

هروهه‌ها و هک شتیکی ئاشکرا و به لگه‌نهو ویسته، هر ئه و پیغمه‌ره بیلله که باشترین که‌سیک بیت، له پی راستی به کانی قورئانه‌وه، ناوه‌رۆ کی ئه م "ئامانچه" ئی ئاشکرا کردیست که له ئالو گۆرە کانی بونوهراندا ههـن و، هر ئه ویشه که مه‌تل و گرئ کوئرەی سه‌رسووره‌یه‌ری گه‌ردوونی حەل کردیست و کردیسته‌وه، که بريتی به له سئی پرسیاره سه‌خته‌که‌ی : (تۆ کیتی؟.. له کوئه‌هاتو ویت؟.. بوز کوئی ده‌پر ویت؟!) بهم‌ش ئه و ویسته‌ی خوای گه‌وره‌ی جی‌به‌جی کرد که دهیویست ئه و نه‌هئی و گرئ کوئرەیه به‌هؤی نیزراویکی خۆیه‌وه بوز خواوه هستان ده‌رخبات و بیکاته‌وه.

هروهه‌ها، و هک شتیکی ئاشکرا و به لگه‌نهو ویسته، هر ئه و پیغمه‌ره بیلله که کاملترین که‌سیک بونویت به‌هؤی قورئانی پیروزه‌وه، ئامانچه کانی خوای گه‌وره‌ی ده‌رخستیست و، هر ئه ویشه ئه م ریگایه‌ی روون کردیسته‌وه که مروف ده گه‌یه‌نیتە رەزامه‌ندی په‌روه‌ردگار. بهم‌ش ئه و ویسته‌ی خواوه‌ندی به‌جی‌هیتا که دهیویست به‌هؤی نیزراویکی خۆیه‌وه روونی بکاته‌وه

که: چیی له خاوەن هەستان دەویت و به چى لېيان پازى دەبىت، دواي ئەوهى كە له پىنى بەدیھىنراوه بىن وينه و ناوازە كانىھو خۆى پى ناساندىن و، به نىعمەت و به خششە بەرز و بەنرخ و لە ژمارە بەدەرە كانىشى خۆى لە لا خۆشەویست كردن.

ھەروەها، وەك شىتىكى ئاشكرا و بەلگەنەویستە، ھەر ئەو پىغەمبەرە يە ھەللىك كە بەھۆى قورئانى پىرۇزەوە، مەزنەرىن كەسىك بىت ئەر كى پىغەمبەرایەتى بە تەواوى جى بەجى كەرىدىت و، لە بەرزتەن پلە و جوانتەن و پىكتەن شىۋەدا و بەپەرى باشى پايگەياندىت. بەمەش بەدم ئەو وىستە پەرورەدگارەوە رۇشت كە دەبىویست پۇرى مەرۆف لە "زۆرى" يەوه بەرهە "يەك" و، لە "فانى" يەوه بەرهە "باقى" وەربىگىرىت..

ئەو مەرۆفەى كە خواوهندى بەدیھىنەر كەردووېتى بە بەرۇبوومى جىهان و.. هىندهش توانا و لېھاتنى بىن بەخشىوە كە جىنی ھەموو جىھانى تىدا بېتەوە و.. بۇ بەندابەتى كى گىشتى ئامادەي كەردووە و.. بە چەند ھەست و شعۇورىيکىش تاقىي كەردووەتەوە كە روويان لە "زۆرى" و "دەنیا" يە..

جالە بەر ئەوهى كە بەرزتەن پلەي بۇونەوەران: زىندهوەر ان و.. بەرزتەن زىندهوەر انىش: خاوەن ھەستان و.. بەپىزىتىنى خاوەن ھەستان انىش: مەرۆفە راست و كامەلە كانى.. ئەوالەبەر ھەموو ئەمانە، ئەو كەسىك كە لە نىوان ھەموو مەرۆفە بەپىزە كاندا ئەو فەرمانبەرى يە ناوبر اوانە ئەنجام داوه و، بە شىۋەيە كى جوان و پلەيە كى بەز مافى خۆياني بىن داون.. بە بىن ھېچ گومانىك ئەو مەرۆفە بەھۆى مېعراجى مەزنهو بۇ بەرزتەن پلەي وەك: (قاب قوسىن او أدنى) بەرز دە كەرىتەوە و، لە دەرگاى بەختەوەر بىي ھەمېشە بىي دەدات و، دەرگاى گەنجىنە كانى مىھەرە بانى فراوانى خواوهند دە كاتەوە و، راستى يە پەنھانە كانى ئىمان بە بىنېنى چاودە بېتىت..

جا دەپىن ئەو كەسە كى بىت جىڭ لەو پىغەمبەرە بەپىزە ھەللىك ؟

حەوەنم: ھەر كەسىك سەرېنجى خۆى ئاراستە ئەم بەدیھىنراوه پەرش و بلاۋانە ئەنا گەردوون بکات، بە حەقى جوانكارى و ئارايىشتىكارى لە ئەندازە بەدەر و ناوازە بىان تىدا دەبىنتىت. خۆ شىتىكى ئاشكرا ياشە كە ئەم جوانكارى و ئارايىشتانە بەلگەن لەسەر ئەوهى كە بەدیھىنەرە ئەو بەدیھىنراوانە وىستى لەسەر جوانكارى و ئارايىشتانى ئەو بەدیھىنراوانەتى، جا ئەو وىستە توندو تىزە ئەو - بە بىن ھېچ گومانىك - دەبىت بە بەلگە لەسەر ئەوهى كە ئەو بەدیھىنەرە حەزىتكى بەرز و خاۋىن و خۆشەویستى يە كى پىرۇزى لە بەرامبەر ئەو بەدیھىنراوانە خۆيەوە ھەيە..

لە بەر ئەوه، شىتىكى ئاشكرا و بەلگەنەویستە كە: خۆشەویست تەن كەس لە لاي ئەو بەدیھىنەرە كە بەدیھىنراوانى خۆى خۆش دەویت، ئەو كەسەيە كە ھەموو ئەو سىفەتائە ئەو

تیدا جهم بوو بیت و، له خودی خویشی دا وردہ کاری یه کانی سنهتی خواوهند به جوانی و ته اوی ده رنخات و بیانزانیت و به غهیری خویشیانی بناسنیت.. که سیک بیت که خوی لای خوای گهوره خوشبویست بکات و، بهو په ریز و سرسوور مانموده دان به جوانی بعونه و هرانی تردا بنیت و، ئهو جوانی یانهیان ده رنخات.

جا ئهو که سه کی یه که برامبهر ئهو جوانکاری و وردہ کاری و که مالاته که بعونه و هران جوان ده کهن و دیانپه زینته و روونا کی یان تیدا په خش ده کهن، واى له زه وی و ئاسمانان کر دیت که به زایله هی دهنگی: (سبحان الله.. مشاء الله.. الله اکبر) و، به (زیکر و ته سبیحات و الله اکبر) کردنی سرسوور مانموده، دهنگ بدنه نو؟

ئهو که سه کی یه که به ئوازی قورئانی پیروز سه رانسھری بعونه و هرانی را ته کاندووه و، و شکایی و ده ریا کانیشی خستو و ته جوش و خروشیکی تابلی توندو تیڑه و شهوق و تاسه یه کی یه کجارت زوریشی برامبهر به و قورئانه پیروزه و تیدا هژاندرون و، واى لئی کردون که ریزلیتان و سرسوور مانی خویان برامبهر جوانی ئهو قورئانه به بیر کردنوه و تاشکرا کردن و، به زیکر و ته هلیله و ده بین؟ ده بین ئهو زاته پیروزه که ئم کارانه ئه بخام ده دات کتی بیت جگه له حهزره تی مجهمه دی ئه مین بکل؟

جا پیغامبهریکی ئوا مه زن بکل که به هزوی نهینی: "السبب كالفاعل" ووه هر دم به ئه ندازه هی ئهو کرده و چا کانه هی نتموه که هی کردو و یانه و دیکه ن، کرده و هی چاک ده خریته سه ر تای ته ازا ووی کرده و چا که کانی.. ئهو پیغامبهره بکل که سه ر جه می ئهو سلاواتانه هی نتموه که هی له سه ری دده ن، ده خرینه سه ر که مالاته مه عنوی یه کانی.. ئهو پیغامبهره بکل که هیندہ میهربانی و خوشبویستی خواوهندی به سه ر ده باریت که نه تو انریت سنوری بوز دیاری بکریت، سه ره رای ئهو به رو بعومانه ش که پاداشتی گهوره و معنه وین و هی به ئه بخام گهیاندنی ئه ر کی پیغامبهر ایه تین..

بهلی، رؤیشتني پیغامبهریکی گهوره هی ئوا بکل - به بی هیچ گومانیک - بز به هشت و "سدرة المتنھی" و "قاب قوسین او ادنی": عینی حق و راستی یه و، سه ر تاپا دانستی خواوهند و، کاریکه هیچ گومانیکی تیدا نی یه.

■ گرفتی دووهه:

ئهی مرؤفی دانیشتول له پله هی گوییستدا! ئم راستی یه که تو لیت بووه به گیرو گرفت، له خوی دا گھلی قووله و، هیندہ ش به رزه که ژیری پی ناگات و ته نانه ت نزیکیشی ناکه ویت. له گھل ئه وه شدا به نوری ئیمان ده بیزیریت.

ئیمه لیزه دا همول دده دین، له ریبی چه ند فوونه کی یاریده ده و بهم چه شنه هی خواره و، شتیک له و راستی یه به رزه له تیگه یشتنه کانه وه نزیک بخه ینه وه:

ئه گهر به چاوی "دانایی" سهیری ئەم بۇونەوەرانە بکریت، ئەوالە واتا و شیوه‌ی درەختىكى مەزندادەردە كەۋىت، جاھروەك درەخت: پەل و گەلا و گول و بەرى ھەيە، لە جىهانى نزمىشدا - كە بەشىكى درەختى بەدىھاتووانە - ماكە كان(العناصر): وەك پەلى درەخت و، پۇوهك و درەختە كانىش: لە حوكىمى گەلادا، زىندهوەرانيش: بە وىتەي گولە كانى و، مروقە كانىش: بە چەشنى بەرۇبۇومە كانى درەختى ئەو جىهانە نزمە، دەردە كەون.

ئەو ياسا خوايى يەش كە لە درەختە كاندا دەست بە كارە، دەبى بەپېيى داخوازىي ناوى جوانى "الحكيم" ئى خواوەند، لەم درەختە مەزندەشدا دەست بە كار بىت. كەواهە "حىكمەت" داخوازى ئەوەي ئەم درەختەش لە ناو كىك پەيدا بۇويت و، ئەم ناو كەش، وېڭاي لەخۇزگرتى جىهانى جىسمانى، غۇونە و بناغە كانى سەرجمە جىهانە كانى ترى لە خۇدا جەم كەربىت. چونكە ئەو ناو كە بناغەيى و سەرە كى يەي بۇونەوەران، كە هەزاران جىهانى لەخۇزگرتۇوە و جىنى سەرەھەلدىانى ئەو جىهانانەيە، هەر گىز ناگۇنجى تەنها ماددەيە كى وشكى بىن گيان بىت. ئىنجا لە بەر ئەوەي پىش ئەم درەختە بۇونەوەران درەختىكى ترى لە جۈرى غەيرى خۇزى پىش نە كەمتووە، ئەوا ئەو واتا و نۇورەي كە لە حوكىمى ناو كى ئەم درەختەدان، لە شىوه‌ي بەرىكى درەختى بۇونەوەراندا بەر جەستە بۇوە و پۇشاڭى بەرۇبۇومى لەبەر كراوه، لەبەر ئەوەي ناوكەھەمېشە پۇوت و قۇوت نايىت، چونكە گەر لە سەرەتاي بەدىھاتندا پۇشاڭى "بەر" نەپۇشىت، لە كۆتايىدا دەپېشىت و لەبەرى دەكات!

مادەم مروقە ئەو بەرۇبۇومەيە و، باشتىن و پۇوناڭتىن و جوانتىن و مەزنتىن و شەرفەنەنەنەنەن و ناسكەنەن و بەسۇودتىن بەرۇبۇومە كانى گرۇي مروقېش - وەك پىشتر بۇمان چەسپا - ئەمە حەزرەتى مەمەدەيە ﷺ كە بە فەزل و چاڭە كارىيە كانى سەرېنجى ھەموو بەدىھاتووانى را كىشىاوه و، روانىنى نىوهى گۆزى زەوى و پىتىجى يە كى گرۇي مروقۇايەتىي ئاراستەتى زاتى پېرۇزى خۇزى كەدووە و، سەرېنجى ھەموو جىهانە كانى، بە خۇشەويسىتى و رېز و قەدرزانى يەوە، بۇ لاي رەۋەشە جوانە كانى خۇزى را كىشىاوه.. ئەوا دەبى ئەو نۇورەي كە ناو كى پىكەھاتنى بۇونەوەرانە لە زاتى ئەودا بەر جەستە بىت و لە شىوه‌ي بەرۇبۇومى كۆتايىدا دەرېكەۋىت.

ئەي كاكى گوئى بىست! بەدىھەنەن ئەم بۇونەوەرە ناوازە و مەزندە لە ماھىيەتىكى جوزئىسى مروقېلەك هەر گىز بە دوور مەزانە، چونكە ئەو خاونە توانا شكۇمنەدەي درەختىكى زەبەلاحى سەنەوبەر - كە وەك جىهانىك وايە لە خۇزىدا - لە ناو كىكى بچوو كى درەختى سەنەوبەر بەدى دەھىنەت، چۈن بۇونەوەرانيش لە نۇورى حەزرەتى مەمەد ﷺ بەدى ناھىنەت؟ يان چۈن لە ئاستى ئەم كارەدا دەستە وسان دەبىت؟

بهلئی، درهختی بعونه و هر ان و هک درهختی توبای بهدهشت و ایه، قهد و ره گه کانی به ناخی جیهانی بهرزی "عولوی" دار چووه و پهل و بهره کانیشی بهره و جیهانی نزمی "سوفلی" شور بعونه تهوه. لبه رهه، تاله دهزوویه کی پهیوهندی نورانی له نیوان هردوو لادا ههیه، هم له مقامی بروبوومه کهوه له خوارهوه تا ده گاته مقامی ناوکه سمهه کی به که له سمهه و.

جا میراجی پیغه مبهر ﷺ: وینه و بهر گی ئه و دهزووی پهیوهندی به نورانی یهه. چونکه پیغه مبهر ایه تی به که شی گه راهه. ئججا ئه و ده گایه شی به کراوه بی هیشته و تاکو ئولیا کانی نه تهوه کهی، که به "رُوح" و "دل" سلووک ده کهن و شونی ئه و ده کمون، بیگرنه برو و له ژیز سایه‌ی میراجی پیغه مبهر دا ﷺ به و شهقامه نورانی یهدا بیرون و هریه کهیان به پی توانا و لیهاتنی خویان بوجه ندین مقامی بلند سربکهون.

پیشتر چه سپاندمان که: کرد گاری مهزن له پیناوی چهند مه بهست و ئاما بخیکی گهوره دا ئه بعونه و هر آنه بی وینه کوشکنیکی نوازه به دی هیناوه و پازاندوویه تهوه.. جائه و پیغه مبهر خوشویسته ﷺ که خولگه و تهوره‌ی ئه و مه بهست و ئاما بخانه‌یه، دهی هر له پیش به دیهیمانی بعونه و هر آنه جیئی عینایت و چاودیری خواوهند و یه کم کم بیو بیت که به لئی دره و شانه و هی کرد گاره مه زن به هر مهند بیووه. که و اته ئه و پیغه مبهر مه زن ﷺ "نه و هل" له ناوه ره و مه عنادا.. "ئاخر" یشه له بیو و وجوددا!

له بهر ئه و هی که پیغه مبهر خوشویست ﷺ: کامل ترینی بروبوومه کانی درهختی به دیهاتو وانه و، مایه‌ی نرخ و بههای هممو بروبوومه کانه و، تهوره‌ی ده رکه و تی سه رجه‌می مه بهست و ئاما بخه کانه.. ئهوا دهی نوری ئه و پیغه مبهر ﷺ یه کم به دیهاتو و پیت که دره و شانه و هی به دیهیمان (إيجاد) ی به دهست هینایت!

■ گرفتی سی هم:

ئه م راستی یه هیندہ فراوانه که زهینه بشهه ری یه ته سکه کامان ناتوانن به تمواوه‌تی لبی تی بگهن و پهیی بی بیدن، به لام ده توانین له دووره و بؤی بروانین.

بهلئی، کار گه معنیوی یه کان و یاسا همه کی یه کانی جیهانی "سوفلی" له جیهانی "عولوی" دان.. هر و ها ئه بخامی کرداره کانی به دیهاتو و له زماره به دهه نیشته جی بیووه کانی گزوی زهی - که له خوی دا مه حشریکه بؤ به دیهاتو وانی خوای گهوره - هر و ها داهات و بروبوومی ئه و کارانه که جینشی و ئاده میزاد ئه بخامیان ددهن، به همان جوز، تیکراله جیهانه (عولوی) یه کاندا ده ره کهون و بعرجه سته ده بن.. ته نانهت ئاما زه کانی

فورئانی پیروز و، داخوازی ناوی جوانی "الحکیم"ی خواوهند و، ئهو دانایی بەی لە توپنی بۇونەوەر اندا حەشار دراوه و، شایهتى دانى ریوايەته زۆر و نيشانە لە سنوور بەدەرە كانيش بەلگەن لە سەر ئەوهى كە: كردهو چاکە كان لەو جىهانانە دالە شىوهى بە روپۇرمى بەھەشتدا دەرده كەون و، كردهو خراپە كانيش شىوهى زەقۇومى دۆزەخ دەگرنە خۆ.

بەللى، بۇونەوەرە زۆرە كان - بە شىوهى كى فراوان - لە رپوئى زەوى دا بلاۋ بۇونەتەوە و، جۆرە كانى بەدىھاتىش لەم سەرزەوى بەدا گەللى لق و پەليان لىنى بۇونەتەوە، بە رادەيەك كە رەگەز و جۆرە كانى ئەو بەدىھاتۇوانە بەردهوام دە گۈزۈرەن و گۆئى زەوى يان لىنى پېر دە كرى و تىجىلايىن خالتى دە كرىتەوە، گەللى زياترن لەو بەدىھاتۇوانە كە لە سەرجەمى گەردووندا پەرش و بلاون.

كەواتە سەرچاوه و كانگا سەرە كى يە كانى ئەم شتە جۈزئى و بەدىھاتۇوه زۆرانە، دەبى چەند ياسايەكى هەمە كى و درەوشانەوە گىشتىي ناوە جوانە كان بن، بە چەشىنى كە شوپىنى تىادرە كەوتى ئەو ياساھە كى و درەوشانەوە گىشتى و ناوە گىشتىگەر انە بىرتىن لە ئاسماňە كان، كە لە خۆياندا سادە و ساكار و تا رادەيەك ساف و ۋۇونن و، هەريه كەشيان لە حۆكمى عەرەش و بن مىچى جىهانىكى تردان و مەلبەندىكى ھەلسوكەوت تىاكردن. تەناھەت يە كېڭ لەو جىهانانە "جنة المأوى" يە كە لە لاي "سدرة المنتهى" دايە.

ھەوالىدەرى راستگۇزھىللىك بەم واتايە ھەوالىتكى داوه كە: ئەو تەسبىحات و تەھميدانە لە زەوى دا دەكىن، لە دىنلا لە شىوهى بە روپۇرمە كانى بەھەشتدا بەر جەستە دەبن. ئەم سەن خالى، بۆمان دەرەخەن كە: گەنجىنە ئەنجام و بە روپۇرمە كانى زەوى لەو ئۆدان و داهاتە كانيشى بۆ ئەۋى دەبرىن.

كاڭى گۈنى بىست!

ھەر گىز مەلتى: ئەو وشەي "الحمد لله" يە لە ھەوادا بە دەم دەيلىم چۈن لە بەھەشتدا بە شىوهى بە روپۇرم بەر جەستە دەيىت؟ نە خىزىر وامەلتى.. چونكە تۆ كە بە رۇز لە كاتى بىدارى دا وشەيە كى خاۋىنت لە زار دەرەدەچىت، ھەندى جار لە خەوندا بە وىنەي سىۋىتكى بەلمەزەت دەبىينىت و دەيىخوتىت. ھەروەها ھەندى جار گۇفتارە ناشىرىنە كەى رۇزىت، لە خەوندا وھەك شىئىتكى تالل دەبىينىت و قۇوتى دەدەيت، بۆ غۇونە گەر بە رۇز غەيىھەتى كەسىكت كەرىيەت، لە خەوندا ناچارى خواردنى گۇشتى مردوو دە كەرىيەت!

كەواتە ئەو وشە جوان و ناشىرىنە لەم دىنایە دالە زارت دەرەدەچن - كە جىهانى خەوە - لە جىهانى بىدارىي ئەودىنلا لە شىوهى بە روپۇرمدا پېشكەشت دە كرىن و تۆش دەيالخوتىت. دەشىن ئەم خواردنەت ھەر گىز بە دوور نەزانىت!

بناغه‌ی چواره‌م

به رو بوم و سو و ده کانی می عراج چین؟

وهلام:

نهم می عراجه مه زنه‌ی که دره ختیکی تو و بای مه عنوی به، گله‌ی سو و دی مه زن و به رو بومی پنگه‌ی شتروی هدیه، که زیاتر له پیجع سه دانه‌یان به و دره خته‌دا شور بونه‌ته‌وه. به لام نیمه لیره‌دا تنه‌ها پنجیان بق نمونه باس ده کهین..

به رو بومی یه کدهم

بریتی به له: بینینی پاستی به کانی پایه کانی ئیمان به چاوی بینین و تیکه‌یشن. و اته: بینینی مه لائیکه‌ت و، بهه‌شت و، ئاخیره‌ت، تنه‌نه‌ت بینینی زاتی مه زنی شکۆم‌ندی خواوه‌ندیش. جا ئه‌م چاوپنگه‌وتن و بینینه راسته: گهنجیده‌یه کی مه زنی نه براوه و، نوورینکی ئه‌زه‌لی بی نه کوژاوه و، دیاری به کی هه تاهه‌تایی له راده‌به‌دهر به‌ترخی به سه‌رجه‌می بونه‌وه‌ران و به تاییه‌تی گرۇی ئاده‌میزاد به‌خشیو. چونکه ئهو "نوور" سه‌رجه‌می بونه‌وه‌رانی له و وهمه ده‌رباز کرد که گومانی ئوه‌یان بی ده‌برا و وا ده‌زانرا له‌ناو چه‌ند بارودو خینکی له‌ناوچووی شلەژاوه‌ی بئازاردا ده‌تله‌نه‌وه و هه‌ردهم به‌ره و خوارتیش داده‌بزن.. به‌لئی، له و گومانه ده‌ری هینان و به شیوه راسته‌قینه که‌یان ده‌ری خستن که بریتین له: چه‌ند نووسراوینکی صمه‌هه‌دانی و.. نامه‌ی خاوینی په‌روه‌رد گاری و.. چه‌ند ئاوینه‌یه کی جوان که جوانی "تنه‌نیابی" خواوه‌ندیان تیدا ده‌رده که‌ویت. دیاره به‌مهش خوشی و شادی خسته دلی هه‌ممو خاوه‌ن هه‌ستانه‌وه، تنه‌نه‌ت هه‌ممو بونه‌وه‌رانی خوشحال و شادمان کرد.

ئنجا ئهو نووره چۈن بونه‌وه‌رانی له چه‌ند بارودو خینکی و ههمی و ئازار به‌خش ده‌ره‌ینا.. مرۆفی ده‌سته‌وسانی بەردهم چه‌نددها دوژمنی لەزماره‌به‌دهر و موحتاجی چه‌ندین پیویستی بى سنوریشی له چه‌نددها بارودو خی فانی و پئی لئی و نکم‌رېز گار کرد که تیاياندا ده‌تلایه‌وه و، په‌رده‌ی لە سه‌ر شیوه راسته‌قینه که‌ی لادا و ده‌ری خست که "مرۆف": يه کیکه لە موعجیزاتی تو انسنی خوای گموره و.. به‌دیهاتووی "أحسن تقویم" يه‌تی و.. نوسخه‌یه کی گشتنی و تیاچم‌بوي نامه صمه‌هه‌دانی به کانی خواوه‌نده و.. قسه بۆ‌کراوی خاوه‌ن هه‌ست و شعور و بەندەی تاییه‌تی پادشای ئەزەل و ئەبەدە و.. خەلیلی خوش ویستاروی خۆزی و نرخ شناسی که مالا لە کانیه‌تی و.. خۆش‌ویست و سه‌رسوور ماوی جوانی خاوینی خواوه‌نده و..

میوانی به پیز و پالیور اوی دهستنیشان کراویه تی بُوهه شته نه پراوه همه میشه بی به که هی.. ئای لهم نوره چ خوشی به کی له راده به ده و تاسه يه کی گهرمو گوری نه پراوه پیشکهش به همه موو که سیک ده کات که خوی به "مرؤف" بزانیت!

به رو بومی دووهه

بریتی به لهوهی که پیغمبر ﷺ بناغه کانی ئیسلام "له پیش همه موویانه وه "نویز"ی و هک دیاری به کی به نرخ و باش و گرانبه ها بُو سرانسهری گرؤی جینتی و ئاده میزاد له گهل خوی دا هیناوه، ئهو بناغانه که ره زامه ندی به کانی پهروه دگاری جیهانیان و فهرمانه موای ئهزه ل و ئه به دیان تیدا به رجه سته بوبه.

خو هر تنهها "زانین"ی ئهو شستانه مایه ره زامه ندی پهروه دگارن، هینله تاسه مهندی و حجز و ئاره زووی تینگیه یشن له مرؤقدا دهورو ورئینت که له باس کردن نایه ن، و پرای ئهو به خته و هری و شادمانی يهش که به دلی مرؤقی ده بخشیت. چونکه بی گومان همه موو مرؤفیک زور به گهرمو گوری و پر به دل حجز ده کات بزانیت - باله دورو ریشه وه یست - ئهو پادشاهی که نیعمه تی خوی بی به خشیوه و چاکه له گه لدا کرد ووه چی لئی ده ویت و داوای چی لئی ده کات؟ خو ئه گهر ره زامه ندی به کانی خواوه ندیشی زانی، ئهو ده که ویته خوشی و شادمانی و ره زامه ندی و دل نیابی به وه و پر به دلیش ئاوات ده خوازیت و ده لیت: (خوز گا هۆ کاریک له نیوان من و پهروه دگار مدا ده بوبو تا کو بزانم چی له من ده ویت و پی خوشه له سهر چ جزره حالت و ره فتاریک بم)!

بەلئى، ئهو مرؤفه که له همه موو کات و حال و کار و باریکی داله و پری هەزاری و موحتاجی دایه بُولای خواوه نه که خوی و.. هیندهش چاکه و نیعمه ت و خەلاتی ئهو دهست که و تورو که له ئماره نایه ن و.. دل نیابه لهوهی که سهر جه می بونه و هر ان له دهستی ئالو گۆربی کردن و تو انسنی ئهودان و.. هر چی برسکانه وهی جوانی و که مالا تیش هدن که به سهر روخساری بونه و هر آنه وه ده رده کهون، هیشتاله چاو جوانی و که مالی ئهودا سیپرینکی لاوازن..

بەلئى، ئهم مرؤفه، ده بی چەندە موشتاق و ئاره زوو مهندی ناسینی ئهو شستانه بیت که مایه ره زامه ندی ئهو پهروه دگاره شکومه ندهن و چەندەش حجز بکات بزانیت داوای چی لئی ده کات! له وانه يه بتواتیت بُو خوت ئهمه لیک بدیته وه و هەلی بسەنگینیت!

ده سا فرم موو ئهودا پیغەمبەری ئازیز ﷺ ئهو ره زامه ندی يانه ي پهروه دگاری جیهانیانی له گهل خو دا هیناوه و، به "حق الیقین" له پشت حەفتا هەزار په رده وه راسته و خۆ لە

خواوهندی بیستون و، وک به کیک له بروبوومه خاوین و بهلهزهته کانی میعراج به دیاری پیشکهشی سه رجهمی گرزوی مرؤفایه تیی کردون.

بهلئی، مرؤف که حمز ده کات بزانیت چی له ناو "مانگ" داروو ده دات و، گهر که سیک بپرات بو ناو مانگ و هموالی ئه وی بھینیتمو، لهوانهیه ئهم زور شتی به نرخی خوی بهخت بکات له پیناوی زانینی ئه و همواله دا، هتا هموالی زیاتری ئه وی بزانیت پتر سه رسامی و سه روپرمان دهیگرت!

کاتنی ئمه حالتی مرؤف بیت له گه ل همواله کانی ئه و که سهی که له مانگمه هاتووه ته و، ده بین شهو ق و تاسمه ندی مرؤف بو بیستنی همواله کانی ئه و که سه چون بیت که له لا یه ن ئه و خاوهن مولکه شکوئمه نده و گهراوه ته و که مانگ له مولکی ئه ودا ته نهها وک میشیک وا یه به دوری په پوله یه کدا بفریت و ئه و په پوله یه ش به دوری يه کیک له و هزاران چرایانه دا بخولیتمو که میواخانه کهی ئه ویان رووناک کردووه ته و!

بهلئی، پیغامبری ئازیز ﷺ کاروبار و سنه ته ناو ازه و گهنجینه کانی میهره بانیی ئهم پادشا مه زن و شکوئمه نده له جیهانی مانوه (بقاء) دا بینی و، دوای ئه وه گهرا یه و، بینینه کانی بو گرزوی ئاده میزاد گیز ایمه و.

خوئه گهر گرزوی مرؤف به تاسه و ئاره زووه ندی و به په بی ری پیز و سه روپرمانه وه گوئی له م پیغامبره خوشمه ویسته ﷺ رانه گریت، ئهوا بزانه چه نده له ژیری دور ده که ویته وه و چه نده ش بهم ره فتاره له دانایی لا ده دات!

بروبوومی سی هم

بریتی يه له وهی که: پیغامبر ﷺ گهنجینه کانی بهخته و هری هه میشه بی و نیعمتہ نه براوه کانی بهه شتی دیوه و، کلیله کانیانی و هر گرتووه و به دیاری بو گرزوی جینی و ئاده میزادی هیناوه!

بهلئی، له میعراجه دا به چاوی سه ربه هشته هه میشه بی بینیوه و، دره و شانه وه هه میشه بی يه کانی سوز و بهزه بی خواوهندی میهره بانی شکوئمه ندی دیوه و، به "حق اليقين" بهخته و هری هه میشه بی هه سست پی کردووه و، مژدهی ئه و بهخته و هری يه هه میشه بی يه شی له گه ل خوی دا بو جینی و ئاده میزاد هیناوه، که مژده یه کی هیندہ مه زنہ مرؤف له و هسف کردنی دا دهسته و سانه.

چونکه له کاتیکدا با رو دخه و همی يه کان دهورانده و هری جینی و ئاده میزادیان داوه و، وا ی پیشان ددهن که: هه موو بوونه و هر ان به رده و ام له م دنیا بی بار و رانه و هستاو هدا

هه میشه زلله‌ی جودایی و نه‌مانیان لئی دهد ریت و، لفاوی زه‌مان و جموجو لی
گر دیله کانیش برهو ده‌ریای عدهم و جودایی هه میشه بی رایدہ‌مالن.. بهلئی، له کاتیکدا ئهم
بارو دوخه ئازار به خشانه‌ی - که وخته گیانی جینتی و ئاده‌میزاد بکیشـن - له هه مهو
لایه کهوه دهوره‌یان داون.. ئا لهم کاته‌دا، ئهه مژده خوشه‌ی به خته‌وهری هه میشه بی یان پنی
ده دریت!

بۇ خوت له بەر تېشكى ئەمەدا مەوداي ئهه بەخته‌وهرى و شادمانى و دلخۇشى يەى
جینتى و ئاده‌میزاد لىك بدهرەو كە لهم مژده‌يەو بە دەستى دەھىن، له کاتیکدا كە پىشتر لهو
گومانه‌دا بۇون بېيارى ئىعدامى هه میشه بی یان له سەر دەركراوه و بە تەواوه‌تى تىادەچن و
نامىن. ئنجا دواى ئەم لىتكدانو وەيە له نرخ و بەهای ئەم مژده‌يە تى بىگە.

گەر كەسيك حوكىمى له سىدارەدانى له سەر دەركرايىت و، له كاته‌دا كە بەرەو پەتى
سىدارە هەنگاو دەنىت، پىي بو تېت: (پادشا لىت خوش بۇوه و، جىگە له مەش خانوو يە كى
پى بەخشىو ويت) ! دەبىي مەوداي ئاسۇ كانى ئهه خوشى و شادمانى يە چەندە بىت كە ئەم
ھەوالە له دەل و دەرروونى ئهه كەسە بە ئىعدام حوكىم دراوهدا دەيكاتۇھە؟!

جا بۇ ئەوهى بتوانىت له نرخ و بەهای ئەم بەر بۇوم و مژده مەزنه تى بىگەيت و تەسەورى
بىگەيت، ئهوا بە ئەندازە‌ی ژمارە‌ی جینتى و ئاده‌میزاد ئهه خوشى و شادمانى يە كۆبکەرەو، با
ئەندازە و مەوداي نرخ و بەهای ئهه مژده‌يەت بۇ دەربىكمۇيت!

بەر بۇومى چوارەم

برىتى يە له بىينىنى جوانىي خواى گەورە. جا هەر وەك پىغەمبەر ﷺ بۇ خۆى بەم بىينىنە
بەھرەمەند بۇو، ئهه هەوالەشى لە گەل خۆى داھىنایەو كە: هەمەو ئىماندارىك دەتوانىت بىم
بەر بۇوم باقى و نەپراوهى بەھرەمەند بىت!! بەمەش دىيارى يە كى گەلنى مەزنى پىشكەشى
گرۇيى جینتى و ئاده‌میزاد كرد!

دەتوانىت بۇ خوت له روانگەي ئەم غۇونەيە خوارەوە مەوداي چىز و شىرىنى و
جوانى و بەنرخىي ئەم بەر بۇوم بەدىارى هاتۇوە دەستىشان بىگەيت:

ھەر مەرقىيەك دلىكى زىندۇوی لە خۆى دا ھەلگەرتىت، بى ھىچ گومانىك ئهه كەسەي
خوش دەۋىت كە خاوهنى جوانى و كەمال و چاكەيە.. ئنجا ئەم خوشە ويسىتى يەش ھەر دەم
بەپىي بەر زبۇونەوەي پلە كانى ئهه جوانى و كەمال و چاكە كارىيە زىاد دەكەت و بەر ز
دەبىتەوە تا دەگاتە پلەي عىشق و پەرسەن. ئىت خاوهنى ئەم پلەيە له پىناوى بىينىنى ئهه
جوانى يەدا ھەرچى يە كى ھەيە بەختى دەكەت، تەنانەت له وانھىي ھەمەو دىنائە كەشى بەخت
بەكەت لە پىناوى ئەوهى تەنها يەك جار ئهه جوانى يە بىينىت!

خۆ ئەگەر بىز اين رېزهەي جوانى و كەمال و چاکە كارىيە كانى ناو بۇونەوران لەچاو جوانى و كەمال و چاکە كارىيە خواى گورەدا ناگاتە ئاستى ئەوهى كە هيستا چەند ورده بىرىسكانەوە يە كى كزو لاواز بن لەچاو خۆرى درەخشاندا، ئەوا دەتوانىت - گەر بە راستى مروّف بىت - پەى بە مەوداي ئەو بەختەورى يە بەردەۋام و شادى و لەزەت و نىعەمەت بېھىت كە لە بەھەممەندىيى بىننىي ئەم كەسىدابىش شاياني خۆشەويىتى نەپراوه و شەرق و تاسەممەندىيى بىي سئور و بىننىيلىكى تەواونەبۈرى بىي كۆتايى يە لە بەختەورى يە كى ھەممىشەيى دا!

بہر و بورڈ می پینچھہ

بریتی یه لمهوی که مروف - هروهک له میعراجمهوه دهرده که هویت - "بهر" یکی به نزخی
ناو به رو بومه کانی بونهورانه و، بدیهاتوویه کی به ریز و خوش ویستراوی بدیهینه مری
مه؛ نه.

جائزه شیرین و بهلهزته که پیغمه بری ئازیز لله بهم میعراجه کردی به دیاری
دهستی بزو گروی جینتی و ئاده میزاد، مرؤٹی لەو ئاسته و کە: بەدیهاتو ویه کى بچوک و
زیندە و هر تىکى لاواز و خاوهن ھەستىكى كۆلەوار بىت، بەرز کرده و گەياندىه مەقامىكى
بەرز و پله و پايىيەكى يە كچار بىلند، تەنانەت بزو بەرز تىرين پلهى عىززەت و رىز لىكىرى او
بەسەر ھەموو بەدیهاتو واندا بەرزى كرده و. ئىز ئەم بەرۇبو وە هيىنە خوشى و شادمانى و
بەختە و هېرىپ، بىز گەردى بەم مەۋەقە بەخشى كە وەسف كەرنى لە تو انادا نى يە.

چونکه ئەگەر بە هەر تاکە سەربازىلۇك بوتىرىت: ئەوا كرايىت بە "موشىر" لە سوپادا، ئايا چەندە منەتبار و سوپاسگۇزار دلىخۆش و رازى و شادمان دەبىت؟ دىارە ئەندىزەسى ئەوه ناناتە ئىنلىت دەستېشان يكىنت.

نهی ئەگەر ئەم مەرقۇھى كە بەدیھاتۇۋىھى كى لواز و، زىنده وەرىتكى ھۆشمەند(حەبىوانىيکى ناتاقي) و، كۆلەوارىتكى لەناوچووه و، لە بەردىم مىشته كۆلە كانى جودايى و نەماندا زەليل و دەستەو سانە، يېئى، بۇ تېرىپتە:

د چیته ناو به هه شتیکی هه میشه بی و .. له نیعمه تی سوژ و میهری فراوان و هه تاهه تابی خواوهندی میهره باندا دهیت و .. به ناو مولک و مله کووتی نهودا - که جیی ئاسمانه کان و زهوبی تیدا دهیته و - گهشت و گوزار و سهیران ده کهیت و .. به خیرایی "نهندیشه" و فراوانی "روح" و توانا و هاتوچزی "زیری" لهزهت له هه مهومو ئاره زووه کانی "دل" ت ده بیت .. له سه رهوی هه مهومو ئه مانه شهوده، له به خته و هری هه میشه بی دا، به هر همه ندی: بینینی جوانی، موقددده سی خواوهند دهیت ..

گهر ئەم مژدەیە بەھو كەسە بدرىت، ئەواھەر مروقىيەك پلەي مروقايەتى خۆي
نەدۇپاندىت و لە ئاستى مروق دانەبەزىيەت، دەتوانىت مەوداي ئەو خۆشى و شادمانىيەي
كە دل و دەرۈونى ئەو مژدە بىن دراوه پە دەكەن، ھەست بىن بکات و بزانىت!

* * *

ئىستاش رۇو لەو كەسە دەكەين كە لە مقامى گۈنى يېستىدا دانىشتۇرۇھو و، پىي دەلىيەن:
كراسى ئىلخادى بەرت بىرىنە و تا دەستت دەگات فېيى بىدە! ئىجبا بە گۈنى مروقى
ئىماندار بىستە و بە چاوى موسىلمانىش بىينە، چونكە والە نىوان دوو نۇونەي بچوو كدا
نرخ و بەھاي چەند بەرۇبوومىكەت بۇ پۇون دەكمەمۇھ:
نمۇونەي يەكەم:

وا دابىنى ئىمە لە گەل تۇدا لەناو ولايەتكى فراو اندايىن و، كە سەيرى هەر لايەك دەكەين
جىگە لە دوزمنايەتى چىي تر نايىين و، سەرجمەمى شتان دوزمنى يەكتى و دوزمنى ئىمەشىن.
ئىججا ھەمو شىتىكى ناو ئەو ولايەش نامۇن بە ئىمە و نايانتاسىن، ھەمو گۆشەيە كىشى پېرە لە
چەندەها تەرمى نەوتۇ كە ترس و سام و حەپەسان دەخەن دلى مروقەھو و لەم لا و لەواشدا
دەنگى گىريان و داد و ھاوارى ھەتيوان و سەتم لىكراوان بەرز دەيىتەوھ..

لەم كاتەدا كە ئىمە لە ناوهندى ئەم چەشىن كارەسات و ئازارانداین، يەكىك دەپرات بۇ
لاي پادشاي ولات و لەو سەرهەو بە مژدەيە كى دلىخۇشكەر بۇ ھەموان دەگەرىتەوھ..

جا ئە گەر ئەو مژدەيە شتە نامۇ كانى بۇ كردىن بە: خۆشەويىت و .. شىۋەي ئەوانەشى كە
بە دوزمنمان دەزانىن گۆرى بە: شىۋەي براى دلىسۇز و .. تەرمە ترسناكە كانىشى لە شىۋەي:
چەند بەندەيە كى ملکەچ و زىكىر گۆ و تەسيح خۇنى خواي گەورەدا دەرخىست و، ئەو
گىريان و ھاوارانەشى وەك: حەمد و سەنا و شو كاران بېزىرىلى كىرد و.. مەدووھ كان و
ئەو زەوت و تالان و بېرۇيەشى گۆرى بە: پۇخسەتىدان و تەسرىع كىردىن لە ئەرکى
سەرشان و .. ئىمەش لەم كاتەدا، سەربارى خۆشى و شادمانىي خۆمان، بەشدارىمان لە
خۆشى و شادمانىي ئەواندا دەكرد..

گەر لەو كاتەدا كەسىك مژدەيە كى ئاواي ھينا، ئەوا دەتوانىت بۇ خۆت مەوداي ئەو
خۆشى و شادمانىي بە بزانىت كە، بە مز گىنەيە مەزنە، دلى ھەموومان دەگرىتەوھ و گشت
لایەكمان پىي شادمان دەيىن!

ھەر بە وىنەي ئەم نۇونەيە، يەكىك لە بەرۇبوومە كانى "مېراج" يىش بىرىتى بە لە "نوورى
ئىمان". خۆ ئە گەر دنيا لەم بەرۇبوومە خالىي بىيت، واتە: بە چاوى "گۆمۈرىسى" بۇ
بوونەوران بېروانىت، ئەوا بۇونەوران بە: نامۇ و دېنىدە و بىزار كەر و زيانەخش
دەبىنیت و، تەنە مەزنە كانى وەك چيا و شاخە كانىش بە وىنەي چەند تەرمىك دېنە پېش چاو

که سام و مهترسی له دهرووندا دهورووژین و، ئەجەملیش بە جەللا دېلک دەبىنیت كە لە گەردەنی بۇونەوران دەدات و دەيانخاتە ناو بىرى عەدمەم و، دەنگ و زايەلە كانىش بە شىن و گەريان و ھاوارى "جودائى" و "نممان" دەزانىت..

لەو كاتەدا كە چاولىكەي بىرى "گومرایى" بۇونەورانت بەم جۆره پىشان دەدات، بەرۇبۇمى مىعراج، كە بىرىتى يە لە راستى يە كانى ئىمان، دېت و سەرجمى بۇونەورانت بۇ پۇوناك دە كاتەوه و، دەرى دەخات كە ئەو بەدىھاتووانە: براى خۆشەۋىستى يە كىزىن و، سەرگەرمى زىكىر و تەسىبىن بۇ بەدىھىنەرى مەزنيان و، مەردن و نەمانىش تەسىبىح بۇون و حموانوھى لە ئەركى سەرشان و، ئەو دەنگانەش دەنگى تەسىبىح و سۈپاسگۈزارىن بۇ خواى گەورە... هەندى.

گەر دەتەۋىت ئەم راستى يە بە جوانلىق شىۋە بىنیت، ئەوا سەر لە وتهى دووهەمى "وته بچوو كە كان" بەدە.

نۇونەدى دووهەم:

وا دابىنى كە ئىمەش لە گەل تۇدالەناو دەشتايى يە كى گەورەداین و، لە ھەممو لايەكەمە زىيانى با و لم دەورەدى داونىن و، تارىكايى شەويش بۇوە بە پەردىيە كى ئەوتۇ كە هيچ شىئىك تەنانەت دەستە كانى خۆشمان نايىنن و، بىرىسىتى زۆرى بۇ ھىنائىن و تىنۇتىش ئاگرى لە ھەناومان بەرداوه و، هيچ يارمەتى دەر و پاشت و پەنایە كىشمان نى يە.. ئىجاوا دابىنى كە لەو كاتەدا ئىمە بەم حالەوە دەتلائىنەوە، كەسىنگى بەرپىز بىت بۇ لامان و پەردىي تارىكى بىدرپىنەت و، ھۆزىيە كى گواستنەوەى ھەۋىنەرىشى لە گەل خۆزى دا بە دىيارى بۇ ھىنائىن و بەو ھۆكارە بۇ شۇينىڭى وەك بەھەشت بىمانگۈزىتەمە و، لەمۇدا ھەممۇ شىئىكمان بە گۈزىرە دەلىپىت و گشت پىداویستى يە كىشمان بۇ دابىن و ئامادە كرايىت و، كەسىنگ سەرپەرسىمان بىكەت و كارى ئىمە بەدەست بىت كە خاۋەننى ئەپەرى بەزمەنى و سۆز و مىھەربانى بىت و، ھەممۇ پىداویستى يە كى خواردن و خواردەنەشى بۇ ئامادە كەرىدىتىن..

پىم وايە ئىستا دەزانىت كە: چەندە منهتىار و سۈپاسگۈزارى چاڭەيى ئەو كەسە بەرپىزە دەبىن كە ئىمە لە جى و شۇينى نائومىدىيە و ھىنایە جىڭگايەك سەرتاپا ھىوا و ئاوات و خۆشى و شادمانى يە!

جائەو بىابانە گەورەيە بىرىتى يە: لەم دنایە و.. زىيانى با و لە كانىش: بزووتسى گەردىلە كان و لافاوى زەمانى كە سەرجمى ئەم بۇونەورانە و ئەم مەرۇقە ھەزارەيان تىدا دەتلەتىنە.. ئەوەتا ھەممۇ مەرۇقىك نىگەرانە و لە مەترسىي ئەو بەسەرھاتانەدا يە كە بۇزىگارە تارىك و ساماناكە كانى داھاتووى بۇيان ھەلگەرتووە..

"گومرایی" دنیای ئاوا پیشان دهدات، ناشزانیت هانا و داد بز لای کن بھریت و، له برسیتی و تینویتی دا ده تلیتیوه و گرفتار بوروه.

جا "زانین" ئی ئهو شتانهی مایهی ره زامهندی خواوهندن - که يه كېكە له بھروبوومه کانى "میعراج" - ئەم دنیا يه ده کات به: میوانخانهی میوانداریکی به خشندهی دهست پەنگین و.. خەلکانیش ده کات به: میوانی بھریز و کار پىن سپیرراوی خۆی له ھەمان کاتدا و.. دواپۇرژىتىکى گەشى وەك "بەھەشت" و، بەتام و لەزەتى وەك "میھەبانى" و، درەخسانى وەك "بەختەوەرىي ھەمیشەبى" بۆ دەستەبەر ده کات.

جائە گەر بتوانیت تەسەورى ئەمە و ئەوه بکەيت، ئەوا دەتوانیت مەوداي چىز و جوانى و شيرىنى ئەو بھروبوومه بزانیت!

* * *

ئەو كەسەي كە تائیستا له مەقامى گۈي بىستىدا بۇو، دەلىت:

(ھزار شوڭر و سوپاس بۇ خواي گەورە! وا بە فەزلى ئەو خوايە له ئىلحاد رېزگار بۇوم و پىنى ئىمان و تەوحيدم گرتەبەر و - سوپاس بۇ خوا - ئىمان بەدەست ھينا).

ئىمەش بىنى دەلىتىن:

براي بھریز!

پېۋزىلەي ئەم ئىمانەت لىتى دە كەين و، له خوا داوا كارىن لە شەفاعةتى پېغەمبەرە خۆشەویستە كەي ھەممە بەشدارمان بکات. ئامىن.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مَنْ انْشَقْتَ بِإِشَارَةِ الْقَمْرِ، وَنَبِعْ مِنْ أَصْبَعِهِ الْمَاءُ كَالْكَوْثِرِ، صَاحِبِ الْمَرَاجِ
وَمَا زَاغَ الْبَصْرُ، سَيِّدُنَا مُحَمَّدٌ وَعَلَى آللَّهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ. مِنْ أُولَى الدِّنِيَا إِلَى آخِرِ الْخَしْرِ.

﴿سَيِّدُنَاكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ (البقرة: ۳۲).

﴿رَبَّنَا تَقْبَلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ (البقرة: ۱۲۷).

﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذنَا إِنْ نَسِيَنا أَوْ أَخْطَلَنَا﴾ (البقرة: ۲۸۶).

﴿رَبَّنَا لَا تُرْغِ قُلُوبِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْنَا﴾ (آل عمران: ۸).

﴿رَبَّنَا أَقِمْ لَنَا نُورَنَا وَأَغْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (التحریم: ۸).

﴿وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (يونس: ۱۰).

پاشکوی وتهی نۆزدەھەم و سی و يە کەم

موعجیزەی لەت بۇونى مانگ

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿اَقْرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَ الْقَمَرُ ﴿١﴾ وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُغْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَخْرِجٌ﴾ (النمر: ١-٢)

چەند فەيلەسووفىكى ماددى و ئەوانەش كە كۈيزى انە چاويانلىنى دە كەن، دەيانویت پەر دە بەسەر رۇوي موعجیزەي "لەت بۇونى مانگ"دا، كە وەك مانگى چواردە دەدرەوشىتەوە، بىگىرن و لە بەرچاودا لايىبىن. ئەوه تا چەند و ھەمىكى ھەلە و دوور لە راستى لە بارەيەوە بىلاو دە كەنەوە و دەلىن: (ئە گەر موعجیزەي لەت بۇونى مانگ لە راستى دا رۇوي بدایە، ئەوا سەرانسەرى جىهان دەيىزىنى و، ھەموو كىتىيە كانى مىژۇو يىش باسىان دە كەد)!
وەلام:

موعجیزەي لەت بۇونى مانگ لە بەر دەم كۆزمەلتىكدا رۇوي داوه كە دە عسواي پىغەمبەرىتىي پىغەمبەرىيان ﷺ بىست و ئىنكارى يان كەردى، ئەم موعجیزەيەش بۇ چەسپاندىنى ئەو دە عوايە رۇوي داوه. رۇودانە كەشى لە شەھۇدا و لە كاتىكدا كە خەلکى بىن ئاگابۇن و بە شىۋىيە كى كاتىش بۇوە. ئەمە سەرەپرای ئەوەي كە جىاوازىي ھەلاتىگە كان (مطالع) و پەلە ھەورۇ، ھۆكاري كانى ترى جىگە لەمانەش، رې لە بىنىي مانگ دە گىرن. شتىكى ناشكرايىشە كە ھۆكاري شارستانى يە كانى نوى و كاروبارى رۇانىن و سەير كەدنى بۇشاپى ئاسمان، وەك ئىستا، بىلاو نەبۇوە.

كەواتە مەرج نى يە كە هەرچى كەس ھەيدە لە ھەموو جىڭكايە كەدائەم لەت بۇونەي مانگ بىبىنېت و، ئەم رۇوداوهش بچىتە ناو كىتىيە كانى مىژۇو ھەوە!
ئىستا لە نىوان چەندىن خالى زۇردا گۈئى بۇ پىنج خال را بىگە، كە گۈپتە را گىرت، ئەوا پىشت بەخوا، ھەموو ئۇ و پەلە ھەورە و ھەمىيانەي كە لە سەر رۇوي ئەم موعجیزەيە كەلە كە بۇون، دەرەوېنەوە:

● خالی یه کهم:

سهرسه‌ختی و ملنده‌دانی کافرانی ئەو کاته - به پینی هەوالى میژوو - شتىكى بەناوبانگ و زانراوه. جا کاتنى كە قورئانى پىرۇز ئەم موعجىزەيى بە ئايەتى: «وَانْشَقَ الْقَمَرُ» راڭھەياندۇ، دەنگىدانەوهى ئەم ئايەتەش بە ھەموو لايەكدا بىلۇ بىووهە، ھىچ كام لەو كافرانەي كە باوەريان بە قورئان نەدە كرد، نەيانتوانى و پېرىشىنى ئەۋەيان نەكىد كە ئەم ئايەتە بە درۇ بىخەنەوه، واتە: بلىن: درۆيە، پۇوداوى واپۇوى نەداوه. چونكە ئەگەر لە راستى دا ئەو موعجىزەيە رۇووي نەدایە، شتىكى چەسپاپ نەبوايە لايان، ئەوابە توندى بىز بە درۇ خىستەوهى و بەتالكىردنەوهى دەعوای پىغەمبەرىتى پىغەمبەر ﷺ رادەپەرىن. خۇ ئەوهەتا ھەموو كىتىيە كانى مېژوو بگەرى، ھىچ كامىيان چ قسىمەيە كى كافرانى سەبارەت بە ئىنكارى كەردىنى لەت بۇونى مانگ نەقل نە كردووه، مەگەر ئەمە نەبى كە قورئان خىزى لە ئايەتى: «وَيَقُولُوا سَحْرٌ مَسْتَمِرٌ» دا پۇونى كردووه تەوهە. ئەويش برىتى يەلەوهى كە: ئەو كافرانەي ئەم موعجىزەيان بە چاواي خۆيان دى، وتيان: "ئەمە سىحرە" كەواتە با چەند كەسىك بېرون بۇ شوينانى تر و بېرسن ئايا خەلکى ئەو شوينانەش ئەمەيان دىيوه يان نا؟ كە رۇز بۇوهە لە "يەمن" و شوينانى ترهە كاروان گەيشتە ئەويى، كافره كانيش ھەوالى ئەمەيانلى پېرسىن، ئەوانىش وتيان: بەلىنى، ئەمەمان دىيوه. ئىنجا كافره كان وتيان: (سيحرى ھەتىوھ كەي ئەبۇ تالىب گەيشتۇوه تە ئاسمانىش)!

● خالى دووهەم:

زۇربەي پىشەوايانى زانستى كەلام، وەك سەعدى تەفتازانى، وتوويانە: (پۇودانى لەت بۇونى مانگ موتەواتىرە، وەك ھەلقۇلانى ئاولە نىوان پېنځە پىرۇزە كانى و تىزلاپۇونى سوپايانە كى تەواو لە تاوه و، وەك گریان و بىن تاقەتىي بىندارە كەى ناو مزگەوت لە دوورىي پىغەمبەر ﷺ كە لە كاتى خوتىبەدا باتى پىسوھ دەدایە و، كە ئەمەش كۆمەلتى ناو مزگەوت ھەمووييان گۈييانلى بۇو.. واتە: ئەم پۇوداوه كۆمەلتىكى زۇر لە كۆمەلتىكى زۇرە، كە ھەر گىز ناگۇنچى لە سەر درۇيە كىيان گرتىيت، دەماودەم ھىناؤيانە و بەم جۆرە بە ئىمەش گەيشتۇوه. كەواتە پۇوداوه كە موتەواتىرى قەتىي و بىن گومانە، وەك گومان نەبۇون لە ھەوالى دەركەوتى ئەستىرەيە كى كىلەدار لە پىش ھەزار سالدا و، بۇونى دورگەي: سەرەندىب، ھەر چەندەش نەماندىيە).

بەم جۆرە بۆت دەركەوت كە وروۋۇزاندى گومان لە دەوري ئەم مەسەلە بىن گومانە و ھاواچەشنى ئەمەدا كە بە چاودەبىزىن، لە نەفامى و بىن عەقلى بەولۇوھ ھىچى تىنى يە. چونكە لەم مەسەلانددا ئەوهندە بەسە كە بىزازىت يە كىنکە لە گۇنباواھ كان(المكناط) نەك لە

نه گونخاوه کان (المستحبلات). خۆ لەت بۇونى مانگىش شىنىكى گونخاوه و وە کو ئەوه وايە كە چىايەك بە تەقىنەوهى گر كانىك لەت بېيت.

● خالى سىھەم:

موعجيزه بۇ ئەوه پىشان دەدرىت كە ئەوانەي ئىنكارىي پىغەمبەرىتىي پىغەمبەر ﷺ دە كەن، قەناعەت بە پىغەمبەرىتىي يە كەي بىكەن، نەك بۇ ئەوهى ناچاريان بکات ئىمانى پى بھىن! كەواهە هەر ھىننە پىويسىتە كە ئەم موعجيزه يە پىشانى ئەوانە بدرىت دەعوای پىغەمبەرىتىان بىستووه، بەو ئەندازەيە كە بىانگەيەننە دلىيابى و قەناعەتى تەواو لە راستىي پىغەمبەرىتىي پىغەمبەر دا ﷺ.

بەلام دەرخستى ئەم موعجيزه يە لە ھەموو جىڭايە كدا و بە ropyoni، بە جۈرۈك كە خەلتكى ناچار بکات بۇ ئىمان هىننان و ملکەچ كردن، ئەم كارە، شىنىكە دۈزى حىكمەتى خواوهندى داناي شۆئەندە و پىچەوانەي نەھىيىنى "تە كلىف" كە خوالە بەندە كانى دە كات. چونكە نەھىيى ئەو تە كلىفە خواوهند داخوازى ئەۋەبە كە دەرفەت بە ژىرىسى مەرۆف بدانات و "وېست" و "ئىختىار" لى دانەمالىت!

خۆ ئەگەر خواوهندى بەدىھىنەر موعجيزه لەت بۇونى مانگى بۇ ماوهى دوو سەھات بەھىشتايەتەوە و پىشانى ھەموو جىھانى بادايە و بچوايەتە ناو كىتىبە كانى مىزۇو - وەك فىيلە سووفە كان دەيانویت - ئەوا ئەو كاتە كافران دەيانوت: ئەمە دىاردەبە كى گەردوونى ئاسايىي يە، ئىز ئەو كاتە نەدەبۇو بە بەلگە لەسەر راستىي پىغەمبەر ﷺ و بە موعجيزه يە كى تايىھەتىي پىغەمبەرى مەزن ﷺ دانەدەنرا، يان دەبۇوە موعجيزه يە كى بەدىھىي وَا كە عەقلى ناچار دە كرد باوەر بەھىنەت و ئىختىار و وېستى لى دەسەندەوە و ئەو كاتەش رۇحە نزە خەلتووز ئاسا بىنرخە كانى وەك ھى ئەبۇوجەھل لە گەل رۇحە پاك و بەرز و ئەلماس ئاسا كانى وەك ھى حەزرەتى ئەبۇوبە كرى صىدىق - خواى لى رازى بىت - يە كسان دەبۇون! واتە ئەو كاتە نەھىيى تە كلىفي خوالە بەندە كانى، لەناودەچوو.

لەبەر ئەوه، ئەم موعجيزه يە بە شىۋەبە كى كاتى و، لە شەمودا و، لە كاتى بى ئاڭايى دا ropyوي داوه و، جياوارىي ھەلائىگە كان و، ھەور و شتى تريش بۇون بە پەرده و رېيان لەوە گرتۇوە كە ھەموو خەلتكى بىيىن. لەبەر ئەوانەبە كە ئەم موعجيزه يە نەرۇشتۇوەتە ناو كىتىبە كانى مىزۇو وە.

● خالى چوارەم:

ئەم موعجيزه يە كە لە شەمودا و، بە شىۋەبە كى كاتى و، لە وەختى بى ئاڭايى دا ropyوي داوه، دىارە بىن ھىچ گومانىك ھەموو كەسىك لە ھەموو جىڭايە كدا نايىينىت. بەلتكو ئەگەر

هندی که سیش بیبینیت، باوهر به چاوی خزوی ناکات! خزو نه گهر باوهر پیشی بین بکات، ئەوا رووداونیکی وا کە له دەمی يەك كەسمەو بىگىر يەتهو، له لاي مىژۇو بايەخى بین نادىرت.

زانی لیکوژله ره کان ئهو زیاده بیهیان ره تداوه ته و که له ریوايەتی ئەم موعجىز بەدا زیاد
کراوه کە گوایا: (دواى لهت بۇون، مانگ هاتۇو تە سەر زەوی) ! ئەو زانایانه ئەم زیاده بیهیان
لە لا نەچەسپاوه و فەرمۇويانە: لەوانمەنەندى لە مۇنافيقان ئەمەيان لە سەر ریوايەتە کە زیاد
کە دېیت تاکو بايەخ بۆھەموو ریوايەتە کە نەھېلىن و، نرخ و بەھايىشى دابىگرنە خوارەوە!

ننجا ده بى بزانين لهو كاتهدا كه موعجيزه که رپووی داوه، پهله ههوری نهzanی رپووی ئاسمانى ئىنگلته راي داپوشىبىو، كاتيش لە ئىسپانيا لە خۇرئا او بۇوندا بۇو، ئەمرىكاش لە رپۆزى رپونا كدا بۇون و، لە چىن و ژاپۇنىش تازە بەرەبىان سەرى دەرھېنابۇو، لە ولاتە كانى ترىيىشدا چەند رېڭرىنگى تر ھەبۇون لە پىنى يىنىنى ئەم موعجيزىھىدا، كەواتكە ئەم موعجيزىھىيان قىيىدا نايىنلىكتى!

جا که ئەمەت زانى، ئىنجا سەرنج لە قىسەي ئەو كەسە بىدە كە دەلىت: (مېۋەسى ئىنگلتەرە و چين و ژاپۇن و ئەمریکا و ولاستانى ترى وەك ئەوان، ئەم پۇوداوه باس ناكەن، كەواانە رۇورى نەداواه)!

ئەمە چ چەنەبازى يە كە ئەوانە دەيکەن؟!

دهسا زهره رمهندی و رسوا بی بُز ئەوانەی کە به پاشخوانی ئەوروپا دەھىن!

● خالی پنجھم:

"لهت بیونی مانگ" رووداویک نی به که هر له خویه و له سه رناغه هی چه ند
هو کاریکی سروشی و له رینگای رینکوتنه و رووی دایست. نخیر.. بهلکو به دیهینه مری دانا
- که پروره دگاری خزر و مانگ - ئهم رووداوهی به سمر مانگدا هیناوه و کرد وویمه تی به
رووداویکی بازدهر به سه ره مه موو یاسا گرد وونی به کاندا، له پیناوی ته سدیق کردنی
پیغمه ریتی پیغمه بره خوش ویسته که دا ~~چله~~، بو ئوهی که ده ری بخات بانگه واژی ئهم
پیغمه بره ~~چله~~ بانگه واژیکی راسته. که واته خواوهندی گهوره به پی دانابی و، داخوازی
نهیتی پتنمابی و ته کلیف و، حیکمه تی را گهاندنی په یامه کانی خوی که پیغمه بره ~~چله~~
رایانده گهیه نیت، ئه مو عجیزه هی پیشان داوه و، بو ئوهی بیانوی ئه و که سانه ش بریت
که مو عجیزه که بیان دیوه.. له همان کاتیشدا خواوهند به پی خواستی دانست و ویستی
خوی، ئهم مو عجیزه هی پیشانی دانیشتو وانی شوینه کانی تری جیهان نهداوه، له و شوینانه هی
که بانگه واژی پیغمه بره که دی خوایان پن نه گهیشتو و، به پهله ههور و جیاوازی
له لاتنگه کان و مانگ هلننه هاتن یان خور هتل هاتن له همه ندی ولاتدا و بیونی روژ له

ههندیکی تردا و خورئا بیوون له غمیری ئه واندا، بهمانه و غمیری ئهمانه لمهو هز کارانه که ده بنه هوی نه بینینی مانگ، ئه موعجیزه یه پیش چاوی ئهوان نه خستووه.

جا ئه گهر ئه موعجیزه یه پیشانی هه مهو خەلکی جیهان بدرایه، ئهوا یان: لە ئەنجامی ئىشارەتی پیغەمبەری مەزنه و بۆ مەبەستى دەرخستنی موعجیزه پیغەمبەر انە کەی پیشانیان دەدرا، دیاره ئه دەبۇو بە شىئىکى بەدېھى و خەلکى ناچار دەبۇون باوەری پى بکەن. واته "ویست" و "ئىختیار" یانلى دەسەندرایه و نهیئىنى تەكلىف تىا دەچۈو. لە کاتىكىدا كە ئیمان پارىز گارى لە سەرەستىي "عەقل" دەکات و نايەویت ویست و ئىختیاري لىئى داھالىت.. یان: وەك رپوداۋىڭ ئاسمانىي رپوت پیشانیان دەدرا، ئه كاتەش پەيوەندىي بە پیغەمبەرتىي پیغەمبەر وەلگەل دەبچار، هىچ تايىەتكارى يەكى تىدا نەدەما.

بە كورتى: هىچ دوودلى يەك لە رپودانى "لەت بۇونى مانگ" دانى يە و، بە جۈرىنىكى بىن گومان بۇمان چەسپا. وا ئىستاش دواي ئەمە، لە نیوان بەلگە بىن گومان و زۆرە كاندا بە شەش بەلگە^(۱) ئامازە بۆ رپودانى ئەم موعجیزه یه دەكەين، كە ئەمانەن:

* يە كەدەنگىي هەمەو ھاولە دادوھە كانى پیغەمبەر.

* يە كىگرتى زانىانى لىكۆلر و تەفسىرنووسان، كاتىك كە تەفسىرى ئايەتى: **﴿وَالنَّسْقُ الْقَمْرُ﴾** يان كردووه.

* زانا پاستگۇ كانى "فەرمۇودە" لە رپوایەتە كانىاندا رپودانى ئەم موعجیزه یە يان بە چەندىن سەندە دەپىگاي جىاجىا نەقل كردووه^(۲).

* شايەتىدانى هەمەو ئەھلى "كەشف" و "ئىلھام" لە ئەوليا و يىاوجا كە راستگۇ كان.

* تەسىق كەدنى ئەم موعجیزه یه لە لايەن پىشەواھە زانا كانى عىلمى كەلامەو، هەرچەندە شەرب و بىيازە كانىشيان جىاوازن.

(۱) واته شەش بەلگە تۇنۇتۇلى بىن گومان لە نیوان شەش جۇز يە كەدەنگى دا هەن لەسەر رپودانى لەت بۇونى مانگ. بەلام بەداخموه لەم مقامدا مافى خۇغان نەدایىن و بە كورتى مايەوە. (دانەر)

(۲) لىزەدا سى فەرمۇودە دەھىپىن لەوانى كە ئىمامى بۇخارى و موسىم رپوایەتىان كردوون:

١- عن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه قال: انشق القمر على عهد رسول الله ﷺ شقيقين فقال النبي ﷺ: "أشهدوا". متفق عليه. ٢- وعن أنس رضي الله عنه أن أهل مكة سألهما رسول الله ﷺ أن يربهم آية، فما رأهم انشقاق القمر. متفق عليه. ٣- وعن ابن عباس رضي الله عنهما إن القمر انشق في زمان النبي ﷺ متفق عليه. راجع: مسنـد الإمام أحمد ٤١٣، ٣٧٧، ٤٤٧، ٤٤٦، ٤٥٦، ٢٠٧/٣، ٢٢٠، ٢٧٨، ٢٧٥، ٨١/٤ ورواه الطيالسي برقم ٢٩٥، ١٨٩١، ١٨٦٠. و تفسير ابن كثير (٤٦٩/٦) لمعرفة تواتر الحادثة. و انتظر كذلك: اللولو والمرجان فيما اتفق عليه الشيخان. ج ٣/ص ٢٨٠ (وەرگىز)

* قبول کردنی ئەم موعجیز بیه لە لاپەن نەتەوەی ئىسلاممۇ، كە هەروەك لە فەرمۇددادا
ھاتوھ: "لەسەر گومراپىي ھەرگىز كۆنابنەوە و يەڭ ناڭىن".
ھەموو ئەمانە، پۇودانى لەت بۇونى مانگ پۇون دەكەنەوە و، وەك خۇرى ناوجەرگەي
ئاسمان دەبچەسپىن.

پۇختەي ئەم قسانە:

ئەمە ئەپىستا باسماڭ كەن، شىئىڭ بۇو بە ناوى لېكۈلىنەوە زانسىتىيەوە و بۇ مەبەستى
بى دەنگ كەندا ئەپەنى بەرامبەر باسماڭ كەن. وادواي ئەمە، بە ناوى "حەقىقتەت" و لە پىناۋى
ئىمان" دا دەدۋىن. زايىمان كە لېكۈلىنەوە زانسىتى چى دەلتىت.. بەلام حەقىقتەت دەلىت:
كۆتاپىي ھېنەر بە دىوانى پىغەمبەرىتى و مانگى درەخشانى ئەو ئاسماڭ كە حەزرەتى "محمد
المصطفى" يە ﷺ، ويلايەتى بەندايەتى يە كەى ئەو تا پلەي "مەجبۇوبىيەت" بەرز بۇوە، ئەمە تا
كەرامەت و موعجىزە ھەر گەورە كەى ئەمە بە "میعراج" دەرخىست، واتە بە:
ھاتوچۈز كەردىن و رۆشتىن جەستەيە كى سەر رۇوى زەھى بەناو ئاسزىكانى ئاسماڭ
بەرزە كاندا و خۇناساندىن بە ئەھلى ئاسماڭان كان و، بە موعجىزەيە ويلايەتە گەورە كەى
خۆى و، خۆشەويىتى يە بىن گەردە كەى بۇ خواو، بەرز بۇونەمە بەسەر ئەھلى ئاسماڭاندا بۇ
ئاسماڭ نشىنان چەسپاند.. ھەر بە جۆرەش خواوەند ئەمە مانگەي كە بە ئاسماڭاندا ھەلى
واسىوھ و پەيوەندىي بە زەھىيە و ھەيە، تەنها بە ئىشارةتىكى بەندە كەى خۆى لەسەر
زەھىيە، كەردى دوو لەتەوە و، بۇ مەبەستى چەسپاندىن پىغەمبەرىتىي ئەمە بەندە
خۆشەويىتە خۆى، ئەم موعجىزەيە ئەمە پىشانى زەھى نشىنان دا، بە رادەيە كى وا كە
پىغەمبەر ﷺ وەك دوو بەشە رۇوناكە كەى مانگى لىٰ ھات، چۈنكە بە ھەر دوو بالى
نوورانىي: "ويلايەت" و "پىغەمبەرىتى" بۇ بەرز ترین پلەي كەملاات بەرز بۇوە تا گەيشتە
قاپ قوسىن" يان نزىكتىر.. جا ھەروەك مايەي شانازىي زەھى نشىنان، ھەروەها بۇو بە مايەي
شانازىي ئەھلى ئاسمانىش.

عليه وعلى آله وصحبه الصلاة والتسليمات ملء الأرض والسموات.

﴿وَسِحَانُكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلِمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾.

اللهم بحق من انشق القمر باشارته، اجعل قلبي وقلوب طلبة رسائل النور الصادقين
كالقمر في مقابلة شمس القرآن. آمين. آمين.

وتهی سی و دووهم

نهم وتهیه سی هلهلویسته

نم وتهیه پاشکزیه که برسکانه وهی ههشتادمی "وتهی بیست و دووهم" روون ده کاته وه و، تهفسیر نکیش بتویه کدم زمان لهو پنهنجا و پتچ "زمانی حال" هی برونه وهران که شایه تن له سهر "یه کتابی" خوای گهوره، له وانه که له پیامی "دلویتک" له دهربای تهودجید" دا ئاماژیان بتوکراوه و^(۱) له ههمان کاتیشدا یه کیکه له راستی یه زرمه کانی نایه تی پیروزی: ﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلَّهُ إِلَّا
اللَّهُ لَفَسَدَتَا﴾ و پوشانکی چبرز کی غرونه بی پوشیوه.

هلهلویستی یه کدم

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلَّهُ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا﴾ (الأنباء: ۲۲)

(لا إله إلا الله، وحده، لا شريك له، له الملك، وله الحمد، يحيي، ويحيي، وهو حي
لاموت، بيده الخير، وهو على كل شيء قادر، وإليه المصير).

پیشتر له شهونیکی مانگی رهمه زانی پیروزدا، روونم کرده وه کیکه له یازده
رسته کانی ئەم گوفتاره ته وحیدی بیه، مژده بیه کی دلخوشکه ر و پله بیه کی له پله کانی ته وحید
تىدا یه. ئىجحا و اتا جوانه کانی رسته: "لا شريك له" شمان بە تهواوی و بە شیوه بیه کی ئەوتۇ کە
له تىنگى گیشتى عەوامى خەلکى بیمه و نزىك بىت، له شیوه گفتوكزیه کی تەمسىلی و
وتووپۇزىکی گەرمان کراودا و بە کارھینانى زمانى حال له سهر شیوه زمانى گوفتاردا، شى
کرده وه.

(۱) یه کیکه له نامىلکە کانی کۆمەلە پیامی "مه سنه و بی نوری". (وەرگىز)

وائیستا به داخوازیی ئهو برا ئازیز انهم که لە کاروبار مدا یارمەتیم دەدەن و لە سەر خواست و ئارەزووی ھاوەلە کانى مزگەوت، بەم جۇزەی خوارەوە ئهو توتوپىژە تەمىسىلىي يە لېرەدا باس دەككىن:

گۈمان كەسىك ھەبىت نويىھى گشت ئهو ھاوبەشانە بىت كە سەرجەمىي جۇزە کانى ئەھلى: شىرك و كوفر و گومپايى، بە وەھمىي خۆيان تەسەورى دەكەن، وەك: سروشت پەرسەستان و موشرىكان و ئەوانەي باوهەريان بە كارىگەرىي ھۆ كارە كان ھەيە. ھەروەها وادادەنین كە ئهو كەسە گۈمان كراوه دەيەۋىت بىت بە خاوهەن و پەروەردگارى تەنها يەك شت لە بۇونەھەرانى ناو ئەم جىهانە و لافى خاوهەنىي پەستەقىنەي ئهو شتە لى بىدات! ئەم لاف لىدەرە، پىش ھەموو شىنىك لە گەل "گەردىلە" دا، كە بچوو كىرىن شتى ناو بۇونەھەرانە، چاپىكەوتى ساز كرددو، بە زمانى سروشت و فەلسەفەي ماددى پىنى وەت كە: پەروەردگار و خاوهەنى پەستەقىنەي ئەۋە!

يە كىسىر گەردىلە كە بە زمانى "حەقىقتە" و ئهو "دانست" پەروەردگارىي يە كە تىايىدا دانراوه، وەلامى دايىھە و وەتى:

- من گەلى كاروبار ئەر كى لەزمارە بەدەر ئەنجام دەدەم. ئەوتا دەرپۇمە ناو ھەموو بەديھاتوو يەك، ھەرچەندەش جۇراوجۇر و جياجيان. جا تۈش - ئەي باباي لاف لىدەر! - ئەگەر خاوهەنى زانستىكى ھېننە فراوانىت كە ئاگاى لە ھەموو ئەۋە ئىش و كارانە بىت و، گەر خاوهەنى توانستىكى گشتى و ھەملالىيەنەي ئەوتۇ بىت كە ھەموو ئەو كار و ئەر كانە ئاراستە و پىنمايىي بىكەت، ھەروەها ئەگەر فەرمان و دەستەلاتىكى زال و جى بەجى كراوى تەمواوهتىت بىت و بتوانىت من و گەردىلە كارگۇزارە كانى ھاوجەشىم^(۱) كە لە بۇونەھەردا ھاتوچۇ دەكەن، ۋىربار بىخەيت و بىز كارە كامان ئاراستەمان بىكەيت.. ھەروەها ئەگەر

(۱) بىلەن، ھەموو شىنىكى بىزۇك، ھەر لە گەردىلە كانەوە تادەگاتە ھەسارە گەرۇ كە كان، بەھە تەمغە و مۇرى صەممەدانىيەتى كە بەسرىانەوە نەخشاوه، بىلگەن لەسەر "بەكتايى" خواى گەمورە. چونكە گشت ئەو شۇنئانى كە ھاتوچۈزىان تىدا دەكەن بە مولىكى خاوهەن تاك و تەنباكى كە خۆيانى دەرەدەخەن. نىجا بەديھاتوو نەبىزۇ كە كانىش ھەر لە بۇوه كە كانەوە تادەگاتە ئەستىزە چەسپاوه كان، وەك "مۇرى بەكتايى" وان، چونكە ھەرىيە كەيان جىڭا كەي خۇزى بە وينەي نامىيە كى بەديھەنرە كەيان دەخەنە پىش چاوا، بەۋاتايەي كە ھەموو بۇوه كە و بەرىك مۇرىنىكى بەكتايى وەھايە كە دەبىت بە بەلگە لەسەر ئەۋەي كە جىنگە و شۇنە كانىان نامىيە كى نۇو سر اوى بەديھەنرە ناوازە كەيانە!

بە پۇختى: ھەموو شىنىكى بىزۇك لە دەمىي جەمچۈلى دا، بە ناوى وەحدانىيەتەوە بەسەر ھەموو شتانى تردا زال دەبىت. واتە ئەو كەسەي كە جەلمۇي سەرجەمىي ئەستىزە كانى لە دەستدا نەبىت ھەر گىز ناشىبىت بە پەروەردگار و خاوهەنى گەردىلەش! (دانەر)

بتوانىت خاوهنى پاستەقىنە ئەو بۇونەورانە بىت كە من بەشىنكم لەوان - وەك خېزىكە سوورە كانى خوين - و بە تەواوهتى و رېتكۈپىكى دەستكارىيان بىكەيت .. ئەوا دەتوانىت خۆت بە خاوهنى من لە قەلەم بىدەيت و ئىشى من بە غەيرى بەدىھىنەرە خۆم بىسپىرىت! دەنا بى دەنگ بە! چونكە ناتوانىت خۆت لە كارى مندا هەلىقورتىنىت، جىڭە لەوهى كە هەرگىز ناشتوانىت خاوهن و پەروەردگارى من بىت، چونكە ئەو رېساورد و رېتك و كاملمە كە لە كار و ئەرك و جەموجولە كانى ئىمەدا ھەن بە چەشىنگى ئەوتۇن كە ئەگەر كەسىك خاوهنى دانىستى رەها و زانستى گشتىگىر (محىط) نەبىت، هەرگىز ناتوانىت ئەو رېساوردە كاملمە بىسازىنىت و بەرىۋەدى بىات، تەنانەت گەر ھەر كەسىكى تەرى جىڭە لەو دەستى تى وەربىدات تىكى دەدات و ھەلى دەۋەشىنىت!

كەواه ئەي لاف لىدەر! تۇز چۈن دەتوانىت دەست بىز كاروبارى ئىمە رابكىشىت لە كاتىكىدا كە خۆت كۆلەوارو، بىن گىان و، كۆپر و، دىلى: سروشت و پىنكەوتى كەوكۈرىت!

باباى لاف لىدەر لىزەدا قىسى ماددى يەكانى دووبارە كرده و وتى:

- كەواه ھىچ نەبن خاوهنى خۆت بە، چونكە بۇچى دەلىت: لە پىناوى غەيرى خۆمدا كار دە كەم؟

گەردىلە كە وەلامى دايەوە:

- ئەگەر ئىرىي بە كى گەورەي بە ئەندازە "خۆر" و زانستىكى ھەمەلايەنگىرى چەشنى بۇوناكىي بە كەي و توانتىكى ھەمەلايەنەي وەك گەرمى خۆرم بىوايە و، خاوهنى ھەست و نەستىكى فراوانى وەك حەوت رەنگە كانى ناو بۇوناكى بە كەي خۆر بۇومايمە و، بۇويە كى ئەوتۇم بىوايە كە پىم بېۋانىايە بۇ ھەموو ئەو شوينانەي كە گەشتىبان تىدا دە كەم و، خاوهنى چاويىكى يېنەر و گۇفتارىنىكى جى بەجى كراو بۇومايمە لەناو ئەو بۇونەورانەي كە بۇوبان تى دە كەم، ئەوا لەوانەيە مەنيش وە كە تو خۆم گەوح و گىنل بىردىيە و لافى فەرمانزەۋايەتىم بۇ خۆم لىنى بىدایە! كەواه بېرۇ گۇرت ون بىكە.. لەناو ئىمەدا جىنگات دەست ناكەۋىت!

ھەر كە نويئەر و بانگەواز كارى شىرك دەستى لە گەردىلە داشۋىردى لېلى نائومىد بۇو، بۇويى كرده "خېزىكە كى سوور" ئى خوين، بەو ھىوابەي شىكى لىنى بەدەست بەھىنەت. بۇيە بە زمانى ھۆكارە كان و سروشت و لە گۆشەي بۇچۇونى فەلسەفەوە، پىنى وت:

من پەروەردگار و خاوهنى تۇم!

يە كىسىر "خېزىكە سوور" كە بە زمانى "حەقىقت" و بە زمانى "دانستى پەروەردگارى" بەرپەرچى دايەوە و، وتى:

- من تهنيا نيم، چونكه خزوم و سر جهم هاوچه شنه کامن له سويای چپ و پري خويندا يهك ريسامان ههيه و ئهر كي سهرشانمان يه كيشه و به فرمانی يهك فرمانده دهروين و ده جوولتین. جاهه گدر ده توانيت جله وي من و هاوچه شنه کامن له ناو خويندا به دهستوه بگريت و خاوهني دانستيکي هيمنده ورد و توانيتىكى ئوهنده مهزن بيت که به تهواوهتي به سه رگشت خانه کانى ئهو لەشەدا زال بيت که ئيمهه تىدا ده گەريپين و بۆ ئەنجامداني گەلنى ئهر كي گرنگ - بمويه پري دانايى و رېتكۈپىكى - تىايادا دەخرىپىنه كار.. ئهوا فەرمۇو ئهو دانست و توانيت پيشان بده، چونكه لەوانه يه ئهو كاته لاف ليدانه كەت و اتايە كى هەييت.

بەلام تۆ، ئەي باباي لاف ليدەر! جگە لە هيزيكى تکو كۈر و سروشىتىكى كەپو كاس چىي تر شىڭ نابهيت و، هەرگىز ناتوانىت بە ئەندازەي گەردىلەيە كىش خۆت لە كاروبارماندا ھەلىقورتىپىت، چ جاي ئوهه لافي خاوهنيتىي ئىمە لىنى بدەيت. چونكه ئهو ريسايەي بەسەر ئىمەدا زاله هيمنده ورد و توندو تۆل و مەحكەمە كە مە گەر كەسىك ھەمۇ شتىك بىينىت و ھەمۇ شتىك بىيستىت و ھەمۇ شتىك بزانىت و ويسىتى لەسەر ھەرشتىك بىت بتوانىت دەست بەجى ئەنجامى بىدات، دەنا كەسى تر ناتوانىت حوكىم ائىمان بىكات. لەبەر ئوهه، بۆ خۆت بى دەنگ بە، چونكە وردى و رېسای كاره مەزنه كامان بوارمان نادەن گۈنى لە چەنە بازىي تۆ رابگۈرلەن!

بەم جۇره "خىرۇ كە سوور" يش لاي خۇرى دەرى كەد!

جا كە ئەم لاف ليدەر مەبەستە كەي لەو خىرۇ كە سوورەدا بەدەست نەھىنا، رۆشت رۈوى لە "خانە" يە كى لەش كردو، لە گۆشەنېگاى فلسەفە و بە زمانى سروشىت پىنى وت: - نەمتوانى داوا كەم بە گۇنى گەردىلە و خىرۇ كى سوورى خويندا بىدەم، بەشكۇ تۆ گۆنۈم لىنى رابگۈرتىپىت، چونكە تۆ تەنها خانەيە كى بچوو كى ئەوتۈپت كە چەند شتىكى ھەرەمە كى و پەرتەوازى لە خۇرۇ گەر تۈۋە، بۆيە دەتوانم دروستت بىكم، كەواتە تۆ بە بە مولىك و بەديهاتوو من!

ئەو خانەيەش بە زمانى دانست و حەقىقەت پىنى وت:

- بەلئى راستە من زۆر بچوو كەم، بەلام كار و ئەركە كامن گەلنى مەزن و گەمورەن و، پەيوەندىبى ورد و توندو تۆلىشىم لە گەل سەر جەم خانە كانى لەشدا ھەمە. ئەوهتا گەلنى كارمەندىبى وردم لە گەل ھەمۇ مۇولۇلە كانى خوينبەر و خوينھەنەر و دەمارە بزوئىسەر و ھەستىيارە كان و لە گەل سەر جەم ئەو هيئانەشدا ھەمە كە كاروبارى لەش رېتك دەخەن، وەك هيئە كانى: راكىشەر و پالنەر و بەرھەمھەن و وينە گرو هاوچەشىيان. جا ئە گەر تۆي لاف ليدەر خاوهنى زانستيکى فراوان و، توانيتىكى ھەمەلايەنەي ئەوتۈپت كە بتوان ئەو رەگ و

دەمار و هېزانەي ناولەش دروست بىكەن و رېنگىان بىخەن و لە ئەركى سەرشانىاندا بىانخەنە كار..

ھەروەھا ئەگەر دانستىكى ھەمەلايدەنە و تو انسىتىكى جىي بەجى كراوى ئەوتۇ شىڭ دەبەيت كە بتوانىت بە ھۆيانەوە دەستكاريي كاروبارى من و ھەموو خانە كانى ترى ھاوچەشىم لەناو جەستەدا بىكەيت.. ئەوا فەرمۇو ئە توانتىت و زانتىت و دانستە پېش چاوجىخە، ئىنجا لافى ئەۋە لىنى بىدە كە دەتوانىت من دروست بىكەيت! دەنا بېزق لە پېش چاومداون بىبە، چونكە خىزق كە سوورە كانى خويىن، رۈزى يە كامى بە دەست دەگەيەن و خىزق كە سېي يە كائىش لە دىزى نەخۇشى يە هيپىش بەرە كان بەرگىريم لىنى دە كەن. من گەلن ئىشى گەورەم لە ئەستۆدایە، سەرقالىم مە كە با ئەنجامىان بىدەم، كۆلەوارىيىكى دەستە وسانى كۆپىرى وەك تۆزەرگىز مافى خۇزەلاقۇرتاندىلى لە كاروبارە ورده كانى ئىمەدا نى يە، چونكە رېساي ئىمە هىنندە مەحكەم و كامىلە^(١) كە ئەگەر جىڭە لە خواوهندى خاوهەن توانتىتى رەھا كەسى تر حوكىمپىنىمان بىكەت

(١) كەردگارى دانا جەستەمى مۇرۇقى لە شىيە شارىنگى يە كىجار رېنگىينكىدا بەدى هىنباوه، ئەمەتا بەشىل كە دەمارە كان ئەركى تەلەفۇن و تەلگەرآفيان گىرتوۋەتە ئەستۇن، بەشىكى دېكەشيان وەك ئەلوولە بۇرىيانە وان كە ناولە سەرچاواه كانەوە دەھېنىن و خويىنان پىندا دەپروات، كە شەلمەمنى يە كى وەھايى مایەي زىيانە.. ئىنجا خودى خويىنىش دوو جۇز خىزق كى تىدا بەدى هىنراواه، بەشىكىان پىنى دەوتىرىت "خىزق كە سوورە كان" كە ئەركى دابەشكەرنى بۇزى يان بەسەر خانە كانى تاشۇوقە بەسەرياندا دابەشى دە كەن. بەشە كەمىي تېرىشان لەش دەگەيەن و بە وىنىمىي كارمەندو بازىرگانە كانى تاشۇوقە بەسەرياندا دابەشى دە كەن. بەشە كەمىي تېرىشان "خىزق كە سېي يە كان" ن كە ژمارەيان لەوانەي پېشىۋە كەمەزە و بەرامبەر نەخۇشى يە كان بەرگىرى لە لەش دە كەن و، هەرىيە كەيان كە دەچنە جەنگىغۇدە زۆر بە خىزايى و وەك مورىدى تەرىقەتى مەولەمۇ بە دوو جۇز جەمەجۇرۇل و خۇلانەوە بارۇ دۆخىنگى سەرسوورەپەن دەگەنە خۇيان.

ئىنجا سەرچەمى خويىنىش - بە گەشتى - دوو كارمەندىلى گەشتى لە ئەستۆدایە: بە كەمبان: ئاواه دانكەرنەوە و بىناتانەوەي خانە رۇو خاواه كانى لەش.

دووهەميان: خاونىنگى دەنەوە لەش، لە پىيى كۆز كەرنەوەي پاشاواھى خانە رۇو خاواه كان. هەروەھا دوو جۇز دەمار لەشدا هەن، بە جۇنگىيان دەوتىرىت: "خويىنەرە كان" كە خويىنى ساف و خاونىن دەگۈزۈنەوە و دابەشى دە كەن و وەك لۇولەيەتىنى خويىنى پوخت وان. جۇزە كەتىريان: لۇولەي خويىنى چەپىل، كە پاشاواھى زيانە خىشى خانە رۇو خاواه كان كۆز دە كەنەوە و دەيانەنلىن بۆ "سى" كە مەلەندى ھەناسەدانە. ئىنجا كەردگارى دانا دوو توخىمى لەناو ھەموادا دروست كەرددوو، بە كېنگىيان: ئازوت و، ئەملىي تېرىبان: ئۆكسىجىنە، ئەم توخىمى دوابىي هەر هىندايى لە كاتىي ھەناسەداندا بەر خويىن دە كەنەوەت يە كىسىر ئەو كاربۇزەنە چېرە كە خويىنى چەپىل كەرددبوو، بۆ لايى خۇزى رادە كېشىت ئىنجا دەيىكەت بە ماددەيە كى ژەھراوى كە پىنى دەوتىرىت: "دووهەم ئۆكسىدى كاربۇز". بەم جۇزە خويىن پاكۇر و پالقۇتە دە كات، چونكە كەردگارى دانا پەمپەندىلى كە كى توندۇتۇلى لە ئىوان ئۆكسىجىن و كاربۇندا دانادە كە پىنى دەوتىرىت: "ئۆلغەتى كېمىلى" بە رادەيەك ھەر هىندايى لېكى ئۆزىلەنە دە بىنەوە، بە ياسايدە كى خوايمى، تېكەلى بە كۆزى دەبىن و، ھەروەك زانتىت چەسپاندۇۋەتى لەم تېنكەل بۇونەوە گەرمى بەرھەم دىت. چونكە تېنكەل بۇون جۇنگىكە لە سووتاندىن. حىكەمتى ئەم نەھىيە يەش بىرىتى يە لەھەمى

ئهوا پىساي ئىمە تىڭ دەچىت و ملوانكە كەشمان دەبچىپتەوە.
بەم جۇرە، باباى لاف لىدەر لە "خانە"ش ناثۇمىد بۇو. ناچار رۇوى لە "جەستەي مەرۆف"
كىدو، وەك ماددىيە كان بە زمانى سروشتى كىتو كۈپر و فەلسەفەي رىلىنى ونكەر، وتى:
- تۇ مۇلۇكى منىت. من تۆم دروست كردووه، يان بەلايى كەمەوە بەشىكىم لە تۆدا ھەيە!
جەستەي مەرۆفىش، بە زمانى حەقىقەتى ئەو پىسا سەرتاپا دانستەي كە تىايىدایە، بەرپەرچى
دایمەوە و، بېنى وت:

- ئەگەر تۆى لاف لىدەر خاوهنى زانستىكى فراوان بىت و، توanstىكى ھەممەلاينەي
ئەوتۇ شىك دەبەيت كە بتوانىت بە چەشىنەكى رەھا و سەربەست دەستكارىي جەستەي ھەمەو
مەرۆفە ھاوجەشىنە كانى من بکات و، ئەو نىشانە ئاشكرا و جودا كەرەوانەش لە دەمەچاۋى
ھەمەواندا دابىتىت كە تەمغەي توانست و مۇرى فېرەتن.. ھەروەھائى گەر خاوهنى
سامانىتىكى يەكجار زۇر و فەرمانزەۋايەتى يەكى زال و بەدەستەلاتى ئەوتۇيت كە گەنجىنە كانى
پۇزىيى منى بەدەست بىت، ئەوانەي كە ھەر لە ھەوا و ئاوهەوە تادەگاتە رۇوهك و
زىنندەوران، دەگەرنەوە. ھەروەھائى گەر خاوهنى دانستىكى بىن سنور و توanstىكى نەبراؤەي
وەھايت كە بە ھۆيانەوە بتوانىت لاينە مەعنەوي يەناسك و نىيان و بەرز و فراوانە كانى
چەشى: "گىان" و "دل" و "ژىرى" لە بۆتەي لەشىكى بچووكى وەك مندا دابىتىت و، بە
حىكەمەتىكى لەپادەبەدر بەرەو بەندايەتى بىانخەيتەرپى، ئەوا فەرمۇ ھەمەو ئەمانەم پىشان
بىدە، ئىنجا لافى پەروەردگارى و خاوهنىتىي من لىپى بىدە! دەنا بۇ خۇت بىنەنگ بە، چونكە
كىردگارى مەزنى من، بە شايەتى ئەو پىسا ھەرە كامەلەي كە منى پى بەرى دەخات و بە
بەلگەي ئەو مۇرى يەكتابىيە كە لە دەمۇ چاومدا دايىوا، دەستەلاتى بەسەر ھەمەو شىتىكىدا
ھەيدە ئاگاى لە ھەمەو شىتىكە و ھەمەو شىتىكە دەيىتىت، ھەرگىز كۆلەوار و گۇمۇرایە كى
وەك تۇ ناتۇانىت پەنجە بۇ ناو سىنەتە ناوازە كەي ئەو درېئر بکات يان بە ئەندازەي

كە: گەردىلە كانى ھەمەو يەكتىك لە توچىنە كان چىند جەمچەرىنىكى جىاجىيان ھەيە، جالە كاتى تىكەل بۇونى ئەو
تۇخانىدا جۇولە كانىشىان تىكەل دەبىت و بە ھەر دۇو گەردىلە كە يەك جۇولەيان دەيىت، ئەم جۇولەيەش ھەروا بە
سەرىيەستى دەمەتىتەوە و بە ياساى كىردگارى دانا لە شۇۋە گەرمى دا ئەو جۇولەيە دەرەچىت. ئاشكرا ياشە كە وەك
لە زانستدا چەسپاوه: جۇولە گەرمى بەرھەم دەھىتىت.

جالە سەر بىناغەي ئەم نەھىنى يە: ھەروەك گەرمى غەرپەمىي (سروشتى) لەش بەم تىكەل بۇونە كېمىيەتى
دىتەدى، خۇيپىش لەم رېيەوە پالقەتە دەيىت، كاتى كاربۇنى لىن لادەبرىت.
بەم جۇرە، هەناسە ھەلەمئىن ئاواي ژىانى لەش (خۇين) پۇخت و پالقە دەكات و ئاگرى ژىانى تىندا
دادە گىرسىتىت. بەلام ھەناسە دەردا ئەو وشە و گۇفتارانە لە بىنى دەمەو بەرھەم دەھىتىت كە موعجىزە ئەنستى
خراوهەندن. فىسبەن من تەخىر في صنعت العقول! (دانەر)

گەر دىلەيە كىش خۇرى تىدا هەلبۇر تىنېت!

نوينەرى ئەھلى شىرك كە هيچ جىنگايدى كى لە "لەشى مەرۆف" دانەدۇزىيەوە خۇرى تىدا هەلبۇر تىنېت، ناچار وازى لەو لەشە هينى و رووى لە "رەگەزى مەرۆف" كىردو، لە بەر خۇرىيەوە بە خۇرى وەت: لەوانەيە لە نىوان ئەم كۆمەلتە تىكەلەتىكەل و پەرتەوازەيەدا جىيەك بۇ خۆم پەيدا بىكم و لە بارودۇخى سروشت و "بۇون" ياندا دەست تىۋەردىنىڭ ساز بىدم، بە وينەي "شەيتان" كە بە گومپايىيە كەي خۇرى دەست لە كاروبارى ئىختىيارى و كۆمەلایەتى ياندا وەردەدات، ئەو كاتە دەتوام دەستەلات و فەرمانپەوايەتى بەسەر جەستەي مەرۆفدا جىي بەجى بىكم كە هەر ئىستا خۇرى و خانە كانى دەريان كىردم.

بۇ ئەم مەبەستە، رووى لە "بەرەي مەرۆف" كىردو، بە هەمان زمانى سروشتى كەپ و كاس و فەلسەفەي گومپا، بىي وتن:

- ئىسوھى مەرۆف لە بارودۇختىكى شەلەزارى ھەپەمە كى و بىي پىسادان، وامن پەروردىگار و خاوهەناتىم، هيچ نەبى بەشىكىم لە ئىۋەدا ھەيە.

يەكسەر "رەگەزى مەرۆف" بە زمانى حەق و حەقىقەت و دانست و پىنكۈپكى، بەرپەرچى دايەوە و وتى:

- ئەگەر تۆزى لاف لىيەر خاوهەنى توانستىكى ئەوتۇرىت كە بە ھۆيمەوە پۇشاكتىكى جوان و رەنگاپەرنگى وابكەيتە بەر گۆزى زەوي كە بە كەمالى حىكىمەت و بە دەزرووى جۆرەھاى رووەك و زىنده وەران چىرايىت لەوانەي كە لە سەد ھەزار جۆز زىباتر دەبن و وەك رەگەز و جۆرە ئىمە مەرۆف وان.. ھەروەھا ئەگەر خاوهەنى توانستىكى وەھايت كە بتوانىت ئەو رايەخە ناوازەيەي رووى زەوي بە سەدان ھەزار جۆزى زىنده وەران بچىت كە لە جوانلىرىن و ناوازەتىرين نەخش و نىڭاردا چىراو.. ئىنجا سەرەپاى بەدىھىنانى ئەم رايەخە رەنگىنە، بىشتوانىت ھەميشە و بەردهام بە حىكىمەتىكى تەواو تازەشى بکەيتىمۇ! گەر توانستىكى گشتگىرت ھەيە و دانستىكى ھەملالىيەنەي وەك ئەمە شك دەبەيت بە چەشنىك بتوانىت دەستكارىي ئىش و كارى ئەم گۆزى زەوي بە بکات كە ئىمە ھەندىكىن لە بەر بوبۇمە كانى، پاشان كاروبارى ئەم جىهانەش بسازىتىت كە ئىمە تۈوه كانى ئەوين و، بە تەرازووى "دانلىي" پىداويىتى يە كانى ژىغانان لە ھەموو گۆشە و ھەرئىمەنلىكى جىهانەوە بۇ بنىرىت.. ھەروەھا گەر توانستىكى وەھات ھەيە بتوانىت نىشانە كانى توانستى خواهەند كە وەك يەك وان و نىشانە جودا كەرەوەن لە دەموجاوى ئىمە و ھاوارە گەزە كانغان ھەر لە پىشىنانەوە تا نەوه كانى ئايىنده، دايىت..

ئه گهر تو خاوه‌نى هەموو ئەمانەيت، ئەوا لەوانىيە مافى لاف لىدانى پەروەردگارى و خاوه‌نىتى "من" بەدەست بەھىت. دەنا لال بە و مەلتى: دەتوانم خۆم لە كاروبارى ئەوانەدا هەلبۇرۇتىن كە لە بارودۇختىكى تىكەلۋىتىكەل و ھەرەمە كى دا دەرەدە كەون! نەخىر، چونكە پىسا و رېتكۈپىكىي ئىمە لە تەواوتىن شىۋەدaiيە. ئەو بارودۇخانەش كە تو بە بەربادى و ھەرەمە كېتى يان دەزانىت، لە راستى دا كارى لە بەرنووسىنەوە و لە بەرگەرنەوە كە توانستى خوالى، بەپەرى رېتكۈپىكى، شستان بەپى قەدەرى خواى گەورە دەنووسىتۇوە و لە بەريان دەگرىتەوە. خۆ ئەگەر لە نزەرتىنى پلە كانى ژياندا، كە هي رووهەك و زىنده ورائە، پىسا ھىنەدە ورد بىت يوار بە ھىچ دەست تىۋەردا نەدات، دەبىن پىسای ئىمە چۈن بىت كە لە چەلەپۇپەي پلە كانى ژياندىن؟ ئايا ئەو شتەي كە بە روالەت ھەرەمە كى و تىكەلۋىتىكەل دىارە، جۇرە نووسىنېكى دانايانەي پەروەردگارنى يە؟

ئايا دە گۈنچى ئەو كەسەي كە تالى تان و بۇي نەخش و نىڭارى ناوازەي ئەم رايەخەي ھەريەك لە جىنى شىاوى خۆزى لە هەموو لايمە كى ئەو رايەخەدا داناوه، كەسىكى تر بىت جگە لە كرددگار و بەديھىنەرەي راستەقينەي خۆزى؟

ئايا دە گۈنچى بەديھىنەرەي "ناوڭ" كەسىكى دىكەي جگە لە بەديھىنەرەي "بەر" بىت؟ يان بەديھىنەرەي "بەر" كەسىكى ترى غەيرى بەديھىنەرەي "درەخت" كە بىت؟

بەلام دىارە تو كۈر و نابىنات، ئەوەتا موعجىزاتى توانست لە دەمچاومدا و كارە دەراسا كانى سەنعت لە بەديھاتىمدا نابىنەت! خۆ ئەگەر بىتىنەنەي ئەوا ھەستت دەكرد كە بەديھىنەرەي من ھىچ شىكىلىنى ون نايىت و چ كارىكى بەلاوه قورس و گراننى يە و بەرامبەر ھىچ شىكى دەستە و ساننى يە و، ئەستىرە كان بە ئەندازەي ئاسانىي بەرپۇهەردىنى گەردىلە كان بەرپۇھەبات و بەھارى فراوانىش بە وىنەي ئاسانىي بەديھىنەنەي تەنها يەك گۈل بەدى دەھىنەت. ھەر ئەو بەديھىنەرەي پېرىستى ئەم گەردوونە مەزنەي بەپەرى رېتكى و وردى لە ماھىيەتى مەدا داناوه. ئايا ئىز دەستو سانىكى كۈنرى وەك تو چۈن دەتوانىت خۆزى هەلبۇرۇتىن كە دەست لە داھىنەنەي ناوازەي ئەم بەديھىنەرە مەزن و كرددگارە شىكۈمەندە وەربىدات؟! لە بەر ئەوه، بىن دەنگ بە و بىرلە بەرچاومدا مەمەنە!

بەم جۇرە لەۋى دەركات!

پاشان رۆشت بۇ لاي ئەو رايەخە رەنگىنەي كە بەسەر پۇرى زەۋى دا راخراوه و، ئەو پۇشاکە قەشەنگ و رازاوه يە كراوهەتە بەرى و، بە ناوى ھۆكارە كان و بە زمانى سروشت و فەلسەفە پىي وە:

- من دەتوانم دەست لە كاروبارت وەربىدەم، كەواتە من خاوه‌نى تۆم. ھىچ نەبىن بەشىكىم لە تۆدا ھەيە.

ئالىرەدا پایەخە رەنگىن و پۇشاکە قەشەنگ و پاز اوە كە^(١) لەو لاف لىدەرە راپەرى و، بە زمانى ئەو راستى و دانستانەي تىايىدا حەشار دراون، وەلامى دايەوە و وتى: - ئەگەر تو خاوهنى تو انسىتكى كارىگەر و ورده كارى و داهىتىانىكى ناوازەي ئەوتقىت كە لە پىيانوھ بتوانىت سەرجەمى ئەو رايەخ و پۇشاکە جوانانە بچىت كە بە ئەندازەي ژمارەي چەرخ و سالە كان دەكىنە بەر زھوی، پاشان بە رېسایەكى رېنگ و تەواو لەبەرى دامالىت و بەسەر تەنافى زەمانى راپوردوودا ھەلىان بخەيت، ئىنجا ئەو پۇشاکە رەنگىنانە بەری زھوی بە نەخش و نىڭارە كانىانوھ بدوورىت و لە بازنهى قەدردا تەصمىمە كانىان بىرىت و ئامادەيان بىكەيت..

ھەروەھا ئەگەر خاوهنى دەستىكى مەعنەوبى دانا و بەتوانى وەھا بىت كە بىگاتە ھەمۇ شىتىك ھەر لە سەرەتاي دروست بۇنى زھوی بەھە و ھەتا رووخان و كاول بۇنى، تەنانەت ھەر لە ئەزەلەوە بۇ ئەبەد، ئىت بەو پىن يە يەكبەيە كى تالە كانى تان و پۇزى زھوی بە بەرددەوامى بىگۈرۈت و نوئى يان بىكىتەوە.. ھەروەھا ئەگەر بتوانىت جەھوی ئەم گۆزى زھوی بە زەبەلاحە بە دەستەوە بىگرىت كە ئىمە دەپۈشىت و دەمانكاتەبەر..

بەلائى، ئەگەر بەم جۆرەيت و ئەم توانيەت ھەيە، ئەوا لافى پەروردگارىتى و خاوهنىتى من لىنى بىدە! دەنا بىرۇ بە رسوايى و دەركراوى زھوی بەجى بەھىلە، جىڭگەت لىرەدا نابىتەوە، چۈنكە ئىمە ھىننە درەوشانەوە "يەكتايى" و مۇرى "تەنبايى" مان تىدايە كە ئەگەر كەسىك سەرجەمى بۇنۇھەران لە دەستى تو انسىتى دانەبىت و لە يەك كاتدا و بە يەك جار ھەمۇ شىتىك بە ھەمۇ ڪاروبارىيكتىانوھ نەبىنېت و نەتوانىت لە يەك كاتدا گەللى ئىش و كارى لە سنور بەدەر ئەنخام بىدات و ئامادە و چاودىرى ھەمۇ شۇينىڭ نەبىت و لە كات و شۇينىش دوور و خاوىن نەبىت، ھەرگىز ناتوانىت خاوهنى ئىمە بىت. تەنانەت ھەر ناشتوانىت خۆرى لە ڪاروبارى ئىمەدا ھەللىقۇر تېنېت!

واه ئەو كەسەي خاوهنى تو انسىت و دانست و زانستى رەھا نەبىت ناتوانىت فەرمانى خۆيمان بەسەردا بىسەپتىت و خۆى بە خاوهنى ئىمە لە قەلەم بىدات!

ناچار ئەم لاف لىدەرە لەبەر خۆيەوە بە خۆى وەت: با بېرۇم بۇ لاي "گۆزى زھوی" بەلكو بىخالاقىنەم و جىڭگايەكى تىدا بەۋۇزمەوە بۇ خۆم.. بۇيە رۇوى لە "زھوی" كرد و بە ناوى

(١) ھەروەك ئەم تان و بۇ چىراوه تان و بۇيەكى زىندييە، لە ھەمان كاتدا لە ئالىر گۇبر و جوجۇولۇنىكى بەرددەوامدايە. چۈنكە ھەمېشە نەخش و نىڭارە كانى بە حىكىمەتىكى كامەل و رېتكۈنەكى يە كى تەواو دەگۇپرىن و نوئى دەبىنەوە، بۇ مەبەستى دەرخستى درەوشانەوە جوانە كانى ئەو كەسەي كە وابە ناوازەبى چىنپۇنى و دايھىتاون. (دانەر)

هۆکاره کان و به زمانی سروشت جارنیکی تر پی و تهوه^(۱):

- ئەم خولانهوه بى ئاماڭچەت واپىشان دەدات كە تۆ بەرهلا و بى خاوهە بىت. كەواهە دەكىيەت لە ئىر فەرمانى مندا بىت!

يە كىسەر "گۈزى زەوي" بە هاوارىنکى وەك هى نەعرەتەي ھەورە بروسىكە چۇو بە گۈزى دا، بە زمانى حەق و راستىي ناو خۆي ئىنگارىي داواكەي ئەوي كىردى، پىي وت: - ئەي گەوجى نەفام! چەنەبازى مەكە! من چۈن بەرباد و بى خاوهە دەم! چونكە ئايما لە پۇشاكەي بەرمدا تەنها يەك تالى نامۇي بى دانايى و بى ورده كارى دەيىنېت تاپىت و اپىت من بى خاوهە دەم؟! ھېچ نەبى تەنها سەيرى جەجۇولە كامى بىكە، كە يە كىكىان بىزۇتنى سالانەمە و بە ھۆيەوە ماوەي بىست و پىنج ھەزار سال پى دەپرم و^(۲)، ئەركە كانى سەرشام بە كەمالى مىزان و دانايى ئەنجام دەدەم. جائە گەر تو دانىست و تو انسىتىكى ۋەھالە خۆتدا شىك دەبەيت و دەتوانىت بە ھۆيانهوه خۆم و دە ھەسارە گەرۇكە كانى ھاۋچەشىم لە خولگە مەزىنە كاغاندا بەرىي بىخەيت و ھەلىان بسوورىنىت، ھەروەھا ئەم خۆرە پۇوناڭى بەخشەش بەدى بەھىنېت كە پىشەوامانە و راکىشەر(جاذبە)ي مىھرەبانى بە يە كەوهە پەيپەستمان دەكات و، من و ھەسارە كانى تر پىنگىمە بە پىسايەكى تەواوەتى و دانىتىكى كامەل بە دەورى خۇردا دەسوورىنىت..

بەلىنى، ئەي باباي لاف لىيەر! ئەگەر تو دانىست و دانىتىكى ۋەھەت وەك ئەمەت ھەيە كە بتوانىت ئەم ھەموو كاروبارە گەورە و گۈنگانە راپەپەنېت و بىانسازىنىت، ئەوا ئەم لافە لىنى بىدە! دەنا واز لەم چەنەبازى يە زىادەلە پىوستە بەھىنە و بىرۇ بىز دۆزەخ و سەرقالىم مەكە با خەرىكى ئەنجامدانى ئەركە گۈنگە كامى دەم. چونكە پىكۈپتىكىي ۋەنگىن و، ورده كارى و ھاۋچەشىنى بەسام و شىڭۇ و، گۈزى پايدەلىي سەرتاپا حىكمەتى ئىيمە - بە ئاشىكرا - بەلگەيە لە سەر ئەوهى كە: ھەموو بۇونەوران، ھەر لە گەردىلە كانەوە تا دەگاتە ئەستىزە و

(۱) بە پۇختى: "گەردىلە" ئەم لاف لىيەرە ھەوانەي "خېرۇكى سوور" دەكات و، ئەويش حەوالەي لاي "خانە"ي دەكات و، ئەويش بىز لاي "جەستەتى مەرۆف" دەيىنېت و، ئەنجىتا ئەويش بىز لاي "رەگەزى مەرۆف" بەپىنى دەكات و، رەگەزى مەرۆفيش بىز لاي ئەم "پۇشاكە چىراوە" زىندۇوھى دەنېتىت كە گۈزى زەوي دەيىكانە بەر و، ئەم پۇشاكەش حەوالەي لاي خۇدۇي "زەوي"ي دەكات و، زەويىش بىز لاي "خۇر" و، خۇرپىش بىز لاي "ئەستىزە كان" دەنېتىت.. بەم جۆرە ھەموو يە كىكى لەوان پىنى دەلىن: بىرۇ وازمان لىنى بەھىنە. چونكە ئەگەر بتوانىت بەسەر ئەوانەي لە ژۇور خۇزمۇون زال بىيىت ئەواھەولى زان بۇونىش بەسەردا بىسەپىنىت. كەواهە ئەم كەسەي نەتوانىت فەرمانى خۆزى بەسەر ھەموو ئەستىزە كاغاندا جىن بىكەت، ناتوانىت بەسەر تەنها يەك گەردىلە شىدا جىن بەجىنى بىكەت! (دانەر)

(۲) ئەگەر نيوەتھە باز نەيەك (۱۸۰ ملىيون كم) بىت، ئەوا ماوەي ئەم باز نەيە نزىكەي بىست و پىنج ھەزار سال بى دەيىت! (دانەر)

خۆرە کان، گۆئى رايەل و ملکەچى فەرمانى بەدېھىنەر مانن. ئەوەتا بەدېھىنەر ھەروەك بەپەرى ئاسانى درەخت پىشكەن دەخات و بەرۋىوومە كانى دەپازىتىھە، بە ھەمان ئاسانى، خۆريش لە گەل ھەسارە كانى دا پىشكەن دەخات و دەيانھۇنىتەوە. كەواتە بەدېھىنەر مان دانايى شىڭەندە و فەرمانزەواى موتلەق و خاوهەن كەمالە.

پاشان ئەم لاف لىدەرە دواى ئەوهە كە تەنانەت جى بى يەكىشى لە گۆئى زەوىدا نەدۇزىيەوە، ٻ رووى لە "خۆر" كەد و لەبەر خۆيەوە و تى: ئەم خۆرە شىتكى مەزنە، بەشكۇ كەلىتىنەكى تىدا بەدۇزمەوە جىئى ئەم داوايمى تىدا بکەمەوە و، ئىجا بتوانم گۆئى زەويش ملکەچ بکەم!

بۈيە بە زمانى شىرك و شىوازە گومەپى يەكانى فەلسەفەي شەيتانى و بە وىنەي مەجوسە کان، بىي و ت:

- ئەي خۆر! تو پادشاى جىهانىت، بى هىچ گومانىڭ خاوهەنى خۆتىت و بە وىستى خۆت ھەلسۇ كەوت لە جىهاندا دە كەيت.

يەكسەر "خۆر" لىپى راپەپى و بە زمانى حق و راستى وەلامى دايەوە:

- نەخىر، ھزار جار نەخىر.. من تەنها كار بى سپېرراوينكى گۆئى رايەلەم، ئەركى پۇوناك كەردنەوهى ميواخانەي گەورە كەمم لە ئەستۇنراوە. ھەرگىز خاوهەنى خۆم نىم، تەنانەت خاوهەنى راستەقىنهى بالە مىشىكىش نىم. چونكە ھېنەدە گەوھەرى مەعنەوىي بەفرخى وەك چاو و گۆئى و ناوازەبىي سەنەت لە جەستەمى مىشدا ھەن كە من شىكىان نابەم و لە سەررووى تواناي منمۇن.

بەم جىزە، ئەو لاف لىدەرەي تەرىق كەردەوە.

ئەوיש بە زمانى فەلسەفەي لەخۆبائى فيرعمۇن ئاسا، بىي و ت:

- مادەم تو خاوهەنى خۆت نىيت و خزمەتگۈزاريت، ئەوا بەندە و مولىكى منىت و بە ناوى ھۆكارە كانەوە لە ئىر دەستەلاتى مندایت!

خۆريش زۇر بە توندى بەرپەرچى دايەوە و بە ناوى حق و راستى و بە زمانى "بەندايەتى" بىي و ت:

- من بەندە و مولىكى كەسيتىكم كە چەندەھا ئەستىرەي بەرزى ھاۋوپىنەي منى بەدى ھېنەوە و بە كەمالى دانايى لە ئاسماңدا دايىناون و بە كەمالى سام و شىكۈش ھەلىان دەسسوورپىنېت و بە كەمالى رازاندەنەوەش ئارايىشتى داون.

پاشان ئەو لاف لىدەرە لەبەر خۆيەوە بە خۆزى و ت: "ئەستىرە كان" تىكەلۆيىكەل و جەنخالىن و، لە ھەمان كاتىشدا پەرتەوازە و لە يەكترىيەوە دوورن، بەلگۇ بە ناوى ئۇوانەي

که من و ه کیلیانم جینگایه ک بُخُوم پهیدا بکم و شتیک بددهست بهینم! بهم جوزه رُوشته ناو ئه ستیره کان و به وینه‌ی ئه ستیره پهسته کان (صایئن) و به ناوی هُوكاره کان و له پشاوی هاو به شه کانی دا و به زمانی فله سه‌فهی له خوبایی، پی وتن:

- ئهی "ئه ستیره کان!" ئیوه هیندہ په‌رته‌وازه و بلاون که چهند فرمانزه‌وایه کی زور فهرمانی خویان به‌سه‌رتاندا ده‌سه‌پیش.

یه کسمه تنه‌ها يه ک ئه ستیره به ناوی هه‌مو‌یانه‌وه، وه‌لامی دایه‌وه:

- ئهی گه‌وجی لاف لیده‌را چهنده گیز و نه‌فامیت! ئایا نیشانه‌ی "یه کتابی" و مزوری "نه‌نیابی" به‌سه‌ر پوومانه‌وه نایبینیت؟ یان ئایا لیبان ئی ناگهیت؟ ئایا له ریسا به‌رزه کانمان و یاسا توند و تیزه کانی به‌ندایه‌تیمان ئاگدار نیت؟ وا بهن ریسامان ده‌زانیت؟..

ئیمه هه‌مو‌مان بـه‌نده و بـدیهاتووی که سینکی تاک و تـهـنـیـای ئـهـتوـزـین کـهـ جـلـهـموـی کاروباری ئـاسـماـنـهـ کـانـ - کـهـ دـهـرـیـایـ ئـیـمـهـیـهـ - وـ جـلـهـموـیـ بـوـنـهـوـرـانـیـشـ کـهـ درـهـ خـتـهـ کـهـ مـانـهـ و بـوـشـایـ (فضـاءـ)ـیـ ئـهـمـ جـیـهـانـهـ فـراـانـهـشـ کـهـ شـوـبـیـ هـاـتـوـچـزـمانـهـ،ـ لـهـ دـهـستـیـ ئـهـودـایـ..

ئیمه چهند شایه‌تیکی نورانی و هک چرا و گلپه رپوناکی به‌خشے کانی رُوژانی فيستیفاله کان و این، که مالی په‌روه‌رد گاریتی خواه‌درده‌خین و، چهند به‌لگه‌کیه کی دره‌خشانین، دهسته‌لاتداری په‌روه‌رد گاریتی خواه‌ند راده گهیه‌نین و، هه‌مو چین و تاقمیکی ئیمه خزم‌تک‌گوزار و کارمه‌ندی نورانین. ئیمه له سره‌جمی مه‌نزلگا به‌رز و نزم و دنیابی و به‌رزه‌خی و قیامه‌تی يه کاندا، ده‌بین به به‌لگه‌ی مه‌زنیتی دهسته‌لاتداریتی خواه گهوره.

به‌لئن، ئیمه يه کیکین له موعجیزاتی توانستی خواه‌ندی تاک و تـهـنـیـاـ وـ بـهـرـنـیـکـی پـیـگـهـیـشـتوـوـیـ درـهـ خـتـیـ بـهـدـیـهـاتـوـوـانـ وـ بـهـلـگـهـیـ کـیـ روـنـاـکـیـ بـهـخـشـیـ وـهـدـحـانـیـهـتـینـ.. ئـیـمـهـ مـهـنـزلـگـاـ وـ فـرـقـهـ کـهـ وـ مـزـگـوتـیـ مـهـلـایـکـهـتـانـ وـ چـراـ وـ خـزـورـیـ جـیـهـانـهـ بـهـرـزـهـ کـانـینـ وـ،ـ شـایـهـتـیـ دـهـسـتـهـ لـاتـیـ پـهـرـوـهـرد~ گـارـیـتـیـ خـواـهـ گـهـورـهـینـ وـ،ـ ئـارـایـشـتـ وـ گـولـیـ کـرـشـکـ وـ بـوـشـایـ ئـهـمـ جـیـهـانـینـ.ـ دـهـلـیـ چـهـندـ مـاسـیـ يـهـ کـیـ نـورـانـیـ وـهـاـیـنـ کـهـ لـهـ دـهـرـیـایـ ئـاسـماـنـداـ مـهـلـهـ بـکـهـینـ وـ،ـ بهـ وـینـهـیـ چـاوـیـکـیـ جـوـانـیـ روـوـیـ ئـاسـماـنـینـ^(۱).

(۱) ئیمه بینه‌ر و نامازه‌بنوکری بـدـیـهـاتـوـانـ کـانـیـ بـهـدـیـهـینـهـرـینـ،ـ بـهـلـکـوـ کـارـیـکـ دـهـ کـهـینـ کـهـ غـهـبرـیـ خـوـشـانـ بـهـ سـهـسـوـورـهـ مـانـهـوهـ بـیـانـیـنـ.ـ وـاـنـهـ دـهـلـیـ ئـاسـماـنـهـ کـانـ بـهـ چـهـنـدـهـاـ چـلـاوـیـ لـهـ زـمـارـهـ بـهـدـهـ سـهـیـرـیـ لـایـهـنـهـ سـهـسـوـورـهـینـهـ کـانـیـ سـنـعـتـیـ خـواـلـهـ زـهـوـیـ دـاـدـهـ کـهـنـ.ـ کـهـ اوـهـ ئـهـ ستـیرـهـ کـانـ وـهـکـ مـهـلـایـکـهـتـهـ کـانـیـ ئـاسـماـنـ دـهـرـانـهـ سـهـوـ زـهـوـیـهـیـ کـهـ کـنـگـاـیـ شـتـانـیـ سـهـیـرـ وـ پـیـشـانـگـاـیـ نـامـزوـ وـ سـهـسـوـورـهـینـ،ـ تـهـنـانـهـ سـهـرـنـجـیـ خـواـهـنـ هـهـسـتـانـبـشـیـ بـزـ لـاـ رـادـهـ کـیـشـنـ.ـ (دانـهـ)

جا هـرـوـهـ کـهـمـوـ بـهـ کـیـکـمـانـ بـهـمـ جـوـرـهـینـ، ئـهـوـالـهـ کـزـیـ هـمـمـوـشـانـدـاـ: بـیـدـنـگـیـ لـهـ دـوـخـیـ نـهـبـرـوـانـدـاـ وـ، جـمـوـجـوـلـ لـهـ نـاـوـهـنـدـیـ دـانـسـتـدـاـ وـ، ئـارـایـشـتـ لـهـ نـیـوـانـ سـامـ وـ شـکـوـدـاـ وـ، تـهـوـاـوـیـ بـهـدـیـهـاتـنـ لـهـ نـاـوـهـنـدـیـ رـیـکـوـیـیـکـیـ دـاـ وـ، وـرـدـهـ کـارـبـیـ سـنـعـتـ لـهـ نـیـوـانـ هـاـوـسـهـنـگـیـ دـاـ، دـهـرـدـهـ کـهـوـیـتـ. بـؤـیـهـ ئـیـمـهـ بـهـ چـهـنـدـهـاـ زـمـانـیـ بـیـ سـنـوـرـ، شـایـهـتـیـ لـهـ سـهـرـ: تـاـکـ وـ تـهـنـیـاـیـ وـ صـهـمـهـ دـانـیـیـهـتـ وـ سـهـرـجـهـمـ وـ سـفـهـ کـانـیـ جـوـانـیـ وـ شـکـوـمـهـنـدـیـ وـ کـهـمـالـیـ بـهـدـیـهـنـهـرـیـ مـهـزـخـانـ دـهـدـهـینـ وـ، ئـهـمـ شـایـهـتـیـ بـهـشـمـانـ لـهـ بـیـشـ چـاوـیـ سـهـرـانـسـهـرـیـ بـوـنـهـوـرـ اـنـدـاـ رـادـهـ گـیـهـنـینـ. ئـایـاـ هـیـشـتـاـ، دـوـایـ هـمـمـوـ ئـهـمـانـ، ئـیـمـهـ بـهـنـدـهـیـ خـاوـیـنـ وـ گـوـئـرـایـهـلـ وـ مـلـکـهـ چـ بـهـ: "بـهـرـبـادـیـ" وـ "هـهـرـهـمـ کـیـتـیـ" وـ "تـیـکـمـلـ وـ پـیـکـهـلـیـ" وـ "بـیـ مـهـبـهـتـیـ" تـهـنـانـهـتـ "بـیـ خـاوـهـنـیـ" بـیـشـ تـوـمـهـتـارـ دـهـ کـهـیـتـ؟ بـیـ گـوـمـانـ لـهـ سـهـرـ ئـهـمـ تـوـمـهـتـ شـایـانـیـ تـهـمـنـیـ کـرـدـنـیـتـ!

بـؤـیـهـ يـهـ کـیـکـ لـهـ وـ ئـهـسـتـیـرـ اـنـیـانـ وـهـکـ تـیـرـ گـرـتـهـ ئـهـ وـ لـافـ لـیـدـهـرـ وـ هـمـلـیـانـدـاـیـهـ بـنـکـیـ دـوـزـهـخـمـوـهـ وـ، سـرـوـشـتـ وـ بـانـگـهـ وـاـزـ کـارـانـیـ سـرـوـشـتـیـشـیـانـ لـهـ گـهـلـدـاـ هـاـوـیـشـتـهـ شـیـوـیـ وـهـمـمـهـ کـانـ وـ^(۱) وـ پـیـکـهـوـتـیـشـ فـرـیـ درـایـهـ بـیـرـیـ عـهـدـهـمـ وـ هـاـوـبـهـشـ کـانـیـشـ هـهـلـدـرـانـهـ تـارـیـکـسـتـانـیـ نـهـ گـوـنـجـاوـیـ وـ مـهـحـالـیـ بـهـوـهـ وـ فـهـلـسـهـفـهـیـ دـڑـیـ ئـایـیـنـیـشـ بـوـ بـنـکـیـ "أـسـفـلـ سـافـلـیـنـ" .. ئـیـتـ ئـهـ وـ ئـهـسـتـیـرـیـهـ لـهـ گـهـلـ ئـهـسـتـیـرـ کـانـیـ تـرـدـاـ پـیـکـمـوـهـ ئـایـهـتـیـ پـیـرـوـزـیـ: ﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلَهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَلَّطَتْهَا يَانِ خَوِيْنَدَهَوَهَ وَ، رَيَانَگَهَيَانَدَ کَهَ بُوارَ بَهَ هَيَّجَ هَاوَبَهَشِیَّكَ نَادَرِیَتَ وَ بَوَیَ نَیَ يَهَ دَهَسَتَ لَهَ بَچَوَوَ کَرَتَنَ شَتَ وَرَبَدَاتَ، هَرَ لَهَ بَالَّیَ مِیَشَهَوَهَ تَادَهَ گَاهَهَ چَرَایَ ئَاسَمَانَ!﴾

﴿سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلِمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾.

اللـهـمـ صـلـ وـسـلـمـ عـلـیـ سـیدـنـاـ مـحـمـدـ سـرـاجـ وـحدـتـكـ فـیـ كـثـرـةـ مـخـلـوقـاتـكـ وـدـلـالـ وـحـدـانـیـتـكـ فـیـ مشـهـرـ كـائـنـاتـكـ وـعـلـیـ آـلـهـ وـصـحـبـهـ أـجـمـعـينـ.

* * *

(۱) دـوـایـ ئـهـوـهـیـ سـرـوـشـتـ لـهـوـیـوـهـ کـدـوـتـهـ خـوارـهـوـهـ، لـهـوـ کـرـدارـهـیـ خـزوـیـ تـوبـهـیـ کـرـدـ وـ پـهـشـیـمـانـ بـوـوـهـوـهـ، تـنـ گـهـبـیـشـتـ کـهـ: ئـهـرـکـیـ رـاـسـتـقـیـهـیـ سـهـرـشـانـیـ خـزوـیـ: قـبـوـلـ کـرـدـنـ وـ کـارـتـنـاـ کـرـدـنـ، نـهـکـ کـارـیـگـهـرـیـ وـ کـارـ کـرـدـنـ. هـرـوـهـهـاـزـانـیـ کـهـ: بـهـپـیـ تـوـانـتـ وـ وـیـسـتـیـ خـوـایـ گـهـورـهـ کـارـدـ کـاتـ وـ وـهـکـ دـهـفـتـرـیـ قـهـدـهـرـیـ خـوـایـ گـهـورـهـ وـایـهـ کـهـ ئـالـوـگـوـرـیـ تـبـداـ دـهـ کـرـیـتـ وـ بـهـ وـیـنـهـیـ پـرـوـگـرـامـیـنـیـکـیـ تـوـانـتـیـ پـهـرـوـهـرـدـگـارـیـ بـهـ وـ، جـوـرـنـکـیـ شـهـرـیـعـتـیـ فـیـتـرـیـ خـواـهـنـدـیـ بـهـتـوـانـیـ شـکـوـمـهـنـدـهـ وـ کـزـمـلـهـ یـاـسـاـکـانـیـ ئـهـوـهـ. ئـیـتـ سـرـوـشـتـ بـهـ ئـهـرـکـهـ کـهـیـ سـهـرـشـانـیـ رـازـیـ بـوـوـ کـهـ بـرـیـتـیـ بـهـ لـهـ بـهـنـدـایـهـتـیـ بـهـ کـهـمـالـیـ کـوـلـهـوـارـیـ وـ مـلـکـهـچـیـ بـزـ خـوـایـ گـهـورـهـ وـ، خـزوـیـ نـاـوـنـاـ: فـیـرـتـهـتـیـ ئـیـلاـهـیـ وـ سـنـعـتـیـ پـهـرـوـهـرـدـگـارـ. (دانـهـ)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

﴿فَأَنْظُرْ إِلٰي آثٰار رَحْمٰتِ اللّٰهِ كَيْفَ يُخْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ (الرُّوم: ٥٠)

ئەم بېرىگە عەرەبى بە ئاماژە بىز تەنھا يەك دانە گۈلن لە باخى ئەزەلىي ئەم ئايەتە پىرۆزە دەكتات:

حٰتٰى كَانَ الشَّجَرَةُ الْمُزَهَّرَةُ: قصيدة منظومة مُحرَّرة.. وَتَشْيِدُ لِلْفَاطِرِ الْمَائِحَةَ الْمُبَهَّرَةَ.
أو فتحتْ بِكثرةِ عيوبِها الْمُبَصَّرَةَ.. لِتَنْظُرَ لِلصَّانِعِ الْعَجَابِ الْمُتَشَّرَّةِ.
أو زَيَّتْ لِعِيَدِهَا أَعْصَاءَهَا الْمُخَضَّرَةَ.. لِيَشْهَدَ سُلْطَانُهَا آثَارَهُ الْمُنْتَوَرَةَ.. وَتَشَهَّرَ في
الْمَحَضَرِ مُرَصَّعَاتِ الْجَوَهِرِ.. وَتُعْلَمَ لِلْبَشَرِ حِكْمَةُ خَلْقِ الشَّجَرِ.. بِكَرَزِهَا الْمُدَخَّرِ مِنْ جُودِ
رَبِّ الْثَّمَرِ.

سُبْحَانَهُ مَا أَحْسَنَ إِحْسَانَهُ!

ما أَرِينَ بُرْهَانَهُ!

ما أَبِينَ تِبْيَانَهُ!

خيال بىند ازىن اشجار ملائىك را
جسد آمد سماوى با هزاران نى
ازىن نىها شىيدت هوش:
ستايشهاي ذات حى.

ورقهارا زبان دارند.. همه "هو هو" ذكر دارند

بدر معنای: "حى .. حى"

چو "لا إله إلا هو" ..

برابر مىزند هر شى.

دمادم جويىند "يا حق" .. سراسر گويىند: "يا حى"!

برابر مىزند: "الله".

﴿وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا﴾ (ق: ٩).

پاشکۆيەكى بچووك

بۇ ھەلۆیستى يەكەم

گۈئى لەم ئايەتە پىرۇزە رابىگە:

﴿أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَرَبَّنَاهَا...﴾

تا كۆرتايمى ئايەتە كە لە سوورەتى: (ق: ٦).

پاشان:

(أَنْظُرْ إِلَى وَجْهِ السَّمَاءِ! كَيْفَ تَرِى سَكُوتًا فِي سَكُونَةِ، حَرْكَةً فِي حُكْمَةِ، تَلْوِؤْ أَفْيَ حشمة، تَبِسْمًا فِي زِينَةِ، مَعَ اتِّنَامِ الْخَلْقَةِ، مَعَ اتِّرَانِ الصُّنْعَةِ، تَشَعَّشُ سَرَاجِهَا، تَهْلِهْلُ مَصْبَاحِهَا، تَلْوِؤْ بَحْرِهَا، تَعْلِنُ لِأَهْلِ النَّهَى: سُلْطَةً بِلَا اِنْتِهَاءِ!) ئەم بىرگە (عەرەبى يانە) جۆرە لىتكىدانەوەيە كى ھەندى لە واتاكانى ئايەتە كەى سەرەوەن.

ئەويش بەم جۈزى خوارەوەيە:

(أَنْظُرْ إِلَى وَجْهِ السَّمَاءِ! كَيْفَ تَرِى سَكُوتًا فِي سَكُونَةِ) واتە: ئەم ئايەتە پىرۇزە سەرېنجى مىرۇف بىز رووى جوان و رازاوهى ئاسمان رادە كېشىت، تا كۆ بەو سەرېنەن و تېرامانە: بى دەنگىيى نېوان ئارامى و ھىيمىنى ئاسمان بىيىت و، بىزانتىت تەنها بە فەرمان و ۋېربار خىتنى فەرمانزەوابىيە كى خاوهەن توانىتى رەھايە كە وائاسمان شىيە و بارودۇختىكى وەھايى لە خۆ گرتۇوە، چونكە ئەگەر ئەم توانىتى رەھايە نەبوايە، جلمۇي ئاسمان بەردەدرا و لە جموجۇول و وەستانى دا سەرىيەست دەببۇو، دىيارە لە كاتىكى وەھادا سەرچەمى ئەو تەن و قەبارە خېر و زەبلاحە پىشكە ئالاۋانە بە جموجۇول و بزووتنە ھەرەمە كى و ساماناكە كانيان ھېننەدەنگى بەرز و ترسناكىان دەرده كەد كە گۇنى سەرانسىرى بۇونۇھەرانيان كەر بىكردایە و، ھېننەپشىرى و ئاللىزىشيان دەنایەوە كە سەرچەمى بۇونۇھەران لە تاواھەپروون ھەپروون بىرونایە. چونكە ئاشكرايە كە ئەگەر بىسەت سەر "گامىش" لەناو كېلىگەيە كەدا ھەلبىچىن و بە بۇرەبۇر دەنگى ناقۇلا دەركەن، ئەواھەر اوھورىايە كى ئەوتۇ بەرپا دەكەن كە پشىرى و كاولى لە كېلىگەيەدا دەنېنەوە! ئاخۇ گەر ئەستىزە كان بەرباد بۇونایە چ كارەساتىكىان بنایەتموھە؟! لە كاتىكدا كە ئەو قەبارە ئاسمانى يانە ھى و ايان تىدايە ھەزار جار

له گوئی زه و مکان مهزونتە و حەفتا جاریش لە توبى تۆپخانە جەنگى يە كانيش تىزىرە و تە، وەك لە زانستى "گەردوونناسى" دا چەسپاوه!

كەۋاتە لەم غۇونەيمەوە تى بىگە كە ئەم ھېنى و ئارامى يەي بالى بە سەر ئاسماندا كېشاوه و سەر جەمى ئەم قەبارانە گەرتۈوهەمەوە، بە پۇونى: مەوداي فراوانىي توانستى خواوهندى خاوهەن كەمال و، رادەي زال بۇون و دەستە لەتدارىي كردگارمان لە ملکەچ كەردىنى ئەوانەدا بۇ ئە توانستە، ئەندازە گوئى رايەلىي ئەستىرە كانيش بۇ فەرمانە كانى خواى گەورە، بۇ دەردىخات!

(حرکەت في حکمة) واتە: ئەم ئايەتە پېرۇزە، پاش سەرنج را كېشان بۇ لای ئەممەي كە باس كرا، داواى ئەوه شەنانلى دەكەت كە سەيرى جموجۇولى بە دانست نەخشاوى شتانى پۇوي ئاسمان بىكەين. چونكە ئەم بىزۇوتىن و جموجۇولانە ئەوان يە كىچار گەورەن و لە ناوهندى دانستىكى هيتنىدە ورد و فراواندان كە ئىرىبى تىدا سەرسام دەبىت و مەرۇف بە سەرسوورمان و پېزىزە بەرامبەر ئەدەھەستىت. ئەمەتا هەروەك سەنەتكارى كارامە بەپىنى حىكىمەتىكى دىيارى كراو چەرخ و چەپ و پېچە كانى كارگە كەدا كارامبى و وردىسى سەنەتى خۆى پىشان لە نېوان گەورەبى و پىنكۈپىكى كارگە كەدا كارامبى و وردىسى سەنەتى خۆى پىشان دەدات.. كردگارى مەزنى خاوهەن توانستى رەھايىش (و الله المثل الأعلى) بە هەمان جۇرە، چونكە خۆر و هەسارە گەپۆ كە كانى لە شىيە ئەندا بەدى ھەنۋە و ئەم تەن و قەبارە خېر و تۆپ ئاسا و گەورانە بە وىنە بەردى بچوو كى قۇچەقانى ھەلەدەدات و وەك چەرخە كانى كارگە كە كى ئاسابىي و ساكارە مەلىان دەسۈرۈنىت و، لەم شىيە بارودۇ خەدا دەيانخاتە پېش چاوى مەرۇف، تاكۇ بە رېئە و ئەندازە ئەم گەورەبى يە، لە سەربەستى و رەھايى توانستى خواوهند و فراوانىي دانستى ئەم تى بىگات!

(تلۇلۇا في حشمة، تىسىما في زىنە) واتە: هەر لە پۇوي ئاسماندا هيتنىدە درەخشانىي رەنگىن و، روو گەشىي بەسام و شىكۇ، خەندهى جوان و رازاوهى ئەوتۇ دەيىنەن كە گەورەبى دەستە لەتى كردگارى مەزن و مەوداي وردىي لە سەنەتە جوانە كانى دا دەردىخەن. چونكە هەروەك داگىرساندى چىراكان و رۇوناڭ كەردىنەوە دەرەپەر و دەرىپىنى شادمانى و خۆشحالى لە رۇزى چۈونە سەر تەختى پادشادا، بۇ مەبەستى دەرخستى پلەي كەمالى پادشايدە لە بوارى پېشىكمۇتى شارستانىتى دا.. بە هەمان جۇر، ئاسمانە مەزنە كانيش، لە پېئى ئەستىرە بەسام و شىكۇ كانىمۇ، كەمالى دەستە لەتى كردگارى مەزن و جوانىي سەنەتە ناوازە كەمى لە پېش چاوى مەرۇفى سەرنجىدەر ئەندا دەردىخەن!

(مع انتظام الخلق، مع اتزان الصنعة) هەروەھا ئەم دەستەوازىيە دەلىت: سەبىرى رېتكۈپىنكىي بەديھاتووانى رۇوى ئاسمان بىكە و تىن بىگە كە چۈن ئەو بەديھاتووانە بە چەند تەرازوویە كى ورد كىشراون و دەستىشان كراون. ئىجا لەمەشەو بىانە كە توانتى كىردىگارى ئەم بەديھاتووانە چەندە فراوانە و دانستە كەشى چەندە هەممەلايدەنە و گىشتى يە! بەلىنى، بەرپۇھە بەردى چەند ماددەيە كى بچۈركۈ يان چەندەن و زىنەدە وەرىتىك، هەروەھا هەلسۇوراندىيان و ژىربار خىستىيان و دانەبەرى ھەمۇويان بەرە و رېتكۈيە كى دىيارى كراو كە بە تەرازوویە كى تايىەتى دەستىشان كرابىيەت.. ئەم كارە، مەھۋادى توانتى و دانستى هەلسۇورپىنەريان دەرددە خات و، رادەي گۈئپايەتى و ملکەچىي ئەو ماددە و زىنەدە وەرانە ئاشكرا دەكتات..

دىيارە كاروبارى ئاسمانە يەكجار بەرين و فراوانە كانىش بە هەمان جۈرن. چۈنكە ئەو ئاسمانانە، بە گەورەيى بە سەرسۇورەيىنە كەيان و، ئەستىرە مەزنە لە ژمارە بە دەرە كانىان و، بىرۇوتە رېتكۈپىكە كانى ئەستىرە كانىان، كە بىن ئەوهى بە ئەندازەي سەرى پەنچەيە كىش لە سنۇورى خۆيان لابدەن ياخود بۇ ماوهى چاوتىرو و كاندىنىك لىيى دوا بىكمۇن يان بە قەدەر يەك لە سەر دەي خولە كىكىش لە كار و ئەر كى سەرشانىان سىتى بىتىن.. ھەمۇ ئەم كارانە، بۇ گىشت خاوهەن بىنالىي و ھەست و شعۇورپىكى دەرددە خەمن كە: بەديھەنەر و كىردىگارى مەزنى ئاسمانە كان و ئەستىرە كان، لە پىنى ئەنجامدانى ئەم كارانە و بە تەرازوویە كى تايىەتى، پەرەر دەگارىتىي خۆي دەرددە خات.

(ئَشْعَشُ سِرَاجِهَا، تَهَلَّلُ مَصْبَاحِهَا، تَلُؤُ نُجُومِهَا، تُعِلَّنُ لِأَهْلِ النُّھَى: سَلْطَنَةً بِلَا اِنْتَهَاءٍ!)

واتە: پامىكىردن و ژىربار خىستى خۆر و مانگ و ئەستىرە كان، كە لە زۆر ئايىەتى چەشنى ئەم ئايىەتە سەرەتا و ئەوهى سوورەتى "النبا" و شوينە كانى تردا باس كراوه، دەرى دەختات كە:

هەلۆاسىنى چرايە كى وەك "خۆر" بە بن مىچى رازاوهى ئاسماندا و بلاو كىردىنەوەي گەرمى و پۇونا كى لە پىسى ئەو چرايە و، پىش چاوه خىستى ئەو پۇونا كى بە لە شىبۇھى "مەرە كەب" دا بۇ نۇرسىنى نۇوسراوه صەمدانى يە كان بە خەتى "شەو و پۇز" لە سەر لابېرەي "ھاوين و زستان" دا!

ھەروەھا دانانى "مانگ" بە وىنەي مىلى كاتژمېرىتىكى مەزن و ئامېرى پىوانەي كاتە كان و، هەلۆاسىنى بە شوينىكى بەرزدا بە چەشنى ئەم سەعاتانە كە لە سەر بورجە كان

جنگیگر ده کرین، ئەمەش بەوهى كە "مانگ" لە چەند مەنzelگە و هیلالىكى جۇراو جۇردا دەردە كەۋىت، تەنانەت دەلىيى هەمو شەويك خوايى گەورە هیلالىكى ترى نوبى غېرى ئەوهى پىشۇو لە رۇوى ئاسمانىدا دادەنىت، دوايى هەر ئەمەنەنە كۆ دەكتەمەنە و بە حسابىكى كامىل و ورد بە مەنzelگاكانى خۇياندا دەيانھېنىتەوه!!
پاشان جوانىكىردىن و رازاندىسەوهى رۇوى ئاسمانى بە "ئەستىرە" ورشه بەخش و دەم بە خەنده كانى گومەزى ئاسمانى..

بىن هىچ گومانىك، ئەم كارانە هەندىن كەن لە نىشانە كانى "پەروەرد گارىتى" يەكى ئەوتۇر كە مەزنایەتى يەكە سۇوروئى نى يە و .. لە هەمان كاتىشىدا ئامازەن بۇ "خوايەتى" يەكى ھېننە مەزن كە كۆتايى بۇ كەمالى نى يە.

دیارە هەمو ئەمانىش كەسانى ژير و خاودەن بىر بەرهە ئىمان و تەوحيد بانگ و پىشمايى دەكتەن.

* * *

سەپەرى لايپەرەي پەنگىنى پەراوى گەردوون بکە!
بىينە كە خامەمى زېپىنى "توانست" ج نەخشىكى ناوازە ئىشادە!
تەنانەت يەك خالاتى تەماوى و رەش بۇ خاودەن ھەستان نەماۋەتەوە..
دەلىيى خواوهند ئايەتە كانى خۆى بە "نوور" نۇوسىۋەتەوە!
ئىنجا بىزانە كە ئەم لايپەرە رەنگىنى پەراوى گەردوون ج موعجىزە يەكى مەزنى دانستە و،
چۈن مروقىش بۇ ملکەچى و گۈزىرايەلى، دەداتە بەر!
ھەروەها بىشزانە كە ج دىئەنگەلىكى ناوازە و بەرزى سەرنىج بزوئىن لە بۇشايى ئەم
گەردوون نەدا پىشكەدەھېنن!

ھەروەها گۈزى بۇ وتارى بەتام و شىرىنى ئەستىرە كابىش را بىگەر..
با بىزانىت كە: مۇرى حىكىمەتى نەخشاۋى سەرپۇخسارتى "بۈون" چىي بېپار داوه!
دەبىنەت: ھەموويان پىشكەدەھە زەر زمانى "حەق" دەدۋىن و بە يەك دەنگ دەلىن:
ئىمە بەلگەي رۇوتى درەخشانىن لەسەر سام و ھەيەتى خواوهندى بەتowanى شىكۈمىند.
ئىمە شايەتى راستىن لەسەر "بۈون" و "تەننالىي" و "توانست" ئى بەدېھېنەرەي مەزن..
بە چەشنى مەلاتىكەت، تەماشاي ئەمەنەنەنە خىجىلە و ناسكۇلانە دەكەين كە رۇوى
زەۋىيان ئارايىشت داوه.

ئىمە هەزاران چاوى بىنەرين كە لە ئاسمانەوە بەسەر رۇوي زەمىدا دەپروانىن و، سەيرى بەھەشت دەكەين.

ھەزاران بەرى رەنگىنى درەختى بەدىھاتوانىن كە دەستى دانستى خواوهندى شىڭىزەند و خاوهنى جوانى، بە ئاسمان و لق و پەلە كانى پىي كاكىشاندا ھەلى واسىوين.

ئىمە بىتىپىن لە چەندەز گەھوت و خانە و لانەيە كى گەرۈك و بلند و، چەند گلۇيىكى روونا كى بەخش و، چەندەها كەشتى و فېرۇكەى گەورە بۇ ئاسمان نىشىنان.

ئىمە موعجىزەسى توانستى بەتوانايىھە كى خاوهن كەمال و.. كارى دەراسا(خارق)ى سەنھەتى دانايىھە كى شىڭىزەندىن و..

دانايى ناياب و.. بەدىھاتوانى گەورە و گىنگ و.. چەندەها جىهانى روونا كيمان لە ئامىز گرتۇوه!

بەم جۇرە دەركەوت كە: ئىمە بە هەزار و يەك زمان، هەزار و يەك بەلگە بەرچاۋ دەخەين و دەياندەين بە گۇنى كەسانىكدا كە مەرۇقى راستەقىنهن.

دەك چاوى باباى مولحىد كويىرى بىت، كە رۇوي روونا كى ئىمە نايىنت و، گۇفارە روون و رەوانە كامان نايىستىت!.. ئىمە چەند بەلگە يە كى پاست و رەوانىن كە "حەق" لەسەر زارمان دەرده چىت.

سکكە و مۇرى ھەموومان ھەرى يەكىكە و.. تىكرا تەسىبىحات گۈزار و بەندە پەروەرد گارمانىن و لە ژىر فەرمانى ئەوداين.

ئىمە بەدەم جەزبەى خۇشەویستىي خواى گەورەوە ياد و زىكىرى ئەو دەكەين و، ھاوېشى بازنهى زىكىرى پىي كاكىشانىن ا

هەلۆیستى دووهەم

بسم الله الرحمن الرحيم
﴿فَلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﷺ اللَّهُ الصَّمَدُ﴾

(ئەم ھەلۆیستە سى مە بە سىتى تىدا يە)

مە بە سىتى يە كەم

نوينەرى شىرك و گومرايسى، كە بە تىرىبارانى نەستىرە يەك كەوته خوارەوە، وازى لەو جۆرە داوا و لاف لېدانە هيتاب. چونكە نەيتوانى لە هىچ شوينىكى گەردىلە كان تا دەگاتە گەلەستىرە كان هىندهى تۈزقالىك "شىرك" بىر زىيەوە. بەلام بە وىتەي شەيان ھاتەوە و وىستى لە نىوان سى پرسىارى گۈنكىدا ھەندى گومان لە باپەتى "تاڭكى" و "تەنبايى" يەوە بەهاوېتە دلى يە كەنپەرسەستان و لەم رىيەوە گەرفتارى دوودلى يان بکات لە تەوحىدە كەياندا.

□ پرسىارى يە كەم

بە زمانى بى بىرىسى و ئىلخاد، وتى:

ئەي ئەھلى تەوحىدا من كە بە ناوى ئەمۇ شتانە لە وە كىلىيانمۇ دەدۋىم، ھەممۇ بۇونەوەرەنم پشىنى و بە نىوانىاندا گەرام، نەمتوانى شىڭى بىر زىمەوە پشتى دەعوا كەمى پى بىگرم و بىراست بۇونى پىيازە كەمى بىن بچەسپىن، ئەي ئايا ئىۋە چۈن بۇونى خوابە كى تاك و تەنبا و خاوا ن توانسىتى رەھا دەچەسپىن؟ چۈن پىتان وايە كە ھەرگىز ناكرىت چەند دەستىكى دىكە تىكەلى توانسىتى ئەم بىبىت؟

وەلام:

لە وتهى بىست و دووهەمدا بە جۆرنىكى گومان بىر چەسپىنرا كە: يەك بە يەك سەرانسەرى بۇونەوەرەن ھەر لە گەردىلە كان نوھە تا ھەسارە كان بەلگەيە كى بۇونا كەن لە سەر

"پۇيىستى بۇون"ى خواى گەورە كە "واجب الوجود" و خاوهەن توانسىتى رەھايە، ھەممو يە كىئىك لەو زنجىرانە كە لەم جىھانەدان، بەلگەيدە كى گومان بېر و تەواوەتىن لەسەر "يەكتابى" خواى گەورە. قورئانى پىرۆز بە چەندىن بەلگەى بىن سنور ئەمەي چەسپاندۇوە. ئەوندە ھەيدى قورئان زىياتر ئەو بەلگانە دەخاتە پىش چاۋ كە لە بەرچاۋى زۇرىنىه (عەوام)ى خەلتىكى دا ئاشكرا بن. بۇ نۇونە لە ئايەتى پىرۆزى:

﴿وَلَيْسَ سَائِنُهُمْ مِنْ خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ﴾ (الزمر: ٣٨).

ھەروەھا ئايەتى:

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْخِلَافُ أَسْبَتَكُمْ وَالْأُلَوَانِكُمْ﴾ (الروم: ٢٢).

ھەروەھا لە ئايەتە زۇرە كانى ترى هاواچەشىياندا، قورئانى پىرۆز ئاسمانە كان و زھويى، وەك بەلگەيدە كى لەپەرى روونى و ئاشكرا بىدا، پىش چاۋ دەخات لەسەر يەكتابى خواى گەورە. كەۋاتە ھەممو كەسييکى خاوهەن ھەست و شعورور ناچارە تەسدىقى بەدىھەنەرە كە بىكەت لەوەدا كە ھەر تەنها ئەوھ ئاسمانە كان و زھويى بەدى ھىناواھ، وەك قورئانى پىرۆز دەفرمۇئى:

﴿لَيَقُولُنَّ اللَّهُ﴾.

لە هەلۆيىستى يەكەمدا، مۇر و تەمغەي تەوھىدىمان بەسەر ھەممو بۇونوھەنەوە روون كردهوھ، ھەر لە يەك دانە گەردىلەوە تا دەگاتە ھەسارە گەپۇر كە كان و گشت ئاسمانە كان. قورئانى پىرۆز، بە وىنە ئەم ئايەتاناھ، ھەميشە "شىرك" دەرەدە كات و دوورى دەخاتەوە، ھەر لە ئەستىرە و ئاسمانە كانەوە تا دەگاتە گەردىلە كان. ئەوھ تا ھەميشە قورئان ئاماژە دە كات بۇ ئەوھى كە:

ئەو خاوهەن توانستە رەھايەي كە ئاسمانە كان و زھويى بە رېسايە كى ناوازە بەدى ھىناواھ، دەبى بە روونى و بەلگەنەويىستى "كۆمەلەي خۇر" يىش - كە ھەندىتىن لە بازنه كانى بەدىھاتووانى - لەناو دەستى توانسىتى ئەودا بىت..

ھەروەھا مادەم ئەو خاوهەن توانستە رەھايە خۇر و گشت ھەسارە گەپۇر كە كانىش لە دەستى خۇرى دا رادە گىرىت و دەيانھۇنىتەوە و هەلىاندە سوورپىتىت و ملکەچ و گۈزى رايەلىان دە كات، ئەوا دەبى "گۈزى زھوى" شى كە بەشىكە لەو كۆمەلەيە و واپەستەي خۇرە، لەناو توانست و لە ژىر بەرىۋەبردن و كارسازىي ئەودا بىت..

ھەروەھا مادەم گۈزى زھوى لە ناوهندى دەستى كارسازى و بەرىۋەبردنى ئەودايە، ئەوا بە ئاشكرا دەبى ئەو "بەدىھاتووا نە" شى كە لە سەر بۇوۇ زھوى بەدى دەھىنەرەن و دەنۇو سرېن و بە

به رو بوم و ئەنچامە کانى گۆى زەوي دادەنریئىن، ئەوانىش لەناو دەستى توانسى
پەروەردگارىتى يە كەى ئەودا بن..

ھەروەها مادەم سەرجمى ئەو بەدىھاتۇرە زۆر و پەرش و بلاؤانەي كە چۈرى زەوي يان
جوان كەردووھ و ئارايىشتىان داوه و ھەميشە زەوي يانلىنى پەر دەكىرىت و پاشان خالايش
دەكىرىتەوھ لييان، لەناو دەستى توانست و زانستى خواي گەورەدان و بە تەرازىوو
داد گەرى و دانايى ئەو دەكىشىرىن و رېڭ دەخرىن و، ھەمۇ جۆرە بەدىھاتۇرە کانى زەوي
لەناو دەستى قودرەتى خوادان.. ئەوا دەبى "تاڭ تاك" و "دانە دانە" ورد و رېكۈپىكە کانى
جۆرە کانى ئەو بەدىھاتۇرانىش، كە ھەرى يە كەيان وەك غۇونەيمە كى پۇخت و بچۇرۇكى
"جىهان" و پېرىستىكى ھەمۇ جۆرە کانى بۇونەوەرائىن، بە ئاشكرا و بەلگەنەوېستى، لە دەستى
پەروەردگارىتىي خواي گەورەدا بن و، بەدىھەنان و بەرپۇھەردن و پەروەردە كەردىيان لە لايمەن
ئەو خواوەندەوھ بىت..

ھەروەها مادەم ھەمۇ "زىندهوھ" يېڭى لە دەستى كارسازى و پەروەردە خواي
گەورەدایە، ئەوا دەبى ھەمۇ "خانە" و "خېرۈك" و "ئەندام" و "دەمارە كان" كە جەستە
زىندهوھان پېكىدەھىئىن، بە ئاشكرا و بەداھەت، لەناو دەستى زانست و توانستى ئەودا بن.

ھەروەها مادەم ھەمۇ خانە و خېرۈكىكى خوين ملکەچى فەرمانە کانى خوا بن و بە
كارسازىي خواي گەورە كارە كانيان رېڭ بخىرىت و بېپىي ياساي ئەو بجۇولىنىوھ، ئەوا دەبى
ھەمۇ "مادە سەرە كى" يە كانيان و گشت "گەردىلە" كانى چىنى نەخش و نىگارى
بەدىھاتىيان، بە ئاشكرا و بەلگەنەوېستى، لەناو دەستى توانست و لە نىوان بازنىي زانستى
ئەودا بن و، دەبى بە فەرمان و پۇخسەت و هىزىز و توانىي خواي گەورە بجۇولىن و
كارە كانيان بە رېكۈپىكى و بە تەواوتىين شىۋە جى بەجى بىكەن..

ھەروەها مادەم كارەنچامىدان و بزووتنى ھەمۇ گەردىلە يەك بېپىي ياسا و پۇخسەت و
فەرمانى خوايە، ئەوا بە ئاشكرا و بەلگەنەوېستى دەبى "دەستىشان كەردن" يى پۇخسار و
دەمۇچاوه كان و "دانانى نىشانە جودا كەرەوھ كان" چ لە سەرسىما و چ لە زمانى ھەمۇ
يە كېڭىدا، تەنها بە زانست و دانستى ئەو بىت.

سەرنج لەم ئايەتە پېرۇزە بىدە كە سەرەتا و كۆتايى ئەم زنجىرە ناوبر اوھ دەرەخات:
﴿وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْخِلَافُ أَسْبَطْتُكُمْ وَأَلْوَانَكُمْ إِنْ فِي ذَلِكَ لَا يَاتِي
لِلْعَالَمِينَ﴾ (الروم: ۲۲).

دەسائىھى نويئەرى ئەھلى شىركى! بزانە! ئەمۇ بەلگانەى كە رېيازى "تەوحيد" دەچەسپىن و بەلگەن لەسەر خواوهندى خاوهەن توانسىتى رەھا، بە ئەندازەى هيىزى زنجىرىھى بۇونەوران زۆر و زەبەندە و بەھىزىن. چونكە مادەم بەدىھىنانى ئاسماھە كان و زەھى بەلگەيە لەسەر كەردىگارىنىكى بەتوانا و لەسەر توانسىتى رەھا و كەمالى توانسىتى ئەمۇ، ئەمۇ دەبىن هەرگىز اوھەرگىز لە هيچ لايە كەدا پىۋىستى بە هيچ ھاوېشىك نەيىت. جامادەم وەك بە چاوى خۆت دەبىنیت پىۋىست بە ھاوېش ناكات، ئىت بۆچى دواى ئەم رېيازە تارىكە كەمتووپىت؟ يان چى هانت دەدات بىرۋىتە ناوېھە؟

جا مادەم پىۋىست بە ھاوېش ناكات و سەرجمى بۇونەورانىش ھەرگىز پىۋىستىيان بە ھاوېش نىيە، ئەمۇ بىن هيچ گومانىك بۇونى ھاوېش لە خوايەتى و پەروەردگارىنى و بەدىھىنانىشى دا بىز شستان كارىكى مەحالە، چونكە وەك چەسپاندمان ئەم توانستەى كە بەدىھىنەرى ئاسماھە كان و زەھى ھەيەتى، بىن كۆتايى و نېبىراوەيە و لەۋىپەرى كەمالدىا.

خۆ ئەگەر ھەر ھاوېشىك بىوايە ئەمۇ دەبۇو توانستىكى ترى بىراوه و خاوهەن كۆتايى بەسەر ئەم توانستە بىن كۆتايى بەدا، كە لەۋىپەرى كەمالدىا، سەرىكەوتايە و ھەندى جىڭگاي لە بىن كۆتايى يە كەمە بىرگەرتايە و نېھىيەشتايە بىن كۆتايى بىست و، بىخستايەتە دۆخى كۆتەوارى و دەستەوسانى يە كى معنەھە و، ئەم توانستە بىن سەنورىكدا رابىگەرتايە! بەو واتايەي: شتىكى "كۆتايى پىھاتو" كۆتايى بە شتىكى "بىن كۆتايى" بەبىنیت كە لە كەمالى نېبىراوەيى دايە و بىكەت بە شتىكى كۆتايى بىن ھاتوو!! خۆ ئەمەش لە ھەممۇ مەحالىك مەحالىز و بەتالىز و دۇورترە لە ژىرى و مەنتىقەوە.

پاشان خۆ ھاوېشە كان ھەرگىز پىۋىست نىن و لە زاتى خۇياندا بۇونىان مەحالە. كەواتە دەعوايى بۇونى ھاوېش سەرتاپا "دەعوايى كى تەحە كۆكمى" يە، چونكە لەبەر ئەھەن بە مەنتىق و بىر و ژىرى هيچ ھۇكارىك نى يە بىز ئىدىدعا كەرنى ئەم چەشىن دەعوايى، ئەم بە قىسىمە كى پىروپۇچى بىن واتا و ناوهرۇك دادەنرىت. لە زانسىتى "تۈصۈول" دا بەم چەشىن دەعوايى دەتىرىت: "نەحە كۆكمى". واتە دەعوايى كى بىن واتا و ناوهرۇك.

يە كېڭىلە ياسا بېياردراؤھە كانى زانسىتى كەلام و زانسىتى تۈصۈول بىرىتى يە لەم دەستورەى كە:

(لا عبرة لِإِحْتَمَالِ غَيْرِ النَّاسِيِّ عَنِ الدَّلِيلِ، وَ لَا يَنافِي إِلَمَكَانُ الْذَّاتِيَ الْيَقِينَ الْعَلْمِيِّ).

غۇونەى ئەمە وەك ئەھە كە: مومكىنە و دەگۈنچى دەرياچەي "بارلا" بىست بە "دۇشاو" يان بىگۇرۇت بە "رۇن"! ئەمە تەنھا گۈمانىكە، بەلام لەبەر ئەھەن ئەم گۈمانە لە هيچ نىشانەيە كەمە پەيدانەبۇوه، ئەمە كار ناكاتە سەر دلىيائى يە كەمان و هيچ گومان و

دوودلی یه ک ناهاویتنه ناو ئهو یه قینه زانستی یهی که همانه سه باره ت بهوهی ئهو ده ریاچه یه "ناو"ه و شتی تر نی یه.

به وینهی ئهم نموونه یه، ئیممه له هه مموو گزنه و جیگایه کی بونه و هراندا، همر له گهر دیله کانه وه تا ده گاته هه ساره کان - وه ک ئمه وهی له هه لوبنیستی یه که مدا بینیمان - تنجا همر له بدهیهینانی ئاسمانه کان و زه وی یه وه تا جوزراو جوزربی پهندگ و زمانه کانی مرؤف - وه ک ئمه وهی لهم هه لوبنیستی دووه مهدا ده بینریت - پرسیارمان ئاراستهی سه رجمی بونه و هران کرد. وه لامه که شیان به زمانی حال شایه تی دانی راست بوله سه "وهدانیمهت" و بدلگه گومان بیر بوله سه "موری ته و حید" که به سه هه مموو شتیکه وه نه خشیتر او، وه ک به چاوی خوت بینیت.

له بئر ئمه وه، له ناوهندی سه راتسه ری بونه و هرانی گه ردوندا ته نانهت هیج "نیشانه" یه کیش نی یه که بکریت گریمانی شیر کی له سه بینیات بزریت. بمو و اتایه یه که ده عوای "شیرک" ته نهاده عوایه کی ته حه ککومی و، قسه یه کی بئی و اتا و نابه جی یه و، له راستی "بئاله". له بئر ئمه وه، همر که سیک - دواي ئمه - هر هیشتا ئیددیعای شیرک بکات، مانای وایه له ناوهندی نه زانی یه کی سه راتسه ری و گهوجی و گه لخوبی یه کی له راده بده داده خوزی ده گموز بینیت!

له بردەم ئدم بدلگه به هیز و دەمکوت که رانه دا، "نونه ری گومپایی" دە حه په سیت و هیج شتیکی بین ناو تریت ئمه و نه بین که دە لیت:

- ته ریب بونی شتانی ناو بونه و هران له سه ریه کتر، نیشانه یه که له سه ر شیرک. چون که هه مموو شتیک په یوه ستی هز کاریکه. بمو و اتایه یه که: "هز کاره کان" کاریگه ری بی راسته قینه بیان هه یه. خوت ماده کاریگه ری پا سته قینه بیان هه یه، ئهوا ده کریت به هاو بەش دابنرین!

وەلام:

به هۆکراوه کان (المسَبَّبات) ته نهابه پی داخوازی ویست و دانستی خوابی گهوره په یوه ستی هز کاره کان (الأسباب) کراون. تنجا له بئر ئمه و هش که پیویسته گهلى ناوی جوانی خوابی گهوره ده بخیرین، ئهوا هه مموو شتیک به هۆکاریکه وه په یوه ست ده کریت. له زور جیگا و گهلى و تەدا به جوزربی کی گومان بیر چەسپاندمان که "هز کاره کان" هر گیزا او هر گیز له بواری دروست کردن و بدهیهیناندا کاریگه ری پا سته قینه بیان نی یه.

لىرىشدا دەلىن:

بىن گومان "مرۆف" بەرپىزتىرىنى ھۆكاري كانه و، ويست و ئىختىيارىشى لە ھەموويان فراوانىزە، ھەلسوكەوتىشى لە كاروبارە كاندا گشتى تر و ھەملائەنترە. كەچى لە ئاشىكرا تىرىنى كىردارە ئىختىيارى يە كانىدا، وەك: خواردن و، قىسە و، بىر كىردىمۇ - كە ھەرييە كەيان زنجىرە يە كى سەرسوورھىتى لە پەپەرى پېكۈپىكى و حىكىمەتدان - يەك لە سەدى ئەنچامدانى زنجىرە كە نەبىت چ بەشىكى ترى لە ئەستۆدانى يە!

بۇ غۇونە: زنجىرە ئەو كىردارانى كە بە خواردن دەست بىن دەكت و خۇراكى تىدا بە خانە كان دەدرىيەت، تا دەگاتە ئەو شىيۇھە يە كە وەك بەرپۇوم لە جەستەي مەرۇفدا دەرە كەون، مەرۇف لە ناوەندى ئەم زنجىرە دوور و درپەزەدا، تەنها جوبىنى خواردنە كەى لە ئەستۆدا يە! ھەروەھا لە زنجىرە قىسە كەرنىشدا، كارى ئەو تەنھا لە بىر دەزۇورە و ھىنانەدەرە وەيى ھەوا دایە بۇ شوينى دەرچۈونى پىتە كان لەناو دەمدە! لە كاتىكدا كە ھەممۇ و شەيەك لەناو دەمى ئەمدا، ھەرچەند بە وېنەي "تۇۋىيىك" وايە، بەلام لە حۆكمى "درەخت" دایە، چونكە ملىيونەدا دانە لە خودى ئەو و شەيە لەناو ھەوا دا بەرھەم دەھىنېت و دەرواتە گوئى ملىيونەدا كەسى گوئى يىستەوە! خۆ مەگەر دەستى ئەندىشەي مەرۇف دەنا ھىچ شتىكى تر نا گاتە ئەم درەخت و گولە گەغە مىسالى يە، ئىز لە كۆئى دەستى كورتى ئىختىيارى مەرۇفى بىن دەگات؟!

لە كاتىكدا "مرۆف" كە بەرپىزتىرىنى بۇونوھەرانە و لە ھەموويان زىاتر خارەن ئىختىيارە، سەبارەت بە "بەديھىئانى راستەقىنە" ئاوا دەستى بەستايىت، دەبىن "بىن گيائە كان" و "ئاڑەلە كان" و "توخە كان" و "سروشت" چۈن بن؟ يان چۈن بتوانى ھەلسوكەوتى راستەقىنە لەو بوارەدا ئەنجام بدهن؟!

كەواتە ئەو ھۆكاري تەنھا بەرگ و پۇشاكى بەدىھاتووھ كانى پەروردگار و.. دەفرى دىيارى يە كانى خواوندى مىھەربان و.. خزمەتكۈزۈزۈ كەش كەنلىك دەنەنەن، خۆ بىن ھىچ گومانىك ئەو قاب و دەفرانى كە دىيارى يە كانى پادشايان تىدا بېشىكەش دەكرىن و، ئەو قوماش و پارچە كوتالانەش كە لە دىيارى يە كانىيەوە دەپېچىرىن و، ئەو سەربازەش كە دىyarى يە كەى پادشايان پىندا دەنيرىت، ھەر گىزاوھەر گىز ھاوبەشى پادشا نىن. خۆ ھەر كەس لەو گومانەدا بىت ئەوا دىيارە و پىنەيە كى لەپادە بەدەرى لە زار دەرچۈوه!

بەم جۈزە دەركەوت كە:

ھۆكاري پوالەتى يە كان ھىچ بەشىكىان لە "پەروردگارىتى" خوادانى يە و، جىڭە لە راپەرەندى خزمەتكۈزۈزۈ كەنلەتى "بەندىدەتى" ھىچى تريان لە ئەستۆ نەنزاوە.

مہبہستی دو وہم

دوای ئەوهى نوينهەرى "ئەھلى شىرك" نەيتوانى رېبازى "شىرك" لە هىچ لايە كدا بچەسپىتىت و نائومىدىي بەدەست ھينا، ويستى ھەمولى بلاۋى كردنەوهى گومان و دوودلى يە كانى بىدات، تاڭو لەم رىيەوهە رېبازى "ئەھلى تەوحيد" بروو خىنیت. لەبىر ئۇوه:

پرسیاری دو و همه می کرد و و تی:

ئەي ئەھلىي، تەوھىد!

ئىوه دەلىز:

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﷺ اللَّهُ الصَّمَدُ

و اته: به دیهیته‌ری جیهان که سینکی تاک و ته‌نیا و صه‌مه‌ده و، به دیهیته‌ری هه‌ممو شتیکه و، کلیل و جله‌وی گشت شتیکی له ده‌ستدایه و، به سه‌ر هه‌ممو شتیکدا زاله و، له یه‌ک کات‌دا ده‌ستکاری بی‌ئیش و کاری هه‌ممو شتیک ده کات له هه‌ممو حاله‌تیکیاندا، بئی ئه‌وهی شتیک رنه، شتیکه، تری له، بگر نیت..

ثایا چون راستی یه کی ئاوا سه رسوور هین ده سه لمپریت؟ ثایا ده کریت تنهها یه ک که سی دیاری کراو له چه ندهها شوینی زورو ز به نده بی کوتایی دا و، بی هیچ چه شنه قورسی و گیرو گرفتیک چه ندهها کاری نهیر او هی بی کوتایی، ئەنجام بدات؟

وَهُدًى

و هلامی ئەم پرسیارە بە پوونکردنەوە نەھینی "تەھەدیەت" و "صەمدەدیەت" دەدریتەمە، كە لەوبەری قوولى و بەرزى و فراوانى دايە، تەنانەت بىرى مروقىش ناگاتە ئەمە لەمۇ نەھینی يە مەزىنە تىبگات، مەگەر بە چاپىلەكە دوورىينى "ئەغۇنە ھېتىانەمە". جالەبەر ئامەدە زاتى خواي گەورە و سىفەتە مەزىنە كانى ھىچ شىتىك لە وىتەيان نى يە، تاڭۇونەيان لەسەر بېھىتىمە، ئەوا بە ئەغۇنە ھېتىانەمە بۇ كاروبارە سەرتاپا دانابى يە كانى - بە چەند ئۇرونەيە كى ماددى - ئاماژە بۇ ئەو نەھینی يە دەكەين:

نمونه‌ی په که‌م:

ووهک له وتهی شازدهه مدا چه سپاندمان: تنهها يهك که هس له پئی ئاوينه کانه وه سيفه تى
ههمه كيتي (كلية) بهده ست ده هيئيت. واته ئهو كه سه هه رچه نده له راستى داشتىكى
"جوزئى" يه، كه چى لەم پئيه وله حوكى "كوللى" يه كى ئوتۇدا دەپىن كە خاۋەنى گەلنى
ئىش، كارى زۇر بېت.

ھەروەك شۇوشە ئاو، ھەروەھا ئەم ماددانەش كە لەوان دەچن، دەبن بە ئاۋىنەھى شتانى جىسمانى (ماددى) و لەم پىرىيەدە شتە ماددى يە كە سىفەتى ھەمە كېتى بەدەست دەھىنەت.. بە ھەمان جۆز، ھەوا و ئەثير و ھەندى لە بۇونەھەر انى جىھانى مىسالىش لە حوكىمى ئاۋىنەدان و بە خىرايى بروسكە و ئەندىشە شىۋەھە چەند ھۆ كارىتكى گەشتۈگۈزار دەگرنە خۇيىان. بە چەشىنى كە شتە نۇورانى و رۇخى يە كان، بە خىرايى ئەندىشە، بە ناو ئەم ئاۋىنە خاۋىن و مەنزىلگا نىيان و ناسكىاندا دىن و دەرۇن و، لە يەك كاتدا دەرۇنە ناو ھەزاران جىڭگايى جىا جىا. جا لەبىر ئەوهە ئەم شتانە خۇيىان "نۇورانى"ن و وينەكانىشىان لە ئاۋىنە كاندا خودى خۇيىان و سىفەتە كانى ئەوانىان ھەيدە - بە پىچەوانە ئەندىشە - ئەوا بە چەشىنىڭ بەسەر ئەم جىڭگايىانەدا زال دەبن كە دەلىي خودى خۇيىان لەمۇ ئاماھەن! كەچى وينە ئەندىشە ماددى و چى لەناو ئاۋىنە كانىاندا خودى ئەم شتانە نىن و سىفەتە كانى ئەوانىشىان تىدا نى يە، چونكە وينە يە كى مردووغا!

بۇنۇونە: "خۇر" ھەرچەند "جوزئى" يە كى دىيارى كراوه، كەچى لە پىنى مادده بىرىشكەدارە كانوھە دەچىتە حوكىمى "كوللى" يەوە، چونكە وينە و بۇونە كەي خۇرى دەدات بەھەموو مادده يە كى بىرىشكەدار و گشت دلىزىپە ئاۋىنكە و ھەموو پارچە شۇوشە يە كى سەر پۇوى زەھى، دىيارە ھەرى يە كە و بەپى توانا و لېيھاتنى خۇرى. ئىتىز لەم پىرىيەوە: گەرمى و، پۇوناڭى و، حەوت رەنگە كان و، جۆزە وينە يە كى زاتە مىسالى يە كى "خۇر" لە ھەموو ئەنېتكى بىرىشكەدار، ئاماھە دەبىت.

گەر وا دابىرىت "خۇر" خاۋەنى زانىن و ھەست و شعور بىت، ئەواھەموو يە كېڭ لەو ئاۋىنەنە بە وينە ئەنۇل و تەخت و كورسى ئەم دەبىت و، ھەر بە "زاتى خۇرى" لە پىنى ئاۋىنە كانەوە، تەنانەت بەھۆى بىللىھە چاۋى ئەم خاۋەن ھەستەوە، بە وينە تەلەقۇن كىردن، پەيۋەندىلى لە گەل ئەم خاۋەن ھەستەدا دەبەست و، ھىچ شىتىك نەدەبۈوە تەگەر لە پىنى شىتىكى تردا و ھىچ پەيۋەندىلى كى تەلەقۇنىش رېنگايى لە پەيۋەندى يە كى تر نەدەگرت، ئەمەتا "خۇر" ھەروەك لە ھەموو جىڭگايە كە ئاماھە يە، كەچى جىڭگا و شوين ناتوانىت سنۇورى بۇ دابىنىت!

لە كاتىكىدا "خۇر" كە لە حوكىمى ئاۋىنە يە كى ماددى و جوزئى دايە و تەنھا يەك ناوى لە نۇوان ھەزار و يەك ناوه جوانە كانى خواى گەورەي لە خۇدا دەرخستوو كە ناوى "النور" و، سەرەرای ئەوهەش كە خاۋەنى جەستە و قەبارەشە، تا ئەم رادەيە خاۋەنى كارى گشتى بىت و، لە چەندەھا جىڭگايى ھەمە كى دا ئاماھە بىت، ئايىخواى گەورەي شىكۈمىند ناتوانىت بە تەنیابى زاتى نۇورانىتى خۇرى لە يەك كاتدا چەندەھا كارى لە ژمارە بەدەرى بىنى كۆتائى ئەنەنەم بىدات؟!

نمونه‌ی دووهم:

مادهم بونه‌هران له حوكمی دره‌ختدان، ئەوا ده گونجى بۇ مەبەستى دەرخستى راستى يەكاني بونه‌هران، "درەخت" بە نمونه بەھىيەنەوە.

وادرەختى ئەم پەلکە زەبلاحە بەردەم ژۇورە كەمان، بە سيفەتى ئەوهى نمونەيە كى پۇخت و بچوو كى بونه‌هران، بە نمونه دەھىيەنەوە، بە ھۆيەوە درەوشانەوهى "تەنبايى" خواى گەورە لە بونه‌هردا، بەم جۆرە خوارەوە، ۋۇن دەكەينەوە:

ئەم درەختە - بە لاى كەمەوە - دە هەزار بەر و، ھەموو يەكىكىش لەو بەرانە - بە لاى كەمەوە - سەدان تۇرى بالىدارى ھەمە. واتە ھەموو يەكىكىش لەو دە هەزار بەر و ملىيون تۇرە لە يەك كاتدا كارى بەدىھىنان و ورده كارى يان تىدا ئەنجام دەدريت. لە كاتىكىدا كە "گۈزى ئىيان" لەناو تۇرە ئەسى يەكى ئەم درەختە و لە رەگ قەدە كانى دايە و، شىتىكى دەستىشان كراوهە و، لە درەوشانەوهى ويستى خوارەيە و، ناو كىكە لە "ئەمر" يەپەرەدگار. ھەر بەم سەرەتاي ھەموو پەل و لەناو گشت "بەر" و تەنېشىتى ھەموو "تۇر" يەكدا، بە چەشنى كە ئەم ياسايانە ھىچ بەشىكى درەختە كە بە ناتەواوى ناھىيلەتە و، چ شىتىكى يانلى ناگرىت.

پاشان ئەم تەنها درەوشانەوهى "ويست" ي خوارى و "ئەمر" ي پەرەدگارى، بە وينەي: ۋۇنالىكى و گەرمى و ھەوا، بلاو نابىتەوە. چونكە لە ماوه دوورانەي نیوان ئەو شوپانەي بۇيان دەپروات و ئەو بەدىھاتوو جۇراو جۇزرا ئەھىيەنەت، ھىچ ئاسەوارىك بەجى ناھىيلەت، تەنائەت ھەر ئاسەوارىشى دەرنا كەوت. چونكە ئەگەر ئەو درەوشانەوهى بە بلاو بونه‌و بولايە، شوپەوارە كەم دەرددە كەوت. بەلكو بى بلاو بونه‌و لەت بۇون، لە تەنېشىتى ھەموو بەشىكى ئەو بەدىھاتوو، ئامادەيە و، ئەم كارە ھەمە كى يانەش دىز و پىچەوانەي زاتىيەت و "تەنبايى" ي ئەو نىن..

لەبەر ئەوه، دەتوانلىت بۇتىت: ئەو درەوشانەوهى ويستى خواى گەورە و ئەو ياسا ئەمرى يە و ئەو گۈزى ئىيانەي لە تەنېشىتى ھەموو جوزئىكى بەدىھاتوو كەدا ئامادەيە و ھەر گىز بە جىنگايدە كەمە نەبەستراوه. تەنائەت دەلىي ئەم درەختە بەسام و شىكۈيە، بە ئەندازەي ژمارەي بەر و تۇرە كانى، چا و گۈزى تىدا يە بۇ ئەو ياسا ئەمرى يە، تەنائەت ھەموو يەكىكى لە بەشە كانى ئەم درەختە لە حوكمى مەلبەندىكدا يە بۇ ھەست و شعورە كانى ئەو ياسا ئەمرى يە، بە رادەيەك كە ماوه دوورە كانى لىنى نابىن بە پىنگر، بەلكو بە وينەي تەل و وايەرە كانى تەلەقۇن دەبن بەھەمى ئاسانكىرىن و نزىك خستتەوە! كەواتە كامەي زۇر دوورە لە گەمل ئەوهدا كە زۇر نزىكە وەك يەك وان و يەكسان.

مادەم ئىمە تەنھا يەك درەوشانەوە جۈزئى سىفەتى "ۋىست" ئى خواوەندى تەنبايى
صەممەد بە چاوى خۆمان لە ملىۇنىڭ جىنگادا دەيىنەن و، بى ئەوەى پۇيىستى بە ھۆكاريش
بېت دەيىت بە مايەي ئەنجامدانى ملىۇنەها كار، ئەمدا پۇيىستە بە ئەندازەي پلەي "شەھوود"
دىلىيەي و يەقىنمان ھەبىت بە توانسى زاتى مەزنى خواي گەورە لە دەستكارى كردنى
"درەختى بەدىھاتوروان" و ھەلسو كەوت كردن لە ھەموو بەش و گەردىلەيە كى دا پىكەوه،
تەنھا بە يەك درەوشانەوە توانست و وىستى خۆرى.

ھەروەك لە وتهى شازدەھەمدا چەسپاندوومانە و رۇونمان كردووەتەوە، دەلىن:
لە كاتىكدا بۇونەھەر ئىكى دەستە و سانى ئىرىبارخراوى وەك "خۆر" و چەند
دروستكراویتى نىمچە نۇرائىي پابەندى ماددە وەك "شتانى رۆحانى"، بىگۇنخىت بەھۆى
نۇرورانىتى يەوە ئەم بۇونەھەر جۈزئى بە پابەند و بەستراوهە، بەھۆى وىستىكى ھەندە كى يەوه،
لە يەك كاتدا گەلەي كار ئەنجام بىدات و حوكىمكى ھەممە كى و رەھما بەدەست بەھىت.. دەبى
ئەم كەسە چۈن بېت كە خاوىتە لە ماددىيەت و لەھەش كە بە هېيچ سنۇرېك دەستىشان
بىكىت و ھەر گىز تارىكايى: "چېرى و پېرى" - كە سىفەتى ماددىيە - توخىنى ناكەھوپت..
تەنانەت ئەم ھەموو رۇوناكى و شتە نۇرورانى يانە تەنھا چەند سىيەرىيکى چېرى رۇوناكى بە كانى
ناوه جوانە كانى ئەون.. تەنانەت سەرچەمى بۇونەھەر ان و ئىيان و جىھانى رۆح و جىھانى
ميسالىش تەنھا چەند ئاۋىنەيە كى رۇونى دەرخستى جوانى ئەم خواوەندە خاۋىن و مەزىنەن
كە سىفەتە كانى دەورەي ھەموو شتىكىيان داوه و كاروبارە كانىشى ھەموو شتىكىيان
گىرتۇوەتەوە..

ئايادە بېت ج شتىك ھەبىت بتوانىت رۇوي خۆرى لە رۇوتىكىرىنى "تەنبايى" ئەم
بشارىتەوە، كە لە نیوان درەوشانەوە سىفەتە گشتىگىر و كاروبارە كانىدا دەدرەوشىتەوە،
ئەوانەي كە بە وىستى ھەممە كى و توانسىتى رەھا وزانىيارى بە ھەموو شت ئاگاى ئەم
دەرده كەون؟ يان كام شت بەلايمەوە گرلان دەبېت و.. ج شتىك دەتوانىت خۆرى لىنى
بشارىتەوە..

ئايادە گۇنخى هېيچ شتىك رېي شتىكى ترى لىنى بىگىت؟ يان ئايادە كرئى شوپىتىك ھەبىت
لە ئامادە بۇونى ئەم بىش بېت؟ ئايادە خواوەندە - وەك ئىپىن عەبىاس، خواي لىنى راىزى
بېت، فەرمۇویتى - دە گۇنخى خاوهنى يىنەن و بىستىك نەبېت كە ھەموو بۇونەھەر ئىك
بىبىتت و بىبىستىت؟

ئايادە زىخىرە شستان بە وىنەي: (تەل و وايھر و دەمار) نابن بۇ جى بەجى كردنى خىرایى
فەرمان و ياساكانى؟ ئايادە بىرگەر و تە گەرە كان نابن بە ھۆكار بۇ ھەلسو كەوته كانى؟
ئايادە ھۆكار و ناوەندە كان نابن بە چەند پەردهيە كى رۇوالەتىي پۇوت؟

ئایا ئه‌وی "بین مه‌کان" له هه‌موو جنی و شونینکدا ئاماده ناییت؟ ئایا ئیتر پیوستی به شونین و جینگا ده‌بیت؟

ئایا دووری و بچووکی و په‌رده‌ی چینه‌کانی بونه‌وهران ده‌توانن بین به رېنگر سه‌باره‌ت به نزیکی ئهو له بەدیهاتووانی و هەلسوكه‌وت کردنی تیاياندا و بینینی بەك به يه کیان؟ ئایا ده گونجیت تاییه‌تکاری بەکانی شستانی: ماددی و، مو‌مکین و، چېرو، زۇرۇ، بەسـتـراـوـهـ و، پـاـبـهـنـدـ.. هـرـوـهـاـ پـىـداـوـيـسـتـیـ بـەـکـانـیـ: مـادـدـهـ وـ، ئـىـمـكـانـ وـ، چـېـرـىـ وـ، زـۇـرـۇـ وـ، پـاـبـهـنـدـ وـ، سـنـوـرـدـارـیـ چـەـشـنـیـ: (ئـالـتوـگـورـ وـ، لـەـتـبـوـونـ وـ، پـارـچـەـ پـارـچـەـ بـوـونـ) پـوـلـهـ زـاتـهـ خـاوـيـنـهـ خـوـاـبـکـەـنـ کـەـخـاوـيـنـهـ لـهـ مـادـدـيـيـتـ وـ، نـوـورـىـ هـهـموـوـ نـوـورـهـ کـانـهـ وـ، تـاكـ وـ، تـەـنـیـاـیـهـ وـ، دـوـورـ وـ، خـاوـيـنـهـ لـهـ: پـاـبـهـنـدـ وـ، سـنـوـرـدـارـیـ وـ، نـاتـهـوـاـوـیـ؟ـ!ـ ئـایـاـ کـۆـلـهـوـارـیـ شـایـانـیـ ئـهـوـهـ؟ـ.. ئـایـاـ نـاتـهـوـاـوـیـ لـهـ دـاـوـبـنـیـ عـیـزـزـتـیـ شـکـۆـمـهـنـدـیـ ئـهـ وـ، نـزـیـکـ دـهـبـیـتـهـوـهـ؟ـ!

نـهـخـیرـ. هـەـزـارـ هـەـزـارـ جـارـ نـهـخـیرـ!

کۆتایی مەبەستى دووهەم

کاتنى كە له تىر امان و بىر كردنووه كى تايیهت بە "ئەحەدىيەت" دا رۇچۇوبۇوم، سەيرىتىكى بەرهە کانى ئهو درەختى پەلکەم كرد كە له ژۇورە كەمەوە نزىكە. يەكسەر بە چەند دەستەوازىھە كى عەرەبى زنجىرە بىر كردنووه كەم بە دلداھات. منىش چۈن بە دلماھات، هەروەهاش بە عەرەبى تۆمارم كردن. والىرەشدا دەيانتووسىنەوە و، پاشان پۇختە رۇونكىردنووه كىيان لە سەر باس دەكەين:

(نعم، فالبذرُ والاثمارُ، والحبوبُ والازهارُ: معجزاتُ الحكمة.. خوارقُ الصنعة.. هدايا الرحمة.. براهينُ الوحدة.. شواهدُ لطفه في دار الآخرة.. شواهدُ صادقة بان خلاقها على كل شيء قادر وبكل شيء عليم. قد وَسَعَ كُلُّ شيء بالرحمة والعلم والخلق والتدبیر والصنع والتصوير. فالشمسُ كالبذرة، والنجمُ كالزهرة، والارضُ كالحبة، لا تشقَّ عليه بالخلق والتدبیر، والصنع والتصوير. فالبذور والاثمار مرايا الوحدة في اقطار الكثرة، اشارات القدر، رموزاتُ القدرةَ بان تلك الكثرة من منبع الوحدة تصدرُ شاهدةً لوحدة الفاطر في الصنع والتصوير. ثم إلى الوحدة تنتهي ذاكرة لحكمة الصانع في الخلق والتدبیر.. وتلوينات الحكمة بآن خالق الكل - بكلية النظر الى الجزئي - ينظرُ ثمَّ الى جزئه، إذ إن كان ثُرَا فهو المقصود الأظہرُ من خلق هذا الشجر..)

سهره‌تای ئەم بىرگە عەرەبى يەش ئەمەي خواره‌وھى:

(فسبحانَ مَنْ جعلَ حديقةَ أرضِهِ: مشهُورَ صنعتِهِ، محشَّرَ فطرتِهِ، مظہرَ قدرتِهِ، مدارَ حکمتِهِ، مزہرَ رحمةِهِ، مزرعَ جنتِهِ، مجرَّ المخلوقاتِ، مسیلَ الوجوداتِ، مکیلَ المصنوعاتِ.
فمُزینُ الحیواناتِ، منقشُ الطویراتِ، مثمرُ الشجراتِ، مزہرُ النباتاتِ: معجزاتُ علمِهِ،
خوارقُ صنعتِهِ، هداياً جودِهِ، براھینٰ لطفِهِ.

تَبْسُمُ الْأَزْهَارِ مِنْ زِينَةِ الْأَثْمَارِ، تَسْجُعُ الْأَطْيَابِ فِي نَسْمَةِ الْأَسْحَارِ، تَهْزُجُ الْأَمْطَارُ عَلَى
خَدْدُودِ الْأَزْهَارِ، تَرْحُمُ الْوَالِدَاتِ عَلَى الْأَطْفَالِ الصَّغَارِ: تَعْرُفُ وَدُودٌ، تَوَدُّدُ رَحْمَنٌ، تَرْحُمُ
حَنَانٌ، تَحْكُنُ مَنَانٌ، لِلْجَنِّ وَالْإِنْسَانِ، وَالرُّوحِ وَالْحَيْوانِ، وَالْمَلَكِ وَالْجَانِ).

پوخته رونکردنده‌ی ئەم بىر كىردىنەوەي كە بە زمانى عەرەبى بە دلداھات، بەم

جُوڑھیہ:

هموو بعروبووه کان و گشت تزووه کاني ناویان: موعجزاتی دانستی خواي گهوره و.. کاري ده راسای سنههتی خواوهند و.. دياربي ميهره بانيي ئيلاھى و.. بهلگەي مادديي وەحدانىيەن و.. چەند مزگىني يە كەن مژدهي لوتەف و بەزەي خواوندیان بېيە كە لمۇدىدا دەيانبە خشىت و.. چەند شايەتكى راستن له سەر ئەۋەي كە بەدېھىنەريان بە توانا و ئاگادارى هەموو شىتىكە. كەواتە بەر و تزووه کان لە هەموو گۆشە و هەرمىمكى جىهانى "زۆرى" دا ئاوىينەي "تاکى" ئى خواوهندن و، لە هەموو لايەكى ئەم جىهانددا، كە وەڭ درەخت پەلوپۇزى زۆرى لىئى بە وهەوە، سەرنجە کان لە "زۆرى" يەوه بې لاي "تاکى" رادە كېشىن!

همو بهرو تزوییک به زمانی حال دهليت: ئەم درەختە مەزنهى كە ئەم ھەموو ئەندام و دەمارانەي لىنى بۇوهەتەوە پارچە و بەش بەش نى يە، ھەرچى لە دايدە لە ئىمەشدا ھەيە، "زۆرى" ئى تەھو لە ناوەندى "يەكبوون" ئىمەدایە. تەنانەت "تۇۋىش" - كە وەك دلى بەر وايە - ئاوىنەيە كى ماددىيە، چۈنكە لە دلى خۆىدا بە پەنھانى زىكىرى ناوه جوانە كانى خوا دە كات، بەئىنەي، "دا خىت" كە بە ئاشكىڭ ئەن و زىكىدە كات.

نتجا هروهک بهر و تزووه کان ئاوینه‌ی "وەحدانییەت"ن، چەند ئامازیه کی بىزراوی "قدەر" و چەند ھېمایە کی "بەر جەستەی قودرەت" يشىن، بە چەشىنى كە قەدەر لە پىنى ئەوانەوە - بە هىما - دەلىت: ئەم درەختە و سەر جەم لق و پەلە تىك ئالاوه کانى، لەم تزووه وە گەشەيان

کردووه، کمو اته ئم دره خته له بواری "دروستکردن و شیوه کیشانی به دیهاتووان" دا به لگمه له سهر و هدانییه تی به دیهینه ره کهی.. ئنجا دواى لق لیبونه و زوربوونی لق و پله کانی، حدقیقته کهی خوی له "بهر یکدا و سه رجم و اتا کانیشی له "تزو" یکدا کوز د کاته وه. بهمهش دهیت به به لگه له سهر دانستی به دیهینه ره مه زنه کهی له بواری "به دیهینان و کارسازی" دا.

هه رووه کئم دره خته ئاوایه، دره خته بدهیهاتووانیش به همان جزره، چونکه دره خته بعونه و هران "بعون" ئی خوی له سه رجاوهی "وه دانییه" و هر ده گریت و هر بمویش پهروه رده دهیت و گکشنه ده کات و، پاشان بهری "مرؤف" ده گریت، که له نیوان ئم "زوری" یهی بعونه و هراندا دهیت به به لگه له سهر و هدانییه. ئمه و تا "دل" ئی مرؤف له ناوەندی ئم "زوری" یهدا به چاوی ئیمان نهینی "وه دانییه" ده بینیت.

هه رووه ها ئهو به رو بوم و توانه چهند ئامازیه کن بتو دانستی پهروه دگار، چونکه "دانست" به زمانی ئهو بهر و توانه ده دویت و، هه است و نهستی ئههلى هه است و شعوریش بتو ئمه مهی خواره وه بیدار ده کاته وه:

پوانینی همه کی و کارسازی گشتی ئم دره خته - به گشت فراوانی و شمولییه تیکیان - روویان لهم برهیه. چونکه ئهو "بهر" غونه نهیه کی پوخت و بچوو کی ئهو دره خته و مه بہست له بعونی دره خته که دا ئمه وه. ئنجا پوانینی همه کی و کارسازی گشتی ده پوانه تزوی ناو به رو بومه که، چونکه "تزو" ناوه رؤک و پیرستی دره خته کهی له خودا هه تگر تووه. بهو و اتایهی که ئهو که سهی کاروباری دره خت ده سازیت و ئه وانه ش که په یوهندی بیان به کارسازی دره خته کمه ههیه، تیکرا پوویان له یه ک به یه کی بهرو بومه کانی ئهو دره خته و که مه بہستی سه ره کین له به دیهینانی ئهو دره خته دا.

پاشان ئم دره خته زه بله لاحه بتو مه بہستی نوی کردن وه و له پیناوی به رو بومه وردیله کانی دا ههندی له لق و پله کانی هه لدھ پاچرین و موتور به ده کرین تا کو له ئه بخاما دا بهرو بومی باقی ئه و توق بگرن که گھلنى جوان و ناسکتر بن.

مرؤفیش، که "بهر" ئی دره خته بعونه و هرانه، به همان جزره. چونکه مه بہست له به دیهینانی دره خته بعونه و هراندا گرتنی بهری مرؤفه، تزوی ئهو برهش "دل" ئاده میز اده که رووناک ترین و همه کی ترین ئاوینه کانی کرد گاری شکو مهنده.

جاله سهر بناغه ئم دانسته يه که: ئم مرؤفه بچوو که بیوه به تمه و هری گھلنى ئالو گزپری مه زنى و هک حه شر و نه شر و، هزی کاول بیون و ئالو گزپر بیون بعونه و هران. چونکه له بهر داد گایی کردنی مرؤفه که ده رگای دنیا داده خریت و هی دوا پرور ده کریته و!

مادەم ياسى "دوپۇز" هاتە ئاراوه، ئەوا كاتى باسکردنى راستى يەكى روون و گرنگ
هاتووه، كە لايەنېكى روانىكىرىپۇنكىرىدەنەوە كانى قورئانى پېرۇز و بەھىزىي دەستمۇاژە كانى لە¹
بوارى چەسپاندى حەشىدا دەرەخات. ئەويش بىرىتى يەلمەمى خوارەوە:

ئەنجامى ئەم بىر كىردنەوە يە روونى دەكتەوه كە: لە پىناوى دادگانى كىردى مەرۆف و
شادبۇونى دا بە بەختەورىي ھەميشەبى، گەر پىويسىت بىكەت سەرجەمى گەر دوونىش
دەرەخىنەت. ئەو ھىزەش كە توانى رۇوخانىن و ئالۇ گۇرگەنلىكىنى گەر دوونى ھەمە لە²
بەرچاودايە. بەلام "حەشى" داراي چەندەھا پلەيە، ھەندىكىيان: دەبى بىزازىت و ئىمان ھىنان
پى فەرزە لە سەر ھەموو كەسىك.. ھەندىكى تىريشيان: بەپى پلە كانى بەر زبۇونەوە
رۇحى و فيكىرى دەرەدە كەھون و زانىنى ئەم بەشەيان لە پلانەدا پىويسە.

جا قورئانى پېرۇز بۇ ئەوەي بە جۈزىتكى بىن گومان ئاسانلىرىن و ئاسابىي تىرىنى پلە كانى
حەشى بچەسپىنەت، دەچى توانسىتكى يە كجار مەزن بۇ كىردىنەوە فراوانلىرىن و مەزنىلىرىن
باز نەكاني حەشى دەرەخات!

ئەوەتا ئەو پلەيەي حەشى كە پىويسەتە ھەموان ئىمانى پى بەھىن بىرىتى يە لەوەي: خەلکى
دواى مردىيان گىيانە كانىان دەرىوات بۇ چەند شۇينىتكى ترو، جەستە كانىشيان دەبنەوە
بە خاك و دەپتۈر كىن، جىڭ لە "عَجَبُ الذِّئْبِ" كە بەشىتكى بچوو كى جەستە مەرۆفە و لە³
حوكمى تۈۋىدaiە و دانارزىت و خواى گەورەش لە رۇزى حەشىدا جەستە مەرۆف لە سەر
ئەم بەشە بچوو كە زىندۇو دەكتەوه.

جا ئەم پلەيەي "ئىمان بە حەشى" ھىنده ئاسانە كە لە ھەموو بەھارىكدا ملىيونەھا نەمۇونەي
لە سەر ھەمە. كەچى قورئانى پېرۇز بۇ مەبەستى چەسپاندى ئەم پلە ئاسانە: ھەندى جار
توانسىتكى دەرەخات كە بتوانىت حەشى و نەشرى سەرجەمى گەردىلە كان بىكەت و..
ھەندى جارى تر ئاسەوارە كانى توانتى و دانسىتكى دەخاتە روو كە بتوانى سەرانسەرى
بەدېھاتووان بۇ نەمان و عەدمەن بىنېن و پاشان لە ويۋە بىانھىنەوە.. لە ھەندى ئايەتىشى دا
شۇينەوار و كارسازىي توانتى و دانسىتكى دەرەخات كە بتوانى ئەستىرە كان بە ئاساندا
پېرژىن و ئاسمانە كانىش شەق و پەق بىكەن و... لە چەند ئايەتىكى ترى دا كارسازىي
توانتى و دانسىتكى پىشان دەدات كە بتوانىت بە تەنها يەڭ ھاوار و بە تەنها يەڭ جار
سەرجەمى زىنده وران بىرېتىت و پاشان زىندۇويان بىكەتەوە و... لە چەند ئايەتىكى ترى دا
توانتى و دانسىتكى روون دەكتەوه كە بتوانىت يەڭ بە يەكى زىنده ورانى پۇوى زەھى بە

جیاجیا حهش رو نه شر بکات و .. ههندی جاری تریش شوننه واری تو انست و دانستیک پیش چاو ده خات که بتوانیت ههموو گزوی زهوي ههپروون ههپروون و چیاکانیش ورد و خاش بکات!

به واتایهی جگه لمو پلهیهی حهش، که دهبن ههموان بیزان و ئیمانیان پیی ههیت، گهلى پلهی تری ههن که دهتوانیت بهو تو انست و دانسته بینه دی.

جا ئه گهر دانستی پهروه ردگار خواستی له سره به ریابونی ئه پله زورانهی حهش رو قیامهت ببو، ئهوا بیی هیچ گومانیک هه موویان یان ههندیتکی گرنگیان، هاودهم له گهل حهش رو نه شری مرؤثدا به ریا ده کات.

پرسیار ده کهن و دهلىن:

ئېیوه له "وته کان" دا زور جار "قیاسی ته مسیلی" دهین. که چى به پیی زانیاریي "مهنتیق" ئهم چەشنه قیاسه يه قین نابه خشیت. خۆ له با بهته يه قینی يه کاندا پیویست به به لگهی مهنتیقی ده کات، "قیاسی ته مسیلی" ش تنه لها له و چەشنه با به تانه دا به کار ده هیتیریت که پیویستیان به به لگهی مهنتیقی نی يه و تنهها ظمنی غالیب "سەروزیادیانه، به پیی بپیاری زانیانی" ئوصولی فيقه" ..

سەرەپای ئهوهی که تو غونونه کان له شیوهی "چىرۇك" دا ده هیتیت، خۆ چىرۇك که کانیش ئهندیشەپن و حدقیقی نین و ههندی جاریش پېچمowanهی واقیعن! وەلام:

بەلى، له زانیاریي مهنتیقدا هاتووه که: "قیاسی ته مسیلی" يه قینی زانستی به ده ستموه نادات. بەلام ده بنیانین که قیاسی ته مسیلی جوزینکی ههیه گهلى زیاتر له به لگهی يه قینی مهنتیق بەھیزترە، تنهانهت له جۆرى يه كەمی شکلی يه كەمی مهنتیق زیاتر يه قین ده بەخشیت. ئهم جۆرەی قیاسی ته مسیلی بپیتی يه له:

(دەرخستى بەش و چىمكىکى راستى يه كى گشتى بە غۇونەھىتانا نوھە كى جۈزئى، پاشان بىيانانى بپیار لە سەر ئەو راستى يه و، پۇونكىردنەوەي ياساي راستى يه كە لە ماددهە كى جۈزئى و تابىھتى دا، تاکو بە بۇنە ئەو ماددهە يەوە راستى يه مەز نە كە بنا سرتىت و مادده جۈزئى يه كانىشى بۇ لا بگەرپەنەوە).

بۇ غۇونونه: "خۆر" هەرچەند تنهما يەك زاتى تەنبايە، كە چى بەھۆى "نۇورانىتى" يەوه له نزىك هەموو شتىكى بىرسكەدارەوە ئاما دەيە. جا بەم غۇونونەيە، ياساي راستى يەك پۇون دە كرېتەوە كە بپیتى يە لەوەي: "پۇوناڭى" و "شتى نۇورانى" پابەند نا كرېن و نابەستىنەوە، ئەمۇھەتا دوور و نزىك، كەم و زۆريان بەلا وە يەكسانە و "شۇين" يېش ناتوانىت سنۇورىان بۇ دابىنیت.

نمۇونىيەكى تىر: نمۇونە هېنائەنە بە: (پىكھاتن و وىنە كىشانى بەر و گەلائى درەخت لە يەك كاتدا.. بە يەك شىۋا ز.. بە ئاسانى يە كى تەواو.. بە جوانترىن شىۋە.. لە تەنها يەك مەلبەندەوە.. بە يەك ياساي ئەمرى) بۇ مەبەستى پىشاندانى بەشىنەكى راستى يە كى مەزن و چىمكى ياسايەكى گشتى يە. جائە و پاستى يە و ياساكەى، بە چەشىنەكى بىن گومان دەيچەسپىن كە ئە و بۇونەورە مەزنانە، وەك ئەم درەختە وان، ياساي ئەم حەقىقەتەيان بەسەردا جى بەجى دە كرىت. كە و اتە ئۇوانىش، وەك ئەم درەختە، مەيدانى هاتوچۈردىنى ئە و نەھىنى يە تەنبايى (ئەحەدىيەت) ئى خواوەندن.

سەرجمى قىاسە تەمىسىلى يە كانى ناو "و تە كان" لەم جۇرەن، كە لە بەلگەي بىن گومانى مەنتىقى بەھىزىرن و لەو زىاتىرىش يەقىن و دلىبايى دەبەخشن.

وەلامى پرسىارى دووهەم:

لە هونەرى "رەوانىبىزى" دا زازاراوه كە: ئەگەر واتاي وشە و گوفتار بۇ مەبەستىنەكى ترى جىڭە لە واتا سەرە كى يە كەى بە كارھىنرايىت، پىسى دەوتىرتىت: "لەفزى كىنائى" و، ئە و كاتە واتا ئەسلى يە كە لەو لەفزە كىنائى يەدا "راست و درۇ" رووى تىن ناکات. بەلکو تەنها واتا كىنائى يە كە بە: "راست" يان "درۇ" وەسف دە كرىت. بەو پىرى يە ئەگەر واتا كىنائى يە كە راست بىت ئەوا گوفتارە كە راستە، خۇ ئەگەر واتا ئەسلى يە كە لېرەدا راست نەبىت، زيان لە راستىي واتا كىنائى يە كە نادات. بەلام ئەگەر واتا كىنائى يە كە راست نەبوو ئەمەرچەند واتا ئەسلى يە كەش راست بىت گوفتارە كە هەر بە درۇ دادەنرىت!

بۇ نمۇونە، دەوتىرتىت: "فلان طويلى التجاد" واتە: كىللانى شىشىرە كەى فلانە كەس درېزە.. ئەم گوفتارە كىنائىيە لە: درېزىي بالاى ئەم كەسە. جائە گەر لە راستى دا بالاى بەرز بۇو ئەم گوفتارە كە راستە، هەرچەند شىشىر و كىللانىشى نەبىت. بەلام گەر بالاى بەرز نەبوو، با شىشىر و كىللانى درېزىشى بىتىت، گوفتارە كە هەر بە درۇ دادەنرىت، چونكە واتا ئەسلى يە كە ئەم گوفتارە مەبەست نەبوو!

جا ئە و چىرۇ كانەي كە لە و تەھى دەھەم و بىست و دووهەم و هاوجەشنىاندا ھېنراون، ھەموويان كىنائىن و ئەم راستى يانەش كە حىكايەتە كانىان كۆتايى بىن دېت و لەپەرى راستى و يە كاۋىيەك بۇندان لە گەل واقىعدا، واتا كىنائى يە كانى ئەم حىكايەتەنەن. واتا ئەسلى يە كانىشىيان چاولىكە يە كى تەمىسىلىن، هەرچى چۈن بىن راستى و دروستىي واتا كىنائى يە كان تىڭ نادەن. ئەمە سەرەر ئەمە كە ئەم حىكايەتەنەن چەند نمۇونەھېنائە وەيە كە زمانى حالىيان لە شىۋەي زمانى گوفتار تىدا بە كارھىنراوه و، بۇ مەبەستى تىڭەياندىنى عامەي خەلکىش كەسى مەعنەوى يان لە شىۋەي كەسى ماددى تىدا دەرخراوه.

مه به سی هم

نوینه ر و بانگهواز کاری گومپابی، دوای ئهودی و لامی گومان بر و قهناعه ت به خش و ده مکوتکه ری پرسیاری دووهه می ورگرت..

□ پرسیاری سی همی ئاراسته کرد و، وقی:

قرئانی پرور "احسن الحالین" و "أرحم الراحيمين" و چهند و شهید کی تری و هک ئهمانه بی کارهیناوه که ئهوده ده گیهنهن چهندین "خالیق" و "راحیم" ای تر هه بن..

پاشان ئیوه دهلىن: پهروه ردگاری عاله میان که مالیکی نه براوهی ههیه و ئهوبه ری پله هی هه موو جوزه کانی که مالاتی له خوزدا جهم کردووه.. که چی که مالاتی شستان به دژه کاباندا ده ناسریت، چونکه ئه گهر "ئازار" نه بایه "لەزەت" به که مال دانه ئه نراو، گهر "تاریکی" نه بایه "رووناکی" ندههاته دی و، گهر "جودایی" ش نه بایه "بە يەك شادبوون" هیچ لەزه تیکی نده به خشی.. هتد؟

و لام: که رتی يه که می پرسیاره که به پیئع ئاماژه و لام دده بینه وه:

◆ ئاماژه يه که م:

قرئانی پرور، هر لە سەرتاوه تا کۆتاوی، تەو حيد روون ده کاته و و بە جوزیکی بىن گومان دەيچە سپېنیت. ئەمەش لە خۆى دا بەلگەيە لە سەر ئهودی کە ئه و جۆره و شانهی قورئان ئه و اتايانه نا گیهنهن کە ئیوه لیيان تى ده گەن. بەلکو فەرمۇدە خواي گەورە کە دە فەرمۇي: ﴿أَحْسَنُ الْخَالِقِين﴾ ئه و اتايە ده گیهنىت کە خواوەند لە جوانترىنى پله کانى خالیقیت (بە دېھىنەرېتى) دايە. ئەم ئايە تە هەر گىز هیچ بەلگە و نىشانىدە کى تىدا نى بە لە سەر بۇونى بە دېھىنەرېتى کى تر. چونکە "خالیقیت" وەك هەموو سيفەتە کانى تر، داراي گەلتى پله ئى زۆر و زەبندەيە. كەواتە (احسن الحالین) ئهوده ده گیهنىت کە: بە دېھىنەرې مەزن لە جوانترىن و لەوبه ری پله کانى "خالیقیت" دايە.

◆ ئاماژه دووهه م:

﴿أَحْسَنُ الْخَالِقِين﴾ و دەستەوازه قورئانی يە کانى ترى ها و چەشنى، پوويان لە "فره خالیقى" نى يە، بەلکو روويان لە جۆره کانى "مەخلۇوقىيەت". و اتە ئه و خالیقە کە هەموو شتىڭ بەدى دەھىنېت، بە جوانترىن شىۋە و باشتىرىن پله بەدى دەھىنېت. ئايەتى ﴿أَحْسَنَ كُلُّ شَيْءٍ خَلْقَهُ﴾ هەروهە ئايە تە پرورزە کانى ترى ها و چەشنى، ئەم و اتايە دەر دەخەن.

◆ ئاماژەی سی‌ەم:

ئەو بەراوردانەی کە لە دەستەوازە کانى وەك: "أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ" و "الله أَكْبَرُ" و "خَيْرُ الْفَالِصِلِينَ" و "خَيْرُ الْمُحْسِنِينَ" و ھاواچەشنىاندا ھەن، بەراورد و موفازەلە نىن لە نىوان چەند سيفاتىكى واقيعى خواى گەمورە و ئەوانددا كە نۇونەي ئەو سيفەت و كردارانەيان لە لا يە . نە خىر .. چونكە ھەرچى كە مالاالت ھەن لەناو سەرجمى گەردون و جىتنى و ئادەمیزاد و مەلائىكەتدا، تىكىرىپا سېيەرىنىكى لاوازن لەچاۋ كەمالى پەھايات خواى گەورەدا. ئىت چۈن دە گۈنچى بەراوردىان لە نىواندا بىكىت؟ كە واتە بەراوردە كە بە گۈيىرەي روانىنى خەللىكى يە بە تايىەت ھى بى ئاڭايان.

وا نۇونەيەك بۇ رۇونكىردىنۇوە دەھىيىنەوە:

"سەربازىتكى" گۈزىرایەلى و ملکەچى تەواولە رۇوى عەريفە كەىدا دەنۇنىتىت و پىسى وا يە ھەموو خىر و چاكەيە كى لە عەريفە كەيەوە دەست دەكەويت و، مە گەر بە دە گەمن دەنا پادشاي ھەر بە خەيدالدا نايەت، خۇ ئە گەر بە خەيدالىشى دا بىت ئەوا ھەر منەتبارى و سوپاسگۇزارى پىشكەشى عەريفە كەى دە كات. جا بەم چەشىنە سەربازە دەوتىنت: (پادشا لە عەريفە كە گەورەترە و، سوپاس تەنها پىشكەشى ئەو بىكە). دىيارە مەبەست لەم گۇفتارە بەراوردىنى يە لە نىوان سەركەردايەتىي واقيعى بەسام و شىكتۈزۈ پادشا و سەركەردايەتى يە جوزئى و ۋوالتى يە كەى عەريفە كەدا، چونكە ھەرگىز بەراورد و "تەفضل" ئىداوا ھىچ واتايە كى تىدا نى يە، بەلکو بەراوردە كە رۇوى لە پەيۋەندى و بايەخدانى سەربازە كەيە بە عەريفە كەى كە لە رادەيە كى وادايە بەسەر غەيرى خۆى دا پىشى دەخات و سوپاس ھەر تەنها پىشكەشى ئەو دە كات و ھەر تەنها ئەوى خۆش دەويت!

بە وىنەي ئەم نۇونەيە، ھۆكاري ۋوالتى يە كان، بە وەھىمى بى ئاڭايان، لە حوكى بەديھىنەر و نىعمەت بەخىشىدان و، دەبن بە پەردە لە رۇوى بىنېنى نىعمەت بەخىشى راستەقىنەدا. بۆيە ئەوان بە توندى دەست لەو ھۆكاري ۋوالتى يانە گىر دە كەن و پىيان وا يە ھەموو نىعمەت و چاكەيەك لەو پەردە و ھۆكاري انەوە ھاتۇوە، ئەوەتا سوپاس و مەدح و سەنایان پىشكەشى ئەوان دە كەن. ئالىرەدا قورئانى پىرۇز پىيان دەفرەرمۇنى: "الله أَكْبَرُ، "أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ، "خَيْرُ الْمُحْسِنِينَ". واتە تەنها رۇو لەو بىكەن و سوپاسى ئەو بىكەن.

◆ ئاماژەی چوارم:

ھەروەك بەراورد و "تەفضل" لە نىوان بۇونەورانى حەقىقى دا ساز دەكىت، لە نىوان شتانى ئىمكاني و گىريان كراوېشدا دەكىت. ئىجا ھەروەك زۆربەي ماھىيەتى شتان چەند

پلهیه کی زوریان هدیه، به همان جو ر ماهیبیه‌تی ناوه جوانه کانی خوای گهوره و سیفه‌ته خاوینه شکوه‌منده کانیشی ده کری گهله پلهی زوریان تیدا بیت.

جا خوای گهوره له کاملترین و جوانترینی پله مو مکین و ته سهور کراوه کاندایه. ته نانهت گرد و دوون و سه رجه می که مالاتی ناویشی شایه‌تیکی راستن له سه رئم حقیقته و ئایه‌تی: ﴿هُلَّةُ الْأَسْمَاءِ الْحُسْنَى﴾ که و هسفه بز همه مو ناوه کانی، ئرم و اتایه ده در ده بیت.

◆ ئامازه‌ی پتچمه:

ئرم براورد و مو فازه‌له‌یه له برا مبه رغیبی خواوه نی‌یه، بملکو خوای گهوره دوو جو ر سیفه‌ت و دره و شانه‌وهی هدیه.

یه کهم: کار سازی و ئیش بدری کردنی بز شستان له شیوه‌ی یاسایه کی گشتی دا، که به نهینی "تاکی" له ئیر په رده‌ی "هۆ کاره کان" دا ئەنجامیان ده دات. دوو هم: کار سازی و ئیش بدری کردنی راسته و خزو و تایه‌تی بز شستان به‌هوزی نهینی "تەنیابی" يهود، بین به کاره‌ینانی په رده‌ی هۆ کاره کان..

که و اته چاکه‌ی راسته و خزو، بديهینانی راسته و خزو و دره و شانه‌وهی راسته و خزو مەزنتی خوای گهوره به‌هوزی نهینی "تەنیابی" يهود، گهله مەزنز و جوانز و بەرزه له چاکه کاری و بديهینان و مەزنتی خواوه‌ند که له پئی هۆ کاره کانه‌وه ئاسه و اره کانیان ده رده کمون.

بز غورو نه: ئەگه پادشاه چینی "ئەولیا" کان بیت و سه رجه می حوكم و فەرمانزه‌وا بیه‌تی يه کانیش له دهستی خزوی دا بن، ئەوا کارمه‌نده کانی دهولته کمی و سەر کرده کانی سوپاکه‌ی له په رده و هۆ کار بە ولاده هیچی تر نین.

جا کار بدری کردنی ئرم پادشاهیه به دوو جو ره:

یه کهم: بهو فەرمانانه‌یه که دهريان ده کات و بهو ئىجرائاتانه‌شە که به یاسایه کی گشتی و به‌هوزی کارمه‌نده و سەر کرده رواله‌تی يه کان و به گوتیره‌ی قابيلیبیه‌تی پله و مەقام، ئەنجامیان ده دات.

دوو هم: چاکه کاری و ئىجرائاته راسته و خزو کانیه‌تی که له پئی یاسای گشتی يهود نین و کارمه‌نده رواله‌تی يه کانی تیدا نه کردوون به په رده.

ئاشکرا يه ئەمەدی دووه‌میان گهله جوان و بەرزه لە وەی پىشىو، که به شیوه‌یه کی ناراسته و خزو ئەنجام ده دریت.

خوای گهوره‌ش (ولله المثل الأعلى) که پادشاه ئەزهله و ئەبد و په رو و دگاری هەموو جيئانه کانه، بز مەبەستی دەرخستنی عيززهت و مەزنتی په رو و دگاریتی يه کمی، هۆ کاره کانی به وينه‌ی په رده دان او له پرووی بدری کردنی کاره کانی دا.

خۆ جگە لەمە، لە دلى ھەموو بەندە کانى دا تەلەفۇنىكى تايىەتىي داناوه و، فەرمانى **وياڭ ئەبىدۇ وياڭ ئىستەعين** بۇ دەركەردوون. واتە: بەندايەتى يە كى تايىەتىي بۇ دەستىشان كردوون كە راستەو خۆ بەو تەلەفۇنە ناو دلىان پۇو لەو بىكەن و واز لە ھۆكارە كان بەھىن و پشتگۈزىيان بىخەن. بەم جۆرە خواى گەورە بىووى بەندە کانى لە بۇونەوەر انوھ بۇ لای خۆى ئاراستە دەكتە.

جا فەرمایىشە كانى خواى گەورە: **أَحَسْنُ الْخَالِقِينَ** و **أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ** و هەروەها: "الله أكىر" ئەم واتا ناوير اوھىيان لە خۆ گىرتۇوھ.

* * *

سەبارەت بە كەرتى دووهەمى پرسىارە كەى نوبىئەرى گومپابى، ئەوا وەلامە كەى لە پىنج هېمادايە:

○ هېمای يەكەم:

لە پرسىارە كەدا دەلىت: هەر شىئىك دىزى نەبىت چۈن كەمالى دەبىت؟
وەلام:

خاونى ئەم پرسىارە لە "كەمالى حەقىقى" نەگەيشتۇوھ، چونكە پىي وايە ئەو كەمالە شىئىكى گۈزۈھى (نىسى) يە!

ھەموو تايىەتكارى و چاكە و پىشكەوتىك بەسەر كەسانى تردا، كە لە ئەنجامى بەراورد كردنى نېوان شنانەو سەرەلدەدات، لە راستى دا چاكە كە راستەقىنە و كەمالى حەقىقى نىن، بەلكو چەند چاكىيە كى نىسىن. ئەمەتا ھېنە لەوازن كە ئەگەر بەرامبەرە كەيت پشتگۈزى خىست و نەتخۇيندەوھ، ئەۋائەو چاكە و كەمالەش بايەخىان نامىنېت و ھىچ حسابىتكىيان بۇ ناكرىت!

بۇ غۇونە: لەزەت و تايىەتكارىي "گەرمى" بەھۆى "ساردى" يەوهى و، لەزەتى نىسىنى "خواردن" يىش بەھۆى كارىگەرلى "ئازارى بىرىسىتى" يەوهى. خۆ ئەگەر ئەو كارىگەرلى يانە نەمىنن، چىز و لەزەتە كانىش نامىنن، يان كەم دەبنوھ.

بەلام لەزەت و خۇشەويىتى و چاكە و كەمالى "حەقىقى" ئەوانەن كە لەسەر بناغەى تەسەور كردنى غەيرى خۆيان و بەراورد كردىيان لە گەل ئەو غەيرەدا بىيات نەنزاپىن، بەلكو خۆيان لە زاتى خۆياندا وجۇودىيان بىتت و، راستى يە كى رەگداكوتاۋ بن، وەك: لەزەتى وجۇودو، ژيان و، خۇشەويىتى و، خواناسى و، ئىمان و، مانەوھ و، مىھەبانى و، شەھقەت.. هەروەھا وەك جوانىي: رۇوناڭى و، بىنن و، گۇفتار و، سەخاوهت و،

پرهوشت و، شیوه و پوشدار.. همروهها و هک که مالی: زات و، سیفهت و، کردار.. ئه مانه و تایبه تکاری بیه زاتی بیه کانی تری هاوچه شنیان، که هر گیز بیه "بیون" بیان بیه "نبیون" بیه غیری خۆیان ئالو گۆریان بیه سردا نایهت، بیه: لهزهت و جوانی و که مالی "حهقيقی" داده نرین. جا که مالاً تی بیدیهینه ری خاوهن که مال و کرد گاری شکومهندی خاوهن جوانی، هممویان زاتی و حهقيقین، هر گیز غیری خوای گهوره کاریان تی ناکات.

○ هیمای دوره‌هم:

"سەيد شەريفى جورجانى"^(۱) لە كتىبىي "شرح المواقف" دا دەلىت: (ھۆكاري خۆشەویستى: يان لەزهته، يان بەرژەوەندىيە، يان هاواره گەزىتىيە، يان كەمالە. چونكە كەمال لە خۆى دا خۆش ويسراوه).

واته: هەر شىتكەت خوش ويسىت يان لەبەر لەزهت خۆشت دەۋىت، يان لەبەر سوود و بەرژەوەندى، يان لەبەر هاواره گەزى - وەك حەز كردن لە منال - يان لەبەر ئەمە خۆشت دەۋىت كە داراي كەمالە. جا ئەگەر ھۆكاري خۆشەویستىي بىه كە "كەمال" بۇو، ئەمە پىویست بە ھۆكارييکى ترى خۆشەویستى ناکات، چونكە كەمال ھەر لە خۆى دا مایهى خۆشويىستە.

غۇونەي ئەمە وەك: خۆشويىستى خاوهن فەزل و پياوچا كانى يېشىنان لە لايەن خەلتكىيە، ئۇدەتا بىن ئۇدەي ھېچ پەيپەندىيەك لە نىوانىاندا ھەبىت بىان بەستىت بىه كەمە، كەچى خۆشيان دەون و پىزىيان لە بەرامبەر ھەر بىز دەردىپەن.

جا كەمالى خواى گهوره و كەمالى هەممو پلەيە كى سەرچەمى ناوه جوانە كانى ئەمە، هممویان كەمالى پاستەقىنهن. بىزىيە لە زاتى خۆياندا مایهى خۆشويىستەن.

خواى گهورەش كە خۆشەویستى حهقيقى و خوش ويسراوى حەق و پاستەقىنىيە، بە خۆشەویستىي بىكى شاياني خۆى: كەمالى حهقيقى و جوانىي سيفات و ناوه جوانە كانى خۆى خۆش دەۋىت و، هەر وەها جوانىي سەنھەت و بەديھاتووه كانىشى خۆش دەۋىت كە ھۆى دەر كەوتەن و ئاۋىنەي ئەمە كەمالەن. لەبەر ئەمە، گشت پىغەمبەران و ئولىيا كانىشى خۆش دەۋىت، بە تايىەت پىشەواي پىغەمبەران و پادشاي ئەولىاكان و خۆشەویستى پەروەرد گارى جىهانيان ﷺ.

(۱) سەيد شەريفى جورجانى زانىيە كى بەرز و بەرپىزى چەرخى خۆى بۇوە و لە سالى (۸۳۸ - ۱۴۳۴) كۆچى دوانىي كردووه. گەلن بەرھەمى زانىتى دواي خۆى جىن ھېشتووه، وەك: "الرشاد في شرح الإرشاد" و، شەرھى "إرشاد السارى" ئى تەفتازانى كە لە زانىتى "نەحو" دايە و، وەر گىز ئانى نامىلە كەمە كە باو كى بە زمانى فارسى دايىاوه و، دانانى كتىبىي "الغرة" لە مەتىقدا و، لە هەممویان گۈنگۈز: شەرھى كتىبىي "المواقف" ئى عەزۇددەدىنى ئىجى "يە لە زانىتى" كەلام دا. (وەر گىز)

واتە: لەبەر ئەوهى جوانى يە كەى خۆى خۇش دەۋىت، ئەوا خۆشەویستە كەشى بەلگە خۇش دەۋىت، چونكە ئاۋىنەي جوانى يە كەيەتى ..

ھەروەھا لەبەر ئەوهى ناوه جوانە كانى خۆى خۇش دەۋىت، چونكە هەر ئەو خۆشەویستە كەى خۆى بەلگە برايانى ئەويشى خۇش دەۋىت، چونكە هەر ئەو خۆشەویستە خاواھن ھەست و شعورەيەتى كە بە تەواوى پەى بە ناوانە بىات ..

ھەروەھا لەبەر ئەوهى سەنعتە كەى خۆى خۇش دەۋىت، چونكە سەنعتى ئەوا ئاشكرا دەكەت و خەلکى يان بىلا پىنمابى دەكەت ..

ھەروەھا لەبەر ئەوهى بەدىھاتۇوانى خۆى خۇش دەۋىت، چونكە خۆشەویستە كەى بەلگە و ھەممو ئەوانەشى خۇش دەۋىت كە بە رى و شوينى ئەودا دەرۇن، چونكە هەر ئەوه كە نىرخ و بەھاى بەدىھاتۇوانى دەزانىت و پېرۇزبائى يانلىنى دەكەت و دەفرمۇئى: "ماشاء الله چەندە جوان بەدى هيئراون!"

ھەروەھا لەبەر ئەوهى جوانى بەدىھاتۇوانى خۆى خۇش دەۋىت، چونكە خۆشەویستە كەى بەلگە و شوينىكەوتowan و برايانى ئەويشى خۇش دەۋىت، چونكە هەر ئەوه ھەممو رەھوشتە بەرزوھ كانى لە خۆى دا جەم كەردىت.

○ ھېتىمى سىھەم:

ھەممو جۈزە كانى كەمالى ناو گەردوون نىشانە و ئامازەن بۇ كەمال و جوانىي زاتى مەزنى پەرورىدگار. تەنانەت هەرجى جوانى و كەمال ھەن تەنھا سىپەرىتكى لوازن لە چاو كەمالى راستەقىنە ئەودا. والىردا ئامازە بۇ پىنج بەلگە ئەم راستى يە دە كەبن: بەلگە ئە كەم: ھەممو كۆشكىكىي مەزنى نەخشىتىراوى رازاوه - بە ئاشكرا - بەلگە يە لەسەر وەستايە كى كارامە. چونكە كارى كامەل و رېتكۈپىك و رېنگىن (كە لەم نۇونەنەدا سەنعت و نەخشى ناوازىدە) بە ئاشكرا بەلگە يە لەسەر بۇونى بىكەر و وەستا و ئەندازىيارىتكى كامەل و ئامازە دەكەت بۇ ناونىشان و ناوه كانى ئەو وەستا و ئەندازىيارە، وەك ناونىشان و ناوى: (نەخش و نىڭاركىش و، وىنە كىش). ئىجا ئەو ناوه كامالانەش بىن گومان بەلگەن لەسەر سىفەتى سەنعتە كامالە كە ئەم وەستايە، ئىجا كەمالى ئەم سەنعت و سىفەتەنەش بە پۇونى بەلگە يە لەسەر كەمالى توانا و ليھاتى ئەو وەستايە، ئىجا ئەو توانا و ليھاتى كامالانەش بىن گومان بەلگەن لەسەر كەمالى زاتى خودى وەستاكە و لەسەر بەرزىي ماھىيەتە كەى.

بە وىنە ئەم نۇونەنە، كۆشكى جىھانىش كە بىرىتى يە لەم ئاسەوارە رازاوه و كامالە، بە ئاشكرا و بەداھەت بەلگە يە لەسەر چەند كەدارىك كە لەپەرى كەمالدان، چونكە جۈزە كانى كەمالى ناو و ئاسەوار و شوينەوارە كان لە كەمالى كەدارە كانەوە سەرچاوهيان گەرتۇوە ..

که مالی کرداره کانیش به ئاشکرا بەلگەن لە سەر كەسیتى بىكەرى خاوهەن كەمال و لە سەر كەمالى ناوە کانى وەك: "المدبر والمصور والحكيم والزيزن" و ناوە کانى ترى هاوجەشنىان كە پەيوەندى يان بە ئاسەوارە كەوەھە... .

ئنجا بىن گومان كەمالى ناوینشان و ناوە کانیش بەلگەيە لە سەر كەمالى وەسفە کانى ئەو بىكەرە خاوهەن كەمالە، چونكە ئەگەر سيفەتە کان كامىن نەبىن ئەوا ئەو ناوەنەي كە لييانەوە پېيدا دەبن هەر گىز كامىن نابن.. .

ھەروەھا كەمالى ئەو وەسفانە بە ئاشکرا بەلگەيە لە سەر كەمالى كاروبارە زاتى يە کانى، چۈنكە بىنەمای سيفەتە کان ئەو كاروبارە زاتى يانەن.. .

ئنجا كەمالى كاروبارى زاتىش بە ئەندازە "علم اليقين" بەلگەيە لە سەر كەمالى زاتىكى مەزنى خاوهەن كاروبار، بەلگەمە كى هيىنەدە بىن گومان كە پۇوناكىي ئەو كەمالە ھەرچەندەش بەناو پەرده کانى: كاروبارە کان و، سيفەتە کان و، ناوە کان و، كردارە کان و، ئاسەوارە کاندا تىپەپ بۇوە، كەچى هيىشتا ھەر "جوانى" و "كەمال" ئى لەم گەردۇونەدا بە ئاشکرا پىش چاوشتوو.

ئايادوای چەسپاندى بۇونى كەمالىتكى زاتى و حەقىقىي تائەم رادەيە، ئىز دەبىي كەمالى نىسبىي چ بايەخىيىكى ھەبىن، كە پابەندى غەبرى خۆيەتى و، لە چاوش ھارچەشىنە كانى و بە سەر كەوتى بە سەر دەزە كانىدا "بۇون" بە دەست دەھىيىت؟ ئايادەم كەمالە نىسبىي يە لە چاوش ئەو حەقىقىي يەدا كەمالىتكى كىر و خاموش نى يە؟!

بەلگەي دووھەم: كاتىلە مرۇف بە چاوى پەندلى وەرگرتىن دەرۋانىتە ئەم گەردۇونە، دل و وىزدانى بە "حمدس" يېكى راست، ھەست دە كات كە: ئەو كەسەي بە جۆرەھا جوانى بۇونە وەران ئارايىشت دەدات، بى هىچ گومانىتكى خاوهەنى جوانى و كەمالىتكى نەپراوەيە، بۇيە جوانى و كەمال لە كارە کانىدا دەرده كەويت.

بەلگەي سىھەم: ئاشكرا يە كە سەنعتە ھاوسەنگە رېنکوپىك و جوانە کان، بەپىي "بەرنامە" يېك دروست كراون كە لەپەرى جوانى و ورده كارى دايە.. ھەروەھا بەرنامەي كامىل و ورد و جوانىش بەپىي زانست و زەينىتكى جوان دارپىزراوە و پالى بە توانا و ليھاتىتكى رۇحىيى كامىلمۇد داوه. ئەمەش ئەۋە دەگەيەنیت كە جوانىي مەعنەولىي پۇچ بەھۆي زانستەوە لە سەنعتدا دەرده كەويت.

ھەمۇ ئەم بۇونەرانە و ئەو شتانەش لە ناوياندان و، سەرجەمىي جوانى يە ماددىيە کان كە لە ژمارە نايەن، تەنها چەند ئەنگىزىي جوانى يە مەعنەولىي و زانستى يە کان، ئەو جوانى و كەمالە زانستى و مەعنەولىي يانش بىن گومان درەشانەوەي جوانى و كەمالىتكى ھەتاھەتايىن.

بەلگەي چوارەم: ئاشكرايە كە ئەو شتەي پۇوناڭى پەخش دەكت، دەپىت خۆيشى رۇوناڭ يېت.. كردارى خىر و چاكەش بە دەست رۇيىشتىن دەكىرىت و.. نەرمۇنانيش لە شتى ناسك و نيانوھ پەيدا دەيىت. لەبەر ئەمە، بەخشىنى جوانى و جۈرەھايى كە مالات بە بۇنەوەران بەلگەيە لەسەر جوانى و كەمالىكى ھەميسىھىي، بە وينەي پۇوناڭى كە دەيىت بە بەلگە لەسەر "خۇر".

ھەروەك پۇوبارە كان بە لى درەوشانەوهى خۇر دەبرىسىكىنەو، ئەم بۇنەوەرانەش بە وينەي پۇوبارى مەزىن بەخور دىن و دەرۇن، بەچەشىنىكى كاتى - بەلگە دواي يەك - جوانى و كەمالىان تىدا دەبرىسىكىتەوە، پاشان ھەريە كەيان دەرۇن بە رېنى خۆيانەوە. لەم بە دواي يەك تەنەي بىرىشىنى دەرىدە كەويىت كە جىلوھ و جوانى ئۇ پۇوبارە بە خۇرەمە هى زاتى خۆى نى يە، بەلگۇ جوانى و درەوشانەوهى خۆرىيکى پۇوناڭە. كەواتە ھەرچى جوانى و كەمالات - بە چەشىنىكى كاتى - بەسەر لافاوى بۇنەوەرانەوە دەبرىسىكىنەوە، تەنەا بىرىشكەنانەوهى جوانىي ناوه كانى ئۇ كەسەن كە "نۇور" ئى سەرمدى يە! نعم! تفانى المرأة.. زوال الموجودات، مع التجلّى الدائم.. مع الفيض الملازم، من اظهر الظواهر، من أبهر البواهر على أن: الجمال الظاهر.. أن الكمال الزاهر، ليس ملك المظاهر. من أوضح تبيان.. من أوضح برهان، للجمال المحرّد.. للإحسان المجدّد، للواحى بـ الوجود.. للباقي الودود.

بەلگەي پىتجەم: ئاشكرايە كە ئەگەر چەند كەسىكى جياواز لە چەند رېڭايە كى جياجياوهەatin و ھەممۇوشيان رۇوداۋىكى دىيارى كراو و ھەخۆى بىگىز نەوە، ئەوائەم گىزىانەوە بە تەواتور دەيىت بە بەلگەيە كى دلىنابى پەخش لەسەر بۇنى ئۇ رۇوداوه. ھەمو ئەھلى كەشف و زەوق و شەھوودى چىنە جياجياكانى لىنگۈلەران و، رېنگا جۇراوجۇرە كانى ئەمۇلياكان و، رېيازە لەبەك نەچۈوه كانى ئەصفىاكان و، رېنپەوه جياجياكانى دانا لىنگۈلەرە كان، كە مەشرەب و رېياز و لېھاتن و سەردەمە كانىشيان گەللىي جياواز و جزر او جۇزىن، بە كەشف و زەوق و شەھوود قىسىيان لەسەر ئەوە يە كانگىر بۇوه كە: (ھەرچى جوانى و كەمالات لە پۇوى بۇنەوەران و ئاوینەكانى بەدىھاتۇواندا دەردە كەون، تەنەا درەوشانەوهى كەمالى زاتىكى مەزن و جوانىي ناوه كانى ئەون).

جا يە كەگرتىنی ھەمو ئەوانە لەسەر ئەم راستى يە، بەلگەيە كى گومان بىرى نەجوول و يە كەدەنگى يە كى مەزنى وھايە كە زامدار ناكرىت. پىس وايە "نوينەر گومپاىي" ناچارە هەللىت و گۆيى خۆى باخنىت، نەبادا راستى يە كانى ئەم ھىماما يە بىيىتىت!

به لئی، میشکه تاریکه کان، به وینه شه مشممه کویره ن، تو انای بینی نهم پرونایی کی بیان
نی يه. بویه وا ئیمهش با یه خیکی ئوتؤیان بین نادهین!

○ هیماتی چوارده:

لهزهت و جوانی هر شتیک زیاتر بز هاووینه و دژه کانی ناگه ریتهوه، به لکو بز
دیارده کانی ده گه ریتهوه. بونغونه: "کهرم" (به خشنده بی) سیفه تیکی خوش و جوانه. مرؤفی
"که ریم" (به خشنده) لهزه تیکی خوش ده چیزیت که ده بینیت کهرم له گه ل کراوه کانی
لهزهت لهو که رهمه ده بن و، به شادمانی و خوشحالیی ئوان همزار جار زیاتر لهزهت
ده چیزیت، له چاو ئهو لهزه ته نیسبی يهی که بددهستی ده بینیت له سر که وتنی به سر هاووه
سنه خاوه تمنه نده کانی دا!

به همان جور، مرؤفی خاوه ن شه فقهه و به زه بی، به ئنه ندازه حه و انه وهی گشت ئه و
که سانهی که شه فقهه تیان له رپودا ده نوبنیت، لهزه تی راسته قینه ده چیزیت.

ئه وه تا ئه و لهزه تهی که دایک له حه و انه وه و به خته و هر بی مناله کانیه وه به دهستی ده بینیت،
هینده به هیز و په گدا کوتاوه که گیانی خویشی له پیناوی حه و انه وهی ئه واندا به خت
ده کات. تنانه ت لهزه تی ئه و شه فقهه ته "مریشك" هان ده دات که بز پار استنی
جوو جهله کانی، هیرش بز سره شیر بھریت!

که او ته "لهزه ت" و "جوانی" و "کهمال" و "به خته و هر بی راسته قینه" و هسنه به رزه کان،
ناگه ریتهوه بز هاوتا و دژانیک که بوزیان ته سه وور ده کریت. به لکو رپویان له و شتانه که که
وهک ئاوینه وان و تیاياندا ده رده کهون و پهیوه ندی بیان پیانه وه همیه.

بونغونه: جوانی میهره بانی خواوه ندی (جوان و، خاوه ن کهمال و، حه بی و قهیوم و،
حمدنان و، مهننان و، په حمان و، په حیم) رپوی له و په حم بین کراوانه بی که به زه بی و سۆز و
میهره بانی ئمویان دهست که و توره، به تاییه ت ئه وانه بی که له به هه شتی هه میشه بی دا
جوو رههای به زه بی و میهره بانی فراوان و شه فقهه تی ئمویان به دهست هیناوه..

هه رووهها خوای گهوره خاوه نی شتیکی و هک "مه حه بیهت" که شایانی زاتی خاوه بی ئه
بیت، به ئه ندازه خوشحالی و به خته و هر بی به دیهات و وانی.

هه رووهها گه لئی "کاروبار" به رز و جوان و موقه دده سی هه ن که تابلی خاوه ن و،
واتای ئه و تؤیان هه بی که شایانی خوای گهوره ن و، ئیمه ناتوانی له به ره بونی ئیزني شه رعی
باسیان بکهین، له و ته عبیره يه کجارت خاوه ن و موقه دده سانه که به: لهزه تی موقه دده س و
عیشقی موقه دده س و خوشحالیی مونه ززه و قودسی، ته عبیر ده کرین. به چه شنی که
هه رهی که بیان له چه ندهها پله بی بزری و قودسی و نه زاهه تدان و، ج له ناو بیونه و هراندا و ج

لهم عیشق و خوشحالی بیش که له و اندا هستی پی ده کریت، ده رده کهون. وه ک له زور
شویندا چه سیاندو و مانه.

ئەگەر دەتمۇنیت سەھىرى بىرىسکانەوەيە كى ئەو واتا مەزنانە بىكەيت، ئەوا فەرمۇو بە چاولىكەي ئەم نۇونەيە سەپىرى بىكە:

مرؤژیکی سه خاوه‌تمند و بهبهزه‌بی و خاوه‌ن بهخشنده‌بی و میهره‌بانی، میوانداری‌یه کی ره‌نگینی له سمره‌یه کیک له که شتی‌یه گه‌برز که کانی‌دا بتوهه‌زاران ئاماده‌کرد و، خۆیشی‌له گوشیه‌که‌و سهیری ده‌کردن و ده‌بینی که چون به سوپاس و پیزانتیه‌وه له به‌خششە کانی ئەو به‌هرمه‌نند دهبن! جا ئایا ده‌بی ئەو مرۆژه سه خاوه‌تمند چه‌نده خۆشحال و شادمان بیت که چاوی لەم دىعه‌نیه و، لەزهت چەشتى ئەو هەزار و برسی يانه ده‌بینیت و، سوپاس و ره‌زامه‌نديي ئەو موحتاجانه بەدەست ده‌هینیت؟! دەتوانیت بتو خۆت لیکی بدهیتموه و هەلی بسەنگینیت.

له کاتیکدا مروف که خواهند پرسته قینه‌ی میوانداری به کی بچوو کیش نی‌یه و، له میوانداری‌یهدا جگه‌هه که ئاماده کردن و سفره را خستن چیز تری له ئهستودانی‌یه، تا ئەم راده‌یه لەزههت بچېزیت و خوشحال بیت به ریزنانی له خەلکی لهم میوانداری‌یه جوزئی‌یهدا..

ئىزت بۇ خۆت لىرەدا هەمەو ئەو واتا موقەددە سانەي "مەھبىبەت" و ئەو تەعبيرە خاوىنەنى كە ئەنخامى "مېھرەبانى" ئى خواوهندى رەھمان و رەحىمن و، ئىمە لە تەعبير كە دىياندا دەستە سانىن، قىام بىكە و لىتكىيان بىدە، ٩٥.

نمونه‌یه کی تر:

نه گهر و هستایه کی کارامه ئامیری "گرامافون" یکی واناوازه دروست بکات که بین هیچ پیویستی یه ک به "قهوان" قسه بکات و، ئنجا بوز تاقیکردنوه له پیش چاوی خملکی دا به کاری بهینیت و، ئهم ئامیرهش لهم کاتهدا به باشترين شیوه کاره که راپیه پینیت و ویست و نیازی و هستاکهی بهیینیتهدی.. ئایا ئه و هستایه به بینینی سنه‌ته کهی لاهسرا ئهم شیوه‌یه، چهنده دلخوش دهیت و چهنده لهزهت له کاره کهی دهبات و شانازی بیوه ده کات، تهناهت له خوشحالی دا چهنده "بارک الله" له بر خویمه دوپات ده کاتهوه!!

جا ائه گهر مرؤوفیکی بچووکی دهسته و سان له بواری دروستکردن و داهیاندا، تهناهابه سنه‌تیکی تاوا بچووک تا ئهم راده به نو قمی شادمانی و خوشحالی بیست، ده بنی کردگاری مه زن چون بیست که ئهم گهر دوونهی لاهسرا شیوه‌ی مؤسیقا و گرامافونیکی مه زندا به دی هیناوه به تاییه‌ت زایله‌ی ته سبیحاتی زینده و هرانی پرووی زه‌وی و تاییه‌ت تریش ئه و ئامیری گرامافونه پهروه ردگاری و مؤسیقا خوابی‌یه لاه سه‌ری مرؤقدا دایناوه، که دانست و زانستی مرؤف به سه‌سامی و حه‌په‌سانمه‌وه له به رامبریه و به چز کدا هاتونون!!

به لئن، هه موو "بدها تو وان" بموه‌یه جوانی و که ماله‌وه، ئه و ئه بخمامانه ده ده‌خهن که لییان داوا ده کریت. ئه مهش له پی ملکه‌چ بونیان بوز فرمانه ته کوینی‌یه کان که به: "عیاده‌ت" و "ته سبیحات" و "ته حیات" ئی تاییه‌تی ئهوان ته عیبر ده کرین. ئیتر لهم پی بهوه ئه و ئامانچ و مه بسته پهروه ردگاری بیانه که تاییاندا ره‌چاو کراوه، دینه‌دی. به مهش هینده شانازی و منهت و خوشحالی و اتا و کاروباری تری خاوین و موقعه‌دهس دینه‌دی که ئیمه لاه ده بیزینیاندا دهسته و سانین و، هیندهش به‌رز و موقعه‌دهس که ئه گهر سه‌رجمی ئیزی‌یه کانی مرؤف له عه‌قلی یه که سدا کتو بینه‌وه هیشتا ناتوان به ته‌واوی لیی تی بگهن و پیی بی بین!

نمونه‌یه کی تر:

"فرمانزه‌وای دادگه‌ر" کاتی که مافی ستم لیکراو له ستم مکار ده سینیت‌وه و حهق ده گیزیت‌مهه شوینی خوی، ههست به چیز و لهزهت ده کات و.. پاراستنی لاوازانی له شه‌ری بهیزان بی شانازی‌یه و.. خوشحاله بهوهی که هر که سه و مافی خوی بداتی.

ده توانیت لهم نمونه‌یه قیاسی هاتندیی ئه و اتا موقعه‌دهسانه بکهیت که له و ده مانه‌دا خواوه‌ندی خواهه دانست و دادگه‌ری ره‌ها، قه‌ههاری شکۆمه‌ند، نه ک تهناه لاه ناو جیتنی و مرؤقدا، بدلکو له سه‌رجمی بونه‌وه راندا، حهق جنگیر ده کات! و اته که ههل و مه‌رجی ژیان له شیوه‌یه "مافنی ژیان" دا به سه‌رجمی بونه‌وه ران به تاییه‌ت زینده و هران

ده به خشیت، بعوهی که به چاکه و به خششی خوی چهندین ئامیر و کۆئەندامى ئەتوپیان دەداتى پاریزگاربىي ژيانيان بکات و لە مەترسیي دەستدریزى كاران بیانپاریزىت و بۇونەوەرە ترسناكە كانىش لە سنورى خۇياندا را بىگرىت.

ئەمە جىگە لە واتا موقەددە سانەي كە هەلقولاۋى درەوشانەوهى ھەرە مەزنى: "دادگەرى" ئى كامىل و "دانست" ئى تەمواوى حەشرى ھەرە مەزنەن لە دونيادا، كە درەوشانەوهى كى هيىنەدە مەزنە نەك ھەر جىتنى و مەرفە بەلكو سەرانسەرى زىنەدەورانى ترىش دەگرىيەتەوە.

بە وىنەي ئەم سى نۇونەيه، ھەموو يە كىڭ لە ھەزار و يەك ناوه جوانە كانى خواي گەورە، چەندىن پلە و چىنى زۇر و زەبەندەي "جوانى" و "فازل" و "كەمال" يان ھەيمە، ھەروەك گەلىن پلەي زۇر و زەبەندەي "خۇشەويىتى" و "شانازى" و "عىززەت" و "مەزىتى" يان تىدىايە. بۇيە ئەو پىاوجاڭ و ئەولىيا لىتكۈلەرانەي كە بەھەرەندى ناوى جوانى "الودود" ئى خواي گەورە بۇون، وتۇريانە: كاكلە و ھەۋىن و گەوەھەرى گەردوون سەرتاپا "مەحەببەت" و، جەموجۇلى بۇونەورانىش بە "مەحەببەت" ئەنجام دەرىت و، ھەموو ياساكانى كېش بۇون و كېش كردن و كېش (الإنجذاب والجذب والجاذبية) كە لە بۇونەوراندا دەست بەكارن، تىڭرا لە "مەحەببەت" وە ھاتۇون! ئەوتا يە كىڭ لەوانە وتۇريەتى:

فلڭ مىست، ملڭ مىست، بخوم مىست.

سیوات مىست، شىس مىست، قمر مىست، زەمین مىست.

عناصر مىست، نبات مىست، شەجىر مىست، بىش مىست.

سراسرى ذى حیات مىست.

ھە ذرات موجودات برابر مىست درمىست است.

بە واتايەي كە: ھەموو شىتىك، بەيى توانا و لېھاتنى خوی، بەھۆى درەوشانەوهى "مەحەببەتى ئىلاھى" يەوه، مەستى شەراپى مەحەببەتە.

ئاشكرايە ھەموو دلىك ئەو كەسەئى خوش دەۋىت كە چاکەي لە گەلدا كردووە، كەمالى راستەقينەي خوش دەۋىت و، شەيداي جوانىسى بەرزى بىن وىنەيە و، خوشەويىتى يە كەشى بۇ ئەو كەسە پەزىدە كات كە خوشەويىستانى ئەويان خوش دەۋىت و شەفەقت و چاکەيان لە روودا دەنۋىتىت.

ئايادەن مەوداي ئەو عىشق و مەحەببەتە چەندە بىت كە شايابانى كەسىكە ھەزار و يەك گەنجىنهى چاکە كارى و نىعمەت بەخشىنى لە يەك بە يەك كەنەنەن دادان اوە، خوشەويىستانمان بەختمۇر دەكتات و، سەرچاوهى ھەزاران جىزى كەملاڭە و، مايەي

سهره‌هله‌دانی ههزاران چینی جوانی به و، هزار و یهک ناوی همیه و، جوانی خاوهن جه‌لال و
مه‌حبووبی خاوهن که‌ماله؟!

ثایا له‌مهوه مهودای له‌سهر حق بونی "مه‌ستی سه‌رتاپای گه‌ردوون" به خوش‌هه‌ویستی
ئه‌و، ده‌رنا‌که‌ویت؟

له‌بهر ئەم نهیئنی‌یه‌یه که هەندیک لمو ئەولیايانه‌ی شەرەفمەندی بەھرە لى وەرگرتنی ناوی
"الودود"ی خوای گه‌وره بون، وتۇریانه: (بریسکانه‌ویه کی خوش‌هه‌ویستی خوای گه‌وره
سەروزیادمانه و ئیتر پیویستمان بە بەھەشت نی‌یه)!

ھەر لەم نهیئنی‌یه‌شەووه‌یه کە فەرمۇودەیه کی پىرۆز بەم واتايە ھاتووه دەھەرمۇی: (بىنېنى
جوانی خوای گه‌وره لە بەھەشتدا له سەررووی ھەممو چىزە کانى بەھەشتەووه‌یه).

کەمالات و تاييەتكارى بە کانى ئەم مەھەبەتەش لە پىسى: ناوە جوانە کانى خواو
بەدیها تووايیوه، لە نیوان بازنه‌ی "تاکى" و "تەنیابى" دا دېنەدى. واتە ئەو شستانە لە دەھەوهى
ئۇ باز نېيدا و ھەمى مەرۆف بە كەمالیان دادەنیت، ھەر گىز "كەمال" نىن.

○ ھیمای پىچەم: پىنج خالە:

خالىي يەكەم: نويئەری گومرایى دەلىت: لە فەرمۇودە كانتاندا لەعنەت لە دنيا كراوه و بە
"كەلاڭ" ناوبر او. ئەھلى ويلايدەت و حەقىقەتىش بە چاوى كەم و سوو كايەتى دەپۋانە
دنىا و دەلىن: "دنىا بىن كەلگە.. چەپەلە". كەچى تۈزەھا رپونى دەكەيتەوە كە مايە و
بەلگەي كەمالى ئىلاھى يە و، وەك شەيدا يەك لىتى دەدۇيىت!!

وەلام: دنيا سى رپووی ھەيە:

پەپووی يەكەم: دەپۋانىتە ناوە جوانە کانى خوای گه‌وره و ئاسەوار و نەخش و نىگارە کانى
ئەو ناوانە دەردەختات. دنيا - لەم رپووه‌ى دا - بە واتاي حەرفى ئەركى "ئاۋىتە" دەبىنېت بۇ
ئەو ناوانە. ئەم رپووه‌ى دنيا: مەكتۇوبى لە رايدەبەدرى صەممەدانى يە، بۇرە شايابانى عىشقا، نەك
نەفرەت لېكىردن. چونكە لەپەپى جوانى دايە.

پەپووی دووهەم: دەپۋانىتە "ئەم دنيا". واتە: رپوویه کە مەزراى دواپۇز و كېلىڭەمی
بەھەشت و شوينى گول گرتنى مىھەربانى خوايە. ئەم رپووهش، وەك ھى يەكەم، جوانە و
شايابانى خوش‌هه‌ویستە، نەك سوو كايەتى بىن كردن.

پەپووی سىھەم: ئەو رپووه‌یه کە دەپۋانىتە ھەوا و ئارەززووھ کانى مەرۆف و، پەردەھى
بىن ئاگايان و جىنى گالتەم گەپ و ھەوا و ئارەززووھ ئەھلى دنيابىه. ئەم رپووه رپوویه کى
چەپەل و ناشيرىنە. چونكە فانى و ئازار بەخش و خەلەتىنەرە.

ئەو سوو گایەتى كىردىنى كە لە فەرمۇودە پىرۆزە كەدا بە دنيا كراوه و، نەفرەتى ئەھلى
حەقىقەتىش لىنى، لەم پروووهە.

ئەوەش كە قورئانى پىرۆز بە بايەخ پىدانىكى زۇر و گۈنگى يەوه لە بۇونەوەر ان دواوه،
مەبەست دوو رووى يە كەمە و هەر ئەم دوانشىن كە ھاۋەلە بەرپىزە كان و سەرجەمى
ئەولىيا كان حەمزىيان لىنى كرددووه.

ئىنجا دەپىن بىزايىن كە ئەو كەسانە بە سوو كى دەپوانە دنيا، چوار بەشىن:

يە كەم: خواناسان. ئەوان بۆيە بە چاوى كەم دەپوانە دنيا (واتە: رووى سىنەمە)
چونكە ئەم رووەدى دنيا پەردەيە كە لە بەردەم ناسىن و خۆشويىستان و پەرسىنى خوابى گەورەدا.
دۇوھەم: ئاخىرىت خوازانىن. ئەمانە يان پىداویستى و سەرقالى يە كانى ژىيانى دنيا پىزى
كارە قىامەتى يە كانىان لىنى دەگرىت، يان لە چاوا كەممالات و جوانى يە كانى بەھەشتدا، كە بە
ئىمانى شەھوودى دەپىيىن، دنيايان بە ناشيرىن بەرچاوا دەكەۋىت.

بەللى، هەروەك ئەگەر پىاۋىنکى جوان لە گەل حەزرەتى يووسفدا - درووودى لەسەر بىت -
بەراورد بىكىرىت، بىن گومان ناشيرىن دەردە كەۋىت! بە ھەمان جۆر، سەرجەمى ئارايىشتە
بەنرخە كانى دنياش لە چاوا نىعەتى بەھەشتدا، بىن نرخ دەردە كەون.

سېھەم: ئەو كەسىيە كە بە سوو كى دەپوانە دنيا چونكە دنياى دەست ناكەۋىت! دىارە
ئەم سوو گایەتى بىن كەردىنە هي خۆشويىستانى دنيايد، نەڭ نەفرەت لىنى كردى!

چوارەم: ئەو كەسىيە كە نەفرەتلى دەكەت لەبەر ئەوەدى دنياى دەست دە كەۋىت، بەلام
لە دەستى دا نامىتىھە و دەروات! ئەويش لەتاوا تۈورە دەپىت و ھىچ شىتىكى دەست
ناكەۋىت داخى دلى بىن بىرپىزىت، ئەوە نەپىت سوو گایەتى بە دنيا بىكەت و بلىت: دنيا چەپەلە!
دىارە ئەمدشىان ئەنجامى خۆشويىستانى دنيايد!

كەچى سوو گایەتى پىن كەردىنە پەۋا ئەوەيە كە: ئەنجامى ناسىنى خواو، خۆشويىستانى
دواپۇز بىت، بە واتايە دوبەشى يە كەم كارە كەيان رەوايە.

اللّٰهُمَّ اجعْلُنَا مِنْهُمْ آمِينَ بِحُرْمَةِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ اللّٰهُمَّ

هەلۆیستى سىھەم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾ (الاسراء: ٤٤)

ئەم ھەلۆیستى سىھەمە بىرىتى يە لە دوو خال، كە لە دوو باسدا پىش چاو دەكەون

باسى يە كەم

بەپىنى ناوه رۆكى ئايەتى پىرۇزى: ﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾ ھەممۇ شىتىك چەندەها پۇوى زۆرى وەك پەنخەرەي ھەيە كە دەروانە خواى گەورە. چۈنكە راستى يە كانى ھەممۇ بۇونەوەران پالىيان بە "ناوه جوانە كانى خواى گەورە" وە داوه، ئەۋەتا حەقىقەتى ھەرچى شت ھېبە پالى بە يە كىڭ يان گەلىنى ناوى خواوه داوه و، ئەو ورده كارى يەى كە لەناو ھەممۇ شىتىكدا ھەيە ھى پالىدانوھەيەتى بە يە كىڭ لە ناوانەوە، تەنانەت زانستى "حىكىمەت"ى راستەقىنە پالى بە ناوى جوانى "الحکيم"ى خواى گەورە داوه و، زانستى "پىشىكى" ش پالى بە ناوى جوانى "الشافى" يەوه داوه و، زانستى "ئەندازىيارى" ش پالى بە ناوى جوانى "المُقْدَر"ى خواى گەورەوە داوه..

بەم جۇرە، ھەريەك لە زانستە كان پالى بە يە كىڭ لە ناوه جوانە كانەوە داوه و بە ناوه كۆتايى دىت، ھەروەك راستى ھەممۇ زانستە كان و، حەقىقەتى كەمالاتى ئادەمیزادو، چىنە كانى مەرقۇقە كامىلە كانىش، ھەر ھەممۇ يان پالىيان بە ناوه جوانە كانى خواى گەورەوە داوه، بە رادەيەك كە ھەندى لە ئەولىا لىتكۈلەرە كان توتويانە:

(حەقىقەتى راستەقىنە شىنانە ناوه جوانە كانى خواى گەورەن و، ماھىيەتى ئەو شىنانەش سىبەرى ئەو حەقىقەتانەن!)

تەنانەت دەتوانزىت ھەر تەنھا لە رووى روالەتى ھەممۇ زىنده وەرىنگىدا ئاسەوارى درە شانەوەي بىبىست دانە لە ناوانە بىبىرىت!

واھەول دەدەين ئەم راستى يە ورد و مەزن و يە كىجار فراوانە بە نۇونەيەك نزىك بىخەينمەوە، كە ئەو نۇونەيەش بە چەند پالىيۇ گەيەك پالىيۇن و بە چەند ھۆز كارىنگى جىاجىياتى شى

كىدنه وش شىتەلى بىكىنەوە. جا هەرچەندە باسە كە درىزە بىكىشىت ھەر بە كورت دادەنرىت، دەبى يېزار نەبىن:

ئەگەر ھونەرمەندىيىكى كارامە لە بوارى ھونەرى نىڭاركىشان و پەيكەرسازىدا، بىمۇنىت وينەي گولىتكى قەشەنگ بىكىشىت و، پەيكەرى كىۋىنلىكى جوان بتاباشىت، ئەوا يە كەم ھەنگاوى كارە كەي بە كىشانى چەند ھېلىتكى شىۋە گشتى يە كەي ھەردوو كىان دەست پى دەكتات..

ديارە ئەم ھېيل كىشانەش بە "پىكخىستان" و "دەستىشان كىردىن" يېكى ئەوتۈيە كە تىايىدا پال بە زانستى "ھەندازىيارى" يەوه دەدات و، سنورە كانى ئەو ھىللانە بەپى ئەو زانستە دەستىشان دەكتات. جائەم پىكخىستان و دەستىشان كىردىن بەلگەن لەسەر ئەوهى كە بە: "زانايى" و "دانايى" ئەنجام دراون. واتە كارى پىكخىستان و دەستىشان كىردىن بەپى پەركارى "زانايى" و "دانايى" ئەنجام دەدرىن. كەواتە واتاكانى زانست و دانست، لە پاشت كارى پىكخىستان و دەستىشان كىردىنەوە، حۆكم دەكتەن. بۆيە ياسا و دەستتۈرە كانى زانىيارى و حىكمەت، دوايى خۆيان دەرده خەن..

بەلتى راستە، ئەوەتا خۆيان دەرخىست، چونكە دەبىنەن و اھونەرمەندە كە دەستى كىرد بە كىشانى وينەي چاوللوو و گۈنى كىۋە جوانە كە و، گەلا و ھېيلە ورددە كانى نىڭارى گولە كە لەناو ئەو سنورانەدا كە يە كەم جار دەستىشانى كىردىن.. ئىجاحا دەبىنەن ئەو ئەندامانەي كە بەپى پەركارى "زانايى" و "دانايى" دەستىشان كىران، وا ئىستا شىۋەسى "سنعت" يېكى پىكوبىك و "چاودىرى" يە كى وردىان لەخۆ گىرت. كەواتە واتاكانى: "سنعت" و "چاودىرى" لە پاشت پەركارى زانايى و دانايى يەوه حۆكم دەكتەن و، دوايى خۆيان دەرده خەن..

بەلتى، توانا و قابىلىيەتى: جوانى و ئارايىشت، واورددە ورددە دەركەوتىن. ديازە ئەمەش بەلگەيە لەسەر ئەوهى كە ئەو شەتى سنعت و چاودىرى يە كەي لەدەستىدايە و دەبىنېت و دەبىزويىت تەنھا: "ويستى جوانىكىردىن" و "نياز و مەبەستى ئارايىشتىدان"، كە لە پاشتى سنعت و چاودىرى يە كەوه حۆكم دەكتەن..

واھونەرمەندە كە دەستى كىرد بە نەخشاندىنى شىۋەسى زەرده خەنە لە پوخسارى كىۋە جوانە كەداو، بەخشىنى چەند بارودۇخىتكى زىندۇوانەش بە نەخش و نىڭارى گولە رەنگىنە كە . واتە ھەردوو كارى: "پازاندەوە" و "پۇوناڭكىردىن" لە دوو شاكارەدى دەست بىن كردى..

كەواتە ئەو شتانەي واتاي: ئارايىشتىدان و پۇوناڭكىردىنەوە دەبزۇينىن و حۆكمىان دەكتەن، بىرىتىن لە ھەردوو ناوهرۇكى "لۇتف" و "كەرەم". بەلتى، ئەم دوو واتا و ناوهرۇ كە لە پاشت

په رده‌ی پرونال کردنوه و ئار ایشتدانوه حوكم ده‌کەن، تەنانەت هېندهش زالن کە دەللىتى
ھەرييەك لەو گول و پېيکەره جوان و ئار ایشت دراوه: لوتھ و كەرمەنگى بەرجەستەن!

جا ئايَا واتاکانى لوتھ و كەرمەميش چى دەيانبزويتىت و لە پاشتىانوه حوكم ده‌کات
جىگە لە واتاکانى "خۇناساندىن" و "خۇخۇشەویست كردن"? واتە: ناساندى خۆى بە¹
خەللىكى و خۇشەویست كردنى لاي ئەوان، لە پىيى كارامەبى و ھونھەر كەيەوه؟..

ئىجا ئەم خۇناساندىن و خۇخۇشەویست كردنەش، وەڭ ئاشكرايە، لە مەيلى
"مېھرەبانى" و ويستى "نیعمەت" وەھاتۇون. جا مادەم مەيلى مېھرەبانى و ويستى نیعمەت لە
پاشتى ئەم خۇناساندىن و خۇخۇشەویست كردنەوەن، ئەواھەمۇ لايەكى ئەو پېيکەرە لە²
جۈزەھاى ئار ایشت و نیعمەت پى دەكەن و بەسەر وينەي گولە جوانە كەشدا دىيارىي بەنرخ
ھەللىدەواسى.. ئەۋەتا دەيىنەن ھوننەرەندە كە ناودەست و سەرسنگى پېيکەرە كەى لە چەندىن
نیعمەتى بەنرخ پى كرد و چەندەما مروارىي گرانىھاشى بەسەر نەخش و نىڭكارى گولە كەدا
ھەللواسى. بەو واتايەي كە ھەمۇ ناوهرۇكە كانى بەزەبى و سۆز و مېھرەبانى، مەيلى
رەحمەت و ويستى نیعمەتىان لاي ئەو بزواند..

ئى ئايَا چى ناوهرۇك و واتاکانى ئەم سۆز و بەزەبى و مېھرەبانى يە دەبزويتىت و دەياخاتە
رۇو لاي ئەم ھوننەرەندە كە پىويستى بە كەمسنى يە، جىگە لەو "جوانى" و "كەمال"ە
مەعنەوىي بانەي كە لە زاتى خۆيدان و دەيانھويت دەرىكەون؟ چونكە قاشەنگىزىنى ئەو
شستانەي كە لەو جوانى يەدان بىرىتى بە لە "خۇشەویستى" و، بەلەزەت ترین شىتىش تىاي دا
بىرىتى بە لە "مېھرەبانى". جا ھەرييەك لەم دوانە (واتە: خۇشەویستى و مېھرەبانى) دەيانھويت لە
ئاوىنەي سەعەتدا خۆيان پىشان بىدەن و بە چاوى مۇشتاقانىش خۆيان بىيىن. چونكە ھەرييەك لە
"جوانى" و "كەمال" لە زاتى خۆى دا خۆى لە ھەمۇ شىتىك زىاتر خۇش دەويت، لەم رۇوهوھ
كە لە يەك كاتدا جوانىشە و خۇشەویستىشە! كەواتە يە كىگەرنى عىشق و جوانى لەم خالەوە
ھاتۇوه. خۇ مادەم "جوانى" خودى خۆى خۇش دەويت، ئەوا دەيەويت خۆى لەناو
ئاوىنە كاندا بىيىنەت.

جا ئەو نیعمەتانەي كە لەسەر سنگ و ناو دەستى ئەو پېيکەرەدا دانراون و ئەو بەرەمە
ناسك و رەنگىنانەش كە بەسەر نىڭكارى گولە كەدا ھەللواسراون، ھەرييە كەيان بەپىي توانا و
قابىلىيەتى خۆيان، بىرىشكەيە كى ورشەدارى ئەو جوانى يە مەعنەوىي بەيان بىي يە كە ج بۆ
خاوهن جوانى يە كە و ج بۆ كەسانى تريان دەرددەخەن و پىشانىان دەدەن.
كەنگارى داناش (ولله المثل الأعلى) بە وينەي ئەم غۇونەيە:

بەھەشت و، دنبا و، ئاسمانەكان و، زھوي و، پرووهك و، زيندەوەران و، جىتنى و، ئادەمیزاد و، مەلائىكەت و، رۇحانىييات.. بەواتايەكى كورت و پۇخت تر: هەموو شىنىكى كوللى و جوزئى، بە درەشانەوە ناوه جوانەكانى خۆرى يېڭى دەخات و، هەريە كەيان ئەندازەيەكى دەستىيشان كراوى بىن دەدات، بە رادەيەكى ئەوتۇ كە ناوى: "المقدار، المنظم، المصور" يان لەسەر دەخويىرىتەوە.

جا بەم دەستىيشان كردنە وردهي شىۋەي گشتىيە هەموو شىڭىك لە لايەن خواي گەورەوە، ئەو شته ناوى: "العلم، الحكيم" دەرددەخات.

پاشان لەناو سنورە دەستىيشان كراوهە كاندا و بە راستەي زانست و پەركارى دانست، وينەي ئەو شته هيىنەدە بېنگى و وردى دەكىشىت كە واتاكانى: سەنعت و چاودىرى، واتە دوو ناوى: "الصانع، الکریم" دەرددەخات..

ئىجى بە فلچەي: "چاودىرى" و دەستى بە كەرمى "سەنعت" جوانى و ئارايىشت لەسەر رۇخسارى ئەو وينەيدادە كىشىت، جائە كەر ئەو وينەيە كە دەكىشىت "مەرۆف" بېت چەندەها جۈرى ئارايىشت و جوانى بە ئەندامە كانى چەشنى چاوللووت و گۈنى دەبەخشىت.. ئەگەر "گۈل" بېت گەللى جۈرى جوانى و ئارايىشت و پاراوى بە گەلا و لق و تالەنھەر و بارىك و ناسكە كانى دەدات.. گەر وينە كە "زھوي" بېت ئەواچەندىن رەنگى ئارايىشت و جۈرى قەشەنگى و جوانى بە كانزا و پرووهك و زيندەوەرە كانى دەبەخشىت.. خۆ ئەگەر ئەو وينەيە "بەھەشتى بەرين" بېت ئەواچەندەها جۈرى جوانى بە كۆشك و تەلارەكانى و گەللى رەنگى "ئارايىشت و قەشەنگى" بەسەر حۈزىيە كانى دا دەبارىنېت... هەتد..

پاشان بە شىوازىيکى ناوازەي "ئارايىشت" و "پۇوناڭى" ئەو شته دەرەزىنېتەوە و، رۇونى دەكەتەوە. بە رادەيەك كە واتاكانى "لۇتف" و "كەرم" حومى دەكەن و، ئەو بەدىھاتووە رازاواه و پۇوناڭى دەكەن بە: لۇتف و كەرمىنېكى بەرجەستەي ئەوتۇ كە هەردوو ناوى: "اللطيف، الکریم" ياد دەخەنەوە.

ئەو شتەش كە هانى لۇتف و كەرم دەدات بەم جۈرە خۈيان دەرېخەن، بىرىتى بە لە: "خۇناساندىن" و "خۇ خۇشەويىست كردىن" واتە: خۇشەويىست كردى زاتى مەزنى خۆى لاي زيندەوەران و خۇناساندىن بە خاوهەن ھەستان، كە ئەمەش لە رادەيە كى ئەوتۇدايە هەردوو ناوى "اللودود، المعروف" - كە لە پشت هەردوو ناوى "اللطيف، الکریم" وەن - بەسەر ئەو شتەو بە رۇونى دەخويىرىتەوە، تەنانەت خۇيندەوە ئەو دوو ناوە لە زمانى حالتى خودى ئەو بەدىھاتووەشەوە دەبىستەت و بەرگۈى دەكەۋىت.

پاشان خوای گهوره، ئەو بەدیهاتووه جوان و ئارايشت در اوھى خۆى به چەندىن بەرۇبومى بەلەزەت و ئەنجامى حەزلىكراو دەرازىنېتەوە، ئارايشتە كە دە گۈرپىت بە "نیعمەت" و جوانى و قەشەنگى يە كەش دە گۈرپىت بە "مېھرەبانى" ، ئەمەش لە رادەيە كى وەدادىيە كە هەر كەسىك دەيانىنىت يە كىسەر لە ژىز پەردە ۋوالتى يە كانەوە هەردوو ناوى: "النعم، الرحيم" دەخويىنېتەوە و دەيانىنىت.

پاشان ئەو شتەي دوو ناوى: "الرحيم، الکريم" - كە خاوهەن كەيان هەرگىز او هەرگىز پۇيىستى بە هيچ شتىك نى يە - دەخاتە ڙوو، تەنها كاروباري "سۆز و بەزمىيەتەنەوە" يە. ئەمەش والە بىنەر دەكەت كە هەردوو ناوى: "الحنان، الرحمن" بەسەر ئەو سەنۇتمەوە بخۇيىنېتەوە.

ئەوەش كە واتاڭانى: سۆز و بەزمىيەتەنەوە دەخاتە ڙوو، "جوانى" و "كەمال" يەكى زانستىي وەھان كە دەيانىنىت دەربكەون و ئاشكرا بىن. ئەمەش والە بىنەر دەكەت ناوى: "الجميل" هەروەھا دوو ناوى: "الودود، الرحيم" كە لە ناوى "الجميل" دان، بەسەر ئەو شتەوە بخۇيىنېتەوە. چونكە "جوانى" لە خۆى دا خۇشىويىتە و خاوهەنلى جوانىيىش زاتى خۆى خۇش دەۋىت. لەبىر ئەوەي كە لە يەك كاتدا: "جوانى" يىش و "مەحەببەت" يىشە! بە ھەمان جۆر، خاوهەنلى كەمالىيىش زاتى خۆى خۇش دەۋىت، واتە: بىن هيچ ھۆكاريڭ خۇش ويسىزاوە.

كەواتە لە يەك كاتدا ئەو كەمالە: خۇشەويىت و خۇش ويسىزاوېشە!

جا مادەم "جوانى" يەك كە لە كەمالىكى بىن سۇوردايە، "كەمال" يېكىش كە لە جوانى يەكى نەبرأوەدایە، بەپەرى خۇشەويىتى يە كەريان خۇش دەۋىت و شايابانى عىشق و مەحەببەتن، ئوا بىن هيچ گومانىك دەيانىنىت لە چەندان ئاوىنەدا دەربكەون و، بەپىنى توانا و لېھاتنى ئاوىنە كان بىرسكانەوە و درەوشانەوە خۇزىان بىبىن و پىشانى كەسانى تىريشى بىدەن.

لەمانەوە دەرەدە كەۋېت كە:

"جوانى" و "كەمال" يى زاتىي: كەردىگارى شىكۈمىنەندو، حەكىمىي خاوهەن جوانى و، بەتوانى خاوهەن كەمال، دەيانىنىت سۆز و بەزمىيەتەنەن كار، بۇيە دوو ناوى: "الرحمن، الحنان" دەخەنە ڙوو.. ئىنجا "سۆز" و "بەزمىيەتەنەوەش" بە دەرخستى: مېھرەبانى و نیعمەت، هەردوو ناوى: "الرحيم، المنعم" ئاشكرا دەكەن.. مېھرەبانى و نیعمەتىش داخوازى: كارى خۇناسانىن و خۇ خۇشەويىت كەردىن، كارىك دەكەن كە هەردوو ناوى: "الودود، المعروف" بەسەر بەدیهاتووه كەمە دەربكەون.. ئىنجا ئەم خۇناسانىن و خۇ خۇشەويىت كەردىنەش واتاى لوتف و كەرم دەبزۇين و هەردوو ناوى: "اللطيف، الکريم" لە

ھەندى لايىنى بەديها تووه كەدا بە چەشىنىك دەر دەخەن كە بە جوانى دەخۇيىرنىھەوھ.. ئىجا كارو بارى لوتق و كەرمىش هەر دوو كارى: "ئارايىشتىدان" و "پۈوناڭ كردىنەوھ" بە رادەيەك دەجۇولىتن كە بە زمانى حالتى جوانى و رووناڭ كىيى بەديها تووه كە، دوو ناوى: "الزَّيْن، المُنْوَر" بە سەر ئەو شەتمەوھ بخۇيىرنىھەوھ.. ئىجا ئىشۇ كارى جوانكىردىن و ئارايىشتىدان بىش، داخوازى واتاكانى: "سەنعت" و "چاودىرى" ن و دووناوى: "الصانع، المحسن" وابر جەستە دەكەن كە لە سەر رۇ خىسارى جوانىي ئەو بەديها تووه دا بخۇيىرنىھەوھ.. ئەم سەنعت و چاودىرى بېش داخوازى "زانىن" و "دانست" يىكى ئەم توون كە ناوى: "العليم، الحكيم" لە سەر ئەندامە بە حىكمەت رېكىخراوە كانى ئەو بەديها تووه بخۇيىرنىھەوھ.. بىن گومان ئەم زانىن و دانستەش داخوازى كارى "رېكىخىستن" و "شکل و شىۋە كىيىشان" ن، كەۋاھ ئەو بەديها تووه دوو ناوى: "المصوّر، المقدّر" لە شکل و شىۋە خۆزىدا بە چەشىنىك پىش چاودەخات كە بە ئاشكرا بخۇيىرنىھەوھ.

كىردگارى مەزن ھەمو سەنعتە كانى خۆى بەم جۇرە بەدى دەھىنېت. بە رادەيەك كە زۇربەي بەديها تووه كانى، بە تايىھەت زىنده وەران، گەلىنى "ناوى جوانى گەورە" دەخەنە پىش چاوى خاوهەن ھەستان تاکو بىانخۇيىنەوھ. دەلىت خواي گەورە بىست دەست بەرگ و پۇشاكى جىاجىا و تىيەللىكىشى كردىوھتە بەر ھەمو سەنعتە يىكى خۆى.. يان دەلىي خواي گەورە ئەم سەنعتە بە بىست پەر دە و پۇشاڭ داپۇشىۋە و، ئىنجا ناوه جوانە كانى خۆى لە سەر ھەمو بەرگ و پۇشاڭ و پەر دەيەك نەخشانلىدۇوه!

بۇ نۇونە: ھەر لە بەديها تىيى روالەتىي گۆلەتكىي ناسك يان كىيىنەكى جواندا - بە وينەيى نۇونە كە - گەلىنى "لاپەرە" ئى زۇرى ئەو ناوانە دەيىنەت. دەتوانىت ئەم دوانە بىكەيت بە نۇونە تاکو بەديها تووه مەزىنە كانى تريان لە سەر قىاس بىكەيت:

لاپەرەي يەكەم: بىرتىي يە لە شىكلى ئەم شە، كە ئەندازە و شىۋە گشتى يە كەي دەستىشان دەكەت و، ناوه كانى: "يا مصوّر، يا مقدر، يا منظم" ياد دەخاتەوھ.

لاپەرەي دووهەم: وينەي ئەندامە جىاجىا كانە، كە لە ناوهندى ئەم شىكله ساكارەي گۈل و مەرقە كەدا دەر دە كەون و، گەلىنى ناوى وەك: "العليم، الحكيم" لەو لاپەرەيدا تۆمار دەكەن.

لاپەرەي سىھەم: بە خشىنىي جوانى و ئارايىشتى جۇر او جۇرە بە ئەندامە جىاجىا كانى ئەم دوو بەديها تووه، بە رادەيەك كە لەو لاپەرەيدا گەلىنى ناوى وەك: "الصانع، البارئ" دەنۇوسىن.

لایپریه چوارم: ئهو جوانی و ئارایشنه ناوازه بیه که بھو دوو بەدیھاتووه بەخسراون و لە راده بیه کی وەدادان دەلیتی لوتھ و کەرەمیان تىدا بەرجهسته بوروه! جائەم لایپریه گەلنی ناوی زۇرى وەك "يا لطیف، يا کریم" ياد دەخە: رە و لە سەریان دەخوینتەنەوە.

لایپریه پېنچەم: ھەلۋاسینى گەلنی بەرۇبومى بەلمزەتە بھو گۆلەداو، بەخشىنى ئەولادى خۇشەویست و رەشت و ئاکارى بەرز و جوانە بھو كىزە قەشەنگە، كە ئەمەش لە راده بیه کی وەدادايە گەلنی ناوی وەك: "يا ودود، يا رحیم، يا منعم" بەسەر ئەو لایپریه بە دەخوینتەنەوە.

لایپریه شەشەم: نىعمەت بەخشىن و چاکە كارىيە، كە ناوە كانى وەك: "يا رەھمن، يا حنان" يان لە سەر دەخوینتەنەوە.

لایپریه حەوتەم: دەر كەوتى چەند بېرسکانە و بیه کى ئاشكراي جوانى بھو نىعمەت و ئەنجامانەدا، بە راده بیك كە شايستەسى سۈپاسىنەكى بىن گەردى وەھايە بە تاسە و شەفتەقەتى راستەقىنە شىلىرى اپىت و شاييانى مەھەببەتىكى بىن گەرد و خاۋىن بىت. بۆيە ئەم لایپریه ناوە كانى: "يا جەمیل ذا الکمال، يا كامەل ذا الجمال" دەنۇو سىت و دەخوینتەنەوە.

بەلتى، ئەگەر تەنها يەك دانە گۆلى ناسكۇلە و كىزىنەكى جوان، ھەرتەنھالە شىۋە پۇالتى بھو ماددىيە كەياندا، تا ئەم راده بیه ناوە جوانە كانى خوا دەر بىخەن، دەبى سەرانسەرى گۆلە كان و، سەرجەمى زىنلەوەران و، بۇونەوەرە مەزىنە ھەمە كىيە كان، تا چ راده بیك ناوە جوانە كانى خواى گەورە بەرجهستە بىكەن و يېش چاۋىيان بىخەن؟! بۇ خۆت ئەمە لېك بىدەرەوە.

دەتوانىت لە بەرپۇونا كىي ئەمەدا بىزانتى كە "مرۆڤ" لە ھەمۇو لایپریه كانى ژىيان و سەرجمەم لايەنە ناسكە كانى وەك: "گىيان" و "دل" و "زىرى" داتاچ راده بیك ناوە جوانە كانى چەشىنى: "الحي، القیوم، الحبی" دەخوینتەنەوە و لە خۆيشى دا بەرجهستەيان دەكەت!

بەم جۇرە: بەھەشت و، حۇرى و، گۇزى زەھى و، بەھار، ھەرييە كەيان لە شۇينى خۇياندا، گۆلەتكەن و.. ئاسمانىش گۆلەتكە، حەوت رەنگە كانى پۇونا كىي بەشى "رەنگ و بۆيە" كىشانى نەخش و نىڭارە كانى ئەو گۆلەن!

جيھانىش مروقىكىي جوانى گەورەيە، ھەرۋەك مروقىش جىھانىكىي پۇختى بېچۈك كراوهىيە. كەواتە ھەرييەك لە: حۇرى و، كۆمەلتى پۇحانىيات و، رە گەزى مەلاتىكەت و، پېرى جىتنى و، جۇرى مروقى، لە حۇ كىمى ئادەمیزادىنەكى جواندا بەمدى ھېنراون و پىنك خراون و شىۋەيان كىشراوه. ھەرۋەك ھەرييە كەيان چەند ئاوىنەيە كى جۇراو جۇرى جىاجىيان بۇ دەرخستى: (جوانى و، كەمال و، مىھرەبانى و، مەھەببەتى

خواى گەورە) و، ھەر يە كەشيان شايەتىكى پاستن لە سەر جوانى و كەمال و مىھەبانى و مەحەببەتىكى نەپراوه و، نىشانە و بەلگە ئەو جوانى و كەمال و مىھەبانى و مەحەببەتنە. جا ئەم ھەموو جۆرە كەمالاتە بى كۆتايىي بانە، لەناو بازنهى "تاکى" و "تەنيايى" دان. بەو واتايىي كە ھەر شىئىك لە دەرەوە ئەو بازنىيەدا وەھمى مەرۇف بە "كەمال" ئى دادەنیت، ھەر گىز او ھەر گىز كەمال نى يە!
لەمەوه تې بىگە كە بۆچى:

"حەقىقەت" ئى ھەموو شىئىك پالى بە ناوە جوانە كانەوە داوه، تەنانەت "حەقىقەتە پاستەقىنە كان" تەنها بىرىتىن لە: دەر كەوتىن و درەۋاشانەوە ئەو ناوانە. ئەوھەش بزانە كە ھەر چى شت ھەيد، بە چەندىن رۇو و بە گەلى زمانى زۆر و زەبەندە، سەرگەرمى ناوبردن و زىكىر و تەسبيح و تەقدىسى بەدىھەنەرە كەمەتى و، لەمەشەوە بۇ خۆت لە تەنها يەك و اتايى نىوان واتا زۆرە كانى ئايەتى پىرۆزى: ﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسْتَحْيِي بِحَمْدِهِ﴾ تې بىگە و بلىنى: "سُبْحَانَ مَنْ اخْتَفَى بِشِدَّةِ ظَهُورَةٍ"!

ھەروھالە نەھىنى يە كى كۆتايى ئايەتە كان و، حىكىمەتىكى دووبات كەرنەوەي ھاوچەشنى: (وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ)، (وَهُوَ الْفَقُورُ الرَّحِيمُ)، (وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) تې بىگە. خۆ ئەگەر نەتوانىت لە يەك دانە گۈلەدا ناوە جوانە كان بخۇيىتەوە و بە ئاشكرا بىيانىيىت، ئەوا سەبىرى بەھەشت بىكە و، بىر لە بەھار بىڭەرەوە و، رۇوى زەھى بىيىنە. ئەو كاتە دەتوانىت بە ئاشكرا ئەو ناوانە بخۇيىتەوە كە بە سەر بەھەشت و، بەھار و، رۇوى زەھى بەوە نۇوسراون، كە ھەرييە كەيان گۈلىكى يە كىجار گەورەي مىھەبانى فراوانى خواى گەورەن.

باسى دووهەم

نوينەر و بانگەواز كارى "گومرايى" كاتى هېيج شىئىكى دەست ناكەويت گومرايى يە كەم لە سەر بىيات بىيىت و، قىسى نامىيىت و، بەلگە دەبىھەستىتەوە، دەلتىت:
من بەختەوەربى دنيا و، تام چەشتى زىيان و، بەرزى و، شارستانىتى و، پىشىكەوتى پىشەسازى لەوەدا دەبىنەم كە: يادى دواپۇز نە كەمەوه و، باۋەرم بە خوانەبىيىت و، دنیام خوش بويت و، لە ھەموو جۆرە خۆبەستەوە يەك سەر بەست ھم و، شانازى بە خۆمەوه بىكم و، لە خۆم راپى ھم.. لە بەر ئەوه، تائىستا و لەمەولايىش زۇر بە خەلکم - بە هيىمەتى شەيتان - بەرھو ئەم بىيىتە بەر.

وهلام: ئىمەش لە لايەنى خۇمانەوە، بە ناوى قورئانى پىرۇزەوە دەللىن:

ئەى مەرۆقى يېچارەي بەدەخت! بۆ لای ئىرىت بگەپىرەوە! گۈئى بۆ جاپەرەي گومەر ايان
پامەگەر، چونكە گەر گۇنى لىنى راگىرىت، ئەۋەندە زىيان دە كەمەت كە دل و گىان و ژيرى
لە تەسەورور كەردىنىشى دالەرزەيان بە جەستەدا دېت.

تۆ تەنها دوو رېنگات لە بەردەمدايە:

بە كەم: رېيە كى پىر لە دەردى سەرىيە، بانگەواز كارى گومەر اي پىشانتى دەدات.

دۇوھەم: رېنلى بەختەورىيە، كە قورئانى پىرۇز رۇونى دەكتەمۇ بۆت.

لە بەشىتكى زۇرى "وته کان" بە تايىشلى لە "وته بچوو كە كان" دا گەللى بەراوردىت لە
نیوان ئەو دوو رېيەدا بىنى، ئىستاش لە بەر گۇنخاوبى ئەم باسە، فەرمۇو بىرىڭىڭ لە تەنها يەك لە
ھەزارى ئەو بەراوردىكارى يانە بىكمەرەوە، كە ئەمەي خوارەوەيە:

رېنلى: شىرك و گومەر اي و ھەرزەبى و خراپىكارى، مەرۆق دەھاۋىتە نزەرتىن نزەمى و لە
ناوەندى ئازارە لەزىمارە بەدەرە كانى دا كۆزلىنىكى گەللى قورسىش دەخاتە سەر ئەستۆزى لەوازى
بى دەستەلەتىيەوە، چونكە ئەگەر مەرۆق خواى گەورە نەناسىت و پشتى پى نەبەستىت، وەك
ئازەللىكى فانىي لىنى دېت، ھەميشە لە خەم و ئازار و پەزازەدا دەتلىتىت و، لەناو كۆزەوارى و
لەوازى بى كۆتايى و، ھەزازى و موختاجى بى كى نەبر اوەدا دەتلىتىهەوە، دووچارى
چەندىن گەرو گرفتى بى سۇورو دەبىت و، ھەر دەم بە ئازارى: جودابى ئەو كەس و شتانەي كە
خۇشى ويسىتوون و پەيوەندى لە گەللىاندا بەستۇوە، دەتلىتىهەوە. ئىتىز بە ھەميشەبى و بەر دەۋامى
ئەم ئازارە دەچىزىت، تالە ئەنجامدا خۆيىشى مالىشاوابى لە پاشماھى خىزشەويسىتىنى دەكەت و،
بە خەم و پەزازە و تەنبا و ئاوارەبى بەجى يان دەھىلىت و بەرھە تارىكىي گۇر دە كەمەتە رېي.

ئىنجا ھەرچەندەش كە جىگە لە ويسىتكى جوزئى و، توانايىه كى كەم و، زىيانىكى
كۇرت و، بىرىنلىكى كۈزى كۈزاوه و، تەمەنلىكى لەناوچوو ھېچى تر شىك نابات، كەچى لە گەل
ئەۋەشدا، بە درېۋايى تەمەنى، خۇرى لە بەر دەم چەندەھا ئاوات و ئازارى بى كۆتايى و
لەزىمارە بەدەردا دەبىنېتىهەوە، ھەر ھەولىتكىش بۇ ئارامكەرنەوە و چارەسەرەي يان و ھېتانەدىي
ئارەزۇوە كانى بەدات، ھەمموسى بە فېرۇ دەپروات.. بەم بىن يە ئەم مەرۆقە، بىن ئەۋەي ھېچ بەرىڭى
لە درەختى زىيانى بېچىت، زىيانى تەواو دەبىت و مالىشاوابى لە دىنە كەم دەكەت.

ئەم مەرۆقە لە كاتىكدا كە ئەر كە كانى خۇرى بىن ھەلنا گىرىت، دەچىت كۆزە قورسە كانى
دنىاش دەخاتە ئەستۆزى بىن ھېزى و لەوازى خۆيىوە! كەواتنە پىش ئەۋەي بىگاتە دۆزەخ، ھەر لە
دنىادا بەدەست ئەشكەنچىيە كى سووتىنەرەي دۆزەخ ئاساوه دەسووتىت و ئازار دەچىزىت.

گومر ایان، لەبەر ئەمەم خۇیان دەخنهنە باوهشى بىئاگایى، تاکو بەم مەسىتى يەم لە بىئاگایى دايە هەستە کانيان بە چەشىنىكى كاتى لە كار بىخەن و بەنجيان بىخەن، ئەوا راستەخۇز هەست بەم ئازارە سەخت و گىانى بە سامانا كە ناكەن. بەلام ھەر ئەمەندەي يەكىيان لە ليوارى گۇرە كەى نزىك دەبىتەم، يەكسەر ھەستى ناسك دەبىت و بە چەندىن قات - لە يەك كاتدا - هەست بەم مۇ ئازارانە دەكات.

چونكە ئەگەر خۇى بە بەندەي خواى گەورە نەزانىت، ئەوا پىي وادەبىت كە خۇى خاۋەنى خۇرىتى، كەچى دەبىنېت لە گەل ئەم وىستە جۈزئى و توانا بچوو كەش كە ھېبەتى ئەمەندە كۆلەوار و دەستەپاچەيە لە بەردم حالتە سەختە كانى دىيادا كە تەنانەت خۇيىشى بۇ بەپىوهناچىت، چونكە دەبىنېت جىهانى دەھرووبەرى ھەر لە بچوو كەن مېكىرۇ بەمە تا دەگاتە بۇومەلەرزە ڕۇوخىنەرە كان، ھەمسوپيان دۇزمىاپەتى دەكەن و ھەردم ئامادەن پەلامارى بەدەن و كۆتايى بە زىيانى بېھىنەن. ئىتەر ھەركات گۇرە كە ئەندىشەدا بىت و بىبىنېت، يەكسەر ترسى لىنى دەنيشىت و ھەمۇ جەستە دل و دەرەونى بە جارى لەرز دايىدە گرىت!

ئەم مەرۇفە ھەرۋەك بەم دەردەيمەم دەتلىتەم، حالتە كانى دىياش كە ئەم پابەندىيانە و ئەم كەسانەش پەيوەندىيى لە گەلەياندا ھەيە، ھەردم ماندووبى بۇ فەراھەم دەھىن، چونكە گومانى وايە ئەم و رووداوانە ئەنجامى گالىتە و يارىي "سروشت" و "رېكەوت" ن و، كارى يەكىكى تاڭ و تەنبىاي دانا و زانا و، تەقدىرى بەتوانىيەكى مېھرەبان و بەخشىنە نىن. ئىتەم بەم جۇرە، لە گەل ئازارە كانى خۇىدا، ئازارى خەلکىش دەچىزىت و، بۇومەلەرزە و، تاعۇون و، لافا و، قاتى و، گرانى و، نەمان و، لەناوچوون و ھاوچەشىيان، لە بىرى ئەمدا دەبن بە بىلاى ئازار بەخش و چەند گىرو گەرفتىكى رەش و تارىيك.

جا ئەم مەرۇفە كە ئەم بارە ناسۇرەي بۇ خۇى ھەلېزاردۇوە، بەزەمىي ھېچ كە سېك نابىزۇينىت، چونكە ئەم لەم چەشەنە بارۇ دۇخەي دا وەك ئەم كەسە وايە كە لە بەراوردى نىۋان دوو براكەمى وتهى "ھەشتم" دا باس كراوە كە: پياویك بە چىزى لەزەتىكى خاۋىن و، كەيىف و شادىيەكى شىرىن و بەنرخ و حەلآل، لە نىۋان خۇشەوىستە باشە كانى و لەناو باخچەيەكى دلرپىن و مىواندارىيەكى بەرپىزدا، رازى نەبوو.. پاشان بۇ ئەمەم لەزەتىكى نارپەوايى دەست بکەۋىت، دەستى دايە خواردنەمەي و شەرابى چەپەل تاواي لىنى هات مەھست بۇو، ئىجا بە خەيال لاي وابۇو كە لە شۇينىكى پىس و لە نىۋان چەندىن ئاژەللى درېنده و خويىنمۇدايە و، وەك لە چىلە زىستاندا بىت ئاوا ھەزى لى دەھات و لەتاودا ھاوارى دەكەردى.

بەلام هیچ کەسیک بەزهی پىدا نەھاتەوە، چونكە ھاولە باشە کانى خۆى بە ئازەلى درنەد دادەنا و بە سووکى ناوى دەھینان و، لاي وابوو خواردەمنى يە خوش و قاپە خاۋىنە کانى ھۆللى میواندارى يە كەش بەردى پىس و چىلىكتىن، لەبەر ئەمە دەستى بە شەكاندىيان كردو، گومانى وابوو كە كتىپ و نامە بەنرخە کانى ناو كۆرە كەش، چەند نەخشۇنىگارىيکى ئاسانى و بىن نرخن و، لەبەر ئەم گومانانى ھەممۇيانى درى و بىن شىلى كىردن و خستىيە بەرپىن خەلکمۇو و .. بۇ خۆى لەم چەشىنە رەفتارانەدا بەرددەوام بۇو..

جا ھەروەك ئەم مەرۆقە و ھاواچەشنى شایانى بەزهى نىن، بەلگۈ دەبىن تەمى و سەرزەنلىشت بىرىن، ئەم كەسەش بە ھەمان جۆرە كە بەھۆى ئەمە مەستىي كوفرو شىتىيى گومېر اىي ھەللىزاردوو، لاي وايە:

ئەم دىنايە، كە میوانخانەى بەدىھېنەرى زانايە، يارى و گالىتەرى رېنگەوتى كتو كوتىر و سروشتى كەرپە كاسە و .. نوئى بۇونەمەدى بەدىھېنەراوانيش، كە درەشانەمەدى ناوە جوانە کانى خواى گەورە نوئى دەكەنەمە و لە گەل تەۋۇزم و لافاوى "كات" دا بەرەو جىھانى غەيىب دەرۇن، دواى ئەمە ئەر كى سەرشارانىن بەجىن ھينا و كاريان تەواوبۇو، ئەم مەرۆقە لاي وايە ئەوانە دەرپىزىنە دەريايى نەبۇون و شىويى لەناودان و لە لېوارى دەريايى لەناوچۈوندا بە يە كىجارە كى ئاوا دېبن و .. دەنگە كانى تەسبىحات و ستايىش كەنلى خواوهند كە ھەممۇ جىھان و بۇونەمەرانىن پى كردوو، ئەم بە خەيالى خۆى بىن و ايە شىيەنلى گىرىانى شتە فانى و لەناوچۈرە كانە كە لەتاو جودايى ھەمېشەبىي دەپىن و .. لەپەرەي ئەم بۇونەمەرانەش، كە چەندەھا نامەى صەمدەدانى خواوهندن، ئەم بە چەند شىتىكى تېكەلۋېنکەلى بىن كەللىك و بىن ناواھرۇ كيان دەزانىت و .. دەرگايى گۆرپىش، كە پىنى جىھانى فراوانى مىھەربانى دەكاتەوە، بە توپىلىكى دەزانىت كە سەرى لە تارىكسەتلىنى نەبۇونەمە دەرددەچىت.. ئەجەھلىش كە بانگەوازى بەيەك گەيشتنەمە و بە لە گەل خۆشەۋىستە راستەقىنە كاندا، ئەم بە كاتى جودايى و داپرani لە ھەممۇ خۆشەۋىستلىنى دادەنەت.

بەلىنى، ئەم كەسەي كە لە گىزلاۋى ئەم چەشىنە بۇچۇون و وەھم و خەيالانەدا بىزى، خۆى دەھاۋىتە ناوەندى ئازارىيکى سەختى دىنايى يەوە! ئەمەتا سەرەرائى ئەمە كە شایانى ھىچ بەزهىي يەك ناپىت، شايىستە ئازار و ئەشكەنچەيە كى يە كىجار سەختىش دەبىت، چونكە مادەم بۇونەمەرانى بە بىن مەبەست داناوه، ئەوانرخ و بەھاى شایانى خۆيانى بىن نەداون و ناوە جوانە کانى خوايشى بە ساختە لە قەلەم داوه، لەبەر ئەمە ئىنگارىي درەشانەمە ئاشكرا كانى ئەم ناوەنە لە بۇونەمەرانداو، ئىنگارىي نامە پەروەردگارى يە كانىشى كردوو، بەمە كە گۆنئى خۆى لە ئاستى ئەم ناماھەدا كەر كردوو كە شايەتى لە سەر يە كتايى خواى گەورە دەدەن.

دەسائى گومپا نەفامەكان! بەدېختىنە!

ئايا مەزنتىن زانست و بلۇنلىرىن كۈشكى شارستانى و بەرزتىن پلە كانى ھەلکەوتىن و بلىمەتى و كارامەتىن نەخشە كانى فۇفيلىتان بەرامبەر يەم نىمبۇنەوە و داڭەتونە تىرسناكەي مەرۆڤ چ سوودىڭ دەگەيەن؟ ئايا ھەموو ئەو شتانەتان دەتوانىن لە بەرامبەر ئەم نائومىدىيە رۇوخىنەرەي گىيانى مەرۆڤەوە (ئەو گىيانەي كە تاسەمەندى دلىنەوابىيە) خۇيان راپگەرن؟ ئايا ئەو شتەي كە ناوى: "سروشت"ى لىنى دەنلىن و، ئەو "ھۆكارانە"ى كە شۇينەوارە كانى توانتى خوايان دەدەنپاڭ و، ئەو "ھاوبەش"ى كە بەخشايشە كانى پەروەردگار بە ھى ئەو دەزانن و، ئەو دۆزىنەوە نۇئىيانەي پىۋەيان دەنانزىن و، ئەو "نەتەوە"يەى كە شانازىبى پىۋە دەكەن و، ئەو "پەرسىراوە" نارەوابىي دەپەرسەن.. ئايا ھەموو ئەمانە دەتوانىن لە تارىكىي ئەو مەردنە رېڭارتان بىكەن كە ئىۋە بە لەناودانى ھەميشەبى تى دە گەن؟ ئايا ئەوانە دەتوانىن لە لىوارى گۇرۇپ سۇورى بەرزمەخ و مەيدانى حەشردا بە سەلامەتى و دلىنابىي باتانپەرىنەوە و، يارمەتىيان بىدەن تا بتوانى دانايىانە بە سەرپىرىدى "سیرات"دا بىرۇن و باتانكەن بە شايىنى بەختەوەربى ھەميشەبى و ژىيانى نەمرى؟

خۇ ئىۋە، بىن چەند و چۈن، بەم رېيدەدا گۇزەر دە گەن! چونكە ناتوانى دەرگاي گۇرۇلە رپووى كەسدا دابىخەن. كەواتە بىنانەويت و نەنانەويت رېنۋارى ئەم رېنگايدەن. ئەو كەسەش ئەم رېيە دەپىرىت دەبىن پشت بە يە كېڭى بېھستىت كە شارەزايى يە كى تەواوى لە ھەموو لارى و تۈولە رېيەك و ھەموو سۇورىنەكى ئەو رېيدە بىيىت، نەنانەت دەبى ھەموو ئەو فەرمانگە مەزنانەشى لە ژىر فەرمان و دەستەلاتدا بن.

ئەي گومپايانى بىن ئاڭقا!

بەديھىنەرەي مەزن لە بەر ئەوە لە سروشتى ئىۋەدا ئامادەيى و لىيھاتىن و تواناڭانى: "خۇشەويىستى" و "ناسىن" و، ھۆكارە كانى "شۇكەنەپىرى" و "پەرسەن"ى دانادا تاكى بۆ زاتى خواى گەورە بە كاربەھىرلىن و رپوويان لە سىفەتە مەزن و ناوه خاۋىن و جوانە كانى ئەو بىت. كەچى ئىۋە ھەموو ئەمانەتان، بە جۈزىنەكى نارەوا، بۇ (خۇستان و دنيا كەتەن) بە كار هيئاوا. وائىستاش بەپى دەستورى: "ئەنجامى خۇشەويىستى يە كى نارەوا، چەشتىنى ئازارىنەكى سەختى بىن بەزەبىي يە" بە دەست تۆلەي رەواي ئەم كارەتانەوە دەتلىنەوە. چونكە ئەو خۇشەويىستى يە كە تايىھە تە بە خواى گەورەوە ئىۋە بە خشىتىان بە نەفسى خۇستان، والە ئەنجامى ئەمەشدا ئازارى لە ئەمارە بەدەرى ئەم خۇشەويىستەتان دەچىزىن، چونكە لە حەوانەوەي راستەقىنەي خۇرى بىن بەشىstan كەرد.. ھەروەها كاروبارى ئەم خۇشەويىستەتان (خۇستان و دنياتان) لە رېيى تەوە كۆكولەوە بە دەستى خۇشەويىستەقىنەتان، كە خواوەندى

خواهون توانستی رهایه، نه سپارد. لبهر ئوه، همه میشه به دهم ئازاره و دهنالیین.. هەر وەھا ئەو خوشەویستى يەی کە ھی ناوە جوانە کان و سيفەتە پېرۇز و مەزنه کانى خوايى گۈورەيە، ئىۋە داتان بە دنيا.. شوينەوارە کانى سىنەتى ناوازەي خوايى گۈورەشتن بە سەر ھۆكاري ماددىيە کاندا دابەش كرد، وا بەم بۇنىيەوە سزاى ئەم كارەتان دەچىزىن، چونكە بەشىڭ لە خوشەویستە زۇرە کانتان، بىن خواحافىزى، پشتانلىنى ھەللىدە كەن و دەپرۇن و هي وايان تىدا يە كە هەر نايىستان ناسن! خۇ ئە گەر بىشتان ناسن ئەوا خۇشىيان ناون، گەر خۇشىشىان بۇين، سوودتان بىن ناگەيەن.. بەم چەشىن و بەرددوام لەناو ئەشكەنجه ئازارىيکى بىن سنورى جودايى و، نەمانى شىتىكى ئومىدىپراولە گەرانەوەي، هەر دەمیننەوە و دەتلەنەوە!
ئەمەيە راستىي لاف و گەزافى گۈمرايان و، ناواھەرۇكى ئەو "بەختە وەرىي ژيان" و "كەمالاتى مەرۆف" و "چاكى شارستانى" و "لەزەتى سەربەستى" يەي کە خەلتىكى بۇلا بانگ دە كەن!!

ئىجا بزانه كە پەردى نەفامى و مەستى چەندە ئەستورە، كە ھەست و شعورى مەرۆف ئاوا بەنچ دەكەت!

دهسا توپیش بلی: به دیه ختی بُ عهقلی ئهو گومرايانه!

به لام پیش راست و پووناکی قورئانی پیروز: به "پاستی به کانی ئیمان" تیماری ههموو ئهو زامانه ده کات که گومرایان به دهستیانه و ده نالیمن و، ههموو تاریکابی يه ناوبراوه کانی ئهو پیش ده پرمه و، گشت ده گاکانی گومرایی و تیاچوونیش داده خات. ئهويش بهم جوزه‌ی خواره‌و:

پاسته‌شهم قورئان له ریٰ تهوه ککول و پشت به ستنهوه به خوای به توانای میهرهبان و بهوهی که هه‌رچی کوزلی قورسی "بوون" و "زیان" همن، هه‌موویان به دهستی توانست و میهرهبانی فراوانی خوای گه‌وره ده‌سپیریت، چاره‌سه‌ربی لاوازی و کوزلهواری و هه‌زاری و موحتاجبی مرؤوف ده کات و هیچ کوزلیک ناخاته ئه‌ستویمهوه، بدلکو واله مرؤوف ده کات که بیت به خاوه‌نی جله‌وی خنی و ژیانی، به‌مهش پله‌یه کی باشی حه‌وانده‌ی بز ده‌دوزیتنهوه و تیٰ ده گه‌یه‌نیت که مرؤوف ئازه‌لی گزیا (حیوان ناطق) نی‌یه، بدلکو به پاستی مرؤوفه و میوانیکی به‌ریز و ئازیزی پادشاهی میهرهبانه.

هر و ها ائه و زامانه‌ی مرؤوفیش به نه مو نیانی تیمار ده کات که له "نه مان" دنیا و شستان و "خوش‌ویستی" شمه که فانی يه کانه‌وه دروست بون، بهوهی که پیشانی دهدات دنیا خانه‌ی میوانداری خواوه‌ندی میهربانه و، بهوهی که بروونی ده کات‌وه: هرچی له دنیادا همن هم‌ویان تاوینه‌ی ناوه خواوین و جوانه‌کانه، خواهی گهوره‌ن و، ده‌ری ده‌خات که:

بەدېھىر اواني ناو دنياش چەند نووسراوينكى پەروەردگارىي خواوهندن كە بە فەرمانى خۆى دەم بە دەم نوي يان دەكتاتەوە. ئىتە مەرۆف لە تارىكايى وەھم و ئەندىشە كان دەرباز دەكتات، هەروەها ئەو زامانەش سارىز دەكتات كە "مردن" لە بىرى گۈرمىياندا بەجي يان دەھىلىت، چونكە "گۈرمىايى" مردىيان بە: جودايى ھەميشەبى لە ھەموو خۆشەويسitanian، پىشان دەدات. بەلام ئىمان ئەم زامانە بەوە تىمار دەكتات كە پۇونى دەكتاتەوە "مردن": پىشە كېي شادبۇون و بەيەك گەيشتنەوە يە لە گەل ئەو ئازىز و خۆشەويسitanانى كۆچىيان بۆ جىهانى بەرزەخ كەردووە و ئىستا لە جىهانى مانەۋدان. دەيشى چەسپىنىت كە ئەو جىابۇونەوە يە، لە راستىدا، بەيەك شادبۇونەوە يە.

ھەروەها گۈورەترين مەترسىي مەرۆف ناھىلىت، بەوەي كە دەيچەسپىنىت "گۇر" دەرگایە كە پۇوە جىهانى مىھەبانىي فراوان و، خانەي بەختەوەرەيى ھەميشەبى و، باخچە كانى بەھەشت و، ولاتى پۇوناكىي خواوهندى بەخشىندەي مىھەبان، خراوهتە سەرپىشت.

ھەروەها پۇونى دەكتاتەوە گەشتى بەرزەخ - كە بە لاي گۈرمىيانەوە سەختترين و ناخۇشتىن گەشتى رېسى مەرۆفە و رېيە كى ھەلتەت و بەردىلانە دەيگەرتەبەر - خۆشتىن و شادترين گەشتە، چونكە "گۇر" دەمى ھەڙىدەيە كى ترسناڭنى يە، بەلكو دەرگایە كە لە پۇوى يە كىك لە باخچە كانى بەھەشتدا كەراوهتەوە.

ھەروەها بە ئىماندار دەلىت :

گەر وىست و ئىختىارى توپرە كى و ھەندەكىن، ئەوا فەرمۇو كارەكانىت بە وىستى ھەممە كىي خواى گۈورە بىسپىرە.. ئەگەر توانات لاوازە، فەرمۇو پىشت بە تواناي پەھاى خواوهندى بە توانا بېستە.. ئەگەر ژيانىت كەم و فانى يە، ئەوا بىر لە ژيانى مانەوەي ھەميشەبى بىکەرەوە.. ئەگەر تەممەنت كورتە، خەمت نەبىت، تەممەنىكى درىزىت لەرىدىايە.. ئەگەر بىرەت كىزە، ئەوا بىچۈرە ژىرى تىشكى پۇوناكىي خۇرى قورئانى پىرۇزەوە و بە نۇورى ئىمان بېۋانە تاڭو ھەر يە كىك لە ئايەتە كانى قورئان پۇوناكىي يە كى درەخسانانى چەشنى ئەستىرەت پىن بېخشىت، لە بىرى پۇوناكىي كىزى بىرەت كە وەك ھى گولەستىرە وايە.. ئەگەر ئازار و ئاواتى لەزىمارە بەدەرت ھەن، ئەوا بىزانە چەندىن پاداشت و مىھەبانىي نەپراؤھى بى سنۇر چاواھرىتىن.. ئەگەر ھىوا و مەبەستە كانى ئەوهەندە زۇرۇن سىنورىكى نى يە كۆتاپى يان بېي بەھىنىت، ئەوا بىريان لىن مەكەرەوە و خەمت نەبىت، چونكە لەم دىنايەدا ھەرگىز جى يان نايىشەوە، بەلكو شۇينى ئەوان چەند خانە و لانەيە كى ترە و، ئەو كەسەش دەيانەخشىت سەخى و دەستەنگىن و داراي بەخشىندەبى يە كەجار فراوانە.

ههروهها پرورو له مرؤوف ده کات و بینی دهليت :
کاکى مرؤوف ! تو خاوهنى خوت نىيت ! بەلکو بەندە و مۇلکى يەكىنلىخاوهن
توانست و مىھەربانىي رەھايىت، كەواتە خوت شەكەت و ماندۇمەكە و دەردى سەرىي
زىيانىشت مەخەر ئەستۆي خوتەوە. چونكە ئەو كەسەي زىيانى بەخشىيە هەر ئەويش بەرىۋەي
دەبات.

ئنجا دنياش بەرباد و بەرلا و بىخاوهن نىيە، تاڭو خەمى بىز بىخۇيت و كۈلى ئەولە
ئەستۆي خوت بىنېت و بىرت بە حالت و بارودۇخە كانىيە و ماندۇمەكە بىكەيت، چونكە
خاوهنە كەي دانا و زانايە و، تۈپىش تەنها ميوانىست لە لاي ئەو، كەواتە خوت لە
كاروبارە كانىي دا هەلمەقورتىنە و بىن تىكەيىشلىقان، تىكەللىقان مەكە.

ئنجا وانزاني كە مرؤوف و زىنده و را بۇونەمەرەنەتكى بەرلا كراون، نەخىر.. بەلکو
چەند فەرمابەر و كار بىن سېپىرر او يېكىن لە ئىنلىقايى و بە سەرپەرشتى و فەرمانپەۋانى دانايىه كى
مىھەرباندا. كەواتە بە بىر كەردىنەوە لە دەردى سەرى و ئازارى ئەوان، ئازار دەرخواردى
"گىان" ئى خوت مەدە و، بەزەيى خوت بە سەر بەزەيى بەدىيەنەرەي مىھەرباندا پېش مەخە.

ئنجا جلەوي ئەو شتانەش كە لە بەرامبەر تەوە چۈونەتە سەنگەرى دۈژمنايەتى، هەر لە
مېكىرۇ بە كانەوە تا دەگاتە تاعون و قاتى و بۇومەلەر زە و لافاوە كان، تەنائەت جلەوي ھەممۇ
شىتىك، بە دەستى ئەو بە خىشىنە مىھەربانو وەي، خۇ ئەويش دانايىه و كارى بىھۇودە لىنى
ناوهشىتەوە و خاوهنى مىھەربانىي فراوانە، كەواتە ھەرچى يەك دەكەت جۈزىيەكى چاكە و
مىھەربانىي تىدايە ..

ههروهها دهلىت :

ھەرچەند ئىم دنيايە فانىيە و لە ئەنجامدا تىادەچىت، بەلام لە گەل ئەوهشدا
پېداويىستى يەكانى جىھانى ھەميشەيى ئاماھە دەكەت.. ھەرچەندەش كاتى و لەناوچوو،
بەلام چەندىن بە روپۇمى تىانە چۈو بىن دەگەيەنەت و، چەندىن دروشاھەنەرەي قەشەنگ و
دلگىرى ناوە جوان و نەمر و، ھەميشەيى يەكانى خواوهند دەردىخات.. ھەرچەندەش چېز و
لەزەتە كانىي كەمن و ئازارە كانىي زۇرن، بەلام لوتە و بەزەيى خواوهندى بە خىشىنە
مىھەربان و بە خىشىنە كانىي، لە خۇياندا، چەند لەزەزەتىكى راستەقىنە لەناونە چۈون.
ئازارە كانىش لەو رۇوهە كە پاداشتى دوار ئۈزۈيان بە دوا دا دىت، چەندىن تام و لەزەتى
مەعنەوى بەرھەم دەھىن.

مادەم بازنهى حەللىقى تابلىقى فراوانە و سەرۇزىيادى ئەوهەيە كە ھەرييە كە لە "گىان" و
"دلى" و "دەررۇن" لەزەت و خۇشىي تەواوى خۇيانى لىنى وەرگەن، ئەواھىچ پۇيىستى يەك
بەوهە نامىنېتەوە كە بېرىتە ناو بازنهى حەرامەوە، چونكە تەنها يەك تام و لەزەتى ناو بازنهى

بهم جوړه و به پیشی ټه مانه‌ی پیشوا ده رکهوت که: پیشی "گومرایی" مرؤوف ده هاویته نزمرتینی پله نزمه کانه‌وه، به را ده یه ک که هیچ شارستانی و فهلوسنه‌فهیه ک نه توانیت چاره سه‌رهی بتو بدو زیتونه، ته نانه‌ت پیشکه و تني ګرزوی مرؤوف و ئه و پله زانستی یانه‌ش که به دهستی هیناون هیشتا ناتوان دهستی بگرن و لهو تاریکستانه چره‌ی گومرایی ده ری بهیشن.

به لام قورئاني پرورد به "ئيمان" و "كردهوهى چاك" دهستى مروف ده گريت و لمه پله همه نزمه دهري ده هيئيت و بوق بلندترین پلهى "به رزى" سهرى ده خات، به چمندهها به لگهى گومان پر و به هيريش ئمهى بوزروون ده كاتهوه. كوهاته ئهو كه نده لأن و شيوه قولانهى به چنه ندين پلهى به رزبونهوهى معنوهى و ئاميرى "تمواو كاري گيان" بوق پر ده كاتهوه و، بويه رى ئاسانى گه شتى دريئى پر لە ماندوبي ڀورو و هەميشىبى بوز ئاسان ده كات، ئه ويش به پيشاندان و به رچاوه خستنى ئهو هۆكاري انهى كه ده توانيت له رى يانوه ماوهى ههزار سال، تەنانهت پەنجا ههزار سالىش، لە يەك رۈزىدا بېرىت!

حهقيقهتي ئەم رىيە قورئان ھەر لە گوختارەكەي دا بەردەۋامە و، دەلىت:

کاکی ئیماندار! لیهاتن و تو نای لمراده به دهرت بۆ "خۆشەویستى" ، لە دھرونى بە دخوازى خۆتدا، كە ناشىرين و ناتەواو و خراپکار و زەرەرمەندە، بە كار مەھىئە و ئەو دھروونە بە دخوازەت مە كە بە خۆشەویستى خۆت و، ئارەزووە كانى مەپرسەت. بە تکو ئەو كە سە بکە بە خۆشەویستى خۆت كە شاياني خۆشەویستى يە كى نەپراوهى بى كۆتابى يە و، دەتوانىت بە بى كۆتابى و بىرانەو چاكەت لە گەلدا بکات و بە خەتمەورىت بىن بىدات. تەنانەت بە وەش بە خەتمەورىت بىن دە بە خەشىت كە چاكە كارى و بە خەشىشە كانى خۆي خەلاتى ئەو كە سانەش دە كات كە تو پەيوەندىت لە گەلياندا هەيە، چونكە هەر ئەو كە سە يە كە خاۋەنى كە مالى جەها و جوانى بى عەيى و پاك لە هەممۇ ناتەواوى و قسۇرۇر و نەمان و تىاچچۇونىيەكە و، جوانى ئەو بى سنۇرە و هەممۇ ناوە كانىشى جوان و رەنگىن.

بەلىٽى، هەريە كە لە ناوە جوانە كانى ئەو، چەندەها پروونا كېيى بى كۆتابى و سنۇرە جوانى تىدايە، "بەھەشت" بە هەمۇ نەرمۇنيانى و جوانى و رەنگىن و ناز و نىعەمەتە كانىيەوە، تەنها يە كىكە لە درەوشانەوە پىشاندانى "جوانى مىھەبانى" و "مىھەبانىي جوانى" ئەمۇ، هەرجى جوانى و كە مالاتى خۆش ويسىز اوی ناو گەردۇون ھەن، هەر هەممۇ يان تەنها ئامازە يە كەن بۆ "جوانى" و بەلگەيە كەن لە سەر "كە مال" ئەو خواوهندە مەزىنە.

ھەروەھا دەلىت :

کاکى مرۆف! كانى اوھە كانى "خۆشەویستى" كە لە ناخى تۆدا هەلدىھە قولىن و روويان لە خواي گەمورەيە و شەيداي ناوە جوان و سيفەتە مەزىنە كانى ئەمۇن، تۆ ئاراستەي بۇونەوەرە فانى يە كانىيان مە كە و بەم كارە لە نرخ و بەھابان دامە گەرە و بىن سوود لەواندا مەيانفەتىنە، چونكە هەرچەند شۇينەوارە كانى دەستەلاتى خواي گەورە و بۇونەوەرە كان لەناودە چىن و نامىنەن، بەلام ناوە جوانە كان كە درەوشانەوە و جوانى يان بە سەر ئەو شۇينەوار و بۇونەوەرەنەوە بە ئاشكرا دىبارە، دەمېتەوە و هەمېشەيىن و، هەريە كە لە ناوە جوانە كان و سيفەتە بەرز و پىرۇزە كان، هەزاران پلهى چاكە كارى و جوانى و هەزاران چىنى كە مالىيان تىدايە.

تەنها سەيرى ناوى "الرەمن" بکە، با بۇت دەرىبکەوەيت كە بەھەشت يە كىكە لە درەوشانەوە كانى و، بە خەتمەورىي ھەمېشەيى يە كىكە لە بىرىسکانەوە كانى و، هەممۇ پىزق و رۈزى و نىعەمەتە بلاوە كانى ناو دىنياش يە كىكەن لە دلىزپە كانى! بە وردى بىر بکەرەوە و سەيرى ئەو ئايەتە پىرۇزانە بکە كە ئامازە بۆ ئەم بەراورد كارى يەي نىوان "گومر ايان" و "ئىمانداران" لە رووى زيان و فەرمانبەر يەوە، دە كەن:

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿٢﴾ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ﴿٣﴾ إِلَّا الَّذِينَ آتَيْنَا وَعِمْلًا الصَّالِحَاتِ﴾ (التين: ٤-٦).

ئايته كهى تريش:

﴿فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ﴾ (الدخان: ٢٩) كه هردو وکيان ئامازه بزو پاشه روزى هردو لا ده كهن، سهنجيان بده تاکو موداي بهرزى ئيعجازى ئهو دو و ئايتهت بزو ده بکه ويت لهو براورد کاري يهى كه بزو ئهم دو و رېيەمان داناوه.

پروونکردنوهى حقيقهتى ئيعجازى كورت و پېراتاي ئايتهتى يه كم "وتهى يازدههم" پروونى كردو وتهوه. والمه ولا تنهها ئامازه بزو موداي گەياندىنى پاستى يه كى بهرز ده كەين كه ئايتهتى دو وهم گەياندو ويهتى، ئويش بهم جوزرهى خوارهوه:

ئهم ئايتهتى راسته خۇخۇ به راشكاوى دەفرمۇي: ئاسماڭه كان و زهۋى بزو مردنى گومر ايان ناگرىن. واتا پېچەوانە كەشى دەفرمۇي: ئاسماڭه كان و زهۋى بزو كۆچى مالشاوابى ئيمانداران لە دنيا، دەگرىن! واتا لە بەر ئەمەن بە يەلگە لە سەر بە دىھىنەرىيان! ئىز بە ئەركانە ئىناگەن كە ئاسماڭه كان و زهۋى ئەنجامىان دەدەن، ئەوا ما فى خۇيان نادەن، تەنانەت نە بە دىھىنەرە كەيان دەناسن و نە دەشزانن كە ئەمانە دەبن بە يەلگە لە سەر بە دىھىنەرىيان! ئىز بە چاوى سووك بزو ئەم ئاسماڭانە و زهۋى دەپۋانن و دۈزمناياتىيان دەكەن. دىيارە ئاسماڭه كان و زهۋىش تەنها بەمەندە وازناھىن كە بۆيان نەگرىن، بەلكو دوعايىانلىنى دەكەن، تەنانەت خۇشحالىشىن بە نەمايان!

واتا پېچەوانە كەشى دەفرمۇت: ئاسماڭه كان و زهۋى بزو مردنى ئيمانداران دەگرىن و پەزارە داياندە گرىت. چونكە ئيمانداران لە كار و فرمانى ئەوان ئاگادارن و پىزى شايانيانلىنى دەگرن و حقيقەتە راستە كانيان دە سەملەين، بە بۇنى ئيمانە كەيانەمە دەم واتايانە تى دەگەن كە لەم ئاسماڭانە و زهۋى داھەن. ئەوه تا ئەوان تاکو زىيات لە ئاسماڭه كان و زهۋى بېر بکەنەوە، پىز بە سەرسوور مانەوە دەلىن: "چەندە جوان بەدى هيئراون! چەندەش پىشك و جوان كارە كانيان رادەپەرىنىن" بەمەش پىزى شاياني خۇيان بىي دەبەخشىن، چونكە لە بەر خواولەم و روانگەيمەوە خۇشيان دەويىن كە ئاسماڭه كان و زهۋى چەند ئاۋىنە يەكىن بزو درەوشانەوە ناوە جوانە كانى خواي گەورە. لە بەر ئەمەيە كە كاتىك ئەھلى ئيمان دەمەن، ئاسماڭه كان دەلەرىنەمە و وەك بلىنى بزو كۆچى مالشاوابى ئەم ئيمانداران بگرىن ئاوا خەم داياندە گرىت.

پرسیاریکی گرنگ

پرسیار ده کهن و ده لین:

"خوشهویستی" به دهست مرؤوف نییه و له ویستی خومان بهدهره. ئمهه تا بهپی داخوازیی سروشتی خوم حمزم له: خوراکی بهتمام و لجهزه و میوهی خوشه و، باوک و دایکم و منالله کام و خیزانه کەم کە هاوسمەری ژیانه و، پیغەمبەرە بهریزه کان و، ئەمولیا و پیاوچاکان و، لاوی و، ژیانی خوم و، هەموو شیئکی جوانم خوش دھویت. به واتایە کى تر: من دنیام خوشدەویت و ناتوانم ئەم خوشهویستی يە پشتگوی بخەم. بهلام ئایا چۈن بتوانم ئەم هەموو جۇرە خوشهویستی يانە پېشکەشى خواى گەورە بکەم و خوشهویستی يە كەم بۇ ناوە جوان و سيفەته مەزىنە کان و زاتى خاوین و پىرۇزى خواى گەورە ئاراستە بکەم و؟ ئەم کارە چى دە گەيەنیت؟

وەلام:

فەرمۇو گۆئى لەم چوار سەرېجە خوارەوە رابگەرە:

□ سەرەنجى يە كەم:

ھەرچەند خوشهویستی به دهست مرؤوف نییه، بهلام دەتوازىت به "ویست" ئى خۆزى رووی ئەم خوشهویستی يە بۇ خوشهویستىكى تر وەرچەرخىتىت، وەك ئەمەم كە ناشىرىنى و ناوهەرۆك و راستىي خوش ویستراوە كە ئاشكرا بکرىت و دەرخىزىت.. يان بزازىت پەردىيە كە بەسەر رووی خوش ویستراوىكى راستەقىنەدا دادراوەتەمە كە ئەم شايلى خوشويستتە.. يان بزازىت ئاوينەيە كە جوانىسى ئەم خوشهویستە راستەقىنەيە ئىدا دەرددە كەوتىت..

كاتى ئەمە رۇون دەبىتەوە، دەتوازىت رووی خوشهویستى يە كە لە خوش ویستراوى مەجازىيەوە بۇ ھى راستەقىنە ئاراستە بکرىت.

□ سەرەنجى دووهەم:

ئىمە نالىلەن: ھىچ كام لەوانەت خوش نەويت كە ئىستا باست كردن، نەخىر. بەلكو دەللىن: هەموو ئەوانەت لە رې و پىناوى خوادا خوش بولۇت..

بۇ نمۇونە: چەشتى تامى خواردەمنى و میوه بەلەزەت و خوشە كان لە گەل ياد كردنەمەمە ئەمەدا كە چا كە و نىعەمەتى خواى گەورە بەخشىنەدى مىھەرەبان، خوشويستى دوو ناوى جوانى: "الرحمن" و "المنعم" ئى خواى گەورە دە گەيەنیت، سەرەپا ئەمەمە كە لە ھەمان

کاتیشدا به شو کرانه بئیری به کی ممعنه‌وی له‌قلتم دهدرینت. ئنجا بهوهشدا دهزانین که ئهو خوشوه‌ویستی به هی ههوا و ئاره‌ززووی دهروون نهبووه و بۇ ناوی: "الرحمن"ی خوای گهوره بوروه، که: مرؤف بۇ پۈزىسى حەلآل تىبکۈشىت و بهدهستى بھېتىت و لە بازنه‌ی حەلآلدا دارای قەناعەتىكى تەواو بىت و، لە کاتى خواردنى دا بىر بکاتەوە کە نىعمەتى خواى گهورەيە و شوکرانى لەسەر پىشىكەش بکات.

پاشان خوشویستى دايىك و باوکت و رېزگەرنىيان، لە راستى دا، بۇ خوشوه‌ویستىي خواى گهورە دە گەرىتەوە، چونكە هەر تەنها ئەو خوايە بولو كە سۆز و مىھەربانىي لە دلى دايىك و باوکتدا رواندۇ، ئەوانىش بەپەرى مىھەربانى و دانابىي چاودىرىي و پەروەردەيان كەدىت. نىشانەي ئەوهش كە لەبەر خواى گهورە خۆشت دەون، ئەوهەيە كە: کاتى ئەوان پىر دەن و بەسالا دەچن و بە تمای ھىچ شىتىك نايىت لېيان، ئەۋەپەرى رېزيان لىنى بگىرت و تا دەتوانىت خۆشت بولىن و، هەرچەندەش ئەوان گىر و گەفتى زىياترت بۇ فەراھەم بەھىن و ئەركى سەرشانت پەر قورس بکەن، تۆ مىھەربانى و شەھەفتى زىاتريان بۇ بنوينىت. چونكە ئەم ئايەته پېرۆزە:

﴿إِنَّمَا يَنْلَعِنُ عِنْدَكَ الْكَبِيرُ أَحَدُهُمَا أَوْ كَلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفْ وَلَا تَثْهِرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الدُّلُّ مِنَ الرُّحْمَةِ وَقُلْ رَبَّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْانِ صَغِيرَاهُ﴾ (الاسراء: ٢٣-٢٤).

داوالە منال و نەوه کان دەكەت، لە پىنج پلهدا، چاودىرىي دايىك و باوکيان بکەن، هەروەھا مەوداي گرنگىي رېزلىيان و خراپى و سەتمىي بىن گۈئىي كەدىنان دەرددەخات. جامادەم خواى گهورە سروشتى باوکانى وا بەدى هيئاوه كە حەسۋودىيابان بەرامبەر كۆپ و نەوهى خۆيان تىدا نەبىت و، بەم بىن يە باوک جىگە لە كۆپى خۆى حەز ناكات لە پىشىر كىيى ئىياندا كەسى ترىپىشى بىكەۋىت، ئەوالەبەر ئەوهى، هەرگىز رى بە كۆپ نادىرىت داواي ماف لە باوکى خۆى بکات، چونكە هوئى ناكۆكىي نىوان دوو كەس يان حەسۋودى و مۇناھەسەيە، يان پىشىل كىردىن و خواردنى مافى يە كېكىيانە لە لايمەن ئەوهى ترىيانەوە، بەلام خۆھەر بە سروشت باوک ئەم دوو شەتەي تىدا نى يە بەرامبەر بە كۆپ و جىگەر گۆشەي خۆى! كەواتە كۆر مافى ئەوهى نى يە ھىچ داوايە كى بەرامبەر باوکى خۆى بىت، تەنانەت ئەگەر باوکىشى سەتمى لىنى بکات، ھېشتائەم مافى ئەوهى نى يە بە گۈنىي نەكەت و هـلـوـيـسـتـيـ نەشياوى بەرامبەر بنوينىت. واتە ئەو كەسەي بەرامبەر باوک و دايىكى خۆى رەفتارى نالەبار دەنۋىنیت و ئازاريان دەدات، لە مرۇقىتى دەرچووھ و بولو بە ئاژەللىكى درنە.

خوشویستی منالیش، به همان جوز، بریتی به له خوشویستی خوای گهوره و له پروویه کهوه بوئه ده گهربتهوه، بهوهی که ماده مئهوان دیاری و بهخششی خواوهندی میهره بانی بهخشندنهن، ئهوا دهین بهوهی ری شهفهقهت و میهر و بهزهی بهوه چاودیری بکرین.. نیشانهی ئهوهش که خوشویستی ئهوان له پیناوی خواهایه، ئارامگرن و شوکرانه بئیری به له کاتی بهلا و موسیهت، به تایبته "مردن" یاندا، ههروههائومیدنه بپین و دعوا بپکردنیه و، تسلیم بپون و شوکرانه بئیری به له کاتی قهزا و قدهردان. و هک ئهوهی بلهت: ئهم بهدیهینراوه، خوشویست و بهنهدی بهدیهینهه ری بهخشنده به و، بو ماوهیه کی دیاری کراوهی که هم پی بهخشیبوم، ئیستاش دانایی ئه خواوهند خواستی له سره ئهوه بپو که له منی و هربگریتهوه و بیبات بو شوینیکی تری باشت و پر ئاسایشتر، خۆ ئه گهر بهک بهشی رو واللهتی منی پیوه بیت، ئهوا ههزار بهشی راسته قینه خوای گهوره تیدایه. کهواهه چار نی یه دهین تسلیمی بپیاری خوای گهوره بیم.

خوشویستی برادر و هاوەلائیش، ئه گهر خاوەن ئیمان و تهقوابن، مانای وایه ئهويش له پیناوی خواهایه و بوئه ده گهربتهوه بهپی دهستوری: "الحَبَّ فِي اللَّهِ" ^(۱).

خوشویستی ژنه کهیشت که هاوسری ژیانته، بالهسمر ئه بناغه به بیت که دیاری به کی "هاودم و نرمونیانی" میهره بانی خوای گهوره. نه کهی ئه خوشویستی بهت بیهستهوه به جوانی یه رو واللهتی یه کهیوه که به زووبی تهواو دهیت و نامینیت! به لکو بیبهسته به و جوانی یه که هرگیز ناروات و رؤژ به رؤژ له زیادبوندایه، ئه ویش جوانی ره وشت و هه لسوکهوتی پاک و بین گهربیه که له ناخی نرمونیانی ئافرتهدا ره گی داکوتاوه. بهرزترین و شیرینترین جوانی ئافرته له سوْز و شهفهقهته نورانی و بین گهرد کهی دایه، خۆ ئهم جوانی شهفهقهت و ره وشتەش، همیشه بیه و تا کوتایی تهمن هر له زیاد بعوندایه و، تنهما به خوشویستی ئهم دو لايه نه شه که مافه کانی ئهم بهدیهینراوه لاواز و نرمونیانه دهباریزبرین. دهنا له کاتیکدا که جوانی رو واللهتی نامینیت و له همو و هختیک پتر پیویستی به مافه کانی ده بیت، هه مو و مافه کانی ده خورین و بین شیل ده کرین!

خوشویستی پیغمبران - درودیان له سر بیت - و ئهولیا و پیاوچا کانیش، به همان جوز، له پی خواهایه، له رپوهه که ئهوان چهند بهنهدیه کی بین گهرد و هرگیر اوی لای خوای گهوره. خوشویستی ئهوان، لهم گکشیهوه دهین به خوشویستی خوای گهوره.

ئهوا ژیانهش که خوای گهوره به تو و همه مو مرؤثیکی تری بهخشیوه، سه رمایه به کی هینده گهوره که ده توانیت ژیانیکی نه بر اوی دوا پروری پی به دهست بهینیت و، گهنجینه که

(۱) الحب في الله والبغض في الله من الإيمان. صحيح البخاري، كتاب الإيمان، من كلام الإمام البخاري.
(وهر گپر).

چەندىن ئامېر و كەمالاتى نەمرى تىدايە. جا خۆشويستىن و پارىز گارى كەدنى ژيان لەم گۆشەيمە و، رامكىردىن و بەكارهينانى لەپىناوى خوادا، بە خۆشەويستى خواى گەورە دادەنرىت.

پاشان خۆشويستى لاوى و جوانى يەكەمى و پىزلىنانى لەو ۋووهە كە نىعەتىكى ناياب و قەشەنگى پەروەرد گارە و بەكارهينانى بە باشى، خۆشەويستى يەكى رەوايە و شاياني پىزە.

پاشان خۆشويستى بەھار، لەو ۋووهە كە قەشەنگىزىن لەپەرەي دەر كەوتى نەخش و نىڭارە كانى ناوه جوان و ۋوونا كە كانى خواى گەورەيە و، مەزنىزىن پىشانگايە بۇ پىشاندانى ورده كارىي سەنەتى بىن وىئەي پەروەرد گار. بىر كەرنەوە لە بەھار لەم ۋووهە، ۋووي لە ناوه جوانە كانى خواى گەورەيە و لەپىناوى خوادايە.

تەنانەت خۆشويستى "دۇنيا" شەگەر لەو گۆشەيمە بىت كە: كېلىڭەي دوارىزە و، ئاوىئەي ناوه جوانە كانى خواى گەورەيە و، چەند نامەيە كى پەروەرد گارە بىز "بۇون" (الوجود) ئاردووه، بە مەرجىك دەررونى بەدخواز خۆي لەو خۆشەويستى يەدا هەلەنەقورتىنیت، خۆشويستى دۇنيا لەم گۆشەيمە، ئەويش دەبى يەخۆشەويستى يەك لەپىناوى خواى گەورەدا.

پۇختەي ئەم قسانە: هەموو دۇنيا و بەديھىنراوانى ناوه دىنيات بەواتاي "حەرفى" خۆش بولۇت نەك بەواتاي "ئىسمى".

واتە: نەك لەبەر خۇيان، بەلکو لەبەر ئەو واتايانەي راياندە گەيەن، خۆشت بولىن.. بە هيچ شىتىك مەلتى: "ئەمە چەندە جوانە" بەلکو بلى: "چەندە جوان بەدى ھىنراوە!" نەكەي هيچ كەلىنىك بەھىلىتەوە كە خۆشەويستى غەيرى خواى لى برواتە ناوه دلتەوە، چۈنكە ناوهوەي دلت ئاوىئەي خواوندى صەممەدە و تايىتە بەو، هەر دەم بلى: "اللهم ارزقنا حبک و حب ما يقرينا إيلك"^(۱).

جا ئەو هەموو جۇرانەي "خۆشەويستى" گەر بەو شىپوھىي باسماڭ كەرنى، بەرەو ۋوو كارى راستى خۇيان ئاراستە بىرىن. واتە: ئەگەر لەبەر خواو لەپىناوى ئەودا بىن، ئەوا لەزەتىكى راستەقىنەي بىن ئازار و، بەيەك شادبۇونىكى بىن كۆتايى بەرھەم دەھىن، تەنانەت خۆشەويستى خواى گەورەش زىاد دەكەن، سەرەتاي ئەوهى كە خۆشەويستى يەكى رەواو

(۱) فەرمۇدە لە بارەي دوغا كەرنى بۇ دەستكەوتى خۆشەويستى خوازىزە. وەك ئەمە: "عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَرِيزٍ الْخَطْمِيِ الْأَنْصَارِيِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ فِي دُعَائِهِ: اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي حَبَّ وَحَبْ مَنْ يَنْفَعِنِي حَبْهُ عَنْ دَكْ". أخرجه الترمذى وقال: حسن غريب.

حه لاله و له همان کاتیشدا شو کرانه بژیری خواوه نده و، بیکردنوه یه له نیعمه ته کانی ئه و
خواایله له ناوه ندی همان خوش و سیسته دا.

ئەمەش بە نمۇونە يەڭى روون دە كەينەوە:

گهر پادشاهی کی مہزاں^(۱) سیویکی پیشکھش کر دیت، ئهوا بے دوو جؤور حهز لہو سیوہ ده کھیت و، بے دوو شیوہ لہڑتی لئی ده بیت:

حجز و خوشبویستی یه که میان هی سیوه کهیه، که میوهه کی خوشه و، به ئهندازهی تاییه تکاری یه کانی پنگهاتی، لهزتی لئی ده بیت. ئم حجز و خوشبویسته هی پادشا نی یه، ته ناند نه گهر یه کیلک به هلهپه و له به ردهم پادشادا سیوه که بخوات، ده ری ده بیت که سیوه کهی خوش ده بیت نه ک پادشا! لموانه یه پادشا ئهم هلهسو که و تهی به لاوه کارینکی نه شیاو بیت و، بیز له و خزویستی یه تو ند و ده روون پروره ری یه له راده به دهه بکاتهوه. ئمه سه رهارای ئوهه که لهزتی ئهو سیوه لهزتیکی کاتی یه و لنه ماندایه، چونکه له گه ل ته او بیوونی خواردنی، لهزته که شی تهوا ده بیت و ئازاری نه مانی به جی ده بیلت.

حaze و خوشويستنی دووهه ميان هی ريزليانه کهی پادشاهی، که به چاوي ريزه وه ثاوري
لئی داویته وه و به پيشکهش کردنی سیوه که ئمهه که دهربیوه. و هك بلتی ئمو سیوه غونه يه کی
ئاپرلیدانه وه و پوتیکردنی پادشاهی، يان ستايشينيکی به رجه ستهی ئوه. جا ئمو که سهی
دياري پادشا به خوشويستي و ريزه وه و هربگريت، دهري ده بريت که پادشاهي خوش
دهويت، نهك سیوه که. ده بې يېش زاين تام و لەزهتنى ئمو سیوه - لە بەر ئەمەي مايە و
پيشاندەری ريزليانه کهی پادشاهی - لە هى هەزاران سیوی تر زياتره، هەست كردىش بەم
لەزهتە زيادەيە، خۆي لە خۆي دا، شو كر انە بېزىرىي ئەو به خشىنەيە و، ئەم خوشويستى يەش
خوشويستى يەكى خاوهن ريزه و شاياني پادشاهي.

به چه شنی ئەم نۇونىيە، گەر بىت و مەرۆف بىن ئاگايانە حەز و خۆشەویستى راستەخۆ بۇ نىعەت و مېۋە كان ئاراستە بىكەت و تەنھا تامى لەزەتە ماددى يە كائىان بىچىزىت، ئەوائە و خۆشەویستى يەرى هى دەرروونە و لە راستى دا نەفس يەرۋەرى يە، لە ئەنجامىشدا ئەو لەزەتانە لەناوادەچىن و ئازار بەجى دەھىلەن. بەلام ئە گەر ئەو حەز و خۆشەویستى يە رۇپيان لەو لايەنە بىت كە بەخشى پەروردىگار و، مېھەبانى و بەرھەمى چاكە كاربى خوابى گۈورەن و، پىز لە پەلە كانى ئەو چاكە كارى يە بىگرىت و، بە تەواوى تاميان بىچىزىت، ئەوائەم كارەي، لە راستى دا، شو كرانە بېزىرى يە كى معەنەوى يە و لەزەتىكە هەرگىز دواي خۆى ئازار بەجى ناھىلىت.

(۱) هم پروداده، کاتی خزی له راستی دا پروری داوه که جارنیکیان دوو سه رزک هرزز پنکه وه رُشتونه ته لای پادشاهیه کی مدنن و هم رفتارنه سره و میان نو اندوره. (دانمر).

■ سەرخىي سىھەم:

ئەو خۇشەویستى يەرى رووى لە ناوه جوانە كانى خوايى، چەند چىنىڭى ھەيدە: كاتى واھەيدە لە رېنى خۇشەویستى شوينەوارە كانى جى دەستى خواوندە لە گەردۇندا - وەك زۇوتەر باسمان كەرت - خۇشەویستى يە كەت ئاراستەن ناوه جوانە كانى خوايى گەورە دە كەيت..

كاتى واھەيدە بۆيە ئەو ناوه جوانانەت خۇش دەويىت چۈنكە ناونىشانى كەمالاتى بەرزى خوايى گەورەن..

كاتى واھەيدە مەرۆف گەلىي پىۋىستى بەو ناوانىيە، لەبەر ئەوە تاسەمەندىيان دەبىت، چۈنكە چىيەتىي مەرۆف گشتى يە و، پىنداوىستى يە كانىشى بىن سەنۇورەن. واتە: لەبەر پىۋىستىي بەو ناوانە، خۇشى دەۋىن، با بەنۇونىيەك ئەمە رۇون بکەينەوە:

وادابنى لەو كاتەدا كە هەست بە كۈلەوارى و دەستە و سانىي خۇت و پىۋىستىي زۇر دە كەيت كە يە كېڭ بۇزگاربۇونى خۇشەویستىكەت لە خزمان و هەزاران، تەنانەت بۇ فرييا گۈزاري بۇونەورە لاوازە دامادو كانىش، بىت و يارمەتىت بىدات، گەر كەپەر لەم كاتەدا يە كېڭ پەيدا بىت و چاكە و نەوازش لە گەل ئەوانەدا بىنۋىتت و بە ئارەزۇوي دلى توپىعەتى خۇزى بىدات بەوان، چەندە شادمان دەبىت و چەندەش دلت بە ناوى: "المنعم" و "الكريم" ئەو دە كەيتەوە و دە گەشىتەوە؟ تەنانەت چەندە جىبى پىز و مايەي سەرسوور مانت دەبىت و بە خۇشەویستى ئەو دوو ناو و ناونىشانى ئەو، هەر دەم ရۇوي خۇشەویستى ئاراستە دە كەيت؟! هەر لە رۇوناڭىي ئەم نۇونەيەوە، بىر لە تەنها دوو ناو بکەرەوە لە نىوان ناوه جوانە كانى خوايى گەورەدا، كە دوو ناوى: "الرحمن" و "الرحيم" ن. كاتىڭ بىريانلى دە كەيتەوە و سەرخىيان دەدەيت، دەبىنەت: هەمو ئىمانداران لە: باوڭ و باپىرانى پېشىۋەت و، گشت خۇشەویست و، كەسو كارو، بىرادەرانت كە خۇشت دەۋىن و شەھەفتەت بەرامبەريان دەبىزىت و تاسەمەندىيت بۇ بىنېتىان، هەمو ئەوانە، لە دىنلەدا چەشتىنى چەندىن نىعەتى بەلمەزەتىان پى دە بەخشتىت و، ياشانىش لە دوارقۇزدا بە خۇشتىن و بە تامتىزىن نىعەت بەختەور دە كرىن، تەنانەت خوايى گەورەي "رەحمان" و "رەحيم" بەختەورى و نىعەتى زىاتىيان پى دە بەخشتىت، بەھەي كە بە يە كىزىيان شاد دە كاتەوە و بە بىنېنى جوانىسى ھەمىشەسى خۇيىشى بەھەمەندىيان دە كات. كەواتە دەبىن ھەر دوو ناوى: "الرحمن" و "الرحيم" چەندە شاياني خۇشەویستىن بىن و گىيانى مەرۆف چەندە تاسەمەندىيان بىت؟ بۇ خۇت ئەمە لېڭ بىدەرەوە، بايزانىت چەندە ئەو و تەيەمان راستە كە دەلىيىن: "الحمد لله على رحمانىتە و رحيمىتە"!

پاشان تو په یوهندیت به بونه و هرانی پرووی زه وی به و، به دهدی سه ری و به دبه ختیئی ئهوان ئازار ده چیزیت، وەک بلیئی تیکرای گزوی زه وی خانه و لانه جوان و ئاوه دانی تو بیت. جائه گهر به وردی سه رنج ده بیت، شه و قیکی زور و پیویستی به کی تو ندو تیژ له روحی خوتدا هست بین ده کهیت بهرام بمناوی: "الحکیم"ی خواهی گهوره و ناویشانی: "المربي" که به دانایی به کی ته و او و کار گوزاری به کی بی وینه و ریک خستیکی ورد و پرورده کاری به کی میهه بمانه، ئه و گشت بونه و هرانه رینکده خات. پاشان ئه گهر بیر له هه مو مرؤفایه تی بکهیته و، ده بینیت په یوهندیت پیانه و هه و، بز بار و دخی کلتوی و بدبهختیئی ئهوان ئازار ده چیزیت و، به نه مان و مردنیشان ئازاره که ت پتر زیاد ده کات، لم کاته دا ده بینیت "گیانت" تاسه مهندی ناوی: "السوارث، الباعث"ی خواهی گهوره و، پیویستی به ناویشانی: "الباقي، الکریم، الحسی، الحسن"ی به دیهنه ری به خشنده ویه که هه مو ئه مرؤفانه له تاریکستانی نه بون رزگار ده کات و، له خانه و لانه ویه کی دیکه چاکتر و جوانتر لمه وی دنیایان نیشته جنی بان ده کات.

هروههاله بر ئه وی چیهه تی مروف به رزه و سرو شته که شی گشتی به، ئهوا ههزار و به ک پیویستی به ههزار و به ک ناوی جوانی خواهی گهوره و به چهنده ها پلهی جیاجیای هه مو ویه کیک لمو ناویه ویه. جا "پیویستی"ی دوو چهندانه (مضاعف) بریتی به له "شوق" .. شوقی دوو چهندانه ش بریتی به له "خوشویستی" .. خوشویستی دوو چهندانه ش "عیشه". که مو اته به پیی کامل بونی روحی مروف و به پیی پله کانی ئهوا ناویه، پله کانی خوشویستیش ده ده کمون. خوشویستی ئهوا ناویه ش له ئه بخاما ده بن به خوشویستی زاتی مه زنی خواهی گهوره، چونکه ئهوا ناویه تایله تن به خواهی گهوره و در و شانه و کانیه و.

واله نیوان ههزار و به ک ناوی خواهی گهوره دا - بز نمونه - تنهها به ک پله له نیوان ههزار و به ک پلهی ناوی: "العدل، الحکم، الحق، الحکیم"ی خواهی گهوره، بهم جزوره خواره و ریون ده کمینه و:

ئه گهر ده تو بیت ئهوا ناوی "الرحمن، الرحیم، الحق"ی که له چوار چیوهی "دانایی و داد گهري" دا و له نیوان بازنیه کی فراوانی مه زندا هه ویه بیانیت، ئهوا بیر لهم نمونه ویه بکه ره و:

سوپایه ک چوار سد ههزار تیرهی جزرا و جزوری سه رباری تیدایه، هریه کهیان به پیی حه زی خویان، بھر گ و پزشک و خوارده مه نیان لمه وی تر جایه و، هریه کهیان کام چه کیان به ئاسانی بز به کار ده هینریت ئه وی هه لگر تورو و، چ چاره سه ری به کیشیان بز ده گونجی به و چاره سه ر ده کریت. ئنجا هر چهند ئاواله هه مو شتیکیان دا له یه کتر

جیاوازىن، كەچى بەپى تىپ و لەشكىر لە يەكىز جىانەبۇونەتەوە، بەلکو بىن جىاوازى تىكەلتى يەكىز بۇون و بە يەكدا ئالاون.

جا ئەگەر پادشاھىك بىيىت، لەبەر ئەھە خاواھنى بەزەمى و مىھەرەبانى و توانتى و زانستىكى گشىتى بەھەمۇ شت ئاگا بىيىت و، داراي دادگەرى يەكى بىن وىنە و دانايى يەكى تەھواو بىيىت، هەرىيەك لەھە سەر باز انه چ جۈزە بەرگ و پۇشاڭ و خۇراك و چارەسەرى و چەكىنگى بۇ دەگۈنچى ئەھەيان بىن بىدات، بىن ئەھە خۇزى كەسيانى لە بىر بېچىت و كارەكەيلى لىنى بىاللۇزىت و بىن ئەھەش ھېچ يارىدەدەرىيەكى بىيىت، بەلکو بە تەنبا خۇزى ھەمۇ ئەمانەيان بەسەردا دابىش بىكەت.. بەلتى، ئەگەر پادشاھىكى ئاوا بىن وىنە بىيىت، ئەۋائەھە كاتە رەدەي توانايى و مىھەرەبانى و دادگەرىي ئەوت بۇ دەردى كەھەيت. چونكە ئاشكرايە گەرتابۇرۇنىكى سوپا كە تەنھا لە (دە) تىرىھى جىا جىا يېكەتىت، گەللى قورس و دژوارە بتوانىت چەك و تەقەمەنلى و بەرگ و پۇشاڭكى جىا جىا يان بۇ دايىن بکرىت، بۇيە لە ناچارى دا ھەمۇ يان بە يەك چەشن بەرگ و پۇشاڭ و چەك و تەقەمەنلى يان دەدرىتى، هەرچەندەش رەگەز و نەتەھەيان جىاواز بىيىت..

جا ئەگەر دەتهوى لە روانگەئى ئەم نۇونەيەوە درەوشانەھە ئاواي خاۋىن و جوانى: "الحق" و "الرحمن الرحيم" ئىخواي گەورەت لە چوارچىۋەي "دادگەرى" و "دانايى" دا بۇ دەربىكەھەيت، ئەوا فەرمۇ سەيرى بەھار بىكە و بۇ ئەھە خىپەتانە بپوانە كە بەسەر رپوو زەھى دا ھەلەدرارون، كە هي چوار سەدھەزار نەتەھە ئەم جۈراو جۈزىن و سوپايدى كى مەزنيان لە ڕپووهك و زىنەدەھەران يېكەتىنەوە.. بە وردى سەيريان بىكە، دەينىت ھەرچەندە ئەم ھەمۇ تىرىھ و نەتەوانە تىكەل و يېكەلنى و، بەرگ و پۇشاڭيائىن لە يەكىز جىاوازە، خواردەمەنىشيان لە هي يەكىز ناچىت و، چەكىان جۈراو جۈزە، رى و شۇنىنى گۈزەرائىيان جىاوازە و، مەشق و تەعليماتى هەرىيە كەيان لەھى تر جىايدە، تەسىر يۇرۇمۇ و پىشۇداتىشيان لە يەكىز ناچىت، ھېچ كامىشيان زمانىيان نى يە تاكو داواي پىداۋىستى و دايىن كردىنى ئارەزووە كايانى بىن بىكەن.. لە گەل ھەمۇ ئەمانەشدا، هەرىيە كەيان بە ئاواي: "الحق و، الرحمن و، الرزاق و، الرحمن و، الکریم" وە و لە چوارچىۋەي "دانايى و دادگەرى" دا و، بە تەرازووېكى ورددو رېتكۈپنگى يەكى بەرز، بەرپىوه دەبرىت و پەروەرە و چاودىرى دەكرىت. دەسا فەرمۇ سەيرى ئەم درەوشانەھە بىكە و سەرېنچى لىنى بىدە، باشە ئايىا دەگۈنچى جىگە لە خواي گەمورە كەسى تر بتوانىت لەم كارەدا، كە بەو پىساناوازە و تەرازووە ورددو بەرپىوه دەبرىت، خۇزى هەلۆقورتىتىت؟ ئايىا دەگۈنچى ھېچ ھۆكارييەك - هەرچى بىيىت - لەم سەنعتە قەشەنگ و كار گۈزەرائىي دانايىانە و، پەروەر دەگارى يە مىھەرەبان و بەرپىوه بىردنە گشىتى يەدا دەست وەربىدات، جىگە لە خواي گەورەي تاڭكى تەنباي داناي بەتوانا بەسەر ھەمۇ شىيىكدا؟

□ سهنجی چواره:

تو دهلييت: چهندين جورى جياجيای حەز و خۇشەويستى لە دەرۇونىدا ھەن بۇ: خواردەمەنى بەلەزەت و، ئۇن و، مىنال و، دايىك و، باوک و، خۇشەويست و، براادەرانم و، پياوچاگان و، پىغەمبەرە بەرىزە كان، تەنانەت ھەموو شىئىكى جوان و بەھارى رەنگىن و دنيام بە گىشتى خۇش دەۋىت.. ئايا ئەگەر ئەم ھەموو جۇرە جياجيابانە خۇشەويستىم بەپى داخوازى يەكانى قورئانى پېرۇز بن چ ئەنجام و سوودىتكىان دەبىت؟

وەلام :

پۇونكىردنەوهى ئەم ھەموو سوود و ئەنجامانە پىویستى بە نۇرسىنى كىتىپىكى مەزن دەبىت. لە بەر ئەوه، ئىمە لىرەدا بە كورتى ئامازە بۇ تەنها يەڭدوو ئەنجام لەم ئەنجامانە دەكەين. لە پىشاندا ئەم ئەنجامانە پۇون دەكەينەوه كە لە دىنادا دىنەدى، پاشان ئەوانەى كە لە دواپۇزدا دەردە كەون، ئەويش بەم جۇرەمى خوارەوه:

زووترا باسغان كەرد: جۇرە كانى خۇشەويستى لاي بى ئاگايىان و ئەھلى دنيا، كە تەنها بۇ دايىن كەردى ئارەزۈوه كانى دەرۇونىيانە، چەندەھا ئەنجامى بەسوئى و ئازار و بەلا و دەردى سەربىي ھەيدى، لە گەل ئەو كەيف و شادى و حەوانەوه كەم و بچوو كەى كە تىايىدايە. بۇ نمۇونە: بە بۇزەي كۆلەوارى يەوه، "شەفەقەت" ھەكەيان دەبىت بە بەلائى كى ئازاردار.. "خۇشەويستى" ش لاي ئەوان، بەھۆزى جودايى و لىتكەدابرانەوه، دەبىت بە كىسپەي دەرۇون و.. "لەزەت" يىش، بەھۆزى نەمانىھە، دەبىت بە شەرايىكى ژەھراوى. هىچ كامىشيان لە دواپۇزدا هىچ سوودىتكىان نايىت، چونكە هيچيان لە پىناواي خوادا نېبۈن. خۇ ئەگەر مروقىان خىستىتە كارى حەرامەوه، ئەوالە دواپۇزدا ئازار و ئەشكەنجهى سەختى دەرخوارد دەدەن.

پىرسىار: خۇشەويستىي پىغەمبەرە بەرىزە كان - درۇودىيان لە سەر بىت - و ئەموليا و پياوچاگان چۈن بى سوود و قازانچ دەردەچىت؟

وەلام: بە چەشنى سوودوھەنگىرنى ئەو گاورانەى كە باوەپىان بە "تىلىت" ھەيدى لە خۇشەويستى حەزرەتى عيسا - درۇودى لە سەر بىت - و، راپرىيە كانىش لە خۇشەويستى حەزرەتى عەلى، خواى لى راپىزى بىت!

ئىنجا ئەو جۇرە خۇشەويستى يانەش كە باست كەردىن، ئەگەر بەپىي رېنمايى قورئانى پېرۇز و لە پىناواي خواى گەورە و خۇشەويستىي "بەخشنىدەي مىھرەبان" دا بىت، ئەوا

چەندەھا بەرھەمى جوانى لە دنیادا دەيىت، چ جاي ئەنجامە خاوبىن و جوان و
ھەميشەبى يە كانى ئەودنیا.

ئەنجامە كانى سەر بە دنيايان ئەمانەن:

ھەز كردىت لە خواردەمنى و مىوهى بەلەزەت و خۆش، ئەو خواردەمنى يانەت بۇ
دەكەت بە نىعمەتىكى بىن ئازارى بەخىراوى خواى گەورە و، لەزەتىك لە ناوهندى
شۈركەن بىزىرى دا..

خۆشويىستى نەفسىشت، لەو پۇوهە كە بەزەبىت پىدايىتەوە و لە پەروەردە و پاكىز
كەدنى دا خۆت ماندوو بىكەيت و لە ئارەزووى نزىم و خراپ دوورى بىخەيتەوە، ئەم
خۆشويىستە، جلەوى ئۇ نەفسەت دەداتە دەست و ئىزەتھوای ئەو نەفسە ناتەستىتەوە و لە
ئارەزووە كەنلى خۆى دا ناتخاتە كار، بەلکو تۆھەر بۇ خۆت ئەو بەرھە رېنى راست - نەك
ھەوا و ئارەزوو - دەدەيتەبەر..

خۆشويىستى خېزانە كەشت كە هاو سەرى ژيانە، مادەم لە سەر بناگەي رەوشت جوانىي
بەشەقەقەتى ئەو دامەزراوه و لەو پۇوهە خۆشت دەۋىت كە دىاريپى مىھەربانىي خوايە، ئەوا
دىيارە خۆشەويىستى و مىھەربانىي كە پاست و بەسۇز و بەزەبى لە رۇودا دەنۇپىنىت، ئەويش
بەرامبەر بەمە تۆى خۆش دەۋىت و رېزىتلىنى دەگرىت، خۆھەتا تەمەنېشتنان بەرھەپىش
بپرات و بەسالا بچەن، ئەم رېز و خۆشەويىستى يە چون يە كەنلى نىوانېشتنان ھەر زىياد دەكەت،
ئىزىت بە ئىزىن و فەرمانىي خواى گەورە، بۇ خۆتان ژيانىكى شاد و پەر بەختەوەرى بەسەر دەبەن.
بەلام ئەگەر ئەو خۆشەويىستى يە لە سەر بناگەي جوانىي پوالەتىي يېت، كە داخوازى
دەرۇونە، ئەوا بە زۇويىي نامىنېت و ئىيانى ڙن و مىزدايەتىش بە جارى تىكىدەچىت.

خۆشويىستى دايىك و باو كىشت، مادەم لە پىتاوى خوادا بېت، پاداشت لە سەر دەست
دە كەۋىت. بىن گومان كاتىپ بېرىش دەبن خۆشەويىستى و رېزىيان زىياد دەكەيت و، ھەست بە
لەزەتىكى پۇچىي بىن گەرد و حموانەوە يە كى تەواوى دلى خۆت دەكەيت كاتى كە دەبىت بە
خزمەتكۈزۈرۈپ دەستىيان ماچ دەكەيت و بە دلىسۇزى و ئىخلاسەوە رېزىيان دەگرىت، ئىزىت
كە تۆلەم ھەستە بەرزا و ھىممەت و لېپانەدا دەبىت، لە خواى بەتوانىي بالادەست
دەپارىتەوە تەمەنیان درېز بىكت، تاڭو پاداشتى زىياتىت دەست بکەۋىت.. بەلام ئەو
خۆشەويىستى و رېزەت ئەگەر لە بەر دەستخستى كەرەسە و شەمە كى بىن كەللىكى دىنيا و
ھەلقۇلاؤ ئارەزووى دەرۇون يېت، ئەوا ئازارىنە كەنلىكى گىانىي تارىلەك بەرھەم دەھىنېت كە لە
ھەستىكى نىزمەوە سەرى ھەلداإ، ئەويش نەفرەت كەرنە لەو دوو كەسەي ھۆى بۇون و
ژيانەن و، بە قورس زانىيانە بەسەرتەوە كاتىك كە پىر دەبن، ئىجا لە ھەمۇ شىتىك خراپت:
ئاوا تەخوازىي مردىيان و چاواھەپانىي نەمانىيان!

خوّشويستني منانه کانيشت، و اته خوّشويستني ئهوانهی که خواي گموري به ئهمانهت به تؤى سپاردونون تاکو پهروerde و چاودىرى يسان بکهيت، خوّشويستني ئه و هاوده مه خوّشويستانه بديھيئر اواني خوا، خوّشويستي يه کي پىر بهخته و هری و کامه رانى يه و، له هه مان کاتيشدا نيعمه تېكى خواي گموري يه. جا كه تؤ هاست بهمه كرد، ئهوا هر گيز خەم بۇ ئه و موسىبە تانه مە خۆ كه ئهوان دووچارى دەبن و، به مردىشيان ئاخ و داخى پەزازە و حەسرەت ھەلمە كىشە، چونكە - وەك زووترا باسماڭ كرد - بەديھىنەری ئهوانه مىھە بانە و بەزەمى پېياندا دېتھو و به دانايىي كاروباريان بۇ رېشك دەخات. كاتى لەم راستى يه تى گەيشتىت، خۆت بە خۆت دەلىتىت: "مردن بۇ ئهوان بەخته و هری يه". ئىت بهمه لە ئازارى جودابىي رېڭار دەبىت و بىر لەوه دە كەتھو و كە لە خواي مىھە بان پارپىتەوه لە سۆز و مىھە بانىي خۆتى بىن بەخشىت.

خوّشويستني هاوري و خزمانيشت، مادهم له پيّناوي خواي گهوره دایه، ئدوا نه جودايى و
نه مردىيان رى لەوه ناگرىت بىردهوام برا و هاوريت بن و ھەميشە خۇشت بونىن و تىكەلىيان
بکەيت، چونكە ئەم پېيوەندى يە "گيانى" و خوشەويستى يە مەعنەوى يە بىن گەردد، درىزە
دەكىشىت و، بەمەش لەزەتى بەيەك گەيشتنەوە و بەيەك شادبۇون ھەر بىردهوام دەبىت.. بەلام
ئەگەر ئەم خوشەويستى يە لەبەر خواي گەورە و لە پيّناوي دا ئەودانەبىت، ئەوالەزەتى
بەيەك شادبۇونى تەنها رۆژىيەك ئازارى جودايى سەدد روژ بەجى دەھىلىت^(۱).

بهره‌های خوش‌ویستیشت بُو پیغمه‌ران - درودیان له سه‌ر بیت - هروه‌هائولیا و پیاوچاکان، له‌وه‌دایه که: ئهو جیهانی بمرزه‌خه‌ی گومرا و بئن ئاگایان به جیهانیکی تاریکی بئن هاوده‌می داده‌نین، تۆ بە چەند مەنزلگایه کى رووناکى ئەوتۇيان دەبینیت کە ئهو پیغمه‌ران و پیاوچاکانه رۇوناکیان كردۇونەتەوە. ئیت تۆلەو بیزار ناییت کە بِرپیت بُو لایان و ترسـت له جیهانی بمرزه‌خ ناییت، بەلکو شەوق و تاسـمەندىي ئهو جیهانەي، کە بهـو زاتانه ئاوهـدان يوـهـتەـوـهـ دـهـيـنـ، بـئـنـ ئـوهـىـ زـيـانـىـ دـنـيـاشـتـ لـئـىـ تـالـ وـ لـئـىـلـ بـيـتـ..

به لام ئە گەر خۆشويستنى ئەوانەت بە چەشنى ئە و خۆشويستته يېت كە مەدەنىيە كان بىز
مۇرۇققە بەناوبانگە كان ھېيانە، ئەوا تەنها بىر كەردنووهت لە مەسەلەي نەمانى ئە و ئەموليا
كاملانە و دارىزانى ئىسىك و پىستيان لە گۆرسەنلىكىيەرە مەزىنى راپوردوودا، سەبارەت بە تو
دەيىت بە ئازارىنگى زىيادى سەربارى ئازارە كانى ترى ۋىيات و، ھەر ئەم بىر كەردنووهتىيە و الە
مۇرۇف دە كات مەردىن و نەمانى خۆشىي بە ھەمان جۈز بىبىنېتىت و بەۋىرەرە دەلەتەمىتىت و تالى و

(۱) بیدهک گهیشتی برایان بز ماوه‌ی بهک چر که له پیناوی خودا، به سالیکی ته‌من داده‌زینت. به‌لام سالیکی به‌یدهک گهیشتیک که له بدر دنیای فانی بیت، بهک چر که‌ش ناهیبت. (دانه)

حەسرەتھو بلىت: (دەپىن مىش بېرۇمە ئەو گۈرستانەي ئىسىك و پىستى ئەو مەرۋەقە مەزنانەي ئاوا داپازاند) .. بەلام لە روانگەي يە كەمەوە ئەو مەزنانە وادەبىنىت كە دواى ئۇمۇسى پۇشاڭى لەشيان لە راپور دوودالەبەر دامالى، ئىستا لە جىهانى بەرزە خدا - كە ھۆلى پېشوازى كردنە - لە خۇشى و بەختەورى و حەوانەوەدان. ئىت بە روانىنىكى پېلە تاسە و بىن پەزارە و ئازار، تەماشاي گۈرستان دەكىت.

خۇشمەويسىشتىت بۇ شتە جوان و كاروبارە پاڭە كان، مادەم لە پىناوى خواى گەورە و ناسىنى بەدىھىئەرى مەزنياندایە و بە رادەيە كە هانت دەدات كە بلىت: (چەندە جوان بەدىھىئەراوە)! ئەم خۇشمەويسىتى يە - خۆى لە خۆى دا - بىر كەردنەوەيە كى بەلمەزەتە، جىگە لەوەي كە رى لە بەرددەم خۇشمەويسىتى و تاسەمەندىبى جوانى دا والا دەكت، تاڭو بۇ چەندىن پلەي تام و چىزى بىلندو بەرز بروانىت و لەوئى گەنج و سامانە بەنرخە كانى ئەو گەنجىنانەت پىشان دەدات، ئىت مەرۋەقە لەوئى بە كەيف و شادىيە كى بەرز سەرنجى ئەو گەنجىنانە دەدات، چونكە ئەم خۇشمەويسىتى يە چەندىن ئاسۇ لە بەرددەم "دل" دا دەكتەوە، بۇ ئەمە روانىنى دل لە سەير كەردنى شوينەوارە كانى بەدىھىئەرى مەزنه بگۈزىتەوە بۇ بىننى جوانىي كاروبارە ناوازە كانى ئەو بەدىھىئە، لە جوانىي كاروبارە كانىمەوە بۇ جوانىي ناوه كانى و، لە جوانىي ناوه كانىمەوە بۇ جوانىي سىفەتە مەزنه كانى و، لە جوانىي سىفەتە مەزنه كانىمەوە بۇ جوانىي زاتى پاڭ و پىرۇزى ئاراستە بکات. ئەم خۇشمەويسىتى يە بەم رىنگايە، پەرسىتىكى بەلمەزەتە و لە ھەمان كاتىشدا بىر كەردنەوەيە كى بەرزى گەلنى بەتمامە.

خۇشمەويسىشتىت بۇ "لاوى" مادەم لەبەر ئۇمۇسى كە نىعەمەتىكى جوانى خواى گەورەيە، ئەوا دىيارە لە پەرسىتى خوادا بەسەردى دەبەيت و بە نۇقىم بۇون لە گۇناھ و نەفامى دا ئەو سەرددەمەي ژيانىت ناكۈزىت. چونكە ئەو پەرسىستانەي لە تافى لاوى دا بە دەستيائى دەھىنەت، چەند بەرۇبوومىكى پېكەجىشتۇرىي ھەمېشىيەن كە ئەو سەرددەمە فانى يە بەرھەمى ھىتاون.

جاھتا لەو قۇناغەي ژيانىت دوور بکەويتەوە و بەسالىدا بچىت، پىز بەرھەمى نەبپاوهى ئەو سەرددەمەت دەست دەكەويت و ورده ورده لە بەلەكانى دەرەونى بەدەخواز و گۇناھبارىيە كانى ھەلەشىي لاوى رىزگار دەبەيت و، لە دەرگانە خواى گەورەي بە توانادا ئومىدەوارى ئەوە دەبىت كە لە پىرى دا بۇ دەستكەوتى پەرسىتى زىساتر پېشتىگىرى و سەركەوتوت بکات و، ھەر گىز بىزىت نايەت وەك ئەو بىن ئاگايانە وايىت كە پەنجا سال لە تەمەنەنی پىرىي خۇيان بە خەم و پەشىمانى نەمانى لەزەت و خۇشىي پېشىج و دە سالى لاوى يان بەسەر دەبەن، ئەو پەشىمانى و خەم و خەفتەي كە شاعىرىتىك بەم دېرە شىعرە دەرى بېرىو كە دەلىت:

أَلَا لَيْتَ الشَّبَابَ يَعُودُ يَوْمًا فَأُخْرِهُ بِمَا فَعَلَ الْمُشَيْبُ^(۱)

خوشویستیست بۇ دىمەنە جوانە کان، بە تايىھەت دىمەنە کانى بەهار، لەبەر ئەوهى لە دىدگاى سەير كردنى سىنعتە جوان و ناوەزە کانى خواى گەورەوەيە، ئەواتەواپۇون و بەسەرچۈونى ئەو بەهارە هەرگىز لەزەتى يىنин و سەير كردنى نافەوتىنىت، بەلكو واتا رەنگىن و قەشەنگە کانى پشت پەردەي ئەو بەهارە بۇ بەجى دەھىلىت، چونكە وەرزى بەهار، وەڭ نامەيەكى رەنگىنى پەروردگار وايە كە لە رۇوۇي بۇونەوەر اندا دەكريتەوە. جا ھەرييەك لە "ئەندىشە تۆ" و "كەت" وەك فلىمى سىنەما وان ئەو لەزەتى سەير كردنەت بە ھەمىشەيى و بەردمۇامى بۇ دەھىلىنەوە و ھەردم واتا کانى ئەو نامەيەي بەهارت بۇ نۇى دەكەنەوە، كەواتە خوشویستى يە كەت "كەتى" و "نۇقۇم بۇو" دەرىيائى خەم و پەزارە نايىت، بەلكو خوشویستى يە كى ساف و بىن گەرد و بەتام و لەزەت دەبىت.

خوشویستى دىنياشت، لەبەر ئەوهى بۇ خواى گەورە و لە پېنۋاى ئەودايە، ئەوا بۇونەوەرە ساماناكە کانى ناوى بۇزىت دەبن بە ھاوارى و ھاودەم. ئىنجا لەبەر ئەوهەش دىنيات لەو بۇوەوە خوش دەۋىت كە مەزراى دواپۇزە، ئەوا دەتۋانىت لە ھەمو شىتىكى ناوىدا بەرھەمى وايلى بىچىنەت كە بشىت بە يە كېڭ لە بەرۋىوومە کانى ئاخىرەت دابىزىت، يان شىتىكى ئەوتۇرىلى قازانچ بکەيت كە بىبىت بە سەرمایەيەك بۇ دواپۇزەت. كەواتە گىرو گرفتە کانى دنياناتىرىسىن و، نەمان و لەناوچۈونىش بىزارت ناکەن.

بەم جۇرە ماوهى مانەوت لە دىنادا وەك ميوانىكى بەپىز بەسەر دەبەيت.

بەلام ئەگەر خوشویستىت بۇ دنيا وەك ھى بىن ئاگايان وايىت، ماناي وايە - وەك چەندىن جار پىمان و تويىت - لەناو خوشویستى يە كى بىكۈزى خىكىتىنەر لەناوچۈرى بى سووددا خۆت نوقم دەكەيت تالە ئەنجامدا لەناودە چىت!

بەم چەشىن، تى كۈشاين كە يەك لە سەدانى ئەو سوودە ناسكانە باس بىكەين كە دە گەپىنەوە بۇ خوشویستى ئەوانەدى باست كردن كاتى بە رېنمایى قورئانى پېرۇز خۇشتۇين. لە ھەمان كاتىشدا ئاماڙەمان بۇ يەك لە سەدانى ئەو زيانانە كەد كە ئەگەر ئەو خوشویستى يە بەپى فەرمانى قورئانى پېرۇز نەبىت.

پاشان:

ئەگەر دەتەويىت ئەنجامە کانى ئەم خوشویستى يە جۇر او جۇرانە لە دنيا و جىھانى دواپۇزدا بىزانىت، وەڭ ئەوهى كە ئايەتە کانى قورئانى پېرۇز ئاماڙەيان بۇ كردووه، ئەوا بە

(1) كوردلە واتاي ئەم بەيىت شىعرە عەرەبى بەدا و تۈرىتى:

خۆز گا گەنځى يە كەم ئە گەپا داواوە گلەبى پېرىم ئە كەردىلاوە

کورتى لە نېوان سوودە کانى ئەو خۇشەويىsti يە جۇراوجۇرە پەوايانەدا يەك سوودت بۇ رۇون دەكەينەوە، ئەمەش لە "نۇ" ئامازەدا، دواى ئەوهى كە پىشە كى يەكى لە پىشدا بۇ باس دەكەين.

پىشە كى:

خواى گەورە، بە: خوايەتىي مەزن و، مىھەرەبانىي جوان و، پەروەردگارىي گەورە و، بەزەبىي بەخشىندانە و، توانايى مەزن و، دانايى نەرمۇنيانى خۇى، ئەم مەرۋەقە بچۈو كەى بە چەندىن ھەست و شعورى تابلىي زۇر ئارايشت داوه و، بە ئەندام و ئامىرى گەلنى جۇراوجۇرە زۇرىش را زاندۇويەتەوە، تاڭو و اى لىنى بىكات ھەست بە چىنە كانى بەزەبىي يە فراوانە كەى بىكات و، جۇرە كانى نىعمەتە لەزمارە بەدەرە كانى خۇى پىن بچىزىت و، بەشە لە بن نەھاتۇوە كانى چاكە كارىي بە كانى خۇى پىن بناسىتىت و، لە پىنى ئەو ئامىر و ئەندامە زۇر انەوە جۇرە بىن سىنورە كانى درەوشانەوە ھەزار و يەك ناوى خۇى پىن بىشان بىدات و، ئىجا مەرۋەقىش بە باشى رېزى شايانيان لىنى بىگرىت.

ھەريەك لە ئەندام و ئامىرى زۇر انە مەرۋەق، چەندىن ڪار و فرمانى جۇراوجۇر و پەرسىنى جىاجىايان ھەيە و، لەزەت و ئازار و پاداشتى ھەرىيە كەشيان لەوانى تر جىاوازە.

بۇ نۇونە: "چاۋ" جوانىي وېنە كان و موعجىزاتى توانىتى قەشەنگ و جوانى خواى گەورە لە جىهانى بىنراو (عالىم الشەhadة) دا دەبىنیت، ئىتلىرىدا بەو شوڭرە بىزىرى يە كە لە پىنى سەير كەردىنى پې لە دەرس و پەندەوە دەرى دەبرىت، ڪار و فرمانى خۇى بەجى دەھىنیت. خۇزەتى بىنین و ئازارى نەمانى ئۇ لەزەتە لە هىچ كەسىك شارراوه نى يە، كەواتە پىویست بە پىناساندىنى ئەو لەزەت و ئازارە ناکات.

نمۇونەيە كى تر: "گۈئى" ھەست بەو نەرمۇنيانى يانەي مىھەرەبانىي خواى گەورە دەكات كە وان لە جىهانى "بىسر او ان" دا، لە پىنى يىستى ھەموو جۇرە دەنگ و ئاوازە ناسك و خۇشە جىاجىا كانەوە. كەواتە "گۈئى" پەرسىن و، ئازار و، پاداشتى تايىەتىي خۇى ھەيە.

نمۇونەيە كى تر: ھەستى "بۇنكىردىن" كە ھەست بە نەرمۇنيانى و جوانىي مىھەرەبانىي خواى گەورە دەكات كە لە بۇنى جۇرەھا ئەجۇرى عەتر و بۇي خۇشەوە پەيدا دەبىت. كەواتە ئەویش لە چوارچىسوھى شوڭرە بىزىرى تايىەتىي خۇى دالەزەتى تايىەتىي ھەيە و، بىن هىچ گومانىيىك پاداشتى تايىەتىشى ھەيە.

نمۇونەيە كى تر: ھەستى "چەشتن" كە لە دەمدايە، ڪار و فرمانى خۇى بەجى دەھىنیت و شوڭرە بىزىرىي مەعنەولى خۇى بە چەندەها جۇر ئەنجام دەدات، لە پىنى ھەست كەردىنەوە بە تام و چىز و لەزەتى ھەموو جۇرە كانى خواردەمنى.

بهم چهشنه، هریه کله ئامیر و ههست و ئەندامه کان و، هریه کلهش له لایهنه ناسکه گرنگه کانی مرۆف وەك: دل و گیان و غەیرى ئەمانەش، فرمانبەرىي جىاجىا و لەزەتى جۇراوجۇرى تايىھەتى خۆيان ھەيە، بىن ھېچ گومانىكىش ئەو خواوهندەي كە ئەم ھەموو ئاميرانەي لەو فەرمانبەرىي يانەدا خستووهتەكار، پاداشتى گونجاو و شياوى ھەريه کەشيان دەداتەوه.

ئەنجامە دىنالىي و زۆرە کانى ئەو جۇرە جىاجىايانەي خۆشەويىستىش - كە باس كران - ھەموو مروقىك لە خۆى دا ھەستى بىن دەكات و، بە چەشنىكى بىن گومان و پاست، دلىنایە لەم ھەستكىردنەي خۆى.

ئەنجامە کانى سەر بە دوارۇزىشيان، "دوازدە" راستىي درەخشانى پەيامى "حدىر" و "شەش" بىچىنەي روونى پەيامى "مەلائىكەت" چەسپاندوويانە. پۇونكىردنەوەي دوورودرىزى ئەم ئەنجامانەش، بە جۇرېتكى گومانپر و بە دەقى قورئانى پېرۇز چەسپاوه، كە راست ترین گوفتار و بەوانلىق رېسايە و گوفتارى خواوهندى پادشاي بەدەستەلاتى بە ھەموو شت ئاگايە. چونكە ئايەتە کانى قورئانى پېرۇز چ بە راستەخۇو راشكاۋى و چ بە ئاماڙە و ھىما، ئەمەيان چەسپاندووە. لەبر ئەوه، بە پيوىستى نازانىن بەلگەي دوور و درىز لەم رۇوهەو بەھىنەنەوە، دەبىن ئەوهش بزانىن كە لە چەند "وته" يە كى تر و لە مەقامى دووهەمى عەرەبىي پەيامى "بەھەشت" دا، كە وته بىست و ھەشتەمە و، لە پەيامى "مەلائىكەت" دا، كە وته بىست و نۆھەمە، بەلگەي گەللى زۆر و زەندەمان لەسەر ھېتىاوهتەوه.

❖ ئاماڙەي يە كەم:

ئەنجامى "دوارۇز" بۇ خۆشۈستى رەوا و ھاودەمى شوکرانەبىزىرىي: خواردەمەنى و مىوه خۇش و بەلەزەتە کانى دنيا، ئەو خواردەمەنى و مىوه بەلەزەتانەبە كە شاياني بەھەشتى ھەميشەين، وەك دەقى قورئانى پېرۇز رايىدە گەيدەنەيت. ئەم خۆشەويىستى يە - لە راستى دا - خۆشەويىستى يە كى پې حەز و تاسىيە بىز بەھەشت و مىوه کانى، بە رادەيەك ئەو مىوه يە كى دنیايدا دەيخۇيت و "الحمد لله" لەسەر دەكەيت، لە بەھەشتدا دەبىت بە مىوه يە كى بەر جەستە خاوىن و پىشكەشت دە كرىت. كەواتە تۆلىرىه "مىوه" دەخۇيت و لەمۇنىش "الحمد لله" دەخۇيت لە شىيە مىوه يە كى بەر جەستە بەھەشتدا! جا لە بەر ئەوهى خواردەمەنى و مىوه کان كە لىرىه دەياخۇيت نىعمەت بە خشىن و ئاپىرىدەمەنى پەروەردگارى يانەيان تىدا دەبىنەت و بەم كارەشت شوکرانەبىزىرىي مەعنەوى يان لەسەر پىشكەش دەكەيت، ئەوالە بەھەشتدا بىوت دەبن بە خواردەمەنى و مىوه خۇش و

پىشکەشت دەكرين، وەك بە دەقى فەرمۇدەي پىرۇز و ئامازەكانى قورئان چەسپاوه، داناسىي و مىھەربانىي فراوانى خواى گەمورەش داخوازىيەتى.

❖ ئامازەي دووهەم:

خۆشويىستى رەواي "نەفس" (دەرون) واتە: خۆشويىستى لە دنيادا لە سەر بناغەي: بىنىنى كەمۇ كۈورى يە كانى نەك چاكى يە كانى و، هەولدانى يېڭىياندىن و چاودىرى و پاڭزىرى كەنلى بە شەفەقت و مىھەربانى و، هاندانى بۇ پىنى خېرى و چاكە. ئەنجامى ئەو خۆشەويىستى يە كە بەم چەشىنە بىت، ئەوهى يە كە بەدىيەتىرى مەزن لە دنيادا چەندىن خۆش ويسىزاوى ئەوتۇي پى دەبەختىت كە شاياني ئەو نەفسە و بەھەشت بىت.

چونكە ئەو "نەفس" دى لە دنيادا لە پىنادا لە خواى گەمورە وازى لە هەوا و ئارەزووى خۆزى هيىناوه و، ئەندام و ئامىزە جۆر او جۆرە كانىشى بە باشتىن و تەواوتنىن شىۋو بە كار هيىناوه، خواوندى بەدىيەتىرى بە خىشىنەش لە پاداشتى ئەو خۆشەويىستى يە رەوا و ئاوەتىمى خواپەرسىتى يەدا، بە "حور العين" پاداشتى دەداتەوە كە لە حەفتا چەشىنى پۇشاڭى بەھەشتدا خۆزىان دەنۈىن، ئەو بەھەشتىمى كە داراي چەندىن جۆزى جوانى و ناسكى و نەرمۇنیانى يە و، ئەو خۆزى يانەش كە خاوهنى حەفتا جۆزى جوانىن، بە رادەيەك كە دەلىنى يە خۆزىان بەھەشتىكى بەرجەستەي بچوو كىن و گىانىان بە بەردا كراوه تاڭو چاوى ئەو "نەفس" دى بىن بگەشتىتەو كە گۈزى پایەلىنى خواى گەمورەي كردووە و، ئەو هەستانەشى پى بى سېرەپىت كە ملکەچى فەرمانە كانى خواى گەورە بۇون.. ئەم ئەنجامە هيچ گومانىيىكى تىدا نى يە، چونكە ئايەتە كانى قورئانى پىرۇز بە دلىيائى دانى پىندا دەنىن.

پاشان ئەنجامى خۆشەويىستىي "لاوى"، واتە ئەنجامى بەكارەتىنى هىز و هەرتى تافى لاوى لە پەرسەن و تەقوادا: لاوى يە كى هەميشەيى يە لە خانەي مانەوە و نىعمەتى بەرددەوامى بەھەشتدا.

❖ ئامازەي سىھەم:

ئەنجامى دوارۇزىش بۇ "خۆشەويىستىي ھاوسەرەي ژىيان" كە لە سەر بناغەي رەوشت جوانى و شەفەقتە نەرمۇنیانە كەي خۆشت بولىت، ئەو خۆشەويىستى يە كە لە سەرپىچى و گۇناھبارى بىپارىزىت، ئەنجامى ئەم خۆشەويىستى يە ئەوهى يە كە ئەو ھاوسەرە باشە لە بەھەشتدا دەبىت بە خۆشەويىست و ھاۋىنى پاست و ھاودەمى دىلەرەوەي مەرۆف و، جوانى و قەشەنگى و پازاوەمى ئەولە بەھەشتدا گەلىنى لە هى "حور العين" دلىگىر تە قەشەنگىز دەبىت و، لە گەل مېزدە كەيدا بە خۆشى و كامەرانى دەدۋىن و پۇوداوه كانى پۇزىگارانى پىشۇريان ياد دە كەنۇوھ.. خواوندى مىھەربانى بە خىشىنە ئاوا بەلىنى داوه، خۆ مادەم بەلىنى داوه، دەيشى باتەسەر.

❖ ئاماڙهی چوارهه:

ئەنجامى خۆشەویستىي "دایك و باوک و منال" يش ئوهىيە كە: هەر چەند ئەو خىزانە بەختووهەر پلە كانى بەھەشتىان لە يەكتىر جياوازە، بەلام خواى گمۇرەي بەخشىنەدە مىھەرەبان چا كەيان لە گەل دەكەت و بە يەكتىريان شاد دەكاتەوه، ئەوانىش لە گەل يەكتىر دادەنىشىن و گەفتۇر گۆ دەكەن بە چەشىنىك كە شىاوى بەھەشت و خانە و لانەي ھەمىشەيى بىت، وەك بە دەقى قورئان ئەمە چەسپاوه، ھەروەھا ئەو منالانەش كە پېش بالغ بۇونىان لە دنيا كۆچىيان كردووه، خواوهند نىعەتى يارى و گەمە و گالتە كردن لە گەلياندا بە باوک و دايكانيان دەبەخشىت و، ئەو منالانىيان بۆ دەكەت بە منالى ھەمىشەيى (ولدان مەلدون) لە جوانلىرىن و خۆشەویست ترین شىۋەدا كە حەزى پى بىكەن. بەمەش ئارەزووى گەمە و گالتە كردن لە گەل منالدا، كە لە ناخى سروشتى مەرقىدا رەگى دا كوتاوه، دايىن دەبىت، ئىز تام و لەزەتىكى ھەمىشەيى و بەردەوامى لە بەھەشتىدالى دەچىزىن، چونكە ئەو منالە بچوو كانەي كە نە گەيشتوونەتە تەمەنۈك ھىچ تەكلىفيتىكىان لىنى بىكىت، بە نەمرى و ھەمىشەيى لە گەلياندا دەمېتتەوە.

زۇوتراوا گومان دەبرا كە لە بەر ئەوهى لە بەھەشتدا زاوزى ئىيە، ئەوا يارى و گالتە و گەپىشى لە گەل منالدا تىدا نى يە! بەلام لە بەر ئەوهى كە بەھەشت باشتىن لەزەتە كانى دنياى تىدا يە، ئەوا دەبىن يارى و گالتە و گەپىشى لە گەل منالدا - بە باشتىن و جوانلىرىن شىكل و شىۋە - تىدا بىت. كەواتە مەۋەبىت لەو باوک و دايكانەي كە لە دنيادا جىڭر گۆشە و كۆرۈيە كانيان كۆچىيان كردووه!

❖ ئاماڙهى پىتجەم:

ئەنجامى خۆشەویستىت بۆ ھاوري و خزمە باشە كانت كە بە داخوازىي: "الحُبُّ فِي اللَّهِ" خۇشت دەۋىپىن، لەو دايى كە لە دنيادا بەرامبەر يەكتىر دادەشتە كانى زۇوترى رۈزىنى دنيا و يادە جوانە كانتان بۆ يەكتىر دەگىرنەوه و، كاتىكى خۆش و شاد بەم چەشىنە گەفتۇر گۆ دانىشتىنە بە سەر دەبەن، وەك بە دەقى قورئانى پىرۇز چەسپاوه.

❖ ئاماڙهى شەشم:

ئەنجامى خۆشەویستىي پىنگەمبەران - درووردىيان لە سەر بىت - و ئەولىا و پىاواچا كانىش، وەك قورئانى پىرۇز رۇونى دەكاتەوه، ئەوهىيە كە: شەفاعەتى ئەو پىنگەمبەرە بەریز و ئەولىا و پىاواچا كانەت لە جىهانى بەرزەخ و حەشرى مەزىندا دەست دەكەويت، سەرەبراي ئەوهى كە تو بەم خۆشەویستىيەت لە پىزۇنەي پلە بەرز و شىاوه كانى ئەوانەو سوودەند و بەھەرەور دەبىت.

بەلئى، دەقى فەرمۇدەت پىرۇز رايدە گەيەنیت كە: "المرء مع من أحب"^(۱). كەواته مىرۇف دەتوانىت بە پەيوەندىي خۆشەويىتى و شۇينكەوتى خۆشەويىتە كەى، بىگات بە بلندترین پلەي ئەو خۆشەويىت و هاوەلەي خۆى.

❖ ئاماژەي حەدوەم:

خۆشۈستى شتە جوانە كان و بەهارىش، واتە بۇرۇانىيان لەو روانگەيەوە كە دەلتىت: (چەندە جوان دروست كراوه) و، ئاراستە كردنى ئەو خۆشەويىتى يەت بۇ ئەو جوانى يانەي وان لە پشتى ئەو شتە جوانەوە، بۇ: جوانىسى كردار و رېنکوپىنىكى يان و بۇ جوانىسى درەۋاشانەوە كانى ناوه جوانە كانى خوابى گەورە كە لە پشتى ئەو كردارانەوەن و، بۇ درەۋاشانەوە سىفەتە مەزنە كان كە لە پشتى ئەو ناوه جوانانەوەن... هەندىم بىن يە تا دەروات.. ئەنجامى ئەم خۆشۈستەن رەوايە:

بىنىنى جوانى يە كى ئەوتۈيە كە هەزار ئەونەدە ئەو جوانى يە بلندەي كە لە بەدىھىنراواندا بىنیت بەرزا و بالاترە. واتە بىنىنى درەۋاشانەوە كانى ناوه جوانە كانى خوابى گەورە و جوانىسى سىفەتە مەزنە كانىيەتى، بە چەشىنلىك شىياوى بەھەشتىت. ئەمەش لە رادەيە كى وادايە كە ئىمامى پەبىانى - خوالىي پازى يېت - فەرمۇويەتى: (جوانى و نەرمى و ناسكى يە كانى بەھەشتى، لە راستىدا، وينە و تىشكەدانەوە ناوه جوانە كانى خوابى گەورەن). ئىجا تۆپىش فەرمۇو بىرى لىنى بىكەرەوە!

❖ ئاماژەي ھەشتم:

خۆشەويىتىي رەوا و شياوت بۇ دنيا، واتە گەر دنيات لە گەل بىر كردنەوەدا لە دوو رۇوە جوانە كەي خۆش بويىت كە بىرىتىن لەوەي "كىلىڭەي دوارقۇزە" و "ئاۋىنەي درەۋاشانەوەي ناوه جوانە كانى خوابى گەورەيە"، ئەنجامى دوارقۇزى ئەم خۆشەويىتى يە ئەوەيە كە: لە دنیادا بەھەشتىكى ئەونەدە فراوانىت يېن دە بەخشرىت كە جىنى ھەموو ئەم دنيايەتى تىدا دەبىتىمە، بەلام وە كۆ ئەم دنيا نى يە، واتە لەناو ناچىت، بەلگۈ ھەميشەيى و بەرددەوامە. ئىجا لە ئاۋىنە كانى ئەو بەھەشتەدا درەۋاشانەوەي ناوه جوانە كانى خوابى گەورەشت - كە لە دنیادا ھەندىكىت لە سىبەرە لاوازە كانى بىنى - بەرەنگىنلىكىن دەھەشانى و جوانى پىشان دەدرىن.

پاشان خۆشەويىتى دنيا لەو رۇوەوە كە "كىلىڭەي ئەونەيە" واتە بەو حسابەي كە دنيا شەتلەگایە كى گەلنى بچوو كە بۇ چاندىنى ئەو تۇوانەي لە دوارقۇزدا بەر دەگرن، ئەنجامى ئەم خۆشۈستەن كە لەم رۇوەوەيە:

(۱) رواه البخاري، كتاب الأدب.

میوه و برو بیومی به هه شتیکه که جنی همو دنیای تیدا دهیتهوه، چونکه سه رجه می ئهو هست و شعورانه که له دنیادا بتو مرؤف وه کو تزوی بچووک وابوون، لهو به هه شتمدا هه میویان به ته اوی ده پشکویت و سه ده رده هینن و، تزووی بچوو که کانی توانا و لیهاتن و ئاماده بی یه سروشتی به کانی ناخی مرؤفیش لهوی وه ک گولنه گنم ده میان به گول ده کنه وه و هه میو جوزه کانی له زهت و که مالات له گه ل خزیان هملدہ گرن. ئم ئنجامه به پی داخوازی میهربانی فراوان و دانایی رههای خوای گهوره، ئنجامیکی پهوا و سه لمیتراوه، جگه لهوهش که به ده قی فرموده ی پیغمه بر گلکل و ئاماژه کانی قورئانی پیروزیش چه سپاو.

جاله بر ئوهی تؤ دنیات لبه رئو پووه چه پهله و خراپهی خوش نه ویستووه که سه رچاوهی هه میو تاو اینیکه، بدلکو خوش ویستی یه که تاراسته دوو پووه کهی تری کردووه، واته ئه و خوش ویستی یهت بز دنیا پرروی له "ناوه جوانه کانی خوا" و "دوارزز" و له پیناوی ئم دوو پووه دا پهیوهندیت له گه لدا به ستووه و، به نیازی خواپه رستی ئه دوو پووهی ئهوت ئاوه دان کردووه تهوه، که ئه ممش له راده بکدایه وه ک ئوهی پر به هه میو دنیا خواپه رستیت کردیت.. ئهوا بزانه ئه و پاداشته که لهم خوش ویستی یهوه دهست ده که ویت ده بی له م دنیایه گه لی فراوانتر بیت. ئه مهش شتیکه میهربانی و دانایی خوای گهوره داخوازیه تی.

پاشان مادهم ئم خوش ویستی یهت لبه رخوش ویستی قیامهت بووه و دنیات کردووه به کیلکه یه ک بز دوارزز و، خوای گهوره له گه لدا خوش ویستووه و دنیات به ئاوینیه ک زانیوه بز پیشاندانی ناوه جوانه کانی، ئهوا بین هیچ گومانیک ده بی له برا بمه و له پاداشتی ئم خوش ویستی یهدا، خوش ویستا ویک دابنیت که لهم دنیایه فراوانتر بیت. دیاره ئه و پاداشته جگه لهو به هه شته که له ئاسمانه کان و زهوي فراوانتر، هیچی تر نی یه.

پرسیار: چ سو و دیلک هه یه لهو به هه شتمدا که به ئندازه دنیا فراوان بیت؟

وهلام: ئه گهر بتوانیت به خیزابی ئهندیشه به هه میو هریم و لا یه کی گوی زهوي دا برپویت و، پاشان سه رله زور بھی ئه ستره کانی ئاسمان بدھیت، ئهوا دەلیتیت: (هه میو جیهان هی منه). ئم برپاره شت ری له بعونی مه لائیکه ت و خەلکانی تر و زیند و هران ناگریت که لهم جیهانه فراوانه داله گه لتدان.. به هه مان جوز ده توانيت بلیتیت: (ئه و به هه شته هی منه) با پریش بیت له که سانی تر که ده چنھ ناویمه.

له پیامی "به هه شت" دا که وتهی بیست و هه شتمه، هه رووه هاله پیامی "تیخلاس" دا ئه و فرموده مان رون کردووه تهوه که ده فرمومی: (به هه شتی ههندی کم س فراوانی یه کهی پنچ سه د ساله).

❖ ئامازەي نۆھەم:

ئەنجامى ئيمان بۇن بە خواي گەورە و خۇشويستى:

بىنېنى جوانىي خاۋىن و كەمالى بەرز و پاكى زاتى مەزنى خواي گەورەيە، وەك بە فەرمۇدەي "صەحىخ" چەسپاوه^(۱). سەعاتىكى ئەم بىنېنە هەزار هەزار سالى نىعمەتە كانى ترى بەھەشت دەھىنېت^(۲)، كە سەعاتىكى ئەو نىعمەتانەي بەھەشتىش هەزار هەزار سالى خوش گۈزەرائىي دنيا دەھىنېت، وەك بە كەدەنگى لاي زانىيان و ئەھلى كەشف چەسپاوه. بەم نۇونە خوارەوە دەتوانىت پادەي ئەو شەوق و تاسەمنىدى و ئارەزووە توندۇ بەتىنە لىك بەھەيەوە كە بۆ بىنېنى ئەو جوانى يە خاۋىن و كەمالە بەرز و پاكە لە سروشتى مەرۆفدا قولپ دەدات و لە جۇش و خىرۇشدايە:

ھەموو مەرۆفىك لە ھەست و دروونى خۆى دا حەزىكى بەتىنى تىدايە بۆ بىنېنى حەزرەتى سليمان - دروودى خواي لەسەر بىت - كە "كەمال" ئى پىن بەخىرا بۇو.. ھەرودە ھەستىش بە تاسەمنىدى يە كى گەرمۇ گۇر دەكەت بۆ بىنېنى حەزرەتى يووسف - دروودى خواي لەسەر بىت - كە بەشىكى "جوانى" ئى بىن سپىرلابۇو..

ئايادەپىن حەز و ئارەزووەمنىدى مەرۆف چەندە بىت بۆ بىنېنى "جوانى" يە كى خاۋىن و "كەمال" يەكى بەرز و پاك، كە بەھەشتى ھەمىشەبى بە ھەموو جوانى و نىعمەت و كەمالاتىكىيەوە، كە چەندەها جارى لەزمارە بەدەر لە "جوانى" و "كەمال" ئى دنيا بەرزىرە، يە كىكە لە درەوشانەوە كانى ئەو جوانى و كەمال؟

اللهم ارزقنا في الدنيا حبّك و حبّ ما يقربنا إليك، والإستقامة كما أمرت، وفي الآخرة رحمتك ورؤيتك.

﴿سَبِّحْنَاهُ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلِمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾.

اللهم صلّ و سلّم على من أرسلته رحمةً للعالمين، وعلى آله وصحبه أجمعين. آمين.

(۱) عن أبي هريرة رضي الله عنه أن ناساً قالوا: يا رسول الله هل نرى ربنا يوم القيمة؟ فقال رسول الله ﷺ: هل تضارون في رؤية القمر ليلة البدر؟ قالوا: لا يا رسول الله. قال: هل تضارون في الشمس ليس دونها سحاب؟ قالوا: لا. قال: فإنكم ترونها كذا. فهرموده كە درىزى ئىمامى بوخارى و ئىمامى موسىلىم پىۋايدىيان كەرددوووه.

(۲) لە دەقى حەديثدا ھاتووە كە دەھەرمۇي: "... قال: فیکشـف اللـه تـبارـک وـتـعـالـی تـلـكـ الحـجـبـ، وـتـجـلـیـ لـهـ، فـیـغـشـاـمـهـ مـنـ نـورـهـ شـيـءـ لـوـلاـ أـنـ قـضـىـ عـلـيـهـ أـنـ لـاـ يـخـتـرـقـواـ لـاـحـتـرـقـواـ مـاـ غـشـيـهـمـ مـنـ نـورـهـ. قال: ثـمـ يـقـالـ لـهـ اـرـجـعـواـ إـلـىـ مـنـازـلـكـمـ. قال: فـيـرـجـعـونـ إـلـىـ مـنـازـلـهـمـ وـقـدـ خـفـوـاـ عـلـىـ أـزـوـاجـهـمـ وـخـفـيـنـ عـلـيـهـمـ مـاـ غـشـيـهـمـ مـنـ نـورـهـ تـبارـکـ وـتـعـالـیـ. قـاـذـاـ صـارـوـاـ إـلـىـ مـنـازـلـهـمـ تـرـادـ النـورـ وـأـمـكـنـ حـتـىـ يـرـجـعـواـ إـلـىـ صـورـهـمـ الـتـيـ كـانـوـاـ عـلـيـهـاـ. قال: فـتـقـولـ لـهـ أـزـوـاجـهـمـ: لـقـدـ خـرـجـتـ مـنـ عـنـدـنـاـ عـلـىـ صـورـهـاـ، وـرـجـعـتـ عـلـىـ غـيرـهـاـ؟ قال: فـيـقـولـونـ: ذـلـكـ بـأـنـ اللـهـ تـبارـکـ وـتـعـالـیـ تـجـلـیـ لـنـاـ فـنـظـرـنـاـ مـنـ مـاـ خـفـيـنـ بـهـ عـلـيـكـمـ...". (رواه البزار - بروانه: الترغيب والترهيب للمنذری ج ٤ / ص ٥٥٦ - دانەر).

بیّدار کردن و هیله:

دریزه پستان و روونکردنوه کانی کوتایی ئەم و تىيە، بە دور و دریز دانارىن، چونكە هيئتا لە چاوا بايەخ و گرنگى ياندا كورتن و پیوسيتىان بە دریزه پستانى زياتره.

ئنجا قىسە كەريش لە سەرانسەرى "وته کان"دا من نىم، بىلەكىو تەنها "حەقيقتە" كە بە ناوى "ئامازە" کانى قورئان"وھ لە و تانەدا دەدويت، خۇز ھەر شىتكىش "حەقيقتە" بىلىت پەستە و گومانى تىدا نىيە!

لە بەر ئەوه، ئەگەر ھەر ھەلەيەكتان لە "وته کان"دا بىنى، ئەوا دلىيا بن كە "بىر"ى خۆم تىكەللى باسە كە بۇوه و، بە بىن و يىستى خۆم بە ھەلەدا چۈوه!

موناجاتىك

يارەب!

گەر مەرۆف دەرگای كۈشك و تەلارىنى بۇ نە كېرىتەوە، ناچارە بە زايىلەي دەنگى كەسيك لەو دەرگايە بىدات كە دەنگى بە گۈنى دەرگاوان ئاشنا و ناسراو بىت. بۆزىه منى لاواز و هەۋارىش بە موناجات و لالانەوهى بەندە خۇشەويسىتە كەى خۇت: "وەسى قەرەنى" لە دەرگاي مىھەربانىي تۆ دەدەم، بەو ھىوايەي كە ھەروەك ئەو دەرگايەت لەو كەردهوە لە منىشى بىكەيتەوە.. بۆزىه دەلىم:

إلهي! أنت ربى وأنا العبد..

وأنت الخالق وأنا المخلوق..

وأنت الرزاق وأنا المرزوق..

وأنت المالك وأنا المملوك..

وأنت العزيز وأنا الذليل..

وأنت الغى وأنا الفقير..

وأنت الحى وأنا الميت..

وأنت الباقي وأنا الفاني..

وأنت الکريم وأنا اللئيم..

وأنت المحسن وأنا المسىع..

وأنت الغفور وأنا المذنب..

وأنت العظيم وأنا الحقير..

وأنت القوى وأنا الضعيف..

وأنت المعطى وأنا السائل..

وأنت الأمين وأنا الخائن..

وأنت الجoward وأنا المسکين..

وأنت الحبيب وأنا الداعي..

وأنت الشافى وأنا المريض..

فاغىر لى ذنوبى، ونجاوز عنى، واسفو امراضى، يا الله يا كافي يا رب يا وافي يا رحيم يا شافي يا كريم يا معافي. فاعف عنى من كل ذنب وعافنى من كل داء وارض عنى أبدا برحمتك يا أرحم الراحمين.

﴿وآخر دعواهم أن الحمد لله رب العالمين﴾.

وتهی سی و سی‌هم

بریتی‌یه له سی و سی پهنجه‌ره

(نهم وتهی‌له لایه‌که‌وه مه‌کتووبی سی و سی‌هم و، له لایه‌کی
تریشده‌وه وتهی سی و سی‌همه) – دانه‌ر

تیبینی: له بهر قهباره گهوره‌بی ئه‌م چاپه کوردی‌یه‌ی کۆمەلە پهیامی (وته‌کان) ناچار بوروین
وتهی سی و سی‌هم ته‌نها له شوینی دووه‌می خۆی‌دا، که بهرگی دووه‌م و کۆمەلە پهیامی
(مه‌کتووبات)ه بلاو بکه‌ینه‌وه. تکایه با خوینه‌ری به‌ریز ئاگادار بیت – وهرگیز

* * *

چهند بربیسکانه‌وه‌یه‌ک

له نیوان هه‌ردوو مانگی‌یدک شه‌وه‌ی ره‌مەزان و جەذندا

تیبینی: له بهر قهباره گهوره‌بی ئه‌م چاپه کوردی‌یه‌ی کۆمەلە پهیامی (وته‌کان) ناچار بوروین
پهیامی (چهند بربیسکانه‌وه‌یه‌ک) ته‌نها له شوینی دووه‌می خۆی‌دا (بریسکه‌ی سی و دووه‌می
بهرگی سی‌هم) و اته: له کۆمەلە پهیامی (بریسکه‌کان)دا بلاو بکه‌ینه‌وه. تکایه با خوینه‌ری
به‌ریز ئاگادار بیت – وهرگیز

بسم الله الرحمن الرحيم

يا الله، يا رحمن، يا رحيم، يا نور، يا حي، يا قيوم، يا حكيم، يا عدل، يا قدوس ا

تو حهقى ئىسىمى ئەعزم و حورمەتى قورئانى خاوهەن ئىعجازى بىيان و رېزى پەغەمبەرى ئەگەرمەن : ھەمەرە ئەم كەسانەنى كە ئەم كۆمەلە پەيامەيان بە چاپ گەياندۇرە و يارمەتىدەرە بەرپىزە كائىشىان بە بەھەشتى فېيردەوەس و بەخىھەۋەرى ئەمېشىنى شاد بەقەرمۇر. ئامىن.. ھەمېشە و بەرددەرام لە خزمەتى ئىمان و قورئاندا تەوفىقىان بىدە. ئامىن.. لە بەرامبەر ھەر يېتىكى كېتىي (و تەكان) و ھەزار كەرددەۋە ئەچاڭ لە لاپەرەي كەرددەۋە چاڭ كە كائىاندا بىنۇمىشە. ئامىن.. بە قەزىل و مىھەرەياني خىزىت دامەزراوى و بەرددەوامىي يان لە بلا و كەرددەۋەي پەيامە كائى نۇوردا بىن بېھەخشە. ئامىن.. يا أرحم الراحمين! سەرچەمى قۇتابىياني پەيامە كائى نۇور لە ھەر دەو دىدادا بەخىھەۋەر بەقەرمۇر. ئامىن.. لە شەمپى شەيتانە كائى ئىنس و جىنىي بىانپارىزە. ئامىن.. لە قسۇور و گوناھە كائى ئەم "سەعىد" دەستەوسان و بېچارەيەش خۇش بىبە. ئامىن.

بە ئاوى ھەمەرە قۇتابىيالى نۇورەوە:

سەعىدى نۇرۇرسى

پوخته‌ی چهند لایه‌نیکی ژیانی داندر: مامۆستا بەدیعوززەمان سەعیدی نورسی^(۱)

* لە نیوان چیا بىلندەكان و لە بەرەبەيانى يەكىڭ لە رۇزە كانى سالى (۱۲۹۴-۱۸۷۶) لە گوندى "نورس"ى سەر بە پارىز گەي "بەدلیس"ى كورستانى ژىر دەستەلاتى عوسمانى "بەدیعوززەمان مامۆستا سەعیدى نورسى" لە بنەمالەيە كى كوردى دىندار لەدайлە بووه.

* "صۆفي ميرزا"ى باو كى بە خواپەرنى و پياوچاڭى بەناوبانگ بۇوه و هەر خۇراكىڭ حەلائى نەبوبىت دەرخواردى منالە كانى نەداوه.. خاتۇو "نورىيە"ى دايىكىشى بە پاك و خاوېنى و دەستنۈزۈھە نەبوبىت شىرى بە منالە كانى نەداوه!

* هەر لە قۇناغى منالى يەوە ھەلکەوتوبى و زىرىھ كىي پىوه دىيار بۇوه و، لاي زانا بەناوبانگە كانى ژىنگە و سەرددەمى خۆى زانستە ئىسلامى يە كانى خۇيندۇوه و، بەشىكى زۇرى كاتە كانى بە تاوتىسى كىردىن و لېكۆلىنەوهى دىياردە كانى دەرۋەبەرى بەسەر بىردووه و، لە گەل زانىياندا كەوتۈرەتە تو وېز و گفتۇگۈزى زانستى يەوه. تالە تەمەنى چواردە سالى دا بىروانامە "زانىيە"ى وەرگەرتۇوه!

* هەر لە تافى لاوى و لە خەمونىكى راستدا بە خزمەتى پىغەمبەر ﷺ شەرفەند بۇوه و داواى (زانستى قورئان)ى لىنى كردووه، حەزرەتىش لەو خەونەدا مەزدەى داوهەتى كە: "سيوھبُ لك علمُ القرآن ما لم تسألْ شيئاً من الأمة"! واتە زانستى قورئانتى پى دەبەخشىرىت بە مەرجىڭ "سوئال"ى ھېچ شىتىك لە نەتەوە كەم نە كەيت. ئەويش تالە ژياندا ما سوئالى لە كەمس نە كىد، نە بە واتاي "پرسىyar" و نە بە واتاي "سوالىكىن" تەنانەت لە موحتاجىزىنى كاتە كانى تەمەنى دا دىيارى و سەدەقە و زە كاتىشى لە خەلکى و مەنە گەرتۇوه!

* زىرىھ كى و زەپىن رۇشنى و توانايى لەبەر كەردىنەنە كەم وېنە و لەرادەبەدەر بۇوه كە توانيسيەتى نزىكەي "نەوهە" كەپىمى مەتنە سەرە كى يە كان لەبەر بىكەت، لە بايەتە كانى: (نەحۋو، صەرف، تەفسىر، حەديث، مەنتىق، فىقە ئىسلامى ... هەندى). جىڭ لەمانەش هەر لە

(۱) لەبەر نەوهە بەرگىنلىكى گەورەي ئەم زنجىرەيە ژيانى دانەرى بە پىنۇوسى مامۆستا نورسى خۆى و قوتايىيانى بە تېرىۋەتىلىلىخۇ گەرتۇوه، ئەوالەم بەرگەي ئىستادا تەنھا ئەم چەند لابەرىيە ژيانى وەك بەر كۆتۈك دەخەپەنە بەر دەستى خۇنەرانى بەرپىز، بەھيوايە ئەم لايپانە بخۇرىتىمۇھە دەتا بەرگى تايىەتى ژيانە كەي دەر دەچىت.

سهره‌تای فرهنه‌نگی بهناوبانگی "القاموس المحيط" و تاده‌گاته "باب السنین" ئه و فرهنه‌نگه‌ی له‌بهر کردودوه که کزی لابه‌ره کانی ده کاته: (۷۰۸) لابه‌ره‌ی (۱۲×۱۹ سم)، ئنجا به ماوه‌ی یهک حهفت‌ش کتیبی "جمع الجواعع" ئی سه‌ر به زانستی ئوصولی فیقه‌ی خویندووه و له‌به‌ریشی کردودوه!

* بۆ مه‌بستی موتا‌لارکردن و خویندن‌هه‌وهی ئه و کتیبانه‌ی پیویستی بوون سوودی له کتیبانه پیر له کتیبه کانی "عمر پاشا" ئی والی "وان" و "تایه‌ر پاشا" ئی والی "بەدلیس" و هرگرتووه که ریزی زوریان لئی ناوه و بایه‌خیان بین داوه.

* له ئەنجامی مونازه‌ره و وتو ویزی له گەل‌هەندى مامۆستاي زانسته نوي‌کانى سەرددەمدا هەستى کردودوه که پیوستىي بهو زانستانه هەمیه، بۆیه له شارى "وان" دەستى به خویندن‌هه‌وه و لیکۆلینه‌وهی کتیبه کانی ئه و زانستانه کردودوه، وەك: (بیرکارى، گەردوونناسى، كيميا، فيزيما، زھوي ناسى، فەلسەفە، مىژۇو، جوگرافيا... هتد) تەنانەت توانيویه‌تى له هەندىكىشياندا كتىپ دابىت!

* له‌بهر ئەم زيره کى يە بىن وينه‌يە، ناوبانگى بە: (سەعىدى مەشـھور) و پاشان بە: (بەدیعوززەمان) بىلاو بووه‌ته‌وه.

* له سالى ۱۸۹۷ زدا مامۆستا "بەدیعوززەمان" ئه و هەوالەه لە رۇزنامە ناوخۆبىيە کاندا خوینده‌وه کە: "گلادستۇن" ئى وزىرى موسىتەعمەراتى بەريتانا لە پەرلەمانى و لاتە كەىدا نو سخەيە كى قورئانى پېرۇزى بە دەستەوه گرتۇوه و بە ئەندامانى پەرلەمانى و تۈوه:

(ھەتا ئەم قورئانه لەناو موسىلماناندا بىنىت ئىمە ناتوانىن حوكىملىقى يان بىھىن، كەواتە چار تەنها ئەوهىيە كە قورئان لە سەر زھوي دا نەھىللىن، ياخود پەيوەندىي موسىلماناندا کانى بىنە بىچرىن)!

ئەم هەوالە تەزووى بە جەستەي "بەدیعوززەمان" داھىنا و حەوانەوه و سرەوتى لى بىرى و، بۆ هەموو كەسانى دەورو بەرى خۆى بە ئاشكرا راڭەياند كە: (دەبىن بە بەلگە بۆ هەموو جىهانى بچەسپىئەن و پىيان بىھەلىتىم كە قورئانى پىرۇز خۇرىكى مەعنەوهىيە، تىشكى ئەخۇرە هەرگىز كىز نايىت و پۇونا كىيە كەشى بە هېيچ كەسىك ناكۈزىتەوه).

دواي ئەم رۇوداوه رۇشت بۆ ئەستەمبوول و پېرۇزەي دامەزرانى زانكۆزىيە كى ئىسلامىي لە كوردىستاندا بە ناوى "زانكۆزى زەراء" - بە وينه‌ي زانكۆزى ئەزەھەری پېرۇز -

پیشکهشی کاربهدهستان کرد، زانکویه که ئەر کى بلاو کردنەوەی راستى يەكانى ئىسلام بگرىتە ئەستۆى و، زانسته ئايىنى و زانسته گەردوونى يەنۈكاني پىكەوە تىندا بخۇيىزىن، بېنى نەخشە و بىزچۇونى ئەو وته بەناوبانگە خۆزى كە تىايادا دەلىت:

(بۇوناكىي دل: زانسته ئايىنى يەكانە و، نۇورى عەقلىش: زانسته گەردوونى يەنۈكانە. بەتىكەل كەردى ئەم دوانە "راستى" دەرەدە كەھۋىت و، بەلىك جىابۇونۇھەشىان، لەمياندا فۇرفىل و گومان و، لەويشىاندا دەمار گىرىپى بى كەللىك و نەفرەت لېڭراو، سەرھەلدەدات)! لەم ھەولەئى ئەم جارەدىا و لە ھەولىيىكى ترىيشىدا كە لە سالى ۱۹۰۷ زدا بۆ ھەمان مەبەست رۇشت بۆ ئەستەمبۇل و ھەمول و تەقالى خۆزى خستە كار، ھىچ سەركەوتىكى بەدەست نەھىيە، بەلام لە سالى ۱۹۱۱ زدا توانىي قەناعەت بە سولتان رەشاد بىكەت و، سولتانيش بېنىك پارەي بۆ ئەو پېۋۇزەيە تەرخان كردو، لەسەر لېوارى "دەرياچەي وان" دەست كرا بە بىياتانى ئەو زانکۆيە، بەلام ھەلگىرسانى يەكەم جەنگى جىهانى پەكى تەواو كەردى پېۋۇزە كەى خست.

* هەر لە سالى ۱۹۱۱ زدا سەردانى ولاتى "شام" ئى كردو، لەسەر مىنبەرى مزگەوتى ئەمەوى لە دىمەشق و تارىكى گەنگى بە زمانى عەرەبى ئاراستە زانىيانى ئەم و لاتە كە دوایى بە ناوينيشانى "الخطبة الشامية" (واتە وتارى شام) چەند جارىك چاپ كرا و، پاشان ھەر خۆزى بە درىزە پېدانەوە وەرى گىپرا بۆ زمانى توركى و ئەم دەقهى دوايىش سەرلەنۇى چەندىن جار كراوهەتەوە بە عەرەبى و بۆ چەند زمانىكى ترىيش وەرگىپراوه.

* هەرچەند پاى مامۇستا سەعىدى نۇورسى لە يەكەمین جەنگى جىهانى دالە گەل ئەمە نەبۇو كە دەولەتى عوسمانى بە جەنگەوە بىگلىت، بەلام ھەر ئەوەندەي بەشدارىي دەولەتى عوسمانى لە جەنگدا راڭىدەنرا، يەكسەر خۆزى و قوتاپى يانى ھاوبەشى يان لەو جەنگەدا كە دژى روسياي قەيسەرى، كە لە بەرەي قەفقاسىوھە ھىرلىشى بۆ شارە سەنۇورى يەكانى كوردستان دەبرد. فەرماندەي سوپاپىش سەر كەردى (ھىزە يارمەتىدەرە كان) ئى پى سپارد كە لە قوتاپى يانى "نۇورسى" و خۆبەخىشىرەن پىكەباتۇون.

* "بەديعوززەمان" و ھىزە كەى لە چەندىن جەنگى گەنگدا لە دژى رۇو سەكان بەشدارىي ئازا و بەجەر گانەي جىهاديان كردو، ھىنلە ئازايەتى و توانا و ليھاتى لەو جەنگەدا نواند كە سەرنجى فەرماندەي سوپا و تەنانەت چاودىرە يانى يەكانىشى را كېشاپو!

* كاتىك كە سوپاى رۇوس بە ژمارەيە كى زۇر زىاتە لە سوپاى بەرگرى كەران رېزانە ناو شارى بەدلەسەوە "بەديعوززەمان" و قوتاپى يانى بەرگرىيە كى مەردانە و فيداكارانە يان لە

شاره‌کهیان ده کرد، تاله‌ئهنجامدا به سهختی پنکراوله هۆشی خۆی چوو، ئنجا رپوسه‌کانیش لە ۱۹۱۶/۳/۲ زدا به برينداری "ديل" يان کرد و بريدان بۇ بهندىخانە ئەفسەره ديله کان له شارى "كۆسترم"ى سىبىرىا.

* له ماوهى "ديلى" دا بەردهوام و انهى ئىمانىي به ئەفسەره ديله کانى ھاوارنى دەوت، كە ژمارەيان نەوەد دانە بۇو.

* هەر لەو ماوهىدا و لەبەر نواندى ھەلتوپستىكى به جەر گانەي ئەمۇ زانا و موجايد و خاوهەن عىزىزەتى ئىسلام و، ھەلتەسانى لەبەر سەركىدەيە كى گەورەي سوبای پۈرس كە خالالى قەيسەر و سەركىدەي بەرەي قەفقال بۇو، لە پەتى سىدەر و بەدەستەھىنانى "پەلەي شەھىدى" نزىك بۇوەو، بەلام خواي گەورە لەبەر ئەمۇ بۆ ئەركىنلى گەلنگ و گەورەتىر ھەلتى گەرتىبوو، لەو تاقىكىر دەنۋەيە بەسىرى بەرزاھەنبايەدەر و لە حوكىمى ئىعدام رېزگارى كىد!

* پاشان بە جۆرىيەكى گەلنى سەرسوورھىنەر و ناوازە و بە چاودىرىيە كى ئاشكراي پەروەردگار لە دىلى ھەلەھات و، لە پىتى (وارشۇز، ئەلمانيا، قىەننا) وە گەرایەوە ولات.

* كە لە بەروارى ۱۹۱۸/۶/۱۷ زدا گەيشتەوە ئەستەمبۇل "مەدالىاي جەنگ"ى خەلات كراو، لە لايمەن خەليفە و شىخولئىسلامى دەولەتى عوسمانى و سەركىدەي گەشتىنى سوبای و قوتابىسانى زانستە شەرعى يە كانەوە پىشوازى يە كى ناوازە و رەنگىنىلى كرا. ھەروەها كاربەدەستان داوایانلى كىد كە ھەندى كارمەندىي بەرزلە دەولەتدا بىگىتە ئەستۆى، بەلام مامۇستا ھىچچانى نەويىست جىڭە لە ئەندامىتى (دار الحکمة الإسلامية) كە دەزگايە كى زانستىي ئەمۇ تەنھا گەورە زانىيائى تىدا دەكران بە ئەندام.

* له ماوهى ئەندامىتىيە دا زۇربەي نۇو سراوە عەرەبىيە كانى خۆى چاپ كرد، وەك: تەفسىرە بەنرخە كەي كە ناوى "إشارات الإعجاز في مظان الإيجاز" و لە گەرمەي جەنگدا دايىابۇ (كە ئىستالە بەشى خويىندى دوكتوراي وانەي "تەفسىر" لە زانكۆى ئەزىزەرى پېرۇز بە دەرس دەخويىتىت). ھەروەها بەم مۇوچەيە كە لە لايمەن ئەم دەزگايەوە وەرى دەگرت نامىلەكە كانى كۆمەلە پەيامى "الثنوي العربي النوري"ى لە چاپ دا و بە خۇرایى بەسەر مۇسلماناندا دابەشى كىد!

* ئنجا ھەر كە شارى ئەستەمبۇل لە بەروارى ۱۹۲۰/۳/۱۸ زدا لە لايمەن دۈزمنانى ئىسلام بە تايىھەت ئىنگىزىزە داگىر كرا، مامۇستا سەعىدى نۇورسى ھەستى كرد كە تېرىيەكى گەورە و جەرگىر ئاراستە جىھانى ئىسلامى كراوە. لەبەر ئەمۇ، قۇلى لېپەرانى لى ھەللىكىر دەنۋەيە "خطوات سنتة"ى دانا كە زۆر بە توندى ھېر شى تىدا كەردىبۇوە

سهر دا گیر که ران و، هۆ کاره کانی نائومیدی تىدا پوچه ل کر دبووه و که زۆر کفس لهو
پۆزگاره دا دووچاری بوبوون. ئەم ناميلکىدەشى چەند جاريڭ بە نەھىنى لەناو ئەستەمبۇللى
دا گیر کراو دالە چاپ دا و بلاوى كرده و، كارىگەرى يەكى گەلىنى گرنگى لە دل و
دەررونى خەلکى - لهو بارودۇخەدا - بەجى هيىشت.

* ئىنجا لە بەر ناو بانگە فراوان و جىيەدە بەر دە وامە كەى، دوو جار لە لايدەن سەر كردى كانى
بزوو تەنەھى ئازادىخوازە و، بۇ شارى "ئەنقرە" بانگىشىت كرا. هەر چەند يەكسەر لهو كاتەدا
بەدەم خواتىسى كەيانە و نەرۋەشت، چونكە پىنى وابو نايىت لهو دەمانەدا سەنگەرە كانى پىشۇو
چۈل بىكەت، بەلام دوايى لە رېنى گەرانە وەدىدا بۆ "وان" سەرى لىنى دان. ئەوه بولە
سالى ۱۹۲۲ زىدا رۆشت بۆ ئەھى و لە لايدەن گەورە پىاوانى دەولەتەھە لە ئىستىگى
شەمەندە فەر پىشوازى لىنى كرا. بەلام ھىنەدەي نەخایاند لەم كار بەدەستانى "ئەنقرە" شى
نائومىد بولۇ، چونكە سەرخى دا زۇر بەيان فەرز و ئەركە ئايىنى يەكانيان جى بەجى ناكەن..
لە بەر ئەھى، وتارىكى ئاراستەي ئەنجۇمەننى پەرلەمان (مەلسى مبعۇثان) كرد، كە بەم
دەستەوازىيە خوارە و سەرەتاي و تارە كەى دارشتبۇو:
(يا أىها المغۇثون! إنكم لم يعثرون ليوم عظيم...)!

ھەر لەھى دا جاريڭى تر پېرۋەزى دامەز راندى زانكۆ كەى شارى وانى پىشىكەش
كىردىن و خىستىي پىش چاوى بەرپىسانى نوى، ئەوانىش بەلىتىيان بىن دا كە بەدەم خواتىسى كەيە و
پۇن، بەلام چەند بارودۇخىنگى پەاميارى رېنى لە ھىنەندەي پېرۋەزە كە گرت.

* لە سالى ۱۹۲۳ "بەدىعوززەمان" لە ئەنقرە و گەر اىھە و بۇ كوردىستان و رۆشت بۆ
شارى (وان) و لە سەر چىيى "ئەرەك" ئىزىكى شاردا ماۋە دوو سالى بە خواپەرسى و
بىر كردىن و گۆشە گىرى و دەرس و تەنەھە بە قوتايىيانى بىر دەستەر، كەچى هيىشتا ھەر لە
پەيشىكى كارەسات و پۇوداوه كان رې گارى نەبۇو، چونكە لە گەرمەي شۇرۇشە كەى شىيخ
سەعىدى پېراندا، ئەمېش (وەك زانا و كەسايىتى يەكى گەورەي كورد) لە گەل كەسانىتىكى
ترى زۆر لە بەر وارى ۱۹۲۵/۲ زىدا، رەھەندە (نەفي) شارى "بوردوور" لە باشۇورى
خۇرئاواي تور كىا كراو، پاشان بە تەنەھە خۆى بۇ شارۇچىكە يەكى دوور رەھەندە كرا كە
ناوى "بارلا" يە و لە بەر وارى ۱۹۲۷/۳ زىدا گەيىشىتە ئەھى.

* دوژمنانى "ئىمان" پىيان وابو كە لە "بارلا" دا مامۇستا نۇورسى لەناودە چىت و ناوى
كۈيەر دەيىتە و لە بىرى خەلکى دەچىتە و ئەم كانى يە بەخورەمەي زانست و ئىمان وشك
دەكەت..

به‌لام لەبەر ئەمەن خواى گەورە خاوهنى لوتق و سۆز و بەزمىي يە سەبارەت بە سەر جەم بەندە کان، بە تايىەت بەندە پاك و دلىسۈزە كانى، ئەوانىزە چەپەلە كەى ئەوانى پووجەل كرده و، ئەم بەندە زانا و پاكەي بە فەزىل و بەخشايشى خۆي وەها چاودىرى كرد كە لە سەر دەستى ئەودا "بارلا" ئى كرد بە سەرچاوهى پەخشاندىنى تىشكىتكى گەورە ئى نۇورى قورئانى پېرۋز. چونكە مامۇستا نۇورسى زۇرېھى "پەيامە كانى نۇور" ئى لەۋى دانا و، ئىجا بە شىۋە ئى دەستنۇس لە سەرانسەرى توركىادا بلاو بۇونەوە! ئەم بۇوە هەر كە مامۇستا نۇورسى - بە درېزايى چارە كە سەدەيەك - لەم شارەوە بۇ ئەو شار رەھەندە دەكراو لە زىندان و بەندىخانە كانى گەللى پارىز گای توركىادا دووچارى بەندى و گرتىن دەبۇو، خواى گەورە كەسانىتكى دلىسۈزى بۇ نۇوسىنەوە و لەبەر گرتەنەوە ئەم پەيامانە دەرەخساند و ئەم رېزىنە بەپىت و بەرە كە تانە ئىمانىيان بلاو دە كرده و، تاڭو گىانى نۇستۇرى ئىمانىيان لاي ئىمانداران بىّدار كرده و لە سەر چەندىن ستوون و پايە ئى زانستى و منهنتىقى و، بە رەوانىبىزى يە كى بەرز، دامەز زاند. بە چەشىنېك كەسانى عەۋام لىنى تى دەگەن و مەرۇقانى تايىەتىندە شارەزايىش بەھەندى ئىشۇو لىنى وەرگەرنى دەبن.

* پاش ئەمەن سال و نىوي بە رەھەندىي لە بارلادا بىر دە سەر، لە چەند جىڭگا يە كى ترى وەك شارى "ئىسپارتە" و "قەستەمۇنى" و شارۇچىكەي "ئەمیر داغ" دا بە "رەھەندىي" و "دەست بە سەرى" و، لە شارە كانى: "ئەسکى شەھر و ئەفيوون و دەنيزلى" يىشدا بە "بەندى" ژيانى بە سەر بىردووه. كە ئەمانەش چارە كە سەدەيەك لە ژيانى پېر لە ناسۇر و ئەشكەنجە و جىهادى معنەوى ئەم زانا پايەدارە دەگەرنەوە.

* بەم جۆرە، مامۇستا نۇورسى لە سەرەتاي رۇشتىيەو بۇ "بوردوور" (۱۹۲۶) و پاشان بۇ "بارلا" (۱۹۲۷) هەتا سالى ۱۹۵۰ از لە نۇوسىنى "پەيامە كانى نۇور" دا بەر دەۋام بۇو، تاڭولە (۱۳۰) پەيام (كتىپ و نامىلەكە) تىپەرپىان كرد و، ھەمووپان لە ژىز ناونىشانى "سەرچەمىي پەيامە كانى نۇور" دا كۆكراھە و، بىرىتىن لە چەند كۆمەلە پەيامىتكى سەرە كى كە ئەمانەن:

- ۱ - (سۆزلەر) واتە "و تە كان" ..
- ۲ - (مەكتۇوبات) واتە "نامە كان" ..
- ۳ - (لەمعەلەر) واتە "پەيسىكە كان" ..
- ۴ - (شۇعاعەلەر) واتە "تىشكە كان" ..
- ۵ - (لاحىقەلەر) واتە "پاشبەندە كان" ..

ههروهها کۆمەلە پەيامە کانى ترى جگە لەمانەش، كە هەر ھەموو يان تا سالى ۱۹۵۶ از رېنى چاپخانە کانىان بە سەربەستى بۇ نەگىرايە بەر، بەلام لەم بەروارەوە، بېرىارى ئازادىيى لە چاپدايان دەركراو، مامۆستانوورسى خۆرى سەرپەرشتىيى لە چاپدانى كىردىن ھەتا ھەموو يانى بە چاپ گەياند و، پىش مالشاوابى كىردىن لەم ئىيانى دنيا يە و بە چاودىرىنى خۆرى سەرچەمى پەيامە کانى لە چاپ دان.

* گۈنگۈزىن تايىەتكارىي ئەم پەيامانە لەوەدایە كە: تەفسىرنىكى خەستو خۇلى پاستى يە کانى قورئانى پېرۋەزە و، بە "مەوسوو عەيە كى ئىمانى" ئى بايىە خدار دادەنرىن و، بەدەم خواتى ئىمانى يە کانى خەلکى سەرددەمەوە دەرۇن و، ئىمانى تەحقيقى لە دل و دەرروون و بىر و ئىرىسى مەرۇقى ھاوجەر خدا دادەمەز زىنن و، بىنای كوفر و ئىلخاد لە بنج و يېخدا ھەلەدەتە كىنن و، قەلائى مەحکەمن بۇ ئىماداران و، گۈنگۈزىن چە كى پىشكەوتۇرى "ئىمان" ن لەم سەردەمدا، كە نۇئىترين چە كى فرت و فيلى كوفر و ئىلخادى تىدا بە كار دەھىنرىت!

* لە سەعات سى و نىبۇ شەمۆي قەدرى مانڭى رەمەزانى پېرۋەزى سالى ۱۳۷۹ ك بەرامبەر ۲۳/۳/۱۹۶۰ از بەدەم بانگى پەروردەگارىيە و رۇشت و كۆچى مالشاوابى لەم دنيا فانى يە كىردى. خواى گەورە نوقىمى مىھربانىي فراوانى خۆرى بىكات و بە بەھەشتى بەرین شادى بىكات. ئامىن.

* چەند مانگىك دواي گۆچى دوايى، كاربەدەستان لە گۆرە كەى دەريان ھېنما و لە شوينىكى نەزانراودا ناشىيانەوە!

* لە دواي وەفاتى خۆرى، قوتايى يە دىلسۆزە كانى بەپەرى چوست و چالاکى "پەيامە کانى نوور" يان بە خەلکى گەياند و، بە ئاستە زانستى و فيكىرى يە کانى ناو خزو جىهانىيان ناساندن و گەورە بېرىاران (مەفرىرىن) ئىسلامى و جىهانى يان بىن ئاشنا كىردى.

* تا ئىستا لە تور كىيادا پىنج كۆنگەرى جىهانى و دەيان گۆر و سىمېنارى ناو خوبى لە سەر زىيان و بىرى مامۆستانوورسى گىراوە. ھەروەك لە چەندىن شوپىنى ترى جىهاندا چەشنى: (ميسىر و مەغrib و ئەرددەن و مالىزىا و ئۆستراليا و ئەندۇنىسيا و يەمن و چاد) كۆنگەرى جىهانى و كۆر و سىمېنارى زانستى لە ئاستە ئە كادىمىي يە كاندا لە سەر پىشكەمش كراوە. جىگە لەم دەيان لىكۆلىنەوە و باس و كىتىبانە كە بە زمانە جىا جىا كان بۆ ئەم مەبەستە نووسراون و، جىگە لە نامە زانكۆسى و ئە كادىيانەش كە بۇ وەرگەرنى بروانامەي بالا (ماستەر و دكتۇر) لە چەندەھا زانكۆسى ناو خزو جىهانىدا (ھەر لە مالىزىا و تا دەگاتە فەرەنسا) لە سەر زىيانى "نوورسى" خۆرى و لە سەر پەيامە کانى نووسراون و ئامادە كراون.

* که سانی دیار و بناویانگی گزره‌پانی زانست و فیکری ئیسلامی سەردەم چ لە ئاستى كورستان و چ لە ئاستى عىراق و ولاتە عمرەبى و ئیسلامى يە كان و چ لە ئاستى جىهاندا لە پىشەنگى توپۇزەر و نۇوسرەر و لېتكۈلەرانى زيان و نۇوسيئە كانى مامۆستا "نۇورسى" دان، كە لىرەدا بۇ نۇونە تەنها ناوى هەندىيەكىان پىشچاۋ دەخھين، وەك:

(د. موحسىن عەبدولخەمید، د. مەممەد سەعىد رەھمەزان بۇتاني، د. عەملى مەيدىن قەرەdagى، د. جەلال جەلالى زادە، عەبدولقادر بادىلى، د. عىمادەدەن خەليل، خوا لىيخۇشبوو مامۆستا ئەبۇلخەسەن نەددوی و، دەيان زانا و پەزىشىرى تىلە زانكۆزى ئەزەر و زۆربەى زانكۆزى كانى جىهانى ئیسلامى و تەنانەت خۆرەلەلتاسانى چەند زانكۆزى كى خۆرئاوايش) خۇپىنەرى بەرپىز بۇ خۆى دەتوانىت لە سەرچاوه كان و لە پىزى ئەو كىتىپ و باس و بابەتائىش كە لە بارەدى بىر و زانست و زيانى مامۆستا نۇورسى يەوه پىشكەش كراون، بە نۇوسيئە كانى ئەو زانا و بىريارانە و كەسانى تىرىش ئاشنا بىت.

* كارى وەرگىپانى "پەيامە كانى نۇور" بۇ زمانە كانى ترى جىهان هەر بەردوامە. ئەمە تا سوپاس بۇ خوا - وەرگىپانى سەرجمەمى پەيامە كان بۇ (زمانى عمرەبى) لە لايمەن مامۆستا (ئىحسان قاسم صالحى) يەوه تەواو بۇوه و، لە دەدانە بەرگى قەشەنگ و رەنگىندا و لە هەردوو شارى ئەستەمبۇول و قاھىرە بلاو كرائەوە. بەشىكى زۆريشيان لە لايمەن خوشكى نۇموسلامان: مارى وىلىد (شوکران واحىدە) ووه كراون بە ئىنگلىزى و تائىستا پىنج بەرگى گەورەيان بە چاپى جوان و رەنگىن بەو زمانە لەن بلاو كرائەتەوە.

سوپاسى بى كۆتايى بۇ خواوەندى مىھەرەبان كە يارمەتى و تەوفىقى نۇوسرى ئەم چەند دېپەشى دا كە زىاتر لە سەددانەمان لەو پەيامانە كىرد بە كوردى و، تائىستا و لە ماوەدى هەزىدە سالىدا زىاد لە (چىل و پىنج) نامىلکە و پەيامان لەو وەرگىپراوه كوردىيابانە و لە دووتوبى (بىست و شەش) كىتىدا بلاو كردهوە و، دەيان پەيامى تىرىش ئامادەي چاپىن. و ائىستاش لە نيازدايە كە - بە پشتىوانىي خواي گەورە - سەرجمەمى ئەم وەرگىپراوه كوردىيابانە - وە كۆ توركى و عمرەبى و ئىنگلىزى يە كان - لە شىوهى بەرگى گەورەشدا بلاو بەكەپەوە. بەشىكى ئەم پەيامانە بۇ ئەم زمانانەي خوارەوەش وەرگىپراون، كە تائىستا كارى وەرگىپان تىيانىدا بەردوامە:

ئەلمانى، فەرنىسى، رووسى، ئۆردى، فارسى، ئىتالى، كۆجاراتى، مەلايا، رۇمانى، چىنى، بولگارى، پورتوگالى، ئەلبانى، بۇنى، ئىسپانى، مەقدەدۇنى... هەروەھا گەللى زمانى تىرىش.

* له چهند زانکۆیه کی جیهاندا زانست و بیری "نورسی" له ناوەندی مەنھەجە رەسمی يەکان و سەرچاوه زانستی يەکاندا دانراون، وەک زانکۆی ئەزھەری میسر و، زانکۆی "محمد الخامس" لە مەغrib و، زانکۆی ئىسلامىي جىهانى لە مالىزىيا.

* ھیوادارم گەللى كوردمان - به تايىهت توپۇزى زانا و رۇشنىپاران و خويىنەراغمان - پىت ئاپر لەم كەسايەتى يە گەورەيە نەتەوە كەى خۆيان بىدەنەوە و زىاتر بە ژيان و نۇوسىنە كانى ئاشنا بىن و، لەم پروووه ئىمەش لە گەلانى تر دوانە كەھوين.

* زۇر بە دلىيابىيەوە دەلىم: گەمورە پىاوانى نەتەوە كانى تر ھېنەدەي بەشىكى كەمى زانابىي و گەورەيى مامۇستا نورسى زىرىھ كى و بلىمەتى و زانست و ئازايەتى و ئىماندارى و دلىسۈزىيان نەنۋاندووھ، كەچى نەتەوە كانىيان لە شان و بالى ئەوانىيان بەرز كردووھەمەوە و بە جىهانىيان ناساندوون و لە ئاستى جىهاندا شانازىيان پىوه دە كەن، بەلام ئىمە ھېشتا ئاپرى پىوستمان لەم گەنجىنە زېر و گەوھر انە خۆمان نەداوەتەوە. لە گەل ئەمەشدا زۇر ھیوادارم كە پۇزىگارانى ئايىنە بە زىادبۇونى سەربەستىي فىكىرى و بەرز بۇونەوە ئاستى رۇشنىپارى و زانستى لای ھەمو توپۇز و چىنە كانى گەلمە كەمان، پىت نرخ و بەھاى بەخشىشە فىكىرى و زانستى و ئىمانىيە كانى ئەم كەله زانابىي نەتەوە كەمان دەردە كەھوېت و، سوودى زىاترى لىنى وەردە گېرىت.

* لە خواى گەمورە داوا كارم كە ھەروەك تا ئىستا ئاپرى لوتق و كەرەمى خۆى لىنى داينەتەوە، لەمەولاش ھەر بە ھەمان جۇر، بەلكۇ زىاترىش، پۇرى سۆز و مىھەبانىي خۆىمان ئاراستە بىكت و لە بلاو كردىنەوە سەرجەمە كەنە نۇوردا بە زمانى كوردى پاشتىوامان بىت و، نىازى خاۋىن و گىراپۇونى لای خۆىمان بىن بېھەخشىت و، لە خۆم و دايىك و باو كەن و خىزان و منال و خوشك و برايام و هەركەسىك لەم خزمەتە پىرۇزەدا ھەر يارمەتى يە كەم دەدات و لە سەرجمە مۇسلمانان خۆش بىت. ئامىن. إئە على ما يشائ قەدىر وبالإجابة جدىر.

فاروق رسول يحيى

چهند و شهیک له کوتایی ئەم كىتىپەدا:

بسم الله الرحمن الرحيم

(هذا مِنْ فَضْلِ رَبِّيِّ لَيْلُونِي أَشْكُرُ أَمْ أَكُفُّرُ) (المل: ٤٠)

الحمد لله حمدًا يوافي نعمه ويكافئه مزيده.. يا رب لك الحمد كما ينبغي للحال وجهك عظيم سلطانك.. سبحانك لا أحصي ثناء عليك أنت كما أثنيت على نفسك. عز جارك وجل ثناؤك.

جگه له دەستى "كۈلەوارى" ھىچ دەستىكى تىشكى تىشكى نابىم كە پۇوم بىت لە حوزوورى خواى گەورەدا بەرزى بىكمەوه و، لە زمانى "نەزانى" و "دەستەوسانى" ش زىاتر ھىچ زمانىكى ترمى يە كە لە دەرگانە ئەمدا گۇ بکات هەتا پىنى بلالىمەوه و سوپاسگۈزارىسى لوتق و كەرهمى بەرده و امى ئەم پەروەردگارە مىبەرەبانە بەسەر ئەم بەندە خەتاكار و گۇناھبارەوه دەرىپىم و پېشىكەشى پوانىنى مىبەر و سۆزى بىن سازوورى ئەم بەكەم.

بۇيە لەم پىرىيەوه و بە ئەندازە ئەممۇ خانە و گەردىلە كانى بۇون و ژىانم، تەنانەت بە ژمارەسى سەرانسەرى گەردىلە كانى گەردوون، بەلكو بە ئەندازە ئىنعمەتە لە ئەزىز مارە نەھاتووه كانى خواوهند، بىگە بە ژمارە ئەم شىانە كە لە زانستى خواى گەورەدان و بەم شىۋىيە ئەم خۆزى پىنى خۆشە: شوڭر و سوپاسى خاۋىن و شايىان پېشىكەش بە خواوهندى مىبەرەبانم دە كەم كە دواي بىست و چوار سال كارى وەرگىزان لە پەيامە كانى نۇوردا پاشتى گىرتىن و يە كەم بەرگى "سەرجەمى پەيامە كانى نۇور" مان خستە بەردهستى مۇسلمانانى كورد زمانەوه، بەم ھيوايە ئەم چاودىرى و پاشتىگىرى خواوهندمان ھەر لە پاشت بىت و بەرگە كانى تېيشى بە دوادا بىن و بخىنە بەر دەست و دىدى خوينەرانى دلىسۆز و بەپىزەوه.

لىرىدە پىم خۆشە كە لە ناخى دىلمەوه و لە دواي مامەلە ئەم ماوه درېزخايىنەم لە گەل پەيامە كانى نۇوردا، ئەم راستى يە بە خوينەرانى بەرپىز رابكەيەنم كە: ئەم پەيامانە بۇ ھەمۇ چىنەكى كۆمەلتى مەرۋافىيەتى پىويسەن؛ ھىچ كەمس و كۆمەل و توپىزىك نى يە كە سوودو بەھەرە بەرزو گرنگ لەم پەيامانە وەرنە گەن..

ئەمەتى - بۇ نۇونە - ئەم كەسە ئىپەي بىن بىرپايدە و پېشى و ايە كە بىن بىرپايدە كە ئەسەر بناغە ئەنست و تىكەيىشتە و سەرچاوه ئەم گەرتووه، ئەم پەيامانە لە پوانگەيە كى خاۋىن و

دلسوزانه و پی ده سملین که ئو بەرپیزه لەمەدا نیشانە کەنی نەپتکاوه. بۆیە دەستى سۆز و خۆشەویستى مروۋانەی بۇ درېئە دەکەن و پیپى بىر كردنەوەی بەرزى پىشان دەدەن و تىپى دەگەيەن کە ج جۆزە بىر كردنەوەيڭ شاياني ئەوي مروۋى خاوهەن پیز و میوانى ئازىزى ناو كۆشكى گەردوونە، نىگائى بىر كردنەوەي ھېنەدە بەرز و فراوان دەکەن کە هەر بۇ خۆى لە پیپى بەراوردىنىكى بچوو كەوهە لە نیوان بىر و تىپروانىنى پېشۈرى و ئەم ئاسۇ فراوانەي بىر كردنەوەي نۇنى دا پەي بە جىاوازى و مەوداي نیوان ھەردوو بىر و بۇچوونە كانى دەبات و "پاستى" بە پۇونى و درەخسانى لە پېش چاوى دا بەر جەستە دەبىت و رېنگائى بەختەوەرىي ھەميشەبى لە بەردەمى خۆى دا بە كراوهەبى دەبىنېت. جاڭە گەر مروۋىيکى بەختەوەر بىت ئەوا بىنایى "دل" و پۇوناڭى "ژىرى" ئى خۆى بە سەر ملنەدان و سەرسەختىي "دەرۈون" ئى دازال دەكەت و ئەم پېتىمايى بەي پەيامە كانى نۇور لە كىس نادات و بۇ پېنگەياندەن و تىگەياندەن خۆى دەيقۇزىتىمە و بەھەمەندىيان دەبىت. چونكە بۇى دەرەدە كەھەپەت كە مەگەر لەم پەيامانەدا كە بۇ چارە سەرەبى گىرو گرفتە ئىمانى و فيکرى بە كانى مروۋى ھاوجەرخ نۇوسراون، دەنا بە دەگەن دەتوانىت چارە سەرەبى ئەم گىرو گرفتانە لە سەرچاوه كانى تر، بە تايىھەت خۆرئاوايى بە كاندا، بەزۇزىتىمە.

خۆ ئەم كەسانەش كە بى ئامانجىن لە ژيانى دنيادا و هيچ بايەخىل بە باس و بايەتە جىددىيە كانى ئىمان نادەن و لە لا يەنى ماددىي ژيان زياڭ ئاولر لە دەستە بەر كردنى خواتىمە عنەوەي كانى ناخى خۆيان نادەنەوە و چاوابىان لە ئاستى ئەم داخوازى يانەدا نۇوقاندۇوە و پېيان وايە ژيان بى ئامانج و بەرباد و ھەرمە كى يە، ئەم جۆرە كەسانە گەر ھېنەدە مۇلتە بە خۆيان بەدەن كە نەختى گۈئى لە پاستى بە كانى ئەم پەيامانە پابگىن، ئەم با دلىيابىيە و بۇيان دەرەدە كەمۇيت كە تەنانەت ھېنەدەي گەر دىلەيە كىش كارى ھەرمە كى و بى مەبەست و بى ئامانج لە سەرانسەرى گەر دۇوندا ئىيە! دىيارە ئەم كاتەش قايل نابن بەھەي كە لەم ياسا گەر دۇونى يە گشتى يە خۆيان كەنار بەدەن و لە پەراوىزى ژياندا بېزۇنە گۆشەي بى ئامانجى بەھە! لېرەشدا پەيامە كان دىن و ئامانجى ژيان و ئەركى ئەستۇيان بىن دەناسىن.

ئەم كەسانەش كە خاوهەن ئىمان و باوھېتىكى بىھىز و تىنلى بىراون، ئەم پەيامانە تىن و تەۋەزىتكى نوى بە ئىمانە كەيان دەدەن و سەرلەنۈي لە سەر چەندىن پايە و ستوونى زانسىتى و مەنتىقى بۇيان دادەمەززىتىمە و، پاستى بە غەبىي و پەنهانە كانىشىيان بە وېنەي پاستى يە بەر جەستە و بىزراوه كان بۇ دەچەسپىن و، ئىجا بە رۆللى گىرنىگان لەناو گەردوون و كۆمەلگاي مروۋاقيەتى دا ئاشنایايان دەكەن و، ئەركى پاستەقىنەي ژيانى خۆيان - چ ڙن بن و چ

پیاو - بین دهناسین. ئەو کاتەش وەك مرؤفيتى خاوهن پلەي "جىنىشىنى سەر زەھۇي" لەناو كۆمەل و ژىنگەي خۇياندا رەفتار دەكەن و ھەلسۇ كەوت دەنۋىن.

ئەو ئىماندارانەش كە لە ھەولى بىرەن پىستان و بەھىز كەرنى ئايىن و خزمەتكىرىدى ئىمانە كەياندان - چ لە ناخى دل و دەرۈونە كاندا و چ لە ئاسۇ كانى دەرەوەدا - پەيامە كانى نۇور دەستى يارمەتى و بەرچاپرۇشنى بۇ ھەر يە كەيان درېز دەكەن، ھەر كەسە و بەپىي ئەو كار و ئەركەي خستۇويەتىه ئەستۇيەمۇ:

ئۇھەتا سەبارەت بەو كەسانەي كە لە بوارى پاڭىز كەرن و تەزكىيە دەرۈوندا كار دەكەن و بۇ بەدەستەپەنلىقى پایە بەرزە كانى "ئىسلام" و "ئىمان" و "ئىحسان" تىدە كۆشىن، ئەم پەيامانە رېنمايى تايىھتى و پىويسىتىان دەخەنە بەردەست و، پىنى دوورو درېزيان بۇ كورت دەكەنەو و، بەرۇبۇمىھ كانى ئەو پلە بەرەنەيان پى دەنۋىشىن و، لە پىنى ھەلخلىسىكان و مەترسى يە كانى رېنگاش ئاگاداريان دەكەنەو!

ئۇوانشىيان كە لە بوارى تەبلیغ و پەرورەد و راڭىيەنلىقى راستى يە كانى ئايىنى ئىسلامدا تىدە كۆشىن، ئەم پەيامانە توپشۇويە كى گەللىقى پىويسىت و گەنگىيان بۇ ئەم رېنگا سەخت و درېزخايىنه پېشىكەش دەكەن، كە ئەزمۇونى سى چارە كە سەددەتى تەمەنەي دانەرە كەيانە. جا ئۇوانەي كە بە دلىسۈزى و ئىخلاسەوە بۇ ئەم ئەر كە لېپراون و خۇيان لە دەردى كوشىدە "لە خۇ راپى بۇون" دەپارىزىن و نايائەنەپىت ھۆكارە كانى خزمەتىان لە لا بىيىت بە خودى ئامانچ و مەبەستە كان، ئۇوانە بچوو كىرىن رېنمايى لمم بوارەدا دەقۇزىنەو و سوودى لىنى وەرەدە گرن، چ جاي ئامۇز گارى يە كانى رابەرىيکى خاوهن ئەزمۇونى دوورو درېزى وەك ئەم زانا پايەدارەي كە رېنمايى يە كانى خۇى لەم پەياماندا بۇ گەللاڭ كەردىون!

خۇ ئۇوانەش كە بەپىي پىوستىي رووبەرپۇو بۇونەوە كانى رۇزگار بایەخ بە ئەنجامدانى فەرزى جىيەدادى ماددىي بان مەعنەوى دەدەن و، پىلانە كانى دوڑمنان بۇ چەل دەكەنەو كە بۇ گەلاني موسىلمان دارپىزراون، ئۇوانە گەللىقى توپشۇوى بەنرخ و ئەزمۇونى گەنگ لە ھەردوو جۇزە جىيەدادە كە دانەرەي ئەم پەيامانە وەرە گرن، چ ئەو جىيەدادە ماددىيەي كە بەرامبەر بە دوڑمنانى دەرەكى و كافرانى رووس لە جەنگى جىيەنانى دا بەپەرلىتەتەن و شايىستەيى ئەنجامى دا و، چ ئەو جىيەدادە مەعنەوى يەمش كە لە ناوخۇدا و بۇ رووبەرپۇو بۇونەوەي ئەو جەنگە مەعنەوى يەي كە لە جىيەنانى "باوەر" و "ھزر" و "ئەندىشە" و "رەوشت" كاندا موسىلمانانى پۇوه گىرۈزدە كرابۇون، رۇشتە ناو مەيدانى نەبەرد و توانيي لمم جىيەدادا راستى و مەزنىي ئىسلام و پۇوچەلتىي بىر و را و رەوشتە سەپىتراوه كان بە بەلگەي زانستى و زىرە كى بىچەسپىتىت.

نهوانهش که دهیانهویت له سه ری و رهفاری پاوجاکانی پیشین بروز و به پرچه و شوین پیکانی ئهواندا هنگاو بنین و، لم کارهشدا هلهسو که وته کانیان راسته خۆلە ناخی خۆیانهوه و به رابهربی قورئان و سوننهت و به پیشنهایتی زانیانی سەلەف هەلەقولتیت و سەرچاوه ده گریت، دلنيام ئه و کەسانهی کە رهفاریان بەم جۆرەیه و لە پلە و ئاستیتکی بەرزی ئىخلاس و تېگەيشتن و بىر كردنوهدا، غۇونەیه کى هاوجەرخى بەرجەستە و خاپىن لەم پەيامانە و دانەرە كەياندا بۇ خۆیان دەبىنەوه.

ئه و زانیانەش کە خواى گەورە بەشىكى لە زانسته ئىسلامى يە كان بە هەريە كەيان بەخشىو، كاتى بەھرمەندى سوودلى ورگرتنى ئەم پەيامانە دەبن، غۇونەی زانیاھى كى پايىبەرزى هاوجەرخ لە پىش چاوى خۆياندا دەبىنەوه كە ويىرى بەھرە و پلە و پايە زانستى يە بەرزە كانىشى، كە دەيتوانى وەك داۋىك بۇ راوا كردنى دەستكەوتە كانى دنبا بەكارى بەھىناناھى، كەچى هەموو بەھرە و زانسته كانى لە رى و شوينى شەرعىي خۆياندا و بۇ خزمەتى مۇسلمانان و ئايىنى ئىسلام بەكار هيئا و، هيچ جۆرە "پىويستى" و "ناچارى" و "ھەولىتكى لە خشته بەر" نەياتوانى لەو راستە شەقامە بىتازىن و يىكەن بە خزمەتگۈزارى ئامانجە كانى دنبايى بە خۇپەرستە كان. بەلکو بە پىچەوانەوه: هەموو زانىارى و بەھرە و زىرىھى كى و بىر و خەم و پەۋارەيە كى خۆى لە خزمەتى يېڭىردى ئايىن و چارەسەربى كېشە كانى مۇسلماناندا بە كار دەھىئا و، تەنانەت گەر پىويستى بىكردایە لەو پىناوهدا - بە وينەي زانیانى پىشىن - وازى لە حەز و خواتە پەواكانى خۆيىشى دەھىئا!

ئه پۇشىپانهش کە هەواي مۇذىرنىست و عەقلانىيەت لە دەمانخى داون و پىيان باشە كە پۇھەرە ئىرە كى يە كانى خۆرئاواي سەردەم بۇ ھەلسەنگاندىنى هەموو شتىك بەكار بەھىن، پىيامە كان بە هەنگاونانى عەممەلى چە: پۇھەرە ئىكى گەلەتى باشتىيان پى دەناسىن، كە لە خودى ئىسلام خۆيەوه سەرچار؛ دەگەن و، سەرەخۆيى و رەسانەيەتىي زات بۇ مرۆڤ دەستبەر دە كەن و، ھەلگۈرى ئەو جۆرە بىزپەرۇنانە لە پاشكۈبى كەسان و قوتاچخانە كاتى و نامۇ كان دەپارىزىن.

سەبارەت بە ئەددەبى ئىمان و سەرچاوه كانى ئىلھام ورگرتنى ئەديبانى ئىمانىشەوه، ئهوا ئەم پەيامانە چەند ھېلىتكى گەنگ و سەرە كى يان داپشتووه كە لە راستى داچوارچىۋەي كار و بەردى بناغە و بىنائى و بەسىرەتن بۇ ئه و ئەديبانەي كە ئەم جۆرە ئەدەبە خولىاي ئەندىشەيانە.

خویل، بواری زانست و تیپروانینی ئیمانیشەو بۇ زانستە كان و پۇلی کارىگەربىان لە دامەزراندن و بەھېز كردنى ئیماندا، ئەوائەم پەيامانە و دانەرە كەيان هەر لە كاتىكى دېرىپەوە يە كەم پىشەوى رچەشكىن بۇون لم بوارەدا و ھولى دامەزراندى زانڭۇ و قوتاچانەيان بۇ بەرچەستە كردنى ئەم لايەنە داوه. بۆيە تاسەمەندانى ئەم لايەنەش بەھرمەندى توپشۇسى گۈنگەدەن لم پەيامانە.

ئنجا ھەموو ئەم دەرەنجامانەي كە لم دېپانەي پىشۇودا سەبارەت بە ئیمانداران و پۇللى پەيامەكانەوە بۇ ھەريەك لەوان پىش چاوا خران، لە حالىكدا يە كەھر يە كەيان پىز بە خزمەتكىرىنى لايەنېكى ئىسلامەوە سەرقالى بن. بەلام گەر كەسانىكى هيپەندە ھىممەت بەرز و بەھەرەورە دەبن كە شۇولىيەت و ھەمەلايەنگىرى ئەم ئايىنەيان سەبارەت بە ھەموو ئەم بوارانە رەچاوا كردىتىت، تەوا جوانلى لە رېنمايى يە ھەمە چەشىنە كانى ئەم پەيامانە بەھرمەند دەبن و، لە كۆكەردنوەي سەرچەم لايەنە كانى ئىسلام لە كار و ژيان و خزمەتە كانىاندا - پشت بە خوا - زياتر سەر كەم توتو دەبن.

مەرجى سەرەكىي گەيشتن بەم دەرەنجامانەي كە باس كەن تەنها: خويىندەمەوەي ورد و لە سەرخۆيە و، ئنجا بە كارھېنائى و يېزانىشە لە تاوتۇرى كردن و ھەلسەنگاندىن و دەركەرنى بېپارە كاندا!

* * *

پىش ئەوهى كۆتايى بەم چەند و شانە بەھىمن، بە واجىي وەفادارىي ئەستۆي خۆمى دەزانم كە بەۋەپەزى پىزازىن و ئەمە كەدارى يەوه پۇللى ئەم خوشك و برا بەپېزازانە باس بکەم كە لە پاكىنوس و بلاو كردىمە و كارە كانى ترى وەرگىزەنلى يەيامە كانى نۇوردا بە زمانى كوردى، بە تايىھەت لە ئاماھە كردى ئەم بەرگانەي سەرچەمەي پەيامە كاندا، بە گەلنى شىۋەي يارمەتىدان، بە دەنگەمەوە هاتن و، جى دەستى دىيار و نيازى رەنگىنیان لە پىش چاوى خواوەندى گەورە و مەلاتىكە تانى دانە خشاند.

ھەندىك لە بەپېزازانە لە چەند پەيامىكدا و ھەندىكى تىرىشىان بە بەردهوامى لە يارمەتى و كارى پىويستدا بەۋەپەزى ئىستيقامەت و ئىخلاسەوە درېغى يان نەنواند، بە پادىھەك كە من وەرگىزەنلى گەلنلى يەيامى گۈنگ و تەنانەت دەرچۈونى ئەم بەرگانەي "سەرچەمەي پەيامە كانى نۇور" يش بە رېزەنەي بەرە كەتى ئىخلاس و بەرھەمە نيازخاونىنى ئەوانى دەزانم! چۈنكە ئەم دلىسزازانە جىگە لە گواستەمە و اتاكان لە قالبى و شە و دەستەوازە عمرەبى يە كانەوە بۇ داراشتەوەيان بە زمانى كوردى، ئەركىنگى گۈنگى ترى ئەوتىيان بۇ ئەم ھەزارە نەھىشتەمە!

هر له بهر په چاو کردنی پُل و یارمه‌تی به کانی ئهو بپیز انه بیو که له چاپکردنی ئهم بھر گانه‌دا یه کھم جار دوودل بیوم لھوھی ناوی خۆم وەك وەر گیپریئک لھسەر کتیبە کان بنووسم، چونکە هرچەندە پیزه‌ی جىدەستى خۆم لھچاو ماندو بیوونی ئەواندا لېك دەدایوه و، ئنجا پشتگىرى و چاودىرىي خواوه‌نديشىم لەم کارهدا بە ئاشكرا دەبىنى، گەلىنى پىس ئەستەم بیو کە بە نۇو سىنى ناوم لەسەر کتیبە کان خۆم بە وەر گیپریان دابىنم.

بەلام هەر کە له لایه کى تریشەوە بىرم لە فەصادى رۈزگار و له شەرم لادانى ئەوانە دەكىردهو کە بە رۈزى رۇشنا و بىن سل كىردنەوە لە ھىچ بەرپەستىك (له ئايىن و ياسا و تەقفا) لە مەلاسدان بۆپەلاماردىنى بەرى رەنچ و كۆششى دەيان سالىھى ئەرك و ماندو بۇونى كەسانى ترو، وپېرى ئەمەش ھىشتىلەم تالان و پېزىيەدا خۇيان بە خاوهەن حەق لە قەلەم دەدەن و، واتاي ئەم ئايىتە پېرۈزەيان تىدا ھاتورەتەدى كە دەفرەمۇي: **(بِيَحِبُّونَ أَنْ يُحَمِّلُوْا بِمَا لَمْ يَفْعُلُوْا)** (آل عمران: ۱۸۸).. بەلىنى، کاتى كە بىرم لەم دىياردەيە دەكىردهو، خۆم بە يە كەم بەرپەسى شەرعى و ياساىي دەزانى لە بەرەدم خواو خەلکى و شەرع و ياسادا سەبارەت بە ئاكام و بەرى ئەو رەنچ و تەقلايەي كە سالىھەي سالى خاياندۇوە، لە هەر دەستدرېزىيەك و، بېپارام دا دەست لەو مافە شەرعى و ياساىي بەم ھەلتە گرم^(۱)..

دەنا بە ھەموو قەناعەتىكەم و له ناخى دلەمەوە لەو يەقىن و دلىنائىي بەدام كە ئەگەر هەر چاکە و لایەنېنىكى ئىجابى و جوانى لەم وەر گیپر انەدا ھەبىت تەنها ھى خواى گەورەيە و فەزىل و بەخشىنى ئەو پەروردىگارە مىھەربانىيە بە سەرمەوە و، هەر گىز مافى ئەو بەخۇم رەوا نابىنەم كە شانازى يان پىۋە دەرىپەم، بەلكو دەبىن شو كرانەي خواى گەورەيان لەسەر پېشكەش بىكم..

ئنجا هەر لارى و ناتەواوى و لاوازى و بىن كەلتكىي بە كىش لەم کارهدا بىت، بە دلىنائىي بەو دەزانىم كە لە دەرەونى بەدەخواز (نەفسى ئەمارە) ئى منەوە سەرچاوهى گەرتۇوە و، هەر تەنها من بەرپەسىم لىتى. وەك دەقى ئايىتى پېرۈزى: **(مَا أَصَابَكُ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكُ مِنْ سَيَّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكُ)** (النساء: ۷۹) ئەم دەرسەمان دادەدات.

(۱) هرچەندە من خواوهنى ھەموو مافىكى شەرعى و ياساىي خۆم و دەتوانىم لەو چوارچىوانەدا كاردا نەوە كام دەرىنەم، بەلام مادەم ئەوھى كە ئەم رەفتارە نامۇر و دىنۋانەم لە بەرامبەرەوە تەنجام دەدات لە عامەھى مۇسلمانانە و، پېغەمبەرى سەرۋەريشمان - دروودى خواى لەسەر بىت - دەفرەمۇي: (الدين النصيحة) كە عەرزىيان كرد: (لىن)? فەرمۇسى: (الله ولرسوله ولأئمة المسلمين وعامتهم).

لەبەر ئەم فەرمۇدەيە، من تەنها يەك دانە ئامۇزگارىيى ئاراستە دە كەم و دەلىم:

(اَتِّيَ اللَّهُ .. وَ اَلَّا لَمْ كَارِهٌ دَرِيْوَانَه بَهْنَيْنَ).

جا ئەگەر بە تەنگى دوارپۈزى خۇيەوە بىت، سوودلەم ئامۇزگارىيەم وەرددە گىزىت و، سەرۋىزىيادىيەتى.

جا ئه گەر ناوھینانی سەر جەمی ئەو خوشك و برا بەرپىزانەي كە دەستى خاۋىنى يارمەتى يان بۇ ئەم پەيامانە درېڭ كەردووه لېرىدە مەيسەر نەبىت، كە لىم روونە ھەر ھەموو يان بەو ناوھینانە پازى نىن، چۈنكە به نيازى ناوھینانى لاي خواي گەورە ئەو خزمەتائى يان پىشىكەش كەردووه، ئەوا ھەر گىز ناتوانم رۇلىي گەورەي ئەم بەرپىزانە لېرىدە باس نە كەم: براى بەرپىز مامۇستا (حسەين حەسەن كەرىم) تائىستا دوو بەرگى سەر جەمی پەيامە كانى نۇورى (وته كان و مەكتۇوبات) لە گەل وەرگىپ انە عمرەبى يە كاندا بەراورد كەردووه و، تىپىنى سوودبەخشى پىش چاوا خستووه.

ھەروەها براى بەرپىزىش كاك (عەبدولكەرمىن عەبدوللام) ھەر لە سەرتاى سالە كانى ھەشتاي زايىيەوه تائىستا بەراوردى وەرگىپراوه كوردى يە كان لە گەل دەقە تور كى يە كاندا دە كات و، ئاگادارمان دە كاتەوه لە ھەر تىپىنى يەك كە پۇيىست بىت بۇ يە كاۋىدەك دەرچۈونى ئەم كوردى يانە لە گەل دەقە ئەسلى يە كاندا. جا ئەم ھەولەي بەرپىزيان واي لەم وەرگىپانە كوردى يانە كەردووه كە وە كورئەوه وابن راستەخۆز لە زمانى تور كى يەوه كراين بە كوردى. چەند برايە كى بەرپىزىش ھەر يە كەيان لە رېتكەختى پىتە كانى پەيامىك يان چەند پەيامىكدا لە سەر كۆمىپۇوتەر بەشدارى يان كەردووه، وەك بەرپىزان: كاك ھىوا حەسەين و كاك ئوسەيد ئىحسان و كاك ئەسكەندەرى حاجى شىيخ قادر و ئەممەدى كوربم. بەلام رۇلىي سەرەكى و ماندووبۇونى زۇر لەم پەرەپەرە زىاتر بەر كاك ھۆشىيارى مام تۆفقى كەوت، كە بۇ ماوهى چەند سالىيەك ئەم ئەر كەي لە ئەستۇ گرت.

نووسىنەوهى وەرگىپانى پەيامە كانىش لەم چەند سالەي دوايىدا كاك شازاد خىستىيە ئەستۇ خەته خۆش و جوانە كەي خزىيەوه كە تەنانەت ھەندى جار نەك ھەر پاكنوو سە كان بەلکو رەشىنۇو سە كانىشى دەنۇسى يەوه! جىگە لەوهى كە يارمەتىي كاك ھۆشىيارىشى دەدا. كاك شىيخ خالىد بەرزىنجىش، وېرپاي بەراوردى كەردنى ھەندى پەيام لە گەل دەقە عەرەبى يە كاندا، چەندىن جارىش بە وردى پراوهى ئەم پەيامانە خويىندهوه و لە ھەلە گىرى و پىشىكەش كەردنى تىپىنى يە وردە كانى دا جى دەستى دىيار و ئەميانە. ھەر لەم كارى ھەلە گىرى و پىنداچۇونو ھەشدا بەرپىزانى ترى وەك: كاك حامىدى مەلا حەسەن و جەمال محمد ئەمین و ھۆشىيار و شازاد حەممە سەعىد بە وردى بەشدارىي بەرددەراميان لە گەل ناوبر او دا كەردووه و تىپىنى يە سوودبەخشە كانيان خستووه تە بۇو.

لە پىش ھەموو ئەو بەرپىزانە شەوه ناتوانم رۇلىي مامۇستاي بەرپىز "ئىحسان قاسىم سالىحى" فەرامۇش بىكم كە ھەموو مافىتكى شەرعى و ياسايى ئەم پەيامانەي بىن بەخشىم.

خۆئەگەر لە نزىكتىشەوە بپروانم و ئاپلە جىدەستى خاوخىزانم بىدەمەوە كەلە ئەنجامدان و گەلالە كىرىنى ئەم وەرگىزراوانەدا بە ئاشكرا دىارە، ئەوالە پرووى ئەمە كدارىيەوە هەرگىز ناتوانم پۇلىٰ ھاوسمەرى خۆشەویست و بەپىزم لەياد بىكم كە ماوهى چەندىن سالى درېڭخایەنە گەلنى ئەركى خىزانى منى خستووەتە ئەستۆى خۆزى تاکو بتوانم بۇ ئەم خزمەتە لى بېرىم و بەشىكى كاتە كامىي بۇ تەرخان بىكم.

جا من لېرەدا، بە شانا زىيەوە، پىزىانىن و سوپاسگۈزاري خۆم پىشىكەش بە ھەموو ئەم بەپىزىانە دەكەم كە ناوم ھىيان و بەوانەش كە هەر پۇلىتكى ئىجابى يان لەم خزمەتدا يىنیوھ. لە ھەمان كاتدا دەستى نزا و لالانەوەش لە دەرگانەي خواى گەورە و مىھەرە باندا بەرز دەكەمەوە كە پاداشتى يەك بە يەك كى ھەموو يان بە پلەي بەرزا يەھەشتى بەرین و بەختە وەرىي ھەميشەبى بىداتەوە. ھەروەك ناوه جوانە كانى خۆيىشى دەكەم بە تکاكار كە لييمان خۇش بىيىت و، لە دونيادا بە رەزامەندىي خۆزى بەھەرەوەرمان بىكات و، لەم دنياشدا نىازى خاونىن و دلىسۈزى و پاكىمان لە كىردار و گوفتاردا - لە گەل خۆزى و بەندە كانى - بىن بەخشىت و، بە روانىنى رەھمەت و فەزىل و مىھەرە بانى خۆيىشى ئەم رەنجەمان لى قبۇول بەھەرمۇيىت. ئامين.

تکاي برايانەشم لە خويىنەردى بەپىزى ئەم كىيە ئەو يە كە لە پاشلە دواعا يە كى خىيرمان بۇ پاشە كەوت بىكات و، ئىجا ھەرتىيېنې كى سوودەبەخش و ھەر رەخنەيە كى بىياتەرىشى ھەيە، چ لە پرووى وەرگىزان و چ لە پرووى دارپىتن و ھەر رۇوبى كى ترەمە بىيىت، بەم ئادرەسانەي خوارەوە بە دىيارى بىzman بىنرىيىت، تاکو لە چاپە كانى داھاتوودا سوودى لىن وەربىگەرين و، ئەمۇيىش بەشدارى ئەم خىرە بىيىت.

وصلى الله على سيدنا محمد كلما ذكره الذاكرون وغفل عن ذكره الغافلون، وعلى
آله وصحبه وسلم.

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين.

فاروق رسول عەيى

كورستان - سليمانى

faruq_r@hotmail.com

faruq_r@sopr.net

پیروستی بابه‌ته کان

لایه‌ره

بابه‌ت

- وتهی یه‌کم: رونوکردنوهی ئهو پیت و بهره‌کمه‌تی که له بسم الله الرحمن الرحيم
حال "بسم الله" دلتین ۹-۶
- وتهی دوروهم: ئیمان نیعمه‌ت و بهختوهری‌یه - تیپوانی ئیماندار و کافر بز دنیا ۱۲-۱۰
- وتهی سی‌هم: پرسنیش و بهندایه‌تی مرؤوف بز خوای گموره بهختوهری‌یه کی
گهلی مهزنه و، له بری لادان و کرداری ناره‌ایش زیانی‌کی به کجار
گدوره‌یه ۱۶-۱۳
- وتهی چوارهم: "نویز" حوانه‌وهی کی گدوره‌یه بز گیان و دل و زیری مرؤوف ۱۹-۱۷
- وتهی پنجم: کارمندی پاسته‌قینه‌ی مرؤوف: بهندایه‌تی کردن بز خوای گموره و
دووره پدریزی‌یه له گوناهه گدوره کان ۲۳-۲۰
- وتهی شده‌هم: فرۇشتى خزو مال و سامان به خوای گموره باز رگانی‌یه که پینج
قازانچی تیڈایه و، پیچه‌وانه‌ی ئەمەش پینج زیانی گموره به مرؤوف
دەگیه‌نیت ۳۰-۲۴
- وتهی حدودم: باورپوون به خوای گدوره و بزئی دولی هەموو گرئی کویزه و
مەتلە کانی گردوون دەکنه‌وه و دەرگائی بهختوهریش بز مرؤوف
دەخنه سەرپشت ۳۷-۳۱
- وتهی هەشم: راستی دنیا و، بزلى مرؤوف تیایداو، ماھیه‌تی گیانی مرؤوف و،
بەراوردىڭ لە نیوان بەدبەختىي فاسق و بهختوهری ئیمانداردا ۴۷-۳۸
- وتهی نۆهم: واتای نویز و، حیكمەتی تابیتکردنی لە پینج کاتى دیارى كراودا و،
پیوبىستىي گیانی مرؤوف بە نویز لە هەموو کاتىكدا و كو پیوبىستىي
جهسته‌ی بە هەوا و خواردەمنى و ئاو ۵۸-۴۸
- وتهی دەھەم: پیامى حەشر (رونوکردنوهی‌ک)
ھینانوهی چىۋەكىڭ بۇ رونوکردنوهی ناوه‌رۇكى "حەشر" ۶۲-۵۹
- دوازدە وىنە کە بىلگەن لەسەر حەشر ۷۷-۶۲
- پېشە‌کى ۷۸
- ئاماژە‌ی بەکم: گردوون دەبىن داھىنرىنى بىت ۸۱-۷۸
- ئاماژە‌ی دووه‌هم: کار و ئەركە کانى پېغەمبەرىتى ۸۳-۸۱
- ئاماژە‌ی سی‌هم: پوچىردنوهی دوو گومان ۸۴-۸۳

- ئامازه‌ی چوارم: جیهانی فانی بـلگـمـهـ لـسـهـرـ جـیـهـانـیـ باـقـی
درـبـهـهـیـ باـسـیـ حـمـشـرـ لـهـ دـواـزـدـهـ رـاـسـتـیـ "ئـهـوـتـوـدـاـ"ـ کـهـ رـیـزـنـهـ درـهـوـشـانـهـوـهـ کـانـیـ
ناـوـهـ جـوـانـهـ کـانـیـ خـوـایـ گـهـورـهـ:
- ۸۴ ..... راستی یـهـ کـمـ: درـهـوـشـانـهـوـهـ نـاوـیـ: "الـربـ"ـ اـیـ خـوـایـ گـهـورـهـ .....
درـبـهـهـیـ باـسـیـ حـمـشـرـ لـهـ دـواـزـدـهـ رـاـسـتـیـ "ئـهـوـتـوـدـاـ"ـ کـهـ رـیـزـنـهـ درـهـوـشـانـهـوـهـ کـانـیـ
ناـوـهـ جـوـانـهـ کـانـیـ خـوـایـ گـهـورـهـ:
- ۸۵ ..... راستی دـوـوهـهـمـ: درـهـوـشـانـهـوـهـ نـاوـیـ: "الـکـرـیـمـ وـالـرـحـیـمـ"ـ اـیـ خـوـایـ گـهـورـهـ .....
۸۹-۸۵ ..... راستی سـیـهـمـ: درـهـوـشـانـهـوـهـ نـاوـیـ: "الـحـکـیـمـ وـالـعـادـلـ"ـ اـیـ خـوـایـ گـهـورـهـ .....
۹۲-۸۹ ..... راستی چـوارـمـ: درـهـوـشـانـهـوـهـ نـاوـیـ: "الـجـلـادـ وـالـجـمـیـلـ"ـ اـیـ خـوـایـ گـهـورـهـ .....
۹۶-۹۲ ..... راستی پـیـشـجـهـمـ: درـهـوـشـانـهـوـهـ نـاوـیـ: "الـجـیـبـ وـالـرـحـیـمـ"ـ اـیـ خـوـایـ گـهـورـهـ .....
۱۰۳-۹۷ ..... راستی شـهـشـمـ: درـهـوـشـانـهـوـهـ نـاوـیـ: "الـجـلـیـلـ وـالـبـاقـیـ"ـ اـیـ خـوـایـ گـهـورـهـ .....
۱۰۵-۱۰۳ ..... "نـزـ"ـ بـنـاغـهـ کـهـ رـوـونـیـ دـهـ کـهـنـهـوـهـ: دـنـیـاـ مـیـوـاـخـانـهـیـ کـیـ سـهـرـبـرـیـ یـهـ وـ،ـ مـرـؤـثـیـشـ
- ۱۱۰-۱۰۵ ..... مـیـوـاـنـیـکـیـ سـهـرـبـرـیـ یـیـ وـ کـانـیـ یـهـ تـیـابـاـدـاـ .....
۱۱۳-۱۱۰ ..... رـاستـیـ حـمـوـتـمـ: درـهـوـشـانـهـوـهـ نـاوـیـ: "الـحـفـیـظـ وـالـرـقـیـبـ"ـ اـیـ خـوـایـ گـهـورـهـ .....
۱۱۵-۱۱۳ ..... رـاستـیـ هـشـهـمـ: درـهـوـشـانـهـوـهـ نـاوـیـ: "الـجـمـیـلـ وـالـجـلـیـلـ"ـ اـیـ خـوـایـ گـهـورـهـ .....
۱۲۰-۱۱۵ ..... رـاستـیـ نـوـهـهـمـ: درـهـوـشـانـهـوـهـ نـاوـیـ: "الـحـیـ الـقـیـوـمـ وـالـحـیـ وـالـمـیـتـ"ـ اـیـ خـوـایـ گـهـورـهـ .....
۱۲۶-۱۲۰ ..... رـاستـیـ دـهـهـمـ: درـهـوـشـانـهـوـهـ نـاوـیـ: "الـحـکـیـمـ وـالـکـرـیـمـ وـالـعـادـلـ"ـ اـیـ خـوـایـ گـهـورـهـ .....
۱۲۹-۱۲۶ ..... رـاستـیـ یـازـدـهـهـمـ: درـهـوـشـانـهـوـهـ نـاوـیـ: "الـحـقـ"ـ اـیـ خـوـایـ گـهـورـهـ .....
۱۳۱-۱۲۹ ..... رـاستـیـ دـواـزـدـهـهـمـ: درـهـوـشـانـهـوـهـ: "بـسـمـ الـلـهـ الرـحـمـنـ الرـحـیـمـ"ـ .....
کـوتـایـیـ ..... ۱۳۶-۱۳۲ .....
۱۳۸-۱۳۷ ..... پـاشـکـزـیـ پـهـیـامـیـ حـمـشـرـ .....
- پـارـچـهـیـ یـهـ کـمـ: "پـیـوـیـسـتـیـ یـیـمانـ بـهـ دـوـاـرـزـ"ـ .....
خـالـیـ یـهـ کـمـ: پـیـوـیـسـتـیـ "بـاـوـهـ بـهـ رـوـزـیـ دـوـایـ"ـ بـوـزـیـانـیـ تـاـکـیـ وـ کـوـزـمـلـایـهـتـیـ
۱۴۲-۱۳۹ ..... مـرـؤـفـ .....
خـالـیـ دـوـوهـمـ: شـایـتـیدـانـیـ هـمـموـ پـایـهـ کـانـیـ تـرـیـ یـیـمانـ لـهـ سـهـرـ یـیـمانـ بـهـ دـوـاـرـزـ .....
- پـارـچـهـیـ دـوـوهـهـمـ: "رـیـانـ"ـ هـهـرـ شـهـشـ پـایـهـ کـانـیـ یـیـمانـ دـهـچـهـسـپـیـتـ .....
- پـارـچـهـیـ سـیـهـمـ: چـهـنـدـ نـمـوـنـهـیـ کـیـ بـهـ رـچـاوـ کـهـ حـمـشـرـ دـهـچـهـسـپـیـنـ .....
- پـارـچـهـیـ چـوارـمـ: "قـوـرـئـانـ"ـ زـیـنـهـ کـانـ بـوـ بـاـوـهـرـهـیـنـانـ بـهـ دـوـاـرـزـ،ـ ئـامـادـهـ
دـهـ کـاتـ ..... ۱۶۹-۱۶۵ .....
- پـارـچـهـیـ پـیـشـجـهـمـ: یـهـ کـدـهـنـگـیـ هـمـمـلـایـهـنـ لـهـ سـهـرـ رـاـسـتـیـ حـمـشـرـ .....
وـتـهـ یـازـدـهـهـمـ: نـهـیـنـیـ یـهـ کـانـیـ حـیـکـمـهـتـیـ جـیـهـانـ وـ مـهـتـهـلـهـ کـانـیـ بـهـدـیـهـیـانـیـ مـرـؤـفـ وـ
هـیـمـاـکـانـیـ رـاـسـتـیـ "نـوـیـزـ"ـ،ـ لـهـ گـهـلـ بـوـونـکـرـدـنـهـوـهـیـ گـرـنـگـیـ ژـیـانـیـ
مـرـؤـفـ وـ ئـامـانـجـهـ کـانـ وـ مـاهـیـهـتـ وـ شـیـوـهـ وـ حـدـقـیـقـهـتـیـ ژـیـانـیـ وـ کـهـمـالـیـ
بـهـخـتـهـوـرـیـ یـهـ کـهـیـ ..... ۱۸۶-۱۷۲ .....

- وتهی دوازدهم: بمراور دیلک له نیوان حیکمه‌تی قورئان و حیکمه‌تی فلسه‌فهدا،
له گهمل پوخته باسینکی ئو جوزه پروردەدەی کە حیکمه‌تی
كورئان و حیکمه‌تی فلسه‌فه لە ئیانی خۆبى و کۆمەلایەتی دا مروڻي
له سەر پروردەد دەکەن، پاشان رۇونکردنەوەی بەرزىي قورئانى
پېرۇز بەسەر گوفتارە کانى ترى خواهەندادا ۱۸۷-۱۹۷
- وتهی سیازدهم: سەرودت و دەولەمەندىي حیکمه‌تی قورئان و هەزارى و ئىفلاسى
زانسته فلسەفی يە کان، له گەدل رۇونکردنەوەي نھىيى خاونىسى
كورئان لە "شىعر" و، چۈنىتىي چەشتىي ئىعجازى قورئان ۱۹۸-۲۰۴
- (مداقامى دووهەم): مرۆز چۈن دواپۇزى خۆرى بىزگار بىكات؟ ۲۰۵-۲۰۸
- گفتۇر گۆزىيەك لە گەدل كۆمەلەتك لاؤدا ۲۰۹-۲۱۳
- چەند نامەيدەك بۇ بەند كراوان: (نامەي يە كەم) پۇونى دە كاتەوە كە: لەچ پىنگايە كەمە "لاوان" دەتوانن لە¹
بەرامبەر ھېرىشى ھەوا و ئارەزۇوە كاندا، كە لەم سەردەمەدا
ورۇۋۇزىساوان، بەرگىرى لە خۆيان بىكەن و، بە پروردەدى
كورئانى پېرۇز پروردە بىن ۲۱۴-۲۱۷
- (نامەي دووهەم) رۇونکردنەوەي سىن خالى دىلدەرەوەو پۇوناكى بەخش بۇ بەند
كراوان و ئۇوانەي چاودىرىي بىان دە كەن و يارمەتىي بان دەدەن ۲۱۷-۲۲۰
- (نامەي سىنەم) پۇونى دە كاتەوە كە جىن بەجنى كەردىنى فەرمانى ئايەتىي پېرۇزى:
﴿وَالصُّلْحُ خَيْرٌ﴾ باشتىن پىنگا چارەكى كېشە كۆمەلایەتى يە كانه ۲۲۰-۲۲۱
- (نامەي چوارەم) پۇونى دە كاتەوە كە لە راستىي دا دەتوانزىت ماۋەي مانوھ
لەناو بەندىخانەدا بىكىرىت بە ماۋەي بەخۆدا چۈچۈنەوە و
پاستكەرنەوەي ھەلە كان و پەند وەرگىتن ۲۲۲
- (باشكۆي مدامى دوووهەم) مەسەلەيدەك كە شەھوی "قەدر" بە دىلدا ھات و
پۇونى دە كاتەوە كە: قورئانى پېرۇز دالدە و شىفابە ۲۲۳-۲۲۵
- يە كېلک لە مەسەلە كانى بەرى درەختى ئىمان ئەۋەي كە زانسته كان بەدىھىنەرمان
بىن دەناسىن ۲۲۶-۲۳۲
- سەرچىنەن "يە كىناناسى" لە وشەي: (ھۇ) دا ۲۳۳-۲۳۸
- وتهی چواردهم: رۇونکردنەوەي ھەندى لە راستىي بەلتىنە كانى قورئان بۇ مەبەستى
فرىبا گۈزاريي ئو جوزە دل و دەررۇونانەي كە لە بوارى ملکەچى و
تەسلیم بۇوندا دەستمایە و توپشۇرى كەميان بىن يە ۲۳۹-۲۴۶
- يە كەميان: بەدىھىنەن ئامىنە كان و زەھوی لە شەھش پۇزىدا ۲۴۹
- دووهەميان: چۈنىتىي و حالەتى شستان لە پېش بەدىھىنەياندا نۇوسراون ۲۴۰
- سىھەميان: تىڭەشتىن لەو فەرسوودانەي كە لە بارەي پىنكۈرىنکى و
ھەممە كېتىي پەرسىشى مەلائىكەتەوە دەدۇين ۲۴۱-۲۴۲

- چواره‌میان: به دیهینانی شتان به ئاسانی و خیرایی رهها ۲۴۴-۲۴۲
- پنجمه‌میان: گشتگیری مهزنی خوای گهوره سه‌باره‌ت به هممو شتیک ۲۴۶-۲۴۴
- کزتایی: وانه‌یه ک بز پهندوه رگرتن و زلله‌یه کی توند له سه‌رو گویلاکی
بی ناگایی ۲۴۹-۲۴۷
- پاشکزیه ک: ولامی چهند پرسیاریک له باره‌ی حیکمه‌تی پرودانی ۲۵۷-۲۵۰
- وقه‌ی پازده‌هم: حهوت پله‌ی پلیکانه‌یه ک بز سه‌رکهون و گهیشتن به واتای ئایه‌تی ۲۶۸-۲۵۸
- پرژزی: *(وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِّلشَّاطِينِ)* ۲۶۸-۲۵۸
- وته‌ی شازده‌هم: چوار تیشك، که تمومز له دهوری چهند ئایه‌تیکی پرژز دهرویننه‌و:
یه‌کم: "ته‌نیابی" زاتی خوای گهوره و "گشتی و همه‌کی بونی"
کرداره کانی ۲۷۳-۲۶۹
- دووه‌هم: به دیهینانی شتان به هردو شیوه‌ی: کتوپری و ته‌دریجی ۲۷۶-۲۷۳
- سی‌هم: ئیمه له خوای گهوره‌و دوروین بهام ئهوله ئیمه‌و نزیکه ۲۷۹-۲۷۶
- چواره‌م: حقیقتی نویز (وهک میعراجیک بز ئیماندار) ۲۸۰-۲۷۹
- پاشکزیه ک: برده‌وامیی ياسا خوابی به کان بدلگیه له سه‌ر به کتابی خواوه‌ند و،
شازبونیش لمو ياسایانه به لگیه له سه‌ر ئوه‌ی که: خواوه‌ند
بکه‌ریکی خاوه‌ن ویست و ئیختیاره ۲۸۲-۲۸۱
- وته‌ی حدقه‌هم: گهردون له جمهزینیکی شاد و خه‌ملاؤدایه بز گیانه کان، همر
چه‌ندesh ئازار و پهزاره کانیشی ئاویته بون- روونکردنوه‌ی
پتکه‌و گونجانی ته‌واهه‌تی له نیوان دره‌وشانوه‌ی هردو ناوی:
(القهر) و (الرحمن) ای خوای گهوره‌دا - هرروه‌ها روونکردنوه‌ی
ئوه‌ی که چۆن له پیش مردنی مرؤقدا خوای گهوره دنیا له پیش
چاو دهخات و پنی دواپرژزی للا خۇشمويست ده کات! ۲۸۷-۲۸۳
- (مه‌قامی دورووه‌هم): سکالا بعلایه ۲۸۹-۲۸۸
- نامزیانی سه‌سامی ۲۹۱-۲۹۰
- موناجاتیک به زمانی فارسی ۲۹۷-۲۹۲
- (لا أَحَبُ الْأَفْلَى) که موناجاتیک تره به زمانی فارسی ۳۰۳-۲۹۸
- (دوو تابلۇ) و (موناجاتیک) ۳۰۸-۳۰۴
- برهه‌می سرخه‌دانیک به زمانی فارسی ۳۱۳-۳۰۹
- نامه‌یه ک گوفتاری ئەستیره کان ده‌دېرىنت ۳۱۵-۳۱۴
- وته‌ی هەزدەهم: زلله‌یه کی تەمئى کردن له سه‌رو گویلاکی دهروونی بەدخواز ۳۱۸-۳۱۶
- ھەممو شتیک يان لە زاتی خۆزىدا، يان بەھزى شتیکی ترهوه، بە
"جوان" داده‌زىت ۳۲۰-۳۱۸

- جوانی سنه‌ت له گهردوندا به لگدیه له سه‌ر پنجه‌مه‌رتیبی
 ۳۲۱-۳۲۰ ..... حوزه‌تی محمد گلچی
- ناله‌ی گریانی دلیکی خه‌مار ۳۲۲
- وته‌ی نوزده‌هم: چه‌سپاندنی ری‌ساله‌تی له حمده‌ی ره‌پی با‌سکدنی چه‌ند نیکه‌مه‌له
 ده‌ربای ناسینی که‌سایه‌تی پنجه‌مه‌ره گلچی ۳۴۲-۳۲۳
- وته‌ی بیست‌هم: (مقامی به کدم)
 قورئانی پرور چه‌ند رووداویکی جوزئی باس‌ده‌کات بزه‌مه‌وهی
 چه‌ند ده‌ستورنکی گشتی‌بان لئی ده‌بهیت، وله‌ک: سوژه‌بردنی
 مه‌لائیکه‌ت بزه‌حوزه‌تی ئاده‌م و، سه‌ر برینی مانگایک و، ته‌قینه‌وهی
 رووباره کان له نیوان بعده‌کانه‌وه ۳۵۲-۳۴۳
- (مقامی دووه‌هم) بری‌سکانه‌وهی ئیجعازنکی قورئان به سه‌ر رووی
 موعع‌جزاتی پنجه‌مه‌رانه‌وه و، پاشان و الامدانه‌وه دوو پرسیار
 سه‌باره‌ت به قورئان و زانسته نوین‌کانه‌وه ۳۷۷-۳۵۳
- وته‌ی بیست و یه‌کدم: (مقامی به کدم) هاندانی "نه‌فس"ی تم‌مه‌ل له نیوان پیش
 بیندار کردنوه‌دا بزه‌جنی به‌جنی کردنی نویزه‌کانی ۳۸۵-۳۷۸
- (مقامی دووه‌هم) وسوه‌سه و چاره‌سه‌ر کردنی ۳۹۵-۳۸۶
- وته‌ی بیست و دووه‌هم: (ته‌وحیدی راسته‌قینه)
 (مقامی به کدم) چیرۆکیک بزه‌روونکردنوه‌ی کاکله و نواهه‌ره‌کی ته‌وحید،
 هاوده‌م له گه‌مل هینانه‌وه دوازده به لگه بزه‌مه‌وه راستی‌یانه
 که چیرۆکه که ئاماژه‌یان بزه‌ده‌کات ۴۱۶-۳۹۶
- (مقامی دووه‌هم) پیشه‌کی: به دوازده "بری‌سکانه‌وه" خزوری ته‌وحید ده‌رده که‌ویت
 بری‌سکانه‌وهی یه‌کدم: ته‌وحیدی عه‌وه‌امی خدلکی و ته‌وحیدی راسته‌قینه
 - پرونکردنوه‌ی چیه‌تی "هۇ‌کاره کان" و بى دەسته‌لاتی و
 کۆل‌مواری‌یان له "بەدیهیان" دا ۴۲۰-۴۱۸
- بری‌سکانه‌وهی دووه‌هم: مۆره کانی بەدیهیت‌هه به سه‌ر روخساری "ژیان" ووه ۴۲۲-۴۲۱
- بری‌سکانه‌وهی سئی‌هم: مۆره کانی په‌وره‌دگار به سه‌ر رووی زینده‌وه رانه‌وه ۴۲۳-۴۲۲
- بری‌سکانه‌وهی چواره‌م: بەخشینی ژیان نیشانه‌یه کی شکۆداری ته‌وحیده ۴۲۶-۴۲۳
- سئی پەنجه‌ره که به سه‌ر نوری "بەکتابی" و "پیویستی بیون"ی خوای
 گهوره‌دا کراونه‌ت‌وه:
- پەنجه‌رهی یه‌کدم: هەموو گەردیلیه کی جه‌سته‌ی زینده‌وه، چه‌ندین
 کارو پەیوه‌ندیی جوزاوجزوری له گه‌مل سه‌ر جەمی گەردیلیه کانی تری
 لەشدا ھەیه ۴۲۶
- پەنجه‌رهی دووه‌هم: گشت گەردیلیه کی هەوا سه‌ر دانی هەموو
 گول و بەروبوو میک ده‌کات و کاره کانی لەوئی دا به دانایی و
 پیکی را دەپه‌ریتیت ۴۲۷-۴۲۶

پهنجاهه‌ی سی هم: ده کرنی هر بار ستایی به "گل" یا ک بیست به سه رچاوه‌ی گه شه کردنه هممو رووه کینکی به ردار یان گولدار ۴۲۸-۴۲۷ .....
دو شایه‌تی تری گهردیله کان له سر "بوون" و یه کتابی "به دیهنهنر.. هه موو زینده و هریک دو نیشانه‌ی تیدایه له سه‌هه "تهنیایی" و "صمه‌هه دانی یه ت" ای خواه گهوره ۴۳۰-۴۲۸ .....
بریسکانه‌وهی پینجه‌م: پهراوی گه ردون، نووسه‌ر و نهخشه کیش و به دیهنه‌ری خزی، به بینه‌ران و خوینه‌رانی ده ناسیبیت ۴۳۲-۴۳۰ .....
بریسکانه‌وهی شه‌هم: نیشانه‌کانی ته وحید به سر لایه‌هه "بههار" ووه ۴۳۵-۴۳۲ .....
بریسکانه‌وهی حموه‌م: چهند یاسا و دهستورونیکی بنج داکوتاو له ناخنی گه ردوندا ۴۳۷-۴۳۵ .....
بریسکانه‌وهی هه‌شتم: خواهه‌ن و پهروهه‌ردگاری گهوره‌هه‌ترین به دیهنه‌را، خواهه‌ن و پهروهه‌ردگاری بچوو کتیشیانه ۴۳۹-۴۳۸ .....
بریسکانه‌وهی نو هم: ناسانی به دیهنه‌نان له رئی ته وحیده‌وه ۴۴۰-۴۳۹ .....
بریسکانه‌وهی ده هم: ژیان نیشانه‌ی "تهنیایی" و مردنیش به لگه‌ی "یه کتابی" خواه گهوره‌هه ۴۴۳-۴۴۰ .....
بریسکانه‌وهی یازده هم: (که وه ک خور پرشنگ ده دات) مه زنترین ئایه‌تی ناو قورئانی پیروز ۴۴۴-۴۴۳ .....
بریسکانه‌وهی دوازده هم: (که وه ک خور پرشنگ ده دات) قورئانی پیروز ده ریا ی هه موو راستی به کانه ۴۴۶-۴۴۴ .....
کوزتایی ..... ۴۴۷ .....
وته‌ی بیست و سی هم: (باسی یه کم) رپونکردنوه‌ی جوانی و سووده کانی "ئیمان" بز مرؤوف ۴۶۰-۴۴۸ .....
(باسی دووه‌م) به ختمه‌وری و به دیهختیی مرؤوف و، رپونکردنوه‌ی نوه‌ی که چون "ئیمان" مرؤوف ده کات به مرؤوفی راسته‌قینه ۴۷۹-۴۶۱ .....
وته‌ی بیست و چواره‌م: پینچ لقی لئی بووه‌ته‌وه: لقی یه کم: دره‌و شانه‌وهی ناوه جوانه کانی خواه گهوره به سه‌هه موو جیهانه کانه‌وه ۴۸۵-۴۸۰ .....
لقی دووه‌م: کلیلی کردنوه‌ی گه لئی نهینی وه ک: ده که وتنی حه‌قیقت به چهند شیوه‌به کی جیا جیا و، لدیه ک نچوونی مه شه‌هودی ئه ولیا کان و باسکردنی ههندی باهتی ئیمان به کورتی و پونخی له لایه‌ن پینگمه‌رانی پیشینه‌وه ۴۹۵-۴۸۵ .....
لقی سی هم: دوازده دهستور و نو سوولی گشتی بز تینگه‌یشن له فرموده پیروزه کان و رهواندنوه‌ی گومان له دهوریان ۵۱۴-۴۹۵ .....
لقی چواره‌م: جوز او جوزربی په رستشے کانی سه رجه‌می بیونه‌هه وار ۵۲۴-۵۱۵ .....

- لقی پنجم: پنج بھری گرتووه
یه کم: له باره‌ی ترس و خوشہ‌ویستی بهوه ۵۲۸-۵۲۴
- دووهم: ئەرك و کارمه‌ندی يه کانی بەندایه‌تى پیشە كى نىن بۇ پاداشتى
داھاتوو، بەتكۈئەخام و شوکرانەي نىعەتى پىشۇوتىن،
جىكىمەتى بەكارھىنانى ژمارە بىن كۆتۈلى يە كان له وېرد و
زېكىرە كاندا ۵۳۲-۵۲۸
- سې ھم: ئەنجامداني کارى نېراواه و ھەميشەبى لە تەممىتىكى كورتا ۵۳۲
- چوارم: دوورەپەرپىزى كردن لە چاولىكىرىي كەسانى ھەرزە و ئەھلى دنيا ۵۳۴-۵۳۳
- پنجم: "پەرسىش" بۇوي مۇزۇف لە فەئەۋە بەرھو بەقاوە وەردەچەرخىتى ۵۳۵-۵۳۴
- وته‌ی بىست و پېتجم: (پەيامى موعجىزاتى قورئانى) ۵۳۷-۵۳۶
- پىشە كى: پىناسەسى قورئان لە سېن بەشدا ۵۴۰-۵۳۸
- (بۇشنايى يە كم): سېن تىشكى لىنى بۇوهتەو
تىشكى يە كم: (رەوانىيىتى قورئان موعجىزە):
- ئىعجاز گومانى تىدا نى يە.. لاسايى كردنوھى قورئان لە توانادا نى يە ۵۴۴-۵۴۱
- حىكىمەتى ئىعجازى قورئان لە پىنج خالدا: پاراوىي دەراسال ھۆزىنى
كورئاندا - رەوانىيىتى دەراسال و ااتاكانى قورئاندا - ناوازەبى دەراسا
لە شىپوارىزى قورئاندا - زمانپاراوبى دەراسال و شەكانى قورئاندا -
تەواوبى لە رادەبەر لە رەوانىكارنى قورئاندا (له بواره كانى تەرغىب و
تەرھىب، مەدح و زەم، چەسپاندىن و پىشىلى، ئيفھام و ئىفحامدا) ۵۷۲-۵۴۴
- تىشكى دووھم: جامىعىيەتى دەراسايى قورئان لە: وشە كانى، و ااتاكانى،
زانىارى يە كانى، باسە كانى، شىپوار و كورت كردنوھە كانى دا ۵۹۱-۵۷۳
- تىشكى سې ھم: ئىعجازى قورئان لە سەر ھەوالدانىھە لە غىب، ئەممەش
لە ناواهندى باسکەردى سېن جىلۋەدا:
- يە كم: - ھەوالدانى لە غەبىي راپوردو ۵۹۳-۵۹۲
- ھەوالدانى لە غەبىي داھاتوو ۵۹۴-۵۹۳
- ھەوالدانى لە غەبىي حەقىقەتە خوانى و گەردوونى و قىامەتى يە كان ۵۹۵
- دووھم: لاۋىتى قورئان - بەراورد كردىن ياسا و دەستورە كانى
لە گەل ھى شارستانىيىتى ئىستادا ۶۰۳-۵۹۵
- سې ھم: ئاراستە كردىن گوفنارى قورئان بۇ ھەمو چىنە كانى خەلڭ ۶۰۶-۶۰۳
- (بۇشنايى دووھم): سېن نورى لىنى بۇوهتەو
نورى يە كم: رەوانىي بەخۇر و ساغىنى ناوازە و پشتىگىرىي مەحكەم و
پېۋەندىيى توندوتۇل و ھاوا كاربىي بەھىزى ئىوان رىستە كانى قورئان ۶۰۹-۶۰۷
- نورى دووھم: تايىەتكاربىي ئىعجاز لە پۇختە باس و ناوه جسوغانەي
خواى گەورەدا كە دە كەم نە كۆتۈلى ئايەتە كانمۇھ، ئەممەش لە ناواهندى
(دە) تايىەتكاربىي رەوانىيىتى دا ۶۲۸-۶۰۹

نوری سی هم: هیچ گوفتاریک نی به بگاهه ئو ئاسته‌ی که له گەل قورئاندا بەراورد بکریت ۶۲۸-۶۳۳
(بۇشانى سی هم): سى رۇوناکىي پەخش كەدووه رۇوناکىي يەكەم: چۈنتىپىي بىنلىق ئىعجاز لە قورئاندا ۶۳۴-۶۳۷
رۇوناکىي دووه‌هم: شىكستى فلسەفەي مۇزۇ لە بەردهم حىكمەتى بلندى قورئانى پېرۇزدا ۶۳۷-۶۴۱
رۇوناکىي سی هم: پايىبەرزىي حىكمەتى قورئان لەچاو حىكمەتى قوتابيانى خودى قورئاندا ۶۴۱-۶۴۵
كۆتلىي ۶۴۶-۶۴۷
پاشكۆى يەكەم: (باسكىردى مەزنىي قورئانى پېرۇز لە چەند خالىيکدا) خالى يەكەم: قورئان موعجىزەي پىغەمبەرە <small>ئەلە</small> و پىغەمبەرە <small>ئەلە</small> موعجىزەي قورئان! ۶۴۹
خالى دووه‌هم: قورئانى پېرۇز گەلن ئالۇگۇرى مەزنى لە ژيانى كۆملەلایتىدا ئەنجام دا ۶۴۹
خالى سی هم: رەوانىپېرىي بەرز و ناوازەي قورئانى پېرۇز ۶۴۹-۶۵۲
خالى چوارم: دووبات بۇنەوە كانى قورئانى پېرۇز ھەرگىز مۇزۇ فېزار ناكەن ۶۵۲
خالى پىنچەم: پىغەمبەرانى پىشىن و سەرجمەن ئەولىا و زانيانان تەسىدەقى قورئانى پېرۇز دەكەن ۶۵۲-۶۵۳
خالى شەشم: ھەر شەش لاكانى قورئانى پېرۇز بۇون و رۇوناکىي پەخشىن شەش مەقام ھەن كە دەيىچەسپىن قورئانى پېرۇز راست و رەوايە و گۇفتارى خواوهندە و هىچ نارەوابى يەك توختى ناكەۋىت: پشتگىرى كەردى قورئانى پېرۇز لە لايمەن خواوهندى كارسازى گەردونەو - پىزى شايستە و باوەرى بەتىن و دامەزراوى زاتى پىغەمبەرە <small>ئەلە</small> بەرامبەر بە قورئانى پېرۇز - پەيپەست بۇونى پىچ يەكى گۈزى مۇزۇ، تەنانەت نىيەھەرە گەرنگ و بايەخداريان بە قورئانەوە، پۇل پۇزىل جەمبۇنى مەلائىكەت و جىتنى بە وينەي پەپۇولەي شەيدىاي رۇوناکى لە دەوري قورئانى پېرۇزدا - بەھەرە بۇونى سەرجمەن تۈزۈھە كەن كۆملەل لە ئامۇزگارى و بىنمايى يەكانى قورئانى پېرۇز - بەرپەرج نەدانەوەي قورئانى پېرۇز لەلايمەن ئەدىيانى عەرەب و دۇزمانى قورئانەو، ئاشكرا بۇونى دەستەوسانى يان ئەم بىوارەدا - دەرخىستى چەندەھا لايسىن بەرز و سەربىجى ورد و تايەتكارىي ناوازە و دانلىي ناسك و نيان لە قورئانى پېرۇزدا لەلابن ھەزاران زاناي بلىمەت و ھەلکەوتۇرى تەفسىر نۇرسى قورئانەو ۶۵۳-۶۵۷
پاشكۆى دووه‌هم: (موعجىزەي دووبات بۇنەوە لە قورئانى پېرۇزدا) ۶۵۸-۶۶۳

- هیئانه‌وهی چهند نمونه‌یه ک له سر حیکمه‌تی دووپات بعونه‌وه له قورئانی
 پیروزدا ۶۶۵-۶۶۳
- حیکمه‌تی جیاوازی نیوان سوره‌ته مه کی و مده‌نه‌یه کان ۶۶۸-۶۶۵
- وه‌لامی چهند پرسیاریک له باره‌ی قورئانه‌وه ۶۷۴-۶۶۸
- کوزتایی‌یه ک له دوو پراویزدا ۶۷۷-۶۷۴
- وته‌ی بیست و شده‌هم: (په‌یامی قدهر و جوزئی ئیختیاری)
 باسی به کدم: قدهر و جوزئی ئیختیاری باس و بابه‌تی رانستی و نزهه‌ری نین،
 بەلکو دوو بشن له ئیمانیکی "حالی" و "ویجدانی" دا ۶۸۳-۶۷۸
- باسی دووه‌هم: توییزنه‌وه‌یه کی ورد و زانستی تایبەت بز زانایان ۶۸۸-۶۸۳
- باسی سی ههم: باووه‌پ به قدهر يه کینکه له شمش پایه کانی ئیمان ۶۹۳-۶۸۸
- باسی چواره‌م: وه‌لامی پرسیاریک له باره‌ی ثهو به‌لا و موسييقاتانه‌ی دینه پنی
 مرؤوف له زیانی دنیای دا ۶۹۵-۶۹۴
- کوزتایی‌یه ک له پیتح بپ‌گه‌دا بۇ دەمكوت كردنی نفسى ئەمارەت نهزان و
 بهخوناز و لمخۇبائى و ریاكار و لمخۇرازى ۷۹۹-۷۹۶
- پاشکۆز: نزیکىزىن بىز بۇ لای خواتى گەورە ۷۰۵-۷۰۰
- وته‌ی بیست و حەوته‌م: (په‌یامی ئیجتیهاد)
 دەرگای ئیجتیهاد كراوه و له سرپاشتە، بهلام لەم چەرخ و سەرددەدا شەمش
 "پیگر" هەن رى لە چۈونە ژۈورەوە دەگرەن! ۷۱۴-۷۰۶
- کوزتایی‌یه ک له باره‌ی حیکمه‌تی گۈزۈانی شەریعەتە کانی پېشىن و جیاوازى
 معزه‌به کانه‌وه ۷۱۸-۷۱۵
- پاشکۆز: تایبەتە به هاوه‌له بەرپىزه کانه‌وه لە ناوەندى كۆزمەلە پرسیارىنکدا له باره‌ی
 پلە بەرزىي هاوه‌له کانه‌وه و، بۇونكىردنەوهی ئەوهی كە هيچ
 كەسیئەك نە لە پلەي ئیجتیهاد و نە لە بوارى نزىكىي بان لە خواتى
 گەورە و نە لە كىرددەو باشە کانيان و پاداشتى ئەو كىرددەو اندەدا
 پىيان ناگانه‌وه ۷۳۴-۷۱۹
- وته‌ی بیست و هەشتم: (په‌یامی بەھەشت)
 وه‌لامی چەند پرسیاریک له باره‌ی لايەنە ناسك و نيانە کانی بەھەشتەوه ۷۴۴-۷۳۵
- پاشکۆزیه کی بچۈوك تایبەتە به دۆزەخەوه ۷۴۵
- وته‌ی بیست و نۆھەم: (له باره‌ی: مەلاتىكەت و مانوه‌ی بزج و زیانی دوارپۇزەوه)
 پىشە كى ۷۴۸-۷۴۶
- مەبەستى يه کدم: باووه‌پ به مەلاتىكەت يەكىنکە لە پایە کانی ئیمان
 (بۇونكىردنەوهی ئەمە لە چوار بىچىنەدا):
 بىچىنەی يه کدم: زیان پۇوناكىي بۇونه‌وه ره ۷۵۴-۷۴۹

بنچینه‌ی دووهم: یه کده‌نگی همو بره کانی مرؤف له سمر بونی مهلایکه‌ت ۷۵۷-۷۵۵
بنچینه‌ی سی‌هم: چه سپاندنی بونی مهلایکه‌ت ۷۰۹-۷۰۷
بنچینه‌ی چواره‌م: فرمانبری یه کانی مهلایکه‌ت ۷۶۳-۷۵۹
مهبستی دووهم: کاول بونی دنیا و برپابرونی قیامه‌ت پیشه‌کی ۷۶۰-۷۶۴
بنچینه‌ی یه کم: روح هه‌میشه‌ی یه (سهرتا) ۷۶۶-۷۶۵
سرچاوه‌ی یه کم: "له‌نفوسي" یه ۷۶۷
سرچاوه‌ی دووهم: "ناافقی" یه ۷۶۸-۷۶۷
سرچاوه‌ی سی‌هم: روح یاسایه کی "تمیری" زیندووه ۷۶۹-۷۶۸
سرچاوه‌ی چواره‌م: نه گزرانی روح له نه گزرانی یاساکان پیویست‌تره ۷۷۰-۷۶۹
بنچینه‌ی دووهم: زیانی دوارزش شتیکی پیویسته (برونکردنوه‌ی ئمه له ده خولگه‌دا): ریکوبینکی ته او (کامل) و ئاماچدار - ئهو جیکمه‌ته تهواوه‌ی که له بديهیاندا هه‌یه - هیچ شتیک بین مه‌بست دروست نه کراوه - دوپات بونوه‌ی هاوچه‌شنی قیامه‌ت له دنیادا - حقیقتی توانا و ئاره‌زووه کانی مرؤف - بهزه‌ی خواوه‌ندی خاوه‌ن سوز و مهه‌ه بانی - جوانی و ریکوبینکی یه کانی بونوه‌ران - تاسه‌ی "ویجان" بز هه‌میشه‌ی - فرموده کانی پیغمه‌هه‌ری راستگز <small>بیلله</small> - برونکردنوه کانی قورئانی پیروزی خاوه‌ن یعجاز ۷۸۲-۷۷۰
بنچینه‌ی سی‌هم: ئهو کدسه‌ی ئم کارانه ئېجام ده‌دات خاوه‌نی توانا و ده‌سته‌لاته. (برونکردنوه‌ی ئمه له سین مسله‌دا): ۷۸۳-۷۸۲
یه کم: سيفه‌تی توانست (القدرة) پیویسته بوزاتی خوا ۷۸۴-۷۸۳
دووهم: توانستی خواي گدوره په‌بونه‌ندی به جیهانی مله کووتوه‌هه‌یه ۷۸۵-۷۸۴
سی‌هم: توانستی خواي گدوره به ریزه‌هه کی یاسایی یه ۷۸۹-۷۸۵
بنچینه‌ی چواره‌م: دنیا شیاوی حەشره (برونکردنوه‌ی ئمه له چوار مه‌سله‌دا): یه کم: مردن و له ناچوونی بونوه‌ران شتیکی موککینه ۷۹۱-۷۸۹
دووهم: هانتمه‌دی پاسته‌قینه‌ی مردنی دنیا ۷۹۲
سی‌هم: گونجانی زیندووه‌کردنوه‌ی ئهو جیهانه‌ی که ده‌مریت ۷۹۶-۷۹۲
چواره‌م: زیندووه‌بونوه شتیکی حەنى یه ۷۹۶
ئەنجام ۷۹۷-۷۹۶
وته‌ی سی‌هم: (له دووه‌ست پیکهاتووه) مهبستی یه کم: چى يەتى (ماهیة) و ئەنجامه کانی (من) ۷۹۹-۷۹۸
پیشه‌کی ۸۰۴-۷۹۹

زنجره‌ی پیغمه‌بریتی و زنجره‌ی فلسه‌فه ۸۰۶-۸۰۴	زنجره‌ی پیغمه‌بریتی و زنجره‌ی فلسه‌فه ..... ئه و روهه‌ی (من) که روهه‌ی پیغمه‌بریتی و ئه و روهه‌شی که روهه‌هه فلسه‌فه ۸۰۹-۸۰۶
بهراور دیلک له نیوان ئەنجامه کانی هەردو کیاندا ۸۱۴-۸۰۹	سی ریبازه‌کەی کۆتاپی سووره‌تی "فاتحة" ۸۱۷-۸۱۴
مهبستی دووه‌هم: بزووتون و کارمندی يە کانی گەردیله ۸۱۹-۸۱۸	پیشە کى ..... خالى يە كەم (لە دوو باسدا) ..... باسى يە كەم: بزووتني گەردیله کان بەلگە يە لە سر يە کتابى خواي گۈورە ..... باسى دووه‌هم: کار و دانابى يە کانی بزووتني گەردیله کان ..... خالى دووه‌هم: شايەتى دانى گەردیله لە سر "بۇون" و "يە کتابى" خواوهند ..... خالى سی هەم: گەردیله کان بە "ژيان" و اانا و روهونا كى يان دەست دە كەمپىت ..... بەچى بۇونى حىكىمەت لە گەردیله کاندا دەزانرىت؟ ..... پوخته‌ی ئەم باسه (حەوت ياسا خوابى يە کان) ..... وته‌ی سی و يە كەم: (مېراجىچى پیغمه‌بر گەلە)
بىئدار كەرنەوە يەك ۸۳۷	سەرهەتا ..... بناغە‌ی يە كەم: نەھىيى پۇيىستى مىعراج ..... بناغە‌ی دووه‌هم: حەقىقەتى مىعراج چى يە؟ ..... بناغە‌ی سی هەم: حىكىمەتى مىعراج چى يە؟ ..... بناغە‌ی چوارەم: بەرروبۇم و سوودە کانى مىعراج چىن؟ ..... پاشكۆز: (موعجىزە‌ی لەت بۇونى مانگ) ..... وته‌ی سی و دووه‌هم: (سی ھەلۋىستى تىدايە) ھەلۋىستى يە كەم: بۇونكەرنەوە يە (لا شىرىلک لە) لە شىۋە گەفتۇر گۈزىيە كى
تەمىزلى دا ۸۹۹-۸۸۷	ستايىشى درەختە کان بۇ خواوهند ..... پاشكۆزىك: تېپۋانىنىڭ لە رۈوي ئاسمان ..... ھەلۋىستى دووه‌هم: وەلامى سى پەرسىيار لە ناوهندى سىن مەبەستدا ..... مهبستى يە كەم: لە بارە‌ي چەسپاندى تەو حىدەدە ..... مهبستى دووه‌هم: چۈن تەنها يەك كەس دەتوانىت كە چەندىن كارى بىن كۆتاپى ئەنجام بىدات؟ ..... مهبستى سی هەم: لىيکدانەوەي واتاي (أحسن الحالين) و ئايەتە کانى
ھاوچەشنى ۹۲۰-۹۲۲	وەلامى پەرسىيارنىڭ لە بارە‌ي كەمالى خواوهندە ۹۳۵-۹۲۵

مهلویتی سی هم:	(له ناوهندی دوو باسدایه)
باشی یه کهم:	بالدانهوهی حهقيه‌تی ههمو شتیک به یه کنیک له ناوه
۹۴۳-۹۳۶	جوانه کانی خوای گهورهوه و، پهی بردنی پله‌پله به ناوane
باشی دووههم:	هزو و نهیتی بدبهختی گومپایان و بهختهوهربی ییمانداران
۹۵۳-۹۴۳	و لامی پرسیارینکی گرنگ لهباره "خوشهویستی" یوه
۹۶۱-۹۵۴	نهنجامه دنیایی و قیامه‌تی یه کانی "خوشهویستی"
۹۷۳-۹۶۲	
۹۷۴	بیدار کردنوهیهك
۹۷۵	موناجاتیلک
۹۷۶	وته سی و سی هدم: (یه بجهره کان)
چهند بریسکانهوهیهك	له نیوان ههدوو مانگی یهك شمهوهی رهمهزان و جهژندا
۹۷۶	(چهند گولنکی پشکوتون له ناوکی حدقيه‌تنه کانهوه)
۹۷۷	پارانهوهی کزتایی
۹۸۶-۹۷۸	پوخته‌ی چهند لایه‌نیکی زیانی دانه
۹۹۴-۹۸۷	چهند وشهیهك له کزتایی نم کتیبهدا
۱۰۰۶-۹۹۰	پیستی بابه‌تنه کان

***

خوینه‌رانی به‌ریز!

له نیازدایه که به پشتیوانی و چاودبری خوای گهوره

سه رجه‌می په‌یامه کانی نور

به زمانی کوردی و له ده بدرگی گهورهدا بخزینه بدر دهستی ئیوهی به‌ریزهوه.
 کۆمەلله په‌یامی (وته کان) به‌رگی یه‌کمده و، چاوه‌پوان بن بۆ به‌رگی دووههم:
 کۆمەلله په‌یامی (مه‌کتووبات)

وئنهى دانەر
لە سەرەتاي يەكەم جەنگى جىهانى دا

دانەر لە سالى ۱۹۵۲ زدا

دانەر لە سالى ۱۹۲۷ زدا

الكلمات

المجموعة الأولى من كليات رسائل النور
التي ألفها: بديع الزمان سعيد النورسي
ترجمتها من العربية إلى الكردية: فاروق رسول يحيى

THE WORDS

From the Risale-i Nur Collection

By:

Bediuzzaman Said Nursi

Translated from the Arabic in to Kurdish by:

Farooq Rasool Yahya

SÖZLER

Risale-I Nur Külliyatndan

Müellifi:

Bediuzzaman Said Nursi

Kürdçeye Mütercimi:

Faruk Rasul Yahya

گفتارها

نخستین کتاب از کلیات رسائل نور

تألیف دانشمند بزرگ: بدیع الزمان سعید نورسی

مترجم به زبان کردی: فاروق رسول یحیی